VLASŤ.

Zdánlivá intelligence zvířat.

Píše **Tomáš Pícha.**

Přes to, že odborníky slavných jmen často bylo tvrzeno, že oprávněnosť darwinismu, resp. náuky descendenční čili transformismu zdůvodněna, skutky dokázána býti nemůže, ale že zůstává pouhou spekulací, nedají se tím zastanci darwinismu mýliti a snaží se domnělou tuto náuku přese všecky důkazy, které proti ní svědčí, stále chovati v platnosti a přiodíti ji rázem pravdy, klamně hlásajíce, že náuka Darwinova vědy přírodozpytné organisuje, z omylů a domněnek vyvádí a napomáhá k bezpečnému pokroku. Proč prý by »jakékoli bájesloví mělo míti ještě pro nás platnosť vědeckou?« U nás dostalo se nového vzpružení a posilnění náuce Darwinově nejnověji v Ottově »Naučném Slovníku« vedle jiných statí zvláště statí Dra. V. Kurze: »Darwinova náuka.« [1])

Jaké »genealogické« stanovisko člověk dle darwinismu zaujímá, jest, tuším, každému s dostatek známo.

[1]) Nelze pominouti mlčením povšimnutíhodného odporu, který se jeví v Ottově »Slovníku Naučném« v příčině anthropologie. Kdežto Dr. V. Kurz ve stati: »Darwinova náuka« str. 65 tvrdí, že nejpádnější podporou darwinismu jest, »že dosud ani jediné faktum se neobjevilo, které by se pomocí jeho nedalo vyložiti« a že »nejrozhodnějším ukázal se býti vliv darwinismu ve všech odvětvích anthropologie« (člověk prý se stal tu sám nejvděčnějším předmětem zkoumacím), — píše Dr. K. Chudoba ve stati: »Anthropologie« p. 443, že »nenalézáme stop (t. j. palaeontologických), že nejstarší člověk měl původně tělo podobné opici,« a dokládá dále, že »již za doby diluvialní máme zde rozdíly tělesného ústrojí, a že zde není důkazu pro náuku Darwinovu.« Ve stati: »Anthropogenie« str. 441 odůvodňuje, proč nesmíme hledati přímý původ lidských typů mezi živoucími opicemi — ana prý »mezi člověkem a těmito, ovšem velice vyvinutými zvířaty (totiž gorillou, orangutangem, šimpanzem nebo gibbonem) zeje ještě široká propasť, již nelze vyplniti pouhou domněnkou, že by snad scházející člen nalezl se mezi divokými, zvířecími, duševně i tělesně podřízenými národy nebo kmeny nebo v některých neobyčejně chlupatých lidských jedincích. Do dnes — prý — lze pouze ze všeho říci, že na základech embryologie stal se původ člověka z nižšího sice možným, ale nemáme — prý — žádného přímého důkazu.« (Pozn. spis.)

Ve dvou obměnách podává se nám dnes jménem vědy tresť anthropologického bádání: v podobě všedního darwinismu (zvláště materialismu), jenž hlásá: »Člověk jest vyvinuté zvíře« a v poslední době v podobě Snellova monismu, jehož chod myšlének ústí u větě: »Zvíře jest nevyvinutý člověk.« [2])

Učení o přeměně druhů musilo nevyhnutelně pojati ve svůj rámec také stránku duševní, neboť bylo by nesprávné, představovati si živočišný druh, jenž by po stránce tělesného rozvoje dále kráčel, po stránce duševní však jevil se bez pokroku; také příroda nevykazuje žádného živočišného druhu, kterýž by tělesnou ústrojností rovnal se na př. člověku, duševním zjevem však typům třeba nejnižším, na př. ascidiím (sumkám) nebo červům, [3]) v jejichžto vymřelých předcích společný původ — jak se darwinisté domnívají — všech obratlovců, tedy ovšem také i člověka hledati sluší.

I založena náuka o vývoji ducha čili psychogenesis. Darwinisté snaží se totiž popírati — činí tak ovšem zcela důsledně na základě své theorie — že by v příčině duševního života byl podstatný rozdíl mezi člověkem a zvířaty. Rozdíl prý jest jen takový, že stupněm síly své liší prý se duševní život člověka od duševního života zvířat. Duševní vlastnosti lidské mají prý obdobnou podobnosť s duševními schopnostmi zvířat: jsou prý to jen stupňované schopnosti zvířecí.

Jaký div, že stalo se takměř modou, nečiniti podstatného rozdílu mezi všedním životem smyslným a vyšším životem duševním, a že již předem vyšší život duševní i zvířatům se přisuzuje. Zvláště němečtí přírodozpytci jeví již dávno snahu, všechen rozdíl mezi duševním životem člověka a duševním životem vyšších zvířat co možná zmenšiti, dopouštějíce se často velikého přepínání v příčině duševních schopností zvířat, přirovnávajíce je k schopnostem člověka. Za tou příčinou nad skutečnosť zveličují duševní schopnosti opic, zvláště anthropoidních, nerozlišujíce dostatečně vyšší útvary duševní od nižších, t. j. intellektualní činnosť od duševního mechanismu.

* * *

Nelze upříti, že duševní život zvířat má mnoho podobného s duševním životem člověka. Zvíře nelze ve smyslu Descartes-ově pojímati obdobou stroje, jako živoucí stroj, bezduchý samohyb. Podobnosť mezi duševními zjevy člověka a duševními zjevy zvířat dokonalejších ústrojů jest ve mnohém tak patrna, že povrchně pozorujícímu se zdá, jako by skutečně rozdíl mezi nimi byl jen stupňový.

Zvířata mají s člověkem v jistém stupni mnohé společné duševní vlastnosti. Tak shodují se s námi v základních stavech duše. Mají, jako my, schopnosť pojímati (postřehovati) vnější popudy; mají jako my pocity smyslové a tělové, jichž zevnější podmínky jsou tytéž jako

[2]) Srov. Prof. Dr. G. Gutberlet: Stammt der Mensch vom Tiere ab oder das Tier vom Menschen? (Natur und Offenbarung 1889., p. 109.)

[3]) V příčině vývoje obratlovců jest totiž u stoupenců descendenční theorie dvoje mínění. Dle jedněch vyvinuli prý se obratlovci z jakýchsi tvarů přechodních, které původ mají v červech. — Dle jiných vyvinuli prý se obratlovci z ascidií. Počátky embryonů u ascidií vyhlížejí jako cerkarie. Mají takový přívěsek, pomocí kterého se pohybují. Histologické seřadění buněk uprostřed toho ocáskovitého přívěsku upomíná prý na jakousi chordu dorsalis. Z toho odvozují, že obratlovci se vyvinuli z ascidií. (Pozn. spis.)

u člověka. Ku postřehování pocitů smyslových mají podobně, jako člověk, zvláštní ústroje čili čidla: oko, ucho atd. a užívají jich stejně jako on — tudíž vidí, slyší, čichají atd., ano, co do dokonalosti některých čidel mnohdy člověka daleko předčí (orel zrakem, šelmy kočkovité sluchem, pes čichem atd.).

Smyslů užívají rovněž jako my k náležitému vnímání zevnějšího světa, sestavujíce si z dojmů smyslových vědomosti o vnějším světě.

Zvíře má vědomí o vlastním těle, různí tělo své od svého okolí, pociťuje bolesť jakožto bolesť svou, čili umísťuje pocity na určité místo těla, kde se popud stal, jest si vědomo svého smyslného vnímání; proto obrací oči a uši na předmět, aby vidělo a slyšelo. Vkládá v pocity pravý smysl — promítá je mimo tělo své, t. j. shledává příčinu jich mimo sebe a v prostoře je umísťuje: různí předměty, má představu o jejich podobě a velikosti, o vzdálenosti od oka, o rozložení v prostoru. [4])

Ano, mnohá zvířata v příčině dušeslovného pochodu při sestrojování světa zevnějšího zdají se člověka předstihovati. Jak známo, musí se člověk učiti smyslů svých užívati k náležitému vnímání a sestrojování vnějšího světa; musí se učiti viděti, slyšeti atd. — neboť vidění a slyšení není děj jednoduchý. »Předmětu zevnějšího neznamená člověk původním, jednoduchým dějem, nýbrž složitou činností sestrojuje si jej« — sestrojuje si jej z jednotlivých vjemů jakožto znaků. Dítko, nemajíc hned z počátku zraku vyvinutého, upírá oči do prázdna. Pohyby očí jeho jsou bezúčelné, dítě nedovede určitý předmět fixovati. Zpočátku splývá mu všecko v jedinou spoustu dojmů, později teprve počne dojmy různiti a sestrojuje si z jednotlivých vjemů jakožto znaků obraz předmětu, avšak vidí vše v jedné ploše. Domnívá se, že všeho dosáhne rukama, a teprve dalším postupným a nenáhlým výcvikem všech smyslů dospívá k představě o rozložení v prostoru, o vzdálenosti od oka — dovede se obezříti v prostoru. Jaký to složitý pochod, kterým jest se člověku brátí, než dospěje od jednoduchého čití ku vnímání v užším slova smyslu! Jakých přeludů zakusí, nežli se obeznámí v prostoru!

Mnohým zvířatům, zdá se, jakoby užívání smyslů bylo vrozeno. Bez předchozího učení se umějí užívati smyslů. Vizme na př. mláďata ptáků nekrmivých. Kuře se vylíhne a umí již smyslů svých účelně užívati. Nejen čije, nýbrž i vnímá. Jemu nesplývá vše, jako děcku na prvních stupních života, v jedinou spoustu dojmů, ono různí, postřehuje a fixuje předměty — neboť zobá a požírá házená mu zrnka potravy. Umí se obezříti v prostoru, neboť snaží se uniknouti ruce, která po něm sáhá. — Zraku nemohlo se učiti užívati, neboť vylíhnuvši se, žilo v temnotě pod křídly kvočny; bylo-li z hnízda rukou lidskou odstraněno, bylo chováno — aby netrpělo zimou — opět v temnotě až do okamžiku, kdy se mu prvně dalo jísti.

Stejným podivením nás naplňují mláďata ptáků, kteří hnízdí v děrách, tedy v temnu. Bez předchozího učení se umějí mláďata tato, jakmile poprvé opustí hnízdo, vnímati své okolí, mají představu o rozložení v prostoru a vzdálenosti předmětů od oka, poletujíce s předmětu na předmět a ulétajíce, jakmile se jim někdo blíží. Jak se mohla

[4]) Cf. Prof. Dr. Hagemann: Menschen- und Thierseele, in Nat. u. Offenbarung 1888. p. 2.

naučiti užívati zraku? — Hmyz po vylíhnutí z pupy umí rovněž ihned v prostoru se obezříti. Chtěl by snad někdo zjev ten vysvětliti tak, že hmyz uchoval v paměti vnímání světa zevnějšího z doby, kdy byl ještě larvou? Budiž! Jsou však hmyzové, jejichž larvy žijí v zemi, ve pních a kořenech rostlin, pod korou stromů[5]) — tedy v temnu, a přece k novému životu procitlý hmyz, jakmile se dostane na denní světlo, ihned postřehuje své okolí, umí obezříti se v prostoru. Jak se tomu mohl naučiti?

Zvířata shodují se s člověkem dále i v paměti či obnovování představ. Mají v paměti dřívější pozorování i upomínky, kdy a kde co příjemného nebo protivného zakusila.

Dobytek, jda z pastvy, nalezne svůj dům i stáj. Kůň zastaví před hostincem, u něhož vozka častěji stavívá, a nalezne i v noci cestu, kterou jedenkráte kráčel. Známo, že zvířata poznají i mezi mnoha lidmi svého ošetřovatele, poznají jeho chůzi a jeho zvláštnosti, nedají se klamati změnou šatu. Dobrá a věrná paměť zvířat jest mnohdy dosti obdivuhodná. Pes pozná známou osobu i po mnoha měsících, ba i po několika letech. U nás na Šumavě mnohé kočky z jara odcházejí z domu a teprve na zimu se vracejí. Poznají týž dům, v němž jsou »doma«, i domácí osoby. — Mravenci poznávají své druhy z téže kupy i po měsících.[6]) Včely, byť byly i na hodinu cesty se vzdálily, nalézají cestu zpět a poznávají svůj úl. Vlaštovka, která v Marokku přezimovala, nalezne zase z jara týž dům a v něm své hnízdo. Jeřáb nalézá na podzim cestu do Habeše, slavík do údolí Nilu a z jara zase se vracejí do starého domova. (Takovou paměť mají i poštovní holubi.)

Na paměti zvířat zakládá se i jejich cvičení a užívání ku pracím. Kůň, osel, vůl atd. učí se rozuměti jistým slovům, kterými se řídí směr a rychlosť jízdy. K jakým umělým výkonům na př. slona, koně, psa dresurou lze vycvičiti, jest známo. Ano i »hloupá« husa naučí se rozuměti jednotlivým slovům, znáti své jméno, poslechne na zavolání a naučí se menším umělým výkonům.

Zvířata mají i obrazivosť; upomínky a dojmy, které od dřívějška byly v duši (pod prahem vědomí), volně, podle mechanické souvislosti dohromady se spojují a v nové obrazy se tvoří. Úkaz této obrazivosti jest živý sen. Známo, že psi, kočky, koně ano i kanárci mívají ve spaní živé sny. Pes to prozrazuje kýváním ohonu, škubáním těla, vytím a slabým štěkáním; kočka vyskočí ze spaní, kanárek se leká. Stalo se, že kůň, maje živý sen, náhle ve spaní vstal, vyšel ze stáje a počínal si jako náměsíčník.[7])

Jiný plod obrazivosti jest přízrak, klam smyslů. Že přízraky u zvířat se naskytují, jest, tuším, také známo. Kůň náhle se leká, aniž známe toho příčiny. Proč? — Vidí příšery, obludy, strašidla.

Zvířata jeví dále také subjektivní stavy vlastního nitra t. j. city. Shledáváme totiž u nich city libé i nelibé; slasť i strasť, radosť i žalosť; ovšem všechna nemají stejnou vnímavosť pro city a jejich přízvuk.

---

[5]) Lýkožrouti (bostrychus) na př. nejen jako larvy, nýbrž i jako dospělý hmyz žijí pod korou a v lýku stromů a jen jednou v životě na krátko vylétnou, aby vyhledali nový strom a udělavše pod korou a v lýku matečné chodby, v nich vajíčka snášeli. (Pozn. spis.)

[6]) Viz Prof. Dr. J. H. Schmick: Geist oder Stoff, dritte Auflage p. 70.

[7]) Ibid. pag. 71.

Přes to však stránka citlivá jest u přemnohých velice vyvinuta. Jsou vnímavá pro chválu a pochlebenství, hanu a trest; ano, pro jisté city mají chápavosť zvýšenou, tak že za zvláštních podnětů podléhají vášním zlosti, nenávisti, závisti, žárlivosti a mstě.

Známa jest neobyčejná láska a příchylnosť jejich ku vlastním mláďátům. Jak dávají na jevo trud, bol a žal, když jim byla mláďata odňata! Lvové, orlové, slepice atd. brání svá mláďata, obětujíce i vlastní život. Láska opice stala se příslovnou. — Známa jest oddanosť a přítulnosť domácích zvířat k ošetřovatelům a pánům. Papouškové, straky, sojky vyznamenávají se úplnou oddaností a slepou důvěrou ku svému ošetřovateli. — Obecně známa jest vděčnosť psa. Pes ochraňuje majetek svého pána a zůstává mu věrným až do smrti. Když káže potřeba, obětuje i život pro něho, a když pán zemře, lká a truchlí. Zase však známy jsou případy, že kůň svého tryznitele pokousal, pošlapal, ba i usmrtil; — pes je hned z horka nakvašen, když uzří toho, jenž mu jednou ublížil. A což ta žárlivosť psů, když se jinému psu nebo kočce věnuje větší pozornosť!

Zvířata zdají se jeviti i jistý vkus (krasochuť). Mají zálibu v jistých barvách, tónech atd. Kůň na př. zakládá si na lesklém úboru, pestrých pokryvkách. [8])

Všecky tyto vlastnosti jeví se více méně vyvinuty podle druhů a individuálnosti zvířat.

Zdá se, že si zvířata také osvojují představy, že si tvoří jakési obrysy (všeobecné představy) z obrazů, jež nazíráním podobně utvářených věcí v mysli jejich zbyly. Pták na př. děsí se všeho, co jest porostlé srstí a má podobu kočky. Ovce, která pouze psa viděla, prchá před vlkem, ač ho nikdy neviděla. Kůň plaší se před zvěřincem. Papoušek, kterýž slyšel volati na psa »koko« — volal pokaždé »koko«, jakmile spatřil psa. Francouzové při stavbě kanálu Suezského spatřili supy (Aasgeier), kteří nebyli plaší. Učinili na ně honbu. Od té doby stali se supi plachými, ale jen před lidmi v evropském oděvu, nikoli však před Beduiny. [9]) Luňák, divoká kachna a husa dobře rozeznávají rolníka od myslivce.

Ba, zvířata zdají se míti i vyšší nadání duševní, — rozum. Čerpají ze zkušenosti naučení, učíce se opatrnosti, obezřelosti. Využívajíce zkušenosti ke svým účelům, zdají se při tom přemýšleti, rozvažovati, uzavírati, rozhodovati se k činu vždy nějakým důvodem. Tuto rozvahu, soudnosť, důmysl zdají se dávati na jevo, užívajíce vhodných prostředků k zaopatření si potravy, při přepadání a uchvacování kořisti, při stavbě svých příbytků atd.

Zvíře jednou do pasti chycené jest chytřejší a opatrnější, vícekráte nedá se do téže pasti lapiti. Stará kočka sedí několik hodin před myší děrou — kotata toho nečiní. Vrabec brzy přestane se báti hastroše. Každá vrána neuletí, když se na ni zaměří holí. — Veverka odhodí lehký ořech bezc všcho, aniž jej nakousne. Kuna a lasice (kolčava), chtějíce vypíti vejce, udělají na každé straně díru. [10])

O amerických opicích, jichž vývoj je poměrně nízký, vypravuje Darwin, že vejce, jež jim byla podána, z počátku vždy roztloukaly,

[8]) L. c.

[9]) Vide Prof. Dr. Hagemann: Menschen- und Thierseele. (Nat. u. Offenb. 1888. p. 3.)

[10]) Antworten der Natur von C. H., 2. Auflage p. 81.

čímž ovšem mnoho z obsahu jejich ztratily. Ale později byly opatrnější — vždycky opatrně vejce na jednom konci natloukly a pak prsty pomalu skořápku po kouscích odlupovaly.[11]) — Jindy byly opicím dávány kousky cukru, zavinuté v papíru. Jedenkráte však místo cukru podána jim v papíře vosa. Opice při rozbalování byly popíchány. To vedlo k opatrnosti. Kdykoli jim byl podáván potom cukr v papíře zaobalený, přidržely vždy kornout k uchu, zdali uvnitř nic se nehýbe.[12]) — Šimpanz roztlouká kamenem skořepinaté ovoce. Mlži, když se otevře, strčí rychle kámen mezi lastury, aby se nemohl zavříti. Stalo se, že opice ukousala kočce drápy, s níž si hrála a od níž byla poškrábána.[13])

Vlci na pochodu neběží nikdy různě jako stádo ovec, ale všickni v jedné řadě, jeden za druhým; při tom dává vždy zadní běhy do šlépějí předcházejícího, takže nesnadno dle stopy lze poznati, jak četná byla jejich společnosť.[14]) Gepard, stojí-li po větru, když chce přepadnouti stádo gazel, obejde stádo na druhou stranu.[15]) Rys (rovněž i gepard), chce-li vrhnouti se na kořisť, plazí se po břiše jako had, pak vrhne se na srnce neb jelena a hledí mu ostrými zuby otevříti na krku hlavní žíly.[6])

Darwin vypravuje o psu, který chtěl dvě na křídlech postřelené kachny přenésti přes řeku. Pokoušel se přenésti obě najednou, ale nezdařilo se mu to. Co učinil? Zadávil jednu — ač dříve prý ani péra jí neskřivil — živou přenesl nejprve přes řeku a pak teprve vrátil se pro mrtvou.[17])

Doktor Huyes, známý svými plavbami k severnímu pólu, poznamenává, že jeho tažní psi, kdykoli jim bylo jíti po slabém ledě, šli vždy od sebe. To bylo výstražné znamení, že led jest slabý a nebezpečný.[18])

Nemalou intelligenci zdají se jeviti mnohá zvířata při stavbě svých hnízd a příbytků vůbec. Nad jiné, jak známo, vynikají v té příčině bobři. Ti ohryzují u vod stromy kolkolem, až padnou. Pak ohryzují větve, překusují kmeny na kusy, jež jako jehly zarážejí do vody. Mezi ně zapletou tenčí větve, proutí, rákosí, napěchují kamení, písku a bláta; tak si staví komory. Východy z nich ústí vždy pod vodou.[19])

Podobnou duševní potenci, která zdá se svědčiti o rozumu, shledáváme také u nižších zvířat. Známo jest na př. velmi umělé pletení síti pavouka křižáka (Epeira), takže se těší obecné pozornosti. Ba i na pohled nemotorné a materialnímu životu hovící housenky nezdají se býti bez důmyslu a rozvahy. V letech 1886.—1888. poplenily housenky motýla (píďalky) Phalaena bombyx pini borové lesy mezi Darmstadtem a Ingenheimem. Lesní správa chtějíc překaziti další řádění, dala v ušetřených ještě okrscích všechny kmeny zšíří několika prstů kolkolem natříti zvláštní klihovitou substancí, aby housenky

[11]) Viz Prof. Dr. J. H. Schmick: Geist oder Stoff, 3. Aufl. p. 63.
[12]) Ibidem.
[13]) L. c. p. 65 a 66.
[14]) Karel Starý: Život zvířat. (Matice lidu roč. VIII. č. 5. p. 114.)
[15]) Ibidem p. 29.
[16]) Ibid. p. 20.
[17]) Prof. Dr. Smick: Geist oder Stoff p. 62.
[18]) Ibid. p. 63.
[19]) Viz Dra. Fr. Bayera: »Bobři«. (Ottův Sl. Nauč. p. 208.)

v ní svými dlouhými chlupy uvázly. Při tom učiněno zvláštní, velmi zajímavé pozorování. Lesy těmi vede parallelně s drahou státní silnice, po jejíchž obou stranách stojí topoly. Opatření proti housenkám se sice osvědčilo, ale borovice, které stály v bezprostřední blízkosti silnice, nezůstaly ušetřeny. Při bližším ohledání shledáno, že housenky vylezly na topoly vedle silnice a s nich se spustily na borovice.[20])

Mnozí hmyzové blánokřídlí (hymenoptera), jejichž duševní schopnosti vůbec jsou vyšší než kteréhokoli jiného řádu hmyzu, tvoří vzorné státy, v nichž vše tak zařízeno, jak toho jejich pospolitý život vyžaduje. »Státy jejich tvoří nedostižitelný ideál pro lidskou společnost, jelikož zde jednotlivec se vší svou činností s celkem spolu za jedno stojí.«[21]) Kdežto v lidské společnosti bývá obecné blaho porušováno osobním sobectvím, jest sobectví v těchto zvířecích státech vyloučeno.

Nejzajímavější takovéto zvířecí státy tvoří mravenci a včely.

Mravenci vyznamenávají se nejen podivuhodnými stavbami svých podzemních obydlí, nýbrž i ještě podivuhodnějšími poměry ve své domácnosti. Některé druhy mravenců (Formica sanguinea, Polyergus rufescens) nepracují samy, ale činí loupežné výpady, uchvacují mravence, zvláště mladé, a pupy jiného plemene (Formica fusca a F. rubifarbis), odvádějí a odnášejí je do svých mravenišť a tam je mají v zajetí. Zajatí mravenci jakož i z unesených pup vylíhlí zastávají službu otrockou, krmí své uchvatitele a ošetřují jejich larvy.[22]) Mnohé druhy mravenců (zvláště Selenopsis fugax) pěstují a ošetřují ve svých hnízdech pod zemí žijící kořenové mšice, jejichž sladkou šťávu hltavě ssají. Hladí je tykadly a olizují, aby jim vyloudili v med proměněné rostlinné šťávy. Mšice slouží jim jako dojný dobytek. Jiní mravenci činí tak mšicím a červcům na listech. To vše zdá se svědčiti o poměrně vysokém stupni intelligence mravenců. Ba, mnozí s materialismem spříznění filosofové, jako Dr. Ludvík Büchner ve svém: »Geistesleben der Thiere«, šli tak daleko, že učinili z mravence malého člověka.[23]) I náš »Vesmír« z r. 1875. dal se v té příčině tak unésti, že napsal: »Z vojenských pravidel a zákonů mravenčích a ze zřízení jejich domácích poznáváme, že v ohledu tom nám lidem jsou nejbližší.«[24])

Neméně zajímavé jsou domácí poměry a zařízení včel. Stavby jejich buněk vyznamenávají se neobyčejným mathematickým důmyslem, spočívajíce na zásadách sfaerické trigonometrie. Buňky jejich jsou šestihranné, dno záleží z trojboké pyramidy, a to tak, že ty tři základní plochy tvoří úhel 109° 28 a 70° 32'.[25]) A proč? Mathematikové vypočetli, že při tomto tvaru buněk uspoří se jak staviva, tak i práce, a že přece takové buňky co možná největší obsah v sebe pojmou.[26])

---

[20]) Vide Natur und Offenbarung 1889. p. 378.

[21]) E. Wasmann, S. J.: Die Psychologie in Eimers »Entstehung der Arten«. (Nat. u. Offenb. 1889. p. 288.)

[22]) Srov. E. Wasmann: Die sklavenhaltenden Ameisen. (Nat. und Offenbarung 1889. p. 471.)

[23]) Viz o tom: E. Wasmann S. J.: Die Beziehungen zwischen fremden Ameisenarten in den zusammengesetzten Nestern. (Nat. u. Offb. 1888. p. 193.)

[24]) »Vesmír« 1875. p. 40.

[25]) Takové buňky staví též vosa obecná (Vespa vulgaris) a mnohé jiné vosy. (Pozn. spis.)

[26]) Srovn.: Antworten der Natur von. C. H. p. 80.

Nezdají se včely vynikati v tom intelligencí nad člověka? Co člověk hodně pozdě, teprve vyšší mathematikou vyšetřil a k čemu potřebuje pracného měření, to konají včely již od tisíciletí, a to hravě, beze všech přístojů měřických, zcela mechanicky a nechybí. — Nezdá se ta intelligence jejich býti trochu nápadná a podezřelá? Nepočíná se nás zmocňovati jaksi nedůvěra k té jejich intelligenci? Myslím, že každý řekne: »Toť by přece bylo jen trochu mnoho, aby včely měly známost vyšší mathematiky, sfaerické trigonometrie!«

A tato víra v intelligenci nejen včel, nýbrž zvířat vůbec otřese se a stane se ještě více vratkou, všímneme-li si, kterak zvířata — abychom okázali rub svého obrazu — zase mnohdy velmi nerozumně a pošetile jednají.

Vybéřeme-li ptákům mláďata a uzavřeme do klece, krmí je staří tak dlouho, pokud by, jsouce na svobodě, nedovedla samostatně se živiti. Jakmile nadejde ta doba, přestanou je krmiti a nestarají se o ně. Nedospějí k tomu vědomí, že mláďata v kleci uzavřená potravy sama si hledati nemohou.[27])

Učinil jsem jedenkráte sám následující pokus. Dal jsem pod kvočnu od jiné kvočny již nasezelá vejce. Seděla na nich klidně. Kuřata se však o 6 dní dříve vylíhla, než vypršela doba jejího normálního sezení. Kvočna však nechtěla se ke kuřatům znáti. Kuřata sice za ní běhala, k ní se tulila — ale ona je klofala, za chmýří nadzdvihovala a pouštěla. Potom jako poplašená utíkala zpět na své hnízdo. — Toto počínání její zdálo by se nasvědčovati jakési intelligenci — mohli bychom se domnívati, že asi poznala, že podle doby jejího sezení, nemožno, aby to byli její »zplozenci«, ač ovšem se naskýtá otázka, odkud ví, jak dlouho musí seděti, aby kuřata se vylíhla, když sama teprve poprvé seděla. Avšak víme ze zkušenosti, že kvočna dá se nasaditi na kachní vejce, ač přec na první pohled z velikosti vajec musí poznati, že nejenom to nejsou její vejce, ale že to nejsou slepičí vejce vůbec. Vyseděvši mladé kachny, je tak hloupá, že nepozná, že to vůbec ani kuřata nejsou, a má o ně tak úzkostlivou péči, jako o svá vlastní kuřata. Byl jsem kdysi sám svědkem, že pro ně život obětovala. Mladé kachny pustily se totiž na rybník, ona za nimi a utopila se. — Kvočna, kteráž o svá kuřata tak úzkostlivě je starostliva, že již nepokoj jeví, jakmile třeba jen vlaštovka na blízku se kmitne, jest zase při hrabání tak neopatrná, nevšímavá a nepozorná, že hrábne do kuřat, jsou-li jí právě v cestě, a nohama je odhazuje dozadu. — Dáme-li kuřatům jísti na podlahu, počne hrabati v rozhozeném zrní, jakoby byla někde na hnoji. Téhož nerozumu se dopouští, hodíme-li kuřatům zrní na místo blativé nebo písčité — nepozoruje, že počínáním svým zrní jen zahrabuje. Slepice je vůbec tak zpozdilá, že hrabe jak na podlaze, tak na hromadě obilí.

Tažní ptáci, kteří zavřeni byvše do klece, dostávají denně s dostatek potravy, stávají se přece v čas tažení nepokojnými, tak že mnohdy v kleci hlavičku o strop klece si poraní — a přec nemusí býti o zimu starostlivi!

Vlaštovka staví si hnízdo i když vidí, že se dům bourá. Straka a veverka hledí i v zajetí ukryti potravu, ačkoli to nemá účelu.[28])

[27]) Vide Prof. Dr. Hagemann: Menschen- und Thierseele. (Nat. u. Offb. 1888. p. 5.)

[28]) Viz Antworten der Natur von C. H. p. 82.

Vezmeme-li kočce povyrostlejší koťata a podložíme jí mladší, kojí je také, ale ne dlouho. Brzy však přináší jim myši, které by žráti mohla její vlastní koťata, ale nikoli podložená.[29])

Křeček živému ptáku zlomí křídla — mrtvému též.[30])

Pes, jenž náleží mezi nejrozumnější zvířata, jest tak pošetilým, že chce zadržeti hrčící vůz, ubíhající kouli neb kámen, ač po delší zkušenosti dobře ví, že namáhání jeho jest marné a nesmyslné. — Známo též, že mnozí psi bezúčelně štěkají na měsíc. — Je-li pes vycvičen houpati kolébku s dítětem, kolébá s touže pečlivostí samotnou láhev s mlékem. — Naučil-li se otevírati dvéře svého pána stisknutím kliky tlapou, na dveřích cizích toho nedovede.[31])

Rys, napaden byv z nenadání, zírá nepohnutě upřeným zrakem na člověka, jakoby se domníval, že není pozorován. Ano, jeví takovou hloupost, že myslivec, nemá-li při sobě pušky, může zaraziti před ním do země hůl, zavěsiti na ni kabát a klobouk, a rys bude pořád na tomže místě nehybně hleděti na hastroše, až si myslivec pušku přinese.[32])

Kukačka, jak známo, snáší vejce do hnízd malým pěvcům. Tito vysedí a s velikou starostí a horlivostí krmí a vychovávají mladou kukačku na újmu svým vlastním mláďatům. Proč nezničí a neodstraní cizí vejce, jež přec na první pohled liší se od jejich vlastních?! Proč krmí hojněji cizí mládě na újmu své vlastní rodině, dopouštějíce se bezpráví vůči vlastním mláďatům? Vždyť přece jediný pohled na cizí mládě musí je poučiti, že to není jejich? — Podobně jako kukačka podnáší vejce jiným ptákům též americký (v Brasilii) zástupce evropského špačka, špaček cizopasný (Icterus pecoris), od domorodců »Viro-bosta« zvaný.[33]) — Rovněž u hmyzu nalézáme tento úkaz. Tak čmeláci příživní (Psithyrus) vlastních hnízd nemajíce, žijí pohostinsky v hnízdech určitých druhů čmeláků, jimž podnášejí svá vajíčka.[34])

Račice požírá vlastní ráčata a jestliže při umělém chovu není od nich oddělena, požere jich asi tři čtvrtiny. Podobný zjev pozorujeme mnohdy také u prasnice. Housenky můry kosočárnice javorové (Cosmia trapezina) požírají někdy housenky a pupy svého vlastního rodu.[35]) Jest v tom špetka rozumu?

Pavouci jsou vůči hmyzu nejukrutnějšími šelmami. Larvy rodu klešťonožky však (Mantispa) z čeledi střechatek (Sialidae) žijí v hnízdech pavouků a vyžírají docela i jejich kokony. Jak vysvětliti tuto nepochopitelnou shovívavost pavouků ke svým škůdcům, považíme-li, že samičky pavouků po spáření nezřídka i samce, s nímž se spářily, sežerou? Kdyby tak zabloudil jiný hmyz do jejich sítí, jak jinak by s ním »zatočili«!

Mnozí mravenci, jak podotčeno, činí honby na otroky, uchvacují cizí mravence, ano i pupy, a odvlékají je do svých komor, kdež ze

---

[29]) Prof. Dr. Hagemann: Menschen- und Thierseele. (Nat. u. Offb. 1888. p. 5)
[30]) L. c.
[31]) Antworten der Natur p. 84.
[32]) K. Starý: Život zvířat p. 23.
[33]) P. A. Schopp, S. J.: Der Lehmhans, sein Nest und dessen Inquilinen. (N. u. O. 1888. p. 187.)
[34]) Lad. Duda: »Čmeláci«, v Ottově Slov. Nauč. p. 800.
[35]) J. Klika: Motýlové, p. 224.

zajatých stávají se otroci. To ovšem nasvědčovalo by jejich intelligenci. — Avšak mnohdy vlekou někteří i mrtvoly dospělých mravenců aneb docela i prázdné, otevřené pupy (kokony) jakožto kořist.[36])

Známo, jak bojovné povahy jsou mravenci a jak nemilosrdně vrhají se na každý hmyz, ano i na velká zvířata, jež se k mraveništím přijíti odváží — a přece, považme, jak mnoho cizopásníků žije v hnízdech mravenčích?[37]) Proč je trpí?

Také čmeláci, vosy a včely hostí četné škodlivé cizopásníky.

U čmeláků žijí četní cizopásníci, kteří hubí jejich larvy a kukly.[38])

Na vosách (z rodu Polystes a Sphex)[39]) žijí cizopasně samičky řasníka vosího (Xenos vesparum). Samičky tyto vězí nehybně mezi články vosího břicha. Mláďata žijí nějakou dobu na vosím těle, později přelézají do vosího hnízda a zavrtávají se do larev vosích.[40])

Lesklice (Chrysidae), náležející do podřadí vos žahadlových (Aculeata), snášejí vajíčka do hnízd jiných vos a tam vyžírají larvy jejich larvy vos, jichž se týče. — Proč toho vosy trpí? Známo, že vosy jsou povahy dravé, chytají jiné hmyzy a rozkousanými krmí mláďata — a hle, škůdců svých se ani netknou! — Jakmile uhodí první mráz, rozlítne se celá vosí rodina. Ty larvy, které při prvním mrazu nebyly ještě vyvinuty v dokonalý hmyz, samice ubodají. — Podivno! Své vlastní larvy ubodají a škůdcům svým totéž učiniti nemají odvahy!

Na včelách žije cizopásník z podřadí paporodek (pupipara) Braula coeca.[41]) — Známo, že jedna včela odejímá druhé vosk, který se vypocuje na zvláštních ploškách na spodní straně břicha, zvláště třetího článku. Proč také neodejme jedna druhé tyto cizopásníky?

Také v úlech včel žijí četní cizopásníci, kteréž včely buď samy do úlů přinesou — jako larvy majky (Meloë) a larvy puchýřníka (Litta vesicatoria)[42]) — aneb samičky cizopásníků, jichž se týče, samy do úlů vajíčka nanosí.[43])

---

[36]) Srovn.: E. Wasmann, S. J.: Die sklavenhaltenden Ameisen. (N. u. O. 1889., p. 483.)

[37]) Tak žije v mraveništích brouk kyjorožec žlutohnědý (Claviger testaceus), jenž nemá očí (Dr. A. Frič: Přírodopis živočišstva 1875., p. 189), dvouušák lemovaný (Amphotis marginata) (J. Klika: Brouci, p. 141), centrotomus lucifera, brouk to, který jen před deštěm na povrch vylézá. Taktéž jeden druh slepých sviněk, (typhloniscus). Dále cvrček slepý (Myrmecophila acervorum) (L. Duda: »Cvrčkové«, Ottův Sl. N. p. 804), mnozí mravencomilové (Scydmoenides) a z čeledi drabčíků (Staphyllinidae) mraveništník (Myrmedonia) (J Klika: Brouci, pag. 443).

[38]) Zvláště jsou to rozličné druhy kodulek (Mutilla), much z rodu pestřenek (volucella pellucens), hlavulí (Myopa) a očnatek Conops) a konečně housenky mola čmelákového (Galleria colonella), které živí se medovými buňkami. Srov. L. Dudy: Čmeláci, Ott. Sl. Nauč. p. 800.

[39]) Také na včelách z rodu anthrena žije podobný cizopásník: řasník včelí (Stylops Melittae). Vide Dr. A. Frič: Přírodopis živočišstva p. 153.

[40]) L. c.

[41]) L. c.; p. 161.

[42]) Larvy majky vylézají na květy rozličných rostlin, zavěšují se na včely, a včely je přinášejí do úlů, kdež zůstávají až do zakuklení. Také na vosy se zavěšují. Rovněž larvy puchýřníka žijí mezi včelami a vosami, na něž se přichycují. (J. Klika: Brouci, p. 268 a 270.)

[43]) Tak žijí v úlech ve voštinách larvy některých dlouhososek (Bombiliidae), housenky (mola) obaleče včelního (Galleria mellonella), které vyžírají vosk starých buněk a pokazí často celý úl, neodstraní-li se v čas; přítomnosť jejich v úle pro-

Včely, když se královna s trubci spáří, a tudíž úkon trubců jest dokonán, počnou trubce odháněti od buněk medem zásobených, pak je vyhánějí z úlů ven a konečně je usmrcují. V tom jeví se rozvaha, že nechtějí darmochleby živiti. Ale jak máme nazvati jejich nevysvětlitelnou netečnosť vůči cizopásným škůdcům? Proč se jich nezbaví takovým způsobem, jako se zbavují trubců? Proč pouštějí do úlů samičky cizopásných škůdců, aby tam nanesly vajíček? Jak srovnati zjev tento s jejich domnělou »intelligencí«?

Celá ta naše důvěra v intelligenci zvířat úplně se podvrátí, a intelligence jejich objeví se nám v docela jiné podobě jakožto zcela něco jiného než intelligence v běžném smyslu, budeme-li míti na mysli ještě jiné okolnosti. (Pokračování.)

Poslední Slavata.

Ze sbírky básní »Písně a legendy«.

Napsal **Ant. Bulant.**

»Kde Abelard s Heloisou objímá se, —
sejdem' se zase!« *Jablonský.*

I.

Na zámku v Telči hlučno bylo z rána.

Den sotva svit' a v ranní zaplál zoři,
ven zámku pán již vyjel na svém oři,
kde štěkot psí jej vítá po nádvoří,
a do revíru k honbě uchystána
z Čech panstva družina i z okolí.
Již hnul se průvod; otevřena brána,
a trouby lovecké zvuk hlaholí.
Ó, sladko za jeleny hnát se v lesy,
kdy smavá jeseň táhne do polí,
kdy jitro podzimní své mlhy věsí
jak snubní závoj v lesní údolí,
jak do vrkočí lesů stuhy bílé!

Dnes Karel Slavata již došel cíle.

Kol zámku v skupinách se vlní davy,
kde hry a tance, hudby kratochvíle
se střídají den po dni bez únavy;

---

zrazuje výkal, jejž včely z úle vynášejí. (Viz J. Kliky: Motýlové, p. 308). Dále žijí v úle housenky obaleče voskového (Achroia alvearia) a larvy vlasatce včelového (Trichodes apiarius), jež se živí larvami včel. (Viz J. Kliky: Brouci, p. 235.)

tu pěvců potulných je píseň baví,
tam šašků rolnička zní v žert a smích, — —
Jan Karel Jáchym zasnoubení slaví
a v středu panstva, hodů veselých
tvář jeho září sladkou žití změnou, —
z Attemsu Klára bude jeho ženou!

Ó kouzlo lásky, která v duši klíčí
vždy prosta nízkosti a vášní sporů,
již kdysi Dante za svou Beatričí
byl unesen až k výši rajských sborů,
jež křídel sněžných blátem nepotřísní,
jež bílou dlaní k básníkově písni
tká verš a rýmy do snivého čela, — —
ty srdcem Slavaty jsi vládlo zcela!

Ať za večera seděl při poháru,
kdy větry táhly zasněženým krovem,
kdy plála síň ve žlutém krbu žáru,
ať v lesů loubí spěchal za svým lovem, —
vždy v sladké touze myslil na svou Kláru,
na sněžnou tvář, snil o rtu korálovém,
o zraku blankytném i plavém vlase.
Kdes v modré dáli jemu zjevila se,
kdy s hradu cimbuří zřel do daleka,
ta její dlaň tak něžná, bílá, měkká.
Ve zvuku zvonů znělo jeho štěstí,
když naslouchal jich melodii z dáli,
ve květu zpozděném je viděl kvésti,
když na podzim již stromy opadaly,
a píseň lásky dojemná a vřelá
ve hloubi lesů zněla jemu vstříc,
když nad hlavou mu jedle zašuměla,
a koruny se chvěly borovic.
Jen o ní drozd mu svoje sloky pěl,
když konvalinky zavoněly z jara
a lesní roh kdy hvozdem zazvučel,
zpět ozvěnou mu znělo: »Klára! Klára!

Ó ideální lásky šťastné chvíle!

Teď Karel Slavata již došel cíle;
dnes poslední se honba ještě strojí, —
pak zváti bude Kláru — na vždy svojí . . .

II.

To bylo v říjnu. — Lesů velikáni
svůj žlutý list již pochovali z pola;
stvol trávy uvadlé se k němu sklání,
a zimě vstříc již kyne větev holá.
Pták zpozděný kdes druhy na jih volá,

a zvonků květ, jež na pasece zbyly,
svým kalichem jak vyzváněl by lesu,
že v brzku kraj se v zimy náruč schýlí,
že konec vůně, konec písně plesu,
že v zápětí má jeseň rubáš bílý.

Má kouzlo své i doba resignace.
Tím steskem podivným, jejž podzim chová
a k duši tklivé mluvívá tak sladce,
se pohnula i duše Slavatova.
Když lesa šum, chlad ovanul ho stinný,
on oddělil se lovců od družiny.
Cos vážného se chvělo jemu v oku
a jako stesk mu tkvělo ve tváři,
když tichem lesním v ohlas jeho kroků
zvuk rohů zněl a štěkot ohaří.
Ten lesní klid, list padající k zemi,
dech jeseně, jenž táhne haluzemi
a do javorů babí leto věje,
myšlénky vážné tká mu do duše.
Zří v budoucnosť již bratří bez naděje!
V té děsivé se chvějí předtuše,
že rodu jejich skončeny jsou děje,
kmen Slavatů že k svému konci spěje,
by v dějinách se nepovznesl více, —
tři jeho bratří zemrou — bez dědice!
Na prahu žití, na vrcholu štěstí,
ve květu mládí dvaceti dvou let
on jediný je rodu ratolestí,
k níž v naději dům Slavatů teď zírá.
Zlá předtucha však dnes mu srdce svírá . . .
Zda z ratolesti vzejde nový květ?
Či velkých činů dovršena míra,
jež vykonal kdys Vilém, jeho děd,
ta jeho rodu chlouba největší —
a celý kmen teď vymře po meči?
Kéž kvete dál ta sláva jeho činů
za otců víru, drahou domovinu,
kéž nevyhyne s ním a bratry třemi!
Ó, jakou lásku chová k rodné zemi,
jež slavného mu odchovala děda!
Jak po ní toužil druhdy v Nizozemí,
škol vysokých kam vábila ho věda!
Kéž rodu jeho nebe zajít nedá!

Tak lesem snil a dumal místo lovu
ve směsi myšlének spjat vážným citem,
jenž z přírody táh' v duši Slavatovu.

Již planou lesy červenavým svitem,
stín vrhá dlouhý sosna zelená,
vždy níž se chýlí slunce nad blankytem,
a střelby z daleka zní ozvěna.

V tom pohnulo se cosi v houští skrytém,
a Karel parohy zřel jelena.

To »šestnácterák« statný byl a smělý,
všech laní pán a postrach rodných druhů,
o něm si často lovci vyprávěli,
jen spatřit jej — měl každý za zásluhu.
Jak přimrazen na stezce před Slavatou
stál majestátně jako lesů král
a do parohů zdoby hlavu spjatou
nad lesní mlází hrdě pozvedal.

Stál zaražen, — leč okamžik jen krátký, —
stín zloby zaplál v jeho velkém oku,
pak v letu náhle v houšť se vrhl zpátky, —
však Slavata již míří k jeho boku.
V kraj tichý rána hlučně zahřměla,
a kule rázem vnikla do těla.
Do trávy klesá tělo povalené,
a za ním smečka ohařův se žene,
a Karel Slavata jim v zápětí
ku raněnému spěchá zvířeti.
Však náhle jelen zved' se na nohy,
dál v před se řítí v letu divokém
a na zad složiv svoje parohy
do lesa houští prchá před sokem.

Ať dere oděv ostružiny hrot,
po tváři zraněné ať krev se řine, —
dál Karel pádí do zeleně stinné,
v před s ohaři se žene o závod.
Ať umdlévá a chábne jeho síla, —
v něm vášeň lovecká se probudila,
jež za jelenem pohání ho znovu, — —
on bez kořisti nevrátí se z lovu!

III.

Zněl zvonku hlas kdes ku klekání v dáli,
na nebi hvězdy listím prokmitaly,
a lesův šeř vždy temnila se více,
když Karel znaven ustal od štvanice.
Pot s krví setřev se zarudlé tváře
zbraň opět připjal na svých ramenou.
Kam zašel? — Neví. — Volá na ohaře,
již marně slídí stopu ztracenou.
Jich družina se tulí k jeho šatu
a pána svého nutí ku návratu.
Však těžko cestu volit pro Slavatu
ve spleti křovin, kapradin a listí
pod kmeny stromů v temný podvečer,
kdy v křivolakém honu za kořistí
ve hloubi hvozdů ztracen její směr!

Les jak by snil. — Ni lístek nepohne se,
vše vůkol dřímá v spánku objetí,
had ve trávě, pták stromu na sněti.
Má jíti dál — či přenocovat v lese?
Ach, v zámku zmatek způsobil by plachý!
A jeho Klára? — Zmírala by strachy!
Když jemu směr se najít nezdaří,
snad najdou cestu jeho ohaři!
Zved' pušku k líci. — Rána zaduněla, —
pak naslouchal, — dal ránu druhou, — třetí, —
leč v odpověď jen ozvěna se chvěla
a hejno vran dál vyděšeno letí.

Za smečkou psů, jež kmitala se v šeru,
vždy dál a dál se svými průvodci
spěl unaven bez určitého směru —
a bloudil dlouho, bloudil do noci.
Tu zapad' v houští schvácen, bez moci,
tu o pahýl, tam klopýt' o kořeny,
tam klesl v bařině, tu mezi kmeny, —
až v nastražené suché zašed chrastí — —
v ráz pevnou půdu tratí pod nohama
a padá, klesá, — mizí ve propasti
vždy hloub a hloub . . .

To vlčí byla jáma!

Pod spletí chvoje na otvoru stmělém
hrob ukryt byl, hrob druži lesních šelem;
z jich doupěte nad strmý jeho sráz
je ovce spoutané sem vábí hlas.
Ó, běda vlku, běda zvěři divé,
jež v tuto léčku špadne uchystanou!
Z ní na povrch se nedostane dříve,
až ztuhne v jámě pod myslivce ranou!
Teď jinou kořisť ve svém jícnu chová
ta propasť listem na dně zavátá, —
v ní poraněn, bez hnutí, beze slova,
ve tmě a hrůze leží Slavata
jak ztrnulý ve rovu hlubokém, —
jen ránu v těle cítí nad bokem.

V tom děsném stavu, v kalu se svou lící,
dřev, kamení a listů ve směsici,
již kryta byla na dně plocha sporá,
jak dlouho dlel, — sám nedovedl říci,
když vytí psů jej probudilo s hora.
Jich štěkot žalostný a zvuky táhlé
— jak ve svém hoři plakali by sborem —
do noci ztemnělé zní nad otvorem,
kam jejich pán se propadl tak náhle.

Tu jeden z nich, než Slavata se nadál,
již nad prohlubeň tlapy napjal k skoku
a za svým pánem v temný jícen padal,
až klesl na dno Slavatovi k boku.
I tulí se a lísá k jeho dlaním, —
v tom druhý ohař směle vrh' se za ním
a s výše strmé jemu ve zápětí
do vlčí jámy skočil ohař třetí.

Zved' Karel tvář a hlavu opřev z pola
svým zrakem zděšeným kol do tmy hledí;
vzal roh a troubí, — sténá, — volá, — volá, —
leč dutý ohlas jest mu odpovědí...

Co nyní počne? — Ohledává stěny, —
však bez naděje! Strmé jsou a srázné!
Chce volat dál, — však hlas mu v hrdle vázne
a v duchu svém to živě Karel cítí,
že v hloubi země zhyne opuštěný!
V tom vlků z dáli ozvalo se vytí...
Sáh' rychle k boku po loveckém noži,
pak ruce spjal a vzýval Matku Boží.
Leč prosby vroucnosť přízraky se kalí,
jež mimoděk se v nitro jeho draly
s tou myšlénkou, že spásy není žádné...
Buď vlk či medvěd shora dolů spadne
v ten živý hrob a v zoufalém pak boji
pod spárem dravce skončí dráhu svoji,
buď s ohaři ve trapné ducha trýzni
zde zmírat bude o hladu a žízni!

Tak rozjímal, až mezi svými druhy
svůj zavřel zrak a klesl v spánek tuhý.

IV.

Pod hrůzy dojmem, v zoufalství a v hoři
sen podivný duch Slavatův si tvoří.

Na zámku v Telči vidí po nádvoří
v šat smutku oděné a zmlklé davy.
Ve květů směsici a světel moři
zří katafalk a na něm příkrov tmavý.
Tam rodný erb, tu nápis jeho jména
a v stínu palem — rakev otevřená.

Již spojilo se v chorál více hlasů,
zní korridorem píseň tesklivá —
a Karel v hrůze naslouchá a v žasu, — —
on sám to leží v rakvi — za živa!...

Zří vůkol sestry, bratry, přátele.
Ó chvíle trapná! Smrti horší muka!
Mráz probíhá mu v rakvi po těle
a jeho údy — jako z ocele!
V tom dotkla se ho lehce něžná ruka
a Karel cítí křížek na čele
a slyší pláč, jenž do zpěvu se mísí.
Ó dobře zná ty pod závojem rysy,
jež ubledlé se k němu chýlí plaše, —
vždyť o nich snil, je vroucně líbal kdysi,
než tělo jeho spjali do rubáše!
Ó dobře zná ty zraky blankytové,
hlas tlumený, jenž volá jeho jméno, —
vždyť pro něho, co jen se štěstím zove,
v té hloubi oka bylo utajeno!
Chce Karel volati v té děsné chvíli,
chce říci té, jež nad ním zraky kloní,
by tělo jeho z rakve uvolnili,
že nezemřel, že dále žije pro ni,
chce hnouti rukou, strhnout rubáš bílý, —
však tělo ztrnulé víc nemá síly!

Ó děs a hrůza bez konce a meze!
Již víko nad ním položili zvolna,
v pláč ztlumený a vážné prosby kněze
zní zvonů hlas jak melodie bolná
a zvuky teskné v jeho sluch se chvějí:
»De profundis« a »Miserere mei!«

Jest obřad ukončen a ztichly zpěvy.
Před zámkem průvod seřadil se v dálku
a tělo s rakví zvedli z katafalku.
Kam bude pochován? — Ach, Karel neví!

Jdou řady zmlklé do krajiny šeré,
kde v temnu vůkol černají se lesy;
z nich vytí táhlé v jeho sluch se dere,
zpěv příšerný a jako z dáli kdesi
na lesní rohy nápěv »Miserere«.
Ó jak ty zvuky v rakvi Karla dějí!

Od zámku cestou zabočily davy
v les hluboký, v les příšerný a tmavý.
Však pojednou proč k zemi rakev staví,
jak údivem by náhle byly jaty?
Před nimi z houští jelen parohatý
v skok divoký k nim napjal svoje nohy,
z mar tělo s rakví zvedá na parohy
a davem zděšeným se prodrav směle
ji rázem vrhá — do propasti stmělé . . .

Té hrůzy Karel nezakusil v žití!
Jak bez dechu se v děsnou jámu řítí
a jak by klesal v temné pekla mraky
zří v letu dolů v jícen křivolaký
a vidí na dně — zraněn do krve —
plát sobě vstříc a svítit — vlčí zraky . . .

Z úst jeho výkřik dral se poprve.

V.

Spjat v pouta hrůz, jež utkal děsný sen,
na polo v spánku, v bdění do pola
kol sebe zírá v šero vyděšen,
kam střítil se jak živá mrtvola
a v tváři jeho, jež se v děsu chvěje,
pot studený se pojí ve krůpěje.

Jsou přízrakem či pravdou tyto zjevy?
Zda bdí či sní — sám jasně Karel neví.

Zář slunce vidí páli nad otvorem, —
to světlý den se v jámu dívá stinnou
a v hloubi na dně v jeho svitu sporém
tři věrní ohaři se k němu vinou.
Den minulý si připomíná s těží,
snu hrozný děj i muka jeho sterá
a poznává, že pochován tu leží,
za živa v hrob že v pravdě klesl včera!

Vstal Slavata, vztáh' ruku po svém rohu.
Hlas jeho mocně chví se v země hloubi,
co dech mu stačí, z jámy volá, troubí, —
pak naslouchá a v duchu volá k Bohu.
Zvuk jeho zaniká, — les klidně mlčí,
jen větry táhnou kolem jámy vlčí.

Což odnikud již nekyne mu spása?
V svých útrapách co počne sobě dále?
Les nad ním šumí, jeseň listí střásá,
jež nad jamou se točí ve spirále
a k Slavatově skráni s výše padá
jak z jeho žití upomínek řada
a v ratolesti, jež se v otvor dívá,
zní píseň kosa, píseň zádumčivá.

Již odletěli na jih ptačí druzi, —
on věren lesu v každé části roku
ve smavé jeseni teď na haluzi
nad vlčí jamou skládá svoji sloku.

Však nezní víc jak druhdy za jara,
kdy první lístek pučel na sněti,
kdy kryla lesy zeleň bujará
a vonný dech se tajil v poupěti,
kdy plna síly, nadšení a citu
ve zvuky drozdů zněla za úsvitu,
kdy v sladké touze kolem svojí družky
stvol trávy snášel hnízda na podušky.
Teď jiný cit se pojí do sloky, —
jak s resignací smutek hluboký;
jak zašlých dnův by sobě vzpomínal,
zní v jeho písni touha, stesk i žal —
a v hloubi země Slavatovi zdá se,
že vlastní život slyší v tomto hlase.

V dni minulé duch jeho letí zpět,
ve svoje mládí vzpomínkou se vrací
a v ratolesti slyší ptáka pět
o dětském štěstí, kouzlu mladých let,
jež kdysi prožil v Jindřichově Hradci.
Na útlý věk se v duchu rozpomíná;
zří matku svou, jak jeho ruce spíná,
jej svatou Pannu, Boha znáti učí,
jak nade všecky nejmladšího syna
se vřelým citem tiskne do náručí.
Kam prch' ten čas, věk radostný a blahý?
Kam poděly se jeho touhy, snahy,
jež k době příští spřádal jako děcko?
Jest u konce, jest u konce své dráhy!
Teď veta po všem! Ztraceno je všecko!
Čím jsou mu nyní jeho rod i statky?
Čím Kláry z Attems láska blaživá?
Ach, opuštěn tu zhyne bez památky,
ve vlčí jámě, — pohřben za živa,
on, chlouba rodu, nejšťastnější z lidí!
Co včera miloval, — dnes prchat vidí,
co dřív tak cenil, přál si v nadšení,
teď zdá se mu jak cetka bezcenná,
jak úsměv klamný slunce v jeseni
a jako v lesích rohů ozvěna.
Teď jasně zří, že zmaří doba krátká,
co duše tká si v opojení blahém,
jak pavučinu před věčnosti prahem, —
dnes lidské štěstí vidí bez pozlátka!
Jak šťastni jsou, kdož ve zátiší skrytém
lesk marné slávy skryli pod hábitem
a z vlastní vůle předem oželeli,
co nad rovem jim nutně vyrve svět, — —
když smrti dech se dotkne jejich cely,
o jak jim lehko život opouštět!
Na prahu ráje zrak se nezarosí! — —

Tak slyšet bylo s výše ptáka pět, —
ten v duši ohlas měla píseň kosí.

Kmen Slavatův že zkázy stihne kletba,
že zhyne rod, — teď více Karel nedbá, —
jen za svůj život vroucně Boha prosí,
jen on, jen on kéž zachován je nyní!
Slib na kolenou Bohu Karel činí,
lká k Matce Boží, k nebi volá, vzdychá,
že všeho vzdá se, zvolí roucho mnicha,
že na vždy vstoupí do řehole chudé,
když z vlčí jámy vysvobozen bude!

Však náhle zmlk' a zraky upjal k výši.
Hlas nad propastí dolů volat slyší
a spásy úsvit září v jeho muka, —
do jámy vstříc mu kyne lidská ruka . . .

* * *

To z kraje uhlíř, Slavatovi známý,
v les ku milíři bral se za poledne;
šel pálit uhlí kolem vlčí jámy
a z hloubi země zvuky slyšel bědné.
Ó pro Slavatu spásy dobo sladká!
Co přetrpěl, vše pověděl mu zkrátka,
vzdal Bohu dík a k uhlířovu hlasu
již spíná provaz kolem svého pasu,
jenž pevnou rukou v jámu byl mu vhozen
a Karel Slavata — byl vysvobozen!

VI.

Všech zbaven pout, jež pojila ho k světu,
prost nádhery, v šat řádu oděn chudě,
Slavata vchází v celu pro asketu,
v řád Karmelitův na italské půdě
a že ho štěstí provázelo v pádu
on jméno Felix přijal ve svém řádu.
Byť odloučení těžká byla doba,
byť Kláry vzdech mu svíral jeho duši, —
on slibu daného víc neporuší, — —
vždyť za hrobem se opět sejdou oba!

S ním Klára jeho stejný osud volí.
Dnův zašlých kouzlo mění za řeholi,
v řád Klarisek, do klášterního ticha,
kde Krista Ježíše má za ženicha,
své první lásky pochovala boly . . .

V let řadě dlouhé prošla časů změna.

Na zámku v Telči meluzina sténá
a v temných nocích ve sluch panstva kvílí,
že hyne rod i sláva jeho jména.
Již bratří stárnou, do hrobů se chýlí
a v mužné skráni posledního člena
na cizí půdě prokvetá vlas bílý.

Kdys panstvo vzácné, rodu jeho bližší,
s tou přišlo prosbou k němu do zátiší:
by zřek' se slibů v povolání svatém
a znovu světským přioděl se šatem,
by v sňatek vstoupil k zachování kmene
a převzal opět statky opuštěné; —
vždyť pouze v něm svou naději rod chová,
v té ratolesti kmene jediné!

Jim v odpověď mnich řekl tato slova:
»Když vyhyne můj rod, — svět nezhyne!«

Panská přízeň.

Napsal **Bohumil Brodský.**

I.

Stránecký pan farář chystal se k důležitému kroku. Hned včera Mates, farský čeledín, horlivě čistil staromodní kočár, snaže se, aby mu dodal největšího lesku. S pýchou pohlížel na dílo rukou svých a jakoby sám se do své práce zamiloval, zastavil se, ruce na zad založil a zahleděl se na blýštící se kola a »boudu«. V bujné obrazotvornosti vyhoupl se mu na mysli zítřejší den. Viděl Dubovanský zámek ověnčený a prapory ověšený, kolem něho zástupy svátečně oděného lidu, družičky, hasiče, několikeré hudební sbory. Vše křičí, volá, na špičky vystupuje, aby vidělo, co se v zámku děje.

A v této chvíli všeobecného rozruchu a napjetí vjede on, Mates, na prostranství před zámkem. Kočár leskne se jak stříbrný, valaši házejí bujně hlavami, běží jako vítr, a zraky všech upírají se, kdo to jede. Pravda, rád by se po nich Mates podíval, ale teď nesmí. Což kdyby se něco stalo, některý valach klopýtl, — beztoho to podsední rád dělá, — a kočár se převrhl? Byla by to ostuda nesmazatelná. A proto se Mates ani neohlédne. Vjede před bránu, trhne lácaly — a už to bude stát. Jemnostpán půjde do zámku, a Mates pojede zvolna nazpět. No, pak si hezky všechno prohlédne. Zvláště banderisty. Bude mezi nimi hodně známých. Francek Křikavů, Tonda Kohoutků, Honzík Dopilů a kdo ví kdo ještě. Ti budou koukat, závidět

mu a natahovat krky. Holečkové, pak teprve uvidíte, co je to, když člověk slouží na faře.

Mates si roztouženě vzdychl. Mrzelo ho, že ta sláva není hned. Do rána je dlouho, a bude-li pršet, bude po slávě. Mrskl okem po obloze. Dnes je krásně čistá, jako zrcadlo. Dej Pán Bůh, aby byla také zítra. Vzpomněl si, že musí ještě řemení prohlédnouti, valachům kopyta namazati a množství jiných malých věcí udělati. Pohvizduje obešel ještě jednou kočár a pak ho zatlačil do kůlny. Vrata dobře zavřel, aby ta slota, drůbež, mu tam nevlezla a všecko nepokazila, a pak utíkal do chléva.

Ráno už časně byl na nohou. Jak se probudil, rovnýma nohama seskočil s postele a vyběhl před chlév. Sláva! Na nebi nebylo mráčku, slunce se už ukazovalo, a vzduch byl tichý, jakoby ještě spal. Blažený úsměv rozlil se po tváři Matesově, oči se mu zajiskřily, a okamžik tak stál obrácen k obloze, jakoby se nemohl dosti nadiviti té kráse hlubokého, zářícího blankytu.

»Nu, však je dnes toho potřeba,« zabručel, vykládaje sám sobě příčinu, proč je tak tuze hezky. Zaběhl k pumpě, chytil za páku a už se špláchal v studené vodě. Máchal se v tom jako děcko, s rozkoší strkaje hlavu pod proud vody, širokýma upracovanýma rukama hrnul celý potok na své hrdlo a osmahlá prsa, až všecek zčervenal. Zatřásl sebou a s hlavou skloněnou utíkal nazpět do chléva. Vjel rukama do ručníku a supě otíral se, pořád se usmívaje a nohama podupávaje. Pak vytáhl břitvu, namazal mýdlem tváře a bradu a strčiv si malé, kulaté zrcádko do okénka, holil strnisko. Břitva asi tuze ostrá nebyla. Zatínal zuby, mhouřil oči a ušklíbal se, dokud nebyla operace skončena. Běžel ještě se opláchnout a se zálibou prohlížel svou tvář, strkaje zrcádko na vše strany,

Byl v pořádku. Dnes bude jako ženich a jemnostpána sveze, že žádný panský kočí by toho nedokázal. Vyčesal koně, zapletl jim hřívu a přistřihl drobátko ocasy. Jemnostpán sice toho zakázal, rád maje koně s dlouhými ocasy, ale což, ať hubuje, jen když valaši budou koukat po pansku. Má prý beztoho Dubovanská vrchnost krásné koně, a tu by se farští valaši podivně vedle nich vyjímali.

Když už měl všechno hotovo, koně k zapřažení připraveny, hodil se do parády sám. Byl! Mates nějaký chlapík! Prostřední, rozložité postavy, červených lící a dobráckých očí. Že by však byl tak tuze hodným, aby na něm poskvrny nebylo, to nemohu říci. Rád se v noci zatoulal, bez dovolení k muzice odešel, ale za to věrně sloužil a pracoval do strhání. Byl už u jemnostpána třetí rok, a neodvedou-li ho v poslední třídě, bude sloužit dál až do smrti — leda že by se oženil.

Ve faře, když Mates přišel do kuchyně k snídaní, byl zatím shon. Bábinka, sestra jemnostpánova, běhala po schodech nahoru a dolů, snášejíc různé drobnosti do přízemního pokoje, kde se bratr strojil. Chudák, ač jí bylo už přes padesát a vlasy měla prošedivělé, byla dnes jako vítr. Tu zapomněla to, brzo ono a na »panu bratru« viděla mrzutost. Kámen jí spadl se srdce, když bylo vše hotovo, a jemnostpán byl připraven. Proto však se nerozveselila. Úzkostně dívala se na bratra, jenž mrzutě a zachmuřen chodil od okna ke dveřím a zase zpět, maje ruce na zádech složeny a dívaje se k podlaze. Byl šedesátník vysoký, statný, trochu ohnutý. Vlasy měl prořídlé, šedivé

a nepodajné. Chvěly se na temeni a v malých praméncích spadaly v různé strany, tak že se zdálo, jakoby se nečesal. Tváře měl hodně červené, poněkud svislé. Býval dříve buclatější, ale teď už se léta ukazovala. Hubeněl. Místa, kde se holil, byla zamodralá, obočí daleko přesahovala, tak že oči byly zapadlé, ale při tom jasné a přívětivé.

Co »jemnostpánovi« neslušelo, bylo šňupání. Jen co Bábinka se proto navzdychala, tajně v kuchyni děvečkám nanaříkala a časem bratra skrytými výčitkami nastihala! »Panu bratru« totiž povážlivě rudl nos, a zbytky tabáku umazaly každou vestu. Ale běda bylo, když někdy Bábinka otevřeně o tom začala.

»Šňupal jsem, šňupám a budu šňupat,« odpověděl velebníček hlasem hlubokým, jenž se sice lidem v kostele tuze líbil, ale ve faře působíval nemalý postrach. Sama Bábinka bávala se takových chvil a utíkávala na zahradu, aby bratra nedráždila.

Měli se spolu až tklivě rádi. Kdyby bylo lze myšlénky, starosti a kroky Bábinčiny spočítat a účel jejich slovy vyjádřit, byl by se ukázal cíl jediný: pohodlí a pokoj velebníčkův. Kolem něho točil se celý duševní svět sestaralé, drobné a suchoučké Bábinky už třicet let; od té doby, kdy Bábince před svatbou umřel ženich, mladý učitelský pomocník, jemuž slíbila srdce i ruku. Tehdy její bratr Karel stal se zámeckým kaplanem v Dubovanech a s dovolením vrchnosti vzal sestru k sobě.

Zvykla u něho tichému domácímu životu a veškerou lásku přenesla na něho. Čím déle u něho byla, tím více ho zbožňovala, a velebníček stal se jí vzorem muže, k němuž chovala hlubokou úctu a něžnou lásku. Říkala mu od té doby »pane bratře«, a nikdo i nic ji nepřinutilo, aby mu říkala prostě »bratře«. Velebníčka to mrzívalo, domlouval jí po dobrém i po zlém; Bábinka při domluvách těch jen vytrvale mlčívala. A když se bratr domníval, že ji nejlépe přesvědčil, začala zase s »panem bratrem«, upírajíc na něho prosebný pohled, aby ji proto nekáral a se nezlobil.

Nechal ji tedy při tom. Ne snad, že by mu to bylo lichotilo, ale protože si nemohl pomoci. Křičeti na Bábinku se bál. Viděl', jak úzkostlivě ho obsluhuje a jak je pohnuta, prohodil-li ostřejší slovo. Ublížit Bábince nechtěl, měl ji právě tak rád, jako ona jeho. S jakou radostí v mnohém si utrhoval, a aby nevěděla, každoročně nějakou malou částku peněz ukládal, aby měla sestra z čeho býti živa, kdyby jej Pán Bůh povolal dříve nežli ji! Na Bábinku pamatoval, ať byl kde byl. Domů chvátal, aby se o něho nebála, a v kočáře měl vždycky něco pro ni uschováno. Pohledem zářícím tichou radostí díval se na ni, jak všecka byla u vytržení, když prohlížela přivezený dárek.

»Pane bratře, zase taková škoda?!« volávala úzkostně a spolu radostně. »Proč mně, staré osobě, takové věci vozíš? Často peněz nemáš, celé noci nespíš a naříkáš. Jak bys nenaříkal, když rozhazuješ. Proč to? Já jen prosím Pána Boha, abych byla zdráva, a aby tobě ničeho nescházelo.«

Ale sotva velebníček do svého pokoje odešel, zavolala na děvečky a přibrala ke komisi Matesa a kostelníka, chlubíc se dárkem.

»Lidičky,« vykládávala důležitě, »to není jen tak sprostá věc. Můj pan bratr byl u vrchnosti, jezdil po světě a ví, co je hezké. Tohle mohlo státi mnoho peněz; kolik, nevím, on mi nepoví, ale troufám, že moc, tuze moc.«

Běda, pohaněl-li někdo dárek. Byl jejím nepřítelem, a dlouho neodpouštěla spáchanou — dle jejího přesvědčení — nepravost.

Z Dubovan přestěhovala se Bábinka s panem bratrem do Stránce už před pětadvaceti roky. Teď byl velebníček farářem, a Bábince přibylo starostí. U fary bylo osmdesát strychů polí, a poněvadž nebylo nikoho, kdo by jich najal, musil se velebníček učiti hospodařit.

Nelíbilo se mu to a zle se na to často zlobil, ale zvykl si. Na zastrčené vsi neměl jiné zábavy; i muzicírování, jemuž byl z celé duše oddán, ho omrzívalo. Sedlačil tedy. Na počátku zle na to žehral a stále se chystal žádat někam, kde polí není. Ale jak do toho vnikl, dluhy poplatil a vše dle své chuti zařídil, byl hospodářem celým srdcem. Pro Bábinku bylo hospodářství jako stvořeno. Teď mohla do sytosti běhati, šukati a se starati. Dvůr měli plný drůbeže, holubů plnou střechu a což ostatního dobytka! Její hospodaření hraničilo až s lakotou. První byla ráno na nohou a poslední šla spat. Naříkala při tom, hádala se s čeládkou, a pro samé starosti ani k jídlu čas jí mnohdy nezbýval.

»Chcete pana bratra okrásti?« kázávala na dvoře nebo ve stodole. »Máte svědomí? Co on se natrápil, než na ta místa, kde teď je, přišel. Chudák, tolik se stará a pořád nic nemá. Nemůže si dopřáti pohodlí a odpočinku, a když vy ho chcete šiditi, musí ještě z fary utéci.«

Čeládka ji znala. Věděla, že hubování patří k její povaze, že by snad bez toho ani živa býti nemohla, chtěla-li, aby se venku pracovalo; za to doma byla jinou. Čeládce vařila co nejlépe, až se selky hněvávaly, že ji kazí, a že jejich čeleď na faru ukazuje, požadujíc rovné stravy a přilepšení.

Dokud Dubovanské panství patřilo panu hraběti, každoročně přijíždívala hraběcí rodina v létě jednou do Stránce navštívit velebníčka. Bábinku znali a brávali ji mezi sebe. Byla všechna ostýchavá, vzdychala a přála si, aby mohla zůstati dole v kuchyni. Když však paní hraběnka, hodná a přívětivá paní, začala s ní o hospodářství, oživla a rozpovídala se tak, že musil velebníček pokašlávati, aby ji upozornil, by pány svými sáhodlouhými výklady nezdržovala.

Za mlada jezdíval jemnostpán častěji do Dubovanského zámku. Vrchnosť ho měla ráda a zvala ho k sobě. Tu musil hrávati, paní hraběnku při zpěvu doprovázeti a sám také někdy zpívati. Ale jak stárl, byl mrzutějším, pohodlnějším, návštěvy své zkracoval a odkládal. V hraběcí rodině také veselosti ubývalo. Dluhy se množily, paní hraběnka stárla, a mladé hraběnky měly přísné vychovatelky. Omezil konečně své návštěvy na dvakrát: jednou když jel vrchnosť vítat při jejím příjezdu na letní sídlo, po druhé když šel se s nimi loučit na podzim, než odjeli k zimnímu pobytu do města. Cítil se také už ve vznešené společnosti nevolným. Byl zvyklým na svá rozličná pohodlí, na život bez velkých poklon a připadal si v nádherných komnatách směšným.

»Každý lokaj se útrpně usmívá,« říkával doma, »a já se mám snad úzkostně ohlížet, abych křivě nekročil, hlasitě nekýchl, nebo nějakého titulu nevynechal? Dejte mi pokoj! Sním si v kuchyni doma svůj oběd, zdřímnu po něm a jdu do polí. Tu jsem svým pánem a nemusím se před lokajem kořiti.«

Ale přece, když stará vrchnosť byla dluhy dohnána ku prodeji svého majetku, byl kolik týdnů nevrlý.

»Taková hodná rodina!« stěžoval si sestře. »Kdo by to byl řekl? Žili tak jednoduše, skromně, tolik dobrého lidem udělali! Co si teď počnou? Pracovati neumějí, svět se jim ještě vysměje. A ty komtesy! Taková hodná děvčátka! Zůstanou svobodny. Je to tak na světě. Páni úředníci mají plné kapsy, jezdí v kočárech, břicha jim rostou, jejich slečny dcery dostávají veliká věna, a milostivá vrchnosť hyne, chudne, zaniká. Komu pak nás prodali?!«

Dověděl se toho záhy. Dubovanské panství koupil zbohatlý továrník Neužil. Povídalo se o něm, že byl synem chalupníka. Naučil se strojnictví, byl chytrý, podnikavý, a zařídiv si sám dílnu, pracoval nejprve pouze se dvěma tovaryši. Štěstí mu přálo, zakázky se množily, rozšiřoval svůj závod, až si konečně postavil továrnu. A když měl dost peněz, zatoužil po pohodlí. Prodal závod a koupil Dubovany. Snad by býval zůstal v hlavním městě a žil pohodlně z peněz, ale jeho paní tomu nedala. Vzal si ji, dokud byl ještě malým mistrem. Byla dcera hokynáře, hezká a mrštná panička, pravda — ale celým vychováním i způsoby ukazovala na svůj původ.

Peníze však vynahradily vše. Dovedla dělati velkou dámu, strojiti se s přemrštěnou nádherou a dívati se na chudší spolubližní s takovou pohrdavou vyvýšeností, jakoby její kolébka stála pod zlatými nebesy. Měli dvě dítky. Starší Ludvík věděl o tatínkových penězích a proto nejevil žádné chuti k nějaké činnosti. Marně namáhali se různí vychovatelé otevříti jeho mozek potřebným vědomostem. Když konečně několikerá propadnutí další studování činila nemožným, dal se »mladý pán« k vojsku. Tu se mu jak náleží líbilo. Peněz měl dost, volnosti také a po různých obtížích získal hodnosti poručíka. Rodiče byli na něj hrdi, a Ludvík byl předmětem jejich pýchy. Uměl právě tak jako jeho mladší sestra Helena sekati poklony, mluviti německy a žvatlati francouzsky.

Paní Neužilová, či jak ráda se dávala titulovati, paní z Neužilů, viděla v synu potomka, jenž prostému jejich jménu získá lesku a slávy a připojí před své rodné jméno nějaké »von« nebo »šlechtic«, ne-li dokonce »baron«. A proč ne? Hezký je, peníze má, umí se dobře chovat, a ničeho jiného k takové věci není snad potřebí? Že Helena se za obyčejného smrtelníka neprovdá, bylo už dávno v domácí radě ustanoveno, a několik »inspektorů« v Praze mělo naději získati pěknou částku peněz, podaří-li se jim některého méně zámožného neb v tísni se nalézajícího kavalíra pro Helenu získati. Čím vyšší bude hodnosť, tím větší odměna. Ostatně slečna Helena byla sama přesvědčena, že bude jistě alespoň hraběnkou, ne-li dokonce kněžnou. Bože, když si mnohý vezme herečku, proč by si nevzal ji? Hleděla beztoho, když k vůli ukázání se světu do divadla chodila, na umělce s takovým pohrdáním, jako na dělníky v závodě otcově.

Nu, teď když otec koupil panství, změní se vše. Budou se pořádat hostiny, hony, pozvou se okolní kavalíři, a záhy roznese se pověsť o výborné domácnosti nového velkostatkáře, ovšem pověsť nejchvalnější. Venkovský lid bude se kořiti, kavalíři jezditi na návštěvy, a Dubovany stanou se střediskem vybrané společnosti.

Když Dubovanský řiditel Kabas hned po prodeji statku jel se poklonit nové milostivé vrchnosti, aby si potvrzení ve svém úřadě

vyžádal a zároveň rozkazy přijal, vyrozuměl z řeči paní z Neužilů, že by jim bylo velmi milo, aby při jejich příjezdu do nového sídla uspořádáno bylo nějaké přivítání.

Pan řiditel byl liškou podšitý. Hned za starého pana hraběte dovedl si úlisností získati plné důvěry. A aby si vynahradil něčím ohýbání hřbetu a poníženou pokoru před chlebodárcem, chodil před podřízenými spoluúředníky hezky zpříma, mluvil z ostra a hrozil jako hromovládce. Pana řiditele se všichni báli více než milostivé vrchnosti, třeba že po straně mnohý úředník prostořece vykládal, že má pan řiditel z panství více příjmů, než sama vrchnosť. Což to bylo platno. K majiteli panství nikdo přístupu neměl a běda, ozval-li se někdo poněkud hlasitěji.

Cvik řiditelův v poklonách, v líbání rukou a přemrštěném lichocení nalezl u Neužilovy rodiny laskavého přijetí. Slečna Helena po odchodu řiditelově několikráte před zrcadlem zkoušela půvabně zvednouti ruku k políbení. Pan řiditel ji políbil dvakráte, a budoucí paní hraběnka byla přesvědčena, že teď začíná doba, kdy si musí podobnému líbání zvyknouti. Vždyť beztoho ti lidé, mezi nimiž budou, budou šťastnými, dojdou-li takové cti.

Kabas řídě se pravidlem, že první dojem rozhoduje často o celé budoucnosti, umínil si připraviti milostivé vrchnosti nejokázalejší přivítání. Hned po svém návratu do Dubovan svolal úřednictvo k poradě, vlastně ku sdělení rozkazů. S důležitou tváří vykládal, jak veliký okamžik je očekává, jakého štěstí se jim dostalo, že budou míti vrchnosť tak dobrotivou, a že tudíž potřebí jest hned na počátku svou lásku a úctu dáti na jevo. Nařizoval správcům a lesníkům, aby se po vesnicích přičinili o vyslání banderií, družiček, obecních zastupitelstev, sborů hasičských a jiných korporací, které by lesk slavnosti zvýšily.

Dopisy úředními, zdvořilými sice, ale dosti pánovitými, vyzval patronátní duchovenstvo, aby v den slavnosti neopomenulo uvítati svého nového patronátního pána, a dával při tom dosti zřejmě na jevo, že dle jejich chování bude se říditi také postup duchovenstva a příspěvky na opravy chrámové. Když pak poručil nastavěti bran, navěsiti praporů, zjednati hudbu a obstarati jiné maličkosti, byl přesvědčen, že bude milostivá vrchnosť spokojena, a jeho postavení na vždy upevněno.

Pan farář Semik ve Stránci přípis řiditelův tuze rád neviděl. Koření a podkuřování se mu protivilo, a již vědomí, že bude ze svého pravidelného života vyrušen, zahnalo mu na mnoho dní veselosť. V první chvíli byl již rozhodnut, že nepojede nikam a že nového patrona uvítá později. Ale starosť o sešlý kostelík ho donutila podrobit se vyzvání řiditelovu. Už dávno vypadal kostelíček jeho jako žebráček. Menší opravy pořizoval ze svého nebo za pomoci dobrodincův. Ale na pana hraběte jíti s prosbou se bál. Věděl o trudném jeho stavu, a tušil brzké rozřešení nejistého stavu toho. Teď, když patronem stal se muž bohatý, snad obětuje na jeho chrámek nějakou tisícovku, aby stánek Boží důstojně byl upraven. Řiditele znal velmi dobře a proto, ač nerad, rozhodl se, že pojede pana patrona vítat.

Bábince nastaly zlé starosti. Dokud jezdíval k panu hraběti, nestarala se tolik, jak by se měl pan bratr do zámku Dubovanského vypraviti. Hraběcí rodina vedla prostý život a neohlížela se na oblek

velebníčkův. Ale ta nová vrchnosť je prý tuze bohatá a žije jako nějaký kníže. Ty můj milý pane, to se musí velebníček vystrojit, aby nedošel hanby. A protože na všechny Bábinčiny otázky velebníček nevrle odpovídal, ponechávaje jejímu rozhodnutí, které šaty si vzíti má, jaké rukavice, zdali tvrdý, blýsknavý klobouk, nebo měkký se širokou střechou, nebyla tato starosť malou. Přemýšlela tedy o tom chudák sama kolik dní, až konečně ustanovila do nejmenších podrobností ústroj velebníčkův.

V den slavnosti byl na faře shon od milého rána. Velebníček sloužil dnes mši svatou roztržitě, hněvaje se sám na sebe, že si tolik zbytečných myšlének připouští. Třeba že se nebál předstoupiti před novou vrchnosť, — a proč by se bál, však ho neživí, jemu ublížiti nemohou a na konec vznešenou rodinou nejsou, — přece byl zvědav, jak to v Dubovanech dopadne. V hlavě rozebíral, kterak je osloví, co řekne patronovi, co patronce, a naskytne-li se mu příležitosť mluviti o schátralém kostelíku.

Mates už stál chvíli s kočárem před farou, než jemnostpán vyšel. Až se na něj zlobil, že tak dlouho nejde. Naposled zmeškají, a marně kočár myl, koně česal a s řemením do noci se leštil. Konečně se přece dočkal. Provázen Bábinkou vycházel velebníček a lezl do kočáru. Mates po něm mrskl okem a zálibně se usmál. Líbil se mu dnes jemnostpán jak náleží. Byl čistě oholen, a tváře se mu mírně zardívaly. Vlasy jindy nepodajné měl hezky zčisnuté, a tvrdý kastorový klobouk seděl mu vážně na hlavě jako Buřínskému panu vikáři, jenž byl přece velký pán. Boty se velebníčkovi leskly jako stříbro, a dlouhý šosatý černý kabát sáhal mu až po kolena. Kolárek měl běloučký, a pod kabátem probleskoval zlatý řetěz u hodinek, až oči přecházely. Zvolna usedl do kočáru a obrátil se k Bábince, jež majíc ruce pod zástěrou, prohlížela ještě jednou velebníčka, má-li vše v pořádku.

»Dej tu, Bábinko, pozor,« povídal velebníček. »Zavřete si vrata a nikoho nepouštějte dovnitř.«

»Mám čekati s večeří?«

»To víš. Tak dlouho tam nezůstanu. Bude mi tam beztoho u oběda dlouhá chvíle.«

»Jen buď, pane bratře, na sebe opatrný, a ty, Mates, dej pozor na koně, abys nepřevrhl,« napomínala Bábinka starostlivě.

»No, jedu dnes snad poprvé?« řekl Mates uraženě a ohrnul hoření ret.

»Tak jeď,« poroučel velebníček. »S kopce valachy přidrž a na rovině je pusť.«

Nazvedl klobouk, dávaje Bábince s Bohem a usmívaje se na ni. Kývala hlavou, radostně se smějíc a dívala se, dokud nezajeli.

Mates jel, pravda, moc dobře. Valaši mu už rozuměli. Jindy na ně volával »hat« a »čihý«, ale dnes jen pomlaskával. Na rukou měl bílé rukavice. Sama Bábinka mu je kdysi přivezla, aby přece dělal na kozlíku pána. Sám si je pral a navlékal jen při zvláštní příležitosti. Sotva byl na rovině, popustil oprati, trochu bičem švihl, a valaši jen letěli. Hlavami házeli, frkali, krky natahovali a s jakousi rozkoší upalovali, táhnouce hrčící kočár a cupajíce štíhlýma nohama v pravidelném tempu. Mates z nich oči nespustil. Je to rozkoš dívati se na

taková dvě moudrá a hezká zvířata. Nevím, měl-li něco více rád než je. Oni byli jeho pýchou i radostí, jimi slavil triumfy mezi chasou.

Velebníček zatím mírně v koutě kočáru položen, stihal zrakem krajinu. Kvetly už třešně, a silná vůně květů nesla se až k němu. Jakmile zadul malý vítr, pršely drobné, bělostné lístky jako vločky sněhové, třepotajíce se ve vzduchu a tiše dopadajíce na zem. Tráva vystrkovala své útlé, sytě zelené lístky, tvoříc hebké koberce, jež se v paprscích slunečních v různých odstínech mihaly a střídaly. Na polích obilí povyrostlé již v útlé tyčinky střídalo se záhon za záhonem, a velebníček hádal, kde bude žeň pěkná, kde špatná, kde hospodář sil hustě a kde řídce. Párky koroptví honily se po oranicích, křičely, krčily se do brazd a běhaly svými drobnými, rychlými krůčky. Skřivani, lindušky, sýkorky zpívali, hvízdali a tikajíce od stromu ke stromu přeletovali. Všechno, i ten les, jenž zdál se býti svěžejším a jeho zeleň bujnější, jakoby oddychovalo radostně a slavně, že je tu opět jaro a s ním život. Obloha čistá a vysoká topila se v záři sluneční. Zlatý proud paprsků poléval každou mez, každý strom, chvěl se na mladých lístcích stromů, blýskal se v potoce, zapaloval okna stavení, jež hořela a zářila. Jakýsi neznámý šum prochvíval vzduchem, jakoby oznamoval kypící život, jenž neodolatelnou silou dral se všudy na povrch země nedávno ještě mrtvé a holé.

Velebníček vyhříval se také na slunci. Bylo mu milé a přihmuřuje oči nastavoval tvář proudu vzduchu sluncem vyhřátému a nasycenému vůní mladé přírody. Oh, je venku krásně! Dá-li Bůh jen čtrnáct dní takových, co tu bude divů. Jak tráva na lukách a osení poskočí! Stromy rozkvetou, dobře odkvetou, a bude jinak než loni, kdy všechno zkazil pozdní mráz. Zapomněl, kam jede a v duchu představoval si svou zahradu, jak bude vypadati, urodí-li se ovoce. Hruška děkanka, jabloň zlatá reneta a český soudek dají bohatou žeň a jak dobrou! V zimě, když venku mrzne až praští, a doma oheň v kamnech praská, jest mu ovoce nejmilejší a vždycky při něm vzpomíná na léto, uvažuje, co mu přinese, a těší se, kde co opraví a zařídí na svém sadě, jejž hlídá přísným okem upřímného milovníka.

Ale tu najednou přetrhlo se pásmo jeho myšlének. Vzduchem zatetelila mohutná vlna zvuková, a temná rána zdaleka zahučela.

»Už střílejí,« povídá Mates a švihl do koní.

»Jen nepospíchej,« napomínal jemnostpán. »Než dojedou z nádraží, budeme tam také. První tam býti nemusíme.«

»To ne,« kývl Mates a zdržoval koně. Nepřál si toho také. Tím by veškeré jeho tužby byly zmařeny, a drobet té slávy, která přece musí také »jim« připadnouti, by odpadla. Ale posadil se už na kozlíku tak vznešeně strnule, jako vídával hraběcí kočí, kteří v něm vzbuzovali náležitý respekt. Valaši slyšíce rány, stříhali ušima, a náruční zařechtal, jakoby znamení dával, že už taky jedou.

Rána za ranou hučela, a bylo slyšeti také vzdálenou hudbu. S kopečka viděli, jak od nádraží k zámku, k němuž z opačné strany přijížděli, vine se pestrý řetěz jezdců, blýskají se kočáry, a vlají praporky. Dole zámek zapadlý v zeleni mohutných alejí a rozsáhlého parku ozdoben byl prapory, několik slavnostních bran klenulo se přes silnici, a mezi stromy prokmitaly bílé šaty družiček, slavnostní stejnokroje hasičů a vysloužilců a houf vesnického lidu pestře oděného. Jak přijeli blíže, otevřela se před nimi prostora před zámkem

lipami osázená a teď naplněná směsicí hučícího davu. Z druhé strany přijížděli banderisté na zpěněných koních, a za nimi dva stkvostné kočáry. Začalo volání slávy, trumpety ječely, a v korunách lip šumělo, jakoby i ony své nové pány vítaly. Ptáci s křikem vznesli se k oblakům, a Matesův valach řičel, poškubávaje udidly a kousaje rozpustile svého druha.

Když zajel celý průvod na volné prostranství před zámkem, jež bylo pískem vysypáno a koberci květinovými i různými trávníky ozdobeno, pobídl jemnostpán Matesa, jenž na okamžik zarazil, aby popojel. Lid s napjatými hrdly díval se k zámku, natlačen v chumelenici, jež jako velká vlna brzy sem, brzy tam se zakývala. Matesa ani nepozorovali, až když křičel. Teď se obraceli a zmateně ustupovali.

Mates jel vzpřímen ulicí, jež se utvořila. Neobracel hlavy stranou, ale přece dobře viděl, jak lidé strkají hlavy dohromady a se zálibou se na něho i na jemnostpána dívají.

»To je velebný pán ze Stránce,« nesl se lehynký šepot zástupem. Mužští smekali a pozorovali spřežení. Líbilo se jim a hádali v duchu, zač asi jest. Mladší dívali se na Matesa a vtipkovali o něm, ačkoliv mu záviděli. Zvolna propletl se kočár až k bráně zámku, a Mates zarazil.

V bráně panoval shon. Služebnictvo zmateně běhalo sem a tam, velitelé hasičů se zlatými přilbicemi točili se a rozkládali rukama, ukazujíce své bílé rukavice a vypínajíce prsa pokrytá zlatými šňůrami. Úředníci černě oblečení a ve tvářích pobledlí horlivě mezi sebou rokovali, pokukujíce ke schodišti, brzo-li se objeví pan řiditel, aby je zavedl ku slavnostnímu slyšení. Teď všichni ustoupili a pozdravovali velebníčka. Děkoval s úsměvem a podával známým ruce.

»Je tu také někdo jiný z patronátních duchovních?« ptal se známého pana důchodního, šňupaje a otřepávaje prsty.

»Není; vzkázali, že nepřijedou,« s jakousi škodolibostí sděloval důchodní. A nahnuv se k uchu velebníčkovu šeptal: »Urazil je pánovitý přípis řiditelův. Přijedou prý, kdy budou chtíti.«

Velebníček zamžhoural očima a stiskl rty. Mrzelo ho teď, že sem jezdil, a styděl se, že on, starý člověk, má pomáhat dělati komedii. Vytáhl modrý šátek a hlučně si utřel nos. Bývalo to známkou skryté nevole a rozčilení. Ale hned se upokojil. Vzpomněl si na svůj kostelík a potlačil rozmrzelosť.

»Půjdu tedy sám, aspoň si to odbudu,« povídal dobrácky a pozdravuje přívětivě, cupal po schodišti. Pohled jeho těkal z předmětu na předmět. Jen co je pravda, mají to zařízeno nóbl. Samé zrcadlo, koberec, skupiny květin. Ubohý zahradník! Pokazí se mu to tady. Jaký z toho užitek? Bylo mu líto těch útlých bylin, které pro pouhou okrasu k zakrnění byly odsouzeny.

Když byl nahoře, namanul se mu sluha v nové livreji. Měřil velebníčka z vysoka a vyzývavě.

»Buďte tak dobrý, ohlaste mne u pánů,« řekl velebníček tlumeným hlasem.

»Kdo jsou, mají visitku?« spustil zhurta.

Velebníček se na něho podíval, jakoby s nebe spad. Nevěděl, má-li se smáti, nebo zlobiti. On jakživ visitek neměl. Proč také? Každý ho znal, a nová vrchnosť ho také pozná.

»Jen řekněte, že je tu ze Stránce farář,« řekl klidně a podíval se sluhovi upřeně do očí.

»A jak se jmenujou?« dorážel lokaj, kterého to mrzelo, že tenhle venkovský kněz nechce k němu ukázat trochu úcty.

»Po tom vám nic není,« pustil se do něho velebníček, kterému ta slota lokajská už pěnila krev. »Řekl jsem vám, kdo jsem, a vy mého jména znáti nepotřebujete.«

Mluvil hlučně, opomíjeje obyčejnou svou opatrnosť. V tom se pootevřely jedny dvéře, a v nich se objevila hlava.

»Co se tu děje?« ptal se z ostra tenký hlas.

»Lokaj se tu se mnou hádá a nechce mne ohlásiti u vrchnosti,« hlásil se velebníček pohněvaně. »U bývalé vrchnosti chodil jsem bez ohlášení a teď snad budu museti poníženě každého lokaje prositi, aby mne předpustil.«

Dvéře se otevřely dokořán, a vyšel pomalý, zavalitý pán s otylou a bledou tváří. Na nose mu seděl skřipec, a vlasy cestičkou uprostřed rozdělené přiléhaly těsně ke hlavě.

»S kým mám tu čest?« ptal se chladně, strkaje ruce do kapes.

»Jsem Stránecký farář Semik, a snad je mi popřáno mluviti s novým panem patronem?«

»Ten jsem,« uklonil se maličko oslovený a podal velebníčkovi konečky prstů. »Nedivte se, že vás Karl nechtěl předpustiti. Byl dříve u knížete Esterhazyho a naučil se znáti dopodrobna patřičné způsoby.«

Kolem masitých rtů pana Neužila zakmitl se potupný úsměv, a velebníčkovi jakoby skočilo něco do krku. Dusil se a nemohl vyraziti slova. Zmateně popotahoval kolárek a těkal zrakem po zemi.

»Je-li libo, račte dál,« řekl pan Neužil lhostejně a ukazoval na dvéře.

»Snad překážím,« povídal jemnostpán zpříma. Najednou se v něm probudil takový vzdor, jakého nepocítil už dlouhá léta. Způsob, jakým s ním pan patron zacházel, probudil v něm hrdosť. Hoho, holenku, ty mne neživíš, blesklo mu hlavou, nic dobrého jsi mi ještě neudělal a zlého udělat nemůžeš. Jsi-li takový velký pán, že se mnou slušně mluviti nedovedeš, jsem já také. Vzpřímil se a v té roztržitosti sáhnuv pro tabatěrku chvatně si šňupl.

»Nikoliv, jen pojďte dál,« vlídněji už zval pan Neužil. Aspoň abyste mou paní poznal.«

Lokaj ochotně běžel otevřít dvéře, a velebníček vcházel do přijímacího sálu. Byl tu mnohokrát, ale nepoznal se tu. Všecko zařízeno s novým vkusem, přestavěno, předěláno, přebarveno. Inu, každý dle své chuti tancuje.

V otevřených dveřích postranního salonku stála paní Neužilová. Vysoká, tlustá dáma s dvěma podbradky, se spoustou zlata na masitých rukou, v divokém vysokém účesu a na prsou. Obličej byl do ruda krví zalitý, zažloutlé oči byly vypouleny, a celý ústroj svědčil o snaze, aby vypadala hodně vznešeně.

»Pan farář ze Stránce, z našeho patronátu,« představoval pan Neužil míře k ní. »Má paní,« řekl po té velebníčkovi, jenž se klonil a šel také blíže

Paní »z« Neužilů pokročila asi dva kroky blíže a nastrkovala ruku, vykouzlujíc na svém širokém obličeji úsměv, jenž jí prapodivně

slušel. »Těší mne,« povídala chraptivě a dívala se na velebníčka, jak podávanou ruku uchopil a jí srdečně potřásl.

»Přeju milostpaní, aby se jí u nás hodně líbilo a aby jí tu Pán Bůh dal hodně zdraví,« vykládal velebníček zaníceně. »Náš lid se těšil na novou vrchnost, a jménem jeho mohu slíbiti, že bude své pány milovati, jim věrně sloužiti a za ně se modliti. Prosím také milostivou vrchnost, aby lid milovala, jemu pomáhala a dobrotivou byla. Pán Bůh jí to jinou stranou stonásobně odplatí.«

Paní patronka poslouchala ho roztržitě. Očima po sálu těkala a několikráte významně pohledem svým na svém muži utkvěla. Velebníček nepozoroval, že si mezi jeho řečí hebounkým šátečkem ruku utírá. Jen lokaj, jenž zůstal státi u dveří, útrpně se usmíval a milostpaní rozuměl. Kterak se těšila, že všechno bude líbat jí ruku, a už také dost jich líbalo. A teď patronátní farář, její poddaný, na jejich milosti závisící, opováží se její rukou potřásti. Ne, jsou ti kněží na venku přece jen nezpůsobní. Jak je jen mohli vysvětiti a jak je mohou za patronátní faráře poslati, když je nenaučí ani těm nejpotřebnějším pravidlům slušnosti. Poslouchala ho nevrle, a po tváři rozlil se jí hrdý, strnulý výraz.

»Děkuji, děkuji,« řekla ruce v pasu jednu na druhou kladouc. »Je-li libo, zůstaňte s námi ke stolu.«

Velebníček podíval se na ni tázavě. Cítil chlad vanoucí z jejích slov, a už ho přešla dobrá nálada, která se mu vracela.

»Musím domů,« zajikl se, hledaje výmluvy. »Mám mnoho práce, čekám, že pojedu k nemocnému. Až podruhé budu tak smělým. Přeji ještě jednou všechno dobré.«

Klonil se oběma a už klusal ke dveřím. Milostpaní mu již ruky nepodala, a pan Neužil neměl času, aby mu konečků svých prstů nabídl. Lokaj odstoupil ode dveří, a velebníček otevřev si je sám, posadil si kastor na hlavu a běžel se schodů. Rozrazilo ho horko a před očima se mu tmělo, že neviděl ani pana ředitele, jenž důstojně v čele úřednictva stoupal vzhůru, aby předvedl pokorné služebnictvo.

»Kam, kam?« volal řiditel. »Snad zůstanete na oběd?«

»Nezůstanu,« odpovídal zmateně a nejistě se usmíval. »Zvali mne, zvali, ale musím domů, není nic platno, musím.«

»To je pěkné, přijel jste jediný a utečete,« volal za ním řiditel mrzutě.

»Až podruhé, až podruhé,« omlouval se velebníček, dera se mezi pány. Šosy mu odletovaly, a oči bloudily po zemi. Ve bráně stáli dosud velitelé hasičů a vysloužilců. Měli za chvíli jíti za pány úředníky a ve vědomí důležitosti kroku, jenž se blížil, trvali ve vážném mlčení. Ustupovali rychle z cesty a pozorovali, s jakou se velebníček vrací. Usmíval se na ně, pozdravoval a rychle svlékal rukavičky.

»S Bohem, pánové, s Bohem,« kýval a radostí div neposkočil, že je venku. Oddechl si, oči mu zazářily, a tabatěrka ocitla se na dlani. Na okamžik se zastavil. Díval se, kde je Mates. Stál s kočárem u jezdců a smál se s nimi. Houf kluků obstupoval kočár, lezli na stupátka, rukama dotýkali se lesklých kol a pér, a nejodvážnější vyšplhav se dovnitř, seděl tu vážně, napodobuje jemnostpána. Velebníček doběhl ke kočáru, než ho Mates spatřil. Udiveně se na něj podíval,

kluci se rozutekli, a ten hrdina ve vnitř, vyskočiv kvapně, upadl a roztáhl se v písku. Ale nedbal, že si odřel nos. Jako klubíčko sebou mrskl, vyskočil a pelášil za ostatními.

»Tak Matýsku, obrať, pojedeme,« poroučel jemnostpán a čiperně skočil dovnitř. Podíval se po shromážděných, radostně se na ně zasmál, a Mates otočiv, pobídl koně. Teď už nebyla taková tlačenice, a proto ujížděl klusem. Mžikem byli pod lipami, a prach na silnici se zvedl. Až když do kopečku jeli krokem, poobrátil se Mates.

»Povídali, že jemnostpán zůstane v zámku u oběda,« řekl jaksi lítostivě. »Chtěl jsem už odpřáhat.«

»Co bych tam dělal, co?« horlivě vykládal jemnostpán. »Mají dnes mnoho práce, zámek je plný lidí, a nám bude doma lépe. Holenku, tohle není pan hrabě a paní hraběnka. Ó, to byli lidé! Přebudiž Bohu žel jich! Nu, ať si tihle dělají, co chtějí. Nějak bylo, nějak bude, nás Pán Bůh snad také neopustí. Jíst mám co, na nikom ničeho nechci, a co je po právu, mi nevezmou, to ne.«

»Francek Křikavů povídal, že se na nádraží lidé smáli, jakou slávu dělali takovým prý lidem, kteří si toho nezaslouží,« přikládal polénko Mates. Tušil, že jemnostpán nehrubě dobře pochodil, a měl vztek. Že by si nemohli jemnostpána vážiti, když pomáhá dělat jim slávu!? To už nejsou k ničemu a nevědí, co se patří. Měli by slyšet, jak o jemnostpánu lidé mluví, jeho si váží a o něm daleko široko povídají. »Kdo ví, jací jsou to lidé,« začínal znovu, když mu jemnostpán neodpovídal. »Povídají, že ona je hokynářova. To je pěkná vrchnosť.« Zasmál se skrze zuby a odplivl.

»Nesuď, Matýsku, možná, že budou hodní,« napomínal velebníček. »Teď jsou bohatí, živí mnoho lidí, a na rodu člověka nezáleží.«

Mates se zamračil a mlčel. Hněval se na jemnostpána, že nehubuje. Ať si povídá co chce, hezké to od nich nebylo, že ho pustili před obědem domů. Bábinka je s obědem ani nečeká, a lidé si budou mysliti, Bůh ví co se nestalo. Ale takový je ten jemnostpán. Mlčí a jen mlčí. Pak si ovšem žádný z něho nic nedělá. Trhl mrzutě uzdou a popohnal valachy. Ti jakoby sdíleli jeho špatnou náladu, utíkali se svěšenými hlavami. Až před Stráncem zařehtali a taškář náruční hryzl podsedního. (Pokračování.)

Josef Bílek,

sběratel bylin v Kolumbii, v Jižní Americe.

Sděluje **Boh. Hakl.**

Často, kdy učíval jsem ve školách a pozoroval schopnosti a nadání mládeže, zvláště chlapců, pomyslil jsem: »Co by z tebe, dítě, mohlo býti, kdyby tě Prozřetelnosť Boží uvedla na dráhu, kde by schopnosti tvé se mohly rozvinouti! Jak znamenitý muž by z tebe byl, jak by mohl člověčenstvu a snad i vědě prospěti!« A bývalo mi líto toho onoho chlapce, když jsem jej potom vídal v usmolené

zástěře, u prostého řemesla, kde se jaks taks mechanicky řemeslu svému naučil, ač nelze upříti, že i při nejprostší práci je třeba rozumu a schopnosti, a kdo jest nadán, ovšem i té nejobyčejnější práce jinak se chápe než člověk nenadaný.

Jisto jest, že Pán Bůh národ náš hojně obdařil dary Ducha svého; podívejme se jen ku mládeži do škol, podivíme se té chápavosti, té bystrosti ducha; ovšem kde pracuje učitel z povolání, z lásky a ne ze řemesla; kde pracuje věrně, svědomitě, s přípravou a sám snaživý jest a — *učiti umí!*

Jeden z nadaných, ano velice nadaných a Bohem hojně obdařených hochů byl *Josef Bílek,* prostý vesnický chlapec z *Vojic,* okresu Hořického, hejtmanství Kralovéhradeckého; z těch Vojic, kteréž známy jsou i v Praze pro svůj dobrý *stavební kámen.* Vyučil se *zahradnictví* a posledně byl sběratelem orchideí a jiných rostlin v Kolumbii, v jižní Americe, kdež také zemřel; avšak slyšme již stručný jeho životopis; jest toho hoden, abychom mu věnovali vzpomínku.

Josef Bílek narodil se ve Vojicích 13. března 1867. Rodiče jeho byli chudí, avšak poctiví a nábožní. »Neznal jsem,« píše tamní řídící učitel, p. Jos. Dousek, »toho času v okolí zdejším většího ctitele Rodičky Boží nad jeho otce, též Josefa Bílka. V mládí svém, když se byl vyučil obuvnickému řemeslu, jsa tovaryšem pracoval v Rakousích, Štýrsku, Uhrách; pobyl v Benátkách, Miláně, ano i v Římě a Neapoli. Zvláště znal všecky chrámy a často mi o nich vypravoval. Posléze byl ve Vojicích obecním strážníkem a zároveň i *školníkem.* Rád posloužil každému a ačkoli chud, na odměnu nikdy nečekal. Často mi říkal, že zemře o *Vojické pouti.* (Máme totiž kapličku Sedmibolestné Rodičky Boží). Já jsem se tomu ovšem vždy usmál, ale proroctví jeho se vyplnilo. Se zvláštním zalíbením obstarával každého roku vše, čeho k pouti bylo třeba, aby slavně a důstojně se vykonala, nešetře při tom ni práce, ni času, ba ani peněz, pokud skrovné jeho prostředky dovolovaly.

Školu miloval a byl jejím obětavým přítelem; čestně žil a čestně zemřel, nezanechav dětem ovšem žádného bohatství, ale čest a dobré jméno«. Tak píše o otci místní učitel Dousek.

A jako otec, byl i jeho syn Josef: dobromyslný, přičinlivý a ke službám vždy ochotný. Od Pána Boha hojně jsa na duchu nadán, vše chtěl viděti a věděti, všemu rozuměti; byl hloubavý, bádavý, nikdy povrchní.

Když chodil do školy, pomáhal ve školní zahrádce sázeti, pleti, štěpovati a jiné práce zahradnické vykonávati; byl učitelovou pravou rukou. A to již vzbudilo v něm lásku k životu a umění zahradnickému, a Bůh jej obdařil láskou a náklonností ku vědě botanické.

»Vida, že chlapec zvláštní chuť i zručnosť jeví ku zaměstnání zahradnickému (píše týž p. učitel dále), přimluvil jsem se zaň u svého svaka, Martina Hrbka, tehdáž zahradníka ve Skřivanech, aby jej vzal do učení, což on učinil a v letech 1881.—1884. zahradnictví zdarma jej vyučil.«

Josef již v učení dobyl si svým úslužným chováním lásky švakrovy i panstva, tak že téměř veškeré zaopatření měl zdarma. Po vyučení cestoval za svakem do Libochovic; týž stal se tam totiž vrchním zahradníkem u hraběnky Herbersteinové. Tam byl přijat za

pomocníka a mohl tam býti až podnes, kdyby vrozená mu touha po vzdělání nebyla jej vábila do ciziny. Proto r. 1885. nalézáme jej v práci v Plzni; avšak touže po tom, aby viděl a seznal zahradnictví v plném rozkvětu, umínil si jíti do Německa, neboť slýchal, že je tam zahradnictví na vysokém stupni; proto, opustiv Plzeň, vydal se roku 1886. do Němec.

Než slyšme, co o tom sám již píše svým rodičům.

V Rudolstadtě v Němcích 7. ún. 1886.

Drahá matinko, bratře a sestro!

Jak dychtivě sáhnete po tomto listu, to si v duchu již představuji; a proto, abych Vás upokojil, budu psáti, jak mi možno, obšírně.

Na chvíli zaletěly moje myšlénky do staroslavné Plzně; i přemýšlel jsem o posledních dnech, tam zažitých, abych mohl nasbírati látky k tomuto dopisu.

Jak Vám známo, nejen předešlý rok, ale ihned po vyučení, přemýšlel jsem, jak bych se mohl dostati do Německa, této zahradnictvím proslavené země. Ale všecky pokusy, k účelu tomu směřující, zůstaly vždy bez výsledku. Nyní, v poslední době můj pobyt v Plzni se mi jaksi zhnusil a myšlénka, kterou jsem již tak dlouho v sobě byl tlumil: »jen dále do ciziny« — se ve mně vzmáhala denně více a více, a já si zosnoval plán. I přemýšlel jsem o tom, jak bych nejsnáze úmysl svůj uskutečnil. I obrátil jsem se dopisy na mnohé firmy v rozličných končinách Německa, ale marně. Majetníci zahrad měli místa obsazená, a jednatelé, kteří výhradně místa pro zahradníky zprostředkovávají, jsou vesměs *švindléři* první třídy. Člověka by oloupili o poslední krejcar za místo, kde pořádný pomocník se neudrží. Rozzlobil jsem se na to a buď tak nebo tak, pomyslil jsem, prvního ledna dáš výpověď a dne 15. vyrukuješ.

Jak bych to provedl, ne jednou, ale stokrát jsem rozvažoval; všecky obtíže zdály mi se býti snadné; ale jak do toho? To nejsnadnější zdálo se mi pojednou býti nejtěžším: *dáti výpověď!* Ani pán, ani paní neměli o tom ani zdání a já — neměl příčiny, abych jim to přednesl.

Nadešel Nový rok; nevěříte, jak mi bylo! Když jsem pána uviděl, zapomněl jsem na všecko; abych se o tom zmínil, ani mne nenapadlo. Přála mi však šťastná náhoda. Syn František, který praktikoval v lékárně, byl doma na svátky, až přes Nový rok. Ten mne vyzval, abych s ním šel do města, že za mne zaplatí nějakou sklenici vína na rozloučenou. On totiž myslil, že on sám odjede. »Ano, na rozloučenou,« opakoval jsem a teprve to ze mne začalo lézti. Prosil jsem ho, by to řekl tatínkovi. Bylo mu to ze začátku velice divné; ale když jsem mu to vysvětlil, souhlasil se mnou.

Odpoledne pro mne přišel, že mám jíti k pánovi. Přišel jsem nahoru do pokoje, a pán mi řekl, že mne nerad pouští: ale přece to uznával, že to dobře a sám mi radil, dokud jsem mlád, abych se někam podíval. Paní zbraňovala všemožně, že prý u nich musím ještě rok zůstati. Tedy uplynulo 14 dní a já říkal pánovi o knížku. — »Co vás to napadá, v pátek jíti pryč? počkejte aspoň přes neděli.«

I musil jsem tedy chtěj nechtěj zůstati a v pondělí ráno jsem se s ním a se všemi rozloučil.

Bylo asi půldeváté ráno, když jsem vyrazil. Měl jsem novou cestovní tašku, nebo starý kufřík byl už velmi chatrný, a nesl jsem ji na řemenech, jako vojáci, což jest při chůzi velice pohodlné.

(List *druhý).*

Byl krásný zimní den; slunéčko hledělo na nás skrze slabé mráčky; bylo velebné ticho, ni nejmenší větérek nešuměl v holém, prázdném stromoví. Já ještě jednou ohlédl se zpět na místo, kde jsem skoro rok byl strávil; všecky myšlénky, jež upoutal k sobě uplynulý čas, hnaly mne ku předu. Ještě jediný pohled zpět a Plzeň zmizela; ocitnul jsem se v lese. První den jsem dorazil do Stříbra (28 kilom.), kde jsem zůstal na noc. Nohy mne bolely, neboť jsem nebyl podobné chůzi zvyklý. Však nic platno; druhý den zase dále.

O tom, co jsem za ten den přežil, nemohu mnoho psáti. Krajina prázdná, samé lesy; skály a vrchy a nic jiného, co by mne k sobě bylo poutalo. Druhého dne přenocoval jsem v jisté vesnici za Planou. Krajina pořád jedna a táž; samé hory a lesy. Třetí nocleh byl v první vsi za Františkovými lázněmi; o poledni pak přišel jsem do Aše; na hranice jsem měl již jen čtvrt hodiny. Tu jsem se připravoval, až mi budou prohlížeti věci.

Vyšed za město, vidím před sebou malou vesničku a za ní nepřehledný les. Marně ohlížím se po nějaké budově celní stráže, až jsem dorazil k samé vesničce. I zřím na straně silnice kamenný sloup a na něm tučnou literou slova: »*Königreich Böhmen*«. Zvědavosť má rostla ještě více. Však neudělám, než asi 5 kroků a již jsem na Bavorské půdě; zase sloup a na něm: »*Königreich Bayern!*« A tak nevědomky překročil jsem hranice a ocitl se v cizině. Finanční stráže, anebo něčeho podobného jsem ani neviděl a ocitnul jsem se zase v hlubokém lese.

Od hranic za 4 hodiny jsem došel do bavorského města Hofu. Tam jsem byl na noc Zase totéž, jako v Čechách; samý les a samé hory (Smrčiny). Krajina jest ještě prázdnější, než v Čechách. Téhož dne jsem došel do Lobensteinu; druhého dne do Saalfeldu a odtud za 3 hodiny do Rudolstadtu. Zašel jsem k Šubertovi (firma zahradnická) pro nějaký Pfennig; náhodou měl uprázdněné místo, které jsem také obdržel a hned nastoupil. Závod jest veliký, odbyt značný. V pěti velikých sklennících pěstují se rozličné rostliny. K vytápění jest *topení ústřední* (Central-Heitzung); patentní to vodní topení, s jakým se v Čechách po řídku setkáváme. Jsme zde tři pomocníci a dva učenníci. Stravu a byt máme u pána. Líbí se mi zde a jsem se vším spokojen. Byt není příliš pěkný, avšak čistý; každý máme svou postel s peřinou, že si ani lepší nemohu přáti; služka nám každodenně zamete a ustele. Ráno nás pán volá o $6^3/_4$; za chvíli jest snídaní, káva a houska; v 9 hod. chléb s máslem, hodný kus, a o 12. oběd. Ten však není valný; v Německu jest vůbec strava mizerná; já si však dosud nemohu naříkati. O 3. hod. jest opět káva a chléb, o 7. večeře. Práce jest vůbec lehká, pracuji pořád jen ve sklennících. Ostatní jest zde všecko rovněž tak drahé, jako v Čechách. Já mám 15 marek měsíčně; není to mnoho.

Město není sice velké, ale krásné a průmyslné. V příštím dopise Vám vylíčím všecky podrobnosti. Pište mi brzy. Věci mám na dráze, zítra je dostanu. Se srdečným pozdravem Vám, p. učiteli a všem známým, zůstávám Váš věrný syn — Josef.

Mimo Rudolstadt chtěl viděti ještě jiná města v Německu a seznati i tam zahradnictví, jeho pokrok a způsoby; touha po vzdělání a zdokonalení se v jeho oboru hnala jej bez ustání ku předu. I pracoval v Erfurtě a později též v Berlíně. V červenci r. 1887. odcestoval do Bruselu, kde byl zaměstnám v největším zahradnickém závodě u přednosty téhož závodu, p. *Lindena.*

Chtěje dobře se naučiti francouzský, odešel r. 1889. v červnu do *Paříže*; ale v září 1891., maje v úmyslu navštíviti Londýn, navrátil se do Bruselu. Cesty téměř všecky konal pěšky. V Paříži pilně chodil do pokračovací školy, tak že se dobře naučil francouzsky, k čemuž se ovšem již v Bruselu soukromě připravoval.

Z Bruselu byl vyslán za sběratele cizích rostlin do Ameriky. Pan Linden, ředitel světového závodu zahradnického v Bruselu (Société d'horticulture international) slíbil Bílkovi, že jej přijme za spolupracovníka v závodě, až se z cest navrátí. Proto odmítl také Bílek služné, jež p. Linden mu nabízel, a spokojil se pouze úvěrem, jehož mu firma občas poskytovala. Pracoval s výsledkem překvapujícím. Vyhlídky měl do budoucnosti stkvělé; avšak Bůh jinak usoudil; ne zde na zemi, ale pěstovati měl květy zahrad nebeských. Zemřel záhy, as po dvouletém pobytu v Kolumbii; takového syna želí rodina, vlast i národ.

Jakkoli mladý a ve vlasti své neznámý, budiž mu přece, jak pro jeho dobré, šlechetné synovské srdce, tak pro jeho lásku k národu a vlasti věčná paměť. Uměl mimo česky také německy, francouzsky a španělsky; v posledním čase učil se též anglicky. Tomu všemu naučil se v cizině svým přičiněním. Za všecka léta, kdy z rodiště odešel, byl doma jen dvakráte; nemělť času.

Jakou lásku choval ku svým milým a drahým, patrno z toho, že, když šel do Ameriky, postaral se, aby jeho chudá matka dostávala od společnosti měsíčně 30 franků, a že se přeptával, zdaž to dostává, čili nic. Každé jeho slovo, každý řádek dýše láskou k otčině, k rodišti, ku vlasti.

Jak vděčný byl, dosvědčuje i to, že r. 1893. poslal svému bývalému učiteli, dobrodinci a rádci, přání ku svátku až z Medellinu v Kolumbii v Americe, jež oplývá vděkem, vroucí láskou a nejhlubší úctou, jak týž p. učitel Vojický sám píše.

Kterak byl *podnikavý* i *odvážný,* dokazuje i to, že, když byl císař pán v Hradci Králové, sám, jsa 12letý chlapec, vydal se po odpoledním vyučování pěšky na cestu do Hradce, aby spatřil císaře pána a tu všecku slávu. Doma se s tím nikomu nesvěřil; avšak rodiče se toho domyslili, znajíce jeho povahu. Měl s sebou pouze 8 krejcarů. Ve Všestarech si vyprosil nocleh u jistého rolníka, kde dostal i večeři a snídaní. Druhého dne večer zase živ a zdráv se navrátil domů. Svezl se s kýmsi z Hořic.

Že byl i nábožný a na svých dalekých cestách pamatoval na Boha, dosvědčuje *český katechismus*, který v jeho pozůstalosti jest nalezen a jejž všude na cestách s sebou nosil; v něm, když nemohl nikde a nikdy slyšeti českého slova Božího, aspoň v neděli si čítal.

Byl mu jistě i modlitební knihou; to svědčí, že, byť byl v hlučných městech a daleko ve světě, přece nepozbyl víry. O tom svědčí jeho dopis z Paříže o Štědrém večeru, i převeliká láska, kterou choval k otčině. Ejhle, co může zbožné vychování hned z mládí! To símě dobré, jež otec a matka, byť byli i chudí a prostí, záhy do nezkaženého srdce dítěte zasívají, prodere se přece vždy na povrch a všechen svět, se vší svou zkažeností a raffinovaností, nemůže je zničiti! Jistě každý, čta o věcech, jež po něm pozůstaly, a nalézaje mezi nimi i katechismus v řeči mateřské, podiví se a nad tím pozastaví.

Bílek skonal 5. srpna 1893. v 10 hodin večer v městě Jordanu, diecése *Sant Jago de Tunga*, apošt. vikariat *San Pedro,* byv raněn mrtvicí, po 14hodinné nemoci, která se zdála býti nervosní delirium, jež končilo mrtvicí. V den smrti byl i pochován.

Jeho pozůstalosti ujal se cís. německý konsulát v *Bukaramanya,* republiky *Kolumbia.* Věci, jež po něm pozůstaly, jsou tyto: Sedlo s příslušenstvím; závěsní síť (Hängematte); dva páry opotřebovaných bot; ručnice o dvou hlavních; fašínový nůž; též jeden s pochvou; dva kufry; jeden obnošený slaměný klobouk; bílá čapka; 251 *pesos* (mince Kolumbická); balíček etiket; čtyři notiční knížky; dvě pilky, jedny kleště; dvoje zahradnické nůžky; kleště k uštipování; sekera, křesadlo; jeden neúplný revolver; vytahováček na zátky; jedny poškozené hodinky; 42 velké revolverové patrony; dvě škatule malých patron; kladivko; nebozez; ještě jedny nůžky zahradnické; balíček broků; 10 liber drátěných hřebíčků; 25 patron do ručnice; jeden zvonek; tři kartáče; tucet šablon (?); balík spisů; jeden pár drápků (k lezení na stromy); jeden jemný pilníček; příruční kniha pro cestující; 18 kusů obnošeného šatstva; jeden dalekohled; španělská mluvnice a *český katechismus.*

Hostitel jeho, který slul Nepomuceno Serrano, všecky ty věci přejal a uchoval. Do bytu dostavili se po jeho smrti purkmistr a jeho sekretář a 2 svědci. Věci ty potom prodány jsou dražbou za 126 marek a 65 feniků č. 77 zl. 25 kr. r. m.

Nástupcem jeho stal se Eduard Klaboch, také *Čech*, který katechismus a jiné věci po něm koupil.

Řídící učitel Vojický, p. Jos. Dousek, mimo jiné píše: »Nyní jsme psali také do Ameriky jeho nástupci, který Bílkovy pozůstalosti ve dražbě byl koupil, aby nám zaslal aspoň jeho zápisky. Uložil jsem mu, když odcházel, aby si činil zápisky o svých cestách, zkušenostech a příhodách, což on také skutečně činil; neboť nám posledně oznamoval, že po ukončení jednoho sešitu nám je zašle.«

»Škoda, přeškoda,» dí dále, »že ho Bůh tak záhy povolal; bylať smrt jeho ztrátou kolikonásobnou. Byl mladík moudrý, nadaný, přičinlivý a dobrý; též statečný a smělý; věrný rodičům, vlasti i Bohu. Nemaje, než tělo a duši, vydal se za touhou svého srdce do širého světa. S kterakou obtíží a s jakými překážkami spěl ku svému cíli, nelze ani vypsati, ač by bylo dojista velice zajímavé.«

Následují dopisy Bílkovy, hlavně z Ameriky, jichž nikdo bez záliby čísti nebude; vysvítá z nich jeho stálá, neúmorná snaha po vzdělání; psal česky dosti slušně a jest se diviti, že, jsa téměř pořád v cizině, mateřštinou ještě tak vládl; důkaz, že nezapomněl ni svého rodiště, ni národa, ni vlasti své. Čest budiž jeho památce!

Dopisy Josefa Bílka.

1.

Paris, le 5éme janvier 1891.

Drazí rodiče a přátelé!

Oba Vaše dopisy jsem obdržel a nyní Vám na ně odpovídám. Psali jste mi k vánočním svátkům; ustavičně asi jste na mne myslili, jak ty svátky v Paříži trávím. Rovněž i moje myšlénky zalétaly k Vám v moři upomínek, na všecky ty prožilé, blahé i neblahé časy. Začnu tedy:

O Štědrém dnu jsem pracoval, jako v každý jiný den, až do 7 hodin večer; pak jsem šel k večeři jako obyčejně a umínil jsem si, jíti na půlnoční; a to hned po 8. hodině. Jaká to nezapomenutelná upomínka! Myslil jsem ustavičně na Vás; ach, jaký to ohromný rozdíl! — Tám v dálí, v té pohorské vísce, ti moji dobří jdou do kostela, po cestě kamenité a neschůdné a jen ta luna z pod mračen jim trochu tu cestu osvětluje; a pak, jaká zima je tam v kostele! A já zde mám cestu tak pohodlnou! Kráčel jsem po chodníkách nádherných ulic a boulevardů pařížských, při světle elektrickém a vše vůkol živo a veselo! Se všech stran zaznívá zpěv a hudba; člověk ani neví, kam by se dříve obrátil.

Chtěl jsem jíti do chrámu »Notre Dame«; tam se však půlnoční neslaví; šel jsem tedy do jiného. Ale to jest zrovna tak, jako by byl někde v koncertě anebo v divadle. Kdo si koupí napřed vstupní lístek, může hned vejíti do vnitř; zle však tomu, kdo si lístku napřed nekoupil, musí čekati, a tak jsme čekali venku až do 11 hodin, a to tak v pořádku, jeden za druhým, jak kdo byl přišel. K udržení pořádku stálo as půl setniny »národní stráže« (garde national). Za první místo se platí 20 franků, za druhé 10, poslední 1 frank. Jakmile jsou všecka místa obsazena, dvéře se zavrou, a kdo si nepřispíšil a nechtěl mrznouti venku 2—3 hodiny před otevřením, dovnitř se nedostal; může se obrátiti a jíti domů.

Nemyslete si však, že ty lidi tam vábí pobožnosť, nikoliv; snad ani ze sta jeden si tam, v tom velechrámu, na modlitbu nevzpomene. Toť jen pro zábavu a pro podívání. Tam jest tak pěkně teplo jako ve světnici a vše slavnostně osvětleno. Všude plynová světla na oltářích a na lustrech a uprostřed as 10 velikých elektrických lamp; tuť viděti krásně, jako ve dne. Kázání nebylo; slouží se jen tři tiché mše svaté, a to první od 12 do půl jedné; druhá od půl jedné do hodiny a třetí od hodiny do půl druhé a jest konec. Co však zvláště všecky zajímá, jest zpěv na kůru. Byliť tam zpěváci ze zdejší, t. j. *Pařížské opery*; ty bych Vám přál věru slyšeti. Vám se líbí zpívati v Konechlumí; [1]) ale což kdybyste slyšeli hlas těch umělců a zpěvaček tak světoznámých! Jedno »solo« se mně zvláště líbilo. Hlas »tenor« tak jasný, tak čistý, jako stříbro a při tom tak silný; jeho prsa jsou snad z ocele; jest mnohonásobná ozvěna v těch rozsáhlých místnostech. A potom »tleskání«, jako v divadle, a to bylo nekonečné a po každém ukončení. Jáť ovšem mohu říci, že jsem nic dojemnějšího a úchvat-

[1]) Filialka Lužanská, kam chodí z Vojic do kostela.

nějšího v nižádném kostele neslyšel. Vedle moji sousedé čtli noviny, a to tak pohodlně a bez vyrušení jako v nějaké kavárně. To jim nic nepřekáží, že jsou v kostele. Tu slyšíš hovor, hluk, smích a t. p. Pomyslil jsem: »pěkná to pobožnosť!« Ovšem jest jen pro ty, kdož mohou dáti nejméně 1 frank; pro *chudé* jest kostel zavřen. Nemohu arciť říci, že snad ve všech kostelích se »vstupné« platí, to nevím; píši jen o tom, kde jsem byl a co jsem viděl.

Téhož dne jsem měl službu a druhý den, 26. (tedy o sv. Štěpáně) se zde ve Francii nesvětí; vždyť jsme ani prázdnin ve škole neměli, ani dne 24. (o Štědrém dnu); ministr vyučování nepovolil nám prázdnin; a tak víte, jak jsem ty svátky strávil a jak je slavil; jako by jich ani nebylo.

Ty jsi mi psal, milý bratře, o tom vzduchovém telegrafu zde; pravda, to zařízení jest náramně výhodné. V okamžiku, kdy se vstrčí lístek do roury, jest hnán tlakem vzduchu na určité místo; to jest jen pro Paříž a předměstí. Přál bych Vám, viděti Paříž; a to nejen nad zemí, ale i *pod zemí*; to byste se teprve podivili! To, zdá se mi, jest ještě více zajímavé. Nevím, jak bych to popsal; jest to dílo velkolepé a velmi nákladné. Představte si podzemní ulici, as 10 metrů širokou; uprostřed, jako řeka, se valí všecky výkaly a po stranách široké chodníky, kde jsou umístěny ohromné vodovody, které zásobují Paříž vodou pitnou a říčnou; hlavní roury mají as dva metry v průměru; dále ta sta a snad tisíce drátů telegrafních a mnohem více telefonních; pak ty drátěné provazy pro elektrické osvětlení, roury pro vzdušný telegraf, pro osvětlení plynem atd. atd., to vše jest v těch ohromných podzemních chodbách, které kříž na kříž pod Paříží jdou. V určitých hodinách jest vstup do nich dovolen; ovšem já to viděl všecko. Jest chodba, as 1 kilometr dlouhá, »kde dovolují se dívati; nejprv jedeš po lodici, as 600 metrů, a pak elektrickou drahou; všude jest elektrické světlo a vše zdarma. Dle statistiky — jest ustavičně 800 dělníků pod zemí zaměstnáno; k čistění, opravování atd.

Četl jsi o těch katakombách? Ve středověku se dobýval pod Paříží kámen; později sloužilo to místo za hřbitov. Všecka ta dutá místnosť zajímá as 3 kilometry pod zemí. Tam vidíš ohromné hromady lidských kostí, jež se tam ze hřbitovů svážejí již od mnohých století. Vidíš tu i hromady kostí, jež jsou zvlášť odděleny; oběti to z velkých francouzských revolucí. Mráz probíhal mé kosti, když jsem to viděl. Je to dojista velmi zajímavé. Myslím, že snad každý Čech, když byl na světové výstavě v Paříži, toho neopomenul.

Dále — co mne též nemálo zajímalo, byl peněžní trh čili *bursa*. Představte si ohromný sál, kde snad asi 10.000 osob jest pohromadě; všickni s největší nedočkavostí čekají průběh trhu. Tu jest hluk a hlomoz, že člověk ani slova nerozumí. Již napřed jeden prodává, druhý kupuje nebo vyměňuje, až udeřením dvanácté hodiny kurs započne. Uprostřed sálu se shromažďují bankéři, t. j. velkoobchodníci v penězích a cenných papírech. Jen *jedno* zazvonění — a dostačí; ty tisíce přítomných utichnou úplně, a muž vyvolává tržní cenu, na př. »Canal Panama« 425«. Jak to dozní, nový hluk a lomoz; kdo dobře pochodil, směje se; kdo špatně, proklíná a křičí, až běda. Vypsati to vůbec ani nelze; to třeba viděti; a to trvá plné tři hodiny!

V našem závodě začíná zase obchod obživovati. Bohatí Pařížané, kteří strávili podzim v jižní Francii nebo v jiných městech, opět se vracejí. My jsme již na mnohých místech počali dělati dekoraci (ze zeleni a květin). Přiloženě Vám posýlám jako na ukázku (vracet mi to nemusíte) část mé korrespondence, z čehož sami usoudíte, že nemám času nazbyt. Chudáček maminka chce, abych jí dal radu proti bolestem v noze; to nemohu, kde pak bych já to nosil v paměti! Že mne kdysi ve Skřivanech noha bolela, ovšem, ale již se nepamatuji, co mně tenkráte pomohlo. Člověk jedno pro druhé zapomene!

Jsem žádostiv, co řeknete tomu dopisu pana D.; já jsem mu dosud neodepsal, nemám času. Myslím, že tento list též P-e odešlete, ať se jím těší. Ve *škole* jsem žádného krajana nenašel, jest to velmi těžké, nesmí se s nikým mluviti; o 8. hodině se škola otevře profesorem, který vkročí první, podobných škol jest v Paříži mnoho, v každém okresu 4; Paříž má 20 okresů; tedy 80 takových škol! — Tisícerý pozdrav Vám všem!

Zůstávám Váš, Vás vždy milující bratr a syn:

Josef.

Po straně psáno:

Dnes jsem poprvé převzal týden topení; počasí se ukazuje dosti příznivé, v 9 hod. bylo 2° C. pod nulou; 15 vodních topení obstarati, není věru snadné, o půl páté vstanu, bych rozdělal ohně.

A dále po straně: Zahradníci mají veliké škody; množství stromů a vzácných křovin jest úplně zničeno; mrazy trvají od konce listopadu, mrzne ustavičně, ale beze sněhu; my jsme mělí až 17° C. pod nulou a pak celé týdny 5° až 12° C. zimy. Sekvana začínala již zamrzati. Nyní však po tři dni poněkud polevilo. (Pokračování).

Všickni národové mají náboženství!

Píše **Filip Jan Konečný.**

Probíráme-li se studiemi apologetickými, vidíme, že v nich ve všech pronáší se s velikým důrazem, že náboženství jest společným věnem všeho lidstva, že mu přešlo tak do krve a masa, že si nelze takřka mysliti člověka, aby zcela bez náboženství byl, že všude, kde lidské srdce bije, a lidský duch kmitá, náboženství se ukazuje, třeba v různé a někdy velmi nedokonalé podobě. Staré slovo *Ciceronovo*, že není národa tak nevzdělaného a surového, aby bohů neměl, dochází po dnes, ano, právě dnes, neustálého potvrzení, a to i těmi badateli, kteří mýšlénce náboženské věru příznivě nakloněni nejsou.

Srovnávací věda náboženská, ačkoli jest velmi mladičká, pěstuje se v Němcích, Francii a Anglicku s takovým úsilím, že vynucuje si uznání. Nejlepší duchové zasvětili jí čas, dovednosť i síly své a tím

snad zbudovali v době poměrně krátké vzácnou a úctyhodnou literaturu, ve které mnoho dobrého jest sneseno na obranu a záchranu nejdrahocennějšího klenotu lidstva, náboženství. Nás zvláště těší, že i zaujatí naší nepřátelé stojí zde svorně s námi v jednom válečném šiku a bojují vedle nás za věc a pravdu naši. Před několika desítilety nebyli bychom směli napsati článku s takovým nápisem, jakým jest přítomný — Všickni národové mají náboženství — abychom nebyli jím vyvolali mocný odpor na straně rozličné. Dnes mají se věci jinak, dnes můžeme chlubný ten nápis psáti s klidným srdcem a nadějí, že spíše shodu než odpor nalezne zvláště u těch, kteří věci nejsou neznalými, na čemž nejvíce záleží!

Tolik považujeme za svou povinnosť již na tomto místě připomenouti, že nepíšeme studie, která by positivně dokázati měla, že všickni národové mají náboženství — ačkoli bychom studie takové velmi potřebovali, a obsáhlý materiál odborný po ruce majíce, dosti snadno úkol ten provésti mohli! — ale, že *negativně* důkaz ten vésti chceme, v tom totiž smysle, že dokážeme i o těch národech, kterým zvláště se upíralo náboženství, že bez něho nejsou a že neprávem vyhlášeni byli »bez náboženství«. Prameny, z nichž čerpáme, jsou všude nejlepšími uznány. Kdo by také neměl v úctě počestného prof. dra. M. Müllera, Peschla, Livingstona, Tylora, Lubbocka, Waitza, Pesche, Schneidra atd.? Nového pověděti za nimi neumíme a pro svou věc ani nepotřebujeme; nám dostačí, že přítomná srovnavací věda náboženská *v této* veledůležité otázce — Všickni národové mají náboženství! — potvrzuje naše mínění a dává k němu velikolepý, čistý a neskalený materiál.

* * *

Jest známo, že křesťanský filosof *Lactantius* (Institut. l. VIII. cap. 9.) kdysi vyslovil, že náboženstvím hlavně liší se člověk od zvířete — religio est paene sola quae hominem discernit a brutis. — Okřídlenou větu jeho opakovali nesčetní mužové jiní, brzy *pro*, brzy *proti* ní bojujíce. U nás nedala spáti mimo jiné i skladateli konkretní logiky, jenž se proto zle na ni osopil a jí nohy podraziti chtěl *Comtem* a *Kantem,* ano i nábožným Leibnitzem! Čtenář nevezme ve zlou, nebudeme-li se zde panem Masarykem zabývati a řekneme-li, že i nekatoličtí filosofové s Lactancem dosti dobře se shodují, jak viděti mimo jiné u *Schellinga* — Sämmtliche Werke. B. I. Einleitung in die Philosophie der Mythologie. Stuttgart und Augsburg 1856. Seite 109. — jenž vyhlašuje náboženství zjevem všeobecným, matkou národův a států. Kdekoli potkáváme se v dějinách lidstva s národem vpřed se beroućím, všude nacházíme u něho nerozdílnou družku životní poutí — náboženství; všude je nalézáme, ale ne jako podřízenou životní družku a neplatnou službu, nýbrž jako paní jemu žehnající, jej chránící a vychovávající. Z té příčiny nelze nám ve zlou bráti, podivujeme-li se a nechceme-li věřiti neuvěřitelným zprávám toho neb onoho učence, jenž popírá tyto služby, náboženstvím lidstvu prokázané, nebo hlásá, že náboženství u všech lidí domovského práva nemá, že všem známo není. Podivu našeho ovšem velice by přibylo, kdybychom viděli, že vážní a střízliví učenci věty takové vyslovují, a nejlepší odborní znalci že jim v tom za pravdu dávají. Bohudík, není tak! Uznaní odborníci staví se všem podobným pokusům rozhodně na odpor a

podnes drží v rukou vítězný prapor, na němž psáno: *Všickni lidé mají náboženství!*

Nejrozhodnějším a nejvážnějším odpůrcem myšlénky té jest po dnes slavný *John Lubbock,* jenž ve spise »O vzniku civilizace a prvotném stavu člověčenstva« mimo jiné takto pravil: »Ze všech krajin světa dosvědčili jednohlasně námořníci, kupci, učenci, kněží římskokatoličtí jakož i protestantští misionáři, a to i z časů nejnovějších, že jsou na světě mezi lidmi pokolení a národové, kteří docela žádného náboženství nemají. Výpověď jejich dlužno považovati naprosto jistou a prokázanou pravdou, poněvadž neúprosnou pravdivostí její zpravodajové jmenovaní za často velmi byli překvapeni, ano i ve svých dosavadních názorech sklamáni a na čisto zvráceni.« A na jiném místě téhož díla tvrdí Sir John Lubbock, že nejnižší divocí lidé iiž z té příčiny náboženství míti nemohou, poněvadž velice nevzdělanými jsou. Jak prý jest možno, aby člověk, jenž pět prstů na ruce spočítati si nedovede, dovedl míti a zachovati náboženství, jež předpokládá již vytříbený pojem a duševní jakousi vyspělosť!

Že domněnka Lubbockova jest nesprávna, dokážeme ve stati této obšírně, a to právě těmi nárůdky, kterých se dovolává. Zde jen chceme upozorniti, že pojem o jsoucnosti Boží, tedy základ všeho náboženství, není nevzdělaným divochům tak neznámým a nepochopitelným, jak zde Lubbock vyhlašuje. Francouzský spisovatel *Cranz* vypravuje v »Dějinách Groenlandských« následující zajímavou episodu: Kterémusi domorodci Groenlandskému vyčítali, že jest velice bezbožným a že žije s druhy svými jen tak na »zdař bůh«. Proti tomu bránil se domorodec slovy: Jest pravdivo, že jsme byli hloupými a neuvědomými pohany a že jsme o Pánu Bohu a o Spasiteli nevěděli. Kdo však měl nám to říci před vámi a než jste k nám přišli? Nemyslete si však, že jsme o věcech těch na Grönlandě nepřemýšleli. Často jsem si myslil, že řádný kajak s náležitými šípy sám ze sebe nepovstal, ale dovednýma rukama lidskýma byl udělán, a kdo by tomu nerozuměl, že by na tom všelicos pokazil, sotva by se toho chytil. Nejmenší ptáček jest však daleko dokonalejším a umělečtějším, než nejlepší kajak, a žádný nemůžeme takového ptáčka udělati. Člověk vyniká však nade všecka zvířata a ptáčky. Kdo ho tedy udělal? Přichází na svět od rodičův, rodiče od prarodičův a tak pořád dál a dále, až staneme u prvních prarodičův a se tážeme: Odkud vzali se na světě první naši prarodiče?

Povídá se, že prý vyrostli ze země. Proč však nyní nevyrůstají lidé ze země? A odkud jest země, slunce, hvězdy, moře? Věru musí někdo býti, jenž vše to učinil, jenž vždy byl, nikdy býti nepřestal a nepřestane, jenž daleko jest mocnějším, moudřejším a dovednějším než nejsilnější a nejchytřejší člověk, jenž na nejvýše jest dobrotivým a ve všem všudy správným, poněvadž všecko tak dobře, dokonale a vzácně učinil. Ó, kdybych ho znal, jak bych ho miloval, ctil a poslouchal! Než, kdo ho kdy a kde viděl, kdo s ním a o čem mluvil? Nikdo z nás lidí! Jest však možným, že někdo ze smrtelníků přece ho někdy spatřil a slyšel a s tím smrtelníkem velmi rád bych mluvil. Proto chvátal jsem k Vám, jakmile jsem se dověděl, že o Něm něco víte; proto jsem vám hned a všecko uvěřil, co jste o Něm vyprávěli. Nedivte se mně, vždyť tak dávno jsem po něm toužil!

Chvalně známý Angličan *Livingstone,* jehož spis do němčiny přeložil Lotze — Missionsreisen und Forschungen in Südafrika, B. I. S. 193. — vypravuje, že *Bakuenští* posmívali se těm, kteří je vyhlásili bez náboženství a bez mravův, a ujišťovali, že vždycky a mnohem dříve než bělochy spatřili, věřívali Bohu, věděli, že bez Jeho působení nemůže pršeti, a že On může lidi v nebezpečenství zachrániti Týž Livingstone uvádí zejména Kafry a Bedžuany, jimž badatelé náboženství upřeli, poněvadž u nich zevnější formy (obřadů) náboženské nalézti nemohli, a dokazuje, že oba kmeny jsou bez náboženství. Ve stati této budeme míti příležitosť častěji se potkati se zjevem tím, proto obrátíme se k otázce stále se nám opakující: Proč upírá se některým kmenům (lidem) náboženství?

Především dlužno uvážiti velmi správný výrok *Schneidrův* — Die Naturvölker II. 351.: — Spatřujeme-li v náboženství nevzdělaných divochů, jako vůbec v náboženství pohanských národů, strašnou spoustu pověr, nesmíme přehlédnouti, že pověry ty nejsou výronem nevěry, nýbrž víry, kteráž ovšem velice zatemňuje a zakaluje poměr člověka k Bohu, avšak zúmyslně ho neruší, ani nepopírá, ale spíše předpokládá a jak umí, hlásá! Domníváme se, že pravdivým a hlubokým slovům těm kdo kde z nás rozumí a z plna srdce je uznává. Dobře bude, když nejen náboženský názor, obřad a výkon divochův na zřeteli míti budeme posuzujíce »víru« jeho, ale i občanský a společenský život jeho — smíme-li slov těch užiti — jakož i způsoby a zvyky, kterými názory své o věcech každodenních hledí projeviti. Najdeme-li zde veliké mezery a chyby, nebudeme překvapeni, najdeme-li je také v náboženství, a nejen nebudeme, nýbrž je do konce právě tam budeme očekávati a hledati. Je-li každodenní život divochův pověrečným a člověka nedůstojným, nebude jinak život divochův náboženský, ale bude — jsa vyšším a obtížnějším — ještě pověrčivějším a horším. Ne nadarmo se říkává: Jací jsou lidé, tací jsou jejich bohové! Nemohou-li stoupenci *Darwinovi* a *Comteovi* nalézti v primitivním člověku více než přechodní tvar mezi zvířetem a člověkem čili »polo dítě«, jak dí Masaryk v konkretní logice, ký div, že ubohý divoch, jenž neumí spočítati pět prstů na ruce, nedovede o bytosti nejvyšší a nejvznešenější mysliti než ve hrubých a nízkých představách, že je ovšem cáry své nízké zdivočilé a smyslné fantasie a vytvoří si z přediva toho síť kouzel, pověr a čar? Ano, právě v tom vidím zvláštní velikosť myšlénky náboženské. Tak zatemnělá mysl, tak hrubá fantasie, takové děsné vášně, tak hrozné náruživosti, tak zastaralé zlozvyky, tak nevšímavá netečnosť, tak hluboká nevědomosť, mravní nedokonalosť a přece, ač všecky, abych tak řekl, sesypaly se na jiskerku náboženství, která matným světlem v nitru divocha tu a tam probleskuje, nebyla dosud v něm zničena ani na dobro udušena, ačkoli mimo to všechno naházel na ni tolik hader pověry, tolik cárů kouzelnictví, tolik bláta čarodějství a všeliké hlouposti! Jak mocna jest i tato jiskra náboženské víry, když pod tolika sutinami a kalem dovede *panovati* i tak zvrhlému srdci divošskému. Všecko-li mne neklame, má právě v tom psycholog úkaz nejvýše pozoruhodný, v naší záležitosti důležitý a náboženství příznivý. Dobře v té příčině praví *Roskoff*, jenž nám věru není přízniv, že neběží o to, zdají-li se náboženské představy divochovy vzdělanému Evropanu pověrou, nýbrž o to, jsou-li představy ty náboženstvím jeho kmene

a mají-li na sobě znamení nějaké pobožnosti. Nebuďme pyšnými, kterým dostalo se toho štěstí, že jsme zrodili se v zemích civilisovaných, že jsme s mlékem mateřským ssáli pravé a vznešené náboženství Kristovo, nebuďme pyšnými a neodsuzujme tak úplně ubohého divocha, jemuž nedostalo se toho štěstí, jenž zabředl a dosud vězí ve tmách, nebuďme pyšnými, ale skloňme se milostivě k ubožákovi a uznejme, co v nouzi a bídě přece si zachoval, i když je toho málo a velice zdá se pošpiněno. Hledejme v jeho pověře, čarodějství, kouzlech a čarách zbytky náboženské a najdeme-li, že jsou výronem jeho náboženského citu a snažení, uznejme je rádi a nepopírejme mu vzácného klenotu — náboženství. To budiž nám při tom na paměti, že nízký stupeň názoru jeho nesmí býti vyhlášen nevěrou, nýbrž věrou čili náboženstvím, najde-li se, že názor ten účinně působí v divochovy myšlénky, přání, city, modlitby, radosti, slasť i bol, že dává aspoň někdy a některým jeho činům, slavnostem a obřadům popud nebo tvářnosť. Sám pověstný stranník *Tylor* doznává ve spise »O počátcích kultury, svazek I.«, že vše na tom záleží, aby se náboženství vůbec a náboženství nevzdělaných divochů zvláště rozumělo, má-li býti pověděno, že mají nebo nemají náboženství. Dle téhož badatele bude prý málo mužův učených, kteří vážně obírali se a pronikli náboženství divochův, aby je vyhlásili směšnými a ostatnímu lidstvu zcela neprospěšnými. Je-li tomu tak, pravdivou jest naše hořejší myšlénka, že jiskra náboženství doutná i v srdci divochově, a že všecko znetvoření, jehož se nevzdělaní ubožáci na nejdražším klenotě svém dopustili, k nepoznání jej překroutivše a zhanobivše, nedokazuje jejich nevěry, ale jest psychologicky a historicky velmi zajímavým a pádným důkazem hájené pravdy: Všickni národové mají náboženství!«

Na otázku, kterouž odpůrcové tak rádi nám zde činívají, považujeme-li trochu pověry a bídného čarodějství »náboženstvím«, na otázku tu zcela jasně a určitě odpovídáme: Ani pověry, ani bídného čarodějství, pokud jsou pověrou a čarodějstvím, nepovažujeme náboženstvím, ale obé, pověru i čarodějství, bádání a kouzla zkoumati chceme a zkoumáme, abychom poznali, není-li v nich více než pouhá pověra, než pouhé čáry, a najdeme-li, že v této neúhledné, ano, odporné skořápce skrývá se zdravé a dobré jadérko, vybíráme je z ní opatrně i radostně, a vyznáváme upřímně, co jsme dle pravdy našli. Nám se zdá, že úlohou pravého vědce a badatele v těchto věcech jest ne hned odsuzovati a maličkosti si nevšímati, nýbrž blahovolně posuzovati, bedlivě zkoumati, každou pravdičku ochotně z bludu vybírati a uznati. Ano, tím spůsobem, zdá se nám, že pravého učence od povrchního velmi dobře lze rozpoznati a práci jejich náležitě oceniti; ostrovtip a důmysl učencův ukazuje se právě zde, v *positivní* práci a nikoli v prázdné, nepravdivé negaci. Z té příčiny velmi jest litovati, že v četných a častých spisech vydaných o předmětě tom většinou vedou si auktorové tak, jako by jim na prozkoumání a uznání divošských snah náboženských nezáleželo, ale spíše o to šlo, aby ukázali, co všechno viděli, kde byli, s kým mluvili, co zažili a jak se pobavili. Nelze také se diviti! Kdokoli zkoumal náboženství i vzdělaných národů, dozkoumal se přesvědčení, že práce ta jest nesmírně těžká a nejistá. Co říci tedy o zkoumání národů nevzdělaných? Kdo má vlohy, čas a prostředky, aby vše, jak by si přál, poznal? Zdaž nejlepší znalcové a nejpřednější badatelé nebývají

v úsudcích a posudcích nejopatrnějšími a nejmírnějšími? Tato vlastnosť bohužel scházívá těm, kteříž upírají divochům náboženství. Kdo viděl u nich nadšení pro vlastní náboženství, kdo poznal pietu k divokým názorům, kdo vycítil lásku v kritice? Velmi dobře káže *Tylor*, aby badatel všímal si v náboženství každičkého zjevu a ničeho nepovažoval nepatrnou maličkostí, ani směšností, zdá-li se mu, že má v mysli a jednání divochově nějakou cenu. Podobně radí a soudí *prof. dr. Happel* — Die Anlage des Menschen zur Religion etc. Seite 172. — upozorniv na to, že hloubku náboženského citu divochova dlužno více pozorovati v jednání a nadšení divochově než v jeho zevnějších projevech a představách čili názorech o bozích, jelikož takoví divoši bývají v srdci daleko zbožnějšími, než zevně slovy a skutky dovedou prokázati. Jak jsou za civilisovanými národy nevzdělaní divoši ve vědách, mravech a umění, tak jsou za nimi také v náboženství, a to bývá příčinou, pro kterou těžko jest člověku vzdělanému vmysliti se v zubožený a pokleslý stav divochův, příčinou, pro kterou nesnadno jest nevzdělanému divochu chápati i nejjednodušší otázky, předpokládající náboženství vznešené a čisté, jakým jest náboženství křesťanské. Chvalně známý *dr. Waitz* praví o tom asi tak: V Bohy ve smysle civilisovaných národů, ve vyšší bytosti, které nadlidskou mocí a znalostí všech věcí řídily by osudy světa, jak by chtěly, nevěří ovšem všickni národové; dlužno-li však rozuměti věrou náboženskou přesvědčení, že jsou nad světem mocnosti neviditelné a tajemné, jejichž vůli rozličným způsobem podřízeny jsou věci steré, lidí nevyjímaje, jelikož jejich štěstí i neštěstí na vyšších mocnostech záleží, tu možno tvrditi, že všickni národové mají náboženství. K tomuto docela správnému názoru Waitzovu přidává se řada nejlepších odborných znalců — Gerland, Müller, Peschel, Quatrefages, Tylor, Tiele, Hellwald atd. a sám odporující Sir John Lubbock vidí se nucena přiznati: »Třeba-li považovati strach před neznámou bytostí nebo trochu čarodějnictví náboženstvím, pak ovšem nelze popírati, že *všickni* lidé mají náboženství.« Kterak slovům těm rozumíme, již jsme pověděli, proto jsme ochotni slyšeti svého odpůrce, jenž takto rozumuje: »Vezme-li se však slovo »náboženství« ve vyšším smysle, pak není pravda, že všickni národové mají náboženství, nýbrž spíše opak toho jest pravdivým; že totiž přemnozí národové, to jest všickni divoši jsou a žijí bez náboženství!« Proti tomu pravíme: Náboženstvím ve smyslu povšechném rozuměti sluší vztah a řád čili poměr člověka k Bohu. Vztah ten může býti dle různých okolností velice různým, dokonalým a nedokonalým. Běží-li o pouhé faktum, že ten neb onen člověk respective národ má náboženství, a nechce-li se říci *jakosť* toho náboženství, nýbrž jen jeho *jsoucnosť*, tu třeba v tomto povšechném smysle každému člověku a národu »náboženství« připustiti, i kdyby na kouzlech a čárech a pověře se zakládalo, ale přes to přese všechno jakýsi řád, vztah a poměr člověka k Bohu a »vyšší mocnosti« označovalo. *V tom* smysle bereme však svou thési — Všickni národové mají náboženství! — Sir John Lubbock zaměňuje v předložené otázce *jsoucnosť* náboženství s jeho *jakostí*, respective bytností. Kdybychom v jeho smysle o náboženství mluviti měli, a kdybychom náboženství »ve vyšším smysle« brali, tu ještě dále bychom šli než Sir Lubbock a vyhlásili bychom, že nejen divoši, ale i vzdělanci nemají náboženství, jestliže v tom »vyšším smysle«

dlužno rozuměti slovem »náboženství« čistou *pravdu,* která náležitě a cele upravuje náš poměr k Bohu. Jako jest pravda jen jedna, tak i náboženství v tomto »vyšším smysle« jest a může býti jen jedno, všickni jsou tedy bez náboženství, kdokoli pravdy té celé a nezkalené nemají. Sir John Lubbock snad ani nevěděl, když své důvody proti naší thési — Všickni národové mají náboženství! — psal, snad ani nevěděl, že důsledky, které z theorie jeho vyplynou, i jeho přátelům nikterak se nebudou líbiti. U nás v Čechách aspoň se nelíbily, jak si čtenářové tohoto listu pamatují z mé polemiky s prof. drem. Masarykem, jenž právě proto zle se durdil v konkretní logice, že náboženství subjektivní, nesrovnávající se s náboženstvím objektivním, nemá slouti právě pro »vyšší smysl« náboženstvím, nýbrž domněnkou, po případě nevěrou. V samé bibli máme psáno: Jeden Bůh — jedna víra! Kdo té víry nemá, jest nevěrcem — bezbožcem. Než, zde a všude jinde na podobných místech myslí se *»určité* náboženství«, myslí se jeho objektivní hodnota a správnosť, tedy to, čemu jsme nahoře řekli *jakosť.* O to nám však v přítomné thési — všickni národové mají náboženství — o to nám nejde; my jen to a nic jiného pověděti chceme, že v každém tvoru, jenž jméno »člověk« zasluhuje, nalézti lze jakýsi podklad, pud, touhu a nutnosť toho, co člověka aspoň poněkud obrací k bytosti vyšší ukazujíc mu, že jest *závislým* na bytosti té. A právě tato závislosť jest kořenem veškerého náboženství. Kdo tedy chce s Lubbockem dokázati, že divoši nemají náboženství, musí provésti důkaz, že se necítí nevzdělaní divoši nikterak závislými na bytosti vyšší. Nelze-li *toho* důkazu provésti, a nasvědčují-li závislosti zmíněné čáry, pověry a kouzla, dlužno za to míti, že i nevzdělaným divochům neschází »náboženství«, uvažuje-li se o něm povšechně i ve »vyšším smysle«, jelikož náboženství, povšechně jsouc uvažováno, nejen ve smysle »vyšším«, nýbrž i ve smysle nejvyšším, označuje řád, vztah a poměr člověka k Bohu, což vše zmíněnou závislosť člověka na Bohu způsobuje. A *této* závislosti Sir Lubbock a přátelé jeho ani ubohým divochům odepříti nemohou, nechtějí-li pravdě býti ve tvář a způsobiti si ještě více odporu i porážek, než si dosud způsobili.

Než, záleží skutečně na tom, že všickni národové mají náboženství? Záleží, velice záleží! A proč? Poněvadž z toho nepopíratelného fakta vyplývá nepopíratelná pravda: Mají-li všickni národové náboženství, jest náboženství nesmírně důležito a povahou lidí odůvodněnou záležitostí, proti níž každý uctivě se měj, jí se řiď a všem spravuj! To jest však, co rozpaluje všecky svobodáře a moderní pokrokáře; kdyby náboženství nemělo *takového* významu a bylo jen popelkou a záležitostí vedlejší a jen osobní, nepovstávaly by proti němu legie nepřátel. Náboženství má se však k životu, chce spravovati život, chce svá práva a koná povinnosti, proto jest ovšem trnem v oku všem, kteříž o právu a povinnosti v dobrém čili »vyšším« smysle nemají nebo nechtějí míti ponětí. Aby vyvrátili atheisté Cicerona a Plutarcha hlásajícího, že náboženství jest společným věnem všech národů, posýlali (zvláště ke konci minulého století) četné agenty na všecky strany, aby aspoň někde vyslídili nějaký nárůdek, jenž by neměl náboženství. Než, marná snaha, marná práce. Výzkumy jejich nedařily se, a zazdálo-li se tomu nebo onomu badateli, že objevil národ bez náboženství, pokazil mu záhy badatel jiný bublinovou ra-

dosť, dokázav, že zmíněný národ bez náboženství není. Všude, kde lidské bije srdce, kde lidský svítí rozum, všude domovem jest Bůh, všude ho znají, ctí, vzývají a milují. Jest ovšem pravda, že ne všude mají takové kněžstvo, obřady a slavnosti, jakých by si přáti bylo, aby jejich náboženství jimi se zračilo; není však pravda, že proto národové ti žádného vůbec nemají náboženství, vždyť sami odpůrcové naši jsou nuceni jmenovati rozličné obřady, zvyky a názory oněch »neznabožských« národů, obřady, dím, z nichž vyplývá, že těm »neznabohům« vyšší bytosť a jejich poměr k ní není neznámým.

Uvedeme nyní některé v těch věcech uznané celebrity, aby bylo jasným, že náboženství jest skutečně společným věnem všech národů. Známý *Tiele* píše: — Ontlintes pg. 6. — »Tvrzení, že jsou národové nebo jeho kmenové zcela bez náboženství, zakládá se buď na nedostatečném pozorování nebo na popletených názorech o věci. Dosud nebylo nikde nalezeno ani kmene, ani národa lidského, jenž by neměřil v bytosť vyšší, a oni podnikatelé výzkumných cest, kteří tak tvrdili, jsou nejnovějšími nepopíratelnými důkazy z nepravdivosti usvědčeni. Z té příčiny zcela jest oprávněno, nazývati náboženství všeobecným nebo universálním zjevem v lidstvu.«

Také *O. Peschel* — Völkerkunde, 273. — praví: Na otázku, jsou-li kde na světě lidé, kteří by neměli docela žádného náboženství a docela žádného náboženského tušení, třeba s naprostou rozhodností odpověděti záporně. Ano, i *Max Müller,* nám katolíkům tak málo příznivý, vyznává ve spise o »původě a vývoji náboženství«: — Naši předchůdcové divili se, že může míti černoch nějaké ponětí o tom, čemu říkáme morálka a náboženství. My naučili jsme se o tom souditi jinak, a náš dík za to náleží misionářům, kteří celý život mezi divochy strávili, řeči jejich náležitě se naučili a jejich důvěry nabyli: misionářům, kteří mívají sice zvláštní předpojatosti (a cíle), v celku jsou však k divochům úplně spravedlivými, jakož i k jejich zvykům a mravům. Na základě tom možno nám dnes se vší určitostí tvrditi, že přese všechno slidivé hledání není pod nebem lidských bytostí, které by ničeho neměly, co by jim bylo náboženstvím.

Zkoumejme o náboženství, jak jen můžeme, ponořme ducha badavého do nejstarší dávnověkosti, vždy téhož se dozkoumáme: všickni lidé ve všech dobách a zemích mají jakési náboženství. Uvedený právě prof. Müller praví o tom (ibidem): Není-li náboženství tak starým jako svět, jest na jisto tak starým jak lidstvo, které na světě známe. Jakmile dopátrali jsme se něčeho o citech a myšlénkách člověka, již dopátrali jsme se jeho náboženství. Nejstarší písemné památky jsou téměř všecky obsahu náboženského, a zajdeme-li za písemnictví a prozkoumáme-li staré rytiny a výkresy, dozkoumáme se i v nich stopy po náboženství. Ještě před tím, než staré řeči arijské se od sebe oddělily — a kdo umí povědeti, kolik tisíc let uplynulo od prvního řádku Homerova? — byl již na světě význam označující »světlo«, od něhož — slul DIV = svítiti a osvěcovati — utvořeno přídavné jméno *deva*, jež označovalo »svítícího«, od něhož odvozeny jsou další významy různých řečí, na příklad řecké Ζεὺς πατηρ nebo latinské Deus a Jupiter atd., což prý nasvědčuje, že před tím, než se národové tito rozešli, znali a měli všichni jednu věc, vyšší bytosť a označovali ji téměř všickni stejně. Ať jest na tomto (posledním) argumentě Müllerově co nebo nic, tolik jest jistým, že prvá jeho část,

o starých památkách písemních, rytinách atd. — jest pravdiva, a že podporuje náš názor: Všickni lidé mají náboženství!

Mají-li se věci tak, třeba se diviti, slyšíme-li, že se proti thési vede odpor tak značný. — Pravdu ovšem odpůrce mívá, ale tato pravda — jsouc tak nevinna a žádnému neškodíc — mohla by a měla by tak krutého osudu býti ušetřena. Naši odpůrcové zajisté nám nezazlí, proneseme-li některé výtky, jež se nám ukazují na jejich zkoumání a protivném vyhlašování. Především podivujeme se, že jim častokráte dostačuje svědectví i *jednoho* svědka, jenž třebas i *krátký* čas mezi divochy *návštěvou* prodlel, zvykův a ducha jejich náležitě nepochopil, v tajemství jejich zasvěcen nebyl, více penězi, sliby a strojenými otázkami na nich vylákal, než dobrovolně a nenuceně od nich dostal. Takovému vynucenému a neúplnému svědectví — a kdyby pocházelo, nevím od koho — nemůžeme naprosté a úplné přiřknouti důkaznosti, nemůžeme cele a bez obavy přisvědčiti. Naše jednání zdá se nám správným, nutným, a očekáváme, že i odpůrcové naší thése uznají je oprávněným. Velmi dobře proti takovému dokazování, jež na jednom zakládá se učenci, jenž neměl příležitosti ani času, aby dokonale divochy poznal, velmi dobře proti takovému dokazování — a užili ho nejvíce pověstný *Strauss* a *Büchner!* — podotýká slavný *Max Müller* (v úvodě do srovnavací vědy náboženské) takto: Především dovolujeme si oněm badatelům předložiti slušnou otázku, byli-li dokonale mocni jazyka onoho kmene neb národa, jemuž náboženství odpírají neb i přisuzují. Pokud jde o obyčejné výletníky čili »touristy«, jsme úplně na tom, že jim třeba upříti náležitou znalosť nářečí afrických, amerických a australských, aby s tamějšími domorodci řádně a lehce o náboženství mohli mluviti... Každým způsobem nejsou dostatečnými, aby s divochem začali rozhovor o jeho náboženství, jež vedle zvláštností řeči i zvláštnostmi věci a názoru nadmíru obtížným se stává. Položí-li takový tourista divochům otázku, zdaž věří v bytosť nejvyšší, obdrží téměř vždy zápornou odpověď, a to z té příčiny, že divoch buď jejich zkomolené řeči nerozumí nebo z bázně k božství o něm mluviti nechce.«

Co zde Müller, tvrdí znalci z doby starší i nejnovější. Náš krajan *Dr. Holub* vypravuje ve spise »Sedm let v jižní Africe« o obyvatelích na prostředním Zambesi, že označují božství slovem »molemo«, aby jim nebylo vysloviti pravého slova »Njambe«, jímž označují Boha na nebesích; a činí prý tak proto, aby svatého slova nezneuctili čili neprofanovali. *Dobrishofer* vypravuje o Peruanech, že takovou měli úctu k božstvu, že by hříchem považovali vysloviti jeho jméno bez příčiny nejdůležitější. O Tukunech na Amazonce tvrdí *Bates*, anglický přírodozpytec, že význam, kterým označují vyšší bytosť, ukrývají před cizincem jako tajemství. Sir *Jiří Grey*, *John White* a Jugde Manning prožili na Novém Zelandě drahnou část života a pátrali velmi pilně po náboženství tamějších domorodců. Všickni vyprávějí však, že se jim s těží podařilo přemluviti některé pamětníky starých tradic, aby jim je sdělili. Tak přísná je tam v těch věcech mlčelivosť, že otec zasvěcuje před smrtí syna, a ten, vykonávaje úřad »kněžsko-patriarchální« mlčí a nepoví nikomu, zvláště ne cizímu, dokud není na čase, to jest, dokud nejstarší syn nemá převzíti dědictví toho po něm. Velmi interesantním jest vypravování, které sděluje jmenovaný Sir *Grey*. Po dlouhém namáhání podařilo se mu konečně pohnouti jed-

noho domorodce, že mu sdělil asi dvě »čarodějské a kouzelné písničky«. Když však po krátkém na to čase shořel dům Greyův, myslil milý domorodec zcela jistě a nedal si to vymluviti nikterak, že domácí bůžkové rozhněvali se na zvědavosť Greyovu a ztrestali ji ohněm.

Nikdo nedomnívej se, že takové »pověry« upoutaly mezi ubohými divochy jen nejnižší (smím-li tak říci) třídy a na krátko. Sir White vypravuje o domorodném knězi, jenž na křesťanskou víru se obrátil, že jednou v noci hroznými obavami trápen a téměř zničen byl proto, že se domníval, že ho sežerou německé myši, jelikož vyzradil misionářům »tajemství své dřevní víry«. Všichni křesťanští misionáři, kteří se v zemích těch dlouhý čas zdržovali a lid tamější náležitě poznali, stali se velmi opatrnými, doptávajíce se obrácenců svých na starou víru, a to nejen proto stali se opatrnými v dotazování tam, aby divoši nemyslili, že si snad misionáři jejich staré víry přece jen váží, nýbrž proto, aby domorodců bez potřeby netrápili a ve strach je neuváděli. Nechce-li obrácený domorodec ani misionáři, jemuž uvěřil, mluviti o staré víře své, a trápí-li se, když tak učinil, co svede s ním tourista a liberální badatel, na kterém úzkostlivý a nedůvěřivý domorodec nic nevidí než zvědavosť a snad tu i tam nedovednosť a k posvátným věcem jeho neuctivosť? Nejen cizinci, nýbrž i domácím bývají mnohé věci tajemstvím. *Bastian* vypravuje o Havaiech, že kterýmsi z domorodců, jenž zasvěcen byl v tajemství, snažně byv prosen svými dětmi a příbuznými, aby jim z toho něco sdělil, bolestně zasténav a pravou ruku na srdce položiv pravil: Chcete mně vzíti jediný můj poklad? To pověděl tak smutně a vyčítavě, že nikdo již neodvážil se ho prositi dále. Ano, ani král tamější není zasvěcen v tajemství náboženské. Tak se aspoň vypravuje o králi Kalakauovi, že podrobil se jakýmsi »kněžským« obřadům a svěcením, aby jen mohl poznati se zasvěcenými »tajemství« své víry! Jsou-li nejbližší příbuzní, ano i král domorodý vyloučen z tajemství těch, kterak poznali je badatelé cizí za krátký čas? Je-li kde třeba opatrnosti, jest jí třeba zvláště zde, ať se již co popírá nebo tvrdívá.

(Pokračování.)

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

Ve Florencii žila vznešená rodina, jejíž hlava, muž to velice zámožný, duchaplný a umění milovný, prodléval rád se znamenitými umělci a bral je ve svou šlechetnou a láskyplnou ochranu objednávaje od nich obrazy, jež buď choval ve svém velikolepém museu, nebo věnoval je kostelům neb důvěrným přátelům, nešetře při tom nákladův.

Markýz de la Rosa — tak se jmenoval — navštěvoval denně ateliéry nejslavnějších umělcův a poznal i syna chudé vdovy, jehož ostatní mistři tak mu vychvalovali.

Mladý malíř španělský zalíbil se mu v krátké době; jej pozoroval markýz, když maloval, hovořil s ním o umění a literatuře, takže konečně nemohl téměř ani žíti bez jeho příjemné přítomnosti. Nabídl mu byt ve svém paláci, ale umělec neosmělil se přijati nabídku, a tu markýz, aby byl mu stále na blízku, žádal ho, aby vymaloval členy jeho četné rodiny.

Jak mohl odmítnouti tak stkvělé a čestné nabídnutí?

Jak markýze, tak i jeho rodinu zajímal velice, jakož vůbec všecky, kdo s ním jednali. Markýza, šlechetná a ctihodná to stařena, jejíž podobu zhotovil nejprve, jevila k němu v brzce lásku téměř mateřskou.

Jinoch mluvil k ní o své matce s láskou, s nadšením, s uctivostí, takže sama jsouc též matkou byla velmi dojata, nalezši vzor řádného syna. K tomu měla kdysi tato zbožná žena čtyři syny, jež vesměs ztratila; zbyly jí toliko dcery. Tato dobrá matka pravila mu mnohokráte: »Co bych dala za takového syna, jakým jste vy! Bohu se nezalíbilo, dopřáti mně tak nevýslovného blaha.«

I nacházela vždy útěchu, rozmlouvajíc s malířem o svých čtyřech synech, jež zachvátila kdysi ve čtyřech dnech nákaza, jež ve městě tom řádila. Mladík ji těšil, a ona dala se přemluviti; tolik může nadání, druží-li se k němu citlivé srdce.

Když byl obraz matčin dohotoven, došlo na nejstarší dceru, děvu dvacetiletou, jež byla divem krásy.

I Virginie doznala dojmu, jaký na ni učinil umělec; a to, co bylo z počátku pouhou náklonností, proměnilo se v krátké době v opravdovou lásku. Bylo tak zcela přirozeno; byla nanejvýš ušlechtilá, spanilá, skromná a citlivá i zahořela láskou k tomu, jenž byl téže povahy, jenž cítil tak, jak cítila ona, a smýšlel tak, jak smýšlela sama. Obě srdce zrodila se pro sebe, jedno pro druhé; než, osud vložil se v to, a ježto nebylo souzeno oběma srdcím, aby se sloučila, bylo jim dáno v úděl, aby trpíce žila a umřela odloučená od sebe.

Umělec zpozoroval brzo city srdce Virginie, i zachvěl se při myšlénce, že přišel do onoho domu snad proto, aby nešťastným učinil tvora hodného všeho milování na této zemi.

Několik dní nedocházel do domu markýzova, a již dostavil se tento k němu, aby jej násilně odvedl s sebou, ježto jeho manželka a dcery upadly v žal a sklíčenosť.

Nebylo mu možno, aby zjevil příčinu, proč se vzdaloval jeho příbytku, a proto nezbylo mu než se tam zase odebrati.

Matka již seznala, co se dělo v srdci dívčině, tázala se jí po příčině její změny v chování, a Virginie nedovedouc se přetvařovati ani skrývati se svými tajnými myšlénkami matce, k níž lnula veškerou svou duší, vyznala se jí, že miluje malíře.

Markýza cítila, že otázka ta týkala se buď života nebo smrti dceřiny, i jest patrno, že toužila, aby její milená dcera byla živa. Dívka náležela k nejurozenější šlechtě; jmění její bylo nesmírné; malíř však nebyl ani vznešeného původu, ani bohat. Než, markýza byla smýšlení ušlechtilého i nevydávala nebezpečenství v šanc štěstí té, jež byla její vlastní krví, pro směšnou marnivosť. Malíř byl řádným a nadaným mužem, což jí bylo po ostatním? Jsouc toho přesvědčení, že by s ní o tom nemluvil, že by se neodvážil žádati o ruku bohaté dědičky, jejž jeho nezměrná ostýchavosť zdržovala podál, roz-

hodla se — blahoslavená matka! — učiniti velikou oběť pro dceru svou: rozhodla se říci muži, jehož ona milovala:

»Dcera má jest mým klenotem, mým blahem, mým životem, ale se mnou není šťastna; s vámi bude blažena; přijměte dceru mou, přijměte klenot můj; nechcete-li žíti zde s námi, odebeřte se s ní, kam vám libo; budu zde beze světla, beze slunce, bez jarosti, ale klidna, vědouc, že dcera moje je šťastna se svým manželem.« Netrvalo dlouho, a markýza vyjevila vše malíři, tonouc v slzách, jež prýštily se z nejčistší lásky.

Než, jiná rána, daleko větší hrozila nešťastné ženě.

»Nevím, paní,« řekl jinoch, »jak splatiti vám tento nový projev vaší laskavosti; veškeru krev žil svých dal bych za to, abych mohl vyvarovati se této příležitosti; vím již dlouho o tom, co děje se v srdci Virginie, nechtěl jsem zasloužiti si ani živiti lásky té; není duše tak ušlechtilé pod sluncem, jako jest duše Virginie; její láska oblaží toho, jenž jí bude hoden. Čest, kterou mně chcete prokázati, abych stal se členem vaší rodiny, jest tak veliká, že jsem o ní ani nikdy nemohl sníti. Než, není mi lze, abych miloval Virginii, abych přijal klenot, jejž mi nabízíte.«

»Ó, Bože můj! Dcero srdce mého!« vzkřikla matka hlasem nevylíčitelným, jenž byl výkřikem zoufalosti, v němž jevila se osudná předtucha.

»Musím vám, paní, povědíti čirou pravdu, když jsme tak daleko se dostali. Virginie jest andělem, Virginie byla by mým věčným blahem; ale nežli jsem odešel ze Španěl, učinil jsem přísahu, která mi překáží mysliti na jinou lásku.«

»Milujete již?«

»Miluji, paní; miluji nejchudší a nejnešťastnější ženu na světě.« A malíř vypravoval markýze smutné děje sirotka na ulici vyvrženého, jemuž nabídl svou ruku.

»Ó!« zvolala stařena, »tato osiřelá dívka není tak nešťastna jako dcera má! Ona jest chudou, nemá rodičů, nemá jména, ale těší se nadějí, že bude blažena; dcera má jest bez naděje; rodinné znaky, nesmírné věno není jí ničím, láska mateřská jí neskytne útěchy, ba ani životem svým nevykoupím jejího štěstí.«

»Věřte, paní, že hrozný žal jímá mne při vašich slovech.«

»Ó,« mluvila dále stařena tisknouc v rukou svých ruku mladíkovu, »jste řádným mužem . . . proto můj bol jest ještě větší! . . . Jediný muž, jehož jsem seznala, jemuž svěřila bych s radostí a bez obavy ruku dcery své, nemůže jí přijati.«

»Bůh to tak již určil, paní.«

»Neříkejte, že Bůh, ale osud. Bůh zajisté se zalíbením hleděl by na svazek dvou bytostí, jež zdají se býti pro sebe zrozeny.«

Markýz, šlechetný otec Virginie, nesl těžce zklamání, že malíř nepřijal ruky jeho dcery; býval by se pokládal za šťastného míti v domě velikého umělce a nazývati jej svým synem.

»Pergaměny,« pravil, »urozené tituly nemají ceny, a nic si jich neváží; urozenosť zakládá se jediné v nadání.«

A Virginie? Ubohá dívka, nevědouc o tom, co se stalo, milujíc malíře a vyznavši se matce z lásky své doufala, doufala stále, že umělec odpoví k čistým a trvalým citům, jež způsobil v jejím srdci

»Miluje mne,« těšila se ubohá dívka, »miluje mne . . . Bůh nedopustí, aby ke mně byl nevděčným, když jej tak miluji. Ó, kdyby mne nemiloval, nebylo by mi lze bez něho žíti!«

Osudná předtucha nešťastné dívky nebyla nedůvodna. Mladý malíř dlel skoro dvě léta v Italii, a jemu připadalo, jakoby již dvě století nespatřil svého sirotka, jejž jeho srdce vyvolilo. Byl velmi smuten. Láska Virginie, zármutek jejích rodičů, kteří doufali, že učiní dceru jejich blaženou, a byli přesvědčeni, že ten něžný kvítek ztratí svou svěžest, až konečně uvadne, ježto se mu bude nedostávati živného paprsku naděje, jež jest zářivým sluncem pro raněná srdce, obava jinochova, aby neprohřešil se proti své přísaze, aby nebyla zviklána jeho věrnost, aby posléze nepodlehl vášni, jež se ho již již zmocňovala, — to všecko mělo jej k tomu, aby zkrátil svůj pobyt v Italii a vrátil se do Španěl. Po několika dnech, když vše rozvážil, psal matce a snoubence, že touží již po vlasti a že umínil si, prodleti v cizině jen dvě léta a nikoli tři, jak se byl dříve rozhodl.

Brzo byla tu odpověď. V listu láskou dýšícím psala mu snoubenka, aby jen prodloužil svůj pobyt ještě o jeden rok; přeje prý si, aby se k ní navrátil a pak nikdy od ní se neodloučil, ale jest prý třeba, aby ta tři léta věnoval studiu mistrovských škol malířských, že nechce, aby obětoval svou slávu lásce ten, jenž má se státi jejím mužem.

Mladík byl přesvědčen o pravdivosti jejích slov a uzavřel poslechnouti své milenky. Ani nejnepatrnějšího podezření nechoval, nenadál se, že list říkal pravý opak toho všeho, že každá řádka o lásce byla lživa. Prostá, upřímná, šlechetná srdce lze snadno oklamati. Jiným býval by osud umělcův, kdyby býval znal pravdu! Zde přinášeli mu pravou lásku, jmění, slávu, opravdové blaho — a to vše odmítl, aby dostál přísaze, aby naplnil podrobně šlechetný svůj čin.

Virginie se dověděla, že malíř hodlá vrátiti se do Španěl, a on se o tom ani nezmiňoval. Ten, jehož milovala, nemiloval ji. Vidouc jej, kojila se aspoň jiskrou naděje; až ho nebude vídati, zahyne jako květina, na niž lidé zapomněli. Vznešená rodina prosila ho, aby každého dne docházel do jejího domu, čehož nemohl odepříti, neboť prosba jejich zněla jako prosba za život jejich dcery.

Umělec dlel v převážném postavení. Byl hotov s obrazem Virginie i naznačil tak dovedně půvabný a melancholický výraz jasného obličeje mučennice lásky, že každý, kdokoli naň pohleděl, doznával, že jest to podoba ženy milující.

A ona sama říkala sobě stále: »Jak by nevěděl, že ho miluji?«

Matka neodvažovala se jí povědíti, že miluje jinou, což by bývalo její smrtí.

Markýz ustanovil jednoho dne, že se vydá na cesty se svými dcerami, aby tak zaplašil mraky s čela Virginie; tato nekladla odporu; uvykla poslouchati rodičův i přijala s vděčností cestu, jejíž záměr poznala.

»Kéž mohu vyrvati ze srdce svého tu lásku!« říkala.

Po čtrnáctidenním cestování vrátil se markýz s dcerami. »Jsme již zde,« oslovil svou choť, »nechtěl jsem, abys se již s dcerou svou neshledala.«

»Jakže?«

»Láska ji přivede do hrobu; zpozorovala's, jak špatně vyhlíží... Nezastěžovala si za ty dvě neděle ani jednou, ve všem byla mi po vůli, vyslechla mé rady pokorně, uznala pádnosť mých důvodů, ale den ode dne bledla, nespala leč několik hodin zmožena jsouc únavou, a kdykoli jsme ji spatřili v jejím pokojíku o samotě, pozorovali jsme, že spěšně potlačuje slzu...«

»Můj Bože, naše dcera jest pro nás ztracena!«

»Ta osudná láska přivede ji do hrobu.«

»Klnu té hodině, kdy přišel ten muž do našeho domu!«

»Není třeba tak mluviti; v hloubi srdce svého miluje zajisté Virginii; byl by úplným zatvrzelcem, kdyby byl necitelným k nesmírné té lásce, již sám roznítil; jenom toho jeho slibu, té osudné přísahy! On jest mužem řádným; jeho nevěstou jest, jak pravil, nešťastná žena, jež nemá téměř ani jména, a to jej nejvíce víže, aby splnil svůj slib. Kdyby nedostál svému závazku, dal bych mu svou dceru a jí bych dal tak život, než, jeho bych si pak tolik nevážil.«

»Mluvíš správně.«

»Důvěřujme v Boha; On jedině je s to, aby vyléčil dceru naši z její vášně a zbavil nás hrozné rány, jež nás čeká.«

Byla výstava krásných umění, a malíř náš poslal do ní velikou část obrazů, které zhotovil za svého pobytu v Italii. Na všech těchto obrazech, jak jsem již podotekl, vymaloval obličej osiřelé dívky, již vyvolil za družku svého života; veškero obecenstvo všímlo si této zvláštnosti.

I Virginie dostavila se na výstavu a zpozorovala to, co ostatní; spanilý obličej, z něhož dýchala brzo láska světská, brzo láska mystická, brzo hrdosť a moc, brzo bol, brzo sláva, brzo bída — dle látky obrazu, bylo tam zříti nesčíslněkrát. Virginie spatřila onu tvář hned na prvním obraze a zvolala: »Jak krásná to žena!« Když prohlédla poslední obraz téhož umělce, chopila se křečovitě ramene matčina se slovy: »Ona, ona to jest!«

»Která, dcero má?«

»Která?... Ta, již miluje. Jest nemožno, aby ji stále nemaloval ten muž...«

»Jsi blahová!«

»Matko má, tento obličej není najatého vzoru, kterých užívají ostatní malíři ke svým skladbám; tato tvář jest tvář ženy milované, na niž se nezapomíná, jež jest milována nade všecky poklady světa, jíž vše se obětuje, jíž zasvěcuje se celý život.«

Ubohá, milovala bez naděje! Nebylo dosti na hoři lásky neopětované; ještě bylo jí zakusiti strašných muk žárlivosti. Čistá ona duše neměla sil, aby odporovala tomuto citu, jenž jako plamen sžírá srdce, zaněcuje mysl a někdy odnímá rozum.

Ubozí rodiče byli by dali veškeré své nesmírné jmění, ba i život svůj, aby zachránili dceru, aby zapomněla na muže, jehož nemohli nenáviděti, ježto nemohli jej viniti z neštěstí Virginie; uznávali jeho vznešené city a velikého ducha.

A on trpěl také; poznával tu nezměrnou lásku, viděl bol té ženy, cítil ohromnou tíži na svém svědomí, ale nemohl usvědčiti sebe z viny; zdálo se mu, že ubohá dívka krátí vstříc buď šílenství nebo hrobu, i pociťoval, že by snášel po celý svůj život nevýslovnou muku,

kdyby stal se, třeba nevolně, příčinou neštěstí ženy, jež jest hodna blaženosti a milování.

»Jak bych byl šťasten s Virginií,« rozvažoval, »kdyby nebylo té nezrušitelné přísahy! Než, Bůh usoudil jinak . . . Ještě kdyby ta, jež mne v Hispanii očekává, měla rodiče, jméno, jmění, ještě byl bych omluven; ale zapomenouti na ni, oklamati ji, byl by tak nečestný skutek, že by se sama Virginie ode mne s hnusem odvrátila. Co by řekla matka má o mně? A třeba matka má mne omluví, co by tomu řeklo mé svědomí? . . . Virginie jest lepší sestry mé, chová více lásky ke mně, není o tom pochyby, jest šlechetnější duše než ona . . . ale ona ubohá nemůže býti tak dobrá . . . jsou zde příčiny, proč nemůže býti tak dobrá . . . Nešťastnici bylo snésti hned při narození krutou pohanu, byla opuštěna od vlastních rodičů . . . Ta útrapa zdrsňuje její povahu, ta pohana má v zápětí, že pohlíží na lidstvo s neblahou předtuchou . . . pro ni láska jest něco jiného než ostatním lidem . . . nepoznala lásky, jež utváří a nakloňuje duše lásce, nepoznala lásky mateřské, lásky rodinné . . «

Tak uvažoval malíř i toužil po onom okamžiku, jehož zároveň se lekal, kdy se navrátí do Španěl; toužil po něm, aby splnil svou přísahu jako muž řádný; lekal se ho tuše, že bude osudným pro Virginii.

Konečně nadešel den jeho odchodu z Italie, jehož tak se obávali dívčini rodiče, zoufajíce nad budoucností Virginie. Umělec dostavil se do domu rodiny, aby se rozloučil s tou, u níž nalezl tak hlubokou lásku, tak nezištnou obětivosť; nemohl zdržeti se slz, vida plakati nešťastné rodiče, hledě na zarmoucený a zoufalý obličej milující dívky.

»Buďte šťasten!« promluvila k němu Virginie s nevýslovnou něhou.

»Buďte i vy šťastna!« jižjiž odpovídal; než, zdržel se; býval by proslovil krutý sarkasmus.

»Náš dům, naše jmění jsou vaše,« pravil k němu markýz; »nenaleznete-li v Hispanii žádoucího blaha, budete-li se chtíti vrátiti, čekají vás upřímní přátelé, čeká vás rodina, jež si vás nanejvýš váží.«

»Kéž se tak stane!« odtušil jun.

I vyšel z domu, v němž zanechal jednu duši bez potěchy, bez naděje. Se srdcem stísněným a plným trpkosti vydal se umělec na cestu; nebylo mu lze vypuditi z myšlének obraz Virginie, ubohé ženy, již opustil hynoucí láskou a s ostnem žárlivosti v srdci.

XXII.

O n a.

Ona byla srdce zvrhlého. Nemilovala umělce; sotva že odebral se do Italie, zapomněla na čistou a obětivou lásku, již jí zasvětil druh jejího mládí.

Ubohé stařeně to neušlo, i toužila po tom, aby syna na cestách zajaly nové dojmy, aby jej oddálily od této myšlénky, přála si, aby nalezl na dráze životní jinou ženu, lásky jeho hodnější, jež by si dobyla jeho srdce.

Když žena ta osaměla se stařenou, dychtila po tom, aby splnila svou touhu seznati společnosť a blýskati se v ní, a poněvadž matka

těšila se dosud známosti se vznešeným světem, ač žila poněkud opuštěna od smrti manželovy, radila jí dívka, aby obnovila přerušená přátelství, tak že prý aspoň najde trochu útěchy; tak dosáhla přístupu do salonního života, jenž tolik poučuje lidi rozumné a v tolik nebezpečenství vydává ty, kteří nedovedou rozsouditi mezi dobrem a zlem, mezi pravdou a nepravdou.

Veliký zájem vzbudil ve společnosti zjev dívčin, jejíž dokonalá spanilosť, jejíž milostnosť, jejíž nadání a uhlazené mravy dobyly jí jednoho z nejpřednějších míst v salonech. Opravdový mrak zbožňovatelův obklopil ji hned z počátku; než, měla do sebe to, že všecky slyšela a ke všem chovala se stejně, aniž věnovala některému z nich zvláštní pozornosť, přijímajíc žertvu obdivu s nejpůvabnějším vděkem; ale nikdo nemohl se vynášeti, že by byl zahrnován projevy její milosti větší měrou než jiný. Při tom měla se na pozoru před svou matkou; tušila, že by ten nejnepatrnější projev zvěstovala dobrá paní svému synu, k čemuž nechtěla nijak zavdati příčiny. Byla nevděčná; mohla zjevně oklamati druha svého dětství, a ten býval by šťasten.

V Italii uvrhla ve hluboký žal ženu, jež pochopila vznešenosť jeho duše, kterého milovala nade všecky věci pozemské, která byla odhodlána již k smrti, a té očekávala jako jediné útěchy, ježto neznala většího blaha než zemříti pro něho.

Matka malířova upozornila několikráte dívku na její velikou náklonnosť k nádheře a okázalosti; než, vše bylo nadarmo; vrtochy její množily se den ode dne, a těm všem chtěla vyhověti, což mělo v zápětí to, že ubohé paní nezbývalo nic leč to, čím by ukojila skrovné své potřeby. Měla jistinu, jejíž úroky zajišťovaly jí pěkné živobytí; jednu část z toho chovala pro syna; než, větší a větší výdaje, jichž dožadovala se marnivá žena, jež měla býti někdy ženou jejího syna, hrozily, že stenčí se jistina i úroky.

Nastal osudný a neočekávaný obrat. Bankéř, u něhož měla paní jmění své uloženo, ohlásil úpadek a uvrhl ve zkázu nesčetně rodin, jež spoléhaly na jeho vzornou rozšafnosť, a matka i syn přišli tím o všecko. Zakročilo se proti tomu, zavedeno bylo vyšetřování, slibovalo se, že bankéř opět nabude jmění a zaplatí poctivě věřitelům, a laskavá matka s nadějí jen dobré ženě vlastní, jež nezná šaleb prohnaných obchodníků, čekala s důvěrou, nedávajíc synu svému smutné zprávy o ztrátě jmění.

Ještě větší účinek než na pravou majetkyni ztraceného jmění měla neblahá událosť na sirotka. Poznávala, že jest nyní třeba vzdáti se nádhery, plesů, divadla i procházek. Bylo jí zříci se společenského života, vítězství v salonech, obdivu vysoce postavených mužův a závisti krásných žen; mnohá žena těší se z toho, že ostatní patří na ni se závistí, a to lichotí její marnivosti více, než koří-li se jí kdo. V salonech získala několik přítelkyň, a, kdežto ubohá matka po hrozné ráně uzavřela žíti v ústraní svého příbytku, pojala úmysl nedbati stařeny a navštěvovati na dále společnosti v průvodu přítelkyň, nemohouc nakloniti se k tomu, aby prodlévala a těšila tu, jež mimo to, že byla její pěstounkou, byla matkou jejího snoubence.

Paní jednoho z těch domů, do nichž nejvíce docházel sirotek, byla doña Dolores Rascafria, statná to ještě vdova po bohatém obchodníku z ostrova Kuby, veliká to pletichářka a prostředkyně sňatků. Míchala se velmi ráda do záležitostí ostatních lidí, měla

známosť s celým světem, byla proslulá mnohými milostnými dobrodružstvími a nadšená pro dobrou společnosť; v jejím domě hodovalo se velmi stkvěle, tam scházeli se státníci a ženy, jež oblíbily si rozkošné a duchaplné žvasty, šeptaly a pomlouvaly; takovými příjemnými a vtipnými zábavami jímaly pozornosť mužův, kteří s nimi rozmlouvali nepřekročujíce mezí slušnosti s větší důvěrností, s větší volností, s větší upřímnosťí než s dívkami nezkušenými a ostýchavými.

Dům navštěvoval také vyžilý pán, znamenitá to osobnosť, starý mládenec, hříšník povoláním, karakteru zvrhlého a povahy bezbožné od přirozenosti, jenž mimo to, že byl vynikajícím státníkem, bývalým ministrem ozdobeným všemi řády španělskými, hrabětem — ani nevím, proč se jím stal — členem spolku degli arcadi v Římě a údem všech akademií celého světa, měl ohromné jmění.

Tento muž, jenž prožil celý věk svůj v rozkošnictví, nechtěl se oženiti. Byl to odporný stařec. Ale měl hodně peněz. Všude přijímali jej ochotně; nikdo nechoval k němu tajemství, a nejkrásnější ženy dvořily se mu a lichotily a vyjevovaly mu své nejskrytější myšlénky.

Novopečeného tohoto hraběte nikdo nejmenoval hrabětem, a on sám málo dbal toho titulu. Jeho těšilo více, jmenovali-li ho jeho vlastním jménem. Říkali mu Tomášek Meko. Tomáškem Mekem nazvali ho jeho druhové z mládí, a Tomáš Meko zůstal mu po celý život.

Na tohoto Tomáška Meka obrátila svou pozornosť osiřelá dívka, jež den ode dne víc a více nabývala přesvědčení, že její druh z dětství nemůže učiniti ji blaženou. Sirotek umínil si učiniti útok na Tomáška Meka a nejenom pouhý útok, nýbrž útok s dobrým výsledkem, aby se s ním zasnoubil.

XXIII.

Tanec exministrův.

Dívka byla perlou; myslím, že už jsem to pověděl, ale neškodí to opakovati: opětovati jednu věc padesátkrát jest obyčejem každého romanciéra, vychovaného v moderní škole; celý Madrid ji znal, a všickni dvořané, nejhrdější kavalíři, nejvýše postavení hodnostáři drali se o jediný pohled, jediný úsměv této přespanilé krásky, na jejíž dobytí kde který jenerál byl by si více zakládal než na dobytí skálopevné a výtečně hájené pevnosti. Než, jí nebylo lze dobyti. Netoužila po milovníku, toužila po manželu, ale ne po ledajakém manželu, jakého by nalezla ihned; nezamlouvalo se jí provdati se za lecjakého otrlého a slaměného aristokrata, ani za poslanečka, poněvadž jí cosi šeptalo, že z něho nemůže býti správce provincijní, ani za žvastavého a pletichářského advokátka, ani za novináře, jenž jest poddán každému příchodu a odchodu osoby, jež list vydržuje, ani za statného vdovce se třemi nebo čtyřmi dcerkami. Přála si, aby dostala se za muže, jenž nemá rodiny, ale za to veliké jmění a veliké jméno; poněvadž neměla ničeho a nad to byla po svém narození vyhozena na ulici, toužila po vznešeném sňatku, aby vyrovnala se ženám, jež narodily se z řádného manželství se vznešeným jménem, proti kterým cítila veliký odpor.

Snoubenka malířova chtíc ho vlákati do svých tenat vymyslila ihned válečný plán, nanejvýš jednoduchý. Plán ten záležel v tom, že si ho nebude všímati, že s ním bude jednati zcela lhostejně, téměř neuhlazeně, ba, opovrženě. Protiva tohoto jednání k jednání ostatních paní musila zajisté vzbuditi pozornosť odsouzeného již hraběte, aby tak byl přinucen obrátiti zrak svůj na krásnou povrhovatelku. Plán byl dobře promyšlen a vedl k zamířenému cíli.

Hrabě jal se zaměstnávati myšlénkou, že ona žena na něho ani nepohlédne, a pohlédne-li, že tak činí skoro s posměchem, že jej pozdravuje, není-li vyhnutí, a že pokaždé před ním prchá.

Tomášek Meko pravil si jednoho dne: »Zlatoušku, tato ženská nechce mne ani viděti! . . . Odstrčila mne již čtyřikrát nebo pětkrát, a já nejsem takový, abych to jen tak snesl. Jak jest spanilá!« uvažoval dále; »nikdy nespatřil jsem krásnější ženy nad ni. Ale co jsem jí — ke kozlu — udělal, že se na mne ani nepodívá? Jakživ jsem se nesetkal se ženou, která by mnou povrhovala! Zlatoušku, to mi připadá jako tvrdý oříšek!«

Chytráka toho ani nanapadlo, že za tou škraboškou skrývá se hluboký záměr, určitý cíl.

Jednoho večera přála mu příležitosť, že seděl po jejím boku; i zavedl s ní rozmluvu jsa rozhodnut, že vypátrá příčinu, proč jím tak tvrdošijně pohrdá.

»Neodcházejte dnes,« počal hrabě; »pozoroval jsem, že, kdykoli se k vám blížím, prcháte, a dnešního večera při své vrozené upřímnosti umínil jsem si, že vypátrám, proč tak činíte; odpovězte mi rovněž upřímně; rcete mi, že jsem vám odporným a čímkoli ještě, ale chci věděti, jaké jsou důvody toho, že na mne vždy pohlížíte s ironickým úsměvem.«

»Nemohu vám strany toho ničeho pověděti, pane,« odvětila velice prohnaná žena s týmž úsměvem, o kterém mluvil k ní hrabě.

»To jest věru velmi málo.«

»Není toho mnoho.«

»Jest mi líto, že tak krásná slečna chová se ke mně tak posměšně.«

»Posměšně — nikoliv, lhostejně.«

»Ach, to jest ještě horší! Já jakožto nezištný milovník krásného pohlaví vždy hledal jsem slávy v tom, abych zasloužil si přátelství a ničeho jiného, čehož nejsem hoden, u duchaplných a milostných dam, a mohu říci bez chlouby, že až dosud vždy jsem toho dosáhl. Záležitosti státní, povinnosti mého politického postavení přesytily mne jednáním s muži, a proto ve společnosti s krásným pohlavím hledám léku proti únavě, jež plyne ze státnictví a z povinností s ním spojených.«

»Nepochybuji o pravdě vašich slov, ale neuhodnu —.«

»Nebylo-li by to nezdvořilostí, odvážil bych se mysliti, že máte na mysli některou z těch věcí, jež zajímají skoro vždy dívky vašeho věku, snad něčí nepřítomnosť, nějakou naději, nějaké přání, nějaký sen snad —.«

»Aj, aj, aj!«

»Smějete se?«

»Povězte mi: netančí se dnes večer?«

»Nevím, milá dceruško; ale přejete-li si, aby se tančilo, bude se tančiti; z poslušnosti k vám postarám se o to.«

»Mně jest to jednostejno; netančíte?«

»Pro Bůh! Bývalý ministr! . . . Toť jsou neblahé stránky mého postavení; všickni tito mladí mužové mohou tančiti a tisknouti v rukou svých nejkrásnější a nejčarovnější ženy . . . a já? . . . Co by se tomu řeklo? . . . Státní listy, se kterými jsem nyní v tuhém rozporu, bojí se, že z nenadání mohu se opět vyšinouti, a mohly by zítra složiti na mne báseň, že mne viděly tančiti více nebo méně důvěrnou polku. Mužové mého stavu mohou lehce vydati se na pranýř všeobecného posměchu. Nezáleží nám na tom, nazývají-li nás lupiči, jako na tom, že řeknou, že máme nohy jako vodař nebo obličej jako obchodník s koňmi nebo nějaký podobný vtip.«

»Řekli vám to již mnozí?« tázala se dívka co nejnevinněji.

»Zlatoušku,« pravil si exministr, »tato žena dělá si ze mne dobrý den!«

A piano spustilo přerozkošnou polku.

»Nuže, už jest tu tanec,« poznamenal hodnostář.

»Těší mne to; přeji si dnes aspoň několikrát se otočiti.«

»Jak bych velerád proměnil se ve mladíka, jenž by byl velice vyznamenán, kdyby mu bylo dovoleno zatančiti si s vámi!«

»Záslužnější by bylo, kdybyste se v něj neproměnil a požádal mne sám za tanec.«

»Já? . . . já, jenž jsem nikdy netančil?«

»Jest pravda; nechcete se udělati směšným. Bylo by to vskutku zvláštním úkazem, abyste tančil se mnou. Mohl byste býti mým otcem —.«

»To právě —.«

»Proč nedojdete pro paní, jež tamhle v koutě sedí o samotě. Jak ráda by ubohá tančila! Podívejte se jen na ni, jak hledí na ty pány, kteří nemají protějšku. Hleďte jen na tu paní, jak by byla šťastna, kdyby jí některý uhlazený pán nabídl své rámě, a nikdo se k tomu nemá! Proč nejdete s ní tančit, pane hrabě?«

»Já?«

»Jest to paní vážná a ctihodná, která se hodí k tak vysoce postavenému muži.«

»Nikoliv, děvčátko; mně nehodí se to nikterak. Kdybych odvážil se k tanci, tančil bych s vámi, ale ne s takovou starožitností . . . Bůh mne vysvoboď!«

»Nuže, pojďme do kola!«

»Jakže?«

»Neříkáte, že toužíte po mém přátelství!«

Ó, a jak horoucně!«

»Nuže, příteli, mého přátelství dosáhnete, otočíte-li se se mnou několikráte při této polce.«

»Ale, děvuško, považte, že zde v saloně jest sedm nebo osm mužů, kteří stáli kdysi pod mými rozkazy, a za několik dní stane se zase tak, a jsou zde též dva nebo tři novináři, kteří mne uvedou v hanbu.«

»Víte-li něco?«

»Co?«

»Ze nepochopuji, jak můžete platiti u žen za dvorného, skromného a uhlazeného muže; jestliže chováte se ke všem tak jako ke mně —.«

»Již neodporuji a obětuji se,« pravil hrabě vstav a podávaje rámě veliké schytralce, jež tak výborně dovedla pohrávati vysokým hodnostářem, o němž šla tak slavná pověst, a jehož tak nadcházelo si krásné pohlaví.«

Nikdo nikdy nepřiměl Tomáška Meka k tanci; jakmile však bylo viděti, že přes svou vážnosť hotoví se do skoku s luznou kráskou, ihned soustředila se pozornosť veškeré vybrané společnosti na jeho závidění hodném protějšku, což vzbudilo zajisté větší dojem než kterákoli důležitá a neobyčejná událosť.

A leckdos ze společnosti tušil v tom cosi zúmyslného.

Když hrabě ovinul svou ruku kolem štíhlého pásu svého protějšku, proběhl celým jeho tělem netušený pocit; zkušený muž byl úplně omámen onou ženou, jejíž hlubokého pohledu nemohl snésti, jež se s ním otáčela s mrštnou rychlostí, i povznášelo jej do výše závratné to, že poprvé krásná žena opírá se o jeho rámě, jejíž horký dech ho okouzloval, jež jej častokráte při tanci sladce oslovila.

Zkrátka: muž ten onemocněl úplně na duchu.

Napjal veškeré své síly, aby nemusil se přiznati, že jest již unaven, a ještě při několika obratech vytrval; než, náhle pocítil, že všecka krev hrne se mu do hrdla, že jeho zrak se temní, že v hlavě bodá ho bolesť, a najednou, aniž protějšek jeho mohl jej zadržeti, skácel se na koberec jak dlouhý, tak široký, a ačkoli toho mnoho na něm nebylo, přece byla všem divákům jedna a táž myšlénka:

»Hle, jak jest ten Tomášek Meko dlouhý!«

Pád exministrův vzbudil veliké překvapení.

Muži dali se do smíchu.

Ženy, u nichž těšil se veliké oblibě, byly hned u něho, aby jej zdvihly.

Než, hrabě byl stuhlý, nehybný.

»Jest mrtev!« vzkřikla doňa Dolores Rascafria, vlastnice domu, plna zděšení.

»Mrtev!« opakovaly ostatní.

»Mrtev!« řekla sobě nevěsta malířova, »veta po všem!«

Z tohoto výkřiku poznávají laskaví čtenářové přeněžný útlocit spanilé ženy, o níž zdálo se, že příroda zahrnula ji všemi vděky krásy tělesné, nedopřávši jí však největší krásy: ducha a srdce.

Na blízku bydlil proslulý lékař, jenž byl ihned zavolán, aby prohlédl hraběte.

»Jest mrtev?« tázali se ho všickni úzkostně.

»Není mrtev, ale vězí u velikém nebezpečenství. Položíme ho na lůžko; na přenesení jeho do vlastního domu nelze pomýšleti.«

Samotářské lože doňě Dolores Rascafrie pohostilo nejjasnějšího pána, a všichni hosté této paní nabízeli se o překot, že budou bdíti u vznešeného churavce, že jej budou ošetřovati a dávati naň pozor.

»Vše to jest mou povinností,« vložila se do toho veliká podvodnice, »od nynějška jsem jeho ošetřovatelkou, milosrdnou sestrou, jež bude obsluhovati hraběte. V tanci se mnou upadl v tento hrozný stav, a mně jest oň pečovati.«

Paní domu, jež velice milovala sirotka, přijala s plesem jeho rozhodnutí, a hostem nezbylo leč doznati a vychvalovati šlechetný nápad dívčin.

Choroba byla vskutku velice nebezpečná.

Když nemocný po několika dnech otevřel oči, kdy vznášel se mezi životem a smrtí, první věc, již spatřil, byl andělský obličej jeho protějšku z tance, a kdyby bývalo jen více krve v jeho žilách, poněvadž lékař byl mu ji vytáhl z těla bodnými ranami na rukou i na nohou a celým plukem pijavek, jest jisto, že pohled na ten obličej, vzpomínky na pobuřující dojmy rozkošných obratů při tanci bývaly by mu připravily nové ochrnutí mozku a dopravily na onen svět; než, byl tak sesláblý, že mohl jen pohleděti na svůdnou tu tvář a ihned zavříti zraky, nemoha snésti hlubokých, úzkostných, lakotných očí své opatrovkyně; bylať vskutku lakotná na život muže, v němž skládala veškeru svou naději.

Zatím co nemocný odpočíval, seděla tato zamyšlena jsouc u jeho lože.

»Ó, podaří-li se mi, že tento muž věnuje mi jméno i jmění své, naplním svou tužbu, budu povznesena nade všecky urozené a mocné ženy, zapomenu snad na zločin svých rodičů, již mne vyvrhli na ulici! . . . Nechť žije, Bože můj, nechť žije tento muž, nechať zří mou obětivosť, můj zájem, mou lásku! . . . Zůstane-li na živě, vítězství mé jest jisto . . . A můj bratr, můj snoubenec? . . . Vrátí se brzy z Italie, hrdý na své nadání, zamilovaný do mne . . . Ubožáček, jest hodný hoch, líto jest mi, že ho zarmoutím, ale spatřivši veliký svět, seznavši ty, jimž štěstěna přeje, mohu se zasnoubiti s chudým umělcem, jenž, byť sebe lepším byl, bude žíti svému umění, než aby povýšil nad nejkrásnější a nejbohatší ženy svou manželku? . . . Nezbývá mi nic jiného: buď dostanu se tomuto muži anebo zemru zoufalostí.«

Stav nemocného počal se lepšiti; lékař dával o něm naději; mnohdy chtěl exministr promluviti na svou ošetřovatelku, snad vyjeviti jí svou vděčnosť, než, ona položivši mu rozkošný prstík na ústa ukládala mu mlčeti.

»Zde poroučím já,« řekla mu, »a dle příkazu lékařova zabraňuji vám, abyste mluvil, ba, nesmíte se na mne ani podívati. Byla jsem snad vinna vaší chorobou, poněvadž onoho nešťastného večera nutila jsem vás tančiti se mnou, a za pokání umínila jsem si, že vás budu ošetřovati. Takové pokání jest věru velice příjemné; neopustím vás do té doby, až se úplně pozdravíte. Tedy ticho, děťátko, a dejte se ošetřovati.«

Stařec poslouchal napjatě sladká slova, a ona stírala mu pot a podávala mu lžičky s lékem a zavírajíc mu očka svými půvabnými prstíky dodala: »Spinkej, synáčku!« A synáček myslil, že jest přenesen v ráj Muhammedův.

Toho dne, kdy nemocný poprvé zase přijal trochu teplého pokrmu a něco zmrzliny, ošetřovatelka hořela radostí; podávala mu obojí, podržela mu hlavu, již sotva mohl zdvihnouti, zkrátka zdálo se, že ji radostí plní zlepšení jeho stavu více než nemocný sám.

»Jste anděl,« promluvil na ni slabým hlasem.

»Jen žádné dvornosti.«

»Bez vás býval bych zemřel.«

»Mnoho nescházelo.«

»Byl jsem velice churav, není-li pravda?«

»Na smrť; ale už to přešlo, nyní budete mysliti na smrť až za mnoho let; dosti již té rozmluvy; na to budete míti čas, až budete zdráv.«

»Ale neodcházejte ode mne ani na okamžik.«

»Věci buď se vykonávají dobře nebo se nevykonávají; o nemocném platí, že se nesmíme od něho vzdalovati.«

»Vy si neodpočíváte ani na okamžik.«

»Ó, ano, na tomto polštáři velmi často usínám!«

»Jak blaženým mne činíte! Jak se raduji ze své choroby!«

»Jak veliká to milosť!«

»Soudíte zle o mně!«

»Tak děje se vždy na světě.«

»Kolik máte mi odpouštěti!«

»Ani slova už; dnes mluvil jste dosti; nyní si odpočinete a já také.«

Tak uplynuly tři neděle, a mladistvé opatrovkyni tanulo na mysli tisíce plánův, jak by opanovala starocha, a tento žil zatím v devátém nebi.

Svědomí nečinilo nevděčnici žádných výčitek, že dopustila se barbarského skutku opustivši šlechetnou stařenu, jež ji kdysi zdvihla s dlažby, že zapomněla a pohrdla čistou, ušlechtilou, nezištnou láskou svého snoubence, jenž neváhal splniti své slovo, zanechav v Italii zármutkem a zoufáním umírati ženu plnou šlechetnosti, sebezapření a nezměrné lásky.

Ubohá Virginie! S ní byl by blažen vznešený umělec; jejich duše byly téměř zrozeny proto, aby žily spolu, a jen osud překazil jejich spojení, nad nímž bývali by plesali andělé v nebesích.

Z marnivosti, z pýchy volila raději nevděčnice starce prostopášného, odporného, jehož nemohla milovati, jemuž chtěla lásku lháti, aby jej klamala a využitkovala jeho jmění. (Pokračování).

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

Píše Dr. **Antonín Podlaha.**

Dospěli jsme v ročníku minulém ve zprávě své o církevním umění na NVČ až k bohaté *exposici rouch chrámových.* Vyslovili jsme tam především zaslouženou chválu figurálně vyšívaným *kasulím Rokycanským* z XV. století. K nim řadí se důstojně *kasule Budyňská* (nyní majetek *Křesťanské akademie*) ze zeleného sametu se vzorkem granátového jablka a s našitým na zadní straně rovným křížem s figurálním vyšíváním na spirálovitě vyšité zlaté půdě (Kristus na kříži, pod nímž z jedné strany stojí Matka Boží se dvěma ženami, z druhé strany sv. Jan Ev. s Josefem Arimathejským, u rozpjatých rukou Spasitelových sv. Petr a Pavel), jakož i kříž s kasule *Petrovické* (nyní

majetek Umělecko-průmyslového musea v Praze). Kasule z královské kaple *Vlaského Dvora* v *Hoře Kutné* z rudého sametu s křížem figurálně vyšitým (v šesti menších čtvercových polích na břevnech kříže vyobrazeny jsou výjevy ze života Panny Marie a z mládí Krista Pána: Zvěstování, Navštívení Panny Marie, Narození Páně, Klanění tří králů, Obětování v chrámě a Návrat z Egypta) a v rozích se znaky mincmistra Horstorfra z Malesic (1496—1499.) a jeho manželky, kteřížto kasuli tuto zmíněné kapli věnovali, pochází z konce XV. století. Vyšívačské umění, dostoupivši v takovýchto výtvorech takořka svého vrcholu, nespokojilo se v dobách následujících již svými přirozenými hranicemi, shánějíc se po effektech plastických. I byla v XVI. století i později roucha mešní ozdobována *reliéfními* applikacemi: pod jednotlivé figury a ornamenty kladeny byly podložky tak silné, že vznikaly polovypukliny, ano i vysoké reliéfy, jež měly vzhled vycpaných loutkovitých figur. Spatřujeme to na *kasuli Kralohradecké* ze žlutého, hnědým ornamentem protkaného hedbáví, kdež ve křížovém pásu kasulovém, architektonicky rozčleněném umístěny jsou v silném reliefu podoby Boha Otce, Spasitele na kříži rozpjatého, Panny Marie, sv. Jana Ev., sv. Petra a Pavla a konečně sv. Václava.[1]) Méně dovedně vyšita jest *kasule bl. Jana Sarkandra* z r. 1583. (z *Přerova*) ozdobená uprostřed sukovatým, vypukle vyšitým holým křížem, dvěma loutkovitými postavami z obou jeho stran a znakem na okraji; látka, z níž kasule tato jest zhotovena, jest pokryta vkusným hnědým vzorkem na zlaté půdě. Jinou ukázku vyšívání nad míru vypouklého vidíme na *kasulových křížích* z chrámu *Svatovítského* a z chrámu *Týnského.* Následující století XVII. oblíbilo si jiný spůsob vyšívání. »Figurální vyšívání ustoupilo z větší části renaissanční arabesce, jejíž vábné a plynoucí linie v bohatém, rozvážném i pružném zároveň vinutí vyznačovala vyšívačka zlatou nití, kterou kladla na povrch látky, zachycujíc a připevňujíc ji občas příčným stehem hedbáví.« [2]) Dekorace figurální vyskytuje se toliko zřídka, a to v postavení podružném. Za to v oblibu vešlo vyšívání *erbů* na *pohřebních štítech* i na *mešních rouších.* Mistrnými kusy jsou dva veliké, okrouhlé *pohřební štíty*, dílem hedbávím a stříbrnou nití, dílem námětkovou prací vyšívané, z doby Rudolfinské, jež jsou majetkem dómu *Svatovítského.* [3]) Na jednom z nich spatřujeme znak *Jiřího Bořity z Martinic,* tajného rady císaře Rudolfa II. a kancléře království Českého († 1598.) a na druhém znak *Krištofa Popela z Lobkovic,* tajného rady císaře Rudolfa II. a nejvyššího hofmistra král. Českého († 1609.). Na některých kasulích tvoří zmíněné erby jedinou vynikající ozdobu: tak na kasuli chrámu v *Týnci* u Klatov z r. 1605. dva erby: Jana Widerspergara z Widerspergaru a jeho choti Aleny Widerspergarovy z Běšín, na kasuli *Mělnické* z r. 1639. dva znaky označené nad to písmeny ALZR a EE, a na dvou kasulích *Sušických*, z nichž na jedné z r. 1642. spatřují se znaky Václava Kocze z Dobrše a na Hlavňovicích a manželky jeho Markéty roz. Ježovské z Lub, a na druhé z r. 1647. erb Maximiliána Krakovského.

---

[1]) Viz *Pam. archeol.* III. str. 173. — Srv. podobnou kasuli *Vysokomýtskou* v *Koulově* díle na listu IX.—X. sešitu VI.

[2]) *K. B. Mádl* v Pam. archeol. XIV., str. 286.

[3]) Srovn. vyobrazení jich v *Chytilově* publikaci o retrospektivní výstavě na tab. 10. a 11.

Různé způsoby ornamentace rouch chrámových ve století XVII. obvyklé stopovati lze na četných předmětech výstavních. Jsou to zejména: *přikryvka na kalich z Bohnic* na červeném atlasu květinovým různobarevným ornamentem vyšívaná z r. 1671.; bílá *kasule z Pelhřimova* se stylisovaným velkokvětým rostlinným vyšíváním, označená na okraji erbem nějakého duchovního hodnostáře a nápisem »B. K. P. P. 1695.«, *kasule z Třebíče* na Moravě s bohatým podkládaným vyšíváním ornamentálním a s vypukle vyšitým poprsím papeže-mučenníka (tvář a ruce tohoto poprsí vyřezány jsou ze dřeva a obarveny); žlutá hedbávná *kasule z Tuřan* cele zlatým krajkovým ornamentem pokrytá a dvěma znaky okrášlená; dvoje *pláštíky* na sošku Panny Marie z *Mělníka; kasule Staroboleslavská* z červeného hedbáví zlatem i stříbrem vyšitá, jejíž střední pruh pokryt jest ornamentem z vinných listů a hroznů, pruhy postranní pak ornamentem z květů a jablíček; *pluviál* z růžového hedbáví s jemnými kvítečky, motýlky a tečkami, vesměs stříbrem vyšitými (majetek *Křesťanské akademie* v Praze); *kasule* z bledě růžové, stříbrem protkávané látky se středním pruhem stříbrem a zlatem ornamentálně vyšitým (z dioec. musea v *Č. Budějovicích*); dále jiná podobná roucha z *Domašína, Slaného,* z *Církvice* u Kutné Hory, z chrámu *sv. Mikuláše* v Praze a j.; konečně pak hojné *mitry* geometrickými i rostlinnými ornamenty zlatem a stříbrem vyšitými, bohatě ozdobené z klášterů *Břevnovského, Strahovského, Křižovnického, Maltézského* a ze *Staré Boleslavi;* na dvou z nich spatřujeme také figurální vyšívání: sv. Václava a Staroboleslavskou P. Marii na mitře ze *St. Boleslavi,* sv. Vojtěcha v rouchu Benediktinském a sv. Markétu na mitře *Břevnovské.*

Renaissanční doba vzkřísila také dávný způsob *našívací,* který v románské době vůbec převládal, v době gotické však úplně byl zatlačen. Aplikační tento způsob záležel v tom, že z různobarevných látek vystřihovány byly jednotlivé součástky ornamentů, jež pak na látku církevních rouch byly přišívány. Tohoto způsobu vyšívání užito jest částečně, vedle vyšívání stehového, na *kasuli* dioecésního musea v *Budějovicích* ze zeleného damašku, jež ozdobena jest vzadu rovným křížem, v jehož středu jest beránek (vyšívání stehové), na ramenou kříže pak střídají se pětilistá růže (applikace) a štít vodorovným břevnem na dvé rozdělený, napřed pak rovným pruhem, na němž v pěkném listovém ornamentu spatřujeme opět pětilisté růže. Výhradně užito jest applikace na *kasuli* z kostela *Bartošovického* s obrazem sv. Václava a dvou andělů, renaissančním zeleným věncem orámovaným (tváře postav jsou na hedbáví malovány), dále na *kasuli* z *Kutné Hory* z růžového hedvábí; a na vkusném *koberci* z *Libíše* s našívanými ozdobami a znakem Slavatů, kteří byli patrony kostela Libíšského od r. 1666. do r. 1693.[4])

Jak asi vypadala mešní roucha chudých kostelů na počátku XVII. stol., ukazuje palliová *kasule* ze šedého plátna s bílým prostým křížem s našitými jmény dárců »Jakub« a »Anna« a letopočtem 1609. Kostelní prádlo století XVII. zastupuje *corporale* s českým věnováním, a zajímavé *prostěradlo oltářní* z r. 1662., modře potištěné prostonárodními ornamenty, českým věnovacím nápisem a obrazem Ukřižovaného se dvěma postavami pod křížem.

[4]) Srv. Pam. arch. XIV., str. 562. *K. B. Mádl* ve Světozoru 1892. str. 450.

Do století XVII. klásti dlužno také *kožené kasule* s vytlačenými velikými ornamenty, jež zlatem, stříbrem a různými barvami jsou olíčeny. Ježto hrubá ornamentika tato valné umělecké ceny nemá, zajímají roucha tato pouze látkou a technikou.[5])

Ve století XVIII. rozvinul *barokový* sloh také v oboru vyšívačském pyšnou nádheru; bujná jeho ornamentace byla však celkem duchaprázdná a pro liturgické účely přečasto nevhodná. Roucha chrámová byla pokrývána po celé ploše bohatým ornamentem, jenž vyšit byl zlatou a stříbrnou nití, jejíž stehy vedeny přes pevný podklad ze sukna, kůže nebo lepenky, čímž dán vyšívání ráz reliéfový (způsob tento nazývá se »*le guipé*«). Dojem zvýšován ještě zlatými cetkami, penízky a p. Vyšívání barevným hedbávím neřídilo se více bývalou určitou pravidelností; snažiloť se vyšívačské umění v době copové podati květiny, ovoce a jiné předměty, jimiž krášlilo v hojné míře roucha chrámová, nikoliv již přiměřeně stylisované, nýbrž co možno dle přírody věrně, k čemuž užívalo t. zv. stehu atlasového (point satiné), jehož dovedlo užívati s obratností úžasnou. Výmluvným toho dokladem jest *gremiál* chrámu *Svatovítského* v *Praze,* jenž budí pozornosť svým bizzarním seskupením postav lidských a zvířecích uprostřed pestrých květů, jakož i *ozdobné rouška* na popelavém hedbáví vyšité z *Křižovnického* chrámu v *Praze.* Přestkvostný jest úplný *ornát biskupský* (kasule, pluviál, mitra a štola), darovaný kathedrálnímu chrámu v *Hradci Králové* od biskupa Vratislava z Mitrovic (1733.—1753.). Na stříbrné půdě vyšity jsou porůznu kytice velikých pestrých květů, jež ladně se vinoucími pestrými stuhami navzájem jsou spojeny. Ornát tento oslňující nádherou ještě předčí dvě úplná paramenta mešní (kasule, dalmatiky, pluviály atd.) z *Augustiniánského kláštera* ve *Starém Brně.* Jsou vyšita jednak na červeném sametu stříbrným ornamentem, jednak na stříbrném brokátu ornamentem zlatým. Znamenitá jsou též *paramenta mešní* a *antipendia* z chrámu sv. Barbory v *Kutné Hoře* z temně červeného sametu, zlatem bohatě vyšívaného (na dalmatikách jsou vyšity postavy různých světců). Z ostatních rouch chrámových ze stol. XVIII. uvádíme ještě: úplný mešní *ornát* zlatem a hedbávím vyšitý z chrámu *sv. Jindřicha* v *Praze,* zelenou *kasuli* s drobným květováním na mřížkované půdě z kostela *sv. Štěpána* v *Praze*, zelenou *přikryvku na kalich* a *bursu* se znakem opatským z *Frýdku* ve Slezsku a p.

Prostonárodním vyšíváním ozdobeny jsou plátěné *kasule* z *Jičína* a *Vejvanovic.*

Že i prádlo kostelní v době barokové bohatě bývalo zdobeno, vidíme na plátěné *albě*, na jejíž široké dolejší obrubě jest zlatem konturován vkusný ornament. Alba tato patřívala druhdy klášteru *Plasskému*, jak dokazují vyšitá písmena »P. E. T. A. P. 1714«, to jest P. Eug. Tyttl, abbas Plasensis; nyní náleží chrámu *Žebráckému.*

Pojednavše o památkách umění textilního a vyšívačského na naší vystavě, přecházíme k oddělení *skulptur.* Doba románská zastoupena jest pouze sádrovým odlitkem *tympanonu* z bývalého kostela *sv. Jana Na zábradlí v Praze.* Tympanon, t j. půlkruhové ploché pole nad vchodem, býval v době románské zdoben skulpturami. Na tympanonu kostela sv. Jana spatřujeme ve vypuklé práci Spasitele

[5]) Srovn. *K. B. Mádl* v Pam. archeol. XIV., str. 287.

do Jerusaléma na oslátku jedoucího. Hlavu Kristovu obklopuje svatozář, tělo jeho oděno jest řasnatým rouchem. Levicí drží Spasitel opratí, pravici pozdviženou má k žehnání. V pozadí stojí palmy; vpředu hází muž jakýsi se stromu na cestu ratolesti. Originál této vzácné památky zazděn jest v domě katolických tovaryšů v Praze na dvoře u schodiště. [6]) Bohatěji zastoupeno jest období gothické. Sem náleží především odlitky *soch sv. Vojtěcha* a *sv. Sigmunda*, nalézajících se na Staroměstské mostecké věži a pocházejících z konce XIV. stol. Do téže doby spadají opukové *sochy sv. Barbory* a *sv. Kateřiny z Ročova.* [7]) K nim pojí se ze dřeva řezané *sochy P. Marie* z *Budějovic*, z *Vrbna nad Lesy* a z *Král. Vinohrad*, dále socha neznámé světice z *Radnic*, soška sv. *Barbory* z *Nové Paky*, poprsí sv. *Alžběty* z *Ceske Skalice*. Na všech těchto sochách spatřujeme oblíbenou tehdy formaci tváře s vysokým čelem, ověnčeným bohatým vlasem dolů splývajícím, schematicky provedenýma očima, malým, jemným nosem a ústy s konventionelním úsměvem. [8]) Výtečný jest *gothický krucifix* z *Budče* ze stol. XV. Tělo Spasitelovo pní z přímá, ztuhle na kříži; kosti a muskulatura vynikají markantně toliko v neobyčejně dlouhých chodidlech a prstech u nohou; vzpřímená hlava jeví klidný výraz ve tváři. Reliéf »*Pieta*« ze *Sobotky* upomíná živě na známé podobné dílo chované v Pražském chrámě Týnském. Z konce XIV. a z počátku XV. století nalézáme na výstavě několik velecenných *skládacích oltářů* nebo aspoň pozůstatků z nich. Z kaple *Vlašského dvora* v *Kutné Hoře* pocházejí: *oltář sv. Šimona a Judy*, jejichž sošky stojí svobodně ve hluboké skříni, která zavírala se dvěma křídly, na nichž jsou jemně vymalovány světice: Markéta, Magdalena, Kateřina a Voršila; malá predella ozdobena jest krásným obrázkem: dva něžní andílkové drží roušku s véraikonem; [9]) *oltář* s výtečně provedenou polovypouklou řezbou polychromovanou, představující *smrť P. Marie;* křídla k tomuto oltáři náležející ozdobena jsou obrazy svatých: Prokopa, Víta, Sigmunda a Ludmily; [10]) střední skříně obou oltářů mají po stranách kroucené sloupky a nahoře virtuosně řezané listoví; a konečně *křídla zavíracího oltáře* s polychromovanými basreliefy sv. Vojtěcha a sv. Ludmily na straně přední a s malovanými obrazy na straně zadní, z nichž však pouze jeden se udržel, představující sv. Jeronyma. [11]) Z nádherného hlavního oltáře, zhotoveného r. 1502. od mistra Jakuba, děda Daniela Adama z Veleslavína, pro chrám sv. Barbory, spatřujeme na výstavě jediný zbytek: *relief sv. Panny Barbory*, o němž platí slova Jesuity Kořínka, že obraz světice »v mírné panenské postavě se svým obvyklým znamením jest tak krásný, tak spanilý, že kdyby jen byl sebou pohnul, mohl se za živý pokládati . . .« [12]) K oltářům Kutnohorským důstojně se řadí výborně pracovaný *zavírací oltář z Lična u Častolovic*, s pěknou polovypuklinou v části střední, znázorňující *Narození Páně* (pod valeným klenutím, jímž otvírá

[6]) Vyobrazení viz ve *Květech* 1869. str. 152.
[7]) Viz *Dr. B. J. Matějka v Pam. arch.* XVI. str. 549—554.
[8]) *Dr. B. J. Matějka* v Pam arch. XVI. 553.
[9]) Srv. *Method XII.*, str. 19. s vyobr. na str. 18.
[10]) *Method XII.*, str. 32—33 s vyobr. na str. 34.
[11]) *Method XII.*, 18—19 s vyobr. na str. 33.
[12]) Srvn. *Josef Braniš*, Chrám sv. Barbory v Hoře Kutné 1891., str. 121; vyobrazení v dílku Zavadilově o Kutné Hoře na str. 45.

se vzadu průhled do krajiny, klečí P. Maria, na jejímž dlouhém plášti, částečně na zemi rozprostřeném leží Ježíšek, jemuž dva andílci se klanějí; ve dveřích postranních stojí sv. Josef), jakož i *oltář* z *Klapé*, jehož křídla ozdobena jsou malovanými postavami světců, ve skříni střední pak stojí sošky P. Marie s Ježíškem, sv. Barbory a sv. Kateřiny. Do pokročilé doby gotické náleží již polychromovaná »*Pieta*« z *Budějovic* a socha *sv. Vojtěcha z Telče*. Renaissanční sloh zračí se zřetelně v řezbách století XVI.: »*Klanění tří králů*« z *Kutné Hory* a z *Vodňan, sv. Jana Evang.* a *sv. Bartoloměje* z *Cerhovic,* poprsní relief »*Ecce Homo*« (Kristus mezi dvěma žoldnéři) z *Budějovic,* reliefy sv. *Petra* a *Pavla* a *Ondřeje* (majetek *křesťanské akademie* v *Praze*) a jiné. Výtečná jest *votivní deska Zlíchovská,* rovněž ze stol. XVI.: Kristus Pán na přímluvu Panny Marie a Sv. Ondřeje osvobozuje rytíře od smrti. [13]) Na počátku století XVII. vzniklo znamenité dílo řezbářské, jehož pozůstatek »*Hlava Ukřižovaného*« náleží k předním ozdobám naší výstavy. Vzácná tato památka vyniká nejen cenou uměleckou, nýbrž jest pamětihodna i svými osudy. Roku 1629. dali purkmistr a rada Starého města vedle poručení král. místodržících na Karlově mostě Pražském postaviti umělecky řezaný kříž místo vetchého již kříže, který tu od zbudování mostu stál. [14]) Když Švédové r. 1648. Starého města dobývali, bylo tělo Spasitelovo nepřátelskou kulí porouchano. Císař Ferdinand III. dal porouchaný kříž přenésti s mostu do chrámu sv. Salvátora v Klementinum, kdež nedaleko oltáře sv. Františka Xaverského byl umístěn. Před tímto křížem vysílány byly vroucí modlitby k nebesům; před ním vyprosili sobě těžce nemocní nejednou zdraví tělesné. Tak dala na počátku XVIII. století Marie Kateřina Schmidová zavěsiti pod křížem tímto tabulku s nápisem, v němž díky vzdávala Bohu, že marně užívavši lidských léků proti své nemoci, na tomto místě konečně našla vydatnou pomoc. [15]) V době Josefínské byl památný kříž z kostela odstraněn a pohozen, a teprve v letech šedesátých nalezen byl jediný zůstatek z něho — hlava Ukřižovaného, která od té doby v rektorátu kníž. arcibiskupského semináře v Praze se chová. [16]) Kterak asi vypadal krásný krucifix mostní v celosti své, lze aspoň poněkud souditi z jiného velikého *krucifixu* z *Prahy* (majetek p. Rožánka) z téže skorem doby, pracovaného patrně pod dojmem onoho mistrného díla. Z jiných prací řezbářských století XVII. byly na výstavu zapůjčeny: poprsní relief *Madonny s Ježíškem* (maj. *Křesť. akad.* v *Praze*), polychromované sochy *sv. Josefa* s *Ježíškem, sv. Ludmily, sv. Václava* a *sv. Víta* z r. 1689., vesměs z *Dašic,* dřevěná soška *klečícího anděla* z *Klatov,* čtyři *reliéfy* z kostela *Zlíchovského* (Kristus potkávající se s matkou synů Zebedeových, Kristus na Hoře Olivetské, sv. Jeronym a sv. František Seraf.) a j. Plastiku století XVIII. representují na výstavě především čtyři velice zajímavé malé *modely:* sošky *bl. Heřmana* od *Ondřeje Quitainera*, sousoší *sv. Lutgardy* od *M. Brauna*, sochy *P. Marie* (postavené roku 1741. nákladem Břevnovského opata Benona stavitelem *Dienzenhoferem* na náměstí v Kladně), a sochy *sv. Jana* s podstavcem od neznámého mistra; dále barokní polychro-

[13]) Viz více v *Pam. archeol.* XIV, str. 235—238 s vyobr.
[14]) Srvn. *Lumír* 1882., str. 95; *Světozor* 1894. str. 323 (s vyobr.).
[15]) Litterae annuae Collegii S. J. ad S. Clem. ad a. 1710.
[16]) Srovnej *Vlast'* XI, str. 266—267.

movaná »*Pieta*« a jiné sošky z *Křivoklátu,* sousoší »*Kalvarie*« z kostela v *Roztokách,* drobnořezby *sv. Šebastiána* a *Rocha* (ze *Strahova*), *P. Marie* (z *Mělníka*), *sv. Jiří,* zajímavá socha *sv. Nothpurgy* z *Turnova,* reliéf *sv. Barbory* z *V. Čakovic,* oválovitý *reliéf P. Marie* obklopené anděly a množství jiných modelů a sošek menší ceny umělecké. Z nářadí chrámového, řezbářskou prací ve stol. XVII. a XVIII. provedeného, zasluhují čestné zmínky: *modely* barokních *oltářů* v *Klatovech* a *Radnicích, tubernakulum* v podobě archy Noemovy, vysoké, řezbou ozdobené a soustruhované *lucerny chrámové* z *Libíše*, [17]) dva *barokové svícny* s figurami andělův a s bohatým vykládáním dřevem a cínem z *Klatov,* rámec oltářního *stinidla* se stojanem z chrámu *sv. Salvátora* v *Praze* a několik jiných vkusných *rámců* barokových, pozlacený *krucifix* s intarseriemi zrcadlovými z chrámu *sv. Klementa* v *Praze, pontifikální křeslo* z *Kutné Hory,* dřevěný *model* k monstranci Plasské s figurálními řezbami, *dřevěná monstrance paprsková*, kterouž r. 1837. z lipového dřeva velmi jemně a uměle (ve věnci kolem schránky na Sanctissimum jsou řezby Nejsv. Trojice, P. Marie a sv. apoštolů) vyřezal prostý pastýř z Lažiště u Prachatic pro chrám *Suchdolský.* Mlčením nesmíme pominouti starobylou *dřevěnou monstranci* s rovnými jehlancovitými paprsky kolem okrouhlé schránky na Vel. Svátosť, a s krátkou žerdí vinutými zářezy ozdobenou z chrámu ve *Špičkách* na Moravě, [18]) kterou někteří kladou do XVII. stol., jiní do dob husitských, prohlašujíce ji za žerďovou monstranci, kterou husitští kněží před vojskem nosívali, [19]) a zbožná mysl lidu připisuje ji dokonce časům sv. Cyrilla a Methoda. [20])

Viděli jsme svrchu, že k ozdobě skládacích oltářů bratrsky se pojívalo umění řezbářské s uměním *malířským.* Malby, jimiž oltáře *Kutnohorské* na konci XV. stol. byly ozdobeny, jsou vesměs značné ceny umělecké. Z počátku XVI. století pocházejí vzácné *deskové obrazy* oboustranné, náležející konventu *Křižovnickému* v *Praze.* Na obraze prvním spatřujeme na líci *potvrzení stanov řádu Křižovnického,* na rubu *Ukřižovaného Spasitele;* na obraze druhém jest na líci vypodobněna *blah. Anežka, kterak chorého obsluhuje,* na rubu *sv. Ludmila* a *sv. Voršila,* na třetím vidíme na líci *Smrť Panny Marie,* na rubu *Stigmatisaci sv. Františka.* Obrazy tyto provedeny jsou vesměs na zlacené půdě, do níž vytlačen vkusný vzorek. Do století XVI. dlužno nepochybně klásti také na plátně malovaný obraz z *Lochovic*, znázorňující *cestu Spasitelovu na Kalvarii* a spolu i Jeho *ukřižování*; množství drobných postav naplňuje plochu obrazu: kolem kříže stojí porůznu jezdci držící praporce se jmény jednotlivých kmenů israelských. Na obraze »*Zvěstování Panny Marie,*« jenž náleží sboru »Vocel« v Kutné Hoře, spatřujeme anděla v pluviálovém rouše, gotickým vzorkem zdobeném, an stoje před klečící P. Marií, drží v rukou žezlo,

[17]) Viz *Pam. arch.* I, 116. Dva z těchto svícnů, jichž vysoké stonky přetvořeny jsou z části v sukovitý peň, z části obloženy vinutinami révy, pocházejí z doby gotické; třetí, daleko vyšší, z doby renaissanční. Srvn. *K. B. Mádl* ve Světozoru 1892., str. 450.

[18]) Viz *Pam. arch.* V, 134 s vyobr.

[19]) Srvn. světlotiskový obrázek husitského kněze, nesoucího monstranci připojený ke spisu *Tomkovu* »Jan Žižka«.

[20]) *Lud. Tiedl* v kalendáři »Moravan« 1852., Dr. *Matěj Procházka,* Život sv. Methoda, 1885., str. 93.

kolem něhož vine se páska, na níž napsána slova »Ave Maria atd.« Architektura dveří a oken jest již renaissanční. Tváře Madony i anděla nejsou zdařilé, zohyzděny jsouce nosy velice tupými Z *Rakovníka* obeslána byla výstava několika deskovými obrazy, rovněž ze století XVI.; jsou to: *Zvěstování P. Marie, Narození Páně* (P. Maria klečí před Ježíškem na zemi ležícím, jemuž dva andělé se klanějí; sv. Josef v hnědém rouše, kápí opatřeném klečí na prahu drže v ruce svíci; v pozadí dva pastýřové), *Příchod sv. tří Králů* (tvář P. Marie jest velice pěkná; pozoruhodny jsou: roucho klečícího krále goticky vzorkované a románská architektura v pozadí, jež při novověké renovaci patrně byla přimalována), a *obraz* na lici ve čtyři menší pole rozdělený, v nichž spatřujeme Zvěstování a Navštívení P. Marie, Narození Páně a Příchod sv. tří králů, na rubu pak na dvé rozděleném jsou postavy dvou světic. Obrazy *sv. Jana Křtitele* a *sv. Jana Evangelisty* z *Hořic,* byly malovány taktéž ve století XVI. Vliv tehdejší německé školy malířské jeví se zřetelně v pěkném obraze »*Andělé podávají Ježíšku odznaky královské*« (maj. »Vocel« v Kutné Hoře). Pozdější českou tvorbu malířskou representují čestně *Škrétovy* obrazy: *Očisťování P. Marie* (vpravo vystupuje velekněz z chrámu, z levé strany blíží se P. Maria s hořící svíčkou v ruce, provázena jsouc svými příbuznými) z chrámu *sv. Tomáše* v *Praze,*[21]) *Stětí sv. Jana* z chrámu *Strakonického,*[22]) »*Pieta*«[23]) z kostela sv. Jakuba v *Kutné Hoře* (tělo Kristovo spočívá na klíně Bohorodičky přioděné rouchem červenomodrým; u nohou Kristových jsou dva andílkové. Při dolejším okraji obrazu nalézá se bílý lístek s českou dedikací Škrétovou z r. 1673. Obraz tento byl roku 1878. renovován Karlem Javůrkem), a »*Ecce Homo*« z farního chrámu v *Horním Jelení.*[24]) Od neznámého mistra XVII. století pochází dvanáctero poprsí *sv. apoštolů* na plátně z *Petrovic* u Sušice.[25]) Z minulého století nalézáme na výstavě naší toliko obraz *sv. Josefa chovajícího Ježíška,* z *Mnich. Hradiště.* O některých jiných obrazech starších zmíníme se, až pojednávati budeme o odděleních věnovaných památkám kultu sv. patronů českých a kultu Marianskému, do nichž byly pojaty.

O více nebo méně stkvostně illuminovaných českých *kancionálech rukopisných,* jichž četnou sbírkou NVČ. se honosí, šíře zmiňovati se nebudeme; jsouť vesměs *utrakvistické.* Ačkoliv jest jisto, že i katolíci měli vedle latinských kancionálů také české, přece zachoval se z nich toliko jediný: jest to latinská rorátní kniha Sedlčanská, v jejíž druhé části obsaženo jest mnoho písní českých. Při pohledu na krásné kancionály utrakvistické vzpomínáme sobě bezděky na slova Konrádova: »Činnosť literátských bratrstev XV. a XVI. věku svědčila a na vždy svědčiti bude o veliké zbožnosti a horlivosti národa českého za oslavu Boží, avšak také o nevšedním uměleckém vkusu a

---

[21]) Srv. *Dr. Gustav E. Pazaurek,* Carl Screta, 1889., str. 69. čís. 28.

[22]) Srv. *Rybička,* Světozor 1869., str. 55, Dr. *Pazaurek,* str. 78. čís. 77.

[23]) Srv. *J. J. Řehák,* Kutnohorské příspěvky I, 21, *Pazaurek,* str. 70. čís. 29., *A. J. Zavadil,* a *G. J. Lašek,* Památky kr. horn. m. Kutné Hory, str. 31—32. Vyobrazení viz ve *Světozoru* 1879. str. 169.

[24]) Dle zápisu v pamětní knize farní pochází prý tento obraz od *Brandla.* Srvn. Pazaurek, str. 67—68, čís. 14.

[25]) Za původce těchto obrazů udává se *Brandl.* Srvn. Ottovy *Čochy* I., str. 137.

snažení jeho. Tato bratrstva to byla, jež pak namnoze budila, pěstovala a řídila bezděčně ducha náboženského takovou měrou, že ovládal a pronikal i veškeren soukromý, rodinný a veřejný život jako kvas v evangelické parabole. A byť i tento živý duch víry křesťanské byl octnul se u jinověrců na bezcestí, tož vidíme z četných známek, že při mnohých stalo a dálo se tak z nevědomosti nezaviněné, z níž prohlédnouti bývá často přenesnadnou věcí. Jak velice a podstatně liší se tací utrakvisté od oněch moderních velebitelů svých, kteří právě naopak tohoto všeoživujícího ducha křesťanského buď umlčují neb ubíjejí ve všem životě veřejném i soukromém! Jak vysoko stáli tito předkové nad nimi!« [26]) O jiných rukopisech památných po stránce umělecké učiníme zmínku níže v oddíle »Katolická literatura na N. V. Č.«

Končíce již stať o starším církevním umění na NVČ., nemáme vroucnějšího přání, než aby věrná vyobrazení veškerých cenných předmětů tu vystavených byla vydána v souborném díle, z něhož by i pak, až předměty vystavené vráceny budou svým majitelům, naše moderní umění snadno sobě bráti mohlo vhodné vzory ku prácem novým! (Pokračování.)

Feuilletony z cesty po Rusku.

Píše **František Žák.**

Laskavý čtenář odpustí, vedu-li jej ještě jednou do troické lavry sv. Sergije. Obávám se totiž, že jsem se dopustil nezdvořilosti: prováděl jsem čtenáře po akademii, po kostelích, ba po celém širokém a dlouhém okolí sergijevského posada (městyse), krmil jsem jej rozmanitými zpravami, často snad i méně záživnými, ale opomenul jsem ho zavésti tam, kde by si po dlouhých potulkách a unavujícím okukování mohl oddechnouti a trochu se posilniti. Opomenul jsem, uvésti ho do refektáře a pohostiti jej. Proto vracím se jestě jednou do známé již troické lavry. Činím tak zároveň i poněkud ze spisovatelského taškářství, naděje se, že podám-li laskavému čtenáři v prvém čísle nového ročníku něco na zub, sáhne i po příštích číslech dychtivěji, nejsou-li v nich snad ještě nějaké zákusky. Zvu tedy všecky co nejuctivěji v trapezu (jídelnu) klášterní k obědu, a to, prosím, k metropolitskému obědu. Ale poněvadž mám čest psáti do časopisu prý »ultraklerikalního«, budu se říditi starým pravidlem: »Nejdřív ad Jesum, potom ad esum.«

Zastavme se tudíž dříve na chvilku v soboru sv. Troice. Je hlavní klášterní svátek; »liturgii« bude opět »zpívat« moskevský metropolita. Je asi 9 hodin z rána. Malý chrám je přeplněn. Za carskými vraty připravují se kněží k bohoslužbě. Pěvecký sbor odešel s archimandrity do blízkého domu pro metropolitu, aby ho se zpěvem doprovodil

[26]) K. Konrád, *Dějiny posv. zpěvu staročeského od XV. věku* 1893., str. 262.

po cestě koberci pokryté do chrámu. Čerstvá tráva a zelené ratolesti, jichž všady hojně po zemi rozházeno, mile občerstvují vzduch. Metropolita vchází žehnaje; jáhni a chlapci nesou před ním podivně sestavené svíce. Orel nad metropolitou se vznášející jest znakem jeho pastýřského úřadu; i on má bdíti nad svým stádcem. Vstupuje vážně na prosté vyvýšené místo uprostřed chrámu, obklopen jsa archimandrity a lidem a žehná všem. Je to dojemný okamžik. Jako otec uprostřed své rodiny tu stál, klidně a spokojeně. Nastaly dlouhé přípravné modlitby, oblékání, vykuřování a různá žehnání, zatím co chor zpíval ustavičně. Při »Lavabo« myje si metropolita nejen ruce a obličej, ale obrovským hřebenem, — nechybil bych, kdybych řekl hráběmi, — česá si dlouhé šedé vlasy; má jich málo. Už několikráte opakovaly se tytéž modlitby za cara, carevnu, následníka, za zem, církev a národ, za sjednocení křesťanů, a během liturgie budou se opakovati ještě mnoho — mnohokráte. »Gospodi pomiluj« znělo v choru rovněž už nesčíslněkráte, chvílemi též i čtyřicetkrát za sebou. Devětkrát vždy tak rychle, že bylo je lze sotva počítati, pianissimo, jaksi štěbetavě. Posloucháme s napjatým sluchem, jsouce překvapeni neobyčejnou přesností, jak pěvci úkol svůj provádějí. Prvých devět »gospodi pomiluj« jde v jednom c dur akkordu. Při desátém pak následuje dlouhý, nesený závěr c g c e, f a c d, g h d, c dur. Tak třikrát po deseti gospodi pomiluj, při posledním pak desátku má závěr c g c e, f a c f, g h f, c dur. Jak patrno, nemůže to, co tě při těchto čtyřiceti gospodi pomiluj okouzluje, spočívati v harmonisaci nebo vedení hlasů; záleží to jedině v dokonalé recitaci a dynamickém stupňování crescenda a decrescenda a v tom, že zpěv v pěkné harmonii hlasů jemně byl nesen. Hůře bylo, když jednotlivý předčitatel je čtyřicetkráte za sebou recitoval. Byl i v tom virtuos; pozoroval jsem, jak někteří s úsměvem počítají, zdali se snad nezmýlí. To se zdá už trochu směšné.

Z ostatních vesměs pěkných a povzbuzujících obřadů uvádím jen některé. Když se metropolita bral k oltáři, líbal napřed »carská vorota«, než jimi prošel; tam pak uvítal jej zvláštní sbor. Znak »orla« všady jej provázel. Metropolita sám vykuřoval všecky ikony a lid, a pak teprve sám přijal poctu kadidlem. Několikráte žehnal i od carských vrat na všecky strany, žehnal lid nejen rukou, ale i svícemi, později i sv. dary. Mezi epištolou a evangeliem a po něm zpíval ovšem diakon zase několikráte známé nám už modlitby za cara atd. Mezi tím oba pěvecké sbory zpívaly a ustavičně si odpovídaly. Mezi sv. liturgií bylo vybíráno; vybírání milodarů je na Rusi tak zdomácnělé jako ve Francii. Přišlo credo. Metropolita zazpíval mohutnějším hlasem: »Kristo posrjedě nas« (K. mezi námi); odpověděli mu »jesť i buďet.« Celým chrámem zněla ta odpověď, což se mi velmi líbilo.

Liturgie trvala už půl druhé hodiny. Začalo mi býti nevolno; přišel sanctus, a zpěv, jenž dosud byl pouze unavující recitací, stal se krásným a dojemným. Všichni jsme okřáli. Když bylo tajemné posvěcení darů, klekl jen tu a tam některý, ale při »Otčenáši« vrhli se všichni na zem a dotýkali se čelem země. Po posvěcení darů zpíval chor pěknou píseň k Panně Marii »radujsja nebes carica«. Při »přičaščenij« (přijímání) nepřijímal z lidu nikdo; není na Rusi časté sv. přijímání ani mezi mnichy zvykem. Píseň, kterou sbor zatím zpíval, byla jednoduchá ruská melodie, jež pohybovala se trochu

mnoho v tercích, avšak svou zvláštností učinila na mne dosti značný dojem.

Po mnohých ještě modlitbách, žehnáních a zpěvech následovaly nona a nešpory. Než všecko má jednou konec, a tudíž i slavnostní metropolitská liturgie. Za svou vytrvalosť byli jsme odměněni; dostaloť se nám po kytici od metropolity posvěcené; pro mne zůstane milou upomínkou. Nesmírnou délku ruské bohoslužby činí snesitelnou rozmanitosť a názornosť obřadů, které skutečně, jak se říká, názorností svou do očí bijí, mimo to krásný zpěv, různá zajímavá čtení z Písma a sv. Otců, k svátku se hodící, rozmanité stále se měnící skupiny, jež celebrující a jemu přisluhující za liturgie tvoří, a jež svou malebností pozornosť budí a poutají.

Ke druhé hodině byla liturgie ukončena. Poněvadž jsem téhož dne před pátou snídal, ozýval se ve mně hlad, který sliboval býti výborným kuchařem. Můj vznešený průvodce vedl mě rychle do blízkého domu, odkud ráno metropolita byl vyšel, a kam opět se měl vrátiti. Lid tvořil po cestě husté řady, očekávaje metropolitu. Nezdálo se mně, že jest jich mnoho, jen tak několik set, avšak přece dosti, aby nám bylo postoupiti tuhou zkoušku trpělivosti. Metropolita žehnal totiž každého zvlášť. Ovšem, který ruský člověk nepřál by si, aby na světě mohl jednou políbiti ruku metropolitovu? Někteří vykonali proto mnoho set verst cesty — většinu pěšky. Chápu radosť mužíka — bogomolce, který pak si liboval: »Všecka čelnější svatá místa celé Rusi jsem navštívil, ale metropolitu viděl jsem dnes poprve, a poprve přijal jsem jeho požehnání.« Ten zajisté v celém životě nebyl tak šťasten, jako v tuto chvíli!

Nám bylo čekání skoro už nesnesitelné. Tu ujal se mne otěc rektor a uvedl mne do velikého sálu. Uprostřed stál obrovský stůl a na něm plno zákusek, rozumí se, že vesměs postních. Tu leželo na hromadě na sto lžic, tu na sto vidliček nebo nožů, tam stály talíře tvoříce vysoký sloup, tam tulily se k sobě četné láhve vína, tam zase chutně obložení lososi rděli se příjemným nádechem, nebo bílý chléb čekal, kdo si na něm pochutná. Krátce — ne sice nádherně a gurmandsky, ale mnohoslibně to zde vyhlíželo. Byl bych si konečně dal říci a zastavil se tu; ale otěc rektor vedl mne dále na jakousi sklem krytou verandu, kde asi sto osob, duchovních i světských, bavilo se s oním úsměvem, který vidíváme na tvářích před očekávanou polévkou.

Dvéře se otevřely a otěc rektor volal klidným a rozhodným hlasem: »Katoličeskij svjaščenik Žák iz Pragy.«

Jako kdyby byl z čista jasna hrom uhodil, tak se vše leklo a na mne se obrátilo. To se ještě nestalo, co stojí sergijevská lavra, aby takový heretik osmělil se až sem. Profesoři akademie, učitelové obou seminářů, archimandriti a ostatní klerus zíral na mne jako na zjevení. Já se ovšem klaněl na levo a na pravo.

Než stigmatisace brzy pominula a stal jsem se ihned předmětem živé pozornosti. První byl tuším prof. akad. Sokolov, který se ke mně hlásil. Byl před lety v Praze, kde konal slovanské studie. Znal různé osobnosti a vyptával se na ně. Zvláště dotazoval se po p. Paterovi. Měl jsem mu vyříditi jeho pozdrav, až se vrátím do Prahy. Nemaje cti, býti s p. Paterou znám, vyřizuji mu tuto poklonu pánĕ Sokolovu z Moskvy; snad dostanou se mu mé řádky někdy do rukou.

»Bogoslovský Věstnik« leta čítám, a tak měl jsem příležitosť, pobaviti se o jeho obsahu s jeho redaktorem. Jiní opět vyptávali se mne po ruském kleru v Praze, jiní chtěli věděti, kde naučil jsem se plynně rusky mluviti. Brzy byli jsme v čilém rozhovoru, tak že mi ani nenapadlo, abych pošilhával do sálu po stolu, kolem něhož jsem se sem bral a který byl nejbližší nadějí nás všech. Však i ta naděje se vyplnila. Tak ke třetí hodině nastal ruch: metropolita přicházel.

Všichni jsme se vrátili do sálu a rozstoupli se kolem stolu. S úsměvem vstoupil metropolita, odříkal modlitbu, požehnal stůl, a pozvav nejčelnější hodnostáře, aby s ním vešli do vedlejší komnaty, kde bylo pro ně prostřeno, vybídl ostatní, aby se zde chutě měli k jídlu. Mne chtěli také vzíti do druhé komnaty, ale já jsem si byl své kaplanské hodnosti v tom okamžiku příliš vědom, než abych tak neslýchaně porušil všechen hierarchistický řád. Zůstal jsem skromně v koutku, chláchole svůj apetit pohledem, který se mi naskytoval. Však stál za to.

Sotva že se za metropolitou zavřely dvéře, všichni jako hladoví vlci, kteří náhle spatřili kořisť, vrhli se rázem ku stolu. Ten chopil se talíře, onen urval nůž, třetí zajal jedním rychlým hmatem láhev se sklénkou, čtvrtý pustil se do lososa, z něhož za okamžik nezůstala nežli kostra. Zátky hřměly, talíře zvučely, nože a vidličky třeskotaly — inu, byla to znamenitá podívaná. Srdce se mi smálo v těle. Avšak nepravím, že by snad byla porušena slušnosť. Nikoliv, vědělť všichni, že na každého se dostane; jen to bylo zajímavé, s jakou vulkanickou silou propukla ta touha, tak dlouho potlačovaná a zkoušená. I na mne došlo. Brzy ujal se mne jakýs archimandrita a naloživ plný talíř, přinesl mi jej. I společník se našel, který rozdělil si mnou svou láhev vína. Z vděčnosti chtěl jsem si s ním přiťuknouti, ale poněvadž byl právě svou sklénku »portweinu« vyprázdnil, přiťukl jsem si k jeho břichu, které se mu pod vestou ladně kulatělo. Šlo to, krátce řečeno, zcela po domácku a bratrsku.

Ale má sláva měla teprve nastati. Se zákusky byli jsme brzy hotovi, ale to nebylo vše. Odtud se šlo teprve k obědu do »trapezy« (refektáře) klášterní. Jedině profesoři a ostatní laikové tam nešli. Cestou žehnal metropolita ještě jednou z jakési ploché střechy lidu dole shromážděnému a na něho čekajícímu. Byl bych raději též nikam nešel, ale nebylo možno; můj průvodce nedal.

Trapeza nalézá se v tak zvané »trapezné cerkvi sv. Sergia«, dlouhé asi 34 sažen, široké 9 sažen, kolem jsou galerie asi 100 sažen z déli. Tato trapeza, postavená na konci XVII. věku, slouží za jídelnu jen o velkých svátcích. Bohatě pozlacený ikonostaz kostela a pěkné jeho malby pocházejí od metropolity Platona. Bohatá práce štukaterská je postříbřena. Před »ambonem« visí veliká měděná kaditelnice s litými figurami Spasitele a dvanácti apoštolů; je to dar cara Ivana Vasiljeviče Hrozného.

Když jsme vstoupili, čekali na nás mniši už netrpělivě. Povstali a ukláněli se hluboce metropolitovi. Seděli na malých dřevěných židlicích bez lenochu při stolech podél délky stěn. Naproti vchodu po šířce byly stoly pro hodnostáře. Stolní náčiní mnichů bylo prosté, ostatní měli stříbrné. Mne zavedli ku stolu metropolitskému. Šel jsem »jako beránek k zabití hotový« se sklopeným zrakem, jehož jsem nepozvedl, až když jsem seděl. Vladimír Karlovič seděl po pravé

straně metropolitově, já po pravici onoho. Nedal jinak; vše měl jsem viděti a slyšeti. Na ty dvě řady mnichů, kteří tu podél stěn v počtu přes 400 seděli, byl věru zajímavý pohled. Jak různé to postavy a tváře, velké a malé, hrubé a ušlechtilé, tiché a zase živé, skoro divoké! A ty dlouhé vlasy až na ramena spadající — Bože, tu bylo dlouhých vlasů, celý les! A když hlavy se nad talíř klonily, viděti bylo nad každým jako chaloupku z vlasů, jež se rozplynuly kolem hlavy na všecky strany. A poněvadž trhnutím hlavy na zad dávali je mniši opět do pořádku, vypadalo to tu velmi zábavně.

Modlitba — vlastně vícehlasý zpěv — byla brzy ukončena a zasedli jsme k obědu. Před metropolitou čítal mnich silným hlasem — nevím už jestliže o sv. Sergijevu nebo o nejsv. Trojici; nedával jsem příliš pozor, a myslím, že ostatní v tom následovali mého příkladu.

Jídla byla vesměs postní, ale dobrá. Nebylo jich mnoho: polévka, dvojí ryba a výtečná kaše. Ach, to byla kaše! nikdy se mi o podobné kaši ani nezdálo. Nechť nikdo, kdo cestuje na Rus, neopomene si dáti kaši. Není ovšem každá z metropolitské kuchyně, ale každá je dobrá. A ten med a kvas! Pili jsme med jako stříbro čistý ze stříbrných plechových pohárů. Metropolita nám všem naléval. Jak byla dětsky dobrotivá ta jeho tvář! Nikdo by neřekl, že tento muž dovede, když toho třeba, i caru odporovati.

Pro Čecha je med trochu nezvyklý, také je příliš sladký, za to kvas, který má poněkud chuť našich černých piv, i milovníka piva v míře nejvyšší uspokojí. Neskrblil jsem s pochvalou, kterou ovšem jsem jen tichým hlasem pronášel, a páni archimandrité o překot mi nalévali. Pohárky byly ovšem malounké, ani ne žejdlíkové, a tak tři, čtyři zmohl každý z nás, i já, který pivo jen zřídka kdy piju. Též ovoce bylo výborné a rozmanité. Při jiné příležitosti byl bych litoval, že oběd trval jen asi půl nebo tři čtvrti hodiny, ale nezvyklé moje okolnosti byly příčinou, že jsem byl rád, když jsem se opět octl mimo společnost, v které, jak pochopitelno, svírala mě tíseň a bázeň. Dojem, který mi zůstal, je ovšem nejpříznivější.

To všecko se tedy může přihoditi člověku, který cestuje s odvahou a smělostí. Když pak o tom přemýšlí, co zažil, sám sebe se leká a nemůže ani pochopiti, jak to bylo vše možným. Cítí, že by po druhé neměl více ani síly, ani odvahy, aby podnikl jen část toho, co dříve hravě vykonal.

Tento oběd zůstane asi nejzvláštnější událostí z mnohých, které na různých cestách mne potkaly. Naději se, že i laskavý čtenář byl s obědem spokojen.

Hned potom odjel můj průvodce, který prokázal mi tolik laskavosti. Vzpomínám na něho s díkem. Užil jsem prázdného času, který mi do večera zbýval a navštívil jsem některé profesory akademie, archimandritu Nikona a j. Archimandrita Nikon jest zajisté nejznamenitější osobností lavry. Přijal mne ve svých krásných komnatách velice vlídně a jak už ani jinak býti nemůže, čajem mne pohostil. Jest to týž, o němž jsem již dříve pravil, že sepsal v duchu populárně asketickém krásný život sv. Sergije. Má překrásná vyobrazení. On vydává veleslavné na Rusi »troické listky«, krátká pojednání náboženská slohem i nejprostšímu lidu přístupná. Vycházejí ve statisících exemplářích a putují po celé zemi. Mám jich celou sbírku, i najde se snad někdy příležitost, abych o nich pojednal.

Archimandrita Nikon jest jeden z těch málo mnichů, kteří jsou velice šťastně literarně činni. Nízká úroveň vzdělání a náchylnosť k lenivosti jsou, jak známo, výtky, které, nevím jestli právem, činí se ruským mnichům napořád. On také lavrskou tiskárnu nejvíce zásobuje prací. Malířů posvátných obrazů má každý klášter hojnosť, a to co produkují, je mnohdy velmi dobré. Je to ovšem jen řemeslná práce, která pohybuje se ve stejných vyjetých kolejích církevního stylu ruského, ale vyniká nezřídka značnou technikou.

Archimandrita Nikon byl jeden z těch, s kterým bylo lze mluviti zcela otevřeně, v jehož společnosti necítil jsem se nikterakž stísněn, jedna z těch dobrých duší, jež nezná záští, nechová tajných myšlének, ale skutečně takovou jest, jakou se zdá, takový Verus israelita, ale vzdělaný, pilný, se značným rozhledem po světě, pravověrný, ale bez fanatismu, snášelivý, ale svůj. Dlouho jsme povídali a rozloučili se jako dobří přátelé; i sporné otázky, jichž jsme se dotekli, odbývali jsme hladce a se vzájemným uznáním. O nezadržitelné hašteřivosti klerikalních slavjanofilů nebylo v něm ani částečky. Jest ozdobou troické lavry.

Nyní mohl bych skončiti, ale poněvadž jsem s jídlem začal, přidám ještě několik slov o tom, z čeho nyní ruské kláštery se vydržují. (Pokračování.)

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

Úvod.

V II. ročníku »Vlasti« uveřejnili jsme článek »Návštěva Jana Bosca v Turině.« V V. ročníku byl dlouhý článek »Kněz Jan Bosco a řád Salesianů« z péra učitele Jos. Flekáčka. V X. ročníku psala řídící učitelka Johana Kuffnerova o »Abbé Rousellovi a jeho ústavech«; v XI. Jos. Flekáček o kanovníku Josefu Cottolengovi; ve XII. roč. otiskneme práci o kongregaci a ústavech Petrových v Českých Budějovicích. Mimo to od II. ročníku počínajíc bylo podáváno ve »Vlasti« hojně obrazů ze života socialního vůbec. Ve II. ročníku ku př. popsal jsem »Dům nezhojitelných v Linci« a »Knihovny pro chudinu«; v III. ročníku »Spolek sv. Vincence«, »Vincentinum« a Kuchyně obecné a chudinské«; »Spolek sv. Vincence« byl vůbec předmětem zvláštní péče »Vlasti« po celý čas, kdy jsem bydlel v Žižkově.

Jak z toho všeho viděti, starala se »Vlasť« po celých jedenáct let, aby z tohoto oboru lidské práce a lidumilných křesťanských snah hojně zpráv mezi své čtenáře rozšířila; nejinak bude se díti i v budoucích ročnících, pro něž z literatury anglické a italské materiál shledávají pp. farář Fr. Vaněček a učitel Jos. Flekáček.

Podobné spolky a ústavy a hlavně jejich zakladatelé patří mezi největší ozdoby církve a mezi nejlepší obhajce našeho katolického náboženství.

Z té příčiny, aby ve známosť vešlo, co se také u nás v tichosti a v ústraní koná pro blaho bližního, vzal jsem si za úkol, popsati vznik, účel a působení některých katolických dobročinných a vzdělávacích spolkův a ústavů v Praze.

Spolek pro vydržování ústavu „Růžencová výrobna" v Praze.

Kdo chodí v sedm hodin ráno v Praze Husovou třídou okolo Dominikánského kláštera, vídá vcházeti do chrámu sv. Jiljí řadu zmrzačených dívek. Vycházejí z domu pí. Neumannové, aby se súčastnily mše sv. To jsou chovanky Výrobny růžencové.

Kladu si za čest, býti v tomto krásném spolku členem výboru, i podám zde o něm zprávy, abych ocenil jeho důležitosť a uvedl jej v širší známosť.

První odstavec stanov Růžencové výrobny zní: Spolek pro vydržování ústavu Růžencová výrobna v Praze řídí a spravuje útulnu, v níž výrobou růženců a jinou prací, zdraví a schopnostem dívek přiměřenou, zaměstnávají se dívky chudé, opuštěné a zmrzačené, které by jinak upadly do bídy a mravní zkázy. Nepřijímají se však dívky, které nakažlivým neduhem nebo takovou vadou tělesnou a duševní (blbost) stiženy jsou, že náležejí do odborných ústavů.

Odstavec druhý: Náklad na vydržování výrobny hradí se čistým výnosem z prodeje vlastních výrobků, došlými milodary, členskými příspěvky, jakož i případnými sbírkami s dovolením úřadů politických.

Takto upravené stanovy byly schváleny dne 30. listopadu r. 1893. Než, vizme nepatrné počátky útulny.

1.

Tichá, skromná a zbožná dívka z rodu šlechtického, Malvina baronesa z Helversenů, vzala si za úkol života, zasvětit život péči opuštěných dívek. I radila se s Fr. Angelem Lubojackým, tehdy č'enem řádu sv. Dominika v Praze, a měla v úmyslu svěřiti nový ústav řádu Dominikánek, čímž by je byla uvedla do Prahy, neboť tento ženský řád v Čechách dosud nikde usazen není.

Opuštěné dívky měly se zabývati výrobou růženců. Z té příčiny zajela si zakladatelka r. 1887. do Innomostí v Tyrolích, aby se tam výrobě růženců přiučila. Ale tam zvěděla, že v Innomostí podobného ústavu není; byl tam pouze obchodník, jenž do okolí Innomostí vycházel a od venkovských děvčat vyrobené růžence kupoval, a to za cenu ovšem velice nízkou. Baronesa šla tedy z města na venkov, do chudobných chalup a pozorovala práci dívek, které se tam ve volných chvílích výrobou růženců zabývají asi tak, jako u nás školní dívky pletením punčoch a jiných potřebných věcí, jimž se ve škole přiučily.

Seznavši způsob růžencové výroby, nakoupila v Innomostí potřebného materiálu, vrátila se do Prahy a zde najala v Husově třídě č. 238. v domě paní Neumannové v přízemí malou světničku, kdež se nejprve sama s najatou pomocnicí výrobou růženců zabývala. Brzy potom vydala se do nejchudších částí Prahy, hlavně do Pražského ghetta, či, jak obecně se v Praze říká, »do židů«, aby vyhledala opuštěné dívky a přijala je za první chovanky svého nového ústavu. Baronesa mínila jich přijati z počátku pouze pět, dle pěti tajemství sv. růžence, ale našla jich sedm, i přijala všecky. Všecky přijaté dívky byly mrzáčkové.

Počátky ústavu, jenž se jmenoval: »První česká továrna devotionalií«, byly velice obtížné. Dívky sem docházely a trvaly zde celý den; na noc chodily domů. V deset hodin dopoledne a ve čtyři odpoledne dostaly chléb, v poledne

jim dával klášter Dominikánský polévku, a v zimě vařila jim baronesa k polévce brambory, aby se více nasytily.

Přijaté dívky pracovaly za plat; z pravidla dostávaly v sobotu 2 zl. mzdy, některé více, jiné méně; když však se oddávaly více hraní než práci, platila jim správa ústavu od kusu.

Řád sv. Dominika obstarával jednou týdně vyučování náboženství.

Ale ústavu vedlo se stále špatně; nebyl znám a neměl mimo klášter Dominikánský dobrodinců. Nejvíce ještě přízně mu projevoval Fr. Angelus Lubojacký, kterýž jako ředitel III. řádu sv. Dominika povzbudil některé členky, že výrobně až na 50 zl. bez úroků zapůjčily; k tomu připlácela baronesa Helversenova sama na potřeby výrobny měsíčně až 22 zl. vlastních peněz.

Když se stal Fr. Angelus převorem v Olomouci, členky III. řádu výrobně své půjčky vypověděly, tak že nový Olomoucký převor byl nucen sám pomoci a půjčku výrobně zaslati, nebo jinak byla by se octla ve veliké tísni.

Výrobna růžencová byla otevřena r. 1888. a trvala v tomto stavu až do r. 1892. Fr. Angelus radil, aby se výrobna ve spolek nepřetvořovala, maje při tom na mysli její samostatnosť a neodvislosť; baronesa řídila se čtyři roky jeho radou, ale vidouc, že ústav stále živoří, nepokračuje, ve známosť nepřichází, dobrodinců nenalézá, pojala úmysl, přetvořiti jej ve spolek.

II.

Roku 1891. přišel do Prahy člen řádu sv. Dominika, Fr. Aug. Kadlec, muž velice energický. Sl. baronesa svěřila mu své úmysly, a ten ihned se ujal ústavu, pomáhal v práci a útulnu ve spolek přetvořil.

Spolek zahájil činnosť 27. června r. 1892. Od té doby stopujeme jeho činnosť dle protokolů a výročních zpráv.

Ustavující valné hromadě předsedal Fr. Filip Konečný, Ord. Praed., i byli v ní zvoleni: předsedou Fr. Aug. Kadlec, místopředsedou p. Mat. Novák, ředitelkou ústavu sama sl. baronesa, ošetřovatelkou dítek sl. Boh. Solnická a členy výboru sl. Jos. Kratochvílova a p. Jos. Kratochvíl, mag. úředník, jenž do dnes zastává ve výrobně úřad jednatele a pokladníka.

Nově zřízený spolek přijal na sebe veškeré požadavky jakož i dluhy (hlavně 800 zl. od různých osob půjčených) dosavadního podniku.

Ve druhé schůzi bylo usneseno, aby pro některá zvláště opuštěná děvčata najal se v domě pí. Neumannové malý byt as za 90 zl. roční činže, což tvoří novou a důležitou periodu výrobny. Dosud totiž dívky do ústavu jen přicházely a na noc domů se ubíraly, tímto usnesením však byl položen základ k stálému jejich pobytu v ústavu: zde bydlí, pracují, zde mají výživu, zaopatření i vychování, zde našly nový domov a novou pečlivou matku v sl. baronese z Helversenů.

O chovanky nebylo nouze; nejen že se četně do ústavu hlásily, ale i všelijak jinak se tam dostaly. Tak ku př. jednoho opuštěného mrzáčka našli schouleného u portálu chrámu sv. Jiljí, jiného u domu pí. Neumannové; jednomu mrzáčkovi pochovali matku a nevěděla, kam se utéci: — ústav je přijal a stal se jim novým domem mateřským.

Nový předseda a výbor dali se energicky a šťastně do organisace tohoto ústavu. Tak předseda dal vytisknouti 500 oběžníků na farní úřady, aby spolek podporovaly. Do různých katolických novin byly zaslány o výrobně a o prodeji jejích devotionalií inseráty. Časopis »Růže Dominikánská« stal se tak říkajíc orgánem výrobny, ohlašuje přibylé členy a seznamy nových darů. Trochu pomohly i »Čech«, »Večerní Noviny« i »Vlasť«.

Největší rozkvět spolku datuje se od r. 1894. Toho roku dne 11. března vystoupila výrobna na veřejnosť koncertem, jenž byl ve prospěch ústavu uspořádán v sále Rudolfina a jenž stkvěle se vydařil, o čemž má největších zásluh pí. Anna hr. Thunová, choť místodržitele. Vynesl čistých 1200 zl. Česká spořitelna darovala výrobně 500 zl., pí. baronka Göttmannová 2040 zl., česká šlechta

Malvina baronesa z Helversenů.

1065 zl. jakožto čistý výnos divadelního představení, jež ve prospěch výrobny konala; různí jiní dobrodinci od 1 až do 100 zl. Zvěčnělý katecheta Karel Konrád odkázal výrobně 100 zl. K tomu zakládajících členů (po 25 zl.) bylo na konci r. 1894. 76., přispívajících (po 2 zl.) 124, dobrodinců na 60.

Tak pomalu rostl z horčičného zrna strom. Nyní jest v ústavu 16 chovanek mrzáčků, ve zvláštním krámě v klášteře Dominikánském jsou mimo to dvě

prodavačky spolkového zboží a doma v ústavu jedna expeditorka a v kuchyni jedna služka. Ošetřování dívek má na starosti sl. Rosalie Lacinova, která se úkolu svému věnuje po způsobu řeholnic pouze za stravu, žádného platu nepřijímajíc. V ústavu působí od r. 1892. Vrchní dozor, a to zcela zdarma, zcela nezištně, den co den, od rána do večera, vede ředitelka ústavu, sl. Malvina baronesa z Helversenů.

Ústav má k disposici 7 místností. V první jest expedice, ve druhé pracovna pro dívky, k níž přiléhá skrovný pokojík, jenž slouží za pracovnu a přijímací salon sl. ředitelky. V levo od pracovny dívek jsou dvě ložnice, z nichž větší slouží zároveň za jídelnu. Za nimi je kuchyně, od ní v levo špižírna a vedle ní třetí ložnice. Všude panuje pořádek a čistota, svatý klid a tichá spokojenosť.

Jakmile tomu poměry dovolí, koupí se pro ústav vlastní dům, a ve vedlejších domcích bude, jak předseda míní, pro odrostlé chovanky zřízena zvláštní kolonisace.

Ošetřovanky vstávají v půl šesté; v půl sedmé po ranní modlitbě je snídaní, v sedm mše sv., v osm začíná práce. Dívky svačí v deset hodin, ve dvanáct obědvají (každý pátek dává jim klášter dominikánský polévku); od půl druhé do půl čtvrté odpoledne pracují a potom svačí; od čtyř do půl sedmé opět pracují, pak se modlí růženec a v 7 večeří. Vyučování náboženství mají v pondělí a ve čtvrtek; udílí je sám předseda. Každou první neděli v měsíci přijímají svátosť pokání a oltářní.

Lékařskou pomoc poskytuje ústavu zdarma Dr. Richter.

Dívky si při práci často zazpívají, při čemž p. předseda zpěv jejich provází buď na harmoniu nebo na citeře.

V době vánoční koná se ve výrobně slavnosť vánočního stromku. Dívky přednášejí za přítomnosti vybraného obecenstva básně, zpívají koledy, provádějí vánoční hry a obdrží nové šaty, jablka, ořechy, vánočky a vánoční stromek, pokrytý různými dary a pamlsky. Na Štědrý den mají slavnostní večeři, a o jiných slavnostních dnech také se jim přilepšuje; radostně a slavně oslavuje ústav zvlášť svátek svého předsedy. K zábavě a poučení slouží chovankám knihovna, r. 1894. při ústavu zřízená.

Ze Starého města, kde se ústav nalézá, jest všude daleko na procházku, a vzduch je tu vůbec z celé Prahy nejhorší, mimo to i místnosti ústavu jsou málo vzdušné, i najal letos předseda za svolení výboru v Liboci ve ville paní Lauermannové přiměřený letní byt o třech pokojích pro chovanky, aby se tam zotavily. Část z nich bydlela v Praze, část v Liboci a měsíčně se střídaly.

Závěrek.

Znám rozmanité spolky a různé ústavy, ale málokde vidím tak rychlý a mohutný rozvoj, jaký lze spatřiti při této výrobně. Na tomto bohumilém díle spočívá patrně požehnání Boží. Chovanek přibývá, obchod roste, noví buď zakládající nebo přispívající členové přistupují, jmění se množí. Až bude možno koupiti dům, spolek se povznese k nové a důležité činnosti. Jedna štědrá a vznešená ruka bdí nad naším ústavem, a to je choť místodržitele, pí. Anna hraběnka Thunová, a právě to naplňuje nás mnohoslibnými nadějemi. Z kněží jest zvláštním dobrodincem výrobny pap. komoří Boh. Hakl, bisk. vikář v Hořicích.

Zakladatelka ústavu, sl. Malvina baronesa z Helversenů, netouží po chvále a veřejném uznání; ona pracuje tiše, skromně, nezištně pro blaho zmrzačených dívek, ale nebyl bych spravedliv, píše o tomto ústavu, kdybych jí zde nevzdal patřičné chvály. Sl. uvila svým ústavem krásný věnec a vložila jej na skráně tupené a týrané církve; slečna uvedla do výrobny ty nejnešťastnější

tvory společnosti lidské, aby je živila, těšila, vychovávala a před záhubou duše a těla chránila. Čím zubožením ější člověk, jehož se ujímáme, tím více stoupá cena naší práce, a tak je to právě zde. Tento ústav, toť skvělý triumf naší hanobené víry, nebo tu jest proveden výrok písma: »Miluj bližního jako sebe samého.«

Druhý, jenž má velikých zásluh o ústav, jest Fr. Aug. Kadlec Ord. Praed., náš předseda, a s ním celý řád sv. Dominika, jehož převor jest zároveň protektorem Růžencové výrobny. Za nimi stojí v popředí jednatel a pokladník, p. Jos. Kratochvíl a sl. Rosalie Lacinova, my pak ostatní výboři jsme více méně pouzí statisté, těšíce se tím, že jest nám popřáno více než jinému viděti a stopovati vývoj této bohumilé práce.

Nynější výbor jest sestaven takto: předseda Fr. Aug. Kadlec Ord. Praed.; místopředseda p. M. Novák; jednatel a pokladník p. Jos. Kratochvíl; ve výboru zasedají: pí. Johanna hraběnka Nosticová, sl. Malvina baronesa z Helversenů; sl. Jos. Kratochvílova a sl. Rosalie Lacinova a pp.: Dr. Václ. Popel, Jan Morgenstern, Karel Spurný a Tom. Škrdle. Protektorem spolku jest převor řádu sv. Dominika, Fr. Václ. Bubeník, a čestným protektorem Jeho Eminencí ndp. kardinal Fr. de Paula hrabě Schoenborn, kníže arcibiskup.

Čtenáře »Vlasti«, kteří bydlí v Praze nebo do Prahy přicházejí, uctivě žádám, aby si tento ústav prohlédli; aby popatřili na chovanky, jež ústav živí a vzdělává, na jejich práci a na vše, co ústav prodává. V krámě, (v klášteře Dominikánském — vchod je z ulice Dominikánské u kostela) nebo v ústavu samém (v domě pí. Neumannové u německé techniky) dostati lze laciné růžence a všechny druhy devotionalií, škapulířů, soch, medálek, obrázků s českými nápisy za tovární cenu. Splátky na půl roku. Adresa: Závod s růženci č. p. 238—I. Husova třída (Dominikánská ulice) v domě pí. Neumannové v I. poschodí. Spolek má na skladě české a německé cenníky, jež na požádání i na venek rozesílá. Výrobky se prodávají do všech skoro zemí rakouských, hlavně do zemí československých, ba i do Německa, kde jsou Češi usedlí. Kdo kupuje zboží Výrobny růžencové, podporuje zároveň domácí průmysl oproti soutěži ciziny, hlavně soutěži nekřesťanské. Také zde poznamenávám, že má výrobna členy zakládající a přispívající. Tito platí ročně 2 zl., oni 25 zl. v pětiletých lhůtách. Přispívajícím členem může se státi také celý rod. Kéž k výrobně hojně členů přistupuje a kéž i obchod její stále zkvétá a se zvelebuje. Pamatujme: kdo chudému dává, u Boha úroky sobě skládá.

HUDBA.

Máti Míla, opera od K. Bendla. Text napsal A. Delmar.

Poslechnete-li tuto operu a tane-li vám na mysli Bendlovo hudební tvoření, nemůžete si obé srovnati v mysli. »Máti Míla« tu vyhlíží jako důkaz, že Bendl dovede napsati něco takového a tak jako Mascagni, důkaz, že Mascagni nemá na svou hudební produkci a její jakosť patent.

Důkaz ten však jest úplně zbytečný. Víme všichni, jak Bendlův duch a talent převyšuje Mascagniho a mistr Bendl měl raději studovati Mascagniho opery s resignací z plakátů na rozích Národního divadla dále, než dát se strhnouti ku práci, která jest jen pro Mascagniho a jeho směr reklamou.

Každý řekne: »není to původní,« »napodobí veristy« atd.; toho, co je v tom dobrého, nikdo nevzpomene; každý vidí jen vady a hlavně vadu nepůvodnosti. Že Bendl je z části eklektik, je známo, avšak že tak vytříbený a vyspělý hudební talent jako on bude si bráti za vzor Mascagniho, toho neočekával nikdo.

Již text opery jest »veristický« svým vnějškem i vnitřním obsahem. Autorem jeho jest berlínský Delmar, původce libretta »Moře«, vzor veristy. Ráz fabule textu s tragickým pozadím, krvavými evolucemi a smrtelnými prostocviky srdce, nervů a rozumu jednotlivých jednajících osob v kruhu rodiny »Finy« úplně odpovídá »osvědčeným« vzorům.

Krátký obsah jest: Nunio, který vášnivě miluje Vidru, dceru matky Míly, a je též od ní milován, odplul do světa za štěstím. Listy, jež své milence posílá, zadržuje pokradmu bohatý loďař Thoma, sám se o Vidru ucházeje; tato konečně, domnívajíc se, že Nunio zemřel, vdá se za Thomu.

Slaví se vinobraní, tu objeví se rázem Nunio. Poučen byv o stavu věci, chce se vrhnouti na Thomu, aby se mu pomstil, matka Míla však »obětuje se« a zabije Thomu sama, zachraňujíc tím Nunia a Vidru před neštěstím, které by je stihlo, kdyby zločinu Nunio sám se dopustil.

Gladiatorskému zápasu, jemuž vysazeny jsou nervy posluchače při librettu tohoto obsahu, poddává se každý, jsa na to připraven, když jde poslechnout operu à la Mascagni!

Avšak kus má přece tvořiti harmonický celek; má končiti uspokojením. A v tomto případě zůstává konec dramatu přioděný jednoduchým, otřepaným konfliktem — zadržování listů v dramatech a nepřirozená, násilná oběť Míly — nezkoncovaný. Morálky bychom zde marně hledali. Text je tedy vadný, ačkoliv jest od Delmara, i má tudíž pořekadlo, že »nebývá radno jíti si pro nevěstu do ciziny,« i zde svou analogii.

Mistr Bendl má znamenitý orchestr sytých barev a změnami oslňující. Italianisování jeho a přílišná plnosť instrumentace mu nesvědčí; svádí jen posluchače ku přání, aby mistr neoddaloval se svému osvědčenému směru, ve kterém talent jeho již tolik vykonal. V opeře, jak u Bendla samo se rozumí, jsou čistě lyrická místa nejlepší.

Ostatek činí dojem honby za effektem. Bendl by potřeboval napsat jediný sbor a celá »Matka Míla« se zapomene.

Česká literatura hudební dostala by jím dar jistě větší ceny, než jest tato opera.

Kovařovicův symf. orchestr na národopisné výstavě. Vystavovati hudební produkci českou není nic snadného. Pojem »český hudebník« a »česká hudba« jest kvalifikovaný nejen co do národnosti, nýbrž i co do jakosti, a zůstati v mezích poslednější, bylo právě nesnadnou úlohou hudebního odboru. Když se měl sestaviti orchestr, záleželo tu velice mnoho na volbě osoby, a ta se zdařila.

Karel Kovařovic znám jest jako nadaný a šťastný skladatel, ale jako o dirigentu vědělo se o něm velmi málo. Ukázalo se, že jsou v něm soustředěny všechny dobré vlastnosti, které řediteli orchestru míti sluší.

Již první vystoupení symf. orchestru v Rudolfině vzbudilo v obecenstvu nadšení a opravdové překvapení, ježto bohatý tehdy program nastudován byl v málo dnech. Naděje, jež se do symf. orchestru kladly, byly oprávněny, a splnily se za vedení Kovařovicova plnou měrou. Úspěch tento vedle dobrých členů orchestru sluší připsati na vrub kapelníka, jeho volby skladeb, jich nastudování a řízení.

Symfonický orchestr nevystavuje jen sebe a způsob své hry, nýbrž i skladby, které přednáší. A to má a mějž na dále kapelník plnou měrou na mysli.

Řekli jsme, že to Kovařovic na mysli má; a to právem. Na programech koncertních po přednosti nalézáme skladby českých mistrů a přísluší mu tudíž i zásluha, že vešly v širší známost skladby v Praze bohužel dosti zanedbávané.

O způsobu, jak se hrají všechny skladby, pronésti se sluší co nejchvalněji. Jeho vedením hraje orchestr s opravdovým pochopením a zápalem a při tom s takovou opatrností a tak propracovaně, že produkce jeho jsou klasické, znázorňujíce skladbu, jak je myšlena. To platí hlavně o interpretaci Smetanových děl, hlavně symfonických básní. Ta je nevyrovnatelna. Kovařovic tu se svými lidmi cítí a myslí. A vřelý cit a pravá hudební mysl jest zvláště při Smetanovi nadmíru důležitým faktorem.

Tu a při všech ostatních skladbách vše jest vřelé, někde divoce vášnivé, a přece pravdivé, nic není otřepané a »ohrané«. Mnoho tu přičísti sluší způsobu, jak se skladba studuje. Kovařovic studuje opravdově, a přece lehce, neunaví své hudebníky zbytečnými zkouškami. To bylo již mínění Smetanovo, že jdou-li zkoušky jedné komposice přes stadium, kdy hráči ji pochopí a zevrubně seznají, jsou na úkor provedení, poněvadž dílo hráčům ovšední.

Kovařovic má neocenitelnou vlastnosť, že dovede vzbuditi ve svých hudebnících nadšení a zaujatosť pro skladbu, a že přece orchestr dovede udržeti na uzdě, tak že nejde tu nic na úkor uměleckého pochopení velikého díla.

Honosíce se takovými vlastnostmi, orchestr i dirigent, mohli se podjati nesnadného úkolu, znázorniti na národopisné výstavě českou hudbu. K tomu, co řečeno o volbě skladeb, sluší připojiti ještě pochvalnou zprávu o myšlénce, pořádati občas t. zv. historické koncerty se skladbami starších mistrů.

Zajímavými byly a zmínky zvláště zasluhují provedené skladby nasledující:

1. Motetto od Jana Dism. Zelenky (1694—1745) pro bariton s průvodem orchestru a varhan. Jest to skladba ryze církevní, dvoudílná, kontrapunkticky spracovaná ve slohu J. S. Bacha, jehož Zelenka byl vrstevníkem. Ačkoliv skladba jest velmi jasná, průzračná, přece její provedení jest velice obtížno, a to jak pro zpěváka, tak pro orchestr. Zpěvný hlas protkán jest četnými koloraturami a spoluúčinkující p. Viktorin provedl jej velmi zdařile.

Výkon orchestru zvláště sluší ceniti, poněvadž se dobře vpravil do slohu a rázu skladby té, ačkoliv pohybovati se v takových církevních skladbách vyžaduje velikého cviku.

Znamenitý znatel církevní hudby, jeden z nejlepších varhaníků v Čechách a praktik na slovo vzatý, pan Ot. Smolík, řiditel kůru při kostele sv. Štěpána v Praze, celek výhodně doplňoval při harmoniu (na místě varhan).

2. Předehra a recitativ s arií opery »Ezzio« od slaveného a přece nešťastného Jos. Myslivečka.

Život Myslivečkův znamená periodu hudební slávy české a zasluhuje důkladného prozkoumání. Všechny jeho skladby byly skládány v duchu italském, zdá se však, že byly myšlénkami svými původní a vane z nich duch, jak říkáme, Mozartovský, ač doba hlavní působnosti Myslivečkovy spadá před Mozarta. Jest patrno, že Mozart dobře znal práce Myslivečkovy.

Produktivnosť Myslivečkova byla úžasná a dala původ velikému počtu oper, oratorií, mší, symfonií a skladeb z oboru komorní hudby.

Obě skladby, na historickém koncertu symfonického orchestru přednesené, jsou psány v obvyklé formě ouvertury a arie a jsou takové ceny, že jest lákavým vřele přimlouvati se za provedení celé opery »Ezzio« na jevišti.

3. Klavirní kvintetto od Lad. Duška, jinak Dusíka (1761—1813). Na skladbě jest znáti, že ji napsal virtuos na klavír. Dušek, z Čáslavské rodiny učitelské pocházející, byl jedním z velkých pianistů své doby a přenesl působnosť svou hlavně do Dánska a Anglie, kdež stýkal se s Händlem.

Ve zmíněné práci převládá klavírní part nad ostatními nástroji, které mají podřízené úlohy.

U klavíru seděl pan Vilém Kurz a hrál dokonale. Nemůžeme zamlčeti, že jest pan Kurz dle našeho soudu nejlepším ze žijících známých českých pianistů.

4. Ariadne na Naxu, melodrama od Jiřího Bendy (1721—1795). Mysliveček a Jiří Benda byli oba obdařeni velikým hudebním talentem dramatickým.

Jako Mysliveček získal jménu českému slávu na jihu, proslavil se Benda svými melodramaty na severu. Přísluší mu zásluha, že první účinně pokusil se o melodrama. Jeho skladba v koncertu provedená prozrazuje čistě hudební i dramatický talent velkého rázu a má mimo tyto přednosti též tu dobrou vlastnosť, že hudba nežije na úkor mluveného slova. V »Ariadně« hudba znázorňuje vždycky myšlénku již projevenou; nikdy nemluví přednášející a nehraje orchestr najednou (až na jedinou výjimku).

Co se týče melodramatu, jest Benda klasik velikého dramatického nadání — škoda, že je tak málo známý!

Svým malým orchestrem a jednoduchou instrumentací dovede říci ku podivu mnoho.

Provedení tohoto znamenitého a významného čísla bylo jak se strany přednášejícího (p. Slukova), tak se strany orchestru výtečné.

5. Fugovaná ouvertura od Václava Tomáška (1774—1850). Tomášek, rodák skutečský, byl nejlepším českým theoretikem starší doby. Maje humanní vzdělání a jsa vůbec velice intelligentní muž, dovedl svou nad obyčej důkladnou znalostí kontrapunktu, působě v šlechtických rodinách českých, získati české hudbě platné příznivce.

Veliká jeho znalosť polyphonie jeví se jak ve všech ostatních skladbách tak v řečené ouvertuře.

Dílo toto má případný úvod v adagiu a po mohutných akordech nastoupí hlavní myšlénka skladby ve formě thematu k fuse vhodného. V ní formě se od Bachovy fugy neodchyluje. Na práci Tomáškovu třeba dívati se jako na výtvor skladatele, jenž dovede dobrým způsobem těžiti z velikých svých zkušeností a z praxe. Individualně samostatným Tomášek není, ale práce jeho mají přes to velikou cenu. Em. Greif.

LITERATURA.

CHORVATSKÁ.

Knihy spolku sv. Jeronima. Literární spolek sv. Jeronima, jenž má již 11.416 členů, vydal letos pro chorvatský lid tyto knihy:

Danica. Koledar i ljetopis društva svetojeronimskoga za god. 1895. Stran 225. Cena 25 noč. — Tohoto nejpopulárnějšího chorvatského kalendáře vytisknuto letos 41 000 exemp., a není pochyby, že byl úplně rozebrán. Jest to kalendář zajímavý a poučný. Na prvém místě jest krátký životopis Račkiho. Větší povídka »Dug — zao drug« (dluh — zlý soudruh) od Mileny Pokupské, vzata jest z národního života, a to z těch krajů, odkud se do nedávna tolik Chorvatů stěhovalo do Ameriky. Zeměpisné články, popisující města Zemun a Mitrovici, seznamují čtenáře s krásnou chorvatskou vlastí. Druhá, menší povídka »Pokobilio se« jest dobrý příklad k přísloví: »honores mutant mores«. Vhodné jsou též spisy- »Dvije tri protiv rakije« (Několik slov proti kořalce) a »Dalekoglas« (telefon). Rozhled po katolických misiích, Kneippovy náuky, dvě národní pověsti o pastýři a pastýřce a jiné drobnosti doplňují obsah.

Segregacija u Jurjevici. Pripoviest iz seljačkoga života. Napisao Josip Zorić, župnik prozarski. Str. 165. Cijena 30 noč. — Známý populární spisovatel pan farář J. Zorić, jenž zná vesnický chorvatský život jako málokdo, zavděčil se sepsáním této povídky svým krajanům nemálo. Jako dřívější jeho povídky »Grof Borovački« a »Jagica i Mijo«, vyniká i tato svým prostým, obyčejným, ale přece zajímavým vypravováním, tak že mnohý čtenář při čtení zaslzí. Kdo zná chorvatské rolníky, uzná, že jsou v povídce velmi dobře nakresleni. Ve vypravování jsou vpletena mnohá naučení, a jest si proto jen přáti, aby se neminulo s cílem.

Čovjek od rodjenja do ženitbe. Po Albanu Stolcu priredio Stjepan Korenić. Str. 56. Cjena 15 noč. — Slib loni daný, že bude výbor spolku Svetojeronimského z nedostatku původních dobrých knih pro lid vydávati překlady cizojazičných nejlepších zábavných a poučných spisů, letos vydáním této knihy splněn. Jsem přesvědčen, že každý rád sáhne po této tak zábavné a poučné knize. Letos vydán prvý díl, příštím rokem vyjde druhý díl.

Poslední kniha má název **Gospodarska lučba.** Spisao M. Vrtoveć. Preradio Lovro Matagić. Užitečná kniha slovinského kněze M. Vrtovca vyšla nyní také v chorvatském jazyku. Rozumí se samo sebou, že překladatel p. Matagić leccos, co bylo již zastaralé, přepracoval a opravil Ač se dá o chemii těžko populárně psáti, přece může se říci, že knize této lid velmi pobře porozumí.

Intendant chorvatského divadla v Záhřebě Dr. S. pl. Miletić založil nový a důležitý literární podnik **Teatralna biblioteka,** jež bude v jednotlivých svazcích uveřejňovati vybraná díla chorvatského repertoiru. Kde toho bude třeba, vydají se dramata s předmluvou a vysvětlivkami. Redaktorem »Teatralne biblioteke« jest Nikola Andrić, dramaturg chorvatského divadla, jenž v 1. svazku nové knihovny uveřejnil výborný překlad Moljèrových »Les Préciences ridicules« (»Kačiperke«). Druhý svazek obsahuje Racinovu »Fedru«.

Zabavna knjižnica. Rediguje Dr. August Harambašić Naklada Adlera i Piška u Zagrebu. — Tato knihovna začala teprve před nedávnem vycházeti. Vyšel již prvý a druhý svazek s tímto obsahem: Ohněm a mečem. Historický

román H. Sienkiewicze. Přel. Dr. A. Harambašić. II. Oběť lásky. Román z přítomného života. Přel. Hrvoj Hrvatić. III. Rozmanitosti. Krátké životopisy vynikajících lidí. Krátké vlastenecké črty a historické anekdoty. Drobné básně a komposice. Kulturní zprávy. »Zábavná knihovna« vychází ve svazcích, z nichž každý obsahuje 40 stran. Každé pořadí bude míti 60 svazků. Fr. Štingl.

POLSKÁ.

Przegląd powszechny. Wydawca i redaktor odpowiedzalny Ks. M. Morawski T. J. Kraków, tom XLIII.—XLVI., č. 127—138. Předplata wynosi w Austryi zł. 10 rocznie. — Již delší dobu zmiňovali jsme se tuto pouze o různých větších i menších publikacích, jež na poli písemnictví polského se zjevily, tak že zdá se nám býti již na čase, abychom opět několika slovy zmínili se též o některých polských časopisech. Činíce tak, poukazujeme ovšem zase nejprve na svého starého a dobrého známého, na výtečný Krakovský měsíčník »Przegląd powszechny«, který, jak nám známo, i u nás má velmi mnoho přátel a čtenářův. Je pak třeba, abychom povšimnuli si listu tohoto počínajíc červencem r. 1894., neboť až k té době sáhal poslední náš rozhled po jeho obsahu. Ovšem plýtvati znovu chvalami nebudeme; byloť by to právě tolik, jako přilévati vody do moře; dostačí jen poznamenati, že obsah těchto sešitů nezadá v ničem obsahu ročníků minulých, ba, že snad v některých věcech ještě jej předčí.

Mezi přispěvateli nalézáme arci zase táž slavná jména: Badeniho, Sopodźky, Zaborského, Sapiehy, Morawského, Czaykowského a celé řady jiných přispěvatelův. Z článkův o současných věcech pro nás Čechy největší má zajímavosť důkladná stať Werbergrova »České družstvo Vlasť, jeho časopisy a činnosť«, kdež vylíčen původ a dějiny tohoto družstva, jakož i vše, co bylo od něho na poli literárním vykonáno. Podobně poutavy jsou články Badeniho »O katolickém sjezdu v Brně«, Morawského »O výstavě Lvovské« a stať Łzova »O židech polsko-ruských v Londýně.«

Článků poučných a literárních podáno tu množství, a všechny vynikají důkladností a namnoze i časovostí. Výčtu všech podati nechceme; dostačíť poukázati jenom na některé z nich a dodati, že jsou zde zastoupeny různé obory a různé discipliny. Křesťanské apologetice věnován článek Dr. Morawského »Czwarty wieczór nad Lemanem,« který je pokračováním článků téhož druhu, již dříve v »Přeglądu« uveřejněných. Pro dogmatiku důležit je článek téhož Maryana Morawského: »O słowach »Pod Ponckim Piłatem«, kdež pan auktor důmyslně a zcela správně vyličuje pravý význam toho, proč se »Pilát dostal do Kreda.« Neméně důležity a zajímavy jsou zprávy, jež Dr. Bilczewski podává »O nových objevech v katakombách sv. Priscilly,« jež ovšem čtenářstvu českému i z »Časopisu katol. duchovenstva« jsou známy. Obsahu právnického jsou tu dva články, a oba jsou velice praktické. První pochází z péra profesora Stanislava Starzyńského, druhý od Dra. Edwina Płaźka, a mají za předmět stavební konkurenci budov farních a kostelních, jakož i uhrazování různých kostelních potřeb. Také článek Czaykowského T. J. zasluhuje povšimnutí. Spadá do filosofie a jedná »O indukci u Aristotela a Peripatetikův.«

Ostatně pak budiž ještě připomenuto, že nemalou ozdobou těchto sešitů bylo pokračování důkladného pojednání Badeniho S. J. o knězi »Karlu Antoniewiczovi« a zvláště stati, jež nadepsány jsou: »Życie tułacze« a »Misye«; jevíť se v nich plnou měrou nadšená a neunavná činnosť výtečného toho kněze, o němž se tu píše, a péro Badeniho se také při doličování činnosti té zrovna překonalo. Táž chvála platí ostatně i o článku známého nám již W. Zaborského: »Przebieg pojęć religijnych u Chińczyków«, a o cestopisných článcích knížete Pavla Sapiehy. Zvláštním způsobem působí na čtenáře Czenczův obrázek: »První oběť Muravěvova«, a črta T. P. »Na cestě života«; při onom nelze ubrániti se vzrušení.

Pokud se týče rozhledů literárních, věnováno jim v »Přeglądu« nemálo místa; všímanoť si pilně všech zjevů literatury jak domácí, tak zahraničné. Jen to bylo by naším přáním, aby i o české literatuře zabloudil tam aspoň jednou za čas nějaký, sebe hubenější referátek, třeba jenom takového rozměru, v jakém »Vlasť« referuje o polské literatuře. Vždyť by snad i v Čechách nebo na Moravě se našel nějaký ten dopisovatel; byloť by i v česko-moravských seminářích našich dosti ochotných sil, — nemýlím-li se.

Ku konci pak ještě dlužno poznamenati, že zvlášť poutavou rubriku tvoří v »Przeglądu« rubrika poslední, nadepsaná »Sprawozdanie z ruchu religijnego, naukowego i społecznego.« Jeť to pravá mosaika různých zpráv. Zvláště události církevní každého měsíce krátce, ale dovedně a přehledně bývají načrtány; píšeť je sám hrabě Jan Badeni. Vyznáváme rádi, že bychom i »Vlasti« přáli zpráv takových. — A tím řečeno o »Przeglądu« dosti. Vidnoť z toho, že právem počítá se mezi nejlepší polské časopisy. (V druhém čísle »Vlasti« pojednáme o Przeglądu polském.) Jos. Osecký.

NĚMECKÁ.

Paedagogik, oder Erziehungslehre, mit besonderer Berücksichtigung der psychologischen Grundlagen, für Lehrer und Erzieher von H. Baumgartner. Dritte umgearbeitete Aufl. 1. M. 80. Herder in Freiburg im Br. 1895. Chváliti dobré dílo, není nesnadno, a dobrým dílem jest přítomná kniha Baumgartnerova, která v Němcích již třetího vydání se dožila. Kdo zná školní naše knihy podobné, zajisté uzná, že naši páni učitelé s velikým prospěchem čísti budou paedagogiku páně Baumgartnerovu, záleží-li jim skutečně na tom, aby katolické smýšlení své i ve vychovatelství ku platnosti přivedli. V mateřštině dosud podobného spisu katolického nemáme a každý v té příčině jen na sebe odkázáni jsme. Práci té obtížné zbaví nás aspoň z polovice katolická paedagogika Baumgartnerova, a v mnohém mimo to obohatí vědomosti naše. Na 250 stranách projednává Baumgartner — někde téměř jen aforisticky — veledůležitý předmět svůj. Po kratičkém úvodě, v němž vykládá o pojmu, zdrojích, pramenech a důležitosti paedagogiky, přistupuje k věci, rozděliv si ji na tři díly, z nichž druhý jest prvního a třetího daleko obsáhlejším. V prvém díle podává auktor paedagogiku všeobecnou, v druhém podává paedagogiku speciální. Již prvý § prvého dílu »O úloze paedagogiky« jest u nás, kde zavládly učebnice Lindnerovy, velmi zajímavým a důležitým, poněvadž se v díle tom vykládá o úloze paedagogiky ze stanoviska katolického, a potírají se názory nepřátelské. Jasnosť a určitosť věci, které se zastává, velmi mile působí v mysl čtenáře odchovaného zásadami Lindnerovými, který, jak z jeho »Vychovatelství« všem pánům učitelům známo, neumí pověděti, v čem »ustanovení« člověka záleží, a přece celá výchova má právě pro to »ustanovení« vychovance připraviti! Tolik jest nepopíratelným: křesťanského cíle člověka Lindner nezná ve své školní paedagogice, a přece křesťany jsou kandidáti učitelství a křesťany jsou také dítky, které jim budou na vychování svěřeny. Nebuďte nám brána slova tato ve zlou; jsou pravdiva, a pokud Lindnerovi nepříznivá, i nám, kteříž upřímně uznáváme veliký talent nebožtíkův a vzácné jeho osobní vlastnosti, o nichž s pietou vypravují po dnes vděční žáci, i nám — máme-li je říci, dosti obtížná a nemila. — Šestý § spisu Baumgartnerova — o činitelích ve výchově, — jest zase nám z uvedené již příčiny, vzácným, jednáť (o tom, co Lindner úplně vynechal) o církvi Kristově a o jejím vychovávání, a stanoví právo, povinnosť a poměr její k výchově. Pan auktor dokazuje historicky právo a povinnosť církve, jakož i její námahy a výsledky. Je to snad nejzajímavější stať. Každý kněz měl by si přečísti, co má o kněžském úřadu ve škole Baumgartner na str. 33. O škole bezkonfesijní, v níž i »náboženství« jest přibarveno (podrobeno) bezkonfesi, má auktor velmi ostré odsouzení, a zajisté i spravedlivé. Přesvědčujícími jsou jeho myšlénky, když horuje pro shodu rodiny, školy, státu i církve ve výchově dítek. Také čtvrtý §, v němž jedná se o prostředcích vychovatelských, ukazuje, jaký rozdíl i zde a v tom mezi paedagogikou katolickou a moderní bezkonfesijní téměř všude pěstovanou.

Na konci pojednává auktor o učiteli a jeho životě ve škole a mimo školu, při čem i promlouvá o jeho životě občanském, domácím a církevním. Domníváme se, že každý učitel přečte si s radostí tyto stati a že v nich mnoho nalezne, čím se potěší a utvrdí v dobrém. Tolik neváhám tvrditi: Učitel Baumgartnerův jest šťastným a řádným mužem sám v sobě a nanejvýše způsobilým k velikému svému povolání. Do dnes vzpomínám si takového učitele a vidím úctu a důvěru, kterou jsme mu všickni prokazovali, kdykoli se mezi námi objevil, — byltť nám osobou téměř posvátnou!

V díle druhém probírá pan auktor učení o výchově fysické a psychické, jakož i jednotlivé, tedy vše, čeho třeba, aby tělu, duši a osobní individualitě chovancově dobře se dařilo. Zvláštní oddíl věnoval spisovatel »citu« a již v před

mluvě na to upozornil, aby prý se nezdálo, že stojí proti užívanému rozdělení, jež mimo rozum a vůli nezná jiné síly jim nepodřaděné. Míníme, že ze stanoviska filosofického rozdělení to není správným, i když snad v učebnici zdá se praktickým a nutným, a to proto, že cit proti nebo od rozumu a vůle děliti, jeví se vždy pro cit škodlivým. Chceme-li zjednati citu oprávněné sympathie rozvážného muže, stavme cit na rozumu a řiďme jej vůlí! Pojednání auktorovo o citu vlasteneckém a náboženském se zamlouvá; naši odpůrcové dobře udělají, když si je přečtou, aby viděli, jak nám katolíkům křivdí, když vyhlašují, že náboženstvím zatlačujeme vlastenectví. Pohanského vlastenčení ovšem nikdo se na nás katolících nedočká; vlastenectví však obětavého, vytrvalého a nezištného najde u nás dosti, k tomu váže nás právě náboženství, jež nám pořád Boha před oči staví jako dárce země, rodičův i řeči. Toť přece nikdo neupře, že občané zbožní bývají nejspolehlivějšími a nejoddanějšími syny vlasti, čehož o lidech bezbožných tvrditi lze sotva. Pěstovati národnostní třenice a spory tolikéž nemůžeme, protože je považujeme nelidskými a nekřesťanskými.

Pojednání o odměně, trestech a charakternosti jsou velmi pěkná, a uvedené v nich výroky tolikéž jsou působivy. Ve třetím díle probírá se »individualita« jednotlivých dětí, kterou rozeznávají se jedno od druhého a všem prozrazují, ať mluví, myslí a činí cokoli. Letora, přirozenosť, schopnosť, věk a pohlaví všecko jest důležito, a vychovatel nesmí ničeho přehlížeti. Poznati »individualitu« dítěte, jest velikou povinností učitelovou a vychovatelovou. Auktor dává mu na str. 209. a násl. rozličné praktické pokyny. Do jednotlivostí pouštěti se nemůžeme, tolik jen pravíme, že spis páně Baumgartnerův jest i pro praxi učitelskou a vychovatelskou ve škole pomůckou velmi dobrou a v literatuře paedagogicko-katolické spisem cenným. Kéž i u nás v Čechách brzo dočekáme se od českého auktora práce podobné; vždyť dosud toneme v učebnicích, které i ve věcech nejdůležitějších (ku př. učebnice Lindnerova, v níž se popírá i osobní Bůh!) nesrovnávají se s katolickou věrou a vědou!

Filip Jan Konečný.

Der Volksbibliothekar. Orgán čtenářských a knihovních spolků katolických. Dne 15. července t. r. začal vycházeti v Horních Rakousích Der Volksbibliothekar, jenž chce býti rádcem všem, kdož zakládají katolické čtenářské spolky a národní, farní a školní knihovny. Der Volksbibliothekar přináší za tou příčinou praktická pojednání, jak se mají podobné spolky a knihovny zakládati a jak si mají zakladatelé v další práci vésti; uveřejňuje seznam knih pro dospělé čtenáře a pro mládež, a to knih vhodných, jež doporučuje, a nevhodných, jež zavrhuje. Der Volksbibliothekar ukazuje, kdę již podobné katolické spolky nebo knihovny jsou, jak působí a konečně uveřejňuje životopisy (s podobiznami) takových katolických spisovatelů, kteří jsou u mládeže a vůbec u lidu zvláště oblíbeni. Jest tedy Der Volksbibliothekar jednak fedrovatelem a jednak strážcem dobrých spolkův a užitečné četby, i myslíme, že zdatně přispěje k organisaci katolického života německých katolíků v Rakousku. Před několika roky povstal sice v Dolních Rakousích podobný časopis: Das katholische Vereinsblatt, ale Vereinsblatt úkolu svému nedostál, (co píše, je dobré, ale spolkových zpráv má nepatrně) a proto s radostí vítáme nového v tomto oboru pracovníka. Tři čísla, jež jsme obdrželi, svědčí o pečlivé redakci. Nebude nezajímavo sděliti, že vydavatelem a redaktorem tohoto listu jest Antonín Brousil, kooperator ve Weyer nad Enží, rodilý Čech a odběratel našich listů. Der Volksbibliothekar vychází jednou měsíčně o archu a stojí ročně 1 zl. (administrace: Weyer a. d. Enns, Ober-Oesterreich.)

Tom. Škrdle.

Die »Moderne«. Ein Beitrag zur Theatergeschichte der Gegenwart von Wilhelm Fischer. Wiesbaden 1894. S. 64. Pr. 94 kr. Ač spisovatel v této knize nepojednává o »moderně« v literatuře belletristické, nýbrž dramatické, přece možno vše, co spisovatel praví o »moderně« dramatické, vztahovati i na literaturu krásnou. V knize jinak velice zajímavé vychvaluje spisovatel modernu do nebe (Jinak ani býti nemůže, nechce-li být vyhlášen za nevědomce.)

»Modernus« znamená dnešní, nynější (heutig, jetztig), moderním pak zove se ten, kdo s časem a pokrokem postupuje. Téměř veškery nové proudy v literatuře byly moderními, ponévadž, kdykoliv nový proud zatlačil starý do pozadí, byl tento nový proud »moderním«, ať to byl již romantismus, naturalismus nebo realismus. Jeden směr v literatuře upadá za druhým podle vkusu čtenářstva, podle — mody! Jako moda žene každého, by odložil šat po jistou dobu nošený, tak žene i moda spisovatele, by psal novým směrem dle vkusu obecenstva a

jeho — chuti. A ta chuť dnešního čtoucího obecenstva jest hrozně rafinovaná. Kdo té chce hověti, tomu jest užívati hojně dráždivých prostředků. Dnes chce obecenstvo jen zábavu, jen sensaci! Aby touhu tuto ukojilo, neštítí se navštěvovati přelíčení, kdy se projednává zločin nejnižšího druhu, neštítí se navštěvovati popravy vrahů; toť ovšem bolestná pravda! Tím se však podrážděná chuť obecenstva nenapraví, tím se ještě více zostří.

Hry olympické ve starém Řecku měly za účel lid pobaviti a pak ukázati národu, jaký pokrok od předešlých her učinil ve vědě, literatuře a umění, vojenství, ve výchově těla i ducha atd. Měly tedy ukázati, jak jest národ silný, mohutný a mravný, ale nikoliv jak jest slabý, špatný, znemravnělý.

Původním sídlem »moderny« jest Francie, odtud přišla do jiných světových literatur, a ani my jsme jí nebyli ušetřeni. »Moderna« jest tedy eminentně kvítkem francouzským. Francouzská »moderna« to byla, která svými dramaty a romány připravila půdu, by i v jiných literaturách se ujala. V Německu nemusila půdu příliš kypřit, tam již byla úplně připravena. Již Shakespeare se dostatečně o to postaral. Schiller svými kusy: »Loupežníci,« »Úklady a láska,« a trilogií »Valdštein« byl již hotovým stoupencem »moderny«. Racine, Corneille, Shakespeare, Goethe, Grillparzer ponenáhlu byli zapomínáni, chuť obecenstva se ostřila, a to tím spíše, že i stoupenci »moderny« neochabovali. Chápali se všech možných prostředků, jen aby došli cíle. Jejich snažení podporovaly tu mohutné evoluce, ohromné převraty v politických a socialních poměrech, hnutí dělnická, bezmezná nadprodukce lidí a strojů, »le monde machine« naší doby! Dále úplné převraty v rodině, ve vychování, ve zvycích a společnostech; ve světě i polosvětě; postavení ženy v životě veřejném, rozmnožení proletariatu atd. Všeho následek byl moderní muž, moderní žena, moderní společnosť. Že moderní muž a žena jinak nemyslí a nejedná než moderně — toť věru na bíledni.

Býti moderním jest tolik, jako býti revolucionářským?

Nikterak! Úkolem literatury jest, aby líčila krásu a dobro. Pracemi Ibsenovými, Zolovými, Maupassantovými, Sudermanovými krása a dobro nikdy v srdci čtenáře nebo diváka se nezakotví; spíše ošklivosť nad životem.

Častá výmluva »moderny« jest, že věci přirozené nejsou nemravné! »Naturalia non sunt turpia« a vypočítává, jaké neřesti děly se ve středověku ve kruzích vyšších i nejvyšších; ano i v bibli jsou prý některá místa nepěkná (Onan, Juditha, Delilah, Šalomoun). Proto, že se za středověku děly neřesti, mají se díti ještě dnes? Neřesti před několika sty lety páchané jsou snad omluvou neřestí dnes páchaných? Nejosvícenější část osvíceného devatenáctého století omlouvá se tmavým středověkem!! Neuvěřitelné a přece pravda.

»Moderne« praví, že si stanovila hlavním úkolem, vyličovati dnešní život. Bohužel, že dnešní život skýtá více látky, která by se vůbec neměla lidu předváděti, natož na odiv stavěti! Líčí se zvláštní zálibou takové situace, kde základní nauky mravnosti vyhlašuje za přežité a odbyté. Že hrdinka nebo hrdina na konec padá, a tím obecenstvo nebéře žádného nebezpečí pro sebe, nýbrž toliko ošklivosť nad jednáním oné osoby, jest směšné tvrditi. Jen jedno místo v knize naplnilo nás uspokojením; domnívám se všeobecně, že »modernu« a dekadenty víže nerozlučné pouto, ale právě naopak. »Moderna« (aspoň německá) dekadenty rozhodně odmítá. Autor píše doslovně (str. 35):

»Im Schmutze wühlen, in der erbärmlichsten Dekadenz Inspirationen suchen, sich brutal, einer brünstigen Bestie gleich instinktiv, krank an geistiger Satyriasis in die dunstige, sexuelle Sphäre begeben, das vermag kein Künstler, das identificirt den, der schreibt mit dem, was er beschreibt; mit seinem Milien!«

Josef J. Veselý.

ČESKÁ.

Mistr Jan Hus, křesťanský karakter. Napsal Mil. Kovář. Král. Vinohrady. Nákladem Fr. Horálka. Cena 20 kr. Přítomný spisek dal bych do rukou všech rozumných lidí, aby se přesvědčili, k d o a k č e m u Mistra Jana Husa u nás z n e u ž í v á. Jest známo, že pan Horálek vydává Bibli kralickou a rozličné jiné traktátky, kterými se zvláštní pozorností věnuje katolické církvi. Úspěchy a snahy tyto u n á s nejsou asi dosud oceněny, a jinde asi tolikéž ne, jak vysvítá ze zoufalého pokusu, v němž mají se státi kolportéry bible bojovný Žižka a Mistr Jan Hus! Nezdaří-li se tento experiment, budou poslední věci horšími prvních.

Skutečně se užívá Husa ku kolportáži bible, a za tou hlavní příčinou vyšel spisek páně Kovářův, jenž jinak nemá pražádné věcné ceny, což praveno jest nejen ze stanoviska katolického, nýbrž i moderně husitského. K čemu se zde jména Husova zneužívá, vysvítá z následujícího místa doslovně ze spisku opsaného: »Písmo svaté učinilo ho mužem, mužem celým«, a na doklad toho přilepuje se: »nebo kolik mužů odchovalo Písmo, všickni jsou tak mohutní a pevní, jako Písmo samo!« Komenský, Hus, Chelčický, Lukáš, Blahoslav atd. všickni stali se tím, čím jsou, jen Písmem, neboť »při všech vidíme jednu moc a to tu (sic) moc toho (sic) Písma svatého«. Škoda, že pan Kovář zapomněl vyložiti, proč »a to ta moc toho Písma« neustále je rozdvojovala ve víře, takže po dnes i upřímní protestanté (v Krajczově »Jednotě«) vyznávají, že ani nevíme, v čem a kdy a u kterého nejdokonalejší konfesi máme hledati, kdybychom náhodou »českými bratry« státi se chtěli Ne Písmo udělalo Husa Husem, ba ani ne jeho tragická smrť — praví prof. Goll, — nýbrž že se celé církvi opřel a dle svého o věcech víry jednal. Nevezmeme-li prý na Husa »za měřítko« Bibli, »je zastíněn rouškou temnou, je nevysvětlitelným«; proto »Bible stala se mu (hádejte, čím?) brusem, na kterém ten náš Hus brousil svou povahu.« Sněm prý staví Husa před sebe, poněvadž Mistr náš »získal Krista«, a poněvadž sněm Krista neměl, jak viděti z toho, že dle »jednoho rukopisu« dovoluje si spisovatel psáti nedokázanou věc, že přítomno bylo patnáct tisíc »milosrdných sester, nočních nymf, které o vášních kardinalů a ostatních celibátníků svědectví vydávají.« Pan Kovář i Horálek dobře udělají, když dle Písma přečtou si historii o ženě cizoložné, kterou jacísi mravokárci chtěli kamenovati. Vede-li pana Kováře a Horálka »moc Písma« k takovým na cti utrháním, mohou v tom snad také míti poučení. Z celého povídání jedno vyznívá: Všickni byli špatní, jen Hus byl dobrým, a to proto, že se držel Bible! Ale které? Docela jistě ne Bible Králické, té neznal; ta uzřela světlo světa »moc« let po smrti Husa. Běda mu za to. Pan Kovář i pan Horálek, kteří pro tu královskou horují, na konci svého spisku následující prohlášení a svého pro Husa uctívání nepochybně znamení proloženým písmem vytisknouti dávají (str. 52—53): »Kdyby Hus, ten skromný náš Hus mluviti mohl dnes ke svým prvním ctitelům, řekl by: »Spravedlivější a pro nás i pro celý národ prospěšnější jest hlásiti se k Bibli a raději nehlásiti se k Husovi«, neboť Hus sám o sobě — bez Bible, bez víry v Boha, nesvedl by ničeho; avšak bible vykonala již veliké věci; síla její je nevyčerpatelná a moc víry taková, že i dnes dovede z celého národa zrobiti lid tak silných povah, jako byla povaha Husova. A to bude tehdy — (až si všichni koupíme u pana Horálka Bibli královskou, které Hus neznal!), jestliže Vám nebude cílem vzpomínati na Husa, alebrž když přes osobu Husovu, která musí zůstati jen věcí vedlejší, spatřovati budete cíl Husův a snažiti se budete k němu dojíti. A cíl Husův byl: Přiblížiti se Bohu! A tento pravý cíl zjeví vám Bible«. Patrno tedy, že se spiskem tím užívá Husa ku kolportáži bible, jak nahoře jsme tvrdili. Filip Jan Konečný.

Než zmlknu docela . . . Básně Jaroslava Vrchlického. (1893.—1895.) V Praze. Bursík a Kohout. 1895. Již dávno, kdy ještě neřádily literární boje, v nichž Vrchlický byl nemálo poraněn, kdy Masaryk zabýval se jinými věcmi, na př. samovraždou a nikoli studiem tvorby Vrchlického, kdy Karásek snad teprve chodil do učení k cizím mistrům, kdy Jaroslav Vrchlický všude byl tak veleben a zbožňován, že pro husté dýmy kadidla nebylo lze na jeho vlastní podstatu ani dohlédnouti, — již tehdy měli jsme svůj úsudek o Vrchlickém, kterýž nevyznával jen v jásavé, ohlušující chvalozpěvy, nýbrž spokojil se s konstatováním, že Vrchlický jest spisovatel úžasně plodný a básník, který dovede napsati mnoho velmi dobrého a cenného, — ale bohužel také mnoho velmi špatného a bezcenného.

Tento úsudek platí skoro o každé sbírce Vrchlického; platí též o poslední sbírce »Než zmlknu docela . . .« Název této sbírky jest různě vykládán. Vrchlickému prý již odpadla chuť básniti — praví jedni. »Nikoliv«, — odpovídají druzí — »Vrchlický nehodlá zcela umlknouti (ačkoli to sám praví; ale, prosím, co básník si myslí, to musí kritikové lépe věděti než on), nýbrž básník sbírkou touto chce ještě pohlédnouti v celé své dílo minulé.« Chce tedy asi, než zmlkne docela, čtenářům svým ještě na paměť uvésti, co jim již ve sbírkách dřívějších byl předkládal. A skutečně; čeho jsme se v jeho předcházejících básních tak často dočetli, s tím se v poslední sbírce opět setkáváme.

Několik ukázek.

V I. oddíle »Symboly a suggesce« (název, který většinou básní do oddílu toho zařaděných odůvodněn není) čteme:

»Clona těch větví tmavých jak zeď
se rozhrne, čekám —
satyr z ní kosmatý vystoupí teď.«

Ovšem satyra kosmatého my jsme také čekali — u Vrchlického. Ale něco nového se dovídáme. Ten satyr jest bratrem básníkovým:

»Z Hellady bratr můj: Zdar, tobě, zdar!«

A další věc jest ovšem zcela přirozená. Když básníkův bratr jest satyr, tu básník jest též — satyr. Sám to též prohlašuje:

»Paianem radostí zabuší,
ba, Satyr sám já jsem,
polekán sáhám si na uši.«

A protože je satyrem, — »slyší zdroj šuměti, trávu kol růst.«

Posud bylo vtipem, řeklo-li se o někom, že »slyší trávu růst,« nyní básník to o sobě s nadšeným a radostným Evoe tvrdí v »Ekloze letní.«

Čteme-li v oddíle »Staré kameje« v básni »Zahrada Persefony« verše:

»Pan klade syrinx k ústům rozlámanou,
do škeble fontanů jen stíny kanou
a Oready pláčí v keřích stranou . . .«,

musíme vyznati, že básník skutečně, nežli zmlkne docela, ještě »pohlíží v celé své dílo minulé,« ještě chce lidstvu na paměť uvésti blahonosná hesla: Pan, syrinx, škeble, fontan, Oready, Persefona . . .

A zda neozývá se ten starý Vrchlický v »Písni touhy« v oddíle »Echo zpívá«, a to těmito verši:

Já toužím, chci tě míti,
chci líbat napořád,
zrak, jenž mou spásou svítí,
i ňadra, z nichž vlá chlad.

I rozpuštěné vlasy,
i paží lilie,
kam z uren věčné krásy
jas měsíc nalije. (?!)

Náleží snad příklady uvedené mezi ony »reflexe nejčistšího člověčství,« jakož jeden kritik poslední básně Vrchlického charakterisoval?!

Než, buďme spravedlivými! Něco špatného ze sbírky Vrchlického (z prvních oddílů) jsme vytkli, něčeho pomineme, a — upozorníme též na něco dobrého z posledních básní Vrchlického. Nelze upříti, že některé básně svými meditačními myšlénkami a svým citem jsou skutečně krásné. Tak »Suspiria« jest skutečně vzdech, hodný básníka, i když na otázku »kde cíl?« odpovídá se neúplně a tím i nesprávně: »Co více chceš? Tys žil!« Žíti, t. j. život sám není cílem snah a prací člověka.

Pěkné jsou dvě básně vedle sebe: »Na slovácký motiv«, vyznívající refrénem »Ať se ti zdávají pěkné sny«, a pak básnička »Vzdech«.

Ve druhém cyklu Ritornellů čteme pod č. XII.:

»Ty prostý jarní hlohu!
Díš ke mně: Chyť, co můžeš, v pouti žití,
s vším spokoj se a druhé poruč Bohu!«

Jak správná to, křesťansko-mravní zásada!

Mimo uvedené ukázky setkáváme se v prvních třech oddílech této sbírky ještě s některými dobrými myšlénkami.

Nejzajímavější a nejpůvodnější jest čtvrtý oddíl sbírky — »Co není v evangeliích.« Majíce nedobré zkušenosti, jak Vrchlický zachází s látkou biblickou (na př. Kohelet, Ekloga andělská, Boj o mrtvolu, Abisay), nedůvěřivě jali jsme se čísti oddíl ten. Ale poznali jsme, že ze 16 kratších i delších básní většinou jsou básně zdařilé a bezvadné. Pěkná jest hned první báseň »Hosannah«. Dle básníka znělo již nad chlévem Kristovým Hosannah.

»To Hosannah tvé každý rok se vrací,
již v prvním sněhu nad zemí se třese,
a člověk, víru jenž i v Boha ztrácí,
v den, kdy zní ono, vždycky raduje se.«

Báseň »Modly« jest velmi krásná, snad nejkrásnější z celého cyklu, ba, z celé sbírky. Líčení útěku do Egypta s božským dítkem jest velmi poetické. Jak na jednom biblickém obrazu znázorněno jest, na útěku do Egypta Ježíšek pouhým pokynem ruky kácí modly pohanské, jichž děsí se sv. Josef i P. Maria.

V básni »Ve chrámě« básník užil vypravování biblického o dvanáctiletém Ježíškovi ve chrámě. Mezi mudrci a fariseji seděl s usměvavou tváří, vyhnul se lsti a otázek reji, vše zladil v souzvuk, oč spor jejich se svářil. Verše ty se nám opravdu líbí. Mohutně zní závěrečná sloha:

»Zde seděli a zmlkli před dítětem,
je schvátil děs, jak v půlnoci jdem v lese . . .
Jak prosté všecko jest, co zveme světem
a žitím v jednom slově: »Milujte se!«

Ano, náboženství Kristovo jest náboženství lásky.

V básni »Pokušení« s duchaplnou pointou básník zachytil moment prvního pokušení Spasitelova.

»Nač tu všeho třeba?
Bůh jsi-li, prosím, rychle při měsíci
ty z kamení zde nadělej mi chleba!«

Tu rozvádí Vrchlický své narážky na socialní poměry, na bídu, na sháňku po chlebě, po výživě. »O chleba lidstvo — kvílí, kvílí, kvílí!« Nesrovnáme se s Vrchlickým, praví-li, že otázku chleba neboli otázku socialní »rozluštiti nedáno — ni kříži.« A nesprávno jést, praví-li Vrchlický, že Kristus odpovídaje zlému duchu při prvním pokušení, »ťal v jádro sofismatem.« Odpověď Kristova byla skutečně božská, a Vrchlický sám používá jí ku krásným veršům:

»Ne pouze chlebem,« řek' jsi, »člověk žije,
spíš hvězd mu v jeho bídnou dráhu třeba!«
A proto, Kriste, hyne poesie,
neb lidstvo chce jen chleba, chleba, chleba . . .

V básni »Barabáš« dojímá vzpomínka Matky Bolestné

»do krve ran mu matka slzy roní«,

a výrazně znějí verše:

»Ó věčně bludné, klamné zdání naše,
vždy na kříž přibije svět — poesii
a bude řvát: »My chceme Barabáše!«

»Cesta do Emaus« má některé pěkné myšlénky, ale jest zde několik nejasností a neurčitostí. Verš »Což nepůjdete s námi na večeři?« stírá úplně krásu bible, jež tu dí: »Pane, zůstaň s námi, neb se připozdívá, a den se již nachýlil!« Za to krásně znějí verše:

»On s nimi šel a za stůl sedli spolu,
chléb podaný on rozlomil a žehnal,
tu teprv zřeli božství aureolu
a stud a strach a děs jim ve tvář vehnal.«

Následují verše:

»A nežli mohli zvednouti svých zraků,
on žehnaje jak světlý přelud zmizel.
Je snadno skolébat se do zázraků,
však vědět o tom, to jest pravá svízel.«

Poslední dvojverší charakterisuje opět básníka pochybovače, který tápe v nejistotě. Vrchlický jest posud neustálen.

A jako v této básni jsou některé věci, jež zasluhují výtky, tak pokárati dlužno i jiné básnické projevy Vrchlického v tomto oddíle (»Co není v Evangeliích«).

V básni »Volba učenníků« jest úplně nesprávno, praví-li Vrchlický, že Kristus »změnám stálým, sám nevěda, podrobil své stádce.« Banální frase a urážka kněžstva obsažena jest v závěreční sloze básně té:

»Pak na zem přeneslo se tvoje nebe,
míň lásky v srdcích, na rtech více hromů . . .
v svých učních sotva dnes bys poznal sebe . . .«

V básni »Vůně«, v níž líčí se, kterak Magdalena při hostině u Šimona vylila na nohy Kristovy vonnou mast a vlasy svými je utírala, Vrchlický ukázal se skutečně Vrchlickým. V posledních verších pak dočítáme se pikantní blasfemie:

»Však Ježíš slova neřek', v jeho tváři
kam plálo kouzlo oné ženské vůně,
jež dána nezištně nad hvězdy září
a po níž každé srdce k smrti stůně.«

V básni »Dobrý a zlý lotr« Vrchlický napsal skutečně, »co není v evangeliích«. Evangelium mluví jen o jednom kajícím lotru, jejž Kristus do ráje pozval; druhý jest v evangeliu líčen jako rouhač a zatvrzelec. Vrchlický však ví též o tom druhém lotru, že Kristus na kříži pozval jej do ráje. Praví totiž Vrchlický v poslední sloce:

»V jich obou středu visel kdos Svatý,
zřel v srdce hněvné i lítostí čisté,
vše zvážil, srovnal, zladil v souzvuk zlatý.
Vím, oba v ráj svůj pozval jsi, ó Kriste!

Nesprávno a nejasno jest v básni XIV.:

»Tvé jméno, jenž jsi i nejsi — Eloi, Sabaktani.«

»Jenž jsi i nejsi« — taková protiřečnosť, na oko tak hluboká není jménem Eloovým či Božím. Známo jest z Písma pravé jméno Boží, jež naznačuje též celou Jeho essenci či bytosť. »Ten, kterýž jest, poslal mne.« Tak naporučil Mojžíšovi Hospodin sám odpovědíti Faraovi, jenž tázal se Mojžíše, kdo jej poslal. Jméno Boží jest tedy: Ten, kterýž jest.

Rozepsali jsme se o posledním oddílu sbírky Vrchlického jednak proto, že nás oddíl ten svojí látkou biblickou a posvátnou osobností Kristovou zajímá, jednak, že jsme chtěli vytknouti nejen vady a nedostatky básní Vrchlického, nýbrž poukázati též na jeho přednosti a některé velmi krásné myšlénky. Nelze upříti, že v některých básních jest hluboký cit, básník mluví z duše k duši a zve ku meditaci, k vážné, dojímavé úvaze. O některých básních, pravíme: o některých lze skutečně říci to, co jistý kritik napsal o celém cyklu »Co není v evangeliích«, totiž: »Cyklus »Co není v evangeliích« překonává ryzím soucitem svým, pochopením Ježíšova ducha a všelidskou reflexí i nejhlubší čísla dřívějších mistrových poesií. Dojem jeho jest všeobecný a trvalý a potrvá i s celou knihou mnohem déle, než v nynějším řevu a shonu velikých plánů a malinkých hesel jen tušiti můžeme.« Dr. Alois Kolísek.

Rokem a životem. Črty ze Žďárských hor. Napsala Vlasta Pittnerová. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Cena 45 kr. Slovutná spisovatelka probírá přírodní jaro, leto, podzim a zimu na Žďárských horách a jaro, leto, podzim a zimu života tamního lidu.

Při podobných lidových spisech porovnáváme čtené se svojí domovinou a tímto přirovnáním dospíváme u knihy pí. Pittnerové k úsudku, že slovutná spisovatelka napsala práci velice důkladnou; je znáti, že má bystrý pozorovací talent, že sbírala material pilně a bedlivě, že pojímá práci svou vážně, že cítí s lidem, že má živou účasť na jeho štěstí a neštěstí a že je konečně dobře zasvěcena do hospodářství, domácího života a vůbec do všech poměrů tamního lidu. Vžíti se v povahu lidu tak, aby spisovatel dovedl psáti jeho mluvou, lidově, to dovede málo kdo z českých spisovatelů. Vlastě Pittnerové tato česť přísluší, což jest vzácnou ozdobou její knihy.

Obyčeje lidu popisuje věrně a obšírně; celá kniha jest plna svérázných provincialismů, přísloví, pořekadel, pranostik a pověr. Z toho poznáváme, že jsou Žďárské hory krajem starobylým, zachovalým, a že jest tamní lid velice zbožný. Vlasta Pittnerová tento zbožný ráz lidu nikde nezakrývá, naopak všude o něm mluví s vroucí úctou, i naplnilo nás při tom podivením, že nazývá na str. 20 neporušenosť jazyka sv. Jana Nep. legendou. Je-li událosť soudními a odbornými znalci stvrzená legendou, co jest pak pravdou?

Na str. 44 praví pí. Pittnerová: »Vůbec ohníčky na polích při sklízení bramborův, ohně, které rozdělávají sobě pasáci na pastvách a pálení pýře, o kterých všech se říká, že se patří, zdají se mi býti zvykem z nejstarších časů, jakési obětování poli, té matce zemi.« To všecko jsme i my na jihu Čech na pastvách dělávali, i znám tedy příčinu, proč: ohně jsme dělávali, když nám bylo zima, nebo když jsme si chtěli péci brambory, nebo konečně ke svému obveselení;

pýří (u nás se říká »pejr«) a suché natě po vykopání bramborů jsme pálili proto, že to doma k ničemu není a že by to na poli vadilo orbě, vláčení a vůbec celé úpravě pole; proto se to všecko spálí a popel se rozhází, aby sloužil poli za hnojivo. Tyto zvyky jsou zajisté z nejstarších časů, ale že by byly jakési obětování poli, matce zemi, nemyslili bychom.

Jinak nemáme, čeho bychom vytýkali a proto opírajíce se o vše pochvalné, co jsme o spise: »Rokem a životem« řekli, doporučujeme jej k bedlivé četbě, a to zvláště těm, kteří si v lidových spisech oblibují. Tomáš Škrdle.

Přítel domoviny. Časopis k zábavě a poučení. Pomocí čelnějších spisovatelů pořádá Ed. Beaufort. Ročníku XI. čtvrtletí 1 a 2. — Měli jsme nejednou příležitosť promluviti v těchto listech o úkolu knihoven pro lid, jež chtějí býti zvány dobrými. A jest opravdu s podivením, že v nynější době, která zrodila a stále rodí tolik spisovatelů, tisknou se pro vzdělané i méně vzdělané čtenáře věci, jichž cena jest méně nežli prostřední. Dokladem toho smutného úkazu jest »obraz ze života«, nadepsaný »Nástrahy« od Dra. Serváce Hellera, a vydaný jako první svazek výš uvedeného časopisu. Člověk skutečně neví, má-li věřiti, že to bylo napsáno pro knihovnu dosti rozšířenou a od spisovatele, který zajisté činí nároky na praedikat »osvědčený«. Slyšme krátký obsah tohoto »obrazu ze života«. Předními osobami jsou členové rodiny Loštákovy. Tatík a matka jsou opilci a s nimi závodí v této neřesti syn Jaroslav, »věčný kandidat lékařství«. Za to jest pravým andělem dcera Mína, dívka velice vzdělaná, která živí tyto tři lenochy honorářem za vyučování v soukromých hodinách. Jinak si »přivydělává« Jaroslav karbanem, a jeho matka vykládáním karet. Čtenář ovšem se diví, jak může býti andělská Mína členem takové rodiny, ale dostane se mu vysvětlení, že ji jistá hraběnka přijala za vlastní a dala vychovati se svými dcerami. Po její smrti vrátila se dcera do rodiny. — Spisovatel popsal hodně papíru nežli seznámil čtenáře důkladně s touto »ctihodnou« rodinou. Aby to bylo názornější, podává čtenáři několik krásných výrazů, jichž užívají v rozmluvě její členové, na př.: »ciryfinda svatohorská — nežvástej — snad ty peníze nežeru — hni pytlíkem a klop — pelech — bryndové — voháňkové — táta přijde jako kanon« — atd. Zkrátka sprostoty a hnusu podáno tu až dost. Opilá matka vykládá dceři pomocí karet, že »bude mít moc kluků«, lituje jí, že si snad chtěla »narazit nějakého ješáka, a on už byl ženat«, radí jí, jak má »zatáhnouti síť, aby se co možná hojně těžkých ryb zachytlo« a pod. Konečně se splní přání Lošťákové; do Míny se zamiluje bohatý chorvatský statkář Branovský, »smetiště«, t. j. nepořádný přibytek Lošťákových se pomocí vypůjčeného nábytku promění v salony, aby byl Branovský při své návštěvě oklamán »slušnou« domácností, a následuje svatba. Před svatbou však odjede Mína do Krakova k matčinu bratranci Królewskému, aby (dle rady matčiny) »roztoužila ještě více svého ženicha« a setrvá tam tři neděle. Ale brzy po svatbě následuje »hromová rána« pro novomanžely, kteří se přestěhovali do Záhřeba. Lošťákovým nestačí totiž na útratu měsíční příspěvek 100 zl., jež jim zeť Branovský a dcera posýlají, a Lošťáková píše dceři, aby jí poslala ihned 5000 zl. (nedá-li je její muž, může mu je Mína ukrásti,) a hrozí jí takto: Nepošleš-li, sáhneme Ti na hrdlo a zničíme celé Tvoje štěstí! Tvůj muž se prý chlubí, že dostal za ženu Cheruba — já mu tu pejchu vezmu; dokážu mu úředními listinami, že jsi před svatbou žila tři neděle v rozkřičeném domě v Krakově . . . — Čtenář odpustí, že neuvádíme další část dopisu Lošťákové, z níž by poznal, že matku tak zvrhlou nelíčil ani žádný neslavné paměti Bambasův román. — Zatím co Mína div nezoufá nad matčiným dopisem, dostane její muž podobný dopis z Krakova. Królewski mu oznamuje, ze Mína jest ženou jeho, neboť dala se s ním prý v Krakově řádně po katolicku oddati, že má tedy na ni právo, — ale on prý ji Branovskému odstoupí, vyplatí-li mu 200.000 zl., aby mohl odjeti do Ameriky. — Jinak řečeno, Mína prý jest oddána během tří neděl se dvěma muži. Byla to lež — ale tu lež doložil Królewski notářsky ověřeným opisem oddávacího listu. — A nyní následuje »rozuzlení«. Mínin bratr Jindřich zachytí list Królewského, psaný jeho matce, z něhož se doví, že Królewski uzavřel sňatek s jakousi potulnou herečkou, které zapůjčil Mínin domovský list, aby se mohla při sňatku za ni vydávati. Branovský pozve nyní Królewského k sobě, jakoby s ním chtěl vyjednávati, ale zatím chce ho dát zatknouti. Avšak podvodník pomocí úplatné Pešťské policie v čas uprchne. Známé »finis coronat opus« osvědčuje se i na tomto díle S. Hellera. »Hromová rána«, jež dopadla na manžely, je šťastně zažehnána; my však soudíme, že ránu zasadil spisovatel tímto dílem sobě; neboť dojista je k politování spisovatel, který ani neví, že k uzavření sňatku nestačí pouze

domovský list, že ani farář v Krakově nemůže o své moci ohlásiti sňatek »jednou za třikrát«, a že třínedělní pobyt nestačí, aby ohlášky nemusily býti na dvou místech — v tomto případě v Praze a v Krakově. Ovšem, kdyby byl spisovatel přihlížel k pravděpodobnosti, byl by se jeho »rekovi« podvod tak snadno nezdařil. Čtenář posoudí, jakou cenu má takový »obraz ze života.« Ostatně rádi vyznáváme, že jím spisovatel »vyplnil mezeru« v literatuře, neboť něco tak sprostého a zároveň nesmyslného snad ještě u nás napsáno nebylo.

Ani druhé práce, »Mračný a Hrabín«, román Irmy Geisslové, nemůžeme pochváliti. Milostné pletky provdaných žen, pomluvy, lži, podvodné útoky vlekou se celým vypravováním. Na některých stránkách nalézáme úsečné hovory — na každé řádce jediné slovo. O Husovi horuje spisovatelka slovy Mračného: Sluší studované mládeži, aby se třásla před slovem upřímného obdivu pro smělého zastance pravdy, pro velikého, neohroženého, čistého a svatého Husa? — Vedle toho v celém románě píše se slovo Bůh »moderně« s »b«.

Tři krátké obrázky V. P. Trnavského: »V nebi«, »Poslední gratulace« a »Sensace« zakončují první čtvrtletí. »V nebi« — jak nazýván starý dům na Perštýně, líčí hříchy ženy cizoložnice, která svůj život končí sebevraždou. Dlužno uznati, že obrázek psán je tak, aby budil hrůzu a byl výstrahou. Ovšem bychom raději viděli v »Příteli domoviny« něco povzbuzujícího. »Poslední gratulace« je dosti podařená humoreska; avšak »Sensace«, v níž vylíčen konec sebevraha, jest úplně bez ceny.

Ve čtvrtletí druhém přinesl »Přítel domoviny« kresby a humoristické črty V. Beneše Šumavského, nazvané »Listy ze všední kroniky« a obrázek »Oba« od J. K. Šlejhara. Sbírka V. B. Šumavského rovněž neuspokojuje. Nejlépe se ještě zamlouvá obrázek z doby roboty, »Korunář« a z Pražského života »Jan Svatojanský« a »Pif paf«. — »Z okna« jest nepěkný obrázek; malíř vypravuje chladnokrevně, jak zničil štěstí celé rodiny. Ostatní čteme beze všeho dojmu — téměř vše mohlo by nésti nadpis »pro ukrácení dlouhé chvíle«. »Orel« je dosti dobrá humoreska. »Rozvod« vypravuje příběh málo pravdě podobný. — Obrázek »Oba« od J. K. Šlejhara líčí život malého mučenníka, nemanželského (jak se zdá) dítěte, od svých pěstounů týraného. Proč nese název »Oba«, nesnadno říci.

Z toho, co jsme pověděli, utvoří si čtenář o letošním »Příteli domoviny« úsudek zajisté málo příznivý, a to právem. Redakci doporučujeme větší péči.
+ 100.

Dobrodružné cesty. Výbor nejlepších románů Julia Vernea. Tajemství pralesa. Osm set mil na řece Amazonce. Přeložil Dr. Al. Cerman. S 57 illustracemi L. Benetta. Nakladatel Jos. R. Vilímek v Praze. — Čtenáři, nemáš-li delší doby ke čtení, knihy do ruky nebeř; vyčkej, až budeš míti prázdno několik hodin, abys mohl »Tajemství pralesa« přečísti najednou. Jul. Verne volí ku svým povídkám divné krajiny, divný lid a divný způsob života; baví a poučuje. Jak jsem již v XI. roč. »Vlasti« na str. 660 pravil, Jul. Verne katolickou víru v nejmenším neuráží, zde však mohu dodati, že ve společnosti jeho, která vystupuje v »Tajemství pralesa«, má čestné místo i katolický misionář jako domácí a důvěrný přítel líčené rodiny. Kdekoliv se tu mluví o misijních domech na březích Amazonky, činí se to vždy s úctou a šetrností. Poznamenávám to proto, že v našich českých povídkách nekopne-li někdo do katolické víry, myslí, že by nevynikl.

Rodina Garallova vydá se s Drem. Manoelem po řece Amazonce k svatbě domácí dcery do Belema, kdež bydlí jeho matka. Z ohromného množství trámů zřídí Garall veliký prám a na něm vystaví obydlí pro svoji rodinu, její společníky a dělníky, Indiány a Černochy. Všecko se zařídí vkusně, ba, elegantně; i Černoši a Indiáni mají obydlí zřízené dle způsobu svého života. Prám řídí zkušený lodivod. Vším potřebným jsouce zásobeni vydají se na cestu. A nyní pozorujte mistrovské péro Julia Vernea: popisuje řeku, ptactvo, ryby, ostrovy, pobřeží, obydlená místa kol pobřeží, obyčeje, zvyky a osudy indiánských kmenů, obývajících kol Amazonky, a konečně lovecká dobrodružství naší karavany. Středem veškerého líčení jest otec Garall a celá jeho rodina.

Když přijela družina Garallova k městu Manoa, vážený Garall byl ku podivu všech zatčen. Udal ho dobrodruh Torrés, jemuž Garall popřál na prámu přístřeší. Dosud mělo převahu líčení přírody, nyní staví Verne před oči čtenářovy osudy rodiny Garallovy. Garall byl zatčen. Proč? Před 23 roky byl odsouzen k smrti a utekl. Nyní jest chycen a má zemříti. Ale Garall dokazuje svoji nevinu a dovolává se Torrésa, jenž důkaz jeho neviny chová u sebe. Kde je však Torrés? Na dně mořském. Garallův syn Benito svedl s ním souboj, proklál jej, a Torrés

svalil se do moře. Otec je skutečně znovu odsouzen k smrti, a Benito zabil toho, jenž má při sobě důkazy otcovy neviny. Co tu počíti, jak otce vysvoboditi? Benito koupí stroj »skafandr« a pustí se do hlubin moře a hledá na jeho dně mrtvolu Torrésovu. Mistrovské péro Verneovo sytí mysl čtenářovu novou látkou.

Mrtvola Torrésova se najde a při ní v pouzdru zachovaná listina, jež má dokázati Garallovu nevinu; ale kdo ji přečte, kdo vyzkoumá význam tajných písmen, jimiž jest sepsána? Celá rodina Garallova zkoumá obsah listiny, a soudce stojí nad ní dnem a nocí, ale listinu rozluštiti nelze. Z Rio Janeira je tu již potvrzen rozsudek smrti, den popravy se blíží, již je tu, je přítomno plno lidu, čekajícího na děsný děj popravy, ale listina rozluštěna není. Tak umí Verne napjati mysl čtenáře. Ale kdo četl více jeho spisů, ten ví již napřed, že se v nejkritičtějším okamžiku listina rozluští, nevina Garallova že se dokáže a s popravy že sejde. I to je zvláštností Verneovou, že napjatou mysl čtenáře na konci zcela uspokojí. Tom. Škrdle.

Besedy mládeže. Pořádá Václav Špaček. Nakladatel M. Knapp v Karlíně. Cena svazku 30 kr. Sv. 321. Kvítky a klásky. Sbírka povídek pro mládež. Napsala Tereza Polabská. Se 2 obrázky. Str. 81. Práce Terezy Polabské (Gošičové) nejsou šablonovité, začátečnické, nýbrž vyspělé. Zde líčen jest život, jak skutečně se jeví; zde před očima krystalují vady s dobrými vlastnostmi, ale tak, že čtenář samochtě pohrdá zlem a nadšen jest pro dobro. Tím hoví práce (Slib Ježíškovi, Památný peníz, Ze života šlechetné dívky, Důvěra k Andělu Strážnému, Štědrovečerní obrázek, Upřímní sourozenci, Pouť na Sv. Horu) i po stránce paedagogické, a že psány jsou slohem roztomilým a lahodným, doporučuji knížku přítomnou vřele.

Sv. 322. Šenkýřův Otík. Dle anglické povídky Ben Howard pro mládež napsal František Suchánek, učitel v Pardubicích. Se 2 obrázky. Str. 72. Původem povídka anglická, ale přeložená a upravená tak, jako by byla naše. Mladistvý Otík, synek hostinského, nebyl vlastností právě nejlepších. Osvojil si je, navštěvuje místnosť hostinskou. I krádeže se dopustil. Ale srdce jeho nebylo dosud zkaženo; dosud dřímalo v něm jadérko ctnosti, které probuzeno jsouc působením obchodníka Josefa, oživlo a Otíka vedlo k rozpoznání dobra a zla, tak že tento dospěv nejen dobro chtěl, ale i konal. Tendence povídky je tedy dobrá i zušlechťující. Děj úzce souvisí se životem dítek; to je vždy důležitou předností povídek pro mládež. Mluva jest bezvadná a lahodná, proto lze doporučiti povídku všem, kdož přejí dítkám četby dobré. Karel J. Zákoucký.

Spisy Alexěje Feofilaktoviče Pisemského. Svazek I. a II. Rozbouřené moře. Přeložil V. Mrštík. Ruská knihovna XVII. a XVIII. svazek. J. Otto. Praha 1894. Cena 1 zl. V díle tomto máte skutečně mnoho kalu a špíny ruské společnosti a úřadův a málo co opravdu hezkého. Krásná dívka Soňa, která napřed miluje studenta Baklanova, provdá se potom za bohatého, tlustého Leněva. Baklanov z nešťastné lásky zlumpačí. Soňa je později úplně padlou veličinou, která sice ještě by ráda toho Baklanova, ale zvyklá jsouc pohodlí, prodá se — židovi.

Máte tu celou haldu nerozumných matek, hloupých otců, úplatných úředníků, taškářských příslušníků vyvoleného národa, opilých mužíků, svedených jejich dcer a žen.

A co hezkého? Nic? Přece, ale vše zakryto hroznou špínou. Tak Baklanov, sám ničema, rád by přetrhl pásmo úplatkův, ale je na to hloupý. Soňa ho opravdu miluje, ale neumí nésti bídu. Svedená Baklanovem dívka ví, že je to hřích, ale nemá síly odporovati atd.

Všude si myslíte: Ano, mohlo by se mnoho krásného provésti — ale není tu pravého života. Je tu jakýsi chaos. Líčí se prý doba před Krymskou válkou.

Ve druhém díle postoupí děj k líčení poslední fáse tohoto chaosu, k nihilismu.

Všemi těmi figurkami, které tu hrají, zmítá jakási horečka, která může býti symptomem dobrým i zlověstným. Všecky líčeny prostým referováním jejich činův a řečí bez hlubšího psychologického rozboru. Všude bahno, ze kterého snad bude něco, ale nade kterým ještě neznělo: Buď světlo!

Odtud dojem jednostranného, neutěšeného pesimismu, který této práci byl vytýkán. Spisovatel sám to věděl, proto napsal již předem kritice: »Za upřímnosť naši, víme už z předu, dopadne na naši hlavu na tisíce obžalob. Ale z těch všech přijímáme jen jednu: ať si nás usvědčí někdo, že jsme to všechno naklevetili na skutečnosť. My nejsme tím vinni, že v životě našem je mnoho hrubosti a smyslnosti, že tak zvaná vzdělaná třída přivykla mluviti fráse, při-

vykla buďto nedělati nic nebo tropiti hlouposti, že neváží si a neposlouchá hlasu naší národní síly, zdravého smyslu, ale vrhá se za prvním fosforickým záblesken, ať zasvitne kdekoli a vede kamkoli, dětsky věříc, že v něm je síla a naše spása.«

Takto je Pisemskému národ ruský rozbouřeným mořem, které bije ve staré hráze, které je snad rozbije, daleko zanese zhoubu, ale zavodní pouště a v daleké budoucnosti, až zase v pravidelné meze ustoupí, místo pouští nechá úrodnou krajinu.

Pisemský »urazil« tím spisem Rusko a je ve vlasti své skoro zapomenut. Co dělá forma! Celá legie proroků Parnasských různých škol rozdírá rány svaté Rusi a ukazuje hnis jejich světu — ale jen ten onen upadá v nemilosť.

Ovšem, mají ruce jemnější, nástroje hladší ... Dovedou lépe zalichotiti. Řeknou: Je zle, ale právě proto je dobře: ta bolesť je známka, že životní síla se budí. Ale Pisemský mluví o jakýchsi bludičkách, za kterými národ chvátá. Takové proroky ovšem kamenují.

Jiná je otázka pouze aesthetická: Jaká v tom záliba sledovati spisovatele od vilníka k vilníku, od dareby k darebovi, a viděti, jak šlape nejen výrostky a výhonky nečistých doupat, ale vůbec vše, co kde ještě nezprzněného najde.

A s tím souvisí — odpuste — i otázka morální: Je ten pesimismus vhodný, vzbuditi nejen odpor k neřesti, ale i dostatečnou energii, která by se rozhodla bojovati proti neřesti? A — již se netáži nic. Nalezl by se naposledy někdo, jenž by řekl: Castis omnia casta. Jenže se toho dovolávají nejčastěji, kdo »in castitate perfecti non sunt.«

Fil. Šubrt.

Královna nebeská. Lidové legendy o Matce Boží. Seš. 2—4. Nákl. Matice Opavské. Celek vyšel ve čtyřech sešitech a má tři části: Na zemi, Na nebesích, S nebe. Obsahuje 35 povídek, provázených dvanácti velmi krásnými obrázky. V sešitech těchto čteme dokončení části druhé a část třetí. Jsou to všude básně v prose: Nejsvětější Panna a cesta její očistcem, kde vysvobozuje vždy jednu duši, duše zemřelých dítek — kvítka v rajské kvetoucí zahradě, o slunci, měsíci a hvězdách, jak putují duše lidí bez sv. zpovědi zemřelých: hřbitov, kostel, lesy, ohně, vody nechtějí jich přijati, až Panna Nejmilosrdnější přimlouvá se za ně u Syna Svého; mohutnou poesií vyniká líčení konce světa, příchodu Antikristova a posledního soudu. Část třetí, »S nebe«, obsahuje povídky, kterak Panna Maria, vzývána byvši, pomáhá sirotkům, o kmetu kajicníku, původu hráchu, lnu, skřivánku, a jiné velmi něžné povídky. Děj veškerých povídek otáčí se kolem osoby Nejsvětější Panny, z níž do povídek srší démanty zbožnosti a poesie, odívajíce poetický děj i půvabným poetickým rouchem zevnějším. V záplavě četby nevěrecké, nejlichotivější a nejrafinovanější reklamou vychválené, je povinností, upozorniti na tak krásný květ v sadech písemnictví slovanského vykvetlý, a to tím spíše, že »Kytice Opavská« u nás jednak je dosti málo známa, jednak že sama neužívá obvyklé nyní lákavé reklamy, počítajíc na pravdivosť přísloví, že dobré dílo chválí se samo. Je to sice pravda, ale v nynější době i mnohé dobré dílo ostává nepovšímnuto. Dle mého mínění nejen každá katolická knihovna, ale i každý milovník něžné a jemné poesie by měl tuto knihu ve své knihovně míti. Ve spoustě stkvělé vychválených knih, z nichž mnohé jsou jedovaté, nevěrecké a blasfemické, je to zas jednou spis, z něhož máme radosť, a jehož četba naplnila nás nejupřímnějším potěšením.

Josef Flekáček.

Anděl Strážný. Časopis pro křesťanskou mládež. Roč. XIV. Se 60 illustracemi. Vydavatel P. Bernard Plaček. Redaktor Vilém Ambrož. Tiskem a nákl. papežské knihtiskárny Benediktinů rajhr. Str. 320. Cena 80 kr.

A. S. vytknul si za úkol týž cíl jako Raj. Zah.: živiti zbožnosť a přispěti tak k mravnosti. Jako jiná léta jest i letos výběr prací v A. S. pečlivý a cenný.

Rozmarné kapitolky. Napsala Ludmila Grossmannová-Brodská. Sv. II. Ve Val. Meziříčí. Nakl. J. F. Havránek. Moravská bibliotéka rodinná. Roč. II., d. II. Str. 104. Cena 20 kr. O prvním svazku »Roz. kap.« sl. Grossmannové-Brodské bylo již v těchto sloupcích psáno. Pochvalně byly přijaty všemi listy, a to nejspíše bylo sl. spisovatelce pobídkou, že si s II. svazkem přispíšila. Jest tu šest črt delších a kratších (Dlužnice pana Smoly, Na plesu, Náměsíčník, Nedorozumění, Koketa a Zvláštní vynález). Nejdelší jest »Koketa«, obsahu poněkud vážnějšího, sentimentálního. Ostatní črty jsou v pravdě »rozmarnými kapitolkami«.

Vychvívá z nich bodrosť, nestrojená veselosť, tu a tam vytryskuje dobrý vtip. Odkládáme knihu uspokojeni. Každá črta od povídkového dobrého náběhu až k pointě jest dokonalá, mluva plynná a správná, i doporučuji milerád spisek do lidových knihoven. Karel Zákoucký.

Naše kalendáře.

Začínáme obvyklé referáty kalendářní; probéřeme kalendáře katolické, protikatolické a kalendáře k víře lhostejné a všude určíme jejich cenu a povíme, hodí-li se pro náš katolický lid čili nic. Jsme zcela neodvislí, ale zároveň proti nikomu zaujati; co je dobré, za dobré prohlásíme, co je škodlivé, to otevřeně řekneme bez ohledu na osobu a na firmu, která kalendář vydává. Všecky naše referáty budou pro nedostatek místa krátké a stručné, i nebudiž nikdo uražen, shledá-li, že se jeho kalendáři málo místa věnuje.

První katolický sjezd arcidiecése Pražské v Příbrami ukázal důležitosť drobné práce. Pracovali jsme v malém, ale na různých místech, v rozličných oborech a rozmanitých spolcích a družstvech, v Příbrami pak spojili jsme se v celek a tu jsme viděli, že jsme silná a nadšená armáda katolická. To budiž naším povzbuzením pro budoucnosť, abychom i dále a neunavně zasazovali v českou půdu jen dobré štěpy. A takovými dobrými štěpy jsou také naše katolické kalendáře, které starostlivé péči našich čtenářů doporučujeme. Každý katolík mějž doma katolický kalendář, každý katolík doporučuj naše kalendáře sousedům, přátelům a vůbec známým, aby vešly v nejširší známosť.

Moravan. Kalendář na přestupný rok 1896. Ročník 45. Uspořádal P. Kristin Lux O. S. B. Tiskem a nákladem knihtiskárny benediktinské v Brně. (Sklad v Brně, Dominikánská ulice č. 4.) Cena 45 kr. »Moravan« má hojně zajímavého, lidového materialu. Zábava, poučení a náboženské a světské ušlechtilé vzdělání tvoří bohatý jeho obsah. Titulní krásný obraz: Vězně vysvobozovati doprovází zvláštní článek, jenž jest doložen dojemnými příklady. Sedm pramenů věčné spásy, cyklus obrazů od Boh. Brodského, zvláště Svátosť oltářní, mocně se dotýká lidského srdce. Bohumil Brodský vstupuje těmito články ve šlépěje našeho slov. Fr. Pravdy, a to velice šťastně. Kalendář oslavuje zvláštními články tři jubilea: 700leté sv. Antonína Paduanského, 100leté narozeniny Pavla Jos. Šafaříka (prof. Fr. Rypáček) a kněžské druhotiny Beneše M. Kuldy (farář Jan Halouzka) a vzpomíná života hlubokého učence, botanika a archeologa, Ondřeje Kmeta, faráře v Prenčově na Slovensku, a zemřelého hraběte Belcrediho. Klidný, věcný a poučný jest článek: Přátelé dělnictva, jenž potírá cíle socialní demokracie a hájí zásady křesťanských socialistův. O této věci mluví denní tisk den co den, a proto jest to záslužné, i širokým masám tyto cíle a zásady vysvětlovati. Mezi různými poučnými články, jako jsou »Rožnov pod Radhoštěm« (Čeněk Kramoliš), »Ze života pro život« (Jan Funtíček), Kapitola o bytech (MDr. Jos. Worel) a jiné a jiné, uveřejnili zde zábavné práce sl. Boh. Grossmannová-Brodská, Karel Křen, Alois Dostál a Juho Reijonen (přeložil O. S. Vetti). Celkem jest »Moravan« kalendář zdařilý, a proto jej doporučujeme všeobecné přízni. Některé žerty na konci dobře mohly býti vynechány.

Tomáš Škrdle.

Kalendář Národní Politiky. Tento kalendář má též kalendarium pravoslavných a evangelíků. Toho se u nás úzkostlivě dbá, ač z těchto málo kdo, z oněch jistě nikdo kalendář nekoupí. Známo, že evangelíci jsou svi, o nás katolících se to říci nemůže. Na poznámky domácí je tu místa málo, u jednotlivých měsíců není pro zápisky vůbec místa žádného. Obrázků je hojně, z drobných vtipů mnohý tuze starý známý na nás se dívá, někde drobný vtip není vtipem a illustrace k němu též není vtipnou. V povídce »Kajicníkův statek« chválíme naskrze mravní tendenci, jen zpověď kajicníkova nesprávně je líčena. Pater Alojs nesdělil by manželce Jarošově to, co mu Rozvoda ve sv. zpovědi svěřil! Spíše byl by Rozvodovi radil, aby jí to před sv. zpovědí sdělil sám. Zpovědník nevyzradí zpověď a nežádá »snažně jménem zesnulého, abyste nikdy ani slovem o tom se nezmínila, co jsem vám tuto pověděl«, »abyste zachovala v nejpřísnější tajnosti vše, co se tuto dělo« atd. Tak zpovědník nejedná. On, jak kolikráte přečetnými příklady stvrzeno, mlčí, i když se mu vyhrožuje, slibuje, neb i když proto trpí. Jinak je povídka ušlechtilá a této nesprávnosti mohl se spisovatel snadně vyhnouti. Potkáváme se napořád s úkazem, že spisovatelé kněze katolické

a působení jejich neznají. »Dobrodružství čtyráku« je humoreska psaná dle známé vyšlapané cestičky; episodku o fiakristovi a nevěrné ženě četli jsme již kdesi. »Šmaragdové srdce« je romantický příběh nalezenky a matky její. »Pytlák«, vesnická historie, nejspíše dle pravdy a skutečnosti líčená. »Milostné dopisy« dobře mohly býti vynechány a něčím lepším nahrazeny. Celkem je povídek v kalendáři málo; drobné vtipy a obrázky zaujaly — a namnoze zbytečně — příliš mnoho místa, jež mohlo plodnějším a prospěšnějším věcem věnováno býti. Ve stati o národopisné výstavě pominut národopisný palác a ovšem i církevní oddělení; ve článku »K řešení otázky chudinské« není ani zmínky o charitě křesťansko-katolické, z církve vyrostlé. Drobnosti »Budoucnosť země« a »Stáří země« obsahují bezcenné fantastické domněnky a výpočty. Kdyby kalendář, jak již jsme řekli, pěstoval méně drobný vtip a k němu illustrace, namnoze plané, a uveřejnil více povídek psaných v duchu lidu a pro lid, více by se zamlouval a více byl by hoden doporučení. Kalendář je kniha eminentně lidová, a se stanoviska toho musí se posuzovati. V salonech a u bohačů jej nenajdeme, spíše v chudých domech a chatách našich městeček a vesnic. Tím by se měl každý vydavatel kalendáře říditi. Josef Flekáček.

Vilímkův kalendář Malého čtenáře. Nevíme, mnoho-li žáků středních škol kalendářík tento kupuje; ale mezi žactvem škol obecných rozšířen je hodně. Má-li hověti oběma, myslíme, že by měl býti přiměřeněji co do obsahu upraven. Některé věci jsou nepřístupné, neb nesnadno přístupné mládeži nedospělé, na př. »Pohled na hvězdnatou oblohu«, »Pavel Josef Šafařík«, »Návod k zařízení malého musea«; také článek o národopisné výstavě je pro dospělé; hádanky, koníčky, rebusy atd. většinou jsou pro dospělé; rubrika, v níž čteme rozvrhy úkolů řeckých, latinských a francouzských, svědčí také o tom, že kalendářík méně určen je mládeži škol obecných. Co je tu pro útlejší mládež, toho je velmi málo. Pohádka »Čínský obr« mohla býti nahrazena nějakou původní povídkou historickou, ta by se lépe zamlouvala. Není dobře, když jednomu a témuž obrázku často různý text se podkládá. (Tatínkův obrázek.) Tento obrázek putuje z jedné sbírky do druhé a je již velmi znám. V seznamu »výborných knih pro mládež« upozorňuje se mládež lákavě i na mnohou četbu indianskou, proti níž se právem nyní tolik píše a bojuje. Neradi zde taková oznámení vidíme a veřejně se přiznáváme, že před přílišnou četbou podobných knih děti důtklivě varujeme. V zápisníku provázeném výňatky ze spisovatelů našich rádi poznáváme snahu podati mládeži cenné výroky z děl zasloužilých spisovatelů doby starší (Vinařický, Štulc, Jablonský atd.) Takové výňatky mají však jen tenkráte význam, kde obsahují obecnou pravdu mravoučnou; kde tomu tak není, míjí se výňatek svým účelem a stává se nesrozumitelným, ba mnohdy i zcela protiví se cíli, jehož pořadatel dosíci mínil. Uvádíme z kalendáře; »Kde je Čech, tam lev; kde Češka — zpěv.« »Kdybych neměl drahé vlasti, vrhnul bych se do propasti.« Toť přece plané rýmování. »Ať se každý rovným právům těší, ten, kdo svatý jest, i ten, kdo hřeší!« Toť věru přepodivná mravouka! »Vězte, že jen světla bleskavé meče vydobudou věčnou slávu vám« atd. Výběr výňatků těchto má býti naprosto pečlivý. — Má-li kalendář býti mládeži opravdu s prospěchem, nechť upraví se vydání dvoje: pro žáky dospělejší a pro méně dospělé. Tím kalendář na ceně jen získá a rádi jej všude doporučíme, bude-li provanut více duchem katolickým, neb jsme přesvědčeni, že mládež židovská nebo evangelická ho nekupuje. Josef Flekáček.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. V den Svých Jmenin přijal sv. Otec ve Své soukromé bibliotéce kardinály, Římskou šlechtu a předsedy různých akademií a katolických spolků, Sv. Otec vlídně vyslyšel blahopřání, laskavě odvětil k němu a hned potom se zmínil o nastávajících slavnostech dne 20. září. Vyslovil pevnou naději, že katolíci se nesúčastní slavností, jež jsou »smutečními dny pro Církev« (un lutto per la Chiesa) a zároveň že doufá, že nižádný katolík v těchto dnech nezavdá příčinu k nějaké provokaci. Krátce před tím přijal sv. Otec dvě veliké družiny poutníků z Ameriky. Prvá, 75 osob, byla dříve v Lourdech, pak v Loretě a posléze v Římě; druhá, o 150 osobách, byli Američtí turisté po Italii roz-

troušení a ti sešli se za účelem slyšení u sv. Otce v Římě. Vůdci jejich byli manželé Throopovi z Brooklynu. Paní Throopová je katolička, manžel její nedávno ku katolictví přestoupil, a to, jak paní Throopová je přesvědčena, zřejmým působením Božím. Loni byla horlivá tato katolička u sv. Otce a prosila Jej, aby se modlil za obrácení jejího muže; neuplynul ani rok a Throop přijat v Lourdech v lůno Církve Kristovy. Sv. Otec po mši sv. přijal Američany a po Svém způsobu se s nimi bavil. Když již odcházel, přistoupil k němu rychle P. Gailliat, účastník pouti, a prosil Jej, aby daroval poutníkům voskovice z oltáře, že jimi ozdobí oltář v Novém Yorku, a tak budou katolíkům Novoyorkským hořeti tytéž svíce, které plály na oltáři při mši sv. Otce. Papež vyslechl s úsměvem žádosť P. Gailliata a přivolil. V sále Klementském udělil sekretář sv. Otce, Msgr. Merry de Val, každému poutníku malou stříbrnou medailii, dar Lva XIII. na památku poutníkům. V katolických kruzích italských tušilo se dávno, že po stkvělých slavnostech a manifestacích katolíků celého světa u příležitosti jubilea sv. Otce chystá strana liberální a zednářská slavnosť svou jako na odvetu; tušení toto nemělo žádné již pochybnosti, když letos v máji polovice všech voličů — a to byli katolíci — zcela zdržela se voleb do parlamentu, zatím však všude katolíci volili do městských rad a zastupitelstev, tak že ve mnohých městech učinili veliký obrat. Za odvetu a na potupu papeži a katolickému světu prohlášen den 20. září za svátek národní a nařízeno oslavovati pětadvacetileté jubileum zabrání Říma. Účinek konečný bude ovšem opáčný; vzejde z toho papežství i katolicismu morální prospěch a zdvihne papežství i katolicismus. Účel zákonité oslavy dne 20. září měl býti: přesvědčiti celý svět, že celý národ italský uznává zabrání Říma za skutek dobrý, spravedlivý. Slavný plebiscit v parlamentě měl ukázati jednosvornou jednomyslnosť 508 hlasy, ale neukázal, neboť pro slavnosť samu hlasovalo něco málo přes polovici, totiž 266 proti 242 poslancům. V senátě, jenž je nad parlamentem, byla jednomyslnosť větší. Ze 115 hlasů ozvalo se proti oslavě pouze 28 členů. Hlasování zahájil stařičký president senatu slavným tvrzením, »že papež není na nižádném místě na světě tak svobodným jako v Italii,« a že »triumfy papežství a dnešní jeho moc jsou následky zákonů italských, jež je chrání,« a proto hlasoval senat, aby se slavnosť prohlásila zákonitou; slavnosť, jež konati se měla před očima papeže, aby hlásala jeho svobodu a moc. K tomu bylo třeba dvou věcí: peněz a nadšení. Zvolena komise, aby organisovala veřejné sbírky; ty však dopadly velice žalostně. I liberální listy zůstaly k vyzvání komise naprosto chladnými a mnohé (ku př. »Provincia«) prohlásily, »že v těch pětadvaceti letech jsme nepokročili ku předu, nýbrž nazpět,« »že je to umělé vynucování a pozlátkové vlastenectví« (un patriotismo d'orpello). Celý finanční náklad tedy uvalen na bedra vládě. Římu samému docela chybělo nadšení; bylo třeba pozvati Italii ostatní, a to, aby se ono nadšení vzbudilo, slovem: »Buď se súčastníte slavnosti, nebo budete rozpuštěni.«

Prozíraví mužové věděli, že slavnosť bude po většině míti ráz retorický, t. j. že se bude mluviti, mnoho mluviti, s celým přívalem nejnemožnějších frází. Že se nemýlili, dokázáno ihned výroky některých poslanců a senatorů, jež zasluhují býti komentovány. Mazza nazval den 20. září »datum ne italské, ale světové.« Ondřej Costa: »datum pamětihodné pro celý vzdělaný svět.« Nussi jej definoval: »Veliké pomstění lidské myšlénky,« Bezenini »znovuzískání svobodného myšlení,« de Lenna jen litoval, »že nebyl z města dosud vyhnán nepřítel, jenž byl dne 20. září sesazen,« jakož vůbec papež nepojmenován jinak než »nepřítel« a zabrání Říma »osvobození z theokratického otroctví.«

V obecních zastupitelstvech rokovalo se o súčastnění se slavností a tu — pravíme to s velikým dostiučiněním — byla v přemnohých městech učiněna snesení jen zcela malou většinou. Někde sedm, někde čtyři, někde pouze jeden člen rady nebo zastupitelstva důrazně protestoval proti těmto usnesením. Zde nesmí se počítati sedm, čtyři nebo jedna osoba, nýbrž onen veliký počet katolíků, kteří za těmito neohroženými členy městských rad stojí, a jež tito zastupují; zmužilosť a neohroženosť těchto zástupců, v době duševního i hmotného boykotu každého, kdo proti slavnostem se vyslovil, zasluhuje veřejné pochvaly a uznání. Mohutné hlasy protestů zněly z Italie. Sv. Otec nazval slavnosti »smutkem pro Církev,« protestovali biskupové, vyzývajíce věřící, aby v oněch dnech zvláště dávali na jevo sv. Otci svou lásku; zmužile ozývaly se menšiny v městských radách a zastupitelstvech, protestovaly četné katolické akademie, ústavy a školy; zvláště celá severní Italie ozvala se důrazně. Neapolské studentstvo dalo Římskému komitétu stkvělou odpověď odmítavou k jeho pozvání. Největší město v Italii, Neapol, ve slavnostech Římských vůbec zastoupeno nebylo. Purkmistr Neapolský, vévoda di Guardia, vyjádřil se v městské radě k učiněnému dotazu

takto: »Neapol, jež dala tolik důkazů svého vlastenectví a tolik oběti Italii přinesla, nepotřebuje, aby posýlala jinam (slovo »jinam« je tu velmi charakteristické) své zástupce, aby dokázala své vlastenectví.« Padovský advokát Alexandr Stoppato poslal jménem městské rady v Padově slavnostnímu komitétu rázný protest, v němž mezi jiným praví: »Kdo chce, aby naše vlasť Italie byla v pravdě sjednocená, neodvislá a veliká, nechť ze všech sil se přičiní, aby učiněna byla přítrž truchlivému poměru mezi Církví a státem.«

Slavnosti konaly se za velmi slabého účastenství Italie kromě Říma; dostaviloť se sotva 5%, tedy dvacátý díl starostů a zastupitelstev, a lid, jenž na ulici provolával a v průvodu kráčel, sestával ohromnou většinou z republikánů, zednářů, krajních stran a irredenty. Řeč Crispiho, v níž o sv. Otci pravil, že jedině Bohu jest podřízen, byla téměř všemi listy velmi nepříznivě posuzována, zvláště nešťastné bylo místo, kde dokazoval, že »papež Římský, pozbyv světské moci, získal před celým světem, protože se stal — neodvislým; (!) důkazy ty ovšem byly pouhé táborové fráse; skutečnosť, stav sv. Otce a poměry v Římě, dávají k tomu nejlepší odpověď. Hrobka krále Viktora Emanuela v Pantheonu pokryta byla věnci, jež kladli venkovští spolkové, a na Janikulu odhalen pomník Garibaldiho; potom hrnul se lid ku Porta Pia, kudy 20. září 1870. generál Cadorna s italským vojskem beze všeho boje do Věčného Města vešel. Tam postaven mramorový jehlanec a odhalen nápis na bráně. Uvádíme jej pro jeho zvláštnosť doslovně: Tyto hradby — zbrocené krví synů — jež starobylé město — střed a hlava vlasti vykoupené — znovu pomstily — Italie šťastně posvěcuje — po pěti pětiletích — od doby, kdy svoboda myšlénky — a autorita víry — pod rovnoprávnými zákony v Římě spolu žijí — 20. září MDCCCXCV. — Nápis ten hlásá věru něco z brusu nového! »Svoboda myšlénky a autorita víry, jež žijí spolu v Římě pod rovnoprávnými zákony,« je takové monstrum odporu, že věru samo pomník zasluhuje! Pak též odhalen pomník Marku Minghettimu, někdejšímu papežskému ministru veřejných prací, jenž r. 1859. přešel k zednářům a dvakráte byl ministerským předsedou. Že o hudby, hostiny, osvětlení atd. nebyla nouze, netřeba podotýkati. Slavnosti skončily dne 23. září přehlídkou veteránů z r. 1848—1871., vojínů, kteří ve všech bitvách podlehli našemu slavnému Radeckému, a kteří od vítězného arcivévody Albrechta, nehynoucí paměti, na hlavu poraženi byli. Však to též podotkly přemnohé listy a přidávaly, že scházela mezi veterány první choť Crispiho, dosud živá, již Crispi opustil, a která v mužském přestrojení mezi »tisícem Marsalských« pod Garibaldim bojovala.

A co činil vznešený kmet Vatikánský, sv. Otec Lev XIII., Náměstek Kristův, když do slavných a tichých komnat Vatikánu zaznívalo hřmění děl, volání lidu, hluk hudby a zářil odlesk světel z Viminálu od Porty Pia a z blízkého Janikula od pomníku Garibaldiho? Co dělo se v srdcí nepřemoženého a nepřemožitelného kmeta ve dnech »smutku Církve«? Ve čtvrti Leoninské panoval obvyklý život; Vatikán a jeho okolí měly každodenní své vzezření. Bylo počasí velmi příznivé, a sv. Otec klidně procházel se ve dne ve Svých zahradách. Když však přiblížil se večer, Lev XIII. šel ulehčiti zarmoucenému srdci svému do světoslavné basiliky Svatopetrské; zde klečel při zavřených dveřích před hrobem sv. apoštolů Petra a Pavla, zde, pohřížen v nejhlubší pobožnosť, vyléval Bohu duši svou, zde modlil se za nepřátely své a za svobodu a vyvýšení svaté matky Církve . . . V trpkých hodinách smutku jejího věrní synové její s láskou hlásili se k Otci svému. Ve dnech 20—23. září dostal sv. Otec 2500 telegramů, dopisů, adres soustrasti, věrné lásky a oddanosti a více než půl milionu franků Petrského haléře, jehož, jak povědomo, Lev XIII. k zakládání velikolepých podniků, kolejí, ústavů atd. a ku podpoře věd a umění užívá. Z četných darů zmíníme se o světových hodinách, jež Mu poslal probošt Ambrož Colzani z diecése Milánské. Je to práce vzácné a stkvostné umělecké ceny. Mají podobu polokoulí zemských a ukazují důmyslným mechanismem veškeré rozdíly časové všech důležitých míst na světě. Na nich čte se nápis: Leoni XIII. Pontifici Maximo — Scientiae et Bonarum Artium — Summo et Sapientissimo — altori — pro reverentia et cultu — nec non — pro addicti animi testimonio — Sacerdos Ambrosius Colzani — Casorati Primi — ex Mediolanensi Dioecesi Pagi — Praepositus Parochus — sui consilii et studii — primum Conatum et effectum — humiliter offert. — O daru a slyšení žurnalistů Turinských zmíníme se v příštím čísle v dalším referátu.

Dozněl šumot slavností Římských a z hluku jejich daleko v svět září vznešená postava papeže Lva XIII. Slavnosti měly býti Jemu na úkor, ale nebyly s to, aby se dotkly velebné Jeho osoby. Kdo jest Lev XIII.? Přemožený? Nikoliv! Je dědic a nástupce jiného papeže, nikoliv přemoženého. Lev XIII. pře-

možen není, On přemožen býti nemůže. Je vznešená hlava Církve katolické, sv. Otec milionů a milionů věřících po celé zeměkouli, je papež, Jehož ctnosti, Jehož moudrosť, Jehož zásluhy obestřely Jej slávou, jíž stkví se do všech končin světa Jeho tiára; je to náš Lev XIII., Jemuž knížata, králové, císařové, presidenti republik vzdali hold nejvřelejší, Jehož vynikající nekatolíci velebí s nadšením, Jehož docházejí denně tisícerá osvědčení lásky, úcty a věrnosti.

S tím povzneseným vědomím zapomínáme hluku slavností Římských a voláme s nadšením: Bůh zachovej sv. Otce Lva XIII.! Ať žije dlouhá leta Církvi ku blahu a slávě!

Potulky výstavou. Prvá řada básní Oty Haněla. Je to malá knížka básniček celkem málo významných. Zmiňujeme se o ní pouze proto, abychom poukázali na urážku, jíž se tu katolickému kněžstvu dostává. Básník na str. 13 píše:

Vše je tu naše, — jen jedno schází: (na výstavě)
to český kněz, jak Bratří mívali je,
jenž pro lid žil, by s ním tu bídu cítil,
v níž český sedlák ujařmený žije;

Jenž byl by otcem, s lidem svým se bratřil,
ne se šlechtici, co lid dřou a bijí,
za práva lidu s pány utkával se
a nemyslil si, že to blasfemií.

V době, kdy katolické kněžstvo založilo čtyři dělnické noviny, a kdy pátý kněz řídí hospodářský list, v době, kdy kněz Dr. Horský jezdí z místa na místo, aby se ujímal práv lidu, napíše básník, že máme za blasfemii utkávati se za práva lidu. Už jsme to řekli při »Písních otroka« v XI. roč. »Vlasti« na str. 1172 a zde to opakujeme: jakmile se některý spisovatel dotkne katolických věcí, vyznívá z jeho hlavy: ignorantia crassa. Nic našeho nečtou, nic o nás neví, nejprostší pravdy náboženské jsou jim neznámy a přece se při tom do všeho našeho pletou.

Pane básníku, který šlechtic bije lid, kde který sedlák jest ujařmený? Co to mluvíte, když to není pravda! Praví se právem, že je národopisná výstava dílem lidu; tohoto díla účastnili se bohoslovci a kněží způsobem vynikajícím. Výstava je navštěvována každodenně velikým počtem katol. duchovních, to ví každý, kdo do výstavy chodí. Na výstavišti mohli jsme sledovati kněze katolické od nejvyšších hodnostářů do nejmenších; my sami ve »Vl.« jsme více než 1100 spolkových vstupenek prodali. Nový to důkaz, jak kněz nejde s lidem, proň necítí — jak »není náš«. — Mohli bychom probrati také stránku 11 a 10, ale všecko je tu tak malé ceny, že to nestojí za to, takové naivnosti vyvraceti.

Niva a trest smrti. V seš. 12. r. 1894. přináší Niva článek páně Roháčkův o trestu smrti. Jest to práce dosti střízlivá, má-li zřetel na nivu, z níž vyrůstá. Právě proto, že je článek dosti střízlivý, mám za svou povinnosť, poukázati na dvě hrubé nepravdy a ponechati pisateli, aby doznal veřejně svůj omyl. Obě nepravdy jsou na str. 187. na jedné stránce, každá v jednom sloupci. První zní: — Ordalie, třeba kruté zřízení původu církevního, taktéž prý mnohého nevinného od smrti zachránily. — Nazval jsem tuto větu mírně — nepravdou. Dokazovati, že ordalie nejsou původu církevního, mělo by býti každému dnes již věcí zbytečnou. Skoro všichni národové měli a dosud mají před svým obrácením obyčej různých očist. Hojnosti dokladů uvádí Grimm, (Deutsche Rechtsalterth. 3. Ausg. 1881. str. 859 n. 933 n.) taktéž Pfalz ve spisu Die Germanischen Ordalien, Leipzig 1865., str. 21. Komu by tito nestačili, tomu uvádíme Tacita (Germania c. 10.), kde jest již zmínka o ordaliích u pohanských Němců. O našich předcích dokazoval Rukopis, že jim nebyly ordalie neznámy. Nyní však jisté straně není Rukopis pro důkaz dosti autoritou, proto jest na nich dokázati, že ordalie byly předkům našim po pokřestění známy. Kdo tvrdí, má též dokazovati! Několik těchto řádků není pojednáním o ordaliích, proto třeba se uskrovniti. Jak soudila Církev o ordaliích, dokazují akta papežů: Mikuláše I. (ann. 867. c. 22. CII. q. 5), Štěpána VI. (c. 886. c. 20), Alexandra II. (c. 1070. c. 7) a pozdějších. Církev přetvořovala mravy obrácených národů pomalu, jak sám p. spisovatel doznává: Nejméně trestati zločiny církev nařizovala při národech, kteří nedávno přijali víru křesťanskou.« Zde souhlasíme s p. autorem. Poměry nedají se lámati přes koleno. Mocný vladař longobardský Luitprand vyznává: »Incerti sumus de judicio Dei, et multos

audivimus per pugnam sine justitia causam suam perdere. Sed propter consuetudinem gentis nostrae Longobardorum legem impiam veterare non possumus. Walter Corp. Jur. Germ. I. 807.

Že v Čechách arcibiskup Pražský císaře Karla k zrušení ordalií přiměl, to snad p. spisovatel ví, ale zmínku o tom nečiní. Tomek praví v dějinách str. 131: »Přičiněním arcibiskupa Arnošta zrušeny jsou jmenovitě tak zvané soudy boží, totiž rozsuzování vodou a železem, jakožto *zvyky* pověrčivé a *pohanské*.« Jest na panu Dru. Roháčkovi dokázati pravdu svého tvrzení, kteréž jsme nazvali nepravdou. Uvedené snad dostačí.

Druhá nepravda jest v pravém sloupci: »S druhé strany církev bojovala i proti tajným zločincům zařízením zpovědi; tak církevní tresty zasáhly mnohdy toho, o němž soud církevní ničeho nevěděl.« Mírně pravím, nazývám toto tvrzení nepravdou. Důkazu jsem v článku páně autorově neshledal, ač bych velmi rád jej slyšel. Píše-li takto Sofie Podlipská v románu, není to žádnou její předností, ale ve článku vědecky založeném — jak se to má nazvati? Pomíjím všech dokladů, jichž má každý poněkud uvědomělý katolík celý stoh pohromadě, a poukazuji aspoň k populární dogmatice Jirsíkově, kdež jest nejmenší část pro lid obsažena. A mimo řady citátů ze spisovatelů všech dob odkazuji pana spisovatele k faktu, že katakomby křesťanské v chodbách svých chovají zbytky zpovědnic. Proč byly v katakombách?

Přihlížíme-li k spoustě předsudků, v nichž se odchovává celá naše intelligence, nazýváme článek dosti střízlivým. Poněvadž článek jest střízlivý, očekáváme, že pan spisovatel buď tvrzení své dokáže, nebo mužně a otevřeně dozná, že se unáhlil, nebo že užil pramenů nespolehlivých a překroucených. Chceme-li pravdě sloužiti, nesmíme se báti pohlédnouti jí ve tvář.

My katolíci se nebojíme uznati chyby osob v Církvi nejpřednějších, již proto ne, že i Písmo sv. chyby nejprvnějších osob zřejmě vyznává, a náš Lev XIII. přímo k tomu vybízí. Jest však velký rozdíl, jak se to děje.

Řádky tyto by rostly, kdybychom dále věc probírali. Dostačí vyznačiti dvě fakta a požádati buď o důkaz neb o doznání, že použito pramenů chybných; třetí věci se ani zdaleka domýšleti nechceme. Fr. Vaněček.

»Katolické Noviny« jsou jediným listem českým v Prusku. Vycházejí v Ratiboři a hájí statečně zájmy české. Tiskne se jich pouze 500 čísel, nepatrný to počet; ročně se předplácejí 4 marky, tedy tak málo, že by je mnohý i u nás mohl odebírati. Čechové v Prusku jsou úplně opuštěni a zanedbáni, ač bychom se měli starati, aby tento zbytek bývalého obyvatelstva českého byl zachován. Nesmíme zapomínati, že i větev náleží ke stromu, a že strom bez větví si mysliti je velmi nesnadno, nemožno však stromu bez větví prospívati. Dle pruského úředního sčítání žije v Prusku 20.000 Čechů a 40.000 »Moravců«, tedy 60.000 našich soukmenovců. Čechové žijí v kraji ratibořském, hlubčickém a kladském. Ve skutečnosti jest tam Čechů ovšem mnohem více. Co se týče významu Moravců, podotýkáme, že se tak sice oni obyvatelé sami nazývají, ale že vláda separatismus takový sama podporuje, jak tomu bylo svého času i na Moravě. Škol českých naši soukmenovci v Prusku nemají; proto s bolným citem pohlížíme na jejich budoucnosť. —lek.

Literární zprávy z Bosny. Nada. První velký illustrovaný časopis bosenský, který se zřetelem ku zvláštním národnostním poměrům země vychází dvojím písmem, (latinkou a cyrilicí) dokončil prvé půlletí. Pokud jsme sledovali číslo za číslem, můžeme směle tvrditi, že bilance listu tohoto po stránce literární i umělecké jest dosti příznivá. Redakce snaží se horlivě, aby vypěstila kruh literárních přispěvatelů z oblasti bosenško-hercegovské. Mnoho beletristických příspěvků vyšlo z péra domorodých spisovatelů, proto nelze bráti přísné měřítko; jsou to teprve počátkové tvorby literární. Každé číslo »Nady« vychází dvakráte za měsíc, ozdobeno je bohatě zdařilými vyobrazeními; mezi illustratory čteme přečasto jména našich krajanů: Liebschera, Kuby, Mrkvičky, Dvořáka atd. Také výběr illustrací, aby různé, dosud nepoznané přírodní malebnosti Bosny, Hercegoviny a j. zemí balkánských byly zobrazeny, poznány a v širším obecenstvu oceněny, lze jen upřímně pochváliti. »Nada« přináší skoro v každém čísle obšírné a pečlivě psané zprávy o literárním a uměleckém ruchu naší vlasti. Redaktorem »Nady« je vladní rada Kosta Hörmann, ředitel zemského musea v Sarajevu. List je pro začátek hmotně podporován zemskou vládou. Předplatné činí 6 zl. za rok, a každý odběratel obdrží ročně čtyři vkusné, světlotiskem provedené přílohy zdarma.

Fra Grge Martić. Stařičký tento bosenský básník,[1]) toho času prvý epik v literatuře chorvatské, vydal opět nové dílo, jež obsahuje některé nové plody a mnohé upravené starší básně. »Posvetnici« zove se nová sbírka básní, zabývající se pouze látkou náboženskou, zpracovanou všemi přednostmi lyry Martićovy. Obsah knihy je: 1. »spomenica pri zlatnoj misi,« 2. »posveta u slavu pedesetgodišnjice biskupovanja Svetoga Oca Pape Lava XIII.«, 3. »pjesničke kitice sv. Frane asiskoga«, 4. »obračenici sv. Frane asiskoga«, 5. »Jakovina Todski«, 6. »Sveti Antun Padovanski, čudesnik«.

Tugomir Hrvat-Bošnjak. Pod tímto pseudonymem vydal mladý domorodý básník Alaupović, supl. profesor vyš. gymnasia Sarajevského, obšírnější epickou báseň »Nesudjenica« (žena, která není přisouzena osudem). Alaupović, rodem z Travnika v Bosně, vystupoval již v dřívějších letech se zdarem s různými drobnými pokusy lyrickými. V této první epické písni napodobí zdařile známý směr národního eposu jihoslovanského a dosti poutavě líčí nynější život bosenských venkovanů všech vyznání; děj básně je tím ovšem plasticky značně oživen. Konec zpěvu vyznívá voláním básníka ku všem rodákům různé víry, aby zapomenuli starých bojů a náboženské nevraživosti a spojili se jako synové jedné matky ku společné práci: povznesení vlasti.

Katolický list řecký v Athenách. Jak v zemích katolických, tak zvláště převahou nekatolických nastává v poslední době utěšený ruch katolický. Anglie a Německo v té příčině vykazují úspěchy velkolepé a utěšené pro každého upřímného katolíka. Anglické listy katolické vyznačují se svou originalností a individualností, německé svou rozvětveností a rozšířeností. Řecko, jež sv. Pavlem obráceno bylo na křesťanství ve svých hlavních obcích, stalo se nevěrným učení katolickému neblahým rozkolem. Zbytky katolíků však tam zůstaly a vyznamenávají se houževnatostí a vytrvalostí u víře, ačkoli jest jim trpěti dosti příkoří od obyvatelstva schismatického. Dosud neměli společného orgánu, kde by nabývali potřebných vědomostí, a který by hájil tohoto nepatrného stáda. Teprve v nejnovější době založili upřímní katolíci řečtí vlastní list, jenž nazván »Harmonia«. V čele tohoto důležitého podniku jsou vážení mužové, a vrchní redakce byla svěřena vynikajícímu katolickému učenci, tak že o zdaru časopisu toho nelze pochybovati. —lek.

Úspěchy venkovského tisku katolického v Horní Italii. Hlavním sídlem hnutí katolického v Horní Italii je Bergamo, jak zvláště lze souditi z opětných velkolepých výsledků katolíků při volbách administrativních. Úspěchy tyto lze zcela dobře přičítati z velké části tamějšímu katolickému tisku a životu spolkovému, kterýž je tam v nejlepším květu. V Bergamu, jakož i v kraji tom vycházejí čtyři katolické listy: »Ecco di Bergamo«, »Campanone«, z nichž každý má 12.000 odběratelů, dále »L'Operaio Cristiano« skoro s 8000 odběrateli, »Resegone di Lecco« s 5000 odběrateli. »L'Operaio« je týdenníkem pro katolické mužské spolky dělnické. V počet odběratelstva nejsou čítáni čtenáři, takže lze přibližně udati počet čtenářstva pětkrát tolik, co jest odběratelstva. Téměř každá katolická rodina předplácí katolický list, a insertní část listů těchto jest vždy přeplněna — pravé to eldorado katolické publicistiky. — Kde pak jsou naši katolíci čeští! Ti si odbírají lecjaký liberální plátek, který jest redigován často nedoukem, a čtou nadávky na svou víru beze všeho rozhorlení. Katolíci čeští, nedivte se pak, že nepřátelé víry vaší vám přerůstají přes hlavy. Vezměme si příklad z lidu bergamského. —lek.

Farářovo zpropitné. P. Hattler S. J. uvádí ve svém spise »Edelsteine für die Himmelskrone« str. 135. tuto zajímavou zprávu: Měl jsem o Všech Svatých kázání v M. Tam jsem viděl u pana faráře množství katolických kalendářů. »Pro Pána, co pak děláte s celou hromadou kalendářů, pane faráři?« »To je zcela pochopitelné,« odpověděl, »abych je mohl dávati místo zpropitného, které se obyčejně propije. Konám tím 1. dobrý skutek, neboť čistý výnos mnohých takových kalendářů je věnován zbožnému účelu; 2. pro obdarované má kalendář často více ceny, a je to věc trvalá; 3. získá tím celá rodina, a to v mnohé příčině, a 4. nejsou drahé, neboť koupím-li více exemplářů, dostanu obyčejně slušný nádavek. Tak dávám po kalendáři ministrantům, nejhodnějším žákům a žáčkám,

[1]) Životopis jeho přinesli jsme v letošní »Vlasti« v čísle březnovém. Poznámka red.

dítkám a služebným, přinesou-li mi něco, a dobrodincům mého kostela.« — Praxi tuto zajisté lze jen chváliti a doporučiti, pomohlo by se tak odbytu našich katolických kalendářů, které mají často velkou cenu pro každého upřímného katolíka. Tím zároveň se aspoň částečně omezí rozšíření kalendářů naší drahé víře nepřátelských. —lek.

ÚMRTÍ.

Martin Nedić. Koncem května t. r. rozžehnal se se světem i vlastí v Tolise u Brčky na Posavině velice zasloužilý národní boseňský básník Martin Nedić. Byl to kmet 85letý. Narodil se ve vsi Tolise 1. dubna 1810 a po doporučení kněze Beniće přijat byl do františkánského kláštera v Sutjesce r. 1825., kde osvojil si počátky vzdělání. R. 1827. poslal jej klášter na další studia do Uher, a v r. 1833. byl vysvěcen. Potom oddal se studiu orientalních jazyků. Po třech letech přišel zpět do Sutjesky jako profesor nižšího gymnasia františkánského a našel v klášterní knihovně rodokmeny i erby bosenských a srbských králů. V zájmu řádu františkánského konal pak s úspěchem mnohé cesty do Cařihradu a Vídně. O vzdělání lidu získal si nehynoucích zásluh založením mnoha národních škol. Když se stal v r. 1854. Šunić biskupem za Bosnu, jmenován Nedić provinciálem. Na hojných cestách po zemi sbíral materiál pro své »Starožitnosti boseňské«, které v r. 1857. vyšly tiskem. Za své zásluhy vyznamenán sultánem Abdul Azizem 1864. řádem zlaté medžidije a r. 1876. řádem veliké Osmanie na zlatém řetězu.

Nedić byl velmi plodný národní básník. Písně jeho nesou se lehkým slohem a v dřívějších letech byly lidem velice oblíbeny. Mnohé z nich, jimž za podnět sloužily lidové zkazky nebo různé pověsti, mají i historickou důležitosť. Z mnoha prací jeho nejvíce vryla se v paměť lidu bosenského báseň: »Vtrhnutí císařského vojska do Bosny,» kteráž do dnes po celé zemi doslovně je známa. Dějiny bosenské literatury klásti budou jméno Nedićovo podle Suniće, Jukiće, Marjanoviće i Martiće.

Zpráva knihovní komise, zřízené ve družstvu Vlasť.

Přečtené knihy.

Seznam knih, které do katolických knihoven se hodí.

IV. Výkaz knih rozličným čtenářům se hodících.

Bystručtí a Polučtí. Naps. J. Ehrenberger. V Hlasech katol. spolku tisk. Hodí se rolníkům.

Flora. Naps. Sofie Podlipská. Nákl. Fr. Popelka v Jaroměři. Hodí se spiritistům.

Kompas pro mladého dělníka. Vyd. knihtisk. Benediktinů v Brně. Hodí se dělníkům.

Lenka z pohodny. Naps. Jos. Souhrada. V Hlasech katol. spol. tisk. 1879. Hodí se venkov. lidu.

Lhota dvořácká — Lhotou žebračí. Naps. Jos. Ehrenberger. Hlasy katol. spolku tiskov. 1880. Hodí se rolníkům.

Pro nevěstu. Naps. Al. Dostál. Nakl. Ed. Beaufort v Praze 1892. Hodí se řemeslníkům.

Strážcové na Velíze. Naps. Al. Dostál. V zábavách večer. 1891. Hodí se venkovanům.

Štěstí na vsi. Naps. J. A. Lukaševski, př. V. Pakosta. V záb. večer. 1892. Hodí se venkovanům a řemeslníkům.

Třtina na větru. Naps. V. Pakosta. V hlas. katol. spolku tisk. 1881. č. 4. Hodí se rolníkům.

Tmáři a osvětáři. Naps. týž. V knihtis. Cyr. Meth. 1881. Hodí se venkovanům.

V sousedství. Naps. týž. Hodí se venkovanům.

Výjevy ze života flámského. Naps. Jindř. Conscience, přel. J. Lhotecký. V záb. bibl. v Brně 1891. Hodí se dospělejším čtenářkám.

Vojta, chudý čeledín. Naps. Jeremiáš Gotthelf, př. Jan Blokša. V záb. bibl. v Brně. Hodí se hospodařům i čeledi.

Věrný černoch. Naps. Marie Edgerworthová, z angl. př. K. F. Ve več. zábavách 1881. Hodí se venkovanům.

Vojta, nájemník. Naps. Jer. Gotthelf, přel. J. Blokša. V záb. bibl. v Brně 1893. Hodí se rolníkům.

Ze železnice. Naps. Jos. Souhrada. V hlas. kat. spolku tisk. r. 1872. Hodí se venkovanům.

Zlato a pozlátko. Naps. V. Pakosta. V Hlasech katol. spolku tisk. 1879. Hodí se řemeslným dělníkům.

Z mých žalářů, Naps. Silvio Pellico, př. M. Netval. Nakl. Cyr. Meth. knihtiskárny. Hodí se jinochům studujícím.

Z města a ze vsi. Naps. A. Dostál. V Dědictví sv. Janském. 1890. č. 77. Hodí se venkovanům.

Z pražských zákoutí. Naps. Ig. Hermann. Nakl. Fr. Topič. Hodí se měšťákům.

Z doby bludů. Naps. Ant. Sirůček. V záb. bibl. v Brně 1885. Hodí se smíšeným osadám.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť konal dne 26. září výborovou schůzi za přítomnosti osmi členů a vzácného hosta, faráře Jana Vychodila, konsist. rady a asesora v Želeticích na Moravě. Starosta družstva, Dr. Rud. Horský, zahájil schůzi modlitbou. Výbor uvítal s radostí rozhodnutí redaktora »Vychovatele«, Fr. Pohunka, že chce uveřejňovati ve »Vychovateli« vhodné exhorty. Po delším rokování usnesl se výbor na tom, aby se vydávaly exhorty ve »Vychovateli« již počátkem církevního roku, t. j. v prosinci t. r., jakož i aby umísťovány byly ve »Vychovateli« tak, by se mohly vyndati a tvořily o sobě čtvrt archu. První adventní cyklus exhort napíše sám starosta Dr. Rud. Horský. Na to četl starosta došlé dopisy. První byl z vikariatu Blatenského. Zní takto: »Duchovenstvo střídnictví Blatenského, diecése Budějovické, shromážděné dne 19. září t. r. na konferenci vikariátní, s uspokojením sleduje činnosť velect. Družstva Vlasť jak v odboru literárním, tak i paedagogickém a socialním, zvláště pak neúmornou horlivosť jeho předsedy, slov. sociologa dp. Dr. R. Horského, dp. redaktora Tom. Škrdleho, a neúnavného řečníka, p. Tom. Jirouška, a přeje mu na Bohu hojné požehnání k další úspěšné činnosti. Lnáře, dne 19. září. Za vikariatní konferenci: Msgr. Jos. Pekárek, bisk. vikář; P. Alois Majer, převor; ThC. Matěj Lhotský, kaplan. — Spisovatelce, jež upadla do bídy, uděluje se z fondu pro katolické spisovatele 25 zl. podpory. — Žádosti o knihovny podalo šest křesťansko-socialních spolků. Jsou to: *a)* na Moravě: v Pozořicích; *b)* v Čechách: v Sušici, v Kostelci n. Orl., v Červeném Kostelci, v Liticích a v Hronově. Všecky obdrží po 20 knihách. Výbor podělí opět čtyři křesťansko-socialní spolky knihami; každý jich dostane dvacet. O tyto knihy mohou žádati jen ty spolky, které jsou členy našeho družstva. Výbor přijímá žádosti do konce října t. r. — Na stavbu semináře v Sarajevu uděluje výbor 5 zl. podpory. — Družstvo dává Arnoštu z Pardubic, spolku katolických akademiků: »Čecha« (16 zl.), všecky své listy (8 zl. 60 kr.) a mimo to ročně 10 zl. podpory. Podpora tato se Arnoštu z Pardubic i na rok 1896. ponechává. — K návrhu redaktora »Vlasti« přestane družstvo od r. 1896. počínaje odebírati »Vereinsblatt« a »Korrespondenz-Blatt« a předplatí si »Mír« v Olomouci. Předplácí-li družstvo »Hlas« a »Večerní Noviny«, sluší se, aby v to pojat byl i »Mír«, a to tím více, že se povždy chová k družstvu přátelsky. — Při knize probošta Dra. Ant. Lenze, kterou družstvo tento rok vydá (již jsou dva archy vytisknuty), slevuje se členům, alumnům a studujícím jedna třetina ceny, jež se po vyjití knihy veřejně ohlásí. — Výbor najal nový spolkový byt za 220 zl., anyť dosavadní místnosti nestačí. — Resoluce na mimořádné valné hromadě přijaté upraví pp. jednatel Fr. Žák a Tom. Jiroušek a odešlou je světské i duchovní vrchnosti. — Na konci schůze odůvodňoval red. »Vlasti«, Tom. Škrdle, svůj návrh, aby družstvo Vlasť r. 1896. konalo, jak mu to stanovy dovolují,

veliký literární sjezd. Starosta Dr. Rud. Horský uvítal tento návrh s radostí a úplně jej schvaloval, ale navrhl, aby družstvo Vlasť pořádalo roku 1896. také *socialní kurs.* Oba návrhy vyvolaly živou debatu, i byly konečně jednohlasně přijaty, a to tak, aby se literární sjezd a socialní kurs konaly r. 1896., ale každý v jinou dobu. Oba návrhy předloží se valné hromadě k schválení, načež, budou-li přijaty, zvolí se ihned dvoje komité, aby vypracovalo programy pro oboje schůze a aby se mohli řečníci a referenti brzy po valné hromadě pustiti do práce. Obě schůze, přijme-li je valná hromada, vykonají se ve velkých rozměrech. Očekáváme, že přátelé družstva Vlasť přijmou tyto návrhy s radostí a že je budou ve valné hromadě podporovati. — Nežli byla schůze ukončena, povstal starosta a blahopřál členům výboru Václavům: osobně p. říd. učiteli Václavu Špačkovi; p. děkanu Václavu Krupičkovi, jenž pro churavosť do schůze nepřišel, zašle se písemné blahopřání od celého výboru. Na to se předseda obrátil k p. faráři Janu Vychodilovi, jemuž děkoval za vzácnou návštěvu schůze výborové. Pan farář Vychodil v srdečné odpovědi své kladl družstvu na srdce obnovu Sborníku Velehradského, načež mu Dr. Rud. Horský odvětil, že učiníme pro tuto věc vše, co nám bude možné. — Tím byla schůze výboru ukončena.

Socialní činnosť. V 9. čísle (červen) XI. ročníku byla poslední zpráva z tohoto oboru. Od té doby hlásali zásady křesťanského socialismu: p. Dr. Rud. Horský: 7. července v Unhošti; 21. července na Kladně; 11. srpna na sjezdu praesesů a příznivců Jednot katolických tovaryšů v Praze; 12. srpna při mimořádné valné hromadě družstva Vlasť; 13. srpna na sjezdu českomoravských bohoslovců: 18. srpna v Náchodě; 10. září na Katolickém sjezdu arcidiecése pražské; 28. září v Mýtě u Zbirova a 29. září v Libšicích u Kralup n. Vl. Mimo to měl p. Dr. Rud. Horský účastenství na konferenci katolických horníků a hutníků z Čech, svolané na den 29. a 30. června t. r. do královského horního města Příbrami. — Pan Tom. Jiroušek: 29. a 30. června (s p. Václ. Žižkou) v Českých Budějovicích; 18. srpna v Náchodě; 28. září v Sušici; 29. září v Sedlčanech a 6. října v Davli.

Z Historického kroužku. Hist. kroužek družstva Vlasť zahájil činnosť dne 29. září t. r. přednáškou p. prof. Jos. Vávry, která jednala o působení katolických paní ve středověku.

Situace družstva Vlasť při padlé Hospodářské záložně. Dnes možno již určitě sděliti, že jest *veškerý kapitál per 13.000 zl.,* v padlé Hospodářské záložně uložený, zcela *bezpečně zachráněn.* Dle dopisu správce konkursní podstaty padlé Hospodářské záložny, pana dra. Jana Buchala, který nám byl zaslán 2. října t. r., vyzvedl již nynější právní zástupce družstva, pan dr. Gustav Konrád, u c. k. zemského obchodního soudu deposit páně Kovařovičův, našemu spolku přikázaný, a odevzdal knížky spořitelní správě konkursní podstaty. Tyto vklady s úroky čítanými od 20. července 1894. obnášejí 2510 zl. 76 kr., z čehož vyhražena jest soudem částka 150 zl. konkursní podstatě Hospodářské záložny v Praze na útraty realní massy; zbytek 2360 zl. 76 kr. s $3\frac{1}{2}$ proc. úroky z celého obnosu ode dne 20. července 1894. přikázán jest spolku Vlasti. Ztráta tohoto páně Kovařovičova depositu byla by přivodila ztrátu uloženého našeho kapitálu v obnosu 1200 zl. Jak jsme totiž v 5. čísle »Vlasti« ročníku XI., stránka 459. a opět na obálce 10. čísla téhož ročníku prohlásili, jest náš kapitál v Hospodářské záložně uložený již celý zrealisovaný až na 2.800 zl. Na tuto částku máme zajištěno: 400 zl. na pražském domě v dobré hypotéce, asi 1.200 zl. v zabavených skvostech. Činí 1.600 zl. Nyní se jednalo o deposit p. Kovařovičův, o nějž vedly s námi spor jiné specielní massy. Spor jest v náš prospěch vyřízen a c. kr. zem. obchodní soud nám spořitelní knížky páné Kovařovičovy vydal, *i můžeme tedy veřejně a definitivně prohlásiti, že družstvo »Vlasť« zachránilo v padlé Hospodářské záložně celý svůj kapitál,* ano, že ještě něco ze svého zabaveného přebytku odevzdá masse, v chronologickém pořádku za ním následující.

VLASŤ.

Zdánlivá intelligence zvířat.

Píše **Tomáš Pícha.**

(Pokračování.)

Každý člověk přichází na svět nevědomý. Musí se učiti, aby nabyl vědomostí a zručností, jakým se jeho dospělí vrstevníci těší. Učenosť a dovednosť se nedědí. Třeba byl otec sebe učenější a dovednější, syn musí počíti od začátku — musí se učiti. Ale ku podivu — u zvířat něco takového není. Mláďata, když dospěla jistého stáří a jakési samostatnosti, dělají vše tak jako staří — aniž se tomu učila. Říkává se sice, že kuře hrabe, poněvadž vidí hrabati kvočnu. Tomu však není tak. Odejmeme-li kvočně kuře, jakmile se vylíhlo, nebo vezmeme-li k tomu účelu kuře, jež v peci na líhnutí se vylíhlo, a vychováváme-li je sami, počne po jisté době samo hrabati a dělati všecko jako stará slepice. Kdo je tomu naučil? Kvočny a jiných slepic posud nespatřilo!

Mladá kachna, kterou slepice vyseděla, pouští se beze všeho na vodu a na vodě počíná si zcela tak jako stará kachna. Od koho se tomu naučila? Od slepice zajisté nikoli. Spíše měli bychom očekávati, kdyby bylo pravda, že se mláďata učí od starých, že bude po příkladu slepice vody se chrániti a jako slepice hrabati neb aspoň o to se pokoušeti atd., jelikož to vidí u kvočny. Ale nic takového u ní nepozorujeme.

Mladá straka doma vychovaná zanáší a uschovává lesklé věci právě tak, jak činí stará straka. Kdo ji tomu naučil? Staré straky nikdy neviděla! — Mladá včela staví zcela správně buňku dle rozměru šestibokého hranolu jako stará včela — aniž se tomu učila.

Zkrátka, vidíme, že mladí jednotníci stavějí a upravují si svá obydlí, zaopatřují si potravu, mají tytéž zvyky a vedou týž způsob života jako staří, aniž se tomu učili.

Člověk se učí nejen návodem a příkladem jiných, nýbrž i vlastním životem, t. j. zkušeností. Zkušeností dospívá poznání, co jest mu

prospěšno neb škodlivo, a dle toho se ve svém jednání řídí. »Zkušenosť jest nejlepší školou života.« To do jisté míry má platnosť také o zvířatech. Jak výše praveno: zvíře jednou do pasti chycené nedá se vícekráte do téže pasti lapiti — nabylo naučení ze zkušenosti.

Avšak nacházíme u zvířat také taková účelná jednání, která předpokládají zkušenosť a známosť jistých poměrů a okolností, a která jen zřením k této zkušenosti a známosti lze vysvětliti a odůvodniti — a přece zde zkušenosť žádné úlohy nehrála nebo vůbec ani hráti nemohla, aniž známosť jistých poměrů a okolností zde mohla míti účasť.

Fretky (cibetky) a krahujci lapají slepýše beze všeho, avšak zmije, kterých ještě nikdy neviděli, lapají s opatrností a hledí především rozdrtiti jim hlavu, aby nebyli uštknuti. [1]) Kterak mohli tušiti jedovatý zub? — Měl jsem kdysi mladou sojku, která beze všeho požírala rozličný hmyz a pavouky. Přinesl jsem ji jednou do zahrady, kde po květinách poletovaly včely. Lapla po jedné, a já jsem se ulekl, že ji snad po svém způsobu pohltila. Ale přihlednuv blíže, shledal jsem, že drží včelu v zobáku a rozmačkává ji postupně od hlavy k břišnímu konci. Pak ji teprve pohltila, a nestalo se jí ovšem ničeho. Patrně, že takto žahadlový ústroj zničila a učinila neškodným. Kterak nabyla známosti, že včely mají žahadlo a že jím mohou raniti? Před tím včely nikdy neviděla! — Mladá kočka, která má zvyk chytati na okně a požírati mouchy, ovady, motýly, jakmile spatří na okně včelu nebo vosu, nevrhne se na ni, nýbrž nanejvýš natahuje na ni zdaleka tlapu, nikdy však se jí nedotkne, a když vosa nebo včela se zdvihne a letí mimo ni, počne se děsiti a utíká. Kdo ji poučil, že hmyzové tito mají žahadlo a že jím bodají? Před tím jich nikdy neviděla!

Kdyby při těchto uvedených a mnohých jiných věcech zvířata vedena byla rozumem a důvodně jednala, musela by jednati buď na základě subjektivních neb objektivních důvodů. Avšak ani toho, ani onoho zde není. O věcné správnosti jejich jednání nikdo nepochybuje, avšak jaký důvod jest mezi příčinou a obsahem jejich jednání? Zřejmo, že důvod, proč tak činí, zůstává temným, že si ho vědoma nejsou.

Jest tedy to, co se při zvířatech povrchnímu našemu hledění zdá býti intelligencí, skutečná intelligence? Nikoli. Zdroj, z něhož účelná jednání zvířat prýští, jest neodolatelná síla, jež ovládá fysické sestrojení zvířat, a které říkáme *instinkt*. Z tohoto zdroje právě pochází všecko zdánlivě intelligentní jednání zvířat.

Tím však jsme ještě nezvítězili, aniž stoupence Darwinovy nějak uvedli v rozpačitosť. Darwinisté co do hypothese o podstatě instinktů nejsou sice úplně svorni, ale ať již považují instinktivní úkony za »jednání libovolné, s vědomým úmyslem vykonané, při němž představy méně jasné jsou,« nebo za »zmechanisované rudimenty projevů intelligence,« neb ať se vysvětlují instinkty »tělesnou pamětí,« [2]) — v tom se srovnávají všickni, že pudové úkony zvířat byly původně úkony úmyslné, t. j. vědomou vůlí, rozumovou činností provázené,

[1]) Prof. Dr. Hagemann: Menschen- und Thierseele. (Nat. u. Offb. p. 4.)
[2]) Tak vysvětluje Dr. Chudoba instinkty. (Viz o tom v Ottově Sl. Nauč.: »Dědičnosť«, p. 145.)

které častým opakováním staly se mechanickým zvykem. Tento zvyk jako ustálený rys počal prý se dědit as tak, jako schopnosti vůbec přecházejí s rodičů na zplozence.

Dle Darwina jest pud užitečný zvyk, který v boji o život, a to ještě s účinem intelligence byl vypěstován.[3])

Z počátku prý zvířata neměla žádného pudu, nýbrž jednala vědomě, a to ze zkušenosti čerpajíce naučení, navykla za jistých poměrů a okolností, v nichž jim bylo žíti, jistému způsobu jednání, a tento návyk, který ještě vědomou vůlí byl provázen, přenášel se děděním na potomky, až ustálil se za dlouhou dobu po celém druhu ve zvyk, jenž se stal rysem jejich přirozenosti. Ovšem že neděl se pochod tento rychle, nýbrž po malých stupních během mnoha a mnoha generací. Tak učí darwinisté o pudu zvířat!

Jsou však případy pudových jednání, které nemohly se vyvinouti na podkladě dědění zkušeností, t. j. cestou empirickou, jelikož zvířatům nemohla zkušenosť býti rozhodující pro vědomě zvolený způsob jednání, ana zkušenosť zde nijaké účasti neměla a míti nemohla.

Babka (Melolontha) brzy po spáření zakopá se špičkou, jíž tělo jest ukončeno, do země, nanese tam vajíčka »a potom zhyne, často již v zemi, aniž více nahoru byla vylezla.«[4]) Ponravy žijí čtyři léta v zemi, živíce se kořínky, nežli se promění v dokonalý hmyz.

Jaká zkušenosť vedla k tomu původně babky, že počaly snášeti vajíčka do země a nikoli na listy stromů, kde samy žily? Na základě jaké zkušenosti mohly dospěti přesvědčení, že pro vývoj ponravy jest půda vhodným bydlištěm, jelikož samy ponrav svých nikdy nespatřily, zhynuvše, jakmile nanesly vajíčka?

Dospělí motýlové hedbávníka, kteří snášejí, jak známo, vajíčka na moruši bílou (Morus alba), žijí jen kratičký čas beze vší potravy a hynou, jakmile se spářili.[5])

Motýlové drvopleně (Cossus), již mají sosáček zakrnělý nebo žádný, nesou vajíčka do kůry stromů. Vylíhlé housenky zavrtávají se do dřeva, v němž žijí 2—3 léta.[6]) Podobně žijí ve dřeni a kůře stromů a keřů, v kořenech malinníka housenky motýlů sklenokřídlých (Sesidae), ve kterých si vyhlodávají průchody.[7]) Samičky mole obilního (Tinea granella) vyhledávají obilnice a kladou vajíčka na obilná zrna, načež hynou.[8])

Jepice (Ephemera) žijí jen krátkou dobu, sotva jeden den, nepožívajíce potravy; vajíčka snášejí do vod. Larvy žijí 2—3 léta ve vodě, majíce dokonalá kusadla. — Pošvatky (Perla) živí se šťávou květin; vajíčka kladou do vody, kdež larvy žijí pod kameny, živíce se larvami jepic. — Také komáři a vážky (Libellula) kladou vajíčka do vod.[9])

Střeček ovčí (Oestras ovis) snáší vajíčka ovcím na nozdry, odkudž larvy až do čelních dutin vylézají, a střeček koňský (gastrus

[3]) Vide Gutberlet's Recension über W. Wundt: Vorlesungen über die Menschen- und Tierseele. (Nat. u. Offb. 1893., p. 444.)
[4]) J. Klika: Brouci, p. 188.
[5]) Ibid., p. 108.
[6]) Ibid., p. 128.
[7]) Ibid., p. 30.
[8]) Ibid., p. 302.
[9]) Dr. A. Frič: Přírodp. živoč., p. 147 a 148.

equi) koňům na prsa, odkudž vylíhlé larvy, působíce šimrání, bývají od koňů jazykem setřeny a tím způsobem dostávají se do úst a do žaludku, kdež setrvají až do zakuklení.[10])

O jakou zkušenosť mohou se tito hmyzové opírati, jelikož vylíhnutí svých larev a housenek se nedožijí? Odkud nabyli známosti, jakou potravou jejich housenky a larvy se živí a v jakém prostředí žíti musí, aby dosáhly životního účelu? Odkud vědí motýlové, kteří se vylíhnutí svých housenek nedožijí — mnohé housenky líhnou se až příštího roku — na jaký druh rostlin mají snášeti vajíčka, anoť je známo, že »housenky v potravě velmi si vybírají a raději hladem zhynou, než by se dotkly rostliny, která jim nechutná« a žijí-li přec na rostlinách často velmi rozdílných, jsou si rostliny tyto vždy v chemickém sloučenství podobny.[11]) Jaké zkušenosti mohou se dovolávati střeček ovčí a střeček koňský, že jenom na dotčená místa vajíčka kladou?

Larvy pelonosky zední (Anthophora parietina)[12]) a kutilek (Fossoria), samotářských to, dravých vos, potřebují potravy zvířecí. Proto zavlekou samičky do díry, již vyhrabaly, napolo ubodaný hmyz nebo pavouka, položí na určitém místě vajíčka a pak ještě přinášejí další kořisti, které mají býti larvám za potravu, a pak vše uzavrou. Mrtvá potrava nemůže v buňku býti uzavřena, neboť by se zkazila a shnila, nežli by se larva vylíhla. Živá, která by se pohybovala, rovněž ne, neboť by vajíčko zničila. Musí tedy bodnutím býti omráčena (ochromena), aby zůstala nehybnou a přece živou. Larva pak živí se ze živých, avšak odporu neschopných kořistí. Avšak toto bodnutí není nahodilé, nýbrž musí se státi do zauzlin nervových a musí se říditi polohou a vzájemnou vzdáleností thoraxových ganglií zvířete, jež má býti ochromeno. Ale odkud vědí uchvatitelé, kam jest jim kořisť bodnouti, aby zůstala nehybnou a přec nebyla usmrcena? Ze zkušenosti jistě ne! Jestliže původně kořisť byla usmrcena, setlela, a larva musela zhynouti hladem. Kterak tedy mohl mrtvý potomek nabyti zkušenosti, že kořisť byvši na určitých místech bodnuta, neusmrtí se, nýbrž jen ochromí? Jakž mohl tedy tento způsob ochromování zvykem a děděním státi se instinktivním?[13])

Včely, ztrativše během roku královnu, počnou ihned jednu larvu dělnice krmiti na královnu a k tomu cíli udělají okolo tří buněk zvláštní příhrádku; to se jmenuje buňka královská v sirotčím úle. Hojněji krmená larva dělnice vyvine v sobě plodnosť a promění se v královnu. Kdo je původně o tom poučil? Zkušenosť jistě ne!

Dle jiné domněnky jsou pudy následek tělesného ustrojení. Zvíře prý jedná tak a ne jinak, poněvadž prý je tělesná organisace tak a ne jinak jednati nutí. Křeček snáší pro zimní dobu zásoby potravy, poněvadž prý má torby; avšak polní myš činí totéž a nemá jich. Krtonožka (Gryllotalpa) hrabe, poněvadž prý má k tomu cíli přední nohy krátké a lopatkovitě rozšířené. Ale také hrobařík (Necrophoras)

---

[10]) Ibid., p. 160.

[11]) J. Klika: Motýlové, p. 17.

[12]) Staví si někdy hnízdo, jako když někdo bláto na kámen hodí. Když to odloupneme, vidíme tam buňky a v nich larvy a rozličný napolo ubodaný hmyz. (Pozn. spis.)

[13]) Cf. E. Wasmann, S. J.: Die Psychologie in Eimers-Entstehung der Arten. (Nat. u. Offb. 1889., p. 291.)

hrabe a nemá takových noh.[14]) Naopak zcela podobná zvířata mají rozličné instinkty. Králík hrabe si nory — zajíc nikoli.

Zřejmo, že instinkty nepovstaly z původně vědomých, rozumem provázených, častým opětováním zmechanisovaných úkonů a že nejsou tudíž zděděným zvykem druhu — aniž jsou podmíněny tělesnou organisací. »Vývoj mnohých na př. zvláštních pudů našich psích plemen — dí E. Wasmann — lze sice získáním a zděděním individualních zvláštností až po jistý stupeň vysvětliti, ale tyto zvláštnosti nenáležejí v obor rozumu.«[15])

Pudy jsou dány s přirozeností. Zvířata jsouce vedena instinktem, jednají sice objektivně účelně, nikoli však subjektivně. Jednají účelně, neznajíce účelu. Činy jejich jsou bez pohnutky, t. j. bez rozumového důvodu, jako samy ze sebe. Ona musí činiti nutně to, co právě činiti musí, nevědomě jsouce nástrojem v ruce toho, jenž jim pud dal. Rozumnosť, která se jeví v jejich instinktivních úkonech, nenáleží tudíž jim, nýbrž tomu, kdo jim pud dal. A tento pud dán jest jim především k zachování jejich individuálního života a k zachování potomků.

Každému druhu zvířat vykázán jest jistý způsob života. Aby pak v poměrech, v nichž mu žíti jest, se udržel a zachoval, k tomu dáno jest mu jednak určité ústrojí těla, jednak pud. Instinkt ukazuje, jak má sobě potravu hledati, jak se brániti, jak obydlí stavěti, jak pečovati o potomstvo. Že pudy nejsou v žádném styku s intelligencí, ale že hotově dány jsou zvířatům k dosažení vytknutého jim životního cíle, v tom nás utvrzují obdobné zjevy u nejnižších rostlinných ústrojů. U přemnohých drobnohledných organismů rostlinných nalézáme totiž takové pudové zjevy, které jsou souhlasné s instinktivními zjevy zvířat.

Dáme-li pod mikroskop kapku vody ze zeleného povlaku, který se tvoří na stojatých dešťových vodách, podivíme se tomu hemžení a reji malých organismů, který se jeví našemu zraku. A co jsou tyto organismy?

Vedle množství nálevníků, krásnoočky (Euglena) zvaných, o něž se ještě mezi botaniky a zoology vede spor, mají-li počtěni býti ku rostlinám či k živočichům,[16]) spatříme nesčetné množství hemžících se organismů, které náležejí vesměs k rostlinám, a to k řasám (Algae) — ač každý neodborník by je považoval podle jejich čilých pohybů za živočichy — nějaké nálevníky.

Spatříme v tom množství tak zvané macronidie a microgonidie (velké a malé výtrusy) řasy haematococcus pluvialis zvané, any dvěma pohyblivýma brvama jsouce opatřeny, čile a vesele sem tam rejdí, jakoby to byli živí nálevníci; spatříme rozsivky (Diatomaceae), kterak šroubovitě hned rychleji, hned volněji se pohybují, ač po ústrojích pohybu není u nich ani stopy; spatříme řasy, dvojčatkovými (Desmidiaceae) zvané, kteréž jeví jen houževnatý pohyb — spatříme volně se pohybovati nejen jednotlivá individua, nýbrž i celé kolonie individuí v podobě zelených kuliček (Volvocineae).

---

[14]) Cf. Prof. Dr. Hagemann: Menschen- und Thierseele. (Nat. u. Offb. 1888. p. 11.)

[15]) E. Wasmann: Die Psychologie in Eimers-Entstehung der Arten. (Nat. u. Offb. 1889. p. 296.)

[16]) Nejen o Eugleny, nýbrž o nálevníky bičíkaté (Flagellata) vůbec vede se ten spor. Pozn. spis.

Podobně jako tyto rostlinné organismy, pohybují se také rejdivě, mimo spermatozoidy (výtrusy samčí) řas, spermatozoidy parožnatek (Characeae), zoospory rezů rostlinných (Synchytrium, Bothridium), zoogonidie (výtrusy, které povstaly z rozděleného většího výtrusu) plísně bramborové (Perenospora infestans), červíkovité spermatozoidy mechu, šroubovitě točené spermatozoidy kapradin a spermatozoidy přesliček.

Všecky tyto rostlinné organismy opatřeny jsou činnými, hybnými silami. Pohyby jejich jsou jako vědomě konané, zrakem provázené. Pohyby tyto nejsou však bezúčelné, jak by se zdálo, nýbrž směřují vždy k nějakému určitému cíli: k vyhledávání příznivých životních podmínek (na př. u plísně k zapuštění klíčků), k vyhledávání potravy (Chitridium, Obilidium), k vyhledávání si jednotníka za příčinou kopulování (aby předržely zimu) aneb k vyhledání archegonia (zárodečníku) za příčinou oplodnění buňky zárodeční atd. — zkrátka, cílem jejich jest zachování jedince a péče o potomky.

Že tyto rejdivé pohyby jsou instinktivního rázu, nebude, tuším, nikdo upírati. Avšak jiná jest otázka, jak vývoj těchto instinktů darwinisté vysvětlí? Jestliže darwinisté tvrdí, že instinkty zvířecí povstaly či vypěstovány byly pod vlivem intelligence, musí ceteris paribus totéž připustiti také v příčině vývoje instinktů rostlinných. Avšak jest někdo tak pošetilým, aby tvrdil, že rostliny původně nadány byly intelligencí?! Vidíme, k jakým absurdnostem bychom, řídíce se hypothesí stoupenců Darwinových, dospěli!

Z toho poznáváme, jakého původu a jaké podstaty instinkty zvířecí nejsou.

Pokud se nás týče, míníme se přidržeti názoru E. Wasmanna,[17]) dle něhož instinktivní úkony nejsou nijak spřízněny s rozumovými činnostmi, nýbrž dle své přirozenosti nejblíže jsou příbuzny s reflexními činnostmi, avšak nikoli s tąkovými, jež původně konány byly úmyslně, cvikem však znenáhla se proměnily v pohyby reflexní. (Viz hru na piano, kde prsty se pohybují, jakoby samy měly vědomí, nýbrž s těmi, jakými jsou na př. prvotní bezděčné, či mimovolné pohyby našeho těla, kdy ještě nemáme vědomé vlády nad svými údy. (Viz pohyb očních víček.)

Zvíře poznává sice cíl, ale nikoli jakožto cíl, neboť nepojímajíc přirozenosť věcí a jejich vztah, nepochopuje poměr prostředku a účelu, příčiny a účinku. »Životní princip zvířat,« píše prof. Rohling, »jest veden nutně a stejnoměrně působícími instinkty, nikoli však úvahou.« [18]) Pud zvířat, zvláště vyšších, má sice ve mnohé příčině jakousi podobnosť s činností rozumovou, ale jest od ní podstatně rozdílný.

Ale ani to, co zvířata vyšší mimo svůj pud konají, neprozrazuje stopy intelligence. Shledáváme, že duševní úroveň jejich ohraničena jest duševním mechanismem a že se nepovznese nad úzký kruh smyslných zjevů. Zdánlivé jejich úkony rozumové, resp. myšlení, záleží v představování na nižším stupni, kteréž jest ovládáno zákonem současnosti a posloupnosti. Myšlení jest sice také představování, ale

---

[17]) E. Wasmann, S. J.: Die Psychologie in Eimers-Entstehung der Arten«. (N. u. Offb. 1889., p. 286.)

[18]) Prof. Dr. Rohling: Über die Entstehung der Welt, p. 59.

ne každé představování jest myšlení. »V představování chudém nebo vůbec ovládaném pouze současností a posloupností, nemůže myšlení ani vzniknouti.«[19])

Duch náš nabývá materiálu svého rovněž tak ze všední, smyslné zkušenosti jako zvířata (Omnis nostra cogitatio a sensu initium habet), avšak co do zpracování tohoto materiálu jeví se býti veliký rozdíl mezi člověkem a zvířaty. Kdežto člověk, přihlédaje k obsahu představ, smyslnou zkušeností daných, tvoří pojmy, osnuje soudy a na základě soudů domáhá se způsobem induktivním vět obecných a z vět obecných způsobem deduktivním sestupuje k případům zvláštním a vyvozuje pravdy nové a dospívá k exaktnímu vědění, dovozuje pravdy, které smyslně nepoznatelny jsou — zůstává duševní život zvířat při pouhém mechanismu, jenž záleží ve sdružování představ dle zákona současnosti a posloupnosti, a duševní proces jejich vykazuje pouze zjevy přírodní: představu, obraz a snad nanejvýš jakýs takýs obrys ale nikdy plod umělý: pojem.

Obdivujeme-li se mnohdy lsti, chytrosti a opatrnosti zvířat, tedy nejsou tyto výsledkem jejich uvažování, přemítání, výsledkem pozorování souvislosti mezi jednotlivými případy — neboť zvířata neznají logického spojení mezi příčinou a účinkem — nýbrž jednak jsou jim dány s přirozeností, jsouce výplodem instinktu, jednak spočívají na všední zkušenosti.

Zdá-li se nám někdy, jakoby zvířata soudila a nějakým důvodem se rozhodovala, tedy to není nic jiného než buď obrazivosť (imaginace), při níž se »představy podle mechanické souvislosti své volně spojují a tvoří nové obrazy,« nebo střídání se představ dle zákona současnosti a posloupnosti.

Jestliže pes jeví nepokoj a bázeň, vida svého pána, an se (chtěje se koupati) svléká — jak se to přihodilo Dru. Theodoru Eimrovi — a zděšení jeho roste, čím více se pán obnažuje, až konečně, když pán, do vody vstoupiv, se počne ponořovati, polekán dá se na útěk: jest to důkazem, že pes neumí činiti rozumného rozdílu mezi člověkem a jeho oděvem. Eimer sice soudí z toho o vysokém stupni ruzumu psa — byla prý to plachosť před nepochopitelnými věcmi (představ o nadsmyslném) — avšak my bychom spíše soudili na nerozum.

Pes viděl vždy na svém pánu obé pohromadě — oděv a tělo. Ale když nyní viděl, jak oděv se od člověka odlučuje, a člověk ve zcela zvláštní podobě se zjevuje, vyvolala v něm obrazivosť jeho dojem vzbuzující strach. Rozum zde neměl účasti, nýbrž pes ovládán byl obrazivostí, jinak by mu zjev neoblečeného člověka nebo člověka, jenž odkládá svůj šat, takového strachu byl nenahnal.[20])

»Vidí-li zvíře nějaký škodlivý neb užitečný předmět, tedy soudí do jisté míry: »Tento předmět jest mi užitečný nebo škodlivý — a dle toho jedná.« [21]) Zde jest mu představa užitečného nebo škodlivého buď vnuknuta instinktem, (podobně asi, jako na př. když zvíře utíká před dravcem, jehož ještě nikdy nevidělo), nebo vybavením

[19]) Dr. J. Durdík: Psychologie pro školu, 3. vyd. p. 114.

[20]) Cf. E. Wasmann: Die Psychologie in Eimers »Enstehung der Arten«. (N. u. Offb. 1889., p. 287.)

[21]) Prof. Dr. Hagemann: Menschen- u. Thierseele. (N. u. Offb. 1888. p. 11.)

obrazu, jenž v obsahu jeho nitra zbyl po dřívější, názorem nabyté zkušenosti — tedy jako výsledek vzájemnosti představ.

Štěká-li pes zuřivě na někoho, jenž mu byl dříve ublížil, zdá se, že soudí: »Tento jest můj nepřítel!« — to však není žádný logický soud v našem obvyklém smyslu, nýbrž jest to jen vybavení představ dle zákona současnosti — řekl bych smyslně názorný soud, kde přítomné nazírání vyvolá obraz toho, jak s ním bylo zle nakládáno.

Věda dušeslovná učí, že »družina představ návodem se vybavuje, kdykoli se vybaví jeden člen její« a že »představy, které byly současně v duši, vybaví se vespolek.« — »Každý živější dojem, jsa obnoven, táhne celé komonstvo jiných vrstevníků za sebou.« [22])

Spatří-li tedy pes člověka, jenž s ním byl dříve zle nakládal (vybavení jednoho člena), vybaví se ihned ostatní představy s tím sdružené (bití, kopání, nadávání,) a celý obraz toho zlého s ním nakládání vstoupí u vědomí — zpřítomní se.

Jak patrno, jest zde souvislosť pouze mechanická, přirozená, nikoli soudná.

Taktéž se to má se zdánlivým závěrem (conclusio) čili prostředným soudem při zdánlivých úsudcích zvířat. Ani zde není žádného pronikání souvislosti věcí, žádného logického dovozování ze všeobecné zásady.

Duševní pochod zvířat při závěru nebéře se syllogistickými obrazci čili — abychom užili psychologického rčení — důvody nejsou brány z obsahu představ, nýbrž také zde řídí se zákony o vzájemnosti představ — tedy souvislosť zde jest opět zevnější, mechanická. Vybavování děje se zde dle zákona posloupnosti, jenž zní: »První člen byv vybaven, vybavuje postupně, ale rychlostí rostoucí, všecky následující v témže pořadí, v němž do vědomí vstupovaly.« [23])

Slon, jenž vycvičen byv k nosení vody, nese porouchaný kotel beze všeho ke kotláři, neuzavírá: »Porouchané kotle spravuje kotlář; tento kotel jest porouchán, tedy . . . nýbrž, poněvadž dříve v těchto případnostech býval ke kotláři veden (názor), skupily se vjemy v jeho mysly a sdružily se dle zákona posloupnosti v řadu představ, která se ustálila, a poněvadž názor o celém tom pochodu často byl opětován, tak se v mysli udržel, že se snadno objasní, a celý děj v mysli rozvine, jakmile první člen řady jest dán.

Také vše to, co se vypravuje o zvířatech v příčině jejich známosti časomíry, nemá původu v jejich myšlení, nýbrž jest výsledkem bezděčného mechanismu představ, a to jeho periodičnosti. »Když jsme dlouho něco konali — dí Dr. J. Durdík — vždy v stejnou dobu, utkví nejen každý člen výkonu a celá řada jich, jak za sebou jdou, v mysli naší, než i jejich čas. Když jsme po několik dní v určitou hodinu něco konali, nutká nás k tomu hodina sama. Když jsem vyšel několikráte o jedenácti na procházku, bude mne budoucně zvyk sám důtklivě upomínati. Nemohu-li vyhověti, cítím nepohodlí. Někdy nevím snad určitě proč, ale jest mi, »jako by mi něco scházelo.« [24]) Je-li tomu tak, že na př. pudlík rozeznává doby denní, tý-

[22]) Dr. J. Durdík: Psychologie pro školu, 3. vyd., p. 55.
[23]) Ibid., p. 56 a 57.
[24]) Dr. J. Durdík: Rozpravy filosofické, p. 79.

denní i roční, že ví, kdy se blíží poledne, že ví, že po sobotě následuje neděle, a že v pátek zabíjejí dobytek v masných krámech; spočívá-li na pravdě, že ohař si dobře pamatuje, kdy jest čas na tetřívky nebo na sluky — tedy víme, jak máme o tom souditi.

Jak patrno, má při veškerém tom procesu zdánlivého myšlení zvířat nejhlavnější úlohu mechanická paměť, t. j. způsobilosť zabavené představy opět vybaviti nad prah vědomí, neboť »rozvoj řad jest jádrem pouhé paměti« [25]) — především pak ta vlastnosť paměti, že se představy vybavují v nezměněném pořádku, tak, jak byly původně u vědomí — ač i zde působení instinktu není vyloučeno.

Na věrnosti paměti, že totiž družiny vybavují se v témže složení a pořadí, v jakém byly za původního představování, zakládá se vycvičení zvířat k rozličným umělým výkonům, čili dresura. Posloupnosť děje utkví na mysli, »rozvoj se stane opakováním tak snadný, jako pochod na stroji,« a zvíře, nepřihlížejíc ke způsobu spojení jednotlivých představ, dá se proudem jich unésti, nemajíc nad nimi vlády. »Umí, ale nerozumí.« — Tím způsobem vysvětlíme si, proč starý vojenský kůň — jak mnohdy v denních listech se dočítáme — zapřažen jsa ve vozíku mlékařském, najednou dá se v pochod, jakmile zaslechne vojenskou trubku nebo vojenskou hudbu.

Ovšem, že i při dresuře, jako vůbec, není působení pudu úplně vyloučeno. »Kde původní instinkt schází, jest také dresura marná. Vlk nestane se nikdy průvodcem člověka ako pes.« [26])

(Dokončení.)

Děj lásky nevinné. [1])

Z Abrama J. Ryana přel. **Jan Vránek Pohořský.**

Dvě dítky v květném sadě hrály si;
jich matky byly trochu příbuzny,
věk obou dítek navlas rovný byl. —
Hoch hrál si s dívkou, jménem Ethelou,
jež svůdna byla, měla hnědý zrak
a krásný, velký jako slunce kruh,
hled její zíral udiveně v svět,
ba zdálo se, že slyší očima.
Šest jar jí spalo v růžích na líci.
Hlas její hudbou zněl, když mluvila,
smích její zvonil sladce, kouzelně,
jak před oltářem zvonek stříbrný,
by vyzýval tě sklonit koleno
a zbožňovati její nevinnosť!

[25]) Dr. J. Durdík: Psychologie pro školu, p. 57.
[26]) C. H. Antworten der Natur, 2. Aufl., p. 84.
[1]) Pozn. Rev. Jan Vránek, duch. správce v Americe, nám píše: Zasýlám překlad básně nejslavnějšího katolického amerického básníka kněze Abrama J. Ryana (čti: Rajen), slavíka Jihu. Báseň má vztah k životu zvěčnělého kněze. On jest Merlinem.

Byl vonný květen, mezi růžemi
»na schovávačku« spolu hrály si,
až zlaté slunce zašlo za obzor.
Zem nehostila srdcí šťastnějších;
hrou znavena květ růže krvavý
šla utrhnout, jej dala soudruhu.
Hoch nejbělejší růži vyhledal,
jež vůni snivou v sadě dýchala,
tu vetkl v její hnědé vrkočí.
»Proč bílou růži dal's mi za rudou?«
se tázala s tak zářným úsměvem,
jak odlesk světlých křídel anděla
by přeletěl jí tváří milostnou;
zrak nevýslovnou plál jí čistotou,
jak dřímala by v perlách nevinnosť.
Hoch odpověděl: »Zlatá Ethelo,
dřív bílé umře: víš, jak bílý sníh
(jenž není bílý jak tvá čistá tvář)
hned roztaje, však růže červené
dál pokvetou, až sněhu nebude.«

A *ona* vzdychla, pak se smála zas,
šli ruku v ruce stezkou klikatou
ze zahrady, on dal jí polibek,
řek': »Dobrou noc!« a domů odcházel.

Na ňadra matky hlavu sklonila,
než usnula, se ptala s povzdechem:
»Zda žije bílé dýl, či červené?«
Máť divila se zvláštní otázce.
Když usnula, ze spaní zmateně
o bílém blouznila a červeném.
Těch dětí láska byla nevinná,
jak děti jen se mohou milovat.
Že zasnoubeny byly v kolébce,
to tušily jen temně, nejasně,
neb nechápaly význam zásnuby.

Hoch od dívky byl nazván Merlinem —
tím jménem lásky — ji zval »Ullainec«.[1])
Byl zádumčiv a často zamyšlen,
tma se světlem se divně střídaly
mu ve tváři i v duši mladistvé.
Žert veselý mu mnohdy ze rtů zněl,
zas jindy mlčel celé hodiny
a zadumán se ani neusmál.
Byl jako mrak, jenž stále mění se,
a ona byla slunce paprskem,
jenž zářil v jeho snivý obličej.

* * *

[1]) Čti: Ulejný.

Let deset přešlo. Nyní shledali
se zřídka za rok; když však dorostli,
cit lásky vroucí srdce jejich hřál.
Jich láska byla cudna, bez vášně,
jak anděl strážný úcta hluboká,
ctnosť, nevinnosť jich mocně chránila.

Byl květen opět, hvězdný večer byl,
když hleděli si ve tvář čistou tak,
jak hvězdy, jež se na ně dívaly.
Dnes sešli se, by s Bohem dali si,
též světu, srdce krvácelo jim,
hled kalil jim slz hořkých hojný déšť,
jenž padal jim v tvář smutnou, bolestnou.
Stisk ruky poslední je rozloučí!
Hvězd roje zřely na ně s obdivem,
co zatím stíny klečet zdály se,
v prach sklonila je úcta hluboká,
již budí oběť srdcí šlechetných.
Tím loučením si věčnosť získali.
On mlčení svým slovem přerušil:
»Jdem na Kalvarii a k Bohu jdem',
zde getsemanská naše zahrada,
ret šeptá modlitbu, vzdech Ježíšův,
jejž pronesl, když krví potil se,
sbor andělů ten povzdech uslyšel:
»Ne vůle má, leč Tvá se, Otče, staň!«

Bol sevře srdce v takém zápase,
leč blaženosť svým křídlem zářivým
zas smutek bledý náhle odvane;
jim rovněž při tom trpkém loučení
žal srdce zachvátil jak děsná bouř,
však náhle slasť jak záře sluneční
se rozlila po vlnách zármutku.
Bůh seslal ji.

Děl Merlin rozrušen:
»Vzlet naší lásky k nebi směřuje,
nás neoblaží rozkoš pozemská
(cit lásky všední uchystá jen klam
všem, kdož jí duši, srdce zasvětí),
výš tebe touha nese, rovněž mne,
my v Bohu zasnoubíme duše své,
náš snubní prsten bude modlitba,
Bůh sňatek duší našich požehná.«
A ona děla:
»Krásná slova tvá
jsou ohlasem mých vlastních myšlének,
buď Božské Srdce naším domovem,
a buďme živi jako andělé
a milujme se jako andělé.

Je bolno na vždycky se rozloučit, —
však děj se vůle Páně! — s Bohem buď!«

A zalkala, jí srdce pukalo,
jim ranil duši hrozný okamžik,
tak dlouhý jako věk a krátký přec,
jak zákmit blesku v mračnech na nebi.
Nic nemluvili, pohled vyměněn,
jenž zapomenut nebyl v životě, —
a mezi ně pad' noci temný stín.
Jich obličeje v temnu zmizely,
víc nesešli se, duše jejich však
v Kristově srdci byly spojeny. — —

Už Ethel dávno opustila zem,
však Merlin zůstal se svým křížem spjat,
hřeb nevytáh', jenž k němu poutal jej,
trn nevytrh', jenž čelo věnčil mu.
Na svatý kříž se přibil s Ethelou,
však ona odešla si pro vínek,
jenž zdobí skráně panen v nebesích,
jimž neposkvrnil tělo zemský kal.

Rok za rokem, a mnohý trudný rok
kles' v minulosť. Tu jednou v jeseni,
když květiny se smrtí zápasí,
an vítr zpívá jim »De profundis«,
a mračna chmurná halí oblohu,
on kráčel hřbitovem, kde mrtví spí,
štít slunce k západu se nachýlil,
neb podzim byl a třetí hodina,
jež nejsvětější ze všech hodin jest,
v níť Ježíš mrtev hlavu naklonil.
Sám kráčel mezi hroby řeholnic,
na blízku klášter stál, z cel klášterních
tak blízko bylo k smrti příbytkům.
Na hrobech stály bílé kameny,
směs květů kolem nich se pestřila,
hrob každý věnčíc. On čet' nápisy,
jež vryty byly v prosté pomníky,
pod každým jménem čet': »Spi v pokoji!«
Kříž vtesán byl do nízkých kamenů.
Hrob každý míjel s úctou posvátnou,
jak oltář míjel by, kde hostie
jest ukryta po svaté oběti.
Po hrobech panen kráčel pobožně,
jak šel by svatou kaplí v Lorettě.
Hrob od hrobu šel, četl jména těch,
jichž čisté rty svá jména změnily,
pod nimiž světu byly známy kdys,
ve jména oběti, jež znal jen Bůh;
tvář svou i jméno skryly závojem,

ba kdyby dívky byly přišly sem,
jež mládí s nimi ve hrách trávily,
by nepoznaly, kde jich družky spí,
jak neznal on, ni žádný cizinec.
Stál zamyšlen nad jejich životy,
jich srdci, city, myšlénkami, sny,
jich slastmi, strastmi, smíchy, slzami.
Stál v dumách nad příběhy skrytými
na vždycky v prostých rovech pod zemí.
Tam ve odlehlém rohu hřbitova
se nízká, bílá deska zvedala,
jež osamělý hrob tam značila;
rov ovrouben byl travou zelenou,
kol desky růže k sobě druží se,
tak bělostné, jak chladný, padlý sníh,
tak čisté jako zpěvy andělů;
směs bledých lístků s trny zakryla
i jméno té, jež tady v hrobě spí.
Hrob obešel a stanul na straně,
cit podivný mu náhle srdce jal,
proč, nevěděl, a slzy vytryskly
mu ze zrakův a na hrob kanuly;
byl divně dojat, jak by po letech
zřel mrtvou tvář, již vroucně miloval.
Snad modlil se. Pak lístky pozvedal,
jež nápis desky hustě halily,
trn zranil ho, a hle! — čet' s úžasem
to slovo, jméno, které v zlatých dnech
dal dívce té, to jméno »Ullainee«.

U hrobu toho dlouho proseděl,
kus trávy utrh' rukou třesoucí,
ji zulíbal a skropil slzami,
vždy znova četl drahé jméno to,
a myslil, myslil a pak myslil snad,
že sen to jest, a mnul si vlhký zrak,
čet' znova zas, by nabyl jistoty,
lkal, žasl, lkal a sám se sebe ptal:
»Zda možno to? Je hrob to Ethely?
Já jednou snil, že šla již do nebe!
Či holubice bílá byla to,
již dávno jsem už ve snách uviděl
se vznášet nad vodami spícími?«

Zvon klášterní zněl mile ve vzduchu,
zněl v odpověď na jeho otázku.
On vstal a šel ku bráně klášterní;
stín stromů rost', an večer blízko byl,
pták v zahradě pěl sladce nešpory.
Když zazvonil, šla sestra otevřít,
tak tichá jako hvězdy noční svit,
tvář měla jako obraz světice,

neb jako snivý úsměv anděla,
zrak sklopený jak svatostánek byl,
jenž polozavřen, kde Bůh přebývá,
ret bledý unaven byl modlitbou;
když vlídně kynula mu vejíti,
zvuk hlasu jejího byl vlastní rtům,
jež uvykly pět Bohu chvalozpěv.

Za nima těžká brána zapadla.
Šli lemovaným květy chodníkem,
jenž mírně stoupal k bytům kláštera.
Ze květů živých znaky posvátné
tu vysázela ruka jeptišek:
zde upravila z květin svatý kříž,
tam kalich, jinde Božské srdce zas,
tam zase jména světic blažených,
by, kdekoliv hled jejich spočine,
se pokochal ve svatých odznacích.
Ty květy pestré ve zdech klášterních,
tak seřaděné v tvary umělé,
květ čistší měly, vůni libější,
než jejich sestry v světských zahradách.

Do jizby vešel prosté, prostranné,
v ní nabarvena byla podlaha,
na stěnách byly svatých obrazy,
na kříži Spasitel a Maria.
Dí sestra zahalená závojem:
»Jdu pro matku!« a uklonila se.

On čekal v jizbě prosté, prostranné,
jež byla jedinou v tom zátiší,
kam noha lidská směla vstoupiti.
Naň divně svatí z rámců shlíželi.
Kříž na roušce stál jemně vyšité,
ve tváři Kristově se zračil bol;
vstal, přistoup' blíž a — ucouv zaražen:
tvář Krista měla jeho podobu!
Však žasl víc, když na podstavci čet'
pod zvláštním křížem jméno: »Ullainee«.

Vír myšlének mu duši rozechvěl,
an tichý krok se blížil ke dveřím,
a dovnitř vešla matka jeptišek
a tichým slovem omlouvala se:
»Vy odpustíte, když jste přišel sem,
my modlily se »jitřní« ve sboru,
řád zapovídá nám sbor opustit.«
Níž hlavu sklonila, šum závoje
zněl jako třepot křídel andělských,
hlas sladký byl. Hled tichý, tázavý
naň upřela, proč asi přichází,

a zdálo se, že čeká odpověď.
»Jsem cizinec a moje návštěva
má divný účel, odpustíte však
a pokynete mi, bych odešel,
nelze-li přání mému vyhovět,
být nechci vetřelcem, vás zdržovat,
leč přátelství tak hluboké jak smrť,
jak život mocné mne sem přivádí.«
Když domluvil, naň pohled upřela,
pak jasné oko k zemi sklopila,
nic neřekla, ten mírný pohled však
jej povzbudil, by pokračoval dál.
Jí vyprávěl o mládí Ethely,
o jejich hře v tom sadě květnatém,
když tehda bylo jim šest sladkých jar;
o jejich oběti a loučení,
vše vyprávěl a dodal zamyšlen:
»Já pomník zřel na vašem hřbitově,
kde sestry vaše sladký spánek spí,
tam bělostnými skryté růžemi
jsem jméno čet', tak pro mne památné.«

Naň s překvapením náhle pohlédla,
hned potlačila však zas údiv svůj.
»Čí jméno?« ptá se. Když děl: »Ullainee«,
skráň pozvedla a pohled upřený
mu vbodla v tvář a jemu zdálo se,
že závoj její vírné myšlénky
v šum rozchvěly, jež hlavou táhly jí.
Pak vstavši kvapně děla v neklidu:
»Již slunce zapadá, nám velí řád,
mít brány zavřeny až do jitra,
nuž zítra přijďte se mnou promluvit.«

Jí vřele děkoval a vyšel ven
do víru světa z toho ústraní,
krok k tichému ho vedl hřbitovu,
hrob navštívit mu srdce velelo,
jejž sněhobílé růže halily:
na jeho trávě klek' a modlil se,
by vysvětlil mu Bůh to tajemství,
pak z hrobu růži utrh' sněžnou tak,
jak jezerních vln pěny za léta.

Zpět k svému bytu kráčel noční tmou.
Když obestřel ho spánek závojem,
slz rosu čerstvou v očích našel mu,
již vyloudily chmurné myšlénky.
Sen divný ve spánku mu vykouzlil
tes skalní, vlny, bílé růže, hrob,
směs květů, sestry v tichém klášteře,
slz perly zasazené v diadem,

dva anděly se křídly stkvoucími, —
vše mísilo se divně v jeho snách.
Pak probudil se zmaten, unaven.
Zas usnul a měl opět jiný sen.
Snil — (mně to kdysi všechno vyprávěl,
já podrobnosti snu však zapomněl,
vím tolik jen:) — snil o holubici,
jež byla bělejší než úběl sám
a třepetala v letu křídloma,
v svém zobci držíc růži nejčistší.
Pryč letěla dál širým prostorem
nad stromy spících, tmavých pralesů,
pak létla pouští mrtvou, zamlklou
a vábným údolím, až našla břeh,
pod nímž se rdělo večer jezero;
zde usedla, pak mávla perutí
a nad jezero k slunci vznesla se.
Zvuk zpěvu sladký odtud s výše zněl,
tak jemný jako ohlas ozvěny;
on domníval se slyšet chvalozpěv
tak čarný, tichý s divným dozvukem:
»Dřív bílé umře, bílé umře dřív!«

Po polednách se chvatně v klášter bral,
kde představená naň už čekala
v té jizbě velké, plné obrazů.
Jej uvítavši vlídně děla mu:
»Já modlila se noci předešlé,
bych svatou vůli Boží poznala,
já k Matce Boží jsem se utekla
i ke svatým o jejich přímluvu,
bych v případě tom správně jednala.
Rci přání své!« On na to odvětil:
»Mne nevedla sem lichá zvědavosť
tu pátrat po životě zesnulé,
hrob jejíž halí růže bělostné,
já její jméno dávno, dávno znal!
Smíš seznámit mne s jejím osudem?«
Mžik mlčela, než dala odpověď,
jak hledala by v srdci posilu,
pak vyprávěla hlasem ztlumeným,
ret bledý se jí mocným dojmem chvěl:

(Dokončení.)

Panská přízeň.

Napsal **Bohumil Brodský.**

(Pokračování.)

II.

Bábinka sotva na nohou stála, když kočár před farou zarazil, a velebníček se objevil v síni. Lekla se, a ruce jí klesly. Bože, co si teď počne? Kdykoliv byl velebníček pryč, nevařila ničeho. Sobě i holkám nalila do hrnků mléka, nadrobila chleba a radovala se, že zase něco ušetří.

Ale dnes! Co si velebníček pomyslí, když nebude ničeho míti? Skokem byla v kuchyni.

»Fančo, přilož v plotně, a ty, Petrono, utíkej a zařízni kuře, víš, to chocholaté, ale ať už jsi tu.«

Když Bábinka křikla, holky věděly, že s ní nejsou žerty. Jedna skočila k plotně, druhá vyletěla na dvůr, a už se tam rozkřičely a rozkdákaly slepice a ostatní drůbež. Velebníček byl v síni a jak viděl Bábinku všecku uděšenou vyběhnouti proti němu podruhé, upřímně se rozesmál. Najednou ho mrzutosť přešla a cítil takovou opravdovou radosť, že je doma, že se mu celé tělo rozehřálo.

»Pro pána krále, co se stalo, pane bratře?« naříkala Bábinka a třásla se, ubohá, jako list. »Já tě s ničím nečekala a teprve teď ti zabíjím kuřátko. Proč jsi mi nic ráno neřekl?«

»Jen pomalu, pomalu,« chlácholil velebníček a chytil sestru za její hubenou ruku. »Pojď, převléknu se a sednu si v kuchyni. Povíme si potom ostatní. Nezapomeň na Matesa. Ať mu holky udělají nějakou kaši. Nejedl také ničeho.«

Šel s ní po schodech, tiše se usmívaje.

»Milá holka,« povídal, když byli nahoře, »doma je mi nejlépe. Mohl jsem tam zůstati k obědu, ale holenku, to není stará vrchnosť. Ta měla čest a rozum, a tihle mají peníze. Rozumíš mi? Hahaha. Teď je mi k smíchu, jak si pan patron chválil lokaje. Tuším, že ten tam učí způsobům. Pěkně děkuji. Byl prý u knížete Esterházyho! Hahaha! Až tam přijedou okolní páni, dovědí se, jaký je v Dubovanech lokaj. A já že bych měl tam seděti a patřiti, jak lokaj poroučí, já že bych se měl báti, aby lokaj nade mnou nosu neohrnoval? To ne, drazí páni, to ne, já jsem jen obyčejný vesnický velebníček, ale níže než lokaj nejsem. A chcete-li, aby se vám někdo kořil, vemte si ještě jednoho, dva lokaje, třeba z Amsterodamu. Nic mi nedáte, nic nevezmete a jsme si rovni, tak, jsme spolu hotovi.«

Rozehřál se a chodil po pokoji, vykládaje a rukama rozhazuje. Smál se upřímně, ale také upřímně se zlobil. Byl na svůj stav hrdý, jediná to jeho pýcha, již měl. Pravda, také na svou sestru byl pyšným, ale to se rozumělo samo sebou. Koukl se vždycky po ní, jakoby se jejího souhlasu dovolával. Na její tváři střídaly se tytéž dojmy, jako na tváři bratrově.

»Něco ti udělali, viď?« ptala se stísněně.

»Toto. Paní patronka čekala, že budu ruku líbati, já, starý, šedivý kněz, který béře Pána Boha do rukou. Ale nepolíbil jsem. Panečku, mne vaše peníze neomrácí. Kdo ví, nelpí-li na těch penězích slzy a proklínání dělníků. A kdyby nelpěly, peníze jsou jen peníze, a čest je čest.«

»A prosím tě, je to nějaká vrchnosť, mají nějaký titul?« ptala se Bábinka.

»I titulů mají dost,« rozesmál se velebníček. »Ten milostpán lokaj tituluje je Vaše Milosti. K smíchu! Jaké »milosti«? Prokázali někomu milosť? Neprokázali. Až něco dobrého chudým nebo ku blahu krajiny udělají, s Pánem Bohem! No, nesmím hřešiti. Posmívám se jim a nevím, jací jsou. Sepíšu si žádosť a písemně podám. Potřebuji tolik oprav do kostela a mlčeti už nesmím. A věru, jako že jsem starý, šedivý chlap, políbím paní patronce ruku a panu patronovi budu říkati vaše milosti, opraví-li mi kostelík. Že mám pravdu?«

»Máš, pane bratře,« přikyvovala Bábinka ochotně. Jí vůbec ani nenapadlo, že by velebníček nemohl míti pravdu. Viděla v něm vzor dokonalosti, a každé slovo jeho bylo pro ni zlatem. »Teď se už, prosím tě, nezlob,« povídala smířlivě. »Rozčilení ti škodí, a nestojí ti vrchnosť za to, abys si na svém zdraví ubližoval. Tady máš všechno k převléknutí připraveno, a já seběhnu do kuchyně, abych ti připravila oběd. Ještě se teď kolena pode mnou třesou, když si vzpomenu, jak jsem se lekla. Poledne už je pryč, a tys ještě nejedl.«

»Jen zvolna, nechvátám,« volal za ní velebníček a počal se převlékati. Několikráte ustál, zadíval se před sebe a cosi pro sebe hučel. A pak zase se smál tichým, sykavým smíchem. Šedivou hlavou kýval, a prsty si ve vlasech projížděl. Už nebyly pěkně učesány, ale spadaly sem a tam jako obyčejně. Při tom horlivě šňupal, jakoby se nasytiti nemohl požitku tak milého.

Zatím v kuchyni kázal Mates. Valachy už odstrojil, do stáje zavedl a píci založil. Kočár zatáhl do kůlny a převléknuv se, šel do kuchyně. Viděl na plotně vařiti se kaši, a mrak mu tvář přelétl. Jedl nerad kaši, ale dnes nekladl nikomu jinému vinu, než vrchnosti. Kdyby byla k čemu, byl by tam zůstal jemnostpán na oběd, a on, Mates, byl by jistě něco dobrého v panské kuchyni oblízl. Však viděl, když k zámku přijížděl, otevřeným oknem několik kuchařek, jak se honily kolem lesknoucí se plotny. Byly vystrojeny jako Bábinka o Božím hodě, bílé čepečky měly na hlavách, a tváře jim jen hořely. Oknem pronikala ven pára, prosycená takovými vábnými vůněmi, že se mu ještě teď sliny v ústech stahovaly.

Děvečky, myjíce v kuchyni nádobí, podívaly se šelmovsky na Matesa. Vyčetly z jeho tváře, že má zlosť, a škodolibě vyměnily pohledy.

»Dnes náš Mates vypadá jako velký pán,« šťuchala Fanča Petronu. »Inu, jedl v zámku. To bych si přála býti na jeho místě.«

»Nezlob!« křikl na ni zlostně. »Radší koukej, abys nakrmila dobytek. Bučí hlady.«

»Vidíš, už poroučí,« chechtala se Petrona. »Co jsou páni, to jsou páni.«

Mates zatínal pěsti a posýlal na ně blesky svých pohledů. Bylo by se snad škádlení zle skončilo, kdyby byla Bábinka neseběhla od

jemnostpána. Děvečky umlkly, a Mates usednuv na lavici u kamen, zastrčil ruce do kapes a rozkoukal se do okna.

»Řekni mi, Matýsku, jací jsou to lidé, ta nová vrchnosť?« vyzvídala Bábinka, točíc se kolem plotny. »Jaktěživo se to nestalo, aby náš jemnostpán takhle domů z Dubovan přijel.«

»Jací jsou to lidé?« povídal Mates, vypnuv se a pravou ruku vyndav z kapsy, široko ji roztáhl. »Lidi jako lidi. Mají peníze a myslí si, že jim patří celý svět. Ale vrchnosť to není. Však to jemnostpán také ví. Kdyby jich neznal, nebyl by odtamtud jezdil. Ale že je zná, jel domů. Dobře udělal. Chválil jsem mu to a troufám, že tam vícekráte nepojedem.«

»Dobře máš. Myslila jsem si to také tak. Kdyby to byl někdo jiný! Ale náš jemnostpán! Ať jen někdo řekne, nemá-li ho každý v úctě? To je nějaký kněz. Sám pan biskup mu psal, když slavil pětadvacetileté jubileum. A najednou takové vrchnosti je buď tuze málo, nebo tuze hloupý. Nevídáno!« Ušklíbla se pohrdavě a zlostně hodila pokličku na hrnec.

»Dobře tak jemnostpánovi,« durdil se Mates. »Proč tam jezdil? Beztoho mne to mrzelo, že jsme tam jeli. Nebyl tam z okolních kněží žádný, jen my. Budeme z toho míti trochu ostudy.«

»Tak nemluv,« okřikovala ho Bábinka uraženě. »Náš jemnostpán nic pro ostudu nedělá.«

V tom ozvaly se na schodech vrzavé kroky. Velebníček šel se schodů, a v kuchyni bylo rázem ticho. Za okamžik vešel do kuchyně ve všedním obleku a sedl za stůl. Tabatěrku položil vedle sebe a pohladil domácího psíka, jenž se k němu lichotil. Z druhé strany připlazila se kočka a třela hlavu o jeho loket. Pohladil také ji a usmíval se, když pes zuřivě na kočku zaštěkal, snaže se ji vypudit z blízkosti pánovy.

»Nakrmil's koně,« ptal se pojednou Matesa.

»Nakrmil.«

»Dnes už zapřáhat nebudeš. Až se najíš, sekej dříví,« povídal velebníček lhostejně, jakoby v něm vzpomínka na dnešní cestu dávno zapadla.

Ale nezapadla. Dnes nevydržel dole v kuchyni jak obyčejně. Ba ani na zdřimnutí nepomýšlel. Sotva se najedl, vzal hůl a klobouk a vyšel ven do polí. Jindy ho tolik těšilo, když se zastavil u pole a viděl, jak Bůh tomu obilíčku požehnává. Teď chodil po mezích, oči těkaly po záhonech, a mysl bloudila Bůh ví kde. Ale na něčem se při tom ustanovil.

»Napíšu to,« povídal si, když šel domů a holí tloukl do zakrslé, zažloutlé a utlapané trávy na chodníčku. »Ať si potom dělají, co chtějí. Nepovolí-li, dobrá. To už ohledů míti nebudu. Zavolám sem císařskou komisi, a ta to uzná. Jakby neuznala. Bude ovšem po lásce, ale ať. Panská láska po zajících skáče, a nikdo se ještě panské lásky nenajedl. Proto budu ve Stránci živ a plakati nebudu.«

Zostřil krok, jakoby se dočkati nemohl toho, aby byl doma. Sotva snědl hrnéček mléka — měl takový hezký, buclatý hrnéček se zlatou obrubou a nápisem: »Z věrné lásky«, koupila jej před lety Bábinka na trhu, a od té doby z něho snídal i svačil — usedl a vyňav arch papíru, pohodlně se posadil a psal. To bylo něco důležitějšího, než když si v pátek kázání psával. Tehdy jezdívala mu ruka po pa-

píře, a hned byla stránka plná drobného písma. Tentokráte opatrně psal slovo vedle slova, často se zarazil, šňupl a pak s vážně svraštěným čelem přemýšlel. Vzal zase péro, sfoukl prach s papíru a pomalu psal.

Ale dnes s tím hotov nebyl. Ba ani ne zítra. Až třetího dne zasedl ku práci hned po mši svaté. I školu proto vynechal. Měl toho plnou hlavu a přál si míti už jednou pokoj. Před polednem konečně se mu tvář rozjasnila. Vstal a otevřev dvéře houkl dolů do kuchyně.

Za okamžik přiběhla Bábinka. Byla zamoučněna a ruce měla od těsta umazány.

»Volal's mne, pane bratře?« ptala se mezi dveřmi.

»Volal. Pojď, přečtu ti, co píšu vrchnosti,« řekl velebníček s jakýmsi hrdým uspokojením. »Myslím, že jsem na nic nezapomněl. Teď ať dělají, co sami chtějí. Povolí-li po dobrém, dobře, nepovolí-li, také dobře. Budu si to pohledávati jinde.«

Bábinka sedla si ke stolu, složila ruce v klín a s nábožným výrazem upřela zrak na velebníčka, jenž posilniv se šňupcem, počal vážným, kazatelským hlasem předčítati pamětní spis, jejž hodlal poslati novému panu patronu. Mezi čtením tak se do toho zabral, že byl jako na kazatelně. Které místo zvláště se mu líbilo, to pronášel zvolna, s důrazem, rukou při tom hrozil a na Bábinku přes papír se díval, aby pozoroval účinek čteného. A výraz Bábinčin vybízel ho ještě k většímu zanícení.

Konečně byl hotov. Dočetl a vážně položil obsáhlý spis na stůl.

»Tak, co tomu říkáš?« povídal usmívaje se a zamnuv si ruce.

»Tuze krásně jsi to, pane bratře, sesadil,« chválila Bábinka, která zapomněla na buchty a ostatní části kuchařského umění, čekající v kuchyni svého dokončení. »Nepohne-li je tohle, pak je už nic nepohne.«

»Také si myslím,« chlubil se velebníček. »Odpoledne to pošlu. A pak se děj vůle Boží.«

»Tak tak, a už si s tím hlavy netrap,« napomínala Bábinka. »Včera jsi ani nejedl, a bojím se, abys se z toho nerozstonal.«

Velebníček se tiše zasmál. Měl velikou radost, že se mu to povedlo. Bábinky nezdržoval, ale hned spis složil, do obálky strčil a farní pečetí zapečetil. Když odpoledne šel posel na poštu, nesl velké psaní. Sám pan farář dal mu je do rukou, pečlivě je v staré noviny zabalil a nařizoval, aby dal na ně dobrý pozor. Jakoby se mu tím kámen se srdce svalil. Byl veselejším a žertoval nadmíru často. Jen když přicházívala pošta, a posel nepřinesl mu žádného dopisu z Dubovan, býval mrzut. Upokojoval se, že tak důležitá věc nedá se za den, dva rozhodnouti, a sám sebe z nedočkavosti káral.

Uběhlo čtrnáct dní, a odpověď nepřišla. Za to překvapen byl velebníček i Stránec jinou novinou. Když v neděli odzvonili poprve do kostela, přiběhl kluk ministrant bez dechu do fary a sděloval v kuchyni, že ke vsi jede několik kočárů, a u jednoho že jsou zapřaženi čtyři koně.

»Aby to tak byla vrchnosť,« vyhrklo Bábince. Rozběhla se nahoru a nedbajíc obvyklé opatrnosti, vrazila hlučně do pokoje velebníčkova.

»Jede prý sem vrchnosť,« křikla na něho.

»To snad ne,« zarazil se velebníček a běžel k oknu. Viděl odtud na cestu a natáhnuv krk, chvíli pozoroval. »Budou to oni,« řekl

mrzutě. »Podívej se po pokoji a trochu ukliď, kdyby sem nahoru vešli.«

»Bože, já nemám nic hotového, a víno nám došlo,« bědovala Bábinka.

»Ať došlo,« řekl tvrdě. »Mně tam také nic nedali. Ostatně, budou-li jako stará vrchnosť, přivezou si nějakou láhev vína s sebou. Já chudý farář je častovati nemohu.«

Vzal novou kleriku a oblékl se. Když byly kočáry už na návsi, vyšel ven a postavil se u vrat ke hřbitovu. Kostel stál uprostřed starého hřbitova, a vrata jeho byla přímo proti vratům farským.

A už tu byly povozy. Přijely jako vítr. Napřed krásný kočár se dvojspřežením. Bujní koně byli samé stříbro, a na kozlíku vedle premovaného panského kočího seděl známý velebníčkovi lokaj. Rozhlížel se pánovitě kolem a pana faráře si ani nevšiml.

Za prvním kočárem přijely ještě dva. Všechny byly plny panstva, velebníčkovi po většině neznámého. Jen pana patrona a paní patronku poznal. Byli oba nádherně vystrojeni a chladným kývnutím hlavy děkovali velebníčkovi na jeho uctivý pozdrav. Venkovský lid shromážděný na hřbitově a čekající na počátek služeb Božích, v těsných zástupech se tlačil a s udivením se díval na vzácné příchozí. Jindy platil jejich obdiv velebníčkovi jako nejvzácnějšímu členu osady — ale dnes zanikl farář úplně v té směsici brokátu, hedbáví, závojů, šperků a lesku.

»To je můj syn, Ludvík,« představoval pan Neužil mladého důstojníka s vyžilou tváří a vlasy na skráních ku předu sčesanými. »Tuto má dcera Helena.«

Bleďoučká a slaboučká slečinka udělala přesně dle předpisů poklonu a podala panu faráři ruku. Ten boje se, aby neurazil, sotva se jí dotkl a hned zmateně zval pana patrona a ostatní panstvo do kostela. Sám běžel napřed ukazovat cestu. Slyšel za sebou smích a jakýsi německý hovor, ale smyslu pochytiti nemohl. Napadlo mu však, že se smějí jemu, a už se mu hořkosť hrdlem rozlévala. Dovedl panstvo až ke schůdkům, kudy se chodilo na panskou oratoř, a pokloniv se, vklouzl do dveří sakristie.

Jindy hovoříval se starými sousedy, z nichž někteří v sakristii měli stálým užíváním již od nepaměti privilegovaná místa. Byl to výkvět rolnické šlechty, staří sedláci kostnatých těl, ale bystrých mozků. Byla to jakási osobní stráž velebníčkova, jež nosívala nad ním nebesa o Božím Těle a Vzkříšení, a když bylo o průvodech potřebí, rovnala nezbednou chasu, malou i velkou. Dnes velebníček jen dal pozdravení a už chvatně se oblékal k oltáři. Byl nějak roztržitý, neboť chtěl k oltáři jít bez kvadrátku, a toho už neudělal pár roků.

»Ta vrchnosť ho pomátla,« šeptal sedlák Žahourek Odstrčilovi. »Je tu poprve, a rád by se jim zavděčil. Ale jak jsem na to koukal, bude to po vrchu huj a uvnitř fuj. Na těch kobylách toho měli naběšeného, jako na maškarádách a sami nebyli o nic lepší ustrojeni.«

»Inu, kmotře, pan hrabě to nebude,« vrtěl Odstrčil hlavou a zakýval rukou. »Hrabě je hrabě. Jojo, oni by mnozí rádi dělali to, co dělají takoví páni, ale toho nedokážou, to už musí býti v krvi.«

»Kde pak hrabě, a tenhle panák. Kouká jako omlácený snop, tlustý a nafouknutý, ale nic v něm, leda trochu těch peněz. A ty

může vzíti pojednou rohatý. Jen aby se náš jemnostpán tuze o ně nebral.«

»Ten z nich má rozum, nemysli si!« zachechtal se Odstrčil.

»Už začíná mše,« zahučel z protějšího kouta sedlák Kratonoha a pohleděl přísně na hovořící.

Ti se zamlčeli, pokřižovali a nasadivše si důkladná v kosti zasazená skla na nos, počali říkati v malých modlitebních knížkách. Jen sedlák Frak, usadiv se na schůdkách ke kazatelně zpíval. Neslyšel však varhan a protahoval písničku, nebo začínal jiný verš, než jak zpívali uvnitř v kostele. Dokud to nebylo příliš okaté, druzí mlčeli. Ale když už v kostele zpívali jinak, a Frak také, Kratonoha k němu hlavu obrátil a podívav se naň přes brejle, sykal, aby přestal.

»Máte uši?« hučel zlostně. »Ti tam jdou hat, a vy čihý, to je pěkná muzika.«

Frak chvíli mlčel. Zlobil se. Ale za chvíli začal zas, a než se přezpívaly dva verše, šlo to po staru. No, jaká pomoc. Nedělal to naschvál, ani aby se rouhal, to teprve ne. A každému Pán Bůh stejně hlasu nenadělil.

Když bylo po mši svaté, veběhl velebníček nějak všecek rozčepýřený do sakristie.

»Zavři,« houkl na ministranta, jenž ustrašený rychle zavíral dvéře vedoucí k oltáři.

»Tohle je nějaká pobožnosť?« začal najednou velebníček hněvivě a celý se třásl. »Přijdou sem poprvé, a já si myslím, že dají lidem aspoň dobrý příklad. A zatím se to chová hůře než pohani. Celou mši svatou to hlasitě hovoří, jakoby to bylo někde na ulici, a i o pozdvihování to brebentí jako židé o jarmarce. To je pěkná vrchnosť, krásný pan patron.«

Odplivl si a rozčileně se svlékal. Dnes se nemodlil. A jak také? Vždyť by tou modlitbou jenom Pána Boha zlobil. Sousedé se na něj dívali a divili se. Odstrčil se podíval na Žahourka a Žahourek na Odstrčila. Mrkli na sebe souhlasně. Měli radosť, že tak to jemnostpán bez obalu povídá. Patří jim to, ať mají třeba peněz jako železo.

»Ten mladý pán,« začal za okamžik velebníček, v němž to ještě všechno vřelo, »vyloží se z oratoře a kouká dolů po ženské chase. Směje se, kývá na ně hlavou a ukazuje druhým prstem. Můj ty Kriste Ježíši, to bych měl brzy pořádek v kostele. Stalo se to jen jednou, a nebyl bych více knězem, kdybych toho podruhé trpěl, ať je to třeba syn pana patrona.«

»Právě, právě,« dotvrzoval Kratonoha. »Dnes se bude jemnostpánovi špatně kázat, líbí být moc rozhněvaný.«

»Aspoň jim pravdu řeknu do očí,« kasal se jemnostpán a kynul kostelníkovi, aby zazvonil. Na kůru zanotili píseň před kázaním, a pan farář vyšel na kazatelnu.

Jako mladí páni kaplani jemnostpán, pravda, nekázal. Doby první ohnivosti uhasly, a touha zalíbiti se posluchačstvu ustoupila snaze poučit je o věcech vážných. Jemnostpán sice chodil za mlada ještě do škol německých, ale ovládal mateřský jazyk s neobyčejnou obratností a lahodou. Hlas jeho byl na kazatelně příjemný, více přátelský než kazatelský, a jadrné průpovědi z každodenního života kořenily jeho řeč. Ovšem, když ho něco rozčililo, »střílel jemnostpán jako v patalii,« aspoň tak Kratonoha říkával, maje jako bývalý voják

radosť, když si mírný velebníček také zahoukal. To bývalo nejvíc na tu chasu, jež dovádívala po hřbitově, nebo když se něčeho špatného o ní dověděl. Tenkráte si nebral ubrousek před ústa a pověděl to hezky do duše, tak že se ho svobodná chasa jako ohně bávala. Naposledy láteřil tak, když ze Svitan dvě holky, obě služebné, ustřihly si napřed vlasy a udělaly si tak zvanou »ofinu«. Houf jiných opičil se po nich, nevzpomenuv na jemnostpána. Holečkové, přál bych vám býti na tom kázaní. Než bylo u konce, všechny holky s ofinou plakaly, z kostela napřed domů běžely stahujíce si šátek na čelo a do kostela nešly, dokud jim vlasy nenarostly. A jemnostpán po čase, aby jim učiněnou bolest nahradil, žertem je za pokání pochválil a usmířil.

Dnes sotva začal mluviti, už bylo v kostele ticho. I ty staré babky, jimž ústa jezdívala jako mlýn, umlkly, a stará Vondráčková přestala dřímat. Velebníček na počátku povídal, že bude kázati o slovech evangelia: »Kníže tohoto světa již jest odsouzeno.« Kázaní sice měl doma jinak napsané, ale teprve tu ho napadlo, že jednou bude kázati bez přípravy.

Hned jak začal, pozorovali osadníci, že se jejich jemnostpánovi něco stalo. Až dosud měli oči jen pro oratoř, ale zvolna svezl se pohled za pohledem na kazatelnu, a než uplynulo pět minut, i na oratoři bylo ticho.

Odstrčil se Žahourkem byli dnes pravými rozpustilci. Smáli se, chechtali, pošťuchovali a co divného, Kratonoha jich neokřikoval. Měl sám radosť, a kolem jeho úzkých, modrých rtů pohrával mu úsměv. Velebníček líčil, kdo to kníže tohoto světa vlastně je. Není prý jen jedno, ale je jich mnoho, každé v jiné způsobě a tvářnosti, majíce ovšem společný původ. Jednou je to pýcha, po druhé lakomství, po třetí rouhání, jindy zase posmívání se svatým věcem. A už byl u jádra. Líčil, jak kníže tohoto světa chová se v kostele.

»Jsou mnozí, a s politováním toho uvádím, kteří chrámy ne za stánky Boží, ale za místa pro svá vyražení pokládají. Ti a takoví sloužíce jen své bujnosti, zapomínají, že jsou při vší své vypínavosti tuze před spravedlivým Bohem maličtí. To, co mezi pořádnými lidmi za ohavnosť platí, jako v kostele se smáti, pohoršení dávati a jiné z pobožnosti vytrhovati, takoví krátkozrací to za něco čestného mají, domnívajíce se, že, co u jiných je hříchem a neslušností, u nich je zásluhou a známkou vzdělanosti.«

Ale proč to všechno uváděti, co velebníček mluvil. V oratoři bylo ticho jako v hrobě. Mladý pán se od kraje oratoře ztratil, a paní z Neužilů zamračená seděla jako socha, hledíc zakaboněně před sebe. Sotva bylo po kázaní, vzácní hosté s hlukem opouštěli oratoř, a než se velebníček svlékl, už seděli v kočárech a odjížděli.

Lidé vycházejíce z kostela se smáli. Měli radosť, že jemnostpán byl spravedlivým. Kárá-li je, ať kárá i jiné, třeba to byla vrchnosť. Však jsou z jedné krve a z jednoho masa. Dobře to velebníček provedl, však sám Kratonoha ho dnes pochválil, když z kazatelny sestoupil. Viděl, jak panstvo utíkalo, a rozesmál se, mrkaje na Fraka, jenž bručel píseň po kázaní.

»Dnes nás jemnostpán potěšil,« povídal, schovávaje brejle a opraŝuje kolena. »Tak se to patří na takové. Ono má všechno konec,

i ta panská sláva. Škoda, že nevěsta dnes nemohla do kostela. Měla by co na rok vypravovat.«

»Nekázal jsem proti osobám, ale proti hříchům,« řekl velebníček pokojně. Zlost ho už přešla. Ulevil si a byl zase klidným. Když šel domů a viděl, jak panské kočáry ze vsi ujíždějí, drobátko se ještě zamračil a pak veběhl do fary. Za ním v patách Bábinka. Myslila si, že vrchnost půjde do fary, a pospíchala. Měla radost, protože ji v lavici sousedky poškubávaly a jemnostpána chválily. Ale přece se bála, aby velebníčka přenáhlení nemrzelo. Když mu dávala snídaní, bystře se na něho podívala. Viděla, že je pokojný a že s chutí jí. Odlehlo jí a běžela se převleknout. Jemnostpán po svém zvyku sotva se nasnídal, vzal hůl, Amidora a hajdy do polí.

V kuchyni po jeho odchodu nastalo hlučné rokování. Bábinka stojíc uprostřed, vykládala děvečkám, co se v kostele stalo. Kázala s ohněm, jakoby sama na kazatelně stála. Co si z kázaní nezapamatovala, to z vlastní obrazotvornosti přidávala a tak se rozčilila, že zapomněla na hrnek mléka na plotně. Až když vyběhlo, a po plotně se rozteklo, umlkl rázem její výklad, a všechny tři hrnuly se ke kamnům. Dobře, že byl velebníček pryč. Vždycky se zlobíval, když zápach spáleného mléka cítil, a tenkrát ani Bábinka neušla výčitkám. Díky tedy dobrým okolnostem, nehoda byla odstraněna, a Bábinka mohla po chvíli, ovšem s menší již živostí, svůj kazatelský výkon dokončiti.

Nazejtří — jemnostpán byl ve škole, a Bábinka sázela chleba do pece — zastavil před farou kočár, a z něho vylezal Dubovanský pan řiditel.

»Má úcta, slečinko,« pozdravoval sladce. »Pečete chlebíček? To je hezké, to je hezké. Velebný pán je doma?«

»Není, pane řiditeli, ale přijde hned,« omlouvala se Bábinka. »Račte odpustit, že jsem tak špinavá. Pereme a k tomu pečeme chleba. Fančo, skoč do školy, aby šel jemnostpán hned domů. Řekni hned, rozumíš?«

Fanča jen kývla a už běžela. Bábinka rychle strčila poslední bochník do pece a běžela k panu řiditeli.

»Račte, prosím, dál,« švitořila, skrývajíc stydlivě poprášené ruce pod zástěru a vedla hosta do pokoje velebníčkova. »Smím se ptáti, jak se vede znejmilejší paní a dětičkám?«

»Děkuji, dobře. Alfrédek nám trochu stonal, ale už je jako ryba. A jak se daří slečince?«

»Děkuji mockrát,« upejpala se Bábinka. »To ráčíte vědět, jak. Od rána do klusu mám pořád co dělati. Brzy něco v hospodářství schází, brzy v kuchyni, někdy také pan bratr zahubuje, a tak nevím kolikrát, kde mi hlava stojí.«

»Velebný pán je trochu podivný,« sekl řiditel se sladkým úsměvem, těše se, že Bábinka bude s ním souhlasiti. Ale, panečku, ta nebyla hloupá. Poznala, odkud vítr fouká, a vážně zakývala hlavou.

»Nepozoruji,« povídala zvolna a klidně. »Někdy ho zlobíme a divím se, že je na nás tolik hodný. Má taky mnoho svých starostí, dělá všechno svědomitě, a není divu, když někdy zahubuje. A to ještě nikdy nehubuje bez příčiny.« — Tu máš, blesklo jí při tom hlavou, jsi-li chytrý, vezmi se za nos. — »Jak pak letos u Dubovan stojí obilí?«

»Špatně,« ušklíbl se řiditel. »Co jarní mrazy nezkazily, to teď kazí deště. Byl u nás tuhle příval a pobral nám mnoho polí. Nový pan majitel bude míti na poprve špatný užitek.«

»Co pak takovému pánu to neuškodí,« hádala Bábinka. »Má prý peněz víc, než co dal za Dubovany, aspoň tak lidé mluví.«

»Něco má,« souhlasil řiditel, »ale tolik toho nebude. Ovšem, když je jedenkrátstotisíc na vrchu, je to hezký příspěvek k takovému majetku, jako je Dubovanské panství. Bývalý náš pán měl sotva tolik na celém panství čistého, co tento má vedle panství.«

Než Bábinka odpověděla, otevřely se dvéře, a v nich se objevil velebníček. Byl oblečen v lehké, černé šaty, valně již odřené a na loktech i kolenech se lesknoucí. Nutil se do úsměvu a podav řiditeli ruku, pobízel, aby si sedl. Vyměnili obvyklé otázky o zdraví, počasí, ale ani tento hovor valně nešel. Řeč vázla, a oba pozorovali, že mezi nimi je napjetí.

»Přišel jsem dnes v úředním poslání,« začal pojednou řiditel zmateně a vyndával z náprsní kapsy jakési listiny. »Milostivý pan patron postoupil mi váš pamětní spis, jejž jste mu poslal v příčině oprav zdejšího kostela. Pročetl to sice sám, ale nařídil mi, abych přece ještě sám vše důkladně prostudoval, osobně se přesvědčil, jak daleko jsou udání vaše pravdiva, a pak mu návrh předložil.«

»Pan patron mi tedy nevěří,« řekl velebníček vyčítavě a trpce se usmál. »Milý pane řiditeli, lidé v mém stáří nelhou, a vy znáte zdejší poměry tuze dobře, než abyste mohl pochybovati o pravdivosti mých udání.«

»Věřím všemu, milerád věřím,« ochotně se ozval řiditel a rozpačitě listiny rozkládal. »Vy víte dobře, že jsem vám z celého srdce oddán a že bych tuze rád, aby vaší žádosti bylo vyhověno. Ale ráčíte uznati, že jsou jisté okolnosti, které celou záležitosť valně zdržují a ohrožují. Předně již ta okolnosť pana patrona špatně naladila, že duchovní páni nesúčastnili se jeho uvítání, ovšem vaši velebnosť vyjímaje. Ale nicméně pocítil pan patron jakousi nechuť, jelikož jsem mu předem oznámil, že jsem patronátní duchovenstvo k uvítání pozval. Dále pak není vaše žádosť o opravu jedinou, hlásí se i jiní, a to víte, že tak veliké vydání pana patrona hned na začátku leká. Konečně račte laskavě dovoliti, abych se dotkl choulostivé záležitosti včerejší. Milostivá vrchnosť přijela odtud velice rozladěna. Ráčil jste se, jak jsem se dověděl, na kazatelně trochu ukvapiti. Mladý pán Ludvík, — na něhož vaše slova především byla namířena, — celou cestu činil rodičům výčitky, proč ho s sebou do kostela brali, kde se mu, jako důstojníku, dostalo před venkovským, sprostým lidem přísného pokárání. Ovšem, neomlouvám jeho jednání, ale jsem také už starší, zkušený muž a domnívám se, že, kdyby se byla zvolila nějaká mírnější cesta, že by to nebylo špatně jednáno. Je to ještě mladý, veselý člověk, nemá povážení a nic naplat, je přece jen synem pana patrona a budoucím patronem. Nebýti nešťastného včerejška, kdo ví, nebyl-li bych vám dnes přinesl příznivé vyřízení.«

Mluvil chvatně, oči maje sklopeny a poškubával se za vousy. Velebníček se díval na něho přimhuřuje oči, a kolem rtů mu kmital hořký úsměv.

»Proč tolik omluv?« povídal, když řiditel skončiv plaše se na něho podíval. »Račte říci zkrátka, že vrchnosť oprav podniknouti

nechce, a je dobře. Vám za zlé nemám. Co jsem konal, konal jsem ze své povinnosti, a udělal bych to dnes zase. Cítil-li se mladý pán zahanbeným, protože je důstojníkem, proč se nehanbil za své skutky dříve? Neračte si mysliti, že venkovský lid je nějaká hloupá sběř, před kterou smí každý dělati, co chce. Ti lidé mají vyvinutý smysl pro spravedlnosť a právo a vědí, že v kostele jsou si všichni rovni. Tak jako se mladý pán choval, nechová se ani nejposlednější oráč. A kárám-li chasu, musím kárati i pány, neboť před Pánem Bohem neplatí záhony polí, ale duše jako duše. Činí-li panu patronovi obtíž opravy v kostele, ať jen se svého práva zřekne a patronát na někoho jiného, třeba na pana biskupa, přenese a bude míti po starostech. Shovíval jsem dlouho, teď však nesmím, nebyl bych pastýřem, ale nájemcem svých oveček. Povolí-li pan patron opravy, dobře, nepovolí-li, pak nastoupím cestu zákona a budu žádati o znalecké ohledání. Ten díl, který při tom na osadníky připadne, dají oni tuze rádi. Nechci, aby pan patron mi nějakých milostí prokazoval a před ostatními duchovními mne vyznamenával proto, že jsem jel ho uvítat. Dnes bych toho neučinil a stydím se, že jsem si pro zahanbení do Dubovan jel.«

»Vždyť se tam vaší velebnosti nic nestalo,« podotkl řiditel kysele. »Jste nějak nakvašen, a není dobře ve vášnivosti něčeho podnikati.«

»Nehádejme se, pane řiditeli,« rozhodl velebníček suše a máchl rukou. »Račte mi říci, čeho si vlastně pan patron přeje, a skončíme nechutnou hádku.«

»Vždyť se nehádáme,« chlácholil řiditel, vykouzluje úsměv a stavě se přátelským. »Pokud se mé osoby týče, račte býti přesvědčen, že si vaší velebnosti tuze vážím, vás ctím a vždy jsem vám nakloněn. Jsem však také služebníkem a musím to, co mi nařízeno bylo, vyříditi. Pan patron není tak zlým, jak se býti zdá, a já doufám, že se všechny ty neshody urovnají, ano, že dosáhnete úplného vyřízení své žádosti, když přinesete malounkou oběť.«

»Mám snad jít odprosit, ne?« ptal se trpce.

»To ne. Ale něco jiného by vás u vrchnosti do příznivého světla postavilo a vaši žádosť příznivě doporučilo. Náš mladý pán je náruživý střelec. Chce na panství zařídíti pěkné hony, na které by své známé z důstojnických kruhů mohl zváti. Krajina kolem Stránce je pro zvěř velmi příhodná, a byly by tu hony opravdu velikolepé, kdyby Stránečtí občané svou honitbu vrchnosti pronajali. Pokoušel jsem se sám už mnohokráte, abych je přemluvil, ale vždy marně. Vy však, maje na ně neobsáhlý účin, snadno byste je k tomu přiměl, zvláště kdybyste je upozornil, že za to by kostel okrášlen byl z peněz pana patrona.«

»Aha, tedy mám dělati panského náhončího,« zasmál se velebníček posměšně. »Mám se starati o zajíce.«

»Velebný pane, dnes jste opravdu, nejmírněji řečeno, tvrdý,« zlobil se řiditel. »Což vás k tomu nutím? Rozmyslete si vše dobře, abyste svou neústupností nezmařil brzké vyřízení své žádosti. Tím neučiníte žádné chyby. Musíte přece sám poznati, že flinta sedlákům nepatří, a že tím i jim prospějete, když je od škodlivé náruživosti odvrátíte.«

Velebníček se zamyslil. Zamrzelo ho, že mu řiditel neústupnosť vyčítal. Možná, že má pravdu, aspoň zkusiti to může.

»Slíbiti vám nemohu nic,« řekl po chvíli. »Svolám sousedy a co oni řeknou, to vám oznámím. Nátlaku na ně činiti nebudu, to se nesluší pro kněze. Povolí-li po dobrém, ať povolí.«

»Jsem spokojen a doufám, že nebudou zaslepeni. Teď však už musím domů. Dlouho jsem se zdržel a mám doma tolik práce. Spolehám na vliv vaší velebnosti a už předem vám přeji, abyste na všech stranách dobře pochodil.«

Povídal ještě nesouvisle to i ono, kvapně skládaje listiny a poroučeje se velebníčkovi, jenž ho doprovodil až ke dveřím. Za chvíli odjížděl k Dubovanům, a jemnostpán chodil po pokoji, uvažuje, co dělati. Nabídnutí ředitelovo bylo lákavé, ale nedovedlo velebníčka zaslepiti. Měl své osadníky tolik rád a lekal se, že by ho někdo o jejich lásku mohl připraviti. Když je v kostele káral, tenkráte mu nenapadlo, aby z ohledů lidských se staral, budou-li ho po kázaní chváliti nebo haněti. Ale jakmile se jednalo o věci jiné, ponechával jim svobodu, věda, že kde se víra s věcmi obecními míchá, obyčejně škodu trpí.

Teď, když si vše rozmyslil, rozhodl se, dáti záležitosť sousedům k uvážení. Pěkně jim vše vypoví a rovnou řekne, že, jak oni odpovědí, bude spokojen. Do školy už se vraceti nechtěl a pln nových starostí běžel do polí, aby znovu a znovu o všem uvažoval.

Vyběhnuv přes potok, který ves protékal a olšemi byl osázen, udychán stanul na vysoké mezi, odkud už se táhly lány, loukami a lesíky prorvané a teď po většině bujně se zelenající. Pohled ten zmírnil jeho rozčilení, a lahodný pocit pokoje rozlil se mu nitrem. Bylo mu tu volno, starosti jakoby s něho spadly, a co dříve zdálo se mu spletitým, jevilo se mu jasným a nepatrným. Jen když v té Boží přírodě vše se zvedá, daří se a slibuje pěknou úrodu.

»Dej Pán Bůh dobrýtro,« ozval se vedle něho kdosi suchým, vysokým hlasem.

»Dejž to Pán Bůh,« děkoval velebníček a šel naproti Kratonohovi, jenž k němu po mezi se blížil. »Kam pak, sousede, kam?«

»I trochu na pole,« vykládal sedlák. »Mladí sázejí tamhle brambory, a jdu jim pomoci.«

»Půjdeme tedy spolu a po cestě vám něco řeknu,« povídal velebníček, podávaje Kratonohovi šňupec. Napadlo mu, že se sousedem hned o tom promluví, co mu pan ředitel řekl. Syn jeho byl představeným, a Kratonoha byl ve vsi jako prorok. Mluvil málo, ale co řekl, mělo hlavu i patu. Druzí sousedé tuze na jeho slovo dali, a obyčejně, jak on radil, stalo se. V obecním výboru sice nebyl, ale protože se sousedé ve statku synově scházeli, mezi nimi sedával, s nimi rokoval a hlasoval napřed.

Zašli s velebníčkem do úvozu a zvolna šli dále do polí. Velebníček přihrben pospíchal, a Kratonoha klátil se vedle něho jako osýchající, statný kmen. Žilovaté ruce se mu házely, a v bezzubých ústech trčela krátká, umazaná dýmka.

Velebníček kázal. Povídal z gruntu, jak to s kostelem je, že je mu hanba před sousedními duchovními, a že ho ta starosť o kostel dnem i nocí trápí. Kratonoha přikyvoval a několikráte na hlavě se zadrbal, jako by ho to samého mrzelo. Ale jak začal velebníček o patronovi a řediteli, čelo svraštil a oči šíře otevřel. Aha, myslil si, teď přijde to pravé. Šel volněji a hlavu k velebníčkovi nahýbal.

Trochu nedoslýchal a bál se, aby mu ani slovo neuteklo. Velebníček si ho nevšímal. Zabral se do povídání celou duší a rozkládaje rukama sděloval své těžkosti. Sedlák mrskl chvílemi po něm okem a přimhouřiv potom víčka, tiše se smál. Dýmka mu vyhasla, a ruce na zad složil.

»Fí,« hvízdl si, když slyšel, čeho si pan řiditel přeje. »Teď už vím, kam pěnkava nosem sedá.« A zachechtal se jaksi škodolibě.

»Tak co tomu říkáte?« ptal se velebníček všecek udychán a zastaviv se, šátkem čelo si utíral.

»Já? Nic. To je stará písnička,« povídal sedlák suše. »Mně se zdá, že z toho mračna nebude déšť.«

»Ale sousedů abych se přece poptal,« hádal velebníček.

»To jo, to jo,« kýval Kratonoha, jemuž úsměv se rtů nemizel. »Ale bude dobře, když to za jemnostpána někdo jiný udělá, třeba můj syn. Nebráním v ničem, ale tak jen si myslím, že by se oni mohli ledacos domnívat. Ať dělá jemnostpán jak chce.«

»I já budu rád, když to mladý za mne udělá,« svoloval velebníček. »Ne snad proto, že bych si toho přál, ale proto, abych měl svědomí čisté. Myslil bych si stále, že jsem to měl zkusit. Víte, jak ten náš chrám Páně vypadá.«

»Vím, vím a rozumím, jemnostpán může býti bez starosti,« povídal Kratonoha volně. »Jemnostpán nezradil nás ještě nikdy, a my také jemnostpána nezradíme, to ne, hřích by to byl. A co jako by to asi v tom kostele všechno stálo, co mají páni udělat?«

»Asi třináct set.«

»Třináct set,« opakoval sedlák a maličko se zamračil. »No, ať to stojí, co stojí, o to teď nejde. Napřed je tu ten hon. A o tom se poradíme. Když ne dnes, tak zítra dozajista. V poli tak pilno není, a řeknu Tondovi, aby poslal slouhu po sousedech. Ona ta rada dlouho trvat nebude. A jak pořídíme, povím jemnostpánovi ve středu v kostele. V ten den umřela nebožka žena, a přijdu do kostelíčka. Jemnostpán má už brambory v zemi?«

»V sobotu jsme dosázeli,« sděloval velebníček, jsa rád, že Kratonoha otáčí. »Dá-li Pán Bůh pohodu, aby dobře vyklíčily, doufám, že jich bude dost. Mám je u břízy, a tam je pole tuze dobré.«

»Co pak tam, tam by šafrán rostl,« svědčil Kratonoha. »Naši se trochu zdrželi s kobylami. Ohřebily se obě, a člověk musí to hovado nechati stát, aby si oddechlo.«

Došli až k poli, kde »Tonda«, syn Kratonohův a Stránecký představený, sázel brambory. Houf bab pomáhal. Brebentily, sdělujíce si veškeré noviny z daleka široka. Jak viděly starého pantátu, zarazily. Ten byl na ně jako kladivo a jak je šeptati slyšel, už byl v nich.

»Kdybyste vy staré košatiny modlily se růženec a nesváděly klepy,« houkl na ně vždycky. »Smrt to má na jazyku, ale hubou melou a živé s mrtvými spletou.«

Teď všichni velebníčka pozdravili, a mladý Kratonoha, jemuž nebylo daleko k padesátce, zaraziv kobyly, šel jemnostpánovi políbit ruku.

»Tondo, slyšíš, pošli v poledne slouhu po obci, ať se sousedé sejdou u nás dnes večír,« poroučel starý. »Máme tu něco straněva jemnostpána.«

»Pošlu, tatínku,« sliboval syn a vracel se k potahu. Velebníček chvíli ještě se starým postál a pak se pustil zpátky. Byl veselý, jako by měl vyhráno, ačkoli z řeči Kratonohovy poznal, že pan řiditel špatně pochodí. Měl však radosť, že sám nemusí o tom se sousedy mluvit. Jak mu Kratonoha vyřídí, tak panu řediteli napíše, a bude po starosti. Než přišel večer, na hon a ředitele více nevzpomněl.

(Dokončení.)

Josef Bílek,

sběratel bylin v Kolumbii, v Jižní Americe.

Sděluje **Boh. Hakl.**

(Pokračování.)

2.

Psáno v čítárně parníku »Canada« na 30° 44′ severní šířky a 38° 46′ západní délky — 3. ledna 1892.

Drazemilovaní rodiče a přátelé!

Vím, že všecka Vaše mysl zalétá ustavičně ke mně, jako bych Vás v duchu viděl. I já myslím též pořád na Vás a na svůj vytknutý cíl. Moře není právě tiché, a tu není snadno psáti. U Vás jest neděle; rovněž i zde na palubě, jenom s tím rozdílem, že si toho zde nikdo nevšímne. My jedeme pořád ku předu, k vytknutému cíli. Vraťme se v duchu zpět, na pevninu Europskou. Musím však napřed sebrati myšlénky. Vyrušujeť mne hudba piana, zpěv a hluk spolucestujících.

Ano, byl to blahý okamžik, když ten »šlechetný učenec« mi tiskl ruku a naposledy pravil: »Jděte, můj příteli, a nezapomeňte své vznešené úlohy; mnoho štěstí a — na shledanou!« Pak jsem vsedl do drožky a ujížděl na nádraží. Ach, kdybyste znali mé nadšení a tu lásku k mému podniku! Toť vznešené, úchvatné! Teď bych se žádným profesorem, se žádným doktorem ani za nic svého postavení nezměnil!

Poslední den mne zavolal p. Linden do své kanceláře a pravil ke mně: »Od tohoto okamžiku nejste již dělníkem, nýbrž zástupcem, t. j. zastupujete náš závod. Zdvihněte hlavu pyšně vzhůru a pamatujte, že, jestliže mluvíte, mluvíte ve jménu mém a jménem veškeré společnosti. Kdyby snad jenerál nebo hrabě s vámi mluvil, ukažte mu, že jste v témž postavení, ba, ještě výše; nezapomeňte nikdy, jak velikou a jak vznešenou úlohu před sebou máte!« Já ho prosil, aby mi neříkal »pane« Bílek. Jeho odpověď však zněla: »Vy, pane Bílku, mne teď zastupujete, Vy jste »pán«, tak, jako já.« Mně to však připadalo divně, ale co dělati? Jsem hrd na svůj úkol a úřad. To se asi podivují přátelé a sousedé ve Vojicích: hoch, tak chudý, jako já a bez všech studií, a tak vznešené postavení! Zastupovati »světový závod«

a při nejmenším 3000 franků ročně. Jen energii, ráznosť a zmužilosť; nezlomnou a pevnou vůli, dej mi Bůh — a tak procestuji všechen svět! Nuže, mnoho zdaru — dejž Bůh!

Na cestu jsem dostal 1250 franků a dopis od Pařížské banky, který zní na moje jméno, a na který mohu v tamějších bankách, t. j. v peněžních závodech dáti si vyplatiti 250 liber šterlinků t. j. asi 6000 franků. Každý měsíc musím dáti účet a zprávu o svých peněžných poměrech. Na př.: 1250 fr. vydání: drožka k dovozu 2 fr. 50., jízdní lístek do Paříže 29.40; zavazadla 6.90; útrata v Paříži 24.50; lístek do Bordeaux 53.90; útrata tam 18.50; lístek na parník 750.00 fr. atd. atd.

Takové cesty stojí mnoho peněz, průměrně utratím as 20.000 fr. ročně, t. j. se vším všudy. Kdybych náhle potřeboval peněz, mohu jich požadovati telegrafickou cestou. Pomyslíte si sami, co rostlin musím odeslati, jen abych takové vydání zapravil. Škoda jen, že při tom skoro dvě třetiny přicházejí na zmar následkem dlouhé cesty, a to vše se musí ovšem také počítati. Kdybych byl tak šťasten a přišel na místo dosud neprozkoumané a tam objevil nové druhy, jak krásné by bylo, až by časopisy roznášely pověsť p. Lindena po veškerém zahradnickém světě; oznamovaly nový druh: »*Bilekiana superbissima*« a pak psaly: »Pojmenován ke cti našeho »*explorateura*« (zkoumatele) p. Bílka, který jej objevil na svých vědeckých cestách v té a té zemi . . .

Nejdříve mám hledati »Odontoglossum crispum« a mám zaslati tolik, co mohu, 3—400.000 rostlin, bude-li totiž možná; pak též několik set tisíc kusů »Cattleya«, všecky druhy. Přijdu-li dále na západ, budu odesýlati bedny po Tichém oceanu úžinou Panamskou, což jest mnohem snadnější, než je nakládati na mezky a pak třeba až tři týdny zůstati na cestě, nežli se přijde na pobřeží Rio de Magdalena a tak je odeslati do mořského přístavu.

Přijdu skoro až na rovník (aequator) ku Brasilským hranicím. Pak se postavím v čele své karavany a — »Kde domov můj — kde vlasť je má« — bude se rozléhati v pralesích Brasilských! Pro začátek však zůstanu v Medellinu; to bude má hlavní stanice, odkud budu podnikati cesty do okolí; a tam budou mi zasýlány všecky telegramy a dopisy z Brusselu. Jakmile tam přijdu, budu vám hned psáti.

Teď přijdu právě do tamních krajin v nejlepší čas, v plném jaru, kdy i počasí jest Europanu nejpříznivější. Ostatně se budu ustavičně zdržovati v horách, kde vzduch jest velice čistý. Medellin leží 1470 metrů nad hladinou mořskou; pak půjdu do pohoří Alto St. Elena 2.600 m. Hlavní věcí iest, že musím znáti výšku krajin, kudy půjdu.

V Bordeaux (Bordó) jsem zůstal přes noc, právě na Boží hod vánoční, 25. prosince. Z Paříže jsem vyjel dne 24. v devět hodin večer ještě se známými. To bylo překvapení pana Chantina a všech známých. V cestovním obleku, dlouhý, nepromokavý plášť na sobě, dvojku (ručnici) na rameně, zrovna tak, jako bych šel na hon. Byl jsem velice rád, že jsem se mohl den zdržeti. Když jsem vyjel z Paříže, silně mrzlo; jakmile jsme však přijeli za Orleans, jaká to změna! tu pršelo, jen se lilo! Konečně přijedeme do Bordeaux; tam bylo krásně, slunce svítilo jako z jara; viděl jsem, jak i stáda dobytka se venku pásla. Projíždíš všecku tu krajinu a nevidíš jiného, než samé

vinice kolem Bordeaux; daleko široko stojí víno ve vodě, neboť půda je skoro v téže výši, jako hladina mořská.

A nyní ku přístavu! Vsedali jsme do lodi, která nás vezla na palubu tohoto parníku, jenž zůstal asi 50 kilometrů od města v moři. Již z dálí viděl jsem ohromné stěžně; ano, toť *on*, který mne ponese tam za moře! A již jsem vstupoval na palubu. Mžikem tanula mi na mysli všecka má minulosť, v duchu jsem Vám posýlal tisíceré »s Bohem« a tisíceré »na shledanou« tam za mořem. Přátelé se objímali, posledně druh druhu tiskl ruku! Jenom já — neměl jsem nikoho. Sám a sám — vše vůkol mne bylo cizí; jen v mysli jsem Vás objímal, jen v duchu Vám dával poslední »s Bohem« — i poslední políbení.

Kdy zíral jsem tam k dalekému východu, kde moje milá vlasť i rodná víska, kde vše ty duše mně milé a drahé, a kdy pohroužen jsem byl do moře myšlének: najednou zazněla rána z děla — znamení k odjezdu, a parník začal se pohybovati, zpočátku zvolna, ale pak rychleji a rychleji, a z úst mých zaznělo poslední »na shledanou« — »s Bohem« — »na shledanou!«

Rozhlížím se vůkol, v pravo v levo, záliv se rozšiřuje. Slunce zapadalo v moři, jaké to divadlo! Pevnina zdála se býti jako zlacená, barva rudla a — divadlo ještě úchvatnější. Země byla jako v ohni, slunko zmizelo ve vodě, oheň hasl, a noc rozestřela svůj tmavý závoj nad vodou. Ještě jeden pozdrav — poslední — nádherné Francii — poslední: »na shledanou« — a země zmizela úplně.

Povečeřev, ihned jsem vyšel zase na palubu. Večer byl krásný, vzduch čistý, nebe jasné, moře klidné; parník lehce plyna, v úplném klidu konal svou cestu. Úchvatná chvíle! Asi k 9. hodině začal však náhle váti silný vítr, který každým okamžikem se zmáhal, já šel spat; byl jsem asi hodně utrmácen, neboť jsem ihned usnul. Najednou se probudím, slyším hřmot a lomoz, nevím, jak bych vám ten okamžik, ba, všecku tu noc popsal. Slovem, viděl a zažil jsem to nejvelebnější divadlo přírody, jež člověk může viděti. Těžko lze to popsati. Vidím všecko moře divě rozbouřené, vlny zmítají lodí, takovým kolosem, jako skořápkou; brzy se zvedá do hrozné výše a hned zase řítí se dolů jako do propasti a ztrácí se mezi vlnami; a v téže bouři se houpá v pravo, v levo, ale tak strašlivě, že nejsa tomu zvyklý, každé chvíle upadneš na zemi. Rozumí se, že všecky otvory jsou pečlivě uzavřeny, a sotva můžeš dýchati. I chtěl jsem se dostati někam na čerstvý vzduch. Sotva jsem se postavil, loď se rázem nachýlila v levo, já upadl na stěnu, a to s takovou silou, jakoby někdo silně do mne byl vrazil; i hledím na hodinky, půl dvanácté. — To bude pěkná noc! Nic platno, musím na čerstvý vzduch. Lezl jsem po čtyřech, ale i tak každým okamžikem jsem byl povalen k zemi, síly mne opustily. Brzy jsem se plazil po břiše, brzy lezl po čtyřech, až jsem se přece dostal na palubu; trvalo to dlouho.

Jakmile jsem cítil čerstvý vzduch a bylo mi volněji (ven jsem nemohl, sic by mne byly vlny splákly nebo vichr smetl do moře): držel jsem se křečovitě pohovky a tak strávil všecku noc. A což ostatní spolucestující? Nemyslil jsem, že jsou lidé ještě tak bázliví a hloupí. Sotva jsem se vyškrábal ze své kajuty, jaké to příšerné divadlo! Co jsem tu slyšel pláče, bědování, nemožno povědíti, jakoby je někdo na nože bral. A to vrhnutí — to jest tak ohyzdné; co sníš,

hned zvrhneš; a vrhl by ustavičně, kdyby jen měl co. Myslil jsem, že mně život přetrhne. I prošel, vlastně prolezl jsem jedním sálem; tam vidím čtyři kněze a několik jiných osob, ti klečí nebo leží na zemi a modlí se; připomínají si, že to snad poslední hodina jejich života. Mně ovšem nebylo do smíchu, ale abych měl strach — to nikdy. Já zovu bouři nejkrásnějším, nejúchvatnějším divadlem v přírodě. Pod sebou slyším hukot parostroje, a vlny jako dělové rány vrážejí do parníku. Ten praskot stožárů, skřípání lodi, pláč a nářek, hvízdot vichru v provazech a lanoví — třeba uši zacpati, by člověk neohluchl.

Po trudné noci nastalo jitro, a my s dychtivostí čekali, uzříme-li snad pevnou zemi. I viděli jsme, byl to španělský přístav Santander, odkud jsem Vám též psal. Byli jsme blízko země, ale málo jsme viděli, poněvadž byla silná mlha. Vše, co jsme spatřili, byly jen holé skály, vrchy, tu a tam malé domky, život žádný, jen semotam dobytek na pastvě, a to dosti zřídka; a kam jen dalekohledem jsem pohleděl, vše jedno a totéž, tu a tam nějaký strom anebo skupiny nízkých borovic, a to bylo vše. O městě samém nic nemohu psáti; byli jsme dosti vzdáleni; parník tak těžký nemůže tam k zemi přistáti. Objevilo se množství malých lodí, které zboží nakládaly a skládaly. Obdivoval jsem se těm postavám Španělů. Jsou pěkně urostlí, a z očí jim plane oheň; to nejsou ti zmrzlí a vyzáblí severané.

3.

Psáno na 25° 47′ severní šířky a 47° 39′ západní délky; 4. ledna 1892.

Parník »C a n a d a«.

Ani si nemůžete představiti, co to jest — takový parník, který koná cesty do zámořských krajin. Je 180 metrů dlouhý a 18 metrů široký a o třech stožárech. Jeho stroje mají sílu 3200 koní. Rozumí se, že jiné stroje o téže síle jsou v záloze, pro případ, kdyby se něco poškodilo; a pak, co jest věcí hlavní, když jest silná vichřice, pracují všecky stroje, což činí dohromady 6400 koňských sil. Takto i při nejhorším počasí lodi ty vzdorují všem živlům a urazí zrovna tolik cesty jako při pěkném počasí. Taková loď neutone v širém moři, unese a vydrží dvakrát tolik, co při nejhorším počasí vydržela; jen tenkrát se rozbije, když narazí na skály, anebo když se srazí dvě lodi, což ovšem bohužel také se někdy stává.

Přál bych Vám viděti to zařízení uvnitř, táž nádhera a totéž pohodlí, jako na pevné zemi. Jak víte, jsem ve druhé třídě, a zde mezi první a druhou třídou není rozdílu, leč v kajutě. Kajuta první třídy jest bohatší než třídy druhé; jinak já jím s první třídou a jsem v salonech první třídy. Ach, jaká to bohatá strava! Ráno o 7 hodině piji kávu, buď černou anebo s mlékem; mléko, čaj, čokoládu atd. co komu libo; chléb s máslem, housky a rozličné pečivo cukrářské; vše na výběr. Já piji černou kávu a sním kousek chleba s máslem. V 10 hodin jest oběd; patnáct druhů jídel se předkládá a pokaždé, tedy patnáctkrát jiné talíře. Kdyby mi to neb ono nechutnalo, mohu si vzíti z následujícího více.

Dobrého přírodního vína, červeného nebo bílého, můžeš píti, co ti libo. V 10 hodin se začne jísti a trvá to obyčejně do půl dvanácté,

tak jako v domech boháčů, nic na jídle a pití, ani na pohodlí zde neschází. Ovšem za 750 fr., to jest též hezká suma peněz, tu se může též něco požadovati. Celkem jest nás asi šedesát cestujících. Většina není zvyklá mořským cestám, jí hrozně málo, nebo pranic, zvláště ženské. Jeden den nás bylo pět a jindy sedm u stolu, a přece se připravuje pro šedesát osob. Kdyby bylo možná, ty zbytky dáti chudým! Plné sudy dobrého masa a všeho jiného po každém jídle se hází do moře. Asi za čtyři až pět dní přijedeme k prvnímu ostrovu, a na palubě stojí ještě čtyři tuční voli. Rozumí se, že jsou na lodi též krávy pro mléko, ovce, kozy; husy, kachny a jiná drůbež, také as 200 slepic pro vejce atd. atd.; masa nakládaného jen málo se předkládá, a to její skoro nikdo, vše je čerstvé. Na lodi jsou také stroje k vyrábění ledu, stroje elektrické. V celku jest zde přes 2000 elektrických lamp, usnadňují vše pohodlí. Zkrátka, pokud se pohodlí týče, neschází nic.

O 1. hodině se pije polévka z malého koflíku. Já jí však nepiji, raději sklenici vody s ledem a citronem. V 5 hodin jest večeře. Mořský vzduch mi svědčí velmi dobře, jím za dva a kdybych mohl jísti za čtyři, ještě bych se najedl až po uši, všeho jest přebytek. Večeře trvá skoro do sedmi hodin, hraje se na piano, zpívá se, a tak míjí čas velmi rychle. V 8 hodin se pije čaj nebo káva, a tak plyne den po dni. Za dnešní noci burácel silně vítr, máme zase mnoho nemocných, mně však se ani nezdá, že jsem na lodi, uvykl jsem úplně. Zvláště ráno, když se probudím a slyším, jak na palubě kohouti kokrhají, připadá mi, jakobych byl doma — na zemi.

Nemohu klidně spáti, tolik hluku; zpívají a hrají na piano ustavičně. — Pokračování příště.

4.

5. ledna; píši na 23° 08′ severní šířky a 52° 29′ záp. délky; vzdálenosť od ostrova Guadeloupe 811 mil (mořských).

Počasí jest překrásné, cítíme již tropický vzduch; teplo, ale příjemné, a ten mořský vzduch je tak čistý a zdravý. Popozejtří, t. j. 8. ledna v osm hodin ráno, připlujeme k ostrovu Guadeloupe a dne 17. do Savanilly, kde vystoupím. Každého dne ujedeme 300—320 mořských mil (jedna má 1852 metrů); průměrně tedy za hodinu as 22—24 kilometrů; toť rychlosť dosti značná.

Moře je dnes tiché, parník velebně, tiše pluje; všickni cestující jsou na palubě. Jsem sám, a nikdo mne tedy nevyrušuje. Jak daleko jen dohlédnu, nevidím jiného, než moře, jen vodu a zase vodu. Ráno když vstanu, vyjdu na palubu, rozhlížím se a vidím vždy jen totéž: slunko vychází z vody a večer zapadá do vody. Dříve jsme měli skoro ustavičně špatné počasí, vanul prudký severozápadní vítr, tak že nebylo možno prodlévati dlouho na palubě. Dne 31. prosince jsme pluli podle ostrovů Azorských, avšak minuli jsme je as na třicet mil vzdálí; dalekohledem jsem viděl, jak ty holé skály vystupují z moře; pak mlha a déšť mi rozhled překazily. Téhož večera, o Sylvestru, jsme měli ohromnou vichřici po celou noc, ale ráno o Novém roce se moře trochu utišilo.

Jak jsem již psal, jsou zde čtyři kněží, a ti si vyprosili u velitele č. komandanta lodi, aby směli sloužiti mši sv. ve velkém sále. O osmé hodině ráno mše sv. začala při zvuku piana a při zpěvu mnohých pánů a dam. Jeden kněz zpíval solo: O salutaris hostia — adoremus!« krásně a úchvatně, až vše pohnul k nábožnosti; zatím loď se houpala v rozpěněném moři, a vlny s ohromným hřmotem o její boky se rozrážely; práce parních strojů, skřípání lodi, praskot stožárů — mně byl ten okamžik vznešeným a velebným, a tisíceré upomínky jsem vysílal k dalekému východu, k Vám pod Krkonoše. Ach, kdybych Vám mohl své city, své nadšení vypsati! Tisíc upomínek k Vám zalétá, tonu v moři vzpomínek. Nevím, jaká bude má budoucnosť, snad jako to moře vrátká, nejistá. Zmocňuje se mne stísňující pocit. Budeme žíti vzdáleni, ba, velmi vzdáleni od sebe; nesmírné moře, nepřehledné země budou nás oddělovati, jen v mysli budeme společně se těšiti.

Těším se na příjezd do své nové vlasti; i nasadím všecky síly, abych dospěl k vytknutému cíli. Zdá se, že se mi otevírá nejkrásnější budoucnosť; příležitosť, jaká se mi snad už nikdy nenaskytne, i musím tedy hleděti jí využitkovati. Jen zmužile, rázně a směle, a dá Pán, půjde vše! Dnes však dosti, zítra dále.

5.

7. ledna, 17° 23′ sev. šířky; 62° 41′ záp. délky.

Dnes míním ukončiti tento svůj list; ještě dnes, v 11 hodin, přirazíme k pevnině, a dopisy, jež před šestou hodinou jsou zde na poště odevzdány (to jest poštovní parník, s kterým jedu) půjdou s prvním parníkem zpět do Europy. Počasí jest velmi krásné, a moře tiché; tak včera jsme urazili 336 a dnes 335 mořských mil, poněvadž jest příznivý vítr, a plachty jsou tedy rozpjaty, a stroje pracují mnohem lehčeji a volněji. Zítra ráno budeme opět vidět pevnou zemi, jest prý to franc. ostrov Guadeloupe. Pak bude plavba veselejší, neboť jest ještě několik přístavů, než přibudeme do Savanilly. Dne 17., tedy za deset dní, přijedu na své místo; to bude dříve, než Vy tento list obdržíte. Příští list Vám budu psáti až přijedu do Medellinu. Cesta ze Savanilly do Medellinu bude trvati čtrnáct dní, jednak po řece, jednak po dráze a na mezcích, z Medellinu pak asi pět dní na stanovené místo. Pak strávím 10—14 dní sbíráním rostlin a tak myslím, že začátkem března přijedu zpět do Savanilly se svou zásylkou, abych ji poslal do Europy. Nejhorší je, že spotřebuji více času zasýláním než hledáním. Pak Vám budu ihned psáti, totiž zároveň se zásylkou Orchidejí.

První čas na moři jsem byl ustavičně na palubě, abych viděl vodní živočišstvo; však marně jsem hleděl, neviděl jsem než po dvakráte několik velkých ryb a za všechen ten čas nic jiného. Teď vidím, a to u velikém množství, létající ryby, ve velikých hejnech se vznesou nad vodní hladinu a letí pět až deset metrů daleko a zase spadnou do vody. Pak, co též nemálo jest zajímavo, jsou mořští ptáci. Jakmile jsme opustili pevninu, byla to podívaná. Ohromné hejno ptáků velikosti holubů nás doprovázelo. Křídla však mají ještě jednou tak dlouhá, svrchu jsou barvy šedé a konec křídel mají černý; spodní část křídel a břicha mají bílá, zobák žlutý a silný, umějí dobře plo-

vati a se potápěti. Jakmile se hodí z lodi něco do vody, již se o to rvou. Co mi však bylo divné, bylo to, kde zůstávají v noci? Vstal jsem vždy časně ráno a neviděl jsem ani jednoho; myslil jsem, že nás již opustili, avšak nikoli, jakoby si byli dali »na shledanou«, každodenně a určitě po osmé hodině ráno přiletěli zase se všech stran, a netrvalo ani deset minut, byli všickni pohromadě a sledovali parník až do tmavé noci. Kde však zůstávají přes noc? Snad na vodě? myslím, že jinak není ani možno. A kteraký to pud — anebo zrak, že po noci najdou zase svou loď? To trvalo asi šest dní, pak se každého dne ztráceli víc a více, až z nich nezůstal ani jediný. Předevčírem jsem viděl ještě tři, včera a dnes už jen jednoho, který ještě letěl věrně s námi; snad pozoroval s námi novou půdu? Na veškeré té cestě jsme neviděli nežli čtyři lodi, z nichž byly dva parníky a dvě nákladní čili plachetní lodi; viděli jsme je hodně zdaleka. Myslil jsem, že jich uvidíme spoustu, avšak nikoli.

Na konec abych Vám také něco pověděl o svých spolucestujících. Většina z nich jsou mužští a skoro všickni (je jich asi šedesát) obchodníci, nebo majetníci rozličných závodů a obchodů. Mnoho jich vystoupí v La Guaya, většina pak v Savanille; parník jede až do Colonu. Zde jsou hlavně Španělové, Francouzi, Italové, Němci atd. Vystěhovalců zde není. Ve třetí třídě jest jen šest osob, mezi nimi dva vystěhovalci pro francouzský ostrov Martinique. Se dvěma jsem velmi dobře znám.

Tímto jsem asi svůj dopis na Atlantickém oceanu ukončil, přál bych si býti již u cíle, ta cesta jest už příliš dlouhá, nejsem tomu zvyklý. Těším se nevýslovně, až budu v nové vlasti. Teď Vás všecky ještě jednou v duchu objímám a všem posýlám tisícerý pozdrav.

S důvěrou v Boha, s pevnou nadějí hledím vstříc budoucnosti. Doufám, že Bůh mne neopustí. — Váš všecky Vás milující

Josef.

6.

V Medellině, 3. února 1892.

Drazí, milovaní rodiče a přátelé!

Konečně dnes Vám dávám o sobě zprávu. Předevčírem večer jsem přijel utrmácen po dlouhé cestě. Ano, dlouhá to cesta! Dne 23. prosince jsem opustil Brussel a dnes, t. j. po 40 dnech jsem na určeném místě. Pozejtří ráno zase opustím Medellin a pak budu zase blouditi v těch pralesích dál a dále — do nekonečna. Myslil jsem, že si zde trochu odpočinu, ale nemožno, mám tolik věcí vyřizovati, tolik psáti, tolik obstarávati, abych vykonal svou vznešenou úlohu, že za dne nemám ani chvilky oddechu. Ach, moji drazí, kdybych Vám měl vypsati nebo vypraviti vše, co před sebou mám, Vám objasniti to moje nové pole vědy a umění, které se přede mnou rozprostírá, bylo by toho mnoho. Co tu krásného a užitečného ku poznání mám před sebou; ale co též zlého, co svízelů a obtíží — těch největších! — Však nikdy nebylo zle, aby nemohlo býti ještě hůře, zde na světě dobré se zlým se střídá — Vám by mnohé zlé bylo hrozným. Já však při tom se těším sladkou nadějí, že vyplním životní úlohu svou důstojně, vznešeně. Ta nehynoucí láska k Vám,

láska k mému ušlechtilému povolání, odhodlanosť, ráznosť, ano, smělosť, nezlomná a neúmorná, to vše mi dodává ustavičně nové síly a nového popudu k dalšímu žití.

Ano, jsem zde, kam již po léta myšlénky mé zalétaly; jsem zde, kde jsem se pocítil býti šťastným, konečně dosáhl jsem cíle tak vroucně žádaného. Ano, jsem šťasten, jsem nevýslovně šťasten. Drahá upomínka na Vás, moji nejdražší, vděčná upomínka nevyhasne nikdy v mé paměti. U Vás se vrátí v brzku jaro, a s tím jarem naše štěstí. Hned Vám vysvětlím — jaké štěstí?

Nežli jsem opustil Brussel, viděl jsem, jak velkou důvěru pan Linden ve mne skládá. Já jsem jeho první cestující, poněvadž ostatní vypravil vždy otec pana Lindena (ředitele). Ano, on ke mně pravil: Pane Bílku, mám velkou naději ve vaši budoucnosť, jednejte dle svého vlastního rozumu; pošlu Vás do *Columbie*, a pak jděte, do kterých končin chcete, já vám neurčuji žádného místa. A kolik chcete, abych vám platil?« A má odpověď: »Pane řediteli, pro okamžik nechci ničeho, až uvidíte, čeho si zasloužím; podle mé práce mne odměňte!« Jsem jist, že moje snaha, moje práce, bude odměněna zlatem. Tolik, co do dnes vím, jest, že se odeberu na sever, do města Gomaro. Během čtyř až šesti neděl (dle mých plánů) mohu odeslati 40 až 60 beden rostlin. A v dopise, jejž zároveň odešlu, budu žádati svou první odměnu, totiž, by maminka dostávala ze závodu v Brusselu každý měsíc třicet franků. Nechci, aby ustavičně tak namáhavě pracovala jako až dosud; pak budu šťastným! Toť to pravé, žádoucí štěstí, přes to, že jsem tak velice vzdálen, přes nedohledné hory a doly, přes ohromný ocean — a zase hory a doly — a přece šťasten.

Ano, moje myšlénky zalétají ustavičně tam pod Krkonoše, rovněž asi jako Vaše zalétají ke mně, do krajin pustých a neznámých. Abych Vám tedy vypsal svou další cestu, slyšte!

Mé dopisy z *Guadeloupe* a druhý z *Caracassu* jste asi dostali. Cesta byla ustavičně mořem, a cestou horko nesnesitelné, až konečně 18. ledna jsme přistáli v Savanillu. Ovšem to není žádný přístav, parník zůstal asi osm kilometrů od země, poněvadž břehy mořské jsou velice píščité, a náš parník potřebuje 18 metrů hloubky. Malá lodice nás odvezla na pevninu a pak po dráze do Baranquilly.

Ach, jaké tropické horko, žádný vítr, žádný vánek. Myslil jsem, že se musím zadusiti. Konečně jsme se dostali na místo. Savanilla čítá asi 16 bambusových bud. Baranquilla jest jedno z nejhlavnějších obchodních měst veškeré Columbie a zároveň proslavené svou stálou zimnicí. Skoro v každém domě mají telefon a elektrické světlo. Ulice však jsou špinavé jako všecka Columbie; v ulicích zaboříš se do písku až po kolena; čistoty není, leč u Europanů. Podívej se na mapu a vyhledej si *Columbii;* plocha její měří 133,100.000 hektarů; asi dvakrát více, než má veškeré Rakousko; a čítá as 4,000.000 obyvatelů. Země, která jest nesmírně bohatá a která dle určitých zpráv by mohla uživiti 150 millionů lidí. Ze země se vyváží zlato, ročně za dvě milliardy (2000 millionů), u velikém množství, a dolů těch nemožno vyčerpati. Za to se však kupuje vše, čeho v zemi jest potřebí. Dále se vyváží káva, cacao, tabák, kůže a mn. j. Nejhorší jest, že tu není žádných cest, po nichž by se zboží vyváželo. *Rio Magdalena* jest jediná řeka k vývozu a přívozu; jinak se vše nakládá na mezky, a taková doprava jest ovšem drahá. Pak, co zde nejvíce chybí, jest

rychlosť. Ta ovládá naše století; ale zde, není-li dnes, bude snad, ne zítra, ale pozejtří. Můžeš žádati, zač chceš, vše jde k nevypsání zdlouhavě; v těch lidech není žádné ráznosti, žádného pohybu, žádného života — se vším a ve všem.

Dne 19. ledna jsem opustil Baranquillu. Odplutí parníku bylo určeno na osm hodin ráno, avšak ještě jednou podotknu, že zde nevědí, co jest to, určiti čas! Čekám na palubě, jest deset hodin, jest poledne; k ďasu, zdali pak dnes přec odrazíme? »Čekáme na kapitánův rozkaz,« dostal jsem za odpověď. Pan kapitán ráčil dáti rozkaz ve čtyři hodiny odpoledne — tedy jsme čekali osm hodin; ve mně všecko vřelo. Konečně loď se začne hýbati, a já hleděl potlačiti svůj hněv. Ujedeme sotva 400 metrů, parník se znova zastaví, a kapitán nám oznamuje, že se na stroji něco zlomilo a že zůstane státi do 10 hodin večer. Myslil jsem, že mne něco napadne. Pomyslil jsem: Chlapíku, kdybys takhle v Europě zastával službu, vyhodí tě první den.

Já již napřed věděl, že v 10 hodin neodjedeme; strávili jsme tam celou noc a teprv ráno v 8 hod. jsme se vydali na cestu. To jest pořádek, ne-li? Toť ten národní zvyk, či spíše zlozvyk, a nezbývá, než jemu se podrobiti.

Tak jsme pluli celý den, ovšem náramně volně a celou noc. Horko bylo nesnesitelné, teploměr ukazoval až 35° Celsia. Jakmile slunko zašlo, objevily se spousty much, t. j. komárů, kteří bodají a ssají krev; jsou však mnohem větší než komáři Europští a mnohem dotíravější, a v takovém množství, milliony a milliony, a to trvá celou noc. Kdyby někdo si nemohl pomoci a byl jim dán za oběť, snad by mu vyssáli všecku krev za jednu noc. Za prostředek proti nim se užívá závoje, záslony (řídké tkaniny), která se nad postelí a kolem zavěsí a jim přístup zabrání. A tak to šlo dále.

Co velikou pozornosť cizinců vzbuzuje, jsou hejna krokodilů a kaimanů, kteří u velikém množství na písečných ostrovech se vyhřívají; jsou velice nepěkní, ano ohyzdní. Jak daleko vidíš, jest země porostlá stromy, křovinami, aneb i travou. Tu a tam také cacao nebo banán; pole cukrové třtiny a kukuřice, a to dosti zřídka. — Řeka jest plavbě velmi nebezpečná, zvláště teď, za doby sucha.

Třetího dne se krajina rázem změnila, připluli jsme do pralesů. Ach, kdyby stačilo péro mé, abych Vám mohl krásu a ráz pralesa popsati! Nic krásnějšího, nic více uchvacujícího neviděl, kdo má smysl pro přírodu. Každý okamžik spatřil jsem něco nového a zajímavého — k nevypravení. — Večer parník zarazil, poněvadž v noci jest cesta velice nebezpečna. A příštího dne opět to nové, úchvatné divadlo. Co tu obrovských stromů leží v řece. Dnes teče řeka tudy, ale po velkých deštích vezme zcela jiný směr; a tak se mění ustavičně.

Byl pátý den naší plavby, ráno v šest hodin; kapitán nám oznamuje (vlastně my jsme už viděli), že loď uvázla, že není dosti vody. Co teď? Musíme tu zůstati, až přijde silný déšť, nebo až některá menší loď připluje a nás vezme. I bodejž do toho! To je pěkné! Čekati silný déšť? Snad přijde, snad dříve než malý parník, ten musejí dřív urobiti. Kapitán chtěl, abychom přistáli ku břehu, což bylo dosti nesnadné. — To se stalo mnohokráte, že v době sucha loď uvázla třeba na deset dní i s cestujícími. To jest radosť, není li pravda? A přece tyto lodi nepotřebují než 1 m. a 20 cm. hloubky. Kapitán se také mnoho mrzel, že na lodi jest mnoho zboží; dal vyházeti

všecko železo, všecky mašiny; ty byly právě určeny pro jednu továrnu v Houdě, a asi 1000 železničních kolejí. To tam zůstane asi dlouho ležeti. Však na tom mi málo záleželo, byl jsem rád, že jsme se zase hnuli. Příštího dne ráno jsme konečně dorazili do *Puerito Berio,* kde jsem vystoupil. Je to město velmi důležité pro obchod, poněvadž odtud jde dráha do *Favás.*

První bylo, abych se poptal na odjezd vlaku; jdu na nádraží. Jaká to bída! Tam stojí jedna rozbitá mašina, dvanáct nákladních vozů ve stavu tak bídném — k neuvěření — a dva osobní vozy, jeden nemá střechy a druhý, myslím, že již není k jízdě způsobilý — a nic více! Vedle jest dosti veliké skladiště (z bambusu) pro zboží.

Jistý muž mi sdělil, že vlak odjel před chvílí, a přijede-li zpět ještě dnes, tedy možná, že zítra zas odjede. Mně to bylo trochu divné, i řekl jsem: »Přijede-li tedy dnes zpět, mohu zítra odjeti?« On však řekl hlasitě: »Že odjedete? Myslíte, že jest to v Paříži, že můžeme jezditi každý den?« — Pěkný to jízdní řád, pomyslil jsem.

Pak jsem se v hostinci dověděl, jak věc se má. Mají-li totiž náklad, jedou; není-li nákladu, nejedou. Teď, v době sucha, jest to dosti často. Zarazí, když se stroj rozláme, což rovněž nezřídka se stává. V celku mají: jeden stroj, dva osobní a čtyři nákladní vozy.

Sotva byste asi dovedli představiti si toto město; mát vesměs 23, jednak z bláta, jednak z palmových listů urobených domů. — Konečně vlak přijel zpět; tedy naděje, že zítra odjedu. Zimnice zde řádí velmi často. Příštího dne ráno o půl sedmé hodině jsme odjeli, bylo nás šest osob. Všechen vlak měl jeden osobní a dva nákladní vozy. Jede dosti rychle; tu cestu, as 60 km., urazí za půl čtvrté hodiny. Cesta vine se ustavičně lesy a mezi banány, až do Pavás. Veškeré město skládá se z jedenácti bud. Já na to zůstal hleděti; něco takového jsem přece nikdy neviděl! — *město* Pavás!! Měl jsem zvláštní štěstí, že jsem téhož dne mohl nastoupiti další cestu do Medellinu; poněvadž jen pět cestujících najde přístřeší (není místa), vše bylo obsazeno! Pokračovati budu příště!

Tisícerý pozdrav a polibek všem přátelům a známým! Na shledanou! Váš vždy Vás milující Josef.

7.

Columbia-Frontino, 23. února 1892.

Drazí, milovaní rodiče a přátelé!

Tisícerý pozdrav, tisícerý polibek Vám všem! — U slavnostní náladě chápu se péra, abych Vám podal o sobě nových zpráv. Budete se snad tázati, co to znamená: v slavnostní náladě? — i řeknu Vám hned, *proč;* proto, že jsem na místě, kam moje myšlénky již řadu let byly zalétaly, kam duch můj tak toužebně a velevroucně se nesl. Jenom tam, v zámoří, doufal jsem býti šťastným; a konečně došel jsem svého cíle; ano, teď, mohu říci, jsem šťastným, úplně šťastným! Vám ovšem to bude trochu divné; býti šťastným v těch pustinách, ve středu nekonečných pralesů, uprostřed divochů, daleko vzdálen od svých milých, zápasiti s největšími obtížemi, jen abych důstojně provedl svou vznešenou úlohu.

Šťastný chuďas? Toť však mé povolání, můj blahý osud! Nuže, dále ku předu, zmužile a rázně k vytknutému cíli! Jsem věru náramně hrdým na svůj nynější úkol; často přemýšlím o své minulosti; o všem, co jsem podnikl a co jsem prožil; tolik dobrého i zlého. Teď právě myslím, jaké as bylo překvapení ve Vojicích, když *první* list z Paříže Vás došel; jako blesk roznesla se asi zpráva po veškeré dědině: »on jest v Paříži!« A což když přišly zase nové zprávy, že odeberu se do zemí zámořských a podniknu velikou vědeckou cestu ku prozkoumání krajin dosud neznámých! Úloha tak veliká, vznešená! To teprve sousedé Vojičtí vrtěli as hlavami! Jsem vychován ve středu té vísky, kde každý mne zná, a snad mnohý mi toto postavení bude záviděti! Toho však nedbám; chci ukázati, co nezlomná píle a neúmorná vytrvalosť mohou dokázati a jakou přinášejí odměnu! Jaký život vedou tam moji kamarádi? Ráno vstanou, jdou do skály, večer se vracejí, a to se opakuje každého dne po veškerý jejich život! A to má býti lidský život? Nikoli! Mně se zdá býti spíše nějakým strojem k tesání uhelníků, a ničím více. Jen přemýšlením a stálým bádáním se může člověk z bídného stavu vyšinouti. Ovšem že každý má své názory a každý myslí, že činí dobře. Nuže, nechme toho; ať si každý dělá, jak chce. V tom nemůžeme nikomu brániti. — Obraťte list a podívejte se na můj nynější život v Colombii.

Nejprve se rozhlédněte po mé světnici. Jest to dům z prken, krytý rákosem. Při vchodu na levé straně visí sedlo a ostatní jezdecké náčiní, vedle jest okno, pak dvě ručnice, tři revolvery, dva dlouhé nože — to jest vše, čím moje světnice jest ozdobena. Na zemi leží asi 100 kusů rostlin; vzorky, které mi Indiáni přinášejí; pak asi 30 láhví, v kterých jsou *květy* orchideí (vzorky). Na stole pak spousta knih a obrazů orchideí z Brusselu, pak lékárna, asi 50 patron, bednička doutníků, to jest vše. — Předešlou neděli jsem sem přijel z Medellinu. První moje úloha byla, abych hledal lidi ku sbírání Orchideí. Teď jich mám přes dvacet, kteří pro mne rostliny sbírají. Člověk nesmí nikdy býti nepečlivým a jen ustavičně přemýšleti; toť hlavní věc! — Přál bych Ti, milý bratře, viděti, jak jsem vše hezky a prakticky zařídil. Já dle svého systému nepotřebuji nic dělati, ani z domu vyjíti a přece se dodělám stkvělých výsledků. Odešlu tolik rostlin, jako jistě žádný jiný cestující neodeslal. Za čtyři neděle budu jich míti 60 beden. To je dojista pěkné, zvláště na začátku! — Na to mám svou vlastní soustavu, a to velice dobrou. Indiáni mi přinesou do domu vše, čeho potřebuji. Uzavírám s těmi lidmi smlouvy, na př. za 100 Cattleya gigas platím 10 pesos (1 peso 3 franky). Cattleya aurea 30 pesos. Odont. vexillarum 8 pesos atd. Určuji jim ceny a počet (číslo,) a oni mi rostliny hledají s podmínkou, že špatných nepřijmu, a tak ve třech týdnech zde budu míti spoustu rostlin, a při tom přinášejí mi ještě vzorky všech druhů rostlin.

Skoro celý týden byl jsem na cestách, právě v sobotu večer jsem přijel. Teď však musím nějaký čas zůstati doma, poněvadž Indiáni každé chvíle mi přinášejí rostliny; a tu mám práci s čistěním a zabalováním. I podám Vám úryvek z jedné cesty.

Bylo 16. února, v úterý, když jsem opustil Frontino a podnikl cestu do pralesů ku hledání rostlin. Za vůdce jsem si vzal mladého Indiána. Cesta šla ustavičně pralesem; místy byl pochod velmi namáhavý; křoviny, jež se pnuly přes cestu, bránily další jízdě. Můj

Indián šel ustavičně napřed a klestil cestu pomocí velkého nože. Poledne dávno minulo, a my nenašli ještě ani jediného domku; já s sebou nevzal žádných potravin, domnívaje se, že jich na cestě najdeme, avšak marně; měl jsem jenom láhev rumu, bez kteréhož nikdy se nevydávám na cestu. Konečně jsem spatřil jakousi boudu. Já hynul žízní, a můj průvodce hladem; i těšili jsme se nadějí, že tam něco najdeme. Sestoupil jsem s koně a první, zač jsem žádal, bylo trochu vody. Však odpověď zněla: »Nemáme.« Tedy mléko? Nemáme! A něco k jídlu, třeba kousek chleba. Nemáme též. Ku čertu, což pak tedy jíte? Odpověď: Nic! Tedy mějte se dobře! Na shledanou!

Teď se tomu pranic nedivím, poněvadž podobné případy se opakují velmi často. Nastoupili jsme další pochod. Cesta byla ustavičně namáhavá, ustavičně přelézali jsme příkré vrchy. Přišel večer, a my jsme dosud ničeho nenašli. Zde zůstaneme přes noc, pravili jsme; Indián hledal dříví, abychom po celou noc udrželi oheň a tak se zabezpečili proti líté zvěři. Setmělo se úplně. Najednou můj Indián viděl na blízku světlo; ihned mne volal; byl jsem rád, těše se, že najdeme přístřeší, poněvadž každým okamžikem hrozil déšť. Tedy dále a za chvíli stanuli jsme před boudou. Já vstoupil do vnitř a — »dobrý večer!« Uprostřed byl oheň a kolem seděl Indián se ženou a asi tucet dětí. Přístřeší mi neodepřeli a vykázali mně ihned jeden kout. Moji milí, představte si takový příbytek! Uprostřed ohnisko, a snad jeden nebo dva hrnce, a to jest vše, co mají; lžíce, talíře, mísy, mají-li jaké, si zhotovují sami, hlavně z kokosu, anebo jiných domácích plodin; leží na zemi, polonazí, jak jsou, beze všeho.

Moje další slovo bylo: »Dejte mi trochu vody« — »nemáme«; »a něco k jídlu« — »nemáme«. »Tedy dobrou noc!« — Polknul jsem hodnou dávku rumu, abych poněkud ukonejšil hlad a žízeň; i svému průvodci dal jsem skleničku, jakož i doutník, čemuž nemálo byl povděčen. Stáhl jsem si řemen o dvě dírky, zabalil se do své húně a byl jsem šťasten, jako nějaký hrabě ve svém loži; osnoval jsem opět nové plány na příští den.

Neležel jsem dlouho; najednou přihrne se ke mně asi deset mladých prasat, a ta se všech stran těsně kolem mne se rozložila. Co jsem měl dělati? Nic; řekl jsem polohlasitě: »Dobrou noc, prasátka!« a pak jsem usnul, jako bych byl na prachových poduškách.

Ráno se probudím; táži se: »Máte něco jíst?« »Nemáme nic.« »Tedy s Bohem! Na shledanou!« Vzal jsem zase řádnou porci rumu — proti hladu a žízni, stáhl opět řemen o dvě dírky dále, abych se sebe neztratil obleku, vsedl na koně a vydal se na další cestu. — K poledni dorazili jsme k jistému kmenu Indiánů — divochů. Ti lidé nejsou však tak hrozní, jak si je představujete, ba, mohu říci, právě naopak; jsou velmi vlídní a pohostinní; ano, moji drazí, to bylo poprvé, že jsem byl mezi divochy; na mne to učinilo mocný dojem; viděti lidi úplně nahé a tak pitvorně pomalované; jaké druhy barev na svém těle mají, nelze vypsati, ani spočítati, snad všecky. Všickni si mne prohlíželi s úctou a bázní. Dal jsem jim na srozuměnou účel své cesty, a za chvíli se hrnuli ke mně všickni.

Zatím bylo připraveno jídlo. Vařené maso v kokosové míse; sedl jsem si na zem i se svým průvodcem, mísa byla uprostřed, a tak jsme se najedli podle indiánského způsobu jako princové. Najednou začnou ty děti přírody snášeti kytice, a to s takovou bázní, že ke mně

přiskočily, hodily mi k nohám kytici a ihned zase utekly; za malou chvíli měl jsem takovou spoustu květin kolem sebe, že by jich byl nenabral na vůz.

Indiáni mi slíbili hledat rostlin u velkém množství, a já s nimi učinil smlouvu, za kterých podmínek mi budou Orchideje dodávati. Pojednou ke mně přikročí jeden z těch pánů Indiánů, abych mu prý dal na památku svou ručnici. Vysvětloval jsem mu, že to nemožno; až mi přinese do Frontina Orchideje, že mu ji dám. — Všickni mi tiskli ruku a přáli šťastnou cestu, a já jsem nastoupil zpáteční pochod.

Jest nemožno, abych Vám vše dále vypisoval; podobných příhod bych mohl mnoho vyprávěti. Čemu se však nejvíce divím, jest, že zde není možná dostati mléka; našel jsem domy, že mají až 30 krav, a ti lidé nevědí, co jest mléko. Telátko cucá tak dlouho, dokud kráva má mléko; pak se vylíhne jiné telátko, a tak to jde dále; krav nikdy nedojí.

Zde ve Frontinu jest podnebí dosti mírné; jsme 1735 metrů nad hladinou mořskou; v okolí jest mnoho pralesů i dosti rostlin. Myslím se zde ještě pozdržeti jeden plný měsíc a pak se chci odebrati dále na jih do Titiribi a Sousonu a do Houdy, hledat Odontoglossum crispum, nedostanu-li ze závodu jiného rozkazu. Zde si teď trochu odpočinu, ačkoliv mám pořád co dělati. Až ukončím tento dopis, budu psáti p. Lindenovi o peníze Poněvadž tato zásylka má bude státi as za 4000 franků, mnoho peněz mi nezbude. Všecky moje dopisy jdou do Medellinu, tam však budou dlouho ležeti. V Medellinu jsem dostal zimnici, byl jsem jí však brzy zbaven pomocí chininu; teď ho užívám každého dne 20 grammů. To jest ten zázračný lék, který zachraňuje tolik millionů životů!

V pátek a v sobotu jsem v Uranitě a Dabeibě; pozejtří ještě vyjedu na tři dni do hor, do krajin studených, kde sbírají Odontoglossum 2500 metrů nad mořem. A tím pro dnes ukončím. A teď k Vám! Co Vy děláte v té pohorské vísce? Myslím, že pořád jedno a totéž. Všecky Vás tisíckráte pozdravuji a líbám srdečně — všecky přátely a známé! Na shledanou! Váš vždy Vás milující

José (španělsky Chozé).

P. S. Zdejší hodiny jdou o $6^1/_2$ hod. později proti Vojickým. Zde nejsou papírové peníze; posýlám Vám na ukázku 1 real, 10 realův jest 1 peso. (Dokončení.)

Všickni národové mají náboženství!

Píše **Filip Jan Konečný.**

(Pokračování.)

Ze dosavadní myšlénky naše o obtížích, se kterými badatelům bojovati jest, jsou velmi závažny, vidí každý. Přidáme k nim z Müllera ještě tyto: Velice obtížno jest podati zevrubný a důkladný nárys vědecký o náboženství indickém, řeckém, římském, židovském, perském atd.; daleko však obtížnějším jest podati podobný nárys o nábo-

ženství oněch kmenův a národů, kteří písemnictví nemajíce, nepodali a podati nemohou názorů svých o náboženství přesně formulovaných a vytříbených. Kdokoli zabýval se vážně studiemi náboženskými, vyzná rád, že velmi těžkým jest poznati hlavní myšlénky a rysy náboženství řeckého, římského, indického a perského, ačkoli máme při práci té výtečné pomůcky, takřka samostatnou literaturu o věcech těch a můžeme povolati k výslechu svědky nejzasvěcenější a nejlepší, abychom nabyli poznání, co lze uvésti *pro* nebo *proti* názoru, jenž se nám ve věcech těch zamlouvá. O Homérovi máme téměř celou literaturu, a přece tak málo i nejvelebenějších a nejuznanějších auktorit jest za jedno a svorno i v nejvážnějších o Homérovi otázkách. Podobně, ano ještě hůře má se věc s náboženskými názory indickými a perskými, ačkoli máme jejich posvátné knihy a uznané k nim odborné výklady. Co jest nám tedy říci badatelům, kteří líčí a vypravují o náboženství kmenův a národů nemajících literatury ani uznaných výkladů? Co jest nám říci badatelům, kteří nad to nemohou ani do opravdy tvrditi, že znají náležitě řeč, mravy a názory kmenů těch? Nelze také ani toho z mysli pustiti, že mnozí badatelé zkoumajíce náboženství nevzdělaných divochů, bývají proti náboženství vůbec zaujati a takovými předsudky naplněni, že jich nikterak blahovolnými a schopnými uznati nemůžeme v posuzování náboženstev nevzdělaných divochů. Nestává se i to, že někteří badatelé oddali se takovým theoriím filosofickým, které jim už napřed určují, co v náboženství vůbec třeba spatřovati, co uznati a co zavrhnouti? Nikdo věci znalý nezazlí nám těch slov, a kdyby zazlíti chtěl, ospravedlní nás doklady, kteréž ihned uvádíme. Známo jest, že přívrženci *Rousseauovi* viděli v každém divochu nevinné děťátko, přívrženci však *Darwinovi* »nalezli« a dosud nalézají primitivního (přírodního) člověka tak pokleslého, že mezi ním a opičákem podstatného rozdílu vyzkoumati nemohli a oba — člověka i opičáka — po matce i otci plnokrevnými bratry učinili, různého rodu a druhu u nich nepřipustivše a ničeho kloudného v náboženství člověka primitivního nenalezše, mimo hlavně to, že dle graduovaného u nás jejich mluvčího (Masaryka) celý primitivní člověk tonul a ztrácel se »ve smyslnosti« nedoveda přemýšleti drahně času.

Poněvadž nevzdělaní nárůdkové nemají náboženství svého písemně zjištěného a vědecky vytříbeného, nelze jinak poznati jejich náboženství, než vezmeš-li několik spolehlivých domorodců z různých stran, stavů, stáří a zaměstnání a vyptáš se jich na vše, na čem ti záleží. Nikdo nemůže popříti, že při vyptávání tom velmi mnoho záleží na tom, *kdo* se ptá, *jak* se ptá a *nač* se ptá. Představme si na příklad zlopověstného Straussa, nihilistického Hartmanna, realistického Masaryka, svobodomyslného Grégra a vedle nich přísného Tolstoje a orthodoxně katolického hraběte de Maistra nebo Windhorsta, představme si je tázající se divého domorodce z Polynesie na jeho náboženství! Tisíc korun proti jedinému haléři na výhru možno vsaditi, že každý z uvedených pánů jinak a na jiné věci by se tázal a o témž předmětě z téhož domorodce různých názorů se dozkoumal. Jeden viděl by v něm atheistu, jeden nihilistu, jeden pessimistu, jeden realistu, jeden svobodomyslníka, jeden pravoslavného a jeden snad i katolíka (aspoň v *tom* smysle, že má přirozenou náklonnosť ku systémům uvedeným jmenovaný důvod, jehož všickni zkoumali.) Než i po opačné stránce

byl by výslech náš velmi zajímavým a překvapujícím, — kdyby totiž nevzdělaný divoch osvícen byv učenými názory výtečných badatelů jal se z čista jasna každého z nich doptávati o vzdělaném náboženství jeho, a to nejen ve věcech snad vedlejších, nýbrž ve věcech hlavních, na příklad: Kdo jest Kristus? Jak by odpovídali zvědavému divochu výtečníci naši? Byl by to souhlas! Náhodou, ale v pravou chvíli přišel by k tomu hloubavý *Tylor* a zapsal by si do notesu na rychlo odpověď *Masaryka*, jenž chce Krista pochopiti »psychologicky«, *Renana*, jenž o něm vykládá »historicky«, *Baura*, jenž hovoří »kriticky«, *Hartmanna*, jenž rozumuje »nihilisticky«, a *Grégra*, jenž horlí jako ve Vídeňském parlamentě »politicky a národně« proti zastírání oken školních kněžskými kutnami atd. Všecky výpovědi ty zapsal by si vědychtivý Tylor a vydal by o nich knihu, ve které by dokazoval, že asi sedm učenců devatenáctého století mělo osmero, respective žádného náboženství, poněvadž i »v Kristu« odporovali a následovně nezvratný důkaz podali, že náboženství neznali nebo snad i dokonce neměli!

Vedle uvedených překážek — neznalosť řeči, předpojatosť — třeba i na to upozorniti protivníky věty: »Všickni lidé mají náboženství«, že divocí a nevzdělaní národové neradi s cizincem a neupřímně o *svém* náboženství hovořívají, bojíce se úkladův a zneuctění posvátných památek, k čemuž bohužel ze smutné zkušenosti dosti mívají dokladů. Již jsme o tom psali na jiném místě, proto upozorníme jen ještě na toto: Naše pojmy a přání náboženské jsou divochům do jisté míry nejen novotami neslýchanými, nýbrž i na nejvýše obtížnými a za často i směšnými, proto odvracejí se od tazatele s nevrlostí a neřeknou mu pravdy celé a nezkalené. Zajímavý případ vypravuje nepříznivý sir *John Lubbock*. Jedenkráte vyzvídal prý *Labillardière* na zpřátelených Ostrovanech, jaké slovo mají pro pojem »milion«. Divoši podivili se jeho otázce a myslili, že jest velice »naivní«, proto řekli jakési slovo, jež docela nic neobsahovalo a neznamenalo. Když se jich Labillardière tázal na »deset milionů«, dali se do zjevného smíchu, a když zvěděti chtěl »o stu milionech«, řekli mu pohrdavě, že se táže nesmysl«. Je-li tomu tak v počtech, ký div, že jest tomu tak i v náboženství, a že nevzdělaný divoch na předložené otázky buď žádnou, buď nedostatečnou odpověď dá? Možno však po té svědomitému badateli prohlásiti, že ubohý divoch nemá náboženství? Možno však po té pravému učenci operovati s takovými doklady, a možno mu právem stavěti se proti uznané pravdě: Všickni lidé mají náboženství? Toho nikdo rozšafný tvrditi nebude.

Velmi dobře připomíná *Codrington*, že divoch umějící trochu řeč badatelovu mnohem snáze ke všemu přikyvuje neb odporuje, než aby si vzal práci a správně vyjádřil, co v duši cítí a jak tomu vlastně a přesně sluší rozuměti. Kdo také může za to státi, že ubohý za často nepoctivý a úlistný divoch, uživ toho neb onoho významu, vyjádřil jim náležitě, co vyjádřiti chtěl a měl? Jak těžko ubožák myšlénky naše chápe, tak těžko, ano, tíže dovede myšlénky své našimi slovy, představami a pojmy vyjádřiti. Tím prý se docela přirozeně vysvětluje, proč ty neb ony »výzkumy« mnohých opravdových a poctivých badatelův ukázaly se nesprávnými a byly dokonce i v nejdůležitějším nepravdivými a směšnými.

Jak nesprávnou bývá cesta, po které chtějí někteří badatelé dokázati, že ten neb onen národ má víru jako asi náboženství, tak nesprávnou bývá cesta, po které zase jiní badatelé chtí zjistiti, že ten neb onen kmen jest úplně bez náboženství. Tak domníval se anglikánský misionář *Baegert*, že obyvatelé Kalifornie jsou úplně bez náboženství, poněvadž prý nemají docela žádného slova, kterým Boha označovali. Divno, že *tento* důvod — nemají pro vyšší bytosť a pro náboženství vlastního ve své řeči »slova«, — divno, že tento důvod vědcům a učencům může se zamlouvati! Jest ovšem pravdivo, že nachází-li se v řeči toho neb onoho národa *slovo*, jímž se to neb ono vyznačuje, mají národové ti ponětí o tom, co se slovem tím vyznačuje; není však pravdivo, že, nenachází-li se v řeči některého národa takového slova, nemá národ ten ponětí o *věci*, která slovem tím se vyjádřuje. Humoristicky potírá názor ten Dr. *Schneider* v uvedeném spise na str. 360., kdež mezi jiným praví za *Hillebrandem;* kdo tak rozumuje, vede si asi podobně, jako ten, jenž by o nás Němcích řekl: Poněvadž Němci nemají slov, jimiž by úplně tlumočili význam francouzských slov »mouchoir, serviette, nappe«, nevědí, že si mají očistiti nosy, že mají stolovati atd. a nejen nevědí, nýbrž vůbec toho nečiní, poněvadž ve své řeči slova toho nemají! Kdo zná evropské řeči, tedy řeči národů vzdělaných, ví, že není ani jediné, aby všecko vlastními slovy vyjádřovala a cizích slov nepotřebovala. U nás v Čechách historickými jsou satyrická slova *Fr. Palackého* o Němcích, kteří si tak rádi veškeru kulturu přisvojují, že nemají ve své řeči podnes slov, která vyjádřují to, na čem celá a každá kultura lidská se zakládá, totiž: náboženství., rodina a národ, — jelikož německé slovo »Religion, Familie und Nation«, jsou slova původem cizí! Domněnka s hora vyložená proto čím dále, tím méně přívrženců má, a sám *Lubbock* vyznává, že, ačkoliv Indiáni Algonkinští slova »láska« ve své řeči nemají, přece lásku pěstují a právě v ní velice se vyznamenávají.

Jiní badatelé chtějí dokázati nenáboženství a nevěru toho neb onoho kmene také tím, že národ (kmen) ten nemá nijakých dokladů zevnějších, kterými by prokázati možným bylo, že má náboženství. K takovým zevnějším úkazům počítají se: oltáře, svatyně, oběti, obřady atd. Tím argumentem dali se oklamati i katoličtí mnichové ze řádu sv. Benedikta v Nové Nursii, majíce domorodce proto bez víry a bez náboženství, poněvadž po tříleté práci a neustálém pátrání nemohli pátraví Benediktini ničeho postřehnouti, co by aspoň poněkud tomu nasvědčovalo, že Austrálové ti znají Boha a mají jakýsi pojem o vyšší bytosti, k níž by se uctivě měli chovati, vyznávajíce její moc a svou na ní závislosť, tedy náboženství. A přece dokázalo se později, vypravuje katolický biskup *Salvado*, že i tito »bezbožní a nevěřečtí« Austrálové věřili a věří v »Montogona«, stvořitele to nebes a země, jenž dechem svým vše stvořil a v neustálém boji jest s »Ciengou«, původcem to všeho zla. Montogon však velice již prý sestaral i seslábl, proto nechtějí pohodlní Austrálcové ho ctíti a neprokazují mu zevnějších ceremonií. Také Cienga nepožívá u nich úcty, jakkoli může zlo způsobiti, jelikož jest podobně jako Montogon sestaralým a neustálým bojováním vysíleným.

Hlavní chyby dopouštějí se mnozí nám odporující badatelé tím, že, — jak už bylo řečeno, — chtějí měřiti náboženské názory a před-

stavy nevzdělaných divochů našimi nynějšími názory náboženskými. To jistojistým a zcela spravedlivým zdá se nám, že na ubohé divochy dlužno vzíti měřítko nejmenší, že nesluší je hned odsuzovati ani »pověrčivými« vyhlašovati, dokavad se náležitě neprozkoumá odsuzovaná jejich »pověra«. Kdyby si badatelé všickni *této* věci hleděli, kdyby i tu odpornou pověru náležitě zkoumali, našli by — a za často i dosti snadně a zřetelně, — v ní zbytky a upomínky toho, co hledají, zbytky a upomínky po náboženství! Jest to opětně *Lubbock*, jenž, ačkoli tolik bojuje proti myšlénce naší, musí ve spise o »civilisaci« přece jen doznati, že, »dlužno-li trochu bojácného citu a vědomí, že jsou mimo nás vyšší bytosti řídící svět, považovati náboženstvím, že dlužno připustiti, že náboženství jest skutečně společným věnem celého lidstva.« My na novo odpovídáme mu, že podkladem náboženství rozuměti sluší závislosť lidstva na Bohu; nemůže-li se tedy upříti »trochu strachu a vědomí (lidstvu), že jsou nad ním vyšší bytosti řídící svět,« nemůže se mu ani odepříti náboženství. Na poslední a jak se zdá zoufalou námitku Lubbockovu, že v tom smysle měli by náboženství kůň a pes, kteří také mívají strach před blížícím se neštěstím, ba, dokonce prý i rozličnými pohyby hledí mu na venek zjednati průchod, v čemž zvláště pes se vyznamenává štěkotem zvláštním a pohyby tělesnými (Lubbock upozorňuje na »obřady« štěkajícího psa na vyšlý měsíc za temné noci!) na poslední námitku tu odpovídáme: Strach a bázeň nejsou podstatnými částmi náboženství ani účinnými příčinami »citu náboženského«, jak jej ve člověku pozorujeme, ale spíše výronem a znamením nábožného nitra člověka; strach a bázeň, pravíme, nikoli pouze smyslná, jež si není vědoma, *proč* povstala a co chce, nýbrž strach a bázeň povstalá ze vědomí aneb aspoň z předtuchy, že se nám něco mohlo nebo může zlého státi, a že »vyšší bytosť« může tomu buď dopustiti nebo to zadržeti a odvrátiti. Pokud bázně té příčinou jsou vědomí nebo i nejasné tušení sil nadlidských, které mohou nám škoditi, ale mohou také udobřeny býti modlitbami, obětmi a obřady, potud možno bázeň tu považovati odleskem jiskerky náboženské a projevem víry člověka. Vše zde záleží tedy na obávaném předmětě, nebo lépe: vše zde záleží na *příčině* bázně a strachu našeho. Žádné zvíře není však schopno *takového* strachu, poněvadž žádné není schopno myšlénky ani přemítání o důvodě neboli o příčině svého strachu. To pan Lubbock přehlédl, vlastně konfundoval, nerozeznávaje strach lidský a strach zvířecký a nazývaje oba »strachem náboženským.« Z té příčiny nesmí nám vzíti ve zlou, nechceme-li uznati náboženských »obřadů« štěkajícího psa na vyšlý měsíc za temné noci. Zvláště příčina *nadsmyslná* jest u každého zvířete úplně z »poznání« vyloučena, a přece právě v té nadsmyslné příčině a oblasti vlastně a nejvíce pohybuje se náboženství. Že divoši náboženstvím svým projevují strach a bázeň »vyšším bytostem« a že od kouzel a čárův očekávají odvrácení zlého, výslovně připouští Lubbock, a jasně možno dokázati i z toho, že kouzelnictvím, čarováním atd. chce ubohý divoch spojiti se s duchy, popouzeje, udobřuje a prose je. A tu přece dosti patrno, že v jeho zdivočilém srdci dosud doutná jiskra víry v bytost vyšší, dosud vědomí závislosti člověka na Bohu. Kruté a za často velmi bolestné týrání těla, kterému se podrobují aspiranti »černého řemesla«, t. j. čarodějství, hádání a kouzel, ukazují zcela určitě jejich vůli do styku

přijíti s vyššími mocnostmi, ukazují, že jejich týrání, jejich obřady, jejich strachy a snahy nejsou »bez myšlénky«, bez jakéhosi vědomí a přemítání o bytosti vyšší, které se chtějí tím způsobem zasvětiti a blížiti!

Nadsmyslný prvek v náboženství možno nalézti i v nejnižší formě, kterou se náboženství projevuje, ve fetišismu. Tážeš-li se černocha oddaného fetišismu, proč ctí kámen, dá ti odpověď, ze které poznáš, že i černochu zřejmým jest rozdíl mezi kamenem a »duchem.« Kdyby *toho* nevěděl, neměl by nikteré příčiny uctívati právě *ten* a nikoli kámen onen, jelikož kámen je kámen, a jen myšlénka, že v *tom* kameni »duch« sídlí a v *onom* kameni nesídlí, rozhoduje, že černoch fetiše ctí.

Ačkoli dle Lubbocka v tom a v onom smysle nesmí se prý popírati všeobecnosť náboženství, přece prvním, kdo se toho nedržel, byl právě sir Lubbock, jak jsme již slyšeli. Uvádíme zde dle něho národy, kteří prý náboženství nemají a naši thési o všeobecnosti náboženství vyvracují. Sir Lubbock zejména uvádí: Australce, Křováky, Hottentotty, Gronlanďany, Eskimáky, Lapponce, Kanaďany, Kalifornské, Brasilské a Paraquajské Indiány, Botocudy, Polynesské, Samoaské, Arujské atd. Proti tomu možno uvésti řadu nejlepších znalců, kteří se vší rozhodností domněnky Lubbockovy potírají, jak jsme již slyšeli. Jmenovitě *Roskoff* potírá domněnku tu velmi rozhodně, do podrobna a s patrným prospěchem. Snad bude nejlépe, uvedeme-li některé črty z rozličných výzkumů, které podali dosud nevyvrácení nejlepší a uznaní auktorové. Máme po ruce dosť obšírný spis *P. Pesche* »Der Gottesbegriff in den heidnischen Religionen der Neuzeit II.« a přidržíme se ho doufajíce, že čtenářům se tím zavděčíme a svého úmyslu dojdeme. Spis Peschův rozdělen jest na tři části: v prvé pojednává o náboženství australských kmenů, v druhé o náboženství afrických méně známých divochův, a ve třetí části na zřeteli má některé kmeny americké, o nichž se tvrdilo, že jsou bez náboženství. Poněvadž v češtině, zvláště z katolického stanoviska, nic podobného dosud nemáme, zajisté se o tom velezajímavém předmětě na základě spolehlivé práce Peschovy rozepsati můžeme.

Obyvatelé *Polynesie* jsou mnohými touristy ano i badateli vyhlašováni »bez náboženství«. Dr. *Schneider* zazlívá však náramně *Lubbockovi*, že sedl na vějičku těmto nespolehlivým zpravodajům, a praví, že to bylo »der schlimmste Missgriff«, kterého se vůbec oslavovaný a jinak zasloužilý sir John Lubbock mohl dopustiti. Proslulý přírodozpytec francouzský *Quatrefages* vyvrací názory ty zcela rozhodně a s takovým štěstím, že ostrá slova Schneidrova jeví se spravedliva. Quatrefages použil zpráv úředních, které zaslal velitel *Lavand*, jenerál Ribourt, misionář *Orsmond*, jakož i čelní náčelníci pylynesijští, z nichž ze všech nad slunce jasnějším jest, že obyvatelé Polynesie nejsou bez náboženství, a že badatelé a touristé, kteří je bez náboženství »učinili«, velice se zmýlili. V letech padesátých (tohoto století) podal *Meinicke* rozbor náboženství národů (kmenů) Polynesijských; jeho spisy mohly uchovati mnohé »badatele« od osudných chyb a bezpráví, kterého se proti domorodcům dopustili, když je vyhlásili »bez náboženství«. Ano, znamenitý anthropolog Dr. *Gerland* (Anthropologie, VI. svazek, str. 230) tvrdí, že veliké bohatství na bohy, to jest přílišný počet bůžků polynejských, *stěžuje* snaživému

badateli velice práci, chce-li stručný a věcně správný nárys dáti o náboženství rozličných tamějších kmenů. Mythologie Polynesů jest prý tak bohata, že nestojí za mythologií indogermanskou, ano, že zpříma podiv vynucuje i přísnému a nám katolíkům zajisté ne příliš příznivému *Bastianovi.*

O obyvatelích Polynesie vyprávějí cestovatelé, že jsou krásného vzrůstu, dosti nadaní a umění schopni. Baron *Hübner* tvrdí o nich — Throng the Britsch Empire. London 1886. II. 390. — že se vyznamenávají zvláštní pamětí a pozorovatelskou dovedností; každý kousek země, ano i křoví jest jim známo, v němž bývají. Zvyky zvířat pamatují si velmi dobře. Rádi bývají veselými, jsou také dobrosrdečnými, při tom však nestálými a požitku chtivými, což častěji svádívá je k ukrutnosti; zkrátka, mají všecky přednosti a vady nevychovaných dětí.

Náboženské představy Polynesanů jsou ve hlavních částech všude a všecky stejny, ukazujíce značnou podobnosť s náboženskými názory staroasijských národů mongolských před budhismem. Všude nacházíme víru v *jednoho* nejvyššího ducha nebeského, jehož úcty však ubývá tím více, čím více přibývá jí duchům nižším a zemřelým předkům. Nejvyšší bůh v Polynesii jest Tangaloa. Vznešenosť jeho zdá se domorodcům tak veliká, že v mnohých krajinách nechtějí vysloviti jeho jména. Tangaloa stvořil všecky bohy a všecky lidi; Tangaloa všecky je řídí. Tangaloa vše dobré působí. Při velikých slavnostech jest zde ve zvyku, že zvláštní mluvka čili řečník vystoupí, všecka jídla pořadem jmenuje a ke konci: Buďtež za to díky Tobě, veliký Tangalao! Pověstný *Hellvald* tvrdí — Naturgeschichte des Menschen 185 — že Polynejští měli i dosti četnou literaturu mythologickou, ano i básně náboženské, z nichž zvláště v překladě uvádí následující:

Im Anfang der Raum und Gefaehrte,
Der Raum in des Himmels Höh'n.
Tanaoa erfüllte, durchwaltet den Himmel
Und Mutuhei schlingt drüber sich hin.
Keine Stimme damals, kein Laut noch war,
Nichts Lebendes in Bewegung.
Noch Tag war nicht, noch war kein Licht,
Eine finstere, schwarzdunkelnde Nacht.
Tanaoa war's, der die Nacht beherrscht.
Aus Tanaoa hervor Atea (Licht) entsprang,
In Lebenskraft schwellend, mächtig und stark.
Atea war's nuń, den Tag beherrscht.

Podivno, že myšlénky této poesie připomínají počátku Starého Zákona! Nejen lidé, nýbrž i ptáčkové mají »pánbíčky« u těchto národů, — Die kath. Missionen, 1877. str. 30. a násl. — Na ostrovech Tongských měli a ctili *360* bůžkův, a na Sandwichských bylo dle *Bastiana* dokonce čtyřicet tisíc (40.000) bohův. Dobré i zlé znali bohy, ano i duchy, kteří zvláštního požívali respektu v praktickém životě. Každý domorodec má nějaké »svaté zvíře«, v němž prý »duch« bytuje. Bohové mohou způsobiti a zabránit: smrť, nemoc, — kýchání. Duše zemřelých stanou se »duchy«, a nejvzácnější z nich vezme božstvo a připevní je na obloze místo hvězd. Úcta k bohům jest

zde velmi různa; někde nemají oltářů, někde ano. Velmi rádi obětují domorodci na *hrobích* svých zemřelých miláčkův a hrdin. Model nalézti lze u nich dosti; o největších slavnostech očistí se sošky, natrou olejem a obloží novým peřím — (Sr. *Ratzel*, Völkerkunde, II. 326. a násl.) — Také kněze a oběti mají Polynesové. Obvyklé u indianských kmenů *tetování*, t. j. pomalovati tělo rozličnými barvami a vstříkati pod kůži barvivo, má zde mimo jiné i význam náboženský. Obyčejně vtlačuje se na tělo podoba ochranného ducha, a to z té příčiny, že se domorodci domnívají, že budou jím za to zvláště chráněni. Jediný velekněz není »tetován«, poněvadž náleží rodině »bohů.« — Réville, Les Religions les peuples non — civilisés. Paris 1883. II. 71. Zvláštní, charakterní známkou náboženského názoru těchto kmenů jest »tabu«. Slovem tím vyrozumívá se věc, která vyňata byla z obecného užívání lidského a v oběť přinesena bohům, čímž stala se posvátnou. (Pokračování.)

Feuilletony z cesty po Rusku.

Píše **František Žák.**

(Pokračování.)

Ruských klášterů je dle officielní zprávy sv. synoda z 1890. roku [1]) 725, a to 497 mužských a 228 ženských. Mezi oněmi nalézalo se 60 arcibiskupských domů, čtyři lavry, 7 t. zv. stavropigialných (přímo sv. synodu podrobených), 51 pervoklasných (prvé třídy), 69 vtorago klassa a 114 třídy třetí. Mnichů čítaly tyto kláštery 6865 mužů, 4512 poslušníků, (kteří ještě nemají 30 let a nemohli býti na mnišstvo postřiženi — u nás asi tolik jako klerikové); žen 7300 mnichyň a 20.268 poslušnic. Těch 39.345 mnichů a mnichyň je, jak patrno, na obrovskou říši Ruskou málo, velice málo, zvláště vzpomeneme-li, že lid je velice zbožný. V posledních letech se počet mnichů a mnišek prý velice rozmnožil, avšak poslední officielní zpráva sv. synoda ještě nevyšla. Než i tak možno se tázati, z čeho žije tato armáda? Část jich dostává roční subvenci od státu (kláštery štatnije), část jich nedostává ničeho (kl. zaštatnye). Oněch je více. Nesubventionovaných uvádí off. zpráva za rok 1890. celkem 191.

Nemovitého majetku na polích, lukách, lesích a p. mají kláštery dnes jen málo. Z báječných bohatství na jmění nemovitém z dřívějších dob nezůstalo téměř ničeho; stát vše zabavil. Za Ivana Hrozného, který, ač sám bigotní až k hlouposti, ač dlouhou dobu jako mnich žil, mnichy přece týral a pronásledoval, omezil vzrůst bohatství klášterního zápovědí na sněmu 1573.; dle této nesměly kláštery nabývati nového nemovitého jmění. Církev bránila se klatbami, jež přidávala k liturgii na loupežníky církevního jmění a s důrazem dávala od jáhnů zpívati, [2]) ale ty měly účinek spíše opačný. Petr Veliký,

[1]) Otcet p. 66.
[2]) Viz na př. Rusk. Starina 1880. p. 207.

Petr III. pilně konfiskovali jmění církevní. Kateřina něco vrátila, ale draze: za svobodu a samosprávu klášterů. Dnes dostávají kláštery asi půl milionu rublů státní podpory ročně, mimo dary, jež udílí jim časem sv. synod. Dlužno říci, že od dob Alexandra III., známého svým církevním smýšlením, podpor přibývá. Mnoho toho, jak patrno, není Kláštery chovají ovšem ve svých kostelích a riznicích (pokladech) nesmírné množství zlatých a stříbrných nádob a podobných věcí církevních, avšak to je jen mrtvý kapitál, národní jmění, mniši jsou jen jeho strážcové jako drahocenných uměleckých a církevně národních, historických památek. Nabývati nového majetku nemovitý stát nyní již nebrání, dobře věda, že, co spořivosť mnichů vyzíská a zbožnosť dárců věnuje, v nutném případě mocí »práva silnějšího« může si opět vzíti. Mimo to má i veliký vliv na administraci jmění klášterního. Je-li

Pohled na troickou lavru se strany od nádraží.

pravda, že dnes mají kláštery ruské asi 200.000 desjatin půdy (něco přes 200.000 hktar.), není toho mnoho. Nebýti kapitálů, jimiž některé kláštery vládnou, nemohly by se z jmění nemovitého nikterakž udržeti. Vedle toho mají různé kláštery výnosné podniky průmyslové, jež ovšem pronajímají, které však přinášejí bohatý užitek, tak na př. alexandronevská lavra v Petrohradě, troická lavra v Moskvě, jež vynášejí ročně několik set tisíc rublů. Že tyto věci jsou ruským liberálům trnem v očích, rozumí se samo sebou.[3]) Že mezi Rusy jsou zapřísáhlí odpůrcové klášterů a mnichů, je divné, poněvadž ruské kláštery svým historickým významem jsou nejmocnějšími zdroji nejživějšího vlastenectví, nejdrahocenějšími památkami ruské země a ruského lidu.

[3]) Mnoho podivného o důchodech kleru klášterního uvádí anonymní spis: Opyt izsledovanija ob imuščestvach i dochodach našich monastyrej. Petrohrad, 1876. Kniha je církvi nepřátelská.

Mnozí z těchto liberálů cenili důchody klášterní na miliony, což jistě není pravda. Opakuje se tu i na Rusi, co děje se u nás; na štěstí veřejná správa církvi ruské přeje a před hrubými insulty ji chrání.

Hlavní příjem klášterů, zvláště těch, které státní subvence nepožívají, záleží v dobrovolných darech lidu, ve sbírkách při bohoslužbě, v prodeji svící, obrázků, devocionalií, brožur, troických lístků a p. Poněvadž vše pravidelně doma mnichové vyrábějí a sami prodávají, plyne veškeren čistý zisk kláštera. Tyto už od pradávných dob jsou dle toho zařízeny, majíce vlastní školy malířské, svíčkové závody a p. Dle officielní zprávy sv. synoda sešlo se na darech při kostelních sbírkách sebraných za rok 1891. přes 7 milionů rublů. Co je darů, které nejsou kontrolovány! (V tom jsou ovšem zahrnuty sbírky i v neklášterních kostelích, nebo zvláštní zprávy o klášteřích tu není.) V prvních klášteřích ruských, které navštěvuje ročně zajisté asi 200.000 poutníků (někteří udávají celý milion), nejsou zajisté nepatrné. Každý z nich obětuje též voskovici, a to ne jednu, nýbrž několik, často i dosti drahé. Ty pak neshoří celé, poněvadž není vůbec ani možno, aby tak dlouho ponechaly se před sv. obrazy; sta jiných zatím bylo darováno, pro něž není už místa. Proto nechávají se hořeti sotva do polovice. Důchod z prodeje svící je jeden z největších.

Z tak zvaných prosfor, to jest z posvěceného chleba (má tvar dvou tlustých koláčků, na sebe položených), z něhož při sv. liturgii jakýmsi malým kopím vybírají se částečky ku proměnění, plyne rovněž slušný důchod. Vzácnější hosté — podotýkám jen mimochodem — kteří jsou přítomni bohoslužbě, dostávají po prosfoře na důkaz úcty; mně též častěji se dostalo této cti. Fundacemi jsou ovšem kláštery též bohaty. Modlitby za zemřelé konají se zvlášť velmi krásně, ovšem nikoliv zadarmo, leda jen výminečně. V sergijevské lavře obnášejí tyto důchody kolem 100.000 rublů. Přemnohé kláštery žijí ze hřbitova, jejž se vzácnou péčí ošetřují. Jmenuji na př. novoděvičij ženský monastyr v Petrohradě, nebo hřbitov při alexandroněvské lavře, nejvzácnější na celé Rusi, kde odpočívá mnoho a mnoho slavných ruských mužů a žen. Tam nemůže jistě místo pohřební býti laciné! Zvyk, že velké hřbitovy dávají se opatrovati klášterům, jest zajisté velice krásný a v pravdě křesťanský. Kdo je může lépe opatrovati nežli mnichové, který křesťan nepřál by si spáti svůj sen vedle domu ustavičných modliteb, bohoslužeb, sebezapírání a p.

Každý »čudotvorný obraz« jest nevyčerpatelným zdrojem příjmů. O neobyčejně vyvinutém kultu obrazů na Rusi už častěji jsem se zmínil. Čudotvornaja (zázračná) ikona je pro pravověrného Rusa něco tak neobyčejně vznešeného a velikého, že si my zde o tom nedovedeme učiniti ani pojem. Kde který dům si přeje, aby aspoň jednou za rok, zvláště je-li nemocen nebo při jiných důležitých okolnostech, sv. ikona ho navštívila a jemu požehnala. Stává se tak, že celé měsíce cestuje po okolí. Též v klášteře samém, třebas na venek se nepropůjčovala, jest zdrojem příjmů. Jsou kláštery a kostely, které vydržuje, a dobře vydržuje jediný milostný obraz. Že při hluboké víře lidu je tu — nedím snad podvod, Bůh uchovej — ale omyl možný, že leccos béře se za zázrak, co jím není, může býti pravda. Ale kult obrazů na Rusi byl by naprosto nevysvětlitelný, kdyby lid nenalezal v něm mnoho milostí.

Nyní mohl bych se ještě zmíniti o příjmech z krámů, které na př. při troické lavře jsou velmi četné, ale to už vysvítá z toho, co řekl jsem o prodeji devocionalií, troických lístků a p.

Jsou ještě i jiné zdroje příjmů, z nichž kláštery ruské se vydržují, ale není mým účelem, vypisovati podrobně věc, která pro nás nemůže míti mnoho zajímavosti; také ani o těch, které jsem uvedl, neřekl jsem vše, co bych říci mohl, poněvadž není ani dobře, o těchto věcech mluviti. Nikde nelze se snadněji klamati nežli tuto; proto přestávám při těch několika málo udajích. Avšak i z toho mála, co jsem uvedl, vysvítá, tuším, s důstatek, že většina klášterů ruských má příjmy velmi slušné, a že by mniši v mnohých z nich mohli stkvěle žíti, kdyby přísná pravidla řádová, která celkem asi jsou dobře zachovávána, tomu dovolovala. Aspoň nemusí se přemáhati prací.

Poslední přijímání sv. Sergija. Troický lístek.

Škoda jen, že ne všecky kláštery užívají kapitálů, které znenáhla rostou, k okamžitým potřebám církve, lidu a řádů. Tak mnohá suma se ztratí v padlých bankách, tak mnohá poroste, aby byla někdy vítanou pomocí státu pro věc církvi a lidu třeba nepřátelskou.

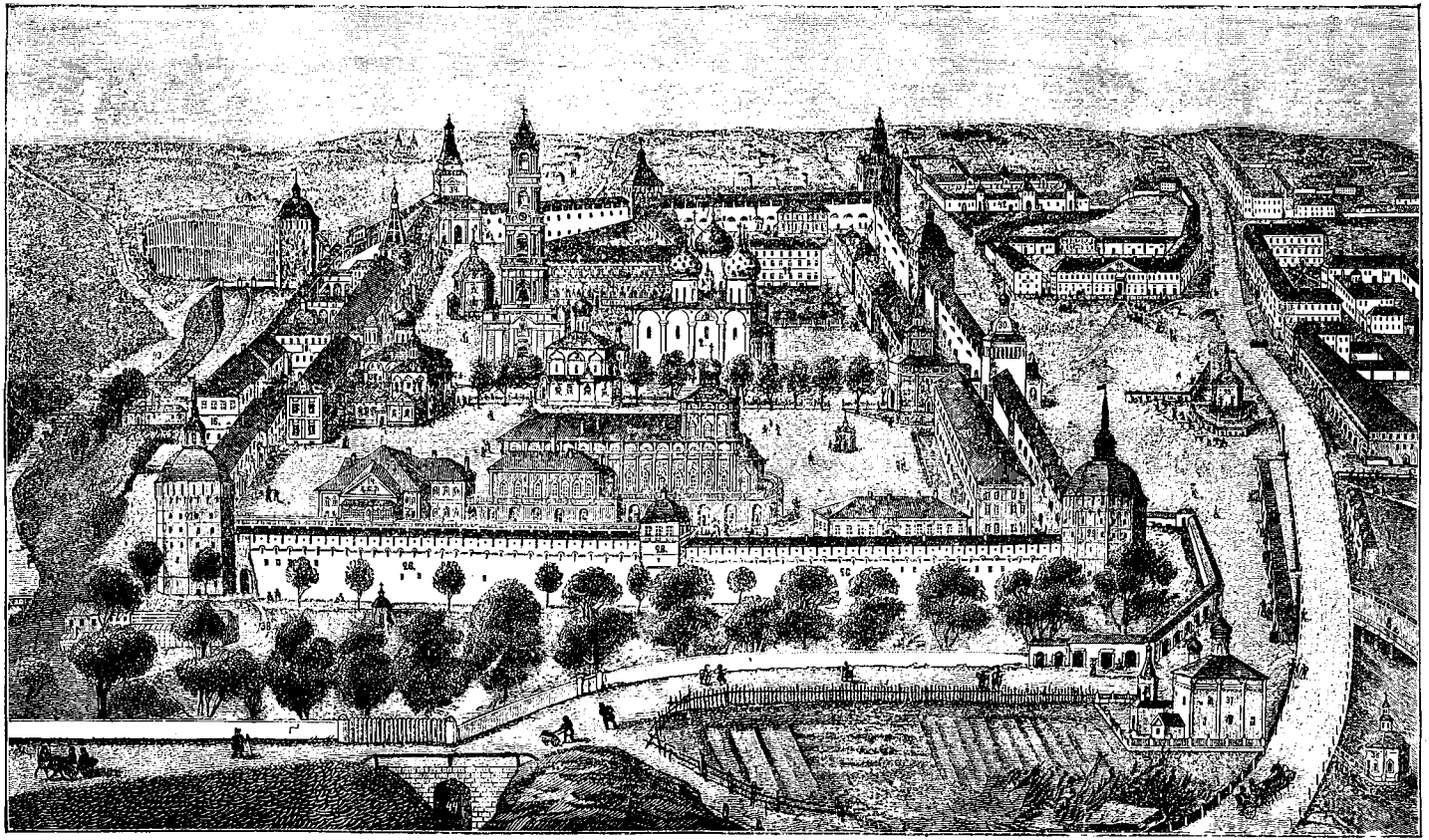
Shrneme-li vše, co tuto o příjmech klášterních bylo řečeno, v jedno, lze říci, že i ruské kláštery, jako tak mnohé u nás, vydržují se hlavně z víry lidu. Prostý lid kláštery hlavně zalidňuje, on je i živí. Za to kláštery jsou také lidové, čistě lidové. Žádná moc lidská nebyla by s to, aby dnes ruské kláštery zrušila; lid by toho nedovolil. Zřídil by je zase, třeba na nepřístupných horách — a putoval by k nim dále, třeba tisíce a tisíce verst daleko. A opět by se klášterům hmotně dobře vedlo; ano, tím líp, čím více by byly pronásledovány!

Pravil jsem, že ruské kláštery mají charakter lidový a národní. To je pochopitelno. Jsou olidněny většinou prostým lidem a nemohou býti jiné než lidové. Ruský mnich nemůže ničeho pozbýti z charakteru, jejž si přinesl ze světa do kláštera. Není zvláštní školy klášterního života, která by v něm jiný charakter vypěstovala, zvláště tam ne, kde není ani společného klášterního života po našem způsobu. Při volném a svobodném životě mnišském i styk s lidem zůstává stále živý. Kláštery nejsou před nikým uzavřeny, celý život jejich leží otevřen před zraky lidu. To velice přispívá k popularizaci klášterův a chrání je před mnohými výtkami, jež jinde mají původ pravidelně jen v nevědomosti a neznalosti. Nemůže tedy ani jinak býti, nežli že mezi mnichy a prostým lidem ostatním panuje porozumění a sympatie. Hluboká nábožnosť lidu vede jej k tomu, aby se o své kláštery zajímal a jim přál.

Národní charakter ruských klášterů vyvinul se brzy. Kdežto čelnější místa hierarchická v ruské církvi měli v rukou daleko do středověku mnichové a kněží řečtí a houževnatě se jich drželi, i tenkrát ještě, když už metropole východní, druhý Řím, náboženským kouzlem obetkaný Cařihrad, dávno již padl, kláštery, jež na domácí půdě vynikaly, nemohly býti jiné než národně ruské, olidněné lidmi, kteří jen rusky uměli a jen o ruských tradicích domácích věděli. Byly při tom skutečnými hrady, které v dobách vpádů nepřátelských byly utočištěm celého svého okolí, a proto nemohly nepřijati záhy význam nejen národní, ale i politický, a nemohly ve vývoji ruského státu nenabýti vzácné a velevýznamné důležitosti. Kdo nechápe, že musí míti svůj význam kláštery jako solovjetský, který mohl vzepříti se koncilu z r. 1663., který mohl nepřijati nové opravené knihy, roztrhati a hoditi je do moře, a mohl každý svazek mezi sebou a carem prohlásiti za zrušený, který měl ve svých zdích 90 děl, 500—600 mužů vojska, který potom však za svou vzpouru dovedl strašně i trpěti! Vše to je kus domácí, vážné a charakteristické historie, jež nemůže z klášterů nečiniti tajuplná sídla domácích lidových hrdin a pověstí o nich.[4]) Kdo nechápe, že v očích národa staly se místy posvátnými pro události národně politické, jež k nim se víží, nemluvě už ani o tom, že byly jedinými sídly osvěty, byť i skromné, a sídly bohatství, jež rovněž mělo svůj význam národně politický. A tak vše, co ku klášterům ruským se pojí, národní řeč, dějiny vlasti, náboženství, od své mateřské církve odtržené a na vlastní půdě vlastním duchem vzdělávané, tradice a pověsti národní a politické, kolem národních hrdin a světců se kupící, vše dodávalo jim charakter domácí, národně i politicky ruský. A považíme-li, že pravoslaví nebylo po staletí tureckého panství representováno církví mateřskou, řeckou, ale církví ruskou, není divu, že cizích vlivů, i v ruské církvi značných (mimo bohoslužebný jazyk) národ ani nepociťoval, o nich nevěděl, považuje vše za své vlastní, za výtvor svého ducha a své národnosti.

Sergijevská lavra stala se slavnou v dějinách ruské církve a ruského státu již tím, že stojíc nedaleko bývalé ruské metropole, Moskvy, kolem níž tvořilo se nynější Rusko, na osudech jeho mělo stálé účastenství. Ona stala se nejednou hradbou a útočištěm proti nájezdům tatarským, ona zvláště se proslavila při tak zvané »osadě

[4]) Filaret, Círk. děj. rus. II., p. 140.

Pohled na troicko-sergijevskou lavru.

Polakami« (obléhání Poláky). Svatý Sergijev, jako ochrance lavry a země Ruské, zasahuje tu několikráte zázračně na ochranu svých věrných, i jaký div, že fantasie lidu a národně i nábožensky tendenční pověsti historické kolem troického posadu vytvořily aureolu, jejíž paprsky vzbuzují vroucí vlastenecko-náboženské pohnutí v srdci každého pravověrného Rusa. Že pověsti ony neobstojí často před kritikou historie, co na tom; klášteru dávají charakter, a moderní doba, význačná svými snahami národními a církevně bojovnými, jim přeje a spíše je utvrzuje, nežli aby je kriticky očišťovala. Uveďme na důkaz zmíněné již obležení lavry Poláky.

Roku 1598. zemřel Feodor Ivanovič, poslední Rurikovec, kdežto Romanovci vstoupili na trůn teprve rokem 1610. Do této doby vnitřních bojů, falešných Dimitriů, náleží sláva lavry. Tenkráte Poláci nabyli na dvě léta (1610.—1612.) moci v samé Moskvě. Odražení od lavry Petra Sapjegy, jednoho z vůdců falešného Dimitrije druhého, který podporován jsa kozáky, ruským lidem i Poláky, vtrhl r. 1608. před Moskvu, brzy stalo se událostí, jež považována a líčena jako porážka Poláků, úhlavních nepřátel Rusů, a stala se národním a politickým dějem vzácného významu. Že v celé armádě Sapjegově, čítající prý na 15.000 lidí, bylo i dle ruských církevních kronikářů jen asi 600 Poláků, že Sapjega oddělil se od Dimitrije, aby na vlastní vrub s lidem většinou ruským vyšel si na lup do lavry, o jejímž bohatství byly pověsti báječné, že tedy obležení lavry nelze pokládati za výboj Poláků proti Rusku a proti pravoslaví, o tom sotva lze pochybovati. Když tedy historik lavry píše, že »archimandrit a mniši viděli v Sapjegovi a Lisovském (druhém vůdci) nejen sluhy samozvancovy (Dimitriovy), lžicárovy, ale i proklaté heretiky — latiníky, a hlavně tyto, tak že vzdáti jim klášter znamenalo by nejen dopustiti změnu politickou, ale zraditi i svatou pravdu pravoslavné víry řeckého obřadu a vydati hrob velikého čudotvorce Sergije do rukou nepřátel víry« — není to naprosto historické faktum, ale pověst tendenčně sestrojená, ovšem jen proto, aby lavra troická stala se v očích národa svatyní veskrz národně politickou. Konstatováním tohoto fakta nechci nijak ubrati slávy troické lavře; její zásluhy jsou zajisté veliké, a její historický význam nepopíratelný. Chtěl jsem pouze poukázati, na jak vratkém podkladě spočívá někdy událost, jež rozvinula se v národně náboženský děj velikého významu a vlivu. Není pochyby, že právě proto ho nabyla, že je ve spojení s vážným tehdáž soupeřem a protivníkem ve víře. Působí-li se však tak tendenčně zbarveným dějem na prohloubení a uvědomění protiv politických a náboženských lidu proti jinému národu a vyznání, nemohu způsob ten nazvati veskrze spravedlivým a mravným.

Obranců-vojínů čítala lavra asi 3000 a jestliže i činili výpady, a to četné a šťastné proti nepříteli tolikráte silnějšímu, nelze ani tu ubrániti se pochybnostem, zvláště uvádějí-li se i četné při tom ztráty. Mniši měli v obraně lavry živé a obětivé účastenství. Sv. Sergijev několikráte se jim zjevil, dodával jim odvahy a vytrvalosti, sliboval, že neupadne posvátné jeho sídlo v ruce nepřátel; on i od nepřátel byl prý viděn, jak se sv. Nikonem obchází lavru, a naplňoval je strachem a hrůzou. Jemu lavra a celý vůkolní lid připisuje hlavně konečnou porážku nepřátel, a na počest jeho koná se dosud v lavře dne 12. ledna, kdy nepřítel odtáhl, krestný chod, který vždy znovu

a znovu oživuje nejen slávu národního světce, ale probuzuje v lidu dávný antagonismus ruskopolský, pravoslavně-katolický.

Nic není tudíž tak snadno pochopitelno jako národně politický význam ruských klášterů. V Malorusku a vůbec tam, kde vedle pravoslavných bydlí též katolíci nebo protestanté, kde snad mimo to lid cizího jazyka prochvívají jiné ideály nežli velkoruské, tam ruský klášter má dvojnásobný, národně politický význam. Moderní doba není zajisté příznivá životu mnišskému a kláštery nikde nesluní se na přízni vlád, ale na Rusi je tomu jinak; jak se tu změnila mínění od dob Petra Velikého a Kateřiny druhé, kteří proslavili se ukazy proti mnišství přímo paskvilními! Týž význam mají kláštery všady, kam vkročí ruský vojín a ruský živel a pravoslaví. Jedná-li se o upevnění tohoto vlivu, založí se klášter. Vzpomeňme jen na klášter počajevský na haličské hranici, Mikulášem I. ukrutným ukazem říjnovým 1833. církvi sjednocené vzatý, povýšený na lavru a tak na roveň postavený nejslavnějším stávajícím třem klášterům-lavrám na celé Rusi, tvořící dnes nejen jeden z nejkrásnějších klášterů ruských, ale zároveň mohutnou baštu k šíření rozkolu mezi lidem tamějším, násilně rozkolu získaným! Poněvadž tu náboženství, liturgika, řeč, politika, cárské tradice vpadají v jedno, jak nemá takový klášter nabyti národně-politického významu pro Rusko, ruský národ a vládu!

Sergijevská lavra, odrazivši Poláky, nabyla významu i pro cárský rod, a sv. Sergijev skutečně platí za zvláštního jeho ochrance.

Tímto se loučím s posvátným místem, jehož vzpomínka zůstane mně vždy památnou a milou. V duchu vidím stále tu vysokou, krásnou věž, jež mezi zlatými a modravými kupolemi lavrských chrámů vysoko se pne k nebesům, vidím ten hromadný komplex domů, klidný a tichý, jejž jen pění bohoslužebné a tichý ruch mnišský oživuje, vidím zvláště krásné, lesnaté okolí lavry a jeho kláštery, z nichž některé jako skit sv. Ducha zůstanou mi nezapomenutelné.

Zakončuji stať jen ještě několika poznámkami.

Co se poutníků týče, mohu říci jen málo. Neviděl jsem je konati nějaké pobožnosti. Liturgie a ostatních liturgických úkonů hojně se súčastňovali, pilně hlavu klonili a nábožně, velevážně se křižovali. Ostatní čas viděl jsem je tráviti tiše a klidně. Neslyšel jsem od nich žádných hlasitých modliteb, písní, pobožností. Že by jim byl někdo z mnichů, kterým přec hlavní zisk z návštěvy plynul, kázal, je poučoval a povzbuzoval, aby rozradostnil jejich srdce, roztoužené a zbožné, neviděl jsem rovněž nikde. Otec rektor akademie má k nim prý katechetské výklady, ale on nepatří do svazku lavrského kleru. Obrázky s nápisy a různé devotionalie lacino se lidu prodávají, též i troické lístky, ale co jsou mu platny, když neumí čísti. Víme, jak snadno posvátná věc v rukou nevzdělaného může vésti k pověrám. Tento lid byl namnoze zajisté velice chudý. Výraz jeho tváře byl příliš vážný, než aby na mne nebyl činil dojem jakési truchlivosti; vykládal jsem si to ani ne tak následkem jeho chudoby a hluboké náboženské opravdovosti, jako právě následkem nedostatku vlastní činnosti při pobožnostech a nedostatkem oživujícího a obveselujícího slova Božího. Ustavičně jen poslouchati zpěv, byť i prostonárodní a libozvučný, stálé jen nazírání na věci posvátné musí snad vzbuditi ztrnulosť tváře i srdce. Mezi tímto lidem, který přišel třeba z nejzazších končin země, bylo zajisté mnoho znamenitých ruských postníků,

nebo viděl jsem mnohé, ani neobědvají jiného leč kůrky z černého, úplně černého chleba. I opilého bogomolce jsem potkal nejednou: i to zajisté patří k věci, nebo jsou povahy, které jinak své vnitřní uspokojení a dostiučinění nedovedou prokázati nežli žaludkem, u nás banketem, na Rusi vodkou. A kdo by chtěl vyzvídati po různých těch koutech lavry a blízkého posadu, našel by zajisté i jiné scény lidských slabostí, jichž prázdna není žádná společnosť, ani na Rusi, ani u nás. Hlavní dojem však zůstane u každého pozorovatele poutnického života troického, míním pozorovatele ze západu, příznivý a milý, nápadný nejvíce neobyčejným klidem, neobvyklým, překvapujícím, skoro mrtvým tichem, jež tu vládne.

Pro chudé poutníky, kteří snad mají jen několik kopejek, jež bedlivě chovají a opatrují v cípu šátku svázané, postavila lavra velikou budovu, ne nepodobnou rozsáhlé stodole. Je po délce rozdělena ve dvé, avšak tak, aby se mohlo volně vstoupiti do obou oddělení jedněmi dveřmi. Od této prostřední stěny, dělící vnitřek na dva prostory, a rovněž podél délky stěn jsou řady postelí, jedna trochu nad zemí, druhá výše. Je to vlastně vždy jen prkno, dřevěným zábradlím od vedlejšího lože oddělené. Zde spí poutníci po stech, s uzlíčkem pod hlavou. Je to velmi dobré zařízení, poněvadž jsou tu i pohlaví i jednotlivci odděleni. Ve zvláštní místnosti, již opatruje mnich, mohou si poutníci schovati i svá zavazadla; tam mohou dostati čaj a polévku téměř zdarma. Že i přes svou praktičnosť a vhodnosť činí místnosť dojem chudoby, kdo by toho nechápal?

Nevedl jsem čtenáře do »riznice«, místa, kde chovají se drahé památky klášterní, a které pro každého cizince bývá jedno z nejlákavějších. Neučinil jsem tak, poněvadž takové věci dlužno viděti, a popsati mohl by je jen odborník a ten našel by sotva vděk čtenáře-neodborníka. Že chová troická riznica mnoho drahocenných věcí zlatých, stříbrných a z drahých kamenů, že má stkvostná a drahá roucha bohoslužebná, různé bohoslužebné náčiní, drahocenné buď cenou skutečnou nebo historickou, památky po slavných mužích ruských, světcích, činitelích, dary cárů, caroven a knížat, to vše rozumí se samo sebou, jakož i to, že tyto věci mají pravidelně typ a tvar ruský a pravoslavný.

Než se naposledy úplně s lavrou rozžehnám, vzpomínám jen ještě magisterské disputace, které jsem byl přítomen. Konala se v hlavním sále akademie. Metropolita se omluvil. Uprostřed sálu při zdi stála kathedra, proti ní seděli opponenti, v levo a v pravo v lavicích profesoři, akademici a hosté. Jednalo se o to, aby dílo mladého docenta akademie udostojeno bylo ceny magisterské, a on nabyl magisterského stupně. Obsahem díla byla, jak z průběhu disputace jsem seznal, kritika a odsouzení darwinismu. Mladý profesor pronesl na začátku delší řeč, spracovanou se vší řečnickou elokvencí a pronesenou nadšeně a slavnostně, v níž rozvinul obraz své práce a prosil za její schválení. Potom nastala kritika opponentů. Rektor, jenž byl jedním z nich, vedl si mírně, za to druhý opponent panu magistrantu silně zatopil, že mu patrně nebylo volno. Zajímavé bylo, že oba opponenti vzájemně v některých věcech si odporovali. Že jsme při tom též my katolíci, to jest naše »ložná« (chybná, lživá) nauka tu a tam dostali, rozumí se asi samo sebou, nebo pan magistrant nemohl neužiti ku své práci vědeckých spisů západních. Konec konců

však byl, že spis schválili, magistrantu nejen sami gratulovali, ale odevzdali mu i gratulaci metropolitovu. Celá záležitosť musí však vždy ještě k sv. synodu, jedinému úřadu skutečnou moc majícímu, který dobrozdání a doporučení profesorů akademie může zavrhnouti a stupeň magistra postulantu odepříti. Cenné na celé věci je vlastně jen to, že magister musí napsati a vydati slušné vědecké dílo a že bez něho nemůže se jím státi. Disputace je více jen pěkná a povzbuzující zevnější slavnosť.

A tak s Bohem, milá lavro sv. Sergije! Kéž bych ještě jednou mohl zavítati do tvých posvátných zdí! Mnoho, přemnoho by tu bylo ještě spatřiti, mnohé s větší pozoroval bych vnímavostí a s větším porozuměním. Snad podaří se to některému z laskavých čtenářů; nechť skromné mé řádky poslouží mu k hlubšímu a dokonalejšímu studiu a porozumění. — O ruském mnišstvu bude nutno ještě něco říci.

(Pokračování).

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

(Pokračování.)

XXIV.

Rekonvalescent.

Ministr vyvázl z těžké choroby; ještě nikdy nevězel v tak velikém nebezpečenství. Dosud však nemohl býti přenesen do svého bytu. Jemu po boku dlela stále překrásná ošetřovatelka, k níž přilnul neomezenou důvěrou. Ona byla při připravování pokrmů a nepřivolila nikdy, aby rekonvalescent přijal nějaký, dokud ho sama neokusila; s ním stolovala, jemu krájela kuří křídelka s milostným půvabem, vytahovala kůstky z tresky, nalévala víno a oddělovala mu skývy chleba jako rozmařilému děcku.

Stařec sledoval napjatě každé její hnutí.

Při tom všem trávili dlouhé chvíle zábavou, při čemž ona jevila se pořáde andělem; mluvila mu o své skromnosti, o mírných požadavcích, o své nelibosti k uhlazeným panáčkům; toužila prý vždy jen po klidu a ctnosti.

»Věřte mi,« říkala mu, »jednou bude ze mne milosrdná sestra nebo jeptiška. Mám k tomu trochu povolání, ač kladu se za nehodnu, poskytne-li mně Bůh svou milosť v tom stavu.«

»Jest to možno? Žena mladá, krásná, krásná jako žádná jiná!«

»Co jest krása? . . . Nevážím si své krásy, již choroba může znetvořiti před časem, již čas jistě zohyzdí.«

»Můžete se šťastně provdati.«

»Provdati? Možná, že ani tomu nevěříte, že ženy nebývají upřímny, mluví-li s odporem o sňatku; než, ať už mi věříte nebo ne, dosud nikdy nenaskytla se mi příležitosť, abych šťastně se provdala, jak se domníváte. Svět už je takový, že zamilovaný muž jest řídkým úkazem, výstředním zjevem, a nad to zamilovaný do chudobné dívky! Nikdy nemyslila jsem, že bych v někom mohla vzbuditi lásku.«

»Ó, to neznáte!«

»Myslím lásku takovou, jaké svět nerozumí; podle mého úsudku láska jest plna sebezapření, plna obětí; není to pouze rozkoš, nýbrž rozkoš a bol zároveň; milující bytosť snáší tisíceré muky a žije nedbajíc toho jediné osobě milované, odlučuje se úplně od světa, a jejím heslem jest jen milovati a trpěti.

»Která žena tak pochopuje lásku, jest hodna, by byla milována.«

»Mezi mladíky za našich dnů nenajdeme nikoho, jenž by tak lásce rozuměl.«

»Ano, mládež nynější žije příliš rychle, ale . . .« A muž ten zastavil se v řeči, poněvadž dosud neodvážil se říci to, co veliká podvodnice četla zřejmě již mnoho dní z myšlének rekonvalescenta.

»Co jste chtěl říci?«

»Nic, jen to, že bych si přál, abych byl o dvacet let mladší.«

»Proč to? . . . Chtěla bych býti starší o dvacet let. Než, mluvme o něčem jiném; již brzo budete moci býti přenesen do svého domu, brzo rozloučíme se s vámi, lékař i já, a tím dokonám své dílo.«

»Ó, nikoli, ještě ne tak brzo! . . . Vrátiti se domů po této tak rozkošné chorobě — neusmívejte se! — kterou přečkal jsem po vašem boku, bylo by kruté! Přestati vás vídat, abych zřel potom jen tupý obličej své posluhovačky, pokryteckou postavu své hospodyně, unavující dvornosti svých politických přátel. To jest, jakoby někdo z nebe dostal se do očistce, to znamenalo by převrátiti na ruby přirozený řád. Zdraví mému hrozila by jiná nelítostná choroba: omrzelosť a zármutek.«

»Jste tedy toho mínění, že jste byl pečlivě ošetřován?«

»Tak jest, seňoro; nikdy nebyl jsem zvyklý na takovou laskavosť. Najatí posluhové a pochlebovační sobci nepečují nikdy o nikoho se zájmem, ač by měli chovati se starostlivě k osobě, jíž potřebují.«

»Máte pravdu; jednala jsem tak nejen proto, že mně to svědomí poroučelo, nýbrž i že nacházím rozkoš v tom, v čemž myslím není nijaké zásluhy, prokáži-li něco některému trpícímu; chci vás přesvědčiti, že nejednal jste správně, nechav minouti své mládí, a nevyhledal jste si průvodkyně manželky, jež by vás s větší péčí ošetřovala snad než já.«

»Ani vlastní matka nebyla by pro mne tolik učinila, co vy.«

»Jak přemršťujete!«

»Jest to jen čirá pravda; věřte, že nyní za této nebezpečné choroby častokráte uvážil jsem, že jsem učinil velmi dobře, neoženiv se, protože, kdybych se byl oženil, nebyl bych snad vás seznal, a vy jediná jste to, s kterou bych se oženil.«

»Pro Bůh! Se mnou!«

»Ano, s vámi . . . přejete si, abych mluvil upřímně?«

»Ó, ano, pane; urazil byste svou přítelkyni, kdybyste jinak jednal!«

»Nuže, za své nemoci umínil jsem si žádati vás za ruku a nabídnouti vám své jméno, své jmění, všecko.«

»Horečka mnohdy vede k pošetilostem.«

»Myslíte pošetilosť? Vy tedy se mnou nechcete se zasnoubiti?«

»Nemohu přivoliti; zdá se mi, že šílíte.«

»Nikdy nebyl jsem při zdravějším rozumu, nežli jsem nyní.«

»Jestli to žert, pak ovšem věřím těmto slovům.«

»Není to žert; můžete-li nechati stranou můj pokročilý věk a přijmete-li moji ruku, vzdávám se všech myšlének k ostatním ženám, činím počestné nabídnutí k sňatku a ožením se s vámi.«

»Nemožno.«

»Jakže?«

»Ach, nemožno, ano, pane, to jest nemožno!« A slzy zatřpytily se v očích spanilé ošetřovatelky.

Exministr zvolal: »Pláčete?«

»Ano . . . než nikoli . . . nechci plakati.« A hned tu vytrysklo dvé nových slziček, což pohnulo myslí rekonvalescenta, jenž byl okouzlen tímto mistrovským kouskem.

»Vy mne lekáte.«

»Ó, nemyslete hned na to! Když jste již mně učinil čestnou nabídku pojati mne za choť, přišla mi na paměť přesmutná vzpomínka. Věřím v upřímnosť vašich slov, než, jest mně nemožno státi se vaší manželkou.«

»Proč nemožno?«

»Jest to děsivá historie; nepřejte si ji zvěděti.«

»Svěřte se mi a učiňte mě schránkou svého tajemství; jsem kavalírem a zachovám je.«

»Přála bych si, bych se mohla s vámi sděliti o to tajemství. Nikdo je ani netuší, nikdo . . . Než, jak mohu zjeviti je tomu, jenž mi nabízí své jméno?

»Tím spíše: ke komu jinému máte chovati více důvěry?«

A po krátké přestávce, zatím co odvážná lovkyně tohoto starce utkala pásmo lživých smyšlének, jimiž chystala se jej zajati, promluvila k němu: »Nevím, kdo byli moji rodiče; to jest celé mé tajemství.«

»Ha!« zvolal bývalý ministr a oněměl.

»Jest viděti, že jest to veliké neštěstí.«

»Ó, ano!« pravil rekonvalescent velice jsa pobouřen.

»Moji rodiče snad mne opustili s tím dobrým úmyslem, že se mne brzo ujmou, že mi dají své jméno, že mne uznají za své dítě.«

»Byli snad vznešenými osobami?«

»Podle všeho soudím, že patřili k nejvyšší třídě. Svěřili mne, ne oni sami, ale někdo jiný, jehož dosud nemohla jsem vypátrati, chudé a dobré ženě, jež mi byla matkou, a jak jsem vyrozuměla, jenom předůležité příčiny bránily, abych byla uznána a přijata za dceru vznešené té rodiny.«

Hrabě stísněně poslouchal.

»Nic tomu neříkáte? Co značí toto mlčení?«

»Připomněla jste mi podobnou historii.«

»Podobnou?«

»Přítel, nejdůvěrnější přítel, jediný přítel, jehož mám, měl též dceru.«

»Jakže? . . . Kdo to jest?«

»Upokojte se, nejste tou dcerou.«

»A řeknete nyní totéž, co dříve, znaje mé tajemství?«

»Ano, totéž: Nyní ještě s větší radostí dám vám své jméno.« A dívka pokleknuvši před exministrem chopila ho za ruce, zahrnula je polibky, což způsobilo v něm takový dojem, takové vzrušení, že musil býti opět dopraven na lože. Když i nejpevnějším zdravím otřese podobné rozčílení, jak je může snésti ten, jenž okřívá z choroby, která hrozila mu smrtí? Nemocný za chvíli usnul. Jeho nevěsta posadila se u hlav, číhala na každé jeho pohnutí, kladla mu často ruku na čelo, dbala vůbec toho, aby nová nehoda jí neodňala hanebně získaného vítězství. Při tom rozjímala: »Ha, již jest můj! Neodvážila jsem se mu pověděti veškeru pravdu; neřekla jsem mu, že jsem byla hozena na ulici, že z nižádných známek nedalo se souditi na společenské postavení mých rodičů; neřekla jsem mu, že mohu býti dcerou vznešeného hodnostáře jako dcerou bídného žebráka, dcerou vysoce postavené dámy jako nestoudné nevěstky . . . Ano, taková jest ta hrozná pravda! . . . Již náleží mně, nyní jsem povznesena nade všecky, které stkvějí se ve velikém světě, nyní nebudu studem klopiti znak před nikým.«

Sloužící zdvihl uctivě záslonu v ložnici chorobného a promluvil uctivě: »Slečno!« — »Paní jakási přeje si s vámi mluviti.« — »Která? . . . Nyní nemohu odejíti.« — »Pravila, že musí vás viděti.« — »Ale kdo to jest? — »Vaše matka.« — »Jakže? . . . Moje matka? . . . Kdo vám to řekl?« — »Slečno, mnohokráte spatřil jsem vás spolu.«

»Dosti. Počkejte zde u Jeho Excellencí; probudí-li se snad a požádá-li o něco, ihned mne zavolejte.« — Tak učiním, slečno. Umím též ošetřovati nemocného.« — »Zavolejte mne ihned.«

Vešla do síně, v níž ji očekávala — jak čtenář již uhodl — její matka, která pečovala o ni jako vlastní matka, která tolikráte a s tak velikou láskou a obětivostí oslovila ji sladkým jménem dcery, kterou téměř opustila od té doby, kdy poznala veliký svět, a zvláště od toho času, kdy neblahou svou náklonností ke kavalíru téměř zúmyslně přivedla na pokraj zoufalosti ubohou stařenu.

»Dcero má,« zvolala šlechetná žena, chtějíc objati nevděčnici.

»Tiše, paní,« přerušila ji přijatá dcera, odporujíc skoro objetí stařeny, jež spatřivši ji zapomněla na ústrky, kterých se jí dostalo od nevděčnice.

»Nepřicházím činit tobě výčitek.«

»Proč mi mluvíte o výčitkách?«

»Proč? . . . Nemluvím tak, dcero má, máš pravdu; my staří toužíme vždy po tom, bychom byli milováni, jsme trochu sobci,« pravila stařena s nevýslovnou něhou.

»Víte již o tom, dala jsem vám věděti, že jsem zde proto, abych plnila svou povinnost.«

»Vím to, dcero milá, vím již; vím, že ošetřuješ mocného pána, jenž ochuravěl při tanci v tomto domě, i chválím tebe za tvé šlechetné jednání; než, mnoho toužila jsem po tobě!«

»A pouze proto přišla jste sem?«

»Nejenom proto; pro sebe byla bych ještě měla strpení, ale musím ti oznámiti příjemnou zprávu.«

»Mně? Nabyla jste snad svého jmění? Jak se z toho raduji!«

»Nikoli, dcero má, ale přece, nabyla jsem, vlastně ještě ne, ale za čtyři dni.«

»To mne velice blaží.«

»Raduješ se? A já jsem myslila již —.«

»Jakže? Nemám plesati z toho, že máte opět to, čeho nedostává se vám k živobytí, co jest zákonným vaším majetkem?«

»Na to, dceruško . . . nemyslím již na to . . . Netušila jsem, že na tomto světě jsou zlosynové, kteří těží z důvěry prostého lidu, kterých nic netrápí, uvrhnou-li ve zkázu řádné rodiny . . . Jak by bylo jinak! Odpouštím tomu lupiči, jenž jest nešťastnější než já . . . Mé jmění nezáleží v tom . . .«

»Nerozumím vám.«

»Nerozumíš? Dcero, zdá se, že srdce tvé ztuhlo v kámen. Nechápeš, pravím-li, že nabudu svého jmění, svého potěšení, svého života, že nemyslím tím bídnou hrst peněz, nýbrž svého milovaného syna? . . . Luis vrátí se ve čtyřech dnech.«

»Ha, vrátí se!«

»Ano, dcero milá, vrátí se můj syn, tvůj bratr, tvůj druh z dětství . . . Nic neříkáš? . . . Vrací se jako jeden z nejslavnějších malířů, psal mi, že veze s sebou tvůj obraz i můj, jež učinil po paměti. Tvých zhotovil více, ale nemám mu to ve zlé. Tebe miluje jinak. Ve svém posledním listě praví mi, že jistě vydělá si prací svou 3—4000 tol. ročně. »Těšilo by mne, kdybyste neměla ani čtvrtník důchodů, abych vám oplatil vše, co jste pro mne učinila.« Jest šílen po tobě, veškera jeho snaha čelí k tomu, aby splnil svou tužbu, až se vrátí. A věru, vhod přichází, dcero má, skoro již vede se mi zle. Z toho mála, co jsem měla, nezbývá mi téměř nic. Ale Bohu díky, nemusila jsem se nikoho o nic prositi. Působilo by mi velikou žalost, kdyby bylo se mi vyznati synu mému, že jsem někde dlužna.«

»Dobře jest, ale . . .« mručela nevděčnice jevíc netrpělivosť.

»Dcero milá, nechci činiti tobě výčitek, ale bolí mne, že vypadáš tak lhostejná.«

»Co mám vám říci? Těším se velice z pokroků vašeho syna, že zajistí budoucnosť sobě i vám. Jest to velmi šlechetný syn.«

»A nic více?«

»Co mám více říci? Raduji se z vaší radosti.«

»Dcero milená, říkáš to tak, jako bychom si byly zcela obyčejnými přátely.«

»Nedovedu upřílišňovati.«

»Dceruško, cit není upřílišňováním. Když jsem tebe po dlouhé době zase jednou spatřila, zaradovala jsem se, zaplesala jsem . . . chtěla jsem tě nesčíslněkráte zlíbati . . . Pomyslím-li, že uzřím opět syna svého, duch můj se zveličuje, srdce mé buší sladkým rozechvěním, cítím, že miluji více život než kdy jindy . . . Divím se tomu, že ty . . .«

»Ach, paní, v jaký neblahý okamžik jste to přišla! . . . Nemocného překvapila dnes nová horečka . . .«

»Dcero má, ty mne již nenazýváš matkou jako dříve. Nebudu ti moci říkati dcero . . . Nebuď netrpělivá, odejdu, poněvadž zdá se mi, že tě má přítomnosť tíží. Vrátíš se zítra domů, není-li pravda? Ludvík přijde ve čtyřech dnech.«

»To ještě nevím určitě.«

»Jakže? Nejsi jeho nevěstou? Nepřísahala's mu, že budeš čekati jeho návratu, abys se s ním pak spojila na vždy?«

»To byly jen dětské nápady.«

»Cože pravíš?«

»Zajisté ho napadne, že taková přísaha nemá váhy.«

»Můj Bože! Jest pravdou, co praví tato nevděčnice?«

»Paní —.«

»Opakuj to ještě jednou; rci mně, že ta přísaha nemá váhy.«

»Tvrdím to.«

»Zšílím! Tak ty to myslíš a mníš, že můj syn, můj šlechetný, řádný syn také tak o tom smýšlí? Myslíš, že syn můj jest bez srdce? Myslíš, že jest bídníkem?«

»Paní, nemluvme již o tom.«

»Ha, jaký zloduch tě opanoval! Nemiluješ mne již, nemiluješ již mého syna?«

»Miluji, ale ne tak, jak vy si přejete.«

»Ach, má obava nebyla nepodstatná! Ubohý synu můj!«

»Horujete příliš o těch věcech; poznáte, že on si ani nevzpomene na tu dětskou hlouposť.«

»Ustaň, nevděčná, ustaň; jsi-li schopna křivé přísahy, nemysli totéž o mém synu! Také bezbožnosti nenaučil se ani od svého otce, ani od své matky.«

»Paní, již dosti.«

»Ano, již dosti. Bůh zachraň mého syna; ale pravím, že ty's zničila jeho i mé štěstí, že tvou vinou spějeme ve veliké neštěstí.«

»Není toho příčiny; děkuji mnoho vám i vašemu manželu — Bůh mu dej lehké odpočinutí — i Ludvíkovi; bez vás čím bych byla? . . . Ale čeho si ještě přejete?«

»S Bohem, nebudu ti již překážeti! Odnáším v srdci svém smrť vidouc tvůj nevděk. Kéž Bohu Všemohoucímu zalíbí se, aby syn můj, vznešený a šlechetný syn můj, přijal tutu ránu tak necitně, jako ty's přijala zprávu o jeho příchodu. Mnoho jsem tebe milovala, milovala jsem tě více, než kdybys byla vlastní mojí dcerou, krví krve mé a životem mého života; ale padne-li syn můj za oběť této ráně, již mu zrádně chystáš, sešílí-li, zemře-li, pak věčná má kletba tebe bude provázeti.« A shrocena bolestí, hořce plačíc, cítíc na srdci svém přehrozné břímě vyšla nešťastná matka z domu.

Kdyby nebyla křesťankou, kdyby nekladla důvěry své v Boha, snad by bývala zlořečila hodině, kdy zdvihla s ledové dlažby děvče opuštěné.

XXV.

Smrť srdce.

Matka vrátila se zoufalá do chudobného příbytku. »Co čeká mého syna? On, tak citlivý, tak něžný, tak dbalý svého slova, tři léta těší se sladkými sny o lásce, o níž myslí, že naň čeká; jak přijme tuto ránu, kterou mu chystám? Jak mu řeknu, že jeho snoubenka ho nemiluje, že vyslechla netečně zprávu o jeho návratu, že miluje jiného, nebo — co ještě horší jest — nemilujíc ho lže mu svou lásku pro bídácký zisk? Ubohý můj syn! Sláva usmívá se naň, štěstěna mu kyne, a žena nevděčná, bezbožnice, had, jejž živili jsme v domě, kterou nazývali jsme dcerou svou, která nám jest povinna díky, že nezmrzla na ulici nebo nedostala se do nalezince, boří štěstí

mého syna a tím i život můj! Ha, já nešťastnice! Proč uvedla jsem ji v podvodnou a licoměrnou společnosť, jež zove se velikým světem? V této společnosti otupuje se cit, srdce kamení, ztrácí se ušlechtilé a nezištné náklonnosti, a v odvetu za to dostává se člověku marnivosti, závisti a pýchy.«

Tu noc před příchodem Ludvíkovým ubohá matka strávila na modlitbách před obrazem Nejsvětější Panny prosíc ji, aby posílila syna jejího a vypudila mu z hlavy lásku jeho nehodnou, a když blížila se hodina příjezdu, smutně a bolestně zamířila dobrá žena ke stanici nevědouc, jak omluviti nevěstinu nepřítomnosť.

Parostroj zapískl, objevil se vlak, blíže se hrdě k nádraží.

Stařena nebyla s to, aby zadržela prudký tlukot srdce mateřského. Ludvík vyskočil z vozu a padl v objetí mateřské, líbaje matku a pláče radostí. A s náručí ještě rozevřenou rozhlédl se — a tázal matky: »A ona?« — Matka nebyla s to, aby mu odpověděla; dusil ji vzlykot. — »Můj Bože, co se stalo? . . . nějaké snad neštěstí?« . . . — »Ne, synu můj, upokoj se,« šeptala matka nutíc se k úsměvu, zatím co proudy slz řinuly se jí z očí. — »Mrtva, matko?« — »Pro Boha, synu, jaká to myšlénka?« — »Jinak by zde byla.« — »Přísahám ti, že tomu není tak.« — »Přísaháte-li, pak ovšem tomu věřím; ale proč nepřišla?« — »Však ti to ještě povím . . . Jak jsi sesílil!« — »Ale proč stále pláčete?« — »Jak bych neplakala? Jak jinak vyjadřuje matka svou radosť?« — »Jest pravda.« — »Jakou radosť mi to působí, mohu-li se vyplakati!« — »Ale kde jest ona?« — »Stále ona! Jak ji miluješ!« — »Tak jako před třemi roky.« — »Nezapomněl's dosud na ni?« — »Ó nikdy!« — »Lneš k ní více než ke mně.« — »Proč tak mluvíte, matko?« — »Odpusť, synu, my matky jsme vždy poněkud sobeckými.« — »Vy však nejste, vy jste světicí. Než, pojďme, abychom ji uzřeli . . . Jak se asi doma koketně strojí, aby mne překvapila! Nyní mohu, matko, všem svým tužbám vyhověti; přicházím ověnčen vavříny, všecky vám vezu s sebou, byl jsem obdařen čestnými dopisy a diplomy akademickými . . . Příští týden budeme slaviti svatbu . . . dáte mi své svolení?« — »Synu můj!« — A ubohá matka myslila si: »Jest ještě více zamilován než dříve, a toho jsem se nejvýš obávala. Co na mne čeká? . . . Na tom mi však nezáleží, co na mne čeká, ale co s ním se stane?«

Přišli do nuzného příbytku, kde bydlila dobrá paní od té doby, kdy pozbyla svého jmění, a mladík, zanášeje se neustále myšlénkou, jež ho celého ovládala, ani nepozoroval, že jest ve zcela jiném domě, než který kdysi s rodiči svými obýval. Vstoupil do světnice a pátral na všecky strany volaje: »Už jsme zde, dívko, objev se a nemuč mne! . . . Po celá tři léta toužím po tom, abych tě opětně spatřil.« A ježto milovaný hlas nedával odpovědi, tázal se chvějícím se hlasem: »Kde jest?« — Stařena odvážila se ke lži: »Nechtěla jsem ti hned všecko povědeti, ale —.« — »Co se stalo?« — »Její velmi důvěrná přítelkyně těžce stůně, snad na smrť, a ona jí nemůže opustiti. Nemocná cítí jen tehdy úlevu, dlí-li ona u jejího lůžka.« — »To jest divné —.« — »Ale poznáváš z toho, že to není nic neobvyklého.« — »Není ovšem v tom pranic divného; ona jest šlechetného srdce, i není jí možno, aby se odloučila od své umírající družky, ale —.« — »Pochybuješ o pravdě mých slov?« — »Nepochybuji, ale nechci vše říci tak, jak si myslím.« — »Co's chtěl tím říci?« — »Nesmím po-

rušiti povinné úcty ke své matce.« — »Jak to?« — »Odpustíte mi to, co vám řeknu?« — »Co bych ti odpouštěla, drahý synu?« — »Co mám na srdci, jest téměř urážkou mé matky, a nikdy nenapadlo mne urážeti matku svou.« — »Jak jsi šlechetný!« — »Odpustíte mi to?« — »Odpustím, synu.« — »Nuže, pravím vám, že jste mně nevyjevila pravdy.« — »Synu!« — »Avšak. Co to znamená? Co se zde sběhlo? Tato světnička! . . . To jest váš příbytek?« — »Ano, synu můj.« — »Ha! . . . Toť příbytek chudé rodiny . . . zde není pohodlí. Jaká to ulice! Jaké to stavení! . . . Matko, co se to stalo zde?« — »Buď kliden, synu můj!« — »Ano, již jsem kliden, ale chci všecko zvěděti, všecko . . . Ha, má obava nebyla planou! Matko, netrapte mne svým mlčením!« — A ctihodná stařena předstoupivši před syna vrhla se na kolena. — »Pro Bůh! . . . Vstaňte, matko drahá; ať se stalo co stalo, nemáte padati na kolena před svým synem; já sám mám s vámi mluviti na kolenou.« A pomáhaje matce se země, sám poklekl se slovy: »Vše, vše mi povězte!« — »Synu můj, především tento příbytek, jak jest chudobný, jest ještě příliš nádherným pro mne.« — »Míjím se s rozumem. Vy snad neměla jste ani z čeho býti živa?« — »Měla, ale neštěstím.« — »Jakým?« — A matka vypravovala mu o lupiči, jemuž svěřila své jmění, připojujíc, že nechtěla mu dáti zprávu o tom proto, aby mu nezpůsobila zlých chvil. »Viz, synu můj,« pokračovala, »do dneška vystačila jsem s penězi, jež podařilo se mi zachrániti i s tím, co jsem dostala za několik těch podušek a kusů nábytku, jejichž úbytek jsi zpozoroval. Hlavní věcí jest, že nejsem nikomu nic dlužna. Nyní vidíš, že neštěstí mé není tak ohromné; ale bolí mne to přec, a to jen k vůli tobě.«

»K vůli mně? Neštěstí to není věru tak úžasné, jak jsem si je představoval, než, Bůh mne zachová při zdraví, a dostane-li se mi tohoto dobrodiní, nebudete postrádati ničeho. Největší chyba však, kterou na vás shledávám, jest ta, že nebyla jste ke mně upřímna. Měla jste mi dáti zprávu o té neblahé příhodě, a věděl jsem, co činiti. Ubohá matko má! Tolik jste trpěla nedostatek, jen abyste mi nezpůsobila nepatrného zármutku. A ona? . . . Ona asi trpí také mnoho . . . ale, matko, děsí mne ta myšlénka . . . má sestra, má nevěsta nebydlí zde!« — »Bydlí, synu; nevidíš jejího lůžka?« — »Její lůžko, ano, ano, ale proč není zde ona? . . . Mluvte, pro Bůh, matko má, rcete mi veškeru pravdu.« — »Nemohu.« — »Nejsvětější Panno! Zapomněla na mne? . . . Nalezla své rodiče? . . . Ha, již chápu! Jak jsem jen mohl býti tak nerozumným! , . . Ona pracuje, aby vás podporovala . . . Proto nepřišla mne přivítat.« — »Dušinko drahá!« zvolala matka objímajíc syna. — »Jakže? Není tomu tak?« — »Pro Boha, synu můj, netaž se mne již!« — »Ha, ona vás opustila? . . . Snad nějaký milenec.« — »Nikoli, synu, vždy chovala se ctnostně, ale —.« — »Mluvte aspoň!« — »Tedy, staň se vůle Boží: jsi dosti silen, abys odrazil útoky, jimž čelí tvé srdce?« — »Jsem, matko!« — »Nebude to, co nyní ti povím, rušiti tvého budoucího štěstí?« — »Nejistota mne usmrtí.« — »Nuže, připrav sluch svůj na trpkou pravdu!« — »Bože můj, sil mne!« — »Ona tebe nemiluje.« — »Nemiluje mne?« — »Nemiluje; zrodila se již s duší nevděčnou. Chceš dílo přírody napraviti?«

Ludvík byl zdrcen. Uplynulo několik okamžiků; zakryl si obličej rukama a vypukl v pláč. — »Nemiluje mne!« šeptal v hloubi

duše jsa zarmoucen, zklamán jako člověk, jenž vzdal se vší naděje, jež jest posledním dobrem, které člověk může ztratiti ve svém životě.

»Pochopuješ nyní můj krutý žal, když jsem tě zase jednou po dlouhé době přitiskla k srdci?«

»Nemiluje mne!« opětoval. »A já ji tak miluji! . . . Já nešťastník! A proto neodvažuje se přijíti mi na oči, proto nepřišla mi vstříc! Miluji ji z celého srdce svého, ale není mi lze, abych na ní vynutil lásku. Než, proč mi to ona sama nepraví. Budu tiše trpěti, přeji si, aby byla blažena, a miluje-li jiného, miluje-li muže, jenž jest hoden její lásky . . . ó, toť hrozno! . . . Sám jsem ji vydal muži šťastnému, jenž zajal její srdce, jenž jest jí něčím vznešenějším než já . . . Ona mne nemiluje, a jiná mne tak velice milovala!«

»Která, synu můj?« tázala se matka, jíž zasvitla jiskra naděje.

»Jest to smutný děj! Kde jest? Proč nepřichází?«

»Synu, nechtěla přijíti.«

»Ale snad ji trápí svědomí. Ať přijde; rcete mi, kde jest, a půjdu jí navštívit.«

»Vše marno, nepřišla by.«

»Ale, matko, jaké tajemství vězí v tom? Co učinila ta žena?«

Bylo zaklepáno na dvéře; listonoš přinášel Ludvíkovi psaní z ciziny. Tento vzal je do ruky a pohleděl s hrůzou na černý okraj obálky. V listě stálo:

»Domnívaje se, že již jste opět ve vlasti, sdílím se s Vámi, že Hospodinu zalíbilo se povolati do své slávy přede dvěma dny mou zbožňovanou dceru Virginii. Poslední její vůli bylo, abyste zvěděl o její smrti. Plním tedy její poslední vůli a opakuji Vám její slova: Nechť je šťasten! Kéž ta, jež jej miluje, miluje jej tak, jako já jsem jej milovala! Modlete se k Bohu za věčný klid mé dcery.«

List byl podepsán od otce nešťastného anděla lásky, jenž býval by oblažil malíře, kdyby se nebyl vložil mezi oba zloduch nevděku a marnivosti.

Umělec sebou nepohnul, jeho zrak zíral v prázdno, jakoby jej byl opustil rozum, a matka volala na něho několikráte, ujala ho za ruku, pokrývajíc ji mateřskými polibky.

»Synu!« volala, »Ludvíku, drahý synu!«

»Ó, jsem bídník!« vzkřikl malíř; »já, ano, já jsem příčinou smrti této nešťastné dívky, tohoto anděla, jehož Bůh poslal s nebe, a jenž opět vzlétl k nebesům, vida, že nejsem jeho hoden. Virginie, milenko srdce mého, odpusť mi! . . . Ha, miloval jsem ji, ano, mé srdce náleželo jí, ale moje slovo, má vytrvalosť, myšlénka, že uvrhnu v neštěstí tu, která byla mou sestrou . . . Nešťastnice! Já jí věřil, a ona — ona na mne nemyslila, ona posmívala se mé lásce . . . mně přichystala život plný muky a utrpení! Proč jste mi nepsala, matko, o tom, že mne již ta žena nemiluje? Bývala byste učinila šťastnou duši spanilou, hodnou všeho blaha, a my bychom byli též šťastni!«

»Synu můj!«

»Matko, jsem ztracen; cítím, že tyto dvě rány ničí moje štěstí, mé naděje.«

»V tak mladém věku! . . .«

»Ano, v mém věku, matko má! Nejsem z těch mladých mužů, jimž srdce vysýchá, jakmile vejdou v život, jimiž nehnou nejněžnější a nejušlechtilejší city. S tou nevděčnicí býval bych blažen, kdyby mne milovala; byl bych blažen s Virginií, kdybych býval v čas zvěděl, že ta, která měla zde na mne čekati, která mi přísahala věčnou lásku, mne opustila . . . Mně již štěstí nekvete.«

Malíř nevycházel od té doby z domu a věnoval se úplně umění. A tu sedával celé dny nad plátnem, jež chtěl pomalovati, nehýbaje ani štětcem, jejž držel v ruce. Časopisy oznamovaly jeho příchod do Madridu, nadšeně líčily triumfy, jichž se mladý umělec dodělal v Italii; a matka, které je jeden ze starých přátel jejích doručil, položila je ve studovně synově domnívajíc se, že on, ačkoli sotva kdy z práce se vytrhl, vezme některý do ruky a bude čísti chválou kypící články: než, minulo několik dní, a ani náhodou neutkvěl zrak jeho na nich, a když přece jednou pohleděl na ně a spatřil, že se tam jedná o něm, ani dost nepatrná radosť nezazářila na jeho obličeji; řekl si pouze: »Jak laskava jest má matka! Položila mi sem noviny chtějíc mně způsobiti radosť. Pro mne jest konec všem radostem.«

Chřadl vůčihledě. Obličej jeho byl bledý, oči zakaleny; pokrmu sotva se dotýkal. Počal různé obrazy, ale sotva že pracoval na některém den nebo dva dni, nechal toho a počal druhý, aby opustě jej počal zase jiný, na němž pokračoval jako na předchozích. A všecky jeho nákresy byly zasmušilého obsahu. Spanilá děva v rakvi; muž zoufalec se smrtící zbraní v ruce; překrásná žena před zrcadlem, v němž zříti bylo tvář pekelné lítice; milující jun v temném žaláři; žárlivý milovník vraždící svou milenku — tyto a podobné obrazy počal, ale nikdy nedokončil. Vzal s sebou několik obrazů, mezi nimiž podobiznu své snoubenky, již zhotovil po paměti, ale věrnější a dokonalejší podoby nevymaloval by nikdo podle originálu. Jednoho dne zavolal svou matku a pravil: »Nepřichází; rozhodně již nepřijde; zapomněla úplně na nás. Nemáme práva, abychom něco zde chovali, co jest její; tento obraz, jejž jsem zhotovil v Italii, náleží jí, a přeji si, aby jí byl odevzdán.«

»Synu, ona není hodna . . .«

»Tím, kdo není hoden, jsem já, jenž nezasloužil jsem si její lásky. Nechcete mi vyjeviti, kde jest; oznámíte-li mi to, sám jej k ní donesu; ale netrvám na tom; odevzdejte jí to nebo pošlete po někom, což bude ještě lépe.«

Přání Ludvíkovo bylo matce rozkazem. Obraz byl odeslán vlastnici, jež obdrževši jej zvolala: »Netušila jsem, že by tak krásně Ludvík maloval. Vymaloval mne sice o tři neb o čtyři léta starší, ale neškodí . . . Jaká škoda, že mi nedal jiného kroje! . . . Muži toho nevidí rádi . . . Komu by napadlo zobraziti mne s černým šatem?« Po osobě, jež obraz přinesla, vyřizovala nekonečné díky. Měla srdce ta žena?

(Pokračování.)

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

II. Památky kultu sv. patronů českých.

Napsali **Ed. Šittler** a Dr. **Ant. Podlaha.**

(Pokračování.)

Hluboká a vroucí úcta ke svatým Patronům českým a dětinná k nim důvěra, pronikajíc odedávna celý takořka život soukromý i veřejný všech vrstech našeho lidu, jest zajisté jedním z nejpěknějších rysův národní naší povahy. Proto ovšem nemohlo církevní oddělení NVČ. postrádati znázornění této úcty. A poněvadž úcta tato nejskvělejších projevů docházela vždy v umění a v literatuře, — a to ve všech oborech — přirozeno, že pořadatelé zvláště z těchto oborův sebraný material, pokud toho skrovné poměrně prostory dopouštěly, vystavili. Kollekce o sv. Patronech skládala se z originalův i ze zdařilých kopií a reprodukcí.

Jakýsi úvod tvořila vyobrazení všech sv. Patronů našich: kartony akad. malíře Sig. Rudla (zapůjčil J. E. pan kardinál Pražský) seskupeny — jako krásné haluze okolo pně — kolem velikého obrazu, sv. věrozvěstův našich, Cyrilla a Methoda. Obraz tento maloval slavný mistr polský Jan Matejko, a byl r. 1885. Poláky věnován svatyni Velehradské. Mistrovský štětec Matejkův zobrazil svaté apoštoly naše tak, že jeden z nich třímá v rukou kříž, u jehož paty koruna královská složena, a druhý na rozevřenou knihu sv. evangelií, jíž na prsou drží, ukazuje; za křížem v pozadí spatřujeme obraz Panny Marie Čenstochovské, pod níž nápis: »Pius IX. — Leo XIII.«; po obou stranách vyobrazeny jsou hořící svíce, a u nohou sv. apoštolů povaleny a rozkotány leží modly pohanské. Obraz jest zasazen v červeném plyšovém rámci, na němž čteme dole zlatý nápis »Slowianom«, a nahoře zlatá písmena »C. M«.[1])

Nad skupinou obrazů sv. našich Patronů stkvěl se na blánce verš z písně sv.-Václavské, zajisté vroucně míněný:

»Všichni Svatí, za nás proste,
»Zahynouti nám nedejte.«

Na druhé stěně pak dílem ve fotografiích, dílem i v kresbách a reprodukcích, znázorněna byla místa, jež sv. naši Patronové životem, působením nebo smrtí svou posvětili.

Ve zvláštní skříni uloženy byly předměty, jež se nám po sv. Patronech dochovaly.

Celá sbírka rozdělena byla mimo to na menší oddělení, z nichž jednotlivá jednotlivým Světcům našim byla věnována.

V oddělení *Cyrillo-methodějském* řadila se ku zmíněnému již obrazu Matejkovu hojná sbírka reprodukovaných nejstarších i nejnovějších vyobrazení sv. Cyrilla a Methoděje. Byly tu zejména světlotiskové kopie nástěnných maleb ve chrámě sv. Klimenta v Římě, jež

[1]) Srv. »Method« 1885., str. 130.

představují výjevy ze života svatých věrozvěstův a pocházejí z IX. až XI. století;[2]) dřevorytina dle Trenkwaldovy malby na omítce v basilice Karlínské; známý obraz L. Seitze »SS. Cyrillus et Methodius« z r. 1885., u nás hojně rozšířený barvotiskem; ocelorytina Jos. Skály Březnického z r. 1863.; ruská rytina, představující sv. věrozvěsty v obřadních rouších řeckopravoslavných, dřevorytinová reprodukce krásného obrazu byzantskou manýrou provedeného, jejž Bulhaři věnovali caru Alexandru II.; Hellichův náčrtek k obrazu sv. Apoštolův pro chrám Karlínský, (jest nyní majetkem p. c. rady Otty); fotografie obrazu A. M. Muchy; reprodukce fresek Scheiwlových ve chrámu sv. Štěpána na Novém Městě Pražském, cyklus reprodukcí nástěnných maleb, znázorňujících život, působení a smrť našich slovanských apoštolů, a provedených od Vídeňského profesora Rudolfa Geilinga v kostelíku Bratřejovském u Vyzovic (srv. časopis »Náš Domov« roč. 1895.), pěkná Angererova heliogravura Týnského sousoší Maxova a j. Z děl sochařských uvádíme: krásné dva originalní modely zemřelého mistra Šimka (majetek křesť. Akademie v Praze), jakož i fotografie soch Seelingových na štítech křížové lodi chrámu Vinohradského.

Ze starožitných památek, o nichž ústní podání zbožného lidu našeho tvrdí, že pocházejí z doby sv. Cyrilla a Methoda, byla zaslána výstavě naší dřevěná paprsková monstrance[3]) z farního chrámu ve Špičkách blíže Hranic v dekanátu Keleckém, o níž zmínka učiněna již v předešlém čísle Vlasti, i různá o ní mínění uvedena. Sem zařaditi můžeme také zdařilý odlitek polovypuklého obrazu Staroboleslavského, o němž starobylé podání vypravuje, že sv. Method, uliv jej ze ztroskotaných model, daroval jej sv. Ludmile po jejím křtu na Mělníce.[4]) Dále vystaveny byly výkresy mnohých památek Cyrillo-Methodějských; zejména starobylé kazatelny v Třešti na Moravě[5]) a různých křížů byzantských, o nichž, jak praví prof. J. Havelka, »mezi lidem moravským žije stará tradice, že stojí na místě, kde druhdy sv. Cyrill a Method předkům našim kázali.«[6]) Konečně byla tu vystavena vyobrazení: Velehradu (tušová kresba Liebscherova,

---

[2]) Na freskách těchto vidíme sv. Cyrilla před císařem Michaelem, kterýž na prosbu moravského knížete Rastice do Moravy jej posýlá, dále spatřujeme tu sv. Methoda a papeže, přenášející tělo Cyrillovo z Vatikánu do chrámu sv. Klementa, sv. Methoda udělujícího křest, a konečně sv. Cyrilla i Methoděje po boku sv. Klementa a Ondřeje, kterak je archandělové Michael a Gabriel doporoučejí pod ochranu Spasitelovu. Tento poslední obraz pokládá Dudík za votivní obraz, jejž svatí bratří za svého života zhotoviti dali. Srovnej: Dudík, Neuentdeckte Fresken aus dem Leben der hl. Apostel Cyrill und Method in Rom v Mittheil. der Central-Com. 1869., str. 1—8, Dr. Klement Borový, Národní dům český v Římě, str. 4 a 5.

[3]) Dr. Matěj Procházka, Život sv. Methoda, 1885., str. 92—93.

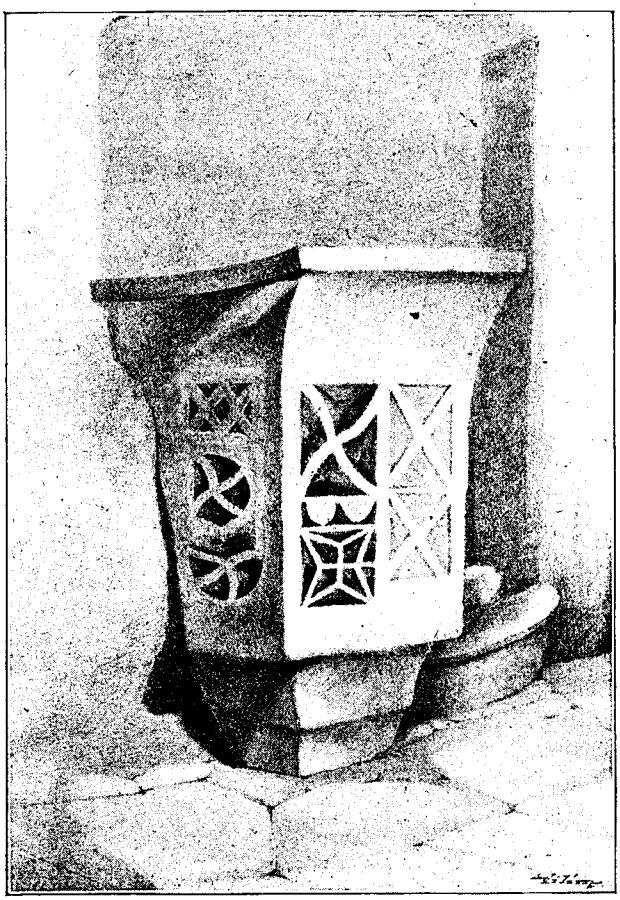
[4]) Srv. J. Kř. Votka »Památky Staroboleslavské« v Praze 1879., str. 320. sq. Týž: »Posvátné Cyrillo-Methodějské Památky Mariánské«, v Praze 1885., str. 16. a násl.; Dr. M. Procházka, o. c. str. 105.

[5]) Srv. J. Bílý, Dějiny sv. apoštolů Slovanských, str. 86; Dr. Procházka, o. c. str. 103. Pěkný výkres této kazatelny, zhotovený p. Dvořákem, připojujeme v reprodukci zinkografické.

[6]) Prof. J. Havelka ve Sborníku Velehradském, roč. I.; Dr. Procházka, o. c. str. 98—99. — Veliká sbírka výkresů těchto zajímavých křížů, náležející Dru. Fritzovi v Jihlavě, zaslána byla NVČ prostřednictvím dp. P. Is. Theod. Zahradníka a pana Dra. K. Maláta. Srovnej také: »Časopis vlasteneckého musejního spolku Olomouckého« roč. III., a pojednání H. Máchala »O křížích rázu Cyrillo-Methodějského v Čechách a v Lužici« ve »Zlaté Praze« 1885., str. 163 a 175.

kterouž zapůjčil p. cís. rada Otto), vnitřku chrámu sv. Klementa v Římě, pohřebiště sv. Cyrilla (dvě fotografie), a chrámu sv. Klimenta na Levém Hradci (tušová kresba A. Lewého).

Literatura Cyrillo-Methodějská byla zásluhou vdpp. faráře Stojana, a A. Adamce, rektora Brněnského alumnatu, jakož i ct. pp. bohoslovců brněnských i olomúckých na NVČ. téměř úplně zastoupena. Byly tu zejména knihy: Jana Jiřího Středovského (1679.—1713.) Sacra

Kazatelna sv. Methoděje ve Třešti na Moravě.
Kreslil A. Dvořák.

Moraviae historia, sive vita SS. Cyrilli et Methodii (v Solnohradě 1710.), ve kterémžto spise vlastimilovný kněz uveřejnil mimo jiné »Otčenáš« v různých slovanských jazycích na důkaz vzájemné jejich příbuznosti, Dobrovského Cyrill und Method, der Slaven-Apostel (1823.), V. Štulce Život sv. Cyrilla a Methodia (1847.), Dra J. A. Ginzela »Geschichte der Slaven-Apostel« (1857.), Fr. Rački-ho »Věk i dělovanje sv. Cyrilla i Methoda, slovjenskih apostolov« (v Záhřebě

1857.), »Propovědničeskije podvigy světych Kyrilla i Methoda« (Petrohrad, 1866.), L. Legera »Cyrille et Méthod, étude historique« (v Paříži 1868.), Fr. Miklosiče, »Vita sancti Methodii russico-slovenice et latine« (ve Vídni, 1870.), kardinála Dom. Bartolini-ho »Memorie storico-critiche archaeologiche dei santi Cyrillo e Metodio e del loro apostolato fra le genti slave« (Řím, 1881.), J. Martinova »La légende italique des SS. Cyrille et Methode« (otisk z »Revue des questions historiques,« 1884.), téhož spisovatele: »Annus Ecclaesiasticus graeco-slavicus«, Dra Matěje Procházky »Život sv. Methoda, apoštola říše Velkomoravské a Slovanů vůbec« (Brno, 1885.), »Methodijevskij jubilejnyj sbornik« vydaný r. 1885. Varšavskou universitou za redakce prof. Budiloviče, časopis »Sborník Velehradský«, »Slavnostní album Cyrillomethodějské«, pořádané Kubíčkem a Křížem (Olomúc 1886.), Polyglotta encykliky Cyrillo Methodějské, populární spisky Halabalovy, Vychodilovy, Šmídkovy, Vodičkovy, Soukupovy, Šťastného, Sankota a j.

Ve skupině věnované *sv. Ludmile* nalézaly se: tušová kresba Levého: »Pohled na Mělník«, rodiště to sv. Ludmily, jakož i kolorovaná fotografie kaple sv. Kateřiny na Tetíně; dále kresba »Hrob sv. Ludmily ve chrámě Svatojirském na hradě Pražském,« fotografie polovypuklé řezby znázorňující sv. Ludmilu ze skládacího oltáře z kaple Vlašského dvora na Horách Kutných, jenž in originali ve skupině cenných památek výtvarných na výstavě se nalézal,[7]) fotografie sošky sv. Ludmily na hlavním oltáři Augustiniánského chrámu sv. Tomáše v Praze, fotografie Sellingovy sochy světice ve chrámu Vinohradském, lithografie dle Hellichova obrazu »Sv. Ludmila vyučuje sv. Václava,« a konečně dřevorytina dle obrazy Františka Ženíška »Sv. Ludmila.« Z originalův uvádíme pěknou sošku renaissanční z velikého oltáře Dašického, pocházející z r. 1689. a novější sošku Heidelbergovu. — Z literatury k sv. Ludmile se vztahující vyložena byla zajímavá knížka: »Život sv. Lidmily, rodičky, mučednice a patronky České, dvojí slávou, totiž zemskou a nebeskou ozdobený, v nově složený a na světlo vydaný k duchovnímu prospěchu a potěšení všem českého jazyka užívajícím křesťanům, zvláště pak Čechům, jakožto podochranným s. Lidmily krajanům, v českém jazyku složený od dvojíctihodného kněze Pátera Felixa Kadlínského z Tovaryšstva Ježíšova. V Praze, léta 1702.«

Velice bohatá skupina *Svatováclavská* podává výmluvné svědectví o hluboké úctě, kterou národ náš povždy choval k »dědici země České,« jejž pokládal za předního ochránce svého jazyka a rodné svojí půdy. Skupinu tuto zdobí především převzácná relikvie Svatováclavská, totiž část drátěné košile z pokladu Svatovítského, o níž již v minulém ročníku »Vlasti« na str. 1052 šíře zmínka se děje. Zdařilé reprodukce mincí a pečetí staročeských ve skupině této vyložené ukazovaly, že obraz sv. Václava krášlil mince České od počátku XI. stol. až do polovice století XVI., že nejstarší pečeť zemská, která zachovala se při listině z r. 1130., nesla taktéž obraz dědice země České, a právě tak i pečeť na listině královské z r. 1248. a pečeť vrchního soudu zemského, z čehož jde na jevo, že sv. Václav byl také symbolem státu Českého a vnitřního pořádku v něm.[8])

[7]) Srv. předešlé číslo »Vlasti« na str. 65.
[8]) Srv. Fr. Beneš, Památky kultu Svatováclavského v Památkách archaeo-

Obraz sv. Václava na dřevě ze zrušeného chrámu téhož světce na Malé Straně.

K tomu poukazovala taktéž i vyobrazení tohoto svatého dědice a patrona Českého na pečetích a znacích několika měst Českých: Staré Boleslavi, Čisté, Chocně, Štěpánova, Votic a j. [9]) — Hojná vyobrazení sv. Václava na NVČ probéřeme v pořádku chronologickém. V pěkné barvotiskové reprodukci bylo na výstavě vyloženo nejstarší (ze stol. XI.) vyobrazení sv. Václava z kodexu Vyšehradského, jenž nyní nalézá se v universitní knihovně Pražské. Spatřujeme tu světce s kloboukem vévodským na hlavě, sedícího na skládacím trůně (faldistoriu), hlavami a drápy lvími zdobeném, an pravici pozdviženou má k žehnání a v levé ruce drží praporec. [10]) Stářím (XII. stol.) přiřaďovaly se výjevy ze života sv. Václava z opisu Gumpoldovy legendy v knihovně Wolfenbüttelské; pořadatelé výstavy spokojiti se musili toliko pouhými reprodukcemi zinkografickými zajímavých těchto miniatur. Za to Svatováclavská legenda obrázková, připojená k proslulé bibli Velislavově (ze XIII. stol.), byla aspoň na krátký čas v originále zapůjčena z Lobkovické knihovny pro NVČ. Fotografická reprodukce nástěnné malby z Římského chrámu »Panny Marie za Tiberou« (Santa Maria trans Tevere), představující Zvěstování Panny Marie, spolu s obrazem sv. Václava, [11]) jakož i barvotiskové vyobrazení [12]) obrazu stávavšího kdysi na oltáři sv. Václava ve staré basilice Svatopetrské, [13]) jejž Litomyšlský biskup Jan byl založil, připomínají nám úctu sv. Václava ve městě věčném. [14]) Při této příležitosti zmiňujeme se mimochodem také o fotografickém faksimile z knihy dobrodinců (»Liber benefactorum«) basiliky Svatopetrské, jež vedle vyobrazení zmíněných bylo vyloženo, a jež obsahovalo zprávu o fundaci, kterou učinil Jindřich Berka, biskup Olomoucký († 1333.), na ten účel, aby z úroků každoročně v den sv. Václava udělováno bylo po dvou dukátech kanovníkům, beneficiátům a žákovstvu chrámu Svatopetrského, chudí pak aby 600 bochníky chleba byli poděleni. [15]) O úctě sv. Václava v Italii svědčila na výstavě naší také fotografie malého obrázku sv. Václava ze XIV. stol., nalézajícího se na dvířkách velikého relikviáře ve chrámu sv. Tomáše apoštola v Benátkách. [16]) Ze století XIV. honosila se výstava naše také vzácným originálem. Byl to malý obraz ze zrušeného kostela svatého Václava na Malé Straně, [17]) představující poprsí sv. Václava na zlaté půdě, jehož autotypii přikládáme. Způsob, jímž světec tu vyobrazen jest, stal se takořka konvencionellním pro doby následující. Nejen že

---

logických a místopisných 1868. (díl VII.) str. 474—492; Dr. Jos. Kalousek, Obrana knížete Václava Svatého, 1872., str. 38—39.

[9]) Srv. A. Rybička v Pam. archeol. XV. (1891.) str. 349.

[10]) Srv. Mitth. der C-C, V., 10., Gruber, Kunst des Mittelalt. I., 93., Fr. Beneš l. c., str. 492, Braniš I., 21.

[11]) Malba tato připisuje se Petru Cavallini-mu († 1340.) Vyobrazení, její přinesla »Zlatá Praha« 1889. str. 538, jakož i Mathonovo dílo »Život P. Marie« II. str. 56.

[12]) Zhotovené Führichem dle zběžného náčrtku Grimaldiho, jenž k rozkazu papeže Pavla V. (1605—1621.) sepsal památnosti staré basiliky Svatopetrské.

[13]) Srv. Borový, Národní dům český v Římě, str. 29—32.

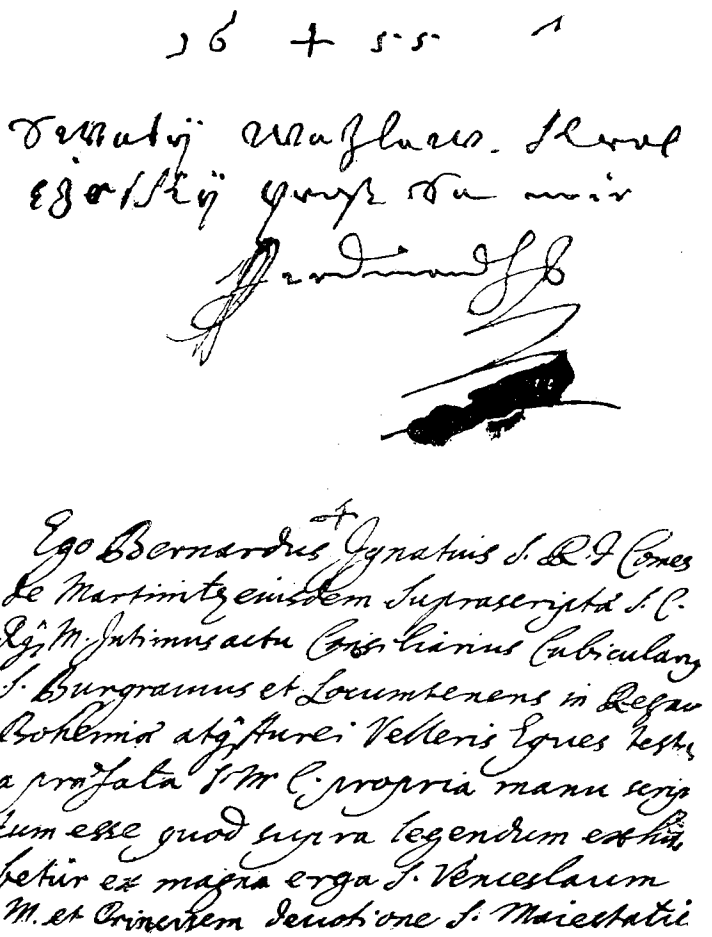
[14]) Škoda, že nebylo možno opatřiti vyobrazení nynějšího oltáře Svatováclavského (z r. 1628.) v chrámě Svatopetrském.

[15]) Srv. Borový, o. c. str. 31—32.

[16]) Vyobrazení přinesla rovněž »Zlatá Praha« 1889. na str. 539.

[17]) Srv. Mitth. der C-C 1861., 279, P. Votka S. J., Památky Staroboleslavské, str. 279 (s vyobr.). Dr. Chytil v Pam. archeol. 1892. str. 610.

s častými kopiemi obrazu tohoto se potkáváme, (z nichž jedna na plechu malována v chrámu sv. Václava při bývalém klášteře Otcův Augustianů Bosákův — později to trestnici Svatováclavské — u veliké úctě lidu Pražského se chovala, a nyní v Městském Museu Pražském uložena jest), nýbrž i co do podstaty zachováván jest ještě i v rytinách století XVII., jak to vidíme na rytině připojené k písni Svato-

Autograf císaře Ferdinanda III. na obrázku sv. Václava ve St. Boleslavi.

václavské v Boleluckého »Rosa Boëmica«, jakož i na památné kolorované rytince[18]) na jejíž zadní straně napsal Ferdinand III. vlastní rukou slova: »16†55. Svatý Wáclawe, králi Český, pros za mne. Ferdinand m. p.« Byl' Ferdinand III. vroucím ctitelem sv. Václava,

[18]) Rytinka tato označená značkou »f. H.« vytištěna jest na papíře (a nikoliv na pergaméně, jak se dříve za to mělo), a nese nápis: »Vera effigies S. Wenceslai, patroni Rni Boëmiae in ecclesia FF discalceatorum s. Augustini Novae Pragae.«

neboť, jak zaznamenal Beckovský ve své kronice, »kdykoliv za pobytu svého v Praze v chrámě Svatovítském slyšel zpívati píseň »Svatý Václave, vévodo České země«, neobyčejnou veselosť na sobě znáti dával, z okna své císařské modlitebnice hlavu, aby ho lid viděti mohl, vyložil, tu píseň zpívati pomáhal a za českou řeč nikdy se nestyděl.« A nejen že se za ni nestyděl, on v útlém již věku tak češtinu sobě osvojil (návodem učitele svého Rafaela Mnišovského ze Sebuzína), že otce svého Ferdinanda II. v Jesuitské kolleji ve Štýrském Hradci nejednou vítal řečí českou. Balbín sám měl v rukou takovéto přání české, jež Ferdinand III. odříkával. [19]) Obrázek zmíněný s autografem císařovým vydává svědectví i o úctě šlechetného mocnáře k sv. Václavu, i o lásce jeho k řeči české. Vzácná památka tato jest nyní zasazena v pěkném stříbrném renaissanční prolamovanou prací ozdobeném rámci za sklem, na němž okolo obrázku světcova podmalovány jsou na černé půdě různobarvé květiny. [20]) Jest majetkem chrámu sv. Václava ve Staré Boleslavi, jemuž ji byl r. 1663. nejvyšší purkrabí Bernard Ignác hrabě Martinic odevzdal, připojiv k ní potvrzení, že zmíněná slova na obrázku tom napsal skutečně Ferdinand III. vlastní rukou »z veliké úcty k sv. Václavu, knížeti a mučedníku. [21])

Zajímavý jest veliký oltářní obraz z r. 1629., jenž také ze zrušeného kostela sv. Václava na Malé Straně pochází a nyní na faře u sv. Mikuláše se chová. Představuje sv. Václava v odění rytířském stojícího v oblacích; dole pak ve značně zmenšeném měřítku znázorněn příběh, jenž dle podání vedl k založení zmíněného kostela. Vypravujeť Hájek o tom asi takto: »Kníže Boleslav I. dal tajně tělo sv. Václava převézti z Boleslavi do chrámu sv. Víta na hradě Pražském. Když svaté tělo vezeno bylo cestou, jež vedla nedaleko žaláře pod hradem Pražským, zastavilo se spřežení do vozu zapřažené a nemohlo vozem nikterak hnouti. Kněží z hradu sem přispěchavší radili, aby vězňové byli ze žaláře propuštěni, jelikož prý zajisté sv. Václav, jenž za živa rád konal skutky milosrdné, spůsobem tím projevuje přání své. A skutečně, když učiněno bylo po radě kněží, spřežení snadno vozem hnulo a tělo sv. Václava do chrámu Svatovítského dovezlo. Na památku této události byl prý potom na tom místě, kde se stala, vystavěn kostelík sv. Václava. [22]) Na hradě Karlově Týně v kapli sv. Kateřiny ukazují do dnes dva kusy pout, jež prý tehdáž nevinně odsouzenému s těla spadly, jakož i dvě dřeva z vozu, na němž tělo světcovo vezli. Památky tyto Karel IV., »na něž« prý, »jakožto vlastenské zvláštní váhu kladl«, na tomto místě uschovati kázal. Viz o tom Zapův článek v »Památkách Arch.« I. 341. (Praha 1855.) Ze Škrétových obrazů sv. Václava nebyl výstavě v originále zapůjčen žádný; byla tudíž vystavena pouze zdařilá tušová kresba Roubalíkova dle Škrétova obrazu sv. Václava (poprsí; profil k levé straně), na němž spatřuje se světec s kloboukem vévodským na hlavě a s pláštěm hranostajovým

[19]) Srv. Balbín, Obrana jazyka českého, překlad Tonnerův, str. 65—66.
[20]) Arch. Pam. II. 346 (Praha 1857.)
[21]) Památky archeolog. I., 346, Ekert, Posvátná místa II., 221, J. Svátek, Habsburkové a jazyk český« v »Osvětě« 1886. str. 766. Svátek praví, že prý »tato veliká úcta císařova k zemskému patronu českému zavdala pak příčinu k tomu, že slavný český umělec Karel Škreta ke svým obrazům sv. Václava častěji upotřebil tvářnosti Ferdinanda III.«
[22]) Ekert, Posvátná místa, II. str. 332.

na ramenou, an drží v pravici prapor, v levici ratolesť palmovou.[23]) — Z drobnějších vyobrazení sv. dědice našeho nalézaly se na výstavě naší: poprsí sv. Václava namalované na vnitřní straně perleťové mušle (z konce XVII. stol.), majetek vldp. Gustava Nožičky ve Velkém Boru u Horažďovic, a pěkný akvarelový obrázek téhož světce na skle z Třeboratic. — Pozoruhodna byla také veliká měděná tiskací deska, dedikovaná kanovníku St. Boleslavskému a děkanu Nymburskému Václavu Nymburskému strýcem jeho Karlem Frant. Štěpanovským,[24]) na níž rytec Baltazar Westerhout vyryl »Zavraždění sv. Václava«, dle nákresu Jana Onghersa.[25]) (Majetek konventu Křižovnického v Praze.) Z moderních vyobrazení sv. Václava měla výstava naše tři: originál olejového obrazu od Petra Maixnera, reprodukci oltářního obrazu z kaple Malostranského gymnasia od Heřmana, a fotografii kartonu Jeneweinova »Sv. Václav zakládá chrám Svatovítský.« — Jestliže zajímavo bylo stopovati v kollekci naší zobrazování sv. Václava štětcem malířským, bylo neméně zajímavo všimnouti si, kterak v různých dobách dálo se zobrazování to dílem plastickým. Bylať na výstavě naší především fotografie polovypukliny, nalézající se na vnějšku starobylého románského kostela Svato-Jakubského, jež, představujíc rytíře s přilbicí na hlavě, s mečem v pravici a s trojhranným štítem v levici, znázorňuje nepochybně sv. Václava. Z doby renaissanční vyložena byla fotografie polovypuklého obrazu sv. Václava na zvonu v Nebuželích, fotografie sv. Václavského sloupu, kterýž dala obec Staroměstská r. 1676. postaviti před mosteckou branou nedaleko mýtnice na místě porouchané sochy, kterou postavil Karel IV.,[26]) sošky sv. Václava z kostela sv. Tomáše v Praze a j. V originále byly vystaveny: velký kruhový reliéf poprsí sv. Václava ze XVII. stol. (z Holic) a baroková soška sv. Václava z kostela sv. Jana Nep. na Skalce v Praze. Z plastických vyobrazení sv. Václava z doby nejnovější měla výstava naše model Poppovy sochy sv. Václava,[27]) model tympanonu (sv. Václav mezi dvěma anděly) pro basiliku sv. Václava na Smíchově od L. Šimka, a fotografii Suchardovy sochy sv. Václava na náměstí Staroboleslavském.

Z oltářův sv. Václavu zasvěcených vyobrazeny byly dva, a to: velmi zajímavý (z pozdní renaissance) starý oltář z Přistoupimi, na němž v pěkně propletaném rámoví uprostřed spatřuje se sv. Václav zobrazen s praporem a štítem v rukou, dvěma anděly veden. Okolo v osmi menších medailonech vypodobněna jest legenda sv. Václavská. Druhý jest z Bartošovic (odkud též zaslána byla v dřívějším referátu již zmíněná pěkná renaissanční kasule s obrazem sv. Václava uprostřed dvou andělů). Má podobu orlice s rozpjatými křídly. Uprostřed sv. Václav, kolem něhož jako věnec menší obrázky.

---

[23]) Originál nalézal se původně ve Staroměstské radnici, později v městském museu a nyní v Rudolfinské obrazárně. Na Staroměstské radnici jest jeho duplikát. Srv. Katalog obrazárny v Rudolf. číslo 632; Pazaurek, Carl Screta, str. 86, číslo 132; Zlatá Praha 1889. roč. VI. str. 537.

[24]) Štěpanovský de Lauro, AA. LL. & Philos. Mag., SS. Theol. Bacc. Form., byl farářem v Dašicích.

[25]) Baltazar van Westerhout i Jan Onghers byli rodem Nizozemčané, usadili se však v Praze, kdež Westerhout zemřel r. 1725. a Onghers r. 1730.

[26]) Sloup tento přenesen při stavění pomníku Karlova ku kostelu křižovnickému, kdež doposud stojí. Viz: Ekert, »Posv. místa«. I. 346.

[27]) Vyobrazení její viz ve »Zlaté Praze« 1891. č. 45.

Kollekci Svatováclavskou vhodně doplňovala vyobrazení: St. Boleslavi, krypty tamtéž — kde se mučednictví sv. Václava nalezá (kreslil Lewý), kaple Svatováclavské na Hradčanech, kostelíka sv. Václava na Brůdku v Šumavě, vystavěného Břetislavem na poděkování za vítězství nad Jindřichem III. sv. Václavu přičítané (kreslil Liebscher), a jiné.[28])

Neméně zajímavá byla sbírka starších knih o sv. Václavu, z nichž uvádíme zejména spis: »Koruna panská, knížecí, svatá, křesťanská, mučednická svatého Václava, rytíře Božského, k veyroční slavnosti kostela v Bubovicích, blíž města Březnice, od residencí S. J. v témž místě zřízená a na světlo vydaná. S povolením J. M. vysoceosvíceného knížete a pána p. kardinála z Harrachu, arcibiskupa Pražského atd. Vytištěná v Starém městě Pražském v impressí akademické. Léta Páně 1642.« Dedikován jest »Urozenému a statečnému rytíři panu Přibíkovi Jeníškovi z Újezda, na Březnici a Tochovicích.« Charakteristická jsou slova předmluvy: »Snažili jsme se to slavné a svaté kníže všem k následování představiti, poněvadž i samé jméno sv. Václava odtud vzato býti se rozumí, jakoby Božský rytíř k Čechům ustavičně mluvil: »Vaše (jsem) sláva«: protož i my statečně po jeho hrdinských šlépějích postupujme, abychom mohli se v pravdě honositi: Sv. Václav naše (jest) sláva. Bože dej, aby přibylo skutečných Václavů, »a sláva mnohých nebyla sláma, neschla jako v poli od vedra tráva . . .«

(Pokračování).

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

(Pokračování.)

Spolek svaté Marie Anežky pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

Úvod.

Od »Výrobny růžencové«, o níž jsem jednal v minulém čísle, přicházím k spolku svaté Marie Anežky; mluvím i zde částečně z vlastní zkušenosti, neboť jsem roku 1883. tomuto spolku v Žižkově dámský odbor založil a rok v něm jako duchovní rádce působil; ostatek čerpám ze stanov, výročních

[28]) Kollekce Svatováclavská v oddělení našem došla povšimnutí a pochvaly i v listech denních. Tak feuilletonista »Hlasu Národa« zmiňuje se v čísle ze dne 27. září obšírněji o ní, a končí úvahu svou těmito slovy: »Sv. Václav jest nejmilejší prostředník českého lidu mezi svými a Bohem, kolem jeho postavy utkal lid náš nejkrásnější pověsti, on jest stálým středem všech našich nadějí, jakýmsi symbolem naší národní síly a nezdolnosti. A nebylo a není v Čechách chaloupky, aby pod svým doškovým krovem neměla jeho obraz. Nejmilejší lidu byly obrázky na skle, kde sv. Václav vyobrazen byl na bělouši po boku jiných oblíbených svatých, jako byli sv. Jiří a sv. Michal a sv. Martin. V lidové galerii v národopisném paláci jest mnoho takových skleněných obrázků. V pohraničních krajích zpívá se posud: »Vyžeň Němce cizozemce« a »Nedej zahynouti nám« — svatý Václav jest ochráncem našeho jazyka a půdy. Mezi patrony českými jest na prvním místě, ve zvykosloví lidovém má své zvláštní místo jako svatý, který dává právo pasákům (na Žďársku), po něm se zovou svatováclavské pěkné časy, svatováclavské mrazíky a deště. Jeho jménem se nám i nepřátelé naši posmívají . . .«

zpráv, z výpovědí zakladatele a některých členů, jimž jsem dal tuto práci dříve pročísti, než dána do tisku; tak jsem nabyl jistoty, že je tu vše pravdivě, řádně a spravedlivě shledáno a podáno. Prosím čtenáře »Vlasti«, aby dali tyto řádky čísti četným dívkám a paním, a to za tím účelem, aby se v jejich srdci roznítila láska k chudým a od nich buď soukromně nebo ve spolcích aby prakticky byla pěstována. Srdce ženy bývá k chudým zvláště útrpno; prosí-li žena za podporu pro chudé, bývá šťastnější a lépe pochodí nežli my muži. Tento spolek kladu na srdce zvláště zbožným učitelkám, které mají určitý, volný čas; dostává se jim takto krásné příležitosti, skýtati podporu nuzným žákyním, a tak nejen že bohumilý skutek konají, ale i vychovatelský úkol svůj si usnadňují, nabývajíce vlivu na četné rodiny a dobrý směr jejich života.

Spolek sv. Marie Anežky jest v podstatě své ženský spolek sv. Vincence de Paula. Členové spolku shromažďují se každý týden nebo nejdéle ve čtrnácti dnech jednou, poučují se přednáškami a nábožným čtením, rozmlouvají o potřebách chudých rodin, rozdělují si podpory pro ty, jež přijali v ošetřování, pojednávají o prostředcích, jak by nejlépe chudé podporovali, dohlížejí na to, jak s almužnou se nakládá, hledí příčiny jejich bídy a jmenovitě mravního úpadku odstraniti, k práci jim dopomoci, vedou je k mravnímu životu a usilují v nich vzbuditi spokojenosť, by trpělivě své nedostatky snášeli, a činí ku konci společnou sbírku, kolektu zvanou, vzdávajíce zvláštní předepsanou modlitbou díky Bohu za všecku milosť a pomoc v této práci a modlí se především za dobrodince. Po schůzích pak vycházejí dámy vysokých rodů šlechtických ze svých paláců i paní a dívky občanského rodu ze svých příbytků do nuzného obydlí chudých, aby je posilnily, k dobrému povzbudily, aby v nich roznítily lásku k Ježíši Kristu a hmotně je obdarovaly. Pěstuje se ve spolku svaté Marie Anežky stejným způsobem tělesné i duchovní milosrdenství. Těmito návštěvami bdí se takřka nad oněmi chudými; zároveň poznávají údové jejich potřeby, a kde hmotná podpora nedostačuje, snaží se ji nahraditi aspoň živými a potěšujícími slovy, aby chudý nabyl spokojenosti ve svém trudném stavu.

Činnosť spolku vztahuje se také na dítky, nemocné, vůbec na chudé a strádající všeho druhu, takže žádný skutek lásky a milosrdenství se nevylučuje.

A tato bohumilá krásná činnosť koná se úplně skrytě a tiše, neboť mimo výroční zprávu nevyjde o ní ani řádky na veřejnosť, což ovšem, jak v závěru dokazuji, neschvaluji. A jak pokorně jsou psány i tyto výroční zprávy! Výroční zpráva z roku 1879. píše o činných členech: »Radosť, že zmírnili bídu lidskou, že tak mnohá srdce potěšili a tak mnohé slzy setřeli, zůstává ovšem krásným údělem činných členů. Ale upřímné: »Zaplať Pán Bůh«, pochodící ze srdce vděčného, náleží dobrodincům a v knize života zapomenuto nebude.« Milý Bůh — tak praví výroční zpráva za r. 1894. — přivodil v roce minulém spolku našemu, blahu chudiny posvěcenému, k dosavadním dobrodincům další dobrodince, a tím nám bylo umožněno, ušlechtilému účelu spolkovému zadosť učiniti, duševní i tělesnou nouzi našich chudých mírniti a jim v tísni jejich napomáhati. Z lásky k Bohu konaly spolkové sestry činy křesťanského milosrdenství a z lásky k Bohu věnovali i dobrodincové své mnohočetné příspěvky. Bůh, jenž i doušek vody oplácí, jménem Jeho chudému bratru podaný, račiž oplatiti hojnou pozemskou i věčnou odměnou všem, kdož jakkoli podporovali spolek svaté Marie Anežky. A ve zprávě z r. 1892. čteme: »Bůh dejž, aby na věky ztracen nebyl nikdo z těch, které uvádíme ve zprávě své, a aby jména všech našich milých spolusester, dobrodinců a chudých jednou byla zapsána do Knihy Života.«

Po tomto úvodu podám: I. krátké spolkové dějiny; II. proberu stanovy spolkové; a III. ku konci popíši praktickou činnosť spolku svaté Marie Anežky.

I.

Roku 1876. založil P. Jos. Všetečka, člen řádu Křižovnického s červenou hvězdou a kaplan u sv. Františka v Praze, — nyní c. a kr. vojenský kurát v invalidovně v Karlíně — spolek sv. Vincence z Paula, ale seznal brzy, že se nesluší, aby muži a jinoši navštěvovali chudé, kde isou mladé ženštiny; i umínil si ještě téhož roku založiti dámské oddělení s týmž účelem a tendencí, jaké má spolek sv. Vincence z Paula a s úmyslem, aby dámské oddělení podporovalo hlavně ženské pohlaví. Zakladatel dopsal do Vídně spolku sv. Alžběty o stanovy a postaviv spolek pod ochranu Marie Panny, pojmenoval jej též spolkem sv. Alžběty. Ale k radě P. Theodora Schmude z Tov. Ježíšova dal mu jméno blahoslavené Anežky. Spolek jest tedy založen ke cti blahoslavené Anežky, stojí pod ochranou Matky Boží, i sluje nyní: »Spolek svaté Marie Anežky pro dobrovolné ošetřování chudých v království Českém.«

V čele spolku byla paní Sidonie hraběnka Lažanská-Hoyosová; úřad I. sekretářky zastávala Gabriela komtesa Sweertsova, II. sekretářky pí. Olga Badstüberová. Mimo to místopředsedkyní byla sl. Marie Čechova, pokladní sl. Kat. Hlaváčkova, knihovní sl. Kar. Mráčkova.

Spolek zahájil činnosť dne 16. července r. 1876. (dne 4. září byly stanovy c. kr. místodržitelstvím potvrzeny) a celá správa jeho byla až do 26. prosince toliko prozatimní. Teprve dne 26. prosince byla vykonána volba předsedkyně a zároveň byla zřízena správní rada. Koncem prosince r. 1876. bylo 29 činných členů (z počátku byli jen 4 členové) a 74 chudých v ošetřování přijatých, z nichž bydlelo 60 v Praze a 14 v předměstích, kteréž členové v Praze bydlící navštěvovali. Příjmů bylo 516 zl. 52 kr., vydání 283 zl. 39 kr. Mimo to sešlo se pro chudé něco mýdla, mouky, švestek, máku, kávy, uhlí, celtlí, různého druhu šatstva, a později také zemáků, rýže, sádla, vína, mastí na rány a různého nářadí, jako židlí, stolů, pohovek a j. v. Kanovník Dr. Mikoláš Karlach propůjčil svůj pokoj ve sv. Václavské záložně k týdenním schůzím, druhého roku scházeli se členové v křesťanské akademii, a valná shromáždění konána byla z počátku v konventě rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou, nyní ve sv. Václavské záložně.

Zvěčnělý kardinál Bedřich Schwarzenberg byl novému spolku velice nakloněn, zvěčnělý světící biskup Dr. Karel Prucha, komandeur rytíř. řádu Křižovníků Dr. Em. Schoebel, rektor P. Schmude S. J. a metropolitní kanovník Ant. Hora konali při valných schůzích první slavnostní řeči.

Duchovními řediteli svaté Marie Anežky byli: zakladatel P. Jos. Všetečka; Msgr. Fr. de Paula hrabě Schoenborn, vicerektor kníž. arcib. semináře v Praze; metropolitní kanovník Jos. Zenefels; po jeho smrti sídelní kanovník na Vyšehradě, Ed. Jan Nep. Brynych, a nyní zastává úřad duchovního ředitele metropolitní kanovník Ant. Wohlmann.

Duchovního ředitele jmenuje Pražský arcibiskup. Týž bývá přítomen sezením Ústřední rady, valných hromad, jest rádcem presidentky a navštěvuje časem jednotlivé spolkové odbory čili konference, aby je přiměřenými řečmi v jejich práci posílil.

Presidentkami spolku bývají dámy české aristokracie. Po pí. hraběnce Lažanské úřadovala pí. Mathilda kněžna Windischgraetz-Windischgraetzová a po ní jest nyní v čele svaté Marie Anežky pí. Anna hraběnka Waldsteinová.

Spolek sv. Marie Anežky povstal r. 1876., i může slaviti budoucího roku dvacetileté jubileum. Roku 1877. počal se rozdělovati na oddělení čili konference, ež dostávají z pravidla jméno dle patrona farního chrámu, při němž působí. I povstaly konference: 18. února r. 1877. u sv. Františka (první ředitelkou byla

sl. Marie Čechova a první kandidátkou sl. Marie Patzova) a u sv. Jiljí; 2. února 1879. na Malé Straně u sv. Mikoláše; 5. března r. 1883. u Matky Boží v Žižkově (původní jméno bylo: dámská konference u sv. Rocha, dle patrona farního chrámu v Olšanech); 17. listopadu r. 1886. u sv. Alžběty v Karlíně; 2. března r. 1891. u blahoslavené Milády na Hradčanech; 2. března r. 1892. u sv. Petra na Novém Městě. To jsou konference v Praze a předměstích. Vinohrady a Smíchov, Holešovice a Bubny, Libeň, Košíře, Podolí atd. nemají dosud žádných damských konferencí.

R. 1878. zadal spolek žadosť k c. kr. místodržitelství, aby směl i na venkově zakládati vedlejší spolky. I byly založeny tyto konference: 21. června r. 1878. v Manetíně; 23. září r. 1879. v Č. Budějovicích; 2. března r. 1880. v Litoměřicích; 2. března 1891. na Smečně a 1. září r. 1891. v Křimicích.

Dle poslední zprávy z r. 1894. mělo osm pražských a předměstských konferencí 80 činných členů, z přespolních konferencí měl Manetín 10, České Budějovice 11, Litoměřice 12, Smečno 8, Křimice 7, celkem 128 činných členů.

V čele spolku jest, jak jsem již pravil, pí. Anna hraběnka Waldsteinová, v čele konferencí: 1. u sv. Františka: sl. Karla Štenglova; 2. u sv. Jiljí: pí. Frant. Brejchová; 3. u sv. Mikoláše: pí. hraběnka Coudenhovová; 4. u sv. Anny: pí. Josefa hraběnka Rumerskirchová; 5. na Žižkově: pí. Rosalie Wertmüllerová; 6. v Karlíně: pí. Mathilda kněžna Windischgraetz-Windischgraetzová; 7. na Hradčanech: pí. Marie hraběnka Thunová; 8. u sv. Petra: sl. Marie Patzova; 9. v Manetíně: pí. Sidonie hraběnka Lažanská Hoyosová; 10. v Č. Budějovicích: pí. Eleonora Malá; 11. v Litoměřicích: pí. Josefa Dörflerová; 12. v Křimicích: pí. Kunhuta kněžna Lobkovicová; 13. na Smečně: pí. Markéta hraběnka Clam-Martinicová.

Po těchto krátkých dějinách proberu spolkové stanovy.

II.

Účelem spolku svaté Marie Anežky jest přispívati dle příkladu blahoslavené Anežky České a sv. Vincence z Paula k duševnímu blahu chudých, odstraňovati z lásky k Ježíši Kristu tělesnou jejich bídu a nedostatky a posvěcovati své členy úkony lásky k bližnímu. Tyto úkony jsou:

1. osobně navštěvovati chudé v jejich příbytcích bez ohledu jejich víry a národnosti;

2. podporovati je naturaliemi a výminečně i penězi.[1]) Příspěvky skrze jiné osoby chudým zasýlati, se nedovoluje, nebo právě osobní návštěva chudých jest jedním z hlavních účelů spolku. Z té příčiny se také chudí od sídla spolku příliš vzdálení do ošetřování nepřijímají. Podpora se musí uděliti brzy, nejdéle do druhého sezení konference, a nemá se to činiti jen ledabylo: člen má míti na zřeteli při návštěvě chudého celý úkol spolku a celý účel svého poslání;

3. vzdělávati je ve víře a povznášeti v mravním životě, býti jim radou v jejich potřebách a poskytovati jim útěchu v soužení a v strastech, a vychovávati chudé a opuštěné dítky a zakládati spolkové knihovny.

Mimo to jest účelem spolku, zakládati asyly pro chudé a tomu podobné ústavy. Členové mají buditi u přátel a známých pro spolek zájem. Prostředky k tomu jsou:

a) scházeti se týdně nebo nejdéle ve čtrnácti dnech k společné modlitbě a raditi se o poměrech a potřebách chudiny;

b) vykonávati vše, co jest o účelu spolku sub 2. obsaženo;

---

[1]) Pozn. Dávati chudým pouze peněžitou podporu, není praktické, poněvadž mnohý z nich, k lehkému životu nakloněný, by je promrhal, kdežto naturalie slouží k jeho výživě a tělesné posile.

c) konati ročně valné shromáždění, při němž se podává zpráva o činnosti spolkové a při němž pozvaný duchovní činí povzbuzující řeč;

d) čtyřikráte do roka o spolkových svátcích súčastniti se společných služeb Božích, při nichž členové i chudí přijímají svátosť pokání a oltářní.[2]) Při těchto službách Božích děkují členové Bohu za všecky obdržené milosti a prosí Boha, by jim ráčil propůjčiti svěží síly k další činnosti, a tak usilují požehnání Boží spolku zachovati.

Z dalších ustanovení spolkových stanov zaznamenávám toto: Činný člen musí náležeti určité konferenci čili oddělení. Členové mohou býti z vysokého i chudšího rodu, ale žádá se od nich, aby byli katolického náboženství a aby vedli bezúhonný život a byli schopni, jiné poučovati a aby byli uspůsobilí, milovati své spolučleny a chudé jako bratry a sestry.

Přísná velí se opatrnosť, hlásí-li se kdo za člena. Řiditelka konference má novou kandidátku obeznámiti se stanovami a s duchem celého spolku. Přijatá kandidátka chodí dva měsíce do spolkových schůzí, ale nemá práva hlasovacího a nevěnuje se jí přímá péče o chudé; chudé navštěvuje v průvodu činného člena. Po dvou měsících, když se nová členka osvědčuje, navrhne ji ředitelka Ústřední radě za řádného člena, a ta rozhodne o jejím definitivním přijetí. Této proceduře musí se podrobiti každý, i dámy vysoké aristokracie. Činnými členy mohou býti jen paní a dívky, přispívajícími i muži. Přestěhuje-li se člen na místo, kde dosud není žádné ženské konference, může zůstati i dále dopisujícím členem spolku. Spolek s ním zůstává v písemném spojení. Velmi krásné jest ustanovení, že členové doprovázejí zemřelého chudého ošetřovance ke hrobu a že dávají sloužiti mši sv. za blaho jeho duše. O tomto posledním aktu piety k zemřelému dočítáme se ve všech výročních zprávách. Aby nemocný přijal svátosti umírajících, o to mají členové svaté Marie Anežky starostlivou péči. Přijde-li ošetřovanec do nemocnice, členové i tam jej navštěvují a potěšují.

III.

Celý spolek řídí Ústřední rada v čele s presidentkou spolku. K ruce presidentky jest náměstkyně, dvě jednatelky, správkyně skladu a doplněk Ústřední rady tvoří všecky ředitelky konferencí. Všecky tyto členy Ústřední rady jmenuje presidentka spolku. Presidentka volí se na pět let a má navštíviti nejméně jednou v roce každou konferenci. Ústřední rada zasedá každých čtrnáct dní nebo jednou měsíčně. Program Ústřední rady bývá: Modlitba. Čtení protokolu. Účetní zpráva. Všeobecné záležitosti spolkové a jednotlivých konferencí. Přijímání nových členů. Ústřední rada spravuje tedy spolek jako celek a stará se o prospěch a zdar jednotlivých konferencí, hledíc k tomu, aby v nich duch lásky a jednoty panoval a vedouc péči o to, aby měly nutné prostředky k ošetřování chudých.

Stanovy ukládají presidentce velikých povinností a žádají na ní, aby je svědomitě plnila. Spisovateli stanov dlužno vydati svědectví, že byl veden velikou ideou pro blaho bližního. Všecky presidentky, o čemž nás výroční zprávy s dostatek poučují, věrně a svědomitě konají své povinnosti. Výroční zprávy konferencí svědčí o tom, že předsedkyně odbory či konference často navštěvují a že často osobně navštěvují chudé ošetřovance v průvodu konferenčních členů. Slyšel jsem na př. v Žižkově, že presidentka pí. Mathilda kněžna Windischgraetz-Windischgraetzová všecky chudé, dámskou konferencí v Žižkově ošetřované, osobně navštěvovala a každému chudému 1 zl. udělovala. Co ji tam vedlo?

[2]) Pozn. V Praze se podávají výroční zprávy o všech čtyřech slavnostních shromážděních dle způsobu mužského spolku sv. Vincence z Paula, na venkově však bývá ročně pouze jedno slavnostní shromáždění.

Světská sláva? Nikoliv — šlechtičny v chudinství vůbec pro veřejnosť nepracují. Co ji tam tedy vedlo? — Ježíš Kristus, kterého v Jeho chudých miluje, ctí a oslavuje.

Práva a povinnosti duchovního ředitele uvedl jsem již sub I.

Pozorujme činnosť konferenční. Dělí se na dvé: na duševní vzdělání členů a na péči o chudé.

Probírám-li výroční zprávu za r. 1894. z prvého stanoviska, dočítám se tam těchto krásných činů: u sv. Františka: P. Alban Schachleter O. S. B. častěji přednášíval na povzbuzenou členů; u sv. Jiljí: P. Quala přišel ob čas do schůze a pobádal členy k lásce k bližnímu a k svědomitému plnění povinností. K duchovnímu čtení použito knihy: »Rozjímání o životě Krista Pána«; u sv. Mikuláše: metr. kanovník Ant. Wohlmann a P. Freund, rektor koleje Vykupitelovy, měli povzbuzující řeči. Před početím každé schůze čítáno bylo v Životech Svatých; u sv. Anny: P. Jan Zima O. S. B. uvolil se s nevšední ochotou navštěvovati schůze, při čemž členy horlivě povzbuzoval svými přednáškami; též chudým ošetřovancům poskytoval potřebné rady a duchovní útěchy. Tak a podobně působili v různých konferencích tito duchovní: kap. děkan Dr. Petr Špelina, kanovníci Msgr. Ad. Rodler, Seifert, Scharworth, děkan Klem. Markrab, prof. Goller, farář Jos. Houžvička, P. Jos. Šimon, Jos. Nosek, Jan Fr. Zítek a jiní.

Do valných schůzí pražské Ústřední rady zavítá častěji Jeho Eminencí ndp. kardinál Fr. de Paula hr. Schoenborn, a každé valné hromady v Litoměřicích a v Č. Budějovicích súčastňují se ndpp. biskupové, Jeho Excellence Dr. Em. Schoebel a Dr. Martin Říha.

Výroční zprávy nás mimo to poučují, že konference Litoměřická povstala působením † biskupa Dra. Ant. L. Frinda, v jehož residenci konala r. 1880. s chudými slavnosť vánočního stromku. A v Č. Budějovicích převzal † p. biskup Jan Val. Jirsík několik spolkových chudých ve vlastní ošetřování a také na činži jim přispíval. Péče nejdůstojnějších pp. biskupů o tento spolek vůbec jest stálá a vydatná.

Činní členové přijímají přesně čtyřikrát do roka svátosti pokání a oltářní a také bedlivě pečují, aby podobně činili ošetřovanci.

Z této důkladné přípravy lze snadno souditi o dokonalé činnosti spolkové ve prospěch chudých. Členové takto vychovávaní, vedení a povzbuzovaní věnují ovšem svědomitou píli svému povolání. Kdo sám tyto věci prožil, kdo rozumí nakupeným cifrám a dovede se vmysliti, co vše musilo býti vykonáno, nežli tyto cifry přišly na papír, žasne nad činností spolku svaté Marie Anežky. Mužský spolek sv. Vincence má více konferencí než dámský, ale činnosť jeho není tak prohloubená a tak intensivní, jako vidíme u dámských konferencí.

Pravidelná podpora chudým jsou známky na potraviny. Konference si zvolí jednoho nebo více kupců, u nichž chudí známky na potraviny předkládají a potraviny si vybírají. Chudý si vybéře dle ceny známky co chce, mimo mlsky, jež mu kupec vydati nesmí. Konference kontrolují jakosť zboží, aby chudí nebyli šizeni. Něco peněz vydá se na hotovosti. Konference ku př. — beru příklady z různých výročních zpráv — pomohla chudému splatiti dluh; dala mu příspěvek k bratrstvu; přispěla k pojistce na život; dala chudého dovésti do nemocnice; přispěla mu, aby mohl užívati lázní; vyplatila propadající zástavu; zapravila školní plat; koupila dětem školní knihy; zakoupila ošetřovance stroj na šití, aby se mohla obživiti; zaplatila lékaře, lékárnu, pohřeb; vdově zřídila podomní obchod; nevěstě přispěla na výlohy svatební, a četným dívkám byla získána služba atd. atd.

Něco peněz vydá se na uhlí, nebo na látky, z nichž se šijí chudým šaty. Časem vydají se poukázky na maso, aby se nemocný posilnil. V Litoměřicích

ku př. chudé šestinedělky dostávají známky na maso a polévku a dětské prádlo. Příspěvek na činži bývá ve spolkových zprávách častou rubrikou. A konference dobře činí, že na činži pamatují. Kus toho živobytí, topiva a šatstva chudý si vyprosí, — ale činže, ta jest nejbolestnější stránkou jeho života. Této životní otázce věnuje zvláštní péči dámská konference v Č. Budějovicích, kdež se určitým chudým uděluje pravidelná podpora na činži. [3])

Venku jsou jiné poměry, i udělují se jiné podpory. Tak ku př. v Manetíně dostává konference od Jana hraběte Lažanského pro chudé na 40 metrů dříví, v Křimicích zase kupují mléko. V Karlíně, kde je kuchyně sv. Vincence, dává dámská konference hojně poukázek na stravu.

Mimo zdravé chudé pečuje konference stejnou láskou o starce a stařeny. Čtemeť ve výr. zprávách, že konference zaopatřila slepé ženě místo ve Františko-Josepheum; nemocnou umístila v nemocnici Alžbětinek, neb ji dostala do asylu, do Vincentina, do chorobinců a chudobinců. — Stejná péče věnuje se malým, opuštěným i dospívajícím dítkám. Konference ku př. zaopatřily mnoho dítek v sirotčinci sv. Notburgy, v kongregaci chudých dívek Pána Krista, v prvém Pražském německém průmyslovém spolku nebo v českém ženském výrobním spolku. Na výchovu mnohých dítek připlácejí konference měsíčně 2 až 10 zl.

Někde byl získán lékař, aby léčil zdarma ošetřovance (zpráva z r. 1879. uvádí docela tři lékaře, z nichž léčili zdarma: první šest chudých, druhý sedm a čtvrtý čtyři), a lékárník, aby dával pro chudé zdarma nebo lacinější léky; jinde byl zaopatřen chudým dostatečný výdělek, jinde bylo uděleno 100—200 zl., aby se žadatel z bídy vytrhl. Také kupci dávali chudým za snížené ceny velmi dobré zboží. [4]) Mnoho těchto činů a skutků bylo umožněno jediné tím, že jest ve spolku hojně dám české aristokracie: dám to nejen majetných, ale i obětavých a vlivuplných. Je-li třeba peněz, a není jich v kase, zaplatí, čeho třeba, samy. Jedná se ku př. o žádosť konservatoristy, jenž potřebuje housle. Dvě hraběnky a jeden kníže složí 108 zl., a hoch má housle. A jinde čteme: Pohřebné útraty ošetřovanců u sv. Anny zapravila sama pí. hraběnka Waldsteinová . . . Pí. Marie hraběnka Waldsteinová dává ženě plicní nemocí stížené denně půl litru teplého mléka . . . A zase: Jedna slepá zaopatřena v ústavě slepců, na kterou se uvolil laskavě platit 15 zl. měsíčně urozený Msgr. hrabě Schoenborn.

[3]) Pozn. Vizme, jak si vede dámská konference v Č. Budějovicích (výr. zpráva za r. 1890., str. 26): »Z chudých, které náš spolek ošetřoval, zemřelo během roku sedm, všickni zaopatřeni sv. svátostmi . . . Od spolku bylo 54 rodin (se 104 osobami) podporováno. Mimo to náš spolek — praví se tam — asi padesáti osobám občas t. j. v nemoci neb okamžité bídě poskytl peněžité podpory, potraviny nebo šatstvo. Dále byl věnován na výchovu hocha v sirotčinci měsíční příspěvek, třem osobám umožněno měsíčními příplatky přijetí do chudobince (asylu pro starce), a osiřelé děvče jest na útraty spolkové v ošetřování u soukromé rodiny. Sedmi osobám doplácено pravidelně na činži a dvěma chudým sestrám poskytnuta zapůjčením šicího stroje příležitosť k malému výdělku. Úplně opuštěné nemocné stařeně zaopatřeno potřebné ošetřování i obsluha a několika práce schopným členům chudých rodin obstarána přiměřená služba. Některým chudým zdarma poskytnuty též léky a připlácено na výdeje pohřební. Taktéž rozděleno mezi chudé asi 130 kusů obnošeného šatstva i prádla, a z bavlny spolku darované pletly dámy konference samy punčochy pro chudé . . . všickni chudí spolku o Velikonocích obdarováni byli mazanci, o Vánocích uhlím a vánočkami. Zvláštním dobrodiním pro chudé byly obědy, jichž se jim dle uznání konference dostalo: poskytovaly jim totiž kněžský seminář denně po jednom, dvě rodiny týdně po dvou a deset rodin týdně po jednom obědě od vlastního stolu, tak že týdně 21 a za celý rok přes 900 obědů chudým rozdáno.

[4]) Pozn. Hned v prvních zprávách děje se čestná zmínka o mistru pekařském p. Popelovi, jenž — praví se — netoliko vydával chudým dobrý chléb, ale i znamenité podpory jim udílel. Dobročinný stařeček slouží tímto způsobem Pánu Bohu do dnes.

Dovedu si představiti, jak to bylo: Ústřední rada nebo některá konference chtěla zaopatřiti slepou ošetřovanku, ale nebylo s důstatek peněz: Msgr. hrabě Schoenborn, duchovní ředitel spolku, uvolil se sám ze svého platiti ono vydání. Po všem tom si ovšem vysvětlíme něžné projevy lásky a žalu, zemře-li některá dáma z vysoké šlechty, nebo vystoupí-li z konference. Tak ve zprávě z r. 1884. želí se smrti pí. hraběnky Gabriely Sweerts-Sporkové, jejíž celý život — praví se tam — rovnal se jediné oběti lásky k Bohu a k bližnímu. Ve zprávě z roku 1889. loučí se konference u sv. Františka s paní baronkou Hildprandtovou, rozenou hraběnkou Haugwitzovou, a praví: »Obzvláštní dobrotu, velkodušnosť a sebezapírání spojené s vřelou oddaností k svědomitému konání převzatých povinností, vždy zdobily ušlechtilou tuto dobrodějku, a konference pociťuje těžce ztrátu její součinnosti.«

Pozoruhodný úřad — což v mužských konferencích není — zastává správkyně skladu. Jakého skladu? Šatstva. Ano, dámské konference rozdají chudým ošetřovancům a jejich dětem každý rok velikou zásobu obuvi a různého šatstva. Členové šijí oděv buď sami, nebo jej dají šíti chudým ženám, aby jim poskytli výdělku. V Křimicích sezvou princezny Lobkovicovy před Vánocemi na zámek občanské dívky a šijí s nimi šaty pro chudé; při práci čtou se nábožné knihy.

Nebýti ve spolku dám české aristokracie, tento obor činnosti buď by jen živořil nebo by úplně zanikl. O štědré ruce šlechty mluví skoro každá konference. Vrcholem štědrosti jest vánoční stromek a vánoční slavnosť, při níž jsou podělení chudí ošetřovanci a jejich děti. Žižkovská dámská konference pořádá vánoční slavnosť pro mladé dítky z dětské zahrádky, na Malé Straně koná se slavnosť v některém paláci. Dítě Ježíš zve chudé do šlechtických paláců a propouští je plny blaha, radosti. Malostranská konference konává před Vánocemi svými členkami sbírky a z těchto sbírek, aby se kasa nestenčila, kupuje vánoční dary; některé konference (Žižkovská) konají na vánoční stromek zvláštní veřejné sbírky. Při těchto slavnostech dávají se chudým různé druhy šatstva, prádla, obuvi, ořechy, jablka, fíky, rohlíky, polívkové konservy a hojně vánoček; děti dostávají cukrovinky, hračky, kalamáře, školní kabelky, dětské šaty, košile, vánočky, šavle a čáky. Na Hradčanech dostávají chudí mimo to svačinu a v Litoměřicích palivo. Výroční zpráva z r. 1880. nás poučuje, že Litoměřičtí chudí dostali o Vánocích zimní oblek, nové prádlo, kávu, pečivo a vánočku. Juža hraběnka Thunová — tak zní každoroční zpráva — dává při tom ve své konferenci chudým ještě cukr a kávu. Pozvaný duchovní mívá při vánočních slavnostech vzletný proslov. V které konferenci se vánoční slavnosť nekoná, tam donášejí členové chudým vánoční dary do jejich příbytku. — O Velikonocích dostávají chudí bochánky nebo mazance.

Různé konference zřizují si pro činné členy a ošetřovance knihovny, z nichž některé jsou přístupny veškerému obecenstvu. Dědictví sv. Jana Nep. v Praze darovalo k tomuto účelu hojnou zásobu knih. Mimo to dostávají ošetřovanci od šlechtičen modlitební knihy, obrázky svatých, medálky a růžence, podobizny sv. Otce, pastýřské listy a j. Pokud se týká duševní a mravní činností mezi chudými, o té se obyčejně zprávy nezmiňují. Ale i zde našel jsem zmínky o tom, že jedna podporovaná chudá přijala víru katolickou, že jedna rodina z nepořádného souložnictví obrácena byla v rodinu křesťanskou, že konferencím se podařilo, zbloudilé na pravou cestu přivésti, a že nemocní, kteří se dlouho zdráhali, přece přímluvou členů přijali svátosti umírajících.

Ze všeho, co jsem dosud řekl, vysvítá, že katolické dívky a paní, sdružené ve spolku svaté Marie Anežky, konají velikolepé dílo milosrdenství, jež zasluhuje, aby bylo tiskem předloženo veřejnosti. Zde viz každý cenu Církve a katolického náboženství, které klene most od bohatého k chudému a od chudého k boha-

tému. Namane se zajisté otázka, z čeho uhrazují konference náklad na tyto veliké potřeby? Každá konference má zvláštní kasu; dámy konají při schůzích kollekty, t. j. tajné sbírky, kamž dává každý člen příspěvek dle možnosti; sbírky se konají tajně, aby se chudší člen nestyděl, dá-li málo, a bohatší nechlubil, může-li dáti více. Mimo to konají činní členové v obvodu svého působení mezi známými sbírky ve prospěch své konference. Stálí dobrodinci dostávají jméno přispívajících členů. V konání sbírek budiž dámám všecka čest; nejednou i od liberála podporu vyprosí. V Žižkově ku př. docílila dámská konference, že jí obec i okres dávají po 50 zl. podpory. Stálým dobrodincem téměř všech konferencí jest Jeho Emin. ndp. František de Paula hrabě Schoenborn, kardinál kníže arcibiskup. Kde je konference slabá, kde činnosť vázne a sbírky se umenšují, sesílí se členy z jiné konference, nebo vyšle se jí v čelo člen energický. Tak ku př. sl. Marie Patzova přešla z konference u sv. Jiljí k sv. Anně a odtud k sv. Petru. A když v Karlíně klesla dámská konference na tři členy, vstoupily tam tři šlechtičny, z nichž každá upsala k účelům spolkovým značný příspěvek a tak ji pozvedly a povznesly. Připadá mi to jako v klášteřích: člen jde, kde je ho potřebí.

Hlavní kasu pro celý spolek má Ústřední rada. Aby nepovstalo ve sbírkách nedorozumění, nařizují stanovy, že konference nesmí mimo obyčejné sbírky u přispívajících členů nebo dobrodinců žádných jiných sbírek podnikati. Veřejná loterie a jiné dobročinné slavnosti, provolání a inseráty ve veřejných listech nesmí se bez svolení presidentky podnikati a uveřejňovati. Rovněž i to jest zakázáno, aby vybíralo milodary u jednoho dobrodince více členů. Tímto moudrým zařízením zabrání se různým mrzutostem a nedorozuměním. Hlavní dobrodinci Ústřední rady jsou: Nejvyšší panovnický rod a Česká spořitelna, jež dává ročně 500 zl. Kdo ví, jak těžko jest katolickým podnikům dostati podporu od České spořitelny, vidí v tom ihned vliv českých šlechtičen. Mimo nepatrné jiné dary ze stavu občanského a mimo tajné sbírky mezi členy ve valných hromadách vydržuje kasu Ústřední rady výhradně Česká šlechta. Darů po 200, 150, 100 a 50 zl. ročně jest ve výročních zprávách mnoho. Excll. Alb. hraběnka Nosticová dává Ústřední radě ročně 500 zl., myslím na památku zemřelé své dcery Gabriely hraběnky Sweerts-Sporkové. Když tato milá její dcera zemřela, darovala Alb. hrab. Nosticová Ústřední radě 1000 zl. a různým konferencím po 100 zl. Za to památka její dcery chová se všech konferencích ve vděčné paměti; v den jejího úmrtí dávají všecky konference sloužiti za ni mši svatou. Když Jeho Veličenstvo císař a král František Josef I. slavil své čtyřicítileté vladařské jubileum, daroval náš arcipastýř spolku svaté Marie Anežky 500 zl. Pražské dámy české aristokracie pořádají každý rok ve prospěch některého dobročinného spolku — každý rok jiného — bazar. R. 1894. uspořádán byl bazar ve prospěch spolku svaté Marie Anežky, jenž odstranil nesnáze Ústřední rady, do nichž vzrůstem chudých upadla. Z tohoto kapitálu uhražují se potřeby Ústřední správy (osobně nebéře žádný člen ani v Ústř. radě, ani v konferencích ani krejcaru platu — vše se koná zdarma) a uděluje se podpora — dotace — jednotlivým konferencím; tyto dotace jsou stálé, ale nikoliv všude stejné. R. 1894. činila největší podpora pro jednu konferenci 566 zl. ročně, nejmenší pro jinou 100 zl. ročně. Mimo to, je-li v některé konferenci potřebí větší podpory, jíž by konference neunesla, vezme ji na svá bedra Ústřední rada. Roku 1894. měla Ústřední rada příjmů 4513 zl. 20 kr., vydání 3865 zl. 01 kr. Členů bylo: činných 128, přispívajících 863, dobrodinců 581. Celý spolek podporoval 337 rodin (829 osob). Příjmy celého spolku činí 16.989 zl. 80 kr., vydání 15.044 kr. [5])

[5]) Pozn. V jedné zprávě se dočítáme, že odkázala ošetřovaná chudá konferenci u sv. Františka svoji movitosť: nábytek, šatstvo a prádlo. Vzácný a milý to skutek vděčnosti.

Závěrek.

Nežli ukončím svoji zprávu o spolku svaté Marie Anežky, dovolím si pronésti ještě tyto myšlénky. Je to zcela správné, uděluje-li někdo almužnu ze svého skrytě a tajně dle Písma, aby nevěděla levice, co činí pravice. Ale proč by se tajily osoby veřejné a katolické spolky a korporace tím, co konají pro blaho bližního? A proč by se tajila svou činností šlechta, co koná v dobročinných spolcích pro obecné blaho? Vím dobře, že to spočívá v povaze šlechty, nestarati se, zdali kdo ví, co dobrého koná, ale šlechta je členem Církve, má v Církvi zvláštní postavení, a právě na šlechtu a její jmění od nepřátel se stále poukazuje, jí se tento majetek vyčítá; i k čemu tajiti, co jest nejen k její obraně, nýbrž i k obraně katolické Církve?

To jest jeden důvod, proč bych si přál, aby spolek svaté Marie Anežky uveřejňoval často zprávy o své činnosti ve veřejných listech.

Spolek chce získati hojně činných členů a dobrodinců, ale kterak jich získá, když o něm skoro nikdo neví? Každá zdárná agitace musí býti prováděna osobně, písemně a veřejným tiskem. Co zmůže veřejný tisk a nadšení veřejným tiskem vzbuzené, dokazuje celý vznik a průběh Národopisné výstavy a zvláště její ukončení. Tisk velel, a na výstavu přišlo ve čtyřech posledních dnech 200.000 lidí. Který spolek pracuje tiskem, ten k sobě vábí veřejnou přízeň, který se tají, znesnadňuje své trvání a někdy docela zakopává svoji budoucnosť, nebo lidstvo jde zpravidla proudem, kterým je vede veřejný tisk. A naše dobročinné spolky musí se snažiti, aby pro dobrovolnou dobročinnosť získaly nejširší vrstvy národa; čím více podpory, tím více obživy pro chudinu a hlavně pro sirotky a tím více zisku pro Církev, které jest každá duše drahocenna.

Právě, co tyto řádky píši, dovídám se, že jistá stařena přivedla na policejní ředitelství dva sirotky, svá vnoučata a nechala je tam, aby si je živili, ona že jich uživiti nemůže; policejní ředitelství dalo dítky k výchově do sirotčinců. A v týž čas mne žádaly dvě šlechetné dámy, abych dostal chlapečka sirotka do kláštera Milosrdných sester v Karlíně. Jsou mu čtyři roky, otec se mu zbláznil, matka nemůže dítě uživiti, i nabízí se příbuzná, že by platila měsíčně 5 zl. Ostatní má některý dobrodinec uhražovati. A tak to jde celý rok. Zachováme-li tyto děti my, je naděje, že duše jejich bude zachována Ježíši Kristu, ujmou-li se jich liberálové, vychovají si je dle svých zásad.

Spolek drží hlavně dámy české aristokracie. A jak to bude, až tyto hlavní dobroditelky zemrou, nebo jak by to bylo, kdyby nejčelnější z těchto dám ze spolku vystoupily? Spolek bude živořiti a některé konference (Karlínská ku př. první) zaniknou. I na to se musí tedy pomýšleti, aby idee spolku tiskem zakotveny byly v srdcích lidu. Zprávy takových družin, jakou jest spolek Svaté Marie Anežky, jsou zároveň ozdobou katolického tisku. Z čeho má, pro Bůh, tento tisk žíti, když před ním katolické spolky zavrou své brány!

A konečně katoličtí dělníci, řemeslníci, učitelé a úředníci, co musejí snášeti urážek a potup od svých kollegů nebo spolupracovníků; o tom mi mnozí z nich vyprávějí smutné věci; vyjde-li však na venek vše, co krásného roste na stromě Církve a vše, co dobrého pro blaho lidu konají věrní synové a dcery Církve, tím se postavení jejich usnadňuje, a boj proti Církvi a jejím věrným služebníkům se paralisuje. Také katolickým řečníkům, kteří ven vyjíždějí, skýtá se těmito zprávami dobrá zbraň proti naším nepřátelům.

Zkrátka, duch času, postavení katolických spolků ve společnosti lidské a postavení nás katolíků v národě nutně toho vyžaduje, aby veškerá naše činnosť vycházela tiskem na veřejnosť, ne pro chloubu, nýbrž jako apologetický akt života křesťanského.

„Růžencová výrobna".

K našemu článku zaslal nám farář Fr. Vaněček tyto praktické pokyny:

Růžencová výrobna živí a ošetřuje šestnáct mrzáčků, však desateronásobný počet jich musí nechati mimo pohostinný ústav svůj z příliš jednoduché příčiny, že nemá prostředků. Výbor Růžencové výrobny žádal dobroděje, aby podporovali jeho snahy a kupovali výrobky nebohých dítek. Mám návrh na srdci, který by důsledně prováděn, byl znamenitou podporou ústavu. Ubozí mrzáčkové vyrábí růžence, zboží to, které se obmezuje jen na živě věřící katolické kruhy. Pomocí katolické žurnalistiky a pomocí duchovenstva by se dala obrátiti pozornosť katolického obecenstva hlavně na výrobky výrobny, tak že by zboží její nalézalo největší odbyt a výrobna svou největší samostatnou podporu.

Devocionalií se velmi mnoho prodá i nyní v době vlažné. I chladnému katolíku přidají do rakve růženec nebo jinou devocionalii, neboť jinak se chce umírati, než se žilo. Ze sto tisíc umírajících ročně v Čechách aspoň polovina jednu devocionalii s sebou béře. Snažme se, ať tento ryze katolický průmysl slouží také katolické charitě. Nescházelo ani zpráv, že židé obchodují s katolickými devocionaliemi. Doporučujme tuto katolickou výrobnu katolickému obecenstvu. Chci uvésti konkretní návrh, jímž by se dalo mnoho docíliti. V čas sv. misie přicházívají obchodníci s devocionaliemi do osady, často ve větším počtu, a všickni slušně obchodují; neníť chaloupky a domku, v němž by nechtěli míti upomínku na sv. misii. Oni obchodníci přicházejí do osady až poslední dny, neboť je stojí velmi mnoho práce, než vypátrají, kde se sv. misie koná, což má své výhodné stránky. Přivážejíť oni kramáři s sebou též různé odrhovačky nebo pověrečné písně i jiné nevhodné tiskopisy. Kdyby duchovní z lásky k nebohým dětem v útulně výrobny chovaným ohlásil výboru, kdy se konati bude sv. misie na jeho osadě, a kdyby se výbor výrobny postaral o prodavačky na venek, získal by takto značnou almužnu pro své chovance bez sbírky, poctivým obchodem mezi poctivými katolíky.

Nechci se zmiňovati o neesthetických obrazech a soškách, jaké se pomocí kramářů dostávají mezi náš lid. Takto by zajisté výbor prodával za slušné ceny slušné zboží a zamezoval by mnohé nepřístojnosti. Kdyby s krámem Růžencové výrobny šla některá ze schopných chovanek, byla by její přítomnosť nejlepším povzbuzením obecenstvu, aby koupí svou podporovalo dívky opuštěné, k jiné práci neschopné. Zajisté by i tímto způsobem dalo předejíti se prodávání »modlitebních desek«, v nichž není vhodné modlitební knihy.

Činím proto návrh, aby výrobna zřídila svou kolportáž pro venek, duchovenstvo aby zprávami svými výboru dalo pokyn, kam se odebrati třeba, aby se většího výtěžku pro chovance docílilo. Jsem toho přesvědčení, že české růžence mohou vyživiti také české mladé zmrzačené dívky. Má-li každý člověk právo na živobytí a právo na práci, má je též i ubožák a snad s tím smutným privilegiem, aby směl výhradně zanášeti se onou prací, jež jest jeho ubožáctví nejpřiměřenější.

Připadá mi na mysl onen muž, jenž s růženci obchodoval, a to z lásky k Bohu. Vypráví o něm slavný Albán Stolz ve svém »kompasu« ve článečku »Ultramontán«. Stůj zde ku povzbuzení krátký výňatek. »Ze svého prvního mládí pamatuji se, že v mé otčině Bühlu někdy velký hubený muž v dlouhém kabátě o třích se ukazoval a blízko domu našeho prodával růžence, kříže a modlitby. Tehdy však byl čas, kdy také věci od mnohých byly pohrdány . . . jmenoval se Mikuláš Paule, (rozený v biskupství Trevírském) a zastával v době revoluce francouzské úřad učitelský. Paule byl, jako mnozí jiní obyvatelé za Rýnem, uvržen do žaláře a měl býti druhý den sťat, protože nechtěl zapříti svou kře-

sťanskou víru. Noc před popravou modlil se zbožně za zachránění a učinil slib, že poputuje do Jerusaléma, když jej Bůh zachrání. Druhého dne otevřely se dvéře, a namístě na popravu šel Paule na svobodu. Přišla totiž v noci zpráva z Paříže, že hrozný Robespierre, svého zaměstnání advokát, později v první revoluci nejhorší krvavý pes, byl svržen a s ním skončila doba krvavé a vražedné hrůzovlády . . . Paule sehnal tolik peněz, kolik se zdálo na cestu do Jerusaléma třeba, a přišel do Marseillu, aby se přeplavil do Asie. Tam však byl o peníze oloupen a zbaven možnosti vykonati svůj slib. Putoval do Říma, aby zde slibu se zbavil a jej v prvý bohulibý skutek zaměnil. Co mu papež uložil, nevím, zajisté ne tolik ani tak těžkého, co ve svém dlouhém životě vykonal. V zemi, kde svícen katolické Církve zdál se na zhasnutí, cestoval rok po roce za každého počasí a zaváděl ultramontánní niť růžencovou, kterou namnoze duchovní zanedbávali, znova do vesnice i města. Při tom byla jeho postava na trhu živé kající kázaní; velký hubený muž mluvil velmi málo, vážně zíral před sebe; potravou jeho často byl jen chléb a voda, lože vyhledával si ve stodole. Krom tohoto kajícího života uložil mu Bůh zvlášť těžký kříž, neboť oslepl. R. 1833. zemřel ve věku 79 let v Ethingen, kdež jako cizinec byl pochován. Tento od světa opovržený růženečkář postavil si za svého živobytí tři pomníky, jakých široko daleko nikdo nemá, a které ho před Bohem a lidmi oslavují. A co ve svém dlouhém, trapném životě získal, tuhým strádáním tělu ujmul, použil, aby na místech nejpotřebnějších postaveny byly kostely, a to ne teprve testamentem po jeho smrti, ale za živa. Jeden stojí v Eisenthalu u Bühlu, druhý v Reichenbachu u Ethingen a třetí v otčině jeho v biskupství Trevírském.« Potud Alb. Stolz. Použil jsem jeho slov, poněvadž nad něho těžko lépe k srdci mluviti. Příklad celý mluví pro můj návrh, toliko s tím rozdílem, že bych chtěl, aby se postaviti mohl chrám aspoň jeden pro zmrzačelé údy Kristovy.

Mohl-li Mik. Paule ze zisku růženců postaviti tři chrámy Páně, tuším, že není přemrštěný výpočet, očekávati, že lze takto postaviti přístav pokoje vezdejšího těm, kteří robí růžence pro »Bránu nebeskou«.

Z počátku mluvil jsem jen o prodeji při sv. misiích, nyní, když jsem znova přečetl a napsal reminiscenci Stolzovu, byl bych pro prodej i v jiné doby, aby více se vytěžilo pro dobročinný ústav. Poštovními známkami, starými mincemi vydržuje se ve Švýcarsku seminář pro zámořské misionáře, možno snad i českou výrobou růženců a spotřebou devocionalií v Čechách zbudovati malý palác blahobytu pro malé krále bolesti.

Ve Vídni měšťan Frant. Eipeldauer, horlivý ctitel růžence, sbírkami a činností svou postavil onen známý »dům milosrdenství«, v němž mají útulek nezhojitelní a kdež jest i hrobka jeho srdce. V Čechách zůstali jsme velice pozadu. Nejrůznější třenice zatlačily dílo lásky do pozadí. Růžencová výrobna jest takřka »Vincentinem« pro mladé nezhojitelné dívky. Podávám návrh svůj výboru k uvážení a katolické veřejnosti ku podpoře.

UMĚNÍ.

Das Nothwendigste über die kirchliche Paramentenstickerei, sofern sie eine Ausübung von Kunst und Kunsthandwerk ist. Von Martin Knoblauch, Priester der Diözese St. Gallen. Kempten, Kösel, 1895. Stran 120 a 14 světlotiskových obrázků. Spisovatel této knížky, kněz M. Knoblauch, zabýval se mnohá léta studiem vyšívání rouch církevních a vychoval v klášteře Sv. Scholastiky u Rorschachu

ve Švýcařích dovedné vyšívačky, které pod jeho dozorem vytvořily již mnohé krásné dílo pro různé chrámy. Že se spisovatel po dlouholetých studiích a praktických zkušenostech svých chopil péra, aby podal stručné poučení o vyšívání paramentů, jest jen chvály hodno. Spisek jeho podává opravdu málo slovy poměrně velice mnoho. V prvé části pojednává spisovatel především o různých látkách, na nichž vyšívání se provádí, o hedvábí, zlaté i stříbrné niti, perlách a jiném materiálu, jehož umění vyšívačské užívá, dále o 21 různých způsobech vyšívacích, z nichž vším právem nejvíce se mu zamlouvá t. zv. steh anglický (opus angelicum, point fendu ou refendu) a steh Kolínský (opus Coloniense, point haute-lisse). V části druhé jedná se o dekoraci paramentů, t. j. o výzdobě figurální, o užívání různých symbolů, o geometrickém, architektonickém a rostlinném ornamentu a p. K tomu připojuje spisovatel pěkné poučení o tvaru, střihu a symbolickém významu nejobyčejnějších rouch chrámových, na konci pak shrnul v odstavci nadepsaném »Eine kunstgeschichtliche Parallele« charakteristické známky umění vyšívačského v době románské, gotické a renaissanční. Na připojených světlotiskových přílohách zobrazena jsou roucha chrámová, která dle nákresů Knoblauchových zhotovily jeptišky zmíněného kláštera.

O Madoně Staroboleslavské podal Karel B. Mádl krátký článek do Památek archeologických a místopisných r. 1894. (dílu XVI. sešit VII.—VIII.), v němž poukázal na bludné tvrzení Grueberovo, který do Lübkeho »Geschichte der deutschen Renaissance« napsal, že »uctívaný obraz Marianský, soška (!) z bílého kovu litá, prozrazuje italský původ, připomínajíc Donatella«, dovozuje, že plastický relief P. Marie Staroboleslavské zhotoven byl dle vzoru Madony Zlatokorunské na počátku XV. století. Přiznává tedy Mádl Madoně Staroboleslavské stáří sice značné, avšak daleko ne takové, jaké jí přisuzuje starobylé podání, kladouc ji do doby Cyrillomethodějské. Že starobylá tato tradice jest pravdě dosti podobná, ukázal P. Jan Kř. Votka ve knize »Posvátné Cyrillo-Methodějské památky Marianské« (v Praze, 1885).

Péče státu o umění české. Malířská akademie v Praze, do r. 1894. od státu toliko subvencí opatřovaná, vstoupí letošním rokem do nové fáse svého vývoje: pomýšlíť se na reorganisaci a po případě na sestátnění tohoto ústavu, což jeví se značným zvýšením dotčené položky v budgetu na r. 1895. Ministerstvo vyučování učinilo u umělců českých následující objednávky: Felix Jenewein má namalovati pro děkanský chrám v Chrudimi oltářní obraz, představující kázaní sv. Františka Ser.; u Vojtěcha Jeneweina, který minulého roku na Pražskou malířskou akademii za učitele byl povolán, objednán byl veliký obraz historický, a u prof. Julia Mařáka dva obrazy s motivy Šumavskými. Z prací plastických, jež na objednávku ministerstva vyučování byly zhotoveny, uvádíme: Myslbekovu sochu »Hudba« a zesnulého A. Wagnera sochy Apolla, Minervy, Eskulapa a Hygiey, L. Wurzela. Od L. Wurzela zakoupen byl model známé jeho sochy »Mučeník«. Na výstavách uměleckých zakoupeny byly od státu obrazy Beneše Knüpfera. Konečně pak státní subvenci obdržely spolky pro dostavení dómu Svatovítského a kostela sv. Barbory v Hoře Kutné.

Dr. A. Podlaha.

LITERATURA.

FLÁMSKÁ.

Flámština po revoluci. Když povstáním z r. 1830. Belgie jařma hollandského se sprostila, začal ve Flandřích a Brabantu jazyk flámský, po tak drahný čas zanedbávaný, opět k životu se probouzeti. Po několika letech míru počínali opět flámštiny si všímati. Mužové vlastenečtí duchovního i světského stavu jali se flámsky psáti, což bylo věcí nad míru nesnadnou, protože Flamingové se domáhali opět své mateřštiny, a to čisté, hollandštinou neposkvrněné. Revoluce zavrhla jazyk hollandský na dobro, a jakým jazykem měl se nyní Flaming vzdělávati ve školách, jaký jazyk měl panovati v úřadech? Svou mateřštinou —

flámštinou? Flaming byl zklamán ve své naději; svrhl se sebe jedno jho — hollandštinu, aby naň opět vloženo bylo druhé, jazyk francouzský, a zdálo se, že Flaming sám po tomto druhém jařmu touží. Sotva že učinil několik kroků k svému národnímu vývoji, již opět podlehl dvoustoletému zlu: nedůvěřovalť vlastnímu životu, vlastní síle. Belgie se stala kvasem Evropy, do něhož se sypaly všelijaké příměsky, aby cit národní byl rozkvašen. Vše, co se z ciziny na domácí půdu přijímalo, bylo Flamingovi úplně cizím, cizota nabyla v Belgii konečně tak velké převahy, že Flaming ani nevěděl, čí vlastně je, tak že sami Vallóni proti těmto cizím pomocníkům a nosičům osvěty brániti se začali, ana i jejich vallónština (podřečí francouzské) těmito cizotami byla již ohrožována. Konečně myslili, že Belgie ani vlastních obyčejů a vlastního jazyka nemá. V Belgii nemluveno jazykem, jenž by byl duší celé země a tvořil jednu národnosť. Národ belgický jest jako dvojčata, jež se liší spůsobem a povahou, avšak vychováváním je vázán jeden na druhého. Vláda si osvojila jazyk francouzský. Rozumný zahradník odřezává škodlivé výrůstky, a belgický politický zahradník jednal prý opačně. Jazyk francouzský se stával oblíbeným, a bylo i takových, kteří se za mateřštinu styděli, nebo ji měli i v nenávisti. Tak Ludvík van Male zapověděl vojákům, s nimiž táhl na Artevelde, flámsky mluviti. Alva poslal francouzské dopisy stavům brabantským, tito však zdráhali se je přijati, že nebyly psány v mateřštině.

Francouzští republikáni zapověděli (ve flámské severní Francii) ve jménu bratrství flámsky mluviti. Též na domácí půdě stavěli se flámštině nepřátelsky Voltairisté a Lammenisté, kteří pro samou frančinu zapomněli své mateřštiny: vše, co četli, bylo francouzské, z pravidla duchu náboženskému a vlasteneckému nepříznivé a škodlivé, a tázal-li jsi se po příčině toho neb onoho, jenž z čisté flámské rodiny pocházel, proč svou mateřštinou opovrhuje, dostal's odpověď zpozdilého chytráka hodnou: »Já svoji mateřštinou neopovrhuji, ale to, co se za flámštinu považuje, není žádná flámština, ale hollandština, nebyl bych tedy žádným vlastencem, ale zrádcem vlasti, kdybych se hollandštinou zabýval, a proto raději si hledím mluvy francouzské.« A tak se brojilo, nastojte, všude proti nebohé flámštině pod zpozdilou a zlomyslnou záminkou, že je to zakuklená hollandština! Ano, krušno bylo mezi tak zvanou intelligencí opovážiti se flámsky jen promluviti; bylo to považováno za zradu vlasti a za úkaz touhy po dřívějším panství hollandském! Za takovýchto žalostných poměrů se arci flámština mnoho vyvíjeti nemohla. Zůstalať sice v prvních letech po revoluci ještě zde a onde ve škole jazykem vyučovacím, leč pomalu ji vylučovali zároveň s křížem a modlitbou ze školy a co ještě zbylo, záleželo toliko na rozmarech toho neb onoho pána. Flámskému lidu dávali se nejen úředníci, ale i kněží, kteří flámsky neuměli; při správě duchovní se brzy chyba poznala a napravila, pokud to totiž správa duchovní v měla moci a světská vláda jí toho nepřekazila. To vidíme též v jakémsi flámském časopisu katolickém, v němžto si katolíci stěžují: »Er zijn scholen, waaraan de kinderen uit de kleine burgerklas en den boerenstand den katechismus en de dagelijksche gebeden in't fransch geleerd worden. Heerlijk middel, voorwaar, om bij gebrekkige kennis van die taal het verval van 't godsdienstig gevoel te verhaasten en het dogma te doen vergeten!« (Jsouť školy, v nichž dítky měšťanské třídy a selského stavu katechismu a denním modlitbám francouzsky se učí. Velkolepý prostředek opravdu, aby při nedostatečné znalosti toho jazyka se úpadek citu náboženského přispíšil a nauka (náboženská) se zapomněla.) S ubohými Poláky pod Prušákem a Rusem, s Rusíny a Litvíny, jakož i se Slováky pod Maďarem děje se tak, Bohu budiž požalováno, až podnes!

Leč dobrý Bůh neopustil Flamingů. V roce 1836. povstaly v Antverpách a Gentu spolky, jež se staly školami pro flámskou mládež a v r. 1840. byly již všude tak rozšířeny a u národa oblíbeny, že se čilý tento národní ruch »Vlaamsche beweging« (Flámské hnutí) zváti začal. Spolky tyto nabyly konečně pevné půdy a začaly vydávati původní spisy a časopisy, arciť z počátku jen pro skrovné čtenářstvo, pro užší kruhy vlasteneckých učenců, leč brzy rozbřesklo tisícům a tisícům národní světlo: lid jal se opět flámsky čísti a zvláště katolíci pracovali na národní roli s pílí neúnavnou. Jediné jméno Jindřicha Consciencea uvésti zde dostačí. Národ flámský našel opět cestu k své mateřštině pomocí velikého počtu spisů domácích a začal si své mateřštiny vážiti a ji milovati. Spisy vědecké vydávaly se opět v jazyce flamském a trpělivá horlivosť Flamingův dovedla i v pofrančilém Bruselu ducha van Ruijsbroeka, van Houwaerta a van Mornixe probuditi. Jak flámské hnutí zdárně působilo, dokazují časopisy a denníky, jež jeho zásluhou začaly vycházeti:

1. V Aelstu: Den Aelstenaer, zondagblad; Het Verbond van Aelst, zondagblad; Algemeen Nieuws-en Aenkondigingsblad van Aelst, zondagblad; De Denderbode, zondagblad. 2. V Antverpách: Het Handelsblad van Antwerpen, šestkrát týeódně; De Schelde, šestkrát týhodně; De Vlaamsche stem, šestkrát týhodně. 3. V Audenaerde: Nieuws-en annoncenblad van Audenaerde, v neděli; De gazette van Audeaerde, v neděli; Het zondagblat van Audenaerde. 4. V Boomu: De Rupel. 5. V Brugge: Gazetta van Brugge, třikrát týhodně; Standaerd van Vlaendern, Godsdienst en Vaderland, Vrijheid, Orde, třikrát týhodně; Burger welzijn, eendragt maekt magd, Vaderland en Godsdienst, třikrát týhodně. 6. V Bruselu: De Klauwaert, dvakrát měsíčně; De Voortang, jednou měsíčně. 7. V Dendermonde: De Onpartijdige, v neděli. 8. V Diestu: Het nieuwsblad van Diest, dvakrát za týden. 9. V Dixmude: Het Boterkuipje, každý čtvrtek; De Boterkoopor van Dixmude, ve čtvrtek. 10. V Eecloon: De Eecloonaer, týdeník. 11. V Geeraerdsberg: Gazetta van Geeraerdsbergen, v neděli. 12. V Gentu: De gazette van Gent, šestkrát za týden; Gentischen Mercurius, třikrát týhodně; Den Vaderlander: De Belgen zijn getrouwe onderdanen, maar zij verdragen geene slavernij. (Belgové jsou věrní poddaní, ale nestrpí žádného otroctví) šestkrát týdně atd. 13. Ve Gheelu: De pahter van Gheel, týdeník. 14. V Haseltu: De onafhankelijke. 15. V Kortrijku: Dagblad van Kortrijk, dvakrát týhodně; Weekblad van Kortrijk, v neděli. 16. V Lování: Annoncenblad, týdeník; Leuvensch Nieuws; De Belg, ve čtvrtek. 17. V Lieru: Advertentieblad, dvakrát za týden; De Nethebode, v neděli. 18. Lokeren: Gazette van Lokeren, v neděli. 19. V Mechelenách: Algemeen aenkondigingsblad, týdeník: De standaerd van Mechelen, týdeník; De Dijlbode, týdeník. 20. V Nieuportu: De bode, ve čtvrtek. 21. V Oostende: De Kustbode. 21. V Rousselaere: De Landbouwer, v úterý. 22. V Sint-Nicolaesu: Gazette van S. Nicolaes, v neděli. 23. V Sint-Truyen: Eendracht der provincie Limburg, v neděli. 24. V Thieltu: De Thieltenaer, v neděli; Gazette van Thielt, dvakrát týdně. 25. V Thienenu: Thiensch Nieuws-en aenkondigingsblad, v sobotu. 26. V Thouroutu: Thouroutsch blad, v neděli; Gazette van Thourout, ve středu. 27. V Tongerenu: De Limurger; De Postrijder. 28. V Turnhoutu: Aenkondigingsblad van Turnhout, tandem fit surculus arbor, v sobotu; De Kempenaer, v sobotu; Algemeen Niewsblad, v neděli. 29. Ve Veurne: Advertentienblad, týdeník; De Veurnaer, týdeník. 30. Ve Vilvoorde: De zennebode, v neděli. 31. Ve Waeregemu: Gazette van Waeregem.

V Gentu ještě mimo zmíněné vycházely: Den Vlaming, třikrát týdně; De Zondagbode, rozdával se zdarma; De Proedermin, Het regt is de souverein der wereld. Zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen de aerde bezitten. (Právo jest svrchovaným pánem světa. Blahoslavení tiší, neboť zemí vládnouti budou); De akkerbouw, týdeník; Zondagsblad a Annoncenblad van Oost-en West-Vlaenderen.

O dalším vývoji písemnictví flámského až do nynější doby hodláme příležitostně pojednati. Josef Šeřík Vitínský.

POLSKÁ.

Przegląd polski, pismo naukowe i literackie. Wydawca i odpowiedzalny redaktor Dr. Jerzy Mycielski. Kraków tom. 113—116, č. 337—348. Předplata wynosi w Austryi rocznie 16 złr.

Po »Přeglądu powszech.« třeba si povšimnouti »Přeglądu polského«. Zasluhuje toho plnou měrou. Jestiť to již starý veterán, neboť ročník, o němž právě chceme se zmíniti, jest již dvacátý devátý. A to něco znamená.

Co tomuto uplynulému ročníku »Przegl. polského« vtisklo jakýsi zvláštní rys, jsou články o »Výstavě Lvovské z r. 1894«; je to jaksi ročník »výstavní«. Článků těch je celkem 16, a psány jsou spisovateli-odborníky; možnoť směle tvrditi, že lepších statí o výstavě Lvovské nepřinesl žádný polský časopis. Proto bude míti tento ročník »Przegl. polského« v literatuře polské vždy zvláštní důležitosť a trvalou cenu. Byli bychom opravdu ihned odhodláni, abychom článků těch blíže si povšimnuli, zvláště některých, jsouce přesvědčeni, že by to nebylo bez užitku pro nás, zvláště teď, kdy i o naší výstavě se píše — než, víme, že to není možno, a proto jest se nám spokojiti jen s opětovným upozorněním na články ty. Ostatně pak nezapomeň nikdo, kdo by ročník tento do rukou dostal, přečísti si též článek Eugena Lipnického: »Anarchismus

v theorii a praxi«; jeť instruktivní a nejen že podává celou genesi anarchismu, nýbrž poukazuje též na to, co zove se »propagandou činu«. Jinak zasluhují zvláštní pozornosti ještě statě: X. Pavla Smolikowského »Pierwszi Bracia Zmartwychwstania Pańskiego i początki Towiańszczyzny,« jež již v minulém ročníku vycházely a ještě v příštím ročníku pokračování míti budou, a pojednání Dra. Štěpána Pawlického »Żywot i dzieła Ernesta Renana«, ač nijak nesmí býti zapomenuto článkův ostatních. Zvláště též články Stanislava Tarnowského jsou pravou ozdobou tohoto měsíčníku (»Pawel Popiel jako pisarz,« »Kněžna Marcelina Czartoryská« a »Stanislav Kozmian o roce 1863), což platí i o stati Kalinkově »Królewstwo Kongresowe i związki tajne.«

Zajímavosti nepostrádají ani črty spisovatelky A. M. L. »Kobiety (ženy) w życiu Napoleona« a jiné, podané od N. pod názvem »Matka Napoleonova«. Povídky nalézáme tu dvě: »Szalona dziewczyna« od N. M. a kratší črtu ze života »Kto winien?«, pocházející z péra Ładowa (Dra. Gnatowského). Že i o zprávy literární není tu nouze, netřeba ani připomínati; rozumíť se to u revue prvního řádu, jakou »Przegląd polski« jest, samo sebou. Žel, že i zde platí týž náš stesk, který jsme při téže příležitosti o »Przeglądu powszech.« byli učinili: literatury české nevšímáno si ani zde. Snad i tu stane se časem náprava; platíť i zde to staré polské: »Poznajmy się!« Jos. Osecký.

NĚMECKÁ.

Blüthen vom Stamme des Kreuzes. Sangeskraenze aus der Schule des Troubadours von Assisi von P. F. Revocatus. Regensburg, Druck und Verlag von J. Habbel. P. Revocatus, člen řádu sv. Františka a nadšený žák jeho školy básnické, debutuje svými verši velmi šťastně. Jest to skutečný básník rozsáhlých vědomostí a zkušeností životních i pravého citu; s lehkostí ovládá i nejtěžší formy básnické. V prvním oddíle svých básní, nadepsaném »Sang und Klang«, probírá autor svůj dosavadní život. V mládí bloudil v temnotách duševních a »jen nerad nosil kříže svaté břímě,« po dlouhém zmítání však našel konečně mír v tiché cele klášterní, ve stínu kříže. Vloudí-li se ještě někdy do srdce jeho nepokoj, doufá, že jednou dosáhne úplného míru v Bohu. V druhém oddíle sbírky, nadepsaném: »Aus Leben und Kunst«, jehož valnou část však snadno pro vnitřní souvislosť zařaditi mohl k oddílu prvnímu, věnuje básník také pozornosť umění, jež posuzuje se stanoviska křesťanského. Některé úkazy ve veřejném životě (liberalismus a socialismus) bičuje úsečným a břitkým veršem.

P. Revocatus osvěžil svými cennými básněmi vypráhlý parnas školy assiské a obohatil valně katolickou literaturu.

Poznamenávám ještě, co v širších kruzích literárních není známo, že P. Revocatus přestoupil z protestantství ke katolicismu (odtud Revocatus), čímž sbírka jeho básní nabývá zvláštní zajímavosti a pro čtenáře pravého porozumění.

Josef Vondrák.

ČESKÁ.

Charles Baudelaire. Výbor z »Květů zla«. Přeložili Jaroslav Goll a Jaroslav Vrchlický. V Praze 1895. Cena 50 kr.

Kupuje přítomnou knížku, která jest 39. svazkem Sborníku světové poesie, vydávaného Českou Akademií císaře Františka Josefa, očekával jsem, že nabudu z něho světla v mlhavé otázce o zlu. Co tu problémů, co tu obtíží, co tu důležitostí! A výsledek? Zklamal mne úplně, nezodpověděv ani jediné otázky mé. Baudelaire jde sice cestou svou, ale myšlénkový obzor jeho není nikterak zvláštním, a nejhorlivější pessimista nerozehřeje se jím. Předpokládaje, že forma básnická jest v českém rouše dokonalá, obracím veškerou pozornosť ku věci a její hodnotě vnitřní.

V úvodním slově podává Jaroslav Vrchlický životopisně literární črtu o Baudelairovi; je to bez odporu nejzajímavější částka celé knížky, a čtenář, probrav »Výbor z květů zla« vrací se k ní s otázkou: Zasluhoval Baudelaire tolik uznání literárního, aby jeho poesie světovou se vyhlašovala a u nás dokonce »českou akademií« obecenstvu předvedena byla? Než, to jest snad indiskretní otázka, proto lépe bude, když čtenáři »Výbor z květů zla« předvedeme a jemu posouditi dáme světovou poesii Baudelairovu.

Sbírka rozdělena v šest oddílů mimo veršovanou předmluvu, jejíž první a poslední sloha drsně se nás dotýkají. Kus pravdy řekl však básník ve sloze 2., 3. a 4. dívaje se na moderní svět:

Má tvrdou šíji hřích, však lítosť prchá plaše;
když zpověď skončena, tím více hřešíme,
v to bahno cesty své se rádi vracíme,
a podlé slzy tok má smýti slzy naše!

Ďáblu tím usnadňuje se ovšem práce, a on na »podušce zla duši uspává« a dobrou v ů l i »vyváří«, maje nás jako »na šňůrce«, a my »nacházíme rozkoš, kde rozhostil se hnus.« Toto psychologicky pravdivě dané líčení zla jest bohužel jediným ohlasem celé sbírky a mělo býti programovou myšlénkou; sluší jen želeti, že zůstalo zapomenuto. Auktor nepověděl ovšem i zde nic nového, ale opakoval aspoň známou pravdu, že člověk ničeho si nežádá, v čem jakéhosi (ať pravdivého, ať zdánlivého) d o b r a nenalézá. Básně »Vzhůru« a' »Souzvuky« jsou pěkny; ona však nemá před sebou nic u r č i t é h o a káže jen »prostorem v prostory« se hnáti, aby člověk unikl bídě a nudě pozemské; tato opěvuje a opakuje známé motivy o »chrámu Přírody«, takže nepřekvapuje ničím, ani ne tím velikým *Příroda*. Originální a charakteristickou jest báseň »Majáky«, v níž auktor přirovnává různé velikány různým věcem, mnohdy hodně drasticky; zvláště případným zdá mi se přirovnání R e m b r a n d t a k hospitalu. Ano i v tom vyciťujeme hlubokou pravdu, když básník v poslední sloze volá, že d ů stojnosť lidská veliké svědectví si dává, když od věků »žhoucí vzdechy« čili touhu neutlumitelnou k Bohu vysílá. Je to pravé »testimonium humanae naturae«, jež k Bohu tíhne, a ti, kteří Boha z duše lidské zaplašiti chtějí, neměli by přehlížeti, že se prohřešují proti l i d s k é p ř i r o z e n o s t i! Báseň »Člověk a moře« začíná trochu pessimisticky, avšak již v dalším získává nás auktor a třetí sloha:

Kdo zbádal, člověče, co duch tvůj na dně hostí?
Vy oba stejní jste a stejně mlčelivi.
Kdo, moře, vypátral tvé nejskrytější divy?
Vy v stejné hlídáte je oba žárlivosti.

dává mu za pravdu úplně, tak úplně, že jsme skoro neradi, když na konec slyšíme, že člověk a moře »věční« jsou sokové. Dona Juana vidí básník v pekle i s cudnou Elvírou. Pád pyšného dává »velikému doktoru« do úst slova dosti rouhavá, trestá ho však za to, pozbývá odporu a připomíná známého: »Pýcha předchází pád.«

Třemi básněmi o kráse a ideálu navnadil jaksi ústa naše ku spokojenému úsměvu, aby hned v básni následující škrábl nám po nich drsnou rašplí. Či zasluhuje jiného ocenění báseň »Mrcha«? Snad; ale ocenění to může býti jen horším, jak ukazují verše:

V záhybu silnice ležela mrcha kdes,
kde cesta štěrkem stlána.
Své nohy do výše jak žena opilá,
jed potící a žhoucí
cynicky lhostejně své břicho odkryla,
výpary kolem stroucí.

A slunce sálalo na tu zdechlinu
jak péci (!) by ji chtělo
a stokrát přírodě v tu vrátit vteřinu
co dříve v celku dlelo.

A slunce hledělo nádhernou (!) na mrchu,
jež jako květ (!) se stkvěla (!!),
a silně páchnula (!) na trávy povrchu,
div že již neomdlela.

Tedy: mrcha, opilá žena, nohy vzhůru, vyvalené břicho, zdechlina a zápach to vše »jako květ« a vhodným dosti ve světové poesii! A přidáme-li k tomu »vířící mouchy a hnijící již bok, líhnoucí se červy a černý mok,« můžeme slyšeti závěrečnou truchlořeč:

A této hnilobě zde ve výparech zlých
se budeš rovnat zcela (jaká to vnada!)
ty slunce, anděle, ty hvězdo nocí mých
ty moje vášni vřelá (totiž: Kráso!)

Víme, že krása tělesná všech lidí pomine, a že ješitno jest mnoho zakládati si na ní, ale tak s krásou lidskou (a v ů b e c s krásou) nakládati, jak učinil zde Baudelaire, přirovnav ji k mrše, zdechlině a hnilobě, a slíbiv jí, že po sledním pomazání bude zapáchat, tak s krásou kteroukoli nakládati a při tom »božské podstaty« se dovolávati, kterou prý si v duši vchoval, může jen blázen anebo surovec. Proč naši výtečníci (Goll a Vrchlický) pojali ve v ý b o r básní Baudelairových i tuto mrchu, nemůžeme pochopiti, a co z toho »zápachu a hnisu« bude míti věda, umění a slovesnosť, které pěstuje naše Akademie, nechceme rovněž zkoumati. O podobné motivy, jakých jsme se dočetli v Mrše, není ostatně Baudelairovi zle. I jeho milenka — která prý ho (dí Vrchlický) tisíce stála a neustále finančně vyssávala — dostává notnou porci. Básník věnuje jí také vzpomínku v »upíru«, přirovnávaje ji k zabijáku, nazývaje bláznivou a proklínaje do věčnosti! O životě lidském zpívá však pravdivě v básni »Semper eadem«:

K d y ž srdcí našich žeň jest d o k o n á n a zcela,
z l e m život je, toť taj, jenž každému je znám.

Zcela jistě! Jakmile člověk stal se »marnotratným synem« a koná svou »žeň« čili zaměstnání v cizině jak o tom drasticky vypráví bible), jest ž i v o t jeho z l e m a stává se nesnesitelným, jak bylo nesnesitelným žíti marnotratnému synu dříve než »povstana k Otci se vrátil«. Slušná jest báseň »Harmonie večera«, jakož i »Rozhovor«, v němž auktor ukazuje Kráse »rozhárané nitro«, v němž »spár ženy« řádil, jakož i »zub dračí« a to do té míry, že praví:

mé srdce nehledej, to zhltly divé šelmy!

Kolik asi jest ve světě podobných modernistů — bez srdce?! Mohutna jest báseň »Maesta et errabunda«, v níž básník vyznává, že naše srdce se »v čistou rozkoš hříží.« Podobně líbí se »Hudba«, »Puklý zvon«, »O půlnoci« a zvláště »Hlas nitra«, jakož i »Neznaboh« a »Hodiny« (kromě poslední sloky).

V oddíle druhém jest báseň »Slepci« plna pěkných myšlének, a také rouhavá otázka: »Co jenom hledají tam tito slepci v Nebi?« také není bez myšlénky ač na ní nic není. Totéž platí o »Večerním soumraku« a o básni poslední (Bez nápisu), v níž Baudelaire ukazuje tklivé srdce. I víno opěvuje v oddíle třetím, aby konečně ve IV. podal »květy zla«, v nichž však nenajdeme, co čekáme. Auktor cítil asi, že ubývá mu sil, i vzepjal se konečně v oddíle předposledním k jakési parafrazi na požehnání Abelovo a zlořečení Kainovo a zakončuje obé rouhavým přáním:

Kainův rode, v nebe vstup,
a boha pomsty svrhni na zem!

Smrt jest básníku nejmilejším z celého života! Zdaž opravdu? Zdá se, že a n o, jelikož očekává auktor po smrti p o k o j a s e j m u t í k a ž d é t í ž e! Rušiti ho v tom otázkami, jež kladou theologie a víra, nikterak nechceme, jemu snad poslouží i bez nich s v ě d o m í, jež patrně pokoje nemá a ví, co je tíží. V poslední básni »Cesta« má mnohdy básník myšlénku šťastnou — když ku př. na str. 76. vykládá, jak marně za štěstím a pokojem člověk se honí — jindy však mluví jako pomatený zuřivec. Či třeba jinak souditi o sloze:

A blázen není ten, kdo Šílenství se oddá.
By vyšel ze stáda, jež Osud sehnal, ven,
on směle velmocnému opiu se poddá!
— To světa celého je věčný bulletin.

Nechceme rušiti nadšení Baudelairova po šílenství ani po opiu ani po smrti, ba ani ne po pekle a ráji, do nichž chce vejíti, bude-li v nich něco n o v é h o; nechceme ho rušiti domnívajíce se, že duch z d r a v ý v okamžiku j a s n é m nemluví tak, aspoň ne do opravdy, a básníky velmi často nelze bráti do opravdy, jak k jejich škodě i prospěchu všeobecně známo.

O n d ř e j H a n u š.

Hoře z rozumu. Veršovaná komedie o čtyrech dějstvích. Napsal Aleksánder Sergéjevič Gribojedov. Formou originalu přeložil Boleslav Kalenský. V Praze 1895. Nákladem vlastním. V krátkém čase vyšly dva překlady tohoto díla: prof. F. Táborského, vydaný »Českou akademií« a překlad Boleslava Kalenského. Mým úkolem jest posouditi překlad Boleslava Kalenského. Hned předem vzdáváme díky překladateli za jeho nástin k »Hoři z rozumu«. Teprve jím nabývá čtenář porozumění pro dílo, jež může potom s prospěchem čísti.

Překladatel ve svém obsáhlém nástinu na 67. str. vylíčil vznik, uměleckou cenu a význam díla, jež překládal, seznámil nás s jeho autorem a uvádí, jak ceněn jest on i kniha jeho na Rusi, kde vznikla.

Základní myšlénka: »Hoře z rozumu« jest utrpení, sklamání, hoře bojovníka za pokrok a osvětu v zápasu se společností, zabřednuvší do bažin povrchnosti a pouhého vnějšku. Bojovníkem za pokrok a osvětu u Gribojédova byl Čacký, ideal moderního, vzdělaného Rusa. Žel však, že Čacký místo »Hoře z rozumu«, odnesl si výsměch. A to jest právě hlavní chybou komedie Gribojédovy. Postava Čackého byla povaha vymyšlená, zrozená v hlavě a ne ve skutečnosti, osobnosť ideální a právě proto se Gribojédovu nezdařil. Za to povahy ostatní jsou v komedii mistrně vylíčeny. Čtenář kochá se na té řadě různých lidí, kteří kdysi ve skutečnosti žili. Karaktery jejich jsou načrtnuty jasně, stručně rázně. Nejslabším jest dějství druhé, nejdokonalejším třetí a čtvrté. Komedie psána jest ve verších, a to tak dokonalých, že jimi překonáno vše předešlé v ruském básnictví.

»Hoře z rozumu« způsobilo kdysi na Rusi velikou bouři, ale vykonalo přece svůj úkol. Společnosť ruská nastoupila cestu k pokroku a zdokonalování.

Překlad pana Kalenského plnou měrou zasluhuje, aby byl čten; patříť »Hoře z rozumu« k nejlepším plodům ruské literatury. Quido Beatus.

Naše kalendáře.

Vlastenecký poutník. Kalendář na přestupný rok 1896. Red. Václ. Špaček. Cena 50 kr. (Třináct 4 zl.) S krásným titulním obrazem: Ježíš Kristus na hoře Olivetské. Ve »Vlasteneckém Poutníku« jsou zastoupeny povídky, historické vzpomínky, veselé příběhy a na konci pojednání o Národopisné výstavě Československé a přehled nejdůležitějších událostí v roce minulém. Povídky zde mají pp.: Václ. Špaček, Boh. Brodský, Klem. Markrab, Boh. Bouška, Fr. Wildmann, Al. Dostál, Karel J. Zákoucký, Jar. Mcelský a sl. Zdeňka Zasmucká; některé historické povídky nejsou jmény poznačeny. Ráz povídek »Vlasteneckého poutníka« není oslňující, effektní: jsou to většinou prosté příběhy, tající v sobě mravoučné jádro. Jedna hájí katolické tovaryše, druhá vypisuje radosti a žalosti sousedů, třetí má za předmět vděčnost chovanců ke svým dobrodincům, čtvrtá potírá zásady socialní demokracie, pátá hájí svěcení neděle, a mezitím jsou umístěny veselé nebo poučné příběhy, historické povídky nebo události, takže četba »Vlasteneckého poutníka« plyne lehce a příjemně jako voda klidného potůčku. Ráz kalendáře jest katolický, lid český také, i padne zajisté jeho četba na dobrou půdu a mnohého nejen pobaví, nýbrž i poučí a snad i napraví. Vydavatelstvo si pochvaluje, že loňské vydání »Vlasteneckého poutníka« celé rozprodalo; letošní »Poutník« zdá se nám býti obsahem cennější, i prodá se bohdá také, což mu z plna srdce přejeme.

Svatováclavský kalendář jest o 20 kr. lacinější, v němž jest něco méně obsahu než ve Vlasteneckém poutníku. (Třináct za 2 zl. 40 kr.) I ten srdečně ku čtení doporučujeme. T. Škrdle.

Marianský kalendář na rok 1896. Vydavatel a redaktor Adolf Rodler, sídelní kanovník v Budějovicích. Cena 50 kr. — Slovutný vydavatel a redaktor měl velice šťastnou ruku pořádaje svůj »Mar. kalendář«. Toť patrno ze všech slovesných prací i z obrázků. Láska k Rodičce Boží táhne se jako zlatá niť celým kalendářem. Titulní obrazy se zamlouvají jak pěkným provedením, tak významem. »Marianskému kalendáři« náleží přední místo mezi katol. kalendáři. Prof. Dr. Jos. Ant. Skočdopole podal ve svém článku: »Největší zlo našich časův« práci velice cennou. Prof. Dr. Václav Šimanko dokazuje v práci: »Maria-Panna neporušená«, že Panna Maria i po porodu zůstala pannou neporušenou. Důkladný jest článek prof. J. Ježka, jenž uveřejnil úryvek ze svého velkého spisu »Arnošt z Pardubic«. Popisuje důkladně mládí a činnosť výtečného tohoto prvého arcibiskupa Pražského. Neméně zajímavý jest článek Kroiherův, jenž si obral za studium dobu války třicítileté: »Když je nouze nejvyšší, je pomoc Boží nejbližší.« Obsah jest následující: »Po defenestraci nepřijali odbojnici čeští smířlivé ruky krále Ferdinanda II., nýbrž přikročili k útoku na něho i v jiných zemích. Tak vtrhl Thurn r. 1619. do Moravy a přiměl stavy, že ke spolku s Čechy přistoupili. Pak vtrhl Thurn do Rakous, oblehl 6. června Vídeň a střílel do hradu. Protestantští stavové doléhali na Ferdinanda II., aby vojsko proti Čechům postavené propustil

a jim ke konfederaci s nimi přistoupiti dovolil. Do hradu císařského vniklo šestnáct protestantských šlechticů, a Ondřej Thanradl z Evergassniku uchopiv krále za ruku a ukazuje na listinu, kterou v druhé ruce držel, obořil se na krále slovy: »Podepíšeš nám to?« Císař byl v největší tísni. Přece však doufal, že mu Bůh pomůže. A Bůh svého věrného sluhy neopustil. V tom zavzněl troubení kyrysníků a dupot koní, jež vjeli do hradu a jež posláni byli císaři na pomoc generálem Dampierrem. Odbojníci krále odprošují a opouštějí hrad. Když byla nouze nejvyšší, byla pomoc Boží nejbližší. — Zdařilé zábavné práce uveřejňují zde osvědčení již pracovníci: B. Brodský, F. J. Košťal, B. Hakl, V. Špaček, A. Dostál, Fr. Wildmann, J. Ježek, Grossmanova-Brodská a jiní. Ze zdravotnictví uveřejněn zajímavý článek Dr. Lančenského: »Několik pokynů o ošetřování nemocných«. Články hospodářskými přispěli Dumek a Richter. Množství illustrací a velký obraz všech panovníků v Evropě a Americe zvyšují cenu oblíbeného tohoto kalendáře, jenž mimo uvedené obsahuje praktické rady pro domácnosť a hospodářství a má množství jiných rubrik pro praktický život potřebných. Marianský kalendář zasluhuje nejhojnějšího rozšíření. Jos. J. Veselý.

Katolík. Česko-americký kalendář na rok 1896. Ročník II. Tiskem a nákladem Českých Benediktinů v Chicagu. Cena 40 centů. Čeští Benediktini už loni vydali svým nákladem kalendář malého objemu, ale hověl všem praktickým potřebám; část zábavná byla nebohatá, poněvadž byl určen pouze za premii ročním předplatitelům »Přítele Dítek« a »Katolíka«; proto nebyl ani dán na trh knihkupecký. Letošní ročník jej daleko převyšuje. Titulní obraz podává zdařilou podobiznu vysoce zasloužilého vlastence Dra. Frant. L. Riegra se životopisem od Dra. M. Hrubana. V části textové jsou čtyři básně a dvanáct povídek obsahu poučného a zábavného.

Nejdelší povídka s obrázky »Naše babička« upravená od T. K. jest velmi poučná a provanutá veskrze křesťanským duchem. Kam vede nevěra — a kam modlitba sv. růžence, věrně tu ukázáno. Cenná jest povídka »Sedmý hlavní hřích« anebo »Rodina lenochů«. Taktéž »Katechismus v povídkách« a »Smrť ženy Pilátovy« vynikají důkladností a podávají přehojné poučení, ozdobeny jsouce příležitostnými obrazy. Přáli bychom si jen, aby příště při každé práci bylo jméno spisovatelovo i překladatelovo; je to nutno ne tak ani pro čtenářstvo jako pro zdejší kruhy literární. Náš oblíbený americký básník velp. Jan Vránek, (Pohořský) zastoupen jest dvěmi krásnými básněmi: »K novému roku« a »Ku kněžskému jubileu.« Jeho práce jsou nám známy, a naše katolická literatura může býti hrdá na mladého genia, který téměř jediný u nás kat. básnickou belletristiku pěstuje. Další pojednání o národopisné výstavě československé v Praze se šestnácti velikými a zdařilými obrazy končí podstatnou část kalendáře.

Také ostatní povídky a básně jsou celkem pěkné a mnohé čtenářům v Čechách známé, nebo pocházejí z péra našich českých spisovatelů; — jako od K. Křena, V. Pittnerové a j., o nichž se jednotlivě zmíniti nelze.

Z posudku tohoto možno souditi, že kalendář jest velmi pečlivě sestaven. Největší zásluhy získal si oň neunavný náš pracovník velp. Prokop Neužil O. S. B. (Strýček Prokop), redaktor »Přítele Dítek«. — Přejeme kalendáři hojné podpory a rozšíření. Jos. Chas. Očenášek.

Velký Slovanský kalendář na rok 1896. Ročník XXV. Nakl. J. Otto. Jest nám s potěšením, že Velký Slovanský kalendář při jeho 25leté pozemské pouti více doporučiti můžeme, než se to státi mohlo roku loňského. Loni četli jsme v něm hrubý útok na kněžstvo v Hořicově práci: »Fanynka«, letos práce podobného druhu jsme v něm nenalezli. Naopak nalezli jsme bohatý výběr jak zajímavého, tak i poučného čtení. Hlavně články: »Pavel Josef Šafařík,« »Hrad Karlštejn,« »Národopisná výstava českosl. v Praze« jsou práce velmi dobré. Braunův historický obrázek: »Na Vildstejně« mohl býti směle v jeho literární pozůstalosti dále nepovšimnut ponechán. A ty hrozné illustrace k této práci! Raději ničeho, nežli illustrace podobného druhu. Práce Svobodova, V. Pittnerové, A. Dostála, K. Šípka, Sv. Čecha činí svému původci čest. Kalendář doporučujeme. Jos. J. Veselý.

Vilímkův Humoristický Kalendář. Uspořádal Václ. Štech. Naděje, jež jsme kladli v nový »Hum. Kal.«, opět se nám nesplnily. Pokyn náš: »Pořadatelstvo hleď raději dáti do kalendáře více zdravých a delších humoresek a vše ostatní omez«, zůstal nepovšimnut. Nemůžeme sice tvrditi, že by byly v kalendáři přímé urážky katolického náboženství a duchovenstva, ale dvojsmyslných narážek a

obalených urážek dočetli jsme se dosti. Inu, bez toho a několika nahatin se neobejdeme! Slovo Bůh psáno, ač loni jsme na to důtklivě upozorňovali — skoro napořád s malým »b«. A školní děti a starý otřepaný vtip o tchyni, jak pak by i zde nehrály svou obligatní úlohu?

Nebudeme se zdržovati u kalendáře, jehož směr neschvalujeme. Opakujeme jen to, co jsme pravili i jindy: Píšete většinou pro katolíky, dle toho se řiďte! My nejsme proti žertovným a humoristickým knihám; rádi však máme humor zdravý a ne červovinou frivolnosti prolezlý!

Svatá Rodina. Kalendář pro lid katolický na rok 1896. Vydává kanovník Msgr. Ad. Rodler v Budějovicích. Nakladatel J. Steinbrenner ve Vimperce. Cena 50 kr. Jako předešlé tak i tento kalendář p. Rodlerův vyznamenává se všemi přednostmi a vlastnostmi kalendáře »pro lid«; poučuje, baví, a to nejen literou, nýbrž i obrazem.

V kratších povídkách, v poučných statích shledáváme se s autory známými, jichž péro vždy dosud se osvědčilo. Špaček, Ježek, Kulda, Flekáček, Grossmanova a jiní — samí známí a »dobří« známí. I ostatní rubriky v každém kalendáři obvyklé sestaveny jsou velice pečlivě.

Kalendář »Svatá Rodina« je jeden z nemnohých vzorů, jak kalendář spořádán býti má. Takových, Pane Bože, houšť. Frà Jos. Mergl.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Zajímavo jest věděti, že z počátku nepomýšlelo se pořádati veřejné, okázalé slavnosti, nýbrž, jak navrhl ministr Bacelli, měla býti v Římě výstava. Ale ta stojí peníze, těch nebylo a bylo téměř jisté, že by zednáři a radikálové výstavy té vůbec se nesúčastnili a proti ní pracovali; proto proveden úmysl jejich, pořádati okázalé slavnosti, jež činí veliký hluk, a k nimž třeba malé režie. Uvážíme-li, že celý nával ke slavnostem zářijovým byl padesát tisíc lidí, musíme uznati, že je to číslo velice slabé. To naše národopisná výstava měla dny o 73, 84 a 90 tisících, a jsme proti Italii malý národ! Přes veliký nátlak a vyhrožování dostavilo se z 8253 obecních rad pouze 300 starostů. Známo je, jaký byl duch těch slavností, a lze to posouditi i z toho, komu postaveny pomníky ve dnech zářijových: Garibaldimu, Kamilu Cavourovi, Minghettimu a Petru Cossovi, arcizednářskému spisovateli a liberálu. Zednáři v den odhalení pomníku poslali mu věnec s nápisem: »Zednářstvo svému milovanému synovi«, a večer hrálo se v Teatro Valle jeho drama »I Borgia«, v němž uráží a paskviluje se papežství. Jaký byl Petr Cossa, o tom svědčí slova, jež pronesl nad jeho hrobem chvalořečník Albert Mario: »Ty, ó Petře Cosso, byl jsi jeden z prvních náčelníků naší doby, náčelník veliké armády pohanské . . . »největší pohan našeho století,« t. j. že bojoval proti katolicismu a papeži! Jak mluvil o slavnostech Crispi, je všeobecně známo. Méně známo je, jak mluvil v parlamentě dne 17. listopadu 1864., a to mu nyní — a zajisté v čas velice příhodný — citují a opakují katolické listy. Jsou to slova hodná přečtení a paměti: Církev katolická, pánové, (mluvil Crispi) je katolická, to jest universální, a nemůžete s ní jednati tak jako s jinými církvemi, jejichž hlava je poddaná králi. Církev Římská, právě že je to církev universální, musí žíti sama ze sebe a nesmí býti poddána některé moci dočasné, neboť by jí pak chyběla ona neodvislosť, jak jí chtějí míti národové, v církev věřící. Generál Lamarmora měl pravdu, když řekl, že nedovede si představiti současnou a rovnoprávnou přítomnosť krále i papeže v Římě. Člověk logický, jako byl on a dobrý katolík, jak všichni věříme, generál Lamarmora, nemůže si představiti, jak tyto dvě moci mohly by působiti v témž městě! Papež Římský, jak dnes je, nemohl by se státi pouhým občanem velikého státu, sestoupiti s trůnu, na němž jej ctí celý svět katolický. Je třeba, aby byl knížetem a pánem v domě svém a nikdo jiný.« Toť přece znění velmi jasné a určité! Charakteristický jest též list generála Rafaela Cadorny, jehož děla učinila průlom do brány Věčného Města. Městská rada Římská jej pozvala,

aby se jako hlavní »hrdina« dne 20. září do Říma ku slavnostem dostavil. Přítomnosť jeho byla by ovšem způsobila mezi zednáři a liberály největší nadšení; ale generál Cadorna nejen že se nedostavil, ale pokusil se i omluviti svůj skutek. V listu datovaném dne 6. září t. r. omlouval se purkmistru Římskému velice pokročilým věkem a churavostí a po obyčejných frázích praví: »Byl jsem prostým, ale věrným vykonavatelem vůle královy, vlády a zastupitelstva národního.« Toť věru zní a obecně též se vykládá, jako by list nebyl adresován purkmistru Římskému, ale přímo sv. Otci: »Neodsuzujte mě, Svatý Otče, že jsem přišel odňat Vám Vaše město a uvězniti Vás ve Vatikánu; nebyl jsem ničím jiným, než prostým a věrným vykonavatelem vůle královy, vlády a zastupitelstva národního . . . byl jsem veden touto nutností, jež mně to rozkázala . . . Toto místo způsobilo značné ochlazení v rozpálených myslích nadšených oslavovatelů, to bylo patrno ze zuřivého článku »Tribuny«, jež se na generála Cadornu pro ně vrhla. Na počesť hostí římských, kteří přijeli z venkova, pořádala městská rada římská banket na Kapitolu, k němuž ovšem pozvala všechny senatory římské. Nedostavilo se jich dva a třicet, rozhodných katolíků, a omluvili se, že jako katolíci mají ohledy a povinnosti k sv. Otci, jež brání účastniti se banketu. Budiž česť a sláva mužům tak rozhodným. Časopisy, duchovenstvo, katolíci celé Italie poslali jim projev uznání a souhlasu zároveň s rázným protestem proti slavnostem. Pamětní sloup ze dne 20. září před Porta Pia má na vrcholu bronzovou sošku, značící vítězství (v posledních 25 letech, rozuměj.) Jaké vítězství? Vždyť president za přítomnosti celého parlamentu v měsíci červenci pronesl, že první vítězství, jichž dobyla Italie od r. 1859., byla vítězství Barratieriova v Africe. »Slabé to vítězství proti barbarům neozbrojeným,« zněly jednotlivé výkřiky sněmovnou. Jaký tedy význam má památný sloup před Porta Pia, značící vítězství? Na podstavci čte se, že průlomem brány »svoboda svědomí, nové lidskosti a Italie vstoupily do Říma, což osudové způsobili.« My víme dávno, kdo byli oni »osudové«. Kdo by ještě pochyboval, že zabrání Říma bylo dílem výhradně zednářským, nechť si přečte v provolání velmistra Adriano Lemmi v »Rivista della Massoneria italiana« (č. 9., 10., 11. a v červnu t. r. str. 168.), kde zve veškeré zednářské lože světa, aby poslaly své zástupce do Říma. »Zednářstvo italské, jež tolik se namáhalo sjednotiti vlasť a zničiti vládu theokratickou, rozhodlo se, že se veřejně súčastní těchto slavností. A rodiny zednářské všeho ostatního světa by se neměly súčastniti oslavy památky největší události tohoto století? O tom nepochybujeme, proto zveme tuto nejvyšší autoritu(!) (coteste Suprema Autoritá), aby poslala své delegáty ku slavnostem Římským. Řád zednářský, jehož krev ukazovala cestu k osvobození Říma, bude přítomen se slavnostními obřady těmto slavnostním dnům.« V sešitě březnovém-dubnovém 1895. téže zednářské revue na str. 31. může každý čísti: »Zednářstvo musí pokračovati v podvracování skály Vatikánské a zardousiti uvnitř papežství. Musí je zahnati na poušť mezi hyeny, vlky a šakaly, kde se zrodilo.« To jsou přece velmi určité věci! Leč to vše je nám katolíkům dávno známo, a kdo tvrdí, že »klerikálové« vidí ve všem zednáře, zde černým na bílém se může přesvědčiti, že nenávidění »klerikálové« se vskutku nemýlí! Tolik ku charakteristice slavností římských. Milovaný sv. Otec dostával se všech stran projevy synovské oddanosti a lásky. Ve zvláštním slyšení přijal zástupce turinského katol. listu: »Italia reale«; byl to redaktor advokát Scala a spolupracovníci Pacelli, Bonetti a Crispolti. Přinesli papeži stkvostnou adresu na památku 25letého vyhlášení dogmatu o Neomylnosti a přinesli útěchu sv. Otci v nynějších smutných dnech jeho. Sv. Otec prohlížel pak adresu a podpisy a delší dobu hovořil se žurnalisty o městě Turině, o posledních volbách do sněmu a obecních zastupitelstev v Italii, o zednářském tisku, až zavadila řeč o den 20. září, a tu bylo řečeno, že v týž den nejspíše dojde k pohoršlivým demonstracím. Sv. Otec pravil: »Proti komu by se demonstrovalo? Z naší strany nepodáno k tomu nejmenší příčiny, katolíci zůstanou pokojně doma ve chrámech. Potkají snad zde onde kněze, jak jde sloužit mši sv., nebo z kostela ode mše; budou-li to chtíti považovati za provokaci, jaká pomoc? Dne 20. září nepůjdou do Vatikánu poutníci ani průvod; nic neobrátí na se pozornosť lidu, jenž bouře vyhledává. A jestliže i přes to vše budou nepořádky, tím hůře pro jejich původce; tím spíše se ukáže, jaké jsou poměry v Římě, a jak se vede papeži.« Od Římských paní doslal sv. Otec stkvostnou adresu holdu a oddanosti. Vůbec dostal sv. Otec nesčíslné množství telegramů, adres, dopisů i prostých visitek se jmény zasýlatelů a případnými hesly; v Římě prodávány ty dny korrespondentní lístky s podobiznami sv. Otce Pia IX. a Lva XIII. a v jediný den prodáno jich přes osm tisíc; o petrském haléři zmínili jsme se již v čísle minulém a dokládáme k tomu,

že šlechta rakouská věnovala sv. Otci sto tisíc dukátů. Zvláštního daru dostalo se sv. Otci z Turina. Poručík v italském vojště, lékař Dr. Pavel Poletti, poslal Lvu XIII. důstojnické náramky, jichž pozbyl pro hájení sv. Otce. V dobách volebního ruchu svolal Poletti několik voličských schůzí, v nichž připomínal voličům slova a přání sv. Otce v příčině voleb. Vojenský úřad jej obžaloval a vyzval, aby se obhájil. Hájil se následovně: »Svolal jsem voličské schůze, zakládal jsem se na znění zákona, jenž praví, že státem uznávané náboženství je katolické. Toho hlava je Římský papež a ten má právo nařídit věřícím ve věcech mravů i kázně. Radil-li jsem voličům, aby se voleb zdržovali, činil jsem tak, že sv. Otec si toho přál. Mluvil jsem o nutnosti smíru mezi vládou a sv. Stolicí, aby již byl konec zmatkům a neštěstím, z nichž plynou největší mravní i hmotné škody, jež hubí naši vlast, Italii.« Další jeho obrana je duchaplná a přesně katolická. Poručík Poletti byl degradován na prostého vojáka, a rozsudek odůvodněn: Pro veřejné osvědčení nepřátelských úmyslů proti konstituční monarchii a fundamentálním základům státu« (věrnosť jako katolíka k sv. Otci). To se stalo v době, kdy Crispi prohlásil, že »Církev katolická na celém světě netěší se takové svobodě, jako v Italii.« Ve dnech slavností modlil se doma sv. Otec se svým nejbližším okolím růženec, žalmy a pak sestoupil ke hrobu sv. apoštola Petra, kdež trval v chrámě dlouho do noci v hlubokých modlitbách pohřížen. List sv. Otce ze dne 8. října, svědčící státnímu sekretáři kardinálu Rampollovi, dotýká se výhradně slavností zářijových; sv. Otec způsobem mírným a důstojným zmiňuje se o tom, co se stalo, dokládá, že národ sveden byl sektami zednářů a falešnými svobodomyslníky; dotýká se papežů, předchůdců svých, připomíná jejich svatého života a vyslovuje naději, že církev zvítězí nad svými nepřátely. List, jako všechny projevy sv. Otce, prodchnut jest láskou, klidem a důstojností, nad níž i nepřátelé vyslovili svůj nelíčený podiv. — Mezi jinými poutníky přijal Lev XIII. družinu Koptů z Afriky, 30 osob. Byl jimi osloven krásnou francouzskou řečí, k níž velmi milostivě odpověděl. Sv. Otec těší se výtečnému zdraví. — Katolíci mají mnoho příčin, aby vysoko povznesli své srdce a nedali se zastrašiti hrozbami i zdánlivými úspěchy židovské žurnalistiky, zednářů, republikánů a demagogů. Boj je krutý a bude snad ještě krutější, bude snad trvati dlouho, ale tolik je jisto napřed, že papež a papežství vyjde z něho jako vítěz, a to jako slavný vítěz.

Trest smrti. Při prohlédnutí »Nivy« (1894. str. 237) padlo oko moje také na číslice obětí rozličných řeží náboženských anebo politických. Zde, jak známo, se mnoho hřešilo od centuriatorů až do Voltaira a až do nejnovější doby. Jaké stanovisko zaujala »Niva«? To staré překroucené stanovisko, které jest dávno již vyvráceno nestranným bádáním. »Ve Francii (praví článek »trest smrti«) r. 1572. bylo ve 3 dnech *70.000* Hugenotů povražděno.« Kdo chce historii psáti, nechť jest v ní též řádně obeznámen. Kdo dodnes ještě věří, že v tak zvané noci bartolomějské bylo zavražděno 70.000 Hugenotů, jest historický pověrec. Každý dějin znalý ví, že celá bartolomějská noc byla věcí politickou. Kateřině Medic. nejednalo se o víru. Co se čísla týče, má smutný osud všech lží. Má mnoho versí a ta nejmenší verse jest přehnaná. Jedni píší o 100.000 Hugenotech, jiní je redukují na 60.000; »Niva« má jinou versi a mluví o *70.000*. R. 1581., tedy 9. rok po řeži bartolomějské, vydáno bylo martyrologium hugenotské, na němž pracovala celá sekta. Jest tedy pramen Hugenotům příznivý. Tento pramen mluví nejprvé o 30.000, pak redukuje počet obětí na 15.168. Když se však mají jména jejich vyčísti, nemohou jich Hugenoti sehnati více než *786*. Ani těchto 786 obětí neodsuzujeme, ale sdílíme náhled Řehoře XIII., kterýž, když byl pravý stav věci seznal, pravil: »Kdo mi za to ručí, že mezi vinnými nebyli též nevinní«? Vidíme, že »Niva« nepracuje tak, jak by měla, ale že se přidržuje tradic, které jí do krámu nejlépe se hodí. Pověru historickou podává znovu, nové výzkumy, obhajující pravdu, nepřináší.

Ve článku »O životě lidském« mluví se o jeho délce a dává se ihned štulec velebníčkům, že se mají nejlépe, a proto že dosahují nejdelšího věku. Divnou náhodou vídeňská »Reichspost« přinesla, tuším, v měsíci červenci výňatek z učeného potu jakéhosi vědátora, který tvrdil opak toho, co článek v »Nivě (neuvádíme jména autorů, poněvadž přihlížíme k věci a posuzujeme »Nivu« jako samostatný list sloužící jistému směru.). Ten pan vědátor, z něhož »Reichspost« ukázku přinesla, praví, že kněží žijí poměrně krátko, a toho jest vinen jich dobrý život. Teď račte disputovati s takovými Sokraty. Z jedné a téže věci jeden vyvádí krátký život a jiný dlouhý. Prokrustova to postel.

Fr. Vaněček.

Katolický ruch. Veškeren liberální tisk zabýval se Prvním sjezdem katolíků arcidiecése Pražské. V čítárně Národopisné výstavy vyloženy byly všecky české listy, i prohlíželi jsme jejich zprávy o sjezdu a seznali jsme tyto věci: 1. Liberální tisk považuje nás katolíky v Čechách za vetřelce a naše snahy líčí jako počínání národu, ba — nesmějte se — i »pravému« náboženství škodlivé. 2. Jedna část tisku dělala si ze všeho na sjezdu posměch, jiná jej pojala jako nebezpečný zjev, proti němuž prý se musí národ vší mocí vzepříti; svorni jsou všickni v tom, že jest naše snaha pouhá šalba, klam, a že se tu nejedná o věčné a časné blaho lidu, nýbrž prý jen o zachování moci šlechty a kněžstva.

Nejvíce místa věnovala klerikálnímu hnutí »Česká Stráž«, kteráž v 37. čísle ze dne 14. září praví: »Vojsko bojovné církve (při sjezdu) ukázalo, že pod klerikami má brnění, že je sebe vědomo a že ví, kam dále a jak.« Nejvýtečnější řečí na Příbramském sjezdu byla promluva Dra. Rud. Horského. Tak zněl všeobecný hlas těch, kteří jej slyšeli. Ale prosíme vás, smí z nás býti někdo výtečným? »Čas« tomu nedovolí. V IX. roč. v čísle 37. píše o řeči pana Dra. Rud. Horského takto: »ve skutečnosti, když řeč Dra. Horského čteme, nevidouce oněch chantantních posuňků a kulisového stahování tváře, je to zcela všední filipika novinářská, jakých v »Čechu« čteme sta do roka.« Těmito několika větami jsme načrtli směr a způsob boje proti nám. Nepřátelé výroky našich řečníků nevyvracejí, nebojují věcně, oni se posmívají, oni zlehčují, oni podezřívají ty, kteří mluví v duchu víry katolického našeho národa. Na tento způsob boje jest naší odpovědí hrdé opovržení a tím větší úsilí, abychom ve vývoji tempem co nejrychlejším kráčeli ku předu.

Velice milé zprávy, abychom něco potěšitelnějšího uvedli, sděluje »Obnova« z Hradce Králové. Tamní politické družstvo pod ochranou sv. Jana Nep. vystaví si »Adalbertinum« t. j. spolkový dům za 100.000 zl. Jeho Milosť nejdůst. pan biskup Eduard Jan Nep. Brynych upsal k tomuto účelu 5.000 zl., různí duchovní po 1.000 zl. a nejmenovaný kněz, který si pro případ deficience vymiňuje pokojík v domě tom, 4.000 zl.

V poslední výborové schůzi dne 18. září zvoleny byly zvláštní komitéty, které mají sbírati hojný a vhodný materiál k blahodárnému působení o rozkvětu družstva. Byly tedy utvořeny: šestičlenné kuratorium stavební, šestičlenný kroužek řečnický a agitační, jehož úkolem má býti sehnati a vypěstovati katolické řečníky a raziti družstvu cestu do kruhů pokud možno nejširších. Mimo to byl zvolen revidentní odbor tiskárny a »Obnovy« a bylo usneseno, opatřiti a pokud možno nejdříve rozeslati agitační tiskopisy, se kterými se budou také rozesílati podíly členů družstva, totiž p. faráře Zahradníka: »Přátelé lidu.«

Konečně upozorňuje výbor družstva všecky své členy a vzácné příznivce, že má redakce »Obnovy« nyní místnosti dosti prostranné a upravené a že tam má svou čítárnu, kde jsou vyloženy různé časopisy a že jest tato čítárna všem členům a příznivcům družstva přístupna a návštěva její výboru družstva mila. Již ve 12. čísle XI. roč. »Vlasti« na str. 1165. jsme pravili, že nám počíná svitati z Hradce Králové. Dnes k tomu podáváme nových dokladů na důkaz, že nás tento ruch těší a blaží; družstvo probudí novou řadu spisovatelů, vydá jejich knihy a rozšíří je po vlastech našich, hlavně ve své diecési; družstvo probudí obětivosť pro katolické účely a začne-li soustavně pořádati v Hradci a na venku přednášky, bude tím korunovati své dílo.

Kdo by nám řekl, že to je separatismus, tomu odpovíme, že bychom si podobný separatismus přáli nejen v Hradci, nýbrž i v Litoměřicích a v Česk. Budějovicích. Praha se vším všudy, co tu máme, na potřeby katolického ruchu v Čechách nikterak nestačí. Ať tedy pomáhá a mezery doplňuje venkov. Práce jest dost a místa k ní pro každého z nás také.

Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku. V nové, nádherné budově katolických tovaryšů v Opavě konal 25. září »Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku« valnou hromadu. Předseda Jan Vyhlídal, kooperator z Jaktaře, přivítal přítomné a pak rozhovořil se o thematě »Proč ve Slezsku třeba rozšiřovati dobrý tisk?« Řeč jeho odměnili posluchači potleskem.

Při volných návrzích uchopil se slova nadšený horlitel pro dobrou věc Slezskou, obchodnik Stanke z Kylešovic, aby poukázal na činnosť akad. spolku »Opava«, usilujícího zaplaviti Slezsko nevhodnými novinami a knihami, snažně vybízeje úsilí tomu hráze položiti, by lid neutrpěl. Při volných návrzích dále mluvili Msgr. Jos. Kubíček ze Slavkova, prof. Karas, koop. Ant. Brož z Kateřinek a Fr. Rozkošný z Plesné atd. Když byl učiněn dotaz, jak spolek jest rozšířen, p. předseda sdělil, že ve Slezsku a na Moravě těší se ze značné obliby,

kdežto v Čechách malé dochází podpory, jediné »družstvo Vlasť« a jeho zakladatel p. red. Tom. Škrdle jsou od počátku jeho příznivci. (Sláva jim!) Pan redaktor Škrdle ukázal svou přízeň k našemu spolku i dnes, zaslav valné hromadě srdečný pozdrav, přání zdaru a zároveň ujištění, že na Slezsko a náš spolek nezapomene. Řečník však jest ujištěn, že v Čechách také pronikneme, neboť »Slezský kroužek« bohoslovců Olomuckých ujal se horlivé činnosti pro naši věc, po alumnatech v Čechách horlivě agituje, kteráž práce nebyla nadarmo. Pan jednatel spolku P. Roger Zatloukal přihlásiv se ke slovu, vybízí shromáždění, by poděkovalo panu předsedovi za neunavnou činnosť pro spolek, nebo jeho přičiněním valná většina příspěvků jest vyprošena. (Sláva mu!)

Z jednatelovy zprávy vyjímáme: Spolek přijal na penězích od 1. ledna 1895. 507 zl. 36 kr. a vydal 513 zl. 78 kr. Zbývá schodek 6 zl. 42 kr. hraditi. Knihoven od poslední valné hromady založeno nebo rozmnoženo 30. Nové knihovny založeny byly: v Raduni (80), v Šenově (70), v Porubě (74), (čten. spolek) v Chabičově (50), v Klimkovicích (100), na Morávce (80), v Mor. Leskovci (70), v Janči (70), v Jaktaři (100), ve Chvalikovicích (65), v Suchých Lazcích (70), ve Vrbici (80), v M. Kunčicích (70), v Ratimově (115), ve Slatině (80), v Litultovicích (50), v Dobraticích (100), v Lukavci (70), hosp. okr. spolek Frýdecký dostal 50 hospodářských knih, Bílovský 50, Sokol v Porubě 60. Do obcí nejmenovaných zasláno bylo na 300 knih. Rozmnoženy knihovny ve Štěbořicích (50), Vyškovicích (50), Dětmarovicích (50), v Děhylově (50), Cabyšově (50), Malé Lhotce (50); Oticím vyměněno (40) knih a Jarkovicím (50). Celkem rozdáno od poslední valné hromady 1910 knih, několik set brožur a předplaceny 52 časopisy rozličného směru (politických, dělnických, hospodářských, zábavných atd.). Od r. 1891. celkem rozšířil spolek přes 6000 knih.

Do výboru zvoleni byli staří členové: pan ředitel česk. gymnasia Josef Fürst, profesor Dr. Ant. Kubíček, profesor Frant. Novák, Jan Vyhlídal, koop. z Jaktaře a P. Roger Zatloukal, koop. u sv. Ducha v Opavě. Výbor ustavil se takto: za předsedu zvolen Jan Vyhlídal, koop. z Jaktaře, za místopředsedu Jos. Fürst, ředitel česk. gymn. v Opavě, za pokladníka Dr. Ant. Kubíček, c. k. profesor při ústavu učitelek v Opavě, jenž také všechny příspěvky jak na penězích, tak knihách přijímá.

ÚMRTÍ.

Louis Pasteur, veliký učenec francouzský, narodil se dne 27. prosince 1822. v Dôlu, v departementu Jurském, z rodičů chudobných; otec jeho byl koželuh. Pasteur studoval na známé pařížské škole École normale, kde byl žákem slavného chemika Dumasa, v jehož laboratoři konal prvé chemické práce. Již tehdy jsa mladík osvědčil se jako prozíravý experimentator.

Roku 1848. přednášel fysiku na lyceu v Dijonu a za rok potom jmenován byl profesorem chemie na universitě Strassburské. R. 1854. byl poslán do Lillu, aby tam organisoval nově zřízenou fakultu věd; stal se jejím děkanem. R. 1856. byl zavolán do Paříže, kde svěřeno mu řízení École normale. R. 1863. jako profesor geologie, fysiky a chemie poslán na učeliště krásného umění a r. 1867. přišel jako profesor na pařížskou Sorbonu. Ústav pro léčení vztekliny podařilo se Pasteurovi zbudovati pomocí veřejných sbírek; otevřel jej dne 14. listopadu r. 1888. Jak proslula tato nemocnice Pasteurova a čím se stala lidstvu, netřeba ani líčiti; to jest všeobecně známo.

Pasteur byl jmenován čestným členem katolické university v Lovani a členem francouzské akademie.

Louis Pasteur vypustil svého šlechetného ducha dne 28. září 1895. v Garchesu, blíže Paříže. Zemřel jako katolík v plné oddanosti k Bohu s křížem v ruce. O posledních okamžicích jeho přinesl list »La Gazette de France« tuto zprávu: »Jsa příliš slabým k chůzi do chrámu Páně v Garchesu, přijímal denně návštěvy kněze Boulangina, svého věrného přítele a zpovědníka. Když mimo nadání poslední chvíle jeho se blížila, pospíšil si kněz Richard k němu s Velebnou Svátostí. Spatřiv jej přicházeti, sepjal Pasteur ruce a modlil se sotva slyšitelně slovy přerývanými, tak byl již sláb! Při modlitbách kněze stále dával pokyny hlavou i očima na jevo, že se také s knězem modlí. Všichni přítomní byli jeho zbožností dojati. Kdykoliv ve školách i v akademii věd jednalo se o otázky náboženství, jednal a jevil se Pasteur jako věrný a rozhodný katolík. Když dne 27. dubna

r. 1882. známý Renan ve francouzské akademii věd popíral jsoucnosť Boží, vystoupil proti němu Pasteur a začal s ním tuto pamětihodnou rozmluvu: »Co asi je nad blankytem, pane Renane?« »Jsou tam hvězdy,« odpověděl Renan. »A co za hvězdami?« »Zase jiné hvězdy.« »A co dále za těmi hvězdami? Vidíte, pane Renane, duch lidský nepřestává se tázati: co jest dále a dále. Nuže, vizte, kdo proklamuje existenci nekonečnosti prostorného světa, vyznává, že je o mnoho více zázraků, nežli mají všecka náboženství dohromady. Idea božství jest formou idee nekonečnosti, a dokud idea ta bude oživovati mysl lidskou, dotud budou se stavěti chrámy k vzývání bytosti, jež nemá mezí, a dotud budete i viděti na dlažbě kostelní klekati lidi a povznášeti se duchem k bytosti nekonečné — k Bohu.«

Pasteur při každé příležitosti hájil náboženství a potíral svobodářství. On svými bakteriologickými výzkumy umlčel Darwinisty, kteří již jásali, že svými naukami zničili ideu božství. Než, pařížský list »Gaulois« přinesl článek z péra Cornelyho, v němž tento píše: »V ten den, kdy veliký Pasteur pokusy dokázal akademii věd, že život se neorganisuje sám ze sebe, a že co Darwinisté považovali za živočichy spontanní (êtres spontannes), nebyla nic jiného, nežli nesmírně malinká zvířátka, stvořená s ostatními a jako ostatní: ten den byl pro věřící dnem vítězství.«

Louis Pasteur nestyděl se ve veřejném životě za svou víru. Každého roku uchyloval se na několik neděl na svůj venkovský útulek v Arbois, kdež jej venkované vždy srdečně vítali. Zde je krásným pradávným zvykem prvotiny vinice v procesí nésti do chrámu Páně a tam je položiti na oltář a Bohu za úrodu vína děkovati. Průvodu tomu říká se slavnosť Biou Procesí to však jedenkráte radikální starosta té osady zakázal, právě v té době, kdy tu meškal Pasteur. Když se Pasteur o té zápovědi dověděl, postavil se v čelo průvodu a lid vida světoznámého lékaře a učence v čele, kráčel za ním u velikém zástupu přímo do kostela. Starosta obce si ovšem netroufal proti Pasteurovi zakročiti. Pasteur byl také rozhodným nepřítelem beznáboženské školy. R. 1894. byl přítomen zkoušce a rozdělování odměn na obecné škole v Garches. Starosta měl k žactvu »úřední« republikánsky neutrální řeč. Když bylo po všem, přistoupil Pasteur k místnímu faráři a pravil: »Co jste musil zkusiti, slyše to »povídání«, v němž ani jednou nebylo proneseno slovo Bůh! Nerozpakuju se tvrditi, že škola bez Boha zdá se mi býti monstrum.«

Takovým karakterem v soukromém životě i ve veřejnosti byl Pasteur. »Časopis lékařů českých« v číslech 41. a 42. roč. XXXIV. přináší obšírný životopis Pasteurův, ale není v něm ani zmínky, že byl Pasteur také zbožným mužem a co do karakteru rozhodným katolíkem a obrancem katolického náboženství. Naše česká svobodomyslná a učená veřejnosť nesmí se to snad dověděti.

Jinak »Časopis lékařů českých« ve článku se smuteční obrubou velebí Pasteura jako velikého vědatora a učence naší doby a píše o něm doslovně: »Pasteur zasvětil celý svůj život vědě, činnosť jeho byla neobyčejně plodná a blahodárná a při tom svrchovaně šťastná. Jemu děkují vědy přírodní za fundamentální objevy první třídy, tak zejména chemie; on stal se tvůrcem mikrobiologie a bakteriologie, a všichni ti kongenialní badatelé jako Koch, Lister a j. začali budovati na základech postavených veleduchem Pasteurovým.«

Býti pochovánu v Pantheonu Pasteur odmítl.

Pohřeb byl velikolepý; celý národ francouzský od presidenta republiky počínaje projevil svými zástupci slavným způsobem poslední úctu tomuto velikému muži, který svými výzkumy náleží nejen národu francouzskému, ale veškerému lidstvu.

Zpráva knihovní komise, zřízené ve družstvu Vlasť.

Přečtené knihy.

Seznam knih, které do katolických knihoven se nehodí.

Anděl míru. Naps. J. Arbes. Vyd. v Nár. Listech 1889.
A temno posud. Napsal P. Albieri. V Lac. knih. č. 47.
Abraham Lincoln. Z Hoffmanna přel. J. V. Vlasák. Nakl. Knapp.
Bez názvu. Naps. J. Machar. V Kabin. knih. Šimáčkově 1889.
Barevné střepy. Básně Jar. Vrchlického. Tamže sv. 28.
Blázinec. (Z posl. stanic.) Naps. R. Kronbauer. Nakl. J. R. Vilímek 1890.

Bratrstvo pobřežní. Naps. Em. Gonzales. V Nár. Listech 1888.
Bouře života. Naps. Servác Heller. V Libuši 1886.
Břeh. Naps. S. Podlipská. V Příteli domoviny 1891.
Bitva u Lipan. Naps. Jos. Klicpera. V Matici lidu 1879.
Bojanov. Naps. G. Hermann. V Bibl. pův. čes. rom. histor. 1860. u K. Jeřábkové.
Boj srdce mateřského. Naps. A. Delpit, přel. Vr. Březina. V knihtisk. Politiky.
Bratři smrti. Naps. Hrubý-Bradelský. Nakl. Jar. Pospíšil.
Bludaři. Naps. V. B. Třebízský. Nakl. Fr. Topič v Praze.
Confiteor. Naps. J. S. Machar. V kab. knih. Šimáčkově 1887.
Španělsko. Causerie z cest I. řada. Naps. Dr. Jiří Guth. Tamže.
Čarovná zahrada. Naps. Jar. Vrchlický. Tamže 1888.
Černý bod a Pan zeť. Naps. Mathey, přel. Dr. Ž. V Nár. Listech 1886.
Černá Venuše. Naps. Ad. Belot. V Politice 1888.
Čtení o pěti smyslech člověka. Naps. R. E. Jamot. V Matici lidu XIV.
Čtvero obrázků starohorských. Naps. Jos. Braun. Lac. knih. nár.
Čechy v Italii v XIV. stol. Naps. K. Adámek. V Matici lidu IX. 5.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Historický kroužek hned po prázdninách začal svou činnosť dne 29. září velice poutavou přednáškou p. prof. Jos. Vávry o Marii Maximilianě z Hohenzollern, jakožto pokračování loňské přednášky o paních a dívkách českých. Přes krásné, lákavé počasí podzimní neděle sešlo se dosti hojně posluchačstva, jež napjatě slovům řečníkovým naslouchalo a na konec hlučným potleskem p. profesora odměnilo.

Stručný obsah přednášky jest tento: Marie Maximiliana z Hohenzollern, dcera říš. hraběte Karla z Hohenzollern-Sigmaringen, narodila se r. 1582. Vzdálenou tetou její byla známá dobroditelka lidu Kateřina z Montfortu, vdova po panu Adamovi z Jindř. Hradce, jež Marii Maximilianu jakožto dobrou katoličku vyhlídla synu svému Jáchymu Oldřichovi za manželku. Sňatek slaven v Augsburce v lednu 1598., a od té doby pobývala Marie Maximiliana v Čechách, nejprv na Hluboké, pak v Jindř. Hradci a přiučila se brzy jazyku českému. U nábožné tchyně své měla výbornou školu ve správě života, v dobročinnosti k chudým, ve vzácné pobožnosti, v náklonnosti ke školství katolickému. Po 7 letech šťastného manželství ovdověla a po 21 měsících hlubokého smutku stala se r. 1605. choť statného pána Adama ze Sternberka, tehdáž nejvyššího komorníka a od r. 1608. nejvyššího purkrabí království Českého.

Než odešla z Jindř. Hradce, zůstavila tam dvojí památku; dala obnoviti kostel sv. Jakuba a darovala mu křížovou cestu, v semináři pak při jesuitské kolleji Hradecké založila nadaci 16.000 kop pro chudé studenty. Manžel její však provedl fundaci tu teprv po dvou letech a ztenčil ji na 14.000 kop; schodek ten 2000 kop velice tížil svědomí Marie Maximiliany, až ji breve papežské upokojilo.

Nadešel pohnutý r. 1618. Manžel její od vzbouřenců svržen s úřadu a internován v domě svém na Újezdě, odkud prchl do Bavor. Upadl v proskripci, a statky jeho zabaveny. Marie Maximiliana sdílela s ním všecky svízele a těžkosti. Po bitvě bělohorské pak byl Adam ze Sternberka od císaře povýšen do stavu hraběcího a maje za královskou komorou víc než 200.000 kop nezaplaceného důchodu purkrabského, na srážku dluhu toho koupil mnoho statkův odňatých vzbouřeným.

Po brzké smrti druhého manžela svého r. 1623. Marie Maximiliana měla péči nejen o syna a dceru z prvního manželství pana Adama ze Sternberka, ale i o vesměs nezletilé své dva syny a čtyři dcery. V tom zármutku a ve svých starostech nacházela útěchy v pobožnosti a dobročinných skutcích. Na Novém Městě pražském založil tehdáž (r. 1628.) císař Ferdinand II. nový dům Jesuitů při chrámě Božího těla na Velkém (nyní Karlově) náměstí. Ale brzy vypukla válka švédská, a nová kollej byla by bezpochyby zanikla. Ale Marie Maximiliana již r. 1629. tomu domu dala dobrou jistinu 10.000 zl. na 6%, a když jí r. 1633. morem zemřel mladší šestnáctiletý syn Vojtěch, na jeho památku Jesuitům darovala 23.000 zl. Z těchto darův a jiných příspěvků mohl býti nový dům Jesuitů

povýšen na řádnou kollej s úplným gymnasiem. Hraběnka Marie Maximiliana slavným obřadem prohlášena byla za její zakladatelku.

Nesčetná jest řada dobrodiní, jež prokazovala šlechtična ta různým kostelům a klášterům jakož i chudině, jíž za hrozné války třicítileté byl v Praze veliký počet. Od úmrtí své dobročinné a zbožné tchyně Kateřiny z Monfortu (1631.) i duchem i zevnějškem se sblížila k chudině, ana si z pravidla chodila jako chudá žena v plátěném čepci a v obnošeném plášti, ve kterémž úboru klečíc jednou v kostele Jesuitů, dostala i krejcar almužny od jakéhos ševce, který ji měl za žebračku, na veliké pohoršení její dcery poblíž v lavici přítomné. S chudými ženami ráda rozmlouvala a za jejich dárky k jmeninám jí přinášené (křížaly, dolky, smažené calatky) zavděčila se jim hojnou odsluhou.

Od r. 1645. stará hraběnka postonávala hostcem a pamatujíc tím více na smrť, založila při kostele sv. Mikuláše na Malé Straně bratrstvo šťastné hodinky smrti, kdež s jinými šlechtičnami pořídila zvláštní kapli věrných dušiček. Od té doby ke dni 2. listopadu po zádušní mši sv. zvala k sobě vždy 36 chudých na dobrý oběd a každé pondělí po zádušní mši sv. podělovala bílými chleby všecky chudé, kolik se jich do kaple vešlo. Po jejím příkladě činily tak i jiné dámy. R. 1649. silně se roznemohši uchýlila se ke své dceři na Moravu na její zámek Veveří, kde nábožnou duši svou vydechla 11. září téhož roku. Poslední vůle její jest obrazem jejího života. Hlavními dědičkami svého jmění, obnášejícího 105.633 zl. ustanovila své dvě dcery Marii Evu, hrab. z Teufenbachu, a Annu Marii, ovdov. hrab. z Lobkovic, a zavázala je k výplatě hojných odkazův, a to: 9000 zl. na stipendia pro 9 chudých studentů, 2000 zl. panenskému klášteru v Inzighofenu ve Švábích, 1100 zl. pro chudé na placení činže, menšími odkazy obmyslila kapli dušičkovou, vlašský špitál na Malé Straně, císařský špitál na Hradčanech, kollej klementinskou, panenské kláštery u sv. Anežky, u sv. Anny, u sv. Jiří a jedinou služebnici svou Elišku. Pochována jest v jesuitském kostele sv. Salvatora v Praze, v kapli sv. Františka Xav. vedle syna svého Vojtěcha. Na kámen hrobový dán kovový nápis: »Hic habitabimus, donec aspiret dies. Sancte Francisce Xaveri, ora pro nobis!«

Ve čtvrtek dne 10. října svolána 1. schůze výboru Historického kroužku, v níž vyřízeny tyto věci: Místopředseda P. Jos. Svoboda S. J. zahájiv schůzi jako vždy modlitbou, oznámil, že Kroužek darem dostal nově vydaný svazek »Sněmů zemských« a »Archivu českého«, začež písemné díky vzdány sl. výboru zemskému. Red. Tomáš Škrdle přináší různé historické redakční exempláry »Vlasti«, jež daruje kroužku. Mimo to odevzdal do pokladny Kroužku 510 zl. 39 kr., a to: příspěvek družstva Vlasť na r. 1895. 300 zl., za Sborník od knihkupce p. Francla 150 zl. a 60 zl. 39 kr. za Sborník prodaný od něho samého. — Pojednání o misiích Šternberských, zaslané p. vikářem J. Korcem k nahlédnutí, vzal si prof. dr. Ant. Podlaha. — Žádosti slečen učitelek za připuštění ku přednáškám Historického kroužku se vyhovuje. Příští přednášku bude míti zase prof. Jos. Vávra v měsíci listopadu. Ku přípisu, zaslanému učitelkami z Ameriky, by se tam zasílaly zprávy o tom, co se zde děje v životě katolickém, odpověděno, ať se zakoupí vyšlé na tomto poli spisy a s tím, co Kroužek dosud vydal, ať se zašlou do Ameriky. — Dále usneseno, dáti do novin projev, že se doporučuje »Museum«, časopis bohoslovců českomoravských. — Mapa sdělaná prof. J. Vávrou a vystavená na národopisné výstavě československé bude vydána tiskem po dohodnutí s knihkupcem p. Kytkou, a panu spisovateli v uznání za práci přiřčen honorář. — Rozhovor o vydání některých částí vzácného spisu Šturmova »Srovnání víry« nedokončen, jakož i jiné věci některé pro pokročilou dobu odloženy ke schůzi příští.

Socialní ruch. Red. »Dělnických Novin«, p. Tom. Jiroušek, přednášel: dne 20. října na Kladně a probíral: »Hříchy vůdců socialní demokracie páchané na dělnictvu českém«; dne 3. listopadu v Unhošti: O řemeslnické a hornické otázce.

Filosoficko-paedagogický odbor družstva Vlasť konal výborovou schůzi dne 30. října t. r. Výbor se radil o svém programu a usnesl se, že bude pořádati občas přednášky i mimo Prahu a zeptati se členů venkovských, kdo z nich by byl ochoten časem svým někde přednášeti. Cestovní výlohy hradí družstvo.

VLASŤ.

Zdánlivá intelligence zvířat.

Píše **Tomáš Pícha.**

(Dokončení.)

Mnozí přívrženci evoluční theorie, kteří se domnívají všude objevovati intelligenci zvířat, chybují právě v tom, že obrazivosť a mechanickou paměť nerůzní dobře od vlastní intellektuální mohutnosti, pletouce si intelligenci s představováním na nižším stupni, jež jest ovládáno zákonem současnosti a posloupnosti.

Že zvířata nedospívají k tak zvaným vyšším duševním útvarům, k jakým dospívá člověk, v mínění tom podporuje nás také jejich tělesná ústrojnosť (konstituce). Z psychologie je známo, jakou psychologickou hodnotu má tělo. »Tělo jest prostředníkem mezi duší a světem zevnějším.« [1])

Účin tělesnosti na život duševní jeví se zvláště v pocitech. »Každý pocit má sice podmínku zevnější, ale záleží také na ústrojí člověka.[2]) Jak veliká tedy rozmanitosť asi vládne v subjektivním poznávání zevnějšího světa u rozličných zvířat, máme-li zření k té veliké rozmanitosti co do tělesného ústrojí, kterým se tvary, třídy, řády atd. zvířat od sebe liší!

Sám Dr. J. Durdík, ač jest jinak stoupencem theorie Darwinovy, praví, že při vnímání světa zevnějšího »nám se podávají jen známky, z nichž si celý zevnější svět sestrojujeme . . . Zvíře jasným okem hledí na týž obraz, co já — ale ze všech dojmů — dejme tomu, kdyby byly stejné — udělá něco zcela jiného než já. Živý kůň nepozná malovaného, nevidí ho.« [3])

Jestliže tedy již co do dojmů a jich zpracování jest rozdíl mezi člověkem a zvířetem, čím větší musí se jeviti rozdíl v dalším duševním pochodu co do appercepce vnitřní!

---

[1]) Dr. Durdík: Psychol. pro školu, p. 2.
[2]) Ibid., p. 88.
[3]) Dr. J. Durdík: Rozpravy filosofické, p. 79—80.

Jiná jest však otázka, smíme-li vůbec z ústrojnosti těla zvířat a úkazů, jakéž se v jejich počínání si jeví, souditi na jakousi appercepci vnitřní?

U člověka z výrazu obličeje soudíme o výši jeho duševního života. Co však dodává výrazu obličeji? Pohled oka. »Oko do duše okno.« Z rysů a pohybů oka soudíme o stupni vzdělání člověka. Jaké jsou oči zvířat? Záleží na tom, jak jsou v hlavě umístěny, jaký mají rys a pohyblivosť.[4])

Dle umístění jsou oči u některých zvířat v předu na hlavě, na obličejové straně vedle sebe, u jiných na okraji strany obličejové, tedy polovičně již na skráňové a lícní straně, u jiných úplně na straně skráňové.

Dle rázu shledáváme u zvířat oči s kolmo stojící štěrbinovitou zřítelnicí a oči s vodorovnou, vejčitou pupillou. Při tom může býti zřítelnice větší neb menší, se světlejší nebo tmavší duhovkou, oční jablka více nebo méně patrná.

Co do pohyblivosti mohou býti oči buď na všecky strany točivé, neb pouze ve směru vodorovném pohyblivé, neb skoro ztrnulé aneb úplně nehybné.

Oči na všecky strany točivé a na obličejové straně hlavy umístěné směřují vzájemně optickými osami na týž předmět, jejž fixují, doznávají tudíž dojmu tělesnosti. Taktéž oči, které jsou na všecky strany točivé a na okraji obličejové strany umístěny. Všecky pak oči, které jsou na skráňové straně umístěny a při tom málo točivé či spíše vodorovně pohyblivé, jsou vzájemně činné, buď jen velmi málo neb docela nic, a obojaké vidění není možné, ježto každé oko vidí pro sebe, každé rozličný předmět, a to jen jako plochu, a jen při velmi horizontálně širokých, eliptických, silně vyklenutých zřítelnicích mohou snad na blízku viděti něco z tělesnosti.

Lidským očím v každé příčině nejvíce se přibližují oči opičí. V podstatě pak ještě očím lidským podobné jsou oči psí a kočičí. Kočicí oči liší se hlavně kolmo stojící šterbinovitou zřítelnicí, která obmezuje vidění tělesnosti tudíž jen na horizontálně úzkou vzdálenosť. Za to však jest toto zření tělesnosti velmi ostré. Všecky ostatní oči zvířecí se však z uvedených příčin od lidských velmi liší, zvláště za příčinou postranního umístění.

Z toho, že oči opičí, psí a kočicí jsou co do umístění podobné lidským, soudili bychom, že také vnitřní děj těchto zvířat bude míti podobnosť s vnitřním dějem člověka, kdyby jiná okolnosť tomu nevadila.

Kdežto hlava člověka jen málo a při tom zdlouhavě se pohybuje a tímto klidem dojem sebranosti mysli vzbuzuje, jest hlava opice v neustálém živém nepokoji, točí se bez ustání na všecky strany a činí dojem vnitřní roztržitosti a nedostatku vnitřní vnímavosti. Tento

[4]) Mám zření jen k vyšším zvířatům, která mají dvě více méně pohyblivé oči, neboť u zvířat nižších jest veliká nepravidelnosť co do počtu očí, které jsou nepohyblivé. Tak některé pijavky mají deset očí v podobě barevných teček, jiné osm, u některých není žádných; u korýšů (Crustacea) buď jedno oko, neb více prostých, sem tam rozestavených, neb dvě hromadné aneb dvě složené, na pohyblivých násadkách umístěné; u pavoukovitých (octopoda) dvě až dvanáct očí nebo scházejí; u hmyzu pak dvě složité, a mimo ně očka prostá (ocelli). Pozn. spis.

rozdíl držení hlavy spočívá na rozličné hloubce očních důlků. Lidské oči leží ve svých důlcích daleko u předu a jsou opatřeny šikmými svaly, které umožňují, že se oči točiti mohou skoro o 120° na všecky strany. Mohou tedy ovládati veliké zorné pole, aniž se hlava pohybuje. Oči opičí leží hluboce v důlcích, točí se sotva o více než 40°, mají tedy mnohem menší zorné pole; musí tudíž opice stále hlavou nepokojně pohybovati, k čemuž má také zvláštní svaly na šíjových obratlích. Člověk s opičím nepokojem hlavy zdál by se bláznem, neb strašlivě rozechvěným neb sebezapomenutým.

U psovitého a kočkovitého rodu točí se oči ještě mnohem méně než u opic. Při tom sedí hlava docela jinak a mnohem méně jest na šiji pohybliva, tak že obhlédnutí spojeno býti musí s obrácením celého těla. Tím způsobem nemohou zvířata obou čeledí pro neustálý nepokoj považována býti za schopna vyšších duševních útvarů, ačkoli mají oči lidským podobné.

U ostatních zvířat, jichž oči umístěny jsou po stranách, jest to tím méně možno. Přijímají každým okem jiné zrakové dojmy, nevidí tedy jednostejně, mohou přijmouti současně více dojmů. Tím se ovšem pozornosť rozdvojuje. Že pozornosť těchto zvířat skutečně se dá rozdvojiti, to dosvědčují různé pohyby jejich ušních boltců. U koní, oslů, hovězího dobytka, ovec, koz atd. pozorujeme, jak jedno ucho často napjato bývá do předu, druhé do zadu, přicházejí-li zvuky ze dvou směrů.

Je zřejmo, že duševní život zvířat za takových okolností nemůže se povznésti na stupeň myšlení a že nevystoupí nad stav, který také u člověka zavládne, když se více oddá smyslovým dojmům, na př. když si hoví, kouří doutník, naslouchá koncertu, hledí do kraje a čichá vůni kytice.[5])

K myšlení, přemítání jest třeba sebranosti mysli, úmyslné, činné pozornosti, jest třeba, abychom k dojmům ze zevnějška byli klidni, abychom představy do mysli se vtírající násilím zapuzovali. Neboť při myšlení nečerpá člověk materiál svůj ze zevnějška, ale z vnitřka, z hlubin duše své vybavováním; — člověk se zahloubá.

Takového sebezapření však, aby k dojmům ze zevnějška byla klidna, zvířata nejsou schopna, jelikož smyslové jejich jsou velmi citliví, reagujíce ihned ku každému dojmu.

Následek toho pak jest ustavičný nepokoj, rychlé střídání dojmů a roztržení a roztříštění mysli — zvláště u těch zvířat, jejichž oči umístěny jsou na stranách skráňových.

Stává se ovšem někdy, že zvířata jeví také trpnosť k dojmům ze zevnějška, ale nikoli k dojmům vůbec. Ale trpnosť ta je bezděčná. Bývá to tehdy, soustředí-li všechnu pozornosť na nějakou věc nebo zjev vůbec, jehož dojem na ně mocně působí — tedy vůči dojmům všem nejsou nikterak klidna. Někdy bývá pozornosť tak veliká, že zvíře dá se snadno chytiti.

Avšak jako trpnosť oproti ostatním dojmům, tak také tato pozornosť není úmyslná, rozumová, nýbrž bezděčná, smyslná, která založena jest v jejich přirozenosti a jest jen dokladem, že zvířata oproti všem dojmům ze zevnějška nedovedou se ovládati, a že právě z té příčiny, protože smyslové jejich jeví se býti vůči dojmům ze

[5]) Prof. Dr. J. H. Schmick: Geist oder Stoff, p. 56., ss.

zevnějška tolik reagentními, nemohou se povznésti k rozumové pozornosti, k soustředění mysli k předmětu jedinému.

Ze všeho, co jsme uvedli, jest zřejmo, že zvířata podrobena jsou dojmům ze zevnějška, a naskytne-li se dojem, jenž s představami dříve snímanými jest sdružen — podléhají proudu představ čili duševnímu mechanismu.

Že zvířata neumějí mysliti, že nemají soudnosti a důmyslu a tedy také ne i obrazotvornosti, kteráž podmiňuje všecko vyšší nadání, ana »vynalézá, tvoří, buduje« obraz příštího výtvoru, toho důkazem jest také nedostatek pokroku. Zvířata sice, jak již podotčeno, mají obrazivosť, ale nikoli obrazotvornosť, neboť jen »obrazivosť na nejvyšším stupni, spojena jsouc s rozumem stává se obrazotvorností.« [6])

Že lidstvo pokračuje, toho netřeba doličovati, o tom přesvědčuje nás pozorování přítomnosti. Jak veliký pokrok učinilo již od primitivních počátků — o tom nás poučují dějiny vzdělanosti.

Pokračuje však zvíře také? Naučí se něčemu novému? U zvířat nikde vlastního pokroku nezříme. — U lidí ustavičně zříme pokrok ve všech odvětvích věd, ustavičně dějí se vynálezy a výzkumy na poli technickém a vědeckém, ustavičně rozumem odhalují se důvody nové, vedoucí nás od pravd známých k neznámým. Avšak zvířata, jak před tisíci lety žila, jak obydlí svá stavěla a zařizovala, jak potravu vyhledávala, nepřátelům čelila a unikala — tak to vše činí až podnes. Ničeho nového nesestavila, o nic nového se nepokusila, ničemu se nepřiučila, ničeho nezapomněla. Bobři stavějí své boudy a ptáci hnízda právě tak, jako před tisíci lety. »Mravenci a včely od časů Šalomounových a Samsonových ničemu novému se nepřiučili. V pyramidách Egyptských před tisíci lety (4—5000.) zavěšovali pavouci právě takové síti jako dnes.« [7])

Ovšem do jisté míry pozorujeme také na zvířeti jakési stopy duševního vývoje, avšak jen v oboru pudu. Jest to vlastně vývoj instinktu, který s vývojem tělesným kráčí stejným krokem. Přes meze pudu zvíře nepokročí. Dáme-li kotěti, které již žere, myš, neví, co si s ní počíti — ani se nepokusí, aby ji žralo. A proč? Poněvadž instinkt k chytání myší není ještě u něho vyvinut. Přineseme-li mu ji později, když již povyrostlo, aniž se tomu od staré kočky učilo, uchopí ji a vrčíc, běhá s ní, aby mu jí nikdo nevzal. Učinilo pokrok. Avšak učiní jako dospělá kočka pokrok nad svůj instinkt? Opice všecko napodobí, ale učiní nějaký pokrok v napodobeném? Mladý Orang-Utang jest v tělesném i duševním rozvoji lidskému dítěti velmi blízek, ale čím starší, tím větší se jeví rozdíl a protiva v příčině duševního vývoje mezi ním a dítětem. [8]) Stará liška jest ovšem mnohem chytřejší než mladá — jak Darwin dokládá, aby dokázal, že zvířata jsou schopna pokroku — avšak jsou nynější lišky chytřejší než lišky před tisíci lety? Učinily nějaký pokrok v chytrosti od té doby?

Zvířata dají se dresurou vycvičiti k rozmanitým, často překvapujícím umělým výkonům, jež zdají se provázeny býti rozumem. To zdálo by svědčiti o jejich schopnosti pokroku. Avšak nezakládá-li se

---

[6]) Dr. J. Durdík: Psychologie pro školu, p. 128.
[7]) C. H.: Antworten der Natur, p. 80.
[8]) Prof. Dr. G. Gutberlet: Stammt der Mensch vom Tiere ab oder das Tier vom Menschen? (Nat. u. Offb. 1889., p. 110.).

tento zdánlivý pokrok na duševním mechanismu a částečně též na instinktu, nýbrž získán-li za součinnosti rozumu, proč nepřiučí těmto umělým úkonům svá mláďata, a proč úkony ty nedědí se dále?[9])

Divoká zvířata, byvše ochočena, ztrácí ve své povaze mnoho na divokosti a dají se i mnohému přiučiti. Toť zdá se býti pokrokem. Ale proč octnuvše se na svobodě, upadají opět v původní divokosť a zapomínají, čemu se naučila? Proč nerozšiřují nabyté »kultury« mezi druhy sobě rovnými v přírodě?

Proč se zvířata rozličných řádů, rodů a čeledí nenaučí navzájem rozličným prospěšným zvykům a vlastnostem? Chrobák, červotoč, kožojed, hlodáč (Trox) a j. staví se při dotknutí mrtvými. Proč se tomu nenaučí od nich na př. svižník, střevlík, hrobařík, tesařík a j.? Proč nenaučí se zajíc od divokého králíka hrabati nory?

»Pliniovo líčení zvířat,« dí Fritz Schultze (Fr. Schultze, »Die Thierseele«) »jest správné i o zvířatech dnešních. Ničeho nevynalezla, uchvacují kořisti a stavějí si hnízda jako na začátku, zůstala ve svých chtíčích, zvycích a poměrech životních totožná; že mnohá byla zkrocena ze stavu divokosti, děkují člověku, který sám sebe zkrotil (opanoval). Ale i zkrocená zvířata, jsouce sobě samým ponechána, upadají zpět do dřívějšího stavu. Syn psa nenaučí se od svého otce umělým výkonům, jakým byl tento vyučen.« [10])

Lidstvo jest na rozličném stupni pokročilosti co do způsobu života. Jinak žije divoch v Africe a Australii, jinak Evropan, jinak prostý venkovan a jinak obyvatel hlavních měst. Jest také takový rozdíl ve způsobu života mezi zvířaty téhož druhu? Nikoli. U zvířat téhož druhu znamenáme týž způsob života, ať žijí kdekoli. Králík hrabe si nory v Čechách právě tak jako kolem Středozemního moře — zajíc, vydra, ježek, krtek žijí v Evropě právě tak jako v Asii. Lýkožrouti rozšíření jsou po obou polokoulích země, a všickni žijí a vyhlodávají si chodby stejně; včely v Americe nežijí a nestavějí buňky jinak, než u nás.

Shledáváme ovšem u mnohých zvířat některé odchylky od obvyklého způsobu života, a to nejvíce, když se poměry životní změní. Tak včely, přeneseny byvše do Australie, zásobují se toliko dvě neb tři léta na zimu medem. Později však, když i v zimě s dostatek potravy nalézají, na zimu se nezásobují. [11]) To však není žádný pokrok. Zvíře nečiní tak, jsouc k tomu vedeno úvahou, nýbrž vlivem přírody jest nuceno tak činiti. Zvíře závisí na přírodě a jejích podmínkách. Změna v zevnějších poměrech působí i změnu v potřebách zvířat a pozměňuje i instinkt.

Ale v tom právě vidíme veliký rozdíl mezi úkonností člověka a zvířat. Kdežto člověk moc přírody si podmaňuje, síly její služebnými si činí a v tom podmaňování pokračuje, musí zvíře jako bezmocný otrok poslušno býti její moci a vlivu. [12])

Že zvířata nemají toho, co člověka činí schopným pokroku, t. j. rozum, toho nad jiné jasným důkazem jest nedostatek článkované řeči.

V jistém významu mají také zvířata jakýsi druh mluvy, pokud mluvou vyrozumíváme souhrn prostředků, jimiž na jevo dávají vnitřní

[9]) Cf. C. H.: Antworten der Natur, p. 79.
[10]) D. von Schütz: Das exacte Wissen der Naturforscher, 1878., p. 198.
[11]) Filip Heusler: Vědy přírodní a bible, p. 67.
[12]) Prof. Dr. Hagemann: Menschen- und Thierseele. (N. u. Offb., 1888., p. 9.)

svůj stav: radosť, bolesť, úzkosť, náklonnosť, nenávisť atd. Vedle posuňků bývá nejhlavnějším takovým sdělovacím prostředkem dle rázu, výšky a síly rozličně utvářený hlas. Pes na př. jiným hlasem dává na jevo radosť, jiným žalosť a bolesť, jiným své nejvroucnější tužby atd. Milovníci psů vědí, co znamená u psa hlasité a zvučné štěkání, co žalostné vytí a skučení, co hvízdání nosem, co štěkot s táhlým vytím.

Avšak tato »řeč« není nijak úmyslně zvolena, nýbrž je to vrozený přírodní hlas. Důkazem toho jest, že »řeč« tato jest u všech zvířat téhož druhu na celém světě táž, stejná, nezměnitelná, že této »řeči« všechna zvířata téhož druhu rozumějí, a že se jí mláďata nemusí od starých učiti, jako dítě se učiti musí řeči mateřské. Jestliže mladého psa ode všech ostatních psů odloučíme, bude přec právě tak štěkati, výti, kňučeti jako ostatní. Kukačka, jíž nevychovávají vlastní rodiče, nýbrž menší pěvci, slyší zpívati jen své pěstitele, a přece křičí tak, jako její vlastní rodiče. [3])

Řeči v užším významu, totiž řeči článkované, záležející ve zvucích rozčleněných (souhláskách a samohláskách), zvířata nemají, ta jest jen majetkem člověka.

Nelze se domnívati, že by všechna zvířata neměla řeči proto, že složení jejich hlasových ústrojův tomu nedovoluje, neboť »hlasové ústroje mnohých zvířat nejsou nezpůsobilé pro artikulaci,« [14]) ba, u mnohých velmi se přibližují mluvícím ústrojům lidským, jak v té příčině dokladem jsou nám papouškové, straky a špačkové, kteří skutečně i článkovaná slova naučí se vyslovovati. Proč tedy nemají zvířata své vlastní artikulované mluvy?

Řeč není pouhé vydávání rozčleněných zvuků, sice bychom musili připustiti schopnosť článkované řeči u papoušků, špačků a strak — nikoli, řeč jest více, ona jest výsledkem činnosti myslicí, jsouc hlasitým vyjádřením myšlének, hlasitým výrazem toho, co si myslíme. Ona jest dílem rozumu, a proto může vzniknouti pouze u bytostí rozumem nadaných.

Řeč předpokládá schopnosť úkonu myšlení: tvořiti obrysy a pojmy, souditi a uzavírati. Člověk musil mnohé věci pozorovati, je srovnávati a abstrakcí, vyloučiv vše nahodilé a měnlivé, z obrazů původních, které po názoru v mysli zbyly, tvořiti obrysy a pojmy. Obrysy a pojmy takto získané opatřil pak libovolně zvolenou známkou zvukovou — slovem, aby je mohl ustáliti a vybavovati a k označení konkretních předmětů upotřebiti. »Člověk,« praví slavný jazykozpytec Max Müller, »mohl strom, zvíře, řeku teprve pak pojmenovati, když objevil nějakou všeobecnou vlastnosť jakožto jejich charakteristickou známku.« [15]) K tomu však potřebí jest činnosti rozumové, soudnosti, neboť soudy určujeme, které znaky v obsah pojmů náležejí. Rovněž neméně znamenité činností myslící jest k tomu třeba, aby člověk se zabývati mohl všeobecnými pojmy. Neboť obrysu (psychologickému pojmu) a čistému pojmu žádný předmět ve skutečnosti neodpovídá — jsouť nevěcné, člověk si jich nedovede představiti, nýbrž pouze my-

[13]) Srovn. C. H.: Antworten der Natur, p. 87.

[14]) Prof. Dr. G. Gutberlet: Stammt der Mensch vom Tiere ab, oder das Tier vom Menschen. (Nat. v. Offb. 1889., p. 110.)

[15]) Prof. Dr. Hagemann: Menschen- u. Thierseele. (Nat. u. Offb. 1888., p. 7.)

sliti. »V mechanismu řeči,« dí Secchi, »poznávali již filosofové podivuhodné dílo umělecké « [16])

Že slova, z nichž mluva se skládá, nejsou článkované zvuky, člověku vrozené, jak jest tomu při »řeči« zvířecí, ale že jsou to svobodně zvolené známky k označení pojmů, a že právě z té příčiny, poněvadž jsou libovolné, mohou býti velmi rozdílné, toho dokladem jsou rozdílní jazykové.

Důkazem toho jest také, že člověk není ani na hlas vázán, ano, že ho ani nepotřebuje, jak vidíme při čtení očima. Toho důkazem jsou také »konvencionalní známky kteréhokoli druhu, beze všeho vztahu na předmět.«

Hluchoněmý naučí se dle jistých známek svobodně zvolených nám rozuměti a pomocí těchže známek opět s námi své myšlénky sdělovati. Pomocí těchto známek děje se vyučování a vychovávání hluchoněmých, a lze docíliti, že hluchoněmí rozumějí psanému a tištěnému a že sami dovedou myšlénky své písemně vyjádřiti.

Je li tedy příčinou nedostatku řeči u zvířat nedostatek mluvících ústrojů a nikoli nedostatek myšlení, nechť tedy někdo učiní pokus a užije této známkové methody u zvířat, ku př. u opic, jejichž ruce v pohybech dokonalejší jsou než ruce lidské. Práce jeho může býti usnadněna tím, že opice v příčině sluchu vůči hluchoněmým jsou ve výhodě. Zdali pak námaha jeho bude korunována takovým výsledkem jako u hluchoněmých?! Zdali pak docílí, aby, byť ne písemně, tedy aspoň pomocí známek (gestikulace) svá přání a myšlénky učiteli svému projevovali?

Řeč lidská není věnem přírody, nýbrž člověku dána pouze schopnost mluviti — mluvě samé se musí učiti. Avšak dítě nemohlo by se řeči naučiti, kdyby jeho rozum sám ze sebe nechápal souvislost mezi znaménky zvuku a předmětem, kdyby nedovedl tvořiti pojmy předmětů a spojovati slova ve věty.

Ze všeho, co jsme v příčině řeči uvedli, vysvítá, proč zvířata k utvoření článkované řeči nedospěla a proč se jí také nemohou naučiti. Příčinu toho hledati dlužno v nedostatku pojmů — v nedostatku myšlení.

»Bez rozumu není řeči. Rozum jest dřív — on nepředpokládá řeči, ale řeč předpokládá jej. Rozum a řeč jsou as tak zároveň, jako příčina a výsledek . . . prvním plodem rozumu jest obrys (pojem), druhým slovo, jakožto známka prvního. Poněvadž myslí, utvořil člověk řeč, nikoli naopak; rozum jest podmínkou, řeč výsledek, a pouhým nedopatřením jest poznámka, v níž se kryje několik omylů najednou, že »zvířata proto nemyslí, poněvadž nemají řeči.«

»Věta, že jsou slova pouhé známky, je věcně úplně pravdiva, což nejen nesnižuje jazyka, ale zakládá právě jeho přednost, neboť tím se jasně jeví, že jazyk vznikl myšlením, přemítáním, zkrátka, činností jinou, vyšší než onou, která člověku vynucuje pouhá citoslovce, nebo kterou napodobí zvyky přírody. Obé činí zvířata též; papoušek křičí bolestí i napodobí štěkot psa. Tajemství řeči právě záleží v tom, slovo se svou věcí pražádné podobnosti míti nemusí . . .« [17])

---

[16]) P. Angelo Secchi: Die Grösse der Schöpfung, übersetzt von Dr. Carl Güttler, p. 42.

[17]) Dr. J. Durdík: Psychologie pro školu, třetí vyd., p. 119.

»Řeč jest náš Rubikon,« — dí Max Müller — a žádné zvíře neodváží se jej překročiti. To jest naše skutečná odpověď, kterou dáváme těm, kteří mluví o vývoji, kteří se domnívají, že objevují v opicích aspoň prvopočátky všech lidských schopností, a kteří by rádi v platnosti udrželi domněnku, že člověk jest jen zvíře, jemuž poměry byly příznivy, (begünstigtes Thier), triumfující vítěz v prvopočátečném boji o bytí. Řeč jest něco makavějšího, než záhyb mozku nebo zvláštní útvar lebky: ona nepřipouští žádného zchytralého důvodu (Spitzfindigkeit) a žádný proces přirozeného výběru nevyčte významná slova z ptačího zpěvu a zvířecího křiku.« [18])

Kdyby zvířatům nescházela činnosť intellektuální, měla by sebevědomí, totiž vědomí o sobě, o své osobnosti čili představu vlastního »já« — toho však u zvířat postrádáme.

Jakési sebezření na nejnižším stupni znamenáme u zvířat též. Avšak sebezření to týká se jen těla. Zvíře má vědomí o vlastním těle, — vlastní tělo není mu cizím předmětem, různí je od bytostí jiných, avšak vědomí o vlastním těle není ještě vědomí o vlastní osobnosti, není ještě představou vlastního »já«.

U člověka počíná sice vědomí o sobě na nejnižším stupni také zřením vlastního těla, avšak představa vlastního »já« neobmezuje se tělem, nýbrž »střed«, k němuž všecky stavy své vztahujeme, »šine se z povrchu těla do vnitř,« a tělo se stává nástrojem.

K sebevědomí dospívá člověk pochodem velmi složitým; ono předpokládá pozorování vlastního nitra, vnitřní appercepci — t. j. činnosť intellektuální.

Kdyby zvíře mělo sebevědomí, představu vlastního »já«, nesnášelo by strasti a kruté bolesti, jež vyplňují začasté větší díl jeho života, tak trpělivě, nýbrž, jsouc proti krutým obtížím života bezbranné a malomocné, přestřihlo by niť svého života — skončilo by samovraždou. Avšak žádné zvíře nespáchalo ještě dobrovolné samovraždy — té schopen jest jediné člověk, poněvadž ten jediné má vědomí o své osobnosti. Z téže příčiny zvíře také neví, že život jeho jednou skončí. Toliko člověk ví o smrti.

Že zvířata nemají rozumu, toho dokladem jest také nedostatek vnitřní svobody či volnosti a tudíž i sebevlády. Vnitřní svoboda čili volnosť předpokládá rozum a sebevědomí. Kde těchto není, tam nemůže vnitřní svoboda vzniknouti, neboť vnitřní svoboda jest právě »možnosť určovati se podle pohnutek důvodů rozumových.« [19])

Kdežto člověk určuje vůli svou a tedy i jednání své podle pohnutek rozumem vlastním uznaných, nezávislý jsa na pouhých pudech, přirozených žádostech a náklonnostech — neurčuje zvíře vůle své důvody rozumovými, nýbrž nemajíc vědomé vůle, jest ve svém jednání otrokem mechanismu přírodního.

Zvířeti schází vnitřní volnosť i co do theoretického jednání (kde cit jest vyloučen) i co do praktického v širším smyslu (kde nitro naše se ozývá).

Zvíře jedná nutností, činí nutně to, co působením mechanismu přírodního činiti musí. Koná něco, aniž mysl jeho při tom má účastenství — nemá představy o činu, jež jest cílem jednání čili záměrem.

---

[18]) Prof. Dr. Hagemann: Menschen- u. Thierseele. (N. u. Offb. 1888., p. 7.)
[19]) Dr. J. Durdík: Rozpravy filosofické, p. 78.

Majíc v ústrojí svém založenou schopnosť k určitým, přirozeným žádostem, vztahuje vše k jich ukojení, a mocí zákona, jenž jeho přirozenosť ovládá, volí, žádá, vyhledává a koná vše, co podle smyslného pocitu jest mu příjemné, co se mu líbí, co mu lichotí, co jest mu pramenem smyslného požitku — zkrátka, co pudy, žádosti a chtíče jeho ukájí, a zamítá a vystříhá se všeho, co mu působí nelibosť neb odpor. Pro statky duchovní nemá chápavosti.

Člověk při svém jednání, snaže se dosáhnouti jistého cíle, přemýšlí, uvažuje a při tom se často mýlí, »zkouší, boří, mění a znova podniká pokusy a jedny druhými opravuje.« Právě to dokazuje, že není nucen tak a ne jinak jednati, nýbrž dle svého subjektivního poznání a vlastní vůle. V tom záleží jeho svoboda vnitřní.

Mají-li zvířata svobodu vnitřní a řídí-li se ve svém jednání pohnutkami rozumovými, musí se jim při tom podobně díti jako lidem. Avšak ku podivu, u zvířat něčeho podobného není. S mathematickou přesností, aniž se tomu učila, staví mnohá zvířata díla mistrovská — a nemýlí se, nechybí.

Kdyby zvířata měla svobodu vnitřní, tak jako mají, pokud v přírodě žijí, svobodu hmotnou, netrpěli by na př. včely, vosy, mravenci a pavouci ve svých hnízdech škůdců svých zásob a hubitelů svých larev, a menší pěvci by nevychovávali na újmu svých mláďat mladé kukačky. Mezi zvířaty, pospolitý život vedoucími (mravenci, včelami, vosami, všekazy), brzy by se objevili jednotlivci, kteří by se práce štítili, povstávali by nespokojenci, živlové podvratní, — a došlo by často k revoluci, jako vídáme ve státních společnostech lidských. Ale že nic takového ve státech zvířecích se nevyskytne, toho příčinu hledati dlužno v nedostatku vnitřní svobody zvířat, jichž se týče. Společenský řád jejich ovládán jest nutností. Síly jejich jsou pudem uvedeny v souhlas a klidně mezi sebou udržovány, takže jednotlivci nemají sebevlády; zvláštnosti jejich fysické povahy mizejí, za to však v popředí vystupují zjevy všeobecné, kterými společnosť trvá a se udržuje.

Člověk na prvních stupních života podléhá moci mechanismu přírodního rovněž jako zvíře. Avšak v dalším rozvoji, jakmile počíná probouzeti se jeho vlastní »já«, a rozum se vyvíjeti, počíná zároveň vymaňovati se z neobmezené posud nadvlády přírodního mechanismu, počíná dobývati si svobody vnitřní. Jeho »já« počíná poznávati a spravovati sebe, počíná dobývati si jakési vlády nad sebou, počíná býti pánem své vlastní vůle.

Člověk, vědom jsa, že »nemusí chtíti, čeho žádá,« určuje vůli svou podle pohnutek rozumem uznaných, tvoří si zásady a silou vůle své pak odpírá přirozeným žádostem a lákadlům, rozhodnuv se pro určité jednání podle váhy rozumových důvodův, a tímto způsobem vykonává vládu nad sebou samým.

Jak člověk tímto způsobem ve svém chtění se zdokonaliti a jakého tudíž stupně vnitřní volnosti a sebevlády může dosíci, o tom nám svědectví podávají osoby asketické, jež vedou z lásky k duchovnímu dobru život plný nejtrpčího strádání. A tato svoboda vnitřní, tato sebevláda jest právě nevyhnutelnou podmínkou příčetnosti, mravnosti a skutků heroických.

Zvíře, nemajíc svobody mravní (vnitřní) a tudíž ani příčetnosti, nezná vnitřního boje, nezná oběti, nezná ctnosti a bez všelikých výčitek svědomí hoví všem svým náklonostem a žádostem.

Neboť, mají-li zvířata svobodu vnitřní, určujíce jednání své důvody rozumovými, a mají-li z té příčiny příčetnosť, proč nedostavují se u nich tak jako u člověka, když chyby se dopustila a proti mravnímu řádu jednala, výčitky svědomí, lítosť a stud? Či pozoroval již někdo u zvířat výčitky svědomí a tedy i lítosť nebo stud?!

Právě svědomí, lítosť a stud u člověka jsou proti deterministům, kteří lidskou svobodu popírají, nejlepší zbraní a důkazem, že člověk jest si vědom, že mohl jinak jednati, než jednal, že má vědomí o své mravní svobodě, když se dopustil chyby a jednal ne v souhlase se svým přesvědčením, nýbrž přenáhleně, nepředloženě.

Neboť není-li člověk mravně svoboden, jedná-li nutností přírodní nebo působením nějakého fata, jak deterministé učí, jak vysvětliti lze u člověka svědomí, lítosť a stud? Odkud ty výčitky svědomí, které přivádějí člověka mnohdy až k zoufalství, odkud to, že zločincové samy sebe udávají, je-li čin lidský výsledkem nutnosti, když člověk jinak jednati nemohl než jednal? — Proč hrozí zákony občanské tresty za přestupování uložených povinností?

Dovíme-li se, že člověk spáchal hnusný zločin, proč naplňuje nás zločin taký ošklivostí, proč bouří se naše nitro? Ale dopustilo-li se skutku takového zvíře, proč klidno zůstává nitro naše proti pachateli, proč konejšíme mysl svou: »Bylo to zvíře — zvíře nemá rozumu?« — Protože člověk, maje mravní svobodu, jest příčetným a tudíž za své činy zodpovědným, ale zvíře nikoli.

Zvíře, nemajíc rozumu a sebevědomí, nemá mravní svobody a tedy ani příčetnosti a za své skutky zodpovědnosti, nemá mravních povinností, u něho nemůže býti řeči o nějaké ctnosti neb nepravosti — ono jest mravnosti neschopno.

Z téže příčiny nemůže býti také řeči o nějakém náboženství zvířat, ač Darwin v lásce psa k jeho pánu domnívá se zříti stopy jakéhosi útvaru náboženského. Neboť náboženství předpokládá představu o sobě samém, představu o nejvyšší, nejdokonalejší bytosti a vnitřní svobodu, bez níž nemohou plněny býti povinnosti, jež náboženství ukládá. Proto také žádných stop nějakého kultu náboženského u zvířat nepozorujeme.

Corollarium: Není-li zvíře mravně svobodno, není-li zodpovědno jak za dobré, tak za zlé skutky, nezasluhuje-li ani trestu, ani odměny, pak patrno, že život jeho na této zemi počíná i končí. A jako jest kvalitativní rozdíl mezi duševním mechanismem, ať nedím instinktem a myšlením, tak také jest kvalitativní (a nikoli pouze graduální) rozdíl mezi životním principem zvířete a duší lidskou — jest tudíž společný původ člověka a zvířete z této příčiny, byť i lidský organismus s organismem ssavců zcela souhlasil, nemožný. Neboť ze základní věty: »Každý účinek má svou příčinu,« dovozuji, že kvalitativně rozdílné účinky (zjevy) musí míti také kvalitativně rozdílné příčiny.

Děj lásky nevinné.

Z **Abrama J. Ryana** přel. **Jan Vránek Pohořský.**

(Dokončení.)

To bylo dítě milé, andělské,
jež pod tím rovem dříme dávno již.
ač zdá se mi, že tomu nedávno,
co její tělo jsme tam pohřbily,
neb v našich srdcích, v našem klášteře
tkví nehynoucí její památka.
My pohřešujem její milou tvář
ve sboru, v kapli, v květech, pod stromy.
Čas drahný minul, co tlí pod zemí,
přec zdá se nám, že v středu našem dlí.
Vše nepovím, vždyť jeden paprsek
nás přesvědčí o slunce stkvělosti,
a jeden zákmit modra blankytu
nás poučí o kráse oblohy.
Vám postačí ta skromná poznámka
o jejím svatém, čistém životě,
by poznal jste, jak ctnostmi stkvěla se.«

»Ne, ne« — jí přerušil — »chci slyšet vše,
vše vypravuj mi, matko velebná!«
Dál vyprávěla nijak nedbajíc,
že vyrušil ji z proudu rozmluvy.

»V den květnový, jenž plál tak líbezně,
na svátek čisté Bohorodičky,
dřív nežli uschla rosa na květech,
dřív nežli ráno z chrámu přišly jsme,
v náš klášter přišla dívka půvabná.
Jí ranní rosa nohy zmočila,
slz rosa jí zrak krásný vlažila,
ten udivený, velký, hnědý zrak.
Po mně se ptala. Když jsem přišla k ní,
do náručí mi hbitě skočila
jak ptáče mdlé pod listy haluze,
jež před bouří mu skytnou útulek.
A vzdychala a štkala, vzlykala,
že bála jsem se, že snad vypustí
s tím vzdechem duši z těla útlého.
Já nechala jí bolesť vyplakat
a čekala jsem, až se utiší.
Pláč její ve vzlyk měnil se a mřel
jí v jemném vzdechu na rtu rozchvělém.
Zde v této jizbě jsem s ní usedla,
ji těšila jsem slovem soucitným,
dlaň její tiskla jsem ve dlani své,
až zdála se mi zcela pokojnou.

Pak ptám se jí: »Co žádáš, dítě mé,
co přivádí tě?« Ona odvětí:
»Dej závoj mi, ó matko velebná,
chci Bohu sloužit, jak vy v klášteře,
mou touhou jest být Krista nevěstou,
ač nehodna jsem, neodmítej mne,
to choré srdce mé by zlomilo!
A hnědé oči na mne upřela,
jež výmluvněji prosily než rty,
bych vyhověla prosbě podivné.
»Máš matku?« ptám se. Ona odpoví:
»Já měla matku, nyní v nebi jest,
ty matkou buď mi, — dívka sirotek
ti žehnat bude za to na věky!«
»A otec tvůj?« — »Můj otec v hrobě spal,
dřív než já spala prvně v kolébce.«
»A nemáš bratří, sester?« »Nikoliv,
jen mne dal Bůh mé mrtvé mateři,
dnes tomu rok, co v Pánu zesnula.«
»Ó ubohá!« já litovala jí.
»Ne, sestro,« dí, »mám velký majetek,
mně odkázala matka bohatství,
mám přátely, mám věrné zastance.
Však včera jsem se stala zletilou,
jsem samostatnou, svojí paní jsem,
též paní jsem svých statků vezdejších,
můj majetek je tvým, když přijmeš mne —
ne — neodmítej mne, mou prosbu splň!«
»Ne tak, mé dítě!« jsem jí pravila,
jen po bohatství duše toužíme.
Vstup do kláštera zlatem nezískáš,
za zlata lesk si závoj nekoupíš.
Ni za královské, drahé poklady
se neotevře klášter nikomu,
leč povolání ho sem přivede,
leč ho sem pošle Bůh a svědomí.
Kdo tebe poslal? Rci svou pohnutku!
Snad Bůh ti dal to svaté vnuknutí?
Či náhlý bol, neb trpké zklamání?
Či zhnusil se tvé duši hlučný svět?«
»Nic takového!« řekla nadšeně.
»Nuž, kdo tě poslal?«
»Kristus mladistvý,
jenž kdyby živ byl ve dnech Kristových,
vím, jistě byl by Jeho učedník,
byl by mu jistě Janem miláčkem,
ve čtvrtek při poslední večeři
by spočíval na prsou Ježíše,
na Velký pátek stál by pod křížem,
by k němu Ježíš děl: »Hle, matka tvá!«
Ten mne sem poslal, — v naší zahradě
mi včera děl: »Má drahá Ethelo,

tys zrozena pro závoj panenský,
jej šumět slyším, kdykoliv tě zřím,
ve slovech tvých i ve tvém úsměvu,
však víc v tvém nářku, ve tvém zármutku.
Jdi, vezmi závoj, — buď i zevnějškem,
čím's od počátku byla v nitru svém.
Slyš, Ethelo: mé srdce zrozeno
je pro stav kněžský, proň jsem povolán,
v snách u oltáře Páně stával jsem,
v snách svatou oběť mše jsem sloužíval,
v snách pozvedal jsem bílou hostii,
an při tom zněl zvuk zvonku stříbrný,
sbor andělů se při tom skláněl v prach.
Vím, mešní šat mi s ramen nestrhneš,
jak já bych nesňal závoj s tváře tvé.
Mé srdce rouchem kněžským oděné
dnes loučí se s tvým srdcem nevinným,
jež zahaleno v závoj klášterní;
jdem na Golgotu, v nebi sejdem se,
zde getsemanská naše zahrada,
zde Ježíš je s tím potem krvavým,
jsou andělé tu, jež ho těšili,
s Ním zašeptejme Jeho modlitbu:
»Ne vůle má, leč Tvá se, Otče, staň!«
Jdi, vyhledej si závoj, Ethelo,
já roucho kněžské jdu si vyhledat.«
Ten mne sem poslal, matko velebná.«
Mžik ustala a slzy bohaté
jí v bolný vzlyk hlas změklý změnily.
Já byla dojata tím příběhem,
však řekla jsem jí s lehkým úsměvem:
»Jak vidím, je to pletka milostná,
v níž více blouznění než rozumu.
Tys přinesla sem srdce, dítě mé,
však hlavu svou jsi venku nechala;
jdi najít hlavu, již jsi ztratila
snad včera večer, a pak zajisté
sem do kláštera zpátky nepřijdeš.«

Při slově mém se prudce zachvěla,
pak pravila mi hlasem pokojným:
»Byť vedlo mne sem srdce raněné,
zda jednáš dobře, raníš-li je hloub?
A jestli vroucí cit mne pudí sem,
zda jednáš dobře, zchladíš-li jej v led?
A byla-li jsem v světě zklamána,
mám proto od vás vyloučena být?
Zveš láskou to, nuž, je to láska snad,
květ božský je to v lidské nádobě
a zlomím-li svou rukou vásu tu,
proč zapovídáš prosit Ježíše,
by Jeho srdce bylo nádobou

pro lilii mé lásky bělostnou?
Jí nikomu na světě nesvěřím,
leč tomu, jenž mne včera poslal sem,
by v krvi Kristově ji ponořil
a sem ji vsadil.« Z úst jí zazněl sten.

»Mé dítě, neplač!« něžně děla jsem,
»já řečí tou jen tebe zkoušela.
Bůh-li tě poslal, sem se vrátíš zas
a nalezneš tu domov, přístřeší.
Bůh není kvapný ve svém úradku,
zvlášť ne při volbě panen posvátných.
Jdi, vrátíš-li se za rok zpátky sem,
tvůj závoj pro tě bude uchystán.
Rok zkušební je naším pravidlem.
Nuž jdi a promiň, musím do kaple,
ty do světa jdi, bdi a modli se,
až ženich přijde!« — Tiše odešla.

Po roce přišla zase téhož dne,
touž hodinu a mne se tázala:
»Zda splníš slib svůj daný před rokem?
Kde cela má, kde závoj klášterní?
Mám jinou zkoušku přestát? Mám jít zpět?
Mne s bohatstvím jsi loni odmítla,
dnes přicházím jak Ježíš chudobná,
jenž neměl, kam by hlavu položil.
Ten, jenž mne poslal sem, mi poslal vzkaz:
»Dřív než své srdce Bohu daruješ,
své statky rozdej tajně chudobným,
ať nikdo nezví o tvé štědrosti!«
Nuž, přijmeš mne bez mého bohatství?
Jen duši nesu, málo ceny má,
leč Krista stála velké výkupné.«
»Mé dítě,« dím, »buď vřele vítána,
po pobožnosti dnech a mlčení
se staneš Ježíšovou nevěstou.«

Když byla novickou, zlá choroba
jí poutala na lůžko po týdny,
však nezasteskla ve svém trápení,
ba často libě usmívala se,
by muka svá před námi zakryla.
Když byla zdráva, první k modlitbě
se dostavila, zpět šla poslední,
ji nazvaly jsme »Anděl kláštera«.
Náš rádce duchovní mi o ní řek,
když mimo šla: »Pod černým závojem
má bělostkvoucí nevinnosti šat!«
My tomu věřily. Jsou sestry zde
již šedesátý rok, jež říkají,
že nepamatují, by halil kdy

ten černý závoj srdce světější.
A my to věděly, my ctily ji
jak anděla, jak dítě nevinné.
O minulosti slova neřekla,
o nikom v světě nezmínila se.
Vždy málo mluvila a chvílemi
u vytržení svatém snívala,
duch její zdál se bloudit v nebesích,
v těch chvílích chtívala mé svolení,
by modliti se směla samotna
svůj růženec pod stromy v zahradě.
Hlas měla božský, když nám zpívala,
ret její zdál se srdcem hudby být.
Bůh uštědřil jí vlohy bohaté,
dar krásných umění jí vrozen byl
a krásnu zasvětila ruku svou.
Je v naší kapli obraz zavěšen,
jejž malovala. Pamatuji se,
jak jednou z rána přišla žádat mne,
by směla malovat svůj svatý sen.
Já svolila a týdny míjely
a ona každý prázdný okamžik
své malbě věnovala v celi své.
Když dokončila, přinesla nám ji, —
mé slovo nestačí ji popsati,
sám musíte ten obraz uvidět
a opojit se kouzlem čarovným —
než půjdete, já ukáži vám jej.

Vždy v květnu dva dni v celi prodlela,
my nerušily jí ve zvyku tom;
když po dvou dnech zas vešla mezi nás,
tvář měla jemnou jak list lilie
a božský úsměv rtem jí pohrával,
úst neotevřela leč v modlitbách
a při tom její zrak byl zanícen,
jak duše její zvláštní rozhovor
by s Bohem měla. Kdož ví? Měla snad.

Bych nezapomněla — hle, tento kříž
též vyřezala rukou umělou
a prosila, by směla vyrýt naň
záhadné slovo, jméno: »Ullainee.«

Až konečně náš »anděl« zmizel nám,
my pohřešily v kapli její zpěv
i její řeč při denních procházkách.
Když její celu sestry míjely,
šly po špičkách a prosbu šeptaly,
by »anděla« nám neurvala smrť,
jenž na lůžku byl poután nemocí —
však její čistý život rychle vad'.

Co modliteb se k Bohu vznášelo,
by »anděla« na živu zachoval!
Při požehnání i při svaté mši
jsme pozvedaly ruce k nebesům
za uzdravení její z nemoci,
neb milovaly jsme ji horoucně,
snad přespříliš, snad láskou pozemskou.
Jak květina víc vadla den co den,
den co den bledla víc jí bledá tvář,
den co den hloub zrak její zapadal,
až v našich tvářích zhasla naděje,
jí vyšší naděj v líci zářila,
ret její siný modlitbou se chvěl
tak dojemnou, že sestry plakaly.
Smrť blížila se neodvratně k ní.
Klid hrobový se nad klášterem snes, —
krok tlumily jsme, šeptaly jsme jen,
by nerozčiloval jí žádný hluk
a sestry u ní bděly střídavě.
Pro každou měla vlídné slovo, dík,
pro každou měla úsměv líbezný
a nemluvila nikdy zmateně.
Když blouznila, duch její zalétal
zpět v zašlé dny, zpět v doby blažené.
Ze spaní mluvívala o matce
tak něžně, svatě a tak dojemně
a někdy pěla starodávný zpěv, —
když procitla, nás plaše ptala se,
zda nemluvila něco ze spaní,
jak bála by se, že cos prořekla,
co mělo zůstat v srdci ukryto.
A tiše jako zlatý obláček,
když nad moře nám prchá s obzoru
tak mizel její život milostný.
Dne čtrnáctého srpna z večera,
když slunce jako král se halilo
v nach mráčků na obloze západní,
mne volala, bych kvapně přišla k ní.
Když vešla jsem, zář zvláštní nadzemská
jí plála v tváři, jak by hvězdy svit
na mroucí růži vrhal paprsek.
Já přisedla jsem k její posteli
a její schřadlou ruku tiskla jsem,
jež byla útlá tak a průsvitná.
Zrak její velký, hnědý vpadlý byl,
mdle plál jí z důlků jak knot hasnoucí,
když shořel olej v lampě oltářní.
Jak luzný sen mi zněla její řeč
a tato její slova poslední:

»Můj život prchá, matko velebná,
než dostihne však břehu věčnosti,

chci pronést k tobě slovo poslední,
chci poprosit o jednu laskavosť,
již neodepřeš mi, vím určitě.
Tys matkou byla dívce sirotku,
tys domov skytla srdci chorému,
mír duši mé, lesk mojí oběti, —
tys milovala mne jak matka má,
s níž zítra v dáli v nebi shledám se —
však co dím v dáli, nebe blízko jest,
zde s tímto naším nebem stýká se,
já pocítila tento blízký styk.
Jdu zítra již do nebe onoho.
Mně zdálo se, že zítra umru již,
na sklonku svátku nebes královny
má duše vzletí mraky zlatými,
by nešpory dne pěla s anděly.
Než půjdu, slyš mé slovo poslední,
jež zpět se vrátí v mládí blažené,
jež vypoví ti něžné city mé.
Mne do kláštera poslal zbožný muž,
duch jehož mého ducha dotknul se,
jak andělé když křídly dotknou se,
by rozlétli se za svým posláním,
než shledají se opět v nebesích,
se srdcem srdce, peruť s perutí.
Vy, zvaly jste mne anděl kláštera,
já toho jména byla nehodna —
mé zemské poslání je skončeno —
váš »anděl« zítra domů odletí.
V hrob prostý pohřbete mou mrtvolu,
na desku vryjte jméno »Ullainee«.
Proč? netaž se, — však mohu ti to říc':
Toť jméno duše mé, on mi je dal,
ve knihách východních je nalezl,
leč význam jména toho zamlčel.
A kdyby přišel, matko, někdy sem
a na rově mém četl nápis ten
a ptal se po osudech »Ullainee«,
vše řekni mu, — snad zalká bolestně,
kříž ukaž mu mou rukou řezaný
i obraz můj, jenž v kapli zavěšen
a pozoruj, zda zalká bolestně.
Tři prosté stužky jsou tam ve skříni
(a na skříň ukázala rukou svou)
já na ně vyšila slov několik,
jež vyměnily jsme kdys v rozmluvě.
Ty stužky podrž, až tě navštíví,
pak na památku mu je odevzdej
a pozoruj, zda zalká bolestně
a vyřiď mu, že okusila jsem
slasť nejvyšší ze svojí oběti,
že líbala jsem kříž, jejž nesla jsem

že na něm pněla jsem i ve snech svých
a na něm žila, milovala jej.« — —
Vzdech jemný, prolét celu nemocné, —
sled smrti v tváři jsem jí spatřila.«
Pak odmlčela se a v její tvář
se z oka svezla slza zářivá.
Tak »anděl« náš nám v nebe uletěl,
po jejím přání jsme ji pohřbily,
na desku vyryly jsme »Ullainee«.
Já na hrob jí keř růží vsadila,
keř růží bílých (jak si žádala,
když zavěsila v kapli obraz svůj).
Keř bílých růží bujel, nápis skryl
a dosud mnohdy růže bělostné
na oltář kladem z hrobu jejího «

Pak matka povstala a beze slov
s ním chodbou šla ke dveřím dubovým,
jež točily se lehce v stěžejích
a vedly v šero kaple klášterní,
na levé straně byla k stropu mříž
a za ní kůr byl dlouhý, uzounký,
v němž pro jeptišky byla sedadla,
na stěnách byly svatých obrazy,
jichž obličeje milé hleděly
v tvář sestrám, když se v kůru modlily.
A vedle »Matky Sedmibolestné«
byl obraz »Klášterního anděla«.
On dosud v duchu živě vidí jej
po letech dlouhých, která minula,
až dosud visí v jeho paměti
v týchž barvách, rysech, v téže podobě.
Moc zvláštní měl, ten obraz, dojal tě,
jak duše, která malovala jej,
by bytosť svoji uložila v něj;
naň kouzlem zvláštním obraz působil,
že snil o božském srdci Ježíše.
As toto bylo malby předmětem,
ač slovy nelze obraz popsati:
Pláň smutná, pustá, prázdná, příšerná,
jak zkormoucenosť duše zoufalé,
do nekonečna rozkládala se,
nad ní se nebe sivé klenulo,
jak bylo by mu náhle do pláče,
vše bylo holé, teskné nanejvýš;
vrch opodál stál v záři nebeské,
vrch věnčil kříž se bledým Ježíšem,
dva kříže spočívaly na skále, —
z nich jeden z bílých růží utkán byl,
v něm z rudých poupat jméno: »Ullainee«
ve sněžných růžích bylo vepsáno;
kříž druhý z růží rudých sestával.

v něj jméno »Merlin« bylo vetkáno
ze sněhobílých poupat růžových.
Pod těmi kříži, pod tím vrcholem
se táhla země temná, truchlivá,
nad nimi plála zlatá nebes zář
jak Bůh by žehnal jménům na křížích.
Zřel jsem ten obraz a mne dojal tak,
že jeho krása, jeho pravdivosť
mi na vždy utkví živě v paměti,
leč slovy nelze popsat obraz ten . . .
Mně Merlin děl: »Až budu v hrobě spát,
a uznáte-li jednou za dobré,
nechť pozná svět tu oběť srdcí dvou
a dojemný děj lásky nevinné.«

Panská přízeň.

Napsal **Bohumil Brodský.**

(Dokončení.)

III.

Když ve středu velebníček přišel do sakristie, seděl tam už Kratonoha na svém obvyklém místě. Brejle měl na nose a četl v knížkách. Jemnostpána pozdravil a prosil, aby bylo dnes za nebožku Kateřinu Kratonohovou a ten celý živý i mrtvý rod modlení. Kostelníkovi strčil čtyrák na světlo a zase se spustil na stoličku.

V kostele bylo málo lidí. A kde také! Už od pěti hodin vyjelo všechno do polí, a doma zůstaly jen babičky a malé děti, aby hlídaly stavení. Pan učitel hrál na kůru písničku za zdar osení a dva nebo tři dědíkové pod kruchtou svými třaslavými, bezbarvými hlasy ho provázeli.

Po mši svaté vyšel Kratonoha dříve ze sakristie a šel do fary. Taškaříval vždy, když měl do fary cestu, s Bábinkou, než velebníček přišel, a povídal s ní o drůbeži, čeládce, vnucích a neopomenul nikdy se jí ptáti, kdy se bude vdávati. Bábinka Kratonohovými žerty pomásti se nedala. Nabízela se mu, že si ho vezme a vykládala, jak by měli laciné »odatve«, když ona má bratra velebníčkem.

Dnes přišel jemnostpán z kostela ve velmi dobré míře. Smál se na všechny a Kratonohu upřímně vítal. »To je venku krása,« povídal, a oči se mu tichou radostí svítily. »Nás tu má Pán Bůh přece jen rád. Na dávná léta něco takového nepamatuji. Z večera tak krásně sprchlo, a dnes už zase svítí sluníčko, až milo se podívat. To Boží obilíčko asi přes noc vyskočilo.«

»Zaplať Pán Bůh, letos naříkati nemusíme,« pochvaloval také Kratonoha. »Povídali jsme si to tak předevčírem při hromadě, že jsme tu jako za kamny. To už u Dubovan jsou na tom hůře.«

»Pravda, pravda. Nu, Bohu za to díky, on nás ještě neopustil a také neopustí,« vroucně říkal velebníček a pověsiv kleriku, ke kávě usedal.

»Což pak jemnostpánovi není zle,« začínal zase Kratonoha stavě se vážným. »Jemu požehnává Pán Bůh na poli a v kostele také. Každou chvíli je nějaká svatba a co nevidět bude zase pořádná.«

»Ale, ale,« divil se velebníček. »Čí pak?«

»I dali jsme si tuhle s pannou slečinkou slovo a rádi bychom třeba hned na katechismus.«

»Jste vy pěkný pták,« zlobil se velebníček. »Já myslil, že už do opravdy něco bude. Což pak Bábinka, ta by mne pro vdavky nechala k stáru jako kůl v poli, jen kdyby ji někdo chtěl.« Mrkl se strany na Kratonohu, jenž se taškářsky ušklíbl.

»Ale pane bratře, co to mluvíš?!« bránila se Bábinka, majíc pláč na krajíčku. »Já že bych tě k stáru opustila? To mě špatně znáš. Nejsem už žádný blázen a kdybych se byla chtěla vdávati, mohla jsem už mnohokráte za mladších let a ne teď, když už je ze mně bába.«

»Jen zvolna, bláhová,« chlácholil ji velebníček chvatně, boje se, aby se nerozplakala. »Nerozumíš žertu? Kdybych se mračil, říkala bys zase, proč se nesměju. Takové vy ženské jste. A jak jste, prosím vás, se uradili?« Odstrčil vyprázdněný hrnek a obrátil se na židli ke Kratonohovi.

»Tuze zkrátka,« řekl Kratonoha a odkašlal si. »Přišli všichni, a já jim pověděl, co mi jemnostpán řekl. Smáli se, že pan řiditel přišel na pravého. To jako proto, že jemnostpána znají a vědí, jak nás vždycky zastává. Povídám jim ale: sousedé, ta věc není jen tak k smíchu. Hon si sice necháme, ale co uděláme s tím Božím chrámem? Vidíte to sami, že jemnostpán nadarmo oprav nechce a když si pány nenakloní, musíme to sami nějak sprostředkovati. Hromada také byla toho mínění a ptala se, mnoho-li je potřeba. Povídám jim a abych jim dodal kuráže, řekl jsem, že co si nechávám na fundaci za sebe a za nebožku, že to obrátím na kostelíček. Pán Bůh to ode mne také přijme, a mají-li mne děti rády, také po smrti na nějakou mši svatou dají. A tu řekli druzí, že za mnou nezůstanou. Když jsem vypočítal čtyři stovky, poslal starý Dopil domů pro dvě. Chtěl je odkázat kostelu až po smrti a povídal, že k ní beztoho nemá daleko a co tedy s tím čekat. Žahourek s Odstrčilem dali po stovce a ti druzí jak který mohl, ten padesát, ten čtyřicet. Naposled povídám, abychom to nějak udělali s kapličkou. Skládala si obec z toho, co sousedé z honu odvádějí, na kapličku na náves, už mnoho let zlatku ke zlatce, a dělá to také na tři stovky. Kapličky nepotřebujeme, jen když budeme mít kostel v pořádku. Řekli, aby se to také dalo. A tak to jemnostpánovi nesu.«

Sáhal pod kazajku pro kožený pytlík. Mluvil suše, rozvláčně a koukal k oknu. Velebníček poslouchal ho jako u vyjevení. Že nabídnutí řiditelovo odmítnou, věděl napřed. Ale že by mu peníze na kostel dali, to mu nenapadlo. Zmocnilo se ho pohnutí a třásl se. Oči se mu zatáhly, víčka se přimykala, a hlava klesala k prsoum.

Bábinka u plotny se sepjatýma rukama dívala se z jednoho na druhého. Ani nedýchala, ale jak viděla, že velebníček pláče, rozplakala se také. Vždyť s ním cítila, a jeho radosť byla její radostí, jeho pohnutí jejím pohnutím.

»Ale lidičky,« jektal velebníček, a slzy se mu po tváři koulely, »vždyť já toho nežádám, já toho nechci. Budu žádat úřady, aby donutily pana patrona, a teprve co na vás vypadne, zaplatíte.«

»Jaké pak táhání se soudy a s úřady,« hučel Kratonoha a sázel peníze na stůl. »Peníze jsou tu, udělá se, co se udělat má a dobrá. Je tu půlpatnácté stovky. Povídali sousedi, aby zbylo něco na opravy fary. A co bude potřeba povozů a dříví, to ještě dají. Pán Bůh to letos nahradí, žádný to ani neucítí. A pak jsme křesťané, či ne?«

»Bože, Bože, jak se vám odměním,« šeptal velebníček a smál se i plakal. »Tolik jsem se toho bál, a tak to dopadlo. Nemyslil jsem si, že mne máte takhle rádi. Jsem někdy podivný, hubuji, když mne slabosť chytí, a už lepším nebudu.«

Kratonoha ustál v sázení, podíval se vyjeveně na velebníčka a pak se obrátil k Bábince. Ale najednou se dal do upřímného smíchu, až se třásl.

»Tohle jo, tohle jo, jemnostpán sám na sebe žaluje a my nevíme nic. Jen když aspoň nám starým Pán Bůh dá, abychom ho před smrtí neztratili. Jinému bychom tohle neudělali, ne že bychom o svůj kostel nestáli, ale že by také páni musili připlácet. Ale náš jemnostpán je jen jeden jediný, a to my dobře víme. Tak. A teď ať si to jemnostpán přepočítá. Je to tu všechno.«

»Bábinko, přines sem víno,« volal velebníček a vyskočil. »Pán Bůh mi to za zlé míti nebude, když budeme jednou veselí. A vám, sousede, od srdce děkuji. Vím, že vy jste to tak provedl. Zaplať vám Pán Bůh. Jiného vám dáti nemohu. Na věčnou paměť zapíši vaše jméno do pamětní knihy, aby potomci věděli, jací byli jejich předkové. Pánům se nedali, ale před Bohem byli pokorni. Oh, pane řiditeli, to budete koukat, to budete koukat. A což pan patron! Chtěl si koupit hon, ale naši nejsou na hlavu padlí, ukázali mu, že dovedou býti šlechetnější než mnohá vrchnosť.«

Chytil Kratonohu za ruku a stisknuv ji vřele děkoval mu opět a opět za radosť, kterou mu způsobil. Sedlák seděl klidně, ale že by pohnut nebyl, toho zabrániti nemohl. Brada se mu třásla, a rty se chvěly.

»Jen kdyz to jemnostpána těší,« koktal, přihlazuje si rukou vlasy. »Jaký je on k nám, takoví jsme my k němu. Byli jsme mu za jeho dobrotu už dávno dlužni, však je mezi námi hezkých pár let.«

»A budu až do smrti,« hlásil se velebníček slavně, »kam bych šel? Živobytí tu mám a pro sebe peněz nepotřebuji. Jen když sestře něco zanechám, aby k stáru nebyla žebračkou.«

Bábinka už přinášela láhev. Byla to jediná, která velebníčkovi zbyla po staré vrchnosti. Chystal ji pro pana vikáře na visitaci, ale dnes byl důležitější den než visitace. Otevřel láhev, nalil do tří skleniček a zavolav Bábinku přinutil, aby si taky jednu vzala.

»Na zdraví Stráneckých sousedů,« volal a přibližoval se sklenkou ke sklence Kratonohově.

»To ne,« ucuvoval sedlák. »Napřed je pastýř, a pak jsou ovce. Na zdraví jemnostpánovo a nás všech.«

»Tak je to dobře,« souhlasila Bábinka a ťukla si s oběma muži.

Kdo by byl do kuchyně vešel, byl by si myslil, že to není ve Stránecké faře všechno v pořádku. Jemnostpán se smál a chodě po kuchyni rozkládal jako na řečništi, Bábinka s podepřenými boky obracela se po něm, každé slovo jeho lapala a chechtala se jako mladice. A což teprve Kratonoha! Oči se mu leskly, celé tělo hrálo, stále se olizoval a pomlaskával. Velebníček mu dost naléval a nepustil ho, dokud nepadla poslední krůpěj z láhve.

»Dnes má ze mne jemnostpán hřích,« povídal těžkým jazykem, když vstával. »Teď abych humny domů utíkal a za pec zalezl. Nebo uvidí-li mě děti, řeknou, že jsem opilý a jen jim budu ku pohoršení.«

»Žádný hřích,« máchl jemnostpán rozhodně rukou. »Nejste opilý a že jsme veselí, však máme k tomu příčinu a činíme to ve všem pořádku. Řekněte sousedům, že jim děkuji a že se jim ještě v neděli poděkuji v kostele.«

»I k čemu děkovat, rádo se stalo,« vykládal Kratonoha už mezi dveřmi. »Co jsme udělali, udělali jsme ke cti a chvále Boží a k vůli jemnostpánovi. Děkuji pěkně za víno a panno slečinko, nezapomenout na ten katechismus.«

»Vy šelmo!« hrozila mu stará slečinka, a velebníček provázel ho až ke dveřím. Pak chvátal nazpátek do kuchyně. Zastavil se u stolu a očima počítal peníze. Bylo jich hodná řada, jakživ jich tolik neviděl pohromadě. Byly tu stovky, padesátky a drobných bankovek řádka vedle řádky. Ta byla čistá, ta ušpiněná a zmačkaná. Snad ji majitel dlouho někde zmačkanou skrýval na zlá léta nebo k jakési potřebě. Teď sešly se všechny, aby uskutečnily blažený sen jemnostpánův.

Bábinka stála za bratrem a dívala se také na peníze. »Máš to, pane bratře, radosť viď?« povídala měkce.

»A ty ne?« ptal se chvějícím se hlasem.

»Bože, hned bych dala k tomu všechno to, cos pro mne do záložny dal.«

»To ne, toho nežádám, raději bych přestal šňupati a šetřil ještě více, než bych tě o podporu stáří připravil. Teď pojď, schováme peníze. Věř mi, že se až bojím tolik peněz přes noc v domě míti. Hned ráno je odneseš do města do záložny, abych mohl pokojně spáti.«

Když byly peníze uschovány, a Bábinka běžela dovařit oběd, sedl jemnostpán a počal psáti panu řediteli. Tuze mnoho si na tom záležeti nedával a nepřemýšlel, jaké tituly by mu dával, aby si ho naklonil. Sděloval mu, že osadníci Stránečtí honu popustiti nehodlají, a že on, farář, od své žádosti o poskytnutí podpory na opravu kostela upouští, poněvadž sousedé sami dobrovolně potřebnou sumu složili. Hezky se podepsal, dal psaní do obálky a pak si spokojeně šňupl. V poledne v kuchyni žertoval a smál se jako již dávno ne a odevzdav poslovi list, šel k odpolednímu odpočinku. Druhého dne odnášela Bábinka s kostelníkem peníze do záložny, a velebníček psal různým řemeslníkům a umělcům, kteří měli opravy v kostele provésti.

V neděli při kázání bylo v sakristii ticho. Kratonoha koukal do země, a Žahourek s Odstrčilem se blaženě usmívali. Jemnostpán z kazatelny vykládal, jakou radosť mu Stránečtí občané udělali a vypočítával, kdo čím přispěl. Když na prvním místě Kratonohu jmenoval, tento lehce v sakristii zakašlal a sebou zavrtěl. Nebyl

ješitným, ale tahle chvála ho přece těšila. Ku podivu, na Žahourka a Odstrčila počal mluviti, arci aby to v kostele nebylo slyšeti a rozkládal, jaká je to hanba pro vrchnost, že ji sedláci zahanbili. Kývali mu, souhlasili a na vzájem si lichotili.

Po mši svaté hlásili se v sakristii osadníci ze dvou přifařených obcí a Stránečtí baráčníci. To by prý bylo hezké, aby oni zůstali za Stráneckými sedláky pozadu, povídali. Však chodí také do kostela, jemnostpán je také jejich knězem, a co mohou, dají, a to rádi. A než se velebníček z úžasu probral, ležela před ním hromada peněz, a mnozí slibovali, že hned zítra pošlou, protože u sebe peněz dost nemajíce nevěděli, že se kostel má opravovati a že na to není peněz.

»Divy se dějí, sestro, divy,« povídal doma v radostném vzrušení. »Já vždycky zdejší lidi měl za hodné, ale že by takových obětí schopni byli, to mne nenapadlo; ne, nenapadlo! Přece jsem zde tedy nadarmo nepracoval, nenesl břímě dne i horka, nekázal hluchým Boží slovo. Deo gratias, Bohu díky! Co mne vždycky trápívalo, bude odstraněno, a nebyl-li jsem někdy trpělivým, teď už dozajista nezareptám. To bude v kostele krása, to mi budou okolní páni bratří záviděti.« Omládl, oživl, chodil příměji, a úsměv se mu z tváře neztrácel. Všechno ho těšilo a nic nenaříkal, že jeden z milých valachů náhle se rozstonal. Koupí jiného, ztráta se nahradí, a Pán Bůh mu jinou stranou požehná. Jen když bude míti kostelík v pořádku.

Za týden sjížděli se malíři, pozlacovači, řezbáři a ostatní řemeslníci. V kostele od rána do večera to bouchalo, bedna za bednou přivážena, a velebníček neměl ani chvíle času, aby se na pole podíval, nebo doma po hospodářství se poohlédl. Stále byl v kostele, díval se na pracující, radil, vyptával se, chválil a rozkládal. Jakmile bylo něco hotovo, volal Bábinku, aby se šla podívat, a oči mu zářily, když se divila a chválila. Ostatně smutno mu tu nebylo. Brzy přišel Kratonoha, nebo jiný soused, aby se podívali, jak to v kostele vypadá. Velebníček vodil je od předmětu k předmětu, každý kousek ukazoval, vykládal z kterého závodu pochází, zač je, jak se jistě bude líbiti a kterak bude chrámu na vždycky ku okrase. Cizích do kostela nepustil. Sloužil mši svatou v kostnici a zle se na ženské zlobil, když i přes jeho zákaz do kostela ze zvědavosti vlezly. »Co z toho máte? Zkazíte si všechnu radost. Teď z toho vidět málo, počkejte, až to bude všechno. Pak budete otevírati oči.« Přál si, aby pak byl každý hodně překvapen, a byl přesvědčen, že překvapen bude. Teď bylo hej opravovati. Měl peněz jako tříště a zařizoval věci, kterých ani nevzpomněl a které se mu dříve zdály nedostižným snem. Připadal si jako mocné kníže, které jen rozkazuje a přihlíží k tomu, jak jiní plní rozkazy.

»Jemnostpán asi neví, že je naše obec žalována,« povídá tu jednou ráno Kratonoha, vešed s velebníčkem do kostela.

»Kdo? Obec?« lekl se velebníček. »Kdo ji žaluje?«

»Kdo jiný než Dubovanská vrchnost,« řekl Kratonoha uštěpačně. »Pěkná vrchnost. Když jsme jí nedali hon po dobrém, chce ho po zlém. Provádí se prý tu špatně volba honebního výboru, sousedé prý si nechávají lacino hon, a musí prý býti na honitbu dražba, Špiteráci!« Tímto slovem vyjadřoval Kratonoha největší své pohrdání a hněv.

Velebníček mlčel. Měl všechnu radost zkaženou a zle se na vrchnost mrzel. »Ale snad páni nevyhrají?« ptal se bázlivě.

»Páni? To by byl pěkný pořádek!« houkl Kratonoha. »To jsou naše pozemky, a nikomu po tom ničeho není, co za to sousedé dávají, že si po svých polích honí. No, Tonda šel už k advokátovi, abychom ničeho nepropásli, ale neprohráli bychom ani bez advokáta. Ostatně ti kujoni nedají pokoj ani jemnostpánovi. Ten prý je také zase u své duchovní vrchnosti žalován.«

»Já?« podivil se jemnostpán a nedůvěřivě se usmál. »To snad bude jen klep. Proč by mne žalovali?«

»Nemohu povědít, ale aspoň tak fořt z Bučin v hospodě rozkládal. Páni prý nás pořádku naučí, jsme prý tu samí rebelanti a budou nám podvazovat křídla.«

Tiše se zachechtal a rozhlížel se po kostele. Velebníček stál jako duch a koukal do prázdna. Pořád mu ta slova Kratonohova tancovala před očima, ale uvěřit tomu nemohl. Vždyť taková věc není maličkostí, a k žalobě odjakživa musí býti základ. Kde by ho tu vzali? Hoho, tak snad pošetilí ti páni nejsou. Že žalují obec, Bože, to může být, tomu věří. Však je toho na všech stranách slyšet víc než co jiného. Ale jeho, kněze, starého a ve službě Boží sešedivělého, který mezi svými osadníky žije život polovičního poustevníka, proč by jeho pronásledovali? Snad se Kratonoha přeslechl. Hm, není takový. Fořta z Bučin zná. Umí výborně klít, v lese báby na chrástu týrat a pána dělat. Že se všelicos o jeho machlech povídá a všelijak původ značného jeho jmění vykládá, kdož by se o to staral. Ale tolik snad opatrným by byl, aby vymyšlenou věc neroztrušoval. Bezpochyby tedy, že mu řiditel něco svěřil, co on v hospodě široce rozkládal. Najednou se velebníček také rozesmál. Byla mu hanba samotnému, že se s takovou nicotnou a bídnou řečí zaměstnává. I ať ho žaluje kdo chce kde chce a u koho chce. Kdo má dobré svědomí, nemusí se báti ničeho.

»Co tomu jemnostpán říká?« vyzvídal Kratonoha, pozoruje zaražení velebníčkovo.

»Že bych hřešil sám proti sobě, abych si tím mysl kalil,« odpověděl hrdě. »Ať si dají páni pozor, aby hanba, kterou chystají jinému, nepadla na jejich vlastní hlavu. A už o tom, sousede, nemluvte. Darmo bych se zlobil, a zlosť mi škodí.«

Kratonoha podíval se ze strany na jemnostpána. Viděl, že je klidným a nikterak strachu nejeví. Usmál se radostně. Těšil se, jak pánům všichni dohromady zatopí a chuť jim zaženou, aby se sedláky nezačínali jako za roboty. Pamatoval ta léta a cítil, jak vysoko je nyní nad onu dobu povýšen. Velebníčka se už na nic netázal a za chvíli odcházel domů.

Velebníček byl na oko klidným, ale uvnitř to v něm přece vřelo. Cože, takovou hanbu mu dělají? Teď se to po světě roznese, a byť ne všichni, aspoň mnozí budou se domnívati, že je na tom něco pravdy. Pravda, nemá dosud jistoty, ale bude-li ji míti! No, pak se každý přesvědčí, čeho také on dokáže. Nebude mlčeti, toto! Ale když jiní veřejnosť proti němu popuzují, on také veřejně se obhájí.

Kratonoha pokazil mu všechnu radosť. V kostele ho už nic netěšilo, doma neměl stání. Chodil den po dni s hlavou svěšenou, domácích si nevšímal a šel-li do polí, nevěděl, kudy chodí. Známí ho pozdravovali, a on sotva odpovídal.

Tu najednou, bylo to asi týden po tom, co mu Kratonoha přinesl ošklivou tu zprávu, volali ho z kostela domů, že je tu pan vikář. Zbledl, zamračil se a šel. Pan vikář chodil v jeho pokoji, a když vešel, objal a políbil se s ním: Byl to pomalý, uhlazený pán, nedaleký sedmdesátce, ale dosud čilý a čiperný.

»Jedete už k soudu, viďte?« začal velebníček trpce. »Jen mne hezky přísně vyslýchejte a potrestejte za ty bohaprázdné věci, které provádím.«

»Jen žádný hněv,« chlácholil ho vikář. »Já té celé věci rozumím a nerad sem jedu. Ale musím jednati, jak se shora přišel rozkaz. Ostatně tam také tomu nevěří, přece však chtějí znáti celé věci rub i líc. Tuhle si ten akt dobře přečtěte. Místy se zasmějete, místy rozzlobíte, ale na konec aspoň poučíte, že člověk i k vysokému stáří dočkati se může věcí nových.«

Podal mu listinu a usednuv ke stolu, v novinách se přebíral. Velebníček přistoupiv k oknu, četl. Hned jak se na písmo podíval, viděl, že to psal pan řiditel. Že jsi ty v tom, starý lišáku, povídal sám sobě, hned jsem si myslil. A skutečně, čím dále četl, tím více se jeho duševní dojmy střídaly. Místy bylo viděti ubohou neznalosť celé věci, místy prokmitala domýšlivosť a nadutosť a místy opět podlízavá pokora. Sumou, obsah celého spisu vrcholil v tom, aby představení velebníčkovi dali jeho, jemnostpána, buď do výslužby, nebo ho přeložili jinam. Chová prý se hrubě k svému panu patronu, jenž je »výborným katolíkem, ochrancem svaté víry a horlitelem pro pořádek v kostele.« Ve veřejných kázáních jeho a celou rodinu uráží a před venkovským lidem snižuje. V kostele bez povolení nevkusné a všem předpisům odporující opravy o své vůli podniká a peníze k tomu cíli od lidí mámí, podporuje je za to ve vzpouře proti právům vrchnosti. Osadníky své k nezákonitým věcem navádí, a patron jen z ohledu na jeho kněžskou důstojnosť u soudu civilního proti němu nezakročuje. Jelikož prý jeho nepořádky a přehmaty jsou tolikeré, a lid příliš na něho uvyklý a jeho vládě oddaný, nezbývá jiného prostředku, než aby byl jako nebezpečný člověk odstraněn.

Když velebnícek dočetl, odplivl si a spis hodil na stůl.

»Jakživ jsem u soudu nebyl, ale nevím, nedostanu-li se tam teď,« povídal a všecek se hněvem chvěl. »To je vrchnosť? Každý baráčník u nás má více cti a každá bába více rozumu. Jsem jim tu nepohodlný. Pravda, nelíbám ruce, nelezu za milostivou vrchností, nekořím se bývalé hokynářce. A Bůh mi je svědkem, že toho také nikdy neučiním. Já jsem z počestného rodu, mám své vzdělání, jsem na kněze posvěcen a za lokaje takové zbohatlé, nevědomé pýše sloužiti nebudu. A teď, když jsem pro blaho svých osadníků strávil tu léta nejlepší své síly, když jsem tu nechal tuk a mork svých kostí, teď mne, starce, chtějí odtud jako nepotřebný brak vyhoditi, aby sem dostali nějakého miláčka, povahu sebe hodnou, povolnou a za panský úsměv zaprodávající všecko, i svou kněžskou česť?! Toho nedopustím, vás se, milí páni, nebojím.«

Zčervenal a křičel, až se okna třásla. Ve dveřích se ukázala ustrašená tvář Bábinčina, jež však hned zmizela. Pan vikář se zpočátku usmíval. Ale jak velebníček počal láteřiti, vstal, přistoupil k němu a vzal ho za ruku.

»Mírněte se, pane bratře,« chlácholil ho starostlivě. »Vždyť vám to za hněv nestojí. Nemyslete si, že vaši představení tomu hanopisu věří. Bůh chraň. Vyzvali mne, abych jim podal zprávu o všem, vás se na to vyptav, aby se pak u vašeho patrona rázně mohli ohraditi proti takovému vyzývavému počínání a míchání se do věcí, jež mu nenáleží. Nejsem tu jako váš soudce, ale jako obhajce. Vždyť vás zná celý široký kraj, a hřešil by, kdo by vám chtěl ublížit. Zde čtěte a přesvědčte se.«

Třesoucí se rukou vzal jemnostpán do ruky přípis a skutečně se přesvědčil, že požívá u svých představených úplné důvěry. Oči se mu zakalily, a najednou vyhrkl v usedavý pláč. Pan vikář nevěděl, co si s ním má počíti. Byl dojat lítostivostí velebníčkovou a rozuměl jí. Měl oči také zkaleny a zmateně ho chlácholil a prosil, by se upokojil. Za chvíli se mu to podařilo. Jemnostpán si pláčem ulehčil a jakoby mu s prsou spadla všechna ta tíže, která ho už týden trápila, smutně se usmíval. Zavolal na Bábinku, aby něco panu vikáři k občerstvení přinesla, a pak teprve si spokojeně sedl.

Když Bábinka se do pokoje vrátila a opět odcházela, tu na polou cestě se náhle zastavila a zavzlykla. Pak se obrátila k bratru a chytíc ho kolem krku, počala ho náruživě na tvářích i vlasech líbati. Slyšela za dveřmi všechno, a bolesť div jí srdce neutrhla.

»To jsme se, pane bratře, k stáru dočkali,« jektala tisknouc suchýma rukama jeho hlavu. Nechával se od ní líbati a tiše hleděl před sebe. Rozuměl Bábince a té chvíle cítil, kterak k sobě za ta léta úzce přilnuli. Nechával ji plakati, ale, ač byl smuten, přece lehčeji oddychoval. Věděl, že, kdyby ho všichni opustili, — ona ho neopustí. Také vikář mlčky se díval na dojímavý výstup a záviděl velebníčkovi horoucí lásku sestřinu, která nad ním bděla a jemu dobré i zlé snášeti pomáhala.

»Teď už si běž dolů,« řekl po chvíli velebníček a pohladil sestru po tváři. »Dá Bůh, že to všechno přestojíme. Příliš mnoho jsme se z dobrého těšili a musíme také někdy něco trpkého z ruky Páně přijati.«

»Amen,« dodal pan vikář slavnostně.

Velebníček políbil sestru na čelo, a ona, usmávši se na něho ještě slzíc, vyšla ven. A teď velebníček důkladně všechno vykládal a líčil, co se stalo od počátku příjezdu vrchnosti až po dnešní den. Pan vikář si pilně všechno znamenal a chvílemi se vesele usmíval.

»Bude toho hodně,« povídal, když velebníček dokončil, »a kolik dní to budu psáti. Ale ať. Už dávno nekonal jsem něco s takovou chutí, jako tohle. Myslím, že ty domyšlivé pány přejde chuť podruhé jiným vodu kaliti. A teď pojďme. Podívám se, jak vám to v kostele přibývá. Musíte mne potom na svěcení také pozvati.«

»Pozvu, pozvu,« horlivě se hlásil velebníček. »To by bylo pěkné, abych nepozval.«

Už ho zase všechno těšilo a žertoval a rozkládal jako obyčejně. Když pan vikář odejel, objevil se Kratonoha v kostele. Viděl, kdo do fary přijel, a nemohl doma vydržeti. Byl teď celé dny rozechvěn a kudy chodil, na soudy s pány myslil. Na velebníčkovi pozoroval, že je nesvůj, že ho něco trápí, a to ho ještě více proti pánům popouzelo.

»Ať už o ty zajíce se soudí,« povídal si stále, »ale proč tomu pánu nedají pokoj? Počkejte, kujoni, my vám vytřeme zrak, jako že se Kratonoha jmenuji.«

Dnes, když viděl bývalý úsměv velebníčkův, oddychl si. Je vyhráno, napadlo mu hned, a to je dobrým znamením i pro ně. Advokát jim sice slibuje stále, že vyhrají, ale kdož může advokátům věřit. Teď měl také výhru sousedů za jistou.

»Byl tu jemnostpán vikář?« začal v kostele chytře.

»Byl, sousede, a chvála Bohu, je po starostech,« švitořil velebníček. »Já se sice ničeho nebál, ale nevěděl jsem, na čem jsem. Ten fořt měl pravdu, žalovali mne, ale jak se žalobou pochodí, to on v hospodě povídati nebude.«

Rozesmál se vesele a podával Kratonohovi šňupec.

»Tak tak,« pochvaloval Kratonoha. »Robota už je ta tam, a na lidi se s plácačkou více nesmí. Pěkně děkuji za tu zprávu. Musím to říci sousedům. Starali se všichni, jen co je pravda, o jemnostpána více než o sebe a litovali, že ten hon pánům nenechali. Teď bude dobře na obou stranách, a jen aby už Pán Bůh dal, a bylo to v kostele hotovo.«

Neměl v kostele stání a klátil se domů. Cestou si rukama rozkládal, hrozil a kýval hlavou. Měl kuráž a kdyby mu byl tak pan řiditel do rukou přišel, panečku, byl by slyšel pěkné litanie.

Týden po týdnu ubíhal, a Stránecký kostelík bral na sebe jinou tvář. Všechno se v něm lesklo, třpytilo, a kdo jej dříve znával, teď by ho nepoznal. Lidé byli už netrpěliví a velebníček musil zavírati dvéře na klíč, aby se tam nedočkaví zvědavci nehrnuli.

Konečně ohlásil, že za čtrnáct dní bude oprava kostelíku hotova a nové předměty slavně posvěceny. Už se natíral jen z venčí, a ve vnitř několik žen mylo a otíralo prach. Stránec byl vzhůru. Taková slavnosť musí býti slavností celé obce, a Kratonoha nemusil nikoho pobízeti, aby přispěl k oslavě velikého dne. Všechna stavení se líčila, sousedé stavěli bránu u kostela, zjednali muziku a den před slavností ze štítů prapory vystrčili.

Kratonoha s Dopilem a Žahourkem chodili celé dny po vsi. Prohlíželi přípravy, uvažovali, co by ještě se mělo státi, aby byla sláva dokonalá. V předvečer slavnosti stáli všichni u brány a velebníček s nimi. Byl s nimi jako jedna duše, radil, pomáhal, a kde komu tabatěrku nabízel.

»Nu, hoši, teď je čas, abyste se šli podívat domů,« řekl Kratonoha sousedům, když brána byla hotova. »Ráno musíte časně na koních naproti jemnostpánu vikáři, a ženské vám všechno doma nezastanou.«

V tom běžel k nim přes náves představený. Utíkal klusem a všecek byl červený, Už zdaleka viděli, jak se směje a sotva byl několik kroků vzdálen, ve vzduchu nějakou listinou zamával. Mluviti ale, jak byl udýchán, nemohl.

»Už to tady je,« vyrážel trhaně, a hlas mu radostí přeskakoval. »Teď přinesl posel z pošty psaní, že jsme vyhráli. Hon je náš, a nikdo nám ho nevezme.«

»Ukaž,« vyhrkl starý a vytrhl synovi listinu. Otevřel ji a protože byl dalekozraký, daleko ji před oči nastrčil. Sousedé plni radostného vzrušení kolem něho se seskupili. Kratonoha zvolna, důrazným hlasem

četl rozsudek. Nevynechal žádný paragraf, nemátl se, jen když někde důvod některý ve výměru uvedený se mu líbil, maličko poustál, po sousedech se podíval a úsečně se zasmál. Když dočetl až do konce, listinu volně skládal a oddechl si.

»Takovou slávu, jako zítra budeme mít, ještě nepamatuji,« povídal, a rty se mu třásly. »Pak už mne nic tížiti nebude a rád umru. Bohu buďtež díky, je ještě spravedlnosť na světě.«

Velebníček ve chvíli, kdy představený běžel ke bráně, odskočil do kostela a teď se vracel. Viděl, že se tu něco děje, a pospísil si.

»Už je to tady, vyhráli jsme, hon je náš, máme tu rozsudek,« tak mu volali všichni vstříc.

»Opravdu?« divil se upřímně a dychtivě sáhal po listině. Četl ji zase nahlas, a sousedé nábožně poslouchali. Líbilo se jim to tolik, že by byli poslouchali stále.

»To jsem rád, to jsem rád,« těšil se opravdově a mnul si ruce. »Krásně nám to Pán Bůh všecko připravil. Oh, kdo tuze pýchá, sklame se. Měli nás už jako v pasti, ale dali si, nás přes koleno nezlámou a kominíkem nezastraší.«

Sousedé se rozesmáli hlučně a srdečně. Dnes by se byli smáli všemu. Celý svět zdál se jim býti krásným, a nebýti zítřejší slavnosti, kdo ví, nebyli-li by zaskočili do hospody, aby zapili radostnou novinu. Ale Kratonoha je brzy honil domů a zůstal sám s velebníčkem. Smrákalo se, a teplý večer padal na krajinu. Ti dva staroši chodili kolem hřbitova žvatlajíce a sdělujíce si své starosti a radosti. Vzpomínali věcí minulých, přemítali, kde je co potkalo, a uvažovali do budoucna, jak to tu bude, až oni zavrou oči. Měli oba už vyhlédnutá místa, kde chtěli odpočívat u kostelíka, jenž byl jejich pýchou, jenž byl svědkem trpkých i radostných chvil jejich života. S věže zvonili dnes největším zvonem, Václavem, klekání. Údery mocného kovového srdce tetelily se vzduchem, vlna za vlnou bouřila do večerního ticha a hřměla slávu Bohu. Dole dvě postavy nahrbené, ožehnuté přívaly nehod a strastí, stály tiše a modlily se. Bílé vlasy jak ty beránky na obloze poletovaly slabým vánkem, a šije lidskou mocí neohnuté klonily se k zemi v pokoře zanícených, vroucích citů zbožnosti.

Domodlili se. Dali si pozdravení a podali si ruce. Kratonoha dlouhými kroky řítil se k návsi mize v šeru, velebníček drobnými krůčky zaběhl do fary.

Nespal téměř celou noc. Chvílemi zdřiml a už zase byl vzhůru, běžel k oknu, aby se podíval, svítá-li už a bude-li pěkně.

»Však on nám Pán Bůh radosť nepokazí,« šeptal si, znovu ulehaje. »Bude pěkně, krásně bude.«

Nemýlil se. Sotva slunce z rána vyskočilo, ozlatilo oblohu, jež se veliká a čistá koupala v teplém přívalu ohnivých paprsků. Ves byla té doby na nohou. Lidé poobločeni, v bílých košilích a vyleštěných botách přebíhali od stavení k stavení. Kluci v malých houfech táhli od jednoho statku ke druhému, prohlížejíce si výzdobu a prapory. Řečnili statečně, hádajíce se, kde je největší fankle, a kde mají nejlépe olíčeny zdi. Tu a tam dodávali svému tvrzení důrazu pěstí, a pokojná společnosť na okamžik proměnila se ve válečný sbor. Ale záhy byly zápletky urovnány, a ve svornosti táhli všichni, cvakajíce podkůvkami, ke bráně. Najednou jako když do vrabců střelí. Na návsi se ozval koňský dupot.

»Už jedou,« křikl Vincík Křikavů a hnal se nazpátek. Za ním v trysku druzí. Na návsi sjížděli se banderisté. Měli koně vyčesány, hřívy zapleteny a v ocasech i ve hřívě uvázány dlouhé, červené stuhy. Jezdci měli vysoké, lesklé boty, za klobouky i na prsou fábory a v rukách rákosky. Koně se vzpínali, řičeli, a jezdci stavěli se do řady. Čekali jen na Matesa z fary. Ten měl také jeti, a čekali ho každý okamžik. A už jel. Pane, dnes nebylo přes něj. Sama Bábinka mu musila včera, ačkoliv nevěděla co kde dřív popadnout, dáti stuhy. Měla jich ještě dost z mladých let, kdy byly v modě. Mates tolik prosil, až mu dala nejlepší. Vystrojil si valacha i sebe, že vypadali jako mák, když je v nejbujnějším květu. Valach spatřiv koně, zařičel, otevřel pysky, a mezi zatatými zuby lítala mu pěna. Mates ho švihl a už uháněl v čelo jezdců. Křikl na ostatní, a celá řada vyjížděla ze vsi naproti panu vikáři. Děvčata poloobležená, jen tak v červených spodničkách a bílých košilkách, ale s vlasy už zapletenými, vybíhala mezi vrátka a smála se na hochy, kterým to na koních tak pěkně slušelo. Tu a tam některý na ně křikl, zažertoval, zahrozil, a od vrátek zněl veselý, výskavý smích. Kluci jako druhé banderium hnali se za jezdci. Klusali, ale záhy ztráceli jednoho po druhém. Nejdále běžel Ferda Kohoutků, ale pode vsí také zarazil. Uhnal se a teď křiče na ostatní, aby počkali, vracel se zpátky.

Slunce stoupalo a jako žhavý kotouč lilo vroucí proudy světla na krajinu. Vše se v něm utápělo, chvělo a hřálo. Z okolních dědin trousili se lidé ke Stránci. Tu po dvou, třech, tam zase v houfech klusali, všichni ve sváteční náladě. Matky táhly za ruce malé děti v naškrobených šatech, na hlavách buď s čepicemi, za nimiž trčely květy z různých látek v nejpodivnějším provedení, posázené skleněnými korály a hvězdičkami, nebo kartounovými šátky, pod nimiž na zádičkách bylo viděti spletené copánky se zapletenými fábory.

Svobodná chasa šla širokou řadou, napřed děvčata, za nimi chlapci. Byli samý smích, žert a škádlení. Selky na hlavách s hedbávnými šátky a spoustou sukní v bocích, šly vážně, vykládajíce si domácí starosti a sousedské novinky. Mužští s holemi kráčeli se široka, podlamujíce příliš nohy v kolenou a došlapujíce těžce celými chodidly. Silnice pod jejich kroky duněla, a slunce pražilo do jejich širokých zad. Koukali se po osení, hádali, jak bude letos obilí sypati, budou-li hníti brambory a přijde-li déšť, aby otavy připálené a zakrslé osvěžil.

Nad Stráncem, u poslední chalupy, vystrčené na vršku, ukázal se kotouč bělavého dýmu, a zahučela rána. Stránecký kovář střílel z národního děla, dlouhé dřevěné trouby, do které se rána z ručnice vypálila. Všichni zostřili krok a dívali se dolů k silnici, po které se v dálce mihal řetěz koní. S věže rozhlaholily se všechny zvony. Jel pan vikář.

Na návsi způsobila rána poplach. Děti jak hejno vrabců hrnuly se nahoru ke kostelu. Starý pan učitel s oholenou tváří a černým šátkem kolem krku za pomoci dvou mladších učitelů stavěl děti do řady a přecházeje kolem nich, napomínal je, jak mají hezky hlasitě pana vikáře pozdravovat. Frantina, třináctiletá dcera mladého Kratonohy, v bílých šatech, opásaná červenou šerpou, majíc na hlavě bílý věneček a na krku několikráte otočenou šňůru skleněných perel, stála u brány. V ruce měla modlitební knížku v bílém šátku ovinutou a poslouchala kázání dědečkovo, který ji napomínal, aby se nebála

a hezky nahlas vítání, které měla jménem dítek k panu vikáři míti, odříkala. Za dětmi natlačeno bylo lidí jako mraku; zvlášť chasa a zvlášť dospělí. Všichni koukali na silnici, po které se blížil kočár s panem vikářem, provázený banderisty. Chvílemi upoutal pozornosť jejich příjezd hostí, kteří přijížděli k faře. Velebníček ve svátečním taláru vybíhal jim vstříc před faru, líbal se s nimi a vodil je dále. Otevřeným oknem z přízemní kuchyně prorážel hluk, pobíhání, volání. Bábinka v růžové kartounové šaty oblečená s bílým čepečkem na hlavě, ve tváři spocená a uzardělá poroučela, hubovala a naříkala.

Všecko to ohromné množství venku, ačkoliv nekřičelo, přece hučelo jak vzdálená řeka, a mezi to burácely zvony. Poledníček převyšoval je svým vysokým, chvějným hlasem, který dnes jásal a popěvoval, provázen jsa bassovými akordy svých mohutnějších druhů.

Na stráni bouchal kovář častěji, pan vikář už byl blízko. Před farou objevil se velebníček s ostatními hosty. Zakýval radostně na zástup, jenž stichl, a popošel mezi dětmi.

Teď nastal zmatek. Lidé chvatně ustupovali a krčili se. Na prostranství před kostel vjeli banderisté. Napřed Mates s valachem zpěněným a za ním druzí. Všichni byli do ruda zčervenalí, těžké koně pod nimi funěli a poděšeně blýskali očima. Nevěděli, co se děje, a hryzli udidla, oddychujíce z hluboka a lekajíce se v té zmatenici. Jak dojeli pod kostel, rozjížděli se jezdci domů, a nahoře stanul kočár, z něhož vystupoval pan vikář. Usmíval se, děkoval za pozdrav a poslouchal přívětivě říkání Frantinino. Pravda, hezky to provedla, ani jednou se nezajikla, a lidé koukali více na ni než na pana vikáře. Bylo hrobové ticho. Zvony umlkly, šum se stišil, jen kovář, stará vojna, jak jednou se dal do střílení, nepřestal a houkal na stráni jako posedlý.

Pan vikář poděkoval děvčeti, pohladil ji po vlasech a provázen duchovními šel do kostela. Napřed kráčely děti v předu s korouhvemi, a už zase hučely zvony. Pan učitel na kruchtě spustil varhany a za hřímání tohoto královského nástroje vešlo duchovenstvo do kostela. Za nimi jak lavina tlačili se lidé. Každý chtěl do vnitř, aby se podíval na obnovený stánek Boží. Usmívali se, a mnohému té chvíle ze tváře zíralo blažené uspokojení, že přispěl také svou hřivnou k celé té slávě.

V sakristii zatím oblékl se pan vikář na kázání. Druzí kněží vyšli k oltáři a tu se na připravené stolice posadili. Jen jemnostpán zůstal v sakristii. Věděl, že bude pan vikář něco mluviti také o něm, a styděl se jíti lidem na oči. Prosil sice, aby o něm žádná zmínka učiněna nebyla, ale z úsměvu pana vikáře poznal, že tentokráte neuprosil.

Sedl si dole na klekátko blízko Žahourka a Odstrčila. Naproti na své stoličce schoulen seděl Kratonoha, a na schůdkách ke kazatelně podepřen o stěnu trčel Frak. Ministranti v koutě foukali do uhlí v kaditelnici, chlubíce se novými komžemi, které jim Bábinka ušila, a v nichž poprvé měli jíti k oltáři.

Pan vikář byl dobrý kazatel. Ačkoliv byl stár, mluvil hlasitě, plynně a hojně užíval latinských slov. Kázal ovšem o kostele, až najednou vyslovil jméno velebníčkovo. Ten sebou trhl, zavrtěl a složil hlavu do rukou. Za to Kratonoha vztýčil hlavu a dlaň k uchu přiložil, aby dobře slyšel. Čím déle pan vikář mluvil, tím více se jasnila

tvář starochova. Chvílemi se podíval na velebníčka a rychle zamrkal. Něco mu stahovalo hrdlo a tlačilo prsa.

Za mrtvého ticha líčil pan vikář působení velebníčkovo ve Stránci. Povídal o jeho strastech, o jeho svízelích a dotkl se také útoku, jenž se proti němu stal. Slovy upřímnými odsuzoval, čím kalen život starému knězi, až počal vypočítávati, čím mu Bůh za to náhrady a odplaty zjednal. Nejprvé prý, že mu dal dobré osadníky a tu uhodil na strunu, jež rozechvěla srdce všech. Sousedé v sakristii s jakousi pýchou dívali se na sebe, a Kratonoha vyňav šátek utíral si slzy, které mu ze zapadlých očí vytryskly. Dále a dále rozvinoval pan vikář svou řeč, až na konec povýšeným hlasem sděloval, že velebníček za svou horlivosť, správnosť a nezištnosť ve správě duchovní jest od svého nejvyššího představeného jmenován děkanem.

Další řeč páně vikářovu, kde osadníkům k takovému duchovnímu pastýři a tomuto k takovým osadníkům blahopřál a k další vzájemné lásce vybízel, to všechno už velebníček neslyšel. Vyskočil a rozhodiv rukama, proti Kratonohovi se postavil.

»To nemůže býti,« volal jaksi bolestně. »Nechci žádného vyznamenání, nezasloužil jsem si toho.«

Ale už stál proti němu Kratonoha. Oči se mu leskly, ruce třásly, a zdál se býti o hlavu větší. »A kdo by si ho zasloužil, když ne vy, pane děkane?« houkl náruživě a chopiv ho za obě ruce, než tomu zabrániti mohl, obě mu políbil. Byl prvním, který ho novým titulem pojmenoval a poprvé ho přímo oslovil. Jindy říkaje mu jemnostpane, vyhýbal se přímému oslovení, ale teď, teď je všechno jiné. Mají ne faráře, ale děkana. Na moutě milou, kdyby v té chvíli bylo potřebí pro kostel jednou tolik, jako složili, byl by Kratonoha přísahal, že to sebere. A sebral by to, kdyby na to svůj vejměnek měl prodati.

Velebníček podíval se na něho, zarazil se, a ruce mu klesly podle těla. Najednou vzlykl a chopiv Kratonohu kolem krku, políbil ho na svadlé, osmahlé tváře. »Rád bych všechny své děti políbil,« koktal mezi pláčem, »ale líbám jen vás. Řekněte jim, že jsem celý jejich, a že mne už nic od nich nerozvede.«

Když pan vikář sestupoval s kazatelny, viděl, jak ti dva staří leží si v náručí.

* * *

Za týden po slavnosti, když pan děkan po mši svaté sedal k snídaní a smál se Bábince, která teď se stále mátla, jednou ho nazývajíc pane bratře a po druhé pane děkane, přiběhl najednou z Dubovan posel, a všecek udýchán vzkazoval, aby dal velebníček zvonit umíráčkem panu patronovi.

Velebníček se zachvěl a ptal se posla, dobře-li mu rozuměl. Že dobře. Dnes ráno ranila prý pana Neužila mrtvice, a za hodinu skonal. Poslal tedy Matesa ke kostelníkovi, aby zvonil, a obrátiv se k oknu, tiše se modlil. Když se pomodlil, všecek ještě rozrušený ptal se posla, co se to jen stalo.

»Povídají ledacos,« vykládal posel. »Ale má to býti z lítosti nad mladým pánem. Utrácel moc peněz, hrál v karty se samými kavalíry, kupoval drahé koně, a otec musil platit. Včera přišel do Dubovan od něho telegram, že potřebuje padesát tisíc. Pan Neužil

se rozhněval a telegrafoval, že mu je nepošle. Dnes ráno časně přišla druhá depeše, že se mladý pán zastřelil. Milostpaní omdlela, a milostpán začal se najednou točit, klesat, padl na zem, a než přijel doktor, byl nebožtíkem.«

Velebníček se zamyslil. Táhly mu hlavou myšlénky, jak krátko trvala sláva pana Neužila. Prací domohl se bohatství. A když měl tolik, aby mohl založiti blaženou domácnosť a českou domácnosť, která by se stala oporou jeho stáří a oporou lidu, z něhož vyšel, zabloudil, nasadil nákazu do vlastního lůna. A protože jednal proti přirozeným zákonům lidským, mstila se na něm vlastní jeho vina. Domácnosť, jež se zvrhla na opičení se po vznešených vzorech, přinesla mu zklamání, a zhrzená národnosť pomstila se na jeho dětech. Místo svérázných, celých a ušlechtilých povah vychoval loutky vášním oddané a vášněmi vedené. Stydě se za svůj prostý původ, v němž byl šťastným, nalezl svou zkázu v směšném honění se po vrchnostenských choutkách. Pohrdaje jazykem sobě vrozeným, učil děti švadroniti jazykem cizím, zapomínati na lásku k národnosti, z které pošly, a z které veškeré své bohatství vyssál. A konec! Krátký. Mrtvice. Kulka z revolveru. Jak bude teď? Oh, málo lépe, než dříve.

Za půl roku po smrti otcově vdávala se slečna Helena. Vzala si fabrikanta, Prušáka, a na snubních ohlášeních, ovšem úplně německých, napsána byla: Helene Neuschil.

Velebníček četl oznámení to v novinách a zasmál se upřímně. »To jistě tvé bábě hokynářce nenapadlo, že se stane prababou odrodilců,« povídal si položertovně, polosmutně. »A takovým lidem má kněz ruce líbati, a za vzor svým ovečkám je stavěti. Děkuji pěkně. Ještě jsme zdravý rozum v panské přízni neutopili.«

A také ho neutopil. Žil tak, jakoby na světě nebyl. Často byly různé slavnosti v Dubovanech pořádány, k nimž duchovenstvo bylo zváno, ale velebníček seděl doma. Odpoledne, bylo-li pěkně, zašel si pro Kratonohu a s tím chodili poli nebo kolem potoka. Hrbatili se oba dva, a zvláště Kratonoha byl jako páperka. Ale oči byly dosud jasny, a mnohdy blýskl se z těch svadlých rtů žert, který by byl junákovi slušel. Jen někdy, když přišly staré, minulé, trudné vzpomínky, mlčky vysedali mezi olšemi u potoka. Dívali se do vody, jež tu skákala po kamenech, hučíc svou jednotvárnou, zádumčivou píseň, pozorovali vodní hmyz a naslouchali ševelu olší. A když některá jepice padla do vody, se stajenými dechy koukali na její smrtelný zápas. Házela sebou, křídly mávala, tělem potrhovala, až se bleskla rybka a chytila vítanou kořisť.

Kdy oni začnou tenhle smutný zápas, než je pohltí jícen smrti? Oh, špatně se budou loučit s tím svým malým světem, nebude jim veselo. A vzpomene-li na ně kdo? A vzpomene-li, bude-li to s láskou, nebo s proklínáním? Jen to si přáli, aby to bylo s láskou a aby to bylo hodně pozdě. Počítali, kolik let by ještě mohly je ty třesoucí hnáty nositi, ale na konec se vrátila holá skutečnosť, že to může býti každé chvíle. Kdy? Na to si neodpověděli ani jednou.

Josef Bílek,

sběratel bylin v Kolumbii, v Jižní Americe.

Sděluje **Boh. Hakl.**

(Dokončení.)

8.

V Cartageně, 24. dubna 1892.

Drazí, milovaní rodiče a přátelé!

Dnes posýlám Vám všem zase tisícerý pozdrav a polibek, přijměte jej srdečně. Jsem zde v přístavu Cartageně a čekám na parník, který má mou první zásylku odvézti do Evropy. Je to linie Colon-Southhampton (v Anglicku). Ten stožár sem přibude tento večer nebo ráno. Mám velmi krásnou sbírku orchideí; jenom že na cestě mnoho utrpěly; mám strach, že mi mnoho těch klenotů zhyne tak dlouhou a dalekou cestou.

Abych Vám vypsal nynější svůj život a věrně vše vylíčil, nemožno; potřeboval bych k tomu 14 dní. Jak, čím mám začíti? Bloudím sám a sám v těch pustinách, v těch amerických pralesích; ale tak ne, to bych se s vypravováním svým nedostal ku konci, začnu jinak.

První zásylka z B. expedice do Europy. Bylo 28. března v 11 hod. ráno, když jsem dal rozkaz k odchodu. 26 mezků, obtížených velkými bednami, táhlo loudavým krokem jeden za druhým naznačenou cestou. S takovým nákladem málo cesty za den se urazí. Já jsem sedl na koně a jel do Dabeiby, 3 dni cesty od Frontina, kde mi Indiáni připravovali 8 beden krásných květin, zvaných »Cattleya aurea« (zlatá). Zde však není ani potuchy o nějaké cestě. Brzy třeba přebroditi nějakou řeku, brzy zase broditi se bahnem až po břicho, brzy slézati krkolomné skalní stěny a svahy a zase opatrně sestoupati v údolí, a tak to jde dál a dále. Za hodinu jsme o 600 metrů nad hladinou mořskou výše a za několik hodin při největších obtížích a nesnázích dostoupíme výše až 2153 metrů a pak zase dolů a nahoru, a tak se to střídá ustavičně. Jsou skály, kde stezky jsou tak úzké, že není možno s nákladem přejíti; bedny musejí býti s mezků odvázány a od lidí jedna po druhé přenášeny.

Snad víte, že Cordillery jsou největší a nejnepřístupnější pásmo hor veškerého světa. Však o další cestě! První 3 dni bylo počasí velice krásné; ale čtvrtý den a pak ty ostatní! To nemohu ani vypsati! Pršelo ráno, pršelo odpoledne, pršelo celou noc, pršelo ustavičně. Však takové lijáky, jako bývají v Evropě, tady nejsou. V tropických krajinách zaplavují řeky celé krajiny, s hor se valí voda — potoky a bystřiny s takovou divokostí a takovým hřmotem přes balvany, že to jest slyšeti na hodiny cesty.

Takových bouřlivých vod (a v horách je to ustavičně) jsme přebrodili více než 9, nepočítajíc potoků a vod malých. Po celý den pršelo; ale k večeru přece jsme našli boudu Indiánů, kteří nám neodepřeli noclehu, a kde jsme při jejich ohni trochu se osušili; vlastně já sám; nebo peonům (pion, peon — sluha, dělník) jest to jedno, poněvadž nemají jiného obleku, než kousek hadru kolem beder a ten nosí tak dlouho, až se jim rozpadne.

Tak uplynulo 7 dní; a nyní zase k dalšímu pochodu. Ten ostatní čas, 6 dní, strávili jsme pod širým nebem hlouběji a hlouběji v pralese, kde ovšem není lidu, není příbytku; a pršelo pořád a ustavičně. Ti pioni jsou však tak zruční, že za malou chvilku vystavějí boudu. Ta bývá z palmových listů; pak se rozdělal oheň, a vařila se večeře; maso nasolené s rejží. Toť jediná strava Indiánů. Tisíce vzpomínek na vás probíhalo myslí mou. Kdybyste mne byli viděli, jak se dělím s Indiány — bylo jich 8 a já, a všickni z jedné mísky! Jeden dodával chuti druhému. Věděl jsem napřed, jaká asi ta cesta bude, a proto jsem koupil všeho potřebného pro všecky; pro sebe jsem chtěl maso v krabicích (conservy) a jiné věci uzavřené; ale to možno dostati jen v Medellinu.

Za časného rána se vařila čokoláda, a tu byla zase společná hostina; k tomu kukuřicový chléb, tvrdý jako uhelníky z Oujezdské skály... Příštího dne zase déšť, zase táž cesta a totéž jídlo; a tak dále, den na den.

V předposlední den ráno jsme našli boudu Indiánů; tam byl na noc jistý obchodník, jen nezámožný, který jel též naší cestou. Za chvíli jeli jsme společně, zanechavše tam mé rostliny, doufajíce, že téhož dne dorazíme k cíli své cesty, do Pavarandecito. Hnali jsme koně ustavičně tryskem po celý den; těšil jsem se sladkou nadějí, že zase budu spáti v suché boudě, jsa úplně po tak dlouhé cestě promoklý; nebylo divu!

Chýlilo se k večeru; můj průvodce jel napřed; najednou křičí: »Seňor, revolver!« — Mžikem jej vytáhnu a mířím v stranu, kam on hledí. Bum, bum, zavznělo hluboko v pralese, a potvora kácela se v krvi; byl to jaguar. Avšak dále! Není možno, abychom tu cestu vykonali; prší a zase prší. Přijeli jsme na pobřeží »Rio Sucio«; tam jsou dvě indiánské boudy, a obyvatelé mají jednu lodici; ah, naše štěstí! Učinil jsem návrh, abychom zde koně nechali, že ostatní, až přijdou s nákladem, vezmou je s sebou příští ráno. Dobrá! Vsedli jsme na lodici, a ten prudký proud špinavé řeky (Rio Sucio) nás za dvě hodiny donesl do Pavarandecita; a to v 9 hodin večer při svitu měsíce. Tam jsem potřeboval tří lodic, které by přenesly moje bedny k »Rio Atrato«. Tyto lodice jsem již předem objednal; avšak padrone k mému největšímu úžasu mi řekl, že toho dne žádných v zásobě nemá. I pomyslil jsem: »Zde můžeš něčeho žádati a i vše smluviti; než to dostaneš, to trvá čas!« — Konečně po třídenním čekání přišly lodice. Já již volal nebe a zemi na pomoc. — Proud je zde náramně silný, a tak za dva dni připluli jsme středem pralesa do Bokky del Rio Atrato (ústí řeky Atrato). Kde jest parník? byla moje první otázka. Ten přibude za 8 až 10 dní. »I million hromů« — zakleju — »toť aby do toho!«

Malá přestávka — právě se blíží parník, který odveze moje rostliny do Europy; hledím dalekohledem a vidím, že jest to poštovní parník anglický. Zítra budu nakládati své bedny. Myslil jsem, že zmeškám parník, a že mé rostliny budou zničeny. Avšak nikoli; jsem rád, že přijíždí; po něm dostanete i Vy toto psaní.

Tak jsem opustil »Bokku del Rio Sucio« 20. dubna a za 3 dni, t. j. včera večer přijel jsem do Cartageny. Příští úterý pojedu parníkem do Baranquilly a — co byste tomu řekli? S týmž kapitánem, s kterým jsem konal první cestu z Europy do Ameriky. Pán Bůh

s námi, to bude zase pěkná cesta! Ovšem, teď jsem již tak trochu poznal mravy a povahu Jihoameričanů a též to, že jest potřebí k tomu ne trochu, ale mnoho trpělivosti! Čím dále, tím lépe! Za dva měsíce pojedu do Medellinu, abych hledal Vaše milé dopisy a také dopisy ze závodu. Chci si je vybrati každé dva nebo tři měsíce. Nyní přijměte všickni tisícerý pozdrav a tisícerý políbek, jakož i všickni přátelé a známí ode mne, z pralesů jihoamerických! Objímá a pozdravuje Vás vždy milující Josef.

9.

Cartagena, 1. září 1892.

Nejmilejší rodiče a přátelé!

Zase Vám píši z dalekého zámoří — »über Land und Meer«; co tu vzpomínek, co myšlének mi hlavou proudí! Nemožno, bych to vše Vám vypsal: musil bych psáti celý týden. O čem nejdříve začíti? Začnu tam, kde moje myšlénky právě se toulají a kam v tom okamžiku se nesou.

Poslední list z Medellinu jste asi dostali; odtud jsem odejel dne 23. května. Meškal jsem jenom asi 20 dní ve Frontinu a Dabeibě. (Toto jest 3 dni od Frontina, jízdou na mezku); a měl jsem tu velikou radost, že jsem za tak krátký čas nasbíral 50 beden rostlin.

Ve Frontinu jsem nechal 20 beden, poněvadž jsem si byl objednal 10 mezků a 5 dní napřed jsem se pustil s 15 mezky, abych zabalil v Dabeibě orchidee. Vše bylo v pořádku; zbylo mi ještě asi 10 beden, které jsem nemohl sebou vzíti; neměl jsem více zvířat.

Tak jsme se vydali na pochod k Rio Susio (po česku špinavá řeka); cesta pramizerná. Po třídenním pochodu musili jsme dáti jeden den lidu a dobytku odpočinek, a tak těšil jsem se nadějí, že ti ostatní z Frontina nás dostihnou. Zklamaná naděje! Přišel Indián a přinesl mi dopis. S dychtivostí jsem jej ihned otevřel a četl. — »Tisíc hromů!« vzkřiknu španělsky. Ten ničema mi slíbil 10 mezků a teď píše, že ten náklad je tuze těžký, a cesta špatná, že nemůže žádosti mé vyhověti. Znova zahřmí »Tisíc hromů!« — »toť aby do toho . . .« Zpráva mne zdrcující! Zpět nemohu; nic by mi to neprospělo. Co teď? Rychle psal jsem zpět svému příteli do Frontina, aby okamžitě rostliny z beden vyndal a v jisté zahradě uložil; též úplný návod k té operaci jsem mu vypsal.

Dále byli jsme v pralese, tak jako v první expedici, a ustavičně pršelo; mnohokrát nemohli lidé ani oheň rozdělati; tak že po celodenní namáhavé cestě jsme nic teplého neměli v ústech; a tak to šlo pořád dále, až jsme přišli na pobřeží řeky »Rio Bido«. Rio — řeka, lat. rivus). A zase tisíc hromů, které jsem byl ku pomoci volal, se rozléhalo ozvěnou daleko v pralese.

Ačkoliv mi Indiáni přinesli z hor zprávu, že řeky jsou velice rozvodněné, a že tam vypukla vzpoura mezi domorodci, kteří nám mohou v cestu klásti velké překážky, přece jsem se rozhodl, jíti dále a pokračovati ve své práci. A zase to mé proklínání (ale španělsky) se rozléhalo daleko v pralese!

Já nemám strachu z Indiánů, toť by bylo směšné! Své železné odhodlanosti nesmím nikdy pozbýti; a kdyby, byl bych ztracen!

Jedovatí hadi se mi plazí pod nohama, vinou se mi nad hlavou — a přede mnou stojí krvechtivý tygr. Jsem se všech stran, jak vidíte, obklopen nepřátely, a to velmi ukrutnými. Život nebo smrt! A tu zas ta železná ráznosť vítězí nade vším! Nuže, a tygr se válí v krvi; hadi, ustrašení výbuchem, zalézají a uvolňují mi další cestu.

Arciť, střílet ty tygry a jaguary a jiné šelmy není ze začátku tak snadné. Tygrův jsem sice viděl ve zvěřincích v Europě dosti, ale zde? Stál jsem s jedním mužem, vzdálen jsa od ostatních. Najednou, asi 20 metrů přede mnou, stál tygr; to byl první, kterého jsem v Americe viděl. Před tím malou chvíli jsem si přál, kdybych tak některého mohl zastřeliti, a ejhle, zde jest! Však nemožno; ruce se mi třásly, zpět jsem nemohl; chtěl jsem nabídnouti svému průvodci ručnici, aby jej střelil; avšak nastojte! On jako opice vyškrábal se na strom. Já nemohl, měl jsem těžké boty. Pojednou tygr se zdvihne a rozhlíží se; v tom okamžiku se mi zdálo, že míří na mne. Co teď? buď tak nebo tak! Třesoucí se rukou opřel jsem okamžitě ručnici o strom, rána zahoukla, mnohonásobná ozvěna s ní — a tygr — se válel v krvi. Mířil jsem dobře, přímo do prsou, a rána se neminula účinkem! Moje první kořisť — holá! — jaká to radosť! — Dnes však ruka má se již netřese, třeba bych viděl tucet tygrů; natoť kdybych měl před sebou třeba dva tucty Indiánů. Ti jsou ovšem tak krvelační jako tygři. Mé ručnice a revolvery prorazí všemi těmi bohaprázdnými pustinami a lesy bez bázně a beze strachu. Kdybych Vám vše tak mohl vypsati a ještě lépe, kdybych mohl vše to ústně Vám vypovědíti a vypravovati, to bychom si ovšem pohovořili! — Však zase dále na mé cestě — tedy vpřed!

Tak jsme stáli na břehu Rio Bido (čti Bedo). Jaký to zase obraz přede mnou, mohutný, zdrcující! Řeka strašně rozvodněná následkem velikých dešťů! Avšak nic platno; já poroučel: ku předu! — a musilo se dále. Ti lidé znají ovšem lépe tu řeku nežli já; zdráhali se, že jest nemožno! Dobře; však já znám prostředek, který vám dodá chuti, pomyslím si. Káži sluhovi, aby vyndal láhev rumu; a tu jste měli viděti, kteraký blahodárný účinek! Dva lidé chopili se mezka a přeplavovali, ovšem s nebezpečím života. A tak to šlo dále, náklad za nákladem, což trvalo skoro celý den, poněvadž v tom čase byla řeka 600 m. široká, ohromný proud a velké kameny, což vše jest při přepravení velmi nebezpečné. Poslední jsem přešel já, provázen jsa čtyřmi muži, a šťastně dostal jsem se na druhý břeh.

Příštího dne jsme dorazili k Rio Nutato; skoro táž úloha, ba, mnohem horší. Na břehu ležel obrovský strom, který voda byla vyvrátila, a tím byl další pochod úplně nemožným. Zase jednodenní zastávka; a opět hledat a klestit cestu, a bylo to zdálí asi 10 minut v pravo, kde břeh byl nízký. Práce trvala celý den; všickni muži pilně pracovali, ovšem pomocí několika láhví rumu, a tak jsme se přeplavili a ráno vydali se na další pochod. Řeka byla sice užší, ale velmi nebezpečná; my však jsme přešli šťastně kromě těch mých dítek — orchideí; ty plovaly tak pod vodou, jako v »Rio Bedo«. Viděl jsem je býti ztracenými; nemýlil jsem se.

Dále vedla nás cesta přes hory a doly; cesty deštěm roztrhané, časem mnohohodinná zastávka; tu a tam leží stromy, větrem i věkem sklácené, šikmo přes cestu. Rozumí se, že tu pracovaly pily, sekery,

motyky, lopaty atd.; to vše jest první a hlavní věc pro takovou výpravu. Prší a pořád prší.

Po dvoudenní cestě zase Rio Nutato čili Mutato; přechod rovněž tak nebezpečný jako první; ale pak po rovině až do Pavarendicita. Tam v boudě jistého Indiána jsem vzal lodici a jsa divokým proudem »del Rio Sucio« (sucidus, špinavý) hnán, dorazil jsem za několik hodin od Pavarendecita. Moje zásilka přišla teprve za dva dni, poněvadž řeka jest velmi bahnitá, a cesta vede po jejím pobřeží; je potřebí přeraziti ještě několik řek malých, ale velmi neschůdných, tak že nezbývá, než raziti ustavičně novou cestu k dalším přechodům.

A zase totéž, co jsem byl viděl posledně v té ryze Indiánské vesnici, rovněž tak v Pavarendecito; titéž zloději. — Jakmile zásilky přišly, hned příštího dne se nakládaly do lodic, a desátou hodinu ranní jsem určil k odjezdu či lépe řečeno k odplutí. Avšak v témž okamžiku přišla pošta z Frontina — a mně dává zpět 120 peso, určených pro mezky ve Frontinu. Zase týž zástup Indiánů; dával mi »s Bohem« za největšího jásotu a řehotu a křiku »na shledanou!« Lodice byly odvázány a hnány tím divokým proudem; ujížděli jsme rychle ku pobřeží řeky Rio Atrata, kamž jsme také dne 3. července, v neděli, šťastně dorazili — (V témž listě není dále ničeho).

10.

Cartagena, 18. října 1892.

Nejmilejší rodiče a přátelé!

»Bitter ist die Schule des Lebens« — říkají Němci. Dlouho jste ode mne dopisu neobdrželi, a rovněž i já od Vás. Musíme tomu zvykati.

Váš milý první dopis, který jste mi poslali ku svátku, jsem obdržel dne 24. května, jak Vám asi známo; a od toho času nevím, zdali žijete čili nic. Ano, jeden dopis! A brzy bude rok tomu, kdy jsem opustil Europu.

Ze závodu v Brusselu jsem dosud neobdržel zde v Colombii ani nejmenší zprávy; zdaž ještě trvá čili nic, věru nevím. Teď musím poslati telegram, peníze docházejí. Nemám než 200 liber šterlinků (asi 3000 zl.) a s tím budu brzy a snadno hotov; za těch pár grošů nemohu sestaviti velkou karavanu do pralesů; musím se obmeziti na nejmenší. Domnívám se dle všeho, že budu povolán zpět do Europy anebo snad dostanu rozkaz, odebrati se přímo na některé ostrovy v tichomořském oceanu (sic) na př.: na Borneo neb Filipinské ostrovy, na Javu a j. Sotva jsem se zde seznámil, zase abych jel několik tisíc mil dále a učil se zas jazyku malajskému, neb jiným. Co však platno, jest to můj osud a mé povolání, a chci je plniti s největší pílí. Jen chladnokrevnosť, zmužilosť a nezlomná, železná ráznosť budiž se mnou — a pak procestuji všechen svět! Byl bych ztracen, kdybych věděl, co jest bázeň a strach.

A teď Vám budu psáti ještě něco o Kolumbii. První, čeho třeba, abyste věděli, jest, kde tento list píši — v nemocnici. Na těch cestách jsem si ulovil rheumatismus, tak že jsem nemohl se již vydati na zpáteční cestu do pralesů; obával jsem se horších následků. Co bych si v těch krajinách počal? Tam není Boha (pravdivé slovo:

bohaprázdné pustiny), ani lidí, kteří by mi poskytli rady nebo pomoci; tam nejsem, leč sám a sám — a zase jen sám na sebe odkázán. Teď je mi však už mnohem lépe, a doufám, že za 14 dní vydám se zase na další vědeckou cestu.

Ze začátku jsem zůstal v bytě a léčil jsem se sám; neboť za lékařskou radu, která trvala několik minut a neměla žádného účinku, platil jsem každodenně 10 piastrů (asi 15 zl.); tohoť arciť má kapsa vydržeti nemohla, a tak jsem si to skoro vyžebral, že jsem přišel do nemocnice. — Strava a ošetřování jest dosti dobré, ale lékaři bídní. Pomyslete si: vyjdou žáci z gymnasia a vstoupí za praktikanty do nemocnice; některý čas se zde pozdrží a pak jsou už hned »doktoři medicinae«; a když pak mají pacienta a neznají jeho nemoci (jako že hrozně málo znají), léčí pomocí knih. Toť ovšem je smutné léčení a drahé; a to jest zde se vším tak; každý zná své povolání jen tak povrchně.

Z Baranquilly mi psali, že tam přišel jeden dopis, a oni jej odeslali do Medellinu; rovněž i další dopisy jsou tam. O poštovním spojení zdejším nemůžete si učiniti ani nejmenšího ponětí, na př.: Za 30—40 dní mohu zde míti odpověď z Medellinu; z Baranquilly do Frontina zaslaný telegram byl na cestě 16 dní; a já touž cestu jsem vykonal na mezku za 18 dní atp. Dopisy se zde z pošty neroznášejí; každý si je hledá na poště sám. Není třeba, jak patrno, psáti adressu a místo domu; mnoho dopisů se ztratí. — Pište mi příště pro jistotu pod adresou: »José Bílek, al cuidado (?) de los Señores Fergusson Noquera et Comp. — Baranquilla, Columbia«.

Doufám, že asi za dva měsíce se vrátím a Váš milý dopis tam naleznu. Pište mi, zdaž dostáváte z Brusselu peníze čili nic. [1]) Pište jistě. Já o tom ani nejmenší zprávy nemám. Kdybyste jen věděli, s jakou dychtivostí čekám na Váš dopis, nedali byste mi tak dlouho čekati. Já jsem Vám již dva měsíce nepsal, avšak jen proto, že nebylo možno. Následkem cholery v Europě všecky přístavy zdejší jsou uzavřeny, žádná loď nesmí přistáti, vůbec ani žádná nepřistane, až teď konečně jest spojení s Europou na Colon a New-York. V sobotu přišla zase první pošta z Europy a Severní Ameriky, v celku 62 pytle dopisů pro Kolumbii; tolik se jich nastřádalo během těch dvou měsíců! Následkem toho potraviny a vůbec vše se značně zdražilo, poněvadž se nic nepřiváželo.

Já zas vydám se na touž cestu na Medellin, Frontino a Dabeibu; nevím, zdali se mi podaří, vniknouti tak hluboko, kam až dosud žádný cestující nepřišel. Předešle jsem již začal, ale veliké nesnáze se mi stavěly v cestu. Řeka Rio Sucio byla příliš rozvodněna. I brodili jsme se 2 hodiny tou řekou, dále jsme nemohli; teď však deště ochabují, a než tam dojdu, bude zase jaro i půjde to snad lépe.

Šel jsem po stopě našeho velkého Roezla; [2]) on psal, že se zde může objeviti ještě mnoho nových rostlin. Podnik ten jest však spojen s ohromnými obtížemi; pak jest v krajinách těch veliké množství jedovatých hadů i zlých tygrů, kteří v cestě velice překážejí. Kéž jsem tak šťasten, abych, třeba náhodou, něco nového objevil, byl bych blažen, bylo by to nejlepší odměnou za všecku mou práci!

[1]) Mělať společnosť posýlati měsíčně jeho matce 30 franků podpory; tak se o ni postaral.

[2]) Snad znamenitý botanik a zpytatel přírody.

Zpáteční cestu s rostlinami konati budu opět na Medellín, ačkoli je ta cesta velice drahá. Jeden mezek do Pavás (Rio Magdalena) stojí asi 30 zl., já jich potřebuji asi 30—35, a ten žert stojí hned 1000 zl., tak že musím se obmeziti na nejnutnější. Cesta ta, s mezky, trvá 15—20 dní; záleží na tom, jaký je čas, a jaká cesta. Veškerý náklad se dopravuje na mezcích; cesty jsou v nejbídnějším stavu, ba, vlastně žádných cest není; ty si musíme místy teprv raziti sami, tak že vývoz plodin ze středu země není, než jen cenných věcí; vše mnoho stojí. Budu Vám zase brzy psáti. Tisícerý pozdrav a polibek Vám všem, přátelům a známým! Tam daleko za mořem žije pro Vás Váš milující syn, bratr a přítel Josef.

11.

Jerico, 18. března 1893.

Nejmilejší rodiče a přátelé!

Zítra jest můj svátek; jak a kde jej budu slaviti, dovedete si asi představiti; hluboko v pralese, blíže pobřeží Rio S. Juan v některé indianské boudě. Dnes právě jsem si zosnoval zítřejší sváteční program. Časně ráno sednu na mezka, vezmu sebou 4 lidi, a přebrodíme se řekou na protější břeh a prozkoumáme tamější krajiny.

Indiáni mi přinesli zprávu z hor, že řeka značně opadává, a že možno se přeplaviti; jaro již valně pokročilo; po 12 dní nepršelo, horka jsou nesnesitelná. Sehnal jsem dohromady asi 20 nákladů (40 beden) a ve čtvrtek vydám se na zpáteční cestu do blízkého městečka Jerico. Cesta nebude trvati než 2 dni, v sobotu a v neděli, zabalím rostliny a v pondělí další cesta do Medellinu a pak do přístavu. Myslím, že v celku budu míti 80 až 90 beden, poněvadž obdržím mnoho rostlin z Dabeiby a Frontina, a tak uplynou velikonoční svátky.

Zde nemám žádné neděle a žádných svatků; za to však si to jinak vynahražuji, k tomu mám dosti příležitosti; ať pracují domorodci.

Jak jest Vám asi známo, jsou Kordillery nejrozervanější a nejnepřístupnější horstvo, které snad jest na zeměkouli; táhne se celou jižní Amerikou. Co tu dosud neprozkoumaných krajin a skrytých pokladů! Co tu ještě nádherných orchideí! Avšak přístup tam jest úplně nemožný. Já jsem první, který vnikl v tyto kraje. Našel jsem jeden druh »Cattleya« (starý), však dosti cenný, jenže vývoz je velice obtížný; není žádných cest, aniž možno, dostati mezky; ty si objednávám z Titiribi nebo z Fredonia (3 až 4 dni cesty.) Asi 14 dní se zdržuji ve zdejší krajině; mám sedm lidí a dva mezky; z těchto jest jeden pro mne a druhý pro náklad, t. j. zásoby potravin, nástroje a oblek, ovšem jen nejpotřebnější.

Na určitém místě jest stanice, buďto v některé chatrči, najdeme-li totiž nějakou, nebo postavíme boudu sami, pokryjeme palmovým listím, a stanice jest hotova; zde se vaří, peče a přenocuje. K večeru přicházejí lidé a přinášejí mi zprávy o výsledcích své práce; pak obdrží rozkazy pro příští den. Vždy jdou dva a dva a vždy v jiný směr; jednoho peona (dělníka) mám při sobě stále.

Práce jejich jest velmi namáhavá. Podrost pralesa jest příliš hustý a místy úplně nepřístupný, a hory většinou příkré jako střecha.

Myslíte as, že ti lidé jsou večer utrmáceni? To to! Viděl jsem to na př. v indianské vesnici, která patří i s obyvateli jistému boháči — zkrátka, může se říci, že ti Indiani jsou jeho otroci; sužuje je více než dobytek. Přijde večer, ten lid se shlukne dohromady, a nastane divoký tanec při největším vřesku a křiku; a to trvá každodenně do půlnoci. Několik bubnů, které v žádném příbytku nescházejí, jest jejich jediný hudební nástroj. Já jsem tu čeládku proklínal, protože jsem nemohl spáti.

Hlavní potravou zdejšího lidu jest bob banány; jí se jednak syrový, jednak vařený nebo pečený; fazole, cukr ze třtiny, surový t. j. nečistěný, vytažená šťáva. Musím dáti každému půl libry denně; zde jej jedí tak, jako u nás chléb; pak rýže, kakao (čokoláda); zde jest velmi laciná káva, platím asi 15 kr. za libru; pak několik kořenovitých rostlin. Chleba zde neznají; jen ve větších městech se peče, as jako u nás housky. Připadlo mi, že se zde snad nemodlí: Chléb náš vezdejší dej nám dnes! — Naše mouka se zde nahrazuje kukuřicí, která se v pánvi roztluče, z ní se nadělají malé placky a ty se pekou při ohni; u nás by toho snad ani zvíře (pr . . .) nežralo. Mlýnů zde není, než jediný v Bogotě.

Ačkoli lze na výšinách (dle učiněných zkoušek) všecko obilí s dobrým prospěchem pěstovati, přece se to neděje; domorodci jsou už zvyklí na kukuřici. Já si kupuji vždy na cestu v Medellinu trochu chleba; nabídl jsem kousek pěti svým lidem; ale byl jen jeden, který jej pozřel, ostatní to vyplili. Brambory se daří též výtečně. Ve Frontinu jsou velice laciné, jenže dosud málo lidem chutnají; v pobřežních městech však dosti; přivážejí se hlavně z Evropy, poněvadž ze středu země je dovoz mnohem dražší. A což to pivo? Zde v Jeriku je třetina litru (láhvička) za 8 realů (asi 1 zl. a několik krejcarů); láhvička vína 1 až 1·5 piastrů (asi 1·50 až 2·20 zl.)

Kde jsou ty časy, kdy jsem mohl píti třeba i několik půllitrů! já si však časem přece sklenky dopřeju. Potom se napíší »Cattleya« trochu dráž. Zde v Medellinu jest jeden pivovar, a třetina litru stojí 1 real; ale když vypiješ více než 2 sklenky, budeš míti ještě po třech dnech bolení v životě. Pivo to se nedrží déle než 2—3 neděle, potom zkyše; kdežto německé se drží zde až 3 roky.

Hlavní odvětví hospodářství jest chov dobytka a ten jest velmi výnosný; voli, krávy, ovce i vepřový dobytek. Místy vidíš přeohromná stáda na těch rozsáhlých pastvinách. To nevyžaduje žádného nákladu a žádné práce; dobytek se ustavičně pase, tam se líhnou telátka beze vší péče; odrůstají, až se mohou prodati, tak že majitel nemá pražádného vydání. Dle počtu stáda se měří bohatství.

Jeden z nejzajímavějších zjevů přírody jest rychlý vývoj jak živočišstva, tak rostlinstva v zemích tropických. Jest to arciť přirozené; účinkem stálého vedra prospívá vše rychleji, než v krajinách studených, zvláště ta vegetace. Toť věru podivuhodné, ano, úchvatné. Kde jsem před rokem viděl malou rostlinku, dnes vidím vyvinutý keř nebo strom. Děti, 12—14leté, jsou většinou vyvinuté jako dospělí lidé, že byste nikdy stáří jich neuhodli.

Jinak jsem dosti zdráv, jísti mi chutná výtečně, z dýmky kouřím celý den; jen v kolenou nemám ještě dostatečné síly jako dříve, bolesti však necítím; to jest ještě zbytek rheumatismu; avšak žádný strach; jen když více chodím, zdá se mi, že jsem v kolenou sesláblý.

Teď jsem však v podnebí velice zdravém, a léto jest k tomu; doufám tedy, že i ty zbytky nemoci brzy se vytratí.

Teď jsem již dobře zvykl jezditi na koni nebo na mezku; však v první době bylo mi to dosti kruté; as 14 dní ustavičně hop, hop, hop! Kolikrát v té době se mezek se mnou v největším bahně převrátil, ani jsem nepočítal.

V Medellinu jsem se zdržel dosti dlouho; čekal jsem na peníze z Baranquilly. Poslal jsem dopis a pak dva telegrammy, kterých však banka nedostala, jen dopis. To jest pořádek! Já jsem ztratil tak krásný čas; i doufám, až přijdu do Medellinu, že obdržím dopis od vás a ze závodu. Mne potěšil velice Váš poslední dopis, že jste všickni zdrávi a že jistě s touženbostí hledíte vstříc nastávajícímu jaru a na ně se těšíte. — Snad dostal p. učitel Dousek můj dopis, který jsem mu ku svátku poslal? A co strýček St. řekl tomu lístku?

Odepište mi hodně brzo; budu se těšiti na Váš milý list a jakmile přijdu do Medellinu, budu Vám psáti, jak se mi vedlo na cestě. Jsem velice žádostiv, kam mne teď pan Linden pošle. Asi za tři neděle budu to věděti. Panu D..... ovi jsem psal už tak dávno, a dosud žádné odpovědi. Vždyť musím přece věděti, kterému agentu to mám odeslati a kam, zdaž do Bremenu, či do Hamburku? Do Záhřebu nemohu; to odešle ten agent. — Pozdravujte ode mne všecky přátely a známé; jakož i Vy přijmětež tisícerý pozdrav od

Vašeho Josefa.

Všickni národové mají náboženství!

Píše **Filip Jan Konečný.**

(Pokračování.)

O obyvatelích Melanesie tvrdí *Ratzel,* že mají náboženství, a to velice podobné polynijskému. *Max Müller* podává víru těchto kmenů asi takto: Jest nad světem vyšší, neviditelná moc, proto nutno získati ji, aby se nám zde na zemi dobře vedlo. Představy o životě posmrtném také nepostrádají, ať již jen velmi nízce a nedokonale o něm smýšlejí. Také o odměně na onom světě se mluví a má se za to, že o ní rozhodovati bude hlavně fysická a nikoli mravná kvalifikace člověkova. Předpisy náboženské hledí domorodcové zachovávati velmi svědomitě, téměř úzkostlivě. Na všech místech a ostrovech všude se oběti a modlitby konají. Nikde není svatby, narození a pohřbu bez obřadův a slavností náboženských. V každé téměř vesnici nalézáme chatrč »duchů«, zvanou »Mbure«, v níž jest ustanoven zvláštní kněz, jemuž říkají »Mbete«, věříce o něm, že s bůžky má zvláštní spojení. Hlavní svátky a slavnosti konávají se o žních a na konci roku.

V Nové Kaledonii uvádívají se *Papuové* jakožto kmen bez náboženství. Nelze upříti, že Kanakové, jak se Papuům jinak říká, stojí na velice nízkém stupni. Tolik dlužno však i o nich vyznati,

že mívali chrámy, jak dosud četné rozvaliny tomu nasvědčují. Nynější Kanakové jsou ovšem horšími a nevzdělanějšími, než byli jejich předkové, nelze však ani jim upříti veškeré náboženství, jelikož věří, že jest stvořitel a ředitel veškerenstva — Kath. Missionen 1876. str. 4. atd. — jenž vše činí, čeho si člověk vysvětliti nedovede. Každý kmen má *své* božstvo — Dianua, — k němuž odcházívají duše zemřelých. Dnešní Kanakové neopravují starých chrámův a nechodívají do nich, poněvadž se scházívají na místech posvátných v lese, jež jsou jim »tabu« a nepovolaným vetřelcům místem smrti. Kněžstvo jejich rozděleno jest na několik stupňů. Pocta náboženská jest dosti rozmanita; majíť oběť, modlitby, zpěvy a tance. Zlého ducha »Du« bojí se náramně a hledí ho na zvláštním velikém oltáři usmířiti četnými a vybranými dary.

V Mikronesii vyhlížejí věci náboženské taktéž dosti neutěšeně. Někteří badatelé vyhlásili pokleslé domorodce v mikronesii beze vší víry a beze všeho náboženství. Jak těžko lze se u kmenů těch dopracovati myšlénky náboženské, možno souditi z toho, že i Dr. *Schneider,* jenž Lubbockovi tak rozhodně téměř všude odpírá, zde lojálně vyznává: Není divu, že Lubbock nazval je bez náboženství, poněvadž kmenové ti, zvláště na ostrovech Karolinských, žijí a chovají se prapodivně. Než, i zde dokázali znalci, — Forster, Chamisso, Cantova, Freycinet, Kittlitz a Hernsheim, že náboženství není zcela z mysli lidské zatlačeno, ježto uznávají duchy a zvláště ochranné duše předků bydlící v nebi. *Chamisso* má za to, že nejvyšší bůh v Mikronesii — Eliulep — připomíná v mnohém polynesského bůžka Tangaloa.

Hůře než s Austrálci nakládají mnozí moderní učenci s obyvateli Afriky, tvrdíce o nich, že nemají o vyšších bytostech duševních ani ponětí a o životě posmrtném tolikéž. Proti tomu ozývají se však hlasové nejvážnější. Již slavný ethnolog *Waitz* napsal, že kdokoli něco takového tvrdí, nestoudně lže, a tvrdí tak (bezpochyby) jen proto, aby zachránil »obchod« těmito nešťastnými lidmi. Známý cestovatel anglický *Stanley* káže nám obrátiti se na *Livingstona,* chceme-li se něčeho kloudného dověděti o náboženství Africkém. *P. Pesch* podává na straně 34 obšírný citát z *Livingstona* o předmětě tom, a my jej zde uvedeme, poněvadž jím podává slavný Liwingstone všeobecnou charakteristiku našeho předmětu. Jméno Liwingstonovo jest v té příčině u všech znalců nad ostatní velebeno, proto můžeme mu svěřiti se úplně. Píše asi tak: Původní neboli prvotní věrou Afričanů zdá se býti: že jest všemohoucí stvořitel nebes a země, který rozličné byliny dal lidem, aby byli prostředníky mezi zemí a nebem, v němž všickni (kteří se zrodili) po smrti dále žijí. Hřích záleží v bezpráví, kterého se kdo dopouští na člověku žijícím anebo již umrlém, a smrť bývá často zaslouženým trestem za hřích. Týž pojem mají Afričané jako my o tom, co jest mravným a nemravným; domnívají se však, že jen *nižším,* nikoli však *vyšším* bytostem za hříchy odpovídati budou. Zlé řeči — lži, nenávisť a neposlušnosť k rodičům nazývány u nich takovým způsobem, jakým označovali krádež, vraždu nebo cizoložství, uznávány tedy *chybami,* a to velikými. Pozoruhodným jest, že Afričané neměli názorů těch snad od Evropanů, nýbrž že to byl jejich vlastní a domácí majetek. Jediné vypůjčili prý si od nás do mravního zákonníka svého názor o jednoženství; dříve nezdálo se jim vadou míti více žen než jednu.

Vše, cokoli z obyčejných a na snadě ležících příčin vysvětliti nemožno, považují dílem a činem bohů. Lidé na tomto světě mají nerozvížitelné spojení s duchy zemřelých předků, odputovavších do nebe; když někdo z rodiny umře, letí jeho duše vzhůru a přidruží se k zástupům předků. Všickni Afričané, které Liwingstone poznal, jsou prý tak o posmrtném životě přesvědčeni jako o pozemském; nikde není mezi nimi kmene, jenž by neměl víry v bytost vyšší. Týž badatel tvrdí, že jen neznalec řečí afrických může nepozorovati, kterak kmenové ti všecko mimo obyčejné přičítají a očekávají od božstva. Odcházejíce na onen svět nemívají strachu před trestem. Nádobí, kteréhož užíval zemřelý, přinášívá a rozbijí se na jeho hrobě, na znamení, že již nebude z něho nikdy píti ani jísti a že ho vůbec více nepotřebuje. Do hrobu klade se mrtvola »sedíc« a ruce na prsou majíc složeny. V některých krajinách mají pověsti, které zdají se poukazovati na víru »těla z mrtvých vzkříšení«. Všichni prý tvrdí: Ačkoli člověk umřel, přece ožije. Není pravda, že když umřel, na vždy umřel.« Náboženství africké jest celkem mírným, nehledě ovšem k Africe východní. *Réville* má dokonce za to, že prý náboženství africké tak jest uspořádáno, že vyznavačům jeho není obtížno přestoupiti k monotheismu. Ať je tomu tak anebo onak, tolik zdá se jistojistým, že badatelé, kteří proti naší thési — Všickni lidé mají náboženství! — zašli si pro materiál až do Afriky, velice se zmýlili, když v ní atheisty nalézti chtěli a »nalezli«.

Sibrée pojednávaje o obyvatelích Madagaskarských praví, že nemají tak vyvinutého citu náboženského, jak by si cestovatel přál. Nikde neviděti kostelů, nikde bůžků, nikde malovaných sošek, nikde kněží, nikde předepsaných obřadů, nikde průvodů a poutí, nikde veřejných obětí. Roku 1869. dala bůžky a sošky spáliti královna *Ranavalona II.* a odstraniti pověru důkladně. Cokoli známo jest z dřívějšího náboženství malegasského, vše poukazuje k tomu, že jim nejen nescházela myšlénka o božstvu, nýbrž ani o jediném Bohu. Toho dosvědčuje katolický kněz *Vaissiéres* a protestantský kazatel Sibrée. Malegassové znají »nebeského knížete« Andriamanitru, o němž si vypravují, že všecko *stvořil.* Chrámův a oltářů zde nespatříš; přece však domorodci obětují a modlitby konají. Obyčejný pozdrav domorodcův zní: Pozdrav tě Andriamanitra! Velmi krásná jsou jejich *stará* přísloví, z nichž Sibrée právem soudí, že monotheism anebo aspoň čistější náboženství předcházelo pozdějšímu modlářství. Uvedeme aspoň jedno z přísloví těch: Lépe jest vinným býti v očích lidí než v očích Boha!

Když Evropané poznali Malegassy, nenalezli u nich prvotné čisté formy náboženské, nýbrž jen zbytky, a to dosti znešvařené. Oběti jejich nebyly ukrutnými, jelikož obětovali po většině jen zvířata. Sošky a modly nebývají téměř nikde na veřejných místech; stane-li se, že jsou někdy někam neseny, bývají vždy zastřeny a nazývají se »sapy«. Domorodci mají za to, že jim božstvo uštědřilo zvláštní dobré a požehnání přinášející vlastnosti. Z té příčiny chovají je ve veliké úctě a zjednávají si je za veliké peníze. Sapy jest ochranou a veškerým útočištěm domorodce, proto hledí jej vždy míti při sobě. Hlavní a podstatnou částkou náboženství malegasského jest domácí »bohopocta«. Že i pověra a hlavně čáry mají zde veliký úkol, snadno lze rozuměti. Každé neštěstí připisují čárům, proto hledí nalézti škodlivého čaroděje

a nutí ho, aby vypil trojí »dosi« jedu; je-li zdráv, byl nevinen, je-li nemocen, byl vinen. Kočky a sovy jsou zvířaty zvěstujícími neštěstí; hadi jsou zvěstovateli dobrého, proto jsou »posvátnou zvěří«, a nikdo nesmí jim ublížiti. Zvláštní úctu mají Malegassové k duším zemřelých. Umřel-li náčelník, vzdává se »duchu« jeho božská pocta. Pohřby konají Malegassové velmi okázale a hlučně; oběti, hudba, zpěvy a hody nesmí nikdy řádnému pohřbu scházeti. O odplatě posmrtné nemají domorodci myšlénky jednotné a jasné; mnozí však tvrdí, že po smrti vede se dobrým dobře a zlým zle. Hlavním trestem zlých jest, že duše jejich musí vejíti v kočky, sovy a krokodily!

O Křovácích vypravuje *Ratzel* — Voelkerkunde I. 51 — že jsou to lidé oškliví, špinaví, zlodějští, podvodní, nestateční, praví prý cikáni jižní Afriky, bydlíce v chatách pramizerných a mnohdy jen v polních roklích, lesních doupatech a skalních slujích. Nemají-li nic lepšího k jídlu, spokojují se kobylkami a polním medem, anebo také snědí hada, žáby, ještěrky, stromové kořeny atd., jak jim právě co do cesty přišlo; masa lidského však nikdy nepožívají.

Povšechný stav těchto ubožáků jest zajisté velice politování hodným. Než — nebývalo vždycky tak. Nynější Křováci padli z bývalé výše! Malby na skalních slujích z dřevních dob vynucují badatelům a evropským cestovatelům uznání, začasto dokonalý podiv. Dr. *Platz* připomíná i toho, že jejich staré nádobí a zbraně dávají svědectví o vkuse a praktické dovednosti. Hlavní vinu ubohého stavu nynějších Křováků mají snad především jejich sousedé, kteří je po staletí zuřivě pronásledovali, týrali a hubili, takže vůbec divno jest, že dosud Křováci živoří. Nejhůře zacházeli s nimi — civilisovaní běloši! P. *Spillmann* vypravuje číslicemi o hromadném vraždění ubohých Křováků »vzdělanými« bělochy a ukazuje na úřední písemná »Commanda« různých důstojníků, kteří se v tom »vyznamenali«. Po takové nemůže nám býti divno, že Křováci zdivočili a strašlivě poklesli. A přece, ani v takovém zubožení, fysickém i morálním zničení, nepozbyli Křováci všeho náboženství a vší víry v Boha. *Arbousset* vypravuje, že uctívají »neviditelného muže na nebi,« jenž všecko učinil a vším vládne. Jemu k poctě pořádávají náboženské tance, mají-li hlad, prosí ho za pokrm, k němu o pomoc volají dříve, než do boje se pustili. Jméno jeho zní u jedněch Kaan, u jiných Thoro. Jakýsi Křovák pravil Angličanu *Orpenovi:* Kagan udělal všecko, a my modlíme se jemu: Kagane, Kagane, my jsme dítky tvoje! Což nevidíš, že máme hlad? Dej nám tedy jísti! — A Kagan dává nám oběma rukama, dává štědře! Kagan má ženu, aby mu nebylo teskno. Vedle Kagana jest Tusip, jenž má červenavé tělo a bílou hlavu; k němu volají o pomoc, jdouce lovit ryb a střílet zvěře. Všickni Křováci věří v život posmrtný. Přísloví jejich o předmětě tom zní: Smrť jest jen spánek! Čarodějové činí Křovákům všecko pomyšlení: vedro i déšť a počasí, ano i zapuzují nemoci! Proti zlému chrání Křováka amulet. *Réville* tvrdí, že dosud o Křovácích víme sice málo, a náboženství jejich že málo jest prozkoumáno; co však dosud na jisto postaveno, zcela určitě odporuje tomu, aby Křováci počítáni byli k národům, o nichž by platilo, že jsou atheisty čili bez náboženství.

Křováků nejsou o mnoho lepšími *Hottentotti,* hledíme-li na ně ze stránky jejich fysické a mravní. Nebudeme jejich bídy zde vypisovati; nás zajímá zde hlavně to, mohou-li býti počítáni Hottentotti

k atheistům, jak *Thunberg* chtěl pravě, že mají o božstvu velice skrovné a nejasné ponětí. V popředí celého náboženství stojí prý u nich »zlý duch« a vedle něho není prý téměř ničeho. Proti tomu dokazuje však *Kolb*, jehož spisy v té věci dosud nejlepšími jsou prameny, že Hottentotti věří v *jednoho* Boha, jemuž připisují stvoření celého světa, jakož i vládu nad veškerenstvem. Týž bůh jest jim původcem všeho života a má vlastnosti tak vznešené a velikolepé, že jich nedovedou ani vysloviti. Poněvadž název »kapitán« jest u nich nejvyšší hodnosť, nazývají milí Hottentotti svého boha »velkým kapitánem«.

Roskoff podává o tom některé zvláštnosti. Mezi jiným praví: Všickni kmenové Hottentottští uznávají bytosť nejvyšší a nejmocnější, nazývajíce ji »velikým náčelníkem« neboli kapitánem a pravíce o ní, že jest neviditelna a všech věcí panovnicí. Bytosť ta sluje v řeči jejich Jouma Tik-quoa, to jest: bůh bohů, jenž stvořil lidi a zemi. Před časy dávnými obcoval »bůh bohů« s lidmi, uče je síti, žíti, péci a jiným užitečným věcem; nedbalostí však lidskou a zlobou časovou ztratil se Jouma, a od té doby lidé mrou.

Smrtelnosť lidí přišla takto na svět: Zajíc měl přinésti lidstvu zprávu čili zvěstování od měsíce (jejž uctívají) tohoto znění: Jako já umírám a zase oživuji, tak i umřeš a zase ožiješ!« Nešťastný zajíc zapomněl však půl zprávy a zvěstoval lidstvu: Jako já (měsíc) umírám, tak i ty umřeš! To zkazilo všecky lidi, proto všichni umírají (a zajíce střílejí?). Když se zajíc na měsíc vrátil a pověděl, co vyvedl, rozlobil se měsíček, popadl sekyru a praštil jí zajíce do hořejšího pysku. Zajíc za to poškrábal měsíci tváře a dal se na útěk. Proto prý měsíc podnes jest vráskovitým a poškrábaným. — Zvláštní a veliké pocty vzdávají Hottentotti měsíci rozličnými tanci. Kdo přestal měsíci tancovati, přestal míti rodné náboženství. Hottentotti rádi se modlívají! *Gloatz* podává hottentottskou modlitbu slovy: Ty otče, nad hlavami našimi, dej nám deště, aby naše osení rostlo, a pošli nám šťastný rok! — Také zlé a dobré duchy znají Hottentotti; aby zlí duchové dali pokoj zemřelým — na které mívají velice s kopce, — zahrabávají je příbuzní jejich na osamělých místech, aby je zlí duchové nenašli! Čarodějům svým věří Hottentott úplně a ve všem odevzdává se jim. Také amulety mají u nich veliký význam ochranný. Hlasy dokazující, že Hottentotti nejsou lidem zcela bez náboženství, jsou neustále četnějšími a takovými znalci činěny, že opačné mínění ztrácí očividně půdu pod nohama!

Mohutným kmenem africkým jsou *Kafrové*. Nejlepší znalci života a názorů jejich vydali i jim svědectví, že věří v bytosť nejvyšší a nesmí býti počítáni k atheistům. Přední kmen Kaferský — Zuluové — mají asi tento názor náboženský: Unkulunkulu jest — největším! Unkulunkulu stvořil lidi na počátku světa a stvořil je z bahna, z něhož sám vybředl. Řekl prý mocně: Vyjděte z něho (bahna) lidé! — a hned vyšli lidé. Podobně stvořil psy, hady, ještěrky, kobylky, stromy, trávu atd. Unkulunkulu dal lidem ochranné duchy, léky a lékaře; ustanovil krále a zakázal, aby bratří nebrali si sester za manželky! Dr. *Callavay* zabýval se nejvyšším bohem Kaferským velmi důkladně ve zvláštním spise a vypravuje mezi jiným, že se dověděl od jednoho Kafra následujícího: Kafrové nedověděli se od bělochů, že nad světem v nebi jest král; Kafrové již dávno před

tím to věděli, než bělochy spatřili. Když v létě hřímá, říkávají: Náš král si hraje! — Jiný starý domorodec pravil: Když jsme ještě dětmi byli, již nám říkávali: V nebi jest král! A říkali nám to *pořád* a ukazovali, že je vysoko, nahoře. Nikdy nám neřekli, jak se jmenuje; jen tolik jsme zvěděli, že stvořil nebe a zemi. — Stará žena jsouc na věci ty tázána pravila: Když jsme mluvívali o obilí a tázávali se, odkud jest, říkávali nám: Od stvořitele jest, od stvořitele, jenž všecko učinil, cožkoli jest! A když jsme se nanovo tázali: Kde jest stvořitel? Naše knížata a krále vidíme, proč ho nevidíme, kde jest? Tu odpovídali nám naši staří rodiče a známí: A tyto vaše krále a knížata učinil stvořitel! A když my opět jsme volali: Kde je stvořitel, chceme ho viděti! řekli nám: Stvořitel všechněch věcí v nebesích jest a má u sebe mnoho lidí, jimž poroučí a vládne! — Když někoho zabil blesk, říkávají Kafrové: Král byl s ním nespokojen!

Úcta k duším zemřelých předků jest u Kafrů nad obyčej vyvinuta a všude domovem. Po smrti mají lidé tytéž vlastnosti, jaké za živa mívali; dobří dobré, zlí zlé. Všecko štěstí a neštěstí, jež potkává Zuluovce, pochází od zemřelých, hlavně od náčelníka. Zdá-li se Kafrovi o zemřelém, přinášívá mu ráno něco v oběť. Zemřelí mohou se žijícím druhům dokonce i ukázati; velmi často přebývají duše jejich v hadech, ženské mají však zvláštní hadí druh jen pro sebe. Lev a slon jsou příbytkem zvláště vynikších náčelníků. K duchům zemřelých náčelníků konají se modlitby a oběti. Čarodějové požívají zvláštní vážnosti, a to proto, že obcují s duchy zemřelých přátel a znají mnohé léčivé byliny, jak se Evropané přesvědčili. Kafrové jsou strašně pověrčiví. *Ratzel* vypravuje zajímavé a mnohdy velmi směšné episodky, na př.: Kdo pije mléko, přivádí blesk a hrom. Po krupobití nesmí se celý následující den pracovati, sice přijde krupobití znova, a to daleko horší, než bylo předvčírem. Kdo stoupil na trny, musí je rozkousati (sníst), aby se jich podruhé uvaroval! atd.

Max Müller uváživ vše, co dosud na jisto o Kafrech víme, tvrdí: »Vidíme tedy, že lidé, o kterých se tvrdilo, že jim schází úplně náboženství, a že o vyšších věcech ponětí nemají, právě naopak mnohé části náboženství dosti vyvinuty mají; takovou částí především rozuměti sluší všeobecnou víru v jednoho Boha neviditelného, stvořitele všehomíra, jenž v nebesích trůní, déšť, krupobití a blesk posýlá, zlé lidi trestí a žádá, aby mu na tisících pahorcích bylo obětováno. Není to dosti jasným znamením, že máme býti velmi opatrnými posuzujíce náboženské názory divochův, a že negativní důkaz daleko nepostačuje, abychom názory jejich náležitě poznali a ocenili?«

Ostatní národové jižní Afriky mají ve věcech náboženských s Kafry mnohé podobnosti. Dotkneme se jen některých, především Bedžuanů, kteří bydlejí na západ (westlich) od Kafrů, a na mnoho kmenů se dělí. Povšechnou charakteristiku jejich možno vyjádřiti slovy: málo nadání a více mírnosti než bojechtivosti. Někteří spisovatelé evropejští upírali jim každičkou známosť náboženství, a to hlavně z toho důvodu, že v řeči bedžuanské není ani jediného slovíčka, jímž by se označoval bůh anebo vůbec bytosť vyšší. Nyní však nade vši pochybnosť jest zjištěno, že Bedžuáni znají »Morima«, jenž v nebesích přebývá. Jest ovšem pravdivo, že se k němu vždycky nechovají uctivě; přece však dlužno za to míti, že jej uznávají první a nejvyšší bytostí. *Chapman* vypravuje, že jedenkráte — a bylo to

právě za bouřky, pozoroval několik žen Bamangvatských, jak na polích pracovaly. Všecky prý pozdvihly ruce k nebi a počínaly si zuřivě křičíce, že Morimo jejich práci přerušil.

Také náš krajan Dr. *Holub* upírá Bedžuanům »náboženství v pravém smysle«, ačkoli znal, co mu o náboženství jejich pověděli missionáři, ano i někteří domorodci, kteří poněkud anglicky znali. Brzo však vidí se nucena vyznati: »Z toho, že sotva křesťany poučeni byvše o Bohu neviditelném, hned nazvali ho »Morimo«, nezměnivše *původního* smyslu slova toho, třeba uzavírati, že v dobách dávných uctívali a znali (předkové jejich) bytosť nejvyšší a neviditelnou.« Dnes ovšem jest náboženství Bedžuánů »pode vší kritikou«, a čarodějové u nich nadmíru »kvetou«; z toho však nic více a nic méně nenásleduje, než že divoši ti strašně klesli a dřívější lepší názory své znešvařili. Nikterak nesmí však spravedlivý badatel viděti v tom atheismus a naprostou nevěru; nepřímý důkaz theismu lze vybrati i z toho, co nyní Bedžuáni věří. V *tom* smysle neupírá jim »náboženství« ani Dr. Holub. My jen k tomu připomínáme, co jsme dříve o »vyšším smyslu« v náboženství pověděli.

Ovaherové neboli Damarové bydlejí od Hottentottů severně a přidržují se jakéhosi kommunismu živíce se hlavně chovem dobytka. Jak vyhlíží jejich duchovní a mravní úroveň, viděti již z toho, že i Hottentotti nad ně vynikli a následkem toho krutě s nimi jako s nižšími zacházeli. A přeče i tento ubohý kmen není bez náboženství. Především vyznávají Ovaherové jednu nejvyšší bytosť, nazývajíce ji »prastarou« čili Mukuru, a označujíce slovem tím dýchání a ducha. *Jos. Hahn* má za to, že »dýcháním« tím má býti vyjádřeno asi to, čemu Indiáni říkávají »veliký duch«. Duše zemřelých bývají zde všude vzývány a čarodějství zpříma bují. Pozoruhodným jest, že vedle čarodějů mají také čarodějnice; jsou to dcery prvé ženy náčelníkovy a obstarávají jako vestálky posvátný oheň, který před každou chatou hořívá a nikdy nesmí vyhasnouti. Kdyby se tak stalo, dlužno chybu napraviti obětí, ku které béře se nějaké zvíře. Ovaherové mají ve zvláštní úctě *oheň*, který prý jim dal bůh Obempo. Při obětech nesmí nikde scházeti posvátné pruty, které bývají řezány se stromů zasvěcených předkům; prutům těm bývají předkládána první jídla při hostinách, poněvadž se domorodci domnívají, že prutové ti representují jejich zesnulé předky. Z té asi příčiny mají Damarové v úctě i stromy.

Ovambové bydlejí severně od Ovahererův a zabývají se hlavně orbou. Cestovatelé o nich svědčí, že jsou mírumilovní. O náboženství jejich jest velmi málo známo, a to hlavně proto, že Ovambové vyhýbají se úzkostlivě všem otázkám, které jim Evropané kladli, chtíce něco zvěděti o jejich náboženství. *Ratzel* vypravuje, že jedenkráte podařilo se kterémusi Evropanu zapříst řeč s domorodcem a vmísiti v ni jméno ovambského knížete »Nangoro«. Sotva se tak stalo, pošeptal mu domorodec: Doví-li se o tom král, bude mysliti, že mu chceš vzíti život! Všichni domorodci obávají se, že jim cizinci život ukradou (vezmou), z té příčiny se jim vyhýbají, zvláště jsou-li ke stolu (jídlu) zváni. Aby se osidla toho uchránili, vymyslil král Nangoro zvláštní kouzelnický a mocný prostředek. Kdykoli přijde k nim na jídlo cizinec, naberou si do úst vody a vystříkají mu ji přes zuby do tváře. Někdy též natrou mu tukem čelo a ústa. Pak

jsou bez starosti, — nic jim neudělá. Déšť jim dělají čarodějové. To jest téměř vše, co jest o Ovambech známo. Z té příčiny neodvážil se ani jediný střízlivý posuzovatel upírati jim náboženství nebo vůbec něco určitého o něm tvrditi, dobře věda, že zde třeba vyčkati, jelikož dosavadní materiál jest úplně nedostatečným, abychom si určitý názor o Ovambském náboženství učinili.

V Zambesi rozprostírá se na 5000 čtverečních milích veliká říše Marutse-Mabunda, v níž Dr. *Holub* napočítal 18 hlavních a 83 vedlejších kmenů. Čarodějství Marutské má mnoho podobností s bedžuánským. Domorodci věří v neviditelného (jednoho) Boha. Dr. Holub píše o tom (Sedm let v jižní Africe II.): Jak již jsem podotekl, měli Bantuové, dříve než se rozdrobili na rozličné kmeny, společnou víru v mocného a neviditelného Boha; Marutseové zachovali si dosud ze všech kmenů nejčistěji původní víru tu. Všeobecně věří se v neviditelnou, vševědoucí bytost, která pozoruje každičké jednání lidské a nakládá s každým jak chce.« Jména bytosti té domorodec nevyslovuje; na nejvýše řekne »Molimo«, čímž však označují se nejen dobří a zlí duchové, nýbrž i čáry a kouzla. Pravé jméno, jímž Bůh se označuje, jest Njambe. Sotva že slovo — Njamba — z úst jim vyšlo, obracejí oči k nebi a zvedají ruce vzhůru, praví Dr. Holub. Když z nich někdo zemře v boji anebo neštěstím jest zachvácen, říkává se: Stalo se mu to na rozkaz Njambův!

Kmenové východoafričtí, zvláště na pobřeží, přidržují se mohamedanismu, ale tak, že v něm zříti zcela jasně mnohé zbytky z pohanského jejich původního náboženství. Zvláštní pocty požívá u pohanských kmenů »Mulungu« stvořitel nebe a země, jenž trůní v říši dobrých duchův a vše dobré dává lidstvu. K Mulungovi přijdou po smrti duše dobrých lidí, kdežto duše lidí špatných vejdou v ohyzdná zvířata. Aby pršelo, přinášívají domorodci zvláštní oběti. První zprávy o kmenech těch (aspoň některých) podali katoličtí missionáři, zvláště zasloužilý P. *Baur* — Die kath. Missionen, 1883. — Ze všech kmenů zachovali si starou víru Wanikové, kteří pilně uctívají Mulungulu, ačkoli vlastně nevědí, co chtějí věřiti a kterak si ho představiti. Přes to přese všechno přinášejí mu časté oběti. Znají také dobré i zlé duchy a vzývají duše zemřelých, aby jim za podávané oběti daly déšť. — Wanikům podobají se Vakambové a Vadšaggové. Ormové jsou částečně pohany, částečně mohamedány a částečně křesťany. Dle jejich prastarých podání učinil Vak (nebesa) praotce jejich z hlíny a vdechl mu duši. Vak jest dárcem všeho dobra a soudcem po smrti. Vakovi přinášejí se oběti a modlitby. Vak mluví s poddanými zvukem hromu a ukazuje se ve světle blesku. Vak miluje náramně — měsíc, zvláště je-li v úplňku. Tu obrací se úplně k němu, a neštěstí ihned stíhá lidstvo. Mimo Vaka jsou bohové a bohyně nižších řádů čili stupňů. Duchové zlí taktéž jsou četní a lidstvu velmi nepřízniví; mohou však býti získáni rozličnými obětmi. Na jihu jest posvátné místo, na kterém Vak rád se zdržuje, ano i zjevuje. Na místo to konají se proto četné a slavné pouti. Kdo se tam vyspal pod velikým stromem, bývá od svých velice ctěn a do smrti divotvůrcem považován. O životě posmrtném taktéž zcela jasně vědí.

O Africe severní, o kmenech pobřežních podél Středozemního moře, nebudeme se zmiňovati, poněvadž nikdo nemůže jim odepříti náboženství, i když nutno vyznati, že život náboženský jest tam velmi

pokleslý a ospalý. Vinu toho spatřují spisovatelé v mohamedanismu, jenž stal se v zemích těch náboženstvím panujícím. Dr. *Kayser* tvrdí ve spise — Aegypten einst und jetzt — že děsná pověra a fanatismus mají v témž zdroji zřídlo. (Dokončení.)

Štědrovečerní meditace.

Noc tichá, zimní v okna má se dívá,
v mém krbu hasne záře poslední . . .
Ples mystický mou duši rozechvívá
a píseň cherubů dnes jásá v ní.
Dnes v hloubi nebes všecky hvězdy vzplály
jak okna tajuplné kathedrály.

Je štědrý večer. Země sabbath slaví
a zlatou září plane sněžný lán.
Hlas zvonů letí zmlklé do dálavy,
kde echem kouzelným je obetkán.
A ztuhlá země, pod sněhem co dřímá,
si tiše pěje rtoma ledovýma.

Kdo vrací mi dnes ono zašlé štěstí
těch dávno uplynulých dětských let,
kdy vánočního stromku ratolesti
mne vábily v svůj čaruplný svět?
Kdo dí mi dnes: Buď konec všemu bolu,
ó dítky mé, dnes radujte se spolu!?

Kdo léčí ty dnes, jejichž duše stůně,
kdo lidská srdce budit pospíchá,
že dýší soucitem jak plný vůně
dnes dýše kalich růže Jericha?
To kouzlo tvé, ty nejkrasší všech nocí
stín mění v záři božskou lásky mocí.

Ó, ubozí, jež pro tvé krásy taje
jen úsměch mají na rtu cynický,
jimž třpytná hvězda betlémského kraje
v tmy skepce ukryla se na vždycky!
Ty v dnešní noci zima v srdce studí.
Ó šťastné děti, šťastní duchem chudí!

Vás hřeje teplo Boží lásky věčné,
vám hvězdy v duši svítí jasněji,
než v kruhu tajuplné dráhy mléčné,
než brillianty v sněhu závěji.
Vám nebes brána dnes se otevírá,
ó, buďte šťastni, — šťastná vaše víra!

J. V. Svárovský.

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

(Pokračování.)

XXVI.

Velikolepý výstup.

Milostpán byl již zdráv; jeho drahocenná osobnosť vyvázla z neblahé choroby, již zavinil nešťastný tanec, a proměnila se opět v uhlazeného kavalíra, který si napouštěl barvou vlasy, natahoval manchetty a oblékal se černě — v nerovném tom zápase s pokročilým věkem, jenž na něm zračil se již z daleka. Ošetřovatelka měla jej v tenatech, v pevných tenatech, v tak zapletených tenatech, že všecko již bylo připraveno ke sňatku, o němž šlo mnoho řečí v Madridě od té doby, kdy zavdaly k tomu podnět veřejné listy. Stůjtež zde některé ukázky z takových plátků:

»*Sňatek.* Příštího téhodne uzavře prý sňatek Jeho Jasnosť Pán Pan Don Tomáš Meko, bývalý korunní ministr, s osiřelou dcerou markýzů de Castello-nero, vznešeného to rodu italského, jehož původ sáhá až do válek křížových. Vysoké kruhy madridské očekává tak okázalá slavnosť!«

Jiná:

»*Pád.* Slavný a všeobecně vážený státník pan Don Tomáš Meko, jenž platil ve vysokých kruzích za kavalíra, jehož nelze oženiti, padl konečně k nožkám překrásné dámy, dcery markýzů de Castello-nero, kteří však nezemřeli, jak praví jistý špatně zpravený list, nýbrž dosud jsou na živě a očekávají se v Madridě, i dostaví se též ke svatbě své spanilé dcery. Novomanželé odeberou se do ciziny, kdež stráví líbánky, nepovolá-li totiž Jeho Veličenstvo opět do své rady pana Meka. Svědky budou královští manželé.«

Celý týden nemluvilo se v Madridě, to jest v lepších společnostech, o ničem jiném než o svatbě oné neoženitelné osobnosti, a v jedné výkladní skříni v ulici de Espoz y Mina vystaveny byly podobizny blažené nevěsty, a v klenotnickém závodě Semperově mohlo se obecenstvo obdivovati šperkům, jež ženich věnoval nevěstě, a hudebníci všech nejlepších kapel velikého města nastudovali nejznamenitější kusy svého repertoiru, aby v den sňatku pozdravili novosnoubence, a všickni žebráci madridští počítali bedlivě dni, aby nepropásli tak slavné příležitosti a přišli se přesvědčit, zda ten ubožák, jenž se bude ženiti a má peněz, že je vážil na libry, dá se přece viděti.

Nevěsta dlela stále v domě doně Dolores, v témž domě, v němž ulovila bývalého ministra. A uprostřed toho opojení, jež působily jí přepych, pochlebování, lež a přetvářka, ani si téměř nevzpomněla na tu světici, která ji milovala jako vlastní dceru, ani na šlechetného jinocha, jenž tak dlouho živil v sobě sladkou naději, že ji někdy nazve svou!

Nastal den svatby. Nádherný královský povoz přijel pro nevěstu, jež do něho vkročila s tak nenucenými pohyby jako královna, jež zvyklá jest na podobnou nádheru, a s toutéž nenuceností prošla komnaty královského sídla, až ocítila se konečně v té, kde královští manželé ji přijali, blahosklonně s ní jednali a obdivovali se její spanilosti, uhlazenosti a duchaplnosti.

Vousatý biskup, kterého toho času Madrid hostil, jenž přijel z velmi vzdálených krajův a podle jiných ještě ze vzdálenějších, požehnal snoubencům, a po obřadech královna podle své příslovné štědrosti ozdobila svého rádce velikým brillantovým křížem, jiné vyznamenání udělila dceři markýzů de Castello-nero a mnoho ještě pamětných darů věnovala veleváženým těmto pánům manželům; po té rozloučila se s blaženými bytostmi, jež vracely se ve svůj svatební stánek v témž královském kočáře, on omráčen a ohromen, ona kypíc marnivostí, spokojeností a tajně se mu v duchu vysmívajíc.

U vrat očekávaly je už skupiny hudebníkův. Uprostřed hudby mladá nevěsta sestupujíc z kočáru zaslechla výkřik a spatřila po boku svém muže, jenž hleděl na ni očima vytřeštěnýma. Zbledla, ale ihned se opanovala a kráčela ke vchodu opírajíc se o rámě svého zbožňovaného umučení, jež po dojmech toho dne ani skoro nevědělo, co se kolem něho děje.

A muž, jenž tak vykřikl, stál tu u vchodu, beze hnutí jako socha, s očima strnulýma, jakoby také nevěděl, co se kolem něho děje. V tom vyšel pán ve fraku, který podle všeho exministrovi cídil boty, doručil každému kapelníkovi po pěti tolarech s rozkazem, aby už nehráli.

»Jest to ona, není o tom pochyby,« mručel ten, jenž vzkřikl, a přiblíživ se k pánovi, jenž vyprovodil hudebníky, oslovil jej: »Kdo bydlí v tomto domě?« — »Jeho Excellencí pan Don Tomáš Meko, ministr ve výslužbě.« — »Jaká jest zde dnes slavnosť?« — »Ten pán se žení.« — »On se žení?« — »To jest, on se již oženil; zrovna vrátil se se svou chotí z královského hradu; královna je zasnoubila.« — »Tak?« — »Tak, pane.« — »A kdo jest ona?« — »Nějaká slečna a velmi hezká; jejího jména neznám, ale její příjmí jest de Castello-nero.« — »Jest to ona,« mručel si podruhé ten, jenž vzkřikl. — »Tenhle člověk jest blázen,« řekl si slavnostně oděný sloužící.

Přijížděly kočáry, z nich vystupovali páni v černých fracích s bílými rukavičkami, dámy, jež byly bohatě oděny dole, ale nahoře neměly skoro nic, krásné a mladé s lepotvárnýma ramenoma, jiné zase štíhlé jako tyčky s kostmi, jež by dobře posloužily leckterému okresnímu ranhojiči jako lancetty.

Dlouho vytrval muž ten na protějším chodníku, zřel na přijíždějící a odjíždějící povozy, viděl z nich vystupovati dámy i pány a upřev náhodou zrak svůj na jeden z balkónů prvního poschodí stkvěle osvětleného domu, zvolal: »Ano, ano, ona to jest! . . . Ha, pomstím se! . . . Bídnice! . . .« A zmizel.

— — — — — — — — — — — — — — —

V salonech exministrových jen se to hemžilo. Zde byl přítomen předseda ministerské rady i zpravodaj časopisu La Epoca, zkrátka: veškeren výkvět Madridu. Zde čekalo netrpělivě mnoho básníků lyrických, až počne se hostina; zde bylo mnoho svobodných děv, jež šeptaly svým šněrovačkám: »Kdy pak se už přece vdám?« a mnoho

vdaných paní i na ocet zbylých panen, jež sledovaly s největším napjetím sebe menší hnutí mladé snoubenky, aby uhodly každou její myšlénku a mohly tak činiti tisíc pozorování a poznámek, i okukovaly s nejúzkostnějším puntíčkářstvím každou stužku v jejích kadeřích, zda by shledaly na ní i nejnepatrnější projev nevkusu. Než, ona nebyla z těch hloupých; věděla, že bude pozorována, a byla oděna tak, že jí nebylo lze ničeho vytknouti. Nikdo jí nepřevýšoval ani krásou, ani půvabem, což věděla ovšem velmi dobře.

Již zazvučela hudba. Již okusili pozvaní hosté všelijaké zmrzliny, které jen mohli snésti. Již se svlékl z kožichu celý Madrid. Brzo měl počíti se kvas. Sloužící jeden přistoupil k exministrovi a oznamoval: »Nějaký pán žádá Vaši Excellencí, aby směl vstoupiti.« — »Kdo?« — »Baron Luiggi de Castello-nero.« — »Jakže?« tázal se exministr s úžasem. — »Baron Luiggi de Castello-nero.« — »Člověče!« pravil sobě exministr, »jaký to ďas vězí v tom jméně, jež si má žena zvolila? . . . Co to znamená?« — »Smím mu říci, aby vešel?« ptal se sloužící. — »Ano . . . ale ne, ne . . . než, přece nechť vstoupí,« rozhodl se konečně exministr, jenž už se nerozpakoval a dychtil zvědavě po tom, kdo jest asi tím mužem, jenž hlásí se ke jménu, jež bylo pouhou smyšlénkou.

Do salonu vstoupil baron Luiggi de Castello-nero. Byl to jinoch vysoké postavy, poutavého zevnějšku, nenuceného chování a uhlazených pohybův. Poklonil se hluboce exministrovi, a tento poklonil se ještě hlouběji.

»Jméno mé,« promluvil s lehkým přízvukem italským, »zajisté vás upomíná na to, že náležím k rodu té paní, jež dnes došla cti státi se chotí muže tak výtečných vlastností, jakými slynete.«

Nová poklona starcova, jenž nemohl uhodnouti, zda ten mladík tropí si z něho úsměšek, či šílí, či docela jest samým rarachem.

»Přede dvěma hodinami,« pokračoval baron, »přijel jsem do Madridu ve jménu vznešených rodičů zasnoubené, jimž jest se zdržeti bohužel ještě několik dní v Italii, i přišel jsem splnit úkolu, k němuž mne zavázali, abych je totiž zastupoval při velebných obřadech sňatku. Dostavil jsem se však již pozdě; ježto nedostalo se mi té cti, abych mohl býti přítomen obřadům, dovoluji si vám nyní vysloviti svou nejhlubší úctu a složiti tisícerá blahopřání přešťastné choti muže tak velice o stát zasloužilého.«

Nové poklony od muže velice o stát zasloužilého, jenž v té chvíli byl jako u vidění: tak byl překvapen.

»Jsem nejstarší bratranec nevěstin,« pokračoval jun, »a prosím, abyste mne jí ráčil představiti.«

»Pane, já . . . ovšem . . . mám čest . . .« A muž nevěděl ani co říci, ani co počíti. Nebylo lze souditi, že by mladík hrál nějakou komedii; hlas jeho byl pevný, obličej klidný, chování jeho nedalo dopouštěti ani nejmenšího stínu podezření. »Ale, zlatíčko,« pravil sobě obratný diplomat, veliký státník, »co tím chce říci? . . . Ježto má žena byla beze jména, usnesli jsme se na tom, že přijme nějaké vymyšlené, a najednou objeví se tu bratranec s týmž jménem! . . . Co v tom vězí?«

»Ha, tam ji vidím,« zvolal jinoch ukazuje na mladou choť, jež v tom okamžiku vzdalovala se od skupiny dam; i zamířil k ní pevným krokem.

Žena pohleděla naň a hrůzou oněměla. Byl to Ludvík, její snoubenec, týž, jemuž vydral se výkřik z hrdla, když ji uzřel vystupovati z kočáru uprostřed hudebního ruchu. Ludvík patřil na ni rovněž usmívaje se tím nejobyčejnějším úsměvem, jaký jen můžeme si mysliti. »Neznáš mne již,« promluvil k ní, »ovšem, tak dlouho jsme se neviděli . . .«

»Já? . . .«

»Ale, ale, podívejme se!« pokračoval Ludvík hlasem žertovným obraceje se k jejímu manželu, jenž se k nim blížil. »Račte býti tak laskav a představte mne této paní, jež jest tak zapomnětliva.«

»Ale . . .«

»Vidíte, že už mne nezná.«

»Vskutku . . . nevím . . .« odvážila se ke slovům oslovená.

A všecko dívalo se na chotě, na ženu a na tajemnou osobnost, jež objevila se najednou na jevišti, a jíž ani jeden z hostí neznal. Situace byla nanejvýš vážná.

Exministrovi nezbylo nic jiného než pokračovati v komedii.

»Ale, ženuško,« pravil k ní, »tento kavalír jest tvůj nejstarší bratranec, baron —.«

»Baron? . . .« opětovala nová choť.

»Baron Luiggi de Castello-nero.«

»Ach, můj bratranče!« zvolala ubohá, nutíc se též ke komedii ke svému žalu, zatím co srdce její překypovalo zlobou a záštím. I podala ruku Ludvíkovi, jenž ji uchopil velmi vřele; pohlédla na manžela, jenž rovněž na ni hleděl, a ač tolika divákům neušel ani jeden pohyb těchto tří osob, pohledy ty nebyly jen tak nahodilými, nýbrž jevila se v nich otázka: »Co to znamená?«

»Tvoji rodiče těší se pevnému zdraví,« promluvil Ludvík, »a lituji toho velice, že nebylo lze se jim dostaviti, aby tobě požehnali v tak slavnou dobu; ale oni žehnají tobě z dáli, a já ti přináším jejich požehnání. Vzpomínáš si na ně jistě často.« — »Ó, vzpomínám!« — »Zasluhují toho; takových rodičů nemá nikdo.«

Exministrovi neušlo ani slůvka, ale čím dále, tím méně rozuměl.

»Tohoto večera zmocňuji se vašeho místa,« pravil k němu bratranec nevěstin, podávaje dvorně rámě své sestřence, jež hrdinsky snažila se překonati svou nevoli.

A manžel nemohl promluviti ani slova, nebyl s to, aby žádal nevítaného hostě za vysvětlení.

A oba jali se procházeti sněmi, zatím co manželu bylo odpovídati na otázky obklopujících jej zvědavců strany vlašského kavalíra a jeho šlechtického rodu.

»Ó!« říkal, »to jest velmi nadaný jinoch, učiněný diplomat! Toužím po tom, aby žádal za španělské občanství, bych jej mohl přijati do našeho stkvělého klubu diplomatického.«

»O rodě Castello-nero neslyšel jsem nikdy,« prohodil jeden znamenitý starožitník, tajemník nevím ani u koho.

»Ó, to jest jeden z nejslavnějších rodů vlašských!« ozval se bručivěji než stará harfa nějaký markýz. »Setkal jsem se ve Florencii s rodiči této spanilé dámy, jež zasluhuje lásky i jména našeho milého Meka. Mají tam nádherný palác . . .«

»Což si dělá každý ze mne dnes dobrý den?« ptal se sama sebe hrdina slavnosti.

»Znám mnoho osob,« oznamoval jiný, »kteří znají rodiče naší nové přítelkyně, a všickni jsou jen samá chvála o nich.«

»Ale všecka ta chvála ještě není ničím proti té, jaké zasluhují,« připojoval slavnostně nový manžel, jenž počínal se obávati nového ochrnutí mozku, jež ho stihlo v domě námluv.

Takové žerty přecházely již skoro všecky meze, a exministr strachoval se, a to ne nedůvodně, že snad už jest předmětem všeobecného posměchu ve hlavním městě a že ztratil svou dobrou pověst. A jako vůbec státníci, kteří vše, co je potkává, vykládají si v úskoky a pletichy svých nepřátel, tak i Tomášek Meko dospěl k přesvědčení, že v to vše zasahuje neviditelná ruka jeho nepřátel; jen to ho nenapadlo, že opravdovým jeho nepřítelem jest on sám, který při svém věku se tak zbláznil a oženil, a to ještě s takovou ženskou.

A převznešená dědička de Castello-nero? Bratrovec odváděl si ji; co měla činiti? Její postavení bylo svrchovaně choulostivé. Měla strach, který mají vždy ti, kdož nejednají tak, jak jednati mají. Bála se, že druh z mládí vyvolá pohoršení; bála se, že v této dvořanské společnosti muž ten zjeví děje té, z níž se stala dnes vysoce postavená dáma. Veselosť umělcova působila na ni stísněně. Její bývalý snoubenec byl schopen všeho. Než, nechtěla stále dlíti ve strachu a proto, jakmile se ocítili na místě, na němž nebylo pozvaných, přerušila mlčení: »Ludvíku, co se mnou zamýšlíš?« tázala se snažíc se zadržeti výbuch hněvu, jenž jevil se jí na rtech i na očích. »Co to znamená?« — »Nic, nic to neznamená; chtěl jsem jen býti na tvé slavné svatbě, a poněvadž jsem nedostal pozvání, musil jsem představovati jedno z individuí z toho tvého rodu de Castello-nero. To jest pěkný rod! Kde u kozla našla jsi tak znamenitý rod?« — »Ludvíku!« — »Zlobíš se?« — »Nyní jest vše již jinak.« — »Jinak? A proč by bylo jinak; přestala's býti ženou ničemnou a bídnou, jež jest hodna opovržení poctivých rodin? . . . Jen neodcházej, ničemnice, budu tebe stále nazývati ničemnicí . . . Ničemnice, nejdu vyzradit tvého původu, nebudu tě viniti ze zločinu tvých rodičů; ale přicházím ti povědět, že's opovrhla matkou mou, že's uprchla od té, která tě milovala jako vlastní dceru, jež učinila pro tebe největší oběti, jež ti poskytla útočiště ve svém krbu, jež od tebe doufala mého štěstí, jež ti vlastně dala celý život! . . . Co's učinila, bídnice, s blahem mé matky? Co's učinila s mým? . . . Ha, já tě miloval jako nebeského cheruba, já myslil stále jen na tebe, já vracel se pln naděje a štěstí! A ty, bídnice, ty, křivopříseżnice, ty's zničila jediným okamžikem mé naděje, mou budoucnosť, můj život! . . . Ano, matka má hořem zemře, pomýšlejíc na tvůj nevděk a na mé neštěstí, a já rovněž zemru. K čemu ještě žíti?« — »Ludvíku, ticho, přicházejí.« — »Ha, tak! Jak se raduji, sestřenko má, že dnešní svatbou dovršila jsi své tužby! Toť jest podivná volba! Hrabě, tvůj choť, jest člověk duchaplný, mladistvý; zdá se býti sice pokročilejšího věku, ale studium, přílišné nadání činí z mladíka před časem starce . . . Jest to manžel tebe hodný.«

A ti, kdož pozorovali krásný ten párek, bavili se tisícerými poznámkami v různých žvastavých skupinách, v něž se rozdělila vybraná společnosť. — »Zdá se mi,« prohodil jeden veliký klepař, »že nová choť právě nečekala svého bratrovce.« — »Proč? Taková návštěva jest zcela přirozená.« — »Není sestřenky, která by neměla za milovníka svého bratránka.« — »On snad ji nyní obviňuje, ona

se vymlouvá . . . a brzo . . .« — »Výborně . . . Ubohý Tomášek Meko!« — »Buďsi, ale člověk jeho věku nemá mnoho práva si stěžovati.« — »Jest pravda, kozel mu napískal, aby se na stará kolena ženil.« — »Všickni takoví mládenci, kteří působí pohoršení světu v tak pokročilých letech, končívají tak tragicky, jako tento ubohý diplomat.« — »Svatební večer, a hned ho navštíví bratranec jeho ženy.« — »Což jest na tom něco zlého, příteli?« — »Inu, manžel musí přivykati hned prvního dne.« — »Jaký to bohaprázdný jazyk!« — »Člověče, to, co povídám, není nic neobyčejného.«

A zatím co v koutech salonů rozpřádala se podobná zábava, Ludvík a Isabela bavili se, jak se zdálo, co nejněžněji na světě.

Exministr, jenž by se už rád zbavil neustálého vyptávání se po vznešeném baronu Luiggim a byl již nanejvýš nepokojen, jal se hledati svou ženu a zastal ji zavěšenu na rámě mladého muže a rozmlouvající s ním. »Co jest to asi u všech všudy?« tázal se sama sebe stařeček. A blíže se k páru, odvážil se ke slovu: »Pane« —.

»Ach, to jest můj milovaný švakr, a zrovna jako na zavolání; předpokládám, že dovolíš, abychom mluvili spolu s tou upřímností, jaká panuje vždy mezi příbuznými. To »vy« jest to nejohyzdnější slovo, jaké znám . . . Protiví se téměř krásе a ladnosti vznešeného jazyka španělského, jejž prý akademie chtějí potlačiti. Jsi také členem nějaké akademie?«

»Ale, pane —.«

»Právě teď vychvaloval jsem tě své milované sestřence. V Italii slyneš jako výtečný státník, a na jedné hostině, již dávalo Jeho Veličenstvo, a jíž jsem se též účastnil, pronesl jsem přípitek, aby Italie měla též jednou takého ministra, jakým jsi ty.«

»Pro Bůh!« pravil sobě exministr, »tento člověk tropí si ze mne šašky.« Než, byl nucen pouze se pousmáti, učiniti poklonu a vyjasniti svůj opičí obličej, poněvadž rozmluvu poslouchaly ještě jiné osoby; neodhodlal se k tomu, aby postavil se proti tomu muži a odhalil jeho osobu, jež jej urážela svou přítomností, a vyhnal jej z domu.

Podobné veselohry shledáváme každého dne ve vysokých kruzích.

Mládež toužila po tanci, a této příležitosti užívaje, bratranec prohodil klidně ke své sestřence: »Budeme tančiti; dnes musím tvého manžela dohnati k zoufalství.«

Tento tvářil se jako Lucifer.

»Budete-li se hněvati, tedy ne,« podotekl umělec.

»Jak by se hněval?« poznamenala nějaká dáma horšíc se více než městská rada. »Tomášek není tak směšným manželem jako ti ostatní.«

»Ó, nikterak! Zajisté,« připojil manžel s tak nenuceným úsměvem, jako by mu někdo prohnal šíp žaludkem; »ať tančí, ať tančí jen se svým bratránkem. Já již netančím.«

Orchestr spustil velikolepý valčík, a všecko ubíralo se do taneční síně; Ludvík se svou snoubenkou jali se tančiti, z počátku s přestávkami, ale potom se závratnou rychlostí. Ludvík byl pološílen, jeho líce planulo, otáčel se, otáčel, tisknul mocně k sobě svůj protějšek a hučel k uším nevděčnice: »Bídnice, bídnice, bídnice!«

A všickni velebili ten opravdový div jistoty v nohou a pevnosti hlavy, což obé bylo asi velmi značné, ježto párek se neskácel k zemi,

nýbrž stále se točil téměř letmo; toho nedovedly by ani ty nejproslulejší umělkyně cizích divadel, které podle všeho — jak se zdá — jsou z kaučuku, bez kostí a kloubův.

Mladá choť nemohla již, sotva dýchala, a o hudbě zdálo se, jakoby jí její mučení působilo rozkoš; zatrolený valčík trval dál a dál, a ten, jenž dával takt, ani netušil, co by bývala paní domu za to dala, kdyby všecky hudebníky a jeho nejprve zachvátila padoucnice, která by jejich hře učinila přítrž.

Diváci byli obdivem uneseni, a kdyby býval měl novomanžel zuby, byl by si ukousal vzteky jazyk, jejž by býval snad i snědl, kdyby ovšem byl hovězí nebo skopový.

Konečně hudba dozněla, poněvadž samému kapelníkovi vypadla taktovka z ruky, která už jí nemohla ani udržeti, a ubohá Isabela padla bez dechu na pohovku; ale bratranec jakoby nebyl pranic dělal, tak klidně pozoroval svůj protějšek a promluvil: »Prohrála's partii, dceruško; se mnou nelze zápoliti v tanci. Byl jsem jaktěživ nejneunavnějším tanečníkem. Chceš-li, odpočiň si trochu, a hned budeme zase pokračovati.«

Isabela vrhla pohled tigřice na bratrance; ale Ludvík byl stále necitným a přijímal klidně gratulace, jimiž ho zasypávaly dámy i páni za jeho vytrvalosť a pružnosť.

»Tančíte znamenitě,« pravila k němu velmi korpulentní dáma, jež přicházela již do let a viděla již také mnoho jar, »ale nežasnu nad tím; odvážila bych se ještě jednou tak dlouho tančiti s vámi jako tato spanilá nevěsta.«

»Zkusíme to až někdy jindy, milostpaní.«

»Přijímám; hned ve čtvrtek budu míti potěšení spatřiti vás ve svém domě a představiti vás svému choti, jemuž nebylo dnes lze dostaviti se k této slavnosti, ježto byl jmenován místosprávcem jedné provincie.«

Tato věkem vysoce pokročilá žena zamilovala se do barona de Castello-nero, jehož snažila se k sobě upoutati dříve, než by jiná k němu přispíšila. Ještě mnoho jiných paní zvalo jej ke svým veselíčkům, a to jen z té příčiny, že dovedl tančiti bez únavy.

Ve vznešené společnosti jedna z takových vlastností, jakými jsou tanec, zpěv anebo hra na nějaký nástroj, může přivésti hezky vysoko blaženého smrtelníka, jenž jest jejím šťastným majetníkem; nejeden neuznaný a pytlem praštěný jonák dosáhl značných důstojenství a báječného téměř štěstí pro ohebnosť svých nohou, leckterý státník děkuje štěstí své tomu, že kdysi řídil anebo vynalezl nějaký nový »živý obraz«; a já, spisovatel, znal jsem jednoho, jehož si nikdo ani nevšímal, a jenž by snad býval hlady zemřel, kdyby šťastnou náhodou nebyl objevil novou figuru rejdováku. Na takových a tak nepatrných věcech zakládává se druhdy štěstí člověka, blaho národa, budoucí rod panovnický, ba i pád trůnu.

Takový jest ten svět. Velikolepá to komedie, v níž trudné a tragické začátky mívají v zápětí ty nejkomičtější a nejfraškovitější konce; a naopak hledíme zvědavě na komedii, v níž hraje hlavní roli čisté svědomí a vzorné příklady, které skýtá společnosť mužům i ženám, jejichž vůle tíhne k dobru, jimž vždy zlo jest odporno, třeba bylo vyšňořeno všemi oslňujícími vnadami, jak jeví se zde na tomto světě.

Ubohý Ludvík přijímal blahopřání všech těchto směšných lidiček, jsa při tom předmětem nezměrného záští duševních nedochůdčat a svrchovaného obdivu žen ješitných, povrchních, koketních s tou nejhloupější koketností pod sluncem a zlovolných tak anebo více než velmi zkušené dámy.

Přiblížila se hodina hostiny; v jednom z nejnádhernějších salonů domu exministrova bylo vše již připraveno k bohatému kvasu.

Vejděme tedy do večeřadla, mají-li chuť laskaví čtenářové; tak velikolepá hostina zasluhuje věru nové kapitoly.

XXVII.

Pokračování.

Přední místo za bohatým stolem zaujala mladistvá nevěsta, a vedle ní podle jednosvorného souhlasu vybrané společnosti posadil se její bratranec, baron Luiggi de Castello-nero.

»Bratránkové vypadají jako opravdoví snoubenci,« prohodila jedna dáma.

»Bodejž se spropadla!« myslil si manžel vrhnuv zlostný pohled na paní zrovna při jejích posledních slovech; této dámě kořil se kdysi velice Tomášek Meko vyznamenávaje ji nad ostatní; nevíme však, proč si dělala nároky na ztracené již srdce ženichovo; tolik víme, že patřila nelibě na tu svatbu a že by už něco byla obětovala na to, aby v těchto slavných okamžicích vyskočily na nevěstě černé neštovice, a to ty nejohyzdnější a nejzhoubnější. Ubohá dáma byla všecka rozervána vidouc tu hlouposť, kterou vyvedl Tomášek Meko, poněvadž považovala za hlouposť všecko, co nebylo sňatkem s ní, ježto čekala marně několik let spoléhajíc na sliby exministrovy.

Nebudu laskavému čtenáři vychvalovati té chuti, s jakou jedla novosnoubenka, jejíž mučennictví trvalo již několik hodin, a jíž bylo se přívětivě tvářiti k tak znamenité společnosti při vší obavě, aby ani nejmenší podezření nenapadlo nikoho o poměrech, jež měly místo mezi chotí vynikajícího státníka a mezi bratrancem, jenž dostavil se téměř jen na konec slavnosti. Každý, kdokoli by ji býval viděl jísti, byl by zcela oprávněně se obával, že snad ubohá dáma — a to zrovna v den své svatby — trpí na zkažený žaludek. Bratránek byl v růžové náladě, jež okouzlovala jeho spoluhodovníky; obzvláštní pak starostí zasypával nevěstu. Isabela téměř již zoufala. »Musíš už jednou tomu učiniti konec,« pravila šeptem k mladíkovi, jenž ji právě obsluhoval.

Než, ubohý milenec nebyl ještě hotov; ještě nevypil číše utrpení až na dno; podle jeho veselého chování nikdo neměl ani potuchy o tom, že trpěl více než ona a že vším úsilím bylo se mu přemáhati, aby nevypukl v pláč. Jeho vůle stavěla hráz slzám, jež se mu hrnuly do očí; hrozný bol sžíral jeho srdce, a býval by si přál, aby minul se s rozumem.

Tomáškovi Mekovi neušlo, že neznámý přílišně popíjí.

Hovořilo se o svatbách, o lásce, o milování, a mladík nelenil súčastniti se, i opanoval brzo pole; tak uměl baviti, že, kdykoli on mluvil, poslouchali ho všickni s napjatou pozorností. »Láska,« pravil, »myslíte, že jest láska na světě? Nespatřil jsem jí jakživ; čeho já

jsem byl svědkem, jest jedním z důkazů, že lásky vůbec ani není. Měl jsem přítele, jenž miloval horoucně jednu ženu; snad si vzpomínáš, Isabelo, na ni, jmenovala se jako ty . . .«

»Já? . . . Nemohu se upamatovati.«

»Vypravujte nám o tom.«

»Jest to velmi trudná historie pro svatební den.«

»Nezáleží na tom; miluji velice smutné historky svatební,« odpovídala za všecky dáma, jíž se za šťastnějších dob koříval exministr.

»Nuže, ten děj jest velmi jednoduchý: křivopříseżnice ta zasnoubila se se směšným starouškem a opustila mého přítele, jenž zoufáním sšílel.«

Všickni pohlédli na sebe, jakoby si říkali: »V té pecce bylo jádro.«

Tomášek Meko přál si, aby směl nevítaného hostě dáti vyhnat.

Isabela usmála se s největší lhostejností. Tento úsměv, jenž byl jen přetvářkou, aby vzdálil od ní veškero podezření, že ona vlastně byla tou rekyní děje, roztrpčil nešťastného milence. »Bídnice!« zahučel a opět se napil.

»A jest známou osobností ubohý šílenec?« vyzvídal salonní kronikář, jenž už pomýšlel na příběh, jejž by uveřejnil v La Epoca.

»Nikoli, pane, jest to skromný a neznámý jinoch, nešťastník. Bohatými nikdo neopovrhuje a těmi, kteří jsou chudými zločinci, také ne, poněvadž dříve, než se jim kdo může vysmáti, již se sami jim vysmáli. Svět tento jest velmi zábavným. Poctivý a řádný člověk hraje tu vždy roli žertovnou, roli oběti, neboť na tomto světě každý tropí si šašky z toho, jenž stal se něčí obětí. Ona bídnice, jež si zahrála s mým druhem, žije dnes v nádheře a v rozkoších, jež jí staly se jidášskou mincí, za niž se bídnice zaprodala, zatím co on trpí, trpí nevýslovně, poněvadž ve svém šílenství není s to, aby vypudil ze své mysli její vzpomínku.«

»A jak se jmenují oba?« tázal se opět zpravodaj, jenž už pomýšlel na určitá jména ve svém článku, aby tak celý svět poznal osoby té anekdoty.

»Ani on ani ona nežijí zde ve hlavním městě.«

»Jak toho lituji!«

»Má sestřenka zná je dobře, a dovolí-li mi, udám jejich jména.«

Isabela chvěla se již tušíc, že Ludvík má neblahý úmysl. Tento pil a trpěl.

Hody chýlily se ke konci. Jeden z pochlebovačů exministrových, kteří s ním padali a zase vzrůstali, pronesl první přípitek.

Všickni připíjeli na blaho novomanželů; jeden básník, dosti neuznaný, přečetl svatební báseň, opěvující blažený sňatek, velmi dlouhou a velmi cituplnou, v níž velebila se nevinnosť a ctnosť mladé choti a vychvalovalo se nadání a záslužná činnosť výtečného manžela; báseň však byla psána tak nemotornými verši a beze všeho rozměru, že, když básník dočetl, nikdo neodvážil se k potlesku, ano, prostřed všeobecného ticha zazněl ohlušující smích.

Byl to Ludvík, jenž vypukl ve smích. — Básník zlostně naň pohlédl, a Ludvík povstal, patře naň rovněž vyzývavě. »Člověče,« vzkřikl, »kdybych já byl ženichem, vyzval bych vás na souboj, že jste sem přišel rušit míru takovou veršovanou slátaninou!« — »Pane!« — »Urážíte se? . . . Co jsem řekl, řekl jsem: nedovoluji, aby v mé

přítomnosti byly uráženy musy, jediné to ženské bytosti, jichž nikdo nehájí proti páchaným na nich bezprávím.« — »Pane!« — »Člověče, vaše verše jsou prachatrné, nikdo toho nebude popírati!« — »Jsme ve vznešeném domě.« — »A proto neměl jste to čísti v tak vznešeném domě a nehleďte na mne tak zpupně; toho nesnesu, ať jsme, kde jsme.« Ludvík byl úplně již omámen; burgundské a šampaňské učinilo z něho výmluvného hlasatele. — Tomášek Meko uznal za vhodné v tom zakročiti. »Pane,« oslovil Ludvíka, »žádám vás —« — »Ticho! I ty se horšíš? Chceš snad hájiti těchto veršů? Jest věru již čas brániti se těm vymoženostem, s jakými obíráte se vy, správcové, ke zkáze země. Pánové, neděste se; jsem zcela při zdravém rozumu a mluvím pravdu nad slunce jasnější.« — »Ludvíku!« promluvila nevěsta. — »I tobě líbily se verše. Máš pěkný literární vkus, dceruško. Jiného nemůže se čekati od toho, jenž zamiloval se tak zuřivě do někoho, jako ty do takové bytůstky, jakou jest tento pán.« — »Pane!« zvolali najednou všickni hosté. — »Pravda jest; tento pán jest stvořeným za ministra, ale ne za manžela . . . Pro Bůh, pánové, nedejte se vášní zaslepiti! Nevidíte ho? Měl jsem potěšení patřiti z blízka na jistého ministra . . . Jest to človisko jako ti ostatní.« — »Nestoudný!« vzkřikl exministr jedovatě. — »Pomalounku, není třeba mně spílati.« — »Kliďte se z toho domu.« — »Brzo ovdověla's, sestřenko. Jenom ta, která chce býti vdovou, může si vzíti takového člověka, jakým jest tento.« — »Táhněte odtud, bídníku!« volal nový manžel. — »Jest šílen!« vzkřikla pobouřeně Isabela. — »Šílen, ano, šílen!« odvětil nešťastný jinoch, »šílen hněvem!« — Exministr zavolal služebníky, a ti snažili se přemoci mladého muže, statně se bránícího. Jeden, jenž se k němu přiblížil, obdržel tak pádnou ránu, že mu zašla všecka chuť k němu opět se přiblížiti. — »Zbabělci,« volal malíř, »klamal jsem vás a smál jsem se vám! . . . Nejsem ani Castellonero ani Castello-blanco, tato žena není mou sestřenicí . . .« — Isabela byla zdrcena očekávajíc, že její bratr z mládí půjde ve své mstě ještě dál a zjeví její původ. — »Ani jí neznám, neviděl jsem ji nikdy.« — Isabela nabývala mysli. — »Ani tohoto strýce,« připojil ukazuje na směšného manžela. »Šel jsem ulicí, hahaha, dověděl jsem se, že se žení starý ministr s mladou, krásnou dívkou . . . a chtěje seznati nevěstu, vešel jsem sem, abych se pobavil . . . hahaha, špatně jsem se bavil. Abych nalezl přístup ke vzácným snoubencům, pomohl jsem si způsobem známým a tak se mně podařila ta komedie . . . To jest velice duchaplný státník!« A slova svá provázel křečovitým smíchem, jenž přesvědčoval všecky, že muž ten jest šílen.

Isabela jediná chápala příčinu výstředního jednání svého bratra z útlého věku; jinoch přál si zajisté, aby zapudil veškeré podezření, že se oba znají; přál si, aby její pověst neutrpěla ve veřejnosti; chtěl platiti za šílence a objasniti tak onen pohoršující výstup, aby se manžel nedověděl o čiré pravdě. Uprostřed bolu, uprostřed utrpení svého byla dobrá ta duše šlechetná a vznešená.

Jeden ze služebníků vida toto jednání, vida způsob, jakým počínal si šílenec proti jeho druhům, kteří snažili se, aby ho vypudili z domu, pospíšil zavolat stráže a přivedl s sebou čtyři ozbrojence, vyloživ jim, že se jedná o zajetí velikého zločince; brzo po té objevili se ve dveřích síně vojáci s ručnicemi v rukou; paní omdlévaly, a nešťastný jinoch směje se jako chorý na mysli, dal se v běh, odstrčil

vojíny a dostal se až ke schodům. Vojáci a sluhové běželi za ním, a jeden nelidský a surový vojín, aby jej zadržel, zasadil mu pažbou ručnice tak krutou ránu do ramene, že ubohý mladík skácel se k zemi, a z úst vyřinul se mu proud krve.

Jako mrtvola ležel tu nešťastný Ludvík, a všickni, co jich tu bylo, i nelidský voják měli jej za mrtvého. Lékař, jenž se sem ihned dostavil, prohlédl jej a ohlašoval, že ve mladíku jest ještě život.

Kdo jest to? Čeho se dopustil? Ukradl něco? Tak a podobně zněly otázky.

Přišel zástupce úřadu, a sluhové exministrovi vyprávěli, co je napadlo, dokládajíce, že jest to podle všeho nějaký šílenec.

»Šílenec!« zvolal úředník. »Hned s ním do nemocnice!«

Za svítání byl ubohý jinoch dovážen do všeobecné nemocnice na nosítkách, provázen jsa ozbrojenci a dozorcem. — Dozorce napomínal k největší opatrnosti; bylo prý mu řečeno, že jest to nebezpečný blázen, a jeden, jenž dohlédal na oddělení choromyslných, vyňal klíč, otevřel klec, a v nečistém sklepení na loži, jež toho dne se uprázdnilo úmrtím jiného šílence, byl umístěn vznešený umělec svázán byv z opatrnosti, aby snad probudě se nezmítal sebou a nezuřil. Kdo neviděl oddělení šílenců ve všeobecné nemocnici, neviděl dosud té největší hrůzy. Přes všecku ohavnosť zločinu jest lépe býti uvězněnu v žaláři; nešťastný horník, jenž tráví neděle, ba i celé měsíce v podzemí, beze světla, bez vzduchu, jejž by lokal do sebe, ale ve stálém strachu, nesřítí-li se brzo balvan na něho, smířil by se se svou útrapou, kdyby dříve obýval v některém sklepení oddělení šílenců a srovnal místo své s tímto místem zapomnění, s touto hrobkou, v níž zavírán jest člověk, který ztratil rozum, a to při takovém způsobu života, že není ani naděje, aby ho někdy opět nabyl; ba naopak, zbylo-li mu ještě trošku toho rozumu, zde přijde i o tu trošku.

Již se rozednilo, když Ludvík procitl; v prsou cítil bolesť nesnesitelnou, chtěl povstati, než, pro pevné provazy nemohl. Rozhlédl se kolem a viděl jen čtyři stěny holé, nečisté, uhlem pomalované, silnou železnou mříž a dvířka, jimiž vcházelo se do klece. »Kde to jsem?« vzkřikl. »Co se to se mnou stalo? Ha, já nešťastný! Jsem v žaláři! . . . Matko, matko má!« — Dozorce zaslechl jeho volání i díval se mříží do klece. — »Co si přejete?« tázal se nového hostě. — »Kde to jsem? Kdo jste vy?« — »Já? . . . Jsem tvůj otec, synu, neplač!« — »Můj otec! . . . Co to znamená?« — »Netahej provazů, zlámeš si klouby.« — »Chci pryč odtud.« — »Všickni říkáte totéž; vyjdeš, člověče, až se uzdravíš.« — »Ať mne rozváží! Kdo mne sem zavlekl? . . . Ona, ta bídnice se pomstila!« — »Vždy jen ona,« poznamenal filosoficky mluvčí. »Buď kliden, muži, přijde lékař a dá ti doutník. Musíš se dobře chovati; budeš-li poslouchati, podíváš se na dvůr; tam jest všecko veselo.« Bylo slyšeti vskutku hrozný hluk, bylo slyšeti hlasy pějící přestrašnou harmonii a děsné vytí těch, kteří po hlase podobali se spíše divé zvěři než lidem, a v to vše mísilo se bušení pěstí na zdi. — »Jaký to ďábelský dům zde!« — »Nestarej se nic, muži, brzo přijde tě ona navštívit . . . Přivedli tě sem, že jsi trochu nemocen; až budeš zdráv, vyjdeš ven.« — »To vypadá jako příbytek šílenců!« — »Není špatným krejčí, který pozná sukno.« — »Bídnice!« vzkřikl Ludvík, zalomcovav sebou. Což jsem v blázinci?« — »Nejsi, muži, nejsi; upokoj se; jsi v čarovném zámku.« — »Ničem-

níci, já a šílen! Ha, matko, matko má!« A hněv i vzlykot jej dusil; napjal všecky síly, aby přetrhal provazy, až se mu tyto zadíraly do masa; ale vše nadarmo. — »Mnoho práce nám způsobuješ; ale uvidíme, kdo s koho.« — Napjetí jej unavilo, a zůstal opět nepohnut jako mrtvola. Nikdo by v něm nebyl poznal sličného, bujarého, silou kypícího jinocha, jenž před několika dny vrátil se z Italie. Krev hnala se mu do úst, a kdyby byl nepřišel lékař, býval by se bez cizího přispění jistě zadusil. (Pokračování.)

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

II. Památky kultu sv. patronů českých. [1])

Napsali **Ed. Šittler** a Dr. **Ant. Podlaha.**

(Pokračování.)

Památek kultu blahoslaveného *Ivana,* prvního poustevníka českého, není vůbec mnoho; i bylo tudíž i oddělení jemu na výstavě naší věnované poměrně chudé. Z nečetných předmětů tu vystavených zajímala nás především pěkná fotografie poutnického místa »Sv. Ivan« u Příbrami, jež v širší veřejnosti sice málo jest známo, za to však v okolí Příbrami a v Příbrami samé velice jest oblíbeno. Konát zbožný lid Příbramský, jenž sám ve středu svém tolik processí

[1]) K části v předešlém čísle uveřejněné dodáváme ještě tyto doplňky a opravy. Ve stati Cyrillo-Methodějské opomenuli jsme uvésti krásné dva kartony Mánesovy, představující sv. Apoštoly naše v mandorlách stojící na postavách dračích, obklopené anděly. Sv. Methoděj v rouše biskupském drží v pravici pedum, v levici obraz posledního soudu. Sv. Cyrill v mnišském hávu knihu písem svatých v rukou nese. Lithografická reprodukce obrazu Hellichova: »Loučení umírajícího sv. Cyrilla s bratrem«, vydaná dědictvím sv. Cyrilla a Methoda r. 1852., rovněž nescházela, jakož i dvě lithograficky zvětšené staré rytiny ze 17. stol., na nichž se mimo obrazy světců našich (ovšem po způsobu doby představených) i obraz tehdejšího Velehradu spatřuje. (Chrám Velehradský nemá průčelních věží; za to vypíná se nad křížovou lodí před presbytářem krásná čtyřpatrová věž, zdobená vysokou báňovitou střechou.) K místům po sv. Věrozvěstech památným přidati sluší velmi zajímavou kapli a studánku »Cyrillku« na náměstí v Podivíně na Moravě, jejíž obraz též byl ku výstavě zaslán. Kaple tato — zpola podzemní — jest kulatá rotunda a jest vystavěna nad studní několik sáhů hlubokou, v níž dle pověsti sv. Věrozvěstové křestili pohanské naše předky. Při kollekci sv.-Václavské dodati sluší opět výborný kruhový karton Mánesův, zavraždění sv. Václava Hněvsou a Tyrou, s nímž i pendant jeho: »Zavraždění sv. Ludmily« (od téhož autora) byl vystaven. Kruhový relief sv. Václava, o němž se činí zmínka na str. 180, jest majetkem p. Jirotky v Unhošti a nikoliv z Holic, jak omylem udáno. Ze starších knih o sv. Václavu zasluhuje ještě zmínky spisek: »Věnec blahoslavenému knížeti českému . . . sv. Václavovi ze 32 růží, jeho narození, života a smrti uvitý,« ozdobený 32 pěknými mědirytinkami (z nichž některé označeny jsou značkami »F. H.« a »Fr. Con. fecit«) a vydaný od bratří Bosákův u sv. Václava v Praze nejdříve česky r. 1643., a 1680. i německy pod titulem: »Dem Heiligen Wenceslao Böhmischen Hertzogen . . . Ehren-Krantz.« Značka »F. H.«, která nalézá se i na oné památné rytince, jejíž rub zdobí autograf císaře Ferdinanda III. (srovnej předešlé číslo

»Sv. Ivan« u Příbrami. (Reprodukováno podle fotografie p. M. Buchara.)

z dálných končin připutovavších hostívá, na toto místo kratší pouti své, na př. na poděkování za zdar žní, na vyprosení deště a pod. Místo toto, jehož fotografii v reprodukci přikládáme, honosí se věru utěšenými půvaby přírodními. Leží v lůně pěkných lesů Dobříšských. Kamenný kříž stojí tu v tišině lesní nad mohutným balvanem, v němž vytesána jest zhruba podoba ležícího muže; zde prý léhával sv. Ivan, kdykoliv až sem ze své poustevny u sv. Ivana pod Skalou (u Berouna) zašel. Lid okrašluje zmíněný kříž i stromy okolní obrázky a soškami, upravuje si tu klekátka a p.[2]) Také obraz někdejšího proboštství benediktinského řečeného »sv. Jan Křtitel (nebo také sv. Ivan) pod Skalou« a poutního chrámu, v němž jest hrob i památná jeskyně bl. Ivana, byl vyložen. Ze životopisů bl. Ivana nalézaly se na výstavě: latinské životopisy sepsané Jiřím Pontánem z Braitenberka (1592.) a Matoušem Ferd. Sobkem (1655.), pozdějším arcibiskupem Pražským, jenž v době, kdy životopis blahoslavencův psal, byl opatem kláštera sv. Jana pod Skalou, kdež vystavěl zmíněný poutní chrám. Spis Sobkův připsán jest císaři Leopoldovi k jeho korunovaci na krále českého. Zajímavá kniha Sobkova otevřena byla na výstavě na těch místech, kde zmiňuje se autor o některých památkách na sv. Ivana, které za jeho doby ve zmíněném chrámě a v okolí jeho se ukazovaly, jako: kámen, na nějž se sv. poustevník všecek krví jsa zbrocen posadil, když byl od surových pastýřů do krve sbit, studánka blíže kostela, z níž poutníci vody proti bolestem očním a proti jiným neduhům užívali, a p. Vedle latinského spisu Sobkova vyložen byl český spis horlivého missionáře P. Fridricha Bridelia S. J.: »Život sv. Ivana, prvního poustevníka v Čechách,« vydaný v Praze r. 1657. Zvláštního povšimnutí zasluhovala také zajímavá mědirytina foliová asi z r. 1719. s nápisem: „Żiwot S. Ywana", s bl. Ivanem v jeskyni sedícím uprostřed a s dvaceti menšími výjevy z jeho života vůkol, k nimž připojeny krátké německo-české výklady. Ze starých obrazův sv. Ivana vystaven byl ve fotografické reprodukci toliko obraz jeho na tabulovém stropě renaissančním ve Staroměstské radnici v Praze, kdež vedle ostatních sv. Patronů vypodobněn sv. Ivan v poustevnické kápi s křížem (jejž mu podle legendy sv. Jan Křtitel byl přinesl) v ruce. Kollekci sv. Ivanu věnovanou doplňovaly: velice jemně rytý obrázek sv. Ivana od Birkharta z r. 1740., rytina bratří Saltzerů, znázorňující našeho světce a spolu i Bened. klášter sv. Jana Kř. pod Skalou, z r. 1761., Berglerova rytina z r. 1805., představující sv. Ivana, kterak sedě pod křížem, shromážděný lid vyučuje, s nápisem: »S. Ywan anno 909.«, a konečně fotografie Heřmanova oltářního obrazu »Bl. Ivan«.

Velice bohatou byla skupina *Svatovojtěšská* Zvláštního lesku dodávaly jí součásti pontifikálního roucha světcova: mitra a dvě

»Vlasti« str. 178, pozn.), jest značkou dovedného mědirytce, frátera Jindřicha ze řádu bosých Augustiniánů u sv. Václava v Praze, jenž pracoval v letech 1643—1677, a označoval rytiny své zmíněnou značkou »F. H.« t. j. »Frater Henricus«, nebo »f. H.« t. j. »fecit Henricus«. Srovn. Dlabač, Künster-Lexicon I., str. 592—593 a str. 611 a 612. Značka pak »Fr. Con.« jest zkrácenina slov »Frater Constantinus«, jenž byl rovněž členem zmíněného řádu a neméně dovedným mědirytcem. (Srovn. Dlabač, I., str. 291—292).

[2]) Srv. Hrabák, Průvodce po Příbrami a okolí, str. 59; obšírnější zprávu o poutním místě tomto zaslal nám dp. Prokop Holý, za kterouž mu vzdáváme srdečné díky!

Rukavice sv. Vojtěcha. (Z pokladu Svatovítského.)

rukavice pontifikální, převzácné to památky i jako posvátné relikvie i jakožto vynikající výrobky dávného uměleckého průmyslu ve vlastech našich. Zmínka o nich stala se již v minulém ročníku tohoto časopisu. [3]) Zde připojujeme vyobrazení oné vetché rukavice, jež chová se v pokladu chrámu sv.-Vítského, ozdobené kovovou destičkou s emaillovým

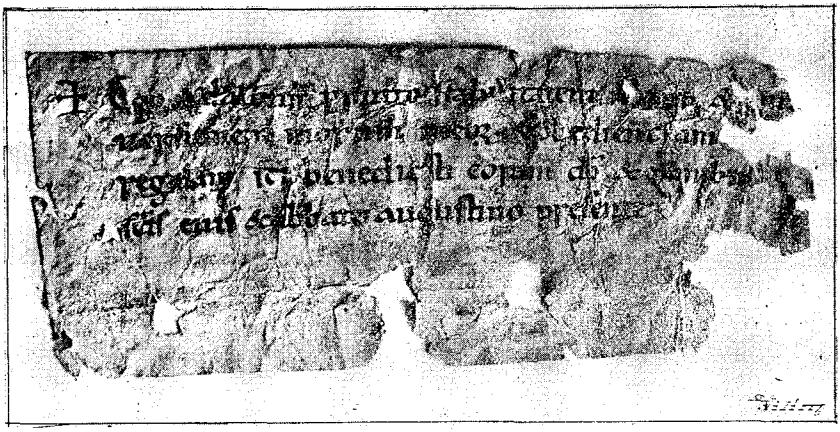

Mitra sv. Vojtěcha. (Z pokladu Svatovítského.)

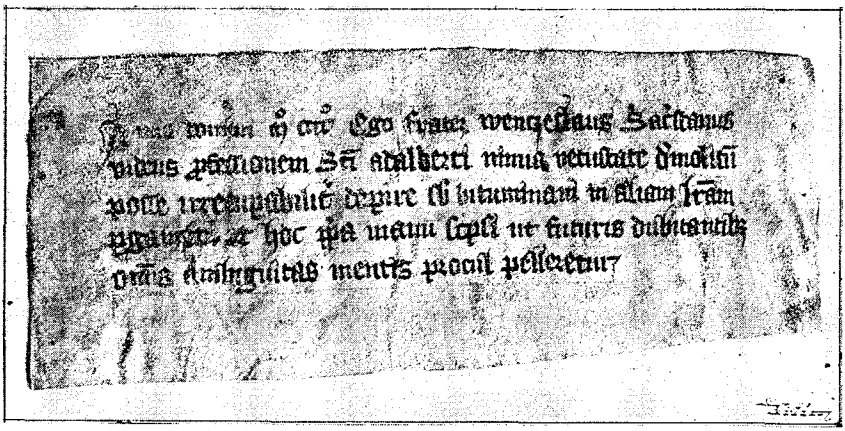
vyobrazením sv. Benedikta, k níž pojící se legendu laskavý čtenář zaznamenánu nalezne na str. 937. tohoto časopisu. Rovněž i o hřebenu obřadním, pontifikálním prstenu, náprsních křížích a růžencovém zrnku z pokladu Svatovítského, jakož i o tak zv. paténě sv. Vojtěcha z kláštera Břevnovského učiněna byla již zmínka na str. 1048 a 1049

[3]) Obšírný popis uveřejnili jsme v »Methodu« (1895.) čís. 10 a 11.

předešlého ročníku. Odkazujíce tudíž laskavého čtenáře k tomu, co jsme o vzácných relikviích těch na uvedených místech byli napsali, obrátíme na tomto místě pozornosť jeho k jiným památkám kultu Svatovojtěšského, pokud byly na výstavě naší zastoupeny. Jest to především fotografický snímek záslibného lístku pergamenového, jímž se sv. Vojtěch řeholi sv. Benedikta v klášteře sv. Boniface i Alexia

Rukopis sv. Vojtěcha.

v Římě byl zasvětil, a kterýž odedávna chová se v klášteře Břevnovském. Čteme na něm tato slova: »Ego Adalbertus promitto stabilitatem meam et conversionem morum meorum et oboedientiam iuxta regulam sancti Benedicti coram Domino et omnibus sanctis eius et abbata Augustino praesente.« [4]) Vetchý tento lístek podlepil r. 1400.

[4]) »Já Adalbertus slibuji stálosť svoji a napravení mravů svých a poslušnosť podle zákona sv. Benedikta před Pánem i všemi svatými Jeho u přítomnosti Augustina opata.«

řeholník Břevnovský Václav, aby před zkázou jej zachránil, a dosvědčil spolu, že uvedená professe byla skutečně napsána vlastní rukou sv. Vojtěcha, těmito slovy: »Anno Domini MCCCC ego frater Wenceslaus sacristanus, videns professionem sancti Adalberti nimiâ vetustate demolitam, posse irrecuperabiliter deperire, obbituminavi in aliam literam pergamenam, et hoc propria manu scripsi, ut futuris dubitantibus omnis ambiguitas mentis procul pelleretur.« [5]) Píseň »Hospodine pomiluj ny« zařaděna byla do kollekce Svatovojtěšské ve fotografické reprodukci rukopisu universitní knihovny Pražské z r. 1397. První tři verše písně této náležely by ovšem vlastně do kollekce Cyrillo-Methodějské. Pocházejíť dle všech známek od sv. našich věrozvěstcův; nicméně nazývá se píseň tato právem »Svatovojtěšskou«, neboť sv. Vojtěch přidal ostatní verše, v nichž vyslovena jest prosba za »hojnosť a mír v zemi«, tehdáž krvavým svárem rozkvašené, a pečoval horlivě o rozšíření její. Vymohlť papežské svolení, aby tato píseň denně u sv. Víta zpívána býti mohla, a sám nadal ji odpustky 40 dní pro ty, kdožkoli nábožně ji budou zpívati. [6]) K starobylé písni této vztahovaly se také dvě zajímavé publikace Boleluckého v kollekci Svatovojtěšskou pojaté: obšírné latinské pojednání (z r. 1668.) »Hymnus S. Woytiechi, Pragensis episcopi et martyris«, tvořící druhý oddíl jeho spisu »Rosa Boëmica«, a neznámé až dosud vydání písně té s českou předmluvou Boleluckého, z r. 1682. O bibliografické této zvláštnosti, kterou teprve NVČ na světlo vynesla, podána obšírná zpráva v »Časopise českého musea« 1895. na str. 314—316. Vůbec pak i ostatní oddíly spisu Boleluckého »Rosa Boëmica« těšily se na NVČ náležité pozornosti, zejména pro četné rytiny, zobrazující výjevy ze života sv. Vojtěcha, rytcem J. Kašparem Doomsem většinou dle nákresů Škrétových zhotovené, takže nutno bylo vystaviti pamětihodnou knihu tuto ve dvou exemplářích, jež na různých místech zvláště zajímavých po čas výstavy k nahlédnutí byly otvírány. Topografie míst životem sv. Vojtěcha posvěcených zastoupena byla na NVČ těmito předměty: polohopisným plánem Libice, vyňatým z »Památek archeologických« (d. VII. str. 250 v Praze 1868.), kolorovaným dřevorytem ze »Světozora« (roč. 1867. str. 453) »Pohled na Libici a domek, jenž nyní stojí na místě, kde stával rodný dům sv. Vojtěcha«, fotografií kláštera Břevnovského, jenž založen byl r. 993. knížetem Boleslavem II. pro dvanácte mnichův, které sv. Vojtěch z Říma byl přivedl, a konečně

[5]) »Leta Páně 1400. já bratr Václav, sakristan, vida, žeby zásliba sv. Vojtěcha, přílišným stářím sešlá, mohla nenahraditelnou zkázu vzíti, podlepil jsem ji na jinou blánku pergamenovou, a toto vlastní rukou jsem napsal, až by kdo v budoucnu pochyboval, aby všechna rozpačitosť mysle zaplašena byla.« Faksimile tohoto autografu sv. Vojtěcha i připomenutí sakristána Václava uveřejnil Bolelucký ve spise svém »Rosa Boëmica« při stránce 380. Za doby Boleluckého choval se autograf ten v Broumově, jakož vysvítá z těchto slov jeho: »Ibidem (Břevnovii) beati Woytiechi propriâ manu scripta professio per annos quadringentos honorificentissime servabatur . . . Postea vero, quam Žižka, sceleribus quam sanguine clarior, in ecclesiasticos, monachos et super ipsas ecclesias bilem effudisset, atque etiam omne sanctum profanare coepisset, eadem professio cum superstitibus Břevnoviensis ecclesiae clenodiis Braunoviam, olim Brzevnoviensis abbatiae praeposituram, securitatis ergo translata fuit, ibique in hodiernum usque sacra inter cimelia conservatur.« Rosa Boëmica, str. 379 a 380. — Srovnej také: Erben, Regesta I., 33; Památky archeol. a místopisné díl VII. (1866.—1867.): článek Frant. Beneše »Libice a památky kultu sv. Vojtěcha« str. 262.

[6]) Srv. Konrád, Dějiny posvátného zpěvu staročeského, díl I., str. 37.

fotografií studánky »Vojtěšky« v Břevnově se sošnickou výzdobou z r. 1750.[7]) Bývalé pohřebiště pozemských ostatků sv. Vojtěcha, totiž zbořená kaple Svatovojtěšská stávavší až do r. 1880. na místě, kde staví se nyní loď velechrámu Svatovítského, znázorněno bylo na NVČ výkresem prof. J. Kouly. Z míst, o nichž lid český sobě vypravuje, že tu sv. Vojtěch odpočíval, protivenství trpěl, nebo za vlasť svou se modlil, vyobrazena byla v oddělení Svatovojtěšském toliko Zelená Hora nad Nepomukem, poutní kostelík sv. Vojtěcha na hřbitově v Německém Brodě se studánkou sv.-Vojtěšskou, a »kámen Svatovojtěšský« na Větrově u Votic (tušová kresba V. Jansy). Starší ikonografie Svatovojtěšská zastoupena byla krásnou chromolithografií tabulového obrazu sv. Vojtěcha v kathedrále Krakovské ze XIV. stol.[8]) Z domácích obrazův reprodukovány byly: Votivní obraz arcibiskupa Očka z Vlašimi, pocházející z let 1375.—1378., na němž spatřuje se mimo jiné sv. Patrony sv. Vojtěch arcibiskupovi před ním klečícímu žehnající. (Viz reprodukci i popis v Arch. Pam. I. v Praze 1855. str. 231 a 232.) Dále: krásný tabulový obraz též ze 14. stol. sv. Patronův našich z chrámu Páně v Dubečku u Řičan (jest nyní majetkem obrazárny v Rudolfinu). Sv. Vojtěch představen v rouše mešním s mitrou, mladistvý, s berlou a knihou v rukách. Rovněž i na tabulovém obrazu (již mladším z 15. stol.) z Blatnice u Bavorova, kdež spatřujeme sv. Vojtěcha se sv. Prokopem a sv. Jiljím, jest sv. Vojtěch vypodobněn v biskupském rouše s berlou a knihou. Ze starších rytin byly vystaveny: velice čistě provedená rytina Birkhartova dle nákresu Václ. Noseckého, a rytina bratří Saltzerů z r. 1761. Ikonografie moderní zastoupena byla reprodukcí kartonu Felixa Jeneweina »Sv. Vojtěch, opouštěje na vždy Čechy, modlí se na pomezí země české za svou vlasť« a fotografií Heřmanova obrazu »Smrť sv. Vojtěcha«. Mučednickou smrť světce našeho připomínal též značný kus jantaru, nalezený na místě, kde sv. Vojtěch podle podání zabit byl (Fischhausen na pruském pobřeží Baltickém) a kdež pěkný kříž tam na památku postavený sv.-Vojtěšským sluje.[9]) Jantar tento chová se v pokladu sv.-Vítském. Plastického zobrazování našeho světce zastoupeny byly — ve fotografických reprodukcích — typy tří různých dob uměleckých: typ doby románské polovypuklou skulpturou na kostele Svato-Jakubském, typ období gotického: odlitkem sochy sv. Vojtěcha se Staroměstské mostecké věže, vyobrazením reliefu téhož světce z hrobu sv. Ludmily, polychromovaným basreliefem na křídle skládacího oltáře z Vlašského dvora v Hoře Kutné a krásnou polychromovanou sochou z Telče; konečně typ období barokového fotografií sochy oltářní z chrámu sv. Tomáše v Praze.

Oddělení *sv. Prokopu* věnované obsahovalo především fotografii domku, jenž v Chotouni stojí na místě, kde druhdy stával rodný

---

[7]) Srv. P. B. J. Holub v »Časopise společnosti přátel starožitností českých v Praze, roč. II. (1894.) čís. 3, str. 85. — O studánce této, a o tom, kterak prý Bůh označil jí Boleslavovi a sv. Vojtěchu místo, kde chtěl, aby vystavěn byl klášter benediktinský, viz Bolelucký, str. 381—382.

[8]) Chromolithografie tato vyňata byla z díla: »Wzory sztuki średnio wiecznej . . . w dawnej Polsce« vydavaného A. Prezdzieckim a E. Rastawieckim ve Varšavě a Paříži od r. 1853. Žap (v Arch. Pam. I. Praha 1855. str. 239) vidí v obrazu tomto patrné dílo české malířské školy Karlovy.

[9]) Srvn. Jos. Kořenský, »Mučedniště sv. Vojtěcha« v časop. »Blahověsť« 1892

domek světcův, dále fotografii studánky Svatoprokopské tamtéž, fotografii starého suchého dubu u Chotouně, jenž vzrostl dle pověsti lidu z otky pluhu, kterou sv. Prokop do země byl zarazil, kolorovanou dřevorytinu »Pohled na klášter Sázavský«, kresbu K. Liebschera »Údolí sv. Prokopa u Prahy«, a téhož umělce kresbu »Chrám sv. Prokopa v Strakonicích«. Grafické zobrazování sv. Prokopa representovala mimo zmíněné již reprodukce tabulových obrazův: Očkova, Dubečského a Blatnického, na nichž představen sv. Prokop v rouše mnišském s opatskou berlou a knihou v ruce (na posledněji má sv. Prokop na hlavě mitru a v pravici drží jako atribut důtky), pouze Birckartova rytina »Vera effigies s. Procopii abbat., na níž představen sv. opat — jak se často v minulém století spatřuje — hledící z plna (en face), s tváří bezvousou, asketickou, oděn biskupským rouchem a mitrou, maje velikou svatozář okolo hlavy tak vymalovánu, že ji mitra — převyšujíc ji mimo to — z velké části zakrývá, což se velmi nepěkně vyjímá. Plastické znázorňování zastoupeno bylo fotografií polovypukliny na kostele Svato-Jakubském z doby románské, fotografií skládacího oltáře se sochou světcovou z Letařovic u Českého Dubu z doby gotické, a konečně plastickým modelem Prokopovým pro kostel na Skalce v Praze, a fotografií Quitainerovy sochy sv. Prokopa v kostele sv. Tomáše v Praze. Dále vyloženo tu bylo Hankovo vydání památného »Evangelia Sázavského« (Sazavo Emmauzskoje svjatoje Blagověstvovanije,« 1846.), jehož první cyrillskou část psal dle obecné tradice sv. Prokop. Pořadatelé, nemajíce po ruce nádherného lithografického vydání Pařížského Silvestra de Sacy (1843.), spokojiti se musili snímky připojenými ke zmíněnému Hankovu vydání.[10]) Ze století XVII. vystaven byl zajímavý spisek Fridricha Bridelia S. J. »Jiskra slávy Svatoprokopské«, vydaný v Praze r. 1662. Knížka tato otevřena byla tam, kde čtou se slova: »V klášteře svatého Prokopa nad Sázavou chová se podnes číše Svato-Prokopská a na den svatého Prokopa se vystavuje, z nížto kněz řádu sv. Benedikta poutníkům víno píti dává na památku, že sv. Prokop Oldřichovi víno z vody připil. Spatřuje se také v Českém Krumlově skrovničký kalíšek, o němž se praví, že prý ho sv. Prokop při mši sv. užíval.« Tato tištěná zpráva o číši sv. Prokopa nahraditi měla aspoň poněkud vzácnou tuto památku samu, kteráž nám zapůjčena býti nemohla. Zmíněný spisek Brideliův připsán byl Františkovi svob. p. z Talmberka. Dedikaci podepsal: »klášter Sázavský ochuzený, ze zřícenin povstávající«. Také vzácné pozdější vydání tohoto spisku z r. 1689., jež obstaral Jan Ant. Krška, farář v Čermné, bylo rovněž vystaveno a otevřeno na místě, kde vytištěna pamětihodná píseň k sv. Prokopu, úplně podle písně svatováclavské i textem i nápěvem upravená: »Svatý Prokope, zástupce české země, otče náš, vzpomeň na nás, nyní i v každý čas, Kyrie eleison . . . Přimluv se v nebeské říši za nás, ó český rodiči, pomoz tvé vlasti, dej úrodné časy, atd.«[11]) Mimo to vyloženy byly ze starší literatury české tyto dvě knihy k sv. Prokopu se vztahující: »Devítník Svatoprokopský, to jest devítidenní neb nedělní

[10]) Dle mínění některých novějších badatelů (Sobolevskij ve spise Lekciji po istoriji rusk. jaz. 1891., Frant. Pastrnek v Časopise Matice moravské 1891. str. 336 a 337 a j.) cyrillská část evangelia remešského nevznikla prý v Čechách, nýbrž v Rusku asi v XI.—XII. stol.

[11]) Srv. Konrád, Děj. posv. zpěvu, I., 60.

pobožnosť k uctění sv. Prokopa« (v Praze 1766.), a »Požehnaná památka velikého světa divotvorce sv. Prokopa, opata kláštera Sázavského« (v Praze 1764.), sepsaná Sázavským benediktinem Hugonem Fabriciem; z literatury novější: »Píseň k oslavě sv. Prokopa« od E. Hrbka (v Praze, 1836.), »Životopis sv. Prokopa« od J. Zimmermanna (v Praze, 1845.), a Vojtěcha Polaneckého »Život sv. Prokopa a popis Chotouně, rodiště jeho«, vydaný r. 1870. k oslavě devítistyleté památky narození sv. Prokopa. (Pokračování.)

Feuilletony z cesty po Rusku.

Píše **František Žák.**

(Pokračování.)

Z toho, co jsem napsal u příležitosti líčení Sergijevské lavry, mohl si laskavý čtenář učiniti dosti určitý pojem o ruském mnišství, o jeho životě a směrech. Jen tak na doplněnou chci v těchto řádcích uceliti obraz, jejž jsem tam nakreslil, krátkým přehledem historickým, hledě hlavně všecky charakteristické zjevy mnišství zachytiti, aby pak čtenář přirovnávaje obraz ten k obrazu, jejž má o mnišství katolickém z dějin národů západoevropských, mohl si učiniti úsudek o mohutnosti a vřelosti oné vnitřní tajemné síly, které k mnišstvu zde a tam vedla a v něm působí. Čerpám z pramenův ruských, které své kláštery líčí zajisté nejlépe, i nebojím se, že bych byl nespravedlivým. Jelikož soustavné dílo o ruském mnišstvu není mi známo, nejspíše není žádného vůbec, excerpuji církevní dějiny Filaretovy a konsultuji při tom Makaria ve svazcích, jež mám; ostatní prameny uvádím.

Křesťanství přišlo na Rus, jak známo, z Východu; a tak i mnišství, jež se brzy ujalo a rozkvětlo, vzalo zde způsoby a tvary mnichů a klášterův řeckých. Zprávy o něm nejsou bohaté. Zdá se, že první století vykazuje kláštery jen řecké, s řeckými mnichy, kteří přicházeli s řeckými metropolity. Zůstaly bez vlivu. Pravý rozkvět přišel, když založeny kláštery ruské. Tu už máme nějaké zprávy a všecky shodují se v tom, že národní mnišstvo zapustilo hluboké kořeny a rozvinovalo se bohatě a krásně. Dr. Pelesz praví: [1]) »Nejkrásnější květ náboženskomravního života v ruském lidu vykvetl v ruských klášteřích.« Ruské mnišství bralo se trojím směrem: nalézáme v této první době mnichy samotáře, kláštery obščežitělné a stylity. Že všecky dlužno považovati za katolíky východního obřadu, s Římem sjednocené, netřeba dokazovati; v jedenáctém století bylo ještě celé Rusko bez rozkolu.

Hned první stránka z dějin ruského mnišství předvádí nám dvě znamenitá jména, snad nejslavnější jména ruských mnichů, jimž jedině později v čtrnáctém století jméno sv. Sergije Radoněžského může se po bok postaviti, jména: *Antonij* a *Feodosij Pečerskije* — Antonín a Theodosius Pečerští (slovo pečerský od pečerského kláštera

[1]) Geschichte der Union I. p. 220.

kijevského), oba zakladatelé slavných jeskyň kijevských a jeskynního kláštera tamže, prvý vzor mnicha-samotáře, poustevníka, anachorety, druhý zakladatel klášterů »obščežitelných«, v nichž mniši společně žijí pod jistou správou ze společného majetku a dle určitých pravidel.

Přečteme si několik zpráv o obou. Antonín byl rodem z Lubečje, městečku na Dněpru, nyní černigovské gubernii, a měl hned z mládí náchylnosť k zbožnému samotářství. A Pán Bůh mu dal, jak praví Nestor, do srdce chuť k cestování, tak že milý Antonín, dosud vlastně ještě Antip, nebo tak se jmenoval ve světě, pustil se do světa, až přišel na slavnou horu Athos, nejslavnější sídlo východního mnišství. Všady zpytoval způsoby duchovního života; zde zalíbil se mu nejlépe. Požádal za postřižení na mnicha, čehož se mu i dostalo, načež vyhledal si jeskyni a žil v ní život mnicha-poustevníka, život modlitby, postu a pokání. [2]) Avšak Bůh volal jej zpět do vlasti, které měl se státi požehnáním, slíbiv mu, že od něho mnoho mnichů vznikne na sv. Rusi. Antonín uposlechl a vrátil se do Kijeva. Obcházel stávající tu kláštery — patrně řecké — ale žádný nevyhovoval jeho přísným požadavkům. Šel tedy dále blíže k Dněpru, do hlubokých lesů, jež tu kolkolem se rozprostíraly — a aj, tu našel peščeru (jeskyni) Hilarionovu.

Tento Hilarion byl kněz, který žil nedaleko Kijeva někdy za doby Vladimira Sjatoslavoviče (980.—1015.), jehož byl rádcem a přítelem, známý svou láskou k modlitbě, ku knihám a k Bohu. Aby nebyl rušen, hledal rád samotu. Chodíval v tu stranu Dněpru, kde dnes nalézají se pověstné a slavné jeskyně kijevské, a tu zamiloval si koutek ležící hned nad řekou. Tam vykopal si jeskyni a trávil v ní mnoho času v tichosti a samotě. Později učinil jej kníže metropolitou, čímž ovšem jeho peščera osiřela.

Antonínu se toto místo zalíbilo i umínil si, že tady se usadí. Vzpomenuv na zaslíbení na Athosu mu daná modlil se: »Hospodine, utvrď mne na tomto místě a nechť na něm spočine požehnání Athosské hory a igumena, který mne postřihl.« A to se vyplnilo. Antonín žil zde mimo krátkou dobu ustavičně při suchém chlebě a vodě, při práci a modlitbě. To stalo se roku 1051. za knížete Jaroslava Vladimiroviče (1019.—1054.) Sláva jeho jména brzy se rozšířila; i hlásili se učenníci.

Jedním z prvních byl *Feodosij*. Tento sv. muž narodil se sice též blíže Kijeva, ve Vasilevje, avšak přestěhoval se záhy s rodiči do Kurska. Od samého mládí vyznamenával se neobyčejnou svatostí. Uslyšev jako 14letý chlapec od kupců a jerusalémských poutníků o sv. místech Kijevských, prosil je, aby ho vzali s sebou. Svolili. Theodosius uprchl v noci z domu matky vdovy. Avšak matka pustila se za ním, dohonila ho a odvedla zpět. Za svůj kousek mnoho vytrpěl. Těšil se tím, že pekl chléb pro prosfory, pilně navštěvoval chrámy, nosil na těle železné pruty a konal jiné skutky kajicnosti. Pro hry a vyražení, pro krásné šaty a pod. neměl nejmenší chuti, byť i mát k nim ho měla. Konečně podařilo se mu utéci a dostati se do Kijeva k Antonínu.

Antonín uvítal jej slovy: »Má peščera je malá a chudá, tys pak mladý; jak sneseš obtíže místa tohoto?« Ale Theodosius odpověděl:

[2]) Široce o tom v Kijevskija svatyni, Moskva, 1895. p. 34.

»Bůh sám vede mne k tobě, abych skrze tebe našel spasení své a proto učiním vše, co mi poručíš.« A mladý Theodosius skutečně vynikal neobyčejnou horlivostí v životě mnišském, takže jeho jméno na vždy zůstane spojeno se jménem Antonínovým jakožto spoluzakladatele slavného kijevského prvního kláštera. I sem přišla sice jednou jeho matka a hleděla ho přemluviti k návratu, ale nepodařilo se jí. Theodosius zůstal věrným druhem Antonínovým, ano přiměl dokonce i matku svou, aby přijala závoj klášterní.

Počet bratří rozmnožil se asi na třináct, jež Nikon, jeden z prvních učenníků a jediný mnich-kněz mezi nimi, postřihoval na mnichy. Měli mezi svými jeskyněmi kostel, tvořili jakousi obec, ale nebyli klášterem s pravidly obščežitelnými; ty vyvinuly se brzy později. Stravou jejich byl chléb a voda, v sobotu čočka nebo zelenina. Zabývali se ruční prací, za niž ve městě kupovali si všecky potřeby, jež pak mezi sebe rozdělovali. Ráno šli na utreňju, pak pracovali v zahradě, zpívali hory (časy) a byli přítomni liturgii. Pojedše něco chleba pracovali každý ve své podzemní jeskyni, trvajíce na modlitbách i v noci.

Za Izjaslava Jaroslaviče (1054—1078.) uvalili mniši na sebe hněv knížete, poněvadž přijali za mnicha syna jednoho z mocných bojarů, z kteréžto příčiny odešel Nikon, zastávající jaksi místo igumena. Mniši zvolili si po usmíření knížete onoho syna bojarova Varlaama za igumena, kdežto Antonín uzavřel se úplně ve své jeskyni, aby žil Bohu v tichosti a klidu. Na kněze vysvěcen byl Theodosius, kdežto ostatní mniši, i Antonín, zůstali laiky, Antonín z pokory. Tento odešel jednou pro spory jakés do Černigova a vykopal si jeskyni na Boldinské hoře, avšak vrátil se zase do Kijeva zpět. Varlaam odstěhoval se sice zatím nad zem, založiv klášter na zemi nad jeskyněmi, kterou jim kníže daroval, klášter, který pak měl se státi prvním klášterem ruským obščežitělným; ale ani jeskyně nikdy nevymřely. Mezi reky samotářského života v uzoučkých temných jeskyních jsou známí mužové jako Isaak, Nicetas, Laurentij, Jan, Pimenej, Afanasij a j. Aspoň několik črt ze života jejich, jak je vypravuje otec Polykarp, slyšme; mají svůj charakteristický význam, ukazujíce nám, že život anachorety mladíkům méně, více pak mužům a starcům se doporučoval.

Za doby igumena Nikona (1078—1088.) žil zde bratr Nicetas, hledající více slávu u lidí než u Boha. Prosil starce, aby přijat byl do života poustevnického a volil veliké to dílo nikoliv pro Boha. Igumen zrazoval ho řka k němu: »Jsi mlád a nebude ti k užitku nečinně seděti; lépe pro tebe, budeš-li mezi bratřími pracovati. Byl jsi svědkem bratra Isaaka, obyvatele jeskyně, a víš, jaké pokušení na něho doléhala, v nichž jen milosť Boží dovedla ho zachrániti, ačkoliv může i divy činiti.« Nicetas odpověděl: »Nedám se svésti, ale budu prositi Boha, aby mi dal dar činiti divy.« »To, co žádáš,« řekl mu na to Nikon, »jest, bratře, nad tvé síly; chraň se pýchy, abys nepadl; radím ti sloužiti bratřím.« Ale Nicetas trval na svém, a jeho vysokomyslnosť přilákala otce pýchy. Zjevil se mu v podobě anděla a radil mu, aby nechal modlitby a chopil se knih, co on zatím v jeho podobě bude vykonávati modlitby. Nicetas stal se prorokem a učitelem. Zvěstoval Isaslavovi smrť Gleba Svjetoslaviče a jiné věci, znal Starý Zákon na paměť, o Novém však nechtěl ničeho slyšeti. Divil se svět a putovával k němu. Zkušení starci poznali však stav ubohého Nicety

a přišedše vyhnali od něho ducha zlého. (Mezi nimi byl i Nestor.) A hle, ten který nedávno znal celý Zákon na paměť, neznal z něho nyní ni slova. Od té doby stal se Nicetas pokorným a svatým, byl zvolen za biskupa Novgorodského a konal přemnohé divy.«

Jiný příklad mnišského života podává prepodobnyj Jan. Zmíněný již Polykarp píše o něm. Jan byl v pravdě svatý, do vůle Boží odevzdaný, pevný v přikázáních, čistý od tělesné poskvrny, žil uzavřen v peščeře. Třicet let žil ve veliké zdrželivosti, podmaňuje tělo a nose na něm železné pruty; z počátku zůstával po tři léta vždy dva nebo tři dni bez pokrmu, někdy celý týden; těžká železa, hlad a žízeň jeho jen ještě zvyšovala. Přišed do jeskyně prepodobného Antonea, zůstal v ní den a noc, trvaje na modlitbách. Světec se mu objevil a pravil mu, aby se tu uzavřel a nevidě ničeho a stále mlče, aby se utužil v boji za spasení duše. Jan našel si nejtěsnější jeskyni. Třicet let v ní žil za živa pohřben: beze světla, v mlčelivosti, v postech, pod zemí. Konečně odhodlal se ještě k většímu činu. Vykopal jámu, sedl si do ní a zasypal se po prsa zemí. Tak zůstal po celý velký půst. Nohy ho pálily, svaly naběhly, žár hořel v jeho nitru, ale on radoval se v duchu, že necítil více oheň tělesné vášně. Tu uviděl děsného draka, jenž ho chce pohltiti. Modlil se k Bohu: »Bože můj, Bože můj, proč jsi mne opustil? Smiluj se nade mnou — a had zmizel a světlo ozářilo jej, z něhož pravil k němu hlas: »Zde je pomoc pro tebe, ale bdi, aby horšího se ti nepřihodilo. Podle míry tvé trpělivosti přišla na tebe zkouška, abys jako zlato v ohni byl očistěn. Silným služebníkům svým ukládá Pán těžkou práci, slabým lehčí.« A takové heroické skutky po staletí nebyly, jak uslyšíme dále, vzácností.

Vedle mnichů poustevníků vyvinul se skoro současně na ruském jihozápadu též druhý způsob mnišského života, života společného, tak zvaného »obščežitelného.« Probudily-li prvý způsob života příklady velikých poustevníků egyptských a jiných, přirozená způsobilosť země a snad náklonnosť povahy ruské, povstaly kláštery obščežitelné vlivem hlavně řeckým. Svazek Ruska s Cařihradem byl tehdy veliče čilý a pevný, nebo Rusko bylo na patriarchu cařihradském úplně závislé, přijímajíc odtud své hodnostáře. Cařihrad byl druhým Římem, sídlem a středem víry. Klášterní život cařihradský poznal mimo jiné též Theodosius, o němž jsem již prve vypravoval. Theodosius stal se po Varlaamovi, povolaným do jiného kláštera, igumenem pečerského kláštera a jak Nestor vypravuje, shromáždil kolem sebe na 100 bratří, nyní už vesměs nad zemí žijících. Mezi nimi našel se jeden řecký mnich Michael, přišedší na Rus s metropolitou Jiřím, který přinesl s sebou též pravidla kláštera studitského. Tomu nemusí býti tak, jak vypravuje Nestor, nebo styk s Cařihradem byl vždy velice živý, tolik je jisto, že Theodosius jal se opravovati život ve svém klášteře, ovšem že se změnami, dle pravidel kláštera studitů, kterýžto způsob se pak stal vzorem pro všecky obščežitelné kláštery ruské.[3])

[3]) Theodor Studites byl mnich Cařihradský; žil v době sedmého obecného sněmu Nicejského, vyznamenával se svatým životem a přísností mravů. Theodor zavedl společenský život v klášteře, v němž žil, a jejž založil Římský patricius Studius — odkudž jméno studité; — tento řád imitoval Theodosius Pečerský. Východnímu mniství dal vznik sv. Basil Veliký. Poznav mnichy Egyptské, Palestinské a j., odešel sám na poušť provincie Pontus, odkudž pak odebral se do Caesarei. Získal mnohé žáky, kterým předepsal reguli r. 361, z nichž větší ob-

Tato pravidla společného života záležela asi v následujícím: Nikdo neměl býti odmršťován, kdo se hlásil do kláštera. Novicové chodili z počátku v šatě světském, když si zvykli na život klášterní, dostali černý šat, úplný mnišský habit s mantiou oblékali však teprve když se osvědčili Pak vstupovali do čtvrté třídy, vyznačujíce se »nahlavníkem« s obrazem umučení Páně. Každá práce začala požehnáním igumena a modlitbou. O společné modlitbě se soudilo správně, že je cennější modlitby soukromé. Mnich Simeon, pozdější biskup, se vyslovil, že 12 žalmů v celi nemají tolik ceny, jako společné »hospodi pomiluj«. Vedle práce přikazovala se věda. Stůl společný, tak že bez dovolení igumena mimo něj nebylo dovoleno nikde ničeho jísti, při něm četba, — jídla směla býti jen tři — rovněž společné bylo i vše ostatní i šatstvo. Po večeři zavřely se brány klášterní a nikdo již nesměl vyjíti.

Theodosius, o jehož postřižení bylo už řečeno, i jako kněz a igumen konal všecky ruční práce: nosil vodu, štípal dříví, mlel obilí, posluhoval jiným, trýznil své tělo. Jako opat (od r. 1062.) obcházel za noci cely mnišské, aby se přesvědčil o životě bratří. Viděl-li někoho na modlitbách, vzdával za to Bohu díky, nalezl-li jiné, ani rozprávějí, udeřil do dveří a ráno činil jim příslušná napomínání. Jídal málo, šatil se velice chudě, nosil na těle žíněný oděv. Kdysi dal mu kníže na cestu domů povoz, byl už večer. Sluha, vida chudobně oblečeného mnicha, pravil k němu: »Ty mnichu, celý den nic neděláš, kdežto já od rána do večera se dru; pojď a posaď se ke koním a já zajmu pohodlné tvé místo ve voze.« Theodosius ani slova nepromluviv poslechl; taková byla jeho pokora. Celé noci trávil na modlitbách za sebe a své bratry, spal málo a sedě. Vše, co měl, rozdal ještě chudším, než byl sám. Bůh obdařil jej za to darem divučinění, zvláště mocí uzdravovati nemocné. Proti knížatům, kteří se provinili, vystupoval jako neohrožený karatel. Vystavěl u kláštera kostel sv. Štěpána s útulnou pro slepé, chudé, chromé a malomocné. Ze něho kvetly i vědy. Mnich Hilarion pilně opisoval knihy a Theodosius sám vydal spis o pokání a proti lakotě; mimo to jsou od něho postní kázaní, kde o opilství dí se: první sklenici piješ ku zdraví, druhou k radosti, třetí k nasycení, čtvrtá béře ti rozum, pátá činí tě divokým, šestá připravuje ti trpkou smrť, sedmá věčné zahynutí.« Zemřel r. 1074., když byl ještě položil základy ku krásnému kamennému chrámu P. Marie, v pověsti muže svatého.

Mezi jeho žáky vynikli svatým životem, a mnohými divy přemnozí, mezi jinými kněz Damian, pilný čtenář sv. knih, veliký postník, který žil jen o chlebě a vodě, a ošetřovatel nemocných, Marek, Spiridian, Nikodem a j.

To byly počátky obščežitelného mnišského života na Rusi, začátky krásné a spanilé.

Oba vylíčené způsoby rychle se ujaly. Nestor praví, že už v jedenáctém století od knížat a bojarů byly zakládány četné kláštery,

---

sahuje 55, nižší 313 pravidel. Žádal na nich chudobu, čistotu, ústraní a odříkání v šatě, jídle, obydlí a spánku, modlitbu, práci a vzájemnou lásku. Dle něho všichni východní mniši jmenují se Basiliané. Nejslavnějšími basilianskými kláštery východními jsou: na hoře Athos a na hoře Sinai, založený r. 527. Veškerou statistiku východní církve všech zemí uvádí Silbernagel, Verfassung und gegenwärtiger Bestand sämmtl. Kirchen Orients, Landshut 1865.

tak četné, že prý kníže Vladimír Monomach řekl kdysi: Ne mnišství nás spasí, ale dobré skutky; ve století dvanáctém jen Kijev, ruský Jerusalem, měl jich 17., Novgorod 22. I knížata a synové bojarů vstupovali do klášterů, více pak ještě ženy šlechtičny. Prvním takovým byl kníže Svjetoslav-Nikolaj, který učinil tak r. 1106., jehož příklad později, když mnišstvo stalo se třídou privilegovanou, následován ještě četněji. Avšak život mnišský byl tehdáž tvrdý a těžký. Býti mnichem a nemíti povolání, nebylo možné. Kijevské peščery, o nichž jinde se zmíním, ukazují to nad pochybnosť jasně. Na jihu vesměs převládal způsob života obščežitelného, na severu způsob poustevnický. Tam ještě ve čtrnáctém století, jak pravi Golubinskij, byly lesy celé severní Rusi pokryty celami mnichů-poustevníků, až sv. Sergij je zreformoval.

Zprávy o stylitech, o kajicnících, kteří po způsobu Simeona stylita svůj život trávili na sloupích, jsou skromnější. Známi jsou sv. Cyrill a Nicetas. Tento vedl život nejprve nehodný, obohacuje se při vybírání daní cizím majetkem. Kdysi slyšel na kázání slova Isaiášova (1, 16) vyzývající ku pokání, jež učinila na něho hluboký dojem. Po bezsenné noci svolal své přátely, aby se jimi zotavil. Poručil proto své choti, aby připravila dobré pokrmy. Když tato kladla maso do hrnce, uviděla nad vodou krev, z níž vystupovala lidská hlava a ruce. Polekaná zavolala muže. Nicetas vida, co se stalo, zvolal: »běda mi, hříšníku,« a aniž by již co promluvil, odešel z domu. Šel do kláštera. Opat nechal jej tři dni před branou na pokání čekati. Nicetas ještě více učinil. Bez oděvu posadil se na místo bahnité, vydávaje své tělo na pospas žahadlům much a komárů. Přijat do kláštera, dal si na ruce a nohy okovy a uzavřel se na sloupu, kde ve dne v noci se modlil za své hříchy, za kteréž činy obdařil jej Bůh darem uzdravovati nemocné. Tak uzdravil knížete Michaela černigovského, který pak událosť tuto dal napsati na kříž, jejž na místě uzdravení postavil. Nicetas zemřel ubit loupežníky, kteří lesklé jeho okovy měli za stříbrné.

Tak skvostné květy křesťanského života, dí Pelesz,[5]) vyšly ze země ruské před krátkem ještě nevzdělané. Mniši, tato ne silnější a nejmocnější obrana církve, šířili víru, odstraňovali ze svých úzkých cel temnoty pohanství, vyučovali lid, vyučovali ho ve vědách, řemeslech a uměních, vedli ho k časné a věčné spáse nejen slovem ale i živým od Boha požehnaným vzorným životem a byli zde jako všady jinde »sůl země a světlo světa.«

Krásná to zajisté slova. Krásný a malebný Kijev má to štěstí, že stal se nejen kolébkou křesťanství, ale též nejspanilejšího jeho květu, mnišství, ruský Jerusalem, dnes, bohužel, jedno z nejmodernějších měst ruských.

A tento život mnišský květl po dlouhá století s malou jen přestávkou v době třináctého století za krutého panství Tatarů. Ale i toto zlo mělo dobrou stránku, že mnozí mniši odebrali se na vzdálená místa, kam noha nepřátel nepřišla, a stali se tak šiřiteli křesťanství. Avšak moc a význam klášterů poněkud tu poklesl, poněvadž kdy knížata a pánové byli bez moci, zůstali bez moci i jejich

[4]) Prepod. Sergij Radon. p. 67.
[5]) Geschichte der Union I. 231.

rádcové a přátelé, hodnostáři vyšlí z mnišstva. Než pro úplnosť chci i těmto stoletím věnovati něco řádků.

Za mongolského panství nebyl ovšem rozkvět církevního života možný, avšak při zhoubných mravech nepřátel měly kláštery přec veliký význam, jsouce jako sídla víry a mravnosti baštou proti proudu ohavnosti, jež s nepřátely vtrhl do země. Pak ta duchovní útěcha, síla, jež dodávala posvátná místa, kde odpočívali přesvatí otcové vlasti, byla rovněž velevýznamná. Však nepřátelé tento význam klášterů dobře znamenali, nebo počet jimi zničených klášterů je veliký. Kláštery Kijevské, Novgorodské, a sta jiných bylo spáleno a zničeno; mnohé z nich nepovstaly již nikdy. Pouze několik klášterů od žáků Varlaamových založených vesměs více na severní Rusi ležících, přečkalo i tyto bouře.

Avšak utrpení učívá zbožnosti. Byla to zvláště šlechta, jež vpádem mongolským trpěla. I vidíme, že právě v této době šlechtici a šlechtičny stávají se mnichy. Mezi nimi kníže Jurjevský Demetrius Svjetoslavič a kníže Turecký Michael Alexandrovič. Činívali tak ale teprve ku konci svého života, tak že jako mniši vlastně jen umírali. Přes to dlužno z toho souditi, že kláštery byly ctěny a naplňovaly útěchou a duševní posilou vzhledem k životu věčnému.

Avšak severní kláštery pravoslavné nebyly pravé řehole s určitými pravidly, jak je na jihu zaváděl Theodosij. Tu pak ve čtrnáctém století povstal sv. Sergij Radoněžský, zakladatel troické lavry. Ideal kláštera, jak sv. Sergij si ho představoval a v život uvedl, byl následující.[6]) Pravý klášter má státi ne-li v úplné pustině, tož aspoň mimo světská obydlí. Život mnichů v klášteře nemá býti zvláštní pro každého, ale pro všecky přísně společný. Všecky kláštery, které on nebo jeho žáci zřídili, zřízeny byly dle tohoto typu, a dlouho po něm jen kláštery tohoto jeho typu považovány byly za skutečné kláštery, takže později zakladatelové klášterů byli nuceni následovati jeho vzoru, chtěli-li, aby založené jimi kláštery za kláštery byly považovány.

Kterak byla tehdáž půda k zakládání klášterů úrodná, vysvítá z toho, kolik jich založil sv. Sergij a jeho žáci. Tak sv. Sergij sám založil klášter Kiržačský, dva Dubenské, Moškovský Simonov v Moskvě ku cti P. Marie, Kolomenskij Golutvin při vpádu řeky Moskvy do Oky, serpuchovský v čest početí sv. Anny, Rostovský a j. Z jeho žáků založili kláštery dle jeho vzoru: sv. Metoděj Pesnošskij, sv. Savva Sloroževský, sv. Silvestr Obnorskij, sv. Pavel Obnorskij, sv Sergij Nuromskij, sv. Avramij Galičskij, sv. Jakob Željeznoborovskij, sv. Štěpán Machričšskij, sv. Nikita Serpuchovskij, sv. Dimitrij Priluckij, sv. Dionisij Suzdalskij, sv. Evfimij Suzdalskij, sv. Cyrill Bjelozerskij, sv. Ferapont Možajskij, sv. Štěpán Permskij a j. Zajisté bohatý to život. A životopisy všech těchto mužů vykazují črty pohnutlivé zbožnosti a tvrdého sebezapírání, jako u Theraponta, nebo hluboké pokory jako u Cyrilla, jehož modlitba šířila líbeznou vůni. Všichni byli vroucími ctiteli bl. Panny Marie.

A kláštery ty byly přeplněny. Přispívala k tomu též hrozná »černá smrt«, kterou lidé považovali za počátek konce světa. Dávali své statky klášterům a vstupovali do nich, chtějíce v nich zemříti.

[6]) Golubinskij p. 53.

Pro budoucnosť mělo to zlé následky, poněvadž se tak dostalo do klášterů mnoho nepovolaných a mnoho bohatství.

Mezi ženami oslavuje tato perioda dvě šlechtičny jako vzácné květy nábožnosti. Jedna z nich Eufrosina, dcera sv. knížete Černigovského Michaela, ztrativši smrtí ženicha, vstoupila do kláštera »roucho bl. Panny«, jejž modlitbou zachránila od plenu mongolského. Druhá, rovněž Eufrosina, choť velkoknížete Demetria Donského, po smrti manželově vstoupila do kláštera, jejž sama založila. Vypravuje se mnoho o jejich modlitbách a postech, tak že všecka zhubeněla; dí se o ní, že nosila těžké řetězy na těle. Bůh oslavil ji, uzdraviv po jejím dotknutí slepého. Z pozdější doby známa ještě choť Ondřeje suzdalského, jež po smrti manželově vstoupila do založeného od ní kláštera »Početí P. Marie,« rozdavši dříve všecko své jmění chudým. Jako vzor přísného ženského kláštera v severní Rusi platil klášter, jejž zřídil sv. Alexij po způsobu mužských klášterů sv. Sergije.

Jako zvláštnosť lze z této doby uvésti příklady »bláznovství pro jméno Kristovo«. Sem patří na př. mnich sv. Prokop ustjugský, který ve dne jako blázen chodil po ulicích, snášeje úsměšky a pohany, ale noci trávil na modlitbách a skutcích kajicnosti. Pokrm jeho skládal se z toho, co mu dali ti nejchudší, nebo od jiných darů nepřijímal; za obydlí sloužilo mu cokoliv. Mnoho sedával na břehu řeky, modle se za cestující po vodě. Jemu podobně si vedl Nikolaj Káčatkov.

Zatím přiblížilo se století patnácté. I tu kvetly ještě mnohé kláštery, žili velicí poustevníci, ale už ukazoval se zárodek vnitřního rozkladu, který pak ve století šestnáctém objevil se v tak hrůzném způsobě. Mezi výborné kláštery patří hlavně ty, jež založili žáci sv. Sergije: sv. Cyrill, sv. Pafnutius, sv. Dionysius, jehož pokrovský klášter pro množství mnichů a značný vliv ještě za jeho života pojmenován byl lavrou, sv. Savva a German, kteří na nehostinném ostrově Solovjeckém založili znamenitý klášter. Avšak už ozývaly se stesky na velikou nevzdělanosť a porušení mravů mezi klerem vůbec. Bohatství učinilo zdravou a spasitelnou práci zbytečnou, duševní činnosti, která by ji byla nahradila, nebylo. Mezi velikými anachorety této doby uvádějí se Pavel Obnorskij, Savvas Višerskij a Nilus Sorský, poslední dva z rodin bojarských. Tento poslední zvláště se proslavil svým životem. Založil jakési poustevnické bratrstvo a dal mu pravidla. Vyjímám z nich toto: co k životu potřebí, nechť si bratří vydělají, nikoliv však prací polní, která pro poustevníky se nehodí; darů nechť nepřijímají leda v nemoci nebo největší nouzi, nikdy takových, kterými by někdo byl zkrácen; nechť z poustevny nikdy se nevzdálí; kostel jejich budiž úplně prostý, rovněž takové budiž i nářadí kostelní; mladší a silnější nechť přísnými posty, žízní a prací krotí své tělo, starcům nechť povoluje se úleva; ženskému pohlaví je vstup zakázán. Dále zanechal mnohé rady týkající se vniterního duchovního života. Zemřel r. 1508. a ustanovil, aby tělo jeho hodili na poušť za pokrm divé zvěři a ptactvu. »Nebo co je hříšné,« napsal ve své pokoře, »nezasluhuje v Bohu býti pohřbeno. Nechcete-li tak učiniti, vykopejte jámu na místě, kde jsem žil, a pohřbete mne beze vší okázalosti.« Tento světec zanechal 14 žáků, mezi nimi jednoho kněze. V tomto století počítá se v ruské církvi ještě asi 50 znamenitých bojovníků Božích. Ve století následujícím počet jejich valně poklesl. Nevědo-

mosť, rozmařilosť, bohatství přivedly do církve zla, která nedala se přemoci, leda až rozkol a sekty i církvi i vládě ukázaly celou velikosť nebezpečí, jež z toho hrozí. Řeholní pravidla se nezachovávala, mniši žili pro sebe, kláštery naplnily se za »černé smrti« nepovolanými, kteří všecken pořádek zvrátili, nemravnosť strašně vzrostla i u jeptišek atd. Nechci to líčiti, jsou to stránky do nemožnosti černé. —

Jako zvláštní příčina tohoto úpadku uvádí se nucené postřižení na mnišstvo mnohých bojarů a kněží-vdovců, kteří zvykli na zcela jiný život, přinesly zárodky nespokojenosti a rozmařilosti do přemnohých klášterů.[7]) Boj se státem o církevní majetek tvoří rovněž temnou stránku v životě mnišském tohoto století. Zdravá reakce tu ovšem byla, ale jak byla slabá! Byl to arcibiskup Macarius, (1542—1561) který opět přísnou řeholi zavedl pro všecky kláštery novgorodské; když pak stal se metropolitou, hleděl zavésti ji všady; dále metr. Simeon dříve už (1495—1511). Byla to nesnadná práce, která však konečně se podařila tím, že menší kláštery podrobeny klášterům větším. V té době ženské kláštery byly od mužských přísně odděleny, a dána jim správa vesměs ženská, čehož dříve nebývalo.

Mezi velikými askety a bojovníky za opravy mnišského života uvádí se Nilus, který 27 let žil v jeskyni, blíže Ostaškova; Nikon, který při různém utrpení s malými výminkami téměř celý život strávil v samotě; Daniel Perejaslavský, proslavivší se hlavně skutky tělesného milosrdenství; Josef, slavný a podivuhodný bojovník za přísnou řeholi obščežitelnou, jehož boje jsou důkazem, jak těžko bylo lze rozmařilé mnichy pohnouti k nápravě; Alexandr, zakladatel kláštera svirišského, známý heroickými skutky pobožnosti a svou pokorou, která jako igumena činila jej sluhou všech. Mezi muži, kteří pro jméno Kristovo ze sebe blázny činili, jest i jakýsi Isidor, který opustil víru katolickou a žil u Rostova v bídné chatrči uprostřed bahna. Bůh oslavil jej prý zázraky. Podivné kousky vypravují se o Michaelovi, chodícím v hadrech, který jedl jen jednou týdně, spal na holé zemi, před lidmi činil ze sebe blázna, ale láskou svou mnohé přiváděl k pokání. Jakýsi Jan chodil v zimě v letě téměř bez oděvu a velikým pánům do očí říkal nejpeprnější pravdy. Toto století je vůbec na takové »svaté blázny« velice bohaté. Takovíto světci jsou, tuším, specialitami východu.

Na jihu bylo ve vilenském vikariatu asi čtvero klášterů, v Grodně 14, v Smolensku 11, v Polocku 16, v Brestu a Ostrogu 24. Vyznamenávaly se lepším životem. Mezi mnichy bylo mnoho členů z rodin bojarských a knížecích.

Zatím přišlo století 17. a 18., životu mnišskému vůbec nepřátelské. Jména klášterů hluboce poklesla. Různé sekty, které velký Nikonův rozkol opravou bohoslužebných knih vyvolal, našly útulek v klášteřích, i unie našla si do mnohých cestu. Byly proto zavřeny. Přece však i v této době patriarchátu, nové to formy církevní vlády, slyšíme o nově zřízených klášteřích. Celkem bylo prý v této době založeno 175 nových klášterů, hlavně v krajích nově podmaněných, kde sloužily za upevnění ruského panství, pak v zemích, kde ujímala se

[7]) Mnoho hrozného vypravuje se na základě pramenů v knize: Die neueste Zustände der kath. Kirche. Augsburg 1841. p. 80 a j.

unie. Některé, jako »nový Jerusalém«, »iberský« a »klášter sv. kříže« staly se dokonce slavnými. Na jihu, na Volynsku a v Malorusku, založeno na upevnění pravoslaví a ruského vlivu asi 40 nových klášterů. Pronásledování nepřátel, jakož i duch osvětářský nutil kláštery k dokonalému životu, i vypravuje se o mnohých, že při veliké chudobě a mnohém strádání vyznamenávaly se životem čistým a přísným. Mezi vynikajícími askety získal si slavné jméno Hiob, příjmím »železný«, igumen dubenského maloruského kláštera, veliký nepřítel katolíků. Zemřel jako opat kláštera počejavského. Jiné oslavil prý Bůh tím, že tělo jejich nesetlelo. Uvádějí tu i mučedlníky z bojů mezi katolíky a pravoslavnými, jako Atanasič, Filipovič. V této době také začaly některé kláštery opět novou činnost, zřizujíce chudobince, školy, nemocnice a podobné tomu ústavy, aby ušly zničení, nebo už zasedl na trůn Petr Veliký, veliký nepřítel mnichů.

Vizme aspoň něco málo z činnosti protimnišské, ku které on dal podnět a která trvala skoro až do let 60tých našeho století, majíc sympatie tak zvaného osvíceného obecenstva po celé Rusi. Zajímavý je úkaz Petra Velikého ze dne 31. ledna 1724. Čteme tu následující:[8]) Poněvadž nelze pro studenosť podnebí přivésti mnichy k prvotnému účelu, dlužno pomýšleti na jiné způsoby, kterými by se stali Bohu příjemnými a lidem užitečnými. K tomu jsme nuceni, poněvadž život, který mniši vedou, je jen zástěrou. Jsou všem ostatním náboženstvím předmětem opovržení a výčitek, které naší víře se činí. Vskutku jsou státu nebezpečni, tvoříce zahálčivou a zbytečnou masu, již do kláštera vede jen láska k pohodlí a lenivosti; jsou též, jak známo, příčinou sektářství a nepokojů. Většina jich jsou mužíci, kteří dalecí jsou zříci se pohodlí a požitku světa, jichž nikdy neměli, volí stav mnišský s úmyslem, aby si pohodlí a požitky zaopatřili a aby se vyzuli z povinností, které lenivosť činí jim nepříjemné. Ve vesnicích měli tři povinnosti: starati se o rodinu, sloužiti státu a vzdělávati půdu; stali se mnichy, aby nemusili dělati; klášter se o ně stará. Pracují-li, pracují jen pro sebe, nebo lze je viděti, ani vykládají lidu Písmo sv. a vyučují? Ptáme-li se jich, co činí, odpovídají: modlíme se. Ale nemodlí-li se všickni lidé? Jaký užitek mají vědy od klášterů? Žádný, ani pro Boha ani pro lidi.«

Ať už byly výčitky klášterům činěné pravdivé čili nic, slova Petrova nesvědčí o reformě; jsou to slova, jak mluvil každý »osvícenec« na Rusi právě tak jako na západě. On to byl, jenž zakázal klášterům nabývati jmění, on nařídil, aby laikové bratři a sestry kláštery opustili (úkaz ze dne 31. ledna 1701.), on jako zaměstnání vykázal mnichům ošetřování vysloužilých vojínů, jež měli do svých klášterů přijímati — vojáky do klášterů! — zakázal nové kláštery zřizovati, a již jsoucím dávati dary; mnohé zrušil, vstup do nich stížil. Jeptišky nutil k užitečnější práci, nežli je »lenivé mnohomodlení«. Přikázal jim klausuru, aby lidu se neukazovaly, ani v kostele ne. Úkazy ty prý podepsal na rozkaz císaře Javorski, Prokopovič, 2 arcibiskupové, šest archimandritů a j. Čtenář cítí tak trochu »náš josefinský vítr«, jenže trochu více s protestantským parfumem. A dozor nad kláštery odevzdal Petr ne svému sv. synodu, ale hejtmanu gardy Barkakovu.

---

[8]) Die Staatskirche Russlands 1853 p. Schaffhausen p. 102.

Kateřina I. zřídila kollegium, které všecky církevní statky jménem vlády mělo spravovati, avšak Alžběta Petrovna (1741.—1762.) je zrušila. Teprve Petr III., vnuk Petra Velikého, je obnovil, prohlásiv církevní statky za jmění státní a vykázav biskupům a klášterům malé sumy k živobytí. Chytrá Kateřina II., ač protestantka rodem a naskrze svobodomyslná, zrušila nařízení, jež by byla musila církev zničiti. Poznala svým bystrým duchem, co v očích lidu šetřením jeho víry získá,[9]) přes to však zasadila i ona mnišstvu ruskému veliké rány pomocí biskupa, novgorodského metropolity Demetra Sečenova. Musí-li míti muž 40 let, než může se státi mnichem, žena 50 let, jaké je to pak mnišství? Patřil-li mnich k těm, již jsou povinni platiti daně, musela mu obec dáti dříve povolení vstoupiti do kláštera, jelikož pak připadl jeho podíl na ni. Sv. Synod musí také dáti své povolení. Počet mnichů v jednotlivých klášteřích omezen.

Dříve byly bohaté fary, hlavně městské, v rukou mnichů; od dob Petrových vliv na duchovní správu kláterům vzat téměř úplně — u Rusů, kde světský kněz je z pravidla ženatý, považlivá to věc, považíme-li, že Rusové mají mši sv. jako my, jakož i všechny sv. svátosti. Jen u vojska na suchu i na moři mohou býti mniši duchovními správci; vláda zřídila na Krimu zvláštní kollegium pro jejich vychování.

V roce 1762. bylo jestě 732 mužských a 222 ženských klášterů, za několik let už jen 180. Avšak v roce 1810. vzrostl jejich počet na 452. Kláštery byly pod tak přísnou kontrolou a takovými, veškerý rozkvět omezujícími zákony, že dlužno přičítati jen veliké zbožnosti lidu, že vůbec nezahynuly; proti zbožnosti té i úkazy carů a ministrů, prodchnutých duchem protestantismu a skepticismu, ukázaly se marnými. Že měly kláštery i své neohrožené zastance, kdo by o tom pochyboval? Jedním z nejhlavnějších byl metropolita Gabriel. Mezi velikými světci uvádí se v této době vedle mnohých jiných Tichon, biskup voronešský, Paisij veličkodský, Theodor a stařec Serafim. Nepřetržitá modlitba, veliké posty, tvrdý život v ústraní a v mlčelivosti, veliká pokora, u některých boj proti unii, u jiných literární činnosť a různá utrpení jsou ctnosti, které o nich se vypravují. Někteří obdařeni prý byli dary zázračnými. Podotýkám to jen krátce, nemoha tuto charakteristické známky pravoslavného asketismu déle rozváděti.

Dle »otčetu« z roku 1835. bylo na Rusi 360 klášterů s 4396 mnichy a asi 90 ženských klášterů s 3161 jeptiškami. Vstoupilo do kláštera 219 osob mužských a 72 ženských, z mužských 146 synů kněžských, 24 členů šlechty, 40 vojínů, 18 ze stavu obchodního a 31 ze stavu rolnického. U žen bylo dcer kněžských 12, ze šlechty 15, z obchodního stavu 4, z rolnického a z buržoasie 42 čl. Pro »štatnyje« mužské kláštery, jichž bylo 197, byl počet mnichů vládou ustanoven na 4456 — tedy skoro 2000 se jich do počtu tak malinkého nedostávalo. Smutný to zjev v zemi s 50 miliony obyvatelů a tak zbožné, ale pochopitelný po reformách Petra Velikého, Petra III. a Kateřiny. Otčet z r. 1874. praví, že při 60 klášteřích nalézají se nemocnice, při 44 chudobince, při některých školy.

---

[9]) Bilbasov ji tak líčí ve svém velkém díle, Berlín 1893.

Veřejné mínění o klášteřích změnilo se teprve asi po 60 letech. Dnes však je všemu jinak. Kláštery těší se přízni kruhů nejvyšších a celého národa, vyjímaje ovšem svobodomyslníky a snad trochu též světské duchovenstvo, kterému ubírají všechna čelnější města. Však i tento kontrast hledí vláda smířiti a vyrovnati. Kláštery se přímo nutí, aby veřejnosť nemohla nic proti nim říci, k činnosti v různých směrech. Tak od let 1888.—1891. zřízeny dle »otčetů«: dětská opatrovna při klášteře Kazanskom, Kizičeskom a v Moskvě, v Iteksjejevsk. děvič. monast.; ženská círk. škola při novoděvič. monast. v Petrohradě; ženská rukodělna při vladim. uspensk. monast.; selská léčebnice při kostromskom Bogojavlensk. ženskom. monast.; škola círk. zpěvu při kazansk. archierejsk. domě; dům trubolubija v Kursku při Rožděvsko-Bogorodičn. pústyni; nemocnice při Tolgskom monast. v Jarosl. eparchii, učitelská škola při kijevském Michajlov. monast. a obščina sester miloserdia Most-Pokrovskaja.

Z krátkého tohoto přehledu dějin ruského mnišství patrno, že pokud Rusko bylo sjednoceno s Římem, jeho mnišstvo kvetlo a vzbuzovalo naději, že i pravoslavné kláštery stanou se tím, čím byly západu. V patnáctém století byla sice už unie všady zrušena, ale mnišstvo žilo ještě ze síly, již přijalo. Pak následuje úpadek, jemuž není nikde rovného. A když vlastní silou, silou, jež ve zdravém a mocném národě spočívá, počalo se reformovati, osvětáři-voltairianisté zasadili mu ránu, z níž dlouho ještě se nevzpamatuje. Zde lze viděti, jaký je dar svoboda církve. Stokráte horší fanatikové řádili proti Církvi katolické, ale jí to nemohlo uškoditi. Co včera bylo potlačeno zde, zítra v nové síle vzplane jinde. V Rusku zakládá kláštery vláda, u nás vznikají samy tajuplným působením omilostněných osobností. Tam oberprokurator, zde milosť Boží. Kdo nechápe ten rozdíl obou zjevů? Kdo má reformovati ruské kláštery, aby hověly moderním poměrům? Rovněž vláda? Což cítí ona potřeby doby, víry, církve?

Jak vděčné by tu bylo pole k rozjímání!

Nebyly to celkem nepříjemné obrazy, které jsem měl příležitosť ukazovati čtenářstvu. Zvláště začátky byly stkvělé. A i dnes opět jsou kláštery, kde se žije svatě, kde se mnichové modlí a postí s celou opravdovostí, jež zasluhuje úcty a od nichž mnohý západní klášter uvolniv svou reguli, mohl by se učiti, mohl by se zvláště učiti v trapeze, v refektáři. Avšak jeden nedostatek mělo mnišství ruské a má ho dosud. Marně hledáme v jeho dějinách nositele ideí, vznešené zakladatele škol, uměn, věd, asketismu, kulturních a socialních zařízení a p. Jak jsou tu velikolepé ty dějiny západního mnišství, ty dějiny Bernarda, Loyolů, Bosků, Cotolengů, Alfonsů! Podobných postav ani Filaret, ani Makarij nám nezanechal. I té znamenité jinak zbožnosti ruského mnicha něco schází, filosofie totiž; u nás sv. Bonaventurovi, jak známo, předcházel sv. Tomáš.

Snad neměl jsem těchto posledních řádků psáti. Vždyť sám Pobědonoscev jako úkol mnišstva stanoví jen následující: [10]) »Pravoslavný význam klášterů záleží hlavně v podpoře národní pobožnosti. Přísný pořádek v konání služeb Božích, důstojné čtení, líbezné pění a j. působí na příchozí spasitelně. U čudetvorných ikon, (obrazů, slovo je řecké) u ostatků svatých národ nalezá útěchu ve svých žalech.

[10]) Otčet z r. 1888. p. 34.

Přijímajíce veliké dary bohatých a halíře chudých, přijímají chudé poutníky pohostinně, zřizují jídelny pro národ, chudobince, nemocnice a školy; přispívají i na dioecesní potřeby; na místech ohrožených utvrzují víru a carskou sílu.«

Skromná to úloha, vrchním generálem vytčená. Ale síla v lidu je, a až zasvitne zlaté slunko svobody, ta síla rozkvete v úkoly vyšší.

Výtečné celkem hodnostáře ruské církve, kteří všichni musí přijati postřižení na mnišství, nelze ovšem nikterak považovati za vzory vychované v klášteřích, většina z nich třeba ani hodinu ve svazku klášterního života nežila.

O ženských klášteřích jindy ještě slovo. (Pokračování.)

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

(Pokračování.)

Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

Úvod.

Spolek sv. Vincence z Paula povstal dne 6. května r. 1833. v Paříži. Založilo jej osm studujících, mezi nimi známý Ozanam, jehož životopis farář Vojtěch Kameš pro »Vlast« připravuje. Odtud rozšířil se po celém světě, tak že na př. do konce r. 1876. měl přes 3000 odborů čili konferencí (v Rakousku jich bylo do té doby 30), kteréž rozdaly chudým za rok přes 6,000.000 franků podpory. R. 1891. dočetl jsem se v ústředním orgánu tohoto spolku, jejž jsem odebíral, že vydal ročně pro chudé již 9,000.000 franků. Že nyní vydává ještě více, dá se s jistotou mysliti.

V Čechách povstal spolek sv. Vincence z Paula v klášteře křižovnickém v Praze, na místech, kde blah. Anežka česká tolik dobrodiní národu prokazovala. Založil jej P. Jos. Všetečka, člen řádu křižovnického s červenou hvězdou, tehdy kaplan u sv. Františka (u Křižovníků) v Praze, nyní c. a kr. vojenský kurát v invalidovně u Karlína. Zakladatel četl r. 1874. brožuru od Albana Štolce: »Unterricht über den Verein vom hl. Vincenz von Paul« a tato četba jest základem Vincenciánské činnosti v Čechách.

P. Jos. Všetečka agitoval nejprve v klášteře samém, a to hlavně v neděli odpoledne, kdy klerikové i členové řadu (mimo ty, již působí v duchovní správě) bývají dle stanov řádu doma a mají volno se navštěvovati a společně se pobaviti. Těchto chvil používal hlavně náš první Vincencián v Čechách, aby provedl svůj zámysl. Nosil zmíněnou brožuru s sebou, často se zamyslil a pak k soudruhu se obrátiv: »Bratříčku,« pravil, »jak by to bylo hezké, kdybychom i zde spolek založili; bratříčku, pomoz.« Ku všem námitkám odpovídal náš Vincencián: »Pán Bůh pomůže, sv. Vincenci také pomohl.« Neunavným působením, aby život sv. Vincence z Paula vešel v klášteře v širší známost, docílil toho, že byl

zaveden jako postní lexe při obědě r. 1875. Půda byla tedy v klášteře připravena a podpora byla P. Jos. Všetečkovi přislíbena. U kolébky spolku stály tehdy hlavně tyto klášterní osoby: Fr. Marat, Václ. Vodílek, Václ. Vaško, Jan Christ, Václav Horák (nyní jenerál velmistr řádu) a tehdejší sekretář řádu a čestný komandeur, Dr. Emanuel Schoebel (nyní Excellence nejdůstojnější biskup v Litoměřicích). Ti všickni novému podniku ze srdce přáli a nejvíce důvěrný přítel Všetečkův, Jos. Zika, jenž i později v duchu zakladatelově pracoval. Také zvěčnělý prof. Vojt. Neumann Ord. Cruc. spolku sv. Vincence byl nakloněn. Tehdejší jenerál velmistr byl těžce nemocen a proto byl těchto starostí ušetřen.

P. Jos. Všetečka sdělil tyto úmysly svému zpovědníku, jenž v Praze dosud žije, a ten mu řekl, že tu podobný spolek již jest, a odkázal jej na kaplana Bendu, který prý v tomto spolku působí. I navštívil kaplana Bendu u sv. Štěpána, aby se na spolek vyptal a členem jeho se stal. Byl to však »Soukromý spolek pro podporování domácích chudých« s tendencí zcela jinou než jest spolek sv. Vincence z Paula. R. 1876. navštívil P. Jos. Všetečka valné shromáždění zmíněného spolku a zde podal návrh, aby se proměnil ve spolek sv. Vincence. Ale místopředseda V. Ullmann mu odpověděl, že firma soukromého spolku je již stará, a že obchodníci neradi mění starou firmu. P. Jos. Všetečka vzal svůj návrh zpět a ubíral se domů se srdcem zkormouceným, že již dvě léta uplynula a spolku sv. Vincence dosud tu není. V zármutku svém rozjímal: konference sv. Vincence jsou po celém světě rozšířeny, i v malých, chudých dědinkách rozkvétají, a v Praze, v zemi České, Bohem tak požehnané, neměl by spolek sv. Vincence nalézti úrodné půdy; spolku, jenž si vzal za účel, rozsévati lásku k bližnímu ve všech stavech, neměl by Bůh v Čechách tak žehnati, jak hojně žehná tisícům konferencí i v malých městech a nepatrných vesnicích? Tyto myšlénky jej vedly k pevnému úmyslu spolek založiti. V tomtéž okamžiku, když pojal pevný úmysl, zříditi spolek sv. Vincence, vzpomněl si na ctihodnou slečnu Mathildu Feuereisenovu, již poprvé viděl v Karlíně u nábožné rodiny Malfertheinerovy. Bylať pí. Malfertheinerová správkyní křížovnického domu »U Červené hvězdy« v Karlíně. Sl. Math. Feuereisenova doporučila mu nábožné mladíky, kteří každé neděle u sv. Ignáce na kázání dleli a tam často svaté svátosti přijímali; byli to: Fr. Kracík, Jan Marek, Karel Münch, Karel Mráček, Haštal Singer, Jos. Engelfreund, všickni ze stavu dělnického, a studující Jan hrabě Lažanský, jehož vychovatelem byl Flor. Scharworth, nynější metropolitní kanovník u sv. Víta v Praze.

První schůze byla konána dne 11. června r. 1876., a byli v ní přítomni: zakladatel P. Jos. Všetečka, jeho bratr Leopold Všetečka a klerikové ryt. řádu s červenou hvězdou: Fr. Marat (nyní sekretář řádu) a Jos. Zika (nyní farář v Popicích u Znojma na Moravě.) Potom zmínění jinoši navštívili P. Josefa Všetečku, i vysvětlil jim účel spolku; všem se to velice líbilo a tři z nich: Jan hrabě Lažanský, Karel Münch a Karel Mráček ihned za členy přistoupili; ostatní učinili tak později.

Noví členové započali spolkovou činnosť II. neděli po sv. Duchu, dne 18. června. Ráno v 6 hodin byla sloužena mše sv. za dar Ducha sv. a odpoledne sešli se v bytu zakladatelově ke schůzi dle všeobecných stanov. Přítomno bylo 7 členů, a to P. Jos. Všetečka, Jan hrabě Lažanský, Fr. Marat, Jos. Zika, Karel Mráček, Karel Münch a Leopold Všetečka; osmý, jenerál m. sl. Severus, přesídlil zatím do Tyrol a nemohl se tedy schůze súčastniti. V této schůzi bylo usneseno, poprositi J. E. kardinala Bedřicha Schwarzenberga, až se z visitace vrátí, za vrchnopastýřské požehnání a zadati stanovy k c. kr. místodržitelství k úřednímu potvrzení. Nevědouce, že již ve Vídni spolek sv. Vincence působí, žádali noví členové vyšší správní radu v Kolíně nad Rýnem za radu. Kolínská vyšší správní

rada ochotně radu poskytla a zároveň spolek na Vídeň poukázala, odkud pražští Vincenciáni výtisk stanov obdrželi; dle něho byly pak i české stanovy zpracovány a dne 4. července úředně stvrzeny.

Mladí Vincenciáni pocítili nevýslovnou radosť, když ponejprv chudé rodiny navštívili a poukázky na potraviny jim přinesli. Horlivosť členů byla neobyčejná, tak že přijali do ošetřování chudé i mimo Prahu; člen Jan Marek na př. ošetřoval chudého Turkovského až v Motole, $1^1/_2$ hodiny cesty od Prahy vzdáleného; jako dělník neměl kdy než jen v neděli, i chodil k němu v neděli. Za to Pán Bůh jejich snaze žehnal: scházeloť se hojně příspěvků a byla radosť dívati se, když členové jako pilné včeličky do oulu své sbírky do spolku přinášeli. Čím namahavěji příspěvek sebe nepatrnější sebrali, tím větší radosť z něho měli.

Počet členů rostl a byt zakladatelův byl pro ně již malý, i požádali kanovníka Dr. Mikoláše Karlacha, tehdy předsedu záložny Sv. Václavské, za místnosť; p. kanovník jim propůjčil přiměřený útulek v záložně.

Klášter křižovnický stal se zatím shromaždištěm chudých z celé Prahy; rozhlásila se totiž zpráva po Praze, že tam dostane každý podporu, i spěchalo tam množství lidí a P. Jos. Všetečka byl chudými obléhán. Byl jsem tehdy v Praze v semináři a vidíval i pozdravoval jsem často na ulici P. Jos. Vsetečku, jenž se mi v sametovém kloboučku velmi líbil; dobře jsem pozoroval, že vždy spěchá a že jest jaksi pln starostí. Když jsem později četl životopis Boscův a viděl jeho podobiznu, maně jsem si vzpomínal našeho českého Bosca; majíť oba v povaze mnoho rysů společných.

Dne 13. srpna přijal kardinál B. Schwarzenberg deputaci spolku co nejmilostivěji a spolku udělil vrchnopastýřské požehnání. Dne 27. srpna zajel P. Jos. Všetečka do Vídně, aby poznal vedení konferencí. Byl přítomen schůzi konference u sv. Leopolda, kteréž předsedal jednatel vyšší správní rady, Michael Rabenlechner, jenž jej o všem potřebném ochotně poučil. P. Jos. Všetečka byl také představen předsedovi vyšší správní rady (nyní jest předsedou dědičný princ Jan Schwarzenberg) Max. baronu Gagernovi. Jako památku z vídeňské cesty přinesl P. Jos. Všetečka obraz sv. Vincence.

Dne 17. září 1876. přijal deputaci spolku sv. Vincence z Paula nuncius Jacobini, jenž do Prahy zavítal a katolické spolky k sobě pozval. Vincenciáni byli od nuncia laskavě přijati, obdrželi požehnání a nuncius jim sdělil, že také on byl v Římě členem spolku sv. Vincence.

Ale pražský spolek neměl dosud svého předsedy; P. Jos. Všetečka vedl tedy činnosť spolku prozatím sám; až 12. listopadu přihlásil se za člena Robert hrabě Nostic, který se ve Vídni od Lva hraběte Thuna o pražských Vincenciánech dověděl. Byl zvolen za předsedu a mezi šlechtou pečlivě sbíral milodary; do jedné schůze přinesl docela až 190 zl. Nový předseda jmenoval P. Jos. Všetečku svým náměstkem, vychovatele Flor. Scharwortha sekretářem, Jos. Ziku pokladníkem, Václ. Vaško knihovníkem a Karla Müncha skladníkem. Správa spolku byla až do 25. prosince zatímní, den 26. prosince však jest doba, kdy vystoupil spolek právně na veřejnosť za přítomnosti policejního komisaře Svobody.

Dne 31. prosince končil se první rok činnosti. Schůzí bylo konáno 29; příjmy obnášely 439 zl., vydání 295 zl.; činných členů bylo 24, přispívajících 22, dobrodinců 68; chudých ošetřovanců bylo 36, z nichž 28 bydlelo v Praze, osm mimo Prahu.

Spolek sv. Vincence v Praze uveřejňuje hned v první výroční zprávě krásný příklad ze své činnosti: »Mezi ošetřovanými chudými byl také šlechtic K. z P., bývalý důstojník, který střelnou ranou pozbyl jednoho oka; později stonal několikerou nemocí a tím upadl do veliké bídy. Rodem byl z Mostu a

náboženství protestantského, a to vyznání augsburgského. Ošetřující člen byl v konferenci výslovně požádán, aby podle stanov nezaváděl s ním rozmluv o náboženské rozdílnosti. Když se konference dověděla, že ošetřovaný živí se pouze almužnou od ní poskytovanou, přinášeli mu členové potřebný pokrm do bytu. Dne 12. listopadu oznámil nemocný své domácí paní, že by rád přestoupil k víře katolické a jenerální zpověď vykonal. Byv tázán na pohnutku, proč by to chtěl učiniti, odpověděl: Dlouho již nebudu žíti, jako katolík chci umříti. Dle svého přání byl vyučován ve sv. náboženství, ale ježto sil jeho ubývalo den ode dne víc a více, bylo vyučování zkráceno, a on po osmi dnech učinil vyznání katolické víry a přijal svátosti umírajících; tři dni po tom skonal s důvěrou v Boha. Po jeho smrti dosvědčila jeho domácí paní, že nemůže pochopiti, jak tento člověk, jenž dříve po celý den naříkal, po sv. zpovědi zcela tiše se choval, tak že jen z tváře jeho dalo se souditi na bolesť, kterouž trpěl. — Poněvadž ho konference po několik neděl ošetřovala, nechtěla ho také po smrti opustiti. Celé jmění její jí bylo tehdá 30 zl., a přece spolehajíc na pomoc Boží usnesla se, že se postará o pohřeb zesnulého. A právě, když se o tom rokovalo, přišel urozený pan hrabě Robert Nostic, který o té věci ještě ničeho nevěděl, a přinesl konferenci 100 zl., poskytnutých dvěmi vznešenými dobroditelkami. A tak bylo ve skutek uvedeno naše přání, praví výroční zpráva, a v Pánu zesnulý byl slušně pohřben, k čemuž ještě jiní dobrodincové přispěli 26 zl.; z těch konference přijala 16 zl. a zbylých 10 zl. odevzdala jeho domácí paní na dlužné nájemné a za všecko její namahání.

Sotva že konference r. 1877. započala svoji činnosť, došla ji zpráva, že ji předseda Robert hrabě Nostic opustí; odebralť se do Tyrol studovat bohosloví. Ale na jeho místo přihlásil se 4. února r. 1877. za člena a za předsedu ihned zvolen byl jeho bratr Karel Ervín hrabě Nostic, který jest předsedou do dnes. Tato volba byla velice šťastná. Pan hrabě většinu milodarů — mezi šlechtou — sám sebere a bez něho by spolek buď živořil nebo docela padl, vyjímaje některé konference, které by se samy bez cizí pomoci udržely. Pro svou milou a srdečnou povahu těší se mezi členy všeobecné vážnosti a úctě. Činnosť Vincenciánskou vzal si za úkol života, a když mu byl kdysi nabídnut mandát do říšské rady, odmítl, nechtěje svých chudých opustiti.

P. Jos. Všetečka jest tvůrcem spolku a různých jeho odborů čili konferencí, Karel Ervín hrabě Nostic pak spolek a konference v síle udržuje. Po Janu hraběti Lažanském má spolek na památku spolkové razítko.

Po tomto úvodu podám: I. Krátké dějiny jednotlivých konferencí, pokud jsem je totiž z výročních zpráv nebo soukromým doptáváním dovedl sestaviti; II. proberu stanovy a zařízení spolkové; III. ku konci popíši praktickou činnosť spolku sv. Vincence z Paula, a to ve směru hmotném i duševním. [1])

(Pokračování.)

---

[1]) Pozn. Prosím pp. předsedy nebo jednatele všech konferencí v Čechách, (mimo Prahu a pražská předměstí) aby mi laskavě sdělili: 1. Kdo jejich konferenci založil; 2. kdo si o ni získal největších zásluh a v jakém směru; 3. kdož jsou její největší dobrodincové; 4. kolik svazků čítá knihovna a zdaž je knihovna jejich pouze pro chudé a činné členy konference otevřena, či pro veškeré obecenstvo; kdo vede knihovnu a kdo má o ní nejvíce zásluh; 5. poslední výroční zpráva, z níž čerpám, jest z r. 1894., i prosím všecky konference bez rozdílu, i pražské, aby mi laskavě sdělily, co pamětihodného bylo v každé konferenci vykonáno od vyjití poslední výroční zprávy. Zprávy bych potřeboval nejdéle do 25. prosince r. 1895. a poví-li kdo co o sobě, bude jméno zasýlatele diskretně zatajeno.

Z Národního divadla.

Praví se, že Národopisná výstava československá nás všechny značně zblížila, že jsme se zase poněkud více poznali. Pokud se týče Národního divadla, není tato věta frásí. Laskavý čtenář ví, že jsme v této rubrice vždy pro původní produkci co nejvíce mluvili a psali; totéž stanovisko zaujímáme i dnes kdy po delší přestávce opět se tu ozýváme a před milým naším čtenářstvem objevujeme. Národopisná výstava způsobila, že původní produkce dramatická hojně byla pěstována, mnohem více než jiná leta. V době pěti měsíců a osmi dnů hrálo se 56 původních prací, jež vyplnily 139 večerů. Můžeme tedy říci, že po dobu výstavy byl repertoir Nár. divadla ryze český. Toho jsme si vždy přáli. Celkem byly to hry starší, neboť na původní novinky činoherní byl loňský rok chudý: uvedeme-li Jiráskova »Otce«, Vrchlického aktovky »Svědek« a »Závěť Lukavického pána« před výstavou, Štolbovy »Peníze« a Ruthovy »Syčáky« v době výstavní, jsme s vyčtením původních činoherních novinek hotovi! Pořádání rozsáhlých výpravných her v době výstavní omezilo se toliko na šest repris »Výletu pana Broučka« a králující druhdy balet scvrkl se dokonce pouze na tři představení »České svatby«, o níž jsme zde již podrobněji psali. Jinak ovšem přinesl nám lonský rok snesitelnou výpravnou hru »Cesta kolem světa«, slabého »Palečka« a starých známých »Sedm havranů«. »Excelsior« strašil ještě patnáctkráte, ale proslovujeme už jistou prognosu, že co nejdříve zhasne na marasmus a odebere se na zasloužený odpočinek. Zmíníme se stručně o Ruthově hře »Syčáci«, Raymanově »Selských námluvách« a Štolbových »Penězích». — Ruthovi »Syčáci« neměli býti připuštěni na jeviště Národního divadla, kam se nehodí. Propadli na dobro a byli hráni pouze dvakráte, což je u nás i u propadlého kusu velice řídkým zjevem. Milí čtenářové odpustí, že je nebudeme obtěžovati líčením děje kusu naprosto slabého a propadlého. »Selské námluvy« Raymanovy je »novinka« ctihodného stáří, skoro sedmdesátiletá; dle našeho soudu neozdobila repertoir Národního divadla nikterak. Byla vyhledána ve dnech výstavních a stupňující se nadšení výstavní mělo jí nejspíše zaručiti úspěch jen proto, že je »selská« a že v ní viděti selské kroje; jinak nemá nejen ani za mák dramatického živlu, ale také je bez všelikého děje: ukazuje jen, jak se ve východních Čechách námluvy konají, a to ještě způsobem naivním a mluvou místy až nepěknou. Ale, že právě na výstavě imitace selských krojů a selského života atd. byly ve floru, snesla se i tato nemožná antikvita, jíž není škoda, zanáší-li ji klidně prach divadelního archivu. — Štolbovy »Peníze« působily effektně, ač divák, který studuje a posuzuje, leccos nedosti přirozeného a nepsychologického tu postřehne. Vyhráti na los 120.000 zlatých je věc pro lopotně se krušícího člověka zajisté příjemná a může již přivésti trochu z duševní rovnováhy. Manželka konduktéra Křepely zdědila los po nebožce sestře a jen Komárková, která jí do poslední chvíle sloužila, ví, že los ten patří nemanželské dceři nebožčině, Fanince, a má i písemné důkazy toho. Když náhlým štěstím zpyšněla dcera Křepelova Antonie odříká se svého ženicha, Komárčina syna, vytasila se Komárková se svým tajemstvím a chce peníze, a to hned celou polovici. Poradila se o tom s pokoutním advokátem, který pak přišel s papíry sám a je ochoten tyto důkazy — že los patří osiřelé Fandě — Křepelovi prodati. Rozrušení v rodině Křepelově je na svém vrcholi. Dejme si však odpověd, zdali rozrušení ono a vše, co z něho dále pošlo, způsobily skutečně peníze? Nikoliv! A v tom vězí hodná porce nepřirozenosti. To vše způsobila okolnosť, že osudný los nenáležel Křepelovi, tedy nikoliv peníze samy o sobě. Když je Fanda, nemanželská dcera po nebožce, v domě Křepelově, snad se dá věc s ní srovnati,

že na každého připadne něco, na ni i na ostatní. Tak by ovšem věc vyznívala přirozeně, ale bez dramatické katastrofy. Ta je přitažena trochu za vlasy. Křepela donutí ženu, aby Faninku otrávila; ale v té zvítězí v poslední chvíli poctivosť, a když již Fanda chce píti jed, vyzná jí Křepelová všechno, ale Křepela v téže chvíli se zastřelí z revolveru. Divák odchází s přesvědčením, že viděl mnoho nepřirozeného a nepsychologického zvláště v charakteru Křepelově. Přirozeně a pěkně se rozvíjející děj béře náhle obrat nucený a vyznívá v neuspokojující nepřirozenosti. Nebyli jsme tedy bohati počtem původních novinek ani šťastni jejich jakostí. Z cizích novinek uvádíme: »Dobrodinci lidstva« od Filipiho (něm.) a Dančenkova »Šťastného člověka.«

»Dobrodinci lidstva« míněni jsou lékaři, a to spíše ve smyslu ironickém. Hra líčí vědecký rozpor mezi dvěma lékaři: tchánem Fortenbachem a Martiem, zetěm, který pak stane se i základem konfliktu rodinného, jenž se zase urovná, když Martius zoufajícího tchána zachrání dovednou rukou svou. Hra je původně německá a má všechny známky známých německých figur a šablonovitostí a nikterak nevynikla a nezajímala tolik, abychom jí zde věnovali zvláštní pozornosť. — Dančenkovou komedií »Šťastný člověk« neučiněna šťastná akvisice. Mnohý ovšem řekne: »je to pěkný realistický obraz«; ale realismus »Šťastného člověka« je nemravný, jako celé ovzduší této hry. Vše točí se kol záletnictví, cizoložství a manželské nevěry. Jestli verismus takového druhu ušlechťuje, o tom není žádného sporu; své stanovisko v té věci vyslovili jsme zde již dávno. Malíř Bogučarov, jeho poměr k vdané ženě Nastasje Matvějevně, odloučení od vlastní ženy, poměr malíře Čardyna k této zamítnuté vdané ženě a nová známosť se souchotinářskou Jaseněvou, výstup s vášnivou a žárlivou Matvějevnou — to vše jsou věci, v nichž veškerá mravouka se ztrácí, a byť i k rozvodu mezi manžely nedošlo a oni se smířili, přece naskytuje se otázka, jak dlouho při povaze Bogučarově toto řádné manželské spolužití bude trvati? Protestovali-li jsme proti francouzským hrám podobného zrna, protestujeme i proti kusům tohoto druhu, byť i jednotlivé sceny dýchaly životní pravdivostí. Co do životní pravdivosti, která neušlechťuje, která kazí? A že kazí, o tom není pochyby. Kazí-li špatné knihy, romantické referáty ze soudní síně, rafinovaně stylisticky vyšperkované pikantní historky o manželské nevěře, záletnictví atd., kazí tím více takové věci na divadle, kdež jsou ještě svůdnější a lákavější, a kde hřích není hříchem, nýbrž nevinným, hezkým dobrodružstvím, přirozenou lidskou slabostí. Bylo by smutným úkazem, kdyby se člověk naučil nějaké neřesti — z divadelního kusu; ale za našich dob bylo by to věru možné. Říká-li se: »divadlo není pro děti,« není to žádnou výmluvou, vždyť i dospělí se kazí. I nejušlechtilejší mramor a nejvzácnější kov se pošpiní, bude-li naň stříkáno blátem.

Josef Flekáček.

UMĚNÍ.

Výstava Schneiderových obrazů v Topičově Saloně. Nynější malbě náboženské činívá se — někdy ovšem právem — výtka mělkosti a konventionálnosti. Zřídka kdy objeví se umělec, jenž vytvoří v oboru malby náboženské něco vynikajícího a původního. Jinak vídáme na výstavách zpravidla jen slabé odlesky nedostižných mistrů starších, nebo dokonce hotové karrikatury příběhů posvátných. Jest to celkem přirozeno: nedostatek živé víry, kteráž inspirovala Perugina a Rafaela, má přirozeně v zápětí žalostnou impotenci. Jen zřídka vyskytne se

vyjímka: Overbeků a Führichů jest poskrovnu. A znamenitou vyjímkou z mělkosti a konvencionálnosti jsou obrazy Schneiderovy,[1]) ač ovšem nikoliv ve smyslu Führichově a Overbekově. Většina kartonů Schneiderových má sujet náboženský. Stanuvše mezi kresbami Schneiderovými, ocítáte se ve zcela jiném ovzduší, nežli jest ideálně čistá a klidná atmosféra výtvorů Führichových. S počátku zaráží a tísní vás cosi nezvyklého, než poznáte brzo, že tísnivý pocit ve vás vzbudila originálnosť pojetí skutečně nevšední. Zahloubáte se v jednotlivé kartony a smiřujete se konečně s nimi, uvědomujíce si znenáhla myšlénkovou jejich hloubku i případné ztlumočení ideí uměleckých. Hluboký dojem zůstaví v divákovi karton nazvaný »Shledání«. Před Kristem klečí Jidáš, ve vztažené pravici svíraje křečovitě měšec s bídnou mzdou svojí. On neodvažuje se pohlédnouti Kristu do tváře: hlava jeho nazad jest skloněna, a ve tváři jeho viděti zoufalství a bázeň. Zdá se vám, že ruce jeho se chvějí, a ze zsinalých úst že zaznívají nesrozumitelná slova omluvy nebo prosby ... Za ním stojí po levé straně anděl oděný symbolickým rouchem, jehož vzorek tvoří množství očí: strážný to anděl Jidášův, jemuž neušel nižádný ze zločinů jeho. Nyní přivedl podlého zrádce před soud Kristův: s bolem pohlíží na bídníka. Po pravici stojí satan, věda, že neujde jemu duše Jidášova. A soudce? Na soudné stolici sedí Kristus, oděný v královské roucho, jež důmyslně protkáno jest dessinem trnové koruny, v před jsa mírně nakloněn zírá na toho, jenž políbením Jej zradil. Čtete v Jeho zraku, jakoby dumal o tom, jak veliké zloby schopna býti může duše lidská. A za Kristem stojí Cherubín vysoko pozvédaje kříž, a zírá na diváka, jakoby povzbuditi jej chtěl ku ctění Toho, jenž na kříži zaň trpěl, aby lepšího dočkal se jedenkráte s Kristem shledání! Scéna podobná nebyla ještě nikdy zobrazena, i jest skutečně velikolepá ... A ještě na jednom obraze Schneiderově setkáváme se se zrádcem Kristovým: spatřujeme jej, an pyká za nesmírnou vinu svou. V trnité hloží jsa zapleten, kráčí zcela obnažený zrádce s hlavou v před skloněnou, zrak maje tupě vytřeštěný: vznášíť se před ním stále bělostkvoucí fantóm kříže, na nějž neustále jemu pohlížeti jest. A cesta jeho, po níž kráčí, vystlána jest rozžhavenými mincemi bídné jeho mzdy! Ještě většího projevu dochází originálnosť Schneiderova na obraze nazvaném: »Kristus káže lidstvu o lásce«. Stojí tu Kristus na povýšeném místě u paty kříže a hlásá evangelium lásky bližeňské. Ale nepřehledný dav lidstva stojící u jeho nohou zírá naň tupě ... neboť satan otravuje dechem svým slova Spasitelova. Hle: vyšplhala se ohyzdná příšera pekelná na kříž za Kristem, a z úst jejích vychází jedovatý dech, jenž snáší se v hustých černých proudech na lidstvo ... Běžnými pravidly komposičními řídil se Schneider v pěkném kartonu: »Kristus v předpeklí«. Kristus vstoupil do předpeklí, aby vysvobodil odtud duše spravedlivých, jež tu na vykoupení své čekaly. Umělec dopustil se však při tom dogmatického nedopatření. Neboť dle učení Církve duše spravedlivých v předpeklí byly utrpení prosty, kdežto Schneider na levé polovici svého obrazu znázornil postavy lidské z plamenů k nebi na rozkaz Kristův se vznášející. Měl tudíž spíše na mysli osvobození duší z muk očistcových. Výborně jsou v pravé polovici obrazu charakterisovány mocnosti pekelné v malomocné zlobě přihlížející k vítězství Syna Božího. Věčné utrpení Satanovo výborně jest ztlumočeno také na malém kartonu »Kníže zavržených«: v černé říze na bělostném mramorovém stolci, připoután jsa k němu řetězy, sedí »císař toho kraje nešťastného«, jak dí Dante: bledá jeho tvář ovroubená černým vousem obrácena jest vzhůru, s výrazem nevýslovného utrpení, z pootevřených úst zaznívají snad slova rouhavé kletby ... Effektní jest obraz »Boj o duši«: u mrtvoly mladíka na zemi ležící klečí anděl obestřený září nebeskou pozíraje klidně a přísně na pekelnou obludu, jež z druhé strany se blíží příšerně blýštíc očima. Antisemité jistě sobě budou ozdobovati rádi pracovny své reprodukcí obrazu »Pán světa (Antikrist)«, jenž nezapírá svoji silně protižidovskou tendenci. Mohutná postava zpupného orientála stojí na kamenné podezdívce, na níž pod nohama zpupníka vymalován jest Kristus na kříži rozpjatý ... O jiných obrazech Schneiderových šíře zmiňovati se nehodláme. Myšlénkový fond mladého umělce toho jest patrně velmi bohatý, k němuž se poji také i nevšední zručnosť kreslířská. Umění jeho, jež zasvětil službám moderní symboliky, ovšem béře se cestami svéráznými, jichž ovšem ve všem všudy schvalovati nelze. Dr. A. Podlaha.

[1]) Saša Schneider narodil se v Petrohradě z matky ruské a otce Němce; uměleckého vzdělání nabyl v Drážďanech a Berlíně.

LITERATURA.

ŠPANĚLSKÁ.

Las Catacumbas de Roma. Cofferencias pronunciadas por Joaquín Pavía y Berminghan, arquitecto. — Madrid, 1895. In 8°, 239 str.; cena 3 pes. Přijav kdysi snažné vyzvání předsedy Katolického kroužku v San Sebestianě, přednášel Pavía v řečeném kroužku poutníkům, kteří později navštívili Věčné město. Přednášky ty vydal nyní tiskem pod naznačeným titulem; veškeren hrubý výtěžek spisu věnován jest madridským asylům pro starce. Látky k dílu tomu podaly autorovi jednak jeho soukromé rozmluvy s Rossim, jednak procházky římskými katakombami. Proti pochybám a podezříváním, jež povstala v minulém věku proti autentičnosti katakomb, praví Pavía, že jest nutno studovati vzájemný poměr probouzející se církve k moci občanské. Nelze upírati, že křesťané prvních století netajili se nijak svými pohřebišti, ba ani za hrůzyplného pronásledování Deciova nebyl do nich vstup zakázán. Církev za prvních tří století snažila se všemožně, aby žila v míru s mocí občanskou; avšak pronásledování dostavilo se přec. Rossi dokázal první, kdy a jak vráceno bylo církvi její vlastnictví, jež nenáleželo pouze jednotlivcům, nýbrž celku.

Milliony rovů plnících katakomby zůstávají snad němými méně všímavému pozorovateli; avšak nápisy, basreliefy a fresky je zdobící poučují nás o životě a duchu křesťanských pokolení. Autor uvádí odpověď, kterou dal Rossi jistému protestantskému badateli: »Jaktěživ bych se nebyl podjal té práce, kdyby mi nebylo dovoleno uveřejniti všecko; nevynechal jsem ani toho nejnepatrnějšího zlomku křesťanského nápisu, třeba byl sebe více kusým anebo zdál se sebe více podezřelým.«

Tak učinil Rossi konec všelikému podezřívání, že by v jeho sbírce nápisů bylo něco vynecháno, co by snad církev mohlo poškoditi; to dosvědčuje L' Hervilliers, mluvě o rozkazu Pia IX., daném k tomu účelu, aby přišla na veřejnosť archaeologická bohatství katakomb. Dílo zdobí světlotisk zobrazující Pia IX., jejž provází Rossi při návštěvě papežských hrobek v katakombách sv. Callixta.

Proslulý Victor Balaguer vydal nedávno spis »**Los Jaegos Florales en Espaňa.**« První část obsahuje promluvy autorovy ke květným závodům; z nich dovídáme se spolu o dějích obnovy a pokroku literárních těchto slavností španělských. Promluvy ty jsou: »Fraternidad literaria«, Barcelon 1868; »La poesía lemosina« a »Saludo á Valencia«, Valencia, 1888; »La idea latina«, Granollers 1882; »Las bodas de plata«. Barcelona, 1883; »Los felibres de Provenza«, Pontevedra, 1884; »La tierra catalana«, Réus, 1893; »Las glorias de Aragón«, Zaragoza 1894. Předesláno jest jim »Memoria histórica«, napsaná ke květným hrám madridským 1878. — Část druhá, paměti a rozpravy, obsahuje promluvy konané při recepci na královskou akademii španělskou a historickou, práce přednesené v sezeních dotčených akademií, a paměti: »Las obras de Enrique Gil«, »Manuel de Cabanics«, »Alfonso V. de Aragón y su corte literaria«, »Castilla y Aragón en el descubrimiento de América«, »La mujer y el arte« a »El Ministerio de Instrucción publica.« Dílo to stojí 10 peset.

Historia general de Espaňa, seš. 219. Líčí se děje království Karla III.

Diccionario enciclopédico hispano-americano. Slovník tento, jejž vydávají Montaner a Simón, dospěl k seš. 394. ke slovu »presuntivo«.

P. José Coll, generální definitor františkánský, vydal tré prací: »**El treintenario de San Gregorio Magno.**« (Santiago, 1895)! »**Asociación y ejercicio del Vía crucis perpetuo**« (ibid. 1895); »**El testamentocanónico concordado con el derecho civil**« (Madrid, 1895).

Z oboru socialního vyšly spisy: H. González: »**Cuestiones sociales**«, Toledo, 1895. P. Antonio Vicent S. J.: »**Socialismo y Anarqismo**«, Valencia, 1895.

Ze sbírek básnických jmenovati sluší: M. Serrano de Pedrosa: »**Cantares**« (2. díl), Madrid 1895; Alfredo López Álvarez: »**Bromas ligeras**«, Madrid 1895; D. Magín Morera y Galicia: »**Poesías**«, Lérida, 1895; Manuel Reina: »**La canción de las estrellas**«, Madrid 1895. Báseň tato potkala se s nadšením nejpřednějších kritiků španělských.

Jakub Hurecký.

NORSKÁ.

Církev katolická v Norvéžsku. Fallize, apoštolský vikář v Norvéžsku, seznamuje nás ve svém novém spisu s poměry Církve katolické v této úplně protestantské zemi. Podáváme zde ve stručnosti malou ukázku ze zajímavého spisu pana vikáře:

»Na počátku tohoto století nebylo ani jediného katolíka v Norvéžsku. Příčinou toho byly drakonské zákony proti Církvi katolické, prohlášené podmaniteli dánskými. Roku 1843. dostal pouze jeden katolický kněz od krále povolení, založiti katolickou stanici v Christianii. Roku 1856 mohl býti otevřen první katolický kostel sv. Olafa v Christianii. R. 1869. byla země oddělena od apostolského vikariatu ve Švédsku pro založení praefektury, jež v r. 1893. byla povýšena na vikariat, v němž jsem já prvním biskupským pastýřem od roku 1536., doby to, v níž reformace byla rozkázána v Norvéžsku králem dánským ... V této ultra-protestantské zemi jest naše sv. Církev nyní svobodnější než ve všech jiných zemích po celé Evropě. Od r. 1891. po zrušení zákona Církvi nepřátelského jest katolický kněz pro katolíky svého okresu úředníkem státu civilního, manželství uzavřené před knězem katolickým jest uznáno za platné, katolíci jsou prosti všech úředních poplatků a úplná svoboda u vykonávání veřejného kultu a bohoslužeb jest nám zaručena — a kdežto ve Francii obecní úřady knězi zakazují Nejsv. Svátosť i k nemocným veřejně nositi, můžeme my při procesí Božího Těla ulicemi města Christianie s Nejsv Svátostí oltářní kráčeti, policie ve slavnostním úboru súčastňuje se průvodu, a protestanté nám přinášejí květiny k okrášlení našich oltářů ... Ach, tato země zasluhuje, aby nalezla Matku-Církev sv., od níž lesť a násilí cizincovo ji odtrhlo, a to proti její vůli — násilně, před více než třemi sty lety. Jediná svoboda nám ještě schází. Konstituce dovoluje sice řeholníkům kázati, ale zakazuje jim, zvláště Jesuitům, v Norvéžsku se usaditi. Leč podotýkáme ihned, že vláda již pracuje na zrušení tohoto zastaralého zavedení a též je beze vší pochybnosti úplně zruší.« Vláda, jíž takovýto duch ovládá, zasluhuje veškeré cti a chvály.

Josef Šeřík Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

Staří klasikové pohanští a křesťanští. Známý na půdě křesťanské, zvláště ve Francii a Belgii, děkan Guillaume z Beauraingu, vydává opět dvě celé řady klasikův křesťanských a pohanských. Prvá řada obsahuje výňatky těchto klasikův a skýtá znamenitá přirovnání, z nichž každý znalec řečtiny a latiny zří, že klasikové k ř e s ť a n š t í nejen slohem, leč i obsahem převyšují klasiky pohanské. Ale aby se nemohlo říci, že jsou to místa schválně k tomu vybraná, aby se ponížili klasikové pohanští, uveřejnil pořadatel ve druhé řadě celá díla křesťanských klasiků, nebo dlouhé výtahy z nich. Jedno dílo »De Viris« odkazuje na dílo druhé »De Viris«, prvé totiž podává práce slavných mužů pohanských, druhé pak slavných mužů křesťanských. A tu teprve se zračí veliká přednosť těchto nad pohanskými. Sami atheisté žasnou nad velikou krásou spisovatelů křesťanských. Leč ukázati na tyto vynikající krásy spisů klasiků křesťanských není hlavním cílem prací páně děkanových, s krásnem má býti spojeno též i užitečno: křesťanská mládež má býti vychovávána v duchu křesťanském! Krmením mládeže po 8 let samými pohanskými klasiky došlo to a dochází stále k nevěře u lidí vzdělaných. Protestant de Gasparín praví: »S užasnutím uslyší se v budoucnosti, že společnosť, jež se zove křesťanskou, věnovala sedm nebo osm nejkrásnějších let mládí svých dítek studiu výhradně pohanskému.« V Belgii i ve Francii jsou již místy školy dle vzoru děkana Guillaumea, mládež vyniká nevšední znalostí řečtiny a latiny, jakož i ctností a zbožností. Zdaž u nás kdy bude též něco podobného? Josef Šeřík Vitínský.

NĚMECKÁ.

Die Juden und der deutsche Staat. Von H. Naudh. Leipzig, Hermann Beyer, 12. Auflage. 142 S. Preis 1 M. Spisek ten vyšel již roku 1861. a od té doby dočkal se již dvanáctého vydání; důkaz to, že o »židovskou otázku« zajímají se i širší vrstvy čtenářstva. Autor pojednává o přívržencích mosaismu z rozličných stanovisk: z náboženského a národnostního, líčí jejich vlastnosti a zásluhy i do-

spívá k závěru, že nemohou býti kladeny na stejný stupeň s rasou arijskou, a že se jim tudíž nemají svěřovati státní úřady. Spisovatel jde však ještě dále, broje nejen proti špatným vlastnostem židovským, nýbrž i proti Starému Zákonu. Jemu jest Jehovah Starého Zákona Bůh nespravedlnosti, patriarchové pak typy židovského šibalství — zkrátka on bojuje proti všemu, co jest v jakémkoli vztahu se židy a se Starým Zákonem, bojuje tedy i proti — křesťanství. V boji proti emancipaci židů odmítá Naudh protestantské kazatele slovy: »Církev přejala Starý Zákon a uznává jen bibli. Bude jí za těžko novodobé židy zatratit, když má starým vzdávat poctu . . .« Z uvedeného patrno, kam až přivedl autora německo-národní chauvinismus. Patří k onomu směru antisemitů, jež židé právem nazývají »hanbou tohoto století«. Josef Vondrák.

Ernst von Hesse-Wartegg, známý svými cestami po celém světě, píše v nejnovějším díle o Korei o své návštěvě v Chemulpo: »Misionáři neobývají evropskou část města, nýbrž daleko na venkově, ba i mimo korejskou ves: Katolíci, Presbyteriáni, Methodisté a Baptisté. Mají tam pěkná, pohodlně zařízená stavení a žijí lépe než tamější kupci a obchodníci. Toliko katoličtí misionáři, vesměs Francouzi, bydlí skromně, za to však pracují tím více a mohou se též desetkráte větším výsledkem vykázati a jsou desetkráte oblíbenější než všichni jiní protestantští misionáři dohromady. To se dvakráte zřetelně ukázalo. Když zemřel americký baptistský nebo methodistický misionář, nestaral se o něho nikdo, ba, jak mi jeden z jeho souvěrců vyprávěl, ani evropská osada; když však zemřel katolický misionář, přišlo mu na tisíce Korejánův na pohřeb a smutek byl všeobecný. Jakkoliv tato skutečná událost horlivým protestantům bude nepříjemnou, nutno nicméně pravdě vzdáti čest. Veškeří Evropané, s nimiž jsem v Korei obcoval, potvrdili mi totéž.« Není divu, naši katoličtí misionáři jsou poslanci Boží a ne státní, a proto Bůh žehná jejich podnikům.

Josef Šeřík Vitínský.

ČESKÁ.

Dané pravdy mravoučné. Sepsal Herbert Spencer. Přeložil Jos. Úlehla. V Přerově 1895. Cena 2 zl. — Co Darwin v říši přírodní, to Spencer v říši mravní: oba budují na pověstném »vývoji přirozeném« a těší se z neobyčejné přízně přemnohých svých stoupenců. U nás znali jsme dosud »velikého našeho filosofa«, jak Spencera nazval Darwin, jen více z doslechu, nyní však dána nám příležitosť poznati ho zcela z jeho životní práce, ze spisu »Dané pravdy mravoučné«, o němž páni vydavatelé (odborní učitelé Bayer a Šalek) hned na obálce hlásají, že jest »nejdůležitější filosofický a paedagogický spis evropských literatur v XIX. století.« Je to zajisté veliká chvála, a přidáme-li k ní, co páni vydavatelé dále hlásají, že spis páně Spencerův má se státi »zvláště směrodatným pro filosofickou paedagogiku a odtud také pro paedagogiku praktickou,« nikdo nám nezazlí, že tak vychvalovaný a důležitý spis po obojí této stránce probéřeme, bychom o výbornosti jeho důkladně se přesvědčili.

Pohnutkou, pro kterou odhodlal se starý Spencer vydati již teď »Dané pravdy mravoučné«, ačkoli dle původního operačního plánu mělo se tak státi později, až by jim totiž jiné spisy auktorovy připravily v obecenstvu půdu, hledati sluší jednak ve stáří auktora bojícího se, aby snad smrť nepřekazila mu životní úkol, jednak i v naléhavé potřebě »postaviti zákony pravého jednání na základ vědecký.« Poslední slova vyznívají sice poněkud vychloubavě, obviňujíce uplynulé věky z nedbalosti, že »pravé jednání« tak dlouho na »základy vědecké nepostavily«, ale nebudí tolik odporu, jelikož hned v následujícím opírají se o historickou pravdu, pro kterou čtenář vychloubání a obviňování auktorova téměř zapomíná Pravdu tu zde dáme, jelikož jí později proti panu Spencerovi budeme potřebovati, až jej sama nad sebou soudcem učiníme. Píše tedy: »Mravní příkazy ztrácejí nyní váhu, která jim dříve z toho plynula, že se jim přisuzoval původ svatý, a proto se stává opětné sesvětštění vědy mravní věcí nutnou. Málo co přivozuje neštěstí většího, jako když upadá a umírá řád, který už nedostačuje, prve než povstal a na jeho místo nastoupil řád jiný, způsobilejší.« Tento »nový a způsobilejší řád« chce zbudovati Spencer. Je to zajisté úloha veliká, a považme-li, že se jí má »vyplniti prázdnota«, která »zůstává, když mravouka nadpřirozená hyne a mizí«, zpříma obrovská nanejvýše nebezpečná a nezdaří-li se, »málo co přivozuje neštěstí většího!«

Každá novota má do sebe něco vábivého a něco odpor budícího. Spencer byl si toho velmi dobře vědom, když psal »Dané pravdy mravoučné«, a téměř na jisto očekával, že odporu bude více, jak vysvítá z jeho slov: »Posuzovatelé jistí daleci jsou toho, aby se tomu těšili, když se mravní zásady od nich jinak odvozené shodují se zásadami vědecky odvozenými, je naopak shoda taková bude urážeti. Nebudou uznávati podstatných podobností, ale zveličovati budou různosti povrchní.« Kdo jsou posuzovatelé ti? Laskavý čtenář hned je pozná, když slovům Spencerovým sluchu přidá, slovům připomínajícím znetvoření »pověrou a asketismem«, slovům připomínajícím »pravověrectví, různověrectví a náboženského pronásledování,« které prý »chytrácky« vždy zveličovalo různosti mezi mravovědou přirozenou a nadpřirozenou. Stane se tak i mravovědě Spencerově? Bezpochyby, jelikož Spencer předpovídá, že »budou se ... vybírati a odsuzovati z díla tohoto jednotlivé věty, které osobně snadno vyložiti se dají tak, že se zdáti budou úplně nesprávnými.« Obava tato, pokud na nás jest, není oprávněna; ne »jednotlivé věty«, nýbrž celé názory a zásadní pojímání věci vedou nás k tomu, abychom se proti Spencerovi a jeho »nejdůležitějšímu« spisu obrátili a ukázali, že systém jeho není ani filosoficky, ani paedagogicky správným a k tomu způsobilým, aby nahradil dosavadní mravouku »nadpřirozenou«, a že následkem toho jest »velikým neštěstím«, nemoha nic lepšího ba ani tak dobrého dáti, jako systém náš, proti němuž bojuje a jehož místo v lidstvu zaujati chce. Spis, jenž chce mravovědu opříti o »základy vědecké,« zajisté jest povinen, aby podal řádné vysvětlení a odůvodnění těchto předních článků každé mravovědy: Co jest jednání lidské? Co jest jednání dobré a zlé? Jaká jest nejvyšší norma čili pravidlo jednání lidského? Jaký jest cíl jednání lidského? Co jest svědomí, co zákon vůbec a přirozený zvláště? Co jest povinnosť, co mravnosť, co dokonalosť, co hřích a neřesť? Jaký úkol má v jednání lidském svobodná vůle a rozum? Jaké povinnosti máme k Bohu, k sobě, k lidem? Co jest pohnutkou, odměnou a trestem jednání lidského? Jakých prostředků máme užívati, chceme-li mravně neúhonný a ctnostný život vésti? Co jest úkolem člověka na tomto světě? a co po smrti? Čeho se máme vystříhati? Co činiti a mysliti o nároužívostech? Co jest dovoleno a co jest nedovoleno? Co přikázáno a co zakázáno? Doufáme, že nikdo neupře nám práva, ano povinnosti, klásti otázky ty mravovědě, jež chce ujati se v lidstvu; neupře práva a povinnosti žádati odpovědi jasné a věcně odůvodněné. Která mravouka nedovede nám jasně a správně odpověděti, nemůže od nás žádati, abychom ji učinili vůdčí hvězdou svého života, ano, musí připustiti, abychom ji odmítli a svůdkyní vyhlásili, kterouž opravdové mravouce rozhodně potírati jest jako »neštěstí«, nad něž sotva je horšího.

A jak hoví tomu mravouka Spencerova? Místo odpovědi dám následující laskavému čtenářstvu k nestrannému posouzení, aby se přesvědčilo, že nejen »jednotlivé věty«, nýbrž celé a základní názory auktorovy jsou chybny. První a druhá kapitola jsou věnování »jednání vůbec a rozvoji jednání«. Jako v celé knize tak i zde vede si auktor klidně, dosti rozvláčně a neustále užívá rozličných podobenství, příkladův a příběhů z přírody na objasněnou svého mínění, užívá jich tolik, že čtenáře jimi přesycuje a jak se zdá, úmyslně tolik jich hromadí, aby mínění své jimi tu a tam »zahalil« a pravou podobou jeho čtenáře nepopudil. (Cathrein ve své kritice). Co jest tedy jednání lidské? Spencer se před odpovědí všelijak kroutí, učené rozdíly dává a konečně na stránce 14. ve čl. 2. odpovídá: »Jednání je celek, v jistém smyslu celek organický, součet činností na sobě závislých, které jistý organismus vykonává.« Laskavý čtenář vidí, že tento výměr Spencerův, v němž celek, součet a organismus figurují, jest velice »učený«, snad tak učený, že by sotva který stoupenec »přirozeného vývoje« jej vymyslil, kdyby se o něm u Spencera nepoučil. Je vůle, rozum a svědomí organismem? Svedou tedy nějaké »jednání«? Či máme v mravouce mluviti o jednání bez vůle, bez rozumu a bez svědomí? Ovšem, toť základní myšlénkou systému darwinistického, jenž v člověku vidí posledního a nejdokonalejšího živočicha a proto i ve mravovědě se Spencerem učí (na str. 14.), že prý »druh jednání, o němž mravní věda pojednává, jest část tohoto celku ústrojného.« Na stránce následující ovšem »vysvětluje« auktor svůj názor, bezpochyby proto, že cítil jalovosť výměru podaného, a to, jak se zdá, dosti dobře, píšeť, že prý z našeho pojmu a jednání »vylučují se činnosti bezúmyslné«, z čehož konečně plyne výměr jednání: »že jsou to buď skutky účelně upravené, nebo účelná úprava skutků.« Pozorný čtenář nedá se však slovy těmi mýliti dobře věda, že »účelná úprava

skutků« ve smysle Spencerově neznamená skutek, jejž by si byl člověk sám ze sebe ze své dobré, rozumem ozářené vůle představil a jej provésti umínil, nýbrž že jest úprava ta i s vychvalovaným účelem jakási výslednice všeobecného rozvoje, v němž člověk právě podobně jak ostatní tvorstvo súčastněn jest. Tolik jest z pojednání Spencerova nad slunce jasnějším, že o svobodné vůli a zdravém chápavém lidském rozumu, jež by tu účelnou úpravu skutků« našich provedly, není v obou těchto kapitolách řeči. Jak tedy liší se naše jednání od jednání zvířecího. Jaký tedy má pojem o jednání lidském vychvalovaný filosof? Třináct let tomu, kdy jsem poprvé slyšel výměr sv. Tomáše o jednání lidském a podnes mám jej celý jasně v hlavě a dávám posouditi a srovnati s výměrem Spencerovým. Konem lidským, praví Andělský učitel, rozumíme činnosť, nad kterou člověk jest pánem, což stává se vždy vůlí a rozumem. Kde není poznání (rozum) a chtění, tam není lidského jednání. Zkušenosť učí, že Andělský učitel měl a má podnes pravdu: svým, t. j. lidským konem považujeme, kde rozum a vůle se súčastnily. Jak mizerně vyhlíží proti tomu definice Spencerova! A jakým cárem nepravdy ověšuje se nanovo, když praví, že prý jednání dobré i zlé »obsaženo (14) jest spolu s jednáním lhostejným v pojmu jednání vůbec.« Dle toho zdá se, že Spencer nerozeznává věcného a objektivního rozdílu mezi »dobrým, zlým a lhostejným jednáním«, když tvrdí, že »jsou spolu.« V jednání lidském není nikdy »spolu« a v tétéž příčině jednání dobré jednáním zlým nebo lhostejným: co jest dobrým, jest dobrým atd. Že Spencer neuznává objektivního rozdílu mezi dobrým a zlým jednáním, ukazuje na str. 15 pravě, že »jednání, jehož se mravní věda nedotýká, znenáhla a neznatelně mění se v jednání, jež jest mravné nebo (!) nemravné.« Zcela v souhlase s tím učí proto auktor o několik řádků výše, že prý to, co neustále konáme, nelze na mnoze nazývati dobrým ani zlým, ať se týká cíle, ať prostředků. Neméně patrno, že přechod od skutků lhostejných ke skutkům dobrým či zlým jest nenáhlý.« Co jest nám však mysliti o oprávci mravouky, jenž nedovede rozumně pověděti, co jednáním lidským slusí rozuměti; o oprávci, jenž se opovažuje tvrditi, že dobré, zlé a lhostejné »nepozorovaně se mění«? Co jest nám mysliti o oprávci mravouky, jenž hned potom opováží se říci (str. 15): »Úplného pojmu o jednání nelze nabyti, když se jenom jednání bytostí lidských posuzovati bude; nám dlužno považovati jednání lidské pouze za část (stejnorodou? Dle darwinismu: ano!) jednání veškerého, za část jednání tvorstva živoucího«. Tak tedy poznáme náležitě »jednání lidské« dle Spencerovy filosofie ne z jednání lidského, ale z jednání zvířecího. A potom ať někdo řekne, že nás takové učení nepovznese! Této hany vmetené lidstvu ve tvář obhajuje »nejosvícenější filosof XIX. století« obšírně (!) v následující celé kapitole vykládaje, kterak přizpůsobují se svému účelu všelijací nálevníci, vírnici, měkkýši, ryby, sloni a ovšem i »nejvyšší ssavci«, lidé totiž. Až dosud považovala mravouka hlavním působištěm svým nitro člověka (vůle, rozum, svědomí). Teď však to přestane, jelikož Spencer na stránce 18 prohlašuje: »Proto vyloučíce všecky souřadnice vnitřní patřiti budeme jen na součet souřadnic vnějších.« Co tedy bude s našimi náruživostmi a zlými žádostmi? Nenáležejí více ethice, nýbrž »fysiologii«. Kristovo »Non concupisces čili Nepožádáš« jest tedy šťastně odstraněno, a lidstvo zase jednoho okovu sproštěno! Nejsou to pravé divy nového světa? Jsou, ale v mravouce!

Co jest »jednání dobré a špatné«, vykládá Spencer v kapitole třetí a praví na straně 26: »jmenujeme ... dobrými nebo zlými podle toho, dobře-li či zle vyhovují svému úkolu«. Dle Spencera třeba tedy dobrotu i špatnosť konů odvozovati z úkolu čili a fine. O předmětné dobrotě, jakož i o špatnosti, jež i z prostředků povstati může, neví Spencer ničeho. Zde bychom tedy měli dobrým podkladem nové mravouky známou frázi »účel posvěcuje prostředky« ba, ještě více než prostředky, poněvadž mění ve zlé i v dobré celé naše skutky! Že »cíl a účel« jsou zdrojem dobra a špatnosti činů lidských, hlásá Spencer na str. 29 nepokrytými slovy: »vždycky tedy nazýváme dobrými nebo špatnými skutky konané podle toho, jsou-li dobře či zle přizpůsobeny ku svému cíli.« Ale což, je-li cíl ten sám v sobě špatným? Bude i po té můj čin dobrým, jediné a právě proto, »že vedl k cíli«? Pak ať jásají všichni prohnaní podvodníci a raffinovaní zlodějové, jejichž prostředky nekalé a chytře vypočítané »vedly k cíli«! Pak ať utíkají a světa se štítí všickni mužové poctiví, kteří dlouho a upřímně se snažívše nedospěli k ustanovenému cíli. A má-li tedy »cíl« takovou důležitosť, jakou mu Spencer přikládá, když dobrotu a špatnosť jednání lidského jen cílem vyměřuje, ať se nám upřímně řekne, v čem záleží cíl a účel náš? Spencer se toho jaksi bojí, proto zdlouha pojednává o otázce — prý velice

důležité, — »hoden-li život, abychom ho prožili?« vykládaje, jaké stanovisko v ní zaujmeme (radí stanovisko mírného optimismu). Nám zdá se »důležitá« otázka ta celou praxí veškerého lidstva a každého jednotlivce již dávno zodpověděna, a následkem toho zbytečna a nové ethice velmi málo prospěšna. Jak je to tedy s tím naším cílem? Pan Spencer i na stránce 32 se krčí a vykládaje theorii o zlu a dobru připomíná dervišů, fakirův a konečně i křesťanů, jimž zvláště zazlívá »posty a pokání«, které prý jsou za tou příčinou konány, aby svou trýzní usmířily Božství. A nemaje na tom dosti, odvažuje se auktor dokonce tvrditi, že prý v přesvědčení náboženském i když ne v dogmatech formulovaných podnes žije představa, »že skutkové lidští, již vlastnímu tělu jsou příjemní, Boha urážejí.« Odkud názor ten auktor čerpal, nevíme; křesťanského, respective katolického přesvědčení jistě nepodal. Nikdo z nás nevěří, že by jen pro utrpení stvořen byl a že jest povinen udržovati život svůj v bídě »pro radosť svému Stvořiteli«. To jsou blasfemie, a pan Spencer lépe by udělal, kdyby byl pověděl, v čem záleží cíl náš a co jest řídidlem jednání našeho. Ale to jsou právě ty bolavé rány, a pan Spencer nerad by z nich sňal obvazky, které na ně navázal, aby je zakryl. Ani na stránce 34 není hotov s výkladem »dobra«, myslí však, že »dobré vůbec jest to, co jest příjemné«. Praktické dedukce z tohoto přiznání činiti nebudeme, jak jich ani »nejosvícenější filosof« neučinil. Tolik ovšem víme, že všickni břichopáskové s výměrem Spencerovým nadšený projeví souhlas, a že všecko kázání Kristovo o utrpení, strádání a sebezapírání jest špatným, a to mravně špatným, poněvadž »nepříjemným«. Nyní také rozumíme, proč náš filosof zavrhoval tak rozhořčeně křesťanské »trýznění a posty«! Velikou »pravdu«, že »dobré = příjemnému« zatajují (!) dle našeho auktora různé příčiny »mravní, theologické a politické« a mají prý v tom rozhodně nepravdu. Dle Spencera jest i nejobyčejnější náš dosavadní názor o špatnu krádeže atd. zvrácen (!) aneb aspoň musil by býti zvrácen, kdyby »se vzbudily radostné pocity ve člověku, jemuž byla ukradena tobolka s penězi, ... směla by se krádež počítati za zločin, jako v nynějších zákonících a mravovědeckých sborníchch se děje? V případech těchto krajních nikdo popírati nemůže... že by se jim nepřisuzovala (špatnosť), kdyby působila radosť«. Objektivní hodnota dobra a špatnosti jest tedy i zde na novo zničena! Ale, proč nešťastný filosof nepoví nám již o tom našem cíli a o příjemnu, v čem vlastně záležejí? Deset velikých stran věnoval svému rozboru (až po str. 48) a konečně nedospěl dále než »k radosti«, kterou považuje nutným prvkem mravního názoru. Snad nám otázky naše zodpoví v hlavě následující? Ba nezodpoví, jelikož v ní zase o jiném hovoří vykládaje: »Kterak se jednání posuzuje«. (Dokončení.)

Spisy Ivana Sergějeviče Turgeněva. Překlad rediguje Jaromír Hrubý. Svazek 4. Otcové a děti. Román — a různé povídky. Praha, 1894. Tisk a náklad J. Otty. Který obraz se vám lépe líbí? Takový, kde žije a bojuje celá masa, nebo kde žije a se snaží jediný hrdina se svojí skupinou žáků, epigonův, trabantův?

Která báseň lépe? Ta, kde líčeny zástupy, a ze zástupů vystupují zřetelněji jen někteří nápadní jedinci, nebo ta, kde shrnuty rysy, snahy, vlastnosti zástupů jen na jejich typy, na jejich zástupce?

Takovýmto dílem druhého rázu jsou »Otcové a děti«. Otcové dva, synové dva, vedlejších postav ne mnoho. Ti dva otcové jsou typy doby starší, synové typy doby novější. Jaké doby starší? Doby, kdy nevolnictvo uvolňováno, kdy tvořen nový poměr mezi »mužíky« a »báriny«. Doby, kdy bonvivanství s trochou liberálního nátěru hledělo ještě býti za dobré také s popy a dávalo jim na modlení a zvalo je k obědu. A doby novější, kdy dvojí se duchové: jedni ve směru radikálně popíravém, druzí ve směru důsledněji konservativním.

Z tam té doby předvádí Turgeněv otce Kirsanova a starého Bazarova s jejich malým okolím. Kirsanov je vdovec a má dítko se schovankou Féničkou. Má ji rád — ale na sňatek zatím nemyslí. Starý Bazarov je bývalý vojenský lékař, má zbožnou ženu a touží po synu, studentovi mediciny. Oba mladí, mladý Kirsanov a Bazarov jsou přátelé. Onen ctí tohoto jako učitele, mistra, genia, ale je mu povahou málo podoben. Tento pohrdá vším, i vědou, i sebou samým a prohlašuje za úkol omladiny bořiti, bořiti — aby bylo místa pro nové útvary ve všem. Oba se zamilují. Tento do starší, hrdé dámy, onen do její mladší družky. Kirsanov šťastně, Bazarov nešťastně. A konec? Bazarov otráví si při operaci krev a hyne, Kirsanov se ožení a žije spokojeně — snad šosácky.

Eugen Bazarov odpočívá v hrobě — končí spisovatel. K němu z nedaleké vesničky často přicházejí dva už slabí, staří lidé — muž se ženou. Podpírajíce druh druha, kráčejí těžkým krokem; přiblíží se k ohradě, padnou na zem a kleknou a dlouho a hořce pláčou a dlouho i pozorně pohlížejí na němý kámen, pod kterým leží jejich syn; řeknou si krátké slovo, smetou s kamene prach a poopraví halouzku jedličky a znova se modlí a nemohou odejíti s tohoto místa, odkud je jim jakoby blíže k jejich synovi, ke vzpomínkám na něho. Jsou opravdu jejich modlitby, jejich slzy bezplodné? Není opravdu láska, svatá, oddaná láska všemohoucí? Ó nikoli! Ať by srdce sebe vášnivější, hříšnější, odbojnější se krylo v hrobě, kvítka rostoucí na něm hledí pokojně na nás svýma nevinnýma očima: nemluví nám pouze o věčném pokoji, o tom velikém pokoji »lhostejné« přírody; mluví nám též o věčném smíření a o životě nekonečném. Mohli bychom uvažovati ještě o tom, jak obě pokolení, novější a starší, vzájemné na sebe působí, jak starý Kirsanov ze studu před synem svůj poměr s Féničkou mění ve sňatek manželský, jak jeho bratr, Angloman, vášnivý, hádá se s Bazarovem a p., ale pak by referát náš vzrostl příliš.

Říkává se o Rusku, že tam jsou proti nám pozadu. A zatím — naši Bazarové za tam tím teprve pokulhávají. Mohli by tento román čísti, aby viděli, jak jejich směr je Slovanstvu cizí a působí-li kde na chvíli, ve chvíli příští budí tím větší reakci ve všem okolí. Je-li takové víření proudů vždy pokrokem, mohou povídati trosky nádherných korábů, které bouří takovou byvše zachváceny, odpočívají v bahně mořského dna. Zde hyne Bazarov sám. Ale je-li Bazarovců celá legie a všickni boří a boří, co znamená smrť jednoho z nich? Proto Kirsanové, pozor na Bazarovy!

V tomže svazku máme ještě jiné, kratší práce. Vždy jedna — dvě postavy v plném světle a k tomu okolí podrobněji nebo méně podrobně kreslené jako pozadí.

»Žid« na př. Pozadí — je vojenský tábor. Žid zde hledá výdělku. Vidí důstojníčka, jenž vyhrál peníze v kartách. Přivede mu děvče za peníze. Děvče je ostýchavé, stydlivé, pouhé dítě. Žid také dělá vyzvědače, je polapen, odsouzen, Důstojník se o něho zajímá, prosí, je při jeho popravě. Poznal, že to děvče byla vlastní židova dcera. Otec ji poučil, co smí a co nesmí panu důstojníkovi popřáti, ale teď v úzkosti smrtelné nabízí mu ji celou, celou. Důstojníček ovšem pomoci nemůže — ale pro podezřelou známosť se zrádným vyzvědačem je uvězněn.

Úzkosť odsouzeného, rozpaky a bázeň jeho dcery — toť kousky, jak se ošuntěle říká, kabinetní. Sám nadpis nemohl lépe býti volen. Tento žid je opravdu od paty do hlavy — žid.

Další práce: **Denník zbytečného člověka.** (Novella.) Miloval, bil se, chtěl býti šlechetný, hrdinský, ale hleděli naň stále útrpně, jako na cosi zbytečného. Sám to poznal. Poznal i, že je nemocen — šel na svůj stateček, dal se do psaní deníku, požaloval si na knížete, s kterým měl zbytečný souboj, na Bizměnkova, který mu převzal lásku, pozoroval, jak postupuje jaro, a jak jemu samému mizí život, a s poslední stránkou zemřel, napsav živým: Umírám . . . Žijte, živí!

Ano, žijte, ale hleďte, ať nejste zbytečnými.

Dále tu máme: **Trojí setkání.** Cosi dobrodružného »z vyšších« kruhů, co slibuje jakési odhalení nějakých tajností, ale rozplyne se jako fantastická podoba draka v oblacích. Nechtěl pan spisovatel tedy psáti jakési »tajnosti«, ale chtěl podati obrázky několika postav, které stály za kreslení. Hlavně postavu krasavice v triumfu krásy a v jejím úpadku. Venkovský sluha ostatně vás v tom obrázku zaujme třeba více, než ona i její ctitelé.

Dva přátelé — žili idylicky, až jednomu napadlo, aby se oženil. Jezdí oba po známých, naposledy zalíbí se mladšímu tichá dívčina venkovská. Starší ho varuje, dokazuje, že se k sobě nehodí, nic naplat, je z toho svatba, po svatbě líbánky, potom chladnutí — potom manžel odjíždí na kratší a delší cesty, zaplete se v Paříži do dobrodružství a souboje a umírá se slovem »Věžočko« na rtech. Vdovu vzal si druhý přítel — a ti si rozuměli a žili vzpomínkám na zemřelého, který nerozuměl jim a kterému nerozuměli oni.

Různé podrobné kresby domácností rozličného druhu, zvláště rozličných postav a povah ženských je vábnou stránkou této práce. Myšlénka o vzájemném nepochopení muže a ženy a o nesnázích z toho plynoucích je tu společna s mnohými jinými pracemi cennými i necennými. Jinde ji řeší spisovatelé a spisovatelky štulcem proti nerozlučnosti stavu manželského nebo bezohledným

překročením nepohodlné hranice. Zde řešení nepodáno, ale ponecháno času a všem nevyhnutelné smrti.

Ještě jedna práce je v tomto svazku: Novella »Pětuškov«. Zvláštní to panák, a zvláštního má sluhu. Sluha se stydí, že pán, důstojník, jen doma sedá a ani lásky ani pití nehledí. Poví mu o pekařce a její schovance. Pětuškov tam chodí, ale nevede to k cíli žádnému, leda k ostudě a vádě od představených. Pětuškov se dá do pití — a milá jeho vezme si jiného, Pětuškov pak, bídný a sešlý, bydlí u nich.

Charakteristické jsou tu rozmluvy sluhy a pána. Napoví a nedopoví — ale rozumějí si. »Inu« a »tento« — platí za celé věty.

Celkem máme zde tedy šest prací. Z těch poznati již může Turgeněva i ten, kdo jiných jeho prací nečetl.

Vidíte ve všech, co v otcech a dětech: jedna, dvě postavy, ale na ty postavy posvíceno je tak, že byste je poznali mezi tisíci. Vidíte je, jak se tváří, jak nutí ze sebe říci, jak chtějí, aby se jim rozumělo, aby dle nich tančil svět — a když to nejde, jak hrají jedni na mučedníky, druzí na zneuznané, třetí pak upřímně oddávají se resignaci nebo pití — neb obojímu.

A punctum saliens toho všeho? Myšlénka, morálka, nebo jak to chcete nazvati. Turgeněv se vyhýbá takovému »kdyby« a »snad« a »protože«. Podá svůj obraz a pozorovateli, mysli si, co chceš! My myslíme tolik: Jestliže ten žid se tolik bránil zmaru, smrti, a byl přece takovým egoistou, proč Pětuškov, proč zbytečný člověk a různí jiní zde líčení neměli sebrati trochy té energie a nechati slzy babám a kořalky židům? A jestli v národu mnoho takových, pak mají Bazarovci snadnou práci. Toť morálka s tendencí chcete-li politickou. Ale zdravá!

Ne ruce v klín a vzdorovat, ne ruce v klín a naříkat: Svět mi nerozumí. Svět přijímá i lež za pravdu, ale ta lež musí býti čilá, nesmí dáti pokoje. Proč by měla pravda lenivě čekati — až shnije? Či bude pravda tato hnojivem pro pravdy lepší? Sotva!

Jiný pozorovatel jinak pochopí ty obrázky, budiž! My nedíme, že máme v této věci pravdu. Ale máme právo říci, že ty postavy nás k této úvaze, k těmto myšlénkám přivedly.

Fil. Šubrt.

Božena Němcová. Pokus životopisný a literární. Napsal prof. Vincenc Vávra. České knihovny část II. Nákladem J. Otty Praze. Str. 221, cena 84 kr. Naplňuje nás radostí a uspokojením, že chválu, kterou jsme vzdali prvé části »České knihovny«, Sedláčkovým »Pověstem historickým« i o druhé části nezměněně opakovati můžeme. Při obou sbírkách osvědčila redakce dobrou ruku a nadějeme se, že i budoucně tak učiní. Jako číslo druhé vydána byla práce prof. Vávry: »Božena Němcová.« Pokus životopisný a literární. Pan spisovatel vynaložil velikou píli a namahání, by se dopátral všeho, co souviselo s životem i pracemi Boženy Němcové. Nespokojil se s údaji staršími, ale pátral, hledal, srovnával, až se mu podařilo podati spolehlivý životopis Boženy Němcové, k němuž přidal neméně důkladný rozbor spisů slovutné spisovatelky. Vypravuje o pobytu auctorky »Babičky« v Červeném Kostelci a v Polné, o přesídlení jejím a prvním pobytu v Praze a dalším přesídlení do Domažlic. S podrobnou znalostí vylíčeny tu zejména první počátky spisovatelské Boženy Němcové, jakož i uvedeny vynikající osoby, s nimiž Němcová znenáhla se seznámila a které měly veliký účin na její literární činnosť. Výklad a rozbor »Babičky«, hlavního a nejpopulárnějšího díla Boženy Němcové, podán se znalostí a láskou. Veliký význam, jehož Božena Němcová svými spisy, zejména věčně půvabnou a svěží »Babičkou« v novodobém písemnictví českém nabyla, zasluhoval, aby její život i umělecká činnosť s náležitou znalostí a povinnou pozorností byly vylíčeny. Prof. Vávra zhostil se svého úkolu s výsledkem úplným. Jeho »Božena Němcová« jest dílo skutečně literární ceny. Duševní život v Čechách z let padesátých a šedesátých vylíčen ve spise věrně a svěže. Zlatá zrnka vybraná ze spisů Boženy Němcové, jakož i několik charakteristických úvodů pohádek Němcovou sebraných doplňují tuto zajímavou knihu. Zmínky zasluhují ukázka z fraseologie a přehled prací Boženy Němcové. Jako kniha prvá ozdobena jest i tato kniha vskutku zdařilými obrazy, vztahujícími se k pracím Boženy Němcové a pak těch míst, na kterých trávila část svého života. Spis Vávrův zasluhuje pro svou skutečnou literární cenu doporučení, což s radostí činíme.

Josef J. Veselý.

»Dědictví Maličkých« přineslo v 39. čísle — podílu za rok 1895. — dvě vhodné práce: »Odměnu věrného přátelství«, historickou povídku, již z českých dějin XII. století vybral Josef J. Váňa, učitel v Habrech, a »Ze školy života«, obraz nynější doby od Aloise Dostála, nyní faráře v Křečovicích. — Děj prvé povídky čerpán je ze XII. století a líčí půvabně přátelství královského panoše Soběslavice s Odolenem, výpravu Čechů proti Milánu a rytířský věk XII. století, jenž je tu věrně a případně se zřetelem k naší vlasti charakterisován. Vzal-li Váňa látku ke své povídce z dávné minulosti, sáhl Dostál k době přítomné a líčí dovedně a mistrně v obraze svém vroucí přátelství Alfréda Bělského, Karla Havlíka a Josefa Mařika od jejich dětských let až do věku mužného, ba až do smrti. A přece jak různili se tito upřímní přátelé poměry hmotnými! Vždyť Alfréd byl jediným synem ředitele továrního; Karel synem zámožného rolníka, a Josef jedním z četných dítek — chudého valcíře! Než poměry tyto nebyly s to, aby přátelství jejich rušily, ani tehdy ne, když již rozdíly takové dobře chápali, ano, právě čím více odrůstali, tím více se milovali, tím vřeleji spolu cítili. V pravdě, kdyby Alfréd byl zástupcem všech práce- a chlebodárců, Karel zástupcem všech rolníkův, a Josef zástupcem veškerého dělnictva, nebylo by zajisté slyšeti těch nářkův a stesků, nebylo by slyšeti toho proklínání a zlořečení, jak tomu bohužel namnoze dnes; země by se stala rájem i nejprostšímu dělníku, poněvadž by pracoval — rád . . . Povídka tato je velmi zdařilá a časová. Zároveň doporučujeme čtenáři veškeré »Dědictví maličkých«, kdež jak známo, a jak jsme ve »Vlasti« kolikráte již upozornili, za nepatrný vklad 2 zl. (ústavy, knihovny a spolky 5 zl.) jednou pro vždy dostane se pro dobu 16 let hojnosť výborného a pečlivě vybraného čtení. Prok. Zaletěl.

Tři stromy. Vánoční hra ve třech obrazech. Napsal Fr. Chramosta. Hudbu složil Fr. Musil. Cyrillo-Methodějská knihtiskárna. Cena 20 kr. — Nadaný, snaživý básník podává první větší práci veřejnosti, k níž mu jen gratulovati můžeme. Tři stromy obsahují, mohli bychom říci, v krátkosti dějiny Církve sv. Tři tyto stromy jsou básníku: strom v ráji, strom kříže na Golgotě a strom Církve svaté, vždyť i tato ve sv. evangeliu připodobňuje se k mohutnému stromu (sv. Mat. 13, 32.) Z toho si lze snadně také postup celé hry představiti. Verše jsou lahodné, vane z nich láska k Bohu, Ježíši, Církvi a vlasti. Zvláště se nám líbí píseň siroty pod křížem (str. 23), která by se velmi dobře hodila do »Kříže«, kdež by, tuším, většího rozšíření došla. V obraze třetím pěkně působí část, v níž se ukazuje, jak mohutný strom Církve svaté katolické větve své rozšířil i nad národem českým. K době vánoční doporučujeme vřele. Jan Nep. Holý.

Vlasta Pittnerová: Tři dcery. Obraz ze života lidu ve Žďárských horách. Přítele domoviny svazek VIII. Život, a to někdy velice krutý život horáků ve Žďárských horách zachycen v této knize s velikou věrností a někdy až k slzám dojímá bolestnou svou pravdivostí. Čtenář odnáší si z každé práce spisovatelčiny nějakou dobrou myšlénku, zájem pro dobro, odpor ke zlu. I zde činí tak spisovatelka slovy P. Jiřího Šímy: »Vystříhejž se každý přílišné lásky k dětem, přílišné touhy po mamonu.« Dialekt lidu ve Žďárských horách, důsledně spisovatelkou užívaný, dodává knize nemalé zajímavosti. Spisem pí. Pittnerové dostalo se našemu lidu knihy vhodné a cenné. Doporučujeme. Quido Beatus.

Naše kalendáře.

Meč. Obranný kalendář katolický na přestupný rok 1896. Nakladatelové a vydavatelé Fr. Pohunek a V. Kotrba. — Kdo nikdy nečetl bojovných publikací protestantských nebo nežil ve smíšené osadě, nepochopí znamenitý a výtečný účel i účinek obranného katolického kalendáře. Že je katolickému náboženství a lidu zvláště za našich dnů obrany na vysosť třeba, o tom není pochyby. Vždyť právě, že dostatečné obrany nebylo, vzmahala se drzosť útočníků, a tak časem vyrostla nám ohromná literatura s tendencí protikatolickou na poli románů, povídek, poesie, ba i drobných humoresek, epigramů a anekdot; vyrostla nám žurnalistika katolicismu naskrze nepřátelská. Proto obrany na celé čáře třeba, a to spisy a spisky, které co nejvíce vnikají v lid: kalendáři a lacinými brožurami. »Meč« nastupuje šestou svou roční pouť. Zdobí jej krásný Liškův titulní obraz »Ježíš Kristus na hoře Olivetské«, jejž vzletnými verši provází velenadaný Antonín Bulant. Zdařilá povídka z pohnutých dob 17. stol. »Život

pro víru« obsahuje krásný obraz působení kněze Burnatia z T. J. Je to pěkné zrcadlo, jaké požehnání přinášelo protestantství naší české zemi. Spisovatel uvádí pod čarou historické prameny, ze kterých čerpal. To dodává povídce zvláštní ceny. Kl. Markrab podává povídkou »Dva domy«, pěkný obrázek ze smíšené osady. Velmi se nám líbila povídka »Pastýř« od A. D., (Al. Dostála?) líčící útrapy katolíků za dob švédských válek a věrnosť drahnoújezdského faráře Outerského. Takové povídky věru opravují zprotestantštělou literaturu českou a český »historický« román, jenž bez nájezdů a tendence protikatolické věru ani existovati nemůže. — Kromě tohoto čtení obsahuje kalendář výborně psaný životopis Bedřicha hraběte Stolberga, velikého učence a spisovatele, který, dříve protestant, se v lůno Církve katolické vrátil a životopis Alberta Hetsche, věrného spolupracovníka slavného biskupa Dupanloupa. Všem moderním husitům doporučujeme, aby si přečetli článek: »Jsou nynější velebitelé Husa pravými stoupenci jeho?« ukázku z díla »Kde je reformace?« od Dra Karla Lva Řeháka. Článek ten měl by jako laciná brožura po celých Čechách býti rozšířen, rovněž výtečná je »Epištola ku protestantům« a »Pro a proti«. Kromě jmenovaných statí obsahuje kalendář i obšírnější popis národopisné výstavy československé. Veškeré články kalendáře provázeny jsou zdařilými illustracemi. — »Meč« doporučujeme nejen do osad smíšených, ale všem vůbec, kteří jsou opravdovými katolíky. Povídky a články v »Meči« uveřejněné pobaví, poučí a poskytují hojné látky apologetické — toť jsou zajisté přednosti, jež činí »Meč« oproti jiným kalendářům neobyčejně cenným. Josef Flekáček.

Dělnický kalendář československé strany socialně demokratické v Rakousku na přestupný rok 1896., nákladem časopisu »Socialní Demokrat« v Praze. České socialistické kalendáře vycházejí již od roku 1878. (s malou přestávkou v letech 1886.—1887.), ale žádný z těchto kalendářů nebyl doposud po stránce redakční tak pracně a chudičce pořízen jako tento poslední. Vysvětlujeme si to tím, že u »Socialního Demokrata« jest nyní redaktorem »občan« Václav Šturc, bývalý redaktor bývalé »Záře«, a že »Socialní Demokrat« vedl uspořádání a redakci jmenovaného kalendáře. Ubozí dělníci, 35 kr. dávají za kalendář, v němž jakýsi Bohuslav Zdobnický (atheista?) vykládá jim na devatenácti stránkách v povídce »Poctivec — či blázen?«, jak jistý socialní demokrat Jan Svoboda, jako v pohádce, nabyl velikého jmění a jak po bratrsky rozdílel se s lidem. No, ten spisovatel p. Bohuslav to myslí snad poctivě, jak se to má dle zásad socialně demokratických dělati, ale boháči socialně demokratické strany Bebel, Singer, Adler, Ellbogen a j. a j., ti si o spisovateli pomyslí to druhé, že je totiž — blázen sám. Že i hrubé vystoupení proti duchovenstvu nesmělo v povídce scházeti, rozumí se samo sebou. V zmíněné obci, kde »občan« socialně demokratický boháč vládl, líčí povídka faráře tamního pod patronátem uroz. p. Heumanna-Kellerberga jako švindléře a my se divíme, že stav duchovenský může se u nás v katolickém Rakousku tak beztrestně urážeti a podobná četba rozšiřovati. A konečně podotýkáme, že žádný rod ani patronát uroz. p. Heumanna-Kellerberga v Čechách znám není, a že celá povídka je holý výmysl a klam — s pravdou života lidského naprosto v tom největším odporu se nacházející! Druhá, ještě podařenější povídka jest od Aug. Skaunice »Na různých cestách«. V této povídce obrací bratr socialní demokrat bratra katolického kněze na cesty socialní demokracie, až prý se mu to konečně podařilo. Tak píší pro dělnictvo socialně demokratičtí »povídkáři«. Jak z obsahu viděti, i tato povídka velmi se podařila. Další obsah »dělnického« kalendáře vyplňují doktoři Václav Vrána (auktor brožury »Dva kněží«) a T. G. Masaryk. Kolik českých doktorů píše do tohoto kalendáře, kteří se ještě nepodepsali, to ovšem nevíme. Do minulého kalendáře psal také Svatopluk Čech. Kalendář s takovým obsahem může se líbiti jen socialním demokratům, ale sečtělejšímu člověku do ruky by se dáti nemohl — toho by neuspokojil. Tom. Jos. Jiroušek.

Kalendář ku poctě nejsvětějších srdcí Pána Ježíše a Panny Marie. Pořádá Msgr. Adolf Rodler, síd. kanovník v Českých Budějovicích. — Některé kalendáře jsou jen náhodou katolické, t. j. náhodou neobsahují ničeho proti víře a mravouce křesťanské a může je tedy čtenář katolík čísti. Ale upřímnému katolíku, který i kromě životních událostí, kdy s knězem a náboženstvím se stýká i nejvlažnější katolík, rád náboženstvím se obírá, rád do chrámu chodí, kněze ctí a jej vyhledává, kalendář jen — abych tak řekl — negativně katolický nikterak nedostačí. Ten sáhne rád ku kalendáři, jenž úmyslně a výhradně pečlivě je sestaven a vybrán pro lid katolický. A takové jsou milé kalendáře Rodlerovy. Všimněme si, co

vše podává kalendář msgra. Rodlera za nízkou cenu 50 kr! Titulní obrázky jsou tu hned čtyři a vesměs velice zdařilé; kromě toho je v textu mnoho pěkných vyobrazení. Povídek je v kalendáři jedenáct a napsali je výborní a dávno osvědčení spisovatelé (Dostál, Špaček, Brodský, Košťál, Wildmann a jiní). Náboženské čtení, básně, hospodářské články, drobné žerty a neobyčejně obsáhlá část praktická činí kalendář ten velmi cenným a v pravdě nejlacinějším. Kalendáře vld. p. Rodlera stále se zdokonalují, stále lepší a lepší věci podávají; doporučujíce je vřelé přízni katolického lidu, přejeme jim nejhojnějšího rozšíření a vld. panu pořadateli upřímně gratulujeme.

Kalendář Besed lidu. Má hodně slušných obrázků, z nichž nelíbí se nám pouze jeden: »Jediná náruživosť«, šňupající jakýsi mnich; výraz jeho očí a obličeje nejen že je přehnaný, se situací nesouhlasící, ale přímo nepěkný. Čtení má kalendář tento mnoho a rádi doznáváme, že napořád pěkného a s katolického stanoviska nezavadného; některé povídky jsou velice zdařilé pro lid, na př. Dostálova »Na smrčinách«, »Bezcitné srdce«, Pro zasmání, »Nezdařená oplátka«, »Žena jako málo«, »Luciper« a jiné. Škoda, že povídka »Pan revident« obsahuje výroky o duši a víře (na str. 78), jež nižádný katolík nemůže podepsati, a jež jednak podporuje víru v stěhování duší, o níž katolická věrouka ničeho neví, jednak o víře vyslovuje se dosti nešetrně, též jako by byla v rozporu »s pokračující vědou« atd. a definuje, že »víra je právě jen surogátem vědění« atd. Taková definice nehodí se, mluví-li se o víře křesťansko-katolické. Těmto místům bylo lze velmi snadně se vyhnouti, a neváhali bychom pak, kalendář katolickému čtenářstvu doporučiti. Josef Flekáček.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Mnoho psalo se o návštěvě krále Portugalského ve Kvirinále; mnoho kombinací a novinářských článků vytisklo se tu na papír, ale jedno zůstane jisto: král Portugalský nechtěl býti prvním katolickým suverénem, jenž by navštívil italského krále v Kvirinále, a raději se návštěvy vzdal, než aby sv. Otce urazil. — Sv. Otec odpověděl biskupům k jejich listům zaslaným do Říma, jimiž připojili se k žalu Církve nad známými slavnostmi v Římě konanými. Biskupské projevy tyto byly znamenité a významuplné svým obsahem; projev z Rakouska ku př. podepsán třicetipěti biskupy v čele s J. Em. ndp. kardinálem Schönbornem. Odpověď Jeho Svatosti je jako všecky Jeho listy a encykliky duchaplnosť, láska a mírnosť sama. Veškeré žurnály, i nekatolické, podrobily odpověď tuto kritice, a veliká většina z nich píše o listu Lva XIII. s pravým nadšením: uvádíme Journal des debats, Revue des deux mondes (ve článku Le 20. septembre à Rome; impressions d'un temoin) a zvláště krásně »Figaro«. Místo nám zde nestačí k citátům; zmiňujeme se jen o tom. — Dne 21. října přijal sv. Otec ruského velkoknížete Konstantina, jeho choť, jeho sestru Evženii, vdovu po vévodovi Würtembergském s jejími dcerami Eliškou a Olgou. Dostavili se do Vatikánu s četnou družinou a byli přijati s velikými poctami. Vysoké panstvo uvedeno bylo přímo k sv. Otci a družina čekala v předpokoji; po slyšení — jež trvalo půl hodiny — předpuštěno i komonstvo velkoknížete. Jakmile panstvo vkročilo před sv. Otce, políbil Mu velkokníže uctivě ruku, po něm velkokněžna a vévodkyně; taktéž i při odchodu. Po slyšení navštívili Jeho Em. kard. Rampollu, který jim v hotelu »u města Londýna« návštěvu jejich oplatil. Dne 22. října přijal Jeho Svatosť četné poutníky italské v sále Klementinském, dne 24. října dostavili se poutníci rakouští a uherští vedeni jsouce knížetem Clary-Aldringen a Lippe. Nejdříve přijal sv. Otec ve Své soukromé komnatě dva posly Její c. a k. Vysosti paní arcivévodkyně Marie Terezie, choti Jeho c. a k. Vysosti pana arcivévody Karla Ludvíka, kteří přinesli sv. Otci stkvostný oděv, nádherně zlatem velmi umělecky vyšívaný, pro Nejsv. Pannu v Loretě určený, aby jej sv. Otec posvětil a požehnal. Ze soukromé komnaty odebral se sv. Otec do trůnního sálu, kdež vyslovil Svůj podiv nad neobyčejně nádherným a přestkvostně uměleckým provedením onoho šatu. Zde přijal kanovníka metropolitního chrámu ve Vídni Jos. Negriho, Kirchbayera, kněžnu Lobko-

vicovu, hraběnku Hegerly, Lumbrechtovu, Aichelburgovu, Grandemanovu, Seilernovu, baronesu Peterdorfovu a mnoho jiných. V sále Klementinském četl kníže Clary vzletný, výrazy lásky a oddanosti oplývající proslov v jazyce latinském; sv. Otec odpověděl taktéž krátkou latinskou, ale nad míru přívětivou a krásnou řečí. Po té nesli komorníci sv. Otce kolem sálu; přítomní líbali Mu ruce a věnovali petrský halíř. Mezi poutníky byl i někdejší rakouský ministr obchodu Witek, přečetní duchovní a laici. Dne 27. října přijal sv. Otec poutníky Benátské; po nich mnohé znamenité a vynikající osoby ze Španělska, Kolumbie a Mexika. A tak vábí Řím stále celý svět k sobě, ale není to Řím italský, nýbrž Řím katolický. Všichni poutníci jsou nadšeni výtečným vzezřením sv. Otce a neobyčejně svěžím a silným hlasem, jakým k nim mluvil. Bůh všemohoucí chrání vzneseného kmeta a dává Mu zdraví, o němž zednáři tak často a rádi do světa lživé zprávy podávají.

Český kněz. Odpověď na Vránův pamflet »Dva čeští kněží«. Mimořádná příloha k 34. číslu »Obnovy«. Cena 2 kr., poštou o 2 kr. více. Pro katolické spolky jest cena pouze 1 kr. Na známý Vránův pamflet proti ndp. biskupu Eduardu Janu Brynychovi přišla odpověď v »Obnově« a dne 8. listopadu byla vydána ve zvláštní brožuře. Tak se to patří, jen se nebát, jen útok odrazit! Brožura stopuje pamflet Vránův krok za krokem a, odhalujíc zlou jeho tendenci, dokazuje nízké vzdělání autorovo. Doporučujeme ji co nejvřeleji. Kéž by hradecká biskupská tiskárna v tomto směru pokračovala a statečně odrážela jízlivé nájezdy na nás a nenechala bez odpovědi ani jedinou urážku. Z brožury máme radosť, upřímnou radosť! První vydání bylo během týdne rozebráno, pročež bylo uspořádáno již vydání druhé.

Německý žid Calman Levy v Paříži je nakladatelem francouzského ničemného spisu »Jerusalem« od Pierra Lotiho. Aby židovský nakladatel protikatolického spisu lid klamal a k hojnému kupování sváděl, vytisknuto na prvé obálce sešitu: »O, crux ave, spes unica!« A zajisté, že mnohý, jenž souditi bude dle tohoto motta, bezbožný spis koupí. Takový podvod odsuzuje se sám a vrhá podivné světlo nejen na spisovatele a nakladatele, ale i na akademii francouzskou, jejíž je Loti členem.

»Školský Obzor« a katolické učitelstvo. V Roudnici vychází od nedávna »politický list, věnovaný zájmům našeho školství a učitelstva«, nazvaný »Školský Obzor«, jejž by každý, soudě dle jeho obsahu, nazval spíše orgánem pro tupení té části učitelstva, jež nedbajíc terrorismu prováděného lžiliberálními novinami, hlásí se bez ostychu ku svému náboženství. V čísle 34. jmenovaného listu nalezáme několik tak »mastných« lokálek, že by se ani »Zář« a »Červánky« za ně nestyděly. V čísle tom dovídáme se, že »dnes každá katolická fara, každá kazatelna jest baštou vládní proti lidu«. Ovšem, působení duchovenstva snad ve všech oborech národní práce je tak dávné, že toho páni ze »Škol. Obzoru« nepamatují. Že duchovenstvo se svým lidem vždy cítilo a upřímně smýšlelo, a dosud cítí a smýšlí, toho nebudeme pánům těm dokazovati. Ovšem s křiklouny, kteří jsouce škůdci národa, ač vyhlašují se za jeho spasitele, s lidmi, kteří chtějí oloupiti lid o nejdražší majetek — o náboženství, o víru Svatováclavskou, kněžstvo nikdy nedrželo a držeti nebude, tím mohou pánové býti jisti. — Zvláštní pozornosť věnuje »Šk. Obz.« katolicky smýšlejícímu učitelstvu, což se jeví v celých sloupcích zmíněného čísla. Hned v první lokálce činí se veliká reklama katolickým kalendářům, »Vlast. Poutníku« a »Svatováclavskému kalendáři«, jež rediguje »slovutný pán, pan Václav Špaček, velebený klerikální spisovatel a paedagog, takto řídící učitel v Košátkách« — a »Meči«, jehož vydavatelem býval kdysi Brynych, a jehož redaktorem je známý odpůrce moderní školy a vší moderní paedagogiky vůbec, páter Fr. Pohunek«. (Šk. Obz.« píše »Pohůnek«). Jak prý »to krásně harmonuje: Špaček a Pohunek. První moderní učitel, druhý moderního školství nepřítel, a přec jednu brázdu svorně spolu ořou na klerikální roli dědičné. Co si myslíte asi, milí čtenáři, o takovém učiteli, který za mrzký žold dává se najímati do služeb klerikálních? Zdaž učitel takový, který péro své i jazyk svůj zaprodává nepřátelům školy naší, nezasluhuje opovržení všech svých kollegů? Suďte sami a jednejte dle toho s těmi, kteří v každém kroku svém hřeší proti zásadám moderní paedagogiky a moderního školství. Vyvrzte ze řad svých ty, kteří vážnosť stavu učitelského podkopávají, pracujíce k tomu, aby školství naše zavlečeno bylo opět pode jho klerikální!« — Ve zprávě »Mužný čin« velebí se učitelská jednota okresu Olo-

mouckého proto, že hodlá zamítnouti pozvání k učitelským exerciciím, a redakce »Šk. Obzoru« prý ráda uvidí, kolik Pražských učitelek nesúčastní se o příštích prázdninách exercicií. V jiné zprávě dostávají svůj díl učitelé »klerikálové« ze Sv. Dobrotivé, kteří jsou přátelé tamního pana převora a bývají u něho na hostině. O jednom se pan redaktor »Šk. Obzoru« docela dověděl, že se najedl v kuchyni! (Je to hrůza, když takoví lidé jsou zváni k převorům a farářům, a p. redaktora »Šk. Obzoru« nepozve nikdo!«) V dopise »Od Loučné« sápe se konečně tento ušlechtilý list na pět pp. učitelů z Litomyšle, kteří konají funkce kostelní a »lámou latinu, jako když malý hoch se učí ministranci«.

Jak viděti, jest »Šk. Obzor« skutečně list »věnovaný zájmům učitelstva«, a my mu zde krátce odpovíme na jeho spílání. Dokud nebyla »Vlast«, katoličtí spisovatelé neměli kam se obrátiti se svými pracemi, aniž měli příležitosť veřejně projeviti svoje smýšlení. A ku podivu: ač mnohý z nich byl v literatuře činným jen krátkou dobu, přece byli u týchž pánů, kteří jim nyní spílají zrádců a pod. — již »osvědčenými« a »chvalně známými« spisovateli. To platí zejména o panu Špačkovi, který jest pánům nejvíce nepohodlným proto, že mnozí nadaní učitelé přispívají do jeho časopisu a kalendářů jím redigovaných. Proto také všecko ostří v podobě tučných liter obrací se nejvíce proti němu. Ano, pánové, kdybyste chtěli viděti to, co byste viděti mohli — anebo, nechtějíce vás obviňovati ze zúmyslného zatajování pravdy, řekneme: kdybyste měli příležitosť stýkati se tak s učitelstvem venkovským, jako máme my — pak byste poznali, že těch »klerikálů« mezi učitelstvem jest hodně mnoho. Každý z nich ovšem nemá příležitosti, aby projevil veřejně své smýšlení, jak může projeviti učitel-spisovatel. Ostatně může býti vám, pánové ze »Šk. Obzoru«, nejlépe známo, že sta tichých lidí nenadělá tolik křiku jako jeden křikloun, a proto o těch »klerikálech« nevíte. Povídáte o klerikální vládě a jhu, pod nímž škola úpěla — a mluvíte jako slepí o barvách. My vám tuto povíme pravdu: učitel, který se nestará o to, je-li mládež ve škole či na pastvě, kterému nezáleží na tom, jak se mládež chová mimo školu, který vůbec nebéře to se školou »tak přísně« a při tom propaguje politiku a smýšlení »Národních Listů,« ten se má nyní znamenitě a nemusí vyhledávati styku s kněžstvem — v tom se s vámi úplně srovnáváme; avšak učitel, který chce plniti své povinnosti svědomitě, jak mu ukládá nejen zákon světský, ale i zákon Boží — takový učitel, pravíme, má se tak zle, jak se neměl ani za toho jha klerikálů, vámi tak černě malovaného. Jindy měl takový učitel podporu v knězi, ale dnes jí nemá v nikom. To jest pravda, pánové, kterou nepovídáme my, ale kterou povídá samo učitelstvo. Proto jen šetřete toho prachu, jejž házíte lidem do očí, neboť jím nikoho neoslepíte. My vám můžeme uvésti hojně dokladů, že bylo pácháno na učiteli i hrubé násilí od těch, kteří jej měli podporovati, a to jen proto, že činil, co mu bylo nařízeno. Nedivte se potom, že takový učitel vyhledává přátelství toho, kdo s ním dovede cítiti — přátelství kněze. A vidíte, pánové, o takové učitele se nám jedná, o ty svědomité pracovníky, kteří ostýchají se veřejně vystoupiti a nezáleží nám na tom, jsou-li zámožní, jak vy byste rádi namluvili světu svou lokálkou. Pokud se týče učitelstva, nese se naše snaha k tomu, abychom sjednotili katolicky smýšlející jednotlivce v pevný šik, jenž by dovedl čeliti vašim útokům a neohroženě se znáti ve škole i u veřejnosti ku svému náboženství, z čehož by vzešel především prospěch mládeži, škole a tím i učitelstvu. Tak rozumíme my prospěchu národa a chceme se ho dodělati skutky, a ne frasemi a křikem. A poněvadž velká část učitelstva poznala již své »rádce« a »zastance« v pravém světle, buďte jisti, že se nám to podaří — vašemu terrorismu na vzdor. — Konečně se zmiňujeme, že v témže čísle »Škol. Obzoru« doporučuje knihtiskárna A. Mareše, kde se list ten tiskne, své tiskopisy *pro farní úřady (!)* [1]) +100.

---

[1]) Pozn. redakce. V poslední době tisk pokrokářský, realistický a helvetský všímá se učitelů, kteří vystupují jako otevření katolíci. »Čas« docela uveřejnil seznam všech moravských učitelů, kteří se súčastnili exercitií na Velehradě. Podivno! Liberalem učitel smí býti, i realistou a pokrokářem, ale katolický učitel v katolickém státě nesmí projeviti smýšlení katolické. Spadli jste, pánové, s takovými názory z měsíce, nebo jste z Číny, či jste žili mezi Zulukafry, že hlásáte názory tak převrácené? A svedete tím něco? Nic, zhola nic! Kdo má víru, ten se vašeho terrorismu nebojí, a odfouknete-li od nás nějakou plevu, tím nám jen prospějete. Vizte celé nové řady učitelů a učitelek mezi zakládajícími členy »Vlasti«, a to zrovna za vašeho terrorismu!

Česká Moderna. V 1. č. V. ročníku uveřejňují »Rozhledy« program nové strany: České Moderny, o níž promluvíme v budoucím čísle Vlasti. Podepsáni jsou: F. V. Krejčí, F. X. Šalda, Dr. J. Třebický, Ant. Sova, O. Březina, J. S. Machar, V. Mrštík, J. K. Šlejhar, V. Choc, Dr. E. Koerner, J. Pelcl a Fr. Soukup.

Hlasem lidu odsouzený spisovatel. Oskar Wilde, jehož jméno mělo v literárním světě slavné jméno a jehož dramatické kusy často se dávaly v divadlech, vešel pojednou v opovržení. Před soud dostaly se básníkovy skandální aféry s lordem Douglesem, jež měly za následek, že byl spisovatel zatčen a pohnán před porotu pro nemravné skutky s mladými muži. Tato obžaloba zničila též jeho existenci, a dříve než byl vynesen rozsudek, jeho dramata pojednou zmizela z divadelních návěstí, jeho knihy se ničí v knihovnách a spisy ztratily z výkladních skříní knihkupeckých. Tak byla s autorem odsouzena i literární činnosť Wildova. d.

Modlitební kniha premií ke krvavému románu. Pod titulem »Deset let za živa zahrabán« čili »Vina a smíření« rozšiřuje v Čechách firma bratří Wintersteinů z Vídně sešitový román, jejž nazývají české listy »prašpatným a ničemným.« Román ten sepsal prý podle skutečné události (!) Alexandr Šternberk. Jak obsah tak úprava a illustrace jeho dokazují, hejl vypočtěný na zneužití zvědavosti lidu českého. Zvučný titul, hrůzostrašnou historii znamenající, tomu nasvědčuje. Wintersteinové, kteří by si měli spíše hleděti německé literatury, opovažují se k románu svému přidávati jako premii modlitební knihu. K ničemným sešitům modlitby! Takové drzosti jsme posud ještě nespatřili. d.

Jak se šíří nejvíce nemravný tisk. Právem si stěžujeme, vydá-li některý nakladatel knihu nemravného obsahu; avšak málo pozornosti věnuje se románovým přílohám denních listů. V odpoledním vydání »České Politiky« právě byl ukončen román »Černý květ«, jejž francouzsky napsal Ad. Belot a přeložil Karel Kádner. Román ten jest oplzlostmi až přeplněn. Manželská nevěra mužů i žen, vyžilosť mladých lidí, prodajnosť — k tomu vyděračství, krádeže — to a podobné jiné neplechy »baví« čtenáře. Špatný román si čtenář musí koupiti, a trvá to obyčejně několik let, než jej nakladatel vyprodá. Kdo však odebírá krejcarový odpolední list, dostane k němu nemravný román zdarma. List se tiskne ve mnoha tisících výtiscích, jež úplně se vyprodají, a mnohý výtisk má i několik čtenářů. Tak se šíří nemravný román v úžasném množství a dostává se s novinami do rukou nezřídka i dětem. Domníváme se, že o dobré romány pro takové přílohy není nouze, a že jest povinností slušného listu, aby přinášel svému čtenářstvu slušné čtení. »Česká Politika« snad těmto řádkům porozumí. + 100.

Spolkový katolický dům — Adalbertinum — v Hradci Králové těší se štědré podpoře. Dosud k tomuto účelu složili: Jeho Milosť ndp. biskup Eduard Jan Nep. Brynych 5000 zl.; nejmenovaný 4000 zl.; bisk. vikář Bílek 1000 zl.; Msgr. Klein 1000 zl.; † gen. vikář Prašinger 1000 zl.; prof. Dr. Soukup 500 zl.; msgr. Hakl 100 zl.; bisk. vikář Vaněk 100 zl. a bisk. vikář Ferkl 25 zl. Mezi kněžstvem diecése královéhradecké budou se konati na Adalbertinum každoroční sbírky; kaplani a katecheti mohou dáti ročně 1—2 zl., faráři a vyšší hodnostáři 2—5 zl. Veškeré příspěvky přijímá farář a bisk. vik. sekretář V. Uhlíř ve Velké Jesenici. Se stavbou Adalbertina započne se na jaře budoucího roku.

Spor realisticko-pokrokářský. Vrchní vůdcové jmenovaných směrů — prof. Masaryk, Hain a Pelcl — jsou si již ve vlasech, a to nikoli snad pro maličkosť a osobní záležitosti nebo taktiku, nýbrž pro program a zásadní názory. Zjev ten je z nejedné příčiny zajímavým, ačkoli nikterak neočekávaným. Prohlubovati národní program v duchu osvětovém a pokrokovém, jak si předsevzali a o sobě do světa hlásali realisté i pokrokáři, a dohloubati se programových sporů (mistrové a žáci), toť přece trochu zvláštním, a stalo-li se tak brzičko, zarážejícím. Profesor Masaryk bojuje proti »studentům« v učených knihách (»Česká otázka« [1]) a hlavně »Naše krise«); páni »studenti« pustili se zase do

[1]) Ve knize té zabývá se prof. Masaryk hlavně svými politickými »přátely«, především Mladočechy, jimž dává důtky velice ostré a předhazuje daleko víc nežli Staročechům! A »vůdcové« národa ke všemu tomu mlčí? Pak ovšem může Masaryk psáti o — Kocourkově!!

mileného učitele ve svých časopisech (Radikální Listy, Rozhledy etc.). Slyšme je oboje: první slovo dáme prof. Masarykovi, jenž pověděv na str. 11 v »Naší krisi«, co dělilo a spojovalo studenty s realisty, píše a kritisuje následovně: »Nehotovosť (str. 27) jeví se hlavně a v míře povážlivé v posuzování ž i v o t a. Vezmeme na př. článeček o manželství. Tak o vážných věcech se psáti nesmí. Hlásati, že manželé mají se rozejíti, když se počínají nuditi, je buď dětinské nebo nemravné . . . Ne rozvod, ale čistota — to musí býti heslo naší české mládeže. Zachovejte si čistotu pro manželství, a budete šťastni! . . . Lituji, že musím říci o »Nových Proudech«, že jejich filosofická příprava, podhotovka, jak říkají Rusové, je slabá. Pokud víme, (str. 35) stojí »Nové Proudy« na materialistickém názoru o světě. Dnes hlásiti se k takovému názoru, je anachronism . . . Novým Proudům (36) chybí filosofie, chybí jim jednotnosť. V programě a tu i tam hlásá se na př. lidovosť — lidový stát, lidové stanovisko vůbec — na jiných místech urážlivě o hloupé masse; Taine, Tolstoj, Bourget, Flaubert . . . různé a různé myšlénky vedle sebe nezcelené, neosvícené jednotným názorem. Ne, tu neběží o nesnášelivosť, tu běží o více, tu běží o duši, o celou duši, o celý život, domnělá snášelivosť (v umění, vědě a literatuře) Nových Proudů té duše nespasí, toho života nevyplní. Tou domnělou (37) snášelivostí Nové Proudy nebudou žíti »život svůj«. V Nových Proudech je život nesvůj! Nové proudy hoví jakémusi filosofickému diletantismu. — I nelíbí (38) se nám tedy toto vyhýbání přesně práci vědecké. Nové Proudy hlásí se k literárnímu realismu, — jakým bude realism Nových Proudů, nelze ještě dnes uhodnouti. Sloh mnohých statí (41) je dosti chatrný. Shrneme-li tedy vše v jedno, co zde prof. Masaryk jedné frakci studentské mluví ve tvář (a nikdo neupře, že mnoho pravdy v tom), máme asi ten souhrn: Studentům těmto schází filosofická průprava, jsou diletanty, nechtějí ve vědě přesně pracovati, nedbají slovesné správnosti, nerozumějí životu vůbec a svému již dokonce ne a odporují si v programu i jinde neustále. A dodáme-li Postscriptum, ve kterém pan profesor zajisté ne bez úmyslu připomíná studentskou čistotu života, dovolávaje se kázaní Kollárova »De castimonia morum vitaeque studiosae juventuti maxime commendanda,« budeme míti o celku dosti dobrý pojem, a můžeme dále jíti za prudkým bojem, jejž svádí náš auktor s p. Ant. Hajnem,[2]) jemuž hned na začátku dává následující vysvědčení: »Pozoruji totiž (43) i na panu Hajnovi, že vůči realismu nedovede býti dosti objektivní a spravedlivý.« Na stránce pak následující ukazuje Dr. Masaryk, že i pokrokáři vyhýbají se filosofické kritice našeho národního programu a ani sobě náležitě neozřejmí osnovních základů svého životního názoru.« A na stránce 109: »Pokrokáři, pokud jsou, jeví se jako eklektikové a diletanti v tom smyslu slova, jak jsem to nedávno ukazoval na eklekticismu a diletantismu literárním; souvisíť jedno s druhým, jak ani jinak býti nemůže. Proto tu i tam stejná hrozící neurčitosť, polovičatosť, neschopnosť vlastní organické práce. To eo ipso značí zároveň nepoměrně veliká závislosť na cizích myšlénkách a s tím souvisící nečeskosť.« A nejen tyto věcné vady předhazuje prof. Masaryk pokrokářům, nýbrž i osobní jednání, jež věru není dvakráte čestným, dobře-li slovům jeho rozumím (110): »Pokrokáři, namnoze nechtějíce a o tom nevědouce (!) vstoupili, stručně řečeno, do služby »Národních Listů«.' Je pravda, že pokrokáři byli od založení »Neodvislosti« (částečně již dříve) proti realistům. Pokud by měli k tomu důvody, zajisté jim za kritiku mohou býti povděčni. Avšak právě toto vystupování proti realistům dálo se v cizích službách (!), bez důvodů oprávněných (!) a často s vědomím neoprávněnosti.« Na straně 120 předhazuje prof. Masaryk panu Hajnovi »nelojální« nepatrnosti a poukazuje při tom na překrucování svého názoru »o mučenictví«. A na straně následující, dotýkaje se programu pokrokářského tvrdí: »ale to ve skutečnosti znamená, že pokrokářství se postavilo proti svému pokrokovému základu a že tedy je ve svém fundamentě necelé a rozpoltěné. My realisté říkáme stručně, že pokrokáři jsou pokažení Mladočeši, Mladočeši říkají, že jsou pokažení realisté.' Máme pravdu oba.« Tak tedy konec konců mají toho pokrokáři víc než dosť; i kdyby jen to jediné bylo u nich pravdivé, že jsou »pokažení«!

Pokrokáři brzy vycítili, že se jim sype řeřavé uhlí na hlavy a že u realistů milosti nenaleznou, proto spustili proti nim dle svého, a sešlehali je nemilosrdně, zvláště prof. Masaryka, jemuž za všecky pokrokáře vyplácí v prvém čísle letošních »Rozhledů« redaktor P e l c l. Především na stránce 10 »důrazně« odmítá, že by kdy »hnutí pokrokové u nás revolucí bylo hlásáno.« Každý čtenář

[2]) Redaktorem »Nových Proudů« jest Jos. Šalda. Dosavadní rány Masarykovy dopadly tedy na hlavu jeho a spojených s ním přátel.

z toho vyrozumívá, co redaktor Pelcl zde prof. Masaryku povídá, a pan Masaryk asi z takového obvinění málo radosti má. Obviňoval-li anebo spatřoval-li Dr. Masaryk v hnutí pokrokovém »u nás revoluci«, nebudeme vyšetřovati, to jest zajisté povinností jeho resp. Pelclovou, jenž důrazně se proti tomu staví, vykládaje, co jest »středem knihy p. Masarykovy.« Avšak nejen obvinění z revoluce metá ve tvář Masarykovi redaktor Pelcl, nýbrž i neporozumění revoluci! Pochybujeme velice, že se vědci Masarykovi tato poklona zalíbí, a máme za to, že jako prvá předhůzka dotýká se osoby páně profesorovy, tak druhá dotýká se (drsnou ovšem rukou) jeho vědy, a oboje to zajisté něco znamená! Pan Pelcl píše (10, třetí odst.): »Profesor Masaryk zašel, tuším, trochu daleko ve své kritice revoluce, prohlašuje-li ji za chorobu a zvrhlosť samu v sobě.« Po té vykládá redaktor Pelcl, co je revoluce a evoluce, a vyloživ to, podotýká, že prof. Masaryk nazírá na revoluci zastaralým způsobem, že podal karikaturu myšlének revolučních (11),« Prof. Masaryk vůbec ani nevystihl ráz hnutí pokrokového, ano pravda v těch věcech je vůbec širší než jí pan profesor vystihl, dívaje se na »všecko ideologicky t. j. ve stavu naprosté a idealné dokonalosti.« Na str. 12 praví se o profesoru Masarykovi, že »pokrokoví nepodceňují tak politiky a politické strany« jako on. V jednom jediném jsou pokrokáři s prof. Masarykem za jedno, — v boji proti Mladočechům (13) a motivují to slovy, která nedávno s důrazem na kterési schůzi odmítl Dr. Herold, — pravíce: »Připouštíme, že byla do jisté míry za obrozovacího procesu forma »národní« organisace prospěšna, dnes však jest naprosto již zbytečna (!) formová jednota národní a jazyková (!) nepotřebuje dnes nudné a těsné kolébky, v níž není života, pohybu ani pokroku. Slovem, jest bohudík již u nás anachronismem (!!) organisovati se v jedinou národní stranu.« Jak jest při těch slovích panu profesorovi, nevíme, ale tolik si pamatujeme, že ještě ke konci odstavce neopomenuli páni pokrokáři dáti panu Masarykovi »za listy za osoby své jednou pro vždy s plným důrazem« odmítnutí za jeho o nich povídání ve příčině vědomých a nevědomých služeb pokrokářů »Nár. Listům«. Ačkoli prof. Masaryk ve svém »ustrojení českého typu« klade nejvýše rozum, přece »nám zdá se, že prof. Masaryk význam a hodnotu rozumu jeho v politice podceňuje.« Ba ani »k našemu životu« není pan Masaryk »dosti spravedlivým, jako není v ů b e c spravedliv k ž i v o t u!« Pokrokářům líbí se v dějinách více cit než rozum, (poněvadž prý tolik nepobloudil!) ale i ten cit »zajisté podceňuje« pan profesor, jako prý ho Mladočeši přeceňují! »Také se nám zdá (15), že profesor Masaryk ve výchově lidu vede si takto opravdu málo rozumově« t. j. málo evolučně . . . Prof. Masaryk především přehlíží náš stav hospodářský.« Není také pravda, že pokrokáři jsou materialisty, jak prof. Masaryk o nich vyhlásil; ale spíše pravda jest, že, »zdali tak, je to jen nedostatečná přesnosť ve vyjádřování filosofických myšlének (a Masaryk jest filosofem!)« A vůbec celá kniha Masarykova »oplývá opravdu různými loci communes, ležícími na dlani.«

To jest jen ukázka z prvého čísla »Rozhledů«, o nichž pan Pelcl bude míti »příště dále«! Shrneme-li to v jedno, máme: Prof. Masaryk nerozumí revoluci a křivě ji podstrkuje pokrokářům; prof. Masaryk podceňuje v politice rozum, podceňuje cit, neumí se dívat na »náš« život, jest vůbec k životu nespravedliv a jeho kniha — loci communes. Jak v krátkém čase přerostli »velikého« učitele bývalí žáci!

Nový ruský časopis. V Kyjevě na Rusi počne od Nového roku vycházeti nový ruský časopis k podnětu Ignatěva, který se bude zabývati výhradně zájmy rakouských Slovanů, zejména haličských Rusínů.

Poláci o bibliotéce českého musea. V čísle 244. »Czasu« ze dne 23. září 1895. popisuje Dr. Stanislav Tomkiewicz bibliotéku českého musea, chvále její bohatosť a opravdu vzorné a spolu praktické roztřídění a zařízení. Než, velice stýská si na to, že literatura polská v ní poměrně jen skrovně jest zastoupena, kdežto literatura ruská i rusínská je representována tak bohatě. Pravíť o tom dle »Przewod. bibliogr.« z roku 1895. (číslo 11, stránka 205 n.) doslovně toto: »Kdyby někdo, kdo věcí slovanských nezná, dle toho chtěl posuzovati poměr písemnictva ne ruského, nýbrž jen rusínského k polskému, musil by dojíti k tomu důsledku, že jsou Rusíni národem o literaturu velice zasloužilým a produktivním, kdežto Poláci jsou ještě na nízké úrovni a sotva počátky života duševního u nich se rozvíjejí. Ovšemť tak povrchně nikdo zajisté souditi nebude,« — praví a ptá se, čím to jest, že ruská literatura tak bohatě, a polská tak chudě tam zastoupena. Odpověď jeho zní v ten rozum, že Rusové jsouce čilejší nepovažují to za obtíž, posýlati bibliotéce musejní výtisky svých spisů,

starajíce se tak o to, aby literatura jejich vešla i jinde ve známosť. »U nás však — dodává — mají se věci jinak; zde panuje úplná lhostejnosť a lenosť. Kromě Akademie umění, jež udržuje stálé styky se všemi vědeckými ústavy cizích zemí, není nikoho, kdo by dbal styků zahraničních. Do musea v Praze neposýlá svých spisů žádný autor, žádný vydavatel, žádný ústav, žádné sdružení. Také listův a periodických časopisů neposýlá tam žádná redakce. Skříň s knihami polskými je darem ne Poláka, nýbrž Čecha, pana Jelínka, jenž učinil si životním úkolem seznámiti vespolek dva bratrské národy, a nelituje za tím účelem ani trudu, ani nákladu. S podivuhodným zápalem objíždí rok co rok polské kraje, zná Krakov, Zakopané, Poznaňsko, Varšavu, království Polské, ba i Litvu lépe, než nejeden Polák, píše česky o Polsku a polsky o Čechách a sbírá pro české museum polskou knihovnu. Takových Jelínků je nám třeba. Češi nás znají málo, to jest pravda; ale i my velmi málo Čechy se zabýváme a nečiníme praničeho, bychom se jim tam dali poznati. Nutno tudíž, aby tento oběma stranám škodlivý a nepřirozený stav vzájemného ignorování změněn byl v lepší. Za příkladem Rusínů mohli by aspoň spisovatelé naši a nakladatelé a spolu i vydavatelé periodických časopisů si umíniti, že pošlou gratis po jednom exempláři svých publikací museu v Praze. Ať jest aspoň jedno místo, kde by o našem duševním životě jakýchs takýchs informací nabyti mohl ten Čech, jenž touží dověděti se pravdy. Ať mají čeští velebitelé Ruska a přátelé Rusů příležitosť, by se mohli přesvědčiti, čím jest naše literatura, jaké jsou její přednosti, zásluhy a bohatství. Ať sami přirovnají k sobě to, co pro literaturu evropskou činí nevelká a hnětená Polska, a co obrovské a mohutné Rusko. Nám přirovnání to nebude k necti.« Ke slovům těm není třeba činiti poznámek. Jos. Osecký.

Na obranu literárního majetku přinesly listy poznaňské prohlášení, jež by mohly mutatis mutandis otisknouti a přinésti i listy české. Zníť následovně: »Neslýchaná bezohlednost, s jakou mnozí z vystěhovalectva polského ve Spojených státech amerických nakládají s cizím majetkem literárním, nutí nás ku protestu proti zneužívání u veliké míře prováděnému, jež isouc na škodu domácím spisovatelům a vydavatelům, podkopává zároveň náš literární a vydavatelský ruch vůbec. Těžíce z okolnosti, že mezi jednotlivými státy evropskými a státy Spojenými neexistuje smlouva, jež by spisovatelům hájila majetek literární, osvojují si mnozí vydavatelé polští v Americe, o tisku periodickém ani nemluvíc, díla vydaná ve staré vlasti velikým nákladem peněz i práce. Někteří z nich, jako na př. Vlad. Dyniewicz v Chicagu, provozují řemeslo to skorem jako živnosť a přetiskují zásadně díla vydaná v Prusku, Rusku a Haliči, zvláště belletristická a populárně vědecká, jako svá vlastní, i bez udání spisovatelův a nakladatelův. Následky takového jednání jsou zřejmy. Nesvědomitý vydavatel americký, jenž nese pouze náklad tisku, prodává výtisky své laciněji než nakladatel evropský, který platí spisovateli honorář nebo jiným způsobem na výtěžku podílu mu dává, a následkem toho nenachází původní dílo ve Spojených státech odběratelů, na něž se pomýšlelo. Autor nedostane za svou práci očekávané a náležité odměny, nakladateli nekryje se často ani náklad, a všeliký užitek shrne vydavatel americký. Takovéto zneužívání, jež spisovatele i nakladatele vystavuje všanc ztrátám mravním i hmotným, musí přirozeně působiti velmi zhoubně na ruch literární a nakladatelský ve vlasti, a kdo ví, jak vážným činitelem jest hlavně za našich poměrů literatura lidová, pochopí, jak trpí tím věc národní.« (Przew. bibliogr. 1895., č. 11). Jos. Osecký.

Drobné zprávy z Jihoslovanska. — Deset let uplynulo, co zemřel v Kobaridu (v Goricku) nadějný mladý básník — Josip Pagliaruzzi-Krilan. Jeho lyrické básničky, romance a ballady jevily veliký talent. Hlavní dědic Ant. Klodič rytíř Sabladolský r. 1887. vydal prvý svazek Krilanových básní, které přijali Slovinci s nadšením. Byl sice slíben ještě druhý a třetí svazek, ale nevyšel již. Nyní teprve oznamuje majetník gorické tiskárny A. Gaberščck, že ve své »Slovanské knihovně« vydá všechny Krilanovy spisy. Tak dostanou Slovinci celého Krilana do ruky za 75 kr. — V měsíci srpnu byl odhalen pomník slovinskému spisovateli Antonínu Krempelju v Malé Neděli (ve Štýrsku). Krempelj byl katolický kněz a velice nadaný spisovatel. Žil v letech 1790—1884. Nejznámějším jeho dílem jest »Dogodivščine štajerske zemlje s posebnim ozirom na Slovence«. (Dějiny Štýrska se zvláštním zřetelem ku Slovincům«.) — Téhož měsíce slavil kanovník Luka Jeran v Lublani 50-leté jubileum svého kněžství. Luka Jeran je básník a spisovatel. Svého času byl též misionářem v Africe. — »Slovinská Matice«

vydá letos 5 knih: 1. Letopis. 2. Dějiny slovinské literatury. 3. Slovinské národní písně. 4. jednu knihu v »Zábavné bibliotéce« a 5. jednu v »Knezově bibliotéce.« Zemětřesení poškodilo sice poněkud dům »Slov. Matice«, ale neublížilo jejímu působení, takže knihy vyjdou jako jiná léta. Členů má »Matice« již 2530; o 170 více nežli loni. Spolkové jmění obnáší 58.006 zl. — Jihoslovanská akademie v Záhřebě bude vydávati »Folkloristički zbornik«, ve kterém se budou uveřejňovati popisy života, obyčejův a zvyků chorvatsko-srbského národa. Mimo to bude vydávati »Sbornik historických památek chorvatské literatury v novém věku.« »Folkloristický sborník« bude redigovati dopisující člen akademie, Ivan Milčetič, profesor ve Varaždinu. Redaktorem druhého sborníku bude dr. Milivoj Šrepel, universitní profesor v Záhřebu. — Chorvatský hudební theoretik F. X. Kuhač napsal dvě velice zajímavá pojednání. V prvém dokazuje, že celá dnešní náuka o vývoji lidského hlasu v hrdle spočívá na nepravém základě. Druhá rozprava jest jakýmsi návodem pro ty, kteří chtějí v lidu sbírati příspěvky k musikologii. — V Zadru se ustavil literární spolek »Pučka knjiga«, za tím účelem, aby podporoval národohospodářskou osvětu chorvatského národa. Nedávno vydal knihu »Bog, obitelji i domovina«. (Bůh, rodina a vlasť.) — V Petrovu selu (v Srbsku) zemřel před nějakým časem obchodní příručí, Sava Racković, jenž skromně jsa živ, ušetřil 3000 zl. Srbskému kostelu a škole odkázal 2000 zl. — »Radićevo cveće« se nazývá kniha, která jak »Bosanka Vila« tvrdí, jest co do obsahu, vazby, tisku a papíru nejlepší knihou v celém Srbsku. Má 47 archů a mnoho illustrací. Vydána byla nákladem 10.000 dinarů a jest posvěcena srbské královně Natalii. — Srbský literát a mnich kláštera Banje u Risna v Dalmacii, Dionisije Miković, začně od Nového roku vydávati »Srpski Magazin« cyrillicí a latinkou. Zvláštní zřetel bude v něm na srbské národní obyčeje a historické památky. — Černohorský kníže, básník dramata »Balkanska carica« a epicko-lyrické básně »Pjesnik a vila«, ukončil novou básnickou práci. Jest to drama se verších, jejíž název jest: »Knez Arbanit«. Dílo to prý napsal za osm dní. — »Brankovo Kolo« jmenuje se nový zábavní list srbský, jejž vydává a rediguje Paja Marković Adamov. Vychází každý týden o 2 arších. Mezi spolupracovníky jsou: Černohorský kníže, Zmaj, S. Matavulj. Marco Car a j. v.

Fr. Štingl.

ÚMRTÍ.

LUŽICKO-SRBSKÉ ROVY.

V minulém ročníku »Vlasti« zaznamenali jsme stručné zprávy obětí, které vyžádala si nelítostná smrť od našich nejbližších sousedův. Od té doby odebralo se k věčnému odpočinku opět několik vynikajících pracovníků, takže řada starších vlastenců srbských vůčihledě mizí. Je štěstím pro národ lužický, že řady prořídlé bývají opět doplňovány mladým dorostem, který se chápe díla velkého s obětovností chvály hodnou.

Handrij Keŕk narodil se jako syn chudého domkáře v Čornjowě, a ač byl velkými schopnostmi od Boha obdařen, přece naň nečekalo nic jiného než mozolná práce — stal se tkalcem. Uplynula léta, mladý Keŕk se oženil a najal si statek v rodišti svém, později si koupil usedlost v Rodecích, kde si získal svou poctivostí obecnou vážnosť u svých spoluobčanů, takže byl zvolen za obecního představeného, dále do školního a církevního zastupitelstva. Největší čest mu byla prokázána, když byl v r. 1871. zvolen do srbského sněmu — jako kdysi římský Cincinnatus od pluhu povolán byl za diktátora, tak také Keŕk byl povolán od pluhu za poslance. A původu svého nezapřel ani jako poslanec, zastával se všude s největší rázností zájmů rolnických, hlavně však staral se o to, aby Srbové byli vždy zastupováni rolníky ve sněmovně, poněvadž znají potřeby a stesky lidu, kdežto různí nepovolaní advokáti se vnucují za zástupce, což rozhodně v pořádku není. Svou rázovitostí, rázností, pevnou povahou, šetrností a hospodárností podobal se úplně nebožtíku Skopalíkovi, který také z malých počátků dopracoval se za pravého zástupce lidu. Keŕk zemřel 13. srpna 1894.

21. února zesnula Mila Imišova, sestra proslaveného dra. Pfula, kterému pomáhala vydávati slovník srbsko-německý; psala sama duchovní i vlastenecké

písně a byla upřímnou milovnicí vlastního národa, takže jí bylo málo rovných po krajích lužických.

Brzo potom, 13. března odebral se z tohoto světa zasloužilý bibliograf srbský Karel August Jenč v Palově. Jeho hlavnější články z oboru toho uveřejněny byly v časopise matičním. Nejdůležitější z nich jsou pak tyto: O srbských králích, Dějiny srbské řeči a národnosti, Nejstarší srbská tištěna kniha a její spisovatel, 25 let Srbských Novin, Spisovatelé ev. Srbů horno-lužických, Spisovatelé dolno-luž. Srbův a j. Nelze neuznati že byl pilným a neunavným sběratelem národních památek literarních, nelze však upříti, že byl poněkud jednostranným, an i chyby vlastní strany, na př. stran pravopisu evangelického, uznával za dobré a hájil jich svým pérem.

Vzdálen vlastní domoviny, v lázních zvaných Wildungen ve Waldecku, zesnul v Pánu na slavnosť nanebevzetí Panny Marie 15. srpna 1895. praelat a kanovník Jakub Buk, který byl krásným příkladem pilného pracovníka, svědomitého a pokorného kněze, znamenitého milovníka rodné vlasti, který až do posledního dechu miloval svoje rodné bratry.

Jakub Buk narodil se 6. března 1825. v Zejicích jako syn živnostníka Petra Buka z Baćoně. Již jako malý hoch dával na jevo zvláštní nadání a povolání k stavu duchovnímu, což zvláště jeho zbožná máti pozorovala s netajenou radostí; proto také dali rodičové snaživého jinocha rádi na studie, aby s pomocí Boží stal se knězem. Jako student býval povahy veselé a živé, konal svoje povinnosti svědomitě, a protože mu svědomí nečinilo žádných vyčítek, mohl býti pak šťasten a vesel. V lužickém semináři v Praze, kde všichni katoličtí duchovní se vzdělávají, působil blahodárně vedle řádné přípravy k životu duchovnímu. Založilť v témž ústavě s nebožtíkem Wjacsławkem a Cyžem »Serbowku«, spolek to, ve kterém by se vzdělávali lužicko-srbští jinoši v mateřském jazyku, poněvadž studie samy jich k tomu nikde nepovzbuzovaly. Tahle okolnosť sama, dovozuje správně životopisec nebožtíka pana praeláta, by dostačila, aby pojistila zesnulému vděčnou a čestnou vzpomínku mezi Srbstvem, protože téměř veškeren život literarní a tím též veškeren duševní život katolických Srbův má svoje kořeny v Serbowce. Není tedy divu, že všichni katoličtí Srbové pohlížejí s hrdostí k ústavu tomuto, který jim vychoval tolik nadšených synů vlasti; neboť všichni, kteří z něho vyjdou, jsou řádnými kněžími a též upřímnými milovníky domácího jazyka a rodné vlasti. Jedině lužickému semináři pražskému děkují vlastně katoličtí Srbové svoji existenci — poněvadž je skoro neuvěřitelno, že by 12.000 katolických Srbův se udrželo až na naše doby, a že počet jich neklesá a država národní se nezmenšuje; majíť ve svých duchovních pastýřích též dobré vůdce v otázkách národních.

R. 1850. absolvovaný bohoslovec byl 8. května vysvěcen na kněze, a stal se pro své schopnosti učitelem a vicerektorem katolického semináře učitelského, který byl právě založen v metropoli lužické. Rovněž tam působil blahodárně na dorost učitelský, tak že byl všemi chovanci vážen a milován.

Členem matice srbské stal se hned, když byla založena, totiž r. 1847., a za šest let potom byl zvolen redaktorem, a v této hodnosti řídil časopis tento po 14 let, což jest práce nemalá, protože pečlivá redakce listu toho stála mnoho obětí. V tomto čase jal se též překládati písmo sv., kteréhož překladu však nedokončil, byloť mu otevřeno r. 1854. nové pole působnosti v Drážďanech, kde se stal nejdříve kaplanem dvorního kostela a učitelem na progymnasiu, načež se stal r. 1859. ředitelem tohoto důležitého ústavu; v roce 1876. stal se Buk superiorem a farářem katolického kostela dvorního a deset let potom předsedou biskupské konsistoře a prvním dvorním kaplanem.

Ve všech těchto důstojnostech vyznamenával se zesnulý důstojným chováním a příkladnou zbožností. Mluvil dokonale polsky a francouzsky, rovněž česky znal z Prahy, a proto staral se po celých 40 let, co byl v Drážďanech, o duchovní potřeby cizinců přistěhovalých a v městě usazených. Francouzsky hlavně často kázal a česky a polsky zpovídal. V tomto svém bohumilém díle nebyl zastrašen ani největšími obtížemi a překážkami.

Jeho klidná, avšak vytrvalá práce došla též zasloužené odměny; byltť jmenován roku 1886. čestným kanovníkem kapitoly sv.-petrské v Budyšíně, byl vyznamenán důstojností domácího praelata Jeho Svatosti, a král saský mu propůjčil záslužný řád II. třídy. Zvláštní důvěru mu prokazovala královna Karola, velmi zbožná to paní, která zvláště za jeho choroby se ukázala velmi pečlivou matkou. Nemalou odměnou bylo vysokému hodnostáři našemu, že si ho lid vážil, jej miloval a ctil. A v této příčině má jistě platnosť okřídlené heslo: Hlas lidu, hlas Boží.

Z ostatních jeho prací sluší především uvésti, že přičiněním a vytrvalou snahou jeho byla založena katolická fara v Sebnicích, které tam bylo nevyhnutelně potřebí.

Na radu svých přátel odebral se do lázní Wildungských, aby se podrobil bolestné operaci, kterou sice přestál, avšak bolesti neustaly. Dva celé měsíce ležel nemocný praelat v nejtěžších bolestech, a to vše snášel opravdu klidně a odevzdaně do vůle Boží — jako pravý Job. Modlitba byla v nemoci jeho jedinou útěchou. Skoro veškeren čas jeho pobytu v tomto lázeňském místě dlel u jeho lože farář Skala z Budyšína, který jej v nejtěžším utrpení těšil příkladem našeho mileného Spasitele. A útěchy mocné bylo pro churavého potřebí, protože bolesti jeho byly téměř nesnesitelny. Poslední dvě neděle nepožil nemocný jiného kromě vody. Za to posila duchovní byla tím mocnější, zvláště nejsvětější svátosť oltářní, kterou ve své nemoci přijímal každou neděli.

Pohřeb jeho konal se na vlastní jeho žádosť v Baćoni, rodném místě jeho máteře. Místo toto miloval vůbec zesnulý praelat a mnoho obětí proň přinesl, zvláště se staral o stavbu kostela v osadě té; sám svým nákladem založil tam místo duchovního a varhaníka, čímž si získal o osadu tu zásluh nesmrtelných. Pohřbu súčastnil se sám nejdp. biskup drážďanský, Dr. Ludvík Wahl, za assistence 27 kněží a nesčetných davů lidu. Pohřební kázání měl p. farář Skala a o jeho zásluhách o vlasť rodnou promluvil nadšeně p. kanovník Lusćanski. Zvláště dojímavo bylo, kterak vyzýval všecky osadníky Baćonské, aby naň s láskou vzpomínali, protože náleží k jejich největším dobrodincům. Po té řeči byla spuštěna rakev do hrobu, který leží zrovna u základního kamene kostela, kde odpočívá v pokoji po záslužném životě a nemalých útrapách.
R. i. p. Fr. H. Žundálek.

Zpráva knihovní komise, zřízené ve družstvu Vlasť.

Přečtené knihy.

Seznam knih, které do katolických knihoven se nehodí.

Devátá vlna. Naps. Danilevski. V lac. knih. nár. Ottově.
Dvě modly. Naps. Boh. Atanackovič. Nakl. J. L. Kober v Praze 1863.
Drobné povídky. Naps. J. J. Stankovský. V lac. knih. nár.
Dimitri. Naps. Pr. Chocholoušek. Sebr. sp. č. 4. Nakl. J. L. Kober.
Drobotiny. Naps. Em. Züngl. V bibl. cizojaz. i pův. románů 1876.
Drobné črty a povídky. Naps. Ig. Hořica. V mor. biblioth. u Kubeše v Třebíči 1891.
Divadelní hry. III. sv. Naps. J. K. Tyl. Nakl. Al. Hynek.
Drobné novelly. Naps. Jan Antoš. V lac. knih. nár. Ottově.
Dcera pana purkrabího. Naps. V. B. Třebízský. Nakl. Topič.
Encyklopedie humoru a vtipu. Díl. 8. a 10. U J. R. Vilímka.
Feuilletony. Naps. J. Lier. V kabin. knihovně u Šimáčka. Sv. 9., 33. a 40.
Fremont ml. a Rissler st. Naps. Alf. Daudet. V lac. knihovně u Otty.
Fantastické povídky. Napsal J. Zeyer. Tamže.
Hořká jádra. Napsal J. Vrchlický. V kabin. knih. č. 42 u Šimáčka.
Hudba v duši. Napsal týž. Tamže č. 10.
Hercegovské obrázky. Napsal Jan Třeštík. Nakl. J. T. Kubeš v Třebíči.
Heraldova pouť. Naps. Byron. V kabin. knih. č. 48.
Horské kořeny. Napsal K. V. Rais. Nakl. Šimáček 1892.
Hra s ohněm. Napsal Jan Lier. V Libuši 1886.
Hejtmanka Alena. Napsal J. L. Hrdina. V Příteli domoviny 1893.
Chudý bohatec. Napsal Jos. Braun. V Kubešově biblioth. moravské II. roč.
Chlumy. Naps. V. Lužická. V Libuši 1886.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť konal 28. listopadu t. r. schůzi za přítomnosti všech členů výboru. Starosta dr. Rudolf Horský zahájil ve dvě hodiny odpoledne modlitbou rokování a četl došlé dopisy a žádosti. O knihovny žádaly: Svatojosefské Jednoty katolických jinochů a mužů: v Polné, v Sušici, na Starém Brně, v Písku, Katolická Jednota v Lounech; všecky obdrží po 20 knihách. Rovněž i žádosť výboru Růže Sušilovy v Brně o knihy pro venkovské bibliothéky byla příznivě vyřízena. Zemřelý farář na odpočinku Jan Tesař odkázal družstvu 200 zl. pro fond katolických spisovatelů; výbor prosí členy družstva, aby na duši jeho v modlitbách pamatovali a tak mu vděčnosť prokázali. Spisovatelům dru. Ant. Podlahovi a Ed. Šittlerovi bylo povoleno na pořízení obrázků pro články: »Památky kultu sv. patronů českých a Kollekce českých Madon«, z nichž mnoho ve »Vlasti« bude — a několik již bylo — uveřejněno, 100 zl. podpory. Výbor byl k tomu veden hlavně tou myšlénkou, že se řečenými vyobrazeními dostane »Vlasti« jakési rozmanitosti a že jimi bude pro budoucnosť zachován velmi cenný material. Na to projednával výbor program k valné hromadě, která se koná 30. ledna 1896. v 8 hod. dopoledne. Výbor navrhuje valné hromadě podpory: Histor. kroužku 300 zl., knihovnímu fondu 300 zl., knihovní komisi 200 zl., odboru filosoficko-paedagogickému 200 zl. a spolku sv. Methoděje ve Vídni 50 zl.; dále navrhne výbor valné hromadě, aby družstvo konalo r. 1896. literární sjezd a uspořádalo socialní kurs, každý v jinou dobu. Za předsedu navrhuje výbor jednohlasně dra. Rud. Horského a do výboru navrhuje se celý starý výbor. Za náhradníky se navrhují: prof. dr. M. Kovář, red. Tom. Jiroušek, prof. Jan Kalivoda, a majitel závodu holičského Frant. Kotrč. Red. Tom. Škrdle navrhoval v různých směrech změnu stanov; k tomu účelu bylo zvoleno zvláštní komité (dr. Rud. Horský, Tom. Škrdle a Fr. Žák) a bylo splnomocněno, aby své návrhy přímo valné hromadě předložilo. Jmenovati revisory účtů bylo ponecháno místopředsedovi družstva Karlu Ullrichovi, c. k. poštovnímu pokladníku. Někteří odběratelé »Dělnických Novin« si přejí, aby články dra Rud. Horského o »Antisemitismu« byly vydány ve zvláštní brožuře, ale starosta odvětil, že píše brožuru: »Židé a socialní demokraté« a v té že to bude obsaženo. Pokladník družstva sdělil, že si někteří členové přejí, aby také nedoplatky členů v účtech sumárně byly uvedeny, a tázal se, přeje-li si výbor, aby se tak stalo. Výbor odvětil, že ano. Pro nový spolkový byt dají se udělati potřebné regály, aby se časopisy a knihy družstva řádně mohly rozestaviti. Ant. Svatoš, předseda Jednoty katol. jinochů a mužů v Červeném Kostelci, děkuje za darované knihy. Ku konci blahopřál člen výboru, farář Jos. Syrový, red. Fr. Pohunkovi k vyznamenání, jehož se mu od Jeho Eminencí dostalo; pravil, že jeho česť padá jaksi i na nás ve družstvu a proto že i my jsme Jeho Eminencí za toto vyznamenání povděčni. Všickni členové výboru povstali a všickni vespolek a každý zvlášť red. Fr. Pohunkovi gratulovali. Administrator družstva na konci sdělil, že v měsíci listopadu již 16 zakládajících členů k družstvu přistoupilo, mezi nimi četně učitelů a učitelek, a že se stará láska k družstvu obnovuje a vrací. Tím byla schůze skončena. Poznamenati ještě sluší, že byli schůzi přítomni zakládající členové a milí hosté: J. Knotek, kněz deficient, a Ant. Režný, kaplan v Čelakovicích.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 11. listopadu ve XII. správním roce první odborovou schůzi. Přítomni byli: místopředseda Václav Žižka, jednatel Tomáš Jiroušek a Fr. Kotrč, Rud. Vrba a Tom. Škrdle. Jednatel přečetl protokol minulé schůze a sdělil, že bude ve čtrnácti dnech se svojí brožurou hotov, načež se dá do tisku. Druhou brožuru píše Václav Žižka. Nové nabídky časových brožur jsou nám vítány. Za arch malého brožirového formátu platíme 5 zl. honoráře. Od poslední schůze konali členové odboru 14 přednášek na venkově. Jednatel probíral města, kde by se měly nové křesťansko-socialní spolky zakládati. Výbor se spojí s družinou pro katolickou organisaci v Čechách a přičiní se, aby tyto mezery byly vyplněny. Za stálého referenta otázky dělnické byl zvolen Tomáš Jiroušek. — Druhým odstavcem programu byla otázka řemeslnická a živnostenská. Místopředseda Václav Žižka prostuduje spolkové stanovy katolických mistrů a prostuduje vůbec celou tuto otázku, načež vstoupí náš socialní odbor ve spojení s diecésními předsedy Jednot katol. tovaryšů, a v Litoměřicích, kde českého diecesního předsedy není, přímo s vys. důst. bisk. konsistoří a bude

s nimi o to pečovati, aby byly zakládány spolky katolických mistrů a živnostníků. Při tom upozorňujeme, že v Praze podobný spolek založiti míní kanovník dr. Josef Burian, předseda Jednoty katolických tovaryšů. Tom. Jiroušek navrhuje, aby se nové spolky jmenovaly: Křesťansko-socialní spolky katolických mistrů a živnostníků pro hájení zájmů řemeslnických a živnostenských, což se přijímá. Socialní odbor družstva Vlasť jest toho mínění, že jest těchto spolků pro další katolickou organisaci nezbytně potřebí. Každá rada v té věci nám zaslaná bude s povděkem přijata. Stálým referentem řemeslnické a živnostenské otázky jest Václav Žižka, stříbrník v Praze, Karlovo náměstí, jemuž buďtež praktické návrhy z tohoto oboru zasílány. — Třetím bodem programu byla otázka hospodářská. Slova ujal se Rud. Vrba a promluvil takto: Nedávno shromážděné rolnictvo německé v Ústí nad Labem usneslo se na resoluci, která ve svém jádru se shoduje s agrárním programem, jak si jej zvěčnělý Vogelsang již před lety sedmdesátými, a po něm všecky katolické sjezdy i náš brněnský ve svých resolucích rozvinuli. Agrární program Vogelsangův jest v krátkých obrysech ten: Majetek pozemkový ukládá majiteli povinnosti společenské, k jichžto splnění jest třeba, aby rolník od společnosti samé patřičně ve svém majetku byl chráněn. Pozemkový majetek vyžaduje pro svůj zvláštní ráz také jiného majetkového zákonodárství, které si všímá potřeb majetku pozemkového. Rolnická usedlosť jest ta, kterou vlastník sám bez pomoci úřadnictva vzdělává, a která i rodině jeho výživu dává. K zachování stavu selského jest třeba zvláštního práva dědického, které však samo nevystačuje, musíť především postaráno býti o to, aby nedílné kmenové statky byly utvořeny. Aby selská usedlosť se neroztříštila, mají nejbližší přátelé přednosť před jinými, usedlosť za odhadní cenu koupiti. Kmenový statek má býti tak veliký, aby uživil pětičlennou rodinu. Ke statku má náležeti fundus instruktus, živý i mrtvý. Zadlužení usedlosti nemá býti tak velké, aby úroky na dluhy nepohltily polovinu čistého výtěžku statku. Hypotekární dluhy mají býti nevypověditelné a na nízké úroky. Hlavnímu dědici má vláda usnadniti vojenskou službu. Ostatní spoludědicové mohou buď na statku zaopatřeni býti, neb dědičným podílem v rentě neb kapitálu vybaveni. Nynější způsob vymahání dluhů a exekučních prodejů selských statků musí býti odstraněn. Rolnictvu jest třeba, aby se zorganisovalo ve společenstva nucená, která by dbala o úvěr, zřízení obilních skladišť, o zakoupení opuštěných statků, o zřízení smírčích soudů. Celý tento agrární program řečník vypracoval způsobem lidovým, každému srozumitelným, a vydal jej ve spise: Zemědělská otázka, který rozšiřovati mezi rolnictvem bylo by velmi prospěšno. Bylo by žádoucno, dodal, aby naše strana přednáškami a Raiffeisenovými záložnami lid poučovala. Na to vykládal řečník zařízení Raiffeisenovek a sdělil, že již brzy jedna z nich v Čechách bude zřízena. Všecky tiskopisy Raiffeisenovek se týkající dostati lze u firmy: M. Knapp, knihkupectví v Praze-Karlíně. Řečník konečně oznámil, že již v prosinci tohoto roku koná první hospodářskou přednášku v kraji táborském. Jest ochoten v tomto oboru pokračovati. Adresa jeho zní: Rud. Vrba, Průhonice u Prahy. — Red. Tom. Jiroušek upozornil na výtečného řečníka a znatele Raiffeisenovek na severu Čech. Odbor i toho pána při příležitosti za řečníka požádá. — Red. Tom. Škrdle stěžoval si, že rolník musí platiti úroky v červenci, v době, kdy nemá v domě krejcaru. Banka nebo záložna mu počká, ale žádá úroky z úroků. Uvedl, že jest třeba rolníka vytrhnouti z rukou dvou nepřátel a postaviti jej na vlastní nohy a učiniti jej co nejvíce samostatným. Ruch pro agrární otázku jest všeobecný, i my že chceme, praví, v tomto oboru pracovati, ale nechceme se stavěti v čelo akce, nýbrž pomýšlíme na to, spojovati se s jinými družinami a spolky a společně vystupovati. Nutnou péči o rolníky uznává každý, i jest otázka, zdaž na tomto poli něco svedeme. Ano, a mnoho. Šlechta vládne velikými pozemky, velikou v tomto oboru mocí, a její předák J. J. Karel kníže Schwarzenberg vybízel ji v poslední její schůzi, aby si této otázky bedlivě všímala. J. J. dr. Bedřich princ Schwarzenberg vystupuje na tomto poli s hotovým programem. A co se kněžstva týká, pravil Tom. Škrdle, většina z nás jsme synové rolníků a rolnické potřeby dobře známe. Já sám mám, připojil, v jedné vesnici švagra prvním radním, v jiné vesnici je muž mé sestřenice představeným, u mého bratra scházejí se četní rolníci v »Čt. besedě« — podobně jest to také u jiných kněží, i dostaneme, kdybychom cokoli pro rolníky podnikali, posilu pro tyto zájmy v četných obcích a v četných malých agrárních městech. Podnikneme-li tedy akci pro rolníky, máme dobrou naději, že se nám naše dílo zdaří. Náš člen, Rudolf Vrba, koná na venku hospodářské přednášky; k tomu zveme i jiné schopné katolíky a zaplatíme jim cestovné. Náš člen, Rudolf Vrba, řídí »Hospodářský list« při »Čechu«, kdež může tyto myšlénky

propagovati. To jsou tak některé cesty, které nás mohou vésti k cíli. Kdo ví co jiného, dobrého a praktického, ať to sdělí Rudolfu Vrbovi, jenž byl socialním odborem zvolen za stálého referenta agrární otázky. Naleznou-li tyto myšlénky souhlasu — o čemž budiž Rudolf Vrba zpraven — svolá odbor širší hospodářskou anketu, kdež by se vypracoval určitý agrární program české strany katolické. Tato otázka jest důležitá, ale rozsáhlá, a proto, jak pravíme, chceme se spojiti s jinými stejně smýšlejícími, nechceme nikterak stavěti se v té věci v popředí. Tím byla schůze skončena. Družstvo Vlasť vstupuje v novou akci, kéž by bylo i zde, jako v dosavádní činnosti, vydatně a silně podporováno! Kéž by vzbudilo ruch pro stav, z něhož nejvíce kněžstva vyšlo, a jehož si katolická strana nejméně všímala! Kéž by se tento ruch v Čechách rovnal aspoň částečně onomu, jaký pro rolnictvo rozvinují katolicko-politické spolky na Moravě!

Z Historického kroužku. V měsíci listopadu, (dne 3. a 17.) měl prof. Jos. Vávra před četným a vděčným posluchačstvem dvě přednášky: »O proskripci Jesuitů r. 1618.« a »O životě a působení dám z rodu Pernšteinského.« Stručný obsah první přednášky jest tento: O vypovězení Jesuitů jednalo se již r. 1609., stalo se skutkem r. 1618. Příčina k tomu vězela v nenávisti k tomuto řádu a podnět dán z veřejné disputace, již měl pastor Garthius s dvěma Jesuity, Ferd. Kolovratem (z Libšteinských) a Luk. Faninim; Garthius se chlubil, že zvítězil. Proti tomu Kolovrat vydal traktat. Z té knížky vyňal kdosi (snad Garthius sám) některé věty jako vyhrůžky násilného potlačení lutheranův a kalvinistův a to podal stavům v Karolině shromážděným. Dne 1. června vydán dekret, jimž se Jesuité na všecky budoucí časy z Čech vypovídají. Všecka obrana marna. Cenné věci schovavše a fundační listiny svěřivše šlechtičně Evě Švihovské z Riesenburka, rozloučili se s kat. přátely a odcházeli od 3. do 6. června do Moravy a k Vídni. Poslední vyšel rektor s jedním tovaryšem. Těžce nemocný P. Ondř. Neugebauer odvezen do Brna, kdež za krátko zemřel. Zajímavé jest vypravování o devíti Jesuitech, čeho zakusili cestou, zvláště v Kolíně. — Přednášce přítomen byl ndp. kard. arcibiskup hrabě Schönborn, jenž přál si brzkou zase přednášku, již měl týž profesor dne 17. listopadu a jejíž obsah jest tento: Pan Vratislav z Pernšteina stal se katolíkem, než bral si za choť donnu Marii Manriquez de Lara. Tato paní, jež brzy se naučila česky, měla vroucí lásku k Církvi katolické a jejím řádům; velká byla její štědrosť ke klášterům a kostelům, k mládeži studující jakož i k chudým a nuzným, zvláště pak k Jesuitům Pražským a Olomouckým, na jejichž kázání ráda chodila. Po smrti manželově (1582.) připadla jí starosť o dva syny a pět dcer, ale při tom neochabovala v konání dobrých skutků a v pobožnosti. Každý týden šla ke stolu Páně a potom vždy u sebe hostila žebráky; šatila chudé studující a na jejich výživu dávala co rok 400 zl. Přečasté byly její dary kostelům: byly to zlaté, stříbrné i hedvábné paramenty, obrazy, sošky ze slonoviny, ostatky svatých, tak že některý rok obnášely její dary do 9000 tol. Jesuitům Pražským koupila za 7200 tol. velikou zahradu při Vltavě pod Bruskou (kde je nyní hr. Strakovská akademie) a darovala jim vzácnou knihovnu Pernšteinskou. Zemřela v Praze r. 1608. a pochována u sv. Víta. Matce své podobny byly dcery, které se všechny dobře provdaly. Z nich třetí, Polyxena, vdala se r. 1587. za bohatého Vil. z Rožmberka, po němž r. 1592. zdědila panství Roudnické, a po letech vdala se za slavného kancléře Zdeňka Vojt. z Lobkovic, s nímž pak žila 35 let ve šťastném manželství. Nalezly se dvě povahy zcela stejné, ušlechtilé, horlivé pro věc katolickou. Čtvrtstoletí kancléřství jejího manžela je v dějinách Českých vůbec známé. Zemřel r. 1628. Vdova jeho Polyxena pak žila do r. 1642., konajíc dobré skutky katolíkům i nuzným emigrantům, ač sama nemívala nazbyt, anyť statky její od Švédů zhusta byly vyssávány. Kostelu Matky Boží Vítězné na památku darovala voskovou sošku Jezulátka, řkouc: »Dokud tu sošku budete ctíti, nebude vám strádati v nouzi, ale budete míti všeho dosti.«

Provolání.

—•—

Před jubilejním rokem 1885. vydáván byl »*Sborník Velehradský*« po několik rokův a vynikl velmi chvalitebně, jak hlasy o něm vyslovily. Ano výslovně nazván Sborník Velehradský »*jediným utěšeným plodem*« (Čas. Mat. Mor. 1891. str. 129.) mezi spisy vydanými za příčinou tisící ročnice úmrtí sv. Methoděje. Překážky, jež vadily jubilejním slavnostem na Velehradě, přerušily dílo, jež konal Sborník Velehradský, kterýž ustal prvním sešitem V. ročníku. Což má zůstati V. ročník nedokončen? Což neobživne Sborník Velehradský? Na takové a podobné hlasy odhodlali jsme se, že nejen ukončíme V. ročník, ale i že *budeme zase vydávati Sborník Velehradský jako dříve.*

Chcemeť »sine ira et studio« hájiti dědictví Cyrillo-Methodějské, katolické náboženství a jazyk mateřský; chceme klestiti cestu smíru a jednotě Církve východní a západní; chceme objasňovati spásonosné působení u apoštolů našich, ss. Cyrilla a Methoděje; chceme povzbuzovati ku větší a větší oslavě sv. Cyrilla a Methoda.

Budou tudíž ve Sborníku Velehradském uveřejňovány:

a) články apologetické, čerpané ze všelikých věd a umění;

b) kritické rozbory pramenův o životě ss. Cyrilla a Methoděje;

c) pojednání směřující k unii po přání sv. Otce Lva XIII.;

d) vhodné návrhy ku zvelebě oslavy Cyrillo-Methodějské.

Dostáti úkolu, jejž Sborník určil sobě, věru, nesnadno, ba nemožno, nebude-li pracováno spojenými silami. *Pročež co nejsnažněji žádáme všechny, jež ku zdárným činům pobádá rozkvět Církve sv. i blaho národa, aby nás v obtížném díle podporovali — duševně i hmotně — a souhlas svůj aby nám laskavě projevili co nejdříve, možno-li do konce roku 1895.*, jelikož bychom rádi začali se Sborníkem v úmrtní den sv. Cyrilla, 14. února, nebo v úmrtní den sv. Methoděje, 6. dubna, nebo nejposléze o slavnosti Cyrillo-Methodějské, 5. července r. 1896., anoť letos při schůzi bohoslovců na Velehradě opět voláno tak důrazně po Sborníku Velehradském.

Předplatné jako dříve 2 zl.

Úspěchu kýženého lze dosíci hojným počtem účastníkův.

Bůh pomozi!

Vydáno v měsíci prosinci 1895.

Jan Vychodil,
místoděkan a farář v Želechovicích.

Josef Vyvlečka,
auditor k. a. konsistoře, vikář v Olomouci.

Pozn. 1. *Dopisy a práce* buďtež zasýlány J. Vychodilovi do Želechovic (p. l.) u Zlína. *Předplatné* J. Vyvlečkovi do Olomouce.

Pozn. 2. Toto provolání bylo přichystáno již r 1892. i s podpisem bývalého redaktora msgr. Jos. Vykydala, jenž onemocněv umřel dne 11. dubna 1894. Jemu z vděčnosti bude věnováno ukončení V. ročníku.

Pozn. 3. Redakce »Vlasti« vítá nový podnik s upřímnou radostí a doporučuje jej čtenářům »Vlasti« k hojné podpoře.

VLASŤ.

Michal Hórnik a jeho doba.

Příspěvek k dějinám literatury horno-lužické tohoto století.

Napsal **Fr. H. Žundálek.**

Zjenoćmy wšě mocy w lubosći,
Bohu wjeŕžnemu so pod škit dajmy.
M. Hórnik.

Facta et acta loquantur.
Týž.

Novější století jest pro většinu Slovanův veledůležito, zvláště pak jeho začátek jest v mnohé příčině pozoruhoden; přineslť některým z nich probuzení ze spánku dlouholetého, jiným poskytl příležitosť, aby se ve své národnosti utvrdili a na pevných základech dále stavěli. Národ český probudiv se ke konci minulého století z dvousetletého spánku, sbíral pečlivě síly, tužil se statečně a obrňoval se, aby se zaručeným výsledkem vstoupil na duševní bojiště a tak bytnosť svou si zabezpečil. Vlastenci čeští pracovali úsilovně, aby pojistili budoucnosť svému milovanému lidu, aby nezahynul, když jej byli tak namáhavě a pracně vzkřísili, nýbrž dále žil život utěšenější. Popíleliť si naši nejlepší buditelé s úsilnosťí nadměrnou na národa roli dědičné. Byliť to hlavně (abych jmenoval jen nejvýtečnější) Josef Jungmann, Josef Dobrovský, Pavel Josef Šafařík, Jan Kollár, František Palacký, Frant. Ladislav Čelakovský, Václav Hanka a mnoho jiných. Nemálo přispěl ku probuzení milovaného národa našeho též nález básní staročeských (rukopisů Kralovédvorského a Zelenohorského), ve kterých se život našich předkův objevil ve světě dosud netušeném, a jež také u všech národů slovanských byly přijaty s velikou radosťí. Národ český kráčel statně v před na cestě ražené na slovo vzatými vlastenci a dobyl si na poli literárním i historickém důstojného postavení nejen mezi národy rakouskými, nýbrž i v celé Evropě. — Poláci vyvíjeli se kulturně se slibnými nadějemi, závodíce s národy západními na poli literárním s utěšeným prospěchem, ostatní pak

slovanští národové, hlavně Slovinci, Chorvati, Srbové dunajští snažili se vymaniti z poroby a účastniti se činně zápasu evropského.

Zdaž mohli Srbové lužičtí neviděti těchto zdárných příkladův a trvati ve své neprobuzenosti? Když u sousedních národů slovanských, Čechův i Polákův, zkvétala utěšeně vzdělanosť na základě národním, nebylo možno nenásledovati jich, pokud jen síly stačily, zvláště když čeští učenci se zasazovali, aby národu Srbskolužickému v jeho potřebách přispěli a jej posilovali na vytčené dráze. Radovali se jako živý bratr nad bratrem domněle zemřelým, avšak zase vzkříseným a navráceným.

Smutné byly poměry v Lužici na počátku tohoto století. Žeň byla sice hojná, ale pracovníků málo — žeň hojná, protože téměř veškeren lid jakoby spal, dělníků pak málo, protože učenci lužickosrbští nedoufali, že národ ze spánku toho procitne, a proto psali své spisy většinou německy. Avšak nescházelo těch, kteří dobře smýšleli s národem a doufali v jeho lepší doby a proto pracovali; byli to mužové ve mnohých vědomostech zkušení, v povolání kněžském a učitelském sešedivělí, kteří šli cestou pravou a zdárnou, majíce zřetel k neutěšeným poměrům, ve kterých lid až potud vězel, a proto brali se cestou střední, podávajíce zdravé ovoce svému milovanému lidu. Nepatrný hlouček národovců lužických rozplamenil jiskry života v popelu doutnající, a z jisker těch vyzářil nový život pro Lužici zbědovanou válečnými násilnostmi a útisky německého živlu. I na Lužici slovem, literaturou omlazen jest hynoucí kmen srbský, písemnictvím probuzen tento národ, po tisíc let němčený, k nadějnému sebevědomí a čilé práci ve všech oborech.

Dílo probuzení nestalo se však najednou, nýbrž často se zastavovalo, a mnohdy se zdálo, že již nadobro ustane; nestaralť se srbský lid toho času o svoji řeč, ale přiučoval se ve městech i na vesnicích cizím mravům, cizí řeči i cizímu kroji. A jako se vkrádaly cizácké zvyky a mravy do života všedního, tak se mísily do řeči srbské cizí výrazy, jmenovitě německé, kterými řeč lužickosrbská téměř oplývala, jakož i slova francouzská a latinská, jak tvrdí K. A. Jenč ve svých dějinách řeči a národnosti srbské. A tomu nelze se diviti, protože se užívalo jazyka srbského pouze ke spisům náboženským, tak že v jiných oborech se nevyvinoval, stoje na témže stupni jako v časech dřívějších. Hlavní příčiny pak hledati sluší v německých školách, které pomáhaly horlivě hyzditi čistotu srbského jazyka. Jan Dejka, horlivý buditel svého lidu, stěžuje si do škol německých [1]) a dovozuje, že »dítky se v takových školách sotva poněkud čísti naučí, to je vše, čemu jsou srbsky učeny. Že by uměly srbsky psáti, takové školy se snad mezi všemi Srby nenajde. Je to potom srbské učitelstvo? Jaká by to byla škola německá, na které by se učilo čísti německy, psáti pak francouzsky nebo řecky, nic však německy? Není to zcela převráceno? Protože se v našich srbských školách učí dítky dříve německy nebo více německy nežli srbsky, není divu, že jsou většinou všichni dorostlí a starší nepřátely své mateřské řeči nebo se snad domnívají ve své hloupé hrdosti, že jest řeč německá přednější nežli srbská . . .«

Jinou překážkou zdárného rozvoje řeči a národnosti lužickosrbské byly napoleonské války; těmi zhoršil se stav lidu srbského měrou nemalou. Krvavé bitvy u Budyšína a Worcyna zpustošily

[1]) Serbski powedař a kurěr, 1809., pjaty kruch (sešit).

Lužici; cizácká vojska oloupila a zničila ohněm srbské vsi a domy, a tisíce srbských Lužičanů najednou zchudlo, byvše připraveni téměř o všechen majetek. A co nad to bylo, pych a triumf německý po těchto válkách potlačoval národnosť srbskou ještě více; vzdělaní Srbové se od něho odloučili, národ byl opuštěn, tak že nepřátelé již jásali, že potomkové polabských Slovanů budou docela vyhubeni. Společnosti kazatelské se rozešly, a jiných spolků nebylo, nebo pouze živořily. Rokem 1815. na kongresu Vídeňském roztrhnuta ještě ke všemu tomu neštěstí a válečným bědám ve dvé, a větší část její — 60 čtverečních mil — dostala se pod železné veslo vše pohlcujícího Pruska, kdežto pouze 40 čtver. mil zůstalo pod žezlem wettinským v Sasku, kde požívali Srbové jakés takés podpory.

Avšak právě od toho času, který poskytoval tak málo naděje, počíná se utěšený rozvoj národnosti lužickosrbské, jak se ještě nikdy před tím nestalo. Jsou to hlavně tři mužové, kteří svými pracemi pozdvihli srbskou řeč a národnosť. Tito tři mužové, podporovatelé a ochranci srbského jazyka, jsou Handrij Lubjenski, dr. Bedřich Adolf Klin a Handrij Zejleŕ.[2]) Již jako student obnovil kazatelskou společnosť v Lipsku a snažil se svým soudruhům učiniti pojem o příštím povolání, poukazuje je na záležitosti a úlohy národní. Začátek byl těžký, a Lubjenski pozbýval často naděje na lepší doby a pokládal také chybně svou dobu za poslední svého národa; avšak nepřestal pracovati, uspořádal nové vydání evangelické bible, psal spisy náboženského a mravného obsahu, obíral se dějinami a národopisem Lužice, sebral mnoho pomůcek k hornolužické mluvnici a slovníku. Na straně katolické staral se o povznesení svých rodáků Tecelin Mět, mnich řádu cisterciáckého v Różantě (kterážto fara náleží ke klášteru Oseckému v Čechách), píše hlavně spisy obsahu náboženského podobně jako Lubjenski. Oba, Lubjenski i Mět, udržovali svými spisy v lidu chuť ke čtení a tak nejlépe připravovali novou vlasteneckou dobu.

Přechod k době nové učiněn pracemi Ondřeje Zejleře.[3]) Vzkřísil opět po Lubjenském kazatelskou společnosť v Lipsku pode jménem Sorabia a napomínal horlivě pracovati pro svůj národ. V roce 1826. seznámil se v Lipsku s Palackým a Simon Milutinovićem, a tím byla oživena jeho horlivosť ještě více. Vydával již na universitě rukopisný časopis s nemalým prospěchem, studoval Slovanstvo, sepsal gramatiku hornolužickou. Později však se oddal cele básnictví, ve kterémžto oboru vykonal velice mnoho, pomáhaje svými básněmi buditi opozděnce. Jeho poesie jest pravým obrazem lidu samého, s jeho upřímnými názory, bohabojnou myslí, věrností k vrchnostem, a vlévá lásku k domovině a řeči mateřské.

V takových poměrech byla ubohá Lužice, když spatřil Hórnik světlo světa. Michal Hórnik narodil se dne 1. září 1833. ve Worklecích (Räckelwitz) v saské Horní Lužici, severozápadně od Budyšína, hlavního střediska lužických Srbův. Worklecy jsou přifařeny ke katolické

[2]) Zejleŕ sám psal se Seileŕ, v době novější ujalo se posrbštěné jméno Zejleŕ.

[3]) Skloňování jmen srbsko-lužických končících se souhláskou ŕ jest trojí v češtině: -ra, rja a ře. První způsob psaní jest úplně nesprávný, ač se vyskytují všecky tři způsoby v listech českých; etymologicky nejsprávnější jest tvar -ře, protože srbské ŕ se rovná téměř našemu ř, tedy Zejleŕ = Zejleř, gen. Zejleře = Zejleře, dat. Zejleři = Zejleři atd.

faře v Khróśćicích, jež čítala v roce 1884. podle důkladné statistiky dra. Arnošta Muky[4]) 3730 duší; Worklecy samy čítaly zmíněného léta 539 obyvatel, z nichž většina (522) jest národnosti srbské, kdežto pouze velmi nepatrná menšina (17) jest německá, a z těchto 17 znalo srbsky 10, tak že nechybíme, řekneme-li, že celá rodná ves Hórnikova jest čistě srbská. Osada Khróśćická leží v úrodné krajině, proto jest tam hojně bohatých selských statků; pouze ve Worklecích jest více domkářů, protože je tam panský statek hrabat Stolberg-Stolbergův, naproti kterému stojí malý, přívětivý domek — rodná to chýžka Michala Hórnika. Dojmy, jaké působí chýže tato nyní, věrně popisuje Jurij Libš (v kalendáři Krajanu na rok 1893. str. 22 a 23): »Chodil jsem někdy — bude tomu skoro pětadvacet let — do tohoto domu, ale tehdy mi byl jen kramářskou chýží, kdež měli mezi jinými věcmi též na prodej vápno. Když jsem šel letos mimo, měl jsem zcela jiné myšlénky a city, protože jsem nyní věděl, že se zde narodil »wubjerny měšnik (znamenitý kněz), wulki wučenc, sławny spisowaćel, woporniwy wotčinc (obětivý vlastenec), česćeny a lubowany wjednik (vůdce) serbskoho ludu.«

Z nynějších poměrů lze souditi na dřívější časy; osada Khróśćická jest z nejpokročilejších obcí lužických, spolkový život tam rovněž kvete, tak že může býti osada ta ostatním příkladem. Časopis »Katholski posoł« odebírá se tam ve většině domů, rovněž i jiné časopisy se tam čtou a odebírají, jako »Serbske Nowiny«, »Serbski hospodař«, »Łužice«, »Časopis Maćicy Serbskeje«. I starý kroj srbský se tam uchoval, ovšem pouze u mužů starších, kteří jsou konservativnější, a u žen, kdežto mládež jest všude stejná, neváží si kroje svých předků, šatíc se již po »nové modě«. Není divu, že působila zachovalá osada srbská na mysl mladého Michala velmi blahodárně, takže germanisace školy, do které v rodišti svém chodil, odrážela se od něho bez výsledku.

Jak zhoubně působí škola na Srby lužické, a jak o ní smýšlejí upřímní vlastenci srbští, ukázali jsme již na počátku, když jsme líčili stručně dějiny probuzení srbského lidu. Škola byla z příčin, proč lid srbský na Lužici tak pomalu se probouzel. Není tedy divu, že upřímní Srbové s bázní dávají své dítky do školy, vždyť ne bez příčiny se obávají, že dítky jejich ve škole znemravní, protože vyučování neděje se jazykem mateřským, nýbrž cizím, a u takových dětí o mravnosti nemožno příliš chvalně se zmiňovati. A že tak mnoho zdárných synů Lužice na svět vydala, není zásluhou školy, nýbrž rodičů samých, kteří byli nuceni opírati se vlivu školy, aby pojmy tam nastrádané nevnikly do hloubi duší dětských.

Právě v době, kdy se Hórnik narodil, byl učiněn soustavný útok na lužickou školu. Byl totiž na sněmě saském v letech 1833—34. podán návrh, aby veškero učení ve školách obecných a rovněž i kázání v kostelích dělo se jazykem německým; objevil se tam josefínský centralismus, který u nás kvetl na sklonku minulého století a v mnohých věcech kvete dosud. Avšak Budyšínský poslanec, chrabrý obhajce práv národa Srbského, vystoupil neohroženě proti jeho hrobařům,

[4]) Statistika łužiskich Serbow. Wobličenje a wopisanje hornjo- a delnjołužiskeho Serbowstwa w l. 1880—85. Spisał dr. Ernst Muka. Budyšin. Z nakładom spisaćela. 1884—86. Strana 294.

vyvrátil stkvěle jejich nájezdy a námitky a vynutil památný § 28. školského zákona saského z roku 1835., kterým bylo dovoleno dětem srbským užívati své řeči mateřské ve škole při náboženství a čtení. Tu se objevil památný úkaz, jak dobře lid pokynutí takovému porozuměl, jak spěšně pokračovalo probuzení, oživení domácí řeči a celé vzkříšení lidu obecného, na jehož poněmčení a obrácení celá století pracováno a přece ničeho dosaženo nebylo, tu se nezvratně potvrdil úkaz, jak prospívá vychování na domácí půdě a známých obyčejích aspoň částečně provedené. Rozumí se samo sebou, že lid a jeho opatrovníci tuto částečnou odpomoc vděčně přijali, protože sami již byli pracovali proti vládním intencím, aby lid ten bez ochrany nespustl a nezdivočil docela. Neboť nebylo těžko nepozorovati, že, když se vnucuje, vtlouká cizí duch národní do lidu srbského, umořuje se každý vlastenecký vzlet, každá obětivá nadšenosť pro život jarý a činí se z lidu duševní bídáci, kteří jsou způsobilí ke každému mrzkému účelu, kdežto vlastenecká nadšenosť utužuje povahy a cvičí karaktery. Proto velmi dobře tvrdí týž obhájce Srbstva, dr. Klin, jenž praví: »Najswećiše, štož (co) člowjek ma, je jeho ryč (řeč), a na jeje wutwarjenje so založuje nabožništwo, a přez nju přiwzaće lěpšich wašnjow (jí vzmáhají se lepší způsoby) a sčlowječenje wšitkich ludow.« [5])

Do takovéto školy, jak jsme podotkli, chodil mladý Michal. Nebylo sice toho mnoho, co se podávalo srbsky, ale přece aspoň nejpotřebnějšímu bylo vyučováno jazykem mateřským. Hórnik již byl dávno školu opustil, když byla udělena ještě větší koncese. V bouřlivém roce 1848., který uchvátil většinu národů evropských, podala deputace lužická předsedovi saského ministerstva dru. Braunovi petici za rovnoprávnosť jazyka srbského s německým ve školách, kostelích, u vrchností a soudův. Byloť sice *dovoleno* užívati srbštiny při náboženství a čtení zákonem z roku 1835., ale nebylo *přikázáno,* záleželo to na vůli učitele. Náprava byla učiněna tím, že krajská direkce Budyšínská v roce 1849. ustanovila, že se *má* v elementárních školách, kde jsou srbské děti, vyučovati srbskému náboženství a čtení na základě jazyka lužického. Poslední pak fase srbského školství nastala rokem 1891., kdy byl připuštěn do škol lužických jazyk srbskolužický; ovšem že němčině ponecháno ještě dosti mnoho místa a času a práce, celkem možno říci zbytečné.

Čeho nemají Srbové doma, toho vzor mají aspoň daleko za hranicemi, za mořem. Byloť se vystěhovalo v roce 1854. na 600 Srbův ze staroluthersk ých osad pruské i saské Horní Lužice do Ameriky, ne snad z touhy po majetku nebo z nouze, nýbrž z příčin náboženských. Neměliť dost na »svobodném« učení Luthrově, chtěli býti ještě svobodnější v náboženství, a tato touha po svobodě myšlení vedla je z drahé vlasti do krajin cizích, zámořských. Touha po svobodě myšlení utlumila v nich na čas poslední jiskru lásky k rodné zemi. Duševním vůdcem výpravy byl pastor Jan Kilian, po stránce peněžní stáli v čele podniku mlynáři Karel Wićaz z Dubého a Jan Dub z Brus. Po mnohých strastech a útrapách usadili se v okrese Bastropském v Texasu, zakoupivše tam 4000 akrů půdy a založili první osadu lužickou v Texasu, nazvanou Serbin. Zde vystavěli i první lužickou školu a kostel na půdě americké. Ve škole serbinské

[5]) Časopis Maćicy Serbskeje, 1848., sešit I., strana 20.

vyučuje se všem předmětům v jazyce mateřském; kromě toho učí se děti anglicky a německy! »Taková škola jest zatím nedostižným snem,« podotýká Adolf Černý.[6]) Je to trpká ironie osudu; jedině za mořem mají Srbové to, oč usilují nejlepší synové vlasti doma již bezmála po století!

V době, ve které nadějný náš jinoch dospíval, začíná se nová doba literatury lužické, a to hlavně rokem 1838., kdy vystoupilo na bojiště literární, téměř pusté, několik mladých, horlivých vlastenců, kteří pro své snahy získali i muže doby starší, jako již jmenovaného Klina, Jakuba a Hašku i jiných více; mladá generace tato vystoupila s nadějí na zachování národnosti a pracovala, pokud možno, nejen o vzdělání náboženském, nýbrž i o všeobecném vzdělání lidu a snažila se zlepšiti stav politický a společenský mezi svými rodáky. Buditelé tito hleděli upevniti rozvoj lidu svého tím, že pojali program svůj a šířili ideu slovanskou v literatuře a tak získali sympatie veškerého Slovanstva, což dodávalo jim jisté morální síly.

Téhož roku byl ve Vratislavi založen spolek pro řeč a historii lužickou hlavně působením Jana Arnošta Smoleře se srbským odborem, který působil velmi blahodárně na studující mládež. Svou nadšeností působil Smoleř též na starší spolek srbský v Lipsku a dal též podnět k založení podobného spolku na gymnasiu Budyšínském v roce 1839.

Na postup národnosti lužicko-srbské nemálo působila a dosud působí sbírka horno- i dolno-lužických národních písní (Pjesnički hornych a delnych łužickich Serbow), již uspořádali Haupt a Smoleř; jest v ní pečlivě sebráno 331 hornolužických a 200 dolnolužických písní, jež vyšly v letech 1841. a 1843. Tato sbírka původu ryze domácího prospívala mezi lidem, jako prospívají odnože rostliny na domácí půdě a v domácím podnebí vyklíčelé, ujímajíce se opět nejlépe v téže půdě a odívajíce ji nejrychleji vábným zeleným rouchem. »Jest to zvláštní, povahoznačný dar našeho věku,« tvrdí František Doucha, »že všude, kde národ procitnul a sám sebe poznav ve svém vlastním živlu pohybovati se počíná, zřetel hlavně jest obrácen ke sbírání památek všech, které jako výsledky národního života během nepříznivých dob v zapomenutí a opovržení vešly, avšak zárodek pro nové žití v sobě chovají. A vskutku spočívá v těch šťastně zachovaných památkách čarovná moc, která vyvinujíc se k novému činnému pohybu, cizí korou potud stísněnému, bez ustání dále roste a ve zmnoženém poměru nepřetržitým řetězem napořád novým zárodkům se sděluje. Rozkotané, opovržené a pohozené kamení dotknutím zde Deukaliona a Pyrrhy, jakoby tvorným dechem bylo ovanuto, v nové podoby se křísí a k čilé činnosti povstává; símě v půdě chladné přírodní smrti chované zahřívajícím vzduchem a blahokojnou nebeskou vláhou žene zde znovu na světlo utěšeným zelenem svěží lupínky, jichž na udusané půdě málo kdo již očekával, a rozkochanému oku se jeví nový keř s novými kvítky, za barvitou oponkou skrývajícími opět símě nové.«

Sbírka tato vykonala svůj úkol; bylať též úplně se zdařila, tak že jest okrasou lužické literatury a svou uspořádaností může se sta-

[6]) Různé listy o Lužici. Feuilletony a drobné črty Ad. Černého. — Str. 103. Matice lidu 1894., číslo 3.

věti po bok nejvýtečnějším pracím toho druhu. Nebylať ovšem hned na poprvé úplná, to není ani možno, bylo třeba ji doplňovati, až by byl vyčerpán veškeren básnický vzlet a smysl srbského lidu, což se také v pozdějších letech dělo. Národ obdržev tyto výlevy duševní v celku soustavném, byl sběratelům vděčen, uznával je a uznává dosud za své a jinak prchající je znovu do srdce svého vkládá, kde mladnou opět k bujařejšímu životu; písně ty jsou jako dítky matkou pečlivě vychované, jež jsou jí, když byla sešla věkem, svou přítulnou láskou opět ku podpoře. Sbírka ta byla s různých stran též zaslouženě oceněna, bylať došla odměny královské, dále odměny učené společnosti i pochvaly stavův zemských. Vydáním dvou velkých svazků písní národních zřejmě dán důkaz, na jaký stupeň činnosti se vznésti mohou též slabé síly ušlechtilou láskou k vlastnímu národu a sdruženou s ní vytrvalostí.

Dospíval tedy Hórnik v době rozhodně vlastenecké, což jistě též působilo na jeho ducha. Když vychodil elementarní školu ve svém rodišti, byl dán ve třináctém roce na studie do »města«, na gymnasium-Budyšínské. Tam však dlouho nevytrval, odebrav se již po roce jako chovanec lužického semináře do Prahy, kdež navštěvoval gymnasium Malostranské. To stalo se roku 1847.; rok tento jest veledůležitý pro veškeren život Hórnikův, neboť jím rozhodnuta jest jeho životní dráha — hodlal se věnovati stavu obtížnému sice, ale krásnému hlavně pro věčnosť, stavu kněžskému, jenž jeho milé, upřímné povaze byl nejpřiměřenější.

Po reformaci velmi neblahé zbylo v Lužici sotva 10.000 katolických Srbův, církvi své věrných, o jejichž duševní potřeby nikdo se nestaral, tak že ku konci sedmnáctého století neměli »podjanscy Serbjo« (Srbové pod jednou = katolíci) duchovních. Toho příčinou bylo hlavně, že nebylo ústavů, ve kterých by se mladíci srbští připravovali pro duchovní stav. Aby tomu odpomohli, usnesli se bratří Měrćin a Jurij Šimonovi z Ćemjerić u Budyšína, založiti v sousedních Čechách ústav, ve kterém by se jejich krajané ke stavu duchovnímu připravovali. Zříditi ústav takový v Čechách, byla myšlénka velmi šťastná, protože národ Český byl Lužičanům co do řeči nejbližším, tak že se mu snadno naučili a čerpali z něho pro svou literaturu. Ovšem na počátku století osmnáctého nebyly výhody ty značné, protože národ náš byl ještě krutě ujařmen, ale v dobách pozdějších nesl podnik ten zdárné ovoce. Nebyla však volba tato náhodná, mělať příčinu též v okolnosti, že jeden z bratří, Jiří, již v Čechách byl usazen, jsa kaplanem v klášteře Karmelitek v Praze, druhý pak bratr, Martin, byl prvním kanovníkem a apoštolským notářem (canonicus capitularis senior a protonotarius apostolicus) v Budyšíně. Starší však z bratří, Martin (narozený v roce 1637., kdežto Jiří byl o devět let mladší) zemřel, dříve než blahodárná myšlénka tato byla uvedena ve skutek; Jiří pak provedl tento podnik, koupiv za peníze bratrem odkázané v roce 1704. kus zahrady nedaleko Karlova mostu na Malé Straně, kterážto zahrada náležela kdysi hraběti Thunovi; na místě tom vystavěl dům, jenž dvě léta později (1706.) byl zapsán do zemských desk na jméno Budyšínské kapitoly. Po té přistěhovalo se sem několik studujících Srbův, avšak seminář ukázal se býti malým, nedostatečným. Proto přikoupil Jiří Šimon i usedlosť sousední a vystavěl tam větší dům. Základní list potvrdil císař Karel VI. v r. 1725.

Dům ten byl osazen na zimu léta 1828. a nazván srbským neb lužickým seminářem (łužiski seminar, něm. wendisches Seminar).

K vydržování dvanácti studentův a praesesa založil Jiří Šimon sumu 18.000 zl., kteréžto peníze byly od dobrodinců Srbův katolických rozmnoženy, takže bylo možno tam přijati dvacet studentův, až přišla nešťastná pohroma na tento ústav, anoť císařským finančním patentem z roku 1811. v nešťastných dobách válek Napoleonských bylo jmění srbského semináře zmenšeno na polovici, a k tomu ještě úrok z této polovice zase na polovici snížen. Celý ústav tento by se byl snad rozpadl, kdyby nebylo podalo pomocné ruky Budyšínské děkanství a lužické duchovenstvo, hlavně nadací nejstaršího kanovníka téže kapitoly Jakuba Šuberta z roku 1819. a jiných, tak že se šťastně udržel, přestáv tuto krisi, jež upevnila spíše jeho trvání, avšak mohla se státi osudnou. Studující Srbové mají povinnosť vedle předmětů školních též učiti se pilně své mateřské řeči a podávati srbské práce praesesovi, aby je prohlédl a posoudil.

V roce však 1832. bylo ustanoveno, aby i němečtí studenti, kteří chtějí někdy se státi v Sasku duchovními, konali studia na tomto ústavu; byliť začali již dříve též Němci podporovati tento ústav svými penězi, až byl rozšířen na seminář všech nastávajících katolických duchovních celého Saska; založeno pak bylo v něm místo pro třicet dva saské studující. Také dostává seminář tento podle usnesení stavův lužických ze dne 7. ledna 1851. každý rok čtyři sta tolarů státní podpory. Než Srbové udrželi až do posledních časů větší práva v tomto semináři. Již mnohý mladý Srb prožil tu svoje nejkrásnější léta, nashromáždil si hojně vědomostí a posvětil při studiích svůj čas práci za lepší osud svých drahých krajanův. Ti pak, kteří se vrátili do Lužice z tohoto semináře, zůstali věrni svému národu. Ujala-li pak se u mladých Srbův jinde studujících vlastenecká horlivosť a nadšenosť, stalo se to též opravdu příkladem Srbův pražských. Počet jich jest sice malý, ale práce, kterou vykonali, jest ohromná.

Již ve věku osmnáctém měl lužický seminář v Praze velmi požehnaný vliv na další vývoj srbského písemnictví a tím též na udržení srbské národnosti, tvrdí právem náš Hórnik ve své Historii Srbského národa. Z někdejších pražských studentův vycházeli pilní a snaživí spisovatelé a vydavatelé užitečných knih, jako na př. biskup Jakub Wóski, rozený z Khróśćic, uveřejnil nová evangelia a katechismus (1750.) a biblické dějiny (1759.), Michal Wałda pak modlitební a zpěvní knihy »Winica Jezusowa« (1785. a 1787.); též Tecelin Bosćij Mět, pilný spisovatel na počátku 19. století, byl žákem tohoto semináře. Toť pouze ukázka potěšitelné snahy, že odtud vycházeli pracovníci v dobách, kdy národ Lužický byl ode všech vzdělaných Srbův opuštěn, že v dobách těch zachovali lidu svému chuť ke čtení. Tak dělo se i v dobách pozdějších, stále. Mladí kněží, kteří odtud vycházeli, posvěcovali život duševnímu blahu svých krajanův, užitek pak jest pro Srby tím větší, protože se tam studující Srbové nevychovávají pouze ke stavu duchovnímu, ale především k *srbskému* stavu duchovnímu, čehož jest potřeba, aby činnosť kněze byla korunována výsledkem, neboť kněz nerozumějící a neváţící si řeči lidu sobě svěřeného, vždy se mine s účinkem, protože nepřátelství to přenese se v celou duchovní správu.

Rozepsali jsme se poněkud šíře o tomto institutu církevním, který libenter annuente Ecclesia stal se též národním, protože toho nemalou měrou zasluhuje, ať odtud vyšel náš Hórnik a téměř všichni katoličtí kněží srbští v Lužici, a pak i proto bylo by užitečno znáti dějiny tohoto ústavu, poněvadž jest mezi námi, v naší matičce Praze. Mnohý snad často chodí mimo tento seminář nebo slyší o něm vyprávěti, a proto bude mu tento dějepisný příspěvek vítán, aby se s ním obeznámil aspoň poněkud; tím více pak jest náčrtek tento důležitý pro ty, kteří ústavu toho neznají.

Až do roku 1846. neměla srbská mládež, v ústavu tomto studující, mezi sebou spolku, ve kterém by hájili srbské řeči a národnosti a rozpomínali se na domácí záležitosti. Než, téhož roku (1846.), tedy rok před příchodem Hórnikovým do Prahy, zrodila se myšlénka, založiti pevnější a těsnější svazek mezi sebou a posvětiti v něm práci a horlivosť zvláště řeči srbské i jiným slovanským jazykům, hlavně češtině, které nebylo jim tak nesnadno se učiti. To se také stalo; ustaviľ se spolek ten v krátkém čase, a dáno mu významné jméno »Serbowka« podlé rukopisné knihy Serbowky, v níž zapisovány byly dějiny spolku a duševní plody chovancův. Protektorát spolku převzal s největší ochotou osvědčený filolog Václav Hanka, který již od léta 1829. po Dobrovském vyučoval tamtéž srbskému čtení a stylistice.

Od této doby shromažďují se pražští Srbové každý týden na základě jistých stanov jedenkráte, učíce se rodnému jazyku, čítajíce a posuzujíce svoje články, deklamujíce srbské písně a básně a cvičíce se i v jiných jazycích slovanských, k čemuž jim poskytoval hojných příležitostí život mezi českým lidem a učení Slovanským jazykům na universitě. Výhodnou pomůckou byla též srbská knihovna, obsahující spisy ze všech literatur slovanských, hlavně ovšem srbské. Našlať a nachází dosud Serbowka hojně příznivcův a dobrodinců, kteří milerádi ze svých knih uštědřují chudému spolku, aby se srbští studující mohli dále vzdělávati v řeči své i jiných slovanských. Kéž nezapomenou na ni její obětiví přátelé i v době budoucí!

Zakladatelem a duší spolku byl Jakub Buk, studující theologie, který i roku příštího vedl předsednictví čili »staršistwo«, kdy se dal náš Hórnik do družstva zapsati a byl velmi bedliv a pamětliv hlavně prvního paragrafu stanov, který praví: »Zhromadźizny dźerža so k wudospołnjenju (zdokonalení) w maćerskej ryči a k zbudźenju lubosće k narodnosći.« »Z lubosće k Serbstwu« vytkli si mladí pracovníci za heslo, jež hluboce se vštípilo v paměť Michalovu, a jemuž on také po celý život zůstal věren.

Činnosť Serbowky právě za příchodu Michalova utěšeně kvetla, rozšiřovalo se pole působnosti, pokračovalo se v mluvnici Jordanově, (které se začali učiti již v roce prvním) četla se evangelia a nové srbské písně, a kromě toho i česká četba byla pěstována, což vše působilo na vnímavého ducha Hórnikova velmi blahodárně.

Není divu, že Hórnik byl tak nadšeným hlasatelem vzájemnosti slovanské, vždyť všecky dojmy, jež naň působily, utužily v něm lásku ke Slovanstvu, a pak — prožil též bouřlivý rok 1848. v samé Praze, která oděna jsouc rouchem svátečným, vítala radostně slovanské hosti ze všech krajů. To byl asi mohutný a rázovitý dojem sám o sobě, a pak — dojmy v letech mladých bývají nejmocnější, zachovají se

po dlouhý čas v mysli člověka. Tak dělo se v duši mladého horlivého studenta.

»Slované, bratří!« již provolání ke sjezdu slovanskému takto počínající mocně vzrušilo mysl Hórnikovu a dalo hojně látky ku přemýšlení. »Kdo z nás nepohlédne se žalostí na minulosť naši? A kohož tajno, že to, což jsme přetrpěli, stalo se v našem nepovědomí a rozdrobenosti, dělící bratry od bratří? Ale po dlouhých věcích, v nichž zapomněli jsme jedni na druhé, v nichž tolikeré neštěstí na hlavy naše se sesypalo, přišli jsme k tomu poznání, že jsme *jedno,* že jsme *bratří!*«

Došlať tehdy Slovanům povahy holubičí přece jedenkráte míra trpělivosti, přesycena byvši ukrutnostmi jejich nepřátel, Němců, Maďarů a Vlachů, kteří jsou sice různi rodem, ale stejně ničí národy slovanské, jak významně praví Ant. Trstenjak ve »Spomeniku vzajemnosti slovanske«: »Razl'ični po rodu, a jednaki v zatiranju našega rodu so naši sovražniki.« Proto postavili si heslem »smířlivosť a rovnoprávnosť národův neslovanských, ale také pevnou odhodlanosť hájiti práv Slovanům náležejících,« kdež se jednalo hlavně o slovanské národy rakouské, pro něž se též s důrazem žádalo, aby bylo zastaveno poněmčování Saska a Pruska, tedy týkalo se to měrou nemalou záležitostí lužických, vlasti Hórnikovy.

Veškeré jednání celého sjezdu, který sešel se koncem května, jest proniknuto hlubokým duchem slovanského bratrství, které nyní prakticky se provádělo a mělo nemalý vliv na současníky a svědky.

Ačkoliv sjezd tento nedošel vytčeného cíle, byv náhle přerušen bouřemi vzbuzenými vlivem evropských revolucionářův, přece zůstal velepamátnou událostí v dějinách Slovanstva, zvláště západního a jižního; byltť prvním pokusem uvésti ideu slovanské vzájemnosti do života praktického.

Takové dojmy tedy působily na mladistvou duši Hórnikovu, vrývajíce se v ni trvale, vždyť, jak již podotčeno, dojmy z jarého věku jsou nezahladitelnými; nejednou o celém příštím životě rozhodují. I stařec je často volá zpět, aby aspoň na okamžik jimi pookřál. Podobají se pak zcela kvítkům nejprvnější vesny. Nebyl sice Hórnik po celý ten čas zůstal v Praze, jsa nucen za bouřlivých poměrů z Prahy za nemalých dobrodružství prchnouti, ale všeho toho byl si tím více vědom, anoť mu bylo krýti svůj život před nepřátely Slovanstva. Tím vysvětlíme si, proč později obracel náš milý osmačtyřicátník stále své zraky k ostatnímu Slovanstvu, chtěje malému národu svému dodati morální podpory a síly. Proto pěstoval tak vytrvale filologii slovanskou již na gymnasiu a hlavně na universitě, kde poslouchal přednášky slovanského srovnavacího jazykozpytu. Proto naučil se plynně česky, polsky a rusky, píše těmito jazyky a hledaje takto přátel u svých slovanských sousedů. Proto byl příznivcem a zastancem literární vzájemnosti slovanské, kterou Kollár zastupoval ve svém spise o vzájemnosti literární mezi různými kmeny a nářečími slovanského národa.[7])

---

[7]) Původně vyšel spis ten roku 1836. v časopise »Hronce«, později vydán a doplněn Kollárem německy. Tomíček přeložil spis ten r. 1853. do češtiny podle 2. vyd. z r. 1844. v Lipsku vyšlého.

Podle tohoto rodí se vzájemnosť z citu národního; různí kmenové slovanští poznávají, že jsou jedním velikým národem, a různá nářečí jejich jediným jazykem. »Vzájemnosť je společné přijímání, vzájemná výměna a jednotné požívání.«

Dále poučuje spis tento, co vzájemností není, co jest národní sobectví, a vypočítával, kterak Slované ke Slovanům dosud chladně se mají a mnohdy o věcech zámořských lépe jsou poučeni nežli o nejbližších bratřích. Podle něho nemá ani největší národ slovanský příčiny, proč by ostatními opovrhoval, a tím méně národ slabší, aby se před jinými kmeny uzavíral, naopak má povinnosti, aby ve vzájemné shodě hleděl každý národ rozmnožiti poklady národní literatury, aby tak blahodárně působil na kmeny jiné. Spis tento, jak tvrdí všichni jeho vykladatelé, a jak jest zřejmo z celého obsahu, nebyl určen lidu obecnému, nýbrž spíše vzdělancům, neboť právem se domníval jeho původce, uváží-li vzdělanci jeho slova a budou-li se jimi říditi, že mohou působiti ve svých oborech, sdělujíce je dále slovem živým i psaným. Jako sluneční teplo s výšin nebeských vždy v širších a širších kruzích se rozprostírá, až se dotýká naposled země, tak i literaturou se roznášejí myšlénky a pravdy dále do všech vrstev lidu obecného. Proto žádal na svých stoupencích, aby si osvojili nejprve ducha jeho slov a jím se řídili. Proto také ukládal třídám vzdělanějším poněkud větší úlohu nežli lidu, protože právem se domníval, že, porozumí-li nejprve vzdělanstvo potřebám dlouho cítěným, proniknou i do lidu myšlénky jeho tak, aby každý jednotlivec se cítil členem jediné velké národnosti slovanské.

Myšlénky tyto a jim podobné nacházíme v celém životě slavného lužického spisovatele; slovanský sjezd vedle jiných motivů vzbudil je v něm, tak že vždy pohlížel ke krajinám slovanským jako k úrodné půdě, odkud semeno přesazeno jsouc, mnohou přináší úrodu; poznávalť dobře, že mnoho nových myšlének touto cestou zaseti možno v jeho zanedbané, opuštěné vlasti. Věděl, že spisovatel, rozuměje spisům slovanským, lépe poznává, co kmeny slovanské od sebe odděluje, a znenáhla odklizuje překážky, které vadí vespolné shodě a svornosti; pak by každý též směle považovati mohl jako svůj majetek, co vlastně náleží jinému slovanskému kmenu.

Ohlas této vzájemnosti slovanské jeví se u Hórnika v některých jeho epigramech i básních; jako příklad uvádíme význačný epigram nadepsaný »Cuzolubcej«:

K Serbom słušeći njechceš, dokelž mały su narod?
Dżěl su Słowjanstwa, naroda milionow.

A není-li potěšitelným výsledkem těchto náuk horlivě vnímavých, že Hórnik tak úsilně se připravoval na dráhu spisovatelskou, že znal již jako septimán téměř všecky slovanské jazyky? Právem můžeme o něm proto tvrditi, že naše matička Praha v něm roznítila touhu poznati slovanské bratry důkladně na základě pramenů původních, které jsou nejspolehlivějšími. (Pokračování.)

Z básní Grossmannové-Brodské.

I.

Nevěsta.

Již hasl na západě červánků matný stín,
když hlouček jezdců tryskem přijížděl na Tetín,
jich vůdce vladyka byl pohanských Chorvatů
jeda si pro nevěstu radostném ve chvatu.

V komnatě hradní sedíc stařičká Ludmila
ku vnučce Přibislavě dojemně mluvila:
»Již záhy nový život v dálce ti nastává,
buď důstojnou vždy sestrou kněžice Václava.

Máť Drahomíř tvou ruku pohanu určila
ač já tě křesťanského Boha znát učila,
však vladyka Chorvatů, ta buď mu vzdána čest,
byť pohanem, tož rekem i bohatýrem jest!

Až po boku mu vkročíš v bratrskou onu zem,
vedle své lásky k choti, tam lásku k Bohu vem',
a tomu lidu, který tě s plesem uvítá,
nechť tebou v temnech bludu zář nová zasvítá!«

Nevěsta v bílé říze jak lilje zlomená
před kněžnou České země sklonila kolena:
»Zdaliž ten úkol splním?« tak slzy ve hlase —
spínajíc bílé ruce své báby ptala se.

S pozdravem hlaholícím vladyka Chorvatů
s družinou stkvělou, četnou teď vkročil v komnatu;
s úklonou zdraví kněžnu a děvě zardělé
svatební vínek stkvoucí připevnil na čele.

Zří Přibislava kolem v svatebních hostů dav,
zde Václava zří bratra, tam stojí Boleslav —
zří matku Drahomíru, vdovský šat Ludmily,
a oči nevěstiny mocí pláč ztlumily.

Klid nebeský a svatý ozářil její tvář,
cos šlehlo její nitrem jak mučennická zář,
jak k útrapám by spěla ta její rodina —
proč váhala by ona s obětí jediná?! —

S nebesky vlídnou tváří pak svému ženichu
svou bílou ruku dala, oddaně, po tichu,
pochopilať, co hlásá na stěně prostý kříž:
»V důvěře pevné ve mne nade vším zvítězíš!«

II.

Nejvěrnější průvodce.

Šel vážný průvod pohřební
v den mlhavý a jesenní,
hvizd severáku po cestě
neustal v teskném kvílení.

Nesčetná světla hořela
a byly zpěvy, květiny, —
však z toho množství truchlících
zaplakal sotva jediný.

Kněz vážně rakev požehnal,
uhasla světla zářící;
vůz s rakví kvapně ujížděl
v dál — na poslední stanici.

Když rakev dolů spustili,
přátelé rozešli se v dál,
jen starý hrobník mrzutý
při práci své zde vytrval.

I ten odejde za chvíli
a u mrtvého zbude již
jediný věrný průvodce —
ten zneuznaný často kříž . . .

III.

Vzdech.

Jest země tvrdá, kamenná,
plá nebe v záři ze zlata —
proto jest touha plamenná
po nebi v lidstvu rozňata.

Proto si mnohý postaví
na skráně vínek ze trnů,
by v říši věčné oslavy
zaň dostal míru korunu.

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

(Pokračování.)

Díl druhý.

I.

Syn a matka v nemocnici.

Šílen? Ano, jsem šílen,« volal nešťastný jinoch. »Šílenstvím jest v pravdě milovati tak bídnou ženu. Ha, proč mne zde vězní?« I jal se pokřikovati, a proto byli všickni toho mínění, že jest šílencem. A za šílence měl jej veškeren Madrid, dověděv se z časopisův o neobyčejně pohoršlivém výstupu na známé svatbě Jeho Excellencí pana Dona Tomáše Meka; tu ovšem četlo se, že pachatelem výtržnosti byl šílenec.

Ubohá matka, jež časopisů nečetla, jež nikoho nenavštěvovala, nevěděla praničeho o té události a čekala nadarmo návratu synova. Dva dni uplynuly, a syn nepřicházel. Ubohá stařena bloudila samotna Madridem, vyptávala se u soudu, úřadů, ba i do nemocnice došla, netušíc ani, že by její syn byl zavřen v kleci; lekala se myšlénky, že snad skončil sebevraždou, a jeho mrtvola že je někde v nemocnici. Odhodlala se i podívati se do domu doně Rascafrie, kde se Isabela seznámila se svým manželem; než, paní domu dlela mimo Madrid, a služebníci zachovali se k ní nešetrně, nechtějíce jí ani nejmenších zpráv podati. Majíc oči pláčem zaníceny, seslábnuvši nouzí a únavou vracela se dobrá matka nevědouc ani, kam má jíti hledat svého syna; vrátila se do své světničky, zase vyšla a opět se vrátila, a nikdo jí neskytl potěchy, nikdo jí nepověděl o synu.

Třetího dne po zmizení nešťastného umělce bouřilo a pršelo. Dobrá matka vyšla již po čtvrté nebo po páté pátrat po synovi, když tu zastavil ji švec, jenž bydlil v průjezdu téhož domu a věděl o bědném stavu nešťastné ženy.

»Ještě ho tu není, paničko?« — »Nepřišel dosud, pane.« — »Pro Pána Boha! Jaký vás to stihl zármutek, paní.« — »Jen toho se bojím, že už déle nesnesu té žalosti . . . toho nepřečkám.« — »Paničko, pro Boha! . . . Rcete mně, byl váš syn někdy pomaten?« — »Ó, nikdy, pane; vždy byl rozumný.« — »Neříkám to pro nic za nic.« — »Ach! Víte snad něco?« — »Posaďte se, paničko! Dnes četl jsem něco v novinách, i pravím si: Jářku, ty, nemohl by býti ten spoutaný synem paní z třetího poschodí?« — »Mluvte! Mluvte!« — »Tak tedy: jednoho večera ženil se jeden, který býval ministrem.« — »Dobrý muži, neposmívejte se nešťastné matce!«

»Paničko, tak už se to začíná. Pochopuji, že toužíte všeho se dověděti, zda shledáte se ještě jednou se synem či máte-li ho poručiti Pánu Bohu; než, já nemohu věci jinak pověděti, než jak se staly, nebo — lépe řečeno — jak praví ten papír, že se staly tak a tak, protože pravdu — vy už ji najdete.«

»Nejsvětější Matko, muži dobrý, rcete mi, co víte! Víte-li, kde jest můj syn anebo co se s ním stalo, vlijte mi do srdce aspoň trochu balsámu útěchy a naděje . . . a jest-li mrtev, povězte mi to též, prosím vás za to pro Boha. Všecko, všecko jest lepší než tato děsivá nejistota.«

»Pomalu, paničko, hezky po kousku, a nevyptávejte se mne ani mi nezkracujte niti mé rozmluvy, protože už jsem takový; nesmím se uchvátiti ani neumím mluviti jako darmotlach, nýbrž tak, jak to jest, a nepřidám a neuberu ani bodu, ani čárky. Dovolte mi, abych vám nabídl trochu kaše z toho hrnce na ohništi, žena mi nic jiného neuvařila; odešla odevzdat práce — abych vám to pověděl — jest švadlenou, a nepravím vám to proto, že jest mou ženou, nýbrž proto, že dovede plniti své povinnosti.«

Matka Ludvíkova zdvihla zraky k nebesům, jakoby žádala Boha za trpělivosť.

»Nuže, pro pána,« pokračoval švec zašramotiv puklicí nad hrncem s kaší a postaviv se před stařenu, která mřela netrpělivostí, »předevčírem večer ženil se jeden, který býval ministrem; oženil se, a po obřadech, jak praví ten papír, počal se ten rámus — odpusťte, že to tak nazývám — počala se slavnosť, ples, hostina, zkrátka, jak

stačí truhlík; každý slaví svou svatbu podle svého měšce: chuďas jako chuďas a boháč jako boháč. Když jsem si bral svou ženu, neměli jsme ani na půl libry láku; z chlebíčka jsme živi, má žena i já, a jsme při tom spokojeni.«

»Bože můj,« zvolala matka, »tento muž nechápe, že mne vraždí!«

»Jak tedy povídám, slavnosť byla stkvělá . . . Však to uznáváte; kdo býval ministrem . . . představte si, že byste byla tak pěkně za větrem; když však bylo všecko při nejlepším, představil se tam bratránek nevěstin, jehož nikdo neznal; vypadal velmi pěkně, jako panenka, a byl tudíž přijat se zalíbením, vůbec jak se přijímá bratranec v den svatby; a muž tak příjemný a spokojený vida, že sestřenka přivítala jej tak laskavě, a manžel že vlídně nabízí mu svůj dům a nutí ho, aby okusil sucharův a rosolky nebo řízku se špenátem, protože všeho bylo v domě hojnosť — však poznáváte, že, kdo býval ministrem, má vždycky bohatou spižírnu.«

»Ale, muži, nerozumím dosud.«

»Paničko, já také ne; ale nechte mne, ať předu tu niť dál, nebo přestříhnete-li ji, budu musit začíti znova, a to nebude možno, protože se mi vrátí žena; když ta jest doma, musím mlčeti; říká, že ani pořádně s lidmi hovořiti nedovedu, a já zase, že jiní vlastně se mnou hovořiti nedovedou, a o tom jsou všickni přesvědčeni; ani mi nedovedou odpověděti. Ale teď k věci: bratranec očaroval tam všecko svou uhlazeností, již tančil se svou sestřenkou, již toho dosti nažvanil, již napil a najedl se podle chuti, když najednou jal se popouzeti ostatní; pohádal se s manželem, jenž býval ministrem, vyčinil nevěstě a sluhy, kteří ho chtěli vypuditi, vyčastoval pěstí tak, že je pobláznil, i vyšel z domu, za ním stráž, která ho konečně dopadla a dopravila svázaného, jak se dopravují blázni, do nemocnice.«

Stařena přemýšlela o tom, o čem dokončil právě tak neohrabaným způsobem švec, a z těchto hádanek dospěla k myšlénce, že vše to, co jí vypravoval obuvník, mohlo by jí skytnouti světla o obydlí a osudu synově. »Mohl by to býti můj syn?«

»Paničko, každý může se každé chvíle zblázniti, a kdož ví?« — »Ale na svatbě toho, jenž býval ministrem . . . co by on tam dělal?« — »To jest také má řeč.« — »Ha,« zvolala stařena, ano, ano, ona bídnice! . . . Ona jest asi tou nevěstou!« — »S Bohem!« končil švec. »Neblázníte už také vy sama?« — »Již vím všecko. Ludvík dověděl se nejspíše, že se vdává, a přemohl se. On tam zajisté šel. Bože můj, Bože můj! Ubohý synu mého života! Zda není možno, že by neztratil při tom rozumu! Já nešťastná!« A nedbajíc hlučícího deště a zuřící bouře zimou zkřehlá, bez sil, bez dechu spěla žena na křídlech lásky mateřské směrem ke všeobecné nemocnici. Bylo již pozdě v noci, když dochvátala k posvátnému asylu. Vešla do příbytkův úřednictva, ale nikoho tam nebylo. Chtěla mluviti s ředitelem ústavu, ale i ten byl pryč. Domovník potvrdil jí slova obuvníkova, že do oddělení pomatených byl dopraven muž, jenž byl strůjcem pohoršlivého výstupu v jednom váženém domě, a jenž podle všech příznaků jest šílencem.

»Chci jej spatřiti . . . Jest to asi můj syn. — »Není možno jej viděti, paničko.« — »Jest mým synem.« — »Paničko, lékař poručil, že nikdo nesmí k němu.« — »Vyčkám lékaře.« A ubohá žena usedla na kamennou lavici u vchodu do prvního dvora. Nešťastnice byla

všecka zkřehlá; nohy její byly vlhké, hlava jí planula, oči, pláčem zapálené, nemohly ani snésti záře svítilen, jež tak tak ještě osvětlovaly dvůr nemocnice. Byl to smutný pohled na nebohou matku.

»Paničko,« promluvil na ni jeden ze zřízenců, »lékař přijde až ráno, nečekejte naň.« — »Nehnu se odtud, dokud neuzřím syna svého.« — »Jest to hezké, že chcete viděti syna, ale nyní jest to nemožno, zítra jej spatříte, přislibuji vám to.« — »Děkuji, již nechci nic; nemohu-li jej dnes viděti, uvidím ho zítra, ale nepůjdu odtud, dokud ho neuzřím. Nechte mě zde, ztrávím noc zde na lavici. Zde nalézám útěchu, zde budu mysliti na své dítě, a tak mi čas ujde . . . rozední se, a uvidím syna.« — Býval by měl tvrdé srdce, kdo by nepovolil prosbě té ženy. — »Pojďte aspoň do mé světnice,« vybízel vrátný; »tam budete lépe chráněna.« — »Nepůjdu, ztrávím noc zde.« — »Chcete něčeho požíti, dobrá ženo?« — »Nechci, pane, ale přece, máte-li kousek chleba, nechci, abych zemřela a neuzřela svého syna; jenom kousek chleba a nic více. Ničeho jiného se nedotknu, jenom toho chleba.« Přinesli jí chléb, a ubohá jedla. — »Děkuji, nyní budu moci čekati. Již jest mi dobře, nic mi neschází. Bylo mi velmi zima, ale již to přešlo.« A nešťastnicí lomcoval mráz. Jeden z mladých lékařů sešel dolů a pohleděl na ni. — »Musíme dopraviti tuto ženu na lože,« promluvil, »nevidíte, že skoro dokonává?« — »Ó nikoli,« odpověděla, »nevěřte tomu. Bůh mně neodejme života teď, když doufám, že shledám se se svým dítětem. A jest-li šílen, jak říkají, nebude přece tomu chtíti Bůh, aby byl bez mé péče.« — »Paničko,« řekl laskavý muž, »říkejte si co říkejte, ale nebudete přece tráviti noc v takové nepohodě, při své slabosti toho nesnesete.« — »Ó, pane, jsem dosti silna.« — »Paničko, vím, že tomu není tak, a nesmím přivoliti, aby ten, kdo může býti zachován, zde zemřel. Nechte se dopraviti, dobrá paní, na suché a pohodlné místečko a tak strávíte noc v nemocnici, jak si toho přejete, ale na lůžku. Jinak neuvidíte syna zítra, jak říkáte, nýbrž rozhodně zemřete.«

To přinutilo stařenu k tomu, že přijala nabídku mladého lékaře, jenž byl jat milosrdenstvím a znal dokonale povinnosti, k nimž zavazovala ho důstojná dráha lékařská, které se věnoval. — Dovedli dobrou paní na lože, jež lékař poručil ohřáti, svlékli ji, přikryli a dali ji na starost Milosrdným sestrám.

Za půl hodiny zvítězil nad ubohou ženou spánek, ovšem proti její vůli. Mnoho dní přečkala již v utrpení a bezsennosti, i není divu, že spánek ji přemohl. Příroda má svá práva. Jak blahým byl sen nešťastné matky! Snila, že její syn byl šťasten. Může-li býti většího blaha pro matku?

Matka Ludvíkova spala několik hodin, byla blažena ta, která již tak dlouho snášela jen žal a hoře. — Probudila se, a vše bylo ve tmách. — »Ještě jest tma,« promluvila. »Jaký jsem to měla krásný sen! Můj syn byl šťasten. Ach! Kéž! Kde to jsem? Ha, již se rozpomínám; jsem v nemocnici, kde jest jistě též mé dítě; až se rozední, uzřím prý je. Ha, zoufala jsem již . . . ještě jest milosrdenství na světě . . . nedovolili, abych přespala tu noc na lavici ve dvoře, bývala bych zmrzla . . . Bůh odplať jim za to dobro, jež mi prokázali! Přála bych si, aby byl už den, ale ten čas plyne zdlouhavě, musím míti ještě nějakou tu hodinku strpení. Bože můj! Jest to pravda, že syn můj zšílel? Ó, má obava nebyla neoprávněna, že ta

nevděčnice zahubí někdy jeho i mne. Co bude s námi, Bože můj, ztratil-li syn můj rozum?«

Čas míjel, a nedostavoval se útěšný denní jas, po němž žena tolik toužila. »Bože,« mluvila, »jak hlemýždím krokem béře se čas pro toho, jenž čeká! Jaká to dlouhá noc!«

»Jak se daří, dobrá paničko?« tázal se jí známý hlas, náležející vlídnému lékaři, jenž ji přiměl jíti na lože.

»Dobře; jenom chci spatřiti syna ... srdce mé mi praví, že jest mým synem ten, jehož sem jako šílence dopravili.«

»Ano, nyní ho uzříte, ale kdybyste bývala zůstala tam dole, jak jste chtěla, nemohla jste ho spatřiti; tyto hodiny byla byste mrtva.«

»Ó, Bůh odplať vám váš milosrdný skutek. Ha, jaká to nekonečná noc! Kdy bude už den?«

»Co pravíte?« tázal se lékař s hrůzou.

»Odpusťte mi, ale uvažte, že netrpělivosť má jest zcela přirozena; přála bych si, aby hodiny byly minutami, aby již se rozednilo, aby slunce zaplašilo temnotu dnešní tak dlouhé noci.«

»Můj Bože!« zvolal lékař, upíraje zrak na otevřené oči nemocné. — »Cítíte se mnou soustrasť? Jste zajisté velice hodný, milujete asi velice svou matku. Máte ještě matku?«

Po lících jinochových skanulo dvé slz; šlechetný jinoch ten měl skutečně matku na živě a zbožňoval ji a proto nemohl zůstati nepohnut vida hrozné to neštěstí; stařena hleděla naň strnulým zrakem a přece ho neviděla, ba, neviděla ani slunce, jež vnikalo velikými okny do síně, poskytujíc útěchy nemocným a sílíc umírající.

Matku Ludvíkovu stihla osudné té noci hrozná choroba slepoty. Syna svého již neuzří! Ubohá matka!

»Utište se, paničko!« pokračoval lékař nemoha zadržeti slz, jež se mu v oči hrnuly.

»Již jsem klidna, pane; konečně nalezla jsem zase jednu dobrou duši na světě a proto neztrácím důvěry.«

»Tak jest, paní, nemějte starostí,« připojil mladík; budu pečovati o vás jak o svou matku a o vašeho syna jak o svého bratra.«

»Ach, jak mne bolí, že jest noc a že nemohu patřiti ve tvář toho, jenž mne nyní tak potěšuje! ... Bože, jaká to černá, dlouhá noc!«

Mladý muž setrval u lože ubohé nevidoucí ženy, až opět usnula: jenom ve snách mohla viděti světlo; jenom ve snách mohla patřiti na milovaného syna.

Ludvík byl v zoufalém stavu. Lomcoval zuřivě mříží klece a křičel: »Bídníci! Já šílenec! ... Ó, matko má! Kde dlí má matka? Oni jí tají, že jsem zde; kdyby to věděla, již by byla zde, již by přišla otevřít těchto zlořečených dvířek!«

Lékař přistoupil ke mříži. — »Bratře můj!« oslovil jej laskavě. — »Kdo to?« tázal se šílenec, »kdo mluví ke mně slovy lásky a milosrdenství?« — »Já, jenž se zajímám o vás, který vás pokládám za svého nejmilejšího bratra, jenž přicházím vás potěšit a sdílet se s vámi o vaši bolesť.« — »Díky! Bože můj!« zvolal malíř, »jak patříš na mne láskyplně!« — »Dovolíte, abych vešel?« — »Ó, s radostí; prokazujete mi velikou milosť. Mnoho mám vám říci, protože, ač vás neznám, vidím, že jste dobrá duše, jež mne plní úplnou důvěrou.« — Lékař otevřev dvéře vstoupil do klece. — Ludvík podal

a políbil mu ruku, aniž tento měl kdy, aby tomu zabránil. — »Jak jste dobrotiv!« pravil k němu. — »Nemluvme o mně, mluvme o vás; rcete mi, proč vás sem přivedli.«

Malíř nezatajil ničeho jinochovi; vypravoval mu podrobně smutné děje své lásky i všecko o výstupu v domě exministrově ve večer svatby směšného mužíka s nevděčnou Isabelou, takže lékař nabyl přesvědčení, že Ludvík není chorým na mysli, i umínil si přerušiti zlověstné předivo těch, kteří snad doživotně chtěli do tohoto místa pohřbiti umělce.

»Jak se raduji z toho, že jsem vás uzřel! Jest bezbožností, věznit vás v tomto místě.«

»Zde ti lidé bez srdce, ač obětovali se tomu, že budou ošetřovati bytosti rozumu zbavené a mají býti laskaví a milosrdní, smáli se, když jsem jim pravil, že nejsem šílen, svázali mne jako divou zvěř, když jsem jižjiž zoufal. Ale vy mne odtud vysvobodíte.«

»Buďte bez starosti!« — Ale ihned, ihned!« — »Hned není možno; k vašemu východu odtud musí dáti svolení občanští úřadové naší provincie.« — »Můj Bože! Ještě trpěti?« — »Máte mocného nepřítele v Tomáši Mekovi. On se mstí za posměch, v nějž jste jej uvedl v jeho svatební večer, a k tomu má dosti vlivu.« — »Ach, matko má!« — »Vaši matku navštívím, upokojím ji, a slibuji vám, že se s ní brzo shledáte. Spoléhejte na mne; dojdu na úřad a bude-li nutno — navštívím i pana Meka.« — »Pro Bůh, nevydávejte se pro mne snad v zahanbení!« — »Budu opatrný, ježto bych mohl vaši věc zhoršiti; musíme se strachovati mocných, kteří mají srdce zvrhlé; páší zlo, a nikdo jich netrestá.« — Ludvíka zachvátil suchý, křečovitý kašel, a lékař zpozoroval, že mu vytryskla z úst krev. — Zavolal správce neblahého oddělení choromyslných i dosáhl toho, že Ludvíkovi byla dána lepší postel, na níž byl slamník pokrytý žíněnkou, čisté prostěradlo a dvě teplé přikryvky, a pak dodal: »Dokud zde tento pán bude, platím ode dneška deset realů, aby mu byla dodávána řádná a živná strava.« — »Jakže?« zvolal Ludvík, »tolik chcete pro mne učiniti?« — »Jest to něco zvláštního? Byl by to hřích, jehož bych si nikdy neodpustil, mohl-li jsem vykonati dobrý skutek a nevykonal-li jsem ho. Dostávám zde deset realů; dokud zde budete, budu jísti to, co nemocní, jsem zdráv a silen a potřebuji menší péče než vy; až vy odtud vyjdete, někdy mi to nahradíte; nechci vás pokořovati, abych vám nabízel almužnu.« — »Ach! Jak vznešené a šlechetné srdce!«

Ubohý umělec upokojil a potěšil se tou návštěvou dobrořeče Bohu, jenž poskytl mu seznati zase jednoho hodného a milosrdného člověka.

Když bylo upraveno lože podle nařízení lékařova, pocítil Ludvík blahodárné účinky tepla v celém těle a mysle na nešťastnou matku svou a ušlechtilého ochránce, oddal se spánku.

Bylo to poprvé, co jako šílenec těšil se klidnému a blahému spánku.

Nesnil již o Isabele, jako vždy před tím.

Zdálo se mu, že Virginia, ubohá dívka italská, jež láskou k němu dokonala, sedí u hlav jeho lože, jej ošetřuje a těší, a on prost jsa již zlořečené lásky, která ho uvrhla v neštěstí, sliboval věčnou bla-

ženosť spanilé Virginii, a matka její i jeho spojily jejich ruce a žehnaly jim.

Jaká to byla šťastná noc pro ubohého vězně!

A čistá duše Virginiina žehnala mu zajisté z nebe, zříc na jeho utrpení a hrozné muky.

Opusťme matku a syna, jež kochaly libé sny, a následujme lékaře, jenž žádal za dovolení, aby směl se vzdáliti na dvě hodiny z nemocnice.

Odebral se do obydlí novosnoubeného exministra.

»Jest možno mluviti se seňorou?« tázal se tam.

»Nelze mluviti s Její Excellencí,« odvětil sloužící.

Lékař vyňal papír, napsal naň tužkou několik slov a koupiv v blízkém obchodě obálku, vložil do ní list, zalepil a odevzdal vše sluhovi.

»Seňoru,« pravil k němu, »bude velice těšiti, dostane-li ihned tento list do svých rukou; doručíte-li jí jej, prokážete jí znamenitou službu. Vrátím se za půl hodiny.«

V listě bylo: »Seňoro! Ludvík jest zavřen jako šílenec v nemocnici. — Víte, že není šílen. — Vy můžete jej odtamtud vysvoboditi a vrátiti jej náručí jeho mateře. — Učiníte-li tak, nikdo nezví o vaší historii; pak-li ne, vězte, že jest na světě někdo, jenž jest odhodlán vyjeviti vše dle pravdy. — Vrátím se za půl hodiny.«

A za půl hodiny byl tu lékař zpět. — »Vejděte,« pravil jemu sloužící. — Lékař vstoupil do nádherného budoiru, v němž bylo téměř temno.

»Vy jste přinesl onen list?« tázal se ho jakýsi hlas. — »Ano, seňoro.« — »Kdo jste?« — »Leckdo nebo nikdo, přiručí ve všeobecné nemocnici, kde jsem viděl blázna, jenž není bláznem, ale bude brzo z něho blázen, bude-li tam déle. Vypravoval mi své dějiny, a já o své vůli ani se s ním neporadiv, poněvadž vím, že by se proti tomu býval vzepřel, přicházím vás prosit, abyste jej vyvedla z onoho místa hrůzy.«

»Jak bych mohla?« — »Velmi snadno; stačí jediný rozkaz občanského správce.« — »Obdržíte jej.« — »Kdy?« — »Zítra.« — »Dobrá, počkám do zítřka.« — Děkuji vám za vaše laskavé jednání.« — Nečiním to proto, abych od vás díky přijímal.« — »Zde vezměte.« — »Co?« — »Toto.« — »A co jest to?« — »Nepatrný projev mé vděčnosti.« — »Dejte to chudým; potřebují toho více než já.« — »Ale —.« — »Dosti, seňoro. Vykonáte-li to, co slibujete, ani si nevzpomenu nikdy na vaše jméno, ani o vás nikdy s nikým nepromluvím a budu hleděti, abych se s vámi v životě již nesetkal.«

A lékař vyšel ani se nestaraje o to, aby v šeru příbytku uzřel tvář oné ženy. Snad ji ani neviděl.

Stačilo mu jen věděti, že příštího dne vyjde z nemocnice ubohý jeho přítel. — »Ach, Bože můj!« zvolal rozpomenuv se na hrozné překvapení, jaké ho čeká, až uzří matku svou slepou, »jak snese tuto novou ránu, která jest hroznější všech, jichž zakusil? Jak jen jej připravím na tuto velikou bolesť, která ho očekává? Nikdy neviděl jsem tak velikého neštěstí! Bůh bude při mně; bez Jeho pomoci nepodaří se mi zachrániti matky ani syna.«

Příštího dne přišel lékař opět před oddělení šílenců. — Ludvík byl kliden. — »Měl jsem dnes velmi klidnou noc,« pravil mu. —

»Já vám zase přináším velmi dobrou zprávu. Dnes dojde nás dovolení, abyste směl vyjíti na svobodu.« — »Což nebude-li tomu tak?« — »Ani mne nenapadá; než zatím mluvme o vás a o vaší matce. Zapomněl jste již na tu neblahou lásku?« — »Ó, zajisté!« — »Nyní musíte pouze své matce lásku věnovati, víte, jaký zármutek způsobil jste jí svým šíleným kouskem.« — »Uznávám pravdu vašich slov; musím ji prositi za odpuštění, jehož mi neodepře.« — »Tomu věřím; vždyť touží po tom, aby vás přitiskla zase na své srdce. Jest blízko vás.« — »Kde? Pro Bůh vás prosím, dovolte, bych ji spatřil.« — »Není to nyní možno.« — »A jak se sem dostala?« — »Ve velmi zubožením stavu; nespala dvě noci, ani neměla pokoje, nejedla ničeho, celý Boží den běhala Madridem za lijáku a bouře.« — »Matko mého života!«

Již jsme se o ní vzdávali naděje; než, Bohu nezalíbilo se, aby vzal ji k sobě, a nyní vyvázla již z nebezpečenství smrti.« — »Ha, hrůza mne jímá, pomyslím-li, že bych se téměř nebyl již shledal se svou matkou!« — »Totéž říká ona.« — »Jak dlouhým bude mi čas, než ji uzřím!«

Konečně obdržel ředitel nemocnice úřední nařízení, že má býti dána svoboda tomu, jenž zde jest za šílence uvězněn.

A jest-li čtenář zvědav, kdo vymohl na úřadě toho rozkazu, a neuhodl-li toho, račiž věděti, že to nebyla paní exministrova, nýbrž tento sám, jehož ona k tomu přiměla přes to, že bývalý ministr ve své zlosti a mstivosti umínil si nechati tam Ludvíka tak dlouho, až do opravdy sešílí, a potom, až by se jednalo o jeho vysvobození, měl tam býti již jako skutečný blázen ponechán.

Choti jeho nezbylo nic jiného, než vyjeviti svému manželu pravdu a pověděti mu, že Ludvík byl jejím snoubencem; okolnosť ta, že byl tak krutě odstrčen, byla podnětem onoho výstupu ve svatební večer. Toto vyznání popletlo na dobro Tomáška Meka; jí však jednalo se především o to, aby ho hodně pomátla, úplně si jej podrobila a stkvělého vítězství nad ním dosáhla.

Veliká podvodnice ta plakala, prosila, objala kolena staroušková a nedosahujíc takto splnění své žádosti, osušila slzy, odhodlala se k neúprosnosti, hrozíc mu, že ho opustí, a tu již nebyl s to, aby déle odporoval.

— — — — — — — — — — — — — — —

Lékař spatřiv rozkaz o svobodě pro svého přítele, zachvěl se, jakoby byl ve velikém nebezpečenství.

Ubohý Ludvík měl seznati, že jeho matka jest slepá.

»Musíte míti ještě trochu strpení,« oslovil jej.

»Ó, ano! Vy myslíte vždy jen na to nejlepší; nesmím si nikterak rozhněvati svého šlechetného ochránce. Vám povinen jsem rozumem, štěstím, že uzřím matku svou, životem, vším . . . Budu říditi se vždy vůlí vaší.«

»Tak se mi to líbí; vidím, že jste při rozumu; to jest vše, co můžeme žádati od toho, jenž dlel v domě choromyslných.«

»Svatá pravda,« odtušil Ludvík s trpkým úsměvem.

»Jak hodnou matku máte! Srdce její věru jest ze zlata!«

»A jak velikého neštěstí bylo jí zakusiti! Věnovala lásku i život neznámé dceři, jež se jí špatně za to odměnila, a tu nevděčnici ještě miloval její syn, její vlastní syn a tím rozdíral ještě více raněné její

srdce. Ubohá matko má! A můj bol větší se den ode dne; věřte mi — vy jste mým pravým přítelem —, napadá mne hrozná předtucha.«

»Předtucha?« — »Že brzo zemru.« — »Jaká to myšlénka!« — »Sám volal jsem na sebe smrť.« — »Upusťte od toho!«

»Nemohu. Cítím v prsou něco, čeho jsem nikdy nepociťoval. Když jsem byl téměř jako zoufalec uvězněn v této kleci, pocítil jsem každé chvíle nesmírnou bolesť ve hrudi, jakoby mi někdo kladl balvan na prsa, zrak můj neviděl ničeho, do hrdla hrnula se mi krev, ve spáncích to bušilo, a ústa má chrlila krev. Příteli milý, jsem odsouzen k smrti ve květu svého života.«

»Vypuďte z hlavy takové myšlénky!«

»Žal na mne kvačí, vzpomenu-li na svou matku, která nesnese této rány. Pro sebe nebojím se smrti. Mám v nebi anděla, jenž na mne volá, jenž mne čeká. Pro mne bude štěstím, spojím-li se s tím andělem.«

»Zapomínáte, že matka vás potřebuje! Snášejte vše mužně a odhodlaně, nedejte se překonati ničím, žijte své matce, jež jest velmi nešťastna, jež jest nešťastnější, než si myslíte!«

»Jakže?« — »Velmi nešťastná.« — »Co tím chcete říci? Pro Bůh! Snad opět nové neštěstí?« — »Nepobuřujte se ještě!« — »Žije matka má dosud, či vězí v nebezpečenství smrti?« — »Nikoli, na svou čest přísáhám vám, že nehrozí jí nic takového, jak jsem vám již pravil.« — »Přihodilo se jí tedy nové neštěstí?« — »Nesmím toho zapírati.« — »Jaké? Zšílela snad?«

»Nezšílela. Bůh jest dobrotiv, Bůh neukládá více, než co jeho tvor snésti může. Dnes ranil matku vaši, ale jeho úmyslem bylo snad vyléčiti vás úplně z vaší osudné vášně, vrátiti vás zcela lásce vaší matky a dát vám poznati, že jediné láska mateřská jest schopna všech obětí a úplného sebezapírání.«

»Tak jest, příteli drahý, ale což má matka?« — »Únava, slabosť, zima, vlhkosť, zármutek, jejž bylo jí snášeti, pláč, v němž trávila tyto smutné dni, to vše bylo příčinou, že na ni přišla hrozná choroba.« — »Pro Bůh, jaká?« — »Hroznější pro ty, jež ji vidí na milované bytosti, než pro ni samu, která jí jest stížena.« — »Snad tedy padoucnice?« — »Ani to ne.« — A lékař neodvážil se pověděti pravdu; čekal, že Ludvík sám vše uhodne. — »Ha,« zvolal, »matka má pozbyla řeči! . . . Není tomu tak?« — Lékař učinil záporný posuněk. — »Neuhodnu toho. Snad utrpěla nějakým pádem? Snad uzřím ji, až bude na ní provedena operace?« — »Nic z toho.« — Všeho by se býval Ludvík nadál, jen ne toho pravého. Ani tušení neměl, že matka jeho jest slepá. Snad i tato myšlénka projela mu mozkem, ale ihned ji zaplašil. — »Vaše matka,« promluvil lékař, »nebude moci vás dnes viděti.« — »Bože můj, proč?« — pravil jsem vám již, že jest sesláblá, velmi sesláblá, a že nenadálé pohnutí by ji připravilo o život.« — »Nuže dobře, nebudu s ní mluviti, neodvedu jí odtud. Počkáme zde, až pookřeje.« — »Ale ona vás přece nebude moci viděti.« — »Zšílím . . . Proč mi toto říkáte?« — »Protože . . . protože . . .« a slza třpytla v očích lékařových, jenž nebyl s to, aby překonal své pohnutí. — »Pro Bůh, povězte mi pravdu!« — »Povím tedy: vaše matka — nebude moci vás nyní viděti, — protože —,« — »Ha,« vzkřikl Ludvík bolestně, »matka má — matka má jest slepá!«

Lékař zachytil v náruč nového svého přítele, a oba vypukli v pláč. — V prvním okamžiku po této zprávě zmocnila se Ludvíka téměř zoufalosť. — »Ó,« zvolal v návalu šílenství, »jsem bídník, jsem tisíckráte bídníkem! Zavinil jsem neštěstí své matky! Bůh mne zavrhl!« — »Pro Boha! Klid a odevzdanosť!« — »Ano, ale jen k mým útrapám! Než, vidím-li, že matka má tak trpí . . .« — »A ona přese všecko své neštěstí těší se, až obejme svého syna. Zdá se, že totéž neštěstí, jež ji stihlo, ušetřuje jí hlubokého žalu.« — »Kterého?« — »Zpozorovala by na vás známky útrap, které vás stihly za těchto neblahých dnův.« — »Svatá pravda.« — »Kdyby vás viděla, trpěla by ještě více.« — »Ó, Bože můj, chtěl-li's mne ztrestati, většího trestu není již pro mne!« — »Nezoufejte ještě! Matka nyní vás nebude moci viděti; tím však nepravím, že bude na vždy zraku zbavena.« — »Jest tedy ještě naděje?« — »Nepochybujme o tom! Nyní při jejím neutěšeném stavu tělesném i duševním neradno jest podniknouti bolestnou a nesnadnou operaci; avšak až churavá nabude klidu, až tělo její nabude sil, až bude vše připraveno, jest zde v nemocnici zručný lékař, můj milovaný učitel, jenž bude šťasten, vrátí-li zrak vaší paní matce.« — »Vždy dovedete mne těšiti.« — »Pravím vám jen pravdu.« — »Pojďme, příteli, vím již vše; půjdeme k mé matce. Snad není nic na závadu.« — »Ještě jednoho dlužno se vystříhati, totiž toho, aby matka vaše nezvěděla o tom, že ztratila světlo očí . . . to by ji utrápilo.« — »Ó, tak jest!« — »Opustím vás nyní na okamžik; vrátím se ihned, a společně navštívíme vaši matku.« — »Bůh vám žehnej, šlechetná duše!«

Lékař pospíšil k loži stařeny a oslovil ji: »Paničko, jest třeba dáti vám obvazek.«

»Proč?«

»Poněvadž jest to nutno; rozednívá se již, a nemohla byste snésti paprsků slunečních; některých věcí musí se váš mozek vystříhati. Váš syn dostaví se sem ihned; ale žádných pošetilostí, pozor na obvazek a neotvírati očí!«

»Tedy neuvidím svého syna?«

»Dnes neuvidíte; pouze mu budete moci podati ruku; ale viděti, na to nesmíte si ani pomysliti, toť vydávala byste se na zdařbůh ve hrozné nebezpečenství.«

»Nuže, budu trpěliva. Vy jste se ke mně zachoval tak laskavě, řídím se tedy ve všem vaší radou a poslechnu vás.«

— — — — — — — — — — — — — — —

Zatím Ludvík ocítil se v síni, části to oddělení choromyslných. Tito jej ihned obklopili.

»Proč pláčeš?« tázal se ho jeden z nich. »Zemřela ti žena? Podívej se na mne: mně zemřela také, a já k tomu tančím! Nyní jsem sám na světě. Ať žije svoboda!«

»Poslyš,« blížil se k němu druhý; »až odtud vyjdeš, buď tak laskav, navštiv ministra války a vyplať mu holí! Nechtěl ze mne udělati jenerála.«

»Poslouchej, já jsem bůh; já ti mohu uříznouti hlavu a opět ti jí nasaditi. Kdybych měl doutníček, aspoň jen nedopalek, pravím ti, že by mi nescházelo nic k úplné blaženosti. Dej mi doutník, třeba jenom nedopalek, a já učiním tě nesmrtelným . . . kdybys umíral, dostačí jen napsati mi několik řádků, a já tě přijdu vzkřísit.«

»Vzhůru, muréno, to byl ples dnešní noci! Květ Madridu byl na něm. Mně vyznala lásku jedna vévodkyně, i usnesli jsme se, že dáme jejímu manželu dnes jedu, aby drahocenný pán praskl jako rakéta. Ó, láska jest veliká věc!«

»Půjdu odtud pryč, děti na mne volají.«

»Ať mi přinesou kopí a koně! Vzhůru, vzhůru proti nevěřícímu Marroku!«

»40.000 tolarů, 40.000 tolarů! Pro 40.000 tolarů já svého otce . . . Kdo mně dá 40.000 tolarů? . . . Měl jsem je, ale ztratil. Co na tom? Zítra budu je míti zase. A když ne, vypálím do sebe jednou, dvakrát, dvacetkrát, tisíc millionkrát, a potom má člověk pokoj na věky.«

»Spěj ke mně, děvo líbezná,
chci vylíčit ti nebe;
bez tebe — pouště mně bezmezná . . .
a dýku vrazím v tebe.«

»Hahaha, jakým geniem obdařil mě Bůh! Jsem Byron, jsem Vergil, jsem veliký básník své doby. Kdo si přeje, abych napsal mu labutí píseň na jeho milenku? Za dva realy romanci, za pesetu ódu, za dvě pesety — chachacha! — za dvě pesety napíši Osvobozený Jerusalém!«

Nikdy bych nebyl hotov, kdybych chtěl popisovati všecky ty řeči, jimiž bavili se šílenci. Z toho, o čem kdo mluvil, dá se souditi o příčině jejich choromyslnosti. Oddělení šílenců jest pečlivému pozorovateli světem plným pokynův a příkladův. V blázinci jest lze studovati neřesti a mravy společnosti. Co jiného jest společnost lidská než blázinec, jehož obyvatelé dovedou se přetvařovati? Šílenci, které zavíráme, jsou šílenci, kteří neznají přetvářky. Mezi těmi a oněmi není velikého rozdílu.

— — — — — — — — — — — — — — —

Lékař vrátil se a odvedl nešťastného malíře do síně, v níž stálo stařenino lože. — »Ještě jednou vybízím vás k opatrnosti.« — »Zachovám se tak.« — Dospěli lůžka. Nemocná seděla opřena jsouc o polštáře; na očích měla obvazek a ruce měla skříženy modlíc se. — »Zde jest ten šelma,« promluvil lékař. — »Ludvíku!« zvolala stařena. — »Odpuštění, matko!« A chopiv se rukou mateřských, celoval je a políbil ji v čelo. — »Co bych ti odpouštěla? Spíše ty mně, že jsem byla tak nerozumná a domnívala se, že's mě opustil. Tvé ruce jsou horké; co ti chybí, synu?« — »Jsem úplně zdráv, matko má; starali se zde o mne velice, zdraví mé není otřeseno.« — »O tom se přesvědčím, až uzřím tvou tvář. Nyní nemohu na tebe pohleděti.« — »Zatím ne, drahá máti!« — Zabránili mi lékaři. Jací jsou to dobří lidé v tomto posvátném domě! Ošetřovali mne pečlivě a láskyplně.« — »Zítra bude vám možno na mne popatřiti.« — »Ano, zítra tě uvidím, ale nemysli, že nehledím na tebe nyní očima duše své. Matka vidí vždy své dítě, třeba byla slepa.« — »Bože můj!« šeptal Ludvík. — »Uvidíš, jak se budu chovati klidně, abych dostala se brzy odtud, abych odešla s tebou. Již se nerozloučíme.« — »Nikdy, matko má!« — A nešťastný mladík strávil u lože ubohé slepé ženy celý den, podoben jsa téměř mrtvole. Tak byl vyhublý a zsínalý.

Tento výstup matky se synem dojal všecky přítomné. A všickni byli přece zvyklí smutným a zoufalým scénám!

Nemocnice jest divadlo, v němž dohrávají se poslední výjevy nesčíslných dramat sociálních.

Kdo prošel celý svět, kdo zašel do nejvzdálenějších končin, kdo překřížil ta nejpustější moře, kdo vydával v šanc život svůj svéreposti divých národů, kdo meškal a studoval ve vzdělaných krajích, — ten mnoho viděl, mnoho mohl rozjímati a poznávati lidstvo a uznati i diviti se Bohu, Tvůrci veškerenstva.

Než, nemůže říci, že viděl vše, nezná ještě naskrze světa, nezavítal-li do nemocnice ne jako zvědavý divák, nýbrž jako myslící pozorovatel.

V nemocnici očisťuje se mnoho duší, jež zkazil tento svět.

Vlastní bol a pozorování cizí bolesti působí, že obrací zraky k Bohu ten, kdo snad zapomněl na svého Stvořitele, kdo dlouho žil bez náboženství a bez víry.

V nemocnici končí se marnosti pozemské.

První slovo, jež zaslechne ten, kdo sem přichází, jest nejvelebnější a nejpokornější, jež má největší význam v lidské mluvě, jest to slovo Boží slovo: »Bratře!«

Svaté to slovo, jež vlévá život duchu sebe znavenějšímu, jež vyjasňuje obočí sebe zpupnější pýchy, jež hýbe srdcem zločince sebe zatvrzelejšího, jež uvádí v paměť — kolikrát i proti vůli — jméno Boha, původce tohoto útěšného slova!

V nemocnici ztracená žena, u všech v povržení a hnusu, vyvržená z lůna společnosti, zapuzená a neuznaná od vlastní rodiny vidí vedle sebe ženu ctnostnou, laskavou a milosrdnou, jež k ní s láskou vzhlíží, jež klade ve své cudné a šlechetné ruce její hlavu a horečkou rozpálené ruce a oslovuje ji tichým a láskyplným slovem: »Sestro!«

V nemocnici sirotek na ulici vyhnaný, jako vyhání se pes, jehož nikdo nechce živiti, který samoten ocitnuje se na světě, klne svému osudu, nezná rozkoší rodinných, jest velice nešťasten nevěda, co jest láska mateřská, jenž setkává se jen s lidmi zpupnými a necitnými, — plesá nevýslovnou útěchou, kde dříve, než umírá, než odchází s tohoto světa tak usmívavého a krásného pro ostatní, a tak pustého a nelítostného proň, volají jej: »Bratře!«

Chuďas, jímž povrhli bohatí příbuzní, jenž vstupuje do nemocnice pln jsa hněvu a žáští proti nim, kochaje se snad myšlénkou pomsty, ohřívaje v sobě touhu, aby potkalo je zlé, nemůže hledě na neštěstí cizí, jež kupí se kolem něho v tomto útočišti, jež jsou tak veliká nebo ještě větší než jeho, nemůže — pravím ještě jednou — chovati déle v sobě myšlénky pomsty a zlých tužeb.

Zde přestávají všecky vášně pozemské; zde skýtá mu útěchu myšlénka odpustiti těm, již mu ublížili; zde chce konečně zemříti v míru se svým svědomím.

— — — — — — — — — — — — — —

Kdo touží poznati stupeň vzdělanosti, ušlechtilosti a zbožnosti některé obce, neptej se jejích obyvatelů, nehledej v novinách, nespokoj se tím, co praví její dějepisci; učiň něco jiného: jdi a podívej se do nemocnice a žaláře.

Tam, kde se pečuje o blaho nešťastného, tam, kde stejnou měrou chovají se k nemocnému chuďasu jako k churavému boháči, tam, kde někdo dostane se pod moc zákona a není při tom opuštěn,

ponižován, nejedná se s ním nemilosrdně, nýbrž pečuje se o něho, věnuje se jemu pozornosť, poučení a láska, tam můžeme říci — aniž při tom se strachujeme omylu, — že jest obec znamenitá, řádná, ušlechtilá, pevná a hodná vší svobody; tam jest vláda vlastenecká, rozumná a otecká.

Než, kde nemocnice jsou zpustlé, kde chudí chtějí zemříti raději v některém koutku své nuzné chatrče nebo na veřejném místě, kde vězňové v žaláři leží těsně jeden vedle druhého v místnostech bídných, opuštěni, zanedbáni, kde není jiného poučování než hůl, kde nejsou vedeni k tomu, aby přemýšleli o svých poklescích a o polepšení se, kde toto všecko, lze jistiti se vší určitostí, že jest tam lidstvo necitelné a hříšné, že jest tam více fanatismu než náboženství, že tam více nevědomosti než vzdělanosti, více krčem než škol a správa nedbalá, záležející z lidí lakotných, sobeckých, nevědomých.

II.

Syn kostelníkův pánem.

Uplynulo několik let.

Již byste syna kostelníkova ani nepoznali, a v tom měli by dosti práce i ti, kteří ho viděli ve vesnici vyrůstati z pacholíka v jinocha.

Oděv jeho jest oděvem elegantního mladého muže, jeho tváření se a postava jako madridského synka dobře zrozeného a dobře vychovaného, a způsob jeho chování a půvabnosť jeho pohybův a celý jeho vybrousený a krásný zjev nedávají nám něm ani tušiti neohrabaného, svéhlavého, ostýchavého venkovana, jenž uprchl z dědiny a počal dráhu svou bezbožným skutkem. Myslím totiž, že čtenář nezapomněl na ubohou, nevinnou, něhyplnou družku dětství mého hrdiny, dceru zbožné tety Tordy, jež k němu tak vznešeně a šlechetně se zachovala, jednajíc se synem zloděje a úkladného vraha jako s vlastním dítětem.

Aby on byl již někým jiným, dal si jiné jméno. Nyní jmenuje se Don Antonio de Luna.

Luna jest příjmí slavné, příjmí mnohými záslužnými muži proslavené.

Historie o Donu Alvarovi de Luna, již četl kdysi ve knihovně vesského faráře, učinila na něj hluboký dojem.

Však i on si přál, aby dosáhl té výše, na niž vyšinul se tento muž.

Jediné, co se mu nelíbilo, byl tragický konec dona Alvara; než, on dobře věděl, že již nejsou ty doby, v nichž umírali vysocí pánové rukou katovou jako za časů Dona Juana II., a třeba oni dostali se v tak nepříjemné konce, dosáhne on tolik vlivu a moci jako proslulý velmož, jenž při příležitosti postará se o svou kůži.

Syn kostelníkův, jenž se tak nízko narodil, chtěl dostoupiti velmi vysoko, i počal dráhu s tím pevným předsevzetím, že také tam dospěje.

Nebudeme líčiti, co jej potkalo od té doby, kdy opustili jsme jej v prvním díle tohoto románu, abychom mohli vypravovati smutné dějiny nešťastného malíře. Nyní vidíme jej ve velmi nádherně za-

řízeném bytě shlížejícího se v zrcadle, studujícího snad, s jakou tváří má se objeviti před někým, k němuž chystá se na návštěvu, a kouřícího drahocenné pravé havanna.

»Hoj, panečku,« praví, »svět jest veliká věc! Každý, kdo by býval přišel do Madrida s takými prostředky jako kdysi já, byl by dnes velmi nešťasten: buď by někde pracoval, a kdyby neměl chuti ku práci, snad by se oddal krádeži, nebo by někde na rohu měl krám se sirkami, neb by cídil boty v některém hotelu neb nanejvýš by pražil kávu. — Chtíti jest moci, jak jinak! — Dostal jsem se v tento dům skoro z milosrdenství; první týden vážil jsem vodu ze studně, drhnul jsem podlahu a spal jsem ve stáji mezi dvěma klisnami: jest div, že mi nerozbily hlavu kopyty; ale druhého téhodne umínil jsem si povýšiti a toho jsem také dosáhl zamilovav se do druhé kuchařky.«

»Místo ve stáji spal jsem v příjemném bytě a místo vážení vody ze studnice uváděl jsem návštěvy po schodech; nesl jsem jen košík, když šla první kuchařka do trhu, a podav oběma ruku nabídl jsem se, že jim vždy ochotně a dobře posloužím.«

»Chtěje výše dostati se, rozvadil jsem obě kuchařky, a když druhá odešla, první se do mne zamilovala.«

»A od té doby spal jsem v pěkné předsíni, měl jsem pěknou postel a sedadla a jedl jsem lépe než moji pánové.«

»Ale což budu stále jen v předsíni?«

»Donesl jsem mladé paničce, že kuchařka zneužívá její důvěry, že není věrna, že jí nemiluje, že roznáší v sousedstvu, jakoby byla paničce pomocna v jistých marnivých tajemstvích,«

»První kuchařka byla propuštěna, a tak dosáhl jsem přízně u paničky, která pro svůj vliv v domě povznesla mne na komorníka pánova.«

»Býti blízko pána — toho jsem si přál. A jaký to pán!«

»Prvního dne, že našel ve svém svrchníku mol, kopnul mne trochu. Jiný byl by odešel. Já jsem zůstal a schoval jsem si to kopnutí, abych mu je při příležitosti vrátil. Druhého dne chtěl mne opět kopnouti, to vím zcela jistě, ale nemohl, protože svrchník byl úplně čistý, zkrátka takový, jakoby jej byl zrovna krejčí přinesl. Člověk ten byl na mne jako lítá zvěř, a tak chová se k celému světu; než, já ho zkrotím.«

»Ze stáje dostal jsem se za tajemníka hraběte de Tres Puentes, státníka mocného vlivu, senátora, velkokřížníka, ani nevím kterého řádu, komořího, atd. atd.«

»Kdykoli jest ve špatném humoru, schlazuje si žáhu na mně, nadává mi, jak se mu líbí; ale beze mne nemůže se přec obejíti.«

»Při tak prudké letoře, kdyby si na mne nemohl žluč vyliti, provedl by snad ledacos, snad by zardousil svou ženu, snad by skočil s balkonu.«

»Jsem mu naprosto nutný, více než on mně.«

»Žádný tajemník u něho nevydržel ani osmačtyřicet hodin; při své důstojnosti nikdo z nich nemohl snésti podobných nadávek a přezdívek.«

»Jací to hlupáci! Trpím všecko . . . nyní, ale později si o tom promluvíme.«

»Takový státník, jakému sloužím, líbí se mi!«

»Jak krásně mluví ve veřejnosti o mravnosti, o právech lidu, o oteckých povinnostech vlády, o pokoře a prostotě, jaké sluší státníkům, již chtějí zasloužiti si požehnání národa, o povinnosti, s jakou jest jednati takovým velikánům s lidem, o vlídnosti, s jakou jest jim nakládati s nepatrnými lidmi! Jak vylíčil v radě druhého dne útrapy otroků dožaduje se toho, aby zrušeno bylo otroctví! Jak rozplakal samého jenerála při úvaze, jaké pokořování jest snášeti otrokům od jejich pánů, a jak výmluvně řečnil o lásce k bližnímu, o přívětivosti a šlechetnosti!«

»Hned, když jsem se ocítil v tomto domě a dali jsme se do práce, býval by na mne vypálil bambitku, že jsem jej upozornil na chybu v datě, jež citoval z jisté listiny, kterou mi diktoval.«

Slabé zaklepání na dvéře vyrušilo jej z jeho rozjímání.

»To jest má zamilovaná komorná,« pravil sobě, »kéž se už jednou tebe zbavím!«

»Jsi samoten?« tázala se komorná, při kteréž otázce objevila se ve dveřích spanilá hlavinka a štíhlé tílko.

»Jsem, jen vejdi; ale poslyš, tímhle tykáním jednou mne před svými pány prozradíš a budeš musit opustiti dům.«

»Jaká řeč! Moji pánové! Zdá se, že mi chceš vzpomínati, že jsem služka —. A čím jsi ty?«

»Jsem hraběcím tajemníkem.«

»Tajemníkem! Jsi podřízeným jako já.«

»Nechme toho, a pověz mi teď . . . Co říká tvá paní?«

»Nemůže prý tě ani viděti; jak jsi mi poručil, mluvila jsem s ní o tobě i řekla jsem jí, že se mi pranic nelíbíš, a toť se ví netajila se mi, že i ona tak smýšlí.«

»O mne se tedy nestará. A nedověděla jsi se nikdy, že by měla paní tvá nějakou nepatrnou zápletku?«

»Nevím o ničem.«

»Ale tak hezká ženská, provdaná za tak divokého manžela, jenž jest zahrabán do politiky, který sotva na ni pohlédne, který pořáde jest jen při ministerských poradách, mezi poslanci, na sněmě nebo v radě . . .«

»Nikdy jsem se nic nedověděla; nikdo jí nenavštěvuje. Jen někdy přicházejí k ní dobročinné paní a její bratranec.«

»Znamenitý to bratranec! Nějaký hlupák nejspíš.«

»Nikdy jsem neměla té nejmenší příčiny k nějakému podezření; jest velmi laskavá, a nebýti toho, že's mně nařídil to, z čeho poznáváš, že jsem tvá nejlepší přítelkyně, byla bych jí už pověděla. —

»Co?«

»Pravdu, že se chceme.«

Slova tato zněla z úst komorné tak prostě, že z nich šlo na jevo, jak málo zná lidi a nade vše kostelníkova syna.

»Však ty si dáš pozor!« pravil s mrzutou tváří.

»Pro pána, jako bys se za mne styděl! Nejsem špatná ženská. A sloužím-li v tomto domě své paní, ví dobře, že naše rodina jest docela řádná, že můj otec býval advokátem; ale když ubožák oslepl, přišli jsme na mizinu, a nyní podporuji matku, která zase stará se o tatíčka.«

»Jest to ovšem choulostivá historie; ale mně si ji již mnohokráte vypravovala, znám to už na paměť.«

»Proč jen přišel jsi do tohoto domu? — Byla jsem šťastna.«

»Zas už ty nářky?«

»Ani jsem si nikdy na mužského nevzpomněla po boku své paní, jež jest tak laskavá, a když jsem šla každou neděli navštívit ubohých rodičů, neměla nic proti tomu. Tenkráte jsem neměla jim co tajiti. Jenom ty jsem milovala, kteří mne tak milují a tolik mi děkují za těch osm tolarů, jež jim dávám měsíčně, jako kdyby mi nebyli dali mnohem více.«

»To už jsi mi řekla asi třicetkrát.«

»Jak bych byla blažena, kdybych mohla říci svému otci; Otče drahý, mladý, hodný, poctivý mladík má mne rád, jest velice přičinlivý a nadaný — to jest pravda, že nadání máš dost — i přicházím vás žádat za smilování, neboť já jej mám také ráda!«

»To jest velmi hezké!«

»A můj otec, jsem tím jista, zaradoval by se myšlénkou, že ještě před svou smrtí uzří mne spojenu s řádným, pracovitým, milujícím mužem.«

»Jaká to krása! Byla by to hezká podívaná, kdybychom tak udělali si výlet někam do údolí na pastvinu, s beránkem, s kůzletem, dvěma kravama, s tvým slepým otcem; ty a já trhali bychom kvítí a pletli bychom celý den věnečky . . . Věru, takový pohled zasluhoval by, aby byl vymalován!«

»Zdá se, že se mým citům posmíváš! Však má pravdu paní, která říká, že jsi zlosyn!«

»To že pravila?« tázal se ďábelským úsměškem tajemník. »To jest trochu mnoho!«

»Ještě něco ti musím pověděti.«

»A co by to bylo?«

»Aby tě vícekráte ani nenapadlo, abys špehovala a zachycovala myšlénky své laskavé paní; počínám tušiti něco nekalého.«

»Snad se chceš na mne rozhněvati?«

»Přeji si, abys neužíval lásky mé k věcem, kterým nerozumím; nezradím své paní, která se mnou vždy tak dobrotivě a šlechetně nakládá.«

»Dobrá; vícekrát ti nic nesvěřím a nepromluvím již vůbec na tebe. To by ještě scházelo! Kolik jest jen žen, které každou oběť vykonají pro muže, jenž je miluje, a důvěřují mu úplně a ve všem ho na vlas poslouchají. Ale s takovými ženami, jak jsem seznal, nemáš pranic společného.«

»Ach, jak jsem nešťastna!«

»Poslyš, nehněvej mne . . . To jest pěkná věc . . . Ženy nechají se pouze potud milovati, pokud se jim v ničem neprotivíme, to jest ten jejich vkus; a jakmile nedosáhnou hned toho, co chtějí, již se nazývají nešťastnými.«

»Ach, proč jsi jen přišel do tohoto domu!«

Ozvaly se kroky, a tajemník, dříve než toho mohla zabrániti, vzal komornou za ruku a vtáhl ji do vedlejšího pokojíka a zavřel za ní dvéře. Současně téměř objevil se v předním pokoji sloužící oznamuje: »Milostpán tázal se po vás.« — »Dobře, již jdu.« Sluha se vzdálil, a tajemník otevřel dvéře pokojíka. — »Ale teď jdi!« řekl komorné. »Jednou zastihnou tě v mém bytu, a potom budeme hotovi.«

»Můj Bože, jaké to jednání!« šeptala ubohá dívka.

»Nepřeji si, aby se o tom někdo dověděl... Slyšíš-li? Doví-li se to někdo, veta bude po tobě, a ručím ti za to, že ani okamžik nezdržíš se pak v tomto domě.«

»Ó, jak jsem jen byla zaslepena, že jsem popřála sluchu tvým lžem! Nyní vím vše, nyní vím, že má paní mluví pravdu, že jsi velmi zlý.« A skormoucená dívka vyšla z příbytku svého ženicha osušujíc si oči, aby nikdo nezpozoroval, že plakala.

»Že jsem velmi zlý!« hučel pan Luna. »Ubohá dívka! Jest opravdu vzorem komorných a divem něžnosti a citlivosti; ale bude přece jenom dobře, odejde-li z tohoto domu k svému otci nebo někam jinam. Podíváme se teď na tu zvěř!« I zamířil k obydlí svého principála. — Tento procházel se pokojem mrače si kdo ví co s obličejem, jenž jevil náladu po všech šlacích.

»Přicházíte trochu dlouho,« obrátil se k němu.

»Ale na zavolání, Vaše Excellencí.«

»Vaše Excellencí! Neříkejte mi tak, netitulujte mne tou Vaší Excellencí, kolikrát jsem vám to již řekl, a opakovati něco nelíbí se mi.«

»Jak si Vaše Excellencí přeje.«

»Aby do vás —! to už je přespříliš; jste hlupák nebo šibal!«

»To první snad,« odtušil nanejvýš nevinně tajemník.

»Ne to první —.« — »Vy jste to řekl.« — »Nechme toho. Musím s vámi promluviti o věci, která vás bude zajímati. Víte již, že bylo schváleno, aby ministerstvo bylo rozpuštěno.«

»Vím již, milostpane; četl jsem to.«

»Nuže dobře; mne teď povolali, abych utvořil nové.«

»Tisíc a tisíckráte blahopřeji, milostpane.«

»Ještě není k tomu čas; když jsem podal svůj návrh, byl jsem zavolán, i bylo mi řečeno, že mne nikdo nepotřebuje. Jaké to pokoření pro muže, jakým jsem já!«

»Toho nelze ospravedlniti.«

»Kdybych býval zapomněl na svůj charakter... Ještě sice není vše rozhodnuto, ale má se všeobecně za to, že tím šťastným bude lenoch Don Tomáš Meko, jenž již tolik hloupostí vyvedl v různých dobách.«

»Ano, vím o tom; jest to člověk, jemuž se nedostává Filipa.«

»Co se toho týče, my státníci jsme už tak, téměř na stejné výši; všickni snažíme se všemi silami, a konec konců, neodvrátí-li toho Bůh, přijde zátopa, jíž všickni jsme vinni, a strkáme to pak jeden na druhého. Ale vyvoliti vůdcovství Mekovo a mne pokořiti! Živ tě Bůh, jak se zaraduje můj přítel Meko!«

»Jest vaším přítelem a bude míti k vám zřetel.«

»Člověče, nevíte, co pravíte; nejste přece hloupý a víte, že něco jiného jest přátelství a něco jiného politika.«

»A co zamýšlíte učiniti?«

»Uhlídáme; ještě nejsem hotov se svým plánem. Zaručuji se vám, že Don Meko neudrží se u vesla ani dva měsíce. Vy mi budete při tom pomocen.« — »Já?«

»Přece nebude vám nevhod domoci se nějakého místa u vlády.«

»To ovšem ne, milostpane; mně není nic nevhod.«

»Dobrá, ostatní půjde na můj vrub. Vy jste odvážlivý mladík, neostýchavý a ctižádostivý.«

»U kozla!«

»Nyní jděte a dejte dobrý pozor, jaké mínění panuje mezi lidem, jenž očekává krise. Krise ve hlavním městě Hispanie jest veliký přístav pro nezaměstnané, jichž jest zde bez počtu, a pro taškáře. Třeba jest všecko vyslechnouti, ano i hlouposti. Najdu pro vás místo, uvedu vás v politický svět, a to ostatní záleží na vás. Dosud se vám nedostává dvou věcí.«

»Kterých, milostpane?«

»Lásky a vyzvání k souboji. Jsou to dva znamenité základy ke štěstí. Láska vzbuzuje pozornosť žen a souboj pozornosť mužů. Jeden z těchto prostředků neb oba ve spojení poslouží více než dlouholetá práce a mnoho bezsenných nocí vyseděných při knihách.«

»Nezapomenu té rady.«

»Velmi dobře. Ale taková ubohá láska, jakou lnete ke komorné mé choti, nehodí se pro vás a škodila by vám. Nejlépe bude pro vás, opustíte-li tento dům.« — »Jakže?«

»Tak jest; najmete si byt co možná nejdále odtud neb uhostíte se v některém hotelu, což jest ještě lepší.«

»Jak si ráčíte přáti.«

»Nuže, jděte, jděte a vraťte se brzy; napíši článek pro »El Bien del Pais«, v němž uvedu všecky barbarské skutky, jichž možno nadíti se od mého přítele Meka, dostane-li se na vrch. Máte náklonnost k novinářství?«

»Ó, a jakou, milostpane, než nevím, jsem-li dosti zralý.« —

»Neškodí; aby někdo dobře diplomaticky psal, aby dovedl jako obratný novinář prostudovati a projednávati zevrubně veškery otázky politické, historické, vědecké, socialní atd. atd., k tomu třeba jest převelikého vzdělání, o tom není pochyby; než, k takové politice ve zmenšeném vydání, k níž jsme my odsouzeni a již hrajeme zde všickni, a já hned na prvním místě, není třeba rozsáhlých vědomostí. Po mnoho let čtu v listech den co den dva články docela stejné, jeden oposiční a druhý ministerský. Jenom forma jest trochu jiná; ale podklad je vždy týž. První píše vždy: »Velmi neblahé!« a druhý: »Velmi dobré!« Kdyby bylo se obávati Meka co do jeho moci, však bych mu zapůjčil své noviny, aby se pobavil; ale ten hlupák nestojí mi ani za ty drobné za tisk.«

Můj Don Antonio de Luna vyšel okouzlen jsa setkáním se svým pánem.

»Štěstěno,« zvolal, »sláva tobě! Trochu lásky a trochu souboje! Ha! Vím již, komu věnuji svou lásku! Souboj, to jest již horší: zde každý mládeneček jest na umření a ani neodváží se dáti v zápas s mizerným komárem, který by ho štípl mezi obočí nebo provrtal mu rapírem otvor do prostřed srdce. Než, neustoupím pro tak malichernou věc; poslouží-li mi souboj k mému povýšení, zjednám si jej stůj co stůj!«

»Odcházíš?« oslovila jej komorná, vyšedši mu vstříc, když mířil k svému pokoji pro klobouk.

»Dej mi pokoj!«

»Co ti jest? Vadil se pán s tebou?«

»Vadil! Myslíš snad, že jsem nějaký sluha? Pán, jak ty říkáš, zpozoroval tvé neopatrné jednání, náš poměr, a proto musím tento dům opustiti.«

»Jakže?« — »Ano a hned nyní.« — »A odejdeš?« — »To se rozumí, a jest to zcela oprávněno; ale nenaříkej; jsi tím sama vinna.« — »Bože můj, půjdu tedy také!« — »Bláznìš?« — »Budu následovati tvého osudu. Ó, kdybys jen chtěl . . .« — »Zanech toho škemrání a myšlének na svatbu!« — »Co praviš?« — »Štěstí mně kyne; hrabě de Tres Puentes, můj pán, jak ty říkáš, chce mi k němu pomoci, ale od toho jistě upustí, uvidí-li, že se milkuji zde v jeho domě za jeho zády.« — Ha, bídníku!« — »Dal mi radu, abych s tebou upřímně promluvil, jest to jen ke tvému dobru.« — »Bezbožný člověče!« — »Ticho!« — »Nebudu mlčeti. Klnu té hodině, kdy jsem tě seznala!« — A ubohá dívka dala se do pláče. — Stáli na chodbě, proti bytu rozhněvaného tajemníka. — V tom objevila se vysoká a ztepilá ženská postava ve vchodu na chodbu. — Antonio zpozorovav pohyb záslony, jež halila vchod, chystal se zahnati komornou a skrýti ji ve svém pokoji; než tato spatřivši paní, jež odhrnula záslonu, vytrhla se mu z rukou volajíc: »Ach, paní života mého!« — »Co se děje?« tázala se dáma, jíž nebyl nikdo jiný než hraběnka de Tres Puentes; a přikročivši až k tajemníkovi, oslovila jej: »Vysvětlete mi, co zde máte dělati!« — »Milostpaní, šel jsem do svého pokoje.« — »Zdá se mi, že musím přiměti vašeho pána,« a to promluvila s důrazem, »aby vám rozkázal opustiti tento dům.« — »Milostpaní,« odvětil Antonio hledě hraběnce pevně do očí, »toho Vaše Exellencí nemusí činiti, poněvadž nebudu zde již bydliti.« — »Slyšme!« — »Pan hrabě nepokládá mne za sluhu tohoto domu, a proto není mi třeba, abych zde déle meškal.« — »To jest novinka pro mne.« — »Pan hrabě upotřebí mých služeb, mé věrnosti a vděčnosti jinak, milostpaní.«

»Ještě lépe. Pojď, ubohá dceruško,« dodala hraběnka laskavě ujavši komornou za ruku a neodpověděvši ani slovem na tajemníkův ponížený pozdrav, odváděla si dívku, k níž lnula něžnou láskou, nemohouc nikdy zapomenouti, že otec komorné býval věrným služebníkem její rodiny.

Antonio spolknul toto pokoření, ale nedal toho na jevo. Snad ani třikráte nemluvil s hraběnkou, ale přece seznal, že hraběnka o něm nesmýšlí zrovna nejpříznivěji a že s ním jedná se svrchovaným opovržením.

Odpor její k tajemníku byl zcela přirozený, poněvadž nebylo ušlechtilejší a dobrotivější povahy nad povahu hraběnky de Tres Puentes, ženy to stkvělého nadání, veliké ctnosti, útrpné a šlechetné k celému světu, jež chránila se s největší péčí, zvláště u přítomnosti služebnictva, každého slova, každého činu, jejž by bylo lze vykládati za projev pýchy nebo marnivosti.

K chudým a k churavým měla vždy laskavé slovo, sladkou útěchu, vznešenou ochranu, a kdykoli rozdávala almužnu, což bylo jí nejmilejším zaměstnáním, vážili si chudí více jejího prostého a upřímného oslovení než jejich darů a nejraději hleděli na ni, usedla-li na jejich rozlámanou stolici, která byla nejlepším kusem nábytku, a vzala-li do rukou některé jejich děcko buď bez šatu nebo vinuté v roztrhané pleny a mnohdy také ne příliš čisté.

A kdykoli některý z jejich sluhů byl uvržen na lože, nestyděla se zaň vznešená ta paní a navštívila jej v jeho pokoji, ano, třeba i ve stáji.

Ale jedna věc ji přece jen unavovala; byla to pověst o její laskavosti a milosrdenství, jíž došla po celém Madridě; však také mezi žebráky hned se roznese, kdo pomáhá jim v neštěstí, zvláště kdo pomáhá jim tak citlivě a výdatně.

V ulici del Aguila, na Barrancu, ve čtvrti de Maravillas i v okolí, vůbec všude, kde v opravdových boudách, ve hrozném středisku nákazy bydlí madridští chudí, byla velmi známa hraběnka de Tres Puentes, jakkoli, šla-li udílet almužny, měla závoj spuštěný a oděna byla co nejjednodušeji.

Naopak zase ve vznešených kruzích, k nimž tato dáma náležela, šeptalo se o ní, že jedná pokrytecky, že se stala zbožnou, když dříve byla učiněným zloduchem, a že v jejím chování spočívá hluboké tajemství; není nic nesmířitelnějšího nad vznešené klepy a nic nenapadá se ve společnosti slovem i skutkem více než pravá ctnosť.

Než, hraběnka de Tres Puentes ani nezpyšněla chválami chudiny, ani nepozbývala mysli pomluvami sobě rovných. (Pokračování.)

Všickni národové mají náboženství!

Píše **Filip Jan Konečný.**

(Dokončení.)

O obyvatelích střední Afriky nevědělo se dlouho nic určitého. Teprve *Stanley* (1878.) rozšířil mnoho světla a umožnil katolickým missionářům Alžírským těžkou práci, která již mnoho dobrého přinesla ovoce a ještě snad přinese. O zlopověstných pohanech v Ugandě, kde tolik lidské krve prolito, píší alžírští missionáři tyto úřední zprávy: Náboženství Vagandů v mnohém převyšuje ostatní náboženské názory jiných kmenův afrických. Nemají model ani fetišů, věří v bytosť nejvyšší, která stvořila člověka a celý svět; jméno její zní: Katonda. Bytosť nejvyšší jest velice vznešená, proto nestará se o svět a přenechává správu a záležitosti jeho téměř úplně duchům nižším. Mezi všemi bohy největším jest duch jezera Nyanského, jemuž Mkasa jméno. Také znají boha války, hromu a vod. Zvláštní pocta vzdává se duším zemřelých, jimž stavívají domorodci zvláštní obydlí, a přinášívají jim oběti (velice však nepatrné, na př. dřívko atd.). Za to však bývají *veřejné* oběti zcela jiné; k nim berou se věci nejdražší, mnohdy i lidský život.

Muzimu — ochranní duchové — starají se o obecné dobro. Nejvíce bývají vzýváni v čas války a nouze. *Stanley* vykládá nám o přípravě ku kterési válce, kterou domorodci podniknouti chtěli: »Když se král na trůně uvelebil, přišli kněží a kněžky muzimští (čarodějní) — a bylo jich přes sto! — a podali Mtesovi za hlučných a dlouhých obřadů čarodějné prostředky. Nejvyšší kněz byl strašlivě ustrojený — blázen. Zvykem jest, že před bitvou přinesou se náčelníkovi všecky čarodějné prostředky, aby se jich dotekl ukazováčkem a tím způsobem usmířil rozhněvané muzimy. Čarodějnými prostředky

obyčejně bývají: mrtvé ještěrky, kousky dřev, tuk, nehty zemřelých, zvířecí drápy a pazoury, ptačí zobáky a rozličné lupení a listí, kteréž uschovávají domorodci ve zvláštních nádobách s velikou úzkostlivostí. Když počala bitva, dají se do zpěvu kněží a čarodějnice, řvouce a lomozíce, až byla dobojována. Kdo nemá afrických nervů, není prý s to, aby to snesl!

O tomto, jakož i o všech ostatních kmenech afrických, bydlících kolem jezera Nyanského a Tanganiky, vyprávějí cestovatelé, že nepostrádají víry v bytosť nejvyšší a že mají jakési tušení o životě posmrtném. Z toho, co jsme pověděli o Vayandech, a co Stanley vypráví o Makarevských a Vaniamesských, nade vši pochybnosť vysvítá, že věc tak se má. Roku 1884. dovolil Vaniamesský král Miramba, jemuž přezdívají »Napoleon Africký«, katolickým missionářům usaditi se v jeho zemi a ubezpečil je svou ochranou. Již to faktum svědčí, že kmenové ti nejsou a nemohou býti náboženství nenakloněni. Missionáři, kteří z Alžíru pronikli a poznali kmeny u jezera Tanganiky, velmi rozhodně popírají, že by byli atheisty, ano, výslovně dosvědčují, že mají ponětí o Bohu, jenž všecko stvořil. Kabesa, nejvyšší bůh tvůrčí, bydlí v nebi; k němu odcházejí umírající, kteří zde na světě dobře živi byli, zlí však nesmí k němu, ale musí od něho jíti. Zemřelým dětem vede se na onom světě právě tak jako jejich rodičům. Vedle nejvyššího boha jsou bohové nižší a velmi četní; domorodcové přinášívají jim rozličné oběti. Za duše zemřelých se příbuzní modlívají a konají oběti; o nesmrtelnosti duše jsou přesvědčeni a nikterak o ní nepochybují.

Obyvatelé říše Muata Janwoské a Kasongské — ačkoli jsou málo známí, — přece nikterak k atheistům čítáni býti nemohou. *Cameron* podává o nich tento obraz: Ve všech vesnicích jsou chaty uchystané čertům a modlám, jimž přinášejí se oběti. Téměř každý domorodec má na krku zavěšeného nějakého bůžka. Čarodějové chodívají v celé zemi se zázračnými obrazy, k nimž sbíhá se pověrčivý lid, tázaje se, jak se mu povede. Mezi čaroději jsou břichomluvci, — a těm vynáší nejvíce nekalé jejich řemeslo. Největší modlou jest Kungvé a Banza, jenž prý jest zakladatelem dynastie Kasongské; také mu připisují všemohoucnosť a sice v tom smysle, že může učiniti cokoli chce dobrého i zlého. Odporné a ukrutné jsou obřady, které se konají při pohřbech. Náčelník mívá mnoho žen; když ho však v hrob uložili a zem na něho nahrabali, musí všecky jeho ženy — jen druhou vyjímajíc — za živa býti s ním pochovány, této druhé ženě dovoluje zvyk, že může býti usmrcena dříve, než jest pochována! Vždy bývají při tom zabíjeni otroci, někdy i padesát; krví jejich pokropí se hrob náčelníkův.

Obyvatelé v jižní Guinei, jak známo, jsou již několik set let křesťany, ovšem ne všickni, ale mnozí, a mají zvláštní biskupské sídlo St. Paolo di Loanda. Než i o těch, kteří jsou dosud pohany — obyvatelé Angolští atd. — dlužno tvrditi, že nejsou bez náboženství. Suku-Vanange jest nejvyšší jejich bytostí a vládne vším jak chce, jen že ne v tom smysle, aby se o svět staral. Patrně nestojí mu to za to, proto ponechává starosť tu bohům nižším.

Duchové rozdělují se na dvě třídy: na duchy dobré, lidstvu příznivé, a na duchy zlé, lidstvu nepříznivé. Duchů zlých jest nesmírné množství a velice by lidem škodili, kdyby jich nejvyšší bůh

na úzdě nedržel a hromobitím v pořádek nehnal. Zemřelí bydlejí v podsvětí, do něhož zapadší slunce se ukrývá. Život v podsvětí jest podobným životu vezdejšímu. Duší zemřelých obávají se domorodcové velice, domnívajíce se, že by buď do nich nebo do jejich dobytku mohly vejíti a se usaditi. Aby se tomu zabránilo, scházívají se domorodci časem ku slavnostním hodům a tancům, určujíce nejlepší čísla »tabule« zemřelým a pojídajíce je za ně, — což zajisté není těžkým, ale velice praktickým. Nejraději zajede si duše zemřelého do čaroděje a ohlašuje jeho ústy lidem své přání a tužby. Zvláštní poctu prokazují domorodci »dobrým kněžím«, konajíce na oslavu jejich i veřejné průvody!

Pobřežní kmenové Loangští uctívají Boha pode jménem Zambi-Ampungo. Sídlem jeho jest nebe; on stvořil všecko. Zajímavá jest představa domorodců o tom, jak se stalo, že mají černou pleť a ne bílou. Bájí o tom následovně: Zambi-Ampungo stvořil na počátku všecky lidi úplně bílé; matka Afrikánů byla však při kterési příležitosti velice zvědava, a Zambi, dohněvav se na ni, polil jí a průvodci jejímu hlavu černou barvou. Proto mají prý podnes Černoši pleť tmavou. Zambi však nevládne a nestará se nyní o svět. Neustálými hříchy lidstva uražen byl do té míry, že se správy a starosti té vzdal, první pokolení lidské v opici proměnil, a když druhé pokolení prvního nebylo lepším, docela se od lidí odvrátil a nestaraje se o ně, nechce o nich věděti ničeho. Jediným, co pro ochranu lidstva učinil rozmrzelý Zambi, bylo, že stvořil Fetiše »Bunsi«, jenž jest praotcem všech Fetišů. Duše zemřelých vracívají se do vesnic domorodcův a přinášívají svým známým rozličné nemoci. Z té příčiny starají se domorodci o to, aby ve vesnici nikdo nezemřel, ale někde jinde (mimo domov) aby kosti složil. Stane-li se však přece, že někdo náhle zemře v rodné vísce, vystěhují se obyvatelé její na jiné místo, aby měli od duše zemřelého pokoj a zachráněni byli všelijakých zhoubných nemocí. Oběti přinášívají nejen bohům, nýbrž i dušim zemřelých; bohužel, — i lidské oběti bývají za tím účelem obětovány!

Podobné názory a obřady náboženské, jaké mají kmenové Loangští, mají také Kongští, s tím asi hlavním rozdílem, že *proti* vrchnímu bohu Zambimu stojí v odporu bůh zlý, — tedy jakási dvojice čili dualismus. Domorodci tito nosívají bůžky a modly téměř vždy a nezřídka mívají je i na sobě neustále přivázány, zvláště na krku. Duchy ochranné také znají, zvláště obyvatelé ve Fernandě Po, kteříž i obydlí, když z nich někam odcházejí, poroučívají ochraně Fetišů, prosíce jich, aby na všechen majetek pozor měli. Strach domorodců k Fetišům jest tak velikým, že — *Gloatz* a *Waitz-Gerland* — znalci tvrdí: Odejde-li z obydlí domorodec, svěřiv jmění a zboží své Fetišům, neopováží se nikdo mu něco vzíti.

Všichni znalci srovnávají se v tom, že Černoši představují velice pokleslou část lidstva: chybují však velice, kdo Černochům všecko upírají nadání duševní, a to mnohdy pouze z důvodů, které nikterak nejsou oprávněny a pravdivy. Nade vši pochybnost dokázáno jest, že Černoši mají náklonnost i schopnost k rolnictví, jakož i napodobení jiných. Celkem možno říci, že dosti dobře dovedou podávané pochopiti, nikoli však do té míry něco vymysliti a jinému dáti, — jsou více tedy receptivními než duševně produktivními. Radost i žalost vyjádřuje Černoch nejraději způsobem excentrickým, — z té

příčiny tancuje prý tak náramně rád. O poměrnosti a slušnosti nemá prý zdání. Nelze upříti, že Černoši dokázali nepopíratelné nadání jak k vědě, tak k umění, — ovšem jsou to vzácné vyjímky, ale jsou přece pravdivy a vyvracují názor, jenž Černochům vše to rozhodně a povšechně upíral.

Má-li Černoch takové vlastnosti, nemůže míti nepodobné jim náboženství. Bohův a bůžků, model a obřadů zná Černoch dosti; vše jest však zevnějším a nesouvislým, vše bez hlubšího podkladu a promyšlené spojitosti. Mnozí badatelé mínili, že veškerý názor Černochův o náboženství možno úplně a jedině vyjádřiti slovem: fetišism. Jest na tom mnoho pravdy, snad více, než se odpůrcům zdá, než, úplně s pravdou přece se nesrovnává. Jistojistým jest, že Černoch jest modloslužebníkem, že ctí předměty poctou, které nezasluhují a člověka snižují. V tom podobá se do jisté míry všem pohanům, jen že smyslnosť a bezúzdná fantasie jsou u něho ve věcech náboženských nezkrocenějšími a divočejšími. Je pravda, že Černoch vzdává poctu slunci, měsíci, moři, jezeru, řece, stromům a zvířatům atd. Není však pravda, že vzdává jim poctu tu v tom smysle a z té příčiny, že je božstvem považuje. *Waitz-Gerland* velmi správně ukazuje na to, že Černoši tak dlouho uctívají nějaký předmět, pokud se nepřesvědčili, že jim nemůže pomoci, a že jej beztrestně poškoditi neb i dokonce uraziti mohou. Jakmile se toho pověrčivý Černoch dověděl, zahazuje nebo spálí modlu. Nedivno! Černoch jen potud uctíval a uctívati chtěl zmíněnou modlu (Fetiše), pokud myslil, že v ní přebývá *duch* mocný, jemuž dáno škoditi a prospívati lidem. Když jednou jakýsi Černoch přinesl oběť posvátnému stromu, záležející v jídle, a když mu bylo řečeno, že strom nejí, dal v odvět: Ó strom a Fetiš nejsou nikterak totožnými; Fetiš jest duch zcela neviditelný, usídlil se však ve stromě tomto. Fetiš ovšem nejí jídel viditelných a tělesných viditelně, ale jí je duchovně a nechává zevnější jejich části nedotknutelné! Jindy zase vytýkal křesťanský missionář kterémusi Černochu, jenž božskou poctu prokazoval některým částem vlastního těla, nesprávnosť a špatnosť jednání toho. Proti tomu hájil se Černoch: Snad si nemyslíte, že jsme tak pošetilými a myslíme, že nás naše čelo zachraňuje? Ó nikoli! Zcela dobře víme, že čelo nás nezachraňuje, ale Bůh, jenž je udělal; proto ctíme čelo, že Bůh je udělal a skrze ně nás ochraňuje! Slavný missionář *P. Loyer*, jenž působil mezi Černochy na začátku minulého století, vypravuje o jejich náboženském názoru: Považují Boha tak dobrotivým, že jim vůbec ani ublížiti (uškoditi) nemůže, a to hlavně z toho důvodu, že prý veškeru svou moc odevzdal Fetišům. Známý spisovatel díla »Die Traditionen des Menschengeschlechtes« (2. Aufl. 17.), Dr. *Lüken* sděluje následující výrok Černocha kmene Ašantského: »Fetišové jsou dítkami božími; Bůh je stvořil a po zemi rozestavil, aby lidem pomáhali, na ně pozor měli, dobré odměňovali a zlé trestali. Fetišové nikdy neumírají. Všichni kmenové Černošští považují duchy podobnými větrům, které všude vanou, nikde však spatřeny nebývají. Fetišové nejsou si všickni v moci a důstojnosti rovnými, jsouť mezi nimi bytosti vyšší a nižší. Fetišové vyšší bývají milosrdnými; mají velikou moc — odtud zovou se také »Možní« — a mohou jí použíti, chtějí-li někoho zahubiti. Všecko dopodrobna, co se děje, znají, — jen Bůh je v tom předčí, k němuž také odlétají otázat a poradit se!«

Duchové bydlívají dle názorů černošských v rozličných věcech tělesných; poněvadž duchů jest náramně mnoho, je také celý svět Fetišů pln. Velice jest důležito vyzkoumati bydlo Fetišovo. Jako rozeznává se královský palác již zevnějškem od obydlí prostého člověka, tak liší se obydlí každého ducha — ať je v kterékoli věci — od jiných předmětův i věcí, ať se jim čímkoli podobají. Přední známkou obydlí duchova jest tajemnosť a záhada, která hned na pohled každému jest patrna.

Domníváme se, že čtenářové naši dají nám za pravdu, prohlásíme-li s *Peschem,* (str. 79.) že, ačkoli náboženský názor Černochů velice jest nízkým a nedokonalým, přece nikterak nelze počítati Černochů k atheistům ani o nich vyhlašovati, že jsou bez náboženství. Proslulý badatel *Waitz* šel snad příliš daleko, když náboženství Černochů vyhlásil daleko vyšším a dokonalejším, než jsou náboženství jiných divochů; v tom však jistě přistoupil dosti blízko pravdě, když v názoru tom spatřil jakousi náklonnosť k monotheismu. Zcela správně poukazuje Pesch na to, že islam mezi Černochy pro *tuto* náklonnosť (k monotheismu) rychle se ujal a velikého rozšíření došel. Kdyby nebylo v náboženství našem zakázáno mnohoženství, přijímali by Černoši mnohem ochotněji a četněji náboženství křesťanské než je fakticky přijímají. Že původní formou náboženství černošského byl monotheismus, vysvítá již z toho, co vykládají o tom staré černošské báje. Dle nich panoval a vládl lidstvu zprva milý Pán, jehož však nehodní lidé hrubě urazili. Po té odvrátil se od nich dobrotivý Bůh a svěřil vládu světa Fetišům.

Nejvíce rozšířil se mohamedanismus v Yorubě, v níž mnoho zřídil modliteben a škol. Všude jsou zde domorodcové nuceni mečem a ohněm přijati víru lži proroka Mohameda. Missionář P. *Holley* (snad: Holý?) píše v německém časopise »Die kath. Missionen« z roku 1885. mezi jiným asi takto o strašlivém řádění svedených fanatiků, kteříž ani krve a obětí lidských se neštítí (z čehož vidno, že mohamedanism buď se u nich hluboko ještě neujal anebo vůbec tolik moci si nezjednal, aby těm ukrutnostem meze položil): Jednou za ranního slunce vyšel jsem si na procházku, když z nenadání uzřel jsem ukrutné věci. Několik krokův od cesty ležela pohozená hlava zabitého Černocha. Ačkoliv nebylo lze jednotlivé rysy tváře rozeznati, jak byly znetvořeny, přece jsem ubožáka poznal, — byl to statný a pěkný otrok, kterého jsem viděl několik dní před tím vesele se smáti. Rozbřesklo se mi v hlavě. Černoši slavili po vítězné vojně sjednání míru, a nešťastný otrok byl proto božstvu obětován na poděkovanou. V krvi nešťastníkově zmočili náčelníkové rozličné věci, které rozdali na památku svým bojovníkům.«

Ještě hroznější je týž zlořád v pověstné Dahomeji. Zemře-li Dahomejcům král, zabijí na sta otroků. Tanečnice (40) a vojáci musí se dáti za živa zazdíti s rakví nebožtíka krále v připravené pro něho sluji. Tři dny má mimo to každý volno vyžádati si *též* milosti! A podivno, že jí užívají velmi mnozí, zvláště ženy a starší muži. Podkladem ukrutnosti té jest, že Dahomejci domnívají se o smrti, že jest jen přechodem do života nového, a že v novém životě tom sloužiti budou králi jako jeho první dvořané. Čím více obětí, tím větším a slavnějším jest král! Krví zavražděných vše se potřísní, a kožích lidských těl použije se i na — fetišský buben! Strašlivé oběti ty konávají se

často, nejen zemřelým králům, nýbrž i fetišům ku poctě, hlavně bohu války. Nejvyššímu bohu nepřinášejí prý se v Dahomeji oběti lidské. Zvláštní poctu prokazují domorodci — hadům, kteryž zvyk přenesen otroky až do Indie, a nejvíce zachoval se na ostrově Haiti. Zvláštní kasta kněžek a kněží obsluhují posvátné hady! *Oberlaender* vykládá, že časem konává jmenovaná kasta zvláštní průvody, při nichž neseny bývají všelijaké modly a sošky ku poctě hadům, ochrancům a slitovníkům. Na některých místech mívají takové hady ve zvláštních uzavřených a nikomu nepřístupných místech, obětují jim nevinné děti a provádívají neslušné tance. V Liberii a Sieřře Leoně jeví se názory tak pokleslé, že i osýpky (neštovice) uctívají, a zúmyslně na jiné převésti hledí! Ano, i ďábel má zde své služebníky, — scházívajíť se každého pátku oslavit satanáše nestoudnými tanci!

O kmenech v Senegambii a Sudáně jen potud se chceme zmíniti, pokud mohamedanismu nepodlehly a dřevní pohanské náboženství si zachovaly, jelikož v naší otázce — Všickni národové mají náboženství, — právě na tom záleží. Mezi kmeny Senegambskými vynikají Joloffové mnohými význačnými vlastnostmi tělesnými i duševními. Starý jejich názor náboženský byl (a pokud jsou pohany, dosud jest) asi ten: Bůh jest původcem všehomíra a řídí osudy lidské. Z té příčiny odpovídají na otázku — jak se vede? — vždycky jednohlasně: »Dobře se nám všem vede!«, jelikož se domnívají, že kdyby opak řekli, do ředitele všehomíra by si stěžovali, jeho uráželi a hněv jeho na sebe svolávali. Přes to přese všechno věří Yolové čili Joloffové, že řízení světa do veliké míry svěřeno jest dobrým i zlým duchům, jichž náklonnosť získati, první jest člověkovou povinností. Dobří i zlí duchové bývají nejraději v lesních stromích, proto se jim v těch místech předkládávají jídla a přinášívají rozličné oběti. Aby lidé ode zlého byli chráněni, musí nositi amulety, jimž zde »grigri« říkají. Amulety chrání před zuby divokých zvířat, před nepřátelskými střelami a zlobou ďábelskou. Senegambští věří, že někteří lidé — zvláště kočující zpěváci a čarodějové, — mají spojení s ďáblem a učí se nekalému řemeslu od něho. Náboženské schůzky konávají se za svitu měsíce, jenž zde všude bývá ctěn, a to za často poctou, jež v tom záleží, že si domorodci (i mohamedanismu oddaní!) naplijí na ruce a drží je vzhůru k měsíci, aby viděl, jak vzácně jej pozdravují! Náboženské tance jsou tu všude v plné platnosti, a to hlavně proto, že se domorodcové o nich domýšlejí, že jsou radostí a potěšením bohům. Bohové se tancům těm usmívají a již jsou usmířeni, jelikož kdo se směje, nehněvá se. Když jednou dlouho našim domorodcům nepršelo, domnívali se, že bohové se na ně hněvají. Aby tedy božstvo udobřili a zachmuřené jeho čelo vyjasnili, uspořádaly jejich ženy v kraji Tamském zvláštní veselou slavnosť, aby se bohové rozesmáli, udobřili a hojný déšť vyprahlé zemi poslali. Za tou příčinou — vyprávějí »Kath. Missionen 1878., str. 149. — shromáždily se ženské z celé krajiny, oblekly se do mužských šatů, které však napřed obrátily na ruby (!), ověsily se ocasy a rozličnými vnitřnostmi zvířecími a počali v ohromném čtverci křepčiti, houpati, křičeti a zpívati, až se vše otřásalo. Takový špektakl byl dle jejich názoru zcela způsobilým rozesmáti rozhněvané božstvo a vynutiti na něm déšť i smích. Tančily dlouho a řvaly dlouho, ale déšť tenkráte nepřišel!

Mandingové, nejintelligentnější, nejpřičinlivější a nejdovednější

černošský kmen, mají též vedle islamu vlastní staré (pohanské) náboženství. Obzvláštní pocty požívá u nich posvátný had. Běda tomu, kdo by mu nějak ublížil anebo mu předložený pokrm odcizil! Neúprosná smrť stihla by ho na místě. Třeba ovšem podotknouti, že i zde neuctívá se had proto, že jest hadem, nýbrž proto, že jest příbytkem vyšší bytosti. Tato vyšší bytosť zjevuje se lidem v noci vybízejíc k dostičinění a smíření oběťmi a dary. Nikdo hadů nezabíjí; z té příčiny jsou zde nadmíru četně a zdržují se nejen blízko lidských obydlí, nýbrž i v nich. Uvidí-li Mandingo velikého hada plaziti se ku své chatě, vyhne mu z cesty a čeká venku, až se božstvu uráčí z chatky jeho zase odplaziti se jinam! Také netopýry uctívají Mandingové a domnívají se o nich, že se živí vyssáváním duší lidských. Téměř všude a všichni věří ve stěhování duší a ovšem i v nesmrtelnosť. Ve veliké úctě mají zemřelé a pochovávají je obyčejně v chatách, kteréž ovšem opouštívají, čímž se stává mnohá víska dokonalým pohřebištěm. Duchové způsobují všecky nemoci, ale napřed musí vejíti v tělo lidské, jež nemocí nakaziti chtějí. Z té příčiny snaží se domorodec chytiti ducha a zažehnati do všelijakých nepatrností — hadříčků — které pak zavěsuje na stromy, aby se v nich usídlil odporný duch, jemuž přináší se pod strom náležitá strava, aby z hladu neuletěl! Vyzvědačství a věštby jsou zde dosti známy a užívány.

V Sudaně jsou nejznamenitějším kmenem Fulahové, přiznávající se většinou k mohamedanismu a vyznamenávající se zvláštní zuřivostí proti křesťanskému náboženství. Znalci tvrdí o dřevním náboženství těchto mohamedánských fanatiků, že velice se podobá názoru Yolovskému a Mandinskému. Amulety a čarodějství mají i zde zvláštní význam. Bohové i duchové zjevují se viditelně na zemi. Eklatantním toho důkazem jest cestovatel *Barth*, kterého když Fulbové uviděli ve vesnici Mbutudi, považovali za svého Boha »Fete.« Model a zevnějších znamení Fulbové mají pramálo, téměř nic, tak že někteří cestovatelé právě z toho důvodu vyhlašovali je bez náboženství, což ovšem po výzkumech *Barthových* a *Danielových*, *Roskoffových* a *Paulitsckových* tvrditi nemožno a z řádků předchozích dostatečně jest zřídlno. Cestovatel *Rohlfs* upozorňuje, že *ne všickni* kmenové tito jsou si v názorech náboženských podobní, a upozorňuje zvláště na Černochy kmene Afo, kteří pilně uctívají modly a mají všudy plno fetišův a všelijakých domácích bůžkův. Každá rodina má svého bůžka a svou modlu. Mimo to nosívají se obrazy a sošky na veřejných průvodech a vystavují se ku společné úctě ve zvláštních chatách. K bohům volávají domorodci, aby jim dal úrodný rok, déšť, vítězství nad nepřátely, četnou rodinu a vůbec pomoc v každém důležitém činu. Modlitby bývají doprovázeny všelijakými oběťmi zvířecími; krví zabitých zvířat natírají se modly.

O Sornhaiských vypravuje Dr. *Barth,* že jsou velice nepohostinní a nevlídní. Uznávají nejvyšší bytosť a míní, že k nim mluví, když hřmí. Duchové bydlívají v pařezích, z nichž kůra byla oloupána. Takové pařezy snesou se do zvláštní chatky, přinášívají se jim tam oběti. Zvláštním jest zde, že děti a ženské nesmí se opovážiti přistoupiti ku svatyni té. Prošli jsme dosud různé názory všelijakých kmenů, tohoto ustanovení nikde jsme však dosud nenalezli. Zemřelé

uctívají Sornhaiští velice; do úst dávají jim perly a do hrobu nezřídka maso (kozí), med a pivo. (*Gloatz.*)

Daleko vedlo by nás, kdybych ještě o jiných podobných kmenech a názorech vypravovati chtěl, ačkoli material badatelů na slovo vzatých — Nachtigall, Schweinfurth, Paulitscke, Barth, Perty, Peschel, Ratzel atd. — jest dosti bohatým a začasto velice zajímavým. Uvedeme jen episodku, kterou vypravuje o pověře Bagirmských Dr. *Barth.* Jedenkráte byl u přítele a rozmlouval s ním o různých věcech, když najednou vrazil do světničky posel od — »místodržitele«, jenž určitě zvěděti chtěl od Dra. Bartha, co pravdy jest na pověsti, kteráž z úst do úst po všem městě koluje a praví, že, kdykoli Dr. Barth z příbytku svého vyjde a pánovitě na deštivé mraky se podívá, hned se na všecky strany rozeženou a ani kapičky nevydají! — Hluboce poklesly všecky tyto pohanské kmeny, nízké a bídné jsou jejich názory o náboženství, než, přes to přese všechno vyznávají nejlepší znalci, že nelze žádnému z kmenů těch upříti aspoň jakousi jiskru náboženství, hlavně jeho *podklad* — závislosť lidstva na bytosti vyšší. Obraťme se odtud k poslednímu útočišti odpůrců svých tvrdících, že všickni národové nemají náboženství, obraťme se odtud k Americe a zkoumejme, co věda a zjištěná zkušenosť dokázala o jejích obyvatelích, jimž nedopřáno ohřáti srdce a osvítiti rozumu náboženstvím Kristovým, obraťme se k Indianům a zkoumejme o nich, jsou-li bez náboženství čili nic. Najdeme-li, že ani tito »červenokožci« nejsou atheisty, našli jsme nový doklad a podali dosti obšírný doklad své thése: Všickni lidé mají náboženství!

Jest známo, že sir *Lubbock* prohlásil mnohé kmeny Indianské bez náboženství. Jako jinde, tak i zde potkalo ho však staré neštěstí, že znalci nejlepší — a nebyli to katoličtí missionáři ani katoličtí učenci, — vyvrátili jeho výzkumy z kořene. Známý *J. Müller*, jemuž nikdo veliké znalosti v těch věcech neupře, a jehož spisy nových vydání se dožily, — praví o tom asi tak: Jestliže tu a tam, někdy i dosti často, o divoších přicházely zprávy, že nemají náboženství, dlužno o nich se vší rozhodností říci, že jsou naprosto nesprávny a neodůvodněny. Všecky takové zprávy pocházejí téměř napořád odtud, že ten neb onen badatel nenašel u indianských divochů takových forem náboženských, jakým doma přivykl. Nezřídka vyvrací »nevěru« amerických divochů týž zpravodaj a v témž listě, jelikož uvádí, že »bezbožní« divochové mají takové a takové zvyky i obřady, jimž ovšem významu náboženského upříti nelze. Také *Knortz* přizvukuje Müllerovi právě, že podobné povídačky zakládají se většinou na tom, že zpravodajové nepoznali věci, o níž píší.

Že slova právě uvedená nejsou úplně bezpodstatna, podává markantní důkaz Dr. *Schneider* (II. 373.), uváděje výslovně spisovatele *Baumgartena*, jenž vydal »Americké dějiny« a tvrdil ve druhém svazku o bůžku Peruánském Pachacamacu, že *nemá* chrámu, tvrdil na jedné straně a na druhé obšírně vykládal, že chrám takový jest, jak vyhlíží, co v něm jest atd. *Rochefort* a *Arnold* tvrdí, že prý Karibové nemají ani kněží, ani obětí, ani oltářů, ba ani jména, kterým by »boha« označili, že jsou tedy atheisty a úplně bez náboženství. Než, to nevadí témuž Rochefortovi, de la Bordovi, Picardovi, Lindemannovi a jiným, právě o týchž Karibech vyprávěti, že *mají zvláštní oběti* a že je nazývají Uakri, Anakri a Alakri.

Sir *Lubbock* rád by nás přesvědčil, že také Indiani severní nemají náboženství. Zde stojí však proti němu i pověstný *Tylor,* jenž dokazuje, že ani Kanaďané, ani Irokesové nejsou zcela beze všeho náboženství. Ano, máme zprávy již ze šestnáctého století, ve kterých *Ondřej Thevet* — Les Singularités de la france antarctique, Paris 1558. — píše: Pokud o jejich náboženství mluviti mám, vyznávám, že nemají úcty ani modlitby k Bohu . . . Mají však pevnou víru ve Stvořitele, jenž jest větším než slunce, měsíc a hvězdy, a nejen větším, ale i mocnějším. Stvořitele toho zovou Andonagni, nemají však modlitby, kterou by k němu vysýlali. Důvod toho dosti dobrý dává *Cartier* pravě, že Kanaďané více Boha se *bojí* než ctí. Že Indianům tamějším nescházel pojem o Bohu, viděti z tohoto: Sotva křesťanští missionáři jali se jim vypravovati o vznešených vlastnostech Božích, již obraceli je domorodci na »velikého ducha« a přivlastnili mu je všecky!

Celý názor severoamerických obyvatel byl velice spiritualistickým; téměř v každém úkazu a předmětu přírodním viděli tajnou ruku neviditelného ducha, jenž právě tím způsobem zjevným se činí. Všickni kmenové rozeznávali duchy dobré a duchy zlé dle toho, jakými byly úkazy, v nichž duchy ty větřili. Zlí i dobří duchové měli své náčelníky čili vrchní, kteříž obývali v »zemi duší«.

Všickni kmenové a národové bydlící od ledového moře až k Mexiku uznávali vyšší bytosť božskou, která všecky síly a duchy přírodní do nekonečna ve všem převyšuje; bytosť ta zvána povšechně »veliký duch« anebo »Pán života«. Někteří kmenové se domnívali, že »Pán života« jest totožným s náčelníky dobrých duchů: nikde však nebyl stotožňován s duchy nižšími a zlými. »Veliký duch« požíval takové svrchované a výlučné všudy nejvyšší úcty, že baron *de la Hontan* a malíř *Catlin* jakož i protestantští a katoličtí missionáři o Indianech těchto tvrdili, že přiznávají se rozhodně k monotheismu a nejsou oddáni modlářství ani mnohobožství. *Prescott* vypravuje — Dějiny dobytí Peru — že téměř všickni indiánští kmenové představují si »velikého ducha« jako bytosť netělesnou, které nesmí nikdo obrazem a rytinou znázorniti, aby jí nesnížil. »Veliký duch« jest všude přítomným, proto není možno upoutati ho na jednom místě a v jednom kostele. *J. Müller* odporuje velmi rozhodně proneseným názorům, a *Brasseur* — Histoire de Canade etc. Paris 1852-I, 22. — stává se jeho stoupencem domnívaje se, že »veliký duch« vznikl teprve po příchodě křesťanských missionářů. Tomu odpírá však veškeru pravdu slavný anthropolog *Dr. Waitz* a nachází všude nadšený souhlas. Nám zdá se opravněna domněnka *Schneidrova*, jenž takto o věci rozumuje (II. 376.): »Velikého ducha« uctívali vždycky, i když různě si ho představovali a různě ho jmenovali. Jako vůbec náboženský cit vždy hledával neviditelného Tvůrce všehomíra ve výšinách nebeských a v záři slunečné, hvězdné a měsíčné, tak hledal a našel badavý duch indianský nebeské končiny, slunce, měsíc a hvězdy oblíbeným místečkem a jediným sídlem neviditelného Boha, ano, ztotožnil ho s nimi a ctil je místo něho, vlastně: jako jeho! *Lafitau* a *Carver* výslovně připomínají, že Indiáni vždy ctívali slunce jakožto sídlo a působiště »velikého ducha,« jenž oživuje a osvětluje z něho celý svět. Velikému duchu přinášeny oběti, tance, zpěvy, zvláště »fajfka míru,« kterou domorodcové zapálivše k nebi

pozvedali, a prvé obláčky kouře Velikému duchu obětovali, jak vykládají *Carver* a *Le Mercier*. Že Irokesům, ano i Huronům nescházel pojem o nejvyšší bytosti, viděti třebas i z toho, co vypravuje o jedné Huronce *Charlevoix*. Křesťanský missionář snažil se totiž obrátiti jmenovanou Huronku na křesťanství a vyprávěl jí za tou příčinou o vlastnostech Božích. Huronka poslouchala chvíli zticha, potom však řekla: Nyní již vím, že náš Aveskovi jest onen Bůh, o kterém mi vyprávíš. Kdyby Indiáni neměli pojmu o nejvyšší bytosti, nebylo by možno, aby tak rychle a jistě applikovali křesťanský pojem nejvyššímu bohu svému. *Morgan* vykládá, že Indiáni znají také jiné vyšší bytosti než »velikého ducha,« že znají boha hromu, blesku, větru, bouře atd. To jest ovšem pravdivo, ale neméně jest pravdiv výklad, který čerpají znalci z odborných spisů *De Smetových* a *Schoolcraftových,* vykládajících různé ony bohy nikoli ve smyslu polytheistickém, nýbrž ve smysle monotheistickém, jelikož bůh větru, hromu, blesku atd. není nic jiného než personifikace jednotlivých projevů téhož »velikého ducha,« jehož domorodci rádi představují si v podobě velikého ptáka, jemuž s očí srší oheň, z pohledu lítají blesky a z úderů křídel rachotí hrom!

Jak věří američtí červenokožci v Boha, tak věří i v nesmrtelnost duše. Život na onom světě jest pokračováním života na tomto světě, pokračováním bohatým a plným na všeliký požitek smyslný. Velmi oblíbeny bývají pohřební řeči, které za často dobrých myšlének a motivů nepostrádají. Řečník volává zemřelému: »Dobrou noc! Na shledanou! Mnohdy nacházíme v takové indiánské pohřební řeči i krásná místa pathetická a pěkné, docela souvislé myšlénky, kteréž ukazují, že divoký řečník má zvláštní fantasii, cit a výmluvnost: »Nebudeme Tě oplakávati, bratře, jako bys na vždy pro nás ztracen byl — takový podává úryvek z indiánské pohřební řeči *Carver,* — anebo jako by jméno Tvé pominouti a v zapomenutí přijíti musilo. Vždyť duše Tvá žije v říši veliké, v říši duchů, a to u duší tvých sourodáků, kteří tě předešli na pouti té! My zůstali jsme zde, abychom potomkům hlásali slávu Tvoji; přijde však čas, kdy i my za tebou odejdeme, tebe opět opatříme. Plni úcty a podivu, který jsme k Tobě mívali, když jsi mezi námi býval, přicházíme v tomto okamžiku prokázat Ti poslední poctu. Aby tělo Tvé na poli nepohřbeno nezůstalo, pochováme je pozorně vedle těl Tvých předků, doufajíce, že duše Tvá raduje se s dušemi jejich a jest ochotna vyjíti nám v ústrety, až i my zaputujeme do veliké říše duší!«

Hroby pokládají Indiáni všudy za místa posvátná; běda tomu, kdo by je znesvětil. Někteří kmenové Indiánští mají hroby a pohřebiště společná, na něž pochovávají i ty, kteří mimo domov zemřeli a na některý čas v cizím místě byli zahrabáni. Toto druhé pohřbívání děje se nadmíru okázale a slavně. Nikdy při něm neschází pohřební řeč; všickni se naň těší a říkají mu »všeobecná slavnosť duší«. Irokesové a Huronové konávají takové slavnosti vždy po desíti, nejdéle po dvanácti letech, anebo ještě dříve, jestliže totiž opustili starou domovinu a vynašli si novou. Podivuhodnou jest péče, kterou projevují přátelé a členové rodin pozůstatkům zemřelých, sbírajíce a odnášejíce s sebou kdekterou kostičku po drahých zesnulých. *Sagard* a *Brébeuf* vypravují, že prý mrtvoly těchto divochů bývají několik

dnů vystaveny veřejně, aby se každý mohl na ně ze známých podívati, než uloženy budou do hrobů.

Po těchto vývodech myslíme, že čtenáři naši věří nám tvrdícím, že i tito kmenové a národové nejsou atheisty a bez náboženství.

Sir John Lubbock jest však neunaveným a shání pořád nové a nové nárůdky, o nichž se domnívá, že nemají náboženství. Pohořev se severními Indiány, utíká do Kalifornie a vyhlašuje domorodce její atheisty, dovolávaje se svědectví, které dali jim *Baeyert* a *La Pérouse*. Škoda pro Lubbocka, že Baeyert vyvrací nepravdu tu sám. Kalifornští věří totiž v život posmrtný a doufají, že se na onom světě shledají. Sám Baeyert vypravuje, že hošíkovi oplakávajícímu zavražděného otce živitele, roztříštil zbojník sekyrou hlavičku hulákaje: Běž tedy a buď společníkem v onom životě toho, o něhož zde břečíš! Zvláštní důvěru mají jejich čarodějové a zažehnavači, o nichž se domnívají, že jsou ve spojení s vyššími bytostmi duchovými. Již to dostatečně usvědčuje Baeyerta z nepravdy a ukazuje, že Kalifornským neschází »kdekteré ponětíčko o náboženství«. Ostatně i *La Pérouse* vypravuje o »posvátných hájích« a *Dr. Waitz* dovolává se svědectví *P. Pieola*, jenž čítá Kalifornské k těm, kteříž uctívají měsíc, jakož i svědectví *Venegasova,* jenž tvrdí o nejhorších kalifornských kmenech — Perieu a Cochimi — že věří a uznávají princip dobrý a zlý. Bůh dobrý — Cumongo — stvořil svět, jest neviditelným, bydlí v nebi, má tři syny, z nichž jeden byl prvním člověkem. Cochimi znají velikého ducha, »jenž jest nahoře« a nemá otce ani matky, ani původu známého. Bůh ten všecko vidí i uprostřed noci, sám jest však každému oku stvořenému docela neviditelným, jest přítelem dobrých, nepřítelem však zlých, jež přísně trestá.

Lubbocka podporují *Powers* a *Bates*; jejich důvody nejsou však dostatečnými, aby dokázaly, že skutečně kmenové indiánští (aspoň *někteří*) jsou úplně bez náboženství. Tak příkladem upírá Powers, že by všickni kmenové indiánští znali »velikého ducha«, a tvrdí, že »veliký duch« známým jest jen kmenům severním. Týž Powers vidí se však nucena připustiti, že všickni kmenové indiánští mluvívají a znají »velikého a starého muže, jenž tam nahoře bydlí,« to prý dlužno však jen tím vysvětliti, že se stýkají s Evropany. Nám zdá se vývod Powersův nedokázaným, a co ve slovích námitky jeho obsaženo jest, zdá se nám právě potvrzovati názor Waitzův. A konečně musí týž Powers uznati, že kmenové indiánští, kteří dle něho neznají »velikého ducha,« znají *vlka,* jemuž připisují stvořující moc. Jest to ovšem velmi nízký názor, ale sotva dokazuje, že kmenové ti jsou atheisty, když znají »stvořitelskou moc«. Toť přece Powers uznati musí, že se sice zmýlili nešťastní Indiáni *v předmětě*, jemuž stvoření připsali, nikoli však *v moci* samé, jež ovšem ukazuje, že jim neschází »ponětíčko« o náboženství, jelikož znají stvořitelskou moc a mimo to hledají najíti i bytosť, které by ji přivlastnili. Míníme, že daleko logičtějším a věcně správnějším jest souditi ze slov Powersových na *opak* toho, co soudil jejich auktor; míní, že kmenové tito mají také jakési náboženské tušení a názor, které zakazují, aby jejich původcové a nynější majitelé atheisty byli vyhlášeni.

Henry Bates tvrdí: »Žádný kmen na hořejším veletoku Amazonském nemá pojmu o nejvyšší nějaké bytosti, tedy ani ve své mateřštině slova, kterým by nejvyšší bytosť pojmenoval«. Na doklad

toho uvádí, že prý se průvodce svého — jakéhosi Vicenta, — tázal, odkud jest blesk, hrom, slunce, hvězdy, stromy, a že týž odpověď dal: »Nevím, timaá ichoquá!« Proti *tomu* důkazu (!) věru dobře odpůrcové praví, že ničeho nedokazuje leč povrchnosti a nesvědomitosti Batesovy. Kterak zajisté přišel nevědomý Vicente ke cti a úřadu, aby ve »vědění« zastupoval a representoval celý kmen ba, dokonce národy, jimž původem a řečí nenáležel? V dalším připomíná Bates, že prý jeho Vicente užíval sice dosti často slova »Tupaná«, což v řeči jeho božstvo značí, ale nedělal prý při tom nijakých projevův úcty a lásky. Soudný čtenář vidí, že výpověď tato předešlé odporuje, a že milý Bates ještě mnoho a lepšího materiálu, než jest dosavadní, potřebuje na řádný důkaz krkolomné thése: Všichni divoši na hořejším veletoku Amazonském jsou bez náboženství.

O jihoamerických kmenech brasilských jsou zprávy náboženské velice nepříznivé. *J. Lévy* praví o tamějších kmenech, zvláště o Pampasech, že jsou náboženství ze všeho lidstva snad nejvíce odcizeni a vzdáleni; přece však vyznává, že prostřed tmy té našel dosti světla, a hned ukazuje na jeho některé zářivé paprsky. Kmenové ti věří totiž v nesmrtelnosť duše a domnívají se, že duše zemřelých, kteří ctnostnými[1]) byli, zalétají po smrti za vysoké hory k duším zemřelých předkův a žijí tam při zpěvu a tanci život plný radovánek a smyslné rozkoše. Za to daří se však velmi špatně duším líným, které vlasti a domova proti nepřátelům statně nebránili a nečestně žili, — všecky pochytá je *Aynan*, duch zlý, a všecky budou se s ním na věky trápiti v pekelném ohni! Téměř všickni kmenové brasilští propadli pověře a čárům děsnou měrou, a přece nelze ani o nich podati nepopiratelný důkaz, že jsou bez náboženství!

Žádný »cestující« badatel nebyl snad tak štědrým a lehkomyslným, šlo-li o epitheton »bez náboženství« a o divochy, jako *Don Felix de Azara*. Nehledě na důkaz ani na odpovědnosť, kterou na sebe uvaluje, tvrdil o přečetných kmenech jihoamerických — z nichž jmenujeme: Charruasy, Minnanky, Pampasy, Guaranisy, Guganasy, Guanasy, Mbayasy, Payaguasy atd. — že jsou úplně bez náboženství. *D'Orbigny* posvítil však strašlivě na vědeckosť a pravdivosť Azarovu ukázav, že důkazy, které nešťastný auktor podává na důkaz thése své, všecky pravý opak dokazují a auktora děsně kompromitují. Nemůžeme si odepříti přání aspoň něco dáti na ukázku děsné kritiky Orbignovy. O Mbayasech tvrdí *Azara*, že neuctívají docela žádného božstva, a také prý ničeho u nich nepozoroval, co by téhož předmětu nebo budoucího života připomínalo. Sotva to řekl troufanlivý badatel, zapomněl se a pokračoval: Tážeme-li se nejrozumnějších z nich o původě jejich, dají nám v odpověď: »*Bůh* stvořil na počátku nejen jedinou rodinu lidskou, nýbrž mnohé, ano všecky národy, jak po dnes na světě roztroušeni se nacházejí. Po některém čase stvořil ještě zvláštní rodinu, a to Mbayasskou, které vzkázal: Jest mi líto, že vám nemohu dáti žádné krajiny; z té příčiny poroučím vám, abyste se neustále mezi jinými národy potloukali, proti nim neustále válku vedli; mladíky a muže pobijte, dívky však a ženy jim pobeřte, abyste se rychleji množili!« Jak rozkazu toho posloucháno, vysvítá

[1]) Ctnosti rozumějí tito divoši *svým* způsobem, totiž v tom smyslu, že se ctností označuje msta na nepřátelích a bezedná chuť k jídlu!

z Azary, jenž praví: Nikdy a nikdo neplnil rozkaz tak svědomitě jako Mbayasové. Zdaž všecko to neukazuje, že zdivočilým a nevzdělaným kmenům těm neschází všecko ponětí o náboženství?

* * *

Mohli bychom dále jíti na pouti své a mohli bychom nové a nové předvésti národy a kmeny, o nichž věda dokázati chtěla, že jsou bez náboženství, mohli bychom je předvésti a ukázati, že nejsou bez náboženství, ale necháme všeho toho, jelikož podali jsme dosti ukázek, z nichž patrno, že i ti národové mají náboženství, kterým bylo upíráno. Nechceme zde zabývati se obtížnou a velice zajímavou otázkou, odkud a jak náboženství se u národů těch a vůbec v lidstvu vzalo, jelikož z příma naší thési nenáleží. My chtěli ve stati této vyvrátiti mylné názory, respektive na pravou míru uvésti odchylná mínění a průkaz dáti pravdě, že náboženství jest společným věnem všeho lidstva, a i v tom omezili jsme se jen na část negativní a vybrali z ní to i ono, jak se nám právě záhodným vidělo. Rádi přiznáváme, že studie naše látky nevyčerpává, že mnoho a mnoho jsme mlčením přešli, jiného jen povrchně se dotkli a velice stručně si vedli. Měli jsme *svůj* cíl před očima, a doufáme, že jsme se ho nechybili. Kdo jinak na věc hledí, jinak ji provede, a zajisté užitečnou a zajímavou práci podá. Tolik i z této naší studie na jevo snad jde: Spisovatelé, kteří mnohým kmenům a národům chtějí upříti náboženství, začasto nedosti kriticky a svědomitě si vedou, čímž se stává, že jinými badateli z hrubých chyb a nevědomostí bývají usvědčeni. Jak se dnes věci v odborné literatuře světové mají, možno o thési naší říci: Procestujme všecky země a národy, ptejme se všech lidí po jejich náboženství, zkoumejme jejich víru, názory, mravy, písně atd. a všude dozkoumáme se téhož, všude stejný vstříc hlaholí nám souhlas: Jest Bůh, stvořitel, zachovatel, správce a ředitel světa; jest Bůh, jenž ochraňuje dobré a trestá zlé; jest soudce, jenž zná ctnosť i hřích, jest Bůh, jehož všickni lidé tuší a dle *svého* uctívají. Veliké rozdíly duševní i tělesné spatřujeme mezi lidmi putujíce kolem světa; v tom vidíme však všecky lidi podivně shodny, že uznávají nad sebou bytosť vyšší a nikde úplně o ní v neznalosti nežijí. Všickni dle *svého* opakují — ač mnohdy dosti zkomoleně, nepravdivě a nepěkně — vznešené naše vyznání: Otče náš, jenž jsi na nebesích! Zde žene člověka k vyšší bytosti mimořádný úkaz přírodní, onde povznáší přemýšlejícího pozemčana překrásný pořádek, který na nebi i na zemi vládne, vzhůru k nebesům, aby poznal Pořadatele samého a uctivě měl se k němu; jinde zase povzbuzuje lidské srdce žalosť a bol, jakož i radosť a slasť, povznésti se k prameni všeho dobra, vší útěchy, vší radosti a nejlepší slasti, pravému to »chlebu vezdejšímu«, bez něhož život lidský podobá se květině uvadlé a potoku vysýchajícímu. A dotkne-li se anděl smrti chladnou perutí skráně člověka, zdaž necítí umírající pravdu slov Ciceronových, »tenkráte ví člověk, že bohové jsou«?! Tušení a cit, láska a strach, důvěra a oddanosť, které se nám na pozemské pouti před očima mihaly jako svatojanské mušky, najednou v mocné světlo vzplanou, jež svítí nám na cestu do věčnosti a bohatě oslazují vše, co jsme činili, abychom Boha poznali, milovali a na Něm život i smrť si založili! Kdo chce upřímně v lidském srdci a

svědomí čísti, kdo nezavírá oka lidského rozumu, musí cítiti, poznati a uznati Toho, o němž překrásně děl sv. *Augustin:*

Ubique secretus, ubique publicus,
Všude jest tajným a všude jest zjevným!

Možno-li z toho, že všickni lidé znají dobro a zlo, souditi, že dobro i zlo nejsou jen pouhými výmysly a dohady lidskými, ale věčnými pravdami na lidech nezávislými, možno-li z poznání toho na jisto poznati jsoucnosť dobrého i zlého, možno zajisté i z toho, že všickni národové země hlásí se k vyšší bytosti, jež spravuje a řídí osudy světa libovolně, souditi a poznati, že bytosť ta není výmyslem lidským a vynálezem lidským, ale pravdou pronikající srdce a ledví pokolení lidského, pravdou tak zářnou a nevyvratitelnou, že dokud kousek lidské přirozenosti na světě bude, dotud i pravda ta — jest »vyšší bytosť« — na světě bude, a každého opravdivého a šlechetného člověka úlohou první a čestnou zůstane rozšiřovati zvěst tu a starati se o to, aby se životem a skutkem prokazovalo, že nejen jednotlivci, nýbrž i »*Všickni národové mají náboženství!*«

Ze sbírky básní Ant. Bulanta: Písně a legendy.

Mé písně.

Leť, písni moje nesmělá,
leť v katolické luhy!
Jak v duši mé jsi zvučela,
jak Bůh mi vnukl do čela,
já pěl tě pro své druhy.

Zpěv ptačí, šumot lesův, řek,
květ na lukách, svit luny,
můj rodný kraj, můj mladý věk
a z dětství řada vzpomínek
mé naladily struny.

Ač padá sníh, ač duje mráz,
k nám z jihu skřivan letí, —
ač v nepravý já přišel čas,
kdy záští padlo na Parnas,
jak on — i já chci pěti.

Kdy nepřátelský světa duch
v svá pouta Církev svírá,
kdy na druha se vrhá druh,
kdy v písni hanbou slovo »Bůh«, —
z mé sloky vane víra.

Zřím v Církve čele zedraném
hrot nevděku, jenž bolí —
a proto plesám v duchu svém,
že také já byl skřivanem
nad opuštěnou rolí!

Revoluce francouzská a naše socialní poměry.

Píše Fr. Vohnout.

Fin de siècle! zaznívá k uším našim se všech stran. Století XIX. na svém sklonku jakoby připravovalo pro nás zvláštní překvapení. Názory a zájmy národní i společenské se křižují; uvědomělosť a horlivosť náboženská buď podřimuje nebo v zápase s nevěrou umdlévá; poměry hospodářské kolísají, kloníce se k úpadku; v politice tvoří se nové a nové skupiny, ač cestu k nápravě nalézti nemohou. Jako by viselo něco ve vzduchu, a jeden druhého se táže: Kam spějeme? Co nám přinese zítřejší den? Mnozí připomínají oněch světodějných událostí na konci minulého století, a nezřídka při tom slyšeti přání převratu podobného revoluci francouzské, na niž tak často bývá poukazováno. Těšme se důvěrou v Prozřetelnosť Boží, že před takovou hrůznou katastrofou nás ochrání a proto také orgány, jimž v první řadě přísluší, bdíti nad blahem národů, k bedlivé obezřetnosti povzbudí. Nicméně nebylo by radno, poměry nynější bezstarostně pouštěti se zřetele; nepovstaly zajisté přes noc, aniž také beze stopy zmizejí; dlužno tedy přihlížeti k jejich příčinám, vývoji i možným následkům. Byť se dějiny neopakovaly a každá doba měla svůj ráz, své názory a snahy, přece z bedlivého uvážení dějin čerpati můžeme nejlepšího poučení pro poměry nynější. Stejné příčiny mívají i stejné následky.

Nezřídka setkáváme se za dnů našich s míněním mužů ne právě pesimistických, že vše schyluje se k revoluci podobné, jaká vypukla ve Francii na konci minulého století. Co jest revoluce a jaký její počátek a jaké záměry? Učenec francouzský J. Gaume, jehož výtečný spis »O revoluci« pohnul mne k této studii, definuje revoluci vůbec jakož »*ozbrojenou negaci a povalení stávajících poměrů za tím účelem, aby nové zavedla, a to v oboru státním, náboženském i společenském.*« Tuto definici odůvodnil v uvedeném spisu doklady z dějin revoluce francouzské, a já doufaje zavděčiti se čtenářům, alespoň k některým výjevům té revoluce poukáži, abychom si z nich utvořiti mohli posudky o nynějších poměrech.

I.

Připomeňme si nejprve, *jak povstala revoluce francouzská.* Ovšem že nezrodila se přes noc. K děsnému požáru, kterýmž zažehla celou oblast Francie, a z něhož záplava rozšířila se téměř po celém obzoru evropském — k tomu požáru doutnaly již dávno jiskry v troudu mravní porušenosti tehdejší společnosti lidské; že pak právě ve Francii jiskry v plamen vyšlehly, zavinily ty »silnější proudy,« které tamním lidem zmítaly. Kalvinism otrávil náboženské přesvědčení, které jako omámené v nejistotě sem tam se potácelo; vzpoura proti Církvi nutkala ku vzpouře i proti světské vládě, která bohužel místo zásadami lásky křesťanské řídila se spíše úskočnými pletichami. Tím vznikala a rostla nespokojenosť mezi lidem, kterou ani násilnictví Ludvíka XIV. zlomiti nedovedlo. Když pak křiklavá prostopášnosť královského dvora Ludvíka XV. působila v lidu čím dále

tím větší pohoršení, směr vzdělání a bezbožecké spisy t. zv. filosofů francouzských na dobro zničily víru jako slaboučkou květinku s podežraným kořínkem; když i státní dluhy ohromné výše dostouply, vymáhajíce na zuboženém lidu nových daní: tu prasklo konečně ono všestranné napjetí a na Ludvíku XVI. naplnilo se přísloví: »Otcové jedli trpké hrozny, a zubové synů dostali laskominy.« (Ez. 18, 2.)

Ludvík XVI., tento »toužebně očekávaný« celého národa, byl panovník šlechetný, a znaje smutný stav říše i velikou bídu svých poddaných, měl nejlepší úmysl, přispěti dle sil a rad svých k uspokojení země, když na den 5. května 1789. svolati dal říšský sněm, v němž by se provésti měla státní oprava. Však tu třetí stav prohlásil se za jedině oprávněné shromáždění celého národa a vyzval duchovenstvo i šlechtu, by se k nim jakož k pravým zástupcům země připojili, čehož také mnozí i uposlechli. Král ulekl se toho samovolného vystoupení sněmu a dal jej rozpustiti; však sněmovníci nedbajíce slova královského proti vůli svého panovníka zaslíbili se přísahou, že nerozejdou se dříve, dokavad neprovedou nové zřízení státní. Toť byl první zjevný revoluční skutek.

Jak patrno, bylo mnoho bližších i vzdálenějších příčin a pohnutek, které revoluci francouzskou vyvolaly, podobně jako při potopě, »protrženy jsou všecky studnice propasti veliké a průduchové nebeští otevřeni jsou«, aby vyhladili pokolení lidské; avšak zde i onde hlavně jedna příčina zavinila toto dopuštění Boží, totiž vzpoura proti Hospodinu. Ano, řeknu to z přímá: *Kletba hrůz revoluce přikvačila jako trest spravedlnosti Boží na lid křesťanský, když Božskému Vykupiteli svému se zpronevěřil a od zásad víry křesťanské odstoupil.* Čím kdo hřeší, tím i trestán bývá. Jako druhdy Hospodin ústy proroka Jeremiáše stýskal na lid vyvolený, »že odešly za bohy cizími, aby sloužili jim a zrušili smlouvu s otci jejich učiněnou« a proto i těžkou pokutu na ně dopustil: tak podobné obvinění i trest uvalil na sebe křesťanský lid francouzský, když zhrdnuv věrou a mravy křesťanskými obrátil se k názorům a zásadám pohanských Řeků a Římanů. »Oživení pohanského ducha, píše hr. Fr. z Champagny, byl zdroj bouře z roku 1792.«

Klasické studium řecké a latinské nalézalo ve Francii vždy velké obliby, a přiznati se musí, že velice přispělo k aestetickému a intelektualnímu vzdělání národa. Však »omne nimium vertitur in vitium« čili po česku »všeho mnoho škodí« a tak i přemrštěné, nepravé pěstování tohoto humanismu způsobilo mravní chorobu, kterouž učitelé byvše zachváceni nespokojili se toliko aestetickým vzděláváním chovanců svých, ale historické i báječné osoby starého pohanského Recka a Latia se všemi jejich vášněmi a náruživostmi velebili a doporučovali chovancům svým jako ideály. Tak dělo se již v nižších školách chlapeckých i dívčích. Obětí takové přemrštěnosti stala se nadaná Marie Jeanne Rolandová, rozená Phliponova, která již v osmém roce »Životopisy« Plutarchovy s takovým zanícením četla, že nosila je místo modlitební knihy s sebou do kostela. Též Fenelonův »Telemach« rozčiloval příliš její obraznost. Jiný doklad o takovém přemrštěném vzdělávání mládeže uvádí nám očitý svědek revoluce francouzské, jenž i převrat její přežil, Karel Nodier, člen akademie francouzské, ve svých »Vzpomínkách na revoluci« (Souvenirs èpisodes et portraits pour servir a l'histoire de la révolution et de l'empire). Vypravuje

totiž o jisté mladé vévodkyni z počáteční doby revoluce, jak si jednou před svým synáčkem, malým to študentíkem, stěžovala na dvě nová slova: »svoboda a vlastenectví«, jimiž lid se zlomyslně balamutí, ale synáček opravil prý a poučil matinku zkušeností ve studiích nabytou, dokládaje, že slova ta byla dobře známa již starým národům, a ti prý byli také dokonalejší lidé, než jsme my.

Tak pochybený humanism zvrhl se ve hříšný paganism, který stal se základem vzdělávání mládeže; nedbáno více ušlechtujících zásad křesťanských, ale pravidla a vzory voleny byly ze života pohanských národů, ať již se to srovnávalo se spravedlností křesťanskou nebo nesrovnávalo: nerozhodovala pravda a spravedlnost, ale pohanský enthusiasm a moda. Takové pochybené vzdělávání mládeže musilo ovšem novou generaci uvésti na bezcestí, a znamenitý učenec francouzský J. Gaume neváhá ve jmenovaném již výtečném spise svém revoluci francouzskou nazvati dcerou tohoto pohanského vzdělání. Mládeži vychvalovány byly ústavy republikánské, a vysoce velebeny byly osobnosti, jež o zavedení a udržení té ústavy zásluh si získaly, ať již způsobem zákonitým či nezákonitým. Nejen Themistokles, Aristides, Solon, Cicero, ale i oba Catonové a Brutové a jiní revolucionáři líčeni byli mládeži jako dokonalé vzory mužů o vlast zasloužilých, a nezkušení mladíci byli přímo i nepřímo k následování jich povzbuzováni.

Nechci ovšem nijak tvrditi, že by klasické studium bylo jediným pramenem revoluce, ale to se popříti nedá, že ono mladou generaci k tomu připravovalo, a že potom směr celého vývoje, veškerého počínání a postupování revoluce názory z klasického studia přijatými určen a řízen byl, což zmíněný učenec ve svém spise mnohými citáty z revolučních řečí republikánů nebo ze spisů o revoluci francouzské jednajících odůvodniti hledí. Uvedu jen některé doklady o tom. Revoluční poslanec a spisovatel Mercier přiznává se výslovně: »Studium klasické latiny vzbudilo i živilo v nás zálibu ve starých republikánech«; a vysvětluje to dále: »Velebila se nám majestátnost římského lidu, jeho vítězosláva, zavraždění Caesara prohlašováno za oprávněné, ano, oslavována i dýka Catonova.« Jaký dojem činilo takové líčení starověku na mladistvé mysli dorůstající generace, uvádí zmíněný již spisovatel K. Nodier těmi slovy: »Zařízení Lykurga a vražda tyranů zaujala náš obdiv. Vzdělání dle starověku zavinilo neštěstí nového pokolení. Celý společenský náš život byl zařízen ve jménu Řeků a Římanů, ačkoliv jejich skvělé činy s naší morálkou srovnati se nedají a jen jako zavržení hodné skutky se jeví.« Abych pak posloužil i ukázkou z revolučních řečí, uvedu dle J. Gaumea kralovraha Chazala, jenž (dne 12. vendemiaire 2. VI.) z tribuny takto dovozoval vývoj revoluce: »Nemáme-li to děkovati svému zotročení pod monarchií, že jsme své zkřivené hřbety pozvedli, poněvadž šťastná bezstarostnost krále nás ve školách Sparty, Athen a Říma vzdělávati dala! Jako děti učili jsme se Lykurga, Solona a oba Bruty znát a obdivovat; jako muži můžeme je nyní následovat.« Ano, revoluce francouzská byla bláznivá parodie starověku, jemuž se vše kořilo, vše se obdivovalo a bez pravého porozumění za ideál vystavovalo. »Ba věru,« doznává Michelet, »divoké, nepředložené napodobení starých republikánů byl směr revoluce francouzské.« Refrain pak všech řečí revolučních vyzníval v ten rozum: »Nenávidím křesťanství, zhrdám stáva-

jícím řádem, obdivuji se starému věku, velebím jeho ústavy, kořím se jeho velkým mužům. Jsem Řek, jsem Říman.«

Na takové bezcestí zbloudil tedy nepravý humanism; ačkoliv pak s mnoha stran poukazováno bylo ku škodlivým účinkům přemrštěného velebení starověku a přehnaného nadsazování pohanských klasiků, kteří mladistvou fantasii studujících obrazy nejen revolučními, ale i nemravnými naplňují; nicméně ideály paganismu zůstaly netknuty a mládež vedena byla dále do škol Sparty, Athén a Říma, kdež četba o neřestech bohů a orgiích prostopášníků se jí předkládala a vzpoura i kralovražda chvastavým způsobem se velebila. K obhájení studií klasických bylo uváděno, že nepadá tak na váhu obsah četby, jako spíše výtečné líčení charakterů, dokonalosť formy klasiků a lepost obrazů pohanských básníků. V ušlechtilosti a dokonalosti dikce nezadají pohanským spisovatelům zajisté v ničem křesťanští spisovatelé klasičtí; a pokud vznešenosti a velebnosti myšlének se týče, tu stačí jen poukázati na velikou přednosť vzdělání křesťanského před pohanským. Však znechutila se lidu francouzskému manna nebeského učení Kristova, učitelé, spisovatelé a řečníci dráždili žádostivosť jejich po hrncích masa z pohanského starověku, a hle, »ještě bylo maso v zubech jejich, když stihla je prchlivosť Hospodinova, a Francie obrácena jest v poušť hrobové žádosti.« (Num. 11, 33. 34.)

Než, obraťme poněkud pozornosť k poměrům nynějším. Každá doba má své názory, abych tak řekl, své choutky; lidský duch libuje si ve změně. Před sto lety příliš zaujímaly mysl všech ideály řecké a římské; jaké ideály má nynější mládež studující na očích? *Místo ideálů zaujal nyní nahý realism,* který stává se tím nebezpečnějším, že dává se strhnouti příbuznými názory socialních demokratů, jichž posledním cílem jest násilný převrat stávajícího řádu — revoluce. Budiž mně dobře rozuměno; neviním realism sám v sobě z revoluční tendence, aniž zavrhuji realní pojímání a posuzování nynějších poměrů. Naopak podrobuje-li se stav věcí střízlivému posouzení, tak aby upozorněno bylo na to, co závadného, a poukázalo se k tomu, co by národu, lidstvu prospěti mohlo; varuje-li se před lichým rozdmychováním fantasie a před frásovitými sliby, ve které ani frásisté sami nevěří; takové působení ušlechtilého realismu jen schvalovati dlužno. Než, realism zvrhl se ve mnohém směru a stal se zastancem a šiřitelem zásad nepravých, zhoubných: zjeveným náboženstvím pohrdl jako prázdnými vidinami; znectil drahocenné památky a vzácné odkazy předků; v posměch vydal šlechetné snahy a idee národní, blátem poházel ty, kteří na zušlechtění národa pracovali; strhal svazky poměrů právních a vzájemných povinností; zdali to není činnosť herostratická, záhubná, zavržení hodná? Již častěji, a to ne bez důvodu stěžováno bylo, jak směr realistický postupuje po šikmé ploše, a že snad není daleká doba, kdež ani ti, kteří směr onen původně snad v dobrém úmyslu pěstovati začali, nebudou moci udržeti jej před katastrofou, kterou přivodí zásady anarchistické.

A zvláště starostí nás naplňuje, že tento neblahý směr šíří se valně mezi studentstvem, jež se tím ušlechťujícím snahám a záslužné práci odcizuje. Aby však mne nikdo viniti nemohl, že jsem se bezdůvodně odvážil k příkrému tomu posudku, odvolávám se k výroku, jejž učinil před nedávném francouzský ministr vyučování Leggur ve sněmovně, řka: »Praví se, že mezi studující mládeží jeví se jakási

omrzelost života, žalostný pesimism, pobloudilá nerozvážnosť. Ba právě, nynější mládež sestárla a ochábla prve než počala žíti; rozplýtvává síly své fantastickými plány. Propadla všeobecné otupělosti, postrádajíc ideálu a jevíc nechuť k námaze — následek to mlhavé a nezdravé filosofie a skeptického, ousměšného diletantství, jež ruší všechnu ušlechtilou činnosť.« Takový jest úsudek z kompetentní strany o studující mládeži francouzské a může platit o mládeži jiných zemí. A kterak octla se mladá inteligence na této bludné cestě? Nepřímo na to dává odpověď střed říšského sněmu německého, který maje projednávati zákon proti podvratným stranám, upozornil, odkud že rozlévá se zlo mezi lid, který sám o sobě je konservativní a revoluci nedělá; poukázal na ty »podvratníky se shora«, kteří sedí na učitelských stolicích vysokých škol, i na ty štváče, kteří řídí nevěrecký tisk a pořádají pobuřující schůze. Svobodní zednáři a jiní revolucionáři postarají se jako druhdy francouzští filosofové především o to, aby oloupili lid o víru. Pravý katolík nestane se nikdy revolucionářem; avšak odkřesťanštělý lid, zvláště pak nezkušená omladina snadno vzplane ku vzpouře. V omladinách, jež zde onde se vyskytují, vídáme studentstvo státi vedle anarchistů z třídy dělnické; co je spolčilo? Nevěra, zhrdání zásadami křesťanskými, a to jest právě první podmínka, toť příprava k revoluci. Nedej Bůh, aby snad jednou mohl si zase libovati lecjakýs revolucionář bezstarostnosť těch, jimž svěřena jest péče o blaho vlasti a říše!

II.

Jak z definice svrchu uvedené vysvítá, znamená revoluce násilný převrat povstáním způsobený čili vzpouru proti stávajícím zákonům, a činnosť její jeví se tedy v bezohledném odstraňování právních poměrů a institucí jak v řízení státním, tak v společenském životě. *Ano, revoluce ničí téměř napořád vše, co nalézá.* Aby však takové zhoubné a podvratné vystupování lid neustrašilo a k odporu nepřivedlo, hledí revolucionáři nejprve mezi lidem probuditi nespokojenosť s poměry stávajícími, a proto líčí je namnoze přemrštěným způsobem jako bezpráví a křivdu na přirozených právech.

Nikdo zajisté nepopírá, že dle vývoje věcí politických i národních potřebí bývá časem nějaké snad i veledůležité reformy; avšak tato díti se má od oprávněných činitelů a s patřičnou rozvahou, tak aby odstraněno bylo jen to, co je skutečně zastaralé a závadné. Takovou právní reformu chtěl ústavním způsobem provésti Ludvík XVI., když r. 1789. všechny stavy země svolati dal k poradě. Avšak vizme, jak zachovali se tito domnělí rádci králové! Divné návrhy činěny byly v tom »národním« shromáždění: »Společnosť francouzská musí se obroditi, voláno tu; všechno křesťanské zřízení musí se odstraniti, neboť jest zmatením pojmů, zotročením ducha; zákony státní musí zbaveny býti příznaku despotismu; nechť prohlásí se práva člověka a občana, jak je napsala příroda v srdce lidské.« O takovýchto reformách radili se sněmovníci přes protesty krále a po dvouměsíčních poradách dospěli k tomuto revolučnímu axiomu: »Všechno musí se zrušit, poněvadž všechno musí býti nově zřízeno,« načež pak dekretem v noci 4. srpna sestaveným takto úředně prohlášeno a nařízeno: Posavadní práva šlechty se zrušují a všechny privileje stavu prohlašují

se za bezpráví; papežské annaty (sbírky a dary) jsou zakázány; proti královskému vojsku zřídí se národní garda, která činnosť svou započala sbořením pařížské bastilly; svrchovanosť královská odstraněna. A nad těmito sutinami posavádního řádu nařízeno jest zpívati slavné »Te Deum!«

To však byl jen začátek zlopověstné činnosti revoluce, a na tom se nezastavila, ale jako strašná lavina valila se dále porážejíc vše a vše s sebou strhujíc v záhubu. Nejmocnější překážkou byla jí ovšem Církev katolická se zásadami spravedlnosti a věčné pravdy, která s násilnictvím revolučním souhlasiti nemohla; *a proto vrhli se revolucionáři se vztekem rozzuřených dravců na Církev katolickou, její duchovenstvo a ústavy.* Zkoušeli nejprve proti ní prostředek vyhladovění. Popřeliť Církvi a duchovenstvu právo vlastnictví, a statky jejich prohlášeny jsou za majetek národa a byly k návrhu Mirabeauovu ve veřejné dražbě rozprodány. V houfech hrnuli se lich ářští cizopasníci k dražbám, aby rozsápali majetek Církve. Tímto pokradeným majetkem církevním položen snad základ k leckterému bankovnímu domu. Majetek papežův v Avignonu byl zkonfiskován. Ač takovou loupeží utrpěla Církev mnoho, přece poznali revoluční nevěrci brzo, že jí takto nezničí; hleděli tedy podvázati tepnu jejího působení. I prohlásili, že jest toho křesťanství na Francii mnoho a proto bylo 8 arcibiskupství a 53 biskupství zrušeno a přes 50.000 kostelů a kaplí zavřeno. Řeholníci a jeptišky byly z klášterů s posměchem vyhnáni, posvátného roucha jejich zneužito k rouhavým výstupům, slib řeholní prohlášen za občanskou sebevraždu, a roucho řeholní nositi bylo zakázáno. Kalichy, monstrance a jiné posvátné náčiní kostelní ze stříbra a zlata odvezeno do mincovny, z mříží železných naděláno bylo pik, zvony slity jsou na děla. Když pak ani toto násilí nemohlo zlomiti mravní sílu Církve, hleděli revolucionáři zacpati ústa sluhů církevních a uložili jim přísahu na revoluční ústavu, což však až na nepatrnou výminku téměř všichni odepřeli; i vypověděni jsou dílem ze země, dílem pozavíráni do vězení. Za Nerona stačilo jméno křesťana k odsouzení, a za revoluce francouzské byla důstojnosť kněžská považována za zločin, jenž se trestá žalářem neb i smrtí. Na hlavu kněze vysazena byla cena 100 livrů.

Stejný osud s duchovenstvem sdíleti musila i *šlechta katolická.* Všechny šlechtické titule a odznaky byly dekretem ze dne 19. června 1790. odstraněny, staré rodokmeny šlechtické i s archivy jejich spáleny, domy, s kterých znaky a erby šlechtické nebyly hned sňaty, podlehly konfiskaci, a šlechta tomu se vzpírající jest vypovězena ze země. Tak padly oba přední stavy, kněžstvo a šlechta, hlavní to opory trůnu královského, který takto osamocen nemohl revoluci dlouho odolati. Podpisem svým na listině duchovenstvo odsuzující, ač ovšem vynuceným, podepsal Ludvík XVI. i ortel svůj. *Svrchovanosť královská jakožto instituce Bohem ustanovená k spravování lidu byla revolucí zrušena.* Král stal se bezvolným nástrojem násilníků; oni diktovali mu prohlášení k celé Evropě, že s revolucí souhlasí a že nepovažuje ji za nic jiného leč za odstranění zastaralých zlozvyků. K jejich rozkazu musil se zříci svého přívlastku »z milosti Boží«, an prý jest králem jen z milosti lidu jako první jeho sluha; choti jeho název královny byl odepřen. Všechny insignie královské musily býti z kostelů odstraněny, a místo královské lilie zaujala na veřejných

místech frygická čapka. Však revoluce nespokojila se toliko se zničením jména a odznaku královského: *vymazáno mělo býti i království samo.* Dne 10. srpna 1792. přepaden byl královský zámek v Tuileriích, a král, jenž se byl do zákonodárného shromáždění utekl, byl těmito revolučními »zákonodárci« odveden do vězení! Potom byly obrazy králů ve sněmovně umístěné rozbity, a místo nich zavěsil předseda shromáždění na první místo obraz Bruta s provoláním: »Před oči všech stavím obraz toho, který nejprve pronesl přání, aby ze země vyhlazeni byli králové.« V sezení dne 22. září 1792. s jásotem byl přijat návrh Gregoireův na zničení hodnosti královské, a nyní chyběl již jen krok ku kralovraždě, k němuž vybídl Camille Desmoulins, připomenuv slovo Catonovo: »Král že je zvíře, jež se živí masem lidským.« V noci ze dne 15. na 16. ledna 1793. mělo rozhodnuto býti o osudu krále, a tu objevil se jeden revolucionář se škraboškou Bruta a tohoto nápodobuje přísahal, »že nechce žíti pod tyranem; ten nynější (Ludvík XVI.) ať jest odpraven a povstal-li by jiný, on sám že svou rukou jej skolí.« Král uznán téměř jednomyslně vinným zradou vlasti, a dne 21. ledna 1793. ortel k smrti nad ním prohlášen, načež hned druhého dne katem odpraven. Mnozí ze zuřivců litovali jen, že nebylo jim lze s hlavou »Ludvíka Capeta« sraziti hlavy všech »tyranů« celého světa; přání to nicméně dekretovali o výroční památce této kralovraždy dne 20. ledna 1794.

Tak odstraněna, ba zničena jest nejvyšší autorita světská; a co tomu všemu říkal lid? *I na právní cit a spravedlivý úsudek věřícího lidu zhoubně působila revoluce.* Názor spravedlnosti a práva byl mezi lidem buď revolučními hesly porušen a převrácen anebo pohrůžkami a násilím utlumen tak, že nikdo k obhájení jeho netroufal si zjevně se ozvati. Ovšem, vždyť revolucionáři postarali se v čas, aby základ všeho práva a vší spravedlnosti, přesvědčení náboženské, z lidu vymizelo! Od počátku revoluce zajisté zlehčováno bylo positivní náboženství spisy a řečmi bezbožeckými. Služby Boží byly na mnohých místech zastaveny, neb se staly nemožnými, anoť duchovních se nedostávalo. Tito byli buď ze země vyhnáni nebo vězněni. Přijímání sv. svátostí mohlo se díti jen tajně. Znemravnělosť rodin nabyla rozměrů děsných. Mnozí rodiče nedali dítky ani křtíti. Svátostní ráz manželství byl zrušen, Cambacérès prohlásil je za primitivní zákon přírody, rozvod manželů před úředníky povolen, těhotným nevěstkám povolena podpora státní, a za porod vyplacena jim odměna 50 fr., že přispěly k rozmnožení republiky. Panictví uznáno za trestuhodnou nepravosť. Obřadních rouch církevních z kostelů uloupených zneužíváno na pohoršení lidu k veřejným demonstracím, a to nejen na ulicích, ale i v parlamentě, a každému, kdo by se proti tomu ozval, vyhrožováno žalářem. Duchovní moc Církve byla před lidem zúmyslně, veřejně tupena; obraz papeže, viditelné hlavy Církve, byl s veřejným pohoršením spálen. Protestanté spatřujíce v revoluci vítězství učení svého, počali na mnohých místech katolíky pronásledovati, působíce zde onde (jako v Nimes, Rochelle, Nancy, Toulousu atd.) mezi nimi krveprolití. Vychovavací ústavy církevní a školy katolické byly zrušeny, a učitelé vyhnáni neb uvězněni.

Tak porušila revoluce francouzská přesvědčení náboženské mezi lidem a zpřevracela dle bezbožeckých zásad svých všechny dosavadní poměry. A povšimneme-li si podobných úkazů doby naší, zdali nenutí

nás to k bedlivému uvážení? *Svobodní zednáři připravují na všech místech podkopy, aby, až přijde doba příhodná, mohli vše najednou vyhoditi do povětří, a v tom zlotřilém díle nalézají bohužel dosti četných pomocníků vědomých i nevědomých z rozličných tříd společenstva.* První útok vedou, jako druhdy revolucionáři francouzští, *proti Skále Petrově;* ovšem vždyť Antikrist jest patronem zednářů; odtud také ta infernální zášť proti Ježíši Kristu, vtělenému Synu Božímu, a ten urputný boj proti Církví katolické, v čemž do rukou jim pracují socialní demokrati a anarchisté. Netroufajíce sobě ještě náboženství křesťanské násilně odstraniti, prohlašují je zatím za záležitosť osobní, ale tak, aby je lidu co nejvíce zošklivili. Hanobí proto ustanovení a zařízení církevní, positivní náboženství prohlašují za prázdné bajky a víru za zpozdilé tmářství; v hanopisech svých zdržují lid od povinností náboženských, služby Boží, přijímání sv. svátostí lidu znechucují, sluhy církevní uvádějí u lidu v lehkosť. Školy již odtrhli od Církve a buď je docela zlaicisovali, vypověděvše z nich kněze a náboženství jako ve Francii, nebo bezkonfesijností škol hledí odstraniti vliv Církve na mládež a tím i na budoucí generaci, v čemž nápomocen jim byl lžiliberalism. Zbožné ústavy a fondy k podpoře chudých a k šlechetným účelům (jako v Italii »pie opere«) zařízené zabavují ve prospěch státu, a čachry tu prováděné získávají jim hojných stoupenců. Civilními sňatky a recepcí židů hledí smazati svátostní ráz manželství, velebí svobodnou lásku čili mrzké smilnictví, věrolomnosť manželskou líčí jako pikantní dobrodružství. Zdali to vše není podobná přípravní práce k revoluci jako druhdy ve Francii? Autorita Boží ustoupiti má úplnému bezbožství, Církvi překaziti se má vykázaný jí Kristem úkol k posvěcení společenského a rodinného života. A to vyhlašuje se za svobodu náboženskou a svobodu svědomí!

Co týká se *nejvyšší autority světské,* v dobré paměti jsou zajisté mnohé ty attentáty i velezráda a pikle Košutovské; aniž také nezůstalo v tajnosti předvolání císaře německého Viléma I. a Bedřicha před soud zednářů na den 29. října 1871., že opovážili se bojovati proti komuně Pařížské r. 1870., s vypsáním jednoho milionu franků na hlavu každého z nich, kdyby se nedostavili.

Pod heslem rovnosti a bratrství křičí *proti všem právům a privilejím stavů;* proto šlechta a hierarchie blátem pohazována a práva jejich prohlašují se za usurpaci. Odtud také to sočení proti roztřiďování občanstva na sbory volební a domáhání se rovného práva volebního pro všechny. Dělnictvo znepokojují zlomyslní štváči, vybízejíce k bezúčelným stávkám jen za tím účelem, aby lid udržován byl v rozechvění a podrážděnosti. Zášť a násilnictví podněcuje se proti zámožnějším třídám, pum a dyk užívá se k ustrašení jich; sílu vojska podlomili by rádi revolucionáři zřízením národních gard a vojsk, jak se toho dočísti lze v radikalních listech košutovských a jiných. Bedlivosť policejních orgánů a hotovosť vojska chrání sice společnosť lidskou před hromadným násilím podvratných živlů, ale zde onde vytryskující výbuchy z nitra té živé sopky měly by nám býti výstražným znamením, abychom hubící lávou nebyli překvapeni a zachváceni.

III.

Přicházím k třetímu odstavci své studie o revoluci, v kterém pozorování naše obrací se k tomu, *co nového revoluce francouzská zavedla, a jaké novoty má v úmyslu připravovaná revoluce.*

Povšimněme si nejdůležitějšího momentu, *totiž působnosti revoluce ve směru náboženském.* Že Boha, Pána veškerenstva, sesadila s trůnu svrchovanosti, slyšeli jsme; však sama přirozenosť lidská, cítíc se obmezenou a závislou, dobře postřehla, a také vše kolem člověka to dosvědčovalo, že onen trůn svrchovanosti nemůže zůstati prázden: posadila naň tedy revoluce — člověka. V sedmi článcích sestavili revolucionáři francouzští tak zv. práva člověka a občana, v nichž prohlášena úplná neodvislosť člověka od autority božské, církevní a státní: *proklamována takto svrchovanosť čili apotheosa člověka.* Znázorněn pak tento nový bůh republiky obrazem nahého Herkula, jenž maje hlavu ověnčenou vavřínem drží v pravé ruce zeměkouli s trůnem bohyně svobody a rovnosti, v levé kyj a nohami šlape korunu královskou. Všechna autorita měla se státi odvislou od toho bohočlověka; i ta bohyně, jejíž obraz na zeměkouli drží, zdá se, jakoby měla se obávati, zdali v nejbližším okamžiku nemrští jí a nerozšlape ji jako autoritu královskou. — Ačkoliv v oněch sedmi článcích se praví, že takto vyjádřena jsou jen *přirozená práva* člověka, nicméně přirozenosť lidská v domnělé svrchovanosti žádá pro sebe moc a důstojnosť nadpřirozenou, božskou: »budete, ano, jste jako bohové,« ujišťoval je pekelný svůdník a vedl je k dalším důsledkům.

Člověk zasedl na trůn Boží, a proto musilo zavedeno býti i *nové náboženství,* které vnucovati chtěli veškerému lidstvu. Náboženství křesťanské prohlášeno za pověru a blud, duchovenstvu katolickému zapovězeno kázati, učiti, úkony náboženské konati; ano i papeže samého vyzvali, aby složil tiaru a zřekl se moci nejvyššího kněze křesťanstva; jediné pravé náboženství že jest *náboženství přírody.* La Vicomterie dí v tomto směru: »Rozum, člověčenství, příroda, toť jsou bohové, jimžto se kořím.« I zvláštní spis o tomto novém náboženství sestaven a poslán byl papeži, aby prý ze svého poblouzení prohlédl. Nové náboženství vyžadovalo i novou bohoslužbu; zařízena tedy *slavnosť rozumu.* Nové to božství znázorněno balletkou, kterou jako bohyni posadili na trůn; hlavu její kryla červená čepice, v pravé ruce držela piku, v levé dubový věnec, nohama pak šlapala kříž! Tak v průvodu donesena do chrámu Notredamského a posazena na oltář, aby přijímala okuřování a poctu božskou. Jako nejvyšší kněz konal službu Chaumette, ovšem s pohoršením a rouháním do nebe volajícím. Dal totiž postranní kaple chrámu zastříti a v nich pak hověno dlouho do noci sprostému chlastu a nejnecudnějším orgiím! Tak stala se slavnosť ona ponižujícím dnem republiky. Hle, jak hluboko klesnouti může člověk, jenž se zřekl Boha! I sám Robespierre cítil, jak pohoršlivě skončila ona slavnosť, a proto chtěl ji nahraditi jinou bohoslužbou. Chaumettea nazval atheistou, kterýž by byl za ono pohoršení prý stokrát smrť zasloužil, a dal jej jako nebezpečného rouhače odpraviti.

Robespierre uznal, že ona slavnosť bohyně rozumu náboženskému citu lidu nedostačuje; i zavedl tedy *slavnosť nejvyšší bytosti,* při níž sám převzal roli nejvyššího kněze. Uspořádal velkolepý průvod na

pole Marsovo, kdež konána bohoslužba nejvyšší bytosti rouhavou parodií mše sv. Však nemylme se, že by snad tato Robespierreova nejvyšší bytosť byla osobní, svrchovaný Bůh; nikoliv! Ale buď byla to jen prázdná smyšlénka na klamání lidu a k upokojení citu náboženského, jenž ovšem rouhavými těmi republikánskými obřady náboženskými ukojení nedocházel, aneb spíše tou nejvyšší bytostí vyrozumívali oni zednářští pohlaváři republiky Antikrista, jehož na pohanění křesťanství zvláštními obřady na způsob mše sv. uctívali; ano i krvavé oběti mu přinášeli, nazývajíce vraždy kněží katolických červenou čili krvavou mší.

Kromě těchto zavedeno ještě mnoho jiných rozličných slavností po způsobu pohanských Řeků a Římanů jako: slavnosti ročních období, jarní, letní, podzimní a zimní; slavnosť k poctě bohyně svobody, jížto za oběť spáleny byly na popravišti insignie královské; slavnosť založení republiky, slavnosť rozličného věku nebo stáří člověka; slavnostní památka vraždy královské, při níž skládána přísaha na republiku a po předsedovi slavnosti opakovati musilo celé množství: »přísahám záští monarchii.« I neděle, tato křesťanská památka vykoupení a posvěcení člověka, měla vymazána býti z paměti republikánů a místo tohoto sedmého dne Hospodinova zaveden desátý den a dle toho i kalendář upraven, kterážto novota slavností dekad v život uvedena. Křesťanství mělo vymizeti z republikánského života, a místo jeho zaujati mělo učení Sokrata, Marka Aurelia, Cicerona a jiných pohanských filosofů, jež prý, jak bylo hlásáno, stane se co nevidět náboženstvím celého světa.

Kdož nepozoruje ve všech těch náboženských republikánských novotách zapřisáhlou ďábelskou zášť proti zjevenému náboženství Ježíše Krista, Syna Božího. Zášť tato jevila se vždy v ložích zednářských, zvláště zběsile počínají si tak sv. Luciferiáni, kteří rouhavými ceremoniemi uctívají satana. Časopis francouzský »La francmaçonnerie demasquée« a jiné katolické listy přinášejí právě až hrozné zprávy o kultu satanovu — bohoslužbě to revolucionářů. Uplvání a kopání kříže i bodání do obrazu ukřižovaného Syna Božího, jak v nižších stupních loží zednářských se děje, zvyšuje se ve vyšších stupních rouhavým zneuctíváním nejsv. Svátosti oltářní, jež provozují ti, kteří prý již úplnému světlu se těší. Slaví totiž t. zv. »bílé a černé mše«, jimiž na úkor Synu Božímu nejhorší svatokrádež se provozuje. Mše tyto konají se s kalichy z katolických chrámů ukradenými a obětují se při nich černé hostie, k poctě satanově zvláště připravené, mezi čímž svaté hostie buď sacrilegickým přijímáním neb jinak z katolických chrámů zaopatřené se od přítomných uplvají, dýkou neb jinými nástroji probodávají a pak do záchodů házejí. Takové rouhání děje se nejposvátnějšímu tajemství Církve katolické od svobodných zednářů, kteří revoluci francouzskou zosnovali a v podobné podvratné činnosti pokračují; a přece spolek těchto revolucionářů těší se i v katolických zemích zákonité svobodě!

Když revoluce francouzská obstarala dle svého způsobu církevní záležitosti, *upravovati počala i školy.* Jakým směrem bráti se mělo vyučování a vychování mládeže, poznati můžeme z instrukce, kterouž dal ministr Neufchateau učitelům řka: »My jsme vše zbořili; na vás jest, byste vše obnovili dle nových republikánských zásad.« A člen konventu Chazal činil návrh na doživotní deportaci těch učitelů, kteří

by mládeži nedali vychování republikánské, t. j. nekřesťanské. Zásadou revoluce bylo, že dítě náleží republice, a Beranger výslovně nazývá to předpojatostí, tvrditi, že by dítě především náleželo rodičům; před svrchovaností republiky ustoupiti musí tedy i nejpřirozenější právo rodičů a takové násilí nazývá se svobodou. Místo zrušených církevních škol zařízeny byly tedy školy a ústavy republikánské, v nichž filosofie nevěrců byla normou soustavy učební. »Vědě ponecháno jest,« dí chvástavě Daunon, »aby revoluci, kterou započali, ona dokonala.« Nevěrec Labena sestavil školní plán na základě beznáboženském, v němž vše k pohanskému vzdělání se neslo, ba i hry revoluční tu byly zavedeny.

»Škola beznáboženská,« toť bylo heslem revoluce, a zdali snaha nynějších zednářů je jiná? Měli to zajisté v úmyslu při reorganisaci škol a jen z nouze zatím zavedli školy bezkonfesijní jako přechod k školám beznáboženským. Díky Prozřetelnosti božské, že muže upřímně katolické na stráž povolala, aby podvratnému zámyslu postavili meze. Jak velice poškodilo národ ono počátečné liberální zařízení ústavů učitelských, máme posud smutných dokladů před očima. — A co říci mám o té nově »dani z přírůstku«, již ve Francii uvalili zednáři na vychovávací a dobročinné ústavy katolické. Trefně zajisté nazvána jest »suchou guillotinou.«

Co týká se *republikánské správy státní*, snadno již z oné záštiplné přísahy proti monarchii souditi lze, jak žárlivě střeženo bylo zařízení demokratické, jež se však brzo zvrhlo v nejsprostší hrůzovládu luzy. Ničemná chátra tvářila se jako representantka lidu francouzského, a sami členové konventu, aby se jí zalichotili, brali na sebe sprostý oblek otrhanců a přijali jméno sanscullottů (bezkalhotníků), oblibujíce sobě při sněmování hrubý způsob mluvy s klením a rouháním spojené. V pořekadlo vešly placené ony švadleny Robespierreovy, které obsadivše galerii jako nejvyšší tribunál jménem lidu projevovaly své dobrozdání nad návrhy a usnesením konventu. Sál klubu Jakobinského zdobily podobizny Jaques Clementa a Ravaillaca s nápisem: »Šťastní muži, aniť zabili krále!« Toť vše naznačuje nám ráz správy revoluční. Předepsán též obřad, jímž býval novorozenec přijat za člena republiky; obřad ten rouhavě parodoval křest katolický. Úředník republiky tázal se rodičů: »Co žádáte pro novorozence?« Načež tito odpověděli: »Jedinou, nerozdílnou republiku, svobodu a rovnosť, smrť všem korunovaným tyranům a jejich drábům.« Čapkou frygickou přijato pak dítě za člena republiky.

Ačkoliv zednáři francouzští ve správě republiky smrť přísahali »korunovaným tyranům«, nechť nemýlí nás, že přece někteří monarchové před »loží freimaurerskou« milosť nalezli a do jejich podvratného spolku i za členy byli přijati. Té »cti a důvěry« dostalo se pravidlem jen protestantským nebo takovým liberálním vládcům, jichž pak jako nástrojů k svým tajným rejdům použiti si troufali. Jakmile by však který z nich byl chtěl něco zaříditi ve smyslu zákona Božího a spravedlnosti křesťanské, čím by účel svůj poškozeným býti viděli, ihned dostal důtklivé výstrahy a pohrůžky; neuposlechl-li, nebylo šanováno ani jeho. O císařích Vilému I. a Bedřichovi, německých vládcích, bylo již připomenuto; smrť Maxmiliana Mexického, vyhnání Dom Pedra I. z Brasilie, nesnáze krále Belgického: toť vše dílo zednářů, podobně jako poprava krále Ludvíka XVI. Správa

revoluční nestrpí ani oltářů Božích, ani trůnů těch, kteří chtějí vládnouti jako zástupcové Krále věčného.

A povšimněme si *soudnictví* u revolucionářů francouzských. Pouhé často i neodůvodněné podezření stačilo k odsouzení a k usmrcení obviněného, aby prý republika neutrpěla škody. Svoboda, kterou revolucionáři tak rádi se chvástali, zajikala se strachem, aby na sebe neuvalila podezření a nikdo nebyl ani okamžik jist, nebude-li jako podezřelý zajat a do vězení uvržen. O vězení všude v každém městečku bylo postaráno, nebo za krátký čas té svobody republikánské zařízeno bylo po celé zemi přes 48.000 národních bastill, kdežto za Ludvíka XVI. stačila jediná bastilla Pařížská a v ní, když se jí chátra zmocnila, nalezeno bylo všeho 7 vězňů; za to v době republiky úpělo a zhynulo v žalářích víc než 200.000 politických vězňů (J. Gaume). A s těmi obviněnci dlouhých výslechů nevedli; to případné pojmenování »máry živých«, jak nazvány jsou vozy, v nichž byli podezřelí do žalářů odváženi, srozumitelně připomínalo jim, co je čeká. K soudu předvoláni bývali v tlupách a při stejných jmenech nedali si pochopové ani práci zjistiti, který ze stejnějmenných je na řadě; posupně odbývali protestujícího: »Vše jedno, přijde-li na tebe řada dnes neb zítra.« Výslech byl krátký a ortel pro všechny stejný: guillotina. A tento odznak soudnictví republikánského dal veřejný žalobce postaviti do sálu soudních tribunálů před oči obžalovaným! Hrůzou naplňuje nás ten výpočet obětí revoluce, jak dle spolehlivých pramenů uvádí J. Gaume ve svém spise. Robespierre dával v Paříži 100 obětí denně, a za jeho hrůzovlády odpraveno dle zjištěných dat přes 50.000 naříknutých politických provinilců. Město Toulon za to, že zprotivilo se radikálnímu konventu, bylo srovnáno s povrchem země, a prokonsulové Barras a Freron ohlásili do Paříže: »Od našeho příchodu až do dneška (od 19. prosince 1793. do 18. února 1794.) sraženo každodenně na 200 hlav a tak bude pokračováno, až konečně nebude zde zrádců.« Podobným způsobem zuřeno i jinde; krev mnohdy potokem tekla, a násilníci ještě s ouškleb kem se prohlašovali, »že 12 milionů Francouzů stačí pro zem, a ti pak že budou prý moci líp se poděliti, aby nebylo mezi nimi nedostatku« (J. Gaume). Že v seznamu odsouzenců na první místo staveni byli kněží katoličtí, snadno jest se domysliti, an dle »spravedlnosti« revolucionářů každý kněz katolický předem prohlášen za zrádce vlasti.

Takové zásady spravedlnosti platily mezi revolucionáři francouzskými a jakými zásadami řídí se radikálové nynější? O tom křiklavém podezřívání, zrádcování a bezohledném osočování »klerikálů« za dnů našich nebudu se šířiti; ale tolik řeknu, že zdá se časem, jakoby mnozí křiklouni neměli méně chuti k takovému pronásledování jako za dob revoluce, jen kdyby se jim dostávalo také tolik moci; Barrasův a Robespierreův by se nalezlo dost!

Revoluce zřídila si též *své vojsko,* které musilo přísahati na republiku a ku zběsilosti podněcováno bylo proti vojskům sousedních států monarchických. Revolucionáři prohlásili válku všech proti všem a v provolání dle tehdejšího »Moniteura« odůvodňováno to bylo tím, »že svobodná Francie musí podstoupiti boj proti otrocké Evropě.« I posláno čtrnáct vojsk na hranice pod prapory s nápisem: »Svoboda nebo smrť!« Zuřivec Danton prohlásil: »Chceme, musí-li to býti, krev nepřátel lidstva píti. Chceme bojovati a svobodu vydobýti!«

Do Říma posláno vojsko pod Kellermanem, papež zajat a vsazen do žaláře; Berthier pak paličskou řečí s Kapitolu prohlásil stát Římský za republiku.

Vojsko monarchické jest ovšem největší překážkou revolucionářům, a proto snaží se mezi vojskem rozšířiti smýšlení socialistické a anarchické, aby je na svou stranu zlákali; Košutovci r. 1848. sehnali si své revoluční vojsko a francouzská komuna r. 1870. počínala si zuřivěji proti řádnému vojsku francouzskému než proti společnému nepříteli; v Italii pak najednou podařilo se revolucionářům strhnouti vojsko monarchické k podvratným svým účelům.

Však i *společenský a rodinný život* rozrušila a na nových zásadách zříditi chtěla revoluce, šíříc všude surovosť a zdivočilosť. Souvěký spisovatel Champfort naznačil ty děsné poměry společenské z dob revoluce těmito sarkastickými slovy: »Ó šťastná doba, v níž žijeme a kdež jeden k druhému v bratrské lásce volá: Buď mne obejmi, nebo tě zadávím!« Posvátné manželství ustoupilo konkubinatu, na místě zrušených panenských klášterů povstávaly a rozmnožovaly se pohoršlivé bordelly. Prostopášnosť obyvatelstva, jež zřeklo se víry Kristovy, překonala i zhýralosť pohanských Římanů a Řeků, surovosť pak vystoupla výše než mezi divokými lidojedy. Uvězněným dle dokladů od Gaumea uvedených dáváno maso lidské za pokrm, po krajích zakládány jirchárny na vydělávání lidské kůže; zběsilé ženy pily krev a rozsápaly svými zuby srdce odpravených Švýcarů. Generální adjutant Rouland dal vojínům dvacet livres za jeden pár lidských uší, jež si v příbytku přibil na stěnu; zběsilec Thurreau na bajonety napíchával nemluvňata. O předních vůdcích revoluce francouzské vyjádřili se životopisci jejich, že v ničem nezadali si před triumviry římskými, kteří byli ohavové se čtyřmi vlastnostmi, totiž: panovačností, ukrutenstvím, chlipností a bezbožectvím; zdivočilosť sprostého lidu nedá se ani vypsati!

* * *

Tak podal jsem pravdivý obraz, vylíčil jsem skutečnou činnost revoluce francouzské, kterou zlomyslní přemrštěnci neustávají velebiti; a jako francouzská tak povstává, vypadá a postupuje každá revoluce. Jest to vzpoura proti autoritě božské a tudíž i proti každé jiné zákonné autoritě, ať církevní neb světské; boří a převrací vše kolem sebe a s násilím vnucuje a provádí své zhoubné zásady; takové jsou účinky toho hesla revolučního: »volnosť, rovnosť, bratrství,« kterým pokrokáři hledí lid balamutiti a zaslepiti. Zděsili se všichni povážlivější lidé těch hrůzných důsledků revoluce francouzské a k stejným koncům dospěti musí revoluce každá; nebo kde není náboženství, tam nemůže býti mravnosti, spravedlnosti a lásky. Čím více podkopává se víra mezi lidem způsobem rouhavým, řečmi, spisy i skutky, tím více pustne a divočí lid. Smutné zjevy takové spatřujeme bohužel i nyní v hojné míře: počet nemanželských porodů, manželských rozvodů, vražd a sebevražd úžasně se množí. Ničení svátostného rázu manželství, rouhavé zlehčování víry, návrhy na odkřesťanění lidu a na obmezení kázně náboženské, to vše bude míti za jistý následek zdivočení lidu, a chátra bez Boha, bez spravedlnosti a lásky křesťanské, toť nejochotnější materiál k revoluci. Končím proto výstrahou: Videant consules!

Blah. Anežka Česká zakládá špitál Křižovníkův.

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

II. Památky kultu sv. patronů českých.

Napsali **Ed. Šittler** a Dr. **Ant. Podlaha.**

(Pokračování.)

Vzácnými originálními malbami honosilo se oddělení věnované blahoslavené *Anežce České*. Byly to především dva starobylé obrazy na dřevě malované z konce stol. XV. nebo z počátku stol. XVI., náležející konventu křížovnickému v Praze. Na prvním z nich spatřujeme blah. Anežku v královském hávu s korunou a aureolou na hlavě, kterak podává klečícímu velmistru Albertu ze Šternberka malý model chrámu;[1]) na obrazu druhém jest na líci vyobrazena blah. Anežka, ana nemocnému a polonahému muži na lůžku ležícímu pokrm podává, na rubu pak viděti jest dvě světice s korunami a svatozáří na hlavách, jednu v oděvu mnišském (snad blah. Anežka), druhou v oděvu královském se žezlem v ruce (snad sestřenice sv. Anežky, sv. Alžběta durinská).[2]) Oba tyto obrazy provedeny jsou na zlaté půdě, do níž vřezán vkusný vzorek, a vynikají zejména velice ušlechtilým provedením tváří světic.[3]) Z konventu křížovnického v Praze zapůjčeny byly také tři polokruhové (lunetové) obrazy na plátně, jež maloval Jan Jiří Heintsch. († 1713.) Na prvém z nich vyobrazena jest bl. Anežka — v hermelínovém plášti s knížecí korunou na hlavě — kterak na podiu sedíc plány nového kláštera, kteréž jí stavitel s pomocníkem svým vysvětlují, prohlíží. V pozadí a kolem viděti množství stavbou zaměstnaných řemeslníkův. Na druhém spatřuje se rovněž táž světice, ana zástup řeholníkův s hvězdou a křížem na řeholním rouše do nové budovy uvádí; proč — naznačují chudí a nemocní kolkolem vyobrazení. Na třetím pak obraze viděti bl. Anežku klečící pokorně před oltářem, u něhož ji biskup v řeholní roucho obláčí, klášterní závoj na hlavu jí klada. Bohaté roucho knížecí odnášejí družky.[4]) Pěknou koncepcí a jemným koloritem svým vábil k sobě zraky navštěvovatelův obraz L. Seitze, jejž r. 1881. nákladem tehdejšího rektora »Animy« nyní v Praze žijícího krajana našeho praeláta Msgra. Jäniga maloval pod dozorem autorovým malíř von Rhoden jun., podle obrazu L. Seitze na klenbě kostela S. Maria

---

[1]) »Tento obraz svědčí, jak dlouho tradicionelní zobrazování se zachovává: malíř patrně zde byl inspirován obrazem žaltáře křižovnického, a týž způsob vyobrazení nacházíme ještě v Paprockém, kde o řádu křižovnickém se jedná.« Dr. K. Chytil, Pam. arch. XV. Str. 611 a 612. Reprodukci obrazu žaltáře křižovnického viz v Arch. Pam. IV.

[2]) O tomto obrazu zmínili jsme se již na str. 67 tohoto ročníku, kdež postavy světic na rubu obrazu se nalézající pokládali jsme — řídíce se míněním dra. Chytila — za sv. Ludmilu a sv. Voršilu.

[3]) Srv. P. Antonín Rejzek T. J. »Život blahosl. Anežky české« 1894., str. 416 (úsudek Hellichův o prvním ze zmíněných obrazů) a str. 417; Dr. K. Chytil v Památkách archeol. a místop. díl XV. (1892.) str. 611 a 612.

[4]) Reprodukci obrazů těchto přinesla »Zlatá Praha« roč. 1892. Mimo tyto tři chovají se v klášteře křižovnickém jiné ještě obrazy téhož cyklu, menší však ceny.

dell' Anima v Římě. Obraz tento přivezen proboštem Václ. Štulcem z pouti Slovanův do Říma chrámu Týnskému v Praze.[5]) Představuje kněžnu oděnou v šedé roucho řeholní a opásanou provazovým cingulem, ana odkládá, pohlížejíc s vroucí oddaností na kříž, skvostný plášť knížecí. K originálům těmto pojily se skromně: fotografie známého Hellichova obrazu »Bl. Anežka« a tušový nákres majolikového reliéfu bl. Anežky (dle modelu Šimkova) na průčelí chrámu Smíchovského. Umělecký obchod Lehmanův v Praze má též pěkný obraz

Blah. Anežka Česká vstupuje do řehole. (Karton L. Seitze.)

bl. Anežky, dílo to záhy zesnulého, velenadaného A. Jedličky, jehož fotografie rovněž byla vyložena. Literatura k bl. Anežce se vztahující byla zastoupena těmito spisy: Jiřího Fera (Plachého) S. J. »Život sv. Anežky« (v Praze 1666.), Jana Beckovského »Milá choť nebeského miláčka, blahosl. Anežka panna« (v Praze, 1701.), Václava Štulce »Z paláce a kláštera« (v Praze 1875.) a P. Ant. Rejzka »Život blahosl. Anežky České« (v Brně 1894.).

[5]) Srv. Ekert, »Posvátná místa« I., Praha 1883., str. 320.

Přehojná a nadmíru bohatá byla skupina *sv. Janu Nepomuckému* věnovaná. Hlavní o to zásluhu sobě získal vsdp. Msgr. Karel Jänig, dav nám k disposici celou přebohatou svoji sbírku památek kultu Svatojanského, která jest v pravdě unikem. Mimo to obohatil oddělení Svatojanské p. nadporučík Ledvinka z Adlerfelsu v Mostě, zapůjčiv ochotně drahocenný obraz sv. Jana, olejovými barvami na plátně malovaný, o němž hodláme šíře se zmíniti. Spatřujeme na obraze tomto hořejší polovici bezduchého těla světcova, oděného v rochettu a almutium; hlava mučedníkova pokrytá biretem a obklopená pěti hvězdami, spočívá na podušce; ruce drží na prsou kříž. Tři okřídlené hlavičky andílků dívají se radostně do zsinalé tváře sv. mučedníka. [6]) Malý starobylý proužek pergamenový na rámci obrazu upevněný nese následující nápis gotickou minuskulí provedený: »A. MCCCLXXXIII. XX. Maii ex deposito Corpore in Ecclesia S. Crucis Ioannis de Pomuk, Canon. a Wenceslao IV. ex ponte in Moldavam dejecto vera vultus et corporis depicta imago.« Bylo tudíž na základě tohoto dokumentu o obrazu tomto tvrzeno, že pochází skutečně z r. 1383. (!), a že zhotoven byl dle skutečnosti, když tělo světcovo, vytaženo byvši z Vltavy, odpočívalo v kostele sv. Kříže. Vpravdě však dlužno klásti původ obrazu toho asi do prvé polovice XVII. stol., což již někteří znalci ve století minulém správně konstatovali. Při tom, chtíce zůstaviti zmíněný lístek o své váze, projevili domněnku, že snad obraz ten zhotoven byl ve stol. XVII. podle originálu ze stol. XIV., a že prý snad onen pergamenový dokument, na originále tomto druhdy připevněný, připojen byl pak k novější této kopii. V tento rozum vyslovuje se František Pubička ve své »Chronologische Geschichte Böhmens«, [7]) kdež i pěknou rytinou jak obraz tak i pergamenový nápis reprodukuje. Dovolává se při tom úsudku uznávaného znalce, dvorního malíře Václava Bernarda Ambrozy: »že to rovněž velmi stará, věrná kopie originálu r. 1383. na dřevo malovaného, a od té doby již strouchnivělého; jen oni tři geniové jsou prý výtvorem štětce Lindenreiterova z tohoto (XVIII.) století.« Týž dějepisec připojil zmíněnou reprodukci také spisu svému: »Unusne, an duo ecclesiae metropolitanae Pragensis canonici Ioannes de Pomuk nomine?«, uváděje tam mezi jiným i tento pergamenový proužek jakožto důkaz, že skutečně r. 1383. utopen byl kanovník jmenem Jan z Pomuku. [8]) Neklamné známky palaeografické však nasvědčují tomu, že písmo, jímž proužek jest popsán, nepovstalo ve stol. XIV., nýbrž, že psáno bylo v době daleko pozdější, snad také ve stol. XVII., a že písař snažil se dáti mu ráz starší. To však obrazu samému, byť pocházel teprve ze stol. XVII., neodnímá ceny, náležíť mu i tak, zvláště pro originální koncepci, přední místo mezi vyobrazeními světcovými.

Zajímavé jsou také vnější osudy tohoto obrazu. Náležel slavnému malíři Karlu Škrétovi, [9]) po jehož smrti (1674.) připadl dědictvím

[6]) Srv. Dr. Kl. Borový, Svatý Jan Nepomucký, str. 40.

[7]) 2. svazek V. dílu. Praha 1793. str. 131.

[8]) Srv. Ant. Frind, »Der geschichtliche heilige Johannes von Nepomuk« (1861.) str. 16—17. Pozoruhodno jest, že při jednání o kanonisaci sv. Jana žádné se nečiní o tomto obrazu ani nápisu zmínky, a to ani v protokolech processu z r. 1719. ani z r. 1720. (Srovnej: »Acta utriusque processus in causa canonisationis Beati Joannis Nepomuceni Martyris. Vídeň 1721.)

[9]) Srv. Schaller, Prag, I., str. 116 a násl.

spolu s jinými obrazy synovi jeho Karlovi, jenž byl radou při nejvyšším purkrabském úřadu, a spolu i malířem, a za manželku měl Alžbětu, dceru appellačního rady Václava Rosy, známého i jako českého spisovatele. Po smrti Karla Škréty mladšího († 1691.), přešel obraz ten i s ostatními v držení vdovy Alžběty, která provdala se později poznovu za Františka Bohumila Klea z Raudné (Kleo de Raudne), deklamátora při deskách zemských.[10]) Po smrti manželky své († 1695.) upadl Kleo do velikých dluhů, i nemoha jich se zbaviti, prchl r. 1709. z Prahy, vzav s sebou spolu s jinými obrazy i zmíněný obraz sv. Jana. Mezi věřiteli Kleovými byl také Ledvinka z Adlerfelsu, jemuž Kleo dlužen byl 3000 zl. Jistý příbuzný Ledvinkův, provázeje jakožto sekretář vyslance rakouského do Mnichova, dověděl se tu náhodou, že se ve městě tomto uprchlý věřitel zdržuje, i podal jménem Ledvinkovým proti němu žalobu na zaplacení dluhu. Pře vyrovnána byla po pěti letech konečně tím způsobem, že Kleo na splacení svého dluhu vydal Ledvinkovi kromě jiného vzácného obrazu také obraz sv. Jana, avšak bez onoho pergamenového lístku. Žaloba byla tudíž obnovena, avšak Kleo vydání lístku tvrdošijně odpíral a postoupil jej Ledvinkovi teprve pak, když mu tento zaplatil ještě 12 zl. Tím způsobem přešel pamětihodný obraz ten spolu s pergamenovým lístkem v majetek rodiny Ledvinkovy. První majitel z rodiny této odkázal jej r. 1738. synu svému Th. Dru. Maximilianovi Františkovi Ledvinkovi z Adlerfelsu, faráři v Obříství, později faráři u sv. Štěpána v Praze (1742.—1756.), vloživ mu na srdce, aby dbal o to, by obraz ten povždy v rodině Ledvinkovské byl zachován. Řídě se touto vůlí svého otce, odmítl farář Ledvinka také i sumu 200 zl., kterou mu za obraz ten nabízel Ant. Vokoun, děkan metropolitní kapitoly, a odkázal jej synu svého bratra Emanuelovi Ledvinkovi z Adlerfelsu, guberniálnímu sekretáři král. Českého, u něhož jej Pubička viděl.[11]) A v rodině Ledvinků z Adlerfelsu chová se obraz ten dodnes; nynějším majitelem jeho jest pan nadporučík Alfons Ledvinka rytíř z Adlerfelsu v Mostě.

K obrazu tomuto řadí se uměleckou cenou svojí olejový obraz z majetku vsdp. Msgra. Jäniga: »Sv. Jan jako zpovědník«. Světec, mladistvé bezvousé tváře, sedí, oděn jsa rochetou, ve zpovědnici, a nachýlen jsa ku mřížce, vyslýchá právě zpověď ženy nějaké; z pravé strany přikleká pokorně žebrák. Obraz tento byl majetkem kláštera Servitův v Bologni Italské, odkud přešel po zrušení tohoto kláštera v majetek markýzské rodiny Boloňské Davia, odkudž ho nynější majitel darem získal. Přičítán jest znamenitému, leč záhy zesnulému italskému mistru Daniele Crespi (nar. kolem r. 1590., zemřel 1630. při malbě choru v Certose Pavijské na morovou ránu.) Královská galerie Turinská chová pare tohoto obrazu, jejž uvádějí pod titulem: »Sv. Jan Nepomucký, kterak zpovídá královnu českou«, a jejž dlouho, ovšem mylně považovali za dílo slavného Murillla. Ve velkolepém foliovém díle reprodukcí galerie Turinské spatřujeme velmi zdařilou rytinovou reprodukci, jakož i výborné ocenění i autora i díla. Crespi staven tam důstojně po bok Vinci-mu a charakterisován jako »skio-

[10]) Srv. Dr. Gustav E. Pazaurek, Carl Screta 1889., str. 48, kdež opravuje omyl Pubičkův i Schallerův, kteří tvrdili, že Kleo měl za manželku dceru Škrétovu.
[11]) Srv. Pubička, o. c., str. 46—52.

grafos« — »malíř stínem« pro vskutku mistrnou umělosť, jakou dovedl rozdělovati na obrazech svých světlo a stín tak, že postavy, jakoby plastické byly, vystupují. Rovněž tak chválen i jeho způsob rozestavovati osoby na obrazích, jež nikdy obrazu nepřeplňují, a tak důmyslně seskupeny jsou, že kdyby kdo jen jedinou z postav těch ubral, všechen dojem obrazu by pokazil. Pokud pak malby samé se týče, žasne prý oko pozorovatelovo nad tolik dovedným nápodobením světla i stínu. A přistoupíš-li prý blíže, abys podivuhodnou tuto techniku zpytoval, užasneš ještě více, poněvadž jen nejprostší shledáš jednoduchosť.[12])

Domácí umění moderní v oboru olejomalby čestně zastupoval důmyslně koncipovaný návrh k oltářnímu obrazu »*Sv. Jan Nepomucký poděluje chudé almužnou*«, jejž pro kostel sv. Jana Nep. na Horách Kutných maloval Emanuel Dítě;[13]) cizí pak vlašský mistr, prof. G. Piancastelli, jehož obraz: »*Svržení sv. Jana s mostu Karlova*« v reprodukci fotografické vystavený jsme spatřovali. Obraz tento malován r. 1894 nákladem římského knížete Torlonia, v náhradu za to, že povoleno témuž velmoži zříditi sobě hrobku v kapli našeho svatého Patrona v basilice Lateranské, ve kteréž, jak známo, Jan Nep. za svatého byl prohlášen. Na obraze tomto spatřujeme zástup pochopův, kteří při matném svitu měsíce, jenž na hladině řeky se zrcadlí, a při záři pochodní přes zábradlí mostu svázaného sv. Jana do řeky vrhají. Světec hledí pln odevzdanosti vzhůru k nebi, odkud mu andělé věnec zářících hvězd a vítěznou palmu přinášejí.

Jinou ozdobou oddělení sv. Janského byl výborný akvarelový karton od Ludvíka Seitze,[14]) podle něhož provedl mistr tento nástěnné malby v presbytáři chrámu »S. Maria dell' Anima« v Římě.

Karton tento rozdělen jest na tři obdélníková pole. Na prostředním znázornil umělec zpověď královny Žofie, jež v hávu královském s korunkou na hlavě klečí u zpovědnice, přijímajíc s hlavou na sepjaté ruce skloněnou od sv. Jana rozhřešení; za královnou stojí a klečí dívky z komonstva jejího, chystajíce se po příkladu velitelky své rovněž přijati svátosť pokání. Na straně levé výborně charakterisován jest hněv a úklady prchlivého krále: po nádvoří hradním na bujném oři cválá kral s družinou loveckou kolem sv. Jana, jemuž zatatou pěstí hrozí, kdežto světec, obklopený smečkou loveckých psů královych, odmítavým posuňkem a odvrácenou od krále tváří dává na jevo, že ani hněvem královským nedá se donutiti k vyzrazení tajemství zpovědního. V části třetí konečně znázorněn světcův skon: bičicové právě přes zábradlí mostní do řeky jej svrhují; světec, na

[12]) La reale galeria di Torino, 2. vyd. Torino 1867. str. 66.
Galerie Drážďanská podobný chová obraz, na němž však spatřuje se zpovědník v hávu mnišském.

[13]) Reprodukci tohoto obrazu přinesl »Světozor« 1890., str. 304, 305.

[14]) Ludvík Seitz (nar. v Římě r. 1845.) syn a žák výtečného Alexandra Seitze, jest po příkladu svého otce vynikajícím stoupencem školy Overbeckovy. Spolu s otcem svým povolán byl biskupem Strossmayerem do Đakovaru, aby vyzdobili stoliční chrám tamější. Provedli tam dvacet obrovských maleb na omítce. Mimo tento chrám ozdobil Seitz malbami svými mnoho jiných vynikajících budov a chrámů jak v Římě, tak i v jiných městech, z nichž uvádíme toliko malby v galerii »Dei candelabri«, jež jsou znamenitým pendantem ku proslulým Rafaelovým »stancím«. Srv. »Zlatá Praha« roč. 1891. str. 300, kdež na str. 292 a 293. též uveřejněna jest reprodukce svrchu zmíněného kartonu sv. Janského.

znak jsa obrácen hledí se vztaženýma rukama vzhůru k nebi, kdež zjevuje se mu anděl s palmovou ratolestí v ruce.

Z prací neméně slavného stoupence téhož směru, našeho krajana J. Führicha, jimiž tento ušlechtilý, více idealně romantický než historicky věrný umělec, oslavil sv. našeho Patrona, chovala kollekce Sv. Janská v reprodukcích dvě, a to: fotografii krásného kartonu, na němž spatřujeme krále Václava u okna sedícího, an žádá

od sv. Jana vyzrazení zpovědi královniny. Posuněk královy ruky, jíž na most a řeku s okna ukazuje, naznačuje s dostatek, jaký osud stihne odporujícího zpovědníka.

Na druhém kartonu — v zinkografické reprodukci vyloženém — dojemně představil mistrný štětec Führichův nalezení mrtvého těla světcova, jež bylo na břeh Vltavský vyplynulo. [15])

(Pokračování.)

[15]) Obraz tento nalézá se nyní v soukromé obrazárně hraběte Schaka v Mnichově.

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém. [1])

(Pokračování.)

I.

Spolek sv. Vincence z Paula má v Čechách 50 odborů čili konferencí, z nichž všecky mimo dvě liberecké jsou ve spojení s Ústřední radou pražskou, kteráž zase s Vrchní radou ve Vídni a tato s Nejvyšší správou v Paříži spojení udržuje.

Každá řádně ustavená konference obdrží časem od Nejvyšší správy v Paříži aggregační listinu, t. j. potvrzení, že jest ke sboru sv. Vincence připojena, a tím nabývá teprve práva získati odpustků.

Účelem těchto konferencí jest: 1. utvrzovati činné členy v křesťanském životě; 2. navštěvovati chudé, nehledíc na náboženství a národnosť, v jejich příbytcích a přinášeti jim dle potřeby pomoc v přírodninách a poskytovati jim útěchy náboženské, 3. zakládati knihovny a rozšiřovati knihy k mravnímu vzdělání napomáhající; 4. vůbec pokud prostředky dovolují, prováděti veškeré skutky lásky křesťanské.

Rok 1876.

1.

První konference povstala, jak řečeno, při křižovnickém farním chrámu Páně u sv. Františka a jméno tohoto světce má do dnes. Původně působila pro celou Prahu a okolí; spolek a konference kryly se v jedno; nyní pracuje toliko pro farnosť sv. Františka.

Od počátku až do r. 1880. byl jejím předsedou zakladatel spolku, P. Jos. Všetečka, po jeho odchodu do invalidovny jest jí v čele neunavný a vytrvalý předseda, Matěj Zahradnický, faktor c. k. knihoskladu, jenž zastává zároveň úřad pokladníka. Místopředsedou jest Jos. Hájek, mistr obuvnický, a jednatelem Jos. Kratochvíl, účetní oficial při pražském magistrátě, jehož blahodárnou činnosť členové všeobecně uznávají a oceňují. Jan Ev. Pertl, mistr zámečnický, působí

---

[1]) Pondělní číslo »Čecha« ze dne 16. prosince r. 1895. přináší roční rozvahu spolku sv. Vincence z r. 1894. Úhrnný příjem těchto spolků byl 9,810.830 fr. Francie v tom ohledu jest v popředí všech zemí. Mimo Francii obnáší příjem spolků sv. Vincence téhož roku v Severních Státech amerických 1,178.554 fr., v Nizozemí 1,178.554 fr., v Belgii 932.536 fr., ve Španělích a koloniích 663.480 fr., v Německu 648.096 fr., v Rakousko-Uhersku (36,000.000 katolíků) jen 554.987 fr., v Irsku 399.925 fr., v Italii 292.507 fr., v Brasilii 281.693 fr., v Mexiku 276.887 fr., v Anglii se Škotskem 265.236 fr., Kanadě 254.498 fr., Švýcarech 66.524 fr.

[2]) Pročetl jsem všecky výroční zprávy, od počátku až včetně do r. 1894., všecky protokoly Ústřední rady a valných hromad spolku sv. Vincence z Paula a různé zprávy Národopisné výstavě propůjčené, ale ze všeho toho nenabyl jsem patřičného obrazu o konferencích sv. Vincence, i vyptával jsem se jednotlivců a nahlédl jsem do protokolů různých konferencí, čímž jsem si mnoho zápisků doplnil nebo opravil. Posléze dal jsem tyto řádky přečísti zakladateli celého spolku, P. Jos. Všetečkovi, jenž mi rovněž mnohé věci doplnil nebo opravil. Za tuto věru obtížnou a namáhavou práci, kterou jsem rád ve prospěch dobré věci podnikl, žádám si toliko jednu odměnu — konference předplaťte se na »Vlasť«, když ne více, aspoň na XII. ročník, ve kterém o vás píšu.

v konferenci od počátku, a jednoho z nejstarších členů, Fr. Šichu, rovněž mistra zámečnického, doprovodili jsme r. 1893. ku hrobu. Byl to muž zbožný, obětavý; ve spolcích katolických všude bylo jej viděti. Když jsem se ubíral ráno okolo šesté hodiny Jalovcovou ulicí do chrámu sv. Jiljí sloužit mši sv., potkával jsem Šichu, který se již z půl šesté domů k práci vracel.

Jeho pohřeb byl velkolepý, a když členové kongregace Marianské, počtem asi 200, pěli ulicemi pražskými smuteční žalmy, budilo to všude podivení a v srdci křesťana radosť a potěšení.

Konference u sv. Františka koná schůze v kapli blahoslavené Anežky České při klášteře křižovnickém a používá téhož nábytku, který dal hned z počátku pro spolek sv. Vincence zříditi tehdejší sekretář Dr. Em. Schoebel. Jeho Excellence ndp. biskup Dr. Em. Schoebel, když kdysi zavítal do Prahy, byl přítomen sezení této konference.

Jako na památku, kde byl založen, schází se celý spolek čtyřikráte do roka do chrámu křižovnického k společnému sv. přijímání a k službám Božím, jež velmi ochotně koná příznivec spolku od počátku, general velmistr řádu, Dr. Václ. Horák.

Rok 1877.

2.

Dne 25. února r. 1877. rozdělen byl spolek na dvě konference: u sv. Františka, již zmíněnou, a u sv. Jiljí čili u Dominikánů; ona byla česká, tato měla býti německá, a to z té příčiny, aby dána byla příležitosť také německému obyvatelstvu v Praze vstupovati do spolku a aby měl spolek ráz všeobecný, nikoho nevylučující. Když však ze strany ryze německé nikdo činnosti spolkové se nesúčastnil, tu jednatel její Leopold Všetečka, jenž neuměl dobře německy, konferenci počeštil.

Předsedou od počátku jest Flor. Scharworth, metropolitní kanovník; nyní většinou jej zastává Jan Plzák, ředitel v klášteře Uršulinek. Úřad jednatele vede Jos. Šindler, úředník hypoteční banky království Českého. Mezi členy vidíme starého socialního bojovníka, Václ. Žižku, a Jiřího Feuersteina, místopředsedu konference, Vincenciána již od počátku.

Největších zásluh o tuto konferenci získal si Leop. Všetečka, jenž všemožně k tomu hleděl, aby panoval v konferencích pravý duch Vincenciánský; zaváděl ve prospěch konference loterie a hru jesličky.

Šlechetný jinoch vykonav zkoušek profesorských leží již více let nemocen u svého bratra v invalidovně. Navštívil jsem jej, abych se ho na to a ono pozeptal, a tu jsem se dověděl, že právě on a gymnasialní studující Václ. Stejskal, nyní kaplan u sv. Mikuláše v Praze, to byli, kteří v konferencích organisovali podpory pro studující, o čemž se ve výročních zprávách často dočítáme a o čemž se také později ještě rozepíšu.

Leop. Všetečka byl povždy mým dobrým soudruhem, milým »Poldíkem«, znám tedy i z vlastní zkušenosti jeho šlechetné snahy a praktické výsledky jeho činnosti ve spolku sv. Vincence z Paula, i píši mu tyto řádky vděčnosti a prosím, aby mezi Vincenciány i bratr zakladatelův chován byl v milé upomínce, bratr, jenž s ním táhl brázdu od počátku. Kéž mu Bůh v nemoci polehčí a novým zdravím jej obdaří.

Konference u sv. Jiljí koná schůze v klášteře dominikánském.

3.

O Svatodušních svátcích dne 13. května r. 1877. zřídil Frà Ondřej Schuster, člen řádu Maltézského, kaplan u Matky Boží Vítězné a důvěrný přítel Všetečkův, konferenci na Malé Straně v Praze, jménem u Matky Boží Vítězné.

Tuto konferenci můžeme nazvati mateřským spolkem všech pozdějších konferencí na levém břehu Vltavy; zde se členové pro tyto konference vzdělávali, poučovali, aby dále símě sv. Vincence rozsévali.

Tak hned ve druhé schůzi čteme mezi členy Michaela Beneše, kaplana ze Smíchova; později se v protokolech dočítáme, že pp. Berger, Kolář a Svoboda z Hradčan zde se připravovali pro novou konferenci u sv. Víta, a konference u sv. Tomáše, toť bylo pravé rozdělení konference u Matky Boží Vítězné ve dvě.

P. Josef Všetečka,
člen ryt. řádu křižovníků s červenou hvězdou,
c. a kr. kurat v invalidovně u Karlína.

Prvním předsedou konference u Matky Boží Vítězné byl JUC. Alexander Schmidt, místopředsedou Frà Ondřej Schuster (nyní farář v Šipíně) a tajemníkem P. Berth. Hejhal, Augustinián, tehdy kaplan u sv. Tomáše, nyní převor ve Vrchlabí.

Dne 3. prosince r. 1877. byl uveden do konference vzácný host, Vojtěch hrabě Schoenborn, jenž byl brzy potom jmenován jejím předsedou.

V této konferenci súčastnilo se práce pro chudé duchovenstvo tří far a dvou řádů a v čele stál šlechtic, příbuzný nebo aspoň známý s veškerou šlechtou

na Malé Straně, i byla činnosť této konference dalekosáhlá, o čemž ještě později promluvím.

U hraběte Vojt. Schoenborna chválí ti, kteří s ním spolupůsobí, neunavnosť v konání dobra a službě chudých a při tom neobyčejnou skromnosť.

V Ústřední radě i ve valných hromadách sedával v ústraní, s tužkou a zápisníkem v ruce, pilně jednání naslouchaje a poznámky si čině.

Často a často, když některý zástupce konference líčil nedostatky chudého žadatele, dostal pro něho skrytě dar od Vojt. hrab. Schoenborna, což se i mně samému několikráte přihodilo.

Konference u Matky Boží Vítězné koná schůze v Maltézském farním domě. Místopředsedou jest Frà Jos. Hamršmíd, kaplan u Matky Boží Vítězné; jednatelem a pokladníkem Václ. Lažanský, účetní asistent zemského výboru.

Konference má hojně členů, v poslední době hlavně úředníků z místodržitelství a od zemského výboru.

Ze starších členů zasluhuje zmínky pro svoji vytrvalou činnosť Vincenciánskou zvláště Václav Černý, pecnář na Malé Straně.

Dne 8. prosince sloužil kardinál Bedřich kníže Schwarzenberg v křižovnickém chrámu Páně o půl osmé hodině ráno mši svatou a večer téhož dne poctil valnou hromadu svojí návštěvou. Byla to památná valná hromada, nebo v týž den povstalo pět nových konferencí: *a)* v Praze: u sv. Štěpána a sv. Víta; *b)* v Karlíně: u sv. Cyrilla a Methoděje; *c)* na Smíchově: u sv. Filipa a Jakuba; *d)* v Krušných Horách ve Výprtech: u Všech Svatých.

Nabyľ spolek výnosem c. kr. místodržitelství ze dne 2. července r. 1877. práva, i na venkově konference zakládati.

Z těchto konferencí největších výsledků dodělala se Karlínská, jejíž činnosť jakožto vzor konference později zvlášť popíšu.

4.

U sv. Štěpána byl v čele konference horlivý Vincencián, ředitel ústavu učitelek u sv. Anny, Fr. Schoenbeck, jejž P. Jos. Všetečka pro toto místo získal a jehož jsme všickni upřímně milovali.

Zpráva Ústřední rady z r. 1893. želí ho, když v Pánu zesnul, jako jednoho z nejstarších a nejzasloužilejších členů. Celý spolek, praví se dále, zvláště pak konference u sv. Štěpána dobře ví, koho jsme v něm ztratili. Předseda K. Erv. hr. Nostic položil jménem spolku na rakev věnec, byľ zvěčnělý zároveň I. místopředsedou Ústřední rady.

Zvěčnělý často, když se v kase peněz nedostávalo, sáhl do kapsy a podělil žadatele ze svého, což je vždy dobrou známkou pravého Vincenciána; nebo žebrati pro chudé u jiných a sám zavírati tobolku před žádostmi potřebných chuďasů, není odznakem šlechetného a obětivého srdce.

Z počátku byl místopředsedou této konference Fr. Březina, správce školy, a pokladníkem Jos. Košátka, kaplan u sv. Apoláře, nyní sekretář spolku pro podporování chudých kněží v Gorici. Schůze konaly se v jeho bytě na faře u sv. Apoláře. Také Jos. Košátka vynikal velikou obětivostí a dobročinností.

Dva členové této konference, Václ. Klaban a Jan Marek, působili a přešli sem již od sv. Františka a patří tudíž k nejstarším Vincencianům. Ba Jan Marek, tkadlec, jest jedním z oněch sedmi jinochů, jež slečna Feuereisenova u sv. Ignáce na službách Božích vídala a které zakladateli pro začátek doporučila. To je ten jinoch před 20 roky, jenž chudému až do Motole podporu donášel, jak jsem hned z počátku těchto článků uvedl.

Znám tohoto ctihodného muže již přes pět let; vidívám jej v Cyrillo-Methodějské tiskárně, chodí také ke mně, a mohu o něm říci, že rozšířil za

svého života tisíce katolických kalendářů, knih a brožur. Je sám živ prací rukou svých a protlouká živobytí dosti krušně, ale přes to věnuje se již 20 let chudším než je sám a snad také již tolik let katolický tisk rozšiřuje.

Jaký to vzácný muž pro naše katolické hnutí! A jemu podobných nalezl jsem mezi dělnictvem a řemeslnictvem mnoho! My strážcové na Sionu tu nebyli nebo jsme — s četnými výjimkami — ještě spali a rukou k dílu nepřikládali, když tito ctihodní mužové zasazovali květy své píle, lásky a obětivosti v role katolické. Jak vzácní to mužové! Až se budou psáti dějiny katolického hnutí pražského, jména: Václ. Žižka, Václ. Klaban, Jan Ev. Pertl, † Jan Šicha a celá řada jiných musí tam býti čestně vyznačena. Většina jich působí dosud ve spolku sv. Vincence a v kongregaci Mariánské.

A ještě na dva muže z konference u sv. Štěpána musím čtenáře upozorniti. První jest Jos. Friedrich, bratr † faráře z Chržína u Velvar a bývalý úředník na státní dráze ve Vídni. Jos. Friedrich vynikal jako činný člen velikou zbožností a chudé nejen navštěvoval, ale nové přímo vyhledával. Nyní leží nemocen u Panen (Milosrdných sester) v nemocnici pod Petřínem, ale i v nemoci posýlá členskou kollektu, a to dosti značnou částku a k Ježíšku přidává zvláštní dárky.

Druhým mužem jest Jos. Petera, zvěčnělý učitel u sv. Štěpána; byl členem od založení konference a žádné schůze nevynechal; vynikal zbožností, horlivostí a zvláště bedlivě sbíral peněžité příspěvky pro účely konference.

Tkadlec Jan Marek, jenž mi to referoval, mluvil o něm s velikou úctou a pravil, že zvěčnělý Jos. Petera získal tři bratry evangelíky víře katolické.

Jeho syn Jar. Petera zdárně působí jako řídící učitel v Žižkově a vstoupil po příkladu svého otce také do konference sv. Vincence, a to v Olšanech u Prahy.

Nyní jest předsedou konference u sv. Štěpána Vojt. Pekař, ředitel ústavu učitelek u sv. Anny; místopředsedou Aug. Kučera, měšťan pražský; jednatelem Ant. Roubík, měšťan pražský, a pokladníkem Al. Šarapatka, knihař a měšťan pražský, jenž sebere pro konferenci nejvíce peněz.

Za živobytí Fr. Schoenbecka zasedala konference v jeho bytě — po odchodu Košátky od sv. Apolináře — nyní koná schůze v konferenčním sále u sv. Anny.

Z počátku působila na celém Novém Městě, nyní však jest přidělena farnosť v Podskalí k Vyšehradu, takže konference u sv. Štěpána působí toliko ve farnostech u sv. Štěpána a u sv. Apolináře.

Činným členem konference u sv. Štěpána byl několik let také Ludvík Štráhl, učitel a nyní i redaktor Posla z Budče.

5.

Konference u sv. Víta na Hradčanech povstala k žádosti K. Ervína hraběte Nostice. První její členové i sám první její předseda, JUC. Alex. Schmidt, vzdělávali se ku své činnosti v konferenci u Matky Boží Vítězné. Zvěčnělý kardinál Bedřich kníže Schwarzenberg vykázal jí místnosť, světlo, topivo a obsluhu ve své residenci a štědře ji podporoval. Z metropolitních kanovníků nejvíce ji podporovali světící biskup Dr. Karel Průcha a nynější kapitolní děkan Msgr. Ant. Hora.

JUC. Alex. Schmidt spravoval konferenci až do r. 1891., v kterémžto roce stav se komorním tajemníkem knížete Hanavského Prahu opustil. Vrátiv se do Prahy, působí v poslední době v konferenci u sv. Tomáše.

Nyní předsedá konferenci u sv. Víta Karel Šubovský, vikář při metropolitním chrámu Páně u sv. Víta, katecheta a okresní chudinský ředitel na Hradčanech. Jednatelem a pokladníkem jest Jos. Černý, c. kr. dvorní polír a městský

mistr zednický; knihovníkem Ant. Čížek, klíčník u sv. Víta; správcem akademický malíř Jos. Kolář.

Bývalý místopředseda této konference, P. Boh. Hendl, člen řádu Praemonstrátského, stál později v čele konference v Jihlavě na Moravě.

V této konferenci zasedal dlouhá léta Jos. Polidor, majetník domu a almužník pražského arcibiskupa, pán to ve věcech chudinských velice zkušený a osvědčený, jenž mi mnohé materialu podá, až budu psáti o dobročinnosti zvěčnělého kardinála Bedřicha Schwarzenberga.

Konference zasedá až dosud v kníž. arcib. residenci.

6.

Karlínská konference vznikla u sv. Františka. Zakladatel získal totiž za členy dva pány z Karlína: Jana Brejchu, řídícího učitele v klášterní škole Milosrdných Sester, a Emanuele Malfertheinera, magistrátního úředníka. Když tito dva pánové seznali u sv. Františka činnosť konferenční, nabádal je předseda K. Erv. hrabě Nostic, aby i v Karlíně konferenci založili.

Pustivše se do práce, bídně sehnali pět činných členů. Působiště jejich činnosti zasahovalo mimo Karlín do Žižkova, Libně a do Holešovic, kterážto vzdálenější místa oba zmínění pánové obcházeli hlavně v neděli, tam chudé vyšetřovali a podporu jim udíleli.

Em. Malfertheiner stal se předsedou této konference a vynikal jako dobrý řečník, výtečný organisator a pilný sběratel peněz; druhý, Jan Brejcha, působí v konferenci do dnes i vede kasu a obstarává všecky její písemnosti.

Nyní jest předsedou Al. Foret, administrator tamní fary.

Všickni tři získali si o konferenci velikých zásluh.

Karlínská konference zasedá v hovorně kláštera Milosrdných Sester. Místopředsedou jest Karel Vorlíček, cukrář; jednatelem Karel Papík, kupec; pokladníkem Jan Brejcha, řídící učitel.

Karlínská konference vyniká stále slušným počtem členů.

7.

Velice energicky zasáhl v činnosť spolku sv. Vincence z Paula zakladatel konference smíchovské, její předseda a tamní kaplan, nyní duchovní správce v Kostomlatech u Biliny, Michael Beneš. Po P. Jos. Všetečkovi byl tehdy nejpřednějším knězem ve spolku sv. Vincence, ano, energií často i nad něho vynikl. Žel, že odešel ze Smíchova! Byl by tam provedl veliké dílo milosrdenství. Když jsem pročítal a studoval výroční zprávy spolkové, žasl jsem nad úspěchy jeho činnosti.

Nyní jest předsedou a pokladníkem Jan Wokoun, mistr kominický; místopředsedou Jan Kumbera, mistr obuvnický, a jednatelem Jos. Papež, zámečník.

8.

Ve Výprtech vypomáhal v tamní světské duchovní správě křižovník P. Jos. Zika, jenž patřil již jako klerik mezi sedm prvních zakládajících členů v konferenci u sv. Františka; i založil tam hned také konferenci. Předsedou již od počátku jest Vojt. Dick st., knihař. Poslední zpráva z r. 1894. uvádí tam 14 činných členův.

Těchto 8 konferencí mělo 90 činných členů a navštěvovalo 146 chudých rodin. Počet přispívajících členů vzrostl na 236 a dobrodinců bylo 267. Příjmy spolku obnášely 3256 zl. 57 kr., vydání 2639 zl. 17 kr., zbytek na r. 1878. 617 zl. 40 kr.

Sluší poznamenati, že členové prvních pražských a předměstských konferencí znali se jako bratři, ve spolek se v konferencích navštěvujíce, v čemž

zvláště pp. Em. Malfertheiner a Jan Brejcha z Karlína vynikali, kteří každý týden zavítali do jedné konference.

Jakmile konference měla hojně členů, rozdělila se ve dvě, ve tři oddělení, a založeny byly nové konference.

Rok 1878.

9.

R. 1878. dne 28. března povstala konference v Liberci, u sv. Antonína Poustevníka. Byla založena A. B. Kahlem, jenž vstoupil později do kongregace Lazaristův.

P. Jos. Všetečka dopisoval si s ním často a živě a žádal, aby liberecké konference tvořily, jako jiné v Čechách na venkově, vedlejší odbočku pražského spolku. Ale A. B. Kahl a tehdejší liberecké komité dali si stanovy místodržitelstvím úředně potvrditi a vystoupili jako samostatný spolek pražskému rovný a ne podřízený. V církevním ohledu musí však býti i tyto konference ve spojení s některou Ústřední radou nebo přímo s Nejvyšší správní radou v Paříži, sice by jinak nemohly církevních výhod požívati.

Duch zakladatelův pracoval dále. Téhož roku rozešli se opět členové z konference u sv. Františka. Jedna část počtem devíti založila konferenci u Matky Boží před Týnem, a druhá v počtu šesti členů vyšla působit na Vyšehrad. Ona povstala 28. července, tato 8. prosince a jmenuje se: u sv. Petra a Pavla. Mezitím dne 4. listopadu založil P. Jos. Všetečka konferenci u sv. Petra a Pavla ve Zdislavicích.

10.

Konference u Matky Boží před Týnem dlouho živořila a byla považována za popelku mezi pražskými konferencemi. Členů i peněz se jí nedostávalo. ač působila v pěti farnostech.

Protokol Ústřední rady ze dne 12. července r. 1891. na př. uvádí, že jí pro nedostatek příjmů konference vinohradská přepustila svoji dotaci od Ústřední rady každé konferenci udělovanou.

Prvním předsedou byl Fr. Jirák, kaplan u sv. Haštala, potom Fr. Krouský, učitel u sv. Haštala; na to Karel Jambrovič, puškař, pak Fr. Šrajer, mistr řeznický.

R. 1893. přistoupil k této konferenci Dr. Karel Lev Řehák, farář u sv. Ducha, známý Vincencián z Podolí a z Bráníka, postavil se jí v čelo a sesláblou a chudou konferenci povznesl k netušené výši. Výroční zpráva z r. 1894. uvádí v této konferenci osmnáct činných členů a šedesát dobrodinců; příjmů bylo 933 zl., vydání 927 zl.

Místopředsedou v této konferenci, která zasedá ve farní kanceláři u sv. Ducha, jest Fr. Šrajer, mistr řeznický; pokladníkem Jos. Kubát, obchodník; zapisovatelem Jan Truska, řiditel kůru u sv. Ducha.

Nový předseda chtěl převésti konferenci úplně k sv. Duchu, ale Ústřední rada rozhodla, aby se staré jméno neměnilo. I sluje: konference u Matky Boží před Týnem se sídlem u sv. Ducha.

11.

Ve Zdislavicích jest v čele konference kníž. arcib. vikář Vincenc Macháček; místopředsedou Jan Klika, soused z Rataj; jednatelem Václ. Klečka, kaplan, a pokladníkem Jan Pastorek, starosta v Zdislavicích. Mezi členy jest jeden řídící učitel, tři učitelé a hojně rolníků.

Učitelů vůbec nalézáme dosti v různých konferencích, jako hlavně zde, v Bráníku a Olšanech; hodí se dobře za jednatele. Jeden z nich, Václ. Němeček, zasedá docela jako druhý tajemník v Ústřední radě a někteří jsou vůdci konferencí.

12.

Tak hned již zmíněnou konferenci na Vyšehradě vedl dlouhá léta učitel Václ. Bosáček, a za jeho předsednictví těšila se mládež vyšehradská velikým dobrodiním.

Učitel Václ. Bosáček působil tehdy v Podolí a cviku v činnosti Vincenciánské nabyl u sv. Františka, kamž do schůzí docházel.

Konference u sv. Petra a Pavla byla uvedena na Vyšehrad k přání † probošta Václava Štulce, jenž jí ve své residenci vykázal místnosti, ročně peněžitě ji podporoval a o Vánocích prostřednictvím konference chudým vánočky rozdával. Sám činným členem konference sice nebyl, ale do schůzí někdy jako protektor konference přece docházel.

Jak mi první její předseda, Václav Bosáček, nyní učitel u sv. Štěpána v Praze, vypravoval, zápasila konference na Vyšehradě s velikými obtížemi, a malým počtem členů, jak se zdá, trpí dosud.

Nyní je v čele této konference probošt Dr. Ant. Lenz, mezi činnými členy v Čechách nejvyšší církevní hodnostář. Dává hojné kollekty a vánoční podělení chudých zapravuje ze svého.

Místopředsedou vyšehradské konference jest Fr. Langer, mistr obuvnický, člen od počátku, člen to horlivý a obětivý; jednatelem Jindřich Novák, mistr pozlacovačský, pokladníkem Jan Schiller, mistr krejčovský v Johanneu.

Dvanáct konferencí sv. Vincence z Paula mělo r. 1878. činných členů 151, přispívajících 407, dobrodinců 919. Příjmů bylo 7471 zl. 09 kr., vydání 6463 zl. 08 kr., zbytek pro r. 1879. 1008 zl. 01 kr. Podporovaných chudých bylo 387.

Tohoto roku počaly již některé konference udělovati chudým zvláštní vánoční dárky, což trvá do dnes.

Rok 1879.

13.

Dne 2. března r. 1879. povstala konference u sv. Salvatora, v kníž. arcib. semináři. Nemajíc vlastního farního obvodu, vzala si za úkol podporovati chudé v Poštovské ulici a ve čtvrti sv. Vojtěšské v Praze. Založil ji tehdejší spirituál Fr. Kořán, nyní kanovník ve Staré Boleslavi, jenž byl jmenován zároveň předsedou. Jejím hlavním účelem bylo, aby alumnové spolek sv. Vincence seznali a jej pak na venkově v duchovní správě rozšiřovali.

Nový předseda oddal se Vincenciánské práci s tělem a s duší a vyprosil vůbec mnoho peněz pro chudinu. Z počátku byli v ní mimo předsedu činnými členy sami alumni kníž. arcib. semináře, počtem dvaceti.

Byl jsem tehdy v semináři ve IV. ročníku, i pamatuji se dobře, že my ostatní, kteří jsme nebyli v konferenci pojati, na ty vyvolené jaksi jsme žárlili.

Žádali nás o šaty, o peníze a neřekli určitě, co to je, a tak nám to bylo něco tajemného. Slyšeli jsme s podivením, že Vincenciáni před schůzí a po ní na zemi k modlitbě klekají, a že to činí také šlechta a různí úředníci.

Ale nové konferenci vadilo, že alumni nemohli ze semináře ven navštěvovati chudých, a proto alumnátská konference vzala na se ráz jiných konferencí. Z tehdejších alumnů Vincenciánů působí v témž směru jediní Alois Foret, administrator fary v Karlíně, a Václav Stejskal, kaplan u sv. Mikoláše v Praze.

V této konferenci působil také jako činný člen nynější nejdůstojnější pan kardinál Fr. hr. Schoenborn, kníže-arcibiskup, když byl vicerektorem v semináři. Súčastnil se pravidelně každé schůze, navštěvoval a ošetřoval chudé v jejich příbytcích a konal vůbec vše jako jiný člen konference.

Tehdy že bylo konferenci blaze, říkává mi přítel p. pokladník K. Ulrich;

předseda přinášel hojně peněz, vicerektor hrabě Schoenborn také a k tomu sám ze svého valně vypomáhal, tak že byla kasa penězi stále zásobena.

Když předseda Fr. Kořán přesídlil do Příbrami, byl jmenován jeho nástupcem Karel Ulrich, nyní c. kr. pošt. pokladník, a konference konala schůze v jeho bytě, ale jakmile přišel do Prahy Jeho Eminencí nejd. pan kardinál Fr. de Paula hrabě Schoenborn, přál si, aby konference zase v semináři zasedala, kdež jí byla zvláštní místnosť v přízemí vykázána.

V této konferenci jest nejvíce poštovních úředníků, mezi jinými také Ant. Cikánek, c. kr. účetní rada na hlavní poště, jenž zde zastává úřad místopředsedy. On jest vůbec nejstarším a musíme říci stále horlivým členem konference u sv. Salvatora. Jednatelem jest Václ. Kratochvíl, úředník zemského výboru; pokladníkem Jan Tengler, stříbrník.

Nynější předseda Karel Ulrich úřaduje každého roku v létě v některém lázeňském městě a tu obyčejně získává konferenci milodary, někdy až z cizozemska. Z jeho spolupoutníků Jerusalémských již čtyři zaslali mu dárky pro konferenci. A v den posledního svátku jeho, dne 4. listopadu r. 1895., zaslal neznámý dobrodinec konferenci u sv. Salvatora k jeho poctě 100 zl.

R. 1889. slavila konference desítiletý jubileum. Mši svatou sloužil bývalý člen, kníže arcibiskup, a zasedl pak s bývalými spolupracovníky na roli Vincenciánské k společné snídaní. (Pokračování.)

UMĚNÍ.

Nový obraz v kostele sv. Ignáce v Praze. Kaple sv. Barbory v kostele sv. Ignáce ozdobena byla novým oltářním obrazem, jímž dostalo se krásné a účelné ozdoby také i celému chrámu. Postrádalať svatyně tato do nedávna důstojných obrazův svatých patronů českých. Teprve před dvěma roky byl dán do jedné z postranních kaplí místo obrazu sv. Liboria pěkný obraz sv. Václava a sv. Ludmily od Mathhausera. Letošního pak roku uctěna byla památka předního světce našeho sv. Jana Nep. tím způsobem, že do zmíněné kaple sv. Barbory pořízen byl velký oltářní obraz, znázorňující příchod světcův do slávy nebeské. Prvomučenník sv. zpovědi klečí tu, oděn jsa v roucho kanovnické, s rozevřenou náručí před Nebes Královnou na nádherném trůně sedící, na jejímž klíně stojí Jezulátko věrnému služebníku svému radostně ručkou žehnající . . . Po pravici světcově, mezi ním a trůnem stojí anděl, držící v levici knihu ovázanou fialovou štólou zpovědní a ukazováček pravé ruky své na ústa kladoucí. Nad ním vznášejí se tři jiné postavy andělské, pějící hymny nebeské. V pravém rohu obrazu klečí anděl s kadidelnicí v ruce. Baroková architektura mramorového trůnu vhodně pojí se ke slohu oltáře, na němž obraz jest umístěn. Komposice i kolorit zajímavého tohoto obrazu jsou bezvadny. Zejména charakteristika světcova výborně umělci se zdařila: v markantní tváři mučenníkově obráží se sice ještě přestálé utrpení pozemské, spolu však září z ní i oddanosť a láska světcova k Těm, před Nimiž klečí . . . A že i něžné postavy Bohorodičky a Jezulátka jsou výborně podány, to netřeba ani zvláště připomínati. Zhotovilť obraz, o němž zprávu podáváme, jemnocitný tvůrce půvabného obrazu »Matka Boží se skupinou dětí« [1]), akad. malíř Emanuel Dítě. Ostatně ne poprve užil nadaný tento umělec dovedného štětce svého k oslavě sv Jana Nep.; vytvořilť již před několika lety výborný obraz »Sv. Jan Nep. jako almužník« (pro kostel sv. Jana N. v Kutné Hoře), jenž došel zasloužené chvály, když byl ve zdařilé xylografické reprodukci nastoupil pouť illustrovanými časopisy domácími i cizozemskými.

[1]) Srvn. »Vlasť«, roč. X. (1894), str. 829—830.

Vánoční výstava Umělecké Besedy 1895. Potěšitelný výsledek loňské vánoční výstavy, na niž prodána byla celkem 104 díla v úhrnné ceně 3724 zl., byl »Umělecké Besedě« mocnou pobídkou, aby i letos setrvala při chvalitebném zvyku, jejž byla před několika lety zavedla, poskytovati totiž v době vánočních a novoročních dárků obecenstvu příležitosť ku koupi laciných poměrně maleb a soch domácích umělců. Uvážíme-li, že průměrná cena jednotlivého uměleckého díla ze 104 loni zakoupených děl obnášela toliko asi 37 zl., nahlédneme ovšem, že nemůžeme hledati na vánoční výstavě žádných vynikajících výtvorů uměleckých, nýbrž toliko jen menší malby a studie krajinářské, dekorační a genreové, jakož i sádrové odlitky soch. Výjimkou toliko zabloudí na výstavku vánoční dílo větší, a ovšem i značně dražší.

Malba a plastika náboženská jest tu zastoupena měrou velice skrovnou. Vynikají tu zejména dvě vypuklé polychromované řezby Ant. Švimberského, provedené v duchu ranní renaissance: nástěnný oltářík se skulpturou světice se sepjatýma rukama na širokém křesle sedící a s vroucností k nejsv. Svátosti na obláčku před ní se vznášející vzhlížející, a veliký kruhový reliéf představující sv. Rodinu; spatřujeme tu uprostřed poprsí Madonny s Jezulátkem, v pravo poprsí sv. Josefa, a v levo poprsí sv. Jana Kř. Koncepce reliéfů těchto není bezvadna (na př. světice sedící před nejsv. Svátostí; sv. Jan Křtitel dospělý po boku Ježíška malého a p.), avšak provedení jednotlivostí prozrazuje nevšední nadání a jemný vkus. Z maleb jest tu jediný toliko obraz olejový, jenž má sujet náboženský, totiž Ad. Liebschera »Chůze do Betléma,« kopie levého křídla známého z Národopisné Výstavy obrazu »Valašská Madonna«. Po příkrém svahu lesním za soumraku večerního sestupuje Panna Maria, majíc tvář ve snivě radostném rozechvění k zemi skloněnou a ruce křížem na prsa složené; po levici její kráčí sv. Josef, oděný dlouhým hnědým rouchem, pravicí podpíraje Bohorodičku. V pozadí spatřujeme valašskou salač s pasoucím se stádem.

Prostosrdečnou a spolu milou naivnosť středověku s nevšedním zdarem vystihl Lad. Novák dovedně stylisovanou kolorovanou kresbou »Sv. Martin«.

V tušované kresbě F. Jeneweina »Modlitba před šichtou« jeví se veškery přednosti svérázného tohoto umělce našeho.

Z olejomaleb genreových uvádíme především obraz K. Raška »Modlitba«: za večerního soumraku klečí malé děvčátko, ve vroucí modlitbu jsouc pohříženo, před Božími mukami uprostřed polí stojícími. Z ostatních zasluhují čestné zmínky obrazy Jar. Špillara (»Štěstí« a »Na borůvkách«), J. Jelínka (Ministrant) a j.

Nejčetněji jest zastoupena krajinomalba. Setkáváme se tu s Liebscherovými krajinami plnými slunečného jasu a klidu se zrcadlovými hladinami rybníků v rámci svěže zelených břehů a ladných skupin stromových (»Pohled na Říp«, »Jarní motiv u Jiloviště« a j.), vedle nich zase spatřujeme širokou manýrou malované a pochmurnou náladou provanuté obrázky krajinné Zd. Braunerové, dále obratně malované mariny V. Jansy (»Příboj,« »Sirocco« a j.), virtuosně ztlumočené půvaby lesních tišin F. Slabého, pestrý koberec luční F. Trskya j. p. Zajímavé přirovnání učiniti lze mezi mlhovitým a také i v kresbě dosti nesprávným obrazem Zd. Braunerové »Pohled na Prahu (ze Strahova)« a svěží malbou Engelmüllerovou »Pohled na Hradčany (z Lobkovické zahrady).«

Pomíjejíce mlčením různá více nebo méně zdařilá »zátiší« (nejlepší jest skupina různého ovoce od Herčíka), podotýkáme ku konci zprávy své, že i motivy »národopisné« byly na výstavce vánoční dosti hojně zastoupeny: křiklavě pestrými pracemi Úprkovými, souladnějšími akvarely Ad. Liebschera a dovednými sošnickými výtvory B. Vlčka. Dr. A. Podlaha.

LITERATURA.

SLOVINSKÁ.

Izbrane pesmi Funtkove. 38. a 39. svazek v Gorici vycházející »Slovanské knihovny« překvapil čtenáře tentokráte »Vybranými básněmi Antonína Funtka.« Funtek má již ve slovinské literatuře zvučné jméno. Jeho »Luči«, »Zlatorog«, »Teharski plemiči« a mnohé pěkné novelly v zaniklém »Slovanu« a v »Lubl. Zvonu« získaly mu mnoho sympatie a čtenářů. — Z Funtkovy lyry nevyznívají akkordy různých otázek, jež hýbají dnešním světem, strun jejich nedotýká se lidská vášeň — musa našeho básníka jest většinou klidná a měkká, ač poněkud reflexivního směru, podobná trochu genru Cimpermanovu. Motivy béře Funtek hlavně z vnitřního života lidského srdce a tu jen někdy vstupuje na širší pole, zvláště v básních vlasteneckých. Jazyk má úplně ve své moci a jest patrno, že se mu naučil více z knih než mezi lidem. Mluva jest jasná a jednoduchá, ale vřelá a srdečná. Funtek není přítelem poetických licencí — toť pro slovinské písemnictví, díky staršímu básníku Skritarovi, již dávno překonaným stanoviskem. Mimo bratry Cimpermany jest snad Funtek jediným slovinským básníkem, jenž nevyrostl z prostého národa. Před padesáti lety to nebylo ještě možno. Jmenovaní tři básníci jsou prví, jichž poesie nemá žádného zvláštního dialektního koloritu. — Ačkoli Funtkovy básně nedotýkají se srdce elementární silou, ačkoliv neotevírají před čtenářem nové a široké perspektivy, přece najdou dosti vděčných čtenářů, zvláště mezi vlasteneckými ženami.

Zbrani spisi Pavline Pajkove. Drugi zvezek. V Celji 1895. Cena 1 gl.; vez. 1 gl. 50 noc. Nad očekávání rychle vyšel druhý svazek »sebraných spisů paní Pajkové,« ve kterém jsou čtyři povídky: Ruka a srdce, Macecha, Otcův soudruh a Vypravěč z nouze. Nejlepší jest povídka prvá. »Vypravěč z nouze« jest více obrázkem nežli povídkou. Všechny povídky jistě budou zajímati čtenáře, kteří rádi čtou práce paní Marlittové; aspoň prvá povídka velmi upomíná na známé její motivy. Jak »Ljubl. Zvon« píše, jsou povídky Pajkové svou povahou a genrem velmi vhodné, aby odstranily ze slovinských rodin německé knihy různých »Lesecabinetů« a »Roman bibliothek«.

Posavček. Slika iz življenja v polpretekli dobi. Spisal Anton Sušnik. Str. 83, cena 18 kr. — »Posavček« jest první a poslední delší práce A. Sušnika, jenž teprve před nedávnem zemřel. Látka je čerpána z domácího života. Nešťastná dívka Rezika hodí v zoufalosti nemanželské své dítě do Sávy (odtud Posavček); dítě jest zachráněno, ona je najde, pečuje o ně, avšak její zločin se prozradí. Dívka přijde před porotu, ta ji uzná za nevinnu. Zatím jejímu dřívějšímu milenci zemře žena, a Rezika stane se potom jeho manželkou. — Jak patrno, látka to velice obsažná; spisovatel ji nedovedl náležitě zpracovati; má mnohé nedostatky. Snad lze některé připsati též zvláštním poměrům, ve kterých byla povídka psána; na poslední stránce nalézáme mimo datum též ještě poznámku: »Dokončeno v baráku č. 8. na Ledíně, po lublaňském zemětřesení třetí měsíc.« Uznání hodno jest, že vypravování jest dosti realistické; spisovatel dobře znal situace a socialní poměry, se kterými čtenáře seznamuje.

Fr. Štingl.

POLSKÁ.

Jan Łada: Pastele. Lwów 1895. (Jakubowski & Zadurowicz; str. 333 malé 8°.) — Jan Łada, vlastním jménem Dr. Jan Gnatowski, není čtenářům »Vlasti« neznámým. Přineslať Vlasť v překladu, pořízeném V. T. Kamejským, jeho »Poslední mši«, o kterémžto překladě sám pan autor vyjádřil se v dopise překladateli zaslaném, že daleko předčí překlady črty té do jazyků jiných, a udělil mu zároveň právo ku překladu všech jím vydaných a uveřejněných prací. Od té doby četl jsem ještě dvě povídky Ładovy v »Przeglądu polském«, a to delší povídku »O duszę!« a kratší črtu ze života: »Kto winien!« Obě líbily se mi velice a přál jsem si, aby bylo takových více. A přání to brzy se splnilo, neboť před nedávnem došly redakce »Vlasti« dva dopisy Dra. Gnatowského, a za nimi dva exempláře jeho povídek, nadepsaných »Pastele«; jeden exemplář věnován

»V. T. Kamejskému, překladateli »Poslední mše«, a druhý »Redakci časopisu »Vlasť«, jenž doručen mně. Vyznávám, že jsem ihned dal se do čtení, a »Pastely« nezklamaly mého očekávání a nezmenšily nijak mého úsudku, jejž jsem již dříve o autorovi »Poslední mše« byl si učinil, nýbrž utvrdily mne v tom přesvědčení, že polská literatura je zase bohatší o jednoho dobrého pěstitele.

V přítomné sbírce je celkem šest obrázků. Tři z nich týkají se života studentského; ty jsou nejlepší. Ovšem dva z nich: »Wiosna« a »Wotchłań« jsou příliš — příliš smutné, až tragické, ale nelze popříti, že by nebyly vzaty ze skutečného života ubohých — chudých studentův. Bielak z obrázku prvého a Sýkora z obrázku druhého mají zajisté na všech gymnasiích dosti soudruhův. Ostatně pak o druhém obrázku, »Wotchłań« (»Do propasti«), dlužno poznamenati ještě tolik, ze je to týž obrázek, jenž byl r. 1893. uveřejněn v »Przegl. polsk.« pod názvem »Kdo je vinen?«; snad že byl název tento lépe volen než nový, pozdější. — Veselejším tónem psán je třetí obrázek ze života gymnasijních studujících, nazvaný: »Majówka«. Líčíť se v ní »májová vycházka« studujících se všemi radostmi a rozkošemi. Než, vycházka ta je zároveň profesoru — autorovi povídek — příležitostí k lepšímu poznání charakterů jednotlivých žáků, zvláště Stacha Rożnieckého, chráněnce a miláčka p. autora, jehož největší radostí jest, že Stach se osvědčil jako jinoch šlechetný!

Z ostatních tří obrázků »Atak cholery« psán je s jakousi satyrou na vídeňské pány doktory, kteří mermomocí v příchozím z ruského Polska, jenž se ubíral do Karlových Varův a ve Vídni se zastavil, chtěli nalézti interesantní exemplář cholerou asiatskou a spolu též zuřivostí stíženého muže, exemplář to, jenž zasluhoval, aby o něm profesoru Nothnaglovi ihned zpráva byla podána a článek do »Medizinisches Wochenblatt« byl napsán. Ovšem že v takovém případě nebylo zdravému »patientu« jinak možno vyváznouti z rukou zuřivých vědátorů, nežli útěkem; jenom že celá scéna ta působila na něho tak, že po svém příchodu domů ulehl; avšak nemoc ta nahradila mu zase Karlovy Vary, — spadloť z něho několik kilo!

O obrázku »W Tyrolu« možno říci jenom to, že vyznívá v jakousi melancholii. Z obrázku toho bylo by lze zcela dobře udělati obrázky dva, aniž by se tím celku ublížilo; bylo by to celé práci spíše s prospěchem; jeť děj první části zcela jiný než části druhé, a také hlavní osoby jsou různé. Jinak dojímá v obrázku tom velice jednak ničím, ani slávou zadržeti se nedadoucí láska Tyrolanů k jejich horám, jednak zase nezměrná, až elegicky zabarvená láska Sepplova ke zpěvu a k Marieli.

»Kdo on?« je obrázek poslední a nevím, uspokojí-li všecky čtenáře, či lépe řečeno čtenářky, ba snad se budou notně na toho neohrabu a zatemnilce Tadeáše zlobiti, jenž znaje tak výtečně ženy řecké, aztecké, foenické i mexické, že pro své literární práce o nich členem Akademie byl jmenován, nedovede pochopiti své sestřenky Vandy, jež z lásky k němu všem nápadníkům, i bodrému a výtečnému Mścisławovi, odřekla, a mluvě s ní o tom, pořád jenom se ptá »Kdo pak je to,« ten miláček jejího srdce? Přes to však musí každý doznati, že právě proto je obrázek ten originelní a velice pěkně a zajímavě psaný. Ostatně se o tom čtenářstvo přesvědčí, až »Pastely« vyjdou v překladě českém, což stane se zajisté záhy. Jos. Osecký.

ČESKÁ.

Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k náuce Valdenských, Jana Husi a Viklifa. Napsal Dr. Antonín Lenz, probošt královské kapitoly na Vyšehradě, praelát v království Českém. Str. 174, 8° velkého formatu. Pan autor volil sobě úkol velmi nesnadný, vylíčiti totiž vzájemný poměr dotčených stran k sobě, nebo pokud jest nám známo, jest pouze učení Jana Husi kriticky objasněno. Byltě to pan spisovatel sám, kterýž před 20 lety vylíčení toto veřejnosti podal, byv k tomu donucen tehdejšími veřejnými listy, které žádaly za revisi procesu Jana Husi, hlásajíce, že byl on na sněmu Kostnickém proti všemu právu a spravedlnosti odsouzen. Na základě spisů Husových, českých i latinských, proveden ve spisu dotčeném důkaz, že se odsouzením jeho 30 vět nestala jemu žádná křivda. Měl tedy pan autor před sebou vylíčené učení Jana Husi a z části učení Chelčického. Stran učení Jednoty Českých Bratří, Táborů, Valdenských a Jana Viklifa musil pan autor náuku jejich pracně vybírati a sestavovati z pramenů. Na základě pracných těchto

průprav podává spisovatel nejprve učení Bogomilců a Albigenských neboli Katharů a přechází ihned k vylíčení nauky Valdenských čili Leonistů, potom k učení Chelčického a jeho poměru ku Valdenským a k Janu Viklifovi; potom objasňuje učení starší Jednoty Bratrské v poměru k Chelčickému a k Leonistům, vyličuje nauku Táborů a její poměr k Chelčickému, a učení Jana Viklifa k náuce Táborů. Závěrek jest kratičká apologie duchovenstva katolického, jemuž jeden poslanec na říšské radě vrhl tu injurii ve tvář, že by sobě žádalo zastříti kutnami okna školních světnic.

Spis tento může právem slouti skutečným obohacením naší literatury, ale také veležádoucím a potřebným z příčin mnohých. Jest jisto, že nižádné učení nemělo tak rozhodného vlivu na děsné události, které se v Čechách sběhly ve věku XV., jako učení Viklifovo, a přece jest u nás i při spisovatelích velikého jména neznalosť téhož učení úžasná. Ještě před nedávnem tvrdil jeden z těch pánů, že prý Viklif pouze dvě svátosti přijal, kdežto Petr Engliš na sjezdu v r. 1434. zřejmě hlásal, že učil Viklif svátosti sedmeré, ač ovšem ne in rigore, neboť do přísna chce jich míti jen pět, jakož probošt Dr. A. Lenz ve svém spisu Učení Chelčického o sedmeře svátostí dovozuje. Ostatně se toho každý dočísti může v Trialogu Viklifově, kterýž by aspoň učencům v Čechách měl býti znám. Avšak s podobnou neznalostí se potkáváme i v jiných stránkách deformace Viklifovy. Viklif jest cizozemec, a tuť by se neznalosť dala poněkud omluviti, ale někteří z našich učenců, a snad jest jich dosti značný hlouček, neznají ani učení Husova, aniž jeho dosahu. Hleděť naň pouze z hlediště liberalismu věku XIX., jenž jim ještě v celém těle vězí, a velebí Husa jednak pro jeho vzpouru naproti autoritě, aniž by považili, že takovýmto velebením revoluci hlásají, a pak pro jeho lásku k českému národu, což mu nikdo za vinu neklade, ani z těch, kteří všecku činnosť jeho schvalovati nemohou. Za důkaz, že mnozí z našich učenců nejsou znalí dosahu nauky Husovy, klademe jejich stereotypní, houževnatou, nevědeckou a nehistorickou domněnku, že Jan Hus se snažil pouze o nápravu v Církvi a zejména duchovenstva. Domněnku tu poráží kollega Husův na Pražském učení, Ondřej z Brodu, když ho takto oslovuje: »Ó mistře, ale ne v Israeli! Vy se nestydíte říci, že trpíte vyobcování a pronásledování proto pouze, že bojujete proti zločinům kněží! Kdož jest, jenž pronásleduje, kdož jest, jenž pronásledování jiným připravuje, kdož loupí a bije v tvář, kdož tupí, kdož klástery a kostely olupuje, zda ne vy a vaši žáci? Já chatrný člověk dím, kdyby nebylo jiných příčin, proto že kážete naproti duchovním, by vás nikdo, jak za to mám, nevyobcoval, neboť již za dávných dob kázali proti duchovním Milič, Konrád Štěkna a mnoho jiných, avšak nikdo z nich nebyl proto stížen trestem vyobcování ... Hle, vaši lidé jsou to, kteří se vtírají v obročí jiných, a jak slechy jdou, jste vy jejich podporovatelem.[1]) Chceme k omluvě dotčených pánů za to míti, že klamou se tvrdíce přese všechny opáčné důkazy, že Hus pouze za opravu Církve Boží bojoval, a že nikterak nechtěl, aby víra úrazu měla, chceme na omluvu jejich říci, že tomu tak bylo, dokud nečítal spisů Jana Viklifa a nepřijal kusův jeho. Články, jež Hus neustupně držel a pro které nejenom souzen, ale také odsouzen byl, jsou články doslovně Viklifovy a mezi těmi především jeho učení o primatu a o Církvi. Viklif tvrdil, že jest Církev sborem pouze těch, kdož jsou předzřízeni k životu věčnému, a zároveň, že nikdo neví o sobě ani o jiném, zdali by byl údem Církve, křest svatý že není branou do Církve, a tou měrou učil, že jest Církev sborem neviditelným, a v tom byl Hus jeho učenlivým žákem. Jaké důsledky z této nauky vycházejí, jest věru na snadě. Hus dále podle Viklifa tvrdil, že sv. Petr nebyl za hlavu Církve ustanoven, že tedy primat není božského původu, papežská důstojnosť že jest z císaře, a že nemá tudíž moc nad veškerou Církví. Toto sebral Hus opět z Jana Viklifa beze všeho a přece měl jako mistr a bakalář sv. theologie věděti, že na tom základě, že jest papež hlavou a svrchovaným učitelem Církve, byli svoláváni sněmové, zejména Lateranský I. II., III. a IV. dlouho před ním a i jiní starší sněmové církevní, že na tom základě činili papežové rozsudky v nejvyšší instanci o věcech víry, a rozkazům a rozsudkům papežův že se také Církev podrobovala, právě pro tu příčinu, že jest papežství původu Božího. Hus jako mistr a bakalář sv. theologie měl aspoň znáti, co již v prvém století po Kristu Pánu vyřkl sv. Ignat mučeník: »Non licet sine episcopo baptisare, praedicare non agapen celebrare« a co dí sv. Augustin: »Roma locuta est, causa finita, utinam finiatur et error«; ale Hus jako žák Viklifův neústupně tvrdil, že není knězi a jahnovi ku kázání slova Božího žádného po-

[1]) Andreas de Broda ad Hus. Palacký dokumenta 520—521 n. 58.

slání potřebí, ano, že má, ba musí kázati přese všechen zákaz biskupův. V těchto věcech psal již a kázal proti fundamentalním článkům víry katolické a nečelil k opravě, ale k popravě katolické víry. Dovolujeme si tedy tuto výslovně prohlásiti, že články: že Kristus Pán ustanovil viditelnou Církev, že zřídil v ní svatovládu z posvěcení a pravomocí (hierarchiam ordinis et juris dictionis), že svatovláda z posvěceni čítá biskupy, kněze a jahny, a že svatovláda z pravomoci skládá se z papeže, biskupů, kněží a jahnů, jsou základné články víry katolické tak starobylé, jako Církev sama. Tím okamžením, kde Hus nejenom bouřil proti duchovenstvu, ale ohrožoval a drtil, co na něm bylo, tyto základy, na nichž Církev zbudována byla,[2]) drtil a bořil také svatou víru. Domníváme se tedy, že jest nevědecké, nehistorické, proti veškeré pravdě, a nekatolické tvrditi, že Jan Hus čelil pouze k opravě mravů. I nemůžeme pochopiti, jak jest možno, aby spisovatel, vyznávaje katolickou víru, ještě nyní houževnatě tvrdil, že se Hus nikterak článků víry nedotýkal. Nic bychom se věru nedivili, kdyby takto sobě počínal spisovatel, který přísahá na Lutra, na Kalvina, nebo na Zwingliho a shledává v Církvi pouze demokratické sbory, ale spisovatel katolík! Kýž by Bůh dal, aby v této věci stala se konečně náprava, neboť je toho svrchovaná potřeba. K tomu může býti pomůckou důkladný spis probošta Dra. Antonína Lenze.

Avšak Hus přednášel, jakož se z dotčeného spisu dočítáme, i učení směrem k societě občanské podvratné. On napsal netoliko, že biskup a kněz ztrácí právo k výkonům kněžským, ale i laik na důstojenství své, a majetník na majetek svůj. Ano, učení Jana Husi zabíhá až ku kommunismu, a to opět za příkladem evangelického doktora Jana Viklifa. Viklif totiž tvrdí, že každý majetník hřeše smrtelně ztrácí právo před Bohem na državu svou, rovněž jako ztratil Adam v ráji vládu nad tvorstvem vidomým. Když pak byl Adam milosti vrácen, obdržel prý zase ztracenou tuto svoji vládu, a tak prý se to má také s hříšníkem. Když byl navrácen milosti, nabývá před Bohem práva na všecky věci. Viklif domněnku tuto vyjadřuje slovy: »Justus dominatur toti mundo sensibili.[3]) Ježto však náleží každému spravedlivému podle učení Viklifova všechen svět, jde prý z toho nezbytnosť, aby měli spravedliví všecky věci do spolku. Na tomto základě dí Viklif zcela důsledně, že všecky tituly, jimiž se nabývá majetkové právo, nedávají spravedlivého před Bohem práva na majetek, jako jsou: dědictví, záměna, koupě atd.[4]) To jsou zajisté komunistické zásady. Mohli bychom se nadíti, že se jich Hus vystříhal. Avšak není tomu tak! Hus píše ve svém spisu o svatokupectví (kap. 4.): »Spravedlivého člověka jest vešken svět a tak i papežóv, ač jest kdy spravedlivý. Hus tedy přijal kommunistickou zásadu Viklifovu. Odtud byl tento kommunismus spravedlivých na sněmu Kostnickém censurován, a právní nejistota majetku zavržena ve větě: Nullus est dominus civilis, nullus est praelatus, nullus est episcopus, dum est in peccato mortali,« kteroužto větu Jan Hus opět z Viklifa přibral. Pravda jest ovšem, že Viklif i Hus zde mluví o právu na všecky věci před Bohem a nikoliv před lidmi, a že i Viklif i Hus rozděluje mezi majetkem před Bohem a majetkem před lidmi čili občanským (dominium civile), ale považme, že mluvil Hus takto před sedláčky, před lidem, o němž dvorný Chelčický tvrdil, že jest hloupý; zda lidé tito nebyli tou měrou přímo svářeni ku kommunistickým zásadám, které také skutečně zavládly na Táboře?[5]) Či snad nekázal Hus na Kozím Hrádku?

Jako měl Viklif rozhodný vliv na revoluční učení Jana Husi, tak působil také na Petra Chelčického, a tento na Jednotu Bratrskou, a opět týž Viklif na obec Táborskou a na všecky sekta Valdenských. Než, o těchto věcech pojednává ač stručně, přece znalecky a důkladně spis sám, jejž dobrým svědomím

---

[2]) Dr. Štěpán Páleč, který sebral bludné články ze spisů Husových, přátelsky zamlčel, že tvrdil Hus o papeži, že jest Antikristem a člověkem hříchu. Hus však ho vyhlásil za svého nejhoršího nepřítele, a tím jemu zamezil návrat do vlasti vášněmi rozpoutané.

[3]) De civ. Dom. I. c. 7.

[4]) De civ. Dom. I. cap. 14.

[5]) Zdá se, že Jednota Českých Bratří po všechen čas svého trvání tyto kommunistické zásady, aspoň že spravedliví mají všecky věci do spolku, podržela, neboť Amos Komenský čítá k účinkům milosti Boží také ten, že ospravedlněný nabývá práv k panování a k majetku, kdežto prý bezbožný, cožkoliv drží, bezprávně drží. Viz ve Vlasti z r. 1895. »Nástin učení Komenského a Petra Chelčického« od dra. Antonína Lenze.

všem těm doporučujeme, jimžto záleží seznati podle pravdy náuky sekt, kteréž ubohou naši vlasť do hrozných zmatků přivedly a ji rozeštvaly, až jí konečně bitvou na Bílé hoře téměř pohrobily. Kýž by dal Bůh, aby bylo u nás katolíků aspoň v těchto věcech konečně světlo! —r—

Svobodné zednářství. Dle pramenů sestavil Vilém Sladomel. Díl I. i II. V Praze Tiskem Cyrillomethodějské knihtiskárny. Nákladem vlastním. Cena 1 zl. 50 kr. = 3 kor. za každý díl. (Stran 303 a 285). Církev Kristova trvá téměř 19 set let a tolikéž let trvá i pronásledování Církve. Od fariseů, nesmiřitelných nepřátel náuky Kristovy, až po dobu naši nebylo ani jediného století, jež by nebylo svědkem, kterak násilí drásalo nevěstu Kristovu. Od Šimona Maga až k moderním atheistům 19. století vypovídán byl boj Bohu útoky na věrouku a mravouku Církve katolické. Jako příboj vln bijící v břeh skály — tak doráželi nepraví Kristové a falešní proroci na skálu Petrovu. Od židovského »Ukřižuj!« až po moderní »écrassez l'infâme!« kolik tu utrpení nastalo matce od nevěrných dítek vlastních i od odrodilcův, — a tato zvítězila. Brány pekelné jí nepřemohly.

V lesku nadpozemské záře a obklíčena gloriolou nebes, vévodila a dosud vévodí Církev Boží — matka dětem, učitelka národům.

Než tu jako na povel tajemné moci vyrojili se proti ní nepřátelé noví, daleko nebezpečnější všech dosavadních. V pravici nesouce jed a dýku, jež žízní po krvi křesťanské, v levici majíce evangelium vylhané »humanity«, počali v 18. století boj proti ní — svobodní zednáři. Opovrhše Bohem, sami usedají na trůn Boží veleby, boří chrámy, vyhánějí kněze, boří trůny »z Boží milosti«.

Zednáři číhají u bran Vatikánu, čekajíce na smrť velekněze, jejž u vlastním sídle jeho věznì. Vetřeli se do škol vymýtit z dětských srdcí lásku a úctu ku památce Kristově. Zavedli mnohoženství, přetrhše něžný a posvátný svazek svátostného manželství. Vyhánějí křesťanské vladaře z dědičných trůnův, otvírají si státní pokladny, píší podvratné zákony, stali se postrachem majetné třídy, ozbrojivše nevědomou, lehce vznětlivou luzu strašlivou zbraní — nevěrou.

Tajná, neviditelná ruka vede v boj tyto pluky proti všemu, co jest křesťanské. Nastal zápas tmy se světlem, lži s pravdou, násilí s právem, revoluce s odvěkým křesťanským společenským řádem.

Toť smutná, ale pravdivá charakteristika moderní sekty proticírkevní, ba protikřesťanské a vůbec protináboženkć — svobodného zednářství.

A že tajné to společenstvo, nebo lépe řečeno spiklenství, oněmi slovy správně jest líčeno, o tom jasně, nezvratně a velmi poučně přesvědčuje nás nově vydaný spis Sladomelův: »Svobodné zednářství.«

Autor zavděčil se nám již před několika lety výborným spisem »Moderní humanita« (Vydán v Brně v papežské knihtiskárně), o němž jsme svého času ve »Vlasti« obšírně referovali — a nyní podává nám dílo nové, daleko obšírnější. Řekněme hned z předu: Jest to spis velmi dobrý, svědčící o píli v pravdě neúmorné a o vroucím nadšení pro věc dobrou.

Ku práci, jakou jest Sladomelovo »Svobodné zednářství«, jest zvláště nyní po nedocenitelných publikacích bývalého zednáře Leona Taxila příliš mnoho materiálu. A jest skutečně nesnadno látku tak obsažnou a složitou plně ovládati. Našemu spisovateli se věc podařila. Že mnohé věci, které bychom v díle takovém rádi viděli, jsou vynechány, toho příčinou, jak s námi sděleno, byla obava finančního nezdaru díla Sladomelova. Kdyby autor byl všechno dal tisknouti, co do tisku měl připraveno, byl prý by objem knihy a tím náklad tak vzrostl, že by se spisovateli bylo obávati značné hmotné škody při podniku tak důležitém a záslužném.

Než i tak, jak dílo Sladomelovo vypraveno jest, můžeme býti spokojeni, a bylo by si jen přáti, aby spis tak významný a s velikými oběťmi vydaný našel hojné odběratelův a vůbec co největší podpory, zvláště se strany laikův.

O účelu a tendenci díla svého zmiňuje se sám autor v úvodě:

»Čím jest svobodné zednářství?« K této otázce podává kniha odpověď celým svým obsahem, jenž čerpán jest z nejdůkladnějších a nejspolehlivějších pramenů, které pojednávají o svobodném zednářství.

Spis tento, jejž nepsala žádná náboženská nesnášelivosť anebo nízká nenávisť, nýbrž povinnosť, »hájiti pravdy a práva« — jenž není ničím jiným, nežli snůškou a přehledem příslušné látky, jak se hodila k soustavnćmu vylíčení významu a činnosti svobodného zednářství, jest v nynější době velmi důležitý.

Spisovatel řídil se nejvíce knihou Pachtlerovou (»Der Götze der Humanität« von M. Pachtler, Freiburg 1875). Spis tento však vydán byl před dvaceti lety, bylo tedy spisovateli nejnovější výzkumy a události doplniti jak v části filosofické, tak i ve směru politickém a socialním; a to učinil autor velmi obratně na základě 25 jiných pramenů, jež v »Úvodě« jmenuje.

Díl I. »Svobodného zednářství« rozdělen jest na pět oddílů.

Oddíl I. obsahuje Krátký přehled dějin moderní humanity ve filosofii a v literatuře, kterýž nastíněn jest devíti články, z nichž první jedná o přechodu ze středověké čili scholastické filosofie do filosofie moderní. Přechod ten vyznačen nejvíce anglickým deismem. — Další články pojednávají o liché humanitě ve Francii, Belgii, Hollandsku, Savojsku a v Německu, o filosofii novodobé v Anglii a ve Francii, o liché filosofii v Italii a v Německu. Tento oddíl jest sice pracován velmi obratně, zajímavé a věcně, ale myslíme, že nemusil býti ani tak obšírný, uvážíme-li, že autor o moderní humanitě vydal již celý samostatný spis (jak již zmíněno), a pak že autoru bylo spořiti místem pro věci, ať tak díme specielně zednářské. Jinak oddíl tento vyhovuje úplně účelu svému, jejž spisovatel naznačil na konci toho oddílu: »Položili jsme na první místo stručný vývoj a zásady falešné filosofie proto, bychom průběhem celé knihy této dokázali laskavým čtenářům, že pouze a jedině z lůna této filosofie, ze zbloudilého ducha a převráceného srdce vzešlo všecko zlo, jež měrou obrovskou rozšířilo se po všech odvětvích a poměrech lidstva.«

(Dokončení.)

Dané pravdy mravoučné. Sepsal Herbert Spencer. Přeložil Jos. Úlehla. (Dokončení.) Sledujme ho tedy trpělivě, snad se aspoň toho dovíme, co jest měřítkem a sudidlem či zkušebným kamenem dobrých a špatných jednání lidských! I v kapitole této napíná auktor trpělivosť naši, vykládaje ve článku 17. »pojem a poměr příčinný«, při čemž dostávají lidé, kteří vypravují, kterak z »Boží prozřetelnosti« zmeškali vlak, kterak na moři zachránění byli »božským přispěním«, kterak to zovou »božskou milostí«, když jich cihla s komína padající nezabila.

Spencer nemůže takové řeči snésti a zlobí se na takové lidi do té míry, že jim spílá »divochův a polodivochů« (48) neznajících příčinného pořádku zjevů přírodních! A což působí-li domněnka ta oněm ubožákům »příjemnosť a radosť«?

Jak nešetrným a (dle své náuky) špatným jest Spencer, když se na ně rozkřikuje a sápe! To mu na štěstí dosti brzo napadlo, proto hned na straně následující (49.) sám sebe se táže: »Proč konám zde tyto úvahy o věci, která se nás netýká, . . .?« A jako na omluvu přidává obžalobu a nadávku novou slovy: »Činím tak, jelikož zkoumaje rozličné mravovědecké náuky žasnu, kterak všecky se vyznamenávají tím, že v nich pojem příčinnosti buď vůbec není obsažen, anebo jest obsažen jenom nedostatečně. Náuka theologická i politická, intuitionální a utilitarianská, všecky prozrazují ne-li stejné, tož přece každá velmi značné nedostatky plynoucí z této mezery. Budu o nich uvažovati v pořádku uvedeném.« Dobře, ale trochu skromnosti k celé starobylosti a přečetným učencům jejím slušela by Spencerovi zajisté, zvláště měl-li pravdu Kant, když napsal, že nesmyslným jest domýšleti se, že by některý z našich mravokárců v mravouce něco zcela nového a starým předchůdcům neznámého vynalezl, zvláště pokud jde o pojem a význam povinnosti. (Kritik der prakt. Vernunft, Leipzig 1838, str. 103. pozn.) Domluviti se s Kantem ponecháme rádi troufanlivému výtečníku XIX. století, proklepati však jeho děsnou nevědomosť aneb úmyslnou lživosť »náuky theologické« ponecháváme v následujícím sobě. Čtenář z toho sezná, že Spencer jest velice »odvážlivým« ve svých výtkách a že plete se do věci, kteréž úplně nerozumí a zostuzuje! Ve článku 18. tvrdí totiž na str. 49: »Škola mravovědecká, . . . jest škola, která neuznává jiného zákona pro jednání mravní mimo zjevenou vůli božskou . . . Náboženská vyznání původní i sektářská všecka zachovávají víru, že právo a křivda jsou právem a křivdou jenom(!) pomocí božského nařízení« Drzosti tuto pronesené polekal se auktor do té míry, že se ihned přiznal. »A nevyslovená domněnka tato přešla ze soustav bohosloveckých do soustav mravovědeckých.« Dokázati! Nač? Spencer to řekl! Ano, řekl, ale kde nechal důkaz? My mu jej z nejrozšířenější soustavy theologické podáme a k tomu také z nejrozšířenějšího auktora, aby viděl, že lže a sebe i jiné těmi »nevyslovenými« domněnkami a podezříváními klame a útrp-

ného politování zasluhuje, když dá se strhnouti k takovému nařknutí jakýmsi (jehož cituje) Kvakerem! Katolický systém jest zajisté mezi ostatními nejrozšířenějším a v katolickém systémě má sv. Tomáš místo přední. Jaká jest jeho nauka? Úplně jiná než Spencer hlásá. Ve filosofické sumě proti pohanům, knize III. hlavě 129. učí sv. Tomáš obšírně, že mnohé naše jednání jest dobrým anebo zlým zcela nezávisle na vůli Boží. Od dob Tomášových hájívali všickni katoličtí moralisté co nejrozhodněji věty »non mala quia prohibita, sed prohibita quia mala«, což po česku zní: Zlo není proto zlem, že bylo zakázáno, ale bylo zakázáno, poněvadž zlem bylo! (Cf. Suarez, De Legibus l. 2. c. 6. n. 11)

A teď, milý čtenáři, posuď farizejskou kritiku Spencerovu na str. 50.: »Když tuto domněnku prozkoumáme, objeví se nám ona samovražednou.« Ano, »samovražednou«, ale vylhanou! Na to však »filosofa« nové mravouky upozorňuji, že nerozumí-li kdo zákonu příčinnosti a ukazuje-li »veliké mezery« v té příčině, je to on, samozvaný obhajce »příčinného poměru«, jak nad slunce jasněji vysvítá z následujícího: »Představa, že takové a takové skutky se staly dobrými či zlými jediné z příkazu božského, jest totožna s představou, že takové a takové skutky nemají v přirozeném běhu všech věcí svých účinků.« Dle toho nejsou tedy »takové a takové« věci dobré nebo špatné samy v sobě, nýbrž stávají se dobrými a špatnými následkem svých účinků.

Nás ten závěrek nepřekvapuje, my už dříve jsme upozornili, že Spencer nezná objektivní a věcné hodnoty skutků a jednání lidských a že »nepozorovaně« měniti se dává dobré nu ve zlé, zlému ve lhostejné a na opak! Na stránce 52. dostává od našeho filosofa jeho krajan Hobbbes až hrůza. Spencer o něm (a jeho žácích) prohlašuje, že názory jejich »jeví se nám jestě nejapnějšími«, ať je »konkretně nebo abstraktně uvažujeme. Nezastáváme se Hobbesa, ale poukazujeme na to, jak ho náš filosof »vyplácí«, při čemž si vzpomínáme, kterak nedlouho po té Spencera vyplatil Cathrein dle známého Dnes mně, zítra tobě!

Na str. 70. dovídáme se konečně něčeho nového a určitějšího o mravném člověku. Chtěli jsme sice dříve slyšeti, co sluší rozuměti dobrým a zlým bez »učených« výkladů; chtěli jsme sice již dříve slyšeti, v čem záleží náš cíl a jak se má k dobru, zlu a cíli svobodná vůle naše, ale pan auktor odpovídal, jak jsme slyšeli, páté přes deváté a jenom tam jasně mluvil, kde nadával a naše, resp. odpůrců svých mínění překrucoval, — proto jsme mu za to nyní velice vděčnými, že konečně ráčil pověděti aspoň něco a srozumitelně. Píše: »Proto člověk mravný jest člověk, jehož funkce mnohé a rozličné, jak jsme viděli, všecky se splňují v míře náležitě přizpůsobené ku podmínkám jsoucnosti.« Nemá však dle této »mravoučné pravdy« i zvíře (vera bestia!) mravnosti? Různých »funkcí« nikdo mu upříti nesmí — zvláště ne Spencer, jenž člověka považuje v též s ním řadě, ale jen na vyšším stupni »všeobecného vývoje« — a toho, že by jich náležitě nepřizpůsobovalo k podmínkám životním čili jsoucnosti, toho dle Darwina upříti mu ani nesmí, jelikož právě v tom přizpůsobování k podmínkám jsoucnosti podávají prý zvířata patrný důkaz své s námi souvislosti, ano mnohdy mnohé z nás v mnohém (v té věci) předčí! Touto »mravoučnou pravdou« sráží tedy Spencer hrdosť lidskou v prach a popel, chtěl jsem říci, sráží a zavádí člověka mezi zvířata! Komu tedy poslouží jeho »dané pravdy mravoučné«? K takovému výsledku zasluhuje »gratulaci«! A lidstvo? Bude-li mu i na dále věřiti, zaslouží kondolenci, poněvadž se připraviti dalo o prvorozenství — důstojnosť svou! Korunou »spekulace« Spencerovy jest zde vyznání, že prý v našem stavu přechodním a nedokonalém »jest nemravno jednati se svým tělem tak, aby jakýmkoli způsobem se umenšila úplnosť či zdravá zachovalosť životní síly.« Dokud tedy »neumenší se« životní síly, není žádné jednání »nemravno«. Kterak tedy máme se dívati na toho, jenž chce krotiti »životní sílu«? »Pak zřetelně se vidí, píše Spencer na straně 71., kterak při takových podmínkách každé zkrácení funkce obsahuje odchylku od jednání nejlepšího čili od dokonalého jednání mravního.« Po té rozebírá a mnoho vykládá auktor o bolesti a radosti resp. rozkoši, kterou považuje životní naší povinností a zle sápe se (strana 84.) na všecky mravokárce (křesťanské, pohanské i stojické), dle nichž jsme tak ďábelsky ustrojeni, že radosti vedou nás ku škodě. Na stránce 85. vypočítává všelijaké střeštěnosti, kterými ten neb onen uškodil si na zdraví, a káže (str. 86.), aby proto »studiu mravovědy vždy předcházelo studium vědy biologické.« Při té příležitosti nemůžeme neupozorniti na city a představy, kterých příčinou bývají hlavně

názory »theologické«, proti nimž udatný filosof bojuje takto: »Z uctívání kannibalských předků, jimž potěšením bývalo, patřiti na trýzeň lidskou, vyplynula, jak jsme výše ukázali (ale nedokázali!) prvopočáteční představa božstev — božstvo tedy povstalo ze žravosti lidské?! — která se dala usmířiti pohledem na bolesti, ale dráždila se pohledem na požívané rozkoše.

Tato představa o božské přirozenosti jest patrna v náboženských soustavách všech národů polovzdělaných, zachovala se i ve formách pokročilejších až do našich časů, a dosud přibarvuje náboženské přesvědčení i těch, kteří se ho podle jména odříkají.« Věru, pěkná poklona téměř celému lidstvu! Jací jsme to pidimužíci proti drzému tomuto mluvkovi! Kdo jak živ dokázal, že tak povstala v lidstvu představa o božstvu? Kterak tedy smí vzíti nedokázané a nedokazatelné sprostoty takové auktor do »daných čili faktických pravd mravoučných? Věru, již přechází nás trpělivosť zabývati se s člověkem tak drzým a opovážlivým, jenž téměř celému lidstvu se posmívá, z nejhroznějších pitomostí je obviňuje a božstvu původ přikládá, za nějž by se masožravý a krvelačný tygr anebo hyena styděti nemusili, a sám sebe učitelem činí dosud nevídaným! Ukazuje-li takové ovoce auktor »nové éthiky,« jaké ovoce přinesou jeho žáci?

Může tedy tato kniha býti onou vychvalovanou »theoretickou a praktickou paedagogikou«, jak na obálce vyhlašovali zvědavému čtenářstvu páni odborní učitelé Bayer a Šalek? Může zušlechtiti lidstvo systém, jenž předním úkolem lidským má radosť a rozkoš (str. 89.), jež prý v nás »bezděčně« se pramení, když vykonáváme podmínky životní dle »náležitě uspořádaných schopností«! Kdyby to aspoň bylo nové, co zde Spencer hlásá, nedivili bychom se obviňování a ušklíbání jeho, ale tak za ten starý krám, jehož před tisíci a tisíci lety nemohl prodati Epicureus, mnohokráte děkujeme a ani zlámané grešle nedáme dobře vědouce, že rozkošnictví a radosť jsou a byly a budou mravnímu životu lidskému na závadu. Celá moudrosť životní a celý náš mravní úkol dle Spencera v tom záleží, abychom rozmnožovali život svůj a cizí rozkoší, čehož příklad nejlepší jest prý na rodičích, kteří rozkoší oslaďují život svůj a zároveň zakládají život svých potomků takořka slavíce zasnoubení a smíření egoismu s altruismem. Víc než to a šlechetnějšího cíle čili úkolu života lidského než zpříjemňovati a rozmáhati život svůj a potom i cizí, Spencer nezná. Dle toho pravdu má jeho kritik Cathrein — Die Sittenlehre des Darwinismus. — když praví, že v této nové morálce největšími »světci« jsou operní zpěvačky, cirkusoví umělci atd., poněvadž výkony svými zpříjemňují život sobě i jiným! Myšlénku tu projádřil náš filosof již na 25. stránce, praviv, že »dokonalosti nejvyšší dostoupiti se může jenom ve společnostech ustavičně pokojných, a že »dokonalá účelná úprava namířená k zachování života jednotlivého i k vychování jedinců nových... ukazuje se vedle plného výměru takovým jednáním, ku kterému se přiblížili jenom tam, kde vojna hyne a vymírá.« Po té se již ovšem nedivíme, proč se v »Daných pravdách mravoučných« vychvaluje »radosť a rozkoš«, proč se v nich s důrazem tolikerým připomíná »povinnosť animálních funkcí,« a proč se v nich »nemravným« vyhlašuje všeliké zadržování »životní síly«.

Podivu a úžasu nám však přibude, až některé nové »dané pravdy mravoučné« přidáme, abychom před očima měli celek této ušlechtilé doktríny.

Že úloha pozemského života lidského není podstatně v tom založena, aby člověk »požíval rozkoš a radosť«, vyznává i Carneri (přívrženec darwinismu) vida v názoru tom cosi sprostého a člověka nedůstojného. A již Aristoteles pravdivě poznamenal, že člověk, ačkoli může se zříci nebo též postrádati všech pozemských dober, nemůže se přece zříci horoucí a nikdy neutuchující takořka žárlivé touhy po skutečné své blaženosti, z čehož plyne, že skutečná blaženosť — poznamenal sv. Augustin 1. Lib. Confess. c. 1. — lidská v žádném dobru stvořeném úplně, cele a trvale se nezakládá. Toho ostatně i se svou »radostí« zakouší Spencer, když si stěžuje do lidí, kteří si hledí »trýznění a postů« atd. a při tom blaženými býti chtějí, za časté i bývají mnohdy snad i blaženějšími bývají než učenníci Spencerovi, kteří »radostí« si hledí!

Ačkoliv i další rozumy Spencerovy ku kritice nás vyzývají, přece na konec spějeme, abychom přílišnou délkou čtenářů neunavovali. Jednoho však ještě chceme si dopřáti, ukázky ze Spencerových »Daných pravd(!)« o tom, jak povstal v lidstvu zákon svědomí a povinnosti, poněvadž zákon svědomí a povinnosť jsou stěžejnými body každé lidské morálky. Kdo svědomí a povinnosť zkříví a jimi pohne, zkřivil a zničil lidskou morálku. Ať tedy o tom Spencer mluví a ať ukáže, jaké pravdy nám ve své éthice předkládá! »Jelikož

v nejnižších společnostech — z nichž se ovšem nynější člověk nahoru vyšplhal! — není ani politického ani náboženského (auktor o přirozeném zákoně tedy nic neví, a přece na něm vše se zakládá!) zákona, chrání se člověk ... obávaje(!) se zlého ... V prvním tomto stadiu ... politické, náboženské a mravní zápovědi zjevují se do té doby jediné jako vzájemná bázeň cizí pomsty. Koho obzvláštní síla, obratnosť a smělosť učiní vojenským vůdcem, ten nutně vzbuzuje větší strach než kdo jiný a mnohem více zdržuje lidi, aby hověli žádostem takovým. To jest, politická vláda počíná vystupovati z vlády, kterou vykonává nad lidmi vzájemná bázeň. Mezi tím vyvíjela se také(!) víra v duchy. Když pak se upevňuje víra v duchy a tříbí, vzniká tu jiná zápověď, a když pak politická nadvláda je upevněna, tenkráte nabývá ten druh zápovědi, který jmenujeme náboženským.«

Dle těchto »fakt« měly by tedy zápověď a zákon svůj původ »v tlupách« lidí dosti hloupých, čehož by chytře využil »vojenský vůdce a víra v duchy,« jež se mezi tím vyvíjela! A jak povstala povinnosť? Podobně, ano ještě mizerněji! Spencer píše na str. 103. doslova: »Kde náčelník nabude nad ostatními lidmi přemoci, tam stane se zabíjení lidí politickou povinností; kde pak lid i hněvu zemřelého náčelníka počne se obávati, tam stane se zabíjení nepřátel povinností náboženskou!« Brutálnosť a zabíjačky jsou tedy zdrojem politické i náboženské povinnosti! Ale, co jest dle toho zdrojem mravní povinnosti? Na otázku tu Spencer jaksi odpověděti váhá, proto vykládá o společenské povinnosti jakož i o sankci její a o zákoně lidském na straně 104. a 105. a dospívá k následujícímu: »Při dalším společenském rozvoji dostavují se tímže způsobem — totiž ze strachu — další zákazy, až konečně z toho vyrůstá těleso světských zákonů. Při tom jako prve vyvinuje se pro ty zákony vnitřního jednání sankce společenská, která sankci politickou a náboženskou (zbudované přemocí a vraždou!) sesiluje!« A mravní povinnosť? »Za páté (str. 106.), že mravní vláda velkou měrou souhlasí s trojí vládou, (politickou, náboženskou a společenskou, jak jsme slyšeli) která takto vzniká s jejími příkazy.« Tedy, čert jako ďábel: všecky vlády a povinnosti stejný konec konců mají zdroj! »City a zápovědi mravní« mají prý do sebe něco vyššího než city a zápovědi politické, náboženské a společenské, ale (str. 107.) »jenom skrze tyto nižší city a zápovědi mohly se udržeti podmínky, pod nimiž se city a zápovědi vyšší vyvíjejí!« A jako by toho nebylo dosti, rozebírá náš filosof na novo otázku, »jak vznikl cit mravní povinnosti?« na str. 109.—111. a dospívá tohoto: »A tato představa velící moci jest prvkem v odtažitém vědomí povinnosti.«

Vedle »velící moci,« pokračuje auktor, »jest tu ještě jiný prvek — prvek nucenosti,« jenž vzniká z poznání »zápovědí politických, náboženských a společenských.« A je-li všemu tak, jak jsme »poučeni byli«, co bude konec konců s »citem mravním a jeho povinností?« Vyvinou se, míní Spencer, a sice tak dokonale, že místo povinnosti zaujme radosť a rozkoš. Příklad toho vidíme prý již nyní na studentovi, jenž studuje z povinnosti, a na učenci, jenž studuje na povinnosť nemysle a spoutání radosti ze studia pocházející neustále hově! Budou to časy, kdy povinnosť ustoupí radosti, a kdy i »donucující prvek ve vědomí povinnosti vůbec sám zmizel tím, že se sdružil s vědomím povinnosti«! Tenkráte, těší nás Spencer na str. 115. prý »Radosti a bolesti, které se rodí z mravních citů, stanou se, podobně jako tělesné radosti a bolesti, povzbuzovateli a varovateli, jež dle rozličné potřeby tak rozličně sílu svou měniti budou, že se jednání mravní stane jednáním přirozeným!« Bude to tedy učiněný ráj, — jen aby však v něm nebylo hodně čertů!

Měli bychom ještě mluviti o stanovisku sociologickém, jakož i o snaze spřáteliti egoismus s altruismem (dobrem všeobecným) na základě sympathie, ale necháme toho, abychom konečně dospěli konce. Tolik jen připomínáme, že jsme si několikráte vzpomněli čtouce tuto knihu známých slov biblických: Vani sunt homines, in quibus non subest scientia Dei! Ano, pošetilými jsou všickni, kteří mimo Boha nebo dokonce proti Bohu pracují a lidstvo oblažiti chtějí. Žíznivý ukojí žízeň čistou pramenitou vodou a ne kalužinou. Že ve spise Spencerově Bůh neplatí a čistá pravda se nepředvádí, nebude ani nejhorlivější jeho stoupenec popírati. Právě dostávám spisek Tolstojův, v němž slavný auktor dospívá k tomu, že považuje nemožnou mravnosť bez náboženství, čímž staví se ovšem proti nejosvícenějšímu filosofu XIX. století, ale staví se

po bok pravdě. Zdaž ujme se slovo Tolstojovo, či snad uvěří se u nás rozkošnictvu Spencerovu?

Panu překladateli, Jos. Úlehlovi, dlužno za dobrou snahu a vůli uznání vysloviti, a kdyby slyšeti chtěl, poraditi, aby po druhé dobré péro své věnoval věci lepší, lidstvu možnější a již nyní prospěšnější. Či doufá pan učitel Úlehla, že jest mravní život lidstva na dobrých, jasných a trvalých zásadách postaven, bude-li mu spencerismus podkladem? Sotva, jelikož ku konci »Doslovu« pan překladatel — snad cítě břímě spencerismu, — ku křesťanství utíká a o spencerismu hlásá: »on z pravd, jež indukcí byly zjednány, vyvozuje a odůvodňuje zásady mravouky křesťanské, a v tom leží za pohnutých dob našich největší pro naše vychovatele cena spisu toho.« Kdybychom panu učiteli dobré vůle nepředpokládali, odpověděli bychom, že si buď ze Spencera nebo z křesťanství dělá »rekrace«, když svým čtenářům povídá, že spencerismus jest vlastně vědeckým podkladem čili vývodem a odůvodněním křesťanství; tak však neodpovídáme na to nic! Spencerovy rozkoše a Kristův kříž, o nějž opírá se křesťanství, ze sebe nevyrostly, a všechno odůvodňování a vyvozování o opaku nepřesvědčí žádného, zvláště ne — Spencera!

Filip Jan Konečný.

Zlaté Klasy. Dárek věnovaný dospělejším dívkám do Zlaté knihy čili Dědictví sv. Ludmily zapsaným. Spořádal prof. Jos. Nedvídek. Naše »Zlaté Klasy« stojí i letos na výši doby. Dospělejší dívky najdou v nich mnoho užitečného. V mládeži se tu pěstuje cit dynastický článkem o arciknížeti Albrechtovi, vítězi u Custozzy (s podobiznou) a cit vlastenecký vzpomínkou na syny Boleslava II. Spisovatel Jos. J. Váňa vybral si za hlavní podnět svého vypravování vypuzení Poláků z Prahy. — Hned zatím následuje práce zábavná od Boh. Brodského, kteráž jest nejkrásnějším oddělením celé knížky. Líčí živě, poutavě výsledky dobré katolické výchovy a výchovy špatné. Hrdinkami povídky jsou dvě dívky, z nichž jedna jest vychována ve škole klášterní, druhá ve Vídni, v ústavě světském. Již při posudku kalendáře »Moravana« měl jsem příležitosť pochváliti talent p. spisovatelův, což také nyní s uznáním činím. Za povídkou Brodského následuje povídka z dějin pohanských od K. Zákouckého, líčící boj dokonávajícího pohanstva v Čechách s věrou Kristovou, sv. Cyrillem a Methodějem sem zaváděnou.

Dva články přírodopisné, v rouše zábavném (o drozdovi a ptáku voláku, jenž prý věstí smrť, což se zde zajímavě vyvrací) a na konci různé roztomilé Milotovy básně o sv. Patronech našich zakončují obsah »Zlatých Klasů.«

Zlaté Klasy mají 7 článků, z nichž jsou dva od kněží (B. Brodský a první nepodepsaný — aspoň se nám zdá dle slohu, že jej psal sám p. pořadatel —) a pět od učitelů (Jos. Váňa, Karel J. Zákoucký, Jar. Mcelský a Jan Milota), což nás velmi těší.

Zlaté Lístky. Dárek věnovaný útlověkým dítkám. Číslo XXXII. Spořádali Fr. Pech a Edvard Mérgl. S podobiznou Jeho Exellence ndp. knížete arcibiskupa Dr. Th. Kohna v Olomouci. Prof. Jos. Nedvídek popisuje své mládí; líčí křesťanský život a mrav; domácí výchova, vzpomínka na otce a matku a domácí příhody jsou pěkně vylíčeny a poučné aplikace pro malé čtenáře jsou dobře voleny. Jen toho žel, že p. spisovatel neužil prostonárodní, venkovské mluvy místo učené češtiny.

Také v dalších článcích navádějí se dívky k dobrým vlastnostem pro život, jako je trpělivosť, opatrnosť, plnění povinností; malým čtenářkám připomíná se něžná láska dítek k rodičům a vkládá se jim do srdce dobročinnost. Jak krásné jsou povídky z tohoto oboru: »Na výletě« a »Papírové květiny!«

Příběhy: »Psíkové a vrabčíci« a »Zimní večer« jsou malicherné hříčky a mohly býti dobře vynechány.

Vzpomínky na hrad Habsburg, na arciknížete Karla a na jeho Veličenstvo císaře a krále Františka Josefa I. doplňují obsah letošních »Zlatých Lístků.«

Obě knížečky nás velice potěšily a uspokojily.

Přehlížejíce správní záležitosti sdělujeme s těmi, kdož s věcí blíže seznámeni nejsou, že starostou tohoto spolku jest Frant. Pech, č. kanovník, bisk. vikář a děkan, I. jednatelem jest soukromník Eduard Mérgl, II. jednatelem prof. Jan Vačlena, pokladníkem prof. Karel Patočka. Dalšími členy výboru jsou: farář Jos. Baar, prof. a katecheta Jos. Nedvídek, říd. učitel Jos. Procházka, prof. Jan Suda, ředitel realky Fr. Tonner a gymn. ředitel Jos. Zahradník. Novými zaklá-

dajícími členy (s vkladem 20 zl.) stali se koop. Fr. Žák a soukromník Ed. Mérgl. Přispívajících údů přibylo na 230. v různých krajích Čech a Moravy.

Dědictví sv Ludmily má 3.522 zl. 21 kr. čistého jmění. Doporučujeme tento krásný, ušlechtilý a vznešený podnik všeobecné přízni kněžstva a katolického obecenstva opakujeme již po několikráte, že mu zachováme stálou a nepřetržitou přízeň a podporu.

Zakládající údové splácejí 20 zl. jednou pro vždy. Za vklad 3 zl. stává se hoch neb dívka údem Dědictví sv. Ludmily od času přihlášky až do 20. roku svého. Do 12. roku dostává »Zlaté Lístky«, od 12. roku »Zlaté Klasy«. Za vklad 2 zl. stává se hoch neb dívka údem toliko jednoho z obou oddělení.

Školy a rodiny a spolky stávají se za vklad 5 zl. údy jednoho oddělení, za vklad 10 zl. údy obou oddělení na vždy. Tomáš Škrdle.

Dr. Jiří Guth: Causerie z cest. Část II. Španělsko. Praha, 1894. Fr. Šimáček. Kabinetní knihovna, svazek 76. Zdá se, že panu Guthovi je vše katolické mrzáckým, znetvořeným, plným směšných bizzarností nebo krutého fanatismu. Jeví se to všude, kde na cestách má čest o něco ryze katolického zavaditi: buďte to reliquie, buďte to kanovníci, kathedrály nebo kapličky.

Tak v této práci posmívá se falešnosti Jidášova peníze, který prý ukazují v Utreře, kanovníkům Sevillským, kteří chtěli obětovati své důchody na kathedrálu, pochybuje skoro při každé reliquii o její authenticitě, hledí s velkou indignací na všechny změny, které si dovolili katolíci na arabských stavbách, a zase s velikým obdivem na vše, co po Arabech vc Španělích zůstalo.

Nechceme popříti, co ve spisech jeho hezkého jsme nalezli: jest to živé líčení, místy s nádechem humoru jaksi zádumčivého, popisy názorné.

Takovým způsobem provádí čtenáře po Cadizu, Seville, Cordobě, Madridě, Escoriálu, Gibraltaru.

Místy dělá se rozpustilejším (sit venia verbo) a větším milovníkem hezkých dám, nežli snad skutečně jest.

Celkem zdá se nám, že ani nereflektuje na to, aby škarohlídný kritik klerikální jeho díla doporučoval, ani na to, abychom jej do knihoven pro lid katolický řadili. Patrno je, že by ovšem nebylo mu volno vedle Pakosty, Brodského — ba snad ani ne vedle Třebízského. Neřadíme ho tímto mezi povídkáře, jenom ukazujeme, že by mezi »našimi« špatně mu to slušelo, a za to skutečně nemůžeme. Fil. Šubrt.

Ballady a Legendy od Fr. Leubnera. V Praze, nákladem spisovatelovým, 1896. Cena ! — Leubner nehledal pro svou sbírku zvláštní vábné jmeno, které bývá často již samo o sobě reklamním štítem. Nazval ji prostě, ale zcela trefně »Ballady a Legendy«; tím naznačil věrně svou individualitu básnickou, svůj obor, v němž je doma; co jsme četli od Leubnera ve »Vlasti«, »Osvětě« a jinde, byly většinou balady a legendy. V knize přítomné balada převládá (18 balad, 8 legend). Látku čerpal Leubner jednak z historie (O skřítku), jednak ze života národního a podání národních; v tomto oboru zvláště pěkně se mu daří. (Švandova cesta do pekel, Dudák, Na Božím soudu, Sirota atd.) K legendě podává mu látku nejvíce náboženství, vznešená postava Kristova nebo světců. (Kristus Pán hostem, Legenda o cestě do Egypta, Koleda o návratu z Egypta, O mši sv. Krista Pána, Mše biskupa Vojtěcha a jiné.) — Básně Leubnerovy jsou pěkné a sbírku jeho vřele doporučujeme. Josef Flekáček.

Vychovatel. List věnovaný zájmům křesťanského školství. Ročník X. Majitel a vydavatel: Družstvo Vlasť. Odpovědný redaktor: František Pohunek. V Praze 1895. Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (Václav Kotrba). Nákladem družstva Vlasť. — Celé desítiletí bojuje již »Vychovatel« statečně a neohroženě za zájmy, zásady a práva křesťanského školství, používaje rozličných, ale vždy jen slušných a čestných zbraní; i jaký tedy div, že řady pod jeho praporem stále rostou a mohutní, jaký div, že všickni, jižto záští, ať již z nevědomosti nebo zlomyslnosti proti Církvi a náboženství katolickémn dnes tolik rozdmychované, zaslepiti a svésti se nedali, kolem tohoto rázného a neohroženého bojovníka za pravdu se skupili! I doufáme pevně, že počet takovýchto stále bude stoupati, a to tím rychleji, čím více bude se poznávati (k čemuž dojíti musí) na druhé straně poblouzení a lež. Aby pak již příštím ročníkem (XI.) všickni, jižto až posud jen snad zdaleka spravedlivý boj »V.« pozorovali, ale pro jeho zdar ničeho nečinili, ať již jakýmkoli způsobem tento výborný list podporovali, ukážeme aspoň kratince na to množství a cenu článků a pojednání,

jež on svým odběratelům (za 3 zl. ročně) skýtá. Tu pak především uvésti sluší práce p. Fr. Vaněčkovy (»Slovné obrazy« a »Biblická galerie«); úvahu p. Dr. Eug. Kadeřávkovu (»O morálce na Bohu nezávislé« ; pojednání Klem. Markraba (»Jak vésti mládež k mravní čistotě?«), články p. redaktorovy, Al. Dostálovy, Fr. Horáčkovy, J. N. Holého, J. Zelenky, Jos. Moudrého, J. N. Jindry, V. Kameše, Fr. Perkovy, V. Špačkovy, F. J. Konečného a m. j., jež všecky pochvaly a uznání zasluhují. Mimo to přináší »V.« v posledním čase i velmi pěkné exhorty a vždy přečetné různé zprávy. Prok. Zaletěl.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Sjednocení Rusíni přišli se poklonit sv. Otci v posledních dnech října a prvých dnech listopadu. Slaviti třístaletou ročnici svého připojení k Církvi sv. Bylo jich přes sto a oděni byli malebným krojem národním; vedl je lvovský arcibiskup Sembratovič. K jejich poctě pořádána veliká literární a hudební polyglotní akademie. V basilice Svatopetrské u sv. Řehoře Naziánského konali Rusíni dle svých obřadů mši sv. za četné přítomnosti obecenstva, koleje řecké, rusínské, arménské, maronitské, české, uherské a německé. Dne 3. listopadu přijal je sv. Otec ve slavném slyšení ve přítomnosti četných kardinálů a celého Svého dvora. Za několik dní po tomto slyšení přijal sv. Otec přes 400 poutníků neapolských s kardinálem San Felicem v čele v kapli Sixtinské. Velikou pozornosť vzbudila v Římě »pouť italských dělníků katolických.« Bylo jich přes 1200; měli na prsou bílý kříž v červeném poli s nápisem: »Domino Christo servire«. Nesli sebou různé korouhve dle svých cechů a združení. Byli přijati sv. Otcem dne 15. listopadu v kapli Sixtinské. Náboženské záležitosti Koptů leží sv. Otci velice na srdci. Vydal patriarchovi Alexandrinskému apoštolský list, rozmnožil počet domorodých kněží a škol, v nichž vyučují Františkáni a Jesuité a zřídil dva nové suffragány mezi Kopty. Nešťastným Arménům, o nichž se nyní všude tolik píše a mluví, daroval Lev XIII. přes padesát tisíc lír.

Česká Moderna. Sražena typickými representanty starých směrů v jeden šik, přinucena obhajovati své přesvědčení, volnosť slova, právo bezohledné kritiky nejprudším a nejvášnivějším bojem, jaký česká literatura vůbec zaznamenává, přijala část mladé generace literární jméno, které s despektem bylo hozeno na ni: Česká Moderna.

Tak čteme v říjnovém čísle »Rozhledů«, v nichž se pak rozebírá další program »České Moderny« v otázkách literární, politické, národnostní, socialní. Valná část druhé strany říjnového čísla věnována jest ostrému boji proti Mladočechům a »Nár. Listům«. Zajímavo jest, proč chce »Česká Moderna« všeobecné hlasovací právo — proto, že se prý tím nynější parlamentarismus spíše přivede ad absurdum.

Mnoho toho »Česká Moderna« odsuzuje a všude chce připraviti na světě ráj blaha a spokojenosti. Mezi těmi, kteří dostávají svůj díl, jsme i my církevníci.

Všude, hlásá nová strana na str. 3., důsledně i v politice, prohlašujeme se proti stranám, pojímaným po vojensku a církevnicku. Strany v tomto starém smyslu jsou nám právě tak potlačujícím a nivelisujícím prostředkem jako vlády. Ceníme celé jedince výše než abstraktní hromadu. Strany buďtež prostředkem společenského pokroku, ne však jeho překážkou; vychovati lid znamená povznésti jedince na plnou a životní výši sebevědomí a rozbíti lenivosť tupé, netečné přilnavosti, všecku tu pohodlnou zbabělosť, nepovědomosť a nezásadnosť, všechen ten názor, že neplatí a neváží se myšlénka a duch, idea po své hodnotě, nýbrž že počítají se jen líná těla a hlasující ruce.

Representanty tohoto hnutí uvedli jsme v 3. čísle »Vlasti«.

Co se týká Církve, vidíme v tomto prohlášení onu povrchnosť, na niž jsme při českých spisovatelích zvyklí. Učený, v celém národě vážený protestant Fr. Palacký soudil o Církvi jinak. Ostatně bylo by zbytečno mladým pánům, kteří chtějí opraviti celý svět (ač jim v lečems za pravdu dáváme) a kteří mluví jako bozi na Olympu, něco vyvraceti a v něčem je poučovati. My jsme chtěli pouze naši stranu o věci instruovati.

Co se týká zjevu tohoto vůbec, jest zcela přirozený. Celá skoro česká literatura se postavila proti Církvi. Kult Husův a Žižkův byl jejím střediskem. Mladočeši uvedli v nevážnosť Staročechy a moderna jde dále — neváží si ani jich. Pánové! Vlastenci, národovci, literáti: sili jste vítr a klidíte bouři; ničili jste autoritu Církve a podryli jste tím zároveň autoritu svoji. To je logický řetěz, jenž zasáhne vždy i toho, kdož jej natrhl.

Důkladnosť některých časopisů českých ve věcech katolických. Měli jsme již několikráte příležitosť poukázati na mělkosť, povrchnosť a nevědomosť a při tom přímo nadutou nafoukalosť některých českých literátů, jakmile zavadí o věci katolické. Dnes k tomu přidáváme několik nových příkladů.

Učitel Jos. Flekáček patří bez odporu k nadaným českým spisovatelům. Zná vlašsky a dovede čerpati také z literatury francouzské. Píše básně, povídky, a kritiky; jeho divadelní referaty ve »Vlasti« došly všude v našich kruzích pochvaly A nyní nahlédniž s námi, laskavý čtenáři, do 49. čísla »Času«, roč. IX.; tam se dočteš: »Písně pro českou mládež skládají nám lidé, o nichž české písemnictví sotva ví, z většiny vůbec neví. Ptejte se našich spisovatelů, znají-li soudruhy jako jsou (a na prvním místě stojí): Jos. Flekáček.

V Praze působí již přes rok Spolek přátel katolických českých škol bratrských. Pracuje od počátku veřejně a oznamuje nové členy v »Čechu« i ve »Vychovateli«. I ve »Vlasti« byla o něm zpráva. Ale o tom všem velemoudrá »Česká Stráž« neví; v čísle 49. ze dne 7. prosince 1895 píše: Klerikalové v práci. »Právě byl v Praze založen spolek přátel katolických českých škol bratrských. Varujeme veřejnost českou, aby dílu tomu nějak pomáhala (a noví členové se zrovna sypou)! Zejména pak upozorňujeme na zakuklený podnik klerikalní učitelstvo.«

Při družstvu Vlasť jest knihovní komise. Každý rok čte 8 censorů knihy a zvláštní referent pořádá material a uveřejňuje ve »Vlasti« pod titulem: Zprávy z knihovní komise. Referentem tímto nikdy nebyl redaktor »Vlasti.« Ale co záleží »České Stráži« na jedné lži! V 49. čísle ze dne 7. prosince píše: »Vlasť otiskuje »index« knih českých, které se do katolických knihoven nehodí. Z první ukázky seznáváme, že byl p. páterem Škrdlem zatím zatracen kp. Machar .... atd.

A hned pod tou zprávou je druhá lež: »Nějaký horlivec se slepičím mozkem (tak ušlechtile píší naše listy!) nemá z nařízení redakce »Vlasti« jiného úkolu, než špehovat a zaznamenávat svědomitě v tom Žižkovském orgánu (který však, jen tak mimochodem podotýkáme, již 2½ roku v Žižkově není) .... kde se kdo opovážil napsat slovo »bůh« s malým b. Na celé zprávě není ani jediné slovo pravdivé.

Feuilletonista »Národních Listův« ze dne 22. prosince mluví o akci hraběte Pallfýho v říšské radě v otázce zastaváren a praví, že hr. Pallfy zcela jistě o to se zasadí ve své společnosti, aby aspoň za polovinu peněz, které ročně posýlají vysoce urození přátelé jeho do Říma sv. Otci, vyplatili každého roku těm nejchudším, co byli zastavili. Celý vtip, odpovídáme, p. feuilletonistův svědčí o veliké jeho nevědomosti v otázkách dobročinnosti. Kdyby p. feuilletonista věděl, co česká šlechta ročné chudině jen v Praze rozdá, byl by si na rozum nešlapal.

V těchto obrázcích budeme zase příležitostně ve »Vlasti« pokračovati. Zatím dáváme různým českým literatům tu dobrou radu, aby při své mělkosti, povrchnosti a nevědomosti ve věcech katolických byli aspoň trochu skromnější a nemohou-li ukrýti vztek, vidí-li co katolického, aby při tom aspoň mluvili pravdu. Jeť nás již celá řada, kteří všecko jejich čteme a podobné kotrmelce si zaznamenáváme.

Paedagogický rádce! Při »Besídce Malých« odhodlal se A. Neubert na Smíchově vydávati pod názvem »Paedagogický rádce« »Perličky mládeže československé« — proč tak nazvané, vskutku podivno (!), neboť zahajující 1. sešit »Poklady ve starém hradě« od A. B. Šťastného nenasvědčuje zhola tomu, že to budou »perličky písemnictví mládežného«. Prvý tento sešit není zdaleka »perličkou«, ale pravým její opakem: povídka po způsobu hrůzných románů, obsahem i formou úplně bezcenná a mysl mládeže (aby to táhlo) rozčilující. Škoda toho pěkného titulního obrázku! Potřeba hned v zárodku udusiti nevybujené dosud bejlí — o co snažte se všichni přátelé mládeže.

—Vač.—

ÚMRTÍ.

—•—

Persida Pinterovićeva. Četli jsme v bělehradských časopisech, že tato výtečná srbská žena zemřela 3. června r. 1895. v 51. roce věku. Její život byl pln neúmorné a svědomité práce. Byla ředitelkou vyšší dívčí školy v Bělehradě a předsedkyní »Ženského spolku«. Hlavní její prací bylo vyučování, kterému se věnovala s velikou láskou a svědomitostí po celých 30 let, takže se může říci, že vychovala a vzdělala skoro všechny nynější učitelky v Srbsku. Mimo to získala si zesnulá ještě veliké zásluhy na kulturním a osvětovém poli srbském — jako vzorná předsedkyně »Ženského spolku« v Bělehradě. Na toto místo byla volena každého roku a měla tudíž nemalý vliv na rozvoj srbské ženské industrie. Tiše a pilně pracovala i v písemnictví: přeložila přes 20 dramatických děl. Dle časopiseckých zpráv vyznamenala se zvláště jako ošetřovatelka nemocných za dvou posledních srbských válek.

Andrej Praprotnik. 25. června odpoledne přijal hřbitov sv. Krištofa za lublaňským městem mezi své tiché obyvatele muže, jenž vším právem směl si ulehnouti k věčnému odpočinku, neboť pracoval neustále ku prospěchu mládeže a ku slávě vroucně milované vlasti. Byl to Andrej Praprotnik, pracoval skoro 40 let; byl spolupracovníkem všech slovinskýeh listů, jež od znovuzrození slovinské literatury začaly vycházeti. Od roku 1861—1873 byl pilným redaktorem listu »Učiteljski Tovariš«. Roku 1873 však jej veřejné nepříznivé poměry přinutily, že redakci »Tovariše« odevzdal M. Močniku. Když se politický duch v Kraňsku zase vyjasnil, přejal Praprotnik r. 1882 znova redakci »Uč. Tov.« Za jeho všestranné, úspěšné působení ve škole udělil mu císař roku 1883 zlatý záslužný kříž s korunou. Praprotnik pracoval nejen pro školu, ale též pro slovinský lid. Byl spisovatelem zábavných knih pro mládež a též básníkem; psal pro »Slovinskon Matici« a »družstvo sv. Mohora«.

Anton Sušnik. Dne 24. srpna zemřel v Lublani v nejlepším mužném věku spisovatel A. Sušnik. Zesnulý byl nejdříve úředníkem u pojišťovny, později pak — a to až do své smrti — korrektorem v Kleinmayrově tiskárně. Byl spolupracovníkem skoro všech slovinských listů. Nejraději psával krátké črty a drobné obrázky, které se mu vždy velmi dobře povedly. — Sušnik musil těžce bojovati o svůj vezdejší chléb a proto se jeví v jeho spisech leckde rychlosť a roztržitosť. Rád čerpal látku ku svým črtám z českých časopisů, byť totiž nějaký čas též ve zlaté Praze. — Byl velice živé a vášnivé povahy, což bylo příčinou, že byl v poslední době svého života nešťastným. Byl dobrého srdce a nadšený pro vše šlechetné a dobré, jak v písemnictví tak v životě.

Fran Štrukelj. Na Šmarné hoře dne 17. září zemřel vzorný kněz a spisovatel slovinský, farář Frant. Štrukelj. — Narodil se 29. listopadu 1841. ve Št. Vidu nad Lublaní. Po ukončených gymnasijních studiích vstoupil do semináře a r. 1865 byl vysvěcen. Kaplanoval na různých místech a konečně jako »valetudinarius« přišel na Šmarnou horu, kdež byl do své smrti. Byť pravým samotářem, nejvíce času ztrávil ve své vlhké, dusné světničce u knih. Pod jménem »Jaroslav« vydal mnohý plod svého studia. Začal psáti již jako bohoslovec. Učil se pilně slovanským jazykům, ze kterých překládal různé povídky, novelly, črty, obrazy a životopisy. Své práce uveřejnil v různých časopisech a knihách »Matice slovinské« a »Mohorova družstva«. Za knihy a jako příspěvky různým spolkům vydal každého roku mnoho peněz. Slovinské písemnictví znal jako málo kdo. Byl též obratným a učeným historikem.

Josip Lendovšek. Slovinci nemají štěstí — nejpilnější pracovníci na národním poli záhy, až příliš záhy umírají. Zvláště se to pociťuje mezi korutanskými Slovinci, kterým se nedostává pracovníků ze světské intelligence. Jedním takovým byl profesor v Běláku Jos. Lendovšek, jenž dne 20. září odešel na věčnosť, jsa teprve 42 let stár. Byl jedním z nejlepších synů Slovenie. Ono jinošské vlastenecké nadšení, které již jako studující měl, zůstalo mu do smrti. Když přišel ze Štýrska do poněmčelého Běláku, vštěpoval horlivě do srdce studujících lásku k mateřské řeči. Jak to uměl, o tom svědčí jeho žáci, kteří vypravují, že byly kdysi okamžiky, kdy Lendovšek jim se slzami v očích vykládal o krásách slovinského jazyka a o národních povinnostech každého Slo-

vince. Toto vlastenecké nadšení přineslo Lendovšeku třikrát disciplinární vyšetřování. Ale zesnulý konal povinnosti svého povolání tak vzorně, že všechna vyšetřování se skončila pochvalnými dekrety. Lendovšek byl znám velmi dobře v celém slovinském Korutansku. V jeho bytu podávali si v neděli dvéře světští i duchovní vlastenci korutanští; zvláště jej navštěvovali rolníci, které poučoval, jak mají bojovati za svá národní práva. — Lendovšek byl též literárně činným. Roku 1890 vydal slovinskou mluvnici. (Slow. Elementarbuch) pro německé žáky středních škol. Druhý díl této knihy — čítanku — zůstavil v rukopise. Vybral povídky a básně pro mládež z Jarnikových spisů, které však dosud nevyšly. Vůbec byl činným na poli slovinského jazykosloví a belletristiky. Sepsal více krátkých belletristických spisů; všechny jsou ještě v rukopise. Bude třeba vše prohlédnouti a připraviti k tisku. — O zesnulém platí slova srbského básníka:

Mnogo htio, mnogo započeo,
Čas umrli njega je pomeo . . .

Dr. Fran Celestin. — Zase nový hrob! Znamenitý Slovinec, profesor dr. Fr. Celestin, zemřel neočekávaně v Záhřebě po krátké těžké nemoci dne 30 října 1895. Jím ztratili především Slovinci mnoho, ale jeho smrt znamená též velikou ztrátu pro celé Slovanstvo Dr. Celestin, rozený Slovinec z Kraňska, (nar. 13. listopadu 1843) vystudoval doma a pak se odebral na vídeňskou universitu; odtud přesídlil do Ruska, kdež několik let působil jako profesor. Vrátiv se byl ustanoven za gymnasijního profesora v Chorvatsku. Později byl lektorem ruské a polské literatury na chorvatské universitě. Před krátkým časem byl dán do výslužby jako gymnasijní profesor, ale na universitě přednášel dále. Byl soudruhem a současníkem Jurčičovým a psáti počal již jako student na gymnasiu. Když se vrátil z Ruska, uveřejnil německou učenou knihu o ruském školství, o všeobecném ruském hospodářství a t. d. Mimo to pracoval pro slovinské časopisy: Stritarův Zvon a později pro Ljublj Zvon, Slovenski Narod, a Slovanski Svet. Mnoho též psal chorvatsky a rusky. Vzdělání jeho bylo všestranné a důkladné; co jednou přečetl, nezapomněl nikdy. Jako belletrista psal řečí vázanou i nevázanou; jeho vědecký sloh byl jadrný, beze vší frásovitosti a nepotřebných slov. Znal velmi dobře ruskou literaturu vědeckou i zábavnou; vládl ruštinou tak, že složil mnoho básní v ruském jazyku, uveřejňoval je obyčejně ve »Slovanském Svetu«. Do politiky svým pérem nezasahoval, již proto ne, že jako profesor musil zůstati opatrným. Byl filosofem v životě a zároveň opravdovým křesťanem. Žil skromně, šetrně, aby mohl udělovati podpory na všechny strany. Na Slovinsko pravidelně posýlal příspěvky k šlechetným účelům různých spolků. Kdyby byl býval milionářem, jistě byl by slovinský národ od něho dostal tolik podpor, jako chorvatský národ od Strossmayera. Celý život dr. Celestina byl věnován písemnictví a jeho životní myšlénkou bylo — Slovanstvo. Celestin byl básníkem Slovanstva; jako takový nebyl samoukem, nýbrž znal dobře slovanský svět, ježto v něm žil a také — proň žil.

Dr. Jožef Muršec. — Dne 25. října zemřel ve Št. Hradci zasloužilý starý — Illyr, dr. Jožef Muršec. Narodil se r. 1807. v Bišu u sv. Wolfganga (Štýrsko); střední a vysoké školy absolvoval v Mariboru a v Hradci Štýrském; na kněze byl posvěcen r. 1830. Později stal se doktorem filosofie a zároveň učitelem náboženství a slovinštiny na městské reálce ve Št. Hradci. R. 1850. byl školním inspektorem v Chorvatsku a ve Slavonii. Od r. 1870. žil ve výslužbě ve Štyrském Hradci. — Pracoval velmi pilně ve slovinském písemnictví. Št. Kočevarja a Stanka Vraza nadchnul pro slovinskou literaturu, a Stanko Vraz zase později nadchl Muršeca pro illyrskou ideu. Byl básníkem, gramatikem (»Kratka slovenska slovnica za prvence«), pomáhal též dr. Murkovi a Janežičovi při slovinském slovníku; mnoho dopisoval pod pseudonymem »Živkov« do »Novic«, »Drobtinic« a »Slovenije«; mimo to uveřejnil více jiných spisů jako: »Bogočastje svete katoliške cerkve«, »Narava in človek«, »Modroversko krmilo zdravé omike« a j. v. — Od r. 1845—1860 byl vůdcem národního hnutí ve Štyrsku a dopisoval si s mnohými slovinskými a chorvatskými spisovateli a politiky. — Též byl znám jako podporovatel všech dobrých závodů. Právem o něm praví Davorin Trstenjak, že byl Muršec jedním z nejlepších slovinských kněží a z nejzasloužilejších slovinských vlastenců. Ve Št Hradci, kdež prožil svých 50 let, náležel k nejznámějším a nejctěnějším kněžím, což uznává i »Grazer Volksblatt«, jenž mu napsal ve svém 247. čísle velmi pěkný nekrolog.

Fr. Štingl.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

—•—

Z Historického kroužku. Dne 11. prosince ve výborové schůzi red. Tom. Škrdle odevzdal 79.41 zl. strţených za Sborníky dosud vydané. Farář Dr. Karel Lev Řehák přispěje Kroužku 50 zl. Příští (5) sešit Sborníku vyjde letos nákladem Kroužku.

Dne 15. prosince konal prof. Fr. Vacek přednášku »O výchově katolického duchovenstva na počátku 17. století.« — Dříve však, nežli obsah její podáme, dlužno vrátiti se k jeho přednášce, již měl 21. dubna a o níž nebyla na tomto místě podána zpráva. Mluviltenkráte o »synodě pražské« z r. 1605.; o meritorní části této synody promluviti ponechav si k době příští, podal zevrubný a přehledný obraz církve české od válek husitských až do zmíněné synody i vytkl, proč proti snesení koncilia tridentského nekonala se synoda v Čechách již dříve. Válkami husitskými utuchlé synody dioecesní, když se prostřed 16. stol. Církev katol. počala obrozovati, síliti a mohutněti, hleděno již za cís. Maximiliana II. obnoviti, jenž jim však nepřál. Teprve horlivý a rázný arcib. Zbyněk Berka z Dubé, ač měl též velikou apatii císaře Rudolfa II. proti sobě, přece posléze, přemohl všecky překážky, viděl splněnu vroucí tužbu svou r. 1605. Mravní váha této četně navštívené synody záležela především v tom, že katolictví v Čechách omládlo a sesílilo, jako církevním sněmem tridentským obrozena byla celá církev. — V přednášce ze dne 15. prosince setkáváme se s týmž energickým arcib. Zbyňkem, jakou péči vynakládal, by kostely své dioecése opatřil neúhonnými kněžími a dobrými theology. Z těch, kdož studovali bohosloví na pražské akademii u otců Jesuitů, jen málokteří vstupovali v řady světského kněžstva, ostatní zůstávali v řeholích. Nejlepší jinochy vybírali si Jesuité. Proto opatové jiných klášterův a hlavně arcibiskup toužili na to, že jim zbývá jen díl bohoslovců mnohem menší a chatrnější. Nejhůře na tom byl Zbyněk Berka, že ke správě venkovských far musil bráti theology téměř neznámé, ba studenty nehotové, mladší učitele a mladé muže na kněžství připravené od venkovských farářů. Vrchnímu pastýři nedostávalo se ústavu, kde by pro těžký úřad vychoval si kněze, jak stanoveno bylo sněmem tridentským. Marny byly snahy arcibiskupův od Ant. Brusa počínaje až po Jana Lohelia. Nejúsilovněji naléhal na zřízení semináře arcibiskup Zbyněk, jsa činný na všech stranách, i u papeže (Klementa VIII.) i u šlechty české, jejímž přispěním hodlal zříditi »Kollej rytířů a pánů českých.« Na synodě r. 1605. zasazoval se velice důrazně o založení semináře. »O to pracujeme ze všech sil,« pravil, »a neustaneme také budoucně. Zapřísahámeopaty a katolické šlechtice pro milosrdenství Boží, aby bohomilou štědrostí podporovali nás ve věci té.« Dokud semináře nebylo, nařídil, aby šestkráte do roka dály se zkoušky svěcenců v residenci arcibiskupské. Sám při nich předsedával. Zkoumána nejprv tělesná způsobilosť kandidátů, pak původ a vlastnosti jejich, zdali jsou synové rodičů počestných, zachovalí, kterými školami prošli, potom následovala zkouška o theol. vzdělání a obratnosti při bohoslužeb. výkonech svěcenců. Duchovním předepsal, kterými nutnými knihami měli by se opatřiti; pobídkou k soukromému studiu kněží byly nově zavedené pastýřské porady, konkursní zkoušky farní, zkoušky zpovědníků, kazatelů a učitelů bohosloví. Zevrubným líčením průběhu těchto zkoušek skončil p. prof. Vacek svou přednášku od hojného posluchačstva vděčně a s potleskem přijatou, jíž byl přítomen p. hr. Vojtěch Schoenborn se svou sestrou, jež vyniká rozsáhlými vědomostmi v historii české.

VLASŤ.

Michal Hórnik a jeho doba.

Příspěvek k dějinám literatury horno-lužické tohoto století.

Napsal **Fr. H. Žmudálek.**

(Pokračování.)

Jest úplně pochopitelno, že se Hórnik oddal z počátku uměně básnické. Nebyly to diletantské pokusy, které vydával, nýbrž pokusy vážné a zdravé. Byltě nadán Prozřetelností zdravým, bystrým, vnímavým duchem a jinými dary Bohem požehnán, a pak se též pilně vzdělával, dříve než jiné vzdělávati se jal, připravoval se a pracoval, napájel ducha ve všech oborech věd, nešetře času a námah, dlouhého bádání, odříkání a snažení. Dále též Serbowka sama nutila své členy, aby pracovali, vždyť ukládala každému, aby vypracoval měsíčně nejméně jeden úkol z oboru mluvnického. A spojí-li se pevná vůle a tužba ušlechtilá s povinností, nese jistě zdárně ovoce.

Mladý pěstitel rodného jazyka uveřejnil již v roce 1849. původní srbskou báseň do »Kwětků«, rukopisného to orgánu Serbowky, jenž spolu s »Dujownikem« (denníkem) byl vázán v jedinou knihu, kteréž bylo dáno jméno Serbowka; přispíval po celou dobu svého pobytu v Praze do téhož časopisu každoročně původní básní. U veřejnosti pak se objevil poprvé o tři léta později, roku 1852. v »Tydźeńskich Nowinach«, kde uveřejnil báseň posvěcenou buditeli národních snah srbského lidu Brancelovi — »Brancelej«, v níž líčí zásluhy tohoto muže a chce jej poctiti tím, že všichni jeho krajané budou následovati jeho šlépějí.

Jeho tištěné básně jsou uveřejněny v »Tydźenských« a později »Serbských Nowinach«: »Brancelej«, »Kokulička« (kukačka) v roce 1852., Njezapomnićka na row Wjacslava Hanki (1861.), v »Měsačném Přidawku« (1858—59.): »Žarowanska rejwańka« (Smuteční tanečnice), »Žonop« (horčice), »Křižeŕ«, »Serbam« a dvě řady epigramů (7 + 3) »Kloki« (šípy) a »Žahadła«; dále v »Lužičanu«: »Swojim« (1862.)

a v »Katholském Posłu«: »K ćesći ss. Cyrilla a Methoda« (1864.) Netištěny zůstaly (v rukopisných Kwětkách): »Sołobik (slavík) a maćeŕ«, »Honač (kohout) a łastojčka«, a »Wóčcy« (očka), »Potłóčene škorcy« (špačkové), »Bratram«, »Předsłowo« (k Serbowce) a »Róża-holičo« (děvče).

Tištěných básní jest i s epigramy devatenáct. Básně ty, jak dovozuje životopisec Hórnikův Adolf Černý, »vyznačují se bezúhonnou formou rhytmickou, ryzím duchem národním (některé psány jsou přímo jako ohlasy národních písní), jemností pointy i celkového provedení — a rozumí se, nejčistším jazykem. Básně »Kokulička«, »Žarowanska rejwařka« a »Křižeŕ« jsou vskutku podařené ohlasy národních písní lužických, jež pouze Zejleŕovy ohlasy předstihují.«

Básně ty jsou větším dílem lyrické; soustavně budou uveřejněny v Serbské knihowně, čehož jest si velice přáti, aby se poznal směr tvorby mladého básníka. Zde podáváme malou ukázku:

Serbam.

Lětuje wětřički hdyž zaduwaja,
Bóh wšěm kwětkam kćěći [1]) dowoli!
Kóžda zahrodka so krasnje zyboli, [2])
Něžne kwětki wónje rozsywaja.

Zo by kwětka rjeńšo [3]) zakćěwała,
Pilny zahrodnik jej přiliwa;
Na prócu a mučnosć [4]) njedźiwa,
Zo by krasnosć hišće přibjerała.

Serbowstwu dźeń nalětni [5]) też swěći,
Młodne kwětki kćěja w mnohosći,
Pokaza so pilnosć serbskich dźěći

Duž [6]) sej tute kwětki zdobuje hajmy,
Zjenoćmy wšě mocy w lubosći,
Bohu wjeŕšnemu [7]) so pod škit [8]) dajmy!

Tendence básně té jest rozhodně vlastenecká — vyzývať k vytrvalé působnosti pro vlastní národ. Zdá se nám, že tato prostá báseň, jež neoslňuje mocnými obraty, za to však vroucností a upřímností, jest obrazem působnosti autora samého. Jeví se tu jeho zbožná mysl, jež jest povděčna všemocnému Bohu za to, že dopřává vzrůstu a květu všem květinám, tedy i milé vlasti básníkově. Ona jest též kvítkem, a to velmi pestrým a utěšeným na luzích ostatních národů. Pilný zahradník stará se o kvítka, zalévá je, aby neuvadla — bylť básník náš po celý svůj život pečlivým zahradníkem, jenž zaléval, okopával a pěstoval dosýchající haluz slovanskou; nešetřil práce a námahy, nezná únavy, jeho jedinou snahou jest, aby kvítka v jeho vlasti mile, ještě krásněji rozkvétala. Raduje se pak z jara — probuzení svého národa, kde se jasně ukázala pracovitosť dítek srbských. Na konec však vyzývá všecky syny národa, aby spojili veškery své

[1]) kvésti. [2]) stkví. [3]) krásněji od rjany. [4]) únavu. [5]) jarní. [6]) Protož. [7]) svrchovanému. [8]) ochranu (= štít).

síly v lásce, a dává se nadějeplně v ochranu svrchovaného Boha. Neboť bez Boha není zdaru v práci.

Kromě původních básní pokusil se s nemalým zdarem i o překlady z poesií cizích, aby jednak doplnil v písemnictví domácím, čeho se nedostávalo, jednak též seznámil své krajany s plody a ideami cizími; proto snaží se podati originál svým jazykem, pokud možno, nejvěrněji. Básní těch jest více než třicet; jsou to překlady písní jihosrbských Vuka Stefana Karadžiće, Puškina, Kolcova, Deržavina, Krylova, z ruského i polského básnictví národního, jehož vůbec byl příznivcem a vytrvalým pěstitelem, dále podával ukázky z básníků českých: Kollára, jehož »Slávy Dceru« pilně studoval, jak jsme poznali z toho, že idee Kollárovy přijal za své, Čelakovského, Vocela, Douchy, Hanky i některých českých písní národních.

Za jeho pobytu v Praze založen byl v Lužici podnik, který byl již dávno připravován a jehož bylo potřeba měrou vrchovatou, který proto zasluhuje, abychom se o něm poněkud šíře vyslovili.

Ačkoli se nemohlo Srbům nikdy upříti, že jsou lid silný, pracovitý, pobožný a věrný svým vrchnostem, jenž hledí zvyky a řeč zachovati a udržeti, přece se jim velmi často vytýkalo, že jsou u vzdělanosti pozadu a níže Němcův, že přes míru lpějí na starém a nemají písemnictví, kterým by lze bylo vyhověti duševním potřebám. Tyto výtky byly potud pravdivy, protože byli Srbové obojí Lužice z velké části robotníci a žili v nemalých obtížích a útiscích, neměli vlastního školství, a jen málo vzdělaných Srbův pokládalo za potřebno, starati se aspoň o knihy náboženské; co pak psáno bylo řečí německou, bylo jim většinou nesrozumitelno. To však se, buď Bohu dík, změnilo v posledním čase velice v jejich prospěch.

I jinak lze si vysvětliti opozdění Lužičanův u vzdělanosti. Nelze zajisté popírati ani rozumně, ani poctivě, že se lužičtí Srbové jako všichni Slované objevili v dějinách mnohem později nežli Němci nebo Vlaši. Jsou tedy aspoň mladším národem než onino, a proto není se čemu diviti, že v nejedné chvalitebné věci zůstávají za nimi. Od ohniska vzdělanosti evropské, od klasické půdy římské jsou celkem též vzdálenější; přirozená jest tedy věc, že se u něho ještě neohřáli tak, jako Vlachové a Němci. Ze však jest přirozená povaha lidu srbského toho velmi schopna, ukázalo se právě v posledních dobách.

Mají tedy Slované lužičtí patrně část svého života před sebou, větší pak díl vzdělanosti mají teprve přijati, tak že mohou zcela dobře zvolati s naším básníkem:

»Arci, že jdou jiní cestou hladší,
Těžce my a pozdě za nimi:
Tím jsme ale a náš národ mladší.
My, co jiní dokázali, známe:
Leč, to skryto před jinými,
Co my v knize lidstva býti máme.«

Aby se proti těm a podobným výtkám obránili a rozvoj písemnictví uvedli na pevnější dráhu, cítili všichni upřímní synové Lužice, že jest třeba chopiti se prostředku energického, ráznějšího než dosud. Byli to pak naši mužové, Purkyně a Čelakovský, kteří první dali podnět k ústavu pro Lužici tak veledůležitému. Působiliť tito mužové

na Smoleře (s Purkyní seznámil se Smoleř ve Vratislavi, kde v něm Purkyně rozplamenil lásku k Slovanstvu, Čelakovský pak meškal současně ve Vratislavi, kde si velice oblíbil Smoleře rozněcuje v něm vlastenecké city a cestoval s ním po Čechách), který pak na základě toho zabýval se vážně myšlénkou založiti Matici srbsko-lužickou podle vzoru slovanských národů, kde podobné ústavy již existovaly, jako u Čechů, Chorvatů a jižních Srbův. I Slováci měli podobný spolek, zvaný »Tatrin«.

Když myšlénka dozrávala, sešlo se několik srbských nadšenců k poradě a usnesli se založiti z dobrovolných příspěvků fond k vydávání dobrých knih domácím jazykem. Prozatímní výbor, zvolený při poradě, jehož předsedou byl nadaný básník Handrij Zejleř, sekretářem Mosak Kłosopólski, sešel se 17. října téhož roku, a tu navrhl kandidat theologie Smoleř stanovy, jež pak byly doplněny a podány drem. Klinem krajské direkcí koncem listopadu 1846., která je též v únoru příštího roku potvrdila. Po té byla v dubnu konána první valná hromada za předsednictví Klinova, kde byly stanovy všem členům ve známosť uvedeny. Spolek tento nesl jméno: »Towařstwo maćicy serbkeje«. Téhož měsíce spolkový výbor sešel se k poradě, jakým spůsobem by program nejlépe ve skutek uvedl, i usnesl se takto: 1. Vydá se návod k novému analogickému pravopisu od Dra. Bohuvěra Pfula. 2. Nábožné povídky pro lid (bez zevrubnějšího zřetele k vyznání). 3. Poučné a zábavné spisy. 4. Časopis matiční jako orgán spolkový. 5. Slovník německo-srbský a srbsko-německý.

Také Srbům v Pruské Lužici bylo pruskou vládou dovoleno přistoupiti k tomuto sdružení, což bylo s velikým prospěchem, poněvadž se tím jednota upevňovala, ani všichni Srbové (ovšem jen horno-lužičtí) se sdružili pod jedním praporem. Tak vstoupil v život podnik, bez něhož by nebyl býval tak rychlý a zdárný pokrok nikterak možný.

Nejhlavnějším úkolem matičního tovaryšstva bylo upraviti nový, analogický pravopis.

Lužičtí Srbové [9]) jsou rozděleni jazykem v Horno- a Dolno-Lužičany; prvnějších napočetl neunavný badatel Dr. Arnošt Muka na základě vlastní zkušenosti v Sasku 56.354, v Prusku 37.304, celkem horních Lužičanů 93.658, kdežto Dolno-Lužičanův napočetl 72.410 v Prusku. Tato statistika byla zjištěna v letech 1880—84. Všech Srbův

[9]) Srbové byl domácí, prastarý název ne-li všech, tedy většiny Slovanův. *Srb* jest z nejstarších a nejtemnějších slov, o jehož vysvětlení se pokoušel nejeden spisovatel, počínaje od císaře Konstantina Porphyrogenety a biskupa Salomona až na naše časy. Dobrovský nenalezl významu tohoto slova po všemožném tříbení a rovnání nářečí slovanských. Šafařík se domnívá, že znamená rod, národ. Význam jména toho jest na jevě, jsa povaze a prostým mravům prastarých národů slovanských, přírodě dosud neodcizených, zcela přiměřen; nalézáme něco podobného i u jiných kmenů, na př. Němců, jejichž domácí název Thiutisk, Diutisk, Deutsche se odvodí nejpřirozeněji od gotského thiuda, což znamená národ, a u dřevních Skandinavců, kteří krajinu svou v dobách prastarých nazývali Manaheimz, t. j. vlasť mužův. Jméno Srb vyskýtá se u Plinia (před rokem 79.) a Ptoloméa (okolo r. 175.) a pak v šestém století u byzantského historika Prokopa u znetvořené formě Spori. Na konci 9. stol. vyskýtá se u nejmenovaného bavorského zeměpisce, jenž píše, že »krajina Srbjany jest tak velká, že z ní všichni národové Slovanův pošli a svůj počátek, jak sami ujišťují, mají.« I náš Dalemil užívá slov »Srb, srbský« místo »Slovan, slovanský.« Cf. Slov. starožitnosti: Nejstarší svědectví o Srbech, str. 147.

lužických nečítajíc v to těch, kteří dlí v cizině, jest 166.068, počet to velmi malý; přirovnáme-li jej k nepřehledným davům nepřátelského souseda, mizí nepatrný národ ten zcela. Proto jest se čemu diviti, že se dosud udržel na povrchu evropském. Srbové tito bydlí v 763 vesnicích a 14 městech. Kromě toho však se liší náboženstvím; většinou jsou protestanté, pouze nepatrná menšina, asi 12.000, uchránila svojí víry v bouřlivém čase nešťastné reformace Luthrovy. Farností je celkem 105, z nichž katolických jest pouze osm. Píše tedy srbský spisovatel buď pro 93.000 Hornolužičanův anebo pro 72.000 Lužičanů dolních, tedy vyhlídky pranepatrné. Avšak na tomto rozdělení není dosti. Lišíť se Hornolužičané ještě pravopisem, přidržujíce se buď katolického nebo protestantského, čehož jest velice litovati, protože se tím práce tříští. I lid sám naříká si na neurovnané poměry, jak si stěžuje na př. rolník Tružnik z Kukec v čísle 2. »Katholského Posla«: »Jest litovati, že Srbové nemají ještě jednoho pravopisu, katolíci píší jinak a luteráni též. Každý srbský časopis a mnohé z vydaných knih se tisknou jiným pravopisem; protož jest slyšeti často mezi lidem: »Kdo se může naučiti srbsky číst, jedni píší tak a druzí jinak. To jest právě smutné, že vzdělaní Srbové *pro nějakou převrácenou zvláštnosť* se nemohou sjednotiti. Byl by již svrchovaný čas, aby se tak stalo.« Toť ukázka, jak soudí o této roztříštěnosti lid, což pak mají říci vzdělanci?

Sledujeme-li historický vývoj rozdílu pravopisného, shledáme, že nejstarší literární památky srbské jsou psány pravopisem, jejž si spisovatel podle libosti a nejlepšího zdání sám upravil. Tak první hornolužická kniha tiskem vydaná r. 1597., Worjechův Katechismus, jakož i jiné knihy byly psány pravopisem podle německého upraveným, čemuž se nelze diviti, protože byl nepatrný zbytek polabských Slovanů obklopen ze všech stran živlem německým, tak že se zdálo, jakoby byl uvězněn na zeleném ostrově lužickém, jsa též v domácím životě prosáknut cizí vzdělaností, anať germanisace razila si vítězně dráhu po klidných, utěšených luzích lužických. [10]) Že by nedostatečná komunikace bránila rozšíření známosti o bratřích slovanských, zvláště však o nejbližších sousedech Češích, nelze beze všeho tvrditi, poněvadž byla Lužice po více než tři století spojena s korunou českou (1319.—1635.), tak že byla čeština v území tom dosti známa. Proud reformace v 16. století však byl mocný, tak že ti, kteří uznali potřebu vydávati srbské spisy, sáhli po tom, co jim bylo nejblíž, a to bylo učení i — pravopis německý. Slovanská pak vzájemnosť vstoupila teprve mnohem později, hlavně u věku nynějším, na pevnější základy, poněvadž nejnovější dějiny evropské nesou se skutečně a neodolatelně k tomu, aby rozmanitými silami roztrhané nebo více méně porouchané údy národních těles evropských splynuly v celky politické, to jest,

[10]) Jak daleko zasáhla germanisace do života domácího, jeví se z toho, že neušetřila ani rodinných jmen (o názvích měst, vesnic, řek a j. ani nemluvíc), zněmčila úřady a kanceláře a překroutila jména až k nepoznání: Hórnik — Hornig, Smoleř — Schmaler, Pjech (! = Petr) — Pech (! = smůla), Holan — Holland, Krawčik (Krejčik) — Krautstück (po případě Schneider), Wićaz — Lehmann (tak že tvrdí jistý srbský spisovatel, že každého Lehmanna v Němcích lze považovati za bývalého Wićaze); rekrut hlásící se jako Wrobl (= vrabec), byv otázán, co to slovo znamená, byl zapsán jako Sperling (!) Tato jména libovolně poněmčená mají platnosť v životě úředním a politickém, kdežto jména původní se udržela v lidu zcela čistě a pouze jich bývá užíváno.

aby lidé téhož jazyka náleželi do jednoho státu, čímž idea vzájemnosti slovanské se znamenitě rozšířila.

Teprve Michal Brancel (Frenzel 1628.—1706.) má ponětí o jednotném původu národů slovanských, což dokázal tím, že, když car Petr Veliký cestoval Saskem, věnoval mu některé ze svých překladů se srbskou adresou, protože uznával národ ruský za pokrevného bratra slovanského. Brancel osvědčil se nejen tím stoupencem vzájemnosti slovanské, nýbrž také kardinalní opravou srbské orthografie podle jazyka českého a polského, uživ první v jazyce domácím znamének diakritických, [11]) tak že psal: »ž, cź, dź« místo dosavadních složek; podržel sice ještě německé sch jako jeho předchůdce Worjech, avšak zaměnil podle analogie ostatních jazyků slovanských německé »z« českým »c«, místo něm. »ſ« psal »z«, místo »ß« písmeno »s«. Kromě toho užil též »ě« v písmě srbském, píše na př. »město, světlo«. Na ukázku obou těchto pravopisův udáváme tyto příklady: Čvrté přikázání podle Worjecha: »Ty derbisch tweho Wotca a Maczir czeschzicz, Scho se tebi debri poidze a dolho Schiwe budzesch na semi.« Tedy dokonale německý pravopis. Úhlednější jest již způsob psaní Brancelův: »Jak to ton Kral slyschasche, rozhněwa won so, a posla swoje woihsko, a skoncowa tychsamych mordarow a zapali jich mesto.« Bylo třeba opraviti pouze něco málo, a byl by nynější pravopis analogický, který dosud mnohým zdá se býti neoprávněn. Pravopis ten ještě více zdokonalil podle češtiny pražský Jesuita Jakub Ticinus, vydav r. 1679. v Praze první srbskou mluvnici: »Principia linguae wendicae.« Dle Ticina psávali a píší katolíci podnes; jen něco málo se pravopis jejich pozměnil, kdežto Brancel sám upustil od svého pravopisu a přijal opět německý pravopis Běrlingův, kterého přidrželi se evangelíci, tak že od té doby trvaly v malém národě dva různé pravopisy, jeden ušlechtilý, diakritický, jehož užívali katolíci od dob Ticinových, a druhý divoký, vandalský, jak jej sám původce Běrling nazval ve své knize: Didascalia seu orthographia vandalica (!) Tím byla roztržka dokonána, k největší škodě národa samého. Pravopis evangelický byl potvrzen mluvnicí Mathäiovou, r. 1721. vydanou, kterou se přiblížil ještě více k německému způsobu psaní; katolického pravopisu pak užíval Jurij Hawštyn Swětlik, jenž však zavedl opět opravy, stíživ jednoduchosť jeho tím, že psal na př. »cz« místo »c«, cź místo ć a pod. Po něm pak přidržoval se ho hlavně cisterciácký mnich Tecelin Mět. Teprve však v tomto století stal se obrat k lepšímu; tu jali se Lubjenski a Zejleŕ zlepšovati pravopis evangelický aspoň poněkud, a jiní dílo to dovršili. (Pokračování.)

[11]) Cf. Stawizny serbskeje ryčje a narodnosće wot K. A. Jenča. Časopis Maćicy serbskeje 1851—52., II., str. 62 ss.

Učení katolické o Antikristovi, o theologických domněnkách stran jeho osoby i konání jeho, a učení Petra Chelčického o těchže předmětech.

Napsal Dr. **Antonín Lenz.**

A) Učení katolické o Antikristovi, a mínění theologův stran osoby Antikristovy a jeho konání.

Antikristovi bylo ve všech dobách křesťanských přemnoho rozjímáno a také psáno. O něm psali ss. apoštolé a hlásali, o něm mluvili i psali ss. Otcové, o něm se také šířili theologové scholastikové.

Nad jiné však obšírně psal o Antikristovi a důkladně Malvenda, theolog věku XVI. z řehole Dominikánů, neboť snesl vše v jednu knihu, což jsou byli před ním ss. Otcové a theologové o Antikristovi napsali, a obohatil literaturu sem směřující svými důmyslnými názory. Spis jeho obnáší téměř tisíc stran ve foliu, a seznam spisů k Antikristovi hledících plných patnácte stran.

Já však mám na mysli jenom stručně naznačiti, jaké učení drží katolická Církev o Antikristovi, a určiti, co by slušelo věřiti o něm podle náuky katolické, a co o něm někteří z katolíkův podle svého zdání mínili anebo v čem bloudili.

Toto všecko dlužno jest míti na zřeteli, abychom dobře seznali rozdíl učení katolického od učení Petra Chelčického a dovedli posouditi, majíce zřetel k věku XV. a k stavu tehdejších národů, kterak revoluční a bořivé bylo učení Bratra Petra z Chelčic i o Antikristovi.

Slovo »Antikrist« jest pouze v epištolách sv. Jana. V I. ep. 2, 18 píše: »Synáčkové, poslední hodina jest, a jakož jste slyšeli, že přijíti má Antikrist, i nyní jsou mnozí antikristové, odkudž víme, že poslední hodina jest.« A tamtéž v 22.: »Kdo jest lhář nežli ten, kdož zapírá, že Ježíš není Kristus? Tent jest Antikrist, jenž zapírá Otce i Syna.« A opět. I. 9. 4, 3. »Všeliký duch, kterýž dělí Ježíše, není z Boha, a tent jest Antikrist, o kterémž jste slyšeli, že má přijíti, a již jest nyní na světě.« A zase II. 3. v 7. »Nebo mnozí svůdcové vyšli na svět, kteříž nevyznávají, že Ježíš Kristus přišel v těle, ten jest svůdce a Antikrist.« Ze slov těchto jde na jevo, že slovo »Antikrist« znamená buďže člověka, kterýž se na křivo a proti pravdě za Krista vydává, nebo odpůrce Kristova vůbec, anebo znamená oboje, i pseudokrista i odpůrce Páně. Antikrist, jenž má přijíti při skonání dnů, znamená oboje.

Že při skonání dnů přijde Antikrist, dí sv. Jan zjevně I. Jan 2, 18, *když praví:* že poslední hodina již jest zde, t. j. perioda, věk messianský, již jest zde, a i také doba, v nížto přijde Antikrist, ale i nyní v přítomné době že jsou antikristové. Takoví antikristové byli také za dob Jana Miláčka skutečně, jako Theudas v r. 45. po Kristu Pánu v Palestině, Šimon čarodějník tamtéž v r. 34—37., Menander v tomže čase, a Dositheus v Palestině v r. 50—60. po Kr. Pánu.

Sv. Jan předpokládá v textu nadzmíněném, že žáci jeho vědí, že při skonání periody Messianské přijde úhlavní Antikrist, aby rušil dílo Páně, a tohoto Antikrista, kterýž přijíti má, rozlišuje od těch, kdož tehdáž již za mesiáše, neboli za Krista se vydávali, a Kristu Pánu, Synu Božímu a Vykupiteli, odpor kladli. Sv. Jan však nemluví tak o Antikristovi, kterýž přijíti má při skonání věků, jako o těch, kteří za dnů jeho žili, a kteří jsou jako předchůdci úhlavního odpůrce Páně a Antikrista, kterýž se dostaví na konci dnů.

Ve věci této jest předůležitá II. epištola sv. Pavla k Thessalonickým. Thessaloničtí byli totiž velice znepokojeni porozuměvše na licho slovům sv. Pavla v prvé epištole k nim řečeným. Sv. apoštol píše totiž takto: »Nechceme pak, bratří, abyste nevěděli o těch, kteří zesnuli, abyste se nermoutili, jakož i jiní, kteříž nemají naděje. Neb, jestliže věříme, že Ježíš umřel a z mrtvých vstal; tak Bůh i ty, kteříž skrze Ježíše zesnuli, přivede s ním. Nebo toto vám pravíme slovem Páně, že my, kteříž živi jsme, kteří ostaveni jsme do příchodu Páně, nepředejdeme těch, kteříž zesnuli. Nebo sám Pán s rozkazem a s hlasem anděla a s troubou Boží sstoupí s nebe, a mrtví, kteří jsou v Kristu, vstanou první. Potom my, kteříž živi jsme, kteříž pozůstaveni jsme, spolu s nimi uchváceni budeme do oblaků vstříc Kristu v povětří, a tak vždycky s Pánem budeme. Protož těšte se vespolek těmito slovy.« (I. Thess. 4, 12—17.) Sv. apoštol takto napsal, aby opravil některé bludy, kteréž byly u Thessalonických zavládly. Mnozí z nich majíce za to, že doba příští Páně za nedlouho nastane, oddali se zahálce, všelikou péči o časné věci za zbytečnou pokládajíce. Jiní opět, práce se neštítíce, tvrdili, že prý ti, kdož se příští Páně za živa dočekají, většího oslavení dojdou, nežli ti, kdož před tím příštím zesnuli. Z toho pošla žalosť nad těmi, kdož jsou byli zemřeli, a zároveň také obava o sebe, aby snad nedožijíce se příchodu Páně ujmy nedoznali na své blaženosti. Tou příčinou chvátá sv. apoštol, aby Thessalonické pro domnělý brzký příchod Páně upokojil a je zase prvějšímu zaměstnání a prvější péči o věci pozemské, pokud dlužno jest, o ně pečovati, navrátil, nechtěje jich zanechati v omylu, ale žádaje z bludu je vyvésti. Odtud ukazuje, že dříve, než se dostaví den Páně, tři události budou předcházeti, odstoupení veliké čili apostasie veliká, příchod Antikrista, a pych jím v chrámu Božím prováděný.[1]) Dí totiž sv. apoštol: »Nesvodiž vás nikdo nižádným způsobem, nebo leč prve přijde odstoupení a zjeven bude člověk hříchа, syn zatracení, jenž se povyšuje nade všecko, což slove Bůh, aneb čemu se děje pocta, tak že se posadí v chrámě Božím a ukazovati se bude, jakoby byl Bůh.« II. Thess. 2, 3. 4. »Což se nepamatujete, což jsem vám pravil, když jsem ještě u vás byl? A nyní, co meška, víte, aby zjeven byl časem svým. Nebo již působí tajemství nepravosti.« II. Thess. 2, 5—7.

Těmito slovy poráží sv. apoštol těch, kdož buďže písemně listem anebo řečmi prorokujíce Thessalonické klamali, jakoby příchod Páně již již nastával, ač neupírá, že přijde den Páně v náhle a nenadále, jako zloděj noční.

Z nadzmíněných textů sv. Jana a sv. Pavla jde nad slunce jasněji na jevo, že Antikrist, tento člověk hříchа a syn zatracení,

[1]) O tom viz Sušil. Výklad kap. II. epištoly II. k Soluňanům.

před příchodem Páně se objeví, a oba popisují ho, jakožto osobu jednotlivou, fysickou, a nikoliv, jako sbor osob, zapřísáhlých naproti jménu Páně. O tomto velikém odpůrci Páně píše sv. Jan Miláček ve Zjevení v kapitole XI., a Daniel prorok v kapitole VII. a XI., a opět shledávají oba v Antikristovi, jenž přijde při skonání světa, osobu jednotlivou, fysickou a nikoliv pouze moralní osobu.

Jest tedy na základě Písem ss. jisto, že přijde při skonání časů Antikrist, a tak také učí nepřetržitá tradice Boží, a její svědkové svatí Otcové. Tou měrou jest tento článek jistý jistotou víry.

Podobně jest jisto jistotou víry, že bude Antikrist, jenž přijde na sklonku věků, osobou fysickou, a nikoliv morálnou, neboli kollektivní, jakoby Antikrist měl býti jakýsi sbor odpůrců Paně odporujících Kristu Pánu a věrné jeho pronásledujících po všecky časy trvání Církve jeho. Nelze tedy nižádnému katolíkovi bez úrazu víry upírati, že nebude Antikrist osobou jednotlivou neboli, jak říkají, fysickou.

K účelu tomu, že příští Antikrist bude osobou fysickou, uvádějí se také slova Páně k Židům řečená: »Já† jsem přišel ve jménu Otce mého, a nepřijímáte mne; přijde-li jiný ve jménu mém, toho přijmete.« Jan 5, 43. Ss. Otcové a theologové připomínají, že nemá Kristus ve slovech nadzmíněných na mysli zlovolných některých svůdců, předchůdců to Antikristových, ani ne sboru neboli souhrnu těchto lživých proroků jako v jeden celek sloučených, ale že má na mysli Antikrista ku konci dnů, neboť předchůdci Antikristovi přicházeli veskrze »ve jménu Kristovu«, aby klamali lid; kdežto uvádí zde Kristus Pán osobu, kteráž, jak praví, nepřijde ve jménu domněle Božím, ale ve jménu svém; anebo, kteráž, jak dí apoštol II. Thess. 2, 4. vykládá, žádného Boha nad sebou neuznává a sebe sama za boha prohlašuje, a kterouž naznačuje jako osobu jednotlivou, fysickou, když ji jmenuje člověkem hříchu a synem zatracení.

Reformatorové věku XVI. vyhlašují papeže Římského, jakož známo jest, za Antikrista. Lutr sám psal naproti bulle Antikristově, t. j. papežově, a staví ho na roveň se satanášem. Melanchthon dává papeži toto lichotivé jméno v apologii Augsburské a v přídavku k artikulům Schmalkaldským. Tímtéž fanatismem slyne Kalvin, Zwingli, Beza, Matěj Illyrský a jiní tak zvaní velikáni protestantští a jejich epigoni.

Naproti reformatorům tak zvaným a jejich žákům dokládali se katoličtí theologové, mezi nimi nad jiné Bellarmin, že Antikrist v Písmě sv. předpověděný, a kterýž teprv na konci dnů přijíti má, bude osobou jednotlivou, fysickou, a nikoliv souhrnem osob, nebo papežů, neboli osobností moralnou, že přijde na krátký čas před skonáním (II. Thess. 2, 1), že bude vyhražovati sobě úctu Bohu jedině povinnou, že bude konati za pomocí ďáblovou znamení veliká a zázraky napohledné, že nastane za jeho dob pronásledování Církve, jakéhož před tím nikdy nebylo (Mat. 24, 21), že za dob jeho přijdou Henoch a Eliáš, aby bránili křesťanskou víru naproti Antikristovi, že však panování jeho nebude na dlouho trvati, a že zhyne silou Boží,[2]) všecky však tyto věci že se nikolivěk nesnášejí s příhanou reformatorů, že by papež právě vládnoucí neboli papežové po sobě jdoucí byli

[2]) Dan. 7, 25; 12, 7 a 11. Apoc. 12, 6 a 14; 13, 5; 20, 3; 20, 9; II. Thess. 2, 8. Mat. 24, 22.

v souhrnu svém Antikristem v Písmě Božím předpověděným, a že se nedají nijakž o papežství vykládati.

Avšak právě ta okolnosť, že prolhané příhany reformatorů nalezly konečně víry u svedeného lidu, jest důkazem, že byla v lidu tradice nepřetržitá, že Antikrist neznamená jakýsi sbor odpůrců Antikristových, alebrž že podle Písma, ss. Otců, theologů scholastiků a odvěké víry katolického lidu znamená osobu jednotlivou, kteráž dopuštěním Božím na konci dnů se objeví, aby pronásledovala věrné křesťany.

Jest tedy dlužno jistotou víry přijati, že přijde Antikrist na konci věků a že bude osobou jednotlivou, fysickou.

Podobně jest předmětem víry, že bude Antikrist skutečně a opravdivě osobou lidskou, tak že zcela podle pravdy dí proslulý theolog S. J. Suarez: »Mám za to, že jest učení, že bude Antikrist pravým člověkem, předmětem víry, a že má pro sebe souhlas veškeré Církve.« [3])

Naproti jistému učení, že bude Antikrist pravým člověkem, že bude počat a že se narodí podle řádu přirozeného, rozsévali jsou někteří rozmanité bludy, ač jinak souhlasili, že přijde Antikrist na konci dnů a že bude osobou jednotlivou.

Někteří tvrdili, že se narodí Antikrist z panny působením ďáblovým beze všeho obcování s mužem, tak že by původ Antikristův se podobal, odmyslíme-li svatosť početí Rodičky Boží z Ducha svatého a její bezbolestný porod, početí Pána Ježíše z Marie Panny bez úrazu jejího panenství. Avšak domněnka tato jest na jisto klamna, neboť člověka učiniti absque consortio viri není možno nižádné bytosti stvořené, neboť toť jedině úkon všemohoucího Boha. Jestliže by se tedy připustilo, že bude Antikrist pocházeti z panny za působením ďáblovým, přikládala by se ďáblovi moc jedině Bohu příslušná.

Jiní opět za to měli, že bude Antikrist vtěleným ďáblem a že přijme na se přirozenosť lidskou, tělo i duši, tak že by se v Antikristovi sdružily dvě přirozenosti, lidská a ďábelská v jedné osobě ďáblově. Avšak takovéto osobné sdružení jest opětně v moci Božské jedině, a nikoliv v moci nějaké bytosti stvořené. Odtud zamítá tento blud právem sv. Jeronym [4]) a sv. Jan z Damašku. [5])

Jiní opět dobře uznávajíce, že není možná, aby v Antikristovi bylo spojení plné přirozenosti lidské a ďábelské v jedné osobě ďáblově, tvrdí, že sobě připojí v Antikristovi ďábel pouze lidské tělo. Avšak podle učení sv. Tomáše jest i tato náuka na základě křivém. Světec totiž zřejmě předkládá, že nemohou míti andělé, přijavše těla, úkonův života tělesného, poněvadž není možná, aby měli tělo s podstatou jejich duchovou přirozeně spojeného. Jsouť oni přirozeností plnou a dokonanou (completae naturae), čehož není při duši lidské, kteráž jest přirozeností neplnou a nedokonanou, majíc býti docelena spojbou s tělem v přirozenosť lidskou. Čteme ovšem v Písmě, že se ukázali andělé v těle lidském, a sv. Tomáš učí, že to bylo skutečně hmotné tělo, avšak tato těla nejsouce s duchovou podstatou přirozeně spojena,

[3]) Suarez. In III. Disp. 54. Sect. I. n. 1. seq. »Antichristum futurum esse verum hominem, existimo esse assertionem certam de fide ... Et hic est consensus universalis Ecclesiae.

[4]) In cap. VII. Danielis.

[5]) De fide orthodoxa.

nebyla živá. Odtud neměla tato přijatá těla vlastností těl živého člověka, a proto, ač čteme v Písmě, že andělé se zjevivší mluvili, ano i pokrmů požívali, nedělo se takto ústrojím přijatých těl. Vždyť nebyla těla tato ustrojena k tomu, aby úkonův takových vyváděla, ale aby se naznačovala ústrojími těmito moc andělská, jako se značí okem vědoucnosť andělova. Podobně se to má s jídlem. Tou příčinou praví archanděl k Tobiášovi: »Zdálo se, že jsem s vámi jedl, ale já pokrmu neviditelného a nápoje, kterýž od lidí nemůž býti viděn, požívám.«[6]) Odtud tvrdil Origenes proti pravdě, že synové Boží, o nichž se děje zmínka v genesi, byli andělé, kteříž se přijavše těla lidská prý zasnoubili s dcerami lidskými, z nichžto povstali obrové.[7]) Jestliže však nemožno jest, aby přijali andělé dobří opravdová i živá těla lidská, jakž by bylo lze tvrditi, že by to bylo možno ďáblu?

Domněnku tuto, kteráž vedle náuky sv. Tomáše nemá základu, přijímá za svou a vyhlašuje ji za pravou jeden theolog naší doby, a odnášeje se ku zjevením Lasalettským, kdež slove Antikrist vtěleným ďáblem, praví: »že Antikrist ďábel přijme na se pouze tělo lidské, a zároveň přidává, že toto přijetí se díti bude nebo-li se stane zázrakem Božím.[8]) Nechci tuto rozebírati, zdali jest možno, aby dobrotivý Bůh kladně, positivně a tvořivě působil, aby lidstvo v posledních dnech bylo do záhuby hnáno bestií z pekla vtělenou, aniž rozjímati, zdali slova »že bude Antikrist vtěleným ďáblem«, mají do sebe ten rozum, že bude Antikrist ďáblem, jenž bude míti přijaté sobě lidské tělo; ale přidávám jenom, co dí sv. Tomáš o Antikristovi. Světec vydává o něm svědectví, že bude pravým člověkem, jenž bude ovšem o své vůli poddán ďáblu, kterýž bude provozovati vládu nad ním, avšak nikoliv spojbou osobní, aniž že by uvnitř v duši jeho byl usazen, alebrž pouze výsledkem zloby.[9]) Zde připojuji již z předu, že domněnku tuto Petr Chelčický sarkasmem odmítá, pravě: že prý biskupové a kněží dí, že bude Antikrist půl člověka a půl čerta.

Konečně opět jiní vidouce obtíže svrchu naznačené domnívali se, že bude ďábel otcem Antikristovým prostředkem uchvácené síly plodivé. Andělský učitel nezamítá doprosta tohoto mínění, ale nechává je o své míře a váze.[10]) Avšak toto mínění má tolik obtíží proti sobě, že ti as na pravdě jsou, kdož tvrdí, že nemá základu. Ale i v tom případě, kdyby taková neplecha možná byla, nebyl by ďábel otcem Antikristovým, aniž Antikrist vtěleným ďáblem.

K svrchu naznačeným domněnkám bludným přidáváme ještě názory o Antikristovi více nebo méně odůvodněné, opírající se o Písmo Boží, jež však nejsou předmětem jisté a nade všecku pochybnosť vyvýšené víry.

---

[6]) Tob. 11, 12.

[7]) Sv. Tomáš. S. I. q. 51 art. 2 a art. 3 ad 6.

[8]) Theolog dotčený dí: »Ich bin jetzt der Ansicht, dass die mehrfach sonst wo geäusserte Meinung der Seherin von La Salette richtig ist, wornach der Daemon durch ein göttliches Wunder nur einen Menschenleib, aber keine menschliche Seele haben werde, so dass er im engsten Sinne bloss ein eingefleischtes Wesen darstellt.

[9]) S. Tomáš. S. III. q. 8 art. 8 ad 1. »Non autem dicitur in eo esse per unionem personalem nec per intrinsecam inhabitationem, quia sola Trinitas menti illabitur . . . sed per malitiae effectum.

[10]) Sv. Tomáš S. I. q. 51 art. 2 ad 6.

Prvé mínění dí: že bude Antikrist pocházeti z kmene židovského. Tak učili aspoň četní svatí Otcové, dovolávajíce se slov Páně: »Tehdy řekl-li by vám kdo: Aj, tutoť jest Kristus aneb tamto: nevěřte. Nebo povstanou falešní Kristové, a falešní prorokové a činiti budou divy veliké a zázraky, tak že by v blud uvedeni byli (by možno bylo) také vyvolení. Aj, předpověděl jsem vám.« Mat. 24, 23—25. Jako prý povstávali svůdci a falešní prorokové a sebe za mesiáše vydávali: tak se prý bude také Antikrist mesiášem činiti. A jelikož nevěří Židé v mesiáše již přišlého, Krista Pána, proto prý Antikrist, jsa rodem Žid, k Židům se obrátí, aby u nich nalezl přívrženců, kteří mesiáše očekávají. Avšak sotva by víry při nich nalezl ten, kdož není kmene jejich. Podobně se dovolávali slov sv. Pavla II. Thess. 2, 3. 4., v nichž se praví, že člověk hříchа a syn zatracení (Antikrist) se povýší nade všecko, což slove Bůh, že se posadí v chrámu Božím, a se ukazovati bude jakoby byl bůh. Slovem »*chrám Boží*« *vyrozumívají chrám Jerusalémský*, jejž prý Antikrist, aby se Židům zalíbil, znovu dá vystavěti. V ten rozum vykládají II. Thess. 2, 9—11., v kterémžto textu sv. Pavel dí: že přijde člověk hříchа podle působení satanova a bude činiti divy a zázraky lživé s všelikým podvodem nepravosti těch, kteří zhynou, protože nepřijali lásku pravdy, a že tou příčinou dopustil Bůh, aby věřili lži ku svému odsouzení a povolili nepravosti. Právě prý Židé kladou tvrdošijný odpor pravdě křesťanské, a těm bude za trest vhod Antikrist. K tomu, aby ukázali, že prý bude Antikrist z kmene židovského, přitahují také slova Páně, Jan 5, 43., jenž praví: »Já jsem přišel ve jménu Otce mého, a nepřijímáte mne: přijde-li jiný ve jménu svém, toho přijmete.« Jak píše Suarez, vykládají text tento sv. Jan Chrysostom, sv. Cyrill, sv. Jan z Damašku, sv. Jeronym, sv. Irenej, sv. Hilar, sv. Ambrož, Theodoret a jiní takto: »Pravého messiáše jste vy (Židé) nepřijali, ale falešného mesiáše, Antikrista, přijmete. *On sám Suarez má za to, že domněnka o původu Antikrista z kmene židovského jest pravdě velice podobna*; Lessius tvrdí: že názor tento jest při svatých Otcích obecný, a Řehoř z Valencie praví, že jest jisto, že se Antikrist narodí z kmene židovského.

Velmi mnozí ss. Otcové se domýšleli, že pojde Antikrist z pokolení Dan, a dovolávají se slov Jeremiáše proroka 8, 16., kdež se takto dí: »Od Dan slyšáno jest frkání koňů jeho , od hlasu řehtání bojovníků jeho pohnula se všecka země, i přišli a sežrali zemi i plnosť její; město i obyvatele jeho.« Podobně užívají slov patriarchy Jakoba Gen. 49, 16. 17. »Dan souditi bude lid svůj, jako i jiné pokolení v Israeli. Budiž Dan jak had na cestě, jako had rohatý na cestě, štípaje kopyta koně, aby spadl jezdec jeho.« Tou příčinou prý také pomijí sv. Jan Apoc. 7, 5. pokolení Danova. Avšak ač četné a vážné autority se za tuto domněnku přimlouvají, nelze přece říci: že by ona byla náležitě odůvodněna, nebo docela jista. Co se týká zejména slov patriarchy Jakoba, dlužno tvrditi, že se ona týkají Samsona, jenž byl z pokolení Danova a soudcem lidu po dvacet let a mocí svou i lstí na Filistinské mocně doléhal. Toto bezprostředné proroctví k Samsonovi hledící přenesly autority tyto na Antikrista, kterýž prý taktéž pocházeti bude z pokolení Danova. Ale přenos tento není odůvodněn a dokázán. Pravda jest ovšem, že nečiní sv. Jan Apoc. 7, 5. o pokolení Danově nižádné zmínky; avšak snad že proto, že

pokolení Dan bylo k modlářství nakloněno, nebo jak jiní se domýšleli, tou příčinou, že dobou tou pokolení toto již bylo vyhynulé, nebo že snad již dříve ze světa vymizelo, ano, mnozí udávají tu okolnost, že opominutí to se stalo pouhou náhodou. Důvod však nejvážnější naproti domněnce, jakoby Antikrist najisto z pokolení Dan pocházeti měl, jest ten, že není možná zjistiti pokolení toto, pakliže nevymřelo, jelikož genealogické tabulky pokolení israelských, jež se chovaly při chrámě v Jerusalémě, při zničení jeho shořely.

O nadzmíněném textu Jeremiáše proroka praví Bellarmin,[11]) že nemluví prorok o Antikristovi, aniž o pokolení Danovu, alebrž o Nabuchodonosorovi, jenž přitáhl krajinou Dan zvanou, aby Jerusalém vyvrátil, jakož dobře vykládá sv. Jeronym. O příčině však, proč pomijí sv. Jan pokolení Danova, nelze podle Bellarmina nic jistého říci, ani sv. Jan také o pokolení Efraimově mlčí, ač bylo ono z nejčetnějších. *Bellarmin činí závěrek ten: že jest názor o původu Antikristova z pokolení Dan velmi věrohoden pro autority, které se zaň přimlouvají, avšak jistoty o tom že není.* Dobře se však s Dr. Bautzem[12]) říci může, a to bez úhony víry, že domněnka ta má původ v tradici apoštolské, neboť právě pro tu příčinu bylo domníváno, že její stopy jsou také v Písmě Božím.

Ti ss. Otcové a theologové, kteříž původ Antikristův z pokolení Dan odvozují, domnívají se, že se Antikrist narodí na Východě, a to v Babyloně. Malvenda přidává, mluvě o této domněnce, že v tom panuje souhlas. Skutečně, jestliže jest na pravdě mínění, že vyjde Antikrist z pokolení Dan, pak jest také možno, aby se narodil někde v krajinách Assyrie nebo Babylonie. Jet zajisté známo, že desatero pokolení israelské byvši odvedeno do zajetí assyrského ze zajetí se do vlasti nevrátilo, alebrž ve vlastech na Eufratě zůstalo. Doellinger tvrdí arci,[13]) že Babylonu více není, a že tudíž jest nemožno, aby se Antikrist v Babyloně narodil, v Betsaidě a v Corozaimě od čarodějníků byl živen a vychován, jak se mnich Adso ve svém spise o Antikristovi domnívá, a jak po něm množství spisovatelů se domýšlelo. Avšak sluší poznamenati, že podle obvyklé mluvy biblické značí Babylon nejenom město, ale také krajinu kolem Babylonu, a tak jest dosti možno přijati, že dotčení autorové měli na mysli krajinu Babylonskou, neboli nějaké místo na blízku starého Babelu. Zde právě jest místo, kdež se lidstvo pýchou svojí naproti Bohu zprotivilo, snažíc se vyvýšiti jméno své, tak že sestoupil Bůh, aby pýchu tu ponížil zmatením jejich jazyka. A tak tedy právě tam, kdež za starých dob pýcha lidstva Bohu se zprotivila, právě tam také bude kolébka Antikristova a zpupné jeho vzpoury naproti Pánu Ježíši a naproti jeho dílu. Babylon sluje také městem hříchu, a tak jest zcela podobno, aby se tam narodil člověk hříchu, Antikrist.

Avšak připojujeme opětně, že stran původu Antikristova z kmene židovského a z pokolení Dan a místa, kde se objeví, není nic dogma-

[11]) De Rom. pontif. lib. III.

[12]) Weltgericht und Weltende. Mainz. 1886. p. 70.

[13]) Kirche und Kirchen. Str. 435. »Der Antichrist, berichtet Adso (ein Mönch des X. Jahrhunderts), wird in Babylon geboren in Bethsaida und Corozaim von Zauberern ernährt und grossgezogen. Diess wurde von da an öfters wiederholt, ohne zu bedenken, dass seit vielen Jahrhunderten kein Babylon, kein Bethsaida und kein Corozaim existirte.«

ticky jistého a nade všecku pochybnosť vyvýšeného, a proto dlužno nezapomenouti, že mají nadzmíněné domněnky tolik váhy, kolik jí mají autority, kteréž je předkládají a důvody, na jejichž základě tyto své *názory* pronášejí.

Podobně není nic jistého stran času, kdy se objeví Antikrist, jako jest zakryta doba, kdy budou dnové poslední. Ze slov Danielových 7, 1. seq. a z apokalypse kap. XIII. a XVII. nelze na jisto ukázati, *kdy* se dostaví Antikrist, jen to jde odtud na jevo, že se dostaví za dnů posledních. *Poznáváme odtud pouze, že půjdou po sobě Bohu nepřátelské říše světové, kteréž překoná víra křesťanská: budou následovati státy jsoucí ustaveny na základě křesťanském, avšak na sklonku časů bude převládati v nich duch netoliko křesťanské víře, ale Bohu vůbec odporný, a na sklonku věků bude úhlavním a svrchovaným vůdcem a velitelem jejich Antikrist.* (Pokračování).

Básně Jana Vránka Pohořského.

I.

Je mráz a zima.

Jak biče hvizd
šleh větrů mrazných vyhnal ptáky z hnizd
v jih daleký. Strom v jíní dřímá.
Je mráz a zima.

Jak v rubáš sníh
vše zahalil do bílých roušek svých,
led v poutech říčné proudy třímá.
Je mráz a zima.

Ční vrcholy
navátých závějí, kde do polí
dřív vedla cesta schůdná, přímá.
Je mráz a zima.

Hle, mrazu dech
směs květů bujných kreslí na oknech,
v něž vánice a vichr hřímá.
Je mráz a zima.

Jak svadlý list
má duše žalu padla za kořist,
když zrak můj přírody si všímá.
Je mráz a zima.

Duch vzpomíná
na dálný domov . . . Jak ta krajina
mé nitro teskno. Bol mne jímá.
Je mráz a zima.

Snad štěstí jas
vzplá duši mé, až jaro přijde zas,
jež ledný příkrov s kraje snímá,
až přejde zima . . .

II.

Ztiš smutek!

Lkáš, bolně lkáš,
když okem mokrým hledíš na rubáš,
jenž matičku tvou v rakvi skrývá,
hruď žal ti zrývá.

Vím, hrozno jest,
dvé-li nám hasne zářných, milých hvězd,
jež plály duší v žití mlze
v náš bol a slze.

Ztiš smutek, ztiš,
vždyť matku drahou opět uvidíš
v životě, kde Bůh žaly ztiší,
v nadhvězdné výši!

Je kuklou jen
ta truhla, v niž spí máti tvrdý sen, —
jak motýl se z ní duše vznáší
v ráj, v život krasší . . .

III.

Nás blaží víra.

Den práce, pot
a osten žalu, trýzně ostrý hrot
kdy v životě nás týrá,
nás blaží víra.

Když blaha lesk
nám uhasne, a hruď nám plní stesk,
když tma nás děsí čirá,
nás blaží víra.

Když zoufalství
jak břitká dýka v našem ňadru tkví
a duši naši svírá,
nás blaží víra.

Když klesne v hrob
nám otec, matka, přítel z dávných dob,
když k mrtvole zrak zírá,
nás blaží víra.

Když lásky klam
otráví duši, choré srdce nám,
že člověk žít se vzpírá,
nás blaží víra.

Když bledá smrt
nás dohoní jak rychloběhý chrt,
když dopita muk míra,
nás blaží víra.

Když básník stár,
už tratí nadšení, ten božský žár,
když zmlká jeho lyra,
jej blaží víra.

IV.

Stesk.

(Dle W. S. Landora »The maid's lament.«)

Ó láska nebyla, a přece vím,
že on byl pro mne vším.
Co odpočívá v rakvi tich a něm,
já osiřelá jsem.
Když mluvíval, můj týrával jej smích,
dnes poslouchala bych —
ó, kdyby promluvil ten mrtvý ret,
jak utichla bych hned!
Já snažila se srdce přehlušit
a obelhat svůj cit:
tím trýznila jsem jej a sebe též,
teď pykám za svou lež!
Dnes ráda dala bych svůj život zaň
jak spravedlivou daň.
Vždyť drahý můj jen pro mne, pro mne žil,
a když se přesvědčil,
že nemá naděje, on umřel rád
a spat šel v hrobu chlad.
A štěstí moje pohřbeno je s ním,
to nyní jasně zřím!

Nad jeho rakví křísili mne z mdlob,
mne ještě nechtěl hrob:
snad proto jsem jej déle přežila,
bych slzy ronila,
bych plakala nad štěstím ztraceným,
když bdím i spím.
Lkám nejvíc proto, že on pro mne lkal,
že utrápil jej žal.
Vzdech jeho poslední byl: »Bože můj,
jen mi ji opatruj,
ať, jak já, netrpí a nepozná
má muka přehrozná!« —

Je mrtev, mrtev! Dozněl srdce tluk,
ret nevydá již zvuk,
ta drahá prsa ztuhla, utich dech
na jeho siných rtech!
Na jeho pomníku pak bude stát,
jak zemřel mlád.
Zaň modli se, kdo k jeho hrobu jdeš —
a za mne, za mne též! . . .

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

(Pokračování.)

III.

Jako pěna.

Po trapně očekávané krisi jmenován byl předsedou rady Jeho Excellencí pan Don Tomáš Meko, a Isabela, která, sotva se narodila, byla vyhozena na ulici, nestala se ničím jiným než předsedkyní rady ministerek, neboť byl-li její manžel presidentem ministrů, zdá se zcela přirozeným, že ona byla presidentkou ministerek. Takové věci vyvádí svévolný osud.

O kom se myslí, že se zrodil pro neštěstí po celý život, dosahuje obyčejně závratné výše, a kdo na této se narodil, upadá v nejsmutnější a nejneutěšenější postavení.

Hrabě de Tres Puentes, přední přítel předsedy ministerské rady, byl, jak již dotčeno, jeho nejodpovědnějším politickým nepřítelem, a ač jako nejlepšího přítele tohoto hodnostáře bývalo by jej bolelo, kdyby si býval tento vyvrtnul nohu nebo dostal bolení zubů, jako

jeho politický protivník míval by převelikou radosť a zvláštní potěšení, kdyby jej viděl pověseného na lucerně. Taková jest politika.

Představiž si tedy ostrovtipný čtenář, jak se tak duchaplný hrabě de Tres Puentes zaradoval, čta v »Gacetě« dekrety o jmenování nového ministerstva. Zavřel se do své pracovny, vylil žluč do inkoustu, namočil v tom péro, jež změnilo se v dýku, a napsal nejvýš krvelačný článek, jímž obohatil sloupce španělského tisku, neboť z tak krvežíznivých článků lze si vytvořiti úplný a illustrovaný repertoir hnusností.

Muž ten vychrlil na papír veškeren jed svých citů, zahrál si s vládou jako obrovský kocour s nepatrnou myškou, stropil si z ní největší posměch, vůbec nenechal na ní ani zdravého místečka. Až se tento článek rozšíří mezi společenské kruhy, budou tyto viděti ve vládě jen kus necenného cáru. Když dopsal, četl a opět četl výtvor svého ducha, tu přidal novou frási, tam nějaký přívlastek, aby dodal mocnějšího důrazu tomu neb onomu slovu, tu zase připojil apostrofy a ironie, výsměchy a zrnka pravdy.

Když se u něho objevil tajemník, kázal mu: »Zamkněte dvéře; posaďte se a pište!«

Syn kostelníkův poslechl, a jak jeho velitel mu diktoval, psal článek, při němž nebyl volen právě nejvybranější sloh ani nejlepší slova a dovedné obaly, tak že to nebyl ani žádný článek, ale za to byl hroznější než kterýkoli jiný článek, plný nestoudných útoků; a když písař dopsal, pravil opět hrabě: »V tom spočívá vaše štěstí.«

»Nerozumím, proč.«

»Tento článek jest váš. Psal jste jej vy, a schází zde ještě jen vaše jméno.«

»Mé jméno?«

»Ano: Antonio de Luna.«

»Avšak —.«

»Přeji si, aby byl tento článek uveřejněn s vaším podpisem. Vaše jméno jest úplně neznámo v listech a v politice; každý si pomyslí, že Antonio de Luna jest jméno vybásněné, a že já, jenž platím za vůdce listu »El Bien del País«, kde bude vytištěn, jsem jeho pravým pisatelem.«

»Uhodnou ovšem pravdu.«

»Zcela dobře; toto mínění dá vám podnět k dopisu, v němž opravíte, že článek není ode mne, a že jméno, jež stojí pod ním, není pseudonymem, nýbrž jméno D. Antonia de Luna, jenž skutečně existuje. Účinek článku bude zjevný, a já zůstanu v zákulisí, kde jest nyní pro mne nejvýhodnější stanovisko, a vy, dovedete-li vykořistiti okolnosti, nastupujete na dráhu ke štěstí. Líbí se vám to?«

»Vaše přání jsou mi rozkazy. Má vděčnosť —.«

»Nechte těch frasí; těžím z vás proto, že těžím, a nic jinak. Kdo žije již mnoho let ve veřejném životě, dobře ví, co jest pravdy na těch krásných frásích, jako jest vděčnosť, sebezapírání, nezištnosť, obětivosť atd. atd. Tento článek doneste hned do redakce. Dostačí, odevzdáte-li to s mou navštívenkou domovníku. Upozorňuji vás, že tento spisek s vaším jménem uvede vás možná před soud pro přečin uražení Veličenstva, pro útok na velmožné pány, pro lež a na cti utrhání a podobné, z čehož novinářství vlastně jen těží.«

»Neškodí, nelekám se ničeho.«

»Výborně; jste z těch, kteří vzrůstají jako pěna.«

Článek byl uveřejněn a dopadl na pole politické jako třaskavá puma. Předseda soudu tiskových záležitostí měl toho dne v očích vlčí mhu, ježto stále tanulo mu na mysli, nechá-li jej nový ministr na jeho místě či ukáže-li mu, kde tesař nechal díru, a protože článek ten v úvodu svém uváděl pokryteckou chválu nové vlády, měl za to dobrý ten muž, že jest to článek oslavný, i jásal téměř radostí, že tak znamenitý časopis, jakým jest »El Bien del País«, tak příznivě soudí o novém stavu věcí. Když však nějaký dobrý přítel upozornil jej na onen článek, jenž byl vládě tím, čím jest býku několik ran, chtěl ubohý předseda napraviti svou chybu, ale bylo již pozdě; článek přečetl již kde kdo v Madridě, a celý Madrid smál se vládě i jejímu dohlížiteli nad tiskem, jenž pln mrzutosti a pěkných předsevzetí přísahal, že budoucně bude přísným ve svém úřadě a že bude pročítati každý list od A až do Z, aby se tam zase nezastkvěl nějaký ten macchiavellský zpravodaj; zkrátka: muž ten umínil si sloužiti vládě věrně a upřímně jako novofoundlandský pes, ale — ó, slabosti silákův! — vláda, jíž bylo doznati, že článek tal do živého, přichystala se k barbarskému skutku, zamířila svou pomstou na předsedu tisku, rozloučila se s ním co nejsušeji a nejnezdvořileji, tak že ubohý muž téhož dne ocítil se na holičkách; jeho dobrý úmysl o snaze, prozíravosti a věrnosti byl zmařen. Taková jest ta pravá politika, jak čtenář snad pochopil.

Kde kdo obeznalý v politice, to jest zavázaný do největšího světového uzlu, připisoval článek ten hraběti de Tres Puentes, pramálo dbaje podpisu pod článkem; než, »El Bien del País« uveřejnil své »zasláno«:

»Někteří přikládají náš článek o nové vládě mylně hraběti de Tres Puentes; není tomu tak: vynikající tento muž dosud nevyjevil svého mínění o nové vládě; ba, on naopak očekává od nynějšího jejího programu nejlepších a nejvlastenečtějších činů. Článek napsal Don Antonio de Luna, muž to mladý, jenž podal zde první svou politickou úvahu.«

A kde kdo přál si poznati mladého muže, který na upracovanou herku posadil vládu, o níž obecně se myslilo, že ukáže se vládou statečnou a ráznou.

Syn kostelníkův byl přesvědčen, že jeho velitel a pán prokázal mu velikou službu; i rozhodl se, že bude těžiti z příznivého mínění, jehož mu zjednal článek, který nebyl jeho.

Podívejte se teď Vašnosti na běh tohoto světa: táž vláda, která sesadila předsedu tiskového soudu pro ten článek, jednala v ministerské poradě o tom, aby pisatel článku vstoupil do jejích služeb, a by mu bylo nabídnuto jedno z předních míst, čímž by odvedla protivné straně mocného stoupence. Není to ta pravá politika?

Antonio de Luna byl přijat v kasinu a v politických kruzích; přední časopisy byly mu pohotově svými sloupci, a každý obracel pozornosť k tomuto muži, o němž nikdo nevěděl, ani kdo jest, ani odkud přišel, jenž objevil se najednou bezbožným skutkem, neboť jest pravda, že každý považoval jeho článek za politický zločin, za záštiplnou kritiku, za útok, v němž soustředily se zbraně nejméně vznešené.

Avšak v politice jest nutno, aby hledělo se na někoho s bázní; jinak zůstane nepovšímnut.

»Nyní chybí mi pouze láska a souboj,« rozvažoval Antonio, »jak mi radil hrabě. Ve všem říditi se budu pokyny svého ochrance; jeho rady jdou mi k duhu. Dosud se mi zdá, že jest ještě nemožno, abych domohl se nějaké politické platnosti. Jest to nanejvýš choulostivé. Vědec, umělec, mají-li dosíci uznání, stráví mnoho let v bádání, v ústrcích, klamech, pracích . . . a v politice lze domoci se místa bez ničeho, nikdo nemusí vlasti nijak prospěti, nikdo nemusí ani školy projíti. Toť záhadno; vím, četl jsem, že mnozí výsadou obdařeni lidé vystoupili rychle ke štěstí, ale že by hra se článkem napsaným od hraběte a podepsaným ode mne učinila tak báječný výsledek, ani mi na mysl nepřišlo. Nebyl jsem nikdy ve přízni světa, ale nyní — upřímně řečeno — jsem obdivován.«

Kruhy politické navštěvoval nějaký mladý muž nevšedního nadání, syn vynikajícího státníka, v němž kladla naději svou veřejnost i političtí vrstevníci; vyznamenával se duchaplností, zralými úsudky a ušlechtilými city.

Syn kostelníkův nenáviděl tohoto muže, v němž pozoroval jeho velikou převahu nad sebou, jenž hned poprvé s ním se setkav hleděl naň zcela nevšímavě, nesúčastnil se chvalozpěvného choru, jenž ihned obklopil auktora výstředního článku z opatrnosti, že mu kyne vysoké postavení.

Manoel Ramos, tento řádný a čestný jinoch, znal až příliš dobře politické šalby a nevěnoval nikdy úcty lecjakému dobrodruhovi, nýbrž jen mužům pravé vědy a osvědčeného charakteru. Nikdy nevěřil, že článek ten jest dílem Dona Antonia de Luna, nýbrž přikládal jej jeho pravému původci; cítil odpor k muži, jenž tak drzým činem zahájil roli v pletichách politických.

Syn kostelníkův uhodl smýšlení Ramovo a pomýšlel na pomstu. Zvrhlé a zbabělé duše netouží po vznešeném.

Jednoho večera vešel Antonio do kasina. Přistoupil ke skupině mužů, mezi nimiž byl i Ramos. Rokovalo se jako obyčejně o politice.

»Kdy zas učiníte nový útok na vládu, jako byl onen proslulý?« tázal se jeden z nich Antonia.

»Není k tomu ještě příhodná doba,« odpovídal tento.

»Don Tomáš Meko tráví jako předseda trudné chvíle. Hosté jeho domu říkají, že jest všecek zoufalý. Takové hlavě hrozí nebezpečí.«

»Kdo by tomu nevěřil?« vece nějaký uhlazený jun; »jen pohleďte na jeho choť!«

»Pravda; muž ten jest jako vodní pára, a jeho manželka jest perlou Hispanie i Indií. Výtečná to žena! Znáte ji, Luno?«

»Ano, viděl jsem ji kdysi.«

»O jejím životě koluje mnoho podivných řečí.«

»Ven s tím, ven s tím!« pokřikovala valná většina. Ramos poslouchal a mlčel.

»Ne tak, není o tom nic jistého; pravda jest pouze, že její život halí tajemná rouška, a mnozí praví, že jest nemanželskou dcerou jistého vynikajícího pána.«

»Což nebývá milostných poměrů? Nezdá se býti ani možným, aby žena provdaná za Meka byla ctnostná.«

»Nevím, nevím, bude-li některý smrtelník tak šťasten, . . . ale lze se toho nadíti. Ta, která si béře takovou figurku —.«

»Před nějakou dobou se mluvilo, že paní ta činila časté vycházky tajně a v přestrojení.«

»Já jsem slyšel něco ještě důležitějšího. Vznešená ta dáma jest prý z nalezince.«

»Hahaha! To mohlo jen Meka napadnout, jíti si pro ženu tak vznešeného původu. Ta věc je stále zajímavější.«

»Toť bídné utrhání!« zvolal povstav Ramos. »Pravím, že dopouštíte se zlotřilého skutku.«

»Muži! To slovo jest trochu urážející.«

»Neodvolám ho, nestýkám se s předsedou ministerské rady, nesouhlasím s jeho vládou, ale zdá se mi velikým hrubstvím, odnímá-li někdo česť někomu z politické zášti, aby tak projevil své protivné smýšlení, považuje-li kdo česť za kus necenného cáru, podezřívá a pomlouvá-li kdo jeho choť, která již proto, že jest ženou, zasluhuje úcty a vážnosti u čestného muže. Tak jednají praví ušlechtilci a ti, kteří chtějí platiti za vzdělance; moje smýšlení, této hnusné neřesti úplně odporující, vzbudí snad pohrdavý úsměv statečných duchů této doby; než, netajím se jím, neustanu vzpírati se proti úpadku a bídě této společnosti, jež zove se vzdělanou a jež tak málo se snaží, aby si zasloužila tohoto názvu.«

»Hahaha! Nový Quijote s bílými rukavičkami!«

»Smějte se jak smějte; mám své názory, a vy také své; mám za to, že mé, ač jich nikdo necení, jsou lepší.«

»U kozla! Což jsme malé děti? Jest viděti, že Mekova paní vdechla mu lásku.«

»Mně nevdýchají lásky provdané ženy. Muž čestného smýšlení nepachtí se nikdy po hříšné lásce. Dosti o tom! Kráčejme každý svou cestou!«

Ramos chystal se k odchodu, ale když se blížil ke dveřím, přistoupil k němu Luna tváře se co nejpřívětivěji. »Pane!« oslovil jej.

»Co poroučíte?«

»Před chvilkou promluvil jste zde v tomto místě několik tvrdých slov, jež čelila proti nám všem, kteří jsme je slyšeli. Všickni tito pánové, proti nimž jste se obrátil, jsou vašimi přátely a znají již vaši povahu; proto necítí se uraženými, aniž kladli váhu na vaše slova. V tom případě ani já bych nejednal jinak; než, nemám cti býti vaším přítelem a uznávám za svou povinnosť, abych dotekl se ještě jednou slov, která jste pronesl ke všem bez rozdílu, a žádati vás, abyste prohlásil, že se to netýkalo mé nepatrné osobnosti.«

»A nic více? Nuže, oznamuji vám, že jest mi se ctí, dopustím-li se nějaké chyby, uznati ji a podati patřičná vysvětlení; ale kdo by chtěl se toho ode mne domáhati, pak mi nedovoluje česť je podati. Má úcta!«

»Ještě na okamžik, pane Rame, kdy lze vás zastihnouti doma?«

»Kdykoli kdo ráčí mne poctíti svou návštěvou.«

Brzo rozhlásilo se v kasině i v celém Madridě, že mladý Don Antonio de Luna učinil vyzvání k souboji. Již blížil se k okamžiku, od něhož měl se státi důležitým člověkem.

Dobrodruh ten vyžádal si svědků, nalezl lidi, kteří by se propůjčili dáti mu kavalírský diplom nestarajíce se o to, jaké měl předky, ani měl-li vůbec trochu cti.

Ramos souboji nepřál; než, nemohl vydati se v pohanu, aby pokládán byl za zbabělce, a proto jej přijal jsa rozhodnut neusmrtiti svého protivníka, třeba mohl. Cizinec ten zdál se mu býti hned od počátku bídákem; ale Ramos byl příliš dobrým křesťanem, aby vyhledával soupeřovy smrti.

Během dvou dní měl býti souboj vykonán.

Ramos ve veřejnosti se ani neobjevil; styděl se, že se chystá k souboji. Za to Antonia de Luna bylo viděti všude; uváděl v obdiv dvorské hlupáky, již naň hleděli s úžasem a úctou, ano, ještě více, než kdyby byl mužem bohatých vědomostí a křišťálových ctností.

Prvním jeho svědkem byl Pepe Largo, pověstný duellista, pronásledovatel žen; manželové byli mu posměchem, a jeho nevšední nadání jevilo se hlavně tím, že dovedl na každém vytáhnouti peníze a nikomu neplatiti; usmrtil již dva nebo tři řádné muže. Představte si, jak čestný muž byl tento bližní!

Druhým svědkem byl nemotorný markýz, jenž stále dlel jen mezi státníky a novináři, pořádaje hostiny a dýchánky s nadějí, že jednoho dne bude jmenován mimořádným vyslaným čestným ministrem anebo něčím podobným, kterážto naděje nikdy nevešla ve skutek; markýz byl výtečným mužem, protože dovedl hostiti vybranými jídly a honosil se proslulou sbírkou všeho druhu vína a drahocenných doutníků, v čemž všickni se shodovali; ale v tom se také všickni shodovali, že byl slavným hlupákem.

Svědky Ramovými byli dva druhové z jeho mládí; jeden byl lékařem a druhý drammatickým skladatelem, kteří, ač byli ještě ve mladém věku, těšili se dobré pověsti a byli hodni přátelství tak vznešeného srdce.

Zbraněmi byly šavle. Antonio de Luna nebyl šermířem, avšak choval nekalý úmysl. Ramos šermoval dokonale, ale byl duše dobré a srdce šlechetného. Zdar kynul tedy jemu.

Přiblížila se hodina souboje. Ramos poznal, že jeho odpůrce byl by schopen ho usmrtiti, a že to bylo jeho tužbou; Antonio zase věděl, že nehrozí mu od jinocha nebezpečenství.

Ramos zanechal list svým rodičům pro případ, bude-li mu osud nepříznivý. Dopis svůj odevzdal věrnému sluhovi, jenž jej měl doručiti v době určené od šlechetného jinocha.

Svitalo, když dva kočáry hrčely jedním směrem za bránu de Alcalá. Dospěvše k osamělému místu vystoupili všickni z povozů a za všeobecného ticha kráčeli do rokle, jež byla vyvolena k zápasu.

Tvář Ramova byla jasna, avšak jevila zármutek. Antonio de Luna choval se jako vždy pánovitě.

Když byly oběma soupeřům podány šavle, obrátil se Antonio de Luna k Ramovi se slovy: »Pane, dosvědčíte-li, že nikterak jste nechtěl dotknouti se mé osoby slovy, jež jste tehdáž pronesl v kasině —.«

»Díky za váš úmysl, jímž chcete sprostiti mne tohoto neblahého postavení; ale pravil jsem vám již tenkráte, že si nedám od nikoho poroučeti.«

»Velmi těžce nesu vaši svéhlavosť; přál bych si nazývati se vaším přítelem.«

»Neuděluji tak hned svého přátelství.«

»Já také tak hned od někoho se o ně neprosím.«

A postavili se proti sobě. Antonio první hnal útokem: Ramos se pouze hájil, ale hájil se výborně.

»Takovým způsobem jen se neúčelně unavíme,« prohodil Antonio.

»Jinak zápasiti nedovedu,« odpověděl prostě Ramos.

Antonio rozehnal se naň prudce, avšak Ramos vyrazil mu šavli z ruky. »Jste usmířen?« tázal se ho.

»Dosud ne, pane.«

A zase se naň obrátil, ale s tak nekalým záměrem, s tak špatným úmyslem, že Ramos touže po okamžiku, aby lotra toho konečně potrestal, zamířil šavlí na jeho hlavu; než, v téže době, nevědomo ani jakým způsobem, klesl šlechetný jinoch k zemi, a v tomtéž okamžiku dal se Antonio do smíchu. Ranilť hrotem šavle svého protivníka do prsou.

»Toť bezectnosť!« zvolal jeden ze svědků Ramosových.

»Bránil jsem se.«

»Bylo stanoveno, že se neužije hrotu. Jste bídník!«

»Jak že?« A Antonio chopil se šavle.

»S tím si na mne nepřijdete. Tak odpovídám zpupníkům,« dal v odvetu svědek Ramosův a uhodil holí, již držel v ruce, Antonia tak silně do ramene, že tento pustil šavli. »Budete-li si přáti, vyhledejte si mne; takhle vám budu odpovídati.« A změřil jej holí ještě několikrát.

Svědkové Antoniovi chtěli se do toho vložiti, ale vidouce jinocha rozhodně si počínati, dali se v útěk. Tak jest u duellistů: vraždí jednou ranou člověka, ale před dobře ovládanou holí berou nohy na ramena.

»Shledáme se,« promluvil vztekem soptě Antonio.

»Přejete-li si ještě jednu, nekladu žádných překážek.«

Antonio chtěl uchopiti jednu ze šavlí, ale Ramův svědek bránil jich holí pevně jsa odhodlán rozraziti statečnému hrdinovi lebku tak že tomuto nezbylo nic jiného než ustoupiti.

Lékař a druhý svědek Ramův ohledávali zatím raněného. Poranění bylo těžké; jen o čárku hlouběji, a muž býval by mrtvolou.

Donesli jej do kočáru s největší pozorností, a tento pohyboval se zvolna k bytu raněného, jenž nabyl vědomí až na lůžku, obklopen jsa svými drahými.

Zoufalosť rodičův není lze si představiti. Jejich syn, hrdosť a naděje rodiny, vězel v nebezpečenství života, a to jen proto, že bídný dobrodruh pachtil se za štěstím, aby mohl se představiti ve společnosti jako proslavený rek, jenž skolil muže v souboji.

Antonio se skrýval, obával se, že úřadové zdánlivě budou po něm slíditi; věděl dobře, že souboj jest jedním z těch zločinů, jichž nikdo netrestce; kdyby jednalo se dle zákona, kdyby trestán byl souboj a posláni byli duellisté šavloví a rapíroví na několik let na pevnosť, jak jedná se s dýkovými, nebylo by tolik soubojův, a lidstvo nedívalo by se s hrozně směšným obdivem na ty, kteří se bijí.

Hrabě de Tres Puentes skryl svého tajemníka v svém domě. »Poranil jste Rama?« tázal se ho.

»Poranil, milostpane; možná také, že jsem ho usmrtil.«

»Člověče, to by bylo příliš mnoho! Mrtvý překáží vždy.«

»Brzo budu míti zase souboj, a to již z důležitější příčiny.«

»Jděte! S kým?«

»S lékařem, jenž byl Ramovým svědkem.«

»Ha, již vím, kdo to! Jest to doktor Ramirez, mladý muž, jenž nedávno dokončil studia a jest pověstný svou výstředností a původností.«

»Ano, ano, ten jest to podle všeho; toho sprovodím se světa.«

»A čím vás urazil?«

Antonio, jenž nechoval před svým ochrancem tajemství, vypravoval mu o výstupu, při němž tenkráte hůl hrála hlavní roli. Hrabě de Tres Puentes smál se, až se za břich popadal.

»A koukejme! Jaký to hrdina!« zvolal; »ale zabiti ho vám neradím. Ten by vám to oplatil, kdybyste se odvážil jej popuditi. Jsem vám radou, abyste již vzal zavděk ty rány holí a nemyslil na vyrovnání.« — »Toť šlakovité!«

»Divy se o něm vypravují: přede dvěma měsíci vynesl z plamenů dvě dítky, léčí zadarmo chudé a měl půtku s markýzou Mirlovou, přebohatou to dámou; povolala jej k sobě jednoho večera, aby ji zbavil rýmy, a podávala mu za to tolar. Deset tisíc realů vynutil na ní a hned je poslal do nemocnice chudým nemocným. Nežli se usídlil v Madridě, byl lékařem v jisté obci; když tam vypukla cholera, zastával tam úřad lékaře, opatrovníka, lékárníka i hrobaře. A ještě něco vám o něm povím. Když se rozhlásila pověst o jeho obětivosti, poslala mu vláda kříž Karla III., prominuvši mu poplatky a zároveň všecky odznaky k tomu příslušné, a on vrátil jí všecko s přípisem, že nemá v obyčeji přijímati více, než čeho sám si dobyl. Nepouštějte se s ním do ničeho, sice se vám špatně povede.«

»A ten bídník se mi ještě má vysmáti? Ó, já se pomstím!«

»Nechte to již, jak to jest. Nemyslete, že dobrodružný život jest bez nebezpečenství. Nezapomínejte na to; jest dobře podniknouti souboj, ale jenom jednou, aby to přišlo ve známost, ale opět souboj — to není příhodno. Duellista končí vždy špatně. I největší zbabělec jej zavraždí; nejpodlejší jeho nepřítel pomstí konečně všecky jeho oběti. Duellista umírá neslavně a nečestně.«

— — — — — — — — — — — — — — — —

Lékař Ramirez jest čtenáři již znám. Jest to přímluvčí ve všeobecné nemocnici, jenž tolik učinil pro Ludvíka a jeho matku.

(Pokračování.)

Propaganda protestantská.

Píše **Fr. Vaněček.**

Historik Gibon praví v dějinách úpadku, že církev děkovala svou moc a vliv své výtečné organisaci. Liberální učenec chybuje, že ve vědě béře »částku za celek« a bludně se domnívá, že tato páka jediná postačila zdvihnouti pohanský Řím. V celku se Gibon mýlil, ale v částce měl přece pravdu. Zajisté jest síla v pořádku veliká. Svatý

PRO
SIGILLO
CONFES
SIONIS

Augustin má pořádek za známku božského původu. »Quae a Deo sunt, ordinata sunt.« Můžeme v táboře nepřátelském sledovati snahu přiblížiti se organisaci katolické. Rozpadávající se protestantismus snaží se vší silou soustřediti věřící živly z protestantských sekt a zachovati aspoň část při Evangeliu. Snaha tato jest chvalitebna. Jest to jednou částí boje křesťanství proti »novému pohanství«, jak nazýval Manning protikřesťanské směry. Církev svatá stojí v tomto boji jako nezdolná pevnosť. Nicméně nám katolíkům nebude nikdy se škodou stopovati též způsob boje, jejž vedou odpadlí bratři naši proti nevěře ve svém táboru.

Kdekoliv se konají veliká cvičení vojenská, posýlají jednotlivé zpřízněné státy své důstojnictvo stopovat taktiku spojených států. Jestliže boj, v němž tolik krve bratrské zbytečně teče, těší se pozornosti spojených vlád, zasluhuje duševní boj křesťanství proti antikristovi aspoň stejnou pozornosť.

Protestantismus činí veliké pokusy zachrániti další rozpad a odpad. Snaze jeho namnoze se daří, pohříchu však jest nám doznati, že právě kraje nábožensky pomíšené jsou hlavním jevištěm jeho snah, a že odpadlí katolíci tvoří živel, jímž chce protestantismus křísiti sebe.

V tomto článku chceme stopovati činnosť tak zvané »Innere Mission«, abychom i snahami částečných nepřátel povzbuzovali se k činnosti, kteráž v katolické církvi vzala svůj původ a protestantům sloužila za vzor.

Hlavním organisatorem »vnitřní misie« protestantské jest známý a lidumilný pastor Wichern, kterýž už jako kandidát pozoroval mravní i tělesnou bídu opuštěné mládeže ve svém rodišti Hamburku. (1808, † 1881). Konal práci — jako Bosko. Počal s 12 opuštěnými a v krátce připojil k »drsnému domu« pracovnu, rybárnu, oddělení pro zemědělství, tak že povstal velký dobročinný ústav, v němž byla pořízena knihtiskárna a knihkupectví. Za nedlouho rozšířil se ústav o pensionat a mistrovský dům a stal se střediskem čilého protestantského života. Účelem bylo konati praktické křesťanství, kteréž bludem Lutherovým o zbytečnosti dobrých skutků utrpělo velkou ránu. Poněvadž výsledek odpovídal přání, učiněn byl drsný dům vzorem pro vnitřní protestantskou misii, kterouž definuje jeden z velebitelů jejích takto: »Vnitřní misie jest rozšířená duchovní správa za pomoci dobrovolných sil v osadě,« v. Buchdrucker. Člen misie stává se členem spíše spolučinností než příspěvkem. Má zachrániti duševně i tělesně evangelický lid slovem Božím a pomocí křesťanské lásky. Celé hnutí bude znatelnější v jednotlivostech než v celku. Úlohy jeho lze vyjádřiti takto: šířiti náboženskou znalosť, povzbuzovati ku křesťanskému životu, ujímati se lidí bez práce, býti stráží pro lidi v nebezpečí, získávati ztracené, vésti boj proti opilství a smilstvu, částečně i péče o nemocné a vystěhovalce.

Jsou to obory, v nichž církev naše vykonala a koná díla veliká. My katolíci se můžeme prokázati daleko většími poměrnými výsledky ve všech dobách. Píšeme-li přece i o činnosti mezi bratry protestantskými, činíme tak proto, že nelze dosti upozorňovati a povzbuzovati k dílu křesťanské lásky, kteréž bylo vždy důležité, nyní však v sociální době jest nejdůležitější.

Dle protestantského obyčeje klade se největší váha na rozšíření bible. Dle vzorů anglických pořízeny jsou i v Německu ústavy, které

se starají o rozšíření bible. Na rozdíl od anglikánských bratří dávají katolickým vojákům bible katolické. Německé tyto společnosti rozšířily do r. 1894. na 6 milionů biblí, ač nemohou se ani z daleka přirovnati činnosti anglikánské. Poněvadž vítězí mezi protestanty názor, že mrtvá litera nerovná se slovu živému, a že třeba Písmo svaté doprovázeti výkladem, uspořádaly se biblické hodiny, v nichž se osadám výklad Písma svatého má usnadniti. Jest to sice proti prvotní zásadě protestantismu o privátní inspiraci při čtení bible, ale lépe jest částečně napraviti blud než trvati v něm docela. Protestantští kandidáti a členové vnitřní misie objíždějí osady, aby vykládali Písmo a tak povzbuzovali ku křesťanskému životu.

Mimo bible postaráno též o spisy křesťanského rázu, kteréž usnadňují porozumění bibli, tak na př.: biblický zeměpis, přírodopis, starožitnosti, kteréž vyšly v několika řečech a v četných výtiscích. Vnitřní misie stará se, aby křesťanská četba vnikala tam, kam slovo Boží nevniká. Zřizuje malé bibliotéky v ohrožených osadách po 1—300 spisech a hledí, aby do každé rodiny týdně jeden spis byl *doručen*. Že se nezapomíná na traktáty náboženské, jest při povaze protestantismu zřejmo. Anglické traktátové společnosti rozšiřují ročně 20 milionů brožur a knížek, jimiž rovnají cestu protestantismu a zaplavují částečně i Německo. Zajisté v mnohé brožuře šíří se předsudek a pomluva církve, ale obětivosť nelze nepozorovati.

Vnitřní misie má na starosti vydávati malé, laciné, populární časopisky, o jejichž rozšíření v rodinách pomocí osobní kolportáže stará se vší silou. Poněvadž celé hnutí vnitřní misie stojí pod vládním a takořka císařským vedením, (jak později poznáme) jest jim kolportáž daleko snadnější. V některých částech Německa dostane člen vnitřní misie dovolení od úřadu zdarma a i jinak se těší úřadní ochraně.

Při studiu o vnitřní misii protestantské shledal jsem, že mají protestanté cosi podobného, jako jsme měli my v plánu před několika lety, kdy jsme začali s naší ligou. Vnitřní misie má své »tiskové komise«, aby měla vliv na tiskopisy. Ony bdí nad krajinskými listy, aby nepřinášely nemravné stati a bojovaly proti nim, když by se někde objevily, třeba i boykotem. V Elberfeldu na př. začal tamější list vydávati hanebný román. Tisková komise učinila demonstrační shromáždění proti nemravnému románu a dala redakci na výběr: buď pokračovati a ztratiti všechny protestanty odběratele, kteří jsou nějak spojeni se vnitřní misií, nebo román zastaviti. Redakce listu uznala za dobré upustiti od dalšího uveřejňování, neboť shledala, že, byť i nebylo všech 1200 mužů, kteří se demonstrace súčastnili, předplatiteli plátku, přece by i ztráta 20—50 abonentů byla citelnou pokutou za nemravný román. Boj proti nemravné literatuře jest nevyhnutelný, má-li se zabrániti dalším nenahraditelným škodám. Kdybychom i my katolíci měli jednotné vedení tiskové, kteréž by i znalo, kolik předplatitelů některý list mezi uvědomělými katolíky má, bylo by podobné postupování jako v Elberfeldu nejlepší taktikou na literární adamity. U nás se stalo cosi ve Vídni při »Neue Fr. Presse«, když přinesla rouhavý román ve feuilletoně. Strana křesťansko-socialní demonstrovala, ale poněvadž neměla argument o ztrátě odběratelů po ruce, neměla demonstrace tak pádného výsledku jako v Elberfeldě.

Při tiskovém přelíčení o rouhavém feuilletonu pravil obhajce »N. Fr. Pr.« Dr. Kopp: Wenn aber der Dichter, der doch Repraesentanten jedweder Richtung auftreten lassen muss, um überzeugend zu wirken, vor dem göttlichen halt machen müsste, so *hörte sich der Tempel der Literatur auf!* Krásné to doznání. Pak jest tedy literatura modlou, jíž i Bůh se má klaněti. Ostatně je toto tvrzení směšné, pozorujeme-li, s jakou akuratesou stihá se i sebe menší neslušnosť, nese-li se k lidem na nejvyšších místech stojícím. V též Vídni, kde prošla blasfemie proti Spasiteli, byl skonfiskován verš z operety, kterýž prošel censurou Pražskou bez závady. Orientální panovník obdivován jest — v oné operetě — ode všech okolních, ať vystupuje v tom neb onom kostýmu, ano, plni obdivu jsou všichni, i když vystupuje v podvléčkách. Jen naivní jedna osoba neshledává nic »božského« na králi v podvléčkách, čímž král jest nemálo rozmrzen a kárá ji přísně pro její prostořekosť. Na to osoba ta odpovídá ve Vídni skonfiskovanými verši:

Warum sich o Herr so erbosen?
Sie bleiben König auch in Unterhosen!

Ona blasfemie nebyla skonfiskována, kdežto výrok v opeře orientální propadl trestu. Vidíme, jak otrlé kůže jsme již, když se jedná o sv. víru. I my potřebujeme tiskové komise, které by stopovaly činnosť lokálních listů a je řízně klepaly přes prsty. Venkovský lístek, který čítá své předplatitele nějakým stem a nějakou desítkou, zajisté by měl citelný trest, kdyby se mu pohrozilo ztrátou 10 řádných předplatitelů. Dle výkazu Musea o odebíraných listech v kněžských seminářích jde na jevo, že jen těchto šest učilišť disponuje přes 4000 předplatitelů, mezi nimiž má každý list svých několik desítek, jichžto ztráta mu není lhostejna. Představme si, že bychom měli statistický material o katolických odběratelích všech hlavnějších listů, jak rázný to argument v boji za víru a mrav! Každý boj končí fysickou převahou, a silná pěsť dodá právu síly. Bez fysické síly i nesvětější a nejstarší práva jsou u liberálů ničím. Kdyby sv. Otec při zabrání Říma disponoval 200 000 vojáky, byli by si rozmyslili nepřátelé Říma sáhnouti na nejstarší trůn. V literatuře však katolíci mají svých několik tisíc abonentů, jimiž by mohli držeti naturalistické literáty a redakce v šachu, třeba jen organisace a sečtení sil a rozdělení úloh.

Zdržel jsem se poněkud déle při tiskových komisích, ale není divu, považí-li se, že jsem byl skoro otcem onoho mrtvě či vlastně po křtu narozeného dítka, jemuž jsme dali jméno liga, o níž psal i Masaryk, a která se jim zdála postrachem. Terribilis ut castrorum acies ordinata. Ubohá liga neměla vznešeného otce a mocného kmotra. Jaké zřízení jest v Němcích, uvidíme na konci stati.

Tiskové komise zaopatřují křesťanskými články a zprávami o životě křesťanském lokální listy. Komise 3—5 osob rozesílá litografované korrespondence do časopisů. Badenská komise praví o sobě, že 70% všech listů používalo jejích zpráv, brandeburská se chlubí dokonce 90%. Totéž bylo účelem jedné části ligy. V jisté době se skutečně listy hemžily ligisty, ale bylo to okamžité, poněvadž nemělo centra, z něhož by život vycházel.[1]) Mnohý list by rád otiskl

[1]) Pozn. redakce. Příčina úpadku ligy jest jiná, ale není dosud příhodná doba, nemilou tuto věc objasňovati.

zajímavou zprávu o katolickém životě, ale redakce nezná katolický život ani jeho velikány. Toť zřejmo ze příhody s Cottolengem. Redakce Ottova Slovníku, z tolika mužů učených, nezná ani dle jména velikána křesťanské charity, kdežto i nepatrný jenerál americký má své heslo. Zde ovšem jest i chyba na nás. Kdežto staré kroje, krajky, vyšívání našly své sběratele a spisovatele, historie křesťanské charity, kteráž umísťuje obrazy Boží do příbytků světu podobných, nemá svých zpravodajů, ač podobné zprávy bývají semenem nových skutků.

Jsou zjevy v katolickém životě, které vyžadují stálého stopování, třeba proto, aby byl v katolickém žurnalistském táboře vždy aspoň jeden, který v otázce pracuje konsequentně. Freimauři, palladisté, israelit alliance a pod. vyžadují stálého pozorovatele, aby katolický žurnál stál na výši doby. Vyjde-li spis, který má význam pro katolickou věc, třeba se postarati o jeho brzké přeložení, neb aspoň obšírné použití. Bez štábu tiskových komisí jest i pilná práce jednotlivců jako boj na vlastní pěst.

Právě vydává obrácenka Diana Vaughanová své memoiry o životě v tajných sektách (Memoires d'une Ex-Palladiste éd. par M. Pierret 37. rue Etienne Marcel Paris, měs. 1 fr.). Spis to, který svým obsahem musí zajímat všechny katolíky, a proto by měl býti znám všem katolíkům. Jest třeba tiskové komise, aby vyhledala sílu pro zužitkování pamětí tak podivuhodné konvertitky.

Dr. Nappias v Paříži vydal spis, v němž vědecky na základě dlouholetých zkoušek a pozorování dokazuje nutnost neděle. Katolický život přináší s sebou stále podobné zjevy, ale o využitkování jich pro obranu víry a mravu není účelně postaráno, poněvadž se ponechává jednotlivcům vybrati si spis jako pramen, který se mu náhodou někde na venku dostal do rukou. Mnozí ligisté rádi by referovali, ale nebyly jim poukázány prameny, z nichž by čerpali.

Nechť se celkem liga nezdařila, přece o ní psáti jest místné, poněvadž nějaká podobná tisková organisace pro slibný boj literární jest nutna. Protestanté o ní valně pracují, i my s ní jednou začíti musíme.

Krom tištěných prostředků používá vnitřní misie živého slova, kteréž hledí do všech vrstev dostati zřizováním bohoslužby pro jednotlivé stavy. Aby i mládež přiměřené slovo Boží slyšela, postarala se o zvláštní nedělní schůzky, kdež laikové mládeži vhodným způsobem mají vykládati její povinnosti. Myšlénku tuto původně uskutečňoval anglický žurnalista Raikes (1780); v Německu účinněji prováděna r. 1873., kdy zřízeno 366 nedělních škol, jež navštěvovalo 44.000 dětí, r. 1893. však bylo nedělních škol 3000 s 200.000 dětí.

Taktéž postaráno bylo o stavy, které dle nynější podoby socialního života nikdy takřka nemohou se účastniti bohoslužeb. Celé zástupy chudých Němců ubírají se v jistou roční dobu do Hollandska, aby tam pracovali v cihelnách, sklárnách, rašeliništích a pod. Za dočasnými hollandskými vystěhovalci posýlá vnitřní misie cestující misionáře, aby nebyli bez slova Božího. Vzpomeneme-li na Vídeňské Čechy a učně, vidíme před sebou velký úhor.

Dělníci při stavbě drah, hrází, průplavů a pod. mají v letních měsících postaráno o bohoslužby. Při stavbě německého průplavu také katolíci němečtí postarali se pro své údy o mši svatou a kázání, což bylo hlavně zásluhou jistého katolického poslance středu. Avšak

brzy byl katol. poslanec povolán k vysoce postavené osobě zevnitřní misie, kdež mu bylo vytýkáno, že jest při onom oddělení o jednoho katolického kněze více než protestantských pastorů. Poslanec ovšem poukazoval, že mezi dělnictvem je celých 66 procent katolíků, kdežto protestantů toliko třetina; ale věcný důvod jeho neplatil: katolický kněz musil opustiti vinici, kdež měl mnoho práce. Jest patrno, že se pomocí vnitřní misie též proselytství protestantské má obstarávati.

Život dělnictva na drahách, tramwayích, v hostincích, obchodech, v pivovarech, na lodích atd. zbavuje skutečně velkou část lidstva dobrodiní, které s sebou přináší *svěcení neděle*. Proto jim věnuje vnitřní misie zvláštní pozornosť. V Berlíně se koná jeden den v týdnu misie pro sklepníky a číšníky, týdně se *doručuje zdarma* 2000 zaměstnaným v 75 hotelích křesťanský spisek. Na lodích účastnilo se r. 1892. na 1000 osob bohoslužby, která se konala na lodi. Na některých stavbách počínalo se ráno s modlitbou a večer končilo se večerní pobožností, po strážných domcích u drah chodí člen misie a doručuje jim náboženské traktáty a je i jinak ošetřuje. Ve všech větších přístavištích německých vydržuje se čítárna evangelická. Totéž činí v poslední době katolíci angličtí, zejména přičiněním nástupce Manningova Vaughana. U nás pro nemocnice se sbírají žurnály v železničních vozech, strava to i pro zdravé cestující škodná, natož pak pro vetché lidi, jež smrť si poznamenává.

Vzorné zařízení mají katolíci bretanští, kteří několik měsíců tráví na širém moři na rybolovu, jenž jest jejich žní. Zde katolíci sami těžko nesli, že nemohli býti přítomni mši svaté, a že mnozí z nich zemříti musí bez sv. svátostí. Od věků připravovali se Bretanci třídenním duchovním cvičením a sv. přijímáním na nebezpečný rybolov. Nyní však vezou s sebou kněze, jenž zůstává na hlavní lodi, sloužící za farní kostel námořské osady, odkudž na dané znamení vyjíždí zaopatřovat, a kamž se sjíždí v den nedělní a sváteční věrní katolíci.

Na přání císařovny německé koná se ve všech kostelích od ní v Berlíně vystavěných večer pobožnosť, aby se lid ještě více protestantským kostelům neodcizoval.

Zvláštní péči rozvíjí vnitřní misie o své »biřmovance«. Aby v diaspoře se postarala o důkladné vycvičení dospívajících, zřídila v některých končinách »domy biřmovanců«, aby v nich bezplatně byli po 6 neděl vyučováni. Majíť někteří z biřmovanců 6—15 hodin ku svému pastoru. Kde se protestantská misie nezmohla na vlastní dům, dává dítky vzdálené na dobu konfirmačního vyučování na své útraty do domů pastorů nebo do domů spolehlivých rodin. Ve třech letech 1890—93. bylo v jediné Paznani 187 konfirmandů takto vyučováno, což stálo na 4100 marek, kteréž platil spolek Gustava Adolfa. Nápadno jest, že právě v krajinách katolických vyvinuje vnitřní misie největší činnosť a přináší velké hmotné oběti. Aby získali mladé hochy pro jinošské spolky, pořádávají ve dnech konfirmačních anebo po nich večery pro biřmované. Mladý jinoch vidí na své oči život v jinošském spolku a stává se členem. Zařízení toto nelze dosti chváliti. Mnozí mladí muži by rádi do podobných spolků vstoupili, kdyby o nich věděli. Jest to poněkud drahá reklama, ale vydatná. My něco podobného nemáme. (Pokračování.)

Kniha mrtvých u starých Aegypťanů.

Z německého A. Baumgartnerova S. J. pojednání »Das alte Todtenbuch der alten Aegypter« přeložil **Vilém Sladomel.**

Úzké údolí Nilu, jež, jsouc stísněno dvěma pouštěmi, od moře Středního až ku prvním pramenům říčním sotva obsahuje tolik úrodné půdy jako nynější Belgie (tato čítá 49.455 km²), nejen že v sobě hostí nejstarší a dílem nejvelikolepější stavby na zeměkouli, nýbrž i chová ve svých pyramidách a hrobkách, chrámech a rakvích mumií nejstarší pomníky řeči lidského pokolení, jež se nás vůbec dochovaly. Mnohé rakve mumií za posledních desítiletí našeho století převezeny byly do biblioték a museí evropských veleměst, kdež také tvoří nejstarší písemné památky, jež píle zkoumatelů vyhrabala z rumův a popela minulosti. Ovšem že zkazky Starého Zákona svým obsahem sáhají dále nade věk nejstarších hieroglyfických textův, ale prvopisy oněch svatých knih už dávno se byly rozpadly. Nejctihodnější opisy Nového Zákona pocházejí ze 4. nebo 5. století po Kr., nejstarší pak opisy Starého Zákona (alexandrinský rukopis Septuaginty ve britském museu), sáhají do 5 st. po Kr., jsou tedy vesměs zhotoveny v dobách pozdějších. Nejstarší zkazky Indů, Peršanův a Číňanů dochovaly se nás pouze v pozdních opisech po době Kristově jako spisy klasiků řeckých a římských. Pouze ve klínovém písmu Assyrův a Babyloňanů zachovány jsou dosud písemné památky literární, honosíce se stářím více než dvou tisíciletí, z části se blížíce, z části převyšujíce věk památek písemnictví aegyptského. Jinak nenalezla žádná literatura světová tak památné a monumentální ochrany proti vševládnoucímu osudu pomíjitelnosti jako aegyptská v mohutných chrámech a skalních hrobech thébských, jichž trosky ještě podnes obklopují moderní veleměsto, a na poli memfických pyramid, jichž tisícileté spousty tesaných balvanů daleko převyšují obrovskou hmotou všecky ostatní stavby na celé zemi. Moc a sláva faraonů byla už tehdáž vyhasla, když Ježíš Kristus — chudé to a pronásledované dítě — před 19 věky uchýlilo se na půdu aegyptskou, by z tohoto nejstaršího sídla vzdělanosti počal svůj triumfální, vše silou božskou si podmaňující pochod po celé zemi.

I.

Mezi všemi staroaegyptskými písemními památkami, jež píle četných zkoumatelů během asi 80 posledních let postupně buď zcela neb aspoň na větším díle byla rozluštila, zaujímá t. zv. »kniha mrtvých« nejznamenitější místo. Kniha ta jest, jak se Lepsius při prvním její uveřejňování dle velikého turynského papyrusu byl vyslovil, »největším souvislým literárním dílem, jež nám po Aegypťanech bylo dochováno«[1]; je to zároveň ono dílo, jež ještě v jiných velečetných opisech, byť i ne tak objemně (jako v turynském papyrusu), nám dochováno jest, obsahujíc přečetná a vzácná udání o náboženských a mravních názorech starého toho vzdělaného národa.

[1]) Viz Lepsiův spis: »Das Todtenbuch der alten Aegypter«, Berlin, 1842.

Champollion, první to luštitel hieroglyfického písma, považoval dílo to za jakýsi pohřební ritual (Rituel funéraire), dav mu proto jednoduše tento název, jehož později také Emmanuel de Rougé užil a podržel. Naproti tomu Lepsius dovodil ve dvou pojednáních, že tento název dává nepravý pojem o díle, jež neobsahuje ani ritu, ani obřadů ku pohřbu předepsaných, ba ani modliteb k tomu směřujících, nýbrž pouze modlitby nebo vzývání bohů, podobná hymnům, jež klade v ústa mrtvého, přikládaje mu je na cestu do věčnosti jako nějaké »vademecum«. Proto pojmenoval knihu tu jednoduše »knihou mrtvých«,« kteréhožto jména mnozí jiní zkoumatelé po něm užívají a podržují. Aegyptané sami pojmenovali knihu tu »Par em hru« t. j. knihou »o přechodu ze dne« (dle překladu Dévériova a Le Page Renoufova[2]), nebo knihou »o východu ze dne« (sortir du jour), jak přeložil ji Ed. Naville[3]). Ze mnohých míst vysvítá, že slovem »den« tu míněno jest trvání lidského života a věku. Po soudu Navilleovu neodpovídá slovu »den« tuto zúplna ani »obrození« ani »opětné zjevení se«, ani »vstání« (z mrtvých), ačkoli v každém z těchto slov spočívá něco správného a úplnějšího než v doslovném překladu. Zcela určitě ani název »kniha mrtvých« nepodává úplného pojmu a obsahu; »Per em hru« jest knihou »o východu nebo přechodu do onoho života.«

Tomuto názvu odpovídá jiný, s nímž se dosti často potkáváme: »kniha o zdokonalení nebožtíka«, čímž účel knihy jest vystižen. Tím má se mrtvému dostati podílu na vlastnostech a přednostech vzývaných bohů; mrtvý má býti »v srdci boha Ra«, má býti »mocným před Tum-em«, »velikým před Osirisem«, a má se mu dostati také podílu na obětních darech, těmto bohům obětovaných.

Po soudu Lepsiově dlužno »knihu mrtvých« přičísti k oněm knihám, jež zejména Clemens Alexandrinus ve svém vypočítávání různých spisův Aegyptanův uvedl a jež nazval »desíti knihami hieratickými«, t. j. takovými, »jež obsahují náuku o zákonech a bozích a veškerém náboženském útvaru« [4]). V četných opisech »knihy mrtvých« bývá přičítán původ její bohu Thothu, jenž (prý) byl písařem bohů. Tak dočítáme se v jednom opise »knihy mrtvých« v kap. 64.:

»Tato kapitola nalezena byla v Hermopoli modrým písmem na krychli v Baa-kes-u, pod nohama boha (Thotha). Nález ten se stal za panování krále Menkaura, jehož slovo jest pravda, princem Hartitifem na tomto místě, když cestoval shlédnout chrámy. Nalezl v tom písmě hymnus, jenž jej naplnil obdivem a úžasem. I vnesl krychli tu na vůz královský, jakmile spatřil, že na ní bylo napsáno: »Veliké tajemství«. Od té chvíle, kdy onu svatou a čistou kapitolu byl přečetl, neviděl a neslyšel už jiného ničeho. Nepřiblížil se už k ženám a nejedl masa ani ryb.«[5])

---

[2]) Le Page Renouf, »Vorlesungen über Ursprung und Entwicklung der Religion« (Autorisirte Uibersetzung), Leipzig 1882., S. 163.

[3]) Naville, »Das Aegyptische Todtenbuch«, Berlin 1886., Einleitung, S. 23, 24.

[4]) Οὗτος, ὡς ἂν προστάτης τοῦ ἱεροῦ, τὰ ἱερατικὰ καλούμενα ι' βιβλία ἐκμανθάνει, περιέχει δὲ περί τε νόμων καὶ θεῶν, καὶ τῆς ὅλης παιδείας τῶν ἱερέων. Clem. Alexand., Strom. lib. VI., c. 4. (Migne, Patr. Gr. IX. 256); a Strom. V., c. 4. (Migne IX., 40.)

[5]) Viz spis P. Pierretův: »Le Livre des Morts des anciens Égyptiens,« Paris, 1882., p. 200. 201.

Tato zpráva, jakož i poznámka Clem. Alexandrinského, že totiž »kněží znali svaté knihy na paměť,« posléz' i ta okolnost, že mnohé listiny »knihy mrtvých« počínají vyobrazením pohřebního průvodu, poukazují k tomu, že správno jest mínění Le Page Renoufovo, jež sdělil s de Rougem, že totiž kniha mrtvých nebyla určena výhradně mrtvým, nýbrž i živým, a to nejen k jejich poučení, nýbrž i k obřadním zvykům při pohřbívání mrtvých. Hlavně ovšem určena byla mrtvým.

Kniha ta totiž nejeví se v určité podobě jakožto celek uzavřený jako n. p. Rigvéda, Jih-King[6]), Avesta[7]), nebo jiné svaté knihy starého světa, nýbrž jakožto libovolná sbírka náboženských textů, jež sice mají původ z jednoho společného pramene, nicméně však v libovolném výběru tu četně, onde skoupě, tu kratčej', onde široce, tu s četnými, onde se sporými obrázky k mumiím do rakví vkládány nebo na stěnách hrobek naznačovány byly. »Kniha mrtvých« ve svém nejširším rozsahu t. z. turynském papyrusu (57' dlouhém, 12" vysokém) čítá 165 kapitol; na papyrusu Burtonově (č. 9000. ve britském museu), jenž jest 65' dlouhý, postrádáme mnoho kapitol, jež jsou na papyrusu turynském, za to však nalézáme tam některé jiné neméně zajímavé. Jiný opis (nyní v museu Bulag-ském[8]) u Kaira), zhotovený kdysi pro »prvního pomocného kněze boha Ammona, písaře Mesemnetra, syna soudce Ahmesa,« čítá pouze 61 kapitol a jest zcela jinak zřízen. Čtyři z nejčetněji se vyskytujících kapitol a několik méně známých dochovalo se nás na plátně chovaném v Bulagu, do něhož zaobalena byla mumie krále Thotmesa III., jednoho z největších králův aegyptských, jenž (dle Brugsch-e) panoval od r. 1600—1560. př. Kr. Devět kapitol »knihy mrtvých« spatřujeme namalováno na stěnách hrobky Amenemhy v Abdelqurnah-u (u Théb); několik jiných velmi krásně namalovaných ve hrobě Chaemhy tamže, a opět některé jiné ve hrobích králů Ramessů (Ramses-ů) IV., VI. a IX. v Thébách.

Roku 1874. nařídil kongress Orientalistů slavnému zkoumateli starožitnin aegyptských, Edv. Naville-ovi, by pořídil co možná nejurčitější kritické vydání textu pro období 18., 19. a 20. dynastie (= asi 500 let). Týž sebral neméně než 77 různých opisů »knihy mrtvých«, mezi nimi jeden a sedmdesáte v různých museích uchovaných papyrusův a 6 hrobních nápisů z Théb. Úhrnný počet kapitol vzrostl až na 186, z nichž mnohé dělí se rozmanitým obsahem na různé skupiny, jistý pak počet tvoří základní jádro celku.[9])

---

[6]) Svaté knihy Číňanů mají společné jméno »King« a »Šu«. Prvních je pět, druhých čtvero. Jih-King (Yik-King), znamenajíc »knihu proměn«, (nejstarší to z těchto knih) obsahuje řadu hádankových trigrammův a hexagrammů, jež chovaly dříve v sobě jakousi prý tajnou náboženskou náuku; pravdě však více podobá se, že značily pouze všeobecnou mravouku, jež až podnes slouží k pověrečnému prorokování a hádání. Pochází prý ze 12. stol. od Wen-wanga a jeho syna Čeu-Kunga. — Pozn. překl.

[7]) Avesta (Avastá) z perského ábaštá (= zákon) jest snůškou toliko neúplně zachovalých svatých knih staroiránských. Avesty jsou čtyři díly: 1. Vendidád o 22 kapitolách, 2. Jasno o 70 kapit., 3. Vispered o 27 kapit. a 4. Malá Avesta (Chorda A.). Původci Avesty byli Magi, kněžská kasta. — F. Spiegel přeložil Avestu a opatřil ji znamenitým výkladem (Lipsko, 1852.—1863.). Pozn. překladatele.

[8]) Aegyptologické museum zdejší založeno bylo r. 1864.

[9]) Velmi dobré vydání jest: The book of the dead. Facsimile of the Papyrus of Ani in the British Museum; 37 large coloured plates with introduction

Ve příčině stáří těchto listin panuje — jak známo — jako vůbec v aegyptské chronologii ještě dosud veliká neurčitosť a hádankové temno. Přirovnáme-li královskou listinu aegyptského kněze Manetha, již z části shledáváme u Josefa Flavia, ku královským listinám turynského papyrusu a tabul Karnáckých, Abydoských a Saqqaraských, vysvítá, že k době Alexandra Velikého panovalo nad zemí Aegyptskou 31 dynastií, jejichžto členové spolu souvisejí buď rodinným původem anebo kmenovou příbuzností; proto přijali dějepisci údaje Manethovy, dle nichž dějiny Aepypta dělí se na tyto tři hlavní periody:

na starou říši (I.—XI. dynastie);
na střední = (XII.—XVIII. dynastie) a
na novou = (XlX.—XXXI. dynastie).

O zřízení a trvání vlád jednotlivých králů jakož i o královské posloupnosti rozbíhají se domněnky zkoumatelů dosud měrou neobyčejnou. Tak n. p. o době nastoupení na trůn prvního krále Menesa (Mena) z This (Thinis) liší se číslice o 3500 let! Champollion určil pro tuto událosť rok 5867. př. Kr., Unger 5613., Mariette 5004., Lieblein 4717., Brugsch 4455., Lauth 4157., Lepsius 3892., Edv. Meyer 3180., Seiffarth 2782., Wilkinson dokonce rok 2320. Teprve u XIX. dynastie jsou chronologické číslice příbuznější, nelišíce se od sebe ani jedním stoletím.

Úplná jistota počíná teprve XXVI. dynastií králem Psemthekem (Psammetichem) ze Saïdy (Saïs), jenž nastoupil na trůn r. 664. Doba od nastoupení jeho na trůn až ku podrobení Aegypta Peršany sluje periodou saïtickou (664—528), jež sice značila ještě několikeré obrození domácího království po dlouhém panství cizím, ale ty tam byly už síla a květ staré moci, jež tak mohutně prospívaly za dob stavitelů pyramid (králů to 4. dynastie: Chufa—Cheopse, Chafry—Chefrena a Menkaury—Mykerinose), a jež nejbujnějšího rozkvětu došly v nejstkvělejší periodě aegyptských dějin za thebánských králů XVIII. až XX. dynastie, najmě za panování čtyř Amenhetepů (Amenophisů), čtyř Tehutimesů (Thotmesů), Ramsesa I., Seti-ho I., Ramsesa II., Seti-ho Menephtah-a II. a Ramsesa III. V době té zajisté stály Théby se svými obrovskými chrámy (luksorským a karnakským) jakož i s obrovskou metropolí na západním břehu Nilu na vrcholu své slávy a lesku.

Dle udání turynského papyrusu, pocházejícího z doby saïtické, byla 130. kapitola nalezena za krále Usaphaïs-a (Hesepti), třetího to I. dynastie (dle Brugsch-e 4266. př. Kr.), kapitola pak 64. za Menkaury, jehož sarkofag a kosti chovány jsou v britském museu v Londýně. Nepřetržité ústní podání, jež připisuje kapitolu 64. králi Usaphaïsovi, sahá od XXI. až k XI. dynastii zpět, dosvědčujíc tak, že není nepodobno pravdě, že »kniha mrtvých« pohotově byla už

---

by P. Le Page Renouf. Imp. fol. London 1890. — Druhé vydání opatřil E. Wallis Budge »Acting Assistent Keeper of the Egypt. and Assyr. Dept.« Tento papyrus jest snad nejkrásnějším a největším ze všech evropských sbírek. — Také Rakousko honosí se krásným papyrusem, jenž byl nalezen v El-Fahum-u. Čítá 10.000 listin. Nebezpečí, že bude prodán do ciziny, odvrátil arcikníže Rainer, jenž jej od Th. Grafa zakoupil a odevzdal ředitelství rakouského musea pro umění a průmysl. — Pozn. překl.

za králů XI. dynastie, jednotlivé pak části její že mohou sáhati až k době prvních řad králův. Anať pak kniha ta byla v užívání ještě za saïtických a ptolemaeických panovníkův až na doby Ježíše Krista, obsahují její dějiny dle nejkratší míry času téměř 3000 let, dle širší téměř dvojnásob. V této obrovské době dožila se aegyptská mythologie a náboženství, vůči podržení jistých základních názorů, nejrůznějších proměn, a při vší houževnatosti ústního podání zajisté bylo i textu knihy mrtvých doznati mnohonásobných pozměn. Za oporu při posuzování slouží i vlastnosti různých spisů samých jakož i jiné nápisy a papyrusy, které nepatří ku knize mrtvých.

Vlastní původ knihy a její text za trvání staré a střední říše není dosud objasněn, za to Naville — jak už vzpomenuto — s velikou určitostí stanovil původ její do 18. až 20. dynastie. Všecky tyto texty provedeny jsou písmem hieroglyfickým. Teprve od 20. dynastie počínají texty písmem hieratickým, jež stojí co do provedení za thebaickým, nevykazujíce se žádnou určitou posloupností (kapitol). Teprve v saïtickém a ptolemaeickém období byl běžný text i v hieroglifech i v písmě hieratickém označen číslicemi a nadpisy a urovnán v pevnou řadu kapitol. Věc ta jest sice pouze zevní, nicméně však zkoumatelé a vydavatelé se jí drží za příčinou pevného východiště.

II.

Pouhým číslováním ovšem nevnikl do knihy žádný vnitřní methodický pořádek. Kniha ta jest opravdovou chaotickou, hádankovou knihou, v níž střídají se v pestré směsi kratší a delší modlitby, kouzelné formule, hymny, litanie, rhapsodické popisy budoucího života, řeči i bohův i nebožtíků, vzývání rozmanitých božstev a obřadní předpisy při pohřbech, jak se totiž od 2000 let a snad ještě více v nejrůznějších dobách aegyptského náboženského rozvoje slučovaly. Jakousi jistou jednotu propůjčil těmto různorodým součástkám pouze společný předmět a společné východiště. Je to Anu, biblické On nebo Heliopolis, 5 angl. mil severovýchodně Kaira, na místě nynější vesnice Matariyyeh. Nad jeho troskami vypíná se podnes 66′ vysoký žulový obelisk z dob krále Usertsena I. (12. dyn., dle Brugsch-e 2433 př. Kr.). Nedaleko odsud ukazují planý fík, pod nímž — dle novější legendy — odpočívala sv. rodina při útěku svém do Aegypta. Manželka Josefa Aegyptského byla dcerou velekněze Heliopolského.[10]) Za času 20. dynastie byl chrám v Anu jedním z nejvelikolepějších v celém Aegyptě, jemuž k obsloužení stáli pohotově tisícové kněží. Anu-Heliopolis bylo hlavním sídlem náboženské bohoslužby Tum-Ra-a, boha slunce, kterážto bohoslužba po dlouhou dobu opanovala veškero říšské náboženství. V Anu má počátek »kniha mrtvých«, aspoň hlavní její část: obsahovalať učení kněží z Onu. Jméno to nalézáme ve všech důležitějších kapitolách. »Anu-Heliopolis jest sídlem Boha Tum-Ra-a, soudce Osirisova, devíti kosmických bohů,« nejvznešenější to svatyně všech svatyň, sídlo soudu nad mrtvými a — podobně jako Jerusalém Hebraeům — odznak a předobrazení vznešenosti na onom světě.

Naskýtají se v prvotních zprávách také ozvuky prvotního monotheismu, nicméně přece mají už staří kosmičtí bohové a jejich

[10]) Dle biblického udání (Genesis, 41, 45) dal Farao Josefovi za manželku Aseneth-u, dceru Putifara, kněze heliopolského.

mythy do sebe ráz úplně polytheistický, v němž spojují se úcta a bohoslužba přírody s bohoúctou, heroům prokazovanou. »Kniha mrtvých« pojednává o tajemství lidského života, jak to znázorněno jest v oživení organické přírody slunečním teplem. Jsou to převahou ideje kosmické, jež jsou v ní sloučeny a jež vyjadřovaly přírodo-filosofické názory Aegypťanů symbolicky. K nejstarším bohům, v nichž se vtělily výtečné síly a zjevy přírodní, přibásnila obrazotvornosť lidu — jež dostoupila stupně téměř divodružného — celý pluk jiných bohův a daemonů. »Kniha mrtvých« jediná čítá jich přes sto.

Bůh, jenž mezi pestrou směsicí aegyptských bohů v samé »knize mrtvých« jakožto nejvyšší vystupuje, jest Ra, jsa už jakožto takový označen svým jménem »bůh slunce«, kterýmžto jménem pojmenováno i slunce samo. Na své bárce každodenně projíždí klenbu nebes, plochu to vodní, jejíž pozemským obrazem jest Nil. Ra není nejstarším z bohů. Před ním bylo devatero bohů (Enneade): Šu, Tefnut, Seb, Nut, Usiri, Isis, Seth, Nebthat, již vesměs dle kosmogonického udání a významu povstali z Nun-u, čili vlhké jakési pralátky. [11])

Usiri (Osiris) jest nejstarším z pěti dítek Seba (země) a Nuty (nebes); Isis jest mu zároveň sestrou i manželkou. Tito jsou bohy světla; bratr jejich Seth a jeho sestra Nephthys (Nebthat) bohy tmy. Seth je pln záští proti Osirisovi, jejž tajně zahubí a roztrhanou mrtvolu na 14 kusů rozmetá po celém Aegyptě. Iris truchlí pro Osirise, prochází Aegypt, sbírá a slučuje kusy v celek. Anubis (Anpu), syn Osirise a Nephthydin, ji doprovází. Osirise pomstí vlastní jeho syn pohrobek Hor (Horus), jenž vítězně přemůže moci temností. Osiris po své smrti stane se pánem v podsvětí a králem na onom světě (Amenti). Se svými 42 přísedícími soudí mrtvé, jsa tudíž jejich pánem. Proto také k němu směřuje největší část modliteb a obětních formulí »knihy mrtvých«.

Nebožtík sám po smrti nazván bývá Osirisem, jakožto taký bývá témuž bohu představen, jím souzen a po prohlášení sám za nevinného s ním úplně ztotožněn a sjednocen. — Aegypťané rozlišovali ve člověku vedle těla hlavně srdce, po té duši (ba), genia (ka) a stín (chaib). Měli za to, že »ka«, jakýsi to druh dvojenců celého člověka, opět se s tělem sloučí, když toto, jsouc jako mumie dobře uchováno, odolalo moci zetlení a rozkladu. Kdežto po té mumie ve hrobě (mastaba) dlí, ubírá se oslavený člověk, oslaven jsa na těle i na duši, z hrobu vzhůru k Amenti, k bohům, by měl podíl na jejich životě. Toť jest nový Osiris, obraz boha, triumfující nad mocí temna. Po té jako bůh Osiris a Ra vstupuje do loďky slunce a pluje k nebesům.

To jsou několika rysy načrtnuté podstatné názory, na nichž kniha mrtvých spočívá, a jež jsou v ní vylíčeny. Názory tyto však nikterak nevystupují v popředí onou plastickou určitostí, jakou řečtí myslitelé, básníci a umělci uspůsobili hellénský mythus, nýbrž jsou zahaleny tajemným, ponurým temnem, jímž zahaleny jsou docela

[11]) Indové staří znali také jakousi základní látku, již jmenovali »haranguerbehat«, kteráž však jakožto předmět povstala z podmětu zdánlivě měnícího se Oum (Brahm), čili jinak pověda: Oum (= ono) chtělo se státi smyslovým předmětem, chtělo se vtěliti, a vtělení to stalo se pomocí »haranguerbehat-u«; rozdíl mezi touto základní látkou a aegyptským pojmem »Nun« v tom záleží, že látka prvá byla stvořena, kdežto druhá nestvořená vydala ze sebe aegyptskou Enneadu (9) bohů. Pozn. překl.

i osoby hlavních bohů. Bozi období pozdějšího vplétáni jsou do bájek pravěku. Magická nevěra podivuhodně hltá a znetvořuje na rozumu založenou víru v nesmrtelnosť; mystické, jen samým kněžím plně zběžné názvosloví, zahaluje tajemným pláštěm i samu zcela jednoduchou věc, a samo těžce rozluštitelné dvojité písmo, hieroglyfické i hieratické, často už význam výroku činí hádankou.

Mezi 165 kapitolami saïticko-ptolemaeického textu, — jenž, byť i byl namnoze porušen, přece jakožto nejpozdější a nejúplnější tvoří ještě podnes východiště a základ dalšího zkoumání, — vyskytuje se několik kapitol, jež dlužno považovati za podklad ostatních, anať každá z těchto několika tvoří pro sebe uzavřený, zřetelný celek. Sem patří jmenovitě kapitola 17., 64., 1. a 125.

Kapitola 17., jejíž prvotní znění protkáno jest velmi starými varianty a glosami, obsahuje původ světa dle náuky kněží heliopolských, a poměr jeho k mythu o Osirisovi a víře v nesmrtelnosť. [12])

Kapitola 64., jsouc pověřena velmi závažnými svědectvími jakožto jedna z nejstarších částek »knihy mrtvých«, obsahuje v sobě náuku o nesmrtelnosti v temném nástinu, jenž ve svém i pojetí i vyjádření jeví vysoký básnický vzlet [13]), podobně i kapitola 1., jež jest původu pozdějšího. Všecky tyto kapitoly jsou sloučeny z takového množství těžce srozumitelných mythologických hříček a obrazů, že každá z nich, má-li býti srozumitelnou, vyžaduje vlastního delšího výkladu. Abychom něco aspoň na ukázku této prastaré hieroglyfické poësie podali, zvolili jsme hymnus na boha Ra, jenž vyplňuje obsah 15. kapitoly, a jenž snad byl podkladem a předlohou pozdějším hymnům, jež se však v »knize mrtvých« nenalézají. Nebožtík vzývá boha (Ra), by mu popřál podílu na jeho vznešenosti;

»Sláva tobě, Harmachis Khepro, jenž dáváš podobu sobě samému!

Zářný jest východ tvůj na obzoru, osvěcující dvojnásobnou zemi tvými paprsky.

Všickni bohové, patříce na tebe, králi nebes, tonou v rozkoši, an máš na hlavě hada Uraca a na čele korunu jihu a korunu severu, usazují se naproti tobě, pracujíce v předu na bárce, by místo tebe zničili všecky tvoje nepřátely.

Obyvatelé Fiau-ští přicházejí vstříc tvé velebnosti spatřit toto zářné znamení.

Přicházím k tobě, prodlévám u tebe, bych každodenně spatřil tvůj okruh.

Ó bych nikdy nebyl vězněn aneb odpuzen! Nechť obnoví se moje údy, by mohly patřiti na tvoji vznešenosť, jako to činí každý z tvých oblíbenců; jsem zajisté jedním z těch, kteří ti byli zasvěceni na zemi.

Přicházím ku zemi věčnosti, docházím země věčnosti, ty jsi to učinil mně, jenž jsem v Ra-u a v každém bohu.

---

[12]) Viz H. Brugschův spis »Religion und Mythologie der alten Aegypter«, Leipzig 1888., S. 21—26. — Strauszův a Torney-ův spis »Die altägyptischen Götter und Göttersagen«, Heidelberg, 1889., S. 226—239. — E. Naville-ův spis »Todtenbuch«, S. 123. — A. Wiedermannovo dílo »Die Religion der alten Aegypter«, Münster, 1890., S. 137.

[13]) Viz Paula Guieysse-a »Rituel funéraire égyptien, chapitre 64.« Paris 1876. — Strauszův a Torneyův spis »Entstehung und Geschichte des altägyptischen Götterglaubens«, Heidelberg 1891. S. 359—374.

Budiž ti úcta, jenž se povznášíš každodenně nad obzor, projížděje nebesa šťastně darem slova pravdy!

Každý obličej tone rozkoší, na tě zíraje; kráčíš v před přede všemi obličeji, jsa skryt. Jevíš se z rána každého dne. Šťasten jest běh tvé svatosti těm, jichž obličeje zlatí tvoji paprskové.

Zatemněn jest lesk zlata; tvůj lesk jest nevyrovnatelný.

Země bohů vidí všecky barvy Arabie; tajemství tvá jsou přístupna pouze obličeji jejímu.

Tys jedin, jenž vycházíš z Nunu!

Ó bych mohl kráčeti, jako kráčíš ty, bez zastávky jako tvá svatosť, ó slunce!

Ty velký procházeči, jemuž milliony a sta millionů let jsou okamžikem!

Zapadáš, ale žiješ dále. Hodiny, dny, noci stejnoměrně množíš, žiješ dle vlastních zákonů.

Ozařuješ zemi, zasvěcuje se vlastníma rukama v podobě Raa při východu svém na obzoru!

Hvězdo východu, veliká touto svou paprskovou září! Tvoříš údy své, plodíc samu sebe, nejsouc zplozena, na obzoru.

Ó ty zářící na vyšinách nebes! Popřej mi, bych dospěl k výšinám nebes na věky, ku příbytku to tvých přátel, a tam se spojil s těmito vznešenými a dokonalými dušemi božského podsvětí, bych vycházel s nimi patřit na tvoji vznešenosť při východu tvém a u večer, když se spojuješ s mateří svojí Nutou, obličej svůj kloně na západ; ruce mé spínají se vzýváním při tvém západu na hoře života.

Ty, původce věčnosti, vždy budeš blaženě vzýván v Nunu. Toho, kdo tě neustále chová v srdci, zbožníš více než všecky bohy;

Vzýván budiž, jenž jsi se povznesl z Nunu, jenž jsi osvítil dvojnásobnou zemi o dni svého narození, když tě porodila matka tvoje, svýma rukama.

Osvěcuješ zemi a obrození tvé jest i obrozením jejím.

Veliké světlo, vyšedší z Nunu! Zachováváš jsoucnosť člověka pramenem, jenž prýští z tebe; propůjčuješ radostné slavnosti všem okrskům, městům a chrámům; teplý paprslek tvůj pomáhá nám připraviti pokrmy, obživu a zachování.

Tobě, nejvýš ctěný pánů pane, protiví se všeliké útočiště nespravedlnosti! Pane východu v bárce Sekhti, pane mohutného vedra v bárce Mat, ochraň Osirise N. v božském podsvětí, dovol mu, by vešel do podsvětí, dej mu, by přemohl zlo! Postav se jako jeho ochranný pán za něho proti jeho pokleskům! Vřaď jej mezi blažené a vznešené, by se mohl spojiti s dušemi v podsvětí, by semo tamo kráčel po nivách Aaruských a aby tam dospěl se srdcem blaženým!

Osiris N. praví: Vystupuji k nebesům; procházím Eovovou oblohou, klečím mezi souhvězdími. Jásáno mi vstříc z bárky Sekhti, voláno na mne z bárky Mat; vidím Ra-a v jeho skříni sluneční, jelikož každodenně se spojuji s jeho kruhem slunečním.

Vidím rybu Ant, když se tvoří na řece, blýskajíc se tyrkysem; vidím rybu Abet v její činnosti; pád zlého dokonává se, jelikož na mé šíji ranami připravoval vraždu moji.

Otevírám ti cestu, rovnám ti stezku, ó Ra, po příznivém plavném větru; bárka letí, dospívá přístavu; Raovo mužstvo jest rozra-

dostněno, patříc naň; paní života (Uracus had) má srdce spokojené, poněvadž přemáhá všecky nepřátely jeho.

Vidím Hora s jeho kopím, vidím Thotha držícího loketní míru; všickni bohové radují se, že jej vidí šťastně přistávšího; radostí nad tím uneseno jest srdce duší zemřelých.

Osiris N. prodlévá s nimi v Amenti, maje srdce spokojeno.« [14])

III.

Nejvíce pamětihodný a nejpodstatnější díl »knihy mrtvých« tvoří však kapitola 125., pojednávající o posmrtném soudu. Kapitola ta zachovala se ve přemnohých listinách, jsouc namnoze ozdobena výkresy, jež ku lehkým nastíněním, onde uměleckým provedením představují rozhodnou scénu soudu. Dělí se na čtvero dílů: 1. v oslavení boha Usiri-ho při vstoupení do kobky dvojnásobné spravedlnosti; 2. u vyznání nebožtíka před každým ze 42 soudců mrtvých; 3. u vážení srdce (t. z. ψυχόστασις) ku zkoušení jeho výpovědí; a 4. v řeči a líčení pře s jinými mocnostmi, najmě se strážci dveří při opuštění kobky. Namnoze následuje ještě přípis o užívání a užitku této kapitoly.

Nadpis její zní: »Kapitola o vchodu do kobky dvojnásobné pravdy a o odloučení se člověka od jeho hříchů, by mohl spatřiti tvář bohů.«

Po té bývá uváděn mrtvý sám, an mluví:

»Oslaven budiž veliký bůh, pán dvojnásobné spravedlnosti! Přišel jsem k tobě, ku svému pánu; přiveden jsem byl k obličeji tvé vznešenosti. Znám tě, znám jména 42 bohů, kteří tu s tebou jsou ve příbytku dvojnásobné spravedlnosti, kteří tu žijí, střežíce hříšníky a pijíce jejich krev v tomto dni, kdy váží se činnosť před »dobrou bytostí« (Osiris). Ochrance oblíbených dvojčat, svých to zřítelnic, tvé jméno jest: »pán dvojnásobné spravedlnosti.« Ochraňuj mne! Přicházím k tobě, nesa ti spravedlnosť a vzdaluje od tebe nečistotu.«

»Nečinil jsem lidem zlého! Nikoho jsem nezavraždil ani neusoužil. Nečinil jsem ničeho hanebného v sídle spravedlnosti. Lži jsem neznal. Nekonal jsem špatností. Jakožto pán nedopouštěl jsem, by služebníci za mne pracovali celý den. Nedostalo se (žalobou) jméno mé ku bárce nejvyššího. Nezkrátil jsem boha (v povinnostech svých vůči všemu). Nezmenšoval jsem (míry). Nesesadil jsem (někoho s jeho úřadu). Ničeho jsem se nedopustil, co mají bohové v ošklivosti. Nedopustil jsem, aby s otrokem bylo hrubě nakládáno od jeho pána a představeného. Nepřipustil jsem, aby kdo hladověl. Nezkrátil jsem obětních darů při vchodu do chrámu. Neumenšil jsem obětních pokrmů bohům. Nebyl jsem příčinou, že jiní plakali. Nezabil jsem (nikoho). Neporučil jsem, aby byl někdo zabit. Nedopustil jsem, aby někdo trpěl. Neodňal jsem oslavencům obětních chlebů. Nerušil jsem manželstev. Nekonal jsem věcí nečistých. Nepodržel jsem ničeho (cizího) za sebou. Nezkracoval jsem (nikoho) na obilí. Nezmenšoval jsem míry. Nepřekročil jsem hranic polí. Ani tím nejmenším nezkrátil jsem (nikoho) na váze. Nezmenšil jsem jazýčku váhu. Neodňal jsem

[14]) Překlad tento pořízen jest na základě francouzského překladu P. Pierretova »Le Livre des Morts«, p. 39—44.

mléka ústům kojence. Nevztáhl jsem ruky násilně na stádo, pasoucí se na své pastvině. Nechytal jsem čistých ptáků bohů. Nelovil jsem ryb za doby jejich tření. Nikomu nebránil jsem vody nabírati v čas letní. Nezničil jsem hrází vodovodů. Neshasl jsem ohně — v jeho patřičné hodině. Nepřekročil jsem mezí času proti určení. Nepřivlastnil jsem si dobytka pasoucího se, jenž byl vlastnictvím bohů. Nerušil jsem žádného boha při východu (t. j. při slavném přenášení jeho obrazu).

Čist jsem, čist jsem, čist jsem, čist jsem! Čistota moje jest čistotou velikého Bennu v Chenensu; poněvadž jsem nosem (dýšícím) pána dechů, jenž oživuje všecky poznávající (lidi) o dni naplnění Uzat v Anu, o posledním dnu druhého měsíce žní před pánem této země. Viděl jsem, ano se plným stává oko Uzat v Anu. Nečeká na mne nic zlého v této zemi ani ve příbytku dvojnásobné spravedlnosti, jelikož znám jména bohů, kteří v něm jsou«.[15])

Teprve po tomto oslovení boha Osirise počíná vlastní soud, jak to ukazují obrázky.

V pravo na nádherném trůnu, spočívajícím na vodě, sedí Osiris jakožto král podsvětí, v těsně přiléhajícím oděvu mumie, maje korunu Atef na hlavě, v pravici pak třímaje berlu, — levici mrskač — odznaky to knížecí své moci. Za ním stojí Isis a Nephthys, znatelné po svých odznacích na hlavě, rozpínajíce prosebně ramena. Přede trůnem vynořuje se obrovská květina lotosová, na jejíž otevřeném kalichu stojí čtvero dítek Hóra: Amset, Hapi, Tuamautef a Kebhsennuf, geniové to mrtvých. V rohu před Osirisem jest oko Hórovo se dvěma v pravém úhlu rozpjatýma křídloma, znamením to slunovratu.

Uprostřed kobky stojí veliká váha soudu, nesoucí v jedné míse srdce nebožtíkovo, ve druhé péro, odznak to Maat-y, bohyně spravedlnosti. Malý obrázek této bohyně nalézá se také nahoře na jazyčku váhy. Vážení před se béře šakalohlavý bůh Anubis (Anpu), sedící pod levým ramenem váhy; pod pravým ramenem sedí obrovská nestvůra »pohlcovač mrtvých«, v předu krokodil, ve středu lev, vzadu hroch.

V levo váhy potkáváme se ještě jednou se šakalohlavým Anubisem, vedoucím nebožtíka za ruku k váze; na pravo váhy stojí Thoth (Tehuti) s hlavou Ibisovou, nesa na talíři protokol řízení. Vedle něho stojí opět nebožtík, jenž byl právě přestál výslech, a jejž bůh Hórus s hlavou krahujcovou Osirisovi předvádí.

Na podélné straně kobky umístěn je vlys, na němž 42 soudcové mrtvých sedíce se svými přívlastky jsou naznačeni.

I peklo tu vyobrazeno ve formě výhně střežené čtyřmi psohlavými opicemi.

Druhý výjev, vlastní to soud, počíná tím, že srdce nebožtíkovo, vloženo jsouc na váhu, zkoušeno bývá dle pravidel zákona spravedlnosti, kdež mrtvý po řadě každému ze 42 soudců musí 42 body zodpověděti. Anubis přihlíží, odpovídá-li stav skutků nebožtíkových, zračitelný v srdci, zákonu a výpovědi váhy; Thoth pak tolikéž pozorně

[15]) Obrázky o tom jsou velmi různě provedeny. Nejstarší jsou jednoduché, pozdější byly velmi dovedně kresleny a malovány. Svrchu uveřejněné líčení vzato jest z uměle provedeného papyrusu č. 9901 (v britském museu). Naville: »Todtenbuch«, I., taf. CXXXVI. Ag. — Podobné znázornění podal také E. Mayer spisem »Geschichte des alten Aegyptens« (Berlin, 1887.), S. 258, dle thebského papyrusu, uloženého v Berlíně.

přihlíží, je-li rovnováha skutků nebožtíkových odpovídající zákonu, kdežto peklo, zosobněné v »pohlcovači mrtvých«, číhá na kořisť.

Ubezpečilosť, jíž mrtvý Osirisa zdraví, ujistiv ho právě své neviny, ustupuje nyní úzkostné bázni, jak se jeví z krátké rozmluvy (kap. 30.); mrtvý totiž oslovuje takto své srdce:

»Srdce mé, jehož dostalo mi se od matky, srdce mé, jehož mi nezbytně třeba k pozemskému životu, nepozvedej se proti mně, nesvědč proti mně před božskými hlavami jako nepřítel o tom, co jsem před bohy konal, neodlučuj se ode mne před velikým bohem, pánem v Amenti!

Sláva tobě, srdce Osirisovo, jenž bydlí na západě! Sláva vám, vnitřnosti! Sláva vám, bohové s vlajícím vousem, kteří jste vznešeni svými žezly! Mluvte dobré věci o Osirisovi N., dopřejte mu, by svědčilo mu Uehbkou!

Opět jsem se spojil se zemí od západní strany nebes. Jakmile položil jsem se na zemi, nezemřel jsem v Amenti. Jsem čistým duchem pro věčnosti!« [16])

Z doby pozdější pocházející dodatek udává, že tato slova mluviti se mají nade vrubounem [17]) z tvrdého kamene vytesaným a zlatem ovroubeným, jejž mrtvým kladeno na prsa, když byly otvor úst a hlava olejem namazány. Slova, jež jako kouzelné formule nad ní vyrčena byla, byla tato:

»Srdce mé, jehož dostalo mi se od matky, srdce mé, jehož mi nezbytně třeba ku mým proměnám!«

Nyní vzmuží se mrtvý opět a dokazuje před jednotlivými soudci mrtvých svoji nevinnosť takto:

»Ah, chodče, vyšedší z Anu! Nečinil jsem bezpráví!

Ah, rozpínači ohnivých ramenou, vyšedší z Cherau! Nepoužil jsem násilí!

Ah, sápateli, vyšedší ze Chmunu (Hermopolis)! Neublížil jsem.

Ah, pohlcovači stínů, vyšedší z místa tajemného! Neodcizil jsem.

Ah, rozpínači údů, vyšedší z Rostau! Nezabil jsem člověka.

Ah, dvojlve, vyšedší z nebes! Nezmenšil jsem obilí (měrou).

Ah, ostrooký, vyšedší ze Seihem! Nehřešil jsem úskokem.

Ah, ohniváku, vyšedší ze zpět! Neurval jsem vlastnictví některého z bohův.

Ah, kostlivče, vyšedší z Chenenou! Nemluvil jsem lží.

Ah, lízači ohně, vyšedší z Katkaptahu! Neodňal jsem pokrmův.

Ah, dvojpramenný, vyšedší ze země západní! Netupil jsem.

Ah, bělozube, vyšedší ze země pomezní! Nepřekročil jsem (hranic zakázaných).

Ah, krvožroute, vyšedší z místa zhouby! Nezabil jsem posvátného zvířete.

---

[16]) Dle překladu P. Pierretova »Le Livre des Morts«, p. 113. a 114.

[17]) Samička vrubouna posvát. (Ateuchus sacer) klade — jak známo — vajíčka svá obalená hnojem ve formě kuliček do jamky před tím vyhrabané. Aegyptané, jimž to neušlo, domnívali se, že brouk tento — jako foenix z pohádky — stále se v půdě obnovuje. Tím byl jim tento brouk (aegyptsky: cheper) obrazem z mrtvých vstání t. j. znovuoživením mumie, jež svobodně a oslaveně spěchá ku slunci. Dle Klem. Alex. byl brouk ten i slunce odznakem (Strom. lib. V., c. 4., Migne, Patr. Gr. IX., 41.) Římané jej jmenovali scarabaeus, Řekové ἡλιοκάνθαρος nebo κάνθαρος.

Ah, žroute vnitřností, vyšedší z domu třiceti (= z nejvyššího soudního dvoru)! Nekonal jsem věcí zapovězených.« [18])

Mrtvý vzývá všech dva a čtyřicet různých soudců mrtvých postupně, každého zvlášť s udáním jeho vlastního obydlí, a každému z nich dokazuje zvláště, že jest prost vždy jiného a jiného hříchu. Podstatně sice jest toto vyznání shodno s předcházejícím, nicméně však přece jednotlivé hříchy jsou v něm roztříděny dle svých podrodův a okolností; některé z nich se opakují, by jich bylo 42 na počet. Pouhou hříčkou však poslednější soud před 42 soudci považován býti nesmí, jelikož ostatně jednotlivé přečiny proti náboženství a bohoslužbě, proti spravedlnosti a bezelstnosti, proti poctivosti a věrnosti, proti cti, životu a tělu jiných osob, proti čistotě, kázni a mravům velice jasně a objektivně správně dle požadavků přirozeného práva jsou rozdílny. Dlouhý a velmi jasný seznam hříchů — nejstarší to zpovědní zrcadlo na světě — poukazuje na velmi vysoký stupeň mravního poznání a vytříbenosti svědomí, byť i soukromý a veřejný život tomuto stupni mravního poznání a vytříbenosti svědomí během doby vždy méně odpovídal. Jména 42 soudců mrtvých zní nezasvěcenci sice jako pravá čarodějnická násobilka, nicméně však každé z nich má svůj určitý význam, jenž jest ve blízkém poměru k připojenému časem přečinu i k souhrnnému mythu.

Dalšího soudního líčení pře text nepodává. Obraz dopovídá ostatní. Čtyřicet dva soudcové shledali mrtvého býti spravedlivým. Osiris potvrzuje soudní nález: Hórus, bůh slunce, syn Osirisův, předvádí nebožtíka přede trůn otcův. Tento děkuje s plesáním bohům, že jej příznivě propustili ze soudu, opakuje ještě jednou svoji prosbu, by jej i na dále milostivě chránili, takto:

»Sláva vám, bohové, kteří bydlíte v zemi dvojnásobné spravedlnosti. Zlo nedlí ve vašich prsou; žijete ze dvojnásobné spravedlnosti v Anu; srdce vaše živí se ze dvojnásobné spravedlnosti Hórovy v jeho kruhu (slunečním).

Vysvoboďte mne před bohem zla, jenž tu žije z vnitřností velikánův, o dni velikého soudu mezi vámi.

Osiris N. přichází k vám; není v něm ani zla, ani hříchů, ni poskvrny, ni nečistoty; není proti němu žádné žaloby, žádného odporu.

On žije ze spravedlnosti, živí se spravedlností. Srdce jeho těší se tomu, co byl kdy učinil. Co učinil, oznamují lidé, a bohové z toho se radují.

Láskou svojí usmířil si bohy; dal lačným chléb, žíznivým vody, nahým poskytl oděvu. Bárku dal tomu, kdo jí neměl. Bohům daroval dary obětní, zemřelým oběti smírné.

Vysvoboďte ho, ochraňujte ho, nežalujte naň před pánem mrtvých, vždyť ústa jeho jsou čista a ruce jeho tolikéž.

Kdo jej vidí, praví: »Pojď v pokoji!«, neboť Osiris N. slyšel rozmluvu osla s kotem v domě Pata; slovo jeho žalobcův u toho, kdo dívá se v před i vzad, způsobilo, že byl povýšen.

Osiris N. vidí jezero Persea u sebe, uprostřed Rostau; holduje bohům, jichž prostory zná.

---

[18]) Překlad tento pořízen dle německého spisu Strauszova a Torneyova »Götter und Göttersagen«, S. 481—484. — Viz text papyrusu Ani u E. Wallise Budgea »The Nile«, London, 1890., p. 74.

Přichází, zvedá se, vystupuje, poznává pravdu. Jest čist, působí, že závaží stojí v rovnováze u vnitru dokonalých bytostí.

Ó ty, jenž vznešen trůníš ve svém sídle, pane koruny Alef, jenž osvědčuješ své jméno jakožto »pán dechu«, osvoboď Osirise N. před svými odeslanci, tvými to vykonavateli, naznačiteli tvých rozkazů, zlými to duchy!

Není žádného závoje na tom, co Osiris N. vykonal. Jest (on) pánem pravdy; jest čist; srdce jeho jest čisto. Jeho přední strana jest očištěna, střed jeho těla opláknut jest v jezeře pravdy; žádný úd jeho není skvrnou potřísněn!« [19])

Po příznivém ze soudu propuštění a po očistné koupeli nastane vchod do říše podsvětí, přechod z noci tmy čili smrti do dne nového, věčného života. Než tu opět neviditelné mocnosti přicházejí nebožtíkovi v ústrety, podrobujíce jeho mystické vědění zkoušce.

»Osiris N. byl očistěn v rybníku, jenž prostírá se jižně od pole Hotepského a severně od pole kobylek, kde bohové zeleně se myjí o 4. hodině noční a 8. hodině denní s obrazem srdce bohů, přecházejíce od noci ku dni.

»Ať táhne!« praví bohové k Osirisu N. »Co chceš od nás? Jaké jest tvé jméno?« táží se ho.

»Jsem Osiris N. Rostoucí mezi květy fíkového stromu jest jméno Osirise N.«

»Táhni svou cestou!« řeknou k němu bohové.

»Šel jsem loukami severně stromu fíkového.«

»Co jsi viděl?«

»Kráčející nohu (kost) s ledvím!«

»Co nám ještě máš říci?«

»Byl jsem zavolán lidmi této země obnažených.«

»Co ti dali!«

»Plamenný oheň a zelenec.«

»Co's učinil jimi?«

»Svůj pohřeb na břehu jezera spravedlnosti v době noční.«

»Co's nalezl na břehu jezera spravedlnosti?«

»Žezlo z tvrdého kamene, jež přivádí do pohybu slovo. Osiris N. přivedl je do pohybu.«

»Co je to žezlo z tvrdého kamene?«

»Dárce dechu jest jeho jméno.«

»K čemu užil jsi plamenného ohně a zelence?«

»Uhasil jsem plamen a ze zelence utvořil jsem vodu.«

»Můžeš tedy jít a vstoupiti do kobky dvojnásobné spravedlnosti.« [20])

Když nebožtík učinil zadost neviditelným, objeví se mu zase brána do podsvětí vedoucí, mocná a obrovská jako pylony chrámův aegyptských. Každá část brány žádá od nebožtíka své zvláštní heslo; jen tomu, kdo zná tato hesla, otevře se brána.

»Nedopustím, abys mnou vešel,« praví závora brány, »nepovíš-li mi mého jména.«

»Tíže domu spravedlnosti jest tvoje jméno.«

»Nepropustím tě mnou,« praví pravé křídlo brány, »nepovíš-li mi mého jména.«

---

[19]) Dle P. Pierreta přeloženo; l. c., p. 377—379.
[20]) P. Pierret, l. c., p. 379—380.

»Obhájce spravedlnosti jest tvoje jméno.«

»Neprojdeš mnou,« praví levé křídlo brány, »nepovíš-li mi jména mého.«

»Obhájce soudu srdcí jest tvoje jméno.«

»Nedopustím, abys kráčel přese mne,« praví práh brány, »nepovíš-li mi jména mého.«

»Sloup Sebův jest jméno tvoje.«

»Neotevru ti,« praví zámek, »nepovíš-li mi mého jména.«

»Zrození Mauty jest jméno tvoje.«

»Neotevru ti,« praví vnitřek zámku, »a nepropustím tě klíčem dveří, nepovíš-li mi jména mého.«

»Život strážce Sebeka, pána z Bacisu, jest jméno tvoje.«

»Nevstoupíš a neprojdeš mnou,« praví brána, »nepovíš-li mi jména mého.«

»Rámě Šuovo, připravené na ochranu Osirise, jest jméno tvoje.«

»Nepřekročíš mne,« praví práh kobky, »na místě, kde jsi. Jsem čist, neboť neznám jména tvých nohou, jimiž jsi na mne vkročil. Jmenuj mi je!«

»Pás Khemův je jméno mé pravé nohy; smutek Nefthydy je jméno mé levé nohy.«

»Přejdi, znáš nás!«

»Neprojdeš námi,« praví veřeje, »nepovíš-li nám jména našeho.«

»Děti hadů jest vaše jméno.«

»Stůj! Neprojdeš,« praví strážce brány, »nepovíš-li mi jména mého.«

»Znatel prací, zkoumatel kajících jest jméno tvoje.«

»Který to jest bůh, jenž nyní panuje, jenž má nyní svou dobu?« táže se bohyně Maat svým časem.

»Onen, jenž tu měří zemi.«

»A který je to bůh, jenž měří zemi?«

»Bohem tím jest Thoth.« [21])

Bůh Thoth, jeden to z nejstarších bohův aegyptských, je dle památníků pánem svaté řeči, mudrcem ve svaté řeči, řečníkem v horní polokouli, mohutným řečníkem sladkého jazyka, ředitelem světa, měřičem času, ochranným pánem hvězdářství a všech ostatních věd, — manželem bohy Maaty, pravdy a spravedlnosti. Jakmile konečný nález dříve o mrtvých oznamuje, tak také uvádí je, když všecky překážky jsou už odstraněny, do věčného života.

Tu praví Thoth: »Pojď, předstup, Osirise N.! Táži se tě, kteraké že jsou tvé vlastnosti?«

»Jsem prost všelikého zlého, jsem čist. Jsem ochráněn osidel těch, kteří jsou zde ve svých dnech.«

Nebožtík přestál výslech. Pro toho, kdo neobstojí výslech, určena jest brána ohnivá, živými hady obklopena. Základ brány té tvoří jezero, přes něž Osiris se převáží.

»Předstup, obstál jsi ve zkoušce. Pro tebe jest určen chléb v oku Uzat. Pro tebe jest určen nápoj v oku Uzat. Pro tebe jsou určeny oběti mrtvých v oku Uzat. Osiris N. žije opravdu na věky.« [22])

---

[21]) P. Pierret, l. c., p. 380—382. Srovnej tu odchylný překlad H. Brugsche (»Religion und Mythologie der alten Aegypter«, S. 68—70.).

[22]) P. Pierret, l. c., p. 382—383.

Vyložiti všecky tajemné výrazy, nakupené v těchto podsvětních rozpravách, vyžadovalo by velmi obsáhlého vlastního pojednání. Výrazy ty nejsou žádnými pouhými nahodilostmi, nýbrž členy zcela vytříbené mystické slovní i písemní soustavy, do níž už často vnikla bádání o starožitnostech aegyptských, byť i vykládači ve všem všudy se nesrovnávali. Anať pak tuto »kniha mrtvých« nás zaměstnává pouze jakožto literární pomník, nikoli však jako svědek náboženskofilosofických názorů, dlužno odkázati laskavé čtenáře na příslušnou odbornou literaturu. Náboženství, filosofie a básnictví jeví a protkávají se co nejvnitřněji v této mystické náuce heliopolských kněží, a to tak, že smělé a zvláštní obrazy převahou tvoří poetickou hojnosť kosmických a přírodo-filosofických pravd. Přísný duch Aegypťana spatřoval ve proměnách mezi dnem a nocí, u východu a západu slunce a souhvězdí, v zápasu sil přírodních, v boji světla se tmou jakýsi zrcadlový obraz lidského života s jeho protivami: dobrem a zlem, štěstím a neštěstím, poznáním a nevědomostí, spravedlností a nespravedlností. Tím, že výroky s pole poznání přeneseny byly na pole jiné, vyjevila se hojnosť tajemných hříček, majících za základ tu kosmické představy, onde náboženské a mravní pravdy, jimž bylo vyučováno tímto mystickým způsobem, a jež byly v bohoslužbě prakticky provozovány jako pověra nebo magie. V této obrazné řeči vyvinul se mohutný ráz, vedoucí k jakési pošmourné zvláštnosti, mnohdy i ku vznešenosti, postrádaje však nicméně harmonické krásy a vzletu. (Pokračování.)

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

II. Památky kultu sv. patronů českých.

Napsali **Ed. Šittler** a Dr. **Ant. Podlaha.**

(Pokračování.)

Ikonografii sv. Jana doplňovaly hojné *rytiny*. — O starobylém obraze našeho světce, jenž visíval druhdy nad zpovědnicí dnes již zbořeného chrámu Božího Těla (na nynějším Karlově náměstí), bylo možno učiniti si aspoň jakousi představu z mědirytinové reprodukce jeho v *Berghauerově* díle: »Protomartyr poenitentiae.« Na obraze tomto spatřoval se v pravo sv. Jan v obvyklém rouše kanovnickém, kterak sedě v ozdobném křesle vyslýchá zpověď klečící a slzící královny; opodál v levo zobrazen byl prostičký prvotní hrob světcův: plochý, obdélný kámen náhrobní, ohražený hrubou mříží, a na něm dvě rozžaté svíce. V pozadí pak otvíral se dvojitým klenutým sloupořadím pohled na kamenný most, s něhož právě pochopové svrhují mučedníka do Vltavy. Nad postavou sv. Jana napsána jsou na klenbě zobrazeného chrámu slova: »S. Joannes Nepomuczky 1532.« Kam se original obrazu tohoto poděl, povědĕti neumíme.

Cum Priv. S. C. M. *I. A. Pfeffel exc. A. V.*

Jiný starobylý obraz světcův, na omítce *v kapli Staroměstské radnice* až podnes dochovaný, jejž někteří v minulém století kladli sice do r. 1481. (poněvadž v roce tom byla tato kaple obnovena, a některými malbami ozdobena), jiní pak správně stanovili, že malován byl asi r. 1631. malířem *Ludv. Häringem* [1]) — znázorňovala rytina rovněž z Berghauera vyňatá (díl II. str. 124), jakož i rytina *Birckhartova* s nápisem: »S. Joannes Nepomuk. M., submersus 1383. Antiqua ex pictura Vetero Pragensis Curiae Anno 1481.« Světec znázorněn tu stoje, oděn šatem kanovnickým, s knihou otevřenou v pravici a palmou v levici. [2])

Gareisova velmi pěkná lithografie (malý kvart), z prvé polovice tohoto století dle obrazu v metropolitním chrámu sv. Víta *Škrétovi* připisovaného, [3]) představuje poprsí světcovo, jenž oděn almutiem kanovnickým a hlavu maje pokrytu biretem, pohlíží sklopenýma očima na kříž v rukou svých. Podpis hlásá, že prý jest to věrné vyobrazení sv. Jana.

Z rytin *Sysangových*, jimiž umělec tento sv. Jana představil, vyloženy byly dvě. Prvá (z r. 1720.) představovala světce našeho, kterak kleče Ježíškovi a Panně Marii jazyk svůj obětuje; druhá vyobrazovala jej, jak klečí na oblaku a pohlíží v zanícení k nebi, odkud přilétá anděl, nesa mu věnec slávy a palmu.

Birckhartova rytina z r. 1730. má nápis: »S. Joannes Nepomucenus Martyr Thaumaturgus juxta effigiem, quam sub festivis sacrae apotheoseos solemniis 1729. in triumphali labaro Roma primum, dein Praga proposuit. Admodum reverendis ac religiosissimis patribus in coetu XXXI. provinciae Bohemiae S. J. anno 1730. congregatis submisissime D. D. D. Antonius Birckhart, sculp.« Od téhož umělce pocházely také ještě: rytina představující sv. Jana Nep., kterak se ze St. Boleslavi do Prahy vrací, s nápisem: »S. Joannes Nepomucenus, ante gloriosam martyrii perpessionem Vetero-Boleslaviae peregrinus et cultor Marianus, perillustri ac generoso D. D. Mathiae Leopoldo de Rackenfels S. C. Reg. Camerae aulicae rationum consiliario Dno patrueli observandissimo D. D. D. Antonius Birckhart, Chalcographus Pragae«; [4]) dále rytina dle kresby Hiebelovy, představující sv. Jana ve slávě nebeské, dole pak pohled na město Nepomuk, Zelenou Horu, jakož i zříceniny někdejšího kláštera cisterciáckého; potom rytinka znázorňující kázání sv. Jana, obraz sv. Jana N. v jesuitském profesním domě v Římě, a j. v.

Cyklus 32 rytin, illustrujících život světcův, jež ryl Augsburský rytec *J. A. Pfeffel,* a jimiž ozdobil oboje svoje vydání (r. 1725. a 1730.) *Balbínova* spisu »*Vita s. Joannis Nepomuceni*« vyniká i obsažností výjevů zobrazených i jemným provedením. Prvý list, jejž přikládáme, představuje sv. patrona našeho uprostřed ostatních

[1]) Srv. Berghauer: Protomart. poenitent. II. str. 124; K. J. Erben: Die Altstädter Rathaus-Kapelle in Prag, 1858., str. 5. Ekert: Posv. místa I. 327. Borový l. c. 39. Acta Processus str. 470.

[2]) Ještě i třetí starý obraz na stěně zbořené nyní kaple sv. Vojtěšské před chrámem sv. Vítským z doby renaissanční pocházející — na němž představen byl sv. Jan s palmou v ruce maje hlavu pokrytu kamaurou — vyložen byl ve snímku, jejž učinil před sbouráním této kaple p. architekt Mocker.

[3]) Dlabač ani Pazaurek neuvádějí mezi malbami Škrétovými tohoto obrazu.

[4]) Týž předmět — pouť sv. Jana do St. Boleslavi — znázornil rytinou svou i *J. Balzer,* ale s mnohem menším zdarem. Rytina tato byla také vystavena.

sv. Jmenovců v důmyslné komposici kolem něho seskupených. (Mezi nimi jest nejdoleji i blahosl. Jan Sarkander.) Připojený chronogram udává letopočet 1725. [5])

Zmínky zasluhují ještě tyto rytiny: *Marka Müllera* († 1738.), sv. Jan Nepomucký s prospektem kamenného mostu; *J. F. Fischera*

(† 1740.) pracovaná velice čistě dle kresby *Václ. Vavř. Reinera,* na níž jest vypodobněn sv. Jan Nep. v oblacích, an kleče Boží Prozřetelnosti (Okem naznačené) vlasť českou odporoučí, pod ním pak lev s českou korunou a žezlem, mapka Čech a prospekt kamenného

[5]) Cyklus tento nápodoben byl v prvé pol. tohoto století lithograficky, a opatřen nápisy českými, latinskými i německými.

mostu (viz přiloženou reprodukci); *J. Hillera* (kolem r. 1740.), *Sam. Dvořáka* († 1689.), *F. Goldschmidta* (kolem r. 1750.), *Jos. Gregoryho* z r. 1768. dle výkresu Salzerova; *Balt. v. Westerhouta* († 1728.); *G. de Groosa* (kolem 1680.) dle výkresu Dittmannova, představující zatčení sv. Jana k rozkazu krále Václava IV.; *Jana Balzera* († 1799.) dle malby Balkovy, *Mart. Engelbrechta* (»Ultima ante mortis horam Boleslaviam veterem peregrinatio«) a j.

Vkusná rytinka *Gio de Pianova,* znázorňující poprsí světce našeho, má pamětihodný nápis: »*Sv. Jan Nepomucký, za patrona města Vlašských Benátek zvolený usnesením senátu dne 26. dubna 1794.*« (»S. Joannes Nepomucenus, Urbis Venetiarum patronus ex S. C. 26. Aprilis 1794.«) Od té doby jest při kapli našemu světci při chrámu sv. Pavla v Benátkách zasvěcené zvláštní bratrstvo, které svátek sv. Jana Nep. okázalým způsobem světí, podobně as, jako u nás spolek pro pořádání sv. Janské slavnosti na mostě. V tomto chrámě chová se také ostatek sv. Jana v krásném stříbrném reliquiáři, dar to Bedřicha Kristiana, otce prvého krále saského. O soše sv. Janské na pobřeží Benátském zmíníme se níže.[6])

Apotheosu sv. Jana (světec v oblacích obklopený anděly) představovala veliká (foliová) rytina, pěkná to práce českého rytce *Jiřího Döblera* († 1845.)[7]) Rytina tato pořízena byla dle nákresu českého malíře Václava Markovského († 1846.) a opatřena jest nápisem: »Vyobrazení sv. Jana Nepomuckého k jeho prohlášení za svatého l. P. 1729. v Římě malováno, a o století slavnosti jeho za svatého vyhlášení na velikém oltáři ve hlavním chrámu Páně na hradě Pražském k nábožnému upamatování postaveno.« V. Markovský obnovil dovedně porouchanou malbu tu tak, že mohlo se jí r. 1829. užiti, a učinil podle ní i nákres k řečené rytině. Spatřujeme na ní sv. Jan Nep., an slávou nebeskou jest ozářen; posvátná velebnosť spočívá na tváři slavného mučedníka; utěšený úsměv pohrává kol rtů jeho; vítěz nad strastmi a nehodami světa vezdejšího u vytržení rozkládá ruce, když upjatým zrakem poprvé v ony radosti vzhlíží, jichž žádné oko zemské ještě nevidělo. Po pravém boku podává mu cherub vítěznou palmu, jiný pak anděl u nohou světce, na oblaku spočívajících, ukazuje na svatý jazyk, jakožto odznak mlčelivosti rekovského obhájce zpovědního tajemství. Menší anděl drží knihu otevřenou s nápisem: »Propter sigillum confessionis.« Spanilý andělíček vine se k srdci miláčka dítek s tou nevinnou důvěrností, s jakouž někdy k Spasiteli našemu dítky chvátaly. Ještě jiní duchové nebeští obklíčují sv. Jana, tváře jejich projevují jednak největší potěšení nad blahoslaveným služebníkem Páně, jednak vzdávají vroucí díky Hospodinu, dárci všeliké svatosti.[8])

Od téhož rytce (Döblera), chovala kollekce naše jiný ještě obraz do ocele rytý v r. 1832. podle obrazu prof. *Vogela* v Drážďanech,

---

[6]) Srv. Method XIX. 58.

[7]) Umělec tento zůstavil nám též faksimile obrazového »Života sv. Václava z bible Velislavovy«, vydané r. 1811. Bylo též ve sbírce sv. Václavu věnované vystaveno.

[8]) Případné toto vylíčení vzato jest ze spisu Dra. Klem. Borového: Svatý Jan Nep. 187—188.

Czechia dum referunt, qvem prædico, signa Leonem,
In fluvis Lapidum gloria qvinqve nitet

jenž představuje sv. Jana před obrazem Marianským v kryptě Staro-Boleslavské klečícího.

Jiný ještě cyklus mědirytin ze života sv. Jana Nep. vyňatý z díla »*Des Beichtsiegels Heiligkeit*«, označený zkratkou *K. Z. 1829.*, nevyniká valně uměleckým provedením. (Pokračování.)

Dr. Masaryk a Dr. Kaizl.

Píše **Fil. Jan Konečný.**

Česká otázka. Snahy a tužby národního obrození. Napsal T. G. Masaryk. V Praze 1895. Cena 1 zl.

Po rozporu Masaryka s Grégrem domnívali se mnozí, že jest Masaryk »politický mrtev«. Nevěřil jsem tomu a dnes vidím, že mne předtucha má neklamala. Masaryk žije a právě teď hlásí se k životu tak důrazně, že ho nikdo »neumrtví«, dokud nevyvrátí přítomnou jeho knihu, která působila rozruch, (spor o Hálka, a Jungmannova »krejčovská filosofie«!) hned jak první její částky byly uveřejněny, — skládáť se mimo některé doplňky nové ze známých studií auktorových v »Nové Době« — a působí dosti značně (aspoň v našem venkovském městě mám toho zkušenosť) ještě i nyní, kdy celá a najednou v kupeckém krámě se objevila. Považuji nemalou chybou, že nynější vůdcové národa »Českou otázku« právě j e m u přenechali. Dává jim za to lekce, které je nutí buď opraviti jeho názory nebo přijati realismus. Také naši katoličtí předáci političtí měli by se zabývati »Českou otázkou«, a jsem přesvědčen, že by si nás všech vděk a díky získal, kdo by o důležité otázce té ze stanoviska konservativního a katolického pojednal.

Hned v úvodě vysvětluje pan auktor, že českou otázkou vyrozumíváme vše, »čím jako zvláštní národ kulturně žijeme, co chceme, co doufáme.« Má tedy přítomný spis hlavně ten úkol, abychom postihli »smysl české historie«, a to ne ledajak, ale z d ů v o d ů, jelikož s každým národem má Prozřetelnosť zvláštní záměr, z čehož plyne povinnosť i pro nás Čechy, abychom z minulosti a přítomnosti úkol svůj poznali a poznavše vědomě a mocně za ustanoveným cílem národním v před se brali. Velice usnadňují nám přetěžkou úlohu tu naši nejlepší mužové Dobrovský, Kollár, Palacký a Havlíček, proto třeba každému vzdělanci znáti o těch věcech názory jejich a budovati na nich. Nelze upříti, — t y t o myšlénky páně Masarykovy jsou velice závažny, a dodáme-li, že ve spise snesen bohatý a rozmanitý materiál dějinný, literární, politický, a že vtěsnán v průzračnou formu slohovou, uznáme, že má v sobě mnohé vlastnosti, které se líbí a k sobě táhnou. Než zajímavý a poučný tento spis páně Masarykův svým čtenářům d o p o r u č í m e — přes to přese všechno, že pan auktor i zde zachoval se k nám katolíkům nepřátelsky, někdy až vášnivě — některé zvláštnosti jeho podáme, aby se vědělo, co v »České otázce« zde jest obsaženo.

Pověděv v předmluvě, co jest »otázka česká«, a vysvětliv, proč poněkud z daleka začíná a vlastního názoru nepodává (slibuje však učiniti tak), začíná pan auktor n a š í m o b r o z e n í m, rozděliv je na dobu Dobrovského, Kollárovu, Palackého a Havlíčkovu, a konečně na »časové směry a tužby«, jimž i připojil »smysl národní a historický« našeho obrození, kterým prý byla a má býti h u m a n i t a. V době prvé vyniká D o b r o v s k ý, odchovaný duchem jozefin-

ským, svobodomyslným a pokrokovým. Pan auktor několikrát připomíná, že tento katolický kněz byl »svobodomyslným«, a mluvě o jiných tehdejších kněžích i jejich »neorthodoxního« smýšlení se dovolává, a to takovým způsobem, že se mi zdálo, jakoby vše to činil za úmyslem snadno pochopitelným. Proč ani slovíčkem nezmínil se o tom, že svobodomyslnosť ano i zednářství tehdejší, jak je u nás znali, daleko nebyly tak podvratnými a nectnými jako dnes? Proč ani slovíčkem se nezmínil, že i to »neorthodoxní« smýšlení tehdejších českých kněží katolických nesmí se tak bráti jakoby se bralo dnes, a že toho hlavní příčinou byly okovy, kterými církev byla spjata? Myslím zkrátka, že tehdejší kněží při objektivní chybě byli osobní vady a zodpovědnosti z toho daleko vzdálenějšími než by byli dnes. Biskupů svých byli ostatně poslušni, a jakmile církvi dopřáno svobody, hlásili se k ní a přijímali vše, co jim kázala, čímž skutečně vzbuzují podiv. Že doba, o níž pan auktor píše, byla církvi velmi nepříznivá, víme, a právě z toho zvláštní posilu béřeme u víře v církev Páně a její nepřekonatelnosť.

Pozoruhodná jest myšlénka auktorova, že naše obrození sluší považovati článkem organického celku světového, k němuž do jisté míry náleželi i ostatní národové evropští, zvláště naši sousedé. Auktor dokazuje myšlénky té, jak se mně zdá, přesvědčivě. Rovněž zajímavy a velice přirozeny jsou jeho výklady o tehdejší myšlénce české a slovanské, respektive všeslovanské a rusofilské. Učenec Dobrovský jest auktorovi velice sympatickým, chválí ho kde může a známou jeho zoufalosť o budoucnosť českou vykládá v jeho prospěch velmi obratně. Mně při tom napadlo, že právě v té zoufalosti možno hledati i příčinu rusofilství Dobrovského: bál se o Čechy, proto ohlížel se po záchraně a nacházel ji nejpřirozeněji v mocném Rusku, jež právě tehdá k dobrým nadějím oprávňovalo, jak víme z Herdera. Také v tom bych Dobrovského do ochrany vzal, že, ačkoli byl katolickým knězem, přece zakládal budoucnosť českou na »osvícenosti a humanitě« a nikoli (jak by se očekávalo) na katolické víře, a to ze dvojí příčiny: Především poukázal bych na »černou« tehdejší dobu vůbec, a již tím pochopil by mnohý a snad dokonce i hlavní stín, který se za Dobrovským táhne (pan Masaryk učinil to, jak jsem již podotekl, — ale trochu jinak); po té ukázal bych na to, že humanita a osvícenosť pravá má v sobě vlastnosti dobré, které křesťanství nejen uznává, ale i pěstovati dává. Vždyť známým jest středověké scholastiky klasický výrok »Gratia supponit naturam« a v nejnovějším čase napsal celý spis nejslavnější apologeta katolický, P. Weiss, dav mu za podklad heslo (viz první vydání): Napřed člověk, potom křesťan a tak celý člověk! A chybil-li konečně Dobrovský i v této zásadní myšlénce, a byl-li takovým osvícencem a humanistou, jakým býti neměl, jsa katolickým knězem, — ký div, že nynější katoličtí kněží nechtějí na takovém základě budoucnosť národa stavěti, a že všecky práce a pokusy podobné považují zásadně pochybenými a národu škodlivými? Tak aspoň na nynější »stav věci« hledím u nás já, a pokud znám kněžstvo, myslím o něm totéž, což ostatně jest i panu Masarykovi ke konci knihy dosti jasno. Na moderní humanitě stavěti nemůžeme; na pravé humanitě, jak ji hlásá křesťanství, stavěti musíme!

Druhá doba našeho znovuzrození charakterizována jest Kollárem a Jungmannem, jehož p. auktor nemá rád. Kollár jest po německu vzdělán: horuje pro lidství, ale to mu nikterak nevadí, aby byl Slovanem, ba dokonce výlučným Čechem. »Kdežto Kollár hlásal humanitu Herderovu, Jungmann, jak už řečeno, hověl Voltairovi« (47); Kollár »skutečně vyslovil, čeho době bylo potřebí« (48). Přes všeliké horování proti Němcům, »Němci zůstali našimi skutečnými učiteli (50). A přece tenkrát — dí auktor (51) — alespoň krásná literatura ruská i polská poskytnouti mohla takové vzory, jaké naši básníci a literáti

hledali v Německu. Čta další úvahy auktorovy o Kollárovi, nemohl jsem se jasně přesvědčiti, v čem vlastně záležela a záleží velikosť Kollárova pro nás, a proč mu pan profesor takovou přikládá váhu. Věc rád bych přijal, ale uvedené pro ni doklady nezdají se mi dostatečnými a průkaznými! Na str. 65. připouští pan auktor k mnohému jinému nepříznivému velikosti Kollárově: »Pravda — Kollár idealisoval Slovany, má dosť nezkušeného ve svých myšlénkách a vybásněného, mnoho má nepravdivého, ba i fantastického, a tudíž opravdu, jak na jedné straně prospěl, zase i škodil.« Rozpomeneme-li se, co dříve o Kollárovi bylo řečeno, že od Němců převzal základní svou myšlénku národní, a že byl nedůsledným, a připojíme-li, co jsme právě slyšeli, cítíme v sobě jakousi nemilou pochybnosť o velikosti Kollárově, a všecko vykládání Masarykovo nemůže nás jí zbaviti.

Co vykládá profesor Masaryk o tom, jak sám posuzuje národy dle zásady všeobecné, speciální a nejspecialnější, v mnohém i můj souhlas má. Zvláště podepisuji větu, že není nenárodním viděti a vytýkati i vlastnímu národu chyby, a že jazyk není »svatým«, ale jen prostředkem sloužícím »duchu ve zlém i dobrém.« I v tom dávám souhlas, že ve sporech národnostních musí idee a mravní cíle rozhodovati, a že barbarstvím jest bráti někomu jeho jazyk. Proti tomu protestuji však rozhodně, že se opovážil napsati auktor o katolické Církvi na str. 69. n. 3.: »proto jsem dávno vystoupil z církve modloslužebného slovíčkářství a národnostního fanatismu.« Čím pan Masaryk dokáže tuto hrubou urážku? Dokud tak neučiní, mohli bychom mu na novo volati vstříc, jak jsme mu již jednou veřejně volali, že totiž lže! Není pravda, že Církev naše má »modloslužebné slovíčkářství; spíše jest pravda, že za tuto hrubou urážku zasloužil prof. Masaryk tiskovou censuru a měl býti hnán před soud pro urážku státem uznané Církve! Pozorného a pamatujícího čtenáře naplňuje podivem, proč pan Masaryk nedovede o katolické Církvi psáti klidně, proč se kasá, zuří a snižuje až k nedokázané lži, když o ní mluví? Nejen jeho vědecké kvalifikaci nikterak to ke cti neslouží — či dokázal snad někdy, že Církev, z níž »dávno vystoupil«, hoví modloslužebnému slovíčkářství, abychom »národnostního fanatismu« nepřipomínali, — ba — ale i osobní charakteristice, jelikož ho obviňuje z nepravdivé chvastavosti! Důkaz podávám následující. Jak každý vidí, nejen posuzuje zde pan Masaryk katolickou Církev, nýbrž i odsuzuje. Na stránce však 69. v čísle 2. (tedy na též stránce, na které odsuzuje!) píše: »Přesvědčuji se pořád více, že o vlastnostech národů soudívá se téměř pravidlem nesprávně aneb aspoň povrchně. Lidé na lidech jiných obyčejně vidí jen, co jedí a pijí, jak se šatí, a ty dojmy smyslové mají pak na úsudek charakteru ... Přijímám tudíž úsudky takové co nejopatrněji, ba přímo s nedůvěrou — sám proto úsudku svého pronésti se takořka ostýchám!« Jak toto »ostýchání« vyhlíží, mohl čtenář souditi z uvedených urážek katolické Církve, již se předhazuje nejen modloslužebné slovíčkářství, ale i národnostní fanatism! Pan Masaryk ovšem nechce souditi národy a »ostýchá« se o nich vynésti úsudek, ale o Církvi katolické, v níž jsou všickni národové, neostýchá se mluviti jako »krejčovský filosof«, abychom užili kousek jeho známé fráze o Jungmannovi! Řekli bychom, že žádáme důkaz »modloslužebného slovíčkářství«, jak jsme učinili, když pan Masaryk tvrdil o Církvi naší, že prý s Tertullianem vyznávala: »Věřím, poněvadž je to nesmysl; »Credo, quia absurdum«, ale necháme toho, poněvadž pan Masaryk hned tenkráte zůstal odpověď dlužen, ačkoli mu jí v »Čechu« několikráte připomněli s důrazem. Naši přátelé dobře udělají, když si tuto novou lež Masarykovu zapamatují, aby mu jí připomněli, až se mu zase uzdá býti kazatelem pravdy. Tedy nezapomenouti, pane filosofe, na »modloslužebné slovíčkářství« a na Tertullianovy »nesmysly«!

Co píše auktor na straně 70. a následujících, nevím, najde-li u mnohých neomezeného souhlasu. Několik takových vět vybéřeme: »Do minulosti vnášej světlo z přítomnosti; mínění, že lze postupovati opačně, je klam. — Poznávám pořád lépe a lépe, že Germáni charakterem Slovanům jsou nejbližší, (a to proto mezi jiným), že německé působení neporušilo našeho českého charakteru tak, jak mnozí slavjanofilové se domýšlejí.« Naproti tomu zase neváhám podepsati větu »Přestaňme pokládati zřízení a události politické a válečné za všecek život národů,« ačkoli se při tom táži: Co tedy bude z našich Husitů? Na straně 74. táže se auktor: »Jaký pak je rozdíl mezi námi Čechy a Němci?« A odpovídá: »Rozumí se, že jsem při svých slovanských studiích o thematě tomto mnoho uvažoval; snažil jsem se věc vypozorovat a formulovat. Nebylo mi to snadné — až náhodou přítel Němec jednou za řeči o charakteru nás Čechů sdělil mi následující skutečnou událost — maličkost, jíž charakter Čecha a Němce znamenitě jest zachycen. Historie je dosti nevinná, jedná se v ní o zabití — k o č e k; avšak historie je pro n a š i otázku výtečná (!) a proto ji podávám.« Jak zní kočičí historie, kterou se »česká otázka« výtečně »vypozoruje a formuluje«? Asi tak: Na národnostním rozhraní severovýchodních Čech koupil si český statkář majetek, k němuž náležely dva dvory: český a německý. Na dvorech těch měl šafáře Čecha a Němce, kteří proti myším měli »hojnosť koček«. Majetník však nemohl koček snésti, a co udělal? Přítel Masarykův vykládá, že »prostě nerozkázal, aby se kočky odstranily«, nýbrž že »okolkoval, k čemu tolik koček mají.« A teprve po čtvrté když přišel, se tázal, »zdali ty kočky j e š t ě mají«? Šafáři Č e c h o v i nedaly opětné otázky majetníkovy pokoje; proto se poradil se ženou a kočky odstranil. Pán byl tomu ovšem velmi rád, ale neříkal ničeho. Na německém dvoře však kočky zůstaly, — až když jednou pán příliš nápadně chválil Vávru za to, že koček již nemá, otázal se šafář Němec (Schmidt), přeje-li si pán, aby kočky byly odstraněny, a poznav jeho vůli, odstranil je tolikéž. Po čase bylo však na obou dvorech plno myší, a statkář poznal potřebu koček, a nyní opakovala se historie opáčně, t. j. český šafář zase se poradil se ženou a v y c í t i v pánovo přání zaopatřil kočky: šafář Němec neučinil tak, dokud nerozkázal mu statkář, jehož se na to výslovně otázal, vida, že pro kočky zase chválí Vávru.« To jest kočičí historie, kterou pan Masaryk v ý t e č n ě poznal rozdíl v povaze české a německé, a to tak velice, že na straně 77. dí: »ujišťuji, poučila mne mnohem více než všecko, co od nejstarších dob z literatury o charakteru Čechů a Němců jsem shledal! Líto nám, že »výtečná« tato historie proti »literatuře z nejstarších dob« vyhlíží trochu mňoukavě, či pardon — duchaplně! My ovšem jsme v otázce české vůbec a v otázce o rozdílech Čechů s Němci zvláště tolik »neanalysovali« jako pan profesor Masaryk, ale tolik jsme hned z počátku výtečné této kočičiny »vypozorovali a vyformovali«, že pan Masaryk promluviti chce o č e s k é f a l š i, k čemuž se nad jiné hodí »výtečná historie«, poněvadž se říkává nejen o Č e š í c h (jak pan profesor výslovně má!) nýbrž i o kočkách: šelma f a l e š n á! Celkem tedy »vypozoroval a vyanalysoval« pan Masaryk z té kočičí historie o národě českém: Češi jsou citliví (dovtipní), nepřímí, nikoli však neupřímní. Vyčítá se jim faleš, ale není v tom »nic falešného«, ale je v tom, totiž v té české neupřímnosti »pouze něco měkčího, jemnějšího, anebo jak bych to řekl . . .[1]) Za takových okolností nic se nedivíme, proč panu auktorovi, ačkoli prý věc opětně a opětně a n a l y s o v a l, nešlo z hlavy slovo o německé p ř í m o s t i! »Vzpomínal jsem si — pokračuje 77 — že nám Slovanům, zvláště nám Čechům vytýkají jakousi falešnosť a lživosť: vzpomněl jsem si, že my sami si to vytýkáme (ku př.: s Tertulianem a modloslužebným slov-

[1]) My panu profesorovi pomůžeme: s l a b š í h o!

níčkářstvím, pane profesore!) — Dostojevský na př. kárá ruskou nepravdivosť. I hledal jsem, zdali v té netroufalosti u našeho českého statkáře není právě netroufalosť člověka, jenž se lidem netroufá podívat do očí, tedy netroufalosť člověka přece jen neupřímného? Avšak — přemýšloval jsem — proč pak Rusové mají dvoje slovo pro lež (lgáť — sorvať)? Není to ukázání, že je dvojí lež? A nevykládá se naše česká »faleš« do jisté míry tím, že nejsme samostatni, kdežto v jádru svém nejsme falešní a neupřimní, pouze »nepřímí« (jak řekl můj přítel)? Této nepřímosti Němci a jiní Neslované nerozumějí — avšak — lekl jsem se opět — nevede tato nepřímosť snadno ke skutečné a nepěkné neupřímnosti? A co — hájí se ve mně Čech — nevede ta německá přímosť k drzosti a hrubství?« Pan Masaryk měl sice i potom ze své obrany české »přímosti« poněkud strach, ale přítel ho znova zachránil, poukázav mu, že do české »měkkosti musila se přimísit germanská pevnosť Wiklefova a později Lutherova.« Pan doktor jest i tím zaražen, a táže se: »Bez Wiklifa by to nebylo šlo? A pomohl nám Luther?« Načež místo odpovědi udělal tři puntíky a poučil čtenáře, aby si zvykali donutit sebe samy k rozkazu »tak jak ti naši sedláci prosili slavného úřadu, aby jim bylo poručeno dělati silnici, které tak tuze potřebovali!« Myslíme, že netřeba býti antirealistou, aby se uznalo, že si pan auktor těmito výtečnými historiemi, satyrami a analysemi valně neposloužil.

V dalších statích auktorových nacházíme rovněž mnoho zajímavého, odvážlivého a tytýž i stranického. Nemožno nám zabývati se vším. Jen ještě něco vybéřeme, abychom dospěli konce. »Palackého čin národní byl — praví auktor na straně 96 — že v plném dosahu uvědomil nám smysl našich dějin — stavě nám za ideál snažení našich Českých Bratrů, ukázal nám Kollárovu filosofickou a slovanskou ideu jakožto ideu českou, jakožto náš pravý národní program. S Kollárem Palacký zejména za jedno je v idei humanity (98). Humanitou Palackému po stránce objektivní jako Kollárovi bylo sdružení všech lidí a národů; po stránce subjektivní, — pozor, toť nejdůležitějším v České otázce, poněvadž humanita jest naším začátkem i koncem! — snažil se ideu humanity určitěji zachytiti: humanita je božností (sic!) a božnosť určuje jakožto obsah všech konečných účelů života duchovního. Proto nejidealnější snahy jednotlivce a národů jeví se v náboženství.« Tím liší se Palacký velice čestně od racionalistického náboženství Kollárova, »jenž významu naší reformace a otázky náboženské vůbec náležitě nepochopil« (99). Palacký naučil nás ve své historii »předkům našim a sobě. Palacký nám ukázal, co znamená pro lidstvo a pro nás hnutí husitské a pak bratrské« a prohlásiv Bratrství za nejdokonalejší mezi všemi církvemi křesťanskými, »podal idei humanity určitější a národní podklad.« Vloživ základy k české historii politický, stal se Palacký zakladatelem české politiky.« Mnoho jest ve slovích těch pravdy. Smíme však dáti i o Palackém otázku? Kdo nám za to ručí, že Palacký, prohlásiv Jednotu Bratrskou za nejlepší formu křesťanství, poznal čistou pravdu? Kdo nám ručí, že jeho »božnosť« byla zcela správně pojata? Úsudek Palackého o církvi Páně, jejž předeslal v úvodě k dějinám husitským, takže možno úsudek ten považovati směrodatným, úsudek ten nejde výše, než k mínění, že církev Páně podléhala změnám jako každé jiné dílo lidské! V tom má pan Masaryk odpověď, proč chtějí klerikálové zvrátiti filosofickou historii českého národa, jak ji vzdělal Palacký, a proč musí klerikálové tak rozhodně potírati i realisty, o nichž auktor prohlašuje, že jsou nejlepšími a jedinými zdárnými obranci historie té. Kdybychom pana profesora nepohněvali, otázali bychom se ho, jako se otázal auktor známého mu článku v Kraiczově »Jednotě« nadepsaného »Historie se neopakuje« — a pan profesor opakuje (!) tuto frázi i v tomto spise! — totiž: Kterého Bratrství měli bychom se přidržeti, kdybychom za Palackým chtěli se státi »Českými

Bratry«? Rozhodoval by bratr Lukáš, Řehoř, Blahoslav, Komenský či snad některý jiný? V tom článku také se praví, že po dnes neumíme povědĕti, v čem vlastně ta neb ona konfese záležela, abychom ani nedotýkali se bolavé žádosti: která forma Českobratrská byla nejlepším projevem křesťanství? Palacký té otázky nezodpověděl, a přece ji dle svého systému zodpověděti měl: nejen sobě, nýbrž i národu byl tak učiniti povinen! Proč tak neučinil? Jaký má tedy podklad jeho »základ« historie české? — A husitství? Pan Masaryk učí, že bylo polovičaté, a že k němu vrátiti se nemůžeme. Co to však znamená v otázce české? Proč tedy z těch dob béře se perspektiva v otázce té? Proč máme budovati na tom, čím ani Palacký nepohnul, od čeho i Masaryk a celá naše mladočeská přítomnosť utíká? Proč neuvažují naši vůdcové nic o tom, co bývalo před reformací? Či začíná snad naše češství Husem? Před tím byli jsme nic a neplatili jsme nic? Byli jsme bez národního života, bez vlastní myšlénky, bez svého rázu? Odkud, ze které doby datuje se české státní právo? Zbudovala je reformace, Husité a Čeští Bratří? Masaryk sice učí, jak jsme slyšeli, že prý z minulosti nelze poznati národy, a že do minulosti musí vlévati světlo přítomnosť, ale kdyby tomu bylo tak, bylo by po státním právě českém, jehož domáháme se s tolikerým křikem a snad i úsilím právě nyní, poněvadž naše česká přítomnosť málo světla dává naší minulosti, zvláště státnímu právu, jak nám povědĕti může zarmoucená nynější delegace národní!

Vedle Palackého vyniká Havlíček. Auktor má k němu mnoho podivu i přízně a domýšlí se, že moderní realism kráčí ve šlépějích Havlíčkových, nikoli však Mladočeši, kteří vlastně jako Staročeši jsou v úpadku a nedovedou prý ani náležitě uhájiti Palackého historie proti klerikálům. Jako Palacký tak i Havlíček vycházejí z ideje humanity, ale každý přikládá jí jiný smysl (str. 114). Oba v mnohém se srovnávají i rozcházejí: Havlíček jest demokratem, Palacký konservativcem, onen jest i nacionalnějším a jako Čech rozhodnějším. V otázce slovanské též se různili. Havlíček měl heslo: Čech, ne Slovan! Prvním učitelem — zkrátka řečeno, viz str. 118 — Staročechů jest Palacký; prvním učitelem Mladočechů jest Havlíček, oba však by se »ze svých dětí« netěšili, ujišťuje auktor.

V poslední stati rozebírá pan profesor nynější směry a proudy, zastávaje se realistů proti všem politickým i literárním faktorům. Zvláště Mladočeši dostávají od něho perné lekce. Překvapilo mne, kterak Masaryk zmohl se na správné podání a pochopení ideje Cyrillo-Methodějské na straně 194 a násl., uznává totiž, a tentokráte beze zlosti, že k ideji Cyrillo-Methodějské mají právo hlásiti se jedině katolíci; správně tvrdí proti Grégrovi a »Národním Listům«, že idea ta nikterak není odbyta slovanskou liturgií, poněvadž sv. Cyrill a Method poslouchali a uznávali papeže a jeho primát ve víře, což jest docela něco jiného, než si představují učenci a politikové z Marianské ulice.

České myšlénky. Napsal Dr. J. Kaizl. V Praze 1896. Nákladem Ed. Beauforta. Cena 1 zl. 20 kr.

Závažný spis páně Masarykův (Česká otázka) vyvolal již protispis a snad neupřílišíme, řekneme-li, protispis rovněž závažný, ano závažnější. Auktorem jeho jest prof. Dr. J. Kaizl, známý dosud politický stoupenec páně Masarykův, což ovšem překvapilo, a to tím více, poněvadž prof. Kaizl vystupuje ve spise svém jako obhajce strany svobodomyslné.

Přihlížíme-li povšechně ku spisu Masarykovu a ku protispisu Kaizlovu, cítíme asi toto: Prof. Masaryk pohnul prvý veledůležitou »Českou otázkou« a snažil se na ni odpověděti v jejích počátcích, rozvoji a konečném cíli dle zvláštního svého napřed zbudovaného názoru národně osvětového, přiváděje

na doklad toho bohatý materiál domácí a původní, čímž jeho spis dostává nejen v celku, nýbrž i v částech zvláštní půvabnosti a novosti. Protispis páně Kaizlův tříbí a zkouší názor Masarykův ze stanoviska všeobecného, nepouštěje se do detailův a nemaje vábného materiálu literárně národního, který spisu páně Masarykovu dodal tak vzácného koloritu. Dává-li čtenář konečně přece více za pravdu Kaizlovi než Masarykovi, jsou tím vinny nejen rozličné vedlejší extravagance Masarykovy — z nichž podali jsme ve své recensi ukázky — nýbrž i obratné manevrování, kterým Dr. Kaizl přivádí svého protivníka do rozpaku a obořiv se hned z počátku na jeho hlavní baštu (o náboženské humanitě českobratrské), ukazuje po malé šarvátce, že prof. Masaryk postoupil příliš daleko na špatné cestě a že centrum celého postavení jeho jest rozraženo pomníkem, který obrozený národ český postavil ze všech buditelův a pěstovatelů »české otázky« nikoli »českobratrské« ideji a jejím předákům, nýbrž liberálnímu Jos. Jungmannovi,[2]) jehož prof. Masaryk v »České otázce« vší mocí hleděl zatlačiti do pozadí, nedopřáv mu rovného působení a práva s Dobrovským, Kollárem, Havlíčkem a Palackým! Zkrátka: Méně učeného materialu a filosofických rozumů, více však jasnosti a politicko-historické pravdivosti má spis, kterým Kaizl proti Masarykovi velmi šťastně bojuje. Punctum puncti ve spise Kaizlově jest: V národním obrození našem nesmí se spatřovati jakési »navazování« na dobu české reformace, jak chce Masaryk. »Ideou, — praví Kaizl na straně 35, — která je ovládala, byl vrstevníkům Jungmannovým i epigonům nacionalism, zachování a zvelebení jazyka českého a národnosti.« Úplně přidáváme se k této myšlénce Kaizlově a myslíme, že jest nejlepší a nejpravdivější, cokoli již v zajímavé této polemice bylo proneseno. Dosah, který z toho plyne, nejen vycítil, nýbrž i jasně vyslovil pan auktor, předhodiv Masarykovi chybu ve »vůdčím a příčinném« působení, které byl připsal »náboženské humanitě českobratrské«. Vedle tohoto podstatného bludu předhazuje prof. Kaizl odpůrci svému ještě mnohé jiné, tytýž i dosti vážné a nemilé. Ve spise Masarykově hraje prim »humanita«. Netřeba tedy dokazovati, že prof. Masaryku bylo podati jasný její význam, a pokud mluvil o humanitě českobratrské a stavěl ji za prapor, pod kterým v budoucnu český národ sraziti se má, měl pověděti, co zvláště tento »humanitní ideál« znamená. Již redaktor Jos. Pelcl vytýkal prof. Masarykovi nejasno v té věcí (viz »Rozhledy« letošní číslo první); prof. Kaizl vytýká totéž a popírá Masarykovi vůbec, že idea náboženská měla takový vliv v našem národním probuzení, jak jí Masaryk přičítá. Touze Masarykově, naladiti českou budoucnosť protestantsky a českobratrsky pod záštitou humanity, odporuje pan Kaizl s nepopíratelným prospěchem ukázav zejména (str. 42—44), že ani Palacký, ani kterýkoli z buditelů jiný »nenavázal na křesťanství bratrské« budící se národ český, to že jest činem pozdějším, činem páně Masarykovým, jenž otevíraje národu českému vývojové dráhy pro futuro, předpokládá je pro praeterito. »V minulém (44) probuzení spatřuje, co tam není. Tu jde o quaestio facti, a k té po mém soudu odpověď není dána po smysle skutků.« Jaké tedy má vyhlídky českobratrství a protestantismus u nás a co nám vlastně po nich zbylo? Prof. Kaizl odpovídá (45): »Jestliže správně pozoruji, nezbylo z obromného rozmachu reformačního u valné části myslících rodáků než toto trojí: Předně akademická jakási nálada tolerantní[3]) a přízeň k evangelickým vyznáním, v nichž spatřováni příbuzní

[2]) S Jungmannem má pan Dr. Masaryk od »krejčovské filosofie« pořád »smůlu«!

[3]) Zde si dovoluji panu Kaizlovi odporovati, a to proto, že de facto tolerantními nebyli ani Husité ani protestanté, nýbrž, že »tolerantním« byl a jest

husitismu a bratrství — že tu nacionalism a indifferentism mají účasť (jakou? Rozhodující!), je na jevu. Za druhé, vědomí, že náboženská idea byla jednou i u nás nejsilnější potencí, původem největší slávy naší. Konečně za třetí — respekt — třeba i vnější, — ve kterém se náboženství u nás chová . . .« Tento trojí pozůstatek nechce prof. Kaizl podceňovati hlavně prý proto, že věří v budoucnosť, v níž přijde »větší doba než jest nynější, ve které náboženská idea aneb ať určitě dím, evangelium Kristovo v plné opravdovosti povznese se k mocné působnosti na mysli lidské«. Rádi toto ujišťování na vědomí přijímáme, rádi i v tom Kaizlovi a Masarykovi za pravdu dáváme, že třeba lidstvo na to připraviti a »Českou otázku« v tom smysle pojímati; proti tomu však jsme a vždy budeme, aby »evangelium Kristovo v plné pravdivosti« s protestantským racionalismem a českobratrským subjektivismem ztotožňováno bylo a jinde než v katolické Církvi spatřováno bylo. Zde jest hlavní naše příčina, pro kterou nevražíme na spis páně Masarykův, v němž mezi jiným i nadávku čteme o »modloslužebném slovíčkářství« Církve, z které pan Masaryk již dávno vystoupil. Zde také i naší nedůvěry proti Dru. Kaizlovi kořen, poněvadž ze slov jeho vyznívati se nám dá zaobalená výtka, že dosud v národě našem »evangelium Kristovo v plné opravdovosti« se nehlásá. — Proč také Dr. Kaizl v »Českých myšlénkách« z dob probuzení začíná, pochopujeme, hledíce na jeho tendenci polemickou proti Masarykovi (jenž tam začal); nepochopujeme však, hledíce na plnosť a historickou minulosť věci, kterých v této otázce nelze přehlédnouti.

Další troje pojednání Kaizlovo — Staročešství, Strana svobodomyslná, Stát a politika, — jest více politice věnováno, proto může býti v našem nepolitickém listě pominuto. Zajímavou jest předhůzka, kterou Kaizl činí Masarykovi, vytýkaje mu nejasnosť a tendenčnosť při posuzování a ztotožňování strany staročeské se stranou »nacionalněliberální«, při čemž v závorce stojí Havlíček, bezpochyby proto, abychom věděli, koho první stranou sluší rozuměti. Prof. Masaryk napsal — hledě na Staro a Mladočechy, — zvláštní knihu »Naše nynější krise«; prof. Kaizl staví se proti celému tomu názoru a tvrdí (50), že není takové »obzvláštní krise nynější«. Zajímavou jest také obrana programu strany svobodomyslné, v níž pan Kaizl přiznává, že volební provolání ze dne 22. února 1891. a adresní návrh z dubna r. 1891. vyšly od něho, že »smyslu a duchu obou« dobře rozumí, Masaryk však nikoli.

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

(Pokračování.)

Společné snídaně súčastnili se ovšem i všickni chudí ošetřovaní, kteří před tím přistoupili s činnými členy ku stolu Páně. Každý chudý ošetřovanec měl pod šálkem zvláštní dar od Jeho Eminence. Poznamenati sluší, že činnými členy konference u sv. Salvatora jsou všickni představení semináře a

onen »racionalism a indifferentism«, o němž pan auktor hned na začátku 45. stránky mluvil, připomínaje »naší intelligence«.

že alumni pražského kníž. arcib. semináře konají v den Dušiček, místo věnců na hroby zemřelých, sbírky ve prospěch domácí konference. Za celý čas svého působení rozdala konference u sv. Salvatora chudým 9409 zl. 97 kr.

14.

Stopujme další expansi spolkovou. Jako z konference u sv. Františka povstaly dvě nové: v Týně a na Vyšehradě, tak zase z Karlína rozšířily se dvě nové konference: v Žižkově a v Libni.

Žižkovskou konferenci Povýšení sv. Kříže založil 28. dubna Tom. Tichovský, řídící učitel, jenž se o ni až do dnes pečlivě stará. Jeho ruce rozdaly chudým mnoho milodarů, a nebylo-li v kase peněz, dal ze svého, čehož jsem byl často svědkem. Četným vdovám vymohl stálé roční podpory z jejich rodné obce a v tom pracuje dodnes. V r. 1889. jmenovali jsme jej čestným členem konference, což jsme zvláštní slavností provedli. Tomáš Tichovský a bývalý člen Jan Matoušek vzdělali se ku své práci v konferenci karlínské.

Jeho bratr farář Ant. Tichovský založil konferenci v Libni, jeho již zvěčnělá sestra Kateřina byla jednatelkou dámské konference v Žižkově; jeho dcera, učitelka Marie Tichovská, působila v dámské konferenci a ve »Fondu krejcarovém« v Žižkově a obě vařily pokrmy pro chudé v chudinské kuchyni; jeho syn Antonín, úředník, pracoval mnoho let s otcem v konferenci, a konečně jeho syn, Jos. Tichovský, kaplan v Novém Strašecí, jest místopředsedou tamní konference — i jak mnoho a vydatně koná tedy tento jediný rod pro blaho bližního! Budiž jim všem za to veřejný a vřelý dík a věčná odplata v nebesích!

Vstoupiv r. 1881. do této konference, zřídil jsem r. 1882. v Žižkově chudinskou kuchyni, r. 1883. dámskou konferenci, r. 1888. druhou mužskou konferenci v Olšanech a r. 1889. »Krejcarový fond« pro chudé dítky. V této práci prožil jsem dvanáct let života; jakou jsem za to dostal odměnu, jest dosud dobře známo.

Čtením výročních zpráv oživily se ve mně všecky vzpomínky na chudé, na spolubratry Vincenciány, na všecky bývalé »naše« podniky v Žižkově, na všecky mé plány v budoucnosť, jejichž výslednicí měl býti dům milosrdenství pro chudé v Žižkově.

Když jsem to vše uvažoval a když jsem probíral cifry, jež moje ruce pomáhaly skládati, a vzpomínal chudých, jež jsem ošetřoval a jimž jsem polovic času věnoval, srdce mé novým zármutkem se naplnilo. Jak krásná to byla dráha života! Slzy by mi smáčely papír, kdybych měl šířeji rozepisovati tyto žalostné upomínky!

Než, muži nesluší dlouho truchliti, a tím méně křesťanu a knězi, jenž má i jinde široké pole působnosti. Vzpomínám si krásného hesla Bol. Jablonského: Nikdy slunce nezašlo, aby opět nevyšlo.

Místopředsedou žižkovské konference jest Ant. Bezucha, soustružník kovu; jednatelem Václ. Horák, říd. učitel ve výslužbě, a pokladníkem Michael Ziola, správce domu. Různí katecheti a učitelé přicházeli a odcházeli, a učitel Václav Němeček, jenž se nyní v Žižkově vedle Tom. Tichovského o tamní chudinu nejvíce stará, vzdělal se právě v této konferenci. Ale jádrem konference zůstali povždy řemeslníci; byli více méně všickni sami nemajetní, a mnozí z nich byli by sami podpory potřebovali, ale nicméně starali se horlivě o své ještě chudší spolubratry. Zde jsem poprvé poznal pro náš další katolický rozvoj cenu a důležitosť katolického řemeslnictva.

Hned na počátku konference vedl správu jednatelskou učitel Jan Dolenský, známý spisovatel; viděl jsem jej kdysi i ve valné hromadě Katolického tiskového spolku. Proč to povídám, uhodne každý, kdo stopuje nynější směr jeho činnosti

R. 1884. ztratila žižkovská konference úmrtím horlivého člena, zapisovatele a často i jednatele, úředníka Ant. Tichovského, jenž se s otcem svým pečlivě o chudinu staral. Vzpomínám také staříčkého místopředsedy této konference, Fr. Marouška, říd. učitele ve výslužbě. Šli jsme v neděli spolu do konferenční schůze, a on mi pravil, že by si přál žíti ještě čtyři roky; ve schůzi byl neobyčejně vesel — a večer téhož dne byl mrtev. — Dne 13. ledna t. r. došla mne ze Žižkova truchlivá zpráva, že tam zemřela řídící učitelka Filipina Jeneweinova. Na její pohřeb sešlo se 4000 žižkovských školních dítek a na 10.000 lidu a vůbec co Žižkov existuje, tak velikolepého pohřbu tam nebylo. Když jsem r. 1881. přišel do Žižkova, působil jsem v jejím sboru, učil jsem na její škole. I poznal jsem ihned její veliké paedagogické vzdělání, jejího ušlechtilého ducha a její horoucí lásku k chudině. Děti školní ji z plna srdce milovaly, učitelky si jí jako sestry vážily, a v celém městě vůbec platila za duši andělskou. Řídící učitelka Fil. Jeneweinova působila v Žižkově 23 let a po celý ten čas stírala slzy chudým, těšila zarmoucené a pomáhala potřebným. Majíc srdce velice zbožné, vedla školu k Bohu a vedla k Bohu i ty, kteří se k ní utíkaly. Z počátku jako katecheta a později jako Vincencián byl jsem s ní ve stálém spojení; i sem do Prahy přicházela, prosit o přímluvu pro chudé; mělať své chudé i v Praze. Když jsem někdy pro nedostatek peněz v konferenční kase odepíral jejím prosbám, sepjala ruce, a jako dítě sepjatýma rukama prosila a přimlouvala se za ty, již pomoci potřebovali. Ačkoliv jsme měli již tři konference a chudinskou kuchyní, to vše nám ještě pro vzrůstající Žižkov nestačilo, i zařídil jsem se svolením konference Povýšení sv. Kříže zvláštní odbor, »Fond krejcarový« na podporu chudých dětí, hlavně sirotků. Členy tohoto odboru byly mimo mne samé dámy. Sl. Filipina Jeneweinova byla místopředsedkyní. I získala hojně přispívajících členů a dobrodinců, ale měla vždy tolik chudých, že by byla celý fond rozdala. V chudinské kuchyni připravili jsme každý rok chudým na Štědrý den bohatý oběd; dospělí si jej odnesli domů, a děti jedly v přední síni chudinské kuchyně. K této slavnosti přišla každý rok i sl. Fil. Jeneweinova, a často ovšem i v jiný čas; tu opásala se zástěrou, pomáhala vařiti a pak, což jí bylo nejmilejší, roznášela dětem jídlo. Celý její život byl obětován Bohu, škole a chudým; nežila dlouho na světě, ale vykonala mnoho; bylať v práci neunavná. Po její smrti usneslo se všech deset žižkovských sborů učitelských, že položí místo věnců základ k nadačnímu fondu, jenž na všecky časy ponese jméno »nadace Jeneweinové«. Z této nadace budou v úmrtní den sl. Fil. Jeneweinové udíleny podpory chudým dětem žižkovským. — Na všecky tyto zemřelé spolupracovníky v Žižkově vzpomínám v modlitbách a chovám je ve vděčné upomínce. Odpočiňte v pokoji!

15.

V Libni povstala konference u Neposkvrněného Početí Blahoslavené Panny Marie 17. června r. 1879. Dne 27. prosince r. 1895. zašel jsem si do Libně, abych se na její dějiny a poměry přeptal.

Konferenci libeňskou založil Ant. Tichovský, bývalý tamní farář, kněz velice horlivý, jenž se zvláštní zálibou katolický tisk mezi lidem rozšiřoval.

Konference zasedala na faře a prvním jejím předsedou byl Arnošt Suchý, kostelník v Libni, a jednatelem Jos. Pazdera, učitel.

Ale po odchodu faráře Ant. Tichovského, nyní již zvěčnělého, do Kojetic, konferenci valně se nevedlo; působili v ní většinou chudší občané, hlavně řemeslníci a živnostníci. Často si mi tito jinak horliví mužové naříkávali, jak pracně jdou ku předu a jak nedostatečně mohou vyhověti svému krásnému úkolu

Druhým předsedou byl Tomáš Šebek, mistr sedlářský, a po něm Jan Průša, s nimiž oběma dobře se znám; často a srdečně hovořívali jsme o záležitostech konferenčních.

Po Janu Průšovi převzal úřad předsednický Vojtěch Procházka, skladník v obchodě. Byl to muž pobožný, vytrvalý a v práci horlivý a Vincencián s tělem a duší; pro konferenci vybral hojně peněz.

Libeňské konferenci zasvitlo v jejím trudném žití dvoje jasné světlo: první, když si zřídila chudinskou kuchyni, druhé, když vstoupil do jejího středu universitní studující Jan Stejskal: Zavedl ve všech spolkových knihách vzorný pořádek, že jsem se tomu, když jsem si jeho práci prohlížel, až podivil; založil pamětní knihu, skvostně vázanou a staral se vůbec o konferenci tak pečlivě, že, když stal se profesorem v Telči na Moravě, ústřední předseda Karel Ervín hrabě Nostic zvláštním dopisem mu za jeho činnosť poděkoval.

Ale konference počala v posledním roku klesati čím dále, tím více. Ctihodný Tom. Šebek pro dlouholeté nemoci v rodině z konference již dříve vystoupil, jiný bývalý předseda, Jan Průša, zřídil si ve Vysočanech továrnu a do konference choditi přestal, studující Jan Stejskal stal se profesorem v Telči a k tomu ke všemu poslední předseda, Vojtěch Procházka, r. 1895. po patnáctiletém Vincenciánském působení zemřel, i zbyli tu tři členové, kteří schůze navštěvovali, a všecka tíže padla na bedra Fr. Kozla st., mistra pokrývačského, jenž skoro sám delší dobu vedl veškeru činnosť Vincenciánskou v Libni.

Navštívil jsem jej a pobyl jsem v rodině jeho delší dobu; snesli mi tam všecky spolkové knihy a různé věci mi vypravovali. Jeho paní, i dcera i otec sám, všickni pro konferenci žijí a co nevěděl jeden, pověděl druhý.

Fr. Kozel starší má dvacet pokrývačských dělníků, i pravil, že nevěděl někdy pro vlastní starosti, kde mu hlava stojí, ale chudých přece neopustil.

Nyní, Bohu díky, krise konference libeňské je zažehnána. Vstoupil do ní katecheta Prokop Vávra, jehož si členové velice chválí, 77letý stařec Tomáš Šebek převezme zase předsednictví, oba Kozlové, otec a syn, i dále v konferenci působí, a tak jsem pln naděje, že konference zase zkvete.

Poslední visitace ústředního předsedy K. Erv. hraběte Nostice v libenské konferenci, jež stala se v neděli před Vánocemi r. 1895., valně k tomu přispěje. Pan hrabě promluvil k členům delší řeč, v níž je vyzýval k vytrvalosti a k stálosti na roli Vincenciánské.

V průvodu Fr. Kozla st., s nímž velice přátelsky jsem si pohovořil, navštívil jsem stařičkého Tom. Šebka a vzpomínali jsme starších dob, když jsme se v Ústřední radě nebo ve valných hromadách sv. Vincence scházívali. Jak je to pro člověka povzbuzující, když vidí muže práce, plné náboženské horlivosti a obětivosti pro trpící spolubratry!

Máme tedy již 15 konferencí, s 202 činnými a s 830 přispívajícími členy a s 1192 dobrodinci. Počet ošetřovaných chudých dosáhl čísla 427, mezi nimi 50 studujících. V tolika rozmanitých potřebách musily konference vyhledávati zvláštních zdrojů k rozmnožení příjmů, což později šíře rozvedu. Zde při dějinách spolku pro přehled to pouze oznamuji. Příjmů bylo 10.637 zl. 36 kr., vydání 9.752 zl. 39 kr., zbytek na r. 1880. 1.892 zl. 98 kr. R. 1879. začaly konference dle usnesení Ústřední rady vyšetřovati žádosti, jež byly vysoké šlechtě zaslány. Toho roku počaly si některé konference zakládati knihovny pro chudinu a pro činné členy. K obojímu zařízení vrátím se ještě později. Z té příčiny byly změněny stanovy, v nichž si spolek sv. Vincence vymohl také právo, zřizovati útulny pro chudé a podobné ústavy.

Rok 1880.

16.

Dne 2. května roku 1880. povstala konference u Panny Marie Sněžné (u Františkánů) rozdělením konference u sv. Salvatora. Kdo k ní dal podnět, zvěděti jsem nemohl, ač jsem se došel přeptat na to k nynějšímu předsedovi. Nikdo to již neví. Z kněží působil v ní místní kaplan, Fr. Jirák, již z konference u Matky Boží před Týnem známý; byl konferenci tělem a duší oddán, a doufáme, až se do Prahy vrátí — neboť jest na patronátě obce pražské — že jím duch Vincencianský valně bude sesílen. Konference konala schůze v jeho bytě. Prvním jejím předsedou byl Jos. Schleyder, ředitel továrny, pán elegantní a v řeči i způsobech velice uhlazený. Když se Fr. Jirák r. 1884. stal duchovním správcem v chorobinci na Karlově, scházela se konference i tam v jeho bytě, a když dostal faru v Kojeticích, uchýlila se do bytu svého člena Fr. Součka ve Školské ulici. Jakmile přišel na faru u P. Marie Sněžné farář Fr. Ekert, poskytl jí zase útulku na své faře a sám za člena přistoupil. Nyní jest předsedou konference u P. Marie Sněžné Jiří Škvor, adjunkt c. kr. hlavní pokladny; místopředsedou Jos. Welser, c. kr. adjunkt.

Ve farnosti u P. Marie Sněžné jsou drahé byty a následkem toho není tam chudiny, i jest tato konference výpomocnou pro jiné; má chudé až na Malé Straně a na Vyšehradě. Celá Praha jest konferencemi dobře obsazena, rovněž i předměstí Prahy, jediné Bubny a Holešovice nemají žádné konference. I nedalo by se to zařídíti tak, aby tato konference své staré jméno podržela, a třeba i na faře u P. Marie Sněžné dále zasedala, ale aby si vybrala za své působiště Bubny a Holešovice? Farní duchovenstvo z Bubenče, pp. katecheti z Buben a Holešovic [1]) a Jednota sv. Josefa na Letné — ti všickni by jí zajisté nové členy z Buben a Holešovic získali a sami by ji podporovali, a bylo-li by potřebí, i my z naší administrace vypomůžeme adresami ctihodných mužů z Buben a Holešovic, kteří naše »Děl. Noviny« odebírají. Možná, že se i zakladatel spolku ujme této myšlénky; aspoň jsem jej o to žádal, aby pamatoval na Bubny a Holešovice, kdež by bylo konference sv. Vincence velice potřebí. Bratři, idee sv. Vincence ať pronikají srdce všech katolíků, a proto s nimi jen dále a dále!

V konferenci u P. Marie Sněžné působil dlouhá léta Fr. Souček, mistr pokrývačský. Měl dlouhý, bílý vous a čítával ve valných hromadách vážně, silným hlasem zprávu o činnosti své konference. On a Tom. Šebek z Libně připadali mi jako ctihodní patriarchové ze stavu řemeslnického. Nynější předseda, p. adjunkt Jiří Škvor, vypravoval mi o něm, že byl pilným navštěvovatelem schůzí, že byl nábožensky hluboce vzdělán, že až do 80. roku svého věku pracoval, a když konečně vážený tento muž zemřel, že ho hořce oplakal, nebo si ho vážil jako otce. Také Ústřední zpráva celého spolku z r. 1892. želí jeho smrti těmito slovy: Těžkou ztrátu utrpěla konference u P. Marie Sněžné a s ní celý spolek úmrtím starého člena p. Součka, dlouholetého a záslužného soudruha. Fr. Souček v nedostatku členstva býval místopředsedou a zároveň i jednatelem i pokladníkem konference.

17.

Téhož roku liberecká konference byla rozdělena ve dvě a zřízena byla nová »U Panny Marie Bolestné«. Dle výroční zprávy z r. 1894., která mi byla zaslána, má tato konference 16 činných členů a podporovala 73 rodin. Zasedá v Staroměstské škole. Předsedou jest Antonín Hirschmann, katecheta měšťanské

[1]) Pozn. Katecheta Václ. Janota chodíval jako bohoslovec do konference vinohradské, on jest tedy již do ideí sv. Vincence zasvěcen.

školy. Příjmů měla 1086 zl. 24 kr., vydání 892 zl. 78 kr. První liberecká konference, o níž se děje zmínka ve 4. čísle XII. ročníku »Vlasti«, má 12 činných členů a podporovala 64 rodin. Její příjmy obnášely 978 zl. 93 kr.; vydání 656 zl. 88 kr. Zasedá na arciděkanství a jejím předsedou jest Fr. J. Plischke, úředník liberecké spořitelny.

R. 1890. navštívil ústřední pražský předseda K. Ervin hr. Nostic Liberec. Byl v konferencích vřele uvítán a bylo mu slíbeno, že bude udržováno s Ústřední radou pražskou přátelské spojení. Od té doby nalézáme ve výročních zprávách pražských delší zmínky o konferencích libereckých.

Obě konference liberecké mají zvláštní Ústřední radu, v jejímž čele jsou předsedové obou konferencí. Má celkem 6 členů. Tak Ústřední rada stará se o společné záležitosti obou konferencí, jakož také o asyl pro chudé děti a studující, o němž mi ještě později bude mluviti. Ředitelem asylu jest katecheta Ant. Hirschmann a ošetřovatelkami čtyři sestry sv. Vincence z Paula. Největších zásluh o liberecké konference a jejich podniky získali si oba zmínění předsedové.

Počet činných členů r. 1880. zmenšil se o 8, za to rozmnožil se počet podporovaných a ošetřovaných rodin o 54. Příjmů bylo 9395 zl. 63 kr., vydání 8293 zl. 67 kr., zbytek pro r. 1881. 1101 zl. 96 kr. Počet vyšetřených žádostí dostoupil čísla 1749. Za to seslal Bůh spolku zvláštního nejmenovaného dobrodince, jenž od této doby každoročně vždy v den sv. Jana Nep. zasýlá ke cti tohoto patrona dar 250 zl. R. 1880. stal se činným členem spolku vicerektor kníž. arcib. semináře v Praze, Fr. de Paula hrabě Schoenborn, nynější primas kardinál kníže arcibiskup.

Rok 1881.

Tohoto roku nepovstala žádná konference.

Rok 1882.

18.

Konferenci u Narození nejbl. Panny Marie ve Vodňanech [2]) založil † děkan Václav Mostecký dne 16. dubna 1882. k podnětu P. Jos. Všetečky, jenž do Vodňan schvalně zajel a první schůzi řídil. Největších zásluh o její rozkvět získal si † katecheta vodňanský Fr. Svoboda. Nyní jest předsedou tamní konference děkan Václav Hanzlovský, jednatelem a pokladníkem kaplan Fr. Svoboda. Příspěvky velice horlivě sbírá terciařka Marie Šeborova, která obchází každého měsíce všecky domy, v nichž lze nějaký příspěvek pro spolek očekávati.

19.

Šťastné jsou České Budějovice. R. 1879. povstala tam dámská konference, a dne 18. dubna 1882. založena zde též konference mužská, a to opět přičiněním P. Jos. Všetečky, jenž i sem k první schůzi zajel. Jejím zakladatelem jest Vinc. Vorel, mistr krejčovský, první její předseda. Konference v Č. Budějovicích začala chudě: měla z počátku pouze čtyři členy a podporovala jen sedm chudých. Pozornosť obecenstva r. 1883. obrátil na ni její jednatel Václav Petr, potomní předseda a později zakladatel a superior kongregace Nejsvětější Svátosti v Č. Buděj-

[2]) Pozn. Nebudiž mi bráno ve zlé, že se o venkovských konferencích kratčeji zmiňuji než o pražských; nejsouť mi tamní osobní poměry tak známy jako v Praze a v okolí Prahy; vyzval jsem sice v »Čechu« a ve »Vlasti« všecky konference v Čechách, aby mi zodpověděly určité otázky, ale dostal jsem pouze tři odpovědi, i zaslal jsem ostatním konferencím zvláštní dopisy, a co mi sdělily, to podávám. Bude-li tedy leccos neúplné, není to mojí vinou.

vicích, přijav jméno Clemens Petr. Oba nejdůstojnější biskupové, Fr. hr. Schoenborn a Dr. Martin Říha, jsou jejími vzácnými příznivci. Jeho Eminencí ndp. kardinál Schoenborn podporuje budějovické chudé dosud a dary své zasýlá jim prostřednictvím mužské konference. Po nich největšími dobrodinci konference jsou kanovník a prof. Dr. Ant. Skočdopole a kancellista Jos. Maňásek. Po Václ. Petrovi stali se jejími předsedy spiritualové bisk. semináře, dříve Jos. Hůlka, nyní Jak. Sponar, což jest velmi výhodné, mohouť z praxe poučovati alumny o poměrech chudiny a křesťanském milosrdenství. Kladu si za čest, že jsem mohl býti přítomen jedné schůzi mužské konference v Č. Budějovicích, když jsem tam kdysi meškal na cestách agitačních.

Dne 20. června r. 1893. zemřel činný člen Jos. Kerber, c. kr. gymn. profesor, jenž svou horlivostí, nelíčenou zbožností, milým chováním a svým společenským postavením konferenci velice platné služby prokazoval.

Nyní jest místopředsedou konference Vinc. Vorel, jednatelem Fr. Hrozný, pokladníkem L. Kovářík a knihovníkem Ant. Horka.

R. 1882. podporoval spolek obvyklým způsobem 581 chudých rodin a vyšetřil 2111 žádostí k různým dobrodincům. Příjmů bylo 16.631 zl. 46 kr., vydání 12.772 zl. 14 kr., zbytek na r. 1883. 3859 zl. 32 kr. R. 1882. založil jsem se svolením Ústřední rady chudinskou kuchyni v Žižkově, čímž byl nalezen nový zdroj příjmů a nový způsob péče o chudinu. Podle našeho vzoru v Žižkově zřídily si pak chudinské kuchyně na Smíchově, v Libni, na Král. Vinohradech a v Karlíně, o čemž bude více ve zvláštním článku.

Rok 1883.

20.

Dne 10. června r. 1883. povstala konference sv. Václava na Královských Vinohradech. Velice nás vždy hnětlo, že rozkvétající Kr. Vinohrady neměly katolického spolku a především žádné konference sv. Vincence. Věc ta nešla nikterak ku předu; teprve Vilém Engel, c. kr. poštovní revident, učinil obrat, založiv tam zmíněnou konferenci, nabyv Vincencianské praxe v konferenci u sv. Salvatora. Z počátku pracoval zakladatel sám; pak se k němu přidružili různí jiní, mezi nimi Dr. Václ. Hlavatý, katecheta a c. kr. gymn. profesor, později alumni Václ. Stejskal, Ant. Hoffmann, Václ. Janota a L. Šprýsl, místní farář, a Martin Kocmich, kaplan na Král. Vinohradech. R. 1887. přistoupil ke konferenci nový děkan na Král. Vinohradech, Václav Hampejs, a k jeho radě a k vůli němu všickni místní kaplani a katecheti. R. 1888. přistoupil ke konferenci za člena koop. Fr. Žák a zasedá v ní, jediný z kněžstva, do dnes. Jednatelem jest sedm let. O jeho činnosti bude nám ještě mluviti. Nyní jest předsedou konference Vilém Engel; místopředsedou Karel Lambrecht, c. a kr. major m. sl., majetník domu a řádu sv. Řehoře, jenž příspěvky po domech vybírá a chudé jako jiný Vincencian ošetřuje. Jeho vysoké společenské postavení jest konferenci k veliké výhodě; jednatelem Fr. Žák, a pokladníkem J. Čermák, maj. domu. Duší konference jest ovšem stále její předseda Vil. Engel. Většina návrhů na zvelebení konference pochází od něho; on je první v práci, první u Stolu Páně, a jedná-li se o blaho bližního, nešetří vlastních hmotných obětí.

Těžkou ztrátu utrpěla konference r. 1892. náhlou smrtí svého milovaného místopředsedy, děkana Václ. Hampejse, který neobyčejnou čilostí své povahy konferenci značně zvelebil. Schůze nikdy nevynechal, po domech chodil a pro chudé příspěvky sbíral; do kostela dal pokladničku pro chudé, ji opatroval, peníze z ní vybíral a chudým rozdával. Byl v městě velice oblíben, i obracel pozornosť městské rady a obecního zastupitelstva k zájmům konference; do

konference uvedl všecko místní kněžstvo. Děkan Václ. Hampejs s předsedou Vilémem Englem mají největší zásluhy o chudinu vinohradskou. — Další bolestná ztráta pro konferenci vinohradskou byla smrť úředníka a člena, Aloise Tatera, který zbožným životem a krásnou smrtí zanechal všem členům nezapomenutelnou památku. Tater dlouho stonal, byl konečně ke všemu tomu v citelné bídě, i projevili mu synové sv. Vincence přátelství tím, že jej šetrně až do smrti živili, k čemuž vinohradská konference měsíčně určitým obnosem přispívala. Al. Tater zemřel v Emauzích. — Konečně zaznamenávám smrť Jos. Koláčného, obchodníka. Byl neobyčejně nábožný a vůbec povaha vzácná.

21.

Dne 8. prosince r. 1883. povstala konference u sv. Ducha v Hradci Králové jako první kat. spolek v tomto bisk. residenčním městě. Založil ji Štěpán Fischer, c. kr. rada zemského soudu, s prof. bohosloví Dr. Vinc. Ruthem a Antonínem Vitvarem, tehdy vicerektorem v Borromeu. Místopředsedou jest M. Musil, kanovník a městský děkan, a pokladníkem K. Škoda, bisk. kons. protokolista. V konferenci dosud zasedá prof. Dr. Vinc. Ruth, diecésní předseda Jednot katolických tovaryšů. Hradecká konference brzy zmohutněla a těšila se nepřetržité přízni † biskupa Dr. Jos. Jana Haise. R. 1885. byla konference poctěna návštěvou centrálního předsedy K. Ervína hraběte Nostice a dne 10. dubna r. 1888. návštěvou † biskupa Josefa Jana, svého protektora; vytrval v ní po celou schůzi a promluvil k přítomným o důležitosti Vincencianských spolků ve společenských poměrech nynějších.

Zvěčnělý biskup Dr. Josef Jan Hais poskytoval konferenci ročně 50—100—150 zl.; konference ztratila jeho úmrtím přelaskavého příznivce. I nynější ndp. biskup Ed. Jan Nep. Brynych převzal protektorát konference a své posvěcení a nastolení zahájil skutkem lásky, vyčastovav, osobně navštíviv a dojemně osloviv ke 100 chudých.

Dodati sluší, že bisk. konsistoř v Ordinariatním listě diecésním ze dne 15. října 1888. č. 39. z rozkazu † biskupa Jos. Jana co nejvřeleji duchovenstvu doporučuje, aby se co nejvíce o zakládání konferencí sv. Vincence přičiňovalo.

Od počátku až do té doby, co tyto řádky píši, byl předsedou konference c. kr. rada krajského soudu, Št. Fischer. Staral se o konferenci úsilovně; mnoho peněz sebral, chudé pilně navštěvoval a o spásu jejich duše se staral a mimo konferenci i ze svého hojně je podporoval. Odcházeje ke krajskému soudu do Chrudimi zanechává po sobě Hradci Kr. milou upomínku. Jeho ztráta jest pro konferenci těžko nahraditelná. Smíme-li raditi, tož bychom si dovolili poukázati k tomu, aby si Hradecká konference zřídila i dámskou konferenci, jak je tomu v Budějovicích i v Litoměřicích.

Rok 1883. byl pro spolek památným ve dvojím směru: jednak že bylo tomu 50 roků, kdy byl založen spolek sv. Vincence z Paula v Paříži, jednak že to byl padesátý rok kněžství zvěčnělého kardinála arcibiskupa Bedřicha knížete Schwarzenberka, kteréžto obě památky i spolek sv. Vincence oslavil. R. 1883. odstěhoval se dvůr korunních manželů z Prahy, čímž utrpěla spolková pokladna dosti citelné ujmy. Za to Česká spořitelna obmyslila spolek značným ročním darem 500 zl. Činných členů bylo 220, přispívajících a dobrodinců 730, ale podporovaných chudých 700, mezi nimiž bylo 33 studujících. Mimo to vyšetřil spolek 3257 žádostí šlechtě zaslaných. V tomto roce stýská si výroční zpráva Ústřední rady, že právě zámožná třída obyvatelstva snahy jeho nejméně podporuje. (Pokračování.)

Valná hromada družstva Vlasť.

Valná hromada družstva Vlasť byla konána dne 30. ledna t. r. Přítomni byli tito pánové: Starosta družstva Dr. Rudolf Horský, místopředseda Karel Ulrich, jednatel Fr. Žák, a členové výboru: Václ. Krupička, Fr. Pohunek, Josef Syrový, Tom. Škrdle a Václ. Špaček. Člen výboru farář Fr. Serv. Vojta písemně se omluvil. Dále: Jeho Magnificence Dr. Fr. Kryštůfek, kanovník a profesor; Tom. Střebský, bisk. vik. sekretář a děkan; P. Jos. Svoboda, T. J., superior; Dr. Jos. Tumpach, prof. české boh. fakulty; Vilém Koleš, krejč. dělník; Tom. Jiroušek, redaktor; Dr. M. Kovář, gymn. profesor; Jan Drozd, em. gymn. profesor a starosta záložny; Václ. Kotrba, správce tiskárny; faráři: P. Fr. Hoppe, Jos. Trykar a Tom. Coufal; K. Procházka, duch. správce hospice kat. tovaryšů; Rud. Vrba, zám. kaplan; P. Václ. Váchal, novicmistr; Václav Černý, katecheta c. kr. paedagogia; K. Spěšný, katecheta; Ant. Zeman, konsistorní úředník, kaplani a kooperatoři: V. Růžička, Fr. Jiroušek, Ant. Režný, P. Jos. Šimon, Ant. Postřihač, Em. Stárka a Ant. Kašpárek. Celkem 33.

U předsednického stolu zaujali místa: starosta a místopředseda družstva, vládní zástupce c. kr. koncipista p. Fr. Výborný, a u předsednického stolu byla vykázána čestná místa: vldpp.: Jeho Magnificenci kanovníku a profesoru Dr. Fr. Kryštůfkovi, děkanům Václ. Krupičkovi a Tom. Střebskému a faráři Jos. Syrovému.

Po 9. hodině zahájil předseda dp. dr. Rudolf Horský valnou hromadu, představil p. vládního komisaře a pravil, že dnes sloužil mši sv. za všecky zemřelé členy družstva. Potom četl jména v posledním roce zemřelých členů: přítomní uctili povstáním jejich památku. Členů přibylo v XI. správním roce 102 a mezi nimi dva nejdůstojnější páni biskupové: J. M. dr. Fr. Sal. Bauer a J. M. msgr. Ferd. Kalous. Jest potěšitelným zjevem, že mají od XI. roku počínaje spolky a laikové mezi členy převahu.

Jednatel dp. Fr. Žák četl protokol poslední mimořádné hromady, který byl schválen a předsedou podepsán. Potom podával týž důstojný pán jednatelskou zprávu za dobu od mimořádné valné hromady, konané dne 13. srpna r. 1895. v jedenáctém správním roce družstva, do konce XI. správního roku.

»Výborové schůze konali jsme dvě. Duch, jenž ve výboru panoval, byl duch svornosti a lásky. Hlavní agenda výboru spočívala v tom, že jsme vyřizovali přerozmanité žádosti za knihy, peněžité podpory za příspěvky k pracím literárním a p. Výbor vyhovoval, kde mohl, maje ovšem vždy na zřeteli finanční i mravní prospěch družstva. Zvláště dobrými knihami neskrblil, kde se domníval, že budou nábožensky a vlastenecky prospívati. Zakládajících členů má družstvo přes 2053, tak že jeví se přírůstek 102 členů. Zvláště příznivá je okolnosť, že mezi členy množí se nyní laikové, učitelové a učitelky, křesť. socialní spolky a jiné. Těmto posledním daruje družstvo vždy mimo členské podíly asi 20 knih, čímž pro svůj prospěch nejen vydatně agituje, ale vniká též mezi lid. Tato okolnosť jest pro budoucnosť mnohoslibná a družstvu zajisté dobře se vyplatí.

Listy družstva pracují stále ve vytknutém svém programu, prospívajíce stále dobře. »Vychovatel« zveleben novou rubrikou pro dětskou homiletiku. Vedle toho vydalo družstvo velecennou knihu dp. faráře Václ. Honejska »Z dějin nepatrné české vesnice«, která přijata odbornou kritikou velmi vlídně; dále učený a svého druhu jediný spis probošta Dra. Ant. Lenze o českých sektách z doby husitské; dále nový díl »Historického sborníku« s obsahem, který jistě je zajímavý, podávaje o Komenském, čeho jinde nikde nebylo lze se dočísti; pak brožurku p. Tom. Jirouška, instruktivní a cennou, která do tábora českých socialistů vrhá světlo, o němž páni socialisté při vší své okázalé lásce k světlu,

vědě a pokroku, by si asi raději přáli, aby se proměnilo v tmu. Konečně knížečku: Modlitby při mši sv. Celkem prodává družstvo nyní mimo své tři listy sedmnáct brožur a knih, z nichž mnohé jsou trvalé ceny. O jednotlivých odborech bude se referovati zvlášť, zmiňuji se tedy pouze, že člen výboru dp. Fr. Pohunek byl vyznamenán zajisté zaslouženým vyznamenáním; bylo mu uděleno od Jeho Eminence expositorium canonicale; že předseda dr. Horský byl velečinným na poli socialním, zvláště že na kat. sjezdu příbramském získal sobě a našemu družstvu vzácné vavříny. O ostatních členech platí verš z doby Bohuslavovy:

sidera nos alii, sed sine luce sumus,

než i oni láskou k družstvu vedeni, konali, seč byli. Dodám-li k tomu, že jsme najali nový byt v ceně 220 zl., poněvadž dosavádní místnosti nedostačovaly, jsem se svou zprávou hotov. Pravda ovšem, že bych raději referoval, koupili jsme si dům za sto tisíc a zaplatili ho také. Než nesmíme na Pánu Bohu žádati přes příliš. On i tak doprovázel činnosť našeho družstva svým požehnáním.« Jednatelská zpráva byla potleskem odměněna.

Došlo na účetní zprávu, a debata o ní trvala dlouho.

Dp. P. Jos. Šimon, kaplan u sv. Petra v Praze, podotkl, že je »Vlasť« pasivní, že by se nemělo dlužníkům dlouho čekati, ano, že by se měla jména dlužníků ve »Vlasti« vytisknouti, aby k placení byli přinuceni; dále vytýkal, že jsou ve společném vydání účty rozkouskovány a že je v nich několik malých obnosů zvlášť uváděno, a že by se měly takové nepatrné obnosy, jako za lampu a jiné, společně a ne jednotlivě uváděti. Konečně pravil, že se mu zdá býti mzda pomocným silám v administraci příliš vysoká. — Dp. farář Jos. Trykar navrhoval, aby se zasýlaly dlužníkům poštovní příkazy, čímž by k placení byli donuceni.

Pokladník družstva Tom. Škrdle odpovídal: Kdyby se zasýlaly dlužníkům poštovní příkazy, tak by se tím družstvo ubilo, a proto žádal dp. faráře Jos. Trykara, aby vzal návrh svůj zpět, což týž ochotně učinil. Dále dokázal číselně, že »Vlasť« pasivní není, a vyslovil se rozhodně proti tomu, aby jména dlužníků byla uveřejňována; v účtech že schválně dává každé i menší vydání zvlášť, aby byly účty jasnější; každou položku, na niž má stvrzenku, že uvádí zvlášť, a společně že se účtují jen ty různé věci, které jsou po krejcarech a desetnících nebo zlatkách. Co se týká mzdy pomocným silám v administraci, uvedl pokladník, že si počíná proti pomocným silám se vší přísností; všickni musí býti v čas v práci, do času v ní vytrvati a pilně pracovati; ovšem přepínati se nesmí, nebo psáti den co den adresy, nebo pracovati v účtech jest práce velice těžká, namahavá a vysilující. Při práci administrační a expediční velice nám vadí a mnoho času se promešká, že máme tři od sebe dosti vzdálené byty; administrace jest ve třetím poschodí u Dominikánů, skladiště knih v Jilské ulici v přízemí a expedice jest v Husově třídě. Kdo jde z administrace do expedice, musí přejíti v jednom domě 68 schodů, na to ulici a v druhém domě 40 schodů. Chůze tam a sem několikráte denně zabere značnou ztrátu času.

Starosta družstva dp. dr. Rud. Horský dodal, kdyby se vzali do práce jiní, definitivní úředníci, že by se musilo dáti každému nejméně 800 zl. ročně, a tu že by bylo vydání administrační ne 1116 zl., jak poslední účty vykazují, nýbrž že by stála administrace na 2500 zl., z čehož vyplývá, že je ta nynější nejlacinější. Co se týče rozkouskování účtů, uvedl starosta, že si toho právě zas v jiné valné hromadě členové přáli. Účetní debaty súčastnili se vdpp.: Jeho Magnificence prof. dr. Fr. Kryštůfek, bisk. vik. sekretář Tom. Střebský, prof. Jan Drozd, a kooperatoři Fr. Žák a Em. Stárka. Při hlasování byl návrh dp.

P. Jos. Šimona, aby jména dlužníků byla uveřejňována, jednohlasně zamítnut (ovšem mimo hlas navrhovatelův).

K návrhu dp. prof. Jana Drozda bylo pak usneseno, aby se předplatné »Vlasti« o 1 zl. zvýšilo, začínajíc druhým pololetím roč. XII., tak že bude roč. XII. zvýšen o 50 kr., další ročníky o 1 zl.

K tomu odůvodňoval dp. Fr. Žák svůj loni již učiněný a tehdy propadlý návrh, aby se také objem »Vlasti« zvětšil. Návrhu jeho odporoval p. řídící učitel Václ. Špaček, i dal dp. prof. Jan Drozd sprostředkující návrh v ten smysl, aby se objem »Vlasti« zvětšil, bude-li r. 1896. hojně předplatného zasláno a bude-li tím příjem »Vlasti« valně zvětšen. I tento návrh byl přijat a provedení jeho bylo svěřeno výboru.

Když byla dlouhá účetní debata vyčerpána, povstal místopředseda družstva, p. c. k. pošt. pokladník Karel Ulrich, a učinil jménem pp. revisorů účtů toto prohlášení: Revidovali jsme účty nestranně, spravedlivě, a schválně jsem k tomu pozval dva cizí pány stojící mimo družstvo; prohlíželi jsme položku za položkou a obdivovali jsme mravenčí píli p. účetního Tom. Škrdle; kdoby o pravdě slov mých pochyboval, ať se sám osobně přesvědčí o správnosti našich udajů. Po tomto prohlášení byly účty schváleny, a pokladníku družstva Tomáši Škrdlovi bylo jednohlasně uděleno absolutorium.

Pátým odstavcem programu byla zpráva Historického kroužku o jeho činnosti v XI. správním roce, již podal jakožto referent člen výboru a redaktor Sborníku prof. dr. M. Kovář. Zní:

Velectění pánové! Jsme prý výbojní, útoční, my členové Vlasti. Kdyby ti odpůrci naši chtěli mluviti pravdu, byli by nuceni přiznati, že se proti útokům jejich jen bráníme. Ať dokáží, kde a kdy jsme útočili, vždyť jsme neustále jen v defensivě proti výtkám, nařknutím, zlovolným a nezřízeným útokům, jichž ustavičně přibývá. Stav náš jest asi totožný se známou bajkou o beránku, jenž dole stoje, vlku nahoře kalil vodu. A poukáže-li se v posudcích, jak se podrývá víra, jak se tupí a hanobí naše Církev, a jak se podkopává mravnosť tím oním spisem, není to naší svatou povinností, ozvati se proti tomu? Mlčení bylo by tu hříchem. A ptám se, je to útok? To je též obrana, obrana naší svaté víry, naší drahé Církve, obrana a záchrana, by ten náš drahý národ český tak ohromnou většinou katolický nebyl sveden na bludné cesty nevěry, atheismu, beznáboženství, nemravnosti, krátce v duševní záhubu. Nepište tak, vy nevěrci, i nebudeme vám to vytýkati, čili, jak vy pravíte, nebudeme na vás útočiti. Já jsem na př. tak útočný, že pro osobní nájezdy se ani nebráním, že ignoruji i falešný citát »Času«: či není »žvaní« místo »zvážní« zřejmá falsifikace?

Co se Historického kroužku jakožto odboru Vlasti dotýká, tu není sic tolik a tak častých útoků se strany nepřátel, ač nejsme jich nijak ušetřeni, za to má odbor tento vyvraceti dosti starších lží, falsifikátů, nepravd a abych tak řekl polopravd historických, ač nedostává se ani nových, soudobých, a to i v učebnýeh knihách pro střední školy, kde bychom se jich nejméně nadáli, i v jiných publikacích a spisech historických. Tak na př. čteme a tak se žáci učí v Lepařově Všeobecném dějepise, díl III. (II. vyd. na str. 51.): »že Luther a Melanchton až vraždu tyranů schvalovali, kteréžto zásady hájili později i někteří členové řádu Jesuitského.« Byť to jeden Jesuita, P. Mariana, jenž spis svůj o tyranicidiu vydal, ale kniha jeho byla generálem řádu P. Aquavivou zavržena a s velikou přísností bylo členům řádu zakázáno tak učiti. V jiné učebnici dějepisu čteme při líčení stavu zemí českých po válce třicítileté: »Ovšem hynulo v takových okolnostech i písemnictví české takořka vůčihledě, k čemuž nejvíce přispívali jesuité (Proloženě tištěno), ... vyhledávali a pálili knihy české, nedbajíce jich obsahu a kladli úzké meze vědeckému

bádání a vzdělání rozumu vůbec. Není tu sice jmenován ten kaceřovaný Koniáš, ale bylo by třeba, kdyby si povšimli páni spisovatelé učebnic Podlahova článku o něm ve Sborníku II., jakož i článku téhož spisovatele »Z dějin katolických misií r. 1670—1700.« ve Sborníku IV. Audiatur et altera pars! Takové obecné úsudky působí tím zhoubněji, že hned potom následuje uznání a chvála té části Jesuitů, kteří byli Čechové rodem, jako Matěj Štyr a Bohuslav Balbín, a že jinak učebnice ta vede si opatrně a vážně a má mnohé přednosti. O chvále Komenského v učebnicích pomlčím, protože se o něm jedná jen jako o paedagogu a spisovateli, na kterýchž polích zasluhuje plného uznání. Jinak ovšem tak mnohému otevře se zrak pojednáním Špičkovým v letošním Sborníku o Komenském jakožto politiku a jeho hlubokém záští k Církvi katolické.

Nechci unavovati dalším klasobraním, i obrátím pozornosť k některým spisům historickým, kdež též se jedná s pravdou strannicky, kde se z jednoho případu ihned generalisuje, což jest téměř obecná vada dějepisců. Dopustil-li se nějakého přehmatu jeden, řeknu Jesuita, řekne se hned, takoví byli Jesuité všichni. Jak si tu počíná na př. řed. Tomáš Bílek, to mu obšírně dokázal a nepravdy jeho vyvrátil P. Jos. Svoboda rozborem jeho knihy »Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské.«

Kdo chtěl by psáti dějiny reformace nebo děje církevní v Čechách pouze dle soudních akt u konsistoře chovaných, podal by asi takový obraz o našem duchovenstvu katolickém, jako kdyby někdo líčil život nynější naší nebo minulé neb i budoucí společnosti dle kriminálních akt anebo článků novin »Ze soudní síně.« Byl by to samý vrah, lupič, žhář, zloděj, smilník, podvodník, utrhač, z nichž by se skládal takto vylíčený lid náš; poctivce by v něm nebylo. Je hlavní vada některých spisů, že založeny jsou na pramenech jednostranných, neúplných, u jiných, že čerpají z bádání historiků německo-protestantských, jimž Hurter, Görres, Janssen, Onno Klopp tak leccos dokázali, v čem pochybili, co překroutili, čeho vynechali, co přifilosofovali.

Také nejnovější dílo historika chvalně známého, Dra. Z. Wintera, »Život duchovní v Čechách« není bez vad, jak se s námi sděluje s přátelské strany. Dovolujeme si posudky ty zde uvésti:

V předmluvě nás zpravuje autor, že pracoval objektivně. Ale naprosto nestranně psáti o věcech církevních v Čechách pro 15.— 17. století, znamená tolik, jako postaviti se na stanovisko pozorovatele, který není ani katolík ani protestant. Kdo si zachoval náchylnosť k církvi, ve které se zrodil, může také psáti objektivně, ale přece ledacos uvede na obranu své víry. Tak psali Palacký a Tomek. Kniha Wintrova se nese tak, že psal ji dobrý a upřímný vlastenec, který přirovnává nynější politický stav naší země k stavu, jak býval za doby slávy; faktory, kteří ten úpadek zavinili, šlehá často slovy trpkými; každá strana dostává co proto, nejméně však strana bratrská, a nejvíce dostávají katolíci. Proč? Poněvadž zvítězili pomocí Němců, Vlachů, Španělů, Vallonů, Flaminků, Poláků a Chorvatů; to vítězství pomohlo k monarchickému absolutismu s dalšími důsledky. A nebylo by spravedlivo tázati se, zdali strana lutheránů a bratří nevyhledávala spolků s protestantskou cizinou, a hlavně s kalvinskou částí Německa, s Holanďany, Sedmihradskem a posléze i s Turky! Zdali nepovolali r. 1619. německou dynastii? Zdali v řadách protestantů českých byli sami uvědomělí Čechové? Jak vlastenecky smýšleli Thurn, Kolonna z Velzu, Šlikové, hrabě Hohenlohe, ti »Čechové z Loketska, Žatecka, Litoměřicka, Boleslavska severního, ti Hokové ze Zweibruku a všichni, kteří byli pod vedením Anhalta a Mansfelda! Kde je toho jistota, že by se byla pod dynastií Wittelsbachů vzpružila národnosť česká a přemohla cizí živly na uhájení svého jazyka! Vždyť i sněmovní usnešení z r. 1615. o státním jazyku českém tehdy u lidí domácích

pokládáno bylo za věc dávno zpozdilou a neprospěšnou. Úsudky seriosních historiků německých v Čechách, a za nimi jde i Arnošt Denis, vyznívají v ta slova: Ihr »Czechen«, seid froh die Weissenberger Schlacht verloren zu haben. Sonst wäret ihr nicht mehr! Nač tedy ty hněvy na katolíky »vášnivé« (opat Zelander str. 231.), na Slavatu jako »fanatika«, (p. 241.) u něhož cit a rozum zajisté byly v rovnováze ač jestli rozum neměl převahu; soudnosť jeho byla advokátská. Nač ty výtky na tvrdou šíji katolíků, že nechtěli povoliti organisaci protestantů r. 1575. Vždyť šlo o jejich kůži, a nemohli v tiché resignaci složiti ruce v klín, a do r. 1609. měli zemské zřízení a stará snesení sněmovní na své straně. Na str. 179. čteme, že protestanté měli většinu v národě, a tedy že měli právo ke snášelivosti; ale ten soud se hodí jen pro nynější časy, a i tu platí pravidlo, že jen snášeliví mají právo ke snášelivosti, tak aby dle slov Fridricha II. pruského každý došel věčné spásy »nach seiner façon«; ale p. autor sám dí v předmluvě, že snášelivá tehdy nebyla nižádná strana náboženská, a jak snášelivá je ta nová strana nekatolická v přítomném čase, která se živíc a sílíc zámořskými penězi, nás reformovati chce: to vidíme jasně. Je to dědictví z věku XV—XVII. Píšíce o časích minulých, máme se dívati na ně se stanoviska tehdejších názorů, a čerpati z toho naučení pro přítomné časy, co by na nás čekalo, kdybychom se dali.

K stati o rozšiřování Luterovy víry v Čechách by v tak obšírném díle slušelo vytknouti příčiny, pro které němečtí katolíci i čeští utrakvisté od víry odpadávali: laikům že přestaly posty a specielní zpověď, zvláště pánům přibývalo mnohých výhod postních, a kněžím zase mimo to ubyla namáhavá práce ve zpovědnici, přestala jim poslušnosť k biskupovi, zkrátily se obřady, ubylo starostí o výzdobu kostela, a přibyla jim žena do domu. Právem vyvádí pan autor z protestantství v Žatecku a Litoměřicku také germanisaci těch končin Čech; však zbytečně podotýká, že v těch končinách kde jaký byl katolický pán, že také povolával německé kněží na své fary. V polovici 16. století v Žatecku nebylo katolických statkářů, v Litoměřicku a Boleslavsku zbývali toliko Berkové z Dubé na Zákupech a Palíči, a ti již tam neměli co němčiti. Za to by bylo spravedlivo uvésti, jak se bránili na př. katoličtí Němci na Děčínsku proti nové víře a jak bezohledně s nimi nakládali dědiční páni jejich. A jestli to bylo v pořádku, pak byli Slavata a Martinic a Burjan Berka a j. tím více v právu.

Českým bratřím se vytýká právem jejich žhavá zášť proti papežencům, chválí se pak jejich kázeň. A bylo by jim to k větší chvále, kdyby se byli s touže důsledností zachovali proti bratřím z mocné šlechty.

Ta kázeň byla dobrá, dokud bratří nebylo mnoho. Ale jak jich přibývalo počtem, již kázeň se trhala u kněží i laiků. A jak se bratři starší ženili, již hleděli si zachovati peníze pro své děti. Br. Augusta jich zanechal do 6000 tolarů.

Ale pokud víme, odvážili se jen na vyloučení zmrhalé panny Krajířové na Ml. Boleslavi, a to jim přineslo mnoho kyselosti a důtek panských. Ale na mocné své bratry panské se neodvážili, jak uvádí autor dle svědectví Vojtěcha z Pernštejna. Jsou to pan Petr Vok z Rožmberka a jeho paní Kateřina z Ludanic, o nichž píše historie; a ti měli od nich svatý pokoj, a bratří jen o to se starali, aby k jejich smrtelnému loži neměl katolický kněz přístupu. Přísným rhadamantům nesluší se užívati politických praktik.

Nemilosrdně zachází autor s konservativními utrakvisty, zvláště s Havlem Gelastem, horlivým bojovníkem pro kompaktata proti kněžím zlutheřilým. Týž měl v tomto boji pro sebe zemské zřízení, kompaktata, jichž tehdejší konsistoř pod obojí byla chatrným hajitelem, a kteréž r. 1562. ještě byly v platnosti. Co tedy zbývalo Gelastovi, než aby v tom boji činil, co příslušelo administratorovi,

chòditi po zemi, dívati se do kostelů, jaké tam jsou řády a oznámiti císaři. Neupřímné některé kroky jeho sečtli bychom na jeho fanatismus, s jakým nenáviděl lutherány a cvingliany. Pan autor vše svádí na jeho obcování s Jesuity, ale bez pochvaly.

A že celkem byl Gelastus v právu, tomu svědčí potomní rozsudek králův. Ne lépe se daří Mystopolovi a Fabianu Rezkovi, a pan otec Tomáš Soběslavský také není pana autora miláčkem.

Vyčítá se, že Jesuité měli vliv na Vlašky a Němkyně, manželky katolických pánů. Asi pravda. Ale kde zůstává druhá pravda, že lutheranské Němkyně převáděly své manžele i děti na svou víru! Kdo přivedl velikou část rodu Berků do tábora protestantů? Byly to hraběnky z Eberšteina a Bibrštejnky. Horlivého katolíka Jana z Lobkovic na Horšově Týně nejmladší syn Vilém byl lutherán; kdo ho tak vychoval? Alžběta z Rogendorfu, která za živobytí pána z Lobkovic byla na oko katoličkou, po jeho smrti ze syna učinila lutherana. Čí syn byl zuřivý protestant Ondřej ze Šternberka na Plánici, jehož vandalismus autor na str. 213. po právu kárá? Byl syn Ladislava ze Šternberka, katolíka, a Kateřiny z Lokšan, protestantky. Ostatně byl týž Ondřej již v r. 1609. šílený (právě jako bratr jeho Ferdinand, který svou matku r. 1590. zavraždil) a † r. 1630. A což je takových příkladů více!

Některé věci po zběžnější četbě opravujeme: Při opatrnější četbě najde se toho mnohem více.

Omyly a opravy:

p. 20. papež Mikuláš IV. (1452.) čti Mikuláš V.
p. 121. pan Jáchym z Hradce byl prý horlivý katolík († r. 1565.). Nebyl jím; neměl ani zdání o založení Jesuitské kolleje.
p. 144. primas Jan Dražický nebyl katolík, ale utrakvista konservativní (1568.).
p. 147. Menšík z Jenšteina (má býti z Menšteina).
p. 148. »Účel světí prostředek«. Ta zásada se přičítá Jesuitům s křivdou; to je výmysl zednářský.
p. 189. arcipryšt Plzenský Wolfgang 1575. (přidej »Pistorius«, exjesuita, vystoupil z řádu r. 1568.).
p. 189. místo »dvorský sudí« piš »hofrichtéř«. Dvorský sudí byl vysoký úředník, ale hofrichtéř byl adjunkt podkomořího.
p. 204. citát č. 8. nemá býti »Borový, Akta konsist. I., 314«, nýbrž »Borový Medek 83., 89., 90., a nesprávně je citováno; místo kněz konsistorní Petr Jičínský má býti »Adam Filoponus Jílovský«, a místo evangelický kněz Adam má býti »Havel Adam«.
p. 213. Marie z Schenku nebyla rozená z Lobkovic, ale byla rozená Šenková z Šenkenšteina, a muž její byl Hans Voldemar Hasišteinský z Lobkovic na Mašťově.
p. 215. Pohřeb Maximiliana II. nebyl 1575., ale v březnu 1577.
p. 225. místo Votice stůj »Vrutice«. Toť přec velký rozdíl.
p. 231. prý zboží Horšovotýnské bylo aspoň povrchně katolické r. 1604. Neřekl bych. Do r. 1570. bylo dobře katolické; odtud bylo nejvíce Jesuitů Čechův i seminaristů jejich, a za protestantského Viléma z Lobkovic mohlo býti nejvýš povrchně protestantské. Toť přece logika.
p. 234. místo opat Šemberk piš opat Valentin Šenbek.
p. 236. Dušnice a Toušnice u Chomútova jsou jedno.
p. 248. všimněme si, na co Jakub Horčický z Tepence r. 1609. žaluje: protestanté knihy staré a traktáty, volumina znamenitá, co v klášteřích a jinde nalézají, trhají a pálí v těch zarmoucených časích.

p. 250. r. 1611. sotva zemřel poslední Rožmberk, již docházejí defensorů žaloby z Krumlova na Jesuity a katolickou radu. Jak přichází do toho Petr Vok, když Krumlov prodal císaři již roku 1601.!

p. 251. Zlonické tiskl ke katolické víře »odpadlík« od bratří Václav Valkoun z Adlar 1608. Myslím, že místo odpadlík sluší psáti konvertita.

p. 263. 1614. v Třebenicích hejtman Jakub Horčický z Tepence prý přeháněl protestanty vězením, bitím a pokutami. Je to asi tak pravda jako o Martinicovi na Smečně. Také Horčický neutekl hned po defenestraci r. 1618., ale byl jat na Mělníce, vězněn a teprv po Novém roce r. 1619. propuštěn. Je to omyl s Pavlem Michnou. Tak se vede, když péro je horké.

Celkový úsudek, jak rajhr. Hlídka dí: »Kniha obsahem děsná. Obraz zevrubně nakreslený.« Snesl tu pan autor přehojnou látku, sestavil způsobem jasným a poutavým, jak u něho jsme zvyklí. Ale nedostává se průpravy genealogické, a pracuje se s chvatem žurnalisty na zmožení rozsáhlého materiálu; často přichází k platnosti okamžitá nálada citu místo chladnější rozvahy. Pan autor prozrazuje dobrého vlastence a upřímného, ale četba jeho díla činí tam dojem, že vinu mnohonásobných škod národa sčítá na katolíky, vlastně na Jesuity, jež patrně od katolíků odděluje. Cizozemec Arnošt Denis, protestant, to říká jinak, poněkud fatalisticky: Husité zvítězili a přinutili basilejský sbor k ústupku. Ale to vítězství je přivedlo k Lipanům, od Lipan k Mühlberku, a odtud na Bílou Horu. To bylo naše neštěstí. V Anglii vznikl požár, ale byl záhy uhašen. Ale hořící došek přeletěl přes moře a země k nám na náš krov, a u nás se chytlo. A přec ona tak zvaná deformace XIV. století nebyla u nás horší než v Anglii, Francii, Italii a jinde. A Tomek podobně soudí, než končí ten soud uspokojivou úvahou katolického muže.«

A nyní dovolím si sl. shromáždění přednésti některé důležitější zprávy o činnosti Historického kroužku.

Výbor, tu užší, tu širší, měl za rok 1895. sedm schůzí, v nichž mimo mnohé drobné věci, jež jsou pro veřejnosť menší váhy a důležitosti, toto závažnější bylo vyřízeno: Výbor Kroužku ve valné hromadě zvolený ustavil se takto: Jednatelem p. prof. Jos. Vávra, pokladníkem dp. Frà Jos. Hamršmíd, knihovníkem dp. prof. Dr. Ant. Podlaha. — V příčině publikace »Litteraturblatt der österr. Leogesellschaft« usneseno, že list ten nebude se odebírati, kdyby jako dosud katolické literatury naší nechtěl si všímati. — Národopisné výstavy československé účastnil se Kroužek důstojně, a to kromě svými publikacemi zvláště výtečnou mapou historickou sdělanou p. prof. J. Vávrou a znázorňující, čí byly které statky na počátku 17. století a jakého vyznání byli jejich držitelé. Vystavena byla pracná mapa tato, jež budila obecnou pozornosť, v oddělení církevním, jemuž Kroužek na výlohy věnoval 50 zl. Panu profesoru v uznání jeho píle bylo přiřčeno 100 zl. honoráře. Za výborný článek dp. P. Petra Špičky o Komenském přisouzen byl větší honorář 20 zl. Za to dostalo se Kroužku těchto peněžitých darův a odkazů: Od J. Excell. ndp. kníž. arcib. olomouckého dra. Th. Kohna 50 zl., od ndp. biskupa královéhradeckého Eduarda Jana Brynycha 30 zl., od dp. faráře dra. K. L. Řeháka 50 zl., legát † prof. K. Konráda 44 zl. 86 kr. Za čtyry Sborníky dosud vydané strženo a Kroužku odvedeno 150 zl. od knihkupce p. G. Francla a 139 zl. 80 kr. od dp. red. Tom. Škrdle. Dotace od Vlasti 300 zl. Darem dostalo se Kroužku nově vydaných »Sněmů zemských« a »Archivu českého«, jakož i spisů historických redakci »Vlasti« zaslaných. Všem dárcům křesťanské »Zaplať Pán Bůh!« — V úvahu vzato bylo vydání důkladné české historie církevní. — Příští pátý sešit Sborníku vydá se nákladem Kroužku. — K přednáškám do Historického kroužku připuštěny byly slečny učitelky, jež účastňují se jich četně. — Učitelkám z Ameriky k jejich

žádosti zasýlati se budou katolické spisy vyšlé na poli tomto i s tím, co vydá Kroužek.

Přednášek za uplynulý rok bylo 7. Dne 12. ledna 1895. přednášel dp. prof. Dr. Ant. Podlaha »o katolických misiích r. 1670. až 1700.« Dne 24. února měl přednášku p. prof. Vávra »o vlivu paní a dívek na katolickou reformaci v Čechách.« Dne 21. dubna pojednal dp. prof. Fr. Vacek »o synodě pražské r. 1605.« Po prázdninách dne 29. září pan prof. Josef Vávra vykládal o Marii Maximilianě z Hohenzollern«, dne 3. listopadu pak »o proskripci Jesuitů roku 1618.« a ještě 17. listopadu »o životě a působení dám z rodu Pernšteinského.« Dne 15. prosince dp. prof. Fr. Vacek obšírně pohovořil »o výchově katolického duchovenstva na počátku 17. století.« Přednáškám mimo jiné vysoké hodnostáře církevní byl dvakráte přítomen J. Em. ndp. kardinál hr. Schönborn, bratr jeho Vojtěch hr. Schönborn a vysokorodá sestra jeho, velice obeznalá v dějinách českých.

Sborníku seš. 4. (9archový) vydán byl ze dvou třetin pomocí Vlasti a dostali ho zakládající členové zdarma. Obsahuje ť tyto důkladné a obšírné práce: »Po stopách Drabíkových proroctví« od P. Petra Špičky. »O katolických paních v Čechách za doby reformace« od prof Jos. Vávry. »Z dějin katolických misií v Čechách roku 1670—1700.« od Dra. Ant. Podlahy. Drobnější články: »Trčkův řád bohosložebný« od A. Flesara; »Klementinum v době obležení Prusů«, »Sobotáři na Moravě a v Čechách v 16. stol.«, »Rytíř Fr. z Hustiřan«; »K oslavě sv. Jana Nepomuckého v Neapoli r. 1711.« vesměs od Dra. A. Podlahy; »List z pamětní knihy v Hor. Stupně« od Al. Dostála. Několika posudky o vyšlých spisech historických končí tento sešit. Byl bych si přál, by někdo jiný měl o tomto Sborníku referát, aby se nezdálo, že jako jeho redaktor mluvím pro domo mea. I dím, že nepronáším tu svůj, nýbrž úsudek jiných věhlasných odborníků, že tento 4. sešit důstojně řadí se ke svým předchůdcům, a to tentokráte pro výborný článek Špičkův o Komenském, na kteréhožto velikého paedagoga a veleplodného spisovatele bude se jinak hleděti se stránky jeho politické činnosti a styků s pověstným prorokem Drabíkem.

Ke konci nemohu nezmíniti se, že pracujeme v Kroužku, seč jsme, ač je nás málo, a že práce naše dochází povzbuzování a uznání v kruzích katolických vůbec, jakož zvláště i od J. Em. ndp. kardinála Schönborna, od ndp. kníž.-arcib. Dra. Th. Kohna, od ndp. biskupa E. J. Brynycha. Jest si jenom přáti, by Bůh řady naše rozmnožoval a žehnal snahám našim!

Referent pan prof. Dr. M. Kovář byl odměněn všeobecným potleskem.

Starosta dp. Dr. Rud. Horský pravil: Bylo to po bitvě u Marenga, kdy general Desaix sbíral rozptýlené pluky své a pravil jim: »Bitvu jsme ztratili, zbyl nám ale čas vyhráti jinou.« I náš Historický kroužek může říci něco podobného. Dávno již měl býti založen a mnoho bylo ztraceno, že později teprve byl utvořen, avšak stateční bojovníci jsou v něm již sebrání a ještě času dost, aby se dali do boje. A že boj ten bude vítězný, o tom není pochybnosti. Malá to sice ještě četa, ale statečnosti nevyrovnatelné. Pochvalnou zmínku jeho o vdp. P. Jos. Svobodovi, superioru T. J., která vyvolala bouřlivý potlesk, k výslovnému písemnému přání pana superiora nuceni jsme — ač neradi — vynechati.

Za odbor filosoficko-paedagogický referoval jeho místopředseda dp. Fr. Pohunek. Pravil:

Odbor filosoficko-paedagogický jest nejmladším dítkem, nejmladší ratolestí mohutného družstva Vlasť. Větev nepřináší ovoce hned prvním rokem a dítko musí nejprve růsti, síliti a mohutněti, než může zastati vážnější práci. Podobně vedlo se i našemu odboru. Byv založen beze všech předchozích příprav, nemohl se dosti dlouho náležitě zmoci. My však jsme na mysli neklesali, vědomi dobře,

že každá dobrá věc ku svému vývoji potřebuje doby delší; a naděje naše nás nesklamala. Mnozí se stali členy odboru, když jsme jim v této příčině dopsali, jiní se hlásili sami, tak že je nás nyní v odboru něco přes dvacet. Schůzí výborových jsme konali šest, v nichž jsme se radili hlavně o prostředcích a o způsobu, kterými bychom mohli cíle svého nejsnáze dosíci, k čemu bychom měli hlavně přihlížeti a kterak bychom mohli získati dobré pracovníky.

Veřejně vystoupil odbor dvakráte. Nejprve přednáškou »o atheismu«, kterouž ochotně učinil dp. Dr. Eugen Kadeřávek, prof. theol. fakulty pražské, v sále Katolické besedy. Po druhé ve dnech 13. a 13. srpna za příčinou mimořádné valné hromady družstva Vlasť. Dne 12. srpna o 2. hodině byla schůze odboru filosoficko-paedagogického, ve kteréž jsem měl čest přednésti delší úvahu o časovém thematě: »Jaké snahy jeví se v tak zvané moderní paedagogice a jaké z toho pro nás plynou povinnosti.« Dp. Filip Jan Konečný promluvil pak o tom: »Jaký duch se jeví v učebnicích zavedených na ústavech učitelských.« Druhého dne pak při slavnostní schůzi družstva promluveno jménem našeho odboru o tom: »Proč si vážíme přese všechny snahy moderní paedagogiky katolické?« načež byly přečteny a schváleny den před tím ve schůzi navržené resoluce. — Byl jsem zvědav, jak se k tomuto projevu našeho odboru zachovají liberální listy paedagogické; tyto se však mimo nadání zahalily v mlčení. Toliko jeden, pokud mi známo, přinesl poznámku, že prý P. Konečný ve schůzi Vlastí přísně odsoudil Dra. Lindnera. Toto mlčení listů liberálních jest pro nás, tuším, dobrým znamením, nebo kdybychom si byli v něčem zadali, nebo vše řádně neodůvodnili, byly by toho zajisté měrou nejhojnější využitkovali proti nám.

Bohužel, jsme nemohli učinit více přednášek. Co však se nestalo v loni, doufáme, že se stane letos. Přes to jsme však nezaháleli. Práci naší není ovšem dosud viděti, ale jednotlivci pracují pilně a s pracemi svými přijdou brzy na světlo. Potřebujeme však také hmotné podpory a proto vznáším ku slavné valné hromadě prosbu, by částku 200 zl. pro náš odbor výborem družstva navrženou laskavě povolila. My pak se přičiníme, aby peníze odboru našemu poskytnuté hojné přinesly úroky a doufáme pevně, že dá-li Bůh zdraví, v příští valné hromadě budeme již moci ukázati na mnohé námi vykonané práce.

Referent odboru filosoficko-paedagogického byl odměněn všeobecným potleskem.

Po řeči vp. Pohunka mluvil předseda toto: Snahou našeho družstva jest kolem každého z našich časopisů utvořiti pevný kroužek pracovníků a přátel, kteří by byli vydatnými jeho pomocníky. A tak i kolem »Vychovatele« utvořen kroužek filosoficko-paedagogický, o jehož působení jste právě byli referát vyslechli. My to víme, že paedagogické pole jest polem nejdůležitějším, neboť »národové sbírají se ze škol«, a jaké jsou školy, takové budou i obce a takovým bude i stát; duch, který vane ve školách, bude vanouti i budoucím pokolením. A aby to byl duch Kristův, to jest právě naší snahou i naším přáním. Víme rovněž, že nepřátelé všechno nasadí, aby právě v této činnosti nám nejvíce překáželi a že budou bíti do nás, my však jsme již boji zvyklí, že se ho nebojíme a v boji jsme se otužili, že se nedáme. A vp. Fr. Pohunek, tvůrce a vůdce kroužku, který hned v prvních dobách družstva nebál se vytáhnouti a proklepávati to, co proklepávání zasloužilo, jest nám nejlepším rukojemstvím, že kroužek pod jeho správou půjde statně ku předu.

Následovala zpráva socialního odboru, kterou podal jednatel p. Tom. Jiroušek těmito slovy: »Socialní odbor od 30. ledna m. r. do dnešního dne pořádal sedm poradních schůzí a rozšířil svůj program i na pole agrární. Tři velké schůze konal v sále domu Jednoty kat. tovaryšů: V prvé schůzi dne

12. května m. r. za přítomnosti více než 100 osob přednášel T. J. Jiroušek: »Jak socialní demokrati řešili a řeší otázku dělnickou«; ve druhé schůzi dne 19. května m. r. přednášel p. Václav Žižka »O křesťansky socialní otázce« a ve třetí schůzi dne 26. května redaktor »Obrany« dp. Fr. Žák přednášel »O vědeckém sporu spisovatele Brunetiéra s chemikem Berthelotem«. V ohledu socialním — pravil referent — neznám v národě našem žádné strany, která by se mohla takovou činností vykázati, jakou každoročně podává socialní odbor družstva Vlasť. Jest nás v tomto kroužku málo, ale posuďte, pánové, jakou činnosť za jediný rok jsme rozvinuli. Přednášeli z nás v dělnických schůzích našich křesťansko-socialních jednot, spolků katol. tovaryšů a jednot katol. jinochů a mužů: dp. Dr. Rud. Horský: dne 25. února ve Vítkovicích ve spolku »Rovnosť«: »O socialismu a náboženství«; dne 7. března v Polné ve Sv. Josefské jednotě katol. jinochů a mužů: »O křesťanském socialismu«. 7. dubna v Lounech v Katolické Jednotě: »O křesťansky-socialním programu«; 21. dubna v Náchodě ve spolku »Svornosť«: »O spolčovaní katol. dělnictva«; 5. května v Příbrami ve Sv. Prokopské jednotě katol. mužů a jinochů«: »O desateru Božím, o desateru liberálů a desateru socialních demokratů«; 12. května v Liticích u Plzně ve Sv. Josefské jednotě katol. mužů a jinochů: »Co chtějí křesťanští socialové«; 28. května v Kostelci nad Orlicí v Katol. Jednotě: »O kommunismu«; téhož dne ve Vamberku ve Sv. Josefské Jednotě katol. mužů a jinochů: »Jak lze provésti reformu socialní na základě křesťanském«; 7. července v Unhošti u Prahy v Křesť. socialním spolku katol. mužů a jinochů: »O řešení otázky dělnické«; 21. července na Kladně v Křesť. socialním spolku katol. mužů a jinochů: »O povinnostech a právech práce«; 18. srpna v Náchodě v dělnickém spolku »Svornosť«: »Co chtějí křesťanští socialové«; 28. září v Mýtě u Zbirova v dělnickém spolku »Láska«: »O práci se stanoviska křesťanského; 29. září v Libšicích nad Vltavou ve Sv. Václavské Jednotě: »O křesťansky-socialní otázce«; 26. ledna 1896. v Příbrami ve Svato-Prokopské jednotě: »O některých myšlénkách v otázce křesťansko-socialní«. — T. J. Jiroušek přednášel 28. dubna na Kladně v Křesťansko-socialním spolku: »O řemeslnické a dělnické otázce«; 3. června v Modletíně ve Sv. Josefské Jednotě katol. mužů a jinochů: »O řemeslnické a rolnické otázce se stanoviska křesťanského«; 23. června ve Volyni v Řemeslnické jednotě: »O řemeslnické otázce se stanoviska křesťanského«; 28. června v Českých Budějovicích na krajinském sjezdu katol. dělnických spolků: »O naší dělnické a spolkové organisaci«; 18. srpna v Náchodě v dělnickém spolku »Svornosť«: »O organisaci katol. dělnictva«; 28. září v Sušici na veřejné schůzi dělnictva a řemeslnictva: »O výchově řemeslnického dorostu a o otázce řemeslnické«; 29. září v Sedlčanech ve Sv. Václavské jednotě katol. jinochů a mužů: »O povinnostech, právech a snahách křesťanských socialů v zájmu katolického života«; 6. října v Davli nad Vltavou na veřejné schůzi rolníků: »O občanském životě, snahách a cílech katolického lidu«; 20. října na Kladně v Křesť. social. spolku katol. mužů a jinochů: »O hříších vůdců socialní demokracie páchaných na dělnictvu českém«; 30. listopadu v Unhošti u Prahy v Křesť. social. spolku katol. mužů a jinochů: »O řemeslnické a hornické otázce«; 26. prosince v Čáslavi v křesť. socialním spolku »Práce«: »O křesťanském socialismu v řemeslnické, dělnické a rolnické otázce«; 6. ledna v Libšicích nad Vltavou ve Sv. Václavské jednotě: »O řemeslnické a rolnické i dělnické otázce se stanoviska křesťanského.« — Frant. Satorie přednášel: 28. dubna na Kladně v Křesť. social. spolku: »O socialismu v náboženství a národohospodářství«; 23. června v Davli nad Vltavou na schůzi rolníků: »O křesťanském socialismu«; tamtéž dne 6. října: »O dělnické otázce se stanoviska křesťanského«; 26. prosince v Čáslavi v křesť. social. spolku »Práce«: »O prostředcích k řešení otázky dělnické«. — Dp. Rud.

V r b a přednášel v Příbrami: »O emancipaci žen«; v Milčíně: »O otázce rolnické« a v Plzni: »O burse«. — Pan V á c l a v Ž i ž k a přednášel 21. dubna v Mýtě u Zbirova v Křesť. socialním spolku »Láska«: »O právech práce.« — Dosti to práce na tak malý kroužek mužů.

Velectěné shromáždění! Tuto naši činnosť vyvolalo před čtyřmi roky hnutí socialních demokratů, které čelilo proti Církvi. »Zář« padla a její redaktor Šturc poznal, že neznabožství ničeho nepořídí, zabočil i na jiné socialní koleje. Nyní však, po Šturcovi přicházejí jiní hlasatelé atheismu a nepřátelé Církve — p o k r o k á ř i. Orgány pokrokářů »Radikální Listy«, »Ruch«, »Lid«, »Neodvislé Listy«, »Pokrok« a celá řada jiných, nastoupily boj proti katol. duchovenstvu a katolické Církvi. My, křesťansko-socialní dělníci, tento boj p ř i j í m á m e z á r o v e ň z a s v ů j, jako jsme to učinili proti socialním demokratům. My na celé čáře naší dělnické organisace na hrubou střelbu pokrokářů jsme připraveni dáti náležitou odvetu. Podařilo-li se nám v ohledu náboženském přivésti socialní demokraty k ústupu, podaří se nám to i proti pokrokářům, (těmto namnoze nedostudovaným i dostudovaným doktůrkům) těm daleko horším nepřátelům náboženství a Církve katolické nežli jsou sami socialní demokraté! (Hlučný souhlas a volání »Výborně!«) Vyzývám všechny katoliky, aby stáli na stráži svého náboženství a byli připraveni na rozhodný zápas s »takévlastenci«, kteří by chtěli tropiti sobě posměch ze všeho, co jest nám jako Čechům, vlastencům a katolíkům svato. Budeme-li potřebovati pomoci v našem zápasu za křesťanství v národě našem sv. Václavském, spoleháme na pomoc všech dobrých katolíků. Neustane-li štvaní proti duchovenstvu, zlehčování náboženství a tupení národního citu katolíků českých, pokročíme v zjevný boj a nepopřejeme si klidu, až donutíme nepřátely naše ku složení zbraní, které proti kříži opovažují se pozvedati. Jinak křesťansky-socialním dělníkům nelze dnes jednati. Pravda, křesťanství musí zvítěziti a také zvítězí!« (Dlouhotrvající potlesk.) Zpráva p. Tom. Jirouška živě a nadšeně přednesená učinila na shromáždění hluboký dojem.

Po řeči p. Jiroušk ově promluvil starosta takto: Známou věc pravím, řka, že soc. otázka dnes nejdůtklivěji klepe na dvéře všech stavů. Lid se hýbe a dosud utlačené stavy domáhají se svých práv. Lid je souverainem, lid je králem! volá se ze všech stran — ano lid je králem, ale dnes jest králem trním korunovaným. Židovský liberalismus ve jménu »svobody a rovnosti a bratrství« vpletl a vstavil mu na hlavu korunu trnovou, a socialní demokracie chce mu tuto korunu zatlačiti ještě hlouběji do skrání. Proto my křesťanští socialové sdružujeme se v mohutný šik, abychom lidu tuto trnovou korunu sňali a aby mu na hlavu vstavena byla koruna pravé důstojnosti lidské. A to bude tenkráte, když Bůh bude podkladem celé society. Ale tomu právě nepřátelé brání. Liberálové autoritu Boží podkopali, náboženství zlehčili, a socialní demokraté činí to po nich. Aspoň jeden toho důkaz podám. Zde si prohlédněte list socialních demokratů v Římě vycházející, který má titul »L'Asino«. Stálý titulní obrázek tohoto listu představuje metaře, který vymetá smetí a tímto smetím jest, jak zde vidíte, panský klobouk, kněžský kvadrátek a — k ř í ž. (Veliké pohnutí.) Tedy kříž počítají socialní demokraté mezi — s m e t í. A my křesťanští socialisté právě tento od červené internacionaly zavržený kříž pozvedáme za svůj prapor vědouce, že lidstvu jen z kříže Kristova vzchází pravá osvěta i svoboda. Není nás tajno, že naši nepřátelé jsou i četní i divocí. Proti nám stojí pod židovskou aegidou vyzbrojená soc. demokracie a pak nově se tvořící strana pokrokářů, kteří zvláště mají namířeno na náboženství a kteří dle hesla: bíti budu pastýře . . . za hlavní svůj účel si vzali bíti do katolického kněžstva a především do biskupů. Na Královéhradecku pořádají štvácké schůze právě v těch místech, kam ndp. biskup má na visitaci přijeti, a to vždy několik dní před jeho příchodem. Jest

z toho patrna celá jejich taktika, učiniti totiž u lidu nenáviděnými biskupy i kněze a tím přivésti v nenávisť i náboženství Kristovo. A lid náboženských zásad zbavený, stane se pak lehce hříčkou v rukou nesvědomitých svůdců a tím právě tito svůdcové lid míti chtějí. Ale ani my, aniž kdo z těch tisíců, kteří svorně s námi pod křížem za křesťanskou reformu lidstva bojují, nelekáme se ničeho, ani práce, ani boje. Když dne 2. prosince r. 1870. padl v boji proti Němcům francouzský general Gaston de Souis, vyžádal si, umíraje, aby mu za pomník na hrob postaven byl kříž a na něm prosté jméno jeho a pod ním nápis: miles Christi. A stalo se tak, jak v Loigni pomník tohoto statečného křesťana hlásá. V tuhém boji stojíme i my, křesťanští socialové, avšak všechny své síly i život jsme hotovi nasaditi za Krista a Jeho pravdu, abychom každý na hrob svůj si zasloužili nápis: bojovník Kristův — miles Christi.

Zpráva knihovní komise nemohla býti podána, jelikož se referent, dp. Al. Mlčoch, do schůze nedostavil a zprávu písemně nezaslal. Řídící učitel p. Václ. Špaček kladl na to váhu, aby se v této věci pracovalo se vší opatrností a svědomitostí, zvláště při knihách, které se odsuzují. Red. Tom. Škrdle mu odpovídal, že bylo původně jeho úmyslem, aby četly každou knihu tři osoby: mladší, prostředního stáří a staršího věku, neb vychování, letora a zkušenosť mají na kritický úsudek o knize veliký vliv, ale jeho myšlénka že nemohla býti pro veliké obtíže s tím spojené provedena. Opatrnosť p. řídícího V. Špačka že uznává a že k návrhu jeho poslední odsuzující posudky, které měly přijíti do lednového čísla »Vlasti«, zadržel. Když se i jiní řečníci jako pp. P. Jos. Šimon, Tom. Střebský, Dr. Rud. Horský pro důkladnou reformu knihovní komise vyslovili, navrhl red. Tom. Škrdle, aby se celá záležitosť odkázala výboru, výbor aby konal o knihovní komisi veřejnou schůzi, k níž by měli všickni členové družstva přístupu a k níž by se hlavně referent knihovní komise musil dostaviti, a v této schůzi aby bylo mimo jiné určeno, že musí býti každá zavržená kniha ode tří osob čtena, a jelikož jsou pro r. 1896. všecka censorská místa zadána a navržený kapitál jest tím vyčerpán, navrhl vldp. děkan Tom. Střebský, aby se potřebný obnos pro dva nové censory zvětšil, kterýžto návrh byl rovněž jednohlasně přijat.

K návrhu výboru věnovala valná hromada pro XII. rok: *a)* kroužku historickému 300 zl., *b)* fondu knihovnímu 300 zl.; *c)* odboru filosoficko-paedagogickému 200 zl.; *d)* knihovní komisi 200 zl. (a bude-li potřebí, má výbor právo, vydej zvětšiti) a *e)* spolku sv. Methoděje ve Vídni 50 zl. Při podpoře odboru filosoficko-paedagogického tázal se dp. P. Jos. Šimon, k čemuž je těchto peněz potřebí. Místopředseda odboru, dp. Fr. Pohunek odpověděl, že potřebuje odbor něco na dopisy, na knihy pro venkovské pracovníky, jsou vydeje při přednáškách a když se svolávají schůze výboru nebo širšího odboru. Něco že se vydalo již loni a nebylo na to dotace; ostatně že se bude všemožně šetřiti a zbude-li co z 200 zl., že to bude jeho radostí. Dotazovatel vyslovil s touto odpovědí úplnou spokojenosť.

Při 7. odstavci spolkového programu změněny byly stanovy v různých směrech většinou dle návrhu subkomitétu. Referentem byl sám starosta Dr. Rud. Horský. Uvádíme zde jen něco nového nebo změněného: Členy přijímá výbor. Chudší členové mohou spláceti ročně 2 zl., svolí-li k tomu výbor. Valné hromady svolávají se vyhláškami v našich listech. Vysloví-li se pro to dvě třetiny přítomných, může se konati volba výboru pouhou aklamací. Některá práva byla přenesena z valné hromady na výbor, aby obchod nevázl.

Valná hromada se usnesla k návrhu výboru, aby družstvo Vlasť konalo r. 1896. literární sjezd a pořádalo socialní kurs. Provedení všeho toho odkazuje se výboru.

K návrhu dp. faráře Jos. Trykara byl jednohlasně za předsedu zvolen dp. Dr. Rud. Horský, jenž volbu přijal. Pravil: již sedm let u vás sloužím a povrhl jsem pro družstvo děkanstvím a několika farami, jež mi byly nabízeny; družstvu chci sloužiti celý život. (Výborně, potlesk ve shromáždění.)

Při volbě výboru prosil dp. Fr. Pohunek, aby do výboru více volen nebyl. Je pracemi přetížen a síly jeho slábnou; družstvu že zůstane jinak stále věren. Také žádal, aby mu dovoleno bylo přibrati si k »Vychovateli« spoluredaktora, jehož si sám bude honorovati, kteréžto poslední žádosti bylo jednohlasně vyhověno.

Starosta dp. Dr. Rud. Horský: o resignaci dp. Fr. Pohunka byl jsem již zpraven před valnou hromadou a uváživ všecko, nemohu proti mínění vlp. Fr. Pohunka vystupovati. I vldp. P. Jos. Svoboda z výboru vystoupil a pracuje pro družstvo stále, i nadějeme se, že tomu tak bude i s vlp. Fr. Pohunkem.

Volba výboru vykonána byla jednohlasně, a byli do výboru zvoleni pp.: Dr. Matěj Kovář, Václ. Krupička, Jos. Syrový, Václ. Špaček, K. Ulrich, Fr. Ser. Vojta a Fr. Žák. Za náhradníky 1. Tom. Jiroušek, 2. P. Jos. Šimon, 3. Jan Kalivoda a 4. Fr. Kotrč.

Z venku zaslali volební listiny: Jednota sv. Josefa v Telči (prof. Fr. Janovský, předseda), Katolická Jednota v Lounech, a pp. členové: Jos. Prokop Fabian, deficient v Pláňanech; Št. Dvořák, farář a Jos. Elitzer, kooperator v Rychmburku. Všickni volili dle navržené kandidátní listiny, takže byla volba výboru vůbec jednohlasně — až na p. prof. Dr. Kováře, o jehož kandidatuře venkovští členové nevěděli — provedena.

Přišly na řadu volné návrhy. Dp. Jan Nep. Jindra, kněz vyššího c. kr. ústavu u sv. Augustina ve Vídni, písemně navrhuje, aby družstvo vydalo českou církevní encyklopedii, ale tuto práci míní vykonati Křesťanská akademie v Praze, a proto valná hromada, aby nezasahovala v práci již obmýšlenou, tento návrh přijati nemohla.

Laborant lékárny v Úpici, p. Jos. Pavlásek, písemně navrhuje, aby družstvo vydávalo příruční kalendář pro kat. dělnictvo. Pp. Václ. Špaček a Tom. Jiroušek mluvili proti: oba z toho důvodu, že by se takový kalendář nevyplatil. Dp. P. Jos. Šimon byl pro vydávání. Starosta pravil, že redakce brněnského »Dělníka« mu dopsala, abychom vydali podobný kalendář společně. Celá záležitosť byla odkázána vyboru k definitivnímu vyřízení.

Dp. Fr. Žák navrhoval, aby družstvo vydávalo bibliothéku krásných starších povídek a románů, nebo pěkných překladů, aby vynikající plody českého katolického písemnictví nevešly v zapomenutí. Tomáš Škrdle: Toto jest zamilovanou myšlénkou p. faráře Fr. Vaněčka, jenž mi ji často připomíná. I já se za to přimlouvám a myslím, kdybychom vydali lacině rozebranou »Čermákovu rodinu« a tomu podobné, že bychom lidu výtečně posloužili a sami že bychom zle nepochodili. Návrh dp. Fr. Žáka odkazuje se výboru k prozkoumání, aby podal o něm pak zprávu budoucí valné hromadě.

Dp. Rud. Vrba navrhoval, aby valná hromada povolila socialnímu odboru nutnou peněžní částku, aby tento odbor sepsal pro sv. Otce memorandum o křesťansko-socialním hnutí v národě československém. Starosta dp. Dr. Rud. Horský: Nežli jel Jeho Eminencí, náš nejdp. kardinal, do Říma, zavolal si mne k sobě, abych mu potřebná dáta tohoto hnutí podal. Sv. Otec tedy o všem již dobře jest zpraven.

Konečně přečetl předseda dopis Katolické Jednoty v Lounech, jenž zní: V uctivé oddanosti podepsaní členové správního výboru »Katolické Jednoty« v Lounech s upřímnou radostí pozorují blahodárnou činnosť sl. družstva Vlasť, jež mocně, a to s výsledkem dobrým a prospěšným, zasahuje do nynějšího

rozbouřeného života společenského. Z toho poznáváme, že jest družstvo Vlasť vedeno duchem prozíravým a rukama přičinlivýma. A proto jménem »Katolické Jednoty« v Lounech jako zakládajícího člena Vlasti dovolujeme si dosavadnímu řízení slavného družstva vzdáti neobmezenou důvěru, zaslouženou čest a vřelou vděčnosť naši. Podepsáni jsou: J. Stejskal, městský děkan, předseda; Jindř. Macoun, kaplan, místopředseda; K. Myslivec, obchodník, jednatel a jedenáct členů správního výboru.

Ukončuje schůzi provolal předseda — a s ním celé shromáždění — třikráte »Sláva« Sv. Otci Lvu XIII., Jeho Veličenstvu císaři a králi našemu, a všem nejdůstojnějším pánům biskupům českým a moravským.

Celá schůze měla klidný, přátelský průběh, což přítomné členy velice těšilo. Schůze trvala od devíti hodin ráno do půl druhé hodiny odpoledne, načež většina přítomných zasedla v restauračních místnostech záložny sv. Václavské k společnému obědu a k přátelské zábavě. Katolické besedě budiž tuto vysloven za bezplatné propůjčení sálu veřejný dík.

LITERATURA.

HOLANDSKÁ.

Časopis nizozemský »De maasbode« přináší opět zajímavý článek o svobodných zednářích, z něhož vyjímáme: »Červený papež« zednářský, Albert Pike, předchůdce nynějšího zednářského papeže, Adriana Lemmiho, vystavěl v městě Charlestonu velikolepý chrám. Na rohu ulic King Street a Wentworth Street jest onen veliký, zevně nevkusný chrám, obrovská to budova. Mramorové schody, sloupořadí se sochami a obrazy zednářských pohlavárů činí nádherný dojem. Ve »chrámu« jsou síně ku shromážděním různých zednářských stupňův, a proto je prohlídka pro vcházející velmi přísná, nejen, aby zednáři nižšího stupně se nedostali do síně stupňů vyšších, ale aby, což by bylo ještě horší, nikdo nepovolaný sem se nevloudil. Třeba znáti netoliko vstupné heslo a předepsané odpovědi, ale nutno i ukázati papíry, že jest člen živým členem, t. j. že platí příspěvky, jež se mu kvitují; jinak by mohl i nezasvěcenec heslo znáti i odpovědi si opatřiti. (Leon Taxil a nedávno miss Diana Vaughan a Dominico Margiotta způsobili svými odhaleními zednářům mnoho nepříjemností.) U vchodu chrámu jsou s obou stran kanceláře. Uvnitř zbývající čtverhran zaujímá síně v pravo pro skotský, v levo pro palladistický obřad a pro sestry skotského obřadu. Uprostřed je bludiště a za ním trojhranná síň s nadobyčejně tlustými zděmi, jež se zove Sanctum regnum. Labyrinth jest okrouhlý a obnáší v průměru asi 50 metrů. Má sedm dveří (portae), jež se zovou: Labor (práce), Ubertas (hojnosť), Caritas (dobročinnosť), Ignis (oheň), Felicitas (štěstí), Emancipatio (vymanění) a Ratio (rozum). Začáteční písmena těchto jmen tvoří dohromady slovo: »L u c i f e r«, a hned poznáváme, komu je to ke cti . . . Čtverhranná vnitřní síň labyrinthu, do níž vede »porta ignis«, jest svatostánkem Luciferovým. V něm slouží vyvolený magus (kouzelník), Palladist třetího a nejvyššího stupně, ve svém čarodějnickém oděvu ošklivou ďábelskou mši, zvanou »bílou mší«, při níž mu Mistrová — Templářka (druhý a nejvyšší ženský stupeň) často ministruje. (Prvý mužský stupeň zove se »Kadoš«, druhý Hierarch, třetí Mistr). Tato ďábelská bezbožnosť vykonává se u oltáře Luciferova, jenž jest ve středu zmíněné vnitřní síně, zvané »svatyní pravého světla«, nebo též »domem modlitby (bethel) vyvolených dobrého boha.« Celý oltář jest velice drahocenný, a převyšuje sochu Luciferovu, jenž jest představen jako mladík s obráceným trojuhelníkem (znak Palladismu), s paprsky nad hlavou mu vycházejícími. Trojuhelná zástěrka, s blyskavým L a se slovem Eva, jest palladistickou zástěrou; na krku má palladistickou stužku . . . Kníže ďábelský stojí tak, jako by se snášel s výšin, v pravici

drží pochodeň, levicí vysypává v hojnosti ovoce a květiny. Socha spočívá toliko na pravé noze, jíž zašlapuje trojhlavého draka, představujícího království, papežství a hmotnou moc, jak to vidno z koruny a tiary na dvou dračích hlavách a z meče, jejž třetí hlava v tlamě drží. Korunovaný orel vedle Lucifera značí bezpochyby vznešenosť »dobrého boha« Palladistův. Socha ďábelská jest z ryzího zlata velmi uměle zpracovaná; oblaky, jež ji obklučují, jsou stříbrné, a sedm pilířův, uzavírajících celek, jest z nejkrásnějšího mramoru. Pod velkou sochou na tabuli oltářové, jež leží na jedenácti sloupcích, jsou tři menší sošky; střední se zeměkoulí, s níž se had otáčí, představuje Belzebuba, jenž ukazuje na Lucifera, soška v pravo se štítem, lví hlavou a rolničkou, značí Molocha, štít s býčí hlavou a růží, což jest velmi oplzle představeno, znázorňuje Astarotha. Na přední straně tabule čtou se opět slova »Dei Optimi, Maximi« jako v Pentagrammu, jejž popisuje »De Maasbode« na jiném místě. — Obyčejná »bílá mše« začíná modlitbou: »Ve jménu Molocha, jenž proti tobě válčí a tebe odhání, vzdal se odtud, Rafaeli! Mocí Astarotha, jenž nad tebou vítězí, zanikni, Gabrieli! Mocí Baal-Zebuba tvého věčného vítěze, uprchni z těchto posvátných místností, Michaeli! A před tebou, Adonai, — bože výdělkářských kněží, kteříž tvoji slávu hlásají, přednosť dáváme »dobrému bohu«, jenž se směje tvé marné zuřivosti, ustup zpět, Adonai, před Luciferem! Ave Eva, ave Isis! Vade Lilith, vade retro Mirzam! — Gloria tibi, Domine Lucifer, per omnia saecula saeculorum, amen.« Další obsahuje slova tak hnusná, proklínání Boha tak hrozná, že zde o nich psáti nemůžeme. »Bílá mše« jest parodie na mši sv. Církve katolické. Po napodobení zpěvu epištoly a evangelia, sleduje credo: »Věřím v jednoho tvořícího boha počátku dobra, jenž ode všech věků proti zhoubnému Bohu, počátku zla, bojuje. Věřím v nezničitelné člověčenstvo, jež se obnovuje a rozmnožuje po všecky věky. Věřím v budoucí a jisté vítězství vědy nad bludem, svobody nad despotismem, rozumu nad pověrou, lásky nad neplodností . . . Věřím ve Velikého Stavitele, Mistra Všeho Míra, boha našeho, pána nad Adonajem, bohem kněží, amen.« Po Sanctus na Lucifera, kdež ministrující zvoní, následuje pozdvihování pentagrammu, při čemž se Lucifer třikráte volá a často se stává, že pět paprskův pojednou v tvaru pentagrammu se křižuje! . . . Pater noster začíná slovy: »Otče rozmilý, jenž jsi na nebesích ohně, místě věčné slávy, tobě náleží království nekonečného světa« . . . atd. — Kromě »bílé mše«, jest též »černá mše«, kteráž jest ještě mnohem horší a co do mravopočestnosti hnusnější, o té však pro velikou ošklivosť psáti nebudeme. Josef Šeřík Vitínský.

FRANCOUZSKÁ.

L'histoire et l'esprit de la litterature francaise au moyen âge. Critique ideale et catholique par August Charaux, professeur de l'Université catholique à Lille. 1 sv. velké 8°, stran 400. Cena 4 franky. Profesor Charaux zaujímá v řadě kritiků vynikající místo, jak pro své pozvnešené stanovisko, tak pro nestrannosť úsudku. Jest rozhodným odpůrcem učení, že umění jest samo sobě cílem. V jeho očích jest krásno odleskem dobra. Sebe větší talent spisovatelský ve službě bludu a lži může podati jen karrikaturu krásy, ježto porušuje nejprvnější zákon umění pravého, jež hledá krásu jen tam, kde je pravda a dobro. Ježto v náboženství katolickém jediné možno nalézti pravdu, napsal proto autor směle v čelo své knihy: Kritika ideální a katolická. Dle toho ví čtenář ihned, na jaké váze oceňuje spisovatele a jejich díla.

Charaux nevěnuje přílišnou péči spoustě drobností biografických, není také přítelem u kritiků tak oblíbené vivisekce kritické, rovněž pohrdá literární chemií, která v prvky rozkládá každé dílo. Co podati chce a také skutečně podává, jsou »kritické, filosofické, morální, náboženské i socialní dějiny literatury.« Všímá si bedlivě doby, z níž dílo vytrysklo, ale také účinu, jaký mělo na dobu současnou i následující. Celý střední věk defiluje téměř před námi, od generace ke generaci; původcové nových myšlének vylíčeni několika rázovitými slovy, jež jim v duši čtenáře na vždy určují jejich cenu a místo. — A nejen spisovatele: potulné zpěváky čili kronikáře, duchovní, právníky, vojáky, kteří chápali se péra nejsouce výhradně literáty, líčí nám autor, ale také mravy, pošetilosti, víru, nadšení, chyby a nepravosti doby vypisuje. Nebylo vše ideální, nebylo také vše katolické v tom středověku od jedněch tak velebeném, ode druhých zase tak tupeném; bylo v něm ještě mnoho pohanského, ale již také mnoho revolučního, ale ovšem nejvíce šlechetně kře-

sťanského, tak že si nezaslouží té potupy, s jakou jej mnozí připomínají. Charaux neskrývá ničeho, ani špatnosti, ani vznešenosti, upřímnosť zdobí knihu jeho na každém místě. Vojtěch Kameš.

RUSKÁ.

Istorija Ruskoj Cerkvi. Makarija, metropolity moskovského a kolomenského. — Mé studie o východní ortodoxii vyžadují, abych často nahlížel do ruské církevní literatury. Uvedl jsem pod čarou už leckterou knihu ruskou, avšak koupě knih podle citatů přece jen často klame. Chci tedy těm, kteří ve svých studiích zabloudí na stejné se mnou pole, své skrovné literární zkušenosti sděliti, aby nebloudili jako já a nekupovali nadarmo. Tuto zmiňuji se hned o královském díle ruské církevní literatury, o pýše ruského církevního světa, o Makariových Ruských dějinách.

Dějin Makariových vyšlo 12 svazků, které ovšem lze koupiti i odděleně každý zvlášť. Stojí 25 rublů bez zásilky, nemůže si tedy hned každý díla toho dopřáti. Jsemť já v Čechách jediný, jenž je má, avšak také ne ještě celé; ani v knihovně musejní ho není. K dílu patří ještě jako úvod téhož spisovatele »Istorija christianstva v Rosij do rovnoapoštolnago kňazja Vladimíra« za rubl 50 kop. Poslední svazek díla a část svazku 13. vydán teprve po smrti metropolitově. Dílo bohužel nedosahuje ani osmnáctého století. Zřízení patriarchatu je tu v 10. díle široce vypsáno, ale o veledůležitém založení sv. synodu tu ještě není ničeho. Začátek prvního rozkolu za Nikona a zničení unie jsou poslední stati. Jsou nad míru obsáhlé a podrobné, naplňujíce svazek skoro osmi sty stránkami.

Mohli bychom ovšem podle dosti podrobných indexů, bohužel alfabeticky nesrovnaných, uvésti rozdělení a krátký obsah: ale proč to? Kdo seriosně chce nahlédnouti do dějin ruské církve, musí se seznámiti s Makariem a často v něm se probírati. Mnohý se domnívá, jakoby stránky ruských církevních dějin byly psány jen mírem a klidem, nemajíce nic podobného bojům západu při stěhování národů, bojům Církve katolické za Rehoře Velikého, Innocentia za svobodu Církve, bojům proti sektám, revolucím, lžireformacím a p. Pravda, to dějiště církevních událostí ruských je úzké, ale je neméně bohaté náruživostmi, vášněmi, boji a zase svatostí a mučennickou statečností v rozměrech ovšem partikulární církvi příslušících. Ty proudy duchovního života, které na západě za sebou následovaly, zanechavše své stopy na každém století od doby prvé církve, doby románské až k renaisanci, od prvotní theologie až k scholastice a dále a dále, ty proudy marně ovšem hledáš v rámci ruské církevní historie, více historie osob a jejich vášní nežli velikých a nových myšlének a bojů za ně, nových proudů uměleckých, vědeckých, theologických.

Pokud jsem se probíral v některých statích těchto dějin, mohu říci, že jsou psány vesměs pod úzkým obzorem přísně pravoslavného nazírání na svět. Pro katolíka nesnadná to věc. Jak má užíti takových dějin? Ku přísné a otevřené kritice nedospěli ještě ani Rusové sami, kteří, byť i liberálové, přece zůstávají chauvinisty, jimž pravoslaví a rusství je jedno; kde má teprve hledati širší rozhled cizinec v literárních poměrech ruských jako čínskou zdí ohraničených?

Dějiny Makariovy jsou velice pilně dokumentovány prameny, ač mnohé vypravování má ráz kronikářský. Není pochyby, že dějiny Makariovy jsou skutečně dílem monumentálním, grandiosním, na něž církev ruská právem může býti hrda.

Dílo objedná každé knihkupectví.

K tomu hned přidávám ještě několik slov o církevních dějinách Philareta, arcibiskupa Černigovského, mnou proto často citované, že jsou menší, velice přehledné a jdou až do začátku 19. století. Vnitřní církevní život je tu rovněž velice soustavně vylíčen, kniha pak neobyčejně dokumentována. Vyšel též německý překlad od dra. Blumenthala, tištěný ve Frankfurtě n. Mohanem r. 1872., který je proto velmi praktický, že vynechává spoustu citatů pod čarou. Užívám proto právě tohoto překladu velmi rád. Fr. Žák.

ČESKÁ.

Svobodné zednářství. Dle pramenů sestavil Vilém Sladomel. Díl I. i II. V Praze. Tiskem Cyrillomethodějské knihtiskárny. Nákl. vlastním. (Dokončení.)

Oddílem II. počíná vlastní pojednání o svobodném zednářství. Zahájen jest dvojím mottem: »Trvání našeho zednářského života závisí od přísného zachovávání našich tajemství.« (A. Neut, »La Fr. M. soumise.«) »Vlastní bytností a povahou svou není (modrá) lože ničím jiným nežli protestantismem, přešlým ve hnilobu indiferentismu. Koncem století 17. protestantismus došel posledního a zcela důsledného cíle »reformace« — totiž zhostění se všeho positivně-křesťanského základu.« (Hist. polit. Bl.)

V 15 článcích — větších i menších — vykládá spisovatel svobodného zednářství pojem, formy, rozdělení, tajemství zevní, vnitřní, organisaci a statistiku.

Co jest svobodné zednářství? Spisovatel v 1. čl. odpovídá: »Svobodné zednářství jest tajný, státu, církvi a všemu dosavadnímu řádu ve všech směrech nepřátelský spolek, jehož členové zavazováni jsou strašlivou přísahou k naprosté mlčelivosti o jeho účelu, s nímž postupně bývají seznamováni.«

Jméno či pojmenování »zednář,« »zednářství,« vypůjčili si svobodní zednáři od středověkého kamenického cechu, jenž proslul svou dobou výtečnými stavbami domův a klášterních budov. Mimo jméno vypůjčili si svobodní zednáři od něho také roztřídění na učně, tovaryše a mistry, symbolická slova, obrazy, znamení, zvyky při společných hostinách, způsob přijímání osob atd. — V parlamentární listině z r. 1350 v Anglii připomínají se kamenníci názvem »Fremason« — »Frestone-mason« t. j. muž pracující v kamenné ozdobě, na rozdíl od prostého zedníka »Rough-mason.«

V dalších článcích vylíčeno jest, jak zednáři rekrutují členy svého spolku, jak stává se někdo učenníkem, tovaryšem a mistrem zednářským.

Zajímavý jest článek 5. o obřadech při přijetí do spolku zednářského. Obšírněji mluví spisovatel zvláště o obřadech při přijetí do 18. stupně Škotského zednářství, jenž se jmenuje »rytíři růžového kříže« a do 30. stupně »rytíři Kadoš.« Věru, čtenář rozvážný musí se jednak smáti té komedii, jednak zhroziti se rozličných příšerností a tajností, s nimiž obřady ty jsou spojeny.

Povaha zednářů dobře jest charakterisována též článkem o hostinách zednářů. V 10. odstavci jsou uvedeny některé články přísahy zednářské (v zednářství pravém, skrytém a tajném), z nichž na př. 33. zní věru humanně: »Ušel-li by vinník (t. j. ten, kdo by zradil přísahu zednářskou), bude neustále všude pronásledován, posléze rukou neviditelnou (t. j. tajně) uchopen a zabit, ať už na srdci matčině nebo při oltáři Božím.«

Též přísaha krví napsaná, o níž zmínka děje se v odstavci o zednářských tajemstvích, svědčí o »humanitě« zednářství.

Článku o tajemstvích zednářských spisovatel věnoval zvláštní píli, a stať tato skutečně jest velmi cenným příspěvkem ku poznání zednářství. Zvláště důkladně a přehledně sestavena jsou tajemství tří symbolických (modrých) stupňů, a tajemství dvou nejhlavnějších škotských (červených) stupňů. Tajemství ta jsou: klepání, pořádek, znamení pomocné, heslo průvodní, svaté slovo, věk, podání ruky, chůze, doba pracovní, ústroj. »Svatým slovem« rozumí se u »rytířů růžového kříže« značka *JNRJ*, kteréž se ani nevysloví ani neslabikuje, nýbrž udává se otázkami a odpověďmi dle tohoto příkladu:

»Odkud přicházíte?« »Z Judaey.«
»Kterým městem jste šel?« »Nazaretem!«
»Kdo vás provázel?« »Rafael.«
»Z kterého pokolení pocházíte?« »Z Judova!«

Tajemství věku u »rytířů Kadoš« zní: »Let svých už nepočítám.«

Zajímavý jest odstavec II. oddílu. Jedná o »Zednářství bílém čili ženském.« Bílé zednářství sluje proto, že ženštiny v ložích nosí bílé roucho. Autor hned z počátku odstavce trpce, ale pravdivě podotýká: »Jest s podivem, že i něžná srdce žen dala se získati mrzkým plánům zednářským, že se nehrozila strašlivých tajemství hrůzného řádu a spolku, že zapřela přirozenou jemnosť citu, a z holubic že staly se noční sovy, a z něžných fialek — bolehlavy.

Ženské zednářství — jak se pravdě podobá — založeno bylo ve Francii asi uprostřed minulého století. Louis Filipp (Egalité), potomní vévoda Orleanský a velmistr zednářského řádu ve Francii, zvolil za zednářku paní De Genlis, dav jí své rukavičky. Tento čin vzbudil nesmírnou touhu v žen-

ských kruzích státi se také členem zednářství. Počet »vyvolených« žen zednářek rostl úžasně. Touha po tajných rozkoších, po poznávání zednářských tajemství a duch času, katolickému náboženství přímo odporující, podporoval děsný tento úkaz v dějinách ženského pokolení. Dámy nejvyšších kruhů toužily, aby jim byl otevřen »chrám« dosud neznámý. Nešťastná královna francouzská, Marie Antonie, napsala své sestře, královně Neapolské, Marii Kristině (26. února 1781.): »Myslím, že jste byla špatně zpravena o zednářství. Zde každý se stává jeho členem. Právě těchto dnů byla zvolena velmistryní jisté lože kněžna de Lamballe, a ta mi vyprávěla pěkné věci.« A za osm roků? Zednáři srazili jí a jejímu choti, králi Ludvíku XVI., guillotinou hlavu!

Za dnů našich jest několik druhů ženského zednářství, o nichž lépe nemluviti, jednak z toho důvodu, že nutno šetřiti úcty k čistotě a cudnosti, jednak proto, že noční orgie těchto zpustlic ovšem jsou tajeny co možná nejpečlivěji.

Lože prvotních zednářek francouzských slula »chrám lásky«. Vchod do tohoto chrámu lásky nazýván byl »brána ctnosti«. (Ó, té ironie! Název ten snad odtud, že branou onou ctnost prchla.) Bratr zednář, který uváděl kandidátky, jmenován byl »br. Sentiment« (cit) — jak lze čísti v rituálu; — sestry zednářky, které uváděly kandidátky, nazývány byly »Discretions« (mlčelivosť).

Při obřadech přijímačních tázal se velmistr kandidátky: »Jaký jest váš věk?« Naivní odpověď zněla: »Jest mi sedm let.« (Snad číslo sedm mělo býti nějakým zednářským symbolem.)

Zednáři tohoto (androgynního) druhu sluli »rytíři růžoví,« zednářky pak »nymfy růžové.« Tito »rytíři« a »nymfy« chodili do zednářských schůzí vždy v páru. »Chrám« býval ozdoben kvítím. Sezení dělo se rozličnými obřady, které připomínají pohanský kult rozličných bohů, zvláště Venuše a Amora.

Časem zřízeno několik druhů ženského či bílého zednářství i v jiných zemích a rozmanité byly tu stupně, jakož i rozmanité obřady při přijímání nebo povyšování na jednotlivé stupně

Na nejvyšším stupni »dokonalá mistryně« přísahá takto: »Přísahám a slibuji, že zachovám ve svém srdci věrné tajemství zednářů a zednářství vůbec. Činím si to povinností, a zrušila-li bych ji kdy, nechť meč anděla zhouby rozseká mne na kusy.« — Po přísaze té ihned velmistr prohlásí kandidátku za dokonalou mistryni, řka: »Moje drahá, nyní, kdy jsme vás zasvětili v symbolická zednářská tajemství, nyní, kdy světlo pravdy září před očima vašima, zmizely bludy, totiž pověra a předsudky (míní se zajisté víra a bázeň Boží!), které snad posud přece ještě tkvěly ve vaší hlavě. Čeká vás nesnadná, nicméně však vznešená úloha. Přední vaší povinností bude rozhořčiti lid proti kněžím a králům. Tímto velesvatým směrem působte všude, v kavárnách (!), v divadle, ve společnosti!«

Jak patrno, zednáři znají výtečně, co dovedou ženy. Uražená pýcha, neoceněná ctnosť, podrážděná ctižádosť, zapřísáhlá pomsta, zrozená ze sklamání, to vše jsou věci, jichž duch zlý dovede užiti na porušení mravů lidstva. Pamatujeme se snad dobře, že slova: »Založení damských loží jest obrovským krokem na cestě humanitního pokroku« — přinesl časopis zednářský »Monde maçonnique (v říjnu 1866.)

Co že rozuměti slovy »humanitní pokrok?« Nic jiného nežli protikřesťanství!

Tyto ukázky zřetelně zajisté dosvědčují ony krásné a ušlechtilé snahy zednářské i v zednářství bílém čili ženském.

A posud ani neví se dokonale, co všechno se páše od ženských členů zednářských loží.

V poslední době ostré světlo vrhají na věc tu vyznání bývalé zednářky Miss Diany Waughanové, Američanky, která teprve nedávno ze sekty zednářské vystoupila a stala se horlivou katoličkou. Nyní právě vydává svoje »Paměti«, jichž pan Sladomel nemohl ovšem při spisování svého díla užíti. Máme po ruce jejich italské vydání. Již nápis hlásá, jaké asi zajímavosti obsaženy jsou v díle samém. Zní: »Memorie di una ex-palladista perfetta inizita. Per Miss Diana Waughan (Giovanna Maria Raffaella), ex Grande Maestra Templaria Sovrana.«

Dalších pět odstavců II. oddílu Sladomelova spisu jedná o vnitřním zřízení svobodného zednářství, o statistice zednářské, o prostonárod-

ních spolcích zednářských, o časopisech zednářských a posléze o židovských ložích.

Zednářská statistika hlásá číslicemi, jak rozežírá se rakovina zednářská na těle všeho lidstva. Nejvíce zednářů má Amerika —679.673 ve 105 veleložích a v 11.773 ložích. V Evropě jest zednářů přes 400.000, a to v 36 veleložích, 4915 ložích. I Australie má dvě velelože, 55 loží, v nichž jest 6.200 členů. V Africe jest ve 3 veleložích a 30 ložích 700 členů. Jediná Asie nemá zednářů.

Celkem jest na celém světě velelož 145, loží 17.000, zednářů v nich přes 1,000.000.

Odstavec o časopisech zednářských jest velmi zevrubně sestaven. Poznáváme tu, že nejvíce časopisů zednářských vychází ve Francii — 17, pak v Americe — 14 a v Německu — 12. V Rakousko-Uhersku vychází šest zednářských časopisů, sedmý »Hajnal« (Jitřenka) zanikl. I v Egyptě a to v Alexandrii, vychází časopis zednářský, italsky psaný »Bolletino ufficiale del Gr. Or. d'Egitto.«

Dlužno však podotknouti, že zednáři nerozšiřují zásad svých jenom v časopisech výhradně zednářských, nýbrž i ve všech časopisech liberálních, a to s úspěchem ještě větším, poněvadž čtenáři listů takových nabývají zvolna smýšlení zednářského, nevědouce ani jak.

Oddíl IV., V. a VI. dokazuje obšírně, že zednářství jest spolek protináboženský, tak že vyvráceny jsou tu vytáčky, jako by zednářství mělo snahy jen čisté lidskosti, snahy humanitní, proti náboženství však že ničeho nepodniká.

Oddíl IV. jedná o poměru svobodného zednářství ku věrouká m vůbec a katolické věrouce zvláště. Pozoruhodný a výmluvný jest výrok zednáře br. Trentowski-ho: »Svobodné zednářství jest zajisté znovuzrození starého svobodného a vznešeného ducha hellenského, který nezná žádné dogmatiky.« Toto pohanství jest oním zaslíbeným Parakletem.

Na základě jiných ještě výroků, jakož na základě stanov zednářských dospívá spisovatel naší knihy správného úsudku; věrouka zednářská jest věroukou moderní humanity, která však jest protikřesťanská a moderně pohanská. Zednářská humanita není závislá na křesťanství, ona zavrhuje učitelský úřad Kristův, jakož i jeho úřad kněžský a královský. Zednářská humanita neuznává kladného náboženství; její náboženství jest přírodní, ona neuznává osobního Boha. Vlastním Bohem jejím jest — člověk, ve kterémž jest i poslední pramen pravdy. Na těchto zásadách zednářství usiluje zříditi humanitní světovou církev.

Ve IV. oddíle »o poměru svobodného zednářství ku mravouce vůbec a katolické zvláště« dovozuje p. Sladomel důkazy nezvratnými, vzatými od zednářů samých, zvláště od tak zvaných zednářů modrých, že zednářská mravouka jest: 1. všeobecná čili zakládající se na pouhém rozumu; 2. neodvislá; 3. čistě lidská, 4. přírodní; 5. prázdna božského stvrzení (sankce) a popírající nesmrtelnost duše a 6. znemravňující lidstvo.

Velmi upřímný vyznavač zednářské mravouky br. Helvetius, jehož zednářská zástěra byla chována jako drahocenný ostatek v loži »Neuf-Soeurs« v Paříži a památka jeho dvě léta po jeho smrti velikolepou slavností oslavena byla, (1773.) má mimo jiné na př. tyto mravní zásady:

»Chtíti krotiti vášně své jest tolik, jako zničiti stát.« »Ctnosť a nábožnosť jsou pouze zvykem, prokázati člověku platné služby.« »Čistota srdce jest pouhým vynálezem zjemněné rozkoše.« »Přikázání »Cti otce i matku« jest věcí spíše výchovy nežli přírody.« »Nemilují-li se již manželé, tedy zákon, který by je dále spolubydleti nutil, byl by tvrdým a barbarským.« »Anať smyslná láska platí za největší rozkoš, nutno považovati čistotu srdce za něco škodlivého, nutno zavésti společenství žen a prohlásiti dítky státním majetkem.« Věru čistá to mravouka zednářská, jak ji hlásá br. Helvetius!

V V. oddíle líčí autor poměr svobodného zednářství k církvi vůbec a k církevnímu kněžstvu zvláště. Poměr tento vyznačen jest jediným slovem — boj. Zednářství bojuje proti papežství — zednáři oloupili papeže o jeho stát a konečně i o Řím — bojuje proti kněžstvu, bojuje proti svátostem a obřadům katolické církve, bojuje proti církvi Kristově. Z těchto důvodů neměl by žádný katolík státi se členem lože zednářské. Má mu brániti v tom jeho rozum a svědomí, jakož se proslovil jeden z největších veleduchů Německa: Vilém baron z Kettelerů, biskup Mohučský.

Tímto pojednáním končí I. díl celého spisu Sladomelova. O tomto I. díle rozepsali jsme se obšírněji, jednak že v tomto díle obsaženy jsou věci týkající se vzniku a podstaty zednářství, jednak abychom čtenářům svým ukázali, jakým způsobem Sladomel ve svém spise úkol sobě vytčený řeší.

Díl II., o němž jen stručně chceme referovati, jest prostým pokračováním dílu I. a počíná hned oddílem VI. celého díla. Oddíl tento jedná o poměru svobodného zednářství ku školství. Zednáři chtějí míti školu bez Boha, školu bezbožecké humanity. S jakým úsilím provádějí lože tento apostolát bezbožecké humanity, vizme z tohoto příkladu! Na počest velmistra zednářského, br. ·. Verhaegena byl 10. října 1865 v budově universitní v Brusselu postaven pomník, při kteréžto slavnosti mimo jiné ovace zpívána byla mládeži obecných škol tato píseň, v níž zatracovány byly články víry. Messiáš i — panovníci:

Chor.

»Otevřte, otevřte všecky brány!
Pomník tento už se šíří,
by pojal v sebe pluky dítek
a svobodným je dařil učením.

I. Skupina.

Tento chrám ducha
jeví pokroku nesmírnou aeru.
Který že je to chrám?

II. Skupina.

Věda!

I. Skupina.

Který že jest jeho Bůh?

II. Skupina.

Svoboda.

Chor.

Sláva buď škole svobodné!
Jest humanity zákonem:
Věda a svoboda.

Žádné víry nebuď, pouta slepých to,
žádného jha, ni tyranů, ni Messiáše!
Žáci i učitelé — všickni působmež
Ku zdaru budoucích demokratů!«

Jestliže tedy mládež školní v Belgii a ve Francii veřejně jest k tomu vedena a vyučována, a biskup Orleanský, Dupanloup ve svém díle o zednářství tvrdí, že případy podobné nejsou řídkými úkazy) že chrámem jest jí »věda« a Bohem »svoboda«, slyší-li dále, že články víry jsou »poutem slepců«, slyší-li, že netřeba nésti jha autority, ani tyranů (panovníků), — tu ovšem nelze diviti se, že boří se trůny i oltáře.

V oddíle VII. a VIII. líčí autor poměr zednářství k útvaru státnímu. Svobodné zednářství vede tajný boj proti monarchii, usiluje vyhubiti království a všecku autoritu vůbec. Působením zednářství má nastati světová revoluce, a ovocem jejím má býti světová republika pod správou zednářskou.

Liberální království či vlády mají býti přechodným stupněm k idealu zednářské humanity, a ten jest zednářská říše světová.

Ačkoli však zednářství zvláště v této části svého programu hlásá svobodu a neodvislosť, přece vyplývá z uskutečnění zednářských ideálů — tyranství, jakož autor zvláště dovozuje v 6. odstavci VIII. oddílu.

Velice zajímavý a zvláště pro naše země důležitý jest oddíl IX.: poměr svobodného zednářství k říši Rakousko-uherské. Vyličuje se tu stav zednářství v Rakousku od jeho počátku až do r. 1794., v době další a zvláště od roku 1848. Oddíl tento jest autorem spracován dosti pečlivě, byli bychom si však přáli, kdyby právě při této příležitosti spisovatel byl vzal náležitý zřetel k obšírnému článku J. Svátka O svobodném zednářství v Čechách, jenž uveřejněn byl v jednom z prvních ročníků »Zlaté Prahy« (r. 1888.)

Oddíl X., jednající o poměru humanity svobodného zednářství k socialismu dokazuje, že zásady zednářské humanity vedou přímo k socialismu, lože zednářské nenávidí starého zařízení dle stavů. Zednářství jest si též vědomo svého socialismu.

Odstavcem tímto zakončeno jest vlastní dílo Sladomelovo. Připojeny jsou ještě některé d o d a t k y, jež tvoří XI. a poslední oddíl celého spisu.

O ceně a významu díla Sladomelova proslovili jsme se již z počátku svého posudku. Jest to dílo píle věru neobyčejné, mravenčí a hodnotou svou zasluhuje, aby celý náklad jeho byl co nejdříve rozebrán. Že spis Sladomelův má i některé chyby a nedostatky, není divu. Při toliké spoustě materialu, při užívání tolika r ů z n ý c h pramenů omlouváme, že se autorovi přihodilo některé nedopatření, že sloh není vždy jadrný a zřetelný, že tu a tam při překladu češtině činěno násilí, ač zase na jiných místech setkáváme se se slohem jednak populárně jednoduchým, jednak se slohem vysoké češtiny brusové.

V celku tedy ceníme dílo Sladomelovo vysoko a doporučujeme je přízni obecenstva všeho co nejvřeleji. Dr. F r a n t i š e k K o l í s e k.

Zpěvy při čelnějších svatých obřadech církevních. Dle liturgických knih církevních sestavil, uspořádal a notopisem moderním opatřil ku potřebě katolických kůrů kostelních, zvláště venkovských, O t o m a r S t u d n i č k a, c. k. učitel při trestnici v Plzni. Díl I., cena 4 zl. Nákladem Cyr.-Meth. knihtiskárny V. Kotrba. Dílo právě vydané musí radostí naplniti každého pravého přítele zpěvu církevního. Již od let čtyřicátých, kdy počalo se v obnově zpěvu kostelního pracovati, pociťována byla potřeba dobrých knih, jež by liturgii katolickou vykládaly a potřebné melodie církevní podávaly.

Chorál gregoriánský jest pokladem církevním, na němž nelze ničeho měniti; jsou to melodie vytvořené staletími, na nichž pracovali nadšení, zbožní a učení otcové církevní; proto není tu nic nehotového, co by potřebovalo opravy: každá změna působila by rušivě na celek.

Proto řídili se reformátoři církevní úředními knihami liturgickými, církví vydanými. Ale v tom právě mnohdy, a to hlavně na venkově, byla veliká závada zavedení chorálu.

Knihy tyto byly psány latinsky. Mnohý jazyka církevního nezná, a proto rubriky zůstávaly mu nesrozumitelny. I notopis chorální působil obtíže, byť se to snad mnohému nezdálo. Není snadnou věcí, aby navyklo moderní oko, jež zvyklo celkem dvěma klíčům (G, F), také klíčům chorálním, měnlivým, kde pak třeba bedlivě dbáti měnících se půltonů atd. Víme ze zkušenosti, jak zcela nepatrné novoty působí tu obtíže, zvláště, kdy obyčejně není po ruce zpěváků dokonale vycvičených, nýbrž naopak z polovice podle sluchu jen přednášejících.

Uvážíme-li dále mnohé jiné překážky, chorálu v cestu se stavící, osobní nechuť, — neboť při chorálu nemůže vyniknouti jeden zpěvák — tu jest každý jen článkem celku, — dále úplné neporozumění, pohodlnosť, která každé novoty se štítí pro práci, jež z ní vzniká, jaký div, že v mnohých chrámech ozývá se ještě zpěv, vznešené bohoslužby nedůstojný, že chrám stává se mnohdy útočištěm nedouků, jak to trefně praví F. Z. Skuherský: »kostel, svaté Božství, zasvěcené místo bohužel stává se útočištěm výtvorů hudební chudoby; zde tak mnohý domýšlivý autor chráněn jest jenom panující v chrámu smířlivostí a křesťanskou láskou, před spravedlivým hněvem užaslých posluchačů«.[1])

Proto dá se také vysvětliti, proč zpěv chorální pomalu jen proniká a se ujímá. Ale tím více třeba jej podporovati a rozšiřovati, neboť i syn. Pražská r. 1860. jej doporučuje: Poněvadž zpěv zvaný gregoriánský jest církevním v pravém slova smyslu, službám Božím jest přizpůsoben, k oslavě Boží a ku povznesení myslí jest nejvhodnější, bude starostí biskupů spolu i kněží, aby nejpřednější tento zpěv se pěstoval, zaváděl a podporoval.[2])

Posvátné melodie chorální zasluhují zajisté podobného doporučení, neboť ačkoliv postrádá mensury, harmonie a instrumentace, ač schází mu všechna rafinovanosť moderního umění, zůstává přece nedostižným vzorem bohaté tvořené melodie, krásné a vznešené i ve své prostotě, jest to, jak znamenitý znatel chorálu přirovnání toho užil, Adam v ráji.

Tím více tedy vítáme knihu, která může ku porozumění chorálu přispěti. Vraťme se po tomto úvodu, který se nám zdál nevyhnutelným, již ku knize samé.

---

[1]) F. Z. Skuherský: O formách hud. str. 188.
[2]) Syn. prag. 1860. Cap. VII. Tit. III. de culta div.

Kniha sama jest dovedně uspořádána, šetříc roku církevního. Počátek tvoří obřady na den Očisťování P. M., následuje popeleční středa, svatý týden, vzkříšení Páně, průvod sv. Marka a dny prosebné, vigilie svatodušní, slavnosť Božího Těla. — Druhý díl přinese pak obřady příležitostné, žehnání církv. atd. Již z tohoto obsahu patrno, že zahrnuje všechny obřady jak v missálu, rituálu, pontifikálu, cerem. episcoporum obsažené, pokud jich kněz potřebuje. Co tu před některým nezvyklým obřadem bývá shánění, doptávání se, umlouvání a konec — obyčejně špatné provedení. Toho při knize Studničkově není se obávati, jasně a přehledně tu každý obřad vylíčen.

Druhou předností knihy jest potřebný všude průvod varhan, kde toho rubriky církevní dovolují. Průvod ten neužívá těžkých transposicí s mnohým předznamenáním, přihlédaje zcela rozumně k tomu, že na venkově není mnohdy dosti zručných varhaníků. Průvody ty po většině vyňaty z průvodu varhan k »Ordinarium Missae« od Witta atd.

Kniha podává všechny obřady úplné, bez poukazování na obřady jiné, tak že není obracení; nemůže také býti mýlky.

Poněvadž pečlivě děleny tu slabiky, akcenty slovné jsou poznamenány, musí to přispěti k řádnému a důstojnému přednášení chorálních melodií.

Doufáme proto pevně, že kniha tato zatlačí všechna jiná, většinou nepotřebná a zbytečná manualia a že u nás jen ona brzy zdomácní. Poněvadž pak pevně doufáme, že kniha tak praktická dočká se brzy druhého vydání, upozorňujeme na některé maličkosti, které bylo by možno v budoucím vydání opraviti.

In festo Purif. jest Gloria příliš vysoko harmonisováno, snad hodila by se transposice jiná s jedním křížkem. Na str. 96. bylo by snad dobře žalm 21. celý vytisknouti, protože, je-li kněz sám, říkává jej střídavě s regenschorim. Na str. 135. jest rubrika nejasná: »Celebrant i jáhen převezmou roucha barvy fialové.« Tak tomu vlastně není, neboť celebrant již roucho fialové má, béře jen casuli. Rubrika tato zní: »Diaconus depositis albis sumit violacea paramenta, — Celebrans — exuitur pluviali et sumit manipulum et casulam violacei coloris«. Str. 166. Píseň »Vstaň jest této chvíle« bylo by třeba uvésti s průvodem.

Obřady průvodu sv. Marka mohly snad býti zkráceny neopakováním průvodu varhan jednotlivých responsorií, za to pak mohlo přidáno býti na konci krátké poučení o transposici responsorií a přiměřené příklady, taktéž by se Pange lingua a Te Deum hodily na konec do přídavku, čímž by se bylo vyhnulo zbytečnému opakování. Chyby tiskové z části jsou opraveny, ostatní jistě laskavý čtenář opraví sám. Úprava typografická jest velmi pečlivá; málo bylo u nás knih, jimž by se podobné úpravy dříve bylo dostalo. Cena zdá se nám spíše malá, považíme-li, že se tímto spisem ušetří knih liturgických pro kůr nezbytných (jako Graduale, Vesperale, Offic. hebdomsctae, Pontificale, průvody ku všemu) — aspoň v ceně 20—25 zl.

Vůbec bylo by záhodno, aby p. t. duchovní správcové a řiditelé kůru knihu tu zaopatřili aspoň ve dvou exemplářích pro kůr kostelní, neboť nabudou tím neocenitelné pomůcky k důstojnému provádění posvátných obřadů. Považíme-li, že mají býti vydány i hlasy jednotlivé, které by sloužily zpěvákům, nelze než ještě jednou knihu tuto co nejvřeleji doporučiti. Při tom připomínáme, že by při vydání pro zpěváky mělo býti pamatováno na překlad latinského textu, čímž se ku porozumění a zároveň dokonalému přednesu církevního zpěvu přispěje. O vydání dílu druhého neopomeneme v čas se zmíniti.

Václav Müller.

Otázka zemědělská. Úvahy o zachování stavu rolnického, Podává Rudolf Vrba. V komisi Fr. Řivnáče. Ceha 1 zl. 20 kr. Upozorňujeme na důležitou a cennou knihu, psanou srozumitelně, populárně; její hodnota zvyšuje se tím, že autor mluví otevřeně, »od srdce«, všude a každému řekne svou věc, jak ji myslí, beze všeho obalu. Celá kniha má 192 stran velikého formatu, i prohlédněme si ji a zastavme se aspoň u některých jejích částí.

V úvodu probírá spisovatel příčiny úpadku stavu rolnického; potom poukazuje na některá moudrá zařízení ve prospěch rolnictva v Americe a hlavně v Rumunsku. Vážně a důrazně jest vysvětleno škodlivé působení Uher oproti nám v Cislajtanii. — Dělníkům doporučuji četbu v II. odstavci od stránky 51. (Zemědělský život ve středověku), aby seznalo, jak bohatě žilo dělnictvo v tupeném středověku — v době tmy a kněžské vlády. Šlechta ať si prohlédne str. 75. (Šlechta a selský stav) atd.; i tady mluví autor bez obalu vše, jak to myslí, ať je to komu vhod čili nic. Strana 86. (Daň pozemková. Břemena ma-

jetku nemovitého a movitého), str. 103. (O základech práva selského) jest zajímavou četbou zvláště pro rolníka. Zvláště mne poutalo pojednání o rentových gruntech (str. 120.) novým, mně dosud neznámým materialem. Článek »Venkov a města«, hlavně oddíl o právu domovském, mluví mi přímo z duše. Jako dlouholetý Vincencian seznal jsem z praxe hrozné jeho nedostatky. Kéž by se brzy odstranily! Na stránce 149. mohl p. spisovatel poukázati na »Josefeum« v Praze a na ústav Marianský. V obou ústavech starají se o solidní službu těm, kdož do Prahy přicházejí. Ve článku: Veřejný tisk« str. 155. bičuje naše novináře a literáty a dává dobré rady katolickému duchovenstvu. A tak to jde dále a dále: autor mluví: o svěcení neděle, militarismu, kořalečním moru, o spořivosti, o zemědělském dělnictvu a v doslovu uvádí sumárně požadavky agrární, a posléze píše o úpadku liberalismu a o blahých červáncích našeho katolického probuzení ve Vídni a o řadách katolických dělníků a četných spolků křesťansko-socialních v Čechách. Jest na čase, dodává, abychom my křesťanští socialové probudili i lid selský. Souhlasíme s p. autorem a všemožně se o to v socialním odboru družstva Vlasť, jehož vzácným členem jest i p. spisovatel, přičiníme. Jsmeť my katolická strana k tomu 1. způsobilá a 2. jediná na vše strany neodvislá. Náš tisk nebere židovských inserátů, a naši otcové, bratří a přátelé jsou z většiny rolníci, jejichž potřeby známe a s nimiž upřímně cítíme všecky jejich strasti. Katolické kněžstvo zachránilo svým pokrevným přátelům mnoho statků, kéž přispěje radou a všelikou pomocí rolnictvu vůbec. Přítomná kniha jest k tomu dobrým vodítkem: vezmi ji tedy každý a čti a řiď se dle ní.

Tomáš Škrdle.

Sborník historického kroužku. Redaktor Dr. M. Kovář. Sešit 4. Rok 1895. Nákladem »Vlasti«. Redakcí prof. Dra. M. Kováře vyšel čtvrtý sešit Sborníku historického kroužku za rok 1895. a zahájen jest obsažnou úvahou Petra Špičky, jež jest cenným příspěvkem k dějinám české emigrace pobělohorské: »Po stopách Drabíkových proroctví.« Pověstný Mik. Drabik ze Strážnice na Moravě, spolužák J. A. Komenského, proroctví svá sice odvolal a odvolav je stal se římským katolíkem, ale proroctví jeho »zůstanou přece vždy památným pramenem dějin českých vůbec a hlavně dějin české emigrace, zůstanou zrcadlem politické její činnosti, zejména činnosti energického vůdce jejího J. A. Komenského.« Jsou také i důležitým pramenem k dějinám knížectví Sedmihradského a rodiny Rákóczovy. Autor probírá se proroctvími, počatými roku 1643., připomínaje stále tehdejší dějinné události, války třicítileté, války švédskopolské, volby císařské roku 1658., první války turecké za Leopolda I. a líčí hlavně působení Drabíkovo na Jiřího I., Sigmunda a Jiřího II. Rákócze. Že Jiří II. odhodlal se do boje s Polskem, zavinil hlavně Drabík. Před popravou obvinil Drabík svého dobrodince a obhajce, již zesnulého Komenského, že návodem a pomocí jeho psal nešťastnou a osudnou knihu »Lux e tenebris«. Autor na konci své úvahy píše: »To nadšení, s jakým až do své smrti Komenský proroctví pro nesplnění omlouvá, hájí, v ně věří, jest nám důkazem, že byl Komenský v nejhlubším srdci o pravdě jejich přesvědčen, jakož i o tom, že je hnán Božskou vůlí. Odtud ta mohutná síla, odtud ta nevyčerpatelná energie, s jakou pracuje ve službách visionářových. Komenský není podvodníkem, podvod zřejmý, jasný podvod vidíme jen u Drabíka. Ten proroctvími Komenského i ostatní přátele své dovedl využitkovati.« Jestliže však celý zjev a celá povaha Komenského vylučuje podvodné jednání, nemůžeme ho přece omluviti pro svrchovanou lehkověrnosť jeho a pro nepochopitelnou umíněnosť, s jakou, ač ode všech přátel byl na darebnou povahu visionářovu upozorněn, při něm přece setrvává.« Autor dokládá: »A tak Drabík stal se ozvěnou politického směru české emigrace.« Pojednání autorovo, jsouc podepřeno příslušnými prameny, jest i vhodným příspěvkem k dějinám války třicetileté, švédskopolské a turecké. I na požár Lešenský padá tu asi správnější světlo.

Prof. Josef Vávra podává pojednání o katolických paních v Čechách za doby reformace a jejich činnosti. Mimo zprávy o královně Anně, choti císaře Matyáše, pojednává p. profesor o paních z domu Hradeckého, o Anně z Hradce, vdově po třech pánech, po Hynku Bočkovi, Lad. Šternberkovi a Jindř. Rožmberkovi, o Anně Rožmitálské, choti Adama z Hradce, o Anně Rožmberské, choti Jáchyma z Hradce, syna Adamova, o Kateřině hrab. Montfortské, choti Adama, syna Jáchymova, o hrab. Marii Maximiliáně, choti Jáchyma Oldřicha, syna Adamova a Kateřinina, posledního pána z Jindřichova Hradce, o Lucii Ottilii, jediné sestře Jáchyma Oldřicha, choti proslulého pana Viléma Slavaty.

Dle listin z archivu arcibiskupského a dle záznamů zvaných, Litterae annuae Societatis Jesu z knížecí Lobkovické knihovny v Praze, podává Dr. A. Podlaha pojednání Z dějin katolických missií v Čechách roku 1670—1700. Pojednáním tímto ukázána jest horlivá činnosť missionářů za posledních třicet let století sedmnáctého podrobnými zprávami tehdejšími.

Děkan A. Flesar ve věrném přepise uveřejňuje řád bohoslužebný ze dne 30. srpna r. 1616., vydaný Janem Rudolfem Trčkou z Lípy na Opočně, Lipnici, Světlé nad Sázavou, Smiřicích, Konicích a Kopidlně, císařského rady a komorníka a daný purkmistru a konšelům města Dobrušky.

Poutavé jsou zprávy z paměti kolleje Klementinské, které podává Dr. A. Podlaha, líče osudy Klementina v době pruského obležení Prahy roku 1757., pak podává krátkou zprávičku o sobotářích na Moravě a v Čechách za XVI. století ze spisu Jana Aupického z roku 1571., zprávu o rytíři Františkovi z Hustiřan dle vlastního listu rytířova, zaslaného Jesuitské kolleji Kutnohorské a zprávu o oslavě sv. Jana v Neapoli r. 1711.

P. Alois Dostál podává list z pamětní knihy v Horním Stupně u Rokycan o hujatech, jak pamětní kniha zove protestanty za druhé polovice minutého století, o hlavním vůdci evangelíků Františku Žižkovi, mlynáři v Dolním Stupně, jenž umíraje s církví římskou se smířil. — Na konci jsou referáty o novějších spisech historických. Celý sešit má 144 stran.

Fr. J. Rypáček.

Museum. Časopis bohoslovců Českomoravských. Roč. XXX. seš. 1. Pořadatel Richard Tenora. V Brně 1895. Prvý sešit nového ročníku zamlouvá se nám velice některými velmi pozoruhodnými pracemi. B. Spáčil ve svém článku »Je-li příroda oprávněna řešiti otázky metafysické« pádně potírá materialismus, R. Tenora uveřejňuje zajímavou a poutavou stať »Cesta Pia VI. do Vídně«, z péra R. T. je zde vřele psaný životopis Strossmayerův, provázený pěknou podobiznou, a Jos. Lukášek podává studii ze sociologie »Mzda«, a to velmi zdařilou. Sociologie je dnes věda, s níž každý vzdělanec, ale zvláště kněz katolický se seznámiti má, proto právě tuto studii upřímně a rádi vítáme a přejeme si hojně podobných článků v »Museu«; Alojs Spisar napsal úvahu »Společnosti pro ethickou kulturu«, cenný to příspěvek k historii filosofie; dále čteme zde obšírnou zprávu o sjezdu Velehradském. Ostatek sešitu vyplněn je zprávami z jednot v seminářích, z nichž poznáme čilý život literární, vědecký a umělecký, jakýž v jednotách panuje. Rádi vidíme, že projev vldp. Jos. Svobody, superiora T. J. a místopředsedy »Hist. kroužku« »Museu« zaslaný, ctih. pp. bohoslovce potěšil a k nové činnosti vzpružil. Poesii v prvém sešitě zdařilými pracemi důstojně zastupují H. K., Fr. Šebestík, Jar. Rouček, Karel Kolísek, J. V. Kočí a Fr. Kořínek. Přejeme »Museu« v novém roce nejlepšího zdaru a hojného rozšíření, jehož věru zasluhuje.

Josef Flekáček.

První moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Redaktor J. Soukal, ročník VI. č. 3. a 4. »Kytice jarní.« Kniha pro mládež. Sestavil J. Soukal. Velké Meziříčí, Nakladatel Šašek a Frgal. — Ještě dosud myslí mnohý, že je dětem všechno dobré, co se pro ně napíše. A právě pro děti je třeba spisů od spisovatelů-umělců. Zejména v básních to pokulhává, — jen když to klinká; nebo je to, aby to mělo ráz (spíše nátěr) umělecký, nesrozumitelné, nejasné. Prosaické práce jakž takž uspokojují, ale veršované nejsou věcmi pro mládež.

Ročník VI. č. 15. »Čiň dobře.« Povídky a básně pro mládež. Upravil J. Soukal. Druhé, rozmnožené vydání. — Mohlo se směle přestati na vydání prvním a neobnovovati věcí ceny prostřední. Jsou to povídky zastaralé, a básně(!) daleko ještě pokulhávají za prosou. (Jest to veršovaná prosa.) Je to u nás zvláštní zjev, že práce dosti slabé dočkávají se vydání několika, kdežto věci výborné zůstávají na skladě.

R. VII. č. 3. a 4. »Z domova i z duše.« »Z cizích luhů.« Báseň. Napsal a přeložil Jan Nečas. 1895. Cena 28 kr.

Poměrně nejlepší jsou básně přeložené. Vůbec jsou to převážnou většinou věci pro čtenářstvo dospělé. Mládež málo které porozumí a knihy nečte. Tím se míjí účelem. Z původních pak vůbec jsou mnohé slabé — bez ceny. Tak na př. »Naše lípa«. Co si má mládež myslit při verších

»Stará lípa, mladosť má
po obou je veta.«

Jen ne mládeži lkát nad ztraceným mládím! Dítě je povahy veselé, a takové plané (a k tomu ještě nejasné) lkání nezanechá v duši mladé dojmu! Děti neporozumějí verši (hlavní to myšlénce):

»Vzpínati se k ideálům!«

V básních je mnoho dětem nesrozumitelných reflexí.

»Tak rozprchly se snové mého mládí,
k nimž vzpomínka mne posud ještě svádí,
jež nad čelem mi mává letným křídlem svým.(!)«

Vůbec je to sbírka pro každého, jen ne pro děti.

»Mexickými pustinami.« Povídka pro mládež dospělejší. Dle franc. Dupuisové české mládeži vzdělal K. V. Kuttan. V Třebíči 1895. Nakladatel J. F. Kubeš. »České« mládeži! Proč zbytečně šířiti slov? To všeobecně a pro příští vyvarování. Dnes je literatura pro mládež nemožná bez indiánských povídek. Není již pro to motivů nových, sáhá se k otřepaným a ku překladům. Kdyby to byly povídky poučné s tendencí výchovatelskou, poučlivé, (ale zajímavě psané) ve příčině přírodopisné, národopisné, zeměpisné — budiž! Ale takovými rozčilujícími robinsonádami jako je jmenovaná nedocílí se u mládeže leč touhy po četbě napínavé, krvavé. —Vač.—

Abbé C. Fouard: Svatý Pavel a jeho apoštolské cesty. Přeložil kněz Jan Ev. Hulakovský. V Praze 1896. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Str. 358. Cena 3 zl. Dnes, kdy jméno Fouardovo zařaděno jest v řadu nejskvělejších jmen vědy theologické, kdy plody jeho velikého ducha jsou v překladech majetkem všech národů, netřeba věru zvláště ještě doporučovati jeho dílo v jazyku českém. Psal je veliký učenec, výborný kněz, oddaný syn a nadšený obrance církve Kristovy.

Mezi těmi, kdož Renanem byli napadeni, byl též veliký apoštol národů svatý Pavel. To vše jest v živé dosud paměti. Vyvstali obrancové, a to nejen v národě našem, ale všude po celém světě. Nad jiné vynikli obrancové toho národa, ze kterého vyšel i odpůrce Renan.

Vyvstal Didon s obranou Božství Pána Ježíše; vyvstal Fouard na obranu sv. Pavla. Oba vidíme bojovati v dojemném nadšení pro svatou víru. Hrozná jim byla myšlénka, že Kristus a sv. Pavel stíženi byli pohanou členem jejich národa, a proto napjali všecky síly, aby obrana a dostiučinění převýšilo urážku. Výsledkům práce obou spisovatelů platí náš obdiv.

Dnes jest nám psáti o Fouardově obraně »Svatého Pavla«, jehož Bossuet nazval »Božským Pavlem«. Jest to dílo historické a velmi poučné. Spisovatel provází sv. Pavla po šestnácte let jeho života, plného zázraků, těžkých prací, odříkání a bolestí. Provází učitele »pohanů« z Jerusaléma, aby Kristu získal národy pohanské, na ostrov Cypr, do Galatie, Macedonie, Athen, Korinta, Efesu, Cesarei, a konečně jako zajatce na cestě do Říma.

Dvě mohutná města, Jerusalém a Řím, povstávají proti slabému, nemocí a útrapami sklíčenému člověku, jenž nemá nic jiného než kříž a odkaz Kristův. Konečně klesá a smrtí svou stvrzuje pravdu svého poslání. Židovstvo padlo, padl hrdý Řím, a učení Pavlem hlásané rozšiřuje se podnes do končin nejvzdálenějších.

Zašlé ony doby za časů Pavlových, líčí Fouard zevrubně, věrně, se všemi podrobnostmi tehdejšího místopisu, tehdejších zvyků, názorů životních a poměrů veřejných. Duch ztrácí se úplně v tom starém světě, pro nás úplně novém. Na základě starých historiků Plutarcha, Thukydida, Suetonia, Livia, Tacita, Josefa Flavia, jichž se dokládá, provází nás krajinami a městy, kterými procházel apoštol Nesčíslný je počet historiků anglických, francouzských, německých, jimiž se dokládá. Jest jisto, že dávno zapomenuta bude urážka Renanova, ale všickni lidé obdivovati se budou stále listům velkého apoštola. Nejen Řím, jak pravil Bossuet, ale veškeré člověčenstvo bude se honositi jedinou Epištolou sv. Pavla mnohem více, než všemi spisy nejlepších veleduchův a nejproslulejších spisovatelů. Myslíme, že není ještě třeba doporučovati Fouardova »Svatého Pavla«. Sáhne po něm s dychtivostí každý, ať kněz, ať laik, jenž hledá pobavení, neb vážnou vědu.

Překladem Fouardova »Svatého Pavla« dostalo se české literatuře díla ceny vzácné a trvalé. Quido Beatus.

Obzor. List pro poučení a zábavu. Redaktor Vladimír Šťastný. XVII. roč. V Brně 1895. Tiskem knihtiskárny Benediktinů rajhradských.

Jedním z předních našich zábavně-poučných a duchem rozhodně katolickým se nesoucích časopisů jest »Obzor«, který již 17 let za redakce dávno již osvědčeného spisovatele a uznaného právem básníka Vladimíra Šťastného a za spolupůsobení všech téměř lepších i nejlepších pěvcův a spisovatelů českých vznešený úkol svůj výborně po vlastech československých plní; dokladem toho jest bohatý a vybraný obsah každého ročníku.

První místo posledního XVII. zaujímají úvahy a pojednání, jichž největší počet vyšel z péra samého p. redaktora (ku př. »Národopisná výstava;« »Duchovenstvo a krásná literatura česká« atd.), pak Vinc Zapletala O. Pr. (»Z cesty k Jordánu a k Mrtvému moři«) J. M. Bakaláře, J. Blokšy, L. Grossmannové-Brodské, J. Halouzky, Fr. Janovského, Dra. Josefa Pospíšila, J. K. Kačera, Dra. Al. Kolíska, Dra. Rob. Neuschla, Jana Paulyho a j. Po té následují básně vesměs velmi zdařilé, z nichž zvláště jmenujeme přečetné práce pp. Vladimíra Šťastného, Ant. Pavelčíka, F. Stupavského, Ferdinanda P. Místeckého, Sig. Boušky, K. D. Lutinova, Fr. Chramosty, Fr. Skalíka, Fr. Vaňka a m. j. Též povídky a obrazy ze života zastoupeny jsou pracemi předních našich spisovatelů, jako V. Kosmáka (»Boží mlýny«), B. Brodského (»Otcův syn«), Fr. Valouška (»Strýček Pavel« a »Milosrdná sestra«) atd. Připojíme-li ještě, že i »Beseda« vykazuje hojnosť zajímavých a zvláště časových článkův a zpráv, a že i literatuře dosti místa a svědomitosti jest věnováno, dozná bohdá každý, že »Obzor« jest jedním z nejlepších našich časopisův. Prok. Zaletěl.

Besedy mládeže. Pořádá Václav Špaček. Nakl. M. Knapp v Karlíně. Svazek 325. »Rodná obec.« Povídka pro mládež. Napsal Václav Špaček. Se 2 vyobrazeními. Stran 200. Cena 60 kr. Povídka vypravuje osudy Vranského a jeho syna. Sám nenaučiv se v mládí psáti ani čísti, dbal velice, aby tohoto nedostatku nepocítil i syn jeho. Důležitosť a potřeba školního vyučování vychází tu na jevo v rouše velice poučném. František tuto péči otcovu dobře vycítil. Vděčil se za ni pilností a pohnutlivou láskou synovskou. A lidé poznavše tuto lásku synovu k otci, oblíbili si chudého hocha a všelikými dobrodiními napomáhali mu, by svoji pilnosť a nadání mohl osvědčiti a užíti. Lidumilstvím jejich vynikl František a měl potom jedině blaho své rodné obce na paměti. Jak mistrně tu vylíčil pan spisovatel, co vykonati může účinná láska k rodišti. Povídka činí vysoké nároky, aby byla zařaděna do všech knihoven.

Svazek 326. »Hošíkům i dívenkám« Povídky útlému věku. Napsal A. B. Šťastný. Se 2 vyobrazeními. Stran 87. Cena 30 kr. Snůška osmnácti povídek, vynikajících lahodností mluvy a správného pochopení dětské povahy. Děj povídkový sice nebude pilnému čtenáři dětské literatury zcela neznám, než, přece bude čísti povídky tyto s patrným zájmem. Je tu nové, individuelní pochopení jednotlivých okamžiků dětských, a to tak samostatně, že se jednotlivé povídky vymýkají prostřednosti a lze je řaditi k povídkám lepším toho druhu.

Svazek 327. »Zábavná směs.« Mládeži napsala Zdeňka Zásmucká. Se 2 obrázky. Stran 81. Cena 30 kr. — Několikráte objevilo se toto jméno v »Raj. Zahr.« a vždy v přátelích dětské literatury vzbudilo opravdovou zvědavosť. Líbíť se vyprávěnky podepsané tímto jménem a každý se ptal, kdo Zdeňka Zásmucká jest. Teď objevila se celá sbírka povídek tímto jménem podepsaná. Čtu ji a čtu a poznávám, že pisatelkou těch roztomilých obrázků není nikdo jiný, než slečna Ludmila Grossmannová-Brodská. Prozradím-li toto jméno, postačí již, abych nemusel pronášeti úsudek o každé zvláště; co vyjde z péra této pilné spisovatelky, jest dobré, a proto doporučuji »Zábavnou směs« vřele.

Svazek 328. »Hodné děti.« Vínek povídek pro mládež. Napsal Karel Zákoucký. Se 2 obrázky. Stran 79. Cena 30 kr. K. Zákoucký.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Sv. Otec, Bohu díky, těší se výbornému duševnímu i tělesnému zdraví. Ku poctě dvousté výročnice Pavla Segneriho T. J. poručil pořádati hudební a uměleckou akademii, jíž sám byl od počátku až do konce přítomen. Kardinálové, vyslanci, generálové řádů a výkvět šlechty dostavil se

do Vatikánu k akademii a téměř všichni vznešení cizinci v Římě meškající. Zpěváci sixtinské kaple a chovanci ústavu Lvova mistrně přednesli tu skladby vokální, z nichž s nadšenou pochvalou přijato bylo Palestrinovo motetto »Super flumina Babylonis« a »Veni Domine et noli tardare«. Sám sv. Otec unesen byl produkcí a dal k Sobě povolati chovance ústavu Lvova, jimž latinskou vzletnou řečí projevil své blahovolné uznání. Všecek zářil, jak dokládají listy římské, a mluvil »con accento e vivacitá veramente giovanili« — »přízvukem a živostí v pravdě mladistvou.« Ku konci akademie učinili přítomní sv. Otci bouřlivou ovaci lásky a dětinné oddanosti. — Neuplyne ani měsíc, aby členové evropských dvorů panovnických nepřicházeli vyhledat sv. Otce ve Vatikáně a složit mu svůj hold. Posledně přijal Lev XIII. v soukromých Svých komnatách velkovévodu Sasko-Výmarského. Jeho Veličenstvo císař rakouský věnoval sv. Otci k Vánocům sumu padesáti tisíc zl. v samých zlatých dvacitikorunách. Jménem sv. sboru kardinálů přednesl sv. Otci novoroční přání kard. Monaco la Valletta. Papež odpověděl delší řečí, v níž velebil a vynášel cenu a účinek veřejných modliteb společných. Své velikolepé myšlénce o sloučení všech církví s mateřskou Církví římskou dal sv. Otec nedávno pevný podklad. Po encyklice »Praeclara«, listu k Anglii, k Orientu a po konferencích vatikánských ustanovil Lev XIII. stálou komisi kardinálů, aby s církvemi nesjednocenými vyjednávala a ku sloučení pracovala. V komisi zasedají slovutní mužové slavných jmen: Mečislav Ledochowski, Benedikt Langénieux, Mariano Rampolla, Wannutelli, Galimberti, Vaughan, Graniello, Mazzella. Bůh dařiž blahým výsledkem ušlechtilé jejich snahy!

Kniha českého učence před soudem profesora university Lilleské. Slavná universita Lilleská pilně si všímá literatury české, která v její knihovně je zastoupena spisy Lenzovými a jinými. Čeští katoličtí učenci a spisovatelé měli by tam své práce posílati, budou vítány a oceněny. Zaslal jsem kdysi svému příteli Dru. Quillictovi, profesoru dogmatiky tamže, dílko říčanského faráře dp. Martina Velického o dnu narození Pána Krista, vyšlé v Cyrillo-Methodějském knihkupectví. Říjnové číslo loňského roku nejvážnějšího lilleského žurnálu »Revue des Sciences ecclésiastiques« má o něm tento referát, (strana 359—360) jejž do slova překládám: »Vědecký zevnějšek neschází v těchto stránkách, kde jsou nahromaděny všechny údaje chronologické, jež lze vybrati ze sněmů, z Otců, z proroků, z historiků a talmudistů, aby konečně mohlo býti přikročeno k tvrzení, že rok 31. našeho počtu je rok smrti Spasitelovy. V tomto arsenalu věštba 70 neděl Danielových zaujímá hlavní místo a jest vykládáno slovo za slovem dle hebrejského textu a za pomocí všech památek asyrských a chaldejských, jež jsou známy: pak náhle, po 80 stránkách této vyšší exegese, závěr these učiněn jedinou řádkou »Xtus ergo est occisus anno 784 M. C. vel 31. acrae nostrae.« To není mínění obecné, zvláště hledí-li se k datu narození Spasitelova, jež autor udává na rok 746; sv. Lukáš, cap. H., přes všecku dobrou vůli vykladačů s těží by se s těmito údaji dal srovnati. V této malé knize o 165 stránkách je zajisté obsažena úžasná učenosť. Texty, jež se předvádějí, jsou jak zajímavé, tak i četné, ale mají-li vždy evangelickou cenu, jíž pan Velický zdá se jim přikládati, aby z nich náhle dostal oblíbenou cifru 31, odpovídající 31. roku našeho počtu? O tom dovoluji si pochybovati a ačkoliv z celého srdce gratuluji učenci, chronologu nedůvěřuji.« Posudek tento, který pro faráře Velického a učenosť jeho tak jest lichotivý, napsal profesor theologie C. Rohart.

Fr. Žák.

Katolický měsíčník Bruselský »La revue générale« o Praze a o národě českém. Poslední (prosincový) sešit zmíněného měsíčníku přináší pozoruhodnou stať nadepsanou »Récentes sensations de Prague« z péra Williama Rittera. Článek ten jest psán nadmíru sympaticky. Spisovatel poukazuje v něm především k důležitosti Prahy jakožto středu (»la tête et le coeur d'une nation qui a son histoire sa culture et sa langue«) národa českého, a k odvěkému zápasu našeho národa, jenž sám na sebe jsa odkázán, dodělal se nejstkvělejších výsledků kulturních, jak to mimo jiné zejména národopisná výstava československá dokazuje. Označiv rozsáhlé území, v němž česká řeč vládne, kárá mimochodem zlozvyk Francouzův užívati německého názvosloví zeměpisného. »J'appellerai«, praví mezi jiným, »la rivière qui arrose Prague, la Vltava; son autre nom de Moldau est l'une des pires insolences géographiques que nous sachions. Les Allemands l'appellent ainsi, de quel droit? Et pourquoi disons-nous comme les Allemands? ... Königgraetz, Brünn, cela n'existe pas, mais bien Králové

Hradec, Brno . . .« Dále vyličuje krásy a půvaby stověžaté Prahy. Zmíniv se o Hradčanech a kathedrále Svatovítské, vyslovuje naději, že Jeho Eminence ndp. kardinál Schönborn dožije se nejen dokončení stavby velechrámu, nýbrž že dočká se i té radosti, že bude moci korunovati v něm J. V. císaře na krále Českého.[1]) Při pohledu na Staré Město a Týnský chrám ponořuje se do slavných i trudných vzpomínek historických, připomíná i hrozné bouře náboženské, které skončily na Bílé Hoře . . . A na veškery spory minulosti, které vrhají stíny své i v dobu přítomnou, hledí spisovatel okem velice smířlivým: rád by, aby celá historie našeho národa vyzněla v krásný soulad, v němž by nebylo dissonance. Při tom však dopouští se některých poklesků historických, jichž ovšem netřeba podrobovati přísnému soudu. Jestiť jeho jedinou autoritou historickou v českých dějinách Louis Léger: tím řečeno jest vše . . . Velice pochlebně zmiňuje se spisovatel o nynější kulturní výši národa českého a zejména Prahy, kteráž prý svojí uměleckou, literární a hudební úrovní převyšuje znamenitě Vídeň i Pešť. Jmenovitě však hudbě české, zvláště skladbám Smetanovým, Dvořákovým a Fibichovým, vyslovuje W. Ritter plné uznání, chvále při tom velice i výborné provozování oper v Národním divadle . . . Vůbec jest článek Ritterův vroucně procítěným holdem, vzdaným našemu národu: kéž by podobné hlasy častěji ozývaly se v listech zahraničních! Dr. A. Podlaha.

Ty feuilletony! »Jizeran« pospíšil si s »vánoční« povídkou, jakoby se obával, že ho jiný list s toutéž předejde. Časopis »Jizeran« odebírají kněží, přispívají do něho kněží a není mu pranic stydno, častovati tyto příznivce své četbou, jež stav jejich hrubě uráží. Ale i valná většina čtenářů jiných stavů nenadchne se valně láskou ke stavu kněžskému po přečtení povídky »Tři tiché mše« od Alf. Daudeta (překladatel se nepodepsal), v níž líčí se kněz jako labužník kalibru nejhoršího, který při posvátných obřadech obírá se jen »labužnými obrazy« a nemyslí při mši (!) na nic jiného (!) než na hody. »Vidí v duchu chvátající kuchaře, krb . . . dýchá páru . . . zří svůdně vonící mísy . . . A je tak roztržit, že místo »Dominus vobiscum« dí »Benedicite«. Vůbec odbývá prý zbývající mši s chvatem pravého nedočkavce, že nedokončuje, přeskakuje atd. »Jiz.« vybírá rád z Alf. Daudeta, a to povídky s hrdinou knězem, tato je již druhá v krátkém čase. Prvá »Farář Cucugnanský« nešetrně líčí kázajícího kněze. Tak si nepočíná zajisté žádný kněz! »Jiz.« slouží poučení a zábavě lidu pojizerského. Ubohý lide, který za drahý peníz (stojí 8 kr. číslo) kupuješ si jed!

Knihovna »Besed lidu«. Jakmile založí se nový nějaký list, hned spojí se s tím vydávání »knihovny«, jež po listě svém dostává jméno. Tak máme knihovnu »Světozora«, knihovnu »Zlaté Prahy«, knihovnu »Besed Lidu« a pod. Již těch knihoven je v skutku dost! Ale kdyby hověly účelu ušlechtilé četby! Knihovna pro lid má dávati lidu věci se hodící a ne podobné labužnické fantastické novelly jako je číslo 35. Bazanina »Fantastická novella« překladem B. Romanovského, kde na 48 stranách nahromaděno tolik neplech, jako v nejhorším, krvavém románu. (Podvod a vražda, otrávení jiného, vyděračství atd.) Stále volati sluší: Jen lepší výběr pro lid! —Vač.—

Drobné zprávy z Jihoslovanska. — Nejlepší a také největší srbský list »Delo«, vycházející v Bělehradě, přináší v zářijovém čísle překlad francouzského pojednání od Pierre Dareste »Česká otázka.« — V Záhřebě byla vytisknuta etymologická a juridicko-historická rozprava »Ueber die Abstammung und Bedeutung des Wortes ‚kmet'«, kterou napsal Adam Karsnijević. Celou rozpravu spisovatel rozdělil na 6 oddílů. V prvém vykládá kořen slova »kmet« dle Linde-a, Matjejevského, Jungmanna, Miklošiče, Jagiče a j. Spisovatel se domnívá, že třeba původ tohoto slova hledati v řeckém slově κομή = vlasy, nebo κομήτος = jenž nosí dlouhé vlasy, se zřetelem k tomu, že u starých znamenaly dlouhé vlasy u člověka vážnosť a svobodu. Ve druhém a třetím oddíle podává důkazy, že »kmet« a »kmetstvo« jsou výrazy pro nejstarší třídu šlechticů. V dalších dvou odděleních pojednává o osudu tohoto starého zřízení v Chorvatsku a Polsku,

[1]) » . . . cette incomplète et mutilée et grandiose cathédrale Saint-Vit, dont il sera donné, j'espère, à ce prélat d'infiniment de tact et de dignité, qui a nom Son Eminence le Cardinal Schönborn, de présider à l'achèvement. Et, Dieu veuille même, qu'un jour il soit reservé à cet insigne archevêque la gloire de couronner à Saint-Vit le roi de Bohème . . .«

a ku konci pak praví, že v Bosně, Hercegovině, Černé Hoře a Srbsku udrželo se toto slovo dosud v onom smyslu, jenž jest nejpříbuznější s někdejším starým původním významem. — Od 9. srpna vychází v Bělehradě nový denník »Dnevni Glasnik«, jejž vydává několik mladých lidí, za tím účelem, jak se praví v programu, aby sledoval a přinášel každou politickou událost a denní zprávy. Vychází každého dne na celém archu a přináší též (velmi špatné!) illustrace. Měsíčné předplatné obnáší jeden dinar. — Dle nejnovějších statistických dat má Chorvatsko a Slavonije 2,186.410 obyvatelů, a to mužů 1,089.755 a žen 1,096.655. Z tohoto počtu jest v Chorvatsku 1,420.135 duší, ve Slavonii se Srěmem 766.275. Dle jazyka je obyvatelstvo takto rozděleno: chorvatsko-srbsky mluví 1,921.719 obyvatelů; německy 117.493; maďarsky 68.794; česky 27.521; slovinsky 20.987; slovácky 13.614; rusínsky 3606. Dle náboženství jest 1,553.075 katolíků; pravoslavných 567.443; protestantů 35.691; židů 17.261; uniatů 12 367. — »Suvremena Jerarchija pravoslavne istočne crkve.« Pod tím názvem vydána nová kniha od Djordja J. Papadopulosa obsahující životopisy všech zasloužilých patriarchů, arhijepiskopů a episkopů 4 východních patriarchatů a církví: Ruska, Řecka, Rumunska, Srbska, Cypru, Černé Hory atd. Kniha má 40 tisk. archů vel. osmerky. Stojí půl turecké líry. — Wolfova slovinsko-německého slovníku vyšel 23. (poslední) sešit, kterým monumentální dílo ukončeno. Ačkoliv slovník jest důkladný, přece, jak právem »Ljubl. Zvon« si stěžuje, jest velice drahý; stojí 11 zl. 50 kr. nevázaný. — XXX. valná hromada »Slovinské Matice« konala se 26. září 1895. P. předseda ve své zahajovací řeči podotknul, že by Matice ráda podávala více belletristické četby, jen kdyby ji slovinští spisovatelé v tom směru více podporovali. Počet členů se zvýšil o 170. Knih vydá Matice letos pět: 1. Letopis za l. 1895. — 2. Dějiny slovinského písemnictví. — 3. Slovinské národní písně. — 4. Zábavné knihovny IX. sv. — 5. Knezovy knihovny II. sv. Příštího roku vydá Matice 6 knih. Členem se může státi každý, kdo každoročně zaplatí 2 zl. Peníze se posýlají do Lublaně. Fr. Štingl.

ÚMRTÍ.

Ivan Filipović. — Ku konci listopadu (28.) zesnul v Záhřebě zasloužilý veterán na poli chorvatského školství — Ivan Filipović Po různých studiích cítil v sobě povolání k učitelskému stavu. R. 1848. byl školským pomocníkem na hlavní škole v Nové Gradišce a již r. 1863. stal se učitelem vyšší dívčí školy v Záhřebě a několik let později byl školním inspektorem v Záhřebském okrese. Místo to zastával do r. 1888., kdy byl dán do výslužby Sepsal a vydal množství učebnic pro národní školy a mnoho zábavných spisů pro mládež. Nejznámějším jeho dílem jest velice praktický kapesní slovník chorvatského jazyka (chorvatsko-německý a německo-chorvatský díl). Filipovićovi se též připisuje úplné obrození chorvatského školství. Jest zakladatelem »Učitelské zádruhy« a velezáslužného spolku »Hrvatski pedagog. književni sbor«, jenž již vydal slušný počet knih pro učitele a mládež. R. 1884. založil Filipović »Ústřední jednotu chorvatských učitelských spolků«, které byl do své smrti předsedou. Korunu všeho Filipovićova působení pro socialní interesy chorvatského učitelstva jest »Hrvatski učiteljski dom«, velekrásný to palác v Záhřebě, zbudovaný nákladem 100.000 zl.

Dr. Bogoslav Šulek. — Dva dni po smrti Filipovićově (30. listop.) zemřel Nestor chorvatských literátů, dr. Šulek, tajemník jihoslovanské akademie v 80. roce věku. S ním odešel na věčnost zase jeden z toho malého počtu ještě žijících mužů, kteří viděli celý boj Illyrů a jehož se i súčastnili. Ačkoliv byl Šulek rozeným Slovákem, byl Chorvatům druhým Štankem Vrazem. — Narodil se r. 1816. v Suboticích v Tatrech. Střední školy studoval v Požunu, kdež se začal zajímati o chorvatské písemnictví. K vyzvání svého bratra, lékaře v Brodu na Sávě (v Chorvatsku), rozhodl se jíti do Chorvatska. Nejdříve byl tiskařem a když se seznámil s Gajem, stal se redaktorem »Danice« a »Narodnih Novin«. Jako redaktor těchto listů byl Šulek neúnavným bojovníkem na národním poli. Mnoho let od svého příchodu do Chorvatska do svého posledního dechu zůstal věren svým ideálům, jež vyznával slovem i pismem. Mnozí chorvatští synové

podlehli prospěchářství a osobní slávě, ale Slovák Šulek byl vždy a všude nezištným vlastencem. Nedal se získati ani krásnými sliby, jimiž nepřátelé chorvatského národa chtěli koupiti jeho péro; vždy jim odpovídal: »Ja svoga pera neprodajem.« Vedle velikého počtu politických článků napsal množství prostonárodních politických brožur, v nichž národ upozorňoval na jeho politická práva. Když se »Narodne Novine« staly orgánem Bachovy vlády, založil Šulek svůj list »Slavenski jug«. Vláda list udusila, a proto se Šulek obrátil na hospodářské pole, založiv »Gospodarski list«, který redigoval od r. 1858—1865. Roku 1865. vystoupil zase na kolbiště politické se svým neodvislým listem »Pozorem«. Dvě léta později dosáhl doktorátu filosofie a stal se řádným členem jihoslovanské akademie. Napsal Chorvatům celou literaturu v jazyku, kterému by se mohli od něho učiti docela i mnozí rození Chorvati. Není oboru v písemnictví, ve kterém by Šulek nebyl pracoval. Psal ostré články proti Maďarům, učebnice pro nižší školy, vykládal chorvatská práva a chorvatské dějiny, psal o literatuře, nebo uveřejňoval v »Radu« jazykoslovná pojednání. Slovem, ač nebyl rozeným Chorvatem, byl jedním z nejpopulárnějších chorvatských literátů. Ku konci ještě poznamenávám, že Šulek byl sice protestantem, ale mezi katolickými kněžími měl nejvíce upřímných přátel. — Laka mu crna zemljica! Fr. Štingl.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 20. ledna t. r. svoji desátou schůzi. Přítomni byli: místopředseda pan V. Žižka, nový člen odboru, vsdp. kanovník Jos. Kuchynka, a další členové: Tomáš Jiroušek, Fr. Kotrč, Rud. Vrba a Tom. Škrdle. Jako hosté byli přítomni Jan Januš, mistr krejčovský, a Jan Knotek, kněz deficient. Místopředseda pan V. Žižka zahájil ve čtyři hodiny odpoledne schůzi a vítal nového člena vsdp. kanovníka Josefa Kuchynku, jenž srdečně odvětiv pravil, že rád mezi nás přišel a že rád mezi námi bude pracovati. Jednatel pan Tomáš Jiroušek četl protokol minulé schůze, načež byl protokol probírán, aby bylo jasno, zdaž a jak obsah jeho byl proveden. Seznam měst, kde by nové křesťansko-socialní spolky měly býti založeny, odevzdán byl družině pro katolickou organisaci, aby tyto nedostatky vlivem svým odstranila.

Přednášky konali: Rudolf Vrba: v Milčíně a v Plzni; Tomáš Jiroušek: v Libšicích a s Fr. Satoriem v Čáslavi. Oba přítomní řečníci podávali o průběhu schůzí referáty a líčili je jako zcela uspokojivé.

Na to podával referent zemědělské otázky, Rudolf Vrba, zprávu o zemědělském hnutí od poslední schůze. Pravil: V zákonodárných sborech všech zemí stojí v popředí otázka zemědělská. Na sněmu německém byla dlouhá půtka o návrhu hraběte Kanitze, který chce, aby vláda kupovala na vlastní účet všechno, z ciziny do Německa dovezené obilí, a to za tím účelem, aby záplavou cizího obilí nebyla násilně snížena cena obilí domácího, jak se dosud děje, a tím aby rolnický stav se zachránil. Co návrh Kanitzův znamená pro Německo, pochopíme, když uvážíme, že Německo skutečně ohromné masy obilí cizího ku své výživě spotřebuje. Tak se dovezlo r. 1894. do Německa od nás 19 mil. metr. centů pšenice, z Ruska 28, ze severní Ameriky 32, z Rumunska 14 a z Argentinie 34·50 mil. metr. centů pšenice. Žita koupilo Německo z Ruska 53 mil. metr. centů, z Rumunska 9 milionů. Ječmene dovezlo Německo z Ruska 53 mil. metráků, od nás 34 50, z Rumunska 2 mil. Kterak by mohla vláda tyto ohromné masy obilí svými zřízenci kupovati a zase prodávati? Návrh ten zamítla poslanecká sněmovna 280 hlasy proti 90 hlasům agrárníků německých — Na sněmu českém octla se otázka zemědělská hlavně peticí ústřední hospodářské společnosti pro království České, jejímž předsedou jest horlivý princ dr. Bedřich Schwarzenberg. Memorandum ústřední společnosti hospodářské uvádí všecky příčiny úpadku stavu rolnického, jak je strana naše již v plném rozsahu byla vylíčila. Záplava cizího obilí laciného, poměrné stoupání mzdy dělnictva zemědělského, ohromné daně, volná prodejnosť a zadlužitelnosť půdy, naprosté panství kapitalistů, hlavně v kartelech cukrovarnických, římské dědičné právo Memorandum praví v úvodu, že výroba zemědělských plodin převyšuje skutečnou spotřebu, a tak že nad-

výroba jest nejhlavnější příčinou nynější krise. Rostoucí výroba předstihuje skutečnou spotřebu. To však jest veliký omyl petice Ústřední hospodářské společnosti. Není pravda, že by se příliš mnoho obilí urodilo, a že to obrovské množství nenajde odbytu a proto jsou nízké ceny obilní, následkem kterých rolník náš hyne. Ale pravdou jest, že lid náš pracující nemá peněz, aby si chleba do syta koupiti mohl a živí se bídně zemáky, kávou a podobnou slabou stravou. Na jižním Rusku dá sedlák žito spásti dobytku, nevyplatí se mu, aby žito sklidil, poněvadž zaň nestrží, co by za práci musil dáti. A jděme dál na sever, do Finska, tam lid peče chléb z prachu semletého ze stromové kůry, je chud, nemá peněz koupiti si žita. Tož tedy na světě hladových žaludků dost, hromad obilních dost, a všudy ze všech stran ozývá se nářek. Dělník nemá co jísti, a rolník naříká, že nemůže obilí prodati. Nuže, kde je chyba. Vyhoďte ze společnosti onu pijavici, která ssaje na obou stranách, která zdražuje chléb dělnictvu, která snižuje obilní cenu rolnictvu, je to obilní špekulant. Nechť rolnictvo zřídí společenské špýchary, nechť prodej obilí bez třetí ruky kšeftaře děje se přímo od rolnictva těm, kteří obilí potřebují a bude rázem lépe. Myšlénka stavovského sdružování rolnictva stále sílí, a jest na čase, aby i naše duchovenstvo v tento ruch čile zasáhlo.

Po jeho řeči byla zavedena o zemědělské otázce debata, jíž se všichni, i hosté, účastnili. Vsdp. kanovník Josef Kuchynka zvláště na to kladl váhu, abychom měli propracovaný agrární program, i vznesena tato úloha na vp. Rud. Vrbu, jenž ji ochotně přijal. Referent zašle navržený program před budoucí schůzí všem členům odboru, aby jej mohli prostudovati. — Týž vsd. pán zavedl dále rozhovor, jak by možno bylo vzbuditi zájem pro otázky socialní u pp. alumnů a u mladého kněžstva. I bylo uvedeno vše, co se v této věci již stalo, co se děje, jakých a kde bylo dosáhnuto výsledků, a co by se ještě podniknouti mělo. V Lublani ku př. přednáší již prof. bohosloví dr. Krek dvě hodiny týdně pp. alumnům o sociologii. V této příčině podá p. kanovník v budoucí schůzi určité návrhy. Na konci agrární debaty navrhl redaktor Tomáš Škrdle resoluci, jež byla přijata. Zní: Socialní odbor družstva Vlasť vyslovuje upřímné přání, aby si duchovenstvo a vůbec katolíci bedlivě všímali otázky agrární; doporučuje jim zejména spisy vp. Rud. Vrby, a to hlavně knihy: »Otázka zemědělská«, »Povaha moderního kapitálu« a »Boj proti klerikalismu«; doporučuje jim »Týdeník Čech«, v němž jsou přehledy politické a jehož polovina, řízená vp R. Vrbou, věnována jest výhradně otázkám hospodářským; doporučuje jim, aby vstupovali do hospodářských spolků, nové aby zakládali, aby se účastnili zakládání Raiffeisenovek a v nich působili a ve spolcích křesťansko-socialních, kde jsou členy také rolníci, aby si zvali hospodářské řečníky; při tom socialní odbor upozorňuje, že jeho spolučlen, vp. Rud. Vrba, jest ochoten na venku hospodářské přednášky konati; bydlí v Průhonicích u Prahy.

Referent otázky řemeslnické a živnostenské, p. Václav Žižka, referoval o spolcích katolických mistrů. Pan kanovník Ign. Berger, jenž podobný spolek v Jihlavě již založil, zapůjčil nám stanovy z různých rakouských měst, ale referent nevidí v nich — ve všech — dostatečné záruky pro blaho, ochranu a rozvoj katolických mistrů. I byl referent požádán, aby tuto otázku dále studoval, svou zkušeností a praxí stanovy doplňoval, načež se vydá o celé záležitosti zvláštní instruktivní brožura. — Mezi tím zám. kaplan Rud. Vrba pro pokročilou večerní dobu ze schůze odešel, aby se v čas dostal domů.

Při volných návrzích sdělil jednatel pan Tom. Jiroušek, že se koná dne 9. února v Praze veřejná dělnická schůze, jež bude jednati o opravě živnostenského zákona a zval k ní přítomné, hlavně katolické řemeslníky. — Místopředseda p. Václav Žižka píše novou brožuru, a p. Tomáš Jiroušek vydá brožuru proti pokrokářům, což obé schváleno. — Jistý katecheta z venku nabízí se, že by přeložil pro učně a tovaryše poučné pojednání z francštiny. Odbor se o tom rozhodne, až si zaslaný překlad přečte. — Red. Tom. Škrdle probíral novou knihu Rud. Vrby: Otázka zemědělská; pravil, že je to kniha populární, velice poučná a velice významná pro šlechtice, dělníka, kněze a hlavně pro rolníka; každý tu nalezne pro sebe zvláštní interesantní stati, i žádal, aby ji odbor všeobecné přízni doporučil. Také vsdp. kanovník Jos. Kuchynka o této knize velice pochvalně se vyslovil, i byl podaný návrh jednohlasně přijat. — V jednom místě arcidiecése pražské chce křesť. socialní spolek zakládati podobné spolky v celém širokém okolí; odbor jej bude v této šlechetné snaze všemožně podporovati vlastní řečnickou akcí, knihami, vůbec vším potřebným a užitečným. — Potom ukončil místopředseda, pan Václav Žižka, schůzi.

Výbor družstva Vlasť konal hned po valné hromadě dne 30. ledna schůzi a zvolil za místopředsedu p. Karla Ulricha, c. k. poštovního pokladníka v Praze, a za jednatele dp. Fr. Žáka, kooperatora na Král. Vinohradech. Na to udělil výbor po 20 knihách těmto křesťansko-socialním spolkům: v Přelouči, ve Velkém Dřevíči, v Písnici, v Libšicích nad Vl. a na Moravě: v Bludově, v Telči a knihovně v Radkově.

Provolání.

V krátké době tří let naskytne se národům rakouským vzácné štěstí, by oslavili 50tileté jubileum panování svého vroucně milovaného panovníka, Jeho císařského a královského apoštolského Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.

Též v naší domovině bude tato vzácná slavnosť co nejradostněji slavena a v nadšených myslích všech obyvatelů zračiti se bude nehynoucí láska k staroslavné dynastii, neomezená úcta ku vznešené osobě našeho mocnáře, i budou božské Prozřetelnosti vřelé díky vzdávány.

Tento oprávněný radostný pocit vděčnosti k Bohu jeviti se bude především skutky křesťanské lásky a lidumilnosti a nesčetná nadání a darování budou dle veleznámých intencí Jeho Veličenstva císaře a krále věnována chudým, nemocí a nouzí trpícím.

Nechť tedy tyto řádky již nyní obrátí pozornosť k dílu křesťanské lásky k bližnímu, které v naší vlasti a hlavním městě jejím již po mnoho let působí, ale bohužel ještě nedošlo dosti ocenění v širších kruzích. Jest to spolek sv. Vincence a od něho zřízený ústav »Vincentium« pro chudé, opuštěné a nezhojitelnou nemocí stižené lidi, který toho času v Praze (v Holešovicích čís. 371 a 501) se nalézá a dvaceti nezhojitelným neduhem stíženým osobám obou národností přístřeší a dobré ošetřování skýtá. Na velice žádoucí a potřebné zvětšení tohoto ústavu pomysliti lze jen při hojnějších příspěvcích, neboť dosavadní přímy stačí právě jen ku krytí nákladu.

Mimo to zavedl spolek sv. Vincence zvláštní velice příhodné a časové zařízení, totiž »společenstvo sv. Vojtěcha«, družstvo to členů spolku sv. Vincence, jež si obralo za úkol, zjednávati úžitečné zaměstnání a přiměřenou zábavu škole odrostlým hochům a mladíkům v nedělní odpoledne. Přes krátkou dobu své činnosti nabylo toto zařízení pevných základů i potřebuje pouze hmotných prostředků, aby i na dále vyhověti mohlo svému dobrému a praktickému účelu.

Hlavní činnosť spolku sv. Vincence soustřeďuje se ostatně v místních sekcích (»konferencích«), které se obírají přímým osobním ošetřováním a podporováním chudých, a jichž se v Praze a předměstských obcích 21 a v celých Čechách 50 čítá.

Naskýtá se tu četným milosrdným a štědrým vlastencům naší domoviny krásná příležitosť, aby tento vskutku užitečný a potřebný spolek podporovali a k rozšíření jeho působnosti, ku světšení jeho zvláštních zařízení dle možnosti přispívali.

Nechť tedy i náš spolek sv. Vincence, který jen blahu nuzného a trpícího člověčenstva věnován jest, dojde hojné přízně vlasteneckých dobrodinců!

Bližší lze se dověděti u předsednictva v Mikulandské ulici č. 7., u tajemníka »Vincentia« J. U. C. Alex. Schmidta, Úvoz 5-III., aneb u II. místopředsedy spolku M. V. Zahřádnického, Salmova ulice č. 14-II.

Karel Ervín hrabě Nostitz,
předseda.

VLASŤ.

Michal Hórnik a jeho doba.

Příspěvek k dějinám literatury horno-lužické tohoto století.

Napsal **Fr. H. Žmudálek.**

(Pokračování.)

Duch našeho času, který všude jen na soustředění sil naléhá, přání a očekávání ostatních Slovanův, [1]) vlastní prospěch a vzdělání národa lužického vyžadovaly však, aby tato přehrada byla stržena a nová budova vystavěna, která by byla nejen pohodlným a světlým příbytkem řeči vlastní, nýbrž i ostatním Slovanům vycházeti dopouštěla do duševních zásobáren řeči lužicko-srbské, která jest nejen z nejstarších a nejzachovalejších nářečí, nýbrž také mnoho kořenův obsahuje, jež u jiných národův slovanských již dávno vymizela.

Tyto důvody a pochybnosť, kterému z pravopisů by měl dáti přednosť, přinutily Jana Petra Jordana sestaviti nový, který by všecky odstíny jazyka domácího dokonale označoval a také se tím ostatním Slovanům, jmenovitě Polákům, Čechům a Illyrům přiblížil. Jeho znalosť

[1]) Tak se zajímal na př. náš výtečný Doucha o tyto spory a udílel v té věci i upřímnou radu. »Ačkoli nezapíráme, že při reformách z počátku vždy jakási kolísavosť na základě vzájemného, řekli bychom parlamentárního porovnání názorů místo má: přece i tajiti nelze, že co možná brzký konec takového kolísání jen dobrý výsledek míti může pro věc samu. Že německé přítrusky, jako užívání pohlavního slova na způsob německého artikulu, ale hlavně nemotorně dle německého slátaný starý pravopis vymýtiti se musejí, na tom rozum všech považlivých Lužičanů se snáší. Uznávajíť oni, že neodvratnou podmínkou vzniku jejich snažení jest, svléci onu rezovatou, již dávno mezi haraburdí náležející železnou košili pravopisní, která volnému pohybování a přirozenému se vyvinování jejich literatury, tím pak i jejímu postupu za druhými slovanskými sestrami vždycky by překážela. Nepřepínáme ničeho, pravíme-li nad to, že jinokmenným Slovanům až hnusno, snad i naprosto nemožno jest, čísti spis vydaný pravopisem tímto, který co do nemotornosti málo asi zadá svému bratranskému pobočníku, starému pravopisu illyrskému.« (Časopis Českého musea, 1845., svaz. III., str. 438: O postupu národnosti Srbův lužických.)

řečí slovanských a touha prospěti lidu, z něhož se narodil, byly mu při práci nápomocny, povzbuzujíce jej k vytrvalosti, a té bylo také potřeba za stávajících smutných poměrův; proto praví Jordán výslovně: »Čím větší obtíž staví se zavedení nového pravopisu, tím více je třeba, aby opravená orthografie pouze jedna byla.« Proto sáhl ihned k radikalní opravě písma — toto bylo zajisté hlavní závadou dalších pokroků — a umínil si užívati latinky, nejen proto, že jest sličnější a příjemněji se čte, poněvadž všichni Slované kromě pravoslavných svoje spisy tak píší; a zvláště proto, že lze mnohem snadněji dělati různá znaménka nad latinskými písmeny. Tato oprava nemohla způsobiti lidu srbskému velkých obtíží a rozpaků, poněvadž dítky i na školách venkovských již dávno se učily latinsky čísti. Tím ovšem, jak se v brzce ukázalo, nastoupil pravou cestu v této věci. Dále psal substantiva za příkladem všech národů (kromě německého) vždy malým písmenem, ovšem kromě vlastních jmen, jak toho žádá zvyk všech národů. Kde latinská písmena nestačila, řídil se především pravopisy dosavadními a pak češtinou a polštinou. Užíval pak hlavně diakritických znamének, píše správně s, š, z, čímž rozťal gordický uzel, čili odklidil kámen úrazu, jak nazývá K. A. Jenč tato tři písmena ve svých dějinách řeči a národnosti srbské. Dále psal na př. ė, b', p', m', ń, ŕ (místo Zejleŕova je, bj, pj atd.). Pravopis tento odůvodnil ve své srbské mluvnici,[2]) při níž užil srovnavací methody Dobrovského; psal jím ve své obnovené »Serbské Jutničce« roku 1842. vycházející. Ale tím nebyly dosud spory o pravopis rozhodnuty. Jordan sestavil pouze přechodní orthografii, aby lid přivykl analogickému pravopisu. Než, lid přece nepřijal jeho oprav, opustiv ho hlavně u Srbské Jutničky, která pak zašla, a tak se udržela již před tím založená Tydźeńska Nowina, jež byla psána starým pravopisem evangelickým. Že jeho snahy o zlepšení poměrů pravopisných nedošly ohlasu ani u lidu, ani u srbských učenců, upustil roku 1845. od literarní činnosti v srbském jazyce a odebral se do Lipska, kde se jal vydávati »Slavische Jahrbücher«, které obsahují mnoho důležitých zpráv o Slovanech. Po nějakém čase stal se profesorem řečí a literatur slovanských.

Po odchodu Jordanově pracoval o opravě pravopisu Smoler, k němuž se přidružili při založení Matice dr. Pful a Jakub Buk a v krátkém čase i mladý snaživec Hórnik. Smoler psal rovněž latinkou, přidržuje se poněkud způsobu psaní své strany (evangelické). Teprve Matice přispěla ku sjednocení rokem 1847.; začalať následujícím letem vydávati svůj Časopis jako matiční orgán. Časopis tento byl psán pravopisem sestaveným drem. Pfulem v dorozumění se Smolerem; nazván byl analogickým, jsa uspořádán hlavně podle českého, jejž byli již několik let před tím přijali Illyrové, tak že mají všichni katoličtí a evangeličtí Slované jen jediné písmo, a vyjmeme-li tři polské spřežky »cz, rz, sz«, též jediný pravopis. Proto naplňuje nás nemalou potěchou snaha, kterou zvláště menší a slabší větve kmene slovanského vždy víc a více vynikají, hledíce se svým písemným jazykem všelijak přiblížiti k větším a silnějším. Vyslovujíť horní

[2]) Grammatik der wendisch-serbischen Sprache in der Oberlausitz. Im Systeme Dobrowskýs abgefasst von J. P. Jordan. Prag, in Commission bei Friedrich Ehrlich. 1841.

Lužičané na př. *ł* na konci slov a mezi dvěma samohláskami jako *w*, *ř* pak bez výjimky jako *š* a po *t* jako *s*, říkajíce na př. mavy, kšiž, tsi, v písemné mluvě však následují dílem nás, dílem Polákův, píšíce: mały, kříž, tři. Na tuto výhodu poukazuje též Smoleř, jenž jako redaktor matičního časopisu odůvodňuje nový pravopis takto: »Že slavný výbor Matice srbské skladný (analogický) pravopis zvolil pro svůj pravopis, bude každý chváliti, kdo nehledí jedině na sebe a svou známosť dosavadního písma srbského, ale stará se o všeobecné blaho veškerého srbského lidu. Protože starý pravopis není ani srbský, ani německý, učí se mu pro takové zmatky tíže než novému, který jest sestaven pravidly stálými, každému jasnými. Starý pravopis omezuje nás jen na kraj srbský, nový však otvírá nám cestu k snadnému porozumění všem ostatním řečem slovanským; starý pravopis dělí Srba od Srba, evangelického krajana od souseda podjanského (katolického), nový pak sjednocuje oba na poli vědomostí a ničí rozdíl u psaní druhdy tak podivný, všem cizím však směšný.« Výhod těchto, z nového pravopisu plynoucích nemůže tedy žádný rozumný člověk neuznati.

Smoleř jal se podávati návod k novému pravopisu již prvním sešitem »Časopisu« ve článku »Serbski abejcej«, důkladně pak jej objasnil dr. Pful v témž matičním časopise v sešitě druhém, kde uveřejnil článek »Hornołužiski serbski pravopis z krótkim ryčničnym přehladom«, v jehož úvodě se vřele přimlouvá za jeho přijetí. Odůvodniv, proč povstal nový pravopis a jak se to stalo, napomíná své krajany: »Proto, srbští krajané, nevzdalujte se tohoto pravopisu! Jím, pouze jím můžeme býti nápomocni sjednocení našich Srbův a rozkvětu jejich duševního života. Nemluv nikdo: »To jsou novoty!« protože na starém místě nemůžeme přece stále zůstati. Nemluv nikdo: »Tento pravopis je nesnadný!« jest mnohem snadnější starého, vynaložíš-li nepatrnou práci. Veliká většina našich vzdělanců přivítala jej s upřímnou radostí; a vy, kteří jste ho dosud nepoznali, chopte se ho s nejlepší vůlí. Pomněte, že chceme *sjednoceni* pracovati pro svůj lid, jenž velmi rád se dá poučiti.«

Tím však nebyla ještě záležitosť pravopisná upravena; opravy nebyly dosud vesměs dokonalé, vždyť jest řídký úkaz, aby kdo uhodil na to pravé hned prvým rázem. Jest třeba pak ještě nějaký čas pilovati, když dílo jest již hotovo. Tohoto kroku se podjal pro tento obor nadšený Hórnik. Jako starší Serbowky odůvodňoval svůj návrh na opravu pravopisu ve schůzi v květnu 1852.; s tím však se nespokojiv, předložil jej Jakubu Bukovi, aby o něm podal své dobrozdání a se ho zastával. Návrh tento zní:[3]) »Dokud slovník anebo nějaký výbor jako pravopisná autorita nemá platnosti, smím též já názory své pronésti a psáti podle svého dobrozdání. Odchyluji pak se od dosavadního psaní tím, že 1. nepíši po hrdelnicích žádného *j*; 2. píši konečné »-je«, »-ja«, »-jo« po měkkých souhláskách pravidelně bez »j« (nikoli: daćje, hdźje, třjo, bratřja); 3. vypouštím »j« před měkkou souhláskou (nikoli: zajšoł, hinajši); 4. píši kořenové »v« místo »j« (cyrkew, hłowčka); 5. nevypouštím »d, t, k« před »n« a také ne jiné kořenové souhlásky před »-ski, stwo« (nikoli: panu,

[3]) Serbowka w Prazy wot lěta 1846—1871. Čas. Mać. serbsk. 1872., str. 37 v poznámce.

nýbrž: padnu, mužski); 6. píši všecka cizí jména vlastní cizím pravopisem (nikoli: Cycero); 7. přijímám jednoduché »v« místo dvojitého »w«.

Věru, sotva by někdo uvěřil, že tyto návrhy podal student septimán! Bystrozraku mu v těchto věcech nelze upříti. Na základě dohodnutí mezi drem Pfulem, Smolerem a Bukem ujednáno bylo přijati a odůvodniti návrhy Hórnikovy 1., 2., 3. a 6., jak vysvítá z článku uveřejněného v časopise matičním roku 1852.: »*Wozjaw,* I. mjehke »e«, »a« ha »o« a II. pravopis cuzych slowow z jich sklonjowanjom nastupajo,« jejž sepsal dr. Pful. Škoda, že již tehdy nepřijal se též návrh místo *w* psati *v!* Výmluva, že Srbové jsou zvyklí vyslovovati *v* podle němčiny jako *f,* nemá zde platnosti, poněvadž zvyk tento by se dal zvykem opačným vykořeniti, když se užije potřebného vysvětlení; vždyť »consuetudo consuetudine vincitur«, praví latinské přísloví. Než, tento rozdíl není příliš veliký, aby Srby odděloval od pobratimů českých. Pro úplnost připomínáme, že ve vědeckých spisech, jako na př. v »Archivu für slavische Philologie« píše se v srbském textě *v.*

Od Velikonoc roku 1854. ustavil se při Matici jazykozpytný odbor, který bdí nad opravami v jazyce a pravopise; jeho nálezy jest se říditi.

Hórnikova snaha opraviti srbský pravopis jeví se té doby hlavně v Serbowce, jejímž starším se stal jako oktavan ve školním roce 1852—1853., kteryžto úřad zastával svědomitě po čtyři léta až do svého odchodu z Prahy. Již však rok před tím zastupoval staršího Jasclawka, který často churavěl, když byl odešel jeho dosavadní zástupce Wels do Vratislavi. V Kwětkách zapsal své pravopisné návrhy, jež pak podal Bukovi, jak jsme již podotkli. Pravopisu takto opraveného užíval jako starší v denníku i Kwětkách, píše taktéž *v* místo dvojitého w. Mluvnici učil podle návodu Pfulova, podával však i samostatné názory, jako na př. o »e«, o změkčovacím znaménku (lěpši, hłubši, starší místo lěp'ši, hłub'ši, staŕši), zavrhoval neslovanskou konjugaci sloves končících s opisem budu (nikoli budu po'ńć, nýbrž užívati jest třeba formy dokončené jako slovanské). Kromě spisův hornolužických čítaly se též dolnolužické, čímž nastoupil poprvé na dráhu jednoty obojí Lužice v písmě, dále spisy české a polské, aby seznámil své kollegy s literaturou pokrevních národů. Ačkoli skončil se školní rok záhy, přece bylo schůzí (zhromazdźiznow) 26, počet to dosti velký, jenž dostoupil posledním rokem jeho staršistwí třiatřiceti. Že rukou obratnou řídil schůze svých kollegův, viděti z pochvaly bibliotékáře V. Hanky, který nemoha tak často jako v letech dřívějších docházeti do Serbowky, přehlédl spolkovou knihu a napsal do ní: »S velikým potěšením jsem přečetl tyto práce pilnosti za minulý rok 1852. a přesvědčil jsem se, že, jak v pravidelnosti gramatické, tak plynutostí slohu nad práce předešlých let vynikají, a mám naději, že při takové horlivosti pro mateřský jazyk čím dále, tím lépe se to dařiti bude. Líto mi jest, že pro veřejné přednášky a jiné práce cvičení přítomným býti nemohu.

V druhém roce svého staršistwí pracoval Hórnik podobným směrem jako léta předešlého. Psalo se pravopisem podle wozjawu uveřejněného v 10. svazku matičního časopisu. Skladbě učí podle mluvnice Jordanovy, též vykládá sklánění cizích slov, ve kteréžto příčině byla dosud velká nesjednocenosť, tak že nelze nechváliti této

snahy, pracovati k jakési ustálenosti. Léta následujícího vykládal Hórnik »Čtení o srovnavací mluvnici slovanské« od Čelakovského a Miklosičova »Lautlehre«. Podobně působil i v posledním roce svého pobytu v Praze. Tohoto roku 1856. uplynulo první desítiletí trvání Serbowky, jejíž blahodárnou činnosť krátce ale význačně popisuje týž Hanka po přehlédnutí desátého ročníku spolkové knihy: »Deset let zhromadneho pro'cowanja Serbow serbskeho seminarja w Prazy« uplynulo. A hle, ovoce společného našeho namáhání! Jaká drahocenná vzácnosť by to byla, kdyby nám cos podobného předkové naši, neřku dříve — ale jen ze šestnáctého věku byli zanechali! Ale i naše práce, byť i nebyla nyní tak vzácná, přece jest i zůstane velmi užitečná i zajisté důležitá: a to svou mnohostranností, neboť obsahuje nejen překlady, ale i původy jak ve verších, tak i v proze rozmanitého způsobu, tak že v tomto desátém ročníku nacházejí se netoliko obyčejné belletristické práce, ale učiněn jest i počátek v přírodopisu. Radostně překvapiti musí i pokrok ve slohu proti bývalému, německým duchem páchnoucímu slohu v jazyku, a to jest vlastně následek, že členové naší učební »zhromadźizny« skoro ze všech slovanských nářečí, zvláště písně překládali.« — Zlepšení slohu v duchu slovanském, toť neocenitelná zásluha Hórnikova podle přiznání Hankova, a dále slovanskosť Serbowky jest též jeho dílem.

Hórnik staral se o povznesení své Serbowky za svého pobytu v Praze, avšak nepřestal ji podporovati radou i skutkem též v celém pozdějším životě, začež mu týž spolek projevoval nevšední poctu při každé příležitosti. Dotkneme se pouze jedné okolnosti, nepřipomínáme-li jeho snahy získati spolku tomuto osvědčeného protektora po smrti Hankově (zemřel 12. ledna 1861.), jímž se stal návrhem a prosbou Hórnikovou archivář K. J. Erben a po jeho smrti († 21. listopadu 1871.) profesor slovanské filologie v Praze Martin Hattala, který jest jím dosud, jsa spolku radou i skutkem nápomocen.

Roku 1871. slavila se památka pětadvacetiletého založení Serbowky; aby slavnosť tato byla důstojná, sezval Hórnik jako bývalý starší všecky bývalé a tehdejší členy 12. září do svého příbytku v Budyšíně ke slavnostní schůzi, kdež se konala porada o záležitostech tohoto »towarstwa«, načež se dávala hostina v sále katolického spolku, při níž podal Hórnik přehled dějin Serbowky, jejž pak uveřejnil roku následujícího v časopise matičním s uvedeným již titulem (Serbowka w Prazy wot lěta 1846—1871.); ostatní členové oslavovali řečmi a přípitky tuto památku, při čemž neopomněli srbského zpěvu, vedle něhož i jiné písně zpívali, hlavně české, latinské a řecké. Též byla uspořádána jakási výstavka; byltť totiž přineseny všecky ročníky společné knihy »Serbowky« (Dnjownika a Kwětkův), tak že z toho povstala malá literární výstavka. Tak minul starým i mladým členům »Serbowky« radostně jubilejní den. Vzpomněli pak si dobré rady Zejleřovy, aby si zachovali jarou mysl až do stáří:

»Dyrbi nas podeńć staroba
Na mučnym kiješku:[4])
Dha wuk'my skhować[5]) do rowa
Sej mysl horliwu;

[4]) Nechť nás zastihne staroba na mocné opoře.
[5]) Učme se zachovati . . .

Hdźež tak syntaxu rozem ja,
Tam młodosć njezańdźe,
Tam prawa akademia
Wšech fakultetow je.«

Taková byla při rozchodu nálada všech členů; svolavatel a pořadatel této slavnosti projevil radosť svou nadšeně, napsav po schůzi do »Łužičana«: »Wostańmy dale zjenoćeni w lubosći k maćernej ryči a k serbkej narodnosći, zo móhli my abo naši potomnicy polstalětny jubilej Serbowki z tajkim spokojacym pohladom na dokonjane skutki swjećić.«

Jako jubilejní dar vydal Hórnik svým nákladem spis (který vyžadoval nákladu 100 tolarů a jenž se málo v lidu srbském čte, protože jen vzdělaným katolíkům, hlavně studujícím a kněžím jest určen) k jeho památce: »Tehilim — Psalmy, z hebrejskeje ryče přełožił Jan Laras.« Spis tento jest tím příhodnější, poněvadž většina členů Serbovky jsou theologové. V přídavku dodal nakladatel latinské nešporní žalmy, aby se knížky té mohlo s prospěchem užiti i tam, kde se pějí neb recitují žalmy latinské. »Nadźijmy so, zo budźe druhi jubilejski dar Serbowki wjetši,« přeje si její nadšený přítel, načež volá: »Bože, dej, aby dobrý příklad většiny dosavadních členův Serbowky pobádal k dílu ty, kteří v druhém čtvrtstoletí jsou a budou v Serbowce, aby byli užitečni lidu srbskému jako kněží i spisovatelé a sami se veselili z plodů práce své.«

Bývalý náš člen a starší Serbowky, jakož i pořadatel její první jubilejní slavnosti, nedočkal se památky druhého čtvrtstoletí tohoto spolku, která se slaví již letos. Přípravy k slavnosti té konají se již nyní, zvláště pilně se pracuje, a tím se oslaví Serbowka nejvíce. Jubilejní dar bude též větší, tak že bude tato tužba zesnulého Hórnika vyplněna; chystajíť se chovanci Pražského semináře a členové Serbowky vydati svým nákladem výbor z »Kvítkův«, které by svědčily zajisté nejlépe o jejich pracovitosti, jakož i o tom, že jsou si dobře vědomi rad a pokynů bývalého staršího, že kráčejí jeho duchem ku předu.[6])

Zásluhy tohoto vlastence uznává vděčná Serbowka mileráda, jak vidno hlavně z upřímných slov staršího ve školním roce 1893—1894., snaživého Mikuláše Andrického, jež poslal jako poslední pozdrav k rovu zemřelého národovce: »Když se usneslo srbské studentstvo, že oslaví své padesátileté jubileum, byl *Hórnik* prvním, jehož se tázalo o dobrou radu. — A není divu. Jeho horlivá pracovitosť upevnila svého času »Serbowku« tehdy ještě mladou a slabou v jejích základech. Ukázal jí svým povzbuzujícím příkladem, jakými cestami jest jí kráčeti, chce-li Srbstvu vychovati pravé vůdce duševní.«

Než, ještě větší jsou Hórnikovy zásluhy o Serbowku. Též potom, když byl opustil Prahu a Serbowku, nezapomněl na ni, ale staral se otcovskou péčí o ni, sleduje pozorným okem každý její pohyb; chválil, co bylo chvály hodno, káral, když bylo třeba pohany. Jeho upřímné listy, zasýlané Serbowce, vydávají o tom svědectví. Jedině jeho obětivostí bylo možno vydati Libšovu »Syntax« a Larasovy »Psalmy«.

[6]) Za tím účelem byl založen za staršiství J. Šewčika (1889—1891.) jubilejní fond, jehož peníze se obrátí na vydání nejkrásnějších »Kvítkův« tiskem. Mají vyjíti čtyři menší knížky tohoto obsahu: 1. povídky a humoresky, 2. básně, 3. bájky, 4. důkladné dějiny družstva. Členové platí týdně svůj díl (nejméně čtyři krejcary), ale přijímají se též dary od dobrodincův.

Proto pohlížela též Serbowka k Hórnikovi jako ke svému idealu a užila každé příležitosti, aby osvědčila svému idealu svou lásku a příchylnosť. Nejvíce však se veselila Serbowka na slavnosť svého padesátiletého jubilea, že ji okrášlí svou přítomností náš miláček . . . Nadarmo se veselila. Nestane se to. Smrť nehledí na starobu ani na osobu. Vzala nám též Hórnika, vzala náhle, nenadále.

Proto rána, která zastihla národ srbský, byla pro Pražské Serbowce krutá a veliká, nezacelí se nikdy v našich srdcích!

Dej Bůh, aby se nezapomnělo Hórnikovo drahé jméno nikdy v Serbowce, aby v ní vál Hórnikův duch do nejdelších časův, aby símě, které sel, též v Serbowce neslo plody tisíceré!

Hluboká bolesť, než i vděčnosť a uznání zásluh velikého vlastence se nám staví před oči, jakož i ujištění, že v jeho šlépějích bude kráčeti Serbowka ku předu, a že i své jubileum posvětí jeho památce.

(Pokračování.)

Učení katolické o Antikristovi, o theologických domněnkách stran jeho osoby i konání jeho, a učení Petra Chelčického o těchže předmětech.

Napsal Dr. **Antonín Lenz.**

(Pokračování.)

Z epištoly druhé sv. Pavla Thessalonickým nelze vyčísti *na určito čas, kdy se objeví Antikrist.* Sv. apoštol dává tam pouze zprávu, že před jeho příchodem nastane odpadnutí, apostasie. Někteří, počtem arci skrovní, vykládali apostasii tuto o odpadnutí od říše Římské. Avšak tento výklad nemá základu, neboť odpadání od této říše dělo se během staletí hojně, až v r. 1806. vyhynulo jméno její ze světa. Spíše dlužno říci, že sv. apoštol má na zřeteli, jakož bylo již řečeno, apostasii náboženskou a nikoliv politickou, a tudíž odpadnutí od Církve křesťanské, od učení jejího ve víře a mravech. Částečné odpadání od víry sv. dělo se za všech dob křesťanského letopočtu. O částečném však odpadání od víry nemluví sv. apoštol, ale o základném, radikalném, kteréž obsahem a rozsahem svým bude převyšovati všecku dosavadní apostasii; má na mysli odpadání hromadné, děsné, neuvěřitelné, apostasii obcí a států, jakého nikdy nebylo. Karakter apostasie, o níž se šíří sv. Pavel, nebude snad pouze rozkol anebo kacířství, ale plné se zřeknutí netoliko křesťanství, tedy zjeveného náboženství, ale i článků náboženství přirozeného, zřeknutí se víry v nesmrtelnosť duše lidské a v Boha a upadnutí v děsnou nevěru a v její formy, jakož jest materialismus a pantheismus, čili atheismus.

Tato apostasie od Boha se věru zjevuje za našich dob děsněji, nežli kdy jindy. Revoluce naproti dílu Páně, kterouž zahájil na sklonku XIV. věku Jan Viklif v Anglii, způsobila u nás v Čechách apostasii

haeretickou ve všech sektách, jež jako houby povstávaly, když Jan Hus pobořil, co na něm bylo, autoritu církevní. Táborové i Sirotkové, tak zvaná strana česká, Kališníci, Čeští Bratří, zavrhovali vesměs autoritu církevní, kteráž vrcholí v nástupci sv. Petra, v Římském papeži. V Čechách nebyla ještě dokonána veskrze revoluce proticírkevní, když začal bušiti Dr. Martin Lutr naproti autoritě církevní, a hledaje spojenců dožebrával se přátelství Čechův, tutéž autoritu obojujících, jakož sobě navzájem u něho zase Kališníci a zvláště Čeští Bratří doprošovali souhlasu a potvrzování svého učení a konání. Ač však revoluce proticírkevní v Čechách a v Němcích zamítala Církev Římskou jako dílo satanášovo, toho se nedočinila, aby byla zamítala náboženství křesťanské, spíše se ukazovala ona světu jako ta, kteráž prý chce všecky bludy, a jak děla, všecko modlářství v Církvi Římské povstalé odstraniti a čistému evangeliu příslušné právo zjednati. Avšak zapírání autority Kristem ustavené znamená o sobě již revoluci, a o to, aby se stala trvalou a permanentní, postarali se otcové tak zvané reformace v Čechách a v Německu, když stanovili, že každý křesťan má právo ano i povinnosť pro spásu svoji čísti Písmo, a odtud sobě vážiti víru nezávislou na autoritě kterékoliv. V tom právě vězí příčina, proč se protestantismus stále boří. Když touto zásadou byla autorita církevní nejenom ohrožena, ale naprosto zničena: nebylo stání. Nastalo nejprve mínění, že není právě ku spasení potřebno, věřiti ve všecky články náboženství křesťanského, jen když drží křesťan pevně základné články víry (articulos fidei fundamentales), anyť prý jsou tyto jedině ku spáse věčné potřebny, jiných prý může pominouti člověk bez úhony věčného spasení. Racionalistické učení toto zavládlo v Anglii a rozšířilo se netoliko ve Francii, aspoň v kruzích tak zvaných vzdělaných, ale také v Německu. I Jednota Českých Bratří nezůstala v tomto směru neporušena, ač měla ve své církevní soustavě jistou poněkud ohradu pro stabilitu své náuky, jakož i ve své kázni. Také se Bratří této kázně své a svých řádů dovolávali, ač byly ony napodobněním řádů katolických. V obraně své, kterouž vydali starší kněží Jednoty Bratrské [1]) za autoritou Komenského praví: »*že chtějí kázeň, a ne jak to dnes se děje mezi konfesemi, kde není řádu, že každý poslúchač jest svým knězem, a každý kněz svým biskupem, dělaje každý, co a jak chce, kdežto mají býti všichni zákonem Božím vázáni. Tak prý to bylo v prvotní Církvi všude. Ale že potom tajemství nepravosti podešlo, povstaly skrze pýchu kněžskou a biskupskou roztržky veliké, až Antikrist opanoval a pod svou tyranskou moc uvedl všecko. Proti němuž vzbudil Bůh Viklefa, Husa, Lutera a jiné; ti proti bludům více nežli neřádům bojujíce na vyzdvižení a obnovení padlých řádů ne tak pamatovali.*[2]) ***Ale předkům našim Bůh z milosti své na to trefiti dal, aby netoliko čistotu v učení***

[1] Spis proti Jednotě Bratrské od Samuela Martinia etc. sepsaný a na vyvrácení k řádu jejímu v pobožných dověrnosti v třiceti pěti příčinách, (jak je nazývá) vůbec vydaný. »Potřebné mírné i křesťanské starších kněží též Jednoty Bratrské na ten čas v Lešně Polském v exilium zůstávajících ohlášení. Léta 1635. Mus. Sign. 50. c. 14.

[2]) Zde vyslovují Bratří za autoritou Komenského, že Jan Hus v popředí katolické články víry obojoval, a nikoliv že, jak píší mnozí spisovatelé, stál o opravu v mravech pouze, nebo aspoň v popředí. Bouřlivé jeho výstupy byly spíše dogmatického karakteru. Doufám, že Komenského slova napraví spíše historické omyly, nežli by to bylo mně, katolíkovi, možno.

obnovili, ale i k zdržení pobožnosti řád a kázeň mezi sebou vyzdvihli. A to nazývali a nazýváme pravdou Jednoty křesťanské, a kde prý taková jednota jest, tu prý chtí se spojiti.« Tak Bratří s nemalou chloubou o kázni své a o řádech svých tvrdí. Přidáme-li k tomu, že v Jednotě nebylo volno bez přehlédnutí a povolení se strany starších, vydati tiskem spisu náboženského, shledáme zajisté, *že v Jednotě nepanovala svoboda tisku, ani svoboda řeči podle liberalistických zásad, ale spíše pořádný skřipec na svobodu.* Přes to však přese všechno zachovávali Bratři přijatou od Jana Husi zásadu, že Písmo svaté jest jediným pramenem křesťanského náboženství, a každý že má právo sv. Písmo čísti, a odtud pravd náboženských poznávati, ač ovšem toto právo bylo zkracováno právě soustavou církevní a hierarchií, jakouž sobě Bratří ustavili, hledíce jako ku vzoru k starobylé Církvi katolické zvláště za dob apoštolských. Avšak ani tou cestou nebylo zabráněno, aby se i při nich nezmohla racionalistická zásada, že dostačí ku spasení věřiti pouze, což obsahují fundamentální články křesťanství. Druhý spis, kterýž vydal Bratr Felin naproti pastorovi luterskému v Perně M. Martiniovi, tvrdí (n. 3): »*že bloudí Martinius v tom, že nečiní rozdílu mezi artikuly hlavními k spasení nevyhnutelně potřebnými: a mezi některými otázkami, jichž nevěděti spasení nevyvrací.« Těch prvních musí každý věrou přijati, chce-li býti spasen, těch druhých nikoliv.* [3]) Jestliže považíme, že musel býti každý spis Bratrský dříve, než byl vydán, Jednotou pověřen, jakož svrchu poznamenáno bylo, poznáme, kam dospěla Jednota ve vyhnanství svém u věcech věroučných, anať došla právě k těm koncům, v nichž se octly dobou tehdejší protestantské konfese vůbec, k tak zvanému *Latitudinarismu*, kterýž naproti Písmu Božímu otvírá bránu nebes všem, kdož drží aspoň fundamentální články víry, byť i jinak množství článků jiných, od Boha zjevených, šmahem zavrhovali.

Avšak běh časův na této srázné cestě nestanul, alebrž spěchal rychle dále. Když protestantský Latitudinarismus do vůle lidské vložil, přijati za víru pouze základné články, aniž dovedl říci, které by byly základné; urvala na se tatáž svévole právo, nepřijímati nižádného článku zjeveného náboženství, a zůstati pouze na článcích přirozeného náboženství. A tak povstal Deismus, který až i upíral, že by bylo zjevené náboženství možné, tvrdě, že Bůh stvořiv svět, zanechal jej přistvořeným silám jeho, tak že by byl Bůh od světa jako oddělen, nezachovávaje ho a neřídě.

Od myšlénky, že svět o sobě stojí, zachovávaje sebe a řídě pouze o síle své, není věru daleko k dalšímu vývoji a k názoru, »že jest vlastně podstata jen jedna, kteráž jest principem všeho, ne že by tvořila, ale že se z ní vyvíjel a vyvíjí svět, tak že by vesmír nic jiného nebyl, leč vyvinulým bohem, a člověk vrcholem tohoto vývoje, zkrátka z racionalismu a deismu vyvinul se pantheismus, jenž jest jako stydlavý atheismus, a na konec na základě, že nic není skutečného, leč čehož smysly postřehujeme, materialismus, jenž jest jako nestydatý atheismus. Nejprve se ovšem hlásalo bezbožectví na školách vysokých a dralo se zprvu falešným humanismem, a zvláště prostřednictvím tajných, destruktivních spolků, zvláště zednářstvem v jednotlivé, i šlech-

[3]) Rozebrání spisu druhého M. Samuele Martinia. V Lešně. L. 1637. Mus. Sign. 50. C. 14.

tické rodiny; později uchvátil atheismus zákonodárství, utlačoval a olupoval seč byl katolickou Církev a duchovenstvo její, oderval jí školy a učinil z nich bezbožecké brlohy, dával zákony bez ohledu na Boha, na Jeho přikázání a na zákon přirozený, čině stát takto bytostí absolutnou, na nikom nezávislou, bezbožeckou. Vzal tedy na se doktrinářský atheismus roucho politické, a dobře soudě spolu s liberalismem a zednářstvem, že katolická Církev jest vlastně úhlavním útulkem křesťanství a jeho pevností, strojil právě naproti katolické Církvi své úklady, ji sužuje také se všech stran, snaže se ji vytlačiti ze všeho života veřejného, zaháněje náboženství a výkony jeho jako věc soukromou pouze v krb rodinný. [4])

Připravuje se tedy skutečně hromadné odpadávání od sv. víry. Vždyť máme státy bez Boha, školy bez Boha, sem tam četné jednotlivce, ano celé sbory bez Boha, kteří se neostýchají veřejně a jako s chloubou ohlašovati, že prý jsou beze vší konfese, že přisáhati nebudou, aniť prý v Boha nevěří.

Zraje tedy apostasie od Boha před očima našima, a až dozraje, bude člověctvo aspoň u veliké části nepravostmi tak porušeno, aby přijalo Antikrista, kdyžby se dostavil. Mnozí vidouce stav věcí, jaký nyní v Evropě zavládl, neváhali jistiti, že příchod Antikristův nejenom jest blízek, ale že se také blíží konec světa a parusie (druhé příští) Páně. A věru, že mají ti, kdož věští brzký příchod Antikristův, svoje závažné důvody ve stavu věcí, v nichž se svět nalézá, a kde odekřesťanění národů tak obrovské kroky činí, kde katolická Církev všade téměř bez trestu se tupí, a haní svatá víra a její ústavy, kde řády křesťanské se ruší, ano, veškeré křesťanství ve psí se dává. Zdáť se tedy, jakoby apostasie, o níž mluví sv. Pavel, již byla dovršena, a že nic nevadí, aby se člověk hříchu dostavil.

Sv. apoštol vyjevil Thessalonickým ústně okolnosť, kteráž zdržuje Antikrista, aby se objevil; avšak o té okolnosti nešíří se apoštol ve svém druhém listu ku Thessalonickým.

Thessaloničtí věděli tedy, poučeni byvše od sv. Pavla, co by Antikrista zdržovalo. »My ale, praví Sušil, [5]) o tom nevíme, a tudy na zdařbůh vykladači tápají a na různé smysly se rozcházejí.« Svatý Augustin sám zřejmě vyslovil, že jest text tento těžko vyložiti. Malvenda [6]) čítá o tom textu sedm rozličných výkladů. Jak se zdá, zamlouvá se nejlépe výklad ten, že to, což Antikrista v objevení se zdržuje, jest socialita křesťanská, stát křesťanský, a tak vykládá také Bisping dotčené místo sv. Pavla, když takto dí: »*Der christliche Staat ist es, der als hemmende Macht dem allgemeinen Abfalle von Gott und von den Grundprincipien der Sittlichkeit entgegentritt, und so das Erscheinen des Mannes der Sünde noch aufhält. Jede Revolution gegen die bestehende politische Ordnung bereitet mithin das Erscheinen des Antichrist vor, wie denn auch Matth. 24, 7. die Empörungen, unter den die letzte Zeit vorbereitenden Momenten ausdrücklich genannt werden. Gelänge es dem Materialismus und Socialismus unserer Zeit mit ihren Principien von der Emancipation des Fleisches, von der*

[4]) Že se tak děje i u nás, jest každému známo. Naši liberálové drzým čelem to katolíkům na veřejných schůzích předkládají, ano i mnohý z našich poslanců.

[5]) l. c.

[6]) l. c lib. V. Cap. 19.

Güter- und Weibergemeinschaft den rechtlich geordneten Staat und seine Grundlage, die Familie, in ihren tiefsten Fundamenten zu zerstören, so wäre die Stunde gekommen, wo das Geheimnisz der Bosheit sich völlig ausgebären, und der Mann der Sünde, der Antichrist, sich offenbaren würde.«

Co se týká ***osoby Antikristovy*** a jeho povahy, vypravují o něm autorové, že bude slynouti učeností velikou. Bude prý znáti všecky filosofické soustavy své doby, bude znatelem Písma Božího, i Koranu, budou mu známy všecky theologické soustavy, theologie křesťanská neméně jako mohamedanská, bude také znáti do hloubky vědy přírodní. Při velikých vlohách svých a vědomostech bude prý Antikrist příjemného vzezření, mravů na venek uhlazených a lákavých, zkrátka, bude prý tak ustrojen, že bude již osobou svojí přitahovati k sobě přívržence. Avšak při veliké osvětě a vzdělanosti, jakou bude slynouti, ponese se vůle jeho převrácená ku všem možným nešlechetnostem. O zlé povaze jeho píše sv. apoštol sám, když jej jmenuje člověkem hříchа, synem zatracení, jenž se protiví a povyšuje nade všecko, což slove Bůh, a čemu se děje pocta, kteréhož příští jest podle působení satanova se vší mocí a divy i lživými zázraky, a se všelikým podvodem nepravosti při těch, kteříž zhynou, protože nepřijali lásku pravdy. II. Thess. 2, 8. seq. Sušil vykládaje slova: »Člověk hříchа«, píše: »Člověk hříchа jest ten člověk, v němž hřích tak vládne, že se v něm vtělen býti zdá, v němž tedy hřích vrchuje, a vrchoviště všech hříchů se nalézá, a ovšem se také ve všeliké hříchy vylévati a jiným v nich uzdu pouštěti bude, a bude se zdáti, že veškerenstvo hříchů v něm bydlí a sídlí.« [7])

Z těchto slov sv. Pavla jest dogmaticky jisto, jaké as povahy bude Antikrist, že bude totiž člověkem nade všecko pomyšlení nešlechetným a bezbožným, tak sice, že, jak někteří míní, bude jako ze samých hříchů složen, ano, že bude nešlechetníkem takovým, že, jak někteří slova: »člověk hříchа« vykládají, nevykoná po všechen čas života svého snad ani jediného skutku dobrého. Tou příčinou jmenuje sv. Tomáš Antikrista »hlavou zlobohů« »Caput omnium malorum propter malitiae perfectionem.« [8]) Ss. Otcové někteří praví o něm, že bude míti satan vládu nad ním již v životě mateře jeho.

Avšak ač bychom připustili, že bude vliv satanášův na Antikrista veliký, bude přese všechno zloba Antikristova dílem převrácené jeho vůle, neboť jakož učí katolická Církev, nemůže had pekelný uštknouti leč jen těch, kteříž vnuknutím jeho se podávají. Také nemá ďábel té moci, aby působil bezprostředně na vůli lidskou, alebrž pouze prostředkem zlé žádostivosti.

Ač bude zloba Antikristova nade všecko pomýšlení děsná, neodejme jemu Bůh té dobroty, jížto uděluje všem tvorům podle universálného řádu své prozřetelnosti. K té dobrotě Boží náleží také anděl strážce. Bude to s ním, jako s nevěrci, a se všemi, kdož jsou předzvěděni. Jako totiž neodjímá jim Bůh pro hříchy a pro nevěru světla rozumu přirozeného, tak také neodebírá jim pomoci veškeré přírodě uštědřované, t. j. stráže andělův. Tou stráží a jinak obdržují sílu, aby se mohli odtrhnouti od zlých skutků některých, jimiž by

[7]) Sušil. l. c.
[8]) S. III. q. 8. art. 8.

sobě a jiným škoditi mohli, neboť i ďáblům se zamezuje tímtéž řádem, aby nemohli tak škoditi, jak by ráda nešlechetná vůle jejich. I Antikrist bude tedy míti svého anděla strážného.

Kořenem všech nešlechetností Antikristových bude jeho bezměrná pýcha, neboť se bude pozdvihovati nade vše, což Bohem sluje, jak dí sv. Pavel, t. j. pozdvihovati se bude »nade všecky tak zvané bohy, a i nad Boha pravého.« On tedy se vynasnaží, aby zničil pravé náboženství, ano, vše na to vynaloží, aby vyhostil se světa náboženství veškero. Zničí tudíž Antikrist náboženství i pravé i nepravé, a to k tomu účelu, aby sebe sama bohem učinil a poctu věčného Boha na sebe strhl, o čemž dí apoštol: *že Antikrist sedí ve chrámě Božím počínaje sobě jakoby byl bohem.*« [9]) Ten chrám Boží, v němž Antikrist sedě, bude pocty Boží žádati, bude, jakož již řečeno bylo, chrám Jerusalémský, jejž Antikrist k vůli Židům nádherně dá vystavěti, jakož učí ss. Otcové u veliké části, a theologové scholastikové téměř souhlasně. Všickni se dovolávají toho, že podle obyčeje biblické mluvy nemůže ani jiný chrám jmín býti, leč jen Jerusalémský. Za to prý se také přimlouvá ta okolnosť, že Antikrist bude podle závažných názorů Židem na Východě rodilým, a tou příčinou se nejprve obrátí k Židům, aby ho uznali za svého mesiáše očekávaného, a proto prý bude Jerusalém sídlem jeho, v němž zbuduje chrám Boží u veliké nádheře, aby Zidy sobě naklonil.

Pozoruhodné jest, což rabíni o svém Mesiáši očekávaném vypravují, ovšem že ti pravověrní. Oproti Židům reformovaným čili vlastně liberalistickým praví, že bude Mesiáš osobou jednotlivou fysickou, jakož praotcové Israelitů vezdy očekávali. Liberalističtí Židé však osvojili sobě v tak zvaném věku filosofickém (XVIII. století) názory racionalistické za vůdcovstvím Spinozy a Mendelsohna. Bylyť ovšem názory tyto synagogou zavrženy, a Spinoza z obce židovské vyobcován, avšak racionalismus shledal v Mendelsohnovi uhlazenějšího hlasatele, kterýž jemu mezi Židy proklestil cestu. Od té doby se také vykládala osobnosť Mesiáše od Židů očekávaného jinak, než jak bylo po všecky věky, od pradávna věřeno. Pravili, že Mesiáš znamená epochu velikolepou, kteráž zasvitne lidstvu ve směru mravném, náboženském a socialním, anebo že znamená nekonečné se zdokonalování lidstva, anebo rozum k dospělosti přišlý. Jiní vykládali: že Mesiáš znamená revoluci z r. 1789., anebo prohlášení práv lidských v roce 1790., anebo také vítězství monotheismu po všem světě. Také jistili, že prý jest Mesiášem vlastně národ židovský, kterýž prý osvěcuje všecky národy a je vzdělává svými knihami, dějinami a svou vytrvalostí a věrností.

A tak by podle naučení Židů reformovaných zaslíbený a očekávaný Mesiáš nebyl ani králem, ani synem Davidovým, ani dobyvatelem, ani divotvorcem, nebyl by osobou fysickou jednotlivou, ale pouze nějakou abstraktní idejí, anebo nějaký souhrn osob, anebo dokonce morální osobou, anaž by zavírala v sobě všechen národ židovský.

Není ovšem třeba dokládati, že takovouto náuku o Mesiáši od Židů očekávaném, zamítají vesměs Židé pravověrci, že ji zavrhuje veškera jich tradice a veškeren sbor orthodoxních rabínův. Rabíni

[9]) Sušil. l. c.

nejenom že vyučují, za souhlasu národa židovského, že bude Mesiáš očekávaný jednotlivou osobou fysickou, ale stojí i k tomu, že pojde z domu Davidova. Odtud také tvrdí, že jeho prvá práce bude, aby upravil genealogické tabulky israelského národa, a zejména rodu Davidova,[10]) kteréž byly zničeny, když byl Jerusalém zbořen, a chrám lehl popelem. Potom prý začnou opět starobylé oběti. Za jeho dnů bude prý Jerusalém nádherně vystavěn. Nádhera města předstihne prý všechno pomyšlení. Jehovah tam zbuduje tři míle vysoké nádherné paláce. Brány města budou ozdobeny drahokamy třicet loket dlouhými a třicet širokými. Chrám bude vystavěn z ryzího zlata, z drahokamů a perel. V tak nádherně upraveném Jerusalémě bude míti Mesiáš své sídlo. On prý denně bude konati zázraky a jako mocný král kralovati. On zničí všecky, kdož nebudou k jeho straně. Lidé zločinní nebudou prý trestáni mečem, ale ohněm s nebe, země pohltí je, nebo je roztrhají lvové. Národové, kteří Židům dobře činili, budou prý jistých dobrodiní účastni. Budou prý také k tomu nayedeni, aby se dali dobrovolně obřezati. Jenom křesťané neobdrží ničehož, byť se byli i sebe více proslavili dobrodiním Židům prokázaným. Právě naopak! Židovský Mesiáš vyhladí prý křesťany veskrze. [11]) V této věci by se nadobro shodoval tento židovský Mesiáš s Antikristem, neboť ten bude podle ss. Otců a theologů scholastiků sídliti v Jerusalémě a bude úhlavním pronásledovatelem křesťanů, jak sv. apoštol o něm píše.

Než, vraťme se opět k učení theologův o osobě Antikristově. Bylo řečeno, že bude Antikrist všemi dary přirozenými oplývati a velikými a rozsáhlými vědomostmi slynouti, zkrátka, že bude do sebe míti vlastnosti ku přivábení lidstva k sobě. Přirozených těchto darův užije Antikrist plnou měrou ku svému prospěchu. K těmto připojí lež a podvod, bude vášním hověti a libůstkám lidským, bude vše možné slibovati, čest i slávu a bohatství, a ke všemu bude činiti napohledné divy a zázraky, jež jmenuje sv. Pavel II. Thess. 2, 9. »*znamení podle působení satanova se vší mocí i lživými zázraky.*« Pravé zázraky to ovšem nebudou, neboť jest zázrak událost viditelná kromě řádu přírody veškeré. Miraculum est eventus praeter ordinem totius naturae creatae, dí sv. Tomáš Aquinas, a takový zázrak učiniti, jest pouze a jedině v moci Boží. Budou tedy zázraky Antikristovy napohledné, lživé, podobné těm, jež konali za dnů Mojžíšových kejklíři před Faraonem. Ač však nedovede satan konati zázraků v pravém smyslu toho slova, nebo jak říkáme, zázraky o sobě; dovede k místu přivésti události, jež jsou zázraky ohledně nás, čili směrem k nám, t. j. on konati může takové skutky, kteréž se nám pro nedokonalou znalost přírodních sil zdají býti zázraky, ale jimi v pravdě nejsou, byvše způsobeny silami pouze přirozenými.

Sv. Jan dává zprávu o těchto napohledných zázracích Antikristových, když takto dí: »*A činila šelma znamení veliká, tak že i ohni rozkázala sestoupiti s nebe na zem před obličejem lidí. A svedla ty, kteříž přebývají na zemi pro znamení, kteréž dáno jí činiti před obli-*

[10]) Jinak by nebylo lze tomu očekávanému mesiáši dovésti, že jest z rodu Davidova. Avšak rabíni nedávají na jevo, jakým as způsobem připraví mesiáš příšlý spálené tabulky genealogické k životu.

[11]) Der Thalmud. Von Constantin Ritter de Choleva Pavlikovski. Regensburg, 1866.

čejem šelmy, říkajíc obyvatelům země, aby udělali obraz šelmy, kteráž má ránu od meče, aby žila.« Apoc. 13, 13. 14. Theolog Bautz [12]) přihlížeje k nápohledným zázrakům Antikristovým, činí tento výklad: Antikrist prý dovede za pomocí ďáblovou a svými vědomostmi sloučiti prvky na způsob náležitý, bude hojiti nemoci a vyléčí buď že přímým působením na ústroje, nebo hybem a očistěním šťáv. On bude míti v moci své, arci dopuštěním Božím, aby hybem ve vzduchu divné věci vyváděl, zvuky, hlasy, světlo, teplotu, aby zhustla pára a povstala mračna a déšť, a násilným otřesením vzduchu zemětřesení, vichry a orkany, a těm podobné, nápohledně zázračné věci, čili zázračné ohledně nás. Neboť má ďábel jakožto po přirozenosti vyšší bytosť nežli člověk, dokonalejší známosť o silách přírodních a přenáší je také na přívržence své, zná také události v dalekých končinách sběhlé, poznává z jistých známek tajné věci a skryté hříchy, odkudž možno jest jemu budoucí věci předpovídati zvláště, jichž hodlá býti sám původcem, a ty, jež z příčin fysických se dostavují. Takové věci konati jest ďáblům možno, neboť Písmo vydává zřejmě svědectví, že jich vykonati dovedou.« Také dí sv. Jan, že bude satan na sklonku časů ze žaláře propuštěn, a tuť napne zajisté sílu svoji veškeru na zhoubu lidskou. *»A když se dokoná tisíc let,«* dí sv. Jan, *»propuštěn bude satanáš ze žaláře svého a vyjde a bude svůděti národy, kteréž jsou na čtyřech úhlech země, Goga a Magoga, a shromáždí je k boji, kterýžto počet jest jako písek mořský.«* Apoc. 20, 7. Sem také náležejí slova Páně, Mat. 24, 24. *»Povstanou falešní kristové a falešní prorokové a činiti budou divy veliké a zázraky, tak že by v blud uvedeni byli (by možné bylo) také vyvolení.«* Podle kterých slov zřejmo jest, že bude míti k sobě Antikrist sílu satanášovu netoliko, ale také sbory prolhaných pomocníků lidských, falešné proroky, kteří jako on činiti budou nápohledné divy a zázraky na oklamání lidstva toho, jež tvrdošijně bude odpírati pravdě křesťanské, a na strhnutí jeho v bludy Antikristem rozhlašované.

Antikrist jsa chytrý ve svém konání bude zprvu tajiti zámysly své, zničiti veškero náboženství; avšak když přivábí na se úlisností svou, vědomostmi svými a zvláště nápohlednými zázraky veliké množství lidu: tuť nebude váhati a započne násilou a krvavými prostředky rozmáhati a rozšiřovati své přívrženstvo. Pronásledování toto bude tak strašlivé, že ho nebylo od počátku, jak zvěstují slova Páně, Mat. 24, 21. I bude věřícím voliti buď že odpadnouti od Krista a od Boha a klaněti se Antikristovi a obrazu jeho, jako bohu, nebo na smrť jíti: »I dáno jí (šelmě), aby dala ducha obrazu šelmy, a aby mluvil obraz šelmy, a kteříž by se neklaněli obrazu šelmy, aby byli zabiti.« Apoc. 13, 15 Hrůza pronásledování dospěje tak daleko, že ti, kdož se Antikristovi přivtělí, budou nositi zvláštní znamení, aby tím spíše byli na jevě věrní křesťané, a aby tak snáze bylo, vypátrati je. Ano, účelem toho znamení bude, aby nikdo nesměl ani kupovati potřeby své, ani prodávati, než kdo má znamení šelmy, tak že by při tom v pravdě démonickém zařízení museli křesťané hladem zajíti: *»A učiní (šelma), aby všichni malí i velicí, bohatí i chudí, i svobodní i služebníci, měli znamení na pravé ruce své, aneb na čelích svých, aby žádný nemohl kupovati ani prodávati, než kdo má znamení, nebo*

[12]) l. c.

jméno šelmy, aneb počet jména jejich.« Apoc. 13, 16. 17. Podle této profetie bude museti křesťanství z jeviště veřejného ustoupiti, a aby mohli křesťané konati oběť svatou, bude jim do úkrytu zalézti. »*A od času,* jak dí Daniel prorok, kap. 12, 11. 12., *když odjata bude oběť ustavična a postavena bude ohavnosť v zpuštění, (bude) dnů tisíc dvě stě a devadesát. Blahoslavený, kterýž dočeká a přijde až ke dnům tisíci třem stům třiciti pěti.«*

Snadno se lze domysliti, že při tak hrozném pronásledování bude také hojná apostasie. Pronásledování věrných křesťanů bude netoliko děsnější, nežli kdy prve, ale také tak všeobecné, jako nikdy před tím. A to předpokládá, že bude míti Antikrist také politickou moc světovou. Podle Daniele proroka kap. 7, 8. bude moc tato v začátku skrovná. Orientalní žid z okolí Babylona bude na sebe poutati lid pro osobnou svoji přitažlivosť, pro své zvláštní schopnosti, pro přepodivnou znalosť věcí přírodních a pro své divy nápohledné a zfanatisuje lid pro sebe i pro své úmysly. Nejprve se uchýlí k Židům, kteří očekávajíce Mesiáše, uznají ho, potom ustanoví sídlo své v Jerusalémě a odtud bude vykonávati ústřední moc a vládu svoji, tak že místo, kdež Pán Ježíš trpěl, a konečně smrtí svojí vítězství dobyl při první parusii své, bude také totožné s místem druhé parusie a konečného jeho vítězství. V Jerusalémě a kolem něho shromáždí se částka lidu židovského a bude státi pevně k Antikristovi, a po světě veškerém přidá se k němu Israel, a tak spojí Antikrist s mocí politickou také velmoc finanční. Avšak netoliko při Židech bude míti Antikrist náchylnosť, ale získá sobě také blahovůli jiných národův. Jakož bylo řečeno, znamení doby Antikristovy budou odekřesťaněné státy, kteréž se zřekly křesťanství a nechtěly míti, aby křesťanství pronikalo socialitu jejich, a školy jejich budou prosáklé nevěrou a nevěreckými zásadami socialistickými, budou tedy státy svým atheismem státním příbuzné zásadám Antikristovým, jenž bude rozhodným nepřítelem všech forem náboženských. Duch nevěry spojí je, a tak překoná všecky Antikrist, kdož by odporovali jemu, a podřídí národy sobě, tak že bude pravdou, což dí Jan Miláček, Apoc. 13, 7. seq., *že bude Antikristovi dána moc nad všelikým pokolením a nad lidem i nad jazykem i nad národem, aby se klaněli jemu všichni, kteříž přebývají na zemi, a jichžto jména nejsou napsána v knize života Beránka, kterýž zabit jest od počátku světa.«*

Moc Antikristova bude tedy světová v takovém rozumu, jako nikdy před tím takové nebylo. Že moc jeho bude vládnouti nad rody starého světa, o tom hlásají ss. Otcové a theologové scholastikové, kteří ovšem nového světa znalí nebyli. Jelikož však bude pronásledování věrných křesťanů universálné, bude moc Antikristova buď že bezprostředně nebo prostředečně i nad národy světa nového panství míti. Odtud jmenuje Bellarmin Antikrista monarchou světa celého. [13])

Podle Apoc. kap. 17, 16. bude i Řím od Antikrista dobyt, ač slova Janova bezprostředně k prvému Římu směřují, a teprv nepřímo k napotomnímu ukazují. O dobytí tom mluví aspoň některá část autorův. Oni tvrdí totiž, že na sklonku časův bude Řím rovněž jako ten starý pohanský pronásledovati Církev, tak že papeže z města vy-

[13]) De Rom. pontifice. Lib. III. Cap. 16.

hostí a vypudí, avšak k Antikristovi že bude obojetný, a proto bude prý zbořen.

Pozoruhodno jest opět, že rabíni přikládají svému Mesiášovi, že Řím vybojuje na takový až způsob, jako bylo město Jericho od Josua vybojováno.[14]) Avšak ten Mesiáš, kterýž překoná Řím a zničí, bude Mesiáš ben Josef, kterýž prý v kruté seči naproti Armillovi nebo-li Antikristovi zahyne. Druhý jejich Mesiáš jest Mesiáš ben David; ten se dostaví, aby v Jerusalémě se Židy kraloval, a to v stálých rozkošech a radovánkách.

Avšak ač jest mezi theology souhlas v tom, že bude říše Antikristova universálná, přece není souzvuku, zdali ona všechen naprosto svět obsáhne, čili jen velikou nebo téměř všecku krajinu jeho s vlivem na části druhé. I v tom není plného souhlasu, zdali bude na konci časů Řím vyvrácen.

Ač Písmo zřejmě dí, že bude před příchodem Antikristovým hromadná apostasie od víry, přece nemáme ze zjevení dokladu určitého stran času, kdy se Antikrist objeví, ale to *dí Písmo určitě, jak dlouho bude trvati jeho tyranie.* V kap. 20, 3. ve zjevení čteme, že bude satan na krátký čas ze žaláře vyprostěn, a Kristus Pán praví, že budou dnové tito pro vyvolené ukráceni. Mat. 24, 22. Praví tedy slovo Boží jasně, že vláda Antikristova nebude trvati dlouho. Ano, Písmo určitě zjevuje lhůtu této krátké vlády Antikristovy. Podle kap. 12, 6. v Apoc. utíká žena t. j. Církev na poušť, kdež má místo od Boha připravené, aby ji tam živili za dnů 1260., tedy tři a půl roku, v kterém čase se také objeví Henoch a Eliáš, aby povstali naproti Antikristovi. Podobně se udává lhůta hrůzovlády Antikristovy u Daniele proroka 7, 25.: »*Řeči proti Nejvyššímu mluviti bude a svaté Nejvyššího potře: a domnívati se bude, že může změniti časy a práva, a vydáni budou v ruku až do času a časů a polovice času*« (t. j. tři a půl léta). U Daniele proroka 12, 11. 12. čteme: »*A od času, když odjata bude oběť, a postavena (bude) ohavnosť v spuštění, bude dnů 1290. Blahoslavený, kterýž dočeká, a přijde až ke dnům tisíci třem stům třicíti pěti.*« Srovnáme-li slova tato s kap. 7, 25 u téhož proroka a s Apokalypsí 12, 6., objevují se rozdíly, anoť se brzy 1260 dnů, brzy 1290 anebo až i 1335 dnů naznačuje. Avšak difference tyto se snadno srovnají, jestliže příjmeme, že plné ztroskotání hrůzovlády Antikristovy se dokoná za plných 1335 dnů, a ta skrovnější čísla že ukazují k znamenitějším událostem vlády Antikristovy. Sv. Jeronym vykládá a po něm Lessius, že po dnech 1260 budou zabiti Henoch a Eliáš, po 1290 dnech že zahyne Antikrist, a že pak zůstane ještě dnů 45 ku příští Páně.

Podle Písma svatého Ezech. 39, 6. Dan. 11, 44. Apoc. 20, 9. vezme Antikrist za své rukou Boží bezprostředně a za živa sklesne do pekla. Pád jeho se uskuteční sedmerými od Boha seslanými ranami. Před začátkem šesté rány budou Henoch a Eliáš umučeni, a tím přicházejí ku konci dnové 1260. Šestá rána jest jako úvodem k pádu Antikristovu a přípravou ku sedmé ráně. Záhuba však Antikristova sama stihne jej na místě, kdež se shromáždí protikřesťanští sborové, t. j. v Jerusalémě, ovšem ne všichni, neboť ti budou po všem světě roztroušeni, ale dobře jeho bezbožecké dvořanstvo a

[14]) Thalmud. Ritter Pavlikovski. 117.

hlavní síla jeho přívržencův. Shromáždění toto se stane, jak původní text dí, vnuknutím ďáblovým, a jak čte Vulgata, vnuknutím Božím, a Antikrist bude činiti nové nástrahy, aby sevřel věrné křesťany. Avšak zde jej uchvacuje hněv Boží. Nastává rána sedmá: »*A sedmý anděl vylil koflík svůj na povětří, i vyšel hlas veliký z chrámu řkoucí: Stalo se. I učiněna jsou blýskání a hlasové a hromobití, i zemětřesení stalo se veliké, jakéhož nikdy nebylo, jakž jsou lidé na zemi: zemětřesení takového tak velikého. I roztrhlo se město veliké (Jerusalém) na tři strany a města národů padla: a Babylon (Řím) veliký přišel na paměť před Bohem, aby dal jemu kalich vína prchlivosti hněvu svého. A všeliký ostrov utekl, a hory nejsou nalezeny. A kroupy veliké jako centy padaly s nebe na lidi.*« Apoc. 16, 17—21. Avšak bezbožecké množství s Antikristem nebude činiti pokání a nevrátí se k Bohu. »*Rouhali se Bohu lidé pro ránu krup: nebo velmi velká byla tato rána.*« Odtud stihne Antikrista a jeho proroka soud Páně. O trestu tom píše sv. Pavel, že zhyne Antikrist dechem Pána Ježíše: »*A tehdáž bude zjeven ten nešlechetník, kteréhož Pán Ježíš zabije dechem úst svých, a zkazí ho jasností příští svého.*« II. Thess. 2, 8. A sv. Jan píše: »*I jatá jest šelma a s ním falešný prorok, kterýž činíval divy před ní, jimiž svodil ty, kteříž přijali znamení šelmy a kteříž se klaněli obrazu jejímu. Uvrženi jsou ti dva za živa do jezera ohnivého, hořícího sirou.*« Apoc. 19, 20. Ze slov Daniele proroka kap. 11, 45 soudili mnozí, že Antikrist, vida prst Boží, rozbije stán svůj na hoře slavné a přijde až k vrcholu jejímu, t. j. k vrcholu hory Olivetské, na útěku svém, a tam že ho zachvátí hněv Páně a do pekla strhne. Tak popisuje Písmo pád Antikristův. (Pokračování.)

My pracujeme . . .

My pracujeme — stálé kruciáty
nám hlásá zpupný, starý sok,
my zaséváme, ale žně má jiný;
nám kynou jenom smutná léta ztráty,
a nikdy nový, šťastný rok!

My pracujeme, ale z práce naší
nám bují mnoho plevele,
čímž dráha k cíli zarůstá a mizí;
nás proto stále suché dni jen straší —
a nikde květná neděle!

My pracujeme, ale spory, hádky
a nové strany rostou jen —
co pojí, šlapem', vztyčujem', co dělí;
a proto máme samé velké pátky,
leč nikdy, nikdy štědrý den!

Jaroslav Tichý.

Má rodná vísko!

Má rodná vísko, tisíckrát
si tebe vzpomínám
a k erbu svému, ke pluhu,
se rád a hrdě znám.

Má rodná vísko, přebohat
jest klín tvůj důvěrný:
Máš bujnou zeleň širých niv,
toť smaragd nádherný.

Máš lučin pestré koberce,
máš lesů stkvělý pás,
a chaloupky tvé chovají
div nevídaných krás.

Máš víry zářný diamant
a práce zlatý most,
máš prostých mravů granáty
a křišťálovou ctnosť.

Máš zlato tklivých pohádek
a stříbro písní svých,
z nichž drahá mluva dědů mých
zní v tonech zvonivých.

Máš poklad ceny převzácné
jak ryzí stkvostný kov:
to věrnou lásku matčinu
a svěží otcův rov.

A podobna jsi palácům,
z nichž věrný hřímal hlas,
z nichž plálo svaté nadšení,
jímž národ ožil zas!

A proto, drahá, tisíckrát
si tebe vzpomínám
a k erbu svému, ke pluhu
se rád a hrdě znám!

Jaroslav Tichý.

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

(Pokračování.)

IV.

Ještě výše.

V týdnu objevoval se již Don Antonio de Luna v kasině a všude, i dostalo se mu stkvělého přijetí. Souboj úplně zničil trochu těch předsudků, jež kolovaly o cizinci, o němž nikdo nevěděl, odkud přišel; ale muž, který se bil, byl zajisté kavalírem; a nad to bylo spíše míti jej za reka než pochybovati o tom při mladém muži, jenž přece byl tak schopen přesvědčiti každého o tom bodnými ranami. Chyběla mu dosud láska, a to taková, jaká obyčejně okořeňuje stránky zajímavých letopisů. Syn kostelníkův spatřil ve hlavním městě ženu, jež učinila naň hluboký dojem, ženu, jež ani o tom nevědouc rozhárala v něm divoký plamen ctižádosti. K této ženě se dostati — toť bylo jeho svrchovaným blahem; než, kdykoli na to pomyslil,

chvěl se jako malé děcko. Tísnilo jej, že jej pozná a že při pohledu naň rozpomene se na chudého venkovana, jenž jednoho dne vešel v její dům, aby podal zprávu o krádeži, jejíž plán náhodou zachytil, že to byl týž, jemuž svěřila list se čtyřmi tisíci realů, které byly určeny pro nešťastného malíře a jeho matku. Než, Antonio měl ve své moci tajemství této ženy, a to jej živilo. Ostatně snad už ho ani nepozná. Uplynulo již několik let; on změnil se úplně; nebylo na něm už ani potuchy o aragonském vesničanu, a dosti možná, že žena ministerského předsedy, třeba se upamatovala na jeho rysy, nerozpomene se přece, při které příležitosti jej spatřila.

Předseda ministerské rady pořádal dychánky, to jest: pořádala je jeho choť, protože on již nebyl pro takové žerty, a Antonia napadlo, aby se účastnil těchto dychánků; avšak on byl rozhodným odpůrcem nového ministerstva a proto nemohl kojiti se nadějí, že tam bude vítaným hostem, ani se nemohl nadíti přímého pozvání. Radil se tedy o tom s hrabětem de Tres Puentes.

»Muži,« pravil mu tento, »nebyla by to zlá myšlénka. Hráti si na protivníka ministrova a láskou rozohniti paní ministrovou, to svědčí o mocném politiku. Kořiti se manželu a jeho choti, není neobyčejné, ale co vy zamýšlíte, jest trochu mnoho. Odvažujete se příliš daleko.«

»Myslíte? Ona přece nemůže milovati Meka.«

»Člověče, v těchto věcech nevím, kudy kam. Vyznáte-li lásku Mekově ženě, a ona dá se milovati, gratuluji vám. Jako zvláštnímu příteli Mekovu bude mi líto viděti jej oklamaného, ale jako politický jeho nepřítel zaraduji se z jeho siroby. Státník má na každou věc několikeré brejle.«

»A neshledáváte ve mně pravého diplomata, že se chci dostati do Mekova domu?«

»Myslíte, že v tom vidím politickou neobratnosť? Naopak: on se velice potěší a — ještě vás udělá svým tajemníkem.«

»A jak bych se měl v té příčině zachovati?«

»Přijati, muži, přijati. Kdo chce prospívati, vždy musí přijímati od té neb oné vlády. A je-li politicky prozíravý, pozná ihned, kdy vládě hrozí úpadek, požádá za propuštění, a jeho služeb užije vláda, jež dosedne na místo předešlé. V politice jest pramálo svědomí. — Kteří lidé je mají, ti nepostupují, a postupovati jest přece to nejhlavnější. Valné většině těch, jež znám, byl každý projev nedůslednosti krokem ku předu. Kdyby bývali důsledně jednali, snad by byli stále v počátcích. Poznáváte jistě, že mluvím k vám upřímně.«

»Pane hrabě, má vděčnosť —.«

»Ani slova, muži! Víte, co je to vděčnosť? Vy jste mužem, jenž mi může prospěti a též mi prospěje, protože nyní, opustíte-li mne, nedojdete nikam; ostatně málo důvěřuji vaší poctivosti.«

»Soudíte o mně příliš přísně.«

»Jaký to žvast! Posuzuji vás tak, jaký skutečně jste. Jsem prazvláštní člověk, jak jste již mohl poznati, a nevěřím ve ctnosť jiného mimo ve ctnosť mé ženy, která majíc mne za manžela jest světicí.«

»Ó, paní hraběnka —.«

»Nevelebte jí, tato chvála nejde vám od srdce. — Vy chcete tedy roznítiti plamen lásky v ženě Mekově; přeji vám k tomu mnoho zdaru; touto cestou nikdy jsem se nedal, nikdy neobrátil jsem po-

zornosti k ženě bližního, ale doznávám, že ti, kteří začínají politické pletky a vcházejí do velikého světa, zcela správně jednají; tak obrátí se k nim pozornosť; kdybyste pracoval do úmoru ve svém bytě nebo dělal svatouška nebo se konečně zasnoubil se skromnou a pracovitou dívkou, nikdo by si vás ani nevšíml; proto nepřekážím vašemu záměru, ač se mi nezdá býti právě příkladným.«

Za několik dní byla pohromadě společnosť v salonech paní Mekové. Antonio de Luna snažil se v rozmluvách s osobnostmi, jež byly s novým ministerstvem v nejužším svazku, projevovati v kasině příznivější mínění, než jaké dosud projevil o předsedovi ministerské rady, a hned se nalezl přítel tohoto hodnostáře, jenž mu nemeškal oznámiti, že auktor onoho článku, jenž tak očernil vládu hned při prvním jejím počátku, mluvil takovým způsobem, že dalo se o něm tušiti, že příznivě naklonil se k nynějšímu stavu věcí.

Meko radoval se velice z této šťastné příhody, a první slova, jež odpověděl svému důvěrnému příteli či lépe řečeno sluhovi, byla tato: »Muži, přiveďte jej v pondělí k nám!«

O tom hovořilo se i ve schůzi ministerské. — Račte se teď podívati, jak ledakdo stává se mužem důležitým, a jak nejslavnější státníky lze oklamati jako nemluvňata.

Přítel neotálel pozvati Antonia de Luna, jenž již toho očekával.

Zmíněného dne večer odebral se Antonio v dům předsedův.

Meko přijal mladého pisatele článků co nejblahosklonněji. Představil jej ovšem i své choti. Isabela pohlédla naň zcela lhostejně, promluvila k němu několik dvorných slov a bavila se zase s hezkou chotí jistého poslance, neznámo, kterého pronároda.

Antonio, při němž družila se ke všem jeho vlastnostem náramná domýšlivosť, znamenal, že nedosáhl touženého účinku.

Meko připoutal jej k sobě a zavedl ho do zvláštního pokoje, v němž byli ostatní ministři, připraveni jsouce dobyti mladého muže, jenž byl s to, aby prostým článkem uvedl ministerstvo v posměch.

Hovořilo se o politice. Mluvili mu o nutnosti, že kolem vlády soustřeďovati se mají mužové vědy, nadaní mladí mužové, aby utvořili pevnou hradbu proti radikální straně, jejíž snahy jeví se víc a více. Souhlasil netajeně s touto výtečnou myšlénkou a podotekl, že úvaha, aby všecky strany jednotně čelily proti společnému nepříteli, pohnula jej k tomu, aby přizpůsobil své mínění straně vlády, a věren jsa svým politickým zásadám nabídl vládě svou pomoc proti rušitelům všeobecného řádu a ústavy. A ministři s otevřenými ústy poslouchali tohoto šibala, jenž nerozuměl ani za mák politice, za to však byl obdařen vlastností vpraviti se do všeho a všeho se odvážiti.

»Právě blíží se volby,« pravil finanční ministr. »Snad byste mohl býti zvolen pro některý z krajů?« tázal se Antonia

»Dosud jsem na to nepomýšlel.«

»Člověče, mladík tak výborných vlastností, odvážný, bojechtivý, pevných zásad! Nechcete přijati místa u dvora?«

»Ani mi na mysl nepřišlo, že bych zasloužil takové cti.«

»Mlčte, pro Bůh, muži; takové cti zasluhuje každý. Neviděl jste jakživ poslanců ve sněmu?«

»Jen vláda může mi dopomoci k hodnosti ve kruzích ministerských.«

»Nuže, jste ochoten zastupovati některý aragonský okres, ku př. Calatayud?« tázal se ministr vnitra a pro sebe si myslil: »Jaký to taškář!« — »Volil bych raději jiný,« řekl kostelníkův syn. — »Odkud jste?« — Rovněž z Aragonie.« — »Nuže, tam máte přece vysoce postavené statkáře. Ostatně na tom nezáleží; vyhledá se pro vás jiný okres.« — »Není přece nic snazšího.« — »Jedna okolnosť mi v tom překáží, páni ministři. Není to ovšem nečesť dozajista, ale nemám dostatečných prostředkův. Neplatím zákonných daní; nemohu ani voliti ani býti volen.« — »Ó, tato podmínka zachovává se pouze vůči volitelům, ale pokud se volených týče — dá se vše spraviti.« — A tak hovořili lidé, kteří měli na starosti vládu národa, národa vznešeného a slavného a — kdyby Bohu se zalíbilo — prvního na světě.

Syn kostelníkův chtěl se několikráte přiblížiti k paní domu a dáti se s ní v hovor, než, ona stále bavila se s vysokými paními, a tak mu nebylo možno. Isabela po celý večer naň ani nepohleděla a zajisté ho též netratila z dohledu. Některé ženy těší se nesnadné snadnosti, že vidí, aniž se dívají. Leckterá paní učinila poznámku o mladém Lunovi, ale Isabela vyslechla vše lhostejně, ani neodpovídajíc. Mluvilo se o jeho souboji. Isabela projevila své hluboké opovržení o zákeřnících a živý zájem o zdraví raněného.

Pan Don Antonio de Luna vycházel z domu předsedy rady, obíraje se jednou věcí, na kterou snad již čtenáři pomyslili. Poslancem býti nemohl; jeho jméno nebylo Antonio de Luna, nemohl prokázati se pravým křestním listem, na němž jasně stálo, že jest synem pověstného kostelníka, o kterém celému světu bylo povědomo, jak tragický a málo čestný stihl ho konec.

Třeba však tato skvrna na něm lpěla, neustával od svého předsevzetí, že musí býti poslancem. »Jen jednou býti poslancem,« tak uvažoval, »a kdož ví, nezvítězím-li nad Donem Tomášem Mekem, nad hrabětem de Tres Puentes a nad ostatními politickými osobnostmi, k nimž vzhlédá lid s otevřenými ústy pln jsa obdivu, protože jich nezná. Poznávám je již a vidím, že nejsnazší a nejvýnosnější úřad v Hispanii jest býti státníkem; více není třeba věděti. Odvážnosť jest něco velikého! A ta mi pomáhá více než osm let universitních a patnáct nebo dvacet roků studií a zásluh. Kdo se všeho odváží, zda se mu něco může odepříti?«

— — — — — — — — — — — — — —

Příštího dne přinesly časopisy následující veledůležitý článek: »Ve vysokých kruzích vypravuje se o obšírné poradě, kterou konali ministři s mladým, avšak již osvědčeným státníkem Donem Antoniem de Luna v síních domu předsedy rady, kdež byli přijímáni hosté jako vůbec každého téhodne. Obsah této porady s osobností, jež platí za nehrubě nakloněnou nynějšímu stavu věcí, nedostal se dosud na venek, ale prozíraví politikové míní, že lze očekávati změnu v dosavadním vládním směru. Ministerstvo zachovává úplné mlčení.«

Od toho dne v domě Lunově požadavky i žadatelé jenjen se hemžili. Na schodech div dlouhou chvíli neumřeli čekající naň žadatelé pravšedního druhu, totiž ti, kteří po celý svůj život podávají žádosti o nějaký ten úřad, ale málokdy něčeho dosahují, kteří v příloze připojují osm pamětných archů obsahujících zásluhy předků po otcově

i matčině straně, zásluhy rodičů, bratrů, strýců, bratranců, jež připojují ke svým.

Zde bylo slyšeti provdané ženy, jež se odhodlaly žádati místo svých manželů, protože prý tito nejsou k ničemu, ba ani žádati nedovedou; svobodné děvy zvyklé životu dobrodružnému a plnému pletich i trpící vdovy, jež tajně prosily o nepatrnou přímluvu, aby dosáhly splnění svých požadavků.

Jej poctili návštěvou novináři, zavítali k němu i peněžníci, směnárníci, peněžní švindléři, bursiáné a celé pokolení mluvků, a k jeho sluchu spělo stále zahaleno jsouc v líbezné a omamující vůně pochlebnictví slovo: »obchod«.

A muž ten uvažoval: »Ano, pane; v politice lze dělati velmi dobré obchody.«

A my k tomu dodáváme: tolik a tak znamenité. A tím kdo nedělává dobrých obchodů, bývá obyčejně poddanstvo.

Za několik měsíců měl již Antonio svůj kočár s anglickou klisnou, velmi ušlechtilým zvířetem, a nechtěl přijati úřadu, který mu vynášel 30.000 realův.

Každý stane udiven nad tímto člověkem, jenž neměl ani officia ani beneficia, ani důchodův, ani vlastního jmění, ani nebyl vůdcem loupežnické roty, ani neměl milostných styků s bohatou stařenou, že byl s to, aby pohrdl 30.000 realy. Avšak on zdvihal zraky své výše. Takový státník jako on nemůže přijati přece takové nuzoty. Jeho politická čest platila více. Vláda pozbyla by před ním strachu, a příští vláda nechala by ho bez povšimnutí. To nebyl žádný obchod.

Na člověka, jenž po celý život se pachtil, jenž uskrovňoval všemožně své výdaje, jsa při tom stále pracovitým a neúnavným, čeká ne jiný osud, než že jest mu spokojiti se na konci roku 6000 realy, jež mu zbudou, a jež může uložiti do některého pověřovacího ústavu, jak mu radí opatrně jeho pán, a těch 6000 realů za několik let promění se v 1500, nestane-li se, že jich neuvidí ani v této zmírněné hodnotě.

Antonio de Luna soudil o sobě, že jest určen k něčemu vyššímu, a v pravdě nedal se nepravou cestou.

Avšak z čeho žil? Z peněz jiných lidí; jest to velmi jednoduchý prostředek, jehož se však velmi hojně užívá.

Hrabě de Tres Puentes mu poradil, budou-li mu nabízeti úřad, aby jej přijal; on však toužil nejméně po nějakém obecním úřadu první třídy. Toho mohl docíliti příchylností ke vládě.

Ale ministr vnitra, jenž nebyl takým hlupákem jako jeho důstojní druhové, řekl: »Pokud se mne týče, nesmí mne nazvati hlupákem tento poběhlík, jakým dle mého úsudku jest, a více neříkám ani slova.«

Nechme nyní kostelníkova syna, ať si dobývá štěstí, a vraťme se k poutavé osobnosti, kterou již čtenář zná, spatřiv ji v nuzném přístřeší, v němž žili na smrť nemocný nešťastný umělec a jeho nebohá matka.

Dopřejeme také času Antoniovi de Luna, aby vyhledal si cest, jimiž by se stal oprávněným poslancem. Na toto počítá, jako vůbec počítá na vše, svou drzostí. S pravým křestním listem svým objeviti se nesměl; ale padělaný list poslouží mu rovněž tak jako pravý, a tím vláda nakloní mu sluch jako nadějnému kandidátu.

V.

Sestra Dorotea.

Sestra Dorotea dlí u lože mladistvého Rama, těžce poraněného v souboji s Antoniem de Luna. Ramos uzdravuje se velmi pozvolna a není dosud prost všeho nebezpečenství. Don Serafin, týž lékař, jenž léčí malíře, léčí i jeho a pravil jednou, že i nejnepatrnější příčina může otřásti jeho životem, jako jest pohyb, vzrušení, nemilá vzpomínka, a poněvadž nikomu nesvěřuje péči o své nemocné tak spolehlivě jako sestře Dorotee, přivedl ji sem, aby ošetřovala nemocného.

Jemu pomáhá i mladý Ramirez, jenž neblaze pohostil holí velikého Dona Antonia de Luna, ale z úcty k Donu Serafinovi, svému věhlasnému učiteli, nechává jemu hlavní úlohu, uskrovňuje se na roli pomocníka, ba, za pouhého příručího a při tom klade si i to za velikou čest.

Sestra Dorotea zdvihla se právě se sedadla stojícího u hlav nemocného, jenž klidně spí, a usedla u dveří ložnice, kde jest trochu světleji. V rukou má sešit, jehož nikdy neodkládá; jest to deník, do kterého píše vše, co ji potkává, vše, co vidí, všecky dojmy, jichž doznává při své milosrdné úloze u nemocných. Každý den píše několik řádků do knihy a každého dne přečte též několik stránek.

Otevřela a nyní čte opět; ale poněvadž nečte nahlas, milovaný čtenáři, bude nutno, abychom se postavili za tu krásnou hlavinku, zahalenou v bílý závoj a dopustili se tak nepatrného poklésku proti dvornosti, čtouce to, co ona čte, a zachycujíce její tajemství.

Ty, laskavý čtenáři, nejsi odpověden ani dost málo za tento skutečný poklések; čtenář jde tam, kudy a kam vede jej spisovatel, a nemá-li tento mnoho vynalézavosti — abychom tak řekli — jest nucen k shovívavosti a povolnosti a tak vidí mnohé věci, které — nebýti v románu — nemohly by nalézti jinak odpuštění lidí dobře vychovaných.

Náhodou otevřela v knize stránku, která nás zajímá, to jest, zajímá-li ještě čtenáře tento zapletený román. Stránka, již čte sestra Dorotea, patří do doby, v níž ošetřovala nemocného malíře, na nějž, jak se zdá, již jsem zapomněl.

»Můj Bože,« dí deník milosrdné sestry, »jakými díky jsem Ti povinna, že's vnuknul mně myšlénky o pokoře a tiché mysli! Jak hrozným bolem plní mne pomyšlení na pýchu! Jsem nešťastna, velmi nešťastna; a při své úloze, již jsem se zasvětila, kdy stále dlím u lože churavých, mohu jen velebiti, ó Bože, svůj osud přirovnávajíc jej k neštěstí jiných, k nimž bývám volána. Ach, Bože můj, jak veliká jest moc Tvá, a jakou slepotou raněn je ten, jenž Tebe nepoznává a zapírá! Jen stůjme u lože nemocného svého při jeho posledních okamžicích, a věříme! Buďme přítomni hodině, v níž duše loučí se s tělem nemocí zachváceným, a věříme! Buďme přítomni poslední chvíli bytosti, jež cítí již, jak ji smrť líbá, jež cítí přítomnosť Boha, a věříme! Hleďme na člověka v hodině, ve které loučí se se všemi lidskými vášněmi a objímá kříž, jejž mu v ruku tiskne víra, a věříme! Budiž Pán pochválen!«

Dříve nežli sestra Dorotea poznamenávala své denní dojmy, napsala vždy několik křesťanských myšlének, které vstoupily jí na mysl při výjevech, jejichž svědkem byla. — Čtěme dále:

»Jaký to dnes smutný den! Není zbraní smrtící jen dýka a jed. Nevděk jest citlivým duším nejkrutějším hrotem. Don Serafin seznámil mne s rodinou, již tvoří jen dvé bytostí, na něž zdá se jakoby Bohu zalíbilo se seslati všecky útrapy tohoto světa. Chudoba, tělesné choroby, rány mravní, jež způsobila hrozná zbraň nevděčnosti, vše svalilo se na ubohou rodinu, nad niž sotva která jest hodnější všeho blaha. Bůh podrobil ji všem zkouškám. Matka je slepá, a syn téměř umírá. Tato krutá choroba, jež nikdy neodpouští, pozvolna hubí nešťastného jinocha, a ubohá matka toho nevidí. Kdyby mohla naň patřiti, byla by ještě nešťastnější! Zřela by, že jejímu synu není pomoci. Je slepá, a nešťastnice ani netuší o hrůzyplném stavu, v nějž uvedla ubohého syna nelítostná nemoc. Ve všem jeví se milosrdenství Boží. Syn jest klidný, poněvadž ví, že matka jeho těší se aspoň nadějí. Kdyby jej mohla viděti, myslila by jenom na jeho smrť. Jak veliká to bída v tomto příbytku! Dr. Serafin jest zde jako vždy Prozřetelností, totiž vyslaným od Prozřetelnosti ku pomoci a útěše trpících. Jak málo jest třeba k útěše nešťastných, jak málem dobývá se vděčnosti dobrých srdcí! Nebohá matka dala mi na jevo svou vděčnosť tím, že mi líbala ruce, klekla přede mnou, žehnala mi. Nešťastná paní! Jest zraněna nevděkem dcery a ubohá patrně těšila se nazývajíc mne svojí dcerou. Kéž jest ona mou matkou! Jaké blaho kvetlo by mi, kdyby obydlím matky mé byl tento chudičký přístřešek! Měla bych aspoň matku! Nyní jí nemám, nebo co jest ještě horší: mám ji a neznám jí. Vím jenom, že jest vznešenou paní. Snad myslí o mně, že jsem mrtva. Snad, a to jest ještě horší, ani si na mne nevzpomene! Může-li matka zapomenouti na své dítky? Možno-li, aby žila klidně matka, která dala život dítěti, je opustila, neví o něm, zda žije, či jest mrtvo, a snad se neodváží ani vysloviti: »Mám dítě!« Jaká to podivná tajemství chová tento svět! Jak hrozné věci skrývají se dlouho nebo snad na vždy pod rouškou tajemství! Než, před Bohem není tajností. Bůh vše vidí, vše ví, vše soudí. A v tom jest ta nejvyšší potěcha nešťastných. Třeba jest kdo sebe více nešťasten, třeba jest úplně opuštěn od svých pokrevenců, má-li víru, není samoten; ví, že při něm jest Bůh. Ubohý malíř miluje a miluje ženu, jež ho nemilovala, jež zapomněla na své přísahy a provdala se za jiného. Tato žena přivedla ve zkázu nešťastného churavce a jeho matku. Poznala jsem, že jest to taková nešťastnice jako já. Jest to dívka hned po narození svém opuštěná, jíž ujala se, již chovala, již milovala jako vlastní dceru rodina téhož, jehož smrti ona jest vinna. Jaká to hrůza! Nyní chtěla napraviti svůj poklesek, ale již jest pozdě. Dnes ráno poslala nemocnému peníze. Bídné to duše, které vše chtějí vykoupiti penězi! Kdyby každé zlo dalo se napraviti penězi, tato zlověstná výsada byla by jen v rukou bohatcův. Pouze oni mohli by konati dobro. Není lze vylíčiti rozhořčení nemocného, když seznal, že neznámá ruka posýlá mu almužnu. Tento bohaprázdný čin ukrátí dni jeho života. Pouze myšlénky víry, pouze myšlénka o odpuštění, již jsem zašeptala k jeho sluchu, byla s to, aby jej upokojila. Výčitky svědomí hlodají již na srdci vinnice. Než, co učinila, málo uvážila. Ubohá žena ta, již zcela správně lze zváti ubohou ženou, ač jest vznešenou paní, pocítila pojednou velikosť své viny a chtějíc zahnati výčitky odhodlala se prositi za odpuštění svých obětí. Někdo myslí, že utiší své svědomí několika slovy, jež brzo budou zapomenuta.

Nevěsta mladého malíře, nevděčná, veliká paní snížila se, aby vešla v podkroví, v němž umírají obě její oběti: matka beze světla očí synových, nebo své má na vždy zavřeny, a syn beze světla útěchy, již skýtá naděje. Jaký to zoufalý výstup! Užívajíc okamžiku, kdy byly dvéře otevřeny, vstoupila a šla k lůžku neduživého. On vzkřikl, a výkřik jeho dosud zní mi v uších.«

»Ludvíku,« pravila, »neodsuzuj mne!«

»A slepá matka, zaslechnuvši hlas té, která oklamala jejího syna, vyskočila se sedadla, jakoby ji uštknul jedovatý plaz, a pronesla strašným hlasem: »Budiž prokleta!«

»A po těchto slovech odehrál se přesmutný výjev. Slepé matce podařilo se zachytiti oděv nevděčné dcery; chtěla vznešené paní oči vyloupati nebo ji zardousiti.«

»Bídnice,« volala, »ty's byla všeho příčinou, ty's ranila srdce nešťastné matky a šlechetného muže! Budiž tisíckráte prokleta!«

A churavý syn zoufalou silou snažil se zadržeti matku, která v návalu vzteku chtěla zohaviti svýma rukama tvář vznešené paní. Konečně sama odtrhla jsem od ní stařenu, a vznešená paní vyšla z přístřešku s roztrhaným šatem, s poraněným obličejem kypíc hněvem a jsouc plna studu. Nemocný upadl ve mdlobu, jež věstí jeho blízkou smrť. Jen zázrakem lze ho zachrániti. Jediný Bůh může to vykonati. Ztratí-li slepá matka svého syna, mám již plán hotový. Ona bude mi matkou; budu ji ošetřovati, živiti, zachovám se k ní tak, jako kdyby byla mou vlastní matkou, jako kdyby mne bývala přijala za svou dceru. Jaká to bude útěcha pro mne, budu-li míti matku!«

Zde končí se dojmy jednoho dne v deníku sestry Dorotey. Šlechetná a citlivá dívka obrátila list a četla dále. My, kteří četli jsme její řádky, aniž nás pozorovala, budeme pokračovati ve své neuhlazenosti. Nová stránka deníku Milosrdné sestry praví:

»Dnes obdržela jsem dopis. Jest od téže osoby, která již tolikráte mi psala povzbuzujíc mne a těšíc. Bůh jí žehnej! Nevím, kdo jest ta dobrá duše, jež na mne pamatuje. Jest to asi někdo, jenž zasvěcen jest v tajemství mého narození, poněvadž se mi vždy zmiňuje o mé matce a o mém otci, ač nikdy nepodává mi úplných zpráv, z nichž by mi zasvitlo, kdo jsou původci mých neutěšených dní. Opíši si list, abych jej stále měla na očích. List může se ztratiti. Tato kniha, která jest mou neustálou průvodkyní, tak snadno se neztratí. Stojí tam: »Dcero má! Dovol mi, ty anděle dobrotivý, abych tě tak nazývala. Od tvého narození střehu tvých kroků a vidím zřejmě, že Bůh je řídí. Znám ubohou rodinu, kterou ty nyní ošetřuješ, a jinde nesplnila bys lépe úkolu milosrdenství. Není lze určiti s jistotou, kdo z těch dvou bytostí jest nešťastnějším. Syn chýlí se ke smrti, vlastně k odpočinku, odejde ze šalebného světa, na němž zle vede se dobrým duším. Vím jistě, že ty, dcero má, pomyslila's již na to ujati se jeho matky. Bůh tě odmění, dcero má! Ty, jež po celý život svůj hledáš matky, zříš nejinak než s láskou na nešťastnou matku. I tvá matka jest velice nešťastna: neví o tobě, neví, kde by tě nalezla. Znám tvou matku i tvého otce. Přísaha posvátná víže mne, že ti jich nemohu oznámiti. Než, Bůh dá ti je jednoho dne poznati. Nepřísahala jsem však, že tě opustím, a tvůj život, tvé blaho, tvé budoucí štěstí leží mi stále na srdci. Umínila jsem si, že budu o tebe pečovati, že raději život ztratím, než abych nedostála čestnému slovu, které

jsem dala sama sobě. V rukou mých jest život tvého otce. Kdyby snad choval někdo úmysl připraviti tě o to, co ti náleží, dovedu jeho plány zmařiti. Přinutím všecky ku povinnosti. Pokračuj, dcero má, ve svém poslání ctnosti, v níž tak pevně a neohroženě kráčíš. Bůh ti žehnej, dcero má! Vzpomínej na mne ve svých modlitbách, nebo přeji si života, abych dokonala své dílo tobě ve prospěch. Snad až zvíš, kdo jsou tvoji rodiče, až všeho se dovíš, nebudeš věděti, kdo jest pisatelem těchto dopisů; než, nezáleží na tom; netoužím po tom, abys mne znala; jenom po tom dychtím z celého srdce, abych tě viděla tak šťastnu, jak toho zasluhuješ. S Bohem buď, dcero má! Bůh popřej nám sil! Pokračuj ve svém milosrdném díle! Bdím nad tebou, dcero má!«

»Tak zní list. Kdo jej asi psal? Don Serafin nemluví se mnou nikdy o mé rodině. On nalézá rozkoš v konání dobra, a při tom jsme se potkali a spojili. Psal on listy, jež mi tolik dodávají vytrvalosti a útěchy a zároveň povzbuzují mě a posilují, abych vytrvala na dráze té hledíc blaha svých bližních, upevňujíc se ve ctnosti, skládajíc v Bohu svou naději?«

Až potud druhá stránka denníku sestry Dorotey. Z tohoto opisu lze poznati povahu této vznešené ženy. Ona byla útěchou nemocných, Prozřetelností chudých. Zrodila se pro sebezapírání a obětivosť. Žádná nešlechetná vášeň nehostila se v jejím srdci. Jako Isabela, choť předsedy rady ministerské, Jeho Excellencí pana Dona Tomáše Meka, byla i ona opuštěnou dcerou, — ale jaký to kontrast mezi oběma!

Nyní povězme něco o narození sestry Dorotey. Bylo jí pětadvacet let, ale dosud nedověděla se jiných zpráv o svém původě, než které oznámila jí v klášteře, v němž byla vychovávána, matka Ramona, zbožná řeholnice, která velmi mnoho si zakládala na výsadách a vyznamenáních svého kláštera, jejž poctili svou návštěvou králové, jemuž přály veškeré vrstvy vznešených kruhův.

Jednoho večera — takové věci přiházejí se vždy večer ve všech románech, jak zajisté pozoroval již zvědavý čtenář, třeba nehrubě oddal se četbě literatury tohoto druhu — bylo zaklepáno velmi pozdě na konventní fortnu, a matka Ramona, jež toho času byla i hlídačkou i vrátnou, probudila se všecka polekána myslíc nejinak, nežli že zase byla odstraněna konstituce anebo že opět vtrhli Francouzi do hlavního města.

Nebyli to Francouzové, kteří bušili na klášterní bránu. Byl to Španěl, dle všeho Andaluzan, jenž vešed otevřenými dveřmi do průjezdu, v němž byla čekárna, počal takto: »Má služba, matičko.« — »Co mi nesete v tuto hodinu, bratře?« — »Velmi zapletenou příhodu a musím mluviti s abatyší.« — »Jest již na loži, a smíme ji zvolati až v pět hodin ráno, kdy se bude zvoniti.« — »Ale, dcero, řku: matko, jest třeba, aby ta největší paní matka kláštera zdvihla se s lože dříve a hodně dříve, a proto není radno, aby vstávala o páté; potom může zase ulehnouti.« — »Pro Boha, jaká to řeč! Kdo vás sem posýlá?« — »Jistá osoba, velmi vznešená, ale nevím kdo; dostal jsem to poselství od čtvrté nebo páté osoby po ní.« — »Musíte zde tedy počkati do pěti, až bude vyzváněti jeptiška.« A nedbajíc proseb Andalusanových odešla řeholnice, a on tetelil se zimou v klášterním průjezdu a křičel chvílemi tak, že se to nijak nesrovnávalo s klidem a modlitbami tohoto místa. — »Kdy pak, pro pána, bude zvoniti

ta jeptiška!« tázal se sama sebe mna si ruce, ovšem že ne radostí. »Jaká to zima zde! Kdyby bylo tak zima té jeptišce, která bude zvoniti, ta by zvonila vší silou!« I procházel se průjezdem, proklínal všecky kulichy a chvilkami vyslovoval se zvláštním půvabem, jehož není lze vylíčiti: »Kdy pak už ta jeptiška zazvoní?«

Konečně udeřila pátá, a jeptiška šla zvonit; v minutě po té bylo slyšeti hluk v klášteře od otvírání dveří a oken, a matka hlídačka vešla zase do čekárny a tázala se: »Jste tu, bratře?« — »Jsem tu, paní.« — »Musím vám oznámiti, že paní abatyše nikoho nepřijímá ani s nikým nemluví až do Velikonoc, protože tyto dni zasvěcuje modlitbě, jak toho žádá řehole.« — »Ať jí to káže řehole, mám zde, paní, velice naléhavý list, jejž jenom do rukou samé abatyše smím vydati; ona mi musí potvrditi, že jej obdržela, a nyní nenechte mne déle čekati, sice zanechám, s vaším odpuštěním, všech žertův a šaškův.« — »Jdu to tedy oznámit paní; ale nevím, bude-li moci přijíti, neuleví-li jí od zachovávání řehole pan vikář.« — »Ještě ten tu schází!«

Konečně po mnohých odchodech a příchodech vrátné, a když již přecházela Andaluzana trpělivosť, odhodlala se abatyše — chtějíc později to pověděti vikáři — vejíti k okénku čekárny a přijati list, v němž mohlo býti leccos důležitého, ježto byla řehole ta velice oblíbena u šlechty, a nebylo to poprvé, že paní abatyši bylo svěřováno lecjaké vážné tajemství rodinné nebo politické.

»Jaký to máte list?« tázala se přísným hlasem, přistoupivši k čekárně. — »Jste první klášterní matka?« — »Jsem abatyše.« — »To jsem chtěl. Obdržel jsem list, jejž račte přečísti a jeho obsah poznati; dostanu stvrzení vaší rukou, aby se mi uvěřilo, že jste jej četla a prohlédla.« — »Postavte se sem k okénku.« — »Nemůžete vytáhnouti ručinku? — »Nesmím, pane.« — »Tedy . . . poručili mi, abych jej odevzdal vám a jen do vaší ruky . . . už je to.« — Uplynulo několik okamžikův, a Andaluzan slyšel jasně a určitě, jak jeptiška několikráte s hrůzou vzdychla: »Ježíši, Ježíši, Ježíši!« — »Ta zpráva jest nějak tučná,« mluvil Andaluzan slyše vzdechy ctihodné matky. — »Bůh mě vysvoboď! Můj Ježíši! Panno přemocná! Matko Boží Covadonžská! Sancta Dei genitrix! Refugium peccatorum! Ave Maria Purissima!« — »Vida, vida! — Paní, dejte mi tu stvrzenku, a potom můžete se dále latinsky modliti!« — »Ach! Bože můj! Matko zarmoucených! Panno Atochská! Nejsvětější, nejmilosrdnější Kriste Pane! Co si mám pomysliti?« — V okamžiku potom dala potvrzení Andaluzanu a spěchala nahoru volajíc: »Ježíš, Maria, Josef! Takový jest ten svět! Bůh mne ochraňuj! Et ne nos inducas in tentationem! Ora pro nobis! Svatí Cosmo a Damiane! Holčička! Ach, hrozno na to pomysliti!«

Abatyše odebrala se na kůr, modlila se s jeptiškami předepsané denní modlitby, ale všecky pozorovaly, že byla roztržita, polekána, že se jí pletla na jazyk latinská slova, že chvikami vzdýchala.

Matce abatyši něco scházelo. A skutečně list ten otřásl mocně její bytostí. K večeru povolala k sobě sluhovu ženu a oslovila ji takto: »Tobě zemřela včera dcera, není-li pravda?« — »Ach, ano paní! Proč mi ji jen Pán Bůh dal?« — »Mám jiné nemluvně.« — »Vy, paní abatyše?« — »Nežasni tak! Je to tajemství.« — »Ach, ano, paní, již tomu rozumím! Umučená hodino! Jakživa jsem nic takového neviděla.« — »Jest to děvčátko, které mi dala na vychování

jistá osoba, které nesmím ničeho odepříti, nýbrž ve všem býti po vůli. Každému budeš říkati, že jest tvá. Svému muži můžeš říci, co chceš, ale mého jména do toho nikterak nemíchej! Jakmile nastane dnes soumrak, půjdeš na náměstí de los Mostenses a postavíš se u vrat domu čísla pátého; tam přijde muž a odevzdá ti nemluvně.« — »Jest to snad jeho otec?« — »Na tom ti nezáleží. On se tě otáže: »Jste matka?« a ty mu odpovíš: »Služebnice Boží.« — »Nezapomenu na nic.« — »A ten člověk nepromluví už na tebe ani slova. Vezmeš dívku, odneseš si ji a budeš ji vychovávati.«

Ujednáno — vykonáno, a sluha byl náramně překvapen spatřiv na klíně své manželky jiné dítko na místě zemřelého.

Po několika dnech procházejíc se zahradou matka abatyše vyňala ze záňadří šátek, a s ním vypadl na zemi papír, aniž to pozorovala. Za představenou šla sestra Ramona, nejzvědavější to jeptiška z celé řehole, jíž nikdy nic neušlo, která slídila a pátrala po všem, třeba se jí to pranic netýkalo.

Sestra Ramona zdvihla papír a přečetla jej. Byl to list, jejž obdržela abatyše, a v něm bylo obsaženo vše, podle čehož měla býti vydána dívka, jak jsme seznali z rozkazův abatyšiných ženě sluhově.

Sestra Ramona přečetši list zahodila jej na totéž místo, na které vypadl abatyši. Obrátivši se přiblížila se uctivě ke své velitelce a řekla co nejnevinněji: »Paní, vypadl nějaký papír. Snad v něm něco jest.«

Abatyše jej sebrala a pohleděla na sestru Ramonu; než, tato ani brvou nehnula a zachovala svůj nevinný a přímý pohled.

Dívka rostla a po šesti letech byla potěšením všech jeptišek, které jí dovolily vstupovati do kláštera zahrnujíce ji cukrovinkami a mlsky, učíce ji čísti, psáti a se modliti; když se k ní tak všecky chovaly, nebyla by se ani za živý svět se ctihodnými matkami rozloučila.

Konečně nadešel den, v němž odhodlala se Dorotea zůstati v klášteře za souhlasu vikářova; bylo radosť podívati se na tu dívku v řeholním hávu, vykračující si vážně a důstojně jako řeholnice z povolání, která učinila slavné sliby.

Sestra Ramona byla nejupřímnější a nejmilejší dívčinou přítelkyní. Podjala se sama jejího vychování, spala s ní ve své cele, s ní se modlila a provázela ji ve všem jejím počínání.

Jednoho jitra matka abatyše modlíc se v kůru sklonila hlavu a usnula na vždy.

V klášteře vystrojen jí byl stkvělý pohřeb, jemuž přítomen byl dvůr, veškerá šlechta a lidstvo z celého Madridu, poněvadž paní abatyše náležela jedné z nejvyšších tříd. Rovněž účastnila se pohřbu rodina zesnulé skládající se z její sestry, hraběnky a markýzy, a ze dvou neteří, jejích dcer, z nichž jedna byla dívkou nevšední krásy, a druhé bylo as dvanáct nebo čtrnáct let. Po slavnostních obřadech sešly řeholnice ke mříži kůru, aby rozloučily se s dvorem a šlechtou.

Mimo užaslou dívku, jež nikdy nezřela tak oslňujícího divadla, tolik nádhery, tolik bohatství, tolik krásy, kráčeli královští manželé, dvorní dámy, ministři, jenerálové, úřadové, vojíni, učenci, pánové s řády, zkrátka, množství stejnokrojů, plášťů, fraků a jiných podobných okras, které činí lidi sobě nerovnými; dívka byla téměř u vidění při té okázalosti, když ji náhle sestra Ramona chopila za ruku šeptajíc

jí do ucha, tak že jen ona sama to slyšela: »Pohleď, dceruško, tamhle jde tvá matka.«

Právě v tom okamžiku kráčela mimo rodina zemřelé abatyše, a sestra Ramona ukazovala na starší z neteří. Dívka nemohouc potlačiti svého rozrušení, vzkřikla: »Matko!«

Zraky všech obrátily se ke kůru; starší neteř abatyšina rovněž tam pohlédla, ale setkala se s přísným a pánovitým pohledem své matky, paní to vysoké a suché jako špargl, a šla dále.

»Ticho!« promluvila sestra Ramona na Doroteu; ihned jala se omlouvati dívčin výkřik. Když večer obě odebraly se do cely, objala plačící Dorotea sestru Ramonu. »Rci mi, sestro, ta-li jest mou matkou?« Dorotea tykala sestře Ramoně jako své nejmilejší a nejdůvěrnější přítelkyni.

»Ještě na to myslíš?«

»Jak bych toho zapomněla? Když šla mimo mne překrásná ta paní, pravila's mi dnes ráno: Tamhle je tvá matka; dobře se na to pamatuji.«

»Nemluv o tom, dcero,« řekla sestra Ramona s vážnou tváří.

Dívka neodporovala, lnouc velikou láskou a úctou k řeholnici, ale míjely dni, a nemohla nikterak zapuditi neustálou myšlénku: »Ta paní jest mou matkou, tak mi bylo řečeno; srdce mé mi praví, že sestra Ramona pověděla mi pravdu snad proti své vůli.« Tak uvažovala dívka, jejíž jemný ostrovtip předčil daleko její útlý věk. »Proč nejde mne navštívit má matka? Jsou zde novicky, které mají matku, sestry, a ty je navštěvují. Ke mně nikdo nikdy nepřichází. A paní ta jistě jest vznešenou paní; byla tak krásná, tak bohatě oděna. Ještě ji vidím před sebou v tom černém šatě. Ta-li jest mou matkou? Matko, matičko má! Proč nepřicházíš?« A ubohá počala usedavě plakati.

»Zapomeňme na to,« mluvila k ní sestra Ramona. »Jednala jsem neprozřetelně, neměla jsem ti říci ničeho; ale jak jsem mohla se toho nadíti, že budeš přikládati takový význam mým slovům?«

A sestra Ramona zápasila s touhou vyjeviti dívce tajemství, jež zachytila, a s bázní před hříchem, jenž dolehl na její svědomí; ač byla sestra Ramona zvědavou a žvatlavou, čehož nebylo jí lze napraviti, bála se Boha. »Zjevím-li jí pravdu,« uvažovala, »kdož ví, nepřipravím-li nebohému stvoření trpký a bolestný život? Nezjevím-li ... ach, jaký jest ten běh světa! Některé z pozemských věcí přicházejí až sem do klášterní odloučenosti, a kdo zná všecka ta tajemství, jež chovají tyto chmurné stěny?«

Sestra Ramona byla pravou řeholnicí. Uplynulo drahně časů, a ona pevnou vůlí tajila se s tajemstvím před Doroteou, avšak bylo jí k tomu napjati veškeré síly, ježto bolel ji pohled na zasmušenou dívku, kterou tížila pořád myšlénka, že jest od matky opuštěna.

Sestra Ramona se roznemohla nebezpečně a cítila, že se blíží její poslední hodinka. Dorotea ošetřovala ji pečlivě jako vlastní matku a jednoho dne, kdy bylo nemocné velice zle, odhodlala se zjistiti úplně pravdu.

»Rci mi, sestro, matko má,« oslovila churavou, hladíc ji; »jest pravda, že ta paní jest mou matkou? Víš-li to, sestřičko má, Bůh ti odplatí za to, že zbavíš mne té nejistoty, že vypovíš mi čirou pravdu.«

»Nemohu, dcero má, nesmím ti říci ničeho.«

Sestra Ramona vykonala zpověď a nepochybně obdržela od duchovního dovolení říci pouze to, co sirotek chtěl věděti; po zpovědi povolala k sobě dívku a oslovila ji: »Ano, dcero má, ona paní byla tvá matka.«

»Vskutku tedy? A kdo jest, jak se jmenuje?«

»To ti prozraditi nemohu; jest to tajemství, dopustila bych se tak smrtelného hříchu ve své poslední hodině, jako bylo již hříchem, že jsem ti odhalila to tajemství.«

»Tedy nemluv již o tom!« odvětila osiřelá dívka.

Několik hodin po té zemřela řeholnice v náruči dceři vznešené paní. Dorotea plakala velice nad smrtí své přítelkyně, své sestry, své matky, nebo tím vším byla jí v Pánu zesnulá.

Dívka rostla a ve věku šestnácti let stala se z ní panna krásná a dobrotivá jako anděl. Po smrti své přítelkyně bylo jí hledati si zaměstnání, jímž by zapomněla poněkud na své duševní útrapy a samotu, což se jí při dobré vůli úplně podařilo. V klášteře bylo četně zbožných stařen, a proto také každé chvíle četně neduživých mimo ty, které churavěly stále. Dorotea prosila novou abatyši, aby jmenovala ji ošetřovatelkou, aby tak dobývala a zasloužila si klášterního chleba. Předešlá abatyše zemřela a s ní zároveň tajemství o dívčině původu, tak že nikdo nevěděl, jak se dívka dostala do kláštera, a ještě méně, která jest její rodina; to leželo na mysli nejenom nové abatyši, nýbrž i všem sestrám a i samému panu vikáři; než, všickni o tom mlčeli a nepodnikli ani kroku, aby zjistili dívčiny poměry; spočívalo v tom nepochybně důležité tajemství, na němž mnoho asi záleželo některé vysoko postavené rodině; konvent měl svazky jen s nejvznešenější šlechtou v království.

Všecky řeholnice vešedše v radu přijaly sirotkův návrh s největším zalíbením, a představená schválila její úmysl. Dorotea oddala se s největší obětivostí tomuto milosrdnému dílu. Nikdy nevedlo se nemocným jeptiškám lépe, nikdy nebyly laskavěji ošetřovány.

Tak uplynula dvě léta, v nichž Dorotea konala téměř divy lásky a sebezapření; než, jednoho dne zavolala ji k sobě abatyše a promluvila k ní takto: »Doroteo! Všecky milujeme tě zde v klášteře a nepřejeme si, abys se od nás odloučila. Záleží to nejen na tobě, dcero má. Přišla jsi do kláštera, anebo — lépe řečeno — přinesly tě sem v nejútlejším věku; nikdo neví, kdo a odkud. Důstojná moje předchůdkyně v úřadě, jejž zaujímám nyní já nehodná v tomto posvátném domě, vzala tě pod svou záštitu; paní a ctihodná ta matka, za níž stále modlím se k Bohu, věděla, ze kterého rodu jsi, ale vzala s sebou tajemství to do hrobu; do dnešního dne nepodařilo se nám nalézti tvůj původ!«

»Vím to, matko má, a bolí mne to.«

»Nuže dobře, dcero, tvůj pobyt v klášteře jest dosud nevídaným úkazem v podáních a obyčejích této posvátné budovy. Radila jsem se o tom s naším důstojným panem vikářem, ten zase s panem prelátem, a — zkrátka oznamuji ti novinku, která naplní tě radostí a dokáže tobě lásku, kterou k tobě lneme. Nepůjdeš odtud z kláštera; naopak, pobyt tvůj zde bude zcela oprávněn a budeš moci tento dům pokládati za svůj domov.«

»Tolik laskavosti —.«

»My všecky, které potkalo štěstí vstoupiti v tuto řeholi, musily jsme podati důkazy o šlechtickém původu; při tobě upouští se zvláštní milostí a rozhodnutím papeže, našeho svatého Otce, od této nevyhnutelné podmínky, a ty učiníš slavné sliby, kdykoli jen bude ti líbo, raději dříve než později.«

»Slavné sliby?«

»Tak jest; nyní vidíš, jakou ctí daří tě naše posvátná řehole, na důkaz, že dovede oceniti tvé výborné služby, jež jsi osvědčila jako starostlivá a vlídná ošetřovatelka.«

»Rozmyslím si to, matko má, dovolí-li mi to paní.«

»Dobrá vůle, dcero moje, všecko může. Všecky byly jsme na rozpacích, nežli jsme se věnovaly tomuto svatému životu, všecky měly jsme se za slabé plniti věčné sliby, jež vyslovují se za těmito branami, a všecky díky Bohu a Jeho Nejsvětější Matce — shledaly jsme zdejší život příjemným, jemuž náleží přednosť před životem tohoto světa, v němž člověk utkávaje se v zápase běsných náruživostí vydán jest mnohé záhubě. Nezdá se ti, že mám pravdu?«

»Paní má vždy pravdu, ale . . . chvěji se před myšlénkou, že učiním sliby, jež zachovávati bude mi snad brzy obtížným.«

»Nepomýšlíš přece na nevděk?«

»Bůh mne toho chraň.«

»A přece budeš nevděčnou, zamítneš-li nás, které přišly jsme ti nabídnout přístřeší i lásky, života klidného i záslužného před Bohem.«

»Paní, neodvažuji se toho. Třeba nebylo závazku, třeba nebyla jsem poutána slavnými sliby, žila bych spokojeně a blaženě v tomto domě, v němž strávila jsem dětinný věk, a nepomýšlela bych nikdy vyjíti odtud; ale jinak —. Jsem pevně přesvědčena, matko, že může býti člověk ctnostným a dobrým křesťanem, že může kořiti se a sloužiti Bohu, a n ní třeba k tomu takých slibův. Chci-li býti dokonalá, neubližovati bližnímu, zachovati ctnosť svou bez poskvrny, nemysliti na nic jiného než na Boha a jeho svatá přikázání, — k tomu není mi třeba slavné přísahy; mně postačí úplně v té příčině pevné a dobrovolné odhodlání!«

»Dosti již, dcero; není dobře, abych se pouštěla s tebou ve spor v této věci, která jest až příliš vážná; divím se jen velice tvé smělosti.«

»Bude mi velikým zármutkem, že jsem rozhořčila paní proti sobě.«

»A jak by ne? I mne velmi rmoutí, že musím tě upozorniti, že při takových myšlénkách pobyt tvůj zde byl by nebezpečným řeholnímu klidu.«

»Takové-li mínění paní chová, může mne odtud propustiti. Bude to pro mne velikým neštěstím, ale Bůh svých tvorů nikdy neopouští. Mám již hotový plán, stihne-li mne toto neštěstí.«

»Jaký plán?«

»Na světě jest mnoho ubohých, mnoho těch, kteří jsou beze vší útěchy, jest mnoho krutých bojů, v nichž lidé nelidsky se vraždí a raní, jest mnoho odložených dítek, mnoho opuštěných tvorův, mnohem nešťastnějších, nežli jsem já; jest zde mnoho bytostí, jež nemají jiné naděje a jiného blaha mimo milosrdenství; vyjdu-li z tohoto požehnaného domu, jemuž tolika díky jsem povinna, neodložím, paní má, drsného roucha a bílého závoje; nepůjdu hledat rozkoší tohoto světa; půjdu hledat bídy a utrpení, půjdu plnit svaté přikázání Boží lásky k bližnímu; bude ze mne Milosrdná sestra.«

Slova tato domluvila Dorotea s důstojnou a přímou pokorou, a abatyše mocně jsouc pohnuta pevnou touto vůlí odvětila: »Staň se vůle Páně! Rozmysli si vše dobře, dcero, a za několik dní dostanu od tebe určitou odpověď.«

»Tak učiním, paní.«

Rozhodnutí Doroteino bylo pevné. Nechtěla se zavázati, že bude ctnostnou, chtěla jí býti bez všelikého závazku. Mimo to ještě něco mocně ji pudilo, aby nezavřela se navždy do kláštera. Chtěla se dověděti, kdo byla ona paní, kterou před lety spatřila z kůrové mříže: »Tamhle jde tvá matka.« Tak pravila jí tehdy sestra Ramona, a sirotek nezapomněl na ta slova, ani na obličej paní. Uplynulo již mnoho let, a jak nalezne svou matku? Uvidí ji, ale pozná-li ji? Čas mění vše: z mladistvé krásy zbývá stín, nepatrná stopa ve zralém věku, a ve stáří ani ten stín. Ale Dorotea důvěřovala v Boha. Věděla, že Prozřetelnosť vše moudře pořádá a vše odhaluje, pokud to nutno vyšším úmyslům. Dorotea vystoupila z kláštera, ale jen proto, aby šla z tohoto domu do jiného, v němž rovněž žily řeholnice, do sídla Milosrdných sester, z nichž jedna část věnovala se vyučování a druhá péči o nemocné; nakažlivou chorobou stížené nebo raněné v poli válečném. (Pokračování.)

Propaganda protestantská.

Píše **Fr. Vaněček.**

(Pokračování.)

II.

Před třemi lety přinesl časopis »Monatsschrift für christl. Social-Reform« článek »Aus der Hauptstadt des deutschen Reiches«, v němž krátce se dotýká vředů berlínského života. Jest chváliti snahu vnitřní misie, že se ujímá zde lidí bez práce a přístřeší, aby též mravně v ně působila. »Bída všech ctností nepřítel«, říkali naši, což latiníci vyjadřovali: »paupertas meretrix«. V r. 1882. pět členů tovaryšského spolku pod vedením spisovatele Liebicha pokusilo se o uspořádání nedělních bohoslužeb v době od září do dubna pro lidi bez práce, přístřeší a domova. Poněvadž uznávali správnosť zásady, že cesta k srdci vede skrze žaludek, rozdávalo se účastníkům před početím bohoslužby snídaní (káva a 2 housky). Lid nazval ihned místo to »houskovým kostelem«. První neděli v zimní saisoně oznámilo se místo služeb Božích pro lidi bez práce na nárožích ulic. Avšak nebylo toho dlouho potřeba, lid se hrnul sám. Zpěv předcházel snídaní, po němž následuje počátek bohoslužby. Pastor nebo laik připojuje výklad některého místa z Písma. V r. 1893. dostoupila frequence »houskového kostela« nejvyššího stupně, 13.253 osob, což činilo průměrnou nedělní návštěvu 633 osob. O Vánocích stoupla návštěva na 822 a dosaženo bylo číslo 100.000 od počátku čítajíc. V neděli

v 7¼ hodin otevírá se kostel. Každý návštěvník jest vlídně veden na své místo. Členové misie nalévají kávu a nosí housky. Pobožnosť končí devátou hodinou, a po ní následuje zprostředkování práce a rada mladým. Zpráva ústavu sama dí: »Od začátku našeho zůstalo po bohoslužbě 750 mladých lidí, aby nás zpravilo o svých poměrech a přáních. Soukromá rozmluva s mladými lidmi jest důležitou částí naší činnosti. Zde lze láskou získati důvěru mladých lidí a vážně pohnouti svědomím, aby počali nový život. Každý nám musí nejprve vyprávěti, kterak do bídného stavu zabředl. Jeden nemohl v učení vydržeti a odešel na svou pěsť; jiný se v malém městě vyučil a pospíchal do Berlína, aby se naučil, jak těžko lze najíti práci. Jiní našli obstojné zaměstnání, ale neodolali pokušení velkého města a připravili se lehkomyslností a nevěrností o místa. Jsme ochotni dle našich sil pomoci, ošetřovati, sprostředkovati práci, obstarávati ukradené nebo ztracené legitimace, přimlouvati se u rodičů, poskytovati peněz na cestu k domovu. První naše pomoc je ta, že dáme chráněnci svému útulek. Některým dáme i celé zaopatření po několik dní. Přičiňovali jsme se obnoviti spojení našich chráněnců s jejich příbuznými, poručníky nebo dřívějšími prácedárci. Často byli jsme dožádáni psáti jejich jménem, poněvadž jim k tomu stud bránil. Velice jsme se přičiňovali zjednati práci. Jelikož v Berlíně jest velká nabídka pracovních sil, obrátili jsme se na venkov, zejména na majetníky statků.«

Vidíme zde upřímnou snahu odpomoci mnohé bídě. Témuž účelu slouží u nás Marianské ústavy pro ženské pohlaví, a činnosť jejich předstihuje daleko činnosť vnitřní misie Berlínské, poněvadž kongregace může daleko lepší činnosť rozvinouti nežli sebe lepší spolek. Pro učně a mužské pracovníky ve Vídni pracuje P. Schwarz, zakladatel pobožných dělníků, o nichž psala Dělnická příloha Čecha. Kongregace trpí však nedostatkem bratří, a jest žádoucno, aby se jí v brzku dostalo posily. Podobný účel má spolek »Christliche Familie«, ale na tomto poli zbývá vždy tolik práce, že netřeba obávati se přebytku.

Též můžeme zde pozorovati, jak protestanté zavádějí jakousi náhradu za zpověď, podrobujíce dobrovolně výslechu svého chráněnce, který má vyznati často svůj marnotratný život. Jak víme, jednával Bosko podobně; P. Schwarz velice klade váhu na přijímání sv. svátostí.

Chvalitebná jest snaha vnitřní misie zachrániti přistěhovalé mládence před nákazou velkých měst. My této veliké úlohy zanedbáváme. R. 1881. byly křesťanské spolky s tendencí chrániti dospívající mládež toliko dva a čítaly 68 členů. R. 1894. bylo jich již 36.610 a čítaly 1,836.660 členů. Tato čísla mluví zřetelně o této blahodárné činnosti. Některé ze spolků přijímají mužské, jiné ženy.

Pastor Döring v Elberfeldu založil první spolek jinochů r. 1838. hlavně pro světem jdoucí, aby jim nahradil domov. R. 1846. založil Kolping tamtéž první tovaryšský spolek. Vláda těmto evangelickým spolkům pracuje do rukou. Ve Frankfurtě policie v pravidelných obdobích podává seznam přišlých mladých mužů. Členové spolku vyhledávají dle udaných adres, aby je do spolků přivedli a je získali. Snad by i u nás aspoň někde dalo se něco provésti. Jak by se dalo získati mnoho nových členů, ukáže následující skutečný příběh. Jednoho odpoledne navštívila jistá matka kněze N., jenž právě měl spolubratry u sebe návštěvou. Na otázku, čeho si přeje, slyšel vyznání

díků. Zač děkovala? »Velebný pane, dostala jsem dnes dopis od syna z R. a děkuje vám, že jste ho upozornil ve zpovědi na spolek tovaryšů. Přišel do R. a vstoupil do něho a píše, jak se mu spolek líbí.« Toť krátký obsah dlouhých, vřelých díků synových a ještě více matčiných. — Právě lepší živly z dorůstajících zůstávají věrnými Stolu Páně. Kněz má zde i povinnosť udati prostředky, jimiž by mladík spíše mohl zachovati svou neporušenosť.

Aby byly umenšeny škodlivé následky tak zvaných »herbergů«, zařizuje vnitřní misie »domovy« pro cestující tovaryše a příslušníky jiných stavů bez rozdílu národnosti a *náboženství.* Za laciný peníz lze tu dostati byt a stravu a spolu nabyti příležitosti nejen k zábavě a poučení, ale i k *náboženskému povzbuzení.* První taký dům mezi protestanty zřídil jmenovaný již Dr. Wichern. Prof. Perthes v Bonnu r. 1854. založil první domov pro cestující; nyní jich čítá protestantské Německo 250. Domy jsou ve vzájemném spojení, a správcové jejich ročně konají schůze, aby zkušenosti své si sdělili. Pro ženy jsou také zvláštní domy; hlavou jejich jest manželka superintendentova z Koblence. Služebné útulny se spojenými nedělními školami mají nahraditi Marianské ústavy.

Nejzajímavější částí činnosti vnitřní misie jest záchrana ztracených. Toť jest nejspasitelnější práce každého pravého křesťana. Též věřící protestanté čestně pracují o své úloze, ač nelze ušetřiti je výtky značného proselytství. Pokud by se jednalo o záchranu věřících živlů protestantských, aby se nestávaly nevěřícími, třeba jest počínání jen chváliti, ale jakmile jeví se touha katolíky získati protestantismu, jest to čiré a nízké proselytství. Dvě fakta byla dokázána. Předně, že katolíci v Německu naproti protestantům v poslední době ztratili proselytstvím protestantů statisíce duší. Historisch politische Blätter (1893., sv. XI., seš. 2.) přinesly číselný důkaz, že ztráty katolíků v posledních desítiletích proti protestantům páčí se na jeden milion. V Elsas-Lothringsku od doby okupace rozmohly se živly protestantské o 100.000 na úkor katolíků. Jest to nepopíratelný důkaz, že taktika protestantů uchvacuje četnou řadu katolíků, ač sám protestantismus jest v nejsmutnějším rozkladě. Jest pravda, že lhostejnosť katolíků jest příznivým terrainem manevrů protestantských. Lhostejné kruhy katolické dají se snáze získati positivnímu protestantismu než protestantské. Kdyby se jednalo o záchranu odpadajících protestantů, bylo by pro vnitřní misii v samém Berlíně práce více než dosti. V r. 1893. v jediném předměstí Berlínském Rixdorfu oddáno církevně ze 466 párů toliko 161, tedy třetina; z narozených 2435 dětí pokřtěno 1572, tedy větší polovina. Zde by vnitřní misie měla tolik práce, že by jí nezbylo ani prostředku, ani času na misie mezi katolickými kruhy.

V Německu rozkládající se protestantismus občerstvuje se odpadlíky katolickými. Toť jest jedno faktum, kteréž dokazuje, že vnitřní misie mnoho tisíc katolíků získala protestantismu, kdežto mezi odpadlými protestanty valně nepochodila.

Druhé faktum, svědčící o proselytství při vnitřní misii protestantské, podává Anglie, kdež jest zásluhou Vaughanovou dokázáno, kolik dětí ztrácejí katolíci proselytstvím anglikánským. Ztráty katolíků v Salfordu a Manchestru ocenil zcela správně Vaughan, tehdejší biskup Salfordský, ve své brožuře »The Loss of our children« (Ztráta našich

dětí). Několik do oka bijících fakt budiž zde z jmenované brožury uvedeno.

Život mezi katolíky jest v těch částech, kteréž biskup Salfordský pozoroval, čilejší než mezi protestanty. Sami protestanté doznali, že jejich návštěva chrámu Páně a přijímání sv. svátostí zůstává daleko za katolíky. Shledala protestantská komise, že v jediném Manchestru mezi 5000 pozorovanými a navštěvovanými domy polovina jejich obyvatelů nechodí do kostela vůbec, kdežto katolíci se mohli prokázati, že v neděli 100.000 ráno a odpoledne službám Božím bylo přítomno. Ku stolu Páně přistoupilo v letech 1868—1881 o 30.000 osob více než dříve, velikonoční přijímání vykonalo 98.036. Na hlouček katolíků v rozptýlení žijících jest to číslo úctyhodné a svědčící o životě katolickém. Nicméně přece ztráta mládeže na straně katolíků jest značná, a právě tyto ztráty činí značný přírůstek zmírajícího anglikanismu.

Vaughan zjistil ztrátu mládeže způsobem následujícím. Všechno duchovenstvo dostalo popisné knížky, do nichž dle možnosti své zaneslo všechny katolické rodiny. Přehledné tabulky zaslány biskupu. Tak napočteno v roce 1886. 93.000 katolíků dle jmen. K tomuto číslu sluší přičísti ony katolíky, kteří nejsou v užším spojení nebo žijí ojediněle v rozptýlení. Tak že skutečné číslo by přesahovalo daleko 100.000. Podle přibližného počtu katolíků mělo by býti v katolických školách v Manchestru a Salfordu 16—17.000 dětí. Školy tamější však vykazují jen 10.000, připadá tedy 6—7000 na proselytism, o němž podává Vaughan křiklavé příklady, jak je zjistili členové »katolické ochranné společnosti« (Loss of our children str. 13. a násl.) Doznávat Vaughan, že jsou dobročinné ústavy, které hlavně míří na dobročinnost, však mezi 75 ústavy dokázáno, že 37 jsou pařeništěm proselytismu. Jsou případy, že dítě i jiné jméno dostane, přechází z ústavu do ústavu a ztrácí poklad katolické víry. Pod rouškou hmotné podpory dítě přijato bývá do ústavu; když mu hrozí nebezpečí ztráty víry, a rodiče jeví úmysl dítě vzíti z ústavu, požaduje se od nich velká náhrada. Co se stává, jest zřejmo. Na 1000 dítek ročně proselytskou dobročinností církvi se odcizuje. Ovšem i nedbalost rodičův a neštěstí přivádí jistou část do nebezpečí. Dle onoho soukromého sčítání katolického r. 1886. shledalo se, že jest nedbalostí rodičů v největším nebezpečí dětí pod 7 rok 2381, pod 16 rok 2130, pod 21 rok 909, 5420 celkem. Ve velkém nebezpečí jest dětí pod 7 rok 1208, pod 16 rok 819, pod 21 rok 314, celkem 2341. V nebezpečí jest dětí pod 7 rok 885, pod 16 rok 744, pod 21 rok 283, celkem 1919.

Celkem tedy 9673 dětí jest ohroženo ze strany dobročinných ústavů s proselytským nátěrem. Jsouť to útulny a školy pro učně, mládenecké spolky a pod. Na základě zjištění těchto ztrát vydal Vaughan onu brožuru, v níž vyzývá ku podporování »ochranné katol. společnosti«, kteráž chce svým katolickým dětem dáti tytéž výhody a ochranu, které jim poskytují protestantské ústavy s největším nebezpečím víry. Tak na př. dokázáno, že ze 103 katolických učnů, kteří opouštějí ročně protestantské řemeslné školy v okolí Manchestru a Salfordu, sotva 20 zachová víry. V celé diecési jest 14 řemeslných škol, v nichž jest na 1000 katolických učňů. Jaké ztráty trpí zde církev pro »kus chleba a hrstku ječmene!« Uvedená data dokazují s dostatek druhé faktum, že ochranné spolky anglikánské jsou ne-

bezpečím pro katolické chráněnce, a že dobročinnosť jest nátěrem, jímž se ukrývá proselytism.

Totéž dokazují Hist. pol. Blätter o charitativní činnosti protestantské vnitřní misie v Německu. Jakkoliv tedy vítáme každý ústav, jímž se poskytuje pomocná ruka chudému a opuštěnému, přece nemůžeme chváliti, že za misku čočoviny kupuje se prvorozenství u víře. Samy protestantské ústavy hledí zakrýti tuto činnosť, neboť vědí, že by veřejné mínění pro ni získati se nedalo. Proto budiž ona charitativní činnosť protestantů katolíkům pružinou k daleko větší činnosti v tomto oboru. Jest třeba, aby naše ústavy mohly všem katolíkům vyhověti, aby nemusili býti v nebezpečí ze strany ústavů protestantských. Že se děje i u nás podobná propaganda, jest všeobecně známo, není však tak nebezpečná jako v krajích nad polovinu pomíšených. Tam smíšená manželstva jsou největší oporou proselytismu. Trevírský biskup Korum v pastýřském listě o smíšených manželstvech r. 1893. vydaném uvádí katolíkům na vědomí smutné faktum, že roku 1891. v Prusku ze všech smíšených manželstev pošlo o *47342* dětí protestantských více než katolických. Zde jest rovnováha velice porušena. Dle téhož spolehlivého výpočtu ztrácejí katolíci v Německu ročně na 100.000 dětí. Činnosť vnitřní misie, jak budeme viděti, stoupá rok od roku. Jest zde patrná příčinnosť mezi ní a velikými ztrátami katolickými, a jest nutno uvažovati o skrytém nebezpečí. Týž zjev lze pozorovati ve všech částech Německa. V Elsasku ubylo od doby okupace 100.000 katolíků a přibylo 120.000 protestantů. V Bavořích počítalo se r. 1875. na 1000 obyvatelů 712 katolíků a 277 protestantů, v r. 1890. však jen 708 katolíků a 280 protestantů; v Mnichově samém rozmnožili se katolíci o 27.75%, kdežto protestanté o 60.90% v době patnácti let. Tamtéž bylo mezi 1000 obyvateli r. 1875. katolíků 874 a protestantů 100; v r. 1890. však bylo katolíků 830 a protestantů 138.

Z uvedených dat jde na jevo, kolik ještě spolků různých musí zříditi katolíci, aby dovedli odraziti útok protestantský. Číslo značící rozvoj spolků katolických a protestantských by bylo měřítkem horlivosti na straně jedné a vlažnosti na straně druhé.

V proselytství nemůžeme činnosť vnitřní misie chváliti, ale třeba doporučovati obranu na straně katolické.

III.

Chvalitebnější stránkou vnitřní misie jest boj proti neřesti nestřídmosti a smilstva. Naše církev bojuje proti nim svými bratrstvy, a zajisté třeba jest jen těmto děkovati, že katolíci v obojí té stránce stojí nad protestanty. Boj proti neřesti musí každý katolík vítat, ať jej vidí na kterékoliv straně. Dvě neřesti hubí lidstvo: bacchus a venus. Také mezi protestanty lze znamenati poctivou snahu zjednati nápravu, nebo zadržeti aspoň zkázu. Byť i mravní statistika nám katolíkům dávala o něco lepší vysvědčení než jiným, máme přece důvodů více než dosti, aby v tomto směru se více činilo. Oettingen ve »Moralstatistik« (protestant) dává nepřímo katolickým zemím dobré vysvědčení: »Brandeburg und Pommern haben bei höchstem Branntweinverbrauch (13. 3 und 9. 6 Kannen per Kopf) am meisten uneheliche Kinder, während Westphalen und Rheinprovinz die geringste Zahl

unehelicher Geburten bei relativ unbedeutendem Branntweingenuss (4—5 Quart per Kopf) aufweisen.« Str. 687 III. vyd. U Oettingena, který katolíkům jest valně nepřízniv, jest svědectví to významné. Řádí-li jinde cholera více, nenásleduje, že by se mělo méně proti ní bojovati tam, kde řádí méně.

V oboru spolků střídmosti vykonala protestantská propaganda díla znamenitá. Vlastí spolků střídmosti jest Amerika, poněvadž byla vlastí nestřídmosti. Ameriku následovalo Irsko a Anglie a pak se činnosť temperanční ujala i v Evropě, hlavně v krajích nejohroženějších. Katolíci mohou se pochlubiti největším apoštolem střídmosti, Theobaldem Mathewem, irským knězem, kterýž se dopracoval největších výsledků. Německo čítá nyní čtyři velké centrální spolky střídmosti: 1. deutscher Verein gegen Missbrauch geistiger Getränke; 2. Verein vom blauen Kreuz; 3. Guttemplerorden; 4. Internationaler Verein zur Bekämpfung des Alkoholgenusses. Německo má jich také zapotřebí, neboť shledalo se, že r. 1893. bylo na 303.000 opilců v Německu, že v Prusku ročně zmírá na šílenosť z opilství 1300 osob, 280 opilců že je samo vinno životním neštěstím a že 508 opilců končí samovraždou. (Luth. Kirchenzeitung 1893. č. 29.) Proto vnitřní misie doporučí spolek »modrého kříže.« Modrá barva jest mezinárodní barva temperancléřů. Spolek čítá začátečníky a činné členy. Začátečník aspoň šestnáctiletý tři měsíce zdržuje se ode všech opojných nápojů, aby podal důkaz své pevné vůle. Potom teprve činí slavné předsevzetí (neboť slib to není) na určitou dobu, zříci se opojných nápojů, mimo nemoc a stůl Páně. Podobné podmínky, jaké činíval P. Mathew v Irsku a v Anglii. Člen zavazuje se vlastnoručním podpisem na lístku, jenž obsahuje následující: Opilci nebudou královstvím Božím vládnouti. Zavazuji se s pomocí Boží ode dneška — zdržovati se všech opojných nápojů (večeři Páně a lékařský předpis vyjímaje) a zneužívání jich u ostatních odstraňovati. Zavazuji se též pro případ, že bych slib svůj zrušil, zaslati zpět tento svůj lístek. Datum. — Podpis. Střízliví buďte a bděte.

Týdně konají se přátelské schůze, při nichž se i náboženských prostředků nezanedbává.

»Modrý kříž« rozšířil v Německu 130.000 temperančních traktátů, 750 zpěvníků, 2000 svazků: »Kämpfe und zette« a jiných temperančních brožůr.

Původní myšlénku k utvoření spolku »modrého kříže« dal farář L L. Rochat v Ženevě, kdež nabyl nezvratného přesvědčení, že proti nestřídmosti nestačí živé slovo, ani obratné brožury, ale toliko vznešený příklad sebezapření. Střídmosť nelze s prospěchem kárati, ale lze toliko vlastním životem jiné k ní naváděti. První počátek položen ve Švýcarsku, odkudž se rozšířil. Ve spise Arnolda Boveta: »Hinaus aus dem Wirtshaus« trefně se dí: nestačí líčiti zhoubné následky opojných nápojů a dodati: my jich budeme i dále, střídmě ovšem, užívati. Ale třeba použíti v pravdě slov Páně: pohoršuje-li tě oko tvé . . . Shledalo se též, že opilci náruživému jest daleko snadnější úplná zdrženlivosť od opojných nápojů, než zachovati míru při jejich požívání. Na základě této pravdy dodělal se Mathew v Anglii obrovských výsledků. Temperanční hnutí v Anglii v některých spolcích jest tak fanatické, že považují požívání vína a pod. za hřích. Kardinál

Manning stál v Anglii v čele temperančního hnutí, poněvadž viděl, že za střídmostí najde lehce každá ctnost vchod do lidského srdce. Mnozí domnívali se o něm, že i on má opojný nápoj za něco samo v sobě hříšného, ovšem neprávem.

Přísnějším nežli spolek »modrého kříže« jest »Guttemplerorden«, kterýž jest sestaven docela podle zednářského vzoru; čítá 52 loží se 1313 členy. (Pokračování.)

Kniha mrtvých u starých Aegypťanů.

Z německého **A. Baumgartnerova S. J.** pojednání »Das alte Todtenbuch der alten Aegypter« přeložil **Vilém Sladomel.**

(Pokračování a dokončení.)

IV.

Základní akkordy, jež jsou obsaženy ve zmíněných zlomcích, ozývají se celou sbírkou, pro kteroužto příčinu není možno přesné jejich oddělení. Nicméně však přece pokusíme se, ostatní kapitoly skupiti dle několika stanovisk.

1. Nejprve objeví se nám kapitoly, které směřují k pohřebním obřadům, a které líčí z mrtvých vstání, jež se dle aegyptských představ dálo jaksi obřadně. Mrtvému vrátí se ústa (kap. 21. 22.), po té jsou mu Plah-Ammonem ústa slavnostně otevřena (kap. 23.). Mrtvý rozpomene se na své jméno (kap. 25.) a vysloví je nahlas před plným shromážděním bohů. Duše spojí se opět s mumií, jež byla milostí nadpozemčanův ochráněna před rozkladem (kap. 89.). Hlavní věcí jest, že mrtvému bývá vráceno jeho srdce a tím i ústa k řeči, nohy k chůzi, ramena k boji proti všem nepřátelům, oči k vidění, síla, by se vznesl k nebi, krátce pověda: celé a plné vědomí, ba i svoboda pohybu. Duše totiž v podsvětí nebyla sloučena s tělem (kap. 26., 27., 28., 29. a 30.). O tuto milost prosí mrtvý slovy velepohnutlivými, jimž, aby dodáno bylo magického dojmu, bývá modlitba ta napsána na tvrdém kameni, majícím podobu brouka (viz předchozí poznámku o »vrubounovi posvátném«). Tento kámen vkládal se k mumiím tam, kde má místo srdce. Tisíce takových kamenů až podnes upomínají v museích na tuto modlitbu.

2. Jiná řada kapitol obsahuje žádost, by bohové propůjčili ochrany a záštity pro všecky údy (kap. 42.), jmenovitě pro hlavu (kap. 43., 50.), ochrany před zetlením (kap. 45., 48., 154.), ochrany před sítěmi rybáře mrtvých (153.); propůjčení příbytku v nebeském Anu vyprošováno v kap. 47.; prosba za uchránění před opětnou smrtí jest obsahem kap. 44., ochrana proti potupení, pošpinění a znectění vyprošována v kap. 51., 52., 53. Mrtvý nechce požívati ničeho nečistého, nýbrž pouze čisté obilí a čistý nápoj na nivách Tatuských.

3. Pobočný obraz ku kapitolám o srdci nebo o znovunabytí srdce tvoří kapitoly o dechu (životním), jakož i o pití vody. Mrtvý

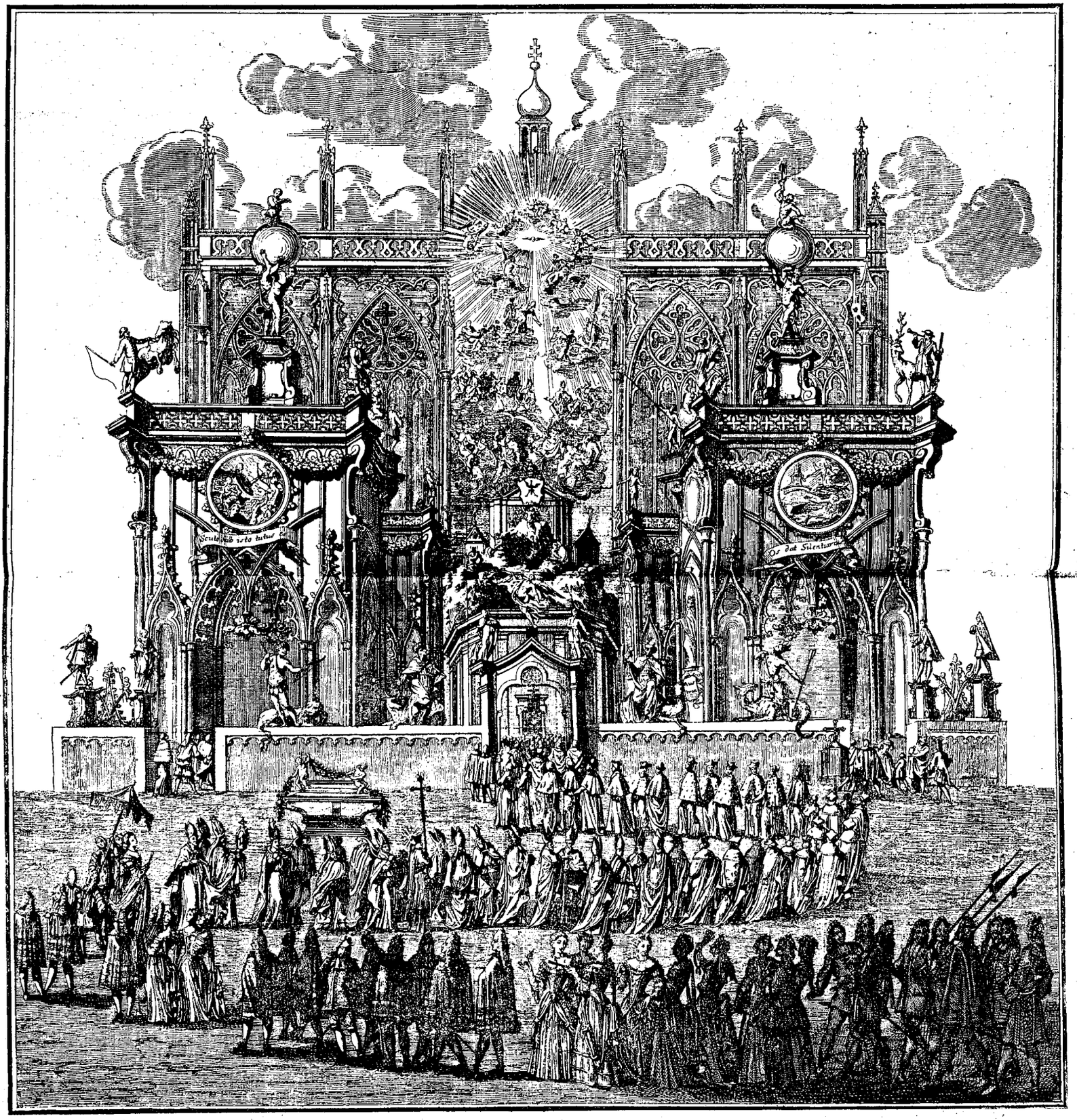
úpěnlivě volá k bohu Tumovi, k »velikému ploditeli«, by mu ze svých chřípí opět vdechl příjemný dech života (kap. 54., 56., 57.), nebo cítí, že modlitba jeho už jest vyslyšena, a sám už vdechuje jakožto bůh Šuh jiným dech života. S úpěnlivou prosbou za dech života spojuje se také prosba o doušek občerstvující vody (kap. 59.), jež se po té v různých změnách opakuje (kap. 60., 61., 62., 63.)

4. Mrtvého ohrožuje na onom světě veliké množství nepřátelských mocí ve zvířecích podobách, před nimiž jej mají chrániti tajemné závitky mrtvých. Odtud pocházejí kratší nebo delší rozmluvy proti krokodilům (31., 32.), jmenovitě proti takovému krokodilu, jenž už pozřel osla (kap. 40.), proti hadům a plazům (kap. 33., 35., 37., 38., 39. a 41.), proti želvě (kap. 36.), proti nestvůře Maftě (kap. 34.)

5. Mrtvému jest projíti nehostinnými údolími a horami, krajinami a paláci na onom temném světě, prve než stane se účastníkem na životě bohů. To vylíčeno v cyklu mnohých kapitol pozdějšího původu, jež pojednávají: o strážcích sedmi síní a o dvaceti dvou branách nebo pylonech pole Aaruského (kap. 145.), o patnácti vratech (kap. 146.), o sedmi sálech v podsvětí (kap. 147.), o sedmi kravách a býku (kap. 148.), o čtrnácti příbytcích v Aaru (kap. 149. a 150.)

6. Když tedy mrtvý za vzývání a s pomocí všech bohů šťastně překoná všecky obtíže a nebezpečí při velikém přechodu, zableskne se mu vyhlídka na budoucí život. Vstav z mrtvých a jsa oslaven, vstoupí do bárky Raa, boha slunce, jejíž jednotlivé částky jsou zbudovány ze samých pouhých, podivuhodných sil bohů. Bárku tu sami bohové silnými pažemi, veslujíce, ženou po nebeském oceanu. Bárka ta vítězně triumfuje nade všemi mocnostmi smrti a tmy a zakotví šťastně u blažených niv Aaruských. Kap. 99. pojednává zvlášť o této plavbě. Dlouhá řada jiných úryvkův opětuje předmět, tu šíř, onde úžeji jej rozvádějíc a případné modlitby přičiňujíc (kap. 100., 101., 102., 132, 133., 134., 137., 138.) Mezi to řadí se vzývání Hathory (kap. 103.). Ptaha (kap. 106.) rozličných ostatních bohů (kap. 108., 107., 112., 113., 114., 115., 116., 120., 123.), jakož i vlastního »Ka« (genia) mrtvého. Zvláště vylíčena jest plavba na východ, (kap. 109.) na západ, (kap 108.) další potomná cesta (kap. 107.) a příchod do Rostauy (kap. 108.).

7. Blaženého života v Rostauě a na nivách Aaruských bylo sice vzpomenuto už příležitostně (při jízdě sluneční), nicméně vylíčení jeho věnovány jsou ještě zvláště kap. 109. a 124. Východní stranou leží tyto nivy na hoře, od níž na jih prostírá se jezero husí »Khar« a severně jezero husí »Ro«. Tam pluje bárka sluneční, vzdorujíc protivnému větru, na níž nepohnutě stojí oslavenec jakožto kormidelník. Tam stojí planý fík Mafek, jímž Ra vzhůru se nese, a kde Šu zvedá sloupy nebes. Ocelový plot ohražuje nivy Aaruské. Žito tam dorůstá výše sedmi loket; tři lokte má klas, čtyři stébla. Nebožtíci jsouce zvýši 8 loket, žnou obilí a s nimi i duchové východu. Úřadníci bohů ponechávají tu nebožtíkům, by kráčeli po své cestě, ale vyměřených hranic překročiti jim nedopustí. Mrtvý totiž má písemnosti s sebou, dle nichž vyměřena jest mu část země od počátku až ku nejzazší hranici. Vody tam má s dostatek. Chleba a

Slavnosť sv. Janská na hradě Pražském r. 1721. (Viz str. 556.)

pečiva požívá hojně. Odpočívá vesele na své půdě a jezdí po svaté bárce. Seznamuje se s lidmi svého sousedního okršleku, kteří tu — jako on — denně pracují, sbírajíce žito a shromažďujíce ovoce na sýpku. Život tu jest onoho rázu, jaký zámožný Aegyptan vede na zemi.

8. Ale tímto způsobem idyllického života venkovského, jenž se podobá onomu na Nilu, nikterak není vyčerpáno štěstí na onom světě. Jako jsou oslavenci (na onom světě) po ruce bárky boha slunce ku libovolným projížďkám, tak jest mu propůjčena i moc proměňovati se v nejrozmanitější bytosti (kap. 76—88), mimo kap. 79. Mrtvý totiž může se na onom světě proměniti v krahujce Horova (77. 78.) v boha Tuma (79.), v boha světla, jenž přemáhá zatmění slunce (80.), v lótus (81.), v boha Plaha (82.), ve ptáka Bennu (Fenixa), podobu to Osirisovu (83.), ve ptáka Senthi (Šenšen), v jespáka (84.), ve krahujce s lidskou hlavou (85.), a vlaštovku, zasvěceného to ptáka Isidě (86.), v hada věčně se omlazujícího (87.), v krokodila, odznak to vše ničícího vedra (88.). »Vychází za dne ve všech podobách, v nichž má zalíbení, a vrací se opět do svého obydlí. Nikdy nezbloudí. Chleba, piva [1]) a masa přehojně dostává se mu s oltáře Osirisova. Vychází si na Aaruské nivy, kde mu dají žito dvojího druhu; mrtvý tam kvete jako kvetl druhdy na zemi, čině vše, co se mu zlíbí, jako bohové, kteří tu jsou v pravdě« (kap. 72.; srovnej kap. 2. 4. 5. 6. 7. a 10.)

9. Jako u vylíčení těchto přeměn a v ponurém líčení hrůz onoho světa panuje (u Aegyptanů) bezmezá a hrubotvárná obrazotvornosť, táž, jež na pochmurných stěnách hrobův a chrámů zvláštní nucené postavy bohů s jejich podivnými korunami, odznaky panovnickými, symboly a zvířecími hlavami znázorňuje, — tak vyvěrá z této symboliky právě tak rozšířená pověra. Svědčí tomu i mnohé pohřební obřady, jimž připisována podivuhodná moc, jakož i četné amulety [2]) a talismany, s mumiemi do hrobů vkládané, jimž přikládána byla moc magická. Jistý počet kapitol knihy mrtvých dotýká se takových magických rčení (proroků) jak pro zvyky pohřební (na př. při kladení podhlavničky t. zv. hypocephalu) k. 162. 166., při nošení t. zv. Uty (k. 167.), při postavení a vyzdvižení lůžka (168. 169.), tak i pro vlastní amulety v nejužším toho slova smyslu. Za takové sloužily: vzpomenutý už brouk (scarabaeus) a nádoba, v níž samotné srdce bylo uschováno, po té sponka Tet (kap. 155. 156.), létající vír (k. 157.), nákrčník (k. 158.), sloup (k. 159. 160.) a jiné různé amulety (k. 170—173.).

10. Mimo tato právě vypočtená vzývání obsahuje »kniha mrtvých« posléze ještě mnohé jiné modlitby k rozmanitým bohům; mimo jiné i tři litanie o Osirisovi (kap. 141. 142. 143.), hymny a vzývání Osirisa (180—186.), řeči o Anubisu, Isidě a Nephthydě (kap. 151.).

Tolik postačí, by si čtenář učinil představu o úhrnném obsahu »knihy mrtvých«. Kapitoly, jichž jsme neuvedli, směřují obsahem svým k některé z označených skupin.

---

[1]) Známý to nápoj starých Aegyptanů, připravovaný ze žita.

[2]) Viz o tom Ottův Naučný Slovník, II. díl, str. 212. (amulety aegyptské a spis A. Wiedemannův »Die Religion der alten Aegypter«, S. 154.

V.

Pro *dějiny náboženství* jest »Kniha mrtvých« pomníkem významu a rozsahu ovšem největšího. Není žádné pochyby, že Aegypťané už od nejstarších dob věřili v nesmrtelnosť duše, v rozhodčí posmrtný soud dobrých i zlých činů, v opětné spojení se těla s duší a ve stálé trvání odměn i trestů na onom světě, a že se tato víra u věčné potvrzení božského zákona a u věčný život na onom světě udržovala už od dob stavění pyramid až k dobám, kdy panovala Kleopatra. Mravní názory, jevící se v té víře, najmě při scéně soudu (kap. 125.) odpovídají co nejpodstatněji hlavním požadavkům zákona přirozeného a tím i — dekalógu. Nejstarší ústní podání poukazují sice na prvotní monotheism, jenž však už záhy spojil se s bohoúctou slunce a rekův, až posléze zanikl úplně v božské úctě přírody, při čemž bůh slunce zůstal nejpřednějším bohem, ovšem za různých forem a pojmenování. O symbolickém významu starších bohů panuje veliké temno; naproti tomu jevilo se čistě polytheistické a zcela fantastické ponětí tím, že se počet bohů vždy víc a více množil, a že se měnila jejich hodnosť dle zevních politických momentův. Záhy totiž se objevila magická umění, kouzelnictví a hrubá pověra ve staré říši, jichž přebujněním zpět zatlačeny byly všecky pozdější čistší náboženské názory.

Ve příčině historicko-literární nemá »Kniha mrtvých« do sebe té důležitosti jako ve příčině dějin náboženství. Jednotlivé hymny a modlitby činí sice temnem své obrazné řeči a vážností myšlének jakýsi dojem vznešenosti, nicméně však přece poetické stránky bohoúcty slunce nedostupují plného uměleckého rozvoje. Jako výtvarné umění Aegypťanů po šťastných počátcích rychle propadlo šabloně, divoobraznosti a příšernosti, tak i první zjevy náboženské poesie staly se brzo typickými, hieratickými formulemi. Nejstarší kosmogonie stala se samým pozdějším pokolením kněžským hádankou, a synkretismus zavinil v samých podobách bohů takovou směsici a zmatek, že nebylo lze vytvořiti žádné lidsky krásné, poetické zobrazení mythů. Zvířecí symbol bohů přešel v obraz bohů samých tak, že týž bůh obdržel brzo hlavu beraní, brzo lví a ihned zase krahující. Znaky zvířecí a pitvorné zatlačovaly zrak lidský vždy víc a více do pozadí, čímž se budoucí život na onom světě zalidňoval vždy větší a větší směsí nestvůr. Kozli, opice, kočky, krokodilové, hroši a j. vždy úžeji a úžeji otáčejí se kol nejbližšího okolí bohův, a slunce stalo se ze hvězdy, zemi a nebe potěšující, pouhým stereotypním, hieroglyfickým okem.

Nechť proudily nejstarší texty se svým parallelismem částí, se svými symbolickými obrazy a svými slavnostními vzýváními z hlubšího citu, — později stalo se opisování závitků (knihy) mrtvých pouhým mechanickým zaměstnáním. Nejprve byly namalovány obrazy, po té byl ostatní prostor vyplněn texty buď staršími nebo novějšími, a často se stalo, že ani sami opisovatelé textu nerozuměli. Na úhrnný duševní život mělo nazírání na »Knihu mrtvých« přece ještě vždy nějaký vliv, a nutno jest znáti její obsah, bychom mohli oceniti také ostatní plody aegyptského písemnictví.

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

II. Památky kultu sv. patronů českých.

Napsali **Ed. Šittler** a **Dr. Ant. Podlaha.**

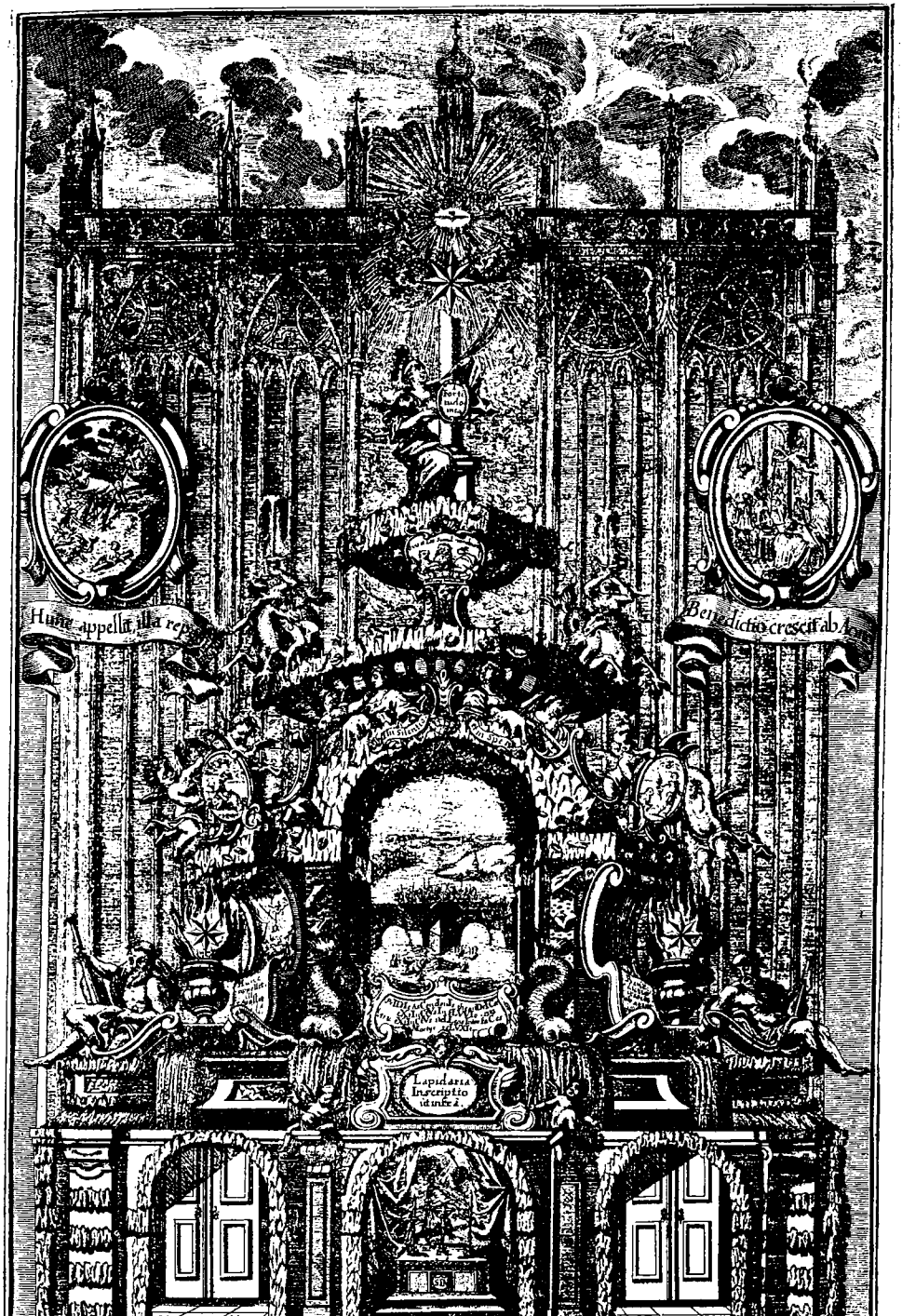
(Pokračování.)

Velikolepé slavnosti, konané v Praze na počesť sv. Jana jak po blahoslavení (r. 1721.) tak i svatořečení (r. 1729.) jeho, připomínaly na NVČ některé velice zajímavé *současné rytiny.*

Byla tu především znázorněna *slávobrána* r. 1721. před chrámem Svatovítským zbudovaná, jakož i slavný průvod s tělem blahoslavencovým tehdy konaný. Na připojené reprodukci památné této rytiny spatřujeme nádherné lešení vkusem tehdejší doby přebohatě ozdobené obrazy svatých, allegorickými sochami ctností, jimiž blahoslavenec se stkvěl, jakož i personifikacemi všech dvanácti krajův českých, jež blahoslavenému krajanu hold svůj vzdávají. Množství důmyslně a přeuměle sestavených nápisů, veršovaných i prosaických, podávalo diváku příslušná vysvětlení. V průvodu spatřujeme kanovníky Svatovítské, ani nesou, — provázeni jsouce úřadníky královskými, duchovenstvem, profesory i posluchačstvem vysokých škol Pražských, — svaté tělo mučedníkovo, uložené v křišťálové rakvi. Za rakví kráčí biskup Mayer, nesa neporušený jazyk bl. Jana v křišťálové, na způsob monstrance zhotovené nádobě. Za ním ubírá se arcibiskup Ferdinand hrabě z Khünburku, a posléze i sama císařovna Alžběta se svým komonstvem.[1])

Slavnostní bránu »castrum gloriae« zbudovanou před průčelím chrámu Svatovítského ku *slavnostem kanonisačním,* konaným v Praze od 9. do 16. října 1729. znázorňovaly čtyři velké (foliové) rytiny *Birckhartovy*, zhotovené podle výkresů *E. Wodňanského.* Brána tato sestrojena byla do čtverhranu, majíc ve čtyřech rozích mohutné, 86 stop vysoké věže. Mezi oběma průčelními věžema vystavěna byla pěkná osmihranná kaplice, v níž se spatřoval symbol sv. mučedníka: zabitý beránek od andělů nesený. Na vrcholku kaple této, bohatou barokní strukturou vyvedeném, zobrazen pak byl světec sám, a neporušený jeho jazyk, obklopený září paprskovou. Čtvero soch v rozích stojících představovalo čtvero století, po která jazyk ten neporušen zůstal. Přidanými odznaky jakož i vysvětlujícími nápisy každý z věků těch byl charakterisován. Zmíněné věže nárožní ozdobeny byly nesčíslnými allegorickými obrazy, sochami a nápisy. Rovněž i boční strany slavnostní stavby vyzdobeny byly velice effektně velikými obrazy ze života i utrpení světcova. Celá pak stavba se svými nesčíslnými sloupy, arkádami, pavlány, výklenky, festony, vásami a urnami svědčí o nemalém důmyslu a přebohaté fantasii svých původců,

[1]) Císařovna navracejíc se z Lázní Karlovarských do Vídně, schválně přes Prahu jela, aby se slavností těchto mohla súčastniti. Obšírný popis této slavnosti viz: Dr. Borový o. c. str. 77 a násl.

THEATRI HONORIS NEPOMUCENI ANTE PROPYLÆUM METROPOLITANÆ ECCLESIÆ PRAGENSIS ERECTI PROSPECTUS POSTERIOR.
Inscriptiones, quas Spatij angustia non capiebat. Inscriptio Lapidaria: Nolim miseris molestare flagrâsse latices, spumâsse in undis aerisve victimam, Colorum flammæ, quæ nascenti olim Joanni diviniores fuere lucubrationes. Sacerdotes à morte factæ sunt Profluæ, & inimica sibi elementa & fœdius sepultarunt, ut parentarent. Illi cui Rex improbus Ignis, aërè, & terrâ intredixit. Inscriptiones reliquæ à Fr. Silvestro, e Soc. servitutis mea. Anno M.DC.LX. Æ. Caroli. Sibi, patrono spe. Anno M.DC.LX. Æ. Autoris cum reparaverit Gloria sua per D.O.M. A. Innocens Frenthuber.

a jest spolu i výmluvným příkladem rozbujnělého tehdáž slohu barokového.[2])

Současnými rytinami byla znázorněna taktéž *slavnostní brána postavená r. 1730. před kaplí sv. Jana Nep. na Skalce* u příležitosti okázalé osmidenní slavnosti, konané ve dnech 14—21. května. Brána ta byla tehdáž každodenně u večer stkvěle osvětlována. Transparentní obraz představoval sen Josefův: kterak slunce, měsíc a jedenácte hvězd klaní se hvězdě jeho. Před slavnostní branou stály patnácte loktů široké a vysoké jehlance, na kterých množství rozžatých svící hořelo. Na jednom z nich vymalováno bylo narození sv. Jana, kterak při něm zázračné světlo s nebes zazářilo, s nápisem »Ortus lucis ante auroram«, a na druhém svržení sv. Jana s mostu do Vltavy, na níž patero hvězd se zastkvělo, s nápisem »Meridies in occasu«.[3]) Rovněž i velkolepou *slávobránu*, kterou r. 1730. klášter *Žďárský na Moravě* před poutním chrámem sv. Jana Nep. na *Zelené Hoře* nad Žďárem zříditi dal, znázorňovaly soudobé rytiny *A. L. Mansfelta,* vyňaté z německého popisu této slavnosti, vydaného r. 1730.[4])

Tušovou malbou *Julia Sobotky* znázorněn byl způsob, jímž se konávala druhdy v předvečer sv. Jana a po celý oktáv pobožnosť před sochou světcovou na mostě. Na večer vypluly totiž od Staroměstského břehu nedaleko místa, kde tělo sv. Jana na břeh vyplynulo, tři *ozdobené veliké lodi s duchovenstvem,* zpěváky a zbožným lidem, a stanuly pak pod mostem před zmíněnou sochou, načež na nich konána byla tklivá večerní pobožnosť, které davy lidu na mostě se shromáždivší se súčastnily. Této pobožnosti súčastnila se 16. května r. 1743 také *císařovna Marie Teresie*, dlíc po své korunovaci na královnu českou v Praze. Toho dne u večer o 6. hod. vstoupila totiž na jednu ze tří ozdobených lodí, které pak se vznešeným panstvem pluly pod kamenný most, kdež před sochou sv. Jana Nep. se zastavily. Tu pak Marie Teresie po celou slavnosť církevní v modlitbě setrvala, a pak se s průvodem svým, vystoupivši z lodi, opět do královského hradu navrátila.[5])

Řadu oslavných vyobrazení ukončovaly současné mědirytiny, znázorňující slavnosti při *stoletém jubileu svatořečení sv. Jana r. 1829.: imposantní průvod* s tělem světcovým po náměstí Hradčanském (in folio ryli *J. Böhm* a *F. Borofský* podle nákresu *Markovskeho* a *Šembery*), jakož i *triumfální oblouky* a *vnitřní výzdobu* chrámu Svatovítského při této oslavě. Zajímavo bylo přirovnati bujnou barokovou architekturu triumfálních oblouků z r. 1729. se střízlivým slohem empirovým slavnostních staveb zbudovaných r. 1829.

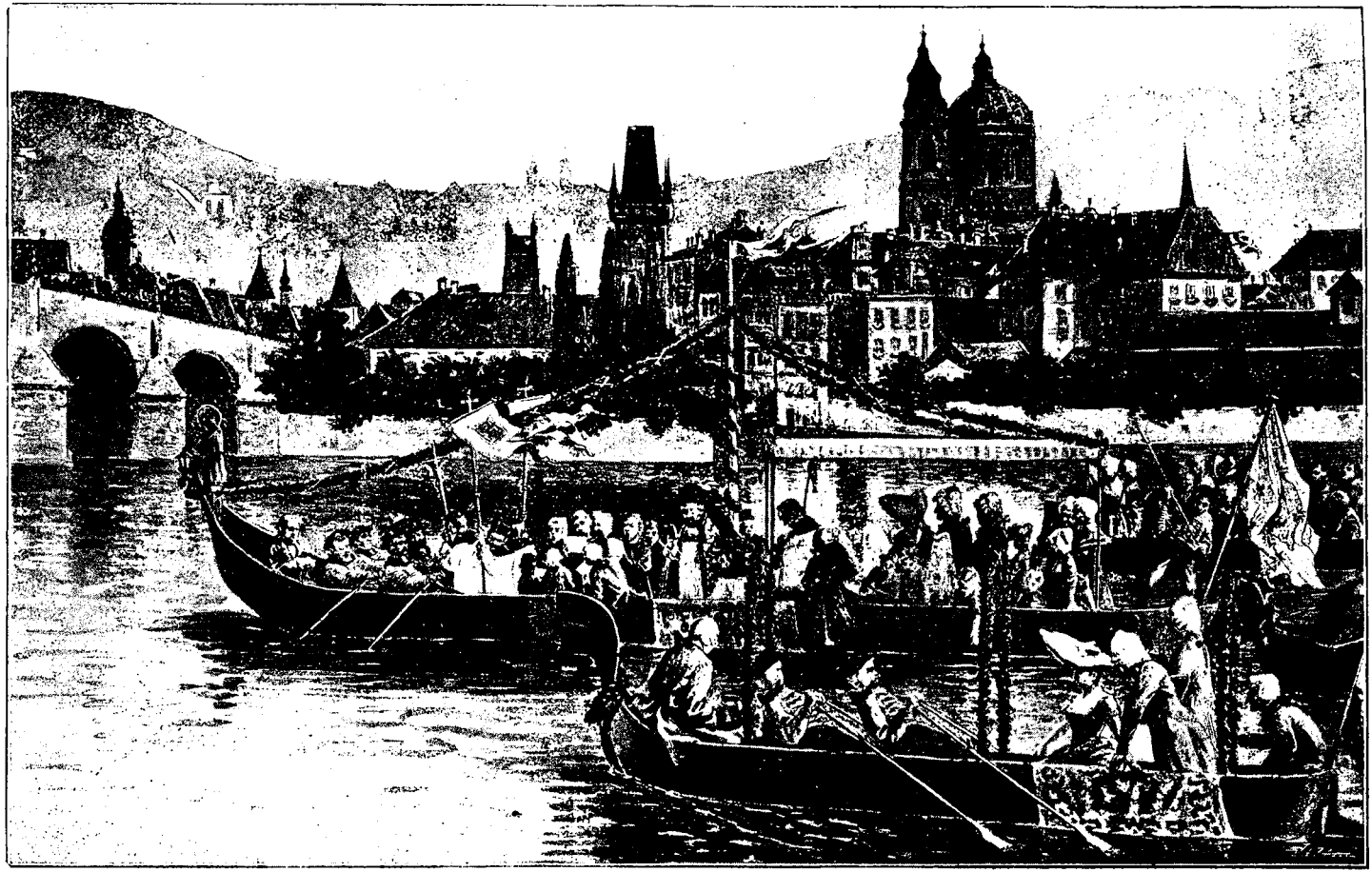
Než, nebylo vyhledáváno přispění výtvarných umění jenom k takovémuto *ephemérnímu* vyzdobování náměstí a ulic při občasných oslavách našeho sv. patrona, nýbrž i ku pracem *trvalým,* jež měly stále hlásati jeho slávu. Povstávalyť nové kostely a kaple jemu za-

[2]) Viz připojenou reprodukci. Obšírný popis této slavnostní stavby, jakož i veškery zmíněné rytiny její viz v díle »*Agnus Dei* etc.« vydaném v kolleji klementinské r. 1729. Srv. také Dr. Borový o. c. str. 122 a násl.

[3]) Srv. Dra. A. Podlahy: *Hammerschmidova Historia Pragensis* (zvláštní otisk z Věstníka Královské České Společnosti Náuk 1891.), str. 223—226.

[4]) Srov. rovněž uvedenou edici Hammerschmidovy »Historia Pragensis«, str. 226—227, kdež i o této slavnosti děje se zmínka.

[5]) Srv. Josef Svátek, Dějiny Čech a Moravy nové doby V., 186—187.

svěcené; k jeho poctě zřizovány oltáře a obrazem jeho zdobeny; četné sochy jeho stavěny ve chrámech, na náměstích i mostech. Rozumí se samo sebou, že také aspoň část takovýchto památníků úcty Svatojanské pojata byla v obrazech do exposice NVČ. Především byla tu vyobrazení obou památných míst, totiž mučedniště a hrobu sv. Jana, vyzdobených pozoruhodnými památníky uměleckými. *Kovová socha sv. Jana Nep.*, kterou r. 1683. postaviti dal Matěj Bohumír svob. pán z Wunšviců na kamenném mostě poblíž místa, s něhož mučedník do řeky byl svržen, spatřovala se ve sbírce naší na staré rytině *Josefa Jägra* z r. 1728. jakož i *J. K. Winklera* z r. 1748., a na moderní fotografii. K vyobrazením těmto pojila se *Sysangova* rytina (z r. 1731.) prvotní Prokoffovy dřevěné sochy, podle níž mostecká socha byla ulita, znázorňující zároveň, v jaké úpravě nalézal se model tento druhdy v domácí kapli Wunšvického domu na sv. Václavském náměstí.

Bývalý náhrobník sv. Jana, zřízený r. 1692. péčí Tobiáše Jana Bekera, tehdáž metropolitního kanovníka, později biskupa Královéhradeckého, znázorňovaly vzácné dvě rytiny, z nichž jedna (ve velké 8°) pochází od *Aug. Neurauttera* (z r. 1712.) a druhá (foliová) od *Ondř. Mat. Wolffganga* (podle nákresu Dittmanova). Na obou spatřujeme hrob sv. Jana obklíčený mramorovým zábradlím, tvořícím obdélník. Na zábradlí stojí po každé z podélných stran tři sochy, jednotlivé ctnosti představující (mlčenlivosť na př. drží v ruce zámek a na ústa ukazuje). Nad hlavami těchto soch pnou se železné větvice, bohatě listy i růžemi ozdobené, jež se ve výši sbíhají v korunu, nad kterouž se socha světcova, dvěma andílky podporovaná vznáší. Pruty spojeny jsou bohatými festony a ozdobeny soškami andělův a četnými kartušemi nápisovými. K náhrobku přistaven oltářní stůl, na němž se spatřuje svatostánek a vysoký kříž. Na náhrobním kameni stojí svícen s poprsími sv. patronův českých, vyrůstajícími z květův. [6])

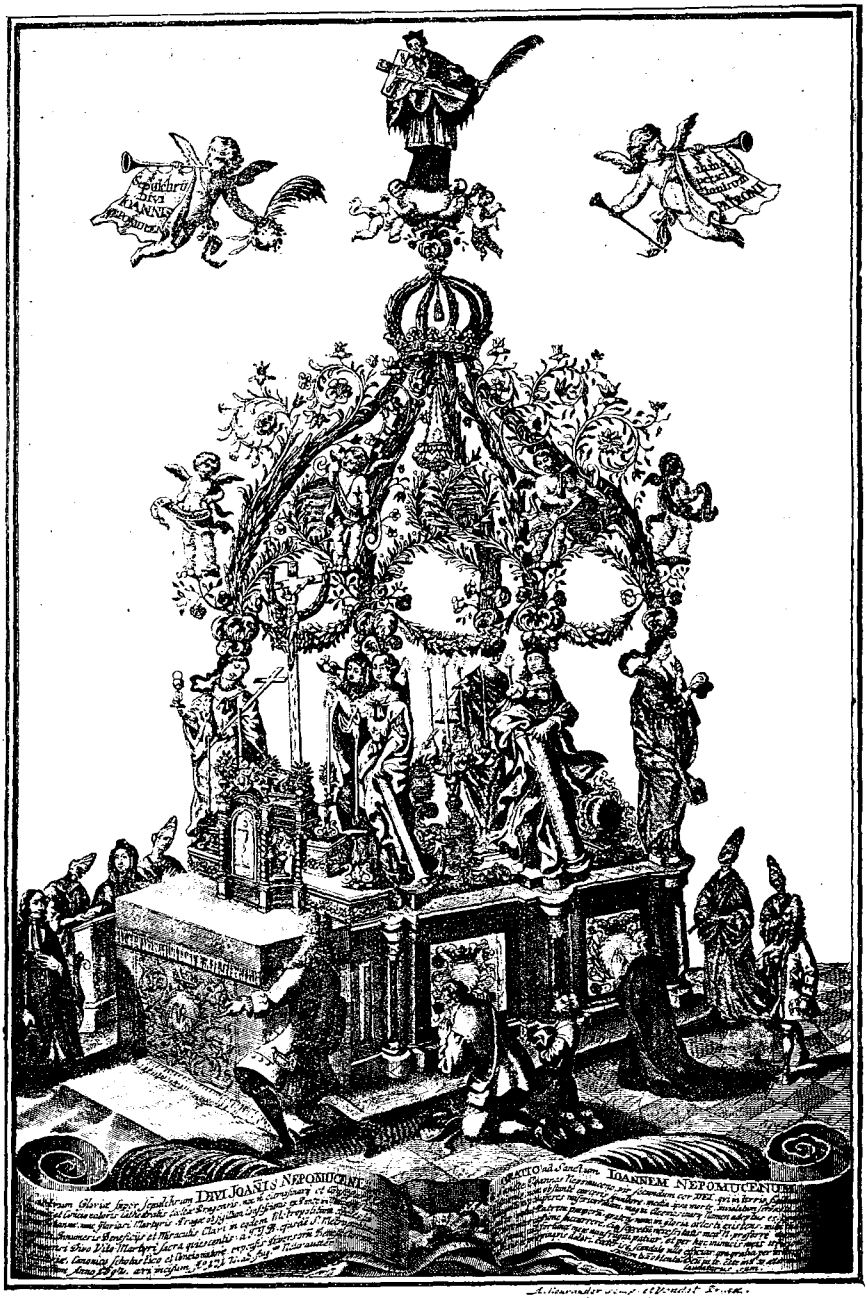
Jiná foliová rytina podává vyobrazení *hrobu sv. Jana, jak byl po beatifikaci světcově zřízen.* Sarkofag s tělem světcovým obklučuje opět mramorové zábradlí, na němž stojí šest allegorických soch, jež nesou obdélníkový baldachýn, s něhož draperie andílky rozhrnované splývají. Na svrchu baldachýnu vznáší se na oblacích socha klečícího a zaníceně k nebi zírajícího světce, jenž obklopen jest anděly. Nad hlavou světcovou vznáší se koruna dvěma anděly nesená s nápisem: »Gloria et honore coronasti eum domine.« Chronogram na rytině umístěný dává letopočet 1725. [7])

Nynější nádherné stříbrné mausoleum, jež podle nákresu dvorního stavitele *Emanuela Fischera* a dřevěného modelu sochaře *Antonína Corradini-ho* zhotovil r. 1736. stříbrník *Jan Josef Würth,* [8]) a které

[6]) Srv. Berglauer o c. II. 98. Acta processus l. c. 417 sq.

[7]) Rytina tato není opatřena jménem rytcovým. Domníváme se, že zhotovena byla *Michaelem Rentzem* a *Janem Danielem de Montalegre;* nasvědčuje tomu dolejší allegorická skupina (na zemi ležící lev a vedle něho v rákosí ležící stařec, jenž levou rukou objímá nádobu, z níž plyne voda, nad níž se vznáší patero hvězd Svatojanských), která nalézá se také na titulní rytině Hammerschmidova »Prodromu«, r. 1723. od zmíněných rytců zhotovené.

[8]) Srv. K. B. Mádl, Das Grabmal des heiligen Johannes von Nepomuk in Prag, v Mittheilungen der k. k. Centralkommission zur Erforschung u. Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale, 1894., str. 157—160 a 225—227, kdež opraveno dosavadní *mylné mínění,* jež za původce mausolea mělo Františka Josefa Seitze.

Hrob sv. Jana Nepomuckého r. 1692.

(Reprod. podle staré rytiny.)

r. 1746. péčí světícího biskupa Zdeňka Jiřího Chřepického z Modlíškovic čtyřmi allegorickými sochami a mramorovou ballustradou bylo ozdobeno, znázorněno bylo reprodukcí fotografickou.

Tušová kresba prof. *Kouly* představovala drahocenný barokový *relikviář s neporušeným jazykem sv. Jana.*

Ze *soch Svatojanských* zobrazeny byly na výstavě naší: pozoruhodná *socha v Sedlci u Kutné Hory,* stojící před hřbitovem tamějším, kterouž přičítati sluší sochaři *Františkovi Baugutovi*, bratru laikovi Tovaryšstva Ježíšova, působivšímu na počátku XVIII. věku v Kutné Hoře; dovedná ruka tohoto umělce jeví se tu zvláště na reliefech z bílého mramoru;[9]) dále socha stávavší do nedávna *na Svato-Václavském náměstí* v Praze a přenesená r. 1879. do města *Žebráka,* dále sochy ve *Škramníku, Uhřiněvsi* a j. Zvláštní zmínky zasluhuje však jemná dřevorytina mramorové sochy sv. Jana Nepom., stojící *v Benátkách* před chrámem sv. Jeremiáše u Velikého průplavu (Canale grande). Na udržování světla v lampě před sochou hořícího obětují lodníci Benátští každodenně prvý svůj výdělek.[10])

V oddělení Svatojanském nechyběl ovšem malebný pohled na rodiště velikého světce našeho, město *Nepomuk.* (Pokračování).

Čarodějka Endorská.

I. Král. 28, 11—15.

Filistinští chystají se k boji
se strany, kde Tábor vévodí:
a kde studnic pramen lahodí
Israelští u Gelboe stojí.

Konec tuše zlý, Saul král se bojí,
přezvídá, jak v bitvě pochodí:
po cestách když Páně nechodí —
k Endorské se čarodějce strojí.

»Koho ti mám vzkřísit?« — ptá se žena.
»Vzkřis mi Samuele!« Ustrašena
hlasem vzkřikla: »Viděla jsem jako Boha
z země vystupovat.« V tom kmet v plášti stojí
před Saulem: »V hrob zítra sestoupí tvá noha«
dí, »proč nenechal jsi mrtvých na pokoji?«

Alois Potěhník.

[9]) Srv. J. Zach a J. Braniš, Upomínka na Kutnou Horu 1883., str. 33 a 41.
[10]) Srvn. *Method,* XIX., 58.

Brunetière a Berthelot.

V socialním kroužku »Vlasti« přednesl **Fr. Žák.**

Neosmělil bych se, velectění pánové, předstoupiti před vás se jmény osob, které byť i patřily ke světlům moderní vědy, jsou nám cizí, cizejší než mnohé ze zapomenutých našinců, jichž památku obnoviti bylo by zajisté záslužnější vlasteneckou povinností; pravím, neosmělil bych se mluviti o prvním literárním kritikovi Ferdinandu Brunetièrovi a prvním chemikovi Petru Marcellinu Berthelotovi, kdyby právě nyní jejich jména neletěla světem[1]) a kdyby k nim nepoutal se onen odvěký spor, jenž nikdy nepřestane i nás zajímati, spor víry a nevěry, křesťanské moudrosti a popíračné vědy, spor dvou světů, z nichž v každém jinak se smýšlí, jinak cítí, jinak žije a umírá. Pro nás ovšem otázky »víry a nevěry« není. Stojíme pevně na *skále,* již poskytuje nám jistojistý rozhled až do oněch temných krajů, o nichž se smutnou a nedůstojnou resignací pravil filosof »ignoramus et ignorabimus« (neznáme a nepoznáme); ale účastí nás naplňuje, když shlížejíce se svého pevného postavení vidíme ty rozbouřené vlny života, jak lodičky a velké koráby tu se v nich topí, tu jim vzdorují s námahou, ale vítězně. Divadlo to není nám zábavou a kratochvílí. My, pánové, cítíme zajisté více než kdo jiný vážnosť boje, v němž se zápasí o nejvyšší a věčné statky. Já, pánové, touto okolností se omlouvám, jestliže vás nebudu baviti, ba jsem dokonce nucen, upozorniti vás, že bude třeba dosti námahy tomu, kdo chce má slova sledovati.

To okřídlené slovo, jež jest nejvniternějším jádrem celé affairy, pánové, znáte: zní »banqueroute de la Science«, »bankrot vědy«, a víte, že je vyslovil první ze jmenovaných pánů, monsieur Brunetière. Kdyby to byl jen tak někdo, co to vyřkl! Ale tuto neslýchanou smělosť dovolil si literarní kritik, jemuž snad jen Sainte-Beuve nebo Taine se vyrovnají, profesor literatury na Sorboně, který naplňuje své posluchače takovým nadšením, že napodobují až i jeho posuňky a způsoby mluvení, slavný konférencier z Odeónu, jemuž z posluchačstva, mezi kterým byl i rektor akademie a děkan fakulty, bylo voláno »bravo Villemain«, spisovatel, který nejen vydal na tucet výborných děl sám,[2]) ale o němž i jiní vydali už spisy,[3]) člen francouzské akademie, která počítá ho nejen ku svým nejlepším, ale svého času počítala ho co do stáří ku svým nejmladším členům. A tento muž, pánové, napsal slovo »banqueroute de la Science«, a to v jednom z největších francouzských listů, jehož je redaktorem, v »Obzoru dvou Světů« — »Revue des Deux Mondes«.

Věda že udělala bankrot? — A to že napsal Brunetière? — Nedivte se, že pánové z druhého tábora, kteří se klaní jedině mo-

[1]) Přednáška konala se loni v březnu.

[2]) Na př. Le roman naturaliste; Etudes critiques sur l'Histoire de la littérature française; Histoire et littérature; Questions de critique; Nouvelles questions de critique; l'Evolution de la critique; les Epoques du Théâtre Français; Essais sur la Littérature contemporaine a j. (U J. Delhormet v l'Universu 1893.)

[3]) G. Pellisier, La doctrine de M. Brunetière dans les Essais de litérature contemporaine 1893.

derní beznáboženské vědě jako nejvyššímu bohu — pravím, nejvyššímu, poněvadž, pánové, jsou polytheisté, kteří vedle Jupitera mají ještě jiné bohy a bohyně — že tito pánové zůstali zprvu celí zkoprnělí; když však se z leknutí probrali, že ihned s Mohamedem, nejvyšším prorokem Allaha — vědy, s panem Petrem Marcellinem Berthelotem v čele uspořádali velkolepý banket v Saint-Mandé s vybraným menu, na kterémž při desertu a při víně jménem exaktní učenosti protestovali proti novému reakcionáři a jeho rouhavému výroku.

O tomto ději jde můj výklad.

Nejdříve představuji vám, pánové, monsieura Brunetièra, jeho časopis, především však jeho pověstný článek z ledna r. 1895. Pan spisovatel a redaktor sám je malý nervosní člověk, který, jak se zdá, nikdy nemá klidu; narodil se r. 1844. Za to tím obsáhlejší je jeho časopis »Revue des Deux Mondes«, vycházející měsíčně dvakráte v objemném svazku. Přináší znamenité články ze všech odborů, vzdělaným a intelligentním lidem přístupné; tak i pan Brunetière jest sběhlý v mnohých věcech, ve filosofii, ve staré a střední literatuře, zná Kanta jako Bossueta, veškery plody krásné literatury od popěvku z kaváren až k veledílům Veuillotovým a Hugonovým. »Jen prý do katolických revueí nestrká svého nosu, leda že si z některé chce učiniti smích, což dovede způsobem nadmíru impertinentním,« psal ještě před několika lety o něm znamenitý katolický publicista.[4]) Tak i jeho slavná revue, jejíž redakci převzal před několika lety, byla známa jako časopis ne sice sektářský, ale velmi liberalní, jako list s »různými ohledy«, odpovídající akciovému podniku, v němž každý akcionář má své slovo, i katolík; a takým akciovým podnikem je »Revue des Deux Mondes«. V katolických kruzích měla pověsť nevalnou, za to ve světě liberalním platila za první revue Evropy. Nyní ovšem, kdy p. Brunetière měl nerozumný nápad, že dne 27. listopadu r. 1894. vyprosil si audienci u sv. Otce a napsal pak v lednu svůj článek, nyní ovšem musela se jeho revue státi ihned časopisem zastaralým, který není již na výši doby; na její místo passována »Revue des Revues«. Mimo to chtěl francouzský poslanec p. Vigné d'Octon učiniti dotaz k sv. Otci, aby vyzvěděl, nezosnoval-li nešťastný ten redaktor snad s Jezovity nějaký komplot proti francouzské republice a moderní osvětě. Mohl býti tedy p. Brunetière zle vytrestán, ale na štěstí povstal z toho jen zmíněný už banket v Saint-Mandé. Pana Brunetièra rovněž nezatemnil vatikánský vzduch. Duchaplnosť, kterou byl tak stkvěle projevil ve článku »sur la Psychologie de Corneille«; nebo »sur la philosophie de Molière«, blýská čtenáři vstříc i z prací jeho »povatikanských«, ba p. Berthelota, p. Clémenceana a p. Jaurèsa, kterým po banketě odpověděl, dokonce snad i mrzí. Sloh jeho, vždy tak brillantní, že přecházel až v elokvenci, zůstal nejen týž, ale nyní se praví dokonce, že s ním se vrátila do Sorbony výmluvnosť, která se ze síní profesorských již byla prý skoro odstěhovala do parlamentu.

Taký muž je p. Brunetière. S pány z banketu à la Goblet, Lockroy, Zola, Poincaré, Delpech, Pelletan, Hubbard, Rouselle, Peytral, Floquet, Clémenceau, Pochon, Jacque, Lopoire, kteří svým vládním fanatismem, svou prázdnou výmluvností a vědeckou nicot-

[4]) Josef Delhormet l. c.

ností krásnou Francii tak smutně proslavili, nemá ničeho společného i při své náchylnosti k uštěpačné plaisanterii. Ale rovněž není oko toho, který probádal rozum a city, jak se jeví nejen v dílech sterých jednotlivců, nýbrž jak hýbaly celými stoletími, tak krátkozraké, aby nedovedlo se pozvednouti k nesmrtelnosti, věčnosti a nadpřirozenosti z té hmoty, v níž často se ztrácí a tone duch slavného jinak učence a chemika, že nevidí přes hranice své laboratoře jako na př. velikého Berthelota. Ne, pánové! Právě důkaz jeho ducha je, že nezná jen to, co nám moderní věda dala, ale že pozoruje, jak její dary působí socialně, ethicky, nábožensky v lidské společnosti, že vidí nejen její výsledky po staletí ale že tuší, co vyplyne z ní v budoucnosti, že z toho, co rozluštila, dovede souditi o tom, čeho nikdy nerozluští. A přidejte k tomu, pánové, že tento Brunetière má nejen oko vášní nezastřené, ale že má i otevřené, smělé čelo, že ani zednářské vládě francouzské se nebojí říci a napsati, co v duši jeho vzklíčilo jako drahé a milé dítko jeho studií, píle a ducha, a nedivte se, že veškerá officielní nevěrecká Paříž byla svolána, aby protestovala proti muži, který osmělil se veřejně, slavně a s úspěchem pozvednouti prapor víry, ba dokonce prapor katolicismu — protestovala na slavném banketu v Saint-Mandé.

Nehněvejte se, pánové, že pořád jsem vlastně ještě v úvodě. Pro krásné oči Brunetièrovy bych toho jistě nečinil; také u zpovědnice ho ještě očekávají. Ale na vystoupení jeho dlužno hleděti se stanoviska vyššího. Je to celý směr víře, nebo jak mnozí říkají »spiritualismu nebo mysticismu« příznivý, a Brunetière je jen jedním z těch, který se jím dali, ovšem jedním z nejslavnějších. Je to nový duch, který, díky Bohu, po půdě nevěrou a nemravností vypráhlé lidských srdcí jde a budí slibné plody. Je to pravda, že ne »věda«, ale »nevěra« kloní se k úpadku. Brunetière jest jen té pravdy šťastným představitelem.

Proto, pánové, jsem se trochu zdržel. Avšak činil jsem tak v naději, že vám to bude vhod; vždyť vlastně tím lichotím vám, kteří přese všecky útoky, urážky a potupy zůstali jste celým srdcem, rozumem i životem, věrni víře, a v takovém zjevu právem tedy můžete viděti lichotivé a vzácné svědectví pro sebe. Nejste jako ony třtiny se klátící, které nedovedly odolati foukání větru nevěry, a byly přivedeny »bankrotem vědy« k jakémus takému přesvědčení, jestliže víno z banketu v Saint-Mandé nezatemnilo vůbec již nadobro zdravé jejich smysly.

* * *

Článek Brunetièrův dělí se na tři části. V prvé jedná o bankrotu vědy, v druhé o sv. Otci Lvu XIII. a ve třetí o smíru vědy s náboženstvím a o katolicismu.

Mluvím nejdříve o prvé. »Není tomu dávno,« čteme tu hned na začátku, »kdy učená nevěra platila obecně za známku síly ducha a superiority intelligence.« Ach, ano, pánové. Vy znáte s důstatek ten hrdý způsob, s kterým — nikoliv opravdoví vědci, nebo ti bývají skromni a váží svá slova — nýbrž polovědci, literáti à la Voltaire, Diderot, Condorcet, Comte, Renan, nám mluvívali ještě do nedávna a dosud mluví o víře a vědě, jedni více z hrubého snad upřímného materialismu, nejsouce schopni, aby ode hmoty, jejíž podstatu ostatně neznají, povznesli se do světa duchovního a nadsmyslného,

druzí z neloyality, hledajíce jen účinný prostředek k agitacím proti církvi. Slyšeli jste o hrdém výroku hvězdáře, na štěstí jen prostředního, že celý nebeský prostor prozkoumal, ale Pána Boha že nikde nenašel, výrok náramně pravdivý, (!) poněvadž páni astronomové už celý nebeský prostor procestovali, výrok velice moudrý, poněvadž Pán Bůh chodí někde po měsíci viditelně v čepici a županu a čeká, až na něho nařídí někdo svůj dalekohled. Znáte, pánové, ten vtip, kterým kdosi odbyl biblická slova, že nebesa vypravují slávu Boží, praviv, že vypravují leda slávu Newtonovu. Víte, že bylo řečeno »úbytkem víry roste civilisace a naopak,« že víra byla ukládána již do květnatých truhel našich babiček mezi staré haraburdí. Ach, kdoby chtěl vzpomínati toho rýpalství, které ni jediné pravdy náboženské nenechalo neohlodané, toho fanatismu, který vynášel a vynáší snad dosud slávu a peníze! Poněvadž i církev přiznávala se vždy k vědeckým výsledkům a názorům své doby, které později ukázaly se falešnými, zavrhovány s články vědy ihned též články víry, které s vědou nemají nic společného; nad to ještě pak nepřičítán vědecký omyl k hanbě vědy, jak se slušelo, ale k hanbě církve, která přece za to nemohla, že učenci některé doby učili chybně, na př. že země stojí, a slunce kolem ní se otáčí. Jakoby si byla věda nikdy neškodila! Jakoby nebyla francouzská akademie mnohokráte prohlásila, že meteority na př. nepadají, ač ve skutečnosti nejen padaly, ale už kolik lidí zabily. Jakoby byla tatáž akademie slavně neprohlásila, že moře nemůže svíti, ač tisíce a tisíce lidí svítící moře viděli a v něm jako v tekutém stříbře se plavili.

A tak co století osmnácté začalo, století devatenácté mělo dokonati, na místo víry mělo postaviti vědu, na místo chrámu stavěti chemické laboratoře, na místě oltářů pomníky nových vynálezů. A co toho naslibovala tato moderní věda! Více než mnohý kandidát poslanectví. Celého člověka chtěla uspokojiti. Na všecky otázky chtěla dáti odpověď. Všecka tajemství, se všech stran nás obklopující, chtěla vysvětliti. Ba, co dím! Když podařilo se chemii sestrojiti poprvé organickou látku ze živých prvků, jásala, že našla původ a pramen života. Jestliže ve své radosti hned tenkráte neodstranila manželství — chci říci jen bolestné rodění matek, neučinila tak jen proto, že nemohla hned vyhověti přání, aby nespokojila se utvořením organické látky, ale učinila hned také živého člověka, nebo aspoň mravence. To si ponechala pro budoucnosť. Za to však slíbila, že z našich potomků, těch šťastných, nadělá samé proroky. Naučí je, že budou s to, aby z dokonalé znalosti působení sil přírodních nejen předvídali budoucnosť, nýbrž že budou tak tyto síly ovládati a říditi, že se musí státi, co si naše děti přáti budou. Nebo abych vám to, pánové, řekl trivialněji, jako kdysi jeden ze žáků Büchnerových: až člověk pozná všecky síly a zákony hmoty, totiž jejích atomů a molekulů, jejich vzájemný poměr a působivosť, pak dá těmto atomům a molekulům oprátku jako kočí svým koňům a bude je říditi podle libosti. Jaký div, pánové, že tato věda měla tolik přívrženců!

A tato věda že udělala bankrot? Ach škoda! Krutý Brunetière, proč jsi nám vzal krásnou illusi! Zvlášť vzpomenu-li, že tato věda i nám socialům, — vlastně ne nám, pro nás by se tolik nenamáhala, — nýbrž že těm červeným slibovala hory doly! Veškeré lidstvo bude z ní míti drahocenné prospěchy. Na místo rukou budou pracovati

jen stroje. Lidé budou se jen vzdělávati a činiti se navzájem šťastnými. Pokrmy budou též připravovati, a to tak zdravé, že budou umírati jen nešťastní milenci. Ostatně těch ani nebude, poněvadž taková nerozumná láska je jen nesprávné seskupení atomů; nešťastným milencům dá se lék, který atomy přivede do pořádku, a bude po nemoci. I pan Berthelot to tvrdí, ovšem jen co do věci, odpovídaje nepřímo panu Brunetièrovi, že jest to věda, která lidstvu získá maximum štěstí a mravnosti.[5])

To je tedy hlavně pro vás důležito, pánové. Táži se vás, kterak jste zakusili dobrodiní moderní vědy i vy dělníci? Chcete-li, odpovím hned. Moderní věda vám vynalezla stroje — zajisté pokrok — ale zmenšila-li se vaše práce, a zvýšil-li se váš blahobyt? Věda vynašla elektřinu, — zajisté pokrok — ale žel, že prozatím osvěcují si jí jen boháči své salony; horníku petrolejová lampička namnoze ještě je dobrá dost. Věda usnadnila produkci — zajisté pokrok — ale žel zplodila kapitalism, nadprodukci, která nás ničí. Věda usnadnila těžké práce důmyslnými stroji — zajisté pokrok — ale žel, že z dělníka učinila tupého obsluhovatele mrtvého stroje, který nemá již třeba intelligence, jež dříve tvořila díla mistrovská v rukou jeho. A o tom štěstí, jež vám přinesla, o té mravnosti, jež vám dala, mám mluviti? Je-li dělnictvo nyní šťastno a mravno, pak lží jsou jeho stávky, lží jeho tovární řády, a výkvětem štěstí a mravnosti je celá jeho literatura.

Mezi pány, kteří na Brunetièra za jeho vystoupení zle se hněvali, byli též dr. Clémenceau, strašlivý poslanec, a Jean Jaurès, pověstný socialista v cylindru. Odbyl oba výtečně. Postavil-li tomuto před oči »požehnání« moderní velkokapitalistické výroby, což ovšem prvního švindléře mezi vůdci francouzských socialistů neobrátí; opakoval prvému několik stránek z vlastní jeho knihy. Pan Clémenceau vydal totiž jako poslanec popis života horníků v Carmaux a Auzin, popis příšerný tím, co všecko ubozí tito lidé musí snášeti, jak pracovati. »Mají-li trochu bílého sýra ku chlebu,« řekl mu provázející ho ingenieur, »jsou šťastni« — tato hrozná slova utkvěla panu Clémenceauovi, jak sám napsal, na věky v paměti. Pan Brunetière byl tolik uštěpačný, že mu o pokroku, blahobytu a štěstí, jež moderní věda přinesla dělnictvu, citoval jeho vlastní slova.[6]) To se mu zajisté výborně povedlo.

Podobná byla asi cesta, která vedla p. Brunetièra, aby napsal svůj článek. Studium literarních památek minulosti a přítomnosti vedlo ho nutně k tomu, aby zkoumal, kdy z nich mluví vnitřní soulad a urovnanosť, první to základ lidské spokojenosti, kdy rozervanosť a neklid. Pochybnosti nemohlo býti. Moderní socialní poměry otevřely mu oči.

Ale nyní již musím přestati se svými vlastními meditacemi, k nimž práce Brunetièrova tolik láká, a předvésti vám, pánové, aspoň kostru z prvé části článku. Slyšme ho, jak mluví. Náboženství považováno za bývalý prostředek k rozkvětu humanity, který dnes úlohu svou už dávno dohrál. Na jeho místo nastoupila věda, slibujíc nejen nahraditi úkol náboženství osvětový, mravní a věčně pokrokový, ale dáti nejvyšší štěstí a světlo. Ale tato věda, ačkoliv staletí trvá,

[5]) Revue de Paris 1895. p. 449 n.
[6]) Dodatky k článku: La Science et la Religion p. 100. Paris 1895.

svým slibům nedostála. Pravíte mi nyní, dí dále, že věda neslíbila »obnoviti tvářnosť země,« že takových slibů nedala, leda že tak činili nepraví vědci? On cituje jen Condorceta[7]) a táže se, nebyl-li snad pravým vědcem? Cituje Renana a opět se táže, nebyl-li ani tento miláček moderní vědy »pravým« vědcem? A poněvadž — Brunetière se dostučiněním to konstatuje — o mělkém a neloyalním Renanovi se to nyní uznává, cituje Jean-Antoine-Nicolas-a, doživotního sekretáře akademie věd. Jestliže však ani Nicolas nebyl »pravým vědcem«, dodává s duchaplnou satyrou, pak snad jím na konec nebude ani nynější doživotní sekretář akademie, slovutný pan Berthelot, nebo i on jménem své vědy podobné sliby dal, jak dokazují přivedené v článku citáty. Jak vidíte, pánové, nemá pan Brunetière skutečně nedostatek ani učenosti, ani na duchaplnosti a říznosti.

Tato věda, pokračuje, nejen nesplnila svých slibů, nerozřešila tajemství nás obklopujících, my vidíme dnes jasně, že jich vůbec nikdy neosvítí. Otázka týkající se původu života, zákony, jimiž řídí se jednání lidské, tajemství budoucího cíle — na tyto věci, na nichž nejvíce nám záleží, ani slušné odpovědi nezná. Tajemství nás obklopují, zahalují, svírají, a výsledky bádání fysikalního a physiologického nevnášejí do nich žádného světla. Co jsme? Ani anthropologie, ani ethnografie, ani jazykověda neodpovídá nám na otázku: co jsme? Co jsme po stránce hmotné, z jakých prvků jsme složeni, snad nám řekne, ale co jsme jako lidé — nikdy. Kam jdeme? Co dí nám anatomie, co fysika o naší budoucnosti? Slíbila sice, že nám poví, co je naše přirozenosť, a že z ní budeme souditi o budoucnosti; ale co vyplnila? Učinila zajímavé výzkumy, pravda, ale místo, aby nám něco řekla o tom nejdůležitějším, našem určení, sesílila v nás jen oddanosť k životu a zjistila nejsmutnější pravdu pro ty, kteří chtějí žíti: »musíš zemříti.«

Pan Brunetière nespokojuje se jen těmito všeobecnými otázkami; on pouští se i do odborných. Co si dali různí Voltairové, Renanové a Straussové práce, aby vědou historickou, jazykovou a filosofickou zničili aspoň pramen víry, auktoritu sv. Písma, a jinak nám vyložili vznik křesťanství! Pan spisovatel vykládá to s odbornou znalostí a dí: Vyplnili-li své sliby? Aj, mám je právě před sebou, ty knihy kdysi pověstné, v nichž tak dychtivě hledávali jsme odpovědi na své pochybnosti; nuže, co nám daly? Z filosofie Řeků a Římanů chtěli nám vyložiti celé křesťanství, ale zapomněli vysvětliti, proč křesťanství, když bylo obsaženo v helenismu, nevyšlo z něho. Zde je základ otázky. Ať v Mark Aurelovi, ať v Epiktetu našli zrnka z něho, pravdou zůstane, že ne oni, ale náhorní kázání Kristovo zvítězilo nad světem. Ale i potom zůstává mnoho v křesťanství, co z helenismu vyložiti se nedá.

Z Bible slíbila nám věda odstraniti vše nadpřirozené a nerozumné, ale právě zde utrpěla porážku. Když se marně napachtili, aby své odporující si mínění srovnali aspoň pod společný názor nevěry, uznali konečně, že, co svou učeností chtěli osvítiti, ještě více zamotali. O vzniku Pentateuchu mají víc než sedm odporujících si výkladů. A spočítejte jejich theorie o původu čtvrtého evangelia! To věru je svědectví pro Bossueta řkoucího: »Ať někdo dokáže, že ze všech

[7]) Užíváme též dodatků spisovatelových výše uvedených.

těch textův a překladů neplynou tytéž zákony, tytéž zázraky, táž proroctví, táž historie, týž souhrn pravd a učení!« Orientalisté způsobili teprve ve věci jen zmatek.

Historie rovněž nevystihla dosud, je-li nějakého věčného zákona historického, jsme-li vlastními pány, pány dějů nebo otroky nějaké vyšší síly, nebo jeli dokonce historie jen divadlem nepořádku a nesouvislosti!

Ale snad nám ku všemu odpoví věda za sto let? Nevím ovšem, co do té doby se stane, ale jisto je, že pro nynějšek a na dlouho ještě nepodává ničeho positivního, ba, že sama není s to, aby se zbavila svých pochybností. A Brunetière končí tuto první část: Je-li pravda, že od sto let věda slibovala nahraditi náboženství, věda prohrála. Nejsouc s to, aby i jen začínala zodpovídati otázky, které nás zajímají, nemá déle práva osobovati si, co po sto let činila, přednost: »říditi život lidský v přítomnosti.« Taine pokusil se sice jednou, aby vyvodil z vědy přirozené zákony mravní, avšak ukázalo se, že to nebyl pokrok, ale zpátečnictví. Hledejte mravní zákony u Darwina, najdete jen špatné; ale nám dlužno žíti životem nejen čistě zvířecím, nýbrž i lidským. K vyššímu, lidskému žádná věda prostředku neposkytuje.

La Science a perdu son prestige, et la Religion a reconquis une parti du sien. — Věda ztratila svou zář a náboženství získala z ní část, končí p. Brunetière prvou část a dodává »le néo-catholicisme est un fait«, »nový obrat k víře je skutečností«.

To je ta část, pánové, jež nadělala tolik hluku; proto i já jí věnoval tolik místa. Při druhé a třetí už jen krátce se zdržím, aby pan Berthelot nemohl si snad naříkati, že ho přes příliš zkracuji.

Každý náboženský obrod prospívá především katolicismu, pravil Renan, a Brunetière ukazuje, kterak věhlas našeho milovaného sv. Otce, Lva XIII., porozuměv novému vání duchů, hledí ho vésti a říditi ku prospěchu Církve. A proč by ta Církev, táže se, která přemohla pohanství a i renaisanci, která dovedla vyjednávati i s francouzskou revolucí, aniž by zadala svým článkům víry a mravu, proč by nemohla opět presentovati se moderní společnosti tak, jak toho žádají moderní neduhy socialní, totiž jako veliká instituce socialní? Jiné doby, jiné starosti! Osvobozena z krutých a malicherných bojů dogmatických, dokázavši božské své poslání s důstatek čistou neporušeností svého učení, nechť ukáže Církev opět světu, co zmůže dobrého. Tak představuje si Brunetière smyšlení sv. Otce. A líčí ho výňatky z jeho znamenitých encyklik jako velikého ducha, pronikajícího moderní poměry socialní. Krásný je ten obraz, pánové, tak moderní, socialní, smířlivý, tak pevný v zásadách a zase tak otecky dobrý, tak osvícený a zase tak konservativní. O prvých křesťanech vyslovil se potupně Voltaire, nepřítel lidu: »Nejmizernější kanaille stávaly se nejdříve křesťany.« Brunetière velebí Lva XIII., že vynakládá velikou mravní váhu dvoutisíciletého křesťanství na prospěch té voltairovské »mizerné kanaille«, na prospěch lidu.

To v krátkosti obsah druhé části. Jak vidíte, pánové, trochu toho ultramontanského ducha do Brunetièra přece tam za Alpami vlezlo. Odtud ten hněv, odtud tolik řeči na banketu v Saint-Mandé.

A což teprve v části třetí! Praví sice na začátku, že neobětujeme ani vědy ani svobody myšlení, poněvadž nepřísluší vědě dokazovati

pravdu víry, ani víře, určovati nebo diskutovati zákony vědy — tvrzení jen z části pravdivé, — ale praví, že mravnost nelze odděliti od náboženství, že mravnost není ničím, není-li věřící. To je ovšem kacířství na moderní vědě spáchané, zločin zvláště ve Francii, zemi laické vlády, i není divu, že mimo jiné vrhl se na smělce v Revue Rose p. Charles Richet, aby pocuchal nejen katolickou morálku, ale hlavně Bossueta, učiniv Brunetièrovi několik otázek o tomto slavném bohoslovci a jeho mravních názorech. Nešťastný p. Richet zapomněl si o tom Bossueta přečísti a maje o něm a o katolické morálce představy a pojmy odněkud z liberalní továrny na vědu, domníval se, že Brunetièra posadí jak náleží. Nenadál se, dobrák, že mu p. Brunetière poslouží citáty z Bossueta, až mu další otázky na vždy zajdou. Zajímavý je tu výklad o výši mravnosti, jak ji vyměřuje katolicism a jak moderní věda. Tu je teprve viděti, jak tato věda svým učením »o boji o život«, o »nerovnosti lidských plemen« o tom, co je »zlé a dobré«, »zapovězené a dovolené«, je hluboko, hluboko pod mravní úrovní víry.

To by konečně ještě nebylo nejhorší, ale Brunetière mluví o katolicismu a protestantismu a dí, že obrození společnosti může provésti jen katolicism. Kdo by se byl jaktěživ v Paříži nadál, že vězí v tom liberálu Brunetièrovi takový Jezovita! Však za to dostal! Protestantské revue a listy vrhly se na něho, který o nich dříve psal vždy s takovým uznáním, jako vzteklé! Ani jich necituje, aby jejich nesnášelivou kousavostí nezadal důstojnosti svého spisu. Ale pravil jim o té jejich vychvalované snášelivosti řízné slovo! Ovšem tento vztek mu nebrání, aby trval na svých tvrzeních o katolicismu, o němž pravil, že je »vládou«, že má »pevné učení«, tradici veliké ceny, že je skutečným »bohoslovím«, a »psychologií« a »sociologií«, že vzbuzuje »úplnou důvěru« skrze pokání, že je »mravní mocí« — a že toho všeho protestantism nemá nebo má jen z části. A jestliže tedy vůbec někdo je schopen rozluštiti otázku socialní, je to ta kaceřovaná církev katolická, a to právě proto, že socialní otázka je »mravní otázkou« naší doby. Věda je tu bezmocna, nemajíc důvodu, kterým by kategoricky mohla ukládati lidstvu povinnosti, dokonce pak ne takového, kterým úspěšně bylo lze bojovati proti socialnímu egoismu doby.

To je, pánové, pověstný »bankrot vědy« pana Brunetièra.

Jen ještě mi dovolte zmínku o třech dopisech, které po uveřejnění svého článku obdržel. Jeden byl od katolíka, v němž se mu vzdává dík, že přispěl ne katolické straně, ale vůbec uklidnění duší; druhý od snášelivého protestanta, ve kterém děkuje za zmužilé hájení náboženské pravdy bez ohledu na konfesi; třetí jest od svobodomyslníka, a vyniká — svobodomyslností? — ne, pánové, nýbrž jako vždy, nesnášelivostí. Slyšte: »Obracíte se,« píše, »na všecky lidi dobré vůle: dovolte jednomu z takových, aby vám řekl, proč všemožně bude podporovati ty, kteří všemi dovolenými prostředky budou bojovati proti novému konkordatu filosofickému, jejž vy, nový Napoleon, jste šel podepsat do Říma jménem francouzského ducha.«

Když všecko to, pánové, ještě jednou přehlédnu, nemohu jednomu se nadiviti: u nás vystoupení Brunetièrovo posouzeno dosti příznivě. Jedině referát »Času« v delším článku[8]) obul se na něho

[8]) Ze dne 9. února 1895.

a napsal mezi jiným: »Nečetl jsem dávno článku psaného tak neomaleným způsobem jako tenhle.« To je ovšem pochopitelné, vzpomeneme-li, že byl pan Brunetière u sv. Otce, že o něm pěkně psal, že dal přednosť katolicismu před protestantismem a že mluvil o protestantské nesnášelivosti. To musí býti ovšem pak rozhodně neomalený způsob psaní, třeba dikce byla sebe více akademická. Ale co do věci dala redakce »Času« Brunetièrovi za pravdu, přidavši pod čárou velmi správně, až ku podivu, že vědy nikdy nenahradí náboženství, že fysika je bezmocna proti zázraku, exegese bezmocna proti zjevení, morálka že nikdy nenajde podkladu ve fysice. Tak aspoň jsem té poznámce rozuměl. Příznivě referovaly i »Národní Listy«, spokojivše se pouze tím, že pana Berthelota ve zvláštním feuilletonu ozářily nymbem jakési zázračné učenosti, učenosti znající všecky záhady přírody a jejího života. Kdyby to vědění, pánové, jež i nejnadanější, nejpilnější člověk za dlouhý věk a při nejvýhodnějších podmínkách si nastřádati může, nebylo jen tak neskonale malou krůpějí z toho, co vědy nám dobyly a z toho, co halí ještě temnoty! I přírodnický časopis »Živa« uznal při této příležitosti a několikráte i jindy, že exaktní věda mlčí v otázkách víry a mravu, že nezabývajíc se vůbec otázkami nadsmyslnými, uznala, že jest to omyl, nepochopení, když z domněnky, již v zájmu pokroku věd si staví, činí se pravidlo výchovy a života národův.

Ale dost, pánové o Brunetièrovi a jeho »bankrotu vědy«. Bylo by nezdvořilostí — někteří řekli by snad i reakcí — kdybychom méně času věnovali druhému světlu moderní učenosti, panu Petru Marcellinu Berthelotovi. Vzhůru tedy do Saint-Mandé, na »banket vědy!«

* * *

Dovoluji si vám, pánové, nejprve představiti náčelníka a čestného hosta banketu, pana Berthelota. Mluvím vážně, pánové, pravím-li, že před jeho učenými zásluhami dlužno smeknouti. Kdo zná, jak těžce se nabývají, uvěří mi. Stařec skoro 70letý a ještě pilně pracuje ve své lučebnické laboratoři, jež světu dala již tak mnohý nový výzkum, tak mnohé učené dílo. Organická chemie je jeho odbor. Ottův slovník naučný (III. díl) uvádí jeho díla a skvěle oceňuje jeho význam. Mimo svou laboratoř p. Berthelot žádného Boha nezná. Je jeden z těch, kteří nespokojují se, že nemají sami víry, nýbrž kteří nevěru svou, protože pro jsoucnosť Boha v chemii a lučbě nenašli důkazu, asi jako onen lékař, který proto nevěřil v duši lidskou, že ačkoliv sta »mrtvých« těl rozřezal, duše nenalezl, i propagují. Tato okolnost vedla jej asi ke studiu arabské alchemistiky, o níž se bájilo, že neobyčejně kvetla, že však křesťanství učinilo přítrž svým mysticismem znamenitému proudu východní exaktní vědy chemické. Ba jakési čárovné divy viděli nepřátelé víry v nepřístupné dosud alchemistice tohoto národa svým osudem v Evropě tolik popularního. Berthelot učinil tak ovšem pomocí znalcův arabské řeči. A výsledek, pánové? Roztrhl nadobro všecku tajuplnosť, jež obklopovala chemické knihy národů východních. Téměř vše, co uměli, je známo od Řeků a Římanů, dokazuje Berthelot — jak je ten osud divný, pánové! — v témže časopisu Revue de Deux Mondes, dvě léta dříve, než s novým jeho redaktorem utkává se ve válce.[9]) Ale že takové práce ozářily

[9]) Revue des Deux Mondes 1893. p. 545—563.

Berthelota neobyčejným leskem učenosti, mohli jste se přesvědčiti ze zmíněného feuilletonu »Národních Listů.« Však pan Berthelot dá si také na slávě záležeti. Nedávno přinesl Figaro dobrý zajisté vtip, že nevěrecká francouzská republika je ve velikých nesnázích, nevědouc, jaký nový čestný úřad by stvořila, který by mohla svému nejhodnějšímu synu, poněvadž nejen učenci, ale i nevěrci, udělit. Všecky už má. A bylo to, pánové, jistě duchaplné, když Brunetière v den slavného uměleckého banketu v Saint-Mandé, na němž Berthelot první čestnou a oslavovanou osobností byl, napsal na jeho adresu: »profesor na Collège de France; řiditel a president sekce na vysokých školách; doživotní tajemník Akademie věd; velkodůstojník čestné legie; senator; bývalý ministr; člen celé řady vysokých rad a mnohých jiných; ubytován na útraty státní ve městě i na venkově, u Mendonu, kde, jak se myslí, študuje, pojídaje při tom vybrané pokrmy, organické složení komárů — kterak smím se odvážiti, že věda u mého drahého přítele Petra Marcelina Berthelota učinila bankrot?« [10]) A pan Berthelot v daných látkách, jež rozkládal, a v nových, jež vynášel, Pána Boha přec nenašel. Zdá se vám to snad divné? Já myslím, že právě ta veliká jeho učenosť a to břímě úřadů, které zastává, nedají mu, aby Ho našel. Ostatně uznávám, že Pán Bůh sám měl pana Berthelota vyhledati a se mu představiti, poněvadž pro tak učeného a vznešeného pána se rozhodně nesluší, aby za někým běhal. Až by byl pan Berthelot Ho chemicky rozebral, určil Jeho prvky, stavil Jeho organické složení, potom by Ho nejen uznal, ale měl i naději, že se snad stane u Něho prvním ministrem. Byl by to přece zase nový úřad.

Než, abych už přišel k věci: k počestným žurnálům »Lanterne«, »Justice«, »Petite République«, »Gil Blas«, »l'Echo de Paris« atd. atd., které se snažily s největší pílí a vervou, aby z Brunetièra jednoho učence »ze čtyřiceti nesmrtelných« učinily opět smrtelníka a nevědomce, přibyl dne 4. dubna 1895 v »Salon des Familles de Saint-Mandé« banket vědy, »le banquet de la Science«, při němž ubohý Brunetière měl býti souzen a odsouzen — in contumatiam — na věky relegován do zemně temnoty a klerikalního otroctví, prohlášen za »la persone la plus étrangère à l'exprit scientifique [11]) (osobu duchu vědeckému nejvzdálenější). A tážete se, kdo byli ti svatí (!) otcové, kteří se tu sešli ku poctě pana Berthelota, aby vyhlásili slavnostně za cinkotu poháru s vínem, koňakem a za kadidla dýmu cigarettového, že člověk je zvíře vyššího stupně vývoje, nahodilá hromada atomů, z níž náhodnou evolucí nebo bojem o život vyvinul se tvor, jemuž se říká člověk? Kolik hlav, právě nevím, nebo l'Intransigeant, l'Éclair, la Paiex, le XIX. Siècle se rozcházejí o počtu hlav, ale žaludků bylo tam na dvě stě. A věda? Ach, zdá se, že věda učinila skutečně bankrot. Mimo čestného hosta Berthelota jen asi dva nebo tři učenci lepšího jména, ostatní mudrci à la Brisson a a Saury, ale za to celá officielní republika, hlavy zednářstva, na 60 radikalně-socialistických poslanců, měšťí radové — a Paříž má podařené otce města — senatory, hlavy beznáboženského školství, kterýmžto posledním zvláště je tu a tam posily třeba, poněvadž

[10]) La Science et la Religion p. 96 a 97.
[11]) Revue de Paris 1895 p. 450.

úžasný školský budget a zdvojnásobivší se zločinnost u mládeže bez Boha vychované podemílají jim půdu pod nohama, pak romanciéři a žurnalisté, malíři, sochaři, divadelníci a j. To byl ten bitevní šik, který měl pana Brunetière exkomunikovati a který to také učinil jednohlasně s nadšením pro vědu a pokrok! Menu bylo, jak na muže ideálů se sluší, dosti skrovné, stálo jen pět franků; pánové počítali zajisté, že se nasytí též mannou vědy, jež bude padati z úst oslavencových a jeho ctitelů. A byla skutečně hojná ta opravdivá dcera nebes, manna vědy, že by se byli mohli účastníci ujísti a upíti až k smrti, proti níž ještě ani pan Berthelot nenašel prostředku, ač o původu života ví už skoro všecko. Menu bylo též případně ozdobeno. Vedle nápisu »Homage à la science, source de l'affranchissemt de la pensée« — čest vědě, prameni ducha osvobozujícímu — mělo obrazy dvou žen, krásné jedné, druhé bídné. Ta bídná měla představovati všecky hlupáky, především klerikály, ta krásná Minerva všecky ty, jež věda osvobodila z pout nadpřirozenosti. Neviděl jsem obrazu, ale myslím, že tato druhá dáma měla vábné oči a byla dekoletována.[12])

Pozor, pánové, přípitky začínají. Již zvedá se veleslovutný pan ministr vyučování, monsieur Poincaré, aby jako první officielní osobnost učinil počátek. Když byl v Paříži sjezd několika set katolických učenců z celé Evropy, pan Poincaré se neukázal, což ovšem se vysvětluje tím, že to nebyl sjezd zednářský. Banket Saint-Mandéský je něco jiného. Můžete si však z tohoto jediného fakta, že ministr vyučování v zemi, která je z velké většiny obývána katolíky, kteří ku své víře se též hlásí, navštěvuje officielně sektářskou zednářskou frakci, souditi, jaké smutné poměry jsou v říši, která jho královské sice svrhla, ale není s to, aby svrhla jho panamistů a zednářů. Rozumí se samo sebou, že oslavoval pana Berthelota. Pravil o něm, že je mužem, který zrušil hranici mezi neživou a oživenou hmotou, to jest mužem, který učinil zbytečným dávajícího život. Pán Bůh do Adama z hlíny kdysi dechl život a duší oživuje rodící se tělo lidské, učili jste se, pánové, ve škole. Naši potomci se už tomu učiti nebudou, nebo pan Berthelot je po řeči pana ministra Poincarého jaksi svou ctí nucen, aby vytvořil organické látky, z nich aby složil živého Adama; vždyť zničil rozdíl mezi živou a neživou hmotou. Evu nebude mu pak zajisté už nesnadno udělati. Pan Berthelot zajisté tak učiní. Pak bude rázem po socialní otázce, nebo nedá se zajisté tak zahanbiti, aby stvořil svého Adama s takovými nedokonalostmi, jaké má nynější člověk; jeho lidé budou jiní chlapíci. Že nebude mezi nimi klerikalních hlupáků, chtěl bych odpřísáhnouti předem. Potom připil oslavenci jako repraesentantu vědy. A tiše zazvonily číše šampaňského, nebo kde kdo z účastníků litoval, že není chemikem, poněvadž jen lučebník může býti vědcem a má naději, že bude jednou vyráběti lidi. A pak čekali ještě nebeštější mannu.

Však už i Berthelot se zvedal, aby četl svou řeč — na obranu vědy? — Bah, pánové, kdepak! Co pak je pan Brunetière vědcem? Vždyť není chemikem! O politice mluví le gnorieux représentant de la science«. Oslavuje ministra, že celý svůj život věnoval triumfu rozumu (roz. nevěře). Oslavuje ostatní přítomné, že přišli ze samé hu-

[12]) Průběh banketu vylíčen v les Études 1895. květen.

manity, lásky k bližnímu — z lásky k Brunetièrovi asi taky — jako ctitelé rovnosti a demokracie. Ze všeho vyznívalo vášnivé Gambetovo jen poněkud změněné: »le supernaturalism, voilà l'ennemi«, a místo lásky k vědě syčela sálem vášeň protináboženská. Bílý vlas velikého lučebníka-starce neladně se snoubil s jeho slovy. Oslavoval velkou francouzskou revoluci, že teprve ona emancipovala vědu, z čehož logicky by následovalo, že před revolucí vědy nebylo. Jak guillotina emancipovala vědu, víme všichni dobře. Dále řekl, že věda nemůže trvati bez svobody, a zase, že svoboda jest vymoženosť vědy. Teď člověk neví, co je dříve, svoboda nebo věda. Je-li svoboda vymožeností vědy, musela býti věda nejdřív, a to za nesvobody, nebo jinak by nebyla mohla svobodu přivésti. Ale když zase pravil, že bez svobody nemůže vědy býti! Tak si vyložte nějak, pánové, tu logickou motanici o slepici a vejci, jíž se říká »circulus viciosus«. Ale to bývá tak pravidelně, když třeba veliký lučebník pouští se vášní unášen do filosofie. Dále vystupoval proti velikým nepřátelům rozumu a vědy, proti theokratismu, feudalismu a monarchismu a velebil Francii a Ameriku, že jsou prosty otroctví theokratismu a náboženského dogmatismu. Že Amerika není zemí bez náboženství, víte pánové, že Francie není zemí svobody, rovněž víte. Prvá dokazuje rozkvět církve katolické, tato zase svědčí, že katolíci nejsou nikde tak pronásledováni zákony, jako ve Francii. Jestliže pan Berthelot odbývá exaktní vědu tak ledabyle, jako logiku, historii a geografii, pak ovšem je pochopitelno, že Pána Boha nemůže nalézti. Za to nepřímo prohlásil za hlupáky, kteří jsou vědě vzdáleni, své věřící kolegy ze Sarbony, z Collége de France, z Institutu a ovšem všecky věřící katolíky, čehož, tuším, neučinila ani španělská inkvisice. Abych nezapomněl, pánové, vzpomněl též Renana. Myslím, že by se byl dobře do společnosti hodil. Pravil, že jeho duch vznáší se nad stkvělým shromážděním. Myslel to ovšem jen obrazně, nebo pan Berthelot v duchy nevěří; věří jen v rozum a míchu. Další jeho slova byla vyznáním hrubého atheismu a laické morálky; odnášela se k článku Brunetièrovu potud, že redaktor Revue des Deux Mondes mluvil o mravním bankrotu vědy. Pan Berthelot mluvil s takovým kategorickým imperativem, že tak své pravdy ani Kristus Pán nepřednášel. Já vám z toho jen několik ukázek podám, nemoha v krátké přednášce vše probrati. [13]) Pravil:

»Útočný mysticismus se vrací a chce opanovati vědu a svět, když byl dlouho nad nimi panoval ohněm a mečem.« Slyšíte fanatika, pánové; na štěstí nemluví tu historik, ale lučebník. »Nikdy nepřinesla náboženská dogmata lidstvu nějaké objevy užitečných věcí, nikdy nepřispěla ničím k ulepšení podmínek životních. Ona nevynašla ani tisku, ani mikroskopu, ani teleskopu, ani fotografie, ani páry, ani železnic; ona neučinila nám síly přírodní služebnými, ona nevyvolala cit vlastenectví, cti, nezničila otroctví, neprohlásila úctu

[13]) Řeč p. Berthelota uveřejněna byla v Revue scientifique, duben 1895. Je to krátký výtah toho, co napsal v Revue de Paris 1894. únor. Pan Brunetière napsal jako nepřímou odpověď na to velice učený článek, svědčící o veliké znalosti nejlepších autorů i nevěřících i katolíků v Revue des Deux Mondes 1895. květen »La Moralité de la Doctrine évolutive. Jen k poněkud úplnějšímu rozboru bylo by třeba zvláštní vážnější práce. V přednášce vybral jsem jen něco málo z Berthelotových článků.

před životem lidským, ani rovnost všech.« Víte, pánové, všichni, že ani jedno z těchto tvrzení není pravdivé; víte, co právě náboženství prohlásilo prvně, když nikomu se o tom ani ještě nezdálo, rovnost všech před Bohem, že právě katolíci, ba kněží vykonali největší objevy. Já o tom tedy mlčím, ale nemohu se nepozastaviti nad tím, jaký směšný pojem má tento agitator o víře. Dle něho snad měl Kristus Pán vedle kázání evangelia též učiti chemii, zhotovovati fotografie, telefony a elektrické žárovky!

Proti víře, ukládající zákon mravní, vystupuje v několika odstavcích v pravdě vášnivě. Zákon mravní nevynašla víra, ten již byl; ona jen se ho chopila, aby lidstvo jím zotročila. Vznik mravnostního zákona představuje si, mám-li už ve svém drastickém líčení pokračovati, asi takto: Morálka nepochází od Boha, ale od zvířat. Jednoho krásného dne oživl mrtvý molekul, stal se sloučením s jinými látkou organickou, jež se dále vyvinovalo, až povstalo zvíře. A tu kde se vzal tu se vzal, vznikl v něm instinkt zvířecí. Tento instinkt zvířecí je počátečná morálka. Vedle zvířat mají ji též divoši a podobní jim lidé. Člověk se učil — patrně byli to sloni, kteří otevřeli první školu, nebo jsou prý ze zvířat nejchytřejší — pozoroval, napodobil — tomu zase se nejspíše učil u opic, které mají velký talent napodobovací — jeho mozek rostl, množily se mozkové závitky — a tím, pánové, nesmějte se, rostla i morálka. Pan Berthelot to patrně všecko viděl, poněvadž to tvrdí bez důkazů a tak jistě. Žádného věčného zákona o tom, co je dobré a co zlé, není; tyto pojmy se vyvinují a stávají se jasnějšími jen na základě vývoje společnosti a jedinců, na základě dědičnosti.

Dle toho by měli míti nejvyvinutější smysl pro to, co je dobré a zlé, francouzští panamisté jako členové nejvýše stojící společnosti francouzské, od jha mysticismu osvobozené! Nikterak nejsou za své šmejdy zodpovědni. Na nejvýše mohli by býti zavřeni jejich rodiče, poněvadž dle Berthelota od nich špatné závitky mozkové zdědili. Vůbec žádný zločinec nesmí býti trestán, poněvadž za to nemůže, že jeho mozek není dostatečně vyvinut, že společnost rozvíjela v něm špatné závitky mozkové a ne ty dobré. Kdyby se to důsledně provedlo, možná, že by pak i pan Berthelot přišel do arestu, nebo on je též člen té společnosti, jež o vývoj dobrých závitků mozkových se má starati. Ostatně neosvědčila-li se laická morálka Berthelotova, která křesťanskou morálku velice předčí, dosud dostatečně, leží vina v tom, že lidstvo se ještě úplně neemancipovalo z nemravného jha náboženského otroctví.

Jak vidíte, pánové, nebeská manna. Než, dosti už. Přítomnosť celé zednářské Francie, zvláště zástupce vlády, ukazuje dosti zřejmě, že šediny veleslovutného jinak lučebníka měly sloužiti za vědeckou obranu té školy, která se tak strašně kompromitovala pověstným Robinem, ředitelem ústavu pro přirozené vychování; lid jeho ústavu říkal »prasečí chlívek«. Slyšeli jste zajisté o tom všichni.

Jen ještě několik slov o dalším průběhu banketu »en honner de la science«.

Pan Périer mluvil o člověku dvacátého století. To bude člověk! Bellamyho 20. století je ničím proti tomu. Pierre Lafitte, po Comteovi velekněz positivismu, officielního to náboženství zednářů, pro stáří nemohl se dostaviti; dal tedy jiným podepsati exkomunikaci, kterou všickni otroci se vylučují z politické suprematie. Pan Blatin mluvil

jménem lože Grand Orient, a když byl vychrlil na různé politické strany, katolické a konservativní, spousty hany, skončil slavným: »le cléricalisme, voilà l'ennemi«. Že nescházel znamenitý »vědec« a věčný kandidat nesmrtelnosti, pan Zola, rozumí se samo sebou. Na Brunetièra má tím větší hněv, že sám u sv. Otce v audienci nebyl přijat. Též mládež, »budoucnost vědy«, byla zastoupena četně. Jménem této »francouzské omladiny« mluvil p. Deshayes. Ale nejnadšenější byl »malý« sice, ale energický a slyšeti se dávající Goblet. Dokázal: věda — toť republika, republika — toť věda; republika — toť svoboda, svoboda toť republika. Svoboda, republika a věda — toť nejnovější svatá trojice. A na každou řeč pánové pili, pili; pili — do hluboké noci, že nebylo tramwaye, a museli domů pěšky. Ale věda byla zachráněna, útok páně Brunetièrův odražen, mračno mysticismu zažehnáno, bezbožný výrok o bankrotu vědy prohlášen za frásivé kacířství. Vědo, panenská dcero nebes, raduj se!

* * *

Tak jsem vám, pánové, představil pana Brunetièra a pana Berthelota. Kdo myslíte, má z nich pravdu? Jestliže Brunetière svůj »bankrot vědy« snad nedokázal, banket Saint-Mandeský postavil jej, tuším, na jisto. Ubohá věda, napsal Brunetiére, která jsi byla na banketu representována Brissonem a Sourym, [14]) a má pravdu. »Banqueroute de la Science« to byla, která tu slavila své orgie. Vám, pánové, bude to zajisté dostiučiněním, když vidíte, jak proti vůli nenevěrců a pronásledovatelů víry byl povznesen prapor víry směšností vědeckého banketu.

Ostatně musím se vám omluviti, že jsem užíval často žertovného, ba i posměšného tonu. Učinil jsem tak jen proto, abych řádní obsah věci učinil vám zajímavější. Nebo i Brunetière i Berthelot stojí ve svém oboru každý tak vysoko, že zasluhují jako vědci naší úcty. Nesmyslného poblouzení Berthelotova dlužno spíše litovati; omluviti ovšem dá se sotva. Kdo ví, co ho zavedlo na ty cesty; pravá věda jistě to nebyla!

Věda proti Bohu nepodává ničeho. Lučba může hledati nové prvky, může je slučovati a rozkládati, ale říci, odkud jsou, nemůže; ani se tím nezabývá! Astronomie může hledati nová tělesa nebeská a určovati zákony, jimiž se řídí, ale odkud se ta hmota jejich vzala, k tomu neodpovídá; nezabývá se tím.

Může viděti v té úžasné pravidelnosti a umělosti, v té nevyzpytatelné moudrosti, jimiž nesčíslné věci řízeny jsou v účelném pořádku, věčný nějaký rozum, neskonalou moudrost, vznešenou svatost, ale nemusí; může konati svou práci jako stroj, omezujíc se právě jen na hmotu, již má v rukou. Ale proti Bohu z ní nijak souditi nemůže nemajíc k tomu práva: ani kyslík, ani dusík, ani uhlík, ani slunce, ani Venuše, ani Merkur, ani zákon gravitační, ani zákon o zachování hmoty nedává vědě k tomu jediného důvodu. Tradidit Deus mundum disputationibus hominum, dí Písmo, to je úkol vědy. Ale dal jí též světlo, aby, řídíc se jím, nezbloudila. A hle, i proti zlé vůli lidí světlo to vždy opět a opět zjednává si platnosti. Vytrvejme v tomto světle!

[14]) La science, p. 97.

Několik poznámek ku spisu prof. dra. Zigmunda Wintra „Život církevní v Čechách."

»Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století.«

Píše Dr. **Antonín Lenz.**

Jestliže kdo se těšil na spis p. prof. dra. Wintra, byl jsem to zajisté já. Vždyť jsem od dávna toužil blížeji a podrobněji seznati náboženské poměry našeho ubohého sektami nesčíslnými zmítaného národa v XV. a XVI. věku. Těšil jsem se na spis dotčený tím více, jelikož mi byla známa veliká píle, sečtělosť a mírná povaha autorova. Přiznávám se také ochotně, že jsem ze spisu jeho nabyl nemalého poučení. Sloh spisu jest mistrný a vypravování tak poutavé, že člověk čta až zapomíná, že kniha má vlastně úkol dějepisný.

1. Pan prof. dr. Winter svým spisem, snad bezděky, dovedl, že základy reformy, kterouž Jan Hus učiniti zamýšlel, úplně křivé byly, neboť vypravuje její plné fiasko. Okolnosť tato padá tím více na váhu, jelikož tvrdí p. spisovatel str. 5. »Hus reformatorem nebyl. Aspoň ne v tom rozumu, že by byl věrouku nějak přereformoval. Husovi nešlo o novou dogmatiku, jemu bylo o nápravu v Církvi, o zlepšení svatokupeckého kněžstva.« Já zde pouze připomínám, že učení, že Kristus Pán ustanovil Církev viditelnou, i viditelnou hlavu její, že ji ustanovil pro všecky věky a pro všecky lidi, že není možná, aby v blud zabředla, že nástupce sv. Petra u věcech víry a mravů, když rozhoduje, jest neklamný, že Kristus Pán ustanovil svatovládu, kteráž se skládá z biskupů, kněží a jahnů, a svatovládu z pravomoci, kteráž pozůstává z nástupce sv. Petra, biskupů, kněží a jahnů, a to jsou, jakož ve »Vlasti« již dotčeno bylo, netoliko články víry, ale i základní články katolického náboženství. A všecky tyto články víry byly za Husových dnů rovněž tak obecně věřeny, jako za věku našeho. On však tvrdil, že jest Církev sborem pouze předzřízených, že jest tedy neviditelna, papežství že není božského původu ale lidského, papež že jest v nejvyšší instancí ve věcech sv. víry bludu podroben, Církev že může zahynouti až třeba na jediného člověka, pravomoci že v Církvi žádné není, bez pravomoci že může kněz a jahen kdykoliv a kdekoliv kázati, on zamítal, že by měla Církev moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, avšak všecky tyto odchylky jsou dogmatické bludy. Zamyšlená reforma Husova nečelila patrně k nápravě mravů pouze.

Já dobře vím, že p. prof. dr. Winter svými slovy pouze zde opakuje, což dříve před ním mnozí historikové tvrdili, avšak já dím určitě a zřejmě, že proti pravdě. Než, opustme tuto věc, která jest domněle na sporu, a vraťme se ku tvrzení pana spisovatele, že chtěl Hus pouze reformě mravů bez úrazů článků víry. Tu přiléhá především otázka, na jakých základech chtěl as Hus provésti tuto svoji reformu? Na základech těchto:

a) Hus tvrdil podle Viklifa, a snad také podle Valdenských, že všemi neplechami v Církvi jsoucími jest vinno panování a bohatství, jímžto ji obdařil císař Konstantin, a všecky církevní nadace králův a velmožův, a proto s Viklifem učil, že má býti zboží církevní kněžím zabráno, ať prý mají oni žíti v chudobě, jako Kristus Pán a apoštolé. Že takovéto učení nalezlo obliby u tehdejší šlechty, kteráž od dávna na sílu a moc duchovenstva žárlila, rozumí se samo s sebou. [1])

[1]) Dovoluji si zde otázku: Kdyby na příklad nějaký synáček Pražský, řekněme, nějaký Arthur, nebo Jaroslav, Břetislav či Spitihněv, byl rozhazou, byla by cesta k jeho nápravě vhodná, když by jemu byly urvány na dobro

b) K tomuto připojil Hus ještě, že ztrácí kněz jsa ve hříchu smrtelném právo na všecku državu svou, ale netoliko on, ale také každý občan že ztrácí právo na panství a državu svou a na důstojnosť svou a král na korunu svou.

c) Hus dokonce jistil, že člověk v milosti jsoucí má právo na všecky věci pozemské, a všichni omilostnění sborně, rovněž jakož svým časem hlásal Viklif.

To jsou dogmatické články Husovy k nápravě hledící, a věru že každý rozumný člověk beze snadu nahlédne, že takovéto články nebyly a nemohly býti základem k ozdravění společnosti církevní nebo občanské, neboť mají povahu násilnickou, ohrožují jistotu majetku, jistotu úřadní důstojnosti, i vladařské i královské. Čelíť zajisté k rozkladu a k anarchii. Nedosti na tom:

d) Jan Hus odpírá Církvi všecku pravomoc, všecku moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, a dává právo kněžím a diakonům k výkonům jejich úřadů beze všeho poslání. Sem sluší Husova obrana věty: »Licet alicui diacono vel presbytero praedicare verbum Dei absque auctoritate sedis apostolicae sive episcopi catholici.« Hus tedy vyzýval veřejně kněze a jahny k neposlušnosti a ku vzpouře naproti papeži a naproti biskupům, ten Mistr Jan Hus, který se tak často podle příkladu Viklifova Písma sv. dovolával, kde čteme zřejmě: »že poslušnosť lepší jest nežli oběť.« A kdo jakživ slyšel, že by neposlušností se mohla státi náprava buďže v rodině, a nad to v societě církevní nebo státní? Věru, Hus se měl rozpomenouti na slova Páně (Luk. 4, 23.) »Medice, cura te ipsum« (Lékaři, leč sebe sám), a počíti nápravu sám na sobě, neboť ta mu byla zvlášť od té chvíle potřebna, kde začal čísti revoluční spisy cizáka Jana Viklifa. Za reformatora se podle zásad právě zmíněných patrně nehodil.

e) Jestliže Jan Hus vybízel kněze a jahny, aby se rozkazům papeže a biskupů nepodrobovali, a tak je odlučoval od svatovlády Kristem Pánem zřízené, učinil rozhodnějším toto rozdvojení a odloučení i kněží i jahnů a i lidu obecného od Církve vyučující stanovením, že jest Písmo Boží jediným pramenem křesťanského náboženství, že má každý právo a povinnosť, Písmo sv. čísti a znáti, a to z potřeby spasení. Touto náukou odloučil Jan Hus za návodem Jana Viklifa lid od autority vyučující Církve Boží, rozdrobil, co na něm bylo, všechnu societu církevní, do pouhých členů k subjektivné víře se přiznávajících.

f) Z těchto zásad jde zajisté na jevo, že Jan Hus přisáhaje na Viklifa, nebyl tím mužem, z kterého by byla mohla vzejíti spása v Israeli, t. j. jímžto by byla mohla se uskutečniti náprava ve mravech, a to tím méně, jelikož dal moc a soud nad kázní knězskou do rukou velmožův a králův, a tak umožnil jejich despotii nad duchovenstvem, odevzdav jim i zboží církevní. O této okolnosti není ve spisu pana prof. dra. Wintra ani stopy.

Pan spisovatel tvrdí, (pag. 5.) že jestliže učil Hus, že jest Církev obcí pouze předurčených, bloudili prý také jeho odpůrci kladouce, že Církev jest papež s kardinály. Já si dovoluji odpírati, a to na základě toho, co čteme v Palackého Documenta: Consilium facultatis studii Prag. str. 480. D. a 488. F. ze dne 6. února 1413. Theologové katoličtí žádali totiž na husitských, aby vyznali: »že v každém kuse, co se týká víry křesťanské, chtějí býti poslušní, což vynese a ustaví Římský kostel papež s kardinály.« Katoličtí theologové tedy nedí, že by Církev byla papež s kardinály, ale že kostel Římský papež s kardinály má býti rozhodčím, a aby mělo stáno býti a poslušno víře, vyřčení a usúzení papežovu a Římského kostela. Nebylo tedy při katolících toho bludu, že Církev jest pouze papež s kardinály. Tak ovšem proti pravdě tvrdil o nich Jan Hus, a po něm, kdož by se toho nadál, zhusta i naši historikové.

statky jeho? Ať nic nedíme o tom, že takový pokus nápravy by měl za základ patrné lupičství?

Jak ta reforma Husova ve mravech se podařila, o tom nám dává pan prof. dr. Winter na četných místech bohaté zprávy. On nám vypravuje, jak to dopadalo s mravy na konci XV. věku v Čechách a zvláště v Praze, jak se věci měly s duchovní správou, když patroni, vlastně ladroni, urvali zboží církevní, jak najímali kněze po libosti a zase propouštěli atd. a jak při tom trpěla kázeň kněží a mrav lidu. A kdyby byl nám těchto věcí byl nepověděl, byl by Chelčický zaň svědčil a Jednota Bratří Českých. Avšak ta depravace znenáhla se děla právě na zásadách reformačních, jež M. Jan Hus hlásal. Depravace mravů se děla znenáhla, ale také dissoluce všech svazků sociálních, až konečně dospěla ku bitvě na Bílé Hoře. Ničiti autoritu, jak Hus činil, neznamená k opravě mravů čeliti, ale spoustu jejich urychliti.

2. Aby snad nezbytnou potřebu Husovy pseudoreformy dovedl, líčí nám pan spisovatel děsnými barvami skleslosť mravů tehdejšího duchovenstva a cituje k tomu cíli a konci mé jméno, jakobych i já vydával svědectví, že za dob Jana Husi strojili mniši lid o peníze. To domnělé svědectví se prý čte: »Učení Jana Husi« 216—223. Na dotčeném místě však od str. 227 uvádím strašné filipiky Jana Husi naproti duchovenstvu, kdež přenáší poklesky jednotlivců na všechen stav, jakoby všichni duchovní jeho času byli smilníci, cizoložci, svatokupci atd., a ohražuji se proti takovému bezpráví, a dotýkám, že cesta veřejného tupení duchovenstva z kazatelny nebyla cestou k nápravě. Čelil-li Hus tedy k nápravě kněžstva, volil k tomu cestu nevhodnou. Pan spisovatel kráčí patrně cestou vyšlapanou, kterou se dali nepřátelé sv. Církve, Husité a Čeští Bratří a později protestanté, on, jak myslím, bona fide. Já však beru v tom v ochranu naše katolické předky, za nichžto byl národ náš veliký a slavný a ode všeho křesťanstva ctěný, a nemohu připustiti, že by při skleslosti a porušenosti jeho byla pověsť jeho vznešena. Tento národ, kterýž byl před dobou Husovou tak slavný, ode všech národů ctěný, vynikal netoliko svými velkolepými činy, ale také neobyčejnou zbožností! Letopisové nám zvěstují, že nikde nebylo krásnějších chrámů, oltářů, obrazů atd., to však není důkazem, že byl lid náš skleslý a neřestmi porušený. Avšak tento národ mělo duchovenstvo v rukou, jak by tedy možná bylo, aby skleslé duchovenstvo bylo vychovalo národ k takové výši, na níž stál ve věku čtrnáctém? Mně také nejde nikterak na rozum, že by kněžstvo tak bylo skleslé, jemuž vévodili a jejž řídili tak slavní arcibiskupové, jako: svaté paměti Arnošt z Pardubic, který tak velice kázeň miloval, Očko z Vlašimi, Jan Jenštein a Zbynko Zajíc, kterýmž by i Hus musel svědectví dáti, že nebyly jim zlořády v Církvi lhostejny. Já přiznávám ochotně, že archivy a registratury úřední mnohé zlořády ve spisech svých obsahují, jichž se dopouštěli i kněží, ale z toho nejde, že knězstvo až na ojedinělé případy bylo nemravné. Naše XIX. století jde ku konci, a XX. nastává. Kdyby v století XX. některý spisovatel si oblíbil, nastíniti kulturně-historický obraz církevního života v Čechách na základě archivů a registratur století XIX., a učinil závěrek, že bylo duchovenstvo toho století daremné a bídácké, zda bychom mohli s takovýmito archiválními výsledky souhlasiti? V těch archivech jsou akta hledící ku kněžím provinilým, ale marně bychom tam hledali dokumenty o kněžích šlechetných. Ti žijí v ústranní mezi svými ovečkami, ctnosti jejich jsou skryty, a objeví se teprv na soudu posledním.

Tato okolnosť připudila mne k myšlénce, kterou jsem také sdělil s panem biskupem slavné paměti Janem Valerianem Jirsíkem, aby při úmrtí jednohokaždého šlechetného kněze byl napsán a v archivu biskupem uložen životopis jeho. Nepamatuji se, co na to zvěčnělý pán odpověděl, ale to vím, že se tak nestalo. Myšlénku však moji provádí dp. farář Fr. Wildmann, můj bývalý žák, neboť uveřejňuje občas biografie kněží diecése Budějovické.

Kdybychom na základě archivů konsistorních chtěli sobě opatřiti nástin a kulturní obraz duchovenstva, ten by vypadl velmi smutně, ale byl by zajisté křivý. Rovněž jakoby byl kulturní obraz učitelů, profesorů, soudců a i lidu velmi šeredný, kdybychom věc líčili na základě archivů kriminálních.

Za těmi příčinami také nesouhlasím a nemohu souhlasiti s těmi, kdož líčí stav duchovenstva před Husem a za Husa veskrze barvami co nejčernějšími, aby reformace Husova co možná za naléhavou se mohla vyhlásiti.

3. Pan prof. dr. Winter vzpomněl sobě slov, která jsem před čtvrt stoletím napsal, a píše: »Jestliže katolický praelat dr. Lenz napsal, »že víra katolická toho nevyžaduje, a Církev si toho nepřeje, aby údové její všechno napořád v ochranu brali, co se v Církvi dělo,« a jmenuje toto stanoviště liberálným, a já přes to přese všechno na něm trvám, neboť Církev až po tento den toho nežádá a také nikdy žádati nebude, aby nedostatky a dokonce i neřesti od některých údů Církve páchané byly chváleny, neboť ona dnes a vždy a zvláště za dnů Jana Husi měla zákony, jimiž se trestali ti, kdož se vin dopouštěli. V slovech mých jest zakryta myšlénka, že katolická Církev není toho potřebna, aby se na její prospěch lhalo, neboť ona vítězila, vítězí a vítěziti bude svojí pravdou od věků Bohem samým osvědčenou. Církev se slovy mými staví naproti sektám, kteréž ne pravdou, ale lžemi se rozšířiti hleděly, jakož nám na to dávají svědectví haeresiarchové Viklif, Lutr a zde onde také Jan Hus, a téměř na každé stránce Bratr Petr Chelčický.

Avšak, ač jsem ta domněle liberální slova před pětadvaceti lety vyslovil, neměl jsem zajisté na mysli nějakou výsadu, osoby katolické beze všeho důvodu zlehčovati, nebo dokonce i celá společenstva. Toho však se pan spisovatel nevyvaroval zcela, a mně je toho tím spíše líto, jelikož sobě pana prof. dr. Wintera osobně velice vážím. Já jenom několik příkladů uvedu. Pan spisovatel vypravuje str. 136., že v r. 1556. na jaře přibylo do Prahy dvanáct Jesuitů, a dokládá, že rok před tím upravil jim Canisius cestu. Blahoslavený Canisius byl mužem života svatého a nad jiné učený. Jeho Summa vyniká hlubokou učeností neméně jako jasnotou. Jeho katechismus dočkal se nepočetných vydání. Tento muž i svatostí i učeností vynikající byl provincialem Jesuitů. Avšak i ti Jesuité příchozí do Prahy, jak sám p. spisovatel na základě pramenů svědčí, byli lidé bez pýchy, vlídní a přívětiví, učení a ve svobodných uměních zběhlí a pilní. Pan spisovatel také líčí, že byli Jesuité u vyučování obratní, že vychovávali mládež rozumně — způsobem tak působivým, že se mládež u nich naučila za čtvrt roku více, nežli jinde za dvě léta. Pan spisovatel také vypravuje, kterak uměli Jesuité žáků svých na sebe připoutati, že se žáky zápolili vlídně, že vyučovali poutavě a zadarmo. K tomu zvelebovali slavnosti církevní o sobě již velikolepé způsobem nad obyčej živým, tak že se k nim již ze zvědavosti hrnulo množství lidí. Úspěchy vychování byly tak veliké při Jesuitech, že začalo žárliti na ně Karolinum. Při takovémto stavu věcí jsem se nadál, že vzdá pan prof. dr. Winter Jesuitům zaslouženou chválu stran jejich vyučovací methody a kulturních úspěchů, jakých patrně docílili. Vždyť by byl zajisté v plné míře byl velebil České Bratry, kdyby se byli na místě Jesuitů v Praze objevili a podobnou methodou mládež vychovávali a vyučovali s podobným prospěchem. Než byli to Jesuité! Vždyť přišli, aby s jinověrci v zápas vešli, svou vzdělaností a učeností je překonávali, a aby jednotu u víře rozervanému národu českému zase vrátili! A to jim kladou protestanté za neodpustitelný zločin. Ano i pan prof. dr. Winter jim neukazuje vlídnou tvář, ač Jesuité tak se chovajíce lidu nezkřivili ani vlasu, ale jemu prospěli. Jest to spravedlivé? Jest věru až k neuvěření, jakou až demonickou nenávistí protestanté Jesuitů nenáviděli, jak děsné lži na ně vymýšleli. Já uvádím jenom dva příklady. Mohlo by jich uvedeno býti na tisíce. Jest známo, že zvláště

kardinál Bellarmin S. J. učení reformatorů potíral, a proto byl on přede všemi předmětem neuhasitelné nenávisti jejich. Praedikant Theodor Heinson vydal v roce 1717., patrně ku poctě jubilea muže Božího, nebo jak Amos Komenský tvrdí, velikého Lutra, v Hamburku knihu pod titulem »Pfaffengewäsch«. V tomto spisu tvrdí (díl II., 224), že měl kardinal Bellarmin 6000 nemanželských dětí, souložil prý s 1642 ženštinami, mezi nimiž prý bylo vdaných 563, a s těmi prý cizoložil 2236krát. Ano, pastorové se nestyděli tohoto svatého a nad jiné učeného muže i atheistou nazývati. Brzy na to v r. 1721. vydal M. Filip Hans knihu a pastor Erdmann Neumeister napsal k ní předmluvu, a v té takto praví o Jesuitech: »Die Jesuiter sind in der Welt so bekannt, als die bösen Geister, man sollte auch schier davor halten, dass wenn Belzebub dem Obristen der Teufel sein ganzes höllisches Heer absterben könnte, und nur zween Jesuiter übrig sein sollten, wurde er doch wenig verloren, sondern zu Erhaltung seines Reiches noch genugsame Kräften beibehalten haben. Nun mehr sind sie fast überall so formidabel, dass Niemand sich getraut diese Igel u. Stachelschwein mit blossen Handen ohne Verletzung anzugreifen. To jest: Jesuité jsou ve světě tak známi jako zlí duchové, ano má se až držeti, že kdyby Belzebubovi celá jeho sběř pekelná zahynula, a jenom dva Jesuité na světě zbyli, nepotratil by mnoho, alebrž podržel by dosti k zachování své říše. V říši německé nemohli protestanté Jesuitům ani na jméno trefiti. Nazývaliť je: schwarze Raben, Höllenbrut, Satansbrut, des Papstes Feuerdrachen; katolické Církvi však dávali jméno: Babel, Hure aneb jí jinak spílali.

Tímto spíláním dávají pastorové a jejich přívrženci bezděky na jevo, že Jesuité sv. víru výtečně bránili, že svou učeností, svojí horlivostí, svým obětavým životem sv. víru netoliko hájili, ale také lži reformatorů a pastorů mistrně odmítali, a chatrnosť soustav protestantských církviček beze všeho odhalovali. Odtud ta bezměrná zášť naproti Jesuitům i v Německu i v Čechách. Ale je zášť protestantů důvodem, aby i katolík podobnou nenávisť naproti Jesuitům choval?

Jak se zdá, domnívali se as protestanté, že jest naše sv. katolická víra v Čechách již na vymření. Aspoň nám spis Winterův podle Skály II., 6, vypravuje, že bylo římské (má státi křesťansko-katolické, t. j. officielní název sv. víry naší) náboženství už jako uvadlé (str. 138). A nebylo by to věru nic divného při těch poměrech, jaké tehdáž v Čechách vládly. Nejprve na Církev Boží doráželi Husité starého vydání, na to Táborové, na to Kališníci a Čeští Bratří, konečně žáci Lutherovi a Kalvínovi, a nad to byli katoličtí mužové z učených škol vyloučeni, ať snášenliví mistři kališničtí, jestli se neklamu, vedením pana Korandy Mladšího, na tom se usnesli, aby žádný z katolíků nebyl přijímán za učitele vysokých škol, na kteroužto okolnosť sobě as nevzpomněl pan dr. Winter, když na str. 148 vypravuje, kterak Jesuité nejen na vysokých místech proti Kališníkům štvali, ale také lid. Jejich návodem prý chytrácky navedeným zedníci a kameníci a podle nich i jiní mistři katoličtí se zavázali, že nepřijmou žádného tovaryše ani učeníka, jenž není katolického náboženství. Pan spisovatel k tomu připojuje: »Tu světil účel prostředek.«

Ale což by bylo vůči této výtce as říci o tom, jak se jednalo se strany husitské šlechty a husitských pohlavárů měst naproti katolíkům, a to již za živobytí Jana Husi? Či nevtírali se husitští kněží na fary katolíků, a nevyháněli velmožové katolických farářů, aby usadili na nich husitské kněze? A to bylo snad po právu, a neposvěcoval zde účel prostředků? Vzpomeňme sobě, že dobou, když začal Jan Hus podle receptu Viklifova lid bouřiti naproti duchovenstvu a hlásati loupež na církevních statcích, že byla katolická Církev v oprávněném držení svých obročí, svých nadac a praebend, a že proti všemu řádu byla návodem Husovým a jeho přívrženců napadána, olupována, kněží její vy-

háněni, ano vražděni. Či nehlásají o tom smutně letopisové naši? A když po 150 letech nastal jakýs obrat k lepšímu, zvláště příštím Jesuitů, jakým právem by se smělo za zlé míti, že katolíci chtěli aspoň udržeti ty fary, jichž dotud neuchvátil fanatismus protestantský? A kdož by mohl právem stihati Jesuity proto, že obdrževše některé kollatury, obsazovali fary katolickými kněžími? Či měli snad na ně dávati až i luterské praedikanty, jimiž i Čeští Bratří pohrdali? Že byli posláni Jesuité do Čech, by vrácena byla rozeštvanému lžemi sektářskými národu jednota u víře, byl skutek zajisté dobrý, kýž by se byl zdařil! Vlasť by byla bývala zachráněna, a národ sesílen naproti katastrofám z Němec hrozícím. (Dokončení.)

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

(Pokračování.)

Rok 1884.

22.

V Litoměřicích založil konferenci 6. června r. 1884. Dr. Fr. Schindler, profesor bohosloví v Litoměřicích, nyní universitní profesor a dvorní praelát ve Vídni, a byl jejím předsedou. Měla hned z počátku 14 vzácných členů a 100 a druhého roku 150 dobrodinců. Druhým předsedou konference byl Fr. Endler, farář při dómě. Staral se pečlivě o chudinu a nešetřil ani peněz, ani sil a námahy. Chudina jej velice milovala, a když r. 1893. stal se v Grundu farářem, přemnozí plakali jeho odchodu. Třetím předsedou konference v Litoměřicích jest Jos. Pohl, osobní farář při kathedrále. V jeho osobě našla chudina pravého příznivce a ochrance. Sám je z rodiny chudé, ví, co nouze jest, a cítí vřele s chudinou. Často když tomu nedovoluje spolková pokladna, sáhne do mělké své pokladničky a udílí podpory ze svého!

Největších zásluh o konferenci získal si kapitulní děkan a praelát Dr. Jan Řehák. Co tento pro chudinu vykoná, nelze vypsati; jeho podpory činí ročně tisíce. Od jeho dveří neodchází nikdo zarmoucen. Letošní zimy na př. rozdal mimo jiné přes 900 m. centů uhlí. Konferenci podporuje od počátku. Jemu po boku stojí Jeho Excellence ndp. biskup Dr. Em. Schoebel.

Litoměřická konference vydává si zvláštní výroční zprávy, kteréž mi byly laskavostí p. ředitele ústavu hluchoněmých, K. Kottlera, zaslány. Jest mezi nimi již i výroční zpráva z r. 1895., jediná, kterou mám z tohoto roku. Činných členů má konference 10, ale ve výr. zprávě nejsou uvedena jejich jména, ani v pražské z r. 1894.; nemohu tedy zde uvésti její funkcionáře. Přispívajících členů a dobrodinců bylo 195. O konferenčním asylu budu psáti později. Konference v Litoměřicích měla r. 1895. 460 zl. 86 kr. příjmů a 442 zl. 65 kr. vydání.

23.

Jak jsem již sdělil, přišel P. Jos. Všetečka r. 1880. za c. a kr. voj. kuráta do Pražské invalidovny. Jako vojenský kurát musil ze všech spolků, tedy i ze

sv. Vincence, vystoupiti, ale k jeho žádosti povolily mu vojenské úřady i další působení ve spolku sv. Vincence z Paula. Vstoupil tedy již r. 1881. do konference v Libni, kdež se o její zdar nejhorlivěji přičiňoval. V okolí invalidovny: v Karlíně, v Žižkově a Libni již konference byly, ale to P. Jos. Všetečkovi nevadilo, i založil v invalidovně novou konferenci. Pro koho? Invalidovna nemá přece nižádné farnosti, a její obyvatelé, důstojníci i vojáci — invalidi — jsou státem zaopatřeni a nepotřebují podpory. I pro koho je tato konference? Pro celou Prahu a okolí. Když je v některé konferenci mnoho žadatelů a není v kase peněz, posýlají chudé do invalidovny; říkají, abych biblického místa užil: »Jděte k Josefovi a cokoliv on vám řekne, učiňte.« Ano, jděte do invalidovny, radívali jsme chudým, a P. Všetečka vám pomůže. A mohl-li, jistě pomohl. Konference Nalezení sv. Kříže v invalidovně byla založena 8. prosince, v den Neposkvrněného Početí Panny Marie. Kterékoliv konference jsou v tento den založeny, ty z pravidla založil P. Jos. Všetečka, neb aspoň měl při jejich základech účastenství.

Konference v invalidovně platí si zvláštního písaře, jenž dopisuje na všecky strany o podporu. R. 1885. na př. rozeslala konference v invalidovně 4955 dvojitých korr. lístků a 4400 tištěných oběžníků. Ve výroční zprávě téhož roku uveřejněna jsou jména dobrodinců na osmi a půl stranách. Dobrodinci složili 646 zl. a intence, jež kněží gratis pro konferenci v invalidovně persolvovali, vynesly 1817 zl. Celkový příjem byl 2975 zl. a vydání 1751 zl. Něco podobného dovede jen P. Jos. Všetečka. Mezi jeho dobrodinci pozoroval jsem mnoho israelitů, i tázal jsem se ho, jak ty dary dostává? »To já si tam, bratříčku, dojdu,« zněla odpověď. »A dají podporu?« táži se dále. »Oni se na mne často ošklíbnou, ale podporu přece dají.«

O konferenci v invalidovně bude ještě na jiných místech řeč, a P. Jos. Všetečkovi, zakladateli, věnuji také několik slov na konci celého pojednání, neboť tímto studiem dospívám určitého vědomí, že jest při začátku skoro každé konference velmi patrno jeho spolupůsobení.

V konferenci v invalidovně působil jako činný člen také otec zakladatelův V. Všetečka, bývalý mlynář. Trávil poslední léta svého stáří u syna a slynul rozšafnou povahou a moudrostí. Doprovodili jsme jej na vojenský hřbitov Karlínský, ale byl to smutný pohřeb, nebo oba synové jeho, P. Josef i Leopold, dleli tehdy u Kneippa ve Wörishofenu a o smrti otcově nevěděli. Mrtvolu stařičkého Vincenciána vykropil a k hrobu doprovodil sám nynější velmistr a jenerál řádu křižovnického s červenou hvězdou, Dr. Václ. Horák.

Předsedou konference v invalidovně jest P. Jos. Všetečka; místopředsedou a jednatelem Fr. Suchý, maj. domu a obchodník v Karlíně, a pokladníkem Jan Jelínek, obchodník v Karlíně. Činných členů jest 8, dobrodinců 1135. Roku 1894. měla tato konference 1609 zl. 51 kr. příjmů a 1527 zl. 17 kr. vydání.

Ve 23 konferencích bylo na sklonku r. 1884. činných členů 292, přispívajících 772 a dobrodinců 417. Příjmů bylo 22.789 zl. 64 kr., vydání 16.493 zl. 99 kr., zbytek na budoucí rok 6.295 zl. 65 kr. Podpor dostávalo 726 chudých rodin a 35 studujících. Žádostí na šlechtu bylo vyšetřeno 1114. Toho roku počaly si některé konference zakládati záložné čili auxiliarní fondy, z nichž by se poskytovaly schudlým řemeslníkům a maloživnostníkům menší půjčky bez úroků. Na Smíchově byla otevřena chudinská kuchyně.

Ve výroční zprávě z r. 1884. želí Ústřední rada smrti šlechetné císařovny a královny a velké podporovatelky pražské chudiny, Jejího Veličenstva Marie Anny, a úmrtí šlechetné Gabriely hraběnky Swéertsové. Za to s povděkem vzpomíná Encykliky sv. Otce Lva XIII. »Humanum genus« o spolcích sv. Vincence. Nechť uskuteční se veškerá přání, praví Ústřední rada, jež milovaný Otec křesťanstva v ní vyslovil — nechť spočívá zvláště požehnání, jež nám

milostivě uděliti ráčil, nad naším dílem, nechť propůjčuje nám chuť a lásku k další práci ve službě křesťanství a chudinství, sílu i odvahu k dalšímu zápasu.

Rok 1885.

Toho roku nepovstala žádná nová konference. Ale za to ke dvěma chudinským kuchyním přidružila se třetí, v Karlíně; tam totiž zvláštní komité karlínských Vincenciánů převzalo ve svou správu osiřelou obecní kuchyni. Činných členů bylo r. 1885. jen 261, ale za to příspívajících členů a dobrodinců bylo 2328 a ošetřovaných chudých 802. Příjmy toho roku obnášely 16.654 zl. 06 kr., vydání 14.425 zl. 75 kr., zbytek na budoucí rok 2.228 zl. 31 kr. Žádostí bylo vyšetřeno 1203. Toho roku obdržel spolek dva odkazy, 800 zl. a 100 zl.

R. 1885. přinesl spolku sv. Vincence veliký zármutek. Toho roku přestalo biti veliké, šlechetné srdce kardinála knížete arcibiskupa Bedřicha knížete Schwarzenberga, velikého lidumila a dobrodince, který celé své jmění, rodinné i arcibiskupské, rozdal chudým. Když večer po četných audiencích a celodenní práci ve svých komnatách osamotněl, otevíral žádosti chudých a četl jejich stesky a žaly, čině si na stranách poznámky. Odřezav čistý papír ze žádostí, balil do nich peníze pro žadatele a činil to tak, aby nebylo znáti, kolik jest v psaní bankovek. Neměl-li pro chudé peněz, byl smuten, přišly-li peníze, vyjasnilo se oko jeho, nebo měl, z čeho by rozdával. Povídá se, že si leckdy vypůjčoval peníze pro chudé i od svých sluhů a od šlechty v Praze, a že často bratra svého, zemřelého vévodu Krumlovského, i nad svou apanáž pro chudé o peníze žádal. Nebožtík p. kardinál měl neobyčejnou paměť: co jednou viděl a slyšel, to si pamatoval, i měli jeho chudí — celá řada — určité měsíční nebo čtvrtletní nebo roční podpory, jež jim pravidelně balil a u vrátného nechával. Jeho láska k chudým a dobročinnosť neznala mezí, tak že v poslední době, když mu byla daň zvýšena, a statky arcibiskupské málo vynášely, chudých k němu již nepouštěli (o čemž kardinál ovšem nevěděl), nebo neměl, z čeho by rozdával. Po smrti jeho uznaly to i veškeré listy liberální a psaly o něm, že »vynikal neomezenou dobročinností«. Zvěčnělý kardinál Schwarzenberg byl často od darebných lidí ošizen a obelstěn, ale to na velikosti jeho nic nemění, hana padá pouze a jedině na ty, kteří jeho dobroty zneužili a peníze od něho dostali.

Člen řádu Tovaryšstva Ježíšova, Robert hrabě Nostic, vydal o zvěčnělém kardinálu Schwarzenbergovi »List na památku« ve Stimmen aus Maria Laach, kterýžto článek byl i do češtiny přeložen. Tam píše o jeho dobročinnosti takto (str. 22—24): »Již jako bohoslovec znám byl přemnohým chuďasům; byv za arcibiskupa povýšen, jal se hned ku štědrosti užívati soukromného jmění svého ... a dobročinná ruka jeho rozdávala, abychom tak řekli, bez konce ... Nedopouštěje tomu, aby nezbytná dobročinnosť byla příčinou nesrovnalosti v domácích účtech, zaznamenával kardinál veškerá vydání; při tom nechtěje levé ruce dáti věděti, co činí pravice a pamětliv jsa toho, aby náhodou nevyšla na jevo štědrosť jeho, zanášel si do objemných knih účetních znamenitější podpory a jména podporovaných písmeny hebrejskými a zvláštními značkami.«

Pohřeb jeho byl tklivý. Těšil se po celý život železnému zdraví a po visitacích, které trvaly čtyři a v Kladsku až šest neděl, přicházíval domů úplně zdráv, i říkali jsme si, že dožije 100 let, ale smrť tu byla náhle a zarmoutila nás všecky. Pamatuji se dobře na ty smuteční žalmy, jež alumni pěli, když jeho mrtvola vezena byla z nádraží Františka Josefa na Hradčany; pamatuji se na jeho tvář, již jsem viděl jako sníh bílou v rakvi v jeho residenci; pamatuji se na requiem, jež sloužil nuncius Vanutelli, a na okamžik, když ve velechrámu sv. Víta spouštěli jeho tělo do hrobu. Plakali jsme tehdy jako děti, nebo nám pochovali — otce. Vrátiv se z pohřbu, dal jsem v žižkovské konferenci návrh,

aby se při každé schůzi obětoval »Otčenáš« za velikého dobrodince žižkovské chudiny. A modlitba ta se děje, myslím, do dnes.

Při této příležitosti činím některé poznámky. Největšími dobrodinci chudiny v Praze od let padesátých až do své smrti byli císař Ferdinand Dobrotivý, kardinál Schwarzenberg a Bedřich hrabě Thun, otec bývalého místodržitele. Pamětníci oněch dob praví, že to byly osobnosti v dobročinnosti jediné, a podobná doba že se již pro Prahu asi nevrátí. Příchodem arcikněžny Stefanie do Prahy zasvitla chudině nová naděje, ale netrvala dlouho, nebo dvůr korunních manželů zde dlouho nepobyl. Také mnoho osob druhého řádu ze šlechty vymřelo, jako na př. matka p. maršálka, kněžna Lobkovicová, hr. Sweertsová a jiné. Pro bouře »Omladiny« vystěhovalo se z Prahy do Vídně prý šest šlechtických rodin, mezi nimi na př. sám hr. Sylva Tarouca, tak že Praha ztratila mnoho dobrodinců. Nejvíce dobrodiní koná nyní pro chudinu v Praze a v okolí pí. Anna hraběnka Thunová, choť někdejšího místodržitele; také on sám valnou část jmění chudině rozdá. Sázel bych se nevím oč, že mnohý, jenž na bývalého místodržitele láteřil, dostal od něho nebo od jeho paní prostřednictvím Vincencianů podporu! A živiti chudinu je zajisté eminentně vlastenecká práce! I nezasloužil již proto p. hrabě Thun jakési šetrnosti v českém národě a nezasloužil toho zvláště nyní, když se vědělo, že se úřadu svého vzdá? Znaje důkladně všecky tyto poměry, odkládal jsem vždy s velikým opovržením »Šípy«, jež odstupujícího místodržitele v pitvorných posicích stále a stále malovaly. Kdyby hrabě Thun a hraběnka Thunova byli tak mstivými, jako část českého tisku, zavřeli by národu kapsu a poslali by žadatele o podporu k těm, kteří je tupí, třeba k Šípům! Jak by tam pochodili, nevím.

Rok 1886.

24.

R. 1886. dne 25. března povstala konference u sv. Jindřicha na Novém Městě v Praze, jejímž předsedou jest Ferd. hrabě Chotek, zemský poslanec, velkostatkář a starosta okresního zastupitelstva sušického. Založili ji úředník Alois Tater a Jan Treybal, kterýžto poslední vstoupil r. 1890. do kláštera. Alois Tater přestoupil r. 1887. do konference na Král. Vinohradech. O jeho příkladné smrti mluvili jsme při tamní konferenci.

Konference zasedá v bytu svého tajemníka a knihovníka, Emila Dlouhého, kaplana u sv. Jindřicha. Má 60 účastníků a dobrodinců a 9 činných členů, mezi nimiž jest i hl. farář, Fr. Xav. Janků. Také jeho předchůdce, † hl. farář Karel Navrátil, byl činným členem a prvním předsedou této konference. R. 1886. dne 2. května vstoupil do této konference Alois Schwarz, rukavičkář, a zastává v ní nepřetržitě úřad místopředsedy a pokladníka; jest duší konference. V této konferenci koná se každého roku na Zelený čtvrtek mytí nohou 13 starcům. Hlavní farář u sv. Jindřicha, Fr. Janků, čte evangelium toho dne, osloví podělené a pak on nebo p. hrabě myje starcům nohy. Potom zasednou starci k večeři a každý z nich obdrží 30 nových krejcarů.

Konference u sv. Jindřicha měla r. 1894. příjmů 400 zl. 91 kr., vydání 389 zl. 40 kr.

25.

Dne 4. července povstala konference sv. Antonína Poustevníka v Novém Hradci Králové. Založil ji Ant. Vitvar, místní farář. Starší její sestra, konference v Hradci Králové, dala ji pro začátek 20 zl. I zemřelí: biskup Dr. Jos. Jan Hais a gen. vikář Eduard Prašinger ji podporovali. Také nynější nejd. p. biskup Ed. Jan Nep. Brynych a farář Vilém Frydrych, místní rodák, patří k největším jejím dobrodincům. Tato konference má jen čtyři členy a nejvíce jich měla pět, ale

její působení na tak malý počet činného členstva jest velice uspokojivé. Předsedou konference jest Fr. Grund, řídící učitel. Dalších funkcionářů neuvádí výroční zpráva z r. 1894.

R. 1894. bylo příjmů 144 zl. 17 kr., vydání 127 zl. 87 kr.; dobrodinců bylo 60.

26.

Jak jsem se hned z počátku zmínil, všímal si Václ. Stejskal, nyní kaplan u sv. Mikuláše v Praze, již jako studující a bohoslovec života Vincenciánského. Stav se kaplanem v Neveklově, zřídil tam ihned konferenci, v čemž mu nejvíce nápomocni byli Jan Lipecký, obuvník a František Tater, nyní učitel v Turnově. Prvním předsedou byl Jan Vilímek, rolník z Neštětic; druhým od r. 1889. děkan Jan Kohout, nyní již zemřelý, a třetím nynější děkan Jos. Šindelář. Kaplani: Karel Kareš, Fr. Čermák, Jos. Štěpán a nyní Ed. Hlaváček zastávali v konferenci úřad místopředsedy. Jednatelem a pokladníkem konference jest zmíněný již Jan Lipecký. Činných členů jest devět, mezi nimi i bratránek Všetečkův, Ant. Všetečka ze Strážovic, dobrodinců dvanáct. Duší konference byl, dokud v Neveklově působil, p. učitel Fr. Tater, dokonalý a všeobecně známý katolík. Bylo mi popřáno nahlédnouti do některých jeho dopisů, jež v záležitosti tohoto spolku do Prahy zaslal, i seznal jsem z nich na nové jeho zlaté srdce a horlivosť pro duševní i tělesně blaho trpících bratří. Konference v Neveklově měla roku 1894. příjmů 48 zl. 99 kr., vydání 35 zl. 35 kr.

27.

Dne 26. prosince r. 1886. založil farář Dr. Karel Lev Řehák konferenci sv. Michala Archanděla v Podolí u Prahy. Byl jejím předsedou, a řídící učitel Jos. Kraus místopředsedou. Zakladatel obdržel téhož roku před Vánocemi od kteréhosi nemocného pána v Praze 100 zl. pro chudé v Podolí a ve Dvorcích se žádostí, aby je dle svého uznání mezi ně rozdělil. Z toho daru bylo poděleno 300 školních dětí, a zbytek per 10 zl. 30 kr. tvořil základ k místní konferenci. Zakladatel mínil také zříditi při konferenci asyl pro dítky škole odrostlé a opatrovnu, ale musil po delším namahání od své práce upustiti. Konference měla hojně členů z různých stavů; nyní jich má 19, z nichž většina velice pilně týdenních schůzí se súčastňuje. Konference vyslala ke katolickému sjezdu v Příbrami pětičlennou deputaci. Obec Podolí-Dvorec dávala konferenci ročně dříve 30 zl., pak 20 zl., posledně 15 zl. Nyní jest v Podolí předsedou a pokladníkem místní farář Ant. Brož a jednatelem Jos. Holdych.

R. 1886. slavil spolek desítiletí svého trvání. Členové súčastnili se nejprve po tři dny duchovních cvičení, potom byli přítomni 8. prosince slavným službám Božím a přistoupili při nich k stolu Páně. V poledne pak byla hostina, ale ne jak bývá zvykem, pro činné členy, nýbrž pro 200 chudých, jimž členové i hrabata jídla na stůl nosili a při tabuli přisluhovali. Každá konference poslala k hostině několik chudých. Večer byla slavnosť ukončena schůzí, již také náš arcipastýř vzácnou přítomností poctil.

Činných členů bylo 281, přispívajících a dobrodinců 2500 a počet ošetřovaných chudých 789 a počet vyšetřených žádostí 304. Toho roku pořádaly obětivé dámy ve prospěch spolku bazar, jenž vynesl čistých 4000 zl., i vstouply příjmy na 18.219 zl. 56 kr., vydání na 15.374 zl. 26 kr., tak že zbylo na budoucí rok 2.845 zl. 30 kr. V Libni vstoupila v život nová chudinská kuchyně. V jubilejním roce přijat byl v Ústřední radě spolku sv. Vincence návrh, aby se zřídilo Vincentinum, dům pro chudinu, kterémužto ústavu budu později věnovati zvláštní článek.

Rok 1887.

28.

Dne 30. ledna r. 1887. založil konferenci sv. Vincence v Počepicích Václav Stejskal, jenž se tam z Neveklova dostal za kaplana. Činných členů bylo z počátku 12, a scházeli se vždy v neděli po ranních službách Božích na faře ke schůzím konferenčním. Farář Jan Slávek předsedal a zakladatel zastával úřad místopředsedy. Od 15. března r. 1887. byl předsedou konference farní administrator Fr. Skrbek, a od 24. července r. 1887. nový farář a nyní i kníž. arcib. vikář Jan Křt. Roškot. Konference dostala podpory od své sestry v Neveklově, a také její zakladatel, když se do Prahy přestěhoval, na ni pamatoval. R. 1888. konala konference ročně 24 schůzí, r. 1889. schůzí 20, ale čím dále, tím více činnosť její klesala: členové se buď odstěhovali nebo přestali choditi do schůzí, tak že r. 1893. úplně zanikla. I zaznamenáváme první případ, že v Čechách uvadl první květ, zasazený v krásné a kvetoucí pole činnosti Vincencianské.

29.

Dne 14. dubna r. 1887. založil farář Dr. Karel Lev Řehák ve své bývalé farnosti druhou konferenci, a to v Bráníku a daroval jí 25 zl. V jejím čele byl až do poslední doby řídící učitel Fr. Holeček, jenž se o konferenci horlivě staral a také pokladnu spravoval. Většinu členů vůbec tvoří jeho přičiněním až do dnes učitelé. I starosta obce, Ant. Procházka, patří mezi činné členy. Konference pracovala obvyklým směrem a snažila se mimo to konati sbírky ve prospěch nového kostela v Bráníku. R. 1894. měla 11 činných členů (nyní 9) 210 zl. 89 kr. příjmů a 180 zl. 93 kr. vydání. Mezi dobrodince konference patří i sama obec Bráník. Konference želí úmrtí Jana Balouna, obuvníka a horlivého člena. I její předseda ji opouští, stav se řídícím učitelem v Podolí. Konference v něm ztrácí obezřetného a přičinlivého a dlouholetého vůdce. Jak slyším, vstoupí říd. učitel Fr. Holeček za člena konference v Podolí.

30.

Konference Narození Panny Marie v Novém Strašecí založena byla 12. června r. 1887. Aloisem Slunečkem, kupcem v Novém Strašecí, který býval dříve členem konference smíchovské. Byl také jejím prvním předsedou. Ale v roce následujícím byla již na rozpadnutí a nekonala od 13. listopadu r. 1887. do 8. prosince r. 1888. žádných schůzí. Zásluhou faráře Václ. Rotta a tehdejšího kaplana Fr. Svatoše sešla se dne 8. prosince r. 1888. opět a schází se ve farních místnostech dosud, kdežto dříve konala schůze v domě Al. Slunečka a pak v místnostech školních. Nyní má 13 činných členů. Největším jejím dobrodincem byl † Václ. Truksa, soukromník v Novém Strašecí, který r. 1891. rozmnožil příjmy konferenční darem 102 zl. 55 kr. Také Jeho Eminencí ndp. kardinál na své biřmovací cestě r. 1894. daroval konferenci 55 zl. Každým rokem před Vánocemi koná se sbírka mezi tamním měšťanstvem ve prospěch konference, která vynese 40—50 zl. Mimo to věřící při návštěvě chrámu skládají své dárky do pokladničky nebo do sakristie. Kníže Fürstenberg, hrabě Clam-Martinic a místní Čtenářský spolek počítají se také k dobrodincům konference. Předsedou konference jest farář Václ. Rott, místopředsedou kaplan Jos. Tichovský, jednatelem a pokladníkem Václ. Liška. R. 1894. obnášely příjmy 210 zl. 77 kr., vydání 89 zl. 84 kr.

31.

Dne 1. září r. 1887. založil konferenci sv. Mikuláše v Dolní Dobrouči Jan Dušek, bývalý výpomocný učitel a nyní soukromník. Jan Dušek jest od založení konference jejím místopředsedou a pokladníkem a její duší. Výdaje spolkové —

vyjímaje almužny chudým — hradí ze svého. S ním nejhorlivěji pracuje od počátku Fr. Peterec. Konference v Dolní Dobrouči zřídila si fondy: půjčovný a asylní a pomýšlí na to vystavěti blíže chrámu útulnu pro chudé. Konference v Dolní Dobrouči jest velice činná. Činných členů má pět. Předsedou jest Fr. Krihl, bisk. vikář a místní děkan. Příjmů bylo r. 1894. 322 zl. 50 kr., vydání 102 zl. 50 kr.

Rok 1887. byl v každém ohledu požehnaný. Nejen že povstalo hojně nových konferencí, ale i počet činných členů se rozmnožil o 31, i bylo jich 345, kteří navštěvovali 1243 chudých rodin a studujících. Členů přispívajících a dobrodinců bylo 1681. Zvláště utěšený byl toho roku stav jmění, jež vykazovalo v příjmech 40.474 zl. 91 kr., ve vydáních 27.037 zl. 90 kr,, tak že zbylo přebytku 13.437 zl. 01 kr. Členové vyšetřili 2243 žádostí šlechtě zasýlaných.

Rok 1888.

32.

Roku 1888. založil jsem konferenci v Olšanech u Prahy. Měli jsme tam již jednu konferenci mužskou, jednu dámskou a chudinskou kuchyni, ale to vše nestačilo. V myšlénce té nás povzbuzovala i ta okolnosť, že by se dostávaly pro Žižkov a Olšany z Prahy dvě dotace (obyčejně po 10 zl.) a že v Žižkově, jenž tvoří s Olšany jednu katastrální obec, povstaly r. 1883. dva farní obvody: olšanský a nový žižkovský, takže tu mohly právně působiti i dvě konference. Říkali jsme si: v Praze jsou v malém obvodu konference u sv. Františka, u sv. Jiljí, u sv. Salvatora, v Praze vůbec mají konference malé farní obvody, i jest spravedlivo, aby 40.000 čítající Žižkov (nyní má přes 55.000 obyvatel) měl dvě konference. S těmito úmysly přišli jsme: řídící učitel Tom. Tichovský, učitel Václ. Němeček a já k p. hraběti Nosticovi a všecko jsme mu zcela přímo řekli, i to, že se nám jedná také o to, aby Ústřední rada dávala do Žižkova dvojitou podporu, jednu staré a druhou nové konferenci. Ústřední předseda Karel Ervin hrabě Nostic všecky naše návrhy schválil a konferenci povolil. První schůzi konali jsme dne 12. února r. 1888. v mém bytě redakčním. Pamatuji se na to dobře, nebo byla to schůze v pravdě slavnostní! Z Olšan přišli p. farář Fr. Kareš, a nyní již zemřelý kaplan Jos. Tykal, dostavil se nynější vrchní poštovní správce Jos. Rychecký, noví členové konference olšanské a všichni konference žižkovské. Katecheta Václ. Červinka proslovil slavnostní řeč, a žižkovská konference vložila své mladé sestře do vínku dárek 20 zl. Spolková knihovna a chudinská kuchyně staly se majetkem obou konferencí.

Za předsedu olšanské konference zvolen byl farář Fr. Xav. Kareš, jenž zastává tento úřad do dnes. Místopředsedou byl poštovní správce Jos. Rychecký do r. 1894., nyní jest jím mistr truhlářský Václav Žalud. Jednatelem a pokladníkem jest od počátku učitel Václ. Němeček. Abych měl přehled o vší chudinské činnosti v Žižkově, byl jsem členem obou konferencí a tu z vlastní zkušenosti vzdávám česť jednomu muži o Žižkov velice zasloužilému, učiteli Václ. Němečkovi. Pracoval s námi již v žižkovské konferenci od r. 1886., pracoval neunavně po jedenáct let v chudinské kuchyni a stal se duší a vůdcem nové konference olšanské. Co kroků v Žižkově pro chudinu učinil, co peněz rozdal — a nejednou, hlavně dokud nebyl ženat — i ze svého — co slz utišil, ví jen Bůh a on sám. Neschází nikdy v žádné schůzi, vede protokoly, vede účty konferenční, Ústřední radu nikdy nevynechal a stav se sekretářem v Ústředním spolku, píše i tam všecky protokoly pro Ústřední radu i pro valné hromady. Jsa pevného zdraví a vynikaje neobyčejnou pamětí, zná skoro celý Žižkov a ví skoro o každém domovním čísle a zná chudých na sta. V činnosť Vincenciánskou uvedl jej první žižkovský Vincencián, říd. učitel Tom. Tichovský, na jehož škole Václ. Němeček

tehdy působil. Pochvalnou známku sluší vzdáti také zvláště Leopoldu Gütlinglovi, úředníku, Vincenciánu velice obětivému. Bývalí kaplani Jos. Tykal a hlavně Ant. Herout a nynější kaplan Ant. Hoffmann patří k štědrým dárcům této konference. Konference olšanská má od počátku slušný počet zámožnějších činných členů i dobrodinců, čímž se její kasa udržuje stále ve příznivém stavu. R. 1895. měla tato konference 414 zl. 26 kr. příjmů a 365 zl. 98 kr. vydání.

33.

Dne 7. března r. 1888. rozdělila se konference u Matky Boží Vítězné na Malé Straně ve dvě, a povstala tam nová u sv. Tomáše. Zasedá v klášteře Augustinianů u sv. Tomáše a těší se nemalé přízni celého řádu. Jako v Žižkově nová konference neuškodila nikterak staré, tak i zde konference u Matky Boží Vítězné neutrpěla nijaké ujmy; kvetou a prospívají obě. Konferenci u sv. Tomáše založil P. Berthold Hejhal, tehdy kaplan u sv. Tomáše v Praze, a předsednictví spočívá od počátku v rukou řádu sv. Augustina. Prvním předsedou byl P. Berth. Hejhal, nyní převor ve Vrchlabí, bývalý tajemník konference u Matky Boží Vítězné; byl Vincenciánem od r. 1877.; druhým předsedou byl P. Ant. Vonášek, nyní převor v Ročově; třetím nynější převor v Praze, P. Aur. Labler, a čtvrtým a posledním P. Moric Křídlo, provincialní tajemník řádu sv. Augustina. Úřad místopředsedy nepřetržitě a horlivě zastává Karel Ludvík, řídící učitel obecné školy na Hradčanech; tajemníkem jest JUC. Alex. Schmidt, takřka vtělený Vincencián; pokladníkem a zároveň velice záslužným členem jest Jan Cuchý, pražský měšťan, a knihovníkem P. Jan Mika, kaplan u sv. Tomáše. Katecheta a profesor Jos. Havránek a prof. Jos. Šauer z Augenburgu jsou zvláštní ozdobou této konference. Počet členů jest vždy velice slušný. Konference dostává od šlechty pro chudé hojně šatstva a prádla, vyšetřuje žádosti šlechtě zasýlané a vůbec její činnosť jest v různých směrech velice zdárná. R. 1894. odevzdala jí jen pí. Anna hraběnka Thunová 160 žádostí chudých k vyšetření. Prof. Jos. Havránek koná v konferenci hojně přednášek; jeden rok přednášel osmnáctkrát, což jest obětivosť podivuhodná. Také prof. Šauer konává občas v této konferenci přednášky. Konference má r. 1894. činných členů 15 a r. 1892. měla 155 dobrodinců. Příjmy r. 1894. — 871 zl. 43 kr., vydání 711 zl. Čestnými členy této konference byli zvoleni P. Alipius Tonder, provincial řádu, a Václ. Stejskal, kaplan u sv. Mikuláše v Praze. Oba zasýlají konferenci hojné kolekty.

34.

Dne 31. července r. 1888. založil v Bechyni konferenci Nejsvětějšího Srdce Panny Marie Vincenc Vorel, mistr krejčovský, uvědomělý katolik, náš známý již z Č. Budějovic, rodák bechyňský. Stalo se tak na památku čtyřicetiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. Hlavní zásluhu o tuto konferenci získal si † P. Hugolin Franc, quardian a definitor františkánského řádu v Bechyni, po jehož úmrtí vedl konferenci jeho nástupce P. Anselm Spálenka. Leopoldina kněžna z Paaru a Marie hraběnka z Paaru velikými svými dary udržují existenci této konference. Nyní jest předsedou a pokladníkem této konference P. Marian Wilhelm, quardian kláštera; místopředsedou Hynek Šmidinger, maj. mlýna, a jednatelem kupec Fr. Souhrada. Činných členů jest 7, dobrodinců 34. R. 1894. bylo příjmů 336 zl. 19 kr., vydání 308 zl. 47 kr.

(Pokračování.)

UMĚNÍ.

Výstava pozůstalých děl sochaře Bernarda O. Seelinga v Rudolfinu. Ze souborné výstavy pozůstalých děl Seelingových bylo patrno, jak velice mnoho naše umění náboženské smrtí umělce tohoto ztratilo. Přísný, posvátný ráz vanul z bohaté této kollekce. A všude bylo znáti pečlivou ruku svědomitého umělce, jenž ke každé práci přistupoval teprve po důkladných studiích. Obdivuhodna byla zejména Seellingova zručnosť, s jakouž dovedl se vždy přizpůsobiti slohu budovy, již zdobiti měly sochy jeho. V té věci neměl Seeling v oboru dekorativní plastiky soupeře. Dovedlť vžíti se stejně správně jak do strohých zvláštností plastiky gotické, tak i do delikatních fines slohu barokového. Duch příslušných dob uměleckých vždy případně byl na výtvorech jeho charakterisován nejen draperií rouch, nýbrž i modellací těl. Do rámce slohu gotického vhodně koncipovány jsou mistrné sochy sv. patronů českých, pracované pro chrám sv. Ludmily na Král. Vinohradech, jakož i sochy tvořící výzdobu Prašné brány. V souhlase s gotickým slohem chrámu, pro nějž byl určen (kostel sv. Vavřince ve Vrchlabí), proveden jest též model ke kovové figurální ozdobě křtitelnice: »Křest Pána Ježíše.« Ke slohu Dienzenhoferově zase přilehají přesně sochy sv. Augustina a sv. Jeronyma, zhotovené pro průčelí chrámu sv. Mikuláše na Malé Straně, jakož i allegorické sochy »Víry« a »Famy«, jež zdobí voluty nad hlavním vchodem kostela sv. Jana Nep. na Skalce. Z prací slohově volnějších, totiž takových, jež nebyly co do koncepce determinovány slohem svého okolí, jmenovati sluší především známý krucifix Seelingův, jehož umělecké těžiště tkví v jemně modelované tváři Kristově, dále pak cituplně a něžně pojatou sochu Madonny zdobící hrobku rodiny Haklovy v Jilemnici, a konečně markantní poprsí kardinála Bedřicha Schwarzenberga. Výstavou touto byla obecenstvu zároveň poskytnuta příležitosť, aby sobě za levný peníz (3, 5, 15 zl.) zjednati mohlo odlitky soch Seelingových.

Posmrtná výstava děl J. F. Gretsche v Topičově Saloně. Mysl mladíka, nevyléčitelnou chorobou tělesnou sklíčeného, obestřená zádumčivostí, jíž časem bujná chuť k životu probleskne, leč vidouc marnosť naděje své, od věcí pozemských k věcem nadzemským se obrací: toť pramen, z něhož vyplynula díla, jež před sebou spatřujeme. Melancholická resignace tklivě k vám mluví z obrazu »Poslední okamžiky J. K. Tyla«: nevýslovně smutným pohledem loučí se tu zmírající souchotinář se svými přátely . . . Předtucha smrti vtírá se vám tu z bizarního zátiší s lebkou a s dohasínající svící, a hřbitovní nálada vás ovane, zahlédíte-li se na obraz »Partie ze hřbitova.« Jest večer jasného podzimního dne. Od večerního nebe, na němž hasnou paprsky sluneční, zádumčivě odrážejí se temné cypřiše. A v popředí vidíte osamělý hrob ozdobený křížem a bílými růžemi . . . Než ve rmut zádumčivých myšlének vtírají se nesměle ojedinělé myšlénky veselejší (»Malý muzikant«, »Večerní píseň« a j.), ba i mladistvý vzdor a okamžiky pochybnosti, jež myslí mladistvou zmítávají, nezůstaly bez ozvěny: tendenční obraz »E pur si muove« jest toho dokladem. Ale nejbohatěji zastoupené motivy náboženské prozrazují, v čem nalézal zesnulý umělec útěchy v utrpení svém. Nevykvasené ještě myšlénky náboženské pomísené s profánními představami vytvořily »Salvatorskou legendu«, kde o půlnoci kráčí Kristus po Staroměstském náměstí v čele duší odpravených pánů českých, a naivní karton »Svatí tří králové«, kde před Pannou Marií s Ježíškem jsou jako sv. tří králové: sv. Václav, Karel IV., jenž kleče obětuje českou korunu, a v popředí Jiří Poděbradský . . . Ale pokrok k lepšímu spatřujeme v tužkovém nákresu »Svatý Václav«, až konečně vidíme tu obsahem vykrystalisované — ačkoliv formálně ještě nevyspělé — meditace náboženské v četných obrazech Ježíše Krista a Panny Marie, nestejné sice umělecké hodnoty, ale vesměs vroucně procítěné.

Dr. Ant. Podlaha.

HUDBA.

Uplynulá saisona koncertní přinesla hojnosť pozoruhodných zjevů jak v oboru hudby komorní, tak vokalní i orchestrální.

Loni počal činnosť svou »český spolek pro komorní hudbu«. Máme v Praze »Kammermusikverein« již dvacet let, avšak ten choval se k české hudbě odmítavě. Jest to radosť podívati se na nádhernou síň Rudolfina, jež nestačí návalu obecenstva. Že mají výkonné síly velkou přítažlivosť, netřeba připomínati. Jest to v první řadě »České kvartetto«. Hraje jako jedna duše ve čtyrech tělech. Souhrn, dynamické odstíny do krajností od etherického pianissima až k nejhlučnějšímu fortissimu a pak cit — toť jsou hlavní jejich přednosti. Zdá se nám, jakoby vanul ze hry uznaných kvartett světových akademický chlad, zde však oheň, mladistvý žár, který nerozumuje, ale unáší. Sl. I. Reichova, pí. Teresa Caseuño, p. Koeneman byli ostatní solisté většinou v Praze již známí. V pěti koncertech provedeny mimo skladby Dvořákovy i díla Bethovenova, Haydnova, Mozartova, Schubertova a Schumannova též dvě původní novinky totiž J. B. Foerstra »Smyčcový kvartett« a Vít. Nováka »Klavírní kvartett« op. 7.

Kvartetto Foerstrovo vyniká pečlivou prací thematickou a melodickým vzletem. Mladistvý Vít. Novák, žák Dvořákův, ukázal klav. kvartettem, jež cenou státní bylo poctěno, bohatosť myšlének, zajímavou překvapující harmonisaci a práci kontrapunktickou, při tom milý domácí ráz, jenž zvláště ve scherzu se jeví.

K produkcím komorním třeba řaditi letošní »populární koncerty« pořadané »Uměleckou Besedou«. Řádná hudba není jen pro bohaté, ale i pro chudé; na této myšlénce zakládají se i populární koncerty. Co platno, že máme Smetanu, Dvořáka, Fibicha, atd., když nám lid zpívá odrhovačky s velmi pochybnými texty. Proto »lidové koncerty« mají za laciný peníz podávati dobrou hudbu v úplně korrektním, uměleckém provedení. Dej Bůh, aby se našlo dosti mecenášů, kteří by tento nezištný podnik podporovali. V letošní saisoně byly koncerty dva. V prvním (6. ledna) účinkoval světový pianista E. Sauer a hrál mimo skladby Chopinovy též R. Schumannův »Carneval«, skladbu, která v pravdě předvádí takřka masopustní rej plný smíchu, ač i tu jednotná myšlénka (motiv totiž a es c h, město Asch, rodiště snoubenky jeho) dodává jí neobyčejné zajímavosti. V druhém mimo domácí umělce spoluúčinkoval koncertní mistr z Wiesbadenu, Čech Fr. Novák, jenž ukázal, že své vlasti v cizině dělá svým uměním jenom česť. Zajímavosti nabyl koncert ten přednesem ballady mladého skladatele O. Horníka, žáka Dvořákova (přednesla pí. K. Ronzová), jehož ballada »Shledání« vystihnutím pravé nálady, a rázem v pravdě českým každého mile jímá.

Koncerty orchestrální nabyly osvěžení utvořením »České filharmonie«. Pro letošek projektovány koncerty čtyři. První věnován Dvořákovi, v němž mimo třetí rhapsodii jeho a ouverturu »Otello« provedeny poprvé »biblické písně« s průvodem orchestru a pak v Praze jen jednou provedená pátá Symfonie (E mol) zvaná »Z nového světa«. Písně biblické skládány na text písma sv., jsou žalmy v hudbu oděné; vynikají vážným slohem, jednoduchým průvodem, kde hlas sólový, jak text sám toho žádá, nabývá rázu deklamatorního. Symfonie »Z nového světa« op. 95 povstala za pobytu Dvořákova v Americe. Jest to práce v každém ohledu zajímavá, hlavně druhá věta, snivé dumné Largo přednášené anglickým rohem, pak finale, v němž se potkáváme s jásavým vítězným thematem hlavním, jež lesní rohy a tromby velmi trefně počínají, vynikají neobyčejnou krásou.

Svrchu jmenovaná symfonie Dvořákova provedena též v koncertě konservatoře řízením řid. A. Bennevice. Všechny dobré vlastnosti tohoto mladistvého tělesa hudebního objevily se zde v plné kráse, hlavně v oné známé klasické ouvertuře Beethovenově k Leonoře č. 3. Zajímavosti nabýval koncert ten vystoupením nového profesora hry houslové, Mich. Serbulova, žáka prof. Ševčíka v Kijevě, a A. Thomsona v Lutichu. V obtížném koncertu Goldmarkově ukázal p. profesor seč jest, ač skladba není právě přiměřena solovému přednesu, hromadíc mnohdy příliš syté barvy orchestrální. (Pokračování.) Václav Müller.

Česká Hudba. Časopis věnovaný české hudbě pro piano, harmonium, zpěv světský i církevní, solový i sborový. Pořadatelé: Al. Strébl, řed. chrámové hudby a Ant. Ptáček, učitel. Tisk a náklad Ad. Švarce v Kutné Hoře. Vychází v prvních dnech každého měsíce. Předplatné ročně 4 zl. — Jest známo, s jakou bídou zápasí mnohé časopisy belletristické, zvláště pak neosvědčené novinky; s časopisy hudebními jest ještě hůře. Již několik časopisů hudebních zašlo; na hrobech jejich povstala pouze Česká Hudba. Nečetli jsme dosud stesků od Č. H. a domníváme se tedy, že se jí dobře daří. Široký program svůj snažila se Č. H. co nejvíce vyplniti, ozdobena jsouc pracemi na slovo vzatých skladatelů. Sneseny tu celkem 72 skladby, z nichž 66 náleží hudbě světské a pouze 6 duchovní; nejvíce místa zabraly skladby klavírní (počtem 23), čtverozpěvy (19), pak solové písně s průvodem (13), tak že skladbám pro varhany neb harmonium (5), pro piano a housle (4), pro orchestr (2) mnoho místa nedopřáno, a duchovní hudba docela v kouteček zatlačena (6 skladeb). Jsme té naděje, že ct. redakce tento poměr hudby světské a duchovní v příštím ročníku změní; polka snadno může ustoupiti. Jiných výtek co do obsahu Č. H. nezaslouží. Nebude však na škodu, když ct. redakce podrobí každou skladbu důkladné zkoušce, a to před tiskem i po něm, by nebyl mařen dojem chybícími b ♮ ♯. Pak postrádá prvý ročník obsahu, kterýž asi nechybí žádnému časopisu. Každé číslo jest paginováno od 1; textová příloha také se scvrkla na stranu obálky. Toť jsou nepatrná upozornění; jinak očividná jest snaha nakladatelství i redakce posloužiti hudebníkům za levný peníz pracemi dokonalými. J. Moudrý.

LITERATURA.

ŠPANĚLSKÁ.

Ligeros apuntes sobre las supersticiones (pověry) de Galicia, por Don Jesús Rodríguez López. Lugo, 1895. Str. 144; cena: 2 pes. — Autorem knihy té je znamenitý literat a osvědčený lékař. Dílečko své rozvrhl v 9 kapitol, jejichž tituly jsou: Supersticiones en general. — Historia de la superstición. — Causas de la superstición. — Supersticiones en la actualidad. — Supersticiones de culto superfluo. — Supersticiones de culto indebido. — Divinación. — Mala observancia. — Maleficio. — Kniha je zajímavá množstvím případův a důmyslných poznámek. Žel jen, že páchne tu a tam voltairismem, ač spisovatel je dobrý katolík.

El prosaismo en el arte, por Don Federico Balart. In 8°, stran VIII.—241. Jest to opravdový esthetický traktat vyplynulý z bedlivého studia a srovnání uměleckých děl a nadšený krásnem věčným a neproměnným. Federico Balart je v kritice stejně slavný jako Menend Pelay.

La Iberiada. D. Manuel Lorenzo d'Ayot vydal právě IV. zpěv Iberiady, jež vyniká úchvatnou fantasií, brillantními obrazy a velikolepým slohem.

Romances y cantares, por Filomena Dato Muruáis. Orense 1895. Str. 126; cena: 1.50 pes. Převládajícím tonem knihy je delikatnosť a něha. Romanci »La carta« přezvali bychom spíše baladou. Písně (cantares) jsou plody velmi jemného pozorování. Básníci galicijští blíží se co do formy a hloubky citů básníkům německým.

Historia general de España. Seš. 219. Pokračuje se v dějinách Carla III. Z autografů jmenovati sluší zvláště list Dona Manuela de Roda k markýzi Tanuccimu ze dne 4. srpna 1767.

Diccionario enciclopédico hispano-americano. Slovník tento dospěl k seš. 394. ke slovu »Presuntivo«. Z vyobrazení vynikají: mapa zemí polarních arktických a plán Porta, obé v barvách.

Diccionario enciclopédico de la lengua castellana. Slovníku tohoto, jehož I. díl oznámen byl ve »Vlasti«, vyšel před nedávnem díl II. Obsahuje 417 podobizen, 58 map, 311 vignet, obraz praporů a »Diccionario de la rima« od Peñalvera. Vydání je foliové o čtyřech sloupcích, stran VIII.—1082—120. Vázaný v plátně stojí 40 franků. Jakub Hurecký.

CHORVÁTSKÁ.

Pjesme Ivana Mažuranića. Izdao Vladimir Mažuranić. Zagreb 1895. Dostali jsme do rukou básně Ivana Mažuraniće ve velmi pěkné úpravě. Poskytuje se jimi každému příležitosť, aby prostudoval rozvoj básníka »Smrti Smail-agy Čengiće.« Okolnosť, že dosud nebylo sebraných básní Mažuranićových, byla příčinou, že se někteří srbští spisovatelé odvážili »Čengič-agu« připisovati vladykovi černohorskému Njegušovi. Celému chorvatskému národu byl »Čengic-aga« znám, nikoli však ostatní drobnější básně Mažuranićovy. A tak bylo některým čtenářům hádankou, jak mohl básník dosíci náhle vrchole a vytvořiti nedostižitelné dílo, aniž se byl postupně rozvíjel. Tomu, kdo se divil, jak Mažuranič obratně doplnil Gundulićova »Osmana«, nebyl »Čengić-aga« nepřirozeným skokem. Avšak nyní i na srbské straně jest úplně rozřešena otázka ve příčině »Čengić-agy«. Sám černohorský kníže Nikola I. se takto vyjádřil: »Který Srb by mohl více než já býti pyšným, kdyby vskutku i tato perla (»Smrť Čengić-agy«) byla majetkem mého předchůdce. Ale duch eposu nejlépe svědčí, že ho nenapsal můj strýc.« (Viz Brankovo Kolo č. 9. z r. 1896.) — Jsou tu všechny básně, které nesmrtelný autor »Čengić-agy« napsal. Seřaděny jsou tak, že na prvém místě čteme různé, jež sáhají až do r. 1885., pak následuje doplněk Gundulićova »Osmana« a nejznamenitější Mažuranićova práce: »Smrť Smail-agy Čengiće«. Kniha jest ozdobena obrazem básníkovým a autografem. Sám vydavatel, Vladimir Mažuranić, syn básníkův, napsal jako úvod obšírnou biografii svého otce, v níž zevrubně popisuje rod, duševní obzor a vzdělání Ivana Mažuranića.

Srbi i Hrvati. Napisao Dr. Milovan Milovanović, profesor na visokoj školi v Biogradu. Preštampano iz »Dela«. Toto pojednání redaktora srbského listu »Delo«, Dr. Milanovice v Bělehradě, vyšlo v posledním čase také latinkou. Spisovatel chce objektivně ukázati příčinu dnešního sporu mezi Srby a Chorvaty. Odsuzuje obě strany, doporučuje jim slova bána Jelačice: »Mi smo svi jedan narod, ostavimo i Srblje i Hrvate!« — Dr. Milanovic vyčítá Chorvatům separatismus a odsuzuje ovšem i Srby; ale otázky nerozřešil. Není pochyby, že, dokud nebude rozřešena otázka Bosny, spor bude trvati dále. Svého jména se nezřeknou ani Srbové, ani Chorvati; se svým jménem má každá strana sdruženu svou historii a svá práva, jež se vzájemně křižují ve Sriemu, v Bosně a jižní Dalmacii. Obě strany spolu bojují, a jest otázka, která strana zvítězí v oněch krajích, ve kterých se práva obou křižují? Jedněm slouží víra a práva neodvislého království za hlavní zbraň, druzí mají velký význam svou osvětou. Boj jest v listech ostrý, v knihách mírnější a jen v neštěstí ustává na nějaký čas, jako na př. se to stalo při smrti Daničice, Račkiho atd. Jak se tato otázka jednou rozřeší, o tom nelze v rámci tohoto referátu pojednati.

Spor izmedju Srba i Hrvata, napisao Ild Bogdanov. U Zadru 1895. Jako odpověď na Milovanicovo pojednání »Srbi a Hrvati« vydal v Zadru jakýsi spisovatel, jenž se skrývá pod pseudonymem »Ild Bogdanov«, úryvek ze svého většího díla »Balkanska misao«. Jedná zde též o sporu mezi Srby a Chorvaty. O tomto spise praví »Prosvjeta«: Spisovatel musí býti nezkušený mladík, jenž má zajisté příčinu krýti se pseudonymem, v takové důležité otázce mají rozhodovati jen autority a ne snad každý, jenž se každého roku metamorfosuje.« Spisovatel na místě illyrské a jihoslovanské idey chce míti »balkánskou ideu,« která by měla spojiti Slovince, Chorvaty, Srby a Bulhary. Fr. Štingl.

POLSKÁ.

Kroże. Sprawozdanie naocznego świadka o przebiegu procesu. W Krakowie 1895.; nakładem księgarni spółki wydawniczej polskiej. Str. 59 vel. 8°. (S obrázkem.) Je tomu několik let, kdy všemi denními listy nesly se zprávy o řeži Krožské, jejíž

oběťmi byli katolíci, kteří kostela svého nechtěli vydati zhoubě. Zprávy ty ovšem různě byly zabarveny — dle pramene, z něhož byly čerpány, a dle náboženského a politického vyznání referentova. Proto tím milejší jest přítomná knížečka, která napsána jest na základě materiálu, autorovi dodaného právníkem, jenž účastnil se celého soudního jednání v záležitosti Krožské, kteréžto jednání dálo se při zavřených dveřích — tajně. Podává pak knížečka tato o celé té záležitosti jasný obraz s přemnohými zajímavými podrobnostmi.

Jevištěm události té bylo městečko Kroże, litevsky Kražej, uprostřed Žmudi v nynější gubernii Kovnenské. Čítajíc asi půl druhého tisíce obyvatel, leží nad řekou Krožętou. Kromě kostelíka farního jest tam též bývalý klášterní kostel Benediktinek, kdež právě hrůzné ono divadlo se odehrálo. Když totiž r. 1891. carským ukazem klášter Benediktinek byl zrušen a ony samy r. 1893. v květnu do Kovna v průvodu policie byly odvezeny, tu lid cestou prosební žádal, aby kostel klášterní zaměněn byl ve farní, jelikož posavadní kostel farní jest dřevěný a na spadnutí. Podáno pak během roku pět takových žádostí k generál. gubernátorovi Vilnenskému a v únoru 1892. jedna poslána carovi. Ale na žádnou ze žádostí těch odpověď nedána, nýbrž naopak v červnu 1893. vydán ukaz nový, jímž jmění klášterní částečně přiděleno komoře korunní, částečně pak věnováno kostelu Zmrtvýchvstání v Kovně, materiálu pak z budov klášterních a z kostela mělo se užiti k vystavění hospodářské školy, v Krožích projektované.

Než, obyvatelé Krožští, nedbajíce toho, ještě třikrát obrátili se s prosbou k carovi; žádosť poslední podali pak carovi v říjnu r. 1893. přímo skrze kabinetní jeho kancelář, kdež také úředník žadatelům ústně sdělil, že v několika nedělích dostane se jim carské odpovědi. Zatím však gubernátor staral se již o provedení nařízení ve příčině uzavření klášterního kostela, a duchovenstvu bylo uloženo, aby odneslo z něho Nejsvětější a odevzdalo klíče místní policii. Než, lid spoléhaje stále na rozhodnutí carovo, ústně mu slíbené, nechtěl toho dopustiti, což rozezlilo gubernátora kovnenského Klingenbergra tak, že sám osobně uzavření kostela provésti si umínil, přibyv do Krož v noci z 9. na 10. listop. r. 1893. za assistence 50 jízdních strážníků, 12 četníkův a 7 úředníkův, objednav si zároveň na 8. hodinu 10. listopadu tři setniny kozákův. A opravdu, když lid, odvolávaje se na slib carského úředníka, prosil, aby posečkáno bylo s uzavřením kostela až do vyřízení jeho žádosti, tu gubernátor za pomoci nahajek počal lid z kostela vyháněti, a když kozáci přijeli, kázal všechny obyvatele pochytati, domy jejich prohledati a vyrabovati, ženy a dívky uzavřel do stodoly, kdež se jim od kozáků dostalo zneuctění, a muže dal do krve zmrskati na náměstí, uděliv každému 30 až 40 ran, tak že celý den exekuce trvala, a krev se lila, až konečně večer prokurátor okresního soudu kovnenského, přibyv do Krož, svojí intervencí dalšímu krveprolévání konec učinil.

Zpráva o tom rozlétla se záhy po celém vzdělaném světě a nedala se ututlati. Car Alexandr III. svěřil vyšetření záležitosti té hraběti Kantakuzenovi, jenž však cara o věci zpravil zcela nesprávně, začež také v největší nemilosť carovu upadl a záhy po té zemřel. Než, car chtěl se přece — jak se zdá — dověděti pravdy, a proto svěřena celá záležitosť vyšetřování soudnímu. Dne 20. září 1894. souzena byla ve Vilně 71 osoba, obžalovaná pro Krožskou záležitosť. Byl pak mezi obžalovanými i 80letý stařec i 16letý jinoch, otcové se syny, matky s dcerami, ženatí i svobodní. Obžalované hájili dobrovolně ruští advokáti: Andrejevski, Žukovski, Turčaninov a kníže Urusov, z Varšavy pak Kamiński, Polák. Řeči jejich byly výborné a mocně působivé. Dne 29. září vynesen rozsudek. Z obžalovaných 32 osoby prohlášeny za nevinné, ostatní obžalovaní pak odsouzeni, a to čtyři zbaveni všech práv a odsouzeni ku 20leté těžké práci, jiní vypovězeni do gubernie Tobolské, jiní odsouzeni do vězení atd. Než, car Mikuláš II. udělil všem milosť, čímž záležitosť celá ukončena. Ale zdaž tím smazána i skvrna barbarství, jehož se dopustil Klingenberger? . . . Celá knížka tato zaslouží, aby byla čtena co nejpozorněji. Jos. Osecký.

NĚMECKÁ.

Biblische Studien. I. Band, I. Heft: Der Name Maria. Geschichte der Deutung desselben von Prof. Dr. O. Bardenhewer. Freiburg im Breisgau (Herder) 1895., str. X., 160 v 8°. — Francouzové mají pro biblické studium svůj časopis »Revue biblique internationale«, vydávaný od Dominikánů, kteří řídí biblickou akademii v Jeruzalémě. Časopis ten došel již pochvaly i od protestantů a jest

rozšířen po všem světě. Také katolíci němečtí jali se vydávati u Herdera ve Fryburce sešitové spisy »Biblische Studien«, jež srdečně vítáme. Prvý sešit vyšel loni; obsahuje výklad slova »Marie«. Spisovatel, známý svou »Patrologií«, nepřináší nového výkladu; sestavil vše dosavadní o tom jméně a podává o tom svůj úsudek, přidávaje se k těm, již slovo Maria vykládají jako »krásná«. Jméno Maria bylo dosud vykládáno neméně než 75 různými způsoby. — Úprava spisu jest slušná. Jen tomu se divíme, že syrská slova na str. 49 jsou vypsána písmeny hebrejskými. Jistě také exegeté katoličtí si přejí, by mohli dáti tisknouti knihy a články s citáty nejen písma řeckého a — se zvláštní milostí — hebrejského, nýbrž i syrského, arabského, koptského, ethiopského a jiných, pokud toho třeba. Mělo by se to státi aspoň v listech výhradně exegesi věnovaných, jakými jsou »Biblische Studien«. Fr. Vinc. Zapletal.

ČESKÁ.

Šimáčkova »Libuše« pokračuje statečně v kolejích, které jsou v literatuře naší dle chvalného zvyku jiných pokročilých literatur vyjezděny. Co jest ve »Světozoru« nebo jinde hezkého, dá se do kabinetní knihovny — někdy také samostatně mimo sbírku, co pikantního a kratšího, do Levných svazků novel, a co zbude, nebo je do Levných svazků dlouhé — sem s tím! »Libuše« to roznese do širé vlasti. Pak ať někdo řekne, že není »Libuše« matice zábavy a vědění! Jen co »vědění« podala v románu »Meta Holdenisova«, co zábavy v povídce »U dvou kocourů«.

Tyto dva skvosty literární« si prohlédněme. Jsou karakteristické pro naši »sborníkovou« literaturu.

Co chce Meta Holdenisova u nás? Co Cherbuliez se svým vtipem, satyrou, brilantním slohem, kterým podává exegesi Písma nad samého Renana »duchaplnější«. Prý nic zlého. Jen podati obrázek povahy Metiny. Dobrá. Jakou má povahu? Cikánka jí to řekla: Honí se za dvěma zajíci a nelapí žádného. Jak to? Je to dívka vychování protestantského, Švýcarka. Stane se vychovatelkou u francouzského šlechtice, který žije na »divoko« se ženou krásnou, jež opustila muže, nebo kterou opustil muž. Toho pána láká Meta svou pikantní šeredností. Ale příbuzní a domácí přítel, malíř, který to všecko vypravuje, usilují, aby zachovali pána pro jeho krásku. Meta však plete jim plány a když se jí to nedaří, chce uloviti pana malíře. I to sklapne — a Meta stane se diakonisou protestantskou, která jede do Italie, aby tam propagovala čisté evangelium, a cestou naříká, jak je francouzský národ naskrze zkažený.

Toť krátce děj. Nemyslete si, že ten pan Cherbuliez chtěl ukázati, jak prohnané dívky jsou v protestantském Švýcarsku a jak smutné poměry rodinné ve Francii. Vždyť umělec prý nemá tendencí, nemá vedlejších úmyslů, ale tvoří krásu. Kde je tedy zde ta krása?

V kontrastu mezi Metou, šerednou, ale vábnou, a mezi krásnou tou dámou, ale lenivou? V celém skupení intrik? V živosti a šlechetnosti malířově, kterou maří úklady pokrytecké Mety? Ano, něco v tom je! Ale proto by spis ten nezískal si tolik lásky, aby se dostal až mezi nás Čechy a do nejrozšířenější matice zábavy a vědění.

Myslím, že hlavním bodem půvabu pro mnohé jsou zde prskavky, kterými Cherbuliez osvěcuje hravě všecky záhady dogmatické — morální. — A jak?

U katolíků — totiž pravých — je jesuitismus a kasuistika, u protestantů je to bible, která prý převrací karaktery a dělá z lidí karikatury. Lepší je cikán, pohan, kdokoli, jen když je zcela bez nátěru, nežli taková karikatura náboženský opolitirovaná.

Kdyby náboženská morálka opravdu vedla k cílům takovým, jako u Mety, pak ovšem by byla pohřbena. Avšak Meta je důkazem jen pro ty vědce, kteří studují filosofii nebo theologii jen z románů.

Toť věděl i Cherbuliez, proto dal do své práce mnoho štilců, kterými chtěl morálku náboženskou, hlavně křesťanskou učiniti směšnou.

Důkaz? Je jich v samé knize plno. A ukazujeme jen na strany 23., 24., 37., 55., 86., 111., 132. a 147. Co tam čteme černé na bílém? Že bible je výbornou útěchou pro darebáky, školou morální neupřímnosti, kdo z bible čerpá morálku, že stane se jesuitou, který svědomí své umí říditi, jak sám chce, naučí se kasuistice, která sobectví vymaluje jako příkaz Boží, že Bůh je krutý žárlivec, který bezohledně trestá své otroky, když vedle něho přejí v srdci svém místa přírodě.

Bůh ovšem vystupuje zde jen jako představa lidská. Je snad i nutným požadavkem duše lidské, ale jest-li jaký kde, jistě není ani takový, jak Ho líčí bible, ani takový, jak Ho káže Církev. Tedy: žij každý, jak právě nejlépe umíš, věř, co se tvému rozumu pravdou zdá. Toť výsledky filosoficko-theologických myšlének zde podaných.

Díky za Metu Holdenisovu slavnému ředitelství »Libuše«! Toť čtení tak vzdělávací, že hledá sobě rovna. A což ta zábava v druhé práci, kterou pozorujeme!

Jmenuje se to: »U dvou kocourů.«

Kdo jsou ti kocouři? Jeden je skutečný tvor Boží »felis domestica« masc. generis, druhý je také tvor Boží, ale »homo sapiens«, abychom mluvili přírodovědecky. Oba se mají rádi: Starý mládenec Hulicius kocoura, a ten starého mládence. Mládenec ten býval kdysi mladý a zamiloval se. Hádejte do koho? Do poutnice Svatohorské! Ale nedostal ji! Ztratila se mu, jako by do vody padla. Zůstal tedy mládencem, proto že jiné dcery Eviny se mu nelíbily.

Tu přišli do zadluženého mlýna sekyrníci. Otec se synem, jaksi chorým, sběhlým to studentem, a ještě jedním. Ale tenhle třetí miloval a oženil se jen s děvečkou ze mlýna — proto si ho pansky dále nevšimneme. Za to ten syn zahleděl se na mlynářovu Márinku.

Ale pro tu strojil tatík jednoho lichváře, aby se zbavil výhodně dluhů, maminka pak neobratného ingenieura. Synáček radí se s Huliciem, tak trochu lékařem, o léčení svých souchotin, a Hulicius pozná v něm syna — svatohorské poutnice. Teď je starý mládenec šťasten svými vzpomínkami — ale neduh sekerníka i jeho láska k Márince mu dělají starosti.

Vezme si toho synka na byt, dosloužil mu do smrti — a vezme si Márinku a dluhy mlýnské sám!

A je to hotovo.

Není to k pláči? Srdce sentimentální, romantiky milovná, pojďte sem, čtěte a plačte! Taková láska! Tak pravdivě! Tak přesvědčivě! Ubohý hoch, ubohá holka!

Konrád — spisovatel té knížky — má patrně rád mlýny. V povídce rovněž tak pohnutlivé a měkké: »Čím srdce, čím jsi zhřešilo?« také brousí stále kolem mlýna. Ale tam — tam to odnesl pan páter s panem farářem. Tam se zamiloval pan páter, a pan farář mu dělal hezké kázání, aby toho nechal, že to k ničemu nevede. Zde je zase mlýn, ale lásku a napomínání obstarávají sekyrník a kupec Hulicius. Přece jen pokrok! Tam líčí se noční chůze i jízda — zde musila noc také vyrukovati, a to až tuze často, jednou docela i s bouřkou. Čekáte, co to bude, zdali Vlčkovská Povodeň, ale ono nic. Jen mladý sekyrník běžel ven, kouknout se, zdali Márinka se nebojí, ale nikde jí neuviděl — spala. Atd.

Víte, v čem je chyba? Že vší mocí chtějí páni spisovatelé míti povídky dlouhé, objemné — a tak z něčeho, co jako krátká novella mohlo dopadnouti dobře, kdyby se to pěkně propracovalo, vypadne něco sladkého, rozplyzlého, neurčitého, mlhavého a pro rychlou práci slohem i formou i postupem nehotového.

Spisovatel má již jakési renomé, vezme se to a dá do laciného sborníku a mezera v literatuře je vyplněna. Ozve-li se kdo proti tomu, je ignorant, nepochopil spisovatele — a nakladatele už docela ne. Ať žije vlastenecká snaha o naši českou literaturu! Filip Šubrt.

Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova vůbec a v zemích království Českého zvláště. Dle pramenů původních sepsal Tomáš V. Bílek, ředitel gymnasijní ve výslužbě. Šešit 1. V Praze 1896. Nakladatel Dr. Fr. Bačkovský. Jízlivý tento pamflet, diktovaný vášnivým hněvem a naplněný nepravdami a chybami, neuškodí nikomu více nežli právě panu Bílkovi samému. Jím zničil vědecké jméno své nadobro. Neboť jestliže kdo až dosud pokládal jej za soudného historika, kterak bude moci po přečtení tohoto nejnovějšího jeho spisu podržeti i nadále důvěru v jeho dřívější spisy? Nenajde se zajisté ani mezi nejliberálnějšími historiky našimi, kdo by toto dílo Bílkovo nazvati se odvážil řádně a poctivě psanými dějinami, neboť strannická tendenčnosť a obsahová mělkosť zeje tu z každé téměř stránky. A pan Bílek měl při tom všem ještě tolik smělosti, že v čelo předmluvy své napsal slova »Sine ira et studio: bez záští a přízně, jen dle pravdy«! A nedosti na tom: spis svůj věnoval »z vděčnosti« »Nehynoucí památce v Pánu odpočívajícího dobrodince svého, osvíceného kněze katolického, pana Václava Breišla, bývalého faráře v Deštné na Táborsku, učitele a vzděla-

vatele lidu a mládeže, otce chudých, zvláště dítek školních, a vřelého vlastimila.« Špatná to vděčnosť, která za prokázaná dobrodiní takovým způsobem se odměňuje! Neboť řádný katolický kněz, ať jest o Tovaryšstvu Ježíšově mínění jakéhokoliv, nemůže nikdy schváliti, aby se hanlivým a nespravedlivým spůsobem psalo o instituci této, neboť ví předobře, že ti, kdož tak činí, hledí při tom pohaněti i Církev katolickou.

Než poslyšme, co zavdalo p. Bílkovi podnět k sepsání »Dějin řádu Tovaryšstva Ježíšova«: »Po vydání našeho spisu »Reformace katolická v království Českém po bitvě Bělohorské« vyskytlo se několik obhajců Jesuitů, kteří, předstírajíce náboženskou horlivosť svou, jali se na nás útočiti. Ale nemajíce závažných důvodů a důkazů, jimiž by vyvrátiti mohli, co jsme byli z pramenů spolehlivých a věrohodných čtenářům podali, podezřívali nás, že nedbáme pravdy a lovíme ve vodě kalné, abychom prý pošpinili a očernili církev katolickou, zvláště pak řád Jesuitský. Nemáme úmyslu odpovídati na jedovaté nájezdy těchto horlivců a vyvraceti jejich jalové důvody; vímeť velmi dobře, že nikoli z horlivosti náboženské tak činí, nýbrž za tou příčinou, aby upozorněni byli vysocí církevní hodnostové na takové horlitele za Církev svatou a aby se jim odměnou dostalo výnosných míst a praebend; jenom z té příčiny chtějí utlumiti pravdu, neboť již staří Čechové říkávali: »Pro kus kožicha zapřeli kněží božího kalicha.« Těmto horlitelům pramálo záleží na pravdě božské, kterouž mají ustavičně na jazyku, nikoliv ale v srdci a mysli; jim záleží hlavně na tom, aby udrželi lidstvo klamem a lží v temnotě, aby tak sami v kalné vodě loviti mohli pod heslem: »K větší slávě boží!« . . .« Než, dosti již inkriminací páně Bílkových! Pomiňme mlčením dalších jeho výrazů (jako jsou na př. »nekalé zbraně«, »ošálející slova«, »lesť a sobecké záměry všech, kdož nestydatě omlouvají jesuity« a p), jež o klidné mysli nestranného historika ovšem nikterak nesvědčí, a tažme se: kdo jest onen obhájce Jesuitů, který na p. Bílka »útočil«, »nemaje závažných důvodů a důkazů«, uváděl proti němu »jalové důvody«, »aby se mu odměnou dostalo výnosných míst a praebend«? Jest to, jak p. Bílek sám dobře ví, — P. Josef Svoboda S. J., ctihodný kmet, jenž »výnosných míst a praebend« odměnou dostati vůbec ani nemůže. »Jalové důvody« své uveřejnil tento »obhájce jesuitů« na 23 stránkách v prvním sešitě »Sborníku historického kroužku 1893.«, jakož i ve zvláštní brožurce nazvané »Rozbor knihy: Reformace katolická v království Českém po bitvě bělohorské sepsáním Tom. V. Bílka.« Pan Bílek ovšem pyšně praví: »Nemáme úmyslu odpovídati na jedovaté nájezdy těchto horlivců«, ale prosíme přece p. Bílka velmi uctivě, aby odpověděl na »jedovaté nájezdy« aspoň jednoho z těchto horlivců, totiž právě na řečené »nájezdy« P. Svobody. Jsmeť na příklad nemálo dychtivi zvěděti, kterak p. Bílek, jenž o sobě chlubně praví, že »drží se přísně pravdy dějepisné« a že »seznamuje lid český s řádem jesuitským, jak věrně a po pravdě jej líčí neklamný dějepis«, vyvrátí »jedovaté nájezdy« Svobodovy obsažené pod záhlavím »Nesprávné citáty«? Tam vytýká se mu na př., že citát »victoria penes humanitatem et patientiam Patrum stetit« překládá takto: »Jesuité si lid naklonili svou úlisností, vlídností a trpělivostí«, dále že citáty z pamětní knihy Svébořické a ze zprávy Dra. Taeubnera jsou správny — s tím nepatrným ovšem rozdílem, že original má pravý opak toho, co p. Bílek napsal. Tam také P. Svoboda prosí p. auktora, jenž v nejnovější své publikaci ujišťuje, že »nikdy nenapsal ničeho, o čem by neměl pevného přesvědčení, že spočívá na dokázané, nezvratné pravdě, a nevytkl ničeho, co by se nezakládalo na svědectvích dějepisných všeobecně uznaných,« aby udal citát, z kterého původního pramene vzal na př. tvrzení, že vydán byl velice přísný patent »z ponuknutí jesuitů«. Než, bývá časem radno »nemíti úmyslu odpovídati a vyvraceti«, zvláště když odpověď a vyvrácení není na snadě. Co se týče překládání latinských citátů, obáváme se však, že pan gymnasijní ředitel dosud ještě nenaučil se překládati je správněji, pokud souditi můžeme ze stkvostného překladu titulu knihy Molinovy »Liberi arbitrii cum gratiae donis... concordia,« což prý dle p. Bílka zní po česku nejinak leč »Svobodný náhled o darech milosti boží«! [1]) Neřku, že každý sextán věděti musí, že »liberum arbitrium« značí »svobodná vůle«, ale i každý primán by uvedená slova latinská přeložil správněji nežli p. gymnasijní ředitel. [2]) (Pokračování.) Dr. A. Podlaha.

[1]) Srv. str. 42.

[2]) Mimochodem řečeno, i čeština páně ředitelova jest mnohdy úžasná, což

Method. Časopis věnovaný umění křesťanskému. Orgán odboru pro výtvarná umění a archaeologii Akademie křesťanské v Praze. Majitel Ferdinand Lehner. Ročník XXI. 8°, 144 str., 2 zl. 20 kr. — Komu jest žel zneuznané víry, komu jest milá čest lidu českého, vzpomeň na skromný tento český list. Má-li česká literatura jednou obohacena býti monumentálním dílem, jež by zastínilo práce německé, kdo ve zlé může míti redaktorovi, že prý baví čtenáře svého listu jenom románskými exkursemi? I čtenáři méně pozornému líbí se svěžest slohu, důvtip badatele, jenž otevřel zrakům našim pohled do nového románského světa a ukázal obrazy znázorňující postup uměleckého tvoření od prostinkých staveb až ku nádherným svědkům klášterního života po vlastech našich. Také péra ředitele Dokoupila a profesorů Krcha a Braniše, kteří redaktorovi v témž směru byli pomocni, jsou již dávno chvalně známa.

Pravda, monografie kostelů nebaví rovnou měrou i cizince i toho, kdo v kraji nebo při chrámě tom jest domovem; pomněme však, že dle slov vlastenecké písně jest odkazem českého otce i máteře české: »vlast svou znáti«. Proto díky Eichlerovi, Langovi a Kašparovi, kteří podali z Čech i z Moravy zprávy o některých kostelích.

Obecné zajisté pozornosti těšiti se budou práce Eduarda Šittlera a Dra. Ant. Podlahy, doložené velmi pilně provedenými obrazy. Je známo, že kromě podpory Akademie křesťanské jenom obětivosti bylo možno provoditi bystrý, o zevrubné znalosti literatury cizí i domácí svědčící výklad také obrazem, jenž potrvá a nedá se nahraditi popisem, byť i dokonalým. »Vyšívaná roucha bohoslužebná«, toť, pokud mi známo, zcela nový obor v naší literatuře, alespoň z dob románských, který děkovati máme národopisné výstavě a jejímu církevnímu odboru. Také kovovému uměleckému průmyslu popřáno jest místo článkem Dra. Podlahy o mřížových dvířkách v kostele sv. Salvatora. Pojednání Vajsova obírají se dílem minulostí prvých křesťanů, dílem připomínají praktické pokyny o chrámě a oltáři. Dějiny architektury, uměleckého průmyslu, místopis, vzpomínky na počátky křesťanského umění, rady pro přítomnosť, různé zprávy, jako o klášteře sv. Anežky, o bádání v archivech římských, o chrámu sv. Víta a jiné tvoří obsah tohoto ročníku. — Výstavy jubilejní i národopisná byly ve svých výtvarných i církevních odborech výmluvnými hlasately, jak umění milovné bývalo české kněžstvo. Dejme si vypravovati o jejich obětivosti, vkusu a zálibě v umění, kterým oslavovali Boha a pojistili úctu svému národu též u cizinců.

Předplatné 2 zl. 20 kr. přijímá redaktor F. J. Lehner na Král. Vinohradech; přejeme Methodu nejhojnějšího zdaru. Frà. J. Hamršmíd.

Museum. Časopis bohoslovců československých. Ročník XXX. (tiskem XI.) Rok 1895—96. Č. 2. Pořadatel Richard Tenora. Sešit většího formatu o více než 50 stránkách obsahuje básně ctp. K. Kolíska, Fr. Vaňka, H. K. † Fr. Šebestíka, Fr. Kořínka, V. Hájka, J. Kočího, z nichž »Stella matutina« a »Padání hvězd« se pěkně čtou; báseň »Vzpomínky« má několik krásných poetických obrazů a rčení (na př. hned prvou slohu). Několik slabších básní mohlo býti raději vynecháno. Z poučných prací ceníme nejvýše dvě: Tenorovu a Svozilovu. Ona líčí cestu Pia VI. do Vídně na základě četných pramenů a svědčí o píli spisovatelově, tato rezebírá, v čem asi spočívá pojem a obsah idey Cyrillomethodějské. K práci Svozilově podotýkáme (str. 51), že ruská vláda nepovolila volynským Čechům-odpadlíkům při ortodoxní bohoslužbě český jazyk, to by bylo proti jejím úmyslům; též nesouhlasíme s tím (str. 53), co řečeno o vlivu slovanské církve, spíše myslíme, že zánik slovanské církve zachoval národ český, přinutiv jej k pramenům západní vzdělanosti, bez níž by Čechové byli neobstáli v boji s Němectvem, jako neobstáli za českého husitismu a tím méně kalvinského českobratrství; to platí asi i o říši Svatoplukově, byť se i byla udržela. Ale souhlasíme, že idea Cyrillomethodějská spočívá hlavně ve hlubokém a účinném křesťanství, zvláště podepisujeme, že styky s uniaty měli bychom pilně vyhledávati a udržovati, ale myslíme, že není důvodu, abychom k ní nepřidávali si kousek slovanské formy, kousek z toho, co by tvořilo přechod ze schismatu k Římu, z toho, v čem se proslavil před Bohem a před lidmi sv. Prokop a co obnovil Karel IV. — Jestliže o ostatních prácech se šíři nezmiňujeme, nečiníme to proto, že bychom

---

ovšem tím více překvapuje, uváží-li, že spis jeho vydává p. Bačkovský, známý svým »Oprávcem poklesků«. Tak na př. na str. 43 čteme: »K pravé bohoslužbě postačí, a b y s m e (!) při bohoslužbě zachovávali všechen zevnější způsob, kterýž tato na nás vyžaduje, byť b y s m e (!) se modlili i s p ř e d s e v z a t o u (!) myslí rozptýlenou.«

si jich méně vážili, nýbrž jedině z nedostatku místa. Jsou tu vedle životopisu velmi zasloužilého českého literata Vl. Šťastného cenné příspěvky od B. Spáčila (Je-li přírodověda oprávněna řešiti otázky metafysické), J. Lukáška (O Mzdě, social. studie), Al. Spisara (Společnosti pro ethickou kulturu), vypsání bohosloveckého sjezdu v Praze a zprávy o literární činnosti různých seminařů. Tato slovanská vzájemnosť, která v těchto zprávách se jeví, těší nás nesmírně; i promluvíme o ní jednou zevrubně. Litujeme jen, že není úplná. Vždyť přece jsou uniaté i jinde, proč nenaváže se i s nimi literarní spojení, proč ne i osobní styky? Různé zprávy ukončují toto číslo, které českým bohoslovcům věru slouží ku cti, zvláště vzpomeneme-li, že pro svůj obor z gymnasií nepřinášejí si pravidelně ničeho a jsou tudíž proti jiným akademikům v nevýhodě. Fr. Žák.

*

»Matice lidu« opravdu prapodivně zahajuje nový ročník (30.) První sešit přináší »Povídky«, jež napsal Vsevolod Garšin a přeložil V. Mrštík. Povídky jsou čtyři. »Naděžda Nikolajevna« obsahuje — životopis nevěstky. Slouží za model malíři, který se do ní zamiluje, ale má soka; ten překvapí milence, zastřelí nevěstku, ale malíř potom skolí jeho. Čtenář se dovídá vše z deníků osob v »povídce« súčastněných. — »Shledání« vypráví o dvou přátelích; jeden přišel z venkova do Petrohradu, náhodou se setká s přítelem z mládí a má z toho velikou radosť. Přítel jej zavede do svého bytu, zařízeného s velikým přepychem a vykládá užaslému hosti, jakými šmejdy a podvody zbohatl a stále bohatne. Při tom se posmívá jeho poctivosti a dokazuje, že vlastně na světě je samé darebáctví a podvod. Toto povídání tvoří »povídku«; děj není žádný. — »Noc« obsahuje samomluvu sebevraha. — »Událosť« podobá se »události« v povídce první. Setkáváte se tu zase s nevěstkou, která se opět jmenuje Naděžda Nikolajevna, s jejím denníkem a zamilovaným mužem, který se pro ni zastřelí. — Toť tedy obsah prvního svazku »Matice lidu«. Samý kal, špína, nemrav a pesimismus, ani jiskra mravnosti. To se překládá z cizích jazyků, jako bychom podobného smetí neměli dosti doma. A to přináší laciná knihovna pro lid, která chce (prý) vésti lid »o s v ě t o u k s v o b o d ě«. Ještě dobře, že toto heslo jest pouze na obálce. Zdali pak se někdy dočkáme, aby se učinila přítrž znemravňujícímu tisku, jejž hltá nejvíce nedospělá mládež? + 100.

Ocelové město. Přeložil Jan Wagner. Na obálce této knihy jsou vyobrazeni dva obři a různé způsoby kovové práce; vedle toho leží dole v levo mrtvý chlapec a na pravo slézají dva muži vysokou zeď. Co je to? Lákadlo pro čtenáře, které jej nabádá čísti a dověděti se to ze samé knihy.

Dr. Sarassin, Francouz z Douai, zdědil ohromné jmění pět set dvacet milionů franků. O tom se dověděl na Hygienickém kongressu v Londýně. Dr. Sarassin stal se proto slaveným mužem. Ale šlechetný doktor hned ve druhé schůzi Hygienického kongresu prohlásil, že se považuje toliko za fideiního komisaře vědy a že věnuje celé své jmění k tomu účelu, aby se provedl plán vzorného města, jež by vyhovělo nejpřísnějším zdravotním a vůbec vědeckým požadavkům. Ale tu z nenadání hlásil se druhý dědic, prof. Schulze z Jenny, zuřivý Němec a nepřítel latinského plemene, dle jehož vědeckého systému všickni národové zahynou a zůstanou tu jen Němci. Dr. Schulze přijede do Londýna, dožaduje se jmění, a Dr. Sarassin klidně rozdělí se s ním o polovici dědictví. Oba muži odeberou se do Ameriky. Čtenář čeká, že Dr. Sarassin bude stavěti Ocelové město. Ne tak. Ocelové město je dílem prof. Schulze z Jenny. Ale co tím zamýšlí, co tam kuje? Kdo to vypátrá, kdo to vyzkoumá? Jeť Ocelové město cizinci uzavřeno!

V rodině Dr. Sarassina, jenž několik mil odtud vystavěl své krásné zdravotní město, zdomácněl chudý studující Marcel Bruckmann. Nyní dospěl v muže velice energického a nadmíru vzdělaného. Ten nám vyzkoumá Ocelové město.

Marcel hlásí se v Ocelovém městě za dělníka a je přijat. Pracuje a pozoruje. Marcelovi jde práce hbitě od ruky, i postupuje výše a výše, až se stane společníkem samého prof. Schulze. Společníkem, ale ne důvěrníkem. Ale Marcel chce zvěděti a viděti všecko, i urazí schvalně ješitnosť prof. Schulze, řka, že vše, co tu vidí, jest vlastně jen kopií vynálezů již známých. Urážený profesor na nejvýše rozhněván odhalí nyní Marcelovi všecky dosud neznámé tajnosti Ocelového města. Marcel trne. Vidí smrtící koule a ohromná děla v Býčí věži, jež zahubí jedním výstřelem celá města. První, jež bude zahubeno, jest France Ville, zdravotní město Dra. Sarassina, kdež panuje svatý klid a mezi občanstvem úplná spokojenosť. Profesor Schulze určí den, hodinu a minutu, kdy se to stane.

A nyní, obrátil prof. Schulze, viděl jste všecko, ale jste syn smrti; neboť každý, kdo tyto věci spatřil, propadá smrti. Jedinou milosť, kterou mu prof. Schulze prokáže, jest, že Marcel umře bez bolesti.

Pobyt Marcelův v Ocelovém městě a líčení samého Ocelového města podobá se Pohádkám Tisíce a jedné noci. To se nedá naznačit, to se musí čísti.

Jakmile profesor Schulze vyřkl nad Marcelem rozsudek smrti, přikročí k němu dva obři a stopují jej krok za krokem ve dne a v noci. Marcel má zemříti, bez bolesti, jak a kterak? Ve smrtelných úzkostech vstává a uléhá, a to trvá již šest dní. Kdy jej dá prof. Schulze usmrtiti? Duch jeho zimničně pracuje, jak z toho vyváznouti. A Marcel vyvázne; unikne kanálem z Ocelového města a sdělí po dlouhých útrapách, celý rozedrán, ve France Ville hrozící zkázu městu Dra. Sarassina. Blíží se den, hodina, minuta zkázy, z děla na Býčí skále vypálí se smrtící koule, ale přelétne město. Prof. Schulze se přepočetl. Marcel mu škodolibě oznamuje, že žije, ale zároveň nabádá své spoluobčany, aby se chystali k obraně; jest si toho dobře vědom, že prof. Schulze od zkázy města neupustí. A také ne. Prof. Schulze píše právě již rozkazy k nové zkáze zdravotního města, ale rozkaz nedopíše — zhyne škodlivými plyny, které se neopatrností jeho dostaly do písárny. Pád Ocelového města a zděšení ve finančních kruzích, které byly s prof. Schulzem v peněžním spojení, vylíčeno jest velmi drasticky.

Prof. Dr. Sarassin jako jediný zákonitý dědic ujme se Ocelového města a obrátí výrobu v něm k užitku a ne ku zkáze lidstva. Tak se zas po Verneovsku obrátí zlo v dobro a vše skončí šťastně. Václav Plešovský.

Jsem apoštol Nového žití a žádné se nelekám rány, jsem rytíř nového Graalu, jsem rytíř bez bázně i hany. Básně St. K. Neumanna. V Praze 1895., nákl. »Moderní revue«. Sledovali jsme vystřednosti symbolistů a dekandentistů a nemůžeme přejíti mlčením tuto malou knížku s velikým a přepodivným, neobyčejným, sebevědomím oplývajícím titulem — nemůžeme ji pominouti mlčením už jen pro ten titul, jenž výmluvně dokazuje, kam až »moderna« dospěla a Bůh ví, kam dospěje. Titul této sbírečky je mnohem pozoruhodnější svou bizarností, než obsah osmadvacetistránkové knížečky, v níž známým způsobem útočí se na dnešní societu, měšťáky a jejich maitressy atd. Modernosť a snaha po ní zavádí nejmladší a nejnovější naše pokolení daleko, naprosto daleko od skutečné poesie, a mluví-li se přece o »poetech« této generace, má toho zásluhu jen něco podobného, co s poesií pranic nesouvisí, jako na př. titul této sbírky St. K. Neumanna. Ján Hejný.

Motivy ze Sychrova. Básně Bohdana Kaminského. V Praze, J. Otto, 1896. Cena 50 kr. Tyto »Motivy ze Sychrova« jsou většinou žalné vzpomínky básníkovy na zemřelé rodiče, bratří a sestry, »na utýraný jeho rod« a »šest rakví v zemi«. Básník zažil v životě málo štěstí, rodiče i sourozenci brzy mu zemřeli; proto jsou i verše jeho teskné, plné zármutku a hoře, neklene se jasná obloha nad nimi, nesvítí v ně hvězdy víry a naděje; ozývá se z nich stesk, že »v co věřit není tu, ni nač se těšit«, »že život v prázdno letí darmo«, že »bez účelu a bez užitku prchá život lidský«, »že člověk bude ničím« atd. To jsou známé, často se opakující a takřka všem moderním autorům vlastní věty, bez nichž, zdá se, moderní poesie již ani býti nemůže. Forma básní Kaminského je velmi vyspělá, rým dokonalý — v čtenáři budí »Motivy ze Sychrova« dojem ponurý, truchlivý — tutéž náladu, v jaké asi je autor sám skládal. Josef Flekáček.

»**Hlasy katolického spolku tiskového**« přinesly v r. 1895. za 3. číslo dvě práce, a to: »Můj národ.« Dějepisná povídka ze zlaté doby české. Napsal Alojs Dostál. »Zmařený život.« Vypravuje Jan Nep. Ráž. Pokud týče se povídky p. Dostálovy, počíná dobou, kdy umínil si »otec vlasti« o vysoké učení v Praze se postarati a za tou příčinou pro řemeslníky, kteří by mistry i studenty lomoznou prací svou rušili, z vesnic: Opatovic, Rybníčku, Psář, Podzderazí a Chudobic Nové Město Pražské učiniti. Ač se práce a podniky »otce vlasti«, téměř všeobecně uznávaly a chválily, přece mnozí s tím neb oním spokojeni nebyli; k takovým patřil i mečíř Toman. Velice si zakládal na tom, že jest pražským měšťanem, a najednou má se stěhovati do vsi (Opatovic) a tam bydleti právě vedle svého nepřítele Brožky. Jaký div, že zdráhá se rozkazu králova uposlechnouti, a to tím spíše, ježto by syn jeho Jiří, který docházel za Brožkovou Libuší, což mu však po vypuknutí nepřátelství s Brožkou přísně zakázal, nyní byl zcela na blízku své milence. Králi, který často dohlížel, jak práce jím podniknuté pokračují a jak dbá se jeho rozkazů, nemohl ovšem odpor Tomanův

zůstati tajným. Mečíř volán byl na hrad, a tam mu znovu panovníkem přísně nakázáno dílnu do Nového Města přenésti a Jiříkovi, o jehož poměru k Libuši král věděl, v ucházení se o dceru Brožkovu, již »otec vlasti« znal a jejíhož rozšafného otce velice si vážil, nebrániti. Toman ovšem musil poslechnouti, a Jiřík s Libuší až do smrti žehnali »otci vlasti«. — Povídka celkem se zamlouvá, ač četli jsme od jejího spisovatele již mnoho lepších.

V druhé povídce vypravováno o Ouhonickém sedláku Loulovi, který sice byl dobrý hospodář, ale špatný manžel i otec. Manželka se při něm utrápila, a jediná dcera Bětuška od něho utekla; teprve k druhé ženě přilnul, ale ta toho využitkovala tak, že brzy úplně jej přivedla na mizinu, ale o sebe dobře se postarala. A v této bídě ujme se otce dobře zaopatřená dcera, jejíž láska za všecka ta příkoří, kterých se na ní dopustil, teprve mu oči otevře a kamenné srdce jeho obměkčí. Vypravování jest místy rozvláčné; také předbíhá p. spisovatel několikráte ději, k němuž po chvíli teprve pořádkem se dospěje.

Obě tyto povídky (125 str.) jsou za 40 kr., takže práce v »Hlasech« r. 1895. uveřejněné mají cenu 1 zl. 30 kr., ač se předplácí jen 1 zl. I doporučujeme vřele »Hlasy katol. spolku tiskového« každému. Prok. Zaletěl.

Sv. Prokop, jeho klášter a památka u lidu. Napsal Dr. Frant. Krásl, metrop. kanovník u sv. Víta na hradě pražském a jednatel Dědictví sv. Prokopa. Číslo XXXVI. za rok 1895. Nákladem Dědictví sv. Prokopa. V Praze. Tiskem kníž. arcib. knihtiskárny. Cena 3 zl. Roku 1885. vydal vdp. spisovatel prvé své veliké dílo »Arnošt hrabě Harrach,« ve kterém vypisoval kritickým způsobem náboženské poměry v Čechách od r. 1623.—1667. Bylo-li tehdáž přijato kritikou vesměs příznivě, ještě více bude chválen tento nový spis vdp. kanovníka. Založen jsa na četných nových, původních pramenech, přihlíže k veškeré literatuře k předmětu se nesoucí, vyniká nad to zralostí úsudku, patrnou jistotou v ovládání velikého materialu, uměleckou uceleností, živým a příjemným slohem, teplem lásky ku předmětu, jenž mile dojímá. Je to patrně spis zcela dokonalý, zralý, hovící nejen všem požadavkům historickým, ale vyznamenává se též všemi přednostmi dokonalého literáta.

Obsah knihy rozdělen jest na tři díly s úvodem, potom následuje díl čtvrtý, obsahující dějiny Dědictví sv. Prokopa, dále výpočet pramenů dějin a regest Sázavského kláštera, naposledy 16 obrazů.

V úvodě čteme zajímavé zprávy o slovanských mniších poustevnících, o vzniku řádu basilianského, jeho zařízení, o příchodu a usazení Basilianů v Čechách, o hoře Athonské a j.

Jsou to zprávy vesměs zajímavé, z pramenů čerpané. »Jisto jest,« vyjímáme z této stati (str. 7.), »že za doby prvního křesťanství žili v Čechách poustevníci východního rázu.«

V druhé části úvodu je řeč o prvních Benediktinech v Čechách. Strachkvas, mladší syn Boleslava I. (942—972) byl prvním Benediktinem z národa českého. Benediktini usadili se v Čechách za sv. Vojtěcha. Spisovatel líčí upřímně dobro, které konali, a nezamlčuje, co se jim vytýká. Na několik stránek vtěsnal vše, co se týče rozkvétajícího tehdy českého mnišství.

Obsáhlý druhý díl (str. 17.—164.) vypisuje život a působení sv. Prokopa. První stať líčí Chotouň, rodiště slovutného zakladatele slovanského kláštera na řece Sázavě a předního pěstitele slovanského vzdělání ve vlasti naší, sv. patrona našeho, tu drahou kolébku Prokopovu, v nízkých vrších skrytou, nepříliš od kostela Vrbčanského vzdálenou, v němž druhdy chovala se památná korouhev sv. Vojtěcha. Na základě bohatých pramenů máme tu se vzácnou podrobností vylíčeny celé dějiny rodiště sv. Prokopa. Šťastná to obec, se svým Svatoprokopským dvorem, náležejícím dnes českému advokátu. Druhá stať líčí mládí českého světce, pocházejícího dle podání ze stavu zemanského, z rodičů šlechetných a bohabojných, nikoliv bohatých, jehož jméno, jsouc původu řeckého, pamatuje živě na působení sv. věrozvěstů Konstantina a Methoda, rovněž jako jméno Ivana, prvního poustevníka v Čechách. Po bohabojném mládí, ověnčeném krásnými zkazkami, stal se sv. Prokop knězem, rozhodnuv se pro přípravu ku slovanskému kněžství, méně sice četnému, ale požívajícímu posud vřelých sympatií lidu a knížat. Sv. Prokop vzdělal se na Vyšehradě, kde toho času kvetlo slovutné studium v slovanské řeči.

S vřelostí, s kterou vdp. spisovatel líčí tyto děje, vane láska tak upřímná a čistá, že je rozkoší čísti tyto stránky. Dostane se mu za to zajisté všady upřímného a vděčného uznání a díku.

Po delší pěkné a velevítané stati o slovanském písmě a slovanských knihách, svědčící opět o velkolepém rozhledu spisovatelově i v těchto nesnadných otázkách, následuje stať čtvrtá, v níž se dokazuje upřímně příslušenství sv. Prokopa ku slovanskému kněžstvu, schválení tohoto kleru a jeho bohoslužby papežem Hadrianem II. se probírá a vše se vypisuje, co o něm ze století 10. a 11. je známo. V páté stati vidíme našeho světce jako mnicha a poustevníka. Vdp. spisovatel dí: »Zakladatel kláštera slovanského přiučoval se řeholní kázni v takovém monastýru, jenž byl mu potom vzorem při zřizování Sázavského samostanu (str. 48.); patřil tedy asi sotva k břevnovským Benediktinům. Sv. Prokop, opustiv mnišské zátiší někde v zemi Uherské, kde bohatě kvetl církevní duch slovanský, a kde i on těsně se spřátelil s mnichy slovanskými, zatoužil po nejvyšším stupni zbožnosti, po životě poustevnickém, který zrodil v něm mimo mnohé jiné spasitelné myšlénky i úmysl, založiti slovanský klášter na záchranu dědictví sv.-Methodějského.

Po vypsání českých dějin za doby knížete Oldřicha, jež pro služebný poměr českých knížat k Němcům liturgii slovanské byla hrubě nepříznivá, následuje v sedmé stati popis života sv. Prokopa v sázavské poustevně. Jak překrásné a dojemné to líčení, k němuž slohy českého veršovce tvoří příjemný podklad! Vše je tu sneseno v přemilý celek, i co se týče minulosti a přítomnosti. Mane tu čtenáře pojme lítosť, že nevěrní Čechové tak málo si váží posvátných těch míst, posvěcených životem českého a slovanského světce. Svatá to věru povinnosť českého kleru, aby opět přivedl ku slávě, co může býti vzpružinou církevního a vlasteneckého ducha, úctu k českým patronům vůbec, a k sv. Prokopu zvlášť. Znamenitý tento spis jistě k tomu přispěje. K této stati pojí se hned vypsání o založení Sázavského kláštera, který bohužel, jak čteme v předmluvě, byl, ačkoliv nikomu nepřekážel, ku konci předešlého století zrušen. Dosud nepoštěstilo se, by byl vzkřísen tento drahocenný pomník víry křesťanské v Čechách. A pak prý ona doba, která nám zrušila tolik československých památek a která tím i duchu církevněnárodnímu zasadila hlubokou ránu, byla doba osvícenská a dala podnět k probuzení národa! — Klášter Prokopův byl částečně zřízen po způsobu západnickém. I zde jako všady založeno je vypravování na širokých základech, přihlížejíc pilně k církevním a všeobecným českým dějinám. Každá stránka svědčí vůbec o díle veskrze dokonalém. To platí i o deváté stati, jednající o těžkém předmětě, o slovanské liturgii v zemích českých, o bojích proti slovanštině, o tom, jak asi slovanská bohoslužba se konala. Spisovatel jest toho mínění, že na Sázavě konána slovanská bohoslužba po způsobu východním, a proto v desáté stati vypisuje široce způsob řecko-slovanské liturgie dle sv. Jana Chrysostoma.

Jedenáctá stať líčí sv. Prokopa jako opata Sázavského kláštera, jeho svědomitosť, tuhou kázeň, pokoru, svatosť, pracovitosť, jeho osvětové působení a p., k němuž opět přidělen rozhled po událostech historických. Stati dvanáctá, třináctá a čtrnáctá líčí zázraky sv. Prokopa, jeho smrť a osudy tak zvaného Sázavsko-remešského evangelia, tyto na základě přerozmanitých a kompetentních pramenů.

To je v krátkosti obsah prvého dílu, který od kněží i laiků s rozkoší bude čten a opět čten, který v nich oživí a prohloubí lásku k církvi a vlasti, který jim dá i direktivu ve věcech církevně slovanských, deroucích se ustavičně víc a více do popředí a dospívajících pozvolna ku kritickému bodu časové otázky.

Druhý díl (str. 170.—308.) vypravuje ve dvanácti statích dějiny kláštera sv. Prokopa až do jeho zrušení r. 1785., v třínácté dějiny sázavské fary. Kníže Břetislav I. byl věrným ochrancem slovanského kláštera, ale pro konečný nezdar svých zbraní nepodařilo se mu založiti samostatnou říši českou, v níž i slovanská církev by byla jistě zaujala pevné místo. Slovanská liturgie, nemajíc schválení z Říma, a závisejíc tudíž jen na přízni domácích činitelů, neměla takto pevných základů a ve vážnosti musela klesnouti, jakmile dosedl na stolec knížecí příznivec latinského duchovenstva. A takovým byl nástupce Břetislavův, Spytihněv II. Není divu, že závisť a pomluvy našly pak u něho přístupu, a že opatu Vítovi s bratřími bylo opustiti Sázavu a utéci se do Uher. Že lid se z toho rmoutil, vysvítá z různých legend, v nichž sv. Prokop hájí svého kláštera a které proslavily u lidu velice jeho jméno. Po šestiletém vyhnanství uvedeni slovanští mnichové r. 1063. Vratislavem II. zpět a zůstali na Sázavě do r. 1097., v kterémžto roce po druhé bylo se jim vystěhovati; zavinili úpadek kláštera z velké části sami. V těchto prvých třech statích jest opět nejen mnoho zajímavých podrobností kláštera se týkajících, nýbrž i takových, které přihlížejí k církevním poměrům vůbec, zvláště k záležitosti různých bohoslužebných obřadů na západě.

Následují další dějiny kláštera, osazeného Benediktiny, v němž nepřestával vanouti duch svatého zakladatele, historie kanonisace sv. Prokopa r. 1204., přemnohými zázraky oslaveného, dějiny kláštera ve třináctém století, jež rovněž nejsou prázdny milostného působení českého patrona, a dějiny kláštera do válek husitských se vzpomínkami na založení slovanského kláštera v Praze. Ve stati osmé jsou vyjmenovány statky klášterní a vylíčena umělecká činnosť sázavských mnichů. Osudy kláštera za válek husitských vypsány dopodrobna, rovněž jeho upadání i nový rozkvět za války třicetileté, o nějž nemalých zásluh si získal věhlasný opat benediktinský Zelender. Svatý zakladatel, který nad svým monastýrem bděl v tak těžkých dobách, jako ve válkách husitských, získával mu nových mocných a štědrých příznivců. Roku 1667. skládalo se panství kláštera již z městečka Sázavy a devíti vůkolních vsí. I česká šlechta patřila mezi znamenité příznivce a ctitele jeho. Vylíčení dějin kláštera a podrobná historie sázavské fary ukončuje obsáhlý druhý díl.

Díl třetí (str. 309.—416.) líčí v šesti statích úctu sv. Prokopa v Čechách, kterak zbožní Čechové vyvolili si jej za ochrance Českého království, jak zakládali ku poctě jeho kostely a četné oltáře, opatřovali si jeho obrazy a sochy, jak volali k němu ve zlých dobách, jak ctili jeho ostatky, v r. 1588. do Prahy přenesené, jak k nim putovávali, jak připisovali mu mnohé divy a zázraky a p. Vypisují se památky po velikém světci, z nichž mnohé i v cizině chovají se ve veliké úctě, kteréžto zprávy sebrány obdivuhodnou pílí. Vypočítávají se všecky Svatoprokopské kostely, jichž je na 100, při čemž nezapomenuto ani Ameriky.

Ucta k sv. Prokopu, jak ukazuje stať čtvrtá, byla skutečně veliká; některé stavy vyvolily si jej za svého zvláštního ochrance. Pěkné to kapitoly, vhodné, aby znovu oživily a ku slávě přivedly v národě jméno velikého českého patrona. Stať šestá projednává literaturu Svatoprokopskou, která je velmi četná doma i v cizině.

Čtvrtý díl obsahuje (str. 417—463.) dějiny Svatoprokopského dědictví, které svými XXXV. svazky vědeckých děl důstojně řadí se ku jménu a významu sv. Prokopa. Ostatní část díla obsahuje prameny dějin, regesta Sázavského kláštera a vzpomenuté již obrazy světcovy.

Veliké a krásné dílo vdp. kanovníka Krásla zůstane na vždy čestným pomníkem nejen jeho spisovatele, ale bude i české církvi sloužiti ku cti a okrase. Není pochyby, že bude pilně čteno od kněží i od laiků, že se stane novým pramenem lásky k českým dějinám a katolické církvi. Vzbudí nové myšlénky a tužby, které rozehřívati budou mysli české nejen k živé úctě k sv. patronu, ale povedou ještě dále, k novým idealům ku blahu církve a národa směřujícím.

Je to, tušíme, poprvé, kdy o slovanské liturgii z kruhů kněžských tak zevrubně bylo pojednáno. »Mocnou podporou ku sjednocení bude, trváme, slovanská titurgie,« napsal vdp. spisovatel v úvodě. Nevíme, jaký smysl dává svým slovům, ale způsob, jakým o ní promlouvá, je skutečně vznešený. Možná, že zánikem jejím uchráněni byli Čechové rozkolu, který do neštěstí uvrhl mnohé země slovanské, možná, že tím vůbec zachráněn národ český, jemuž přilnutím k západu poskytnuty i nutné kulturní zdroje k boji za existenci, jichž při úpadku Východu sotva by byl mohl nalézti, než i tak dlužno ztráty slov. liturgie litovati. Než, možná, že to bylo řízení Boží, cena, za kterou zachován národ český církvi i vlasti pro zbožnosť českou a pro přímluvu českých patronů. Bude-li slovanská liturgie tím prostředkem, kterého Bůh užije, aby do svého ovčince přivedl zpět zbloudilé slovanské ovečky, povede on i církev svou, aby učinila vše, čeho k tomuto návratu bude třeba. Fr. Žák.

Z našich dějin. Obrazy a podobenství. Vybral F. J. Rypáček. Zábavné bibliotéky seš. 10—13. Cena 40 kr. Nákladem knihtiskárny rajhradských Benediktinů v Brně. — Spisovatel snesl v tuto sbírku pěkné obrázky z vlasteneckých dějin, jež rozdělil takto: 1. Několik pěkných výjevů dějinných z doby Přemyslovců (vítězství Břetislava I., vítězství Soběslava I., dobytí Milána, porážka Tatarů, vítězství Přemysla Otakara II.). 2. Několik příkladův o povolnosti Přemyslovců (Sv. Václav, Jaromír, Spytihněv II., Vratislav II., Vladislav I., Vladislav III., Václav I.). 3. Vznik králů Českých. 4. Dva listy z našich dějin (následky nesvornosti po r. 1180. a účinky svornosti za Přemysla Otakara II.). 5. Jak se jeví české ženy v dějinách (od nejstarších dob, počínajíc Libuší, až do Evy Popelovy z Lobkovic v době Rudolfa II.). 6. Otec vlasti. 7. Dvě volby královské (Jiřího z Poděbrad a Bedřicha Falckého). 8. Pravý šlechtic Český (Vilém z Pernštejna) 9. Vzorná česká šlechtična poslední (?) (paní Zuzana Černínová z Harasova). — Vytknouti můžeme pouze, že mohl pan spisovatel dobře vypustiti věci příliš známé, na př. příběh o vdově a Spytihněvu II., který jest znám již ze školních

čítanek; za to mohl, vypravuje o výpravě Břetislava I. do Polska, pojati ve vypravování, jak biskup Šebíř u hrobu sv. Vojtěcha shromážděné Čechy napomínal, a oni ctnostný život přislibovali — což zajisté jest méně známo a bylo by dodalo tomuto obrázku zajímavosti. Chváliti sluší plynné vypravování jakož i pěkné uspořádání spisu, v němž spisovatel ctnosti a chyby tak proti sobě staví, že vznešenosť dobra tím více vyniká. Přeje-li si spisovatel, »by skromně jen přispěl podnítiti lásku k národu a ke slavným mužům a ženám vlastí našich« — soudíme, že se mu to plnou měrou podaří, a spis jeho našemu lidu vřele doporučujeme. V. Špaček.

Eduard Rod: Mravní názory naší doby. Přeložili F. V. Krejčí a Jindřich Vodák. Sešit I. a II. Cena 1 zl. 40 kr. V Chrudimi 1895. Probíráme-li se literaturou »ethickou« z nové doby, potkáváme se téměř všude s literárními plody, které křesťanskému, ano i přirozenému názoru mravnímu jsou protivny. Je to velice zarmucující úkaz, a přece dlužno i v něm viděti jiskru dobra! Celá tato nepřátelská literatura konec konců podává důkaz, že lidstvo má nutnou toho potřebu i nyní zabývati se otázkou mravní, a smíme-li souditi z přítomného v tom směru úsilí, můžeme říci, že potřeba ta proráží na vrch právě dnes mocněji, než kdykoli jindy. Či nejsou toho důkazem nepopíratelným nové a nové publikace, v nichž staré pochybené systémy se opravují, nové vymýšlejí a nejnovější hledají? I u nás v Čechách nacházíme mocný proud v časové literatuře, a jakkoli s ním věcně v mnohém a podstatném nesouhlasíme, přece v tom zásluhy mladých nadšenců otevřeně uznáváme, že pracují a otázkou mravní hýbají. Připomínajíce »Vzdělavací bibliotéky«, v níž universitní pokrokové studentstvo po francouzské modě otázku mravnostní zodpovídati hledí, obracíme se k věcnějšímu té věci rozboru, jak oň usilují pokrokářští realisté v »Kritické knihovně«, kterou vydává Josef Pelcl. Dosud vyšly dva sešity, obsahující studie Rodovy o Renanu, Schopenhaueru, Zolovi, Bourgetu, Lemaitrovi, Schererovi, Dumasovi, Brunetièrovi, Tolstém a de Vogüéovi. Myšlénka Rodova, ukázati, co zmínění spisovatelé smýšlejí o mravnosti a náboženství, jest velmi dobrá, praktická a se stanoviska auktorova zcela dobře (a objektivně) podaná. Jeho kritiky jsou mnohdy velmi zajímavé, všude slušné, opravdové a spravedlivé, tak že čtenář béře z nich právě takové poučení jako z názorů vyhlášených auktorů. Již z toho také viděti, že publikace Rodovy nejsou obyčejnou tuctovou prací, ale že vyžadují velikou znalosť věci a vlastní vytříbenou soudnosť. Kéž u nás v Čechách povstane podobný Rod a probéře mravní názory našich literárních předáků! Že by to nebyla práce nevděčná, ukázal před lety Pohunek svými duchaplnými články v listě tomto uveřejněnými!

V prvém sešitě probírá Rod názory Renanovy, Schopenhauerovy, Zolovy, Bourgetovy a Lemaitrovy. V druhém jsou auktorové ostatní. Než do jednotlivostí se pustíme, upozorníme na některé pozoruhodné věci z předmluvy. Spousta nové literatury ethické jest snad tím vinna, že vysloveno tolik názorů různých a různých, že i znalec a bedlivý pozorovatel směsi té nerozumí. Rod aspoň tvrdí tak na str. 2. »Sestaviti bilanci moralních názorů u současníků byla by práce nemožná, neboť ty jsou do nekonečna různé . . .« Co přiznání to znamená, netřeba povídati; nikdo však nemůže nám ve zlou vzíti, projádříme-li upřímné přání: »Kéž si toho, té nesrovnatelné směsice povšimnou vsickni opravdoví a myslící mužové, aby viděli, kam v tak výhradně životní a praktické záležitosti veškerého lidstva dochází se bez Krista a jeho učení. Takové přiznání obsahuje brilantní apologii jednotné a jisté a stálé mravouky křesťanské!

Dva směry rozeznává auktor ve směsi té; směr negativní, v jehož čele kráčí Renan, a směr positivní, jejž vede v před de Vogüe a jeho stoupenci, domnívající se, že brzy zvítězí nad pólem negativním, v němž pessimismus, naturalismus, racionalismus a evolucionismus postavily bojovné své legie. Rod »není od toho, věřiti,« že proud positivní zvítězí, a že doba »novokřesťanství« již nastává: my nejsme tak horkokrevnými a nemáme tolik pevné víry v přítomnosť, aspoň ne v novokřesťanskou a brzkou přítomnosť u nás v Čechách, kdež lžiliberalismus a jeho věrné společnice — povrchnosť, nechuť ke všemu vážnému, odpor proti Kristu, haštěřivosť a faktická nevěra — ještě se nepřežily a hledanou pochoutkou přemnohých býti nepřestaly.

Renanovu činnosť a názory ve směru náboženško-mravním charakterisuje auktor od str. 4.—27. Nejmarkantnější rysy jsou snad tyto: Křesťanství pojalo dobro v »ubohé« podobě, poněvadž »podrobilo vůli lidskou vyšší bytosti,« čímž spáchalo »skutečnou křivdu na lidstvu«. To však velepřísnému

oprávci nikterak nevadí, aby vyhlásil, že bez Boha »připadá mu svět prázdný a chudý na ctnosť.« Než co jest dobro, co ctnosť, co Bůh? »Dobro je dobro; zlo je zlo.« A co jest ctnosť? Ať jest čím jest, tolik jen nesmí býti, aby se myslilo, »jako by ctnosť byla něco skutečného.« Co jest pravda? Kdož to ví! Tolik však kritik Rod přece ví, (14.) »že Renan nakládá někdy s tou pravdou se zvláštní neuctivostí.« Co jest Bůh a jak nakládá s ním? »Výtvor svědomí« a nikoli »objektivní osobou«, je »ponětím lidského ducha,« je — »přívlastkem«, ale není »samostatná bytosť, vyšší nežli člověk,« nezasahuje v záležitosti lidské, je to »ryzí idea«! Aby nikdo nepochyboval, jak takového »boha« Renan uctíval, »nahradil« ho »božstvím a tento pojem byl propůjčen Ježíši.« Víra může býti bez náboženství, a v každém náboženství jsou svatí. Modlitba jest urážkou Boha, obřady náboženské jsou pověrou, sv. František Assiský byl »neustále bláznivým«, sv. Augustin byl deistou a pantheistou, sv. Pavel byl »drsným«, Pán Ježíš rád chodil na svatby, nevyznal se ve filosofii, byl za Markem Aureliem, a když se to »okrouhle« vezme, založil náboženství jak je »pojímá a káže« Renan, jen že byl obestřen (Spasitel) »nadpřirozeným« haraburdím. Střídmosť zasluhuje posměch, v evangeliích »není ani jediné theologické věty,« život posmrtný (zvlášť peklo) není, hřích jest maličkosť, Ježíšovo náboženství není křesťanským (a nejsou v něm dogmata ani kněží, ani bohoslužba), dobro a zlo jsou »staré bláznovství«. Touto a jí podobnou stravou živilo se a živí po dnes na tisíce lidí »zbožňujících« velikého »myslitele a kritika«. Kam to vede, nebudeme hádati. Tolik jen povíme, že Renan byl v neověře své velice nespokojeným; tak nespokojeným, že se až rouhával a dokonce i říkával, že cílem člověka není štěstí. Svobodné vůle lidské nevážil si téměř nic, a ty, kteří jinak smýšleli než on o věcech náboženstvo-mravních, nazýval hlupáky a nevzdělaným davem. Interesantním jest, kterak nevěrce Renana rozčilovaly anonymní lístky, které mu jakýsi neznámý ob čas posýlával, vždy se tázaje: »A což, kdyby peklo přece bylo?« Opovážlivý dopisovatel je »fanatikem«. Abych nezapomněl: Dle Renana »vnikl« Baruch Spinoza nejvíce do Boha, a Kalvín setřel všecku poesii ze křesťanství. Toto poslední jest snad jediným moudrým a pravdivým slovem, které Renan pronesl, »kritisuje« křesťanství.

Schopenhauer byl pessimista a misanthrop, takový, že se nechtěl oženiti. To mu však nevadilo, praví Rod, aby nepožíval rozličných rozkoší světáckých — mělť nemanželského syna! Dlouho byl vůdcem »truchlivé a sklamané mládeže,« která vzala si ho za »vůdce svědomí«, a »odzpěvovala« jako svou nejoblíbenější písničku jeho nejchmurnější aforismy! (27.) Dožil se dvojího: jedni dělali ho »věstcem« a druzí »strašákem«. Vrcholem vší Schopenhauerovy filosofie jest »všeobecná beznaděje«. Byl velikým »asketou«, ale jen v theorii a »neodsoudil« se k tomu, aby (askesi) prováděl prakticky. Žil v »křiklavém odporu se sebou samým,« ale »nicméně se proto příliš nermoutil« a »dokázal« prý, že jest »nesmyslno báti se smrti,« ačkoliv mu to »nevadilo« prchati před cholerou. Sobectví bylo prý mu »přirozeným«, vlastenectví však nikoli. Roku 1813., kdy v Němcích vším úsilím bojovali za národní svobodu proti Napoleonu I., podal náš hrdina jednomu ze svých přátel (jenž měl bojovati proti Napoleonovi) čestnou šavli, »ale on sám vyhnul se nebezpečné a unavující hrdinnosti národní války. Dojem, který působil svým zevnějškem (ve starším věku) »byl spíše trapný.« Z čeho vyrostl a na čem zakládá se vlastně pessimismus? Z myšlénky na smrť. To by ovšem nebylo chybou, ano, kdyby dobře bylo pojato, mohlo by býti velmi dobrou rozvážlivého života podporou. Velmi dobře vytýká zde Rod Schopenhauerovi, že »je sám sebou ve svrchovaném odporu, vytýká-li našemu bědnému životu právě to, že je pomíjejícím,« jelikož se svého pessimistického stanoviska měl by to chváliti a smrť právě za to blahoslaviti. Mně připadá pessimismus jako přetvářka; pořád kňourá a na svět nadává, a kde může, do poslední kapičky všech jeho vnad, dober a krás dychtivě užívá. Nebývají právě pessimističtí »pěvci« největšími labužníky a světáky? O smrti přemýšlí a přece se na ni nepřipravují a o tom, co bude po ní, lehkomyslně mluví! Je-li vše na světě tak špatným, co na tom, zneužije-li člověk něčeho, a může pak vůbec něčeho zneužiti? Praktický tento závěrek — jenž po mém rozumu z pessimismu vyplývá — jest morovou ranou vší ethiky a hrobem všeho náboženství, když se Bohu v systému tom upírají přední jeho vlastnosti: dobrotivosť, moc, prozřetelnosť a moudrosť. Pravdivým-li výrok Rodův, že pověstný filosof nihilismu, Ed. Hartmann, jest nejlepším žákem Schopenhauerovým, pravdivým jest zajisté i mínění právě pronesené.

Horším úkazem zmíněného pessimismu jest misanthropie, která jest »jednou z těch nemocí — praví Rod na str. 37. — jež zbavujíce vás všech radostí, naplňují vás závistí nad radostmi, jež zažívají jiní, nebo nemírnou pýchou, jež vás ponouká hledati ve snižování bližního důkaz své vlastní převahy.« Schopenhauer byl sice více pessimistou, ale též »ssál žluč a hořkosť ze všech literatur,« kterou pak s uznání hodnou dovedností uměl přiodíti pestrým rouchem duchaplných myšlének, krásných líčení, úchvatných obrazů, případných přirovnání atd. Souhrn životní jeho moudrosti jest asi ten: Není skutečného štěstí, utrpení je bytný stav světa, svět jest ohromná maškaráda (zde má kus pravdy!), kde každý se vydává za něco jiného než jest, aby dosáhl svého cíle: člověk je jen blbosť, zloba a slabosť (jak dotvrzují lékaři, právníci a bohoslovci (kteří? a ukazuje, že stojí hluboko pod zvířaty, zvláště pod psem (!) Pohled na každé zvíře ho (Schopenhauera) hned (!) rozveselí; pohled na lidi poskytuje mu »divadlo nejděsnějších nestvůrností; . . . proto se také odvracím od lidí a prchám do přírody, jsa šťasten, že tam potkávám zvířata.« (49.) Celkem klasifikuje národy evropské (při čemž Slovanů šťastně pominul) takto: »Italové jsou nestydatí, Američané sprostí, Francouzi opicemi celé Evropy, Němci chlastouny, Angličané pobožnůstkáři hanebnými, což je přivádí »dolů«, ač jinak byli by k světu. Nejhorším zaměstnáním jest profesorství, zvláště profesorství filosofie. Všickni filosofové (až na Kanta) jsou »oslové, blbci nebo šarlatáni: zejména Hegel, jenž vleče (!) za sebou celé stádo hlupců, a jenž jest čas od času napadán droškářskými nadávkami!« — Dobro, zlo, spravedlivosť, dobrota, soucit mají jen »žalostnou relativnosť.« Ctnosť jest sice něco »skutečného«, ale nalézá se jen v těch, kteří se »obětovali« za jiné, nebo kteří věnovali se askési a tím »vzepřeli se proti vůli k životu.« Mudrci přísluší — resignace, jež mu dovoluje i »na nejvýše raffinovaný epikureismus!

Emile Zola chce býti dle našeho auktora vědcem, ale není jím, nýbrž jen literárním talentem. Honí se za vědou jako blázen a myslí, že ji skutečně má: věda jest jeho náboženstvím. Jest zarytým deterministou (člověk nemá svobodné vůle) a bezohledným naturalistou: neomalené líčení vášní a nahoty jest nutností jeho systému. Cizoložství etc. vysvětluje hysterií, chabou krví, ano i zkřivením páteří! (51.) Nauka o dědičnosti upoutala jeho pozornosť, a on »využitkoval« jí v literatuře, »dokázav«, že city, vášně a žádosti z dědičnosti plynou a jí podmíněny jsou přijímajíce pak běžná jména: ctnosť a neřesť! Nešťastník má při tom všem přesvědčení, že »tím vykonal čin vědecký«. Na straně 52.—54. rozebírá Zolu náš auktor velmi dobře a dospívá konce, jenž velmi dobře Zolu charakterisuje a vyvrací. Píše: »není vědeckým, neposkytuje nijakého poučení o nauce dědičnosti; má však ráz literární a dává pronikati některým důsledkům této nauky, totiž radikálnímu popírání svobody a zodpovědnosti lidské. A tak zničil (?) Zola positivní víru v tyto věci; víru, jež nebyla snad než předsudkem (!), avšak neodůvodnil, nevysvětlil a nedokázal ještě nijak svých negativních článků víry, jimiž předešlou hledí nahraditi.« Je-li tomu tak, odkazujeme slavného Zolu k filosofu Spencerovi, jenž háje darwinismu i v éthice, hned v předmluvě důrazně na to ukazuje, že ničiti víru starou (náboženskou) a nedati za nic lepšího, jest »svrchované neštěstí«. Praví-li však ku konci Rod, že prý uvěřiti »dědičnosť«, jak jí Zola učí, vyžaduje »aktu víry, rovnajícímu se bezmála (!!) tomu, jehož vyžaduje dogma o Trojici nebo Neposkvrněném Početí«, praví hlouposť, která rázem stírá dobrý dojem, jejž až dosud na nás činil.

Pavla Bourgeta naši čtenářové znají z posudku, který jsme před časem uveřejnili o jeho »Žáku«. Jeho východiskem jest dle Roda »skepticismus a dilettantismus.« Chce býti moralistou bez »pevných pravidel morálky«, a neostýchá se do detailu vypravovati o věcech pohlavních, chce býti také psychologem! Jest zvláštním talentem, ale při tom i povrchním a nedůsledným, jak ukazuje právě jeho »Žák«. Téměř vše popírá a překrucuje — dobro, zákon, svědomí atd. — jen ne zlo a vášně, ty propouští, o těch nepochybuje a tak je zbarvuje, že »nízkého obyčejného pojmu« nemají. Apologeta křesťanský najde v něm mnoho materiálu pro své myšlénky. Bourget z novějších literárních talentů zase se odvážil viděti v člověku duši, lásku, ano i vůli a varoval před »přílišným sebevědomím intelligence«, t. j. doporučoval svým čtenářům trochu skromnosti ve vědě a myšlénkách! Velmi dobře ukazuje auktor (72.) nedůslednosť a nemožnosť Bourgetových náuk, uznávaje při tom záchvaty a touhy jeho po víře a předpovídaje mu, že se bude musit rozhodnouti buď pro Boha nebo pro mamon. (Dokončení.)

České dějiny v tisíci slovech. Napsal Jan Vrabec. **Tisíc slov z českých dějin. Vyznání vlastenectví.** Napsal Jan Dolenský. V Praze. Jos. R. Vilímek. Cena 4 kr. K četným dějinám českým, psaným v duchu husitském, přibyla i malá knížečka tato, jež zaplavila v minulém měsíci veškeré pošty a školy. Naše listy přišly jí s reklamou svou ku pomoci a hlásaly, že má býti dána i dětem nejchudším, »vyznání vlastenectví« pak prý má uměti každé české dítě. Jsou ovšem věci mnohem potřebnější a nutnější, jež by mělo české dítě uměti, ale to povídati našim liberálům je tolik, jako házeti hrách na stěnu.

Dějinky tyto se katolické mládeži naší naprosto nehodí a také pochybujeme, že by je opravdový katolík-učitel rozšiřoval. Obsahují mnohde pouhé jméno, mnohde suché faktum, jehož čtení bez bližšího výkladu bude mládeži bez prospěchu, neboť schází ona pragmatická souvislosť, jíž se dějiny stávají srozumitelnými.

O Husovi psáno je zde takto: »Za něho (Václava IV.) jal se kárati zlořády kněžstva mistr Jan Hus, muž přísných mravů a Čech veliký. Leč dle rozsudku církevního sněmu v Kostnici byl dne 6. července 1415. upálen proti slibu, který mu dal císař Sigmund, bratr Václavův.« To vyhlíží právě tak, jako by Hus byl upálen býval pouze proto, »že káral zlořády kněžstva, že byl přísných mravů a Čech veliký.« Co si mládež pomyslí? Porozumějí-li děti větě: »význam hnutí husitského jest náboženský, společenský a hlavně národní: postup Němců zadržán« — věru nevíme, vždyť o celém »hnutí« husitském povídá se tu jen: »cizácká vojska jeho (Sigmundova) porážel napořád slepý vůdce Jan Žižka z Trocnova a Prokop Veliký.« A což protestantismus, ten nešířil němectví a negermanisoval? A pouhého Němce Fridricha falckého zvolili katolíci? Nebylo defenestrace a katolických exulantů před r. 1620.? Nebylo konfiskací statků katolickým pánům? O bitvě bělohorské praví se: »... jsou Čechové poraženi, protikrál Fridrich falcský prchl, česká šlechta jest popravena, většina národu vyhnána ... práce Jesuitů započala.« Všichni Čechové poraženi nebyli, nýbrž pouze nekatolíci, a »česká šlechta« též popravena nebyla: což nebylo v Čechách hojně šlechty katolické, císaři a církvi věrné? »Práce Jesuitů« počala již za Ferdinanda I.; ovšem v knížce zamlčeno, jak slavně kvetly školy jejich, že i nekatoličtí páni jim svěřovali děti své. O probuzení národa našeho a působení duchovenstva katol. není zde ani slova. »Poněmčující snahy jeho (Josefa II.) národ náš vzkřísily.« To je vše! Děkujeme pěkně, tomu mládež dokonale porozumí!

V »Tisíci slovech z českých dějin« čteme, že za sv. Václava »z Čech se lila víra pravá a české luhy dávaly i nebi svaté« a o kousek dále: »Jan Hus, mistr velký ... šířil pravdu Páně mezi Čechy věrnými: Slova vřelá, ctný i život jeho otevíral Čechům srdce, budil lásku ku pravdě. Nepřátelé mistra velkého a miláčka věrných Čechů všech horšili se, hněvali se, klatbami ho stíhali. Naposled do Kostnice k soudu pozvali ho a tam upálili ukrutně. Plamen strávil tělo jeho, ducha, ctnosť a pravdu nemohl udusit!« Které učení tedy bylo pravé: ono před Husem, nebo toto Husovo? A kdož Husovými stoupenci nebyli, jsou tedy Čechové nevěrní? A pravda nebyla hlásána Čechům před Husem? »Cep husitský, palcát pádný čistil nám zem rodnou od nepřátel kalicha.« Žižka zamítl důstojenství; »svobodu a pravdu Páně za světější měl« a Jiří Poděbradský »jako metla Boží trestal nepřátele vlasti své i pravdy Páně, věrolomce« atd. Co si dítky, nemajíce ani pojmu o theologickém a socialním učení Husově, jemuž ani dospělý tak snadně neporozumí, jen o té »pravdě Páně« pomyslí? Z citovaného lze poznati, jakým duchem psány jsou tyto dějinky a zdali se katolické mládeži hodí. Čte-li žáček: »Květem zdobilo se písemnictví naše, žili Veleslavín, Blahoslav,« tedy z této fráze o květu ničeho nemá; byliť mnohem zasloužilejší mužové než Blahoslav! Bílá hora porovnává se zde -- s Golgotou, na níž byla pohřbena »svoboda naše«. Ale jaká ta »svoboda« za panování stavů a direktorů byla, o tom se dějinky nezmiňují. V ohnivém »vyznání vlastenectví« čteme: »I já jsem potomek slavných, chrabrých Čechů. Karel IV. je mi vzorem lásky k vlasti, Hus zas pravdymilovnosti, Žižka statečnosti a Jiří z Poděbrad učí mne poctivosti a neohroženosti.« A což zbožnosť Karla IV., kam ta se poděla? Oddanosť a láska jeho k církvi? Tak mládeži má sloužiti Hus za vzor pravdymilovnosti, Žižka statečnosti atd., ale Karel IV. za vzor zbožnosti a lásky k církvi katolické nikoliv? Což v dějinách českých není pro mládež jiných příkladů než Hus a Žižka? Z obou spisků se zdá, jako by kromě Husa a Žižky nebylo v českých dějinách zářivějších vzorů — pro mládež! Vyznání vlastenectví zní: »Věřím v českou sílu, v práva svatá otců svých. Věřím v ducha vítězného osvěty i českých tužeb všech. Věřím

v ducha slovanského, jehož nezahubí žádný v světě nepřítel.« K tomu nepodáváme žádných dokladů a čtenář poznává, hodí-li se knížečka katolické mládeži čili nic. Jsme přesvědčeni, že každý katolický učitel a otec zaujme ku spisku své určité katolické stanovisko.[1]) + 17.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Po vůli sv. Otce bude se pokračovati v pracích a výzkumech archaeologických v podzemním Římě. Jak známo, byl v tomto oboru de Rossi, nedávno zesnulý, nejznamenitějším učencem. Vydával i obsáhlý a stkvostnými obrazy opatřený spis »Podzemní Řím«. Po jeho smrti utuchla všecka práce, až nyní ujal se opuštěné role této sám Lev XIII. Sv. Otec jmenoval zvláštní komisi pro křesťanskou archaeologii a dílo »Podzemní Řím«, předsedou její je zasloužilý kardinál Lucido Parocchi, jemuž sv. Otec poslal list v té příčině. — Šlechta římská dostavila se k sv. Otci v neobyčejně četném počtu, aby Mu vyslovila novoroční blahopřání. Shromáždila se v sále konsistorním, kamž dostavil se papež v průvodu kardinálů. Sv. Otce oslovil kníže Colonna; papež odpověděl delší řečí a zvláště laskavě hovořil s dětmi, jež rodiče vzali s sebou, aby Lva XIII. viděly. Marné jsou snahy oněch zuřivých výstředníků, kteří by rádi viděli Vatikán od celého světa opuštěný a isolovaný. Celý pontifikát slavně panujícího papeže Lva XIII. ukazuje i budoucnosť ukáže, že to bude vždy marné přání, jež se nikdy nevyplní. — Mnoho se mluvilo o návštěvě knížete bulharského Ferdinanda ve Vatikáně, a naše listy, zvláště liberální, nemálo žehrały na to, že jsou římské katolické a zvláště »officielní vatikánské« časopisy v té příčině tak zamlklé. Čerpáme zprávy své o sv. Otci vždy z pramene velice spolehlivého a ujišťujeme čtenáře, že zprávy veškerých katolických římských i vatikánských listů návštěvu Ferdinanda Bulharského úplně právem zcela stručně odbyly. Kníže Ferdinand přijel do Říma dne 27. ledna ráno a ubytoval se v hotelu »u města Londýna«; téhož dne krátce po poledni byl přijat od sv. Otce; slyšení jeho trvalo tři čtvrti hodiny. Potom navštívil J. E. kardinála Rampollu a druhého dne k večeru odejel z Říma. Celý svět ví, proč do Říma přijel — týkalo se to vydání prince Borisa na pravoslaví. Zcela případně uvádějí římské listy o této audienci a výsledku jejím: »Non licet« sv. Jana Křtitele

[1]) Pozn. redakce, Pozorujeme již delší dobu snahu vštěpovati v katolickou mládež idee husitské. Učitelové židovští i evangeličtí ničeho nečiní proti své víře, však učitelé katoličtí, někteří smýšlení liberálního, ale čím dále, tím jest jich více, urážejí ve svých spisech katolickou víru a katolické duchovenstvo. V této věci musí nastati jasno a na nejvyšších úřadech církevních jest, aby toto jasno co nejdříve do škol bylo uvedeno. Prohlédněte dobře článek p. probošta Dra. Ant. Lenze v tomto čísle »Vlasti« uveřejněný a seznáte, že víra katolická a učení husitské jest ve mnohém diametrálně rozdílné. Kdo tedy zavádí mezi školní mládež idee husitské, jedná proti katolickým učebnicím do škol přijatým, církví schváleným, státem uznaným.

O této věci promluvil prof. Dr. Scheicher dne 24. února t. r. na říšské radě tato pamětihodná slova: »In unserem Gesetze heisst es bekanntlich ausdrücklich, dass die katholische Kirche eine anerkannte Kirche ist. Sie ist also anerkannt, so wie sie ist, sie ist anerkannt mit ihrer Konstitution, sie ist anerkannt mit ihrer Einrichtung (»Reichspost« ze dne 26. února t. r.)

I máme tedy všecko právo na své straně, brániti se proti brožurám a knihám husitským, a kdo by je ve škole prodával a rozšiřoval, jednal by trestně. Na tom stanovisku stůjme všickni, kteří ve škole učíme a kterýkoli časopis nebo kniha nebo brožura bude propagovati idee protikatolické, zakročme, aby se ve škole dětem nedoporučovaly a neprodávaly. V této otázce máme na své straně všecko dobře katolicky smýšlející učitelstvo, učitele i učitelky, kteříž, ke cti jim to budiž řečeno, sami a dobrovolně víru hájí a brání. Cokoliv máme ku př. ve »Vlasti« proti některým bludným aneb urážlivým článkům v učitelských listech, to z 90% zasílají nám učitelé.

Ku konci dovolujeme si ještě poznamenati, že »Čas« v č. 9. ze dne 29. února tohoto roku vytýká brožuře Dolenského věcné a hrubé historické poklesky.

zaznělo zajisté ve Vatikáně v této záležitosti. Ovšem že ho bylo málo dbáno, jak potom skutečnosť ukázala, leč Církvi ani hlavě její to neuškodí; ty vyšly z jiných bouří s vítězným triumfem.

Z české moderny. Referovali jsme zde již jedenkráte o sporu realisticko-pokrokářském; dnes referujeme na novo a doplňujeme novými ukázkami, chtějíce jimi čtenářstvo uvésti ve snahy a směry českých pokrokářů, kteří sdruženě vystoupili v prvém čísle letošních »Rozhledů« před veřejnosť a dosti nevybranými slovy pověděli, co si myslí. Čtenáři naši si pamatují, že prohlášení »české moderny« nadělalo v mrtvé naší literární saisoně dosti ruchu, a nejen v literatuře; i v politice domnívali se »vedoucí duchové«, že jsou povinni zabývati se zmíněným projevem »české moderny«.

Tento čilý zájem literatův a politikův o prohlášení »České moderny«, registrovali nyní mladí pánové a v sešitě druhém vracejí se v úvodním článku k svému prohlášení novým prohlášením, jež má býti jakousi vysvětlenou a obranou prohlášení prvého.

Chceme býti opravdu benevolentními k mladým pánům a vyznáváme, že listy a řeči, které je po »prohlášení« zrádcovaly a nevlastenectvím utloukaly, šly příliš daleko. Nemůžeme však k tomu mlčeti, když vidíme, že k tomu, co druzí vykonali na záchranu a zvelebení národa, mladí páni ukazují tak málo piety, ačkoli sami nic lepšího dosud nevykonali a na staré »chyby« jen mnohé mají — sliby! Nemůžeme také toho smlčeti, že strana, která chce »býti filosofickým svědomím politiky« a v umění, vědě a literatuře nové nám dobré vykázati dráhy, musí ve svém základě solidní a stabilní býti, musí důkladnou i. e. důkladnější přípravu míti, než strana jí odsuzovaná a odsouzená, čehož mladí páni z »České reformy« po dnes nemají; slyšeli jsme to nedávno z úst jejich vlastního či nevlastního otce — prof. Masaryka, když jim vytýkal filosofické »podhotovce«, dilettantism, v programu odpor a necelosť, v životě nepochopení a v politice cizácké posluhování.

Nynější mladočeská politika má v modernistech nepřátely až na nůž; jest tak bezohledně jimi odsouzena, jako nikde jinde. Mladí pánové praví ve svých glossách (66.): »Byli jsme vychováni mladočeskou stranou a dorostše vyčítáme své učitelce její hříchy na našem vychování ... Ona byla naší první láskou, jež se nyní obrací v nejprudší opak.« Mladočeská strana zavinila všecku tu zbahnělosť ve vzdělání naší společnosti.« Mladočeštví má prý »špatné svědomí« a s nedůvěrou se dívá na vše vyšší vzdělání!!

Mladí páni opakují zde ostřejší jen toninou známé výtky prof. Masaryka. Snad mají v tom anebo v onom hodný kus pravdy, a snad »učitelka« jejich dosti trpce snáší poučení, které jí s velikou horlivostí dávají — toho však by si přece neměli dovolovati, aby celé naší veřejnosti »zbahnělosť a plochosť« tak neomaleně vytýkali!

Z různých pojednání v 2. a 3. sešitě líbila se nám studie p. Šaldova »k překladu Baudelairea«. Obá páni překladatelé, prof. Vrchlický a prof. Goll, dostávají zde spravedlivou lekci ve mnohých kusech. Referent »Vlasti« nemohl ve světové poesii Baudelairově nalézti nic zvláštního a ukazoval, že jest ve sbírce »Květy zla« mnoho dosti známých a otřepaných věcí. Pan F. Šalda ukazuje zcela přesvědčivě příčinu toho: oba pánové nepodali původního a svérázného auktora (zvláště ne Goll) a nedostihli originálu a tvůrčí síly auktorovy, což se ukazuje na mnohých příkladech.

Také auktor satyrické básně »Boží bojovníci« uděluje mnohým patentovaným dnešním politikům a národním vůdcům šlehy, které bychom nechtěli na svém hřbetě míti. Zvláště Dr. Ed. Grégr dostává výprask za diety, fajfku, táboritství a za všelijaké slavnostní přivítání a zasluhuje jej plnou měrou. Sokol, banderie, družičky a veliké řeči jakož i Grégrovy slzy — vše zde prosekáno a mezi stejné komedie zařaděno. Nestálosť, abychom neřekli necharakternosť »husitského« národa trefně líčí auktor, zavadiv svým způsobem o »římského biskupa«, jehož běží všecko vítat — již den po odjezdě Grégrově! Jsou to komedie divné, ale zdaž ne mnohdy pravdivé? A proč je i s Husem provozují dnešní »novo«husité? Tak se národ nevzdělává, ale demoralisuje! Předáci národa musí býti karakterní, čistí, neúhonní, obětiví, svědomití, Bohu i lidem milí! Pokud toho nebude, budou se dále psáti podobné satyry jako jsou »Boží bojovníci« a najdou mnoho nadšených čtenářů. Všecky »Šípy« a »Národní Listy« nepomohou proti tomu nic, i kdyby deset Eimů psalo tasemnické úvodníky a deset Krejčíků karikatury chrlilo na »zpátečníky«. Přijdou

doby, ve kterých bude vše i s úroky těmto pánům splaceno a to od těch, které si vychovali a jichž pomocí vítězívali. Kdo jiné bezohledně špinil, tupil a ničil, nezasloužil konečně nic lepšího, než aby mu podobně špatný chlap učinil!

Pan redaktor Josef Pelcl pokračuje ve své kritice »Naší nynější krise« a myslí proti prof. Masarykovi (95.), »že v českobratrství, jež prof. Masaryk učinil ideálem budoucího Čecha, není viděti ideál českého člověka,« poněvadž prý jest jednostranné. Pan Pelcl myslí, že by »husitism« mohl býti ideálem tím, ale zapomíná povědĕti, který husitism. Pokrokáři prý vůbec učinili jiný »náběh« sestrojiti (! český typ, než učinil realism, a možno prý »dodatečně« vstrojiti »typ« právě opáčný onomu, jejž si sestavuje prof. Masaryk.« Ubohý pan Masaryk! Dle pana Pelcla neví ani, co je pravý český typ, a pak nám Čechům hodlá býti v budoucnosti vůdcem. V tom ovšem jsme si za jedno, že morálku dlužno bráti vážně, vážněji než se líbilo mladým pánům, jimž pan Masaryk ve své knížce učinil velevhodné kázáníčko, ač, jak se zdá z projevů páně Pelclových na straně 96., zcela bez úspěchu. Pan Pelcl totiž rozhodně brojí proti »puritánské morálce« a myslí, že morálka má na svědomí, že to, co by bylo jen vášní bývávalo a veřejně se dělo, stalo se neřestí a děje se tajně!« »Francouzská« morálka se panu Pelclovi zamlouvá, — je prý »veselá a proniklá slunným espritem« Dle toho neví tedy a pobloudil profesor Masaryk i ve svém názoru o morálce — to mu říkají veřejně jeho žáci! A ještě více! Prof. Masaryk nejen nepoznal českého typu a pravé morálky, on také nepoznal ve své knize pravé snášelivosti, a účinliví jeho žáci se obávají, aby nám kniha prof. Masaryka nevychovala sektu nesnášelivých mravnostních fanatiků.« A aby prof. Masaryk věděl, jakého moralistu si přejí pokrokáři, kteří chtějí zreformovati »zbahnělosť« nynější společnosti, obhajuje pan Pelcl Nietzscheho, jenž prý »není cynik a frivolní duch«. Zavírá pak pokrokář Pelcl o knize Masarykově: »Myslím tedy, že kniha může působiti v jistém směru *ne*ethicky a že jsou v ní stránky nebezpečné pro mravní a karakterovou výchovu našeho lidu. Humanism její zdá se nám, abychom řekli celou svou myšlénku, příliš širokou plachtou, pod níž se může schovat mnoho bezcharakterních lidí, mnoho zbabělcův a slabochů, kteří ne z ideových zásad, nýbrž z přirozeného opatrnictví, z lišácké vypočítavosti, ze suchosti a střízlivosti srdce stáli proti revolučně radikálnímu nazírání.« Jest pravda, že pan Pelcl jen »v jistém směru« obviňuje Masaryka z *ne*ethiky, pochybujeme však velice, že panu profesorovi omluva ta dostačí a že za ni přijde se poděkovat panu redaktoru. Může stihnouti auktora »české otázky« horší »krise«, než jest neporozumění českému typu, neporozumění českého ideálu, neporozumění mravnosti a obvinění »v jistém směru« z neethiky, z bezkarakternosti, z lišácké vypočítavosti? A může učenci, jenž k nám přišel kácet »bohy« a rozšiřovat vědu, býti dána horší signatura, než jest »široká plachta«, pod níž utíkati se budou k panu Masarykovi všickni »zbabělci a slaboši«?!

Musíme aspoň na chvíli posvítiti také do tváře panu Pelclovi, velepřísnému superliktoru Masarykovu. Pan Josef Pelcl, oprávce naší české přítomnosti a budoucnosti, superkorrektor Masarykovy neethiky a vynálezce »široké plachty« pro slabochy a zbabělce, uděliv panu profesorovi všecky připomenuté rady a šlehy, dovolil si pro rozveselení čtenáře sám ze sebe učiniti následujícího šaška, pardon — filosofa, řka (98.): »Těmito námitkami nikterak neporážím sám základ knihy.« Jaké to štěstí a dobromyslnosť! Pan Masaryk má se aspoň čím těšiti a může mezi slabochy pod širokou plachtu přijati také svého superkorrektora, jenž po tolika a takových výtkách vyznává, že »základ knihy« atd.

V divadelní kritice vystupuje zase pan Šalda a seká a trhá na všecky strany, — jest však nám i tak sympathickým a ve svých posudcích mnohdy — klerikálnímu Flekáčkovi ve »Vlasti« podobným! Je to asi překvapení, kterého dočekali se páni z »České moderny na svém předákovi, ale co na plat — je tomu tak, jen že náš Flekáček »sekal a trhal« divadlo mnohem dříve než pan Šalda, jehož kritiky a úvahy vůbec rádi čteme. Až pan auktor »Božích bojovníků« bude potřebovati nějaký pěkný a pravdivý o své straně refrain, prosíme ho, aby to zbásnil asi tak:

»Šalda je chlapík, ostatní jsou chlapci,«
širokou Pelcl vynalezl plachtu,
a do ní svého obalil milého
Masaryka quondam magistra velkého.

V »rozhledech« politických a socialních zajímaly mne přede vším zprávy moravské, v nichž pan referent promlouvá o klerikálech a advokátech, kteří

prý lid drou, ale s tím rozdílem, že advokáti žádají peníze — za práci (za to dření?)! Kdybych se neobával, že pan referent je také nadějný JUC anebo MUC,[1]) pošeptal bych mu něco »do ocha«, jak na Hané »říkávajó«, ale tak ho nechám a povím mu to až někdy jindy.

Krutý osud a zlé rány stihly v »Rozhledech« na str. 180. a násl. Jaroslava Vrchlického (již po druhé!) a Elišku Krásnohorskou. Neželíme jich — byli vždy proti nám a zasloužili si odplaty zlé, co jim vytýkali našinci, víme, a co jim vytýkají modernisté, povíme. Kritik vytýká Vrchlickému eklekticism, vyžilosť a záměnu esthetiky s frivolním. Vše jest už známo z dřívějších tvoreb básníkových. Vrchlický byl u nás básníkem »ženy«, ale nestal se jako Hugo nesmrtelným a nepovznesl, ani důstojnou neučinil ženu, nýbrž naopak, a mladší pokolení bere mu z ruky vyžilé nezdařenou práci! — Slečna Krásnohorská? Pan kritik jí dává vysvědčení: »Co moderní poesie není, možno nejlépe demonstrovati na nové knize sl. Krásnohorské »Na živé struně.« Mají to býti dle titulního listu »vlastenecké básně«, de facto jsou to umělecky bezcenné proslovy a žádná poesie . . . Myšlénkovou úrovní nezadá úvodníkové filosofii »Národních Listů« . . . Přítomnou knihu považujeme za pozlacený, ale prázdný ořech.«

Zatím pro dnes dosti! Snad najdu brzy zase příležitosť něco nového z »české moderny« čtenářům našim sděliti. (+ 8.)

Boj proti katolickým učitelům a učitelkám. Mnoho učitelů hoví zásadám liberálním, rozšiřuje tisk protikatolický a pracuje úsilovně pro stranu svobodomyslnou; jsou mezi nimi již i pokrokáři a súčastňují se veřejně schůzí strany svobodomyslné; na banketu pořádaném ku cti mladočeských poslanců v Národním domě na Král. Vinohradech bylo prý na 40 učitelů. To vše je dobré a oprávněné, ale běda, jestli katolický učitel vstoupí do katolického spolku, píše do katolických listů a súčastní se katolických schůzí, podepíše adresu katolickému biskupu! To je zráda na zájmech učitelských, na moderní škole a na moderním pokroku. Tento boj již déle vedený nabyl největší prudkosti, když učitel, jak se nám sděluje od katolické víry odpadlý, začal vydávati »Školský Obzor« v Roudnici nad Labem. Co mnozí z liberalních učitelů bojí se říci, nebo ve svých listech napsati, to zašlou do »Školského Obzoru«. O »Vlasti« se tam referuje velice pilně a svědomitě a při tom neméně jízlivě. Každý učitel, jenž přistoupí k našemu družstvu za člena, nebo jenž dá nějaký dárek na fondy družstva, již je na pranýři »Školského Obzoru«, již se mu pálí Kainovo znamení na čelo, ano, jak jsme již ve »Vlasti« uvedli, číslo o něm jednající zašle se — aspoň o jednom případě jistě víme — místní školní radě, aby napadený učitel byl na osadě dle domněnky »Školského Obzoru« zostuzen. A tomuto štvaní proti katolickým učitelům a učitelkám, již si v srdci zachovali příchylnosť ke katolické víře, věnuje »Školský Obzor« v 5. čísle ze dne 17. února t. r. celý úvodní článek.[2]) Již před ním dne 1. února t. r. uveřejnil učitelský list »Národ a škola« řadu učitelů a učitelek, kteří přistoupili k družstvu za členy zakládající; »Školskému Obzoru« vzkypěla nad tím krev a spáchal úvodní článek, jejž končí těmito pro katolické učitele a učitelky potupnými slovy: »Kdo nás (t. j. učitele) olupuje o sympathie veřejnosti? . . . Jsou to právě ti z nás, kteří neostýchají se býti klerikalními náhončími. Toť jsou největší škůdcové a hrobaři školy moderní. Jestli dnes opětně upozorňujeme učitelstvo české na ty, kdož zrady se dopouštějí na vlastních řadách, činíme to v tom úmyslu, aby učitelstvo naše chovalo se vždy a všude k těm svým »kollegům« tak, jak toho za své přeběhlictví zasluhují.« To všecko jsou slova hrubá, urážlivá, nepravdivá a učitelských novin nedůstojná; to jsou slova, snižující náboženské přesvědčení a karakter katolických učitelů a učitelek; to je výlupek svobodomyslnosti, která z touhy po »svobodě, volnosti a bratrství« škrtila by, kdyby mohla, každého, kdo s ní nesouhlasí, kdož se víry a Církve nezříká, kdo se veřejně hlásí ke katolickému náboženství, ke katolickému životu, tisku a k svému biskupu! — Aby mladší a noví naši abonenti znali situaci, povíme jim, že jsme s učiteli ve styku od počátku Vlasti, tedy od r. 1884.; mnozí z nich již od té doby »Vlasť« odebírají, jiným ji duchovní, strýcové nebo bratří, předplácejí, a konečně celá řada učitelů a učitelek vypůjčuje si »Vlasť« z fary; my tedy v učitelských kruzích nejsme nikterak neznámí. Ve výboru družstva je nás devět a třetí dle doby, kdy se výborem stal, je řídící učitel.

[1]) Ti ještě nedrou, ale budou, *až* toho dojdou!

[2]) Pozn. »Kladenské Listy«, č. 6. ze dne 25. února t. r., článek tento otiskly, vynechavše jen to nejhrubší.

Jiný učitel je stálým spolupracovníkem »Vlasti«, a v administraci pracují v zimě dva a v letě tři učitelé. Podobně je to i s »Vychovatelem«, kdež je často více prací od učitelů než od kněží. I do »Vlasti« píše celá řada učitelů. Vzrůst členstva ve »Vlasti« stále uveřejňovaný působil i na učitele: za členy se hlásili buď sami nebo jsme je získali venku při agitacích. Dvě učitelky složily na př. hotově a najednou po 50 zl. a 50 zl. má již vůbec mnoho učitelů a učitelek doplaceno. Také fond pro katolické spisovatele dle možnosti podporují. Vidouce tuto příznivou situaci, vyžádali jsme si na konci r. 1895. nové adresy kat. učitelů a učitelek, dopsali jsme jim, přiložili jsme stanovy, výroční zprávy a 1. číslo XII. ročníku »Vlasti«, a výsledek naší práce byl překvapující. Když učitelové a učitelky »Vlasť« seznali, mnozí z nich za členy přistoupili a časopis si abonovali; byli i tací, kteří se sice členy státi nemohli, ale »Vlasť« si předplatili. Jako odpověď dostali jsme řadu překrásných dopisů, psaných v duchu ryze katolickém a družstvu velice příznivém, jež jsme v archivu na památku uložili. — »Školský Obzor« pilně zaznamenával výsledky naší agitace, i »Národ a Škola« — ale bez poznámky — členy z řad učitelstva uveřejnil, ale nic naplat, členové přibývají stále, a proto si »Školský Obzor« v udaném čísle hořce zaplakal a kat. učitele a učitelky zle pocuchal. A výsledek? Některá pleva se lekne a vítr ze »Školského Obzoru« dující ji odfoukne, ale to bude právě dobře, nebo ne plevy, ale dobré, katolické zrno chceme mezi sebou míti z řad učitelstva. Bláhový »Školský Obzor«! Sám to povídá, jakou moc mají někdy faráři s velkostatkem v místní školní radě a dobře zajisté ví, že svazky učitelů a kněží ve škole, v chrámě a v místní a okresní školní radě jsou tak pevné, že se roztrhati nedají. A kdyby si kněžstvo bylo všude vědomo své síly a své moci, jakou má v sobě jeho úřad a jeho neodvislé postavení, podobné pokusy, kterými se zanáší »Školský Obzor«, by v krátké době rozdrtilo a rozmetalo. Ku konci ještě toto: jsme pilnými čtenáři »Školského Obzoru« a sdělujeme veřejně, že každou osobní a hrubou urážku napadeným sdělíme; všecky napadené žádáme, aby zasýlali »Školskému Obzoru« úřední opravy, a v katolických listech aby se bránili. Tak daleko to, milý »Školský Obzore«, s námi nedošlo, aby si katolická strana nechala na zádech štípati dříví, a aby mlčky ohýbala hřbet, když ji někdo šlehá. To bývalo, ale už není!

Jak soudí radikálové o družstvu Vlasť a jak my o radikálech? »Radikální Listy« č. 9. ze dne 29. února píší štiplavě o valné hromadě družstva Vlasť, ale při tom pronášejí tyto závažné myšlénky: Valná hromada družstva Vlasť, praví, může nám sloužiti jako obraz propagační a agitační činnosti klerikalní vůbec. Uvádějíce odbory družstva dokládají: Učme se od klerikalů. Ti správně vycítili, kde mají zasaditi páky, ti rozumějí znamením doby. Děkujeme pp. radikálům za poklonu, ale také my jim radíme, aby rozuměli znamením doby. My jsme ku př. oznámili v »Čechu«, že jsme zaslali do Brna 200 ex. brožury: Hříchy socialních demokratů, Radikální Listy však (č. 3. ze dne 18. ledna 1896.) udělaly z *200—2000* a pak se naší zprávě posmívaly, v pochybnosť ji berouce. Přidati si 1.800 ex. a pak bráti zprávu v pochybnosť, to tu ještě nebylo, to je vynález radikální a svědčí o tom, že radikálové rozumějí znamením doby špatně. Přehlédli totiž, že si již klerikalové všecko líbiti nedají a že každou jejich faleš přibijí na veřejný pranýř.

Sbírka ušlechtilých spisů pro mládež. Č. 10. »Příhody ztraceného hocha.« Povídka od A. Husové. Naklad. Burian v Písku. — Jest to kniha psaná podle známého receptu na mravoučné povídky: chudý hoch, příhody a nehody na cestě, ke konci přitáhne se »bohatý strýc« (proč ne jednou již chudý, aby se ukázalo dětem, že také v chudobě a práci bývá člověk šťastným!) podle vzorů spisů Nieritzových, Hoffmannových, Baronových et tutti quanti. Není to umění. Poněkud jen v péře honěný studující, přečta tucet takových povídek, napíše v krátkém čase s malými jen změnami několik jiných. Mládež těmito a podobnými povídkami se pobaví (a také podráždí), ale zhola nic nepoučí, zejména stavěny-li jsou děje na pouhé náhodě. —Vač.—

Věda a bible. Katolíci mohou s radostnou zvědavostí stopovati archaeologické výzkumy na Východě. Kolik nálezů, tolik vítězství slaví tu věda křesťanská. Rozluštění nápisů babylonských podává důkaz za důkazem pro bibli a její dějiny. Americká výzkumná společnosť platí si v Babylonii zpytatele památek. Jak oznamují Times (17. ledna 1896.), udál se znamenitý nález sloupu v okolí babylonském na náspu zvaném Mujelibeh, které objasňuje a potvrzuje dějiny posled-

ních babylonských králů (555—538 př. Kr. P.) Nabuchodnezara a Nabonida. Sen Nabuchodnezarův, jak jej Daniel vyložil, má tu něměho nezvratného svědka. Též jest zde potvrzeno usmrcení Senecheribovo vlastním synem 618 př. Kr. P. V angl. ústavu kr. Victorie přednášel Mr. T. G. Pinches o posledních nálezech babylonských, v nichž jest i památka rajské zahrady, s nějakou odchylkou od znění hebrejského s přibarvením pohanského mnohobožství. Děje, které I. kniha Mojžíšova ve 14 kapitole vypráví (válka proti Sodomským, zajetí Lota, jeho osvobození a zaslíbení Abrahamovo) mají zde doklady. Pozoruhodno jest, že právě nejnovější doba, kteráž rationalismu otevřela celou náruč, jest bohata tolika výzkumy, potvrzujícími nadpřirozenou bibli. Jako vykopaniny katakomb dotvrzují apoštolské a nicejské vyznání víry, tak zříceniny babylonské jsou důkazy pravosti bible. + 1.

Mluvme a pišme již jednou šetrně a pravdivě o duchovních! »Lesní besídka« v roč. II. seš. 2. také si začtveračila s panem děkanem, v práci, která se obsahem ani do »lovecké« besídky nehodí. Pan děkan drží »bank« v »Obelstěném paragrafu«. Hráči jsou ve hře zapovězené prozrazeni a četník již se těší, jak se pomstí. Pan děkan schoval karty pod řízu (!) — (což chodí kněží v říze do hospody?) Aby ušel trestu, udal sebe a ostatní tři spoluhráče dopisem, jaký by nikdo úřadu nezaslal, tím méně kněz. Píše prý: »Já z vůle Boží pastýř duchovní a strážce mravů, zašel jsem si na světlo věčné (!) On svolil a hrál tu »čertovinu čís. 21.« A že myslil na Bůh ví co, toho svědkem mohly býti prázdné jeho kapsy atd., podobným tonem to jde. Výroky a citáty, jako je: »Tak vás sem archanděl s nebe poslal« (do hospody roz.) »Bděte nebo nevíte dne ani hodiny; hle, ďábel přichází, hledaje, koho by »sežral« (! to více nežli opovážlivosť!) zlehčuje se naše sv. náboženství. Zbytečné braní jména Božího nadarmo (Ježíš — Maria!). — Radíme redakci, aby byla v pracích vyběravější a dbala slušnější formy. —Vač.—

Naše gymnasia, reálky a morálka katolická nalezly zlého odsouzení ve »Stráži nad Cidlinou«, listu veskrze pokrokářském. Kterýsi »znatel« vypisoval tam ve feuilletonu morální poměry středních škol a tu hlavně dokazoval, že studentstvo propadá neřestem pohlavním. Proč prý? Ze dvou příčin: 1. Katecheta nemá u studentstva důvěry; 2. profesorstvo ostatní nemůže míti přímého působení na moralitu. Ad 1 dokazuje, že dogmatika katolická nenachází víry u studentů, a tak základ morálky katolické je bez moci. Katecheta že má pole ztracené, a jestliže ještě osobními vlastnostmi stane se neoblíbeným, pak prý více škodí, než prospěje. Ad 2 prý páni profesoři jsou vázáni učebním plánem příliš, než aby mohli studentstvo odvraceti od zkázy na mravech. Dobrá! Ale my díme ad 1. Kdo diskreditoval dogmatiku? Přece snad žák není kompetentním a priori říci: tohle učení není pravé! Mnozí páni nedají si rukou vázati osnovou, když se jedná o to, aby církvi a její dogmatice dali štulec, mají dosti volné pole, aby v hoších podryli víru — a pak se posmívají katechetovi, že staví na základě slabém! Ad 2. Mají-li páni dosti vůle — a zvůle — při dějepise a přírodopise bořiti základy náboženské morálky, proč pak jí nenacházejí k tomu, aby stavěli základ nový pro morálku, řekněme rozumovou? Aspoň ukáží, co dovedou, a zdali bude radno katechetům ukázati dvéře a místo nich dáti do středních škol pokrokáře.

Ostatně lidé, kteří ve svých »vzdělavacích« knihovnách dávají mládeži všeliké odpadky různých Physiologií a Phrenologií a obírají se nejraději věcmi, které náležeji do medicinské gynaekologie, nemají se tak rozčiliti proto, že *prý* studentstvo stává se pohlavně — nevím zda pokročilým, nebo spustlým. Na studentstvu jest, aby urážku tuto, kterou mu »Stráž nad Cidlinou« ve tvář vmetla, samo odrazilo. My se dotkli jen stránky naší, stránka praktická budiž vyvrácena těmi, jichžto se týče. + 6.

Nový katolický list na Moravě. Dle zprávy Beobachtru z Brna ze dne 29. února t. r. má na Moravě vycházeti nový katolický německý týdenník: »Mährischer Volksbote«.

Przegląd Powszechny o nás Češích. Březnové číslo tohoto listu přináší na jedenácti stranách zprávy o katolickém písemnictví v Čechách z péra profesora Dr. Jos. Tumpacha. V témž sešitě na str. 478—485. popisuje člen řádu sv. Dominika v Krakově, Fr. Sadok Werberger, »Činnosť katolíkův v Čechách na poli socialním.« Socialní činnosť družstva Vlasť jest tu zvláště důkladně probrána.

Úpadek liberalismu. Ve Vídni letos přes 400 hostinských přestalo odebírati židovské listy a v Langenlois, v Dol. Rak., přestali je odebírati hostinští všickni.

Osobní. Jeho Veličenstvo ráčil svoliti, aby p. Karel Ulrich, náš místopředseda, směl přijati a nositi stříbrnou papežskou medalii p r o z á s l u h y.

ÚMRTÍ.

Dr. **Vojtěch Stöckl.** Dne 18. listopadu m. r. zavřel se hrob nad knězem, jenž v oboru filosofie dobyl si jména světového a získal si mnoho žáků v Německu i za hranicemi. Též v Čechách a na Moravě doznaly spisy Stöcklovy vážného ocenění. Dr. Stöckl narodil se 15. března 1823. v Möhrn (diecese eichstättská); byl syn učitelův. V latinské škole eichsttätské vyznamenával se v učení, začež dostávalo se mu každoročně několik cen. V posledním roku latinské školy r. 1843. založil »literární akademii« pod ochranou sv. Aloisia s heslem »ctnosť a věda«. Horlivostí svou získal spolku leckterého váhajícího spolužáka a zajistil tak spolku existenci až do dneška. Od roku 1843. odvedli členové »literární akademie« 12.000 poetických i prozaických prací, jež uloženy jsou v archivu eichstättského chlapeckého semináře. — Theologii studoval Stöckl na lyceu v Eichstättu, maje za profesora filosofie nynějšího biskupa Řezenského Senestreye. Mezi theology v semináři založil »Thomas-Akademie«, jež dosud existuje. Začátkem literární činnosti Stöcklovy byla studie exegeticko-dogmatická o »liturgii a dogmatickém významu starozákonních obětí,« jež mu vynesla cenu mnichovské theologické fakulty. Pobyv několik let jako praefekt v semináři eichstättském a jako duchovní správce ve Wemdingu, povolán byl jako profesor filosofie na biskupské lyceum v Eichstättu, kdež setrval do roku 1857. Potom povolán byl jako profesor filosofie na akademii v Münsteru. V letech 1864—1866. vydal u Manze v Řezně s mravenčí pílí pracované třísvazkové dílo »Geschichte der Philosophie des Mittelalters«. V Münsteru sepsal a vydal »Lehrbuch der Philosophie«, kteréžto dílo dočkalo se již sedmého vydání a přeloženo do několika jazyků. Hned jak vyšlo, hlásili se čtyři Francouzi o právo k překladu. Mimo uvedené vydal Stöckl mnoho jiných z oboru thomistické filosofie. Základy, na nichž zbudoval svá díla, jsou: positivní křesťanství, dějiny, skutečnosť, byl tedy odpůrcem tak zvané »německé filosofie« Heglů, Kantů, Straussů a j. Spisům sv. Tomáše dostalo se v Stöcklovi obratného a duchaplného interpreta, theologům výborného učitele, Církvi znamenitého obhájce. Podotýkám ještě, že Stöckl odkázal veškeré své jmění — honorář za své spisy — přes 100.000 m. dobročinným účelům, hlavně eichstättskému semináři.

Kardinál Pavel Melchers †. Zesnulý nar. se 1813. v Münsteru, studoval práva a teprve jako auskultant přestoupil na theologickou fakultu v Mnichově, kdež byl roku 1841. vysvěcen na kněze. Jako kaplan, gen. vikář, biskup v Osnabrücku a arcibiskup v Kolíně nad Rýnem získal si velikých zásluh o Církev. Vystavěl několik kostelů, škol, nemocnic a j. dobročinných ústavů. V kulturním boji byl pronásledován pruskou vládou, odsouzen k pokutě 29.500 tolarů, a r. 1874. pak zatčen a vězněn po šest měsíců v Kolíně nad Rýnem. Vyšed z vězení pokutován a pronásledován znova. Konečně uchýlil se do Holandska a později do Říma, kdež zemřel jako kardinál. Ostatky jeho převezeny — s dovolením pruské vlády — do Kolína. Jos. Vondrák.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Z Historického kroužku. Za místopředsedu zvolen byl ve schůzi dne 27. února konané opětně dp. P. Josef Svoboda; do výboru zvoleni pp.: farář F. Ekert, Frà J. Hamršmíd, farář V. Honejsek, prof. dr. M. Kovář, magn. prof. dr. Fr. Xav. Kryštůfek, prof. dr. A. Podlaha, prof. F. Vacek, prof. J. Vávra.

Jednatelem zvolen prof. Dr. M. Kovář, knihovníkem dr. Ant. Podlaha, pokladníkem Frà Jos. Hamršmíd — Příští přednášku bude míti dp. dr. A. Podlaha nejspíše dne 15. března (budou-li místnosti ve Svatováclavské záložně volny) o třech laicích českých jakožto obráncích víry katolické v 16. a 17. století. — K 60. narozeninám ndp. světícího biskupa Msgr. Ferd. Kalousa pošle se blahopřání. — Družstvo Vlasť povolilo Kroužku opět 300 zl. — Dále přijat v zásadě návrh, by se sepsaly historické brožury pro lid, zvláště pro dělnictvo katolické, by se mohlo brániti proti nájezdům a výtkám svých odpůrců. I vyzývají se všecky křesťansko-socialní spolky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, by udaly, co se jim častěji namítá, vyčítá a předhazuje s druhé strany, aby se na to mohlo v brožuře od povolaných historiků odpověděti.

Výbor družstva Vlasť konal dne 5. března druhou schůzi ve XII. správním roce, přítomno bylo sedm členů výboru a náhradníci pp. Tom. Jiroušek a Fr. Kotrč. Vldp. děkan Krupička svoji nepřítomnosť omluvil. Starosta dr. Rud. Horský zahájil ve dvě hodiny odpoledne modlitbou rokování a vítal srdečnými slovy nového člena výboru, p. prof. dr. M. Kováře. Nejprve bylo jednáno o tom, co valná hromada uložila výboru k vyřízení. Zvýšené předplatné na »Vlasť« řádně a ochotně zasýlá se; proti zvýšení předplatného dostal výbor jeden hrubě psaný dopis. Výbor se prohlásil za nekompetentní, měniti usnesení valné hromady; výbor prohlašuje, že se zvýšení předplatného na »Vlasť« stalo proto nutným, poněvadž i sazba v tiskárnách byla zvýšena; a že bude sazba zvýšena, o tom družstvo nevědělo, když 1. číslo XII. ročníku vydalo a předplatné na XII. ročník hlásilo. Dopisovateli odpoví starosta družstva. — Objem »Vlasti« se zvětší, až jak dopadne závěrka účtů za XII. ročník »Vlasti«. — Knihovní komise sejde se za čtrnáct dní, ve čtvrtek, ve dvě hodiny odpol. Do této porady dostaví se členové výboru v Praze bydlící, pak p. řídící učitel V. Špaček a referent knihovní komise, dp. Al. Mlčoch. Schůze mohou se súčastniti i ostatní členové výboru a vůbec kteříkoliv údové družstva. — Změnu stanov provedou dpp. dr. Rud. Horský a Tom. Škrdle. — Roku 1896. koná družstvo literární sjezd a pořádá socialní kurs. Ku prvému úkolu sestoupí se zvláštní komité, druhá práce odevzdá se socialnímu odboru. Výbor povoluje k oběma pracím předběžné vydání, ale vyhražuje si, aby mu byly programy obou schůzí a rozpočty dalšího vydání k schválení předloženy. — V otázce »Dělnického kalendáře« vstoupí pp. dr. Rud. Horský a Tom. Jiroušek ve vyjednávání s Moravany. — Rozhovor o bibliotéce starších povídek a románů byl odložen, ať navrhovatel výborové schůzi nebyl přítomen. — Tímto byly úkoly, valnou hromadou výboru svěřené, projednány, i přistoupil předseda k novým odstavcům programu. Děkují: Jednota sv. Methoděje ve Vídni za darovaných 50 zl.; za knihy: Růže Sušilova v Brně, Jednota katol. tovaryšů v Sušici, Sv.-Josefská jednota katol. jinochů a mužů ve Velikém Dřevíči. O knihovny žádaly: Sv.-Josefská jednota v Rokytníku a Křesť. socialní spolek Obrana v Č. Skalici. Oběma bylo uděleno po 20 knihách. Při tom vzpomenul dp. předseda s vděkem, že právě dnes vys. důst. kn. arcib. konsistoř v Praze zaslala družstvu 120 cenných knih pro bibliotéky. Starosta vzdá zvláštním dopisem vys. důst. kníž. arcib. konsistoři za tento dar díky výboru. Výbor se usnesl, kdyby se spolek, jemuž se knihy darují, rozešel, aby se nám naše knihy pro jiné bibliotéky vrátily. — Dp. Rudolf Vrba zadal o dovolení, aby směl svoji práci »Drobné příspěvky k otázce agrární«, jež bude ve »Vlasti« uveřejněna, zvlášť otisknouti. Výbor dal mu k tomu ochotně svolení. — Návrh dp. faráře Fr. Vaněčka ohledně »Vychovatele« dá se dp. redaktoru Fr. Pohunkovi k vyjádření. — Tiskárna sdělila výboru zvýšení cen při všech tiskopisech a tudíž i našich časopisech. Výbor zvýšení cen schválil. — Do odborů socialního, historického a filosoficko-paedagogického zvolen byl zástupcem výboru red. Tom. Škrdle. — Výbor se usnesl, že bude stíhati úředními opravami všecky noviny, které budou psáti nepravdy o družstvu a jeho časopisech; při tom si výbor jeden z nejzuřivějších listů předplatil, aby útoky jeho mohl odrážeti. — Z fondu pro katolické spisovatele obdrželi: jeden katolický spisovatel na cestu do Tyrol 100 zl., druhý na cestu mezi Rusíny 50 zl. a třetí na přírodovědecké studium 50 zl. Všickni jsou povinni, aby novými zkušenostmi nebo výzkumy časopis »Vlasť« oživili a obohatili. — Tiskárna odevzdala právě ukázku želatinových »lístků z pilnosti« pro žáky a žákyně obecných a měšťanských škol. Lístků je vydáno 60.000, a prodávají se jen za hotové, a to najednou nejméně 100 kusů po 40 kr. Knihkupcům poskytuje se toliko 15% provise. Přihlášky přijímá administrace »Vlasti« v Praze č. 234—I. — Administraci »Vlasti« bylo povoleno, aby pro knihaře a jiné podobné živnostníky mohla vymahati

koncesi ku prodeji našich tiskopisů. — K rychlejší výrobě adres pro abonenty koupí se hektograf. — Na konec schůze žádal red. Tom. Škrdle, aby výbor co nejdříve zakoupil dům pro účely spolkové. Pravil, že »Růžencová výrobna« při 6000 zl. kapitálu koupila dům za 49.000 zl., a Spolek přátel katol. českých škol bratrských že za těchže peněžních podmínek kupuje stavební místo, a my že bychom se měli při 40.000 zl. jmění koupi domu obávati? I žádal, aby členové výboru v Praze bydlící tvořili permanentní komisi, jejímž stálým úkolem bylo by dům zakoupiti. Za urychlení této otázky přimlouvali se také p. prof. dr. M. Kovář, dp. farář Jos. Syrový, a hlavně energicky p. řídící učitel Václ. Špaček, i byl návrh red. Tom. Škrdle jednohlasně přijat, a permanentní komise vynasnaží se, aby úkolu svému čestně dostála. Do 4 hodin byl bohatý program probrán, načež dp. starosta uzavřel schůzi.

Provolání.

P. T. čtenáři »Vlasti« s dostatek jsou již seznámeni s dobročinným ústavem »Růžencová výrobna v Praze, 238—I.« — Dosud bylo ubytováno v ústavě 18 dítek, osiřelých to mrzáčků, jichž nikdo se nechtěl ujati. Jelikož však celá řada takých ubohých bytostí čeká na přijetí do ústavu, jako kdysi množství nemocných čekalo na zázračné hnutí rybníka Betsajdy, tu pojal spolek již před delší dobou myšlénku, zakoupiti dům, jenž by tomuto účelu byl věnován. V posledních dnech jako Božím řízením, dostali jsme pojednou do výboru zprávu, že dům v Konviktské ulici je na prodej, a při něm větší zahrádka. Což bylo vítanějšího, než míti dům uprostřed města, dům se zahrádkou! Výbor nemohl se dlouho rozmýšleti, jelikož cena domu stoupala každým dnem, a jednohlasně se usnesl, koupiti dům pro ústav. — Ujednáno, vykonáno. Dne 26. února t. r. koupen byl dům za — 49.000 zl. za příznivých kupních podmínek. Spolek však vládne asi čtvrtým dílem kupní ceny, nezbývá tedy nic jiného, leč obrátiti se s prosbou na šlechetné lidumily, aby přispěli dle možnosti své uhraditi dluh, jenž na domě jest. — Před rokem, nemýlím-li se, psaly »Vinohradské listy«, že je hanbou pro křesťany, když nechávají obchod devotionální v rukou židovských. V Čechách máme posud tento jediný křesťanský závod, jenž jest spojen s cílem a účelem šlechetným. Komu tedy záleží na tom, aby podnik náš, v Rakousku jediný, se zdařil, ať neotálí hřivnou svojí, ať sebe menší, přispěti co nejspíše. »Jednou ranou tu možno zabíti dvě mouchy« — pomůžeš sirotkům mrzáčkům zříditi tichý domov, pomůžeš podniku křesťanskému, aby mohl čeliti židům a podobným toho druhu lidem. — Sirotky mrzáčky pak přijímati budeme jako posud, z celých Čech, Moravy a Slezska. Teď máme 18 svěřenců, kéž přízní dobrodinců možno počet ten ztrojnásobiti. Přiložme tedy chutě ruce k dílu, Bůh pomůže v tom, co ke blahu nejopuštěnějších tvorů svých započal. — Dary přijímá a uveřejňuje: Redakce »Vlasti« č. 234—I., redakce »Čecha« 1508—II., redakce »Růže Dominikánské« Praha 234—I. a správa ústavu »Výrobny růžencové v Praze 238—I.«

P. Augustin Kadlec Ord. Praed.,
předseda spolku.

VLASŤ.

Michal Hórnik a jeho doba.

Příspěvek k dějinám literatury horno-lužické tohoto století.

Napsal **Fr. H. Žundálek.**

(Pokračování.)

Po tříletých studiích bohosloveckých (ve kterých jest probrati chovancům semináře lužického všecky předměty, jimž se učí na celé fakultě, kromě toho pak jsou zapsáni několik hodin na filosofii, takže je třeba nezmorné píle, aby s prospěchem zkoušky provedli), jež byly plny práce a námahy jak ve předmětech školních, tak i v oborech soukromých, hlavně linguistických, kteréžto přednášky o srovnavací filologii slovanské poslouchal na fakultě filosofické, Hórnik opustil svou milou Prahu, kde tolik krásného byl zažil, kde se v něm probudil vlastenecký život; vzpomínal na ni stále s láskou a zavítal do ní za vhodných příležitostí, aby se tu opět pokochal vzpomínkami z luzného mládí. Na podzim téhož roku 1856. dne 27. září byl vysvěcen na kněžství, tedy v témž měsíci, ve kterém se narodil, a stal se brzo po vysvěcení katechetou a kaplanem německého děkanského chrámu Páně sv. Petra v Budyšíně, jímž byl až do roku 1861., kromě tří měsíců v roce 1858., které pobyl v Šerachově jako výpomocný kaplan. Řízením Božím dostal se snaživý a nadaný kněz do metropole lužické, kterážto okolnosť měla nejen pro něho směrodatný význam, nýbrž i hlavně pro veškeren srbský lid váhu a výhodu nesmírnou.

Že mysl mladého kněze byla plna idealů, ne však prázdných, které si umínil uvésti ve skutek podle sil svých, jest patrno z veškeré jeho pozdější práce a ze všech snah a tužeb. Jaké asi city vlnily se v jeho nitru, poznáváme alespoň částečně z jeho rozmluvy s profesorem Vilémem Bogusławským, jejž nesla živá touha do Lužice, aby poznal klasickou zemi Milčanskou, ve které zuřila šestnáctiletá vojna Boleslava Chrabrého s Jindřichem II. (1002—1018.), jakož i aby se se-

známil se znamenitějšími pracovníky v národním písemnictví. Bylo to roku 1858., kdy zavítal do této maličké země, i navštívil po svém příchodu do Budyšína slavného již tehdy srbského vlastence Jana Arnošta Smoleře, který jej velmi laskavě přijal. Při té příležitosti mu oznámil, že z pracovníkův srbského písemnictví v Budyšíně bydlících vzbuzuje největší naděje mladý katolický kaplan, sotva pětadvacet let čítající, který však byl již tehdy znám svými pozoruhodnými pracemi, zvláště v oboru pravopisném — jmenoval se Michal Hórnik. Touha páně profesorova nesla se ovšem za tím účelem, aby jej poznal, vždyť proto byl sem přišel, aby se s vlastenci srbskými seznámil. V několika okamžicích po té byli již na děkanství svatopetrském, kdež našli milého Hórnika v prostranné jizbě za stolem naplněným knihami a papíry. Byl v plné práci. Vzrůst měl nadprostřední, byl suchý, oblečen černým oděvem, vlasy měl černé, líce čisté, bledé, čelo vysoké, jež věstilo jarou mysl, oči krásné, též černé, obličeje byl příjemného s výrazem energie, živě a tak mile a laskavě vzhlížející, že byl každý návštěvník na první pohled přesvědčen, že tento sympatický člověk nemůže býti zlý a nedůvěřivý. Když se mu byl představil, vyslovil své potěšení, že vidí před sebou nejbližšího pobratima. Pohlížel naň laskavě a ukázal se býti tak sympatickým, že mluvili pak spolu jako staří známí. Rozmluva točila se o záměru cesty páně profesorovy, o písemnictví a národnosti srbské v Sasku. Byly tehdy právě časy blízké z počátku epochy znovuzrození národnosti srbské, časy plné naděje a bázně o budoucnosť. »Škoda,« vyjádřil se mladý hostitel, »že nás tak málo navštěvují bratří Slované! V roce 1849. byv přinucen opustiti Prahu pro nastávající reakci, bydlil Roman Zmorski a několik jiných Poláků v okolí Budyšína, ale vzhledem k záměrům vědeckým a pro zevrubnější poznání s námi — jste vy první přišel k nám z Polska na návštěvu.« Když pak byl vysvětlil host účel své cesty, poznati národovce lužické, použil toho okamžiku, aby ukázal na Smoleře: »Máte před sebou nejzasloužilejšího muže v našem lidu.« Načež pan profesor dodal, že po Smoleřovi jest největší nadějí lidu srbského hostitel sám. — Červeň pokryla bledé líce mladého kaplana, slzy mu vstouply do očí, zamyslil se na chvíli a zvolal nadšeně: »Budoucnosť našeho lidu zdá se býti zajištěna, rolníci a dělníci venkovští hlásí se pevně ke své národnosti, ale bohužel, stav vzdělaný se pomalu odnárodňuje vlivem cizího písemnictví, přejímaje city, zvyky a zařízení cizozemská. Aby se to odklidilo, je třeba lépe upraviti vlastní literaturu, ale to žádá dlouhého času, a my nemáme jiných knih než belletristických a lidových, ale též náš pravopis se dosud neupevnil, potřebujeme knih obsahu náboženského a době vyhovujícího, a především materielní pomoci.« — Host Bogusławski se divil, zda nepomáhají ostatní bratří, načež se vmísil i Smoleř v hovor stýskaje si: »Kdyby nás aspoň častěji navštěvovali, to by bylo moralní podporou pro nás.« — »A co je do podpory,« přerušil Hórnik jeho řeč, »*vlastní pomoc* jest nejjistější, a takovou jest vytrvalá a rozvážná práce, hovící potřebě, — budeme pracovati, pokud síly stačí, aby se povznesl náš lid, nadějíce se, že hledě od věků s nebes — neodepře nám své ochrany — Bůh!« Tato slova vyslovil s takovou rázností a vnitřní silou duševní, že nebylo pochybnosti v žádném z přítomných, že mluvil s hlubokým přesvědčením a nezvratným úmyslem, že posvětí celý svůj život veřejné práci národní.

Toť, můžeme směle tvrditi, jest program činnosti velikého a nadšeného vlastence, jímž se řídil po celý svůj život. Zasvětiti své síly úplně národu, toť jeho horoucí snahou, jakmile vkročí opět po letech na rodnou půdu, vlastní pomocí dopracovati se lepšího osudu svého národa, a Bůh snahám těmto dá vzrůstu a uskutečnění. »Bohu wjeršnemu so we škit dajmy,« jak se vyjádřil v citované básni. Hluboká nadšenosť národní spojena s upřímnou, přesvědčivou pobožností, toť hlavní rysy v povaze Hórnikově.

Ve středu Srbstva bylo též možno Hórnikovi účastniti se všech podniků literárních a národních, což také s nadšenou obětivostí činil. Zde bylo také široké pole působnosti, jež potřebovalo mnoho pracovníkův, ano, ještě bylo dosud většinou nezoráno a neobděláno. I pustil se chutě náš mladý pracovník do díla, účastniv se nejhlavnějšího srbského podniku ve všech jejích podnicích; byla to Maćica Serbska a její »Časopis«, jemuž věnoval nejvíce svých prací, chtěje jej zdokonaliti a uvésti na rovný stupeň podobným časopisům jiných národů, hlavně Časopisu Českého musea, jenž mu byl v té věci vzorem. Členem tohoto předůležitého národního ústavu, této akademie věd, uměn a slovesnosti ve zmenšené míře byl nadšený mladík již rok po jejím založení, 1848., a zůstal jí věren až do své smrti; tím prokázal ústavu tomu nemalé služby, sám sobě pak postavil svými spisy, uveřejněnými hlavně v orgánu tohoto spolku, pomník na vždy trvající. Je to dílo v pravdě obrovské, tak že Srbové s upřímnou vděčností vzpomínají a vzpomínati budou na pomoc, které jim svými pracemi poskytl, ostatní pak Slované mají v něm stkvostný příklad, co zmůže jednotlivec obrněný všestrannými studiemi, jakým byl Hórnik.

Dříve než budeme probírati bohatou činnosť Hórnikovu v »Časopisu Maćicy Serbskeje«, poohlédněme se nazpět po časopisectvu srbském vůbec, od prvních jeho dob, což jest nevyhnutelně potřebno, abychom poznali rozvoj srbské literatury; vždyť nikdo neupře, jaký vliv má časopisectvo v každém národě, zvláště u malých národů.

Kdekoli národ po otcích svých alespoň jazyk posud zachoval, dovozuje jistý náš na slovo vzatý buditel, a nabývá vědomí své vlastní bytosti a snaží se úsilovně následkem toho o další zachování a upevnění drahého dědictví otcovského, tam obrácen zřetel především ku prostředku, kterým by bylo lze i zjevně ohlašovati, co v útrobách ke šlechetnému plamenu se vzňalo; tam hledáno bývá cesty, kterouž byl posvátný plápol i jiným, stejného smýšlení schopným, se sděloval, aby též jim svítil ku poznání a je zahříval k lásce národa a šlechetným činům. Voleno kdysi pro časopis velmi vhodně podobenství s rafií na hodinách strojem hnaných, která vnitřní činnosť stroje zevně oku ukazuje; snad by se pro časopis hodilo vhodně podobenství o hodinách slunečních. Když byla velebná zoře rozjasnila lásku k vlasti, a když bylo vzešlo po temnotě odrodilosti světlo denní, nastupuje obyčejně hned časopis svou činnosť, dalším pak chodem času ukazuje, jak vysoko stojí slunce národní osvěty, nepřekážejí-li nepříznivé mraky, aby se volně ukázalo. Význam tedy časopisectví jest znamenitý, protože má u malých národů hlavní podíl na vývoji řeči a národnosti.

I nelze se diviti, že myslili zakladatelé a vůdcové našeho mladého Srbstva hned v prvních letech své práce, aby založili srbské noviny, poněvadž dobře věděli, že nebudou moci bez nich srbského lidu vyburcovati z jeho tisícletého spánku a sjednotiti s ním svou práci.

Ale bylo těžko založiti srbský časopis v tehdejších dobách národního spánku. Nebyliť zvykli řečí mateřskou čísti a psáti, a necítili toho též potřeby. A kdo je měl redigovati a psáti do nich, když bylo i mezi samými vzdělanci málo těch, kteří by psali správně srbsky! Srbové neměli tehdy nic jiného nežli knihy náboženské, a čítal-li kdo více, byly to spisy německé, kterým byl zvyklý.

Již na konci minulého století, tedy dosti záhy, nalézáme pokus založiti srbský časopis pro lid. Roku 1790. vydali dva srbští kandidáti Šěrach v Budyšíně a Janka v Bukecích první číslo prvého časopisu srbského s nápisem: »Měsačne pismo k rozwučenju a wokřewjenju«, ovšem, švabachem a pravopisem německým. Obsahuje po krátkém úvodě některé náboženské otázky, krátký popis křepelky, drobnou povídku, začátek delší povídky a naposled některé hádanky. Časopisu toho však nevyšlo číslo druhé, protože byl hned od vrchnosti zakázán, jak jest v prvém čísle, jež se chová v knihovně chrámu Svatomichalského v Budyšíně, něčím pérem připomenuto. Jako příčinu, proč bylo nevinné písmo zakázáno, čteme: »zo so njeby něhdźe serbski lud po přikładźe Francozow swojemu knježerstwu spjećił,« — báli se vzpoury zubožených lidu.

Mnohem lépe se nevedlo druhým novinám srbským, jež se pokusil založiti na počátku tohoto století Jan Dejka, a jež vycházely v l. 1809—1812. Dejka vydával je měsíčně, zpočátku pod názvem »Serbski powjedař a kurier«, později pak »Serbow jenički nowinownošer«, v Lubiji u Šilenkaře a psal do něho různé zprávy o srbských záležitostech, zprávy z tehdejších vojen, rozbor politických událostí a různé věci domácí a hospodářské. Spolupracovníků, jak se zdá, neměl, a při vší námaze, kterou si dával snaže se rozšířiti časopis, nalezl ve svém lidu jen málo odběratelů. Též vrchnosť mu ve výdeji překážela, a tak se viděl milý Dejka nucen po třetím sešitě v roce 1812. časopis svůj zastaviti. Příčinou zastavení bylo privilegium, které německým místním novinám vyhražovalo, že směly přinášeti politické zprávy. A tak spalo časopisectvo lužické celých třicet let, tak že se zdálo, že tyto dva pokusy postaviti národnosť na pevnějších základech, jsou poslední. Než, nebylo tomu tak.

Když nastala rokem 1838. doba vlasteneckého probuzení, ozývaly se hlasy po domácím časopise. Hlavní zásluhy o vzkřísení novinářství lužicko-srbského má katolický mladý Srb, Dr. Jan Petr Jordan, který založil nový časopis, jehož název byl »Jut'nička. Nowiny za Serbow« (místo Jutrnička od slova jutro, Dennice, Zora). Časopis tento vycházel z počátku každého téhodne po půl archu a přinášel takové články, které se hodí zvláště pro lid, nevylučujíc při tom statí vědeckých pro vzdělanější čtenáře, tak že byla »Jut'nička« zábavně-poučnými novinami. Jordan uspořádal ji obsahem tak, že se mohla čtenářstvu zalíbiti. Že se to nestalo, jak redaktor a zakladatel její očekával, nebylo vinou jejího obsahu, nýbrž mělo svou příčinu v zevnějším rouchu, ve kterém se objevila, jakož i v některých jiných okolnostech, které při opravách a přerozeních se naskytují, ano bývá hned to přijato, ono zavrženo. Z těchto okolností nejdůležitější byl pravopis, jímž byl list psán. Tento byl redaktorem sestaven z katolického, evangelického a nového analogického pravopisu, avšak velmi prakticky, tak že opravou touto pokročila orthografie srbská v pozoruhodné stadium. Lid však nebyl dobropísemnosti té zvyklý, a mladí Srbové,

již se byli seznámili s pravopisem analogickým, nebyli rovněž spokojeni. Ač byl tento podnik pozoruhoden a zasloužil vší podpory jak od lidu, tak od vzdělanců, a ačkoli byli spolupracovníci časopisu toho mužové vzdělaní a vážení, jako Zejleř, ředitel Buk, učitel Melda, Pful, Mosak Kłosopolski, Domaška, Smoleř, přece se opět neudržel. Již třetí pokus znovuprobuditi novinářstvo srbské byl zmařen, tentokráte nevědomostí lidu a tvrdošijností některých vlastenců, kteří hleděli dobropísemnosť evangelickou povýšiti za hlavní a jedině oprávněnou. Číslem dvacátým šestým byla Jutnička opět pohřbena. Jordan jal se po té vydávati svou Jutničku měsíčně v Lipsku novým pravopisem latinským ve sličné úpravě, při čemž také měl hlavně na mysli ostatní Slovany, aby jim čtení ulehčil, aby jeho snahy podporovali. Avšak počet Lužičanů, kteří časopis v obnoveném rouchu a pravopise čísti chtěli a mohli, byl velmi malý, nedostatečný, takže Jordan vydal pouze dva sešity své obnovené »Serbské Jutničky« a upustil úplně od dalšího vydávání, odřeknuv se docela srbského spisovatelství, kterému hodlal věnovati všecky své síly.

Než, tím nezašlo novinářství srbské na dobro; myšlénka ta objevila se již po dlouhém čase na povrchu a již s něho nezmizela. Nakladatel G. Schlüssel jal se v druhém půlletí vydávati srbský týdenník starým pravopisem evangelickým, v jehož redakci se uvázal ev. farář v Łazu, Handrij Zejleř; název nového časopisu byl »Tydźeńska Nowina anebo serbske powjesće za hornych Łužičanow«, a tato se udržela až dosud. Že by z jejího trvání bylo lze dovoditi, že Zejleř nastoupil pravopisem německo-protestantským na pravou cestu, jak vyvozuje K. A. Jenč ve článku »Přenje pjeć a dwaceći lět našich serbskich Nowinow« v »Čas. Mać. Serbskeje« r. 1867. II. seš. str. 590, nelze dokázati. Že se časopis udržel, z toho vysvítá, že bylo časopisu nějakého vůbec potřebí, lid konečně poznal, že bez něho není možno čeliti útokům nepřátelským a posilňovati se v boji za národnosť a státi na stejném stupni současné vzdělanosti; rovněž tak odpovíme, poukazuje-li týž spisovatel, že zůstali katoličtí čtenáři a spisovatelé věrni těmto novinám jako Jutničce. Proto nelze neodsouditi prohlášení Zejleřova na počátku jeho novin, kteréž zavinila dosavadní nesjednocenosť v pravopise: »Já pak poznávám při této příležitosti, že budu hledět zachovati a podporovati, pokud možno, v čistotě řeči a srozumitelnosti a rozšířiti květ budyšínského způsobu mluvy evangelických Srbův podle nynějšího zvyklého způsobu psaní a tištění, jak se to nalézá v evangelické bibli, zpěvnících atd.« Tím se dopustil nenapravitelné chyby, an se postavil na toto stanovisko separatistické, jehož se nyní přidržují jeho souvěrci, dodávajíce, že pravopisem tím se tiskne velká většina srbských knih. O nich lze právem užiti slov Rembrandtových (R. als Erzieher, Leipzig 1893., str. 96): »Diese Menschen sitzen sämmtlich wie die Raupen auf *einem* Blatt, jeder meint, seines sei das Beste, und um den Baum kümmern sie sich nicht.«

Ježto byla Tydźeńska Nowina nějaký čas jediným časopisem, byla pilně čtena, tak že měla značný vliv na probouzení národnosti domácí. Abychom uvedli jediný příklad, r. 1844. bylo jednáno o zřízení československé stolice v Prešpurku, a při té příležitosti mluví redaktor o nespravedlivém potlačování národnosti české v Uhřích. Této příležitosti chápe se Zejleř, aby dokázal, že Lužickým Srbům

jest možno ubrániti se germanisaci a národnosť svou zachovati, kdyby jen každý se chopil pevně toho díla. Obrácíť se tu Zejleť hlavně k duchovenstvu, jež u probuzení srbském má největší vliv, jako na př. u nás; horlivým, pro věc národní činným správcům duchovním vzdává jménem celého kmene díky a zaslouženou pochvalu, lhostejným, svému lidu se odcizujícím, důrazně připomíná, aby povinnosti své k Srbstvu svědomitěji než potud zachovali. Nechtějí-li tak učiniti, tedy aby složili svůj úřad a postoupili svá místa hodnějším i k lidu svědomitějším. »Neboť,« dokazuje, »právo Srbův býti a zůstati Srby, tak veliké jest, jako právo Božího slunce k odměřenému postoji na obloze nebeské;« dále pak dokládá, že slova »Podla Boha wšitko za Serbstwo« (po Bohu všecko za Srby) měla býti heslem každého Srba.

Přidáme-li k těmto jmenovaným časopisům ještě »Missionske powjesće«, jež se jal vydávati rovněž Zejleť jako orgán misií, ovšem evangelických, při jehožto vydávání učiněn záměr poučovati souvěrce o rozšiřování křesťanstva od prvopočátku až na naše doby a vůbec vzdělávati a síliti mravní cit náboženskými vědomostmi, máme úplný obraz písemnictví časopisného v Horní Lužici do let osmačtyřicátých.

Jak vidno, měli Horní Lužičané tehdy pouze dva časopisy, »Tydźeńskou Nowinu«, jež byla po výtce politickou, a »Missionske powjesće«, jež měly obor obmezený pouze na krajany evangelické, a kromě toho zašly již rokem 1849. Nebylo orgánu vědeckého, kde by se ukládaly práce vzdělaných Srbů, které hledí k čistotě a vytříbení řeči. Za tím účelem založen »Časopis towařstwa Maćicy serbskeje«, jenž jest nejdůležitějším mezi časopisy lužickými; neboť tam nacházíme pravé poklady srbských zpěvův a národních písní i umělých, mnoho vědeckých článků, které se týkají srbské řeči, lidových zvyků, pověstí, lužické historie, přírodopisu, národního hospodářství a mnoho jiných oborů se tam projednává; proto jest orgán tento pro budoucího kulturního historika nesmírně důležitý.

»Bohu k česći a Serbam k wužitku,« toto heslo si vytkl časopis matiční. Redaktor Jan Arnošt Smoleť vykládaje toto heslo dovozuje: »Kolkolem nás vzalo Slovanstvo za své, a na všech stranách přeměnily široké krajiny národnosť svých obyvatel, že nemáme skoro jiného sledu dřívější slovanskosti, než mrtvá jména vsí a polností: nám pak, nám zde v milených Lužicích a v kraji Míšeňském dopřál milostivě Pán Bůh, abychom dali živé svědectví o sobě samých. Za to máme jej vděčně ctíti. Nejlépe se to stane, budeme-li si vážiti jeho krásného daru, jenž po staletí se nám uchoval, svojí poctivé řeči srbské, ji zdokonalíme a rozšíříme. A bude-li se vzdávati důstojně kdekoli taký dík a taká česť, stane se tak jistě nejdůstojnějším způsobem v našem časopise, a můžeme vším právem proto říci, že jest podle toho v pravdě založen Bohu k česći.« — Že jest též »Serbam k wužitku«, dokazuje jeho bohatý program, an chce hleděti jazykozpytu a písemnictví, národopisu a dějin srbských a slovanských, dále o tom svědčí básnické plody, rozpravy o záležitostech tovaryšstva matičního, dopisy atd., jak již nahoře připomenuto. »Užitek tohoto časopisu,« tvrdí Smoleť, »z této ukázky jistě vysvítá, zvláště pomníme-li, že Srbové neměli dosud místa, kde by se shromažďovali a rokovali o svých vyšších záležitostech. K tomu poskytnuta tímto nejlepší příležitosť.«

Matici srbské a jejímu časopisu posvětil Hórnik, jak již podotčeno, téměř veškeren svůj život. Členem jejím stal se již jako student r. 1848., tedy rok po tom, když byla založena. Jakmile pak zavítal do Prahy, účastnil se činně matičních prací, a poněvadž v něj vůdcové srbští velice důvěřovali, znajíce jeho nadšenosť a nezištnosť, zvolili jej již rok po jeho příchodu do srbské metropole do matičního výboru, kdež nalezla jeho činnosť vděčné pole své působnosti. Brzo po té však, již léta následujícího, byl povýšen za druhého jednatele, roku pak 1861. stal se prvním jednatelem téhož družstva. Jako sekretář vedl protokoly schůzí výborových a valných již od r. 1859. a stručné, avšak úplné výtahy uveřejňoval vždy v Časopise matičním. V roce 1868. svěřen osvědčenému spisovateli našemu vážný a těžký úkol redakce Časopisu matičního po Jakubu Bukovi, který zastával úřad ten od r. 1853—1868., převzav jej od zakladatele a prvního redaktora J. A. Smolerе. Hórnik uvedl Časopis Maćicy Serbskeje na nejvyšší stupeň, tak že za jeho redakce může se stavěti po bok nejlepším cizím publikacím tohoto odboru. Redakci jeho podržel až do své smrti. Jak vidíme ze stručného nástinu, postupoval nadšený kněz v podniku tomto od prostého člena stále výš a výše, any mu byly stále důležitější úřady svěřovány, poněvadž každý byl přesvědčen, že se jim také s láskou věnuje a všem touhám vyhoví. Jaký div, že mu byl po čase nabídnut stolec místopředsedy družstva, což také vděčně přijal. Předsednictví převzal v r. 1882. a vedl je rovněž až do své smrti jako úřad redaktorský. Tak poctil lid a jeho vůdcové neunavného pracovníka, svěřivše mu vedení nejdůležitějšího svého ústavu, Matice a jejího časopisu. Kdyby nebyl nic jiného vykonal, byl by si postavil již tím věčný pomník v památce vděčného národa.

Hórnik věda, jak dosud málo bylo pracováno v různých oborech domácího písemnictví, a jak veliká jest toho potřeba, pracoval nezištně pro svůj lid, hlavně pro »Časopis«. Že pracemi svými nehledal odměny ani slávy, vysvítá ze slov, která pronesl v příležitosti pětadvacetiletého jubilea jeho milované Serbowky: »Naše písemnictví potřebuje různých knih a spisův; proto musíme míti mnoho literátův. Při tom nesmí žádného srbského spisovatele mýliti, že se mu dostane málo díků za jeho práci, nebo že bude za to tupen.« S takovou myslí a přesvědčením pořizoval všecky své práce.

Veškerá díla Hórnikova v »Časopisu Maćicy Serbskeje« spojuje nit, na kterou jsou jednotlivé práce navlečeny jako perly, jesti to touha zdokonaliti mateřskou řeč srbskou. To bylo jeho životním úkolem, jehož se nevzdal do posledních chvil svého života, jak se o tom sám vyjadřuje ve svém dopise, jejž zaslal pět dní před smrtí universitnímu profesoru ve Varšavě, Konstantinu Grotovi: »Do nynějška pokračuji opravovati a čistiti naši řeč.« — Byloť u věci té mnoho práce potřebí a též osvědčeného vzdělání, kterým se mohl Hórnik honositi, an znal všecky téměř slovanské jazyky, takže srovnávaje je a znaje dobře povahu svého jazyka s jistotou vytkl, co v jazyce správno a co nesprávno. Takových brusičů by potřebovala lužičina doposud.

Aby úkolu vytčenému vyhověl, pracoval hlavně trojím směrem: 1. sbíral národní písně a jiné svědky národního ducha; 2. zkoumal staré pomníky písemnictví srbského; a 3. psal vědecké články o různých otázkách srbského pravopisu a srbské mluvnice. Tak jest možno roz-

děliti jeho vědeckou práci na práce národozpytné, literárně historické a jazykozpytné. Jeho zásluhy o srbský národopis jsou neocenitelny. Toužilť do neúplnosti sbírky národních písní, sebraných Smolerem v letech 1841. a 1843., a nebylo nikoho, kdo by byl věnoval síly své tomuto důležitému odvětví národního písemnictví. »Ačkoli se všecky sbírky národních anebo lidových písní velice rozmnožují,« stěžuje si v Č. M. S. 1864. str. 195., »uveřejnilo se u nás málo po vydání sbírky Smolerovy. A přece jsou ještě tu a tam poklady starých textův a melodií. Nechť tedy svědomitě napíše, kdo uslyší něco, co dosud otištěno nebylo, třeba to byly pouze části; snad se najdou doplňky z jiné vesnice. Lid ovšem chová svoje písně lépe v paměti nežli cizí, ale bude mu též milo, až je bude míti v nových zpěvnících otištěny.« — Od r. 1860. jal se uveřejňovati některé dosud netištěné písně, jež byl sám vypátral, a podal je hlavně v časopise matičním, některé též v »Łužičanu« a »Katholském Poslu«. Svým vábivým a mocným příkladem povzbudil k nesnadnému úkolu tomu i jiné pěstitele národní poesie, mezi nimiž vynikají zvláště K. A. Jenč, H. Dučman, M. Róla, Arn. Muka, jenž jest v té příčině nejlepším následovníkem Hórnikovým; k nim počítati sluší i H. Jordána, Dolno-Lužičana a Adolfa Černého, našeho krajana.

Popatříme-li zevrubněji k činnosti Hórnikově v tomto směru, nalezneme hojně takových doplňků, jež pořadem tuto uvedeme, aby čtenářové poznali jeho nezmorné úsilí zachovati potomstvu tuto charakteristickou stránku slovanského lidu. V »*Časopisu Maćicy Serbskeje*« jsou uveřejněny: Lazarus, pokěrlušk (legenda 1860., 6.) — Pokěrluškaj z ludu (1862., 3.) — Pokěrlušk, dotal njewoćišćany (1864., 195.) — Pokěrluškaj z luda (1866., 388.) — Boži narod, pokěrlušk (1866., 407.) — Pokěrluškaj, dotal njewoćišćanaj (1868., 73.) — Serbska reja, tanec (1868., 89.) — Wudospołnjenje narodnych pěsničkow (1868., 114.) Kwasnaj kěrlušej z luda (1869., 6.) — Marija a Hilžbjeta (1869., 8.) — Wudospołnjenje narodne pěsničkí (1869., 104.) — Swj. Marijne ćeknjenje (útěk), pokěrlušk (1869., 106.) — Dodawki, varianty a porjedźenki (opravy) ludowych pěsni (1875., 68.) — Delnjoserbske ludowe pěsnje (1881., 13) a Pěseń wo wuherskej njewjesće (1881., 113) z rukopisu B. Markusova. Rukopis dra. Antona w Zhorjelcu (1881., 129.) — Někotre varianty delnjoserbskich pěsni (1882., 15.) Z rukopisu K. B. Stempela. — Zběrka hłosow, 80 čisłow (1883. v příloze) z rukopisu B. Markusova a z vlastních zápiskův. — Někotre varianty delnjoserbskich pěsni (1883., 144.) ze zápiskův Albinových. — Zběrki ludowych pěsničkow J. P. Jordana (1884., 177.) — Nabožne spěwy z luda (1885., 193.) — Přenja ćisćana sběrka serbskich ludowych pěsni (1885., 181.) — Husleŕkaj spěwnikaj Mikł. Krala a N. N. Pana (1887., 137.) — Dodawk k přisłowam a prajidmam, z rukopisu Kr. B. Junghänela (1885., 178 a již dříve r. 1857., 102 a 1882., 52.) — Khwalba witanja serbskeje njewjesty (1866., 399), otisk německé písně Melišovy z r. 1760. — Dwě družbańskoj řeči (1881., 123.) — V »*Łužičanu*«: Sud Boži (1861., 113), Sudny dźeń (1861., 161), Ličby (1861., 177), jež jsou vesměs legendami. — Wowčeŕski (pastýřský) spěw (1869., 91.) — Rěče serbskeho braški (námluvčího, 1865., 139, 154, 171.) — Zastarske (starobylé) serbske připiwanje (1862., 12.) — Paradiz (dětská hra, 1871., 188.) — V »*Měsačném Přidawku*«: Hólčik mjez liškami (1858., 4), Krabat

(1858., 22), bajky. Też lišku zjebaja (ošidí), zvířecí bajka (1858., 12.) — Dobra wučba (1858., 48), legenda. — V »*Łužici*«: Ptači kwas (1883., 4.) — Křižerjo (1883., 21.) — V »*Katholskem Poslu*«: Dotal njewoćišćane kěrluše (1863., 10.) — Poslednja wječeŕ (1864., 28).

(Pokračování.)

Učení katolické o Antikristovi, o theologických domněnkách stran jeho osoby i konání jeho, a učení Petra Chelčického o těchže předmětech.

Napsal Dr. **Antonín Lenz.**

(Pokračování.)

Když mimořádné děsné věci lidu Božího se dotýkaly, sesýlal jemu také Bůh kromobyčejné muže, kteřížto při Boží vedli. Za časů Ariových vzbudil sv. Athanáše, za času Nestoriových sv. Cyrilla z Alexandrie, za času Pelagiových sv. Augustina, atd. a tak nikdy se nenedostávalo za dob krutých katolické Církvi mužův Bohem vzbuzených, kteřížto moudrostí svou a svatostí lid vedli a řídili. Za dob Antikristových budou však také mimořádná kromobyčejná nebezpečenství, jakož sám Kristus Pán na jevo dává, a *proto pošle také kromobyčejné muže Henocha a Eliáše, aby odpor kladli Antikristovi a chránili lid proti jeho nástrahám.*

Jisto zajisté jest, že Henoch a Eliáš ještě žijí v smrtelném těle, anoť jest to učením Písma sv. i tradice Boží, tak že výborný theolog Suarez neváhá tvrditi, že jest předmětem víry, na jisto za to míti, že Henoch a Eliáš smrtí nesešli, ale že až dotud nejenom podle duše žijí, ale také podle těla. Písmo sv. učí zjevně, že oba tito světci neumřeli, ale že byli vzati. Eliáš byl vzat na ohnivém voze (IV. Král. 2, 11), a odtržen byv od Elisaea do ráje postaven byl. Ekkli. 44, 16. I stran Henocha mluví Písmo jasně. Připojujeť zajisté ke všem dlouho žijícím patriarchům (v genesi) slova: »A umřel«, ale při Henochovi nikoliv, alebrž, že ho Bůh vzal (Gen. 5, 24). Také o něm dí Písmo, že byl v ráj postaven, aby kázal národům pokání. Ekkli. 44, 16. V původním textu není ovšem přídatek »do ráje«, dobře však ve Vulgatě, a ta jest pro nás rozhodující. Ale byť i toho nebylo, čteme určitě u sv. Pavla: »že »Henoch smrti neviděl, poněvadž ho Bůh vzal.« Žid. 11, 5.

Jako jest jisto, že tito dva světci nezemřeli, tak také není pochyby, že před soudným dnem zase přijdou. Ohledně Eliáše proroka dí takto Písmo určitě, Ekkli. 48, 10. »*kterýž jsi zapsán v soudech času, abys ukracoval hněvivosť Páně; abys smířil srdce otcovo s synem a navrátil pokolení Jakubovo.*« Soudy časů a návrat pokolení Jakubova ukazují zřejmě, že Eliáš se dostaví ke dnům skonání všeho. Sem také náležejí slova Malachiáše proroka (4, 5. 6): »*Aj, já pošlu vám Eliáše proroka, prve nežli přijde den Hospodinův veliký a hrozný.*

A obrátí srdce otcův k synům, a srdce synů k otcům jejim, a neuderil země prokletím.«

Židé očekávali k těmto textům hledíce za dnů Pána Ježíše skutečně Eliáše proroka, jakožto předchůdce příští Mesiášova, vidouce, že čas Mesiášův se nachýlil. Avšak nerozdělovali parusii Mesiášovu prvou a druhou. Jde to již z otázky učedníků Páně: »Což tedy Zákonníci praví: že má prve Eliáš přijíti?« Mat. 17, 10. A on (Pán Ježíš, odpovídaje řekl jim: Eliáš zajisté přijde, a napraví všecko.« Mat. 17, 11. Totéž vychází na jevo z otázky, jíž položili Židé sv. Janu Křtiteli: »Což tedy Eliáš jsi ty?« Jan 1, 21.

A v Apokalypsi čteme o dvou světcích za dnů posledních: »*A dám dvěma svědkům svým, a budou prorokovati za tisíc dvě stě šedesáte dnů, oblečeni jsouce v pytle. Tiť jsou dvě olivy a dva svícnové před obličejem Pána země stojící. A bude-liť jim chtíti kdo ubližovati, vyjde oheň z úst jejich, a spálí nepřátely jejich: a takť musí zabit býti, kdožby jim uškoditi chtěl. Tiť mají moc, zavříti nebe, aby nepršel déšť za dnů proroctví jejich, a mají moc nad vodami, obrátiti je v krev, a bití zem všelikou ranou, kolikrátbykoli chtěli. A když dokonají svědectví své, šelma, kteráž vystoupí z propasti, učiní válku proti nim, a zvítězí nad nimi, a zabije je. A těla jejich ležeti budou na ulicích města velikého, kteréž slove Sodoma*« (*t. j. Jerusalém*), kdežto i Pán jejich ukřižován jest. A viděti budou z pokolení lidu a jazyků i z národů mrtvá těla jejich za půl čtvrta dne a těla jejich nedají pochovati v hrobech.« Apoc. 11, 3 seq. Z těchto dvou svědků bude jeden Eliáš, jak svědčí nepřetržitá tradice.

Pokud se týká svědka druhého, není tradice stejnou měrou jistá. Někteří jmenují jím Jeremiáše, jelikož prý písmo o jeho smrti nic nedí, a nad to o něm tvrdí: »*Posvětil jsem tě a za proroka v národech dal jsem tebe.*« Jerem. 1, 15. Avšak z toho, že Písmo nedává zprávu o smrti Jeremiášově, nejde, že by ještě žil, a ze slov Páně, že jest byl dán za proroka národům, není provedeno, že by měl přijíti na sklonku dnů.

Jiní theologové mají na zřeteli Mojžíše, dovolávajíce se toho, že jest hrob jeho neznámý (Deut. 34, 6), a že jakož se dostavili Mojžíš a Eliáš při proměnění Páně, tak že také právě oni přijdou na sklonku dnů, k čemuž prý ukazují i rány v Apokalypsi zmíněné. Avšak Písmo dí určitě: že Mojžíš zemřel, a že byl od Hospodina pochován, a totožnosť ran není žádným důkazem důstatečným.

Spíše tedy dlužno věřiti, že druhým svědkem Páně, o němž Apokalypse píše, bude Henoch. Jeremiáš tím druhým svědkem není, ani Mojžíš, zbývá tedy jedině Henoch. A to jest také souzvučné učení ss. Otcův.[1])

Někteří z theologů připojují k Henochovi a Eliášovi sv. Jana Evangelistu a tuto svou náuku zakládají na pověsti, že sv. Jan sice sešel smrtí přirozenou, ale že za krátko z mrtvých vstal, a tak že přijde i on na sklonku posledních dnů. Avšak ač tato důmněnka má pro sebe mnohé autority a jest prastara, anať již byla rozšířena mezi učedníky Janovými, nelze jí přijati. Jest jisto, že sv. Jan zemřel, a že by byl z mrtvých za krátko vstal, nesvědčí ani Písmo, ani Božská tradice.

[1]) Bellarmin l. c. l. III. c. 6.

Zbývá tedy, že budou pouze Henoch a Eliáš svědky Páně na konci dnů.

Stran místa, kde Henoch a Eliáš trvají, není nic zjištěno de fide tak, abychom věřiti museli. Písmo sv. Ekkli. 44, 16. dí ovšem podle Vulgaty, že byl postaven do ráje, ale původní text nemá slova »do ráje«. Sv. Tomáš má na mysli ráj, v němž Adam bytoval.[2]) Bautz s jinými se domnívá, že ráj as vzal za své v době potopy.[3])

Podle duše nejsou tito budoucí světci Páně oslaveni, jako jest oslavena duše nebešťanů, podle těla se poněkud podobají Adamovi v ráji. Sv. Tomáš se totiž domnívá, že jim opatřil Bůh strom života, aby požívajíce ovoce z něho nezemřeli.

Že jsou nehřešní, t. j. že jim není možno, aby zhřešili (morali impossibilitate), o tom netřeba pochybovati. Ježto však jsou ještě, jak se říká, in stadio mortalitatis, na cestě ku branám věčným, jisto jest, že jsou zásluhy schopni až dosavad, ač snad, zakončivše běh života svého na zemi, z vůle Boží nedobývají sobě zásluh více.

Stran doby, kdy tito ss. svědkové přijdou, není nám nic jiného známo, leč jen že se tak stane na sklonku časů. Také nám nejsou okolnosti známy, v jakých se dostaví; smrť však jejich popisuje sv. Jan zcela určitě.

Působením ss. těchto svědků, jejich hrdinskou smrtí a vzkříšením jich, jak Písmo dí (Apoc. 11, 11. 12.) *a na nebe vstoupením, hlasem s nebe, aby vstoupili na nebe, a jejich odebíráním se na nebe před obličejem všeho lidu, snad také pádem Antikristovým bude uskutečněno obrácení lidu Israelského ku Kristu Pánu.* Tento návrat předpovídá Isaiáš. 35, 10. Oseáš 3, 5. Jerem. 3, 18; 50. 4. Ezech. 37, 16 seq. Agg. 2, 10. Zach. 1, 16 seq. Joel 3, 28. atd. Sem náležejí všechny texty, v nichžto se popisuje říše mesiášská a její veleba, a že mají býti touto říší požehnáni netoliko Židé, ale také všichni národové. Is. 49, 18. Zach. 12, 16. Is. 2, 3; 4, 5 seq. 35, 10; 56, 7. Zach. 9, 9; 14, 18. V tomto požehnání budou míti účastenství Israelité všichni, tedy netoliko Juda, ale také Israel. Vímeť, že se ze zajetí vrátil Juda, ale nikoliv druhá pokolení Israelova.

Sv. apoštol Pavel mluví zřejmě o tomto obrácení Řím. 11, 25. On zřejmě učí, že zatvrzelosť Židův přestane, až bude víra křesťanská po světě mezi pohany rozšířena. Dotýkaje textu Isaiáše proroka k. 59, 20. 21. praví: »*A tak všechen Israel spasen bude. A totoť bude smlouva má s nimi, když shladím hříchů jejich.*« Řím. 11, 25. 26. Bůh se jich ujme pro praotce jejich, aby naplnil zaslíbení své, (Řím. 11, 29.) a aby oslavena byla milosť Páně a milosrdenství jeho, ať zavřel všecko v nevěře, aby nade všemi se smiloval.

Pán Ježíš sám předpovídá návrat Israelův, když takto dí: »*I padati budou od meče, a zjímaní vedeni budou mezi všecky národy, a Jerusalém bude pošlapán od národů: dokudž se nenaplní časy národů.*« Luk. 21, 24. Na ta slova popisuje Pán Ježíš znamení posledního soudu. Sem náleží také slova Páně: »*Jerusaléme, Jerusaléme . . . etc. Neboť pravím vám, neuzříte mne od této chvíle, až i díte: Požehnaný, jenž se béře ve jménu Páně.*« Mat. 23, 39. Tím dává Pán na jevo, že pozná Israel křivdu svou a že jej uzná za Mesiáše svého.

---

[2]) S. III. q. 49. art. 5. ad. 2.
[3]) Viz Dr. A. Lenz. Anthropologie.

Zvláště sluší zde připomenouti proroctví Isaiášovo kap. 11, 11. 12. »*A bude v ten den, že přičiní Pán podruhé ruku svou, aby vládl ostatkem lidu svého . . . A vyzdvihne znamení v národech, a shromáždí poběhlé israelské, rozptýlení judské sběře od čtyř stran země.*« Klasická jsou slova Ozeáše proroka 3, 5. »*A potom navrátí se synové israelští, a hledati budou Hospodina Boha svého, a Davida krále svého.*« Sem také náleží Ekkli. 48, 10., kdež se praví, že jest Eliáš zapsán v soudech časů, aby navrátil pokolení Jakubovo.

Možná, že objevení se archy úmluvy v těchto posledních časech mocně bude působiti k tomu, aby Israel vida tyto všecky věci, kteréž se před obličejem jeho sběhnou, Krista Pána za Vykupitele lidstva uznal, zejména slyše Henochovo hájení víry křesťanské a ohlašovati příští Páně, slyše zvláště volání proroka svého Eliáše, aby se vrátil k Bohu, a jehož on poslal, Ježíši Kristu, a vida, že objevením se archy úmluvy Bůh se vrací k smlouvě své učiněné s patriarchy Abrahamem, Isakem a Jakobem. Sv. Písmo zajisté určitě dí, že na sklonku časů bude objevena archa úmluvy. Když byli Židé na útěku za dnů Nabochodonosara krále, rozkázal Jeremiáš prorok z rozkazu Božího stánek i archu za sebou nésti, až vyšel na horu, na kterouž byl vstoupil Mojžíš, aby viděl dědictví Boží. A přišed tam nalezl místo v jeskyni, a vnesl tam stánek i archu a oltář zápalu a zahradil dvéře. I přistoupili někteří spolu, kteří za ním šli, aby poznamenali sobě místo; ale nemohli ho najíti. A když to zvěděl Jeremiáš, přimlouvaje jim řekl: že neznámé bude místo, dokavadž Bůh neshromáždí shromáždění lidu a nesmiluje se.« II. Macchab. 2, 4, seq.

Podle zjevení sv. Jana a podle proroctví Danielova uplyne po pádu říše Antikristovy ještě 45 dnů, a pak nastane soud všeobecný; avšak není jisto, zdali ihned po uplynutí těch dnů se ukáže znamení Syna člověka, a stane-li se ihned vzkříšení mrtvých a soud, ač jest důmněnka o tom poněkud oprávněna. Než, o těch věcech, jakož i o znameních parusie Páně fysických mluviti, není předmětem pojednání tohoto.

Shrneme-li však všecko, což bylo pověděno o Antikristovi, v krátký nástin, tož učí katolická Církev o něm, jakž následuje:

1. *Jest de fide, že přijde při skonání časův Antikrist.*

2. *Antikrist bude původu lidského, t. j. zrodí se přirozeným způsobem, jako jiní potomkové Adamovi.*

3. *Antikrist bude osobou jednotlivou, jak říkáme, fysickou, a nikoliv nějaký souhrn osob obojujících víru křesťanskou, čili nebude nijakou osobou morálnou.*

4. *Antikrist bude zapřísáhlým nepřítelem křesťanství a nade všecko pomyšlení nešlechetný, odkudž jej sv. Pavel zove člověkem hříchu a synem zatracení.*

5. *Antikrist bude činiti divy a nápohledné zázraky.*

6. *Vláda jeho bude rozšířena po všem světě. Odtud bude také pronásledování věrných křesťanů tak všeobecné a tak děsné, jakého nikdy nebylo.*

7. *Na sklonku časů dostaví se Henoch a Eliáš, aby odpor kladli Antikristovi a navrátili Bohu národy, a mezi nimi aby obrátili Židy na víru křesťanskou.*

Domněnky, že bude Antikrist z rodu Židovského, a to z pokolení Dán pocházeti a že se narodí na Východě, jsou dosti odůvod-

něny, jakož i že Antikrist nejprve Židy přivábí k sobě, avšak nejsou de fide.

Avšak blud jest zjevný, že bude Antikrist jakási inkarnace (vtělení) ďábelská, a také nemá do sebe náležitého opodstatnění domněnka, že pojde Antikrist z obcování ženy s ďáblem prostředkem síly plodivé, od něho uchvácené.

B) Učení Chelčického o Antikristovi.

Co do eschatologických pravd, jest Chelčický téměř v plném souhlasu s katolickou věrou. Tvrdíť s odvěkou Církví, že jest uloženo všem lidem umříti, že jest duše lidská netoliko nesmrtelna, ale že zůstává také po smrti těla sebevědomou, že bude ihned přišedši na onen svět souzena, že přijde podle stavu, v jakém odešla na onen svět, buď ihned do nebe, pakli totiž byla v milosti a plně se dokála, nebo do pekla se dostane, pakli odešla ve smrtelném hříchu, ano, on bez obalu učí, že duše pekelné budou na věky trápeny *ohněm, a to opravdovým fysickým*; anebo jsoucí sice v milosti, ale ještě se nedokávši, musí až do soudného dne kromě nebe dlíti, a to v nějakých utěšených krajinách [4]) *Učení své zvláštní o očistci z Pseudoklementa vzaté přednáší Petr Chelčický naproti náuce Viklifově i Jana Husi.*

O událostech, které budou předcházeti druhou parusii Páně, píše Chelčický po skrovnu, ač v toto druhé příští Pána Ježíše věří. Zmiňuje se stručně o fysických znameních, ale přijímaje jich, podkládá jim také allegorický význam. [5]) Mluvě o druhém příchodu Páně praví: »*Podruhé přijde hrozně nemilostivým, aby je porazil spravedlivě jako neposlušné, postaví proti nim všecko stvoření . . . neboť jest všecko stvořil k jich užitku a k službě jim; a poddal jim vše k poslušenstvie, a to proto, aby oni sami byli Bohu poddáni . . . Ale když to nemúdří lidé lehce vážie: a ještě toho stvořenie proti Bohu požievají, a Boha skrze nie tupí . . . viece sobie vážie stvořenie, nežli Stvořitele . . . Protož Buoh postavie proti nim stvořenie na jich potupenie.* [6])

Kdežto Petr Chelčický jest ohledně znamení, kteráž předcházeti budou druhou parusii Páně, málomluvný; *jest tomu zcela jinak stran Antikrista.*

Svrchu bylo pověděno, že bylo od kolébky křesťanství vezdy hojně těch, kteří odpírali sv. víře a jím ustanovené Církvi, a tak dílu Kristovu, a tou měrou Kristu Pánu samému, a v tom rozumu že bylo, jest a bude vezdy hojnosť Antikristů. Pán Ježíš tak předpověděl při poslední večeři, když pravil: »*Kdybyste byli ze světa, miloval by svět, co jeho jest; ale že nejste ze světa, nýbrž já ze světa vyvolil jsem vás, proto vás svět nenávidí. Pamatujte na mou řeč, kterouž jsem já mluvil vám: Není služebník větší než Pán jeho. Jestliže se mně protivili, i vámť se protiviti budou . . .* Jan 15, 19. 20. Odtud věrní katolíci nikdy neupírali, že měl a má a bude míti až do dnů posledních Kristus Pán odpůrce.

[4]) Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o Očistci.
[5]) Kniha Výkladuov. Ned. II. adventní.
[6]) Tamtéž.

Avšak tatáž katolická Církev učí na základě Písma a nepřetržité tradice, *že ten úhlavní Antikrist ještě nepřišel,* ale najisto přijde před druhou parusií Páně, a že ten budoucí Antikrist nebude nějakou pouze morálnou osobou, ale osobou fysickou, jednotlivou.

Především však, nežli předkládati budeme učení Petra Chelčického o Antikristovi, musíme předeslati, že týž zhusta buď že z neznalosti některých článků víry katolické, nebo aby jim pohodlněji dovedl čeliti, křivě sobě vykládá články ty a pak počíná proti nim vražedný boj[7]) I stran učení katolického o Antikristovi tak činí. Tak jistí, že apoštolé Antikristovi, t. j. biskupové a kněží, řkou: že se Antikrist urodí z mnicha a k . . . y klášterské, a že tak bude puol člověka a puol čerta.[8]) Kdyby byl Chelčický řekl, že někteří v Římské Církvi takto o původu Antikristova soudili, — byl by pravdu pověděl, ale nepravdu řekl, že biskupové a kněží Církve takto o Antikristovu původu hlásají. Jak se zdá, druhých domněnek o Antikristovi neznal Chelčický, jako na příklad, že bude Antikrist inkarnací satanášovou, nebo že bude ze ženy na způsob nepřirozený počat. Myslím, kdyby je byl znal, že by byl dojista jich užil na příhanu Církve katolické. Podobně nic nemluví o Henochovi a Eliášovi a o obrácení Židů před příštím Páně.

Předeslav domnělé učení apoštolů Antikristových o Antikristu, dí Chelčický, že podle učení Římského má Antikrist teprv přijíti, a to při skonání časův, jakoby nyní byl daleko od nás. A tu ihned začíná naříkati, že lidé neznamenají již nyní jeho zhoubné působení »Ale nyní, praví Chelčický, správce odpornie pravie, že na skonanie svieta niejaký Antikrist přijieti má. A je to nesnáz veliká, že o škodách, jež činie Antikrist, žádný nechce věděti, jsú prý nečitedlné. Protož pravie, že niekterý přiejde někdy, a nieco dielati bude, a pro takové různící ty škody, kterých jest dávno Antikrist nadielal, v horšie dále prospieje a rozdielenie v lidu rozmnožie. Hlediece prý k tomu správcové lidu pravie odpornie apoštolóm, že by na skonánie svieta miel niejaký Antikrist přijieti a křesťanóm se protiviti, muče je pro vieru a zákon Páně kaziti bude.« [9])

Kdežto však správcové lidu, t. j. biskupové a kněží a mistři jistí, že má teprv při skonánie přijieti, tvrdí Chelčický, že Antikrist neznamená osobu jednotlivou, fysickou, ale morálnou, a že nepřijde snad teprv na sklonku časů, alebrž že jest již zde. Na to dává po svém způsobu důvody.

1. Kdyby prý měl Antikrist teprv při skonání světa přijíti, »muselo by to býti, že onen Antikrist, který za apoštolóv na svietie byl, brzo po nich umřel.« [10]) Dobře-li těmto slovům Petra Chelčického rozumíme, chtěl on snad říci: že, kdyby bylo na pravdě učení, že teprv při skonání světa Antikrist se dostaví, byl by musel ten, kterýž za apoštolův na světě byl, umříti, nebo že by již za časů apoštolských se bylo muselo dostaviti skonání světa, čehož opět není. A odtud jde, mluvíme zde po domnělém rozumu Chelčického, že

[7]) Sem náležejí jeho výklady o odpustcích, o moci, hříchy odpustiti, o zákonu, že má každý pravověrný nejméně jednou v roce svému nařízenému knězi se zpovídati atd.

[8]) Antikristova poznanie sú tato. Rukopis Svatovítský. L. 241a.

[9]) O Rozeznánie duchóv pro blud. Rukopis Svatovítský. L. 229a.

[10]) Tamtéž.

nebyl, není a nebude Antikrist osobou jednotlivou, fysickou, spíše jest on osobou morálnou, složitou čili souhrnem osob odporujících Kristu Pánu. Takovým Antikristem byl také císař Nero a jiní ukrutní násilníci byli prý sú v Římě i jinde, »ježto sú přílišné množství křesťanóv zmordovali . . . pro jméno Ježíšovo a jeho vieru.« [11])

2. *Chelčický hledě k Písmu neshledává tam důvodů, že by Antikrist byl osobou jednotlivou, fysickou, kteráž by teprv na sklonku časů měla přijíti; alebrž že podle Písem jest Antikrist osobou složitou, morálnou.* Chelčický rozumuje totiž: »Aniž také praví sv. Jan, by Antikrist jedna osoba byl, ale že sú mnozí Antikristové učiněni; mnozí súce jedné vuole sú v odpornosti proti Kristovi, a sú jako jeden majiece hlavu povýšenu na stolici královské, kteráž hlava panuje nad králi zemskými, i nad sbory rozdielných pokrytcóv i nad národy mnohými, o niemž die sv. Pavel: že jest človiek hřiecha, syn zatracenie, jenž se protivie a povyšuje nade všecko, což slove Buoh, netoliko nad krále zemské se výší, ale i nad Buoh pýchú velikú. [12])

Podle Písma tedy, jak se domnívá Chelčický, nelze přijati, žeby měl býti Antikrist osobou jednotlivou, fysickou, kteráž by se teprv při skonání dostavila; alebrž jsou jím mnozí, a ti mnozí jsou jako jeden Antikrist svojí odpornostĺ naproti Kristovi.

Sv. Jan prý také praví: »*Každý duch, který dielie, rušie, zapiera Ježíše, ten z Boha nenie, a jest Antikrist*« A to prý majie Latiníci za pravé, že, kdo dělí Krista, ten jest Antikristem. Avšak oni prý těm slovům přikyvujíce, nerozumějí jim a nechtějí povoliti, aby slova ta byla rozuměna o tom Antikristovi, o němž on, Petr Chelčický píše, ať prý ten, jehož on za Antikrista vydává, nedělí Krista, ale vyznává. [13]) Vyhražuje sobě tuto Chelčický, jakož často ve svých spisech činívá, že by on lépe Písmu rozuměl a zvláště slovům svatého Jana právě zmíněným, nežli všichni Latiníci dohromady, ano, celá Církev na Západě i na Východě, a tak sebe vyvyšuje nade všecky biskupy a kněze, nade všecky doktory a mistry, nade všecky učitele Písma, nad sv. Otce a Učitele Církve, a tak opětně dává na jevo, že ze všech mužů svatých a učených, kteří psali o víře před věkem jeho, jen to přijímá, což by jemu pod rozum šlo.

Ano, Chelčický zamítaje, žeby Antikrist měl teprv přijíti a že bude osobou jednotlivou, fysickou, až i tvrdí, že bylo, jest a bude Antikristův do nesmírna, neboť prý jest každý Antikrist, »*ať žid ať pohan, anebo kdokoliv, kdožby zapieral, že Ježíš ukřižovaný jest Bóh, anebo, kdožby ústy vyznával Krista, ale skutky ho zapierá.*« »*Ti všickni sú prý spolu s hlavú svú veliký Antikrist.*« [14]) Hle tedy kterak složitá jest ta Antikristova osoba!

Ten Antikrist, dokládá Chelčický dále, byl již za času apoštolů, nebo Protikrist v přiemém rúše Pána Ježíše zapíraje. Ale Římští praví, namítá sobě sám Ch., že nejenom za dob sv. Jana měl jest býti, ale že se v časech posledních blíží Antikrist. Sv. Jan prý dí o něm svatým lidem: »*Synáčkové moji, poslední jest hodina, a jakož jste slyšeli, že Antikrist zde,* [15]) *ale nynie Antikristové mnozí jsú v učenie, otavad*

[11]) Tamtéž.
[12]) Tamtéž. L. 230b—231a.
[13]) Tamtéž.
[14]) Tamtéž. L. 232a.
[15]) Vulg. má: »venit«. Český překlad Vulg.: »že přijíti má.«

vieme, že poslední hodina jest. [16]) *Z nás vyšli, ale nebyli sú z nás.* [17]) Ta poslední hodina však, jak rozumuje dále Chelčický, byla již za dob sv. Jana. »A tu zjevně praví o hodině poslední čili času posledním, kterýž za nich (synáčků) již byl, a že v tom čase posledním, jenž trvá již několik set let, Antikrist počna od nich trvati až sem . . . s mocí největšie počavšie za nich zrostl jest tak, aby se nad Bóh povýšil, a že jednoho nejmenuje, ale mnohé, protož jeden Antikrist z mnohých protivníkov Kristových domácích pokrytcov, jenž sú osáhli úřady apoštolské a vládnú duchovenstvím, a netoliko ti duchovní pokrytci sami sú Antikrist ten největší, ale i světští králové a ta moc světská, jenž všickni jednovolně proti Kristovi a proti jeho zákonu spřáhli sú se, aniž pokrytí duchovní sami mohli by tak silně proti Kristovi státi, by neměli světské ruky na pomoc. Protož takého hlavního Antikrista, prorokoval jest (sv. Jan) . . ., že Antikrist jde se svú hlavú najsilnějšie a Kristovi a jeho zvoleným najprotivnějšie . . . Sv. Pavel nazývá jeho synem zatracenie, jenž se povyšuje nade všecko, což slove Bóh, . . . sv. Jan šelmú silnú ho nazývá s desíti rohy a sedmi hlavami, kteréžto šelmě dal drak moc a sílu svú velikú, a klaněli se té šelmě všickni . . . Opět jinde týž sbor Antikristův nazývá prý k . . . ú velikú, jenž jest matie smilstvie a ohavností pozemských . . . a opila se krví svatých a mučednikuov Ježíšových. Jinde prý zovou ten sbor Babylon, jenž jest učiněn příbytek ďábelský a stráž velikého ducha nečistého, aneb k tomu jest najpodobněji ten sbor Antikristův i se svú hlavú, jenž se jest odstěhoval od Boha a od jeho zákona, a Jesu Krista potlačil, aby byl příbytek ďábelský, a stráž všelikého ducha nečistého. Tak jakožto tělo Antikristovo štiepáno a roztrháno jest ve mnohé roty a v šíbalstva duchovní i světská, aby podle obzvláštností tiech rot a šíbalství rozlit v nich byl duch nečistý, ďábelský k rozmnoženie obzvláštních bludóv, kacieřstvie, nepravostie, a odpornostie ku potlačenie Jesu Krista.« [18])

Tyto věci měl tedy sv. Jan na mysli podle sepsání Petra Chelčického, když mluvil ku žákům svým o Antikristovi. Ne tedy osoba Antikristova fysická, jednotlivá byla předmětem proroctví Jana Miláčka, ale sbor těch, kdož byli, jsou a budou odpůrci Páně během věkův až do skonání, kteřížto odpůrci měli, mají a míti budou v časech po sobě jdoucích vždy posloupně jednoho úhlavního odpůrce, čili Antikrista, jejž zove sv. Jan šelmou, a sv. Pavel člověkem hříchа a synem zatracení, a jeho sbor Babylonem, příbytkem to nepravostí.

Tak as sobě uzdil Petr Chelčický svůj článek víry o Antikristovi. Doufejme, že tento troufalý sedlák z Chelčic neznal tradičného učení o Antikristovi a nevěděl, na jakém základě učila Církev na Západě i na Východě, že bude Antikrist sv. Janem a sv. Pavlem předpověděný osobou jednotlivou, fysickou, jenž přijíti má na sklonku časů při druhé parusii Páně; doufejme, že nevěděl, že takto vezdy byla vykládána místa Písma Božího nadzmíněná, od ss. Otcův a theologů scholastiků; doufejme, že toto všecko bylo zakryto před očima Petra Chelčického, neboť jen tak můžeme omluviti způsob, jak sobě naladil text svrchu naznačený. Dotýčný text zní totiž podle překladu z Vul-

[16]) Chelčický zde vkládá do textu slovo »v učení«, kteréhož není v Písmě.
[17]) Výklad II. ep. sv. Jana. Rukopis Svatovítský. L. 64a.
[18]) Tamtéž. L. 64a—65a.

gaty: »Synáčkové, poslední hodina jest, a jakož jste slyšeli, že přijíti má Antikrist, i nyníť jsou mnozí Antikristové: odkudž víme, že poslední hodina jest.« I. Jan 2, 18. Sušil překládá zmíněný text podle původního textu takto: »*Dítky, poslední hodina jest, a jakož jste slyšely, že protikrist* ***přijde,*** *i nyní protikristů mnoho nastalo, odkud víme, že poslední hodina jest.*« Výklad téhož textu podává Sušil takto: »Dí: přijde či jak text ř. má, přichází, což jisté a neomylné příští opovídá, jakoby již se ubíral aneb cestu strojil. Dí, jakož jste slyšeli; z čehož jde, že apoštolé vyučovali, že před druhým Páně příchodem bude předcházeti protikrist; že ale než on přibude, budou předcházeti co předchůdcové a předslanci jeho bludaři protikřesťanští, již všelijak budou hleděti víru Páně podkopati.« Jinak sobě upravil dotýčný text sv. Jana Chelčický, aby jej přitáhl ku svému rozumu, neboť on cituje: »jakož jste slyšeli, že Antikrist jde,« [19]) jakoby ten úhlavní Protikrist, již dobou apoštolů byl působil a šel během věků až k časům Chelčického, a odtud ovšem až do skonání časů. Že Chelčický zde na křivo citoval, jest jisto, zdali ze zlé vůle nelze tak snadno říci, doufejme, že toho nebylo.

Ten Antikrist byl prý, jak Chelčický dále popisuje, za dnů apoštolův sláb, a byl také tou dobou přemožen. »Přemohli prý ho za časů apoštolských. Tenkráte však neměl prý moci tak veliké ani duchovní, ani světské, neměl císařóv ani králóv, ani zemí mnohých v své síle, aby mohl boje vésti. Kacířové byli tehdáž pěší, chodili od domu k domu buřiece lid.« [20]) Ten tedy pěší Antikrist byl za dnů apoštolových překonán. Ale tentýž Chelčický, kterýž tvrdí, že byl Antikrist za dnů ev. Jana zmařen, zároveň tvrdí, že rostl a přibýval, až dospěl k takové moci, že více pěším nebyl, ale až i nad králi panoval; avšak jak by to bylo možno, toho vysvětliti zapomenul. Aspoň měl udati, kdy as po těch dobách se Antikrist jako znovu vzkříšený objevil, kde a v kterých krajinách se vyskytl. Či snad tanul jemu na mysli císař Nero, o němž za starodávna se domýšleli, že neumřel, ale odešel k Parthům, a odtud prý náhle se ukáže, aby znova pronásledoval Církev? Nikoliv! Toho při Chelčickém nebylo, neboť podle něho jest Antikristova osoba složitá, moralná, kteráž se v pěších kacířích za dnů apoštolových objevila a rostla, až i nad králi panovala.

Prorokovaný od apoštolů Antikrist byl podle Chelčického vezdy konaje služby ďáblovi naproti Kristu Pánu, bude a jest na světě. Takové náuce se však mistrové z čeledi Antikristovy protiví »praviece, že na skonánie svieta přijde nějaký Antikrist s mocí velikú proti křesťanóm, toliko jedna osoba, a tak bájí o něm, že by se měl naroditi z mnicha a jeptišky ďábel vtělený, a že by mocí ukrutnú a zázraky velikými odvodil křesťany od víry, a že by zákon Boží zkazil, a kdo by se na jeho divy neobrátil, aby je v peci v ohni

[19]) Bible králická nejde v tom s Chelčickým, neboť překládá: »který přijiti má.« Výklad však textu sv. Jana i v té bibli souzvukuje se smyslem, jaký do něho Chelčický vkládá. Viz výklad v dotčené bibli.

[20]) O Rozeznánie duchóv pro blud. L. 238a. Podle výkladu Chelčického byli tedy za dnů apoštolův kacířové Antikristové, t. j. ti, kteří jinak učili, nežli apoštolská Církev. Za dnů však jeho byla podle něho všecka katolická Církev všechno křesťanstvo v bludu, a tak bylo ono Antikristem, odporujíc Kristu Pánu v těch, kteří jako Chelčický bouřili a nerozumné své učení lidu vtírali!!

spálil; ale takovému Antikristovi (přidává Chelčický) nedostalo by se, by mohl tolik zlého uvésti křesťanóm, jako tento, o němž jest pověděno, nebo jedna osoba přijdúcí na skonání světa, ta by se svým protivenstvím nedosáhla těch křesťanov, kteří sú byli za apoštolóv, a potom až do jeho, aniž by jedna osoba mohla všudy býti, kde sú křesťané, než někde v jedné zemi, a jinde by nemohl býti. Protož takový Antikrist nedosáhl by vrchu vše zlosti, ani by tolikeré množstvie křesťanóv mohl srdcem ustaviti proti Kristovi, jako jest ustavil ten Antikrist, který se jest počal za apoštolóv a potom rostl více než 11 set let a dosáhl Římské stolice, potom dosáhl sobě na pomoc ciesařóv, králóv, knížat, pánóv, rytieřóv, zemí, krajóv, jazykóv, a všude po zemích, po národech osadil svými apoštoly po vše zemi kostely, aby sobie poddal u poslušenstvie veliké i malé, aby prošel všecka sviedomie lidská a napojil je svého ducha, odporného Jesu Kristovi podle toho že jest miel přijieti, a přišel jest ve všelikém svodu nepravostí, v znameních a zázracích lživých, jimiž jest svět ustavil proti Kristovi, a strávil jest jej jedem svých travenin, kterémužto svietu nižádný ukrutník nemohl by takové škody učiniti, by je v takú lež pod pokrytstvím uvedli a Jesu Krista tak škodně v nich umrtvili. A že by ten Antikrist přijda na skonánie svieta, zákon Boží zkazil, já tieži takých, kde jest dnes zákon Boží? Však se jest tento Antikrist na Řiemské stolici v panstvie toho svieta uvalil, tak jest zákon Boží zatratil, že o něm nikdež nic nebylo slyšeti,[21]) a své zákony odporné zákonu Božímu ustavil, rozmnožil a sviet na nich ustavil, a zákon Boží odsuzuje, pále, stíná pro zákon Boží, a již Kristus Ježíš podle své moci duchovní, skrze nież spasenie jedná, dávno jest vyvržen, a již v mlčenie postaven, a již se zaň stydie, a jmenovati jeho nesmějie, nebo pokolení Antikristovo chce znáti po tom kacieře, ktož die: »Pán Ježíš!!« [22])

Tímto způsobem snaží se Chelčický, aby potřel odvěké učení katolické Církve, že bude Antikrist, ten úhlavní na konci časů, osobou jednotlivou, fysickou. Praví, že jest to nemožno, ať i podle naučení mistrů Antikrist mnoho zlého učiní, ano, že bude vrcholem zlosti a že dosáhne vrchu všie zlosti, toho však způsobiti nebylo by možno osobě jednotlivé. Také prý by, jak jde učení, všeho světa obsáhnouti nemohl, ať jest Antikrist, jsa osobou jednotlivou, místem vázán v konání svém. Jsa jednotlivou osobou by prý nemohl jedem svého ducha všechen svět otráviti, Krista Pána zapuditi, zákon zkaziti a své zákony ustaviti. A tak prý nezbývá leč to, že Antikrist již za dob apoštolů byl, rostl, sílil, až osáhl Římskou stolici, císaře a krále, knížata a pány a rytíře, ano, všechen lid sobě podrobil, vládna nad jejich svědomím. Takto tedy sobě uzdil Chelčický důkaz, že Antikrista úhlavního nebude na sklonku časů nižádného, a že není na pravdě Římská Církev učíc, že přijde on před druhou parusii Páně, jsa člověkem hříchа a synem zatracení.

Podle podobizny, jakouž nám Petr Chelčický před oči staví o Antikristovi, kterýž rostl od dob apoštolů a se sílil, až jedem svým otrávil všechen svět, bylo by nám věru těžko odpověděti na

[21]) Podobné lži vypravuje také dr. Martin Lutr, jakoby před ním nikdo ani okem byl Písma sv. nespatřil a v něm nečetl.

[22]) Výklad II. ep. s. Jana L. 67a—67b.

otázku: kde jest ten děsný Antikrist, kterýž až do dob Petra Chelčického jedenácte set let rostl? Toho bychom se nedopátrali, kdyby starostlivý Petr nebyl nám také prozradil, že ten hrozný, jedenácte set let rostoucí Antikrist, kterýž byl dříve slabým pěšákem, jest nyní velemocným vládcem, a že osáhl stolici Římskou. *Papež Římský jest tedy ten úhlavní, od dob apoštolů rostoucí Antikrist, jak se zalíbilo Petrovi Chelčickému tvrditi.* (Pokračování.)

Kosmická píseň.

Je večer vlahý; hvězdy v zlatém třpytu
se chvějí nesčíslné na blankytu,
jak očka smavá Nocí vzhlížíce.
Tu mocně v nadoblačnou výš mne táhne
tvář tajemná, jež divnou touhou práhne,
— ta bledá, magická tvář Měsíce!

Jde vážně nebem hvězd těch strážce skvělý,
jej stihá zrak jich, touhou uzardělý,
on jinde bloudí snivým pohledem;
hvězd nepoutá jej půvab, něžné chvění,
jen dolů zírá, tam, kde v tichém snění
se dívka vznáší na oblacích — Zem.

Žár lásky v nitru, Měsíc touhou plane
po dívce Zemi, věky milované,
a žárliv, nad ní všechny noci bdí;
a na své valné po vesmíru pouti,
tím mořem vzdušným bez ní nechce plouti,
Zem provází, jež v povděku se rdí . . .

Cit bolné touhy plní světy oba!
Zda jednou zasvitne jim blahá doba,
kdy horoucně si vlétnou v náručí? . . .
Ba přijde chvíle ta, však strašná spolu,
kdy hromné zvuky houknou do údolu
a »Konec světa!« temně zahučí! . . .

Ta chvíle přijde, jimi vroucně ždaná,
však děsně zaduní též velká hrana,
a Světu, jeho skonu, budou znít! . . .
A s nebe hvězdy spadnou v běsném sváru,
a moře vzkypí, zaplá v rudém žáru,
a dívka Země hrůzou počne mřít . . .

V té chvíli hrůzy, záplavy a hněvu
se Měsíc sřítí s nebe v děsném zjevu,
a k hořící již Zemi zaletí;
sám žhavá tůně, touhy ve plameni
jí první dá i slední políbení,
a skoná s ní v tom žárném objetí! . . .

Jan Dvořák-Zbudovský.

V sousedství.

Obraz ze života lidu v Žďárských horách.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

I.

Chlubívala se panímáma Černovská, že jest její Maruška jedním z nejhodnějších děvčat z dědiny, že umí každou a nestydí se za žádnou práci, že umí šit jako holka z města, vařit jako kuchařka od pánů a pracovat na poli a v domě jako selka.

Kdo Marušku znal, přisvědčil rád k této chvále a ještě i dodal, že je Maruška také i jedním z nejhezčích děvčat, a k této chvále zvláště hoši rádi přisvědčovali.

Mělo sice více děvčat v dědině takové červené líce, černé oči a bílé zuby jako Maruška, ale tak pěkné, dlouhé a husté vlasy neměla žádná. Sáhaly rozčesané Marušce až po kotníky, byly tak husté, že nedělily se ani v jednotlivé prameny, ale splývaly jako černý sametový plášť; spletené v rulíky pak vydaly dva copy silné jako ruka, téměř stejně tlusté až ku konci, že sotva bylo místa pro ně na hlavě, a musila je Maruška připevňovati nejsilnějšími jehlicemi. Ale měla z nich také radosť a kolikráte za nedělních odpůldnů, kdy se chasa po besedách scházela, setrvala Maruška v zimě v přístěnku a v létě na zahrádce a bavila se tím, že splétala vlasy v několik copů, v cop jediný, tu zase pletla si copy »rozmarinové« a všelijak na hlavě je připevňovala.

Matka se jí smávala s touto hračkou, a smávaly se jí i kamarádky.

Kupovala matka Marušce vždy na hlavu šátky buď červené neb aspoň s červenými okraji nebo kvítky, aby jí někdo neuřknul ty krásné vlasy. Věřila pevně, že by pak dcerušce seřídly, vypadaly, a tato věřila s ní.

Maruška vždy radostně se usmála, chválil-li někdo její pěkné vlasy, a matka říkávala k této chvále, že váží si této dceřiny ozdoby nad kolik set kapitálu.

Té řeči se však usmívali také lidé, mrkaly na sebe kmotry a tetky, kmotři a strýcové si odkašlali, a sousedé a sousedky šťouchali se lokty, a to proto, že se vědělo, že by u Černovských mohli toho

kolikastového kapitálu velice dobře potřebovati, že nebyl na statku již ani šindel právem jejich, že hospodařilo se tam jak se říká: serbusovi na buben, že mladý Černovský, bratr Maruščin, marně shání nevěstu, jejímiž penězi by statek vyplatil, a Marušce přese vši matčinu chválu že nehlásí se ženiši.

Vytloukali u Černovských dluhy a úroky klín klínem již po mnoho let a nestěžovali si nikomu, byť pantáta sám tím vinen, oženiv se s panímámou, nemající ani krejcaru věna. Líbila se mu, měl ji rád a vzal si ji a s ní na statek jejího otce a tři nedospělé bratry. Měl otec její chalupu, kterou prodal, a to co za ni dostal, vyplatil na dluhy; pantáta Černovský věda, že by ženině přízni musel asi vypomáhati, sám k prodeji chalupy radil a příbuzenstvo na statek vzal, jsa toho mínění, že mu budou upřímně pracovati, a že ušetří čeládky a dělníků.

Ale vzal si v otci ženině na statek starého lenocha a v bratrech jejích mladé nedbalce. Nedalo si to poroučeti, nedalo se to vychovati, a jen se na statku povalovali a objídali hospodáře. Starého živil přes deset let, pohřeb mu vystrojil a rád viděl, když z domu ubyl nejstarší švagr, byv na vojnu odveden. Druzi dva udrželi se ještě několik let a vidouce teprve, že na zadluženém statku ve všem se musí uskrovňovati, odešli do služeb a k sestře a švagrovi se již nehlásili. A ještě říkali, co se u Černovských zdarma nadřeli!

Když počaly Černovským dorůstati děti, věděli již, že statek neudrží, ač měli za svého hospodaření více dobrých než špatných let, nebyli stíženi požárem, pádem dobytka, krupobitím; bylo by se snad několik tisíc dluhů na statku váznoucích pomalu zaplatilo, kdyby nebylo bývalo té panímáminy přízně.

Když bylo Černovských Františkovi dvacet a Marušce osmnáct let, zemřel pantáta, a panímáma, která neuslyšela od toboto po celý čas manželství ani stesku ani výčitky, div hořem nepozbyla rozumu. Zemřel pantáta po kratičké nemoci, rozstonal se na píchání, po použití všech domácích prostředkův povolala panímáma lékaře, nepomohl již, a kněz dostaviv se, musel těšiti více panímámu téměř si zoufající, nežli nemocného, ve vůli Boží úplně oddaného. Doporučil pantáta Černovský statek ženě, ale hnedle ji napomínal, ať ho prodá a netrápí se s břemenem dluhů, ať se může syn oženiti dle svého srdce a přání jako on, pantáta to kdysi učinil, a Maruška že se také lépe zaopatří, dostane-li do ruky několik set jistých, než sebe více slíbených. »Však se mně jen ty starosti tak na prsa složily a tu neduhu mně způsobily,« pravil nemocný k ženě a dětem. Byla to jeho poslední slova. Krátce potom zemřel.

Ale panímáma ze svého hoře poněkud se vzpamatovavši a hospodaření se chopivši, pojala úmysl, že ze statku nepůjde, že jej bude hledět dětem udržeti.

Kde kdo jí to rozmlouval. Syn František sám poukazoval na to, že otec se již ohlížel po kupci na statek, že seznával nemožnosť zde se udržeti. Ba, zřejmě vyslovil, že by nepřijal od matky postupu zadlužené usedlosti, že se nebude starati a pracovati na dluhy a úroky.

»Teda dám grunt Marušce, vdám ju na něj, na ten grunt, a na Marušku našu se najde dycky ženich,« rozhodla se panímáma.

»Já sestře přeju všecko dobrý, mami, ale s tím gruntem jí nic dobrýho nedáte, jen starosť a trápení«, ujišťoval František matku.

»Nemá a nebude mět Maruška na gruntě takových »železných krav« jako jsem já nebožtíku pantátovi, Pán Bůh mu tam vodpust, dovedla; najde se ženich s pěknou pretencou, vyplatí dluhy ty nejvěčí a z ostatních si pomůžou,« soudila panímáma.

»Ale mami, pomyslite si, dyž pustíte Marušce grunt, uděláte si přece vejměnek, jak vám přináleží. A já snad taky pretencu dostanu, dyž nepřevezmu grunt,« upozorňoval František matku.

»No, ty se neboj, ty synáčku upřimnej, že snad nic nedostaneš a že bys se musel o matku snad někdy ešče starat, hádáš, že si nebudu dělat vejměnek, viď a taky uhodl's. Nebudu Marušce železnou krávou, nebudu si vymiňovat jinýho nic, nežlivá bývat na sednici a ke stolu. A tobě vyhodím pretencu, jako jsem já měla od nebožtíka tatíka, Pán Bůh mu odpusť a mně taky, že jej ve zlým vzpomínám, slíbenou, ale nevyplacenou, dám ti pět set rejňskejch, dám ti je třebas hned, ty mně ešče někdo půčí, aby jářku takovej jeden upřimnej bratr taky nezůstal na gruntě sestře železnou krávou,« rozzlobila se panímáma. Nedbajíc, že syn k nespravedlivé výčitce bledne, byla by dále ještě mluvila, ale pláč jí přerval řeč.

»Neplačte, mami, a nezlobte se; bude podlevá vaší vůle, co mně dáte, dáte, možná že bude někdy pro vás jako schováno. A na gruntě za železnou krávu nevostanu, možná, že se mne dřivejác zbavíte, než si myslíte. Zapomněly jste, že bude asentýrka, a že mě asi vodvedou, a až si to u vojenskejch vodbydu, pak vám asi nikdá dom nepřijdu, bude pro mně někde inde ve světě asi kousek chleba, kdo chce a umí dělat, dycky prácu najde,« zahovořil František, a bylo již na pevnosti jeho hlasu znáti, že o této věci byl přemýšlel. Však jej od smrti otcovy nikdo pousmát se neviděl.

Panímáma rozplakala se ještě víc, počala vytýkati synovi vzdory, nelásku, nevděk, ale cítila sama, že jest v neprávu; musela naznati, že syn se od mládí v hospodářství přičiňoval a všemu rozumí, a byť se jí i zdálo, že dostane na statek spíše bohatého zetě než nevěstu, přece temně cítila, že odchod synův bude pro ni ztrátou.

František odešel po práci, a panímáma, rozmýšlejíc si synovy řeči, dospěla k přesvědčení, které záhy Marušce sdělila, že totiž, bude-li František odveden, Maruška se snáze vdá, any i při smutku po pantátovi mohou na to pomýšleti, v případě, že by se ženich vyskytnul, ihned svatbu strojiti, majíce výmluvu, že jest na gruntě hospodáře potřeba.

»A peněz taky,« řekla Maruška trochu trpce.

»Na grunt peněz a hospodáře, tobě pantáty,« řekla matka.

»Ešče jsu mladá,« namítla Maruška.

»Byla jsem málo starší, dyž jsem se vdávala,« řekla matka.

Uložili Černovských pantátu na krátce před Vánocemi k věčnému spánku, a již počátkem masopustu podávali si u Černovských dohazovači dvéře. Někteří přicházeli sami, pro některé vzkázala panímáma.

Prvnější nabízeli panímámě kupce na statek, kteří by tento z ruky koupili, a druhým vychvalovala panímáma statek i dceru. Chlubila se s ní, jak nám již známo.

Ale dohazovači kroutili hlavami, poukazovali na mnoho dluhů, sešlá hospodářská stavení, výplatu, výměnek, taxy a jak to již bývá.

Než, panímáma rozhodně oznamovala a vůbec i po dědině dala do řeči, že si výměnku nehodlá dělati, že odstoupí dceři statek beze

všech podmínek a synovi vyplatí pretencí jednou pro vždy beze všech podmínek; že bude tak na dobro odbyt, a dcera bude míti statek bez »železné krávy«.

Až si pro tuhle řeč počali bráti lidé panímámu Černovskou do přísloví a počali říkati, že ať jen panímáma si nezavolá na osud a na konec přece jenom sama železnou kravou na statku není.

»Dyby si udělala vejměnek, nebo něco pojistila, měla by na gruntě svý, a to až nebude moct dělat, bude u mladých, a třeba to u vlastní dcery bylo, dostávat jest z milosti,« soudili lidé.

»Bude železnou kravou,« svědčili poslouchající tu řeč.

I do očí panímámě Černovské tak mluveno. Ale nadarmo; nedala si říci.

S nastalým jarem zaséval František obilí, maje na hlavě vojenskou čepici, a na gruntě se chystali k svatbě . . . Ženich byl přespolní, vdovec, jehož jediné dítě byli si vzali rodiče první jeho ženy; nechtěli, aby prý je macecha trápila.

A panímáma Černovská zase říkala, že by po tom nic nebylo, aby se vodila zase »přízeň« na grunt, jako se to při jejích vdavkách stalo. Zapomínala, že to zde byla jiná přízeň, a že dcera k otci přece vždy přijíti mohla. Lidem jí připomínajícím, že dědeček s babičkou nastávající nevlastní dcery Maruščiny věčně živi nebudou, a pak že třeba již hodně povyrostlá ta holka za otcem se přistěhuje a jsouc maceše nezvyklá a otci odvyklá, nikoho z nich poslouchati nebude, odpovídala panímáma, že tak daleko člověk myslit nemusí, a že se může holka od dědečka a babičky i vdát. Lidé pokrčili tedy rameny a nechali panímámu býti.

Maruška se řídila dle matčiny vůle. Ženich dohazovačem dovedený se jí dosti líbil, řekla volně svoje »ano«, a ostatní dojednala matka. Postoupila dceři statek, ženich měl značný přínos, zaplatil nejhorší dluhy, složil pro Františka pět set do sirotčí kasy, ač poukazováno poručníkem, kmotrem Františkovým a Maruščiným, že mohla by matka tomuto dáti více, že statek jest dobrý, a že se nový hospodář může zmoci, bude-li jen několik dobrých let za sebou.

Ženich se poručníkovi Nemeškalovi nezdál. Tento poukazoval, jak lehce se vzdal dítěte, jak prodal bez rozmyslu svůj od rodičů zděděný statek. Pravil hned po připovědi k Marušce a její matce: »Milý, zlatý, zdá se mně, že je s tou svatbou chyba. Nedbal ten člověk na svý dítě, nebude dbát na ženu a na její lidi; prodal svůj grunt, neměl k němu lásku, a jářku, selskej člověk má mět lásku k ty hroudě, co mu rodiče zachovali, jen kde je synů kolik, ať se vodženijou, ale kdo dostal doma, má zůstat na tom.«

»No, vidíte a mně jste radili, ať prodám, co děti po otci zdědily,« nadhodila ostře panímáma.

»To bylo ináč, ale ten člověk neprodal z potřeby, neměl dluhy, jen pro nepřátelstvo s ženinou přízní chcel se dostat z ty dědiny. Tak jsem si nechal říct a vod hodnejch lidí, jářku, co by lež nepostavili,« vyprávěl poručník, kmotr Nemeškal.

»Ejnu, měli pro něj v přízni moc nevěst, nechcel si vybrat, a tak to nepřátelstvo,« skoro se usmála panímáma.

»A vykládal, že tam v tom Sklenným jsou špatny grunty, do Žďára na trhy že v zimě ani nemůže jezdit skrzevá špatnou cestu, a v zimě přece že je nejlepší prodávat,« řekla Maruška.

»Ty tu mlč, ty se vdáváš skrzevá to, abys měla svatbu, drůženky, věneček, nový šaty, pantle a muziku. Ale matka má mět rozum,« řekl kmotr Nemeškal.

»I mám, a mám rozum i za dceru. Co pak jí kmotře nepřejete, že se vdá a že v dědictví zůstane?« Tak ještě ostřeji zahovořila panímáma.

»No kmotra, víte co, hádat a špičkovat se s váma nebudu, jen jsem řekil, co jsem měl za povinnosť v tom mým poručnictvu a kmotrovstvu. Pánu Bohu poručeno.« A kmotr odcházel.

Maruška spěchala mu políbit ruku, pohladil ji po tváři a pravil: »Jen buď takovou, jakou tě lidi a matka dělajou, za jakou tě chválijou, a dá Pán Bůh, že se všecko na dobrý vobrátí. Pán Bůh vás tu vopatruj.«

»Provázej Pán Bůh, s Pánem Bohem,« ozvalo se trojími ústy; panímáma pronesla pozdrav chladně, Maruška srdečně, a František, jenž nebyl do ničeho mluvil, s povzdechem. Kmotrovi políbil ruku srdečněji než kdy jindy.

II.

Nový pantáta u Černovských se jmenoval Václav Černý, ale rozumí se samo sebou, že se mu dle zvyku ve Žďárských horách všeobecně panujícího říkalo: Černovský, dle statku.

Marušku lidé škádlili, že má štěstí v samé té černotě, po otci že je Černovskou, po muži Černou, po vlasech černovlasou, po očích černookou. »Jen aby ti štěstí nevyšlo na černo,« dodával téměř každý, a Maruška, ač se žertu usmála a obyčejně žertem: »Černé — věrné«, odpovídala, přece se někdy skoro lekala, aby se všecka ta předpovídání, že s těmi vdavkami dobře nedopadne, přece nevyplnila.

Ale nezdálo se tak. Pantáta chápal se hospodaření pilně, osvědčoval se rozumným hospodářem, pracoval po domě i v poli, byl polovičním tesařem a kolářem a opravoval stavení nejvíce sám. K Františkovi byl vlídným a říkával mu, že může vždycky přijít k sestře na grunt jako domů.

»Jako dom'?« tázal se František jednou. »Já myslím, že mně tu zůstane doma.«

»No ták to nemyslím, ale jako třeba někdy, až se někde usadíš, šak's panímámě říkal, že z vojny ani dom' nepřijdeš, a já jsem se, jářku, na to ženil, že budu a zůstanu ve stavení sám pánem; ale tentohle víš, to myslím, že budem jako svý lidi, a dyž přijde takle ten pouť, tak rádi tě uvidíme,« vytáčel se švagr.

»Ahá, no, nebojte se, vo vejslužku poutovou se mně asi nebude chcet čas mařit a boty trhat,« trpce se usmál František.

»No, vo poutě a vo svátcích se člověk s přízní rád uvidí, nejni vo to jídlo, ale ták vo tu úctu, a že už si udělajou i domácí i přespolní čas,« řekl Černý a šel ven.

Slyšely tu řeč panímáma stará i mladá, jak se jim nyní říkalo, starou panímámu při ní zamrazilo, a mladou obešlo horko, až si šátek s hlavy musela shodit, spadl jí při tom jeden silný cop, a rychle spěchala ho upevnit. Pravila k bratrovi: »Taky začneš takovou hloupou řeč.«

»Já jsem ju nezačal, pantáta kolikrát mně tak řekil vo tom přijíti dom, tak jsem dal vodpověď, no, a pantáta na to čekal, snad mi to chcel povědět, že, jářku, se toho drží, že nepřijdu dom. A po-

vědil mně to, jako jeden upřimnej švagr,« řekl František a hleděl oknem na dvůr, kde rovnal pantáta nějaké dříví.

»Buďte rádi, že nebyl křik,« řekla matka.

»Snad se zeťa, mami, bojíte? To by bylo brzo. No, udělaly jste jej pánem, pravda. A sestřička se mne taky nezastala, za to, že jsem jí nechal grunt, neřekla mužovi, že mám u ní doma,« zahovořil František pohlížeje na sestru, kteráž úplně bez potřeby odepjala druhý cop a opět jej na hlavě kol hřebene připínala. Patrně proto, aby pohlížejíc do malého, mezi okny zavěšeného zrcátka, nemusela hledět bratrovi do očí.

»Tys jí grunt nenechal, grunt nechal nebožtík pantáta, Pán Bůh mu odpusť, mně, svy ženě, a já ho postoupila dceři,« zprudka se ozvala matka.

»Proč jste teda ešče za tatínkovýho živobytí říkaly, že byste mě chcely na grunt voženit?« trpce tázal se František.

»Bylo ináč, a tys grunt nechcel,« řekla matka zmatena.

»Já by sem byl chcel dodržet tatinkovou vůlu, grunt prodat, koupit něco menšího, sestru vdát a vás, mami, k smrti dochovat,« pravil František s upřímným pohledem, ale matka byla rozhněvána a odpověděla ještě prudčeji než prve: »Na tebe by byl tak spoleh, u tebe by asi byla mama brzo železnou kravou.«

»Mami, nevyslovujte to slovo, ať si nezavoláte na osud, vpadl jí František do řeči.

»Škoda, že budeš vojákem a slova se bojíš, zabručela panímáma, mírníc se, neb teprve jí napadlo, že pantáta otevřeným oknem na dvůr každé slovo slyší.

»Slova ne, ale osudu, a ani ne tak osudu jako neupřímnosti u vlastních přátel. No, já vám vejčtů stavět nebudu, ani vám, maminko, ani tobě, panímámo, ale mně se zdá, že kmotříček Nemeškal měli pravdu,« — František by byl snad jestě něco řekl, ale v tom pantáta hodil na dvoře polenem na dlážděnou kamením záprseň (zápraží) tak, že to zadunělo.

František vzdychl a šel do síně, ze síně vešel do maštale a popleskav oba pěkné koně, vyšel druhými dveřmi do kůlny a odtud za humna. Šel do polí, obilí metalo, zastavil se na úzké mezi a pohlížel po polích, jak vlnilo se jasně zelenými vlnami. »Sel jsem, budu i žít a vázat i mlátit, ale chleba z novýho dlouho jest nebudu,« řekl si polou nahlas a pustil se k lesu. Tam ulehl do stínu a div že nezaplakal.

Na gruntě zatím byl pantáta zavolal na ženu, že by mohla místo česání se mu jíti pomoct dříví přerovnat, že na dvoře překáží, kdyby se tu chtěli s vozem obrátit, že je srovnají na záprseň, a hodil druhým a třetím polenem ještě prudčeji, až okna zabřinčela.

Maruška běžela rychle k této práci, ač byla téměř zbytečnou, neb kol těch několika polen mohly se obrátit dva vozy, bylo leda třeba je srovnati do vyšší a užší hranice. Panímáma vyběhla za dcerou a bez vybízení chápala se práce. Zeť se jen usmál.

»Vadily jste se s Frantem,« řekl k ženským; nebyla ta řeč otázkou, ale bylo slyšet na zvuku hlasu pantátova, že bylo mu to, co ze světnice zaslechl, příjemným.

»E, co pak Franta,« řekla panímáma, snad poprvé syna tak nazvala, říkala mu a všichni v domě, i v dědině vždy jen František.

»Je dobře pro něj, že ho vodvedli, na vojně se trochu vycepuje, vohobluje,« řekl pantáta dále, a Maruška se divila, proč tak náhle muž vidí na bratru jejím nějaké chyby, ale neozvala se, matčina slova, že mohou býti rády, že nebyl křik, jí zněla v uších. Sklonila hlavu.

»Jen mu, pantáto, nic nepromiňte, zarazte jej, dyž něco plácne, prosím vás, já jsem měla plno starostí, plny ruce práce, nebožtík pantáta byl už darebný, mezi lidi hoch nepřišel a tak je vopravdu nevycepovanej, nevohoblovanej,« panímáma pantátovi svědčila a lichotila.

Maruška sklonila hlavu ještě více.

František k večeři nepřišel. Došel s večerem domů, poopravil koně a šel na besedu ke kmotru Nemeškalovi. Tam jej viděli vždy rádi, zvláště kmotrova hezká Baruška. František vidal Barušku také rád, ale věděl, že tato růžička pro něho nekvete, že má kmotr pro ni tolik nastřádáno, že může se směle za nejbohatší nevěstu v dědině počítat. Ale zasmál a pohovořil si s hezkým děvčetem rád.

Ale dnes, an usedl, a Baruška podala mu chleba k vybídnutí matčině, aby si ukrojil, neměl pro děvče obvyklého žertu a zakrojil do chleba více, než se obyčejně dělá.

»No, krájej do kola,« pobízela hocha kmotra, ani na něho nehledíc a myslíc, že dle zvyku ukrojil jen sousto.

»Krájím, kmotřičko, šak jsem doma nevečeřel,« řekl Frantík.

»Co, co, snad jse's se švagrem nepohádal?« pravil kmotr.

»Ba skoro,« František sotva mohl sousto pozříti, bylo na něm viděti, že jej téměř v hrdle dusí.

»To brzo začíná,« pokyvoval hlavou kmotr, a to kývání bylo místo slov: »Já jsem to čekal,« že si je kmotr myslí, bylo na něm viděti.

»Co pak?« ptala se kmotra.

František povídal slovo od slova, a zdála se mu opravdu nyní, an to opakoval, ta všecka slova tak málo závažná, ba, skoro se mrzel, že to povídá, čekal, ba byl by si přál, aby se s ním kmotr i kmotra vyvadila za tohle, že tak mluvil, že tak se švagrových slov chytl.

Ale kmotr i kmotra kývali vážně hlavami a posléz řekl kmotr: »Dobře's tomu, hochu, rozuměl, chcel ti to říct, že nemáš u něj doma.«

»Ale ta matka,« mrzela se kmotra.

»Huvázala se, huvázala,« řekl kmotr.

»Ale zeťa si nehuvázala, taky by jí někdy mohl říct, že u něj nemá doma,« sepjala kmotra ruce.

»To přece neudělá,« řekl František.

»Dyž dal pryč dítě, a bylo z jeho krve, nebude dbát na panímatku. Koupil grunt se ženou, tak jako svůj prodal. Ženu má za přídavek, potřebuje ženu taky. Švagra vyplatil a za železnou krávu ho nepotřebuje. Já nevím, já nevím, ale tohle slovo neměla ta matka vaša, jako kmotra nikdá říkat, já na to věřím, podlevá řeči starejch lidí, že může člověk na osud si zavolat. Ale nechme to. Ty, Františku, slyšíš, za ponejprv a za naposled ti to povídám před ženou, že až z vojny přijdeš, máš dycky u mně, svýho kmotra, kterej ti při křtu svatým posloužil, doma.« A kmotr položil Františkovi ruku na hlavu na kudrnaté vlasy, černé jako sestřiny.

»A dyby tě švagr sužoval, máš u nás doma, ešče než budeš narukovat,« řekla kmotra.

»Pán Bůh vás pozdrav za ty slova,« řekl František a políbil oběma ruce. Zůstal celý večer, a kmotra mu uvařila několik vajec na tvrdo, za promeškanou doma večeři.

Šel domů pozdě a ulehl v maštali. Ráno na něho domácí nemluvili.

Tak trvalo napjetí několik dní, posléz přestalo samo sebou. Při práci bylo nutno mluviti, a mimo práci meškal František nejvíce u kmotra.

»Moh' by si namluvit Barušku,« mínila Maruška jednou, ano přišlo k řeči, že František denně i krom večera ke kmotrovi dochází.

»Tu by mu nedali, ani by na něj nečekala,« panímáma odpovídala, nemělať Nemeškalovy nikdy mnoho v lásce a od Maruščiny svatby zanevřela na ně úplně.

»Já bych mu taky dceru nedal,« řekl k té řeči pantáta.

»S pěti sty se tak na tuplovanou familiju přižení,« hádala panímáma.

»To sotva, leda na vobyčejnou familiju tak pod dvanácte, čtrnácte měr; taky na takovy lidi hlídajou, aby donesil ženich nebo přinesla nevěsta nejmíň tři stovky a ňákej kousek dobytka. Dyž nejni ten, má teda víc peněz,« rozkládal pantáta.

»Řekne se, syn z gruntu a má tak malou pretencu,« zašeptla skoro Maruška.

»Já ju nedělal, jak panímáma o připovědi řekly, tak se stalo. No, dyby se bylo řeklo, ať v případě ženění přidá švagr ten kousek dobytka, řekněme i dva, nebyl bych se vodtahoval, jářku, ne, to jsu člověk přejicnej. Ale dyž se neřeklo, tak se nepsalo, a co nejni psáno, nemusí bejt dáno,« pantáta se jaksi usmíval a v očích mu hrálo lstivostí.

»No ten kousek dobytka by jsme mu měli z gruntu skoro přidat,« zmohla se Maruška říci, ale hlas se jí chvěl, a hlava skláněla na prsa, byla zvykla vůbec choditi se skloněnou hlavou, tížily ji ty vlasy, ale tíže jakési obavy skláněla ji hlavu ještě hlouběji.

»Ze zadluženýho gruntu panímáma přidat nemohly a z vyplacenýho, mejma penězma vyplacenýho, jářku, já přidávat nebudu,« zasmál se pantáta, a Maruška poznala, že si dělal prve s tou řečí z ní i matky pošklebky.

Šla ven, a matka šla za ní. V síni se na sebe podívaly a obě maně vzdychly.

»Musíme si dát pozor, aby nebyly křiky,« řekla matka.

»Myslíte, mami, že budou křiky?« ptala se Maruška.

»Ejnu, víš holka, jako panímámo, von si to pantáta vopravdu to naše skoro koupil, kmotr mně dost mluvil i všechny lidi, ale já jsem ti chtěla dědictví po otci zachovat. Musíme si pantátu předcházet«, pravila matka.

Byla zvyklá předcházeti si svého nebožtíka pantátu, aby se nehněval k vůli jejím příbuzným, viděla, že zeť není takovým dobrákem, jako byl její muž, že nebude dcera v domě paní, jako ona přece bývala.

»Předcházet,« opakovala Maruška.

»No, nemyslíš, chcela bys se křičet a hádat?« ptala se matka ostře.

»To ne,« řekla mladá hospodyně a šla na dvůr.

Tam skládaly právě děvečky jatelinu s vozu, zpívaly si při tom a vybíraly z jateliny červený vlčí mák a modré chrpy, dělali si kytky sobě za šněrovačky a pro své hochy za klobouky.

»Chcela bych bejt taky ešče svobodná,« řekla si v duchu mladá panímáma, a slzy vstoupily jí do očí.

Pantáta volal oknem na děvečky, ať si popílí a nehrajou si s kvítkama, za to že je neživí a neplatí.

Mladá panímáma šla pomoci se skládáním jateliny, která se pod kůlnu nosila, a brala větší náruče než děvečky.

III.

Chodilo to na gruntě u Černovských tak nějak divně, pantáta sice nehuboval a nekřičel, ale vše v domě se ho bálo, vše cítilo, že on jest pánem, to »předcházení« šlo až do krajnosti, báli se domácí i čeládka chopiti se i práce, dokud nevěděli, kdy a jak si ji pantáta přeje, byli všichni přesvědčeni, že pantáta všemu lépe rozumí, a že by udělavše něco jinak, než jak on nařídí a ustanoví, jistě dílo pokazili.

Panímámy, mladá i stará, předcházely si pantátu také s jídlem, téměř denně ustrojili mu něco lepšího, buď jen tak mezi dnem, jak se říká »na zub«, anebo i k obědu, nebo mu obyčejnou stravu hleděly více omastiti, více posypati, jen aby viděl, jak si jej považujou.

A pantáta to vše přijímal, jakoby se to samo sebou rozumělo, nikdy nepozval ženu nebo panímatku, aby něčeho s ním okusily, nikdy nepochválil vykonanou práci bez dotazu u něho a chápal se sám tu a onde i díla jemu se nehodícího, jen aby se ostatní vtípili, že mají též rukou přiložiti. Po dědině byl jeden hlas, že při takovém způsobu hospodaření, jak se ho chápe mladý pantáta Černovský, bude v několika letech Černovských grunt jedním z prvních v dědině. Také se počali lidé diviti, že člověk tak dovedný a pořádný neměl lepší pověsti a přízně v rodné své dědině, že se s ním lidé neporovnali a nemohli ho vystáti.

Ale brzy jej seznali. Zaběhl-li někomu dobytek do škody na Černovských pole, pustily-li děti husy i třeba jen na ouhor, připásla-li chudá některá babka kozu na sebe tvrdší mezi, tu hnedle pantáta Černovský povolával k představenému a neprominul ani nejchudším lidem, ani nejbližším sousedům.

»Je tu o pořádek,« říkal. »Stane-li se od mejch lidí škoda vám, povolejte mě taky, a já nahradím. Šak kdo škodu udělá, ten ju ponese.«

A při žních a po žních teprve se vidělo, koho si Černovských ženské do stavení za hospodáře a do dědiny za souseda nasadily. Ať se smrákalo sebe více, pantáta Černovský nedovolil nikomu jeti přes svá strniska, projeti svým dvorem, nepůjčil vůz, neposlal čeládku na výpomoc, říkávaje, že on také od žádného nic nechce a chtíti nebude, každý ať si prý pomůže sám a že nemusí aspoň pak děkovati a opláceti.

»Ale to má bejt podlevá křesťansky a sousedsky lásky,« říkali sousedé.

»Křesťani jsou v kostele, a sousedi za plotem,« odbýval Černovský známým rčením.

»No, ten se nepíše darmo Černý, ten člověk je černýho srdca,« říkali sousedé, a k závisti, že dostaly Černovských ženské do domu peníze a na grunt hospodáře, připojilo se brzy politování, jaký je to člověk.

Svou nevlastní dceru mladá panímáma Černovská posud neznala, na svatbu ji pantáta nepřivedl, že prý se osmiletá Kačenka příliš lidí ostýchá. — S rodiči své první ženy se vůbec rozešel tak, že tito se zařekli, jej kdy navštívit, on pak měl stále příliš co dělati v zanedbaném prý, jak říkal, hospodářství, než aby se k vůli děcku vypravil na víc než hodinu cesty. A pak říkával, že nemůže ty staré vystát.

»A oni jeho,« dodávali lidé po straně.

František nabádal sestru, ať hledí ona tedy sama dcerušku svého muže jít navštívit, a nabízel se, že ji do Sklenného vyprovodí, ale pantáta tomu zabránil.

»K čemu by to bylo, cesta sem a tam dělá přes tři hodiny času a včil v létě je ho škoda. Bylo by to vopravdu jen pro jednu cestu tam a pro druhou sem, nic ti tam nedajou, spíš by hlídali, abys ty něco donesla, a jsou to takovy lidi, kdybys donesla děvčeti něco k snědku, řeknou, estli myslíš, že se u nich jako nenají. Kdybys mu koupila na šaty, tak zasejc řeknou, estli si myslíš, že chodí votrhany, bylo-li by to pěkny, řekli by, že se chceš chlubit, bylo-li by horší, zasejc že je ti jako macoše pro sirotka všecko dobry.«

Na tuhle řeč neměl nikdo v domě odpovědi, a Maruška spokojila se tím, že po žebrácích, těchto živých novinách a obvyklé poště na horách, stero pozdravení dcerušce a jejím vychovatelům do Sklenného vzkazovala a odtamtud podobnými vzkazy se těšila, odměňujíc se poslům hojnou almužnou.

Pantáta se jí vysmál.

Bylo po žních, a pantátu Černovského poznali lidé opět s nové nepěkné stránky. Byli u Černovských snad první v celé dědině se sklízní hotovi. Pantáta zjednal tolik dělníků, kolik bylo lze dostati, a za dva dny se podělalo více, než jinde při obvyklých dvou, třech párech nádenníků a domácí čeládce za týden. Řekl panímámě, že jest jí zajisté jedno, vaří-li pro deset lidí nebo pro dvacet, a že se tak víc práce podělá. Hodlal každý sklizený druh obilí hnedle vymlátiti.

»A co bude dělat čeládka v zimě? ptala se panímáma.

»Bude s pacholkem jezdit na svážku k panské píle, a pro ženský se práca najde,« odpověděl. Mlátící stroj přivezl si ze Sklenného před svatbou, a opravdu vymláceno žito a jařica prve, než se kladl ječmen, a mlácení tohoto odbyto, než dozrál oves. Jen několik mandel žita omláceno cepy, aby bylo na povřisla na letošní ještě potřebu i na příští rok. Za dosti dlouhých ještě dní se hodně denně omlátilo, a vůbec při celé práci žní se osvědčilo mínění pantáty Černovského, že, přidá-li deset lidí pět minut práce, naskočí skoro hodina. Však se tím chlubil.

»To je jako za Mojžíše v Egyptě,« říkali lidé.

Maruška s panímámou dělaly po celé dny jen o jídle a aby nezanedbaly drůbež a dobytek, any děvečky na pole musily, kolikráte v noci chléb a buchty pekly.

»To se musí umět člověk zatočit,« pochvaloval pantáta.

»Ba, tys zatočil s námą,« řekla Maruška v duchu.

O žních nešli lidé na Černovských pole již ani sbírat klásků, věděli, že by je pantáta zahnal, ani děti nehnaly husy a kozy na strniska, jen domácí pastvica s hejnem hus táhla od žitniska k ječme-

nisku a pak na ovesnisko. Ale ne na dlouho. Pantáta Černovský dal ihned strniska zorávat. A při tom orání teprve ukázal, co je zač: *Uorával.* Řekne-li se v horách o někom, že uorává, ví se již, že uorává sousedovi meze, že uorává od obecních příhonů, od tarasů, strání, a na člověka takového pohlíží se úkosem.

A pantáta Černovský byl jeden z nejhorších uoravačů, byl z těch, již, kdyby mohli uorati od meze sousedovy za tolik, co by vyrostlo jedno stéblo, jsou s to, nemohou-li uorati, aby oddrápali prsty ten kousek hroudy.

Říká se, že teprve uorati *za šlápotu* jest hříchem, a obyčejně se uoravači vymlouvají, že jenom si pole zarovnávají.

Pantáta Černovský byl pak tak schytralý, že uorával i od svých mezí, aby se mohl na to zarovnávání vymluviti.

Nejvíce jeho polí sousedilo s Nemeškalovými.

Nemeškal pravil jednoho dne k Františkovi: »Kdyby to nebylo pro památku nebožtíka kmotra, už bych se s tím tvým švagrem soudil, ale neudělám to, však on dlouho na Černovskýho hospodařit nebude.«

»Snad nemyslíte, že prohospodaří?« lekal se František.

»To ne, ale až hodně nahrabe, půjde odsud, jako šel ze Sklenného, kdo si nevážil svýho zděděnýho a neváží si cizího, nebude si vážit ani toho, co ulakomí. Po čase prodá a koupí jinde, nahromadí, našetří, ale nechcel bych mět toho mamonu. Vidíš, hochu, jak jsú starej, sousedovi žádnýmu jsem neuvoral ani za tolik, co by si skřivánek při mezi hnízdo udělal; netíží mě na svědomí ani klas z cizího,« vážně řekl Nemeškal.

»A měli jste, kmotříčku, přece dycky Božího požehnání dost,« řekl František.

»Ba měl. Ty, hochu, buď rád, že přijdeš pryč, budou se asi divny věci u těch vašejch lidi dít,« řekl kmotr.

»Už to bude brzo. Ale nadřel jsem se ten poslední rok doma, co je pravda,« vzdychl František.

»Nevyčti toho švagrovi a sestře nikdá. Vobětuj tu prácu, jako by byla za otca, aspoň si můžeš říct, žes si ten kus žvanca zasloužil, a můžeš bejt rád, že nemusíš vostat v domě —,« kmotr si odkašlal.

»Za železnou krávu, jen to, kmotříčku, řeknite, máte dobře, s tou vojančinou se nejlepší z domu dostanu. Na ženění jsu ešče mladej, na službu jít přece bylo by pro rod hanba, a doma bych dřel a — e, darmo mluvit. Dali jsme si, daly si maminka a dala si sestra s tím vdovcem,« mluvil František hlasem tak stísněným, že sotva mu bylo rozuměti.

František odešel k vojsku a loučil se se všemi známými, jakoby odcházel na vždy. Přeslechl doma tak ledacos a umiňoval si do opravdy, že se domů víckrát nevrátí. Sestry mu bylo líto. Byla jaksi zamlklá, nemohla tomu vůbec jaksi zvyknouti, že jest již vdána, že jest panímámou. Bylo jí nyní líto, že neužila svobodného stavu, že málo se vytančila u muzik, neposloužila než jednou neb dvakrát za drůženku kamarádkám, že nechodil za ní ani žádný hoch, že si z plna srdce nezazpívala nikdy o té lásce, o kteréž tolik uměla písniček. Ba, bylo jí i líto, že nezaplakala si pro falešnou lásku nebo třeba i pro lásku zabraňovanou. Bylo to mládí, hlásící se k svému právu.

A svému muži byla Maruška ženou-hospodyní, vzal si ji proto, že se chtěl ženit, že se mu hodil její statek, že potřeboval k hospodaření ženu. Nenapadlo mu, aby ji pohladil po pěkné líci, polaskal, políbil, aby ji pochválil pěkné oči, stkvostný černý vlas. Bylo mu jedno, jde-li s ním do kostela ve svých svatebních do modra a červena měňavých hedbávných šatech, neb má li při práci oblečenou kanafasku. Nikdy jí neřekl, zda jí sluší či nesluší ten neb onen šátek, fěrtoch, župka, plachytka.

A Maruška přece se pamatovala, jak toho říkával otec její matce až do své smrti.

Sešli-li se mladí manželé ať cestou z kostela či do kostela s lidmi, či třeba někdy při práci na poli někdo se s nimi zastavil, neb za tou či onou příčinou k nim do stavení došel, tu lidé říkávali: »Ale máte to, pantáto, radosť z panímámy, jako růža vám kvete; sluší to té panímámě, je jak z másla; umí se ta panímáma točit, to jste trefil, co?«

Ale tu pantáta odpovídal: »A co, jen dyž je živobytí.«

»Trefila to ta mladá Černovská s tím vdovcem přece asi jenom špatně, to je člověk jako kus dřeva,« říkali pak lidé.

»A k tomu tvrdýho dřeva, na toho by musela bejt vostrá sekera anebo ešče tvrdší klín,« říkali ti, již to slyšeli.

A ostrou Maruška nebyla, být nedovedla a při tvrdosti pantátově stávala se její mladá mysl ještě měkčí, měkkou mysl vše více bolí, a k tomu jakémus stesku po svobodě, po mladosti přidružil se strach před mužovou tvrdostí. Neublížil jí sice doposud zřejmě, ale poznávala, že neváhal by tak učiniti, kdyby se mu uzdálo nalézti příčiny. Tvrdosť jeho k bratrovi pak velmi ji bolela.

Loučila se s Františkem s pláčem. Vtiskla mu do ruky několik zlatých, kteréž nastřádala prodejem vajec a drůbeže, upekla mu na cestu koláče a kačenu, nedbajíc, že pantáta skoro mrzutě na tuto »vejslužku« pohlíží.

»Dej ti Pán Bůh štěstí, dej ti Pán Bůh štěstí,« opakovala asi po desáté, znovu a znovu bratra objímajíc.

Ostatní nováčkové, toho roku odvedení, čekali na Františka před stavením. Bylo slyšet jejich zpěv:

»Šavlička broušená
to bude má žena — —«

Maruška se rozplakala a zašeptala bratrovi do ucha: »A co Baruška kmotrova?«

»Baruška? Na tu jsem nemyslel. Chodil jsem jen ke kmotrom si požalovat za sebe i — za tebe,« šeptem rovněž odvětil František.

»Tys byl ke mně upřímnější, nežlivá já k tobě;« vzlykala Maruška.

»No, hoši čekajou,« vmísil se pantáta do rozmluvy.

»Už jdu,« řekl František, políbil matce rovněž plačící ruku, podal ruku švagrovi a obejmuv ještě jedenkráte sestru, odcházel.

»S Pánem Bohem a piš nám přece,« řekla Maruška.

»Bude mět inčích starostí,« řekl pantáta.

František stiskl rty, rozhlédnul se po světnici, poslední pohled jeho padl na kříž visící nad postelí, na níž skonal jeho otec, a již vycházel ze dveří.

V síni dal s Bohem čeládce a ubíral se s ostatními nováčky ku dráze. Hudebníci vyprovázeli je až za dědinu.

Františka nemohli rozveselit, nezazpíval si ani a stále se ohlížel k domovu. Byloť mu loučení velice bolestným, a tušení, že sestra asi bude nešťastnou, ještě bolestnějším.

Tak smuten dojel do Jihlavy. Ohlásiv se s ostatními v kasárnách a byv obléknut do vojenských šatů, pocítil jakési ulehčení. Bylo mu, že cítí se jiným člověkem, spadla s něho jakási tíseň, již neuměl ani pojmenovati, a pomyšlení, že tolik lidí stejného s ním věku počíná tímže dnem a touže chvílí stejný oddíl života, bylo mu čímsi příjemným. Oddychl si a večer usínaje, byl klidným a věru že se těšil, jak mu půjde to vojančení.

Šlo mu dobře. Záhy se vpravil do všeho, čeho od něho žádáno, představení i kamarádi měli jej rádi, a vzdálenosť, že neměl sestru a matku stále na očích, účinkovala k tomu, že byl veselejším. Jen toho mu bývalo líto, dostali-li druzí vojáci z domů psaní, že na něho nikdo nepamatuje ani řádečkem. Ač dle loučení věděl, že se mu nebude asi psáti, přec toužil po nějaké z domova zprávě, byť třeba i smutně zněla.

Soudruhové z rodné dědiny obdrželi tu a tam psaní od svých lidí a vyřizovali jeden druhému vzkazy a pozdravy. Pro Františka nebylo nikdy v žádném psaní ničeho. Jednou řekl mu kamarád Honzík Souček, syn nádenníkův, jehož otec dlouhá léta u Černovských pracoval, že mu jeho lidé psali. Rozpačitě pravil: »Ukázal bych ti psaní, ale třeba by tě to mrzelo. Víš, oni naši jako tvý pozdravení vašejm nevyřídili.«

»No, to by mě snad nemrzelo, ale snad spíš to, proč ho nevyřídili. Bez příčiny to asi neudělali. Víš co, dyž napověděl's, dopověz a řekni mi, co píšou, anebo mě to psaní ukaž,« řekl František k Honzíkovi.

»No, dyž chceš,« řekl Honzík a vytáhl psaní z kapsy.

Bylo notně umouněné. Pisatel otiskl na něm několikráte prsty, jimiž si asi papír při psaní přidržoval, a tu a tam rozmáznuté písmo svědčilo, že skanuly buď jemu, buď tomu, komu list byl předčítán, asi ustarané Honzíkově matičce, slzy na tenký papír. A z Honzíkových modrých očí asi také ukáplo při čtení kolik slz, však se mu na vojně notně stýskalo.

Františkovi bylo divně v mysli hledícímu na třesavé, těžké tahy písma starého Součka. Tak, právě tak, tím hranatým švabachem, tlustými tahy, v nerovných řádcích psával jeho otec. Znal František to písmo pouze z rodinných zápisků v starém kancionále a z hospodářských zápisků v kalendáři neb na trámě stropu v sednici. Zdálo se mu písmo starého Součka písmu otcovu tak podobno! Bývají vskutku rukopisy rukou písmu nezvyklých, prací zmozolených, si podobny.

Starý Souček psal krom obvyklých pozdravů, otázek po zdraví synově a napomínání trochu novin z dědiny a na konci dopisu: »A taky ti, milý náš synu Jane, dáváme vědět, že jsme to pozdravení vod Františka Černovskýho jeho lidem nevyřídili. A to skrzevá tento, že je ten mladej pantáta na všecky lidi jako drak, a my už u něho neděláme. Honil do práce jako kat a strhnul naší mámě po pěti krejcarech ze dne, že prej s tou bolavou nohou nemůže dělat jako jindá a že se při vybírání jablek za druhejma ženskejma vopozďovala. Tak jsme jako v zlosti, a ten pantáta Černovských má s každým

v dědině něco nedobrýho, žáden ho nemá rád, a panímámy mladá ani stará nesmějí do ničeho mluvit . . .«

Následovaly pozdravy a vzkazy políbení.

František si vzdychnul a vrátil druhovi list. Slzy, trpčí a smutnější všech těch, kteréž byly list Součkův smáčely, vstoupily mu do očí. Takovým byl tedy ten švagr. I mzdy utrhoval dělníkům.

František představil si starou Součkovou. Viděl ji živě s bolavou její, v mnoha hadrech ovázanou nohou, jak si ji nadlehčovala při práci, hledíc ji výše postaviti než druhou. A nebožtík pantáta Černovský volával Součkovou vždy, aby pracovala podle meze, ať již vybírala brambory, neb sázela či okopávala řípu, nebo plela či trhala len. K těžší práci nebyla již schopna. Viděl ji tak, jakoby před ním stála, jak počítá v zmozolených dlaních, křivými, rozpukanými od práce prsty tu sporou mzdu, a jak pro nedoplatek stékají jí na ty ošoupané peníze slzy, hojně převyšujíce počet nedoplacených krejcarů . . . Zaplakal bolestně a potácel se dlouhou, polotemnou chodbou kasárny na dvůr. Tam zašel do kouta, kde dvě zdi se sbíhaly a opřev se tak, by neviděl mu nikdo do obličeje, plakal dlouhou chvíli, až nadešel večer, a zvuk bubnu volal vojáky k uléhnutí. (Pokračování.)

Sociologie v seminářích českomoravských.

Napsal Dr. **Jos. Tumpach.**

Duchovenstvu katolickému nebylo pěstění sociologie vlastně nikdy cizí; vždy vyžadoval toho vznešený jeho pastýřský úřad, aby otázkami v sociologii zahrnutými více méně se zabývalo a je v praxi provádělo. Ovšem v mnohém větším rozsahu bylo nutno, aby zabývalo se duchovenstvo otázkami těmi, když ve století našem, a hlavně v druhé jeho polovici, vzmáhal se směr socialní více než kdy jindy před tím, a kdy k hojení různých vředů společnosti lidské ne vždy povolaní hlásili se lékaři, v době totiž, kdy buď s novými nebo s nově ohřátými systémy vystoupili mužové, jako Saint-Simon, Louis Blanc, Proudhon, Fourier, Marx, Lassalle, Bakunin a jiní. Tut zajisté úkol duchovenstva vyžadoval toho, aby jednak lid sobě svěřený před těmi, kdož k nepravým radili mu za příčinou dosažení požadavků socialních prostředkům, varovalo, jednak aby lid ten, zbloudil-li, na pravou cestu uvádělo, resp. na cestě této dále jej vedlo. A proto vidíme, jak od dob těch v různých knihách theologických, zvláště takových, jež mají za předmět filosofii morální, sociologii větší péče věnována než dříve, a jak i jednotlivé specielní otázky národohospodářské a sociologické nabyly pěstění důkladnějšího a všestrannějšího. Neboť, ať již jiných přečetných pomineme o předmětu tom spisů, připomínáme v té příčině jen spis *Kettelerův:* Die Arbeiterfrage und das Christenthum, *Ratzingerův:* Geschichte der kirchlichen Armenpflege, *Merzův:* Armuth und Christenthum, *Roscherův* trojsvazkový: System der Volkswirtschaft, *Périnův:* De la richesse dans les sociétés chrétiennes, dále spisy *Jägerovy, Hitzeovy, Stöcklovy, Cathreinovy* atd. atd., jež všechny

o otázce socialní pojednávají s podivuhodnou důkladností a přesností. A ještě větší příliv u věci té nastal, když dne 17. května 1891. vydal papež Lev XIII. svoji slavnou encykliku o otázce dělnické »*Rerum novarum*«, jíž dán katolíkům neomylný a spolehlivý vůdce v této tak důležité otázce. Od doby té zajisté stále množí se výzvy jak jednotlivců, tak celých shromáždění, jimiž vybízí se duchovenstvo ještě k účinnější práci na poli tom, kteréžto hlasy doposud neumlkly a umlknouti nesmějí, poněvadž čím dál tím více i od těch, kdož dříve vlažnějšími byli, se uznává, že duchovenstvu vykázán jest přední úkol v luštění otázky socialní; nelzeť náboženství ve příčině té upříti rozhodující moci. Slova Lva XIII., ku konci zmíněné encykliky uvedená: »*Nechť veškeří členové duchovenstva věnují svou úplnou sílu a veškerou horlivost veliké (té) úloze,*« došla ohlasu po celém křesťanském světě, a všade přiložena ruka k dílu, aby stalo se skutkem přání velikého papeže dle sil a možnosti jak jednotlivců, tak celých sdružení.

Že pamatováno při tom především toho, aby *bohoslovci* v otázku socialní náležitě byli uváděni, jest zcela pochopitelno. Jeť doba studií bohoslovných přípravnou dobou pro *celou* příští pastoralní činnosť kněžskou, jejíž částí jest ovšem i působení ve směru socialním. Největšího výsledku možno pak nadíti se u bohoslovců ve příčině té, když podává se národohospodářství, resp. sociologie jako zvláštní předmět. Neboť, jakkoli jest pravda, že se pojednává o věcech sociologie se týkajících i při jiných předmětech studia bohoslovného, jako ku př. při mravovědě, pastorálce, apologetice atd., přece při nejlepší vůli nelze beze vší újmy a zkrácení otázek jiných věnovati otázkám sociologickým tu pozornosť a péči, jaká náleží jim pro časovou jejich důležitosť, ba palčivosť. A proto také tam, kde idea tato snáze provedena býti mohla, věnována sociologii jak na fakultách, tak i při diecésních ústavech theologických buď zvláštní samostatná stolice, nebo aspoň vykázáno jí jako samostatnému předmětu několik hodin v témdni. Tak tomu na mnohých ústavech, resp. fakultách ve Francii a v Německu, jako ku př. v Münsteru, v Paderbornu, v Rottenburgu, v Kolíně n. R., ve Vratislavi, ve Fryburce, v Bordeauxu, v Lyonu, v Montpellieru, v Toulouse, v Paříži atd.; ba v Lille zařízena při tamější universitě i zvláštní »*École des sciences sociales et politiques*« s dvouletým kursem, po jehož ukončení a po složení předepsaných zkoušek dostane se posluchačům titulu »*élève diplômé*«. [1]) Mimo to pak, jak sděluje »Monatschrift für christl.-sociale Reform« z r. 1892. str. 369., oznamoval abbé Garnier již r. 1892., že ve Francii ve všech velikých seminářích zavedeny jsou socialní kursy a socialní konference: v Nantech, v Besançonu, v Paříži a jinde.

V Rakousku důležitosť sociologie pro studium bohoslovné uznávána ne méně než jinde, a jednotlivci i korporace při různých příležitostech za to žádali, aby na fakultách a ústavech bohosloveckých přednášena byla. A že dějí se vyjednávání nejd. episkopátu rakouského s vládou ve příčině této, vidno mimo jiné i z řeči poslance rytíře Dra Kozlowského, kterou měl dne 24. února t. r. v říšské radě ve Vídni, [2]) a v níž vyslovil přesvědčení, že vláda i zde oprávněným požadavkům zajisté vyhoví.

[1]) Srv. »Časopis katol. duchov.« z r. 1895., str. 103 n.

[2]) Srv. »Correspondenz-Blatt für den kath. Clerus Oesterreichs« z r. 1896., č. 5. col. 169.

Ostatně však i přes to již na různých bohosloveckých fakultách a učilištích konány v Rakousku o předmětu tom přednášky. Tak ku př. ohlašuje vídeňský prof. Dr. *Schindler* v universitním seznamu přednášek pro letní semestr letošního školního roku, že bude tentokráte dvě hodiny týdně přednášeti o thématu: »Principien der christlichen Gesellschaftslehre«; v Praze na české fakultě bohoslovecké oznamuje pro týž semestr prof. Dr. *Vřešťál* publicum o některých důležitějších otázkách časových ve světle mravouky katolické, hlavně »o majetku«; na německé theolog. fakultě v Praze již dříve o sociologických otázkách přednášel čestný profesor, kanovník Dr. *Frind*; v Innsbrucku jest to opět prof. Dr. *Biederlack*, v Brně Dr. *Neuschl*, v Černovicích Dr. *Wojucki*, v Litoměřicích Dr. *Schindler* atd. atd., kteří o sociologii přednášejí a bohoslovce do studia otázky socialní zavádějí, pokud právě poměry tomu dovolují, a dokud u věci té u nás více konati nebude možno.

Než *bohoslovci českomoravští* pečují i sami o své vzdělání sociologické, a to způsobem, který jim k největší jest cti. Jsouce sami z lidu a vědouce, že mezi lidem, ať dělným ať rolnickým, jednou jim bude působiti, pojímají úkol svůj opravdu vážně, a proto nejen že po příkladu českého katolického sjezdu Brněnského, jenž r. 1894. v resoluci odboru socialního přání projevil, aby katolická sociologie zavedena byla na učilištích bohosloveckých jako mimořádný, ale povinný předmět«, [3]) i oni na bohosloveckém sjezdu v Praze r. 1895. totéž přání vyslovili v resoluci své slovy: »Obnovujeme přání sjezdu Brněnského, žádajíce, by na fakultách a učilištích theologických zřízeny byly přednášky o národním hospodářství neb aspoň sociologii, [4]) nýbrž oni kromě toho již po mnohá léta sami soukromí buď jednotlivě buď společně v sociologii theoreticky i prakticky se vzdělávají, což platí o všech šesti seminářích českomoravských.

O této činnosti jejich a snaze nejlépe zpravuje nás bohoslovecký orgán »*Museum*«, jenž nyní již na třicátý rok v Brně vychází, a kdež tolik zpráv o sociologických a vůbec národohospodářských studiích a pracích bohosloveckých v seminářích českomoravských jest uloženo, že lze si z nich vytvořiti obraz o snahách těch dosti jasný.

Ve příčině té totiž nejen že každoročně skorem všade v seminářích bohoslovcům poslouchati jest jistý počet hospodářských přednášek, jež obstarává člen zemědělské rady p. ředitel Dumek, — dále nejen že bohoslovci ti při zakládání knihoven každoročně i hezký počet poučných knih národohospodářských, náboženských a jinak lid poučujících a povznášejících rozešlou a rozdají, a mimo to mnoho dobrého i zasýláním katolických listů různým jednotám a spolkům katolickým působí, a tak již jako bohoslovci činně na venek zasahují, — nýbrž tíž kromě toho i v socialních kroužcích a v socialních kursech seznamují se s obsahem sociologie, podávajíce spolu ve svém »Museu« o činnosti té četné důkazy jak zasýláním občasných zpráv, jež jsou všem pobídkou, tak i uveřejňováním delších, a, což vyznati dlužno, dobrých studií.

Poněvadž činnosť tato jest ve příčině té zároveň též nejlepší apologií seminářův a bohoslovců českomoravských, nemáme nikterak

[3]) Viz: *Šilinger*, »Zpráva o I. sjezdu katolíků československých v Brně« str. 137.

[4]) Srv.: Museum, roč. XXX., r. 1896., č. 2. str. 102.

za nevhodné, abychom i blíže o činnosti té aspoň *za poslední desítiletí* se zmínili a to na základě zpráv, samými bohoslovci v »Museu« podaných, pokud toto na jedenáctý rok tiskem jsouc vydáváno v rukou našich se nalézá, čímž ovšem nijak řečeno býti nemá a nemůže, že obraz jest úplný, ač — jak doufáme — i tak bude již dosti stkvělý.

Jest jisto, že čeští bohoslovci již záhy začali se obírati otázkami národohospodářskými. Důkazem toho jest zpráva, kterou v časopisu »Matice Moravské« z r. 1869. uveřejnil *Karel Šmídek*, když promlouvaje tam o působení alumnátu *brněnského* pro národní probuzení na Moravě *v letech čtyřicátých*, praví na str. 182. (v pozn.), že když r. 1843. vypukly v Brně rozbroje mezi dělníky a továrníky brněnskými, protože onino pokládali se za ohroženy ve výživě své, když tito přijímali do svých továren více lidu selského z venkova: že rozpředla se v alumnátu brněnském mezi bohoslovci o věci této čilá debatta, po níž došlo pak k důkladnému ohledání různých socialistických soustav, jako Saint-Simonovy, Cabetovy atd. A podobně naskytla se zajisté i v jiných seminářích příležitosť podobná k věcným sociologickým diskussím. V Brně v letech pozdějších, šedesátých a sedmdesátých, konali zvláště spirituálové *Knopp* a *Klíma* s bohoslovci časté konference o různých otázkách toho druhu, zvláště o těch, jež právě v praktickém životě nejvíce byly na denním pořádku,[5]) což v Hradci Králové učinil r. 1892. vdp. *Reyl* přednáškami o socialismu, jeho vzniku a rozvoji. (»Museum« z r. 1892., str. 172.) Po té pak bohoslovci již sami uchopili se věci té ve schůzích svých jednot, pečujíce o to, aby s přednáškami z oborů jiných střídaly se i *přednášky* z oboru socialního.

Ve příčině této není zajisté od roku 1875., kdy »Museum« tiskem vycházeti počalo, ani jednoho ročníku tohoto orgánu bohosloveckého, v němž by činnosť ta vyznačena nebyla, kteréžto zprávy zvláště od r. 1889. jsou velice četné. *V Brně* byli to v oněch a nynějších letech hlavně ctpp. Matuška, R. Vágner, A. Lujka, Kreutzer, Procházka, Weiss, Staněk, Česnek, Raus, Tošnar, Adámek, Vystrčil, Kobza, Bruzl, Synek, Mihola, Sedlák, Šebek, Ig. Kolísek, Nevrla a Lukášek, kteří přednášky sociologické konali; *V Budějovicích* týmž předmětem se zabývali, resp. i přednášky o něm ve své jednotě konali hlavně pp. Karel Mráček, Th. Kotrouš, Fr. Husar, Kroiher, Roubík a Smitka; *v Hradci Králové* byli to mimo jiné pp. Hypš, Kozel a Snížek; *v Litoměřicích* pp. Kazda, Jaeger a Janeček; *v Olomouci* ctpp. Očadlík, Jančík, Šrámek, Úlehla, Horák, Svozil, Hudeček, Budil a Michlík; *v Praze* pak pp. Hálek, Kulhánek, Šproc, Engler, Pauly, Gutwirth a Rouček.[6])

Themata přednášek těchto byla buď všeobecná, buď specielní. Co se těchto posledních týče, všech vypočítávati nechceme, nýbrž na ukázku uvedeme z nich jenom některé, což zajisté dostačí, aby směr činnosti přednáškové byl ozřejmen, tak zjevno bylo, že činnosť ta dotýkala se skorem všech oborů národohospodářských, ba šla až do podrobností. Tak přednášeno ku př. »O náboženském duchu

[5]) Viz: Museum, roč. XXIX. (tiskem X.), str. 79.

[6]) Uvedena pouze *některá* jména, jež v »Museu« od r. 1885. až do r. 1896. (do II. čísla) byla sdělena.

našich řemeslnických cechů« (Hálek v Praze), »O rytířích práce« (v Praze), »O významu neděle pro společnosť lidskou« (Vystrčil v Brně, Engler v Praze), »O chudinství v církvi katolické« (Kotrouš v Budějovicích), »O židovské otázce« (Roubík v Budějovicích), »O poměru státu k socialismu« (Raus v Brně), »O ženě ve společnosti lidské« (Horák v Olomouci, Kobza v Brně), »O zádruze a jejím významu« (Svozil v Olomouci), »O Bellamyho utopiích« (Sedlák v Brně), »O straně křesťansko-socialní« (Kozel v Hradci Králové), »O válce v právu mezinárodním a theorii věčného míru« (Staněk v Brně), »O našem rolnictvu a světovém trhu« (Staněk v Brně), »O státní výchově« (Synek v Brně), »O Smithově theorii« (Mihola v Brně), »O socialní otázce ve službách poesie« (Smitka v Budějovicích), »O socialní úloze katolického duchovenstva« (Snížek v Hradci Králové), »O poměru náboženství ku státu a k veřejnému životu (Janeček v Litoměřicích), »O Lvu XIII. a dělnické otázce« (Jaeger v Litoměřicích) »O mzdě« (Šebek v Brně) atd. atd. Mimo to však i to dlužno dodati, že předsedové jednot bohosloveckých, jež jsou ve všech seminářích českomoravských, zvláště dobou poslední toho neopomíjeli, aby hlavně při zahajování nového období na důležitosť studia socialního poukazujíce, kollegy své k čilé práci v oboru tom vybízeli.

Jinak jevila a jeví se doposud socialní snaha bohoslovcův i tím, že tito při slavnostních *akademiích*, jež časem za různých okolností a z rozličných příčin v tom či onom semináři pořádány bývají, nezapomínají na přednášky z oboru sociologie, nýbrž i při té příležitosti je konají, jak učinil ku př. v Praze *Pauly,* přednášeje při slavnostní akademii, na počesť Jeho Svatosti r. 1893. pořádané, »O socialním významu papeže Lva XIII.« [7]) a v Brně *Sedlák*, jenž mluvil při akademii sv. Tomášské »O názoru křesťanském o povaze ve společnosti lidské.« Podobně i při *sjezdech*, jež konali bohoslovci na Velehradě, nebo jinde, jako ku př. r. 1889. ve Sloupě na Moravě a r. 1895. v Praze, přednáškami národohospodářskými se vzdělávají. Tak přednášel ve Sloupě r. 1889. p. Jančík z Olomouce »O socialní otázce«; na Velehradě r. 1893. mluvil právník Chocholoušek »O zisku podnikatelském a socialismu«, farář Vincenc Ševčík »O zřizování spolků katolických tovaryšů jako protiváze proti organisaci socialní demokracie,« a též hrabě Sylva Taroucca byl pozván jako řečník »O křesťanské sociologii«, než nemohl přijíti; na sjezdu v Praze r. 1895. řečnil pak o sociologii Dr. Rud. Horský, promlouvaje mimo jiné i o tom, jak bohoslovec v té příčině se vzdělávati a na své působení v oboru tom se připravovati má.

Než prospěch rozhodně největší plyne bohoslovcům pro vzdělání sociologické ze *sociologických kroužků*, jež jsou zřízeny od bohoslovců skorem ve všech seminářích, jeden nebo druhý vyjímajíc. Nejdříve vznikly kroužky ty v alumnatu Brněnském a Olomouckém, totiž r. 1893.; po té zřízen kroužek sociologický v Budějovicích r. 1894. a ve Hradci Králové r. 1895. Jak se pracuje ve kroužcích těch, vidno nejlépe ze zpráv, které o něm podává výbor Brněnské »Růže Sušilovy« v Museu z r. 1893.—94. a z r. 1894.—95. Povinností členů kroužku je totiž, aby střídavě zaváděli rozhovory

[7]) Přednáška ta uveřejněna v »Časopise kat. duchovenstva« r. 1894., č. I. str. 35. nn., č. II. str. 101. násl.

o některé důležitější otázce, načež členové ostatní rozpředou o věci té debattu. Jsou to tedy jakési *volné* rozhovory o časově-praktických otázkách národohospodářských a socialních, jichž všichni se účastňují a tak snadným způsobem se vpravují do nejrůznějších záhybů života socialního. V Brně ku př. dle zprávy v Museu z r. 1895. (str. 166.) hovořilo se o otázkách: »Komory dělnické; Smírčí soudy; Stávky; Práce žen a dětí; Emancipace žen; Otázka dělnických bytův; O domovském právu; Otázka řemeslnická; Moderní bankovnictví; Bursa; Spolky atd.« V Budějovicích jsou sociologické kroužky tyto dva: jeden užší, druhý širší, kteryžto poslední zřízen pro ty, kteří chtějí býti více »audientes než dicentes«, a z něhož má se doplňovati onen první, jenž má vychovati pracovníky naší křesťansko-socialní věci.« [8]) V Hradci Králové obírají se členové kroužku jednou v témdni sociologií dle Stöckla, a jednou studiem příčin nynější bídy socialní [9]) Ba v Brně existuje od r. 1894. ještě i *socialní kurs,* kde probírá se otázka socialní *vědecky a systematicky* dle Stöcklovy knihy: »Lehrbuch der Philosophie (III. díl). Členové totiž rozdělí si práci tak, že každý vezme si za úkol *důkladně* probrati jistou partii (ostatní členové studují ji též soukromě) a to *soustavně* dle pořádku, jak postupuje Stöckl. Tuto partii přednese pak dotyčný člen na schůzi ve formě obyčejné přednášky (s výkladem). Po té rozpředе se o přednášce té rozhovor. Jakmile se vystřídali všichni členové, počne se znova. V minulém školním roce probrány následující části: »Úvod do socialní otázky; Společnost; Mravní a právní řád; Právo objektivní a subjektivní; Přirozená práva; Právo vlastnické; Chybné theorie o majetku; Právní důvod vlastnictví; Smlouva; Půjčka a zápůjčka; Lichva; Stavy: šlechta, rolnictvo, řemeslnictvo, obchodnictvo, dělnictvo.« [10]) Tento způsob osvojování si sociologie jest ovšem, jak jest samozřejmo, pro bohoslovce s prospěchem největším, a proto bylo by jen žádoucno, aby i jinde přidružily se k sociologickým kroužkům s rozpravami volnými a praktickými i socialní kursy se soustavným probíráním látky národohospodářské.

Tak tedy vzdělávají se bohoslovci seminářů českomoravských pro své povolání v oboru socialním. Že činí, seč síly jejich jsou, jest jisto, tak že bylo by rozhodně nejméně vhodno, kdyby někdo v této příčině bohoslovectvu českému chtěl upírati zaslouženého uznání.

Ostatně však nejlepší svědectví o činnosti jejich podávají fakta, jimiž činnosť ta na venek se jeví. Neboť nejen že — jak již byli jsme se zmínili — rozšiřujíce dobré knihy a listy, dokazují, že vědí, jak účinným jest protijedem dobrá kniha proti zhoubnému jedu, jejž nevěrecké listy a knihy mezi lidem šíří; — nejen že, konajíce přednášky ve svých jednotách a různých schůzích, vedle poučování jiných i sami prakticky pro zápas v životě veřejném své síly tuží: — nýbrž tíž, jak známo nám, vystupují i v různých katolických spolcích a domácích jednotách, buď že konají přednášky členům jednot těch (tovaryšských, dělnických a p.), buď že debattování se súčastňují a tak *živým slovem* svoji snahu v té příčině a plody snahy oné prokazují.

---

[8]) Museum, roč. XXX. (tiskem XI.) seš. 2., str. 104.
[9]) Ibid., p. 104.
[10]) Museum, roč. XXIX. (tisk. X.), str. 166.

A vedle živého slova jest svědkem této činnosti a snahy bohoslovecké i *slovo psané*, totiž různé články a studie, jež bohoslovci uveřejňují jednak ve svém společném orgánu, v »Museu«, (Královéhradečtí ve svém »Sborníku«), jednak ve svých Almanazích, a snad i v jiných časopisech a listech. Některé z nich jsou pracovány opravdu s pravým porozuměním předmětu, tak že autoři jich mohou na ně býti hrdi. Všech nechceme uváděti, nýbrž odkazujíce na zmíněný časopis bohoslovecký (»Museum), jejž tímto všem vřele doporučiti máme za milou povinnosť, uvedeme jenom názvy některých. Tak přinesl Almanah: »Růže Sušilova« z r. 1885. stať ctp. *Karla Mráčka* z Budějovic: »O zbožnosti bývalých cechů řemeslnických«; v »Museu« z r. 1886.—87. byla otištěna cenou poctěná práce *Reinholda Vágnera* z Brna: »O socialismu«; Almanah bohoslovecký z r. 1888. uveřejnil článek *Ludvíka Kulhánka* z Prahy: »Nevěra plodí anarchismus«; v Museum z r. 1889.—90. bylo *pět* článku sociologických, mezi nimiž vedle práce Husarovy (z Buď.). Kalvodovy a bohoslovce olomouckého K. N. byl též článek *K. Th. Kotrouše* z Budějovic: »Chudinství v církvi katolické« a *Ant. Lujky* z Brna: »Socialismus v boji proti modernímu řádu společenskému«; v roce následujícím byla v témže časopise uveřejněna práce ctp. *Kroihera* z Budějovic: »Snahy církve katolické o osobní svobodu,« jejíž pokračování čteme i v VII. ročníku »Musea« (tiskem vydávaného), a k ní druží se téhož roku článek *Josefa Kreutzera* z Brna: »Náuky encykliky: Rerum novarum.« V ročníku VIII. »Musea« jest práce Litoměřického bohoslovce *Jaegra*: »Lev XIII. a dělnická otázka,« kdežto roč. IX. z r. 1893.—94. přináší důkladnou studii ctp. *Jana Sedláka* z Brna: »Kterak vede theorie Smithova k atomisaci veškerého života společenského a jak ji národohospodářská soustava provedla.« Od doby té všímáno si v »Museu« i v *recensích* spisů sociologických a založený roku toho »Sborník« bohoslovců v Hradci Králové uveřejnil dvě práce ctp. *Kozla*, totiž: »Působení církve katolické v nynějším socialním hnutí« a »Strana křesťansko-sociální.« V posledním, desátém ročníku »Musea« nachází se konečně studie *Staňkova* (z Brna): »Válka v právu mezinárodním a theorie věčného míru,« kdežto v prvních dvou sešitech ročníku letošního (1895.—96.) vychází důkladná práce *Jos. Lukáška* z Brna: »Mzda«. Dodáme-li ještě, že v druhém sešitu letošním jest u výtahu též řeč, kterou pronesl r. 1895. k bohoslovcům na sjezdu Pražském Dr. Horský, jakož i že ve »Směsi« Musea různé drobné zprávy sociologické umístěny bývají, jest více než dosti zřejmo, že literární činnost bohoslovců českomoravských podává stkvělý důkaz o opravdových snahách jejich na poli katolické sociologie.

A že tato činnosť jejich neochabne, nýbrž ještě více zmohutní, o tom není ni nejmenší pochybnosti. Starajíť se o to bohoslovci sami, jsouce mimo jiné i vypisováním cen, jež časem na nejlepší práce z oboru socialního v některých seminářích se děje, vybízeni k ušlechtilému a vší chvály hodnému na poli tom závodění. A byť i toho nebylo, — předmět sám svou velikou důležitostí těmto jejich ušlechtilým snahám jistě ochabnouti nedá.

Propaganda protestantská.

Píše **Fr. Vaněček.**

(Pokračování.)

Není účelem naším líčiti následky z nestřídmosti plynoucí, ale spíše způsob boje proti nestřídmosti. Nejrůznější prostředky vynalezeny ku potírání nestřídmosti. Zákony v některých státech amerických (Maine-Minnesotta, Massachusetts, Michigan, Jowa atd.) co nejostřeji byly zosnovány proti opojným nápojům, ale ani nejostřejší zákony nemohly se prokázati takým výsledkem, jakého se dopracovala snaha mravně povznésti člověka a pohnouti jej k pevnému předsevzetí a dáti mu návod a prostředky, kterak by se mohl baviti i bez opojných nápojů. Gothenburský systém (dle švédského města tak nazvaný) vychází ze zásady, že ziskuchtivosť hostinského jest ustavičným pokušením pro slušné lidi, aby více pili. Proto utvořili temperancléři akciovou společnosť, která měla zakoupiti všechny hostince a nalévárny v městě a dáti do nich spolehlivé lidi, kteří by živnosť hostinskou provozovali dle snah akciového spolku. Zakoupeno 61 hostinců, ostatní nemohly se již udržeti. Z prodeje vína a líhovin nemá hostinský žádný užitek. Ani akcionáři neberou ze svých akcií čistého užitku, který plyne do obecní pokladny. Podsudní — abychom tak řekli — prodává též čaj, kávu, pivo, pokrmy, kteréž mu skýtají jakýsi čistý užitek. Sebe menší provinění proti systému spolku trestá se propuštěním. Ač myšlénka jest velmi krásná, přece o praktickém výsledku jest mínění rozdvojeno. Nikdy nepůsobí se proti neřesti tak vydatně z venku, jako vnitřní obnovou člověka. Zásady, jimiž se člověk řídí, musí býti mravné, a veřejnosť musí pěstovati mravní zásady, proti nimž prohřešiti se jest hanbou. V tom směru hřešilo se velmi mnoho v nestřídmosti, kteráž líčena jako ideál mladých i starých, kdežto střídmosť byla jen posměchem. Nejlepším důkazem jest duch, jaký vane v komersích německého studentstva. Bovet ve spisku »Hinaus aus dem Wirtshaus« líčí ony zvrhlé zásady nestřídmosti, jimž se dělá propaganda v životě studentském. »Allgemeines deutsches Commersbuch«, kteráž vyšla ve 37. vydání, obsahuje 109 písní vlasteneckých, 140 studentských, 297 humoristických, 168 národních. Mezi 140 studentskými písněmi jest jich jen 40, které neopěvují pití, v písních milostných se šmahem opěvá sklepnice; nescházejí ani písně, které jsou parodií Písma sv. Horší však n ž zpěvník jsou stanovy samy. Tak na př.: § 3. »Den Anordnungen des Präses ist *unbedingte* Folge zu leisten. Die Säumigen hat er zur Strafe *saufen* lassen.« — § 4. »Derjenige, der auf Geheis des Präses nicht sofort zur Strafe trinkt, fährt in den Bierverschiess« (»pivní klatba«, z níž jen pitím se může vyprostiti a nabýti znova »pivní cti« a s ní spojených práv). Za každou hlouposť může upadnouti do »pivní klatby«. Nejhloupější však jest »pivní souboj«, jenž záleží v rychlém pití o závod! V tom se vyvinula zvláštní terminologie, na př. pivní minuta = 36 vteřin, krvácení (vylévání piva) atd. Kde takto jest vyvinuto pijáctvo mezi nejlepšími syny národa, co lze očekávati mezi ostatními? Proto jest boj zde na místě, a každý jest vítán, kdo se řadí mezi bojovníky.

Ani omezení výroby líhovin neprospělo střídmosti, jak dokazuje Anglie, kdež počet vinopalen musil následkem zákonodárství klesnouti v letech sedmdesátých až na 12—15 lihovarů, které za to pracovaly ve velkém, a přese všechna zákonitá omezení spotřeba alkoholu vzrůstala. Rovněž tak malomocným prostředkem osvědčilo se celkem omezení výčepů, zdanění lihovin, omezení práv opilců, a zůstal vždy jen jediný prostředek jistý, ovšem zdlouhavý: vnitřní obnova člověka. Proto temperanční činnosť protestantů jest velice následování hodna i u nás katolíků. Také my máme své kraje morem kořalečnictví stížené, kdež jest třeba chopiti se osvědčených prostředků temperančního hnutí. Na Slovácku zavádějí se též při misiích spolky střídmosti, ale netěší se té podpoře shora jako v Němcích a v Anglii, kde zákony samy valně temperanci napomáhají. Daleko moudřejší činnosť jest podporovati spolky střídmosti mezi zdravými, než zřizovati asyly pro opilce ze zvyku, kteréž mají býti jaksi nemocnicemi těchto ubožáků. Též vnitřní misie protestantská zřizuje asyly pro opilce, z nichž první byl postaven v r. 1851. v Lietorfu u Düsseldorfu a do roku 1893. napočteno 13 asylů, což jest pro 300.000 opilců v Němcích malé číslo.

Naše literatura o střídmosti jest velice chudou. Populárního poučení o následcích nestřídmosti se našemu lidu takřka nedostává. Štěstí jest pro nás Slovany, že jaksi přirozeně méně jsme nakloněni nestřídmosti než národové anglosasští. Poněvadž střídmosť činí člověka v každém oboru spolehlivým a spokojeným a můžeme říci i zámožným, jest vlasteneckou povinností přispívati k posilnění střídmosti v národě. Zda se v tomto oboru posilujeme či klesáme, ukazují nám čísla spotřeby opojných nápojů. Byť se u nás nevyskýtal tou měrou mor opilosti jako v Němcích, přece nemůžeme upříti, že jím do jisté míry také trpíme. Náš veřejný život spolkový ve svých koncích skoro vždy vede do hostince a tam vrcholí. Právem se poukazuje na hmotnou škodu, která se národu činí. Spořivý a střídmý národ vedle národa rozmařilého, jak nerovní to soupeři! Kdyby Anglie nebyla mořem a uhlím tak bohatá — pravil jistý Angličan — celý národ by byl ožebračen a sluhou jiných. Osudnější následky ukazují se u národa, jenž nemá toho přirozeného bohatství jako Anglie. Proto naše vlastenectví, kteréž nepovznáší náš lid, jest vlastně jeho zhoubou, poněvadž namnoze dává příležitosť a nutí obecenstvo vyhledávati hostince a utráceti majetek, kterýž mohl býti lépe využitkován v rodině a tak i v národě. Naše vlastenectví jest tak nedůtklivé, že nesnese pravdivou kritiku bez hrozných výkřiků nevole. Proto uvedu slova jistého Švýcara, jenž se účastnil spolkového života švýcarského a končil svou dráhu ve spolku střídmosti. Čtenář si učiniž laskavou parallelu sám a suď, zda i my máme nějaký vřed, proti němuž bychom měli se brániti, je-li zde nějaká práce vlastenecká, tichá sice a nenáviděná, ale nutná a prospěšná.

Generální zpověď mnoho zkušeného Švýcara, již uvádí Bovet ve svém spisku »Hinaus aus dem Wirtshaus« na str. 103, zní takto: »Vystoupiv ze školy přišel jsem v listopadu k jistému notářovi v Burgdorfu do učení. Můj otčím měl ze mne velkou radosť a často mne upozorňoval, abych se nečítal již mezi hochy, ale vyhledával spíše společnosti, v nichž bych něco moudrého mohl slyšeti, což mne naplňovalo jaksi pýchou, ne snad že bych ostatními pohrdal,

jako spíše že jsem si mnoho zakládal na svých znalostech a výhodách jako písař. Hledal jsem nových přátel a nalezl jsem je. Po čase vstoupil jsem do různých spolků. Nově nalezení přátelé byli poněkud cennější, pokud se peněz týče; někteří mě předčili též vědomostmi, ale bázně Boží a ctností se jim nedostávalo právě tak jako mně. Slyšel jsem v jejich společnosti tu a tam něco moudrého, ale daleko více jsem slýchal neslušných řečí, vtipů, rouhání, těžce pochopitelných myšlének, řečí plných nespokojenosti a revoluce. Příkladů modrých pondělků měl jsem dosti.

Nejvýnosnějším spolkem byl mi »Turnverein«. Jemu děkuji za svůj tělesný vývoj. Avšak i tento spolek byl jiným směrem pro mne velmi škodlivý. Měl jsem více příležitostí k pití. Zahřátím pomáhalo se žízni, a každé cvičení končilo pitkou. Nebylo-li peněz, napsala se útrata na tabulku, a pilo se dále. Musím vyznati, ač si tělocviku velmi vážím, že jsem se v tomto spolku stal lehkomyslným a nepořádným. Nechci říci, že v tělocvičném spolku se člověk stává nepořádným, ale pro slabé, kteří mají náklonnosť k pití, jako jsem já tehdy měl, jest velmi nebezpečným. Pojednou stalo se mi pití milejším než tělocvik, a byl jsem pro zanedbávání cvičení vyloučen, ač jsem byl znamenitě vycvičen.

Společnosť stala se mi potřebou, a proto jsem vstoupil (1880.) do »Bureaulistenvereinu« v Burgdorfu. Účel spolku jest znamenitý, totiž: vycvičení mladých juristů (náhradníků), jakým jsem já byl. Vůdci byli 3—4 mladí notářové. Jistou dobu se statně pracovalo. Po každé schůzi byl však »jas« aneb »komers« nezbytný. Tam jsem se naučil hře v karty. Všichni členové uměli dobře píti a »jasovati«, není divu tedy, že spolek brzy zanikl, poněvadž nejevil činnosti. Zatím stal jsem se činným členem zpěváckého spolku. S láskou jsem se účastnil zpěvu. Nad očekávání mnoho jsme dokázali; ještě dnes má spolek čestné jméno. Ale nalezl jsem zde velmi mnoho příležitosti jak k pití, tak ku hrám, nač jsem tehdá byl pyšným. Slabý se druží ku slabým, a tak jsem i já brzy nalezl malý kroužek dobrých »jasovníků«, kteří se mnou více bývali v hospodě než při cvičení zpěvu; konečně jsem obmeškával cvičení docela, ani nevím jak.

I o tomto spolku jakož i o následujících platí táž poznámka jako o tělocvičném, totiž, že daremný život není závazný, ale že někteří — smím-lí skromně mluviti — k němu bývají strženi — což jest vždy dosti.

Později stal jsem se členem »Grütlivereinu«. Byl jsem horlivým politikem, jak jsem právě věci rozuměl, a brzy jsem byl zvolen za tajemníka. Toť byla pro mne veliká česť, na níž jsem si nemálo zakládal. Byl-li jsem chválen za napsání zdařilého dopisu neb řízné odpovědi, byl jsem celý Grütlianem. Ctím sice posud snahy spolku, ale na jeho způsobech nemohu leč mnohé věci neschvalovati. Dle mého mínění měli by jen zralí mužové obírati se politikou, a ne mladíci, kteří sotva škole odrostli. Tito nemají lásky a pochopení pro věc, nýbrž jen jakousi pýchu a ctižádosť pro své jméno. Nebyl-li jsem tehdy dosti nepořádným, měl jsem zde příležitosti dosti. Po každé schůzi pila se vždy »ještě jedna«, a »jas« nikdy nescházel. V neděli nezbývalo nic jiného než »vyletěti«, při čemž bylo pití a hřmot hlavní věcí. Starší členové nedbali takých vyjížděk. Výdělek byl na taková vydání malým. Ač jsem jako člen výboru od členského

příspěvku byl osvobozen, musil jsem býti ze seznamu nemocenské pokladny pro neplacení vyloučen. Brzy vystoupil jsem ze spolku, když nesjednocenosť byla na denním pořádku. V tomto kruhu mužů ničeho jsem jako mladíček nezískal než kolísavou povahu a později jako manžel revoluční hlavu. Socialistické idey křižovaly se mou hlavou a živily mou nespokojenosť s ubohými poměry tou měrou, že bych se byl nejraději stal anarchistou, kdyby se byla naskytla příležitosť.

Při opakovacím kursu v Bernu obdržel jsem pozvánku do »spolku poddůstojníků«. Satan ovšem má provazů dosti. Jako vojenský účetvedoucí mnoho jsem si na sobě zakládal a navštívil jsem nejbližší shromáždění, jsa pln vlasteneckého ducha a maje peníze pro svou domácnosť v kapse. Jasování, kuželkování a pití byly mým nejoblíbenějším a hlavním zaměstnáním. Když jsem byl jednohlasně přijat za člena, velkolepě jsem byl pozdraven. Potom čten byl odstavec ze stanov: »Vstupné činí 1 frank — kterýž ihned má býti zapraven.« Můžete uhodnouti, co se stalo. Neměl jsem více žádných peněz a musil jsem ku své hanbě či lépe řečeno ku své zlosti zůstati dlužen, a tak se stalo, že jsem z téhož spolku po několika týdnech opět jednohlasně byl vyloučen, poněvadž jsem nezapravil ani vstupné, ani příspěvky.

Schvalně jsem podrobně vypsal spolkový život, abych dokázal, jak jistě pijácká vášeň drží svou oběť. Opilec může býti kdekoli, — všude jej pronásleduje požívavosť. Kde tichý, charakterní muž může nalézti na zemi nebe, může piják nalézti peklo.

Ve službě vojenské rostla moje vášeň, poněvadž byla má svoboda obmezena. Nevýslovně jsem býval nešťasten, když jsem neměl peněz, a dovedl jsem zde a onde na soudruzích něco vyšvindlovati. Co se vše v takovém opakovacím kursu nezkouší, jen aby se mohlo pít! Ba, mohu ze zkušenosti tvrditi, že disciplina a duch poddajnosti často velmi trpí, když se představený ocitá v úzkých, chtěje ukojiti domnělou žízeň.

Od května r. 1888. jsem opět ve spolku. Jaký to rozdíl mezi předešlými a tímto. Stal jsem se temperancléřem a členem spolku střídmosti »modrého kříže«, jehož údové zavazují se všech opojných nápojů se zříci. Co jest ideálem všech jmenovaných spolků? Zajisté údy své učiniti šťastnými. Nebyl jsem jím nikdy! Co mi scházelo? Spokojenosť. V kruhu svých nynějších přátel jsem ji nalezl slovem Božím. Nyní jsem docela spokojen a šťasten, — zbaven vášně pití a ostatních vášní zkrze sílu evangelia Kristova. Můj život není bezúčelný. Má tužba může býti a bude vyplněna. Nemohu vypsati, čeho jsem se domohl pouhým prostředkem zdrželivosti. Jde to tak lehce, není mi žádnou obtíží nepíti, ba, není mi to ani nepohodlným. Súčastnil jsem se jako temperancléř srážky r. 1889. a poslední zimu okupační služby v Tessinu u 29. praporu a byl jsem tak zdráv a tak vesel, aniž mi přišla vzpomínka na kapku onoho nápoje, jenž u mne tak zhoubně působil. Ne — z milého svého spolku střídmosti nikdy nevystoupím a nebudu také vyloučen; neboť do něho patřím.«

Dotud vyznání upřímného Švýcara. Lidé mají své vášně i mimo Švýcarsko, a protož z upřímnosti jeho lze se poučiti a poznati způsob činnosti spolků. U nás spolků střídmosti nemáme. Které začaly, před lety dokonaly, poněvadž schází dosud veřejnosti zájem pro léčení

této choroby. Veřejnosť naše by začala hrubou střelbu o nedostatku lidumilství, kdyby se bral vážně z ruky lidu »tekutý chléb« ve sklenici nejen kořaleční, ale i velké pivní nádobě. Je-li nestřídmosť z kořalky nečestnou, nestává se ctihodnou nestřídmosť plynoucí z 8—10 sklenic piva, kteréž také obsahují půl litru líhu. Vypije-li kdo půl litru líhu, jest kořalečník; vypije-li totéž a větší quantum líhu v pivě, jest bezpečen před názvem — opilce. Též v Rakousku začaly před lety spolky střídmosti po způsobu zemí jiných, hlavně Anglie. »Rakouský spolek proti opilství« založen tuším v r. 1883. a měl či snad dosud má tištěné stanovy, v nichž jest vyznačeno: působení k obmezení přílišného požívání kořalky a jiných opojných nápojův. Účelu toho se bude domáhati: poučováním lidu kořalečním morem nejvíce ohrožovaného, o škodlivých účincích přílišného pití líhovin; působením na *svědomí* a na *česť* tohoto lidu přednáškami, tiskem a p., zřizováním ústavů, v nichž by se nemajetným třídám opatřovaly levné a zdravé nápoje a pokrmy; zřizováním *útulen* k opatřování uvyklých pijákův; působením k zavedení zákonných a administrativních opatření k zamezení výroby a prodeje zdraví škodlivých, falšovaných líhovin.« Tyto krásné stanovy jsou již dvanáct let v platnosti, nerozešel-li se spolek, tedy dosud trvají, kolik však provedeno ze všeho, dá se napsat na nehet malíčku větší literou. Že máme u nás též potřebu hnutí temperančního, dokázal posl. Adámek již v r. 1884. a dokazuje státní rozpočet pro r. 1895., v němž zařaděna jest ve příjmu daň z kořalky v částce 33,000.000 zl. Toto číslo udává jen státní daň, ne však sumu, kolik v našich zemích se vskutku ročně za kořalku dává. Násobíme-li výnos daně čtyřmi, dostaneme as přibližně sumu, kterou dává lid za líhoviny. 130 milionů zlatých v ročním vydání cislajtánských národů jest suma taková, že s ní každý národní hospodář musí počítati. Kolik blahobytu utéká těmito miliony! Co se proti tomu působí? Málo, a to málo působí katolická činnosť. Na Slovácku jsou to katolické misie a spolky střídmosti, které se tam zakládají. S jakými obtížemi se to děje, dokazují štvanice, kterým jsou právě misionáři vydáni. Literatura, kteráž vyšla, fedrována byla hlavně stranou katolickou; spis Adámkův doporučen i biskupskou konsistoří Královéhradeckou. Ze spolků našich mají střídmosť opravdově na programu katolické spolky tovaryšské; jaké přízni se těší u vlasteneckých liberálů, jest všeobecně známo.

Přihlížíme-li ku prohlubování charakteru, shledáváme, že jedině katolické spolky k němu opravdovou snahou se nesou a že mohou se prokázati skutečnými výsledky. Jeden ze † náčelníků socialistů českých vyznával, že kdekoliv shledal vzdělaného dělníka, že týž buď je členem tovaryšských spolků, buď býval. Jak známo, vůdce socialistů v Německu byl členem katolických spolků. Jaké podpoře se těší právě katolické spolky u směrodatných žurnálů, jest smutně známo. Žádný spolek, který by měl čirý lehkomyslný směr, nebyl by v nich postaven na pranýř, ale katolický spolek jest psancem. Kdyby psal některý Čech dějiny svého spolkářského života a působení jeho v povahu, může býti, že by se shodl se Švýcarem úplně. V jiných zemích nejpřednější mužové veřejného života stojí hnutí temperančnímu v čele, na př. v Anglii, Francii, aby pobádali svým příkladem. U nás jsme se dočkali, že »N. L.« uveřejnily dopis jistého hostinského proti zásluŽným pracím Adámkovým v temperančním oboru; dopis byl psán

spíše hnojnými vidlemi než pérem. Že takového cosi napíše hostinský, lze pochopiti, ale že redakce velkého denníku něco takého uveřejní, pochopiti nelze.

Činnosť vnitřní misie v temperančním směru znova jaksi začala r. 1882. Již r. 1837.—48. dopracovaly se spolky střídmosti v Německu 70.000 členů, »ale co věkové hodlali, zvrtla doba«; rok 1848. byl střídmému hnutí mrazem. Dlouhá léta spolky odpočívaly, až nyní v činnosti vnitřní misie nabyly nového života, jenž plyne z organisace. Poněvadž vášně lidstva nestárnou, jsou spolky temperanční vždy na čase. Zde potkávají se bratrsky protestanté s katolíky. Největší apoštol střídmosti P. Mathew úzkostlivě se vyhýbal vší kontroversi náboženské, a to hlavně, aby všechny strany spojil do hnutí střídmosti. Též spolek »modrého kříže« má ve svých stanovách (§ 3): spolek co do politiky a vyznání stojí na neutrální půdě. Doufejme, že i protestantské spolky střídmosti následovati budou Mathewa v neutralitě.

Pohlédneme-li do minulosti, vidíme, že mezi katolíky byli horliví apoštolové střídmosti, ano největší její obranci, ale v přítomnosti jest boj proti nestřídmosti posunut do pozadí, kdežto mezi protestanty hlavně působením vnitřní misie v posledním desítiletí se velmi dobře pracuje. My katolíci máme již v 15. věku horlivce střídmosti, na př.: arcivévodu Bedřicha, který r. 1439. byl vyvolen za císaře Německého. Založil »řád střídmosti«, jehož odznak při slavnostech okázale nosíval. Znakem byl kříž utvořený ze spojených pohárů, v jehož středu byl obraz Panny Marie, na dolní části byl okřídlený lev, držící v drápech nápis: »zachovejte míru.« Syn jeho Maxmilian předčil otce ve střídmosti. Toto aristokratické hnutí nelze přirovnati ke hnutí, jaké vyvolal Mathew v Irsku a po jeho příkladě Františkánský mnich Fietcek a jeho pomocník Štěpán Brzozowski v Horním Slezsku na počátku tohoto století. Schück ve spise »Mässigkeitsbewegung in Oberschlesien« praví o něm: »Obdarován jsa vším ohněm polské národnosti, rozléval proud své nadšené řeči v srdce svých posluchačů, denním životem otupělých.« O Hromnicích r. 1844. počali činnosť svou a během několika měsíců získali 500.000 mužů a žen. V krátké době stalo se na 50.000 opilců střízlivými lidmi. Na konci r. 1845. v Horním Slezsku zaniklo 82 vinopalen a 206 jich nepracovalo, o 48.000 věder líhu se méně vyrobilo a 254.489 dolarů méně daně zaplatilo. Král vyjádřil radosť nad touto činností slovy: »Viděl bych největší požehnání své vlády, kdyby tato daň klesla na nullu.« Jeho mínění, bohužel, nesdílejí jiní státníci. Jako Fietcek ve Slezsku působil kaplan J. M. Seling v Osnabrücku a okolí, kázal ve 150 městech a vesnicích a získal 25.000 mužů, 27.000 žen a 30.000 školních dítek, jak uvádí spis »bratrstva střídmosti od Pia IX. zřízeného.« (Vratislav 1852.)

Toť zajisté jsou důkazy zdatné činnosti mezi katolíky. Musíme však vyznati, že jsou to důkazy minulosti, kdežto přítomnosť za ní zůstává a protestantské činnosti v tomto směru se nevyrovnává. Kdežto spolky střídmosti ze strany protestantů četně se zavádějí, my s nimi nedržíme krok. Třeba by naše kraje netrpěly tou měrou jako německé, trpí přece; kolik tu starostí o nebezpečí cholery z východu několik let se blížící, a jaká bezstarostnosť o mor kořaleční a pijácký, který skutečně zuří. Dr. Baer, nejlepší znatel »alkoholismu«, zmiňuje se ve stejnojmenném spise též o kořalečním moru v Čechách a na

Moravě a spolcích střídmosti proti němu zřízených. My však o ní nevíme v přítomnosti ničeho, vyjmeme-li několik míst na Slovácku, kde misie byly též temperančním hnutím.

Budeme-li míti více katolických spolků, budeme míti více přívrženců střídmosti. Práce jest dosti. (Pokračování.)

V chrámě Staroboleslavském.

O Maria, kde nyní písně skvosty
a zbožné prosby k Tobě hlaholí,
tam kdysi oráč chudobný a prostý
jel tvrdou půdu vzdělat na roli.

Mozolnou rukou, práci tvrdou, bědnou,
on připravoval zemi k osetí,
a netušil, že z toho místa jednou
se světlo víry v kraje rozletí.

Obrázek malý vyoral svým pluhem,
obrázek matky s dítkem v náručí,
a záhy hlaholilo českým luhem,
jak stříbrný když zvonek zazvučí:

»Milostná Máti, Máti toho Krista,
jehož vyznával kníže Bořivoj,
bezpečný stánek, útulek nám chystá,
by posilnila prvních křesťan voj.«

Pradávno tomu. Celé věky táhly
přes mohyly, v nichž předků popel tlí,
nábožných předků, kteří vřele práhli,
až světlo víry bludy osvětlí.

Ó Maria, hleď, v malomocné pýše
potomci jejich zakrývají zrak,
před mocným světlem jasné Tvojí říše
hledíce zpět ve zkázonosný mrak.

* * *

Však jako kdysi ve pohanské době
lid prostý setřás' bludů řetězy,
tak, Matko Boží, v pevné víře k Tobě
naděje s láskou opět zvítězí!

L. Grossmannová-Brodská.

Husův ochranný list.

(Gleit; salvus conductus.)

Sepsal Dr. **Frant. Xav. Kryštůfek.**

§ 1. Úvod.

Husově ochranném listu čili gleitě píší četní, a ještě četnější mluví, tak, jakoby Husovi se byla stala veliká křivda, jakoby Církev na něm byla spáchala hrozné bezpráví, a jakoby slovu jemu danému nebylo se dostálo. Děje se to proto, že neznají podstaty a pravomocnosti Církve, že neznají nebo znáti nechtějí právních poměrů 15. století. K vyvrácení všech předsudkův sepsán jest tento krátký rozbor.

§ 2. Text čili znění ochranného listu Husova.[1])

Ochranný list Husův zněl: »Sigmund, z milosti Boží král Římský, vždy rozmnožitel říše — všem vůbec a jednomu každému zvláště z knížat církevních a světských, vévod, markrabí, hrabat — a úřadníkův kterýchkoli měst, městysů, vesnic a míst — milosť královskou a vše dobré (přejeme).

Ctihodní a urození, vzácní a věrní milí. Ctihodného mistra Jana Husa, svaté theologie bakaláře i mistra umění, listu tohoto ukazovatele, kterýž právě nyní z království Českého se ubírá na sněm obecný, jenž v městě Kostnici konán býti má, a kteréhož jsme v ochranu a záštitu svou a posvátné říše přijali, vám všem vůbec a jednomu každému zvláště z plna srdce doporučujeme, žádajíce, abyste jej, když by k vám přibyl, vlídně přijali, přízeň jemu prokazovali a ve všem, cožbykoli k rychlosti a bezpečnosti jeho cestování na pevné zemi i po vodách směřovalo, ochotnou vůli se mu propůjčiti žádali i povinni byli, jakož také veškeré překážky odstraniv̌še toho dopustili, aby on se svými sluhami, koňmi, vaky, zavazadly a všemi jinými věcmi svými, jakýmikoli průsmyky, přístavy, mosty, zeměmi, panstvími, okresy, pravomocnostmi, městy, městysy, hrady, vesnicemi, a jinými místy vašimi kterýmikoli beze všeho placení nějaké dávky, cestného, mýta, daně a jakéhokoli jiného poplatku projíti, státi, zůstávati a se navrátiti mohl, jakož abyste také pro něj a jeho lidi (suis = jeho svojeť), kde by potřeba kázala, o bezpečný průvod se postarati volni a povinni byli, ke cti a z uctivosti královské naší majestátnosti.

Dáno ve Špýru léta Páně 1414. dne 18. října, v království našich: Uherského v 23. a Římského v roce 5.«

§ 3. Pravomocnosť Církve; slovo dané bludařům; trest na bludaře.

Církev jako strážce víry podává všem učení Kristovo a rozsuzuje neomylně, čemu Kristus učil, co s jeho učením se srovnává, a co

[1]) Každý, kdož o ochranném listu Husově píše, má jej uveřejniti v čele své rozpravy, aby čtenáři jej poznali a sami o něm si úsudek učinili: vzhledem na jeho znění nebude potom četných psychologických a filosofických úvah třeba; ukáží se jako strannické, plané a nicotné samy sebou.

mu odporuje, čili co jest bludem. Konečný výrok o tom, závazný pro všechny věřící, pronesený papežem s kathedry nebo všeobecným sněmem, jest článkem víry, který každého katolíka, pokud chce zůstati v Církvi, zavazuje. Tato pravomocnosť byla od Církve vždycky vykonávána, a nesmí od nikoho býti zkracována a kalena. Církev zavrhovala bludy a bludaře bez ohledu na národnosť a postavení osoby; ať to byl císař, král, kníže, patriarcha, biskup, kněz, řeholník, laik, bohatý a mocný nebo chudý a nepatrný; ať to byl kdokoli. Máme bludaře ze všech stavův a národů.

Tuto pravomocnosť vykonával také sněm Kostnický a hájil si ji. Však nikdy neprohlásil, že není třeba státi v slově danému kacíři; naopak sněm pravil, že jest dostáti slovu danému kacíři; však pravomocnosť Církve tím trpěti nesmí; »bez ohledu na ochranné listy císaře nebo králů má církevní soudce právo vyšetřovati blud a bludaře a trestati jej i v tom případě, kdyby podezřelý z bludu jenom v důvěře ve svůj ochranný list ke sněmu se dostavil; však kdo list ochranný vydal, musí všechno učiniti, co na něm jest;« t. j. co v jeho pravomocnosti leží.[2])

Jakmile zvítězilo křesťanství v říši Římské nad pohanstvím, tu hned první křesťanský císař Konstantin Veliký (306—337.) měl »vnitřní bezbožnosť v Církvi (t. j. blud) za hroznější a bolestnější nežli každou válku« a pravil k shromážděným biskupům na prvním všeobecném sněmě v Nicaei: »Netrpte, aby zlý duch trhal[3]) božský zákon Kristův (t. j. pravé učení) rouháním bezbožných (t. j. bludařů).« On stanovil trest vyhnanství na kacíře, kterému četní propadli. Za uchvatitele západního císařství, Maxima, vyšetřoval po jeho rozkaze prefekt praetorio Evodius bludaře Priscilliana v Treviru a odsoudil jej k smrti (r. 385.). Tak tekla r. 385. první krev bludařů nálezem soudu světského.

Pro úzké spojení mezi Církví a státem a pro živou víru křesťanův a státníků, kteří každý útok na pravou víru pokládali za zločin též na společnosti lidské páchaný, vešel trest smrti na bludaře v středověku do zákonodárství všech zemí, trval ještě na počátku nové doby a platil též u protestantů, kteříž ho užívali. Kalvin prohlásil španělského lékaře Michala Servede, který spisem učení o Trojici upíral, za kacíře, který potom byl upálen, a hájil zvláštním spisem trest smrti na bludaři, a Melanchthon, pravá to ruka Lutherova, přál mu k jeho počínání štěstí a hájil týchž zásad ve svém dobrozdání. Však když Církev se řídila platnými státními zákony, jest zle; tu soptí protestanté a po nich všichni nepřátelé Církve.

I v našem dnešním rakouském zákonodárství jest rušení náboženství a rouhání zločinem, který se trestá žalářem.

§ 4. Husův právní stav.

M. Jan Hus, přijav četné články anglického bludaře Jana Viklefa († 31. pros. 1384.) za své, hájil jich jako profesor Pražské university se stolice učitelské a jako kazatel s kazatelny v Betlémské kapli.

[2]) Dekret sněmu viz u Hermana Van de Hardt: Magnum oecumen. concil. Constant. Tref. et Lips. 1697—700. T. IV. p. 521.

[3]) Tuto řeč viz u Eusebia: Vita Constantini III. 10. 11.; v mém »Všeobecném Církv. Dějepise« I str. 364.

Četní přátelé následovali jeho příkladu, a o Čechách šla po sousedních zemích pověst, že se v nich pěstuje viklefské kacířství. Na žalobu pražských farářů zakročil proti Husovi arcibiskup Pražský Zbyněk Zajíc z Hasenburka: ale Hus ho neuposlechl. Arcibiskup, nemoha svou vážností zjednati si u Husa poslušnosti, sesílil se vyšší vážností papeže Alexandra V., který v té věci vydal bullu z 20. pros. r. 1409. Hus odvolal se od papeže špatně zpraveného ku papeži, který bude lépe zpraven. Arcibiskup prováděl papežskou bullu, odsoudil na synodě Viklefovy knihy k ohni, zaporučil kázati v soukromných kaplích (jako byla Betlémská) a vydal 19. července klatbu na Husa, který mezi tím odvolal se 25. června ku papeži Janu XXIII., nástupci Alexandra V. Papež Jan XXIII. odevzdal Husovu při kardinálu Odonu Colonnovi, který schválil počínání arcibiskupovo a Husa do Bononie před papeže obeslal. Hus neposlechl půhonu; zůstal doma a poslal za sebe právní zástupce M. Jana z Jesenic ještě s dvěma doktory. Tito právní zástupcové odvolali se k budoucímu všeobecnému církevnímu sněmu. Na rozkaz papežův přistoupil kardinál Petr od sv. Anděla k vrchu práva a vydal velkou klatbu na Husa, která byla prohlášena v Praze v letě r. 1414. Hus odvolal se od papeže k samému Kristu, jako pravé hlavě Církve; což ovšem není žádné odvolání, než zástěra, kterou zastíral svou neposlušnost před nesoudným lidem.

Přičiněním krále Římského Sigmunda byl svolán všeobecný církevní sněm Kostnický (1414—1418.): Tu vyjednával král Sigmund s Husem skrze dva královské dvořeníny Jindřicha Lefla z Lažan a Mikše Divůčka z Jemništ, aby se osobně do Kostnice dostavil, a sliboval mu bezpečný průvod. Hus přivolil a chystal se na cestu, ačkoli nedostal přímého rozkazu ani od krále Sigmunda, ani jeho bratra Václava, Českého krále.

§ 5. Vazba Husova v Kostnici, jeho slyšení, odsouzení a upálení.

Hus přivoliv, že dostaví se na všeobecný sněm do Kostnice, chystal se na cestu a byl dán od obou bratří králů, Sigmunda a Václava, pod ochranu třem českým pánům: Janu z Chlumu, Václavu z Dubé a Jindřichu z Lacemboka. Dne 11. října r. 1414. nastoupil na cestu do Kostnice bez průvodního listu a byl všudy pokojně přijat. Dne 3. listopadu r. 1414. přibyli do Kostnice a 5. listopadu dostal Hus svrchu v § 2. uvedený průvodní list. Dne 4. listopadu oznámili pánové Chlum a Lacembok papeži Janu XXIII. příchod Husův a poroučeli ho v jeho ochranu, kterouž jemu také papež slíbil. Dne 9. listopadu oznámil soudce síně papežské s biskupem kostnickým Otou III. z Hochbergu-Rötelenu (1411—1434.) Husovi, že klatba nad ním jest zrušena. Stalo se to pro dobro sněmu, tak že příchodem jeho služby Boží se nezastavily. Ale Hus zůstal suspendovaným[4]) knězem, a nebyl oprávněn mši sv. sloužiti ani kázati; s lidmi však mohl rozmlouvati; rovněž bylo mu dovoleno choditi po městě a po kostelích; jenom velikým slavnostem církevním nesměl býti přítomen pro uvarování všeliké nelibosti.

[4]) Suspense (zastavení, suspensio) jest církevní trest vynešený nad duchovním, kterým se u něho zastavuje konati církevní úkony; t. j. odnímá se mu oprávnění církevní úkony vykonávati.

Jeho protivníci, zvláště z Čech, naléhali na jeho uvěznění, poněvadž rozšířila se zpráva, že pomýšlí na útěk. Jejich přání uspíšil Hus sám, došed až na vrchol církevní neposlušnosti, a můžeme dodati i přímé vyzývavosti. On, suspendovaný kněz, opovážil se před očima papeže a všeobecného sněmu, který se sešel, aby zjednal platnost církevním zákonům, denně sloužiti mši sv.[5]) a měl při tom promluvy k lidu, četně k němu se shromažďujícímu a šlapal tak nohama církevní právo a řád. Kostnický biskup Otto III. poslal k němu dva duchovní a napomenul ho, že není způsoben sloužiti mši sv. Ale Hus nedbal slov diecésního biskupa,[6]) jsa zvyklý z Čech za nic sobě nevážiti příkazů představených Církve. Tohoto hrubého porušování církevního práva a řádu nemohl sněm trpěti a musil přistoupiti k zatčení Husovu. Ve středu dne 28. listopadu přišli biskupové Tridentský a Augsburský, purkmistr Kostnický a pan Jan z Badenu do příbytku Husova, kde přítomen byl pan Jan z Chlumu, ohlašujíce, že od papeže a kardinálů posláni jsou, aby mistra k nim přivedli. Pán z Chlumu odvolával se na rozkaz krále Sigmunda, aby před jeho příchodem nic ve při Husově se nepodnikalo; však Hus uposlechl vyslaných poslův a jel ku příbytku papežovu. Oba biskupové řekli mu zřejmě, že »již nebude úkonů kněžských konati, ani mše sv. sloužiti.« (Iam amplius non officiabis neque missabis.)[7]) Husův výslech skončil jeho vazbou. Potom byl s ním zaveden úplný proces jako s bludařem, resp. obviněným z bludů. Přičiněním krále Sigmunda dostal Hus troje veřejné slyšení ve valných čili generálních shromážděních sněmu, a to 5., 7. a 8. června r. 1415.; při posledních dvou slyšeních byl král Sigmund osobně přítomen. V druhém slyšení rokovalo se o poměru učení Husova k učení Viklefovu, a ve třetím, a to nejdůležitějším, o vlastním jeho učení, obsaženém v 39 článcích, vyňatých z jeho spisů. Po třetím slyšení upravil sněm bludné články Husovy, jichž sestavil 30, kteréž úplně a v témž smyslu v jeho knihách jsou,[8]) a žádal na něm, aby je odvolal. »Sněm neomeškal ničeho, co by na něj slušelo, aby vrchu přísnosti vyhnouti se mohl. Opětované deputace od sněmu, jichž i nejvzácnější údové, jako kardinálové, Petr Alliacký a Zabarella, se účastnili, způsobily konečně, že se zdálo, jakoby oni a nikoliv Hus ku prosbám se utíkali.«[9]) Dne 1. července r. 1415. osvědčil se Hus písemně, že odvolati nemůže a nechce.[10]) Však kardinálové Petr Alliacký a Zabarella pokusili se ještě 5. července, aby Husa k odvolání přiměli, činíce mu odvolání co možná nejsnadnějším. Však Hus nechtěl ani tak odvolati. »Neměl-li sněm dáti se od něho posléze i mistrovati, musil konečně přistoupiti k odsouzení jeho, jak toho žádali zákonové Církve;«[11]) což se stalo 6. července r. 1415. v 15. veřejném sedění.

Sněm zatratil 30 vět vyňatých ze spisů Husových, prohlásil

---

[5]) Documenta M. Joan. Hus. ed. Palacký. Prag, 1869., pag. 79 sq. Palacký: Dějiny národa českého. V Praze, 1850., III. 162.

[6]) Ullrich von Reichenthal: Concilium, so zu Constanz gehalten, p. CCXII. 6; Helfert: M. Jan Hus. V Praze, 1857., str. 191.

[7]) Documenta, p. 249.

[8]) Tak vyznal i Jeronym Pražský v listu k Lackovi z Kravař ze dne 12. září r. 1415. Documenta, p. 598.

[9]) Palacký l. c. str. 196.

[10]) Documenta, p. 560.

[11]) Palacký l. c. str. 197.

Husa za urputného a nenapravitelného kacíře a usnesl se, aby byl s úřadu kněžského sesazen a světskému rameni vydán. Byl potom degradován a světskému rameni odevzdán, při čemž dle starého předpisu Církve prosili sněmovní otcové, »aby nebyl usmrcen, ale zachován a k věčnému žaláři odsouzen.« [12]) Ale tato přímluva nemohla dle platného zákonodárství pomoci. Král Sigmund odsoudil ho k smrti, ale ještě, když již stál na hranici, poslal říšského maršálka Haupta z Pappenheima, aby odvolal. Když toho ani teď neučinil, byla hranice zapálena.

Veškeré namáhání přiměti Husa k odvolání, bylo marným. Však kdyby král Václav byl dle své povinnosti hned na počátku dbal výroku arcibiskupova a u neposlušného Husa zjednal poslušnosť, byli by Hus onoho konce, Čechy hrozných pohrom a král Václav sám náhlé smrti z první bouře husitské ušetřeni. »Principiis obsta«, (Začátky zamez!) praví latinské přísloví.

§ 6. Rozbor ochranného listu Husova.

V § 2. uvedený ochranný list, jak každému z jeho znění vidno, jest tolik, jako u nás průvodní list, a měl obyčejné znění onoho času. Zní ku poddaným krále Římského a bral v ochranu Husa, aby rychle, bezpečně a lacině cestovati a beze všeho placení nějakých dávek projíti, státi, zůstávati a se navrátiti mohl.

Tento list není psán ke všeobecnému sněmu, než ku poddaným Sigmundovým; chránil Husa i v Kostnici před násilím, ale nikoli před pravomocností sněmu, jehož většina nebyla ani poddanými Sigmundovými. Hus byl podřízen sněmu: 1. jako věřící, 2. jako kněz, a 3. jako appellant, který uznával svou appellací čili svým odvoláním jeho pravomocnosť. Obyčejný ochranný list nemohl z něho udělati samostatnou moc, na roveň sněmu postavenou; kdo by tvrdil něco podobného, ukázal by neznalosť práva a právních poměrův. Ochranný list Husův platil ve svém znění na cestu do Kostnice a z Kostnice nazpět; jenom tento smysl má slovo »navrátiti« a žádného jiného. Sigmund radil Husovi, aby před nejvyšším soudcem v Církvi se zodpovídal; ale nikdy nemohl říci, ať tvůj soudce rozhodne, jak chce, já jeho hlasu nebudu dbáti. Ochranný list nemohl nikdy vytrhnouti Husa z pravomocnosti řádného soudce.

Hus požíval zprva v Kostnici úplné svobody a zavinil si vazbu sám svým nezákonitým chováním, slouže, jsa suspendovaný kněz, mši sv. a nedbaje varovných slov biskupa Kostnického. [13])

---

[12]) Ullrich von Reichenthal, f. 214 a.

[13]) Za pronásledování katolické Církve v Prusku, které německý císař Vilém I. s říšským kancléřem Bismarckem podnikli, cestoval jsem Pruskem; kdybych tam byl sloužil mši sv., byl bych dle květnových pruských zákonů z r. 1873. propadl žaláři, a mé odvolání na můj rakouský průvodní list nebylo by mi nic pomohlo; náš berlínský velevyslanec byl by mi řekl, že jsem měl tamější zákony zachovávati. — V srpnu r. 1874. měl za staříčkého biskupa Hanla v Králové Hradci a okolí biřmovati Drážďanský apoštolský vikář, biskup Vorwerk; přijel do Hradce Králové, a druhý den mělo býti biřmování; tu mezi obědem přišel z c. k. místodržitelství telegrafický zákaz, že jako cizozemec dle zákona z května r. 1874. biřmovati nesmí. Biskup Vorwerk podrobil se zákazu, nebiřmoval; a večer přijel na biřmování Pražský světící biskup Dr. Prucha. Kdyby biskup Vorwerk byl proti místodržitelskému zákazu přece biřmoval, byl

Kterak Kostnický sněm ochrannému listu rozuměl, vysvítá z ochranného listu, daného papeži Janu XXIII. a r. 1415. M. Jeronymu Pražskému, řka, že ochranný list chrání proti nezákonité moci, ale ne proti rameni spravedlnosti.

Kterak král Sigmund ochrannému listu rozuměl, vysvítá z jeho slov, pronesených v generální kongregaci dne 7. června r. 1415. o svém poměru k Husovi, řka, že slíbil Husovi ještě před odjezdem jeho z Čech jak list a královskou ochranu, tak i veřejné slyšení na sněmě; proto poručil jej pánům ze Chlumu a Dubé, ačkoli se praví, že neměl bráti v ochranu muže podezřelého z kacířství; nyní dáno jest Husovi veřejné a pokojné slyšení, a tím jeho královský slib vyplněn; a obrátiv se k Husovi pokračoval král: »Nezbývá mi nic více, než napomínati tebe, s kardinály, abys nechaje svéhlavosti, dal se sboru na milost bez výminky; sbor pro mne, pro bratra mého a pro království České přijme tě milostivě, aniž uloží ti pokání příliš těžké; chtěl-li bys však urputně státi na svém, otcové dobře věděti budou, kterak s tebou nakládati mají; já jsem jim připověděl, že kacíře nikdy zastávati nebudu; ba, chtěl-li by kdo urputiti se v kacířství, já první vedl bych ho na hranici k upálení; proto radím ještě jednou, dej se na milost, a to co nejdříve, abys neupadl ve vinu ještě větší.« (Docum. str. 284.) Hus poděkoval krátkými slovy králi za ochranu a průvod, a nenamítal ničeho proti jeho slovům a také právně ani nemohl; rozuměl zajisté svému ochrannému listu a slibu královu tak, jak jeho úřadní výklad od samého vydavatele a slibovatele, krále, slyšel.

V únoru r. 1415. zaslali čeští a moravští páni králi Sigmundovi list, žádajíce, aby Hus mocí ochranného listu byl na svobodu propuštěn a veřejné svobodné slyšení obdržel, a praví ke konci: »A bude-li v čem řádem a právem shledán, ať se stane, jakož by na to slušelo.« [14])

V květnu r. 1415. podali někteří pánové čeští, tenkráte v Kostnici meškající, sněmu žádost, aby Hus z vazby byl propuštěn, a praví ke konci: »Bude-li mistr Jan usvědčen, že proti Písmu a pravdě nějakého bludu se drží, bude povinen, podle ustanovení a nařízení sněmu to napraviti.« [15]) Samo sebou se rozumí, že Hus musí býti potrestán, kdyby nápravy neučinil. V jiném listu ze dne 18. května r. 1415. stěžují si dotčení pánové na to, že Hus dán byl do žaláře dříve, nežli byl odsouzen. [16]) Žádný z českých pánů neupírá toho, že byv odsouzen, musí podstoupiti trest kacířům určený. Ještě poslední večer před smrtí navštívili Husa pánové Jan z Chlumu a Václav z Dubé a mluvili s ním o smrti, která mu hrozí, když neodvolá. Ale žádný z nich nepřikládal ochrannému listu té moci, aby ještě teď Husa mohl od smrti zachrániti. Po smrti Husově zaslali 2. září r. 1415. četní šlechticové čeští vášnivý list sněmovním otcům, ale nečiní ani slovem zmínky o nějakém porušení ochranného listu. [17]) Palacký praví: »Ne to brali Čechové Sigmundovi za zlé, že Husa neuchránil před

---

by propadl trestu, třeba byl miláčkem královské rodiny Saské, spřízněné s naší Jasnou panující Rodinou, a s ním spolu tehdejší generální vikář Dr. Rais, že to dopustil.

[14]) Documenta, str. 534.
[15]) Documenta, 257.
[16]) L. c. 260.
[17]) L. c. 85.

odsouzením a potrestáním jako kacíře; takového smyslu nenesl v sobě pověstný jeho list průvodčí, a o zrušení jeho skrze Sigmunda nedalo se tudíž ani mluviti,« [18]) ale že otce k odsouzení jeho popuzoval. Však nelze mluviti o nějakém účinném popuzování Sigmundově proti Husovi: Husova pře brala se svým právním chodem a dospěla bedlivým vyšetřováním k závěrce, že Hus jest bludařem; ani přímluvy, ani popuzování nemohly nic na jeho 30 větách změniti. Církev musila je odsouditi.

I Hus sám uznával, že bludař musí trpěti trest, třeba to byl on sám. Nežli se vydal na cestu do Kostnice, prohlásil 26. srpna veřejnými plakáty latinskými, českými a německými, [19]) že chce složiti účet ze své víry před arcibiskupem, papežem i všeobecným sněmem; v českém plakátě praví: »Budu-li shledán v některém bludu, nebo kacířství, neodmlouvám jako bludný jako kacíř trpěti;« v latinském plakátu však praví: že kdo na něho žalovati chce, musí sám nejdříve se zavázati ku pokutě odvety (jus talionis). Ve veřejné listině z 30. srpna, přibité na vrata dvoru královského, ohlašoval, že jde do Kostnice, a vybízel každého, aby proti němu šel svědčit, on že bude veřejně se hájiti, a praví: »A bude-li na mne které kacířství dovedeno, neodmlouvám jako kacíř trpěti.« [20]) V Kostnici pravil při svém prvním výslechu kardinálům: že má všeliké bludy tak v ošklivosti, že by raději chtěl umříti, nežli v bludu setrvati; proto prý jest hotov, bude-li z bludu usvědčen, dáti se poučiti a činiti pokání.

Ale Hus, vida, že přichází do úzkých, změnil své mínění ve svých soukromých listech. Ve svém 54. listu, psaném z jara r. 1415. praví, že prý mu král slíbil, že se bude moci zdráv do Čech navrátiti (ut salvus ad Bohemiam redirem). [21]) V jiném listu, psaném již po 8. červnu téhož roku, praví Hus takto: »Domnívám se, že královo slovo (čili slib o zjednání ještě jednoho konečného slyšení) bude tak pevné, jako o listu ochranném, o němž mně pravili v Čechách, abych se ochranného listu chránil; a jiní pravili: »on tebe odevzdá nepřátelům«; a pan Mikeš Divoký řekl mi před mistrem Jesenicem: »mistře, věz jistě, že budeš zavržen«; domnívám se, že on znal úmysl králův. — Kéž by se král aspoň byl spravoval příkladem pohana Piláta, kterýž uslyšev obžaloby pravil: »Viny na něm žádné nenalézám«. [22]) Raději měl říci: Já jsem mu udělil bezpečný průvod. Nechce-li tedy on sám podrobiti se výroku sněmovnímu, pošlu jej nazpět ke králi Českému s ortelem vaším a se svědectvími, aby král s duchovenstvem svým nad ním soud vynesl«. Takto zajisté mně Sigmund po Jindřichu Leflovi a jiných vzkázal, řka, že mi potřebné slyšení opatří a se o to postará, abych se zdráv (salvus) domů navrátiti mohl, pakli se výroku sněmovnímu nepodrobím.« [23]) Ale tento slib nestal se nikdy; neboť 1. pánové Jan z Chlumu a Václav z Dubé nikdy na tento slib se neodvolávají a ničeho o něm nevědí, ačkoli přece s Husem stále v Kostnici obcovali; 2. Hus stoje před Sigmundem

[18]) Str. 193 n. 297.
[19]) Documenta 66, 67, 238.
[20]) L. c. 68 sq.
[21]) Dle Docum. v 50. listě, str. 91.
[22]) Jest to hrozná opovážlivosť, svou při čili svůj soud přirovnávati k soudu Páně.
[23]) Documenta, str. 114.

a sněmem na tento slib se neodvolává; slyšel od Sigmunda před sněmem úřadní výklad slibu i glejtu, a uznával svými díky jeho pravosť; a 3. česká a moravská šlechta o tomto slibu nic neví, a byla by jinak psala králi i sněmu, kdyby onen slib byl existoval. Buď Hus, vida nastávati smrť, tento slib si vymyslil, a o něm ve svých soukromých listech mluvil, anebo poslové královi o své ujmě jakási zdvořilá, obojetná slova k Husovi pronesli, když se jich třeba tázal, co by král učinil, kdyby jej sněm odsoudil. Dobře dí Palacký: »Těžko věřiti, že Sigmund opravdu těchto slov užíval; stalo-li se přece, bylo na tak nerozvážlivé řeči tím méně spoléhati, čím více přesahovaly nejen právo, ale i moc jeho.« [24]) Král Sigmund znal své právo i moc svou, proto nerozvážlivých řečí neužíval. Co Hus mu připisuje, v soukromí, taje se s tím v jeho přítomnosti, za to nemůže.

Husa dal upáliti Římský král, který si zde počínal jako nejvyšší ochrance Církve a její světské rámě, maje povinnosť bludy a bludaře vykořeniti. Nikdy nemohl Římský císař nebo král poslati bludaře ku potrestání jinému králi, v Husově případě, králi Českému. Tak znělo tenkráte mezinárodní právo; proto jest to mylný názor některých spisovatelů, že Sigmund Husa jako odsouzence králi Českému poslati měl, aby na něm vykonal rozsudek sněmovní. Ostatně dle zákonů českých trestalo se bludařství též smrtí, jako ve všech zemích té doby.

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

II. Památky kultu sv. patronů českých.

Napsali **Ed. Šittler** a Dr. **Ant. Podlaha.**

(Pokračování.)

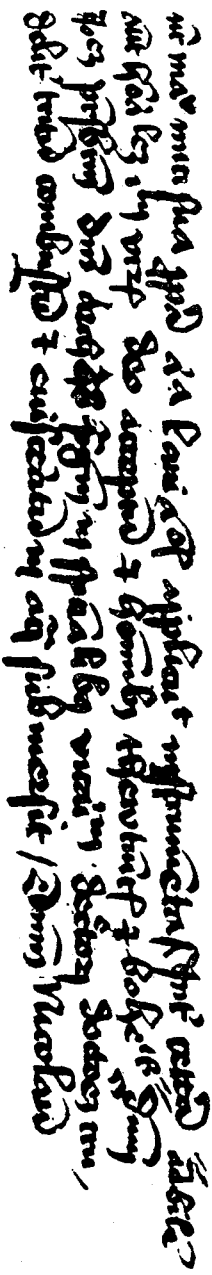
Přechod k bohaté literatuře Svatojanské tvořilo *fotografické faksimile* důležitého historického svědectví o mučednické smrti sv. Jana, nalézajícího se v rukopisné kronice církevní, latinským jazykem psané, kterouž Fr. Palacký nalezl v knihovně sv. Marka ve Vlašských Benátkách. Rukopis ten pochází dle úsudku Palackého od nějakého kněze českého, který nepochybně sv. Jana Nep. osobně znal. Zmíněné svědectví zní v českém překladě takto: »Mimo jiné rozkázal král Václav, aby ctihodný muž, milý Bohu i lidem, Čechům i Němcům, Jan kněz, arcibiskupa Pražského generální vikář, doktor církevního práva, ukrutně mučen, pálen, rozdrápán a utopen byl.« [1])

Literaturu Svatojanskou zahajovaly ony svazky »Knih nadačních« (libri erectionum), »konfirmačních« nebo »stvrzovacích« (libri confirma-

[24]) Str. 193 n. 296.

[1]) Palacký, Italienische Reise, str. 96. a násl.; Ant. Frind, Der geschichtliche heilige Johannes von Nepomuk, 1861., str. 37., Borový, Sv. Jan Nep. 1878., str. 28.

tionum) a »soudních jednání« (acta judiciaria), jež pod bedlivým dohledem sv. Jana, jakožto generálního vikáře, vedeny byly; nebyly ovšem vystaveny rukopisné originály těchto svazků, nýbrž tištěná jejich vydání, jež obstarali Fr. Tingl a Dr. Borový.

Literatura Svatojanská století XVII. zastoupena byla především knihou Jiřího Fera S. J. »Fama posthuma Joannis Nepomuceni« (vyd. r. 1641.), sepsaná jazykem latinským, českým a německým a ozdobená rytinami Karla Škréty, a spisem metropolitního kanovníka Pražského Václava Ondřeje Makaria z Marfelic »Vita et mors Divi Joannis Nepomuceni« (vyd. 1684.).

Z nepřehledné literatury Svatojanské století XVIII. [2]) vystaveny byly následující publikace: latinské básně Soboteckého děkana Jana Ignáce Summy z Vlastislavě (de Wlastislaw) »Vita et mors S. Joannis N . . . ordine metrico delineata« (vyd. r. 1702.) a »Hora novissima a Divo Joanne Nepomuceno provisa« (vyd. 1704), Beckovského »Vita, mors, cultus divi Joannis Nep.« (1708.), bezejmenný spisek »Formula et ritus benedictionis, qua imagines s. Joannis Nepomuceni Neo-Pragae apud PP. Ord. SSS. Trinitatis de redemptione captivorum benedici solent« (1721.) s rytinou Marka Müllera, představující sv. Jana Nep. s infulí, biskupskou berlou a palmovou ratolestí, stojícího v oblacích nad mostem a hradem Pražským; Viktorina a S. Cruce Jeviny »Kvítek Majální Vzpomeň na mne, z neplodné květiny v Nepomuckém audolí vykvětlý a do ráje věčné rozkoše někdy přesazený, nyní pak plným slávy své rozkvětením na nebi i na zemi zvelebený, svatý Jan Nepomucký« (1722.), anonymní »Vypsání velkých ceremonií, které . . . při svatořečení sv. Jana Nep. v Římě vykonány byly« (v Praze, u Karla Fr. Rosenmüllera 1729.), »Anniversarii honores s. Joannis Nepomuceni a posteris Wunschwitzianis« (1729.) se zajímavými rytinami, Frant. M. Galluzziho »Vita di San Giovanni Nepomuceno« (1729.), Max. Větrovského S. J. »Historia de vita, martyrio et miraculis s. Joannis Nep.« (1729.), Václava Kolbe S. J. »Limpidissimus in fluentis Moldavae gratiarum fons, S. Joannes Nep., symbolis, lemmatis, elogiis ac poëmate illustratus« (1729.), Jana Matěje Hollana, metrop. kanovníka, Kázaní české, jež r. 1729. měl v metrop. chrámu Svatovítském při oslavě svatořečení sv. Jana; Vyšehradského kanovníka Jana Tom. Vojt. Berghauera »Proto-Martyr poenitentiae ejusque custos semper fidelis divus Joannes Nepomucenus,« nejdůkladnější to

[2]) Připomínáme, že *úplnou a zevrubnou bibliografii literatury Svatojanské* chystá k tisku vldp. P. *F. X. Marat,* sekretář řádu Křižovnického.

spis o svatém Janu ve dvou objemných svazcích (I. vydán r. 1736., II. 1761.) s několika zajímavými rytinami (o dvou již výše jsme se zmínili); zmínky zasluhuje ještě veliká rytina k II. svazku přidaná, znázorňující *svatořečení sv. Jana v chrámě Lateranském*, kázaní, jež měl 16. května roku 1786. P. Frant. Antonín Lopéz Murto, Františkán, ve farním kostele v S. Luis Potosí v Mexiku »El famoso por su santidad, su sabiduria y patrocinco. Sermon panegyrico del gloriosissimo martyr S. Juan Nepomuceno«, tištěné seznamy 500 členů bratrstva Svatojanského na Skalce v Praze »Foedus spirituale quingentorum, qui pro gloria Dei, honore S. Joannis Nepomuceni, et suarum animarum salute sub titulo fidelissimae Virginis Dei genitricis Mariae, ad invicem Neo-Pragae in Skalka confoederati, unicuique ex hoc numero per mortem decedenti, sacrificiô missae suffragari se obligant« z let 1749. a 1776.

Úhledně psaná *pamětní kniha* (německá) vroucího ctitele Svatojanského, Jana Antonína Kajetána, svob. pána *Wunschwitze* [3]) z roku 1730., výstavě naší Msgrem. Jänigem zapůjčená, podávala svědectví o tom, jak velice si šlechtic tento vážil vyznamenání, jehož se rodině jeho od Pražského arcibiskupa Ferdinanda hraběte Khünburga dne 4. pros. r. 1729. dostalo tím, že udělil zmíněný arcibiskup čtyřem tehdáž žijícím členům rodiny Wunschwitzské, jakož i potomkům jejich právo nositi na červené stužce zlatý emailovaný křížek s ostatky sv. Jana. Barevný nákres křížku toho připojil baron Wunschwitz k vypravování svému. [4])

Zvláštního povšimnutí zasluhovaly dvě nepatrné knížečky: český a německý výtisk *truchlohry* »Svatý Jan Nepomucký.« Hra ta provozována byla poprvé dne 16. května r. 1797. v král. zemském divadle na Ovocném trhu jazykem německým, a roku následujícího v témž jazyku i tiskem byla vydána. Později spracoval ji po česku Jan N. Štěpánek a dal ji r. 1814. vytisknouti. Děj hry jest dosti obratně zosnován, ač pravdy dějepisné nebylo hrubě šetřeno. Král Václav vylíčen tu jako panovník dobrý, ctnostný a spravedlivý, který má jedinou jen chybu, že miluje ctnostnou choť svou Johannu až k žárlivosti. A této chyby využitkuje ctižádostivý dvořan Zytho ke svým intrikám. Zytho zamýšlí dosici neobmezeného vlivu na krále tím,

---

[3]) Byl to vnuk Matyáše Gottfrieda Wunschwitze, jenž r. 1683. známou sochu Svatojanskou na kamenném mostě postaviti dal.

[4]) Vkusný křížek tento, zhotovený Pražským zlatníkem Christiánem *Ziem-em*, vážil o něco více než tři dukáty a nesl na přední straně uprostřed oválovitý medailonek s ostatky sv. Jana Nep., na jehož víčku bylo na modře emailované půdě zlacené vyobrazení mostecké sochy. Z medailonku vybíhalo šest zlatých paprsků, jež střídaly se s malými, zeleně emaillovanými větvicemi palmovými. Vše to pojato bylo do vkusně prohýbaného rámce křížového, v jehož čtyřech rozích nalézaly se šestipaprskové hvězdice. Plochá zadní část křížku ozdobena byla písmeny F. A. P. (= Ferdinandus, Archiepiscopus Pragensis), znakem arcibiskupským a chronografickým nápisem: DIVVs Ioannes nepoMUCenVs arChIpatronVs noster proteglt nos. Později, když slabý poněkud křížek se zlámal, dal sobě Jan Ant. Kajetán Wunschwitz r. 1735. od Pražského zlatníka Františka *Diespacha* udělati nový, původnímu sice zcela podobný, avšak silnější, roku pak 1743. třetí ještě silnější kříž, od zlatníka Romána *Göttel-a*.

Poznámka. O medailích Svatojanských, jakož i jiných mincích rázu náboženského, jež nalézaly se na NVČ in originali, zmíní se obšírněji *Karel Procházka* v referátě svém o náboženských mincích a medailích v církevním oddělení NVČ, jejž pro »Vlast« napsati přislíbil.

Sv. Jan Nep. a bl. Jan Sarkander.
(Reprodukováno podle kresby Hellichovy.)

že chce, aby král odvrátil se od manželky své a přiklonil se láskou svou k sestře Zythově Ludmile, kteráž jest v komonstvu královniné. Ludmila, dívka ctnostná, neví ničeho o podlém záměru svého bratra, a jest nakloněna šlechetnému hraběti Quidovi, nejvyššímu číšníku královskému, jenž se o její ruku uchází. Zytho, chtěje svazek tento násilně přerušiti, umíní si, že i Quida zničí. I vzbudí v králi Václavovi žárlivost vůči Quidovi, předstíraje lživě, že sličný hrabě královně není lhostejným. Aby slovům svým dodal váhy, zneužije milostného dopisu, jejž Quido sestře jeho Ludmile byl psal, a namluví králi, že dopis ten psán královně; dá zhotoviti i falešnou odpověď královninu na tento list, a předloží rovněž králi. Král Václav uvěří tomu tím spíše, poněvadž spatří náhodou, kterak Quido před královnou klečí, a domnívá se, že hrabě prosí o její přízeň, kdežto v pravdě Quido královnu prosil, aby vlivem svým vymohla u Zytha, by neodpíral mu déle ruky sestřiny. Král dává královně nelibosť svou na jevo, ač neoznámí jí příčinu svého hněvu. Královna, sklíčena jsouc žalostí, povolá k sobě svého zpovědníka sv. Jana Nep., hledajíc u něho útěchy. Než, i to Zytho králi vylíčí jako důkaz viny královniny: královna má prý špatné svědomí, a proto povolává k sobě svého zpovědníka. Zytho sděluje sestře své Ludmile opatrně nešlechetný svůj záměr, jejž s ní má. Ludmila však prohlédá nekalé jeho intriky a vytýká jemu v spravedlivém rozhorlení, kterak se proviňuje na šlechetné královně. Zytho dá ji za to zavříti v domě svém, aby záměrův jeho nerušila. Pak sdělí králi, že sv. Jan Nep. rozmlouval nejen s královnou, nýbrž později i s hr. Quidem, a hledí z toho v králi vzbuditi domněnku, že sv. Jan Nep. do celé té věci jest zapleten; chceť nešlechetník i zpovědníka královnina, který by plány jeho zmařiti mohl, odstraniti. Král povolá sv. Jana k sobě a žádá, aby mu vyzradil zpověď královninu, a tak ho zbavil všech pochyb o její věrnosti. Když Jan odpírá tak učiniti, dává jej král odvésti do žaláře. Však sotva Jan do žaláře byl odveden, vyčítá sobě král, že dopustil se první nespravedlnosti za své vlády, než, nechce naprosto upustiti od záměru svého. Povolává Zytha k sobě a nařizuje mu, aby hleděl sv. Jana sliby a hrozbami přiměti k vyplnění vůle královy. Dovoluje Zythovi, aby po případě před očima sv. Jana konal přípravy k mučení, a tím jej zastrašiti hleděl, dále však aby ničeho bez vůle královy nečinil. Při výslechu, jejž Zytho se sv. Janem započal, zahanbí sv. Jan nespravedlivého soudce tím, že mu vytýká jeho nekalé záměry. Zytho z počátku se zalekne, vida však, že by sv. Jan jemu velice nebezpečným státi se mohl, jde ku králi a předstírá, že sv. Jan dal se pohnouti k některým výrokům, které o vině královny svědčí, že však více povědětí se zdráhá. Král přikazuje, aby sv. Jan vyveden byl v noci do prostřed mostu, a tam aby mu pohrozeno bylo smrtí, jestliže neučiní králi po vůli. Na otázku Zythovu: »A kdyby to bylo marno?« odpovídá král: »Pak odveďte jej zpět do žaláře, až já u věci té sám rozhodnu, a jej na svobodu opět propustím.« Zatím podařilo se Ludmile prchnouti z domu bratrova. Chvátá ku králi a vysvětlí mu podlé záměry nešlechetného svého bratra. Král pospíší k manželce své a prosí za odpuštění. Zatím Zytho dal sv. Jana nejen na most dle rozkazu králova vyvésti, nýbrž kázal jej uvrhnouti do vody. Lid bouří se, zvěděv co se stalo. Král ujišťuje lid, že se nešlechetný čin Zythův stal proti jeho vůli, slibuje, že Zytha po zásluze potrestá, a

káže, aby tělo sv. Jana na hradě Pražském s největší slávou bylo pochováno. — Toť stručný obsah této zajímavé hry.

V kollekci Svatojanské nechyběl upřímný hold světci našemu k století jubileu jeho svatořečení vzdaný vzdělancem-laikem Václavem Aloisem Svobodou, c. k. humanitním profesorem Malostranského gymnasia, latinský totiž: »Hymnus saecularis de divo Joanne Nepomuceno,[5]) jenž vytištěn byl r. 1829. v »Časopise pro katolické duchovenstvo (str. 297—304) a nad to v nesčíslných exemplářích po celé zemi České, zvláště ve školách středních, rozšířen a zpíván.[6]) K hymnu tomu pojila se téhož spisovatele česká báseň »Narození sv. Jana«, otištěná rovněž ve zmíněném časopise r. 1829. (strana 125—128).

Slavnosť století památky svatořečení sv. Jana Nep. r. 1829. vzbudila ještě mnohé jiné spisovatele, kteří k témuž cíli směřujíce, rozdílnými se brali cestami. Někteří se dali cestou historickou, na kteréž osvětlovali vzácné ctnosti svatého Jana Nep., a připojovali k tomu úvahy asketické u větší nebo menší míře; jiní méně k historické stránce přihlížejíce hlavně z asketického stanoviska o světci našem psali, jiní pak psali pouze asketicky, a jiní konečně homileticky. Doklady k tomu podávala na NVČ hojná sbírka příležitostných spisů tehdáž vydaných. Z nich sličnou úpravou vynikala modlicí a vzdělavatelná kniha, sepsaná kanovníkem Václavem Fr. Neumannem, kustodem metrop. chrámu: »Slavná století památka vyhlášení za svatého blahoslaveného Jana Nepomuckého. Knížka k modlení a vzdělání pro katolické křesťany.« Pěknou ozdobou knížky této jsou tři obrázky, z nichž první představuje sv. Jana Nepomuckého ve slávě (dle rytiny Jana Kŕt. Sintesa v Římě 1729.), druhý znázorňuje svržení sv. Jana Nep. s mostu, třetí pak zhotoven dle známého nám již obrazu rodiny Ledwinkovské. Obsahem i formou na svoji dobu velmi zdařilý jest spis Křižovníka Jana Nep. Zimmermanna »Životopis svatého Jana Nepomuckého« s rytinou starobylého obrazu v radnici Staroměstské. Studující mládeži určen byl spisek appelačního rady Josefa Rittera z Rittersheimů »Cultus Sancti Joannis Nepomuceni cum adnexo decreto canonizationis.« Devíti pěknými obrázky přiozdobena

---

[5]) Začátek hymnu zní takto:

1. Veni Bohemia,
Venite gentes!
Tu grata patria
Turbae frequentes,
In sua majestate
Cunctorum creatorem,
Coelorum regnatorem
Devoti adorate!

2. En nostra gloria, —
Stupete mentes! —
Iam ad solennia
Adeste gentes,
In sua sanctitate
Joannem nostrum lumen,
In Sanctis ejus Numen,
Supremum collaudate!

Konec pak jest tento:

29. Ut civis patriae
Vixisti bonus,
Esto Bohemiae
Tuae patronus!
Tu mentium candorem,
Tu pios gentis reges,
Tu sanctas patrum leges,
Tu priscum serva morem!

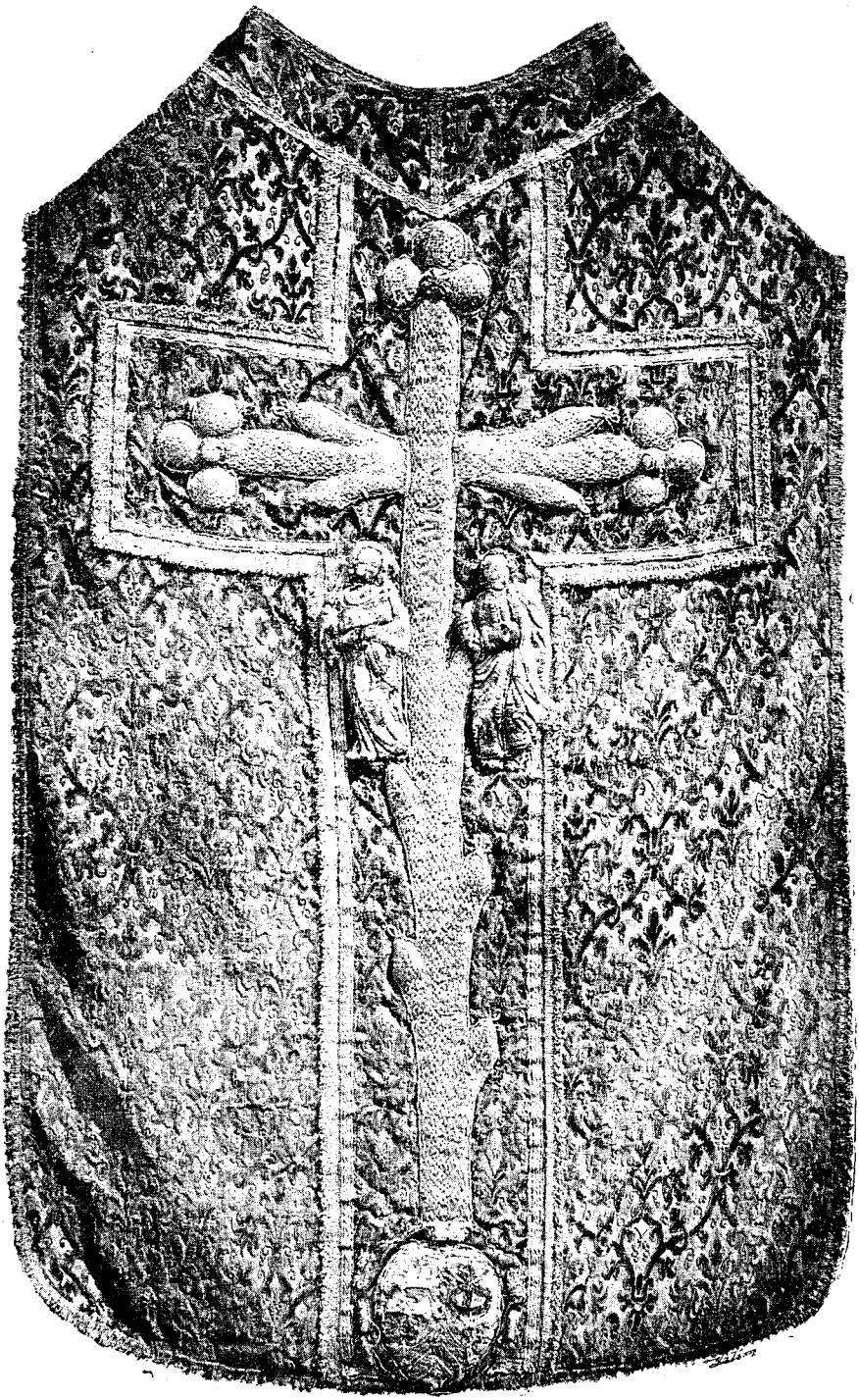
30. Benigne patriam
Terram tuere,
Avitam gloriam
Fac nos augere,
Virtuti nos servire,
Ut tu recti tenaces,
Tui nos fac sequaces,
In coelos pervenire.

[6]) Srv. Rybička, Přední křisitelé, str. 392 a 411.

byla knížka plná něžných i vážných citů náboženských »Hlavní doby ze života sv. Jana Nepomuckého od W. F. Weleby, přel. od Fr. B. Tomsy.« Výmluvným důkazem hluboké a upřímné úcty, kterou chovali vzdělaní laikové naši k sv. Janu Nep., byl výtisk latinské slavnostní řeči »Mutuum Religionis et Justitiae foedus«, kterou měl v metrop. chrámu sv. Víta (s řečniště schválně k tomu účelu zřízeného) advokát JUDr. Jan Nep. Kanka, rektor university Pražské. Vyznamenávalať se Pražská universita povždy uctivostí svou k sv. Janu Nep., jakožto ke svému druhdy údu, a právo sobě zjednala, aby zástupcové její k jeho veřejné poctě při slavnostech církevních chvalořeči konati směli. Tak řečnil při slavnosti svatořečení sv. Jana Nep. 1729. rektor magnificus JUDr. Mikuláš Hynek Königsmann a při padesátileté slavnosti Svatojanské 1779. rektor Ferdinand Oldřich z Ehrenfeldu. Řeč rektora Kanky z r. 1829. končí se významným slibem, jejž řečník ve jménu jednotlivých fakult pronesl: »Promittunt Theologi, se omni opere adnisuros, ut in Bohemia nostra intemerata conservetur religionis avitae majestas, eaque tuta semper ab adversariorum telis maneat; promittunt Jurisconsulti, nihil se sectaturos, nisi quod rectum justumque est, fore se intrepidos innocentiae clypeos; spondent Medici, fore se illius Samaritani ad instar, Christi encomio celebrati, benevolos, faciles, promtos, impigros in levandis hominum morbis, quocumque sint ordine et loco nati; vovent Philosophi, strenue se adlaboraturos, ut quaecumque a viris, qui vero investigando omnem vitam consecrarunt, sapienter inventa et illustrata fuerint, accedant ad doctrinae coelitus patefactae robur, ad stabilienda tuendaque Sanctae ecclesiae dogmata, ad virtutis, honestatis pietatisque incrementum!« [7])

Život sv. Jana Nepomuckého byl také již belletristicky spracován, jakž o tom svědectví podával v kollekci naší vyložený spis francouzský »La confession de la reine par Raoul de Navery, Paris, Lethielleux 1868,« a téhož spisu překlad vlašský, vydaný knihtiskárnou Salesianskou v Turině r. 1890.: »La confessione della regina ossia il glorioso martirio di S. Giovanni Nepomuceno.« Krátký obsah zajímavé povídky jest asi tento: Albert, vévoda Bavorský, byl by málem na honbě od zuřivého kance rozsápán, kdyby jeho dvořan. hrabě Notberg, jej nebyl zachránil, sám odvahu svou smrtí zaplativ. Pozůstalého po něm syna Otfrída ujme se Albert a pečuje o něj spolu s manželkou svojí Isabellou jako o vlastního syna; dávají jej vychovati spolu se zbožnou a ctnostnou dcerou svojí Johannou. Když Albert ovdověl a chtěl znovu se oženiti, poradila jemu nová jeho nevěsta, aby Johannu provdal za Otfrída a vykázal jim některý ze svých zámků za sídlo. I byli Otfríd a Johanna sobě zaslíbeni. Než, za nedlouho přibyli poslové Karla IV. ke dvoru Albertovu se

[7]) *Theologové* slibují, že přičiní se, aby v Čechii naší zachovala se neporušena zděděného náboženství veleba, jakož i vždycky aby byla v bezpečí před střelami nepřátel; *právníci* slibují, za ničím že nepůjdou, leč co právem a spravedlností, a vždy že budou statečným štítem nevinnosti; *lékaři* zavazují se, že po příkladu onoho milosrdného Samaritána, jehož službě se zasvětili, chtějí býti ochotnými, laskavými, horlivými pomocníky nemocných všech stavů i krajův; *filosofové* zavazují se. že přesně po tom snažiti se budou, aby vše, cokoliv mužové, celý život svůj hledání pravdy zasvětivší, moudře najdou a osvětlí, přispělo ke zmohutnění náuky nebem zjevené, k utvrzení dogmat sv. Církve, k rozhojnění ctnosti, počestnosti a zbožnosti.«

Mešní roucho bl. Sarkandra z Příbora.

žádostí o ruku Johanninu pro jeho syna Václava. Despotický otec, jemuž čest tato velice lichotila, zrušil ihned zasnoubení své dcery s Otfrídem a zaslíbil ji Václavovi. Šlechetná Johanna podrobila se po těžkém vnitřním boji vůli otcově; rovněž i Otfríd přinese těžkou oběť tím, že odřekne se své snoubenky. Otfríd zůstane však i nadále v komonstvu královny Johanny. Král Václav, jenž vylíčen tu jest jako ukrutník a žárlivec, neví o dřívějším poměru Otfrídově k manželce své. Teprve později nešlechetný dvořením Hatto, jenž intrikami svými domoci se chce mocného vlivu na krále a zmařiti tudíž především blahodárný vliv ctnostné královny, vzbudí v králi žárlivost vůči Otfrídovi, jejž nařkne nadto z pokusu otrávení krále. Otfríd odsouzen za to k smrti. V noci před vykonáním rozsudku vysvobodí jej zpovědník královnin, sv. Jan Nep., jenž o nevinnosti Otfrídově ví, tím, že vejde, jsa všeobecně ctěn a vážen pro svoji svatost, bez překážky k němu do žaláře a pohne jej k tomu, by oblekl na sebe kněžský jeho plášť a odešel do kláštera cisterciáckého do Nepomuku; světec pak sám místo něho zůstane v žaláři. Když druhého dne vyjde na jevo, že Otfríd přičiněním sv. Jana byl zachráněn, obrátí se zuřivost králova proti šlechetnému knězi. V rozmluvě s ním slibuje mu král vysoké důstojenství, jestliže mu prozradí zpovědi královniny. Ale světec odmítá s opovržením podlou tuto žádost a vytýká králi jeho krutost a nespravedlnost. Za to dal jej král zmučiti, avšak propustil jej zase na krátký čas na svobodu. Sv. Jan rozloučí se ve chrámě Týnském se svými posluchači a předpovídá jim svoji brzkou mučednickou smrť. Potom ubírá se k obrazu Marianskému do Staré Boleslavi a setkává se tam s Otfrídem, jenž jako mnich cisterciánský Methoděj nalezl v klášteře Nepomuckém klid a štěstí. Po návratu svém byl sv. Jan k rozkazu královu jat a utopen. Šlechetná trpitelka Johanna brzy potom umírá. Po krutém činu svém a po smrti první manželky své klesá Václav stále hlouběji a hlouběji . . . Smutná perspektiva do budoucnosti otvírá se vznikajícím hnutím husitským. — Toť stručný náčrt málo známé u nás povídky Svatojanské. Není ovšem bez značných vad: především jest jí na závadu mělká znalosť našich dějin a poměrů, která všude se jeví. Podivně se vyjímá transkripce českých měst místních: Žatec nazývá se v textu francouzském Staaze, v textu vlašském dokonce Stoazzo, Stará Boleslav nazývá se Bruntzel! Spisovatel pokládá víno Tokajské za nejlepší víno české a j. v.! Než, celkem jest povídka zajímavě psána a zasluhuje i u nás povšímnutí.

Novější vědeckou literaturu Svatojanskou čestně zastupovaly kritické spisy *Tomáše Nováka* a *dra. Klementa Borového.* Ze spisku *Vincence de P. Andrade-a* »El culto y devocion à S. Juan Nepomuceno en México« (1895.) bylo patrno, že slavný náš mučedník i v dalekém Mexiku odedávna již požíval veliké úcty. A že i v Italii má světec náš oddané ctitele, o tom svědčily velice zdařilé latinské básně Th. a JUDra. *Blažeje Verghettiho*, profesora semináře v Anagni, z nichž část vyšla r. 1889. ve Vídni, část r. 1892. ve Folignu, obě pak v jedno spojené v Praze r. 1893.[8])

[8]) Ukázkou podáváme báseň složenou ku chvále *dědictví Svatojanského* v Praze:

Salvete, o quotquot Pragae coniungit amicum
Foedus, quosque suos Nepomucenus habet!
Librorum prohibite alacre crudele venenum,
Eripite hanc pestem perniciemque domo.

Originální tužková kresba *Hellichova*, představující sv. Jana Nep. a blah. Jana Sarkandra, kterak ruku v ruce vedle sebe stojí, a repro-

Mučenictví bl. Podivína.
(Reprodukováno podle rytiny z r. 1740.)

dukce *Seitzova* obrazu obou těchto světců v chrámě dell' Anima v Římě, tvořily vhodný přechod od bohaté sbírky Nepomucké ke

Neu stipe communi populo pia scripta parare,
Neu pigeat sanas spargere ephemeridas.
Tum voce et scriptis laesam defendite famam,
Vosque sua adiutet Nepomucenus ope.

skrovnější kollekci *Sarkandrovské*. V kollekci této přední místo zaujímalo mešní roucho blah. Jana Sarkandra z farního chrámu v Příboře na Moravě. O mešním ornátu tomto stará panuje pověsť, že vlastní rukou zbožné mateře Sarkandrovy zhotoven byl. Všickni novosvěcení kněží slavívali v něm až do nejnovější doby své prvotiny kněžské. Před několika léty byl v Křesťanské akademii Pražské opraven. Jest zhotoven z hnědého sametu zlatem protkaného; uprostřed zádní strany spatřuje se polovypukle vyšívaný kříž, pod nímž stojí podobně vyšité figury Panny Marie a sv. Jana Ev. Dole vyšit jest letopočet 1583.[9]) Byť dokázati se nemohlo, že původkyní ornátu toho jest sama matka Janova, přece není pravdě nepodobno, že i sám ctihodný sluha Páně, kterýž v Příboře četné příbuzenstvo měl, v tomto ornátu nejednou mši sv. sloužíval.[10]) Vyobrazení Sarkandrovky (kaple bl. Sarkandra) v Olomouci, latinský spis *Bohumíra Jos. Bylanského* »Coelum vivum« z r. 1724. s titulní rytinou představující bl. Sarkandra v žaláři od *Ant. Josefa Schindera,* rytina *Birkhartova* »Joannis Sarcandri Moraviae patroni effigies«, *Pavla Matuszyńského* »Żywot bł. Jana Sarkandra« 1875., kniha vydaná nákladem »Dziedzictwa bł. Jana Sarkandra dla ludu polskiego na Szlasku«, a last not least: obšírný životopis bl. Jana Sarkandra od *Dra. Procházky* — toť vše, co bylo možno tu vystaviti.

Z památek kultu ostatních blahoslavenců národa československého byly na NVČ vystaveny: Birckhartova rytina, dle nákresu Jana Spitzera zhotovená, zobrazující *bl. Podivína*, kterak na rozkaz knížete Boleslava na stromě nedaleko St. Boleslavi oběšen jest, s nápisem »SanCto PoDIVIno eX Voto ple et enIXe DeDICatVr a Joanne Antonio Caietano Libero Barone de Wunschwitz«, a rodinným znakem sv. pánů z Wunschwitzů; Birckhartova rytina dle Millerova výkresu, představující *bl. Hroznatu* v oblacích klečícího, s prospektem kláštera Tepelského; rytina Marka Müllera († 1738.) představující *bl. Zdislavu;* Jos. Kommera rytina téže blahoslavenky spolu s prospektem dominikánského kláštera v Jablonném, v němž pochována jest a j.

Kultu všech patronů českých týkaly se tyto vystavené knihy a rytiny: Jiřího Bartholda Pontána z Breitenberka výborné básně latinské ke cti sv. patronů českých složené a r. 1608. vydané (s hrubými dřevoryty); latinský spis »Laurea gloriae ex virtutibus divorum tutelarium Regni Bohemiae« z r. 1652.; Crugeriův spis »Sancti pulveres inclyti Regni Bohemiae & nobilium ejus pertinentiarum Moraviae et Silesiae« (1667—1676.); »Officia propria sanctor. Eccl. Pragensis« z r. 1677. s rytinou de Groosovou představující sv. patrony české; Tomáše Jelinka, děkana Skutečského, latinské básně »Heptas sacra, id est sanctorum Bohemiae tutelarium vitae« (1679.); Balbínova »Bohemia Sancta« (1682.), spisek »Schutz u. Schatz der k. Stadt Prag« (1718.) s titulním obrázkem Birkhartovým, představujícím sv. Václava, Ludmilu, Jana Nep. a Marianský obraz Staroboleslavský; »Officia propria eccl. Prag« z r. 1767., při jejichž titulu byla rytina Karla Salzera představující nahoře sv. patrony české, dole chrám Svatovítský; v popředí dva andílkové, z nichž jeden drží znak arcibiskupský, druhý ukazuje na vodu ze džbánu se prýštící, na níž patero hvězd Svatojanských splývá, a z níž pije dvojocasý lev; Fr. Schiffnera »Vy-

[9]) Srv. co o kasuli té pověděno již na str. 62. t. r., kdež ovšem místo »z Přerova« státi má »*z Příbora*«.

[10]) Procházka, Bl. Jan Sankander, str. 810—811.

psání životů svatých patronů českých«, přel. od Jana Josefa Rulíka (4 sv. 1801—2.) s rytinami od Berky, Blutha a j.; Bezděkovy »Drahé kameny z koruny Svatováclavské« (1871.); Tykačovy »Příběhy svatých patronů českých« (1885.); prostomilé básně B. M. Kuldy na počest

Bl. Hroznata.

(Reprodukce staré rytiny.)

našich sv. patronů složené; Ekertovo důkladné dílo »Církev vítězná«, v němž slovutný spisovatel s obzvláštní láskou vyličuje především životy sv. patronů našich, a j. v.

Závěrek kollekce památek kultu sv. patronů Českých tvořil *diagram* znázorňující, kolik kostelů a kaplí každému ze sv. patronův našich, jakož i ostatním světcům v zemích koruny české jest zasvěceno. Poněvadž kromě stručného číselného přehledu připojeného k Tykačovým »Příběhům sv. patronů českých 1885.« str. 223. podobný přehled dosud uveřejněn nebyl, podáváme zde tento pracně sestavený diagram: [11])

Název kostela (kaple)	Dioecese: Pražská	Kr. hrad.	Buděj.	Litom.	Olom.	Brněn.	Těšínsko	Součet
Nanebevzetí Bl. P. Marie	74	61	48	47	71	54	9	**364**
Sv. Václav	70	71	55	60	26	39	2	**323**
Nejsv. Trojice	55	53	46	57	52	41	4	**308**
Sv. Jan Nepomucký	42	53	83	38	40	22	15	**293**
Bl. Panna Maria	25	43	103	18	45	24	17	**275**
Sv. Jan Křtitel	35	58	37	36	51	45	10	**272**
Sv. Petr a Pavel	49	49	38	34	36	39	2	**247**
Sv. Anna	44	41	47	34	40	26	10	**242**
Sv. Jakub V.	49	43	26	29	26	35	2	**210**
Sv. Mikuláš	33	34	27	31	36	20	7	**188**
Sv. Bartoloměj	34	32	22	22	30	24	4	**168**
Sv. Martin	43	15	26	29	25	19	7	**164**
Sv. Vavřinec	35	28	20	28	22	26	3	**162**
Narození Bl. Panny Marie	35	24	30	27	29	14	2	**161**
Navštívení Bl. P. Marie	24	18	14	31	32	13	6	**138**
Sv. Michaël Archanděl	31	18	14	16	36	14	4	**133**
Povýšení sv. Kříže	22	24	18	17	24	21	4	**130**
Sv. Jiří	24	26	11	26	24	12	4	**127**
Sv. kříž	23	16	22	19	10	25	4	**119**
Sv. Josef	19	19	14	10	25	17	11	**115**
Sv. Máří Magdalena	15	21	20	14	23	11	6	**110**
Všichni Svatí	27	19	11	12	20	14	4	**107**
Sv. Kateřina	14	19	12	17	27	11	5	**105**
Bl. Panna Maria Bolestná	8	16	34	11	13	15	1	**98**
Sv. Prokop	29	17	13	19	7	7	—	**92**
Sv. Florián	9	6	6	8	35	18	—	**82**
Sv. Jiljí	15	9	17	9	11	21	—	**82**
Sv. Barbora	9	7	14	13	14	16	5	**78**
Sv. Antonín Paduanský	4	8	13	16	19	11	3	**74**
Neposkvrněné Početí P. M.	4	5	17	3	23	16	3	**71**
Sv. Cyrill a Method	3	4	5	2	21	26	—	**61**
Sv. Markéta	12	12	10	3	8	13	3	**61**
Bl. Panna Marie Pomocná	7	5	18	11	6	8	3	**58**
Sv. Vojtěch	20	8	22	6	1	1	—	**58**

[11]) Při práci této velmi platně přispěli pořadatelům pp. bohoslovci Pražského semináře: Kar. Mixa, Frant. Suchomel, Ant. Thein.

Název kostela (kaple)	Dioecese: Pražská	Kr. hrad.	Buděj.	Litom.	Olom.	Brněn.	Těšínsko	Součet
Zvěstování Panny Marie	9	15	12	2	8	4	1	**51**
Sv. Havel	16	5	4	18	4	3	—	**50**
Sv. Vít	13	11	11	5	2	6	—	**48**
Nejsv. Vykupitel	4	10	9	3	5	6	2	**39**
Sv. Filip a Jakub	5	8	11	2	6	6	1	**39**
Sv. Jan a Pavel	7	3	4	6	12	7	—	**39**
Sv. Anděl Strážce	4	4	11	4	10	3	1	**37**
Sv. Šimon a Juda	11	3	4	13	3	2	1	**37**
Nalezení sv. Kříže	6	4	7	10	4	4	1	**36**
Sv. Ondřej	8	5	7	1	13	1	1	**36**
Nejsv. Srdce Pána Ježíše	4	2	9	5	4	4	7	**35**
Sv. František Serafinský	4	4	4	8	7	4	1	**32**
Panna Maria Sněžná	5	3	6	7	5	5	1	**32**
Jméno Panny Marie	5	3	8	3	3	5	3	**30**
Sv. Matouš	5	9	2	7	6	—	1	**30**
Sv. Karel Borromejský	3	4	7	1	5	6	1	**27**
Sv. Roch	2	—	4	—	9	7	3	**25**
Svatá Rodina	2	6	7	1	1	4	4	**25**
Sv. Alžběta vd.	1	4	4	4	6	3	1	**23**
Duch Svatý	6	5	3	6	1	2	—	**23**
Sv. Linhart	4	1	7	2	4	5	—	**23**
Sv. Marek	—	7	4	2	1	5	3	**22**
Proměnění Pána Ježíše	1	10	6	1	3	1	—	**22**
Stětí Sv. Jana Křtitele	9	3	4	3	—	3	—	**22**
Sv. Štěpán Muč.	8	5	4	1	1	3	—	**22**
Sv. 14 Pomocníků	4	4	6	4	1	2	—	**21**
Narození Sv. Jana Křtitele	15	3	—	1	—	—	—	**19**
Sv. Kunhuta	1	1	2	—	5	9	—	**18**
Sv. Gothard	6	5	—	1	3	2	—	**17**
Sv. Isidor	5	1	1	—	5	3	2	**17**
Sv. Petr	11	2	1	—	1	1	—	**16**
Z mrtvých vstání Páně	—	4	1	6	1	3	1	**16**
Sv. Frant. Xaverský	—	4	1	2	6	1	1	**15**
Sv. Kliment	6	2	2	—	1	3	1	**15**
Sv. Stanislav	—	3	—	2	3	5	2	**15**
Tělo Kristovo	3	2	3	1	1	—	4	**14**
Zjevení Páně	2	2	1	4	3	1	—	**13**
Nanebevstoupení Páně	1	4	1	3	2	—	1	**12**
Obětování Panny Marie	—	1	1	4	3	1	—	**10**
P. M. Sv. Růžence	—	1	2	—	3	4	—	**9**
Sv. Rosalie	3	—	1	—	1	4	—	**9**
Sv. Šebestián	4	—	1	—	2	2	—	**9**
Sv. Alois	1	2	1	1	1	2	—	**8**
Sv. Ignác z Loj.	1	2	1	1	—	1	2	**8**
Sv. Ludmila	5	1	1	1	—	—	—	**8**

Název kostela (kaple)	Dioecese: Pražská	Kr. hrad.	Buděj.	Litom.	Olom.	Brněn.	Těšinsko	Součet
Sv. Urban	1	—	—	—	6	1	—	**8**
Sv. Wolfgang	2	—	2	2	—	2	—	**8**
Sv. Blažej	3	—	1	3	—	—	—	**7**
Sv. Fabian a Šebastian	2	—	—	2	2	1	—	**7**
Sv. Jan Evang.	1	1	3	2	—	—	—	**7**
Sv. Pavel Ap.	2	1	1	—	2	1	—	**7**
Sv. Anton Op.	1	3	—	—	1	1	—	**6**
Sv. Mořic	1	—	1	—	4	—	—	**6**
Sv. Oldřich	1	—	1	—	—	4	—	**6**
Rozeslání sv. Apoštolů	—	3	2	1	—	—	—	**6**
Sv. Tomáš Ap.	2	1	—	—	—	2	1	**6**
Sv. Valentin	—	—	—	1	4	1	—	**6**
Sv. Apollinář	1	2	1	1	—	—	—	**5**
Sv. Benedikt	2	1	—	—	2	—	—	**5**
Jméno Pána Ježíše	3	—	1	—	—	1	—	**5**
Sv. Josef Kalas.	—	—	1	1	2	1	—	**5**
Sv. Lukáš	4	—	—	—	—	1	—	**5**
Sv. Matěj	1	—	1	1	—	2	—	**5**
Prozřetelnosť Bož.	—	—	—	—	—	—	5	**5**
Sv. Terezie	1	—	2	—	—	2	—	**5**
Sv. Vendelín	—	—	1	1	1	2	—	**5**
Sv. Zikmund	1	2	—	1	—	1	—	**5**
Sv. Anton. vyz.	—	—	—	—	4	—	—	**4**
Sv. Diviš	1	1	—	1	1	—	—	**4**
Sv. Dominik	—	—	1	—	1	1	1	**4**
Sv. Leopold	—	—	—	1	—	3	—	**4**
Bl. Panna Maria Vítězná	2	—	1	1	—	—	—	**4**
Sv. Vincenc z Fer.	1	2	1	—	—	—	—	**4**
Sv. Vincenc de Paula	—	—	—	1	2	1	—	**4**
Sv. Apollonie	1	—	2	—	—	—	—	**3**
Sv. Augustin	—	—	—	1	1	1	—	**3**
Sv. Eustachius	—	—	1	1	1	—	—	**3**
Sv. Ferdinand	—	1	—	1	1	—	—	**3**
Sv. Filuména	1	1	—	—	—	1	—	**3**
Sv. Jeronym	1	—	—	—	1	1	—	**3**
Sv. Jindřich	1	—	—	—	—	—	2	**3**
Sv. Joachim	1	—	—	—	—	1	1	**3**
Sv. Jodok	1	—	—	1	—	—	1	**3**
Sv. Hedvika	—	—	—	—	—	—	3	**3**
Sv. Krištof	—	—	—	2	—	1	—	**3**
Sv. Lazar	1	—	1	—	1	—	—	**3**
Sv. Maximilian	1	—	—	1	1	—	—	**3**
Sv. Štěpán kr.	—	—	—	2	1	—	—	**3**
Sv. Voršila	1	1	1	—	—	—	—	**3**
Zasnoubení Bl. P. Marie	—	—	1	—	—	2	—	**3**

Název kostela (kaple)	Dioecese: Pražská	Kr. hrad.	Buděj.	Litom.	Olom.	Brněn.	Těšínsko	Součet
Sv. Alfons	—	1	—	—	1	—	—	**2**
Sv. Cecilie	—	—	—	—	—	2	—	**2**
Sv. Dismas	—	—	1	—	—	1	—	**2**
Sv. Donat	—	1	1	—	—	—	—	**2**
Sv. Erasmus	—	1	1	—	—	—	—	**2**
Sv. Filip ap.	—	—	—	—	—	1	1	**2**
Sv. František de Paula	—	—	1	1	—	—	—	**2**
Sv. Gabriel arch.	1	—	—	1	—	—	—	**2**
Sv. Helena	—	—	—	1	—	1	—	**2**
Sv. Hubert	—	2	—	—	—	—	—	**2**
Sv. Juda Thad.	—	—	2	—	—	—	—	**2**
Sv. Justus	—	1	—	1	—	—	—	**2**
Sv. Kateřina Sienská	—	—	—	—	—	2	—	**2**
Sv. Klára	2	—	—	—	—	—	—	**2**
Sv. Libor	1	—	—	—	1	—	—	**2**
Sv. Norbert	2	—	—	—	—	—	—	**2**
Očišťování Bl. P. Marie	—	—	—	—	2	—	—	**2**
Sv. Osvald	1	—	—	—	—	1	—	**2**
Sv. Otmar	—	—	—	1	—	1	—	**2**
Sv. Otilie	—	—	1	—	1	—	—	**2**
Sv. Pankrác	1	—	—	1	—	—	—	**2**
Sv. Petr de Alc.	—	—	—	—	—	1	1	**2**
Sv. Rudolf	—	1	—	—	—	1	—	**2**
Srdce Bl. Panny Marie	—	—	—	—	1	1	—	**2**
Sv. Tomáš Kant.	—	—	1	—	1	—	—	**2**
Sv. Vilhelm	1	—	1	—	—	—	—	**2**
Sv. Achác	—	—	—	—	—	—	1	**1**
Sv. Alexius	—	—	—	—	1	—	—	**1**
Sv. Alžběta Port.	—	—	1	—	—	—	—	**1**
Sv. Ambrož	—	—	1	—	—	—	—	**1**
Sv. Anežka	1	—	—	—	—	—	—	**1**
Sv. Bedřich	—	—	—	—	1	—	—	**1**
Sv. Bernard	—	—	—	1	—	—	—	**1**
Sv. Bonaventura	—	—	—	1	—	—	—	**1**
Sv. Bonifác	—	1	—	—	—	—	—	**1**
Sv. Brikcí	—	—	1	—	—	—	—	**1**
Sv. Coelestin	—	—	—	—	—	1	—	**1**
Sv. Erhard	1	—	—	—	—	—	—	**1**
Sv. Eugen	—	—	1	—	—	—	—	**1**
Sv. Felix z Kant.	—	—	1	—	—	—	—	**1**
Sv. Filip Neri	—	—	1	—	—	—	—	**1**
Sv. František Sal.	—	—	1	—	—	—	—	**1**
Sv. František Reg.	—	—	—	1	—	—	—	**1**
Sv. Haštal	1	—	—	—	—	—	—	**1**
Sv. Hilarius	—	—	—	—	1	—	—	**1**

Název kostela (kaple)	Dioecese: Pražská	Kr. hrad.	Buděj.	Litom.	Olom.	Brněn.	Těšínsko	Součet
Sv. Hippolyt	—	—	—	—	—	1	—	1
Sv. Jakub bisk.	—	1	—	—	—	—	—	1
Bl. Jan Sarkander	—	—	—	—	—	—	1	1
Sv. Juliana	—	—	—	—	—	1	—	1
Sv. Julie	—	—	—	—	—	1	—	1
Sv. Kajetán	1	—	—	—	—	—	—	1
Sv. Karolina	—	—	1	—	—	—	—	1
Sv. Kilian	1	—	—	—	—	—	—	1
Bl. Kolman	—	—	1	—	—	—	—	1
Sv. Kosmas a Damian	1	—	—	—	—	—	—	1
Sv. Lambert	—	—	—	—	—	1	—	1
Sv. Lucie	—	1	—	—	—	—	—	1
Sv. Marta	—	—	—	—	1	—	—	1
Sv. Maternus	—	—	—	1	—	—	—	1
Sv. Mikuláš Tol.	—	1	—	—	—	—	—	1
Sv. Monika	—	1	—	—	—	—	—	1
Sv. Notburga	—	—	—	1	—	—	—	1
Sv. Odillo	—	1	—	—	—	—	—	1
Sv. Ondřej bisk.	—	—	—	—	—	1	—	1
Sv. Otto	—	—	—	1	—	—	—	1
Sv. Palmatius	1	—	—	—	—	—	—	1
Sv. Pantaleon	—	1	—	—	—	—	—	1
Sv. Patronové Čeští	—	1	—	—	—	—	—	1
Sv. Pavlina	—	—	—	—	1	—	—	1
Sv. Peregrin	—	—	—	—	1	—	—	1
Sv. Pius V.	—	—	—	1	—	—	—	1
Sv. Praxedis	—	—	—	—	1	—	—	1
Sv. Přátelé Kr.	1	—	—	—	—	—	—	1
Sv. Rafael Arch.	1	—	—	—	—	—	—	1
Sv. Remigius	1	—	—	—	—	—	—	1
Sv. Remedius	—	1	—	—	—	—	—	1
Sv. Rosa	—	1	—	—	—	—	—	1
Nejsvětější Svátosť	—	1	—	—	—	—	—	1
Sv. Tekla	—	1	—	—	—	—	—	1
Sv. Valburga	—	—	1	—	—	—	—	1
Sv. Vilgefort	—	—	—	—	1	—	—	1
Sv. Vincenc muč.	—	—	1	—	—	—	—	1
Sv. Vintíř	—	—	1	—	—	—	—	1
Sv. Zdeněk	1	—	—	—	—	—	—	1
Sv. Zdislava	—	—	—	1	—	—	—	1
Všech chrámů a kaplí jest	**1213**	**1104**	**1149**	**942**	**1127**	**914**	**225**	**6674**

(Pokračování.)

Několik poznámek ku spisu prof. dra. Zigmunda Wintra „Život církevní v Čechách."

»Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století.«

Píše Dr. **Antonín Lenz.**

(Dokončení.)

4. Kdežto jedná pan prof. dr. Winter s Jesuity do přísna, jest velmi přízniv Českým Bratřím. Praví o nich, že oni pouze praktické křesťanství provozovali, o dogmata málo dbalí jsouce. Že tomu tak není, dávají nám důkaz jejich konfese a jejich četné dogmatické spory, ať nic nedíme o tom, že skutečná, opravdivá mravouka bez opor dogmatických býti nemůže. Ježto nám však pan prof. dr. Winter popisuje tak dopodrobna kázeň Českých Bratří, bylo věru žádoucno, aby nám byl poněkud vylíčil genealogii této kázně. Bratr Řehoř byl ovšem fraterem a prodělal snad také noviciat, znal tudíž klášterské vychování, a jsa rigoristou mohl přenésti některé části kázně řeholní do Jednoty Bratrské. I Petr Chelčický byl pilným pozorovatelem řeholních věcí, ač původ řeholí, jako Prokop Holý a pravzor obou, Viklif, z ďábla odvozuje, neboť přes to přese všecko i dobré věci tam shledával, ale jak se domníval, zprzněné, zkažené jedovatým dechem mnišských zákonů, odporných zákonu Páně. Ale odtud se plně nevysvětluje Bratrská kázeň: držíť ona do sebe zápovědi a velí takové věci, kteréž podle zákona křesťanského ani zapovězeny, ani poručeny nejsou. Tak na příklad zakazovala Jednota stará přísahati, obchody provozovati, spory vůbec míti, byť i o věc spravedlivou se souditi, atd. Z jakého as zdroje přibrala do své kázně tyto zákazy, po případě příkazy? Pan prof. dr. Winter o tom nic nedí. Já však pravím, že z Viklifa, kterýž sám něco přibral z Valdenských, neboť Viklif zamítal rozlišení přikázání Páně od evangelických rad, a podle něho i Bratří. Kázeň Bratří tedy spoléhala z části na základě křivém, a proto se také rozpadávala. Brzy bylo dopouštěno přísahati, k soudům se utíkati, kupcem býti, majetek rozmáhati atd. Byla tedy kazeň Bratří sestavena z přínosu kázně klášterské a z bludů Jana Viklifa. Co je na ní dobrého, není z ní, ale z katolické Církve. Že pan spisovatel kázeň Bratří vysoko cení, v tom se neliší od Palackého a jiných horlivých ctitelů Jednoty, avšak zamlčuje, že byli Bratří velicí nenávistníci katolické Církve až k fanatismu, že zvali Církev Babelem, nevěstkou satanášovou, egyptskou tmou, papeže Antikristem a náměstkem satanášovým. A při tomto fanatismu Bratří setrvali i u vyhnanství, i sám Komenský nebyl toho fanatismu prost. Dobře však dotýká pan spisovatel (str. 105), že Hodějovský udal Jednotu za protidynastickou, a že měla styky s cizinou, čili bez eufemismu že spanilá Jednota kula za hranicemi zradu naproti království Českému. Byl jsem dychtiv, jaký soud sobě učiní pan prof. dr. Winter o rejdech Jednoty, čili ještě spíše vůdců Jednoty na začátku věku XVII., a jakou měli oni účasť v revolučním konání naproti Rudolfovi II., u vynuceni majestátu, v ozbrojené permanentní revoluci až k defenestraci, v buntování se s cizinou ano i s Turky, v sesazení Ferdinanda II. a povolání helvetského Bedřicha na trůn králův Českých. Zde by se byl pan prof. dr. Winter mistrným svým vypravováním velice zavděčil katolickému národu českému. Avšak tomuto úskalí se pan spisovatel vyhnul. Jesuitský řád vzpoury té nevyvolal, Jesuité nečinili ničehož proti právu, aniž vyvolal ji opat Broumovský, aniž ji způsobily události v Hrobech. Strany sektářské v Čechách, a především Jednota Bratří, hnaly v před revoluční katastrofu. Jsem tomu však velice rád, že pan prof. dr. Winter dává aspoň té pravdě svědectví, že Jesuité negermanisovali, neboť tím

odklidil jednu příčinu, pro kterou byli osočováni. Ta druhá příčina, že totiž hleděli navrátiti náš národ katolické víře, se tak snadno neodklidí, neboť v nenávisti této proti nim hrají helveti »prim«, jako před bitvou na Bílé Hoře, a liberálové a katolíci dle jména jich následují. Tak se také děje při pronásledování J. M. pana biskupa Brynycha na Královéhradecku. Helvetští pastorové hrají ve svých časopisech při tom prim, a pokrokáři, liberálové a katolíci dle jména na svou hanbu »secund«.

5. Velice mne překvapilo, že pan prof. dr. Winter jmenuje sv. Jana Capistrana »fanatikem«. Musel jsem znova a opět čísti, zdali jsem se neklamal. Dovoluji si o tomto domnělém fanatikovi něco povědětí. Sv. Jan Capistran pocházel z rodu rytířského. Jsa velice nadaný stal se záhy doktorem práv, důstojníkem a na konec místodržícím, a přes tuto velikou rychlou karieru stal se po tuhé zkoušce členem řádu Menších Bratří. Jeho vůdce a vzor v klášteře byl sv. Bernardin, napotomní arcibiskup, muž to svatý, ale také povahy nevýslovně něžné. Byl vychován v Sieně od své tety, jejíž jméno bylo Tobia. Této tetě vypravovával sv. Bernardin o jisté vznešené dámě, které prý náleží všechno srdce jeho. S večera se vždy ubíral, jak pravil, k této dámě vznešené. Starostlivá teta se tázala: Kdo ta dáma jest, a kde vlastně bytuje? Sv. Bernardin odpověděl: U brány »Eumelia«. Teta chodila na zvědy. A co spatřila? Spatřila, že Bernardin přijda ku bráně kleká před obrazem Matky Boží a vroucně ji vzývá. Avšak ještě měla pochybnosť. I dotírala na sv. jinocha, aby jí řekl určitě, kdo ta dáma jest, a tu dostala za odpověď, že jest to nejsvětější Panna. Učený tento a svatý muž a vroucí ctitel Matky Páně byl vůdcem sv. Jana Capistrana. Sv. Bernardin o něm říkával: »Čemu jiní s velikým namáháním dnem i nocí učiti se musí, tomu Capistran jako ve snách se naučí.« V klášteře prospíval denně pokorou a sebezapíráním, jídal pouze jednou za den suchý chléb, 36 let nepožil masa, roucho jeho bylo chatrné, pod ním nosil kající rubáš z drsnaté srsti a železný kruh, sedm let chodil bos, a pak v dřevěných podešvech, doma spával na holé zemi, v cizině pouze na slámě, a denně nejvýše tři hodiny spával. On také chudobu nad míru miloval, a proto ubíraje se na cesty nikdy s sebou nic nebrával, klada všechnu důvěru v Boha, která ho nikdy nesklamala. Maje Boha v lásce toužil, aby i jiní Boha milovali. Odtud vycházel žár jeho kázaní. Slova jeho uchvacovala i ty, kdož nebyli jeho jazyka. Kázalť Vlachům po vlašsku, cizincům však po latinsku. Avšak sv. Jan Capistran měl netoliko dar žárem řečí svých Bohu navracovati lid, ale i dar zázraků.

Veliká pověsť svatosti jeho jako kazatele i jako divotvorce pohnula Bedřicha III., prositi Aeneašem Sylviem papeže Mikuláše V., aby ho poslal za misionáře na sever. Ubíraje se Lombardskem měl misie v Brescii, ve Vicenci, ve Veroně, v Padově. Posluchačů bývalo daleko přes sto tisíc. Potom se ubíral přes Korutansko, kdež taktéž na mnoha místech kázal, nejprve do Vídeňského Nového Města, kdež Bedřich III. právě dlel. Kázal s velikým úspěchem po latinsku, kdežto činil tlumočník na jazyk německý výklad. Avšak latinská jeho řeč uchvacovala daleko více nežli její překlad. Zářila zajisté svatosť Capistranova již z očí a z celého vzezření jeho. Zvláště však působily k nápravě lidí i zázraky silou Boží od něho činěné. Uzdravilť zde čtyři umírající a 67 jiných nemocných. Zvláště slavné bylo jeho uvítání ve Vídni. Zde uzdravil 400 chorých. Památka na světce toho ani v našem věku nevyhynula u Vídeňanů. Na konci července 1451. opustil sv. Jan Vídeň a dospěl do Brna. Veliká jeho pověsť razila mu cestu, a také Aeneáš Sylvius, kterýž na sněmu v Benešově na Jiřím Poděbradském dosáhl slibu, že Jana Capistrana milerád v Čechách uvítá a svou ochranu jemu propůjčí. V Brně kázal proti kompaktatům a proti přijímání pod obojí, jakož měl rozkaz od papeže, v tom rozumu, že přijímání pod obojí není ku

spáse věčné nevyhnutelné. Dne 18. srpna dospěl do Olomouce a zůstal tam až do 5. září. I zde měl posluchačů do 100.000, uzdravoval nemocné (94) a obrátil na katolickou víru 3032 osob. Zde mu činili vzdory kališničtí kněží z Kroměříže, a zvláště pan Jan Tovačovský, příbuzný Poděbradův. Ti kněží Kroměřížští zaslali sv. Janu Capistranovi vášnivý dopis, na nějž on také odpověděl. Ti kališničtí kněží dovolávají se hájíce nezbytnosť přijímání pod obojí Písma Božího, života Páně a apoštolů a první Církve a čtyř velikých Otců čili učitelů Církve. Sv. Jan poráží ve své odpovědi důvodů těchto kněží na dobro a dokazuje krásně, že jest Kristus Pán v každé způsobě a v každé části každé způsoby podstatně a celý přítomen, a že jest křivo říci, že by v staré Církvi vezdy jenom pod obojí bylo přijímáno. Doznal tedy sv. Jan odporů již na Moravě.

Pověsť však o jeho velikých výsledcích donesla se rychle do Čech a vzbudila u Kališníků, jejichž hlavou byl M. Jan Rokycana, hněv. I neváhal Rokycana psáti sv. Janu, dokud ještě v Brně byl, a vytýká jemu, že Boha se neboje proklíná národ český, kaceřuje a zatracuje a tak různice tropí, a to nejvíce pro přijímání kalicha, kterýž sv. sněm Basilejský Čechům povolil, a jako sněm Kostnický osvědčil, že tak bylo v první Církvi podáváno, a dovolávaje se Písma napomíná sv. Jana, aby se kál, jelikož již čeká naň u dveří Morána.

Sv. Jan odvětil, že jen proto horlí proti přijímání pod obojí, jelikož se tvrdí, že jest ono ku spáse nezbytně potřebno, a zve Rokycanu k veřejné hádce na kterémkoli místě. Z Brna psal též sv. Jan dne 20. září 1451. Poděbradovi, aby mu dovolil cestu do Čech, by pravda Boží klidně mohla býti prozkoumána. Avšak marné volání. Zlý rádce Poděbradův Rokycana nedal tomu. Odtud také k žádné schůzi s Rokycanou nedošlo.

Z Krumlova v Čechách zaslal sv. Jan Rokycanovi dne 18. října 1451. list, v němž navrhuje, aby schůzka se stala v Chebu, a rozhodčím aby byl papež Mikuláš V. a nikoliv Písmo. Ten list rozjitřil Rokycanu na nejvýš, i poslal sv. Janu dopis plný příhan a urážek, plný lží, jako: že veškeří otcové sněmu Basilejského přisvědčili jeho vývodům stran přijímání kalicha, že jest sv. Jan mnichem bez náboženství a kacířem, že Písmo jest rozhodčím u věcech víry a nikoliv papež. Kacíř prý jest sv. Jan, jelikož jest kacířství náuka lichá, Písmu sv. odporná a tvrdošijně zastávána. (Tak dí podle Husa i Viklifa.) Jestliže prý se dovolává zázraků, tož prý i Antikrist bude činiti zázraky. Množství prý těch kdož přijímají pod jednou, podává jistoty o pravdě, neboť kde množství, tam zmatek. Také prý i Řekové i Rusové přijímají pod obojí. Kompaktata však že jsou stvrzena od Eugenia IV.

Avšak lež jest, jak sv. Jan Kapistran v odpovědi své ukazuje, že otcové Basilejští přisvědčovali jeho výrokům, lež jest, že Eugen potvrdil kompaktata, právě naopak Eugen IV. zle na to želal, že sněm Basilejský porušil svým konáním autoritu sv. Stolice, lež jest také, co tvrdil o sobě a Kališnících, že zachovávají kompaktata, kdežto on i Kališníci neplnili podmínku, aby lid poučili, že v každé způsobě jest celý Kristus, proti kompaktatům velel Rokycana i nemluvňatům dávati eucharistii, proti kompaktatům zlehčoval autoritu papeže, proti kompaktatům vyhlásil, že Písmo samo jest rozhodčím u věcech víry a že sebe samo vykládá. proti kompaktatům tvrdil, že jest Církev sborem předzřízených pouze. Sv. Jan Capistran vyvrátil do hloubky všecko tvrzení Rokycanovo, jakož jde na jevo z přirovnání obou listů,[1]) a ukázal, že lže, že by se byl dovolával zázraků činěných.

Sv. Jan později ještě několikráte se pokoušel o to, aby směl přijíti do Prahy, ale vezdy marně: intrigy, nenávisť a hněv Rokycanův zmařily všecko

[1]) Viz. Valouch. Život sv. Jana Kapistrana pag. 717 seq.

jeho přání. Pomíjím zcela misionářských cest tohoto velikého světce v Polsku, v Slezsku a v Německu, a připojuji pouze, že když Cařihrad padl 29. maje 1453., světec náš hoře za spásu křesťanstva rozplamenil ve Frankfurtě velmože k válce proti Turkům, a že táhl s vojsky do Uher k Bělehradu, a že strastiplný sv. život svůj dokonal v službách sv. víry a křesťanstva.

A nyní přirovnejme tohoto velikého svatého, o němž letopisové vypravují, že pouhým svým zjevem k polepšení hýbal, kterýž jsa stařec 66letý, k rozkazu papežovu na sever se odebral, pro sebe ničeho nehledal, neboť čest a slávu světskou opustil, aby vyznával evangelickou chudobu, ustavičnou čistotu a dokonalé poslušenství, přirovnejme tohoto velikého světce, zázraky proslaveného, k Janu Rokycanovi. Sv. Jan Kapistran prý byl fanatikem, a M. Jan Rokycana pouze horlivcem! Tento prolhaný, dvojjazyčný Rokycana, jehož i Jednota Bratří odsoudila, i sám Amos Komenský![2]) Tak nás katolíků neměl pan prof. dr. Winter zarmucovati!

6. Teď přicházím ad defendendam domum meam. Já nešťastný člověk uveřejnil jsem ve »Vlasti« z r. 1894. řadu článků stran učení Chelčického o societě občanské. Dobře věda, že Petr Chelčický jest vedle Husa a Komenského modlou liberálů českých, snažil jsem se, seč síla moje byla, k tomu, aby každý výrok můj o něm byl četnými slovy jeho opodstatněn. Hleděl jsem také na náuku jeho s hlediště věku XV., a nikoliv s výše století XIX. Vždyť pak mi jeden z liberálů českých vyčetl, že píši, jako bych žil ve věku XV. anebo dokonce XIV. Ale ač jsem se podle sil svých vynasnažil, abych mluvil jasně, minul jsem se s cílem, jak aspoň se přesvědčuji ze slov pana prof. dr. Wintera str. 39. On dí na mou adresu: že Chelčický nebyl »anarchistou«, ale, pro Bůh! to v mých článcích není, alebrž pouze: že přednášel anarchické učení o societě občanské, a to je zajisté rozdíl veliký. Což jest lidí na světě, spisovatelů, ano doktorů a profesorů, kteří přednášejí anarchické, bouřlivé revoluční učení, ale nejsou tím již anarchisty, buřiči a revolucionáři. Pan profesor by se mohl o tom přesvědčiti, kdyby poněkud pozorněji četl naše časopisy, nebo zde onde i přednášky našich pánů vzdělanců.

Jelikož jsem se minul s cílem, chtěje jasně vyložiti, že Chelčický anarchické učení o societě občanské přednášel, rozumí se, že o societě občanské při křesťanech, chci se poněkud ospravedlniti na základě syllogismu, jak mají obyčej Jesuité, jež starý Bismark lidmi moudrými zove, a pravím:

Každý, kdož přednáší takovou socialní náuku při křesťanech, že na jejím základě, když přihlížíme ku stavu, v jakém se člověčenstvo nalézá, nemohla by obstáti žádná spořádaná společnosť, ten přednáší učení anarchické.

Avšak Bratr Petr Chelčický takové učení ve svých spisech hlásá, tedy hlásal Br. Petr Chelčický učení anarchické o societě občanské.

Major probatione non indiget. Větší věta není potřebna důkazů. Minor probanda. Menší ať se prokáže.

Br. Petr Chelčický učí:

a) na základě svého výkladu Písma Božího, že moc světská není z Boha. Co tato věta ve středověku, i ve věku XV. znamenala, snadno lze poznati. Nebyla zajisté v XV. věku ještě racionalistická a liberalistická filosofie známa, podle které žil člověk na počátku na způsob divokých vepříků, aby teprv po dlouhých dobách dospěl ku stavu polobarbarskému, až sobě konečně stálá sídla oblíbil,

[2]) Ze zásad M. Rokycany, které vyjádřil ve lživém dopisu sv. Janu Kapistranovi, jde na jevo, že strana jeho Písmo sv. za rozhodčí ve věcech víry a mravů stanovila a autoritu Církve a zejména papežovu zamítala, a to již dostačovalo, aby všechno jednání o smír bylo na zmar. Já jsem již jinde vyslovil a tvrdím poznovu, že ctižádostivý M. Rokycana byl jedním z nejhorších škůdců našeho národa.

majetku soukromého se uchopil a pro řád ustanovil moc panovniččí nad sebou. Tato moudrosť nebyla Chelčickému známa. On zajisté tvrdě, že moc světská není z Boha, tvrdil takto naproti všeobecné víře katolických národů. V středověku připisovali národové moc nad lidem neboli nad národy vládnouti jejímu původu z Boha, jakož sv. apoštol Řím. 13, 1. seq. zřejmě píše. V středověku bylo učení toto všem katolíkům vespolné, tedy v pravdě katolické a jest i nyní obecné a na novo vyřčené papežem Lvem XIII., že jsou sobě lidé podle přirozenosti lidské (rozuměj křesťanská duše »podle přirozenosti«, ale nikoliv podle stavu a povolání) rovni, a že tudíž nemá člověk moci nad člověkem panovati, *leč jen z moci Boží.* Když tedy Br. Petr Chelčický upíral, že by byla světská moc původu Božího, tím samým již zapíral moc panovniččí vůbec a hlásal tak plné bezvládí, plnou anarchii.

b) Br. Petr Chelčický tvrdí, že ustanovil Bůh lid svůj v Zákoně Novém, v Zákoně milosti v úplné rovnosti. Tak prý to bylo po 300 let až do Silvestra, kterýž prý císaře Konstantina lstivě pustil pod víru. Silvestr tedy podle rozumu Br. Petra tuto rovnosť podvrátil, anoť před tím po 300 let nebylo mezi křesťany žádné moci vladařské. Na základě rovnosti zamítá tedy Chelčický moc vladařskou mezi křesťany a všecko panování, *hlásá tedy bezvládí.*

c) Podle svého učení hlásá Chelčický, že měl Konstantin ihned, stav se křesťanem, korunu složiti, a ovšem všickni králové a vladařové vesměs, je prý hříchem smrtelným, když vládne křesťan nad křesťanem, a také jest hříchem smrtelným, účasť míti v takovémto vladaření, býti tedy rychtářem, konšelem, soudcem, biřicem. Chtěl tedy míti Chelčický, aby byli odstraněni z křesťanstva králové, vladaři, držitelé panství, soudcové, rychtáři, biřici, tedy všecka vláda vůbec. A což toto všecko na konec znamená, nežli plné bezvládí?

d) Těmto zásadám hově odpíral Br. Petr králům všecku moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, všechnu moc, platy a šacunky ukládati, trestati, hrdla odsouditi etc. Zde připomínám, že Br. Petr podle své náuky, že světská moc z Boha není, upíral téže moci zcela důsledně moc hrdla odsouditi. Avšak nehlásal Br. Petr takto řádě plné bezvládí?

Br. Petr tedy zapíraje, že moc světská z Boha jest, a tvrdě, že Kristus Pán ustanovil svět v rovnosti, že nemá žádný křesťan práva nad křesťanem panovati, že jest hříchem smrtelným králem býti, rychtářem, konšelem, soudcem, anebo biřicem, že králové a vladařové (a následovně také sněmové), nemají moci zákonodárné, soudné a výkonné, zajisté nehlásal a nemluvil za řád ve společnosti lidské, ale hlásal patrné bezvládí, a tudíž učení jeho bylo anarchické, a to tím více, beřeme-li zřetel ku stavu, v jakém se člověčenstvo vůbec nalézalo, a i nyní nalézá, a kde tudíž jest vladařské moci tím více třeba.

Končím tedy: že Br. Petr anarchické učení přednášel,[3]) a že snad bude pan prof. dr. Winter v tom se mnou souhlasiti.

---

[3]) Na straně 36 vyslovuje pan prof. dr. Winter na oslavu Br. Petra tuto chválu: »Měl v sobě všecku theologickou učenosť oněch dob.« Tuto poznámku odpouštím panu profesorovi, neboť věda theologická a historie vědy theologické není patrně jeho oborem. Kdyby znal spisy Viklifovy a přirovnal je ke spisům Chelčického, shledal by, že Br. Petr hrozně málo učenosti měl, a že přikládati mu všecku theologickou učenosť doby tehdejší, jest urážkou tehdejšího učeného světa. Nedostatky theologického vzdělání u Br. Petra sezná každý znalec za nedlouho. Ti, kteří pravili, že Br. Petr nebyl znalý latiny, dobře pravili.

Mohl bych se ještě jiných věcí ve spisu pana prof. dr. Wintera, jinak zajisté výtečném, dotknouti, ale ustávám, podotýkaje, že jsem neměl v úmyslu příčin leč jen věcných, když jsem upravoval poznámky své, a háje svého pojednání stran učení Br. Petra o societě občanské neměl bych na mysli, chrániti sebe, ale učiniti jednou tomu modlaření s velikánem Petrem pokud možná konec, neboť vášnivý tento, odvážlivý a fanatický nepřítel všech katolických národů nezasluhuje té úcty ani jako člověk pro hněvivou povahu svou, ani jako spisovatel pro učení své, velice bořivé. Vždyť pak ho odsoudila i Jednota Bratří. Za jakou příčinou tedy měli bychom ho velebiti my, pravím my katoličtí křesťané, jimžto tento nevyškolený sedlák spílal více nežli pohanům?

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

(Pokračování.)

35.

Dne 18. října roku 1888. založil Křižovník a kaplan P. Petr Špička konferenci Nanebevzetí Panny Marie v Kynšperku. Konference má 11 činných členů. Místní farář Ant. Hahmann jest předsedou; kupec Jakub Mayer místopředsedou, tajemníkem je P. Josef Vampola, kaplan. Mezi dobrodinci jest v přední řadě pí. Olga Haasová, choť velkostatkáře a továrníka z přifařené osady Mostau, jejíž zásluhou teprve dostala konference pevný materielní podklad. Také ředitel uhelných dolů, pan Laetz, na chudé pamatuje a uděluje pro ně v konferenci hojně uhlí. Konference želí úmrtí C. Pavlasa, c. k. poštmistra v Kynšperku, jenž se nezištně a horlivě staral o zájmy konference. Roku 1889. zuřila v Kynšperku neštovičná epidemie, i konala konference mezi obyvateli města sbírku pro nemocné, která vynesla 110 zl. 50 kr. A šlechetná paní Olga Haasová pořádala k témuž účelu koncert, jehož všecky výlohy sama zaplatila a čistý výnos 128 zl. 80 kr. konferenci odvedla. R. 1894. měla tato konference příjmů 268 zl. 27 kr., vydání 68 zl.

36.

Konference Vinohradská měla na starosti Kr. Vinohrady, Vršovice a vše, co dále leží; i starali se koop. Fr. Žák a poštovní revident Vilém Engel, aby založili i ve Vršovicích konferenci, což se jim zdařilo; nějaký čas i sami v konferenci činně působili. Konference začala se svojí činností dne 19. prosince za předsednictví Ludvíka Čabouna, místního kooperatora, nyní faráře v Roztokách u Prahy. Byl o její zdar velice bedlivý a přičinlivý. Konference měla hned první rok 11 činných členů. Zvláštní zmínky mezi nimi zasluhuje Fr. Kos, konduktér na dráze, jenž na stanicích a nádražích, kudy jako průvodčí vlaku cestu konal, příspěvky pro chudé sbíral a konferenci odváděl. Po Ludvíku Čabounovi předsedali konferenci farář Josef Šašek a nyní kooperator Václav Pejšek. Zdatnou silou konference byl František Bohuslav, ředitel kůru, jenž zemřel 29. prosince

roku 1894. Byl to horlivý katolík, katolický tisk obětivě podporoval a rozšiřoval. Svou víru hájil všude přímo a neohroženě. Vršovická konference měla roku 1894. příjmů 406 zl. 66 kr., vydání 321 zl. 98 kr.

Od roku 1887. stoupá stále příjem i výdej i počet ošetřovaných osob. Rok 1888. jest toho zřejmým dokladem. Tohoto roku bylo 460 činných členův a 972 ošetřovaných osob a 25 studujících a 3270 dobrodinců. Spolek vyšetřil 2142 žádostí na šlechtu zaslaných. Příjmů bylo 51.620 zl. 15 kr., vydání 36.889 zl. 25 kr., i zbylo na rok budoucí 14.730 zl. 90 kr. Za příčinou jubilea Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. věnoval r. 1888. Jeho Eminencí ndp. kardinál kníže-arcibiskup Fr. de Paula hrabě Schönborn spolku sv. Vincence 1.000 zl.

Rok 1889.

37.

Když zvěčnělý biskup Králové-hradecký Dr. Josef Jan Hais vybídl ve svém Ordinariatním listě duchovenstvo své diecése, aby zakládalo spolky sv. Vincence, pojal Ant. Vančura, děkan a bisk. vik. sekretář, myšlénku, že založí konferenci pro Německý Brod a okolí. Dostala jméno Nanebevzetí Panny Marie. Konference měla hned z počátku dosti protivníkův, a to mocných, ale překonala vše a dne 15. srpna r. 1889. započala svoji činnosť. Za předsedu zvolen byl celý muž a dokonalý křesťan, který dovedl ku znamení kříže a k obraně jeho státi, Jan Coufal, c. kr. gymn. profesor v Něm. Brodě; za místopředsedu děkan Ant. Vančura; za pokladníka Václ. Oliva, katecheta, úřad jednatele zastával Václav Dvořáček, kaplan, nyní farář v Kostelní Lhotě, a po něm místní kaplan Frant. Stejskal; archivářem jest Fr. Rauch, kaplan. Mezi 10 činnými členy jest i lékárník Václav Kabeláč, starosta města a okresu. Konference v Něm. Brodě hned po první schůzi rozeslala po městě nákladné a skvostně pořízené provolání, po jehož stranách jest vyobrazeno sedm skutků tělesného milosrdenství a přesně vytknut účel spolku. Provolání bylo rozesláno na sta, líbilo se a přineslo konferenci hojně užitku. Zvláštními a stálými příznivci konference jsou Klotilda hraběnka Clam Gallasová a hraběnka Stadionová. R. 1895. zaslal konferenci 100 korun Václav Fetter, mag. úředník z Vídně, nyní na odpočinku v Meidlingu. Václav Fetter, rodák z Něm. Brodu, řádný a zbožný katolík, jest členem Dědictví sv. Jana Nepomuckého a sv. Cyrilla a Methoděje a knihy z těchto dědictví rozdal českým dělníkům v cihelnách vídeňských. Slyne vůbec dobročinností. Prof. Jan Coufal řídil konferenci až do 14. srpna 1894. a získal si o ni velikých zásluh. Když odešel na nové místo do Chrudimi, přejal předsednictví Josef Šmahel, c. kr. berní adjunkt. Prof. Jana Coufala zvolila konference za čestného člena. Roku 1895. otevřen byl v Něm. Brodě nový a dokonale upravený chudinský ústav pro ošetřování městských příslušníků dle systému Eibesfeldského, a tu znova povstali odpůrci, vyhlašujíce konferenci za zbytečnou, ale konference uhájila své stanovisko, ano, získala 40 nových dobrodinců. Konference má hojně dobrodincův a ošetřuje průměrně asi 50 chudých; patří vůbec k předním konferencím v Čechách. R. 1895. měla 552 zl. 82 kr. příjmů a 349 zl. 7 kr. vydání.

Roku 1889. dne 1. listopadu bylo otevřeno Vincentinum. Celý spolek měl 469 činných členů, dobrodinců 4407, počet ošetřovaných chudých 1597 a 24 studujících. Počet vyšetřených žádostí 1269. Příjmy: 70.806 zl. 32 kr., vydání 40.505 zl. 46 kr., zbytek 30.300 zl. 86 kr.

Rok 1890.

38.

Dne 9. února roku 1890. založili frà Tomáš Býček, děkan, a Miloš Wachek, redaktor, konferenci v Strakonicích. Konferenci naskytla se již prvního roku

příležitosť osvědčiti svoji horlivosť, když totiž v měsíci září roku 1890. Strakonice i Nové Strakonice postiženy byly povodní, a mnoho nejchudších rodin bylo uvrženo do bídy. Ţu konference všemožně podporovala nešťastníky potravinami, uhlím, šatstvem a jiným způsobem; celkem pomohla 406 chuďasům. I druhého roku bylo konferenci napjati síly, když r. 1891. vypukl v Nových Strakonicích zhoubný požár, a mnozí dříve povodní postižení majetek svůj opět ztratili. Tehdy zvláště J. M. ndp. biskup Dr. Martin Říha na provolání konference 100 zlatými přispěl. K účelům konference přispívají: tamní velkopřevorské panství, bisk. vikář Fr. Emmer, městské i okresní zastupitelstvo, občanská záložna, místní továrníci, společnosť v hostinci pana Vorla a mnozí jiní. R. 1894. měla konference 352 zl. 98 kr. příjmů a 266 zl. 45 kr. vydání; vydání r. 1895. činí 175 zl. 45 kr. Konference ztratila úmrtím činného člena Matěje Kůsa a horlivého dobrodince Fr. hraběte Meraviglia. Předsedou konference jest děkan frà Tomáš Býček; místopředsedou Jan Böhm, zámecký sládek; pokladníkem Antonín Kohout, učitel měšťanských škol, jednatelem frà Karel Lucek; knihovníkem frà Ladislav Štolc. Všickni bývalí kaplani ve Strakonicích: frà Josef Hamršmíd, Ferdinand Werner, Jan Westfal a Jan Wolf byli rovněž činnými členy Strakonické konference.

Veliká a krutá povodeň, která roku 1890. stihla naši milou vlasť a hlavně město Prahu, měla účinek i na spolek sv. Vincence z Paula. Počet ošetřovaných osob vzrostl na 1161 osob a 72 studujících, činných členů bylo 463. Příjmů bylo 73.769 zl. 58 kr., vydání 40.616 zl. 11 kr., tak že zbylo na rok 1893. 33.153 zl. 47 kr.

Rok 1891.

39.

Konferenci sv. Václava v Sušici založil její předseda, Ferdinand hrabě Chotek, velkostatkář ve Volšovech a starosta okresního zastupitelstva. Zastává také úřad pokladníka. Místopředsedou a jednatelem jest P. Aug. Kubeš, quardian kláštera OO. Kapucínů. Konference má 9 činných členů, mezi nimiž jsou i Jiří Čadek, kaplan, Antonín Polanecký, katecheta a Josef Hovorka, kaplan v Dlouhé Vsi. Roku 1894. měla příjmů 207 zl. 14 kr., vydání 158 zl. 90 kr. Konference nalézá v městě dosti přízně, ale více mezi řemeslnickou třídou než mezi bohatším měšťanstvem. Roku 1892. měla konference 121 dobrodinců.

40.

Dne 8 prosince roku 1891. založil konferenci v Georgswalde místní farář Jakub Kasper, dosavadní její předseda. Místopředsedou jest Josef Tschieder, tkadlec; jednatelem učitel Vilém Schütz Konference má 9 činných členů. Činný člen Jan Röttig roku 1894 zemřel. Největším dobrodincem jest místní »Volksverein«, jenž r. 1895. konferenci na 200 zl. získal. Konference v Georgswaldě rozděluje chudým zemčata, maso, máslo, uhlí, šatstvo, platí chudým činži, léky a lékařské ošetřování. Roku 1894. měla 832 zl. příjmů a 686 zl. 51 kr. vydání.

Počet činných členů celého spolku vzrostl roku 1891. na 495, dobrodinců bylo 4488. Podporováno bylo 1239 osob a 76 studujících. Příjmů bylo 67.397 zl. 22 kr., vydání 45.213 zl. 28 kr., zbytek na rok 1892 22.113 zl. 94 kr.

Rok 1892

41.

Dne 26. února roku 1892. založil děkan Michal Sturany konferenci Navštívení Panny Marie ve Vimperce. Konference čítala hned první rok 12 a r. 1894. již 17 činných členů. Schůze koná v redakčních místnostech p. Steinbrennera. Sbírky o Dušičkách na hřbitově a v různých dobách v kostele jsou konferenci

vydatnou podporou. Předsedou konference jest děkan Michal Sturany; místopředsedou kaplan Václav Železný; tajemníkem a pokladníkem Václav Klecner, knihvedoucí. Konference podporovala r. 1894. 25 chudých. Příjmů měla 492 zl. 31 kr., vydání 243 zl. 83 kr.

42.

Konferenci sv. Jakuba v Příbrami založil dne 1. dubna roku 1892. Dr. Vincenc Oehm, gymn. katecheta. Základ tvořil odkaz 25 zl. místním chudým, který učinila služebná v domě barona Neuperga, Anna Lieberova. Zvláštní zásluhy mimo zakladatele získali si o konferenci: 1. Konstantin Gutwirth, dílovedoucí v erární provazárně, který zastává úřad pokladníka s nevšední horlivostí a obětivostí; jemu podařilo se získati pro konferenci největší počet dobrodinců. 2. Na druhém místě jmenovati sluší Václava Syku, zámečníka v mechanické dílně, jednatele konference. 3. Pro zvláštní horlivosť zvolen byl za místopředsedu Josef Bryndač, naddozorce v c. kr. huti. 4. Konečně sluší zde jmenovati důlního tesaře a známého katolického muže, Josefa Duška. Konference měla r. 1894. 24 činných členů. Jednoho, Josefa Beneše, doprovodili členové ku hrobu, a předseda obětoval za něho na Sv. Hoře mši sv. Příbramská konference měla r. 1894. příjmů 299 zl. 85 kr., vydání 259 zl. 80 kr.

43.

Dne 17. července r. 1892. založil v Šenově Kamenném konferenci místní farář Antonín Wenzel, její dosavadní předseda. Místopředsedou této konference jest Fr. Vater, farář v Parchenách; jednatelem kaplan Karel Löffler; pokladníkem Antonín Röllig, malíř na skle. Činných členů bylo r. 1894. 11, dobrodinců 80; příjmů 576 zl. 05 kr., vydání 365 zl. 77 kr.

Když jsem před lety dlel návštěvou u svého přítele, faráře frà Josefa Mergla ve Volfířově u Č. Lípy, navštívili jsme i Kamenný Šenov a p. faráře Wenzla, jenž nás velice laskavě přijal a pohostil a již tehdy s námi o konferenci mluvil. Oba jsme mu tuto myšlénku co nejvíce schválili a k provedení doporučovali, i těší mne, že v tomto průmyslovém místě zdařilo se p. faráři Wenzlovi plán jeho uskutečniti a katolický spolek založiti.

44.

V červenci roku 1892. založil novou konferenci sv. Štěpána v Těchnicích Jan Buchtele, [1]) místní farář, jenž pro počátek, an tamní lid nebyl na spolky zvyklý, zastával úřad předsedy, jednatele a pokladníka. Činných členů bylo celkem 5. Konference kupovala chudým dítkám šat, aby mohly v neděli a ve svátek navštěvovati kostel. Dary Vilemíny kněžny Schwarzenbergové byly velikou pomůckou konferenci; ona totiž každý rok poděluje chudé šatstvem a zaprážkami. Druhého roku bylo členů 7, a mlynář Josef Kupec, jenž pro zájmy konference opravdovou horlivosť jevil, byl zvolen za jednatele. Konference ujímala se 5 sirotků, opatřila šat 11 chudým dítkám a poskytla 6 chudým v nemoci podporu. Vilemína kněžna Schwarzenbergová zaslala 3 bedny polévkových konserv a o Vánocích značnou zásobu šatstva a punčoch pro dítky. Druhým dobrodincem konference byl těchnický rodák, Fr. Hynek, inženýr v Nisse n. L. v Sasku, který zasílá do své rodné obce každý rok značnou peněžitou částť pro chudinu. Roku 1894. vidíme však již mezi činnými členy jen dva: faráře a zmíněného mlynáře a jen 5 dobrodinců. Zájem pro konferenci klesl. Konference opatřila i toho roku 31 dítkám šat a dala 21 chudým podporu, ale byla v úpadku a zhynula.

---

[1]) Jak se na konci března z novin dovídáme, stal se farářem v Bukovsku.

Farář Jan Buchtele, o jehož blahodárné činnosti pro lid JUDr. Bedřich princ Schwarzenberg v jisté schůzi velice pochvalně se vyslovil, píše mi, že seznal činnosť konferenční ve Vodňanech, v městě, a neznaje poměrů na venkově, založil ji také zde, v Těchnicích. Ale dodává, zde že jest Vincencianem vlastně skoro každý mohovitější, jenom že poděluje chudinu místo penězi potravinami. I říkávali prý mu dobří katolíci: k čemu zde spolku? Peněz nemáme a potravinami a povzbuzením pomáháme sobě vespolek tak jako tak.

A skutečnosť to potvrdila. I zaznamenáváme druhý uvadlý květ na živém stromě sv. Vincence:

45.

Dne 1. prosince r. 1892. založil kouferenci sv. Pavla Jos. Beran, farář v Pouchově u Hradce Králové, nyní děkan v Králové Dvoře. Získal si o ni velikých zásluh. Konference měla hned z počátku 12 členů: dva obecní starosty, dva duchovní a ostatní rolníky a chalupníky z farnosti pouchovské, k níž náleží 7 obcí. Konference otevřela 6. prosince kuchyni pro školní dítky a sestárlé osoby k práci neschopné. K žádosti p. faráře Josefa Berana darovali rolníci hojně bramborů a jiných druhů potravin; mezi dobrodinci sluší zvláště uvésti H. Píšu, statkáře ze Správčic. Druhého roku dostávalo pokrmy v kuchyni 60 až 73 školních dětí. Roku 1894. byl předsedou konference Jan Konečný, rolník v Pouchově; místopředsedou Jan Mareček, rolník ve Věkošicích; pokladníkem farář Josef Beran; jednatelem koop. Fr. Jeřábek. Oba však Pouchov opustili, i nevím, jak se konferenci vede. Roku 1894. měla 10 činných členů, 20 dobrodinců; příjmů 140 zl. 17 kr., vydání 35 zl. 91 kr. Činnosť její šla obvyklým směrem.

Rok 1892. byl, jak vidíme, bohatý; povstalo v něm 5 nových konferencí. Činných členů bylo 472, dobrodinců 4927, počet ošetřovaných osob 1381., studujících 59. Všecky konference měly 74.000 zl. 50 kr. příjmů, 58.721 zl. 27 kr., vydání, i zbylo na rok 1893. 15.279 zl. 23 kr. Jelikož agenda spolková velice vzrůstá, zvolila si Ústřední rada od roku 1892. placeného pokladníka.

Rok 1893.

46.

Dne 17. března roku 1893. založil Miloš Wachek, redaktor »Českého Jihu«, konferenci sv. Václava v Táboře. Konference čítala hned první rok 15 činných členů. Předsedou byl Josef Šedivý, kaplan v Klokotech u Tábora. Druhá výroční zpráva (z roku 1894.) uvádí 10 činných členů a 97 dobrodinců a 65 ošetřovaných rodin. Mimo to dostávali stálou podporu 4 studující a častěji bylo obdarováno 6 sirotků. Konference měla 748 zl. 36 kr. příjmů, 442 zl. 23 kr. vydání. Časopis »Český Jih« uveřejňuje jména dobrodinců, čímž uvádí konferenci ve známosť a zachovává jí stálou přízeň. Nyní jest předsedou konference Jakub Zeis, majetník domu; místopředsedou Jan Schwarz, c. kr. hl. berní kontrolor ve výslužbě; jednatelem redaktor Miloš Wachek; pokladníkem František Soukup, městský úředník. Z kněží působí v ní zmíněný Josef Šedivý a kooperator Jan Rubík. Neobdržev z Tábora žádných zpráv, ač jsem tam dopsal, zaznamenávám jen to, co jsem nalezl ve výročních zprávách Ústředního pražského spolku.

Když jsem byl s touto zprávou hotov, dočetl jsem se v »Českém Jihu«, že Táborský rodák J. J. Kraetze, továrník ve Vídni, věnoval na památku matky své manželky, paní Anny Novákové, Táborské konferenci sv. Václava 200 zl.

47.

Dne 24. října 1893. založil katecheta Josef Ohmann konferenci sv. Josefa pro Hrádek a okolí u Frýdlandu. Konference začala z počátku činnosť jako

odbor Kat. čt. a vzděl. spolku pro Hrádek a okolí a brzy potom ustavila se jako samostatná družina sv. Vincence. Konference měla roku 1894. 10 činných členů, přispívajících bylo 31 a dobrodinců 39. Rozdávala mezi chudé šatstvo, poukázky na chléb, peněžité částky po 20—50 kr. Členové Kat. čt. a vzděl. spolku, jeho zábavní výbor, různí dobrodinci, mezi nimi hlavně Fr. hrabě Clam-Gallas a Marie hraběnka Clam-Gallasová, starají se o potřeby konference. Roku 1894. měla 379 zl. 48 kr. příjmů a 322 zl. 41 kr. vydání. Předsedou jest katecheta Josef Ohmann, místopředsedou kaplan Jan Sallmann, jednatelem a pokladníkem Adolf Möse.

48.

V prosinci roku 1893. povstala přičiněním faráře Antonína Kašky (nyní děkana v Kostelci n. Orlicí) a rolníka Jana Šabaty konference sv. Apolináře ve Chlenech u Kostelce n. Orlicí. Konference ošacuje hlavně školní mládež. I rozdala na oděv: roku 1893. 90 zl.; roku 1894. 120 zl. a roku 1895. 140 zl. Tento rok podělila 102 děti. I dospělí bývají podělováni oděvem. Konferenci podporují přiškolené obce, Žofie hraběnka z Kinských, různí továrníci a rodák chlenský Josef Fischer, děkan ve Volyni. Konference má 10 činných členů, nejvíce rolníků a 25 dobrodinců. Prvním předsedou byl farář Antonín Kaška, nyní jeho nástupce, farář Josef Portmann. Konference měla roku 1894. příjmů 140 zl., vydání 130 zl.

Výroční zpráva z roku 1893. ukazuje již veliký rozkvět celého spolku. Toho roku k návrhu profesora Josefa Šauera z Augenburku povstalo ve spolku sv. Vincence družstvo sv. Vojtěcha, jehož účelem jest mladíky škole odrostlé podporovati a vzdělávati a náležitě o nedělích a svátcích zaměstnávati. Spolek doprovodil ku hrobu prvního místopředsedu, ředitele Františka Schoenbecka. Dne 19. února oslavil spolek 50leté jubileum sv. Otce Lva XIII. Ráno přijali členové ve chrámu sv. Salvatora tělo Páně, večer súčastnili se akademie, kdež proslovili slavnostní řeči J. M ndp. biskup Ed. Jan Nep. Brynych a hr. Ledebour, nynější ministr orby. Šlechtičny pořádaly v Konviktě ve prospěch Vincentina bazar. Dne 8. prosince slavil zakladatel spolku 25leté kněžské jubileum, i byla jubilantovi odevzdána blahopřejná adresa celého spolku. Ve prospěch chrámu sv. Jáchyma v Římě zavedena byla v konferencích sbírka, jež vynesla 55 zl. Činných členů bylo 507, dobrodinců 4694, podporovaných chudých 1465, studujících 27. Příjmů 83.252 zl. 45 kr., vydání 66.437 zl. 31 kr., zbytek na budoucí rok 16.815 zl. 14 kr.

Rok 1894.

49.

Dne 29. dubna roku 1894. povstala konference sv. Jana Křtitele v Teplicích-Šenavě. Na moji otázku do Teplic, kdo ji založil, zaslal mi gymnasialní katecheta Dr. Fr. Endler dvě výroční zprávy; ale kdo konferenci založil, mi nesdělil, a ve výročních zprávách to také není. Myslím, že zasýlatel sám jest zakladatelem konference. Konference měla hned první rok 19 činných a důležitých členů a pojala úmysl založiti asyl pro chlapce, kterýž má již na konec roku 1895. 4.088 zl. 21 kr. Spolek sv. Vincence v Teplicích-Šenavě zřídil si po způsobu Liberce Ústřední radu a konferenci, jež se může brzy ve dvě rozděliti: v teplickou a šenavskou. Velikou podporou pro konferenci jest Karel kníže Clary-Aldringen, jejž konference pro jeho vysoké postavení, jakož i z té příčiny, že byl již i ve Vídni Vincentianem, zvolila za čestného předsedu. Skutečným předsedou jest Antonín Klemt, továrník; místopředsedou gymn. katecheta Dr. Fr. Endler; jednatelem kaplan Václav Weinhart; pokladníkem kupec Josef Šafařík. Konference měla roku 1895. příjmů 1450 zl. 38 kr., vydání 1121 zl.

83 kr. Jak z obou výročních zpráv lze pozorovati, řídí konferenci v Teplicích-Šenavě dovedné a přičinlivé ruce, které připravují chudině obou těchto měst veliká dobrodiní.

Roku 1894. měl celý spolek 517 činných členů, 5742 dobrodinců a podporoval 1904 chudé a 29 studujících. Příjmů bylo 59.269 zl. 69 kr., vydání 40.640 zl. 13 kr., i zbylo na rok 1895. 18.629 zl. 56 kr. Spolek vyšetřil 2032 žádostí na šlechtu zaslaných. Tři dobrodincové odkázali konferenci v závětích celkem 800 zl. V Žižkově po mém odchodu zanikla chudinská kuchyně. Na místo zemřelého ředitele stal se prvním místopředsedou Fl. Scharworth, metropolitní kanovník, druhým místopředsedou M. V. Zahradnický, faktor v c. kr. knihoskladu. (Pokračování.)

Z Národního divadla.

Kde jsou ty krásné časy, kdy o masopustních ostatcích i po pražských ulicích běhával nezbytný žid s rancem, hrachovinou ověšený medvěd a za ním hejno malého i velikého obecenstva! Kdy v průjezdech zájezdních hostinců bakus na sudě házel jiskry sršícího »vtipu« do rozbujnělého posluchačstva! Minulo vše; bývalá uliční veselosť těch dnů odstěhovala se do různých tingl-tanglů a chantantů, a masopust ostal brankou, jíž i do našeho národního divadla leccos proklouzne, co tam rozhodně nepatří: omluví se to jednoduše »veselou dobou bujného masopustu« a je dobře, je dobře i tehdy, když lecjaký frivolní škvár se hraje dlouho a dlouho potom, když již masopust byl minul. V poslední době byla to »Reservistka«, »Pan ředitel« a »Fernandova svatební smlouva«, tři francouzské hry, jež závodí spolu co do sprosté frivolnosti; palmu odnáší bez odporu Feydeauova trojaktová fraška »Fernandova svatební smlouva«. Hra pohybuje se v ovzduší polosvěta, kavárny a nízkého chantanu, dvojsmyslnosti a frivolní vtipy se tu předstihují, že něco takového hned se na jevišti národního divadla nehrálo. A přece, prý, dála se některá škrtání z originálu, daleko frivolnějšího než to, co bylo podáno u nás. To musí býti věru tuze krásný original! Obsah veselohry tvoří známá a často využitkovaná látka: překážky, rozpaky a různé nepříjemné situace světáka Enghiena, jenž se chce *do opravdy* oženiti. Bezpočtukráte jsme na těchto místech řekli, že takové frašky kazí a otupují lid, otravují, zabíjejí ušlechtilý vkus obecenstva. Nejvyšší cíl a požadavek snad přece jen není smích obecenstva! Pravou sestrou této sprostné frašky je Bissona a Carrého komedie »Pan ředitel«. I zde frivolnosti a dvojsmyslu až dost, což pozná soudný čtenář již z kratičkého napovědění o ději: pan ředitel ministerské kanceláře La Mare nepovýší žádného podřízeného úředníka, kdo se za to neuchází prostřednictvím své ženy, rozuměj mladé a hezké ženy . . . Jaké situace se tu dějí, co zde záletný svůdník mluví a jak jedná, o tom netřeba uváděti detajly. Co tomu říká zušlechtění obecenstva, mravní jeho cit atd., to jest ovšem náramně vedlejší, jen když se ozývá z hlediště smích. Je-li pak v divadle při podobných fraškách jako je »Fernandova svatební smlouva«, »Pan ředitel« a »Reservistka« přes polovice mladých lidí, studentů, nedospělých »slečinek« a pod., neptejme se, jaká je to pro ně škola. Ovoce takové školy bohužel vidíme každodenně. Ani Sardouovou »Gismondou« neobohatilo národní divadlo svůj repertoir. Na divadelní umění starého mistra dívá se svět již zcela jinak, nežli ještě před dvacíti, pětadvacíti léty, kdy pouhé jméno Sardou budilo nadšení. Prokoukli jsme, že reklama Sáry Bernandové a

Victorien Sardou jsou v poměru náramně blízkém. Nádherné roby, oslňující kostýmy, veliké ensembly vyšperkované hledanou divadelní velikolepostí mají zakrývati vnitřní nedostatky hry. Divadelní návěstí ku př. oznamují veliké množství osob: již to táhne, již to je reklamou, že bude hra velikolepá: ale z těch osob, jako při Gismondě, mohly by se tři čtvrtiny dobře škrtnouti, a kus by též obstál. Neboť nezasahují-li nikterak do děje, ba sotva že několik slov promluví, pak jsou jen balastem a reklamním prostředkem, aby hra již na divadelním programu vyhlížela hodně velikolepá. Děj líčí lásku bohyně athenské Gismondy k chudému Almeriovi, jenž vysvobodil dítě Gismondino od smrti, intriky nepřátel, kteří chtějí povýšiti na trůn Zaccaria. Gismonda Zaccaria zavraždí a přizná se k tomu, když je z vraždy obviněn Almerio. Celé čtyřaktové drama má mnoho scen a detajlů, na něž se každý dívá jako na dávné staré známé, kdo zná Sardoua z jiných jeho prací. — Hauptmannovo drama »Osamělé duše« pro širší obecenstvo málo se hodí, a neváháme tvrditi, že by bylo lépe, vůbec je nedávati. Neozáříme jednotlivé postavy dramatu toho gloriolou frázovitých úvah a gloss, abychom vemluvili čtenářstvu, že »Osamělé duše« snad jsou a mají býti sympatické, mají dojíti porozumění atd.: prostě a věcně je posoudíme; nebudeme následovati způsob četných kritiků, kteří se dali do filosofování a rozjímání, aby omluvili hrdinu Vockerata. Tento veškerým štěstím obklopený člověk — boháč, jenž má všeho dosti, mladá a hezká žena ho miluje, nebe požehnalo manželství jeho právě synáčkem — uprostřed všeho štěstí je nervosně rozrušený, rozervaný, nespokojený, nešťastný. A proč? Poněvadž žena jeho prý mu nerozumí, t. j. není nevěreckým, Darwinsko-Häcklovským filosofem jako on. Wockeratovi nedostačí manželka, s níž nemůže luštiti vědecké problémy a filosofické otázky: zkrátka, chce míti manželku také pro duši, rozuměj duši filosofa-nevěrce. A nevěrcem Wockart je, ač jej zbožní rodiče u víře vychovali, ale ta »modernosť« odňala mu víru. Vždyť novorozené dítě své dává pokřtíti — jen k vůli zbožným rodičům; on sám by nikdy tak neučinil. Dostačí to snad k charakteristice »moderního« Wockerata. Žena jeho je pravý anděl, ale Wockerata netěší žena, ani dítě, ani život. Snad to právě ovoce a přirozený výsledek jeho nevěry; rozervanosť jest obyčejná vlastnosť všech nevěrců. V domě jeho objeví se ruská studentka Anna Mahrová. Studuje někde ve Švýcařích a zajde sem jako host. Mahrová není svůdnice a líčena je ušlechtile: ta dovede Wockerata uchvátiti, »že mu rozumí«, že s ním dovede mluviti o jeho oblíbených vědeckých věcech a problémech. Host ostává v domě pořád a pořád, a Katuše, manželka Wockeratova a s ní i rodiče nevěrcovi pozorují, že Wockerat je všecek zaujat ruskou studentkou. Mají zcela jiné názory nežli Darwinovec Wockerat: matka jeho řekne Mahrové, aby odjela. Mahrová odjede — a Jan Wockerat spáchá proto sebevraždu, utopí se v jezeře Mohelském; zanechá lístek, proč tak učinil.

Všechnu filosofii necháme stranou, a čtenář ať si učiní úsudek sám. Nechceme — řekli jsme to již — vymlouvati a omlouvati nikoho; ale jako jsme byli a jsme nepřátely všeho, co institucí manželství otřásá, tak jsme též nepřátely dramat takových, jako jsou »Osamělé duše«, byť i v nich nebylo přímo plaidováno pro manželský rozvod, jako v četných francouzských hrách. Smutně by to dopadalo se společností lidskou, kdyby bylo hodně takových Wockeratů. Nemáme zde dosti místa, abychom podrobili vděčnou tuto pro naše stanovisko povahu Wockeratovu podrobnějšímu rozboru a delší studii. Příležitosť jest svůdná, a neradi ji opomíjíme — máme však úplné přesvědčení, že i z mála napověděného naši čtenáři učiní si správné konkluse.

Neuspokojily-li nás hry, o nichž jsme dosud mluvili, tím spíše zamlouval se nám něžný a dle našeho názoru pravdivý psychologický obrázek »Pokračo-

vání« od S. Gilberta, jejž pěkně přeložil Jar. Kvapil. Prvá část je obyčejná historie lidského života: dva mladí lidé měli se rádi a nedostali se. Ostali oba svobodni a sejdou se po čtvrtstoletí . . . jak změněni! Jak sestárlí! Stačí však nedlouhé dorozumění — a konec? Obvyklý konec všech veseloher, jen že zde provanutý hlubokou přirozeností a poetičností, jež vždy nebývají vlastnostmi šablonovitých veseloher a frašek. Jemná tato práce učinila na veškeré obecenstvo mnohem větší dojem, než »Osamělé duše« Hauptmannovy. To je zcela pěkný úkaz a svědčí o tom, že obecenstvo, byť i jeho vkus byl často velmi kažen, přece dobře poznává, co je krásné a ušlechtilé a co je toho daleko vzdáleno. Z původních prací jest nám nejprve uvésti aktovku Štolbovu »Zloděj«. Štolba pokusil se o práci silně realistickou, nervy otřásající. Chtěl-li jí docíliti to poslední, podařila se mu. Obchodníka Karasa navštíví zloděj. Je chycen, a Karas ho chce vydati soudu. Tulák řekne, že je nemanželský syn, jenž otce vůbec nepoznal, a matka, zároveň s ním lapená, prohlásí, že jest Karas jeho otec. Ničema vrhne se na otce a klackem ho zabije. Toť ovšem jako by vystřihl z nejhroznější novinářské rubriky: »Ze soudní síně«, a bude-li té rubrice i divadlo pomáhati častějšími produkcemi, a připočteme-li k tomu frivolní komedie a frašky: čím bude pak divadlo pro obecenstvo? Odpověď bychom rádi slyšeli. — Divadelní kancelář hlásí hojně původních novinek; vedle Štolbovy aktovky dávána pouze jedna původní hra: čtyřaktové Kvapilovo drama »Bludička«. Ocitujeme se ve světě pražských malířů, vidíme umělce a celý ten svět, jak v něm žijí. Malíř Dušek rád by se vymanil z ovzduší celého toho života, jenž jej tísní. Je rád, že modistka Stáza, s níž kolik let měl poměr, opouští Prahu. Teď konečně se vyprostí z toho nízkého světa. Seznámí se s Helenou Lindnerovou, dámou z vyšší společnosti pražské. Vidíme-li ve světě umělců ledacos až příliš volného, co se příčí mravním názorům, je to v té vyšší společnosti ještě hůře, máme-li souditi dle Heleny. Povaha její je pravý paskvil na veškerou mravnosť. Dostačí říci, že má milence, Dra. Vlasáka, světáka, ku kterému chodí sama do jeho bytu, ač ví, že se nikdy nevezmou. Je přítelkyní volné lásky, jak ji hlásají socialisté, a také se tím netají. Tato Helena, jež právě měla vymaniti Duška z nízkého jeho světa, stane se mu bludičkou, zavede ho. Ve třetím dějství doví se Dušek, jaký je poměr mezi ní a Vlasákem, a nevidí jiného východiště, nežli neblahý revolver, jímž se zastřelí. Obyčejný to konec: kdyby Dušek Helenou jako bídnicí opovrhl a vrátil se k poctivé práci, nebylo by to drama, poněvadž drama vyžaduje katastrofu, ale bylo by ukončení daleko mravnější, ovšem bez tragického bengálu, jímž se nyní podobní Duškové a takové Heleny napořád ozařují. Některými detajly spisovatel dobře charakterisuje, jak se ve vyšších a měšťáckých kruzích pohlíží na umění a umělce (2. jedn.); nevázanosť umělecká v atelieru dobře vystižena je v posledním jednání: ale nad dramatem jako celkem klene se obloha trudná, a čiší z něho ovzduší, jež se velmi podobá oněm hrám, které obecenstvo nepovznášejí a neušlechťují. J. Flekáček.

HUDBA.

Z velkých děl vokálních provedeny v době této H. Berlioza dramatická legenda »Fausta prokletí« dne 8. prosince ve prospěch pensijního fondu divadelního a B. Schneidra oratorium »Poslední soud« dne 21. spolkem hudebních umělců.

V Čechách komponoval Berlioz své poslední scény Fausta. Nazývá práci tu dramatickou legendou, k níž text zpracován dle Goetheova Fausta. V této

skladbě jeví se nám celý charakter Berliozův. Mnoho krásného, zajímavého, mnohdy zas místa bizarní. B. jest svérázným zvláště v orchestraci, barvy orchestru, jež on dovede vyvoditi, dramatické líčení, jak je orchestr jeho illustruje, bylo zajisté něčím novým, ale i podnes zůstává zajímavým. Celá legenda provedena v Praze poprvé r. 1880.

Jaký rozdíl mezi Berliozem a Bedř. Schneidrem! Tam smělý reformator, zde uhlazený, dle staré methody pracující hudebník (1786—1853). Jako kapelník v Dessavě napsal nejlepší své dílo: »Poslední soud« na slova Apela. Text jest nejasný, neurčitý, příliš roztříštěný, učící jakési apokatastasi. Text ten hledí hudba Schneidrova vhodně illustrovati, což se jí celkem daří, ačkoliv na celém díle značný vliv J. Haydna jest patrný.

Operní produkce přinesla nám čtyři novinky: »Perníková chaloupka« (3. pros.), »Podobizna Manony« (28. pros.), »Reservistka« (23. ledna), »Hedy« (12. února).

Engelbert Humperdinck, skladatel báchorky o »Perníkové chaloupce,« narozen r. 1854. v Siegburtě. Na radu Ferd. Hillera věnoval se hudbě. Procestovav Evropu usadil se v Kolíně, od r. 1890. jest pak učitelem na Hochově konservatoři ve Frankobrodě nad Mohanem.

Jest to zvláštní. V Německu nastala po Wagnerovi učiněná pouť. Nic nového. Samé napodobení Bayrcettského mistra, ale slabé a nezáživné. Hřmot, nekonečná melodie rovnající se vlastně melle, toť výsledky těchto, abychom tak řekli, řemeslných napodobitelů Wagnera. Jaký div, že práce Humperdinckova vzbudila radostné nadšení. Zakládá se taktéž na Wagnerových zásadách, ale těží zároveň z hojného pokladu hudby národní. Tím povstalo dílo svěží, mile se zamlouvající jak melodickým fondem, tak i markantní charakteristikou a harmonisací. Mnohé osoby šťastně jsou kresleny: naivní dítky Jeník a Anička, lehkomyslný a při tom přec dítky své milující košťatář, čarodějnice Klapzuba, toť znamenitě charakterisové figurky. Při tom všem však zdá se nám, jakoby skladatel plýtval silou a na roztomilou naivní pohádku nanášel barvy tragické opery. Tím dá se vysvětlit jakási těžkopádnosť, která na některých místech jest celku na újmu. Libretto přeloženo jest obratně a vyznamenává se tím, že překladatel zčeštil úplně některé partie, nahradiv (jako v 1.) německý text českými popěvky.

Druhá novinka byla J. Massenetova jednoaktovka »Podobizna Manony«. Nar. 1842. v Montandě, dep. Loirský, žák pařížské konservatoře, patří mezi nejpřednější francouzské skladatele. Práce jeho jsou dosti nestejnorodé. Nejlepší jest opera »Manon Lescaut«, která také prošla snad všechna jeviště Evropská. Předností Massenetovou jest elegance, vkusná factura celku, bohatosť lyrických výrazů, plynný postup a hojnosť zajímavých jednotlivostí; instrumentace zvláště Manony jest průzračná a jednoduchá, docilujíc při tom však znamenitých effectů. Jednoaktovka zmíněná jest jakýsi epilog »Manony«, téhož autora. Vystupují v ní také osoby z Manony, arciť sestárlé. De Grieux, (dřívější hrdina, milenec Manony) nechce dopustiti sňatku svého poručence hraběte Jeana de Morcerf s chudou dívkou Aurorou. Až podobnosť její s Manonou, jejíž příbuznou jest, v jejíchž šatech přičiněním Tiberge se objeví, způsobí obrat, žehnáť sňatku milujících. Všechny přednosti hudby Massenetovy jeví se též na této drobotině, myslíme však, že jest tato opera bez Manony, jako konec bez začátku, proto nebude jistě působiti na toho, kdo opery Massenetovy dobře nezná. Hrálo se s chutí, jen zdá se nám, že někde přílišný pathos byl na újmu této konversační lehké drobotině.

A teď k bolavému místu našeho repertoiru, — operetta a jaká! Bylo to 17. května 1888, kdy uveřejnil správní výbor družstva Nár. divadla, že se usnesl (uváděje za důvod vůli obecenstva) zavésti do repertoiru »slušné«, pravíme ještě jednou »slušné« operetty. Ale brzy se zapomnělo na tento slib a prováděno, kde co bylo, zvláště zboží francouzské. Myslíme a s námi zajisté všichni, kteří to s rozvojem divadla dobře míní, že opereta do Národního divadla, jež přece činí nárok na název ústavu uměleckého, rozhodně nepatří. Kolik prací, které za studování vskutku stojí, se najde? A pak, když se i najde práce taková, máme personál podle toho, aby tyto vtipné kolikráte jiskry tak přednášel, jak toho žádají, nechodí u nás tato lehká musa místo v lehkých střevíčkách na tragických kothurnech? Smutné zkušenosti jsme udělali s Orfeem, Netopýrem, Popeličkou, Fetišem a podobně nyní s »Reservistkou« na text od H. Raymonda a A. Marse složil V. Roger. S tímto panem Rogerem máme přece smutné zkušenosti z Popeličky a Fetiše. Po provozování Fetiše r. 1893. napsal kritik »Dalibora«: »Fetiš je slátanina bez zrnka humoru, bez zajímavosti a bez pointy.

Vídeňské vaudevilly Straussovy stojí nepoměrně výš tohoto ubohého produktu francouzské duchaprázdnosti. Ostatně dalo se již z »Popeličky«, jejíž největší díl pochází z péra Rogerova, uhodnouti neklamně, jak vyhlížeti může samostatná práce této operetní veličiny.« A slova tato, aspoň pokud se hudební části týče, platí o »Reservistce« opět. Jest to vlastně fraška, do které, aby se neřeklo, přidáno několik kupletů. Líčí nesnáze reservního důstojníka advokáta Vivarella, jenž narukovav setkává se tam se svou bývalou milenkou a se svou manželkou Clairettou, jež obléká husarskou uniformu. Že z toho mravné situace nepovstávají, snadně lze usouditi, celek pak jest naplněn otřepanými a dvojsmyslnými vtipy. Prací takovou si umělecký náš ústav neposlouží, neboť není účelem uměleckého ústavu jediným, aby bavil, nýbrž aby zušlechťoval.

Nejzáslužnějším činem operní správy bylo vypravení nové opery mistra Zdeňka Fibicha »Hedy«, k níž text zpracovala Anežka Schulzová dle Byronova »Dona Juana« (2.—4. zpěv). Nevíme, zdali z romantické básně oplývající hojnou lyrikou dá se zpracovati dramatické libretto, aspoň nás o tom »Hedy« nepřesvědčuje. Děj v krátkosti na čtyři akty rozvedený jest: Pirát Lambro odjížděje na lup, nakazuje dceři své, aby varovala se cizinců a nepřijímala jich na ostrov. Hedy nalezši Juana na břehu, nedbá zákazu otcova, skryje ho a uslyševši o smrti otcově, volí ho za manžela. Avšak Lambro vrací se v den jejího sňatku, Juana odváží do otroctví, Hedy pak dýkou se vraždí.

Zdeněk Fibich patří k našim prvním skladatelům, o němž možno říci, že stojí nyní na výši svého umění. V pěti letech podal nám, nepočítaje práce jiné, pět velikých prací scenických, totiž hudbu k Vrchlického trilogii Hipodamia, operu Bouři a nyní Hedy. V »Hedy«, která oplývá lyrickými scénami, — jeť takřka celé druhé jednání velkou scénou erotickou — ukázal svůj hluboký cit a žár schopný nejvyššího vzletu. Vada libreta donutila skladatele zajisté, že skomponoval veliký balet ve třetím jednání po způsobu francouzských oper à la Meyerbeer. Pravíme poznovu, že vedla ho k tomu as jen přílišná epika textu, nemající rychlého spádu dramatického. Balet nepovažujeme nikdy za nutnou součástku veliké opery a doufáme, že stanovisko naše jistě každý upřímný hudebník schválí. Neboť není-li práce dramatická cenná, pak jí nezachrání ani balet. To však neplatí o díle Fibichově, to líbilo by se i bez baletu. Že instrumentace Fibichova vyniká pestrým a případným koloritem, netřeba připomínati. Premiera byla pečlivě vypravena, hlavní pak úlohy obsazeny nejlepšími silami našimi.

Z ostatního repertoiru jmenovati třeba nově studované Verdiho »Maškarní ples«, tvořící jakýsi přechod v činnosti Verdiově od starších oper k »Aidě«, Mozartovu nesmrtelnou »Kouzelnou flétnu«. V operách vlašských nedaří se u nás ono známé bel canto jim vlastní, ale nedivme se, když studuje se samý Wagner et consortes. Čajkovského vždy krásný Oněgin s novickou slečnou O. Dvořákovou v úloze Taťany, v níž čestně obstála, působil neochablou silou.

Dne 1. a 3. ledna konány v Nár. divadle koncerty řiditele konservatoře v Moskvě V. J. Safonova (nar. 1852. na Kavkaze), jenž nastudoval s orchestrem Nár. divadla zajímavé ruské skladby Rimski-Korsakova, Čajkovského, Rubinsteina, Ivanova a předvedl též dva své výtečné žáky pianisty Th. Koenemana a Levina. Safonov jest znamenitý dirigent, jenž dovede nejenom dílo vypracovati v odstínech dynamických, ale též procítiti a svoje umělecké pojetí výkonným umělcům sděliti, čímž dosáhne výkonu celého, umělecky zaokrouhleného.

Václav Müller.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

J. J. Berthier, O. Praed.: **Le Tombeau de Saint Dominique.** Paris (Librairie internationale de l'oeuvre de Saint Paul), 1895. Str. 174 ve fol. a 37 velikých obrazů. 40 fr. — Kdo cestuje po Italii, neopomene prohlédnouti si také překrásný, opravdu umělecký hrob sv. Dominika v Bologni. Umělcům jest hrob sv. Dominika jedním z nejkrásnějších děl, jež mohou studovati; neboť není jen uměleckým dílem, nýbrž i velikolepým pomníkem, o němž pracovala

celá dynastie umělců po šest století. Jsou na něm dějiny skulptury křesťanské od středověku až do nové doby. Prvé období tu zastupují Nicolò a Puglielmo Pisano a jejich přátelé; období prvé renaissance Nicolò de Bari; druhou renaissanci Michelangelo a Lombardi; nové období tu zvěčnil Boudard a jiní. Ale nejen k umělci, nýbrž i ke křesťanovi mluví hrob sv. Dominika; tak výrazně na něm představena zbožnost a čistota. Z té příčiny mnozí již hrob ten popsali; jedni jen mimochodem a stručně, jiní už zevrubněji, a to buď se stanoviska dějepisného, nebo se stanoviska krasoumného. Nikdo ho však nepopsal tak mistrovsky jako P. Berthier, profesor bohovědy při katol. universitě ve švýcarském Fryburku. Ovšem, každý nezná tak dobře dějiny a umění zároveň, jako tento syn sv. Dominika. Spisovatel podává napřed dějiny náhrobku, a to dle pramenů z archivů vlašských, a pak, mimo několik menších vyobrazení v textě, přidává 37 velikých obrazů uměleckých a zcela věrných, jak se přesvědčil referent, jenž si náhrobek v Bologni prohlédl. Literatura a uměna francouzská byla dílem P. Berthiera obohacena.

Fr. Vinc. Zapletal, Ord. Praed.

LUŽICKO-SRBSKÁ.

Rěčnica serbskeje rěče. Sepsal Jurij Kral, kaplan v Drážďanech. Tiskem a nákladem Marka Smoleře. Stran VI. + 254 v 8°. Cena 4 hřivny. — První grammatika horno-lužického jazyka vyšla již před 200 lety, ovšem byl to vlastně jen pokus, stručný přehled mluvnický, jak obyčejně bývají podobná prvodíla, protože zřídka kdy objeví se hned první práce v některém oboru úplně dokonalá. Pokus ten byl učiněn Jesuitou Jakubem Ticinem r. 1679., jenž vydal: »Principia linguae wendicae«. Teprve když začalo svitati na nivách lužických, počala v této záležitosti větší činnost; vystoupiľ tu s menší mluvnicí známý lužický básník Zejlěř, dále Jordan, který se řídil methodou Dobrovského; práce jeho se řadí pro svou úplnost k nejlepším toho druhu. Dále učinili v tomto oboru pokusy Schneider a Smoleř, jehož mluvnička zdá se nám býti praktickou, ač ovšem neúplnou. Kromě toho sepsal Ondřej Dučman kratší grammatiku, jež však zůstala v rukopise. Skladba byla projednána hlavně záhy zesnulým Michalem Rólou, jehož práce však rovněž zůstala v rukopise, a pak důkladně Jiřím Libšem. Nejnověji pak vyšla mluvnice nahoře uvedená, která svědčí o značné píli a znalosti předmětu. Do podrobnějšího rozboru není možno na tomto místě se pouštěti. Mluvnická část této knihy jest psána přehledně, zvláště přehledné tabulky deklinací a konjugací usnadňují tu práci; rovněž přidána jsou též poučná cvičení, která zdají se nám býti poněkud obšírná. Než, slušno uznati, že spis tento jest určen zvláště pro Němce, a těm jistě vyhoví. K části grammatické připojena jest též konversace, avšak v rozměru velmi nepatrném; kdežto mluvnice sama zajímá 120 str., jest věnováno konversaci pouze 9 str., poměrně tedy málo, ač část konversační jest nejdůležitější. Ke konci jest přidán orientační slovníček německo-srbský i srbsko-německý (stran 122), což také dlužno chválit, zvláště proto, že velký slovník Pfulův jest již rozebrán, a nelze ho dostati, kdežto novějšího díla v této věci není, takže přijde slovníček onen velmi vhod.

Proto doporučujeme mluvnici tuto nejvřeleji svým přátelům, aby se věnovali studiu tohoto jazyka, který jest nám nejbližším. Nechť se nikdo nepozastavuje nad cenou tohoto díla (2 zl. 40 kr.) — protože podobný podnik za nynějších poměrů se vydává vždy s nadějí na deficit, jsa určen jen vzdělancům, domácím, kterých není tak veliký počet, aby se uhradily výlohy, a proto je třeba, aby příznivci literatury lužické v cizích zemích pomáhali je uhraditi. Pro naše české poměry hodil by se nejlépe stručný grammatický a syntaktický přehled s objemnějším konversačním návodem; doufáme, že během roku dojde k podobnému podniku.

Konečně sluší uznati, že katolické duchovenstvo srbské dílem tímto staví se v popředí nezištných a účinných pracovníků lužické literatury.

Nowy zakoń. Na toto velkolepé dílo ukázali jsme již v minulém ročníku tohoto časopisu. Nyní jest 5. číslem překlad písma sv. dokončen; trvalo to skoro 9 let, nežli tento velezáslužný podnik byl ukončen. Dílo to jest pravým skvostem veškeré katolické literatury, a naši pokrevní bratří i souvěrci mohou na ně býti hrdi. Největší zásluhu o překlad tento má ovšem nezapomenutelný Hórnik, jehož životním úkolem bylo toto dílo; nedočkal se sice jeho konce, avšak poněvadž hlavní část jeho byla hotova, bylo lze očekávati, že v krátké

době bude překlad tento úplný, což se stalo za dvě léta po jeho smrti. Monumentální dílo vydáno bylo nákladem družstva sv. Cyrilla a Methoděje, čímž dovršilo zajisté svoji i jinak velmi záslužnou činnost. Nebude asi nezajímavo uvésti, jaké výlohy měl tento podnik: sešit I. s prospekty 660 hřiven, sešit II. s prospekty 743 hř., III. celkem 676 hř., IV. 803 a poslední 1212 hř., toť náklad za papír a tisk, kromě toho 200 hř. knihaři, celkem tedy 4300 hř., zajisté značná suma na tamnější poměry, jakož i nepatrné prostředky jmenovaného družstva. Sluší ještě připomenouti, že honorář nebyl vyplácen, tím by zajisté náklad se o mnoho zvýšil, naopak druhý překladatel kan. Łusćanski přispěl ještě sám větším obnosem na vydání tohoto díla. Dobrovolných příspěvků sešlo se 1029 hř., ostatní se zaplatilo; III., IV. a V. sešit dostávali členové jeho ještě zdarma, pouze první dva sešity si zaplatili. Celé dílo, které rovněž doporučujeme svým přátelům, je za 7½ hřiven. Fr. H. Žundálek.

SRBSKÁ.

Banjsko zlato. Pripovetka iz srbske prošlosti. Napisao Andra Gavrilović. Beograd. Str. 144. Cena 1 dinar. — **Dletom po steni.** Crte i reze od Andre Gavrilovića. Beograd. Str. 104. Cena 1 dinar. — Bez hluku a šumu tvoří sobě pan A. Gavrilović, profesor v Bělehradě, literární jméno vybranými pracemi. Jeho kniha »Majske noći« (viz IX. roč. »Vlasti« str. 232.), ve které jest prvá serie básní, vyšla beze všeho literárního hlomozu, ale kdo ji vzal do ruky, přesvědčil se, že p. Gavrilović jest spisovatel, jenž studuje. Velmi dobře se mu daří i v oboru povídky. Gavrilović náleží sice k mladým srbským literátům, avšak dle způsobu psaní, volby předmětů, líčení událostí, výboru látky a tendence — velice se liší od onoho počtu srbských povídkářů, kteří stereotypně pracují o jednom a témže předmětu, píšíce »povídky z venkovského života.« Gavrilović zkusil své péro také v historické povídce, a to nikoliv bez úspěchu. »Banjsko zlato« jest historická povídka, líčící poměry srbského státu a srbské společnosti ve 14. věku. Spisovatel se skoro až úzkostlivě držel historie, a proto snad někteří čtenáři nebudou s ním tentokráte spokojeni: historie totiž zavinila, že v povídce schází onen poetický kolorit, jenž by měl v povídce býti. — V knize druhé »Dletom po steni« jsou kratší feuilletony, dosud vytištěné v různých časopisech. Jen několik obrázků jest úplně nových. Všechny črty činí na čtenáře dobrý dojem. »Kamenar« nám živě představuje Itala, jenž jest daleko vzdálen od své vlasti a přece, byť i při pití, na ni myslí. — »Smena« čtenáře upomíná na válečné příhody velmi dojemnou scenou. — V »Nové stezi« vypravuje spisovatel o jedné rodině starého učitele, jehož synové jevili vrozené náklonnosti k uměním. Prvý se oddal hudbě — ale nedařilo se mu dobře; druhý se posvětil malířství — a také strádal. Když pak i třetí syn, ještě jako dítě, začal jeviti vlohy pro malířství, lekl se toho otec tak, že jej uchopil za ruku a odvedl do prvé — kovárny. Dal jej na řemeslo, boje se, aby se i tomuto synovi špatně nedařilo. — »Učitelj Nikola« jest pěkným obrázkem ze školského života. Črty »Iz albuma« jsou sice krátké, avšak velmi pěkně skizzované.

Jutarnja rumen, skice od Živojina D. Pavlovića. Beograd 1895. Cena 0.60 dinara. — Pisatel těchto skiz praví, že jsou to jeho prvé plody literární. Ač jest každý začátek těžký a obyčejně více špatný nežli dobrý, tož v tomto případě musíme uznati, že počátek Pavlovičův jest více dobrým nežli špatným. Popisují se tu velmi pěkně různé city v lidském životě: radost a žalost, veselí a zármutek, láska a pohrdání. Názvy skiz jsou: »Z upomínek«, »Ach, ona ještě trpí«, »V novém stavu«, »Básník«, »On ho poznal«, »Život« a »Na hrobě«. Prvá a poslední črta jsou slabší, kdežto ostatní se nám zamlouvají, ač nijak nemůžeme věřiti, že by mladý, vzdělaný, jinak básnicky nadaný muž, jakým zajisté jest spisovatel »Jut. rum.«, mohl s chladnou rozvahou napsati dvě poslední řádky na str. 44. a prvé tři na str. 45. Spisovatel v té příčině velice chybil, a to právě dnes, kdy se tolik píše o »emancipaci krásného pohlaví« a ještě více, jestliže jest toho mínění, že »takový hřích (svůdcovství) se odpouští.«

Večnost. Narodna bajka, napisao Janko M. Veselinović. Beograd 1895 Cena 10 para din. — Janko Veselinovič za předmět své povídky »Večnost« si vzal obyčejnou národní báji a vytvořil z ní originelní a krásné umělecké dílko. — Srbský národ byl vždy pln jakési mystické exaltace, pln jakési poetické víry v něco, co samo sebou bylo zakryto mlhovatým závojem, a co si národ vždy

s fatalistického a ideálního stanoviska vykládal. Víra jeho v nadpřirozené bytosti, které na tomto světě mají veliký vliv na osud jednoho každého člověka, byla nezměrná; to patrno ze všech jeho obyčejů a literárních produktů rozkošné básnické národní fantasie. Také báj, která jest v povídce »Večnost« zpracována, jest plna takových mystických předsudků. »Večnost jest plna poesie, pěkných národních výrazů — plna studia. Veselinovič jest talent, jeho povídky byly a jsou dosud nejoblíbenější lekturou.

Snohvatice Zmajovine. Beograd 1895. Str. 122. I. i II. sv. Cena 2 din. — Veliký srbský básník Zmaj, ač již jest velice stár, přece neustává od práce, která ho tolik proslavila a srbskému národu také mnoho slávy přinesla. Každým dnem sláva Zmajova roste. Překlady jeho básní jsou již skoro ve všech evropských jazycích, ba i v Americe jest Zmaj v překladu znám. »Snohvatice« jsou jeho nejnovější prací; jsou to básně složené v duchu národních písní; jsou tak pěkné, tak elegantní, a národním duchem tak provanuté, že se člověk musí až podiviti. Jest známo, že srbské národní písně jsou od odborníků uznané jako nedostižitelné. A přece, nám se aspoň tak zdá, že je Zmaj v mnohém dostihl a v některých »Snohvaticah« i — předstihl. Slavné jsou »Snohvatice«. Nejsou to básně, jež se snad budou čísti jen v úzkém kruhu milovníků krásného písemnictví, nýbrž ony vniknou do národa, a národ je přijme za své; jistě že znárodnějí. Fr. Štingl.

NĚMECKÁ.

Geschichte der Päpste seit dem Ausgange des Mittelalters. Mit Benutzung des päpstl. Gutreim-Archives und vieler anderer Archive, bearbeitet von Dr. Ludwig Pastor. 3. Band. Geschichte der Päpste im Zeitalter der Renaissance von der Wahl Innocenz' VIII. bis zum Tode Julius II. Freiburg-Herder. 1895, 8°. LVII. 888 str. Cena 10 M., váz. 12 M. — Po 300 letech, díky osvícené velikomyslnosti sv. Otce Lva XII., otevřely se zase zaprášené kobky tajného papežského archivu, a tak umožněno bylo dru. Ludvíku Pastorovi, pokračovateli Janssenových dějin německého lidu, v krátké době vydati 3. svazek epochalních středověkých dějin papežských.

Vydati v 10 letech třetí svazek dějin, nejen papežství, nýbrž i territorialně rozdrobené Italie, založiti jej na nejspolehlivějších pramenech archivalních, čerpati ze všech čelnějších archivův a biblioték evropských a množství tištěných pramenů, toť píle, pro niž nedostává se věru dosti obsažného epitheta. Doba Alexandra VI., o níž dí Höffler, že čeká ještě na svého badatele, který by pravdu znal a také ji statečně pověděl (Bastardendynastien 53), temná ta doba již svého badatele našla. Roztrhla se již ta osnova pomluv, předsudkův i vznešeného ignorování, obklopující dobu renaissanční, když Pastor dílem svým promluvil.

Slovy velikého papeže Lva I.: Petri dignitas etiam in indigno haerede non deficit, z nichž tušíme již smutný obsah tří knih, na něž dílo své rozdělil, počíná dějiny papežů Innocenta VIII., Alexandra VI. a Julia II. Rukou pevnou, již vede jen historická pravda, trhá se století bezmezného individualismu a mladého, smyslného humanismu závoj pomluv, jímž zlomyslnost, aneb nevědomost je byly obestřely, trhá však také směle záplaty církve nedůstojné, jimiž mnozí dobu tu zakryti se snažili. Jako odmítá pravdě odporující způsob vypravování Gregoroviova, tak jest mu i protimyslnou Olliveriova omývací methoda; víť, že zatajování pravdy, nebo její ignorování, třebas i trpkou byla, nikdy neprospěje církvi, a církev si toho též ani nepřeje.

Při nestrannosti své jest P. nucen a bohužel často, dotýkati se ať již skutečných, ať smýšlených věcí, jež mravní cit urážejí, ale činí tak všude s takým taktem a jemností, že by měl býti vzorem všem, kdož vstoupí na kluzkou půdu dějin renaissance.

Dílo Pastorovo psáno jest pro ty, kdož o díle Božském — církvi katolické, v němž vedle Božské i s lidskou stránkou se potkáváme, chtějí uvažovati; pro ty, kdo mezi úřadem a osobou, mezi papežem, náměstkem Kristovým, a soukromým člověkem dovedou rozlišovati, pro ty, kdo porozuměli nebo porozuměti chtějí slovům božského Zakladatele církve: »A brány pekelné jí nepřemohou.«

Vedle kulturně historického úvodu o renaissanční době vůbec obsahuje dílo 3 knihy věnované papežům Innocentovi VIII., Alexandru VI. a Juliovi II.

1. Slovo úvodní (1—164) líčí boj, v němž utkalo se hluboké náboženské přesvědčení, dědictví středověku, s novopohanským duchem renaissance. Přes

všecku mravní zvrhlost nedotkla se doba ta všeobecně zbožné víry lidu. Zásady pohanské pronikly jen u vrstev vyšších, a ani tam ne zcela. Bratrstva, spolky a cechy jsou dílem církve a neuzavírajíce se antice, nemohly býti bez účinu na umění. Devozione a representazione sacra, duchovní drama, jest dílem bratrstev.

Živá láska k bližnímu, jíž sám Luther se podivoval (49), která od roku 1401—1524. založila v Italii 334 nemocnic, nalezinců, ústavů chudinských a j., nejlépe svědčí o zbožné víře lidu.

Umění v době největšího rozkvětu, třebas mu byla antika podkladem, bylo vždy jen projevem víry, bylo uměním křesťanským. To kamenné a kovové kázaní, vyjádřené formou antickou, hlásá idee křesťanské. Municipální pýcha, kráčejíc stejným krokem se zbožností, postavila tolik památníků zbožné víry lidu, že v díle Pastorově k výčtu jejich nestačilo sedm plných stran. Z náboženského života povstalo i malířství.

Kostel byl tehdy museem, v němž se shromažďovalo vše, co architektura, malířství a sochařství vytvořily. Kostel se svým uměním jest veřejným vyznáním víry doby renaissanční. »Se všemi mravními nedostatky tehdejší Italie,« dí Woltmann, »smiřuje nás umění, které patřilo lidu a svědčilo, že tu dosud mluví vnitřní zbožnost a víra z myslí lidu«.

Vedle množství nehodných kněží, prelátů a kardinálů setkáváme se v době renaissanční i s řadou lidí (64—66) výtečných povah, se světci Vavřincem Guistinianem, Antonínem a Bernardinem, kteří nebyli osamoceni.

Tuto všeobecnou zbožnosť nemohla seslabiti ani nepříkladnost vyššího kléru, ani zpustlost dvorů. Kateřina Sforza, Lukrecia Borja, přes všecku svou lehkomyslnost neztratily víry a aspoň v letech pozdějších hříchy mládí svého smířiti se snažily skutky zbožnými. Cosimo a Lorenzo Medici aspoň ve chvíli poslední pamatovali na svou duši.

2. S objektivností svědomitého historika vede nás Pastor i do Italie nekřesťanské, která přijala s antickým uměním namnoze i pohanského ducha. Století ozářené hvězdami Antonínem, Fiesolou a Františkem de Paula je také století Vavřincem Vally, Zidmunda Malatesty, Caesara Borgiy a Mik. Macchiavelliho. Vedle Alexandra VI. seděl na stolci papežském Pius III. a vedle Innocence VIII. Julius II.

Bezmezná touha po slávě a demonická snaha po zvěčnění jména byla hrobem křesťanské pokory a sebezapření a matkou pohanského individualismu, který chtěl učiniti z tyranů Caesary, z republikánů Bruty, z náčelníků námezdných rot Hannibaly.

Nejgenialnější zástupce renaissance, Macchiavelli, staví stát nad náboženství, jeho soukromé listy nelze uveřejniti bez urážky mravnosti; snad by otevřely oči mnohému obdivovateli jeho v dobách našich (121). Rozmařilost, která zachvátila i kněžstvo, šla ruku v ruce s bohatstvím země. Ký div, že v hazardních hrách neviděli ani kardinálové a papežští nepotové ničeho zlého, a že když i nejbohatší beneficia nedostačovala, vypomáhali židé i křesťané, půjčujíce na více než 32%. Zbožní kazatelé pokání paralysovali aspoň z části tyto nešvary, ujímali se židů, proti nimž lid pro lichvu se bouřil, ale ukazovali také na neblahý vliv častého styku křesťanů se židy. Vděk svůj dokázali židé v Modeně tím, že nejznamenitějšího z nich, Bernardina de Feltre, snažili se otráviti. Aby lichva se stavila, vznikly působením kazatelů r. 1486 — první spořitelny, montes pietatis (81).

Největším vředem renaissanční doby jest však nemravnost. Stačí malá ukázka z mnohých. Když r. 1459. přišel Pius II. do Ferrary, vítalo jej 7 knížat, z nichž ani jediný nebyl z lože manželského. Že neštítila se ta doba dynastií bastardů žádné ohavnosti„ je patrno. Vláda kurtisán, nepřirozená řecká neřest, proti níž sv. Bernardin v Neapoli kázal, hroze městu ohněm s nebe, jako druhdy Sodomě, časté vraždy úkladné i v kostelích, takže dle slov Pontanových nebylo v Italii nic lacinějšího nad lidský život, svědčí o zvířecí otupělosti a smutném vlivu starého pohanstva.

Leonardo Bruni, Fidelfo Poggio, Boccaccio a j. byli hledanými literáty. Špinavá divadla Ariostova, Bibbieniova, Macchiavelliho vzdělána na starých vzorech cochonnerie Plautovy a Terrentiovy táhla i papežský dvůr.

To vše přivoditi musilo u mnohých indifferentismus náboženský. Luigi Pulci v Morgante maggiore paroduje modlitbu Páně, mluví o ukřižovaném Jupiterovi a vyznává stejnou relativní hodnotu všech vyznání. Vavř. Valla, který se snaží vzkřísiti starý epikureism, velebí národy pohanské, kteří neřest učinili svou bohoslužbou.

Také skepse mnohých filosofů, jako Pomponatia, o němž nejnověji se dovídáme, že zemřel sebevraždou, otřásala starou věrou, ač s výslovnými kacíři nikde se nesetkáváme.

Jakkoli vše, co hlásá Macchiavelli, naplněno záštím o kněžstvu své doby, s pravdou se nesrovnává, jest přece pravda, že sůl země zvětrala, že kněžstvo z větší části znemravnělosti této se účastnilo, a hlasy po zrušení coelibatu počaly se ozývati. Egoismus, pýcha, rozbujnělost, do níž stěžuje si Pius II., Mik. Cusa a j., jest faktem. Ba ani sv. Stolice hříchům těm se neuzavřela; neutěšený duch času zachvátil za dob Pavla II. i ji, aby za dob Alexandra VI. dílo své dovršil (124 násl.); že vniknul i do mnohých klášterů, není podivno.

3. A přec i v těchto nejsmutnějších dobách nenedostávalo se mužů, hlavně ze řádu františkánského a dominikánského, kteří dovedli ohnivým slovem, aspoň na čas, odvrátiti lid od cesty záhuby. Není nic dojemnějšího než čísti tato kázaní, která tepou nemilosrdně panující nepravosti. Tisícové chvátali za znamenitými kazateli Bernardinem ze Sieny, Jacopem della Marca, Robertem de Lecu a j., papežové i knížata snášeli jejich napomínání, nedivno tedy, že i Savonarola těše se znamenitým přednostem kazatelským, dodělal se takových úspěchů. Pastor líčí mistrným způsobem podivuhodného toho muže. Že to myslil s nápravou církve upřímně, neupře mu nikdo, že však jako druhdy Hus nerozpakoval se svým subjektivním přesvědčením měřiti církevní poslušnost, že ve své předrážděnosti viděl se býti prorokem a z mravního reformatora přešel znenáhla na nebezpečné pole reformatora zřízení florentského, ba despotu svědomí, který nešetřil ani práv rodičů, nelze omluviti, než hroznou roztrpčeností nad dobou, v níž žil a jíž nerozuměl. Když ve svém fanatickém blouznění nepřestal lid dráždíti proti papeži a florentské vrchnosti, ba, domníval se býti i svatým divotvorcem, propadl ovšem osudu, jaký stanovily tehdejší zákony. Ti, kdo vidí v Savonarolovi předchůdce reformace, zapomínají, že cestou neposlušnosti nešel ani jediný z apoštolů.

Hnutí, jež způsobili kazatelé pokání, potrvalo, ze všech stran ozývali se hlasové po reformě a nápravě mravů, již podjíti se měl sněm Lateranský roku 1512.

Toť mnohoslibný úvod do smutné doby, který daleko převyšuje Burckhardtovo klassické dílo o renaissanci, jak množstvím nových zpráv, tak i katolickým svým hledištěm.

Počíná se kniha první o Innocentovi VIII. 1484—1492 (str. 165—268). Za neutěšených poměrů volen byl Innocens VIII. Sv. Kollegium bylo sesvětačelé, nejvznešenější rodiny římské v bratrovražedném boji, Italie territorialně roztrhaná stávala se kořistí silnějšího. Již volba Innocentova málem by byla krvavě dopadla. Teprve, když sbor kardin. výplatou 8000 dukátů na nepotovi Sixtovu, Girolamu Riariovi, získal hrad Andělský, mohlo se pomýšleti na konklave. Dílo Sixta IV., nepotické rozmnožení počtu po světsku smýšlejících kardinálů, neslo hrozné ovoce. Konklave z r. 1484. a 1492. patří k nejsmutnějším v dějinách papežských. Simonistickým machinacím kard. Juliana de Rovere děkoval kard. Cibò svoji volbu, za to však byl také při slabosti Innocentově Rovere skutečným papežem. Nevěrný vasal neapolský Ferrante, Corvinus uherský a Karel VIII. francouzský hrozili válkou s koncilem. To přesahovalo ovšem síly letitého a ne dosti energického papeže. Kromě toho těžké závaží hrozící vojny turecké zdržovalo všecky jeho kroky. Jasným paprskem vlády Innocentovy jest r. 1490. v Římě konaný kongres sjednocených mocí evropských proti Turecku, jehož mnohoslibné ovoce zmařeno náhlou smrtí Matiáše Corvina. Jen to, že papež drahým penízem získal na rytířích rhodesských prince Džema, bratra sultána Bajazeta, pretendanta tureckého, drželo Turky poněkud na uzdě.

Posledním činem Innocentovým byl slavný průvod, v němž neseno bylo sv. kopí, dar sultána Bajazeta.

Finanční bída, s níž Innocens po celou dobu pontifikátu svého zápasil, nepokojná doba a nedostatek energie byly příčinou, že nelze co do péče o vědy a umění srovnati vládu Innocentovu se Sixtovou. Přece však získal Mantegnu, Pinturicchio a Perugina, dal přeložiti řecké historiky, se zástupci renaissační literatury byl v nejužších stycích.

Svobodu církve hájil jak proti jednotlivým italským knížatům a městům, tak i proti vnějším nepřátelům (240—4). Byl dbalým čistoty víry naproti Valdenským a husitům (246), ano, zdá se, že řešil otázku židů španělských (250).

Se zásadní rozhodností a největší vědeckou jistotou odmítá Pastor těžké obvinění Innocentovo, jakoby bullou proti čarodějnicím r. 1484. vyvolal hrozné autodafé, nesčetných obětí lidské hlouposti.

Procesy proti čarodějnicím byly již před vydáním bully, bullou měla jen libovůle soudce, hrozná ta procedura býti regulována (250 sl.).

Zkáza doby renaissanční zachvátila i mnohé kardinály u větší neb menší míře. Ve skvostných palácích, obklopeni družinou a nepoty žili zcela jako světská knížata, ba mnozí, hlavně Rodrigo Borja, dovoloval si hrozné výstřednosti, v čemž jej podporovalo ohromné jmění (261). Démon smyslnosti držel muže toho i na stolci papežském až do konce života ve svých spárech (261—5).

Když byl několika tahy charakterisoval některé z vynikajících kardinálů, přechází Pastor ke knize druhé, k Alexandru VI. (269—502).

Bylo to v předvečer světových událostí, kdy mocný španělský kardinál Rodrigo de Borja, hlavně pomocí kard. Ascania Sforzy, jemuž za to špatně se odměnil, dosednul na stolec papežský. »Simonií,« píše církevní kronikář, »dosáhnul nejvyšší hodnosti v církvi muž, jejž by stará církev pro nemravný život ani k nejnižšímu stupni svěcení nebyla připustila.

Mýlil by se, kdo by se domníval, že veřejné mínění ztrnulo nad volbou muže, pro něhož dnes v historii není záchrany. Řím si sliboval slavný pontifikat, a také ostatní státy italské, kromě Benátek, byly spokojeny. Počátek Alexandrovy vlády opravňoval k nejlepším nadějím. Vždyť ujišťoval, že jeho cílem jest pokoj Italie a jednota křesťanstva proti nebezpečí tureckému, a v tom že bude mu vzorem strýc jeho Calixt III. Neštěstím Alexandrovým byla nesmírná láska k rodině, jeho jedinou snahou bylo: pojistiti synům svým trvalou moc a založiti tak mocný rod Borjů. I nejvzdálenější příbuzní hrnuli se do Říma, aby zde »udělali své štěstí«, ale ani 10 papežství, jak píše Geandrea Boccaccio vévodovi Ferrarskému, nebylo by stačilo to příbuzenstvo uspokojiti. Známá Lucrezie Borgia byla sice dcerou své doby, avšak daleko vzdálena toho, co o ní napsali různí historikové, kteří spíše spisovateli románů krvavých zváti by se měli a kteří nedovedli vtip a pomluvu od skutečnosti rozeznati (288).

Rádi se odvracíme od nepěkných kapitol životopisu Alexandrova ke světlejším stránkám jeho života, které líčí nám živé jeho účastenství na válce turecké r. 1499—1502. Oběti a práce, jež válce této přinesl, nebyly, jak tvrdí zásadní jeho nepřátelé, nijak nepatrny. Také přízeň, již věnoval řádům, hlavně augustinianskému a dominikánskému, slavné jubileum r. 1500., péče o misie v nově objevených zemích (476—502) a podivuhodná umírněnosť a trpělivosť jeho vůči neposlušnosti Savonarolově, jsou světlejšími rysy v jeho povaze. Velkolepé stavby v Římě i mimo Řím hlásají, že nevěnoval celou péči svou přec jen zájmům s přepychem srostlé rodině.

Ve věcech čistě církevních nelze jej kárati. I při té nejhroznější znemravnělosti zůstalo netknuto učení církve. Chtělať Prozřetelnosť ukázati, že mohou lidé církvi škoditi, nemohou ji však zničiti. Úřad papežský povznesen jest nad osobu toho, kdo jej nese; svatostí svého nositele nemůže na vnitřní ceně získati, ani špatností jeho cos ztratiti. Petri dignitas etiam in indigno haerede non deficit.

Když se byl Pastor krátce zmínil o pontifikátu Pia III. (card. Piccolomini) a ukázal, že jen břímě povinností pap. při slabém zdraví jej zabilo, a že ani tento svatý muž pomluvám Gregoroviovým neušel (515), přechází ve 3. knize (503—805) k obnoviteli a zachovateli papežské moci světské, k mecenovi renaissančního umění Juliovi II., druhdy nejurputnějšímu nepříteli Alexandrovu, kardinálu della Rovere (r. 1503—1513). Heslem tohoto muže bylo obnoviti církevní moc a vymaniti sv. Stolici z nedůstojného francouzského poručí. Cíle toho dosáhnul Julius II. a tak po Innocentovi III. a slavném kardinálovi Albornozovi sluší jej jmenovati třetím obnovitelem papežské světské moci. Všecky ty boje vymykají se rámci referátu; dobře však charakterisoval Julia Guicciardini slovy: ». . . panovník neobyčejné síly a vytrvalosti, ale prudký a neznající míry . . . kdyby byl býval panovníkem světským, byl by nejvyšší chvály hoden.«

Celý život velikého tohoto papeže byl bojem, jak málo však tížily v hodině poslední války tyto jeho svědomí, doznává sám, když praví, že pro starosti a boje, jichž v životě zakusil s mučenníkem by srovnán býti mohl. Právě dílo těchto válek Juliových vynutilo nejúhlavnějšímu nepříteli papežství Macchiavellimu památná slova: »Druhdy i nejmenší baron domníval se, že může beztrestně papežskou mocí opovrhovati, nyní však nahání tato strachu i králi francouzskému.« Co slova ta znamenají, ukázala již nejbližší budoucnosť. Proto nedivno, že Pastor tak vřele končí svou úvahu o Juliovi II. »Třebas nebyl,« praví na str. 696, »Julius II. ideálním papežem, jest přec po Innocentovi III. nejmocnějším. Nestranné bádání nepopírá, že hnal se za uskutečněním plánů svých s nemírností a vášnivostí, která papeži nejméně sluší. Než, snad právě

takového charakteru bylo třeba v době násilí a hrubé síly, aby mohl se státi zachranitelem papežství. Tohoto čestného titulu dostalo se Juliovi Burckhardtem, který nestál nijak na katolické půdě, a nikdo jej nevezme papeži Roverovi. Tím však není světodějné poslání Juliovo vyčerpáno; mocný tento papež není jen zachranitelem světské moci papežské, nýbrž i obnovitelem staré slávy, jíž si dobyla církev na poli umění, a v té příčině důstojně řadí se k mecenům Mikuláši V. a Sixtovi IV.

Julius II. přenesl sídlo umění z Florence do Říma a s porozuměním jen jemu vlastním skupil kolem sebe 3 světová jména, z nichž má i on slávu trvalou. Vždyť on to byl, který božské mistry Bramanta, Michelangela a Raffaela rozpoznal, trvale k Římu připoutal a síly jejich monumentalními úlohami rozvinul. Jeho přičiněním stal se Řím středem evropského kulturního života, papežství vůdcem civilisace.

Tato poslední část díla Pastorova (698—805), v níž líčí, jak za Julia dva věky se pronikly, jak starověké umění pod rukou Bramantovou v svatopetrském chrámě, pod štětcem Michelangelovým na stropech Sixtiny a Raffaelovým na stěnách stanzí Vatikánských, s křesťanstvím splynulo v jedinou krásnou harmonii, jest bez odporu nejlepší Zde je Pastor nejen historik, ale i umělec a theolog zároveň. To není šablonovitý, beze všeho přemítání přijatý názor o umění. Zde pochopil umělec umělce, zde porozuměl bohoslovec zbožné snaze nejslavnějších mistrů zasvětiti největší díla církvi, jejímu učení, holdovati velikosti papežství. Ve slovech jeho jest tolik citu, tolik jednoduchosti a přec tolik svérázného porozumění, že nesmrtelné tvorby, na něž dosud patřili jsme snad jen temnými brejlemi zpráv protestantského aneb nevěreckého umělce historika, zcela v novém svém původním světle, jako obrozené, před nás předstupují.

Počíná Lombardským rodákem Donátem Bramantem, který již za dob Alexandrových r. 1502. v Římě se byl proslavil. Julius II. učinil jej svým dvorním architektem a poskytnul příležitosť, by talent jeho dospěl své výše a mohutnosti. Svěřil mu nejen provedení všech svých opevňovacích prací a přestaveb ve Vatikáně, nýbrž i zbudování gigantické svatyně sv. Petrské, představující všeobecnosť církve, v níž hodlal někdy odpočinouti.

Pieta Michelangelova, již znal Julius II. z kaple sv. Petronilly, pohnula jej, že povolal z jara r. 1505. velikého Florenčana do Říma. Oba povah prudkých, neústupných častěji se rozešli, našli se však vždycky zase, neboť oba si rozuměli; nemilovali ničeho prostředního, jen gigantická díla je uspokojovala. Ve 22 měsících s nesmírnou námahou pokryl střední klenutí Sixtiny 343 figurami herkulských rozměrů, v nichž energická snaha a hrdinný zápas mocného papeže jest vtělen.

Daleko by vedlo, kdybychom chtěli zmiňovati se o mistrném líčení pomníku Juliova. Gigantický náhrobek Julia II. nebyl dokončen, jeho kovový památník v Bologni barbarsky zničen, ale pevný nepodajný duch mocného papeže spojen s neméně silným, umělcovým, je vryt v soše Mojžíšově. Před touto postavou porozumíme slovům Ariostovým: »Michel piu che terreno, angel divino.«

Ve Florenci, pod vlivem Leonarda da Vinci a Frà Bartolomea, rozvinul se třetí genius ve službách Juliových — Raffael. Od r. 1508. pracoval ve vatikánských stanzích na freskách v camera della Segnatura, které brzy současně ve Vatikáně pracujícího Perugina a Pinturicchia vypudily.

K této svatyni umění, z níž celá literatura život vzala, putovati budou národové, dokud jediná stopa nesmrtelného umělce bude patrna. Jsou to čtyři obrazy, theologii, filosofii, básnictví a vědu právnickou představující, jichž uměleckou cenu a hluboký význam Pastor s dokonalým porozuměním podává.

Když byl originalně a důmyslně vyložil i ostatní díla Raffaelova, mši bolsenskou, zapuzení svatokrádce Heliodora, Lva Velikého před Attilou a vysvobození sv. Petra z okovů, končí P. významnými slovy: »Jediná myšlénka vine se kouzelnou říší nesmrtelných děl Božského Urbinata. Velikosť, vznešenosť a triumf církve, její vědy a jejího středu papežství; podivuhodná pomoc Boží, již slíbil Pán nástupci toho, jemuž řekl: Ty jsi Petr a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou.«

Toť kostra životaplného díla, k němuž Pastor přidal 130 důležitých, dosud netištěných archivalií.

Od smrti Julia II. k tak zvané reformaci jest jen několik let. Zkoumáme-li příčiny hrozného toho zjevu, shledáváme, že není poslední z nich obsažena v záslužném díle Pastorově, které odhalujíc nejsmutnější a přec tak bohatou dobu renaissanční dokazuje, že pravdiva jsou slova G. H. Pertzova: »Nejlepší obranou papežů jest odhalení jejich života.« Dr. A. Soldát.

ČESKÁ.

Eduard Rod: Mravní názory naší doby. Přeložili F. V. Krejčí a Jindřich Vodák. Sešit I. a II. Cena 1 zl. 40 kr. V Chrudimi 1895. (Dokončení.)

Lemaître jest zvláštní člověk. Nikdy se příliš nenaposlouchal kostelních zvonů rodného města, nikdy si nesestrojil »román nekonečnosti«, nikdy se netajil, že jest v theologii slabým(!), ale to mu nevadilo, aby zachoval si jakousi »jemnost« ku křesťanství. Miluje křesťanství pro jeho stránku smyslnou a všelidskou, proto že v něm vystupuje Maří Majdalena a žena cizoložná. Positivní víru v Boha nerad by zničil, jelikož se mu zdá, že by bez ní (aspoň přemnohým) scházel podklad vší morálky! Rodovi popletl Lemaître hlavu jak se zdá docela. Na str. 92.—93. podává obvyklou kritiku a dospívá tohoto: »Království nebeské jest nevyhnutelným pouze pro lidi prostého ducha, a jim jest také ono ponecháno. Ostatním není ho třeba; těm postačí (co?) prostor(!), v tom pohybují se dle libosti.« Ačkoliv Lemaître nemohl ani hnouti metafysickou záhadou dobra, přece myslí Rod na str. 94., že by se z jeho děl dal sestaviti »zákonník dokonale slušného člověka« právě tak, jako z děl Renanových dala by se sestaviti »modlitební knížka«! Smíme se otázati, kdo by knížky ty »vytiskl« a kdo by se z nich »modlil«? Dobře má Rod, když chvíli před tím se velice podivuje, proč »od jisté doby duchové málo náboženští pro věci náboženské« takový zvláštní »projevují smysl«, dobře má, ale ať nezapomíná, že chvála, kterou vzdal Renanovi, učiniv ho skladatelem modlitebních knížek«, i u stoupenců jeho překvapí, zarazí. Veliký Renan, modlitební knížka a — moderní duchové! Ó, to bude málo modlitby, málo pobožnosti, málo odběratelů, a nešťastný nakladatel proklne Renanovy modlitby a bude rád, když je prodá starým babám na sýr! A ten »slušný a dokonalý člověk« Lemaîtrův ať nečeká, že mu jeho »zákonodárce« poví, co slušnosť, dokonalosť a člověk jest! Či bylo by to možným tomu, jenž »hnouti« nemůže otázkou o dobru, jemuž ve křesťanství líbí se jen Maří Majdalena, (ovšem hříšnice) jemuž »nejvíce líbí se« za životní úděl (101) získávati a povolnými učiniti všecky ženy, které potkává na dráze života! A tento »člověk« chce vydati »zákonník slušnosti a dokonalosti«?!!

Edmond Scherer »upřímností a logikou« svého ducha dospěl toho, že s B. Constantem se domníval, že »bezmála nižádné tvrzení není pravdivým, nedá-li se v něm nalézti pravý opak jeho«, tedy asi takto: Edmond Scherer je mudrcem, poněvadž lze »bezmála« dokázati »pravý opak toho«, totiž že je hlupcem! etc. Rod myslí (105.), že Scherer mohl vynechati nemilé »bez mála«, byť prý jako málo kdo uvědomělým skeptikem, ale pak — zdá se nám — mohl zcela positivně a absolutně vyhlásiti se mudrcem anebo blbcem. Ať byl již čímkoli, jeho rozum podvracel prý víru a vytvořil »tragický antagonism mezi jeho bytostí rozumovou a jeho bytostí mravní. Bytosť Scherera rozumová nechtěla pak znáti »nižádného nepopíratelného základu pro mravnosť« a mezi »výmysly éthiky« také nechtěla nic znáti jistého! Ale při tom vyznával, že mravnosť nemá opory, leč v Bohu (110.)! Zná svědomí i povinnosť a velmi dobře tvrdí, že není povinnosti nešlechetné. Spisovatelé dostávají od něho kruté rány, zvláště Zola, jenž nemá »ani kresby, ani barvy, ani plastičnosti, ani živosti, ani obraznosti, ba ani logické kostry. Nejhůře však vede se Baudelairovi, jehož nám právě v češtině podává »Česká Akademie císaře Františka Josefa«.

Známějším je u nás Alexandr Dumas ml., od něhož máme okřídlené slovo: »Každé mínění jest jako hřebík; čím více na něj tlučeš, tím hlouběji jej zarážíš.« Z té příčiny nechce Dumas s nikým o mínění se příti, zapomínaje, že častějším úderem hřebík nejen se zarází, nýbrž i vyráží, z čehož plyne praxí dosvědčená pravda, že mnohé mínění častým naň útočením se oviklává a konečně vyráží. — Nejvíce prý »zarází« ve spisech Dumasových přílišná nepoměrnosť, kterou věnoval »vztahům mezi pohlavími«, ačkoli musí doznati, že »láska« smyslná vzdaluje a zbraňuje pokroku i spokojenosti. (128.) Lidstvo roztřiďuje v muže, ženy a dívky počestné, v muže a ženy vášně a konečně v muže a ženy »víženky samce a samice«! (133.) A také tento trivialista považuje se povolaným (a u mnohých jest de facto uznaným mluvčím!) mluviti o otázce náboženskо-mravní! Slyšíme-li (134.), že byl kritikou, censurou a obecenstvem přísně odsuzován a z nemravností obviňován, slyšíme v tom vlastní svědomí, jež volá, že již za ohyzdné roztřídění lidstva ve »víženky . . .« zasloužil, aby ho lidstvo odkoplo. Nestalo se mu tak, aspoň ne tou měrou, jak zasluhoval; tím však jeho viny neubude, ani na ceně mu nepřibude, zůstane cynikem, ať jest

jakýmkoli talentem. Náš auktor Rod se domnívá, že úmysly Dumasovy jsou dobry a že se mu přes příliš křivdí! My trváme na svém dojmu a mínění, nás pro Dumasa nic nerozehřeje, ani jeho stkvělý talent, ani jeho »náboženství«, ani jeho moralisování (neodvislé!) Kdo s lidstvem tak cynicky naložil jako Dumas, ztratil navždy naše sympathie. Jsou lidé, kteří často i jediným výrokem ukazují, co jsou: výrokem, jehož nikdy nesmaží a vždy jako Kain k necti své poznačeni budou! Mluviti dále o tom, jak Dumas »vzal knize zjevení (bibli) její posvátný ráz a zavrhuje zjevitele« nebo poukazovati, jak mluví o církvi, o kněžstvu o víře atd. nebudeme, ale spíše doporučujeme ho vroucné a časté modlitbě onoho abbé, jemuž se před nedávnem svěřil, že jest velice nešťastným a jehož prosil, aby se za něho modlil. (Viz letošní »Obranu«.)

Brunetière jde pravdě blíže než ostatní tvrdě: »Není soustavy mravní, která by nebyla úplně závislou na některé metafysice. Nikdo, ani Aristip, nebyl s to, aby sestavil náuku mravní, to jest, aby navrhl lidem pravidlo jednání, které by nevyplývalo z jistého pojmu, jejž si utvořil o přírodě a cílech člověka.« Na cestě kráčí důsledně a »opírá náboženství o metafysiku a morálku o náboženství« tak důmyslně, že se to zdá Rodovi zázrakem a že by hned chtěl »se šílenou touhou vrhnouti se na Summu sv. Tomáše«. (151.) Století sedmnácté prý spojilo v jeden svazek rozumu metafysiku, náboženství, dogma i morálku,« proto chce se k němu vrátiti Brunetière. On jest rozhodným zastancem kasuistiky, ač (tušíme) není mu jasným pojem ten, a myslí, že »trochu (156.) kasuistiky neškodilo by ani romanopisci, ani auktoru dramatickému.« Celkový soud Rodův o Brunetièrovi zní: »Protestuje proti skepticismu, jejž učinil Renan modním, proti různým soustavám filosofickým nebo vědeckým, které se pokoušely vysvětliti svět a zvláště člověka bez jakéhokoli zjevení a nadpřirozena, proti naturalismu, proti svobodnému myšlení.« Brunetière žádá opět a opět auktoritu, která by byla nade všemi pudy a vášněmi, a řídila i lidské myšlénky! Za to má v literárním světě mnoho nepřátel, »jejichž boky často zkrvavěla jeho železem kovaná pastýřská hůl a přece, zdá se nám, zasluhoval by daleko více přízně než mnohý jiný z jeho přečetných odpůrců!

Hrabě Lev Tolstoj jest našim čtenářům zajisté známým, z té příčiny netřeba označovati ani kritisovati cest jeho, a dostačí podotknouti, že Rodovi není ani výstředníkem, ani mystikem« a že ukazuje, že má zcela pravidelný vývoj (jeho) svědomí. Opravy Tolstého prý se neujmou ani mezi sourodáky, ačkoli má »úplnou pravdu«. Počínání jeho není však nadarmo, usnulá svědomí se probouzejí, (178.) vážné záhady se přetřásají, a my opět nalezáme »pomátlý pojem dobra a zla«.

Posledním hrdinou Rodova spisu jest de Vogüé, jenž »náleží zúplna do té řady spisovatelů, jejichž pozornosť je namířena k řízení vezdejších záležitostí lidských« (181.) Nejcharakterističtější známkou jeho zvláštnosti jest, že se postavil proti oblíbené frazi »umění pro umění«. Dle Roda (199.) »připravuje se něco nového, něco posud nejistého, neurčitého.« Naše doba kráčí prý rychlým krokem v před, a brzy spatříme nový směr, různící se základně od dosavadního směru v literatuře. Kéž jest tento nový, očekávaný a slibovaný obrod literární lepším, praktičtějším, šlechetnějším a pravdivějším než pochovávaný (a dosud nepochovaný!) směr starý, jenž svými vlnami tak mnohé strhl na bezedné prohlubně neštěstí, nespokojenosti a mravní zkaženosti! Probírajíce se spisem Rodovým, viděli jsme všude plno nešťastných kapitánů, tonoucích v moři nevědomosti a děsného zmatku! Boha není, svobodné vůle není, zodpovědnosti není; zlo je zlo a dobro je dobro, ctnosť je bláznovstvím, cizoložství chorobou; lidská mravnosť, víra nadpřirozená a životní cíl, toť hádanky, kterýž odbývají se skepticismem a cynismem, jenž i chladného myslitele vzrušuje a uráží! Či není skutečně strašlivým přiznání, že bilanci moderních »názorů mravních« nelze vůbec ani odborníku pořídíti? Co si po té počne »profanum vulgus« a kdo udělá bilanci jeho mravních názorů? Či může lidstvo v otázkách takové váhy a praktické v životě důležitosti, může prospívati a pokračovati zdárně nemajíc světla a tápajíc v mrákotách? Ať nám vychvalují osvětu a moderní vědu jak vychvalují; »mravní názory naší doby« jsou pramizerny a čím více jich způsobily moderní osvěta a věda, tím víc uškodily sobě!

Filip Jan Konečný.

Zábavy večerní r. XVI. č. 3. Několik povídek. Napsal P. Luis Coloma, S. J. Autorisovaný překlad ze španělštiny pořídil Alois Koudelka. — Sbírka belletristických prací od Jesuity! Toť bude stále jenom rozvláčné moralisování, hotové kázaní, řekne v duchu mnohý. Ale zmýlí se nemálo. Povídky

jsou zajímavé, poutavé. Autor nemoralisuje mnohými slovy, ale dojem každé povídky ukazuje ušlechťující vliv náboženství na povahu i činy vzdělaného i prostého člověka. Vybraných povídek jest sedm. Za nejkrásnější považujeme: Podušku Ježíškovu. Vznešený markýz se svou chotí staví Betlém pro své dítko. Příbuzná dáma si z nich činí posměch a zve je na jitřní mši, kterou bude dávat. Bude se totiž tančit; pak odslouží kaplan mši, pak bude souper, a zase trochu tanec. Skvostný to nápad! Však markýz ostře ji odbude. Zbožná tato rodina bude míti jinou slavnost; dle starodávného obyčeje v této rodině přivezou chudé dítko, nemluvňátko, a markýzka sama je umyje, obleče a obdaruje dětskou výbavou, kterou sama pracovala. Když se chystá dítko zavinouti do peřinky, tu volá malý synáček Alvarito: »Ne! . . . tu ne! . . . Mou! mou peřinku!« A odběhnuv, přináší chudému dítěti svou krásnou peřinku. Druhého dne markýza, ozdobivši podušku tuto jako vzácnou relikvii, dala ji pod hlavu Jesulátku na oltáři v domácí kapli. Za rok jest však v markýzově paláci smutný štědrý den. Malý Alvarit umírá. »Za hodinku bude po něm,« praví lékař, a dítě samo volá: »Maminko, umírám . . . Ježíšek mi nese mou peřinku!« Markýza kvapí do kaple, vezme onu podušku, kterou před rokem Jesulátku dala pod hlavu a vrátivši se do ložnice, položí na ni umírající dítko. »Jestliže ho Ježíš nezachrání, pozbudeme svého syna! . . .« praví svému choti. Dítko se ztišilo a ráno praví lékař: »Sám Ježíšek vám syna vrátil.« — Tato svatá noc obrátila i lehkovážnou příbuznou. — Nejdelší jest: Byl svatým. Vážený stařec, přední osoba v městě, raněn mrtvicí, kněz nebyl tu nic platen. Ale don Benito nabyl později vědomí a pookřál. Ač jest stav jeho beznadějný, nechce jej vlastní choť dát zaopatřit, jinak pobožnůstkářka a ostrá tchyně. A tak umírá Don Benito nesmířen s Bohem. Jeho choť to netrápí, jestiť přesvědčena, že její muž »byl svatým« a zatím vlastní syn musí se přesvědčit, že otec získal jmění, základ své vážnosti, zfalšováním testamentu! Povídka odsuzuje ty, kdož nechtějí svých milých dát zaopatřit, aby jim nezpůsobili bolest, zármutek! — Jak dojemný jest výjev, když veselý Sancho, zeť dona Benita, jenž dětinské rozpustilosti provádí se svými dětmi, ostrými vtipy dráždí tchyni, v ložnici svých dítek prosí svou ženu: »Slib mi při tom, co je ti nejsvětějšího, . . . při životě těchto andílků . . . že mne upozorníš na smrt, kdybys mne viděla ve stavu, jak je nyní tvůj otec. Chci umříti jako křesťan, . . . chci přijíti do nebe s tebou a s svými dětmi«. — A syn Benitův Lorenzo, inženýr nevěrec, který otce vroucně miloval a sám jeho hanebný skutek odhalil, nabývá u mrtvoly otcovy ztracené víry, chápe se růžence, v noci byl po tři hodiny v bytu slavného misionáře.

Nemožno nám probírati každou povídku, ač by toho každá zasluhovala. Budiž ještě podotknuto, že poslední nadepsaná: Ranoque vyniká zvláště ušlechtilou, ano, vznešenou pointou.

Též nám nemožno uváděti krásných obrazů a sentencí, které zdobí tuto kytici květů ducha.

Knížka tato a s ní »Zábavy večerní« buďtež opět vřele doporučeny zvláště vzdělanějším čtenářům.

Překlad jest plynný. Bismark nesídlil ve Varaždíně, ale ve Vařzíně; George Sandová nesluje Duvenantová, ale Dudevantová; toť jsou snad jen lapsus calami. Doba regentství (ve Francii) nesmí se překládati slovem »ředitelství«, ale spíše slovem »vladařství«.

Kéž pilný pan překladatel opět brzy s novými pracemi znamenitého tohoto Jesuity nás seznámí! Vojtěch Kameš.

Kritická úvaha o článku: »Ethika a živočišstvo« ve »Květech« 1895. uveřejněného. Pod názvem: »Ethika a živočišstvo« uveřejnil p. prof. Boh. Bauše v prosincovém sešitu »Květů« 1895. stať, psanou v duchu a názoru monismu, přírodovědeckým zvaného, resp. Haecklova monistického realismu. Pan autor, jak na začátku v poznámce uvádí, užil k pojednání svému mimo jiné hlavně spisů: »Thier-Ethik« von Ig. Bregenzer, a »Das Thier und sein Recht« von A. Engel; nemožno tudíž poznati a posouditi, kolik jest ve článku jeho subjektivních přísad; ale to jest vedlejší, — osobnosť nespadá na váhu, nám běží o věc.

Názor monistický liší se podstatně od názoru našeho, proto shledáváme ve článku velmi mnoho věcí, jež se našemu názoru příčí. Chceme na tyto věci ukázati a uvésti je na pravou míru, řídíce se při tom vědeckou snahou, mající za účel sloužiti pravdě.

Dva názory zápasí v posledních decenniích spolu o přednosť: teleologický, jenž všude a ve všem spatřuje řídící ruku Stvořitele, a monistický, jenž podle

rozličných soustav rozličná přídavná jména ve svém odznaku má, jenž pojem Boha odstranil a vládnouti dává jen přírodě a silám jejím, a jehož heslem jest, že jen empirické bádání jest východiskem všeho našeho poznání.

Názor monistický nynějšímu materialistickému duchu lépe hoví, jsa mimo to zdánlivě podporován výsledky věd přírodních. Věda empirického bádání v přítomné době ovládá myslící svět. To by ovšem nebylo žádné neštěstí, jen kdyby věc se nepřeháněla, a zástupcové této vědy nešli nad hranice logikou podporované indukce. Přehnání zásady, že vnější zkušenosť jest východiskem všeho našeho poznání, vedlo k tomu, upírati jsoucnosť všemu, co se nedá měřiti a počítati, tedy všemu immaterialnímu, mimo snad síly fysicko-chemické. Tak učinili zástupcové řečeného monismu vědu empirického bádání antithesí positivní víry. Ač nauka jejich spočívá na celé řadě předpokládání, vedou si přec apodiktickým tonem při mnohých závěrech právě hodně problematických.

Co nám předem při článku, jejž kritické úvaze podrobiti hodláme, jest nápadno, jest nadpis jeho: »Ethika a živočišstvo«. Monismus a — ethika. Nezdají se pojmy tyto býti sporné? Vždyť v soustavách monistických, přísně vzato, nemůže vlastně ethika místa míti. Neboť, jakmile se tvrdí, že vše jest jedno, jedna substance, že vše z jednoho zřídla prýští, vše podléhá příčinnosti, tak že vše, cokoli se děje, podléhá nutným zákonům, že příroda jest celek, člověk částí toho celku, článkem v řetěze příčin a účinků, jelikož není skoku, mezery a propasti v přírodě ani v bytostech, ani v dění, že v přírodě či ve světě vládnou síly bezohledné, — jakmile se tvrdí, že vše vyplývá z nutnosti, tak jako »zbytnosti tvaru mathematického jeho vlastnosti nutně vyplývají«, — jakmile to vše se tvrdí, pak podťata všechna mravní svoboda, neboť v takové příčinné souvislosti mravní svoboda nemá místa, a kde není mravní svobody, tam není mravnosť možna. Neboť mravnosť bez mravní svobody jest contradictio in adjecto.

To postřehl velmi dobře Kant, jehož celý duch filosofie jeho souhlasí s naukou Darwinovou — nauka Darwinova vejde se do jedné části celé jeho filosofické budovy. Poněvadž dle nauky jeho všecky činy člověka jsou tak zvaným empirickým charakterem jeho určeny, tak že, učiní-li člověk něco zlého, plyne to nutně z jeho empirického charakteru, jelikož ten jest podřízen zákonům přírodním (causalitě), hleděl Kant zachovati mravní svobodu v tak zvaném charakteru domyslném.

Leibnitz snažil se zase svobodnou vůli vysvětliti Theodicací.

Než, dosti o tom. Přívrženci monismu, byť se sebe více namáhali, výčitku determinismu zvrátiti nedovedou. Kde vůle sama nerozhoduje nad podněty, nýbrž podnět víže vůli, tam mravní svoboda a mravnosť jsou illusorní.

Nejprve měli by monisté podati důkaz, že záhada svobodné vůle — neboť vzhledem k jejich soustavám trvá svobodná vůle záhadou — dá se vysvětliti z nutných zákonů přírodních, a pak teprve měli by právo o ethice mluviti. Než, to jim nevadí. Oni přece dovolávají se mravnosti, mluví o ethice. Ano, oni postupují i aggressivně a hledí křesťanskou morálku podezřívati, vyčítajíce jí sobectví a heteronomii. Zní to ovšem podivně, jestliže se křesťanské morálce sobectví vyčítá.

Přistupme nyní k samému obsahu článku, jehož se týče.

Dle p. autora vyvinul se mravní i právní poměr člověka ku zvířatům původně (v mlhavé dávnověkosti) z bázně před zvířaty, dále pak z kultu zvířat. Ke kultu zvířat, jenž jest částí kultu přírody, vedla člověka: 1. Bázeň před zvířaty, neboť »strach — prý — jest zajisté první a nejmocnější pocit a základní motiv všeho kultu.« »Primus in orbe deos fecit timor« (p. 713); 2. tak zvaný animismus t. j. »onen světový názor kmenů primitivních, kterým oživoval člověk zvířata, rostliny i předměty neživotné dušemi« (p. 714) a konečně 3. »po celém světě rozšířená víra v původ buď rodin neb celých kmenů z jistého zvířete.« Z této víry vyvinul prý se totemismus t. j. »onen kult původů zvířecích, kteří zůstávají ochrannými duchy kmene« (p. 715). Mongolští kmenové odvozují — prý — původ svůj z vlka, Malajci z krokodila, germánští kmenové z krkavce, Hunnové ze psa, Hindové z opic, Indiani a Tataři z hada, Aleuti považují psa za původce celého lidstva.

Jako všickni monisté, tak také p. autor snáší se s míněním, že pračlověk postrádal všeho vzdělání, jsa ve stavu zvířecí divokosti podobném. Toto mínění p. autorovo vyzírá hned na počátku ze slov: »Člověk musil se však dříve vymaniti z naivní psychologie zvířete-člověka . . .«

Takový primitivní člověk — soudí monisté — měl primitivního druhu představy o světě, o svém bytí. S představami primitivního druhu snáší se však pouze náboženství primitivního druhu. Primitivní, nejnižšího stupně útvar nábo-

ženský jest však kult přírody, především kult zvířat, — ergo byla prvotní náboženská forma kult přírody. Argumentace by nebyla špatná, jen kdyby svrchní návěsť byla správná. Důvod pro takovou argumentaci domnívají se monisté spatřovati ve stavu nynějších národů na nejnižším stupni civilisace. Neboť národové tito představují prý nám typus primitivních lidí.

Že kultus přírody, zvláště zvířat, byl první náboženskou formou, přesvědčení tomu dává p. autor výraz slovy: »I na vyšším stupni kulturním, když polytheism a anthropomorfická představa Boha pronikla, nevymizela nikdy úplně víra v božství nižšího stupně. Čína a Egypt dokazují, že i ve vyšších kulturách zvěrobožstva zůstávají v platnosti« (p. 715).

Jak ze slov těchto patrno, byl první útvar náboženský kult zvířat, resp. kult přírody, z tohoto pak na vyšším stupni kultury vyvinul se teprv polytheismus a z polytheismu naposledy monotheismus.

Takový pochod představují si monisté při vývoji náboženských útvarů. Zřejmo, že názor tento diametrálně odporuje s názorem naším. Než, budiž nám útěchou, že názor monistický není získán správnou indukcí, nýbrž spíše aprioristickým předpokládáním. Že by pračlověk byl kdy žil v úplně nevzdělaném stavu zvířecí divokosti podobném, a že původní náboženská forma byl kult přírody a nikoli monotheismus, to není ničím dokázáno, to jest pouhá sofistikace, která obstáti nemůže před forum vědy. Psychologie, dějepis (ethnologie) a srovnavací bohověda ukazují stav věcí zcela jinak. Jest ovšem hodno politování, že mnozí jednostranní badatelé uzavírají se oproti výsledkům, k nimž jiné vědy dospívají. Nemůže býti »postulatem« jedné vědy, když druhá jej dokáže bludným.

Že postup kultury není ustavičný, nýbrž že úpadek a pokrok se střídají, připouštějí sami Darwinisté, mezi nimi především H. Spencer.

Spencer poznamenává, že by bylo snadno určiti, které představy skutečně jsou primitivního druhu, kdybychom měli nějakou známosť, zvěsť o skutečně primitivních lidech. Jsou však prý rozličné důvody pro domněnku, že dnes žijící lidé nejnižších typů nijak uvažováni býti nesmějí jako příklad člověka, jak původně byl. Pravděpodobně nalézali prý se předkové jejich na vyšším stupni, a mezi jejich názory mnohé prý se udržely, které na takovém vyšším stupni vyvinuty byly. Důvod pro tento svůj názor vidí v onom skutečném zjevu, že mezi parasitickými tvory téměř bezpočetné formy nalézáme, které dojista degenerované modifikace vyšších druhů jsou.

Podobně prohlašuje se zcela rozhodně proti animismu, t. j. oné theorii, která tvrdí, že pračlověk pojímal všecky věci jako živoucí a že tak dospěl k zbožňování přírody. Velmi správně poznamenává, že již i zvířata, byť i dosti nízko stojící, živé od neživého rozeznávají. Děti, které loutky oslovují, dobře jsou si prý vědomy, že loutky žádného života nemají.[1])

Zdali pračlověk jako děti přírodu personifikoval, o to se nám při povstání náboženství nejedná, nýbrž nám se jedná o tvoření pojmu Boha. Personifikovaný zjev přírodní není ještě žádný Bůh. Ne personifikace přírody jest původem náboženství, nýbrž rozum uzavírající z účinku na poslední příčiny. Neboť lidský duch, jenž pomocí rozumu z účinku na příčinu uzavírá, veden bývá užíváním rozumu přirozeně k poznání nejvyšší příčiny, od níž všecko bytí a všecko dobré pochází. (Pokračování.)

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Páně Janečkova spiritistická »Hvězda záhrobní.« Známý našemu čtenářstvu Jaroslav Janeček zasýlá po katolických duchovních již druhým rokem spiritistický list, v němž přece tolik nekatolického jako málo kde, tak že se té kuráži Janečkově musíme diviti, zvláště když si vzpomeneme, jak drze se loni hlásil, že prý on jest auktorem románu, jenž ve »Vlasti« byl kdysi uveřejněn a jednomu duchovnímu věnován. Kuráže má tedy pan Janeček dosti a — charakteru také? Přejeme mu ho: slušní lidé nebývají literárními a náboženskými chameleony,

[1]) Cf. Prof. Dr. C. Gutberlet: Recension über »Die Principien der Sociologie von Herbert Spencer«. (Nat. u. Offbrg. 1888., p. 507.)

ale ukáží a drží barvu tutéž na pořád, ať jim z toho »kouká« cokoli, třebas i utrpení a hmotné škody.

Dovolíme si dáti čtenářům ukázky z 2. čísla II. ročníku »Hvězdy záhrobní«, abychom ukázali, že pan Janeček drze si vede, když takové věci posílá katolickému knězi a chce za ně naše peníze. Čtenář z ukázek těch pozná, že »Záhrobní hvězda« opakuje jen dávno známé věci a že také její názory »náboženské,« opakují dávno známé výklady a námitky, ukazujíce, že spiritismus přímě i nepřímě odpírá katolické víře, bera na sebe škrabošku buď racionalistickou a naturalistickou, nebo protestantskou a pantheistickou dle toho, jak se mu právě věc do krámu hodí.

Jakýsi Fr. Vrána píše o modlitbě a mezi jiným rozumuje ve svém spiritickém poučování následovně: »Já, jsa zvyklý míti při modlení před obličejem nějaký obraz neb sochu, ohlížel jsem se . . . kolem sebe. — Tu chlapec (jehož ke konci čtyřicetiletého spánku (!) ve snu viděl!), usmívaje se řekl: Ty jsi vskutku žák nebo lépe žáček, který chtěje do pěti počítati, musí před sebou míti kuličkové počítadlo . . . Tázal jsem se tebe, »umíš-li se modliti k Bohu?« tys však snad myslel, že se tě táži, umíš-li se modliti k plátnu, k železu, ku dřevu, snad i do konce ku porcelánu; to přece není Bůh v pravdě . . . Proto hleď, abys od této chvíle hledal Boha jenom v srdci a nikoli v obrazích, neboť jest to mrzkostí před Hospodinem.« V jiném článku se tvrdí a dokazuje, že nic nadpřirozeného neexistuje a že vše jest přirozeným, duch jest částka všehomíra Boha (23) . . . A duch, tato oživující a rozumová bytost, sprostěna je tíže (když totiž hmota v prvky se rozdělila), kterou pro další se zdokonalování nésti musela, a je po nějaký čas sama sobě ponechána, by odpykala sobě za viny v předešlém žití spáchané trestem, kterýž jí vyměřen byl Bohem všemocným, jehož ona sama malou jest částečkou; při tom však připravuje se opět na nové znova zrození« atd. Na str. 32 vykládá se o »důvěrných« schůzích spiritistův v Turnově, v Chrudimi atd., při čemž se jmenují i jednotlivé osoby. (+ 8)

Vlasť a lužičtí Srbové. Již jedenkráte jsme měli příležitost upozorniti na to, že naši pokrevní bratří sousední jsou vděčni za každý sympatický projev, za každou sebe menší zprávu, která jest jejich národu věnována. Tak píše opět »Łužica« v č. 2. str. 15: »Pražský měsíčník »Vlast« nám jako pilný a pečlivý pozorovatel našeho národního hnutí již známý, započíná novým ročníkem (č. 4.) obšírný životopis našeho zemřelého Michala Hórnika.« Dále uznává týž list, že příspěvek tento jest napsán na základě horlivých a důkladných studií, a zvláště připomíná, že skladatel tohoto článku vážil za tím účelem loňského roku dalekou cestu mezi Srby; neméně jsou vděčni Srbové za uznání hodnou obětivost a přátelské smýšlení redakce časopisu Vlasti, která jevila vždy zvláštní příchylnost k nám Srbům, která má zvláštního dopisovatele v srbských záležitostech a nyní znova ukazuje svoji lásku k nám zcela význačným způsobem.« — Redakce registruje tento projev a těší ji, že snahy její u věci této bývají oceněny; to bude pro ni zajisté pobídkou k dalším pracem ve směru tomto. Literatura sousedního národa byla v katolických listech našich doposud macešsky odbývána, a to již od dob zesnulého filologa Douchy, který se záležitostmi těmito poněkud obíral. Poněvadž u věcech lužických v našich kruzích doposud bylo známo velice málo, žádala redakce výslovně svého dopisovatele, aby v životopisném příspěvku, pokud možno, šíře promluvil o poměrech lužických, aby čtenáři našeho časopisu měli u věci této náležitý rozhled. Redakce »Vlasti« zamýšlela ještě živěji pěstovati shodu českolužickou a rozeslala některým katolickým Srbům na ukázku svůj časopis; protože však sami mají velké výlohy se svou literaturou, přihlásili se z nich pouze dva odběratelé, za to v lužickém semináři v Praze předplatili Vlast tři chovanci. Redakce zamýšlí uveřejniti v příštím ročníku stručnější cestopis po Lužici, jakož i jiné články literarně-historické, aby se poměry lužické u nás ještě lépe objasnily. — Z ukázek těchto vidno, že nikdo nás katolíků nesmí viniti z toho, jako bychom byli nenárodními a nevšímali si ostatních národů slovanských. »Vlast« má nyní dopisovatele ze všech slovanských literatur, v brzké době uveřejní menší referáty o písemnictví bulharském a rusínském.

České dějiny v tisíci slovech K referátu z minulého čísla přidáváme obsah kurendy c. kr. okresní školní rady v Litomyšli k správám škol . . . V nové době vydána jest tiskem brožurka dvojitá v jednom sešitě »Tisíc slov z českých dějin«, napsal Jan Dolenský, a »České dějiny v tisíci slovech«, napsal Jan Vrabec. (V Praze, nakladatel Jos. R. Vilímek, Spálená ulice č. 13.) Brožurka tato obsa-

huje zřejmé urážky proti církvi a katolickému náboženství. Ukládáme správě školy, aby vzhledem k tomu, že spisek ten náboženské a mravní vychování podkopává a ničí, do škol zaváděn nebyl a po případě, že již mezi dětmi jest, dětem odňat a ze škol odstraněn byl. Budiž o výkonu tomto do čtrnácti dnů najisto zpráva sem podána. C. kr. okresní školní rada v Litomyšli, 29. února 1896. Toupalík, předseda. Děkujeme sl. c. k. okresní školní radě v Litomyšli, že se zastala katol. náboženství a že takto úředně odsoudila a zahanbila vychovatele mládeže, kteří nám podobné spisy vydávají.

»Kde jest reformace.« Odpověď časopisu »Hus«. Napsal Dr. Karel Lev Řehák. Nákladem Cyrillo-Methodějské tiskárny. Cena 10 kr. Pan farář Řehák patří mezi ty bojovníky z naší strany, kteří se nepřítele nebojí. Časopis »Hus« napadl jeho knihu a dostal brzy na to ve zvláštní brožuře odpověď. Brožura jest psána tak, že i sama o sobě, bez původní velké jeho knihy: »Kde jest reformace«, čtenáře o tomto předmětu poučuje. Doporučujeme ji zvláště pro krajiny věrou smíšené. Opakujeme, jak jsme již při pamfletu Vránově proti nejdůst. p. biskupu Ed. Janovi Brynychovi řekli, tak se to patří: jen se nedat, nepřítele odrazit, a to všude, a uvidíme, že naším nepřátelům hřebínek odvahy klesne.

Rolnický program české strany křesťansko-socialní. Navrhuje Rudolf Vrba. Nákladem Cyrillo-Methodějské tiskárny (V. Kotrba) v Praze. Cena 6 kr. Rud. Vrba jde všude svou vlastní cestou a přísně bičuje zlořády na rolnictvu a dělnictvu páchané. Hlavní zásadou jeho všude jest, aby lid byl vytržen z rukou vydřiduchů a stavěl se na vlastní nohy. Tyto myšlénky nalézáme jasně a zřetelně vyloženy i v jeho rolnickém programu, do něhož zahrnuje již i Raiffeisenovky. K tomuto programu, jenž byl přijat na schůzi Politického klubu kat. dělnictva v Praze dne 1. března r. 1896., přidává R. Vrba tři článečky: »Klesání obilních cen«, »Nová předloha o společenstvech rolnických« a »Strana svobodomyslná a rolnictvo«. Činnosť strany svobodomyslné v rolnické otázce odsuzuje. — Jako všecky spisy Vrbovy tak i tuto brožuru ke koupi srdečně doporučujeme. Naše strana katolická nemá na ten čas jiné moci než tisk. Časopisy a brožurami poučuje dělnictvo, novinami a brožurami musí poučovati i rolnictvo. Buďme v té práci obětiví a vytrvalí. Výsledek se dostaví, když ne hned, později jistě.

Katolický sjezd bude se dle polských listů konati ve Lvově. Doba, kdy se tak stane, není ještě přesně určena. Předběžné práce zdárně pokračují. Přípravné odbory pro otázky organisační, školské a hospodářsko-průmyslové konají pilně schůze; kromě těchto se ustavily odbory žurnalistický, vědecký a hospodářsko-agrární. Přejeme přípravám těmto, jakož i příštímu sjezdu hojně zdaru.
—lek.

Upozornění. Březnové číslo »Przeglądu Polski-ho« v pěkném článku o ruských knihovnách upozorňuje české historiky na bohaté a v Čechách dosud neznámé prameny v carské bibliotéce v Petrohradě. Doporučuje zvláště zprávy polské, jichž jest tam veliký počet, jako velice instruktivní pro dějiny styků zemí koruny České s královstvím Polským jak v době starší, tak novější.

Vzdělávací knihovna katolická. Redigují: Dr. Jos. Tumpach a Dr. Ant. Podlaha. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny v Praze započne co nejdříve vycházeti periodická sbírka knih a brožur zpravidla malého objemu, ale pokud možno jadrného obsahu, jež slohem důstojným, nicméně však vůbec srozumitelným pojednávati budou o různých důležitých otázkách z oboru apologie, ethiky, dějin církevních, občanských i kulturních, přírodních věd, aesthetiky, sociologie a jiných se stanoviska katolického. Zejména časové otázky dojdou vždy rychlého povšimnutí a ocenění. Sbírka ta má poskytnouti především vzdělaným laikům přiměřeného a objektivného poučení o tom, kterak církev katolická soudí o různých otázkách, jež myslícímu duchu zvláště za doby naší bezděky se vtírají: má býti bezpečným světlem vůdčím těm, kdož pravdu upřímně hledají a ochotni jsou vyslechnouti slova dobře míněná.

Vzdělávací knihovna má býti zároveň obrazem současného utěšeného rozkvětu duševní práce v celém světě katolickém, chce tedy i v tomto smyslu býti katolickou. Proto vycházeti budou v ní překlady vynikajících prací cizojazyčných, nebo jadrné výtahy z nich. K tisku uchystány

jsou: stručná Apologie křesťanství franc. kanovníka F. Duilhé de Saint-Projet, dále velice instruktivní zprávy o překvapujících výsledcích výzkumů katakomb od polského učence dra. Bilczewského, výborný spisek amerického profesora J. A. Zahma »Věda katolická a učenci katoličtí«, německého apologety Hammersteina proslulý spis »Edgar«, Duhrova zajímavá kniha o Jesuitech; španělského učence Dra J. E. Orti y Lara »Věda a zjevení ve vzájemné harmonii.« Dále přijdou na řadu spisy — dílem celé dílem ve stručných výtazích a úryvcích, — Secchi, Hettinger, Weiss, Pesch, Braun, Wasman, Lorinser, Pawlicki, Morawski, Dr. Lampe, Marković, Balmes, Dierckx, Manning, Bougaud, Rohault de Fleury a j. Mimo to vydávány budou ve vzdělávací knihovně katolické také i práce původní, o něž požádány budou přední naše síly spisovatelské. Časem uchystána budou také souborná, přiměřeně upravená vydání zdařilých článků časopiseckých, jež zvěčnělí spisovatelé naši (jako Dr. M. Procházka, Šmídek a j.) uložili v různých časopisech nyní již málo přístupných a známých. Tím způsobem budou mnohé dobré práce literární vyrvány nezaslouženému zapomenutí. Také utěšeným plodům literatury starokřesťanské, jichž vždy svěží obsah hodí se výborně i pro naše moderní poměry, věnována bude náležitá pozornosť pečlivými překlady.

Vzdělávací knihovna katolická, jejíž potřeba a důležitosť zajisté každému jest patrna, bude moci vzkvétati jen tehdy, nalezne-li co možno nejširší kruh odběratelstva a čtenářstva. Doporučujeme tudíž nový důležitý tento podnik literární laskavé přízni našeho obecenstva. — Přihlášky k odbírání přijímá každé knihkupectví, zvláště knihkupectví Cyrillo-Meth. G. Franck. Praha, budova městské spořitelny. Cena jednotlivých svazků, jež budou sestávati z několika sešitků, je stanovena co nejmírněji. Sešit à 25 kr.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Literární sjezd družstva »Vlasť«. Dne 12. března t. r. ustavilo se komité pro literární sjezd, který družstvo Vlast letos pořádá. Za předsedu komitétu zvolen byl gymnasijní profesor pan Dr. M. Kovář; za jednatele dp. Dr. Karel Lev Řehák, farář u sv. Ducha v Praze, a za zapisovatele dp. Frà Tom. Mašek, člen rytířského řádu Maltézského v Praze. Komité rokovalo o úkolech sjezdu, t. j. o jeho části literární a části technické. Když byly o těchto předmětech vyměněno mínění přítomných, zvoleno bylo tříčlenné subkomité, které sestaví určité návrhy. — Ve čtvrtek, dne 19. března, konalo komité druhou schůzi a probíralo otázky, kdo má býti — mimo členstvo družstva, jež má k sjezdu eo ipso volný přístup — na sjezd pozván, kde mají býti členové a hosté ubytováni, jak má býti zařízen banket a jiné věci ekonomické stránky sjezdu se dotýkající. Sjezd bude spolkovou schůzí družstva s pozvanými hosty; členové se dostaví do schůze bez legitimace, přihlášeným hostům vydá se legitimace v naší kanceláři, kterou pak vezmou s sebou do schůze. Třetí schůze konala se dne 13. dubna, po závěrce t. l., a bylo v ní jednáno o literární části sjezdu. Nadějeme se, že bude sjezd dobře obeslán a že přinese katolické straně hojného užitku. Tímto číslem počínajíc budeme přinášeti o sjezdu stálé zprávy.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 9. února po valné hromadě první schůzi za předsednictví p. Václava Žižky, stříbrníka v Praze. Pp. Tom. Jiroušek a Rudolf Vrba konali přednášky v Písnici a p. Tom. Jiroušek i v Berouně; dne 20. března přednáší dp. R. Vrba v Lounech a po Velikonocích pan Tom. Jiroušek v Liticích. — Spisovatel, jenž dostal od družstva podporu na cestu do Tyrol, bude požádán, aby si všímal také tamních řemeslnických spolků. — Když byl probrán a schválen protokol minulé schůze, vykonána byla volba členů výboru pro XII. správní rok. Zvoleni byli: za místopředsedu p. Václav Žižka; za jednatele p. Tom. Jiroušek a za členy výboru: vsdp. kanovník Josef Kuchynka, dp. Rudolf Vrba a p. Frt. Kotrč. Družstvo Vlasť zastupuje ve výboru red. Tom. Škrdle. — Do odboru pro uspořádání socialního kursu byli na

to zvoleni: dp. Dr. Rudolf Horský a pp. Tom. Jiroušek, Rudolf Vrba a Václav Žižka. — Referent agrární otázky, dp. Rudolf Vrba, podával zprávu o agrárním hnutí od poslední schůze a promluvil v tato slova: Proud z venkova do měst. Karakteristickou známkou nynějších nezdravých poměrů společenských jest ohromné vzrůstání velikých měst, hromadění hladových žaludků na jednom místě a vyprazdňování venkova a tím nedostatek pracovních sil v zemědělství. Když byl římský národ v úpadku, tu též hromadně opouštěli rolníci svoje pozemky a šli rozmnožit proletariátní davy v Římě, kde za vladaření císařů bylo nahromaděno přes jeden milion vyděděných rolníků. Hrozný tento zjev vidíme nyní v Anglii. Venkov se neustále vyprazdňuje, a Londýn vzrostl tak obrovsky, že čítá více obyvatel než celé království Bavorské. Zde v tom děsném velkoměstském víru zahyne na tisíce osob ročně hladovým tyfem, děsná bída zde zeje vedle ohromného přepychu. Londýn potřebuje na chudé vždy ročně o 5 mil. zlatých více a přece nezachrání oněch 7—10.000 lidí, kteří zemrou hlady. Nenasytný kapitál a hrabivosť jankeů dokonce v dokách, kde se tedy zdvihají pomocí jeřábů veliké náklady, zmocnil se i ženy a vidíme nyní v dokách Londýnských, kde dosud zvyklí byli lidé viděti zavalité a robotní dělníky doků, slabou, vychrtlou ženu, která s povděkem béře hladovou mzdu, za kterou žádný muž pracovat nejde. Muž sedí nyní doma a čeká, co mu upracovaná žena přinese výdělku domů. Tak daleko přivedl to ten nejbohatší národ. Kam spějeme? I u nás vidíme nezdravý proud z venkova do měst. Zbankrotělý rolník odstěhuje se do Žižkova, do Prahy, do většího města, má-li pár grošů ještě, chytá se hostinství, hokynářství a když o všecko přijde, jde nádeničit. Chceme-li tomuto nezdravému proudu učiniti přítrž, třeba jest, aby co nejdříve právo domovské upraveno bylo tak, aby každý, kdo po pět let v místě bydlí, samo sebou nabyl práva domovského v téže obci. Jest na čase, aby stav rolnický zákonodárstvím byl zachráněn před dalším chudnutím, aby zbankrotělý rolník nerozmnožoval řady nezaměstnaného proletariátu v městech. Chceme-li, aby národ byl zachován, aby venkov, který chová nejzdravější jádro lidu, nebyl vyprázdněn jako v Anglii, jest třeba, aby v brzku náš program agrární byl uskutečněn. Po jeho referátě rozpředla se otázka hlavně o tom, zdaž má dělník nabýti domovského práva tam, kde pracuje, nebo kde bydlí. Výbor se rozhodl, že jest oprávněné a spravedlivé stanovisko, nabýti práva domovského tam, kde kdo bydlí. — Referent dělnické otázky, p. Tom. Jiroušek, poukázal hlavně k tomu, bude-li přijata volební oprava hr. Badeniho, že bude svolán do Prahy zemský sjezd delegátů katolického dělnictva, aby se katolické dělnictvo chystalo k volbám; uvedl dále, že v Politickém klubu katolického dělnictva zvolen byl ze samých řemeslníků zvláštní odbor, aby vypracoval řemeslnický program strany křesťansko-socialní; ještě že jest potřebí vypracovati program živnostenský (dělnický že byl sdělán na sjezdu v Litomyšli) a pak bude jasno ve všech našich oborech práce socialní. Socialní odbor družstva Vlasť se vynasnaží, aby dostal do svého středu pro tento účel zkušeného živnostníka. Na konci referoval p. Václav Žižka o řemeslnické otázce. Po svém referátě, jenž by s povděkem přijat, sdělil p. Václav Žižka, že již dokončil brožuru: »Život socialní na základech křesťanských,« kterou předloží předsedovi odboru, dp. Dr. Rud. Horskému, a pak nákladem družstva našeho vydá. — Po vyčerpání programu byla schůze p. místopředsedou Václavem Žižkou uzavřena.

Z Historického kroužku. Dne 23. února přednášel v Historickém kroužku dp. frá Jos. Hamršmíd o tom, »jak v Čechách zdařila se Husem zamýšlená reforma?« Výsledek hnutí Husem vyvolaného byl formulován ve 4 kompaktátech. Koncil Basilejský povolil pouze v podávání a přijímání pod obojí způsobou, ovšem bez úrazu obecného učení o dostatečnosti způsoby jediné. Tři ostatní kompaktáta neobsahovala nic, co by s obecným učením o mravech či víře bývalo v neshodě. Z těchto tří bodů provedli v Čechách pouze článek o tom, že duchovenstvo nemá se zbožím světským vládnouti. Po letech se ukázalo, že ochuzení kněžstva nepřineslo očekávané a žádoucí neposkvrněnosti mravu při utrakvistickém duchovenstvu. Přese sliby Zikmundovy, že bude dbáti, by učení Pražskému a špitálům statky byly vráceny, ochuzení kollejí bylo jednou z příčin, že vysoké školy ztratily svůj bývalý kulturní význam. Také špitálům bylo nové hospodářství s neprospěchem. — Článek o svobodném hlásání slova Božího nebyl vyplněn. Dle svědectví Valečovského drželo se kněžstvo raději hrazených měst, a mrav jeho byl velmi pokleslý. Ježto kněžstvo pod obojí samo hříchy zlehčilo, to jest neposuzovalo jich dosti přísně, nastalo koncem století otupení mravů tou měrou, že nebylo ani v prvých řadách českých šle-

chetného zápalu a dobrých snah o blaho obecné. V názorech o víře pak vládl pravý Babylon. Nelze říci, že zamyšlená snad reforma dodělala se výsledkův, a proto není Hus ani skutečným reformátorem mravů. — Přednášce přítomen byl vsdp. gen. vikář Dr. Fr. Hrádek, m. kanovník vdp. dr. Fr. Krásl a mnoho jiných hodnostářův a četného posluchačstva, jež poutavou přednášku pozorně sledovalo a pana přednášejícího odměnilo zaslouženým potleskem.

V neděli dne 15. března přednášel dp. prof. Dr. Ant. Podlaha »o třech laicích českých jakožto literárních obrancích víry katolické ve století XVI. a XVII.« Ve všech dobách těžkého náboženského zápasu, jenž byl probojován ve vlastech našich, vždy bylo dosti mužů, kteří statečně hájili víru katolickou. Ti z kněží a laiků, kteří živým slovem a skutkem v životě veřejném byli činni, jsou nám většinou s dostatek již známi, neméně i ti z kněžstva, jižto byli literárními obhajci víry katolické. Méně však známi jsou laikové, kteří rovněž péra se chopili na obranu víry své. Jest pozoruhodno, že zvláště ve třech nad jiné význačných fasích náboženského zápasu v Čechách vyskytli se takovíto stateční obhajcové mezi vzdělanými laiky našimi. V době pro katolicism český nanejvýš kritické, ve druhé polovici XVI. století za vlády císaře Maximiliana II., vystoupil na obranu církve katolické appellační rada Blažek Nožička z Votína († asi 1570.), jenž oslepnuv, hledal útěchy v rozjímání o věcech Božích, a sepsal několik traktátů proti vzmáhajícímu se lutheranismu. Později, když za slabé vlády Rudolfa II. náboženské poměry značnou měrou v neprospěch katolíků se změnily, pobádajíce je k statečnější akci, vyvstal roku 1609. jako obrance katolické víry dvořením Rudolfův a hejtman statků kláštera Svatojirského, Jakub Horčický z Tepence, spisem »Konfese katolická«. Muži tomuto bylo snášeti později nemalých utrpení od stavův odbojných, kteří jej pokládali za předního svého odpůrce. Když konečně po bitvě bělohorské víře katolické zasvitla lepší budoucnosť, tu podal místodržitelský sekretář Jan Benedikt Smolík († asi 1680.) r. 1650. výdatnou pomůcku k poučování lidu ve víře katolické překladem Pflaumerovy knihy »Dialogi catholici«. — Přednášející podal rozbor spisů těchto laiků-apologetů a upozornil na důležitosť jejich. Velmi četné obecenstvo, dam i pánů, mezi nimiž ndp. světící biskup Msgr. Ferd. Kalous, jenž dp. profesorovi srdečnými slovy poděkoval za důkladnou a obšírnou přednášku, dlouho trvajícím potleskem projevilo svou vděčnosť panu přednášejícímu.

Knihovní komise při družstvu Vlasť konala dne 19. března v redakci »Vlasti« o půl 2. hodině odpoledne schůzi. Přítomni byli: starosta dp. Dr. Rud. Horský, místopředseda pan c. k. poštovní pokladník Karel Ulrich, gymnasialní profesor pan Dr. M. Kovář, referent komise dp. Al. Mlčoch, řídící učitel pan Václav Špaček a redaktor dp. Tom. Škrdle. Komise rokovala o své práci dlouho a důkladně. Z jejích usnesení uvádíme na veřejnosť jen toto: Referent knihovní komise dp. Al. Mlčoch sdělil, že má u sebe 1500 různých posudků, knih pak posouzených že je v tom 1000, neboť některé knihy více referentů posuzovalo. Posudky, které máme v rukopisech, porovná p. referent s posudky ve »Vlasti« a v Brněnském »Obzoru«, a které knihy nejsou ve »Vlasti« a v »Obzoru« probrány, ty pročtou noví referenti, tak aby o každé knize slyšán byl dvojí nebo trojí soud, nežli se buď odsoudí nebo doporučí. Takto se naloží s materialem již zaslaným. Tyto posudky budou, až se práce s tím spojené skončí, ve »Vlasti« obvyklým způsobem uveřejněny. Od roku 1897. budou referenti pročítati jen nové publikace a budou o nich kratičké referáty ve »Vlasti« uveřejňovati. V budoucí výborové schůzi družstva Vlasť vykonají se do knihovní komise nové volby.

Odbor filosoficko-paedagogický při družstvu Vlasť. Ve středu dne 11. března o 5. hodině přednášel v odboru filosoficko-paedagogickém, v sále Katolické besedy, universitní profesor Dr. Eugen Kadeřávek: »Na kterých základech paedagogika staví a kterak.« Dne 25. března přednášel Filip Jan Konečný: »O moderní humanitě a paedagogice křesťanské.« Obě přednášky vynikaly jak důkladností, tak zajímavostí. Zajímavo jest poznamenati, že katolické učitelky pražské obou přednášek v hojném počtu se súčastnily. Podobně horlivě navštěvují pražské učitelky přednášky Historického kroužku. Člen odboru filosoficko-paedagogického, p. učitel Jos. Moudrý, přednášel z oboru vychovatelství dne 8. března ve sv. Josefské Jednotě katol. jinochů a mužů v Neveklově, a dne 3. května přednášeti bude ve Sv. Václavské Jednotě v Sedlčanech.

Adresa

J. M. nejdůstojnějšímu Pánu Eduardu Janu Nep. Brynychovi, biskupu v Hradci Králové.

Politický klub katolického dělnictva v Čechách vyzval všecky své členy a stoupence křesťansko-socialní myšlénky, aby zasýlali podpisy k adrese důvěry, jež bude nejdůstojnějšímu panu biskupu Ed. Janu Nep. Brynychovi předložena.[1]) Z toho skutku se velice raduji, nebo mám za to, že cesta, kterou se nejdůstojnější pan biskup ubírá, jest správná a pro nynější dobu jedině vhodná. Energie a vytrvalosť hodnostáře tak vysoko stojícího jest zároveň i pro nás ostatní bojovníky povzbuzením k práci a k vytrvalosti na dráze započaté; jeho pak utrpení, t. j. útoky a podezřívání a pronásledování, jež nejdůstojnější pán hrdinně snáší, posiluje i nás ostatní v těžkých dobách, jež prodělváme, i radím a navrhuji, aby nejen dělníci a řemeslníci, ale i klerus Čech a Moravy a Slezska,[2]) katolické spolky a katolíci vůbec k adrese Politického klubu se připojili, čímž bychom ukázali, že chceme kráčeti v šlépějích nejdůstojnějšího pana biskupa, a že srdečně milujeme toho, jenž pro své zásady obětuje vše, co jiným činí pohodlí a zdánlivou spokojenosť života. Nejdůstojnější pan biskup Eduard Jan Nep. Brynych slaví letos dne 4. května padesátileté narozeniny, i nechť slouží náš hold zároveň k oslavě jeho památného jubilea. Dělníci, katolické spolky a katolické osoby zasýlají adresy nebo souhlasy s adresou p Tom. Jirouškovi, předsedovi Politického klubu kat. dělnictva, kněžstvo račiž zasýlati souhlasy (v dopisech nebo na korr. lístcích) nebo společné adresy naší redakci. My v celé věci jen pomaháme, souhlasy nebo celé adresy odevzdáme klubu. Adresa nás obou jest: Praha č. 234—I.

Konče, prohlašuji veřejně, že stojím s přátely svými jako hradba za nejdůstojnějším p. biskupem a že pro něho a pro zásady jeho hotovi jsme vydati se v nejlítější boj s nepřátely Církve i našeho náboženství i jeho vznešené osoby.

V Praze, dne 10. března 1896.

[1]) Pozn. Krásně provedené adresy, podepsané veškerým členstvem, již zaslaly: Jednota sv. Josefská v Proseči, socialní spolek Svornosť v Č. Pečkách a v Přelouči.

[2]) Pozn. K adrese přihlásil se již celý vikariat Poličský.

Tom. Škrdle,
katecheta a red. »Vlasti«.

VLASŤ.

Michal Hórnik a jeho doba.

Příspěvek k dějinám literatury horno-lužické tohoto století.

Napsal **Fr. H. Žundálek.**

(Pokračování.)

Hlavní těžisko literární práce Hórnikovy jest v odboru literárně-historickém. V jeho článcích historicko-literárních zvláště jest hojně bohatých a důležitých příspěvkův k dějinám srbské řeči, jakož i průpravná látka i dodatky srbského slovníka. Všecky práce jsou uveřejněny v »Čas. Mać. Serb.«, jakožto vědeckém orgánu lužických vzdělancův, jimž jsou též psány. Staré památky rukopisné jsou důležity pro každou literaturu, tím více pro srbské písemnictví, které se teprve rozvíjelo. Proto umínil si Hórnik prohledati tyto památky, aby se zachovala o nich vědomosť, jak se sám vyjadřuje v úvodě svých »zastarských« (starožitných) drobností: »Zvláště důležity pro naši ne velkou literaturu jsou též staré rukopisy, které jsou uloženy v různých knihovnách. Protože pak nedostaneme všech do matiční knihovny — náležejíť ústavům stále trvajícím — chceme zhotoviti alespoň úplný katalog rukopisův dosud známých a podle důležitosti jejich též krátce vyznačiti.«

Nejprve zmiňuje se o rukopisné mluvnici jazyka dolno-lužického, jež uschována jest v knihovně srbského semináře v Praze. Jest na dvaceti arších, psána německy, autor však udán není. Z toho však, že autor se odvolává na předmluvu svého překladu Starého Zákona, soudí Hórnik v časopise matičním (1857., 100), že autorem jejím jest beze vší pochyby J. B. Fryco, který podobný překlad té doby pořídil. Domněnku tu potvrzuje list Dobrovského, uveřejněný v »Různých listech o Lužici« na str. 94. ze dne 16. srpna 1798., ve kterém děkuje Frycovi za lužickou rukopisnou gramatiku, o které praví, že dostane vynikající místo ve slovansko-filologickém oddělení jeho knihovny. Rukopis tento jest opisem originálu Frycova, kterýžto opis daroval

Dobrovský knihovně lužického semináře, jejž často navštěvoval a kde též vyučoval Srby jejich jazyku. V témž svazku časopisu matičního poučuje čtenáře o knize J. I. Junghänelově, která obsahuje poučení o srbských písmenech, dále 34 přísloví, 20 příslovných rčení a 4 hádanky; některé z těchto přísloví a rčení nalézají se jenom v této sbírce, z níž Hórnik podává vyňatky.

Roku příštího jal se podávati v »Životopisných lístcích« biografická studia Srbů zasloužilých o písemnictví lužické, doby starší i nové. Zahajuje pak lístky tyto vynikajícími zástupci národních snah v Lužici, Dolno-Lužičanem Janem Chojnanem a Horno-Lužičanem Jak. Ticinem. Roku 1859. pokračuje v těchto studiích, píše o Juriju Hawštynu Swětlikovi, který byl zastancem starého srbského pravopisu, jejž ovšem opět znesnadnil, přijav spřežky místo jednoduchých písmen s diakritickými znaménky; probírá dále též jeho rukopis. Téhož roku vydal tamtéž svou práci: Hieronym Megiser a jeho slownik, kde projevuje své myšlénky o sjednocení jedné spisovné řeči; pro slovník Pfulův zamýšlí užiti slov nebo tvarů, které krátkozrací kritikové mají za nesrbské. Hórnik dovozuje, že jest čistě srbským. — Podobně rozebírá roku příštího stati: Tadej Pacak a jeho slownik. Téhož roku uveřejnil »zastarskou drobničku« o Prok. Hančkovi. Teprve po šesti letech jal se pracovati v tomto oboru, zpytuje »Dźakowny spěw« z l. 1815., jenž nalézá se v knize Barthově, která jest posvěcena vítězným mocnářům Pruskému, Ruskému a Rakouskému po sjednaném míru r. 1815. Kniha tato jest velice zajímavá a nyní již vzácná;[1]) obsahuje nejprve horno-německý, pak dolno-německý zpěv, po němž následuje 40 překladů volných nebo doslovných jednoho ze jmenovaných zpěvův, každý v jiné, buď živé nebo mrtvé řeči nebo nářečí ze všech dílů světa. V oddíle »Linguae slavonicae et mixtae« je zastoupena řeč ruská, polská, česká a horno-srbská, pak litevská a lotyšská. Překladatel zpěvu srbského podepsán není; Hórnik se domnívá, že je to básník Aug. Th. Mjeń. R. 1866. uveřejnil s krátkým úvodem latinskou báseň M. S. Hausdorfovu ku poctě slavného lužického pěstitele a slovníkáře Brancela: »Přispěw Abrahamej Brancelej«, z níž vyjímáme zajímavé dva začáteční verše, jež znějí:

»Si par virtuti Slavis fortuna fuisset,
Orbis adoraret Slavica sceptra tremens.«

Další články soustavně uvedeny jsou tyto: »Prawopis a rěč w katechismje z l. 1597.« (1868., 56), ve kteréžto stati probírá jednu z nejstarších známých památek řeči horno-srbské, již sepsal zmíněný již Václav Worjech. — Rukopisna agenda z l. 1667. (1869., 45.) — »W kotrej« podřeči pisaše Tharaeus w l. 1610.? (1869., 108); tu dokazuje náš historik, že psal nářečím dolno-srbským, nikoli mužakovským, jak před ním tvrdili literární historikové; spis ten sluje »Euchiridion Vandalicum«. — »Knižka we žarowskej podrěči« (1870., 52), kde mluví o knížce Kr. Gabr. Fabricia, vydané v l. 1711. — »Ryč a prawopis M. Frencela před runje 200 lětami« (1870., 55); pravopis tohoto jest podoben nynějšímu novému, ať jej sestavil podle češtiny; užíval ho však pouze do r. 1689., kdy se opět rozhodl pro německý k velké škodě jazyka mateřského. — »Martiniowe pokutne

[1]) Vyšla u Grassa, Bartha a spol. ve Vratislavi 1815.

(kající) psalmy z léta 1627.« (1871., 3.) — »Serbska přisaha, pomnik ryče z třećeje štwórće 15. lětstotka« (1875., 49). Je to vzácná památka z 15. st., tedy dosud nejstarší (po něm následuje zmíněný již katechismus Worjechův, větší kniha srbská). A bylo by též divno, kdyby nebylo předchozích knih před tímto katechismem, poněvadž jest v něm pravopis na ten čas dobrý. Všecky předchozí památky, mezi nimiž byly též nejspíše katolické katechismy a podobné věci nejpotřebnější, se však bohužel ztratily. Pak se snadno deklamuje, že teprve Luthrova reformace dala podnět k literární práci v jazyce srbsko-lužickém. Z přísahy této vidíme neoprávněnosť toho tvrzení. Nepříznivé doby, válka, zášť a jiné okolnosti uškodily velmi mnoho katolické Církvi i katolíkům, a daly podnět různým nepravdivým výtkám a pomluvám. — »Glossy w agendże Khrystofa Blöbela« (1875., 53). — »Staroserbske słowa v Magdeburskim rukopisu 12. lětstotka (téhož roku, str. 80), jehož opis pozorně pročetl a vybral zvláště pro slovník srbský zajímavá slovíčka a tvary. — »Delnjoserbska słowa z rukopisa Kř. W. Broniša« (1876., 49). — »Rukopis Jakuba Ledźbora« (1877., 88). — »Ryč w rukopisnych spěwařskich z Łutow« (1877., 117). — »Jakub Ticinus a jeho ryčnica z l. 1679. (1878., 9); Ticinus jest prvním známým zakladatelem písemnictví katolických Srbů, jenž opravil srbský pravopis podle bratrského českého. — »Delnjoserbski wótčenaš w knizy A. Bohoriča z l. 1584.« (1878., 28.) — »Delnjoserbske słowa ze słownika H. Megisera« (1878., 46). — »Hodźijski serbski rukopis ze spočatka 18. lětstotka« (1879., 135). — »Rukopis Jana B. Junghänela (1882., 52). — »Katechismus Jak. Ticina z léta 1685.« (1883., 115.) — »Zacharias Bierling a jeho knižka z l. 1689.« (1883., 119); Bierling jest zakladatelem nynějšího evangelického pravopisu, jak jsme již podotkli. — »Prěni serbskokatholski katechismus (1889., 112). — »Prěnje serbskokatholske kěrluše (1889., 115). — »Wjesne a swojbne mjena z l. 1534. (1892., 58; podobnou sbírku uveřejnil již r. 1865., str. 336 s názvem: »Ležownostne mjena u Serbach). — »Rukopisaj Handrija Zejlerja« (1893., 19). — Dr. J. Pětr Jordan (1893., 67). — »Cyła biblija serbska a jeje nowy wudawk« (1894.).

Jak vidno z názvů jednotlivých prací, jest většina statí jmenovaných více jazykozpytná než literárně-historická. K těmto pracím druží se řada článků pouze jazykozpytných, kterými si dobyl velkých zásluh o doplnění a zdokonalení srbského pravopisna jazyka. »Jsou to,« jak praví Černý, »vážné sbírky a hluboké studie, které pojišťují Hórnikovi místo mezi nejlepšími slovanskými jazykozpytci.« Tato veledůležitá pojednání pro srbský pravopis, slovník a gramatiku podána proto poněkud šíře; (jsou vesměs uveřejněna v časopise matičním).

Jak jsme slyšeli, zasazoval se Hórnik o zlepšení domácího pravopisu již jako gymnasista a pak jako theolog. Té doby nebylo stálých pravidel, kdy a kde jest užívati samohlásky »ó«; mluvou národní nebylo se možno říditi, ano se říkalo někde dół, rów, přichód, jinde opět pop, doł, row, přichod, tak že záleželo na spisovateli, kterého nářečí se chce přidržeti, což ovšem nebylo správno, protože taková libovůle nemůže míti u věci této místa. Proto navrhuje jistá pravidla podle podřečí západního, kterými by se bylo říditi; výhoda ustálenosti té byla by jak pro psaní, tak pro výslovnosť, protože by se ušetřilo

mnohé zbytečné čárky, a též libozvučnosť mateřštiny by se zvýšila, odklidí-li se mnohé ó (vyslovuje se podobně jako »uo«, jak bylo ve staré češtině). Pravidla tato stanovil v pojednání svém: »Hdźe mamy »ó« pisać«, jež odůvodňuje a vykládá r. 1855., jak jsme již podotkli v časopise matičním (str. 72). Článkem tímto zahájil horlivý oprávce v uvedeném časopise svou nadějnou činnosť. Zabývaje se též horlivě studiem jazyka dolno-lužického a pozoruje i tam, ano ještě více než v horní srbštině nedostatek stálých pravidel u této věci, navrhl r. 1862. pravidla pro tento jazyk v pojednání: »Wo »ó« w delnjoserbšćinje«. Důležita je také stať »Dorunanki w serbšćinje« (1860., 37). Rovněž k opravě pravopisu směřuje pojednání »Biblijske mjena w katholskich serbskich knihach« (1865., 347). Ve psaní těchto jmen jeví se různosť i v nejvzdělanějších a nejustálenějších řečech, protože jedni užívají tvarů původních, jiným se líbí lépe formy řecké nebo římské. Aby této nesrovnalosti odpomohl, stanoví, kterak jména biblická jest psáti a skloňovati. — Stať »Wy z prädikatom w zdworliwej ryči« (1879., 67) stanoví pevnou zásadu místo dosavadní dvojakosti a dovozuje, že ve zdvořilé řeči »wy« se pojí se singularem, jak je to na př. u nás. »Stůjme proto k rozumnému a důslednému pravidlu, abychom vyhostili dvojakosť a nejistotu ve zdvořilé mluvě a ve psaní!« — »Futurum z »du««« (1880., 47) vyvrací mylnou domněnku Miklosičovu, že opis futura »du« pochodí od slovesa ić (jíti), takže by bylo: ja du pisać = jdu psáti. Hórnik dokazuje, že »du« je skratek pomocného slovesa »budu«, jež lid na mnoha místech zkráceně vyslovuje, ale ne všude, z čehož lze posouditi pravosť tvrzení našeho jazykozpytce; dále má váhu i důvod, že nevyskytuje se obdoba v jiných slovanských jazycích. — Neméně důležité jsou stati: »Koncowki -eho, -emu, -oho, -omu (1883., 132). — »Njeporjadne zesłabjenje někotrych sobuzynkow« (1883., 135). — »Hdźe ma so naše »ě« z »ê« pisać« (1883., 138). — »Hdźe pišemy jotowane pismiki?« (1891., 70). — »Najpřihódniše grammaticke twórby a wukóncy« (1891., 132). — »Mjezsobne zastupowanje samozynkow w hornjoserbšćinje« (1891., 137). — »Někotre podhladne a špatnje tworjene serbske słowa« (1891., 140). — »Troje »o« w serbskej ryči« (1892., 53). — »Słowjesa ê-kmenow a jich časowanje« (1892., 133). — »Přitomnosć a minyłosć serbskeho słowjesa« (1803., 33). Sem sluší kromě jiných též »Rjedźeŕ a porjedźeŕ« a rozmluvy »Čibky a Mudroně« v »Łužičanu« uveřejněné, a »Přikład mužakowskeje podryče« (Č. M. S. 1869., 119).

Těmito vážnými pracemi získal si Hórnik o vytříbení a zdokonalení jazyka neskonalých zásluh; a proto národ jeho může a má mu býti za toto jeho »skutkowanje« nemálo povděčen, protože pěstitel jeho jazyka náležel k nejvzdělanějším jeho mužům. A když nejpřednější vůdcové národní pečují o zachování jazyka, má to také dalekosáhlé účinky, jak tvrdí Heeren (Ueber die Nationalität): »Dokavad první hlavy národa se zasazují o vzdělání jazyka, nemůže klesnouti nebo zajíti. Národní literatura stává se neomylným prostředkem zachovati národnosť, poněvadž jest prostředkem zachovati jazyk. V jakém, v jak velebném světle objevují se nám tedy oni pokojní hrdinové národní. Jimi zakládá se trvalosť národa pevněji, nežli mnohými vítězstvími může býti založena . . .«

K činnosti Hórnikově v orgánu matičním náleží též jeho snaha

sblížiti a sjednotiti své rodáky s krajany dolno-lužickými. »V jednotě moc«, bylo jeho heslem, a proto hleděl je též uvésti ve skutek. Za tím směrem nesou se jeho studie: »Delnjołužiska pokazka w nětčišim prawopisu« (1868.; 107); orthografii dolno-lužické ustanovil Boh. Fabricius jistá pravidla teprve r. 1706., a to podle němčiny, maje zhoubný příklad na Běrlingově dobropísemnosti horno-lužické, ve mnohých věcech však byla dosud nesjednocenosť, a odtud ukázka Hórnikova, který pomáhal i svým nejbližším pobratimům. Ještě určitěji vystupuje jeho snaha v následujícím ročníku (1869., 42.), kde podal určité návrhy, aby byl pravopis dolno-lužický více etymologickým než dosud: »Wudospołnjenje delnjo-łužiskeho prawopisa.« R. 1880. vydal nad jiné vážnou stať: »Wutworjenje našeje spisowneje rěče a jeje zbliženje z delnjoserbskej,« ve které, jak vidno, se zabývá otázkou, zdali jest možno sblížiti oba příbuzné jazyky (dosavad pracoval o sblížení pravopisném); ačkoli je to jeho nejvroucnější touhou, přece však doznává, že spojení obou těchto jazyků jest nemožno, protože není společného politického nebo společenského středu. Přes to však nepřestal se starati o své krajany, jichž úděl byl méně šťastným nežli Horno-Lužičanův; pečuje o to, aby se vzdělávali a poznali hlavně svůj jazyk: »Naší povinností může býti pouze, abychom napomínali mladé Srby, aby se učili svému jazyku, a snažme se jejich opravdovou láskou podporovati blaho veškerého Srbstva.« Vzájemnosti dolno-lužické napomáhal i tím, že psal sám tímto podřečím a konal o něm kritické studie. Dotkli jsme se pouze několika slovy tohoto směru činnosti našeho národovce, jež však jest významu nad jiné důležitého a nemalého. Jeho snaha však nedošla náležitého ohlasu u jeho dolno-lužických krajanů, protože tamější poměry jsou velmi neutěšené, a je málo vlastencův, kteří by věnovali život svému národu — není tam katolických kněží, jichž počtem sice skrovným se honosí Horní Lužice, kteří však vykonali obrovské dílo v probuzení svého národa.

Jak velice pečoval Hórnik o Časopis matiční, jakož i o celý spolek, vidíme z jeho výmluvných a radostných slov, která pronesl za příčinou pětadvacetiletého jubilea Matice srbské, z kteréžto rozpravy uvedeme některá fakta hlavně proto, abychom měli přehled i o jiných pracích v Časopise uveřejněných a též abychom dokázali, jak veliký vliv na národní hnutí mělo veškeré družstvo, jakož i poněkud objasnili srbské poměry.

Podav krátký přehled spolkových dějin, pokračuje: »Nové družstvo, jak se jeví u každé novoty, získalo si hojně přátel; velké naděje vzbuzoval i tehdejší pohnutější čas. Avšak Matice srbská nemohla splniti všech nadějí, protože se nedostávalo materialních a duševních prostředků. Ač byl roční příspěvek nepatrný, přece se brzy omrzelo jej pořádně platiti, a nářek na liknavé platitele stojí v protokole již po třech letech v r. 1850. a může se do dnešního dne opakovati. Hrstka nezištných národovcův, kteří byli ochotni přinésti hmotné oběti za svou srbskou národnosť, byla přece jenom nepatrna.

Avšak nedostávalo se též duševních sil. V malém národě může býti jen málo spisovatelův, a mezi Srby jich bylo poměrně ještě méně, protože spisovná řeč nebyla všestranně vzdělána (tak se mluvilo teprve na hlavní »zhromazdźizně« r. 1848. po návrhu p. Jakubově pouze srbsky a teprve 3. dubna 1850. psán byl první protokol srbsky); studující Srbové neměli mnoho příležitosti zdokonaliti se v mateřské

řeči, aby spisovali srbské knihy. Tak se stalo, že nevyšly různé přislíbené knihy, o kterých se v protokolech mnoho mluví.

Protože pak za takových okolností vydávalo se jen málo spisů, měla Matice, když byla první horlivosť ochábla, průměrně každého léta jen kolem 80 členů a dosud jich tolik má. Dále škodilo, že Matice Srbská při nevyvinulosti dosavadních pravopisů a pro dosavadní nesjednocenosť písemné řeči bylo nastoupiti na dráhu reformatorskou, a od ní se učiti zdálo se lidu obtížno a nemilo.

Též pomluvy škodily druhdy Matici. Dokonce též leckdo vystoupil v pozdějších letech, protože věděl, že mu členstvo nepřinese přízně u vrchnosti ani peněžitého užitku. Někteří z vystupujících členů stěžovali si na Matici a připisovali jí, co byli sami zavinili, protože oni sami chtěli býti — Maticí.

Při všem tom však smíme — volá po této trudné úvaze bystrý náš pozorovatel — spokojeně pohlížeti na uplynulých 25 let. M. S. vykonala tedy mnoho a pozdvihla naši literaturu; proto žádný knihkupec ani soukromník by nebyl tolik dokázal!

Přední zásluhou M. S. jest *duchovní svazek,* kterýž navázala mezi všemi, kteří pracují o vzdělanosti svého lidu, ať jsou kteréhokoli vyznání víry. Jako v literárních družstvech jiných Slovanů, též Němcův a ostatních národů, tak jsou též v M. S. všichni sjednoceni. Proto je dobře, že podle M. S. r. 1862. jiné dvě jednoty byly zřízeny — evangelické knihovní družstvo a spolek sv. Cyrilla a Methoděje — které vydávají nábožné knihy a spisy. M. S. je pro všecky a má vyšší úlohu, nemá poskytnouti pouze spisů pro lid, ale jest jí vydávati hlavně spisy vědecké.

Druhou zásluhou M. S., která s dříve jmenovanou souvisí, jest, že všestranně vzdělala a zdokonalila zevnější svazek, společnou spisovnou řeč Srbův horno-lužických a částečně též dolno-lužických.«

Podle svých stanov vydala Matice nejprve knihy pro lid a obecné školy, a to v tomto období dosti hojný počet 57 knih, z nichž některé vyšly i ve druhém vydání. Kromě těchto založil si spolek trvalou památku v národě, vydav svým nákladem srbsko-německý slovník. Tyto spisy psali spisovatelé: Bartko, J. Buk, M. Buk, Cyž, Dučman H., Hórnik, Jakub, Jenč, Kocov, Kral, Kućank, Kulman, Mučink, Pful, Pjekař, Pohonč, Räda, Zejleŕ, Sommer, Wehla.

Mezi vědeckými pracemi, jež Matice vydala, náleží jmenovati hlavně Časopis, o kterém Hórnik v nadřečené rozpravě tvrdí, že zdokonalil hlavně srbský jazyk v příčině grammatické, lexikalní a poetické. Kromě Hórnika účastnili se prací při Časopise hlavně J. Buk, H. Dučman, Janiš, Jenč, Laras, Pful, Róla, Rostok, Zejleŕ, Smoleŕ a j. Všichni tito spisovatelé pracovali nezištně na roli národní, nežádajíce nižádného honoráře, čímž bylo možno vydati tolik spisův a dosti cenných.

K zásluhám tovaryšstva matičního sluší též připomenouti důkladnou knihovnu, v níž obsaženy jsou téměř všecky srbské, též mnoho »lusatik« (knih pojednávajících o Lužici) a spisy slovenské, jakož i jinojazyčné.

»Jest dále potřebí,« vyzývá všecky národovce, »vytrvalosti na nastoupené dráze, pravé nezištnosti v práci a součinnosti, abychom

vydali německo-srbský slovník, knihovnu pro lid a jiné různé knihy, potřebné pro lid a školu, jakož abychom svůj časopis dále zdokonalili.

Starejme se, abychom si zbudovali dům M. S., nové středistě pro svou práci, aby vzdělanosť Srbův na základě mateřské řeči pokračovala přirozeně a úspěšněji. Doděláme-li se toho, přibude M. S. vážnosti a plodnosti, kteréž jí z celého srdce přejeme.«

Končí pak tuto pozoruhodnou rozpravu tímto heslem:

»Njech serbska Klio nowe njena
Wšědnje zapisa,
Njech Serbowska, njej přewinjena,
Njech se njepodda!«

Z tohoto náčrtku může si laskavý čtenář učiniti představu, jak utěšenou činnosť rozvíjela Matice Srbská ve svém národě.

S Maticí srbskou úzce souvisí jiný podnik nadmíru důležitý, o kterém jsme se již výše zmínili. Je však třeba, abychom stručně vylíčili dějiny tohoto podniku, jemuž náš Hórnik věnoval nemálo péče a práce.

V pohnutém roce 1866. usnesla se Matice Srbská na hlavní schůzi (která každého roku se koná v úterý po Velikonocích) k návrhu Smoleřově sbírati peníze, aby se zakoupil nebo vystavěl vlastní dům, aby se tam umístily matiční sbírky, jakož i družstvo samo. Než, peníze scházely s velice pomalu, tak že, kdyby se bylo mělo čekati, až se sežene potřebná summa, bylo by to trvalo 20—30 let. Proto zakoupil Smoleř na své jméno a útraty příhodný dům na rohu »lawskeje hasy a lawskich hrjebjow« v Budyšíně a přepustil jej Matici za 71.000 hřiven (marek). Nežli odevzdal tento dům Matici, Smoleř odebral se na Rus, aby získal přátely tomuto podniku, aby zapůjčili nebo darovali potřebné peníze. Ač jeho cesta se nezdařila, přece podařilo se mu za jeho desítinedělního pobytu v cizině vypůjčiti si něco peněz, tak že se pak dům zaplatil, dluhy pak na něm váznoucí přejala Matice. Nebudeme rozebírati zevrubně poměrův tohoto podniku, pouze podotýkáme, že dluhy ty způsobily Matici a jejím členům mnohou trapnou chvíli, ano, že již bylo na mále, že věřitelé majetek matiční prodají, aby uhradili své požadavky. Než, přece našli se příznivci domu matičního, jichž pomocí a přispěním byly po dvaceti letech dluhy téměř splaceny. Aby však dům tento ještě lépe vyhovoval, bylo již od počátku pomýšleno na jeho přestavbu. Když již byly poměry této záležitosti poněkud uspořádány, nabádáno na všech stranách, aby se přikročilo ke stavbě nového matičního domu, který by vyhovoval všem požadavkům. Proto byl zvolen ve valné hromadě r. 1893. výbor, který měl ihned učiniti potřebné kroky, aby se stavba déle neodkládala. Stavitel Mauerer sestavil plán nového domu, jenž byl od městské rady beze všech obtíží povolen.

Jak již praveno, Hórnik účastnil se měrou nemalou této záležitosti, vždyť toužil neustále, aby měla jeho Matice svůj vlastní stánek, bez něhož zdála se mu býti neúplnou a nesvobodnou. Než, nedočkal se příznivého výsledku. Akce záležitosti právě před jeho smrtí dospívala určitého, pevného směru, a po jeho smrti teprve vydána byla »Maćična prószwa« ke všemu srbskému národu, aby dávná tužba Hórnikova byla uvedena ve skutek. »Každý lid, který chce býti

vzdělaný, ať je samostatný čili nic, má svoje národní středisté, společné kulturní ústavy, národní museje a divadla, akademie a university, kterých si vysoce váží a hájí, obětuje na jejich vydržení, ozdobu a povýšení mnoho peněz. Náš srbský lid však nemá dosud viditelného střediska, společného majetku, který by svědčil slušně o jeho národním bytí a kulturním životě.« Tak ospravedlňuje a odůvodňuje Matiční prosba svůj pevný úmysl, postaviti důstojnou budovu národní — národní dům.

»Náš srbský matiční dům nechť jest patrným střediskem veškerého lidu srbského, všech našich spravedlivých a bohumilých prací k záchraně krásné srbské řeči a srbské konservativní mysli, k rozvoji a posile srbského rolnictví a hospodářství, k obraně dobrých srbských zvyků, aby se zachovaly a udržely křesťanské zásady a mysl králi oddaná, kteréžto náš lid zvláště vyznamenávají.

Náš matiční dům poslouží všem Srbům a jim bude náležeti, a proto jest dlužno stavěti jej všem Srbům, společnými prostředky, silami sjednocenými . . . Bude pak obsahovati srbskou knihovnu, srbské museum, Hórnikovu jizbu [2]) s čítárnou srbskou, sklad knih Matice Srbské a srbských knihovních spolků, archiv všech srbských družstev, srbskou knihtiskárnu a knihařství, expedici srbských novin a časopisův, větší a menší sál s příslušnými místnostmi pro zpěvácká cvičení, koncerty, divadelní představení, pro sídlo předsednictev a výborův a řádné i mimořádné schůze všech srbských spolkův (Matice srbské, Tovaryšstva pomoci (t. j. studující mládeže), knihovních družstev, srbských duchovních a učitelských konferencí, srbských besed, selských spolkův a spořitelen, zpěváckých a misijních jednot atd.), dále velký hostinec s příslušným restaurantem, jakož i zájezdní hostinec s úhlednou kavárnou, našim ženám milou, a krčmou pro chudší navštěvovatele měšťanských trhů, konečně též hlavní skladiště našich rolnických jednot. Tak najdou v srbském matičném domě všichni Srbové, kteří jsou v Budyšíně a kteří do Budyšína přijdou, bohatí i chudí, muži i ženy, staří i mladí, svoji hospodu, svůj domov, nejpříhodnější místo odpočinku a osvěžení . . . Tu se všichni Srbové časem přece lépe poznají a budou se cítiti jako jediná křesťanská rodina. Protož křesťanský duch nechť se rozhostí všude a stále v srbském matičním domě.«

Poněvadž malá loterie nemohla býti povolena, usnesla se loňská valná hromada matiční, že vydá podílné listiny po 1000, 600 a 300 hřivnách. Kromě toho ovšem přijímají se dobrovolné dary na tento dům, [3]) které též pomohou nemálo stavěti nový národní dům, o jehož důležitosti jest každý Čech přesvědčen, zvláště o místech ohrožených.

Všichni si přejí tohoto střediska, a budou-li též všichni pracovati v této záležitosti, význačně národní, mohou nadšení národovci slaviti v roce 1898. padesátileté jubileum ve vlastním novém domě srbském. I my přejeme podniku tomu všeho zdaru, a doufáme, že i naši čeští národovci a přátelé bratrského lidu srbského vykonají svou povinnosť a přispějí nějakou hřivnou na zbudování pevné hráze

---

[2]) Pracovnu jeho, jak byla při jeho smrti, k jeho stálé památce.

[3]) Laskavé příspěvky račte zasýlati redaktoru Lužice: Dr. E. Muka, Gymn. Oberlehrer, Freiberk, Sachsen.

proti přívalu německému, který i na nás rozepíná svoje krvelačné choutky. Bude-li Lužice zabezpečena, budeme míti na severu oporu, a náš boj bude tím též značně ulehčen. Sapienti sat!

Než — již čas, abychom se vrátili opět k literární činnosti našeho velečinného srbského genia. (Pokračování.)

Učení katolické o Antikristovi, o theologických domněnkách stran jeho osoby i konání jeho, a učení Petra Chelčického o těchže předmětech.

Napsal Dr. **Antonín Lenz.**

(Pokračování.)

Moc tohoto Antikrista na Římské stolici, jest, jak líčí Chelčický, převeliká, ano, nesmírná. »On vládne, jak dí Ch., všemi tajnostmi smyslóv, všelikým uměním se ohradil, pohanskými doktory, písmy židovskými, písmy Zákona Nového, písmy všech doktorov, právy duchovními, dekrety a dekretaly a má na pomoc všecky koleaty doktory, ješto sú hotovi, postaviti se o nieho . . . *Protož nepokúšej se sedlák,* [1]) *aby jeho mohl přemoci smyslem tupým* . . . On má ústa všech úst, která sú kdy múdře mluvila . . . Kdyby prý někdo písmy proti niemu se postavil, proti tomu má velikú moc, jak buoh zemský . . . Protož chudého i s písmy snadnie upálí, aneb v žaláři uhnojí . . . Klanějí prý se jemu a nohy jeho líbají. Protož také šelmou jest nazván, kteréžto šelmě klaněli sú se všickni, kteří na zemi bydlé, a sú přemoženi od nieho. Protož málo vítiezóv bude, kteříž by jeho přemohli. [2])

Petr Chelčický přikládá tuto vedle lásky své ku Církvi katolické papeži tytéž vlastnosti, jimiž podle zjevení sv. Jana a podle sv. Pavla Antikrist oplývati bude. Ano, on tvrdí, že všecka ta moc a zloba domnělého toho Antikrista ***z ďábla jest****:* »A tuto velikú moc má Antikrist z ďábla, a jedině moc z Boha může ho přemoci. [3])

A jelikož jest moc Antikristova tak hrozná a k tomu ke všemu z ďábla vzešlá, napomíná Chelčický svých věrných snažně, aby se před ním pilně opatřili: »Poněvadž Antikrist zapiera Krista, v niemž život věčný jest, protož před niem pilně se opatřte, ať vás neštiepí v jiný duch . . . jest prý toho tiem viece potřeba před Antikristem, velikým pánem, jehož v paty liebají ciesaři, králi, knížata i páni a klekají před

[1]) Totiž skromný Petr Chelčický.

[2]) O Rozeznanie duchóv pro blud. L. 238b—239b.

[3]) Tamtéž. L. 240a. Patrně nedal Bůh Chelčickému tu moc, aby překonal papežství, ani jeho žákům, Českým Bratřím, ač se výroku Gamalielova dovolávali, a tak smrť katolické Církvi prorokovali; jakož jí nedal Lutrovi, ač i on věstil, že zahyne. A to by měli všichni ti uvážiti, kteří v úhlavních odpůrcích papežův a Církve a v bořitelích katolických řádů muže Boží shledávali.

ním na kolena a padají na tvář jako před bohem. On prý svodí, jsa silný a široký, mistry i doktory i učené na svú stranu a jiné apoštoly, jimiž jest osadil kostely.[4])

Poněvadž, jak Chelčický tvrdí, není Antikrist osobou jednotlivou, fysickou, kterážto teprv před druhou parusii Páně přijíti má, alebrž osoba složitá, jak říkají, morálná, jakýsi sbor proti Pánu Ježíši spiklých lidí, kteří by ne snad teprv na sklonku věků Kristu Pánu odpírali; ale stále od časů apoštolův až do skonání: měl ovšem Chelčický říci a jasně vyložiti, že tímto úhlavním Antikristem jest papežství, nebo že papežové ve své posloupnosti jsou tím úhlavním od sv. Jana a od sv. Pavla naznačeným Antikristem, anebo měl aspoň zřejmě prohlásiti, že papežové ve své posloupnosti od Silvestra počínaje všichni vesměs jsou byli, jsou a budou Antikristové. Nebo od těch dob, jak Chelčický tvrdí, byl jed vlit v Církev svatú[5]) právě tou příčinou, že jest přijala od Konstantina císaře državy a panování. Bylať tedy Církev od těch dob po rozumu Petra Chelčického od Krista Pána odvrácena, opustila Ho a přestala býti Církev Jeho a stala se tak brlohou satanášovou, a papežové v posloupnosti své úhlavními Antikristy, majícími moc svoji z ďábla. Ale zdali jsou byli Antikristy také ti papežové, kteří seděli na stolici Římské před dobou Konstantinovou? Petr Chelčický vychvaluje biskupy tyto nade všecko, když takto dí: »*Pro vieru trpěchu všickni najvyšší biskupové: kteříž jsú byli od Petra až do Silvestra, jichžto jest bylo v Římském miestě 35 v počtu na místě sv. Petra jedni po druhých: až do nadání Silvestra trpiece mučednictva od knížat Římských ... To jest zajisté pravé viery, trpěti mučednictvo pro nie.*«[6]) Byli tedy papežové až po Silvestra podle svědectví Chelčického sedíce v Římě na stolci Petrově náměstkové jeho a nástupci v biskupství Římském, a, což zajisté vážilo ještě více, byli lidé svatí, ano, mučedníci svatí. *Na základě tohoto* svého svědectví nemohlo toho býti, a také nebylo, aby byl *Chelčický tyto umučené svaté papeže zval Antikristy.* Ale Chelčický nevěděl, že měli papežové již před Silvestrem hojná nadání, z něhož vydržovali potřeby chrámové, duchovenstvo a opatřovali chudinu. A jelikož podle slovníku jeho pro nadání Konstantina císaře církev od Krista Pána odpadla a církví jeho býti přestala, stavši se brlohou satanášovou: odpadla od něho de facto i Církev mučednická, a tak by i ti hrdinští papežové, kteří za Krista Pána a víru sv. života svého položili, byli Antikristy! Podle toho by byl důsledně Petr Chelčický uzavíral, kdyby byl všecky nástupce sv. Petra za Antikristy nejenom vyhlásil, ale také tu blasfemii vyřkl: že Kristus Pán ustanovil Antikrista za hlavu Církve, když pravil ku sv. Petru: »Pas ovce mé, pas beránky mé.« Nad to Chelčický mluvě o posloupnosti úhlavního Antikrista od časů apoštolův měl také určiti, kde byl vlastně Antikrist dobou jdoucí před Silvestrem papežem, a kdo jím byl? Kdyby byl Chelčický touto cestou byl hledal Antikrista, o němž tak mnoho napsal, byl by byl vedle přirozeného ostrovtipu svého k jiným výsledkům dospěl, nežli že jsou Římští papežové Antikristy! Spíše by byl shledal, že právě ti mají býti tímto titulem poctěni, kdož naproti

[4]) Výklad. I. cp. sv. Jana L. 68b.
[5]) Sieť Viery. I., 18.
[6]) Tamtéž. I., kap. 12.

víře papežův před Silvestrem a po Silvestrovi a naproti víře Římské Církve odchylné nauky přednášeli.

Podle smyslu Chelčického jest papež úhlavním Antikristem, a vedle něho se řadí antikristové, pomahači jeho. Papež sám jsa z ďábla, jak vyučuje Chelčický, nemá poslání z Boha, ale z ďábla. Ďábel ho poslal, a on vykonávaje poselství ďáblovo posýlá zase náhončí svých kněží po všem světě, a to ne ve jménu Krista Pána, ale ve jménu ďábla, a tak vysýlá ďábel prostřednictvím papežovým kněze katolické Církve (!!) Ku slovům Páně: »Jakož mne poslal Otec, i já posýlám vás« pronáší se takto Chelčický: »Ďábel také své kněží posýlá, jakož on sám, jsa otec jejich, jest lhář, pyšný a mordéř, v takovéž činy vede je vedle své žádosti, aby zvelebení, cti a povýšení zde hledali, bohatstvie, panovánie aby lakomie šířili, rozkoši, svobody tiela a dobré bydlo aby nad pohany zde mieli, a to skrze lež přikrytú pod písmy a pod služebnostmi knězskými a viecmi posvátnými, aby k oklamánie lži vylévali a na duši lidi zmordovali. Neboť skrze nie ďábel, jsa od počátku mordéř, koná své mordeřstvie, maje v nich duch svůj smrtelný, aby jím mořily všecky vieřiecí jich sladké lži.« [7])

Slovy nadzmíněnými naznačil Petr Chelčický moc papeže Antikrista a jeho družiny, kterýž má prý poslánie z ďábla, a jest prý náměstek satanášův. Vizmež teď, jak Chelčický nastiňuje konání Antikristovo.

Jako náměstek ďábla, tohoto otce lži, vykládá prý papež Písmo lživě, rozšiřuje bludy, trhá Církev rozšiřováním a zakládáním rozličných rot a šibalstev a děláním zákonův, zapuzuje zákon Kristův, na jehož místo staví zákony své, a tím odvádí lid od Boha Spasitele a od pravdy Jeho. Lid prý jest v lež a blud zaveden, že prý ani neví, co by bylo dobré a co zlé. Ke všem těmto zlostem přidává prý papež, že používá násilí a pudí lid ku konání věcí, které prý jsou proti zákonu Božímu, a vynakládá na to i světské rameno, které prý jest s ním spřeženo. Následkem tohoto konání jest prý lid zcela od Boha odvrácen, jest prý spustlý a zcela zkažený.

Tyto všecky zlosti, jež tuto uvádíme v souhrnu, přikládá Chelčický papeži Antikristu.

Papež prý, ten najvyšší Antikrist, připisuje prý sobě především neomylnosť. »Chce aby jemu věřili i listóm jeho a zákonu jeho nad zákon Boží, nebo píše na svých listech zemím a krajinám, posýlaje jim na listech za penieze všem hřiechóm odpuštěnie. Taktéž prý chce ve svých listech, aby jim vieřeno bylo viece než zákonu Božímu, neb on pro své zákony mstí, ale pro Boží zákon nemstí, páli lidi proň ty, kdož jej činie.« [8]) Papež prý potlačuje pravdu a pudí lidi, »aby věřili lžím jeho, aby jeho bludy ozdobené spasením jako vieru Boží drželi, věrné však kaceřuje, žalářuje, ubijí, chce, aby o jeho moci jako o moci Boží drželi, o jich zbožie a panstvie, jako o dědictví Kristovu, o očistění duší v pekle pilněji, než o očistění duší v krvi Kristově.« [9])

Není věru tuto zapotřebí upozorniti ty, kdož katolickou víru poněkud jen znají, jak tuto Petr Chelčický s pravdou zachází, neb

---

[7]) Kniha Výkladuov. Ned. I. po Velikonoci.
[8]) Sieť Viery. I., 5.
[9]) Kniha Výkladuov. Ned. IV. adv.

abychom svůj soud o něm částečně zmírnili, jak snad neznalý byl ve věcech víry katolické, a při té neznalosti že sobě osoboval vynésti soud nad papežem!

V tomto zavádění lidí od pravdy má prý papež Antikrist spojence, a těmi jsou:

Především *mistři,* kteří se dělají, jakoby byli obranci víry. Vykládaje Chelčický kap. 21. sv. Lukáše dí: »že prý měsícem jsou mínění mistrové. Praví prý o sobě, že sú svým učením obrance viery . . . spíše však sú takovú svú múdrostí a smysly pohanskými osidla a poraženie vše sprostnosti Kristovy. Protož mohú tak obranci viery býti . . . jako papež apoštolem a svědkem utrpenie Kristových . . . Spieše prý oni zmordujie věrné Kristovy.« [10]) O mistřích činí dále Chelčický tento soud: »Dábel má mnoho pyšných lidí mistrov a doktorov, velmi vysoko umielých. A ti na to nakládají všecko, aby potlačili slovo Božie, pracujiece nyní o to u králov a knížat, a pánov a měšťanov, a mnoho jsú prospěli, aby u nich zradili slovo Boží. A dva člověky spravedlivé s velikými náklady spálili sú v Konstanci pro kázání, a to veliký sbor mistrov, biskupov s papežem svatokupcem.« [11])

Kromě mistrů má papež ještě jiné náhončí v ďábelském poslání svém. Jsou prý to *kněží,* lidé to neumělí. Chelčický klade tuto kněze podle svého soudu neumělé naproti mistrům na vše strany vybroušeným. Jinde toho Chelčický nečiní, ale odsuzuje mistry, doktory a kněze šmahem, že neumějí vykládati zákona Božího, ano, že ani nevědí, co je zákon Boží. Slyšme, jak se vyjadřuje: »Na lodi duchovní potřebna jest bázeň Boží k vezení spěšnému, aby jí lenosť a rozpač tužebná nezastavila . . . Také lodníka jest potřebí na lodi s veslem . . . Převozník měl by býti kněz opatrný, a veslo jeho zákon Boží, v němž jest položena všeliká moc k spravování jistému a bezpečnému v lodi. Ale že kněží toho vesla nemají; neb sú dávno odstúpili od zákona Božího. Protož ani jemu rozumiejí: mnozí nevědí, co zákon Boží jest, básně, lži a sny rozsívají a topí duše lidské v zatracenie.« [12])

Všecko prý se spiklo s papežem Antikristem proti pravdě Boží: biskupové, kardinálové, mistři, doktorové a kněží, a zavedli lid v temnosti. Nyní děje prý se protivenstvie a rúhánie pravdě Kristově od přílišného množství lidu duchovního, od papežuov, kardinaluov, biskupuov, opatuov, mistrov, kněží, mnichuov, ještě v tiele přišlého Krista velebí slavně ústy, ale skutky zapierají, a proti pravdě štěkají jako psi nestydatí, kaceřujiece a páléce dobré lidi pro ni . . . Pravdu, kterú sú měli sami kázati a činiti, tu brání kázati a činiti jiným! [13])

Papež Antikrist používá prý i věcí posvátných k tomu, aby lid v blud byl uveden a v něm také udržen, a lid prý tomu přizvukuje. A odtud prý čím slavnější kazatel, tiem viece platuov přibývá jemu, knih a sádla v břiše, líce bývají červenější a rúcha zbytečného hojnosť . . . Líbí se jeho kázání lidem světským a mužům rathúským, . . . chvále po niem zuostává . . . že mnoho písma doktorského umí, a mnoho kapitol vyjmenuje ze zákona . . . Sviet takových poslúchá,

[10]) Tamtéž. Ned. V. po Božím Narození.
[11]) Tamtéž. Neděle IX. po Božím Narození.
[12]) Tamtéž. Ned. V. po Božím Narozenie.
[13]) Tamtéž. Ned. III. v postě.

neruší obyčejuov a bluduov jeho. *Rozsévač však věrný Kristus, nemá místa na svietě, aniž kde by rozséval, a kam by koho svého poslal rozsévat, ana všudy rozsívky ďáblovy zastúpily s mocí světskú, rozsévajiece lež ďáblovu na oklamánie všemu svietu. . . . Všecko jest stráveno skrze lež pod jménem jeho, aby on neměl miesta na svietě.* Ďábel prý (pták zobaje símě) tiem biehem nynie najviece prospievá v křesťanstvu, ustaviv je na ciziech rozumiech viery piesma sv., a na křivých rozumiech pro požievánie svátostí, aby se domnievali vieru hodně držeti.« [14])

Podle naučení Chelčického užívá tedy papež Antikrist a všechen sbor duchovenstva jeho Písma svatého, na křivo je vykládajiece, a bohoslužby a zvláště svátostí k tomu účelu, aby lid se domníval, že se jemu pravda podává, kdežto se lži předkládají jemu, a tak prý pode jménem Kristovým vyhazují ze světa Krista.

Když tedy papež Antikrist se svými sbory tak lstivě a ošemetně jedná, tuť není divu, že, jak Chelčický plnými ústy ohlašuje, všechen lid jest v blud uveden, že ani neví viece, kam blouditi: »Lid ten jest v blud uveden, praví, již dále nevie, kam blúditi.« [15])

Avšak papež Antikrist rozsévá se svými rotami a šíbalstvy netoliko bludy, on také pravdu potlačuje a zákon Boží ruší, aby na jeho místo postavil zákony své. »Shoď všecka města, dí, i hrady, kdež sú se vražednici okopali, pokolení Kainovo, všude nalezneš, ani se ustavili zákony lidskými, ale zákon Boží ostavili. [16])

A těch zákonóv sú prý, až běda naspořili. »Naspořili sú jich, že kněz tučný steskne sobie a die: *A, a, jak sú nám to dlúhé hodiny složili, až hlava bolí od nich.*« [17])

Těmito zákony prý, jak tvrdí Ch., zavržen, shrzen jest zákon Kristův, zvláště řeholemi, neboli jak je dvorný Petr Chelčický jmenuje, šíbalskými řády mnohotvárnými, kteří řádové prý vyprázdnili zákon Kristův, aby jím zhrdnuvše žili podle zákona svého Antikristem papežem daného, a těmi zákony prý papež rozštěpil Církev Boží. Zákony, jimiž Antikrist maří zákon Kristův, jsou prý: »Zákonové misterští, jimiž rozsuzujie pokrmóv jalových od masitých, aby se jimi neposkvrnili. . . . Berú prý na se břemena, poklony mnohé dělají . . . na tiele se sužujiece . . . a potom každú cestu tiela činie . . . A takých zákonóv mnoho mají . . . Z přestupkóv tiech zákonóv činie mistři svědomie. [18]) A aby se neřeklo, že mluví Petr Chelčický u vítr, vypočítává zákony mnohé zákonu Božímu odporné, jako: že papež Antikrist ustavil zpověď šeptavú, [19]) že nařídil, aby hospodář i s čeledí svú se zpovídal faráři třikráte do roka . . . Osidlo prý to zavedlo lid od Boha . . . jenž takto má jeden čas, aby hřešil, a druhý, aby se obrátil; [20]) ustavil prý, aby věřiecí jednú v rok bezděky přijímali, nechtějí-li kleti býti„ a aby oslavovali s pišci a hudci tielo Božie, [21]) a pak zákony o očistci. [22])

[14]) Tamtéž. Ned. IX. po Božím Narozenie.
[15]) Tamtéž. Ned. II. adventní.
[16]) Řeč o základu zákonóv lidských kap. 5.
[17]) Tamtéž. Kap. 4.
[18]) Tamtéž. Kap. 6.
[19]) Tohoto slova užívá Ch. vždy, mluvě o soukromé zpovědi svátostní.
[20]) Tamtéž.
[21]) Tamtéž. Kap. 7.
[22]) Tamtéž. Kap. 8. Viz Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o sedmeře svátostí.

Chceme připustiti, že Chelčický, veda svou při naproti papeži Antikristu, zcela upřímně mluvil, a že skutečně pevně držel, že se řeholními řády, zákony, jak on praví, o zpovědi šeptavé, o zpovědi povinné třikráte v rok, a přijímání jednou v rok, ruší a vyprazdňuje zákon Boží. Ale jakž by možno bylo okolnosť tuto srovnati s výroky těch mužův, kteří slaví Chelčického jako velkého učence, ano filosofa? On praví: Řeholními rotami se vyprazdňuje zákon Boží! Ale řehole jest ve své ideji stavem dokonalosti, jakž vezdy se v katolické Církvi učilo. Řeholník jest a byl zavázán, zákon Boží dokonaleji plniti, nežli lidé jsoucí kromě zdí klášterních, ač i ti jsou zavázáni, chtějí-li vejíti do života, plniti přikázání. Evangelické rady, jež jsou obsaženy v slibech jednékaždé řehole: jako ustavičná čistota, evangelická chudoba a dokonalé poslušenství zajisté že nevyprazdňují zákona Páně, neboť sliby ty k plnějšímu a dokonalejšímu zachovávání čistoty zavazují a velí plněji následovati Pána v jeho chudobě a v poslušnosti. A jako tyto podstatné momenty života řeholního nejsou proti zákonu Božímu, tak také ne domácí jejich řády, jako ustavení času pro službu Boží, modlitby, pro práci atd., neboť nižádná societa nemůže obstáti bez nějakého řádu, jak Chelčický sám přiznává. Co tvrdí Chelčický o zpovědi a jejím ustavení, a zejména o zpovědi šeptavé, nemá pravdy do sebe.[23]) Co mluví Ch. o osidle, jak prý jest položeno lidu pro příkaz, aby třikráte v rok se zpovídal a jednou přijímal, jest tak nerozumné a zároveň pro Církev i lid hanlivé a urážlivé mluvení, že není třeba slov šířiti. Podobně se věci mají s ustavením papežův stran vítězoslavného průvodu s velebnou svátostí oltářní na den Božího Těla. Neboť věří-li katolíci, že jest Kristus Pán všechen přítomen ve velebné svátosti i podle Božství i podle člověčenství, jakž by mohlo pravdou býti, že papež Antikrist vyprazdňuje zákon Boží, stanovením, aby tato přítomnosť Páně byla také náležitě slavena? Sám Chelčický věří s Viklifem, že jest Kristus Pán v pravdě a podstatně v posvátném chlebě a víně přítomen, následovně nesoudil správně, tvrdě, že oslavováním a průvodem na Boží Tělo se vyprazdňuje zákon Boží, a že se svým povídáním neosvědčil býti ani učencem, ani filosofem.

Jakož jest známo, měla v středověku každá obec, každé město svoje zvláštní zřízení a své výsady od císaře nebo od krále stvrzené, jakož měla na př. veliká obec království Českého Praha svoji ústavu, své zřízení a svézákonnosť. Chelčický však tvrdí: že zákony císařskými, královskými, městskými a rathúskými jest vyprázdněn a potupen zákon Boží. S tohoto hlediště jeví se nám Chelčický jako nepřítel svézákonnosti království, upírá korporacím a městům, aby sobě mohly zříditi své řády, nebo prý všechny zákony městské, rathúské aneb kterékoliv zákony vyprázdňují prý Krista! Těžko věru říci, jaká by v takovém mluvení vězela filosofie!

Než, spějme dále u nastínění děsného konání papeže Antikrista podle náuky Chelčického. Chelčický tvrdí: že zákony městskými, rathúskými, řeholemi rozmanitých rot, zkrátka zákony lidskými byl lid oklamán, zaveden a sveden, aby opustiv zákon Boží šetřil pouze zákonů lidských. Následky tohoto zhrzení zákona Božího, jak popisuje Chelčický, jsou hrozné, neboť jen ti, kdož mají znalosť zákona

[23]) Dr. A. Lenz. Učení Chelčického o svátosti sedmeře.

Božího, mohou se vystříhati nešlechetností.[24]) Avšak ještě děsnější následky se prý dostavují, když se páchají hříchové pod tváří zákona Božího, t. j. když se lidé domnívají, že plníce zákony lidské proti zákonu Božímu, naplňují vlastně zákon Boží. »Tuto jsú, píše Chelčický, najtěžší nebezpečenství křesťanóm, když hřiechové, přestúpenie se urodie a pojdú pod tváří zákona Božieho, pod slovy Božiemi, pod náboženstvím a pod cestú spasenie, aby takové zlé věci . . . byly písmem potvrzeny . . . aby činiece blud vieřili, že Písmo plní a že spasenie hledají, a že Boha ctí a jemu slúží. *Tak daleko mohl jest dábel skrze Antikrista (t. j. papeže) tento sviet sklamati z Božieho dopuštěnie . . . A to prý přišlo na lid hřiešný za trest, . . . by . . . Boha tupiece za to mieli, že Boha ctí, a jemu slúží, aby tak ctiece lež za pravdu, ďáblóm se klaněli skrze nie, a tak aby zatraceni byli, protože sú pravdu zavrhli, když jí Bóh podával jim.* A tiemi činy promienil jest Antikrist (t. j. papež) pravdu Boží v lež ve všech činech, aby lež prošla za pravdu, vzemši tvář a oděv pravdy, aby se Antikristovi klaněli, ďáblóm skrze jeho pokrytú lež.« O tom prý die sv. Jan, »*že jest viděl šelmu z moře vycházejiecí a ta miejieše sedm hlav, a deset rohóv, a že jest té šelmě veliké dal jest drak sílu svú a moc velikú. A klaněli sú se drakovi, a dán jest jí boj činiti s svatými a přemoci je. I klaněli sú se všickni, ješto bydlé na zemi, že tak všecky lidi a národy obsáhla . . . a připravila je k tomu, aby tak klaniejíce se šelmě klaněli se i draku.*[25])

Ty všecky věci hrozné, jež páchá papež Antikrist, maje moc a sílu z ďábla a konaje poslání jeho na mysli maje starostlivý Petr Chelčický, tvrdí a jistí svým věrným, že jest on (papež Antikrist) šelma veliká, a výsledkem konání té šelmy jest lid pokrytý, Kristu protivný s mocí světskú a duchovní v jeden duch svázaný. Antikrist se svou mocí a moc světská jsou sjednány v jedno. »Panujiece nad svietem i nad vierú, ustavivše sviet proti Kristovi, i všeliká následovánie viery odpornie proti Kristu uvedli sú, aby šla viera jejich jednáním v znameniech lživých a v mylnostech přikrytých svatostí pokrytú na oklamánie svieta, aby v nie lež ctili a ďáblóm se klaněli v těch lživých mylnostech, a skrze moc světskú aby ustavili sviet proti Bohu a proti Jesu Kristovi, aby sviet byl podražen pod jich poslušenstvie a pod jich práva nepravá, odporná zákonu Božímu, aby mocí pudili všecky, kamkoliv zamyslé, proti Bohu u vraždy a lúpeže, v násile vojska sbierajiece z nich, tisknúce je jedna na druhé, aby se spolu mordovali, lúpili, a všelijak jedni druhé kazili, aby spásy nižádné z viery Kristovy neshledali, než aby na jich přikázaniech a na jich práviech přestali, o všech věcech aby v nižádné při na Bohu nemohli přestati, než toliko na šelmě, aby jim ta bohem ostala. A tiemi odpornými viecmi úplně sú veškeu lid Bohu odjali, aby Bóh k nim práva nižádného nemohl mieti, neb což Bóh přikazuje, toho šelma brání činiti lidu, a cožkoli (Bóh) zapoviedá a bránie činiti lidu, to šelma přikazuje činiti lidu, a k tomu pudí mocí![26])

Dále pokračuje Petr Chelčický v děsném líčení, jak působí úhlavní Antikrist papež, aby vyhostil Krista z Církve, a jak ďábelsky

[24]) Zpráva o tiele Božím. Kap. 19.
[25]) Tamtéž. Kap. 22.
[26]) Tamtéž. Kap. 23.

obstarává zkázu lidu. *Ve své fanatické zaslepenosti nastiňuje Chelčický papeže Antikrista jako lítého dábla. Nemá prý papež a nemůže míti do sebe pravdy, jsa všecek v přestoupení zákona, a proto prý také ty věci, které přikazuje, nevedou ku spasenie, ale u věčnou zátratu.* »Šelma prý nižádné spasitelné pravdy nemóž mieti, ponievadž stojie ve všelikých přestúpeniech přikázání Božích, ani jim vieře, ani o nich mluviti dá, a nad to vierné lidi pálí, pro nie mučí a moří . . . ač Bóh na nich zavázal smlúvu svú a sliby své, a všicku vieru zatvrdie s nimi na tiech přikázáních pod ztraceniem milosti jeho. Protož šelma odvrhši ta přikázání jest těžší nepřietel Bohu, než který pohan, a nemóž pro nižádné skutky své, v nichž naději klade svého spasení, líbiti se Bohu, ani milosti jeho mieti ani obdržeti, nebo ti skutkové, v nichžto šelma (Antikrist papež) naději klade, sú odporni, oddělení od Boha i od jeho ducha, mrtví prý sú bez života, a dějí se v znameniech viery a v znameniech posvátných skrze lživý duch a skrze rúhání Bohu a skrze mrtvé obyčeje.« [27])

Podle těchto dogmatických výroků Petra Chelčického byli bychom my katolíci patrně velmi bledě v tom. My ubozí totiž od dob sv. Petra až ku papeži Lvu XIII. máme to přesvědčení, že Kristus Pán ustanovil Církev viditelnou a že ustanovil, aby byl sv. Petr téže Církve viditelnou hlavou, a všichni jeho v tom úřadě nástupci; my ubozí katolíci také věříme, že byl sv. Petr biskupem v Římě, a že byli Římští papežové zákonití nástupci sv. Petra v biskupství, v a tom s námi souhlasí také sedlák Petr Chelčický, a my nad to věříme, že Římští papežové byli netoliko legitimní nástupci sv. Petra v episkopátu, ale také v primátu; ano, ještě více my věříme, že má a drží Římský papež netoliko čestné prvenství v celé Církvi, ale také skutečnou a opravdovou pravomoc nade vší církví, nad biskupy, kněžími, ano nade všemi věřícími, že tedy má papež v Církvi moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, a tato moc jeho že směřuje ku každému biskupovi, knězi, jahnovi, a ke všemu věřícímu lidu *bezprostředně.* Z tohoto všeho my ubozí katolíci uzavíráme, že jsme podle výslovného znění Písma (Mat. 16, 19.) jeho poslouchati zavázáni. My ubozí katolíci také věříme, že jest nástupce sv. Petra z vůle Páně u věcech víry a mravů, když rozhoduje a Církev ku věření zavazuje, z daru Božího neklamný ve výrocích svých, a že tedy nejsou přikázání jeho naproti zákonu Božímu. [28]) Ale hle, teď hlásá sedlák Petr Chelčický, že všechny zákony papežovy jsou vlastně zákony Antikristovy, že všichni, kdož je plní, zákonem Kristovým pohrdají a Krista Pána zlehčují, a že všichni venkoncem i s papežem Antikristem Kristem pohrdajíce ďáblóm se klanějí a tou příčinou všichni do horouciho pekla se dostanou!!

A když my ubozí katolíci považíme, že se Církev katolická ve svých článcích víry nemění (vždyť pak ji liberálové stagnaci předhazují), a že povždy věřila, že jest papež její hlavou, a že jest povinností katolickou z vůle Páně ho poslouchati, tuť trne duše naše nad troufalostí a odvážlivostí nedoučeného, ale převelice pyšného

[27]) Tamtéž. Kap. 25.

[28]) A tak také věřila souhlasně Církev veškera na západě, a zejména v Čechách, za dnů Jana Husi, čehož svědkem jest bezděky sám Jan Hus, a i Petr Chelčický, jak z jeho příhan na papeže zřejmě jde na jevo.

Petra Chelčického, že odsuzuje všechny katolíky aspoň od času papeže Silvestra, kde prý Církev Boží od Krista Pána odpadla, do horoucího pekla! Odtud má východ lidumilný výrok Petra Chelčického, že nižádný člen katolické Církve nebude spasen.[29]) Takového nálezu děsného nevyřkla nikdy katolická Církev o societách náboženských, které ji opustily, zejména nikdy sobě neosobovala práva určovati o spáse jednotlivých údů, ať že vyznání luterského, helvetského, Jednoty Bratrské, aneb kterékoliv denominace akatolické. Ona ovšem učí, že jest samospasitelna, a že kromě ní nelze se nadíti spasení, ale z toho nikoliv nejde, že by ona jednotlivé údy těchže denominac, anebo i jiných společností náboženských do pekla zaháněla. Důkaz na to máme, ať nic nedíme o učení theologů scholastiků stran této věci, v encyklice Pia IX. ze dne 10. srpna 1863. Tentýž papež svaté paměti nazval sice učení, že se lze dobře nadíti spásy těch, kteří nejsou v pravé Církvi, v allokuci ze dne 9. prosince 1854. bludem; ale tentýž sv. Otec vyřkl v dotčené encyklice, že ti, kdož o pravé Církvi nevědí, stíženi jsouce nevědomostí nepřekonatelnou, pakli šetří zákona přirozeného do srdce vrytého a ochotni jsou, zákona Božího poslouchati a mravně se chovati, *že působením Božím života věčného dojdou, jelikož je Bůh osvítí svým světlem a svou milostí uzpůsobí; a tak toho nedopustí, aby někdo upadl do věčné zátraty, kdož není vinen.* Sv. Otec dí: »Notum nobis vobisque est, eos, qui invincibili circa sanctissimam nostram religionem ignorantia laborant, quique naturalem legem ejusque praecepta in omnium cordibus a Deo insculpta sedulo servantes, oboedire Deo parati, honestam rectamque vitam agunt, posse divinae lucis et gratiae operante virtute aeternam consequi vitam, cum Deus, qui omnium mentes, animos, cogitationes habitusque plane intuetur, scrutatur et noscit, pro summa sua bonitate et clementia minime patiatur, quempiam aeternis puniri suppliciis, qui voluntariae culpae reatum non habet.«[30]) Toto všecko, což Pius IX. v encyklice své hlásá, dobře se shoduje s učením Církve katolické, kteréž rozeznává trojí křest: z vody, z krve a z touhy, jakož zajisté každému katolíkovi známo jest. Křest z touhy vybavuje člověka z hříchu prvotného a všech před tím spáchaných hříchův, působí elevací člověka tím křtem ospravedlněného až ku příčasti přirozenosti Boží, a činí ho údem katolické Církve podle duše, ač tentýž ospravedlněný se nestává členem viditelné Církve Boží. Zemřel-li by člověk tak spořádaný, dojde slávy věčné, ale nikoliv jako žid, jímžto byl na příklad podle society náboženské, v nížto žil, ani jako pohan, mohamedán, anebo kacíř, ale jako živý oud katolické Církve, k níž náležel podle duše, ač nikoliv podle těla. A tak končím, že sobě katolická Církev nikdy nedovolila, jakož tak činí Petr Chelčický o členech katolické Církve, aby údy jiných denominac náboženských vůbec a šmahem do věčné zátraty odsuzovala. Mohl bych k tomu cíli a konci uvésti celou řadů Otců ss. a theologů scholastiků, ale ustávám, neboť tyto všecky věci nejsou zakryty před očima věrných katolíků. (Dokončení.)

[29]) Ti pánové, kteří lidumilnosť Chelčického do nebe vynášejí, mohli by zardíti se nad bezednou svou neznalostí!

[30]) Brázda. Syllabus Pia IX., p. 240—241. II. vydání z r. 1891.

Z básní Jana Vránka Pohořského.

Sv. Cecilie.

(K obrazu G. Nanjoka.)

Tak hraje čarovně na svoje varhany
ta panna spanilá s andělsky krásnou tváří!
Duch její úplně do hudby zabraný
nic neví o světě, zrak nadšením jí září.

Prst její bělostný se boří v klavesy,
zvuk hudby úchvatný vyloudí hra té děvy,
snad hymny krásnější nezní ni nebesy,
kde pějí andělé své božské chvalozpěvy.

Hle, oko výrazné, hluboké, zářící
výš k nebi pozvedá ve svatém vytržení,
zář nebes jasná jí spočívá na líci,
v anděla čistého tu sličnou pannu mění.

Však — je to přelud, klam? — hle její komnata
ve světle nadzemském a oslnivém tone,
jí na skráň padají růžová poupata
a bílé lilie tak opojivě vonné.

Nad hlavou vznáší se jí anděl milostný,
jenž růže, lilie jí na skráň svůdnou metá,
hle, v její obličej pad' úsměv radostný,
dar květů sebere a věnec si z nich splétá . . .

Tak každý umělec v samotu uchýlen
v své tiché pracovně je šťasten ve své práci,
když v tvůrčím nadšení je rajsky rozčilen,
výš vzlétá k nebi, zem se pod nohou mu ztrácí.

Ať svoje myšlénky ve mramor vytesá,
či ať je barvami na plátno štětcem vtělí,
ať v hudby souzvuku duch jeho zaplesá,
neb ať je vysloví rým básně zvučný, smělý:

vždy nebes jasná zář mu zdobí snivou skráň,
vždy vidí nebesa před sebou otevřená,
byť na něj vytasil snad osud krutou zbraň,
strasť každá uměním jest jemu nahražena.

Ten anděl umění směs květů kouzelných
v poušť žití trnitou mu světlou dlaní stele,
on vůni hojivou a sílu najde v nich,
když duši poraní mu ruka nepřítele.

Můj růženec.

(Z Abraháma J. Ryana.)

Na démantův a perel lesk
jež v korunách jsou plných krás,
já, klokoče mé, nedám vás:
vy znáte ples můj i můj stesk.

Vám dvacet let jsem pohádku
svých slz a bolů svěřila
a útěchu jsem těžila
ze zrnek vašich desátků.

Čas minul, prchli přátelé,
slasť zanikla, — jen růženec
mým přítelem vždy zůstal přec
a mírnil moje svízele.

Rok mnohý, trudný, ve spěchu
když přihnaly se zápasy,
jsem přebírala zdrávasy,
v nich nalezla jsem útěchu.

Ba, mnoho moh' by vyprávět,
z mých tajemství ten růženec,
já svěřila mu mnohou věc,
o nížto nikdy nezví svět.

Ten růženec ctím nejvýše, —
onť jediným je řetězem,
jejž mám, neb otrokyní jsem
jen Marie a Ježíše.

Pouť hřbitovem.

Je život poutí hřbitovem,
kde mrtvé naděje
spí pod drnovým příkrovem,
klam hrob jim vyreje.

Čím dál jde člověk životem,
víc vzrůstá rovů řad,
a člověk čítá s vzlykotem
co vzal mu čas — ten kat!

Vlas když mu řídne, šediví,
on tiše vzpomíná,
co nadějí mu práchniví,
a plakat začíná . . .

Tu zdá se mu, jak vstávaly
by všecky ze hrobu,
zří jejich úsměv nestálý,
zří jejich podobu.

Leč pokyn dá jim sivý kmet,
ač jsou mu milými,
by do hrobu šly zase zpět,
že přijde za nimi . . .

Nelkej!

Nelkej, nelkej, slzy marny,
nepomohou, nepomohou,
spíše vzdor a skutek zdárný
zažehná ti muku mnohou.

Nelkej, nelkej, málo muži
slza chabá věru sluší:
činem jen se páže tuží,
slza však tvou sílu ruší!

V sousedství.

Obraz ze života lidu v Žďárských horách.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

IV.

Starý Souček psal synu vojákovi pravdu: pantáta Černovský byl již téměř s každým v dědině v nevůli. Přece však nemohl mu nikdo vytknouti jakéhos přímého bezpráví; nahrazoval škody svým dobytkem způsobené, zaplatil více, dělali-li dělníci chvíli přes čas, a strhl-li churavcům, poukázal na jiné, kteří zdrávi a silni si stejným časem při stejné práci popilovali. Ženě také neubližoval, a přece se ho bála, panímatce ukazoval sice, že jest pánem v domě, ale obávané »křiky« přece nenastaly. Ale bylo ve stavení smutno, a Maruška chodila s hlavou ještě více skloněnou. Nenapadlo jí nikdy již, aby si za nedělních odpůldnů rozčesávala a zaplítala své pěkné, černé vlasy.

Měla v těchto jediných svých volných chvílích jinou práci: šila drobné prádélko! Práce tato, každičké mladé ženě nad jiné milá, netěšila Marušku. Byltť jí pantáta připomenul, že nemá a nesmí dělati velkých výloh, že je škoda promarniti za hadry peníze utržené za máslo, vejce a drůbež, a že pro malé děcko jsou dobrými věci ze starého zhotovené.

Maruška poslechla a nedovolila si koupiti ani loket kartounu, ani kousek kraječek, závinek pentlí. Rozpárala jedny své kartounové šaty a ušila z nich dvě povlačky na peřinku: tak pro svátek, k vyjití s děckem a ze starších kanafasových cejch ušila i povlaky na zavinovačku i do kolébky.

Kolébku snesli s půdy. Byla to táž, v níž se vykolébali František a Maruška. Modrá, jakýž nábytek máme u nás na Horácku nejraději, s velkými žlutými a červenými květy, s drobnými bílými a zelenými lístky: rozmarinkou; v hlavách s ptáčky a srdéčky.

Maruška si ji vystlala a postavila zatím do přístěnku. Chodila se na ni dívat kolikrát denně a myslila si, jak bylo by to hezké, kdyby kolébka byla nově natřena a omalována, otlučená její kolíbadla spravená, aby při zakolébání nenarážela do podlahy. A což kdyby byly zhlavečky (polštářky) a duchnička (svrchnička) povlečeny novými cejškami z červeného kanafasu a v bílých, háčkovaných očkách zelenými pentličkami zašněrovány! A děťátko v nich uloženo v růžové květované peřince, zapovito červenou pentlí! Marušce bylo líto, že tak chudičce, jako někde v podruží, chystá výbavu pro svoje děťátko, tak skrovnou a neozdobnou! Stěžovala-li si matce, vymlouvala jí tato věc tak, že má pantáta vlastně dobře, že se musí šetřiti. Dále připomínala, že malé děti, pro něž se ze starých věcí prádelko ušije, potom prý nikdy tak mnoho netrhají, ba, že staré plátno a kanafas jsou měkčí než nové. A na konec připomněla, že lépe pantátovi vyhověti, jen aby nebyly v domě křiky.

Maruška svěsila mlčky hlavu ještě více, a když uložili do odřené, otlučené kolébky děťátko zapovité ve vybledlé, modře a červeně kostkované peřince, tu bylo jí toho tak tuze, tuze líto!

Chtěla, aby se psalo Františkovi, že mají synáčka Vašíčka po otci. Než, pantáta nedbal, a sama nemohla se dostati ku psaní. Bylo po jaru, práce všady plno, sotva stačila, aby utrhla si chvilky k poláskání se s děťátkem. V neděli měla pak šití a zašívání a pročesávala-li si na zahrádce vlasy, nečinila tak již ze záliby, ale proto, že všedního dne se k tomu vůbec nedostala, jen tak ledabylo si vlasy z předu pod šátek přičesávajíc. Copů rozplésti a pročesati neměla kdy. Pletla je hodně pevně, aby se jí tak necuchaly a »neknotily«. Tížily ji pak na hlavě tím více a naříkávala si, že ji hlava bolívá.

»Snadná pomoc, až přijde vlasař, prodej vlasy, a bude po bolení hlavy a po tom hloupém česání,« řekl jí jednou pantáta.

Maruška si již nestěžovala a i v neděli s česáním čekala, až pantáta odejde do polí.

To bylo jeho nedělním vyražením: obcházet pole. Do hospody nechodil. Nedbal o rozprávku se sousedy, říkal, že od nich nezví ničeho nového, co se hospodářství týče; a po ostatním, co se děje v dědině, že mu ničeho není. Po tom pak, co se děje ve světě, a co sousedé z novin pány učiteli zapůjčených a předčítaných zvídají, dokonce že se již netáže. Obhlížel jen ty hroudy a meze a říkal, že sebere-li kámen na svém poli a odhodí do úvozu, má z toho více, než kdyby zvěděl, co kde který potentát na světě dělá.

»Šak nám povijou v kostele panáček, za koho se máme modlit, a na ouřadě, moc-li máme platit daní; a estli někde vystavijou kostel nebo školu, po tem nám nic nejni. Zrovna jako po tem, kde koho zabili, vypálili nebo vokradli. A inčího v těch novinách nejní,« tak odbýval sousedy k poslechnutí novin jej vyzývající.

Maruška mohla poprositi pouze některé sousedy, bude-li kdo synovi do Jihlavy psáti, by ho požádal, ať sdělí Františkovi, že mají synáčka.

Slíbili jí to, ač jí mnohý vytknul, že může sama bratrovi psáti.

»On nám taky nepíše,« vymlouvala se.

»Když ví, že o něj nedbáte«, odpovědělo se jí.

Sklonila hlavu a řekla si, že je to pravda.

Čas se měnil z jara v léto, z léta v jeseň, a zima rozestřela po horách bílý svůj plášť.

Přišly Vánoce, a mladá panímáma Černovská podílejíc koledníky slibovala svému Vašíčkovi, kterého na ruce chovala, že na přes rok bude také již papat červená jablíčka, která sotva ještě v ručinkách udržet mohl. Stála v síni u dveří vedoucích na záprseň a přitahovala teplou plachytku, v níž chlapečka chovala, úžeji kol něho.

»Dáš mi také koledy, panímámo?« ozval se známý hlas.

Vzkřikla a již vinula ruku kolem krku bratru Františkovi. Stál tu ve vojenském oděvu, plné oči slzí. V měkkém sněhu neslyšela jeho kroků.

»Kdes ty se tu vzal?« divila se.

»No, šlo tolik vojáků o Štědrém dnu na dovolenou, a sám pan šikovatel mi řekl, proč se nehlásím. Tak jsem poprosil a včera jsem došel,« pravil František.

»Pěšky?« žasla sestra. »Takový kus světa!«

»Kdo by mi dal na cestu? Na vojně se neušetří a tak jsem šel pěšky. Nocoval jsem v Přibyslavi na hospodě, že byla ta svatá noc, nechali mne tam zadarmo. Šel jsem na jitřinu do kostela a potěšil

jsem se. A ráno jsem spěchal zase dále, svezl jsem se až do Vepřového, jezdijou lidi pořád sem a tam a ešče za světla viděl jsem našu dědinu. Šel jsem ke kmotrovi,« — František se odmlčel.

»A proč ne k nám?« zašeptala Maruška a teprve jakoby se rozpomenula, zvala bratra dále.

»Koukejte, maminko, kdo to přišel na koledu,« pravila Maruška k matce, sedící u kamen.

»I pro pána krále! Vítám tě, hochu! A ani nevzkážeš a z čista jasna tady. No, jak pak se máš? A slouží ti u vojenskýho? Dobře vypadáš! No, svleč si ten plášť a sedni. Tuhle ke kamnům, vohřej se,« tak vítala matka syna, ač se jaksi jeho příchodu zalekla. Napadlo jí, zda bude tento zeťovi vhod a že snad syn voják bude chtít nějakého příspěvku.

František svlékl plášť a pověsil jej na bidlo nad kamny, usedl a vyptával se matky a sestry, jak se mají. Poceloval a pochoval Vašíčka, zvěděl od kamarádů, že mají na gruntě dědice. Vytknul sestře, že mu nepsala.

»Ty nám taky ne,« zašeptala. Zvykla si od nějakého času mluviti šeptem, a bojíc se muže, bála se i ostatních lidí.

»Šak to řekil švagr hned, dyž jsem odcházel, že budu mět inčich starostí,« řekl František trpce.

Maruška šla rychle do komory a donesla koláčů. Bratr si nechtěl ani vzít, řka, že je teprve po snídaní.

»Kde jsi snídal?« tázala se matka.

»Nu, u kmotrů,« řekl František.

»Ty jsi u kmotrů, u Nemeškalů?« řekla matka, a jaksi si oddechla. František to postřehl a smutně se usmál.

»Nebojte se, na gruntě nic nechcu a na krk vám nepřijdu, aby nebyly v domě křiky,« řekl trpce k matce. Ta se obrátila k oknu, a Maruška vzala bratra okolo krku.

»Na mne se nezlob, Františku,« řekla. »Já jsu taky chudák. Jsu panímámou, ale neplatím nic v domě, vidím, že se děje křivda a nic nemůžu proti tomu dělat, mám dítě a nesmím si ho ani voblíct, ani vobsloužit, jak bych chcela.«

»Chudáku,« řekl bratr a stiskl jí ruku.

Matka v rozpacích hleděla oknem.

Malý Vašíček sáhal po lesklých knoflících strýcova kabátu, třepal ručinkama, a černá očka mu jen hrála.

»Bude do našeho rodu podoben,« pravil František, hladě děcku buclaté tvářinky a bradičku. — »Kde pak máš pantátu?« ptal se sestry, která nemluvíc hleděla na jeho hru s děckem.

»V kostele,« odpověděla. »Maminka byly na ranní, já včil od toho malýho nemůžu, čeládka má to vagací, tak popravujeme sami. Ale vem si koláče.«

»Až potom,« řekl a zahleděl se na sestru. Byla bledší, štíhlejší a pod očima měla namodralé kruhy. Rty, ač červené, zdály se tenšími, byly stisknuty do sebe, smávaly se asi zřídka — leda na to děcko. Se sestry pohleděl na matku. I ta byla změněna za těch pět čtvrtí roku, co ji neviděl. Byla vyhublejší, kolem očí a úst měla více vrásků a pod tmavým šatkem vykukující pramének vlasů jevil více šedivých než černých. I její rty byly stisknuty: zamlčovaly asi často slova deroucí se přes ně. František to mžikem postřehnul a pochopil.

Matka popošedši do světnice, tázala se: »Co ti říkali u Nemeškalů?«

»Co říkali? Viděli mne rádi, třeba že jsem nepsal, snesly kmotřenka kde co měly. Zůstanu u nich přes celý svátky; to se ví. A rád.« František si také oddechnul.

Ač se dlouho neviděli, nedařil se nejbližším příbuzným hovor. Maruška uložila usnulé dítě, a panímáma je kolíbala bez potřeby. Maruška zatím šukala kolem plotny, odstavovala a zase přistavovala hrnky, přikládala a hrabala v ohni také bez potřeby. Ještě že ob tu chvíli zazněl v síni zpěv koledníků, a ona vyšla je podělovat. Zůstala vždy déle venku, až přezpívali, bylo jí smutno hledět na bratra, přišedšího pod rovný krov ani ne jako host.

František pohlížel oknem a vida, že počínají již jíti lidé z kostela, zvedl se k odchodu.

»Nepočkáš na pantátu?« tázala se matka.

»Mám přijít k vobědu, nechcu, aby čekali. Šli kmotříček s Baruškou na velkou, ale to víte, nikdá se nikde nestavijou a popilujou přede všema. Buďte tu s Pánem Bohem,« voják držel již kliku u dveří.

»Tak zasejc přijď,« zvala jej sestra.

»A až bude pantáta doma,« dodala matka.

»Můžete vy dojít k Nemeškalom na besedu, dyť je to kmotrovstvo,« nadhodil František.

»Co pak ti neřekli?« — Marušce se třásl hlas.

»Že jste v nevůli? Řekli, a vzpomněl jsem si na nebožtíka tatínka, Pán Bůh jim tam vodpusť, jak dycky říkali, že kdo vošidí sirotky, utiskuje vdovu a uvorává pola sousedovi, má stejnej hřích. Ale na vás se kmotrovi nezlobijou.« František pohlížel se sestry na matku, obě mlčely. Opětovav pozdrav odešel.

Maruška se rozplakala.

»Neplač, ať se pantáta třeba nezlobí,« napomínala ji matka.

»Maminko, takhle to nemuselo přijít,« řekla Maruška.

»No, dyt nejni zle, pro hněv s kmotrovými anebo s nějakým takovým hlinožroutem, kterej pro kousek uvorany meze by se soudil, ešče z gruntu nejdete. A ať lidi pomlouvajou, pomlouvajou proto, že závidijou, jak nám jde, a jakej je pantáta hospodář. Tys dobře trefila, a František se neztratí, pretencu má,« rychle a prudce se rozhovořila matka, jakoby chtěla přehlušit nějaký vnitřní hlas.

»Má pretencu jako z malýho živobytí, ne jako z gruntu, šak i z chalupy hledijou dát ten kousek dobytka a vode mně půjde bratr jako čeledín. Dycky mně může on nebo jeho děti vyčíst: »Byla's dědičkou.« A já třeba na dědictví hůř pochodím, nežlivá on na ňáký chalupě, na kterou se přižení.« Maruška odpověděla matce pevnějším hlasem, než měla v obyčeji mluviti.

Matka neodpovídala a kolébala tichounce spícího Vašíčka tak prudce, jakoby nejvíce křičel.

Pantáta došel z kostela. »Měly prej jste hosta?« tázal se hned ve dveřích.

»Pozdravuje vás,« řekla panímáma a zarděla se pro tu lež.

»Zdráva vyřídila,« ušklíbl se pantáta.

»Je u kmotrů, u Nemeškalů,« řekla Maruška s jakousi výčitkou v hlase.

»Povídali sousedi cestou, že majou u Nemeškalů na svátcích vojáka. Ptal jsem se, estli snad ne na exekucí, to jste měly vidět, jak se lidi šklíbili a pověděli mně, jakého vojáka. No Nemeškal jistě pozval Frantu nám na potvoru.[1]) A dyž jsem šel dom', zasejc mně naprotější a vedlejší povídají, že byl Franta u nás. Jářku, proč přišel?« A pantáta upíral jiskrné, ostré, šedé oči na ženu i na panímatku, a hlas jeho zněl ostřeji a ostřeji.

»No, přišel se na nás podívat,« řekla panímáma.

»To povídejte naší pastvici a ne mně! Bodejť, podívat! Snad přát šťastnejch a veselejch svátků anebo zazpívat koledu? Co chcel? Co jste mu daly?« Pantáta byl mezi prvnější řečí svlékl burnus a odmotal šálu s krku a stál tu v krátké tmavě modré kazajce a černé sametové vestě, na níž blýskaly se dvěma řadama drobné knoflíčky a silný stříbrný řetízek od hodinek. Na krku měl červený, květovaný šátek a věru, že zlostí zrudl v obličeji tak jako to červené hedbáví.

»Nic nechcel, ani Božího daru si nevzal. U kmotrů ho schválně nezvali, došel sám — pěšky, nemá peněz, ale rádi ho viděli. Vod nás ničeho nechce, snad už ani nedojde, povídal, ať my dojdem' ke kmotrovům, že se na nás nezlobijou,« řekla Maruška tiše, ale hleděla svému muži upřeně do očí, nedbajíc, že tento zlostí zuby skřípe.

»Nikam nepůjdete! Ani na krok! Ani jedna ani druhá! Dyž nevědil Franta o přátelích a šel k lidem, s kterejma jsme v nevůli, ať si tam je. A přijde-li sem, já s ním mluvit nebudu!« — Pantáta mluvil vždy hlasitě, ale nyní již křičel.

»Nezlobte se, pantáto! Dyť ne, dyť tam nepůjdeme, řekla jsem just Marušce, že pro hněv s takovejma hlinožrouty, jako jsou Nemeškalovi a jiní, ešče z gruntu nejdete, a že na nich nezáleží,« pokusila se chlácholiti panímáma.

»Vy tu mlčite! A poslechnite! A ty mi tu nebuč, slyšíš!« Tak vzkřiknul pantáta na plačící Marušku. »A dávej voběd, chce se mi jest.« Zasedl ze široka za stůl; Maruška rychle nesla polívku, zavolala čeládku, která slyšíc křik, postávala v síni a čeledníku, aby jí ani slovo neušlo.

Jedlo se, ale Maruška nevzala ani do úst. Panímáma pak jen tak tak, že to jídlo do sebe cpala.

Do večera věděla celá dědina, co se u Černovských dělo. Čeládka to roznesla. A přidalo se, že František ani již na grunt nesmí, ba, že chtěl pantáta panímámu bít.

Do druhého večera věděli u Černovských opět, co se po dědině povídá, a pantáta dělal znovu rámus.

Křiky, jichž se stará panímáma obávala, byly zde — a horší, než kdy myslela. Bylo to smutné zakončení svátků i roku.

František již nedošel. Jen vzkázal pozdravení po známých. Kmotr Nemeškal dovezl jej ke dráze, dal mu na cestu a opakoval mu, že má u nich vždycky doma.

V.

Ta tři léta vojenské služby uplynula Františkovi jako letem, a věru že smutně počítal měsíce a později i týdny, kdy bude se mu odebrati domů.

---

[1]) Pro zlosť, k pozlobení.

»Vždyť nemám věru nikde doma,« řekl si, »leda u kmotra Nemeškala, a tam jít nemůžu.«

Proč, to si řekl také, že totiž od oné jediné návštěvy za svého vojančení v rodné dědině na kmotrovu hezkou a hodnou Barušku vzpomíná více než na sestru a všechny ostatní. A řekl si, že by ani vzpomínat neměl, že kmotr nedal by nikdy jediné své dítě takovému chudému chasníku, s jehož rodinou byl styky přerušil. A zase si říkal, že vzpomíná na Barušku jako na nebožtíka tatínka, tak rád a s tím vědomím, že jako tohoto již neuvidí, tak Barušku také uvidět nesmí. Ani se nechtěl rozpomenout, zda Baruška také na něho vzpomíná.

Vzpomínala! Ale také nechtěla vzpomínati. Věděla, že je nejbohatší nevěstou z celé dědiny, a že tatínek od toho, kdo se k nim jednou přižení, bude vyžadovati značné věno, neb vždy říkával, že by statek rád zvětšil zakoupením některých pozemků do jeho rolí zabíhajících.

Nejvíce jich patřilo k Černovských gruntu, a když nebožtík pantáta Černovský pomýšlel na prodej statku a ženě jej doporučoval, chystal se Nemeškal pole zakoupiti a byl odhodlán potřebné na ně peníze si třeba vypůjčiti. Však že je zeť někdy oplatí, řekli si tehdy s panímámou. Baruška to slyšela a věděla, že musí si vybrati někdy bohatého ženicha.

O ženicha nebylo, ale o vybrání. Ženichův Nemeškalom vzkazovalo a hezké Barušce nadbíhalo dost a dost, ale Baruška vybírala, matka pak a otec vybírali s ní. Chtěla-li matka pro jedinačku hezkého a hodného ženicha, chtěl otec bohatého a rozumného hospodáře; oba hleděli také na rodinu a příbuzenstvo ženichovo; Baruška pak říkala, že se jí nelíbí na tom to, na onom ono, na každém něco.

»Nevybírej, holka, dlouho, přebereš,« říkávaly sousedky, kmotry a tetky.

»Kdo dlouho vybírá, vybere aspoň plevel a z čistýho vobilí se nevybere nic špatnýho,« odpovídala Baruška známou vytáčkou vyběráčků.

»Ale někdy hluchý zrní,« odpovídalo se jí, a Baruška pohodila hlavou, takovou hnědovlasou, kulatou hlavičkou, ve které z ruměnného obličeje se usmívalo dvé veselých, modrých očí, o kterých se kde kdo domníval, že neumějí ani zaplakat. To proto, že Barušce šlo vždy vše po jejím přání.

»A po její hlavě,« říkávali příbuzní odbytých ženichů.

Jen jedno se nechtělo Barušce samé v té hezké hlavince srovnat: a to bylo vzpomínání na Františka Černovských. Litovala před odchodem jeho na vojnu hocha zároveň se svými rodiči proto, že byl z otcovského dědictví tak odbyt, a že švakr nepěkně s ním zacházel. Když pak o Vánocích došel k nim na statek jako domů, ona viděla jej před sebou tak smutného, tu se jí stal velice milým a že k ní se jako jiní chasníci nedotíral a ji neškádlil, tu se Barušce jaksi srdéčko zachvělo a usmívala se na Františka laskavěji, mluvila s ním důvěrněji a jednala vlídněji, než doposud s kýmkoliv.

Otec ani matka neměli ji toho za zlé, měliť hocha od srdce rádi. Viděti v něm dceřina nápadníka jim ovšem nenapadlo, neboť pretence pěti set, kterou panímáma Černovská synovi vymínila a zeť její složil, byla bohatému, na rod svůj hrdému Nemeškalu ničím. Bylo by se sedlákovi zdálo, že by svoji selskou čest jaksi poskvrnil,

kdyby dopustil, aby se dcera provdala za chudého chasníka, a k tomu tak jaksi tím byť i nezaviněným odstrčením od dědictví poníženého, zahanbeného. A švakr Františkův, pantáta Černovský-Černý, jak se stal neoblíbeným v dědině, byl by zajisté Františkovi také na závadu.

Než, tu událo se něco, co překvapilo kde koho v dědině. Pantáta Nemeškal právě o žních byl raněn mrtvicí. Statný padesátník sice odolal smrti, ale zůstal půlí těla ochromen a k práci i dohledu neschopen.

Panímáma hospodařila, přijednavši si ještě jednoho čeledína, jak se dalo; ale chtějíc býti stále co možná okolo pantáty, nemohla dohlédnouti, a Nemeškalovi pozdili se s prací, čeládka nedbala, a soused Černovský škodil, kde mohl.

Byli s ním v zjevné nevůli. Pohádali se stran uoraných mezí, až se dostali k představenstvu obce. O meze bývá na dědinách nejtěžší soud. Mapy pozemků tu bývají málo platny, ze starších dob ani tu přesných není, a nutno se dovolávati pamětníků. Ti vědí někdy, jak meze se vedly, po kterých se smělo *s trakařem jet* (po některých se smí, jsou-li uzší, pouze chodit), ale dokázat bývá těžko. Zvláště neradi svědčí ve prospěch cizího a raději se vzdávají svědectví. A je-li někdo neoblíben a za zlého vyhlášen, jako pantáta Černovský, tu nechtějí si jej lidé na sebe popudit a raději zapomenou, byť i dobře pamatovali.

Tak se nedohodl soud mezi Nemeškalem a Černovským, a od té doby spolu nemluvili.

Vyčtli si ovšem ještě, kde kdo co na druhého věděl, a hlavně Černovský vytýkal Nemeškalovi, že švakra proti němu popouzel.

Dohněval se povážlivý Nemeškal tak, že dal se unésti zlostí a vzkřikl na muže Maruščina: »Ešče jste nevyhrál, vy přivandrovalý, půjdete třeba z naší dědiny tak, jak jste do ní přišel, ale smutnějác, jako jste vopustil vaše dítě, třeba vás vopustí vaša žena se svým dítětem, za ty uvorany meze třebas vo grunt přijdete —«

Nemohl dopovědít; Černovský bez pozdravu odešel z rychty. Práskl dveřma, až se vše zatřáslo, a doma vyčinil ženě i panímatce za tu mrzutosť, zvěstuje jim, že se s Nemeškalovými již navždy dokmotrovalo.

»A s jinými dostrýcovalo a dosousedovalo,« řekla Maruška matce. »Žáden si nás nevšimne, jsme po dědině jako za vonucu. Nechcely jste bejt na menším hospodyňou a včil jste na gruntě za nic a já s váma. Pantáta dítě po první ženě vopustil a vo my dítě — vo svý dítě taky nedbá, jen tu mamonu shání a — to nespravedlivě.« Mladá žena se rozplakala a matka slzela s ní.

Stará panímáma Černovská viděla již, jak velice chybila, neneposlechnuvši nebožtíka muže a později zkušeného kmotra a nedavši sluchu synovi.

Když stihlo Nemeškala ono neštěstí, litovala ho celá dědina, jen Černovský ne. Říkal doma, že aspoň nebude ten starý pleticha chodit stále přeměřovat meze na šlápoty a pídě.

Ale na podzim přišel pantáta Černovský domů velice rozezlen a zavolav ženu i její matku do přístěnku, počal jim zlostně vykládati, že se dožijí nové ostudy.

»Jaké a proč?« tázaly se obě.

»Vy nic nevíte anebo děláte, jakoby jste nevěděly,« zlostně se osopil pantáta. »Kde kdo povídá mi tyhle dni, že budou mět u Ne-

meškalů prej šafáře. Zeptal jsem se tedy koho — no a — prej vašeho Frantu. Dosloužil, a kmotr prej pro něj dal psát. Proč to dělá, že nám na potvoru! Je na smích celý dědině, a ten kluk, ten sopláň nám tu bude dělat taky všecko truc na truc. Ale hlásit se k nám nesmí! Není-li k ničemu jinýmu, než ke službě, mohl zůstat jinde a ne táhnout sem, aby dělal vostudu. Přijde-li mi do stavení, dvéře i branku s ním vyrazím.«

»Ale, pantáto, pro Pána Boha, dyť ti nic neudělal!« Maruška vzlykajíc povstala a postavila se proti svému muži, mimovolně ruce spínajíc. »Šak vod nás nic nechce a je to přece bratr. Je taky náš.«

»Můj ne, ale ty jsi moje a statek je můj, a žáden nemá zde do čeho co mluvit.« Pantáta práskl dveřmi. Šel ven do polí, kde táhla se podzimní mlha od lesů přes luka. Maruška chtěla vyběhnout za ním, i otevřela dvéře v zámek zapadnuté, vyběhla do síně a zůstala státi na prahu. Hleděla, jak se vzdaluje v mlhu, jak prochází vždy otevřenými zadními vraty, jak ztrácí se v té šedavé páře. Již ho neviděla, i řekla si, že jí jaksi odlehlo, že se jí ztratil s očí.

A bylo jí, jakoby jí ta mlha padala na prsa, dusila a tížila ji a studila až u srdce. Bylo jí smutno, smutno! Tu vychvalovanou maminčinu Marušku nechválil již nikdo; muži ani nenapadlo, aby ji slovem projevil uznání za její přičinění. Vychvalovala-li matka její dovednosť, bylo jí Marušce plnou měrou potřebí, aby dostála vší práci, kterou pantáta od ní žádal.

A její hezkosť muže netěšila. Nepohladil nikdy krásný, černý vlas, neštipnul jí v červené líce, nepopleskal plné rámě a boky. Ani děcka, Vašíčka, hezkého jako mladá matka, si mnoho nevšímal.

Marušce bylo smutno, smutno! Již si několikráte s matkou zaplakaly, již přiznávala panímáma, že chybila tak, jak zařídila dceři budoucnosť, a žalně vzpomínaly na Františka a na nebožtíka pantátu.

Panímáma zavolala Marušku zpět. Vzala ji za obě ruce a řekla: »Co budeme dělat?«

»Dyž vy to, mami, nevíte, já to teprva nevím. Ale dyž tu František bude a nebudeme s ním smět mluvit, to mi bude k smrti líto.«

»A mně taky. Ale bude lepší, dyž s ním hned nebudeme mluvit, než aby byly potom křiky.«

»Dycky jste se těch křiků bály a přece jste se neubály. Ale poslouchejte, mami, věřte, že nám bude litějác, že František sám k nám nepřijde.«

»Myslíš?«

»Ba že, šak von mu to pantáta vzkáže, aby k nám nechodil, a František mu vzkáže, že by nebyl přišel. Já to vím, že to tak dopadne, jakoby mně to něco našeptávalo. Bude u nás bejvat zle.«

»Ba už je.« A ženské si zaplakaly.

Kde kdo v dědině, chválil Nemeškalovi, že povolal si Františka za šafáře. Mívalit lidé hocha vždy rádi a byli by mu přáli, aby se byl mohl v dědině usadit. František sám byl překvapen obdržev kmotrův dopis, kterýž si dal tento napsati od pana učitele, aby byl úplně správným a vysvětlitelným. Rozmýšlel se, zda má svoliti ku kmotrově návrhu.

Kmotr mu nabízel jako šafáři pět zlatých měsíčně, stravu, prádlo z domácího přádla, co ho bude potřebovat, vysázení desíti soudků bramborů a setí dvou záhonů lenu a dále z každého kousku dobytka,

kterýž se odprodá, zlatku, z každé stovky, která se za len, obilí, brambory a dříví utrží, tři zlaté. To byl pěkný příjem. František musel si říci, že, byť byl menším, než jaký by snad jako šafář někde ve dvoře obdržel, zase že bude u svých lidí, nepotřebuje zařízení, na které by si ze svojí pretence peníze vzíti musil, a že je skoro povinen splatiti kmotrovi důvěru.

Ale proč se rozmýšlel, byl hlavně napjatý poměr mezi ním a švakrem a pak — Baruška. Bál se žíti s ní pod jednou střechou. Přečítal opět a opět list, a hle, tu to stálo čitelným písmem páně učitelovým: »Kdyby se mé dceři něco pěkného hodilo, nedbám ji vdát právě doma na grunt, co zachovám, se jí neztratí, a já bych rád po vůli Boží, třeba k práci neschopen, si ještě pár let hospodařil. A tu potřebuju hodného člověka do domu . . .«

František rozhodnul se rázem, že svolí ku kmotrovu přání, i odepsal, že přijede zrovna k Nemeškalovým.

Týž den, kdy pantáta Černovských svým ženským sdělil, že František bude u Nemeškalů šafářem, přivážel jej Nemeškalův čeledín od dráhy. U Nemeškalů vítali hocha s otevřenou náručí. Kmotra zaplakala si na jeho prsou, stěžujíc si do Božího dopuštění, jakéž jich stihlo nemocí pantátovou. Baruška chválila si, že bude nyní u nich aspoň zase veseleji.

»Ukažte Františkovi jeho komoru,« pravil kmotr Nemeškal, sedící v staré, od pana správce ze zámku koupené lenošce, kde mu bylo nejpohodlněji a nejlépe. »A abys se toho moc nelekl, řeknu ti zrovna, že ti právě k víčerou sem poslal tvůj švakr tvoju starou truhlu se šatstvem, co's doma nechal. A k tomu vzkázáníčko, že jako nemáš na Černovskýho gruntě čeho pohledávat, abys to věděl.«

František zbledl. Věděl, tušil, že se sestrou a matkou se asi stýkati nebude, ale že bude takto odstrčen, se přece nenadál.

»A co jste mu vy vzkázali?« zajektal.

»Že je dobře, že bys k těm upřímnejm přátelom byl asi beztoho nešel,« řekl kmotr.

»Jak je tam?« tázal se František, rozpínaje ošumělý kabát, v němž byl na vojnu odešel a v kterém se vrátil.

»Jak se dalo myslet,« odkašlal si kmotr. »Černý — nerad toho člověka jmenuju jmenem tvýho otca, Pán Bůh mu tam vodpusť, dyť to byl můj nejlepší karamád, hospodaří dobře, ale ne poctivě. Každej v dědině už s ním měl svízel a vostudu, nejvíc skrzevá ty kopaniny. A ešče bude dál a hůř. Tvá sestra — jakoby to vona nebyla. Zapomněla se smát, a tvá matka nenadělá už tolik řeči. Zašel jim smích a povídání. Ale nic to, nevěš pro to hlavy, ty jseš náš.«

»Jseš náš,« opakovaly kmotra i Baruška.

A František pustil se do hospodaření u kmotrů celou silou. Znal v domě každý kout, na poli a v lese vše, věděl jak jezdit, kudy nadjíždět, s kterými sousedy bylo dojednáno, že smí se přes jejich cesty, meze a palouky. Záhy byl po dědině jeden hlas, že by František, kdyby měl jen aspoň dva tisíce pretence, měl zůstat u Nemeškalů za zetě. Ale že je chud, že to nejde, pověděli si sousedé s onou otevřeností, kterouž u nás v horách o rodinných záležitostech vespolek se hovoří, mezi sebou i vůči Nemeškalovým.

Nemeškalka svědčila každému k této řeči, ale hnedle vždy dodala: »I nebylo by ani zle skrzevá tu pretencu, jako skrzevá tu přízeň, toho švakra.« Každý pochopil a přisvědčil.

Churavý Nemeškal neříkal ničeho, ale zjednal Františkovi krom smluvené mzdy pěkné nové šaty z jemného sukna a nabádal ženu a dceru, ať mu ušijí lepší košile.

Baruška si dala na nich velice záležet, límečky u krku a rukou vyšila červenou a modrou přízí, na náprsence pak našila tolik drobounkých »sámečků«, že až oči přecházely. Tak aspoň tvrdily děvečky, které košile šíti viděly, ale do rukou jich nedostaly, neb Baruška prala a žehlila je Františkovi vždy sama. Byli k sobě jako bratr a sestra.

VI.

Již přešla jeseň, a nastala zima, a František posud nemluvil s matkou ani se sestrou. Nevzkázal jim ani ony jemu ničeho. Mlčky podrobili se všichni vůli cizího člověka, kterýž stal se pánem v rodině. A přece stavení sousedila, jsouce oddělena mezi dvory jen úzkou uličkou, co vůz projel, a kady se s polí jezdívalo. V této uličce hrávali si František a Maruška s Baruškou jako děti nejvíce. Přelézali ploty do dvorů, a nezřídka utekl František přes dva ty ploty před výpraskem, aneb místo co by šel po návsi na besedu ku kmotrovým, trhal šaty lezením přes cihlovou zídku u domácího dvora a přes kmotrův tesový plot.

Již bylo na krátko před Vánocemi. Sněhu leželo vysoko, byl utuhlý, a sanice jako mlat. František s čeledínem vozil z lesa na vampolích [2]) klády; chtěli dávat z jara u Nemeškalů na stodolu a kůlnu nový krov. Nesjízdnou, špatnou cestu do lesa urovnal sníh, a kde kdo používal této dopravy. Bylo k večeru, a František vracel se z lesa, maje dva silné stromové pně, které měly býti přitesány na klády k hlavnímu pokroví, těžkým řetězem k saním uvázány. Přesahovaly daleko vampole, a těžce se stáčel, ač měl silné voly za potah. Tu, když byl asi v polou uličce, vyjely s druhé strany lehké saně »rychtinky« a v nich maje pouze jednoho koně zapřaženého, rychle jel švakr Černovský. V úzké uličce nemohli se vyhnouti. Patří se vždy, setkají-li se dva povozníci v cestě, by vyhýbal neb vracel se, kdo má lehčí potah a náklad. Bylo by bývalo vším právem na Černovském, by se vrátil, spatřiv proti jedoucí povoz, aneb když už vjel, aby couvnul do uličky.

František zbledl. Poznal schválnosť, s kterou mu švakr vjížděl do cesty. Kam tudy jel? Do města cesta ta nevedla, a k samému večeru by tam asi nebyl jel. Chtěl-li projet ustátého koně, dělává se to za poledne, kdy je menší zima, a šlitáže také každý raději užije za dne.

»Curuk!« vzkřikl Černovský na Františka známým povozníckým výrazem.

»Já nemůžu zpátky s nákladem, couvejte vy,« odvětil František.

»Kady ho zde čerti nosijou?« zabručel čeledín Honzík.

»To je cesta moje!« vzkřikl Černovský.

---

[2]) Nákladní saně.

»Cesta je společná,« řekl František. »Couvněte, my projedeme, a pak můžete tudy jet třeba do pekla.«

»Cesta je moje, couvni nebo vyhni,« furijantsky křičel Černovský. A již dojížděl blíže, kůň se mu vzpínal, frkal a potřásal hlavou již u samých hlav Nemeškalových roháčů.

Černovský je počal švihati dlouhým, splítaným bičem, jaký mají při šlitáži. Voli smutně, táhle zabučeli, trhli sebou a vampole sesmekly se tak, že zarazily táhnoucí se za nimi konce dřev do zídky Černovských dvora a vybortily několik cihel. Takto zůstal František vězeti a nemohl se hnouti ani v před ani zpět. Čeledín zaklel a slezl se saní, hledě, jak by vyprostil váznoucí povoz.

»Tak vy holoto! Rozbořte mi zeď, kácejte si váš plot, tohle mi zaplatíte a včil vyhnite,« křičel Černovský a úšklebný smích cukal mu zardělým obličejem.

»Já u vás pantáto ešče holotou nejsu,« odpovídal František, taktéž se saní seskočiv a marně se namáhaje, jak se v uličce napříč postavily a ve vybortěné zdi opřely, upraviti je tak, aby mohl vyjeti. Na couvnutí nebylo pomyšlení, šlať ulička s kopce, a do kopce couvati a k tomu s těžkým nákladem bylo nemožno.

»Holota dycky, jseš pacholek jako každej jinej, dyť sloužíš! A jářku vyhni, tu je cesta má,« řval již Černovský, nedbaje, že z návsi lidé přibíhají.

Několik sousedů vidoucích co se děje, veběhlo do uličky a domlouvali Černovskému, ať couvne, vida přece, že s drvy nemohou couvnouti.

»Šak vám dá pantáta Nemeškal zídku spravit,« řekl představený, vida, jak trčící konce drv při cukání povozem další cihly ze zídky vybortují.«

»Tu je cesta má,« řval Černovský a rozpřáhal se bičem po Františkovi, kterýž se namáhal saně vyprostiti. Nešlo to nijak, popojeti nemohl, neb Černovsky zastavil v prostřed úzké cesty, jeden z volů ležel téměř na Nemeškalově plotě, oba voli zasahováni stále ranami bičem, úzkostně bučeli, kůň řehtal, vzpínal se a kopal kolem sebe.

»Mějte rozum,« chlácholili sousedé Černovského.

»Já jsu v právu,« řval tento a již již by byl Františka bičel uhodil, kdyby mu jej nebyl představený vytrhnul a vážně řekl:

»Včil nejste v právu, cesta je společní a v cestě vyhne ten, kdo jede s prázdným. Děláte naschvály, šak jste starej forman, víte, co se patří. Alou, hoši, sem,« kývnul na několik výrostků a k jeho rozkazu chopili se tito Černovského rychtinek, několik sousedů chytlo jeden koně u huby, druhý za voje, třetí nadnesl váhy a mžikem octnul se Černovský z uličky zpět na návsi. Seskočil s rychtinek a hleděl se prodrati k představenému, ale tento řekl vážně: »Tak se koná s nehurvalcem, jeďte si šlitážou kudy chcete, ale tudy nepojedete, až vyjede s nákladem. Od toho jsu tu já, jářku jako starosta.«

»Bude vás to mrzet,« šeptal Černovský.

»Spíš třeba vás,« odseknul představený a hodiv bič do rychtinek, nabádal ostatní mužské, ať jdou pomoci uvázlým vampolím.

S Františka i s Honzíka tekl pot, marně se namáhali upraviti povoz, aby se mohl pohnouti. Odpřáhli voly a odváděli je stranou, kde přiskočili hoši je podržet.

»Musíme nějak složit a pak vytáhneme vampole zvlášť a drva taky,« pravil František, pohlížeje tázavě na sousedy.

»To nepůjde,« řekl představený. »Drva zpáčit nemůžeš, dyž konce uvízly. Zeď se bortí a z druhy strany se ti o Nemeškalů plot opřelo voje. Sám nevím, co s tím. Tohle jsou ty naschvály, pfuj, haňba, tohle má bejt sousedstvo,« zavolal směrem k návsi, kde Černovský stál u svých rychtinek, pořádaje koňovi řemení.

»A švakrovstvo,« doložil někdo.

Františkovi kanuly po lících slzy mezi potem. Bylo mu tak velice líto, když seznal, že švakr chce zřejmě nepřátelsky vystoupiti proti němu i proti kmotrovi. A ke všemu postřehl sestru stojící na dvoře, na zvýšené záprsni, opírající se o dvéře. Viděla a slyšela vše. Františkovi napadlo, že mohla, měla zavolati na muže, aby netropil schválnosti. Netušil, jak velice se Maruška toho svého muže bojí! A v okně vedoucím na dvůr uzřel matčin zbledlý, sestaralý obličej. Jezdíval touto uličkou častěji a vždy odvracel hlavu, aby nepohlednul na dvůr rodného stavení. Věděl, že by se neudržel pozdravu, zavolání, a pomýšlení, že by toto nebylo opětováno, nebo snad od švakra je zaslechnuvšího úsměškem splaceno, bylo mu bolestným.

»Hněváme se a nevíme proč. Nejsme už svoje,« tak si říkával. A dnes mu bylo tak líto toho ošklivého výstupu viděl, že počne nyní mezi švakrem a ním jakýsi boj. Že smýšlí Černovský-Černý nepřátelsky s kmotrem již ode svatby, to věděl, a umiňoval si v duchu: »Ať je jak chce, neopustím kmotrovy.«

»Jak si tu pomoci,« uvažoval právě představený, přesvědčiv se, že se nedá voje od vampolí odstranit, jak byl myslil. Bylo pevně připevněno řetězem a železnou skobou.

»Už vím,« řekl František a vzal s vampolí sekeru. Několik mocných úderů a kus tesového plotu, proti němuž se bylo zatím voje opřelo, se svalil do Nemeškalova dvora.

Druzí pochopili i přiskočili a odstraňovali z cesty i poražený kus plotu i rozličné věci, které stály tu v cestě. Nemeškalova čeládka, na dvoře spor poslouchající, rychle pomáhala. Také panímáma přistoupila blíže, vidouc z okna tu vřavu, a představený pokročil k ní a vysvětloval jí, oč se jedná. Na vybídnutí šel s ní do světnice k nemocnému Nemeškalovi.

Nyní zatím František s pomocí všech, již byli k pomoci ochotni, natočil voje vampolí zúplna do průlomu v plotě, převedl voly, zapřáhnul je, a tak se mu podařilo vjeti šourem do dvora. Šlo to s těží; saně vázly mezi průlomem, voli ztěžka se protáhli mezi rozličným nářadím a kůlnou na Nemeškalově dvoře stojící, a to právě v tom směru, jak zajet se musilo: ale šlo to přece.

František pomáhal silným sochorem uvízlým koncům dřev, nedbaje, že mu, jak silně sochor tisknul a z průrazu zdí drva vyprošťoval, ruce krvácejí, a že na sobě potrhal teplou kazajku.

Konečně byla drva ve dvoře. Čeledín odvedl voly do stáje, František pak vzav sekeru, počal ihned spravovati plot. Když vytrhl skoby, jimiž na přivežených kmenech byl řetěz upevnil a prozatím jimi upevňoval příčný šlahoun plotu k pilířkům, zaslechl úsklebný smích. Bylt Černovský projel se zatím kolem návsi a zajel znovu do uličky. Seděl v rychtinkách rozložen hrdě v květovaném, vyšívaném svém kožíše a mával bičem, práskaje, že to znělo jako

výstřely. Vida, jak František se namáhá u plotu, dal se do smíchu a prásknul bičem tak, že zasáhnul koncem mladého muže po tváři. Ihned zalila se Františkovi šmouha krví a kdyby jej nebyl zadržel u něho stojící soused, snad by se byl vrhnul se sekyrou na zlovolného švakra.

Již projel uličkou mezi dvory, vjel do polí, za malou chvilku otočil a jel touže cestou zpět. Vjel do svého dvora, a bylo slyšeti, jak nařizuje čeledínovi, aby zatloukl díru ve zdi zatím prkny, aby nevlezli tudy zloději do dvora, dokud ji ti »vedlejší« nedají spravit.

František skřípal zuby. Krev z rány a pot tekly mu za krk, ale slzy nevstoupily mu již do očí. Lítost přešla v hněv. Spraviv jakž takž plot, odhodil sekyru pod kůlnu a šel do světnice. Jda kuchyní, poznal, že představený s Nemeškalem hovoří o nemilém případě. Zastavil se a nabrav si z kamnovce vody, omýval si zkrvácenou tvář a ruce.

Tak jej zastala Baruška; šla, právě vyslechnuvši vyprávění představeného, podívat se na dvůr ku plotu. Vidouc krev vykřikla a přiskočila k Františkovi.

»Co se ti stalo?« tázala se a již strhla šátek u bidla nad kamny a namáčejíc ho ve vodě, sama omývala hocha. Nedbala, že to byl pěkný, ještě nesepraný červený, kartounový šátek.

»Trochu jsem si vodřel ruce, a tohle mně jářku pan švakr pozdravil,« řekl František trpce.

»To k vůli nám,« zašeptalo děvče.

»Ne k vůli vám, k vůli mně, chce mne vykousat z dědiny, jako mne vykousal z gruntu,« pravil František temně.

»Ó, my tě nepustíme, vod nás nepůjdeš, šak jseš náš,« řeklo děvče.

»Nepůjdu,« pravil František, »dokud mne kmotříček sám nepošlou.«

»To by bylo,« Baruška se skoro usmála.

Vešli spolu do světnice. Panímáma Nemeškalová byla zatím podala představenému chleba a soli a rozmlouvali o nemilém případě.

»Pošlu zejtra zedníka, ať mu tu zídku spraví,« pravil právě Nemeškal.

»Neposýlejte, pantáto,« děl představený rozvážně, »počkejte, až vám sám vzkáže.«

»On je vstavu zažalovat,« řekl Nemeškal.

»Ať žaluje. Musí napřed se žalobou ke mně, a pak vám vzkážu a teprvá pošlete zedníka. Bez vostudy se to nevobejde. Pořád říčel: Cesta je moje. Na konec někde něco vyšťáral a vyčuchal stran ty cesty a bude s tím dělat roztahy. Ten je všecko vstavu. Duša černá. Nepíše se darmo Černý, šak mně dycky mrzí, dyž ho mám pojmenovat: Černovský, po nebožtíku upřímným sousedovi. Vidíš, vidíš Františku, todle tě musí mrzet už na ty svoje ženský: přece matka, sestra a jenom podlevá pantáty, nic podlevá hlasu krve a srdca.«

»Ba, pantáto, mrzí mne to; ale to tomu zlýmu člověku neudělám, abych mu uhnul z dědiny. Tak jakoby mně něco říkalo, že mne bude sestra ešče potřebovat,« pravil František.

Hovořili ještě chvíli sem a tam, až se představený zvedl k odchodu. František jej doprovázel. Radil se se zkušeným mužem, jak se má chovat oproti své rodině.

»Nemůžu ti radit ináč, než abys se držel stranou. Nemluv taky se žádným vo nich, tak jim žáden ničeho nedonese, a nebude tam nevůla. Bejvá prej tam často vostuda, čeládka to roznáší. Nejhůř má stará, nechcela si dělat vejměnek, nechcela bejt železnou kravou a včil ňou už je. Jen prej si zeťáček na ňu houkne, ať jde k práci, jaká je po ruce, ať se pro ňu šikne nebo ne. A hned má jako na míse: Nic prej tu nemáte psanýho; dala si, dala,« vykládal představený.

»Chuděra,« vzdychl František.

»A patří jí to, měla poslechnout. Radil jí muž na smrtelný posteli, a jářku, jeden upřímnej muž, kterej ji nikdá nevyčtl, že se jen pro její přízeň dřel a mozoulil. Radil jsem já, kmotr, sousedi — ale ne — jen chcela mět dceru panímámou na dědictvu. Nedbala, že syna vodstrkuje, a včil má dcera hůř, než dyby se byla na familiju vdala, a sama je jako matka i jako panímáma vodstrčená. A žáden ju nelituje,« představený mluvil nepříznivě o staré Černovské. František věděl, že také proto, že by byl rád Marušku dostal pro svého mladšího syna, jemuž menší živnosť byl zakoupil. Navrhoval tehdy, aby odstoupila Černovská Marušce nějaká pole a kus lesa místo věna a ostatní nechala Františkovi, kterýž by prodav a koupiv něco menšího, ji, matku, k smrti dochoval a pak se sestrou se podělil o ustanovenou sumu za výměnek.

Ale přece doznal hoch, že má představený pravdu, slyšel po dědině dosť o sestřině domácnosti, a přes dvůr zalétlo také často drsné zakřiknutí a ohlas vády, tak že věděl, že sestra je ve své rodině nešťastnou.

Kdyby byli s panímámou Černovskou lidé mluvili, byla by asi jim vyprávěla, jak je Maruška ubohou, jak se musí příčinit, šetřit, jak jí muž ničeho nepopřeje — jak druhdy dceru chválívala, tak byla by nyní chtěla jako prve pochvalu nyní zaslechnouti politování té své milé dcery z lidských úst. Ale lidé se panímámě Černovské vyhýbali, neb nechtěl nikdo ničeho mít s mladým pantátou. Říkalo se, že ani v dobrém, ani ve zlém. Ale také se dodávalo, že, kdo s Černovským i v dobrém začne, ve zlém skončí, a tudíž že nejlépe nemíti s ním ani s nikým z jeho lidí ničeho. (Pokračování.)

Propaganda protestantská.

Píše **Fr. Vaněček.**

(Pokračování.)

VI.

Jiným polem misie protestantské jsou spolky mládenecké, v nichž se vypovídá boj nečistotě a tajným hříchům mládeže. Pro nás katolíky jest to neobvyklá forma. My máme své duchovní spolky a katolická bratrstva, která, byť neopovídala slovně boj neřesti, přece skutečně proti neřesti zdatně bojují. Jim zajisté mohou katolíci jedině děkovati za své dobré jméno, které si zachovali v morálních stati-

stikách v této příčině. Jest známo, že mezi katolíky jest nejméně nemanželských porodů, a že kraje katolicky uvědomělejší jsou též čistší. Na př. katolické Tyrolsko vykazovalo

v letech	1831—40	1841—50	1851—60	1866—70
nem. dítek	4·70%	4·13%	4·81%	5·25%

liberální a protestantské Korutany:

32·76%	35·68%	38·06%	45·83%.

Týž zjev se opakuje i jinde, ovšem s nepatrnějšími odstíny. Protestanté pomocí vnitřní misie snaží se bojovati proti neřesti nečistoty, nemajíce těch prostředků, jakými církev naše s milostí Boží bojuje. Kdežto »modrý kříž« bojuje proti opilství, má »bílý kříž« na starosti válku proti Sodomě a Gomoře. Vznešený to zajisté cíl a vší chvály a podpory hoden. Srdce čisté jest přístupné Evangelium; to dokazuje samo 6 blahoslavenství Páně. »Bílý kříž,« oddíl to vnitřní misie, zřizuje útulny pro padlé ženy, kteréžto útulny mají týž účel jako ústavy dobrého Pastýře v katolické církvi. Vnitřní misie zřídila jich 39; mimo tyto ústavy postarala se o opatrovnu pro dívky poprvé kleslé ve Vluynu a Mörsu a »domov žen«, kamž nejen kleslé ženy, nýbrž i opilství oddané a ženy bez přístřeší bývají přijímány.

Roku 1894. 10. května založen »Berlínský spolek žen«, jehož účelem jest, pečovati nejen o ztracené, ale hlavně o osoby v nebezpečí. Vedle »spolku žen« jest též spolek mužů s podobným úkolem. Spolky tyto dosadily do policejní budovy protestantského duchovního, jenž má tam svou kancelář a udílí radu kleslým dívkám, které od policie do úřadoven bývají přivedeny. Dámský spolek dohlédá na ně a snaží se jim zaopatřiti místa, kde by bylo hlavně postaráno o jejich duchovní blaho. Vláda značně pomáhá při pracích těchto spolků. Na Berlínských nádražích pořízena je zvláštní síň, kde dámy očekávají příchozí z venkova, aby je uvedly do kruhů věřících a tak je uchránily před nesčetnými nebezpečími našich babylonů. Odznak spolkový činí dámy znalými, policie má nařízeno býti dámám nápomocnou. Na venkov zasýlají se zprávy, aby se rozšířila známost o těchto záchranných spolcích. Kdo tedy chce se uchrániti, může najíti dosti pomocných prostředků. Něčím u nás méně známým jsou mužské spolky, kteréž mají úlohou zachrániti muže před návštěvami vykřičených domů. Těmito spolky chce vnitřní misie potírati nemrav u mužů dospělých i dospívajících. Zřídila »půlnoční misii« z mužů světského povolání, kteří na se berou nevděčnou a namáhavou práci duchovní. Roku 1890. utvořilo několik mladých lidí v Berlíně spolek, v němž se zavazují »slibem« (v nejširším smyslu slova) vésti čistotný život. Tento »bílý kříž« čítal roku 1894. přes 2500 mladých členů, kteří slíbili, chtějíce býti přijati, plniti tyto podmínky:

»Já N. N. konám s pomocí Boží následující slib:

1. Se všemi paními a dívkami uctivě zacházeti a je před bezprávím a zneuctěním každého způsobu dle sil chrániti;

2. všech nečistých řečí, dvojsmyslných žertův a posuňků se zdržovati;

3. považovati zákon čistoty za stejně závazný pro muže jako pro dívky;

4. rozšiřovati tyto zásady mezi svými souvěkovci, napomáhati svým mladším bratrům a jim pomáhati;

5. pilně slýchati slovo Boží a svátostí užívati, abych mohl zachovati příkaz: »zachovej se sám čistým.«

Zajisté ideální to snaha, která vyžaduje úcty i podpory. Spolek šíří brožury, kteréž mají za účel povznesení mravní a hlavně zachování tělesné čistoty. Některé z brožur leží přede mnou. Jsou to přímo psaná poučení hlavně o samoprzni a hříších proti šestému přikázání. Na př. leták: »Otevřený list mladíkům a mladým mužům« obsahuje přirozené prostředky k zachování čistoty. »Wieder den Erbfeind. Ein Kampfruf an die deutsche Jugend« líčí živě následky samoprzně a srdečně mluví mládeži bez obalu, aby ji získal pro boj proti nečistotě. Když jsem protestantské ty letáky pročetl, nemohl jsem se ubrániti myšlénce, co by as psaly naše liberální listy, kdybychom také my katolíci podobnými letáky bojovali. My katolíci máme ovšem prostředkem nejhlavnějším svátosť pokání, kteráž ubohým protestantům schází. Je známo, jak liberální smečka ďáblova brojí proti svaté zpovědi, a jak husí kůže otrlým nestydům naskakuje, když slyšeti mají misionární kázání. Jak se zmocňuje pruderie putifarského pokolení, když mají slyšeti pravdy, proti nimž dlouho hřešili. Slovutný P. Roh kdysi kázal před četným shromážděním o tělesných hříších. Celý kostel s napjetím poslouchal výmluvná, přesvědčivá slova misionářova, jen jedna starší dáma se svou dcerou okázale opustily kostel. Zjistilo se, že to byly dvě osoby, kteréž řemeslně jednaly proti pravdám misionářem hlásaným. Lidé, kteří nemají slova pohany pro nejoplzlejší knihy a kteří se nepozastavují nad sebe horšími obrazy, div nepadnou do mdlob, když se má s největší šetrností mluviti o věcech, před nimiž každý má býti v čas varován, a proto poučen. Jako posedlí v Evangeliu do velkého křiku se dali, když Pán se k nim blížil, aby je osvobodil, tak naši posedlí. Protestanté se těší větší šetrnosti u všech liberálů než katolíci, proto ani jejich tiskové věci nejsou tak pronásledovány jako katolické. Píši tak, ne bych odsuzoval ony brožury, ale abych poukázal na dvojí loket. Podobné brožury jsou velmi časové a hodné doporučení i mezi katolíky, a to proto, že mnohý jen takto může býti varován, poněvadž jinak stojí úplně mimo mocný vliv Církve.

V češtině vyšel též překlad anglické brožury Dra. S. C. Kapffa: »Výstraha přítele mládeže k mladým lidem před nejnebezpečnějším nepřítelem jejím, čili poučení o tajných hříších, jejich následcích, léčení a vyvarování, provázené příklady ze života.« Nakladatelem jest »křesťanský spolek mladíků v Čechách«. (Cena 15 kr., stran 64.) Spolek i spisek jest protestantský. Spisek však drží se přesně věci, o níž jedná, s pravou vážností a otevřeností. Poněvadž není katolickým, neuvádí nejhlavnějšího prostředku katolického: zpovědi, kterouž sv. Filip z Neri mladé muže v Římě vychovával v čisté mládence. Brožura uvádí dopisy mladých mužů, kteří vyznávají následky tajných hříchů, zprávy obrácených, zkušenosti lékařů, výstrahy ředitelův ústavů a pod. Spisovatel Kapff vychází z té zásady, že, kdo stižen hříchem, má býti poučen, kdo zachován, má býti varován. U protestantů ovšem nezbývá jiné cesty než tato. Spisek může býti vřaděn mezi velmi dobré a může sloužiti jako důkladné poučení dospívající mládeži. Za přečtení stojí. I na naší straně bude třeba pomoci brožur k poučování osob chrámu Páně se vyhýbajících. Vidíme zde opět chvalitebnou snahu, a nám katolíkům jest chloubou, když vidíme, že naše Církev vykonala

již dříve větší práce ve jmenovaných oborech s tím toliko rozdílem, že byla stále podezřívána, a že činnosť její právě nejvznešenější byla a jest umlčována u liberálů docela a u katolíků z neznalosti na polo. S Janem Evangelistou a jeho péčí o ztraceného mládence počíná historie duševního samaritánství a Janem Eudesem není vyčerpána. Článek o Janu Evangelistovi z čítanek naší mládeže byl odstraněn, Jana Eudesa a jeho dílo nezná než podrobnější znatel křesťanského milosrdenství; bezpochyby jej čeká v Ottově slovníku podobný osud jako Cottolenga. My katolíci se můžeme vykázati činností starší a účinnější.

Náš sv. Antonín opouštěl svou zamilovanou poušť a hříšnou Thais pohnul k pokání. O výsledku jeho práce svědčila oživená a posvěcená poušť. Císař Justinian dal zřizovati v křesťanském duchu útulny pro kající ženy. (Ratzinger I. vyd. str. 97.) Řád kajicnic Maří Magdaleny ve XIII. věku měl úkolem jen ženy padlé přivésti ku povstání a působil na četných místech v Německu, Francii a Italii. Čtrnáctý věk pracoval velkou silou o získání těchto ubohých zakládáním nových útulen pro kleslé dobré vůle. Také u nás v Čechách působením Karla IV. a horlivého Miliče zavřeno veřejné smilniště, řečené Benátky, z něhož horlivý Milič zřídil místo pro kající ženy, kteréž se nazývalo pak Jerusalémem. (Tomek d. Č.) Biskupové a Bohem nadšení muži se zálibou věnovali se hledání zbloudilých ovec. Svatí vůbec jsou v úsudcích svých velmi mírní a mají jakousi zálibu právě nejkleslejší zachrániti, aby měli radosť nad nalezenou ovečkou. V témž duchu působil sv. Ignác, Jan z Boha, František Regis, František de Hieronymo a mnoho jiných našich perel, kterých ani vlastní dítky Církve dokonale neznají. Sv. Ignáciovi kdys vytýkali, že dává přístřeší osobám, které opustivše ochranný dům zase oddávají se nešesti. Sv. Ignác rozhorleně káral tento bludný názor: Kdybych jen jedinému hříchu zabránil, nelitoval bych práce celého Tovaryšstva.

Ve Vídni byl r. 1384. asyl pro ženy, »kteréž z veřejných domů nebo ze hříšného života pokáním k Bohu obrátiti se chtěly.« Z kláštera sv. Hieronyma vyhledávaly si práci, službu, aby jako počestné osoby znova začaly žíti. Stát té doby napomáhal ústavu zákonem, že žádné ženě z onoho ústavu nesměl se vytýkati dřívější život. Zákon chtěl působiti k zapomenutí dřívějšího života, jako pokání působí zapomenutí u Boha. Vévoda Albrecht III. nařídil: »Kdo si chce vzíti jednu z kajících žen za manželku, může tak učiniti bez ublížení na cti a dobrém jméně a bez poškození na cechovních právech, kromě když by jej ona žena ještě za jeho svobody byla svedla. Kdo by se takému muži nebo ženě jeho posmíval a jej rmoutil, má na těle i životě býti potrestán.« V tureckých válkách a v době moru vzal ústav za své, a dlouho to trvalo, než Vídeň podobný ústav znova dostala.

V novější době apoštolem nešťastných žen stal se normandský chlapec Jan Eudes, ctihodný souvěkovec sv. Vincence de Paula a Františka Saléského. Na misiích mezi lidem seznal, jak obtížno jest zachovati ctnosť, a jak těžko zanechati nešesti, když okolí zůstává nezměněno. Proto pro první dobu obrácení hleděl opatřiti kajícím jiné okolí. V Caeu najal si soukromý dům, jejž dal pod dozor dokonalé a resolutní ženě Magdaleně Lamyové. Dům záhy nestačil, člověk není tak zvrhlým, jak se zdává. Šlechetnému Eudesovi nedostávalo se peněz. Pomohla mu resolutní vdova paní Lamyová. Ta

totiž potkala kdysi zástup vzácných dám, kteréž měly pověst zbožnosti, právě když byly na cestě do kostela. Energická vdova obrátila se k dámám a jejich společnosti: »Ach, pánové a dámy, což nesedíte celý den v kostele? Modlete se drobet méně a myslete raději, kterak bychom našli bezpečný útulek pro naše ubohé dívky. Já jsem chudá a mám málo! Proto nebude mou vinou, propustím-li je, ale vaší.« Příliš horlivá a prudká řeč vdovy zamilované do svých ubohých chovanek, neminula se cílem. Zbožné mysli onoho průvodu naskytlo se pole, na němž skutky svými se mohla modliti. Bylo postaráno o dům i o nutné potřeby.

Jsou-li vrtkavy mysli obrácených, ještě vrtkavější jsou srdce dobrodinců. Eudes vyučoval ubohé dívky, kteréž mu mnoho starostí působily, ale více bylo mu činiti s vrtkavostí dam, kteréž chtěly lámati železo přes koleno a viděti v týdnu vystavený chrám Boží, kde druhdy byla tělesnosť. Jednoho dne opustily všechny dámy nevděčnou práci a šlechetnému Eudesovi zachovaly věrnosť jen dvě mladé dívky.

Eudes obrátiv se o radu ku diecésnímu biskupu obdržel na pomoc vzornou Salesiánku jménem Patin-ovou, kteráž vycvičila nejen zbylé dvě mladé dívky, ale získala mnoho mladých sil pro úmorné lovení duší. Ona stala se pod vedením zbožného Eudesa zakladatelkou řádu »paní Dobrého Pastýře«, kterýž došel 1734. a 1741. církevního schválení. Jako ve Vídni turecké války a mor zničily ústav sv. Hieronyma, tak francouzská revoluce zhubila útulny »Dobrého Pastýře«; bylyť peklu velmi nebezpečny, proto tolik zuřivosti proti nim. Nová doba činnosti nastala »Dobrému Pastýři« v r. 1829. Do roku 1868. zřídil znova 110 útulen v různých koutech Evropy. R. 1868. byla první představenou rakouská hraběnka Marie Pierre de Coudenhove. Do roku 1886. dostoupil počet mravních majáků na 160. Přede dvěma léty, kdy jsem jistý ústav navštívil, opouštěly právě některé sestry dům, aby lovily duše v Pešti. Do řádu sester »Dobrého Pastýře« přijaty jsou zcela bezúhonné dívky z rodin zcela zachovalých, tak že ani na spřízněných nesmí lpíti mravní skvrna. Jejich roucho z bílé vlny připomíná jim nevinnosť, kteréž mají učiti i ty, kdož ji ztratily. Vyučování a práce jsou prostředky, jimiž se učí choditi po nových cestách. V domech »Dobrého Pastýře« nejsou toliko kleslé, ale i osoby, které chtějí ujíti nebezpečí, a proto navštěvují dům, aby se sílily. Do domu přijata může býti každá osoba, jež má opravdovou vůli podrobiti se domácímu řádu. Při některých domech »Dobrého Pastýře« jsou též útulny pro chudé dítky, které jsou od svých opuštěny a tonou v nebezpečí, že by mohly mravně a tělesně zahynouti. Ve Vídni nebylo možno podobný ústav při domě zříditi, poněvadž — nebylo možno sehnati peněz.

Vídeňský dům »Dobrého Pastýře« jest pomníkem lidumilnosti paní hraběnky Rudolfiny Harrach-Rohreckové, kteráž má o život charitativní ve Vídni nemalé zásluhy. Zprávy, jak působí takový dům, často se vymýkají veřejnosti, aby na prosto šetřeno bylo cti osob. Tam stanou se obrácení podobná Magdaleninu. Některé uvedeme.

Přivedena kdys zbloudilá ovečka, na duši a těle sešlá. Hřích zničil duši a tělo. Tělo uzdravila péče sester »Božského Srdce Páně«, duše byla svěřena »Dobrému Pastýři«. Ale ach — jaká práce s ovečkou bez víry a bez mravů! Napřed postaráno, aby se nestýkala s ostatními,

kteréž nebyly ještě dosti pevny ve svých úmyslech. Ubohá měla velké boje; sestry den ode dne odkládaly s propuštěním, které se jim zdálo nevyhnutelno. Pojednou však zazářil paprsek milosti. Neočekávaně kleká veřejně před ostatními, prosí své společnice za odpuštění, trpělivosť a modlitbu. Plačíc obrací se ku představené: »Ctihodná matko, ještě jednou se nade mnou smilujte, já se docela napravím.« Zde byla mnohá zkouška potřebna, aby se ukázalo pravé zlato dobrého úmyslu. Leckteré veřejné pokoření jí uloženo, a nařízeno zevnější umrtvení, ale úmysl u oné vrtkavé zůstal neoblomen. Ta, kteráž byla mezi duševně nemocnými prašivou, stala se lepším družkám sebe dokonalejším zrcadlem. Ona mohla příchozí nalomené třtiny první bráti do ruky a obvazovati jejich rány, ona učila je přemáhati první boje, kteréž sama měla velmi hrozné. Táž stala se podporou novicmistryně a skončila kajicně svůj život, oplakávána jsouc od sester i Magdalenek, jimž sloužila ku povzbuzení. Toť jeden příklad.

Šlechetná dáma přivedla k »Dobrému Pastýři« herečku. Byla — jak duchovní správce ústavu dí — pravým kouzlem pro hřích. Obličej malebný, postava krásná, nadání neobyčejné, jemný hlas, uhlazené způsoby, to vše činilo ji krásnou — jako jablko — bohužel sodomské. Teď měla býti kajicnicí, ač zvyklá leckterému pohodlí. Jednu však přednosť měla: dobrou povahu. Žertem si okořenila leckteré zapření, které bylo její zkouškou. Vyslána k ní již prozkoušená kajicnice, aby se seznalo, jaký dojem na ni učiní prostý šat, který měla na se vzíti jako kajicnice. »Jste vy také kajicnice?« — »Ano«, zněla odpověď. — »Tedy takovouto osobičkou mám také býti; nehezká to figurka, to nemohu vydržet.« — Však to byl jen první dojem, po chvilce sama odkládala šat a žádala oděv ústavu. »Kdož ví, třeba bych byla jako strašák do zelí zcela obstojnou.« Ješitná mysl její toužila se viděti: »Ale, kde jest nějaké zrcadlo?« — »Pravidlo domu zrcadlo zakazuje.« Nová žaloba. Duševní boj jí vehnal slzy i smích do tváře zároveň: »Tedy mne nechte ještě jednou zhlédnouti se aspoň v okně, abych nezapomněla svou podobu.« Pak rozhodnuvši se konečně praví odhodlaně: »Prosím, zavolejte mi novicmistryni.« — Přišla. — »Ctihodná matko, když tedy tak musí býti, prosím, zformujte mne tak, abych mohla představovati pravou kajicnici, neboť chci svou úlohu dobře hráti. Mějte při zkoušce se mnou trpělivosť.« — Nescházelo z počátku povzbuzení, později lepší poznání a milosť dovršily v ní započaté dílo. Vzdělání její bylo obráceno na šlechetnější pole. Po několika letech mohla převzíti místo učitelky a později stala se zdárnou manželkou a domácí paní.

Jedna přistupuje pozdě k přijímání, jiná na smrtelném loži jest biřmována, většina tone v díkučinění, že mohly povstati z nízkého způsobu života, který měly za nezbytný a neodolatelný. V prvních týdnech mají ubohé chovanky nejtrapnější boje, neboť zvyk a vášeň jsou bez potravy, a začíná nový způsob života. Tento duševní boj mistrně líčí sv. Augustin ve svých vyznáních (kn. 8., k. XI.); zasluhuje, aby byl všeobecně znám, nebo jej mnohé duše prožijí ve všelikém odstínu. Již již se chystal Augustin k obrácení a již myslil, že jest jiný člověk: »zadržovaly mě hračky pošetilé a marnosti ničemné, mé dávné přítelkyně; ty tajně na rouchu mém tělesném táhaly a říkaly: »Chceš nás zanechati? nebudeme nikdy do věčnosti s tebou? Nebude tobě to a ono věčně dovoleno? . . . Jaké neřesti, jaké haneb-

nosti našeptávaly . . . Navyklosť ke mně mluvila: myslíš, že bez nich vydržíš? . . . Na oné straně, kam tvář jsem obracel a třásl se přejíti, otevírala se mi důstojná, čistá zdrženlivosť, jasná, ne bezuzdně veselá, počestně mi kynouc, abych přešel a neváhal . . .« Měl-li Augustin, jehož mysl byla plna vznešených myšlének, jsouc hloubavou — tolik bojů — co čekati při mysli neprohloubené?

Krásné to zajisté povolání sester »Dobrého Pastýře«. Daleko vděčnějším bude povolání předcházeti mravní nákaze mladších, aby nebylo jim někdy podstoupiti těžké boje pro vymanění se ze starého zvyku. Velké jest dílo zástupu panen »Dobrého Pastýře«, kteréž na 160 místech mají své duševní kliniky. Krásné jest počínání si bílého kříže se svými dámami a silnými muži i mládenci, ale co jest to mezi tak mnohé nebezpečí! Otevírám právě Öttingenovu »Moral statistiku,« a otevírá se mi sama na 211 str. III. vydání, a co zde čtu? »Haarsträubend ist's zu hören, dass in einer Stadt wie Wien 5—600 Kupplerinnen der Art mit menschlichen Wesen handeln.« Tak čerpal protestant Öttingen ze spisu Fr. S. Hügelova: Zur Geschichte, Statistik und Regelung der Prostitution. Nach amtlichen Quellen. (Wien 1865.) Týž pán béře prostituci v ochranu, poněvadž prý se jí nadobro zbaviti nelze Podivná logika. Kdyby někdo bral v ochranu krádež, poněvadž koncem všech konců jest, že lidé budou vždy krást, a proto třeba jisté způsoby krádeže dovoliti — byl by stihán, že hájí a vychvaluje zákonu odpírající skutek. Jinak jest s prostitucí, zde přikázání Boží neplatí tou měrou jako sedmé přikázání Boží. Öttingen jako protestant a Němec není nám Rakušanům přízniv, poukazuje často na Vídeň, jako by Berlín byl nějakým Asissi.[1]) Zde jest pole činnosti, které nemá býti žádnému vlastenci lhostejným. Tento vřed rozežírá se více a více. Náš »pokročilý kulturní věk« vzal si za vzor římského císaře Caligulu a dal do seznamu zákonitých živností také obchod s lidským masem. Jestli si někdo dovolí pochybovati o kultuře a civilisaci naší doby, jest tmářem. Ti nejřímštější katoličtí tmáři seženou aspoň hlouček osob, které s obětováním největším jsou duchovními Samaritány. Kulturní naši souvěkovci vědí, že Parent-Duchatelet (nejlepší znalec tohoto oboru) praví, že se provozuje zcela pravidelný obchod zámořský s dívkami z Berlína přes Hamburk, Brémy, Kodaň, Královec až do Londýna a Edinburku, přes Rigu do Petrohradu. Jiný odbor má svůj obchod na jihovýchodních končinách civilisované Evropy. Též civilisovaná Evropa ví zcela dobře, že v Londýně na onom místě, kde Wilberforce mluvil ohnivé řeči o svobodě, na veřejném trhu mezi Spitalfield a Bethnal-Green každé pondělí a každý úterek mezi 6—7 hodinou ranní rodiče prodávají děti své od 7—10 let, ač každý ví, k jakému účelu. Literatura jest obrazem vzdělanosti národa. V literatuře nejrozšířenější částí jsou časopisy. Časopisy liberalní jsou to, které nejvíce mluví o kultuře a civilisaci, humanitě a pokroku. Tyto listy tyjí z kupléřství nebo z doporučování ochrany a pomoci. Je-li loterie pro stát nemravná a potírá se čistý výnos její jako nemravný, jest daň z prostituce

[1]) Dle Hausnera »Vergleichende Stat. Europas« jest nemanželských dítek percentuálně nejvíce 1. ve Št. Hradci 1 na 0·56 manželských, 2. v Celovci 1 na 0·85 manželských, 3. v Mnichově 1 na 0·95 manželských, 4. ve Vídni 1 na 1·14 manželských, 5. v Praze 1 na 1·25 manželských, 18. v Paříži 1 na 2·08 manželských a nejméně v Asissi 1 na 168 manželských.

ještě nemravnější nejen pro stát, ale i pro časopisy. Listy německé a cizojazyčné pomíjím a konstatuji faktum, že v měsíci srpnu r. 1895. jsem v jednom čísle N. L. našel *15*, pravím patnáct doporučení dámám, nečítaje v to inserty »gumové«, kteréž jsem nekontroloval, nýbrž jsa syt kultury, civilisace, pokroku a humanity svobody a osvětymilovných N. L. odhodil jsem talířek, z něhož prý 18.000 Čechů béře svou duševní potravu. Počítáme-li, že tyto inserty nesou onomu listu denně 10 zl. — znamenitá to literární daň, kterouž dává vlastenecká prostituce v »lepších« kruzích.

Jest pravda, že socialní poměry působí zde velmi mnoho. Ale ona vrstva intelligence, kteráž ve veřejnosti udává tón, má největší vinu. Kdyby nebylo ukrývačů, nebylo by zlodějů. S ošklivostí odvracela se vzdělaná Evropa od škandálních procesů berlínských, které odhalily v nejkřiklavějších barvách řemeslo, jemuž dalo se jméno »Louisthum«. Tito Louisové jsou zvláštní parasiti neřesti. Berlínská policejní zpráva popsala je již r. 1860. jako: práce se štítící, většinou již trestané mladé muže, kteří vystupují jako milovníci osob prostituovaných a mají na ně značný psychologický vliv. Tito vyvrhelové vykořisťují své oběti v každém směru; nutí je ke špatnosti a okradou je o mzdu hříchu, kterou ničemně prohýří; před veřejností vystupují jako ženichové ubohých obětí a jako zastancové jejich u soudu a při svárech o hříšnou mzdu. Nožem a zbraní chrání své »klientky« tak, že do nově vystavených ulic berlínských úředníci jen v četnějším průvodě se odvažovali. Takých »Louisů« dle Öttingena jest v Berlíně pod policejní dohlídkou na 1000, ale ve skutečnosti se jich takto živí 4000.

Právem se poukazuje v lidumilných kruzích, že zde jest vina na zákoně a společnosti zároveň. Nejen Berlín, ale i jiná města trpí podobnými zjevy. Tak rok od roku větší hekatomby přináší lidstvo Venuši, (Öttingen 238) nicméně veřejnosť jest tak shovívavá, že těžko viděti slabému člověku zde něco špatného, kde tolik omlouvačů, kde tolik příkladův a obhajců. Dejme tomu, že by přestupky proti majetku byly tak mírně posuzovány v literatuře, dejme tomu, že úcta před cizím majetkem byla by vydána ve psí jako úcta před čistotou, připusťme, že by stejně se chlubila lepší společnosť svými švindly, krádežemi, jako se chlubí lyrikové svými schůzkami, romanopisci zápletky, dramaturgové cizoložstvem, zůstala by tato sprostá, lupičská chlouba beze vlivu na ostatní mrav, či by i ostatní poměry právní a mravní trpěly? Kde ostentativně přestupuje se čistota a žertem se provází každá hrubosť, musí trpěti i ostatní svazky lidského práva a mravu.

Lidstvo baží po požívání; kde mu nestačí spravedlivý příjem, chopí se nespravedlivého. N. Fr. Presse přinesla též inserát, kde se nabízí mladým dámám lehký výdělek, aby si mohly zaopatřiti toaletu bez obtěžování peněženky manželovy. Že takého cosi smí si dovoliti »list rakouské intelligence«, jak se N. Fr. Pr. při svém 25letém jubileu nazývala, překvapuje, ne že by redakce liberálního listu nebyla schopna něčeho takového, ale že má své obecenstvo za tak nízké, že doufá o něm, že i taký smradlavý kaviár stráví bez obtíží. Ti, kteří v »luxusu« dělali lvy, končí kariery své na lavici před porotou, nebo revolverem. Pak papíroví fariseové tváří se mravně rozhorlení, kdežto psali a inserovali vždy nemravně. Mám-li o našem »velkém listu« se zmíniti,

poukazuji na hrozný odpor, jaký je v některém divadelně psaném husitském horlení a insertní částí, zábavnou přílohou a feuilletonem. Jedním archem tiskovým hlásá se úcta a obdiv pro české husity a jich *bránění všelikému nemravu i násilím* a zároveň činí se pozvání ku všemu nemravu ve feuilletonu, románu a insertu.

Valentini ve spisu »das Verbrecherthum in Preussen« (u Öttingena str. 250) píše o německých poměrech takto: přečetná dráždidla prostituce, kteráž v době druhého císařství v Paříži se vymýšlela, dělala okružní cestu světem, a i v Německu působila zkázonosně. Jest to duševní způsob kuplířství, kteréž se z Paříže do celého světa rozšířilo. Zde začaly nahotiny, které zaplavovaly umělecké výstavy a od německých umělců byly napodobovány. Dumas, Roqueplan, Houssaye, Sue a jiné romány nalézaly všude čtenáře; Offenbachovy opery, Theresiny chansonetty byly Finettou a Antoinettou přesazeny do Berlína.« My svůj mrav dávno jsme dle Němců změnili. Naše literatura se snaží vší silou sebrati kde jaký kus shnilotiny ve světě, a přenésti jej též na parnas český. Poëtové naši jsou tak chudí myšlénkami, že se nemohou povznésti k myšlénce, která by nepáchla ženským masem. Vezměte naše lyriky, s jakou chutí přežvykují fráse, jen když páchnou. Pitomé pleonasmy se jim nepřejedí, jen musí to býti venerické. Báseň »Poprava duše« v Nivě 1894. str. 202 mluví též o »spasmodických křečích, které zmítají nahými údy . . .« Obyčejný čtenář sotva bude věděti co jest to »spasmodická křeč«. Vezme-li slovníček cizojazyčných slov k ruce, aby si přeložil českou báseň lyrickou do mateřské češtiny pozná, že jest zde nesmysl. Báseň mluví »o křečovitých křčích nahých údů.« To jest výška myšlénky! Vezměme odrhovačky, jimiž se živí mladší dorost. Místo písně národní zabrala v národní časomíře tělesná sprostota. Machiavelli volal Italiánům: Vyžeňte barbarství. Valentin obrací ta slova na Německo: Für Deutschland gilt seit lange die Mahnung, die Barbarei abzuthuen; und nicht der kleinste Theil der noch in Deutschland wurzelnden Barbarei ist die von 1852—1870. ungescheut als modenmässig aus Westen importierte sittliche Roheit. Bez dlouhých okolků může každý katolický spolek vypsati cenu na moderní povídku, v níž by nebylo hrubé lascivity.

Toť boj věru zoufalý. Na jedné straně náklonnosť a všecka literatura, na druhé straně několik nadšenců se svými spolky a záchrannými prostředky. Vždyť jest to jen duch křesťanský, který se ujímá ubohých obětí. Znamenité dílo vykonal spolek sv. Františka Regis v Paříži, který dává výbavu chudým, zachovalým dívkám a vydržuje útulny v předměstí St. Marceau. Öttingen uvádí některé pokusy záchrany jako: londýnský female preventive and reformatory institution, v němž 1857—1861. bylo na 707 dívek zachráněno, Asyly pastora Heldringa v Hollandsku (Asyl Steenbock 1848., Talithakumi 1857. a Bethel 1862.), kdež přijato 1000 dívek, z nichž 800 zachráněno, ale neví ničeho o velkém řádu Dobrého Pastýře, k jehož činnosti nelze rovnati činnosť jmenovaných asylů. V Anglii v době nejnovější ujímá se v Liverpoolu ubohých žen kněz James Nugent, jenž sbírá v katolických listech příspěvky pro své ústavy. V Berlíně chopila se vnitřní misie v posledních letech čilé práce a vykonala — jsouc sorganisována — více než rozptýlená činnosť jednotlivých horlivců. Oněch 39 asylů bílého kříže jest značná hráz,

ale co jest to proti přívalu? Vídeň dle Hügela má tedy 5—600 nahončích sodomských a toliko několik duší, které pracují proti proudu. Co jsou všechny ty asyly proti veřejnému mínění, kteréž jest školou pro tisíce! Policie berlínská 1000 »Louisů« hlídá a 3000 jich ani nezná Zde musí pracovati více než jednotlivci.

V tomto boji či vlastně lovu duší lze uvésti mnohou velkou číslici, která snad i imposantní se zdá a ve skutečnosti jest jen kapkou do pekla. Zajisté velké jest číslo, jakým se může vykázati Mr. Stabb v Londýně, jenž dle udání 50.000 klesnuvších děvčat shromáždil ku slyšení slova Božího; Lieutenant Blackmoore stará se o umístění jich ve spolehlivých křesťanských domech; Mr. Cooper, od r. 1853. předseda 16 záchranných domů, v nichž 3000 chovanek bylo přijato; Dr. Guthrie v Edinburgu v letech 1847—1860. na 500 dítek ve svých školách pro otrhánky zachránil před prostitucí. To vše jsou chvalitebná a následování hodná čísla, ale sluší k nim také připojiti, co připojuje Öttingen ze Greenwooda: zdá se jako by se chtěla s desítipintovým cedítkem přečistiti špinavá voda Temže.«

Pohlédneme-li na číslo návštěvy některé výstavy, pro niž dělá reklamu všechno časopisectvo, vidíme, jak proti tomu nepatrné jsou výsledky, kde svorně nepracuje celá veřejnosť. Na 100 obětí neřestí přichází dle Öttingena jedno zachránění. Veřejnosť skutečně nechce bojovati proti této neřesti, a bojuje-li, bývá to často boj na oko neb docela farisejský. V Hamburku dokonce posvětili účelem prostředek a uvalily na lehké domy zvláštní daň ve prospěch domů kajicnic. Jakkoliv jest to neuvěřitelno, ručí za pravdivosť Öttingen. Též u nás jeden z pohlavárů svobodomyslných před několika lety na sněmu při projednávání o obmezení počtu tanečních zábav mluvil proti zkracování svobody, neboť poplatky z tanečních zábav plynou do chudinské pokladny obce a tak přispívají k dobrému. Zde vidíme praxi nekřesťanské zásady: účel světí prostředek. Týž pán srovná se svou logikou mluviti s mravním horlením proti zpátečnictví katolíků.

Proti tak zavilé neřesti bojovati nevelí jen mravnosť, ale i vlastenectví. Nad mravností mnohý pokrčí rameny, ale na vlastenectví se dá chytnouti. Národ, který propadl této neřesti, propadl také smrti. Národ anglický byl na počátku své křesťanské éry na tři miliony osob silný a manželství křesťanské a mrav učinil ho národem velikým. Rovněž tak bylo s jinými národy. Východ, kterýž se poddal mnohoženství a nečistotě, vyhynul: kde dříve byly národy šedesát milionů hlav čítající, jest nyní poušť, kterou projíždí několik milionů kočovníků. Tedy vlasteneckou povinností jest pracovati proti jmenovanému nemravu. Zde stojí na prvním místě časopisectvo jako hotovitelé veřejného mínění. Proto vším právem my katolíci činíme nárok na pravé vlastenectví a upíráme je všem liberálům, kteří pomáhají národu do hrobu svými lascivními názory, kteréž rozšiřují jen malomocenství.

Modrý i bílý kříž musí se těšiti sympatiím nás katolíků; kdyby vždy zůstala vnitřní misie neutralní, pracovala by záslužně, jinak však souditi třeba, když vychází na proselytářství.[2]) (Dokončení.)

[2]) Pozn. red. Poukazujeme čtenáře v článku redaktora t. l. na konferenci sv. Františka Regis, o níž právě v tomto čísle jednáme.

Jeho Milosti, Nejdůstojnějšímu P. T. Pánu

Th. C. Eduardu Janu Nep. Brynychovi,

biskupu Králové-Hradeckému atd. atd.

k Jeho padesátiletému jubileu.

1846 4/5 1896.

»A posvětíš léta padesátého.«
Levit. 25, 10.

Dnův jen krátkých vyměřena doba
člověku. Pak zajde žití časné,
slunka záře zrakům povyhasne —
věčnosti se konce sejdou oba.

Slyšíme-li naříkati Joba,
tu nás bědy obkličují žasné:
poslední pak okamžiky jasné
zapudí nám z duše lidská zloba.

Proto Vám dnes rádi připovíme,
že Vás cestou kříže sprovodíme,
která vede za Mistrem a Pánem:
a tou kráčet nikdy nepřestanem,
dokudž vůle Jeho svatá bude —
On pak k soudu dokudž nepřibude.

Duchovenstvo vikariatu Kosteleckého n. Orl.

Mzda minimální a její význam pro naši dobu.

Ukázka z delší práce »O mzdě«.

Podává Ant. Nevrkla.

Spravedlivá výše mzdy řídí se různými činiteli, a dle těchto jest též v jednotlivých případech různa. Proto může vzrůstati i klesati, aniž opustila mezí spravedlnosti. Dle toho možno rozeznávati mzdu nejvyšší, mzdu průměrnou a nejnižší či minimální. Ale i tato mzda minimální musí odpovídati požavkům spravedlnosti.

Ale jak možno určiti tuto nejnižší hranici?

Úplné jistoty nabývá mzda svobodnou smlouvou prácedárce s dělníkem. Než, při tom jest nebezpečí, že vykořisťováním bídy dělníka by se činilo svobodě jeho násilí tím, že mzda vydána na pospas silnějšímu kapitalistovi zákonem nabídky a poptávky, takže pak mzda, zdánlivě spravedlivá, by přece byla nespravedliva ve svém základu. Proto na výměr spravedlivé mzdy dlužno popatřiti i s jiné stránky, a to vzhledem k účelu práce, aby prací zachoval svou osobu. H. Pesch (Liberalismus, social, und christl. Gesellschaftsordnung str. 171) píše: »Jakkoliv nabídka a poptávka mohou míti vliv na výši mzdy, příroda sama vytknula tu svoje meze, které »svobodnou« smlouvou se proraziti nesmějí a právoplatně ani proraziti nemohou: práce musí sama sebou (per se) dosíci svého přirozeného cíle, který záleží v náležité výživě člověka. Nahodilými, zvláště obtížnými okolnostmi způsobené výjimky nemění ničeho na všeobecnosti tohoto pravidla.«

V pracovní smlouvě jest s nabízenou prací v nejužším spojení i osoba nabízejícího dělníka. Není-li zřetele k tomuto spojení, nýbrž jen k samotné práci dělníkově, jest mzda požadavkem přesné směnné spravedlnosti. Když však se pohlíží na úzký korrelativní poměr mezi osobou dělníka a jeho prací, pak nastupuje nový poměr mezi dělníkem a jeho mzdou, který zahrnuje nové, nad směnnou spravedlnosť jsoucí požadavky. A výše mzdy tomuto novému poměru přiměřená nazývá se *mzdou minimální.*

V soustavě lib. oekonomismu mzda tak byla snížena, že často neposkytuje dostatečných prostředků na zachování života. Jaký div, že záhy v reakci proti liberál. oekonomismu počal se vynořovati požadavek po jisté pevné nejnižší mzdě. Socialisté se požadavku toho chopili a domáhali se, aby tato nejnižší mzda byla ustanovena státním zákonem, a tak byla položena mzda neomezené svobodě pracovní, egoismu prácedárců a volné hře svobodné konkurence o životní zájmy dělnictva. Ale tento požadavek, aby stát určil výši mzdy minimální a tak hájil zájmy dělnictva, jest věc choulostivá: Pokud by se »zájmy dělnictva« rozuměla pouze snaha učiniti mzdu pevnou a jistou proti kapitalistickým útiskům, potud by se jednalo o spravedlivou a humanní ideu. Jakmile však by se vyjadřovala slovy »zájmy dělnictva« mzda řídící se toliko dle potřeb dělníka bez zřetele k vykonané práci — pak stojí za náukou o minimální mzdě celá soustava socialistická.

Idea mzdy minimální potřebovala času, aby vzrůstala, uzrávala, aby se vyjasňovala a ustálila. A v tyto tříbící se názory zasáhl účinně sv. Otec Lev XIII. svou encyklikou o »dělnické otázce«, »Rerum

novarum« vydanou 15. května 1891. Ovšem nepodává tato encyklika, o dělnické otázce všeobecně pojednávajíc, již úplně vyvinutou soustavu národohospodářskou, nýbrž udává základní principy, dle nichž by se dále postupovalo a stavělo. Právě tím jest projevem nad jiné daleko důležitějším, poněvadž udává katolickým sociologům jednotnou normu, dle níž by pracovali. Mimo jiné nalézáme v této encyklice stanovené zásady, jak by se asi měl upraviti poměr spravedlivé mzdy. Místa, která jednají o upravení mzdy a která novým projevem Sv. stolice, (vysvětlením jejich vydáním Kongregace S. Officii z r. 1891.) zevrubněji byla vyložena, jsou tato (dle lat. vydání Herderova):

Všeobecně se určuje princip, kterým se má říditi výše mzdy: Str. 29.: »Mezi největšími povinnostmi prácedárců vyniká ona, aby spravedlivé každému dávali. Proto, aby se ustanovila spravedlivá míra mzdy, uvažovati dlužno mnohé příčiny, ale všeobecně bohatí a pánové nechť jsou pamětlivi, že nedovolují ani božská, ani lidská práva utlačovati pro svůj zisk potřebné a ubohé a z cizí bídy hledati výdělku. Zadržovati však někomu mzdu povinnou jest veliký hřích, který svolává hněv pomsty s nebe: »Aj,« praví Duch sv., (Jak. 5. 4.) »mzda dělníků, kteří žali krajiny vaše, kterouž jste jim zadrželi, křičí, a křik jejich vešel v uši Pána zástupů.«

Tento všeobecný princip o výši mzdy rozvádí se zevrubněji (str. 61—62). »Tuto se dotýkáme věci velké důležitosti; té nutno jest dobře rozuměti, aby na žádnou stranu se nechybovalo. Výše mzdy se totiž určuje svobodnou smlouvou: proto by se mohlo zdáti, že prácedárce vyplativ smluvenou mzdu, dostiučinil své povinnosti. Tu teprve že by se děla nespravedlnosť, když by se zdráhal buď prácedárce úplnou mzdu dáti nebo dělník povinnou práci konati; tu teprve že by měl stát právo zakročiti, aby právo nikoho nebylo porušeno, jindy však nikoliv. — Tomuto závěru nepřisvědčí nestranný soudce ani snadno, ani úplně, poněvadž není veskrze správný; pomíjí se tu předůležitý moment. Pracovati totiž jest namáhati se, aby si kdo zjednal prostředků, které jsou nutny k různým životním potřebám, zvláště k zachování sebe. »V potu tváře své budeš jísti chléb svůj« (Gen. 3. 19). Má tedy práce v člověku dvojí přirozenou vlastnosť: jest osobní, poněvadž síla pracovní přináleží osobě a tomu jest vlastní, kdo ji vynakládá a k jehož užitku jest dána; pak jest nutná, protože jest potřebí člověku užitku práce, by život svůj zachoval: život však zachovati poroučí sama přirozenosť věcí, které nutno nejvíce poslouchati. Pozoruje-li se ovšem práce, pokud jest osobní, není pochyby, že jest na vůli dělníka, smluviti nižší mzdu: jako svobodně práci koná, tak se může spokojiti s nepatrnou mzdou, nebo se jí úplně vzdáti. Docela jinak však dlužno souditi, když se s osobností spojí nutnosť. Udržeti život jest společnou povinností všech, a té nedbati jest hříchem. Nutně tedy povstává právo, nalézti si věci, kterými se život zachovává: ale nemajetný nemá jiné možnosti si zjednati jich než mzdou své práce. Byť i tedy dělník i prácedárce o tom, zvláště o výši mzdy, svobodně se shodli, přece zůstává vždy v platnosti požadavek přirozené spravedlnosti, vyšší a starší nad svobodnou vůli smlouvajících, že mzda nesmí býti nižší, aby nestačila na výživu střídmému a dobře zvedenému dělníku. I když dělník z nutnosti nebo ze strachu před horším zlem přijme přetvrdou podmínku, kterou, ač nerad, přijati musí, poněvadž se mu ukládá od prácedárce nebo pod-

nikatele, přece jest to *násilím*, proti kterému pozdvihuje hlasu sama spravedlnosť. — Avšak aby se veřejná moc nevhodně nemíchala do těchto a podobných případů, zvláště když jsou tak různé okolnosti věcí, času i míst, lépe bude vyhraditi tyto záležitosti družstvům, (— o kterých se mluví v encyklice později —), nebo nastoupiti jinou cestu, kterou by zájmy dělnictva, jak se sluší, byly chráněny, a teprve když by věc toho žádala, aby stát zakročil.

To jsou ona zlatá slova, která promluvila o poměru dělníka k prácedárci nejvyšší učitelská hlava církve. Těmito slovy dán princip, souhlasný jak s rozumnými náukami národohospodářskými, tak i s požadavky přirozeného práva. Tento princip dle slov sv. Otce dá se vyjádřiti asi takto:

Nejnižší obnos, pod který odplata za práci, aby hověla požadavkům přirozené spravedlnosti, klesnouti nesmí — čili přirozená minimální mzda — musí býti nejméně taková, aby spořádanému dělníku za obyčejných životních poměrů poskytovala prostředků, by vyhověl spravedlivým a slušným životním svým požadavkům.

K těmto životním požadavkům především náleží, aby dělník uhájil ze své mzdy nejprve svůj život a své potřeby. A to jest přesným požadavkem směnné spravedlnosti. Jest velice mnoho lidí, kteří mají jako jediné vlastnictví jenom svoji pracovní sílu, kterou dostali pro svůj užitek, především, aby si jí zjednávali potřeby životní. Pro ty má tedy práce, zahrnujíc v to i ostatní podmínky k životu potřebné, jako nedělní klid atd., dle přirozeného práva a při nejmenším takovou hodnotu, jako množství prostředků potřebných k živobytí slušného dělníka. »Vždy tedy, když dělník povahou své práce dostiučiní svojí přirozené povinnosti, dosíci nejbližšího a bezprostředního cíle své námahy (totiž zjednati si prostředků k životu potřebných), avšak nezjedná si potřeb životních v dostatečném množství, pak spočívá v pravém smyslu a vzhledem na přirozenosť věcí nerovnosť mezi prací a mzdou, a následkem toho jest to pak porušena směnná spravedlnosť«. (Dubium I. Eplanatio — Christl. soc. Blätter 1892. str. 195—196.)

Ale dělník nemá pouze povinnosti k sobě samému, aby se staral toliko o sebe, nýbrž v pojmu osobnosti člověka jest i pojem otce rodiny: »Při volbě životního stavu není pochyby, že v moci jednohokaždého jest i rozhodnutí chtíti raději následovati rady Ježíše Krista o panenství, nebo se zavázati poutem manželství. Nižádný zákon lidský nikterak nemůže omezovati hlavní účel manželství, autoritou Boží od počátku zavedený, ani odníti člověku přirozeného práva na manželství. »Rostež a množte se« (Gen. 1. 28.) (Encycl. str. 19.). Proto nutno míti zřetel při výměře mzdy i k tomuto druhotnému významu.

Ovšem, i při tomto zůstává výkon dělníka samého hlavním činitelem výměru mzdy. Vždyť požadavek tento, aby se měl zřetel i k rodině dělníkově, není více zahrnut v pojem spravedlnosti směnné, nýbrž jest požadavkem lásky křesťanské, či možno též říci přirozené spravedlnosti. Dle toho, co řečeno o spravedlivé mzdě, »dostiučiní úplně prácedárce požadavkům spravedlnosti směnné, když dbá rovnosti mezi mzdou a prací. Práce jest osobním konem dělníka a ne jeho rodiny. Tato práce nemá bezprostředně a sama sebou, avšak druhotně toliko a případně vztah k rodině, pokud dělník se dělí se svými

o mzdu, kterou dostal. Jako ve zvláštním případu rodina nerozmnožuje práci jeho, právě tak spravedlnosť nežádá, aby se zvýšila povinná mzda za práci.

Může však zhřešiti proti lásce . . . a to netoliko všemi oněmi způsoby, kterými člověk může zhřešiti proti lásce bližeňské, nýbrž i zvláštním způsobem. Vždyť práce dělníka přináší zisk prácedárci. Kdykoliv tedy tento má konati v jednotlivých případech povinnosti lásky, jak je láska káže, jest povinen pořádek lásky zachovati. Ale pořádek ten činí prácedárci dělníky neustále v jeho prospěch pracující bližšími než jiné chudáky, kteří pro něho nekonají ničeho. Proto prácedárce moha plniti povinnosti lásky, má dáti přednosť svým dělníkům, uděluje jim z lásky, čeho spravedlnosť nežádá, aby mzda z lásky tak rozmnožená vystačila i k zachování rodiny dělníkovy.« (Dubium II. Eplanatio: Christl. soc. Blätter 1892. str. 197 a 198).

Tímto se dotýká otázka o minimální mzdě důležitého bodu pro blaho celé společnosti. Kdyby totiž dostačovala mzda toliko na udržení života samotného dělníka, a nikoliv též jeho rodiny, byla by nespravedlivou, hřešíc proti lásce, a škodila by blahu lidstva. Byla by nespravedlivou, poněvadž by ukládala dělníku, aby neznal života rodinného, by si nemohl uložiti ničeho na dobu nemoci, neštěstí, na dobu, kdy nebude moci již pracovati ve stáří, či jinak: dělník by přijímal mimo břímě práce i břímě upadnouti v nebezpečí bídy, které by se mu takovou mzdou neplatilo. Každá však smlouva, jíž ukládají se břemena, jejichž část se neplatí, jest nespravedliva. Rovněž by dělníci, nemohouce vstoupiti v manželství, upadali v největší mravní nebezpečí. A když by dělník přece vstoupil v manželství, tož by mu nezbývalo, než tříti bídu. Proto jest o to dbáti, aby byla dávána vyšší mzda dělnictvu stále zaměstnanému, než která nutně vystačuje, aby dělník udržel a zachoval pouze svou pracovní sílu.

A že sv. Otec ve své encyklice pojmem střídmého a dobře zvedeného dělníka rozuměl i pojem otce rodiny, ukazují jiná místa v téže encyklice: (Str. 63.) »Získá-li si dělník mzdu dosti velikou, aby jí sebe a manželku a dítky dobře vydržovati mohl, snadno bude šetřiti a učiní, k čemu sama příroda se zdá vybízeti, aby po odečteném vydání mu něco zbylo, čímž by si mohl pomoci k nepatrnému majetku. Toto místo by nemělo smyslu, kdyby dříve nebyl sv. Otec rozuměl dělníka jako otce rodiny. Jak by mohl pobízeti dělníka k šetrnosti, když by neměl ani tolik, aby mohl vyživiti svoji rodinu, k čemuž ho již přirozená láska pudí? A odkud by živil svou rodinu? Zda by nebyl nucen od společnosti žádati, by živila jeho rodinu? Zdaž by to nutně nevedlo k socialistické organisaci, aby se staral stát o manželku a děti dělníka?

A když na jiném místě se praví v encyklice: žena »povolána jest hlavně pro domácí práce; tento druh prací slouží ženě k ochraně její důstojnosti, umožňuje dobré vychování dětí a podporuje domácí štěstí,« jak by to bylo možno, kdyby žena po celý den namáhavě v továrně pracovati musila, by si vydělala potřebného živobytí? (Enc. str. 59.)

S tímto výkladem o slovech encykliky souhlasí i jiní slavní sociologové: Veliký apoštol dělnictva anglického kard. Manning píše: »Co jest spravedlivá mzda? Encyklika dává na to jasnou odpověď:

»Nechť prácedárce i dělník tolik a takových podmínek učiní, kolik jim libo, zvláště o výši mzdy, nad jejich svobodnou vůlí stojí zákon přirozené spravedlnosti, který jest vznešenější a starší, totiž že mzda nesmí býti tak nízká, aby nestačila k výživě střídmého a zvedeného dělníka«, a to se dále určuje ve smyslu »mzdy, která dostačí, aby ukojila potřeby jeho i jeho rodiny«. Tu máme tedy míru minimální mzdy. Musí dostačiti k výživě muže i jeho rodiny.« (Chr. soc. Blätter 1892. str. 482.)

Podobně se vyslovil již dříve jiný anglický biskup Eduard Bagshawe z Nottinghamu: »Veškerý blahobyt jest výplodem práce v téže míře jako kapitálu, který dodává toliko surovinu a nástroje. Dělníci proto musí býti s to, aby žili tak jako kapitalisté, a to se vším, čeho jest potřebí k přiměřené existenci . . . poněvadž to zřejmě odporuje Prozřetelnosti Boží, aby ti, kdo pracují, hladověli, zvláště když Bůh člověka poslal na svět, aby přiměřeně žil a sebe a svou rodinu v potu své tváře živil . . . Jsem toho názoru, že smlouva pracovní právě zákonem přirozeným tak jest utvořena, že působí mravní povinnosť mezi prácedárcem a dělníkem, který svůj čas i svoji práci v jeho službě vynakládá, povinnosť, která jednoho zavazuje, věrně a pilně svému pánu pracovati, druhého zase, aby svému dělníku zjednával možnosť, aby měl své obydlí, živil přiměřeně svou rodinu, jak to stav jeho žádá, ano, aby si mohl uložiti nějaké úspory pro čas nemoci a stáří« (Christl. soc. Blätter 1885 str. 401.)

Konečně dlužno ukázati, kdy jest povinen prácedárce vypláceti takovouto minimální mzdu? Když jest stanovena přesná mzda, zůstává samotnému prácedárci čáka na výdělek, proto musí na se vzíti i možnosť ztráty. Dělník tím jest vyňat z proměn, které by mohly stihnouti závod. Nemůže tedy prácedárce, stihne-li ho pohroma, uvaliti část její na dělnictvo tím, že by nutná minimální mzda byla snížena. — Ale s druhé strany nemůže nikdo nutiti prácedárce, aby zaměstnával dělníky při ztrátě na svém majetku. Vždyť, jak se praví všeobecně v encyklice: »Nikdo není vázán bližního podporovati tím, co pro sebe nebo pro svou rodinu potřebuje.« Z toho zřejmo, že prácedárce jest zavázán dávati dělníku dostatečnou minimální mzdu jen tehdy, pokud závod jeho se vyplácí, a on není nucen stále ze svého majetku dosazovati. Jakmile kapitál v závodě uložený nenese přiměřeného zisku, může nabídnouti dělnictvu menší mzdu, čímž pak by nesli společně ztrátu. Přijme-li ji, jest to znamením nezdravých poměrů společenských.

Dá se tedy náuka sv. Otce o mzdě minimální shrnouti asi v tato slova: »Jest přesnou povinností přirozené spravedlnosti pro prácedárce, aby obyčejnému, rozšafnému a průměrně své práci dobře rozumějícímu dělníku — pokud toho stav hospodářský dovoluje — platil minimální mzdu, která stačí na vydání za potřeby dělníkovy, a když se zasnoubí nebo sestará, na vydání pro udržení domácnosti, totiž mimo potravu, oděv a obydlí i na nutné vydání v nemoci a na vyučování dětí.« (Chr. soc. Blätter, 1892. str. 648.)

Spravedlivá mzda musí se tedy obecně určovati dle názorů křesťanských: dle hodnoty výrobků, a zároveň její nejnižší hranice dle životních potřeb dělníka a jeho rodiny. Dobře píše H. Pesch: »Kdyby mi vyhladovělý chtěl dáti království za kousek chleba, přece nesmím využitkovati jeho okamžité nouze, bych se obohatil; a kdyby

nabídka »rukou« (dělných) sebe obsáhlejší byla, spravedlivá mzda musí se určiti dle ceny toho, co bylo vyrobeno, a zároveň její nejnižší hranice nalézá se v životních potřebách dělníka.« (Liber. social. u. die christl. Gesellschaftsordnung str. 171.)

To jest křesťanská náuka o výši spravedlivé mzdy. Ale provésti ji bude obtížno, poněvadž jejím vlivem dříve změniti se musí veškerý nynější národohospodářský stav.

Základem této náuky jest přesná povinnosť křesťanské spravedlnosti a lásky, celý křesťanský zákon mravní, kterého musí dbáti jak pracedárce, tak i dělnictvo. A jakožto zákon mravní zavazuje obě strany především ve svědomí. Svědomí pak jako nejvyšší soudce diktuje každému alternativu: jednati buď dle svědomí, nebo proti němu.

Z toho však patrno, kterak se tato křesťanská zásada protiví požadavkům socialismu, aby spravedlivá minimální mzda byla ustanovena zákonem státním. Zákonem určená výše mzdy činila by stát rozhodčím o spravedlnosti v otázce mzdy, a každému občanu by pak bylo zakázáno pod trestem najati si dělníka za nižší mzdu. Ale tu by již nebylo svědomí soudcem o povinnostech prácedárce v jednotlivých případech, nýbrž nastoupil by zákon státní na místo svědomí. A jak by se mohla tato zákonem vytknutá výše mzdy přizpůsobiti různým poměrům? Průměrná minim. mzda by asi byl roční souhrn nutných potřeb na udržení dělníkovy domácnosti. Tento však roční součet by nebyl všude stejný, poněvadž jeho výše řídila by se mravem, vzděláním, potravou, místem atd. dělnictva. Jak by stát vyhověl všem těmto různým okolnostem, určuje jednotnou výši mzdy? Zda by též nemusil stát, určuje ze závodů prácedárců výši mzdy dělnictva, určiti a zaručiti i prácedárcům jistý nejmenší zisk? Kdo by pak chtěl za onu minimální nezmenšitelnou mzdu najímati lidi méně schopné, mrzáky, starce, kteří nyní přece za mzdu pracují, ovšem že za menší? Tak by stát násilí páchané na dělnictvu nabídkou a poptávkou nahradil než jiným, novým násilím.

Proto hlásá sv. Otec s největší moudrostí, že stát nemá přímo zasahovati v tento vývoj, nýbrž jenom nepřímo, podporuje vlivem svojím společenstva a korporace řemeslné, které by se vyvinuly v tomto směru na poli národohospodářském. Když totiž stát nebo jiné veřejné ústavy pronajímají nějakou práci, jest jejich povinností i toho dbáti, aby dělnictvo práci tu konající dostávalo přiměřenou mzdu. Tím by byli nuceni i soukromí podnikatelé ponenáhlu této veřejně určené mzdě se přizpůsobovati. K tomu by napomáhal velice vývoj společenských, řemeslných družstev (která by asi nastoupila na místo starých cechů). Tato společenstva by vzala do svých rukou záležitosť mzdy a vzájemným dorozuměním mezi dělnictvem a prácedárci by jednotlivcům i veřejné správě úlohu její valně usnadnila. Tímto pak by stoupala mzda k výši žádané spravedlnosti pro střídmého a zvedeného dělníka a jeho rodinu.

Tak tedy sv. Otec udal princip, dle něhož jedině možno uspořádati rozhárané společenské poměry. Jedině provedením všeobecným zásad křesťanské spravedlnosti a lásky možno toho dosáhnouti, aby dělník svědomitě pracuje dostal spravedlivou a pro sebe i svou rodinu potřebnou a dostatečnou mzdu. Jen tak, dostane-li se Církvi svobody a možnosti vniknouti svojí blahodárnou náukou ve všecky vrstvy

společenské, jen tak se ukáže, jak princip tento ponese všude blahé ovoce. Zásadami křesťanství se stát i národ, jednotlivci i společenstva spojí, aby spojenými silami dělnictvu a vůbec chudším svojím druhům zjednali pevný základ spravedlivou mzdou, by tím je vyrvali z krutého područí kapitálu, i ze smrtonosného objetí socialní demokracie.

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

(Pokračování.)

VI.

Poslancem!

Voličové, není vám zajisté o mně neznámo. — Tak počínalo se asi provolání Dona Antonia de Luna k voličům okrsku, jenž mu byl od vlády určen, aby se tam pokusil o štěstí; ovšem že nesměl jen tak založiti ruce. Touž dobou, kdy ocítilo se provolání toto před zrakoma voličů, překvapilo občanského gouvernéra toto laskavé poručeníčko ministrovo: »Jest nevyhnutelno, aby zvolen byl Don Antonio de Luna; očekává se od vás, že budete k tomu všemi silami působiti. Mám pro vás připravenu výnosnou provincii, ovšem dle toho, jak skončí volby.«

To znamenalo pro gouvernéra asi tolik: »Nedostaneš-li dostatečného počtu hlasů, nepomůže ti ani Petr ani Pavel.« Voličové, k nimž hlásal kandidát tak sebevědomě: »není vám zajisté o mně neznámo,« neviděli ho sice nikdy za svého života, ale když mluvil o něm gouvernér těm, kteří měli rozhodné slovo, a oni se dověděli, že Don Antonio de Luna slyne velikým vlivem a vyznamenáván jest od vlády zvláštní přízní, že jeho přímluvou vláda oznámila gouvernérovi, že zvětší se posavadní místnosti berního úřadu v tamějším městě, že tam bude zavedena železniční stanice, a za tím účelem že tam bude vykácen veliký kus lesa, — tu všickni šmahem se rozhodli, i ti, kteří nikdy o jakémsi Donu Antoniovi de Luna ani netušili, ihned nabývali o něm známosti a tvrdili, že ten pán jest skutečně kandidátem velevítaným, a na důkaz své vděčnosti usnesli se, že jej budou voliti jednosvorně.

Někteří však odvážili se přece říci: »Člověče, toho Dona Antonia de Luna opravdu neznám.«

»Mlčte,« odpovídal mu jakýsi správce, který už jedním okem šilhal po správě solného obchodu, »neříkejte to nikomu, každý se vám vysměje. Don Antonio jest vnukem Dona Pedra de Luna, jenž byl kdysi ustavičným správcem.«

»Neznal jsem toho ustavičného správce.«

»Já také ne, zemřel, když mi bylo šest let.«

»Tu nechápu, jak mohl býti ustavičným správcem.«

»Ale dědeček mé ženy, jenž chudák zemřel loni, vyprávěl mi velmi často o rodu Lunů.«

Ve městě X. skutečně žila kdysi rodina Lunů, avšak vymřela, jak bylo lze se dočísti ve farních knihách, v nichž bylo zaznamenáno úmrtí každého člena toho rodu; nešťastnou náhodou však druhý foliant křestní matriky jednoho večera shořel; kostelník totiž vypisoval brance z onoho svazku, usnul nad knihou, jeden list se vzňal od dohořívající svíčky, a kniha celá byla zničena; a když kostelníka probudil oheň, hořely mu již i kudrny na jeho rozespalé hlavě. V knize té shořel prý také křestní list Dona Antonia de Luna, jenž hlásil se o hlasy svých krajanů, ne pro blaho své duše, nýbrž pro blaho svého těla, jež přece vyžaduje všeho pohodlí, které může dáti jen politické postavení.

Nevím ani, a čtenáři jistě na tom nezáleží, jak dověděl se o shořelé farní matrice; od té doby ihned zvolil si své budoucí poslanecké působiště v tom místě a ne v jiném, protože pouze v té křestní knize, jež vůbec neexistovala, mohl nalézati se výkaz o jeho křtu a tak vznešeném jméně, jímž pokřtil on sebe sama.

Gouvernér, starosta, statkáři, kterým kynul výtěžek ze železniční stanice a z vykácení lesů, kteří měli zálusk na nějaký ten úřad, zkrátka všickni, kterým šlo o trochu té přímluvy, aby domohli se svých tužeb, jakož i ti, kteří byli dlužni městu anebo Královské záložně, dohodli se ve vlasteneckém zápalu voliti Dona Antonia de Luna, protože ho znal každý, ač nikdo o něm nevěděl, kdo jest; ale poněvadž tak mluvil ve svém provolání, nebylo to přece jen tak.

Provolání jeho znělo velmi pěkně, to jest pravda; v něm jednalo se na každé řádce o dobrých mravech a o dobré správě, o tom, že dlužno zásluhy odměňovati a ctnosť povzbuzovati; a poněvadž jeden více a druhý méně cítil se vzorným občanem, nebylo ani jednoho, jenž by nevztahoval slov o odměnách, zásluh a povzbuzování ke ctnosti na sebe, a každý hned si sliboval, že nebude trvati dlouho, a dostane se mu žádoucího doporučení, toužebné výsady neb očekávané purkmistrovské hole, nebo dovolení, aby směl těžiti z některé studně, nebo zmocnění, aby si zakoupil obecních pozemků v rozsáhlejší míře, než jak určuje zákon, a ještě jiných výhod.

Představil se ještě jiný žadatel poslaneckého místa a byl dobře znám jako znamenitý advokát, jejich rodák, jenž poctivou prací domohl se čestného postavení. Tomuto kandidátu dostalo se v první volební den hojně hlasů od rolníků, kteří nepomýšleli na žádný zisk, což uvedlo v rozpaky přední osobnosti okresu a úředníky; než, tyto překážky byly brzo odstraněny: s jedním z rolníků odpor kladoucích bylo zavedeno vyšetřování, že nešetrně se zachoval k úřednímu sluhovi; jinému, jenž ještě tak tak držel se pozadu, poslán byl vyhrůžný list, a tomu, jenž tropil ze všech největší hluk, pohrozilo se žalářem, že pozná toto neutěšené místo v den, kdy nechávaje se vésti svou tvrdošijností dopustí se nějakého neprozřetelného skutku; a těchto i jiných prostředkův užilo se proti těm prostým lidem, až konečně Don Antonio de Luna byl zvolen převážnou většinou hlasův a dosáhl vítězství nad ubohým advokátem, tak že tento mohl vším právem říci, že nikdo není prorokem ve své otčině.

Nyní poznáváte, jak lehce někdo beze všech zásluh stává se poslancem.

Noviny, které obyčejně konají v kraji tu špatnou službu, že píší a do nebe vynášejí nehodné lidi, kteří spíše měli zůstati někde za kamny, a stávají se zatím pány kraje a konec konců, ač mají za postavení své děkovati jen tisku, ještě k němu jen opovržlivě se chovají: — noviny, opětuji, uveřejnily chválou překypující články o novém poslanci, a rozvážní mužové, kteří tvoří radu, galerie, amfiteatr a jeviště velikého toho divadla, v němž odehrávají se politické frašky, — vše divilo se víc a více rychlému vzrůstu jakéhosi pana Luny, o němž nikdo nevěděl, že by byl vykonal nějaký důležitý čin, o němž bylo neznámo, z jakých příčin vyšinul se na takovou výši; avšak v politice kdo dělá si něco z rozvážných mužů? Politikou zabývají se ti, kteří nemají anebo nechtějí dělati nic jiného, a my ostatní hledíme na to, jak jest to všecko krásně spořádané anebo — lépe řečeno — krásně nespořádané, a tak vším právem lze prohlásiti, považíme-li, že krajům od roku daří se hůř a hůře, a v tom poměru, v jakém přibývá mužů zanášejících se politikou, že přibývá také pohrom vládních, rozbrojů stran a nehod obcí.

Zvláštní komise, záležející z několika voličů, jichž týkala se slova: »Není vám zajisté o mně neznámo,« přibyla do Madridu, aby poznala jej osobně; a skutečně nový poslanec učinil na ni hluboký dojem. Jeden z jejích členů odnášel si řád Karla III., jiný dostal na úvěr 8000 realův pro syna, jenž studoval měsíc latinsky a již toho měl až po krk; jiný zase obdržel nadaci pro synovce, jenž již hned od peřinky jevil veliké nadšení a povolání k duchovnímu stavu; a ten, jenž toho nejméně vymohl, dosáhl tří poštovních míst pro tři bratránky své manželky, které dosud musil vydržovati na své útraty.

A veřejnosť, jež poříde slyšela mluviti jen o Donu Antoniovi de Luna, tázala se: »Kdo jest ten Luna? — Odkud jest Luna? — Co hodlá vykonati Luna? — Co řekne Luna?« A zase bylo slyšeti odpovědi: »Ó, Luna! — Vždyť vidíte, že již jest poslancem. — Luna? Tomu kyne znamenitá budoucnosť. — Luna? Luna řekne jen slovo a bude ministrem. — Luna, ó, to je muž! — Luna zrodil se k vyšším věcem.«

Sněm byl zahájen, a Luna zaujal místo tam, kde sedávají jen mužové úctyhodní svou vědomostí a rozšafností, mužové, kteří zapomenuvše na osobní choutky mají zanášeti se pouze blahem kraje, vzdělávajíce národ a vedouce jej ke ctnosti, zajišťujíce vždy mír a blaho národa na pevných a trvalých základech. Tam usedl převeliký ten tulák s drzým pohledem na ostatní s nejzlotřilejšími záměry. A jak byl všude přijat! Stal se členem spisovné komise, — on členem komise, jež měla za úlohu pečovati o to, aby nevnikly na veřejnosť spisy, které nebyly dokonale čisty, jež starala se o to, aby zákon nijak nebyl porušován, na níž záleželo, má-li býti připuštěn či nepřijat některý poslanec! Toť se výborně s ním shodovalo. On byl členem komise, která jednala o korunních dotazích. On byl členem komise konstituční, jedné z těch konstitucí, jež se utvořily v této zemi, která kdyby ze samých konstitucí záležela, byla by nejlepší konstitucí na celém světě. Konečně byl členem i komise, jíž svěřen dohled nad pravopisem. Kostelníkův syn ocítil se najednou v politickém pekle, v tom pekle, v němž páleni jsou nevinní, to jest ti, kteří nezaujímají

politického postavení, v jejichž očích jest politika podle nejnovějšího rčení svítkem na pekáči, což není zrovna pravdě nepodobno.

Jako poslanec chopil se Don Antonio de Luna ihned své úlohy a již při první příležitosti hlasoval v jedné otázce, ne sice veledůležité, ale přece dostatečné, poněvadž vláda si přála, aby souhlasili s ní všickni členové sněmu, a to proti samé vládě, což mocně otevřelo oči Donu Tomáši Mekovi, předsedovi rady, jenž seděl na blankytném sedadle jako učiněná mumie; jemu záleželo na státních záležitostech právě tolik jako na jeho babičce, která předešlého roku zemřela hladem následkem porušeného zažívání.

Ministr vnitra, u něhož platil Luna vždy za prohnaného taškáře, obrátil se k jednomu ze svých kollegů se slovy: »Vždyť jsem říkal, že tento ferina byl, jest a bude vždy jen tulákem; avšak vy mi to, příteli, nebudete věřiti.«

A při této otázce, o níž se rokovalo, týž ministr, jenž neměl nikterak jazyk na uzly, užil ihned výhodné příležitosti, aby dotekl se nepřímo poslanců, kteří vlastně měli děkovati úřad svůj jen vládě a jinak by ho nebývali dosáhli. Hned po té bylo znamenati ve sněmovně podezřelé vlnění a hlasy o neodvislosti.

Luna vážně povstal a pravil, že on stal se poslancem vlivem vlastním a nikoli vládním, že ve svém okrese zvítězil nade všemi, a že může se honositi sympatiemi tamějších prostých a počestných obyvatelů.

Sotva domluvil, bylo slyšeti s tribuny hlučný smích.

Předseda ohlásil, aby se tribuny chovaly klidně, jinak že slavné shromáždění bude musiti galerie vykliditi.

Původcem smíchu při této lži s takovou jistotou pronesené byl Ramirez, prožluklý ten lékař, jenž spráskal zápasníka v den souboje s ubohým Ramem.

Luna pozdvihl hlavu a podíval se hrozivě a vyzývavě směrem ke tribuně, s níž vyšel neočekávaný smích, jenž nutil jej k myšlénce: »Tam jest jistě někdo, kdo mne dobře zná.« A jeho oči spatřily v první řadě na tribuně přímý, veselý a výrazný obličej lékařův, jenž dosud se smál.

»Ten zatrolený člověk jest s to, aby s tribuny vypravoval, jak mě vyčastoval holí. Ten mi překáží,« myslil u sebe rozhněvaný otec vlasti.

Luna hlasuje proti neměl nic jiného na mysli, než aby se o něm hodně mluvilo, poněvadž to jest výtečný plán: veřejné mínění zvykne jménu, o němž se mnoho čte v časopisech a slýchá v rozpravách.

A smích ten nebyl ještě tou nejhorší věcí; smích jest nakažlivý, a poslanci všickni zaslechnuvše jej hned jej také opakovali, ano i dámy šetrně zakrývaly jej vějířem.

Luna posadil se rozhorlen. V uších zněl mu ještě ten hrozný smích. Při několika příštích sezeních mlčel jako pěna.

Než, konečně nezbývalo mu nic jiného, než mlčení přerušiti. Muž, jakým on byl, od kterého tolik čekali, nemohl přec odsouditi se k mlčení, nemohl přece prohlásiti sebe neschopným, nemohl zajíti v zapomnění, projeviv dříve svůj velebystrý věhlas.

Došlo na rozpravu o kleru. Luna chtěl z této příležitosti kořistiti pro sebe. Uchýlil se do svého bytu, napsal obranu duchovenstva, naučil se jí dobře napaměť a jal se hájiti kleru. Maje dobrou paměť

přednášel svou rozpravu, tak že ze všeho šlo na jevo, že přeje duchovenstvu, ba, že pouze za tím účelem stal se členem sněmu, aby pozvedl hlas ve prospěch kleru, že jeho povoláním vlastně bylo, aby stal se knězem, misionářem, poustevníkem, kajícníkem na poušti atd. atd., což vše ho jakživo ani nenapadlo, a jen proto tak mluvil, aby se o něm vypravovalo. A tato rozprava velice jej povznesla.

Duchovenstvo myslilo vskutku, že mu povstal v něm nejstatečnější obhajce, a tu dostalo se Lunovi stkvělých blahopřání a nabídek, a jeptišky posýlaly mu rozmanité dary. Luna z toho kořistil a naklonil si tak četnou a mocnou stranu.

Jistí lidé mívají vždy zvláštní choutku nesnášeti se s mocnějšími třídami; jednou z těchto tříd jest duchovenstvo, s nímž ony strany, o nichž se zmiňuji, stále vedou boj, snažíce se je ponížiti a zbaviti veškerého vlivu; jiná zase strana naopak chce klerus nadmíru povznésti, a to ve všem, ať by se to ani nehodilo k jeho posvátnému úřadu. Luna chtěl těžiti z kleru a proto jal se zdánlivě tíhnouti vší úctou a vážností k té třídě, a to ovšem jen ve svůj prospěch. Jako stavěl se nakloněným ke kleru, tak mohl přesnadno hráti i jeho nejodpovědnějšího nepřítele, kdyby to bývalo sloužilo jeho záměrům. A ještě něco ho k tomu nutilo. Ženy jsou mnohem zbožnější mužův. Účastňují se rády obřadů, všecky se zbožnou uctivostí hledí na pannu, všecky s obdi em patří na stařičkého duchovního a všecky těžce nesou, slyší-li mluviti hanlivě o víře aneb o jejich sluzích.

Nechápu, že by mohla býti na světě žena nevěřící, bezbožecká; nechápu, že by žena, která zakusila strastí i slastí mateřských, mohla věřiti, že není Boha, že není duše. Která neučí svých dítek modlitbě, která neprosí jim nikdy požehnání s nebes, která, vidí-li je trpěti, netěší je jménem Boha, nemůže dítek svých milovati, ani tyto nemohou k ní přilnouti láskou. Není, ano, není možno, aby v našich vzdělaných krajích byly ženy, které by popíraly jsoucnosť Boží a nevěřily ve svatá tajemství našeho náboženství.

Než, dále. Antonio Luna obrátil pozornosť svou na manželku Dona Tomáše Meka.

Čtenář vzpomene si, jaký dojem učinila tato žena na kostelníkova syna. Luna miloval ji hned od svého příchodu do Madrida. Choť ministrova platila za tu, jíž nebyla; avšak při jejím stavu bylo její povinností býti členem různých společenstev, bratrstev, sesterstev, dobročinných spolkův atd. atd., a lid býval by se kdo ví oč vsadil, že manželka ministrova jest jednou z nejzbožnějších madridských dam. Luna pevně věřil, že jeho rozprava, ač otázka, o níž se rokovalo, pranic neměla činiti se zbožností, způsobila jistě veliké nadšení mezi zbožnými ženami, a že hned při první poradě u ministerského předsedy žena tohoto musí mu blahopřáti a poskytnouti příležitosť, po níž tak dlouho toužil, aby mohl prozkoumati, co se děje v jejím srdci. Podaří-li se mu otřásti ctností vysoké dámy, jaké vítězství mu kyne! Který státník se mu vyrovná? K tomu naskytl se mu vítaný prostředek.

Žádal vládu, aby byly obnoveny opět všecky kláštery ve Španělích, aby jim dána byla — ani nevím jaká — náhrada, aby jim přiznány byly veliké příjmy, a aby vzat byl zvláštní zřetel k řeholím, které odkázány byly pouze na milosrdenství věřících.

Sotva to vešlo ve známost, byly radostí naplněny všecky zbožné paní, jimž bylo posláno vyzvání, aby k tomu přistoupily; platil zajisté více podpis dam, od choti předsedy ministerstva počínajíc až k prosté ženě národního hokynáře.

Luna napsal paní Mekové lístek tohoto obsahu: »Pro zbožný čin, dobrotivosti a laskavosti Vaší Milosti důstojný, žádá za několik minut slyšení Váš nejhorlivější zbožňovatel Antonio de Luna.«

Isabele nebylo lze vymknouti se přijetí toho, jenž takovým způsobem a s tak dobročinným zápalem žádal jí o slyšení.

Luna očekával odpověď, kterou přinesl mu velikánský sloužící. Choť předsedy ministerské rady bude prý jej očekávati každého dne po jedné hodině.

Isabela rozvažovala: »Tento muž — jakou plní mne obavou, ani nevím proč! Kdykoli spatřila jsem jej v tomto domě, pohlížel na mne zvláštním způsobem. Jest to muž nadmíru odvážlivý, jak říkají ti, kdož ho znají, a soudí se všeobecně o něm, že jest nízkého původu. On bil se s Ramem, jenž po rozmluvě s větroplachy šel hájit vznešeně cti mého manžela. Strach se mne zmocňuje při vzpomínce na toho muže. Nyní hraje si na rytíře farářův a jeptišek, a to zdá se mi vše pouhým pokrytectvím. Rouška mého původu zachvívá mnou stále. Zná-li snad tento člověk hanlivé tajemství mého narození? Kdož ví? Pravda jest, že muž ten nahání mi strachu. Pronásleduje mne myšlénka, že jsem jej již někdy spatřila, že jsem slyšela jeho hlas, že jsem klopila svůj zrak před jeho drzým a téměř vyzývavým pohledem. Než, přese všecko to jej přijmu. Toužím s druhé strany, abych nabyla jistoty, že muž ten neví o tajemství mého narození, a toho obávám se nejvíce.« (Pokračování.)

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

Napsali **Ed. Šittler** a Dr. **Ant. Podlaha.**

(Pokračování.)

III. Sbírka staročeských obrazů a soch Marianských.

Kromě Italie a Pyrenejského poloostrova není zajisté země, která by na starobylé a zároveň umělecky cenné *obrazy a sochy Marianské* byla tak bohata, jako Čechy. Bylať úcta k Rodičce Boží přirostla již v dobách nejstarších nerozlučně k národnímu rázu povahy české, a projevovala se vždy způsobem vynikajícím. Bylo tudíž žádoucno, aby na Národopisné Výstavě Československé vystaveny byly, pokud možno úplně pozůstalé umělecké památky kultu Marianského v Čechách. Originály vzácných těch stkvostů — až na nepatrné výminky — nebylo možno ovšem vystaviti, poněvadž by při vetchosti své transportem mohly utrpěti nenahraditelné škody. Za to zdařilé barevné kopie starší i novější, jakož i fotografické reprodukce shromážděny tu byly v hoj-

nosti takové, jako snad nikdy před tím. Poprvé snad byla tu snesena staročeská ikonografie Mariánská v úplnosti co možná největší, i vybízela k pohodlnému a zajímavému studiu, jakož také těšila se všeobecné pozornosti návštěvníkův.

Kollekce *nejstarších českých obrazů Mariánských* byla celkem uspořádána dle *skupin a dob,* do nichž je novější bádání umělecko-historická, zejména *Dra. Chytila,*[1]) právem zařadila. Obrazy tudíž, jež kladeny byly druhdy do dob předkarolinských, označeny byly správně vesměs jakožto pocházející ze slavné doby *Karlovy.* Jevilť se zejména za jeho doby vroucí kult Marianský tím, že zřizováno bylo v kostelích drahně obrazů a soch Bohorodičky. Byl to především Otec vlasti sám, jenž tak činil, a vedle něho arcibiskup *Arnošt z Pardubic,* jemuž, jakožto nejvroucnějšímu ctiteli sv. Panny, tradice připisuje jím vlastnoručně zhotovené sochy marianské, a jejž neznámý autor jeho nekrologu především velebí za to, že Marianské obrazy zřizoval a na nich v uctivém držení těla s odznaky vysokého důstojenství svého u nohou zobrazovati se dal. Příklad obou těchto vznešených ctitelů Marianských nezůstal ovšem bez následování, jakož vysvítá zřejmě ze současných seznamů chrámových. Inventáře dómu Svatovítského ze XIV. a z poč. XV. stol. uvádějí bezmála deset oltářů Marianských, a mimo to zmiňují se ještě příležitostně o obrazech Mariánských, jež porůznu na stěnách chrámových byly zavěšeny. Poměrně rovněž tak bohaty jsou na obrazy Mariánské také inventáře chrámů jiných. Není tudíž divu, že z bohaté této zásoby zachoval se navzdor dobám husitským a kalvinským přece ještě poměrně dosti značný počet obrazů, jež tvoří dohromady poklad starého umění malířského, jemuž tak hned není rovno.[2])

V kollekci naší poutaly pozornosť divákovu především reprodukce obrazů, jichž původcové jsou dle jména známi: *Dětřicha Pražského* krásný *votivní obraz* Pražského arcibiskupa Očka z Vlašimi, nalézající se v obrazárně vlasteneckých přátel umění v Praze.[3]) V hořejší polovici tohoto obrazu vidíme trůnící P. Marii s Ježíškem, jimž klaní se císař Karel IV. a syn jeho Václav, za kterýmiž stojí svatí Zikmund a Václav. Panna Maria sedí na trůně pokrytém zlatým čalounem, jejž nahoře dva vznášející se andělé drží, a v jehož dolejších rozích jest v pravo černý říšský orel v zlatém poli, v levo znak s českým lvem. Pravicí drží nahého Ježíška, a levicí podává jemu jablko. Rysům obličeje dodává formace úst ráz téměř bolestně trpký. Jemná tvář Madonnina jest překrásná, ačkoliv není tak výrazná, jako na obraze

[1]) Srv. Dra. Chytila pojednání »Ueber einige Madonnen-Bilder Böhmens aus dem XIV. u. XV. Jahrhundert« v »Mittheilungen der k. k. Central-Commission« 1887., str. XIX.—XXV., a téhož badatele článek v Ottově Slovníku Naučném VI., str. 376 násl. Přesvědčivých resultátů Chytilova bádání bylo při pořádání kollekce, jakož i v referátě našem s povděkem užito.

[2]) »Giotto a jeho četní žákové povznesli malířství italské na stupeň znamenitý; porovnáme-li však výtvory jejich — jak je ve Florencii, v Sieně, v S. Francesco d'Assisi, v Padově a jinde spatřujeme, — se současnými pracemi školy české, nabýváme přesvědčení, že komposice italské vynikají sice nad české bohatší fantasií, co však *krásy ideálné* se týče, že krásy českých madon nedostihnou.« A. D. Výšek »O středověkém malířství v Čechách«. (Časopis musea kr. čes. 1866., 146.)

[3]) Srv. Mikovec, Starožitnosti I., 160 (s vyobr.), Katalog obrazárny v Rudolfinu č. 687, str. 56. (s vyobr.) Někteří béřou v pochybnosť, že obraz tento jest prací Dětřichovou. Srvn. Výšek, l. c. str. 153 a j.

Madonna Vyšebrodská.

Tomáše z Modeny (de Mutina), jehož Mariánský obraz s obrazy sv. Václava a Palmacia po stranách nalézal se druhdy na Karlštejně, nyní pak ve dvorním museu Vídeňském se chová.[4]) Rysy obličeje P. Marie jsou na obraze Mutinově markantnější, jemný nos jest poněkud zahnutý, oko mandlovité, obočí silně vyznačeno. Ježíšek ukazuje Matce své na maličkého beránka, jejž v ruce drží. Téhož mistra druhé ještě dílo do dnes na Karlštejně zachované bylo v reprodukci vystaveno, a to: křídlo s oltáře, na němž shledáváme v pěkném gotickém oramování rovněž obraz Madonny s děťátkem, prvé popsanému velmi podobný. Ježíšek — oděný — hladí matku svou po tváři jevící smutek.[5]) Z Karlova Týna vystavena byla též fotografie veliké nádherné Madonny *Mikuláše Wurmsera,* nalézající se na epištolní straně v kapli Nanebevzetí P. Marie. Tvář této Madonny se široce rozevřenýma očima, hustým obočím a širokým nosem má výraz majestátní.

Neméně výborná díla, zcela jiného však rázu nežli práce jmenovaných mistrů, obsahovala skupina, v níž vyloženy byly kopie a reprodukce příbuzných sobě obrazů: z cisterciáckého chrámu *Vyšebrodského,* z farn. kostela *Svatoštěpánského v Praze,* z minorit. kostela *Krumlovského,* ze zámku *Jindřicho-Hradeckého,* a z *domin. kostela Budějovického.*[6]) Všechny tyto obrazy opatřeny jsou širokým plochým rámcem, na němž namalovány jsou drobné postavy světců a andělů. Rámce tyto jsou charakteristickou známkou českých obrazů; aspoň nikde jinde mimo Čechy se nevyskytují. Zavedení těchto rámcových dekorací bylo připisováno Tomáši z Modeny, avšak, jak se zdá, neprávem.[7]) Rámec tento tvořívá zpravidla samostatnou se středním kusem uměle spojenou součást, která leckdy také plastickou ozdobu nesla, jakž o tom výborně řezaný rámec v Pražském městském museu chovaný svědčí. Zřídka toliko (na př. na obraze v Pražské galerii Rudolfínské chovaném) jest rámec tento přímo na hlavní tabuli obrazu namalován. Na těchto rámcích spatřujeme postavy andělské s nápisovými blánkami v rukou, sv. patrony české a i jiné světce a světice; při některých obrazech, na př. při obraze Svatoštěpánského kostela v Praze a při obraze dominikánského chrámu v Budějovicích jsou na rámci vyobrazeny scény ze života Rodičky Boží. Těmito rámcovými dekoracemi, které vzhledem k účelu obrazu, a v některých případech také vzhledem ku přání donátorově různě byly uspořádány, různí se zmíněné obrazy dosti značně od sebe, jinak však shodují se co do hlavní části své, jíž jest tabulový obraz Mariin, tak velice, že je pokládati dlužno za více nebo méně volné kopie jednoho z nich, nebo za kopie nyní již ztraceného originálu. Charakteristická známka Marianského typu

[4]) Srv. Ottovy »Čechy« IX. 345. Dr. Jos. Neuwirth: »Mittelalterliche Wandgemälde und Tafelbilder der Burg Karlstein« Praha 1896. list I.

[5]) Viz Dr. Neuwirth o. c. list III.

[6]) Vystavena byla také stará rytina její, Birkhartem zhotovená, s nápisem: »Effigies Thaumaturgae B. V. Mariae Boemo-Budwicii in Ecclesia RR. PP. Sacr. Ord. Praedicator.«

[7]) Jest ovšem Karlštejnský obraz Mutinův menšími postavami světců obrouben, ty však netvoří žádný rámec, nýbrž jsou umístěny toliko ve výklencích gotických pilířků, stojících po jednom po obou stranách prostředního pole obrazového, na kterém Madonna pod gotickým baldachýnem jest vymalována. (Srv. Dr. Neuwirth o. c. list III.) Známý veraikon domu Svatovítského, jenž opatřen jest úplným rámcem, od Mutiny nepochází.

Madonna Jindřichohradecká.

těchto obrazů spočívá v tom, že v půvabném okrouhlém obličeji převládají veliké plochy klenutého čela a plných tváří, kdežto jednotlivé členy tváře, jemný, rovný nos, plné rety malých úst velice nepatrné místo zaujímají; oko sklání se jakoby v milounké stydlivosti a jest víčky zpola zakryto; obočí jest naznačeno tolikou jemnou linií, která nezřídka téměř úplně mizí. Obličej má líbezný výraz plný nevinnosti a prostoty. K dalším zvláštnostem těchto obrazů náleží stkvostná koruna na hlavě Královny nebes: obruč stylisovanými liliemi zdobená.

Nejkrásnějším z obrazů těch jest obraz *Vyšebrodský,*[8]) pocházející asi z druhé pol. XIV. stol. Zdaž odpustkový list arcibiskupa Jana z Jenštýna z r. 1384. k tomuto obrazu se vztahuje, nelze na určito rozhodnouti. Palacký[9]) charakterisoval obraz Vyšebrodský těmito slovy: »Nejkrásnější památník staročeského umění, jejž jsme až dosud viděli, jest obraz Panny Marie s dítkem v kostele kláštera Vyšebrodského . . . Neskončené kouzlo vane z nebeských tahů Madonny a Božského dítka a uchvacuje mysl podivuhodně.« K nejlepším replikám madonny Vyšebrodské patří *Madonna u sv. Štěpána v Praze,* jejíž zdařilou kopii barevnou, J. Scheiwlem zhotovenou, zapůjčil výstavě naší vldp. Msgr. Nykles.[10]) Uměleckou a historickou cenu a vzácnosť tohoto obrazu uznávají všichni, kdož dosud o něm psali. Tak na př. německý spisovatel G. F. Waagen praví o něm, že jest neobyčejné krásy a že vyniká zejména velikou jemností výrazu.[11]) Waagen i badatelé novější kladou ji na konec XIV. stol. Pozdějšími kopiemi jsou: obraz *Krumlovský* asi z druhé pol. XV. stol., jejž — nehledě ke žlutavé barvě tváře Matky Boží a na poněkud slabý kolorit — pokládati jest za kopii velmi zdařilou, a obraz *Dominikánského kostela v Budějovicích* z konce XV. nebo XVI. stol., nepříliš jemně provedený. Jakožto repraesentanta těchto obrazů, při nichž užito bylo motivu Madonny Vyšebrodské, připojujeme reprodukci obrazu *Jindřicho-Hradeckého,* jenž pochází z XV. stol.

Na obraz Vyšebrodský upomíná v některých věcech, jež má s ním společny, obraz *Zbraslavský,* jehož jsme měli na výstavě dvě kopie na dřevě malované: z kostela *Chuchelského*[12]) a z *Podola* u Prahy. Tradicionelní zpráva o obraze tomto, jako by byl darován býval králem Václavem II. klášteru Zbraslavskému[13]) (1297.—1305.) nesrovnává se s pravdou. Znalec postřehne ihned, že obraz ten uměleckým charakterem svým hlásí se do doby pozdější. Bylo sice dříve tvrzeno, že na zadní straně obrazu nalézá se starobylý nápis, jenž potvrzuje onu tradici,[14]) leč Dr. Neuwirth konstatoval, že tomu tak

---

[8]) Srv. Mikovec, Starožitnosti I., str. 64 (s vyobr.).

[9]) V přednášce, konané v král. společnosti náuk, 14. září 1836.

[10]) Vystaveny byly také některé starší rytiny její, jako na př.: rytina A. Wannera s vyobrazením kostela Svatoštěpánského a s podpisem »Mater gratiarum ad S. Stephanum Neo-Pragae,« Daniela Dvořáka a j.

[11]) Srv. Václ. Kocián, »Rodička Boží Svatoštěpánská v Praze« 1895., str. 1.

[12]) Kopie tato provedena jest na prkně zakřiveném; byltť originál Zbraslavský skutečně drahný čas zkřiven, až teprve r. 1661. od br. Zachariáše Schwaba byl narovnán. Srv. Marianus Lichtenberg, »Historia et gloria B. V. Mariae in Regio Monasterio Aulae Regiae« (Pragae, 1711.).

[13]) Srv. Památky archaeolog. I., 121.

[14]) »Dum Wenceslaus regalem conderet Aulam, hanc posuit divae virginis effigiem.«

Madonna Zbraslavská.

není, nýbrž že domnělý nápis není nic jiného nežli poetické skládání neznámého básníka XVII. stol., jež tvoří začátek delší chvalořečné básně, která Madonně ve knize »Phoenix incineratus« [15]) r. 1647: vydané věnována jest. Grueber, ano i nejnověji Dr. Neuwirth tvrdí, že madonna Zbraslavská jest dílo italské. Ale dle důvodného mínění Dra. Chytila dokumentuje se obraz tento, celým držením těla a vržením rouch na obraz Vyšebrodský upomínající, jakožto výtvor gotického umění středoevropského, ačkoliv lze v něm postřehnouti koloristické reminiscence na mistra — dle domnění některých — z Vlach k nám přišlého, Tomáše z Modeny. Také v pojetí mohl by ovšem spatřován býti italský vliv: matka Boží sklání se k Ježíškovi, jenž těsně přiléhající košilkou jsa oděn, drží ptáče v pravici; avšak podobné genreovité pojetí vidíme také na zmíněném votivním obraze Očka z Vlašimi v Rudolfinu, kde Maria Ježíškovi jablko ukazuje. Jinak jeví i Zbraslavský obraz některé zvláštnosti, jež má s obrazem Vyšebrodským a se skupinou obrazů jemu příbuzných, společny, totiž: korunu, komplikované, přece však plynulé vržení pláště agraffou spjatého. Ve vytvoření obličeje uchyluje se však značně od výše zmíněné skupiny a přidržuje se ještě onoho typu, jenž jest mistru Dětřichovi vlastní; to jest totéž vytvoření tváře s trpce bolestným přídechem klidného jinak výrazu. Původ madonny Zbraslavské klásti dlužno nepochybně na sklonek století XIV. Madonny Mutinovy, Madonna Zbraslavská, jakož i obrazy výše zmíněné skupiny kolem obrazu Vyšebrodského se kupící, ozdobeny jsou po většině na zlatém pozadí vyráženými ornamentálními ozdobami, a na korunách a agrafách drahokamy nebo polodrahokamy do dřevěné desky obrazu vsazenými.

(Pokračování.)

Drobné příspěvky k otázce agrární.

Píše **Rudolf Vrba.**

1. Jmění kapitalistů.

Zdrojem výživy národa jest půda a lidská práce. Z těchto dvou činitelů prýští neustále majetek a bohatství všem lidem. Bez půdy a bez práce bychom mřeli hladem. Na práci rolníkově spočívá průmysl a práce řemeslníkova. Rolník zásobuje národ potravinami, kupuje od řemeslníka a průmyslníka životní potřeby, kterých sám nevyrábí. Obchod sprostředkuje proud zboží z venkova do města a naopak, jakož i dovoz do ciziny a z ciziny. Kdežto dříve činilo každé město, každá menší země celními čarami a šraňky svůj obchodní uzavřený celek, kamž cizí obilí, neb řemeslný výrobek vetříti se nesměl, padly nyní všecky hranice. Argentinie, Indie, Severní Amerika, Rusko,

[15]) Ve knize této jest ostatně nejlepší de Grossova rytinná reprodukce Madonny Zbraslavské. Kromě toho měli jsme na výstavě tyto rytiny Zbraslavského obrazu: Neuräutterovu dle kresby Fr. Placida, Birkhartovu dle nákresu Ignáce Sichelharta s prospektem Zbraslavského kláštera.

Rumunsko zásobují sestárlou Evropu obilím, masem, Australie dováží i pšenici a ovce na evropské trhy. Evropa zase, to jest Anglie, Německo, Francie a Rakousko, vyváží průmyslové výrobky do ciziny, aby zaplatila dluhy za obilí a nestala se zadluženou otrokyní zámořských dodavatelů. Obrovským vývojem světového obchodu, průmyslu, stavěním dráh, průmyslových závodů nastala dříve neznámá potřeba peněžitých prostředků. Rozvojem průmyslu a obchodu vzrostl kapitalism. Majetek nemovitý slouží za pouhou záruku ohromného úvěru, kterého mají potřebí stát, země, průmysl, obchod. Nádržky, do kterých stéká kapitál, jsou peněžní ústavy, banky. Největší taková nádržka jest anglická banka v Londýně (Bank of England), která pouze svým úředníkům vyplácí služného přes 90 milionů zl. ročně.

Peněžní velmožové scházejí se na burse. (Pojednání o burse najde čtenář ve spise »Povaha moderního kapitalu«.) Bursy staly se v moderní době nejmocnějšími vládci všeho národního jmění a rozhodují nad osudy národů mnohem mocněji než první státníci a vladařové. Bleichröder v Berlíně, Rotšildové v Paříži, ve Vídni, Londýně a Frankfurtě mají mnohem větší moc než všichni ministři v Evropě.

Odkud to, že mozolná práce rolnictva, že námaha dělníka a řemeslníka podléhá těmto mocnostem? Příčinou toho jest, že pohyblivé jmění nabylo ohromných rozměrů, tak že nemovitý majetek, především půda, proti němu jest jako chudá popelka.

Prozkoumejme jmění našich kapitalistů. Všecky cenné papíry, které se prodávají na burse, lze roztříditi na dva druhy. První druh jsou papíry, za které ručí stát, totiž poplatníci a daně, jimi ročně odváděné. Tyto cenné papíry tvoří úvěr státu. Jsou to státní renty, obligace, losy a podobné. Kdo tedy takový papír má, jest věřitelem státu, a stát jeho dlužníkem. Veškeré naše státní papíry činí 5·8 miliard, či 5800 milionů zl.

Druhý druh cenných papírů jsou papíry soukromé. Společnost vystaví dráhu, nebo továrnu. Aby ku stavbě a na stroje sehnala potřebné peníze, vydá společnost akcie a prodává je na burse. To jsou tedy papíry, za které ručí banka, dráhy, továrna, tramvay a podobné podniky. Kdo takový papír koupí, jest věřitelem podniku, a podnik jeho dlužníkem. To jsou všecky akcie bank, dráh, hypoteční úpisy a podobné. Veškeré tyto papíry činí na vídeňské burse 5·5 miliard zl.! Zde tedy máme pohromadě ohromné jmění kapitalistů.

Dle záznamu vídeňské bursy koncem r. 1894. platily cenné papíry takto:

	Kursovní cena koncem r. 1894.: zl.	Za jediný rok stouply na ceně o tuto sumu: zl.
A) Všeobecný státní dluh	2.828,147.180	126,538.283
B) Státní dluh Předlitavska	810,545.649	5,689.978
C) Od státu převzaté priority a akcie dráh	630,466.973	14,881.404
D) Státní dluh Uher	2.077,504.891	33,835.906
E) Pozemkové vyvazov. obligace	201,171.160	klesly o 5,269.559
F) Jiné veřejné půjčky	355,329.297	40,919,030
G) Zástavní listy, hypot. obligace	1.055,367.932	16,138.645
Sneseno zl.	7.958,533.082	238,003.246

	Kursovní cena koncem r. 1894.: zl.	Za jediný rok stouply na ceně o tuto sumu: zl.
Přeneseno	7.958,533.082	238,003.246
H) Prioritní obligace	1.822,083.411	klesly o 337,031.171
I) Různé losy	97,519.479	44,004.099
K) Akcie dráh	1.174,504.792	**391,056.765**
L) Akcie bank	682,400.769	**319.563.026**
M) Akcie továren	373,315.164	**163,414,573**
N) Akcie pojišťoven	32,732.000	**19,557.000**
Úhrnem zl.	12.141,088.697	zl. 1.175,598.709

Cena státních papírů páčila se na 9.878,135.972 zl. a *klesla o* **61,123.736** zl., cena papírů soukromých, výdělkářských akcií, páčila se na 2.262,952.725 a *stoupla za jediný rok o* **893,591.364** zl.! Tyto číslice jsou ohromně zajímavé. Majetníci akcií, to jest banky, židé, Rotšild, bursiáni, kapitalisté, továrníci získali za jedinký rok ani prstem nehnuvše na svém jmění strašnou sumu 893 mil. zl. Hráči na burse, židovští jobberové uměle hnali tyto papíry na burse do výšky, aby vzrostlo jmění židovských kapitalistů. Za to však cena státních papírů, kterých je ohromná většina, klesla o 61 mil. zl. Židovští jobberi stlačili uměle úvěr státu. Státní renty jsou též mnoho v rukou středních tříd měšťanských, a toto jmění nesmí růsti. Král Rotšild nedovolí.

R. 1893. činili se židovští bursiáni ještě lépe. Vyhnali cenu akcií o 489 mil. do výše a cenu státních papírů stlačili o 572 mil. níže!

Zde máme makavý důkaz, kterak si zahrává bursa s veřejným majetkem národním, a kterak za den a noc na sta milionů jmění národního zničí nebo i vyšvindluje.

Státní dluh má svůj původ hlavně z válek napoleonských. Od těch dob, od začátku tohoto století, stát náš měl neustále schodek v příjmech, a dluhy vzrůstaly. Koncem června 1894. dosáhl dluh 6.426,645.753 zl. Z toho připadá na společný dluh 2.814,730.119 zl., dluh cislajtánský 1.227,026.723 zl., uherský dluh 2.061,392.000 zl., společný nekrytý dluh 320,979.663 zl.

Společný státní dluh jest z dob, kde Uhry nebyly od nás odděleny. Ostatní dluhy naše a uherské jsou od r. 1868. Za tak krátký čas, tak ohromné dluhy!

Zajímavo je, v jakém způsobu dluh a úroky se musí platit.

	Ve zlatě:	Ve stříbře:	V papíru:
Společný všeobecný dluh		1.041,656.703	1.773,073.416
Dluh cislajtánský	772,030.588	300,416.166	154,579.968
Dluh uherský	753,163.000	223,770.000	1.084,459.000
Společný nekrytý dluh			320,979.663

Známo jest, že stříbro v ceně o polovic kleslo. Když věřitel žádá od dlužníka, že musí platit dluh zlatem, řekněme 100 zl., musí dlužník opatřiti si zlato, za které musí nyní dáti 200 zl. ve stříbře. Když náš stát se vydlužil 100 zl. ve stříbře a nyní týž dluh má platit ve zlatě, vzrostl týž dluh o dvojnásob. Na bedra poplatnictva uvaleno tím ohromné břemeno. Ze zajímavých číslic postřehneme, že my máme větší dluh ve zlatě než Uhry, a Uhry mají o jednu miliardu dluhu víc v papíře.

To jsou ohromné výhody! I zde vidíme tajuplný vliv panovnické moci Rotšildů, která se odměňuje Maďarům za lásku k židům.

Neobyčejná jsou břemena poplatníků na uhražení úroků za státní dluh. Úroky na společný státní dluh činí 116,347.730 zl. Na tyto úroky platí Uhry pouze 30,161.391 zl., ostatní 186 mil. zl. platíme my. Z toho Uhry bohatnou — na útraty naše. Vlastní dluhy cislajtanské platíme ročně 52,918.474 zl. Správa státního dluhu stojí ročně 1,103.595 zl. Tak vydání našich říšských zemí stíženo jest ročně výdajem 140,316.287 na úroky na státní dluh, který obrovský výdaj uvalen jest na bedra poplatnictva a jenž nejvíce plyne do bezedných kapes kapitalistů, kteří dle libosti zvětšují neb zmenšují na burse cenu státního dluhu a tím i poškozují úvěr státu.

Uhry potřebují na státní dluh ročně 140 mil. zl. úroků.

Mimo dluh státní má skorem každá země ještě svůj vlastní zemský dluh. Dluhy zemské na říšské radě zastoupených zemí cislajtánských obnáší 104,868.000 zl. Na tento dluh platí země ročně 4,437.770 zl. úroků.

Na pozemkový úvěr zřídila si každá země hypoteční banky, které půjčují na mírnější úrok než záložny.

Obligac a zástavních listin mají tyto ústavy následovně:

Dolnorakouská zemská hypoteční banka	30,162.000 zl.
Hornorakouská » » »	5,739.500 »
Istrijská » » »	3,329.200 »
Zemská banka česká	11,603.500 »
Česká hypoteční banka	52,137.900 »
Moravská » »	42,584.400 »
Slezská » »	10,430.350 »
Haličská » »	29,683.000 »
Úhrnem	185,669.850 zl.

To jsou dluhy váznoucí na pozemkovém majetku, hlavně velkostatkářů, které kolují na burse. Hypoteční papíry jsou nejjistější a obyčejně jsou v jistých rukou.

Mimo to vypůjčila si města na různá vydání, a veřejné městské dluhy jsou též na burse v rukou kapitalistů. Tak dluhuje Vídeň 63,218.622 zl., Solnohrad 2,283.060 zl. Úhrnem dluhují města 91,942.162 zl. Na tyto dluhy platí města 5 až 6 procent úroků. Z těchto čísel poznáme ohromnou moc kapitalismu a užasneme zajisté ještě více, uvážíme-li, že veškeren roční zisk z těchto ohromných sum plyne nejvíce do kapes židovských finančních velmožů, Rotšildů, Gutmanů, Reicesů a podobných veličin milionářů. Z toho samy miliony rostou, aniž jest milionář nucen pohnouti prstem.

V r. 1893. měly veškeré akciové podniky v Předlitavsku, jichž je 306 (mimo banky a dráhy) 34 milionů čistých příjmů. Nejvíce dividend platí akciové plynárny, vinopalny a líhovary, pojišťovny a pivovary. Bankovní ústavy, jichž jest 38, měly téhož roku 30 milionů čistého výtěžku. Tyto ústavy platí ročně pouze úřednictvu 11,475.000 zl. Jenerální ředitelové bankovních závodů mají ročně platu 8 až 20 tisíc zl.

Naše dráhy mají ročně hrubého příjmu přes 230 mil. zl. Z toho dostávají akcionáři ročně 80 milionů. Rotšildovi vynáší dráha Ferdinandova ročně 10 mil. zl. Generální ředitelé drah mají ohromné roční platy. Generální ředitel státních drah má ročně 22.000 zl.

Ředitel francouzské dráhy Podmoklí-Vídeň dostává ročně 80 tisíc franků. Ředitel Buštěhradské dráhy má 25.000 ročně, České severní dráhy 30.000. Žid Taussig, ředitel Severozápadní dráhy, má 20.000 ročně. Náš ubohý hlídač má 300 zl. ročně, a k tomu ještě tresty.

Pojišťoven proti ohni a na život jest u nás asi 50. Příjmů, to jest premií vyberou od obecenstva do roka skorem 60 milionů zl. Generální ředitelé pojišťoven mají ročně 10 až 40.000 zl. platu.

Konečně se ohlédněme po penězích, které leží v záložnách.

Do záložen snášejí své úspory třídy pracující, chudina. Větší obnosy skládají tam zámožnější rolníci a živnostníci. Vklady všech záložen předlitavských, kterých se čítá 460, obnášely r. 1893. sumu 1461 mil. zl. Vklady v Čechách činily 448 milionů zl., na Moravě 97 mil. zl. Reservní fondy všech záložen činí 111 mil. zl. Jmění všech záložen páčí se na 1.621.193.000 zl. Jmění záložen v Čechách obnáší 500,501.000, na Moravě 106,201.000 zl., ve Slezsku 34,255.000 zl.

Z těchto čísel vidíme, jak značné obnosy jsou uloženy v našich záložnách. Kapitalisté jdou do záložen pro peníze na své podniky, banky jsou odkázané v okamžitých potřebách peněžitých na záložny. Veškeren stavební ruch v Praze a ve větších městech spočívá na úvěru záložením. Z těchto čísel poznáme, kterak moderní peněžnictví jest spletité a kterak má v rukou všecken život. Nejvyšším pánem jest bursa, na které jest králem Rotšild, pak přijdou banky, akciové podniky, konečně sběratelny peněz, záložny. Jakmile někde nějaký náraz do této budovy přijde, sřítí se všecko bohatství do bezedné hlubiny a bude na vždy pohřbeno. Přijde-li válka, nastane-li státní úpadek, praskne všecko, a nejhůř to odstůně chudina, která mozolně uspořený peníz svěřuje záložnám. Milionáři vyváznou šťastně v příští bouři, dokonce použijí společenských zmatků, a budou loviti v kalné vodě další miliony.

Když Římané obléhali Jerusalém, vážili boháči židovští hrstku obilí zlatem, aby zahnali hlad, a konečně ani za všecky poklady nebylo možno dostati zrnko obilí. V takových dobách nouze ztratí peníze všecku cenu, či jak Marx se vyjádřil, že peníze mohou býti pouhým smetím, (Geld kann Dreck sein) ale ze smetí nikdy nebudou peníze, (Dreck kann nicht Geld sein). Kdyby tedy národové přišli do neštěstí, ať do války, neb neúrody, tu by v chrámu zlatého telete hledali marně pomoci a posily.

Nespolehejme tedy tak příliš na to papírové bohatství, které se může rozplynouti v nivec, a obraťme se k zásadám našich předků, kteří neznali sice těch strašných milionů, při jejichž čtení se nám točí hlava, ale mnohem šťastněji a spokojeněji žili než my. Rolnictvo bylo jisto na své půdě, a řemesla měla zlaté dno. Města kypěla blahobytem, a sedláci nosili samet a zlato. Slovo Spasitelovo »Modli se a pracuj«, posvěcuj práci modlitbou, ještě nepozbylo platnosti, z toho budeme vždy živi. Spasitel neřekl: jdi na bursu a okrádej jiné, neřekl: jdi a vydírej bližního, nýbrž poručil: »modli se a pracuj.«

My, křesťanští sociálové, jsme proto nepřátely kapitalismu a chceme, aby práce a pozemkový majetek měly zase svoje úplná práva, aby slova Spasitelova: dělník jest hoden mzdy své, došla úplné platnosti.

»Šípy« přinesly jednou obraz papeže, kterak oknem létají měšce peněz, a kterak hlava křesťanstva stojí nad hromadou mincí a blaženě

se usmívá. Jindy přinesly obraz, kterak církevní hodnostář stojí ve své domácí »kapličce«, to jest v pokoji, kde kolem vertheimské kasy a všudy samé žoky peněz. »Národní Listy« dopodrobna vypisují příjem papeže, kolik milionů ročně dostane. Listy socialně-demokratické píší o bohatství duchovenstva. Proč to uvádíme? Abychom podali veřejnosti důkaz, že svobodomyslné, socialně-demokratické listy za bídný groš zaplacený od židů, za židovský inserát hlásají světu o domnělém bohatství Církve, jmění pak moderních kapitalistů, nahromaděné z krádeží na burse a vyssávání lidu, umlčují. V tom jest úmysl. Lid má záviděti knězi, který po dlouhých studiích dojde bídné existence, a má mlčeti a neviděti bohatství židů a vydřiduchů.

Nuže: majetek všech kostelů v Předlitavsku obnáší 119 mil. zl. Majetek všech far činí 93 mil. zl. Kláštery mají 87 mil. zl. Celé církevní jmění činí u nás 349 mil. zl. Myslím, že se při těch číslicích nám netočí hlava, jako při oněch miliardech a tisících milionů, které mají v rukou kapitalisté. Na jednoho kněze připadá roční příjem 667 zl. a na řeholníka 293 zl. (R. Vrba: Boj proti klerikalismu, stať: bohatství duchovenstva a bohatství moderních kapitalistů.)

I jděme k palácům milionářů, [1]) najdeme je zavřené, livrejovaný portýr odežene chuďasa. I jděme ke dveřím far a klášterů, tam zazvoní každý chasník, zaklepe každý žebrák, dostane almužnu, v zimě obdrží polévku, aby vykřehlý žaludek zahřál.

Jmění kapitalistů není ani padesát let staré, otcové kapitalistů nosili pinkle na zádech. Jmění Církve jest přes tisíc let, sta let staré, poctivé, na kterém nelpí ani slza vdovy, ani pot dělníka, ani krvavý groš vyšvindlovaný rolníku.

My křesťanští socialové jsme proti nepoctivému majetku kapitalistů, hájíme práva majetku poctivě vydělaného, zaslouženého a jsme rozhodní odpůrci vyšvindlovaných milionů kapitalistů.

My křesťanští socialové chceme, aby v nabývání majetku platilo slovo Spasitelovo: »modli se a pracuj.«

2. Jmění našeho rolnictva.

Nebudeme se šířiti o důležitosti majetku pozemkového. Papíru, státovek, akcií se nenajíme, ani zlata ani stříbra, ale třeba jest chleba. Nemodlíme se, akcie dej nám, nýbrž, chléb náš vezdejší. Kdo jest tedy pánem půdy, jest pánem žaludku.

Majetek pozemkový jest nevyčerpatelný kapitál, který každého roku přináší užitek, ovšem ne bez namáhavé práce. Kdežto židovský spekulant na burse, lichvář, advokát, parcelář bohatnou z potu jiného, sklidí, co jiný zasil, musí rolník po celý rok pilně se ohánět, aby pozemkový majetek dal jemu a rodině výživu.

Pozemkovou daň platí v zemích na říšské radě zastoupených dle výkazu z r. 1893. úhrnem 4,392.971 majetníků půdy. Na Čechy připadá 803.145, na Moravu 475.149, na Slezsko 71.188. Rolníků jest v zemích předlitavských 2,006.764. Zemědělského dělnictva je 5,615.133, nádeníků 824.894. Připočítáme-li dítky, ženy a příbuzenstvo rolníkovo, které na usedlostech žije, dává naše zemědělství $13^1/_2$ milionům

[1]) Pozn. Vyjímáme ovšem naši starou, katolickou šlechtu, která činí pro chudinu, seč může a míníme tím kapitalisty, vydřiduchy.

lidí chleba. Kolik pak uživí lidí bursa? Hrstku milionářů, židů. Berní úřady vypočítaly čistý výnos majetku pozemkového ročně na 164,939.219 zl. Z toho připadá na Čechy 50,845.966 zl., na Moravu 24,449.074, na Slezsko 3,608.997.

Z těchto čísel vidíme, že třicet bankovních závodů, to jest hrstka akcionářů a bankovních úředníků, mají ročně 30 milionů zisku, mají tedy víc než všichni rolníci na celé Moravě, a jediný Rotšild má třikrát tolik ročně důchodů pouze z akcií Severní dráhy Ferdinandovy, než všickni rolníci celého Slezska.

Země předlitavské mají 10,636.872 h. polností, 3,078.172 h. luk, $9^3/_4$ mil. h. lesa. Na Čechy připadá 2,625.402 h. polí, 522.014 h. luk, 1,104.946 h. lesa. Na Moravu 1,217.533 h. polí, 155.362 h. luk, 1,507.325 h. lesa. Na Slezsko 255.335 h. polí, 30.124 h. luk, 174.110 h. lesa. Halič má 3,803.543 h. polí, 876.458 h. luk, 2,021.828 lesa. O majetku velkostatkářů rozepisovati se nebudeme, čtenáři mohou se dočísti o něm ve spise: Otázka zemědělská (R. Vrba). Z těchto číslic vidíme, jak poměrně malý a chudý jest majetek rolnictva našeho proti majetku kapitalistů. Zde nevidíme tančiti před sebou ohromné miliony. Kdyby však nebylo majetku pozemkového, nebylo by také majetku papírového!

Rolnictvo naše nuceno jest nejen z půdy živiti sebe, živí především i kapitalisty, jelikož pozemkový majetek zadlužen a zaprodán jest kapitalistům.

Kapitalisté učinili půdu volně zadlužitelnou a volně prodajnou. Pozemkový majetek jest proto ve stálém proudu; selský lid v stěhování. Během dvacetipěti let od r. 1868. až do 1892. přišlo do rukou jiných majetníků 3·3 milionů realit (buď domů, neb polností, neb obé dohromady). Přechodů majetku nemovitého bylo přes 6 milionů. Každý dům v městě přejde průměrně za 25 let třikráte do rukou jiných. Jak se s majetkem pozemkovým jedná, poznáme z těchto číslic: V zemích na říšské radě zastoupených bylo r. 1893. prodáno usedlostí 210.838, dražbou nuceně prodáno 11.421, v případech úmrtí zděděno 72.013, celkem 347.281. V Čechách téhož roku prodalo se 49.539 hospodářství. Exekučně prodáno 3.240. Celkem změnilo majetníka za jeden rok v Čechách 78.319, na Moravě 47.814 (exekucí 1972), ve Slezsku 5.967 (exekucí 226).

Nechceme unavovati dalšími číslicemi, kterými bychom dokázali, jak prospívá majetek pozemkový v té vyhlášené svobodě a volnosti, kterak půda našich rolníků jest jako písek, kterým si každý větřík zahrává a do všech končin jej zanáší.

Odhadní cena všech prodaných a zděděných usedlostí obnášela r. 1893. celkem 582,327.801 zl. V Čechách odhadnuty pozemkové reality, které téhož roku změnily majetníka na 159,453.536, na Moravě na 53,566.669 zl., ve Slezsku na 12,507.651 zl.

Za tolik sum skorem každého roku majetek nemovitý přichází do rukou jiných. Kolik z toho uvízne v rukou advokátů, parcelářů, židů? Oč náš rolnický lid každým rokem schudne? Cena exekučně prodaných statků obnášela téhož roku v Čechách 6,999.045 zl., na Moravě 2,424.830, ve Slezsku 646.028 zl. Co tu lidské bídy v těchto číslicích!

Exekuční cena prodaných usedlostí v předlitavských zemích obnášela r. 1893. sumu 24,364.026 zl., r. 1892.: 26,713.615; r. 1891.: 27,328.415, r. 1890.: 26,708.386, r. 1889.: 28,882.780.

Našemu rolnictvu by se velice zavděčil ten, kdo by mohl číselně dokázati, kolik z těchto dražbou nuceně prodaných statků skoupili židé, kolik usedlostí bylo pro židovské dluhy exekučně prodáno, a kolik sum uvázne každoročně v kapsách Israele z těchto hroznych exekucí. Co jest vyhánění sedláků v dobách feudálních, kdy feudálové olupovali selský lid o pozemky, když se jim některé pole hodilo, aby zaokrouhlili svůj dvorec, proti modernímu exekučnímu prodeji selských gruntů a modernímu vyhánění selského lidu pomocí paragrafů a soudních zřízenců?

Drobení majetku pozemkového následkem volné prodajnosti, zadlužitelnosti a parcelování gruntů roste u nás měrou úžasnou. R. 1883. bylo v Čechách 9,215.322 parcel, r. 1885. bylo 9,262.754, r. 1893. bylo 9,492.066. Z těchto čísel jde na jevo, že selská půda každým rokem se rozdrobuje a přibývá v Čechách od r. 1883. každým rokem třicet tisíc nových parcel! Uvážíme-li, že mimo to velkostatkáři, kde mohou, mnoho selské půdy skupují a přivtělují je velkostatku, tak že z počtu parcel zmizí, žasneme, kterak půda našeho rolnictva se rozdrobuje.

Na Moravě bylo r. 1883. parcel 5,070.169, r. 1893. bylo 5,293.994, tedy za 10 let rozparcelován majetek selský o nových 223.823, tedy ročně o 22.000 parcel! Ve Slezsku bylo r. 1883. parcel 811.310, r. 1893. čítalo se 829.674 parcel.

Tato čísla smutně k nám mluví. Rolnictvo naše je následkem zadlužení, volné dělitelnosti a parcelací na nejlepší cestě, státi se armádou baráčníků a chalupníků. Neobmezeným pánem takových trpasličích usedlostí jest žid, lichvář, který chalupníkovi vše odkupuje a též prodává.

Jakkoliv majetek pozemkový jest tak důležitý, že národ bezzemků, národ žebrácký nemá budoucnosti a podlehne, přece vlády moderních států nečiní nic, aby majetek ten zachránily před spáry kapitalistův. Všecko jest dovoleno křivonosým banditům ve fraku a cylindru, kteří okrádají na burse celé národy, okrádají rolnictvo na bursách plodinových, kde mu diktují cenu obilí, ožebračují řemeslnictvo, zřizujíce sobě konfekce, kde pracuje na tisíce nejlacinějších otrokyň a otroků, ožebračených to řemeslníků, olupují rolnictvo o majetek pozemkový.

My křesťanští socialové jsme pro to, aby dřívější stavovské složení pracujících tříd zase obnoveno a časovým potřebám bylo přispůsobeno, aby každý měl jistý chléb, jistou výživu, aby práce a povolání řemeslníka, rolníka došla své platnosti, aby společnost konečně byla osvobozena od společenských dravců, kteří všecko jmění v rukou svých hromadí a národové při tom ve všeobecnou bídu upadají.

(Pokračování.)

Nejnovější Masarykovy publikace.

Píše **Fil. Jan Konečný.**

Naše nynější krise. Pád strany staročeské a počátkové směrů nových. Napsal T. G. Masaryk. V Praze 1895.

Doplňkem »Otázky české« považovati nutno nový spis Masarykův »Naše nynější krise«. Mnoho se v ní opakuje, mnoho vykládá o realismu a jeho snahách, mnoho, snad až příliš mnoho zabývá se auktor pokrokáři, zvláště pověstným Hajnem. Studentské otázce věnuje se pozornosť náležitá a pro auktora (vlastně jeho napadenou minulosť) v té příčině velice čestná. Jak v »Otázce české« tak i zde mnoho jest zajímavého a láká čtenáře, ať již ne takovou měrou jak onde. Jakkoli v mnohém s auktorem nesouhlasíme, přece i tento spis pilným úvahám svých čtenářů doporoučíme a něco i z něho na ukázku dáváme.

Situace nynější není nikterak pro národ český závidění hodná. Staré třenice a stálé kvašení zdají se k tomu poukazovati, že ještě hodně vody ve Vltavě uplyne, než se urovnáme. Pád strany staročeské jest hotovou událostí a, můžeme-li věřiti auktorovi, znamená to samo sebou »úpadek také mladočešství a mladočeské strany, pokud totiž mladočešství není než pokračováním systému staročeského.« (IV.) To chce pan Masaryk zvláště objasniti, jakož i po tom zkoumati, co pád a nynější roztržky mezi stranami způsobilo a působí. Po desítiletém boji jest prý už na čase, aby si rozličtí odpůrcové jasně a do očí pověděli, co kdo chtějí, v čem se srovnávají, a v čem druh druhu nebude překážeti. Jen kdyby se při tom »nezrádcovalo«, touží pan profesor. »A třeba i zrádcovat, ale jen tak hloupě ne!« volá hned potom. Komu to bylo řečeno, může se poděkovati!

Příčinu nynější krise a nejmarkantnějšího zjevu jejího (pádu Staročechů) vidí pan profesor v nedostatečném národně politickém dosavadním programě, což prý datuje se již od dob Palackého, jenž program ten zdělal a pozměňoval. Jakkoli si auktor váží Palackého i Havlíčka, přece nechce zastírati pravdy, že program, který zbudovali a nám zanechali, není jednotným, ani jednolitým, odkudž prý to »kolísání, nehotovosť a neurčitosť staročeského programu politického i kulturního.« (IX.) Staročeši chybili hlavně tím, že nepokračovali a dědictví Palackého nezvelebovali, starajíce se více o zevnějšek než o vnitřek, proto požadavek pro nás: revisi posavadního oficialního programu národního. Podstatou starého programu byla idea humanity, kterou navázali jsme na naši reformaci, čímž prý jsme našli svou minulosť, kterou dělila od přítomnosti zlopověstná protireformace. »V náboženském (X.), mravním a rozumovém obsahu ideje humanitní nalezli jsme podklad pro své obrodní snahy národní, české a slovanské.« Tím, že jsme musili se ohlídat do minulosti, dopouštěli jsme se přílišného historismu i zpátečnictví, což se konečně i nyní děje t. zv. idejí Cyrillo-methodějskou! Díky, — pan Masaryk vystrčil zde čertovo kopejtko tak viditelně, že všecka humanita a překlenování přítomnosti s minulostí nedovedou zastíniti jeho: nyní každý ví, na jakém základě Masaryk buduje a kterak zastaralý a neurčitý program Palackého reviduje. Pokud však na humanitě státi bude, nevíme, kterak českou reformaci a její různé trhliny »v jednotný a jednolitý« celek překlene, ať již začne s Husem, nebo s Komenským, nebo Rokycanou nebo konečně s Chelčickým, který se mu ze všech

snad nejvíce líbí. To se lehko řekne: zpět k české reformaci! Ale, ku které? A jaké myšlénky její musí se pojiti k moderní humanitě, aby se dal z nich sestrojiti »národní, český a slovanský« program? Ty staré rozmíšky, které vřely mezi tehdejšími stranami české reformace, a ta stará nepřátelství ožily by rázem i v nynějším pokolení, jakmile by se do opravdy s reformací začalo, a vedle těch starých stran a jednot povstala by nová, držíc se známého »Ani věřím, ani věřiti chci!« Myslím zkrátka, že, pokud reformaci českou za základ svého programu bráti budeme, potud »jednoty« se nedoděláme a tak rozvaděnými bratry zůstaneme, jak rozvaděnými jsme — vždyť i Jednota českých Bratří nedovedla se toho zbaviti a ukázala, že nomen její bylo smutné omen, poněvadž ani jednoty, ani bratrství čili lásky společné ve věcech nejpřednějších nebylo! (XIII.) Rozhodně vystupuje auktor proti upřílišenému historismu a dovolává se chladného realismu, jenž hlavně přítomnosti se drží a z ní pro minulosť i budoucnosť konstrukce činí na základě humanity, osvěty a pokroku. V tom najde snad auktor mnoho souhlasu (i mezi duchovenstvem) i odporu (mezi nynějšími nadšenci národními). Domnívám se, že dobře postřehl věc, když na stránce XVI. psal: »Naše úsilí reformační a vývoj z něho plynoucí nebyly národnostní v běžném nyní smyslu. Byly náboženské a tudíž i velikosť i slabosť naší minulosti má širší a mnohem hlubší význam, než se nám líčí od těch, kdo v Husovi, Žižkovi, Chelčickém a Komenském nedovedou vidět než časového řečníka-kazatele! Také doba protireformační nedá se pochopit (velmi dobře!) s tohoto hlediska nacionalního. A právě proto běžné nazírání na dobu našeho úpadku pobělohorského je nedostatečné. Nebudu o tom mluvit, že Bílá Hora *není tím*, čím se jeví ve vlasteneckých deklamacích, protože se jí jen *definizuje* úpadek *už dřívější a mnohem starší!*« Zde auktor vyslovuje totéž, zač byl dr. Řezníček i ve staročeském »Hlasu Národa« napaden. My jsme mužným vyznáním Masarykovým mile překvapeni; — zdá se nám, že konečně svítá, a světlo to pozdravíme, ať vyjde odkudkoli! Také v tom Masarykovi dáváme za pravdu, když horuje proti úzkoprsému nacionalismu, ač nikterak tím se netajíme, že třeba si v tom vésti velmi opatrně, snad opatrněji, než učinil Masaryk na stránce XXI. Ale konečně, co na tom? Pravda pálí vždycky a — konečně vítězí. I my vystřízlivíme z rozličných národnostních nadšení a pak si snad porozumíme a se zblížíme. Kdy to bude? . . . Hašteřiví Češi!

Když byl auktor pověděl, v čem vidí příčiny nynější krise, táže se na straně XXIV. Co nyní činit? Zde sráží se Masaryk velmi ostře se stranou mladočeskou, jíž vyčítá úpadek a chyby, které nejsou menšími, než byly Staročeské, a vyčítá jí, že prý nemá ani mužnosti, ani velikého kulturního programu, v čemž poznáváme známou a dávnou výčitku, kterou všickni odpůrcové Mladočechům dělali a dělají. Strana mladočeská je prý dnes »skutečně« mimo práci pokrokovou: předáci mladočeští mají dnes moc, ale ne vliv, což především prý platí o »Národních Listech«. Pokroková práce je dnes mimo stranu mladočeskou, ano, strana staročeská vyniká v té příčině nad mladočeskou (XXVIII.). Ani jediný člověk s úspěchem pracující v tom neb onom směru nechce prý býti dnešním Mladočechem, a profesor Masaryk zná jen jedno (!) nebo dvě »zvučnější« jména poslanecká (neříkám: politická) — to je všecko.« Čtenářové vidí, že jest zde velmi živo, a uvidí ještě více, až vyslechnou Masaryka hájícího realistů, že nejsou Čechy a Slovany. Nelze

nám pouštěti se s dalším proudem, ač v něm vidíme pokrokáře, modernu, aristokraty, klerikály, socialy, demokraty atd. Hlavní slovo ovšem mají realisté a pokrokáři, kteříž — ačkoli jsou quasi bratříčkové — nemají se vždycky rádi, ba, do konce táhají své otce za vlasy, nemá-li Masarykova diskuse s Hajnem ještě jiný poučný význam! Zajímavého jest zde mnoho. Dr. Masaryk opravňuje, analysuje, formuluje, ba i kritizuje skoro napořád, a je viděti, že nemá mnoho radosti z pokrokových dětí. Velepřísné a mravokárné jeho lekce, jež upřímně dává studentstvu, vyznívají z jeho úst, řekneme, — moc kazatelsky, jakkoli má v mnohém pravdu a velice se nám zamlouvá. Zvláště čestné zmínky zasluhuje jeho mužné vystoupení proti cynismu a nepočestnému životu, před nímž důtklivě varuje a celou jeho mizerii neuprosně odhaluje. Rozmlouvá na konec o studentstvu a jeho účastenství v politice, a to způsobem, jenž se nám mnohdy zamlouval. Kdyby celá minulosť Masarykova takovou byla, jakou jeví se *zde* v tom směru jeho přítomnosť, řekli bychom, že mu křivdčno bylo »praktickou filosofií«, které tak zle se dotýkaly i veřejné listy. Zde jen konstatujeme, že profesor Masaryk jest vážným mravokárcem a že neopakuje (na svůj veliký prospěch) toho, co napsal o evangelické mravnosti v Základech konkrétní Logiky, a nejen to, ale že i studentům nedává tolik volnosti »vybírati si« a nevarovati se zlého, chtějí-li dostoupiti »nejvyššího« stupně mravnosti! — Více snad netřeba, aby bylo zřejmým, jak poučným a zajímavým jest tento spis páně Masarykův.

Páně Masarykův »Jan Hus« čili »naše obrození a naše reformace«.

Redakce »Vlasti« vyzvala mne, abych napsal úvahu také o nejnovějším spise Masarykově — Jan Hus. Naše obrození a naše reformace — jak jsem byl učinil o jeho spise »Česká otázka« a »Naše nynější krise«.

Žádosti té rozhodl jsem se vyhověti nejen proto, že věc, o niž jde, jest velice zajímavá, nýbrž i, jak myslím, velice důležitá. Profesor Masaryk snesl tolik myšlének a domácího materialu, že práce jeho veškeré pozornosti zasluhují, usilujíce rozšířiti světlo nejen v naší minulosti a přítomnosti, nýbrž i v naší budoucnosti.

Nejde zde v prvé řadě o politiku — té bychom si věru velmi málo všímali; jde zde o smysl naší historie, o poslání a útvar českého národa v ohledu kulturním a náboženském; jde zde o to, čím jsme jako zvláštní národ byli a čím jako zvláštní národ býti máme, abychom nejlépe provedli úkol, který nám prozřetelnosť Boží vykázala vedle jiných národův. Opět a opět ujišťují nás, že »otázka česká« jest především »otázka náboženská« a že velikou službu prokázal by nám, kdo by v otázce náboženské — jak se u nás jevila, jeví a jeviti má, — náležité podal světlo a rozptýlil tmu.

Žijeme v době neplodného politisování a nezáživného liberalismu, spojeného s odporným indifferentismem, druhdy doprovázeného i nectným atheismem. A přece dosud u nás posvátná jiskra náboženství doutná a, jak jí prorokují *(Dr. Kaizl* v Českých Myšlénkách), brzy prý i v mocný a jasný oheň vzplápolá. Nelze tedy o tom pochybovati, aspoň ne nám katolíkům, kteříž o to všemožně usilujeme, aby otázka náboženská u nás neuhasínala, že »Česká otázka« již proto jest nadmíru palčivá a důležitá.

Každá strana, ano, řekl bych, každý uvědomělý a rozvážlivý jednotlivec, jenž se v národě našem k životu hlásí, měl by v »České otázce« vůbec míti jasno, a pokud »česká otázka« dotýká se a podmíněna jest »otázkou náboženskou«, měl by v ní zvláště míti jasno; neběžíť v tom smyslu o pouhé theorie a minulé utopie, ale životní správu v přítomnosti a pro budoucno. A kdybychom i připustiti chtěli, že jednotlivce možno snad povinnosti té osvoboditi, nemohli bychom tak učiniti, jakmile řeč by byla o *straně*, poněvadž »otázka česká« jest a býti musí každé straně, která se u nás k životu hlásí, otázkou programovou; kdo od ní utíká a jí se vyhýbá, utíká z veřejnosti a spěje v zapomenutí.

Prof. Masaryk, jak bylo již řečeno, ujal se »české otázky« a hleděl na ni odpověděti slovy a myšlénkami nejpřednějších našich národních buditelů, čímž dodal práci své tváře velmi sympathické a milého vzezření. V této páně Masarykově nepopíralné přednosti skrývá se pro nás katolíky dosti veliké nebezpečenství, a to z dvojí příčiny: α) Dorost naší nadějné intelligence dosti četně a s důvěrou lne ku snaživému učiteli svému, a čte rád i tyto jeho spisy, okouzlen jsa vábným materiálem z domácí literatury, politiky a života. β) Vábný materiál podán jest tak, že přední naši mužové z doby obrození ukazují se stoupenci snah páně Masarykových! Z té příčiny jest třeba na věc nejen v čas upozorniti, ale i o ní šířiti pravdu, k čemuž povoláni jsou všickni dobře smýšlející mužové.

Pověděli jsme, že *prof. dr. Kaizl* učinil tak v pozoruhodném spisku, dnes tuším už rozšířeném ve třech vydáních; učinil tak a velmi šťastným rozhodným způsobem. Že i čtenářstvo získal dr. Kaizl, možno souditi z nevídané u nás rychlosti, kterou byl spisek jeho opět a opět rozebrán v celém nákladě.

Prof. Masaryk vycítil směr i váhu spisu Kaizlova, proto odpověděl naň znova, vydav o »české otázce« třetí spisek »Jan Hus«. Ve spisku tom nejmenuje sice auktor odpůrce, proti němuž píše; každému však znalci dosavadních Masarykových a Kaizlových publikací jest úplně jasno, kam prof. Masaryk míří a koho myslí, — je to prof. dr. Kaizl.

Abychom přítomnému spisku páně Masarykovu rozuměli, musíme podati námitky, kteréž učinil dr. Kaizl proti oběma dřívějším spisům Masarykovým. Prof. Kaizl,[1]) uznav význam publikace páně, Masarykovy, prohlásil (str. 12), *že má veliké pochybnosti ve věci samé, jakož i o správnosti positivních výsledků,* a to proto, »že předpokládají se (13) snahy a účinky, kterých ani nebylo, že ty ony jevy tlačeny jsou na místo a do řady, kam skutečně nenáležejí, a že na konec obraz, který jest podán, odchyluje se valně od skutečnosti a nevystihuje podoby její . . . Abych provedl toto tvrzení svoje . . . chopím se ihned nejzákladnějšího vývodu, který jako červené vlákno probíhá úvahami páně Masarykovými. Od prvého pročtení »České otázky« měl jsem největší pochybnosť, že naše probuzení bylo »obrození všeho života« . . . že »navázali jsme na naši reformaci a překlenuli mezi dobou novější a starší propasť, způsobenou protireformací. Jestliže jsem s tou svou odmítavou skepsí váhal, bylo to jen pro ono veliké, *neohraničené* slovo »humanita«, které již tolika lidem tolik rozdílného znamenalo a kterého p. Masaryk tak zhusta byl užíval, aniž vyložil *svůj* smysl určitě. Byl jsem

[1]) Dr. J. Kaizl, České myšlénky.

proto velmi rád, že pan Masaryk podal výklad a zjednal mi určitosť; stalo se tak statí »k šestému červenci; naše obrození a naše reformace« (Naše Doba II. str. 961 a násl.) . . . z ní teprve vyzírá význam ideí, které pan Masaryk v probuzení našem postřehuje, aneb raději hned řeknu, postřehnouti usiluje, z ní vyzírá však i plná síla *nedorozumění*, kterým prosycen podaný výklad nejnovější historie českého života. *Já nyní* (14) *více nejsem v pochybnostech*, nýbrž vůči určité definici p. Masarykově určitě pravím, *že nesouhlasím.*« V čem určitě nesouhlasí Dr. Kaizl, již jsme označili, proto jen kratince opakujeme: Popírá přímo, že by v probuzení našem byla »vůdčí *postavení* a příčinné *působení*« měla nábožensky založená humanita bratrská; popírá, že by v našem obrození bylo jakési »*navázání a překlenutí* doby pozdější s *reformací*, a tvrdí, 1. že v našem obrození *pohřešuje až příliš* »živoucí moc náboženství«, 2. že *humanitní idea* (15), která měla *platné* účastenství v našem probuzení, nebyla ta, *kterou* p. Masaryk *vkládá*, nýbrž naopak *ta*, kterou ***on*** vší mocí *vzdaluje*, totiž *liberální*. Prof. dr. Kaizl do slova to vyjadřuje (str. 17). »Jak mně se věci jeví, ***ujaly se v národě opravdu ideje liberalistické*** (což Masaryk popírá a zatracuje [2]) . . . ale velice ***málo*** se ujaly ideály *reformační*. Já mám pro ten fakt vysvětlení jediné, prosté a pádné: buditelé ***nekřísili*** — pokud jde o humanitu — *ideály reformačními*, nýbrž ideami *liberalistickými*, jejichž zdroj byl v osvícenské filosofii XVIII. věku!«

Domníváme se, že tyto vůdčí a stěžejné myšlénky páně Kaizlovy proti dru Masarykovi jsou venkoncem pravdivy, a že veliké úsilí, které p. Masaryk na to vynaložil, aby našemu národnímu probuzení dal za podklad a ideál »náboženskou humanitní ideu česko-bratrskou«, jest marné a nepopíratelným faktům literárně-politickým z dob našeho probuzení protivným. Velmi trefně argumentuje v té příčině proti p. Masarykovi dr. Kaizl, uváděje vlastní výrok auktora »České otázky«, výrok, jenž vyvrací jeho theorii o náboženské humanitě českobratrské, působící v našich buditelích, poněvadž Kollár, jehož p. Masaryk z našich buditelů tak velice si váží, hověl *náboženskému racionalismu*, takže Palacký ho v tom musil opravovati! Dr. Masaryk totiž napsal: »Palacký patrně opravoval chybu Kollárova náboženského racionalismu.« Že nebyl náboženským racionalistou z našich buditelů Kollár sám, musí uznati a doznává také dr. Masaryk, jakmile vzpomene na racionalistického voltairovce Jos. Jungmanna, jehož právě pro význačný jeho racionalism hledí z národních buditelů takořka vymýtiti. Pověstné »Zápisky« Jungmannovy jsou tak cizáckými a nepřátelskými, že auktor jejich »českobratrské náboženské humanitě« zůstane na vždy nejen mimo, nýbrž proti řadám jejím! A zdaž není významným ve věci, na níž panu Masarykovi tolik záleží — myslím v tom navazování na naši reformaci, — pověstný výrok *Šafaříkův* k Pogodinovi »A Hus mezi námi nebudiž ani jmenován«! Nepatří Hus naší reformaci; ano, není v ní právě on hlavním sloupem, a nejsou Čeští Bratří quasi jeho potomky? Velmi často se tak tvrdívá. Proč tedy nechce buditel Šafařík na Husa »navázati« a proč nechce o něm vůbec ani mluviti — ne nominetur

[2]) Významno jest, co p. Masaryk o liberalismu napsal: »Liberalism podporoval dílo násilné protireformace, (které záleželo) v polovičatosti a necharakternosti (zplozené tím, že národ) tlaku protireformačnímu se poddal dosti upřímně« — a tím prý *liberalism* mařil *úsilí buditelů.*«

quidem! — je-li Šafařík stoupencem theorie p. Masarykovy? A proč konečně i *Palacký,* jenž se přiznal, že jest mu Českobratrství nejlepší formou křesťanského náboženství, proč tak slabě to vyslovil a téměř nic v praktickém životě našem se o to nepřičinil? Kdo také pojmenovati může K. Havlíčka zastancem humanitní ideje českobratrské, toho Havlíčka, jenž celý život obětoval službám liberalismu a nacionalismu, a jenž, promlouvaje o věcech náboženských *nedoporučoval* českobratrství, nýbrž reformu katolického náboženství, jak i p. Masaryk nepokrytě uznává? Nedokazuje také ničeho nepopíratelný fakt, že všickni naši národní buditelé byli odchováni téměř výhradně německou osvícenskou filosofií minulého století? Pan Masaryk sám musí doznati ve spisku »Jan Hus« na str. 44., že naši buditelé se učili u Leibnitze, Herdera, Kanta, Schellinga, Hegla, Friesa, Amerlinga (vedle francouzského Rousseaua, Descartea a Comtea), abychom nepřipomínali německých básníků Goetha, Schillera a Wielanda, kteří též u nás silně působili a českobratrskou ideu náboženskou humanitní zcela jistě nepěstili! Proti tomuto nepopíratelnému faktu (namířenému proti základní myšlénce Masarykově), nemá pan profesor nic jiného na odvetu, než domněnku, že prý »osvícenství minulého (i. e. 18. století) věku, osvícenství německé, anglické i francouzské *bylo jen pokračováním v duchu hlavních ideí* české reformace« (Česká otázka, str. 10), načež velevhodně odpovídá neuprosný dr. Kaizl (19): »Kdo do nejpřísnější protivy postavil racionalistickou humanitu revoluční a náboženskou humanitu bratrskou v našem probuzení, těžko obhájí (takové) tvrzení . . . Byl-li náboženský racionalism a s ním humanism liberální až do Palackého vůdčí ideou probuzení — a to p. Masaryk sám právě uvedenými výroky dotvrzuje (Č. O. 98) — *jest tím popřeno,* že naši starší buditelé (než Palacký) ideu národnostní zakládali na humanitě náboženské, že naše obrození jest pokračováním na dráze Husem nastoupené atd.«

Rány zde vedené a velmi dobře mířené hleděl p. Masaryk odraziti již z předu v obojím připomenutém spise svém, ale když viděl, že se mu celá budova pod nimi otřásá a hrozí sesutím, podepřel ji na rychlo o nový sloup, dav mu jméno »Jan Hus«.

Názory p. Masarykovy o mistru Janu Husovi v »České otázce« chtěli jsme slyšeti, a očekávali jsme, že p. auktor vyloží a zjistí mnohými doklady, kterak mistr Jan Hus hledí na českou otázku a kteraké má stanovisko k humanitní náboženské idei českobratrské. Čekali jsme zde tedy rozbor názorů Husových a průkaz, že i »Kostnický mučeník« smýšlí podobně jako p. Masaryk a jeho dosud uvedení buditelé. Naděje ta nás zklamala úplně, zklamala do té míry, že jsme se sami sebe ptali: Proč dal pan Masaryk takový název svému spisku, když v něm nechtěl probrati Jana Husa, nýbrž Dra. J. Kaizla? Či zdálo se snad, že »Jan Hus« má vábnější jméno a lepší zvuk než J. Kaizl? Ano tak měl zněti název spisku — J. Kaizl, a ne J. Hus, poněvadž auktor zabývá se hlavně Kaizlem a ne Husem (ačkoli Husa jmenuje a Kaizla umlčuje!). (Dokončení.)

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

(Pokračování.)

Rok 1895.

50.

Přičiněním faráře Dra. Karla Řeháka založena byla dne 2. února r. 1895. konference u sv. Haštala v Praze. Čítala z počátku 8 činných údů, ale dne 22. prosince 4 vystoupili, tak že má jen 4 členy. Předsedou jest Vojt. Novotný, majetník domů, jednatelem a účetním Robert Longo, kupec. Konference ošetřovala týdně 16 chudých a o Velikonocích podělila chudé mazanci.

Rokem 1895. dovršeno bylo číslo padesáté konference. Spolek obeslal Národopisnou výstavu statistickou tabulkou a svými dějinami. Některé konference ozdobily své statistické tabulky skvostnými inicialkami. Na odkazech obdržel spolek 100 zl., 200 zl., 500 zl. a 300 zl., tyto pro opuštěné děti. Výroční zpráva za r. 1895. si stěžuje, že některé konference jsou slabé počtem činných členů a hmotnými prostředky, ale Ústřední rada doufá, že odpomůže těmto nedostatkům.

Rok 1896.

51.

Neunavný původce spolku, P. Jos. Všetečka, založil dne 19. ledna r. 1896. novou konferenci u sv. Petra v Praze. Předsedou této konference jest Václ. Dvorský, holič; místopředsedou Ludvík Skružný, zámečník; jednatelem P. Jos. Šimon, kaplan, a pokladníkem Jos. Hassentcuffel, hodinář. Konference podporuje chudé penězi i potravními lístky. Má 12 činných členů, získala do poslední valné hromady (dne 19. dubna 1896.) 169 dobrodinců, pořídila si knihovnu, a dosavadní příjem milodarů byl velmi potěšující. Konference u sv. Petra má v této čtvrti, chudinou hojně obývané, široké pole působnosti.

52.

Dne 16. února r. 1896. byla založena v Praze zvláštní konference, sv. Františka Regis. Založil ji Ant. Hoffmann, kaplan v Olšanech u Prahy. Zželelo se mu různých konkubinářů, když viděl, jak mravně i hmotně v bídu klesají; měl na mysli, že nejsou leckdy zlí, zavržení hodní, docela ztracení. I přemýšlel, jak tomuto zlu odpomoci. V tu dobu dověděl se, že ve Vídni existuje konference sv. Františka Regis pro celou Vídeň, jejímž účelem jest vyhledávati konkubináře a dopomáhati jim k svátostnímu sňatku, po případě k legitimaci nemanželských dítek. Tajemníkem této konference jest Karel Krása, kooperator v Altlerchenfeldu. S tím si Ant. Hoffmann dopisoval, vyptával se ho na vše, co mu dosud bylo nejasno, nežli zaklepal v Praze, aby i zde podobná konference v život vešla. »Jen mužně ku předu,« vybízel jej Karel Krása z Vídně, »pro-

mluvte neohroženě o díle sv. Františka Regis před pražskými Vincenciany.« Dne 15. prosince r. 1895. promluvil Ant. Hoffmann v sále sv. Václavské záložny na občasné valné schůzi spolku sv. Vincence »o díle sv. Františka Regis«. Začal o svatosti manželství, o bídě konkubinátů se všech možných stránek, o životu sv. Františka Regis a o požehnané činnosti konference tohoto světce ve Vídni, která za nedlouhých 12 let (1881—1893.) sanirovala 3199 konkubinátů a legitimovala 3409 dítek, vše nákladem 17.162 zl. 39 kr. I končil přednášku vroucí prosbou, abychom měli podobnou konferenci i v Praze. Slova jeho padla v dobrou půdu. Listem ze dne 29. prosince r. 1895. pověřil jej Ústřední předseda Karel Ervin hrabě Nostic, aby se ujal přípravných prací k zřízení této konference. Poradní schůze byly konány ve dnech 12. a 26. ledna a 2. února, a přihlíženo hlavně k tomu, aby byla pokud možno zastoupena všecka předměstí. Dne 16. února byla konána ustavující schůze. Karel Ervin hrabě Nostic jmenoval k návrhu zakladatele předsedou konference Ant. Cikánka, c. kr. poštovního radu; dále byli zvoleni: za místopředsedu P. Emil Paukner, křižovník-kaplan; za jednatele Ant. Hoffmann, a za pokladníka Václav Dvorský, holič, a k nim se druží řada jiných pánů, většinou zkušených Vincencianů. V krátkém čase sanirovala konference 68 konkubinátů a legitimovala 82 nemanželských dítek. Konference vedla k oltáři lidi, kteří 29 let žili spolu neoddáni. Konference chce pracovati tiše, ale vytrvale a horlivě a pomáhá hlavně těm, kteří si sami pomoci nemohou, a o nichž lze se domnívati, že zbožným a bohumilým životem dají na jevo svoji vděčnosť. Konference takové zbloudilce vyhledává, a zbožní křesťané na farní osadě jí v tom pomáhají.

Na utvrzení svého díla sepsal Ant. Hoffmann a ve »Slovech pravdy« vydal brožuru: Pryč s konkubinátem. V této brožuře dokazuje svatosť a nadpřirozený ráz manželství a boj liberalismu a socialní demokracie proti němu, vypisuje následky konkubinátu a konečně píše o životě sv. Jana Františka Regis, jeho stoupencích, Vincenciánech ve Vídni a nyní v Praze. Této časové a dobré brožury zakoupila pražská konference sv. Františka Regis 3000 ex. a použije jí ku svým účelům. Mimo to pracuje zakladatel této konference o stručném, ale důkladném »poučení snoubenců«, které vydá konference svým nákladem, aby dílo své práce urychlila. Konference provádí svůj úkol prakticky takto: Vyhledá konkubináře a vyšetří, zdaž je podpory potřeben a hoden; domlouvá mu a radí, čeho jest mu potřeba k sňatku. Opatří mu všecky snubní doklady, mezi nimi často různé dispense. Vede jej k hodnému přijetí sv. svátostí a členové jsou mu dle potřeby při oddavkách i svědky a obdarují jej dobrou knihou neb i peněžní almužnou. Oddavky bývají zpravidla zdarma.

Konference zakoupila od OO. kongregace nejsv. Vykupitele větší množství výborné »Misionární knížky«, kterou snoubence poděluje, aby je naváděla k bohumilému životu. Nalézáť se v této objemné a přece levné modlitební knize znamenité poučení jednotlivým stavům o nejdůležitějších povinnostech křesťanských a populárně psaných objekcí proti sv. náboženství.

Konference vydala tištěné agitační provolání, jež dobrodincům rozesýlá, a které i my u výtahu na obálce tohoto čísla Vlasti otiskujeme. V tomto směru pracovaly sice již i dříve různé konference a mnoho divokých manželstev sanirovaly, ale nebylo tu jednoty, vedení, zvláštního

povzbuzení, i vítáme s radostí nové sdružení, k němuž i v Praze i ve Vídni dali podnět kaplani.

53.

Roku 1894. založil Václav Stejskal, kaplan u sv. Mikuláše v Praze, sv. Josefskou Jednotu katolických jinochů a mužů pro VII. čtvrť Pražskou, Bubny a Holešovice. V § 9. stanov této Jednoty bylo určeno, že si Jednota sestaví časem zvláštní stálý odbor či konferenci, kteráž bude míti péči o hmotnou i duchovní podporu místních chudých, zvláště chudých řemeslníků a dělníků a jejich vdov a sirotků, a to dle zásad spolku sv. Vincence, s nímž bude hleděti v nejužší spojení vejíti. Ale tyto podpory musí se uhražovati zvláštními příspěvky k tomu účelu sebranými a nikoli z pokladny spolkové. Krásná tato myšlénka pro mnohé jiné práce byla provedena až letos.

I povstala nám tedy letos dne 19. března konference sv. Josefa v Bubnech, jako oddíl spolku sv. Vincence z Paula a jako odbor sv. Josefské Jednoty katolických jinochů a mužů. Protektorem konference jest její zakladatel, Václ. Stejskal, který se věnuje záležitostem sv. Vincence již devatenáct let. Předsedou jest Karel Navrátil, mistr krejčovský a starší Jednoty; místopředsedou Václ. Janota, katecheta v Bubnech; jednatelem Em. Provazník, krejčí, a pokladníkem Fr. Socha, strojník. Činných členů má konference 21. Schůze konají se každý týden. Konference jest přijata do spolkového svazku a dostává od Ústřední rady v Praze pravidelnou podporu či dotaci.

Padesát tři konference! Jaký to kus práce, jaké to dílo pro chudinu! Jak se asi raduje zakladatel spolku, P. Jos. Všetečka, jak asi plesá srdce vůdce celé družiny, Karla Ervina hraběte Nostice, když vezme do ruky poslední výroční zprávu a prohlíží dílo 20 let! Za 20 let padesát odborů a letos již tři nové odbory křesťanské lásky, nezištné práce pro chudinu. Pravím nezištné práce, nebo Vincencián sebe chudší nesmí míti nijakého osobního hmotného užitku za svou práci. Pamatuji se, že jistý šlechtic daroval před lety 160 zl. pro čtyři chudé řemeslníky. Kolik řemeslníků Vincenciánů by s povděkem bylo potřebovalo a přijalo po 40 zl.? Ale žádnému z nich dány býti nesměly a podporu dostali řemeslníci mimo konferenci.

Pozn. 1. Dne 26. prosince r. 1895. píše mi Jindř. Macoun, kaplan v Lounech: »Při zdejší »Katolické Jednotě« založil jsem »odbor Vincenciánský«, aby v Lounech vyhledával, navštěvoval a podporoval chudé nemocné. O Štědrém dnu započal svou činnosť, poděliv několik nemocných moukou, kávou, cukrem a pod. Doufám, dokládá pisatel, že s pomocí Boží bude se moci »odbor Vincenciánský« na přes rok vykázati blahodárnou činností a šťastným výsledkem. K tomu připomínám, aby zakladatel odboru hleděl vstoupiti v zákonité spojení s pražskou Ústřední radou, kteráž by vymohla jeho odboru aggregaci v Paříži a tím pro členy duchovní milosti, jež jsou aggregovaným konferencím sv. Stolicí propůjčeny.

Pozn. 2. Při posledním pobytu v Hradci Králové dověděl jsem se, že má býti zřízena konference v Týništi, ale do Prahy dosud žádná úřední zpráva o tom nepřišla, a tak nevím, zdaž se myšlénka této konference uskuteční čili nic.

II.

Naznačil jsem krátce dějiny spolku sv. Vincence z Paula v království Českém, ale abych se neopakoval, ponechával jsem si vypsati podrobnou činnosť v souborném, společném pojednání, jemuž předešlu účel a zařízení spolku.

a) Účelem spolku sv. Vincence z Paula jest 1. utvrzovati činné členy v křesťanském životě; 2. navštěvovati chudé, nehledíc na vyznání náboženské a národnosť, v příbytcích jejich a přinášeti jim dle možnosti a potřeby pomoc, a to hlavně v přírodninách, a vésti je k bohumilému životu; 3. rozšiřovati knihy k mravnímu vzdělání napomáhající; 4. vydržovati Vincentinum, útulky pro mládež a jiné tomu podobné ústavy, o nichž se o každém ve zvláštním článku zmíním; 5. vůbec, pokud prostředky dostačují, vykonávati všeliké skutky křesťanské lásky.

b) Činnosť spolku jest rozdělena na tři sbory: Ústřední radu, valné hromady a konference.

1. Ústřední rada.

Duší celého společenstva jest Ústřední rada, kteráž má všecka práva valných hromad v jiných spolcích. Má předsedu, dva místopředsedy, tajemníka a všechny předsedy a náměstky jednotlivých konferencí. Ona jest sbor, spojující konference v jeden celek. Před schůzí Ústřední rady a po ní pokleknou členové k modlitbě. Ústřední rada zabývá se skutky a důležitými opatřeními, kteréž se dotýkají všech konferencí a celého spolku. Rokuje mezi jiným, kam by se měl spolek obrátit o podporu a vyřizuje žádosti, které na ni přímo byly zaslány. Téměř 90% příspěvků poskytuje Ústřední radě česká šlechta. R. 1894. na př. darovala jí česká šlechta 5.600 zl., a r. 1887. uspořádaly dámy, většinou ze šlechty, ve prospěch spolku bazar, jenž vynesl na 4000 zl. V poslední době množí se odkazy, jež spolek vděčně pro chudé přijímá. Také Česká spořitelna daruje spolku od r. 1893. ročně 500 zl. Ústřední rada podporuje konference nejen penězi, ale i viktualiemi a hlavně prádlem a šatstvem. Před Vánocemi nosívali jsme pro své chudé plné uzly šatstva, jež šlechtické dámy zhotovily a darovaly. Leckdy i náboženské, poučné knihy Ústřední rada mezi konference rozděluje. Ve výročních zprávách jsem se dočetl, že i některé venkovské konference chudým šatstvo vyprošují a rozdávají. Stihne-li venkovské obce nebo okresy zvláštní citelná pohroma, zašle Ústřední rada i tam podporu. Ústřední rada vydává každý rok česky a německy výroční zprávu, která se rozdává činným členům a dobrodincům. I k agitačním účelům se jí používá. Papír dodávají pražské papírnické závody zdarma.

2. Valné hromady.

Valné hromady konají se čtyřikráte do roka. Ráno se členové súčastňují mše sv., a pokud to možno, přistupují se svými ošetřovanci ke stolu Páně. Valné hromady bývají zahájeny modlitbou a nábožným čtením. Na počátku a konci poklekne celé hromáždění na zemi, jak šlechtic, úředník, kněz, učitel, tak i řemeslník a dělník. Předsedové konferencí nebo jejich zástupcové předčítají čtvrtletní zprávu o stavu svých konferencí. Dokud byl spolek malý, četly čtvrtletní zprávu všecky

konference, nyní jen čtvrtina. Potom čte předseda zprávy došlé od venkovských konferencí a podává výtahy z jiných dopisů, které se spolku týkají. Pozvaný duchovní řečník promluví pak ku shromáždění o křesťanské lásce k bližnímu nebo o jiném vhodném předmětu, což mívá nezřídka mocný dojem a posluchače vzpruží k obětivější činnosti. Jedné valné hromadě bývá zpravidla každý rok přítomen nejdůstojnější arcibiskup. Shromáždění kladou tajně peněžní dárky pro chudé a vykonavše obvyklou modlitbu, rozejdou se.

3. Konference.

Jak se konference zakládají, o tom vydal zakladatel zvláštní knížku, již na požádání každému zašle. Konference v pražském policejním obvodu povoluje beze všeho zvláštního úředního schválení pražský ústřední předseda, ostatní musí zadati k místodržitelství stanovy jako jiné spolky. Konference volí si předsedu, (jejž Ústřední předseda stvrzuje), jeho náměstka, jednatele a pokladníka. Schůze se konají týdně nebo jednou ve 14 dnech.

Předseda zahajuje schůzi; členové pokleknou a jeden z nich modlí se modlitbu, vzývaje pomoc Ducha sv. Následuje nábožné čtení, buď ze života svatých nebo jiné povzbuzující rozjímání. Čte a probírá se protokol, došlé žádosti chudých. Neznají-li se poměry chudých žadatelů, přidělí se členům, aby do budoucí schůze jejich poměry vyšetřili. Podpory se určují pravidelně ve schůzi, ale v nezbytných případech (úmrtí, úraz, náhlá nemoc) uděluje předseda podporu hned a dá si ji ex post schváliti. Na konci schůze členové pokleknou a konají závěrečnou modlitbu za dobrodince a prosí »nejlaskavějšího Ježíše, který sv. Vincence vzbudil v církvi jako apoštola nejhoroucnější lásky své, aby vylil na služebníky své (Vincenciány) týž zápal blahočinné lásky, aby s všelikou radostí statek svůj i nad to i samy sebe na službu lidí ubohých oddávali z lásky k Němu« . . . V konferencích mimo určitý a více přátelský než poddanský poměr k Ústřední radě panuje úplná samospráva, což jim slouží k velikému užitku, neboť se mohou rozvíjeti a zařizovati dle místních potřeb a poměrů.

Konference mívají málo členů, 4—10. Nejvíce jich bylo 22. Pro blaho chudých je v obecenstvu málo zájmu: nic to nenese, slávy se tím nezíská, a proto tichá tato práce k sobě přátel netáhne. Ale má to zase tu dobrou stránku, že mezi málo osobami je méně křiku, debat, méně nesvornosti a více plodné práce.

V následujícím vylíčím, jak konference kapitálu nabývají, kterak chudé podporují, jak o jejich duši a náboženské vzdělání pečují a jakých zvláštních fondů pro tělesné i duševní blaho chudých zařizují. Konečně popíši tři zařízení, jež byly v samé Ústřední radě v život uvedeny.

a) Konferenční kasa.

Pravidelné příjmy — aspoň v Praze a v okolí — poskytuje konferencím Ústřední rada (dává jim »dotaci« — dříve za 14 dní až 25 zl., nyní, anyť se konference rozmnožily, po 10 zl.), »kollekty« činných členů (při každé schůzi dávají členové tajně do pokladny libovolný dárek) a sbírky mezi obecenstvem, jež se konají rozmanitým způsobem. Jednotlivé konference pořádají časem — někdy dvě dohromady — věcnou loterii, která vynese 3—4—800 zl. čistého užitku, tombolu s výtěžkem

25—50 zl., bazar (v Č. Budějovicích). V první polovici spolkového období pořádaly různé pražské konference koncerty a divadla. Konference u sv. Františka pořádala ku př. r. 1881. sama koncert, šest divadelních představení a domácí tombolu a zavedla před Vánocemi sbírky po farní osadě, k nimž ovšem všickni členové křižovnického řádu, i juniorát, pravidelně přispívají. Konference na Smíchově pořádala r. 1882. tři divadelní představení. Divadla hrávají ve prospěch konferencí — venku až dosud hojně, v Praze a v okolí nyní méně — ochotníci, chovanci klášterů, a nebude nezajímavo sděliti, že r. 1888. i Jednota katolických tovaryšů v Praze dávala dvě představení ve prospěch chudých konferenčních, jež vynesla 117 zl. a 48 zl. čistého užitku. Budečské jesle konferencí u sv. Jiljí pořádané vynesly r. 1879. — 299 zl. Podobně činil v pražských předměstích Jungův cirkus. Některé konference konají sbírky, oféry ve chrámech, o Dušičkách na hřbitovech.

Jsou-li členové čilí a mají-li aspoň někteří z nich v obci nebo čtvrti svého působení vlivu, obdrží se podpora od obce, záložny, spořitelny; konference, které uveřejňují dary v novinách, pomáhají své kase tiskem; v péči o chudé může prospívati i kazatelna a někdy i zpovědnice.

Šťastné jsou konference, které mají mezi činnými členy šlechtice, vyšší a bohatší církevní hodnostáře, nebo kterým pomáhají bohatší kláštery a z venkovských hlavně ty, jimž na blízku žije mnoho šlechty. Ale nejvíce a nejpravidelněji shánějí se peníze sběracími knížkami a sbírkami po domech. Každý člen konference má u sebe knížku, spolkovou pečetí a jménem předsedovým opatřenou; tuto knížku časem a za vhodné chvíle před známými nebo ve společnosti vytáhne a poprosí o nějaký dáreček pro chudinu. Sbírky po domech konají členové buď osobně nebo sběracími archy, jež se nechávají u domovníka. Kdo tyto věci prodělal, ten může říci, že se Vincenciáni překonávají v ušlechtilém závodění, aby chudým sobě svěřeným co nejvíce podpory získali: bohaté nebo bohatší prosí o dary a chudým je dávají a tak klenou láskou a obětivostí mezi nimi most důvěry, jejž chce socialní demokracie vší mocí rozbořiti.

Mnozí a mnozí mužové zasáhli mocnou rukou v dějiny spolku sv. Vincence v Čechách a sebrali veliké zásoby peněz, ku př. Mich. Beneš na Smíchově, kanovník Fr. Kořán v Praze, Al. Foret v Karlíně a jiní a jiní, ale P. Jos. Všetečku v tomto ušlechtilém zápase nepředstihl dosud nikdo. Kde ten působí, tam je chudým blaze.

Tímto způsobem získají si konference časem, aspoň některé, stálé dobrodince, na něž mohou každý rok s důvěrou spolehati. V poslední době dostávají konference již i odkazy, v Táboře ku př. 200 zl., v Č. Budějovicích 100 zl., a dříve již v Žižkově 200 zl.

Zemrou-li rodiče a zůstaví zde 4—5—6 sirotků bez jmění a mohovitějších přátel, konají pro ně konference novinami veřejné sbírky. To jsme v Žižkově třikráte provedli a vždy s dobrým výsledkem. Sešlo se vždy okolo 100 až 150 zl. Uveřejní-li se podobná prosba před Vánocemi, zanesou dobrodinci sirotky penězi, cukrem, kávou, vínem a vánočkami. Láska k Ježíši rozněcuje zvláště v tuto dobu srdce lidská k obětem pro sirotky. (Pokračování.)

HUDBA.

—•—

Přední pěvecká jednota »Hlahol« předvádí nám nejlepší skladby literatury vokální domácí i cizí. První koncert dne 15. prosince 1895. pořádaný byl ukázkou staré i nové vokální literatury. Z církevních skladeb provedeno osmihlasé »Agnus Dei« od vrstevníka Palaestrinova, Španěla Tom. Lud. da Vittoria (1540.—1608.), jehož skladby náležejí mezi nejlepší celé římské školy. I zmíněné »Agnus« nevyniká snad překvapujícími harmonickými obraty, za to však polyfonickým vedením hlasů, jímž ve stálé gradaci dosahuje znamenitého účinku. Z ostatních skladeb provedeny B. Smetanovi »Tři jezdci« (z r. 1863.); R. Rozkošného v intonaci nesnadné »Večerní klekání«. Novinkou byly K. Bendlovy dámské dvojzpěvy, vynikající lahodou melodie i čiperným rhytmem.

Z cizí literatury provedeny J. Brahmsovy (nar. r. 1833. v Altoně) dámské sbory s průvodem harfy a lesních rohů, skladby to harmonicky, rhytmicky i melodicky velmi zajímavé. R. Schumannův (1810.—1856.) dvojsbor »Talisman« ukazuje celou sílu a mohutnosť znamenitého romantika. Závěrek tvořil sbor Štěp. Iv. Davidova, ruského církevního skladatele (1677.—1823.) »Chvalitě hospoda s nebes« (část žal. 148.), na jehož skladbě patrný jest vliv mistrů západních, Bacha a Haendla.

Mnohem poutavějším byl druhý koncert »Hlaholu« dne 25. března 1896. Provedeny tu skladby s orchestrem Saint-Saënsova legenda »Potopa«, E. Griegova ballada »Před branou klášterní« a P. J. Čajkovského slavnostní kantáta »Moskva«.

Ch. Cam. Saint-Saëns (nar. 9. října 1835. v Paříži) patří mezi nejlepší souvěké skladatele francouzské. Duchaplnosť a elegance jeví se ve všech jeho skladbách, bohatá, ušlechtilá melodika, zajímavé obraty harmonické a důkladná práce thematická jímá nás od počátku do konce. »Potopa« (na slova Calettova) jest toho dokladem. Po objemnější předehře, toliko smyčcovým orchestrem provedené, líčí prvý díl prostopášnosť lidstva a hněv Hospodinův. Druhý díl kontrastuje od prvého — jest to líčení potopy. Sbor vypravující hrůzný trest hříšného člověčenstva jest provázen plným orchestrem, sesíleným žestovými a bicími nástroji v ustavičné gradaci, jež trefně líčí valící se záhubu a zánik všeho života na zemi. Díl třetí předvádí smíření a oběť Noemovu. Let holubice z korábu, okřívající země, jež z milosti Hospodinovy dýše novým životem, jsou obsahem tohoto dílu, který po mocném fugatu na slova Boží: »Množte se, já vám požehnám,« velebnými akkordy plného orchestru končí. Ballada norského skladatele Edv. H. Griega (nar. 15. listop. 1835. v Bergenu) »Před branou klášterní« jímá svou truchlou náladou a hluboce procítěným strofickým vypravováním nešťastné, opuštěné děvy, s nímž dobře kontrastuje velebným klidem dýšící sbor jeptišek s průvodem varhan, zaznívající z kostela.

P. J. Čajkovského (1840.—1893.) slav. kantáta »Moskva« skládaná roku 1881. ku korunovaci caře Alexandra III., vyniká veskrze svým ruským rázem. Vrcholu dosahuje ve tklivém ariosu mezzosop.: »Bože velmocný« (es mol andante molto sostenuto.)

Oba koncerty řídil pečlivě sbormistr »Hlaholu« prof. Klička.

Spolek pro komorní hudbu pořádal v uplynulém období tři koncerty (VI.—VIII.) Z původních skladeb proveden H. Trnečkův klavírní kvintett op. 11. es dur. Prof. H. Trneček (nar. 16. května 1858. v Praze) jest žák zdejší konservatoře, jenž po delším pobytu v cizině na ústav zdejší roku 1888. se vrátil. Kvintett (poprvé r. 1889. provedený) vyniká formální uhlazeností a thematickou zajímavostí. Snivé andante a svižné scherzo nejvíce se nám zamlouvaly. Z účinkujících dlužno jmenovati prof. M. Serbulova, vídeňského pianistu Grünfelda, České kvartetto a mnohé profesory konservatoře, kteří provedli L. Spohrův »Nonet« op. 31., vynikající souměrností formy a thematickou prací. Smetana, Dvořák, Beethowen, Brahms, Haydn tvořili ostatní čísla programu zajímavých těchto produkcí, jež každému, kdo rád dokonalou hudbu slyší, co nejvíce doporučujeme.

Ku komorním produkcím patřil též XL. koncert populární »Umělecké Besedy«, při němž hrál ruský pianista L. Lhévinne, známý nám z koncertů Safonova (loni obdržel první cenu z nadání Rubinsteinova v Berlíně). Dokonalá,

elegantní hra, již nyní mnoho citu prozrazující, neomylná technika jsou přednostmi mladého umělce, jež ukázal hlavně na Beethowenově sonatě op. 106. a Balakireva orient. fantasii »Islamey«, pravém to přívalu passagí a různých klavírních ozdob. Houslista J. Buchtele hraje jistě a hladce, oduševnělý tón a vytříbená technika jsou jeho přednostmi.

Česká filharmonie pořádala v této době tři koncerty s velmi zajímavým programem. Moderní a klasická, domácí i cizí čísla střídala se v dokonalém výběru.

Třeba zmíniti se o posledním koncertu dne 11. dubna t. r. konaném. Proveden tu nový koncert pro violoncello s průvodem orchestru od Dra. Ant. Dvořáka op. 104. Všechny tři věty tohoto koncertu jsou nadmíru zajímavé. Sólový nástroj tvoří tu s orchestrem jeden celek, nedominuje úplně, ale jest jeho důležitou součástí. Krásné andante (věta 2.) i energická věta 3. jsou dokladem nevyčerpatelné studnice Dvořákova nadání. Mladý virtuos L. Stern z Londýna, jenž koncert u nás hrál, ukázal plný a vroucí tón v kantiléně, dokonalou techniku i v nejobtížnějších passažích. Číslo toto dirigoval sám mistr Dvořák, jenž se právě vrátil z Londýna, kde slavil stkvělé triumfy. Ostatní čísla programu (Wagner: Ouvertura Faust, Bendl: Dythiramb, Beethowen: VII. Symfonie) řídil z paměti skladatel K. Kovařovič, který ukazuje vždy víc a více nepopíratelné své dirigentské nadání, čehož dokladem zvláště byla Beethowenova symfonie (a dur), dílo plné svěžího půvabu, jež Wagner nazval »apotheosou tance«.

První rok činnosti »České filharmonie jest ukončen. Zdá se, že koncerty tyto, po nichž jsme v Praze tak dlouho toužili, stanou se nám nevyhnutelnou potřebou a pevně se zakoření, což jim i vzhledem k šlechetnému účelu — (ve prospěch vdov a sirotků České filharmonie) — ze srdce budiž přáno. O ostatních hudebních produkcích, jakož i operním repertoiru Národního divadla promluvíme budoucně. Václav Müller.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

Anatole France. Měsíčník »Études religieuses et philosophiques« přinesl v srpnovém čísle zajímavou studii z péra P. Cornuta o spisovateli, který ve světě literárním těší se zvučnému jménu jako romanopisec i jako kritik. Anatole France je pseudonym, vlastní jméno spisovatelovo jest Thibaut. Z úvahy této vyjmeme některé črty. Kritiky i romány tohoto autora mají to společné, že kostra mizí pod množstvím příkras. Originalita jeho záleží v tom, že dovede mluviti o sobě samém, o svých myšlénkách, o svém dětství, o svém vkusu, o své četbě, o svých potulkách, o svých slovech i posuncích. Všude dovede nalézti záminku ku povídání. P. Cornut vypočítává díla Anatola France; vzdává chválu místům duchaplným a nadšeným, scénám rodinným i okouzlujícím obrazům života vniterního, ale podotýká, že často schází přirozenosť. Obraznosť se baví, srdce jest dojato, duch okouzlen; ale celkem přece žádné ušlechtilé schopnosti lidské nedostává se úplného upokojení.

Chybí tu kouzlo prostoty. Posledními zvláště pracemi hoví autor smyslné i náboženské nevázanosti. Stává se rozkošnickým, skeptikem a bezbožným nikoliv z nevědomosti, ale systematicky a úmyslně. Vniterná nenávisť k náboženství propuká zřejmě. V práci nadepsané: Thais předvádí oku čtenáře řadu obrazů kluzkých i satyrických. Užito tu hojně všeho, co může učiniti směšným náboženství a život mnišský. Křesťanství vylíčeno jako sekta, čítající mezi adepty své svedené fanatiky představené, již umějí kořistiti z nadšení neophytů a často skrývati pod rouškou přísného života hanebné vášně. Thais jest směsí smyslnosti a mysticismu, všude skepticismus proráží; všude naskýtá se myšlénka, že křesťanství se svými nepochopitelnými tajemstvími a zákony, směřujícími proti vůli lidské, jest jen illusí, lepší sice snad než jiné illuse, jichžto bývame hříčkou, ale přece stejně pomíjející a klamnou, jako ony. Nikoliv náboženství, ale vášně

řídí člověka. Život tento jest sněm, z něhož třeba se těšiti, dokud skutečnosť nám neunikne.

V díle: »Rôtisserie de la reine Pédanque« ironický a rozkošnický skepticismus jest ještě smělejší. V těch mniších a abbé věku XVIII. potupena Církev: učiniti pohrdání hodným vše, co ve spojení s křesťanstvím, ukazovati kněze a řeholníky v kalu krčem a v blátě ulic jest jediným účelem tohoto díla. Pokrytecky pochvalné výroky, tu a tam prohozené, jako u Rabelaisa, zvýšují jen cynický posměch.

Následující: »Opinions de M. l'abbé Coignard« tentýž duch a tatáž methoda směřuje zvláště proti politickému a mravně socialnímu učení katolickému. Jsou tu dvě hlavní osoby: abbé Coignard, skeptik žvatlavý, smilný, opilec a zloděj; osobou druhou jest bratr Anděl, na místě nepravostí shledáváme u tohoto hrubou nevědomosť, pitomou pověrčivosť a protivnou žravosť. V celém svazku nenalezneš postavy poctivé a pěkné.

V »Lys rouge« nalézáme lásku smyslnou, cizolžství jedno stihá druhé, vždy hrubé ve svém vzniku, násilné v následcích. Mužové líčí se tu jako zbabělí hlupáci, kteří se baví politikou a obchodem. Po mravním vědomí není ani stopy.

»Étui de nacre« jest sbírka lehkých a nectných povídek; ale nalézá se tu aspoň jedna perla »L' Histoire du petit jongleur.«

»Le jardin d' Épicure« jest posázena reflexemi a aforismy, hodnými tohoto filosofa. Sbírka tato jest nemravnou i nudnou zároveň.

Anatole France jest patrně následovníkem Voltairovým. Tatáž směs cynismu a bezbožnosti, vážného i směšného. Tentýž postup slohový, fráse kuplířské a lascivní. Ač se předstírá nestrannosť filosofa, přece jest tu mnoho nenávisti proti katolictví, proti nevinnosti a ctnosti. Cynismus Voltairův jest smělejší, ale není o nic horší. Anatole France nám opakuje, že vše jest nejisto a marným úsilí rozumu i vůle; že člověk jest nevyhnutelně ovládán hladem a láskou, toť dvě osy celého světa, toť jediné legitimní zákony. Toť výsledkem filosofie A. Franceovy. Jest zajisté špatností, nabízeti čtenářstvu takovýto katechism skepticismu, bezbožectví a smyslnosti.

Náš »Ottův Slovník naučný« nazývá Anatola France jedním z nejpřednějších soudobých umělců francouzských a nejstkvělejším představitelem kritického, dojmového směru. »La rôtisserie de la reine Pédanque« jsou fantastická, ironicky zabarvená dobrodružství; »Opinions« názory moderního skeptika ve mnohých soudobých otázkách; »Le lys rouge,« román, jímž zabočuje France v novou dráhu, v psychologické studium veliké vášně. Tak v IX. díle str. 448. Jak rozdílné to posudky!! Vojtěch Kameš.

POLSKÁ.

Klemens Bąkowski: Humoreski z życia prawniczego. W Krakowie 1895. Str. 80, cena 60 kr. — Že i přísný život právní a zamračené paragrafy jsou schopny žertu a mohou poskytnouti výtečnou látku pro humoresku, dokazuje tato sbírka Bąkowského. Ba takový »paragraf« ze samého veselí dovede se pustiti i do dělání »vtipných« veršů na některé fáse a okolnosti svého právního života; zde aspoň jest pět takových rýmovaček a předmětem jejich jest mimo jiné i slastné »provisorium«, »směnka« a »testament«. A co těch humoresek se týče, rozesmějí některé člověka — třeba i neprávníka. Vidnoť z nich, že i pan sudí má někdy »nešťastný den«, jako ku př. když z růžových nadějí na hon vytrhne ho zcela prosaická a zcela neočekávaná návštěva páně presidentova (»Wizytacya sądu«), nebo když maje v několika hodinách pronésti rozsudek o sedmi krádežích a jedenácti těžkých poškozeních na těle pro samý spěch odsoudí zcela nepravou osobu, a tak jen proto, že tuto ani k slovu připustiti nechtěl, marně o půl hodiny přišel (»Pospiech sądowy«). Dále doví se tu člověk hravě, že může při soudu užiti velmi dobře právního dobrodiní § 152. trestního řádu; ovšem však musí mu to býti sděleno advokátským, drastickým způsobem, je-li zrovna tak zabědněnou hlavou, jakou byl bratr obžalovaného Jan Grzybek v humoresce VI. (»Dobrodziejstwo z § 152. procedury karnej«). Pro manžely psána jest humoreska druhá: »Manželství a právo«; z té dovědí se mužové pojednou, jaká práva v manželství míti mají, a že často v nepřenesené působnosti za ně a oproti nim vykonávají je ženy; podobně o »Život řádného občana« starají se paragrafy, a to již dříve, než na svět přišel, a ještě potom, když ze světa již odešel, tedy ať o tom ví

nebo neví. Pro karbaníky hodí se právní přednáška »O mizerce« a pro židy, v manželství nespokojené, psán jest »List rozwodowy«. Také »hospodářů« není zapomenuto, neboť práva, jaká jim přísluší v lokále hostinském, vypočítává úzkostlivě »Prawo knajpowe«; podobně též »Paragrafy karnawalowe« nejsou beze všeho užitku. Že pak i advokát může míti různé starosti a svízele, dokazuje zcela jasně historka XIII. »Adwokat i dziewięćset świń«. A poněvadž i u mužů práva platí přísloví, že šat dělá člověka, zcela případně pojata do knížky té i studie »Z dziejów munduru urzędniczego«.

A tím vyčerpán skorem úplně obsah »humoresek« těchto, ač bychom mohli ještě upozorniti aspoň na dvě, totiž na IX.: »Na egzekucyi«, protože z té by se mohl mnohý poučiti, jak si má počínati, když by se mu dostalo soudního dovolení ku provádění exekuce »na vodě«, a pak na XI.: »Obraza czci«, jež mnohým by ukázati mohla, že nemůže býti urážkou na cti mnohé podezřelé rčení, jen má-li člověk dovedného advokáta. Ostatně však bude nejlépe, když si humoresky ty přečte každý sám. Některá z nich se mu snad přece zalíbí. Dlouhé nejsou, — a to je při »humoreskách« také dobrá vlastnosť.

Maryan Gawalewicz: Dusze w odlocie. Z pamiętników młodego lekarza. Nowela. Z illustracyami E. Lindemana. Warszawa 1895. Str. 169 v 16°. — Po fakultě právnické přichází na řadu fakulta lékařská, po Bąkowském Gawalewicz, po veselých zápiscích přísného muže práva a paragrafů smutné zápisky mladičkého lékaře s usměvavou tváří.

Gawalewicz ostatně není českému čtenářstvu cizí, nebot představil se mu již v průvodu Stachiewiczově nádhernou a poetickým kouzlem dýšící »Královnou Nebeskou«, kterou dovedně přeložili pp. Kahlik a Parma. Tentokráte provází Gawalewicze illustrátor Lindeman, zachycuje obratným štětcem některé momenty »odlétající duše«, a právo ku pořízení překladu českého dáno autorem p. Konězovi (paměť-li nás neklame). Po té bude tedy moci i u nás každý přesvědčiti se o krásách i této práce, již autor nazval novelou. A proto nebudeme prozrazovati udáváním obšírnějšího obsahu příliš mnoho z poutavého děje novely té. Řekneme tedy jenom, že se tu jedná o třech prvních pacientech nově pečeného doktora veškerého lékařství: o mladičkém, 14letém Josífkovi, jediném to synáčku chudé vdovy Szlarkiewiczové a žáku konservatoře, o bohaté dívce Míně, v plném květu života se nalézající, která jedině zbyla ještě z dětí všech panu Lewońskému, a o starém veteránu, více nežli šedesátiletém starci Gierdovi, poctivci to a originálu v plném slova významu. Na odletu v kraje nadehvězdné jsou pak duše dvě: Mínina a Gierdova. Zvláště poslední dny starého Gierdy líčeny nádherně. Tak chystá se k odchodu pravý křesťan! A posledním jeho skutkem jest — dobrodiní ve prospěch chudého Josefa Szlarkiewicze.

S napjatou pozorností čtete zápisky ty až do konce, a po přečtení jich jest vám u srdce jaksi divně . . .

St. Tarnowski: Nasze dzieje w ostatnich stu latach. Wydanie drugie uzupełnione. W Krakowie 1895., str. 192, vel. 8°. — Nádherně vypravená tato kniha Stanislava Tarnowského, opatřená 90 rytinami v provedení velice vkusném a zdařilém, obsahuje historii národa polského od r. 1794. do r. 1894. Je to tedy jedna z nejdůležitějších dějinných epoch polského národa, v níž starý řád pominul a nastal zcela nový. V době té vystupují na jeviště nejpopulárnější polské osoby, jako Kościuszko, Kiliński, Dąbrowski, Poniatowski, Kniaziewicz, Niemczewicz, biskup Woronicz, Wodzicki, Chłopicki, Skrzynecki, Chłapowski, Czartoryski, Skrzynecki atd., v době té žili Mickiewicz, Krasiński, Kajsiewicz, Kozmian, arcibiskup Feliński atd. atd., tedy osoby, jež i za hranicemi daleko široko jsou známy, a jichž bližší data životní znáti jest zajisté každému milo.

Líčení Tarnowského jest velice poutavé a zajímavé. Není pochyby, že užitek z knihy té bude veliký. Všech stránek života si tu povšimnuto, na vše poukázáno. Proto nelze jinak, než knihu tu nejvřeleji doporučiti. V text vložené obrazy jsou voleny velmi vhodně. Josef Osecký.

BULHARSKÁ.

Blgarska Sbirka. Spisanie za knižnina i obščestvenici znanija. Vychází měsíčně kromě července a srpna v Plovdivě. Redaktor Štěfán S. Bobčev. Časopis tento zajímá v mladé bulharské literatuře vynikající místo; vychází sice

teprve třetí rok, ale přece vede si velmi statečně. Je to list věnovaný zájmům vědeckým i literárním a všímá si též pilně časových otázek, zvláště jihoslovanských a ruských, poněvadž jsou Bulharům nejbližší. Též zábavě jest věnována poměrně nepatrná část listu. Ze čtyř vyšlých svazků obsahuje první hlavně tyto práce: cestopisnou črtu »Kterak jsme minuli ruské hranice,« studii o stycích srbsko-bulharských, o politice anglické a jejím cíli, o marxismu a bulharských socialistech, o ženách na evropských universitách. Druhá kniha jedná o některých historických pracích, o Homerově Odyssee, podává stručný životopis Štěpána Izvorského, učitele a spisovatele, posuzuje obchodní styky Bulharska s Rakousko-Uherskem. Sešit třetí jest po výtce věnován pětadvacetiletému jubileu spisovatelskému redaktora Bobčeva, jehož životopis přináší, jak byl uveřejněn v časopise »Světlině«; uvádí spisy a publikace tohoto jubilara, jakož i jeho nejstarší práci o nynějším bulharském jazyku, uveřejněnou před 25 lety v listě »Makedonii«; — kromě toho uveřejněno jest tu několik drobnějších prací. Hledě k jubileu Bobčevově, obsahuje čtvrtý sešit zajímavý příspěvek literární, totiž o bulharské žurnalistice, ve které právě Bobčev zaujímá velmi důležité místo. Dále posuzuje literární práce bulharské vyšlé na uherské půdě a mluví o životě a působení Pestalozziho. Kromě toho je v každém sešitě zvláštní rubrika drobnějších zpráv z literatury i ze života, kde se uvádí, co nového jest v Bulharsku, v zemích slovanských i v cizině. Našim poměrům nezdá se redakce věnovati dosti pozornosti, což by jistě bylo u časopisu tohoto nejvýš záhodno. Je to tím divnější, poněvadž redaktor Bobčev zná náš život i poměry z vlastní zkušenosti; pobyl v Čechách za národopisné výstavy a konal vlastenecké řeči v Praze, hlavně na radnici, v Sokole, na Vinohradech a jinde. Snad k tomu časem dojde. Přáli bychom si toho ze srdce, protože jest nevyhnutelně potřebí, abychom se poznali.

Nelze ovšem upříti, že poměry naše jsou Bulharům poněkud cizími a že se raději obírají záležitostmi svých souvěrců na jihu i na východě; ale dojista by se podařilo získati sílu, která by se zabývala literaturou naší a podávala o nás občas zprávy do zmíněného časopisu. Záležitost tuto lze uvésti tím snáze ve skutek, protože v Bulharsku žije hojný počet intelligentních Čechů, kteří by zajisté rádi přispívali do bulharských časopisů již pro dobrou věc, aby naši pobratimové, zvláště vzdělanci, nabyli jasného názoru o nás i našich poměrech.

Učiliščen prěgled. Měsíčník paedagogický, vydává jej školský odbor v ministerstvě osvěty a vyučování. — Školství bulharské nemohlo se ovšem za dřívějších dob dosti vyvinouti. Příčiny jsou na snadě. Několikastaletá poroba turecká nedovolovala ubohé »ráji«, aby se vzdělávala ve školách. Turek vůbec nedá mnoho na školství, ani na svoje vlastní, není tedy divu, že nevěnoval péče školství národa podrobeného. Kromě toho postarali se též Řekové, aby Bulharům nebyla dána příležitosť nabýti vzdělání v rodném jazyku. Turci i Řekové byli odpovědnými nepřátely všeho bulharského, odtud tedy lze vysvětliti úpadek bulharské národnosti, literatury i obecné vzdělanosti, odtud tedy úpadek školství. Teprve když nešťastná tato země stala se samostatnou, hleděla vláda uspořádati aspoň poněkud školské poměry. Najednou to ovšem nešlo, krok za krokem konána byla náprava, a možno právem říci, že školství bulharské značně pokročilo až do nynější doby. Nejstarším časopisem pedagogickým jest »Učeben Věstník«, jenž začal vycházeti r. 1883.

Od té doby ovšem nastal rozkvět v pedagogické literatuře bulharské, a to jak co do různých spisův odborných, tak i časopisů. Těchto jest nyní již několik: jest jich ovšem také potřeba, poněvadž každý má svůj vymezený obor, proto si nepřekážejí navzájem, nýbrž správně řečeno, doplňují se. Čtvrtý rok vychází v Lomu »Osnovno učiliše«, měsíčník věnovaný praktickým otázkám učitelským, jakož i pedagogické literatuře. Redaktory časopisu toho jsou T. P. Mitev a I. Grigorijev, cena ročně asi 3 zl. Rovněž čtvrtý rok se vydává »Učitelj«, odborný měsíčník, věnovaný zájmům učitelským. Minulého roku založeny byly dva učitelské listy, totiž ve Slivně měsíčník »Narodin učitelj«, jehož redakci vede učitel Ilija Gudev; stojí ročně asi 4 zl. Druhý list minulého roku založený jest týdenník »Učiteljski drugar«, organ blgarskog učiteljskog saveza (družstva), vychází ve Srědci (Bulhaři píší většinou v Sofii, ač mají pro město to svoje domácí jméno). Odpovědným redaktorem jest Kosta Naunov; cena ročně 6 lvů, to jest asi 3 zl. Konečně máme nahoře uvedený časopis »Učiliščen prěgled«, který byl založen roku letošního. List tento chce se říditi vzorem podobných listů francouzských, ruských, německých, srbských a rumunských. »Učiliščen prěgled« má dva hlavní oddíly, totiž officielní a neofficielní. V prvém oddílu

bude uveřejňovati všecky výnosy i nařízení i pokyny vydané ministrem vyučování; v druhém díle pak přináší studie z oboru školského jak domácího, tak i cizího, kde bude stopovati všecky nové výzkumy, aby mohl raditi, co by bylo lze převésti na poměry domácí. To jest ovšem velmi chvalitebno, protože takovým způsobem lze mnohou nápravu provésti, která by jinak delší dobu čekala, nežli by na ni někdo vůbec pomyslil.

Dosud vydané sešity svědčí o snaze i píli redakce, která hledí program v čele listu vyřčený také uvésti ve skutek.

Toť by byly asi dvě ukázky časopisectva bulharského, o kterémž jakož i o jiných literárních dílech hodláme budoucně referovati, abychom aspoň částečně přispěli skrovnými silami svými k tomu, aby utlačovaná větev jihoslovanská byla též u nás uvedena poněkud ve známosť, čehož nevyhnutelnou potřebu každý vzdělanec náš uzná. Fr. H. Žundálek.

NĚMECKÁ.

Die Wahrheit. Herausgeber Philipp Wasserburg. München. Verlag von Rudolf Abt. 1896. — Tento čtrnáctidenník počal vycházeti v Mnichově místo »die katholische Bewegung in unseren Tagen.« Všechny odbory vědy mají vedle politiky a umění býti v něm pěstovány. Z obsahu prvního sešitu vyjímáme tyto ukončené články »Křesťanské zásady v agrární otázce«. Autor dr. Ruhland obrací se proti velkokapitalistům, pokládá je za nepřátely křesťanství a požaduje od státu, aby svým vlivem zajistil výrobkům středního stavu prostřední (průměrné) velkým změnám nepodléhající ceny a odvolává se při tom na slovo písma sv.: »Chudobu a bohatství mně nedávej,« což dle sv. Augustina nic jiného neznamená než: »chléb vezdejší dejž nám dnes.«

V článku »Politika nebo praktická práce« obrací se dr. Heim proti plánému politisování širokých vrstev lidu a vybízí k praktické práci, dovolávaje se pro ni státní pomoci. Vídeňský dopisovatel Guntram má zde článek »O křesťanském hnutí v Rakousích.« Josef Vondrák.

ČESKÁ.

Abbého ze Segura: Krátké a důvěrné odpovědi k nejrozšířenějším námitkám proti katolickému náboženství. Jazykem českým napsal Václav Davídek, katecheta v Turnově. V Brně 1896., tisk. a nákl. benedikt. Rajhradských. Cena 40 kr. — Kdož by v životě nebyl slyšel různé »mudrce«, někdy přímé nevěrce, nebo atheisty, zapřísáhlé nepřátely katolického náboženství a duchovenstva, někdy indiferentisty nebo pouhé rýpaly a šťourálky, pronášeti všelijaké rozumy o katolické víře a duchovenstvu? »Jen když jsem poctivec, dosti na tom jest; to je nejlepší náboženství,« »smrtí se vše končí,« »katolické náboženství se přežilo,« »víra jako víra,« »není pekla,« »proč se teď nedějí zázraky,« »zpověď je vynález kněží« atd. atd. — vždyť znáte dobře všechny ty námitky, ty fráse, ty bezbožné a falešné konkluse, ty úskoky a floskule lidí, kteří si vzali vzor dle Voltaira bojovati proti Církvi a ničiti ji i práci sluhů jejích, ničiti víru tam, kde v srdcích ještě žije. Na všechny podobné řeči dá se zcela dobře, pádně a logicky odpovídati, všechny podobné rozumy lze vyvraceti takovými vývody, že musí před nimi nevěrec mlčeti: zkrátka, katolík může dát odbytnou na každý falešný argument, který obyčejně stojí na velmi slabých nohách a má jen tu zdánlivou výhodu, že na oko velmi leskle vyhlíží, jako by byl pravdivý. Jest veliká chyba našinců, že námitky nevěrců a nepřátel náboženství našeho nechávají bez vyvrácení, neřku-li bez odpovědi. Kdo si přečte knížku, o níž píšeme, kdo si pamatuje a osvojí obsah její, může býti výborným obhajcem náboženství našeho a jsme jisti, že jízliví namítači umlknou a zkrotnou, odpoví-li se jejich výkladům důvody, jež obsahuje kniha. Máme sice mnoho podobných apologetických článků i českých, ale jsou po různu roztroušeny v časopisech málo širším laickým kruhům přístupných. Knížka Davídkova obsahuje soustředění veškeré vhodné obrany proti nejobyčejnějším námitkám, proto ji velice doporučujeme a přáli bychom si, aby ji měla každá křesťanská jednota, každý křesťanský sociál a katolický dělník, a řekněme přímo: každý katolík. Kdybychom se vždy důrazně ozvali a každý útok řádně odrazili, zašla by nepřátelům chuť, útočiti na nás. Ale to ozvání a to odrazení útoku vyžaduje přípravy, vědomostí: a to vše podává dobře kniha katechety Davídka. Doporučujeme ji důrazně a přejeme jí nejhojnějšího rozšíření.

Josef Flekáček.

Obrazy z misií katolických. Napsal Maxm. Weinberger. Podíl Cyrillo Methodějského dědictví za rok 1895. Str. 742, cena 1 zl. 20 kr. Dedikováno vdp. B. M. Kuldovi, kanovníku na Vyšehradě. — Nemáme časopisu, který by se obíral působností katolických misionářů v zámořských krajinách. Nepřál bych si nového listu už z té příčiny, že máme více listů než nám zdrávo. Proto vítám spis »Obrazy z misií katolických« tím vřeleji, že šíří známosť o nejvznešenější činnosti katolické církve v době přítomné. Posudek tento není žádnou objednanou kritikou a chválou, ale jest výsledkem čtení spisu, kteréž mi dalo péro do ruky. Jest z mnohých důvodů důležito, aby katolický lid věděl o činnosti misijní. Zde vidí na své oči pronásledování podobná minulým, zde vidí zástupy nových apoštolů, sbory vyznavačů, vojsko vítězných mučeníků, zde vidí nejvznešenější činnosť církve a pokrok, vzdělanosť a osvětu. Působnosť podobných zpráv jest veliká. Kdesi v Badensku začal jakýsi pastor před lety v neděli odpoledne podávati zprávu o protestantských misiích. Návaľ byl znamenitý i se strany katolíků, a přece jsou protestantské misie svým rozsahem i působností měsícem proti slunci. Naše výtečná zbraň leží nepoužita. Proto nazývám šťastnou myšlénkou vydání »obrazů« a čítám dědictví Cyrillomethodějskému za nemalou zásluhu. Dědictví Svatojanské vydalo světoznámé cesty misionáře Huca a Gabeta po Číně a Tibetu, které nemají ve světové literatuře podobných. V lednu 1896. uveřejnil »Times«, že cesta vykonaná Mr. St. George Littledalem a paní Littledaleovou staví se po bok cestě kněze Huca. Dílo kněze Huca působí nejen ve světě, ale i v malé vesničce české blahodárně. Vím ze zkušenosti, že je bystřejší venkované s pochoutkou a užitkem čtou. Činnosť a obětivosť našich misionářů jest málo známa. Nedivme se, že zájem širšího obecenstva pro vznešený kulturní úkol církve není taký, jaký by měl býti. Považuji »Obrazy« za výtečného agitátora v tomto oboru.

Jsme zvědavi, kterak uvítá česká literární kritika tento podíl Cyrillomethodějského dědictví. O románech Verneových, které fantasii obsahují, napsaly se celé stati. Spis náš líčí neúmornou obětivou práci prvních zákopníků vzdělanosti a obsahuje mnohé krásné líčení života cizích národů. Vyčkejme, kterak bude podporovati literární svět katolické dílo kulturně historické.

Spisovatel podává jeden nebo více obrázků z každého dílu světa. Jsou zdařilými v ohledu národopisném i náboženském. Čtenář vidí před sebou zemírající krvesvědky katolické víry v Číně v době poslední, vidí útrapy misionářů v studené Kanadě, dočte se obrovské práce Benediktinů v Australii, učiní si poněkud obraz, jaká byla činnosť našich věrozvěstů před 1000 lety. Stati, kde líčeny jsou výjevy z doby hladu v Alžírsku r. 1868., dojmou citlivého čtenáře k slzám. Str. 455 n. Hrdinové lásky křesťanské: Damián, apoštol malomocných, Petr Claver, apoštol černochů, mají v knize pomník a zaslouženou křesťanskou mohylu.

Tuším, že jsem vzdal dílu dosti chvály. Teď upozorním na některý stín. Někde se užívá slov cizích anebo méně známých. Neděje se tak často, ale přece. Čím populárnější kniha, tím větší čtenářstvo. Poněvadž dílo jest nejen zábavné, ale i poučné a proto trvalé ceny, doporučoval by se dosti podrobný abecední rejstřík. Z díla může čerpati zajímavá dáta učitel při vyučování zeměpisu i kazatel — proto jest seznam výhodou knize i vzdělanému čtenáři.

Illustrace jsou krásnou ozdobou knihy. Vítáme s radostí, že se našel spisovatel, který se postará o rozšíření znalosti misijního života v katolické církvi.

Jest všeobecně známo, že povídky o národech cizích mají do sebe jakési kouzlo a že vábí zvláště mladšího a vzletnějšího čtenáře. Nejeden mladý život má leckterý nakladatel a spisovatel podobných indiánských povídek na svědomí. Líčení katolických misií má v sobě kouzlo ciziny i mrav a ideál křesťanský, proto může přijíti do každých rukou. Dědictví Cyrillomethodějskému budiž za podíl dík. Frant. Vaněček.

Hlasy katolického spolku tiskového vycházející v Praze nákladem téhož spolku (v komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví), přinášejí v 1. čísle na rok 1896. dvě práce, a to *a)* Daniel O'Connell, osvoboditel Irska. Příspěvky k jeho životopisu podává J. Ježek. *b)* Pan poslanec. Obrázek z naší doby. Napsal Bohumil Brodský. — Pokud týče se první práce, praví zcela dobře p. spisovatel (str. 5), že »není věru v Evropě národa, jenž by byl více nátisků přestál, pevněji a věrněji držel se sv. víry po otcích zděděné a upřímněji miloval svou vlasť, než ubohý národ irský. Neslýchané jeho utrpení nastalo počátkem XVII. století. Lstí, zradou a násilím dostal se totiž zelený ostrov — jak Irčané rádi svou zemi

jmenují — po mnohých a tuhých bojích do rukou Angličanů. Kruté tyranství zmocnilo se vlády, i bylo by nám psáti dějiny mučedníků, kdybychom všecky strasti irského národa chtěli zde podrobně vylíčiti. Kdo zdráhal se zpronevěřiti se víře katolické, žalářován, poslán do vyhnanství nebo na popraviště. Sám Jindřich VIII. odsoudil přes 70 tisíc katolíků pro víru na smrť. Tím zuřivěji vedli si pak následovníci jeho v Irsku, když jim ubohé padlo celé do rukou. Statisíce lidí zpečetilo věrnosť svou k víře katolické mučednickou smrtí; každá píď této země skropena jest krví věrných, statečných synů sv. Církve. Katolíci zbaveni jsou občanských práv, všecka téměř země vydána jest do rukou protestantských, anglikánských, a věrní své víře Irčané měli býti pouze nájemci, otroky zpupných Sasíků; katolík nemohl býti ani vojákem, ani učitelem, ani úředníkem. Mniši, kněží a biskupové vyváženi jsou násilím ze země; a vyhnanec takový, vrátil-li se zpět do vlasti, propadl hrdlem ... Toto neslýchané pronásledování trvalo téměř celé století. A co se stalo s katolíky v Irsku? Počet jejich vzrostl ze dvou milionů téměř na sedm. Bůh těžce zkoušel věrný svůj národ, ale neopustil ho, nýbrž po staletém utrpení vzbudil ubohým Irčanům osvoboditele. A tím byl — Daniel O'Connell.« Po té líčen životopis slavného toho syna země Irské od jeho narození (r. 1775. v Carhenu), zvláště pak od r. 1809. až do jeho smrti (15. května 1847.). Věru, člověk musí žasnouti nad tím, co šlechetný tento muž vykonal, jak se obětoval za práva, svobodu a blaho svých rodáků. — Druhá práce líčí velmi poutavě, kam zavésti může slavomam celou rodinu. Bylo by žádoucno, by časový obrázek tento dostal se do nejčetnějších rukou, by hojně byl čten ku poučení a výstraze, jež hojnou měrou podává sedlák — poslanec Šíp a celá jeho rodina. — Doporučujíce obě tyto práce, sdělujeme, že na »Hlasy katol. spolku tiskového« předplácí se ročně jen 1 zl., a že toto 1. číslo je za 60 kr. Prok. Zaletěl.

Besedy mládeže. Pořádá Václav Špaček. Nakladatel M. Knapp v Karlíně. Sv. 329. Zvonky i stonky. Povídky pro mládež. Napsal Ant. Svoboda. Str. 82. Cena 30 kr. — Přítomný spisek jest snůška desíti povídek, jež budou mládeži vděčnou četbou. V povídce »Přes Velký Bernard« popisuje p. spis. alpský kraj a v povídkách »Poklad« a »O českou korunu« zasáhl v dobu slávy české. Ostatní povídky jsou mravoučné, s přídechem rozmarnosti; stylisace je lahodná a mluva správná. Doporoučím knihu naší mládeži.

Sv. 330. Mládí a stáří. Povídky pro mládež. Vypravuje Václav Špaček. Sbírka třetí. Str. 83. Cena 30 kr. — Děj povídek úzce souvisí se životem dětským a každé hnutí srdce toho kterého hrdiny povídek jest mistrně vylíčeno. Spisovatel píše povídky tendencí ušlechtilých a takové, myslím, rodiče dítkám svým rádi dají, i doporučuji je nejvřeleji.

Sv. 331. V Solné Komoře. Cestopisné obrázky z Hor. Rakous, Štýrska a Salcburku od Františka Rosůlka. Str. 102. Cena 40 kr. — P. Rosůlek nevzal nějaký jiný cestopis a nepsal, ale co psal, je z vlastního názoru, z vlastní zkušenosti, z vlastním procítěním dojmů a proto jeho slova jdou od srdce i přijdou k srdci. Mládež nalezne v knize jeho nejen poučení, ale i milé pobavení. K. Zákoucký.

Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii. Sepsal F. Vigouroux, ředitel semináře sv. Sulpicia v Paříži. Páté vydání francouzské se svolením spisovatelovým přeložil Dr. Ant. Podlaha, katecheta c. k. vyššího gymnasia na Novém Městě v Praze. Svazek první. V Praze, V. Kotrba, 1896.; str. XVI*., XCIII. a 366; cena 2 zl. 20 kr. — Hned když vydán byl první sešit tohoto veledíla, dovolili jsme si na ně v časopise tomto poukázati a na důležitosť jeho upozorniti (srv. »Vlasť« z r. 1894—95., seš. 5. str. 471 n.); dnes pak, kdy leží před námi celý první svazek, pokládáme to opět za povinnosť svoji, abychom znovu tak učinili.

Povšímneme-li si obsahu tohoto svazku, vidíme, že kromě různých doporučných listů, zaslaných spisovateli jak Sv. Otcem, tak i kardinálem Parocchim a biskupem Rodezským Bourretem, jest tam nejprve obšírný dějepisný nástin biblického racionalismu v Německu, po té úvodní kapitola, jednající o novějších archaeologických objevech v Palestině, Egyptě a Assyrii, a konečně devět prvních statí z Pentateuchu.

Dějepisný nástin racionalismu biblického obsahuje přesný, jasný a methodický výklad všech útoků, jež během času proti Písmu sv. podnikány byly. Započat byl boj ten deisty v Anglii, odkudž Voltairem přenesen byl do Francie, kdež filosofové francouzští v něm pokračovali; než největší

a jaksi systematický boj proti Písmu veden byl v Německu, kdež trvalá škola racionalistická založena byla, jež jed svého záští šířila po celé Evropě, a z níž čerpali a čerpají až posud nevěrci a bezbožci všech národův. Vše podáno jest zde zcela precisně, tak že každému úvod tento s velikým bude prospěchem, jelikož bude mu uznati, že — jak biskup Bourret praví — »veškeré soustavy racionalistické vědy vzájemně se potírají, a že, jak racionalismus sám připouští, veškeré pokusy vědy té o výklad toho, co týká se Písma svatého, vedou zpravidla k výsledkům bídným a pravděnepodobným,« což vše arci samoděk přispěti musí k tomu, aby věřící katolík tím živěji pocítil štěstí, že katolíkem jest, a aby tím více naučil se vážiti si daru víry sv.

Jako úvod tento nesmírně jest důležit, tak zase velice zajímava jest stať následující, v níž mluví se o archaeologických objevech novějších v Palestině, Egyptě a Assyrii, kterážto stať jest jaksi všeobecným úvodem k celému vlastnímu dílu. Počíná pak tím, že poukazuje se nejprve na důležitosť objevů těch. Že jich podceňovati nelze, jest jisto. To uznává každý laik, — i ten racionalista. Ale tím více uznati to musí věřící křesťan, jemuž bible je něčím více než pouhou obyčejnou knihou, která patří do literatury hebrejské. Poznávať křesťan z objevů těch nejen mravy a zvyky starých národův a pozůstatky jejich vzdělanosti, což vše nemálo přispívá k lepšímu porozumění knih svatých, nýbrž on poznává spolu, že všechny objevy ty jsou zároveň mocnou apologií pravdivosti toho, o čem Písmo sv. hovoří, a že zkamenělé faktum historické mluví tu k rozumu těch, jimž racionalismus víru ze srdcí byl vyrval. A proto jistě sympatie a vděčnosť zaujmou v srdci jeho místa k těm velikánům, kteří s neúnavnou pílí a s podivuhodnou vytrvalostí o rozluštění nalezených starých památek zásluh si získali nehynoucích, o čemž všem s dostatek poučují nás všechny následující odstavce.

A po té následuje již applikování a užití nálezů těch k důkazu jednotlivých zpráv a údajů Písma sv. Počíná se ovšem Pentateuchem, jenž mezi všemi knihami Zákona Starého pitevním nožíkem nevěreckých lžikritiků moderních nejvíce byl rozedrán. Příčiny toho jsou na snadě. Jednať se hned v prvních kapitolách Genese o pravdách, jichž dosah pro celé lidstvo jest nesmírný, o pravdách, jež jsou základem dogmatiky katolické, a proto jednalo se racionalistům o to, aby buď jak buď dokázali nepravdivosť zpráv biblických, na nichž pravdy ty jsou založeny. Než archaeologické objevy svědčí proti nim, stvrzujíce pravdivosť údajů těch.

Ve dvou knihách, jež v tomto prvém svazku obsaženy jsou, jedná se nejprve o kosmogonii, dále o tom, kde byl ráj pozemský, o pádu člověka a stromu života, o lidech předpotopních, o potopě, o ethnografické tabulce v Genesi, o věži babylonské, o prvotní jednotě jazyka a (v knize druhé) o Abrahamovi, a to o jeho vlasti a vystěhování z Chaldejska do Palestiny, o cestě do Egypta, o jeho vítězství nad Chodorlahomorem a konečně o životě patriarchálním. Již pouhým výčtem tímto označena jest veliká bohatosť obou těchto knih více než s dostatek, tak že není třeba, abychom šli až do jednotlivostí a do podrobností. A nebylo by to také ani možno; neboť kdybychom tuto na každou důležitější podrobnosť upozorniti chtěli, musili bychom vlastně otisknouti dílo celé, jelikož tam, kde jedná se o věci významu tak dalekosažného, jakými jsou věci biblické, má každá, i ta na pohled nejnepatrnější zprávička důležitosť velikou a cenu nezměrnou. Proto odkazujíce raději na dílo samé, podotýkáme jenom tolik, že překlad jeho jest opravdu bezvadný a mistrný. Není však to pouze soukromý úsudek náš, nýbrž i úsudek odborníků na slovo vzatých, s nimiž o díle tom mluviti nám bylo. Snad nikdy ještě nevěnována překladu díla některého péče taková, jakou Dr. Podlaha věnoval dílu tomuto, a Vigouroux nenašel snad nikde tak bedlivého, věrného a přesného tlumočení jako v češtině. Ostatně není to jen pouhý překlad textu. Kdo spis ten bedlivě čte, pozná, jak obohaceno jest toto české vydání různými novějšími doplňky a zprávami, a jak v něm nejenom novější cizí literatura věci té se týkající respektována jest, nýbrž jak recensováno tu pod čarou bedlivě i všecko to, co u nás o tom či onom předmětu až posud bylo napsáno. Ba i kde v originál různá věcná nedopatření se vloudila, v českém vydání svědomitě byla opravena, resp. poukázáno v něm na odchylky s objevy novějšími.

Připojíme-li k tomu ještě, že text vyzdoben jest dvaceti dvěma zdařilými illustracemi, že úprava díla toho jest vskutku velmi vkusna, a při tom všem že jest cena opravdu velice mírná, nemůžeme jinak, než dílo to každému nejvřeleji doporučiti. Dr. Jos. Tumpach.

Písně a Legendy Ant. Bulanta. Praha, V. Kotrba. Cena 90 kr. — Bulant není básníkem »moderním«, rozuměj plným neukojitelných tužeb, úpějícím pod tíhou pochybností, sténajícím vylhaným bolem, nervosním člověkem rozvášněných náruživostí: Bulant je zdravá, neumdlená duše, opevněná věrou, silená nadějí v návrat člověčenstva ke Kristu, prosycená všeobjímající láskou. Nechce vás oslniti nádhernými, příliš hledanými obrazy, a nikde nevěnuje vše zevnějšku, formě: všude vedle pěkné, bezvadné formy cítíte silnou vůni obsahu, ať již lyrického či epického. City jeho nehoří šlehavými plameny, ale milé, jemné teplo vane z jeho veršů.

Jsou básníci, kteří všechnu působivosť svých plodů hledají v nových, neobyčejných motivech, vědouce, že zajímavá látka polovici úspěchu básně přináší; tím vším Bulant opovrhuje neb aspoň nikdy z úmyslu jich nevyhledává. On pracuje většinou s prostými motivy, ale dovedl je vzorně zpracovati Tak je tomu všude, i u legend, je-li i jinak obsah některé dosti známý. Všechny básně Bulantovy mluví k srdci — některé ovšem mohutněji, tak že volají, ba hřmí. Čtěte jen ku př. »Ještě jedna píseň otroka.«

Jako Kain úpějící pod tíhou hříchů a vin, tak i věk našich dějin zoufale volá v hoři bezměrném:

»Pryč moje svoboda! Pryč moje štěstí!
Jsem otrokem! Jsem otrokem!«

a nyní následuje hrozná a dlouhá obžaloba, zpověď nejděsnějších vin věku XIX.:

»Můj pán — je hřích! — — Já zavrh' víry cenu
jak přežilý a zastaralý řád;
já hrdou pýchu vzal si za kuběnu
a lásku s pokorou dal upoutat — — —

Z vod kaluží, ne z ideálů říše
své myšlénky jsem rozpjal ku vzletu
a rozhodil je v salony a chýše
svým štětcem, dlátem, pérem poetů
a jak ten syn . . . já sytil duši mlátem« . . .

a vždy jako hroudy dopadající na rakev duní a hřmí příšerný ten refrain: »Jsem otrokem!«

Mohutný dojem této skladby dovršil básník nádhernou perspektivou, kterou pohlédnouti dává v budoucnosť:

»Věk našich dějin zamlklý a němý
stál na rozcestí křižovatky let.
Zrak jeho chmurný hleděl k oné zemi,
kde stojí Betlém, Nazaret.

I zřel, jak chudá dílna tesařova
tři lidi šťastné pod svým krovem chová
a první slza sklesla s jeho víček
a jako žár mu plála pod okem,
když viděl záři pláti od jesliček . . .«

Nevěříte i vy v návrat marnotratného syna? . . .

Představa zotročení a zbědovanosti lidstva zavedla básníka na pole socialní. Utrpení lidská, nouze, opuštěnosť, ústrky, opovržení a útisky ubohých »malých lidí« nemohly neproniknouti k soucitné a vnímavé duši básníka-kněze, a bolestně roztrpčená duše jeho ulevuje si tu v tklivých akkordech zkroušené, ale úpěnlivé prosby k řiditeli všehomíra, tu opět v mohutných a bouřlivých úderech spravedlivým hněvem a nevolí rozdrásané duše, duše, jež se cítí uraženou pošlapáním nejsvětějších zákonů lásky k Bohu i k bližnímu. Hromovým protestem proti nelidské necitelnosti majetných, úchvatnou prosbou ve prospěch hladovících spolubratří jest »Legenda o bl. Klementu Hofbaurovi,« nejpůsobivější snad báseň z celé sbírky a v katolické naší poesii vůbec.

Vzpomínkou tou octli jsme se u legend a prohlašujeme s plným přesvědčením, že obor, jenž našemu poetovi nejlíp svědčí, v němž je mistrem, je právě legenda.

Čísla jako »Matouš Kramer,« »Dítě,« »Legenda o vlku,« »Bernardův kříž,« a jmenovaná již »Leg. o bl. Kl. Hofb.«, předně již myšlénkou dojemná a působivá vyhránila se v duši básníkově ve skladby opravdu virtuosní. Jen stručně upozorňuji na dojemnou skladbu »Matouš Kramer,« jenž, aby duši umírajícího

zachoval pro život věčný, sám do zajetí Švédův upadl a protože prý byl »postižen nad satanovým dílem,« »on umři jediný!« A než sluchu uvěříte, dříve než duše v celé hrůze pocítí děs a krutosť této chvíle, dříve než ušlechtilá lidskosť může protestovati proti tak ohavné surovosti,

jest po všem — »rána zahřměla, — —
kněz Matouš Kramer mrtev klesl k zemi« —

Čtěte souvěkou legendu »Dítě« a neubráníte se nejhlubšímu pohnutí. To je pravá perla novověké poesie katolické, zářící perla z velebných síní světoslavného Vatikánu. Půvaby prvé části »Z různých dojmů,« vřelé teplo vanoucí z »Kostelních sonetů,« (upozorňujeme jen ku př. na »Rorate«) vážný ton legend zářící poesií, a »Poslední Slavata,« prozrazující básníka epika par excellence, — to vše je důkazem, že skromný Ant. Bulant nad »opuštěnou rolí« a »katolickými luhy« je pravým skřivanem, a že od duše tak bohatě nadané mnoho krásného čekati můžeme. Jos. Smitka.

Zápasy s býky. Dějiny a obrazy ze Španělska. Píše Dr. Pavel Durdík. Spis věnován jest vlastně jedné věci, jak název »Zápasy s býky« ukazuje a podává málo »dojmův a obrazů ze Španělska, jak pan auktor na vysvětlenou (která mohla proto dobře vynechána býti) dodal. Dr. Pavel Durdík doličuje, jaké jest světoznámé zápasiště v Madridě, Seville, Toledě atd., všímá si diváků, zápasníků a ovšem i pověstných býků, rozmlouvaje o všem obšírně, živě, někdy i rozvláčně. Nejzajímavějšími jsou scény z arény a životopisné črty rozličných vynikajících »býkobijců«. Dle názoru auktorova nemá se na zvláštní krvelačnou pochoutku žádostivých Španělů pohlížeti černým sklem: je to jejich národní zvyk, a auktor hledí jej všemožně ospravedlniti, ano, hledí čtenáře i k tomu pohnouti, aby se při příležitosti na zápasy ty nejen podíval, ale i s nimi se spřátelil. Vyznáváme, že nás obrana páně Durdíkova nepřevedla na stranu španělskou, ač v mnohé důtce, kterou dává naší moderní společnosti, zcela s ním souhlasíme a dáváme mu za pravdu, když tvrdí, že podobné španělštiny jest všude dosti po celé civilisované Evropě. Šťastnou byla myšlénka dotknouti se pitevním nožem i našich českých poměrů společenských. Kniha dostala tím jakousi podobu rozdurděné učitelky, ale není jí to na škodu a čtenáři také ne.

Litujeme však, že v knize roztroušeno mnoho narážek a poznámek nepřátelských a nespravedlivých proti katolické víře, a že zde opakovány různé již dávno vyvrácené lži a povídačky dějepisné i o pověstné babičce, která prý v Kostnici nesla polínka na Husovu hranici, neb o počtu obětí inkvisičních dle Llorenta, jejž usvědčil ze lži Dr. Hefele ve známém spise o kard. Ximenovi. Pan auktor nikde nevykládá, jak povstala španělská inkvisice a že s církevní inkvisicí nebyla totožna, i když za tehdejších dob zasedali v ní církevní hodnostáři, hlavně řád dominikánský, jehož pan auktor zahrnuje neustále výčitkami a hanou, hledě všecky inkvisitory zbaviti vší lidskosti etc. Komu se zdají vylhané oběti inkviziční tak hroznými, že spílá, jakmile o ně zavadí, neměl by svolávati i na naše moderní rozličné státní a trestní zařízení hrom a blesky? Kolik lidí (ovšem špatných a společnosti lidské a řádu stávajícímu nebezpečných etc.) hyne ročně i v civilisované proticírkevní Evropě v kriminálech, na šibenici, zastřelením etc. Není to vlastně také kousek moderní inkvisice? Či sluší snad odsouzené prohlašovati za nevinné a soudce za vinníky? A neměla právě tupená inkvisice španělská podobný úkol, nebyl to státní trestní vyšetřující tribunál? Po dnes to máme, třeba v jiné podobě: jiní lidé, jiné zvyky. Neomlouváme hrůz španělské inkvisice, ale pravdu i tam chceme, a ne neustálé povídání o vylhaných obětech!

Tato episoda nás ostatně u Dra. Durdíka příliš nepřekvapila. Člověk, jenž mluvě o nábožnosti (205) lidu, obviňuje ho z modlářství a vyhlašuje (206), že »Římský katolicismus« jest »nesmiřitelný odpůrce svobody svědomí lidu« a že prý u nás v Čechách »katolický hierarch nikdy nebyl přítelem české národnosti;« člověk, jenž (205) v ochranu béře i svobodné zednáře »proti kázáním velebníčků« a praví o poutnících katolických, jdoucích do Říma a nesoucích svatopetrský halíř, že jsou »pošetilými« a ironicky vykládá, že dostali za to ve Vatikáně »požehnání, růženečky« atd., člověk takový musí něco napsati, čím by osvědčil svou antipatii proti katolicismu. Že to však učiní vykládaje o zápase s býky a že to učiní takovým způsobem (!), překvapuje a uráží. Na str. 207. béře auktor v ochranu uličníky, kteří přepadli poutníky a týrali je; zde pan doktor neví o svobodě nic? Na straně 209. láteří se proti »středověké bigotnosti« a klade se jí za vinu chudoba, nouze a úpadek na zemi, poněvadž

prý život lidský nemá v ní před sebou »jiného cíle, než život *záhrobní*«! Toť věru ignorance, nebo přímo děsná zlomyslnosť. Nikdy jsme katolíci *tak* neučili, to je lež, a Dr. Pavel Durdík nemá práva lži nám podstrkovati. »V potu tváří« jsme povinni zde na zemi pracovati a pod ztrátou věčné blaženosti jsme povinni hájiti si života pozemského. A nejen pracovati, nýbrž i v práci *prospívati*, resp. jmění nabývati a k dobrému jeho užívati můžeme a musíme, nechceme-li dle katolického názoru hřešiti a chybovati. Že v bohatství, přepychu, požitku a světských radovánkách nevidíme *jediný* cíl života lidského, má nám býti ve zlou obráceno? Budiž!

Pan auktor vyhlašuje (209.), že *nyní* je náboženství věcí *soukromou*, ano, ale *jaké* náboženství? Nevěrecké. Nikdo prý nemá práva míchati se do záležitosti svědomí a přesvědčení svých bližních, jak činívali středověcí fanatikové. A což Bůh? Nesmí ani Bůh předepsati, jak by chtěl ctěnu býti? A smí-li a předepsal-li a ustanovil-li k tomu »fanatiky«, co potom? Víme, co odpoví racionalisticko-naturalistický modernista, ale to nás nemýlí: my věříme v *osobního* Boha a v Jeho ukřižovaného Syna, proto vidíme rouhavou radosť ve slovích: (209.) »Význam dogmat, obřadů, zázraků a legend klesá stále, a idea lidskosti, která se stane oltářem jednou všeho lidstva, nabývá též v Evropě stále větší půdy v praktickém životě.« Pan Dr. Pavel Durdík ví, co těmi legendami a zázraky myslí, my víme to též a nemyslíme, že nás jimi příliš »přetrumfnul«. Vše jest a *bylo* nám už dávno *před* ním známo, a pověděli to *všelijací* lidé! To jen zde ještě poznamenáme, co píše o českých klerikálech: »A zatím (co Evropa totiž padá před oltářem lidskosti) naši klerikálové, nespouštějíce cíle s očí, vydávají ob čas agitační pamflety, které nám mají zoškliviti naši minulosť a náboženské pokrokové boje, hodlajíce takto *zatemňovati* zdravý soud lidu a raziti cestu ku *zpátečnickému* splynutí ducha katolického s českým národním duchem. — (to) půjde u nás ztěžka. Je tu bývalá půda husitská, chovající popel Táborů.« Ovšem, pane doktore, ale až takové názory *chytnou*, které Vy a consortes u nás propagujete, pak rozníti se »u nás« láska ku věcem a pořádku, který nadělá u nás daleko více nešťastníků, než zlořečená inkvisice španělská, jak už ji udělala jednou, když »husitská půda a Táborů popel« vedly boje za pokrokové směry. Kdo však bude vlastně toho všeho strůjcem, řekněme neprozíravým i prozíravým inkvisitorem? Katolický hierarch český jistě ne, ty vylučujete z »národa« a nám klerikálům připisujete vlastnosti, které nás u celého nadějného *Vašeho* národa o všechnu přízeň připraví a *Vám* vůdcovství zůstaví. Přejeme mnoho zdaru i každému kostelníku před »oltářem lidskosti«, myslíme však, že i k nám aspoň Vy velekněží musíte býti »lidskými« a ne hned a pořád jen hrubými.

Ondřej Hanuš.

Přítel domoviny. Roč. XI. čtvrtletí 3. a 4. Nákladem Ed. Beauforta v Praze. — Že ani »Přítel domoviny« nemá nouzi o práce dobré, toho důkazem jsou »Obrázky z vojny« od Boh. Brodského (část III.). Obrázků jest pět: Výstřel, Třetí jizva, Stáňa, V horkých dnech, a Sběh. Vypravování jest velice poutavé. Povinnosť nade všecko — heslo to vyzírá z každého obrázku. Všecko — i život pro vlast a krále, když je toho třeba. Brodský nelíčí nikde válečnou lstivosť — přímosť a poctivosť vystupuje v popředí i v krutých sečích. Zvláště pak dojímá tu čtenáře zbožnosť a obětivosť duchovního, který, plně horlivě jako plukovní kněz své povinnosti, dovede v době nebezpečí nadchnouti vojíny k vítěznému boji. — Dalším oddílem 3. svazku jest obraz ze života lidu ve Žďárských horách od Vl. Pittnerové, nadepsaný »Tři dcery«; o práci té bylo již v těchto listech krátce promluveno. — Krátká povídka »Turopolské dělo« od Aug. Šenoy, kterou přeložil Fr. Bělohlávek, vypravuje o překážkách sňatku, jež se šťastně odstraní. Není tu čeho vytýkati, ale také ne zvláště chváliti. — Ve svazku 4. nalézáme »Malé povídky« Boh. Čermáka. Z nich nejlépe se ještě zamlouvá humoreska »Rozbité brejle«. V ostatních hraje hlavní úlohu vášnivá láska, svůdnictví a manželská nevěra, bez níž se neobešla ani jinak dosti pěkná povídka »V zátiší.« — Vesnický příběh »Z doby našich dědů« od J. Sumína je práce opravdu zvláštní. Nadání nelze spisovateli upříti. Přední osobou děje jest churavá ženština, Kateřina, snášející mnohé útisky od necitelného bratra, u něhož žije. Ve svém neštěstí hledá útěchy v náboženství. Ráda by se svěřila šlechetnému knězi, jejž přímo zbožňuje, ale ostýchá se. Tu pozoruje, že i on se souží. Lituje ho a pátrajíc po příčině, doví se, že má farář bratra, jehož vychoval, který však spustil na mravech. — Potud je vypravování velice pěkné. Avšak tu nastane obrat: nalezne se v lese oběšený vojenský sběh; čtenář hádá, že je to farářův bratr;

na 40 stranách pak se dočítáte, jak pohodný a jeho společník mlynář pro mnohé překážky nemohou oběšence pochovati. A když se jim to podaří, je konec. O Kateřině, jejích příbuzných a faráři nedovíte se ničeho. Tu a tam naleznete rouhavé slovo. — Svazek je zakončen dvěma krátkými povídkami A. B. Šťastného, jež se nám z celé sbírky líbí nejvíce. + 100.

Kritická úvaha o článku: »Ethika a živočišstvo« ve »Květech« 1895. uveřejněného. (Pokračování.)

Při vysvětlování původu náboženství nejedná se o to, jak M. Müller poznamenává, nalézti, komu praedikat »Bůh« nejprve přisouzen byl, nýbrž spíše o to, jak tento praedikat sám nejprve v lidském duchu povstal.[1])

Že u nynějších tak zvaných národů přírodních nacházíme kult přírody, není důkazem, že také prvotní náboženský útvar byl kult přírody. Kult přírody vzniknouti mohl pouze přenášením právě od odjinud nabytých ideí Boha na specialní předměty. Božstvo jest příliš vznešené, než aby se malichernými záležitostmi lidskými zaměstnávalo; Stvořitel po stvoření světa se odebral pryč a neví se kam; již sestárnul aneb snad již umřel, proto nutno jest o pomoc vzývati nižší bytosti. Tak byla původní idea Boha zatemňována, a počal se vyvíjeti kult přírody — kult duchů a bohů nižšího řádu, o nichž se domníváno, že proměniti se mohou ve zvířata, v rostliny neb kameny. Dějiny také dokazují, že původní náboženský útvar byl monotheismus. Z dějepisu nejstarších národů lze dokázati, že úpadek náboženských ideí postupoval od původně čistějších pojmů Boha k mnohobožství, ke kultu přírody, k fetišismu.

Jedna z nejstarších knih jest beze všeho odporu Genesis. A co praví Genesis? Genesis podává zprávu, že prastav člověka nebyl stav zvířecí divokosti podobný, a že prvotní náboženská forma nebyl polytheismus, nýbrž monotheismus; monotheismus byl nejen nejstarší, nýbrž i nejvšeobecnější formou náboženskou.

Srovnávací bohověda vždy více potvrzuje, že náboženství všech národů z čistějších začátků vždy více klesala, že původnímu čistějšímu pojmu Boha následovalo znenáhla polytheistické zbožňování přírody, jež konečně k hnusnému modlářství vedlo.

Patrno, že nejnižší stupeň náboženství, jenž dle monistického postulatu byl prý první a nejpůvodnější, jest poslední stupeň náboženského úpadku. Jest tudíž křivým p. autorovo tvrzení, že »lidstvo jen ponenáhlu emancipovalo se od boha zvířecího« (p. 715.), jakož i tvrzení, že »původ primitivní ethiky jest kult zvířat spojený s představami o duši, o proměně zvířat v lidi a naopak« (p. 716.). Tím také postrádá pravdivosti tvrzení, že »po celém světě rozšířena jest víra v původ rodin neb celých kmenů z jistého zvířete« (p. 714.).

Mimochodem dotýkáme se také věty pro její paradoxnosť: »Staří Irčané brali vlky za kmotry svým dětem« (p. 716.). Kdo zde může ubrániti se otázce: »K jakým to úkonům užívali staří Irčané kmotrů? Jest snad zaveden u pohanů také křest? Nyní probírá p. autor jednotlivá náboženská vyznání a ukazuje, jaké ethické stanovisko — zda příznivé či nepříznivé — vůči zvířatům zaujímají; dále uvádí mravy a zvyky národů, pokud mají za předmět lásku nebo nenávisť ke zvířatům aneb trýznění zvířat; pak zběžně prochází jednotlivé filosofické soustavy a označuje jejich ethické stanovisko vůči zvířatům a konečně vyličuje, jak »přírodozpytci soudí o poměru ethiky k živočišstvu.«

Pokud se týče náboženství, »v pohanských náboženstvích Orientu nedělá — prý — se nikde podstatného rozdílu mezi člověkem a zvířetem, jako v židovstvu a křesťanstvu« (p. 716.). — Že se v pohanských náboženstvích Orientu nedělá rozdílu podstatného mezi člověkem a zvířetem, tomu se pranic nedivíme, toť zcela přirozený důsledek jejich víry (!) ve zvířecí původ člověka. Neboť odvozují-li původ svůj ze zvířat, pak, mám-li býti důsledný, nesmím dělati rozdílu podstatného mezi sebou a zvířetem. Tomu však se divíme, proč tak děje se jen v pohanských náboženstvích Orientu a nikoli v pohanských náboženstvích vůbec, vždyť »po celém světě rozšířena jest víra v původ buď rodin neb celých kmenů z jistého zvířete,« jelikož »dávno před Darwinem pojal člověk myšlénku původu svého ze zvířectva« (p. 714.). A jestliže tato víra rozšířena jest po celém světě, proč se dělá v židovstvu a křesťanstvu rozdíl mezi člověkem a zvířetem? Toť přece nedůslednosť! Slova: »Ploďtež a množte se . . .« v I. kn. Mojž. 1, 28. zavdala prý v židovstvu a křesťanstvu podnět »vystupovati

[1]) Prof. Dr. C. Gutberlet: Zur vergleichenden Religionswissenschaft. (Nat. u. Offb. 1888., p. 773.)

proti všemu oprávněnému šetření zvířat.« Ale kde toho doklad, že židé a křesťané opírajíce se o tato slova, vystupovali a vystupují proti všemu oprávněnému šetření zvířat? To musel býti podivný exeget, který ve slovech těch vystihl podnět, »vystupovati proti všemu oprávněnému šetření zvířat.« Nám aspoň exegese těchto slov v označeném smyslu jest něco neznámého a neslýchaného. »Učení Buddhovo jest — prý — náboženství o spravedlnosti« (p. 716.) — Pochybujeme, že by to byl osobní názor páně autorův. Nám vyznívá z těchto slov názor Hartmanna a Schopenhaura. Neboť ti jsou to, kteří staví buddhismus vysoko nad křesťanství, aby křesťanství snížili. A proč? Inu proto, že prý buddhismus ničeho neví o věčné, nejvyšší bytosti, protože prý buddhismus jest náboženstvím bez Boha, čili dle Ottova »Slov. Nauč.« »smělým pokusem náboženství bez Boha« (Ott. »N. Sl.« »Buddhismus« p. 837.). Principem morálky buddhistické není dle toho Bůh, nýbrž lidský rozum. Odtud to vychvalování buddhistické morálky. P. Chr. Pesch, který se náboženstvím buddhistickým zabýval a který čerpal ze zpráv misionářů, ten nám povídá v té příčině něco jiného. Ten praví, že domnělá přednosť Buddhova náboženství: popírání božstva, nebe a pekla jest pouhou fikcí a že domnělá mravnosť bez náboženství jest zlobný blud (ein arger Wahn), který jen v hlavách evropských nepřátel Krista se může udržeti (Der Gottesbegriff in den heidnischen Religionen der Neuzeit. Vide »Nat. u. Offb.«, 1888., pag. 489.)

»V oblasti buddhismu jsou — prý — sice nemocnice pro zvířata, ale žádných tu není pro lidi. Nejnižší kasty lidí jsou téměř bez práva« (p. 716.) My, znajíce buddhismus s jiné stránky, rčení tomu se nedivíme. Neboť náboženský systém jejich příčí se zákonu všeobecné lásky k lidem. Ubozí Pariové nemají tolik ceny jako zvíře, důstojnosť lidská u nich úplně zavržena. Avšak máme-li zření k předcházejícímu výroku páně autorovu jakož i k jiným předešlým rčením, tu s podivením se musíme tázati: Jak jest to možno, že u buddhistů jsou nemocnice pro zvířata, pro lidi že však není žádných? Jak jest to možno, že nejnižší kasty lidí jsou téměř bez práva? Vždyť »učení Buddhovo jest »náboženství soustrasti a spravedlnosti«?! Jak to možno, vždyť dle Ottova »Slov. Nauč.« základy mravouky buddhismu jsou: vlídnosť, dobrotivosť a milosrdenství k sobě i ke všemu tvorstvu; »jelikož každý tvor již stížen útrapami svého bytí, k čemu je rozmnožovati«? (Ottův »N. Sl.«: »Buddhismus« p. 838.). — A kdyby i toho nebylo, — jak to možná, vždyť »v pohanských náboženstvích orientu nedělá se nikde rozdílu mezi člověkem a zvířetem«?! Tedy v buddhismu, u něhož bychom to nejméně očekávali, se přec — aspoň v praxi — dělá rozdíl mezi člověkem a zvířetem, a to takový, že zvíře se výše cení než nízko postavený člověk? — Jak to konečně možno, jelikož »staroindický kult a ochrana veškerých zvířat odůvodňuje se metafysickou zásadou o jednotné bytosti všech živoucích tvorů« (p. 716.) a jelikož dle toho člověk nachází se v genetické či pokrevní příbuznosti se zvířaty?!

Křesťanství, jež stojí dle Hartmanna a Schoppenhauera pod buddhismem, počíná si v tom ohledu trochu jinak. Ono nezná nejnižších kast lidí, nezná Pariů; ono učí rovnosti všech lidí před Bohem, učí, že chudý i bohatý, nízký i vznešený jsou bratří, »synové Otce svého, jenž jest v nebesích«. (Mat. 5, 44.) V křesťanství jest láska prvním a největším přikázáním a jedna z největších ctností, na níž blaho společné spočívá, jest milování nepřítele, neboť křesťanská láska má se vztahovati ke všem lidem bez rozdílu. »Milujte nepřátely své, dobrořečte těm, kteříž vás nenávidí, a modlete se za ty, kteříž vám protivenství činí a utrhají vám, abyste byli synové Otce svého, jenž jest v nebesích.« (Mat. 5, 44.)

Držíc se maximy: »ut, quod lingua loquitur, etiam vita fateatur,« prokazovalo důsledně křesťanství vždy a všude lásku účinnou, starajíc se o potřeby nouzí a nedostatkem strádajících a trpících. Svědectví o tom nám podávají dějiny.

Kdežto v pohanství při všem materiálním nadbytku pro chudinství ničeho se nedělalo, ujímalo se křesťanství hned od počátku láskyplně trpících a zakládalo dobročinné ústavy. Křesťanská láska stavěla domy pro sirotky, nemocné, opuštěné dítky, žebráky, cizince, mrzáky a starce. Sám Julian Apostata viděl se nucena pohanským kněžím křesťany za vzor lásky, milosrdenství a dobročinnosti vystavovati, aby je zahanbil.

Toť ta »stinná« stránka křesťanství, pro niž Hartmann a Schopenhauer křesťanství buddhismu podřadili.

Přistupuje k náboženství Brahminů, praví o něm p. autor, že »na základě theorie o stěhování duší vychází taktéž ze starobylého kultu zvířat,« že však

»má mnohé stinné stránky, které nevybízejí k napodobení. Byl to Schopenhauer, jenž ve svém snižování křesťanství nadsazoval ve vychvalování indických názorů« (p. 716.)

Že náboženství Brahminů »má mnohé stinné stránky, které nevybízejí k napodobení,« rádi věříme. Jedna taková stinná stránka jest zásada: »Účel světí prostředky.« Křivé svědectví před soudem vydávati jest nejen dovoleno, nýbrž docela záslužno, může-li tím dobrého účelu býti dosaženo, a toto křivé svědectví nazývá se i řečí bohů.

»Naproti tomu staroperské národní náboženství,« pokračuje p. autor, »založené Zoroastrem ... vyniká čistotou náboženských představ a hloubkou mravních zásad. Kult zvířat byl v zásadě odstraněn (až na sporé rudimenty, jako uctění psa a kohouta), ale celá mravouka Parsů jeví ušlechtilý pokrok na tehdejší dobu věru osamělý ...«

»Nevíme, v čem by byla záležela čistota náboženských představ v staroperském náboženství. Či snad v tom, že holdovali dualismu (Ahriman a Ormuzd)? Aneb že mimo hvězdám klaněli se zvláště ohni, vodě, větrům, zemi a stromům? V čem by se byla jevila hloubka mravních zásad, jest nám rovněž neznámo. Či snad v tom, že v mnohých věcech nachází se v Zend-Avestě nejkrutější přísnosť? Tak na př. dí se tam: »Jestliže někdo při úpravě svých vlasů si některé vytrhne nebo náhle ustřihne, dále, jestliže bez zákonných ceremonií si nehty ořeže, tedy bez milosti peklu propadl.«

Ve příčině náboženského systému Muhamedova dí p. autor mimo jiné, že Muhamed prohlásil zvíře »nepřímo za bytosť rozdílnou od člověka.« — »Koran neobsahuje sice žádných předpisů na ochranu zvířat; nicméně byl prorok velice soustrastný ku zvířatům ... Mohamedáni chovají se pak dle příkladu prorokova, šetříce i divokých psů; jen vepř a bůvol, nebyvše obráceni na pravou víru,« nenalézají ochrany« (p. 717.).

Nyní následuje židovstvo a křesťanstvo.

V židovstvu Jehova »stvořil člověka k obrazu svému«. — »Židovské náboženství — v odporu ke kultu zvířat v Egyptě a pantheistickému kultu duchů — kleslo v druhý extrem, stlačilo zvíře pod niveau, jaké objektivně mu přísluší.« — Přes to obsahuje starý zákon některá místa, vybízející k humannímu zacházení se zvířaty domácími.«

»Křesťanství v podstatě stojí na půdě židovstva. Kristus nedal zvláštních nařízení o zacházení se zvířaty; učení však čisté lidskosti srovnává se jen s humanním zacházením i se zvířetem« (p. 717.).

To by ušlo, to se dá snésti. Co nás však nemálo překvapuje, jest následující věta: »Křesťanství konsekventně vymýtilo kult zvířat, ač i zde zbytky jsou patrny (Sv. Duch v podobě holubice. Kristus beránek, čert hadem, anděl okřídlen; zvířata Apokalypsy). Člověk musil se osvoboditi od zvířete; avšak láska k bližnímu, rozšířená na celé lidstvo, rozšiřuje se ponenáhlu na veškeré živé bytosti.« (p. 717.)

Všimněme si té nedůslednosti, jaká zde se jeví a jež přímo do očí bije. — Křesťanství v podstatě stojí na půdě židovstva. Židovské náboženství však mělo odpor ke kultu zvířat — tedy žádného kultu zvířat nemělo; avšak ačkoli žádného kultu zvířat nemělo, tedy přece v křesťanství, které stojí v podstatě na půdě židovstva, jsou zbytky kultu zvířat patrny.

Že by byl nějaký Hegrin andělem zvířat, jak pan autor uvádí — ovšem s »prý« — jest křesťanstvu neznámo.

»Praksi křesťanské dřívějších dob nelze činiti výčitku nepřátelství ku zvířatům.« — Z toho následuje, že o učení křesťanském vůbec a o praksi křesťanské pozdějších dob a tedy i přítomné doby tak tvrditi nelze.

Mohl by se sice mnohý nad tím pozastaviti, jakže tato naše vývodná věta shoduje se s předcházejícím páně autorovým rčením: »Kristus nedal zvláštních nařízení o zacházení se zvířaty; učení však čisté lidskosti srovnává se jen s humánním zacházením i se zvířectvem.« Avšak pan autor hned v následujícím odstavci podává nám k tomu kommentář: »Nepřátelství ku zvířatům v křesťanství jest povahy exoterické, výsledek důvodů psychologických a kulturně historických. Lidský egoismus a domýšlivá filosofie vtiskly křesťanské mravouce signaturu zvířeti nepřátelskou.«

To jest jinými slovy řečeno: Křesťanská mravouka, spočívajíc na Kristově učení čisté lidskosti, nebyla původně zvířatům nepřátelskou, nýbrž teprve tehdy stala se nepřátelskou, když egoismus a domýšlivá filosofie počaly na ni

reagovati, a následek této reakce jest, že křesťanská mravouka na sobě nese nyní signaturu zvířeti nepřátelskou.

Pan autor nám podává sice něco nového, až posud neslýchaného, avšak nepravdivého, totiž, že křesťanská mravouka popudem egoismu a domýšlivé filosofie může se měniti, a jak on pověděl, se již také změnila — aspoň vůči zvířatům.

Avšak jak to možno, aby mravouka sama vlivem egoismu a domýšlivé filosofie se měnila?! Vždyť mravouka jest mimo subjektivní podmínky, nezávisí na mně, nezávisí na mé přirozenosti, jsouc mimoosobná, všeplatná, absolutní, nevížíc se ku podmínkám blaha, světa atd., neobmezujíc se ani na čas, ani na místo?! Mravní zákon má býti samojediným vladařem, člověk pak jeho vykonavatelem a poddaným — a zatím ve křesťanské mravouce jsou egoismus a domýšlivá filosofie spoluvladaři. My jsme myslili, že křesťanská mravouka má princip absolutní, nejvyšší, totiž vůli Boží, a zatím tato vůle Boží podléhá vlivu egoismu a domýšlivé filosofie.

Základní prvky křesťanské mravouky jsou odevzdanosť, sebezapírání, láska čistá, neinteresovaná. Kde takovéto prvky ve sloučení jsou, tam prvky jiné, jež povahou svou s nimi ve sloučenství vstoupiti nemohou, jsou úplně vyloučeny a na ně působiti nemohou.

Egoismus však povahou svou vyloučen jest z křesťanské mravouky, jejíž základní prvky jsou odevzdanosť, sebezapírání a láska čistá; egoismus a křesťanská mravouka jsou pojmy sporné. Křesťanská mravouka, v níž by egoismus mohl míti místo, příčí se podmínkám našeho myšlení.

Buď tedy egoismus jest z křesťanské morálky vyloučen a tudíž nepůsobí v ni aneb z ní vyloučen není, a ona podléhá vlivu jeho. Není-li z ní vyloučen, pak vyloučeny jsou s ní základní prvky její: odevzdanosť, sebezapírání a láska čistá — ale pak přestala býti mravouka ta mravoukou křesťanskou, pak máme před sebou mravouky: Hobbesovu, Helvetiovu a Holbachovu, jež spoléhají na sebelásce. Než, dosti již o tom. Pokračujme dále v rozboru článku p. autorova.

»Theologové protestantští i katoličtí z části odmítavě se chovají k ochraně zvířat« (p. 718.). — Tedy všickni ještě nedbají té »pokažené« křesťanské morálky?!

»Hettinger kárá »koketování materialistů se zvířaty; povznášejíť prý tato, aby člověka tím více stlačili.« Na Brehma žehrají, »že stírá fundamentální rozdíl mezi zvířetem a člověkem.« — K tomu odpovídáme: činí tak vším právem.« Neboť jaká by to byla důslednosť věřiti, že Bůh stvořil člověka k obrazu svému a na základě toho bytosť člověka za podstatně rozdílnou od zvířete prohlašovati a při tom dávati materialistům a Brehmovi za pravdu!

»Kardinál Antonelli odbyl — prý — spolek, jenž žádal za ochranu ptactva v Italii slovy: »son bestie«! — Velkou víru musí míti, kdo tomu věří. Je-li tomu tak, že spolek ten byl odbyt, vězí v tom asi jiný »háček«, než důvod, že ptáci »son bestie.«

»Názory tyto opírají se — prý — o jednostranný, neporozuměný výklad míst z bible.« — Naposled budou se snad odborníci museti dávati poučovati ve svém odboru od neodborníků?!

Jaké by to byly názory, pan autor blíže neurčuje, ale z kontextu dalo by se souditi, že to asi jsou názory týkající se »fundamentálního rozdílu mezi zvířetem a člověkem.«

Má-li však pan autor při tom na zřeteli »nepřátelství ku zvířatům v křesťanství« a ono z části odmítavé chování se theologů protestantských a katolických k ochraně zvířat, pak se měl lépe o tomto »jednostranném a neporozuměném« výkladu míst z bible přesvědčiti, aby nabyl důkladnější známosti, jaké povahy to nepřátelství ku zvířatům v křesťanství a to odmítavé chování k ochraně zvířat jest, zejména měl se snažiti, důkladně poznati, jaké stanovisko církev katolická vůči zvířatům zaujímá.

Kdyby byl, dejme tomu, jen do nějakého katechismu pro národní školy nahlédl a přečtl si, co se zapovídá v 5. přikázání, byl by nabyl v příčině, jíž se týče, jiného mínění. Tak by se byl na př. ve Skočdopolově druhém katechismu pro školy obecné dočetl na str. 85.: »Páté přikázání obrací se také na zvířata, poněvadž Bůh, jakožto původ všech tvorů, trpěti toho nemůže, aby člověk svévolně se zvířaty nakládal. — Na zvířatech se prohřešuje, kdo je trýzní, necitelně bije, prací a nákladem přetěžuje, píce dostatečné jim nedává, bez potřeby a bez platné příčiny je zabíjí a maří.« (Pokračování.)

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Dvacátý den února, 2. a 3. březen byly slavnostními dny pro sv. Otce: 20. únorem vchází sv. Otec do 19. roku Svého pontifikátu, 2. března dovršil 86. rok věku a 3. března slavilo se okázale v Sixtinské kapli výročí Jeho korunování posvátnou tiarou. Výroční den korunovace papežovy býval v Římě dnem slavností a radostí, jichž chudina dosud živě s povděkem vzpomíná; po smutných událostech r. 1870. slaví se památka ta vždy jen vnitř Vatikánu. V den narozenin Lva XIII. shromáždili se kardinálové a papežský dvůr, aby sv. Otci blahopřáli. Kard. Monaco la Valletta mluvil jménem všech a vřelou i vzletnou řečí vzpomínal zásluh papežových o Církev a rozšíření katolického náboženství mezi východními národy. Papež odvětil zvučným hlasem ku blahopřání. Nejdříve okázal ku Svému vysoce pokročilému stáří a opakoval několikráte heslo sv. Martina: »Non recuso laborem«, a dotkl se v řeči své zvláště dvou věcí: znovuzřízení katolické hierarchie u Koptů a událostí v Bulharsku. »V těchto dnech příliš nás zarmoutila,« pravil sv. Otec, »událost v pravdě žaluhodná, při níž vzpomínáme slavných slov evangelia: »Quam dabit homo commutationem pro anima sua?« Politování hodná přeměna způsobena tu v duši synáčka nevinného; důvodům lidské politiky dána přednosť před důstojností svědomí křesťana a svatými důvody samého Boha. Nedopouštěj, Bože, aby přesmutný tento příklad, jak tomu bývá, pokazil a porušil dílo jednoty, na němž s tak vroucí a mírumilovnou láskou pracujeme.« — O neobyčejné svěžesti a bystrosti ducha sv. Otce podává svědectví milánský arcibiskup, kardinál Ferrari. Přijat byl ve slyšení a sv. Otec hovořil s ním podrobně o posledních událostech Italie se týkajících. Kardinál Ferrari některé z rozmluvy oné uveřejnil. »Mistrně vyložil mi Lev XIII.,« píše arcibiskup Ferrari, »přítomný stav sv. Stolice a neblahé nynější poměry naší vlasti a vyvodil, že vše pochází z války, jež vypovězena Církvi a hlavě její. Domnívali se, že učiní Italii velikou, mocnou a šťastnou, zbaví-li papeže světského panství a zničí-li odvěká práva jeho — neodvislosť a svobodu, ale zatím od té doby klesá italský národ z jedné pohromy do druhé. Hluboká propasť dělí tu společnosť lidskou od sebe. Jak blaze bylo by Italii, kdyby slyšán byl hlas papežův! Vliv papežství zachránil by Italii od bolestných ran a ve všem zavedl by blahodárné opravy. Nebylo by třeba velikých armádních sborů, které i v míru činí dojem války s jejími následky. Tisíce rukou vráceno by bylo vzdělávání půdy, že by se mohly zmenšiti daně, obchod by kvetl, a tak rozluštila by se otázka zemědělská i zmenšil by se počet vystěhovalců z Italie. Kéž by se přesvědčili, že papež není poháněn touhou ctižádostivou, aby panoval, žádá-li pro sebe svobodu a neodvislosť: toť bylo by dobro nejen pro veškerou Církev, ale i pro Italii. Nechať se vzmahají obtíže kladené papežství den ode dne, nechať zuří boj proti papeži dále: nezapomínejme katakomb, kde býval papež v dobách minulých. Též tam může ještě se octnouti trůn papežův, a přece vždy bude jediný, jímž neotřese žádná bouře, poněvadž je mu toho zárukou slib nikoli pozemský, nýbrž s nebe daný.« S pravou delikátností vyhnul sv. Otec příležitosti, zmíniti se o událostech afrických, jež byly příliš ledovým ochlazením po slavnostech zářijových a příliš bolestnou odpovědí na vítězný sloup, vztýčený na Janikulu. — Přední katolický list »Voce della Veritá« slavil dne 8. dubna 25 let svého trvání. Sv. Otec sám byl z prvních, kteří zaslali redakci svá blahopřáni. Stalo se to přípisem, jenž zní: »Veritatis libera voce et invicta, pergite strenui pro religione et patria, infestis temporibus, propugnare; pergite, dilecti filii oculis in summam Veritatem cupide intentis. Ex Aedibus Vaticanis, die V. Aprilis MDCCCXCVI. — Leo PP. XIII. — Dle věrohodných a spolehlivých zpráv Římských je zdravotní stav Lva XIII. velice příznivý a duch Jeho mladistvě pružný a svěží, což každého katolíka naplňuje radostí a vřelým přáním, aby tomu bylo tak po dlouhá a dlouhá léta.

Hlas o družstvu Vlasť. »Conferenzblatt für die Leitmeritzer Diözese«, za redakce prof. dra. Schindlera v Litoměřicích vycházející, přináší v 2. čísle letošního ročníku delší článek o družstvu Vlasť z péra člena našeho družstva, faráře Jos. Bouchala v Zahořanech na Litoměřicku, v němž líčí vznik a dějiny družstva Vlasť, jeho odborů a časopisů, jakož i materielní poměry družstva a jeho úspěchy. Spisovatel ke konci poznamenává: »Jest ještě leccos, co by družstvo Vlasť mělo podniknouti a k čemu se musí odvážiti, má-li se české duchovenstvo konečně seřaditi v šik spořádaný, má-li se katolické vědomí českého lidu po-

vznésti a lid na křesťanském základě se organisovati. Čas k tomu nutí, mnohoslibný počátek je již učiněn, mužným náleží vítězství.« Zmíniv se krátce o agitacích a demonstracích proti »Vlasti« končí přáním: »Dej Bůh, aby družstvo i dále rostlo, vzkvétalo a mohutnělo, by tak svého účelu ku blahu katolické věci dosáhlo.«

Zlatá bible. Leží před námi jeden díl Nového a dva díly Starého zákona skvostné »Zlaté bible« elegantní úpravy, kterou svým nákladem vydala »Sv. Václavská záložna v Praze«, nepočítajíc na výdělek hmotný, nýbrž chtějíc jen odpomoci citelné potřebě illustrované bible co možná způsobem nejsolidnějším.

Úkol sobě vytčený provedla »Sv. Václavská záložna« v každém směru důstojně za nezištné práce pp.: prof. Jana Drozda, Th. Dr. Kl. Borového a prof. Jos. Kyselky, kteří horlivě obstarávali bezvadné vydání úplného textu biblického, schváleného nejd. arcib. konsistoří v Praze.

Starý zákon záleží ze dvou dílů; prvý sahá od 1. do 281. a druhý pak až do 610. strany. Nový zákon má 190 stran velikého formátu. Tisk na jemném papíru velínovém jest ozdobný, úhledný a zřetelný.

Celá »Zlatá bible« obsahuje sto nádherných a věrných světlotiskových kopií nejvzácnějších biblických obrazův od nejslovutnějších malířů všech národův a všech uměleckých dob na tuhých, jemných kartonech velikosti 48×36 cm. Jsou to pravé skvosty zlaté, které významu a ceny nikdy nepozbudou! Výkvět malířů, rytcův a leptačů tiskne si tu přátelsky ruce. Stačí, uvedeme-li zde z celé řady výtvarníků jenom některá jména, jako: Lionardo da Vinci, Rafaelo Santi, Tiziano Vecellio, Peter Paul Rubens, Antonie van Dyck, Rembrandt, Harmensz van Ryn, Bartolomé Estéban Murillo, Peter von Cornelius, Wilhelm de Kaulbach a j. více.

Máš před sebou gigantické tvorby geniálních duchů fenomenálního významu! Procítili hloub a ovládli výši poesie biblické po důkladném, věrném a všestranném studiu, jehož plody neuvádnou, stále věčně upoutávajíce a povznášejíce i plachého diváka. Smělý duch v působivý soulad spojil tu stín a světlo ve formě, mistrně ovládnuté, z nížto dýše všude mohutnosť, snoubící se s teplou vřelostí tak, že nemůžeš se ani odloučiti od uměleckého obrazu.

Práce to celého umění lidského. Neunaví tě jednotvárnosť. Různí umělci nazírali různě, šetříce ovšem výtěžků, jichž mravenčím bádáním dodělal se církevní dějepis, jda svorně s biblickou archaeologií. Obrazy těsně přilehají ku textu, jejž mistrovsky vystihují, a to také tam, kde pěje nadšený žalmista, kde věstí vznícený prorok příští běhy lidstva. A touto galerií mistrů ve chrámě umění vyniká i předčí po jednomyslném soudu na slovo vzatých odborníků »Zlatá bible« nepopíratelně nad jiné práce podobné, jež vytvořil pouze duch jediný! Kdož by to také chtěl popírati?

V tom také záleží poutavosť a přitažlivosť »Zlaté bible«. Přisedneš, díváš se na obrazy, jež celou tvou duši zaujmou, a uplyne několik hodin. Zavřeš »Zlatou bibli«, — abys ji pro velikou cenu její opětně rozevřel. Tolik v ní půvabu a kouzla přirozeného — v nejpřednějších scénách biblických, vznešených a velikolepých.

Redakce, shora zmíněná, která nešetřila práce, která vynaložila všechny své síly jak při textu, tak i při výběru obrazů, konajíc služby ty bez vlastního prospěchu, zasluhuje opravdu všestranného a úplného uznání. Totéž platí o »Sv. Václavské záložně«, která nezaujala stanoviska nakladatelského, která beze všeho výtěžku hmotného podjala se s velikými obětmi díla obrovského, na něž pohlížeti může nyní s plným uspokojením a zadostiučiněním! Ten soud jednou vydá určitě spravedlivý kritik a historik literární.

Doufejme, že přátelé naší literatury po zásluze na »Zlatou bibli« živým slovem upozorní, pracujíce ze všech sil o tom, aby se »Zlatá bible« co možná nejvíce rozšířila v katolických rodinách československých! »Zlatá bible« zasluhuje toho vrchovatou měrou pro svou vnitřní cenu, která u ní nikdy neklesne.

Všechny dotazy v té příčině ochotně a rychle vyřídí »Sv. Václavská záložna v Praze« (č. 223—I.).

Przegląd powszechny přinesl v 2. čísle letošního ročníku velice pěknou a zajímavou studii »O antisemitismu« z péra krakovského universitního professova P. Maryana Morawského T. J., načež vydána studie ta i o sobě. Poněvadž nemůže býti bez prospěchu, aby byly seznány názory tak znamenitého učence, jakým jest P. Morawski, v tak důležité věci a otázce, jakou jest otázka, jíž studie ta jest věnována, bude uvítáno zajisté s povděkem, že tresť

její pokud možná v obšírném a obsažném výtahu má býti uveřejněna v »Časop. katol. duchovenstva«, k čemuž již i si vyžádáno souhlasu p. autorova. Upozorňujeme na to i proto, aby snad i někdo jiný touž prací se nezanášel. —ch.

»Už padesáté vydání ve 4 nedělích!« Tak hlásá tučný inserát na obálce 13. čísla Vilímkova »Malého čtenáře« o známých »Českých dějinkách v 1000 slovech«. Poznamenáváme k tomu pouze, že »Malý čtenář«, jenž takto k rozšíření »dějinek« mezi školní mládeží velice napomáhá, byl také horlivě doporučen jistým katolickým listem, ač o »Rajské zahrádce« v listě tom nebylo ani zmínky. Závod Vilímkův dává si všude rád oznamovati a doporučovati, ač pokud nám známo, sám ve svých publikacích cizího nic neoznamuje. Divíme se, že si toho ještě nikdo nepovšimnul. + 100.

Náboženské vědomosti p. Kořenského. V jeho knize Cesta kolem světa, str. 100, sešit 15. čteme: »Obřady toho vyznání — t. j. víry katolické sv. Frant. Xav. a Jezuity hlásané v Žaponsku — nezdály se Žaponcům cizími a odchylnými — nýbrž shodovaly se s ceremoniemi buddhistickými. Vždyť i bonzové mají ve svých chrámích sochy svatých, kadidlo a kaditelnice, slouží mši svatou, odívají se v pestrá a nádherná roucha, nosí a modlí se růženec, zbožňují ostatky slavných osob« atd. atd. Tedy bonzové buddhističtí sloužili mši sv. — dávno již — než křesťanští misionáři přišli do Žaponska!

Socialistické časopisectvo. Na pátém sjezdu socialních demokratů v Praze jednalo se o socialistickém tisku; dle vývodů dra. Ellenbogena měla tato strana předloni v Rakousku 21 politických časopisů s nákladem 72.000 výtisků, roku letošního pak jich má již 29 s 95.800 výtisky. Odborných listů měla předloni 29 se 79.950 výtisky, nyní pak 32 se 111.700 výtisky. S listy humoristickými a satyrickými měli soc. demokraté v Rakousku předloni celkem 55 časopisů s nákladem 179.150 výtisků, letos pak má již 65 časopisů s 229.000 výtisky. Co se jazyka týče, kterým jsou psány, jest 33 německých, 25 českých, 5 polských, 1 slovinský, 2 italské, 1 je psán žargonem židovským. Ústředním organem a také nejrozšířenějším jest »Arbeiterzeitung«. — Podle jiného řečníka na schůzi, Rudolfa Smetany, má česká organisace 10 časopisů politických, z nichž 2 vycházejí týdně, 3 třikráte měsíčně, ostatní jsou čtrnáctidenníky. Celkový náklad jest 31.900 výtisků. Dále má tato strana list pro svobodné myslitele s 6200 výtisky, 2 humoristické s 10.600, odborných 11 s 23.600 výtisky, celkový náklad všech českých časopisů socialistických 65.500 výtisků. Vrcholem tužby českých socialistů jest podle slov téhož řečníka, aby si mohli založiti též denník politický, ale na zřízení toho není naděje pro ten čas. Na schůzi této byl přijat také závažný návrh, kterým lze rozšířiti vliv tisku: »Vzhledem k tomu, že veřejný tisk jest hlavním prostředkem k šíření vzdělání a osvěty v nejširších vrstvách obyvatelstva, prohlašuje sjezd, že mají býti všecky síly k tomu vynaloženy, aby dosavadní překážky volného rozvoje tisku se odstranily, a že má býti bez prodlení započata agitace za účelem odstranění kolku časopiseckého a povolení svobodné kolportáže.« —lek.

Adresu J. M. ndp. biskupu Královéhradeckému Edv. Janu Nep. Brynychovi k vyzvání katol. dělnictva pražského podepisují výboři i členstvo ve všech katol. spolcích. Podpisy již zaslali: Sv. Jos. Jednota katol. jinochů a mužů v Proseči (výbor v zastoupení spolku), Vzděl. křesť. katol. socialní spolek »Svornosť« v Přelouči (16 členů výboru v zastoupení spolku), Křesť. katol. vzděl. a podporující spolek »Svornosť« v Červ. Pečkách u Kolína (82 činných členů a výbor), Sv. Jos. Jednota katol. jinochů a mužů v Poličce (76 činných členů a výbor), Křesť. katol. Jednota sv. Václava v Dobrušce (14 členů výboru v zastoupení spolku), Křesť. katol. social. vzděl. spolek »Svornosť« v Humpolci (16 členů výboru v zastoupení spolku), Křesť. katol. social. vzděl. spolek »Láska« v Mýtě u Zbirova (77 činných členů a výbor), Živnostenská katolická jednota v Jilemnici (57 členů činných a výbor). Duchovenstvo zasýlá adresy naší redakci, kteréž pak společně s dělnickými adresami Jeho biskupské Milosti budou odevzdány. Všecky adresy buďtež psány na ministerialním papíře, a buďtež podepisovány nejen výborem, nýbrž i všemi členy spolků, vikariátů nebo dekanatů a buďtež opatřeny pečetí spolkovou, farní, vikariatní nebo dekanatní. Také jednotlivé katolické osoby, muži i ženy, jinoši i dívky, stojící mimo spolky katolické, nebo celé obce mohou se s námi spojiti a v dopisech nebo na korr. lístcích mohou nám oznámiti svůj souhlas, opatřený zřetelnými podpisy, s udáním stavu nebo zaměstnání každé jednotlivé osoby.

Zbytečná starostlivosť. Před nedávnem nařizovaly c. k. okresní školní rady správám škol, aby odstranily ze školních knihoven povídku »Utrpením k blaženosti«, vydanou asi r. 1874. v »Besedách mládeže« a Kosmákův obraz ze života »Sláva a úpadek pana Jana Kroutila«. Prvý spis měl býti vyloučen pro mluvnické nesprávnosti, druhý pro nevhodný obsah. Během posledních 20 let dali si naši »brusiči« záležeti, aby ukázali, že vše, co bylo psáno před vydáním jejich »brusů«, bylo psáno docela nesprávně, a proto sotva bychom asi nalezli knihu vydanou před 20 roky, jež by hověla co do správnosti jazykové nynějším požadavkům. Proto myslíme, že by se nemělo v rozhodujících kruzích tak přísně hleděti na nějaký ten »poklések« mluvnický, když kniha obsahem jest nezávadná, a když děti i ve školní čítance čtou »nepatrné chybičky«: hmíz, zimě a pod. (viz II. díl čítanky trojdílné), — vždyť každý nakladatel při novém vydání sám se postará, aby bylo opraveno. Ale takovýmto úředním výnosem jest dobrá kniha zabita na vždy. — Ještě podivnějším jeví se výnos o vyloučení spisu Kosmákova. Kdo pak slyšel, že by byl Kosmák »Sláva a úpadek pana Jana Kroutila« psal pro děti — aby se musil spis ten z knihoven žákovských vylučovati! Nyní bychom mohli očekávati, že okresní školní rady »vyloučí« důsledně ze žákovských knihoven Vlčkovy romány, spisy Šmilovského, Arbesa, všecky ročníky »Osvěty«, »Květů«, »Světozora« a j. a j. — neboť to všecko také není pro děti. Takhle se dělá dobrým spisům pro dospělé zbytečně ostuda; neboť tolik soudnosti má zajisté každý učitel, aby nekupoval do žákovské knihovny spisy, jež spisovatel sám určil jen pro čtenáře dospělé. Připadá nám tu mimovolně na mysl péče, jakou projevil o mládež jistý žid antikvář, který uveřejniv seznam svých »krváků«, vytiskl k tomu tučnou poznámku: Tyto knihy nejsou pro děti. — Toť se ví, že mu byla veřejnosť za tu poznámku vděčna. — My bychom doporučovali slavným okresním školním radám, aby si nevšímaly tak spisů pro dospělé jako všelijakých »dějinek« pro děti, v nichž se uráží církev a náboženství — tu dá se mnoho odstraňovati, a ne bez příčiny. + 100.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Literární sjezd družstva Vlasť. Komité pro literární sjezd družstva Vlasť konalo dosavade pět schůzí. Dp. Dr. Karel Lev Řehák, farář u sv. Ducha v Praze, vzdal se pro nedostatek času jednatelství, i byl za jednatele komitétu zvolen dp. Dr. Ant. Podlaha, gymnasialní katecheta. Komité sestavilo program k sjezdu, jejž výbor družstva Vlasť v sezení ze dne 30. dubna t. r. schválil: bude šest sekčních schůzí, dvě slavnostní schůze a čtyři slavnostní řeči. Slavnostní řečníci a referenti sekčních schůzí jsou již zvoleni; předsedové a zapisovatelé sekčních schůzí budou jmenováni později, až seznáme jména účastníků sjezdu. Program bude předložen Jeho Eminencí nejdůstojnějšímu arcipastýři a komité si vyžádá k další práci vrchnopastýřské požehnání a poprosí rovněž o požehnání sv. Otce Lva XIII. V budoucím čísle uveřejníme celý program a v červenci přineseme program znovu a s ním provolání k sjezdu. K sjezdu budou pozvány všecky katolické vrstvy v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a vůbec všude, kde má družstvo členy, abonenty nebo příznivce. Prosíme, aby již nyní v katolických, veřejných nebo přátelských schůzích pro sjezd bylo agitováno. Chudší účastníci sjezdu budou v Praze zdarma ubytováni.

Výbor družstva Vlasť konal dne 30. dubna t. r. třetí schůzi ve XII. správním roce. Přítomno bylo pět členů výboru a první náhradník, pan Tom. Jiroušek. Dp. farář Josef Syrový nepřítomnosť svoji omluvil. Starosta družstva, dp. Dr. Rud. Horský, zahájil modlitbou schůzi, načež byl probírán program spolkový. Změněné stanovy družstva byly c. k. místodržitelstvím schváleny. Výbor podal k místodržitelství žádosť, aby mohlo družstvo pro své účely užívati autografu. — Za darované knihy děkují spolky v Písnici, v Telči a v Bludově. Jednotě sv. Methoděje ve Vídni udílí se knihy pro II. a III. její odbor. Část knih odešle se hned, část až na podzim, a dp. Tom. Bláhovi ve Vídni dává se právo, aby je dle svého uznání odborům rozdělil. Do měst, kam již knihy darovány byly

zatím nové posílány býti nemohou, poněvadž nové a nové spolky za členy ke družstvu přistupují a knihy žádají. I nebylo tedy podobné žádosti o knihy vyhověno. »Klub«, spolek pokrokové mládeže v Praze, žádal, aby mu »Vlasť« zdarma byla zasýlána. Výbor tuto žádosť jednohlasně zamítl. — Pokladník družstva podával zprávu o stavu jmění. Pravil, že nyní, když valná část členů dobře platících své vklady zapravila, a kdy nastupuje nová řada členů s roč. příspěvky 2 zl., příjmy družstva valně se ztenčují, a že jest tudíž třeba, aby se dluhy rázně vymahaly. Z osmdesáti dlužníků, které odevzdal výbor právnímu zástupci, zaplatilo svůj dluh 12 úplně, 23 částečně (zbytek splatí ve lhůtách), ostatní dosud neodpověděli. Výbor se usnáší, aby na ty, kteří dostali upomínku právním zástupcem a na upomínku neodpověděli, byla podána žaloba, a zároveň ukládá výbor administraci, aby dlužníky pilně upomínala, a těm, kdož dluhují přes 30 zl., aby dala osminedělní lhůtu a nezaplatí-li, aby je ihned právnímu zástupci odevzdala. Veliké vydaje, které družstvo má se svými podniky, nutně toho vyžadují, aby finance našeho spolku byly urovnány, proto se výbor dále usnáší, že všecky brožury, které budou družstvem vydány, nejinak než za hotové budou prodávány. Výbor ukládá administraci, aby tato usnesení přísně prováděla, a žádá veřejnosť, aby vzala na vědomí, že celou tuto akci vede výbor a ne administrace. Žádosť jednoho dlužníka, aby mu polovice dluhu byla slevena, výbor zamítá. Na to rokoval výbor o literárním sjezdu a program zvláštním komitétem vypracovaný s některými změnami schválil. Výbor si přeje, aby slavnostní schůze zahájeny byly zpěvem a zakončeny hymnou papežskou, císařskou a národní. Výbor svolil, aby komité v nutných a nepředvídaných případech mohlo program změniti a povolil nutné vydání na korrespondenci, na legitimace pro pozvané hosty, na tisk programů a vůbec na všecky nepředvídané potřeby. — Na otázku, má-li býti tiskem vydán o sjezdu protokol, odpověděl výbor záporně a doporučil, aby jednotlivé řeči v různých časopisech byly umístěny. Rovněž se výbor usnesl, aby banket po sjezdu nebyl pořádán. — Asi o ¼4 dostavil se do schůze dp. Rud. Vrba a referoval o socialním kursu, jak se o tom byl smluvil s dp. předsedou. Dp. předseda navrhl — a návrh jeho byl přijat — aby byl socialní kurs spojen s literárním sjezdem. Literární sjezd sejde se v pondělí a v úterý dne 10. a 11. srpna a ve středu na to bude socialní kurs. Obě schůze splynou tedy v jedno a budou míti název: Literární a socialní sjezd pořádaný družstvem Vlasť. Socialní sjezd bude konati ve středu dopoledne dvě, odpoledne také dvě schůze a večer prosloví dp. Dr. Rudolf Horský slavnostní řeč. I bude tedy podáno: a) při literárním sjezdu šest referátů a budou proneseny čtyři slavnostní řeči; a b) při socialním sjezdu budou konány čtyři přednášky a pronesena bude jedna slavnostní řeč. Obě shromáždění budou spolkové schůze družstva Vlasť, k nimž mají členové družstva volný přístup, pozvaným pak hostům vydají se legitamace. — Do knihovní komise byli zvoleni pp. Dr. M. Kovář, V. Špaček a Tom. Škrdle a bylo jim dáno právo, aby si dle potřeby přibrali důvěrníky. Ku konci schůze podepsal výbor listinu, kterou vyslovuje J. M. ndp. Ed. Janu Nep. Brynychovi. biskupu, k jeho 50letým narozeninám co nejuctivější blahopřání.

Socialní odbor družstva Vlasť konal dne 21. dubna t. r. třetí schůzi ve XII. správním roce. Přítomni byli: místopředseda p. Václav Žižka, jednatel p. Tomáš Jiroušek a členové výboru: p. Frant. Kotrč, vdp. Jos. Kuchynka, sídelní kanovník, dpp. Rudolf Vrba a Tom. Škrdle, a důvěrníci odboru vdp. Josef Kyselka, sídelní kanovník, a p. M. Novák, pražský občan a živnostník. Místopředseda p. Václav Žižka zahájil ve čtyři hodiny schůzi, a bylo pilně, svorně rokováno plné dvě hodiny. Když byl protokol p. Tom. Jiroušken přečtený schválen, podávali řečníci družstva zprávu o svých venkovských přednáškách. Starosta družstva dp. dr. Rud. Horský přednášel od poslední schůze v Libšicích nad Vlt. a vykoná v letě řadu přednášek po Čechách; dp. Rudolf Vrba řečnil v Lounech, a přednášce bylo přítomno 300 účastníků, a pan jednatel přednášel v Berouně a právě dnes vrátil se z cesty domů; řečnil v neděli v Liticích za účastenství 100 osob a včera v Plzni za přítomnosti 300 osob. Zprávy, které z těchto cest přinesl, jsou velice potěšitelné, ale vymykají se dosud veřejnosti. Přítomní byli jimi srdečně potěšeni. Na to referovali pp. Václ. Žižka, Tom. Jiroušek, Rudolf Vrba a Tomáš Škrdle o sjezdu socialní demokracie. Pan Václav Žižka probíral celý sjezd a kladl na to váhu, že práci musí býti přiřčena její cena a práva, p. Tomáš Jiroušek poukázal k tomu, jak se hotoví socialní demokracie k volbám a rozebíral, co křesťanští socialové mají činiti a budou činiti, až bude Badeniova volební oprava sankciována; dp. Tomáš

Škrdle porovnával tisk socialní demokracie a socialní tisk katolický a konečně dp. Rudolf Vrba kriticky jednal o agrární resoluci posledního sjezdu socialní demokracie v Praze a kladl proti němu agrární program strany křesťansko-socialní. Zde se rozvinula nejživější debata, a velice platné a závažné navrhy pronesli zvláště vdpp. kanovníci Josef Kuchynka a J. Kyselka. Konečně referoval p. Tom. Jiroušek o nové zemské křesťansko-socialní organisaci na Moravě a probíral její účel a odstavce programu. Když byly zodpovídány různé dotazy z otázky socialní a když byl částečně určen program pro budoucí schůze a když byl jednohlasně přijat návrh, aby socialní odbor družstva Vlasť Jeho Milosti ndp. Edv. Janu N. Brynychovi, biskupu, k jeho 50letým narozeninám dne 4. května blahopřál, ukončil místopředseda p. Václav Žižka schůzi, jež patří k těm nejlepším, jež odbor kdy konal.

Pocta zasloužilému muži.

Z vděčnosti za to, co dp. František Pohunek svými pracemi pro »Vlasť« učinil, přičinil jsem se, aby jeho 50tileté narozeniny, připadající na den 20. dubna t. r., přiměřeným způsobem byly oslaveny. Z té příčiny, aby tento jeho pamětný den vešel ve známost, dostavila se k němu deputace družstva Vlasť čtyři dny před jeho jubileum. Starosta družstva, dp. Dr. Rud. Horský, blahopřál mu jménem výboru a celého družstva. Pravil k němu, podívá-li se do minulosti, že má za sebou boj; podívá-li se před sebe, že i tu jej očekává boj, ale podívá-li se kolem sebe, že vidí velikou řadu přátel, které vychoval, které vede a kteří jej ctí a milují. I přál mu dlouhý věk a za jeho práci odměnu od Boha. — Za redakci »Vlasti« děkoval oslavenci podepsaný, že hned z počátku »Vlasť« a celý spolek svými vážnými a vzácnými pracemi podepřel, že družstvu povždy přízeň zachoval a ujistil jej vděčností za vše, co pro »Vlast« udělal. — Konečně blahopřál oslavenci za redakci »Děl. Novin« p. Tomáš Jiroušek, dělník strojnický. — Dp. Fr. Pohunek až k slzám pohnut děkoval za tuto poctu a pravil, že družstvu vždycky přízeň zachová, a co činil, že konal z přesvědčení a v tom směru že bude i dále pracovati. Z odborů družstva Vlasť blahopřáli: za socialní odbor p. V. Žižka; za historický kroužek: pp. prof. Jos. Vávra a Dr. Ant. Podlaha; za filosoficko-paedagogický odbor: dp. Fr. Halbich. Dále přednesli blahopřání: pp. Vojt. hr. Schoenborn, Školní bratří ve Vídni, hrab. centrální Waldštýnský ředitel Beránek, kongregace katolických učitelek v Praze, učitelský sbor chlapeckých škol u sv. Štěpána v Praze, prof. Jos. Šauer, prof. dr. M. Kovář, učitelé: Jos. Flekáček, Jos. Moudrý, Václ. Špaček, holič Fr. Kotrč, Růže Sušilova v Brně, Jednota katolických tovaryšů v Praze. Z kněžstva: Nejdůst. pp. biskupové: Ed. Jan Nep. Brynych a Msgr. Ferd. Kalous; probošt dr. Ant. Lenz; gen. vikář dr. Fr. Hrádek; kapit. děkani: Msgr. Fr. Janda a K. Kellner; kanovníci: dr. Fr. Krásl, Fr. Srdínko, Jan Havlů, dr. Jos. Burian, dr. Fr. Kryštůfek; řed. dr. Jos. Doubrava; kníž. arcib. vikář Jos. Meloun, kons. rada a slov. spisovatel Fr. Pravda. Dále: Filip Burgerstein, Fr. Blažko, Frant. Pecka, Jos. Syrový, Boh. Hendl, Prok. Holý, Al. Dostál, Filip Jan Konečný, Jan Nep. Jindra, Jos. Havránek, Jos. Kousal, Fr. Štědrý, P. Václ. Martin Váchal, Fr. Nosek, Václ. Černý; kaplani vinohradští a jiní více.

Dp. farář Msgr. Václ. Nykles vystrojil k poctě svého kaplana domácí hostinu.

Z časopisů, pokud vím, blahopřály dp. Fr. Pohunkovi: »Čech«, »Večerní Noviny«, »Hlas« a »Mír«.

Fr. Pohunek působí v kostele, ve škole, pérem a v každém oboru své činnosti vyniká nejen velikými vědomosti, ale také úsilovnou prací a vzácnou svědomitostí. Vždy a ve všem osvědčil se jako muž ryze katolický, pravil jsem o něm již r. 1894. v »Růži Dominikánské«, jenž nehledí ani na pravo ani na levo a jde svou cestou pevně a sebevědomě. Tento výrok platí o něm dosud a platit bude zajisté i dále.

Mimo slovanské jazyky zná také vlaštinu, francinu a španělštinu, což pracím jeho dodává zvláštní ceny.

Veřejně vystupuje málo, ale koná-li veřejnou přednášku, utkví jeho řeč posluchačům dlouho v živé paměti, což mi zajisté účastníci prvního katol. sjezdu v Brně a naší lonské mimořádné valné hromady dosvědčí.

Záslužná činnost jeho došla vzácného uznání Jeho Eminence ndp. kardinála knížete arcibiskupa Fr. de Paula hraběte Schoenborna tím, že Fr. Pohunek byl r. 1893. jmenován školním dozorcem náboženství na Kladně, případ to při kaplanu ojedinělý.

R. 1893. založil s kooperatorem vinohradským dp. Fr. Žákem: »Spolek přátel katolických českých škol bratrských«, čímž bude uvedeno dílo blahoslaveného Jana Kř. de la Salle i do Čech. Tomu dílu se nyní nejvíce věnuje.

Fr. Pohunek rediguje »Vychovatele«, »Večerní Zábavy«, kalendář »Meč«, jest místopředsedou a hlavou odboru filosoficko-paedagogického při družstvu Vlast, i věnuje se tedy nejvíce otázkám paedagogickým, na kterémžto poli vydal hojnou řadu důkladných článků a zvláštní brožuru o škole konfesijní, jež byla v krátké době rozprodána.

Maje to vše na mysli volám při jeho Abrahámovinách: Ad multos annos!

Tomáš Škrdle.

Uctivé poděkování.

Příznivcům a přátelům, kdož mi k vyznamenání od Jeho Eminencí nejdůstojnějšího Arcipastýře udělenému písemně blahopřáli, tímto veřejně děkuji. Dopisů přišlo tolik, že mi při rozsáhlé úřední korrespondenci ve družstvu není možno každému zvlášť odpověděti, i prosím, aby mi nebylo bráno ve zlé, že používám k společnému poděkování listu, jejž rediguji. Děkuji Vám, bratří: směr náš jest podepřen, a proto půjdeme cestou, kterou se ve »Vlasti« již dvanáct let béřeme, odhodlaně dále.

V Praze, dne 1. května 1896.

Tomáš Škrdle.

VLASŤ.

Michal Hórnik a jeho doba.

Příspěvek k dějinám literatury horno-lužické tohoto století.

Napsal **Fr. H. Žundálek.**

(Pokračování.)

Dříve již jsme vylíčili neutěšené poměry srbsko-lužického časopisectva; pokročili jsme pak až do roku 1884., kdy byl založen Časopis matičný. Kromě již jmenovaných časopisů vycházel v této době »Serb'ski Nowinkář«, redigovaný učiteli Wehlou a Bartkem r. 1848., přestal však vycházeti již 21. číslem ročníku prvého. Ani nová »Jutnička«, nowiny za podjanských (katolické) Serbow, redigovaná kaplanem Kućankem a notářem Cyžem, neměla dlouhého života. Bylyť právě té doby neutěšené poměry, tak že bylo nesnadno časopisu se uchytiti. Že se to podařilo Časopisu Maćicy Serbskeje, jest zásluhou většiny srbských národovců, kteří mu nedali zahynouti, aniť znali jeho nevyhnutelnou potřebu. Časopis ten vydávala celá společnosť, a té bylo možno zpočátku spíše vydržovati náklad nežli soukromníku, jako bylo u jiných časopisů. Podobný osud stihl též »Zerničku«, již založil a redigoval kandidát Imiš; vycházelať též krátkou dobu v letech 1849—1852.

Z tohoto přehledu vidno, že se v této době neudržel ni jeden nově založený časopis, a jak jsme již pověděli dříve, vycházela pouze »Tydźenska Nowina« a »Časopis Maćicy Serbskeje«. Oba tyto časopisy však nestačily potřebám lidu, zvláště srbského; byltť prve jmenovaný list více politickým nežli zábavným, druhý pak byl orgánem výmìnečně vědeckým. Nebylo belletristického časopisu, který by přiměřeným slohem podával srbskému lidu zábavnou četbu srozumitelným slohem.

Tento nedostatek pozoroval a nesl Hórnik velmi nelibě, a jsa povahy rázné, rozhodné, pustil se chutě do díla, těše se heslem »audacem fortuna juvat«. Jeho návodem založen byl belletristický odbor v družstvu matičním, a začátkem ledna 1858. uveřejnil svůj

návrh, že bude vydávati zábavný časopis jako přílohu k »Serbským Nowinám« a vyzval k tomu účelu domácí spisovatele, aby mu v novém díle tom ochotně a vydatně pomáhali. A již 23. ledna téhož roku vydal první číslo »Měsačného Přídawku« k Serbským Nowinám. Jak vidno, neotálel náš veleduch dlouho; jakmile si něco umínil, od myšlénky k činu nebylo daleko, a v tom se jeví právě jeho nezlomná povaha. »Měsačny přídawk« byl vydáván podporou a přispěním nově založeného belletristického odboru, vycházel měsíčně o půlarchu ve formatě »Serbských Nowin«. Psán byl novým, analogickým pravopisem a tak se postavil statečně po bok »Časopisu Maćicy Serbskeje«, který ve vědeckých věcech razil vítězně dráhu tomuto nadmíru potřebnému pokroku, kdežto Přídawk se snažil vniknouti v širší lidové vrstvy jsa hlavně jim určen svým obsahem. Abonenti Srbských Nowin dostávali jej zdarma, druzí však, kteří si kupovali Nowiny po jednotlivých číslech, musili každé číslo zvláště zaplatiti. Obsahem této měsíční přílohy byly povídky, písně, historické a přírodopisné články, slovanské novinky. Větší nebo menší články kromě redaktora, jemuž samému bylo z větší části vyplňovati sloupce tohoto časopisu, podali hlavně: Milčan (stud. theol. Wawrik z Miłoćic), Michal Roztok, Wólšinski (H. Dučman), Fiedler, J. Wjelan, Horisław (Mučink), H. Zejleŕ a dr. Pful. Že bylo podobného časopisu potřebí, vidno z toho, že docházel obliby u lidu a rozšiřoval se stále, ač byl psán analogickým pravopisem; proto jsou námitky jemu nepřátelské strany zcela bezpodstatné, nemohou se nyní vymlouvati, že lid nepřeje opravě pravopisné. Obliba nově založeného časopisu byla jeho původci a redaktorovi nejsladší odměnou, a jakby nebyla, když jasně poznával, že snahy jeho jsou uznávány samým lidem, pro který pracoval již od počátku své literární působnosti. Tím byl pobádán k další činnosti v tomto oboru, a tak se stal neunavný pracovník náš *zakladatelem belletristického lužicko-srbského časopisectva.*

»Měsačny Přídawk« byl důstojným předchůdcem samostatného listu, jenž po dvou letech v červenci r. 1860. začal vycházeti pod názvem »Łužičan«, časopis pro zábavu a poučení. Vydavatelem byl Jan Arn. Smoleŕ, redakci opět převzal Hórnik. Tak nastoupil místo přílohy samostatný zábavný časopis, po jakém jeho zakladatel toužil a který pak vedl týmž programem, jakým byl svého času založen »Měsačny Přídawk«. Časopis ten počínal si statečně a hověl úplně úkolu, ke kterému byl založen. Protože byla v něm podávána srozumitelná četba, připisuje se tomuto časopisu veliký vliv na vývoj řeči a povzbuzení zájmu pro literaturu v širokém obecenstvu; účastnilo se práce v něm též poměrně mnoho spisovatelův. Redakci jeho vedl Hórnik čtyři léta a svěřil ji potom dosavadnímu vydavateli Smoleŕovi, protože sám byl příliš zaměstnán, pomáhaje redigovati J. Bukovi Časopis matiční, jakož i maje hojně práce s nově založeným časopisem »Katholským Poslem«.

Abychom doplnili dějiny »Łužičana« a tím i dějiny belletristického časopisectva lužicko-srbského, dokládáme, že vycházel bez přestávky až do r. 1877., a to od r. 1866. ročníkem 7. redakcí Fiedlerovou, stále jsa veden národním duchem. Ale již rokem 1879. vstoupil znova v život po dvouleté přestávce v podobě poněkud změněné redakcí Smoleŕovou s programem též poněkud jiným. První čísla pojednávala o současných mužích slovanských. Avšak ani se tak nemohl

rozvinouti ku pravému životu, a ročník r. 1879. započatý potřeboval plná tři léta, nežli byl ukončen 13. číslem. Příčinou, že se tak protahovalo jeho vydání, bylo kromě jiných neodkladných prací v tiskárně, že vycházel nový srbský časopis, jenž slul: »Lipa serbska, časopis młodych Serbow«. První číslo tohoto nového orgánu lužické omladiny vyšlo 3. listopadu 1876. v Lipsku redakcí studujícího phil. Arnošta Muky; časopis ten zastupoval hlavně zájmy mladých srbských studentů, kteří se byli rok před tím sestoupili ve spolek »Lípy srbské«. Časopis tento vycházel autografovaný nejprve u Dathy a pak u Müllera v Lipště. Autograf obstarávali studenti Arn. Muka, J. Renč, Kl. Křižan, M. Čoch, Jan Kral a Jan Křižan, obrázky zásobil časopis ten Muka, náklad pak vedl stud. philol. Holan. Každé dva měsíce se vydávalo číslo, někdy s přílohou ve formatě quartovém. Srbští studenti v Lipsku a Praze i někteří jiní podávali dopisy a články. Když byla Lípa autografovaná takto vycházela do 8. srpna 1877., přeměnila se šestým číslem v tištěný časopis s týmž nápisem a s touž tendencí. Tisk převzala knihtiskárna Smoleřova, redakci podržel Muka, vydavatelem byl kaplan J. Nowak na děkanství. První číslo tištěné Lípy vyšlo v říjnu 1877. ve formatě Srbských Novin (4) v Budyšíně. Články podávali od nynějška hlavně členové katol. srbského semináře v Praze, a poněvadž měla býti Lípa časopisem pro veškeru srbskou omladinu a zastupovala též na čas dřívějšího »Łužičana«, bylo v ní více místa věnováno belletrii než před tím, kdy zastupovala život studentský a jeho zájmy. Od října 1878. převzal vydavatel i redakci Smoleř sám, avšak pouze dle jména. Skutečným redaktorem byl toho času kandidat bohosloví v Pražském semeništi Jakub Bart, který se svými druhy nejvíce psal do tohoto časopisu. Vycházela pak »Srbská Lípa« až do r. 1881. s malou přestávkou r. 1880. Tu spojily se oba časopisy »Łužičan« a »Serbska Lipa«, programem svým jsouce si nyní podobny, v nový orgán »Łužicu«, která od r. 1882. vychází měsíčně, obratně jsou redigována Arnoštem Mukou, nyní profesorem ve Freiberku v Sasích. Takový jest vývoj belletristického časopisectva lužicko-srbského, k němuž dal základ Hórnik.

Poněvadž Matice srbská dle svých stanov nesmí vydávati náboženských knih, tyto však přece příhodněji a laciněji mohou vydávati spolky nežli knihkupci, založil Hórnik s několika jinými kněžími »Towařstwo ss. Cyrilla a Methoda«, jehož účelem bylo vydávati dobré knihy pro katolické Srby. Aby program svůj mohlo vyplniti, pomýšlel Hórnik na časopis vhodný svým souvěrcům, jejž také r. 1863. založil a redigoval. Psán byl nově zdokonaleným pravopisem ve fraktuře podle navrhu zakladatele časopisu, čímž přiblížil se nemálo analogickému pravopisu. Tím opět provedl náš oprávce nehynoucí dílo, a škoda jen, že protivná strana nepodjala se téhož reformatorského programu. Nově zdokonalený pravopis nalézal obliby u obětivých katolických souvěrcův, jak poznamenává s ostrou výtkou druhé straně H. Dučman ve svém »Pismowstwu katholskich Serbow« (Č. M. S. 1873., 105.): »Opravený pravopis jest rozšířen a znám, lid mu přivykl. Radostně a spokojeně nechť pohlížejí na skutek svůj, kteří hleděli r. 1861. ve skutek uvésti statečnou myšlénku zrale uváženou a na výši ji udržeti: dobrá věc se ujala. Učinili jsme přímý krok k jednotě srbského, dříve tak rozdílného psaní, a čekáme nyní, kdy se probéře druhá strana (evangelická) z dřímoty nebo strachu

a pokročí v té věci. Nechť brzy padne smutná překážka dvojího způsobu psaní mezi Srby.« Toť i naše horoucí přání. Straně nepříznivé opravě pravopisu voláme slovy slovutného kazatele polského a vlastence nadšeného Jesuity Petra Skargy, která promluvil velmožům polským při zahájení sněmu za dob krále Zikmunda III. v 16. století: »Proč otčiny milovati, o její celosť pečovati a pro její zdraví všeho nasazovati nemáte? Ji milujíce sami sebe milujete, jí nepřejíce, sami sebe zrazujete. Téměř všecky cesty k zamezení úpadku vlasti své zahradíte. Neboť, jak dáte si rady s úpadkem, když neshoda nic nenese dohromady, ale vše jen rozptyluje a rozličnými větry rozmetá . . . Nadchni vás Pán Bůh velikou láskou ku bratřím svým i všem obyvatelům země této, abyste o ně upřímně, nic sobě netoužíce, se radili, ale jen lidský prospěch na zřeteli měli. Bože, sešliž vám širokou a hlubokou lásku ku brati své i k nejmilejší mateři své, vlasti svaté, abyste lidu svému šťastně sloužili. Pro Ježíše Krista, Pána našeho.«

Katolický posel byl založen právě toho roku, kdy se slavila tisíciletá památka příchodu svatých našich věrozvěstů Cyrilla a Methoděje. Byla to tehdy zajisté významná událosť nejen pro nás Čechy, nýbrž pro veškery Slovany, zvláště Lužičané měli příčinu radovati se ze vzácné památky této, protože, jak se domnívají na základě starších pramenů, byla křesťanská víra hlásána Lužičanům slovanskými misionáři, protože jinak by bylo velice divno, že němečtí misionáři nespěchali do jejich krajin hlásat víry Kristovy, ač to byly sousední a jim přístupné země. Kdyby byli němečtí misionáři nejprve hlásali v Lužici křesťanské učení, byli by zajisté kronikáři zaznamenali ve svých pamětech, poněvadž by to bylo k jejich cti. Jak sám Hórnik dokazuje, jest záchrana lužicko-srbské národnosti sama významným důvodem, že v krajích těch byla křesťanská víra hlásána slovanskými věrověstci z Čech. Kdyby křesťanství nebylo mělo kořenů mezi lužickým lidem, byli by Němci posílali do krajin těch svoje osadníky, aby tak rozšířili víru Kristovu a národnosť domácího lidu zničili, jak se to stalo u ostatních polabských Slovanů.

Památka tato byla pro Lužičany tím významnější, a tím spíše měli ji světiti, poněvadž zůstali a jsou Slovany. Sv. Cyrill a Methoděj hlásali totiž novou víru slovanským jazykem, který v tehdejší době nebyl ještě rozštěpen na tolik nářečí jako nyní, proto bylo kázaní našich věrověstců všem Slovanům srozumitelné, a proto také byla tato víra jimi tak nadšeně přijata, kdežto polabští Slované se hájili mečem v ruce proti misionářům, kteří novou víru k nim přinášeli v nesrozumitelném jim jazyku a s jinými úmysly, aby si totiž Němci pojistili nadvládu v těchto pohanských krajinách.

Z těchto příčin nabádal Hórnik již v 1. čísle svého časopisu, aby Srbové lužičtí radostně a nadšeně oslavovali památku příchodu slovanských věrověstců k sousednímu bratrskému národu na Moravě. Proto si také přál, aby vyslán byl k velehradské slavnosti též zástupce lužického národa, který by tlumočil city vděčnosti u přítomnosti zástupců všech slovanských národů.

Základ tovaryšstva sv. Cyrilla a Methoděje nezůstal nepovšimnut v ostatních bratrských zemích. Zvláště však těšil se z této tak radostné zvěsti sousední národ český hlavně na Moravě, a výrazu této radosti dal průchod nejznamenitější spisovatel a vůdce moravského lidu tohoto času dr. Frant. Sušil ve svém listě, kde píše: »Bratří

v Kristu i v jazyku! Vaše družstvo nově založené k vydávání katolických knih jest přelíbezným tonem k tomuto zvonění (v předvečer jubilejní slavnosti) . . . Toho jsme si dávno přáli, aby povstalo podobné družstvo ve vašich krajích . . .« Proto pokládal Sušil se svými druhy za svoji povinnosť jmenovati nový bratrský spolek členem »Dědictví sv. apoštolů Cyrilla a Methoděje«, aby takto dal skutkem na jevo svou radosť nad tak významnou okolností.

V Čechách pak opět hlavně Doucha se přičinil o to, aby základ nového katolického družstva uvedl krajanům ve známosť, aby také oni se radovali z pokroků svých nejbližších pobratimův.

Katolický posel byl časopisem věnovaným výhradně náboženským zájmům. Proto používal Hórnik každé příležitosti, aby upevnil v srdcích svých krajanů drahou víru, po otcích zděděnou. Věděl dobře, že jen tehdy bude lid jeho zachráněn od záhuby, když se bude pevně držeti své víry, když se nebude styděti ji vyznávati před světem, když bude poslouchati slovo Boží v domácím jazyku, když bude konati řádně svoje náboženské povinnosti, zvláště když každého roku přistoupí ke správě Boží a ke sv. přijímání.

Proto psal z počátku větším dílem sám do listu toho samostatné krátké rozpravy o náboženských záležitostech, uveřejňoval tam stručné životopisy významnějších světců, protože té doby neměli jeho krajané souborného výpisu života svatých, k čemuž takto se měla konati příprava. Proto pilně sbíral zprávy o katolickém ruchu v celém světě, proto uveřejňoval též zdárné výsledky zámořských misií, ukazuje při tom na vnitřní moc a sílu katolického náboženství, jehož vyznavači se nebojí opustiti všecko, ano i vydati život svůj v jisté nebezpečí, aby kázali víru Spasitele našeho těm, kteří dosud neměli štěstí přijatu býti do lůna církve naší.

Při tom však Hórnik nezanedbával příležitosti, aby povzbudil lid svůj k tomu, aby si vážil svojí vlastní národnosti, aby podporoval domácí písemnictví, aby rád věnoval nějaký halíř na dobročinné účely domácí, protože jen všestrannou podporou srbského obyvatelstva možno se dopracovati lepší budoucnosti.

Ve svém časopise ukládal neunavný pracovník též pravé poklady prostonárodní i duchovní poesie, dávaje tak vzácný příklad, kterak lze na dráze této pokračovati, aby se nic neztratilo z lidového básnictví, nýbrž aby to bylo uchováno příštím věkům i jeho pokolením, aby pozdější historikové měli o věcech těchto důkladné prameny.

Že také podávány tu byly dopisy z katolických osad, jednající o náboženském i společenském životě a rozvoji, netřeba podotýkati. Současné zprávy mají zajisté nemalou důležitosť jak pro dobu přítomnou pro ostatní, kteří nemají v osadách těch přímých známostí, jakož i hlavně pro budoucí časy, protože bude tam zachován věrný ráz tehdejších poměrů v dotčených obcích. Proto také pilný a svědomitý redaktor usiloval o to, aby měl ve svém listě dopisy ze všech srbských katolických osad, aby byl úplný přehled činnosti v této věci. — Potkával se tu zajisté s nepříjemnostmi a obtížemi, jakož i při celém podniku jinak býti nemohlo, avšak rád všecko snášel, protože viděl, že podobného listu jest pro katolické Srby nevyhnutelně potřebí.

Vodítkem jeho při pracích těchto byla nezištná snaha podporovati nejlepší věc, totiž život náboženský u svých krajanů; a za to nežádal nikterak odměny, nýbrž byl tomu velice povděčen — a to byla jeho jediná odměna — že čtenáři s jeho listem jsou spokojeni.

Aby úspěch ve příčině mravní byl tím větší, snažil se o to, aby co nejvíce byl rozšířen mezi jeho souvěrci. Dalť jim listem tímto obezřelého vůdce, kterého mohou následovati bez úrazu své spásy. Proto nabádal dosavadní čtenáře, aby upozornili svoje přátely na důležitosť tohoto katolického listu zvláště v oněch vsích, kde nebyl »Posel« znám a rozšířen. A to se mu také podařilo, ovšem ne najednou, trvalo to delší dobu, ale přece položen k tomu slibný základ; jeť »Katholski Posoł« z nepatrného počtu srbských časopisů jedním z nejrozšířenějších listů. Z tohoto úkazu lze také dovoditi, že bylo velice potřebí listu výhradně určeného katolíkům; těšíť se list ten ne nepatrné oblibě zbožného srbského lidu katolického, který se statečně přidržuje svojí drahé víry a nedává sluchu osvětářům a jejich planým novověkým heslům, kterým hledí vyrvati ze srdce jeho nejdražší klenot, jenž jej zachránil od podobného osudu, jaký stihl nešťastné Polabany.

»Katholski Posoł« vycházel osvědčenou redakcí Hórnikovou od roku 1863., tedy od počátku do r. 1871., nejprve měsíčně jednou. To však nestačilo mnohým upřímným vlastencům, proto usilovali, aby orgán družstva sv. Cyrilla a Methoděje vycházel alespoň dvakráte měsíčně. To se také stalo skutkem v červenci roku 1865., kdy totiž složil nejmenovaný přítel družstva potřebnou kauci 400 tolarů. Od té doby vycházel a vychází dodnes dvakráte měsíčně o 8 stranách lexikonového formatu.

Aby list byl rozmanitějšího a zajímavějšího obsahu, hledal neustále mezi kněžstvem i jinými katolickými vzdělanci povolaných spolupracovníkův. A těch také několik našel; ti mu vypomáhali v jeho obtížném úřadě, protože jednotlivec není s to, aby sám vedl celou správu časopisu a do něho přispíval. Z těchto spolupracovníkův byli nejhlavnějšími Dučman, Kral, Herrmann, Kućank, Łusćanski, Róla, Kubaš, Schneider a jiných více. Že bylo třeba si pomocníky vypěstovati, netřeba připomínati; za tehdejších poměrů nebylo nijak ani možno, ačkoli nelze upříti, že i za naší doby má pečlivý redaktor velký účin na spolupracovníky, aspoň mladší, an je pobízí, podává návodu i pomocnou ruku. Péčí mnohého svědomitého redaktora rozkvetl mnohý talent, který by byl jinak zanikl.

Pro jiné důležitější práce složil r. 1871. Hórnik redakci »Katholského Posla«, a tu ji převzal tehdejší nadějný kaplan, nynější kanovník Jurij Lusćanski; toho roku byl program časopisu rozšířen, ať se stal listem »lidovým«! Lusčanski vedl redakci do r. 1877. Tohoto roku vydal Lusćanski první číslo a byl povolán pak prozatímně za administratora lužického semináře do Prahy. Vydávalť pak pod svým jménem »Katholského Posla« dále až do čísla 14. včetně; ve skutečnosti však obstaral redakci těchto čísel náš Hórnik, protože bývalému redaktoru nebylo možno se těmito věcmi obírati; řádnému vývoji redakčních prací nemálo překážela jeho vzdálenosť z Lužice.

Téhož roku pak stal se nástupcem v redakci »Katholského posla« Michal Róla, protože Lusćanski stal se definitivně praesesem zmíněného semináře, takže měl list tento jednoho roku tři různé

redaktory. Ačkoli byl řízen tohoto léta různými správci, vycházel přece stále s týmž programem a v témže duchu jako lidový časopis, a dobyl si také toho roku přízně čtenářstva, jehožto počet se značně rozšířil.

Koncem r. 1880. vydal Róla poslední číslo »Katholského Posla«, potom vážně ochuravěl. V nemoci jej zastupoval opět Hórnik a vydával jménem Rólovým časopis r. 1881. do čísla 10. včetně, číslem pak 11. vedl jej až do konce tohoto roku pode jménem vlastním. Posledním číslem ročníku 19., který celý byl jím samým redigován, složil opět redakci »Posla« a odevzdal ji mladší, důstojné síle, svému milému kaplanu Jakubu Skalovi, který list tento až doposud řídí ke spokojenosti čtenářstva i všech upřímných lužických katolíků; zatím ovšem se stal farářem v Budyšíně a minulého roku byl povýšen za své zásluhy za čestného kanovníka.

Michal Hórnik neustal přispívati do mileného svého Posla ani tehdy, když se vzdal jeho redakce, ani když byl zaměstnán vážnějšími a důležitějšími pracemi. Uveřejnil tam také hojný počet cenných příspěvků, z nichž bylo jich více časových. Z důležitějších jeho prací v tomto časopisu vybéřeme pouze některé. Tak na př. r. 1865. psal o základu kláštera Mariiny Hvězdy a o Bernardovi z Kamjence, o kostelích a ústavech ve Varšavě a Krakově, roku 1866. o velkonočních jezdcích (křižerjo), o Janu Jiřím Themlerovi, posledním katolickém faráři v Hodźiji. R. 1867. registroval pilně nové katolické spisy vyšlé jazykem horno-lužickým, dále poučoval své krajany o poutním českém místě Filipsdorfě, rozjímal o Golgotě, rozepsal se o původu i zvyku dávati velkonoční vajíčka, o jménu Jan. V témže ročníku podal delší zajímavý popis své pouti do Říma, kterou toho roku vykonal, doprovázeje tam tehdejšího biskupa Drážďanského, který konal cestu »ad limina apostolorum« za příčinou 1800letého jubilea smrti svatého Petra a Pavla. Z cestopisu tohoto lze jasně viděti, kterak měl Hórnik vnímavého ducha jak pro krásy přírodní, tak i všecky ostatní okolnosti, které pozoroval za této příležitosti.

Cesta tato vedla jej městem Chebem podél českých hranic, dále se ubíral Bavorskem, hlavně přes Řezno a Mnichov, pak přijel do svobodného Švýcarska, které dávno toužil poznati z vlastní zkušenosti. Průsmykem Spljužským pak přestoupili na italské hranice. Letem minul krásné jezero Komské, které naň působilo velice dojemně, a tak přijel do slavného Milána, kde naši předkové prolili »v cizích službách« tolik krve. Že město toto vzbudilo v našem milém poutníkovi mnoho upomínek, jest viděti z jeho popisu. Ačkoli cesta rychle plynula, přece neustal pilně pozorovati veškero svoje okolí, protože všude bylo dosti zajímavého, aby se tím zmalátnělý a jízdou umdlený duch osvěžil a pookřál. Hórnikovi připadalo v Italii všecko jako krásná zahrada, zvláště čím blíže přijížděl k Florenci, když byl minul staroslavná města Parmu, Reggio, Modenu a Bolognu. Florence zvláště zajímala neunavného poutníka se svými starobylými i novověkými památkami; té doby bylo město toto sídlem krále Viktora Emanuela.

V Římě prohlédl si Hórnik všecky památnosti — a těch je tam nesmírné množství. Na den sv. Petra a Pavla byl přítomen jubilejní slavnosti 1800leté ročnice mučennické smrti knížat apoštolských! Slavnosti této účastnilo se 500 biskupů s kardinály a kolem 20.000

kněží a nesčetné davy věřícího lidu, jehož počet se odhadoval na 100.000. Velmi dojemny byly velikolepé obřady v chrámě Svatopetrském v tak povznešeném okamžiku. Slavnou mši sv. měl sám papež Pius IX., po evangeliu, které se četlo latinsky a řecky na znamení jednoty celé církve, měl sv. Otec latinskou řeč, jednající o tomto církevním jubileu, a tu dal výraz své radosti, že jemu i ostatním přítomným bylo dopřáno dočkati se tak významné slavnosti, která dává jistě svědectví o tom, že sv. Petr i ostatní jeho nástupcové jsou onou skálou, na které založil Ježíš Kristus církev svou, a které brány pekelné nepřemohly a nepřemohou až do skonání světa.

Že tato pouť nezůstala na Hórnika bez hlubokého vlivu, lze si představiti; přesvědčil se na vlastní oči, jak sám vyznává: »Řím jest pro všecky lidi; všichni katolíci jmenují jej svým.« Proto se také s pocity vděčnosti odebral se svým biskupem na zpáteční cestu, 3. července, když byli ještě navštívili rodiště sv. Františka Serafinského, Assisi a slavné poutní místo Loretu. Zpáteční cestu vykonali oba poutníci přes Paduu a Benátky, kde se zdrželi čtyři dny, dále přes Gorici, pak před Lublaní si prohlédli ještě známou Postojenskou jeskyni, dále přes Maribor, Hradec, Vídeň, Moravu a Čechy opět do své milené vlasti, kde opět se pak ujal s tím větší opravdovostí a nezištností svých prací »Bohu k česći a Serbam k wužitku.«

(Pokračování.)

Učení katolické o Antikristovi, o theologických domněnkách stran jeho osoby i konání jeho, a učení Petra Chelčického o těchže předmětech.

Napsal Dr. **Antonín Lenz.**

(Dokončení.)

Než, vraťme se opět k děsnému líčení o Antikristovi papeži, v němž sobě tak velmi libuje přísný Petr Chelčický. Všecka prý svatosť šelmy, praví, jest křivá, neboť jest prý on odpůrce Kristův skrze tajnosť neviery, jako Jidáš byl svrchní postavou apoštol, avšak v jeho tajnostech ukryta byla zrada. »Taktéž Antikrist, náměstek jeho, jenž sedí na místě a v úřadech apoštolských, všecku tvářnosť svrchní v služebnostech duchovních, v klaněních, žehnáních, v líbáních, v posvěcováních ukazuje Kristovi, ale jsa odpůrce protivný přikázání Kristových jest oddělený od Krista, a kteréž poctivosti ukazuje Kristovi, to skrze duch odporný Kristovi vede, aby to, což se vidí, bylo smrť a potlačení Kristovo.« [1])

Antikrist papež jest prý ten nejhorší člověk, a převyšuje pohany svými odpornostmi, a páchá prý nešlechetnosti takové, že horší se ani

[1]) Zpráva o tiele Božím.-Kap. 25.

díti nemohou. »I nemóž se Bohu liebiti, ani milosti jeho čím obdržeti, ani móž dobrý býti, jsa v nenávisti pro přestúpenie přikázanie Božích, a jestiť prokletý před Bohem . . . Nikdy v ničem neslíbí si jemu, neb jest oddělený od nieho svým duchem odporným tieže než pohan zjevný, aniž móž snadno vypraveno býti, kterak Antikrist převyšuje pohany svými odpornostmi . . . aniž mohú tací hřiechové pod nebem dieti se, jakož se děje skrze Antikrista proti Kristovi.«[2]) A ač prý se toto všecko děje zjevně před očima všech, *sviet jest ve tmě postaven,* nic nevie o Antikristovi, ale ještě prý pomáhá jemu.«[3])

Nemaje Antikrist dosti na své nevypravitelné nešlechetnosti, přidává, že i dobré věci Páně a svaté v svůj duch obrací, aby ve lži ustavil lidi. »Nejprve Boha a Jesu Krista obrátil jest v svůj duch, v lež ustavie svět ten, kterýž Boha nenávidí a jemu se protiví všemi cestami, ten aby křivě spolehl na Božím milosrdenství . . . a tiem činem, poněvadž pravda nemóž býti, Boha v lež jest obrátil škodnie . . . a tak nebe, peklo, sviet, duchovenstvie všecko, i řády Písma svatého, tielo Božie, mše, pokánie, všecko to v lež obrátil jest svým duchem odporným Pánu Kristovi, aby tiech viecí chytiece se podle ducha Antikristova chytli se v lež jeho. A tiech viecí rozum jest tento, že všecky vieci dobré od Boha dané ku požievánie lidem duchovnie neb tielestně, tak sú dobré, budú-li požievány tak a k tomu, k čemu sú od Boha dány podle smyslu Božieho, budú užitečny a prospějí k dobrému; pakli je Antikrist vezme v svú moc, a nalé v nie ducha svého jedovatého, Kristovi odporného, učiní z nich lež a ustaví skrze ni lidi ve lži proti Kristovi, aby tak lstnie ustavil sviet v naději nebeských dědicóv; a zvláště Matka Boží, aby hřiešnikóm dal naději v nie bližší a jistější spasenie a milosti nabyté, než v samém Bohu a Jesu Kristu, Synu Božiemu, a že, za kohož se ona přimluví, každý spasen bude, a tu jejie přiečina pevnější a vzacniejšie bude než smrť Kristova, a kromie smrti Kristovy dosti mají hřiešníci spasenie na přiemluvie Matky Božie. A skrze toho mohl by Antikrist lháti jako skrze Matku Božie a sviet v také lži postaviti jako skrze nie?«[4])

A jako prý Antikrist zle užívá Matky Boží, aby oklamal a svedl svět, tak prý také zle užívá svatých na oklamání světa. »Po celý rok prý lže skrze nie, znova vždy jiné a jiné vypravuje, a chválé svatosť každého a milosrdenstvie jeho k hřiešným, že ktož jim kterú poctivosť učiní postem, obětí, svíčkami, sviecením, modlením že snažnie za nieho přimlúvajie se před Bohem. A ještě Boha hyzdie skrze nie. Antikrist pravie, že se Bóh hnievá na hřiešné a chce je do pekla poslati pro jich hřiechy, ale svietí milosrdní sú, přimlúvajie se za nie a krotie Pána Boha, aby neprchal a neunáhlil se na hřiešné a předkládají svaté před Boh, aby hřiešníci nesměli napřed prositi milosti od samého Boha, než k svatým prve, že jim pevněji doufají nežli samému milému Bohu. A to jest blud veliký.«[5])

K tomuto výkladu přičiňuji jenom tu poznámku. Arci by to byl blud, a to veliký, kdyby katolická Církev tak učila, jak tuto Petr Chelčický předkládá. Ale katolická Církev nikdy nepřikazovala, aniž náměstek Petrův v Římě, aby se věřící lid v potřebách

[2]) Tamtéž.
[3]) Tamtéž.
[4]) Tamtéž.
[5]) Tamtéž. Kap. 26.

svých nejprve ku svatým utíkal, a napotom skrze nie k Bohu. Aniž kdy vyslovil náměstek Petrův tu blasfemii, že by nabádal lid, aby se ku svatým spíše obracel, aby se Bůh nepřenáhlil. Zbývá tedy, že sobě Petr uzdil po svém obyčeji z učení katolického potvornou náuku nekatolickou, a proti té že harcuje a domnělého Antikrista stihá pak pro učení, kteréhož on nikdy nedržel aniž na mysli měl. Katolická Církev také nikdy nevyslovila, aniž kdy prohlásil nástupce sv. Petra v Římě, že by snad bylo vzývání svatých anebo andělů ku spáse věčné nevyhnutelně potřebno, ale to bylo vezdy věřeno, i za času Petra Chelčického, že dobré jest a prospěje svaté ctíti a vzývati. *Avšak všecky přímluvy svatých i také Matky Boží se dějí skrze prostředníka Krista Pána.* Stran vykoupení našeho a spásy naší víme z víry, že bez vykoupení skrze Vykupitele Krista nebylo spaseno lidské tělo. I Matka Páně byla vykoupena, ale způsobem vyšším nežli Adam a jeho potomci, neboť ona nepodlehla pro zásluhy Pána Ježíše ani na okamžik dědičnému hříchu. Avšak tatáž Matka Boží nám počala a porodila Vykupitele, ona jest tedy jistou měrou příčina našeho vykoupení. A v tom věru není ničehož, čímž by vykupitelská síla Páně byla ztenčena. *Sám Hus neváhal vyznati: »Virgo (Maria) est advocata et mediatrix et quodammodo causa incarnationis, passionis et resurrectionis Christi et per consequens et causa salvationis totius salvandorum.*[6]) O tom se mohl usvědčiti Petr Chelčický, neboť Hus ani v českých svých spisech o Matce Boží jinak nepíše a mohl jemu tím spíše za pravdu dáti, ant jmenuje Husa mučedníkem za pravdu. Panna Maria jest však netoliko nejsvětější dívkou Páně, ale také Matkou jeho, proto se zcela dobře za to má a věří, že prosíc jako Matka působivěji prosí, aneb cestu ku spáse zjednává.

Jako prý Antikrist (papež) svatých a Matky Boží zle užil, aby potlačil Krista Pána; tak prý také odvrátil svět od Krista a přikryl sebe duchem lživým, ustanoviv posty, svátky a táhna i mše v svój duch lživý.[7]) Tielo Božie jest jinam přeneseno od Krista, aby z nieho divadlo učinil Antikrist, a odpustky aby rozdával ode mše svaté. A bez jeho odpustků byla by svatá mše jalová, diváci nevěděli by, čím svaté mše požieti, než miesto jedenie tiela Božieho desku jim postavil, aby ji líbali, aby moc tiela Božieho brali, jakoby jedli, a k tomu aby odpustky obdržali . . . Tiem prý potlačuje Antikrist pravdu tiela Božieho.«[8])

Taktéž prý všecky svátosti v svůj duch lživý obrátil a klamný a lakomý, peněžitý a svatokupecký, aby bohatěl tělesně skrze svátosti . . . zvláště pokáními falešnými . . . ukládaje pokání falešná na ty, kteří ustavičně stojie neustupnie v těžkých a navyklých hřiešich, nikdy vuole ani úmysla neproměnivše, aniž zlých skutkóv ostavše, vždy na se nová pokánie berú . . . A takové pokánie jest posmívánie a rúhánie Bohu a najtěžšie oklamánie lidu.«[9]) *Katolická Církev ovšem učí, že zlá vůle není odpustitelna, že tedy ti, kdož tvrdošijně v hříších trvají, rozhřešeni býti nemohou, ona tak učila vezdy, i za času Chelčického, a proto nebylo pokání ve smyslu Církve ukládané nižádným rouháním, aniž klamáním lidu. Než, Petr Chelčický měl papeže za*

[6]) Hus: De fidei suae dilucidatione.
[7]) Zpráva o tiele Božím. Kap. 27.
[8]) Tamtéž.
[9]) Tamtéž. Kap. 28.

Antikrista, a náměstka ďáblova, a tak i duchovenstvo, jakžby tedy byl mohl připustiti, že jsou pokání ukládána vedle vůle Boží?

Aby prý vyvrhl Krista Pána ze světa, má prý Antikrist dvoje činy, skrze nież vylévá svůj duch odporný na svět. Jedny činy prý má, jež uvodí ze své moci. Přičetl sobě moc Boží, aby tú mocí mohl lidi spasiti, a které chce zatratiti, aby zatratil, aby mohl *rozličných svátostí znovu posvěcovati,* a v tiech aby svietu spasenie uložil . . . a nad to jsa bohem, aby mnohotvárné milosti na sviet vyléval tak jako obdarováníe Božské, maje tolik moci jako Kristus, aby mohl všemu svietu hřiechy odpustiti a na onom svietě muk pekelných zbaviti ten sviet, který se hřiechóv nekaje . . . To vše Antikrist odpustie za penieze bez opravenie života tiech, kterých hřiechy odpustie, a má moc, dávati list na hřešenie svobodné za sedm let, neb za kolik kto chce, aby hřešil kterýmikoli hřiechy ve dne i v noci neléhaje, (!!!) a když vydržie léta toho hřešenie, aby se zpoviedal knězi, kteréhož sobie volí, ten aby jeho rozhřešil moci papežskú tiech všech hřiechóv podle zápisóv, který list od papeže svědčí . . . [10])

Kristus Pán jsa na světě, patrně neodpouštěl zarytým hříšníkům, vždyť víme, jak zviáště před svým utrpením farizeům a zákonníkům jejich tvrdošijnosť vytýkal a také tresty Božími hrozil, ale neodpouštěl jim v jejich zlobě a zatvrzelosti. Jinak ovšem, jak Chelčický popisuje, činí Antikrist. On odpouští i zatvrzelcům a dává jim ze své moci svobodu v hřešení na kolik by chtěli let. Jest ovšem toto povídáni Petra Chelčického zjevnou nepravdou. Avšak on se v tyto věci tak vpravil, že se neostýchal takto mluviti, ano i psáti. Tuť mohl arci velhav se v povídání své tvrditi, že sobě Antikrist (papež) přikládá větší moc, nežli ji má Bůh. A když prý má Antikrist moc nad Krista, rozumuje Chelčický dále, k čemuž prý jest jiný Bóh? »Co jest Kristus se svými bolestmi a se svým křížem? Co se svými milostmi? Všecko vyprázdnil jest Antikrist, a vzal to na se, aby hojněji milostí rozdával, než jich jest kříž Kristóv zaslúžil. Tím činem vyvrhl jest Antikrist Jesu Krista s jeho pravdú, a s jeho mocí a s jeho spasením . . . sám prý se na jeho miesto vetřel, aby lidé k niemu mieli zřenie a spasenie.« [11])

Když tedy takovou mocí jest opatřen Antikrist, jak tuto Chelčický vykládá, když má v rukou veškerou moc duchovní, Písmo sv., čili zákon Boží a jeho výklad, a když sobě přikládá neomylnosť u výkladu Písma Božího, když to musí býti pravdou, co on ustanoví; když má Antikrist (papež) v rukou všecku moc světskou: císaře a krále, knížata, pány, rytíře, panoše, když jsou jemu velmožové tohoto světa poddáni, před ním klekají, jemu se klanějí a nohy jeho líbají, když jsou v moci jeho mistři a doktoři, ano všecka učená a výmluvná ústa, když jsou v moci jeho svátosti a vůbec všechno, což Kristus Pán zařídil a Církvi zanechal, a když užívá Antikrist všech těchto věcí dobrých a svatých způsobem opravdu satanským, aby dárce všeho dobrého a svatého, Pána Ježíše z Církve a ze srdce křesťanů vyhostil a vypudil; když zákon Boží potlačil, zmrhal a ve psí obrátil — a toto všecko tvrdí Chelčický o papeži Antikristovi zcela opravdově a s kyselostí a zlobou nemalou . . . řka: Jaké as následky do-

[10]) Zpráva o tiele Božím. Kap. 30.
[11]) Tamtéž.

znala bývalá Církev Kristova? Zvláště, ant Chelčický ještě dále, a možná-li ještě děsněji démonickou zlobu Antikristovu popisuje. Antikrist prý Písmo v nic obrátil, nechtě, aby jemu říkali »Antikrist«, ale Církev svatá, ježto se vždy spravuje Duchem svatým a poblúditi v ničem nemóž, že ji Duch sv. za ruku vodí, že má moc, zákon Boží složiti a jinak proměniti (!!) . . . A tu již Písmo nebo Zákon Božie nemóž platen býti mnoho, než potud, pokud jemu Církev sv. mieru a cíle uložie a odměřie . . . Z těch řečí, vykládá Chelčický dále, zjevno jest, že Zákon Božie nic jiného nemóž býti, než to, co Cierkev svatá mieti chce (!!) . . . Takéž svědomie v listech ukazuje a ustavuje, neboť jinak svědomie nemóž spraveno býti než toliko skrze Zákon, nemohú (lidé) hřiechóv věděti, co by byly, leč Zákonu vieří, a váží jej sobie . . . pakli Zákon odjat bude od lidí, tak hřiech u nich nic nebude . . . To Cierkev však dávno již odvrhla Zákon, a tak hřiechové nic nejsú . . . a proto teče, jako řeka prudká v ohavnostech . . . Ano hřiechové tak dlúho rostli v té Církvi, až jsú se stali ctnostmi (!!) . . . A tak jest Cierkev jako púšť zastaralá hustým lesem, ješto se na nie rodie zvieřata divoká rozdílného tvoru . . . *Lid je nemúdrý, ukrutný, nepoctivý . . . hrozný, vzteklý . . . jinak pokolenie nemóž býti z hřiechu pošlé . . . Cierkev Římská prý odjemší Zákon Boží od lidu, nadělala z nich lidí sodomských, slepých, nemúdrých.* [12])

Potlačiv Antikrist Zákon Božie a v zlé smysly jej obrátiv tiem činem najtěžší jest ránu zasadil u vieře Kristově a všemu křesťanstvu. Neboť viera, která má k Bohu býti, jest zavřena v zákoně Božím, a když ten odvržen jest, že lid o niem nevie a v niem nestojie skutečně, nemóž odjinud [13]) viery k Bohu držeti, ani užitečného pokoje v sobie mieti. Protož Antikrist potlačiv zákon Božie vytrhl jest vieru k Bohu lidem ze srdce, aby Boha Jesu Krista neváželi, ani viery vieděti mohli . . . A tak potupiv zákon Božie vieru jim odjal, že ani vieřiti ani Boha ctíti mohú. [14])

Když tedy papež Antikrist takovouto spoustu podle sepsání Petra Chelčického učinil, tuť zajisté nebude žádnému s podivením, že zasluhuje, aby byl jmenován úhlavním nepřietelem Jesu Kristovým a nepřietelem spasenie všech lidí. [15])

A tento nepřietel Pána Ježíše, Antikrist syn a náměstek ďáblův, syn zatracenie a človiek hřiecha právie na to jest přišel a velikú mocí tohoto svieta v údech, svých pokrytých duchovních, aby proti Duchu sv., jenž trestá hřiechy, odporně všecky hřiechy rozsil, ustavil, vymluvil a bránil jich, aby z nich sviedomie nemieli, aby v nich pochleboval. A on jest sňal hřiechy svieta aby nebyly, ale aby se obrátily hřiechy v ctnosti, v řády, v slušnosť a poctivosť, tak že již řiedko co nalezeno móž býti hřiechem. [16])

Takovýmto děsným, hrozným a v pravdě ďábelským konáním dovedl Antikrist a náměstek ďáblův, jak Chelčický vypravuje, všechno dobré Pánem Ježíšem Církvi svěřené v nivec obrátiti, všechen život

---

[12]) Tamtéž. Kap. 31.

[13]) V tom přikládá sobě více moudrosti Petr Ch. nežli jí byl obdařen sv. apoštol, který Řím. (10, 17.) takto dí: »*Víra ze slyšení, slyšení pak skrze slovo Kristovo.*«

[14]) Tamtéž.

[15]) Tamtéž.

[16]) Kniha Výkladuov. Ned. IV. po Velikonoci.

křesťanský potlačiti, všechnu pravou svatosť udusiti, Krista Pána odstraniti a vládu ďáblovu pojistiti, tak že jest všechna Církev spustošena, vinice Páně popleněna a jako pouští učiněna, »*lid jest všechen zkažen, že tiežeji jest jemu hlásati Krista, nežli pohanóm.*« [17])

Do tak bědného stavu uvrhl Církev Boží papež a jeho druhové, kardinálové, biskupové, opatové, kněží, mniši mnohotvární, mistři a všichni, kteří s ním za jedno byli, císařové, králové, knížata, páni, a měšťáci, jenž sú s ním všichni spolu jeden Antikrist. [18]) Úhlavní však úkol vykonával v této ďábelské úloze Římský papež. On především porušil Církev přijetím nadac a panování, on vnesl v Církev pýchu a nádheru, on pravdu Boží potlačoval, Písmo na svou stranu vykládal, on zákony svými zákon Kristův vyhostil a zatlačil, on Krista Pána samého z Církve vypudil a sebe sama na místě jeho postavil, ano on sebe sama nad něj vyvýšil, jako zemský bůh, ano, více nežli bůh, on prý dobrému říká zlé, a zlému dobré, a tak prý nyní neví lid, co je dobré a co zlé, co ctnosť a nepravosť, ano, za vlády Antikrista papeže stávají se nepravosti ctnostmi. On Antikrist také Církev Boží rozštěpil a rozštěpuje, dobré a svaté lidi mučí, pálí, v žalářích hnojí, a tak se plní na něm, což sv. Jan ve zjevení, a sv. Pavel k Thessalonickým pověděl, že jest on člověk hříchа a syn zatracení spolu se svými náhončími, kardinály, biskupy, kněžími, mnichy, mistry, se světským ramenem, vůbec se vším tím zkaženým, zhovadilým, nešlechetným lidem, a tak jest pravdou, že Antikrist jest morálnou, složitou osobností, kteráž od apoštolů počínajíc brojila proti Kristu Pánu a jeho zákonu.

Hledíme-li očima Petra Chelčického tedy na Církev Kristovu, spatřujeme v ní neskonalou spoustu. Vždyť odpadla od pravdy Boží, zavrhla zákon jeho, neví, co je pravda a co lež, co je ctnosť a co nepravosť, páše nepravosti, a domnívá se, že koná ctnosti, všecko, co koná dobrého, jest prý pokrytecké a šalebné, ona jest odpadlá od Krista Pána, všecka porušena, všecka spustošena, zkažena. Tak aspoň o Církvi Kristově nesčíslněkráte psal Petr Chelčický, líče ji barvami nejčernějšími. Dejme tomu, žeby byl přeučeného sedláka Petra poslouchal nějaký, jak my nyní říkáme, uvědomělý katolický sedláček, a se ho otázal: »Bratře Petře, když podle tvých výkladů Církev katolická, Církev to Kristova, od pravdy odpadla a je, jak ty pravíš, až do základů porušena a zkažena, kterak zůstane pravdou, co pravil Kristus Pán ku sv. Petrovi, tvému to sv. patronovi: »Já† pravím tobě: ty jsi Petr, a na té skále vzdělám Církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou?« Mat. 16, 18. Či snad, Bratře Petře, nejsou to brány pekelné, kteréž podle tvého kázaní ohrožují a přemáhají křesťanství, když ďábel sám, jak ty pravíš, vysílá papeže Antikrista a jeho kněžstvo, aby kazili všechen svět? Či smíš a troufáš sobě říci: že brány pekelné Církve nepřemohly, Církve to Kristovy, když, jak ty tvrdíš, jest ona všechna v blud uvedena, otrávena, porušena, zkažena? Co by byl jedovatou vášní svou zaslepený Bratr Petr odpověděl na tato slova katolického sedláčka? Či snad by byl Kristus Pán opustil Církev svou, s kterouž že zůstane až do skonání světa, připověděl, a tak oklamal věrné ovečky své? Anebo snad by se byl

[17]) Tamtéž. Ned. I. po Narození Páně.
[18]) Tamtéž. Ned. IV. po Velikonoci.

klamal Kristus Pán, o němž ty, Bratře Petře, vyznáváš, že jest Bóh a člověk v jedné a to božské Osobě? Nahlížíš již, Bratře Petře, že jdeš ve svém fanatickém líčení Církve Boží daleko přes práh pravdy? Ale, Bratře Petře, dovol mi, povědĕti ještě slovíčko. Ač nesouhlasíš s katolickou Církvi, že bude Antikrist na konci věků přišlý osobou jednotlivou, přece nejsi s ní na sporu, že bude Antikrist pronásledovati Církev Boží. Bratře Petře, znals Mistra Jana Husa, obcovals s ním a víš také, že on překládal slovo: »Církev« slovem »sbor«, a že tedy měl na mysli společnosť jednotou učení o víře a mravech sjednanou, ale kde pro Bůh jest ten sbor, ta Církev, kterou pronásleduje papež, náměstek ďáblův, a všickni jeho druhové? Ty pravíš, Bratře Petře, že papež a jeho družina upálili dva svaté muže, Jana Husa a Jeronyma, jsou ti snad Církví, kterouž ustanovil Pán? Nad to nevíš snad, že na sněmu Kostnickém se rozhodovalo o tom, zdali Hus a Jeronym neústupně drží bludy proti víře, čili zdali jsou kacíři, a nikoliv, zdali mají býti usmrceni čili nic? Ty se svou osvětou vynášíš, Bratře Petře, a myslíš, že všade jest temnosť, a jen u tebe že je světlo. Jak, nevíš, že odsuzovati na hranici náleží světskému rameni, a je skryto před tebou, že kruté zákony naproti kacířům nejsou vynálezem Církve katolické, ani papeže, ani biskupův, ale vlády světské? Nenahlížíš, Bratře Petře, že mluvíš u vítr, t. j. naproti veškeré pravdě? *Kde jest tedy, Bratře Petře, ta Kristova Církev, kterou pronásleduje Antikrist, když, jak vyznáváš, ona zahynula a stala se pelechem satanášovým? Nahlížíš již, že se klameš a obelháváš Bratry své?* Co by as odpověděl Bratr Petr?

A ježto Chelčický národů jiných neznal, leč jen národ český, pak všecky ty příšerné věci, kteréž vrhá na katolickou Církev vůbec, přičítá také národu českému, a také skutečně naň zle láteří a přikládá jemu spustlosť takovou, že až pětiletí kluci již smilstvo páší. Než, ač národ náš těžce pobloudil, občanskou válku tvrdě vedl, sebe potíral a věcí žalostných se dopouštěl, takovým netvorem nikdy nebyl, jak nám o něm zvěstuje Bratr Petr Chelčický. A možná-li ještě drsnější a nespravedlivější soud pronesl, když tvrdil, že jest všechna Církev porušena, zkažena a od Krista Pána odstoupilá. Že toho nebylo, dokazuje trvání její až po tento den, kdežto dílo Petrovo vzalo za své, jakož i dílo úhlavního jeho žáka Bratra Řehoře, sotva že se byla Jednota poněkud ohřála. Ti, kteří prohlašují sebe za žáky Husovy, Petrovy, nebo Českých Bratří, nejsou jimi. Důkazem toho jest různé jejich učení. Čeští Bratří se dovolávali proroctví Gamalielova, jak se na nich vyplnilo, dokazují jejich dějiny.

Jako popisuje Chelčický naproti veškeré pravdě, že byla Církev katolická jeho dobou naprosto porušena a zkažena, ano již za dob papeže Sylvestra: tak se dělo také později od Lutra a jeho žákův ve věku XVI. Všichni, kteří ze spisů jejich své historické (?) zprávy čerpali, líčí taktéž zkaženosť Církve Římské barvami co možná nejčernějšími. Jim zajisté na tom záleželo, aby Církev katolickou co možná nejvíce zlehčili, neboť tím právě chtěli ukázati, kterak byla revoluce naproti Církvi oprávněna. Lutr se až ani netajil tím, že užívá lží naproti Církvi Římské. Bohužel, že i katoličtí dějepisci vážíce z kalných pramenů protestantských, podobně líčili stav Církve Boží před tak zvanou reformací Lutrovou anebo Husovou. Chtějíce takto býti historikové ku protestantismu liberálními, stali se ku své vlastní

Církvi nespravedlivými. Nepravda tvrzení, že by byla Církev katolická před reformací, jak o ní Hus anebo Lutr usiloval, zcela porušena, bije do očí, neboť kdyby bylo pravdou, že byla Církev naprosto porušena, anebo kdyby se byla stala, jak Husiti a Čeští Bratří a reformatoři věku XVI. tvrdili, Bábelem a nevěstkou satanášovou, byla by dávno zhynula, jelikož by obrod její byl nemožný. Ale ona trvá, kdežto sbor Husitův, sbor Táborův, Jednota Českých Bratří, sbory Lutheránův a Kalvíncův, ***jak*** je ustavili jejich původci, hynou anebo dávno zhynuly. Doufejme, že se pravda brzy objeví. V Německu zacpal veliký Janssen všem utrhačům cti katolické Církve ústa mistrným popisem o stavu Církve katolické před revolucí Lutrovou. My katolíci čeští čekáme na takového Janssena, nebo i u nás chtějí někteří ospravedlniti revoluci Husovu právě takovými děsnými popisy o stavu Církve a duchovenstva v Čechách, a tím věru velice hyzdí minulosť svých katolických předků. Něco jiného jest tvrditi, že tehdáž byly v Církvi jisté zlořády, jak o nich nestranná historie vypravuje, a něco jiného jistiti, že byla Církev Boží za dob Husových všechna porušena. Tak mluviti anebo psáti jest netoliko lhavé, ale také zjevný blud naproti pravdě, že Církev Boží zhynouti nemůže.

Přicházeje ku konci svého pojednání vzpomínám na zbloudilého, ač veleučeného Döllingera,[19]) kterýž tvrdil, že byl Lutr první, kterýž papeže po sobě jdoucí nazval Antikristem. Z mé publikace jde na jevo, že tato fanatická injurie jest vynálezem našeho rodáka Petra Chelčického, ačli nenáleží priorita Janu Viklifovi, kterýž totéž potupné jméno hlavě Církve Římské dává. Ale byť i byl Petr Chelčický vynálezcem této příhany papežství Římského, to jisto jest, že v tom není pro nás Čechy nic chvalného, vždyť se i protestanté v říši začínají za tento Lutrův fanatismus styděti.

Shrneme-li však učení Chelčického o Antikristovi a přirovnáme-li je k náuce katolické, shledáme snadno, že souhlasil s katolickým učením potud, že odmítal, že by Antikrist byl jakousi inkarnací ďáblovou, anebo že by na nějaký způsob z ďábla měl původ, ano, on i souzvukuje s věrou katolickou, že Antikrist není a nebude původu jiného, leč jen lidského. Avšak, kdežto se rozeznává v katolické Církvi mezi Antikristy, kteří jsou »*mnozí*«, a kteří byli, jsou a budou odpůrci Páně v každém století až do skonání, a mezi Antikristem, kterýž na konci dnů přijíti má: tvrdí Petr Chelčický, že takovýto Antikrist na konci věků se nedostaví, že nebude osobou jednotlivou, fysickou, ale že Antikrist vezdy v Církvi byl, a tím že jsou všichni kacíři a vůbec odpůrci Páně. Jeden úhlavní Antikrist však jest prý papež Římský, čili posloupně všichni papežové po Silvestru, kterýž od císaře Konstantina přijal zboží a panování, a ti menší Antikristové jsou prý biskupové a kněží, všechno duchovenstvo, ano i všechen katolický lid. Ostatních věcí o Antikristovi pomíjí Chelčický, neboť nesnášely se nijakž s jeho domněnkou, že Antikrist znamená souhrn osob Kristu Pánu odporných.

[19]) Döllinger. Kirche und Kirchen. Str. 441.

Ve šlépějích Krista . . .

Kdo nemá ducha Kristova, ten není Jeho.
Rom. VIII. 9.

Celému světu nesu vzdorné čelo
a léčkám jeho vždy se budu smát — —
Ni smrtné zbraně, nástrahy a klamu,
ni záští palu, bídné pomsty plamu,
byť vše to kol mne hadem zasyčelo
a vše mě chtělo do záhuby rvát,
ba nikdy v žití nebudu se bát,
vždyť ochranou mně náuka je čistá,
s ní k cíli kráčím ve šlépějích Krista . . .

Jsem kněz — toť všecko! Nehodný jsem sluha,
jenž bázní, hrůzou každé chvíle jat,
že tolik moci nebe na mne vneslo,
by po mém žehnání a slově sneslo
se Slovo věčné — ona nebes duha,
jež neustane lidstvu zvěstovat,
že usmířen Bůh — láskou Syna spjat,
a všem že kyne cesta k nebi jistá,
kdo půjde z lidstva ve šlépějích Krista.

»Pojď za mnou!« volal — »Následuj mne!« pravil,
a jeden s druhým apoštol hned spěl,
by v stopách Krista po svaté šli zemi . . .
Oj, nezlekáni bědy nesnázemi
i když krok jejich v útrapách se stavil,
i když smích luzy na jich Mistru lpěl,
i nepřátel vztek v sluch jim často zněl,
a pro své hlavy s Ním neměli místa —
přec svorně za Ním — v šlépějích šli Krista! !

Ó hrdinové! Kdo vás poznat učil
té statečnosti nehynoucí zdroj?
Hle, hrstka malá ve svět šírý kráčí,
jim Satan s peklem za patou se vláčí,
by každého z nich rukou katů mučil . . .
přec neleká je — žalář, katů zbroj,
se zpěvem žalmů ničí nepokoj
a vlastní krví každý sobě chystá
dál v nebe cestu ve šlépějích Krista . . .

Sem pro posilu, k mučenníků krvi,
a nestálosti každý zde se zbav!
Pak láska, modlitba a odpuštění
— duch Kristův — naše duše zcela změní,
by statný byl náš věk jak býval prvý . . .
— — — — — — — — — — — —

Zřím s úctou nespočetný světců dav
a vedle vidím vládců deset hlav,
jež vymýšlely roků skoro tři sta
smrt na toho, kdo v šlépějích šel Krista . . .

Václav Tesař Blanický.

V sousedství.

Obraz ze života lidu v Žďárských horách.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

(Pokračování.)

VII.

Představený předvídal dobře, již nazejtří došel Černý-Černovský k němu se žalobou na Nemeškala. Žaloval o správku zídky a udával, že cesta mezi dvory jest pouze jeho, a že bez jeho dovolení nesmí soused nadále tudy jezditi. Vyzval přednostu, ať přesvědčí se na obecních mapách; on že tak učinil již v listovním úřadě.

Nevrle vyňal představený mapy z obecní skříně, rozvinul je po stole, ale prve než dal jich Černovskému do ruky, poslal pro oba radní, souseda Volného a starého souseda Zemíka i pro pana učitele. Tento býval v podobných záležitostech vždy rád a ochotně představenému k ruce.

»My rozumíme těm kopaninám a mezám, jak jich Pán Bůh stvořil a jak je spracováváme, a pan učitel zasejc, jak je lidi vokreslujou a popisujou,« říkával představený.

Černovský nevzpíral se přivolání radních, ale že by učitele nepotřebovali, přece řekl, on sám že rozumí dost a dost v mapách.

Představený nedbal jeho řeči a požádal pana učitele o nahlédnutí do map.

Záhy našel pan učitel sporný pozemek, vytknul na mapě a narychlo křídou na stole ve větším rozměru nakreslil. Cesta vedla skutečně na pozemku Černovských, v obecních knihách nebylo však záznamu o shodnutí sousedů k společnému užívání.

»Šlo to asi podlevá sousedské a křesťanské lásky v dobry vůli a svornosti,« řekl představený. »S váma Černovský to asi nepůjde.«

»To ne!« odsekl Černovský. »Já chcu jenom svý právo, já ho taky žádnýmu neupírám. Včil pošlite pro Nemeškala, ať se domluvíme. Na velkou domluvu nebude, musí platit zídku a vod cesty jsu já pánem.« Černovský podepřel ruce v bok a hleděl vyzývavě na představeného a radní.

»Dojdeme s váma k Nemeškalom, von je chudák žebrák (mrzák) a nemůže sem dojít, povězte mu to a domluvte se. Nemeškal nebude vod toho, aby vám za tu cestu ročně něco nedal. Já sám za společní

cestu sousedu mlynáři vypomůžu třikrát za rok na celej den s potahem: jednou při jarní práci, jednou ve žnách a jednou z podzimu nebo v zimě do lesa. Tak je mezi našejma rody smluvíno vod nepaměti,« pravil starý Zemík.

»A já dostavám za společní cestu a za přejíždění palouku vod souseda Zelenýho míru žita, a nikdá se nehádáme,« dodal Volný.

»Tož pojďme k těm Nemeškalom,« vyzýval představený. »Pan učitel půjdou s náma, a zrovna si můžete napsat smlouvu, s váma, Černovský, na slib a slovo jak po starodávnu a staročesku bejvalo, bych sám nechcel nic mět —«

»Neurážejte!« vybuchl Černovský.

»No, no, nejste ešče pánem, a to by bylo zle, aby na dědině starej soused a k tomu jářku přednosta nemohl říct mladšímu do pravdy. Taky vám povídám, ať mně nezakřikujete, to si ešče zasejc já nedam líbit,« řekl představený.

»Já k Nemeškalom nepůjdu! Žádám, abyste vyzvedl komis a rozhodl spor,« Černovský škaredě se pronesl mezi zuby.

»To neudělám, pokud jsem nemluvil i tuhle s »ouředními« s druhou stranou. Pošle se vám tam zedník, aby spravil zídku, a to druhy se ukáže.« Přednosta zůstal kliden.

»Zídku mi spravit musijou, ale dřívejc musí bejt komis,« odsekl Černovský.

»Pobořeni zídky nemá s tím co dělat, je-li cesta vaša nebo ne,« namítl představený.

»Tak dle vašeho rozumu *pane* představenej,« ušklíbl se Černovský. »Nebude-li to pak na úřadě vhod, nebude mou vinou. S Pánem Bohem.« A nikomu ruky nepodav, odešel.

Představený se sousedy chvíli ještě pohovořili o nemilém, urputném přistěhovalci, pak šli po svých, a představený došel k Nemeškalovi, by jej zpravil o tom, co Černovský zamýšlí.

Tohoto věc nepřekvapila. Pravil, že dávno čekal od souseda něco takového. »Ale uměl to chytnout z citelny stránky, ztráta té cesty bude nám zlou, museli bysme vobětovat zahrádku za stodolou a kus pola až k vejvozu na novou a srovnat dvůr pro votočení s vozem,« uvažoval Nemeškal.

»A co je dělat?« tázala se panímáma.

»Nic, musíme se uvolit, k čemu bude chcet. Ale sám jsem nevěděl, že by byla cesta celá jeho. Za nebožtíka otca, dyž jsme dávali ke dvoru novej plot, jsme s ním ešče coufli do ty cesty, bude s tím trápení, komise to vyměří, a ten — e abych neřek' ňáky škaredy slovo, bude chcet Bůh ví jakou náhradu. No, co platno. Jářku! tak bejvá, dyž dělajou ženský po svy hlavě,« Nemeškal nedořekl a pohleděl na Františka, sedícího u okna. Nejel dnes do lesa. Umluvili se s kmotrem, že nechají všeho, pokud nebude spor o cestu vyřízen.

Představený nevěděl také jiné rady. Poslali pro zedníka, aby spravil Černovských zídku. Stalo se, a panímáma Nemeškalová, vyplácejíc tomuto mzdu, vzdychla: »Tolik let jsme tu žili v pokoji, a včil ten přistěhovalec —« šla raději ven, aby neřekla horšího slova. František smutně hleděl za ní.

Komise byla na úřadě odřeknuta, za příčinou tuhé zimy. Až z jara že bude dopodrobna vyměřováno; zatím ať se sousedé porovnají.

Ale s Černovským porovnání nebylo. Dal zaraziti na obou stranách uličky mezi dvory kůly s víchy, hájky, jaké se dávají na zapovězená místa. A ani hochů, již tam přišli sáňkovat, tam nevytrpěl: zahnal je. Vykřikoval, aby to bylo do Nemeškalova dvora slyšet, že mu tam ten mizerný Franta beztoho kluky naschvál poslal, ale že je sprovodí karabáčem, jako jeho, toho pacholka.

František přecházející po dvoře to slyšel a slyšela to Maruška, jdouc právě ze síně na dvůr. Od oné chvíle, kdy udála se srážka v uličce mezi dvory, nepromluvila slova se svým mužem. Vyslechla mlčky vše jeho chvástání a nadávky, neodpověděla slovem a šla mu z cesty, kde mohla. Ani k matce ani k čeládce nemluvila více než musela; jen Vašíčka laskala jako jindy. Byla ráda, že Vašíček zůstával jedináčkem, vždyť neměl chuďátko mnoho dobrého, vlastní otec o něho nedbal, a ona, matka, nemohla mu prokazovati tolik vlídnosti a péče, jak by byla chtěla. Šla z práce do práce, a viděl-li ji pantáta hrát s chlapcem, dostalo se jí hned vyhubování. Nejmilejší jí bylo uspávati hocha. Tu dala mu vždy ku hraní pletenec svých krásných vlasů, a ty malé ručinky jej cásaly a drásaly, ale matku to nebolelo, těšila se, že má pro dítě milou mu hračku. Slyšíc dnes muže pokřikovati na bratra, vrátila se a šla ze síně zpět do světnice. Neusedla však k přeslici, zašla si až do komory. Zde usedla na truhlu a zaplakala. Bylo jí toho tak líto, že se jí bratr neblíží, a nyní si musela říci, že hněv posud nevyslovený potrvá asi na dlouho, snad na vždy.

Bylo smutno u Černovských i u Nemeškalů. Přešly Vánoce. Maruška vzpomínala, jak bratr, jsa vojákem, došel o koledě k ní kratičkou návštěvou; od té doby s ním nemluvila. A František vzpomínal též.

Nastalým masopustem nedal si František od Barušky říci, aby ji doprovodil k muzice. I na svatbu jsa zván za družbu odřeknul, ač to bylo milému kamarádovi. Stal se zamlklým. Někdy seděl třeba hodinu v zamyšlení a vytrnul se z něho jenom sáhna si náhle na tvář, kde táhla se mu napříč slabounká jizva, stopa po ráně bičem, již mu zasadil švakr. Tu zakoulel vždy očima.

Nemeškal kroutil nad hochem hlavou a skoro by se byl v duchu mrzel, že jej povolal pod svou střechu. Ale zvítězilo povážení, že hocha potřeboval, hoch že potřeboval domova, a zlý soused že by tak jako tak vyhledával svárů. Prozatím hovořival s Františkem o zásevu: kam a kolik síti jakého obilí, a těšil se, jak hoch rozumí hospodářství. Neušlo zkušenému starci, že hoch trpce vzpomíná na otcovské dědictví, vždy, kdykoliv mluvil o tom kterém dílu pole, neopomenul dodati: »Tam jsme mívali za nebožtíka tatínka vedle oves, žito; tam sely maminka mák, sázely hlávky.« A vždy mu přeletěl trpký stín mladou tváří.

Tak přišlo jaro. Háječky z uličky mezi dvory nezmizely, a František raději objížděl po dědině značnou zájížďkou po silnici, až k úvozu k polím Nemeškalovým vedoucím, než by byl vzkázal Černovskému, aby jej pustil s povozem uličkou. Jednou šel po humnech pěšky s pole. Bylo po poledni. Z Černovských dvora vyběhla pozadu Maruška se svým chlapečkem. Pantáta spal po obědě, byl v dobré míře, viděl, že Nemeškalův čeledín zajížděje úvozem na pole skácel s fůrou hnoje a zmeškal se na kolik hodin v práci. Měl z toho radost. Vysmíval se při obědě, jak že ten Nemeškalův šafář, ten

voják, nedovede zaonačit si práci. A chvástal se znovu, že dojde již brzo komise na cestu mezi dvory.

Marušce to projíždělo srdcem jako ostrým nožem. I vyběhla za humna v tom úmyslu, že nějak vyčká bratra neb někoho od kmotrů. Zahlédla Františka jdoucího po mezi. Šel se skloněnou hlavou a právě vcházel do úvozu vedoucího do oné neblahé uličky. Nebylo pochyby, že vystoupí na druhou mez a půjde zahrádkou za stodolou do dvora.

»Podívej se, to je strejček,« pravila k chlapečkovi a posýlala jej za strejčkem.

Hoch zvyklý matku vždy poslechnouti, rozběhl se za Františkem a uchopil jej za ruku. »Strejčku!« zavolal jasným hláskem a zasmál se.

František sklonil se k dítěti. Poznal je mžikem. Ano, to byly Maruščiny černé vlasy a oči, její důlky v lících a v bradičce, její pohled. Uchvátil děcko do náručí a líbal je vřele.

»Pusťte mě, já chcu dol',« bránil se hošík.

František pustil dítě a sáhna do kapsy, podával mu několik krejcarů. Pravil: »Na, kup si cukrlátka a pozdravuj maminku, rozumíš?«

»Maminka je támhle,« pravil hošík schovávaje krejcárky do kapsy.

»Františku!« zavolala mladá selka. Stála za kůlnou přiléhající k zídce, nemohla jaksi pokročiti blíže, nechtěla, aby ji bylo viděti onou uličkou z návsi; také se jí chvěla kolena.

František se vrátil, vzal hošíka do náruče a přenesl jej přes úvoz. Postavil dítě na zem a podával sestře ruku.

Vzala ji do svých obou, stiskla, přivinula k vpadlým, vyhublým prsoum, a dala se do pláče.

Františkovi také oslzely oči. To již nebyla ta jeho kvetoucí sestra, jejíž obraz viděl tu v mladinké tvářince jejího dítěte! To byla utrápená, chorobně vyhlížející žena! Červený šátek na hlavě neslušel k té vyzáblé líci, k těm zapadlým, tmavými kruhy obklíčeným očím, byl nedbale uvázán, a silné pletence vlasů tížily jej dolů. I ostatní oblek byl nedbalý, nebyla to Maruška jako druhdy, jako kytka, jako z másla, jak se o ní říkalo. Na vyhublém těle visela župka, na oblých jindy bokách přehazovaly se sukně, ruce, jimiž jeho ruku držela, byly zhrubly, zmozouleny, prsty od práce zkřiveny, žíly vystouplé jako u stařeny.

»Chuděro moje zlatá, posilň tě Pán Bůh,« řekl bratr sestře.

»Františku, já za nic nemůžu. Já to už dlouho nevydržím, ale jen jsem chcela mluvit s někým vod kmotrů, aby se na mne nezlobili. A tebe jsem chcela poprosit, dybych umřela, abys toho mýho chlapca nevopustil.« Maruška mluvila klidně a hleděla na bratra tak smutně, že nemohl se zdržeti slzí.

»Chudáku zlatý, tak je ti zle?« řekl a pohladil sestru po vyhublé líci.

»Ba zle, už se nedivím, že tomu našemu pantátovi tak brzo žena humřela, u něj musí uvadnout zrovna každá, která má v srdci cit, von citu nemá. A to dítě po ní že mu jeho lidi vzali, už se taky nedivím, dyž ho znali, von nemá ani k vlastnímu děcku cit. Jen se na mě nezlobte — —«

Maruška zaštkala, a František přivinul ji do náručí.

»S Pánem Bohem,« zvolala a ubíhala do dvora. Zdálo se jí, že se tam ozval pantátův hlas.

Hošík běžel uličkou na náves. Míval zřídka kdy krejcárky a běžel si k židovi pro cukrlata. Utíkal, jen se mu hlavička třásla.

František hleděl za ním a šel zvolna k Nemeškalově zahrádce. Baruška tam upravovala záhonky k setí hlavačice. Viděla jej státi a mluviti se sestrou. »Co ti říkala Maruška?« ptala se.

»Chudák, je jako zmatená. A jak špatně vypadá, srdce nad ňou bolí,« vzdychl František.

»Dyž ju vidím, dycky mně je ouzko. Myslívám si, dybych já třeba někdy tak špatně trefila na muža, jakou by měli ti chudáci rodiče žalosť,« řekla Baruška.

»Dá Pán Bůh, že trefíš lepší, ty si zasloužíš hodnýho muža, Maruška by ho zasluhovala taky,« pravil František.

»A zač zasloužím hodnýho muža?« usmálo se děvče škádlivě.

»Ejnu, jseš taky hodná.« Františkovi se oči zjasnily a usmál se též.

»Na tebe musí bejt každej hodnej,« řeklo děvče.

»A proč?« škádlil zase ji hoch.

»Protože jseš taky hodnej,« odvětila dívka, a v očích se jí vše smálo. Bavila ji hra stejnými slovy.

František se jí zakoukal do těch očí, popleskal ji na buclatou tvář a vzav jí hrabě z ruky, počal ohrabovati záhonky. V tom vešla do zahrádky panímáma Nemeškalová, která otevřenou ze dvora brankou pozorovala oba mladé lidi.

»Tak, tak, podporuj lenocha. Aby se těmi hráběmi nepolámala. Pojď se radějác najest, už ti beztoho kaša v troubě vysmáhla. Taky nejdeš k vobědu, aby se s tím člověk skovával,« tak se trochu jako vadila panímáma s Františkem. Byl to tak její způsob.

»Rekl vám Honzík, kmotřičko, že jsme skáceli?« ptal se František.

»No, co na tem? to se někdy stane. Šak prej se ten vod vedle řehtal jako ďábel. Ale včil pojď jest. A ty dělej, ať jsi hotova,« řekla panímáma k dceři.

Od nějakého času hleděla panímáma býti vždy při tom, byli-li František s Baruškou pohromadě. Jaksi se jí nelíbilo, že dcera nevybírá a nerozhoduje si více o hoších ženitby schopných. Baruška počala si hochů nevšímat a panímámě napadlo, že tak činívají dívky, any si svého hocha zalíbily. A Františka si všímala více.

A František se, jak již pověděno, Nemeškalovým za zetě nezdál. Myslili si, že to Barušku přejde. »Holka si dá říct, a hoch má rozum,« pravil starý Nemeškal, ani si s panímámou o tom povídali. »A my budeme mět rozum za voba,« doložila panímáma. Podali si s pantátou ruce. Měliť se staří ti manželé upřímně rádi.

VIII.

Komise na cestu uličkou mezi dvory konečně přišla. Vyměřováno, skoumáno a posléz objeveno, že nejen ona oběma sousedy od nepaměti společně užívaná cesta, ale i za dobrého půl sáhu půdy na Nemeškalově dvoře patří k pozemkům Černovských.

František vyvedl starého Nemeškala o berli se těžce opírajícího na dvůr a tam jej usadil na židli. Vyslechl, co se zjistilo, a ihned nabízel zamračenému Černovskému, že mu odkoupí onen kus výměru.

»Nepotřebuju prodávat, ale jářku chcu mět cestu taky širší, někdy ve žnách nebo v senách dělání, dyž je před deštěm, jede se dvojím potahem i koňma i volma a třeba se s prázdným i s nákladem může setkat v ty huličce. Aby se mohlo vyhnout a nemuselo čekat, strhnete pěkně plot a postavíte na svým,« řekl nadutě Černovský, opíraje se o plot v těch místech kde byl od zimní oné srážky opraven.

»Ale člověče, sousede, mějte pak rozum,« namítal Nemeškal. »Dyť vidíte, že tuhle kůlňa i prasenčí chlívky přilehajou k plotu. Kam pak to dáme?«

»To je vaša věc, já chcu, co mně přináleží. A vida, najednou bych byl sousedem, šak jsem byl přistěhovalcem, a nechali jste se slyšet, že se prej jako mezi náma dokmotrovalo i dosousedovalo,« ušklíbal se Černovský.

»Dyť vám to zaplatím, podlevá jak se platí taková mrtvá půda. Ať páni vod komise to vošacujou, a dám vám v tejdnu peníze na dřevo,« nabízel Nemeškal.

»A já nechcu, já chcu svy. A pošlu vám soudní vejpověď, abyste neřekli, že jednám proti právu,« chvástal se Černovský.

Nemeškal obrátil se k inženýrovi a listovnímu, již vedli komisi, a žádal je za sprostředkování. Krčili rameny, Černovský byl v právu. Radili, ať se sousedé srovnají v dobrém.

Černovský již odcházel. Vešed do svého dvora, uzřel státi na záprsní svou ženu, bledou jako smrť. Hleděla na něho se svraštělým čelem, s očima hněvem sálajícíma. Otevřela ústa a zase je zavřela bez hlasu, ňádra ji mocně pracovala, posléz vybuchla v slova: »Že se nebojíš trestu Božího!«

»Nebojím, proč bych se bál? Co pak jsem snad vo ten kus země křivě přísahal? Nebo jsem ho uvoral? Já plot netrhám a nekácím, moje zídka byla pobořena, a nechal jsem si to líbit a spravili to, kdy a jak chceli.« Černovský řekl to hlasitě, aby to lidé v uličce i na druhém dvoře slyšeli. A odstrčiv ženu šel do stavení.

Nemeškalovi byli jako omráčení. Marně těšil představený milého souseda.

»Soudit se nebudu,« řekl Nemeškal. »Mohl bych, vždyť toho kousku půdy se užívá více než dvacet let, kůlňa tam stála dycky, a chlívky jsem stavěl za pár let po svy svatbě. Ale říkali stary lidi, co něčemu rozumněli: »Nesuď se vo šlápotu, přijdeš vo sáh.« Takle se soudit, moh' bych přijít vo statek. No, budu dělat novou cestu. Ale s jakou budeme ten plot bortit, to nevím. Budu to cejtit do duše.«

»A bude málo místa na dvoře. Nestočíme se s vozem dobře do stodoly,« řekl František.

»Ba, vidím. Neříkajou darmo židáci, že koho chce Pán Bůh potrestat, dá mu zlýho souseda. Dostali jsme ho, dostali,« truchlivě kýval hlavou Nemeškal.

»Vy souseda, já švakra a naša Maruška chuděra muža,« pravil František. »Stála tam na ty záprsní jako umučení. Já vím, že ju srdce bolí.«

»Hochu, Františku, máme tě rádi, ale víš, dyž je to takle,« pravila panímáma jaksi nejistě.

Byli zatím dopravili Nemeškala opět do světnice, a an si toho přál, uložili jej na postel.

František svěsil hlavu. Ne slova, ale zvuk kmotřiččiny řeči mu pověděl, co si myslí. Smutně řekl: »Já můžu jít, kmotřičko, a půjdu, aby k vůli mně ten zlej člověk vám už neubližoval.«

»Nepůjdeš, hochu,« ozval se Nemeškal. »Řekl jsem ti, že máš u nás dycky doma. Ty potřebuješ domov, a my potřebujeme tebe.«

František políbil kmotrovi ruku. Kmotra šla ven.

Na radu sousedů počali u Nemeškalů s odklízením plotu dříve, než jim byl dodán soudní výměr. Na dotaz představeného, zda by Černovský za roční poplatek přece ještě nesvolil, by jezdilo se jeho cestou, odpověděl tento záporně a úšklebně. Ba pohrozil, že může každou chvíli žalovati o náhradu, že bylo jeho pozemku tak dlouho bezplatně užíváno.

Pro tento ošklivý spor zanevřeli lidé v dědině na Černovského ještě více, a kde kdo se mu vyhnul zdaleka. Nedělal si z toho ničeho.

Nadešlo léto. Tu přišel jednoho dne posel od příbuzných k Černovským, ať ihned jde neb jede do Sklenného, že mu zemřel tchán, otec nebožky ženy, a tchyně že leží nemocna.

»Tohle je novina,« opakoval si Černovský, oblékaje se na cestu, a jeho ztučnělým obličejem přelétal zvláštní smích, vlastně úsměšek, jaký býval v posledním čase u něho výrazem spokojenosti.

»Abych snad šla, pantáto, s tebou, dyť neznám ešče ani ty tvy lidi, ani tvou — našu holčičku,« řekla Maruška přinášejíc muži vodu k holení.

»K čemu by to bylo. Nestáli vo tebe a nestojijou. Dcera jim umřela, a ty jseš cizá jako já. Estli stará umře, vezmu Kačenku k nám, šak se bude beztoho macochy bát. Dej mně ňákej černej šátek na krk, ať mám přece smutek,« řekl muž lhostejně, a tvrdosť jeho Marušku ač dávno jí uvyklou přece bolela. Byloť to po dlouhém čase poprvé, co muže zase jednou oslovila.

»Anebo půjdu, pantáto, já, aby přišel přece někdo z přízně na funus. Panímáma, to se vobejde, řekne se dyž jste vy z domu, že voba vodejít nemůžete. Je to k vůli lidem,« ozvala se stará panímáma, ač nyní zřídka kdy do čeho mluvila, neb zeť neupustil od vyslovené jednou vůle.

»Co byste tam dělala. Leda klepy. Jen seďte doma a netrhejte darmo střevíců. Šak jsem vám teprv vloni koupil novy,« utrhl se zeť, a k hrubé této, nemístné výčitce umlkla i panímáma.

Ještě nařídil pantáta, co a jak se má v hospodářství udělat, a odešel. Šel pěšky, šetřil potah, jsa také jist, že se déle zdrží, nechtěl bráti koně od práce.

Sotva asi za dědinu zašel, vzala si Maruska čistou zástěru a čistý šátek na hlavu a umyvši Vašíčka, převlékla ho do svátečních šatečků.

»Kam pak půjdeš?« žasla matka.

»Kam mě dávno srdce táhne. Půjdu odprosit kmotrovy.« Maruška se usmála, tak jak se dlouho již neusmála, věděla, že se u kmotrů neočekávané její návštěvě sice podiví, ale že ji potěší dobrými slovy.

»A doví-li se to pantáta, bude zle, bude křik,« nejistým hlasem varovala matka dceru.

»Ať je, bejvá kolikrát křik a zle pro hloupost, naschválem. Najde si pantáta ke křiku dycky příčinu, dyž chce psa bít, najde

hůl a dyby ju měl z plotu utrhnout. A s každým jak se mnou, tak se sousedy. Chcu aspoň zasejc jednou slyšet vod hodnejch lidí, že ešče nejsu tak špatná, za jakou už se sama mám, dyž do mne ani žáden nekopne.« S těmito trpkými slovy vyšla Maruška s chlapcem ze světnice.

Matka jaksi zaraženě pohlížela za ní, ana se její postava kmitla kolem okna na záprseň vedoucího. Mladá selka došedši k vratům se zastavila. Ostýchala se jaksi vyjíti na náves a vejít do Nemeškalova stavení. Vrátila se a vyšla ze dvora zadem. Vyšedši za humna, šla spěšným krokem a dala se kousek vzhůru do úvozu, odkud se sjíždělo do oné uličky mezi dvory. Tam odtud dělali Nemeškalovi novou cestu. Padlo na ni kus pěkné role hned za stavením, kde mívali zasázeny ranné brambory, neb zasetý hrách, aby mohl býti u stavení lépe hlídán. Dále musela se obětovati zahrádka za stodolou, kde mívali odjakživa hlavačici a pod ní podsetou mrkev. I několik stromů tam stálo, a to pěkných jabloní. Tři z nich musely býti podseknuty, a právě vykopávali tam dělníci pařezy. Popilovali si, chtěli býti do žní hotovi, způsobiloť při vší jarní práci zajíždění značných nesnází, ač soused z druhé strany sám nabídl Nemeškalovi, ať jezdí jeho dvorem. Kulánový nový plot se zděnými pilíři byl již postaven kolem dvora, a k němu přiléhala kůlna i nové chlévky. Dvůr byl značně zmenšen, a chorý Nemeškal nemile byl dojat každým tam pohledem.

Maruška zastavivši se u dělníků, řekla chvatně, jako unavena: »Pomáhej Pán Bůh.«

»Dej to Pán Bůh,« odpověděli a udivení přestali pracovati.

»Divíte se, lidičky, že jdu do sousedstva na besedu?« pravila Maruška. »Je můj — je František doma?«

V tom přicházel tento otevřenou stodolou ze dvora. Pospíšil k sestře. »Co se ti stalo?« tázal se ulekán.

Šla proti němu a několika slovy mu sdělila, že pantáta odešel, a tak že jde ke kmotrovým, je odprosit.

»Ty za nic nemůžeš,« řekl bratr. Vešli do stavení.

Ve světnici seděl chorý Nemeškal ve své lenošce, před sebou na stolku maje ležet kalendář a zapisoval něco do něho. Ochromená levá ruka spočívala na koleně rovněž bezvládné levé nohy. Panímáma seděla u kamen na nízké stoličce a sypala jáhly kuřátkům nedávno vylíhnutým a i s kvočnou v budlince pod kamny umístěným. Baruška klečela při ní a ťukala prsty do podlahy, jak se učívají kuřata zobat.

František vešel napřed do světnice a pravil: »Podívejte se, kdo k nám jde.«

»Maruška,« žasli všichni tři. Ženské překvapením ani se nezvedly od kuřat, jen Nemeškal položiv tužku a odsunuv kalendář, podával mladé ženě ruku. Nepozdravila, nemohla pronésti slova, jen políbila podanou ruku. Pak řekla k chlapci: »Polib kmotřičkovi a kmotřičce ruce. Hošík tak učinil, a panímáma Nemeškalová vzala ho do náručí. »Vítám tě,« řekl posléz Nemeškal, a obě ženské vítání to opětovaly.

»Tak's k nám přece našla cestu,« řekl Nemeškal, když byla Maruška usedla na lenůšek proti němu.

Maruška krátce opakovala, co byla již řekla Františkovi a dodala: »Přišla jsem vás odprosit. Nehněvejte se na mne, já za nic nemůžu.«

»My se na tě nehněváme. My tě litujeme. Chuděro! Víme, že máš zle, že's špatně s vdaním trefila,« tak chlácholily ženské i kmotr

mladou selku, a kmotra si utírala oči. A zase bylo chvilku ticho, nikdo neměl slov. Až Vašíček počal pobíhati po světnici, prohlížeti to a ono a leccos žvatlati, tu počali hovořiti s ním.

»Strejčku, dáte mně zas krejcárky?« ptalo se dítě Františka.

»Dám, jak pak ne!« A František vtiskl hochovi do malých dlaní všecky drobné, které měl.

»Tohodle kmotříčka já znám,« žvatlal hošík obraceje se k Nemeškalovi. »Sedává na dvoře, neumí prej sám chodit. A vy jste kmotřička,« pravil k panímámě, která mu podávala housku. »A tohle je tetička,« obrátil se na Barušku.

»Ba ne, to je Baruška,« řekl mu František.

»A je to tetička. Barušku máme u nás, pase husy. A je to tetička stojí dycky s váma, a vy jste strejček,« stál hošík na svém.

Pantáta s panímámou se smáli, Baruška s Františkem se zapýřili, a také bledou tvář Maruščinu přelétnul úsměv. »Kdyby to Pán Bůh dal,« řekla.

»Tak daleko se nemůže myslet,« řekla panímáma jako v odpověď, ale nepohlédla při tom na nikoho.

»Tak jak se máš, panímámo? Jsi ňáká darebná,« pravil Nemeškal k Marušce.

»Ba, kmotřičku, se zdravím se mám tak špatně jako se vším. Tak mně pořád tlačí a bolí na prsích, skládá se mně tam asi ta všechna lítosť. A hubnu a slábnu, někdy ty nohy sotva vleču. Nebudu asi dlouho dělat, šak tu nemám nic dobrýho. Je mně jenom vo to brouče, to už napřed vodporučuju Františkovi. Bude k Vašíčkovi jistě upřímnějším, než jsem já mohla bejt k němu.« A Maruška položila bratrovi podle ní stojícímu hlavu na prsa, při tom svezl se jí šátek s hlavy a krásné vlasy se objevily.

Všichni vzdychli pohléd..uvše na ni; jevily se v těch silných černých copech tu a a tam nitky bílé — Maruška sotva třiadvacítiletá šedivěla.

»Hlídáte, že mi vlasy šedivijou. Šedivijou bez stáří, ba šak se mně přece po my mladosti aspoň stejskalo, tak mně to nejní líto,« zahovořila Maruška jaksi pomateně a tak divně se při tom smála, že ji Baruška ustrašena chopila za ruku.

»Snad si myslíš, že se mně dává z toho trápení do hlavy — tak daleko to se mnou ešče nejní. Třebas moc nescházelo. Včil půjdu, viděla jsem vás a vím, že se na mne nezlobíte. A Baruško, pamatuj při vdávání na mě. Já jsem se vdala bez všeho povážení, jak jste, kmotříčku upřímnej, tenkrát řekli: k vůli svatbě, novejm šatům, drůžičkám a muzice. A dopřejou-li ti rodiče Františka, šak já vím, že se máte rádi, tak si jich považujte, dobrá vůle v domě je nade všecko, víte, co je nevůla jenom v sousedstvu: natož v domě! A vy kmotříčku a kmotříčko, estli trochu můžete, vemte si toho mýho bratra tak za syna jako jste ho vzali domů.« Maruška sepjala ruce a slze stékaly jí po tvářích.

Nikdo nepromluvil. Baruška vzala maně Františka za ruku, Nemeškalovi chvěly se rty, panímáma vinula k sobě Vašíčka, kterýž udiven pohlížel na svoji maminku, že tolik a tak divně mluví.

»Tož tu zůstávejte s Pánem Bohem,« řekla Maruška a líbajíc starým ruce a Barušku v líce odcházela. František šel s ní. Vašíček nechtěl jít od kmotříčky, která mu byla dala v bílém hrnéčku sladkého

medu, i ponechala jej tam, těšilo ji, že se tak hned seznámil. Na práhu vracela Františka, řkouc, že půjde sama, že nemusí je lidé vidět. A běžela přes dvůr i humna jako malá dívka, nedbajíc, že se dělníci i čeládka po ní ohlížejí.

František vrátil se do světnice. »Co jí říkáte?« ptal se.

»Chuděra, snad se jí dá do hlavy. Dyž si pomyslím, že by takhle měl někdy nějakej cizej chlap za mý přičinění mý dítě sužovat, div mně to srdce neutrhne,« řekl Nemeškal a obrátiv se k ženě, pravil vážně: »Panímámo, třeba se nám to prvé nezdálo, já myslím, že by si František považoval i Barušky, i nás, i našeho gruntu s požehnánim Božím.«

»Tak mu ju dejme,« řekla panímáma s pláčem. »Už za tu Maruščinou prosbu.«

»Tatínku, maminko,« štkala Baruška.

František stál jako omámen: »To bych se byl nevopovážil vám vo dceru říct,« řekl rozechvěn.

»Ale chceš ju?« usmál se Nemeškal.

»Ó, jak pak ne!« A hoch sevřel děvče do náručí.

Do večera se umluvili u Nemeškalů, že bude na podzim po sklizni svatba. Ale slíbili si staří i mladí vespolek, lidem že se prozatím ničeho neřekne.

IX.

Uplynulo již několik dnů od odchodu pantáty Černovského, a on se posud nevracel. Také ničeho nevzkazoval, ale panímámy ovšem po něm netesklily.

Práce se odbývala jako vždy. Maruška chodila tiše po domě jako jindy, ale bledý její oblićej byl jaksi méně smutným. Vyšedši na dvůr zahleděla se vždy na Nemeškalův grunt, kde nové střechy kůlny a chlívka se leskly bělostí šindele, tu si vždy povzdychla. Než, usmála se radostně, slyšíc přes dvůr se rozléhající Baruščin zpěv.

Byť jí bratr sdělil, setkav se s ní na humnech, že a jak náhle se kmotrovi rozhodli dáti mu Barušku. Měla radosť, těšila se, že její prosba měla účinek. Sdělivši to matce, zalekla se až výbuchu jejího pláče.

»Tohle jsem měla tušit! To by bylo všecko jináč dopadlo,« lkala stará panímáma.

»Dá Pán Bůh, že aspoň Františkovi půjde na světě dobře, a on vás, mami, také neopustí, až já tu nebudu, a až — až,« Maruška nedořekla.

»Až mě zeť vyžene,« — dořekla si panímáma v duchu. Nebyloť jí více tajno, že pohlíží zeť na ni jako na břemeno, vyčítá jí, že nemá ve statku zač býti, leda za tu trochu práce, která za mnoho nestojí, Byla tu »železnou krávou.« Zavolala si opravdu na osud. Vidouc churavící slábnoucí dceru, říkala si, kdyby tato zemřela, že ji zeť vyžene.

A nebylo tu odvolání, nebylo vyhnutí, statek byl přepsán na Václava Černého, nedopustil jinak, a na dědictví tu bylo dítě.

Tyto myšlénky pobělily panímámě vlas a sklonily jí hlavu na prsa.

Že má Maruška asi souchotiny, říkalo se po dědině již dávno, a že je má z lítosti nad svým osudem, ze stesku nad neužitým mládím, říkala si panímáma s trpčími vždy výčitkami denně.

»Vyšel jí osud vopravdu na černo,« říkalo se o Marušce po dědině.

Černovských Vašíček běhal na besedu k Nemeškalovům, kde se s ním mazlili a vždy něco dobrého pro něho uchystáno měli.

Říkal panímámě »kmotřičko,« Barušce »tetičko.«

»Ty's ju první se strejčkem spárkoval,« smávala se panímáma.

Asi šestý den vrátil se pantáta Černovský. Přijel. Ale ne sám. Za ním s bryčky slézalo děvče as třináctileté, zavalité, silné, ale zamračeného pohledu.

Bylo všecko černě oblečeno, a pod hedvábným šátkem na hlavě vynikaly zrzavé vlasy. Červené líce a nízké čelo i krátký, tupý nos pohozeny byly velkými píhami. Modré oči měly mračný výraz, rty byly pevně sevřeny.

»To je Kačenka,« těmi slovy uvedl pantáta děvce ženě a tchyni, které vyběhly jej uvítat.

»I vítám tě, dítě, vidíš, já jsu tvá maminka,« pravila Maruška k děvčeti líbajíc je. A znamenala ji křížkem na čele, ústech a prsou.

»A já babička a tuhle máš bratříčka, to je náš Vašíček,« uváděla se panímáma.

»Tak zde včil zůstaneš,« pravil pantáta ku Kačence a podal jí s bryčky uzel se šaty. Maruška sama se ho chopila a odnesla jej, děvče vzalo Vašíčka za ruku a šlo za ní. Za to je měla Maruška hned ráda. Bylo to ku podivu. Jak nehezky a zamračeně děvče vypadalo, tak milé bylo při promluvení. A bylo hovorno.

»To tu máte hezky,« pravilo k Marušce. »Už jsem se k vám těšila. Dyž nebožka bábička plakaly, že až umřou, musím jít k vám, mně to nebylo líto, šak já vím, že nejste zlá. Dyť jste mně dycky nechaly tak pěkně pozdravit. Já vím, že tatínek jen sám nechcel, byste za mnou došly.«

»*Nebožka* babička, povídáš, dítě, dyť posel vyřizoval, že umřel dědoušek?« zvolala Maruška.

»Dědoušek umřeli jeden den vodpoledne, a druhej den do večera bábička po nich. Sotva ešče s tatínkem promluvily,« pravilo děvče a zachvělo se. Slzy mu vyhrkly, bylo to pomnění na dvoje umírání, kteréž bylo vidělo v tak krátké době, které mu působilo hrůzu.

»Měli voba horkou nemoc, sotva udělali pořádnosť,« pravil pantáta vešed právě do světnice. »Taky mohli dřív pro mne vzkázat. Ale tak jsou ty stary lidi. Myslijou, že budou věčně na světě, starej chcel pro mne poslat hned, jak lehl, ale fantil a dyž byl při sobě, zasejc myslel, že nejní tak zle. Až dyž stará lehla, sama Kačenka měla ten rozum, ať se pro mne jde. Bylo ale všechny čeládky potřeba, až dyž starej umřel, poslali. Stará měla tu horkou jen tak planou, nefantila, ale bylo s ňou po starýho smrti vod hodiny k hodině hůř a hůř. Naříkala, že jedinky dceři a ešče mužovi má koukat do hrobu, no, tak šli spolem.«

Maruška vinula k sobě Kačenku a zaplakala. I panímáma plakala. Bylo jim smutno při tom vyprávění, při němž pantáta lhostejně odkládal sváteční a oblékal všední šaty a pak cpal dýmku.

»Je vám jich líto a neznaly jste je,« pravilo děvče k ženským.

»Kdo pak ti zrychtoval smutek?« ptala se panímáma, aby přivedla děvče na jiné myšlénky.

»Bábička mně koupily na šaty, hned jak se dědoušek rozstonali. Povídal pan dochtor ze Žďára, že nebudou živ. A tak bábička po-

vídaly, že pak by nebylo beztak času k tomu a dyby vona nemohly, že by švadlena mě nic pěknýho nevybraly. Ó, bábička si mně strojily.« Děvče se usmálo, radost nad šaty převážila vzniklý zármutek.

»Vyklidíme ti na šaty v komoře modrou jarmaru, a pěkně si je uložíš,« řekla Maruška, snímajíc děvčeti šátek s hlavy. Byl těžký hedbávný s dlouhými třásněmi.

»Ten ti taky bábička koupila?« tázala se. »Stojí nejméně šest jednušek,« dodala, ukazujíc šátek matce. Tato posvědčila.

»Ba ne. Ten mám po mamince. Mám po ní moc šatů. Do sukeň a do župek teprvá dorostu, ale šátky a plachytky jsem nosila, dyž jsem chcela,« Kačenka jaksi hrdě zvedla hlavu, již ovíjely tenké cůpky zrzavých vlasů.

»To máš říkat *nebožka maminka* a k tomu »Pán Bůh jim vodpusť,« tak se to patří,« poučovala Maruška děvče.

»Budu. Ale prosím vás panímámo, já bych si ty šaty uložila,« pravila Kačenka berouc uzel.

»Až potom. Včil ti dám svačinu. Mami, abysme uvařily trochu kafatýho,« obracela se Maruška k matce.

»Šak mám hlad,« přiznalo se děvče.

Panímáma šla vařit kávu, Vašíček běžel za ní. Pantáta převléknuv se, šel se podívat po hospodářství. Maruška rozhovořila se s nevlastní dcerkou, a děvče mluvilo s ní, jakoby ji ode dávna znalo.

»Věděla jsem, až bábička někdy umřou, že k vám půjdu, ale nebála jsem se vás. Dycky jsem si vzpomínala na mou nebožku maminku, Pán Bůh jim vodpusť, a myslela jsem si, že vypadáte jako voni. Byly taky dycky bledy, co pamatuju. Pamatuju taky, jak umřely. Narodil se nám chlapeček, zavolali mě k mamince, ležely v posteli a povídaly: Kačenko, buď hodná, a hladila mne. A ten chlapeček ležel v kolíbce, byl zapovítej v červeny peřince, chcela jsem ho pokolíbat, ale babička povídaly, ať nekolíbám, že nespí a nebude spát. To jako že nebyl už živej, jen prej se na babičku podíval a už zase umřel. Dala jsem se do pláče, a babička povídaly: Plač dítě, plač, budeš plakat ešče víc. A taky jsem plakala, dyž do rána maminka umřely,« vyprávěla Kačenka.

»Jak to pěkně pamatuješ,« chválila Maruška děvčátko.

»Pak dyž maminka měly po funusi, vzala mě bábička zrovna k sobě a jen jsem k tatínkovi běhala se dívat. A pak povídali, že tatínek prodává grunt, a moc se dědoušek a bábička zlobili. A když přišel a povídal, že se bude ženit, jako sem k vám, tak bábička hned povídala, že mě nedá,« — děvče se zajiklo.

»Asi k maceše,« doložila Maruška.

Dítě se zardělo. V tom nesla panímáma kávu. Kačenka bez upejpání přisedla ku stolu a jedla, drobíc si chleba do kávy, řekla: »To pečete černej chleba.«

»Mejvali jste u bábičky asi bělejší,« řekla Maruška.

»Ó, ano, z vejražky a dolky a buchty a smaženy pekáče. Bábička říkaly, že mně musijou přát, abych sesílila. A přály mně, dycky mně chleba mazaly a mlíko mně nikdá nesbíraly. Až dědoušek někdy hubačili.«

Kačenka dojedla a postavivši hrneček, řekla: »Zaplať Pán Bůh.«

»U nás se nebudeš tak mejvat, my tak nestrojíme,« řekla stará panímáma trochu špičatě.

»Nešt, jen dyž mně budou mět panímáma ráda,« usmála se Kačenka na Marušku.

»Říkej mi maminko,« pravila tato.

»Ráda, a starej panímámě budu říkat bábičko, jako tuhle Vašíček,« svolovalo děvče.

Později ukládajíc Kačenčiny šaty, divila se, Maruška jakých má děvče pěkných věcí. S povzdechem si řekla, že jí otec takových asi jednati nebude.

Pantáta oběhnuv všechny pole se vrátil. Byl vesel, rozjařen, poslal si pro pivo a pravil k ženským: »Za čtrnáct dní začneme se žňama, musíme to letos hnát, budeme klidit zde i ve Sklenným. Ustanovil jsem si tam staršího čeledína jako za šafáře, ale musím tam aspoň dvakrát v tejdnu dojít. A dycky zasejc vy některá tam půjdete, vydat děvečce stravu na vaření, napect chleba, svrtět a vodprodat máslo, vejce a drůbež. Grunt je už psán na Kačenku, to udělali starý už asi před rokem, a já jsu jako otec hlavním poručníkem. Budeme táhnout ze statku užitek.«

Ale bude to těžko zastat,« řekla Maruška. Bodlo ji v srdci, že k vůli dítěti neměl tento otec po čtyři roky nikdy času dojíti přes pole, a pro statek že tak učiní.

»To jenom letos. Pak se najde pachtýř. Ale majou to tam pěkně zrychtovaný, starej stavěl a spravoval a hnojil co dost. Nejspíš že tam půjdeme sami a tady to dám do pachtu, už k vůli ty holotě v sousedstvu,« pravil pantáta.

»Pro Boha, pantáto!« vzkřikla Maruška.

»Dyť jste říkal, než jste se k nám dostal, že jsou tam špatný grunty a skrzevá špatnou cestu do Žďára že tam nechcete bejt a včil,« — odvážila se namítnouti panímáma.

»A co je vám po tom, jářku?« osopil se pantáta. »Vám do toho nic nejní, co já si se svým udělám.«

Maruška sklonila hlavu. Byla tomu dávno zvyklá, že statek její po otci zděděný vyhlašoval pantáta za svůj, ale myšlénka, že by tento statek, kde jí uběhlo dětství, rozkvetlo mládí a kde v utrpení sílily ji upomínky na otce, měla opustit, byla jí hroznou. A hned si řekla, že nebude odvolání z pantátovy vůle.

»Ale bude nám tam smutno, je daleko do kostela, v zimě se tam člověk ani nedostane, a pak taky jářku, těžko bude zvykat mezi cizejma,« panímámě to nedalo, aby přece nepromluvila.

»No, vám tam nebude smutno, vy tam zvykat nemusíte, přece vás snad nenapadne, abyste si myslela, že vás potáhneme s sebou! To by se nám kde kdo vysmál, abysme vzali sebou někoho na grunt, kdo tam nemá zač bejt,« suše odvětil pantáta.

»Pantáto!« vzkřikly obě ženy.

»No, to vím, že nejsu panímáma ani pacholek,« odvětil hrubým žertem pantáta. »Jářku, dyž jsme v ty řeči, tak abyste to věděla: dyž půjdem do Sklennýho, tak to zde spachtuju a pro vás vymíním komoru vedle kuchyně, co mejval dycky vejminkář. Šak tam váš tatík se dost nabydlel.«

»A vod čeho budu živa?« žasla panímáma.

»No, vejměnek jste si neudělala, dyž jste mně statek popouštěla, tož bych vám ho dělat nemusel. Ale aby bylo bez vostudy, a abych vám nemusel nechat kdesi cosi přenášet a jak vy ženský jste, ženě

na prsty koukat nemusel, vymíním vám to zde u pachtýřa. Aspoň tu budete dohlížet, dyby moc pola vymrskával, nebo dělal škodu na stavení. A udělám vám polní vejměnek, ten se dává lehčejac, a vy už si ublížit nedáte.« Bylo vidět, že měl pantáta již vše promyšleno, než domů dojel.

Panímáma trnula. Jen ruce sepjala v klíně. Promluvit nemohla a hleděla na dceru. Tato ani téměř nedýchala, sklopila oči, tak že černé brvy téměř lící se dotýkaly, splývajíce v temný stín se zamodralými kruhy pod očima.

»Já myslím, že vo pachtýřa nebude zle,« rozkládal pantáta. »Pak to půjde hezky do pytlíka. Ze sklennskýho gruntu stačí na živobytí, a ešče se uloží Kačence a vodsud celej užitek se dá do záložny. A po pár letech, až Kačenku na ten její zděděnej grunt udáme, prodáme teprva tady a zakoupíme se na Hané nebo na Znojemsku. Tam je inačí živobytí. Jářku, jen dyž to umí člověk si zavonačit! Do těchle hloupejch hor, do ty Syberije u Žďára se víckrát nevrátím. Ty starý umřeli tak jakorát v čas, aspoň ešče za tu starost vo děcko po nebožce něco zejskám.«

Maruška se ohlédla po Kačence. Ale ta byla již prve s Vašíčkem ven vyběhla. Oddechla si, že to dítě aspoň otce takhle mluvit neslyší.

»Bude mně přece líto, prodat grunt po tatínkovi,« pravila tichounce.

»Hlouposti! Prodal jsem taky grunt po rodičích, prodá každej, někdo že chce, někdo že musí. A dybych se byl k vám nedal, byly byste musely prodat. Ale do řečí mně to nedávejte, že budu pachtovat, lidi by na konec mysleli, že snad pro tu nepřízeň v tom sousedstvu,« řekl pantáta, a ženské divily se posledním slovům.

»Šak se žádným nemluvíme, žáden k nám nejde a my nikam,« pronesla panímáma.

»Tak je to nejlepší,« kývnul pantáta a cpal si dýmku.

A dnové šli svým chodem, byly tu žně, léto ubíhalo, pantáta chodil a jezdil do Sklenného, na dohled, pečení chleba a vydávání vařiva pro čeládku chodívala tam stará panímáma s Kačenkou, Marušce bylo to daleko, byla slabá, a pantáta se mrzel, že postonává.

Za pantátovy nepřítomnosti mluvívala s Baruškou a bratrem. Mnohdy, když pantáta a stará panímáma byli oba ve Sklenném, kde byli žně více než o týden později, ana dědina tato ještě výše v horách leží, doběhla Baruška v noci k Černovským a pomohla Marušce, ana čeládka spala, napéci chleba nebo buchet, udělala jí nudle a strouhání na kolik dnů do polívek, vzala jí domů prádlo k zašití i k vyžehlení. Nesměl o tom nikdo zvědět; byl by pantáta asi zle tropil, a lidé pomlouvali.

Stará panímáma Černovská posud nemluvila se synem, ale přijímala vděčně jeho vzkazy. Věděla, že Baruška dochází dceři vypomáhat, ale neodvážila se říci, aby došla někdy, kdy i ona jest doma, aby mohla synově nevěstě požehnat. Cítila se vinnou před synem, a vina ta ji tížila.

S kráticími se dny navrhl pantáta Černovský staré panímámě, aby zůstala prozatím ustavičně ve Sklenném, že se tím přebíháním maří čas, neb temných večerů za mhy a bláta že k cestě tak daleko použíti jest nemožno. Pantátův návrh byl jako rozkaz, a bez odmluvy uposlechnuto.

Kačenka měla tam býti též, ač byla by raději zůstala u nevlastní matky. Rozuměly si spolu dobře a děvče lnulo k ní více než k otci. Ale proti pantátově vůli nebylo odvolání, tím spíše, any musely ženské naznati, že je pravdou, že zná Kačenka lidi na Sklenném a při najímání dělníků při nastávající sklizni bramborů, řepy, hlávek a hrabání, stlaní v lese může babičce poradit, koho má vzít, kdo u nich pracovával.

Hodlal't. pantáta tuto všechnu starosť přenechati tchyni. Měl doma dosti co dělat, an chtěl úrodu hnedle prodat a tudíž ještě více než jindy pospíchal se sklizní, mlácením a prodejem. Na statku ve Sklenném bylo všeho dost, staří měli zásob ještě od předešlého roku, nepoprodavše obilí pro nízké ceny.

Pantáta mnul si radostně ruce. Viděl, že strhne značný kapitál. Dobytek, kterýž si chtěl ponechati, nechal ihned na Sklenný převésti, tam bylo s dostatek píce. Že tam má stará panímáma práce a starostí nad hlavu, a doma se žena namáhá nad sílu, to mu bylo lhostejným, to se rozumělo samo sebou, že to musí být.

»Jen aby ty děti aspoň z toho něco měly,« vzdychávala Maruška, vyprávějíc svoje stesky tu a tam bratrovi a nastávající švagrové. Těšili ji, jak mohli. Mezi sebou nezapírali si, jak ubohá tichá trpitelka schází a vadne. (Pokračování.)

Cesta do Vratislavi, Poznaně, Krakova a Opavy.

Podává **Boh. Hakl**.

Jest dojista potřebí člověku, aby ob čas vzduch změnil a vytrhl se z poměrů, v nichž neustále a každodenně žije, denní prach, jak říkáme, se sebe střásl a prost jsa nalehavých, každodenních povinností, aspoň na čas volněji dýchal a tak nejen tělem sobě odpočinul, ale i na duchu se občerstvil a pookřál.

I my jsme loni cítili velikou toho potřebu. Volná chvíle o prázdninách vybízela k tomu, i ustanovili jsme, abychom někam »výlétli«, a to tím spíše, ježto po tři léta už tak jsme byli neučinili. Posledně jsme byli v Bavořích, Tyrolsku, na moři Quarnerském, dále pak v Solnohradě a Linci, jak milí čtenáři »Vlasti« se pamatují. Kam tedy? Na severovýchod, pomyslíme, tam ku bratřím Polákům katolíkům a Slovanům; a ač jsme si byli umínili od návštěvy své v Berlíně r. 1891., že na sever, zvláště do bývalých slovanských, nyní poněmčených krajin více nepůjdeme: přece srdce nás táhlo, zvláště k těm bratřím, kteří v neblahých politických a náboženských poměrech žijí; už z pouhého soucitu a přirozené lásky. Není milo, Slovanu a katolíku, v poněmčených krajinách těch cestovati, proč? že jej upomíná každá píď půdy, každý krok, ano vše, nač se podívá, že země ty byly slovanské a katolické; *slovanské*: připomíná mu to tvář, stavby, kroje, mluva, zvláště pak jména, jak Kollár pěkně praví: »Zrak mu lže Slavjana, sluch klamy bolně kazí; les, řeky, města a ves změniti své jméno slavenské něchtěly, leč tělo jen v nich, ducha Slávy není.«

A *katolické* byly; do kteréhokoli města vstoupíš, všude uvítají tě krásné chrámy, často však očadlé, zaprášené a ušpiněné, bývalé chrámy katolické, jež horliví, obětaví katolíci za starých dob, zvláště řeholníci, byli vystavěli, kteréž však protestantská bouře od Lutherových dob byla zachvátila a vše krásné a pěkné, co katolické umění bylo vytvořilo a čímž svatyně bylo ozdobilo, pryč odnesla a za to řady nechutných a nepěkných lavic, křížem a křížem byla nastavěla, které zůstavují srdce člověka tak studeným, jako ty očadlé, chladné sloupy a zdi. Nic tam nebývá, nic, nic než katedra a lavice, a zas lavice a samé lavice; někde zbytek — katolický oltář, jakoby ubožáček se tu byl pozapomněl, a na něm bible; a snad, kde mírnější evangelíci (Lutheráni) jsou, *kříž*.

Ó to trudno katolickému srdci! Jaké asi neblahé a hrozné bouře to byly, které co katolického bylo, odnesly, ven vyházely a nepochybně i zničily! Jaká tu ztráta pro umění! Kdo by se pro takové náboženství rozehřál? Není to slepý fanatism?

Bylo v úterý ráno, 3. září; vlak unášel nás od Ostroměře krásným údolím Mezihořským, jež v létě vůkolními výletníky i turisty zhusta navštěvováno bývá a pro přírodní krásy své známo jest, ku rodišti našemu *Branné* v Krkonoších a dále k *Hostinnému* a *Trutnovu*.

Druhého dne ráno 4. září vyjeli jsme as o šesté na Poříčí, Starkoč (Náchod), bojištěm Náchodským z r. 1866. (pověstné Václavice — kostel) do Týniště, tu honem přesedli jsme do jiného vlaku, který nás nesl ku Mladkovu (Králíkům), a tu již překročili jsme hranice a ocitli se brzy na první stanici v hrabství Kladském, Mezilesí (Mittelwalde), kde jest prohlídka zavazadel a delší přestávka. Tu již nastupují pruští úřadníci i konduktéři, jimž tam, aby neužívali francouzského slova, říkají »Schaffner«. Všude pahorkovitá krajina, jako bývá Středohoří a dosti úrodná; na východ i na západ strmé hory.

Kladsko jest zvláštní krajina a příslušelo druhdy, jako všecko Slezsko, k české koruně. Čítá nyní asi 200.000 obyv. na prostoře 30 čtverečních mil. Obyvatelstvo jest téměř všude poněmčilé, kde před sto léty ještě ozývaly se české zvuky; jen za Náchodem jest několik vesnic, které snad až dosud mluví česky jako: Slané (Schlanay), Zákyš, Čermná — (fara) — ale i ty se poněmčují, majíce školy i úřadování úplně německé.

Zde jsou památná lázeňská místa: Chudoba, čili jak Němci říkají a píší Cudova a Dušníky (Reinerz), pro ty, již trpí plícemi. A za Policí jest památné a velice navštěvované poutní místo Vambeřice (Albendorf), kam náš lid velice rád putuje — kdož by jich neznal? Přece ještě Kladsko s Čechy souvisí, aspoň ve věcech církevních; neboť jak známo, jest převahou katolické a náleží k arcibiskupství Pražskému, kamž i Pražský arcibiskup dojíždí na visitaci.

Veškeré Kladsko jest výběžky Sudetských hor jednak obemknuto, jednak prostoupeno, kteréž pěkná a úrodná údolí tvoří, jež pilnou rukou obyvatelů pečlivě obdělávána jsou; též se zde vyskytuje mramor, kamenné uhlí a rozličné rudy. Z hor těch, kteréž slovou »*hory Sněžné*« (Schneegebirge) vyčnívá hora *Sněžka* (Schnee*berg*, nikoli Schnee*koppe*) u výši 1600 m., pak pohoří *Habelschwertské* (Bystřice, původně Havelswerde, podle zakladatele p. Havla z Lemberka; v této

Bystřici či Habelschwerdtě je též sídlo vikáře pražského arcibiskupa) a Vysoký les. Hlavní řeka jest *Nisa;* vzniká na Malém Kladském Sněžníku a *Welfelu,* přibírá *Bělou a Bystřici* a po toku as 30 mil vtéká do Odry. Jest zlá a velice dravá, tak že jen prameny po ní plaviti se mohou a svým rozvodněním působí často veliké škody. Též jest v Kladsku mnoho minerálních a léčivých vřídel. V údolích a na stráních jsou dobré pastvy, což chovu dobytka velice napomáhá; mimo to daří se v Kladsku výborný len, k čemuž dobře slouží poloha, ponebí i půda.

Kladsko (něm. Glatz) slove též hlavní místo, kteréž čítá asi 12.000 obyv., má 4 kostely, gymnasium a provozuje rozličné druhy průmyslu, jako: soukenictví, plátenictví a punčochářství. Avšak my se tam nestavěli, ač dosti nás vyzývalo a lákalo. Dráha vede vlastně mezi pevností na straně západní a novým městem na východě. Pevnost starobylá, na temné skále vzhůru strmící, jest dosti rozsáhlá, ale proti nynějším dělům co by pořídila? Proto jest, tušíme, také opuštěna; obchodní život táhne se k novému městu. Leží na řece Nise.

Město Kladsko připomíná se nejprve pomezním českým hradem, proti Polsku, pod panstvím Slavníkovým, otcem sv. Vojtěcha, vojvody Libického. Pak bylo sídlem zvláštní župy, jež však až do 13. století měla málo zalidněných osad, zůstávajíc z většiny pokryta lesem. Kromě hrabství Kladského obsahovala též krajinu nynějších měst Broumova, Police a Fridlandu Slezského, která roku 1213. dostala se darem od Přemysla Otakara I. Benediktinům Břevnovským, jimž, jak známo, až dosud náleží.

Přemysl Otakar II., který Němcům přál, zalidnil Kladskou župu německými osadníky; po jeho smrti (1278.) dostala se smlouvou knížeti Vratislavskému, Jindřichovi IV. k doživotnému užívání. Po jeho smrti, r. 1290., připadlo Kladsko opět k Čechám, ale bývalo častěji dáváno v zástavu od koruny, nebo v dočasné držení rozličným knížatům, až posléze král Jiří udělil je synům svým, knížatům Minsterberským.

Nejsouc přičteno k žádnému českému kraji a jsouc i přirozeným způsobem (horami) od Čech odděleno, počítalo se již pod obyčejným názvem hrabství více ku Slezsku nežli k Čechám, ač nebyl to poměr právní, a později spadlo opět na korunu. Roku 1742. však postoupeno, zároveň s největší částí Slezska, Prusku mírem Vratislavským, jehož nerozdílnou část až dosud činí.

Hlavnější místa, ležící na dráze od Kladska ku Vratislavi jsou: Kamenec (Němci říkají Kamentz) a Střela. Město Kamenec jest daleko od dráhy, as hodinu, ale z daleka jest viděti mohutný, zvláštní zámek, od něhož asi město i název má. Založen byl českým knížetem Břetislavem III., na obranu proti Polákům, jejž potom daroval Boleslavu Křivoústému, králi polskému. Na začátku 13. věku odevzdán byl Augustinianům, kteří jej as 1240. postoupili Cisterciákům, jejichž klášter, byv hojně obohacen knížaty slezskými, všecky vůkolní vsi, ano i města měl v držení. Roku 1427. byl Kamenec i Husity dobyt a spálen. — Tam jsme nepřišli, také prý zámek, spíše hrad, není přístupen; náleží prý nyní korunnímu princi a jest zavřen. Podívavše se naň z dálí, jak s dráhy bylo lze jej viděti, uháněli jsme ku poslední větší stanici, anaž jest před Vratislaví, ku Střelínu, německy Strehlen. Jest to krajské město ve vladařství Vratislavském nad řekou

Olavou, asi se 6.000 obyvateli a průmyslem v bavlně, ve lnu a — tabáku; na blízku veliká česká osada Husinec, založená vystěhovalými Čechy v polovici minulého století a po Husovi nazvaná, s vrchem Žižkovem, odkud prý je krásný rozhled; obyvatelů má as půldruhého tisíce; myslíme, že jich neuchránili ani Hus ani Žižka před zaplavením germanským mořem. Nebylo by bývalo lépe, aby byli zůstali ve vlasti, byli vzdělávali oteckou půdu a nebyli otvírali tak brány cizotě?

Bylo 4. září k večeru; zdaleka viděli jsme kmitati se věže Vratislavské, neboť veškeré Slezsko jest téměř jedna rovina, kteráž skytá pohled daleký, ale jednotvárností unavuje; ani k jihozápadu rozkládající se Krkonoše nás nebavily; nemohliť jsme jich se severní, nám neznámé krajiny, dobře rozeznávati. Mysleli jsme, že je Vratislav krásnější; sklamali jsme se. Kdo viděl Prahu, nemusí toužiti, aby viděl města jiná v nitru pevniny, tím méně Vratislav; Praha jistě svou krásou je překoná všecka.

U Vratislavi o nějaké kráse není ani řeči; jestiť ovšem rozsáhlé město a šíří se novými stavbami a prodlužováním ulic čím dále tím více, majíc již nyní jistě asi 400.000 obyvatelů; ale v tom není krása, spíše obtíže a nepohodlí. Mát ovšem několik krásných kostelů ze starší doby, hlavně z časů Karla IV., otce vlasti, který, jako Prahu, tak i Vratislav zdobil krásnými chrámy. Rozdíl je ten, že všecky, i gotické a nejvyšší chrámy ve Vratislavi jsou z cihel. To vysvětluje se tím, že nikdež ve vůkolí není skála, a tudy obyvatelé nuceni byli vše z cihel stavěti, což, jsou-li dobré, t. j. dobře pálené, v mnohém ohledu trvalejší jest, než stavby kamenné.

Vratislav.

Staré město, jádro veškeré Vratislavi, má, jak obyčejně u starých měst bývá, úzké a křivolaké ulice, avšak nové ulice jsou veskrze široké a pohodlné; domy z nejnovější doby jsou též vkusně stavěné o třech, čtyřech i pěti patrech; ale více méně jednotvárné.

Městem teče Odra, mohutnější než Vltava v Praze, do níž tu na levém břehu vtéká i menší řeka Olava. Odra dělí město ve dvě nerovné poloviny, větší na levém, menší na pravém břehu; též tu činí několik ostrovů, kteréž spojeny jsou mnohými mosty, ale ani jeden kamenný, který by jen pozdáleči mostu Karlovu v Praze se vyrovnal; všecky jsou železné, svrchu s ohnutými železnými oblouky, jak nyní se staví. Řeka Odra je tu již dosti veliká a nese značné parníky, ovšem kolové; jiných loděk, větších i menších je tu též množství. I rybnaté vody jsou tu, neboť v Olavě jsme viděli hojně velikých ryb.

Na jednom z ostrovů jest vystavena vodárna, veliké stavení po způsobu hradu, která všecko město vodou zásobuje; ovšem, že táž se dříve čistí, nebo Vratislav nemá pitné, pramenité vody.

Městem projíždí dvojí tramway, koňská a elektrická; elektrická jezdí rychleji a tišeji a líbila se nám mnohem více než ona; poplatek jest 5, 10, 15 pfeniků — dle dálky. Mimo tyto dvě dráhy jest množství dostavníků, povozů, drožkářů a loděk.

Vratislav, polsky Vrocław, něm. Breslau, jest patrně původu slovanského, jakož i všecko Slezsko původně slovanské bylo; jest

hlavním městem pruského Slezska a třetím sídelním městem pruského království; leží v rozsáhlé rovině, jež ohraničena jest na jihu Sudety, na severu Třebenickými výšinami. Tvoří podélný čtyřúhelník, z jehož středu, hlavního to náměstí, jdou čtyři hlavní třídy ku čtyřem hlavním stranám: Mikulášské, Olavské, Svidnické a Oderské; pak má ještě dvě vedlejší brány; skládá se z města vnitřního (starého a nového) a zevnitřního, čili pěti předměstí, kteráž jsou: Olavské, Svidnické, Oderské, Mikulášské a na Písku (Sandvorstadt), kteréž z bývalého předměstí »na Písku« a »Dómu« povstalo. Mostů jest více než 120, mezi nimi jeden hlavní, nejdelší, dřevěný.

Co se týče veřejných prostranství, dlužno uvésti na prvém místě Veliké náměstí (der grosse Ringplatz) se starobylou radnicí uprostřed, pochodící snad z časů Karla IV., před ní na dvou stranách dvě krásné sochy na koních: Bedřicha Velikého od Kissa a Viléma IV. z doby nové; druhé jest náměstí Blücherovo s kovovou sochou téhož vojevůdce od Raucha; vypodobněn jest bez klobouku, jako v bitvě do boje se ženoucí, v pravici šavli, s levicí vzhůru pozdviženou, jako by ukazoval, kde jest nejvíce třeba pomoci a kam se má vojsko vrhnouti, z čehož kritikáři učinili vtip, že prý hrozí tam v tu stranu jedné vinárně, kde prý jej, když nezaplatil, co propil, bez čepice ven vylili. Pro mnohé zásluhy své ve válkách Napoleonských nazván knížetem z Wahlstadtu a že rád rychle a rázně ku předu postupoval, jest znám v kruzích vojenských jménem Marschall č. General »Vorwärts«. Přispěl znamenitě k porážkám Napoleonovým a když tento z Elby se vrátil, byl to Blücher, který svým neočekávaným příchodem bitvu u Waterloo (18. června) rozhodl. Jeho dva synové založili dvě linie: Blücher-Wahlstadt a Blücher-Altona. Jeden úsudek o Blücherovi jde: »*Byl více husar, než general, ale rychlý jako blesk.*«

Jiné náměstí jest Nový trh, s vodotryskem a pěknou sochou Neptunovou; jiné náměstí slove Tauenzienovo, před Svidnickou branou, s krásným mramorovým pomníkem generala Tauenziena, (umírající vojín římský na sarkofagu od Schadova) který sloužil rovněž ve válkách Napoleonských. Že dobyl v noci ze dne 13. na 14. leden 1815. Vítoboru (Wittenberg) na Labi, dostal název z Wittenberku; rovněž přinutil i Magdeburk, aby se vzdal 24. května 1815. Zemřel jsa velitelem Berlína, 20. února 1824. Největší pak prostora jest vojenské cvičiště ve Vratislavi. Všecky ulice jsou dobře dlážděny a chodníky opatřeny; město osvětluje se plynem.

O potřeby duchovní jest snad ve Vratislavi dostatečně postaráno; jestiť tam zajisté více než 30 kostelů, as 24 a snad i více katolických a as 10 evangelických. V ohledu tom podobá se Vratislav Praze a když přihlédneme blíže ke kostelům těm, bezděky nám připadne, že vše pochází z dob Karla IV., kdy Slezy příslušely k Čechám; otec vlasti neopomenul nikde, sám jsa pobožný, stavěti chrámy a starati se o potřeby duchovní. V čele je kardinal kníže biskup Dr. J. Kopp, který dal již mnohý chrám obnoviti, aby zastkvěl se opět ve staré své kráse. Pravili jsme, že jsou stavby gotické veskrze z cihel, mezi nimi mnohé velice památné, rozsáhlé a pevné. V poslední době vystavěn jeden zcela nový, knížetem biskupem Jindřichem (Heinrich Förster), proto říkají mu »Heinrichskirche«. Týž biskup Jindřich Förster, byl jedním z nejslavnějších katolických kazatelů v Německu. Aby nevypadal týž chrám tak docela jednotvárně, ale jako poly-

chromovaný, staví se jak vnitř, tak vně z glasurovaných cihel, které dle výkresu již tak při stavbě na sebe se kladou, že tvoří polychromii, což dopadá velice pěkně, ale jest to prý drahé. I tvarem svým již v cihelně tak jsou formovány, že při stavbě hodí se k té oné části, pro niž dělány jsou. Nedaleko chrámu Jindřichova jest rovněž jeden nový protestantský, také v gotickém slohu, s krásnou věží, který zevně vyhlíží zcela jako katolický kostel. — Ještě jeden nový vystavěli evandělíci za posledních dob, »Lutherkirche«, kterého jsme však neviděli. Ostatní chrámy evandělíků jsou veskrze bývalé katolické chrámy, jež protestanté vzali katolíkům, nebo evandělíci, jak známo, vystavěli velmi málo kostelů, tak že by někde snad ani žádného neměli, kdyby se jim katolíci již dávno o ně nebyli postarali.

Všecky téměř chrámy ve Vratislavi jsou bývalé chrámy řeholní, což se pozná hned dle dlouhého kůru u hlavního oltáře (presbyterium) se stolicemi a sedadly (stalla) pro řeholníky, jež nezřídka ozdobeny jsou krásnými řezbami jak ve figurách, tak na ornamentech, jako jsme viděli na mnohých místech. I židé mají zde své synagogy praví se 18, z nichž nejkrásnější veliká vystavěna jest v poslední době. Jak viděti, je jich tam hodně.

Z katolických vyniká dóm čili kathedrála sv. Jana, který uprostřed 13. stol. v čistém gotickém slohu, a to prý dle vzoru chrámu z města Rouen (starý Rotomagus nad Sekvanou) ve Francii byl založen, ku konci 15. století dokončen, v 17. a 18. století však ve slohu renaissančním byl rozšířen. Jest všecek porušen a proto se nám nelíbil; jest nyní konglomeratem staveb, kteréž nečiní na cizince dobrého dojmu. Vnitřek, jako téměř zde ve všech kostelích, jest porušen pozdější nepřiměřenou úpravou, hlavně ze 17. a 18. věku. Roku 1373. byly zřízeny na tomto biskupském chrámu první veřejné hodiny ve Slezsku.

V gotické kapli sv. kříže ze 13. a 14. věku jest uprostřed v kůru pestrá tumba knížete Jindřicha IV. a na postranních oltářích ve sklenných skříních kostry dvou sv. mučenníků z katakomb, sv. Benedikta a Innocentia, potažené drahými tkaninami ze zlata a stříbra. Malý gotický kostelík sv. Martina je bývalá knížecí zámecká kaple; kostel Matky Boží s nádherným klenutím a konsolami od r. 1330. až 1369. stavěný; byl až do r. 1810. kostelem řeholních kanovníků sv. Augustina, jest uvnitř nejkrásnějším ve Vratislavi. — Kostel sv. Doroty, bez věží, nejvyšší ze všech kostelů Vratislavských, Karlem IV. založených, je 33 m. vysoký v lodi, t. j. od dlažby až ke stropovému klenutí. Dále znamenitý jest Jesuitský kostel z r. 1689., ve známém Jesuitském slohu; jest pěkný a čistý a velmi bohatě vyzdobený; zvláště jsou pěkně zachovalé malby, ještě původní, na stropě; jest nyní kostelem universitním (akademickým), jako bývalý klášter Jesuitský jest nyní universitou, tu jest i hvězdárna (observatorium), na levém břehu Odry, téměř na nábřeží. — Dále kostel sv. Vincentia, kde odpočívá Jindřich II., kostel sv. Mikuláše z 12. stol., avšak opuštěný a mnoho jiných.

Z evandělických jmenujeme jakožto vynikající stavbu kostel sv. Alžběty z r. 1253., s nejvyšší věží a největším zvonem ve Slezsku (220 centů), s mnohými uměleckými památkami, jako malbami na skle, pověstnými varhanami a kamenným tabernakulem přes 16 m. vysokým; chrám sv. Máří Magdaleny, se dvěma gotickými věžemi,

mostem spojenými a četnými uměleckými památkami; garnisonní kostel sv. panny Barbory z počátku 14. století; kostel 11.000 panen r. 1400 založený, s mistrnou kopulí; kostel otců Bernardinů s bývalým klášterem a křížovou cestou ze století 15. a mnoho jiných.

Z klášterů zůstal na živu jen jediný, jehož protestantská vláda ušetřila; jsou to Milosrdní bratří od sv. Jana Božího s kostelem při konventu a nemocnicí sv. Bartoloměje, nevelikým, ale pěkným a čistým, z doby novější, renaissanční, kde jsme po tři dni sloužili mši svatou. Všecky ostatní kláštery vláda zrušila a řeholníky vypudila, jen milosrdných ponechala; a ze ženských Alžbětinky, a to proto, že přijímají a ošetřují nemocné bez rozdílu vyznání, pokládajíc vše ostatní (po svém pojmu a předsudku) za lenochy a zahaleče; zvláště Alžbětinkám se staví nyní nádherná budova na konci města i s kostelem při ní a rozsáhlou nemocnicí dle nejnovějších požadavků zdravotnictví; ku stavbě upotřebeno rovněž mnoho glazurovaných cihel; vše jest červené, cihlové. Ostatní řády jsou zrušeny a z Vratislavi vypuzeny.

Na té cestě své a jmenovitě ve Slezsku velmi mnoho soch, oltářů a obrazů ke cti milého patrona našeho, sv. Jana Nepomuckého jsme nalezli, i veřejně na náměstích; tak zvláště ve Vratislavi jednu velikou krásnou sochu před universitou dle chronografu z r. 1719., tedy z roku, kdy prohlášen byl za blahoslaveného, a jinou ještě jinde rovněž na veřejném náměstí; velmi zhusta však v kostelích; není téměř kostela, kde by nebylo sochy nebo aspoň obrazu téhož našeho krajana světce; důkaz, jak veliké úcty požíval! (Pokračování.)

Drobné příspěvky k otázce agrární.

Píše **Rudolf Vrba.**

(Pokračování.)

3. Mzda zemědělského dělnictva.

V ročníku 1895. statistického měsíčníku uveřejnil dvorní rada Inama Sternegg statistický článek nadepsaný: zemědělské dělnictvo a jeho mzda v zemích na říšské radě zastoupených. Neváháme zde čtenářům našim podati zajímavou tuto stať v hlavních obrysech.

Ministerstvo orby vyzvalo zemědělské rady a spolky, aby o mzdě zemědělského dělnictva konalo vyšetřování. Mzda zemědělského dělnictva jest různá. Buďto jest práce objednaná ve žních nebo v obyčejný jiný čas. Dělník obdrží stravu i plat, nebo pouze plat. Zemědělské rady a spolky zaslaly své výzkumy do konce května 1895. ministerstvu orby. Z toho materialu vypracovala statistická komise článek, který právě uveřejnil Inama Sternegg. Zemědělská chasa, čeládka, jest dosud nejvíce zdomácnělá v Alpských zemích. U nás se vzmáhá čím dále tím více polní práce nádennická, která v Haliči naprosto panuje. Halič nezná čeládky v našem smyslu.

Všimněme si statistiky povolání zemědělského.

Z 1000 obyvatelů patří k zemědělskému zaměstnání lidí	z tisíce k zemědělství patřících jest					
	samostatných rolníků		čeládky		nádeníků	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
v Čechách 394	390	43	103	121	151	141
na Moravě 490	409	59	79	95	225	229
ve Slezsku 397	388	50	106	143	206	229
v Haliči 770	471	59	53	50	66	61

Z těchto čísel vidíme, že v Čechách přes třetinu všeho obyvatelstva, na Moravě skorem již polovina živí se zděláváním půdy. V Čechách připadá na 430 rolníků 220 čeládky a 290 nádeníků. Z výkazu berních úřadů dá se též určiti, kterak jest rozdělen v jednotlivých zemích majetek pozemkový.

Chalupníků, kteří neplatí více než 1 zl. přímé gruntovní daně, jest v zemích koruny svato-Václavské 34—36%, v Haliči 46%. Dalších zemědělců, platících více než 1 zl. přímé pozemkové daně jest u nás 64—71%, v Haliči asi 87%. Pravých však usedlostí, platících 10—50 zl. přímé pozemkové daně, jest u nás 23—29%, v Haliči dokonce jen 5—7%.

Zemědělští nádenníci v Alpách nemají svého domku, za to u nás má 18—26% nádeníků svůj domek a kousek pole.

Jak jsme již pravili, jest dělnictvo zemědělské roztříděno na tři třídy. Čeládka, která jest v domě hospodářově, deputátníci, kteří žijí samostatně, a pouze najatí za denní mzdu, nádenníci. Všecky tři třídy jsou u nás zastoupeny.

Na Moravě jest mnoho chalupníků, kteří větším statkářům a rolníkům konají služby nádennické, proto jest zde i mzda menší než v Čechách. Ve Slezsku jest silně zastoupena čeládka, deputátníci jsou jako u nás jen na velkostatcích.

V Haliči, jak jsme již naznačili, chuďasové chlopi pracují za denní plat, ale obyčejně za kousek chleba a za kořalu, to jest ta prokletá židovská mzda, která se i u nás začíná zahnizďovati.

Ve východní Haliči mezi Rusíny panují dosud velmi primitivní poměry. Zde se zaváže chlop pracovati velkostatkáři za pasení krávy chlopovy na pozemku statkáře jeden den on a 2 dny jeho žena nebo dcera. Jinde se pracuje za pastvu jednoho dobytka 6—12 dní nebo tři dni s potahem, jako v Tarnopoli.

a) mzda nádeníků.

V Čechách jest největší mzda nádeníků zemědělských kolem větších a průmyslových měst. Z toho patrně vysvítá, že tam, kde průmyslu není, nádeníkům nejméně se platí. Tak jsou mzdy nádennické na česko-moravských hranicích a v jižních Čechách nejnižší.

Zajímavo je přirovnávati mzdu muže a ženy. Skorem nikde není v obyčeji, aby se mužovi stejně jako ženě platilo. Když muž i žena obdrží stravu, tu dostávají na penězích oba skorem stejně. Za to však mzda peněžitá jest vždy větší u muže než u ženy, zvláště ve

žních. Mzdy ve žních jsou nejvyšší, ostatní výplaty během roku jsou mnohem nižší.

Jak dlouho se u nás pracuje? Někde mají v obyčeji od 6 hod. ráno do 6 hod. večer. Ostatně v hospodářství jest rozhodující den. Když zabřeskne, jde se do práce, a když se stmívá, jde se domů. Jsou nájemníci dvorů, vydřiduchové, kteří honí lid od časného rána pozdě do noci a při mlácení parní mlátičkou sotva půl hodiny dopřejí k obědu, aby kotel neschladl.

	Mzda nádennická v Čechách							
	za práci nádennickou				ve žních			
	muži		ženy		mužové		ženy	
	se stravou kr.	beze stravy kr.	se strav. kr.	beze stravy kr.	se stravou kr.	beze stravy kr.	se stravou kr.	beze stravy kr.
v středu Čech	25— 60	36—110	20—35	28— 70	40—110	45—190	25— 60	32— 85
v Chebsku .	50—100	55—150	25—70	27—100	50—200	70—250	30—100	35—140
na Berounsku	30— 50	37— 80	20—40	28— 60	60—120	50—140	30— 65	30— 50
na Plzeňsku	30— 70	35—100	20—50	30— 75	47—100	40—140	34— 70	70—100
na Budějovicku	32— 60	30— 80	20—40	26— 60	40— 80	36—120	30— 70	30—100
na Moravě a to na česko-moravských výšinách .	25— 45	50— 80	20—30	30— 50	35— 80	75—120	25— 40	50— 80
na Hané . .	30— 50	60— 75	30—50	50— 65	60— 70	100—120	50— 60	70— 90
v Haliči . . .	25— 30	30— 50	15—20	20— 50	40— 80	40—120	30— 60	25—100

b) mzda čeládky.

Hospodářská chasa, čeládka, jest v domě hospodářově, má zde stravu, byt a obyčejně má sloužiti nejméně rok. K tomu obdrží měsíční nebo celoroční službu na penězích. Kde je veliké hospodářství, jako na velkostatkářských dvorech, tu není čeládky, nýbrž tak zvaní deputátníci. Jsou to obyčejně ženatí lidé, kteří mají byt, palivo, něco obilí a měsíční službu na penězích. Z toho musí se každá rodina stravovati. U nás v Čechách mizí zeměděiská čeládka čím dále, tím více. (Viz: Otázka zemědělská, stať: venkov a města.) Příčiny jsou známé. Hospodáři naši žalují na nedostatek čeládky, poněvadž všecko utíká do města. Velkostatkáři pak mají většinou dělnictvo ženaté, kterému dají měsíční mzdu a malý deputát.

Že velkostatkáři a především židovští nájemníci nedávají dělnictvu obilí, mouku, nýbrž měsíčně odbudou je několika zlatými, je známo.

Mzda čeládky v Čechách na celý rok jest tato:

		čeledínu	děvečce
V okresu Řičanském platí	velkostatkář	140 zl.	100 zl.
	malorolník	70 »	50 »
V okresu Poličském platí	velkostatkář	120 »	100 »
	malorolník	110 »	60 »

Čeládka kolem průmyslových a na blízku velikých měst žádá více než na venkově, kde průmyslu není.

Na Moravě jsou peněžité mzdy chasy velmi nízké. Tak platí se

	čeledínovi u koní	děvečce
na Novoměstsku	200 zl.	150 zl.
na Ivančicku	240 »	160 »
na Rožnovsku	150 »	120 »
na Olomúcku	234 »	182 »
na Žilechovicku	255 »	—

V Čechách obdrží celoročně

	čeledín u koní		děvečka	
	a) na penězích	b) deputátu	a) na penězích	b) deputátu
na Benátecku	100 zl.	120 zl.	60 zl.	110 zl.
na Chrudimsku	50 »	132 »	40 »	132 »
na Kouřimsku	120 »	141 »	70 »	99 »
na Litoměřicku	260 »	40 »	180 »	40 »
na Mělnicku	60 »	90 »	40 »	90 »
na Říčansku	160 »	130 »	100 »	110 »
ná Slaném	172 »	66 »	138 »	78 »
na Teplicku	60 »	130 »	40 »	45 »
na Zbirovsku	80 »	100 »	60 »	100 »
na Sedlčansku	50 »	120 »	40 »	130 »
na Táborsku	50 »	120 »	30 »	100 »

Pohlédneme-li na tyto číslice vidíme, že mzda čeledínů a děveček v krajinách bohatších více se platí v penězích než v deputátu. Dále že mzda v krajinách průmyslových jest poměrně velmi vysoká proti krajinám čistě zemědělským a půdou chudším.[1])

c) Mzda deputátníků a dělnictva na akkord a po jistý zamluvený čas pracujícího.

Na velkostatcích a větších hospodářstvích musí se ženatí čeledínové sami starati o stravu. Obdrží pouze byt, něco paliva a snad obilí, mouky, zemáků a měsíčně službu. Mimo to jsou zemědělští

[1]) Pozn. Redaktor tohoto listu zeptal se letos ve dny Svatojanské svých bratrů a švakra, kteří do Prahy na pouť přišli, na zemědělské mzdy mezi Soběslavou, Veselím n. Luž. a Kardašovou Řečicí a dle výpovědí jejich sděluje toto: Mimo stravu dostávají ročně: pasák a paska (školáci) 15—20 zl., 5—6 pytlů bramborů, plátno na kalhoty nebo na košile; pohunek a mladší děvečka (od 16—18 let, u děvčat někdy až do 20 let) 25—30 zl., všední šaty a brambory; pacholek dostává od 50—80 zl., u koňů až do 100 zl. ročně, plátno a brambory dle smlouvy; děvečka 40—50 zl., seje se jí vřtélek lněného semena, k tomu má přídavky: za pomlázku 1—2 zl., všední nebo sváteční šaty, při každém vrtění hrouda másla, což se dává z většiny peněžitě, 1—2 zl. ročně. Všickni tito, když do služby vstupují a ze služby vystupují, obdrží bochník chleba, jejž si vezmou jejich rodiče. Čeládka jí z většiny se sedlákem. — Nádenníci, kde jsou dvory a dráha, dostávají denně 50—80 kr., ve žních 1 zl. a stravu; nádennice 35 kr., ve žních 40 kr. a živobytí. Na podzim, když se kopají brambory, dostane nádennice 35 kr., snídaní a oběd a místo večeře košík bramborů. Pracuje se od 8—12 a po obědě do 7, z pravidla jen do ½7. Od trhání lnu dostane nádennice stravu a caletku (malý bochník bílého chleba). — Podruh má v chalupě k statku náležející zdarma byt, dostane kus pole k bramborům, meze na žetí trávy, seno pro krávu a musí zdarma pracovati celý rok. Jeden pracuje a čtyři jedí.

dělníci, kteří pracují po celý rok buď u větších hospodářů nebo na dvorech za denní plat. Mají v dědině svůj domek a snad kousek pole a chodí do denní práce na velkostatek nebo k sedlákovi. Ti obdrží mzdu dvojí, a to v měsících letních větší, v zimě menší. Takové zemědělské dělnictvo je především tam, kde kolem dvorů jsou baráčníci a nemohou do města nebo do továrny. Kdyby se velkostatkáři a nájemci řádně starali o všecky potřeby tohoto dělnictva, mohli by spokojeně žíti.

Známo však, že zemědělské dělnictvo je poměrně nejhůře placeno, že není postaráno o jeho stáří, že není o ně postaráno, když onemocní. Přece však mají se dělníci, kteří jsou ve dvoře ve službě deputátnické a dělníci, kteří mají svůj domek, lépe než pouzí nádenníci, bez domova, bez přístřeší. Ti se stěhují jako písek větrem popoháněný.

Poněvadž zemědělská práce vyžaduje v setbě, ve žních a sklizni řepy, jenom po krátký čas větší sílu a větší počet dělnictva, jest život zemědělského dělnictva za naší doby, kdy i stroj hledí člověka učiniti zbytečným, náramně nejistý. Ostatně průmyslový proletariát je na tom také tak, i zde hrozí vyhazov z práce neustále. Mzda deputátníků a dělnictva stále na velkostatku usedlého jest dle krajin velmi různá a rovná se též mzdě čeládky. Obyčejně muž jest u koní neb u volů, žena pracuje na denní práci, nebo jest u dobytka. Jsou-li děti, tu odrostlý hoch jde k volům a dcera též na denní práci.

Práce na akkord jde hlavně ve žních. Sazby akkordní pro 1 hektar ve zlatých jsou

	Za senoseč	za seč obilí
v Čechách	1 zl. 50 kr. až 10 zl.	1 zl. 50 kr. až 15 zl. 40 kr.
na Moravě	2 » 50 » » 6 »	3 » » » 6 »
ve Slezsku	87 » » 2 » 60	1 » 25 » » 5 »

Jsou dosud krajiny, kde sekáči dostávají podíl posečeného sena neb obilí jako mzdu. Tak se děje především ve východní Haliči, kde sekáči patří $^1/_8$—$^1/_{12}$ posečeného sena a obilí $^1/_{10}$—$^1/_{12}$, tedy desátý nebo dvanáctý snop.

Otázka mzdy zemědělského dělnictva jest velmi důležita. Čím větší mzda, čím dražší dělník, tím hůře pro existenci hospodáře, když zároveň nestoupá, nýbrž klesá cena plodin. Která země má lacinější dělnictvo, ta může tím spíše konkurovati a vyvážeti obilí.

Zdělání půdy či výdaj za práci zemědělskou pro 1 hektar činí

	pro velkostatkáře	rolníka	chalupníka
v Čechách	52 zl.	51 zl.	42 zl.
na Moravě	50 »	?	?
ve Slezsku	34 »	33 »	73 »

Jisto jest, že práce na velkostatcích jest poměrně levnější, poněvadž stroj tu hraje velikou úlohu, než práce na pozemcích malorolníka a dokonce chalupníka.

Kéž by zase, po tom toužíme my, křesťanští socialové, probudila se v našem lidu láska ku práci zemědělské, která je zdravější než otravující práce v továrnách, kéž by rolnictvo dbalo o křesťanskou kázeň a mravný život chasy a čeládky; toť veliký kus otázky socialní.

Zemědělské programy.

Stavovské sdružení ve všech zemích se vzmáhá. Liberální systém: starej se každý o sebe, vlastně však řečeno: ubij, odři jeden druhého, přichází v lidu do opovržení, které si již dávno zasloužil. V Německu máme stranu agrární s hrabětem Kanicem v čele, v Belgii, Francii, Anglii, všude se tvoří strana agrární, které na sněmech tlumočí požadavky rolnictva. I na našem českém sněmu má se utvořiti — co tu píšeme — strana agrární bez ohledu na národnost a politickou stranu. Německé rolnictvo v Čechách formulovalo v resoluci ústecké své požadavky. Moravské rolnictvo podalo c. k. moravské hospodářské společnosti resoluci, ve které vypočítává prostředky, kterými rolnictvu má býti spomoženo. Jest jich slušná řada.

První jest: 1. Společenské sdružení rolnictva. Rolnictvo má se zorganisovati, aby tu stálo jednolité jako stav celistvý, a ne každý sám pro sebe, jako kůl v plotě.

2. Šířiti hospodářské vědomosti. Známo, že v našich tak spoře rozšířených spolcích hospodářských kočující od země placení učitelé konají přednášky. Avšak účastenství jest obyčejně malé. Jaké by tu naše duchovenstvo mělo otevřené pole ve zřizování hospodářských besed po venkově.

3. Zvýšiti hrubé výtěžky. Zde mluví resoluce o melioraci a zlepšení půdy, kterým se má docíliti většího výnosu naší tak využitkované půdy.

4. Zjednati úlevy na daních a poplatcích. Majetek nemovitý nese obrovská břemena. Kapitál skorem žádná, a jest na vládě, aby konečně rolnictvu ulehčila a kapitalistům trochu přitížila, jak jim patří.

5. Potlačovati předlužení. Agrárné zákonodárství musí stanoviti míru, kam až statek smí se zadlužiti. Dokud se tak nestane, nevymizí parceláři, lichváři, židé, kteří pod ochranou paragrafů a soudních zřízenců vyhánějí ročně na tisíce rolníků ze zděděného statku.

6. Chrániti domácí výrobu jak proti pohromám živelním, tak proti ničivému dělání obilních cen. Pohromy živelní staly se postrachem krajů, kde lesy jsou zničeny a kolem neupravených řek. Ničivé dělání obilních cen provádějí plodinové bursy svým termínovým obchodem. Plodinové bursy musí se zrušiti.

7. Zbudovati obchodní cesty. Zde hlavně má resoluce na mysli stavění místních dráh a vodních průplavů, kterými by doprava obilí byla zlaciněna.

8. Aby úplně se vyhovělo rakouským hospodářským zájmům při vyrovnání s Uhrami.

Resoluce rolnictva moravského udává pak prostředky, kterými požadavky rolnictva uskutečněny býti mají.

1. Povinná společenstva rolnická.
2. Podporovati společenstva úvěrní, nákupní a prodejní.
3. Povolati kočovné hospodářské učitele pro nejdůležitější odvětví (vinařství, dobytkářství).
4. Sestátniti hospodářské školy.
5. Podporovati hospodářské zkušebné stanice.
6. Zříditi technické oddělení zemědělské na školách technických.
7. Zvýšiti podpory na meliorace, dobytkářství a zahradnictví.
8. Upraviti zemské meliorační kanceláře.

9. Revise rodného práva a zákona o zachování pozemků.
10. Snížiti hlavní sumu daně pozemkové a revise katastrů.
11. Snížiti poplatky při změně vlastnictví půdy.
12. Provésti opravy daní.
13. Změniti zákon domovský a opraviti zákonodárství chudinské.
14. Úlevy při nuceném prodeji (exekuci).
15. Zemské hypoteční banky mají pomáhati při konversi hypotekárních dluhů.
16. Zákon proti parcelářství, lichvě penězi, dobytkem a zbožím.
17. Podporovati pojištění rolnictva na život a pro stáří.
18. Pojištění dělnictva zemědělského pro případ nemoci a pro stáří.
19. Povinné pojišťování dobytka proti ohni, nepovinné proti krupobití.
20. Přísný státní dozor na plodinovou bursu, ku dozoru přibrati rolnictvo, úplný zákaz obchodů differenčních.
21. Chrániti rolnictvo proti kartelům (rozuměj cukrovarnickým).
22. Odstranění vývozní praemie cukerní.
23. Míti zřetel k rolnictvu při vojenských dodávkách.
24. Stavěti silnice, místní dráhy, průplav dunajsko-oderský (u nás upravení Vltavy a Labe do Litoměřic a přístav v Holešovicích).
25. Odstraniti výhody na dráhách (refakcie) při dopravě cizího obilí.
26. Vyhověti zájmům našeho rolnictva při vyrovnání uherském, a to především, aby zamezena byla záplava uherské mouky a aby Uhry platily víc než dosud na společná vydání. Odstranění refakcií pro mouku a obilí a dobytek z Uher.

Prohlédneme-li si zemědělský program rolnictva moravského, shoduje se ve věci úplně s programem rolnictva německého, shromážděného v Ústí nad Labem.

Konečně klestí si vítězně dráhu program křesťansko-sociální, jak mu zvěčnělý Vogelsang již před lety sedmdesátými učil, a jak byl na schůzích katolíků přijat, tak především i na našem sjezdu katolickém v Brně. Lid se probouzí, a to zásluhou naší. Divíme se jenom, že rolnictvo moravské vyhnulo se otázce dědičné posloupnosti. Dokud tato rozřešena a i program zemědělský vtělen nebude, bude všecka práce k zachování selského kusá. Co tu rolnictvo v krátké resoluci shrnulo, vysvětlili jsme srozumitelným způsobem v našem spisu: »Otázka zemědělská«, kterou našim čtenářům doporučujeme, aby ji v našem rolnictvu rozšiřovali.

V zasedání sněmu Korutanského r. 1896. podal kníže-biskup Dr. Kahn agrární návrh, který čtenářům uvádíme ve známosť. Návrh zní:

Čl. I.: Nynější dosud stávající selské usedlosti mají pro příště býti zachovány.

1. Tyto usedlosti mají se zjistiti a roztříditi na čtvrt-, půl-, tři čtvrtě- a celolány.

2. Na dnešním majetku pozemkovém nesmí se žádné násilné změny dopustiti.

Čl. II.: Změny dobrovolné smějí se státi:

1. Prodej usedlosti jinému, který na usedlosti sám hospodařiti chce.
2. Výměna stejných usedlostí.
3. Rozdělení dvoulánu na dva samostatné dvěma různým majetníkům patřící usedlosti.

4. Rozdělení celolánů na půllány v podobném smyslu.

5. Prodej usedlostí, kde by kupující usedlosť pouze o jeden stupeň získala a prodávající pouze jeden stupeň ztratila.

6. K účelům zcelovačním mohou částky usedlosti se odprodati, když na jiné straně stejné částky se získají.

Čl. III.: Prodává-li se velkostatek, který vzrostl přikupováním selských pozemků:

1. Budiž pravidlem, aby původní velkostatek majetníku byl zachován, ostatní později přikoupené pozemky aby byly prodány samostatným rolníkům.

2. Když velkostatkář sám pozemky rolníkům zpět odprodá, mají se těmto dáti následující, ve čl. IV. vypsané výhody.

Čl. IV. Zemský výbor za pomoci hypot. banky jest oprávněn:

1. půjčky splatebné v částkách povolovati.

2. dokud statky nemají kupce, sám je zakoupiti a pronajímati.

Čl. V. Zemskému výboru mají k tomu účelu býti radou a pomocí komise:

1. záležející z rolníků znalců,

2. z komisaře výboru zemského,

3. z komisaře vlády.

K těmto změnám nabývání majetku pozemkového má se povoliti zlevení daní.

Vypracováním návrhu mají se zabývati výbory zemědělský a právnický z poslanců tohoto sněmu zvolení.

Návrh tento podepsán jest mimo navrhovatele knížete-biskupa Kahna šesti poslanci sněmu.

Současně s tím návrhem podal profesor bohosloví Dr. Schöpfer a poslanec Dr. Grabmayer na sněmu Tyrolském podobný, ale zevrubněji propracovaný agrární návrh.

I my křesťanští sociálové v Čechách nemůžeme postrádati podrobného selského programu, ačkoliv, jak jsme již podotkli, katolický sjezd brněnský přijal resoluci o zemědělské otázce.

Na schůzi politického klubu katolického dělnictva pro království České navrhl pisatel těchto řádků jím vypracovaný agrární program, který došel souhlasu všech přítomných členů, a jest žádoucno, by tento program naše strana mezi rolnictvem šířila. Program zní:

(Pokračování.)

Z básní Ed. St. Kasala.

Vzpomínka.

Kaplička malá, v ní Královna nebes,
na břehu řeky stojí v olší skryta . . .
Tak rád jsem k tobě chodíval vždy večer,
kdy srdcem radosť, zármutek, bol zmítá.

Ó, jak jsem často zamyšlen zde stával
se srdcem tichým, s duší blaženou — —
a dole bouřil vln zpěněných nával
a v skály bušil trojí ozvěnou.

A jindy řeka dolem tiše spěla
v svém klínu hvězdy i stín olšiny,
leč duše má se zase bolem chvěla,
a nikde těchy záblesk jediný.

Rondeau.

Vás rád mám, mlhy, které visí z rána
nad krajem v mrtvém tichu ještě spícím,
kdy země v klidný spánek skolébána
slavíků zpěvem, snivým, bledolícím
měsíčkem — mátí bdělou ostříhána
se probouzí zas k žití zvonem znícím
ku chvále Máti nebes Pána,
a duše ze sna vstává zadumána . . .
Vás rád mám, mlhy.
Jste mlhy, útrpné, jež zakrýváte
nám hávem nadějí života bědy
a trpký osud lidstvu častokráte
v červánků záři šlete v toužné hledy
a duši v snění kochati se dáte —
vás rád mám, mlhy!

Ritornell.

Sníh padá na vše bílý —.
Tak zdá se mi, že sníh ten rubáš pro mne,
a vichr divý hudbou k hrobu kvílí . . .

Již listí k zemi padá —
a jak ty holé stromy, tak i život:
jak naděj vypučí, již mrazem svadá . . .

Zas jaro květy seje —.
Kéž v mém i srdci novou naděj vznítí
a na výsluní lásky kéž mne hřeje . . .

Zní srpy a ząs kosy —
Dáš také mně, o Bože, šťastnou jeseň,
dáš zdar mé práci, zač Tě ret můj prosí? . . .

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

(Pokračování.)

VII.

Slyšení.

Isabela proti svému obyčeji oděla se při slyšení prostě a jednoduše.

»Skláním se se vší pokorou před paní prvního státního hodnostáře španělského,« začal Luna.

»Díky za poklonu mému manželu,« odpovídala předsedkyně s blahosklonným úsměvem.

»Znaje vaše srdce z ryzího zlata, věda dle všeobecně vládnoucí pověsti o vašich velikých dobročinných skutcích, ježto užíváte svého vlivu co nejchvalněji, abyste přispěla ubohým vrstvám, uznal jsem za nevyhnutelné žádati vás za slyšení strany skutku, po němž volá spravedlnost, jenž jest ve prospěch řeholních společenstev.«

»Děkuji vám za vaše krásné, ale příliš příznivé mínění, jež jste si o mně utvořil. Nejsem tak dobrotiva, jak si myslíte; ráda konám dobro, ale nenalézám v tom pranic záslužného, poněvadž je to povinností všech, a mimo to štěstěna uvedla mne v tento stav, jehož nikterak nezasluhuji; proto jest dílo mé snadné, a to právě zmenšuje velice mé zásluhy.«

Isabela mluvila vše prostým a skromným tónem, že Luna uvažoval: »Což je-li ona vskutku ženou naprosto zbožnou? Obviňují-li ji, kdo o ní šeptají?«

»Přišel jsem podat Vaší Milosti vysvětlení a žádat vás za tím účelem o přímluvu za kláštery řeholnic, jimž nedostává se nijaké podpory od státu. Přeji si velice, abyste vy první k tomu přistoupila a stala se předsedkyní komise, jež se k Vaší Milosti dostaví.«

»Velice čestné jest zajisté poslání, jež mi svěřujete, a souhlasí opravdu s mými přáními a tužbami; než, nechci jednati bez vědomí svého chotě. Poradím se s ním o tom, co mi nabízíte, avšak netajím, že mi bude velikým potěšením, budu-li jej moci k tomu nakloniti.«

»Jste divem dobrotivosti, señora.«

»Nikoliv. Odpustíte mi nyní, že vám nedávám určité odpovědi v okamžiku, ve kterém tak mne vyznamenáváte. Bojím se veřejnosti. Dříve, dokud jsem byla svobodnou, dokud jsem nedospěla k tomuto stavu, tak prý závisti hodnému, což jest asi pravda, poněvadž mi ho tolik žen závidí — nemohla jsem nikdy si namluviti, že tento svět byl by tím, čím skutečně jest; mnohdy slýchala jsem, že svět jest velmi zlý, avšak já měla jsem o něm vždy lepší mínění; nyní při tomto svém postavení shledávám tolik věcí, které vzbuzují jen strach; závidím věru tichý život šťastným ženám, které nikdy, pokud se jmění týče, nepřekročily slušné středocestí, jichž nikdo si nevšímá, jichž pověst nikdo neodvažuje se pokáleti, jako zase odvažuje se tak jednati vůči ženám, které buď od počátku nebo osudem zajímají povýšené postavení. Sebe nevinnější krok, sebe nepatrnější čin, sebe zbožnější

úmysl vykládají se vždy nepříznivě v tomto velikém světě, do něhož zahnal nás osud, a věřte mi, že se bojím. Kdož ví, jak bude šeptati socialní politická zloba o vašem nynějším jednání, jehož jste se vy první chopil.«

»Velmi málo mi na tom záleží.«

»Vy jste mužem, vy dovedete se hájiti; avšak jak uhájí se žena, kterou viní z pokrytectví a ze lži, přijde-li řeč na její křesťanské skutky, a z nevěry, mluví-li se o jejích společenských známostech?«

Kdokoli by byl tentokráte slyšel Isabelu mluviti, byl by se domníval, že jest opravdu nespokojena se svým stavem. Taková byla zdánlivá prostota a přesvědčení v jejích slovech. Isabela a Luna hleděli sebe navzájem klamati.

»Na důkaz pravdy svých slov,« pokračovala choť ministerského předsedy, »uvádím vám, že před krátkou dobou mluvil celý Madrid o souboji, k němuž zavdala podnět nekalá a hanlivá slova, která zdánlivě měla za účel poskvrniti mou pověst, ale jimi chystala se též pohana cti mého choté, a kdo zamýšlí zhanobiti čest mocného hodnostáře, ten nehrozí se žádných prostředků, třeba sebe nekalejších.«

Luna pochopil, kam míří. Isabele šlo o vysvětlení sporu mezi Lunou a Ramem, jenž povstal ze šlechetné obrany ministerského předsedy a jeho choti od mladého lékaře, který slyšel mluviti o nich v kasině, ač málokdy s nimi přišel ve styk.

»Paní, vyvoláváte ve mně velice trudnou vzpomínku. Víte přece, kdo byli zápasníky.«

»Vím toliko, kdo byl naším šlechetným obhajcem. Byl to Ramos, vznešený a čestný jinoch, jenž není téměř ani naším přítelem. Jeho protivníkem byl prý člověk, jehož dosud nikdo neznal, jeden z těch poběhlíků, kteří sápou se do politiky.«

Luna hryzl se ve rty. »Seňoro, seznávám, že víte velmi dobře o všem, a žehnám tomuto okamžiku, že mohu vám vše řádně vysvětliti.«

»Jakže? . . . Snad jste byl svědkem při souboji?«

»Nikoli, seňoro, byl jsem soupeřem mladého Rama. Než, uznáte, seňoro, že čin můj lze ospravedlniti. Přišel jsem do kasina náhodou v tu dobu, kdy mladý Ramos nešetrně dotekl se shromážděných tam hostí, že mluvili nepříznivě o jisté politické osobnosti; hleděl jsem s nevolí na všecky ty muže, z nichž ani jeden neodpověděl, jak se sluší, mladému muži. Mé idee o cti snad jsou upřílišněny, a proto odvážil jsem se odpovědi a vykonati, co vlastně jim bylo učiniti. Dověděv se, oč se jednalo, litoval jsem všeho a býval bych kdo ví co učinil, jen aby nedošlo k souboji; než, čest klade mužům přísné povinnosti. Nemohl jsem jinak poučiti svého protivníka, nechtěl-li jsem dopustiti, aby čest má byla pokálena.«

»Uznati chybu není s nectí.«

»Pokud se svědomí týče, ovšem není; avšak hledíc k veřejnosti, ano. Začínal jsem právě politickou dráhu, jednalo se tehdy poprvé o mou čest. Jak jsem se mohl osvědčiti tím, že bych býval svému protivníku dal příčinu smýšleti a snad i hlásati o mně, že nejsem čestným mužem? Jinak nebylo ani možno. Čest svou býval bych ztratil pro vždy.«

»Vy rozumíte cti zvláštním způsobem!«

»Avšak nyní, kdy lze mi se studem vyznati chybu, přiznávám se k ní skroušeně a žádám vás za odpuštění. Odpustíte mi?«

»Nemluvme již o tom. Se své strany odpouštím; ale čeho vám nemohu odpustiti, jest, že prolil jste krev vznešeného a šlechetného muže, jakým jest Ramos; z toho vydáte jednou počet Bohu.«

Isabele podařilo se dostati se v lepší postavení než Lunovi. Výhoda byla na její straně, a z této výhody chtěla kořistiti.

»Od té doby, kdy vás znám, jsem opanována zvláštní zvědavostí; pronásleduje mne zvláštní myšlénka a snad úplně nedůvodná. Před několika, avšak nemnoha lety, krátce po tom, kdy jsem se zasnoubila s Tomášem, seznala jsem jistého muže, jenž vám byl velice podoben. Ale vy jste to asi nebyl, poněvadž ten člověk byl z venkova, opravdový vesničan.«

»Však vím, kam míříš,« pomyslil si Luna a prohodil: »Neotesanec!«

»To nikterak; mluvila jsem s ním jen málo okamžikův, ale přece nabyla jsem přesvědčení, že mladík ten není docela obyčejným člověkem, ač byl zcela všedního zjevu. Když jsem měla potěšení uzříti vás poprvé v tomto domě, pravila jsem sobě: Můj Bože! Jak jest podoben onomu mladíku!«

»Tak živě jste jej zachovala ve své paměti?«

»Ano, a není v tom nic divného, poněvadž, jak jsem pravila, byl to zvláštní člověk: byl oblečen ve hrubé sukno a mluvil jako muž dobře vychovaný a vzdělaný.«

»Blaženého toho venkovana, jemuž poštěstilo se vyryti ve vaši paměť svou vzpomínku! Toho štěstí musí mu všickni záviděti!«

»Stalo se to při zvláštní příhodě, a to snad přispělo, že jsem naň nezapomněla. Dostavil se do tohoto domu mně oznámit, že se chystá u nás krádež. Můj manžel nebyl tenkráte ministrem.«

»A objevilo se pravdivým jeho udání?«

»Ano, pane; když to bylo oznámeno úřadům, bylo lapeno několik lidí, na něž padlo podezření, a brzy vyšlo vše na jevo, ano, několik z nich se k tomu přiznalo. Chtěla jsem jej odměniti za jeho výtečnou službu, než, nabídku mou odmítnul s důstojností pravého kavalíra. Co říkáte tomu všemu?«

»Paní, poslouchám napjatě vaše slova. A pravíte, že onen muž mně se podobal?«

»Velice; kdybyste byl nyní tak oděn, jako on tenkráte, byl byste to vy sám. Několikráte mne napadlo, že byl pouze přestrojen. Odpusťte, že jsem se zmínila o tak nepatrné události; něčím přece musíme mařiti čas.«

»Budu k vám upřímným a povím vám, že si velmi dobře pamatujete tváře; onen mladík, jenž vás navštívil v tomto tenkrát tak ohroženém domě, onen mladý muž —.«

»Byl vaším bratrem? Avšak nikoli, toť nemožno, v onom oděvě.«

»Nebyl mým bratrem, paní; onen mladík a já jsme jedna a táž osoba.«

»Ha!« zvolala Isabela s vítězným úsměvem. »Avšak — nedovedu si to vysvětliti.«

»Historie má jest zcela krátká. Vy jste žena duchaplná, prostá předsudků vznešeného lidu, mezi nímž skutečně jest mnoho lidu obecného.«

»Vychvalujete mne příliš; jsem jako jiní.«

»Vám mohu se svěřiti se svým tajemstvím; a více vám ještě povím, poněvadž již dlouho po tom toužím. Jsem člověk nízkého původu, určený snad k tomu, abych vzdělával ve vsi lán země, abych kypřil půdu za spřežením skotu. Tak by se bývalo stalo, kdyby Prozřetelnosť nebyla zařídila, že v oné dědině, v níž všeho se nedostávalo, byly knihy, z nichž jsem se vzdělával. Učil jsem se sám, a když jsem nabyl trochu vzdělání, nemohl jsem se odhodlati k životu v území příliš těsném pro mou ctižádosť.«

»Ráda věřím.«

»Přišel jsem do Madridu, nevím proč, snad pro nic, tak na zdařbůh bez peněz, bez přátel, bez ochrany, a první noc strávil jsem v tak zvané noclehárně, jichž jest tolik v Madridě, a v nichž člověk všecko možné může činiti, jenom ne spáti. Tam vedle mne za plátěnou zdí spalo — jako já, jenž jsem jakživ tak dobře nebděl jako tenkráte — dvé mužů, lupičů, kteří se umlouvali o útoku na vašeho manžela. Vše jsem vyslechl a pojal ihned úmysl překaziti jejich plán. Sotva se rozsvitlo, vyšel jsem, poptával jsem se, vyzvídal jsem a ocítil jsem se konečně ve vašem obydlí, kde měl jsem česť prokázati vám a vašemu choti nepatrnou službu.«

»Ó, ne tak: převelikou službu!«

»Onen okamžik byl pro mne rozhodným. Vyšed z tohoto domu a zpraviv vás o neblahém záměru oněch dvou mužů —«

»Pokračujte jen; vaše upřímnosť mne okouzluje.«

»Tedy dobře, budu upřímným a zjevím vám vše. Vyšel jsem tenkrát odtud umíniv si, že stanu se velikým mužem, že dospěji tam, o čem jsem ani ve snách své ctižádosti nikdy nesníval.«

»A dosáhl jste toho, co jste si předsevzal? Či je tak ohromná ta vaše ctižádosť?«

»Dosud nedosáhl,« pravil s důrazem Luna. »Má ctižádosť jest nesmírná.«

»Nesmírná ctižádosť zápolí s nebezpečenstvím.«

»Nebojím se žádného nebezpečenství. A dáte-li mi svolení, abych dovršil svou upřímnosť —.«

»Tedy mluvte.«

»Kdo vtiskl mi v srdce a v mozek nesmírnou touhu po velikosti, kdo vypudil ze mne hroznou vesnickou ostýchavosť, kdo způsobil, že mohu nyní čeliti tváří ve tvář nejvýše postaveným osobám, —.«

»Ani slovo dále: to byla jsem já, není-li pravda?«

»Vy, tak jest, protože — neurazím vás tím, povím-li, že onen venkovan zamiloval se do vás.«

»Ó, nikterak! A jest v tom něco nezvyklého? Člověk, jenž přišel přímo z dědiny, v níž neviděl nic jiného než modré sukénky, osmahlé nožky, vlasy spletené ve směšný vrkoč — ten zamiluje se jistě do ženy velikého města. Vy byste se byl zamiloval do každé; že jste však nejprve uzřel mne, jest zcela přirozeno, že jste vzplanul láskou ke mně.«

»Ó, ne tak! Pro vás odhodlal jsem se rozloučiti se se svou minulostí, pro vás odhodlal jsem se býti něčím vyšším, než čím jsou všickni mužové. Bez vás snad bych byl nějakým komorníkem anebo člověkem života pravšedního a nedůstojného mé ctižádostivosti. Jistě

Prozřetelnosť to byla, jež mne přivedla vás v cestu. A tato nesmírná láska —.«

»Pomalu, zdá se mi, že nyní již nejste tím, kým jste býval.«

»Ano týmž, týmž jsem vždy.«

»Dosti toho, pane; mluvil jste o dětském snu, o dojmu, který na vás učinila žena velikého světa, protiva to všech, jež jste až do té doby spatřil: v tom rozmluva naše nepřekračovala vykázaných mezí; avšak abyste nezpřítomňoval věcí dávno minulých, jest mi upomenouti vás na jednu věc, na kterou nesmí se nikdy zapomínati, mluví-li se se ženou; tato věc jest: postavení ženy ve společenském životě. A pravím vám pouze: Jsem provdána, pane.«

»Ó, vím to, avšak mohu přece vyjeviti, co cítím; ano, mohu, třeba tato láska má nebyla opětována, třeba nepřestávala —.«

»Již zase? Lituji velice, pane, že vyvolala jsem vzpomínku, na niž nikdy nekladla jsem váhu. Prokázal jste mi obzvláštní vyznamenání, za něž budu vám vždy vděčna; rovněž mne těší, že mé tušení mne nesklamalo, že mi bylo nyní opět možno vysloviti vám díky. Byla-li jsem to já, jež podněcovala jsem vaši ctižádosť, nemohu tomu již nikterak zabrániti; ostatně však, ježto odpustila jsem vám onen osudný souboj s Ramem, vězte, že jsem vaší přítelkyní, a mohu-li získati si vaší další přízně tím, že podepíši váš návrh strany jeptišek, učiním tak s velikou radostí. To připomínám vám proto, aby naše rozmluva skončila tak zbožně, jako začala. Pravda jest, že vybočili jsme od hlavního předmětu našeho dnešního setkání.«

Na Lunovi bylo znáti rozpaky. »Pozoruji,« pravil zdvihaje se, »že má přítomnosť vás obtěžuje.«

»Ó, nikterak; vypravujte mi o svých vzpomínkách z mládí, o dobrodružstvích marnotratného syna, který opustil otecký dům. Žijí ještě vaši rodiče?«

»Rodiče moji, Bohu žel, rozloučili se již dávno se světem.«

»Nic nebylo tak poutavého, co byste býval zanechal v rodné vísce?«

»Nezanechal jsem tam ničeho, poněvadž ničeho jsem tam neměl. Možná že bych býval litoval, že jsem se vzdálil z domova, že jsem se rozloučil se svou hrubou halenou —.«

»Kdybyste měl rodiče, bratry, milovanou družku mládí, snoubenku, snad byste nebýval prchl odtamtud, a mne by bývali tenkráte zlosynové laskavě oloupili,« podotekla vesele choť předsedova. »Ale buďte upřímným; nenávidím pokrytectví.«

»Dovolíte, abych mluvil otevřeně? Nuže, jako vy dychtila jste zvěděti, byl-li já jsem tím venkovanem, jenž přišel vás zpravit o chystané krádeži, toužím já rovněž věděti, kdo byla as ona vysoká, půvabná, černě oděná, úplně zahalená dáma, která v jisté madridské ulici v den mého příchodu do hlavního města svěřila mi list, abych jej donesl do jistého chudobného přístřešku. Ona půvabná a spanilá dáma měla vaši postavu, váš hlas, týž nádech aristokratický. Měla snad také touž tvář?«

»Z vašich dobrodružství, pane z Lunů, lze napsati román; ale onou damou nebyla jsem já.«

»Příštího dne byl jsem mile překvapen vaším hlasem, byl to jediný ženský hlas, jejž jsem uslyšel po svém příchodu do Madrida;

poprvé vyšel ze rtů tajemné a zahalené ženy a podruhé z vašich úst, když jste mi děkovala za zprávu o připravované krádeži.«

»Ale přece jsem to nebyla já,« odvětila Isabela s úsměvem.

Luna ji napjatě pozoroval. »Ona paní,« pokračoval, »nevymizela nikdy z mé paměti, a přísahal bych —. Máte sestřičku?«

»Nemám; neměla jsem také nikdy příčiny, proč bych se halila v tak tajemný oděv, jímž, jak pravíte, neznámá byla oděna.«

»Rád bych se s ní ještě jednou setkal; jedná se o záležitosť mého svědomí. Neodevzdal jsem totiž onoho listu, jejž mi doručila ta paní, abych jej vydal tomu, kdo otevře dvéře přístřešku.«

»Toť ovšem jste znamenitě vyplnil své poslání.«

»Nikdo na mé klepání tehdáž neodpovídal; mojí povinností bylo ovšem vrátiti list jeho vlastnici, než, byl jsem po vesnicku ostýchavým a v pravdě nevím, proč jsem tenkráte lhal; oznámil jsem, že jsem list odevzdal, neučiniv toho.«

»A přišel jste snad na stopu nějakému tajemství?«

»Žádnému, seňoro; onen dopis nebyl obyčejným dopisem; v obálce byl lístek znějící na čtyři tisíce realův.«

»To jest ovšem přitěžující okolnosť.«

»Náhodou jsem jich neužil, poněvadž za svých dobrodružství v prvních dnech svého pobytu v Madridě ztratil jsem lístek, anebo mi jej odňali. Než, přes to jako čestný muž cítím se povinna vrátiti ony peníze a proto toužím, bych ještě jednou spatřil onu paní.«

»Prozřetelnosť ukazuje vám příležitosť k té náhradě, a vy můžete tak upokojiti své svědomí,« pravila Isabela: »Věnujte ty čtyři tisíce realů některému dobročinnému ústavu.«

»Vznešená a chvályhodná myšlénka, jež může se zroditi pouze v tak šlechetné duši, jako jest vaše. Ano, tak učiním. A ráčíte býti tak laskava a pomocna při tom skutku tím, že z vaší ruky dostane se chudým této sumy?«

»Ó, nikoliv; tak učiňte sám!«

Luna se poroučel, zmíniv se ještě jednou o svém podniku ve prospěch řeholnic a uznávaje, že tato žena věděla mnohem více než on, jenž nebyl právě největším nevědomcem.

»On to jest,« uvažovala předsedkyně osaměvši, »on jest tím bídníkem. Jest to padouch a mnohem nebezpečnější, halí-li se v plášť pokrytectví. Tento člověk ví, že já jsem mu odevzdala onen list, ač jsem to popřela. Jiného mu není známo, ale to již postačuje, aby měl proti mně výdatnou zbraň. Zlosyn má vždy dostatek prostředkův. Kdož ví, zda mi při nejbližší příležitosti nezasadí smrtící rány, třeba jediným slovem? — Ó! Co se asi stalo s Ludvíkem a jeho ubohou matkou? Od onoho dne, kdy hnuta jsouc červem svědomí vkročila jsem do chudobného přístřešku, nedověděla jsem se již o Ludvíkovi ani o jeho matce. Tajemná ruka odvedla je odtamtud. Ať jsem hledala jak hledala, nevypátrala jsem ničeho. Ludvík umíral. Zemřel snad? Či učinil snad Bůh zázrak a zachránil ho? A je-li mrtev, přežila jej jeho matka? Ha! Mám dosud v živé paměti rozbouření, hněv té slepé ženy, když poznala můj hlas. Chtěla mne zardousiti. Jak velice miluje matka své dítky! Neměla jsem matky! Neměla jsem dětí!«

A spanilá dáma skryla obličej do dlaní a setrvala tak několik okamžikův; ale brzy se vzchopila, pohodila hlavou, prohlížela v obrovském zrcadle celou svou postavu a dala se do smíchu. »Hahaha!

Pryč ode mne, zpozdilé myšlénky! Nenáležím sobě: náležím světu, náležím společnosti. Nesmím se před ní objeviti s ubledlou tváří, s uplakanýma očima. Můj pohled musí býti jasný, na čele musí trůniti hrdosť, a na rtech úsměv. Nemám matky, nemám dítek, ale jsem vysokou ženou, jsem chotí předsedy ministerské rady, jsem žena, jíž všecky ženy závidí jejího štěstí. Musím jednati podle svého štěstí, podle svého bohatství!« — Zazvonila, a objevila se komorná. — »Kočár,« velela paní, »a přijď mi upravit účes a navlec mi rukavice. Pojedeme každého dne na procházku, budeme vzbuzovati závisť ubohých dítek, které chodí pěšky, a žen, které mají za muže politické soupeře mého manžela. Tak tomu chce svět!«

Komorná brzo se vrátila a jala se upravovati kadeře své velitelky zdobíc je květinami, a navlekla jí vůní prosycené rukavičky.

»Vaše Excellencí jest den ode dne krásnější,« lichotila komorná, jež znala způsob, jímž by se zavděčila své vládkyni. »Kolik jich již to řeklo Vaší Excellencí!«

»Všichni, dceruško, a až do omrzení.«

Shlédnuvši se potom mnohokráte v zrcadle vyšla z příbytku svého jako královna. »Kde jest kočár?« tázala se komorné.

»V průjezdě na druhé ulici.

»Dobře's učinila; vycházím-li hlavním východem, obklopí mne ihned dav chuďasův a prosebníků. V tomhle Madridě celý svět žebře.« Sešla se schodův, a krátce potom hrčel třídami madridskými drahocenný povoz presidentky, vzbuzuje pozornosť všech. Svět hledí jen na to, co mu bije v oči. (Pokračování).

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

Napsali **Ed. Šittler** a Dr. **Ant. Podlaha.**

III. Sbírka staročeských obrazů a soch Marianských.

(Pokračování.)

Obrazy Marianské, jejichž prototypem jest výtečný obraz kostela *Zlatokorunského*, byly uspořádány v exposici naší ve zvláštní skupinu. Madonna obrácena jest ku pravé straně a nese Ježíška skorem zpříma na loktech; genreového rysu, jako sáhání po agraffě při obraze Vyšebrodském, zahrávání si s ptáčetem při Zbraslavském obraze zde neshledáváme: zcela nahé dítko jest obráceno k divákovi, hledíc naň plnou tváří z obrazu, a pozdvihuje levou ruku jako k žehnání. Jest to obraz plný vážné zbožnosti beze všeho genreovitého přídavku. Způsob malby uchyluje se také zde od způsobu Dětřichova úplně. Milý obličej Madonny s jasnýma očima, jemným nosem i rety, nemá nic s typem Dětřichovým společného. Rovněž i vržení roucha jest velice komplikované a od jednoduchého způsobu Dětřichova naprosto rozdílné. K výbornému tomuto výtvoru neznámého umělce pojí se

Madonna Zlatokorunská.

tyto obrazy dle něho zhotovené: roztomilý obrázek v sakristii *metropolitního chrámu v Praze,* pěkný obraz děkanského chrámu *v Písku,* obraz klášterního chrámu ve *Lnářích* a madonna *Týnského chrámu*, jejichž vyobrazení a fotografie ve skupince této byly vyloženy. Grueber připisoval obrazy Zlatokorunský, metropolitní i Týnský královskému malíři *Kuncovi*, což však velice jest pochybno.

Obraz *metropolitního chrámu* shoduje se s obrazem *Zlatokorunským* vzhledem k povšechné koncepci, ač i tu jeví se malé odchylky. Zejména modellace tváře i rukou Panny Marie a těla Ježíškova jest na obraze metropolitním daleko měkčí, nežli na obraze Zlatokorunském. Nápadna jest zejména různosť, s jakou na obou obrazech těchto podána jest hlavička Božského dítka. Na obraze Zlatokorunském jest tvář jeho nápadně široká, s nízkým čelem; ouška jsou zkreslena. To vše na obraze metropolitním umělec zjemnil a opravil: obličej Ježíškův jest tu užší, vysokým čelem zdobený; ouška správně jsou kreslena. Rovněž záhyby rouch poněkud jinak jsou upraveny; na obraze Zlatokorunském zejména jest nápadno trojúhelníkové složení roucha na hlavě P. Marie, kdežto na obraze metropolitním roucho v mírně prohnuté ploše na hlavě Bohorodičky spočívá. Také značně temný kolorit obrazu metropolitního odchyluje se od světlejšího koloritu obrazu Zlatokorunského:[1]) zejména modrý plášť, do něhož Maria jest zahalena, jest proveden barvou nadmíru temnou.

Obraz *Panny Marie »Písecké«*, nalézající se na oltáři pobočni lodi děkanského chrámu v Písku[2]) blíží se značně ku zmíněnému právě obrazu metropolitního chrámu v Praze. Také zde oproti obrazu Zlatokorunskému jsou tvary tělové plnější a měkčí; tvář Ježíškova jest sice širší, nežli na obraze metropolitním, za to však čelo její jest vyšší, nežli na obraze Zlatokorunském. Prsty pravé ruky P. Marie jsou tu vějířovitě daleko od sebe rozloženy, kdežto na obraze metropolitním a zejména Zlatokorunském mezery mezi jednotlivými prsty značně jsou menší. Opravou nedovedného malíře obraz Písecký poněkud jest pokažen, nicméně však zachovaly se milostné obličeje Panny Marie a Ježíška ve své prvotní kráse. Obraz tento náležel původně jistému Causaliovi, jenž v době studií svých byl zpěvákem v klášteře benediktinském na St. městě Pražském. Causalius procházel se jednou v zahradě klášterní a uzřel ve zdi otvor; vida, že jest zeď dutá, odstranil několik cihel a nalezl za nimi zmíněný obraz. Pln radosti donesl jej svému představenému knězi, u něhož obraz zůstal až do té doby, kdy Causalius z Prahy do Písku za syndika odešel. Tehdy vyžádal sobě Causalius opětně obraz a vzal jej s sebou. Až do své smrti byl velikým jeho ctitelem. Umíraje, odkázal jej kostelu Píseckému a vyznal v poslední vůli své, že mnohých dobrodiní od Matky Boží milostivé, v tomto obraze ctěné, od Boha dosáhl. Obyvatelé Písečtí často v dobách zlých a bouřlivých s důvěrou k obrazu Rodičky Boží se utíkali, a ona jich nikdy neopouštěla; zřejmým toho důkazem jest rok 1741. Tehdáž obsadila Písek a celé okolí armáda francouzsko-bavorská, kteréž velel generál Broglie. Proti němu přitáhlo v prosinci téhož roku vojsko rakouské pod ve-

[1]) Dr. *K. Chytil*, Mittheil. der k. k. Central- Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und historischen Denkmale. XIII. (1887), str. XXIV.

[2]) Fotografii církevnímu odboru výstavnímu laskavě zaslal vldp. děkan *Frant. Pech.*

Madonna Týnská.

dením generála knížete z Lobkovic, a rozloživši se na jižní straně, začalo dne 28. prosince střílet na město a chystati se k útoku. Písečtí báli se, že město vezme při tom za své, i utekli se v tak patrném nebezpečí k Rodičce Boží, zvolili ji sobě za ochranitelku a slíbili, že, vyprosí-li jim u »nejmilostivějšího Synáčka svého milosť a vysvobodí-li je z nebezpečí a zkázy, že Jí za to každoročně povinnou vděčnosť veřejnou pobožností prokázati chtějí.« A skutečně Matka Boží prosby jejich vyslyšela. Druhého dne ustoupila rakouská armáda k Budějovicům. Píseckým bylo sice ještě více než půl roku snášeti jho francouzského obsazení, konečně však vysvobozeni byli dne 8. června r. 1742., kdy francouzská posádka v Písku od císařských pod vedením Karla Lotrinského náhle byla přepadena a v takový zmatek uvedena, že se jen rychlým útěkem z města zachrániti mohla.[3]) Na památku tak šťastného osvobození města od Francouzů obnovili Písečtí r. 1744. svůj slib a vyslali dva členy městské rady k místnímu děkanovi, Františku Ledeckému, aby mu oznámili, že někteří z předních měšťanů v době válečné o pomoc se utekli k Matce Boží a zvláště k milostivému obrazu jejímu, který se v děkanském kostele za sklem chová,« a kterak slib učinili, že, bude-li zachráněno město, zvláštní pobožností Matku Boží v obraze tom chtějí ctíti. A ježto jsou přesvědčeni, že jenom na přímluvu Matky Boží město bylo zachováno, že prosí, aby každého roku v ten čas s kazatelny procesí k větší cti a slávě Rodičky Boží se ohlašovalo, a mše sv. s »Te Deum« se zpívala. Na radu děkanovu zažádala městská rada u Pražské konsistoře, a když tato svolila, konala se slavnosť ponejprv r. 1744. Za zvuků polnic, trub a bubnů nesli radové milostný obraz pod nebesy k nově postavené soše Panny Marie na malém náměstí, a po dokonané slavnosti vrátilo se procesí do děkanského chrámu Páně, kde po kázaní sloužena byla první votivní mše svatá. Toho roku (1744.) zřízen byl také nový oltář a na něm zasazen milostný obraz Panny Marie. Před několika lety zaměněn byl starý oltář barokový novým oltářem gotickým, na němž se nyní památný obraz Marianský nalézá. Z bývalé úpravy barokové zbyla toliko široká vyřezávaná okrasa, zdobící svršek jednoduchého rámu. Dodnes koná se zmíněná okázalá pobožnosť, k níž časem přidružila se odpolední národní slavnosť vůbec, »městskou slavností« zvaná.[4])

Také *Madonna Týnského chrámu v Praze* opírá se o Madonnu Zlatokorunskou, ačkoliv zjemněním a zušlechtěním tváře Madonniny a zejména Ježíškovy přiřaďuje se k Madonně metropolitní a Písecké. Jinak vyznamenává se obraz tento zvláštním zlatožlutým inkarnátem, který skoro na Benátčany upomíná. Jest opatřen rámcem (na vyobrazení našem jest rámec vynechán), na němž nahoře umístěni jsou dva andělé s korunou a nápisem »Regina coeli laetare«, dole rovněž andělé s nápisovými blánkami a po stranách čtyři postavy světic.

Madonna klášterního *chrámu Lnářského*, soudíc dle vystavené rytiny ze stol. XVIII.,[5]) jest rovněž replikou obrazu Zlatokorunského, ačkoliv pokládán byl za dílo vlašské.[6])

---

[3]) Svátek, Dějiny Čech a Moravy nové doby, V., str. 93 a 95.

[4]) *J. Hille,* »Obraz Panny Marie Písecké« v almanahu bohoslovců »Růže Sušilova« 1885., str. 98—99.

[5]) Reprodukci její viz v *Mathonově* díle »*Život P. Marie*« II., 369.

[6]) Srvn. *Mathon* o. c. str. 368.

Madonna Doudlebská.

Obraz *Zlatokorunský, metropolitní* a *Písecký* pocházejí nepochybně již z doby Karla IV., kdežto obraz *Týnský* z doby krále Václava IV.; tudíž toliko tento poslední obraz mohl by přičítán mistru *Kuncovi*, jehož činnosť spadá do doby Václavovy, neboť jméno jeho v knihách městských vyskýtá se v letech 1391—1429.[7])

Zvláštní typ tvoří *madonna Doudlebská*. Panna Maria drží Ježíška na pravé ruce; levou ruku má dlaní vzhůru před sebou vztaženou. Tvář Bohorodičky, poněkud k levé straně skloněná, jest oválovitá, s dlouhým rovným nosem a velice malými ústy. Oči hledí klidně před sebe z obrazu. Čelo jest skorem docela zakryto tmavomodrým šatem, jímž hlava v mírných svislých záhybech jest zahalena, a jenž pod hrdlem agrafou jsa spjat, zahaluje jako plášť celé tělo P. Marie. Okraje roucha toho ozdobeny jsou jednoduchým ornamentem. Rouchem stejně zbarveným a stejným vzorkem na okrajích ozdobeným přioděn jest také Ježíšek, jenž pravou ruku má vztaženu k Matce své, pozvedaje dva prsty jako ku přísaze,[8]) kdežto levou ruku opírá o knížku kolmo na koleně jeho stojící. V levém dolním rohu obrazu nachází se drobná postava mnicha, jenž v sepjatých rukou drží pásku vzhůru se vinoucí s nápisem gotickou minuskulí provedeným: »Ora pro nobis sancta Dei genitrix.« Jest to patrně podobizna dárce, jenž obraz tento dal zhotoviti. Obraz Doudlebský dlužno klásti do druhé polovice XIV. století.[9]) K obrazu tomu bylo v dobách dávných hojně putováno.[10])

Motiv madonny Doudlebské jeví *madonna* kostela *v Kamenném Újezdě* z XV. stol., půda tohoto obrazu ozdobena jest vzorem granátového jablka.[11])

Zajímavo jest faktum, jehož dosud nikdo si nepovšiml, že *madonna Doudlebská shoduje se zcela s madonnou Pěkarskou,* jejíž originál nalézá se nyní v Opolu. Donátor ovšem na originálu Pěkarském chybí, jinak však shoda obou obrazů jest úplná až na to, že na obrazu Pěkarském spočívá na vztažené levé ruce Bohorodičky jablko. Nelze na ten čas rozhodnouti, v jakém vzájemném vztahu jsou tyto obrazy, nalézavší se od dob pradávných na místech od sebe tak vzdálených; možno, že jsou to kopie neznámého dosud originálu druhdy proslulého.[12]) Kopie Pěkarského obrazu rozšířily se v Čechách hojně v roce 1680., kdy originál milostného obrazu přivezen byl na čas do Prahy, a tu v chrámě sv. Salvátora v kolleji Klementinské k ve-

---

[7]) Dr. *Chytil,* l. c. pag. XXIV.—XXV.

[8]) Má tím však býti vyjádřeno *žehnání,* jakož i na jiných obrazech starověkých (na př. na tak zv. Štrassburském obraze praporovém) spatřujeme. Srvn. *H. Detzel,* Christliche Ikonographie, I. (1894.), str. 113.

[9]) Srvn. Dr. *K. Chytil,* Památky archaeol. a místop. XV. (1892.), str. 610.

[10]) Srvn. Mathon, o. c. II. str. 378.

[11]) Srvn. Dr. *K. Chytil* na uv. místě, str. 610.

[12]) Dr. Chytil míní o obrazu Doudlebském, že prý »má charakter starší vlaské školy.« *Jos. Braniš* (v »Dějinách středov. umění« II., 22.) praví, že madonna Doudlebská »podobou svou až příliš upomíná na střední část *Cimabuova* (nar. r. 1240.) obrazu »Madonna de'Rucellai« v chrámě Santa Maria novella ve Florencii,« tak že prý »jest patrno, že nějaká kopie tohoto obrazu okolo r. 1300. do Čech byla přinesena a zde rozmnožována, možná též, že nějaký umělý vlašský mnich do některého z jihočeských klášterů zabloudil a zde působil na domácí umělce, kteří asi veliké množství obrázků těch vytvořili.« Reprodukce Cimabuova obrazu viz v díle »*Geschichte der christlichen Malerei*« od Dra. *E. Frantze,* I., str. 548.

Madonna Březnická.

řejné úctě vystaven, aby sobě před ním vyprosili Pražané ochranu před morem, který tehdáž krutě řádil. Dosud nalézá se kopie obrazu toho v postranní kapli sv. Ignáce v Praze, [13]) a na výstavě národopisné vystavena byla jiná jeho kopie, v kníž. arcib. semináři Pražském chovaná, korunkami a ozdobami ze stříbrného plechu ozdobená. [14])

Reprodukce madonny *Březnické* representovala Marianské obrazy z doby Karlovy, v nichž ozývají se ještě jakési *reminiscence byzantské.* Pleť Madonny jest černá; Ježíšek jest oděn v bílé roucho, modrými hvězdami poseté. Kovová koruna P. Marie, kovová svatozář a korunka Ježíškova, jakož i obruba loktuše, jež Panně Marii s hlavy splývá, ozdobeny jsou mnohými drahokamy. Kolem hlavy Panny Marie jest nápis: »Nigra sum, sed formosa, filiae Jerusalem«. Starobylý nápis minuskulový na zadní straně obrazu hlásá, že byl malován r. 1396. pro krále Václava dle obrazu Roudnického, nyní ztraceného, jenž samému sv. Lukáši byl připisován. [15]) Obraz tento chová se v zámecké kapli Neposkvrněného Početí Rodičky Boží starobylého zámku Březnického nad tabernakulem hlavního oltáře. Dle pověsti daroval jej král Václav arcibiskupovi Pražskému, jenž jej prý opět daroval některému z Kolovratů, kteří po nabytí Březnice zde jej konečně umístiti dali. [16]) Vystavena byla také stará rytina tohoto obrazu, kterou Březnické bratrstvo Marianské r. 1672. od rytce *Samuela Dvořáka* v Praze vyrýti dalo, a Václavu Přibíkovi z Újezda, majiteli panství Březnického, věnovalo. [17])

K madonně Březnické pojil se památný obraz *Vyšehradský Panny Marie řečené »dešťové«.* Tvář Rodičky Boží jest překrásná; spodní šat jest fialový, a svrchní modrý se zelenou podšívkou splývá s hlavy a zahaluje celé tělo. Ježíšek v klíně matky sedící oděn jest rouškou barvy zlaté. Dle obrysů postav Matky Boží a Ježíška byla vyříznuta stará kovová pozlacená deska, jež pokrývá celé pozadí obrazu. Jest rozdělena ve čtverce s vypuklými českými lvíčky, císařskými orlicemi a znaky kapitoly Vyšehradské (dvěma přes kříž položenýma klíči). [18]) Obraz tento náležel původně prý Karlu IV. Císař Rudolf II. daroval jej svému tajnému radovi a sekretáři Ondřeji Hannewaldovi

---

[13]) Srvn. *Ekert,* Posv. místa, II., 130.

[14]) Tváře této kopie obnovil loňského roku malíř Mathauser. — Abychom nabyli jistoty o tom, jak obraz Pěkarský vypadá, požádali jsme o vyobrazení jeho vdp. faráře Opolského *Wrzodka;* p. farář ochotně našemu přání vyhověl, začež vzdáváme mu vroucí díky.

[15]) »Imago gloriosae virginis Mariae depicta est pro serenissimo principe et domino domino Wenceslao Romanorum et Bohemiae illustrissimo rege ad similitudinem imaginis, quae habetur in Rudnycz, quam sanctus Lucas propria manu depixit. Anno Domini MCCCLXXXX sexto.« Srvn. Dr. *K. Chytil* v *Pam. archeol.* XV. (1892.) str. 610.

[16]) *Jan V. Truhlář* v »Methodu« 1886. str. 51.

[17]) O obrazu Březnickém a o rytině Dvořákově zmiňuje se také *Vincenc a S. Guilelmo,* převor řádu sv. Augustina u sv. Václava na Novém Městě Pražském, ve spise »*Nová záře Marianská*« (r. 1687.) na str. 29 a 30. Obšírný spis Vincenciův jest vlastně monografií o obrazu *P. Marie Svatoštěpánské,* avšak v úvodě zmiňuje se i o jiných obrazech Marianských v Čechách. Spis ten tiskem vydán nebyl; rukopis jeho chová nyní *České Museum* v Praze (sign. I. F. 26.). Písatelé těchto řádků byli naň upozorněni vldp. Msgrem. *Nyklesem.*

[18]) Ekert, Posv. místa, II., 272. Obraz Vyšehradský upomíná do jisté míry na obraz Madonny »delle Grazie« v kostele sv. Celsa v Římě, jenž se připisuje Giottovi (nar. 1276.); srvn. reprodukci obrazu toho v Mathonově díle »Život P. Marie« II., str. 77.

z Eckersdorfu, a ten věnoval jej Vyšehradskému chrámu, v němž později s manželkou svou roz. Ernsterbergerovou byl pochován. V minulém století konána byla k tomuto obrazu procesí v době panujícího sucha na vyprosení deště; odtud název obrazu »Panna Maria Dešťová.« [19]) (Pokračování.)

†

P. JOSEF SVOBODA T. J.

V úterý dne 19. května zesnul v Pánu po krátké nemoci velezasloužilý kněz a spisovatel P. Josef Svoboda T. J., superior u sv. Ignáce v Praze. Zesnulý narodil se dne 11. července 1826. ve Zbudově na Budějovicku. Studia svá vykonal v Budějovicích a v Praze, načež věnoval se stavu duchovnímu. Cítě však touhu po dokonalejším životě, odhodlal se vstoupiti do Tovaryšstva Ježíšova, což také jako bohoslovec učinil. Pobyv jeden rok v noviciatě vrátil se opět v roce 1848. do své diecése, poněvadž toho roku Tov. Jež. z Rakouska vypuzeno a novicové tudíž domů propuštěni byli. Na kněze vysvěcen v roce 1849., působil jako kaplan na Budějovicku a též v diecési řezenské, jelikož tehdy biskup řezenský, maje nedostatek kněží, obrátil se na ndp. biskupa budějovického, chvalně známého Jirsíka, o výpomoc. Všude zanechal po sobě vděčnou památku, zejmena v Albrechtci, kde až doposud žije tehdejší kaplan ve vděčné upomínce u starých lidí. V Tovaryšstvu Ježíšově odbyl si dvě leta noviciatu a tři leta věnoval ještě studiím bohosloveckým, načež působil ponejvíce v Šejnově a v Praze, nepočítaje v to ona místa, kde měl během svého života řeholního buď misie aneb májové pobožnosti. Bylo by příliš dlouhým vyličovati jeho blahodárné působení v Šejnově. Jen Pán Bůh ví, kolik jinochů jeho přičiněním obrátilo se na dobrou cestu, kolik jich v dobrém bylo utvrzeno! Všem byl milým učitelem, upřímným rádcem, zejména v duchovním životě. Jest málo učitelů, kteří by v tak milé upomínce trvali u svých žáků jako P. Svoboda. Mnoho

[19]) Srvn. *Ekert,* Posv. m. l. c. a v Ottových »Čechách« III. díl str. 391. — *Vincenc a s. Guilelmo* zmiňuje se o obrazu tomto na str. 46 a připojuje rytinu *Damperuielovu* »Beatissima Virgo Maria ad S. Petrum Pragae in Wissehradensi castro miraculosa.« Rytinu tuto *Dlabač* (Künst.-Lex. I., 315 a 316) mezi pracemi Damperuielovými neuvádí.

žáků na radu jeho věnovalo se dokonalejšímu životu, zejména stavu řeholnímu. Nemenší činnosť rozvíjel však v Praze. Mnoho jest těch kněží z různých diecésí, kterým dával duchovní cvičení; mnoho těch, jimž přispíval všemožně jak slovem tak i skutkem, pokud mu jen možno bylo a síly jeho fysické stačily. Neméně proslul svou spisovatelskou činností, ano může se směle říci, že málo jest těch mužů, kteří by se mu rovnali ve znalosti historie České. Při tom všem byl však nadmíru skromný a mírný, i proti nepřátelům používal slov co možná nejmírnějších, tak že nikoho neodpuzoval, ale naopak přitahoval všechny, vůbec snažil se rozdvojené strany ponejvíce katolické spojovati, což se mu mnohdy povedlo. Jeho přičiněním utvořen byl Historický kroužek, který již po delší dobu blahodárně působí. Zde nešetřil žádné námahy, on vyhledával pracovníky, obzvláště laiky, pověděl o pramenech a přispíval radou jak jenom mohl. Při tom všem byl tak skromný, že všude, kde jen mohl, skryl se za druhého a bylo mu věcí velmi nemilou, byl-li veřejně oslavován. Historický kroužek ztrácí v něm svého zakladatele, svého fedrovatele, ano svou duši. Leč doufáme, že dílo toto nezanikne, ale spíše s větší horlivostí pokračovati bude na dráze nastoupené. — Jaké oblibě těšil se zesnulý jak u duchovenstva tak i u lidí světských, jde zejména odtud na jevo, že přemnozí slzeli při zprávě, že P. Svoboda těžce nemocen leží. — Jako superior v Praze nemálo povznesl služby Boží a zpěv v kostele sv. Ignáce. Jeho přičiněním zřízen byl nový oltář ke cti sv. Václava a sv. Ludmily a též ke cti sv. Jana Nepomuckého, jehožto velikým ctitelem se byl vždy okázal. A musí se i v tom spatřovati zvláštní Prozřetelnosť Boží, že právě v oktávě tohoto světce pouť života svého dokonal. Velikou péči věnoval zesnulý opravě chrámu sv. Ignáce a velice se z toho radoval, že k dílu tomu letos bylo přikročeno; dokončení této práce, bohužel, se nedočkal. Velikou přízeň věnoval zesnulý i Marianským kongregacím. Za něho zkvétla kongregace mužů a jinochů, on dal podnět k zařízení kongregace českých akademiků a sám jako řiditel Marianské kongregace učitelek nemálo ji pozvedl. Vůbec kde mu bylo možno něco provésti ku cti a chvále Boží, tu nelekal se žádných obtíží, žádné námahy a Bůh žehnal očividně všechny jeho práce. Nesmíme též pominouti jeho ctností v privátním životě. Ke všem byl milým a shovívavým, jen k sobě přísným. Svojí nezištností dovedl získati i nepřátely; a nebylo nikoho, kdo by od něho potěšen nebyl odcházel. Vůbec byl on mužem dle srdce Božího a od lidí ctěn a vážen jako světec. V něm ztrácí mnozí svého přítele, jiní svého rádce, jiní svého dobrodince, a zejmena dům Tov. J. v Praze, kde působil naposled jako superior, ztrácí v něm zajisté svého otce.

Neobyčejný tento muž rozuměl dobře naší pohnuté době a bystře poznával, čeho je katolické straně potřebí. Tak byl ku př. ve styku s katolickými dělníky, jejichž schůze navštěvoval, a zvláštní péči věnoval Marianské kongregaci učitelek. Učitelky velice ctily svého duchovního vůdce a když jim bylo vytýkáno v novinách, že jsou v rukou Jesuitů, měly tyto útoky za nic, nedaly se odstrašiti a statečně se bránily v novinách. Pro studium historie chtěl získati i šlechtu, a vroucím jeho přáním bylo, aby pražská šlechta navštěvovala historické přednášky. Lépe než zde pochodil u alumnů, s nimiž si dopisoval, jejichž »Museum« doporučoval a mezi nimiž získal pro

své idee četných stoupenců. Loni na sjezdu československých alumnů v kníž. arcib. semináři v Praze konal k nim řeč, v níž je nadšeně nabádal pro studium historie. Podobně mluvil den před tím na mimořádné valné hromadě družstva Vlasť.

Konaje v Čechách i na Moravě misie a exercitie pro alumny, světské duchovenstvo i řeholníky, byl znám a vážen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, a dva vysocí církevní hodnostáři, poznavše jeho horlivosť pro obnovu katolického života, otevřeli mu pro tyto účely své kasy, on však od nich zásadně peněz nežádal. Jediné — co vím — přijal z rukou nemocného biskupa Dra. Josefa Jana Haise, jejž připravoval k smrti, spořitelní knížku na 600 zl. pro Historický kroužek.

Jsa ducha rázného, přál si, aby katolíci vystupovali všude rázně, vida pak, že i my se bereme ve družstvu Vlasť podobným směrem, vešel ve styk i s námi, a dosáhl zde, po čem dlouho toužil — Historického kroužku.

Družstvo dalo hmotné příspěvky, zřídilo k jeho návrhu Historický odbor a přenechalo úplně další práci a celé vedení kroužku P. Jos. Svobodovi. Starostou každého našeho odboru jest předseda družstva, proto byl P. Josef Svoboda nominelně jen místopředsedou kroužku, ale fakticky vedl jej úplně samostatně.

O kroužku jsem psal již v lonském ročníku »Vlasti«, proto nebylo by dobře, známé věci zde opakovati, ale tolik mohu sděliti ke cti zvěčnělého, že to vzbuzovalo náš obdiv, kterak obcházel tento čilý stařec před každou historickou přednáškou vysoké hodnostáře, kláštery i některé fary a důtklivě vyzýval, aby přišli na přednášku. V posledních dvou letech však mu již nohy nesloužily, stěžoval si na to, těžce to nesl a jiné zvát posýlal, nebo se obmezoval na písemné zvaní.

Před početím přednášky stával dole v přízemí, někdy v zimě a průvanu, vítal každého, podával mu ruku a když po přednášce děkoval řečníku a k nám volal: Nedejme se, nenechme si tupiti naše předky, šlechetné muže a výborné ženy, tu zdálo se, že štíhlá jeho postava roste a hlas se zvyšuje. Těmito nadšenými proslovy elektrisoval celé shromáždění.

V letošním »Historickém Sborníku« bude obšírný jeho životopis i doufám, že tam bude zvláště obšírně vypsána jeho neunavná a blahodárná činnosť pro Historický kroužek.

Aby mohl své plány lépe a vydatněji prováděti a nemusil se u výboru všeho teprve písemně dožadovati, nabídl jsem mu, aby vstoupil do výboru našeho družstva, což ochotně učinil a zde několik let zdárně působil. Tehdy ukládal své historické práce a reformní historické návrhy do »Vlasti«, hlavně do ročníku VI., VII. a VIII. a vyžádal si od představených, aby mohl osobně zaplatit z honoráře 50 zl. členského vkladu. Také uvedl všecky tři naše časopisy do residence pražských Jesuitů.

Seznav naši činnosť, naše snahy, naše cíle a výsledky naší práce, uvědomil o tom Jeho Eminenci, a jestliže se družstvo Vlasť těší nyní na nejvyšších církevních místech nepřetržité přízni a lásce, má v tom velikou zásluhu zvěčnělý P. Josef Svoboda. On byl vždy a všude zastancem družstva a jeho přítomnosť v našich schůzích dodávala družstvu zvláštní ceny a byla pro ně velikou ozdobou.

Zvláště my dva, Dr. Rudolf Horský a podepsaný, jsme mu osobně zavázáni vděkem za nezaplatitelné dobrodiní, které nám prokázal. Jak a v čem, o tom se dá mluviti ústně, ne písemně.

V Praze sahal jeho blahodárný vliv do všech katolických vrstev a pronikal až na nejvyšší místa; jak různé živly on dovedl ku společné práci spojiti, to vzbuzovalo obdiv — v té věci byl jediný v celé Praze.

Různé liberální a hlavně pokrokářské noviny bájily více let, že jest celý katolický život v Praze v rukou »Jezovity Svobody«. Brynychismus, Škrdlovismus a co všecko tu jest, to všecko že dýchá a sténá pod rukou tohoto strašného »jezovity«. Ale to všecko jest hrubý omyl, není-li to více, není-li to zlomyslnosť.

Nás všechy ovládal stejný cíl života a naše shoda záležela právě v tomto společném cíli a v rázné mysli, kterouž jsme chtěli tohoto cíle dosíci. Při tom šel nejdůstojnější p. biskup svou cestou, Dr. Rud. Horský svou cestou, já svou cestou a P. Josef Svoboda svou cestou, úplně svobodně a neodvisle. Týž program, který jsme prováděli ve výboru družstva, než zvěčnělý vstoupil do výboru, prováděli jsme dále i za jeho spolupůsobení, prováděli jsme, když z našeho výboru vystoupil, a touž samostatnou cestou půjdeme všickni i po jeho smrti až do své smrti. P. Josef Svoboda byl v budově našeho družstva drahokam, jehož nám nikdo nenahradí, a nic více. My jsme v něm poznali hodného, rázného, učeného a zbožného Jesuitu, strašlivého však »jezovitu«, usurpatora, vymyslili si nepřátelé naši a jeho řádu.

Letos v červenci měl P. Josef Svoboda slaviti své 70leté narozeniny. Upozornil nás na to P. Petr Špička Ord. Cruc., věrný jeho ctitel. I umluvili jsme se, že uspořádáme v den jubilea v jeho počesť slavnostní akademii, jako jsme učinili J. M. ndp. biskupu Eduardu Janu Nep. Brynychovi při odjezdu z Prahy. Z té příčiny zmínil se starosta družstva již ve valné hromadě o jeho jubileu, aby veřejnosť na tuto oslavu se připravovala, ale P. Josef Svoboda mi dopsal, abych se o tom v referátě o valné hromadě ani nezmínil; má prý nejvíce požehnání Božího, když žije v tichosti. A když k němu Dr. Rud. Horský došel a jemu dokazoval, že toho vyžaduje zájem družstva, zájem jeho řádu i nynější situace, abychom jeho 70leté narozeniny oslavili, úplně odepřel. Schválně jsem k němu i já došel a přemlouval jej, ale odepřel zase a dodal: »Vy mne přeceňujete.«

Posledně byl jsem u něho dne 3. května t. r.; nesl jsem mu telegram pro Jeho Milosť ndp. biskupa Ed. Jana Nep. Brynycha, jenž den na to slavil v Nechanicích 50leté narozeniny. V notesu, jejž zanechal, poznamenal si: Nechanice 65 kr. Byl to snad poslední jeho záznam pro Historický kroužek. Tehdy byl P. Josef Svoboda ke mně velice hovorný a vypravoval mi mnoho o opravě kostela sv. Ignáce, kteráž se letos provádí a z čehož se velice těšil a radoval. Při tom si stěžoval, že již nemůže říkati litanie a že nějak slábne. Dne 19. května, tedy za 16 dní po mé navštěvě, po krátké nemoci zemřel.

Jeho pohřeb byl velkolepý. Valné zástupy kněžstva světského i řeholního, alumni, členové ženských řádů a zástup jeho ctitelů doprovázeli mrtvolu jeho na posvátný Vyšehrad. Bylo viděti více mužů než ženských. Alumnové a Marianští sodalové vzájemně pěli po cestě smuteční písně a lid se modlil růženec. K přání Jeho Eminencí sloužil

za něho requiem a vedl průvod sám generální vikář Dr. Fr. Hrádek a od hranic Vyšehradu vedl kondukt probošt Dr. Ant. Lenz. V basilice Vyšehradské pěli smuteční písně pražští alumnové. Z basiliky nesli rakev ku hrobu Marianští sodalové a když jsme se přiblížili k jeho hrobu, viděli jsme, že kolem mříží jesuitského pohřebiště stála řada učitelek z Marianské kongregace.

Po pohřbu dostavila se do residence tovaryšstva Ježíšova deputace družstva Vlasť: dp. Dr. Rud. Horský za spolek; Tom. Škrdle za red. »Vlasti«; p. Tom. Jiroušek za red. »Děl. Novin«; p. Václav Žižka za socialní odbor družstva, a s nimi p. řídící učitel Václav Špaček za »Rajskou Zahrádku«, a dp. P. Jan Dvořák, Ord. Cruc., rodák zesnulého, za jeho rodnou obec — aby zde projevili soustrasť nad úmrtím nenahraditelného člena družstva. Podobně učinil několik dní na to p. prof. Dr. M. Kovář za Historický kroužek.

Na den 28. května svolal jednatel Historického kroužku pan prof. Dr. M. Kovář širší sbor, aby vykonal volbu místopředsedy na místě zvěčnělého p. superiora. Zahájiv schůzi oslovil přítomné touto řečí: Dovolil jsem si vás, vld. a vct. pánové, jménem předsedy družstva Vlasť pozvati k výborové schůzi, domnívaje se, že po úmrtí našeho milovaného místopředsedy jsem k tomu oprávněn, ba povinen jakožto jednatel kroužku, abychom se osiřelí doplnili novou hlavou. Než však přikročím k vlastnímu a hlavnímu bodu této schůze, již jsme po způsobu nebožtíkově započali modlitbou, by nás Bůh v práci naši i nadále podporovati a síliti ráčil, dovolte mi, abych našemu milovanému a neocenitelnému místopředsedovi věnoval několik vroucích upřímných slov. Téměř již za měsíc, dne 11. července, hodlali jsme dá-li Pán Bůh, oslaviti 70leté výročí narozenin muže, který byl původcem a duší našeho kroužku. Ale Bůh usoudil jinak, snad proto, že byl zesnulý p. superior Svoboda tak skromný a nerad se viděl oslavována. Vždyť nechtíval ani býti jmenován při článcích, při nichž sám pomáhal radou i skutkem, kde a jak mohl a uměl. A on uměl raditi a pomáhati! Své srdce i své vědomosti věnoval našemu kroužku, i nepřeháním, řekl-li jsem, že byl duší jeho: vždy čilý, ochotný a obětavý, kde šlo o naši věc, o přednášky, o Sborník, o nové spisy a prameny, vždy neunavný v práci a péči o okroužek, přívětivý a laskavý. A jak uměl vyhledávati spolupracovníky, pobízeti ku práci a historickému bádání, a jak sám byl horlivý a pilný jako včela za jasu slunečního, o tom netřeba se šířiti, to víme všickni. Bůh povolal jej z té plodné práce, z našeho kruhu, k velikému zármutku našemu, by jej přijal ve věčný klid a mír, v lůno svých vyvolených a udělil mu zaslouženou palmu vítězství. Kdo jej znal, jako my všickni, musí doznati, že byl muž neuhonného žití, vytrvalé píle, nevšedního vědění a úspěšné práce. Budiž mu vděčná, trvalá paměť a zasloužené uznání. — Po těchto slovech, jež byla provázena plným souhlasem přítomných, byl jednomyslně za místopředsedu Historického kroužku zvolen Jeho Magnificence Dr. Fr. Kryštůfek, kanovník u Všech Svatých a řádný profesor české bohoslovecké fakulty, jenž volbu přijal. Zároveň byl požádán red. »Historického Sborníku«, p. prof. Dr. M. Kovář (Praha, Ferdinandova třída č. 6.), aby napsal do budoucího Sborníku jenž vyjde na podzim, obšírný životopis † superiora Svobody. I račiž každý, kdo o jeho životě a působení něco ví, co v těchto řádcích

není obsaženo, p. prof. Dr. M. Kováře o tom zpraviti, aby biografie tohoto vzácného muže byla pokud možno dokonalá.

V 16. čísle »Vychovatele« ze dne 5. června t. r. věnovala Marianská družina učitelek zesnulému vroucí vzpomínku.

Odpočívej v pokoji, po boji!

Na pohřební cestě doručil mi P. Petr Špička Ord. Cruc., kaplan v Dobřichovicích, následující vzpomínku na zesnulého, již před tím v noci napsal. Uveřejňujeme ji do slova. *Tomáš Škrdle.*

Nedovedu povědět, jak byl jsem rozlítostněn. Jel jsem k veledůstojnému Pánu P. superiorovi Svobodovi. »Nebudete s ním asi moci mluvit, je s ním zle,« řekl mi starý, shrbený, poctivý domácí sluha. »Ale zeptejte se P. Jemelky.« A u toho dověděl jsem se smutné noviny. »Byl ráno zaopatřen, přijal s vroucí pobožností svatých Svátostí, snad pomůže Bůh, ale pokud lidský rozum souditi může, je drahý život jeho dokonán.« Ani nespatřil jsem tu šlechetnou duši, od níž každý odcházel posilněn, rozradostněn, věru i mravně lepší než přišel.

O P. Svobodovi slýchával jsem už v útlém mládí. Otec můj vzpomínal pln nadšení přehorlivého kaplana Albrechetského a litoval vždycky jeho odchodu. Jednou, pamatuji to živě, přišel pln radosti z misií z Nezamyslic a vyprávěl, že mezi pány misionáři — Jesuitů lidé u nás neznali, jen misionáře — je také P. Svoboda. Druhý den odpoledne musila matka na misie. P. Svoboda bude kázat a káže prý velmi dojemně. Dopoledne bude prý kázat P. Votka. »Drž korunu« (patrně citát sv. Pavla) nevyšlo otci až do smrti z hlavy. Oba dva »misionáři« P. Votka a zemřelý P. Svoboda s ostatními soudruhy svými jistě nevěděli, jak s pomocí Boží přispěli misiemi k oživení katolického ducha na naší Šumavěnce v Nezamyslicích, v Bukovníku, na Albrechtci a v Sušici. P. Svoboda přišel ovšem mezi své, památka naň ožila v dobrém tehda kraji našem na novo.

Již jako theolog a kněz shledával jsem se v Č. K. D. a v Marianské Družině a kat. ref. v Čechách se starým známým. Jakou měl jsem radosť, když brzy po tom sešel jsem se osobně s P. Svobodou. Byl jsem r. 1889. teprve několik dní kaplanem u sv. Františka v Praze. Přišel důstojný kněz, pln laskavosti, která každého okouzlila, na tváři a celém těle stopy askese a přísného života Já jsem P. Svoboda a přicházím vás také pozvat mezi nás, do našeho kroužku. O s radostí přijdu, řekl jsem, a nemohu Vám ani býti dost vděčným, že mne zvete, vždyť vlastně já měl prositi za přístup. Důstojný muž odmítl pohybem ruky. Což, nenapsal byste také něco pro Kroužek? je nás málo. — Ach, to asi ne, odpověděl jsem věru upřímně. Já nejsem a nebudu spisovatelem a kdyby se mně něco mělo povésti, spíš by se mi zamlouvala apologetika nebo sociologie. V apologetice je pracovníků dost a sociální otázka se nedá luštit knihami, ta se musí luštiti prakticky v našich spolcích, nejvíc charitativních, ale pro dějiny je nás málo a v Čechách pracovníků třeba, v tom oboru je temno, mračno předsudků, dějiny naše studovat, dějiny! — Já jak živ nemohl dějiny ani cítit. Svoboda odpověděl, že také ne ani cítit, a celý život byl k dějinám přikován! A on získat

uměl! Hned dal látku. »Lux e tenebris« — vyjde z té knihy, řekl, mnoho světla v dějiny naše a já začal pracovati. Katolické kruhy uvítaly nepatrné práce naše s upřímným porozuměním a účastenstvím. Není to snad dělanou skromností, ale pravdou vroucně cítěnou: co dobrého v těch pracích bylo, patřilo našemu P. Svobodovi!

Od té doby býval jsem u něho často, jako každý, kdo pracoval v historickém kroužku. A když dostalo se mně rady a pokynů, rozhovořil se důstojný kmet — rád jsem ho na ty řeči přiváděl — o svém kaplanování na Albrechtci, o dobách ještě minulejších, o mnohých episodách svého života, tak dojemných, tak poučných, o místech svého působení, že býval jsem pohnut až k slzám . . . Jednou vytáhl jsem si zápisník a poprosil jsem ho, abych si mohl zaznamenati jména míst i osob. »Jen se opovažte!« řekl a usmál se tak mile. »On by to ještě dal do novin, až umru.« »Vždyť já umru dřív,« namítl jsem, »víte přec, jak mně ty zpropadené měchy neslouží.« — »Mně nechtějí sloužit už čtyřicet let, prorokovali mi už jako theologovi, že nebudu — a už jsem starý.« »Nu, jak Pán Bůh chce, jak Pán Bůh chce!« Ale jmen ani osob jsem si poznamenati nesměl, ale i bez nich budou upomínky ty zajímati všechny přátele důstojného kmeta, třeba by se v této podobě nesměly stát historickým dokumentem.

Po odbytých studiích gymnasialních vstoupil do semináře v Budějovické diecési, odkudž poslán byl na bohoslovecká studia do Prahy. Odtud jako bohoslovec vstoupil dne 4. září r. 1847. do Tov. Ježíš. a přišel do noviciatu do Štýrského Hradce. Liberalistické a zednářské spojení kolem r. 1848. dosáhlo v Rakousku svého vrcholu. Rozeštvaná lůza obořila se na dům Jesuitů a chtěla vypáčiti dvéře. Všichni bratří odebrali se k tomu, v jehož ruce je život i smrt, k Ježíši Kristu v nejsv. Svátosti, klekli kolem oltáře, každý s hořící svící v ruce a modlili se vroucně. Snad měli před smrtí. Mohutné rány zabušily na dvéře kostela. Vstal nejstarší z kněží, chvějící se už kmet, a otevřel. Chátře objevilo se nezvyklé divadlo. Zarazila se. »Pojďte jen dál, chcete se snad podívat na náš dům? My vám okážeme všecko,« švitořil hovorný stařeček. — »Nechme jich,« řekl někdo ze zástupu — a bratří děkovali Svému Ježíši za neočekávané zachránění.

»Vidíte, jak se nám vede,« řekl rektor novicům a ostatním, slavným slibem nevázaným členům. »Časy jsou zlé, co byste měli u nás. Snad ani byste nedošli jako Jesuité vysvěcení na kněžství v Rakousku. Jděte, působte jako světští kněží a dá-li Bůh pokojnější časy, a budete-li i potom cítit v sobě povolání, však nás najdete.« A novicové a junioři odešli. Mezi nimi Svoboda. Vstoupil do semináře v Českých Budějovicích, ve své domácí diecési. Vysvěcen byl r. 1849. V diecési pro neomysty nebylo místa, i rozesláni jsou na výpomoc do arcidiecése Pražské, náš Svoboda dokonce do zastrčené jakés fary v Bavořích. »Takový český Husita prý sem přijde,« říkali bodří Bavoráci. Není divu, vždyť ještě v letech devadesátých dva bavorští kněží žádali na Žofíně, aby jim ukázán byl nějaký ten Husita. Ovšem Bavoráci P. Svobodovi brzy zvykli a neradi ztratili takového Husitu — když brzy volán byl do diecése nazpět a ustanoven kaplanem na Albrechtci u Sušice. »Nějaký němčourský Bavorák sem má přijíti,« naříkali zase hlavně čeští osadníci Albrechtští, a tak bylo dobrému Svobodovi všude činiti s předsudky proti sobě, jež ovšem rozprášil dokonale prvým svým objevením se u lidí dobré vůle.

Albrechtec u Sušice! Rozkošné to místo. Je to na velikém vrchu, mají tam k nebi blíž, slunce nejdéle — plno bohatství! Vidí totiž daleko do českého kraje, tu je vesnic, tu je polí, to je panorama! A vylezou-li na příkop starého hradu, po němž vlastně zůstal jen ten příkop, jeví se jim rozhled do Němec. Chaloupky s německými hřebíky, t. j. velikými kameny na střechách, vykukují, když ne ze sněhu, z bujné zeleně stromů, širé palouky mají potravy dost a v šumavských bystřinách je tolik čisté vody. A z lesa zaznívá libý zvuk plechových zvonců na krku šumavských stád. — Věru, krásné by to bylo, kdyby tam člověk nemusil jíst. Farář tam bydlel v »starobylém« zámku. Pod každým krokem vzdychá dřevěný ten dědoušek. Na štěstí je celý ze dřeva a sesype-li se jednou celá fara, snad nezabije docela obyvatelů svých. Tenkrát, když přišel na Albrechtec Svoboda, bylo stavení ještě lepší, ale chudoba i práce táž. Osada je velmi rozsáhlá — a cesty? Laskavý čtenář nedovede si představit cestu do Podmok nebo do Kadešic! Albrechetský starobylý kostel sv. Petra a Pavla dívá se vysokým bílým štítem svým na obě strany, do krajin obydlených Čechy i Němci, kteří odjakživa se v něm scházeli svorně a v bratrské lásce. Snad neporuší tuto svornost ani Schulverein ani Böhmerwaldbund, šumavský lid má příliš mnoho rozumu. Ale smíšená osada pro kněze znamená více práce i opatrnosti.

Tenkráte byl v Albrechtci farářem nezapomenutelný Hrádek, učitelem ještě dnes lidem obojí národnosti vroucně milovaný Raus a k nim přišel Svoboda. Pro Albrechtec nastaly zlaté doby. Faru Albrechetskou obývali veselí — svatí. Vždyť smutný svatý je »smutný« svatý. Tam bylo upřímného přátelství, tam bylo lásky, radosti, veselí, často i povedených, ovšem vždy nevinných žertů. A lid šumavský se hrnul na Albrechtec. Osadník neosadník, na tom nezáleželo; z Rozsedel, z Dražovic, ze Žihobec a z dalších a dalších vesnic spěchávali lidé na Albrechtec k měsíční, přemnozí i k týdenní sv. zpovědi. A Hrádek i Svoboda byli neunavní. Co se nazlobil kostelník Němec! Chodíval se dívat ze sakristie přes presbytář, kolik jich ještě je u zpovědnic, házel rukama a sípal: »Immer nur beichten, immer nur beichten, ganz Böhmerland kommt nach Albrechtsried zu beichten«, ale jinak byl dobrák od kosti. Když všickni poenitenti byli hotovi, přiklekl sám a týdně přijímal sv. svátosti. Za kněze své byl by dal duši!

Což překážely takovým kněžím špatné cesty! Horlivost a láska překonává všecko. Svoboda chodíval často po přifařených vesnicích, míval tam cvičení, odpolední pobožnosti, navštěvoval nemocné, o nichž se dověděl, aneb jež byl již dříve zaopatřil.

A jak vynalézavá jest láska! V Melčičkách, myslím, povídal, že to bylo. P. Svoboda uslyšel, že tam v jedné rodině vypukly neštovice. Neštovice! To hrozné slovo postačí, aby chalupa, v níž se to stalo, byla držena v pečlivém osamocení a obyvatelé její v patřičné vzdálenosti od ostatních. A tam rozstonala se vdova a všechny malé děti její, zůstala bez pomoci, opuštěna. »Ich muss verzweifeln, ich muss verzweifeln« — ta hrozná slova slyšel P. Svoboda, spěchaje jí navštívit. Otevřel chvatně dvéře. »Mein Schutzengel!« — uvítala ho ubohá. A byl jí andělem strážným. Byl to obraz bídy, jenž objevil se zraku jeho! Na posteli matka, neštovicemi obsypaná a na zemi na chudých ložích plačící děti, které pro neštovice ani vidět nemohly. Nezatopeno, hrozný vzduch, a děti volají »jíst, jíst«! P. Svoboda při-

nesl rychle dříví — otýpek tam na Šumavě i chudák míval po stěnách kolem chalupy bohatě nakupeno — zatopil, spěchal k sousedu, právě bylo k poledním a u dveří na lavici kouřilo se z plného hrnce polévky, odstaveného právě s ohně. P. Svoboda zabalil si ruce do šosů svého kabátu, aby si jich nepopálil, »uvařte si jinou!« zvolal a pospíchal ze dveří. Plni údivu běží domácí za velebným pánem a vidí, jak utíká do chalupy — v karanténě. To víte, hostina to pro nemocné nebyla, taková šumavská polévka, ale zahřáli a nasytili se chudáci přece, a co bylo ještě lepší, lid, jenž viděl, že se velebný pán nebojí, nebál se také, ujal se nemocných, byli zachráněni.

Ovšem nebyla tato starosť o nemocné v celé osadě vždy tak snadná. V přifařených obcích vypukla cholera. V těch dobách, kdy veřejné zdravotnictví nebylo ještě ani v plénkách, kdy lékařů v chudých krajích Šumavských bylo tak málo, opravdová metla. Tu bylo potřebí, aby kněz pomáhal radou i skutkem. Ale k tomu je třeba důvěry lidu, která bývá nejlepším lékem. Oba kněží Albrechetští pozorují však, že lid, jenž dříve je zahrnoval láskou, se jich vzdaluje. I k zpovědi přichází nápadně méně kajicníků a ti ještě všichni se tlačí ku zpovědnici P. Svobody. Farář je opuštěn, lid, i k němu k zpovědi posýlán, se odvrací s jakousi bázní . . . Co se to děje? Pan farář tu choleru posýlá! Páni lékaři a kněží jsou vlastně tou nemocí vinni. Však to ten a ta a ta dobře pozorovali, jak z Albrechetského vrchu letěla světlá modrá koule, která dopadnuvši, se rozpraskla a rozšířila nákazu kdo ví kam! Nesmyslná pověra! A laskavý čtenář ani neuvěří, že jsou ještě dnes lidé, jimž bys marně vymlouval takový nesmysl! Pana faráře to bolelo, P. Svobodu snad ještě víc. Vystoupil jednou v neděli na kazatelnu a rozhovořil se o tom. »Jak jste nevděční,« řekl, »když o faráři svém, jenž by za vás život dal, něco tak zlého si myslíte!« — Se slzami v očích přistoupil k němu v sakristii p. farář — oni si navzájem musili choditi na kázaní a potom při obědě se posuzovati — »děkuji vám,« řekl pohnut, »ale chybil jste, pater Josef, moc jste chybil. Do dneška si to myslili o mně, ale nyní řeknou, že i vy se mnou držíte, že posýláte choleru také, a nikdo nám nepůjde k zpovědi.« Praktický farář! Stalo se, jak předpověděl! Ba silák jeden, Vojta z Podmok, pohrozil dokonce, jak se rozstůně první člověk v Podmokách cholerou, že tu faru zboří a faráře zabije. Moc práce byl by s tou farou už tenkrát neměl, ač se hrozba jeho nemusila bráti vážně. Horší bylo, že nemocní se v úzkosti své i sv. svátosti báli přijímati. Jestli i bohové proti hlouposti marně bojují, jistě mohli zbožní kněží trapnou starosť svou přenechati všemohoucímu našemu Bohu, k němuž vzali své útočiště a slíbili, že po devět dní se budou modliti brevíř — modlili se ho vždycky spolu, jako k sobě chodili navzájem k sv. zpovědi — na ten úmysl, aby Bůh zachoval ten dobrý lid při dobrém rozumu. Byl pozdní večer, už oba strojili se k spánku, když zavzněl zvonek. Ze dvou vyhlídek patra ozvala se současně dvojí otázka: Kam pak? Do Podmok, ale rychle. A p. farář pospíchal k svému kaplanu. »Spěte jen, spěte, p. Josef, kam pak byste šel, máte tvář jako bačkoru (oteklou), však já tam dojdu.« — »Já bych také došel, p. faráři, třeba zub bolí, vždyť beztoho nemohu spáti.« — »Už jdu,« řekl farář už na schodech.

Až přede vsí zeptal se průvodce, kdo je nemocen. »Vojta, na večer na něj přišlo vrhnutí, snad už ho to strhalo.« »Že jsem ne-

pustil P. Svobodu, myslil si uleknut farář, ale šel. »Proč nepřišel pan Páter«, ptal se Vojta. »Je nemocen, Vojto, má oteklou tvář a byl beztoho už tak v Ostružně.« — »Ale přijímat nebudu, pane faráři!« — »Nu, když nebudeš chtít, je dobře, jen když se vyzpovídáš pro všechnu jistotu. — Ale hleď, vyzpovídal jsi se, už je ti snáž, nevrhneš, což se toho Krista bojíš? Jak by tě posilnil!« — »Nu tak tedy!« A bylo po zaopatření, pan farář byl pln radosti, že to tak dopadlo, ale víc měl lásky než opatrnosti. »Vojto, dám ti něco, na cukr, pár kapek, počkej to ti bude dobře.« Byl to nějaký prostředek proti choleře. Ale sotva ho Vojta přijal, vzpamatoval se. »To byla jistě ta cholera, to jsem si dal,« křičel, a marné bylo farářovo domlouvání a ujišťování, farář poznal pozdě, že chybil. Zemře-li Vojta, pak na věky nikdo lidem nevymluví, že farář Hrádek posýlá choleru. Byla tichá teplá noc, farář nevěděl, jak dlouho stál u Božích muk přede vsí. Modlit se v rozčílení svém ani nemohl. »Bože, ten brevíř, nezapomeň!« volal ve zbožné své prostotě. Už se zlatil rocký vršek novým sluncem a pan farář vracel se do chalupy k Vojtovi. Vstrčil hlavu pln strachu do dveří. Žena Vojtova stála u postele. »Jak je?« »I dobře, pane faráři, ta jejich medicina mu pomohla. Spí jako dřevo, poslouchají, jak chrápe, a potí se, nepostačím ho utírat.« — »Deo gratias«, zavzdychl farář a teď teprv pospíchal vzhůru k Albrechtci. Vojta neměl tušení, jak důležitou osobou stal se pro Albrechetskou faru. Oba kněží sloužili ten den mši sv. za jeho uzdravení.

V době cholery stal se též tento podivuhodný případ. Když P. Svoboda přišel do jedné rodiny zaopatřovat nemocného otce a matku, položil Velebnou Svátosť na stůl a tu přistoupilo děvče malé ku stolu a pokleknuvší na kolena před Velebnou Svátostí, modlilo se s vroucností: Ježíšku milý, hleď, maminka umírá, tatínek umírá a co budeme my ubozí sirotci dělat. Prosím tě, Ježíšku, vezmi mě k sobě a nechej mým bratříčkům a sestřičkám maminku neb tatínka. A prosba dítka došla vyslyšení. Druhého dne nebylo již děvčátko mezi živými, ale za to oba, jak otec tak matka ozdravěli, a doprovázeli milené dítě ke hrobu.

V Rakousku zase nastal klid, Jesuité se vraceli do svých kollejí, jen v Čechách, kam přijde z ciziny každý nesmysl, když už doma dohrál a kde déle potrvá, měla nastati ještě bouře proti ctihodným Jesuitům. Vroucí přání Svobodovo, pracovati v Tovaryšstvu Ježíšovu, nikdy neuhaslé, naopak živené a vroucí zbožností jeho chráněné, mohlo se uskutečniti. Přišel jednou ku svému milovanému faráři. Ten ležel, trápen právě svou nemocí, bolestným kamenem. Pater Josef mlčel, jen tu a tam vydechl z hluboka. »Nu, co pak P. Josef, vy vzdycháte víc než já,« usmál se farář, ač v bolestech. »Když nevím, mám-li vám to říci, zlatý pane faráři, tak těžko mně to jde přese rty.« — »Že mně chcete odejít?« — »Chci, chci nazpět do řehole.« — »A tak vy tak, což jsme si neslíbili, jako manželé, že spolu zůstaneme až do smrti a teď utíkáte?« — »Slíbili, a kdybych zůstal světským knězem, věřte, že bych od vás neodešel. Ale takhle, když je to, pane faráři, kousek mého věčného spasení!« — »I jděte, jen, jděte, P. Josef! Vždyť já, kdybych nebyl takový starý, nemocný . . . (pan farář užil výrazu, jenž mu rozhodně nepatřil), šel bych k nim také.« Ale hned zvážněl zas. »Zaplať vám Bůh všechno, P. Josef a žehnej vás! Bude se nám po vás stýskat!« A za krátko odcházel

P. Josef z Albrechtce, provázen požehnáním svého otcovského faráře. Stýskalo se jim asi oběma. Ale Bůh všechno vyrovnává. Před čtvrt stoletím odešel Hrádek, dnes P. Svoboda. Sešly se zase ty duše šlechetné. Jistě už se jim stýskati nebude.

V Baumgartenbergu, kdež tehdy P. Svoboda žil, přišla na dům opravdová chudoba. Byly to chvíle tak trudné, že už i pekař, jenž několik dní sám živil celý dům, víc na dluh nedal. P. ministr oznámil bratřím se stísněným srdcem, že dnes nemají co jísti. V tom zavzněl zvonek u fortny. Cizí muž — jistě dobrý katolík — přišel a požádal, aby mu ukázali také klášter; v kostele prý už byl. Což viděl u Jesuitů? Vždyť známe tu prostou jednoduchosť jejich zařízení: klekátko, stůl, postel, dvě židle, věšák a přihrádku na knihy. »A jak se vám jinak vede?« »Příliš dobře ne,« řekl průvodce, »dnes jsme ještě nejedli.« Cizinec hleděl s podivením na kněze — shledal bezpříkladnou nouzi bratří. Kdo by to jen tušil? Zanechal v domě bohatý dar i svou adresu s prosbou, aby se v nouzi k němu zcela důvěrně utíkali.

P. Svoboda odešel z Čech, ale v srdci nesl národ sebou. Na štěstí naše vrátil se k nám brzy, r. 1869.; byl tedy ušetřen škandalní aféry, která způsobena Jesuitům při jejich příchodu do Prahy. Co P. Svoboda, oblíbený po Čechách misionář, vykonal jako misionář, jako kazatel, jako zpovědník, čím přispěl k oživení katolického ducha v Praze jako dlouholetý ředitel Marianské kongregace, vymyká se ovšem vší kritice a všemu posuzování. To ví jen Bůh. My se zde chceme zmíniti jen o jeho činnosti spisovatelské a tu zase obzvláště té práce, která týká se našeho dějepisu. Ale tato práce jeho byla tak obsáhlá a tak požehnaná, že opravdu bude třeba zvláštního studia, aby byla posouzena jak náleží. Rozhodně bude nutno práce pana superiora roztroušené po časopisech našich sebrati v celek, články uveřejněné v časopisech německých přeložiti. Ve článcích svých dotekl se pan superior nejzajímavějších stránek českého dějepisu, je tam naznačeno množství otázek, v těch článcích udával pan superior přímo themata pro mladší pracovníky, jimž budou články ty výtečnou orientací. Tři doby doporučoval nám katolíkům k bedlivému studiu: Dobu Husitskou, Bělohorskou a Josefinskou. Laik vidí, proč důkladná jasnosť dějin v dobách těch je pro nás tak důležita.

P. Svoboda znal důkladně dobu husitskou. Prostudoval ji z potřeby, zabývaje se důležitou otázkou sv. Jana Nepomuckého. Nebudeme ovšem probírati v ohledu tom jeho spis, tím méně, že P. Svoboda sám s ním na veřejnosť nevystoupil a tisknouti ho dal v latině jako manuskript. Tím se však zemřelý netajil, že až do smrti trvá v otázce té na stanovisku dualistickém. Ničím nepokládal mínění za otřesené, že byli dva Janové. Snad byl posledním mínění toho obrancem. Na mínění, které o věci má, nezáleželo, ale jeho upřímná a vroucí úcta k našemu velikému světci byla povznášející. Věru stanovisko jedině správné. Tam na Hradčanech jsou ostatky našeho mučedníka. Přesvědčili se o tom 326 let po jeho smrti. Substrát svatořečení je zde, dokonalý život úřední věrnosti a smrť pro zpovědní tajemství. O ostatním ať se dohodnou historikové. Ale otázka Svatojanská není »zajímavým sporem dějin českých a katolické církve«. Katolická církev se o dějiny s nikým nepře, ani jim neučí. I jestli

to bylo jinak, než myslil P. Svoboda, úcta k sv. Janu naplňovala jeho srdce a často klekával u hrobu našeho světce a čerpal tam sílu pro kněžský svůj život. »Však on se o to Bůh nějak postará,« končíval o věci té svůj rozhovor.

Vší silou vrhl se P. Svoboda na studium katolické reformace. »*Reformace*« psával P. Svoboda docela správně. »Protireformace« je nesmysl, jehož může dopustiti se člověk, jemuž schází základní pojmy dějepisu. A katolickou reformaci počínal P. Svoboda od znovuobsazení Pražského arcibiskupství a ne od roku 1620. Přečtěte si Svobodovo hlavní dílo »Katolická reformace a Marianská družina v království Českém« a »Reformaci katolickou« p. ředitele Bílka a poznáte hned ten veliký rozdíl. Bílek opominul úplně té tiché, úsilovné práce českých katolíků až do r. 1620. A přece tato práce byla pozdější práce základem. To byla vnitřní koncentrace, vnitřní mohutnění katolicismu, který se touto poctivou a úsilovnou prací stává v Čechách oprávněným. Bílek vpadne počátkem díla svého jaksi in medias res a kdo nezná odjinud dějiny katolické reformace, musil by býti roztrpčen vystupováním katolíků po r. 1620.; tu se zdá, jako by katolíci vedrávali se do cizího majetku. Není to pravda: svoje hájili, ve svém pracovali, ve své práci pokračovali a nikdy by nebylo došlo k Bílé Hoře a bídám jejím, kdyby upřímní a vlastenečtí katolíci čeští nebyli bývali vyrušováni v tiché, upřímné své práci, jíž ve prospěch nejen církve, ale i národa zasvětili síly své. Ovšem dobře věděla protestantská a na mnoze cizácká šlechta, kam povede tichá práce katolíků. Odtud revoluce! Ovšem nesnadno se dorozuměti, když i dějepisci z povolání, jimž P. Svoboda laskavě dokázal, že buď nerozumějí latinským citátům, nebo je falšují, místo aby poctivě přiznali chyby své, odpovědí novým pamfletem. To je literární škandál, jenž by u žádného národa jiného nebyl možným.

Právě tato tichá reformace před osudnou Bílou Horou je zajímavější. Předně bojuje se tu jen zbraněmi ducha, jen charakterem a a potom je práce ta jednotnější. Po Bílé Hoře bylo práce mnoho, pracovníků málo. Člověk při studium této činnosti katolíků je jaksi roztrhán, brzy na Prachaticku, zase v Praze, zase na Hradecku, to unavuje. Když jsem si do toho u P. superiora stěžoval a se mu přiznal, že prvý díl jeho reformace se mně více líbil, než druhý, řekl usmívaje se: »A obojí je stejně důležitý, ale na propracování díla druhého je třeba pracovníků víc a až budou prozkoumány jednotlivosti, přijde někdo, kdo všechno srovná ve velikolepou mosaiku. To pozná svět zapomenutých velikých katolickych charakterů dnes pošpiněných prachem, rumem a blátem.«

A proto P. Svoboda hledal pracovníky, pro práce jejich budil zájem u učenců pražských i u laiků. Potkali jste ho často spěchat po Praze. Kam šel? »Jdu k Jeho Eminencí ohlásit přednášku,« a to už byla zajištěna taková přednáška. Co stála P. Svobodu kroků! — Pod jeho ochranou bylo blaze pracovat, ale kdož to domyslí, co musil on míti za nás horlivosti, práce, co — — trpělivosti. Jen příkládek. Člověk vzal po letech dějepis do ruky a četl tam najednou »Camerarius«. Kdo to je? »Důležitá osobnosť,« řekl p. superior, »počkejte, hned vám povím, kde se o něm dovíte.« A přinesl škatuli, v ní abecedně spořádané cedulky, už tu bylo jméno Camerarius a pod ním, kde se s ním v četbě všude setkal. Člověk věděl

o pramenech, ale i ty prameny objednal P. Svoboda. »A tu knihu nemusíte číst, to mám vypsáno všechno, co tam o něm je, mnoho toho není, zdržel byste se tím« — a už tu byl sešit a bohaté poznámky, práce mnoha a mnoha let byla k disposici všem pracovníkům. A v tom byl P. Svoboda neunavný. Věru ochota, nezištnosť, která hledá sobě rovné. V dopisech — budou mi vždy drahou památkou — se podepsal jednou »Váš skrovný sluha.« Toť se ví, že jsem se zarděl. Prosil jsem ho v odpovědi, aby *mne* pokládal za sluhu svého, za svého literárního dělníka, napsal jsem mu, jak mne zahanbil ten podpis. »Věřte mně,« řekl mně potom, »to není ze skromnosti, já to myslím doslovně. Já bych chtěl býti sluhou každému, kdo v naší věci pracuje, rád, rád posloužím, když k ničemu jinému, ať si třeba na mých zádech vyleze pro knihu do stojánku! A zase se tak mile usmál! — A ta jeho radosť upřímná, dětinná, když viděl úspěch, třeba sebe nepatrnější. Což teprv když bylo po přednáškách našich osvědčených pracovníků! Pokud jsem mluvil s pány o přednášce dp. Hamršmída, chválili ji, že to pilná, důkladná práce, jež zasluhuje býti vytištěna.« — P. prof. Vávra nám přednášel o tiché, katolické reformaci. Z p. Schmiedla má převelikou radosť.« — »V historickém kroužku měl minule p. Kollmann pěknou přednášku, která se panu kardinálovi velice líbila a vůbec všem přítomným.« — Jmenovaní pánové mně odpustí takovou indiskretnosť, vždyť se jedná o projevy dětinné vroucí radosti muže nám všem tak drahého!

V tomto ohledu jest ovšem zemřelý pan superior nenahraditelný.

Když stal se superiorem, ustal poněkud ve spisovatelství. Jiné starosti, jiná práce, do níž se jaksi teprve musel vpravovat, vyjednávání při opravě kostela sv. Ignáce, to všeckno bralo síly jeho ve službu svou. Poslední dobou scházel, tratil se, ale jistě nám to nebylo ani nápadným při jeho věku a životě. V dubnu jsem ho viděl naposled. »To mám kašel,« naříkal, »celou noc kašlu. A starosti mně také spáti nedají.« Opravdu mnohé věci mu ztrpčily konec života.

A ještě o jedné věci řekl trpce: »To mne bolí, to mne bolí.« Bylo to veliké, veliké nedorozumění, ale dosti, aby se slova tato nezdála býti rekriminací proti osobě, jíž si zemřelý tak vážil. Proti katechetskému spolku nebožtík P. Svoboda nebyl.

Silný diffusní katarrh plic zahlenoval mu celé plíce. Prací i stářím zmořené tělo nemělo už tolik síly zbaviti se hlenu a tak zahuben život nám tak drahý.

Kdo P. Svobodu znal, ten jistě cítí bolestně, že pro katolický život náš, zejména vědecké snažení jeho, jest ztráta muže tak obětavého, tak vzdělaného neštěstím. Pro Historický kroužek zdá se býti smrť jeho přímo katastrofou.

Udrží se Historický kroužek? — — — A přece otázku tu pokládám přímo za hřích. Dnes, kdy začíná lžihusitské hnutí, dnes, kdy odpadlíci katolické církve chtějí náboženský život náš navazovati na české bratrství, v době tak vážné by měl zajíti podnik tak důležitý? Dnes, kdy těžké počátky máte za sebou, kdy můžete jen pokračovati po cestě dobrým nebožtíkem tak pěkně naznačené? Nikoliv! Jména tak zvučných pracovníků jako prof. Vávra, Dr. Kovář,

Dr. Fr. Kryštůfek, Frà Hamršmíd, Dr. Podlaha jsou nám pevnou zárukou trvání Historického kroužku.

Náš P. Svoboda spí tam na tichém Vyšehradě a hrob skromného řeholníka nebude zdobiti žádný pomník! — Historický kroužek buď zakladateli svému trvalým a krásným pomníkem!

P. *Petr Špička.*

Nejnovější Masarykovy publikace.

Píše **Fil. Jan Konečný.**

(Pokračování.)

Proti určité negaci Kaizlově tvrdí p. Masaryk hned z počátku zde rovněž určitě: »Naše národní obrození, o něž usilujeme téměř sto let vědoměji, hned ve svých počátcích bylo (quod erat demonstrandum) duchovním bojem proti tlaku protireformačnímu, bylo pokračováním (?) úsilí a idejí reformních (?), za něž Hus podstoupil smrť (quod est demonstrandum!) mučednickou.« Vyloživ význam slova »obrození«, dokazuje p. Masaryk následovně: »Naše renaissance, naše obrození . . . čelilo témuž (?) středověkému názoru; a čelilo mu podruhé (nego), protože historickým během náš *prvý* obrodní pokus reformační byl zadržen, staven soustavným úsilím protireformačním, protiobrodním. Docela přirozeně tedy (!) připínalo naše *obrozování* se historicky na naši reformaci (nego), je to po pokuse prvém pokus druhý (nego). Úplně tedy totiž, jen že místo »navazování« zde máme jakési »připínání«! Že naše obrození jest pokračováním naší reformace, hlavně Husovy, popíráme již proto, poněvadž motivy boje i výsledky zcela jsou si nepodobny a různy. V našem národním obrození nešlo o nic více než o to, *oč se obával Dobrovský,* zač psal *Kollár* »Slávy dceru«, proč sbíral *Jungmann* velikolepý Slovník, proč psal *Palacký* »Dějiny«, *Šafařík* »Starožitnosti« a *Havlíček* politické »Noviny« etc. — a to bylo ***zachování jazyka českého a zvelebení jeho!*** Teprve později chytlo politické vědomí a náboženské různění, jak z »panenské literatury« viděti. Proč napsali naši buditelé »Die Würdigung der boehmischen Sprache« etc., proč nikdo z nich nevydal hádek reformačních a proč ještě *Erben* se omlouval, když vydával Spisy Husovy? Proč volal *Havlíček* »Čech, ne Slovan!« a proč nevolal »Český bratr a ne Slovan«? Z literatury obrodní nade vši pochybnosť zjištěno jest, že nejlepší práce tehdy zabývaly se ***jazykovědou*** a existenční otázkou českého národa; a třenice náboženské byly nejpřednějším našim buditelům předmětem, jemuž se vyhýbali. Ať nám jmenuje p. Masaryk některého z našich buditelů, *jenž by byl vydal význačný spis náboženský vůbec a českobratrský zvláště.* Vždyť dosud nemáme ani řádného (kritického) vydání Husových spisův, abychom o českobratrských spisech nemluvili. Je-li pravda, jak tvrdí dr. Masaryk na str. 2., že naše obrodní pětice (Dobrovský, Kollár, Šafařík, Palacký, Havlíček) vědomě pokračovala na dráze nastoupené Husem, je-li to pravda, proč nám pan profesor nepoví, kterak se stalo, že dosud nejsme národem Husovým ani česko-

bratrským? Ať nám poví, jakým právem vyhazuje Jungmanna *z obrození a křísení našeho;* toho Jungmanna, jenž složil »Slovník«, za nějž stal se miláčkem a oslavencem všech národovců? Vidí-li dr. Masaryk v tajených »Zápiscích« Jungmannových ***jen*** neupřímnosť a krejčovinu, vidí málo. Nám zdá se, že právě v tom zatajování před veřejností a přátely skrývá se velmi vážný moment v obrození pro *naši* myšlénku a proti myšlénce Masarykově, moment, jejž vyjádřujeme: Jungmann, znaje svou dobu i národ a potřeby jejich, neopovážil se právě proto »Zápisků« svých produkovati na veřejnosti, poněvadž věděl, že by jimi uškodil a zkazil společnou věc českou mezi svými přívrženci (hlavně katolickým duchovenstvem). Ať si p. Masaryk přečte známý Jungmannův list k děkanu *Markovi*, jenž měl psáti filosoficky, a pozná, oč šlo Jungmannovi a tehdejším buditelům. Či neznal snad vůbec Jungmann smýšlení a tužby národních buditelů a táhl za opačný konec? Práce jeho — »Slovník« — dosud ukazuje, rozuměl-li Jungmann našim potřebám čili nic. Pan Masaryk odpustí, řekneme-li mu do očí, že se dopouští nejhroznější křivdy, když vylučuje Jos. Jungmanna z řady buditelů národních a když tak velice staví ho proti nim. Nemáme k Jungmannovi žádných sympatií, právě pro jeho »Zápisky«, však dáváme pravdě průchod, uznávajíce velikolepé ***národní*** působení jeho! Kterak chce pan Masaryk vyložiti úctu, již všickni Jungmannovi vzdávali? Byli to jen Farizeové a nerozumové? A proč právě postavil Jungmannovi jedinému (z buditelů) svorný národ pomník?

Pan Masaryk tvrdí, že prý naši buditelé pokračovali na dráze Husem nastoupené. Ať dovolí otázku, jak myslíme významnou: Pracovali-li naši buditelé a nejlepší mužové od probuzení národa v duchu reformace Husovy, proč až dosud slabé jest vědomí, že »náš obrodní program má být pokračováním tradicí reformačních« (3), a proč »nemáme posud dějin našeho vývoje církevního ani dějin protireformace«, ba proč i ten pomník Husův se tak dlouho »vleče«? Proč po tolikerém působení musíme býti toho svědky, že nejen katolíci, nýbrž i svobodomyslní Čechové, ano i protestanté nechtějí o náboženské idei českobratrské slyšeti, a proč i nynější vůdcové a s nimi téměř celý národ, oddali se běžnému světovému liberalismu, jejž pan Masaryk nazývá pomahačem protireformace a škůdcem obrodního programu?

A nezdá se nápadným panu Masarykovi, že, když náboženskou otázkou bylo u nás konečně hnuto, a katolické duchovenstvo — jemuž snad neupře spolupůsobení v obrození národa, — víc a více proti tomu se stavělo na odpor, a konečně i zjevně bojovalo, že nebojovalo s českobratrskou humanitou ani Husovou reformou, nýbrž s liberalismem?! Proč *Sladkovský* stal se »pravoslavným« *Grégr* »ultra liberálním«, *Havlíček* radikálním etc. a proč se nestal českobratrským a husitským? A proč také nyní není nikde u nás po Bratrství touhy, a proč všickni v liberalismu si libují? Mně se zdá, že »domácí právo«, jehož se domohl u nás liberalismus, musí míti důvod, a to hodně hluboký důvod, když mu téměř všickni propadli, kteří stojí mimo katolický tábor. Významným jest, že i čeští protestanté, kteří chtějí býti potomky Českých Bratří a stoupenci Husovými, propadli rovněž liberalismu a nejen propadli, ale jsou předními jeho zastanci a sloupy! A proč i pan Masaryk stal se před lety »protestantem« a ne Českým Bratrem? Proč i pan Masaryk stal se před nedávnem »liberálním« poslancem? Víme, že již chybu napravil

ale to faktum a ta fakta! Je-li pravdivo, co tvrdí p. Masaryk o Staročeších a Mladočeších (3), že prý »docela zjevně a bezdůvodně« odklonili se od programu obrodního a reformního, a že s klerikalismem kráčejí na dráze protiobrodní, je-li pravdivo, kteraké má pro fakt ten náležité vysvětlení? Či jest snad něco bez dostačitelného důvodu? Nám se zdá, že pan Masaryk stavě se proti všem svou theorií nepodává dobrého znamení pro pravdivosť a oprávněnosť její. Nápadným jest, že prof. Masaryk, jenž v každém faktu hledí nalézti příčinu jeho, nevidí v tomto faktu, již proloženým písmem hlásá (4): »Jisto jest, že protireformační úsilí klerikální, úsilím obrodním stavené,[1]) v posledních letech velmi obživlo« — proti své theorii o našem obrození nic více než oprávněnosť výčitky, kterou činí Mladočešství, vytýkaje mu, že prý jest proti klerikalismu »mdlé«, a tázaje se: »Co to znamená?« Nápadným jest, že prof. Masaryk, jenž v každém faktu hledí nalézti jeho příčinu, nevidí v tom faktu, jejž uvádí na stránce 3. »Jsme národ Husův a rádi se tak zoveme — avšak jsme tím národem Husovým do opravdy a ve skutečnosti? Nejsme, ještě nejsme!« proti své theorii o našem národním probuzení nic více než novou výtku, kterou činí celé dosavadní činnosti všech stran a faktorů národních slovy: »Vědomí toho, že náš obrodní program má být pokračováním tradicí reformačních, je slabé... Naše posavadní větší strany obě, strana staročeská i mladočeská, docela zjevně a bezdůvodně odklonily se od programu Palackého a tudíž od programu obrodního«! Aby prof. Masaryk těmto (jím) konstatovaným faktům rozuměl a o své utopii v našem národním probuzení na dále nesnil, dovolíme si podotknouti, že nynější liberalismus, jejž všecko u nás schvátil, co nejde s klerikály, byl by docela nevysvětlitelným, kdyby se protivil oněm ideám, které do národa vkládali a vložili jeho buditelé. Úcta k našim buditelům dosud v národě jest, to jest taktéž faktum, a právě největší liberálové nynější nejvíce se k národním velikánům hlásívají, kdežto realista p. Masaryk *úcty té prvnímu oslavenci z dob buditelských* — Jos. Jungmannovi, — *nejen nevzdal, nýbrž ho i pohaněl a jeho skutečné velepůsobení zapřel, nevzav ho do počtu »obrodní pětice!«* Dále jest též nepopíratelným faktem, že liberálové v boji s klerikály všeho používají, o čem se domnívají, že prospěje nenáviděného sraziti — Hus, Táboři, Koniáš, tma, pověra, zpátečnictví — dosud však neuznali vhodným obléci se v pancíř českobratrský, což zajisté by dávno byli učinili, kdyby ho v krvi po předcích a v srdci po buditelích měli! Proč theorie p. Masarykovy nedoporučoval Čelakovský, Tyl, Vocel, B. Němcová? A proč jí vůbec ani teď nechce přijati bývalý Masarykův stoupenec *dr. Kaizl?*

Proč až dosud dobrý má u nás zvuk jakési paradování s vlastenectvím Českých bratří a s velikášstvím Táborův, *ačkoli do opravdy neberou toho ani* »nejslavnější« chvalořečníci a horlivci? Proto, pane Masaryku, poněvadž nám od našich buditelů až po dnes bylo takové paradování a povrchní chlácholení dáváno, *věcně však nikomu o to do opravdy nešlo, a* ***proto*** *také ani* ***nyní nejde!*** *Této povrchnosti jsme se naučili, touto povrchní chvástavostí jsme od počátku našeho probuzení »navázali« na českou reformaci, ale více než několik frází a »husitských« písní nás nenaučili a neučili!* —

---

[1]) Vždyť v začátcích obrodních klerikalismu vůbec nebylo!

Toto zevnější paradování s husitstvím a českobratrstvím, jímž hřmotili lidé, kterým se jaktěživ nezachtělo v praktickém životě náboženském následovati víry husitské respective českobratrské, umožnilo katolickým kněžím, že v dobách našeho národního obrození harmonisovali s národními snaživci a buditeli, vidouce, že na dně rozhorlené české duše nezachytilo se husitství, ale spíše že v něm dřímalo otcovské i. e. katolické náboženství, dosti snad neuvědomělé, ale přece jen konec konců katolické, jak vidíme i na miláčku p. Masarykovu — na arciliberálu *K. Havlíčkovi,* jenž po tolika a takových omalených i neomalených útocích proti katolické církvi před smrtí dal se jako věřící katolík dle katolického ritu zaopatřiti!

Podobně neměl p. Masaryk přehlédnouti důležitý úkaz o Dobrovském. Pan profesor s velikou zálibou mluví o jeho osvícenství a josefinismu, dokládaje toho posudkem, v němž Dobrovský schvaloval spis *Rojkův,* hájící Husa proti sněmu Kostnickému, jakož i připomínaje jeho dobrozdání o »Janu Nepomuckém« a o spise »Dialogus inter clericum et militem«, z nichž ze všech ukazuje se Dobrovský jako odpůrce »pověry« a ovšem eo ipso ba propter hoc ipsum »lidumilným a čestným karakterem«. (18) Proč však pan doktor neuvádí *ani jediného posudku a dobrozdání Dobrovského o* ***zavedení*** *českobratrství* a »navazování« na reformaci? Nezdá se ***to*** při tomto buditeli p. Masarykovi podivným? A nejsou všecky literární práce Dobrovského jednostejným ohlasem jeho snahy po *zachování jazyka českého,* takže proti nim ostatní »úsudky« jeví se jako »příštipky« a ***nahodilé*** poznámky? Nedokazuje-li celá *životní práce* Dobrovského buditelského úsilí a příbuzenství, — ovšem mutatis mutandis, — s *Jungmannovým* Slovníkem? Ať mi pan Masaryk rozumí! V pracech obou výtečníků vidím úsilí zachovati a zvelebiti jazyk český, tedy právě to, co nevidí p. profesor! To a nic jiného zdá se mi hlavním při obou, a při Dobrovském i to jeví se nápadným, že měl čas psáti proti »pověře«, proti Kostnickému sněmu a proti »Janu Nep.« nikoli však o českobratrské humanitě, ačkoli žil ve věku, ve kterém »humanitou« všecko se hemžilo. Považuji tedy chybou a nedokázanou p. Masarykovou smýšlénkou, že Dobrovský, projeviv své úsudky o »Janu Nep.«, o sněmu Kostnickém a vůbec o pověře, neprojevil pokračování a navazování na reformaci vůbec, českobratrskou pak ideu humanitní zvláště, a myslím, že tím neukázal nic více a nic méně nežli svou kompromitovanou katolicitu, sevřenou a strkanou josefinistickým liberalismem a francouzsko-anglickým deismem, jak velmi dobře podotekl prof. dr. Kaizl. Či sluší snad spatřovati v boji proti »pověře a proti Janu Nepomuckému« etc. důkaz českobratrské humanity a ne důkaz nekatolického smýšlení a vědomí? Domníváme se, že p. Masaryk jako dobrý logik toho nebude tvrditi, a že ve všech protikatolických úsudcích Dobrovského především jeho protikatolictví shledá a právě ze svého opravdového snažení po náboženské humanitě českobratrské více žádá než pouhý boj proti katolické víře. Kdyby pouhý boj a pouhá neshoda s učením katolickým dostačovaly na důkaz o »navazování na reformaci« a českobratrské idei humanitní, pak nevím, kolik a jakých důkazů bylo by v té příčině na celém světě sehnati, zvláště v moderním, p. Masarykovi tak protivném — liberalismu.

Řekli jsme již, co spojovalo katolické duchovenstvo s buditeli ná-

rodními v dobách probuzení: společná láska k jazyku, vědomí vzájemné potřeby a jakási na obou stranách náboženská disposice, která buď respektovala duchovenstvo v jeho povolání, nebo rozličné laické expectorace in causa Religionis omlouvala (přehlížela) pro společnou v jiných věcech svornosť a pro neblahé následky josefinismu, jakož i celého působení minulého »osvíceného« století, čímž vědomí náboženské vůbec a katolické zvláště bylo u nás stlačeno i u duchovenstva, jež odtrženo jsouc dvorními dekrety od papeže, bylo stádem bez pastýře vrchního a majíc knihy vzdělavací zpracovány v duchu josefinistickém a nikoli katolickém (dvorní censura spisů, dle nichž se v seminářích (jenerálních) učilo!) téměř ani jinak nemohlo (po lidsku mluvě). Litujeme toho, ale i omlouváme »josefinské« spolubratry, a podivujeme se působení Božímu, jež tak brzo i u nás vzpružilo vědomí katolické zvláště mezi duchovenstvem, že dnes i p. Masaryk naříká, že prý takových kněží, kteří by tak psali veřejně o Husovi jako *V. B. Třebízský*, téměř ani není, a že vše se u nás obrodilo a zelotismu propadlo.

Vidíme tedy myšlénku svou o vzájemné shodě duchovenstva s buditeli a snaživci národními, jak vyloženo, částečně v témž, co pan Masaryk, v osvícenském liberalismu, částečně však nikoli, poněvadž tvrdíme, že v buditelích a národovcích postřehovali naši kněží především národní snahy a jakési náboženské smýšlení, které liberalismem jsouc kryto do opravdy husitismu a českobratrství nehovělo — proč se nám nejmenují vlastenci, kteří za to horlili? — a pod běžným liberalismem trosky mělo náboženství katolické, jak dosud u našich liberálů viděti možno, kteří se neodchýlili tedy od původního obrození, ale spíše v duchu ***jeho*** v před dále pokročili. Rozličné literární odkazy, nadace, spolky etc., jichž se súčastnilo katol. duchovenstvo v dobách obrození, zdaž neukazují očividně, že zakladatelům nešlo o nic jiného, než o jazyk a jeho zvelebení? A zdaž toho nedokazují i známé literární boje z tehdejších dob? Politika a náboženství zataženy u nás na veřejnosť mnohem později, a pak — sám Masaryk doznává — nejednali předáci v jeho smysle, ale spíše všickni proti němu.

Nikdo není proti theorii p. Masarykově do té míry jako *Karel Havlíček*, jehož miluje p. profesor tak velice, že mu pro svou osobu v ohledu tom přednosť dává před Palackým. Chci říci: Karel Havlíček celým působením svým ovšem nejevil záliby v katolicismu, ale také ne v českobratrství, pokud obsahovalo určitý systém náboženský, veřejně však, a to dle svého programu národu českému nabízel katolické náboženství se změnami čili opravami, které sice čelily proti katolickému náboženství, princip však a podstatu jeho přijaly a o husitství i českobratrství ani nezavadily. Pan Masaryk nám program Havlíčkův sdělil na stránce 41. uváděje, že Havlíček napsal v »Národních Novinách« dne 7. června 1849: »Co se náboženství týče, ctíme každé upřímné a svědomité přesvědčení; ale nenávidíme pokrytce ... *Katolickou církev* považujeme za ***hlavní zemskou,*** avšak aby ostatní církve v zemi naší uvedené úplné požívaly svobody. Reformy katolické církve, které za potřebné považujeme a o které vždy bojovati budeme, jsou: Zrušení celibátu, aby kněz byl občanem skutečným a neprotivil se přírodě; zřízení více biskupství, aby biskupové zase byli jen starší kněži a ne magnátové světští; uvedení národního jazyka do církve místo latiny, synody církevní, zrušení patronátu, postupování podle zásluh, zrušení štoly, desátku atd. a uvedení stálých slušných platů, spojení učitelského

a kněžského stavu v jedno.« Podivujeme se, že tento program Havlíčkův zdá se p. Masarykovi pokračováním a navazováním na naši reformaci. Vedle zrušení celibátu klade Havlíček požadavky, které stokráte v katolických listech byly s důrazem vysloveny. Kdo myslí, že nám záleží snad na štole a desátcích, patronátu a na postupování bez zásluh, velice se mýlí a zcela jistě nerozumí smýšlení našemu nebo je zúmyslně překrucuje. Pokud jde o slovanskou liturgii, doznává sám Masaryk v »České otázce«, že tím proti katolicismu není vlastně nic vyřízeno v navazo zování na naši reformaci, jelikož všecko to ponechává princip náš nehybným. Ať nám p. Masaryk vysvětlí, proč K. Havlíček stanovil program náboženský, v němž uznal vlastně katolický princip, vždyť jen jeho reformy si přál, a to ve věcech — (vyjmeš-li jednu nebo druhou) — které nejsou nemožny, a proč ani se nezmínil v programu tom o husitství a českobratrství? To je pěkné navazování na reformaci! Mně se zdá, že »navazoval-li« Havlíček, navazoval de facto na katolicismu, a to jen na katolicism, nikoli však na českobratrskou humanitu, jak chce proti danému faktu (programu) pan profesor namluviti čtenářům, aby uhájil theorie své o působení bratrské humanity. A divím se, jak p. Masaryk mohl po tomto programu Havlíčkovu napsati (40): »přál si reformu svého (katolického) vyznání, právě podle vzoru reformy české, zvláště Husovy.« Záležela »reforma« Husova v odstranění celibátu, v rozšíření u nás biskupství a zrušení patronátu etc.? Myslí-li o tom p. Masaryk tak — a musí mysliti tak, poněvadž by nebyl napsal, že reforma Havlíčkova je reforma Husova, — nemá o významu »reformy« Husovy ani ponětí. Celibát Hus zachovával — tak aspoň hlásají o něm všickni jeho chvalořečníci — a o rozšíření biskupství v Čechách ani nedutal. Punctum puncti celé reformace Husovy byl falešný — dogmaticky falešný — názor jeho o církvi Páně, hlavně o jejich členech a tím i (později) o pravomoci papeže, biskupů etc. O tom však — o dogmatickém bludě Husově — nemluví *Havlíček* ve svém programu; nechává papeže a biskupy s jejich pravomocí zcela nedotknuty a chce jen, aby nebyli »světští magnáti«. — *Prof. Goll* dobře vystihl význam »reformy« Husovy, když řekl, že nezáleží na »mučenické« jeho smrti, nýbrž na tom, že se postavil proti církevní autoritě ve věcech věroučných. (Dokončení.)

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

(Pokračování.)

b) Různé způsoby podpory pro chudé.

Způsob, jakým konference chudinu podporují, jest velice rozmanitý a řídí se hlavně dle potřeb krajiny, v níž konference působí. Z pravidla se dávají chudým tištěné poukázky, opatřené pečetí spolkovou a

podpisem předsedy. Každá konference zvolí si několik kupců, kamž chudí spolkové poukázky odevzdávají a potraviny (chléb, mouku, brambory, cukr, kávu a jiné) za ně sobě vybírají. Kupec nesmí dáti chudým mlsky nebo lihové nápoje, nýbrž toliko dobré a záživné potraviny. Kdyby některý kupec na váze nebo jakosti zboží chudé šidil, odejme se mu právo na lístky, a zvolí se k tomu kupec jiný.

Chudý, samotný, dostává z pravidla týdně poukázku na 20 kr., je-li četná rodina a hlavně zahnízdí-li se v ní nemoci, dávají se dva až čtyři lístky týdně.

O Vánocích a Velikonocích hledí bohatší konference přilepšiti chudým ze své kasy a snaží se, vyprositi jim různé věci: pivo, ořechy, vánočky, ovoce, mouku. Jedna konference ku př. strojí dítkám chudých rodičů vánoční stromek, druhá připravila chudým o Štědrém dnu večeři, (měli polévku, rybu, příkrm) mimo to dostala každá rodina vánočku, ovoce a částečné ošacení; třetí rozdala chudým na Vánoce 76 centů uhlí, 40 chlebů a 40 vánoček; jiné přidávají opět na Vánoce o jeden potravní lístek více, nebo dají jim něco na penězích, uhlí, chléb, vánočky, maso.

Nejvíce hostin vystrojil chudým Michael Beneš na Smíchově. Tak mimo obvyklé bohaté večeře štědrovečerní, někdy až pro 90 osob připravené, vystrojil ve svatební den korunních manželů 66 chudým skvělou slavnostní hostinu, ku kteréž správní rada akciového pivovaru na Smíchově darovala pivo. Také v Hradci Králové bohatě pohostili o masopustě r. 1894. 100 chudých.

Slaví-li světské spolky jubileum, pořádají si činní členové hostinu a ples; slaví-li Vincenciáni jubileum, pořádají hostinu chudým a zasednou s nimi jako s bratry a sestrami k společnému stolu, což i sám nejdůstojnější arcipastýř učinil při jubilejní hostině konference u sv. Salvatora. Také nejdůstojnější p. biskup v Hradci Králové, Ed. Jan Nep. Brynych, poctil hostinu chudých svojí návštěvou.

Zvláštní péči věnují konference nemocným. Jako milosrdný Samaritán, když viděl zraněného Israelitu, zapomenul nepřátelství mezi oběma kmeny a milosrdenstvím hnut jsa přistoupiv, nalil oleje a vína na rány jeho a ovázal je; podobně činí i Vincenciáni: ošetřují nemocného, zapomínajíce jeho předešlého života i osobních urážek, jež jim snad byl učinil. Scény, jakých jsem zažil v podobných případech, nevymizejí mi nikdy z paměti. Vidím řadu osob, muže a ženy a často oba současně připoutané nemocí na lože; je to v zimě, byt je studený, děti hladové, zřím rodiče hladem a nemocí vysílené, v domě není krejcaru. Když jsem přišel a ohlásil pomoc a hned v nouzi podporu udělil, rozlehl se chudým bytem pláč, ale pláč více již radostný než žalostný. Každý Vincencian zakusí plno nevděku, pomluv, podezřívání, často i proklínání od těch, jimž podporu z podstatných důvodů odepře — ale u lože nemocných zapomíná na vše a je hrd na své jméno a na své dobrovolné povinnosti.

Ve výročních zprávách se dočítám, že v Hradci Králové dávali nemocným masitou polévku a maso, podobně i v Litoměřicích. Kde je toho třeba, donese se mu jídlo do bytu, a je-li nemocný úplně opuštěn, platí mu konference opatrovníka. Mrtvicí raněná stařena dostávala měsíčně 4 zl. podpory, a v Kynšperku kupovali osleplé chudé denně v hostinci oběd. Nemocnou matku dovezli jinde s dítětem do nemocnice.

V tomto směru konají ovšem více dámy než muži, jakž jsem to

již podotkl při spolku blahoslavené Marie Anežky. Je třeba jen mnohé dobročinné paní upozorniti na nemocné chudé — a Vincenciané to činí — a hned je jim odpomoženo.

V prvním spolkovém období staraly se všecky konference a hlavně tři: u sv. Františka, u sv. Jiljí a u sv. Salvatora o studující. Dostávali známky po 20 kr. a chodili na obědy k pí. Jos. Maslové v Štěpánské ulici, pak k p. Václ. Klabanovi, a později na známky po 8 kr. do Malostranské obecné kuchyně. Nejvíce se o studující starali Leop. Všetečka a Václ. Stejskal. Konference u sv. Františka rozdala ku př. r. 1878. studujícím 1600 obědů, konference u sv. Jiljí r. 1881. — 457 obědů a sv. Salvatora měli jeden rok v ošetřování najednou až 18 studujících, a v Liberci r. 1892. — docela 50 studujících.

Vincenciani studujícím obědy také u rodin zjednávali, školní potřeby, někdy i oděv jim kupovali, byt a snídaní jim platili, právem se domnívajíce, že taková podpora studujícím netoliko prospívá, nýbrž že je obeznámí i s působením spolku sv. Vincence a tak je získává v budoucnosti pro spolek a pro chudé. Také jsem se dočetl, že jedna konference zaplatila studujícímu školné, jiný studující že byl půl roku zcela a úplně zaopatřen, a medikovi že bylo půjčeno 50 zl., aby mohl dělati rigorosa, a že oblékli schudlého abs. technika. Opuštěný bohoslovec — externista — dostával od žižkovské konference měsíčně 3 zl. podpory. V invalidovně dali jeden rok studujícím 50 zl. na knihy. Konečně se dočítám, že ústřední předseda ujal se chudého studenta a udílel mu měsíční podporu. Rovněž i kandidáti učitelství byli podporováni, a žižkovská konference vypravila absolv. kandidátku učitelství na její učitelské místo; dívka byla tak chudá, že jí naprosto nebylo možno učitelské místo bez pomoci nastoupiti.

V tomto směru pracuje dosud nejvíce P. Jos. Všetečka, jehož konference v invalidovně r. 1887. podporovala 27 studujících. Kolik studujících vůbec bylo ročně podporováno, uváděl jsem v dějinách ku konci každého roku.

Neméně i žactvo škol obecných a měšťanských těší se hojné podpoře od konferencí. V Libni ku př. proměnili r. 1893. chudinskou kuchyni v kuchyni pro školní mládež. Kuchyně jest ve škole a sytí v zimním období čtyřikráte týdně polévkou a chlebem několik set dětí. Podobně se děje v Pouchově, kdež řídí konference kuchyni pro školní dítky, okolními rolníky hojně podporovanou. Konference v Novém Hradci Králové opatřila jednoho roku 22 dítek obuví a šatstvem, a také konference v Chlenech má hlavní zřetel k tomu, aby. školní mládež šatila; nejinak bylo pracováuo i v Těchnicích.

Dokud působil Michael Beneš na Smíchově, sta dětí bylo v jeho chudinské kuchyni stravováno; r. 1888. chodilo jich tam 420, a téhož roku vystrojil 382 dítkám vánoční stromek. V Podolí u Prahy dostal farář Dr. Karel Lev Řehák 100 zl. pro chudé a podělil jimi tři sta školních dětí.

Konference kupovaly školní mládeži také školní potřeby, hlavně katechismy, chránily je od potulného života a vedly je k pilné docházce školní. Čím více učitelů v konferenci působí, tím více se pamatuje na školní mládež, v čemž vynikala hlavně konference vyšehradská, dokud ji řídil učitel Václav Bosáček.

Až budu jednati o chudinských kuchyních, nalezne tam čtenář nových dokladů, jak Vincenciáni pečují o školní mládež.

Něžnou, v pravdě mateřskou péči věnují konference sirotkům; zaopatřují jim místa v sirotčincích, píší jim do obcí, kam jsou příslušni, o podporu, živí je ve svých kuchyních, zjednávají jim ošetřovatele nebo pěstouny, kteří je přijímají za své a do smrti se o ně starají, a členové přijímají nad nimi poručnictví. V tomto oboru vykonaly a konají konference dílo nad míru záslužné.

V Libni ku př. ujala se konference spustlého hocha, dala ho do polepšovacího ústavu, pak na řemeslo, vydržovala a šatila ho, aby byl z něho řádný člověk; jinde platili na dítě v jeslích taxu za ošetřování. Konference u sv. Jiljí zaopatřila děvče sirotka u hodné rodiny. V Č. Budějovicích platili na sirotka ročně 60 zl. a jiný rok na pět sirotků 192 zl. a r. 1888. starali se již o 7 sirotků. K návrhu Vincenciánů adoptovala zbožná rodina opuštěnou dívku. Konference v Příbrami ujala se sirotka, kterého vlastní matka opustila. Konference u sv. Františka ujala se sirotků, kteří již hladem hynuli; po delší čas je živila, až se jich ujal spolek pro blaho nuzných dětí. A co sirotků dáno bylo pomocí Vincenciánů do klášterů (ku př. v Karlíně) a do sirotčinců na vychování, co k hodným mistrům do učení! V tomto posledním oboru nejvíce zásluh získala si konference v Hradci Králové, která opuštěným chlapcům mistry pečlivě vyhledávala.

Měli jsme v Žižkově tři konference a chudinskou kuchyni, ale chudá školní mládež a hlavně sirotci dělali nám mnoho starostí. Zamítati je, nebylo dobře, nebo ze zakrnělé mládeže vyrůstá choré pokolení; přijímati a podporovati je, znamenalo činiti újmu neduživým starcům a stařenám: i zřídil jsem pro ně r. 1889. zvláštní krejcarový fond, jako odbor konference Povýšení sv. Kříže.

Člen fondu platil měsíčně 1 kr. Tím se stalo, že nám hned prvního roku sta a sta členů k fondu přistoupilo, z nichž někteří měsíčně 10 kr., i více platili. Psali jsme o podporu Jeho Eminencí, některým šlechticům a tím jsme rovněž kasu rozmnožili. Několikráte nám podporu zaslali arcikněžna korunní princezna vdova Stefanie, arcikněžna Valerie, arcikníže Fr. Ferdinand d'Este. I plesali jsme radostí a díky jsme vzdávali všem dobrodincům, že nám umožnili, maličké sytiti a živiti.

Činnými členy fondu byly mimo mne samé dámy. Zvěčnělá řídící učitelka Filipina Jeneweinova zastávala v něm úřad místopředsedkyně a získala nám všecky čtyři dívčí sbory učitelské, jež nám splácely měsíčně pravidelné příspěvky. Scházeli jsme se měsíčně jednou a často jsme dohromady 15 až 20 zl. milodarů složili, k čemuž jsme i svoji kolektu přikládali.

V létě jsme kupovali z fondu chudým vdovám chléb, v zimě jsme děti živili v chudinské kuchyni. Za to, že nám čtyři dívčí sbory pravidelnou podporu udělovaly, vyhradili jsme jim právo, že si mohly posýlati každý den určitý počet dítek na útraty fondu do chudinské kuchyně. Určili jsme jim počet, ony pak si samy volily děti pro kuchyni.

První rok jsme měli 173 zl. příjmů a 55 zl. vydání. Obědů se rozdalo v zimě 6—800, chlebů v létě 50—100. Když slavil sv. Otec Lev XIII. 50leté jubileum svého kněžství, vyčastovali jsme z fondu 100 dítek, s nimiž jsme se hlasitě za sv. Otce pomodlili, a když jsme před mým odchodem ze Žižkova chudinskou kuchyni na vždy zavírali, bylo k mému přání vyčastováno 120 školních dítek. Každé dítě dostalo talíř masité polévky, knedlíky se zelím a vepřovou pečeni.

Po mém odchodu ze Žižkova fond klesal; když jeho místopředsedkyně zemřela, a když se můj nástupce, p. řídící učitel Tom. Tichovský, roznemohl, zdálo se, že zcela zanikne, ale tu v největší nouzi ujaly se ho některé žižkovské učitelky, a krejcarový fond zase zdárně a blahodárně v Žižkově působí.

Po způsobu žižkovském zřídil na Král. Vinohradech r. 1892. kooperátor a Vincencián Fr. Žák samostatný »Spolek pro stravování chudé školní mládeže pod ochranou sv. Rodiny Páně.« Jeho Eminencí vlastnoručním listem spolek schválil a daroval mu hned 20 zl. pro začátek. Spolek jest utvořen dle způsobu konferencí a kupuje chudým dítkám obědy z chud. kuchyně, jež se jim vydávají na lístky. Předsedou může býti jen činný člen vinohradské konference. První zimu koupili dětem 2313 obědů. Více viz později u vinohradské chud. kuchyně.

Z dospělých chudých podporují se hlavně, jak jsem řekl, nemocní, dále starci a stařeny, vdovy a v čas nouze každý, kdo je zachovalý a nevinně v nouzi upadl. Tak ku př. konference dala mrzákovi 3 zl. na správu kolovrátku, jinému vyplatila zastavené věci, chudé ženě koupili šicí stroj, řemeslníku koupili potřebné náčiní, 77leté stařeně za nejtužších mrazů na otevřené půdě bydlící zaopatřili a platili slušný, teplý byt, jiným zakoupili dříví, uhlí, peřiny, i šat a lékaře, jenž je zdarma léčil.

V Příbrami přispěla konference jisté vdově na zakoupení poutnického zboží, čímž ji z bídy vytrhla, a my jsme často v Žižkově chudým hokyním, co v trhu sedají, jeden, dva zlaté poskytli, aby se v obchodě zachytily. I tak se chudým pomáhá, že jim konference vymůže u kupců slevu na zboží.

Konference oblékly důstojníka, když měl nastoupiti do invalidovny, a úředníka, aby mohl nastoupiti službu. Poštovnímu sluhovi půjčily kauci 200 zl., poštovnímu praktikantu 150 zl. Chudému koupily boty, jinému zaplatily léky, dráhu k operaci, do domovské obce. Doktoru mediciny zjednaly nadaci a písařům, vozkům, sluhům a jiným místa. Nejvíce zaopatřovacích míst získal chudým Vojt. hrabě Schoenborn. Chudému krejčímu koupily stroj, lesníkovi pušku, rodině dubovou postel. Z návodu Vincencianů vytrhla baronka Stillfriedová chudou z rukou lichváře, darovavši jí 130 zl. Konference u sv. Jiljí zastávala dva ošetřovance před soudem.

Příspěvek na činži bývá pravidelnou podporou pro chudé; dá se jim na činži něco, nebo se jim zaplatí celá čtvrtletní činže. Dokud bylo málo konferencí, utíkali se Vincenciáni o větší podpory k Ústřední radě, jež ráda a ochotně vypomohla.

Našli-li jsme v Žižkově velikou bídu u četné rodiny, spojili jsme se ve všech třech konferencích i s chudinskou kuchyní a krejcarovým fondem, a rodinu jsme nasytili a z bídy vytrhli a delší dobu ji podporovali.

Vincenciáni píší chudým, hlavně vdovám, dopisy do jejich domovských obcí; dopisy ty pověřují spolkovou pečetí, čímž mnoho podpor vdovám, starcům a stařenám vymohou. V tomto oboru získal si zvláštních zásluh řídící učitel v. v. Tom. Tichovský v Žižkově, jenž ku př. jednoho roku 17 vdovám vymohl podporu z jejich domovské obce. Vincenciáni znají pražské dobrodince, i udají chudým adresu, kam by se měli o podporu obrátiti, a doporučí-li žadatele, obyčejně podporu dostane. Výroční zprávy o takovýchto věcech ani nemluví, i protokoly konferencí jsou na podobné zprávy skoupé, poznamenávajíce až desátou věc, již konfe-

rence vykoná. Padesát tři konference pracují, uvažte, jaké dobrodiní chudým a celému národu tím prokazují!

Najde-li se řádná, schudlá rodina židovská nebo evangelická, podporuje se jako katolická. V Táboře ku př. podporovali dvě židovské rodiny, a my v Žižkově často zase evangelické. Na změnu víry nečiní se u takových rodin naprosto žádného nátlaku. Umře-li katolický ošetřovanec, přispěje se mu na pohřeb, koná se za něho ve schůzi modlitba, nebo dá se za něho sloužiti requiem, a leckdy jsou Vincenciáni jediní, kteří jej k hrobu doprovázejí. Ba, věru, Vincenciáni celou řadu chudých až do smrti dochovali a k hrobu doprovodili.

c) Zvláštní fondy, ústavy a knihovny pro chudé.

Každá konference, která pracuje dle určitého plánu, nezůstává dlouho při této, abych tak řekl, obyčejné podpoře chudých, ale brzy pomýšlí na organisaci své práce; zřizuje si různé fondy nebo docela ústavy, dávajíc tím své práci pevného podkladu a získajíc tím větší měrou přízeň obecenstva. Nejhlavnějším cílem při tom jsou chudí: konference shromažďují kapitály, aby mohly přispívati svým chovancům většími obnosy a dlouho nebo trvale je podporovati.

Také v duševním ohledu každá konference, která pracuje dle určitého plánu, hledí postarati se různými směry o duševní blaho činných členů i svěřenců, a výslednicí této péče bývá šíření dobrého tisku a knihovna.

Každý řemeslník jest u veliké výhodě, platí-li zboží hotově, a každý, zvláště chudý, jest šťasten, nemá-li dluhů. Jak tu konference vypomáhají? Půjčují řemeslníkům, živnostníkům a vůbec potřebným peníze bez úroků. To se děje skoro v každé konferenci, a konference v Hradci Králové dlužníku, jenž řádně platí, slevuje z dluhu 10%. Karlínská konference se usnesla, že se dluh soudně nikdy vymáhati nesmí. Tak prokazují konference řemeslníkům a živnostníkům veliké dobrodiní, žel jen, že některé konference byly nuceny přestati s půjčkami, neboť ani krejcaru z půjčených peněz jim nebylo splaceno.

Vizme některé auxiliarní fondy nebo ústavy a různé jejich účely.

R. 1882. zřídila konference na Smíchově zvláštní studijní fond, jehož účelem bylo, poskytovati nemajetným studujícím budoucího realného gymnasia bezplatné obědy. Sbírky k tomuto účelu zavedené vynesly 122 zl. 92 kr. Myslím, že po odchodu Mich. Beneše ze Smíchova fond zahynul, neboť v pozdějších výročních zprávách zmínky o něm nenalézám.

V Podolí mínil farář Dr. Karel Lev Řehák zříditi při konferenci asyl pro děti škole odrostlé a opatrovnu, ale musil po delším namáhání od své práce upustiti.

Konference v Dolní Dobrouči zřídila si fondy podpůrný a asylní. Jan Dušek, člen konference, daroval prvému 15 zl. a druhému 100 zl. do základu. Útulna pro chudé má býti vystavěna blíže chrámu, k čemuž chce Jan Dušek darovati několik tisíc zlatých.

Konference v invalidovně založila si již r. 1885. auxiliarní fond se 130 zl., z něhož se poskytují poctivým chudým půjčky bez úroků, aby si mohli zříditi obchůdek, řemeslo, zaplatiti činži a jiné více. Z tohoto fondu bylo ku př. půjčeno: r. 1886. jedenácti rodinám 217 zl. R. 1887. měla auxiliarní pokladna 420 zl. 65 kr. jmění a chudým bylo

půjčeno 220 zl., r. 1888. bylo půjčeno 223 zl. a tak to jde dále, nebo P. Jos. Všetečka co začne, v tom tiše, ale neunavně pokračuje.

Konference v Litoměřicích povstala r. 1884. a ještě týž rok počala starati se o dětský asyl. Šlechetná dárkyně věnovala k tomu účelu 100 zl. renty. Fond vzrostl druhého roku na 400 zl., třetího na 607 zl., a na konci r. 1895. měl již na 1050 zl. jmění a tak se kapitál rok od roku množí a roste, až bude moci býti odevzdán svému účelu.

Konference v Liberci postavily se, jak jsem již uvedl, na vlastní nohy; jsou dvě, mají svou Ústřední radu a působí velice dobře. Hned z počátku pojaly úmysl, zříditi Vincentinum, čili asyl pro dítky. Přijaté dítky byly z počátku v najatých místnostech, ale r. 1893. přesídlily do vlastního domu, který byl as za 55.000 zl. Vincentinum bylo 6. května r. 1893. vysvěceno a hned se tam přestěhovalo 50 chovanců, chlapců. R. 1894. byli již 103 chovanci, hoši ve dvou odděleních, dívky v jednom zvláštním oddělení. Mimo to přijal ústav za mírný plat 8 studujících, kteří zde v klidu mohou pracovati a se vzdělávati. R. 1895. bylo v asylu 90 dětí, chlapců a děvčat, a již 17 studujících. Ředitelem asylu jest katecheta Ant. Hirschmann a ošetřovatelkami čtyři sestry sv. Vincence z Paula. Asyl má dluhů 18.000 zl., které se umořují sbírkami. K části, která byla zapravena, přispělo pět dobrodinců po 1000 zl. a dva odkázali rovněž po 1000 zl. Něčeho podobného nedocílil by katolický spolek ani v Praze!

Dne 29. dubna r. 1894. povstala konference v Teplicích-Šenavě a hned pojala úmysl zříditi asyl pro chlapce školou povinné. Asyl má býti pokračováním dětské zahrádky. Co tato činí pro dítky do 6 let, v tom má asyl pokračovati u dětí školou povinných. Budou se tam přijímati chlapci takových rodičů, kteří se nemohou starati pro nemoc nebo pro práci mimo domov o své hochy. Hoši budou v asylu od 11—2 hodin a po škole od 4—7, v čas prázdnin celý den. V asylu dostanou oběd a po škole chléb k svačině. Asyl měl do konce r. 1894. jmění 2771 zl. 65 kr. a do konce r. 1895. 4088 zl. 21 kr. Asyl má býti otevřen letos dne 19. července, kdy slavíme svátek sv. Vincence z Paula. (Pokračování.)

HUDBA.

Dne 22. března odbýván koncert ve prospěch fondu pro zřizování ossarií na českých bojištích, k němuž spojily se vojenské hudby všech pěších pluků pražských (č. 73., 88., 91., 102.) v jediné těleso orchestrální, tak že smyčcový sbor čítal na sto hudebníků. Zřídka kdy slýchané toto těleso orchestrální přednesło precisně C. M. Webra ouverturu k Oberonu a pak Smetanovu symfon. báseň »Tábor«, v níž užil Smetana velmi působivě písně »Kdo jste Boží bojovníci«, která v mohutném obsazení dechové harmonie neobyčejně působila, ač ve smyčcích bychom si byli přáli více vzletu a určitosti v provedení. Čísla provedená pouze dechovou harmonií spíše ohromovala nežli mile působila a po našem úsudku do poměrně malé místnosti Rudolfina se nehodila. Ostatní sólová čísla zapěly dámy pí. Petzoldová-Sittová a pí. Maturová a 50 dam německého pěveckého spolku.

V úterý před Velikonocemi dne 31. března provedeno spolkem hudebních umělců J. Haydnovo (1732.—1809.) »Čtvero ročních počasí«, při čemž účinkovali solisté sl. Koldovská, pp. Vávra, Viktorín, sbor Nár. divadla a orchestr konserva-

toře. Oratorium toto — ač možno-li je tak zváti — jest vlastně řada obrazů líčících vše, co se udá v přírodě i životě lidském v různých ročních počasích. Látka tato podávala skladateli příležitosť líčiti v zajímavé tonomalbě přírodní zjevy, pestré scény lidu a pod., jak toho dokladem díl II. s líčením bouře a díl III. »Podzim« s líčením honby a vinobraní. Ač dílo toto v podrobnostech jest zajímavo a podivuhodno, přece nedostupuje výše Haydnova »Stvoření«; zde líčí Haydn bytosti nadpozemské, tam pouhé smrtelníky.

V Národním divadle neměli jsme za poslední období operní novinky, jen mnohé opery starší byly nově studovány. Zmiňujeme se o následujících: 5. února Meyerbeer: Hugenotti (pí M. z Engelmayerů j. h.) — 29. února: Mozart: Kouzelná flétna (nově stud.) — 17. března: Mozart: Don Juan (nově stud. jubileum p. Hynka) — 20. března: K. Weise: Viola (nově stud.) — 14. dubna: Thomas: Mignon (nově stud.) — 20. dubna: Halévy: Židovka. (nově stud.) — 23. dubna: Offenbach: Pán a paní Denis (poprvé v Nár. div.) — 28. dubna, 1., 3., 6., 9., 13. května pohostinské hry pí. Ter. Arklové (Wagner: Lohengrin, Halévy: Židovka; Smetana: »Dalibor« Meyerbeer: Afričanka.)

W. Am. Mozarta díla »Don Juan« a »Kouzelná flétna« patří mezi nejznamenitější výtvory tohoto hudebního genia, proto každé velké jeviště musí je časem provésti a jistě nalezne v nich posluchač tolik pravdivého výrazu, tolik trefné charakteristiky a zajímavé práce hudební, jako v málo kterém díle jiném. Bohu budiž žel, že právě »Kouzelná flétna«, poslední operní dílo Mozartovo, jest pracováno ve službách zednářstva církvi nepřátelského. Libretto opery té jest oslavou maçonerie, jež se líčí jako pravá vlasť rozumu a pravdy. Sarastro, v němž zosobněno zednářství, postaven tu ve svatozáři naproti královně noci a černochu Metastasiovi, kterými má býti zatemnělá církev Kristova se svou hierarchií co nejvíce potupena. Škoda krásných melodií a rhytmů, přeškoda obdivuhodných darů Mozartových, jichž tendenčně zneužito ku pohaně církve, která přece byla kolébkou a záštitou všeho umění.

Představení »Dona Juana« bylo zajímavým tím, že basista p. Hynek slavil své 35leté umělecké jubileum.

Bylo-li při »Kouzelné flétně« třeba zmíniti se o jejím poměru k Církvi, jest tomu podobně i při operách Meyerbeerových, z nichž v poslední době provedeny Hugenotti a Afričanka, a při Halévy-ho Židovce.

Většina tak zv. »velkých oper«, jež skladatelé s francouzským libretistou E. Scribem napsali, jsou nejenom políčkem vší pravdě historické, ale i potupou katolické církve.

Giac. Meyerbeer, (vlastně Jakob Liebmann Beer 1791—1864.) syn židovského bankéře z Berlína, dodělal se největšího úspěchu svými velikými operami »Robert ďábel« (1831.), Hugenotti (1836.), Prorok (1848.), Afričanka (1864.), ne snad pro nadobyčejnou uměleckou jejich hodnotu, nýbrž pro vypočítané effekty. Jest to smutné, že právě tyto opery doposud straší skorem všude, že se nadšeně tleská vypočítavé rafinovanosti, která mnohdy zakrývá prázdnotu. Už Riemann vytýká tyto vady Meyerbeerovi a praví: »Hra s dynamickými kontrasty, kterou M. rád bez dostatečného důvodu provádí, a jiné vyzkoušené prostředky, úspěch zabezpečující, nemohou obstáti před esthetickým rozborem«. Smutné jest to, že někteří neostýchali se M. klásti na roveň Aischylovi, Dantovi, Michelangelovi a Beethovenovi. Souhlasíme úplně s odmítavými úsudky R. Wagnera a R. Schumanna o činnosti Meyerbeerově.

I u nás až příliš často objevují se na jevišti tyto opery, z nichž ku př. v Hugenottech se uvádí v posměch křesťanství vůbec, neboť se katolíci líčí jako krvelační bídníci a protestanté jako omezení pokrytci; v »Proroku« Jan z Leydenu, o němž nám historie málo pochvalného uvádí, staví se takřka na roveň samému zakladateli křesťanstva; v Afričance metá se katolicismu ve tvář urážka zatemnělosti a nepřátelství ku všemu pokroku. Ptáme se tu, když někdo čerpá své historické vědomosti jen z jeviště, a bohužel je tomu ještě tak, jaké potom bude míti názory?

K operám těmto lze připočísti též »Židovku«, operu od J. Halévy-ho, skladatele židovského původu, (1799—1862.) jenž teprve touto operou r. 1835. prorazil, a dílo to jest — oslavou židovstva na úkor křesťanství. Postava žida Eleazara líčena příznivě naproti historickým osobám kardinála Brogni-ho (předsedal nějakou dobu sněmu Kostnickému) a vévody Leopolda. Hudba psána ve způsobě oper Meyerbeerových, vypočtěna jsouc na zevnější effekt.

Ještě však do třetice všeho — špatného — uvedena na naše jeviště docela zbytečně opereta židovského skladatele Jac. Offenbacha, (1819—1880), jemuž nebylo nic posvátného, jenž pro osobní svůj prospěch, dovedl si šašky tropiti

ze všeho, zavedl frivolitu na jeviště, tak že právem Riemann nazývá činnost jeho: »politování hodným výplodem vkusu našeho století«. Nemělo-li Národní divadlo jiné operety nežli: »Pán a paní Denis,« při níž musí každý rozum na chvíli uspati, aby tyto hlouposti jen poslechnouti mohl, pak bylo lépe vůbec nic nevypravovati. Škoda práce, peněz i času.

K. Weise »Viola« roku 1892. provedená byla skladatelem přepracována a nyní opět na jevišti uvedena. Weisovi, jenž i jinak jest znám (písně, sbory, Triumfátor, symfonie atd.) v hudebním světě našem, vadilo libretto, jež bylo zpracováno dle Shakespearovy veselohry »Večer tříkrálový«, protože uvádí mnohé episody a tím spád děje zdržuje a tříští. Šťastně vylíčil skladatel postavy komické (komický čtyrlístek Ondřej, Tobiáš, šašek, Malvolio), kdežto místa erotická zdají se nám příliš strojená. Pěkná instrumentace celého díla i jiné přednosti vzbuzují naději, že jsme se nesetkali se skladatelem naposledy.

Z pohostinských her uvádíme koloraturní zpěvačku pí. M. z Engelmayerů, jež má hlas dosti malý, který v trilku zní nepřirozeně, v koloraturách někdy neurčitě. Jen staccato se hostu dařilo. Vystoupení pí. Ter. Arklové, jež v r. 1886. byla členem našeho divadla, předvedlo nám vyškolenou zpěvačku, jejíž hlas, byť i ne více mladistvě svěží, jest vyrovnaný ve všech polohách a příjemně se poslouchá, zvláště v poloze střední a vyšší. Výrazná a promyšlená hra pí. Arklové dopomáhala k úspěchu zvláště v úlohách vášnivých (Recha, Milada) ač s přehnanými chvalořečmi některých listů nikterak nesouhlasíme.

Ostatek, až na Thomasovu nově stud. »Mignon« se sl. O. Dvořákovou v titulní úloze, vyplněn repertoir operní reprisami známých oper.

Václav Müller.

LITERATURA.

FRANCOUZSKÁ.

»Les Martyrs de Picpus«, par le Révérend Père Bénoit Pérdéreau. Znamenitý tento spis pojednává o hanebnostech, jakých se dopouštěla pařížská kommuna — na řeholnících a kněžích. Kniha má i pro naši dobu velikou cenu, nejen proto, že tyto rekovné oběti jsou povznášejícím příkladem statečnosti ve víře, leč i proto, že ohavnosti spáchané ukazují jako v zrcadle, co lidstvo očekává, domůže-li se podvratná strana socialních demokratů vítězství a panování. Moře ohavností zaplaví pak zříceniny zákonitého pořádku, Bohem samým daného. Jest to charakteristickou známkou kommuny, že k bídným ničemnostem svým ráda používala nedozralých mladíků, aby si posměch tropili a surově nakládali se ctihodnými sestrami, a chtěla je tak vyškoliti k novému pořádku (!) světa. Kéž by v knize této vypravované osudy řeholních osob a kněží byly napomenutím ku sjednocení se všech upřímných křesťanů! Týž spis byl právě též přeložen do němčiny J. J. Hansenem v Paderbornu (Bonifacius-Druckerei) a stojí pouze 75 pfenigů.

»Un peu plus de lumière sur le conclave de Venise,« par le R. P. Charles Van Duerm, S. J. un vol., Ch. Peeters Louvain (Belgique). Ctihodný otec Van Duerm, Tov. Ježíš., známý spisovatel veliké práce o politických změnách světské moci papežů, přináší dnes vědeckému světu tuto novou knihu vysoké učenosti. Učený spisovatel čerpal z archivů Viennských — z psaných děl veliké ceny — důkazy, týkající se konklave Benátského a tak trudných počátkův pontifikátu Pia VII. Léta ta byla trapnou dobou pro církev. Učenci katoličtí jsou povděčni otci Van Duermovi, že s takovou trpělivou pozorností studoval dějiny této periody.

Josef Šeřík Vitinský.

FLÁMSKÁ.

De Vlaamsche Kunst. L'art flamand (Flámské umění), napsal Jules Dejardin; dílo s 1500 kresbami od Josefa Middeleera a 288 fotogravurami, nečítaje v to barevný text. Nakladatelem je Arthur Boitte, rue de Magistrat, Bruxelles.

Tři nová čísla »flámského umění«, jež nás došla, jsou velice krásná a vkusná. Pojednávají o životě a činnosti Josseho z Gentu (Josse de Gand), Vander Meire-ho, Boutse, Jana Gossaerta, Jana Bellegambeho, Gerarda Davida a Quentina Metsyse; spisovatel uvádí tedy tentokráte čtenáře v tendence XV. a XVI. stol. karakterisuje tehdejší literární a allegorické významy a vysvětluje romanism Janem Gosseartem do Flander přinesený, kdežto Quentin Metsys udržoval školu v národních tradicích. Nemohouce pro nedostatek místa více uveřejniti, díme krátce, že jsme neviděli dosud důkladnějšího a krásnějšího díla o tomto předmětu.

Josef Šeřík Vitínský.

CHORVÁTSKÁ.

Publikace jihoslovanské akademie. — První serie publikací jihoslovanské akademie za rok 1895. obsahuje tyto knihy:

1. Dr. Luka Jelić: **Sbornik jugoslavenskih umjetnih spomenika.** Cena 2 zl. — Čteme tu rozpravu prof. Lukáše Jelića o votivním památním obraze slovanských apoštolů v chrámě sv. Petra a Pavla v Římě. Podává se zde důkaz, že prastarý obraz, který jest v Petrově chrámu v Římě již přes 1000 let, jest votivní obraz prvých slovanských apoštolů. Maloval jej sv. Method na památku svého povýšení na biskupa papežem Hadrianem II. 868.

2. **Ljetopis jugoslavenske akademije za god 1894.**, svazek IX. Cena 1 zl. — Přináší mimo výňatky z protokolů o akademických schůzích, slavnostní řeč předsedy p. Torbara a pojednání tajemníka Dr. Vrbaniće o osmém mezinárodním kongresu pro hygienu a demografii roku 1894. Nejvíce zajímají nekrology spisovatelů Radoslava Lopašice a Dr. Broza.

3. **Život i djela dra Franja Račkoga**, napisao Tade Smičiklas. Cena 1 zl. — Toť název životopisu, který vydala akademie a celý čistý výnos věnovala na postavení pomníku a arkády slavnému Račkimu. Kniha podává rozvoj ducha Račkiko od jeho mládí do smrti. Zvláště zajímavé jsou výňatky z dopisů, ve kterých se Rački jeví jako neúmorný šiřitel vědy a osvěty.

4. **Rad jugoslavenske akademije** znanosti i umjetnosti. Knjiga CXXI. Cena 1 zl. 50 kr. — V této knize jsou rozpravy filologického, historického a filosoficko-právnického oddělení akademie. Na prvém místě jest rozprava Dra. Vojnovice: Církev a stát v dubrovnické republice; dále pojednání prof. T. Milčevice: Čakavština kvarnerskih otrka. Prof. M. Valjavec uveřejňuje konec své studie o novoslovinském jazyku a chorvatské kajkavštině. Prof. Šurmio podává tu svou rozpravu: Zvláštnosti dnešního sarajevského nářečí. Konečně prof. S. Ljubic referuje o prvém sjezdu křesťanských archeologů ve Splitu a Solinu.

5. **Rad jugoslavenské akademije** znanosti i umjetnosti. Knjiga CXXII. Mathematicko-přírodopisné oddělení. — Jsou zde tato pojednání: Zemětřesení v Chorvatsku od Dra. Kišpatice. — Další příspěvek k theorii cisoidy od Dra. K. Zahradníka. — »Řeka Kupa a její poříčí« od M. Šenoy. — »Celisti Hymenoptera« od Dra. A. Langhoffera.

Tumač turskim, arapskim a perzijskim riječima, koje narod u Bosni i Hercegovini upotrebljuje. Ciena 50 novi. — Velice praktická knížečka! Jak se v předmluvě praví, sestavil ji odborník, jenž dobře zná turecký a arabský jazyk. Zvláště pro ty, kteří čtou národní písně jihoslovanské, jest tento »tlumočník tureckých, arabských a perských slov, jichž lid v Bosně a Hercegovině užívá,« nevyhnutelnou pomůckou a proto též vítanou. Poměrně jest tento slovníček velmi laciný.

Prozorský farář Josip Zoric napsal povídku z nedávné minulosti: **Žrtva materina.** Kritika chválí při této povídce vlastenecký cit, jenž ji provívá. Zoric prý si úplně vzal za vzor známého chorvatského povídkáře Šenou.

»Ljubičice« se nazývají črty pro mládež, jež v národním duchu napsal Davorin Trstenjak a vydal chrvatský paedagogicko-literární spolek.

Fr. Štingl.

NĚMECKÁ.

Slavische Anthologie. Známá firma J. G. Cotty v Stuttgartu vydala zajímavou anthologii z literatur slovanských: »Slavische Anthologie« (Stuttgart, 1896. str. 246.) Vlastní anthologii předchází cenný přehled dějin literatur slovanských z péra výtečného znalce, Jiřího Kreka. Česká literární historie jest

zde obsažena sice krátce, ale postačitelně. Důkladněji probrána jest doba nejstarší, humanismy, zcela případně oceněn neblahý vliv husitských válek, pěkně vylíčen dlouhý spánek řeči a literatury české před probuzením, obšírněji pak probuzení samo. Z pozdější doby až do Nerudy uvedena všecka čelnější jména, z nejnovějších pouze Svatopluk Čech a Jaroslav Vrchlický. V oddílu české poësie zastoupeni jsou: Smil Flaška z Pardubic (z »Nové rady,« překlad Josefa Wenziga); Jan Kolár (předzpěv »Slávy dcery« Eduard Albert, a tři znělky překl. Josef Wenzig a Hermann Teisler); Fr. Lad. Čelakovský (z »Růže stolisté« 2 básně, překl. Ed. Albert, z »Ohlasu písní českých« a z »Epigrammů po 1 básničce J. Wenzig); Karel Hynek Mácha (1 znělka, překl. E. Albert); Karel Havlíček Borovský (2 epigrammy, překl. Albert); Karel Jaromír Erben (ballada »Vrba«, překl. Ed. Albert); Vítězslav Hálek (z »Večerních písní« 3 písně — překl. Gustav Dörfl, a ze sbírky »V přírodě« dvě, přel. Albert); Jan Neruda (z »Kosmických písní« překl. Gust. Pawikowski, z »Prostých motivů« přel. Albert); Svatopluk Čech má zde 3 samostatné básně, mimo to úryvky z »Lešetínského kováře« a z básně »Ve stínu lípy« (přel. A. Heinzmann, Marie Kwaysserová, Ed. Fechtner, J. Gregory), Vrchlický celkem 11 kratších básní od různých překladatelů. Překlad je většinou vzorný. Někteří z překladatelů jsou již v oboru tom od dřívějška chvalně známí (Wenzig, Albert, Edmund Grün atd.), jiní představili se překlady svými jako básníci vyspělí, velice nadaní. — Jména česká psána jsou vesměs pravopisem bezvadným. Z ostatních vlastí slovanských obsahuje anthologie ukázky polské, ruské a jihoslovanské. — Doufáme, že tato velmi elegantně vypravená anthologie při své veliké láci (váz. stojí 1 marku), rozšíří se po vlastech německých a pomůže tak šířiti lepší mínění o Slovanstvu. Ukáže bohdá Němcům, že nejsou a nebyli Slované takovými barbary, za jaké je mnozí Němci rádi prohlašují, že také národ náš — již pro svou literaturu — má stejné právo zváti se národem kulturním, jako kterýkoli jiný.

Alois Svojsík.

ČESKÁ.

Památky úcty vzdávané svatým patronům národa československého. Sv. I. Album Svatojanské. Sestavili Ed. Šittler a Dr. A. Podlaha. V Praze. 1896. Nákladem vlastním. Zinkografie zhotovil J. Vilím, světlotisky K. Bellmann. Tisk textu a zinkografií provedl J. Otto, světlotisků K. Bellmann. Cena krámská 8 zl., u vydavatelův i s vyplacenou zásylkou 7 zl. 40 kr. (též na splátky). 16 str. tisku; listy 73 vel. 4°. — Velmi mnoho bylo loni těch, kdož procházejíce na Národopisné výstavě československé církevním oddělením katolickým, nepokrytě vyjádřili svůj podiv nad jeho bohatostí a rozmanitostí, připojivše nejednou k výrazu svého podivu i to přání, aby buď památky ty, pokud to možno, někde uchovány byly, kde by všem snadno mohly býti přístupny, totiž v nějakém církevním museu, jež by u příležitosti té mohlo býti založeno, nebo aby byla zachována jejich památka aspoň v důkladném popisu a zobrazení. Přání toto, návštěvníky výstavy zhusta projevované, shodovalo se ovšem s přáním samých pořadatelův oddělení katolického. A že toto přání pořadatelů bylo míněno upřímně, vidno z toho, že stalo se již v mnohé příčině skutkem, a pokud snad posavad naplněno není, jistě bude naplněno ještě aspoň z části. Neboť laskavostí a munificencí mnohých vystavovatelů ponechány opravdu některé předměty příštímu museu církevnímu, po případě zvláštnímu oddělení Národopisného musea; ve velkolepém díle »Národopisná výstava československá r. 1895.« vydávaném nákladem Ottovým za redakce K. Klusáčka, Em. Kováře, L. Niederle Fr. Schlaffera a F. A. Šuberta, popsáno bude i celé církevní oddělení katolické, kteréžto popis provoděn bude i příslušnými obrazy a reprodukcemi; šířeji píší o témž výstavním oddělení katolickém již po delší dobu ve »Vlasti« pp. Ed. Šittler a Dr. A. Podlaha, kteří i v »Methodu« totéž činí a také v »Památkách archaeologických« učiniti zamýšlejí, doprovázejíce i zde text četnými reprodukcemi vystavených děl; a podobně i jiné listy zmínily se více méně o památkách těchto.

Ba, za účelem zachování některých památek těch v paměti českého lidu ustanovilo se jednak zvláštní umělecké komité, jež by vydalo reprodukce nejlepších vystavených prací uměleckých, jednak pak podjali se vydání památek úcty, vzdávané svatým patronům národa československého, dva z pořadatelů církevního oddělení katolického, totiž pp. Ed. Šittler, provisor kníž. arcib. semináře Pražského, a Dr. Ant. Podlaha, c. k. gymnasijní katecheta na

Novém Městě v Praze. Za realisování myšlénky té přimlouvaly pak se momenty velice důležité a závažné. Jeť to jednak moment náboženský, jenž hlavně v našich dobách bez hojného osvěžení zůstati nesmí, a toho zajisté může se mu dostati nejlépe osvěžením kultu sv. patronů národních, neboť mnohý, jenž jinak nábožensky vlažným jest a lhostejným, vzchopí se jaksi, když uzří, jak předkové a otcové jeho kultu sv. patronů byli dbali; jednak však je to i moment apologetický, jelikož tím způsobem nejen že ukáže se odpůrcům a nepřátelům úcty svatým patronům našim povinné, že úcta ta má kořeny hluboké a staré a staletími že je posvěcena, nýbrž tím ukáže se i to, že katolická Církev jak jinde tak i u nás kultem svatých poskytla umění přečetných příležitostí, by toto pěstěno a k rozkvětu přiváděno býti mohlo.

Páni vydavatelé otevřeli sbírku »Památek« těch Albem sv. Janským, a řídili též vydání jeho tak, aby vyšlo v předvečer svátku světce z Nepomuka. Je to tedy jaksi dar obou vydavatelů-kněží světci-knězi, čímž i celé dílo jejich pod ochranu jeho postaveno. Ve vkusných, pěkně pracovaných deskách, zlatým pětihvězdím sv. Janským a titulem: »Památky úcty vzdávané svatým patronům národa československého I. Album Svatojanské« ozdobených, uloženy 73 volné listy vel. 4°, jednak zinkografie (počtem 48), jednak fototypie. Jim předesláno 16 stran úhledného tisku s připojeným věnováním (Jeho Eminenci nejd. panu kard. Schönbornovi)) a velmi zdařile provedenou reprodukcí obrazu Damiana Hugona kard. Schönborna, biskupa Špýrského († 1743.), jenž byl jedním z prvních, kdož papeži Klementu XI. zaslali žádosť za svatořečení bl. Jana Nepomuckého. Text sám obsahuje seznam a vysvětlení obrazů v »Albu« obsažených, po případě i historii některého z nich, a všude též připojeny údaje o jejich stáří, původu, jakož i data jejich autorův. Je tedy text ten velmi instruktivní.

Co se týče soustavného roztřídění reprodukcí sv. Janských, bylo ovšem pp. vydavatelům možno různou v té příčině nastoupiti cestu. Mohliť seřaditi reprodukce ty buď dle jejich stáří a dle jednotlivých period, nebo dle různých fází života světce samého; mohli je též třídíti dle autorův a mistrů, dle umělecké ceny atd. Než, považíme-li, že pp. vydavatelům především jednalo se o znázornění života, umučení, oslavy a kultu sv. Janského, doznáme, že seřadění, jehož užili, účelu tomu vskutku zcela hoví. Neboť povšimneme-li si ho blíže, vidíme, že nejprvé položena reprodukce rytiny, jež nám představuje sv. Jana Nepomuckého jako světce ve slávě nebes, obklopeného světci téhož jména, totiž sv. Janem Křtitelem, sv. Janem Evangelistou, sv. Janem Damascenským, sv. Janem Zlatoústým, sv. Janem Sarkandrem atd., ku kterémužto listu přiložena vhodně reprodukce barokového relikviáře s neporušeným jazykem sv. Jana, jelikož jazyka toho mlčenlivosť byla příčinou jeho oslavy a jeho smrti utopením, na niž zase poukazuje list 4., »Mrtvé tělo sv. Jana Nep.«, obraz to z prvé pol. XVII. stol., jenž patřil kdysi Karlu Škrétovi, načež následují ještě 2 obrazy, sv. Jana jen jako světce znázorňující (list 5. a 6.), jichž autory jsou: Škréta a Heintsch.

Po listech těchto, kteréž tvoří jaksi titul celé sbírky, a mezi něž na listě 3. vložen vhodně i snímek autografu sv. Jana jako notáře, následuje pak celá řada rytin a obrazů, které mají za účel znázornění jednotlivých momentů ze svatého života Janova. Některé totiž týkají se jeho úřadu almužnického (list 10., obraz Raabův, a list 11.), kdežto jiné z nich týkají se jeho úřadu zpovědnického; a co těchto posledních se dotýče, obraz Crespiho (list 22.) představuje sv. Jana jako zpovědníka vůbec, kdežto obraz Seitzův (list 7.) představuje ho jako zpovědníka české královny zvlášť. Poněvadž pak nevyzrazení královniny zpovědi bylo příčinou usmrcení Janova, následují nyní obrazy, znázorňující moment, jak »král Václav vyhrožuje sv. Janu« (list 7., obraz Seitzův), a jak ho »nutí k vyzrazení zpovědního tajemství« (list 13., obraz Führichův); než, ku přímluvě P. Marie Staroboleslavské (list 16., obraz Balkův), anděl ho těší (list 14., překrásný obraz ze XVII. stol.), a povzbuzuje sv. zpovědníka (list 15.), aby v neprozrazení tajemství zpovědního vytrval a raději proto smrť podstoupil, což z rozkazu králova též se stalo, kteryžto moment zobrazen zde jak Seitzem (list 9.), tak (aspoň v pozadí obrazu) i Reinerem (list 17.) a Piancastellim (list 18.), načež listy 19.—21. přinášejí obrazy světcovy mrtvoly »na hladině řeky« (maloval Balko) a »na vlnách« (ryl Schmutzer), jakož i nalezení mrtvého těla Janova (mal. Führich).

A potom následují obrazy a rytiny, znázorňující sv. Jana jako oslavence v nebesích, kdež oroduje za svou vlasť (list 23.) a za nemocné (list 24.), jest ochrancem ve válečném nebezpečí (list 25.), vítězí nad bludy svým jazykem (l. 26.), a kdež, jako dříve na zemi činil, koří se nyní Matce Boží s Ježíškem

(list 27., maloval Dítě). Apotheosa jeho znázorněna na listech 28.—31., při čemž dlužno podotknouti, že obraz na dvoulistí 30. a 31. znázorňující apotheosu sv. Jana Nep., nesen byl před papežem Benediktem XIII. při slavném procesí v den prohlášení blah. Jana za svatého (19. března 1729.). Pořad obrazů těch zakončen malbami prof. Sequense, J. V. Hellicha a Seitze, z nichž dvě zobrazují sv. Jana Nep. samotného (list 32. a 33.), dvě pak společně se sv. Janem Sarkandrem (34. a dvoulistí 35. a 36.).

Po těchto obrazech, týkajících se života, smrti a oslavy sv. Jana, položena dlouhá řada reprodukcí a fototypií různých památníkův a projevův úcty svato-Janské v národě československém. Podányť tu kromě pohledů na rodiště sv. Jana, město Nepomuk, dle kresby K. Liebschera, a na scény, znázorňující založení chrámu Nepomuckého (list 37. a 38.), pohledy na různé sv. Janské chrámy a oltáře (na Skalce a na Hradčanech v Praze, v Kutné Hoře, v Hradci Králové, v Saint-Louis v Americe, l. 39.—44.), na sochy sv. Jana Nep. (v Praze na Kamenném mostě, ve Škramníkách, v Sedlci, v Uhřiněvsi atd., l. 45.—52.), na náhrobek světce toho u sv. Víta v Praze, a to nejen na ten nynější z roku 1736., od stříbrníka Würtha dle modelu sochaře Corradiniho zhotovený, nýbrž i na oba náhrobky bývalé, z r. 1692. a 1725. (list 53.—58.); též stříbrné antipendium sv. Janské, stříbrná votivní lampa před hrobem sv. Jana z r. 1715., votivní kalich z XVIII. stol. a zlatý relikviář s ostatky světcovými zobrazeny tu (list 59.—62.), a na dvou listech (63. a 64.) podán větší počet Svatojanských medailií ze sbírky dp. K. Procházky a pp. Květoně a Mikše, z nichž nejstarší pochází z r. 1683. Celé »Album« zakončuje pak pět obrazů, znázorňujících nejprve slavobránu před průčelím dómu sv.-Vítského a průvod s tělem sv. Jana, konaný roku 1721. (list 65. a 66.), po té akt kanonisování bl. Jana Nep. v basilice Lateránské r. 1729. (list 67. a 68.), dále průčelí triumfální stavby před chrámem sv.-Vítským při této kanonisační slavnosti (list 69. a 70.), mimo to procesí na lodích v předvečer svátku sv. Jana Nep. v XVIII. stol. (list 71.) a konečně průvod při stoletém jubileu svatořečení sv. Jana Nep. na Hradčanech r. 1829. (list 72. a 73.)

Všechny tyto zde reprodukované obrazy pocházejí od mistrů na slovo vzatých, jakž svědčí o tom jména: Führich, Sequens, Hellich, Seitz, Heintsch, Crespi, Balko, Raab atd.; a podobně i rytiny zhotoveny byly slovutnými rytci, tak že »Album« toto i po umělecké stránce je opravdu vzácnou a cennou publikací. A cena ta ovšem stoupá ještě, dívá-li se kdo na obrazy a rytiny ty nejen jako na uměleckou práci, nýbrž pozoruje-li je okem vroucí lásky a úcty k obrazenému světci. Jsouť zajisté přemnohé z nich s to, aby upoutaly duši pozorovatelovu na dlouhou dobu k sobě, a to nejen koncepcí, nýbrž i provedením. Reprodukcí pak neztratily originály na svém půvabu ani v nejmenším. Jsouť všechny tyto reprodukce provedeny velice krásně. Vůbec, celé dílo toto, jako je mezi našimi katolickými publikacemi unikem svým obsahem, tak jest jím i svým bezvadným provedením, tak že beze vší obavy je můžete položiti i do nejnoblejšího salonu. V té příčině dlužno tudíž zajisté jak pánům vydavatelům, tak i všem, jimž provedení díla toho svěřeno bylo, vysloviti dík, oněm také již i proto, poněvadž ukázali, že i v katolické literatuře může vyjíti publikace dokonalá, nejen obsahem, nýbrž i formou, což poslednější jest u nás až posud, jak známo, dosti velikou raritou. Ovšem byl i náklad dle toho na dílo to nemalý, a považ-li se, že podnikli jej vydavatelé sami, netřeba vykládati, že vedl je k vydání publikace té nejryzejší úmysl. Všech exemplářů vydáno 300, a cena jednoho stanovena na dílo tak nádherné a nákladné co nejmírněji. I jest tedy na milovnících památek a umění vůbec a na ctitelích sv.-Janských zvláště, aby dílo to podporovali. Prospějíť tím jenom věci dobré, jelikož jen tak bude umožněno oběma vydavatelům, aby z týchž důvodů, z jakých vydali »Album Svatojanské«, mohli záhy, snad již po roce nebo po dvou letech, vydati i »Album sv. Václavské«, po něm »sv. Vojtěšské« atd., což by ovšem nejen kultu našich patronů, nýbrž i našemu katolickému umění a katolické naší literatuře s nemalým bylo prospěchem.

A ku konci ještě dotaz, resp. i návrh. Nebylo by možno, aby byly vydány n ě k t e r é z obrazů těch o sobě, jednak za tím účelem, aby si mohl zakoupiti aspoň jednotlivé obrazy, kdo naprosto není s to, aby celé »Album« si opatřil, jednak však, a to hlavně i proto, aby dpp. novosvěcenci užiti mohli obrazů těch, pro nás tak význačných, jako velikých obrazů primičních? Jak krásně hodil by se k tomu účelu ku př. překrásný obraz: »Anděl potěšuje sv. Jana Nep.« (l. 14.), nebo pěkná malba Singova »Sv. Jan Nep.« (l. 22.), roztomilý obraz E. Dítěte: »Sv. Jan Nep. koří se v nebi P. Marii s Ježíškem« (l. 27.),

obraz Hellichův (l. 33.) atd., a jak snadno a lacino dalo by se toho docíliti. Přišelť by jeden takový obraz, jelikož cliché jsou majetkem obou pp. vydavatelů, velmi lacino. Snad že nebude připomenutí to učiněno nadarmo.

Dr. Jos. Tumpach.

Apologie sněmu Kostnického v příčině odsouzení 45 vět Jana Viklifa. Napsal na základě spisů Viklifových Dr. Antonín Lenz, domácí praelát Jeho Svatosti a probošt královské kapituly Vyšehradské. Str. 92. Cena 60 kr. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví.

Jest tomu více jak sto let od těch dob, v nichž téměř zapomenuté jméno M. Jana Husi opětně se začalo oslavovati a k tomu účelu užívati, aby katolická Církev byla co nejvíce zhanobena, jako by byla nevinného M. Jana Husa odsoudila beze všech důvodů jako kacíře. Panovalť tehdáž osvícený absolutismus, josefinismus, illuminatismus a zednářstvo. Katolická Církev byla nevýslovně snižována a potupována. Zdálo se, že povstane rozkol a že budou diecése odloučeny od Říma. Takovéto věci se děly netoliko v Rakousku, ale téměř ve všech evropských říších. Člověk čta o tehdejším řádění naproti svaté Stolici trne, jak se mohlo státi, že netoliko vlády, ale i monarchové sami zápolili takovým způsobem naproti Církvi v době, kde se ve Francii připravovaly děsné věci, netoliko naproti oltáři, ale také naproti trůnům. Avšak dlužno omluviti vladaře tím, že kněží, ano i biskupové tehdejších dob, aspoň někteří, nekonali v tom směru povinnosť svoji, k čemuž vedle svatého povolání svého povinni byli. Mnozí z kněží, jako Kašpar Royko a Václav Stach, oba profesoři na universitách a učitelé budoucích kněží, zvolili sobě Jana Husa za důvod, aby katolickou Církev pošpinili, na vlastní svoji hanbu. Byloť jim ovšem náležité odpověděno, oni však (Václav Stach) se statečně dovolávali policie na ochranu tak zvaného svobodného tisku, rovně jako i nyní svévole tisku zvláště k tomu se užívá, aby byla katolická víra podvrácena, křesťanské mravy aby byly odčiněny, a nastal chaos ve všech poměrech.

Husova apologie začala tedy své běhy na novo koncem XVIII. věku uprostřed katolické Církve a podobné snahy trvají napořád. Avšak těm dobrodějům až dotud nevstoupilo na mysl, aby reformační náuku Husovu srovnali s jeho vzorem Janem Viklifem. Snad by byli touto cestou shledali, že, ač by Hus jako Čech a milovník vlasti své byl hoden chvály, nebylo podstatných důvodů, aby byl jako veliký reformator a jako neviňátko veleben a oslavován na příhanu jeho bývalých přátel, Štěpána Pálče, Stanislava ze Znojma a jiných, kterým Hus a jeho přívrženci opatřili vyhnanství z vysokých škol.

Čeho až dotud bylo obmeškáno stran reformační náuky Viklifovy, vzoru to nešťastného M. Jana Husi, kněze a rodáka našeho, toho nám poskytuje spis p. praeláta Dra. Lenze. Jest to apologie Kostnického sněmu naproti těm, kdož pravili, že byli kusové Viklifovi, počtem 45, na tom sněmu lehkomyslně odsouzeni. Avšak mezi těmi kusy jest více jak 28 vět M. Jana Husi. V Čechách se všechny náboženské spory aspoň na vysokých školách Pražských pohybovaly kolem Viklifových vět. V r. 1403. tvrdila Husova strana, že věty ty nejsou větami Viklifovými, ale Hübnerovými. Hus musil dobře věděti, že jsou ve Viklifových větách i jeho věty, aspoň většinou, a přece schválil smyšlénku, že jsou to Hübnerovy věty a i takto se o nich vyjádřil na Kostnickém sněmu. V r. 1408. vyslovila se Husova strana, že kusy Viklifovy jsou v dobrém smyslu svém bezvadné, aniž by byla vyhlásila, který smysl jest v nich dobrý a který nedobrý. V pohnutém tehdejším času byla to, jak se nám aspoň zdá, neupřímná a zároveň nebezpečná hra s českým národem, a byl to zároveň nevděk ku králi Václavovi, příznivci Husovu, kterýž jej povolal, aby on a strana jeho pracovali k míru a pokoji v národě.

Dotčený spis jest objemem skrovný, čítáť něco přes 90 stran, ale obsahem bohatý. V úvodu vzpomíná pan autor na Jansenity, kteří způsobili veliký hluk, že francouzští biskupové ze spisu Jansenova »Augustinus« sebrali a zavrhli pět vět a když je odsoudila i sv. Stolice, tvrdili, že dotčené věty nemají ve spisu toho smyslu, v jakém byly zavrženy t. j. oni tím vyznávali, že Církev není neomylna »in factis dogmaticis« t. j. v posouzení objektivního smyslu té neb oné knihy, toho neb onoho sebraného kusu. Když byl pan spisovatel krátce ukázal nezbytnou toho potřebu věřiti, že jest Církev neklamná »in factis dogmaticis«, přechází již částečně ke svému úkolu: že sněm Kostnický na základě učení: že jest Církev neklamná v stanovení objektivného smyslu spisu, nebo vět jeho: zavrhl 45 vět Viklifových a 30 vět Husových a zavázal katolíky ku víře, že

dotčené věty byly spravedlivě odsouzeny a že spravedlivě byl odsouzem M. Jan Viklif a Jan Hus i Jeronym z Prahy.

Při tom lituje pan autor, že ač před čtvrt století zvláštní monografií o učení Jana Husi dokázal, že články, pro něž byl Hus odsouzen, se doslovně v jeho spisech nalézají (čehož ani Hus nezapírá) a že jsou odporny učení katolickému, societě církevní neméně, jako občanské, přece se stále a houževnatě a proti vší pravdě od jistých stran tvrdí, že byl odsouzen proti spravedlnosti, ačkoliv jest vůbec známo, že držel učení bludné, a to tvrdošijně, přese všecko vlídné domlouvání.

Po tomto úvodu jme se pan spisovatel prováděti důkaz, že věty Viklifovy jsou obsaženy v jeho spisech v tomtéž smyslu a mnohé z nich v nepoměrně horším. Aby byl přehled censurovaných vět Viklifových jasnější, spojil ty věty v jedno, jež se řadí k jednomu předmětu. Tím způsobem dokazuje, že jsou skutečným majetkem Viklifovým kusy, jež směřují:

a) k učení o moci církevní, b) k náuce o zboží církevním, c) k náuce o řeholích, d) k náuce o poměru hříchu smrtelného a předzřízení, k církevním důstojnostem a k majetku soukromému, e) k učení o pravomoci světské nad Církví, f) k učení o velebné svátosti a o mši svaté, g) k učení o modlitbách, a konečně připojuje ty kusy, jež stojí o sobě, jako samostatné.

Z důkazů o kusech těchto jako majetku deformace Viklifovy vychází na jevo děsná Viklifova nenávisť naproti katolické Církvi, jižto jmenuje sektou papežovou, a děsný, neukrotitelný fanatismus.

Viklif tvrdí, že Římská částečná Církev nemá nižádného prvenství mezi ostatními částečnými církvemi, ano že jest spíše synagogou satanášovou a z ďábla že jest všechno, což k ní a k jejím ústavům směřuje; z ďábla prý také jest způsob volby papeže, kardinálové voliči že prý jsou vlastně vtělení ďáblové, a odtud také tvrdí, že papež jest v Církvi zbytečný, a že by se mělo žíti po způsobu Řeků bez papeže. Jestliže, jak Viklif jistí, jest Církev Římská satanášovou synagogou, je-li volba papeže z ďábla, a všechno, což k ní směřuje, ano má-li všechna katolická Církev svůj původ z ďábla, a je-li papež sám vyvolenec ďáblův a náměstek jeho, jak opět Viklif tvrdí: pak ovšem nemůže míti ani katolická Církev ani papež nižádného poslání od Boha ani pravomoci. Odtud učí Viklif, že může diakon kdy chce a kde chce, v kterékoliv farní osadě, v kostele nebo pod širým nebem kázati, i naproti zákazu papežově. Vyobcování z Církve nemá prý se nikdo báti, vždyť prý biskup nemůže nikoho vyloučiti z Církve, leč by ho byl Bůh dříve vyloučil. Viklif zamítá všechnu zákonodárnou a výkonnou moc Církve.

Zvláště však horlil Viklif proti državám duchovenským, čili proti zboží církevnímu. On tvrdí, že duchovní drží zboží naproti Písmu, a poněvadž neústupně v tom na svém stojí, jsou prý kacíři zatvrzelí, neboť prý jest kacířství učení proti Písmu neustupně držené. Hřešili prý všichni smrtelně, kdož nadace učinili a i kdož je přijali, ano hřeší prý smrtelně i ti, kdož otálí zboží církevní zabrati a duchovenstvo oloupiti. Ďáblem prý byli svedeni Konstantin císař a papež Silvester, že Církev obohatili. A tak jest zboží církevní podle sepsání Viklifova právě tak z ďábla, jako jest z ďábla všecka sekta papežova.

Horlil-li Viklif naproti církevnímu zboží, ač sám trval na své tučné faře až do smrti, podle svého vlastního slovníku, jako zatvrzelý kacíř, musíme říci, že soptil hněvem naproti řeholím. Tvrdilť, že ten, kdož vstoupí do řehole, stává se neschopným k zachování přikázání Božích, ano nelze prý býti spasenu v řeholi. V řeholi prý nedostává se nikomu milosti, rovněž jako pekelníkům. Když vstoupí někdo do řehole, uvaluje prý na sebe první duchovní smrť, a když trvá v řeholi, uchvacuje ho druhá duchovní smrť, a tak prý není pro řeholníka spásy, leč apostasie. Řeholník jest prý vyobcován ze sekty Kristovy, kterouž nevděčně opustil, aby žil pod jinou regulí, nežli jest Kristova. Řeholníci prý jsou zastaralí ďáblové, a řehole všechny mají prý z ďábla původ. Žádný křesťan nemá prý míti společenství s nimi, ani jim dávati almužen, ať by jinak byl vyloučen ze sekty Kristovy. Mají-li řehole původ z ďábla, jak Viklif maluje, pak ovšem zhřešili ti, kdož řehole zakládali, a ti, kdož v ně vstupovali, jsou prý mužové ďábelští. Ano, Viklif přikládá řeholníkům, že jsou modláři, jelikož jejich patronem není Kristus Pán, ale zakladatel jejich řehole.

Jsou-li předchozí náuky již velice revoluční, dostupuje Viklifova deformace svého vrchole učením, že biskup a kněz nepřisluhuje platně svátostmi jsa ve stavu smrtelného hříchu, a že panovník a majetník ztrácí, jsa ve smrtelném hříchu, všechno právo na panování a na majetek svůj, kdežto člověk spravedlivý prý má právo na veškeré věci na světě. Podobně nemá prý také předzvě-

děný žádného práva na dary Boží, není údem Církve, aniž může býti jejím pohlavárem. Každý soudný člověk dozná, trvám, jaký chaos by nastal v církevní a státní societě, kdyby se nesmyslné učení Viklifovo v život uvádělo.

Kdežto Viklif Církvi odjímá všecku zákonodárnou, soudnou a výkonnou moc, podřizuje ji na dobro moci státní, a vyhlašuje biskupa za zrádce vlasti a krále, kterýž by se odvážil brániti appelací na moc královskou, ano on dává kázeň nad duchovenstvem do rukou magnatův, ano jako pravý demagog, do rukou obecného lidu.

Viklifova náuka o velebné svátosti jest zlovolným a prolhaným odporem naproti katolickému učení, o němž sám hlásá, že jest v Anglii obecné, ano že jest v celé Církvi, zejména že i papež takto věří. On předkládá svoji náuku trojím způsobem, tak že se ho mohli dovolávati: Chelčický, Táborové i Naháči, a později Lutr, Kalvín, Zwingli, a i také Jednota bratrská pozdnější.

Viklif tvrdí rouhavě, že Bůh musí poslouchati ďábla, ať podlehá podle něho všecko všudy železné nutnosti, i Bůh sám, a aby spojil rouhavé učení své naproti Bohu, pramenu všech pravd, a nenávisť svoji naproti vědám a umění, odkazuje původ universit opětně k ďáblu.

Toť jest v krátkosti obsah učení Viklifova, jak jest uloženo v 45 větách, sebraných z jeho spisů. Pan spisovatel dokazuje na základě 19 Viklifových spisů, že sebrané věty jsou veskrze majetkem evangelického doktora (Viklifa), jenom o jedné větě, kteráž jedná o mši sv., praví, že jí neshledal v 34 spisech jeho, jež až posud přečetl; avšak připojuje, z toho že nejde, že by i ta věta nebyla Viklifovou. Neboť věta ta byla na sněmu Londýnském v r. 1382. censurována, tedy za životní Viklifova, aniž by byl Viklif odpíral, že to není větou jeho, ačkoliv ve svém posledním spisu »Trialogu« strašně horlí naproti katolickému učení o velebné svátosti.

Toť jsou tedy kusy Viklifovy na Kostnickém sněmu zavržené, které však obsahují pouze částku jeho deformace. Ale již ta částka jest důstatečna k tomu, aby nás usvědčila, jak hrozné učení Viklif hlásal. I jest věru nepochopitelno, jak mohl Jan Hus, jsa zprvu zbožným katolickým knězem, jako mistr svobodných umění a bakalář theologie, učení Viklifovo za evangelické míti, a jak mohl toto pravdě odporné, ďáblovinou, již měl Viklif stále na jazyku, zapáchající učení zváti učením svým, pravdou svou oproti náuce katolické, jak mohl tak hlásati králi a královně, velmožům, žakovstvu ano i obecnému lidu! On věděl a musel věděti, že kusy Viklifovy byly zavrženy v Londýně, v Paříži, v Oxfortě a v Praze, a přece ani k tomu nedospěl, aby o nich rozjímal do hloubky! Ano Hus šel ještě dále, on ohlašoval svou při za při celého českého národa, a své pohanění za pohanění celého českého národa, jsa ještě v Čechách! Jaké následky to vše mělo, praví nám patnáctiletá občanská válka husitská.

Ubohý lid náš dal si namluviti, že Hus hlásal Viklifickou pravdu, přijal pohanění Husovo v Kostnici za pohanění své a rozžal pochodeň strašné války, ve které se proslavil neslýchaně, ale zároveň přijal zárodek nekonečných sporů, a konečného, opět neslýchaného úpadku svého. Byl to lid, jak tvrdí Petr Chelčický, dobrý, ale h l u p ý. Kýž by byl aspoň nyní moudrý a prozíravý!

Toť krátký nástin spisu praelata Dra. Ant. Lenze. Kdo chce blíže se seznámiti s obsahem, vezmi sám knihu dotčenou do ruky. Dr. V.

Museum. Časopis bohoslovců českomoravských, roč. XXX. r. 1895—6. sešit 3. Pořadatel Richard Tenora. — Měli jsme již kolikráte příležitosť zmíniti se o tomto časopise a rádi již předem konstatujeme, že třetí sešit »Musea« náleží k nejlepším sešitům, podávaje práce zajímavé a vyspělé, zvláště pokud se týče slovesné části »Musea« vůbec v řeči nevázané. Gautierovi »Poslední přátelé Boží« jsou překrásné básně v prose, a Ant. Nelka je přeložil s veškerým půvabem originalu. Také přednáška o Fra Giovanni Angelicovi z Fiesole velmi se nám zamlouvá; slučuje kouzlo básnicky vzletného podání s přesně historickými daty a částečně i uměleckým rozborem jeho děl. Velezdařilá podobizna ndp. biskupa Eduarda Jana N. Brynycha jest sešitu pravou ozdobou a životopis, jejž podali H. K. + Fr. Š. Milevský vystihuje správně nejen biografická data velezasloužilého pana biskupa, ale líčí i věrně veškeré jeho vzácné vlastnosti, jež jej učinily miláčkem katolického lidu. Hubert Beránek podává zde pilnou studii »O národnosti literatury«, Jos. Lukášek pokračuje v úvaze ze sociologie »Mzda«, již jsme již zaslouženě pochválili a rádi činíme tak opět. R. Tenora článkem »Cesta Pia VI. do Vídně« osvědčil se býti znamenitým a důkladným vypravovatelem a sebral data tak zajímavá a důležitá, namnoze celou Josefinskou dobu illustrující, že jest v pravdě jeho práce vynikající a zasluhuje, aby zvlášť

o sobě byla vydána — v nynější době by to katolické věci jen mohlo prospěti. Veršem přispěli do třetího sešitu Jar. Rouček, K. Kolísek, Al. Tomášek, H. K. + Fr. Šebestík, Fr. Kořínek. Dopisy z jednot a lit. zprávy a směs doplňují svazek, podávajíce obraz o čilé práci a ušlechtilé snaze českomoravských bohoslovců. Vzdali jsme třetímu sešitu nelíčenou a zaslouženou chválu, a nebudiž nám ve zlé přičítáno, zmíníme-li se též o věci, jež se nám nelíbí. Týče se to obálky »Musea«, kde se ohlašují »spisy redakci Musea zaslané.« Víme dobře, že takové »ohlášení« není ještě doporučením, ale i prosté »ohlášení« velmi se podobá doporučení nebo alespoň reklamě: proto neradi vidíme, ohlašují-li se na obálkách »Musea« spisy, které naprosto odporují katolickému duchu. Vždyť není třeba, ohlašovati vše, co některý nakladatel redakci zašle, zvláště jestliže se tendence listu, jenž ohlášení uveřejňuje, diametralně rozchází se spisem ohlašovaným. J. Flekáček.

Poslední Mohykan. Román J. F. Copera. Přeložil Frt. Faustin. Se 116 obrazy od M. Andriolliho. Nakladatel Jos. Vilímek v Praze. Stran 416. Cena 2 zl. 10 kr.

Dobrodružná četba za našich dnů nabyla veliké obliby. Mladí i staří rádi sahají po knize, která popisuje neznámé kraje a je bohata dobrodružnými podrobnostmi, zvláště jedná-li se o národy divoké. Tím zamluvily se do nejšířších vrstev našeho lidu překlady J. Verneových spisů, tím zvučného jména nabyla i kniha uvedená. Není knihy, která by živěji mohla býti psána, v níž by mistrněji mohly býti líčeny kraje americké, v níž by s plnější věrností mohly býti popisovány boje s kmenem Delavarským, v kterýžto bojích bylo tolik hrdinů, a při tom přece jest to kniha, v níž odevzdanosť do vůle Boží a Všemohoucnosť Nejvyššího vroucněji nemohla býti projevena. Přihlédneme-li pak k dokonalému překladu (až na několik sazečských přehmatů) můžeme román tento do knihoven lidových vřele doporučiti. Karel J. Zákoucký.

Kvítí z vlasti luhů. Útlé i dospělejší mládeži posýlá Dr. M. Kovář. Praha, 1896, Cyr.-Methodějská knihtiskárna. Cena 75 kr. Kniha je publikací slavnostní: obsahuje vínek veršů k padesátému výročí nastoupení na trůn J. V. císaře a krále Františka Josefa I. Autor rozdělil ji na dva díly: básně epické a lyrické. Prvé jsou téměř napořád čerpány z dějin a některá je pěkný obrázek historický; také druhá část odnáší se z veliké části ku vzpomínkám historickým. Láska a oddanosť k J. V. císaři a králi a k Nejvyššímu panujícímu domu jest základem, na níž Dr. M. Kovář knihu svou zbudoval; tutéž lásku a věrnou oddanosť snaží se vdechnouti v srdce útlé mládeže. Mnohé básně hodí se dobře jako deklamace k různým školním slavnostem, zvláště k loyalním projevům — a básní takových mnoho nemáme; mnohé ze II., lyrické části, opatřil nápěvem známý skladatel Jan Malát ve zvlášť vydaných nových svých zpěvnících. Sličně vypravenou, zdařilou podobiznou císaře pána ozdobenou knihu doporučujeme jako dar mládeži i školním knihovnám. Jan Hejný.

Přítel domoviny. Ročník XII., čtvrtletí první. Mravenitě. Román od Podlipské. Již několikrát měli jsme příčinu vytknouti »Příteli domoviny«, že uveřejňuje práce ceny nevalné, ano někdy i obsahu nepěkného. Nový ročník započat opět ne tuze šťastně. Románu S. Podlipské nemůžeme ovšem vytýkati, že by urážel mravní city, ale považujeme jej za práci nadmíru slabou, v níž se jeví dosti nepromyšlenosti a nelogičnosti. Spisovatelka předvádí čtenáři ne méně nežli šest zamilovaných párků, z nichž čtyři se dostanou šťastně, jeden nešťastně — a div divoucí, manželství to, ještě ve svatební noci rozvedené, jest uznáno neplatným — ač tu není udáno pro událost tak vážnou nižádných důvodů. Jest pravda, že láska u mladých lidí mívá nejednou vliv na celý další život, ale spisovatelka nadmíru přepíná. U ní již děvče sotva škole odrostlé, které lásky nepoznalo, o lásce aspoň »sní«, nemohouc se jí už dočkati, a šedivá stařenka ještě rozjímá — třeba byla jinak v manželství úplně šťastna, jak jí byl osud nepřízniv, že jí nedopřál muže, jehož opravdu milovala. Jsou tu věru mnohé věci, jimž těžko je věřiti a rozuměti, a spisovatelka jim zajisté nevěří sama. Na př.: »Tekla pravila k sobě, že by byla mohla míti Pavla ráda, kdyby se byl o tu lásku opravdově zasadil. Jak on to bral, tak nezahříval se cit její, a neměla s ním zápasu. Nebolelo ji to tedy mnoho, ale co ji bolelo, to bylo, že jí to nebolelo více. Této antithese porozumí mnohé srdce, byť ne každé.« — A tak se jeví téměř všecky povahy v románě. Nerozhodnosť, upřílišněnosť, nerozumění si, ani jediná povaha pevná. A což říci tomu, že matka,

aby syn se mohl oženiti s dívkou chudou a nemusil vypláceti čtyřem sestrám věna, jehož ona proně nemá — pošle všecky tyto dcery do Prahy na studie! To ovšem nestojí nic. — Doporučujeme opět redakci »Přítele domoviny« větší péči u výběru prací. + 100.

Konec písně. Napsal Oldřich V. Seykora. Zábav večerních roč. XVII. č. 1. Cena 60 kr. Tiskem a nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny V. Kotrba. Pan spisovatel nazývá svou práci prostým příběhem a praví: »Jsou události v životě našem i naše snahy, touhy, přání, a naděje či sny a ideály, i naše trampoty a radovánky, ba i někdy sám všecek život vůbec jen jako píseň, kterou si z vesela či v nestarosti pějeme či s nadšením i láskou, a při tom ani potuchy nemáme, jaký bude — konec písně. Sklamání jest nejsmutnějším koncem každé písně života.

V těchto slovech vyjádřil p. spisovatel obsah své povídky; my k tomu krátce přidáme hlavní osoby a několik slov o celkovém dojmu.

Hrdinou povídky jest Ratenický starosta Charvát, ryzí vlastenec; živě stopuje vlastenecké snahy, nezištně podporuje vlastenecké účely, i jest proto v pražských vlasteneckých kruzích milovanou osobou. Ale Charvát hlavně pro své vlastenectví ocitne se ve dluzích, a když mu dům vyhoří, upadá v největší finanční tíseň; statkář p. Matrey mu sice vypomohl, ale za to mu má Charvát dáti v manželství svoji šlechetnou a krásnou dceru Marii — dítě hodné muži zvrhlému.

Starosta Charvát béře útočiště k předním vlastencům v Praze, jimž při volbách pomáhal a pro něž nezištně agitoval. Nechce peněz, chce jen, aby mu vymohli půjčku 18.000 zl., aby se mohl zbaviti p. Matreye. Ale tři přední vlastenci, jak uslyšeli o penězích, ochladli a nepomohli. Pan spisovatel vylíčil bolesť starého vlastence velice dojemně. V největším soužení uteče se k lékaři V. Vítkovi, jenž jednou navštívil Ratenice a dceru Charvátovu si oblíbil, a ten mu vymůže peníze u přítele architekta a vysvobodí Charváta z rukou p. Matreye.

Povídka p. Seykorova jest rázu křesťanského; representant katolické víry, místní farář, zůstává v pozadí, jest vedlejší osobou, ale co o něm řečeno, jest pověděno dobře a úplně nám dostačí, více si nepřejeme; láska vlastenecká, ryzí, šlechetná a nezištná jest tu v osobě Charváta krásně vylíčena; vlastenecké fráze: všichni za jednoho a jeden za všecky p. spisovatel ztepal a odsoudil. Útulná domácnosť Charvátovy dobré a zbožné rodiny a domácnosť vyžilého p. Matreye tvoří příkrý kontrast. Episodka s Kašpárkovou komedií, která Vašíčka Charvátova přivedla do extase, p. spisovateli velmi se zdařila, za to filosofie dvou kluků, kteří hlídali v noci obilí a pekli si při tom brambory, vytáhl p. spisovatel příliš vysoko. To všecko jsme sami také prožili a také jsme při pečení brambor filosofovali, ale naše filosofie tak vysoko nestoupala.

Smíme-li vysloviti skromné přání, nemyslí p. spisovatel, že by důležitosť Charvátova byla stoupla, kdyby byl vypočítal skutky, které vykonal jako starosta pro blaho obce a okresu? A další otázka! Odpovídá líčení domácnosti Charvátovy, způsob řeči a oslovování osob skutečnosti? Ptáme se proto, poněvadž víme, že je p. spisovatel ze severu Čech a my z jihu. Na naše venkovské poměry na jihu jest líčení to více panské než selské. Ostatně to vše povídce p. Seykorově neubírá rozhodné ceny. Kéž by p. spisovatel i naši Vlasť podobnou prací obdařil! Naše katolická strana jest na povídku dosti chudá a nemá dorostu, i vážíme si spisovatelů, jejichž ušlechtilé práce vyplňují tyto mezery.

Tomáš Škrdle.

Odzbrojte! Napsala Berta ze Suttnerů. Přeložila Vlasta Pittnerová. Cena 3 zl. Nákladem Ed. Beauforta v Praze. Román tento byl napsán pro idee, kteréž sobě spisovatelka přála vysloviti. Jest to předně krásná, všelidská idea všeobecného míru, povšechného světového odzbrojení; dále idea všeobecného vyššího vzdělání, hlavně vzdělání ženského, idea křesťanského milosrdenství, kteréž si spisovatelka přeje míti rozvětveno po celém světě. S ideou míru spolčuje se tu myšlénka o jakémsi smírčím soudu mezi národy, aby pře odstranily se moudrou rozvahou a poradou, a nebylo třeba krvavého rozhodnutí zbraněmi. Jest zde vylíčena válka v celé své hrůze, tak jak zasahuje v osudy říší i jednotlivců, buď bezprostředně, buď svými následky.

Román sám o sobě vyličuje životopis komtesy, dcery jenerálovy, Marty z Altheimů. Provdá se v osmnácti letech za vojína, hraběte Dockého. Jest to sňatek z lásky.

Štěstí novomanželů dovršeno jest narozením synka. Vypukne válka v roce 1858., a mladý manžel odjíždí. Za nedlouho dočte se Marta v listu od bratra

své přítelkyně, že manžel její padnul. Jest zničena bolem. Odebéře se na statek svého otce, kde tiše žije. Počíná se obírati knihami, čte, vzdělává se. Čte s oblibou historické knihy, seznamuje se s dějinami, zavrhuje válku, seznávajíc, jak mnohdy byly vedeny z nicotných příčin. Náhodou zašle jí knihkupec spisy Darwinovy; Marta čte, a otvírá se jí nový obzor, činí sobě jiný názor o životě. Po několika letech stiší se její zármutek, a k vůli svým mladším sestrám vrací se do velkého světa. V plese představí se jí baron Bedřich Tilling a žádá ji za rozmluvu. Sdělí s ní, že byl přítomen smrti jejího manžela, že zemřel bez bolestí. Sbližuje se s Tillingem, poměr stává se přátelským. Následuje episoda, která nás zaráží. Spisovatelka tu popisuje drasticky obřad umývání nohou v den Zeleného čtvrtku u císařského dvora. Jest jí prostě směšným, a ironisuje tak, že bychom si přáli, by byla stať tato raději bývala vynechána.

Tilling odjíždí k úmrtnímu loži své matky; odtud zasílá Martě dopis. Miluje ji. Po čase zasnubují se nedbajíce odporu Martiny rodiny. Marta jest bohata, než Tilling nevyplní jejího přání, by vystoupil z vojska. Žijí spolu klidně a šťastně. Čtou, studují, bádají. Idea protiválečenská spojuje se v jejich myslích, činí zápisky, bádají. Tilling víc a více pociťuje odpor k vojenství. Marta pozbyla úpadkem obchodního domu větší části svého jmění, a tudíž nebylo možno Tillingovi vzdáti se služby. Nastal rok 1866. Válka vypukne, Tilling odebírá se na bojiště do Čech. Marta puzena zoufalým tušením, odjíždí bez vědomí své rodiny za ním. Chce věnovati se ošetřování raněných. Úchvatno jest líčení válečných hrůz. Síly Martiny nedostačí, i vrací se domů. Týž den s ní vysílenou a chorou vrací se i Tilling; byl lehce poraněn. Nyní žijí u otce na jeho panství. Sestra Martina, Lila, zasnoubila se se svým bratrancem, a mladší sestra Růžena s důstojníkem nepřátelského vojska. Zuří cholera, krom služebnictva v zámku zemře Lila i Růžena i jediný bratr Martin Otto. Z lítosti raní jenerála mrtvice, Lilin ženich zastřelí se na jejím hrobě. Marta stává se těžkomyslnou, strach před válkou opanuje její mysl. Dědila jmění po svých příbuzných, a Tilling vystupuje z vojska. Cestují, studují, vzdělávají se. Sledují idey míru. Narození dcerušky upevňuje jejich blaho. Usídlí se v Paříži. Vypukne válka prusko-francouzská. Onemocnění Martino nedovolí rychle se vystěhovati z Paříže. Přežijí bombardování Paříže a hrůzy obležení. Za zuření komunardů byl Tilling zajat, nalezeno u něho psaní z Berlína. Bez dalších důkazů postaven před vojenský soud a zastřelen. Marta sešílí. Uzdravíc se žije pouze památce svého chotě a vychování svých dítek. Idea protiválečná stává se její ideou životní.

Mnohé vyslovené zde věci jsou krásny myšlénkami a čistou lidskostí, leč mnohé nás zarážejí přímým pochybováním o ochraně Božské a skepticismem až sarkastickým. Darwin upoutal spisovatelku tak, že zapomíná místy až svého ženství.

Pokud se týče překladu, zdá se nám, že překladatelka tu a onde činila násilí českému jazyku a slohu, ovšem pouze proto, aby vyniknul zvláštní sloh originalu. Jeť román Berty ze Suttnerů psán poněkud jinou němčinou, než z jaké se obyčejně u nás překládá. Doporučujeme knihu každému vzdělanci, který dovede odděliti idey předpojatosti od idey krásy a ušlechtilosti. Pro knihovny lidové se však naprosto nehodí. Josef S. Veselý.

Kritická úvaha o článku: »Ethika a živočišstvo« ve »Květech« 1895. uveřejněného. (Pokračování.)

Lze ve slovech těch zříti nepřátelství ku zvířatům? Prozrazují slova ta, že by křesťanství mělo vtisknutou »signaturu zvířeti nepřátelskou«? — Jak se shodují slova ta s výše uvedeným p. autorovým výrokem (p. 716.), že slova v I. kn. Mojžíšově: »Ploďtež a množte se . . .« zavdala »podnět vystupovati proti všemu oprávněnému šetření zvířat?«

Křesťan musí jen schvalovati a podporovati spolky na ochranu a proti trýznění zvířat. Ovšem křesťan varuje se vší přepjatosti v té příčině. Křesťanství nezřizuje nemocnice pro zvířata, jako se děje u buddhistů nebo někde v Paříži nebo Londýně.

Aby ukázal, že »mimo zvířata bývaly i jiné bezprávné bytosti«, dí pan autor na str. 720.: »Plato mluví o otrocích, jako dnes se píše o zvířatech. A ženy považovali ne snad jen barbaři za pouhou věc, ale ještě v VI. století na koncilu Maconském do opravdy disputovalo se, jsou-li ženy vůbec lidmi.«

Že Plato mluví o otrocích, jako dnes se píše o zvířatech, to se dá vysvětliti tím, že v starověku scházela všeobecná láska k lidu. Aristoteles též ničeho nenamítá proti otroctví. Křesťanství otroctví zatracuje. Křesťanství ují-

malo a ujímá se nejen otroků, ale ještě jiných bezprávných bytostí, a to jsou od pohanů pohozené, nově narozené dítky.

Mnohem zajímavější jest druhá zpráva p. autorova, že totiž ještě v VI. století »na koncilu Maconském do opravdy se disputovalo, jsou-li ženy vůbec lidmi.«

Tohle jest skutečně pro nás novým objevem na poli historickém, neboť toto historické faktum nám církevní dějepis až posud zatajoval.

Že v pohanstvu byla žena pouhou otrokyní, že byla považována za nástroj k ukojení tělesných chtíčů, to jsme věděli, ale že až po koncil Maconský se nevědělo, jsou-li ženy vůbec lidmi, to nás bylo až posud tajno.

Vždyť víme, že Kristus uvedl ženu opět v její důstojnosť a posvětil svazek manželský. A jak může nějaká bytosť, o níž se neví, zdali jest člověkem, vstoupením v křesťanský svazek manželský najednou státi se bytostí, kterou má muž milovati tak, jako Kristus miloval Církev svou (Efes. 5, 25.) a kterou sv. Petr jmenuje spoludědičkou milosti života (Cohaeres gratiae vitae — I. Petri 3, 7.)

A ještě něco. V době, v níž dle p. autora koncil Maconský zasedal, ctěny a vzývány byly již v křesťanstvu také svaté mučednice — o Matce Boží ani nemluvím. Myšlénky další o tom ponechávám laskavému čtenáři.

Nám katolíkům však budiž útěchou, že na koncilu tom nebyli shromážděni otcové římsko-katolické Církve, neboť Církev římskokatolická nikdy nekonala žádného koncilu Maconského.

Přistupuje k vylíčení, jak »myšlení mudrců a vědy zvířectvo pojímaly,« dotýká se pan autor nejprve náboženské filosofie brahminů a buddhistů a přechází na řeckou filosofii a uvádí jednotlivé filosofy a jejich názory o světě, jakož i učení jejich, jak zvířata pojímali. Mezi filosofy těmi uvádí také předchůdce Darwinovy: Anaximandra, Empedokla a Demokrita. Neuvádí však všechny. My k té řadě připojujeme ještě Anaxagora, jenž učil, že všecky vyšší organismy i pozemská zvířata povstala z prvotních, rybám podobných, ve vodě žijících a prvoplozením povstalých živoků.

Nyní přichází pan autor k církevním otcům a scholastice. Církevní otcové a scholastika s filosofií Platonovou a Aristotelovou odmítavě prý se chovají »naproti ethickému poměru k živočišstvu«. Ale přes to přece prý »křesťanská mravouka otců církevních, jak výše podotknuto, lépe se chová ku zvířatům nežli theorie.« (p. 722.)

Dle Origenova názoru prý »zvířata nemají rozumu, ani vůle, všematka příroda vypravila je pouhým »mechanismem«.«

To jest ovšem správný názor, s nímž také my se snášíme. Avšak pan autor pojímá případ trochu jinak, on vkládá do slov: »vypraviti mechanismem« smysl: »býti mechanismem« a viní Origena, že zvířata po rozumu Descartesově obdobou stroje pojímá, neboť hned na téže stránce dí o Descartesovi: »S Origenem prohlašuje zvířata za mechanismy.« Že by Origenes pojímal zvířata za pouhé automaty po rozumu Descartesově, proti tomu musíme protestovati. Více o tom viz ve článku: »Zdánlivá intelligence zvířat« v prvních třech sešitech tohoto ročníku »Vlasti« uveřejněném.

»Biskup Nemesius nepřipouští — prý — propasti mezi člověkem a zvířetem« (p. 722.). Tomu prostě nevěříme, leč že by to byl snad nějaký biskup odpadlík.

Po církevních otcích a scholastice probírá pan autor jednotlivé soustavy novověkých a nejnovějších filosofů a ukazuje, jak filosofové tito zvířata pojímali.

Potom uvádí přírodozpytce.

O přírodozpytcích praví pan autor, že v příčině »poměru ethiky k živočišstvu« jsou mezi nimi (zoology) »zástupci jednak biologického či animálního dualismu, kteří tvrdí, že jest podstatný, qualitativní rozdíl mezi člověkem a zvířetem, zvlášť mezi duší lidskou a zvířecí,« jednak zástupci přírodovědeckého monismu, kteří tvrdí, že »rozdíl v bytosti lidí a zvířat není podstatný,« nýbrž »jen gradualní, kvantitativní; pojmy »rozumu« a »pudu« nejsou — prý — k potřebě, neb každý pojímá je v jiném smyslu.« Konečně »mnozí učenci zaujímají skeptický střední názor« (p. 724.).

Pan autor, jak vyzírá z celého jeho článku, náleží k zástupcům přírodovědeckého monismu.

Ti, kdož tvrdí, že není podstatného rozdílu mezi člověkem a zvířetem, domnívají se důvod pro své tvrzení nalézati v Darwinově theorii.

Že by rozum a pud nebyly dostatečným důvodem pro podstatný rozdíl mezi člověkem a zvířetem, nezakládá se prostě na pravdě, naopak rozum a pud jsou velice význačnou diakritickou známkou toho rozdílu.

Pan autor udává sice důvod, proč »pojmy rozumu a pudu nejsou k potřebě.« Poněvadž prý »každý pojímá je v jiném smyslu.« Tomuto důvodu se nedostává dostatečné moci důkazné.

Pan autor nedí docela nepravdu, že každý (rozuměj zástupce descendenční theorie) pojímá rozum a pud v jiném smyslu. S čím se dosti často potkáváme, bývá to, že descendenční theoretikové nebývají vždy důkladní psychologové; že neliší dostatečně smyslné a duševní poznávání, žádosť a vůli. Jestliže ku podstatě intelligence náleží »zkušenosť činiti a ji využitkovati, t. j. moci se učiti a paměť míti« (Schultze), pak ovšem patří intelligence větší či menší měrou také zvířatům, pak ovšem mají také zvířata rozum.

Jiná jest však otázka: Proč každý pojímá »rozum« a »pud« v jiném smyslu? Proč každý jich nepojímá v běžném, obvyklém smyslu, rozum tolik co mysl, jež při osvojování představ hledí k obsahu jejich a pud tolik, co v přirozenosti organismu založenou schopnosť k určitým žádostem (v širším smyslu), při čemž není jasnosti stran předmětu žádaného?

Aneb proč se zástupci descendenční theorie neusjednotí a neurčí, co do obsahu pojmů, jichž se týče, náleží, aby každý tímže slovem představoval si *totéž*, když již nechtějí pojímati rozum a pud v obvyklém smyslu?

Pozoruji-li zvíře a člověka po stránce duševní, znamenám u obou zjev: představování v širším smyslu. Avšak pozoruji-li zákony, jimiž se tento zjev řídí u zvířete a jimiž se řídí u člověka, vidím podstatný rozdíl mezi duševním zjevem člověka a duševním zjevem zvířete.

Kdežto u zvířete představování toto záleží v představování na nižším stupni, jež se řídí zákonem současnosti a posloupnosti (duševní mechanismus), přistupuje u člověka k představování tomu ještě také přihlédání k obsahu představ, jež jmenujeme myšlením.

A jelikož přihlédání k obsahu představ čili myšlení jest podstatně, kvalitativně rozdílno od představování na nižším stupni čili duševního mechanismu, soudím z toho, že také příčiny těch zjevů jsou podstatně od sebe rozdílny, že tudíž jest podstatný, kvalitativní a nikoli jen gradualní rozdíl mezi zvířetem a člověkem. Toť požadavek zdravého rozumu; neboť ze současnosti a posloupnosti představ nelze myšlení geneticky vysvětliti.

Na str. 725. píše pan autor: »Zvláštní theorii rozvinul Rokytanský ve spise: »Die Solidarität alles Thierlebens« 1869.

»Každý ústrojný jedinec, tedy i rostlina, má duši; nejen zvíře, ale i každé nejjednodušší zrnéčko protoplasmy má svou pohyblivosť a budí životem — hlad. Hlad budí však v protoplasmě temné vědomí vnitřního stavu (zárodek sebevědomí), jakož i světa zevnějšího. Přijde-li k tomu zvířecí schopnosť pohybu, vede k agressivnosti.«

Zástupci monistických soustav zamítají »metafysický substrat«, jenž jest základem všem zjevům přírodním, ačkoli jsoucnost tohoto substratu jest tak nutná, jako pro fysika a chemika pohyb atomů. Zamítajíce metafysický substrat, chtějí vysvětliti všecky zjevy na základě pouhé mechanické kausality pomocí fysikálně-chemických sil, ale tu narážejí nejprve na propasť, která zeje mezi organickou a neorganickou hmotou. I hledí vymýšlením hypothes tuto propasť nějak překlenouti a přechody zprostředkovati. Avšak nijak se jim to dařiti nechce.

Tak Eimer a Weismann předpokládají určitou chemicko-fysikální konstrukci jakožto dostatečný důvod pro bytosť organickou, avšak neučinili pokusu tuto konstrukci v jednotlivosti ukázati. Na štěstí přikládá Eimer svému vlastnímu názoru jen pravděpodobnosť. Ony neviditelné, tajemně působící síly, které neživou hmotu z pout určitých zákonů přírodních a elementárních sloučenin vyprošťují a novým zákonům podrobují, které neživou hmotu oživují a formují, zůstávají bez metafysického principu vysvětlovacího nepochopitelny. Jsou sice též mechanické (fysikálně-chemické) povahy, poněvadž hmotné části v pohyb uvádějí, avšak v komponenty známých atomových a molekulárních sil rozložiti se nedají.

A postupujíce dále, narážejí zástupci monistických soustav na nové, nepřekonatelné překážky. V organické přírodě jeví se totiž opět hluboká propasť mezi vegetujícím životem rostlin a sensitivním životem živočišstva, mezi duševním životem zvířat a duševním životem člověka. Jakž tedy překlenouti tyto propasti a bez metafysického principu domoci se jádra těchto zjevů?

Vezme se na pomoc, resp. vymyslí se síla, která se udělá principem veškerého organického — vegetativního i animalního — života a této síle dá se jméno »duše«. Ovšem síla tato jest také metafysický pojem, ale to nevadí zá-

stupcům soustav monistických. Oni jen vzpírají se přijati takový metafysický princip, jenž podřízen jest metafysickému principu, kterýž jest mimosvětová causa prima, poněvadž prý to není »přirozená příčina«.

»Duše,« jíž se týče, není duší ve smyslu lidské duše, tolik co duch, nýbrž jest to jen nějaká od chemicko-fysikalních sil rozdílná a všední empiru se vymykající síla, kteráž jest principem úkonů vegetativních i animalních. Lidská duše dle této theorie není nic jiného než nejvyšší vývoj této síly, a jednání lidské nic jiného, než projevení aktivity této síly. Jest ovšem záhada,[1]) jak z takovéto síly — dle prof. Ostwalda měli bychom říci »energie« [2]) — možno vysvětliti pocit, představování, myšlení a chtění?

Poněvadž »duše« tato u všech organických bytostí (rostlin, zvířat i člověka) co do pojmu jest jedna a táž, a rozdílná jen co do intensity projevení své aktivity, připisují zástupci monismu též rostlinám schopnosť čití a tudíž sensitivní život — ač ovšem jen temný. Jest to sice pouhé aprioristické předpokládání, neboť sensitivní život rostlin z objektivně přírodovědeckého stanoviska nemožno připustiti, jelikož rostliny neukazují žádných sensitivních životních zjevů, a tak zvané pohyby mimos a podobné rostlinné pohyby dají se, předpokládáme-li pouze vegetativní životní princip, na pouhé mechanické cestě vysvětliti, — ale biologický monismus toho nutně potřebuje, aby mohl dokázati, že nejen všem živočichům, nýbrž také rostlině, resp. již protoplasmě přísluší »temné vědomí vnitřního stavu, jakož i světa zevnějšího a tudíž »zárodek sebevědomí« čili více méně utlumená představa o vlastní osobnosti.

Theorie Rokytanského nás nepřekvapuje. Není to nic nového, jest to jen modifikovaný monadismus Leibnitzův. Na podkladě Leibnitzova monadismu vznikla též tak zvaná filosofie nevidomého (Philosophie des Unbewussten) a učení o »paměti hmoty«. Vidíme v Leibnitzových monadách též zřejmou obdobu myslících a čijících Diderotových atomů. A jdeme-li dále, shledáme, že celá soustava Leibnitzova jest vlastně znovuzrozená atomistika hellenská. Nic nového pod sluncem. (Dokončení.)

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Msgr. Renouard, biskup z Limoges, vedl do věčného města četnou družinu poutníků z Aquitanie, kteří přišli pomodlit se u hrobu sv. apoštolů, vzdát hold sv. Otci a obcovat slavnému zasvěcení oltáře sv. Marziala, apoštola Aquitanie, nově zřízeného v basilice Svatopetrské. V neděli, dne 12. dubna modlili se před oltářem, kdež vystaven byl nový, velikolepý mosaikový obraz a stkvostný relikviář, jejž poutníci darovali tomu oltáři. Obraz stál šedesát tisíc lír; malíř jej začal pracovati dne 8. máje 1893. a ukončil jej 31. prosince r. 1895. Pod ním čtou se slova: SS. Patronis — Leo XIII. P. M. — Altare restituit — Musivo ornavit Firminus Renouard — Ep. Lemovicensis — MDCCCXCV. — Mši sv. sloužil u oltáře Msgr. Renouard. V úterý potom přijal sv. Otec poutníky ve vévodském sále ve Vatikáně po mši sv., jíž byl sám sloužil. Ke slyšení bylo připuštěno asi 600 osob, mezi nimi vedle nejprostších občanů, řemeslníků a dělníků i vynikající šlechticové ze staroslavných rodin — také několik protestantů připustil Lev XIII. ke slyšení. Biskup z Limoges oslovil sv. Otce a odevzdal Mu nádherný relikviář sv. Marziala. Papež odpověděl zvučným hlasem nejvýš blahosklonně. Kromě těchto poutníků přijala Jeho Svatosť pruského prince Jindřicha a jeho choť, hraběte Bülowa, knížete Eugena Romanowskiho, vévodu z Leuchtemburku, provázeného ruským ministrem Alex. Izwolskim. Slavné »Te Deum« na památku výročí korunovace sv. Otce bylo jak známo odloženo pro veliké porážky italského vojska v Africe; konalo se dne 12. dubna u sv. Petra.

[1]) Theorie tato jest positivní víře dosti nebezpečnou v důsledcích. Je-li duše lidská pouhou silou, takž také ona jako síla musí míti svého nositele, neboť nemůže sama o sobě existovati; nemůže-li existovati sama o sobě, přestává býti substancí v starém slova smyslu, přestává býti nesmrtelnou v křesťanském smyslu.

[2]) Dle prof. Ostwalda jsou síly jen »mathematické fikce,« neboť »realita« prý přísluší jen energii.

Počasí bylo velmi bouřlivé; zkrátka po polednách strhl se prudký vichr, a déšť bičoval římské ulice — a přece bylo ve světoslavné Vatikánské basilice přítomno více než osm tisíc lidí, a slavnosť byla velikolepá. Tři zvláštní vlaky přivezly ku konci dubna do Říma přes 2350 poutníků ze všech končin Italie. Přišli jako ostatní ty miliony poutníků, kteří se dostavili před nimi: aby viděli sv. Otce, přijali Jeho požehnání, a posilněni u víře vrátili se domů ku svým pracím. Sv. Otec přijal je v aule »delle beatificazini«, když byl před tím mši sv. sloužil. Slyšení trvalo dlouho, sv. Otec hovořil s jednotlivými poutníky, a nebylo na Něm pozorovati nejmenší únavy. Ke korunovaci ruského cara do Moskvy vyslal sv. Otec mimořádného vyslance, Msgra Agliardiho, vídeňského nuncia, aby carovi blahopřál jménem papežovým. Msgr. Agliardi vykoná své poslání, ale náboženských obřadův v Moskvě se osobně nesúčastní. Provázen je stkvělou družinou, tak že representace Vatikánu v Moskvě bude velice důstojná, ba i posantní.

Učte se z dějin. Slovo k naší mládeži od starého vlastence. Cena 15 kr. Nákladem polit. tiskového družstva v Hradci Králové. Malá tato knížka podává čtenáři správný historický názor o sv. Janu Nepomuckém, Husovi a husitských válkách, o »reformaci«, českých bratřích, stavovském odboji předbělohorském a Bílé Hoře, pojednává nestranně o Komenském, Ferdinandu II., Josefinismu a liberalismu. Mluví tedy na 62 stránkách o věcech velice důležitých, o věcech, o nichž katolík hned tak nestranné pravdy se nedoví. Vždyť víme, jak píší liberální dějepisy o nejdůležitějších dobách a mužích naší historie, a kdyby alespoň z těch naše široké obecenstvo čerpalo, nenabylo by tak bludných, křivých, překroucených názorů, jako bere-li všecky vědomosti své — z prohnaných tendenčních románů. A romány nám otrávily lid i tak zvané »vzdělanější« obecenstvo. Proto zcela správně volá knížka: »Učte se z dějin!« a co vypravuje, doporučujeme k největšímu rozšíření. Jest na čase, aby podobné publikace se množily a zvolna napravovaly, co po léta zavinil na jedné straně darebný román a na druhé zfalšovaný liberální dějepis. Liga + 17.

Spolek katolických spisovatelů i spisovatelek německých ustavil se počátkem tohoto roku. Stanovy vypracovány byly předsedou a komisařem 1. dolnorakouského sjezdu katolíků Maxem svobodným pánem z Vittinghoffů-Schellův a podány úřadům, které je též schválily. Schůze v příčině té pak konaná, aby se ustavil spolek, měla čestný úspěch. Redaktor křesťansko-socialního časopisu »Gerechtigkeit« předčítal stanovy. Členem spolku může býti každý katolický spisovatel nebo spisovatelka, kromě nich však každý katolík, který by hájil svobody i zařízení katolické církve slovem i písmem. Stanovy ty byly beze změny přijaty všemi přítomnými, kteří také plným počtem přistoupili za členy nového družstva. Tomuto spolku dostalo se hned na počátku podpory 700 zl. z přebytku 1. katolického sjezdu dolno-rakouského, kde bylo ujednáno, aby se zařídil podobný spolek. Předsedou spolku zvolen nejstarší z katolických žurnalistů německých, děkan Dr. Albert Wiesinger, místopředsedou redaktor Dr. František Schnürer, pokladníkem spisovatel Adam Trabert, jednatelem Albert Heger. Roční příspěvek ustanoven na 2 zl. pro prvý rok spolku. Z této ukázky pozorujeme, kterak zdárně pokračuje organisace katolické strany, která se snaží postaviti všude na vlastní nohy, aby byla úplně neodvislou, protože jen tak může působiti ve prospěch katolického hnutí, které v poslední době tak utěšeně a nadějně zkvétá. —lek.

Tisková liga. Výnosem kníž. arcib. konsistoře v Praze ze dne 11. dubna toh. r. a výnosem c. kr. místodržitelství pro království České ze dne 13. května potvrzeny byly stanovy Tiskové ligy. Ze stanov uvádíme zde dva první paragrafy. Paragraf 1.: Tisková liga jest spolkem politickým a jejím účelem jest slovem i tiskem hájiti katolické náboženství a osobní čest katolických osob i spolků a korporací, šířiti vědomosti o kulturní činnosti Církve. Paragraf 2.: Prostředky k tomu jsou: členské vklady, dary a odkazy; přehlížeti časopisy, knihy a brožury a odrážeti jejich útoky na katolické náboženství a osoby katolické, spolky a korporace; upozorniti písemně napadené fysické osoby, aby se bránily a zjednati nemajetným právního zástupce; podávati zemským a říšským poslancům katolickým vhodný material na obranu Církve, katolického náboženství a katolických osob a pořádati přednášky v kterémkoliv místě království Českého. — Dne 1. června t. r. konala Tisková liga první ustavující valnou hromadu, kdež byl zvolen výbor. Předsedou ligy jest Dr. Rud. Horský, kaplan v Úněticích. — Po valné hromadě konal výbor ihned schůzi, při níž zčísloval řadu ligistů a se-

stavil tiskovou kancelář. Sekretářem tiskové kanceláře zvolen byl Rud. Vrba, asistentem Tom. Jiroušek a ředitelem Tom. Škrdle. Tento prohlásil, že bude svůj úřad zastávati zdarma. Dopisující ligisty přijímá tisková kancelář (Praha, č. 234-I.). Ligisti budou užívati v časopisech slova: »liga«, křížku a číslice. Číslice staré ligy se zrušují. Veškeré peněžní poukázky a rekomandovaná psaní přijímá jedině a výhradně Tomáš Škrdle, pokladník Tiskové ligy, Praha, č. 234-I.

Židovská »Universalbibliothek.« Židovská věda, historie a literatura prý vnikla velmi málo mezi lid, pro drahotu literárních publikací. Proto se odhodlal pražský knihkupec Jakub B. Brandeis vydávati židovskou »Universalbibliothek« dle vzoru známé Reclamovy knihovny, a vyšlo již hodně sešitků. Nejsou to však pouhé spisy židů, nýbrž i katolíků, ku př. č. 22. »Leidensgeschichte der Juden in Böhmen« od Jindřicha Lva Webra, o němž nakladatel v předmluvě praví, že to historické práci té dodává zvláštní zajímavosti že ji sepsal dobrý katolík. Autorem spisku »Der hohe Rabbi Löw« (č. 14.) je náš arcimistr — Jaroslav Vrchlický. K některým sešitkům této sbírky se navrátíme a promluvíme si o nich, zvláště »Ein Blick in die jüdische Literatur« (od Karpelesa),« »Geschichte der spanischen Inquisition« (č. 27.) a jiné podrobíme rozboru. Ani nás tak nepřekvapuje, že pro podnik eminentně židovský pracují katolíci; vždyť víme z českých židovských kalendářů, jak ochotně tam naši básníci přispívají. Je to nad míru zajímavé znamení doby a veliké naučení pro nás, abychom podporovali katolickou literaturu, hmotně i mravně se starajíce o její povznesení. V době, kdy židi, evangelíci, zednáři, atheisti atd. mají pro sebe své zvláštní specielní bibliotéky, časopisy atd., by bylo svrchovaně nebezpečno tvrditi, že není třeba literatury eminentně katolické! + 17.

Velmistr zednářů odpřísáhl své bludy. Sláva zednářů bledne; rána za ranou na ně dopadá. Po lordu Riponovi, velmistru londýnské lože, odřekl se slavnou přísahou zednářství a jeho bludů velmistr Solutore Zola, inženýr, který patřil k tak řečené egyptské massonerii skotského ritu Melfi a Misraim. Přísahu jeho přijal Msgr Sollia, komisař sv. officia. Římský list »Unione antimassonica« uveřejňuje text této velmi zajímavé přísahy, jež illustruje velice případně, co je zednářství. Zní takto: »Já nížepsaný Solutore Zola, bývalý velmistr, Jerofant a velkomthur zednářského řádu egyptského, prohlašuji, že jsem náležel asi po třicet let k sektě zednářské a že jsem po dvanácte let jako velmistr řád spravoval, měl jsem tedy dosti příležitosti poznati a studovati původ i účel zednářství, jeho náuky a zákony. Zednářství se prohlašuje za instituci výhradně lidumilnou, filosofickou, pokrokovou, mající za účel hledati pravdu a propagovati všeobecnou mravnosť, vědy, umění a prakticky vykonávati skutky dobročinné; zednářství prohlašuje, že uctivě šetří náboženského vyznání každého svých členů, jistí, že na svých shromážděních vylučuje všechen rozhovor o náboženství a politice, tvrdí, že není ani náboženskou, ani politickou institucí, ale chrámem spravedlnosti, lidskosti, lásky atd., atd. Já však prohlašuji, že tím vším, co zednářstvo tvrdí, naprosto není. V jeho zákonech, účelech a obřadech není nic dobrého, vše to jsou lži, bezectné a drzé lži, ona domnělá spravedlnosť, lidumilnosť, láska a vše — nic z toho není ve chrámu zednářství ani v srdcích zednářů, neboť zednáři — mimo velice skrovné výjimky — nevědí, co je ctnosť a také jí nevykonávají. Co je pravda, je zednářům naprosto neznámo. V řádu svobodných zednářů panuje prolhanosť, podvod a perfidie, maskovaná pláštěm pravdy, aby se spíše dali polapiti lidé, kteří ještě mají víru. Prohlašuji v pravdě, že zednářství je institucí náboženskou, jež má za účel zničiti každé náboženství a především katolické a navrátit lidstvo starému pohanství. Jsem úplně proniknut přesvědčením, že jsem po třicet let žil v bludu, hlásaje a rozšiřuje náuky zednářské, a lituji toho; lituji toho, že jsem tolik přispěl k tomu, abych řady zednářstva novými a novými členy rozmnožil. Osvícen milostí Boží poznal jsem zlo, jež jsem tropil, a poněvadž jsem od zednářstva úplně odstoupil a se ho odřekl, odpřísahávám přede tváří sv. Církve veškeré bludy, k nimž jsem se přiznával. Prosím Boha, aby mně odpustil ono pohoršení, které jsem po třicet roků zavdával všem lidem věřícím, náležeje k sektě zednářské; prosím viditelnou hlavu sv. Církve, našeho sv. Otce Lva XIII., aby mi odpustil, prosím každého za odpuštění, koho jsem pohoršil. V Římě, 18. dubna 1896. S. A. Zola.

Co říkají zednáři tomuto triumfu katolické Církve? Stat crux, dum volvitur orbis. Snad se ještě dočkáme, že i sám arcizednář Lemmi odpřísáhne své bludy.

K adrese J. M. ndp. Eduarda Jana Brynycha, biskupa v Hradci Králové, zaslali osvědčení a archy s podpisy: 55 členů Jednoty kat. jinochů a mužů ve Vamberku; 76 členů Jednoty sv. Jiří v Kostelci nad Orlicí; 84 členů Jednoty kat. dělníků v Třebíči na Mor.; 103 podpisy předních československých dělníků ve Vídni (další archy mezi dělníky ve Vídni kolují). Nádhernou adresu zaslala Sv. Prokopská Jednota kat. jinochů a mužů, většinou horníků, v Příbrami. Z duchovenstva vikariaty: V Novém Městě nad Metují (Pelhřim Novák, Ant. Flesar a V. Uhlíř); v Litomyšli (Václ. Bier); v Kostelci nad Orlicí (Fr. Vacek); dále: Růže Sušilova, literární jednota bohoslovců pražských; Fr. Zlámal a Ed. Zlámal, duchovní ve Stáříči u Místku; farní duchovenstvo a s nimi Ant. Kunte, rolník a Jos. Petrásek, obchodník v Češtíně, a konečně Jindř. Pekárek, lesní hajný na Lysé u Haber. Duchovenstvo zasýlá adresy naší redakci, ostatní adresy přijímá p. Tom. Jiroušek, red. Děl. Novin. Oba jsme v č. 234—I.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Komité pro literární sjezd družstva Vlasť konalo dne 29. května t. r. šestou schůzi. Ve čtvrtek před tím byli přijati pp. Dr. Mat. Kovář, předseda komitétu, Tom. Jiroušek a Tom. Škrdle u Jeho Emin., ndp. kardinála kníž. arcibiskupa Františka de Paula hr. Schönborna ve slyšení, žádajíce, aby Jeho Eminencí ráčil uděliti celému podniku vrchnopastýřské požehnání. Jeho Eminencí, jemuž byl již dříve před tím celý program literárního sjezdu předložen, přijal deputaci velice vlídně, s členy deputace otcovsky rozmlouval a veškerým prácem sjezdu vrchnopastýřské požehnání udělil. Předseda komitétu, jenž o slyšení referoval, dodal, že byl přijetím u Jeho Eminence velice potěšen. — Po tomto důležitém a rozhodujícím aktu pro celý sjezd rokovalo komité o dalších přípravných pracích; určilo definitivně celý literární program sjezdu i jeho řečníky, rozdělilo si zvací přípisy na důležité osobnosti katolické a radilo se o ubytování hostí. — Na počátku července vydá komité veřejné provolání podepsané předsedou a jednatelem Vlasti a předsedou a jednatelem komitétu. Komité ohlašuje, že již nyní přijímá přihlášky členů družstva a hostí, kteří sjezd navštíví. Jedná se tu hlavně o ubytování. Čím dříve se kdo přihlásí, tím jistěji může mu být zaopatřen býti; každý račiž poznamenati, zdaž se súčastní literární (v pondělí a v úterý dne 10. a 11. srpna) i sociální části sjezdu (ve středu dne 12. srpna), nebo jedné z nich. — Legitimace odevzdají se hostem až před sjezdem zde v Praze v naší kanceláři; na venek se zasýlati nebudou. Členové družstva legitimac nepotřebují.

Program sjezdu: V pondělí dne 10. srpna roku 1896. v 10 hodin dopoledne sekční schůze: Historický kroužek družstva Vlasť, jeho účel a potřeba, hledíc k současnému historickému písemnictví. — Ve 2 hodiny odpoledne sekční schůze: Knihovny a kolportáž katolického tisku. — V půl 4 sekční schůze: Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás. — V 7 hod. večer slavnostní schůze: Zahajovací řeči: *a)* předsedy komitétu, p. prof. Dr. M. Kováře a *b)* předsedy sjezdu, dp. Dr. Rud. Horského. Slavnostní řeči: 1. Ráz moderního umění; 2. Nové literární proudy (realisté, moderna, pokrokáři, spiritisté a pokrokové studentstvo v písemnictví.) — V úterý dne 11. srpna: V 8 hodin tichá mše svatá v chrámu Páně sv. Jiljí (u Dominikánů.) — V 9 hodin sekční schůze: Divadlo naší doby; v půl 11 hod. sekční schůze: Přírodovědecká literatura. — Ve 3 hodiny odpoledne druhá slavnostní schůze: 1. Čtení došlých dopisů a telegramů; 2. čtení a kratičké odůvodnění přijatých resolucí v odborových schůzích a hlasování o nich; 3. Slavnostní řeči: *a)* Význam katolického písemnictví v nové době; *b)* Naše literární organisace, její účely a principy; *c)* Závěrečné prosloveni předsedy družstva.

Ve středu dne 12. srpna dopoledne sekční schůze: 1. v 8 hod. ráno: Agrární otázka; 2. v 10 hod. ráno: Záložny Reiffeisenovy. —

Odpůldne sekční schůze: ve 2 hodiny: 1. Otázka řemeslnická; 2. ve 4 hodiny: O dělnickém hnutí. — V 7 hod. večer slavnostní sociální řeč.

Poznámky: 1. Jména slavnostních řečníků a referentů sekčních schůzí uveřejníme až v červenci ve veřejném provolání. — 2. Až seznáme většinu účastníků sjezdu, zvolíme z nich předsedy a zapisovatele sekčních schůzí. — 3. Referenti sekčních schůzí navrhnou příslušné resoluce; potom zahájí předseda sekční schůze rokování o přednášce a navržené resoluci. V slavnostních schůzích rokování se nepřipouští.

Zprávy z Historického kroužku. Širší výbor měl sezení, počaté a skončené jako vždy modlitbou, dne 15. dubna za předsednictví p. superiora P. Jos. Svobody. Jednáno o těchto důležitějších věcech: Rukopis o katolických misiích na Moravě, zaslaný od dp. vikáře J. Korce z Kroměříže, vzal si k prohlédnutí p. prof. Dr. Podlaha. — Přehlížiteli účtů zvoleni dpp. farář V. Honejsek a prof. Fr. Vacek. — Pan místopředseda žádal 10 zl. na běžná vydání. — Přednášky, jež budou po prázdninách, slíbili ochotně pp.: prof. Fr. Vacek, prof. Jos. Vávra, adj. Hyn. Kohlmann, prof. Dr. Podlaha, Frà Josef Hamršmíd, J. Veselý. Při příštích přednáškách má se činiti rozdíl, které budou v užším kroužku a které obecné, prostonárodní pro širší obecenstvo. — K návrhu dp. red. Tom. Škrdle zašle se blahopřání ndp. biskupu Ed. Janu Nep. Brynychovi ku dni 4. května k 50. výročí narozenin a za týmž účelem i dp. Fr. Pohunkovi ke dni 20. dubna — Do sekce liter. sjezdu družstva Vlasť, jenž sejde se 10. a 11. srpna t. r., kde mimo jiné promluví a pojedná se »o Historickém kroužku, jeho účelech a potřebách,« zvolen referentem p. prof. J. Vávra a předsedou sekce p. prof. Dr. Kovář. — Panu prof. Vávrovi vyplatí se honorář z Hist. kroužku za referát ve »Vlasti« uveřejněný. — Redaktor Sborníku p. prof. Kovář důtklivě žádá za brzké zasílání článků, by se mohlo s tiskem započíti co nejdříve.

Schůze širšího výboru dne 28. května. Po úmrtí p. místopředsedy P. Jos. Svobody, svolal p. jednatel Dr. M. Kovář tuto schůzi, v níž vřelými slovy vzpomněl zásluh zesnulého zakladatele Kroužku, jež přítomní provázeli plným souhlasem, načež přikročeno k volbě nového místopředsedy, jímž jednohlasně zvolen magn. prof. Dr. Fr. X. Kryštůfek. Týž po odůvodněném zdráhání zaujati místo po muži tak činném a oblíbeném volbu přijímá a řídí pak další jednání. — Knihovna, již zvěčnělý p. superior spravoval a měl u sebe, přestěhuje se k návrhu p. jednatele do jeho bytu (Ferdinandova tř. čís. 6., v domě Uršulinek). Zároveň p. prof. předkládá seznam knih, sestavený dle zápisků v protokolích. Zálohu peněžitou, již vzal si nebožtík na běžná vydání, vybere v klášteře jesuitském p. pokladník Frà Hamršmíd. — P. prof. Vávra vzpomínaje mnohých rozmluv se zesnulým, připomíná, jak p. superiorovi ležel Kroužek vždy na srdci a jak radil, abychom neskrbili, že Pán Bůh zase nadělí, a že netřeba nám hromaditi kapitály, z jejichž úroků bychom kryli výdaje; lépe jest přednášky a články ve Sborníku řádně honorovati, při čemž p. prof. upozorňuje, že p. Lindner, učitel na měšť. škole v Kolíně, má pojednání o prvním pastoru protestantském v Soběslavi, i sneseno, by se po prázdninách práce ta v Kroužku přednesla a honorovala. — Sděleno, že Jesuité mají schopné mladé síly historické, jež by sem mohly býti povolány. — Zesnulý p. superior pracoval v poslední době o katol. reformaci; nedokončenou práci tu převezme p. prof. Vávra a příště podá o ní zprávu. — Podobizny, pokud známo, po zvěčnělém není. P. prof. Kovář přichystá životopis jeho do Sborníku a dá do novin vyzvání ke každému, kdo by o působení nebožtíkově něco věděl. — Frà Hamršmíd navrhuje, by se v příští schůzi, jež konati se má ku konci června, doplnil výbor na 8 členů, i navrhuje a přijímá se dp. P. Ivan Wagner, bibliotekář řádu praem. za kandidáta. — Ku konci jednatel prosí, maje teprv jeden rukopis, by se mu co možná nejdříve dodaly i ostatní rukopisy pro Sborník.

VLASŤ.

Literární sjezd družstva Vlasť.

Dvanáct let již tomu, co ustavilo a udrželo se, sesílilo a zmohutnělo družstvo Vlasť, a přes veškeru nepřízeň doby zabezpečilo si další trvání pro budoucnosť. — Abychom projevili své zásady, jimiž se po dvanáct let řídíme, bychom je obnovili, upevnili a rozšířili, jakož i opět označili své stanovisko, jež zaujímáme k důležitým časovým otázkám, usnesli jsme se po vážných úvahách a pilných přípravách, pořádati ve dnech 10.—12. srpna r. 1896. v Praze, v sálech sv. Václavské záložny,

Literární sjezd.

Předmětem našeho jednání a posuzování nebudou osoby, nýbrž jediné a výhradně spisy, knihy, časopisy, výtvarná a umělecká díla, směry a tendence nepřátel katolické věci, při čemž nám bude vodítkem a měřítkem učení našeho sv. katolického náboženství. Prosti všeho osobního nepřátelství, chceme ve věci samé vystoupiti mužně, přímo a rázně, jsouce si dobře vědomi, že hájíme zásady věčné pravdy a moudrosti a nikoliv zásady lidské.

Proto si mnoho slibujeme od tohoto sjezdu. Čekáme s důvěrou, že z něho katolické literární straně vzejde hojný užitek; sejdeme se, poznáme se blíže, sdruží nás láska ku společné práci, sbratří nás nadšení a obětavý duch pro naše katolické zájmy: to vše, založeno na svornosti, dodá mohutnému celku našemu odvahy, síly a důvěry k dalším pracím, k dalšímu postupu, k účinné a

neutuchající obraně proti nepřátelům Církve, našeho náboženství a křesťanského řádu.

Předloživše celý program literárního sjezdu Jeho Eminencí, nejdůstojnějšímu svému Arcipastýři, byli jsme brzy potom přijati od Jeho Eminencí ve slyšení a obdrželi jsme od něho pro celý sjezd vrchnopastýřské požehnání.

I zveme tedy co nejuctivěji k našemu sjezdu katolickou šlechtu českou, církevní hodnostáře, duchovní řády, duchovenstvo vůbec, alumny a kleriky, katolické korporace, spolky, družiny a členstvo jejich, redakce katolických časopisův a vůbec každého, kdož jest upřímným a věrným katolíkem. Připomínáme, že i katolické dámy mají k sjezdu přístup.

Sjezd jest veřejnou spolkovou schůzí družstva Vlasť, proto mají všickni zakládající, činní a přispívající členové k němu volný vstup; ostatní hosté musí však býti opatřeni legitimacemi, kteréž v pátek a v sobotu před sjezdem po celý den v naší kanceláři (Jilská ulice č. 234—I., třetí poschodí) a od ½1—½2 hod. odp. mezi sjezdem v záložně sv. Václavské vydáváme.

Po sekčních schůzích předseda zahájí rokování o přednášce a o navržené resoluci; při slavnostních schůzích však rokování se nepřipouští. Hlasovati při sekčních i slavnostních schůzích mohou jen členové družstva.

Očekávajíce v plné důvěře velmi hojné účastenství a těšíce se na zdárný výsledek, sdělujeme zároveň

Program sjezdu:

V pondělí dne 10. srpna r. 1896. v 10 hod. dopoledne sekční schůze: *Historický kroužek družstva Vlasť, jeho účel a potřeba, hledíc k současnému historickému písemnictví.* (Jos. Vávra.) — Ve 2 hod. odpoledne sekční schůze: *Knihovny a kolportáž katolického tisku.* (Rud. Vrba.) — V ½4 hod. sekční schůze: *Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás.* (Fr. Žák.) — V 7 hod. večer slavnostní schůze: Zahajovací řeči: a) předsedy komitétu, prof. Dr. M. Kováře a b) předsedy sjezdu, Dr. Rudolfa Horského. — Slavnostní řeči: 1. *Ráz moderního umění.* (Dr. Ant. Podlaha.) 2. *Nové literární proudy* (realisté, moderna, pokrokáři, spiritisté a pokrokové studentstvo v písemnictví.) (Filip Jan Konečný.) — V úterý dne 11. srpna: V 8 hodin tichá mše svatá v chrámu Páně sv. Jiljí (u Dominikánů.) — V 9 hod. sekční schůze: *Divadlo naší doby.* (Jos. Flekáček.) — V ½11 hod. sekční schůze: *Přírodovědecká literatura.* (Tomáš Pícha.) — Ve 3 hod. odpol. druhá slavnostní schůze: 1. *Čtení došlých dopisů a telegramů.* 2. *Čtení přijatých resolucí v odborových schůzích a hlasování o nich.* 3. Slavnostní

řeči: a) *Význam katolického písemnictví v nové době.* (Fr. Weber); b) *Naše literární organisace, její účely a principy.* (Dr. Rud. Horský). — Ve středu dne 12. srpna dopoledne sekční schůze: 1. v 8 hod. ráno: *Agrární otázka.* (Rudolf Vrba.) 2. v 10. hodin ráno: *Záložny Raiffeisenovy.* (Jan Holba.) — Odpoledne sekční schůze: ve 2 hod.: 1. *Otázka řemeslnická.* (Václav Žižka.) 2. ve 4 hod.: *O dělnickém hnutí.* (Tom. Jiroušek.) — V 7 hod. večer: 1. *Čtení přijatých resolucí a hlasování o nich.* 2. *Slavnostní socialní řeč.* (Dr. Rud. Horský.) 3. *Závěrečné proslovení předsedy družstva.*

V Praze, dne 15. června 1896.

Za družstvo Vlasť:

Dr. **Rudolf Horský**, předseda. — **Fr. Žák**, jednatel.

Za komité pro literární sjezd:

Dr. **M. Kovář**, předseda. — Dr. **Ant. Podlaha**, jednatel.

Michal Hórnik a jeho doba.

Příspěvek k dějinám literatury horno-lužické tohoto století.

Napsal **Fr. H. Žmudálek.**

(Pokračování.)

Zajímavý jest příspěvek v následujícím ročníku o Oběti mše sv., kde dokazuje pravdu slov Malachiáše proroka (1, 10.): »Od východu slunce až na západ jest jméno moje velké mezi lidmi a na všech místech bude jménu mému obětována oběť čistá;« vypočítává, že v jednotlivých zemích se každého okamžiku slouží mše sv., i když je u nás noc, tu obětuje se mše sv. opět na místě jiném. — Cesta do Říma zanechala v našem poutníku mnoho reminiscencí, jež nám ještě předvádí, jako na př.: Kolosseum v Římě, Návštěva Benátek, sv. Petr v podzemním Římě, Láska k sv. Otci, delší práce o zásluhách papežův a v příštím ročníku o Loretě, o chrámu sv. Klementa a j.

Ovocem této pouti byla beze vší pochyby adresa katolických Srbův, poslaná sv. Otci, kde se krátce líčí dějiny následků neblahé reformace, ze které zbyla pouze nepatrná část, která zůstala věrná sv. Otci, nepatrné to stádce 12.000. katolických Srbů. Tito spojeni jsouce svazkem téže víry, týchž svátostí a téže poslušnosti k apoštolské stolici děkují Bohu, že jsou členy obecné církve Kristovy; zvláště v nynějších časech, kde bezbožná zloba a moc se obrací proti náměstku Kristovu, pohlížejí katoličtí Srbové jako milující dítky na

trudný a smutný stav, který připravili nepřátelé sv. Otci. Na důkaz své lásky a vděčnosti podávají tito katoličtí Lužičané svatopetrský halíř z výtěžku polní práce, protože většina jich náleží stavu rolnickému, a oddávají se naději, že Bůh a sv. archanděl Michael bude podporovati Církev sv. i jejího náměstka, aby neklesl v protivenství, nýbrž zvítězil nad svými nepřátely.

Na adresu tuto odpověděl sv. Otec velmi blahosklonně, chválil neohroženosť a statečnosť náboženskou katolických Srbů, kteří ač počtem nepatrni, přece věrou mohutni, jsou zajisté zelenou ratolestí na stromě katolické církve. Sv. Otec dovozoval, že právě v trudných dobách, ve kterých žije, list z těchto krajů jej naplnil nemalou radostí, když vidí, jak otevřeně se k němu a k sv. náboženství hlásí srbský národ, obklopený všude přívrženci jiného vyznání.

Koncem r. 1869. byl svolán církevní sněm do Vatikánu, a tu získal pilný redaktor zvláštního referenta, který by o jednání na sněmě tom podával zprávy do jeho listu. Poněvadž nepřátelé brojili proti světské moci papežově, napsal na jeho obranu řízný článek o potřebě světského panství pro náměstka Kristova. Téhož roku také hájil jiných ustanovení svaté církve, na př. sv. zpovědi a církevních trestů, zvláště vyobcování z církve.

R. 1874. těšil se Hórnik, že byl vydán podruhé nový srbský katechismus, jenž byl pořízen překladem Jurija Łusćanského, při které příležitosti mluví o původu katechismu vůbec a podává jeho obecný dějepisný rozvoj; potom přechází ke katechismu srbskému zvlášť. — V ročníku 1875. uveřejnil zajímavou studii o unitářích v Rusku a tu vyličuje jejich neudržitelné poměry, jakož i zášť ruských rozkolníků proti nim.

Pomíjejíce menších příspěvků v tomto listě, uvádíme zvláště z roku 1880. jeho stručný rozbor encykliky papeže Lva XIII., kterou ustanovil věrověstce slovanské sv. Cyrilla a Methoděje patrony veškerého křesťanstva. Tento okružní list naplnil upřímného vlastence srbského nemalou radostí; vždyť v něm jest výslovně vyjádřeno, že sv. Otec přijímá stejně laskavě všecky lidi a všecky národy. Toť jest zajisté uznání každé národnosti, a proto nemusí se nikdo za to styděti, že jest členem nepatrného národa. Z tohoto tak významného listu pro Slovany vyvozuje Hórnik správné důsledky. Že jsme Slovany a ctíme svoji srbskou řeč, to nezabrání a toho nepopře největší nepřítel; Srbové přijali křesťanství nejprve z českých krajů, jak již bylo dříve vzpomenuto. K tomu podává nyní nezvratné důkazy, které nás skutečně o pravdivosti jeho tvrzení přesvědčují; některé z nich jsme již dříve uvedli.

Roku 1888. vyzýval Hórnik své souvěrce, aby podporovali ze všech sil katolickou domácí literaturu, poněvadž zajisté chtějí býti vzdělanými lidmi, nikoli pak divochy. Písemnictví nevzniká samo, nýbrž stojí mnoho práce a obětí, zvláště v malém národě jest třeba v té věci překonati nemalé překážky, které se staví v cestu zdárnému jeho vývoji. Proto nabádal své krajany, nejen aby četli svoje knihy a časopisy, nýbrž také obětovali nějaký tolar, aby bylo možno vydávati drahocennější spisy, na něž nestačí jednotlivec nebo družstvo. Takovým dílem jest překlad Písma sv. Nového Zákona, a právě na jeho vydávání zahájil tuto sbírky. Nejednalo se mu zde o vlastní osobu, nýbrž o dobrou věc, jak sám tvrdí: »My katoličtí spisovatelé

nežádáme pro sebe peněžní odměny neb uznání od vyšších, nýbrž toužíme po tom, abyste zůstali dobrými *katolickými Srby* a zachovali k nám *lásku*, jakou my všichni k vám máme ve svých útrobách.«

V osadách nábožensky smíšených se často berou za kmotry jinověrci, v Lužici protestanti, proto usiloval v témže ročníku Hórnik, aby katoličtí rodičové vybírali za kmotry jen svoje souvěrce, což dokazoval jako nevyhnutelně potřebno, aby dítko bylo vychováno také v katolické víře, kdyby osiřelo nebo kdyby rodičové jeho se nestarali o jeho náboženskou výchovu.

Jak Hórnik dbal ryzosti a správnosti svého jazyka, o tom vydává svědectví jeho snaha po opravě modliteb (r. 1891.), aby se lid také skutečně a správně srbsky modlil, protože většina modliteb přeložena byla doslovně z němčiny, takže zůstalo v nich mnoho germanismů nebo dokonce též německá zkomolená slova, a právě tento nešvár hodlal vymýtiti. Je to ovšem velmi obtížný úkol, a nelze jej vykonati jedním rokem, ale jemu přísluší zásluha, že aspoň dal k opravě té iniciativu, tak že další kroky jsou pak již mnohem snadnějšími. Proto navrhoval, aby se všecky modlitby přeložily doslovně z latiny, aby se však nic nepřidávalo.

Srbský lid nemá politických práv, jakž při jeho rozdrobenosti a nepatrném počtu není ani jinak možno; proto neměl dlouhý čas ani svého zástupce na zemském sněmu, který v Sasku sluje komorou. Před časem se to vyplnilo, avšak na říšském sněmu ovšem neměli zastance. Proto usiloval též Hórnik r. 1893. a tím zasáhl také částečně v politický obor, aby zvolili alespoň poslance konservativních zásad, třeba Němce, poněvadž nebylo naděje, aby s domácím kandidátem prorazili, když slíbí, že bude se starati o zájmy rolnického lidu a že bude hlasovati proti všem návrhům, které by směřovaly proti tomuto nejdůležitějšímu činiteli v národě.

To byl také poslední příspěvek, který uveřejnil v mileném sobě poslu, neboť počátkem příštího roku odebral se již na věčnosť.

Hórnik získal si o katolické Srby nemalou zásluhu, že uvedl »Katholského Posla« v život. Působilť časopis tento velice dobře mezi jeho souvěrci a bude zajisté působiti, dokud bude sebe nepatrnější hrstka katolických Srbů. »Posel« ovšem nevyhovuje tomu, kdo se zabývá velkou politikou; pro toho jest jistě potřeba většího listu, denníku, ale proto přec byl »Posel« vítaným i těm, protože přináší domácí zprávy, kterých jinde se nelze dočísti. A i kdyby se ničeho důležitého z něho nedověděl, jest přece list ten důležit za nynějších poměrů v Lužici, že katoličtí Srbové alespoň něco srbského čtou, což má zajisté ne nepatrný význam, který jest tím větší u oněch, již žijí v cizině a nemají příležitosti mluviti rodným jazykem. Pro ty pak, kteří žijí v Lužici mezi svými, má »Posel« opět nemalou důležitosť, protože z něho lze poznati a naučiti se správné, ryzí mluvě srbské, ježto všichni redaktoři k tomu hleděli, aby veškery příspěvky byly psány nejryzejší srbštinou.

Katolický lid pak při každé příležitosti dával na jevo svou radosť, že má tak dobrý časopis, podporoval jej hlavně hmotně, takže z čistého výtěžku ještě byly vydávány jiné knihy družstvem sv. Cyrilla a Methoda.

Že však i vzdělanci katoličtí si vážili toho listu, vědouce, jakou má cenu pro jejich souvěrce zvláště za nynější doby, kdy různé bejlí

ničí víru po předcích zděděnou, o tom podává neklamné svědectví 25tileté jubileum tohoto listu, kterážto památka konala se 1. ledna r. 1888. Slovy hluboce procítěnými opěvá tu nejlepší katolický básník srbský Jakub Ćišinski požehnanou činnosť tohoto časopisu a podává tím zároveň jeho charakteristiku v pravém světle. Z básně u příležitosti té složené uvádíme tyto pozoruhodné slohy, když byl básník dovodil, že »Posel« jest vůdcem katolického Srbstva, pro každého pak že má pravé slovo, a pokračuje:

»Serbow pobožnosć a swjatu wěru
Hajiš z pjera brónju (zbraní) wustojnej (důstojnou)
Serbsku ryč (řeč) a serbske prawo swěru (věrně)
Zakituješ (chráníš) z myslu nadobnej.

Za Boha, za prawo, za wótčinu!
Heslo twoje běše każdy čas.
Wótcow kubła (statky), kotrež njezahinu,
Zańc měć, česćić, škitać (chrániti) wučiš nas . . .«

Základ tovaryšstva sv. Cyrilla a Methoděje, k němuž dal Hórnik podnět, měl nemalý vliv na rozvoj katolické srbské literatury. Měloť sice družstvo toto nepatrné jmění, avšak přece bylo možno pořídíti alespoň nejpotřebnější díla pro zbožný lužický lid, který kromě starších knih neměl téměř ničeho, čím by ukojil touhu po dobré četbě. Byly to knihy obsahu náboženského, které lid také rád přijímal a odměňoval takto družstvo Cyrillo-Methodějské alespoň částečně.

Neméně důležity než tyto spisy byl zajisté též katolický kalendář, vydávaný touto společností na rok 1868. Jeť zajisté kalendář pro lid podnikem a dílem velmi potřebným, protože bez něho nemůže býti pořádný hospodář. A není-li dobrého domácího kalendáře, tu se jde ovšem k sousedu a od něho se koupí, ať je dobrý nebo špatný. Mnohým rodinám jest kalendář jediným spisem, který čtou celý rok; záleží tedy nemálo na tom, aby četba ta byla skutečně lidu prospěšna.

Bylať sice vydávána již od r. 1854. srbská »protyka« »Předzenak«; tato byla určena sice obsahem všem Srbům, avšak psána byla pravopisem evangelických Srbů. Na rok 1868. uspořádal Mikuláš Wojnař první ročník; ovšem byly tu většinou samé překlady, ale přece učiněn začátek. Jazyk a pravopis rukopisu toho však byl nedokonalý, proto převzal Hórnik jako nejlepší znatel ryzosti domácí řeči opravu rukopisu i tisku a vydal kalendář s názvem: »Katholska protyka za Hornju Łužicu« (na l. 1868.) Nevelký náklad — nebyla příliš stkvělá naděje na odbyt — byl brzy rozprodán. Redaktorem druhého ročníku byl Dučman, který změnil uvedené jméno »Krajan« na rok 1872.; redigoval osm ročníků do roku 1876. Dučman i ostatní redaktoři měli již jiné přispěvatele, kdežto Wojnař pořídil všecky práce sám. Opravu tisku obstaral obyčejně redaktor »Katholského Posla«. Nového redaktora obdržel »Krajan« na r. 1877., totiž Skalu, který také vydal osm ročníků. Ročník 1885. upravili Libš, Bjedrich a Rězak. Tento ujal se správy tohoto kalendáře na příští rok sám a vydává jej od té doby ke spokojenosti družstva Cyrillo-Methodějského, čtenářstva i přispěvatelů, kteří ochotně podporovali jeho podnik.

Hórnik redigoval také dva ročníky dolno-lužického kalendáře »Pratyja« (1880. a 1881.), protože nebylo tehdy v Dolní Lužici po-

volaného redaktora, a proto chtěl ukázati, jakou cestou i jakým směrem by měli pracovníci kráčeti, aby dílko toto se potkalo s úspěchem.

Zámysly našeho Hórnika braly se směrem, aby se lid povznesl svou literaturou na stupeň jiných vzdělaných národů, což bylo dosti nesnadno, protože byl nepatrný počet odborných pracovníků. Jsa synem rodičův, kteří kromě obchodu se živili též rolnictvím, byl obeznámen od dětinství se stavem srbského rolnictva. Pozorovalť dobře, že žádný stav bez vůdce a novin býti nemůže, hlavně pak ne rolnictvo, jehož úděl v nynějších dobách není právě hoden závisti. Proto upozorňoval již v letech šedesátých v »Łužičanu« na nezbytnou potřebu a výhodu hospodářského listu pro srbské rolnictvo. Ráznosti svou uvedl i tento podnik ve skutek, pohnuv r. 1881. kaplana G. Kubaše v Njebjelčicích, aby vydával zvláštní rolnické noviny; aby tyto noviny, jimž dáno jméno »Serbski Hospodaŕ«, dříve a pevněji se zakotvily ve přízni lidu, Hórnik postavil v jich čelo svoje jméno jako redaktor. Byl zajisté miláčkem svého lidu, za nímž rád chodil a s nímž rád rokoval, tam zajisté byl »persona gratissima«, jak sám vyznal s dostiučiněním jistému svému návštěvníku; věděl, že podnik nesoucí jeho jméno bude též lidem vděčně přijat. A nezmýlil se — časopis tento se též ujal, jako vše, co byl podnikl ku prospěchu milovaného lidu svého. Tak jest Hórnik duchovním otcem »Serbského Hospodáře«, jeho prvým redaktorem, víceletým korrektorem a především jeho protektorem. Zasazoval se všemožně, aby tyto noviny se vydávaly úplně analogickým (latinským) písmem: než, jako jindy, opřela se tomu strana evangelická, a tak bylo ustoupiti i J. E. Smoleŕovi vůli lidu, ač z počátku podporoval horlivě jeho záměr. Tak vychází nyní »Serbski Hospodaŕ« ve dvojím vydání a dvojím pravopisem, duch však a slova jeho jsou jedna. Vychází prvou a třetí neděli v měsíci a všímá si bedlivě nových hospodářských vymožeností, jež usiluje uvésti v praxi, a tak účelu svého se dodělati, aby bylo pěstováno hospodářství rozumovým způsobem. Zajímavou je tu stálá rubrika »Rozwučowace drobnosće«, kde se podávají praktické hospodářské pokyny krátkými, srozumitelnými větami. A tak poučuje »Serbski Hospodaŕ« zdařile srbské »burstwo« již drahně let s heslem: »Woči k njebju, rucy k dźełu, dowěru k sebi!« Ano, jen takové stanovisko je správno; vždyť rolník má nejvíce potřebí, aby mu Bůh požehnával, zaléval. Modli se a pracuj, a Pán Bůh ti pomůže. — Hórnik vykonal tím dosti, že jej uvedl v život a tím se spokojil. Blahé vědomí!

(Pokračování.)

Z motivů biblických: Sv. Pavel.

Kdysi Rachel ve smrtelném bolu
nejmladšího porodila syna:
aby z beder téhož Benjamina
nedochůdče vyšel apoštolů.

Knížetem dnes Pavel na prestolu,
jehož záře nikdy neshasíná,
jehož berla světy obepíná
od jednoho k druhému až polu.

Nevěra nechť roucho Páně drásá,
se Šavlem nechť na církev se kasá —
prahy Damašku však nepřekročí:
spíše Šavlu bělmo spadne s očí —
a ten, jenž chtěl církev vidět povalenou,
její nádobou se stane vyvolenou.

Alois Potěhník.

V sousedství.

Obraz ze života lidu v Žďárských horách.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

(Pokračování.)

X.

U Nemeškalů byla před adventem svatba: nehlučná, jen nejbližší příbuzní. Říká se u nás v horách, že kdyby jakékoliv hněvy v přízni byly: pohřeb, svatba a křtiny že smíří všecko. A dle tohoto řídili se u Nemeškalů. Poslali smluvčího a družby pozvat Černovských na svatbu. Pantáta byl na štěstí ten den ve Sklenném. Snad byl by zváče hrubě přivítal. Maruška vlídně poděkovala, vzkázala pozdravení a přání všeho nejlepšího. Bolelo ji, že nebude moci asi jíti, ale nedala toho na sobě znáti. Slíbila, že muži a matce pozvání vyřídí.

»Chcou ženich s nevěstou jet pozvat matku na Sklenný sami,« řekl představený, kteréhož Nemeškalovi dožádali za smluvčího.

»Aspoň jim budou moct maminka zrovna požehnat,« řekla Maruška.

Pantáta dojda domů a slyše o zvaní, rozlítil se téměř a se ženou huboval celý večer i v noci. Chtěl, ať vzkáže, že tu přízeň neznají, a úpěnlivě musela jej Maruška prositi, ať aspoň ponechá věc, jak je. Že pak o svatbě odjedou na Sklenný, sama ráda uslyšela.

A druhého dne z rána, an pantáta ještě spal, ráda Maruška postřehla, že od Nemeškalů vyjela bryčka, kde František vezl paní-mámu a Barušku. Domyslila se, že jedou na Sklenný, že vypozorovali asi, kdy pantáta odjel a dojel, že nechtějí se s ním přece stýkati ani prostřednictvím zváčů.

Pomyslila si Maruška, jak bude asi matce u srdce, až syn ji navštíví. Po celý den měla myšlénky u svých milých a večer usedla k oknu vedoucímu k silnici, by zaslechla hrčení povozu, až se ženich

s nevěstou vrátí. Dočkala se a vyběhla ven. Potmě dostala se do Nemeškalova dvora a přikrčena u kůlny viděla do okna. Viděla, jak odkládají ženské šaty, jak hovoří, vyndávají z košů rozličné věci, jakých ku svatbě byly ve Žďáře nakoupily, jak vybalují nádobí, opatrně postavují a do komory odnášejí láhve s nápoji, jak Baruška rozdělavši jeden menší balíček, roztřepává červené a bílé pentle na fábory k rozmarinu pro ženicha, sobě i koním. Usmívala se při tom.

Maruška vzpomněla na svoji svatbu, jak ona dělala fábory, chystala rozmarin — a srdce se jí sevřelo. Odplížila se domů. Celou noc nespala a kašlala, takovým suchým kašlem, který řezal jí v hrdle a pálil na prsou.

Druhého dne byla pondělí, v úterý byla svatba.

Maruška prosila pantátu, aby jeli do Sklenného již dnes, aby neslyšeli, až budou muzikanti podvečer vyhrávat svatebčanům. Svolil. Záhy odpoledne vyjeli. Maruška napekla pro čeládku na dva dny dolků a vydala děvečkám vše potřebné k vaření. Mračily se, jak jim hospodyně nedůvěřuje, že béře i klíč od komory s sebou. A zase se těšily, že užijou aspoň muziky od svatby. Také hnedle večer, ani muzikanti vyhrávali nevěstě a ženichovi, skočili si v prostranné světnici, kam bylo hudbu dobře slyšeti.

Svatba byla nehlučná, sotva dvacet osob jelo do kostela, ale hudby a střelby bylo dost. Františkovi dokázali chasníci, jak jej maji rádi a jak mu přejí bohaté nevěsty. Zatáhli svatbě, zavdali vínem a stříleli, až se od hor odráželo.

Ač se celá dědina té svatbě trochu divila, trochu pomlouvala, na konec usnesli se i sousedé v hospodě i sousedky na besedách, že je lepší, dostane-li takovou nevěstu a na takový grunt se chasník domácí, byť i chudý, než aby dostal se do dědiny opět nějaký takový přistěhovalec, jaký hospodařil na Černovských gruntě.

Mladí manželé hospodařili se starými jako dříve, a Nemeškal, jehož choroba se nelepšila ani nehoršila, těšil se srdečně, jsa ubezpečen, že zeť na statku ponechá vše při starém, jak bývalo odjakživa.

Františkova matka požehnala synovi a nevěstě jeho se srdečným pláčem. Odprošovala syna za vše, co mu bylo zakusiti, za odstrčení z dědictví.

»Neplačte už, kmotra, Pán Bůh mu to nahradil, a u nás v sousedstvu to bude mět, jakoby byl dostal doma,« řekla jí panímáma Nemeškalová.

»Ba jistě,« vzdychla Černovská.

V den synovy svatby, kdy zeť s dcerou dojeli, byla panímáma smutná a stále si slzy stírala. Maruška ji těšila jak mohla. Pantáta po celý den nejhrubšími úsměšky mluvil o sousedově rodině. Tvrdil také, že by asi svatba nebyla, kdyby být nemusela, že si to asi Franta asi dobře zařídil. Ba zase, že Nemeškal bude míti nějaké dluhy na směnkách, které nejsou v gruntovnici psány, a na které by asi těžko dostal bohatého zetě. A dceru jinam provdat, jak prý říkával, teprve že nemůže, nemaje pro ni hotových peněz. A že bude Franta dřít na úroky, že bude hospodařit od desíti k pěti, že přijde o grunt. »Dyby mně nebylo jen vo ten špás, žida bych mu do sousedstva nasadil do pachtu, ten by ukázal tomu starýmu pletichovi i tomu mladýmu hlupákovi, co může všecko bejt v sousedstvu. Aspoň by si ten grunt hezky vobhlídl, aby ho chňapl, až přijde na buben.«

A pantáta smál se při té řeči, až se ohýbal. Ženské ani necekly. Byl to dlouhý, trapný den.

Po návratu byla Maruška stále tišší, stále bledší a více kašlala. Přišla-li k ní za mužovy nepřítomnosti švagrová, vedla někdy takové divné řeči, jako o prvním svém příchodu k Nemeškalovým. Baruška doma nad ubohou plakávala.

Nájemník na statek se Černovskému záhy hodil, a než se přiblížily Hromnice, stěhovali se Černovských do Sklenného, a cizí člověk do rodného Maruščina statku. Nový nájemce byl, jak se říká, zvandrovalý sedlák. Pocházel z české strany hor od Přibyslavi, z Dobrého. Prodal zděděný zadlužený statek a zakoupil se na Polensku v Záborné. Tam neobstál, prodělal a stěhoval se na Slovač. Pomohl si tam trochu, vyprodal se opět a chtěl se nyní dáti na nájem panských dvorů. Přijel se poptat na Žďárské panství. Nebyl právě žádný nájem v čase výpovědi, ale zvěděl o Černovského gruntě. Poptal se, obeslal Černovského do zámku Žďáru a záhy se domluvili.

Výměnkářka na statku nebyla mu nevhod, svolil k polnímu výměnku, ponechávaje si však svobodu smlouvu tuto zrušiti a dávati výměnkářce výměnek sypaný nebo hotové peníze.

Černovskému se Novák — tak se jmenoval — líbil, a ihned jej přemluvil, by se zajel podívat na grunt. Novák věděl, že je grunt v dobrém stavu, a dal si vyložit, proč jej pronajímá. Seznal člověka sobě podobného a nedivil se, že chce i na majetku vlastní dcery chytnouti užitek.

Takovíto zvandrovalí sedláci, již neváží sobě té hroudy zděděné, potem předků posvěcené, nepřilnou a nezakoření se nikde. Nevyzpytují tu půdu, nevyzkoumají její vlastnosti jako sedlák pravé selské krve, který lne k své půdě jako k svojí rodině a svojí víře. Tou láskou k své roli zachoval lid náš svoje zvyky a obyčeje a uchoval lásku k domovině. Zvandrovalý sedlák přenáší obyčeje své dědiny jinam, pochytne tam cos ze zvyků tam domácích, táhne opět jinam a na konec hospodaří, jak mu co pod ruku přijde. Nemá lásky ku práci, nemá radosti nad zdarem, nad dary přírody, má jen lásku k mamonu, radosť na výdělkem. Nevzývá požehnání Božího, netěší se jemu, nevidí ho ve vzrůstu osení, počítá jen, kolik vydělá a vydělati by mohl, kdyby bylo počasí příznivější. A takovým byl Novák, takovým stával se Černovský.

Smluvili se o roční nájem. Novák převzal za hotové od Černovského nějaký dobytek i krmivo, hospodářské nářadí i nějaký nábytek. Z přístěnku hodlal zaříditi si lepší pokoj, do něhož si přiveze nábytek. Výměnkářskou komoru postoupil s pošklebem, že on jí nebude asi potřebovat. Smluvili nájem na dvanáct let, proti obapolné výpovědi o rok napřed před uplynutím šestého roku.

Černovských se stěhovali, a stará panímáma stěhovala se zpět. Do — výměnku. Novák si ji zavolal a dal jí na vybranou, jaký chce výměnek. Pravil: »Chcete-li, dám vám osm měr polností, tam vzadu u lesa ty hony za kamenným křížem, vobdělám vám je, ale budete si dělníky i voráča i při jiný práci pacholka stravovat sama. Nebo vám dám vejměnek sypanej, to se smluvíme, jak bejvá jinde za půl vejměnku, šak jste sama, bez muža, můžete vystačit. A nejmilejší by mně byl vejměnek placený; dal bych sto dvacet zlatých, jářku, desítku měsíčně, a to je víc než dost pro jednu bábu.«

Panímáma trnula: pole za kamenným křížem byla z nejšpatnějších, jak se výměnkářům v poli pracuje, znala dosti ze stesků výměnkářů od mladosti známých, živení dělníků co stojí, musí-li se mléko a omastek koupit, dovedla si spočítat. Se sypaným výměnkem jak by asi dopadla, také se domyslila, i svolila na vyplacení výměnku.

»A jak topivo a svítivo?« ptala se Nováka.

»Dyž řeknu vejměnek placenej, tak jsem řekl placenej, a máte k tomu komoru. Pro mne a za mne můžete svítit třeba v poledne a topit si třeba ve žňách; já vám to extra platit nebudu.« Tak rozhodl Novák, a panímáma mu tedy podala ruku, viděla, že se vzpírati nemůže.

S pláčem poklekla první večer ve své komůrce k modlitbě. Nespala celou noc, vzpomínajíc na dceru, jak asi jí bude v cizí dědině, kde měl její muž špatnou pověst, kde ve zlém vzpomínali prvějšího jeho tam pobytu. A jistota, že dcera jest těžce churava, trápila ubohou matku žalostně.

Propustili ji Černovských — neb Maruška neměla v domácnosti vlastní vůle — do toho výměnku beze všech zásob, a byla nucena prositi hned druhého dne hospodáře Nováka, aby jí dal její »případné« na měsíc napřed.

»To tak,« pravil. »Jste sice baba jako granatýr, ale dybyste umřela, kdoby mě co nahradil? Šak vás dcera s prázdnou nepustila a nalila vám trochu mastnýho a navázala ňákej ten huzlík mouky a kroupek, to známe ženský. Proto taky ten váš zeť nedbal moc o ustanovení toho vejměnku. Ví von asi, proč vás v domě nechce, budete asi kolikerou masťou mazaná. A to vám povídám napřed, v domě mě nebudete do ničeho mluvit, špehovat, a zeťovi donášet taky nebudete, sic bych s váma zatočil.«

Panímáma zůstala jako bez ducha. — Tak ji zeť prodal, odbyl, jí se zbavil — do takových rukou ji dal. »Železná kráva«, ta slova se jí ozvala v duši. Mozek div že se jí nerozskočil. Ano, byla železnou krávou, byla! A to na statku, jehož synovi nedopřála, za jehož cenu zadala dceřinu mladosť, štěstí a zdraví. Beze slova odešla do své komory. Tu vyseděla kolik hodin. Mdloba ji přepadnuvší připomenula jí, že posud ničeho nepožila. Vyšla tedy a šla k hospodyni, ženě posud mladé, silné, ale mnohými strastmi, kterých jí nésti bylo, otrlé, rozpustilými dětmi a hrubým mužem soužené. Prosila ji, aby ji přenechávala denně trochu mléka.

»Budete platit?« tázala se Novačka.

»Až po prvním, až mi dá pantáta,« odpověděla výměnkářka.

»Ať vám nechávají tedy na dluh jinde, já se s váma nespustím. Abyste někdy něco chtěla oddělat, podlevá toho mně nevypadáte. Na prvního března dostanete první desítku a tu si pak projezte třeba v samým kafe,« odbyla tvrdě panímámu Novačka.

Šla tedy zpět do komory a vzala z truhly několik desítníků, které jí Maruška podstrčila. Musela sice pantátovi i peníze za vejce odvádět, ale přece tu a tam nebývala bez krejcaru. Panímáma Černovská vzala hrnek a šla si koupit mléko. Šla k představeným, ze staré známosti. Nestýkala se s nimi sice poslední leta, ale věděla, že by se ji styděli odbýt.

Představená nechtěla vzíti peněz, ale slyšíc, že hospodyně nechce Černovské mléko nechávat, (ale proč vlastně, tato neřekla) uvolila se, že jí prodá ochotně mléka, co bude potřebovat.

»Bude toho málo,« řekla Černovská. »Tak k ty neděli si dojdu.«

Ostatně chovali se k ní u představených vlídně a zvali ji, ať chodí na besedu. Slíbila ráda a vděčně. Koupila si něco mouky, cukru, petroleje a rozličných malých potřeb u žida a zůstala skoro bez krejcaru. Došla domů smutna.

»No, nepůjdete si na besedu k synovi, přece do sousedstva?« tázal se jí Novák po dvoře přecházející úsměšně.

»Půjdu,« řekla, a v zapadlých očích se jí zajiskřilo. A šla. U Nemeškalů přijali ji vlídně, vyslechli její stesky. Ani nechtějíc, vypověděla jim vše, svoji úzkosť před bídou vylíčila tak, že se všichni zachvěli.

»Snad byste nekupovali mlíko, dyť my máme šest krav, a já vám každej den pošlu, co budete potřebovat a chcet. A mastny, tvaroh a vejce taky. Dyť jsu vaša nevěsta,« řekla Baruška.

»Nezasloužím si toho od vás ani od syna,« řekla Černovská. Říkala synově ženě vy, ač ji od maličkosti tykávala. »Ta čeť« patřila mladé panímámě, na jejíž statek byl se syn přiženil.

»Jste naše matka,« řekl František.

Večerem doprovázela mladá panímáma panímatku do její výměnku a nesla v košíku hojně zásob do její špižírny. Novákovi vidouce to, ušklíbali se.

Dnes usínala Černovská se slzami radosti nad tím, že syn se jí neodcizil, že zachoval jí úctu a zapomenul její, matčiny chladnosti k němu i neklade jí za vinu hněvy a sváry se švakrem.

XI.

Bála se churavějící Maruška stěhování na Sklenný, do této nejvýše v Žďárských horách položené dědiny, kde nejpozději jsou žně, nejdéle leží sněhy, kde téměř každým jarem pomrzá květ na stromech, a již počátkem září objevují se mrazíky. A bála se obytu v cizím stavení. Statek Holanův, jak se tam říkalo po zemřelých majetnících, byl takový tmavý, pošmurný, ač jinak upravený jako klec, že nescházelo na střechách šindele, nikde ani hřebíku, ani zástrčky, vše bylo v pořádku.

Dědeček s babičkou upravovali milé, jediné vnučce statek až radosť.

»Máme to tu pěkny,« řekl pantáta Černovský k ženě, která byla při konečném příchodu do stavení svěcenou vodou vykropovala a nyní ve světnici u kamen usedla.

»Pěkny,« řekla. Odpovídala tak, jedním slovem, aspoň aby jí nevyčítal muž nemluvnosť.

»Ani se mi z toho nebude chcet jednou stěhovat. No, ešče je na to času dosť. Tyhle Holanovi lidi nedožijou věku. Nebožka žena byla sotva čtyřiadvacet, bral jsem si ju mladou, jeden syn humřel svobodnej ve dvaceti letech, a starejm chybělo voboum do padesáti. Dybych viděl, že je to děvčisko po mámě nezdravy, nenechám je vdát. Pak by užíval statku cizí člověk a —«

Maruška vzchopila se a vyšla ven. Protivilo se jí, že ten bezcitný člověk by byl s to, aby i na smrt vlastního dítěte počítal. Zastavila se na záprsni a pohlížela směrem k rodné dědině. V létě za jasného počasí bylo vidět tuto o něco níže pod lesnatými horami jako na

dlani, bylo vidět i velký rybník blíže ní i jasný pruh ku Žďáru se vinoucí Sázavy; ale dnes zastírala mlha vše, a jen nejbližší kusy lesů se jaksi tmavšími skvrnami značily v té belošedé páře, která dýchala chlad a vlhko.

Maruška se zachvěla, cítila, jak ji dusí mlha na prsou. Řekla si: ona že se odsud již asi stěhovati nebude, leda na hřbitov. A pohlédla znovu v tu stranu, kde hvězdovitý kostelík Svatojanský na Zelené Hoře u Žďáru se v mlze skrýval. Zamrazilo ji u srdce, ana si řekla, že neuloží ji tam vedle tatínka, ale že odvezou ji asi na Fryšavu, kam se ze Sklenného do kostela chodívá, není-li tato dědina závěji sněhovými od celého okolí odloučena.

»Bude mně to potom jedno, jen dyž mi Pán Bůh ulehčí,« řekla si. Maruška nebyla zvyklá přemýšleti o svém osudu, podávala se tak sama sebou všemu, co přicházelo, tak železné mužově vůli a jeho tvrdosti, jako té stálé práci a své chorobě. S dítětem svým a nyní i s Kačenkou těšila se sice, ale bývalo jí nad nimi smutno. Nebyla by si dovedla vysvětliti proč. Bylo jí těch dětí jaksi líto, že tak rostou do té dřiny, že jich bude otec k práci tak dohánět, jako dohánět ji. A tak si vždy pomyslila, že muž její, jak počítal ve svůj prospěch při svém prvém i druhém ženění, tak nyní spravuje majetek své dcery, tak bude počítati, až bude dceru tu vdávat a syna kdysi ženit. »Já toho nedočkám a dobře, že nedočkám,« řekla si. Cítila, že nemoc její ji asi strhne. Kašlala, vysýchala, cítila bolesti na prsou, vleklé souchotě zachvátily to mladé tělo. Ale nemoc měla kořen svůj hlouběji: v trpícím srdci, v raněné duši. Sobectví, neláska mužova, nezaviněná nepřízeň lidí pro manželovu surovosť snášená, to vše hluboce ranilo, trápilo mladou ženu. Hledala přece pomoci ve své chorobě. Matka sháněla radu a léky. Vařily koření, mazaly chorá prsa, křivící se páteř a vysedající lopatky, krk a ramena zatékající po těžké práci, dělaly lázně na nohy, paříce byliny. A užívání jakého kdo poradil: med s křenem, zelnou vodu, svařenou a cukrkandlem oslazenou ječnou slámu, kterýž odvar prý pomáhá jako slad; vše zkoušely. Někdy ulehčilo něco na čas, někdy bylo po něčem i hůře, dráždívalť některý prostředek více ku kašli.

Lidé, s nimiž se radila, ponejvíce žebráci a potulní obchodníci, s kterými se stýkala od té doby, kdy se v rodné své dědině pro rozličné mužem vyvolané mrzutosti se sousedkami nenavštěvovala, radívali všelicos a přinášeli i rozličné prostředky. Dávala za ně to a ono z domácnosti, pantáta nesměl o tom vědět. O pomoci lékařské nebyla by se mu troufala ani zmínit. To by byla špatně pochodila. To vše tanulo mladé ženě na mysli, ana hleděla do té zimní mlhy.

»Jak pak to dlouho bude trvat, co si řeknu asi: Mha za mnou a mha přede mnou, Pán Bůh sám nade mnou, vezme mne sám k sobě, vodpočnu si v hrobě,« opakovala si maně slova staré písně, kterouž zpívávati slýchala staré, k smrti se chystající osoby. A bolestné píchání na prsou a v zádech jakoby jí dosvědčovalo, že dočká se toho brzy.

»Co tam děláš?« ozval se pantátův hlas ze síně. »Chceš zasejc víc hekat? Kdo tě má pak poslouchat a přehlížet to tvý stonání a skuhrání?«

Beze slova vešla do světnice, rozžehla světlo a chystala večeři. Kačenka, která s Vašíčkem po domě přebíhala, přišedši ji pomáhala.

Bylo ku podivu, jak to děvče se umělo točit ke vší práci. Panímáma hleděla ji co možno přiučit, aby mohla býti choré Marušce k ruce. Děvče těšilo se, že mohlo matce povědít, kde co ve stavení leží a stojí. Těšilo se stále, po celé léto obývajíc s »druhou bábičkou« v Holanově statku, jak to bude hezké, až tu maminka s Vašíčkem budou bývat na dobro. Dočkalo se a při stěhování bylo velice veselé a pomáhalo umísťovat a rovnat, kde se co dalo.

Maruška nespala tu první noc, modlila se a dočkavši rána, vstala ku práci zemdlenější, než byla ulehla. Vyjdouc na dvůr, pohlédla opět dolů k rodné dědině. Mlha zakrývala opět všecko, a jinovatka tetelící se na střechách a všech předmětech na dvoře nejasně probleskovala ozářená paprsky bledého, vycházejícího slunce. A mladé ženě bylo tu smutno jak první, tak druhý den pobytu i tak na dále.

Asi za čtyři neděle, kdy počaly se dělati okolo svatého Josefa proliny na mezích a byla čáka, že Matka Boží (25. března) smete svým pláštěm již celé mezy, aby ubohé koroptve a přiletěvší již skřivánci, kteří zazpívají ji k slavnému svátku Navštívení pozdravem: »Zdrávas, zdrávas,« našli si obživení; vydal se pantáta Černovský do Žďáru. Byl jarmark, jak se čítá »středopostní«, a bylo leccos k nakupování, čeho bylo k blížící se jarní práci potřeba.

Došel s večerem domů, velice rozezlen a mrzut. Byť se sešel ve Žďáře s Novákem, a tento mu vyprávěl o výměnkářce. Ku své zlosti dověděl se pantáta, že chodí stará panímáma nejen po dědině, jak chodívala druhdy před jeho příchodem na grunt, na besedy, ale že i syna v sousedstvu navštěvuje. Soptil zlostí.

»Když jsi nechcel, pantáto, nechat maminku zde — a na škodu by nám tu nebyla, tak ti může bejt jedno, co dělá na svým vejměnku. Šak já vím, že je jí tam dost krušno, že se cejtí chudák bejt železnou krávou. Ty lidi, co tam jsou, nevypadajou podlevá toho, že by jí nedali znát, že je jim cizí,« řekla Maruška posléz, když ji byl muž po několikáté vyzval, ať řekne, co tomu říká.

»Zde? Aby se mně celá dědina vysmála! Nechat zde cizí ženskou, dyž tu nemá bejt proč a zač. Pro nic a za nic. Za tu pomoc — za tu sní, a co nadělá taková bába v domě mrzutostí a roztah. Ať si je, kam patří, má tam víc nežlivá zaslouží. Ten placenej vejměnek je pro ňu lepčí nežlivá sypanej, natož polní. Se sypaným by musela vzít, co by dostala a s polním hnáty natáhnout, a tohle sebere peníze a chodí po besedách a po klepech. Čert mi to napískal, že jsem Novákovi polevil s tím vejměnkem a babu ináč nehuvázal,« pantáta přecházel po světnici rudý zlostí.

»Pantáto, dyť mluvíš vo mej matce,« řekla Maruška mírně.

»E mama, nemama! Máš to čistou přízeň! Čert mě zvomětal, že jsem mezi vás vlez. Švakr — lancouch, holomek nasadil se mně na potvoru do sousedstva a včil se tam roztahujou s mámou. Můžou si ju vzít, tu jednu upřímnou panímámu, šak já ju ešče z Černovskýho gruntu jednou vyrazím,« pantáta křičel a sípěl zlostí.

Maruška žasla, Vašíček se dal do pláče a vinul se ku Kačence, Kačenka s podivem pohlížela na otce.

Pantáta huboval ještě dlouho. Nejvíce jej zlobilo, že kdyby vzal nyní panímámu zpět, Novák by se mu vysmál a sotvy pak řádně odváděl výměnek. Že by nějak vykličkoval nějakou záhadu ve smlouvě a moha o výměnek dle své vůle s výměnkářkou samou se dohod-

nouti, jistě se vzpíral dále penězi ho vypláceti, byl jist. Poznal Nováka jako sobě dorostlého a musel si říci, že trefila tu kosa na kámen.

Když se trochu vyzlobil, počal se dle svého zvyku ušklébati a vysmívati, že švakr živí výměnkářku, po které mu ničeho není, že si starý Nemeškal nasadil žebrotu na grunt, že asi nedostává se jim peněz a čekají na tu desítku, kterou baba od hospodáře dostane, a za tu ji živí.

Věděla Maruška sice ode dávna, jak má o podobných výšklebech mužových smýšleti, že není zbla pravděpodobnosti při jeho výmyslech, ale přece ji bolely. A dnes se jí až hlava točila, tak že dbala ulehnouti dříve než jindy. Věděla, že neusne a dávno pantáta na společném loži podle ní chrápal, než lehká dřímota semknula její oči. Jak se jí jen dalo, vzkázala po známé žebračce pozdravení matce a aby hleděla k ní brzy dojíti. Ovšem za nastalé oblevy nebylo lze na tak dalekou cestu ani pomýšleti.

Po mnoha nedělích teprve, kdy se v polích již pracovalo, došla táže žebračka s vyřízenou, že panímama nepřijde. A to proto, že jí prý pantáta o středopostním jarmarku po jejím hospodáři, pantátovi Novákovi, vzkázal, že mu nesmí ani přes práh; když si chodí k synovi, že nemusí chodit k dceři. Že dceři ovšem nezazlívá toho vzkazu, vědouc, že tato o něm ani asi nezvěděla, ale že by bylo darmo pro pokušení, kdyby došla tam, kde byla zeťovi prve dobrá ku práci, nyní pak kam jí přijít zakazováno. Ale ať dojde Maruška o svatém Janě na pouť na Zelenou Horu, tam že sejdou a popovídají si.

Maruška sklesla na lavici u kamen, vyslechnuvši tuto zvěst, a zdálo se jí, že se s ní svět točí. Po drahné chvíli, obdařivši babku za vyřízenou, teprve se mohla otázati, jak matka vypadá.

»I dobře, panímaminko, celá vomládla,« repetila stará Mařka, vědouc, že jí takovéto vzkazy vynesou mnohem více než vyřizování obvyklých pozdravů. Neb kdekoliv pak vyprávěla, s jakým to podivným vzkazem od matky k dceři jde, dostalo se jí hnedle větší a lepší almužny. Vidouc selku celou skleslou, usmyslila si, že ji potěší, aby k hojné almužně ještě něco přidala. »Dobře vypadají stará panímáma, tělíčka jim přibejvá. Tvářičky se jim červenají a laloušek se jen třese. Šak si pochvalovaly, jak jim přeje mladá panímáma Nemeškalová, jako jejich nevěsta. To je taky jedna dobrá duša, nikdá bez almužny člověka nepustí a k podarování ešče dobry slovíčko přidá, jak pak by nepřála panímatce, dyž přeje žebrákovi. Povídaly panímáma, že nevěsta jim donáší krom ty stravy co dům dá, každou chvílu něco na zub: smažinky, rozdivny svítky i vod masa. To prej pro starýho pantátu, chuďasa, lazara tak ledacos chytřejšího strojí a panímámě taky dopřejou. Moc jí přejou, celá dědina to říká, že snad prej by toho aní panímáma nezasloužila a hned lidi — to víte, panímaminko, jaký lidi jsou, už říkajou, že tak dělajou u Nemeškalů pro chloubu. To jako že to můžou, třeba byl mladej pantáta donesl malou pretencu na grunt, a taky že si ho jako dobrýho hospodáře považujou.«

Maruška přeslechla, co bylo zlomyslného ve slovech báby, a dychtivě se ptala: »Tedy majou u Nemeškalů mýho bratra rádi?«

»Jak by ne, panímaminko zlatá!« Babka si usedla hezky ze široka, pošilhávajíc do trouby, nevytáhne-li odtamtud panímáma něco k zakousnutí. Ale Maruška byla příliš rozrušena a příliš dychtiva

vzkazem od matky a na zprávy o bratru, že nepomyslila, aby bábu krom hojného již obdarování něčím vyčastovala, a jen dychtivě pohlížela babce na ústa zamodralých retů.

Bába vidouc, že se hospodyně nemá k tomu, aby ji něčím uctila, vyprávěla jaksi spěšně: »Tuze si mladýho pantátu u Nemeškalů chválijou, vlastní syn že prej by lepší se zachovávat k nim jako k rodičům nemohl. A pak že je v domě svatej pokoj, ty mlady že jsou mezi sebou jako dvě kotata, uživajou mladýho věku, dopřívajou si vyjíti i do města i na jarmark, taky na tanec a na besedy. Šak u Nemeškalů, že starej pantáta vycházet nemůže, velky besedy pozustávajou a i úcta se tam podává.«

Maruška seděla jako bez ducha. Nepomýšlela, aby babce vůbec odpověděla, natož aby ji pohostila. Při babčině vypravování rozvinula se jí v mysli vzpomínka na první doby jejího manželství: tak neutěšené, tak smutné, bez radosti a žertů. A takovým to zůstalo i za očekávání mateřství — náhle vzpomenula na den svého přistěhování sem — ano, takové to bylo to její manželství. Jako ten zamlžený zimní den, bez jasu slunečného, bez vyhlídky do dáli — do budoucna, jen pustá, smutná, chladná mlha. — A představila si ji, tu kvetoucí, blaženou ženu bratrovu: jak asi se usmívá na muže, jak nechtějíc zadati si před čeládkou a vyhýbajíc se škádlení rodičů, leckde v ústraní, v koutku přivine se manželu svému do náručí, nechá se zulíbat, poškádlit a spěchá ku práci s úsměvem, s popěvkem na rtech. Přitisknuvši ruce na vyhublá prsa, dala se Maruška do tichého pláče.

Babka žebračka zatím vstala a děkujíc za almužnu, šourala se ven. Maruška jí neslyšela, ani jí nenapadlo, aby vzkázala opětně pozdrav matce a příbuzným, nedbala, že vyhasnul oheň v kamnech, že se přestává oběd vařiti, nedbala na nic kolem sebe, jen cítila lítosť, takovou palčivou lítosť. Neuvědoměla se, že jest to lítosť nad zmařeným mladým žitím, cítila jen, že děje se jí jaksi křivda od osudu.

Babka zatím šourajic se k druhým stavením, hučela si před sebe: »Ani úcty nepodá člověku za vyřízenou, je vyzáblá snad vod samy lakoty a žlutá vod závisti. Ba že, vlastnímu bratrovi asi závidí, že se uchytil zrovna v sousedstvu. No, šak jinde mně už vobživijou, mám dnes co vykládat.«

A vykládala po celé dědině o té nové sousedce, která se žádným skoro nemluvila, a zvědavé panímámy rády vyslechly, co babka věděla, a hojně ji odměnily za ty zprávy. Takový vzkaz matky dceři byl dosti neslýchaným i při rozličných v rodinách mrzutostech, jakým jsme v našich horách při těch tvrdých horáckých palicích zvyklí, a stál již ten klípek mnohé panímámě za trochu kávy, kus buchty neb sklínku rosolky, což bábě žebračce přidala k almužně.

XII.

Maruška se vypravila s dětmi na Svatojanskou pouť na Zelenou Horu. Pantáta zůstal doma, chodíval také zde v neděli a ve svátek obhlížet pole. Den svatého Jana Nepomuckého jest na moravské straně v horách svěcen jako »kostelní« svátek, kdo může, jde na pouť, doma zůstavší však pracují i v poli, jen nejhrubší práci, jako: o hnoji nebo při stavění se vyhýbajíce. Na Sklenném, kde jsou ku Fryšavě při-

faření, chodívají v létě také na Zelenou Horu do kostela, kdež od května do října každou prvou neděli v měsíci konají se velké služby Boží. Na pouti aspoň mládež nikdy nechybí.

Kačenka se velice těšila. Bylo jí nyní také smutno. Otec byl vždy mrzut, zamračen a zlých slov, jakých se dostalo jeho ženě i čeládce od něho, dostalo se někdy i dcerce. Odvyknul jí; ač měl z jejího dědictví užitek, přece bručíval, co má s tím starostí. A Kačenka, kterou příbuzní macechou strašívali a před ní ji chránili, přilnula upřímně k ubohé mladé ženě.

»Jen počkejte, maminko, až budu větší,« říkávala matce. »Pak za vás všecko podělám a tatínkovi se nedáme, budeme na něj dvě. Nebude vás pak smět sužovat, a dyž nebudete mět tolik práce, budete zdravější a silnější. A Vašíček taky bude větší a bude moct něco dělat. Jenom nebuďte pořádem smutná.«

Maruška usmála se vždy vlídně na milé děvče. Bývalo jí tak líto toho dítěte, předpovídala si jaksi, že bude mít také smutný osud. Jeho nehezkosť že nevzbudí v nikom lásky, a bohatství navnadí zištné sobce. A v jakés předtuše bolestně otrlého svého nitra říkala si, že nehezkosť s děvčetem poroste, kdežto o jmění je může připravit nesvědomitý poručník, jeho užívající — a třeba to byl vlastní otec.

Nastrojila Maruška Kačenku na pouť do nejhezčích šatů, vyndala jí po její nebožce matce pěkné granáty se zlatým křížkem, růžový hedbávný šátek na hlavu, ale nebylo platno — děvčeti to neslušelo. Ať sebe více do čela uvázala Kačence šátek, aby nebylo viděti zrzavých vlasů, přece věštily obočí a brvy i veliké pihy po obličeji, že je Kačenka »znamenaná«, a nehezké zabarvení pleti i mračný pohled, kterýž byl dědictvím po otci, odrážely tím více od pěkného obleku.

Hezounký Vašíček, tak podobný svoji mamince, vzbuzoval věru jinak radosť k pohledu.

Maruška uchystala čeládce oběd a časně z rána vyšla. S Vašíčkem muselo se pomalu, a na Zelenou Horu je ze Sklenného skoro dvě hodiny cesty, byť se šlo i lesy a pěšinami. Maruška nepřipojila se k nikomu z dědiny, šla s dětmi sama a těšila se z jejich povídání. Oddychla si přišedši jaksi z dozoru mužova. Cestou pohlížela stále v stranu, kde ležela její rodná dědina. Viděla ji rozloženu na horském lesnatém úbočí, chvílemi jdoucí lesem zastíral se jí rozhled, a zase vynikla jí vyšedší do polí před zraky. A ten velký rybník leskl se jak ohromné zrcadlo, jakoby jen v něm se odráželo celé slunce, usmívající se na jarní krajinu. Sledujíc očima běh řeky, vinoucí se podél silnice lučinami, vzpomínala, jak tudy chodívala jako mladé děvče, jako dorostlá dívka.

Jak se vždy těšila na pouť! Jako dítě na perník, na obrázky pouti obdržené, na kolotoč, na komedii, do zvěřince a panorámy, jako dorostlejší dívka na to, že oblékala ji matka na procesí za družičku do bílých šatů, kde vzbuzovala vždy podiv svými pěknými vlasy. A jako dospělá dívka se těšívala nejvíce k muzice, kde se vytančila vždy do sytosti s domácími i přespolními chasníky.

Jako žena toho již neužila. Pantáta nedbal na takové »hlupoty«, které žádného zisku nevynášely, a cesta do kostela byla mladé ženě již v prvém roce manželství jediným oddechem za celý týden, a kostel jediným místem na světě, kde ji trampoty ve zbožné modlitbě trochu opustily.

Těšila se dnes na pomodlení u otcova hrobu, na shledání s matkou. Na bratra a švakrovou i dobrou kmotru. Shledala se se všemi. Matka vypadala dobře, jaksi omládla, na bratrovi, švakrové a její matce bylo znáti blahobyt. Byli spolu všichni dobré vůle.

Marušky se lekli. Ač jim žebravá bába, která vzkaz matčin byla Marušce vyřizovala, i jiní žebráci pověděli, že Maruška velice špatně vypadá, přece se lekli, jak mohla v málo nedělích, co jí neviděli, tak sejíti a zešpatněti.

»Dítě, ty scházíš, ty hyneš,« zalkala matka, setkavši se s Maruškou u otcova hrobu.

»Hynu, mami, to přece víte už dávno. Už mi nepomůže žádný koření, žádný mazání. Sotva jsem se sem dotáhla. Myslila jsem, že musím jít pomalu k vůli chlapcovi, ale zatím nemůžu už čerstvo chodit. No, to je jedno, jen dyž vás ešče jednou vidím a můžu poprosit, abyste mýho chlapca nevopouštěli, až tu nebudu.« Maruška mluvila klidně, nebyla ani smutna, nechtěla si stěžovati, jen se těšila, že je mezi svými. Děkovala švakrové za vše, co činí pro matku.

»A jak Novák, nemáte s ním nevůlu v sousedstvu?« tázala se bratra.

»Ba máme, budeme se asi soudit. Milá brachu, bude to škaredej soud, s tvým mužem se vopravdu nerad na ouřadě sejdu a nebude vyhnutí,« pravil František.

»Co pak zase?« lekala se Maruška.

»No víš, jak jdou Černovskýho i Nemeškalovy hony tam dole u kamennýho kříža k rybníku, teda ten palouk, co jsme ho měli za příhon a vodjakživa na něm společně v sousedstvu pásli, začal Novák tuhle po jaru klučovat a chce ho rozvorávat, že prej patří k Černovskýho gruntu. Mluvil jsem s představeným, byli jsme v listovním ouřadě, nejní nikde nic psáno, k vobecním gruntům to nepatří, tak je podlevá paměti, jak se to užívalo, k rozhodnutí. Bude to horší než s tou huličkou mezi dvory. Dyby Novák palouk rozvoral a vobsel, nebudeme z našejch polí moct zajet k rybníku. No a přece se tam někdy napájí dobytky anebo zatáhne rozeschlej vůz a pak — dyť je to spíš naše — totiž Nemeškalovo, podlevá příjezdu, jde naše cesta zrovna přes ten palouk k rybníku, a Černovskýho cesta se stáčí s polí do vejvozu, a pak musejí k rybníku jako zpátky,« vykládal František.

»Pantáta říká, že jeho dědoušek měl tam na tom palouku postavenou takovou kůlňu, jak říkali »sušku«, to k tomu, když se tam sušíval a třel len na strouhách. Pak to jednou vyhořelo a víckrát se nepostavilo. Podlevá toho by ten palouk patřil k našemu,« pravila Nemeškalka.

»Říkali jste vy i my jenom dycky: palouk u rybníka,« řekla Černovská.

»Myslím, že se Novák s Černovským na tohle domluvil, sám ze sebe by přece nepřipadl na to, jak může v sousedstvu sekýrovat, dyť je tam pár neděl, sotva se vohřál, ešče neví, jak ty půdě sloužit, a už vymejšlí, co nebejvalo,« mrzel se František.

»A jak dopadne soud?« tázala se Maruška.

František pokrčil rameny. »Těžko soudit, kde nejní co psáno. Budou hnát na přísahu. Náš pantáta by mohli vodpřisáhnout, že tam mejval jeho dědoušek sušku, ale bude-li Novák přísahat, že mu švakr

odevzdal ten palouk k nájmu, je konec. A Černýho — šak ho nerad po tatínkovi jmenuju, hnát na přísahu nemůžou, leda by přísahal, že se mu vo ty neřeklo, ani že mu to patří nebo nepatří.«

»Ale tak to nemohl předat,« zvolala Maruška.

»Udělal to ale, a bezpráví se mu nemůže dokázat. Tak jako se nedokáže, komu palouk patří. Nejvejš se může žádat za rozdělení toho pozemku k voboum gruntům! Tak povídali na ouřadě, ale potáhne prej se to, a co se táhá, po tom čert sáhá.« František si odplivnul.

Potěšili se příbuzní pospolu na pouti, a odpoledne vydala se Maruška na cestu k domovu. Bratr ji vyprovázel kus cesty. Svěřil se jí, že obává se onoho soudu, že sice u Nemeškalů není dluhů, ale lonská stavba cesty, přestavba stodoly, přemístění kůlny a chlévků že stálo dosti peněz. K tomu ubylo kus gruntu na onu cestu; přepsání gruntu na mladé manžely a svatba stály peníze, a Františkova pretence sotva stačila. Panovala láce a sedláci si stýskali. Chodění a jezdění k soudu, komise, poplatky, to byly věci, jichž se mladý sedlák hrozil.

»Ten můj muž nám přinesl jenom samou špatnosť a trápení. Jakživi jsme ho poznat ani neměli,« pravila hořce Maruška.

»Jen dyby tobě bylo lepší,« vzdychl bratr.

»Mně už lepší nebude. Mám ty vlekly souchotiny, dokašlu, třeba až za pár let, ale dokašlu přece. A v domácnosti mně nebude lepší, šak nejsu ze dřeva a haňbím se za to, že mám za muža nepoctivýho člověka. Jak dělával ve Sklenným na svým dědictví, tak dělal u nás na našem a dělá včil na dceřiným. Se žádným sousedem se nesnese, uvorává, křičí se o každý žmen (přehouštlí) utroušenýho hnoja, vo každou kopřivu, co nám za plotem ženský pro housata utrhnou. A hned k představenstvu všecko pohání. Vyhybajou se nám lidi jako se vyhýbali. Těch dětí je mně nejvíc líto, ty se neobveselijou ani mezi druhejma dětma, všade jim tátu vyčítajou.« Maruška se zastavila, nechtěla, aby děti jdoucí před nimi a po chvíli se zastavujíce ten hovor zaslechly. Řečí unavena popadala dechu a sípavě kašlala. Bratr se s ní rozloučil a spěchal k domovu.

Šla pomalu za dětmi. Kašlala, ty zprávy tížily ji na mysli tak, že cítila i větší tělesnou slabosť a bolesť. Děti dávno ji předběhly a byly dříve doma.

Kačenka již Vašíčka uložila a rozdala čeládce pouti. Pantáta seděl u okna a ledabylo ženu přivítav, tázal se: »Co ti říkal Franta o soudu skrzevá palouk u rybníka?«

»Ty o tom víš?« žasla Maruška.

»Byl tu Novák, vodešel před večerem. Je to komedija. Tohle se bude starej Nemeškal potit, bude mět za to, co je to brát na grunt ženicha bez pretence. Těch Frantovejch pár zlatejch dávno padlo. To se lehko spočítá. Hm, budu muset taky přísahat, to bude přísah! Já vodpřisáhnu lehko, že jsem myslel, dyž se vo palouk žáden nehlásil, že je můj. Ale až jak bude baba přísahat,« pantáta šlehl okem po Marušce.

»Jaká baba?« ptala se tato.

»Tvá máma, vejměnkářka. Na ňu taky dojde, co a jak věděla. A bude-li přísahat, že nevěděla nic, svědčí jako já, to se na ňu rozzlobí Nemeškalovi, protože vo palouk přijdou. Bude-li přísahat, že

věděla vo ty sušce, nebo co že tam prej stávalo, a případne palouk Nemeškalovejm, posadí si Nováka na sebe a bude se mět na vejměnku nekale. A mně by pak teprvá na voči nesměla, kdo ví, co by potom Novák zasejc vykličkoval ve smlouvách, nejní mu co věřit. No, baba to vodnese, ať je tak nebo tak. A Nemeškalovi taky! Dostanou-li palouk, budou platit outraty na polovic, ne-li, zaplatí všecko. To se jednou sousedstvo dostalo.« Pantáta se smál svým ouškleblým smíchem. Po Marušce přecházel mráz. Beze slova ulehla.

Sotva odkvetly stromy na horách, kvetoucí jako skoro vždy až k počátku června, dostalo se Černému obsýlky k soudu. Musel se dostaviti jako majetník Černovského statku, jehož nájemce Novák žaloval souseda Nemeškala a jeho zetě, že mu brání v zorání pozemku, který sobě vlastní.

Nastalo mnoho pochůzek k soudům, stání určována a odročována, pantáta zmařil mnoho času, a churavá Maruška nemohla stačiti v hospodaření a dohledu. Prosbě její, aby směla si k výpomoci povolati matku, odpověděl pantáta hrubým posměchem. Nesmí prý mu stará prve na oči, až v jeho prospěch odpřísáhne. Výroky její že jsou neurčity, říká prý, že se neví pamatovat od počátku svého na statek provdání na nic, leč na to, že byl palouk užíván společně, dle všeho že byl příhodnějším Nemeškalům než Černovským, a tudíž že proto nechali asi oni ten kus půdy ležet ladem.

Jednou přišel od stání rozezlen a dotíral na Marušku nadávkami a hrozbami. Vyhrožoval, že se matce její pomstí a ji i ženu svou že vyžene.

Byl ť někdo poradil panímámě Černovské, že může, ano se v procesu o jejího syna a zetě jedná, použíti dobrodiní zákona a vzdáti se svědectví. Učinila tak, a Černý byl zbaven tímto důležité svědkyně. Zuřil.

K tomu byly špatné žně, stále pršelo, obilí zrůstalo na polích, sklizené do stodol zapařovalo se, plesnivělo v zrní i slámě, dobytek na mokrou pastvu nemohl se vyhánět, z mokré píce počal churavět, brambory nezrály a hnily vyrážejíce pouze do nati, ve brázdách stála voda. Tímto nezdarem byl roztrpčen kde kdo, a pantáta Černovský se zrovna vztekal. Vyléval si zlosť na ženě, muče ji stálým láním. Byl stále hrubším a jizlivějším, a nebohá Maruška již nedovedla se mu nijak zachovat.

Kačenka ji zastávala jak dovedla, přičinila se, ale nejsouc zvyklá práci, ku kteréž ji babička, stále s ní se mazlíc, nepřidržovala, nedokázala mnoho.

Bylo smutno na tom Holanově gruntě v Sklenném, smutněji než když tam loni zavítala smrť.

Novák zdráhal se dáti po žních umluvené nájemné Černému, vymlouvaje se na špatnou úrodu. Odvolával se, že odváděl správně výměnek, ač výměnkářka mu dělá příkoří, přátelíc se s lidmi v sousedstvu, s nimiž on se soudí. Není prý mu ničeho po tom, že v tom sousedstvu jest hospodářem její vlastní syn.

Černý si došel na Nováka, shádali se notně, a na konec obskákala to panímáma. Černý nadal jí nepěknými jmény a oznámil, že vzhledem k špatným žním slevil Novákovi třetinu výměnku.

Panímáma dostávala nyní necelých sedm zlatých měsíčně a nebýt syna, byla by jistě trpěla nouzi. Byla skoro po celý den u Ne-

meškalů, obsluhujíc ponejvíce starého pantátu, kterémuž se letos přitížilo opětným, byť i slabým návalem mrtvice. Ležel více nežli seděl, a když šla žena s dcerou po práci, nejraději si porozprávěl s kmotrou. Těšíval ji, jsa sice jaksi rád, že, pokud se týkalo soudu kmotřina, došlo na jeho slova a tudíž se jeho zkušenosti věřiti musilo, ale bylo mu z té duše líto kmotry. Hospodaření zvandrovalého sedláka na gruntě v sousedství hnětlo jej tak jako neblahý proces.

Tento se táhnul bez konce. Nemeškal byl by od něho rád upustil, chtěl vyměřený kus palouku, kteréhož potřeboval u pole pro obrácení se s vozem od Černého koupiti, ale tento nechtěl prodati a zastával právo svého nájemce, že může tento palouk zorati a zoranou líhu k poli připojiti, že není mu ničeho po tom, zda je to sousedovi příhodným či nic. Soused může prý si udělati pro vůz širokou mezu na ouvratích, nechce-li ho nechávat na cestě, kudy i jiní jezdívají.

Byla vyslechnuta celá řada svědků, a výsledek stále byl neurčitým, stejným: nevědělo, nepamatovalo se nic jistého. Nemeškalův návrh na koupení palouku potvrzovalo jaksi lidi v tom, že nemá na něho práva a okolnost, že vyhýbá se přísaze, toho ovšem dotvrzovala. A tak přišla a přešla zima, a přišlo opět jaro.

XII.

Tichá trpitelka Maruška pozdravila jaro s jakousi nadějí v lepší chvíle. Kačenka sesílila tak, že zastala dosti dobře pod dohledem matčiným všecky práce v domácnosti, byla k matce stále stejně uctivou, nikdy neodmlouvala, poslouchajíc na slovo. Vašíčka měla velice ráda a hleděla matku co možná rozveselit.

Ta dlouhá zima utekla dosti mile. Černých byli sice jako osamoceni, nejdouce nikam, a nikdo k nim, ale mělo to také svou dobrou stránku. Aspoň lidé neviděli, jak nepěkně pantáta s panímámou zachází, jak tato churaví a nemá dostatečné pomoci.

Maruška nebyla z lidí, již si rádi stěžují, a takovíto bývají jmíni za pyšné, nepřístupné a celý svět uvěří, že se jim křivdy neděje.

Stýskávala si tedy jenom dcerce. »Abys věděla, že může bejt na světě zle,« říkávala. »Já jsem to nevěděla, vyrostla jsem jako v zahrádce, rodiče mi tajili svoje starosti, a maminka měly nade mnou takovou radosť a tak mne chválili, že jsem myslila, že už za ty svý vlasy zasloužím něco lepšího, než druhy holky. A že udělám rodičům milosť, dyž se k vůli mně přižení na grunt někdo s penězma. Nekoukej tak na mne, taky ti to v mysli někdy přijde, že budeš mínit, že všecko na tobě stojí. To je tak mladej člověk snad každej, a kór děvčata. Proto se nemajou mlady holky vdávat, má se jim toho přát, aby se vytancovaly, vysmály, vybláznily, aby viděly, že na tom nic nejní, a aby jim pak nebylo líto, že toho přece neužily. A dyž jsem se vdala, tu jsem si myslela, že jsu něco víc, dyž už jsem měla svatbu, dyž jsu panímámou . . . Ale brzy mne to přešlo, dyž jsem viděla, že si mne muž nepovažuje a podlevá muže že si mně nepovažuje ani čeládka, ani žáden. A nevěděla jsem, jak se mám řídit, estli podlevá muža nebo podlevá srdca. A že mne srdce táhlo k mužovi, že jsem si přála, aby mne měl rád, tak jsem se řídila podlevá muža. Byla bych s tím přišla vo bratra a vo celou jeho přízeň.

Teprvá dyž jsem viděla, že jim pantáta dělá křivdu, jsem prohlídla a vodprosila jsem je. Ale srdce mne bude do smrti nad tím bolet, že nejsem a nebyla jsem tomu svýmu mužovi nic milou.«

V takových a podobných hovorech utkávala se Maruška s Kačenkou téměř každého večera, než se rozsvěcovalo, jak se říká: »Na tmavou hodinku.«

Marušce se ulehčilo, a děvče hledělo bolem matčiným do světa tak, jako hledíme mlhou do krajiny a vidíme jen obrysy stavení a lesů, a to obrysy temné: vidělo ten život před sebou se rozvíjeti smutně, trapně.

A někdy zase bývala Maruška naladěna veseleji, tu přibrala do besedy na tmavou hodinku i Vašíčka a povídala dětem pohádky. Takových pěkných dovedla si vymysliti z těch několika, které byla jako děcko slýchala, a děti poslouchaly obě, jak vodila je matka do zlatých a stříbrných zámků, do křišťálových a démantových lesů, na skleněné hory, do podzemních zahrad. Těšily se ze zlatých jablek, z mluvících ptáků, nad vysvobozenými dušičkami, nad odčarovanými princeznami. O strašidlech Maruška dětem nepovídávala, nechtěla, aby se bály. Říkávala, že je dosti toho strachu, který mají lidé před zlými lidmi . . . myslívala při tom na svůj strach před mužem.

Také si povídaly s Kačenkou, jak s nastalým jarem budou zase venku pracovat, jak si pro radosť upraví zahrádku, jak budou opatrovat mladou drůbež. V domácnosti bylo sice cítit následky špatných žní, ale na tak bohatém gruntě již se to lehčeji obejde, než na živobytí menším, nebo v chalupě u familijantů, či dokonce tam, kde se žije z ruky do úst.

Pantáta se doma mnoho nezdržel. Proces se táhl dále a dále, chodil ke stáním, radil se se známými sudiči a vyhledával pokoutní písaře. Stále něco prohlížel, nějaká soudní akta. S Novákem scházívali se téměř každou pondělí o trhu ve Žďáře. Byli již zase zadobře a domlouvali se o Nemeškalových. Novák převzal Černého zášť na souseda a švakra za svoji.

Také panímámě na výměnku neudělal co dobrého. Tu si smyslil, že se bude záhy z večera zavírat stavení i dvůr, že jde tu o krádež, a panímáma nemohla večer vycházet na besedy. Ba zase, že pozadu musí býti celý den zavřeno, aby nemohla po humnech přes tu chvíli přebíhat k Nemeškalovům. Věděl, že po návsi nebude tak často běhat, aby ji lidé nepomlouvali, že je na stará léta neposednou. Dříví, které si za trapně uspořené peníze koupila, nesměla mít pod kůlnou, že mate se s jejich dřívím, i vykázáno jí místo na ně pod okapem u stodoly, kde bývaly závěje, a musívala se k němu prohazovat. Do své komory nesměla si nanést mnoho rozštípaného dříví, je prý nebezpečí pro případ ohně, a tak se panímáma topíc beztoho skrovně ze skrovné zásoby mokrým dřívím ani neohřála. Jen že tak uvařila a chodila se k známým na besedu ohřívat. Byly-li však velké mrazy a fujavice, kdy se ze stavení nevychází, mrzla doma i v bačkorách a kožichu.

Táhlo jí do komory. Hospodář pod záminkou, že nemá rád, aby zůstávala v neděli, když se z domu odejde, síň k vůli výměnkářce otevřena, zazdil dvéře z komory do síně vedoucí a přeložil vchod přímo na zápršeň. Tak se naneslo v zimě sněhu a v létě bláta přímo do komory, v zimě fučelo pode dvéře, ač je panímáma sla-

měným pletencem, (na kterýž si musela slámu od syna donést) obložila a dávala ku práhu z venčí věchet slámy, vně hadr.

Zazpívala-li si náboţnou píseň, hubovala Nováková, že jí budí dítě, kteréž se jí na Černovského gruntě narodilo, a chasa venku pošklebně přizvukovala, vědouc, že se hospodářům zachová.

Takového »sekýrování« vymýšleli si u Nováků na výměnkářku, že by člověk neuvěřil. Tak jí strhovali na penězích, ať prý si vybére část výměnku v mléce a bramborách. Nechce-li, tedy že musí počkat, že nemají hotových peněz k výplatě. A brambory a mléko dostala špatné, horší než prostřední.

Neodvážila se žalovat zeťovi, neodvážila se k němu dojít, ač se jí po dceři stýskalo, a trápily ji zvěsti žebráků, že špatně vypadá, a že ji na Sklenném, ana nikam nejde, považují za »nelidskou« a nemají ji rádi. Toto poslední neřekli žebráci panímámě, ale jinde a jí se to jen doneslo.

U Nemeškalů si posteskla, ale ač jí vždy rádi vypomohli, se zlým sousedem nechtěli v této záležitosti ničeho míti, a tak se musela podrobit jeho vůli. A cítila nedostatek peněz, trhaly se jí botky, ošuměl kožich, bylo potřeba těch krejcarů na světlo, na mýdlo, krom jiných vydání.

Naříkala na zetě, sama na sebe a trápila se.

S jarem jí bylo také lépe; aspoň netrpěla zimy.

Novák byl zasel loni na zoraném palouku trochu ovsa, z kterého skoro nic nebylo, a letos hotovil se tam sázeti brambory. Sešli se s Černým ve Žďáře a ten poradil mu zvláštní kousek, aby sousedy co nejvíce dopálil. Schválil mu, aby vzal k onomu kusu pole hnoje od chudých lidí, jak se dělává; sedlák hnoje ledajak stlučené odveze, pole vzdělá, brambory oorá, pak sklidí a lidem domů odveze, příští léta jest užitek z hnoje jeho. Jsou někdy ty hnoje jen ze smetí, prachu se silnice smeteného, trochy roští a domácích splachů upraveny a polím užitku nedodají, brávají je sedláci tudíž neradi od těch »nejmenších lidí«, nemajících ani té kozy. Jen tak těm nádenníkům při gruntě pracujícím se dělává k vůli. Rozčítávají si pak lidé věnovaný kus pole na brázdy a mívají někdy dosti hádek mezi sebou, zvláště jak se přes pole přechází, any se brambory kutat počnou, a jeden druhému brázdy rozšlape nebo nať poláme.

A že se hledí při hospodářově nebo sousedově někteří »přiživit«, rozumí se samo sebou.

Novák navedený Černým rozhlásil, že vezme hnoje k bramborám na celý kus pole až k rybníku, onen zoraný palouk k tomu čítaje. Záhy přihlásili se mu lidé; kteří měli lepší hnoje, těm udělal místo hned za dědinou a nejhorší sebrance, takovým, již žili z polní a lesní krádeže a jenom jak se říká »pro jméno« ten hnůj si někam dávali, aby lepšího přístupu do polí měli, vykázal onen bývalý palouk. Věděl, že se tam mnoho neurodí, a že »hnojaři« se přiživí na Nemeškalově poli.

Na polní pych není pokuty a dopadené vyplácejí obyčejně sami hospodáři. U Nemeškalů stálo vše na mladém pantátovi, nemohl všady býti ustavičně a snadně mohl od chtějících krádců býti vyčíhán, kam a kudy odchází. Také se toho neuvaroval a hnojaři z Černovských lánů tropili mu nejhorších neplech a mrzutostí.

Počalo to již jarem, kdy hnojaři upravujíce si propůjčené záhony,

sbírali po poli kamení a házeli je prostě na Nemeškalovu roli. Nebylo obhájení, nedostihl jich nikdo, a nikomu se nemohlo dokázati, že kámen ať zvící vejce či pěstí přes mezu přehodil.

Nejzáze u rybníka, kde nebylo již skoro ani dobré ornice, jen tak skornatělé bahnisko na »pískovčích» skalinách, měl svůj dílec nějaký »Krucitonda«. Touto přezdívkou jmenovali v dědině i v celém okolí člověka, který nikdy a nikde nedělal dobrotu. Byl synem drvaře, sloužíval, chodil na lesní práci, nevydržel nikde, kde něco neukradl, tam se s lidmi pohádal. Když byl odveden na vojnu, oddechla si od něho celá dědina, tak jako jeho ovdovělý otec. Ten zemřel, než se Tonda z vojny vrátil, a Tonda sebrav skrovničké u starosty uložené dědictví záležející asi z patnácti zlatých krom trochy šatstva a drvařského náčiní, usídlil se u známé rodiny do podnájmu, jak se říká »na sednicu,« jak bývají ve větší jizbě třeba i tři rodiny pohromadě, majíce vyměřené své poloviny neb kouty jizby, vaříce na jednom ohništi neb jedné plotně a nesouce tu bídu již tak společně. Někdy se srovnávají, někdy se hádávají, ale říkají si »naši.« Jeť u nás v horách vůbec ve zvyku říkat o všem, že je to »naše«: i ten příbytek, čeládka, příbuzenstvo, ten náš kostelíček, ty naše hory a lesy a pole. Ba i ta naše bída.

Tonda dal se tak »na sednicu« k rodině drvaře Šekova, kterýž vyráběl také dřeváky a maje šest dětí, zaháněl tu bídu někdy proklínáním, někdy trochou kořalky, ale vždy úsilovnou prací. Tonda mohl si vzíti dobrý příklad, a také se podobalo, že se vpraví do živobytí práce. Chodil se svým »hospodářem,« jak se pro žert říkává, k lesu, dostal práci a mohl dost vydělat. Ale Tonda a dělat dlouho dobrotu! To nešlo! Záhy nechal práce, toulal se po okolí, někde žebral, někde něco dělal, někde kradl a byl často přiveden šupem. Zůstával však stále u Šekových, platě jim dosti pořádně nájem.

Šeková byla dobrá žena, vyvadila se s Tondou, ale vyprala mu vždy prádlo a šaty a zašila na něho. Byla zvyklá dřít do úpadu a místo odpočinku prát a zašívat na děti. Tondu považovala skoro také za dítě a kázávala mu jen což: hlavně nabádala jej, aby se oženil. Měl po rodičích i postel i truhlu a lavici, a ostatní že žena donese, slibovala Tondovi Šekovka na jisto, ač by sama s dobrým svědomím asi nebyla žádné ženské k Tondovi radila.

Tonda, jemuž pro přísloví »kruci« z vojny donesené a za každým pátým, desátým slovem opakované, záhy všichni lidé začali říkat »Krucitonda« — vzal si napomínání Šekovky k srdci a přivedl si jednou z nějaké delší potulky ženu. Oddáni ovšem asi nebyli. Ta ženská přinesla si na zádech ranec s trochou šatstva, nějakou duchničkou, několika hrnky a vařečkami, a začali s Tondou hospodařit. Šekovka říkala si s ní navzájem »tetka«, ale v dědině pokřtili ji záhy »Krucitondovka« a při tom zůstalo.

Krucitonda udělal své ženě na přivítanou krusnu k chození do lesa a zase trochu drvařil. Krucitondovka hodila se k svému muži jako káně k luňákovi: byli stejní. I ona uměla kde co ukrást, vyhnout se těžší, stálé práci, kde komu se přilichotit a zase vynadat. Byl to párek k pohledání, a v několika letech oblažovaly dědinu i tři umouněné, oškubané děti, kterým se bála kde která hospodyně přišedším žebrat, odepříti dárku. A to proto, že by pak rodiče buďto za to něco ukradli, neb pokazili, nebo vynadali.

U Nemeškalů měli Krucitondu v neblahé paměti. Koupili si Krucitondovi totiž také kdysi kozu, a tu jim museli lidé obživovat. V létě ji napásly děti a nakradly jí píce, kde chtěly; v zimě chodilo se pro stlaní a píci po lidech. Panímáma Nemeškalová, jsouc kdysi mrzutá, odepřela Krucitondovce do plachty sena a jindy dala jí nějaké vymoklé jateliny, po které ta koza dostala prý bolení, jak Krucitondovka po celé dědině vykřičela. Museli vzít kozu do sednice a koupit jí kmínky pro uzdravení. A ještě jak koze kmínku do krku lili, rozbili si lahvičku.

Panímáma Nemeškalová, ana ji Krucitondovka došla také povědit o té kozí chorobě, sháněla se po koštěti, a řekla Krucitondovce, že jí více do gruntu nesmí.

A příštího leta měli pak u Nemeškalů podplaveno všecko seno na lukách, nepochopitelno, kdy a jak — ale zacpal někdo steky, a voda pěkně po lučinách právě od onoho rybníka rozváděná natropila škody. Celá senoseč byla zničena, podkalenou píci nepřijaly krávy ani koně, a mohla býti upotřebena pouze k podstýlání. Dosti těžce cítili Nemeškalovi tu nehodu, a ač Krucitondu za původce označovali, (protože vyhrožoval, že také mohou o píci přijít) přece jej nemohli nařknouti. A tohoto Krucitondu vzal Novák nyní na pole, Nemeškalovým za souseda. Musel se s ním asi dobře smluvit, neboť Krucitondovka i děti běhaly panímámě Novákové na potkání líbat ruce. To tak hned Krucitondovic někomu neudělali, byli pyšní. Ale záhy se vysvětlilo, proč. Koupili si totiž Krucitondovi ještě jednu kozu, ba i dvě husy a malé prasátko. Že se to vše uživí z krádeže, napadlo každému, ale nikdo nemohl pochopiti, kde vzali na to najednou tolik peněz. Nehleděliť si mnoho výdělků, obživili se mezi lidmi a ty krejcary na nájem a na kořalku vytloukli, jen že musili. Ale roznesla záhy Krucitondovka, že jim dobrotivý pantáta Novák na to »zvířectvo« peníze půjčil. Oddělají prý mu je nádennickou prací.

U Nemeškalů věděli hned, co a jak, a jeden před druhým, všichni pak před mladým pantátou hleděli skrýt mrzuté překvapení a jistotu dalších mrzutostí. Hrozně se mrzel mladý pantáta na to vše, co zlovůlí švakrovou zakoušeli.

Krucitondovi byli na svých záhonech denně, on, ona, děti. Popásali kozy, vyháněli husy k rybníku popásajíce je po mezi a dělali Nemeškalovým škodu jak mohli. Nebylo možno jim zakázati, aby po mezi, která patřila k Černovskýho gruntu, nešli hnedle do statku, kam se přece mohli jít denně optat, není-li pro ně nějaká práce, jak dělníci na celé léto zjednaní dělávají. Pracovali skutečně od jara u Nováků, ale bylo znáti, že Novák zná cenu těchto dělníků.

Nechával Tondu jezdit místo čeledína s voly, a ženy jeho užívali k posýlkám a lecjaké práci v domě, kdy jí mohla panímáma koukat dobře na prsty. Držela Nováková jen jednu děvečku, a bylo ženské práce v domě potřeba. A Krucitondovka k tomu přebíhání od jedné práce k druhé byla dosti dovednou. Co nešlo obdělat rukama, omluvila jazykem a Novačce se záhy přilichotila.

Bylať tato osamotnělá, nestýkajíc se s nikým a ráda si pohovořila i posteskla. Nejvíce o tom svém stěhování po světě.

(Pokračování.)

Propaganda protestantská.

Píše **Fr. Vaněček.**

(Dokončení.)

v jiných směrech působí vnitřní misie. Poslední dobou jako vzpružená oddala se vnitřní misie evangelická zapomenutým skutkům křesťanské lásky. V 780 nemocnicích ošetřují jáhnové a jáhenky nemocné a na 1017 místech mají svěřenou správu obecních nemocnic. Ve 41 mateřincích vychovávají se jejich jáhnové a jáhenky. Pro chudé a starce zřízeno 168 ústavů. Ústavy pro slepé a hluchoněmé mají též ve své správě. Pro blbé a padoucnicí sklíčené založeno 23 ústavů. Dva ústavy pro jiné mrzáky. Toť jsou čísla úctyhodná, zejména považí-li se, že v poslední době teprve většina díla byla vykonána.

Teprve jmenovaný již Pastor Wichern uskutečnil jáhenské ústavy. Forma ovšem jest katolická, ale v rouše protestantském. Jáhenky povstaly teprve r. 1836. První jejich mateřinec postaven v Kaiserwerthu od pastora Fliednera, na němž si nemálo zakládají, ano, s chloubou dí, že katolíci podobného muže nemají. Toto tvrzení lze ovšem omluviti toliko neznalostí, kteráž jest u protestantských bratří tím omluvy hodnější, čím více sami katolíci neznají monumentální díla křesťanské lásky ve své církvi. V padesáti letech učinilo jáhenství v protestantském Německu pokrok veliký. Od té doby pořízeno domů pro ně asi 68 vůbec, z čehož 41 připadá na Německo. Tento oddíl čítá 10.412 sester a pracuje na 3.641 místech. Následující obrazec dává přehled o vzrůstu diakonství mezi protestanty v posledních 30 letech:

	mateřinců:	sester:	působišť:	příjmy:
Rok 1864.	30	1592	386	813.273 m.
» 1875.	50	3239	866	3,616.256 »
» 1894.	68	10.412	3.641	8,940.880 »

Vyjádří-li se vzrůst pomocí procenta, jeví se v posledních 30 letech

	654%	942%	1099%
v posledních 3 letech	228%	31%	169%.

Jakkoliv jsou tato čísla veliká, tož s chloubou může se měřiti každá větší řehole z našich milosrdných řádů s celou vnitřní misií protestantskou. Uvádím-li přece čísla vnitřní misie, činím tak, abych poukázal, jak velkou váhu kladou protestanté na tuto činnosť v nejposlednější době, jak se jí chlubí a jakých se dodělali výsledků ve svých prohnilých pomněrech. Po hříchu ovšem — duše jejich rozmnožení dávali jsme my katolíci: Vidíme v celé vnitřní misii dostiučinění katolické církvi. Co druhdy lžireformátoři bourali a čemu spílali, tím se chtí zachránit jejich potomci, když už poslední sloupy jejich »Věřím v Boha« kolísají. Vnitřní misie ujímá se též dělnictva. Pro dítky od 2—4 let zřízeno 48 evangelických jeslí, aby nahradily dětem matku v její nepřítomnosti. Pro děti od 4—6 let zařízeny školky, celkem 451. Pro děti v povolání řemeslném zřízeny průmyslové školy, počtem 16. Sirotčinců je 126 mimo jiné školy pokračovací v menším počtu. Pro dělnictvo zřízeny v Drážďanech 4 dělnické

domy o 4 patrech, aby byly dělnickými byty. V Lipsku zřízen spolek pro dělníky bez práce, zejména pro cestující městem. V Berlíně trvá již 10 let spolek »Dienst an Arbeitslose,« kterýž každou neděli o 8 hodině shromažďuje lidi bez práce, podaruje je snídaní, po níž je vede k bohoslužbě. Dle doznání onoho spolku na 90.000 osob súčastnilo se této almužny duchovně i tělesně. Také chudinské kuchyně má nyní Berlín, počtem 15. Mimo tyto má ještě 10 kuchyní, kde za laciný peníz může si každý koupiti pokrm.

Vnitřní misie učinila zvláštní pokus s domovskými a pracovními koloniemi. Pastor Bodelschwingh učinil první pokus ve Wilhelmsdorfu u Bielefeldu. Chtěl zjednati útulek lidem bez práce. Avšak, že zřízeno 25 takých ústavů, seznalo se, že se do nich neutíkají lidé bez práce jako spíše tuláci. Napočteno, že z osob, které hledaly poprvé útulku ve jmenovaných ústavech, bylo 77% trestáno; z osob podruhé do ústavu se vrátivších bylo trestáno 91%. Proto doplněny ústavy tohoto systému koloniemi trestními, do nichž přijdou, kdož více než dvakráte byli v útulně nebo více než dvakráte byli trestáni. Poněvadž Německo má ještě na 22.000 km. země nezdělané, mají tam býti zřízeny kolonie pro lidi práce milovné.

Opět vidíme jinou horlivou snahu protestantů v luštění otázky sociální. Nový jakýsi duch počal v Německu pracovati. V Berlíně na př. staví se zároveň 21 protestantských kostelů, což jest pro naši Vídeň krásný příklad. Sumy, které na kostely se věnují, jsou vysoké. Odkud jdou tyto sumy? Katolíci berlínští (250.000) sbírají po celém světě, aby si postavili nutný nový kostelíček, kdežto protestanté jich staví 21 v jediné metropoli. Zde ovšem výklady jsou často překvapující. Jeden výklad podává Gerlach v »Socialreform« pod záhlavím: »Wie man in Byzanz d. h. in Berlin Kirchen baut.« »Původní dobrovolné sbírky na kostely, kteréž měly se vzbudovati na památku starého císaře — budiž to řečeno k hanbě evangelického německého lidu — vykazovaly jen nepatrné částky! Tu povolal nejvyšší hofmistr císařovny Berlínské kollektanty a důtklivě jim domlouval. Jedná se, aby se sebralo co možná nejvíce peněz. *Kdybyste židy našli a od nich peníze dostali, nic nevadí.* Kollektanti nedali si dvakráte říkat. Značná částka »nekřesťanských« peněz — (úřadní zpráva církevní, kterouž svobodný pan Mirbach též časopisu »Berliner Tagblatt« pana Mosea Levysohna poslal, mluví eufemisticky o 50.000 m., jimiž přispěli neprotestanté) byla ovocem této snahy. Jeden z prvních dárců byl prý v Berlíně velmi dobře známý pan Geldberger, jehož sazečský šotek překřtil kdysi na Geldborger. Kromě dětí a bláznů také sazečský šotek někdy mluví pravdu. Některé články »Köln. Ztz.«, patrně od svobodného pána z Mirbachů inspirované, pokoušely se jej zbaviti vší zodpovědnosti. Tvrdilo se, že usnesení sbírati též mezi neprotestanty, stalo se bez jeho vědomí. Kdyby tomu skutečně tak bylo, měl pán z Mirbachů se svým jménem vystoupiti, poněvadž úředním zprávám »Köln. Ztz.« se věnuje vůbec málo důvěry. Toto usnesení uskutečnil a tedy svým jménem kryl. Při vší širokosti srdce nechtělo se sbírkám na »pomníkové kostely císaře Viléma« valně vésti, zejména když rozpočet pokaždé o 100.000 marek se překročil. Vždy nádhernější měly býti kostely, aby ctily prostého starého císaře. Dokonce i na sociálně-demokratické zastupitelstvo Berlínské obrátil se pán z Mirbachů, aby je přiměl ku příspěvku 300.000 m. Obrátil se na muže,

jejž právem považoval za nejmocnějšího člena onoho shromáždění, na sociálně-demokratického pašu strany — Singera (žida). Již minulého roku slyšel jsem rokovati o této záležitosti v závažných kruzích politických a církevních, kteráž jenom nezasvěceným zdála se nepravděpodobnou. Listy našeho směru nemohly tehdy tuto zprávu přinésti. Zanechal se tento tučný kousek jako obyčejně socialnímu »Vorwärts«. Ten před několika týdny přinesl zprávu, že svobodný pán z Mirbachů vyjednával se Singerem a kloboučnickým pomocníkem Borgmannem, sociálním demokratem, o povolení 300.000 marek. Zpráva — ač skoro do všech listů přešla — zůstala nevyvrácena. Kdyby nebyla pravdivou, byl by jí svobodný pán z Mirbachů, ještě než nastoupil svou čtyřnedělní dovolenou na zotavení ve Švýcařích, dal v některém úředním listě vyvrátiti. Zvláštní ironie osudu tomu chtěla, že styky nejvyššího hofmistra s náčelníkem socialní-demokratické strany tehdy přicházely na veřejnosť, když z nejvyššího místa všichni dobří Němci vyzývali se do boje proti nevlastenecké rotě, jejíž vůdcem jest Singer. Sotva že »Vorwärts« své nestydaté urážky starého císaře spáchal, mohl celému světu oznámiti, že jeho chef, republikánský, atheistický žid, byl žádán, aby podporoval stavbu kostelů věnovaných památce téhož císaře.«

Jiný list přinesl zprávu, jak státní podpory plynou na protestantské účely, kdežto katolické podniky ani malé podpoře se netěší!

Manning nechtěl povolovati ani bazary, ani loterie, ani zábavy ve prospěch dobrých účelů. Na jednom místě svých spisů praví, že kdo z křesťanů chce konati dobrý skutek, má jej také činiti v duchu Kristově. Kdežto v Berlíně o překot se staví kostely protestantské, jest katolických kostelů a kněží tam třikráte větší nedostatek než ve Východní Indii. Podobně jest v Norimberce, kdež konstatováno, že katolíci proti protestantům ztrácejí ročně více dětí, než v Indii se jich získá.

Poučná tato data — ač velmi pro nás katolíky smutná — nutí ku zkoumání, jaké zařízení jest ve vnitřní misii, že tak výbojně si může vésti; není sice její zřízení nic nového, ale jest jen provedená živá organisace pod mohutnými křídly německého císaře, jenž jest biskupem celé země dle názorů protestantských.

VI.

Duší celé vnitřní misie jest ústřední výbor v Berlíně. Z Berlína jde pokyn ku každé činnosti, novému založení, podpoře a podobně; sem zase se vrací všechna činnosť vnitřní misie: zprávy o vykonaném podniku, obtížích a výhodách a pod. V ústředním výboru soustřeďuje se všechno ještě věřící protestantstvo všech německých vrstev. Zde pracují se plány pro příští činnosť, zde jest soudní dvůr nad skutky vykonanými, zde vybírá odvodní komise síly pro různé boje, zde se práce určuje, přiděluje a přihlíží ku vykonání. Ústřední výbor vnitřní misie jest rozdělen ve dva odbory: »Geschäftsführender Ausschuss« a »Auswärtige Mitglieder«. První bychom mohli nazvati štábem vojska, druhý výkonným sborem. Štáb není sice velmi četný, máť jen 21 členů, ale za to čilý. Úřad předsednictva zastává vrchní konsistorní rada prof. Dr. Weiss, místopředsedou jest praesident vrchního soudního senátu; pokladníkem knihkupec; ostatní členové vzati jsou z nej-

vyšších hodnostářů státních, krom dvou kazatelů, (Oldenberg a Stöcker) dvou konsistorních radů a pastorů a jednoho superintendenta. Hlavou centrály jest německý císař jako nejvyšší biskup protestantský. Týž jest protektorem misie námořníků; císařovna předsedkyní evangelického podpůrného spolku. Oba císařští manželé velmi se starají o činnosť vnitřní misie a značně je podporují peněžitě a mravně.

Úlohu očí a uší zastávají při ústředním výboru agenti vnitřní misie na venkově. Ti podávají zprávy o náboženských a mravních potřebách obyvatelstva. Centrála vydržovala v r. 1893. takých jednatelů 44, kteří vybráni byli z věřící elity protestantismu a z nejhorlivějších pastorů všech německých provincií. Zvláštní jest, že právě krajiny katolické mají nejvíce agentů, kdežto krajiny protestantské jich nemají. Katolické části Německa: Slezsko, Westfálsko, Bavory mají čtyři agenty. Rýnské provincie mají tři, kdežto protestantské Pomořany, Brandebursko, Würtembersko, Oldenburg mají jen po jednom agentu. Zde však neměla by vnitřní misie méně práce, než v katolickém Westfálsku nebo rýnských provinciích, zde zuří kořaleční mor, zde mnoho nekřtěných, zde mnoho neoddaných, proč zde se nekoncentruje činnosť vnitřní misie? Či zoufá nad záchranou svých? Pro doklady uvádím několik dát Berlínských z protestantského Öttingena.

V Berlíně:	R. 1879.	1880.	
1. narodilo se z evang. rodičů dítek	31.696	31.337	
církevně pokřtěno	23.617!	25.210!	ostat. nekřtěny.
2. ze smíšených manželstev . . .	2.016	2.047	
nekřtěno	339	347	
3. nemanž. dítek z matek evang. .	5.163	5.284	
z těch nekřtěno	2.783	2.587.	

Co tu práce pro vnitřní misii! Zde má hojně co zametati před svým prahem a nezbude jí času na katolické provincie. My katolíci máme také svou vnitřní misii v našich konferencích sv. Vincence a podobných spolcích, které nemají oné podpory, jaké má vnitřní misie, ale výkony jejich nás naplňují radostí, ač se nevztahují na vrstvy protestantské. S radostí lze nám uvésti dáta konference sv. Františka de Regis, kteráž od r. 1881.—1893. v jednotlivých okresích vídeňských odstranila konkubinátů 3199 v katolické manželstvo, dětí nemanželských bylo 3409 legitimováno; v roce 1894. odstranila táž konference konkubinátů 668 a legitimovala 773 nemanželských dětí. Konferenci jistě nezbyl čas, aby se pletla mezi protestanty. Vyhlíží-li to špatně se křtěním dítek v Berlíně, v středu bázně Boží a dobrých mravů, ještě hůře jest tomu s církevními oddavkami. Dle téhož nestranného svědka Öttingena

oddáno v Berlíně	r. 1879.,	1880.
evangelických snoubenců	8510	8764
z toho církevně jen!	3489	3788
neoddáno církevně	5021!	4976!
smíšených manželstev	702	741
z těch neoddáno církevně	458	444.

Zde tuším zbývá pro vnitřní misii v Berlíně více práce než dost. Kdežto při nekřtěných dítkách se vnitřní misie může odvolávati na

náš zákon, jenž přeje křtu dítek, při manželství se naň odvolávati nemůže, nebo i naše milé Rakousko jest oblaženo civilním fakultativním manželstvem a mohou »výkvět kultury« dáti se oddati civilně nebo žíti ve volné lásce.

Ještě hůře jest tomu s konfirmandy v Berlíně. Všech bylo v roce 1879. 12.500, v r. 1880. 13.999, což jest na populaci berlínskou velice nízké číslo, jak lze poznati z čísla udávajícího počet oddaných párů. Zde opět má vnitřní misie co konfirmovat pod samým svícnem svým.

Počet sv. přijímání mezi dospělými v Berlíně udává Öttingen

	v r. 1879.,	r. 1880.
mužů	44.410	48.885
žen	72.432	77.894
Dohromady	116.842	126.779
	15.4%	16.5% dospělých!

Považíme-li, jak snadně lze protestantům se přiblížiti stolu Páně, a jak katolíkům, vidíme zase, že by činnosť vnitrné misie měla se omeziti jen na své domácí.

Církevně pochováno	r. 1879.,	1880.
dospělých	5112	5806
bez církevního pohřbu .	3609	4683.

Potěšitelným zjevem při dátech Öttingenových jest, že rok 1880. ukazuje jakýsi krok k lepšímu, i jest z toho viděti, že vnitřní misie by mohla více mezi svými působiti, kdyby nechala starosti o katolíky katolíkům. V příčině oddavek jeví se v poslednějších letech značný pokrok. Vnitřní misie postarala se, aby každý pár snoubenců dostal zdarma poučení o manželství. I u nás bylo by to následování hodno.

Podobné vředy jako v Berlínském církevním životě protestantském jsou také ve království Saském. Týž Öttingen podává také o této zemi přehled církevních funkcí, kdežto z jiných provincií německých jich neuvádí. Dle přehledu Öttingenova (Tab. 93) bylo

v Sasku v letech	1876.	1880.
oddáno ev.	26519	25254
z těch zatím neoddáno	2159	875
odepřelo církevní oddání . . .	286	44
narodilo se	122.347	122.436
nepokřtěno	6090	1908
odepřelo křest	337	103

Opět vidíme pokrok k lepšímu. Lidé se nabaží liberálních frází a vracejí se ku křesťanskému názoru. Zajisté i zde má velkou zásluhu vnitřní misie. Tato dáta z Berlína i Saska, jakkoli smutná dosť, přece mají světelný okraj. Může-li vnitřní misie v Berlíně i Sasku při tak zpráchnivělém stavení aspoň takového rozvoje se dočiniti, co lze docíliti podobnou činností v krajích, kde není »credo« tak prohnilé jako ve jmenovaných dvou zemích. Sasko manifestuje svůj odpad od křesťanství též svým největším počtem samovražd.

Po krátkém exkursu vraťme se zase k evangelické organisaci. Když agent vnitřní misie podal zprávu centrále o stavu mravním a náboženském v některé provincii a seznal užitečnosť zařízení nového

spolku vnitřní misie, navrhne centrála jak konsistoři protestantské tak úřadu provinciálnímu »cestujícího agenta« nebo »spolkového duchovního.« Ku hrazení útrat povolí se kostelní sbírka ve prospěch vnitřní misie. Když formální povolení bylo vyžádáno, posílá centrální výbor placeného svého »theologického pomocníka« (theologischen Hilfsarbeiter), který jest od církevního představeného oné provincie ve svůj úřad slavně uveden. Tento cestovní agent má za svůj první úkol zříditi provinciální výbor pro vnitřní misii. Do výboru provinciálního povolávají se nejváženější osoby positivní víry stavu světského a církevního. Tento výbor 40—50 osob čítající řídí 4—5 jednatelů. Druhou prací cestovního agenta jest zříditi v každém dekanátu (jako náš vikariát) svého podagenta, kteří jsou také zástupci dekanátu při výročních synodách a podporují cestujícího agenta jak při sbírkách kostelních tak zejména při sbírkách podomních.

Zástupce synodální a podagendy svolává k častějším poradám, a ročně z celé provincie svolává ku kongresu. Výbor provinciální, jakož i ústřední schází se každý měsíc k poradě; ústřední výbor obesílá provinciální kongresy svými zástupci a svolává jednotlivce každým rokem k valnému kongresu. Tak jsou všechny výbory vzájemnou kontrolou pro svou činnosť. Ku př. v Braniborsku r. 1883. byla vnitřní misie uznána za výhodnou. Poslán proto z centrály berlínské cestovní agent, který byl od generálního superintendenta ve svůj úřad uveden. Zde utvořil si provinciální výbor, v němž byl jeden superintendent, jeden generál, jeden generallieutenant, jeden hospodářský rada a 55 členů mimo 62 zástupce synodální. Příjmy vnitřní misie jsou: roční kostelní sbírka a ročně povolená domovní sbírka, kteréžto vynesly ročně 25.000 marek, což činí 250.000! marek v 10 letech.

Propagandu vnitřní misii činily:

1. Shromáždění generální, při nichž se přihlíželo, aby se svolaly dokud možno osoby jednoho odvětví a tak živější zájem se vzbuzoval.
2. Shromáždění v různých končinách, kdež se měla zavésti vnitřní misie.
3. Pořádání večerů zábavných a křesťanských slavností národních.
4. Spolkový orgán »Mittheilungen aus dem Gebiete der Inneren Mission«, zprávy a odborné bibliotéky.
5. Pořádání návštěv ústavů vnitřní misie.
6. Nejvíce probudilo zájem pro vnitřní misii zařízení poradné kanceláře (Auskunftsbureau), kteráž často o radu byla tázána. Kdekoliv se měla zavésti kolportáž, nebo spolek nějaký, nebo pořádána větší slavnosť nebo umístěno v ústavu některém mrzácké dítě, vždy konala poradní kancelář svou službu. Též o literatuře dávány pokyny.
7. Neposledním prostředkem agitačním *byly cesty* duchovních spolkových za tím účelem podnikané, aby mimo poučení a názor vlastní *též nové známosti s vynikajícími muži a spolky* sjednali. Zpráva vnitřní misie klade na poslední agitační prostředek zvláštní důraz, a proto také duchovní má titul: »cestující agent«.

P. Cyprian O. C., který vydal otisk článku z pasovského měsíčníku, praví v brožuře »Innere Mission«, která mi poskytla leckterá data, o činnosti jednoho cestujícího agenta v jedné dioecési za dobu 10 let následovně: Celkem zřízeno v 10 letech 15 nemocnic, 6 stanic pro ošetřování domácí, 50 opatroven, 20 mládeneckých spolků, 48

panenských jednot, 30 útulen pro cestující, 1 kolonie pracovní, 1 ústav pro stížené padoucí nemocí, 1 léčebný ústav pro opilce, 1 spolek proti nemravnosti, 1 misie pro plavce, 1 synodální komise tisková, 1 synodální kolportáž, 115 jáhenek [1]) bylo povoláno.

Tedy na 176 polích pracovalo se přičiněním jednoho cestujícího agenta v době 10 let v jedné dioecési za pomoci vnitřní misie. Činnosť vnitřní misie nemálo podporuje činnosť úřadů, mnohdy i nápadná stranickosť. O počtu duchovních katolických v Hollandsku jsem se zmínil. Katolické sestry, byť byly zkoušené učitelky, nesmí vyučovati ani blbé dítky, které ani školou povinny nejsou, jáhnové a jahenky protestantské, které nemají zkoušek, mohou přece býti i představenými ústavů. Patrný zde úmysl. Tím patrnější, když lze se dočísti, že dojdou centrály též žádosti podobného znění: »Protože v mé farnosti a okolí mnohé dítky, jak známo, tonou v nebezpečí, upadnouti do »římské pověry«, jest zřízení ochranovny křiklavou potřebou, žádám proto za povolení provincialní sbírky kostelní.« Povolení došlo hned, a protestantský farář ve Wolfu na Mosele měl »ochranovnu.«

Jaká »ochranovna« to jest, vysvítá z cirkuláře vysokého vládního úředníka, který vyzýval ku zřízení »ochranovny« ve Wiesbadenu a podotkl, že »přijímají se i katolické děti.« Jiný pán zvolal prý při návštěvě Porýní: »Škoda, že tento kraj jest katolický, však doufám, že v 25 letech bude protestantským.« Právem registrují »Hist. Pol. Bl.« ztráty katolíků v poslední době. Poznání nepřítele jest první krok k obraně po případě i k vítězství. Jmenovaná brožura P. Cypriana praví, že v Norimberce ztrácejí katolíci ročně více dětí, než jich v Indii ročně zachráníme, a žádá za vydatné podpory naší katolické diaspory. I v Německu i mezi katolíky přibývá ročně »dítek pohanských«, nezapomínejme pro dítky Africké též na evropské.

Jsou sice mezi samými protestanty muži velice závažní, kteří nepřisuzují misii velikou cenu. Tak ku př. jeden z Berlína píše témuž

[1]) Jáhenství u protestantů má podivné pozadí. Lutr a reformátoři pohrdli institucí církevní. Noví oprávcové rozpadávajícího protestantismu chtějí touto institucí stěny církve podepřít. Není však všechno tak hezké, jak protestanté o jáhenství svém píší. Nedávno vydala Adéla Bandau v Berlíně u Gustava Hempela spis: »Zwölf Jahre als Diakonissin.«. Líčí příhody své v různých institutech protestantských. Bývala zde opatrovatelkou a učitelkou. Praví, že mnohé sestry nedobrovolně, ale z přinucení tráví svůj věk v ústavech jako jáhenky. Dává pak přednosť zařízení katolickému, kde každá z kandidátek ví, že na celý život přináší oběť, kdežto u protestantů se slibuje volnosť a dostane přinucení. Na str. 174 píše ona slečna: Diese Mangel an Freiheit, verbunden mit der unbefriedigten Sehnsucht, darnach dieser innere Conflict mit den Gesetzen und Regeln der Anstalt, verbunden mit dem äusseren Zwange, bewirken bei mancher Schwester in den besten Jahren ein Hinwelken und ein Siechthum, das ihr kein Arzt erklären kann, gegen welches keine Arznei hilft. Viele sind durch die äusseren Umstände, die sich ihnen bei zunehmendem Alter immer hindernder in den Weg stellen, zeitlebens zu diesem Beruf gezwungen. Man sucht auf alle Weise die Schwestern ganz abhängig vom Mutterhause und damit ihnen den Austritt unmöglich zu machen. *Ich ziehe in dieser Hinsicht die kath. Klosterorden, die bei der Einsegnung ein lebenslängliches Gelübde verlangen, vor. Es erscheint mir diese Handlungsweise viel ehrlicher.* Die Nonne, die von vornherein weiss: Ich darf nicht heraus, muss gleich jeden Wunsch nach der Rückkehr zur Welt begraben. Der evangelischen Schwester jedoch winkt die goldene Frucht der Freiheit; sobald si jedoch pflücken will, wird sie ihren sehnsuchtsvollen Blicken entrückt. Končí pak dílo své slovy Schillerovými: »Wenn die Glocke soll auferstehen, muss die Form in Stücke gehen.«

P. Cyprianu: »Když se zde Vaše všeobecná pozorování čtou, musí u věci znalých protestantů pyramidální Vaše přeceňování »vnitrné misie« vzbuditi většinou smích. Vnitřní misie má ráz nejvíce konventiklový, a působí v masy lidu jen v orthodoxních krajinách a v kraji nějakým vlivem. Zde v Berlíně nemá významu.« Přeceňování není správné, ale ještě škodlivější jest podceňování. Oceniti ji můžeme dle výsledků, které jsou hodny ocenění, ba namnoze jsou pobídkou k podobné činnosti.

Ne nadarmo pravil nám Pán, že synové světa jsou opatrnější nad syny světla. Kde protestantům nestačilo působení kostela, rozšiřovali činnost svou na spolky, a každá síň stala se jim kostelní předsíní. Spolkový život protestantský jest vyvinut více než katolický. Oni dovedli využitkovati vlivu spolků a tak zachovali silnou část svých před dalším rozkladem. Jak rychle se vzmáhá jejich propaganda, svědčí skoro každý spolek. Vizme jen spolek evang. dělníků v Porýní a Westfálsku. Zde soustředili se katolíci ve spolcích katolických. Spolky tyto fedrovaly blaho dělnické, v prvním svém paragrafu měly blaho vezdejší za úkol a v jednom paragrafu prohlašovaly se za interkonfessionelní. Katolíci v Poryní a Westfálsku nečiní pokroky proti protestantům, ač nechází na protivné straně na vůli učiniti tyto provincie protestantskými. Hned v r. 1882. utvořily se spolky »evang. dělnické«, aby proti »Římu dělali propagandu.« Dělník evangelický byl hlavním jich tvůrcem, aby se *nemohlo říci,* že *»jen Centrum a katolíci se všímají dělnictva.«* R. 1885. bylo evang. dělnických spolků již 25 se 11.700 členy, r. 1890. bylo jich 95 se 28.000 údy.

Tyto spolky pak stávají se odvážnými bojovníky proti katolíkům. Jinde se jim tak dobře nedaří jako mezi katolíky. Sami to doznávají: »Popud, který jest v rýnsko-westfálských provinciích a pochází z protivy ku Římu, schází v jiných provinciích z části nebo docela.« Hic habemus confitentem reum. Zde doznávají sami, že na prvním místě se jim jedná o propagandu protiřímskou a že jinde to vázne. Spolky oslavují den Sedanské bitvy výlety a pod. Zakládají si však, že se při jejich zábavách netančí: »taneční zábavy, divadelní představení bývají jen v katolických spolcích. Budiž zřejmo, že, kde evangeličtí křesťané pohromadě jsou, s tělem nesmí se účtovati. Nechť se radují v Pánu a před Pánem, aby synové světa pozorovali: to jest jiný duch než při našich vyraženích.« Tak evangelický zpravodaj. Nejsem také pro tanec jako zábavu, ale toto pohrdlivé pošilhávání po katolických zábavách jest evangelické dle sv. Lukáše kap. 18. (Fariseus a publikán). Týž zpravodaj o spolcích evangelických, právě před odsouzením katolických spolků psal: »Gleichzeitig ist auch Rauchen und Genuss von Erfrischungen gestattet. Nur nicht so ängstlich in dieser Beziehung. Der Leib will auch seinen Tribut . . .« To jest ještě hezké, že ti andělé aspoň jedí.

Dle spolků evangelických ve Westfálsku zřízeny podobné spolky ve Slezsku. Zde čítá deset spolků 4.100 členů. Spolky snaží se sprostředkovati práci a pracují proti návštěvě hospod. Též podporu vzájemnou mají za účel. Co vykonaly tyto spolky v té příčině, nemohl jsem se dopátrati.

Povzbuzující jest pro nás katolíky činnost mládeneckých spolků v Americe. Ze Spojených Států rozšířily se po celém protestantském

světě. Spolky stojí »na půdě slova Božího« a mají za účel býti školou křesťanských mužů. O rozšíření jejich poučí nás následující obrazec:

Roku 1891.	Spolky	členů
Spojené Státy	1341	222.276
Jižní Amerika	10	200
Britanie	609	76.161
Německo	807	40.353
Rakousko-Uhersko . .	9	95
Rusko	9	250
Australie	21	7.250
Celkem ve všech dílech světa . .	4063	364.934

Jest to opět číslo úctyhodné. Organisace spolku jest tato: Praesident sídlí v Ženevě, jemu ku pomoci jest jednatel a patnáctičlenné komité, jež obsahuje zástupce všech dílů světa. Ročně koná spolek sjezdy, po každé v jiném větším městě: v posledních letech v Stockholmu a Amsterodamu. Prohlédneme-li blíže čísla údů a spolků, shledáme, že mnohdy jsou spolky dosti slabé: ve Švýcarsku průměrem čítají spolky 14 členů, v Holandsku 17 členů, v Rakousku 10 členů, a Centrální komité klade důraz, aby se nedal nikdo odstrašiti malým počtem členů a jen aby spolek založil. To jest právě ono povzbuzující pro nás při těchto spolcích. Dáváme se příliš zaslepit počtem členstva, jakoby ono číslo měřilo život a cenu spolku. Kde nelze očekávati ihned velký počet členstva, má se spolek za nemožný.

Vedle spolků evangelických mládenců mají protestanté spolky pro mladé muže, nová to podpora vzpružení. I tyto spolky jsou rozšířeny po celém světě. V Americe mají spolky své nejlepší repraesentanty. Budiž zde něco z programu spolku Brooklynského, jak byl vydán pro rok 1889—90. Program čítající 82 stran jest illustrován a slove: »Jak mám tráviti své zimní večery.« Spolek podává tolik mladým mužům, že musí je na se upoutat. Tajemníci spolku jsou vždy k službám členstva, aby poučili o náboženském i obchodním životě ve městě.

Tělocvična jest 30 m. dlouhá a 20 m. široká, jsouc třetí největší tělocvičnou v Americe, má vše, čeho si lze přáti ve zdravotních příčinách. Kolem tělocvičny velké rejdiště se vším náčiním pro tělesnou hru a tužení těla. Spolek počítá na vrstvy obyvatelstva, jež celé dny tráví sedíc. Zde se pořádají též velká veřejná cvičení. Šatna má 1000 skříní; každý člen má svůj klíček. Pro koupel slouží basin 15 metrů dlouhý, 5 metrů široký a jeden a půl metrů hluboký; sprchy a všecko možné lázeňské náčiní jest členstvu pohotově.

Každý druh hry má své ctitele a také svůj klub: kuželky, Lawn Tennis, Criket a pod.

Spolek není jen spolkem zábavným, ale jest jakousi vyšší pokračovací školou pro dospělé muže, kteří chtějí užitečně a příjemně zimní večery tráviti. Zde lze doplniti vzdělání své v obchodě, průmyslu, bez velkých nákladů. V letech 1891—92. čítaly »školy« spolkové přes 1000 studujících. Ve 12 odborech vyučují nejlepší síly brooklýnské: němčině, francině, španělštině, účetnictví, krasopisu, těsnopisu, psaní strojem, strojnickému a stavitelskému kreslení, zpěvu, hudbě, (housle, flétna, orchestr) deklamaci. Obyčejně »žactvo« dělí se

ve tři oddíly, aby se mohlo v oboru pokračovat. Vyučuje se večer. Činný člen platí 25 franků a má právo všechny třídy navštěvovati. Čítárna má 300 časopisů (32 denníků, 140 týdenníků atd.) Knihovna obsahuje 10.000 svazků ze všech oborů.

Každý týden již napřed v programu určené dny jsou večery zábavné. Ku př.: »vzorná koncertní společnost«; »Paříž s pohledy«, »Španělsko, illustrovaná přednáška«, filharmonický koncert z New-Yorku«; »jak sebe mladý muž sám vychovávati má«; »fotografie s experimenty«; o *»různých věcech ze zákona, kteréž má znáti mladý muž«*; »jak si mladý muž může pojistiti opravdové radosti v životě«; »elektřina«, fysiologie s illustracemi, anatomie atd. atd.

Kancelář má na starosti: obstarávati místa, seznam jídelen vskutku doporučení hodných, byty pro mladé muže.

O zábavu i poučení se spolek pečlivě stará, a to tak, aby rozdělení času hovělo členstvu co nejvíce, aniž by jedno druhému vadilo.

Každou sobotu jest literární večer, promlouvá se též o otázkách z denní politiky, o politických soustavách různých zemí, probírají se návrhy zákonů, vypisují se ceny na jednotlivá themata. »Měsíční Bulletin« oznamuje vše důležité pro členstvo.

Náboženské přednášky konají každou neděli odpoledne o $4^1/_2$ hodině dílem nejlepší kazatelé brooklynští, dílem členové sami. Kolem 20 minut trvá promluva; večer jest opět podobná přednáška pro ty, kdož žádné církvi nepatří.

Zvláštním zařízením spolkovým jsou »třídy biblické«, v nichž se pěstuje soustavně výklad bible. Jeden oddíl biblický nesmí míti více členů než 20. První oddíl jest pro nováčky, druhý pro »obrácené«, třetí pro studium Písma dle knih s diskusí, čtvrtý pro studium Písma dle předmětů s diskusí, pátý pro studium Písma dle knih a předmětů, šestý pro návod ku konání shromáždění a pod.

Členem těchto spolků může se státi každý mladý muž zachovalé pověsti — *»bez rozdílu náboženství«*, však *činnými členy* mohou býti jen, »kteří *se jako věrní členové některé evangelicko-protestantské církve brooklynské prokáží.«* Ostatní členové mohou užívati výhod členských, ale *nesmí v ničem hlasovati!* Členství se stupňuje a s ním též práva spolková. Částečné členství 10 fr., pravidelné členství 25 fr., úplné členství 75 fr. — atd. První mají právo dlužiti se knihy, čítárnu, »večery přijímací«, praktické přednášky, hry v přijímací síni a náboženské přednášky. Druzí mimo uvedená práva mohou navštěvovati večerní přednášky, mohou se súčastniti zábav, k nimž mají přístup též dámy. Třetí používají tělocvičny, kuželny, lázní, rejdiště a privátních hodin.

Na konci programu sestaven přehled všech radovánek a výhod, které skýtá spolek svým členům každý den v zimě.

Pro cestující a členy jsou vyhotoveny zvláštní lístky, které dávají jim výhody členské všude, kde spolky jsou.

Velice důležitým jest ustanovení spolku, aby do představenstva byli voleni jen muži, kteří úřad považují za milou povinnost, kdežto lidé, již úřad mají za důstojnost a jej přijímají jen na oko, nemají býti ve předsednictvu trpěni. Týž spolek dává dvojí výstrahu: nemysliti, že velkolepými slavnostmi jest účel spolku dosažen, nemysliti, že s málo členy ničeho dosíci nelze; když každý člen denně

něco dobrého členu udělá, jest výsledek veliký. Na bibli a přednášky náboženské klade se důraz.

Také v tomto spolku jsou placení tajemníci, kteří sestavují pro každou zimu pečlivě nový seznam, aby mladá mysl velkou změnou byla lákána a udržována. Spolky pěstují mezi sebou vzájemnosť: místními shromážděními 2—3 spolků z okolí, provincialními schůzemi, kteréž 2 dny trvají, zemské sjezdy, jež spojují členy jednoty státu a konečně mezinárodní kongresy.

Rozvětvení spolků sluší nazvati velmi rozsáhlým. Byloť

r. 1884. spolků 868 se členy 108.000
r. 1888. » 1240 » » 175.000

Praví se, že spolky jsou od dvojnásobného počtu osob navštěvovány, než mají skutečných členů. V posledních letech rozšiřovaly se spolky ještě rychleji.

Mládenecké spolky jediné měly v r. 1884. domů spolkových v ceně za 25 millionů franků (5,609.000 dollarů), roční rozpočet obnášel v r. 1884. 681.377 dollarů, ale dostoupil v r. 1888. výše 1,286.287 dollarů!

Placených tajemníků bylo 795! ve 466 městech. Aby tajemníci byli v organisaci sběhlí, zřízen r. 1885. zvláštní cvičný kurs, v němž ve všem vycvičeni jsou, co nějak se vztahuje na tělesné a duševní blaho mladých mužů a mládenců.

Mezi studentstvem získal spolek 14.872 osob; tři tajemníci pracují výhradně na universitách. Mezi zřízenci drah pracuje 80 tajemníků; pro zřízence dráh postavil Vanderbilt dům za 183.000 doll. Velká pozornosť věnuje se tělesným cvičením, ale ne ve smyslu světském, což vysvítá již z toho, že četní cvičitelé tělocviku jsou též vykladači Písma. Na tajemníku se žádá ne »5 p.«, ale hned »15 p.«. Musí býti mladý, zdravý, dobrý zpěvák, dobrého vychování, srdečný, ne lakomý ani marnotratný, vědychtivý, moudrý, dobrý řečník, nestranný o politických věcech, pokoje milovný a zbožný, aby hleděl získati mladé muže Kristu Pánu. Spolek mládenců i mladých mužů jest spolkem náboženským a mají jednotné velení! Mimo tyto velice rozvětvené spolky jest ještě třetí spolek »christian endeavor«, spolek křesťanských snaživců.«

Z katechismu spolkem křesťanských mladých snaživců vydaného sluší vyjati následovní. Pastor Fr. Clark v Portlandu r. 1881. založil spolek za účelem připravovati mladé obrácené lidi na dokonalý život církevní. Spolek má býti předsíní církve. Jak živě agitováno ve prospěch spolku, lze poznati z jeho vzrůstu. Byloť r. 1881. členů 481; r. 1886. členů 50.000; r. 1887. členů 140.000; 1888. členů 300.000; 1889. členů 500.000; 1890 členů 700.000.

Heslem těchto členů jest: »pro Krista a církev«. Členové činí písemný slib dle jakosti svého členství. Zapsaný člen slibuje hodinu pobožnosti zachovávati, činný člen denní modlitbu a čtení v bibli a jako úd církve dle možnosti býti nápomocným, býti vždy při službách Božích, leč by mu v tom bránil důvod, který by jej omluvil před svědomím a před Spasitelem. — Každý činný člen dostaví se do měsíčního shromáždění a nemůže-li osobně dojíti, pošle lístek, na němž napíše jméno a bydliště své s veršem z písma sv., kterýž se přečte při čtení jména nepřítomného jako omluva. Při měsíční

pobožnosti čte se vždy několik jmen členů a pak se zpívá neb z Písma sv. čte. »Hlídkové komité« hledá nové členy, pobádá liknavé a nevěrné znova zpět uvádí. Ve spolku jest mnoho komitétů, tak ku př.: pro nedělní školu, pro návštěvy členů, pro hudbu, pro misie. Květinářské komité, kteréž zdobí kazatelnu neb řečniště květinami, které se rozdávají potom nemocným, komité temperační, podpůrné a komité pro dobrou literaturu. Jest tedy spolek jaksi tukem života protestantské církve.

Když americký kazatel Schlümbach meškal před několika lety v Berlíně, našel zde několik snaživých mladých mužů, odhodlaných působiti ve smyslu spolku amerických snaživců. Utvořen v Berlíně spolek, který nyní má též svůj dům. V přijímací síni vidíte všechno pohodlí, tři tajemníci zde stále pracují. Host odloží oděv a může volně si prohlédnouti místnosti. Vpravo jest pisárna a v ní 200 různých časopisů, v levo kancelář generálního sekretáře, který jest placen od angl. spolků. Chodbou vejdete do tělocvičny s úplným zařízením. V prvním patře jest restaurace, v níž večer se obstará dobré a laciné jídlo. Vedle restaurace jest síň hohenzollernská pro důvěrnější přátelské styky. Za ní jest modlitebna, jež jest zároveň shromaždištěm, kde se denně v $10^1/_2$ hod. večer koná krátká pobožnosť. Za ní jest knihovna, pak velký sál pojímající na 1000 osob. Druhé patro slouží jednotlivým odborům vyučovacím a hostům za příbytek. Též tento spolek velmi zkvétá rok od roku. V roce 1890. navštívilo jej 60.000 osob, ale již následujícího roku zvýšil se počet návštěvníků na 100.000 (denně 280), což také mělo za následek častou členskou přihlášku, tak že nyní hodlá zříditi na 4 stranách Berlína své filialky a působiti ve 300.000 mladých mužů berlínských. Členů měl r. 1890: 1177, ve kterémž čísle jest jen 193 rozených Berlíňanů, ostatní jsou venkovští přistěhovalci; zastoupeno jest 119 povolání (řemeslníci, úředníci, sluhové, studující (111 se 63 bohoslovci); většinou jsou členové ve věku 20—30 let Někteří z horlivých členů stojí hodinu před pobožností na ulici a zvou mimojdoucí mladíky k účastenství, rozdávajíce oznamovatele spolkového. Zpráva dí, že se získá tímto způsobem do roka na 100 členů.

Ze 467 hledajících místa práce nalezlo prostřednictvím spolku 30% zaměstnání.

Oddíl knihkupecký snaží se mladé knihkupce seznámiti s *křesťanskou literaturou!* Oddíl vzdělávací má ročné asi 40 přednášek mimo zábavné večery, s návštěvou přes 10.000 osob. Vědecký odbor dává příležitosť vycvičiti se v některém moderním jazyku, počtech, krasopisu, těsnopisu a pod.

Tělocvičnu navštívilo a použilo 7.360 osob ve 253 večerech.

Náboženských přednášek konáno zde 1173 po dobu 9letého trvání a poslouchalo je celkem 68.000. Zvláštním způsobem propagandy jsou »shromáždění lesní«. V neděli odpoledne odebírá se 20—30 osob v létě na stanici Hundekehle neb Schmargendorf u Berlína a zpívají písně obsahu náboženského. Zpěv jejich přiláká obecenstvo a když 50—100 neb více zvědavých se dostavilo, počíná se s promluvami o některém textu z Písma sv. Promluvy konají členové spolku sami a cvičí se tak nejen v řečnění, ale i ve vyznávání víry své před lidmi, což si zvlášť pochvaluje zpráva jednoty. Jednotliví

známější mezi sebou členové tvoří malé »biblické kroužky«, utužujíce počestné přátelství mezi sebou.

Jednota našla znamenité dobrodince a obdržela v roce 1890. dar 41.505 marek. Má spolkový časopis se 10.000 výtisky, (Monatlicher Anzeiger) kterýž se vydržoval hlavně příjmy z insertů. V tomto spolku měl též kolébku spolek »bílého kříže,« který jest pravým rytířským spolkem křesťanským.

Za Berlínem kráčelo též protestantské Švycarsko a utvořilo řadu podobných spolků. Že zde se též dbalo propagandy, lze poznati z názvu některých přednášek »Herkunft des Madonnenkultus«, »Jesuiten« atd. V některých spolcích švýcarských musí nový *člen* spolku míti též *svého kmotra*, který zaň ručí a aspoň jest 25 let stár (ku př. v Chaux-de-Fonds).

Přirovnáme-li počet katolických spolků k percentu spolků protestantských a zvláště světských, seznáme opozdilosť v tomto oboru práce. Synové světa jsou opatrnější nad syny světla. Jsou spolky, kteréž členstvem svým tvoří celou politickou stranu země, a výbor spolku dává pokyn a politická hesla, jest vůbec závažím v životě veřejném. O tom nejlépe svědčí zřízení tak zv. »Grütlivereinu« ve Švýcařích. Poněvadž si naše »Matice lidu« od něho vypůjčila heslo na svou titulní stránku (Durch Bildung zur Freiheit), bude snad nejednoho čtenáře zajímat jeho zřízení. Zakladatelem jeho jest ženevský profesor Galeer, přítel Maziniho a jihoněmeckých revolucionářů. Založil spolek původně jako veřejnou hovornu, v níž se volná výměna názorů děje (r. 1840.) Účelem ustanoveno: vychovávati členy ve statné svých práv znalé a dbalé občany, jimž ovšem stavěny za vzor mužové radikální! Poslední dobou zabývá se spolek velmi otázkou dělnickou. Jakých základův má čilý tento spolek, ukazují přání a tužby hájené r. 1871. Svobodné osadnictví, občanské manželství, oddělení církve od státu a pod.

Roku 1871. měl 4.300 členů, r. 1882. měl 7.150 členů, r. 1889. měl 15.000 členů. Celkem 70.000 mužů prošlo školou tohoto spolku, a spolkový orgán má 13.500 odběratelů a jest nejrozšířenějším listem švýcarským. Správa spolku také směr listů řídí! Byť z oněch 70.000 členů některý se probudil z pobloudilého liberalismu, přece většina z nich představuje hlavu rodiny, kteráž působí též ve svém okolí, a tak organisovaný spolek »Grütliverein« jest mohutnou stranou politickou.

Jak čilý život v liberálním »Grütlivereinu« jest, lze poznati ze zásad, jimiž se výbor řídí, ba říditi musí. Centrální komité r. 1890. se loučí takto: »Vykonali jsme během 8 posledních let, co nám bylo možno, abychom zájmy spolkové hájili a podporovali. Jest na čase, abychom odešli. Též v naší »Grütlianské republice« nemají dlouho tytéž osoby býti v čele. Rutina více škodí než prospívá. Nové síly mají nové myšlénky, berou úlohu z jiné stránky, bylo by bezprávím mnohé zdárné muže, jimiž se Grütliverein honosí a kteří stavem a znalostmi povoláni jsou býti předáky jeho, odstraňovati z jeviště novým přijetím volby. . . . naše rozhodnutí budiž vzato do opravdy, a spolek se ohlédni po náhradě . . .

. . . Noví členové ústředního komité musí býti bez výminky: sběhlí v péře a pilní, práce se nevykoná, byť i jen jeden lenoch v komitétu seděl. Členové centrálního komitétu nesmí naprosto míti

nějaký jiný spolkový úřad, ani v Grütlivereinu ani v jiných spolcích a mají každý večer v témdni rok po roce býti praesidentovi napomocnými, mezi týdnem častěji, v neděli dopoledne zvláště vyřizovati práce v zasedací síni. Jeden nebo dva členové musí správně uměti psáti a mluviti francouzský a plynně překládati, což jest nezbytno. Praesident, jenž chce jen figurovati a se z předsednictví těšiti, jest nepotřebný! Jen tehdy, když se s ostatními o práci dělí a ji přehlíží, má cenu nějakou. Práce komitétu jest snadná, když jen došlou korespondenci vyřizuje, neboť korespondence bude ochabovati a přestane docela. Práce komitétu jest těžká, když sám počátek dává v politickém životě a zájmy dělnictva v zákonodárných sborech chrání. . . . Toť věru řeč jadrná, z níž lze se učiti i synům světla.

V 57 sezeních r. 1890. vyřídilo komité 671 protokolovaných záležitostí, vydalo 35 okružních listů, 942 kopírovaných dopisů. Příjmy obnášely 172.580 fr., vydání 156.429 fr.; organisovalo 22 nových sekcí, podporovalo 17 poškozených členů se 4.633 fr.; stávkám zaslal 859 fr., pořádalo 885 diskusí o záležitostech spolkových, o kantonálních a obecních otázkách, o socialních a řemeslnických záležitostech o historických předmětech.

Red. Vogelsanger napočetl do r. 1882. hodin, v nichž se ve Grütlivereinu vyučovalo: 178.000., dikusních hodin: 19.700, hodin ve schůzích 83.600. Na vyučování dáno 176.400 fr., na bibliotéku 72.400 fr., na časopisy 261.000 fr. Poněvadž se od r. 1882 spolek trojnásobně zvětšil, také by mohl dnes prokázati se většími ještě čísly práce.

Spolek udává veliká čísla práce, ovšem ani zde nebude chyběti stín, jak jej nakreslil onen nadšený temperancléř, jehož úsudek jsem dříve uvedl. Zde ovšem se nemluví o pivě, kolik ho spotřebováno, a jiných vydáních. Jednu věc dobrou zapříti nemůžeme: jest to obrovská činnosť a zájem spolkový, který udržují spolek stále v čilosti. Plat celého ústředního komitétu obnáší 1800 fr., tak že zde jest třeba obětivosti na straně pracovníků.

Končím výčet o činností různých spolků mezi protestantskými bratry a částečně i syny světa. Naše spolky nemají dosud centrály ani listů, v nichž by byla fotografována spolková činnosť. Obrovská díla křesťanské charity nejsou spočítána. Jejich počítání jest třeba pro povzbuzení a pro obranu.[2])

Spolkové bibliotéky mají tisíce čísel, a mohou jich členové užívati, kdežto katoličtí pracovníci si musí většinou kupovati prameny ze svého, kteréž stojí více než vypsaný honorář. Jest třeba znáti život a čilosť na straně protivné. Poznání vnitřní misie a její zdatné činnosti patrně vedlo i mezi katolíky k novým mnohoslibným pracím. Tak v době nejnovější v Německu zřízen velký »Mädchenschutzverein«, jejž vede katolická hraběnka Preysingová, kteráž chce míti filiálky ve všech větších městech Německa, zřizovati sprostředkovací kanceláře, nedělní spolky a pod. Týž chce vstoupiti ve spojení se

[2]) V listopadovém čísle »Česká stráž« přinesla pochvalnou noticku o činnosti dámského odboru a posměšně zakončila: co činí naše pannopanny? Pisatel patrně jest jednostraně a chatrně vzdělán, proto tak končil. Kdyby byl přečetl Hammersteinův spis: »Das sociale Wirken der Kirche«, skončil by jinak. Nicméně na neznalosti světských kruhů máme sami nemalou vinu, že toto zlaté pole lásky křesťanské necháváme bez upozornění. Mnohý předsudek by zmizel.

všemi duchovními správci, aby korrespondencí mohl vydatněji na nejširší kruhy působiti.

Poukazuji konečně na zkušenosť Franklinovu, jak ji zaznamenal ve své »Autobiography«. Líčí v ní způsob, kterak dobře zorganisovanými spolky zjednával vliv svým politickým a humanitním snahám. Franklinův »Junto« byl důležitou institucí ve státech amerických. Katolické spolky povolány jsou znovu oživiti, co spolky liberální poškodily.

Drobné příspěvky k otázce agrární.

Píše **Rudolf Vrba.**

(Pokračování.)

Rolnický program české křesťansko-socialní strany.

Jelikož strana křesťansko-socialní v Čechách považuje stav rolnický za společenský základ národa českého a vidí, kterak tento pro národ důležitý stav neustále spěchá ku zkáze, jest přesvědčena, že pro zachování stavu selského má býti uskutečněn následující zemědělský program.

A) Celní a tarifová politika.

1. Záplava cizího laciného obilí budiž ochranným clem tak upravena, aby naše rolnictvo mohlo své obilí na domácím trhu s prospěchem prodati, ale také tak, aby v čas nedostatku cizí obilí připuštěno bylo, by se nezdražil chléb dělným třídám.

Poněvadž ochranné clo není s to, aby ceny obilní trvale zlepšilo, jest vládě hleděti k tomu, by rolnictvo dováženi mohlo zemědělské plody lacinou dopravou na trhy. Zavedena budiž levná kilometrová sazba pro všechny stejně závazná. Budiž podporována stavba místních drah, silnic, vodních cest. Regulace Labe a Vltavy, přístav v Praze.

3. Naproti ohromným výhodám Uher musí zrušeno býti mlecí řízení uherské, všecky výminečné sazby železniční pro dopravu z Uher k nám, konečně budiž zřízena celní čára mezi námi a Uhrami, kde by uherské plodiny a mouky platily clo.

4. Buďtež přísně hlídány hranice naše proti nemocnému dobytku z Uher, Srbska a Rumunska.

5. Vláda se vyzývá, aby sestátnila veškeré výnosné tratě, které jsou v rukou kapitalistů, jakmile privilej jejich dojde, a to aby zakoupila akcie za skutečnou jich cenu, ne však za cenu na burse uměle zvýšenou.

6. Pro dráhy každé země budiž zřízeno řiditelství drah v hlavním městě zemí příslušných ke koruně sv.-Václavské (decentralisace drah).

B) Vyvazení pozemkových dluhů.

Ježto pro ohromné zadlužení pozemkového majetku nepatří větší část všeho důchodu pozemkového rolnictvu, dlužníkům, nýbrž kapitalistům, věřitelům, jest třeba:

1. Prohlásiti majetek pozemkový za nezadlužitelný a proto uzavříti pozemkové knihy pro další zanášení hypoték.

2. Zastavení exekučních prodejů pozemkového majetku i hospodářského inventáře a prohlášení všeobecného umoření pozemkových dluhů.

3. Umoření hypot. dluhů provedla by pro každou zemi zemská hypoteční banka tak, aby $3^1/_2$ procentovou amortisací umořeny byly všecky dluhy během 30—35 let.

C) Dědické právo.

Pozemkový majetek jest zcela jiného rázu, než majetek jiný, pohyblivý, a vyžaduje proto svého vlastního zemědělského (agrárního) práva. Aby selský stav jakožto celek byl zachován, jest nezbytně třeba utvořiti selské dědické právo dle osvědčeného starého práva slovanského o dědičné posloupnosti a nedílnosti statku.

1. Dědické právo budiž k tomu, aby usedlosť se zachovala rodině. Není-li potomků, mají přední překupní právo nejbližší příbuzní.

2. Dědičné usedlosti rodinné (kmenové statky) mají býti tak veliké, aby na nich aspoň pětičlenná rodina slušně živiti se mohla. Tyto kmenové statky jsou nedílné i s potřebným hospodářským fundem (nářadí, dobytek).

3. Hlavní dědic přejímá statek za takových podmínek, aby na něm obstáti mohl. Nesmí tedy panovati zásada římského práva stejných dědičných podílů.

4. K výplatě dědičných podílů nebo kupní ceny může dědic, přejímatel statku, usedlosť jen dotud zadlužiti, pokud by na statku obstáti mohl.

(Rolník sotva obstojí, když musí dáti více než polovici čistého výtěžku na úroky a amortisaci.)

5. Dluhy ty jsou nevypověditelné, spoludědicům nebo prodavateli splatné najednou v zástavních listech hypoteční buď okresní nebo zemské banky. Majitel statku splácí dluhy roční rentou hypoteční bance, až jest celý dluh umořen.

6. Ku provedení těchto předpisů dědických třeba jest zavésti selské desky, aby do nich zapsány byly kmenové statky.

D) Parcelace půdy.

Strana křesťansko-socialní považuje pro národ a rolnický stav za zhoubné, ponechá-li se jednotlivcům neobmezené právo zacházeti libovolně dle choutek s pozemkovým majetkem a řídí se dle zásady: dobro jednotlivce musí ustoupiti dobru celku.

Z toho stanoviska žádá:

1. Budiž naprosto zamezen veškerý výdělkářský obchod s majetkem pozemkovým, rozbíjení statku (parcelace) skrze spekulanty. Statky jsou nedílné.

2. Parcelování se dovolí, když rozdělením velikého statku povstanou dva nové statky, z nichž by jedenkaždý rodinu užíviti mohl. Když usedlosť odprodávající odprodejem parcely na celku neztratí, ale kupující získá.

3. Veškeré proměny a převody majetku pozemkového dějí se za dozoru a se svolením okresního společenstva, kterému jest bdíti nad tím, aby osiřelé statky i půda přešla do rukou takových, které

sami půdu obdělávají a od ní žijí. (Zemědělců, ne do rukou židův a vydřidušských kapitalistů.)

4. Zákon pro zcelování pozemků budiž tak vypracován, aby zcelování pozemků se mohlo díti bez útrat a zbytečných škod na prospěch stavu rolnického.

E) Veřejná břemena pozemkového majetku.

Poněvadž veškerá veřejná břemena, daně státní, zemské, obecní spočívají hlavně na bedrách nemovitého pozemkového majetku, žádá naše strana:

1. Zavedení daně z příjmů. Každá fysická nebo právní osoba povinna jest odváděti z majetku svého patřičnou část na veřejné výdaje, při tom lhostejno, zda majetek její jest pohyblivý (kapitál), nebo nepohyblivý (pozemek, závod).

2. Zavedena budiž stupňová daň z příjmů, čím větší majetek osoby, tím odváděti má poměrně větší příspěvek na veřejné potřeby.

3. Vláda je povinna založiti vedle pozemkového katastru též katastr jmění kapitalistů, které mají v cenných papírech.

4. Dokud nebude zavedena daň z příjmů, má se snížiti pozemková daň a náležitá část uvalena na kapitál.

5. Pozemková daň má se vyměřiti dle skutečného čistého výtěžku usedlosti.

6. Vláda se vyzývá, aby veškeré nespravedlnosti při vybírání daní odstranila a zlepšila exekuční řád pro nezaplacení daní.

7. Při nastalých živelních škodách jest poškozený majetek prost daní.

F) Úvěr rolnictva.

Poněvadž každý přejímatel statku (dědic, kupec) má vyplatiti dědičné podíly, nebo kupní cenu, jest třeba rolnictvu úvěru, který přiměřen jest rázu pozemkového majetku.

1. Realný úvěr rolnictva má nasycen býti hypoteční zemskou a okresní bankou (filialky), které oprávněny jsou vydávati hypoteční zástavní listy. Zakupování listů těch díti se má rolnickými okresními záložnami.

1. Oceňování statků děje se okresním rolnickým společenstvem; ono ustanovuje i míru, do které se smí usedlosť zadlužiti, by vyplaceny byly podíly nebo kupní cena spoludědicům.

3. Osobní úvěr rolnictva má býti ukojen zřizováním záložen Raiffeisenových v každé farnosti. Záložny ty má opatřiti vláda lacinými penězi, buď z říšské banky nebo z poštovní spořitelny.

G) Organisace rolnictva.

Základní omyl liberální soustavy jest, že dává jedinci všecka práva, ale také mu ponechává všecku starosť o sebe. Jedinec na sebe odkázaný podlehne v boji o existenci, je-li slabý, poctivý, bojácný, kdežto bezohledný sobec, kapitalista, zvítězí.

Kapitalisté sami zavrhli individualism (každý starej se o sebe) a sdružili se v kartely.

Na základě toho žádáme:

1. Aby rolnictvo zorganisovalo se jako stav, aby jedinec nebyl

ponechán osamocen v boji o živobytí a našel podpory ve stavovském sdružení, poněvadž jen tak dovede rolnictvo uhájiti své zájmy.

3. Poněvadž vůle jednotlivců jest někdy slabá a liknavosť i netečnosť v lidu dosud převeliká, žádáme, aby společenstva ta byla nucená, t. j. každý rolník jest sám sebou donucen býti členem okresního společenstva a bráti podílu na břemenech a právech družstva.

3. Do oboru působnosti okresních hospodářských společenstev má patřiti:

a) Postarati se členům o úvěr v záložnách.

b) Bdíti nade všemi změnami v držení pozemkového majetku, zabraňovati parcelaci, kupování osiřelých statků.

c) Dozor na záložny Raiffeisenovy a na okresní rolnické záložny a právo prohlížeti kdykoliv tyto ústavy.

d) Vedení a správa pojišťování jakožto podřízený orgán zemské pojišťovny a vysílání odhadců při nastalých škodách.

e) Stavba obecních špýcharů, prodej a koupě všech plodin cestou společenskou, vyloučením všech obilních a dobytkářských kšeftařů židů i křesťanů. Vydávání varrantů.

f) Stavba okresních pracoven pro tuláky a jich správa.

g) Utvoření rozhodčích lidových smírčích soudů.

h) Dodávky pro vojsko a veřejné ústavy.

H) Osvětové potřeby rolnictva.

Ježto povolání rolníka vyžaduje jiných vědomostí, než povolání řemeslníka, jest třeba, aby obecné školy byly roztříděny na školy venkovské, převahou obyvatelstva rolnického, a na školy městské, převahou obyvatelstva řemeslného, průmyslového. Venkovské školy mají dáti chlapcům a děvčatům ve dvou posledních letech povinné návštěvy učivo, které se probírá na nižších hospodářských školách.

1. Žádáme proto, aby obecná škola byla pro venkov ve dvou posledních letech povinné návštěvy odbornou rolnickou a hospodyňskou školou. Chceme, aby škola byla na náboženském základě, aby vychovávala praktické křesťany, jak toho vyžaduje těžké povolání rolníka a žádáme vyloučení židovských dětí i učitelů z obecných škol.

2. Na školách středních hospodářských, jejichž rozmnožení si přejeme, žádáme povinné vyučování náboženství a zodpovědnosť učitelů za mravné chování žáků i mimo školu.

3. Žádáme zemědělskou akademii při technickém vysokém učení pražském pro země království Českého.

4. Žádáme též za zvěrolékařskou školu v Praze pro země království Českého.

5. Zřízení zkušebné zemědělské stanice pro království České, která by dávala okresním hosp. spolkům bezplatně chemické rozbory.

J) Různé požadavky k zachování stavu rolnického.

1. Česká křesťansko-socialní strana považuje za nutno řádné zaopatření rolnictva pro stáří a neschopnosť k práci. K tomu účelu jest nutno, aby výměnek při každé usedlosti byl řádně ustanoven společenstvem, aby se odváděl způsobem naturalním, jak se dosud

nejvíce děje, a ne způsobem peněžným. Všecky pak spory mají patřiti před smírčí obecní neb okresní hospodářský soud.

2. Poněvadž od dob 70tých panuje nezdravý odliv z venkova do měst a města průmyslová posýlají venkovským obcím invalidy práce, vdovy, nemanželské děti zpět a břemena tu neobyčejně rostou, žádáme, aby každý dělník nabyl samo sebou bez žádání práva domovského, kde po pět let bydlí.

3. K zachování stavu rolnického jest nutně třeba učiniti přítrž ohromné záplavě nemravnosti, která se dere na venek. Žádáme přísné svěcení neděl a svátků a trestání rušitelů svěcení neděle a svátků, ať se strany velkostatkářského úřednictva nebo rolnictva samého nebo židovských pachtýřů, a to trestem žalářním, nikoliv peněžitou pokutou.

Žádáme přísné svěcení neděle a svátků od státu, aby soudy, úřady, pošty byly zavřeny a dráhy obstarávaly jen dopravu osob.

Žádáme zákaz, by mládež nesměla do 16 let do tančíren a hospod, obmezení tanečních rejdů a zákaz kouření do 16 let.

4. Žádáme ve prospěch rolnictva, by na bursách plodinových zakázán byl naprosto lhůtový obchod obilím, aby dohled na bursách těch ponechán byl rolnictvu.

5. Příslušníci vojenského stavu mějtež úlevy v povinnostech vojenských, především jedná-li se o hospodáře samého, aby nebyl povolán do služby vojenské a do cvičení ve žních, jak se zhusta děje, nýbrž na podzim. Dále, aby nástupce statku byl vojenské služby sproštěn. Zmenšení vojenských břemen.

6. Zřízení lidových soudů, odstranění drahého soudního řízení a procesních sporů, z kterých jen bohatnou advokáti. U soudu krátké ústní bezplatné řízení rozepří. Obmezení advokátních kanceláří (t. zv. numerus clausus) a vyloučení židů ze soudcovského a advokátského stavu.

7. Ustanovení výčepů a výroby kořalky pro jistý obvod a počet obyvatelů. Odejmutí výčepů a výroby lihovin židům. Dluhy z pití vzešlé nesmí býti exekvovány na nemovitém statku.

8. Řádné byty pro zemědělské dělnictvo jak u velkostatků tak i u rolnictva, zajištění dělnictva pro stáří a onemocnění, naturalný způsob mzdy. Všecko znemravnění a násilnictví na ženském dělnictvu se strany prácedárců má se trestati žalářem.

9. Přímé volební právo rolnictva do sněmu a zákonodárných sborů. Volební právo dělnictva zemědělského do dělnických komor.

10. Ochrana rolnictva proti cukrovarnickým kartelům. Kartely jakožto tajné spolky mají se trestati žalářem.

K) České státní právo.

Žádáme, aby poplatky daní neplynuly do cizích zemí, úplnou hospodářskou samostatnosť zemí koruny české, cedulovou vlastní banku, samosprávu ve věcech hospodářských, školských, soudních a berničních. Žádáme svobodné razení stříbra jakožto peněz lidových.

Vybírání mýta a prodej tabáku budiž vyhrazen výhradně vojenským vysloužilcům a nikoliv židům.

Rolnický program české křesťansko-sociální strany byl rozeslán všem českým listům, a tu — světe div se! ony listy, které prohlašují rolnictvo za své stoupence, ho neuveřejnily a utajily. »Česká Stráž«

a »Selské Noviny« program přinesly, »Hlas Národa« jej též uveřejnil na zadní straně — jako ze stydlivosti — a »Národní Listy«? Inu ty nic. »Nár. Listy« již troubí ústup i na uherské vyrovnání, jak píší »Selské noviny« v čísle 14. a připravují své čtenáře rolníky, že při rakousko-uherském vyrovnání musí zůstati při starém, a ubohý poslanec Dr. Fořt byl nucen ze strany té vystoupiti, že napsal důkladný spisek proti vyrovnání. Přáli bychom si ještě přijati do našeho programu požadavek, aby podrobována byla činnosť soudců a porot veřejné kritice, jak toho nutnosť vyžaduje. Mravní zákon jest zahrnut v desíti Božích přikázáních a v pěti církevních. Moderní stát nestará se namnoze o božská přikázání. On žádá na člověku pouze legální spravedlnosť. V nynější společnosti žijí lidé, kteří by nejednou, ale stokráte patřili na Pankrác, a přece tam nepřijdou, tak dovedou se vymykati zákonům. Činnosť soudů a porot má se nésti k tomu, aby se upevňovala veřejná mravnosť, jistota majetku a práv. Avšak ve skutečnosti není tomu tak. Soudní území v moderních státech jest děsně drahé, a chuďasu skorem nepřístupné, chce-li si hájiti svá práva. Žádáme proto v našem programu vyloučení židů ze stavu advokátského a soudcovského, žádáme křesťanský názor o právu v soudnictví, lidumilné jednání s lidem u soudů, odstranění drahých civilních rozepří a odstranění imunity soudců a porot. Tolik jsme si ještě dovolili doplniti k našemu programu.

Zajímavo je pozorovati, kterak liberalism u všech národů dokonává. Vídeň setřásla ze sebe židovské jho. Jen u nás panují čeští liberálové na dále, a zdá se, že zaslepený český lid neprohlédne ani hned tak. Dokladem toho jsou dvě rolnické schůze, konané na jaře r. 1896. v Pardubicích a v Chrudimi. (Dokončení.)

Cesta do Vratislavi, Poznaně, Krakova a Opavy.

Podává **Boh. Hakl.**

(Pokračování.)

Z jiných veřejných budov vyniká krásná starožitná *radnice*, začatá v polovici 14. věku (za Karla IV.) a dokončená až v 17. věku; uvnitř i zevnitř výkvěty pozdější gotické ornamentiky a umění sochařského, bohatě ozdobená se známým Svidnickým sklepem, tak nazvaným po výborném druhdy pivu; palác *universitní* s nádhernou aulou Leopoldinskou, vystavěný Jesuity; dále budova provincialní vlády, druhdy palác knížete Hatzfelda, krásnější a větší než královský zámek v Karlově ulici; dům *apellačního* soudu, druhdy klášter sv. Vincence; *bibliotéka*, bývalý klášter Augustinianský; biskupský palác, nová bursa, nová budova městského soudu, pošta, 4 gymnasia (2 katolická a 2 evangelická), stavovský dům s obrazárnou, budova vojenského velitelství a jiné.

Vratislav, rozumí se, jest sídlem všech světských, církevních i vojenských úřadů v zemi, biskupa a jeho konsistoře a též konsi-

stoře evangelické. Z ústavů *vědeckých* je v čele ovšem *universita*, která r. 1702. z ponuknutí otců *Jesuitů* založena byvši, po císaři »Leopoldina« nazvána jest; roku 1811. s Frankfurtskou (nad Odrou) jest spojena; k ní náleží knihovna, čítající více než 300.000 svazků, hvězdárna, bohatá botanická zahrada, přírodnické museum, chemické a fysikální kabinety, anatomické museum, kliniky, obrazárna, bohatá zvláště v dílech staroněmeckých, sbírka slezských starožitností, archiv se 30.000 listinami a j. a j.; dále mnoho středních a nižších škol s pěknými sbírkami a značnými bibliotékami; o umělecké, živnostenské a jinostranné vzdělání postaráno jest mnohými přiměřenými ústavy; semináře pro duchovní a učitele, ústav pro slepé a hluchoněmé.

Rovněž *učených* společností tu hojnost; obchod literární jest tu velice *čilý*; vycházíť tu několik politických a mnoho odborných časopisů; rovněž je zde mnoho obchodních závodů v knihách, hudebninách a uměleckých výrobcích; mnoho knih- a kamenotiskáren; rovněž má Vratislav veliké množství dobročinných a zaopatřovacích ústavů.

Živnostenská činnosť jest značná; mnohá řemesla provozují se tu továrnicky, jsouť zde továrny všeho druhu, jestiť Vratislav jedním z nejdůležitějších a nejpřednějších obchodních měst v Německu, uprostřed železničné síti mezi Severním a Baltickým mořem, a prostředkem Dunaje i s mořem Černým; bursa a banky pomáhají znamenitě obchodu. Tuť též hlavní skladiště slezských výrobků a plodin, zvláště vlny, pláten a kovů. Zdejší trh na *vlnu* jest největší v celém Německu, a vlna se přiváží nejen z domácích, ale i vůkolních zemí. Obchodníci Vratislavští, a to katolíci i evangelíci, tvoří tuhý obchodní spolek, do kterého žádného žida nepřipustí, ať se namáhá jakkoliv, ať činí co činí; antisemitism tu jest fakticky proveden.

I o zábavu jest tu dostatečně postaráno; veřejných i soukromých míst k zábavě a občerstvení má Vratislav s dostatek, zejména pěkné jsou *veřejné procházky* na místech bývalých hradeb, r. 1806. zbořených. Zvláště večer, na pravém břehu Odry, jest čilý život, je tu mnoho zahradních pivnic vedle sebe, kam večer přichází na tisíce občanů, aby při sklenici piva se pobavili. Jsouce bohatě osvětleny, poskytují večer čarokrásného pohledu jako z jiného světa. *Divadlo* čítá se k nejlepším v Německu.

Abychom pak ještě něco o Vratislavi uvedli, tedy zmíníme se, že na jedné straně kostela sv. Jindřicha jest s jedné strany fara, stavěná týmž slohem a z téhož materialu, jako kostel; s druhé *dětská nemocnice*, kdež as 30—40 dětí se léčí; mají ji na péči sestry *Vincencianky*. Rozumí se, že děti ty jsou v dobrých rukou a dobře obsluhovány, jest všude vzorná čistota a pořádek, též vedle jest nové menší stavení, škola ku cvičení se ve zpěvu, hlavně *kostelním*.

Též třeba dotknouti *domu*, zvaného *Vincentianum;* jest to *katolický* dům, veliký a prostranný, jejž si postavili *katolíci*, aby měli místo, kde by se shromažďovali, zábavy si pořádali, koncerty tu se dávaly a přednášky konaly; jsou zde dva veliké sály, větší a menší, místnosti na zimu i léto; možno poseděti i venku a pobaviti se, venku v zahradě zvláště mladší pokolení rozličnou nevinnou hrou; jest tu i hostinec, kde možno zůstati i na noc, i rozličné listy, katolík tam přijde jako *domů*. I my tam byli a můžeme říci, že jsme

byli obslouženi dobře. V takovém městě, kde jest většina jiné víry, jest takový dům pravým *dobrodiním*.

Při té příležitosti nemožno též nepodotknouti něčeho o *pospolitém životě* mezi katolíky a protestanty. Srovnávají se prý dobře vespolek, jeden druhého při svém nechávajíce, jeden druhému u vyznání víry žádných překážek nekladouce, i sami jsme viděli a se přesvědčili, že i v protestantské rodině katolické osoby řeholní vysoce si vážili, kdež byla jako doma. Lid vůbec zdá se býti spíše dobrým než zlým, a nestálo by snad mnoho namáhání, aby katolické církvi opět byl získán a zase do církve se navrátil. Luteráni vůbec jsou měkčí a církvi katolické náchylnější, než kalvini, ale vláda jest *protestantská*. Kdo to přehrozné zlé, ten rozkol před Bohem kdy zodpoví? Pokud židův se týče, tu jdou katolíci a evangelíci *svorně*, svým *křesťanským spolkem obchodním* (christlicher Handelsverein) statečně proti nim se staví.

Procházejíce se ulicemi Vratislavskými, shledali jsme, ze jest tu množství jmen *slovanských*, a jak by ne? Ty země byly a z části jsou až dosud, čistě *slovanské*, krev, duch, zvyk i mrav slovanský, zdálo se nám, ne tak nafouklý, jako v Berlíně; jména některá se poněmčila, jiná k nepoznání znetvořila, jiná, zvláště polská, zůstala čistá. Směšné však nám se býti zdálo příjmí *Kielbassa*; i přemýšlíme — kýho víra! — jaké to příjmení? Toť přece není možná, aby ta sloučenina povstala přirozeně! *Kiel* — jest spodek lodi, nebo též péro, brk — a bassa? snad nástroj hudební, basa, od vlašského *basso*, nízký, že vydává hluboké zvuky — až tu se nám pojednou v hlavě rozbřesklo — i díme — aj, toť poctivá česká *klobása!* I pozdravili jsme v něm radostně hned svého krajana! Jakou radost by měl pan Jos. Černý, velectěný ředitel Roudnického gymnasia, který se zabýval sbíráním cizích slov v jazyce českém a o tom jedenkráte též pěkný článek ve Světozoru uveřejnil, kdyby slyšel slovo *Kielbassa!* Snad by našel etymon toho slova, kteréž mu druhdy nadělalo starostí, nevědoucímu, odkud odvoditi, kam vřaditi ten význam jinak krásný a v životě praktickém milý?

Na svých potulkách po Vratislavi zastavili jsme se — a kterak by ne? — také v *museu*. Není právě nádherné, ač budova stavěna k témuž účelu. Z ulice vedou široké schody ku sloupořadí; v síni se jde na pravo ku sálům, kde jsou kresby a kde se pracuje; tam se nesmí mluviti, leč s dovolením předsedy, a to proto, aby, kdož tu pracují, nebyli vyrušováni. Uprostřed síně jsou schody, které vedou nahoru do *obrazárny;* jsou mramorové, stěny taktéž. Dole u vchodu, kde jest úřadník, prodávají se fotografie císařské rodiny, Bismarkovy, Moltkeho a jiných známých osob a mužů, ale jen *pruské*.

Obrazárna jest pěkná a bohatá, ale nemohli jsme se tuze zdržeti, a tak nic zvláštního v paměti neuvázlo; pro veliké množství a rychlé se střídání dojmův bývají jeden druhým vytlačeny, a zůstává pouze celkový dojem. S mnohými pracemi (kopiemi) potkává se člověk téměř všude, v každé gallerii.

Pod museem jest *sbírka starožitností* t. j. museum *starožitnické;* jest velmi bohaté a pěkné, slouží dojista ke cti městu Vratislavi; tuť starožitností všeho druhu, ze všech oborů, důkaz, že pilně bylo sbíráno a všeho si všímáno, jen že místnosti jsou *skrovny* a *tmavy;*

bylo by třeba zvláštního stavení, aby vše pěkně a pohodlně, též přehledně rozestaveno býti mohlo.

Poslední odpoledne jsme šli podle řeky *Olavy* na vyvýšeninu *Liebigshöhe*. Ač Olava je špinavá a má tok velice volný, přece jest v ní hojně a dosti pěkných ryb. — Liebigshöhe — snad po majiteli tak zvaná — jest vršek uprostřed města, s hostincem a věží (rozhlednou) na vrchu. Ten jest osázen, a jde se nahoru pěkně upravenými cestami. Nahoře na věži jsou oddělení č. patra a pavlany vůkol, odkud možno baviti se vyhlídkou na vše strany. Také se nahoře prodávají knížečky (alba) a fotografie Vratislavi. — Že je Slezsko téměř samá rovina a i kolem Vratislavi se rozkládá jen rovina, jest s rozhledny daleko viděti; všecko město dobře se přehlédne, jest tam i dalekohled, jejž si každý zříditi, a v kteroukoli stranu obrátiti může. V hostinci dole posilnili jsme se dobrým plzeňským, milým krajanem svým, kteréž ovšem jest dražší než u nás. Na ploše před hostincem i na jeho svahu k poledni jsou tarasy (galerie) a hojně stolů, kde tisíce lidí může odpočinouti, důkaz, že tu bývá četná návštěva, a že to místo, snad jediné pěkné a romantické, Vratislavanům milé jest. Bývá prý tam veliká schůze.

Třetího dne rozloučili jsme se s bývalou částí české koruny a českého národa, a rychlovlak unášel nás bleskem ku *Poznani*.

Na veškeré té cestě, kteráž obnáší as 24 míle, *nic* nás nebavilo; cesta jednotvárná a beze vší proměny, k tomu chudá a neúrodná krajina, jen sem a tam trochu křoví, žádná řeka, jen zakrslý borový lesík, důkaz, že tu písek, a jiného že tu neroste. Kde bylo kousek pole, byla velice chudá úroda; štěstí, že uháněli jsme rychle, za 3 hodiny byli jsme v *Poznani*.

I na lidských příbytcích je viděti chudobu, tu bylo možná vésti dráhu přímo, beze všech překážek, kudy měřič si namířil, také na ní nejsou žádná značnější města, ani stanice, mimo asi dvě. Jediné, co přerušovalo jednotvárnosť, bylo množství *povětrných mlýnů*, blízko osad; pět, osm, deset až i dvanáct! Zdvihaly příšerně svá ramena k nebi; divná to společnost, důkaz, že tu žádných řek není, a kde jsou, tekou velice líně, nemajíce žádného spádu, vítr, bratr, zastává službu sestry, vody. Jistý zámožný muž, hospodář, nám pravil, že na pravo od řeky Odry, kde jsou polské dědiny, jest samá chudoba; na levo, kde jsou německé osady, prý samá zámožnosť, možná, byl Němec, chtěl patrně říci, že Poláci jsou leniví, bezstarostní, Němci přičinliví, pilní.

Ve 2 hod. spoledne byli jsme na nádraží v Poznani, kteréž jest od města poněkud vzdáleno, poněvadž Poznaň až dosud jest, ne-li pevností, tedy opevněným městem, ale tramway jezdí až sem, a tudy my vstoupivše, přijeli za pár minut do města — a přímo k hostinci — *Viktorii*.

Poznaň.

Těšili jsme se, že v Poznani uvidíme část slovanského katolického světa, ale spíše trudné odváželi jsme odtud sebou do vlasti myšlénky a upomínky.

Jedouce v otevřeném voze koňské dráhy do města, shlédli jsme, přijíždějíce již ku hradbám, mimo město, venku, v parku, množství

praporů a rozličných staveb, větších, menších, rozličně i vkusně stavěných; i ptáme se: Co to? — *Výstava,* — jaká? *hospodářsko-průmyslová,* a to z veškeré země, z veškerého Poznaňska. I pomyslíme: Toť hned toho použijeme a podíváme se tam. Proto, sestoupivše s vozu a jakž takž se upravivše, spěchali jsme z hostince do výstavy. Hostinec náš byl nedaleko brány, na hlavní a nejkrásnější ulici, kudy tramway jela takořka každou minutu. Hostinec ten je dobrý, čistý, ač poněkud drahý, ale nebylo to zlé, i můžeme jej každému doporučiti.

Výstava byla hned za branou; u vchodu, zdobeného dvěma věžemi, prapory a rozličnými znaky, zaplatili jsme 40 pfeniků vstupného. Odtud vstoupili jsme do lesíka, bylatě výstava z části v lesíku, z části vedle něho, t. j. palác výstavní, se vším, co k němu náleží.

Zprvu jsme šli takořka ulicí, dlouhou, v níž s obou stran byly větší menší pavillonky různého tvaru, se samým rozličným a rozmanitým zbožím z hlíny: dlaždice, roury, kamna, všelijak formované a barevné zboží šamotové, i jemné modellářské práce toho druhu. Odvětví to bylo hojné. I připadlo nám hned, že to jsou domácí výrobky, a to proto, že není v zemi skal a žádného kamene, nebo veškery ty kraje: Poznaňsko, Pomořansko atd., jsou samá nížina, naplavenina, neníť tu hor, ni skal a tudy ani ne průmyslu toho druhu, toť přirozené, proto *hlíněný průmysl* zkvétá a musí zkvétati; nemajíce kamene, nuceni jsou stavěti z cihel, proto nejvýtečnější stavby, jako kostely, paláce, ústavy, školy . . . vystaveny jsou veskrze z cihel.

Prošedše tou ulicí, přišli jsme k místu, kde byl *výstavní palác,* ovšem, mnohem menší než u nás v Praze, k němuž ani přirovnán býti nemohl, byltě kratší, užší a nižší, ale podobně proveden, jako náš. Uprostřed byla kupole, po stranách křídla a na koncích přiměřené věže — v tvaru svrchu hruškovitém, jako *ruském.*

Nitro paláce vyzdobeno bylo průmyslnými výrobky všeho druhu, semotam i velmi pěknými, ano výtečnými, jako zboží sedlářské, uzdářské, řemenářské a vůbec výrobky z kůže. *Umění* bylo slabě zastoupeno, neviděli jsme nic zvláštního mimo trochu výkresů na stěnách a několik poprsí. Rovněž v *církevním* oddělení bylo velmi málo věcí, jež by byly pozornosť na sebe lákaly, několik ornátů a jeden úplný apparát, jiného jsme neviděli; lépe bylo nářadí, věci z kovů. Ještě slaběji zastoupen bylo *školství,* tu nebylo skoro *nic.* V pozadí, jako naschvál zastrčen stranou, byl *jeden* delší stůl a na něm trochu obyčejných školních sešitků; nahlédneme, ale samé německé »diktando« s německým písmem, a pak několik dlouhatějších sešitů počtů, polského ani písmenky, ani jediného řádku, a přece jsme byli v polské zemi, v *hlavním městě starého Velkopolska,* toť smutné! Lid, národ, polský, slovanský, a ani písmene? Bylať ovšem výstava *hospodářsko-průmyslová* a ne školní, ale do té výstavy náležejí i *hospodářské a průmyslové školy,* jsou-li jaké — a jsou-li, tedy jistě německé a jen německé, jak osvědčovaly sešity, a slovanský lid pod pruskou vládou? Ten ať zhyne! — Toť hrozné, toť ukrutné — umírající národ! A bylo nám toho tolik líto, ano, bylo nám téměř ku pláči! »Vae victis!« běda přemoženým! Viděli jsme slova ta u veškerém rozsahu, u veškeré pravdivosti. Jak to jsme zpozorovali, už nás nic na výstavě netěšilo. Bylo viděti, jak mocně se němčina

do těch slovanských krajů tlačí, a jak ta pruská orlice mocně to ubohé holoubě ve svých drápech drží a je rozdírá. Jakkoli tuhý jest ten polský živel a nepohnutelný ten polský sedláček, však nebude trvati dlouho, i ten poslední polský zvuk z hrdla se mu vyrve.

Nápisy na výstavě byly sice také polské, ale více a platněji se tam roztahovala němčina; toť bylo všude viděti. Před výstavním palácem vysoko na sloupě bylo poprsí německého císaře a krále pruského, před ním vodotrysk, jako malý park; zahradnictví slabě zastoupeno; pěkná a rozsáhlá byla síň na hospodářské stroje, a musíme říci, bylo jich hojně a všeho druhu, i nejnovější, a bylo viděti, že se německý průmysl hojně sem dere a se vynasnažuje, opanovati i v těchto krajích půdu a zjednati si průchodu, jenže tam bylo prázdno, a neviděli jsme nikoho, kdo by si byl stroje ty prohlížel, tím méně je zkoumal anebo kupoval; ani plodin jsme tu neviděli. Bylo ovšem v sobotu odpoledne, možná, že o svátcích bylo lépe, ale polský sedláček nemá peněz, aby si drahých strojův pořídíti mohl, zůstává při starém svém způsobu.

Prohlédnuvše si v době dvou až tří hodin všecko, usedli jsme v lesíku u pivnice, chtějíce poslechnouti hudbu; viděli jsme, že se hudebníci s nástroji scházejí, měliť pro sebe pavillonek. Byli samí mladí hoši, vojáčkové v pruských uniformách a bylo jich as dvacet pět. Ach, ovšem, to nebyl náš koncert na výstavě! Hráli samé lehké kousky beze všeho významu a nám i úplně neznámé.

Lepší než koncert bylo pivo, jež se tu pilo a bylo dvojí, plzeňské a černé bavorské, ale obojí hodně drahé, ač dobré. I rádi jsme obětovali ten obolus na oběť matce Slavii a ku svému občerstvení.

Lidí všeho druhu se nashromáždilo hojnosť, hovor byl německý a polský, a zdálo se nám, že převládá němčina. Na večer zazněl zvon, který tu na výstavě byl, zvonilo se naň denně »Anděl Páně« — zvuk měl překrásný, daleko a velebně rozléhal se jeho hlas, i viděli jsme, že mnozí smekli, jeť tam i mnoho protestantův.

Nabaživše se dostatečně prohlídky výstavy, ubírali jsme se k večeru do města; tu dali jsme se schvalně postranní ulicí, chtějíce si prohlédnouti jeden kostel, jehož věž vysoko čněla do výše a kterýž byl nová stavba, pěkná, gotická, z cihel, ale protestantský, toť ovšem tam se vtírá s němectvím i protestantism. Tu dohonili jsme jednu paní s dceruškou, ptáme se na kostel ten, praví: »to protestantský«, a ona na mne: Jsem-li kněz? Jsem; odkud? z Čech. A ona: To že nejsem Němec? Nejsem, a tu ihned začala polsky, i rozuměli jsme si dosti dobře a kde nevystačila má polština, pomohli jsme si samospasitelnou němčinou, a bylo znáti, že ani ona není Němka, nébrž Polka, a to pravá Polka, vlastenka a horlivá katolička. A dostali jsme se hned do domácích poměrů a do politiky a podivili jsme se, jakou rozvinovala znalosť historie, aspoň polské!

Ptal jsem se, zdaž bych mohl zítra (bylo 8. září, narození Blah. R. B.) sloužiti někde mši svatou? A ona: Ó ano, že mne hned dovede k jednomu »książu proboszecovi« (faráři), ten že jest její dobrý známý, ano i vzdálenější příbuzný, ten že jistě mně dovolí sloužiti ve svém chrámě, kdy by bylo nejpříhodněji. I šli jsme tam, nebylo daleko, přijal nás velice vlídně a dovolil druhého dne, v 7 hodin, tu že bude už po ranních službách Božích (začínají v 6) a že budeme moci po svém pohodlí mši sv. sloužiti.

Druhého dne ráno, ve tři čtvrti na sedmou, kráčeli jsme hlavní ulicí ke kostelu *sv. Martina,* jest to nejstarší kostel v Poznani, v němž prý, anebo spíše na jeho místě, kázal i *sv. Vojtěch;* jest gotický, starobylý, z cihel; nevyniká sice velikostí, ani krásou, ale jest ctihodný stářím, ač pozdějšími dobami namnoze byl přestavěn a zjinačen. Tu, jdouce ulicí k němu, potkávali jsme již lidi, jdoucí z kostela, vraceli se z ranní. Měli jsme příležitosť, všimnouti si jejich kroje. Městský lid nosí se tak, jako u nás, převládá i zde a opanoval francouzský kroj, ale vesnický lid, zvláště ženské, zachovávají ještě svůj *národní* kroj. Na hlavě mají bílý čepeček, po způsobu našich bývalých *holubiček*, jen že poněkud *menší*, t. j. v zadu kratší a ani do předu nezasáhá tak do čela, jako ty naše staré čepce, jsou mnohem chudší a jednodušší, natož aby byly zlaté anebo stříbrné, jako bývaly u nás! Vzadu připevněna jest rovněž taková široká mašle se dvěma cípy (konci), jako bývala u nás, jen ne tak bohatá a nádherná (hedvábná, barevná), nébrž prostinká, bílá, ač tupě naškrobená. Nosí vlasy rozdvojené nad čelem; na krku šátek rozličné barvy, živůtek buď červený, zelený, nebo modrý, z harasu; oblek všechen vůbec mnohem chudší, než býval u nás, ale čistý, od boku pak začínají sukně, tak naškrobené (samé látky lehké), že od kyčlí dolů ženská vypadá všude stejně, nenepodobna chodícímu sudu, což není pěkné, na nohou punčochy a botky. Musíme říci, že kroj ten, kromě té přílišné naškrobenosti, není nevkusný, ba pěkný a slušný. Každá nesla v rukou modlitební knížku, a to nejen vesničanky, ale i paní a městské dívky, ano i mužští, nestydí se nikdo za to, že jde z kostela, nebo že byl na službách Božích.

Přišedše do kostela, shledali jsme jej býti ještě plným nábožného lidu, dost jich odešlo, ale přece ještě bylo plno; zvláště když slyšeli, že bude ještě jedna mše svatá, nikdo se nehnul, p. faráře jsme neviděli. Ustrojili jsme se, shledali, že vše se zachovává dle předpisů církve. Při mši lid mlčel, nezpíval, ač bylo plno (to by u nás nebylo), ale z většiny kleče, z knížky tiše se modlil; také měli mnozí růženec, panovalo svaté ticho.

Vykročivše ze sakristie, ocitli jsme se na malém plácku mezi kostelem a domy, osázeném akáty a mezi nimi, na mírném svahu, stál pomník se sochou svrchu. Chtíce zvěděti, komu Poznané postavili pomník, přistoupíme blíže a čteme na tabuli zpředu velikým písmem: »*Adam Mickiewicz*« — nejskvělejší hvězda na polském a snad slovanském Parnassu vůbec, nejslavnější básník polský; i zaradovali jsme se v duchu, majíce před sebou důkaz, že Poznan jest Polská, a nezapomíná svých veleduchů, jen že to se nám nelíbilo, že pomník ten, který by měl státi na místě nejkrásnějším, tak jest zastrčen v koutku, obklopen hustým stromovím, že z ulice jej sotva viděti jest, jako by město zaň se stydělo, který jest chloubou veškerého polského národa, a kterýž by státi měl na místě prvním a nejpřednějším. Na ostatních třech stranách podstavce pomníkového stálo, kde M. zemřel, totiž v Cařihradě (Galatě), náhle, 27. listopadu 1855. [1])

[1]) Byltě totiž poslán císařem Napoleonem III. s tajným poselstvím do Cařihradu. — Pozůstatky jeho, přivezené do Francie, byly 14. ledna 1856. pochovány na hřbitově v Montmorency u Paříže; s ním také slavní krajané jeho, Niemcewicz a Kniaziewicz. Choť jeho předešla jej; i zavedena jest po smrti jeho sbírka na sirotky, po něm pozůstalé, hlavně ve Francii a Anglii.

dále, kde se narodil, t. v Novogródku, městečku Litevském 1798. a že ostatky jeho převezeny byly do Francie, kde v Montmorency byl uložen do hrobu. Opsali jsme si vše věrně polsky, jak to bylo na pomníku, ale nešťastnou náhodou ještě téhož dne na večer knížečku ve voze dráhy koňské jsme zapomněli a více — nedostali.

Životopis jeho dojista jest více méně znám, i také spisy jeho, aspoň hlavní: *Dziady*, *Pań Tadeusz*, *Konrad Wallenrod*, *Gražyna*, *ballady*, *sonety Krimské*, *Księgy narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego* (v Paříži 1832. a j.) — Ze tří největších, duchem sobě podobných básníků našeho věku (Byron, Puškin a Mickiewicz) dosáhl jediný Mickiewicz 40. roku, a sláva jeho byla by prý výše stála, kdyby byl toho věku nedošel. Nicméně zůstává místo jeho vždy na vrcholu polské literatury jakožto dosud nedostihlého básníka. Díla jeho vyšla v četných vydáních, i v českém překladě, první Konrad Wallenrod od † Václava Štulce již r. 1837.

Vzdavše v duchu čest tomuto veleduchu, chloubě a okrase slovanského národa a věrnému katolíku, smutně odcházeli jsme od pomníku, nebo budil v nás trudné upomínky, ba velice trudné, jakéž víží se k jeho jménu, k historii *polské* a též ku *katolické* církvi za posledních dob.

Uchýlili jsme se, odcházejíce od chrámu, do hlavní ulice, kdež jest i veliké náměstí, zvané *Vilémovo;* jest to prázdná, nedlážděná prostora, ku vojenským i občanským cvičením a shromážděním; ozdobeno jest na jedné straně válečným pomníkem: představujeť *lva*, kterýž stojí v plné síle předními tlapama na rozbitém děle a pln sebevědomí se vypíná maje vztyčenou hlavu. V rozích podstavce čtyři vojíni: pěšák, jezdec, dělostřelec a myslivec, mezi nimi na tabulích chvaloslova na chrabrosť poznaňských pluků ve válkách pruských a jména padlých — vše slovanská krev — na oslavu německého jména! Nešťastná Polska! Co té krve již vyteklo!

Hned za pomníkem jest městské polské *divadlo;* uvnitř jsme nebyli, opravovali na něm. Stavěno jest divadelním slohem, našeho ovšem mnohem menší.

Po snídaní prohlíželi jsme si město, a to hlavní a nejkrásnější ulici; nápisy jsou zde hlavně *německé,* semotam některý *polský;* všímali jsme si přede vším *knihkupectví*; byla tu tři, s krásnými výkladními skříněmi a mnohými knihami, ale marné bylo naše trmácení očí a napínání zraku, abychom uzřeli nějakou *polskou* knížku, nic platno, nebylo jich tu, ale ani písmene, důkaz, že nechtějí němečtí knihkupci o Slovanstvu ani slyšeti. I bylo nám teskno, vidoucím, kterak kniha německá opanovala *první* místo a na nejhlučnější ulici pánovitě se rozepíná. Jsou prý také polská knihkupectví, ale na hlavní ulici jsme neviděli ani jediného a ve vedlejších také ne. Tak se zde vzdělává ten polský živel, a to v bývalém hlavním městě staré *Veliké Polsky!*

Že bylo v neděli, a všudež chrámy otevřeny, umínili jsme si, použiti času k tomu, abychom si prohlédli co možná nejvíce chrámů. Je jich mnoho a za dob rozkvětu katolické církve jich zde bylo ještě více. Srdce nás táhlo k dómu, čili k arcibiskupskému chrámu, středisku to katolického duchovního života a vtělené historie Poznaně — Polsky! Je až na konci města, u předměstí *Środka,* u řeky *Varty* a u samých hradeb u mostu. Za mostem začíná ono předměstí; jede

se tramwayí až k samému chrámu, ba za něj, až k arcibiskupské residenci; pak se vozy touž cestou vracejí.

Poznaň, něm. Posen, hlavní město pruské provincie, čili *velkoknížetství Poznaňského*, leží na levém břehu řeky Varty, kteráž tu již značné nákladní lodice nese, u vtoku řek *Prosny* a *Cibiny;* tu viděli jsme tu značná opevnění, neboť má býti klíčem v případě války s Ruskem a jako zaťatou pěstí proti němu. Za řekou jest špinavé a chudé předměstí Środka. Jest tu i několik méně důležitých kostelů; bydlí zde asi čiří Poláci, tu studovali jsme i některé polské nápisy, jako: *Handel viktualny* (obchod potravinami); *akuszerka* — pomocnice ku porodu (z franc.), *blachnierstwo dla budovli, i warsztat reparacyí* — »Dílna prací ze zešti (plechu) pro domy (budovy) a dílna (Werkstaette) oprav« — mnoho-li v těch nápisech slovanštiny? — pomyslíme: to jest přece naše čeština slovanštější; věrnější dcera matky Slávy!

Mimo toto předměstí má Poznaň ještě *pět:* sv. *Martin,* sv. *Vojtěch* a *Nová Grobla,* vše na levém břehu, na pravém pak: předměstí *Vališevo, Środka* a sv. *Roch.* Arcibiskupská residence (Hnězdensko-Poznaňská) jest dosti neúhledná, nízká, nemajíc nic zvláštního do sebe; uvnitř jsme nebyli; ještě chudší jsou residencí světícího biskupa a kanovníkův.

Dóm jest veliký, rozsáhlý a velice starožitný, původem z druhé polovice 10. století, časem však často opravovaný a po požáru r. 1622. znova vystavěný. Má vůkol mnoho kaplí, v nichž jest mnoho pomníků, zvláště náhrobních, arcibiskupů a jiných znamenitých osob, jako *Górkův.* Nádherná je *královská kaple*, ve stropě svatí patronové *polští* dílem překrásným, al fresco, tu hrobka *dvou* nejstarších králů polských *Mečislava* a *Boleslava Chrabrého;* podlaha mosaiková (kruh) se jmény vykládanými těch dvou králů, kteříž tu jsou vypodobněni z mědi ve figurách v nadživotní velikosti, naproti krásný sarkofag, kde odpočívají jejich kosti.

Chrám ten jest pln starých památek, podobizny mnohých biskupů jsou vyryty dílem starobylým na velikých plochách z mědi a ty zapuštěny jsou do zdi i do chrámových pilířů. — Jiní biskupové a arcibiskupové jsou vypodobněni v kameně, v úplném ornatě a s mitrou na hlavě, ale v leže, majíce hlavu o loket a dlaň opřenu a prsten na palci, což nám bylo divné, nikde jsme neviděli cos podobného, — Jest tu jedna kaple, kde biskupové zvlášť se pochovávají, jiná, kde zasedá každý týden kapitola a věci diécésní vyřizuje; tu jsou překrásné obrazy a mnohé starožitnosti, i dva veliké kancionály, ale latinské, psané na pergameně, ozdobené i zlatem i krásnými initialkami po způsobu našich památných kancionálů bývalých sborů literátských. — Mezi jinými věcmi tu visí také za sklem a rámem *starý meč*, zvláštního tvaru, jak se vidívá na biblických obrazích, jest prý to napodobenina Petrova meče, jímž uťal Malchovo ucho v Getsemanské zahradě, a jejž prý daroval jeden papež před dávnými časy jistému Poznaňskému arcibiskupovi.

Bylo 10 hodin ráno, velké služby Boží; lidí mnoho hrnulo se do chrámu Páně, i my, jsouce zde, zůstali jsme; slavné služby Boží již začaly, kdo sloužil, nevíme, ale byly sub infula, počaly mší svatou, ale po evangeliu vystoupil jeden, už starší kanovník, jménem prý Pędziński, a jak jsme viděli dle obleku, i papežský praelat, na kaza-

telnu, pozdravil, pomodlil se, řekl text, přečetl epištolu a evangelium na svátek »narození Blah. Rodičky Boží« a kázal; z počátku slabě, jakož i epištolu a evangel. mdle a slabě předčítal, ale ponenáhlu vyvinul hlas tak krásný, čistý a mohutný, že bylo každému slovíčku rozuměti, a tak pěknou uhlazenou a čistou polštinou, že byla radosť ho poslouchati, rozuměli jsme dobře všemu, nebo měl docela správnou a jasnou výslovnosť, kázal o Rodičce Boží, o jejím původu na základě starého zákona; první část řeči byla věroučná, druhá mravovědná a upotřebení. Byl asi dobrý theolog, vyvinoval znamenitou znalosť písma a sv. otců, bylo viděti, že je učený, ač se nechtěl učeností svou blýskati, jen čeho bylo třeba, kázal tak živě, jistě a přesvědčivě, že bylo znáti, že slova mu jdou od srdce, a že jest sám horlivým ctitelem Matky Páně. Ku konci povzbuzoval mocně a srdečně k úctě Nejsvětější Panny a uvedl i *dva příklady* z polských dějin, tušíme *Skrzyneckého*, který putoval do Częstochova a *Jana Sobieského*, vítěze nad Turky 1683., který táhna do boje, se doporoučel ochraně Rodičky Boží. I my jsme byli potěšeni jeho kázáním a v duchu dojati. Po kázání povzbuzoval ku sbírce na dóm, neboť se právě opravoval; ve velikém presbyteři bylo na jedné straně lešení; promluvil též o vychování dítek a napomínal rodičův, by dítky své po příkladu sv. Jáchima a Anny zbožně vychovávali, na konec se modlil s lidem tři božské ctnosti — a pak následovala mše sv. dále. Byli jsme velice rádi, že jsme těch služeb Božích se súčastnili.

Kostel byl plný, bylo tu viděti lidstva všeho druhu; byli tu staří i mladí měšťáci i vesničané, bohatí i chudí, ano i vojáci, s knížkami v ruce. Před námi stál jeden sedláček v starém polském kontuši, a ten byl jediný, jejž jsme viděli ve starém polském kroji národním, a pak ještě jednoho na ulici a víc nic. Ženské ještě, rozumí se, venkovské, jaks taks zachovávají svůj kroj, ale u mužů, zdá se, že už mizí nadobro.

Při mši svaté byl zpěv, ale jen zpěv a varhany, vše se vedlo přesně liturgicky, hlasy byly pěkné a jaré, zpívalo se bez průvodu hudebních nástrojův, zdá se, že i zde jest provedena reforma hudby chrámové.

Na velikém prostranství před dómem jest pěkná socha Neposkvrněného Početí Blah. Rodičky Boží na vysokém sloupě, a kus dále před ní, pomník polského vlastence, básníka a spisovatele *Jana Kochanowského*. Jest to sloup, pyramida, na něm svrchu *hvězda* vytesaná v kameni, pak palmová ratolesť a pod ní jeho poprsí, prací polovypouklou, v medaillonu. Pod tím: *Jan Kochanovski,* na podstavci: *pěvci — národ.*

Slavný ten polský básník narodil se v otcovské vsi *Siczyně* r. 1532.

Na zpáteční cestě do dómu navštívili jsme ještě několik chrámů, mělať jich stará Poznaň 21, z nichž dosud se slouží mše sv. ve čtrnácti, ale tak bylo již před 30 lety. Tak vešli jsme do kostela otců *Dominikánů*, ti tam ovšem nejsou už dávno, protestantská vláda vypudila všecky řehole, jsou tam jen *Milosrdní* a *sestry sv. Vincencia* v městské nemocnici, všecky ostatní kláštery jsou zrušeny, a vláda používá jejich budov buď k ústavům, anebo je nechává na rozpadnutí.

U Dominikánů bylo plno lidí, i na chodbách; byly právě také služby Boží, ale vše jest tam až úzko, chudé a zanedbané, je viděti, že zanedbávání to snad se činí schválně, a lid? Je chudý, nemá, jmění kláštera zabráno, mniši vypuzeni, kdo má kostel a budovu vydržovati? Ale lid lne ke svým svatyním a hledá útěchy své zde, když jí nikde nemá a nenalézá. Věru, nábožnosť polského lidu jest příkladná!

Nedaleko Dominikánů jest kostel a bývalý klášter *Františkánský*, pod jménem sv. *Antonína Pad.*, z kláštera jest nyní městský chudobinec. — Potom jsme šli do kostela, nejkrásnějšího prý v Poznani, k otcům *Bernardinům*, byl zavřen; v klášteře jest gymnasium, jsou v Poznani *dvě*, katolické a evangelické, ač evangelíků, tušíme, jest mnohem méně. Mimo tyto kostely jsou v Poznani památnější ještě tyto: sv. Jana Jerusalémského, kněží reformatů, sv. Markéty, sv. Rocha, sv. Stanislava, bývalý Jesuitský, sv. Vojtěcha, sv. Martina, kostel Karmelitánský, druhdy českých bratří, sv. Salvatora, Božího Těla, kaple Ježíšova a j.; tři evangelické, mezi nimi jeden nový, vypadající zevně docela jako katolický, o němž svrchu dotčeno, a dvě synagogy. V Poznani bývalo 10 klášterů, budov jejich použito, jak praveno, k rozličným ústavům.

V Poznani jsou též *dvě* nemocnice, z nichž jednu jsme navštívili, blízko u kláštera otců Bernardinů, jest docela nová, na 150 nemocných, službu obstarávají sestry Vincencianky, pořádek a čistota jsou vzorny, i dva chorobní katoličtí kněží zde byli. Při nemocnici jest krásný kostelík, v něm na hlavním oltáři zázračná socha: »Ježíš, proměněný na hoře Tábor« — přinesený ze Říma. Dostali jsme na památku od ctihodné sestry představené »knížečku«, pobožnosť ku proměnění Krista Pána,« — v jazyku polském.

V Poznani jest kněžský i učitelský seminář, sirotčinec, 2 střední a mnoho nižších škol národních, soukromých i veřejných, továrny na sukna, tabák, lněné zboží a j.; znamenitý obchod obilím a vlnou, několik tiskáren, knihkupectví, divadlo německé i polské. V zámku, který původně ležel na pravém břehu řeky Warty, ve 13. století obnoven, avšak později na levém břehu znova vystaven byl, bylo za dob samostatnosti Polska sídlo velkopolských generálův a místo soudů hradských, nyní appellačního. (Pokračování.)

Letní večer.

Když se zvolna chýlí
měsíc velký, bílý
po údolí ztichlém
temně nad lesy,
v jeho září stkvoucí
každá duše vroucí
snoubí se vždy ráda
tamo s nebesy.

Což na lidské prahy
v taký večer vlahý
měsíční svit seje
pohádkových krás,
a kdo cítit umí,
vždycky porozumí,
žeť v tom Boží moci
láskyplný vzkaz.

L. Grossmannová-Brodská.

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

(Pokračování.)

VIII.

Žebračka.

Když vycházel poslanec z předsedova domu, kráčela mimo něj chudobně oděná žena s malou dívenkou. Spatřivši otevřená dvířka kočáru, jenž čekal na Lunu před vchodem, stanula. Snad dostane almužny od toho, jenž vstoupí do povozu. Chudí myslí, že celý svět jest milosrdný; natahují vždy ruku, a na rtech jejich spočívá výmluvná otázka: »Kdož by mi nedal haléře?«

Zastavila se a vztáhla ruku. »Pro lásku Boží, dejte mi almužnu, jsme hladovy,« promluvila slabým, chvějícím se hlasem, když vstupovala do kočáru vzácná osobnosť.

»Ještě to!« rozezlil se. »Toť se pytel roztrhl se žebráky! Nikde není tolik poběhlíků jako zde!«

A kým byl on? . . . Sáhl do kapsy a vyňav stříbrný peníz dal jej kočímu se slovy: »Dejte jí to!«

V tom okamžiku podívala se naň chudobná žena šeptajíc: »Bůh vám odplať, dobrý . . .«

A nedokončila. Vzkřikla a skácela se na zemi omdlévajíc.

»Co to?« tázal se pán.

»Má nejspíše hlad!« poznamenal klidně kočí.

»Dej tedy pesetu vrátnému, ať jí ji odevzdá, až ji to přejde, a jeďme!«

Kočí doručil vrátnému Isabelina domu pesetu a vyhoupl se na kozlík rozjímaje filosoficky: »Tenhle Madrid jest ztracen. Vším jest vinna jen vláda.« A jako by i koně nebyli v tom bez viny, švihl je zlostně bičem.

Na zemi spočívala tu žebračka pádem poraniviši se na hlavě, a po jejím boku stála dívka plačíc a nemohouc matce nijak pomoci.

Domovník presidentského paláce zdvihl ji šetrně a posadil na stupeň, kudy chodilo se do průjezdu. Žena tato podle všeho přicházela z venkova; modrá, roztrhaná sukně a hnědý živůtek kryly tělo nebohé matky. Byla mladá a krásná, ačkoli bylo znáti na jejím obličeji stopy utrpení, a její oči ukazovaly, že často pláčí. Na jejích bledých a sevřených rtech jevil se trpný úsměv, úsměv zoufalosti; i zoufalosť dovede se usmívati.

»Vstaňte, dobrá ženo, nabuďte mysli,« oslovil ji domovník.

»Ach, kde to jsem?«

»Hleďme! Ani se již nepamatujete na to, co se přihodilo. Co dovede udělati hlad, a jak poplete člověka mdloba! Vstaňte, vzmužte se!« opakoval vrátný.

»Ano, ano, půjdu odtud, nechci zde překážeti«, volala nešťastnice berouc děvče do náručí. »Prosím, protože máme hlad, protože jest

lačné toto mé dítě, neboť kdybych jen já trpěla hlad, nestarala bych se o sebe.«

»A což váš muž? Nejste provdána? Aj, hleďme jak si naříkají takové ženské!« doložil domovník, jenž byl velmi mravný a velice dbalý poctivosti; naučil se tomu od své ženy, která byla sice největší ohyzdou na světě, ale za to si velice zakládala na ctnostných a přísných mravech.

»Ubohá dcero!« zalkala nešťastná máť, hladíc dívku a pokoušejíc se povstati; »pojďme, dá-li nám někdo na kousek chleba, abys měla co jísti. Ubožátko, co bude z tebe, nebudu-li míti dosti sil, abych trpěla? Co mne čeká, zemřeš-li hlady? Bože můj, tresci mne, ale chraň mého dítěte.«

»Jářku, hodná ženo,« promluvil vrátný připojuje po tichu: »Jestli totiž hodná.« — Zde máte pesetu, kterou vám posýlá ten pán, jenž vstoupil do kočáru.«

»Ha,« zvolala nešťastnice, »nyní pamatuji se na všecko. Ano, ano, onen muž — onen muž, — ano, týž obličej, — ale není možno, — jak by to byl on? — V tom oděvu a v kočáře! Ach, můj Bože! Onen člověk, jenž vyšel odtud a daroval mi z kočáru tuhle pesetu —. Vyhledám toho člověka.«

»Slyšte, to nebyl člověk, to byl pán. — Ahá, už to mám: vy chcete mluviti s tím kočím, není-li pravda?«

»S tím ne, pane, s tím druhým. On jest to! Ten bídník! Přišla jsem za ním. Ó, má dcero!«

»Aj, aj, bídník a kdo ví, co ještě! Ta ženská šílí — Zde máte tu pesetu, dobrá ženo, a kupte si něco teplého; jest vám toho třeba.«

»Kde naleznu toho člověka?«

»To ví sám Pán Bůh; myslím, kam on chodí, že tam vy se nedostanete. Chodí mezi ministry, do sněmu, do královského hradu, vůbec tam, kam chodí velicí pánové.«

»Bože můj! Co si počnu sama zde v Madridě? Dobře měla matička, dobře měla. Ó! Neposlouchala jsem mateřské rady, a nyní to mám!«

»Ano, tak se stává nejen děvčatům, ale i hochům; já jsem také neposlouchal matky, oženil jsem se a nyní raději bych viděl, kdybych se byl nenarodil.«

»Ó, Bože můj! Myslela jsem, že v Madridě jest vše jinak. Pravili mi, že zde najdu ihned útočiště, že v každém domě zjednám si za práci výživy pro sebe a pro svou dceru.«

»Opravdu? Cizí děti líbí se málo komu.«

»To vím dobře; všude mi říkají, že, kdybych byla sama — kdybych neměla s sebou dcery, — ale jak by opustila matka vlastní dítě! Raději umřeme obě hlady.«

»A kde jest otec tohoto nemluvněte?«

»Jeho otcem jest onen člověk, jenž byl v tom kočáře.«

»Ale jak může býti otcem vaší dcerušky takový pán, jakým jest Don Antonio de Luna?«

»Tak se nejmenuje. Bože můj, což jest tenhle Madrid v pekle, že se v něm lidé jinak jmenují?«

»Vy se asi mýlíte. — Ale nemohu se zde zdržovati; provod vás Pán Bůh!«

A domovník odebíral se do svého bytu mruče si: »Pro pána

krále! Jaké jsou ty ženské! Jak se dají klamati! Jaká to chasa, ti mužové! Jak podvádějí ženské, nejsou-li sami podvedeni! Svět již je ztracen. A vinu nesou i mužové i ženy.«

— — — — — — — — — — — — — — —

Laskavý čtenáři, snad zapomněl's již na tuto ubohou matku. Od počátku tohoto zapleteného románu nevyprávěl jsem ti ještě o ní. Nevím ani proč, ale neměl jsem k tomu příležitosti. Pamatuješ se na mládí kostelníkova syna? Pamatuješ li se, tu vzpomeneš si též na družku jeho chlapeckého věku, na dceru tety Tordy, oné zbožné, ale nešťastné ženy, která ujala se osiřelého kostelníkova syna, nešťastného potomka loupežníka a vraha, jenž byl v Zaragoze veřejně odpraven. Víš již, že kostelníkův syn uprchl z rodné vísky, ač měl's dosti času na to zapomenouti. Myslím, že přečet první hlavy tohoto románu pochopil's nepochybně, že jej nepřiměla pouze touha po světě, aby vytáhl z tohoto zastrčeného kouta, v němž kde kdo pamatoval se na jeho otce, nýbrž ještě něco jiného; byla to láska jeho družky z útlého věku, opravdová láska, na niž odpověděl nejčernějším skutkem. Kdyby býval setrval v dědině, bývali by ho přinutili, aby ji pojal za ženu, a on přece nechtěl se dát tak upoutati.

Ubohá dívka zvěděvši o jeho zmizení, vzdychla: »Jsem ztracena!« A upadla ve hluboký zármutek. — Ve vsi není tajemství. Její matka marně snažila se zatajiti to, co poznala. Brzo počalo se tu a tam šeptati. Teta Fulana pozorovala, že dívka nápadně bledne. Pan učitel vypravoval, že ji viděl plakati v kostele. Obecní tajemník navrhoval jistému správci, aby nařídil, by žádná dívka nechodila s nešťastnicí, jejíž poklesek záležel jediné v tom, že milovala a neznala světa. Na neštěstí všecky tyto řeči nacházely sluch, a konečně nadešel den, kdy již nebylo lze ničeho tajiti. Veliké bylo překvapení vesničanův. Tamní letopisy nepamatovaly dosud takového činu. Žádná z tamějších žen nedočekala se dosud takové hanby. Všickni rodiče uzavřeli, že žádná jejich dcera nesmí stýkati se s tou, která tak se provinila. Rovněž i mládenci učinili takové usnesení souhlasíce všickni, že kostelníkův syn jest lotrem první třídy. Dívčice čily ovšem, co se stalo, třeba jejich rodiče hleděli vše zatajiti, ale ženská zloba uhodne vše; ba bylo jich mnoho mezi nimi, které radovaly se z neštěstí své přítelkyně, poněvadž v pravdě byla nejhezčí a nejpříjemnější. Bývalo by je to spíše rmoutilo, kdyby vinnice byla ohyzdou jako strašák v zelí. Teta Torda, matka, odpustila své dceři. Jak by jí nebyla odpustila? Matky odpouštějí vždy; nechovají nikdy záští, ani hněvu, ani nenávisti: matky snášejí všecky rány, které jim působí jejich dítky, a žehnají jim, třeba tyto jsou toho nehodny, třeba jsou nevděčny, třeba jich nemilují. Odpustil jí i pan farář jako dobrý muž, jenž na hlavu novorozeňátka svolával požehnání nebes, když lil na ně křestní vodu. — »Osudná to hvězda toho otce i jeho syna!« zvolal zbožný kněz, vzpomínaje si na popraveného kostelníka a jeho zločinného syna.

Byla to smutná podívaná hleděti na obě ubohé matky, jak vycházely vždy spolu do polí a tam obě trpce plakaly: dcera prosila matku za odpuštění, a matka zase těšila dceru, aby nic nedělala si z opovrhování a urážek svých vesnických družek. Nyní vzpomínali si opět všickni na historii popraveného kostelníka, i pravilo se všeobecně, že nic dobrého nelze čekati od syna pověšencova, ani od dcery pověšencova syna.

Pan farář, zvěděv o těchto řečech, rozhorlil se velice a svolal jedné neděle všecky své ovečky do kostela a tam s kazatelny laskavě k nim promlouval doporučuje jim křesťanskou lásku, bouře proti fanatismu, připomínaje jim, že Kristus Pán odpustil těm, kteří ho na kříž přibili, a že obrátil se k těm, kteří chtěli kamenovati cizoložnou ženu, se slovy: »Kdo z vás jest bez hříchu, vrz na ni první kámen!«

Pan farář těšil se v dědině veliké oblibě. Vždy a všude předcházel dobrým příkladem. A tak činil i nyní navštěvuje občas stařičkou matku i mladou matku opuštěnou, aby ukázal, že páše veliký zločin ten, kdo neodpouští vinníkovi, jenž se prohřešil sice, ale polepšil. Slova i příklad důstojného duchovního potkaly se se žádoucím výsledkem. Minuly předsudky proti ubohé matce, a sousedé již jí nečinili, nýbrž naopak počali ji milovati a měli s ní soucit.

V Terese zakotvil se pevný úmysl, jímž zanášela se několik let: jíti pátrat po otci své dcerušky. Ubohá dívka utrpěla tak, že bylo pozorovati velikou změnu v jejím zdraví: cítila, že jejího života nebude na dlouze.

»Zemru-li já,« uvažovala, nepřečká toho dlouho moje nešťastná matka, a co se stane s mou dcerou? Půjdu prosit jejího otce pro Boha, aby jí neopouštěl; povinností mou jest činiti vše možné pro mou dceru. Ha, snad přece! Možná, že při pohledu na nás ustrne se nade mnou, že se ujme svého dítěte, vida mé útrapy, můj zármutek. Bože, račiž hnouti jeho srdcem!« Tak se ustanovivši oznámila své předsevzetí matce, ale ta postavila se na odpor.

»Ne tak, dcero má, nehledej toho člověka; jest velmi zlým, a jest bídníkem.«

»Ale jest otcem mé dcery, matko — já mu odpouštím.«

Tyto důvody zlomily neústupnosť stařeninu; seznalať, že předsevzetí dceřino jest nezvratné, i dovolila jí vydati se na cestu.

Opuštěná máť vydala se na cestu do Madrida; několik dní šla pěšky, potom jela na voze, s nímž cestou se setkala, živíc se nadějí, která brzy měla dojíti trpkého sklamání.

Teresa našla otce svého dítěte, ale tento necita, opojen slávou světa, dělal, jakoby jí neznal, jakoby jí nikdy nebyl viděl a drsně a potupně ji od sebe propustil. I vrátila se na novo zklamána a zdrcena domů.

IX.

Veliké události v ulici del Tribulete.

Lékař Ramirez, jenž — jak jsme se zmínili — stál u umírající ženy, v jednom z četných příbytků v prvním poschodí v ulici del Tribulete.

Líbí-li se čtenáři, vejdeme do příbytku umírající, v němž shledáváme se s jednou z nejpříjemnějších postav, s nimiž jsme se setkali v tomto románě, který již chystám trochu rozmotati. U hlav lůžka, na němž spočívá ta, již za krátko rozžehná se se světem, stojí sestra Dorotea; byla povolána předešlého dne od lékaře a přispíšila ihned pečovat o ubohou ženu s větší snad starostí, než kdyby byla zavolána do domu některého velmože. Churavá jest stará, velmi stará a skoro slepá; sestra Dorotea drží jí něžně hlavu, podávajíc jí zároveň dávku

léku, jejž nařídil lékař. Právě vychází odtud duchovní, jenž jí udělil poslední pomazání, ale nemohl vyslechnouti její zpověď, poněvadž ubohá blouzní.

Než, najednou vztýčila se žena, jakoby nabyla nových sil a jakoby svým zrakem někoho hledala, zvolala mocným hlasem: »Můj Bože, byla jsem velmi nešlechetná!«

»Co praví?« tázal se lékař sestry Dorotey.

»Stále blouzní,« odvětila; »praví že byla velmi nešlechetná.«

»Možná, že mluví pravdu,« odtušil lékař; »teprve v hodině smrti se poznáváme. — Jak je vám?« ptal se jí silným hlasem, ježto nemocná nedoslýchala.

»Velmi zle,« opakovala.

»To víme, že jest vám velmi zle; ale modlete se za spásu své duše, nemůžete-li již za zdraví tělesné.«

»Ó, nechci zemříti beze zpovědi!« zvolala chorobná, jež byla úplně při rozumu; jiný méně zkušený lékař býval by opravdu měl za to, že stav její se zlepšil, ač tomu tak nebylo. Byl to poslední záblesk světla, jež mělo shasnouti na vždy.

Chopivši pevně ruku lékařovu pokračovala nemocná: »Ve slamníku jest několik listin. Vezměte je k sobě; jsou velice důležité; byla jsem velice zlá. Vy napravíte zlo, které jsem zavinila.«

Vešel zpovědník a osaměl s nemocnou.

Duchovní vyzpovídal již umírající a udělil jí rozhřešení a požehnání. Veliké hříchy vyznala v poslední hodině sluhovi Páně; ale kněz podle vznešeného ducha lásky a milosrdenství, jenž jest v našem svatém náboženství tak veliký a tak opravdový, odpustil ve jménu Božím vida, že lítost nemocné jest hluboká a upřímná. Nyní byla spokojena. Duchovní spěchal k lékaři Ramirovi a oznamoval mu: »Nemocná mi řekla, že vám svěřuje svazek listů, jež jsou schovány ve slamníku, který má býti prohledán teprve po její smrti.«

»Něco mi již ta ubohá řekla,« odtušil lékař.

»Taktéž mne prosila, aby se užilo všech možných prostředkův, aby se pátralo po tom, kde se zdržuje jistá jeptiška, jménem sestra Dorotea.«

»Sestra Dorotea?«

»To jméno mi řekla.«

»Sestra Dorotea jest Milosrdná sestra, kterou právě vidíte, velebný pane,« poznamenal lékař ukazuje na řeholnici vstupující do dveří.

»Ach,« zvolal kněz, »snad jest to ona sama! Vy to zjistíte, ježto vám to nemocná uložila.«

»A smím zvěděti o její poslední vůli strany této ctihodné sestry?«

»Smíte, pane doktore; to jest jediné, oč se s vámi mohu sděliti, totiž co se týče jejího obydlí. Ostatní jest zpovědní tajemství.«

Duchovní se poroučel, aby se zase brzo vrátil, a lékař odebral se opět k churavé. Byl jedním z těch lékařů, kteří neopouštějí těžce nemocného leč jen v nevyhnutelné potřebě. Od té doby, kdy ubohá stařena, která byla tak chudobná, že žila pouze z milosrdenství, upadla v nemoc, zjednával jí lékař všeho, čeho jí bylo třeba: léků, potravy a jiných věcí, a jeho trvalým zaměstnáním bylo ustavičně a bezplatně konati skutky milosrdenství.

Churavá, jsouc při úplném vědomí, potichu se modlila.

»Modlíte se?« tázal se jí lékař.

»Modlím se, synáčku,« odvětila stařena, »modlím se, abych došla u Boha odpuštění, poněvadž jsem byla velmi hříšná. Ó, jaký byl ten můj život! Jak veliký jest Bůh, jenž mi odpouští! Není-li pravda?«

»Tak jest, paničko; Bůh odpouští vždy,« mluvila k ní sladkým hlasem sestra Dorotea, stírajíc pečlivě pot, jenž se řinul stařeně s čela.

»Jak sladký, andělský hlas!« zvolala nemocná. »Kdo jsi?«

»Vaše sestra,« odpověděla sestra Dorotea líbajíc vlhké čelo umírající ženy.

»Ty mne nazýváš sestrou? Jak sladké to jméno! Tak dlouho jsem již na světě, a teprve dnes slyším to útěchy plné slovo!«

»Náboženství sbratřuje nás všecky, paní.«

»Ano, ano; teď to poznávám. Žila jsem dlouho nevzpomínajíc na Pána Boha, až do nynějška neotevřela jsem očí světlu víry. A nyní, ach, je otvírám, kdy smrť chystá se je na vždy zamknouti.«

»Jen pro svět se vám zamknou, ale otevrou ve druhém životě, abyste jimi patřila na Boha a jeho Nejsvětější Matku. Smrť, sestro má, jest andělem míru, poslem Prozřetelnosti, jenž odvádí nás s tohoto světa, plného muk a utrpení, do nebes, kde budou odměněny všecky ctnosti.«

»Jak mi skýtají útěchy tvá slova, jež Bůh ti šeptá, dcero má!«

»Ano, dcerou mě nazývejte, sestro; neslyšela-li jste dosud jména sestry, též já neslyšela jsem dosud přesladkého jména dcery.«

»Nemáš matky? Slova tvá, dceruško, přivádějí mi na paměť vzpomínky z mého života, z mého hrozného života, jenž byl neustálým urážením Boha. Chci, abys věděla, že jsem velice hřešila.«

»Nezáleží mi na tom, jaký byl váš život; plnila bych svou povinnosť i tenkráte, kdybyste mi byla nejvíce ublížila, kdybyste se ke mně nejhůře zachovala.«

Žehnám ti, dcero má; Bůh učiň tě tak dobrou a šťastnou, jako já jsem byla hříšná a nešťastná.« — A nemocná zamlčevši se klidně usnula.

»Zdá se mi, že jí není tak zle,« pravila sestra Dorotea k lékaři.

»Dceruško, to bývá tak před smrtí. Dnešní noci se rozžehná se světem.«

»Neopustím jí, dokud jí nepřikryje země.«

Nemocná, jak prohlásil lékař, cítila úlevu, jež předcházela smrti, a každým okamžikem se jí přitěžovalo. Její nepokoj byl veliký. Blížil se poslední okamžik. Churavá v posledním napjetí ujala sestru Doroteu za ruku a tisknouc ji křečovitě mluvila slabým hlasem: »Dcero má, jak se jmenuješ? Kéž umírajíc žehnám tvému jménu!«

»Sestra Dorotea,« odpověděla Milosrdná sestra.

Nemocná se vztýčila a vzkřikla: »Sestro Doroteo, odpusť mi!... Tvou matkou jest —.« A hlas jí sehnal. Chtěla násilně dokončiti větu, rozpřáhla ruce — a sklonivši hlavu na prsa sestry Dorotey vypustila duši.

Když stařena dokonala, sestra Dorotea trvala ještě v tom stavu, v nějž uvedly ji pohled a výkřik té ženy, když uslyšela její jméno.

»Kdo byla tato žena?« uvažovala sestra Dorotea.

Lékař, jenž byl přítomen posledním okamžikům nemocné ženy, promluvil k sestře Dorotee: »Z listin, které mi tato žena svěřila, podaří se nám snad objasniti toto tajemství. Podíváme se do nich.«

»Ó nikoliv!« odporovala chvatně sestra Dorotea, »dnes nesmím pomýšleti na sebe ani na věci, jež týkají se mé osoby; dnes věnuji se pouze této ubohé ženě, která již stojí před Bohem; neopustím jí dříve, dokud jí nebude kryti chladná země. Listiny můžete vzíti a odnésti si je.«

»Poslechnu na vlas.«

Lékař vyšel, a za několik minut vešel muž nesoucí rakev. Sestra Dorotea umyla zatím ledový obličej zesnulé, oblekla ji v černý šat, na krk jí dala svůj vlastní bílý šátek a potom skřížila jí ruce přes prsa. Sama pak něžně zvedla bezduché tělo stařenino, jakoby se bála, aby se mu nic nestalo, a položila je do rakve. Po té zdvihla nuzný slamník s lože a v něm nalezla listiny.

»Vezměte toto, pane doktore,« oslovila lékaře. Tento přijav listiny, poroučel se. Sestra Dorotea osaměla s mrtvolou. Temnou jizbu osvětlovala jediná již dohořívající svíce. Sestra Dorotea si přála, aby u nebožky bylo světlo. Vyšla z příbytku a volala na všecky sousedy, aby z lásky k Bohu dali nějaké světlo zemřelé.

Sousedky — jak se samo sebou rozumí — chtěly všecky podívati se na zemřelou. Sestra Dorotea bývala by se ráda opřela jejich zvědavosti, ale jsouc trpěliva, neodvážila se toho.

»Pro pánečka! Jakživa bych si nebyla pomyslila, že paní Pepa bude tak vyhlížeti po smrti!« zvolala starucha, které již mnoho nescházelo, aby se dostala do téhož stavu jako paní Pepa.

»A hleďme tu rakev!« připojovala jiná sousedka. »Jest viděti, že má kolem sebe samé dobré duše.«

»Rakev jsem nekoupila já,« odpověděla spěšně sestra Dorotea nechtíc, aby jí byl připisován cizí dobrý skutek; »to učinil lékař.«

»Však vím! Ten pán jest otcem chudiny! — Pranic se nezměnila. Měla jsem za to, že bude černější než uhel; nebylo horší ženy — Bůh mi všecky hříchy odpusť! — pod nebeskou klenbou.«

»Sestřičko,« pravila k ní sestra Dorotea, »jen Bůh soudí mrtvé.«

»Odpusťte, sestro, vy jste velmi hodná, a já nehodná; ale já nemluvím o mrtvé paní Pepě, nýbrž o živé. Byla horší než Kain.«

»Mějte soucit s bližním, aby také bližní měl soucit s vámi,« odvětila skromně sestra Dorotea.

Dceruško, to můžete jenom vy dělati, protože jste svatá; ale já nejsem tak ctnostná. A povídám, netančí-li Pepa se samým satanášem v horoucích peklech, jest to jen proto, že měla u sebe za své nemoci šťastného anděla.«

»Dosti již; takovými řečmi před mrtvou urážíme Pána Boha. Modleme se, bratří a sestry, za duši té, která byla na světě naší sestrou.«

A bylo to pěkné podívání, jak ti nevědomí a nebojácní mužové a ženy, které nebyly příliš zbožné, klečeli kolem rakve opakujíce pokorně a horlivě modlitby sestry Dorotey.

Po modlitbách prosila sestra Dorotea sousedy, aby se vzdálili a nechali ji samotnu. Všichni nabízeli jí lože, aby si po únavách za nemoci paní Pepy utrpených několik hodin odpočinula, zatím co oni budou bdíti. Avšak sestra Dorotea stála na svém a nechtěla odpočinouti, ba ani k tomu nepřivolila, aby někdo se s ní sdílel o noční bdění.

Sestra Dorotea opět byla sama s mrtvolou. »Bože můj,« vzdychla si, »kdo byla tato žena? . . . Jaké jest v tom tajemství? . . . Sama pravila, že byla velmi zlá, a sousedka to potvrzuje . . . A jméno mé způsobilo v ní tak veliké pobouření! Ubohá chtěla jistě pokračovati ve větě, chtěla se mi svěřiti s tajemstvím, které ji tolik ztrpčovalo poslední okamžiky . . . Kdo byla tato žena? . . . Bože můj, leží snad přede mnou mrtvola mé vlastní matky, jíž jsem nikdy nepoznala? . . . Ale není, není možno . . . V záhadných dopisech, jichž jsem již tolik dostala, stojí psáno, že matka má jest bohatá, vznešená, veliká paní . . . Tato ubohá žena nebyla vznešenou dámou. Či snad bývala a potom schudla tak, že zemřela konečně ode všech jsouc opuštěna v bídě, v náručí milosrdenství? . . . Kdo vyzpytuje cesty Prozřetelnosti? . . . Ó, byla-li tato žena mou matkou, proč jsi, svrchovaný Bože, nedopustil, abych ji směla nazvati matkou, aby ona mne nazvala dcerou, aby věděla, že umírá v náručí té, jež jí děkovala za svůj život, když ne za štěstí? . . . Jak veliká bývala by to pro ni útěcha! . . . Ó,« pokračovala sklánějíc zraky na stuhlou tvář mrtvoly, jakoby ji chtěla svým dechem vzbuditi k životu, »jsi ty mou matkou, ubohá, nešťastná ženo? . . . Chtěl snad spojiti nás Hospodin v posledním okamžiku tvého skonání? . . . Není, není možno; Bůh by býval dopustil, abys mne mohla jmenovati dcerou, nebo třeba byly tvé viny neskonalé, jest též neskonalé Jeho milosrdenství; nebyl by ti odepřel toho štěstí, abych ti mohla vyjeviti, že tě miluji nade věci tohoto světa, že mou touhou bylo vždy setkati se s mou matkou, ať dobrou či zlou, ať chudou či bohatou, ať šlechetnou či bídnou.«

»Nebyla-li's matkou mou, nýbrž mou nepřítelkyní, byla-li's ty tou, jež zabránila, abych poznala svou matku, Bůh ti odpusť, ubohá ženo, jako já tobě odpouštím; nechť těšíš se takové blaženosti v nebesích, jako já nešťastná jsem zde na zemi.«

Rozednilo se, a sestra Dorotea dlela ještě u mrtvoly. V osm hodin ráno dostavili se čtyři mužové, aby odnesli mrtvolu na hřbitov. Sestra Dorotea rozhodla se, že ji doprovodí na místo věčného odpočinku. A tak také učinila. Na hřbitově byla rakev naposled otevřena, a sestra Dorotea poklekla, nachýlila se k zesnulé a políbila ji láskyplně v čelo. »Snad jsi mou matkou!« promluvila hlasem plným něhy a odhodlanosti.

Po chvilce byla spuštěna rakev do hrobu, a na ni naházeny hroudy. Sestra Dorotea vracela se ze hřbitova do kláštera, aby byla pohotově, kdyby snad bylo žádáno její pomocí k jinému nemocnému, když tu zaslechla volati své jméno. Ohlédnuvši se spatřila lékaře, svého druha při nemoci stařeny právě pochované.

Lékař vyskočil z kočáru a přistoupil k sestře Dorotee. »Sestro, hledám vás. Prohlédl jsem listiny po paní Pepě.«

»A smíte mi něco povědíti z těch listin, aniž porušíte tajemství?«

»Co vám mohu potvrditi, jest to, že v těch papírech nalezl jsem zprávy týkající se vás; ale dosud není čas, abyste se něčeho dověděla. Zvíte vše, ale až splním svou povinnosť, jíž dostojím stůj co stůj.«

»Důvěřuji vám úplně, a co vy podniknete, bude vždy dobré a slušné. Lhala bych, kdybych vám chtěla tvrditi, že po vaší řeči nejsem zvědavá. Pouze na jednu věc se vás otáži; můžete-li mi odpovědíti, budu vám povděčna; nemůžete-li, prosím, abyste neporušil tajemství.

Slibujete mi to? Nuže dobře: byla snad mou matkou ubohá žena, kterou jsem právě doprovodila do hrobu?«

»Nebyla, sestřičko,« odpověděl kvapně lékař. »Nezasluhujete takové matky.«

»Díky, pane doktore,« odtušila Dorotea.

»Brzo budete lépe zpravena o všem. Nyní chystám se rozplésti velmi zapletené to pletivo, ale mám důvěru, vytrvalosť, odvahu a nad to pevný úmysl, seč síly mé stačí, učiniti vás šťastnou.«

»Budu moci býti šťastna?«

»Kdož by o tom pochyboval. Bůh jest příliš dobrotiv, aby nechtěl blahu jednoho ze svých nejlepších a nejdokonalejších tvorův.« Lékař vstoupil opět do najatého kočáru — vlastního neměl — a odjel.

Když sestra Dorotea dostala se do kláštera, tázala se představené, je-li snad třeba její přítomnosti u některého nemocného, důstojná matka jí odvětila, že si může odpočinouti do příštího dne, kdy jí bude jíti do domu vznešené osobnosti, jež vězí u velikém nebezpečenství.

X.

Ministrem — ale na krátko.

Ministerstvo Dona Tomáše Meka proslulo neblaze. Kraj, jako vždy, byl nespokojen a toužil po jeho pádu. A jiného věru každé naše ministerstvo nezasluhuje. Proti ministerstvu starého dětiny D. Tomáše Meka čili Tomáška, jak jej krátce nazývali čiperní stařečkové a klepavé paničky, utvořila se jednota jiných státníků, jeho velikých přátel, kteří vroucně si přáli, aby to všecko odneslo asi padesát párů raráškův.

Do této jednoty vstoupil též hrabě de Tres Puentes, jenž brojil všemožně proti vládě, ačkoli byl sám jejím údem; ale on nepřijímal jiné vlády než tu, do níž sám mohl zasahovati, nebo která aspoň byla mu k službám a řídila se jen jeho pokyny.

V této jednotě závodil také mladistvý živel, ač se tomu hrabě de Tres Puentes vzpíral, a tento mladý živel, ovšem zpurný a výbojný, měl za hlavu D. Antonia de Luna, muže, jenž již se bil, jenž řečnil na sněmu velice ohnivě, jenž si získal pověsti článkem, jejž napsal někdo jiný, totiž hrabě de Tres Puentes. Tento musil viděti vedle sebe svého bývalého služebníka jako nynějšího druha ve spiknutí, a nyní začalo se již vystupovati činněji.

Jak se rozumí samo sebou, jednalo se o blaho kraje — tak říkali aspoň spiklenci — kteří v tajných listech, poněvadž v časopisech nebylo lze psáti trochu volněji, projevovali své nadšení pro ústavu a její známá dobrodiní k národu, nezapomínajíce při tom na nezištnosť, obětivosť a vlastenectví nových vykupitelův. Jako vůbec v každém, tak i v tomto spiknutí (jejichž počet ve Španělích není lze ani určiti) počítalo se na vojenský živel.

Vláda pronásledovala spiklence, nazvala je zpupníky, rušiteli pokoje, anarchisty, a zkrátka všemi jmény, jaká dávají vlády těm, kdo nechtějí přidati se k tomu, jenž si z nich dělá jen dobrý den; sesadila mnoho vojenských i občanských hodnostářů; zavřela podezřelé lidi — vůbec, jak se to vždy dělá; a když se nejvíce kojila sladkou nadějí, že se jí podařilo zmařiti nebezpečné plány nepřátel

veřejného klidu, odepřel jednoho jitra jeden vojenský pluk vládě poslušnost, ani nevím, ve kterém hlavním provincijním městě.

Spiknutí vydařilo se stkvěle, tak že ani kapka krve nebyla prolita, a po šesti neb osmi dnech samých východů, příchodů, přitáhnutí, odtáhnutí, předsevzetí, nařízení a odvolání hrabě de Tres Puentes byl jmenován ministrem vnitra, a D. Antonio de Luna, syn kostelníka, v Zaragoze po právu pověseného, byl jmenován ministrem ani již nevím čeho, ale ministrem toho odvětví, jemuž ani za babku nerozuměl. Kdo se při tom křižoval, byl známý nám již lékař, který planul náruživou náklonností k D. Antoniovi de Luna od onoho dne, kdy Luna poranil v souboji svého protivníka a jeho nejmilejšího přítele.

Ministerstvo dostavilo se do sněmovny, a Antonio de Luna představiv předsedu nově zrozeného ministerstva ujal se slova, při čemž mluvil tak pěkná slova o zemském blahu a o mravnosti, kterou všude chystá zavésti vláda, jak ve veřejném tak i v soukromém životě, že dámy shromážděné na galeriích jižjiž zdvihaly ruce, aby mu nadšeně tleskaly.

Než, mezi tleskotem zazněl zvučný smích s veřejné tribuny — čtenář již ví, kdo byl jeho původcem — nebyl jím nikdo jiný než lékař, jenž přísahal skropiti všecky radosti ohnivého státníka, jehož považoval za šprýmaře první třídy

Mezi poslanci ozvaly se hlasy nevole; předseda kázal předvésti k sobě nestoudného diváka, a kostelníkův syn, jenž velmi dobře věděl, od koho smích ten vyšel, zarděl se jako rajské jablíčko, přísahaje ve svých útrobách zkázu tomu muži, anebo že jej podplatí, nepodaří-li se mu jej utratiti.

Před předsedou radícího se sněmu byl vyslýchán čacký lékař, jenž oznámiv jméno, tehdá již známé a vážené v celém Madridě, prohlásil zcela klidně, čemu se usmál: nemohl prý se zdržeti zpomněv si na uhlazenou větu, která ráno dostala se k jeho uším, a tak se mu nezdařilo zatajiti smích, ovšem velmi nepříležitý a náhlý; avšak on nedovede opanovati smíchu, přijde-li mu na mysl něco komického.

O tomto smíchu vyprávělo se v Madridě mnoho. Oposiční listy, které ihned ze všeho těží, oznamovaly, že hned prvního dne, kdy D. Antonio de Luna jako poslanec řečnil na sněmě, bylo slyšeti hlučný smích, zcela podobný tomu, který jej pozdravil v jeho nové ministerské hodnosti.

Promluvme si trochu o horlivém ministru. Za několik jen málo měsíců jeho nové důstojnosti počal lid potajmu žehrati na jeho neobvyklou nádheru. Muž ten strojil hostiny, jež ho stály více, než stačily jeho příjmy, a v jeho domě bylo vše tak zařízeno, že jeho hosté vypravovali o tom divy. Není třeba říkati, že za takových poměrů byl obklopen četou pochlebníkův, obhajců a hlasatelů jeho ctnosti, přísnosti a mravův a výtečných vlastností. Muž ten mohl při svém štěstí pečovati zcela snadno o blaho kraje i o blaho své; on mohl dokázati, že bylo by se zapomnělo na jeho neblahý původ; mohl si zjednati pro zbytek svého života pokoje svědomí a vážnosti u svých rodáků; než, on neměl na mysli nic jiného, než jak by se stal ještě větším, a nehledal nic jiného, než jak by mohl se obohatiti, a to co možná nejdříve. Pomluvy vzrůstaly. Kde kdo na schůzích a

v kavárnách říkal, že ministr jest jen samý obchod, a ač jeho pochlebníci potírali na potkání všecky tyto — jak říkali — bezbožné klepy a velebili nevšímavosť, kterou dával na jevo vůči pomluvačům, a soud odsoudil přísně jistého ubohého novináře, jenž odvážil se dotknouti ve svých verších — reptání rostlo, a řádné osoby pohlížely na výborného D. Antonia de Luna s velice nepatrnou úctou. Kdosi dal se slyšeti, že panu ministrovi zůstalo při jisté smlouvě několik, a to nemálo tisíc tolarů za nehty, které musí nyní platiti stát, a to že jest znamenitý užitek pro státní pokladnu. Jiný zase vypravoval potichounku, že jednomu z jeho přátel bylo nabídnuto výnosné místo pod tou podmínkou, bude-li odváděti určitou summu peněz podle příjmů. Ještě jiný tvrdil, že ministru bylo bezstarostně svěřeno vedení tajných výdajů. Zkrátka: zobecnělo mínění, že D. Antonio de Luna jest takový ferina, že i sami jeho druhové — ministři pomýšlejí, kterak by se ho zbavili; ale jeho moc je zdržovala; myšlénka, že by se musili vrátiti opět do soukromého zátiší, je umlčela, i bylo jim účastniti se zodpovědnosti z činů jejich druha. Tento dostal vrch nade všemi, a s toho vrchu nebylo jej tak snadno sehnati. Mimo to ještě ohlédl se po jiné vděčné pomoci: po ženách; ve vysokých kruzích byl všeobecně ctěn: nebylo nad něj muže vlídnějšího, elegantnějšího, výmluvnějšího a ochotnějšího k paním, a jest známo, že paní vždycky něčeho potřebují. Choť D. Tomáše Meka, dětinského starouška a bývalého předsedy ministerské rady, nabývala většího vlivu ve hlavním městě, a tato hrdá, panovačná Isabela byla milenkou Antonia de Luna, jenž čekal netrpělivě smrti D. Tomáše Meka, aby se zasnoubil s touto ženou a zmocnil se starcova ohromného jmění, které — ježto nebylo jiných dědiců — mělo někdy připadnouti vdově po něm. V úřadě nebylo čilejšího ani podnikavějšího ministra nad něj. S největší drzostí, s nejnestoudnějším cynismem vzdoroval všem censurám, přemáhal všecky projevy záští, jež se proti němu kupily, a činil téměř divy, aby se udržel ve své moci. Kde jaká spiknutí odhalil; mnohé z těch, jež nazýval svými utrhači, umlčoval ve vězení nebo ve vyhnanství; k novinářům, kteří jej bázlivě zatracovali, posýlal své nohsledy, aby je vyzvali na souboj anebo nabídli jim peníze, což z větší části bylo odmítnuto, ale od některých přece přijato; ale co nejvýš jej znepokojovalo, ano v zoufalství uvádělo, bylo to, že každého druhého nebo třetího dne bylo lze čísti v kavárnách, ve společnostech a ve schůzích nepatrný lístek, v němž psáno o něm jako o prohnaném taškáři, při čemž bylo uvedeno vždy několik črt z jeho života, a to vždy zevrubných. Záhadné tyto lístky docházely poštou, a sám Don Antonio de Luna dostal mezi dopisy podobný exemplář, psaný na velmi jemném papíře, jakoby to schválně pro něj, a to skutečně také bylo potvrzeno v krátkém dopise, jenž ihned po lístku následoval. Auktorem těchto lístků — jak čtenář již uhodl — byl lékař, nesmířitelný nepřítel tohoto šibala. Marně pátrala policie po jejich původci neb aspoň po jejich vydavateli. D. Antonio de Luna bál se toho muže a chtěl jej získati lichocením, nemoha jej poslati na pevnosť na celý život s roubíkem v ústech, jak si toho velice přál.

Jednoho dne uveřejněn byl v »Gacetě« dekret, v němž jmenováni byli členové komise, kteří by prohlédli nemocnice a léčebné ústavy nejpřednějších evropských měst, a předsedou komise byl vyvolen — se slušným platem — doktor Ramirez, jenž zároveň byl

v časopise tom chválami téměř zasypán. Tento však ihned zamítl tuto nabídku s dokladem, že jeho cit mu nedovoluje, aby opustil své chudé nemocné; podotekl zároveň, že jest mnoho lékařů zkušenějších a vhodnějších k tomu, aby dostalo se jim tohoto nevšedního vyznamenání, a že právě v těchto dnech spisuje dílo, které pokládá za velmi prospěšné pro zemi, a to bylo druhým důvodem, proč nelze mu přijati nabízeného čestného úřadu. Ministr zuřil čta tento článek v četných listech uveřejněný.

Uplynulo několik dní, a nebylo již skoro ani potuchy o lístcích, jež tolik uškodily Lunovi ve veřejném mínění; již myslil, že lékař ustal od sepisování »prospěšného díla pro zemi«. Ale jaké bylo jeho překvapení, když obdržel list s datem v jeho vlastním rodišti, který obsahoval pouze tyto řádky:

»Panu D. Antoniovi de Luna. Zde mne máte ke svým rozkazům, v této dědině, v níž již čtvrtý den shledávám paběrky, abych z nich sepsal historii o »Kostelníkově synu«. Jak se vám líbí tento titul? Lituji, že musím vám oznámiti, že Teresa umírá. Její krátký pobyt v Madridě působil na ni zhoubně; ubohá dívka vrátila se rozervána, nedovedouc si ani vysvětliti vše, co ji potkalo; nebylo také divu; ubohá jest až příliš nevinna, aby pochopila, čím je svět; pouze to ví o světě, že muž jest bytostí bídáckou a podlou, bez citu a bez srdce. Poněvadž jediný, jehož seznala, má tyto vlastnosti, nešťastnice má za to, že všickni jsou takoví. Chudinka zemře, není již léku pro ni . . . Tak bude snad šťastnější. Zažijte to dobře a ozbrojte se vší svou laskavostí, až obdržíte a budete čísti historii o »Kostelníkově synu«, jež, jak se mi zdá — a není to neskromnost — nebude vám úplně lhostejna, ačkoli její spisovatel nezasluhuje vaší náklonnosti. Nikoho sem neposýlejte, aby snad mne zde hledal, poněvadž se brzo po tomto listě vrátím. Vizte, že na vás vždy pamatuje ***. — Ten s těmi lístky.«

Dopis tento pobouřil D. Antonia de Luna velice, poněvadž se cítil bezmocným proti svému nesmířitelnému protivníku, jenž podle všeho předsevzal si s ním se vyrovnati, jej na padrť zničiti, svrhnouti s jeho místa a vydati na veřejnosť to, co on chtěl nejvíce skrýti. Rozhodl se jednati tváří v tvář se svým nepřítelem a vyhledati prostředku, jímž by jej přiměl ustati od pronásledování. Mnoho si nedůvěřoval, poněvadž měl již příležitosť, přesvědčiti se, že lékař jest nezdolným, pevným charakterem, jehož nelze zastrašiti ani hrozbou, ani sváděním.

»Bah,« pravil sám k sobě, »v nejhorším případě nabídnu mu milion. Milion! Kdo by neudělal pro milion vše, zvláště kdo by pro milion na mne nezapomněl? Muži vesměs dají se zaprodati; cena ovšem jest různá. Milion — ohromné jmění! Než, znám jej, je s to, aby mi jej vrhl ve tvář, a potom . . . co počíti? Najmu si úkladného vraha. Ha! Vrah spokojí se s menším požadavkem. To bude velmi laciné. Co jest slabou stránkou tohoto muže?« tázal se sama sebe. »Všickni mužové máme nějakou slabosť, všickni máme nějakou citlivou strunu . . . ale nesnadno uhodnouti, která to jest u něho. Snad mu stačí nějaký veliký kříž? Jsou osobnosti velice řádné, velice nadané, které mají tu slabou stránku, že vidouce muže s plíškem na fraku pokládají jej za bytosť téměř nadpřirozenou, jíž všecko se koří v úctě a poslušnosti. A ženy? Což ty nepůsobí nijak na může? Ženy nikoliv,

ale jedna žena — ano. Ale kdo ví, která žena by opanovala pevnou vůli tohoto muže? . . . Isabela jej zná, ale nedocílila by ničeho. Čeho by také dosáhla?«

Za dva dny po dopise datovaném v jeho rodišti dověděl se ministr, že lékař přibyl již do Madridu, i poslal mu uctivý vzkaz, prose jej zároveň, aby se k němu laskavě dostavil aneb aspoň určil hodinu, kdy by jej mohl sám navštíviti v jeho bytě.

Na tento vzkaz odvětil lékař: »Jste-li churav a žádáte-li si mé pomoci, učiním tak s velikou ochotou a svědomitě jako řádný lékař; přejete-li si však něco jiného, není mi lze vás navštíviti, ani vám neradím, abyste chodil do mého domu, poněvadž nemáme spolu co vyjednávati.«

Veřejné mínění bylo novému ministru stále nepříznivější. Nespokojenosť byla všeobecná, jak se to přihází vždy, kdykoli jest u vesla vláda, která dopouští se chyby za chybou a ocítí se konečně v plném rozporu se smýšlením ne politiků, nýbrž většiny nezávislé a platící daně.

Jako vůbec všecky ústavy slávy zbavené a veřejnému mínění protivné tak i tehdejší vláda potácela se z omylu do omylu, a zdálo se, že má za úlohu vyvolávati jen hněv uražené a vyssávané země.

Jiná strana, jak se vždy stává, skládající se z mužů, kteří kdysi byli členy vlády a kteří páchali zlo dříve, kde jen mohli, velmi podezřelá to strana, chtěla těžiti z rozbouřené, země i kula spiknutí proti té, k níž náležel D. Antonio de Luna, kterážto strana spikla se druhdy proti předešlé; taková jest ta soustava v našem nešťastném Španělsku.

I začala se nová vláda řititi, jako počala padati předchozí, vypínavě při tom vyzývajíc a volajíc nepřátely, tvrdíc, že potrestá rušitele pořádku; a při tom všem každé nové oznámení vlády dokazovalo jen její nevědomosť, zpozdilosť, slepotu. Mnoho sice tropila hluku, mnoho se dělala statečnou, ale měla při tom hrozný strach. Vlády toho druhu podobají se malým dětem, které v noci, jdou-li samy, zpívají třesouce se při tom strachem.

Ramirez účastnil se tohoto spiknutí, nikoli z politické ctižádosti, poněvadž netoužil ani po úřadech, ani po vyznamenáních, nýbrž proto, že si umínil odhaliti v plné záři toho šibala a přispěti k jeho pádu. Nesmluvil se se žádnou politickou stranou, nechtěje žádné býti služebníkem, leč jediné své vlasti; soudil správně, že zemi jest k potupě, stojí-li pod mocí takového dobrodruha.

Rozhodní tři přátelé Ramirovi, ochotni jsouce ve všem ho poslouchati, chovali se v ústranní potud, pokud by nenadešla vhodná doba.

Jednoho dne zavolav je k sobě, pravil k nim: »Přátelé, před sebou vidíte člověka, jenž svrhne vládu.«

»Jsi snad hlavou spiklenců . . .?«

»Jedná se o to, abychom donutili pověstného ministra Antonia de Luna, aby vykonav všecky parlamentární, ústavní a kancelářské formule, představil se mi jako odstupující ministr.«

»Hleďme! Snad nechceš zmocniti se trůnu; Či chceš býti diktatorem? Jaktěživ jsem se nenadál, že by doktor medicíny tak vysoko myslil.«

»Ne tak, přátelé, moje tužby souhlasí úplně s mým čestným povoláním. Chci podniknouti amputaci. Chci odříznouti hnijící článek od kraje.«

»Stal jsi se velikým vlastencem.«

»Nejsem nikým jiným, než mužem rdícím se studem, že nad šestnácti milliony obyvatelů zmocnil se nadvlády poběhlík, který není hoden ničeho jiného než opovržení.«

»Nuže, člověče, kaž a poroučej, a my ti pomůžeme při dobrém díle, jež na se béřeš. — Co tedy učiníme?«

»Jednoho z nejbližších dnů, kdy snad bude dokonávati jistý těžce nemocný, budeme míti poradu. Vy jste lékaři, a zavolám vás.«

»Dobře, a co potom?«

»Nic jiného, jen se dostavíte k poradě; půjdeme k nemocnému a potom . . . co se potom stane, to uvidíme.«

Tím nemocným byl D. Tomáš Meko. Již několik dní ubohý stařík churavěl. Isabela, jeho choť, se oň mnoho nestarala. Zavolala několik lékařů, z nichž každý přičítal nemoc jiné příčině, a při tom všem všichni dohromady nevěděli, že churavý mimo svůj pokročilý věk trpí ještě něčím jiným. Jemu se také nepřilepšovalo, nýbrž naopak: nemoc horšila se den ode dne.

Isabela, jak čtenáři známo, byla milenkou Dona Antonia de Luna, a starý jí překážel. Nikdy ho nemilovala. Ale od té doby, co nevděčnice — která se byla ke každému jinému nevděčně zachovala — zapomněla na své povinnosti, odvrátila se skoro úplně od starce, jemuž byla povinna jen dobrodiním. Její život nebyl právě příkladným, a ráda by se byla D. Tomáše Meka zbavila. Zmocnila se všeho, co bylo jejího chotě; ona měla ve své moci velikou část ohromného jmění bývalého předsedy ministerstva, nebo ještě lépe: měli oba — ona i její spoluvinník, horlivý ministr. (Pokračování).

Josef A. Šrůtek.

Ku kněžským padesátinám.

Napsal **František Jiří Košťál.**

Oč kněžských jubileích, zejména o vzácných padesátinách, jež slaviti jest u kněze čím dále tím více vzácností, přinášívají naše katolické denníky a týdenníky časem krátké nebo obšírnější zprávy. Že i tuto zmiňujeme se o nastávajících padesátinách (právě na červenec t. r. připadajících) Jos. A. Šrůtka, kněze, kanovníka arcijáhna v Hradci Králové, děje se z té příčiny, že máme na paměti značné literární zásluhy, jichž si Jos. A. Šrůtek získal za dobu celého svého kněžského života a působení. A neváháme ihned předem doznati, že oněch padesáte let kněžského působení u J. A. Šrůtka připomíná rovněž tolik roků působení literárního, jemuž náš list, katolické literatuře věnovaný, přináší tuto reminiscenci. Jeť J. A. Šrůtek dosud i při svých 74 letech vydavatelem »Dědictví Maličkých« a je tedy tím až dosud rozšiřovatelem dobrého a prospěšného čtení, jež založil, byv již před tím po celé desítiletí horlivě literárně činným. — Těsné spojení činnosti kněze a hodnostáře duchovního s činností literární vysvitne i jinak, třeba že bychom, řídíce se heslem: »facta

loquantur« se ani mnoho nešířili o různých zjevech této jeho literární činnosti.

Jos. A. Šrůtek dosahuje letos sedmdesátého čtvrtého roku věku. Narodil se dne 2. září r. 1822. v Náchodě. Na kněze posvěcen byl dne 26. července r. 1846. Zprvu byl vikaristou při chrámu Páně sv. Ducha v Hradci Králové; za rok potom jmenován byl konsistoriálním kancelistou. V hodnostech postupoval, až se stal r. 1878. kanovníkem a r. 1890. infulovaným kanovníkem arcijáhnem. Vedle činnosti v úřadech duchovenských působil se zdarem i ve školství. R. 1851—52. učil češtině na gymnasii; ve školních letech 1852—53. a 1853—54. vyučoval i na ústavě učitelském, a to všude z ochoty, bezplatně. Před tím již r. 1849. nabyl kvalifikace pro profesuru matematiky a fysiky na středních školách.

Jeho činnosť byla příčinou mnohých literárních styků s muži na slovo vzatými. Bohaté upomínky na korespondenci tuto vykazují dopisy A. J. Vrťátka, Fr. Douchy, J. E. Wocela, V. Hanky, V. Nebeského, V. Pešiny z Čechorodu, J. V. Jirsíka, Myslimíra Ludvíka, Jandery, F. J. Řezáče, V. Hlinky, K. Vinařického, šl. Cziekowski-ho, V. Štulce, A. V. Šembery, A. Rybičky, biskupa Dra Pruchy, Zeleného, Rokytanského, biskupa Jos. Jiřího Štrossmayera, arcibiskupa Haulíka, hr. Harracha, bratří J. a Herm. Jirečků a jiných. Jména ta jsou vesměs tak známá, že z nich důležitosť styků těch vysvítá sama sebou.

Jos. A. Šrůtek r. 1846. na kněze posvěcený vydal již r. 1847. překlad dobré, tendenční povídky »Loterie a pověra.« R. 1849. vyšla poprvé v jazyku českém pěkná Hauberova modlitební kniha, jež byla vydána po třetí r. 1864. u Pospíšila. U téhož Pospíšila vydány byly Šrůtkovy povídky: »Pěvkyně«, »Kdo slzami rozsívá, s plesem pak požívá« a »Kaplička nad Plhovem«. Jinde vydány: »Liturgika«, výklad církevních obřadů, (Děd. Svatojanské — podruhé 1855.) »Modlitební kniha a mešní zpěvník pro školní mládež«, (do škol zaveden r. 1853.) »Život Krista Pána«, »Svatopostní epištoly a evangelia«, »Dívka z českých hor« a j. (Tyto zejména u Rohlíčka a Sieverse a u Stýbla). Mimo to přihlížel Šrůtek i k jiným pracem podle jich časové důležitosti. Vyšlyť od něho: »Německo-česká konversační knížka« (v desateru vydání), »Pokyny německým studujícím, jak by snadno mohli se přiučiti češtině«, »Vysvětlení o užívání náměstek sebe a svůj«, »Místopis diecése Královéhradecké«, »Německo-česká mluvnice«, zejména v době jazykové porušenosti potřebná, »Německé podobnice pro Čechy« a j. To ovšem svědčí o všestranné Šrůtkově činnosti. I naše »Vlasť« uveřejnila pojednání Šrůtkovo o způsobu psaní »Kralohradecký a Kralovéhradecký.« — Pozornosti zasluhuje Šrůtkův »Kazimluv«, pokynutí, jak Čechové chybně mluví, jak by však správně mluviti měli.

Také obtížných prací redaktora podjal se často Šrůtek v dřívějších letech. Od r. 1848—49. redigoval »Polabského Slovana«. Od r. 1852. vycházel jeho redakcí časopis »Školník« pro učitelstvo diecése Hradecké (20 ročníků, prvých deset jako ročenka a druhých deset jako časopis). Že při tom zakusil známých slastí katolického redaktora-kněze, vysvítá nejlépe z jeho článku v 1. čísle ročníku 17. (str. 1—2, r. 1867.) Píše: »Vydávání časopisu jest jakési »odiosum«! Je-li postavení redaktorů katolických vůbec málo vábné, jak dí pasto-

rální noviny v Bamberku, zajisté tím méně vábnějším jest osud kněze, kterýž proti nezřízenému proudu času síly své věnuje tisku, neboť podniknutí takové vyžaduje na něm, chce-li upřímně bojovati nejen oběti času a pohodlí domácího i společenského života — ale i samé oběti jeho životní existence. — Také nám nedostává se toho, abychom říci mohli, že podniknutí, účel, obsah i forma Školníka se líbí všem; nebo stavíce na základech naší svaté křesťansko-katolické víry, nemůžeme také sloužiti těm, kdož jí nenávidí; usilujíce o zbožný ruch v národní škole, nemůžeme mlčeti, když překážky v jeho cestu se kladou. Jsouce věrni Církvi, nemůžeme schvalovati choutky separastické, ale jsouce věrni také národu, nesmíme trpěti, aby škola byla rejdištěm odnárodňování!« — »Školník« zašel po dvacetiletém vycházení. Od r. 1873—79. redigoval Šrůtek pro Hradecký hospodářský spolek časopis »Věstník« a po dvou letech »Hlasatele« téhož spolku. Užitky ze »Školníka« z prvých desíti roků věnovány byly učitelským vdovám a z druhých desíti roků čekatelům učitelství. Že Šrůtek měl vůbec úctu pro učitelstvo, dokazuje, že když jednou měl zkoušeti svého bývalého učitele, povstal ze svého čestného místa a pravil, že ono čestné místo náleží jeho bývalému učiteli!

Za léta svého působení napsal Šrůtek mnoho příležitostných a jiných básní, jež zejména vhodny byly pro školní a studující mládež. Od básničky »Matičce« o kněžských prvotinách až k básni uveřejněné v »Dobroslavu« a k poslední sbírce veršíků z r. 1893., jest těchto básniček, proslovů a deklamac množství.

Nejvíce ovšem připomínán bývá Jos. A. Šrůtek jako zakladatel vůbec známého a značně po Čechách, Moravě, Slezsku a i jinde rozšířeného »Dědictví Maličkých.« V té příčině měl Šrůtek šťastnou ruku. Již zajímavý počátek založení tohoto »Dědictví« vykazoval úspěch, a z něho dalo se souditi na vydatné působení tohoto katolického a českého podniku, postaveného pod ochranu a přímluvu sv. Karla Borromejského! V samých začátcích, tedy již bez mála před čtyřiceti lety, dostávalo se mezi náš lid a jeho mládež každoročně na 12.000 výtisků ušlechtilého čtení, po němž školáci i dospělejší rádi sáhali. Netřeba vypisovati a v paměti reprodukovati názvy jednotlivých knížek a jména jejich spisovatelů, to známo jest s dostatek, že, ať tu vyšla knížka kterákoli, nesla se vždy ušlechtilým, povznášejícím směrem živícím i city svaté víry i city vlastenecké. A mnohou tou povídkou veden byl mladistvý i dospělejší duch tak jako po zlaté nitce, blahodárnou stopou k životu lepšímu pod vlivem paprsků víry a učil varovati se zlého! Některé starší povídky oceněny byly ve »Vlasti« již dříve; některé z let nejpozdějších oceněny zde zase nedávno po zásluze.

Někteří moderní paedagogové pronesli přísný ortel nad některými knížkami »Dědictví Maličkých« a vymýtili je ze školních knihoven! Avšak titéž moderní paedagogové vybírají mnohdy za vzory pravých prý charakterů osoby nikoliv z dob klidu, štěstí a rozkvětu národa, ale z doby jeho rozervanosti, a proto možno tvrditi, že právě ono odsuzování některých knížek jest známkou, že »Dědictví Maličkých« stojí na pravém a dobrém stanovisku! Ostatně jest zajisté i zde pravdou, co proneseno na schůzi jiných učenců: »Pánové«, bylo řečeno, »nepřemež se, v jistých věcech má sám lid zdravý, ba, nej-

zdravější instinkt.« Tu pak i v příčině odsouzených knížek z »Dědictví Maličkých« projevil lid náš nejlépe, co se mu zamlouvá, co jest mu prospěšno. Některé i z těch odsouzených knížek musely býti totiž znovu a znovu vydávány, taková byla po nich poptávka, a tolik členů znova a znova bylo přihlašováno! Právě tyto knížky vykazují počet vydaných exemplářů od 32 až do 36 tisícův! Přísným posuzovatelům »Dědictví Maličkých« byl právě tento název záminkou k odsuzování! Zapomněli však na jednu důležitou okolnosť, že totiž zajisté rodiče nebo kmotři dali »maličké« zapisovati za členy nejen pro tu dobu, co tito maličcí dětmi byli, ale také za tím účelem, aby knížky ty byly zapsaným památkou, »dědictvím« i později, a aby tedy i později v letech dospělejších v nich tito zapsaní vyhledávali pro sebe poučení! »Dědictví Maličkých« přicházelo a přichází do rodin, četlo se v něm a čítává i nahlas pro všechny, má ono tedy jaksi účelem, zušlechťovati celou rodinu od útlého dítěte až po starce, který také rád poslouchává. A právě ten úkaz, že dovedlo se vybrati za čtení »Dědictví,« co poutalo k sobě všechny, co vzdělávalo srdce dítěte a mluvilo k srdci i dospělejších, i k srdci otce a matky; právě tento úkaz lze přičísti za dosti četnou zásluhu beze všeho nadsazování. Nejednalo se zde a nejedná se o čtení na chvílku, jež odkládá se, když doba hříček pominula, ale jednalo se a jedná se zde o to, aby v ono čtení byly vštěpovány zásady, jež mají zušlechťovati i dále. — Budiž aspoň tolik zcela objektivně proneseno k označení důležitosti »Dědictví Maličkých« v naší české katolické literatuře. Jako byl Jos. A. Šrůtek šťastným se svým »Dědictvím« již v začátcích, tak vedl je a vede i dále s prospěchem! Nejprve tisklo se knížek »Dědictví« 12.000 exemplárů. Dnes tiskne se jich každoročně 20.000. A tu ovšem třeba uvážiti, že počtu zapsaných ubývá také tím, že někteří dosáhli a dosahují let, do kterých mají právo na každoroční podíly. Všech zapsaných od počátku až do dnešních dnů jest zajisté, jak po tom zakladatel toužil, 50.000! Za ta léta, co »Dědictví Maličkých« vychází, rozesláno z něho mezi náš český lid úhrnem 855.000 knížek! To bylo do konce r. 1895 Po letošním podílu ještě nejvýše dva podíly, a bude pokročen obnos 900.000 exemplárů!

V našem katolickém i národním životě je J. A Šrůtek činným jako člen mnohých užitečných spolků. Jest členem »Svatojanského dědictví,« »Jednoty výtvarného umění,« »Matice české,« dopisujícím členem Musea království Českého, členem »Svatoboru«, Družstva Arnošta z Pardubic« vesměs v Praze. Dále jest členem »Jirsíkova nadání«, »Dědictví Cyrillo-Methodějského,« Spolku pro pomník kněze Marka v Libuni a kurátorem »Konfoederace 5 ran Krista Pána.« Spolku »přátel katolických českých škol bratrských« věnoval 1.025 zl. Jest také příznivcem a obdarovatelem mnohých knihoven jak farních a školních, tak také spolkových.

Kněz, spisovatel A. Dostál píše: »Josef A. Šrůtek mnoho pracoval v Hradci Králové a v národě svém na povzbuzení a šíření českého ducha — za to dostalo se mu plného uznání». Zásluhy Šrůtkovy byly oceněny r. 1882. v »Chrudimských listech hospodářských,« r. 1885. v »Humoristických Listech,« dokud tyto věnovaly prvou stranu svých čísel zásluhám našich vynikajících mužů, r. 1886. ve »Světozoru«, r. 1895. v Steinbrenerově »Kalendáři« ve Vimperku

a téhož r. v olomouckém »Našem Domově.« Letos pak podobizny i životopis jeho podala naše »Rajská zahrádka.« — K těm všem přidává nyní i »Vlast« svou literární reminiscenci na záslužnou padesátiletou činnosť v zájmu naší české katolické literatury.

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

Napsali **Ed. Šittler** a Dr. **Ant. Podlaha.**

III. Sbírka staročeských obrazů a soch Marianských.

(Pokračování.)

Iniciála z gradualu Rajhradského.

ojemný jest staročeský obraz *Bolestné Panny Marie* z kostela *Církvického u Čáslavi.* Madonna (znázorněná v poloviční postavě) pohlíží, majíc ruce sepjaty, s hlubokým bolem na tělo Syna svého, jež před ní leží. Tělo Kristovo jest podáno v rozměrech u přirovnání k postavě P. Marie značně menších. Největší péči věnoval umělec provedení hlavy P. Marie. Úprava rouch, v něž zahalena jest, připomíná typ Zlatokorunský; výraz tváře podán jest mistrně. Tělo Kristovo pracováno jest poněkud tvrději. V hořejších rozích temného pozadí umístěny jsou znaky pánů Švihovských. [1])

Zajímavo bylo navzájem srovnati obrazy P. Marie naší kollekce, na nichž *Rodička Boží v celé postavě* byla zobrazena.

Nejstarším z nich jest zajisté obraz *Sepekovský,* jejž klásti dlužno do XIV. stol. Jest to pěkná, živými barvami se vyznačující malba na desce lípové. Bohorodička, oděná rouchem zlatým, gotickým vzorkem zdobeným, a modrým pláštěm, stojí na srpovitém měsíci, vzhůru obráceném, držíc na pravé ruce nahého Ježíška, jenž levou rukou krk P. Marie objímá. Tvář P. Marie, vyznačující se vysokým čelem, má velice přívětivý výraz. Po obou stranách vznášejí se andělé, kteří drží zlatou korunu na hlavě Nebes Královny. Pozadí jest prostě vzorkováno a postříbřeno; dolejší část jest podána jako lučina zelenými rostlinkami řídce posetá. — Odkud a kdy obraz tento do Sepekova se dostal, aneb kým sem přinesen neb od koho darován,

[1]) Srvn. *Zlatá Praha* 1896. čís. 251, s obr. na str. 241.

Madonna v Ústí nad Orlicí.

Votivní obraz Beneše Krabice z Waitmile v_dómě Svatovítském.

není známo. Jisto jest, že již na sklonku XV. století byl v malé kapličce Marianské poblíž Sepekova; později chován byl v bývalém farním kostele sv. Mikuláše, r. 1733. však zase slavnostním způsobem do nové svatyně, na místě oné kapličky zbudované, byl přenesen.[2])

Stářím rovnal se obrazu Sepekovskému obraz P. Marie v *Ústí nad Orlicí,* jenž však v době nedávné úplně byl přemalován, takže starobylého rázu svého úplně pozbyl.[3]) Z původního obrazu zůstaly jen hlavní obrysy. Litovati jest, že nezachovalo se nám ani vyobrazení obrazu, jak vypadal před obnovou. Rodička Boží, oděná v roucho barvy červené a v modrý plášť, stojí na zeměkouli, majíc za podnoží srpový měsíc. Na pravé ruce své chová Ježíška, levou nožku mu přidržujíc. Božské dítko, obráceno jsouc plnou tváří z obrazu, drží se levou rukou ruky P. Marie a pravou pozvedá k žehnání. Z obou stran Bohorodičky spatřujeme po dvou andělích, již u hlavy a u nohou jejích se vznášejí. Obraz malován jest na dřevě; půda jeho jest zlacená. Zajímavá jest zpráva, kterou *Beckovský* r. 1673. v »Poselkyni« o tomto obrazu zaznamenal: »V městysi Austí nad Velkou Orlicí řekou v kostele farním na malém oltáři po levé straně, když se do kostela vchází, spatřuje se na dřevě malovaný, mezi čtyřmi angely starodávní obraz Panny Marie, Ježíška nesoucí, kterou také dva angelové vzhůru vznášejí, a jest o ní starodávní pověst, že když v časích válečných, za panování Jiřího Poděbradského, krále Českého, léta 1468. Uhři do Čech vpadli, veliké škody činili, a také celé to městys Austí spálili, nenadále viděli, že farní kostel v celosti uprostřed tak velkého ohně státi zůstal. I navrátili se někteří z nich a ten kostel spáliti mínili; ale přijedouce k němu, spatřili nad ním obraz Panny Marie, který také, když ten kostel oni loupili, bezbožně třemi kulkami prostřelili, v oblacích se vznášeti, z čehož velmi přestrašeni, k svým se navrátili a ten kostel nezapálili. Ty od nich tomu obrazu učiněné rány dosavad se spatřují . . .« [4])

Pohříchu pozbyl také jiný starobylý obraz Marianský své prvotní podoby pozdějším přemalováním. Jest to *votivní obraz Beneše Krabice z Waitmile,* kanovníka kapitoly Svatovítské a třetího ředitele stavby dómu Svatovítského za Karla IV. Panna Maria, Božské děťátko majíc na ruce a svatozáří celou postavu oblévající jsouc obklopená, stojí na hadu pod ní se svíjejícím. Pozadí tvoří košatý, bohatými květy posetý růžový keř; po levici dole klečí drobná postava jmenovaného kanovníka s blánkou nápisovou v ruce. Obraz tento byl r. 1619. k spálení vyhozen, ve valech městských nalezen a v Pernštýnské (arcibiskupské) kapli dómu Svatovítského opět umístěn.[5])

---

[2]) Srvn. *Dominik K. Čermák,* »Sláva Panny Marie Sepekovské 1883., str. 21—23; Mathon, *Život P. Marie* II., str. 358. Za laskavé pokyny děkujeme vldp. faráři Sepekovskému, P. *Procházkovi.*

[3]) Původní obraz byl od nešikovných štafírů pokažen, takže děkan a čestný kanovník Jan Cibulka viděl se nucena jej znovu dáti přemalovati, což obratně provedl akademický malíř J. Umlauf z Kyšperka. Starobylého rázu obrazu zachovati při tom snad již ani nemohl, ježto nepochybně zmíněnými nepovolanými restauratory vzal za své.

[4]) Srvn. *Beckovský,* Poselkyně (vyd. Rezek), III. str. 481. Vroucí díky vzdáváme vldp. *Ant. Nývltovi,* děkanu v Ústí n. Orl., jenž pro NVČ zaslal zdařilou fotografii tohoto obrazu, jejíž reprodukci přikládáme, jakož i podrobné zprávy, jichž jsme s povděkem užili.

[5]) Ekert, Posv. místa I., 54; Časopis pro kat. duch. 1837., sv. II., str. XXI.

Typem svým živě na Kolínskou školu Štěpána Lochnera (kolem r. 1410.)[6]) upomínají: *Madonna obrazárny Rudolfínské* a *Madonna z chrámu sv. Barbory v Hoře Kutné.* Na obraze Rudolfínském stojí Madonna uvnitř věnce z lilií a růží na košatém měsíci dolů obráceném a zeměkouli stojící (podobně jako na obraze z Ústí nad Orlicí), oděna

Madonna ve chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře.

jsouc tmavozeleným pláštěm s červenou podšívkou, majíc na hlavě korunu s vysokými, na způsob mitry vzhůru vystupujícími obručemi, a v levici držíc žezlo. Na pravé ruce chová neoblečeného Ježíška, jenž v pravé ruce drží jablko a levou sáhá po agraffě, jíž plášť Panny

[6]) Srvn. Dr. *A. Fäh,* Das Madonnen-Ideal, str. 10—11.

Marie je spjat. Zlatá půda obrazu vkusně jest vzorkována. Obraz tento opatřen jest charakteristickým širokým rámcem, na němž na zlaté půdě vymalovány jsou drobné poloviční postavy sv. Markéty, sv. Kateřiny, sv. Barbory, sv. Doroty, sv. Apoleny, sv. Marty, sv. Marie Magdaleny, sv. Anežky, sv. Voršily, sv. Kláry, sv. Jeronyma, sv. Anny a dvou donátorů.

Madonna Kutnohorská má mnoho společného s proslulým Marianským obrazem dómu Kolínského nad Rýnem.[7]) Také ve tváři madonny Kutnohorské stopovati můžeme obdivuhodné spojení dětskosti a panenskosti, i zde vidíme nejjemnější a nejpůvabnější panenství, proniknuté duchem dětské prostoty, hluboké pokory a z víry vyplývajícího, přívětivého veselí. Rovněž i v úpravě roucha a koruny, jakož i v úpravě pozadí, jež tvoří vzorkovaný koberec, držený malými andílky, nalézti lze četné analogie mezi naším obrazem a obrazem Kolínským. Panna Maria drží v pravici kvítko, a levicí přidržuje nahé Jezulátko, jež v pravé ručce drží tři kvítky a levou rukou podává jablko sv. Barboře, která sedí v pravém popředí obrazu. Naproti ní sedí sv. Kateřina čtouc z knihy, a v pozadí stojí čtyři světice: sv. Markéta, sv. Apolena, sv. Voršila a sv. Dorota, jež jsou znatelny podle připojených atributův (kola, draka, kleští, šípu a květiny). Vzácný tento tabulový obraz byl druhdy součástí skládacího oltáře a opatřen jest dosud oběma křídly, na nichž spatřujeme zasnoubení P. Marie, zvěstování P. Marie, narození Spasitele a klanění Sv. tří králů; na rubu vymalováni jsou sv. Petr a sv. Pavel.[8])

Velikou cenu uměleckou má *obraz Madonny v Chudenicích.*[9]) Na nízkém podiu stojí uprostřed Rodička Boží v řasnatý plášť zahalená a s korunou na hlavě; na levé ruce drží Ježíška, pravou rukou nožky jeho podpírajíc. Výraz tváře Bohorodičky jest vážný, skorem smutný. Ježíšek znázorněn jest jako silné dítko plné tváře a kučeravých vlasů, jež pravicí drží zlaté jablko vladařské. Po pravici Bohorodičky stojí sv. Jan Křtitel, po levicí sv. Jan Evangelista. Pozadí jest zlacené s vytlačenými ornamenty: do dvou třetin upraveno jest na způsob vzorkovaného koberce; okraje postranní a hořejší vyzdobeny jsou proplétaným květinovým ornamentem. Obraz označen jest letopočtem 1505. Také tento obraz opatřen jest křídly na obou stranách pomalovanými: spatřujeme na nich: sv. Krištofa, sv. Ondřeje, sv. Václava a sv. Jakuba staršího. Před sv. Jakubem klečí úplně ozbrojený rytíř, mající štít se znakem Černínským. Jest to nepochybně Vilém Černín z Chudenic, který všecky malby v kostele Chudenickém dal zhotoviti.[10])

---

[7]) Srvn. *Fäh,* Das Madonnen-Ideal, 10; *H. Detzel,* Christliche Ikonographie I., str. 122 a obr. 97.

[8]) Srvn. *Jan J. Rehák,* Hora Kutná a její okolí, str. 84—85.

[9]) Fotografie její zaslal nám pro NVČ ochotně velectěný pan ředitel panství Chudenického *E. Běhálek,* jemuž i za jiné pokyny a pomůcky velikými díky jsme zavázáni.

[10]) *Frant. Wildmann* v »*Methodu*« XII. (1886.), str. 75. Před třemi lety byl obraz Chudenický nákladem p. hraběte Eug. Černína od Pražského malíře *G. Miksche* restaurován. O renovování obrazů panem Mikschem napsal profesor *Neuwirth* do Pražské »Bohemie« čís. 335. ze dne 3. prosince 1893. obšírný referát, v němž P. Marii na obraze tom umělci německé školy připisuje, kdežto česká škola malířská se spokojiti musí dle referátu toho s méně zdařilými podobami světců po stranách stojícími.

Madonna Chudenická.

Z téhož kostela Chudenického byla vystavena v kollekci naší také fotografie [11]) podlouhlého dřevěného obrazu na dvou kopích upevněného, na němž znázorněno jest Zvěstování P. Marie. Uprostřed mezi modlící se Marií Pannou a andělem nalézá se Černínský znak. Z bývalého gotického nápisu na tomto obraze lze čísti tato slova: »Dominus Quielmus et dominus Johannes Czernin de Chudenic,« a letopočet 1505. [12])

Navštívení Panny Marie.
(Majetek p. architekta Wiehla.)

Povšimnutí zasluhovala fotografie obrazu »*Návštěva P. Marie u sv. Alžběty*«. Obraz tento, z konce XIV. stol. pocházející, opatřen jest charakteristickým rámcem, na němž spatřujeme drobné postavy světců a andělův. Na obraze samém, jenž malován jest na zlacené, raženými dessiny ozdobené půdě, znázorněno jest setkání se P. Marie

[11]) Také tuto fotografii zaslal p. řiditel *Běhálek*.
[12]) *Frant. Wildmann* l. c.

se sv. Alžbětou; po stranách stojí sv. Dorota a sv. Kateřina. Při dolním okraji jest drobná postava kteréhosi člena rodiny pánův ze Švamberka, znatelná dle rodinného znaku. Originál jest majetkem p. architekta Wiehla v Praze.

Počátku století XVI. přináležel tabulový obraz *Smrť Panny Marie* z *Křížovnického konventu* v Praze a několik obrazů Marianských z *Rakovníka*, o nichž všech se již stala zmínka na str. 67 a 68 t. r.

Smrť Panny Marie.
(Nástěnný obraz na evang. straně v zámecké kapli na Zbiroze.

Méně dovedně provedeny jsou čtyři tabulové obrazy na děkanství ve *Svinech Trhových*, křídla to staré archy, po obou stranách pomalovaná, asi z prvé pol. XVI. stol., znázorňující výjevy ze života Panny Marie: Očišťování, Klanění sv. Tří Králův, Útěk do Egypta a Smrť P. Marie a j. Také tyto obrazy provedeny jsou na zlacené půdě, ozdobené vtlačeným vzorkem gotickým [13])

[13]) Fotografie NVČ zaslal laskavě tamní odbor výstavní přičiněním vdp. děkana Wenziga.

V kollekci naší nechyběly ani ukázky staročeských *nástěnných maleb Marianských.* Byly tu především fotografie fresek z ambitu Emauzského v Praze, aquarelové snímky nástěnných obrazův Marianských z Jindřichova Hradce (tamním Museem zapůjčené) i jakož náčrtky maleb nalézajících se v kapli zámku Zbirohu,[14]) jichž reprodukci

Korunování Panny Marie.
(Nástěnný obraz na epištolní straně v zámecké kapli na Zbiroze.)

připojujeme. Na první malbě znázorněna jest *smrť a nanebevzetí Panny Marie*, na druhé *Korunování P. Marie.* Obě malovány jsou na zlaté půdě. Pocházejí nepochybně od uměnímilovných pánů z Rožmberka, jimž ve XIV. a XV. věku Zbiroh náležel.[15])

[14]) Náčrtky ty provedl zdařile akad. malíř *Bosáček,* a pro NVČ zaslal nám je laskavě dp. *Franť. Pavlíček,* zám. kaplan na Zbiroze.

[15]) Popis maleb podává *Sedláček* v díle »*Hrady a zámky*« VI., 237—238.

Vedle těchto maleb vystaven byl světlotisk nástěnné malby z r. 1500. v *dominikánském kostele v Olomouci*, jež skládá se z celého cyklu obrazů, z nichž největší představuje *uctívání Panny Marie*. Bohorodička stojí na měsíci v mračnech, držíc na levé ruce žehnajícího Ježíška. Nahoře vznášejí se dva andělé v bílých řízách. [16])

Tím skončili jsme prohlídku vystavených staročeských *obrazů* Marianských, i přistoupíme k popisu druhého oddílu naší kollekce Marianské, jejž tvořily staročeské *sochy* Bohorodičky. (Pokračování.)

Nejnovější Masarykovy publikace.

Píše **Fil. Jan Konečný.**

(Dokončení.)

Podivujeme se také tomu, co tvrdí p. Masaryk na stránce 3.: »Jisto je, že protireformační úsilí klerikální, úsilím *obrodním* ***stavené*** v posledních letech velmi oživlo« atd. Podivujeme se »stavenému« i. e. zastavenému neboli porušenému »úsilí klerikálnímu«, poněvadž o žádném klerikalismu *v dobách probuzení* nevíme a před nimi tolikéž žádné »úsilí« neznáme. Kde jsou z té doby jaké klerikální, protireformační u nás spisy, spolky, schůze? Což zapomněl už pan Masaryk, co napsal o pravověrnosti katolického tehdejšího duchovenstva, spjatého okovy josefinskými a zaslepeného blyskavkami liberálními? Aby klerikální »úsilí« mohlo býti »stanoveno« v obrodní době, musilo by v ní především býti — ale nebylo, jak právě na Dobrovském a jeho protikatolických (resp. nekatolických) »posudcích« p. Masaryk nám před chvílí dokumentoval.

Pokud jde o Havlíčka a Jana Husa, nazval bych Betlémského kazatele v otázce náboženské positivním, Havlíčka však liberálně racionálním a Husovi tak nepodobným, jak nepodobným jest vůbec liberalismus náboženský positivní víře. Dva tak protivní charakterové nemohli jeden na druhého »navazovati« a také nenavazovali, jak viděti z náboženského programu Havlíčkova, jenž principielně husitismu (jako systému náboženskému) odporuje, uznávaje v církvi, co neuznával Hus. Ať se nám neříká, že Havlíček chtěl reformu církve jako Hus: v obém jest hrozitánský rozdíl, jak už pověděno. Havlíček také i při těch svých reformách (v programu) nepopíral církvi pravomoc prováděti je dle svého, kdežto Hus církevní auktoritu popřel a dle svého papeže, biskupy a opaty »mistrovati chtěl.

Není také pravdivo, že českobratrství ve smysle náboženském jest s husitismem (jako náboženstvím) tak shodno, jak předpokládají, kdož v něm »navazování« na reformaci a husitism vidí. Komu o to jde, ať si přečte názory Husovy ku př. o svátostech, a ať srovná o též věci katechismus Bratrský. V jednom ovšem »navazovali« všichni — v nenávisti a zuřivosti proti katolické církvi, jak viděti na emigrantech a

[16]) Srvn. Prof. *Ad. Nowaka* a Dra. *Jos. Kachníka* »*Církevní památky umělecké z Olomouce*« str. 24—25 a tab. XV., jež v expos. naši byla vystavena.

a zvláště na *Komenském*, jenž v té příčině do pověrčivého fanatismu upadal (proroctví Drabíkova!) Je však v této nevraživosti a náboženské nesnášelivosti proti katolíkům podstata »našeho hnutí reformačního«? Velice pochybujeme a těšíme se, že i p. Masaryk našel v ní význam »náboženský«, jenž zajisté jiný musí míti obsah, než jen nadávky a zuřivosť proti katolické církvi. Vezme-li se však náboženský obsah naší reformace, přijdou každému pozorovateli nejen trhliny, ale i nepřekonatelné odpory a protivy — a naše dějiny ukazují, že stoupenci našich různých reformačních směrů se nemohli srovnati! — že o »navazování nemůže býti ani řeči. Jsme p. Masarykovi, »horlícímu za českobratrství«, tou radou, aby se pokusil srovnati rozličné Bratry a jich názory náboženské mezi sebou a chce-li také s Janem Husem. Pak uvidí, jak to navazování vyhlíží.

Lekce, které p. Masaryk liberalismu udílí, jsou věru peprny. Nemáme nic proti tendenci jejich: náš odpor v té příčině jest známý.

I ve spisku tomto opakuje profesor Masaryk, co pověděl o odsouzení Jana Husa ve známé své řeči Kolínské (1895.), že prý byl J. Hus hlavně odsouzen pro učení o transsubstanciaci, čímž prý se Sněm dopustil na něm justiční vraždy, jak připomíná »mírný« *Lechler*. Kdo takovým »pravdám« věří, zasluhuje útrpnosti. Ve spisech i Listech Husových ukazuje se dosti jasně a často, oč byl hlavně spor. Četl jsem v nich opět a opět a našel jsem, že Mistr Jan dotýká se věci té jednou nebo dvakráte, o jiných všech sporných názorech mluví stále. Z toho je vidno, oč mu šlo, o čem se s ním hlavně jednalo, a proč byl konečně odsouzen. Pan Masaryk byl upozorněn na mylný názor svůj v příčině justiční vraždy veřejně v »Čechu«, opakuje však jej na novo jako věc jistojistou. Nepřekvapuje mne to, je to jeho manýra proti nám katolíkům. Jak se čtenáři pamatují, vytýkal jsem kdysi panu profesorovi mnoho chyb proti katolické vědě a víře. Pan profesor odpověděl, že prý »mám« anebo lépe řečeno (!) »mohl« jsem míti v mnohém pravdu, že jest si toho a onoho vědom, neuznal však dosud opraviti za dobré ničeho a hleděl se mne tím zhostiti, že o mně prohlásil, že nemám k pravdě úcty a lásky. Nebudu toho o něm ani po něm opakovati: signaturou všech jeho námitek a bojů proti katolicismu jsou podnes Tertullianovy »nesmysly« a »modloslužebné slovíčkářství«, abychom o jiném nemluvili!

Další práce o »české otázce«, budou-li pokračovati dosavadním směrem a budou-li provázeny dosavadním výsledkem, zaniknou v každodenní literární tržbě, jak viděti především v »Janu Husovi«, v němž pan Masaryk již jen opakuje, co lépe v »České otázce« řekl. Že praktického výsledku českobratrství pan Masaryk u nás nezjedná, nejen očekáváme my, ale i předpovídají ti, kteří panu profesorovi kdysi velmi blízci byli a dnes o něm prohlašují, že prý českého člověka nepochopil a nepravdivý typ jeho sestrojil, vysoustruhovav ho českobratrstvím — a nikoli husitstvím!

Dojem, který »Česká otázka« na mne učinila, »Naše nynější krise« ani »Jan Hus« nezvýšil, ale spíše seslabil ukázav, že p. Masaryk se nezmohl na nové myšlénky a důvody a odrážeje četné rány, které mu zasazoval Dr. Kaizl, zmařiti jich nedovedl a ke starým obtížím přiložil si nové, když k J. Husovi pod ochranu se utíkal a naše obrození, které nešťastného Mistra ani jmenovati nechtělo, (Šafařík) »navázati« chtěl na

Kostnického »mučeníka«, jenž pronesl zásady o životní správě náboženské, kterých neuznal ani pan navazovatel dosud svými a Českobratrskou humanitou nahraditi hleděl.

Prof. Masaryk stěžuje si velmi často a hořce do světoběžného liberalismu, jenž se i u nás v Čechách zahnízdil a ovládaje mysli naší intelligence, nejvíce k tomu působil, že obrodní idee přišly v zapomenutí, ano, že byly z přímá i nepřímá popřeny. Pro fakt ten hledá pan Masaryk různé důvody, a připouštím, že má v tom anebo v onom pravdu; myslím však, že hlavní důvod a kořen našeho náboženského liberalismu leží právě tam, kde ho p. Masaryk nespatřuje a co jeho protivou vyhlašuje, — v *naší náboženské reformaci.* Mám pro názor ten dvojí důvod: α) Před naší českou reformací nebylo u nás ani liberalismu ani indifferentismu náboženského, ale spíše nábožnosť podivuhodná; β) Česká reformace náboženská, potírajíc katolický princip božské auktority ve věcech víry a mravův, a stavíc proti němu »svobodu svědomí, svobodu bádání, svobodu rozumu,« položila zárodek subjektivismu a tím i vše, co z něho nutně a důsledně jde: nejistotu, necelosť, různosť a kolísání ve víře, která, za podklad majíc nejistý rozum a vrátkou vůli lidskou, neustále se drobila (viz česká sektářství), jedna druhou kaceřovala, a tím náboženství vůbec do nevážnosti přiváděla! Ano, ještě více! Česká reformace náboženská, pozdvihnuvši se proti katolickému principu o božské auktoritě ve věcech víry a opřevši se o lidský rozum, postavila proti auktoritě ***božské*** auktoritu lidskou, a nutně vedla k tomu, že čisté ***lidství*** nebo-li humanita, jak ji každé i pohanské náboženství přijati může, — zvláště když »humanita« jest tak nejistý a neustálený pojem! — stalo se heslem a cílem všech odštěpencův od víry Boží a vedla je nutně ve věcech »náboženských« k liberalismu čili volnosti a netečnosti, rectificované »lidskou« svobodou, vědou, pokrokem atd. Moderní nevěra a apathie k náboženství vůbec jsou pravé dítky čistého lidství, a světoběžný liberalism ve věcech náboženských tak dlouho zůstane v platnosti a nabývati bude stoupenců, jak dlouho potírati se bude auktorita Boží, na níž zbudován jest celý katolický systém náboženský. Ať se tedy pan Masaryk nediví, že v zemi, v níž učiněn »počátek« proti absolutní auktoritě Boží tak zv. reformací čili (správněji) revolucí, do dnes jeví se všude po tom stopy indifferentismem, atheismem a hlavně liberalismem označené. Kdo u nás v Čechách drží se skutečně principu naprosté auktority, tedy principu katolického, není liberálem a nebude jím dotud, dokud zůstane katolíkem! Pravdu těchto slov dokazuje celá naše přítomnost.

Co jsme tuto o »čistém lidství« pověděli, dostačí, aby na pravou míru uvedlo chvalořeči o Česko-bratrské humanitě, kterou p. Masaryk chce míti eldorádem všech věrných Čechů. Jedno jediné máme jistojistým: Pokud Čechové ohlížeti se budou na idee reformační, po Husovi, Chelčickém, Rokycanovi a třebas i po Českých Bratřích a jejich humanitě, dotud pevně státi a neustále rozmáhati se bude v Čechách liberalism, náboženský indifferentism, ano i atheism nacházeje právě v tom obživu a posilu. Jediným neklamným prostředkem proti liberalismu jest katolicism, poněvadž opírá se o absolutní auktoritu a o pravdu Boží; vše ostatní se proti liberalismu dosud nikde neosvědčilo, poněvadž v prin-

cipu prosáknuto bylo liberalismem a konec konců veřejně v jeho tábor přešlo, jak slavné paměti učinili i Realisté s Mladočechy, nebo, abychom pana Masaryka již zde se nedotýkali, jak učinili dle jeho výtky Staročeši s Mladočechy, když opustili »náš obrodní program«.

O českobratrské humanitě dovolíme si podotknouti, že Pán Ježíš, v něhož Čeští Bratří jako křesťané věřili, neučinil naším životním úkolem »čisté lidství« čili humanitu, nýbrž připodobnění se Bohu, tak že cílem »náboženského« snažení věřících českých bratří nemohla a nesměla býti humanitas, nýbrž ***deitas***, čili božství, jemuž v tomto životě máme se podobati a v onom na vždy v radosti spojenu býti.

Nepodceňujeme »čistého lidství« ani jeho nezavrhujeme; máme jen za to, že čistého lidství nejlepším ideálem jest Kristus a ti, kteří se jemu připodobnili nebo připodobňují, svlékajíce se sebe »nižšího« člověka a oblékajíce se den ode dne v roucho dokonalejší. Abychom určitě mluvili: V Ježíši Kristu lidství proto takové ideální čistoty dostoupilo, že se v Něm nejen božství přiblížilo, nýbrž s božstvím v jedné osobě nerozlučně spojilo. Kdokoli vzdaluje se Boha, tohoto pravzoru veškeré dokonalosti, zbavuje se eo ipso i své dokonalosti, a jeho »lidství« bude vším možným, jen ne »čistým«, jak vidíme na těch, kterým stal se Bůh a vše, co s Ním souvisí — ctnosť, nebeské — zbytečností. Ohromná většina moderních humanistů vychvaluje »čisté lidství« právě proto, že se necítí více na Bohu vázánu a že vidí úlohu svou v tom hlavně dánu, aby koncentrovala se pro tento svět, osvojila si jakýsi dobrý tón, měřila vše časem, chválou — egoismem. Této běžné humanity nelze zcela jistě zváti »čisté lidství«, poněvadž — a příklady uvede si čtenář snadno, — pod pláštěm této humanity skrývá ano i velebí se mnoho lidských chyb, tak že mnozí takoví oslavenci dělávají nejen čistotě, nýbrž i »lidství« velikou ostudu.

Které humanitě učili Čeští Bratří? Které humanitě učí a ku které nabádá dr. Masaryk? Rozpomeneme-li se, co pravil pan professor o Logosu v lithografovaných přednáškách — a ve své polemice jsme mu to vytkli, — máme závažné příčiny pochybovati o jeho českobratrském *pravověří*, a musíme v jeho »českobratrské humanitě« vidět kult »lidství« odtrženého od Boha a postaveného místo kultu Boha. — Pak ovšem nevede i tato »českobratrská« humanita dále, než kam vede odsouzený lžiliberalism světový a každá nevěra!

Obrozovati národ českobratrskou humanitou, znamená pěstovati, zdokonalovati člověka českobratrským učením o člověku (o jeho původě, cíli). Má profesor Masaryk skutečně tento úmysl a stává se zelatorem náboženské theorie českobratrské? Zdálo, vlastně mělo by tak býti dle jeho slov, nemají-li býti »prázdná slova«. Kdo však tu nevidí tisíceré obtíže, které se ihned namanou a právě náboženského člověka trápiti a v nejistotě voditi budou? Kde jest průkaz pravdy, že theorie ta byla oprávněnou, positivně svým obsahem jistou? Pan Masaryk zdá se, že na tento moment neklade veliké váhy, mluvíť o praktickém životě a socialním významu českobratrství. Neprávem! První českobratrské vzpružení mohlo působiti dobře i bez toho zajištěného obsahu pravdy; jakmile však minulo první vzpružení a jakmile se dostavila rozvaha a jala se hledati odůvodnění, bořilo se celé stavení, a ti Čeští Bratří, kterých mravy tak velice se chválívají,

mezi sebou se hašteřili, s jinověrci vyjednávali a (předcházející odpor se strany českých Bratří, odpor věroučný, jest v tom zajisté významným) konečně s ***protestanty*** v jedno splynuli! Nehotovosť a nestálosť náboženské theorie Českobratrské musí poznati každý a tím tak uznati, že volati a lákati k českobratrství může jen ten, jemuž vlastně na náboženství českobratrském *nezáleží* a jenž praktického života náboženstvím českobratrským spravovati nemíní! Kterak chce prof. Masaryk srovnati své positivisticko-naturalistické »náboženství« s křesťanstvím českobratrským, pochopiti nemůžeme a také ani nemusíme, dosti majíce na tom, že »humanita« má býti kouzelným proutkem, kterým se p. profesor dostane k českobratrství. Na stránce 7. (Jan Hus) vytýká pan Masaryk světoběžnému liberalismu neschopnosť »uznat především ráz naší reformace náboženský«; nevíme, co by platného odpověděl, kdyby se ho liberál český tázal, kterak on, to jest p. Masaryk, náboženský ráz »českobratrství« pochopil, když je pod humanitní prapor postavil, pod prapor, který — a jak se tvrdí, v nejlepším prý slova toho významu! — právě liberalismus vysoko vztýčil a kdekterý nevěrec v ruce třímá! Připouštíme ovšem, že humanita a humanita není totéž; ale českobratrské humanitě páně Masarykově schází dosud veškerý určitý ráz čili obsah náboženský, a p. doktor bude musiti vydati nějaký českobratrský katechism a výklad o humanitě, aby náboženský jeho »ráz« byl jasným a »nebil do očí« svou životní neschopností. Českobratrská negace katolicismu není »rozřešením« a nepodává »náboženského rázu« theorie bratrské ani důkazu své pravdy, a o tu konečně jde každému s českobratrstvím dobře smýšlejícímu. Víme ovšem, že pan Masaryk na straně 43. (Janu Husovi) napověděl, jak si »českobratrství«, představuje a že »dogmatické« učení tehdejších církví« nerehabilituje, a »hledíc k naší reformaci, nemůže býti naším náboženským úkolem českým, hlásat návrat k církvím a učením starým«, a specielně »nemůžeme se vrátit do století XV.« etc. víme to, a proto se tážeme, kde tu zůstane »náboženský« ráz naší reformace a co s »českobratrskou« humanitou? Nestaví se pan Masaryk touto theorií proti sobě samému a nevyčítá i sobě, že de facto »náboženský ráz« českobratrství jest mu záležitostí vedlejší ne-li zcela zbytečnou? Když tyto rozumy páně profesorovy přirovnáme k těm, které o světových liberálech pronese s rozhořčením na stránce 5. vytýkaje jim, že chtějí »jaks taks« na porouchaných základech« udržeti společnost lidskou a že nechtějí »žádnou důkladnou reformu a revisi,« ale jen dotknouti se základního pilíře, čímž prý jsou v nesouhlase se základní ideou našeho obrození«, když tyto myšlénky přirovnáme k myšlénkám o církvích »v XV. století«, objeví se nám i českobratrský zelator světoběžným liberálem a »v nesouhlase se základní ideou našeho obrození«. Či učinil pan Masaryk důkladnou »revisi a reformu« »naší reformace, pokud jde o její ráz náboženský, v němž proti liberálům zcela správně její zvláštnosť spatřoval? I největší přívrženec Masarykův musí doznati, že v Českobratrské humanitě, pokud má na zřeteli »náboženský ráz«, výkladem p. profesorovým světla nenabyl a že celého českobratrství se »dotknul«, což pan doktor příznakem a hanbou světoběžného liberalismu vyhlásil. Máme tedy i na panu Masarykovi doklad, kterak proti liberalismu nic se neosvědčuje (ani realism) leč katolicism, a kterak »odpůrcové« liberalismu konec konců zabřednou do liberalismu i v takových otázkách, v nichž proti liberalismu brojí.

Kdyby prof. Masaryk nebyl se dotýkal »náboženského« rázu naší reformace, nevytýkali bychom jeho spisku tolik chaotického zmatku a povrchnosti. Co jest nám však říci, když vidíme, že auktor, jenž v Českobratrské humanitě určitého nic nepověděl, přibral si nad to i Jana Husa, jehož »náboženský ráz« nejen proti katolicismu, nýbrž i proti Bratřím velmi obtížného rozboru by vyžadoval? Aby někdo poznal životní neschopnosť české reformace a odvrátil se od ní, nejlépe udělá, když rozličné naše reformatory a Bratry po stránce náboženské přirovná a se přesvědčí o chaotické nesrovnalosti a vzájemné neshodě. Prof. Masaryk klade důraz na »náboženský ráz« české reformace; nerozchází se však Hus s Českými Bratry právě svým rázem náboženským v positivní obsahové jeho stránce? Liberálové počínají si v té příčině mnohem obratněji než dr. Masaryk, když vždy a pořád jen negativní stránky české revoluce náboženské vzpomínají, deklamujíce o středověkých okovech, o porobě ducha, o stlačeném svědomí, o nadvládě Říma etc. a slavných činech chrabrých předků, kteří první v Evropě proti tomu povstali a pochodeň osvěty rozžali — počínají si obratněji než dr. Masaryk, poněvadž v boji proti »temnostem Říma« byli »naši předkové« reformační stejní a svorní, v náboženství však se mezi sebou hašteřili ano i krvavě potírali. (Lipany!)

Probírati jednotlivé názory p. Masarykovy o mistru Janu Husovi nebudeme; mnohé najde čtenář vyloženo resp. vyvráceno v naší »Charakteristice Husových Listů«. Jen pro ukázku aspoň něco podáme. Na stránce 9. píše pan doktor, že jiný Hus — uče, »že jen pravý křesťan je pravým knězem a papežem« — zároveň prakticky čelil rozháranosti a nejistotě své doby, k čemuž zajisté možno udělati otazník, ano z přímá říci, že tím rozharanosť a nejistotu zvětšoval a rozmnožoval. O pravosti a nepravosti toho neb onoho souditi, jest zajisté věc velice povážlivá a při nejlepší vůli nejistá, vedouc mimo to k posuzování a křivému podezřívání, které ještě nikdy nebyly a nebudou znamením »mravní« převahy.

O českobratrské lásce, v níž prý přikázání »Miluj bližního svého« stalo se socialním skutkem, my katolíci mluviti nebudeme, v paměti majíce přečetné hanebné nadávky, kterými nás i jejich »biskupové« (Komenský v Kšaftě!) obmýšleli. Vrcholem a průkazem pravé humanity musí býti Kristovo »Milujte a dobře čiňte i nepřátelům svým!« Nechtěl by pan Masaryk vypočísti milování a dobřečinění, kterých naši katoličtí předkové zakusili od Českých Bratří a vůbec celé reformace? Ať neukazuje na to, že katolíci také tak dělali; běžíť »o socialní skutek« české reformace a ne o katolíky, jichž pan Masaryk Českým Bratrům nikterak na roveň neklade.

Názory Palackého o protestantismu a katolicismu, jakož i dobrozdání, kterým je doprovází p. Masaryk, vyzývá rovněž ku kritice a odporu. Neučiníme-li tak, máme proto ten důvod, že pana Masaryka v těch věcech velmi málo ceníme, majíce dosud v paměti jeho neznalosť katolického formálního principu a jeho všeobecný úsudek o protestantismu, jemuž po příkladě jiných připomněl »papírového papeže« a v tomto spisku i dvéře ukázal napsav (43): »Proto také nemohli bychom se spokojit přijímáním nynějších (officielních) církví evangelických!« Co si pan Masaryk dovolí mluviti o nás, ačkoli nezná formalního principu našeho a konfundoval jej se známkami pravé církve (Viz mou pole-

miku)! pozná čtenář na straně 34., kdež se praví: »Katolicism totiž porušil časem čisté učení křesťanské«, etc. Než pan profesor takové obvinění napsal resp. přijal, měl uvážiti, může-li je dokázati. Předhoditi někomu anthropomorfism (prý ve středověku) a jednotné opírání se o dogma, jež způsobila hierarchie, »uchvátivší časem všecku církevní auktoritu, ... zanedbávajíc mravní správu životní« . . . předhoditi něco takového bez důkazu pravdy, může jen úmyslná nevraživosť, ať nedíme, očividné nepřátelství, což ovšem méně sluší kazateli bratrské humanity! —

Snahy páně Masarykovy v »České otázce« nesou se nám katolíkům nepřátelským směrem a působily by snad mnohem více škody než působí, kdyby proti sobě neměly literárně politický obrod náš, (jejž pan profesor marně hledí nalíčiti reformačně), a kdyby proti sobě neměly i kaceřovaný indifferentism náboženský našich liberálů, jenž všemu takovému volání odpírá sluchu a nemá docela žádného porozumění pro »náboženský ráz« české reformace. Všecky tři spisy Masarykovy v ohledu náboženském ukazují mezery a opakují totéž v rozličných variacích a formách, ale vždy slaběji a s menším účinkem, což zvláště v »Janu Husovi« se jeví, jenž v »českobratrské humanitě« choditi neumí a neustále k tomu i k onomu přitahován býti musí, aby »podobně« učil a »souhlas« projevil. Kdo v náboženství sloužiti chce Bohu a ne jen posloužiti sobě, jistojistě neuspokojí se »českobratrskou a reformační« vlajkou, ale hledati bude pravdu a jednotnosť názvu náboženského, nehledě na toho, od něhož pocházejí, ale miluje, co v sobě zdravého obsahují. Kdo skutečně věří v Krista, pravého Syna Božího, již proto v podezření vezme páně Masarykovu obrodní naši ideu a českobratrskou humanitu, poněvadž ujišťování páně doktorovo, že nejde nám tak o víru jako o éthiku čili praktickou životní správu, zcela jistě protiví se názoru Kristovu, jenž, aby životní správu čili éthiku lidstva povznesl, hlásal víru a zatracoval právě toho a proto, že »nevěří Synu Božímu«! Nadpřirozený ráz křesťanského náboženství jest tak zřejmým, že odjakživa nevěrcem byl považován resp. kacířem, kdo jej neviděl anebo popíral. O tomto nadpřirozeném rázu křesťanského názoru světového nedočítáme se v nižádné knize (Česká otázka, Naše nynější krise, Jan Hus) ani slovíčka, a to nám nejlépe charakterisuje »českobratrskou humanitu« páně Masarykovu jakožto náboženský rationalismus, z něhož pošel světoběžný liberalismus, jemuž pan profesor vyčítá životní neschopnosť a bědnou povrchnosť, v níž tone nynější lidstvo.

Pěstovati kus náboženského racionalismu a éthického naturalismu, neznamená pěstovati »náboženství čisté a neposkvrněné«, jak mu učil Kristus, ba ani neznamená pěstovati náboženství — českobratrské!

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

(Pokračování.)

Konference na Královských Vinohradech, oslavujíc 40leté jubileum nastoupení vlády Jeho Veličenstva, založila nadaci pod jménem: Nadace J. c. kr. ap. Veličenstva Františka Josefa I. v obnosu 1000 zl., jejíž úroky každoročně 2. prosince chudým na Král. Vinohradech budou rozdíleny. K nadání tomu položila konference částku 100 zl. Nadace tato byla r. 1894. uvedena ve skutek.

R. 1887. dal redaktor Petr Kopal konferenci vyšehradské 50 zl. a mínil tím položiti základ k fondu pro chudé řemeslníky. Konference sice peníze dle ustanovení rozdala, ale další trvání fondu bezpochyby z nedostatku vlastních hmotných prostředků nezabezpečila.

Chudinské kuchyně:

V Žižkově.

Roku 1875. povstaly v Praze obecné kuchyně, které dělnictvu a řemeslnictvu prokazují veliké dobrodiní.

Když jsem vstoupil r. 1881. za člena žižkovské konference, ihned jsem zpozoroval, že působení konferencí pro tak veliké město jest nedostatečné, a proto jsem pojal úmysl, zasáhnouti hlouběji v otázku socialní a zřídil jsem chudinskou kuchyni. V obecných kuchyních se pokrmy lacino prodávají, u nás se měly dávati zdarma, a jen mimořádně se prodávalo (polévka za 2 kr., polévka s příkrmem za 8 kr. Silný muž se tím nasytil), i dal jsem jí jméno »chudinská«, lid pak jí říkal krátce »chudá« kuchyně. Po těžkých přípravných pracích otevřeli jsme ji 1. prosince r. 1882. a řídili jsme ji 11 let.

Než byla kuchyně otevřena, šla jedna žena na týden na cvik do Karlína, aby seznala zařízení a vedení kuchyně, potom 11 let k úplné naší spokojenosti v kuchyni zdárně působila.

Byl jsem pokladníkem kuchyně a hospodářem, učitel Václ. Němeček jednatelem a správcem, a řídící učitel Tom. Tichovský předsedou. Z počátku nás pracovalo v komitétu více, i také v kuchyni vystřídalo se mnoho žižkovských dam, které tu zdarma vařily, a první rok dvakráte (v druhý svátek vánoční a velikonoční) chudým bohatý oběd (polévku, maso, pečeni se zelím a knedlíkem) ze svého vystrojily, a časem lecjakými dary přispěly, ale posléze jsme zbyli my tři muži a vaření svěřili jsme hospodyni a dvěma posluhovačkám. Toto zařízení jest nejpraktičtější, nebo každá dáma jinak vaří, jinak poroučí, každá by ráda vynikla a protože obyčejně chudě vařiti neumějí, působí to v ústavu jen zmatek.

Po celý čas snažili jsme se kupovati zdravé a záživné potraviny, třeba i dražší, jen když dobré. Zvláště lůj a sádlo byly kupovány vždy neškvařené, aby byla dobrá jíška, polévka a omastek. Maso jsme vařili jen o zvláštních slavnostech. Při chudých rodinách, jimž byl udělen

oběd, zařizovali jsme to tak, aby obdarovaná rodina dostala tolik polévky a příkrmu, by již ten den v poledne doma nemusila vařiti. I dostávaly rodiny dle počtu dětí 1, 2, 3, 4 až 5 porcí jídla. Pěti porcemi mohla se osmičlenná rodina nasytiti. A zase dle chudoby a dle kasovní hotovosti dostával někdo jídlo buď ob den, jiný každý den. Vdovy s četnými malými dítkami, starci a stařeny a zvláště churavé a nedužívé osoby těšili se zvláštní přízni. Nikdo těžce churavý nebyl odpuzen od naší chudinské kuchyně. Nejedna na ulici vyhozená a zcela opuštěná rodina u nás se najedla a posilnila. Jistá podobná žena slula Haberlová, našli jsme ji s chlapcem na ulici; domácí pán ji v nemoci vyhodil, my se jí ujali a v kuchyni živili; když chlapec vyrostl, byl zatčen mezi těmi, kteří mi při demonstraci dne 2. února r. 1893. vytloukli okna.

Dospělé osoby odnášely si jídlo domů, děti jedly v kuchyni.

O chudých v kuchyni vedl jsem si podrobné zápisky, i mohl bych uvésti řadu dojemných i odporných případů, nechci tím však čtenáře unavovati.

Když se kuchyně otevírala a zavírala, dostali všickni chudí slavnostní oběd. Zvláště jsme slavili Štědrý den. V ten den pekly ženy od půl noci vdolky a kobližky. Všickni přijatí chudí byli poděleni: dostali polévku, vdolky, kobližky, vánočky (dle počtu dětí 1—5), jablka a ořechy. To byl pro mne nejkrásnější den celého roku. Na ten den jsem se jako dítě těšíval, a od toho času každý Štědrý den zalétá moje mysl v tyto blahé časy.

V 11 letech rozdala chudinská kuchyně v Žižkové obědů: r. 1883. = 5966 (609 zl. 39 kr.); r. 1884. = 10.007 (608 zl. 60 kr., bylo mnoho darů v naturaliích); r. 1885. = 7.233 (511 zl. 24 kr.); r. 1886. = 9.297 (606 zl. 58 kr.); r. 1887. = 11.295 (870 zl. 60 kr.); r. 1888. = 14.325 (810 zl. 1 kr.); r. 1889. = 14.390 (951 zl. 6 kr.); r. 1890. = 15.990 (1.210 zl. 69 kr.); r 1891. = 6.910 (721 zl. 85 kr.); r. 1892. = 10.975 (1.084 zl. 78 kr.); r. 1893. = 9.632 (880 zl. 80 kr.). Činí 116.020 obědů v ceně 8.855 zl. 62 kr.

Vyšetřiti poměry žadatelů, vyžebrati každý rok na 700—900 zl. a starati se o tento veliký závod, to jest práce tak těžká a namáhavá, že po mém odchodu ze Žižkova nikdo se do ní již pustiti nechce.

Na Smíchově.

Zárodek chudinské kuchyně na Smíchově tvořily štědrovečerní a jiné slavnostní hostiny. R. 1884. stal se předsedou smíchovské konference Michael Beneš, tamní kaplan, po Al. Slunečkovi, jenž se přestěhoval na venek. Již v první schůzi projevil nový předseda pevný úmysl, zařídíti na Smíchově chudinskou kuchyni, než, členové se přímo zděsili té myšlénky; provésti něco takového na Smíchově pokládali za zhola nemožné! A právem! V pokladně nebylo téměř ani haléře, a při tom měla býti podniknuta činnosť dalekého dosahu, vyžadující velikých obětí. Tehdy hrozila veliká katastrofa jednomu z největších smíchovských závodů, v němž na tisíce pracovních sil nalézalo výživy: lid byl z Ringhofferovy továrny propuštěn a prosil konferenci za podporu. Trapná tato událosť přiměla předsedu k rozhodnému kroku: založil chudinskou kuchyni, která působí tam dodnes.

Chudinská kuchyně byla otevřena r. 1884. na Štědrý den. Sedmdesát pět rodin obdrželo rybí polévku, rybu na černo a knedlík. Ráno před tím byly společné služby Boží. Chudinskou kuchyni spravovali

všickni členové konference, střídajíce se v dozoru. Správcem kuchyně byl vlásenkář Ant. Kubín, známý Vincencián, jenž zdarma obstarával koupi potravin. Vaření bylo svěřeno dvěma ženám za stravu a měsíční mzdu. Předseda vypracoval zvláštní kuchyňský řád, který byl před každým prvním podělováním chovancům přečten, aby věděli, dle čeho jim se říditi jest. První rok vařili dvakráte týdně maso, později, když přibylo chudých, jen někdy v měsíci. Energický a neunavný Michael Beneš sehnal v krátké době hojně milodarů, peněz a naturalií, a zajistil si hlavně stálou podporu šlechty. Jako praktický muž znal dobře cenu tisku a proto pro svou kuchyni bedlivě agitoval novinami.

Chudinská kuchyně na Smíchově rozdala: 1. (od 24. prosince 1884. do 15. dubna 1885.) 75 rodinám 6480 porcí polévky, 5525 porcí příkrmů; 2. (od 19. listopadu 1885. do 16. dubna 1886.) 67 rodinám a 1649 osobám bez zaměstnání 14.093 porcí polévky a 13.163 porcí příkrmů; 3. (od 19. listopadu 1886. do 11. dubna 1887.) 96 rodinám a 784 osobám bez zaměstnání a 1169 školním dítkám 33.481 porcí polévky a 31.588 porcí příkrmů; 4. 124 rodinám, školním dětem, 420 denně, a osobám bez zaměstnání, mezi 50—70 denně, rozdáno bylo v zimním období r. 1887—88. 25.769 obědů; 5. v chudinské kuchyni v r. 1888—89. byly podporovány 203 rodiny, 206 školních dítek a bylo jim rozdáno 18.360 obědů.

Po té činnosti odešel Michael Beneš ze Smíchova, a řízení kuchyně převzal jeho nástupce v předsednickém úřadě, Jan Vokoun, mistr kominický na Smíchově, jemuž jsou v této obtížné práci nápomocni hlavně tito členové konference: Jan Kumbera, Václav Kinzl a Jos. Hlavnička. Budiž jim všem veřejná čest, že se tak vydatně starají o chudinu. Za jejich vedení rozdáno bylo: r. 1889—90. obědů 55.933; r. 1890—91. 42.827; r. 1891—92. 36.495; r. 1892—93. 20.312; r. 1893—94. 22.304; r. 1894—95. 28.663; r. 1895—96. 27.003. Až do r. 1891—92. byly častovány v kuchyni vedle dospělých i školní dítky, jak to zavedl již Michael Beneš, ale r. 1893—94. zřídily pro ně smíchovské dámy zvláštní stravovnu, tak že školní děti již nechodily do chudinské kuchyně, čímž příjmy se zmenšily, a počet vydaných obědů klesl. Chudinská kuchyně na Smíchově opatřuje v zimní době obědy průměrně 200 osobám denně.

Pokus o kuchyni v Hradci Králové.

R. 1885. chtěla zříditi chudinskou kuchyni konference sv. Ducha v Hradci Králové, což již oznámila předešlého léta o svatodušních svátcích zvláštním oběžníkem královéhradeckému obecenstvu. Avšak sotva že se to dověděli někteří nepřátelé křesťanského jména, začali, aby toto dílo překazili, zakládati obecnou kuchyni. Ale když spozorovali, že to nejde tak hladce, vyhledávali pomoci konference, avšak v tomto spojení byl spolek sv. Vincence stále odstrkován, křesťanský ráz kuchyně byl všemožně zatlačován, až konečně nepříznivci odloučili se úplně od konference a zvláštní spolek si zřídili a kuchyni obecnou založili.

Téhož času dal si vypsati zařízení chudinské kuchyně v Žižkově starohrabě Salm, tehdejší předseda spolku sv. Vincence ve Vídni. Bylo mi řečeno, že zamýšlí zříditi podobnou kuchyni i ve Vídni; nevím však, došlo-li k tomu.

V Libni.

R. 1886. dne 19. listopadu otevřena byla v Libni třetí Vincentianská chudinská kuchyně. Založil ji tehdejší předseda konference Jan

Průša, nyní majetník továrny ve Vysočanech. Získal pro ni mnoho dám, mezi nimiž zaujímaly čestné místo libenské učitelky. Také oba místní duchovní, farář Jan Páv a kaplan J. Dedek, jakož i lékárník J. Müldner věnovali vzácnou péči novému ústavu. Zejména farář Jan Páv obešed hlavní továrny, získal pro kuchyni 420 zl. 50 kr. Celkem bylo v krátké době sebráno 723 zl., tak že tento křesťanský ústav došel v Libni lepšího povšimnutí a vydatnější podpory než na Smíchově a Žižkově.

Správu kuchyně ponechala si konference. Aby prokázala vděčnosť továrnám, které až po 100 zl. kuchyni věnovaly, rozdávala pokrmy i churavým dělníkům továrním. V pondělí, úterý, ve čtvrtek a v pátek dostávalo polévku 12 chlapců a 12 děvčat. Celkem rozdala kuchyně v prvním zimním období 3960 polévek, 2646 malých a 1320 velkých obědů.

Když byla kuchyně otevřena, obdarovaly dámy, jež o kuchyni pečovaly, 75 rodin dobrým obědem u přítomnosti mnohých vzácných hostí, při čemž měl farář Páv dojemnou promluvu. A na Štědrý den vyčastovala kuchyně sama 85 chudých rodin polévkou, rybami a vánočkami. Jelikož bylo dosti peněz, vařilo se často i maso.

Druhého roku (1887.—1888.) dostávaly zdarma obědy 104 osoby, a mnoho nemocných bylo poděleno masitou polévkou. 90 školních dítek dostávalo čtyřikráte týdně polévku. Na Štědrý den bylo poděleno 80 osob vánočkami, uhlím a penězi. Celkem bylo vařeno 8400 porcí polévky, 4200 příkrmů a 1200 porcí masa. Prodávalo se: polévka a příkrm za 8 kr., i s masem za 13 kr. I tento rok byla kuchyně penězi a potravinami hojně obdařena.

V roce 1888.—1889. bylo podělováno 120 osob a čtyřikráte týdně 120 školních dětí. Na Štědrý den bylo poděleno 100 osob. Vařilo se 19.078 polévek, 7474 příkrmů a 1347 porcí masa.

R. 1888.—1889. dostávalo obědy přes 100 osob, a z nich mnoho nemocných poděleno bylo masitou polévkou; 120 školních dítek obdrželo čtyřikráte týdně polévku. Na Štědrý den bylo poděleno přes 90 osob penězi a buchtami. Celkem bylo toho roku uvařeno 17.149 polévek, 7.089 příkrmů a 944 malých obědů.

R. 1889.—1890. obdrželo obědy 90 osob a 100 školních dětí a uvařeno bylo 6238 obědů a 6901 porce polévky.

R. 1890.—1891. dostávalo obědy 35 chudých a polévku 160 školních dětí. Uvařeno bylo 11.320 porcí polévky a 7.413 obědů.

R. 1891.—1892. dostávalo denně obědy 40 chudých a 200 školních dětí polévku. Polévky bylo 11.724, obědů 6.136 porcí.

R. 1892.—1893. uvařeno bylo pro 50 chudých denně a 180 školních dětí čtyřikráte týdně 12.638 polévek a 9.248 obědů.

Od zimního období roku 1893.—1894. byla chudinská kuchyně proměněna v kuchyni pouze pro školní děti. Byla za tou příčinou umístěna ve škole, a rozdávalo se čtyřikrát týdně na 300 porcí polévky i chleba. V tom se i r. 1895. a 1896. pokračuje. Obec dává na kuchyni 200 zl. ročně a palivo, rolníci z Kobylis brambory a továrny 10, 20, 30 až 50 zl. Příspěvky sbírá většinou farář Jan Páv, jenž s kaplanem Jos. Kuštou vede v kuchyni dozor nad stravováním dětí. Dítky k jídlu vybírají učitelové. Vaří se ob 14. listopadu do konce března.

Král. Vinohrady.

Tam povstala čtvrtá chudinská kuchyně. Byla otevřena dne 4. listopadu r. 1891. slavnými službami Božími. Slavnostního otevření súčast-

nili se zástupcové c. kr. úřadů, obce, okresního výboru a všickni členové domácí konference i někteří členové sousedních konferencí. Žižkovská kuchyně vyslala sem obratnou kuchařku, aby jim zde vše zavedla. Byl jsem také přítomen slavnostnímu otevření a obědu, k němuž p. děkan Hampejz veškeré stolní náčiní zapůjčil a víno daroval. Chudí byli tento den bezplatně vyčastování. Kooperator Fr. Žák, jenž se s p. Englem o kuchyni velice pečlivě stará, pořádal ve prospěch kuchyně koncert, jenž vynesl 256 zl., a obec se zavázala dávati 300 zl. ročně na byt, a konečně konference vypsala sbírky, i měla hned první rok 1492 zl. příjmů. Navařilo se 18.521 porcí polévky, 1.350 porcí masa, 11.897 porcí příkrmů, z čehož bezplatně rozdáno bylo 4.860 porcí polévky, 456 porcí masa a 3971 porcí příkrmů. Školním dítkám po 5 kr. bylo koupeno 2.313 obědů.

Roku 1892. bylo uvařeno 19.055 polévek, 1.407 porcí masa a 16.074 příkrmů. Z toho bylo rozdáno 4.870 polévek, 747 porcí masa a 4.873 příkrmů. Školní děti obdržely 2.366 obědů po 5 krejcařích. Prodej pokrmů byl čilý: utržilo se za ně 1.237 zl. Kuchyně měla 2.022 zl. příjmů a 1.941 zl. vydání.

V r. 1893. kuchyně nebyla otevřena, za to ve výroční zprávě z r. 1894. nalézáme o ní obšírnou zprávu, z níž se dovídáme, že členové konference jsou zároveň správními členy kuchyně, vedouce v kuchyni denně dozor. Týž rok bylo celkem vařeno: 8.585 porcí polévek, 624 porcí masa, 3.503 porce příkrmů. Z toho bylo zdarma rozdáno 595 porcí polévek a 122 porcí masa a 612 porcí příkrmu. Dětských obědů po 5 kr., jež platí školním dítkám místní spolek pro stravování chudé školní mládeže, koop. Fr. Žákem založený, rozdáno bylo 1044 porcí.

R. 1895. byl správcem kuchyně H. Šucha, člen konference, bydlí v chudinské kuchyni, dostává tam v čas saisony stravu a za to se o vše stará.

Uvařili: 12.434 porcí polévky, 1998 porcí masa a 11.904 porce příkrmů. Z toho prodali: 10.485 porcí polévky po 2 kr., 1.483 porce masa po 7 kr. a 9.842 porcí příkrmu po 6 kr., ostatní rozdali. Z prodaných pokrmů koupil spolek pro stravování chudé mládeže 4062 celých porcí jídla pro školní děti.

V r. 1895.—1896. vařilo se od 4. listopadu r. 1895. do 29. března r. 1896. Prodali: 7.974 polévek po 2 kr., 1.506 porcí masa po 7 kr. a 6.971 příkrmů po 6 kr.; mimo to bylo dětských obědů po 5 kr. 4.554. Zadarmo bylo rozdáno: 1.879 polévek, 569 porcí masa, 1.968 příkrmů. Kuchyně měla 1.635 zl. příjmů a 1.405 zl. vydání. Obec až dosud dává kuchyni byt a chová se k ní vůbec velice kulantně.

Doslov o chudinských kuchyních.

Chudinské kuchyně těšily se přízni celého spolku, a ústřední předseda, Karel Ervin hr. Nostic, byl pro toto dílo cele nadšen. Když jsme ku př. v Žižkově chudinskou kuchyni založili, sebral nám hrabě Nostic mezi šlechtou 170 zl. Výroční zprávy spolkové zmiňují se každého roku s pochvalou o těchto ústavech. I dalo se očekávati, že se ujmou v četných konferencích, než, vinohradská kuchyně r. 1891. založená jest poslední; od té doby jedna (žižkovská) zanikla a nová ani jedna nepovstala.

Dle mé zkušenosti a mého soudu daly by se zříditi kuchyně: 1. na Starém Městě. Jsou tu konference u sv. Františka, u sv. Salvatora, u sv. Jiljí, u Matky Boží před Týnem se sídlem u sv. Ducha, u sv. Haštala. Tyto konference mohly by zříditi mohutnou kuchyni, která by vydatně působila pro chudinu a na oslavu křesťanského jména. 2. Velmi snadno dala by se zříditi chudinská kuchyně na Malé Straně. Tamější obě konference jsou silné, tam je hlavní sídlo české šlechty, i neschází než pevná vůle — a chudinská kuchyně jest hotova. Poněkud obtížnější postavení mají konference novoměstské, u sv. Štěpána a u sv. Jindřicha, konference na Vyšehradě, v Podolí a na Hradčanech. 3. Za to v Bubnech, v Liberci, v Č. Budějovicích, v Hradci Králově, v Něm. Brodě, v Příbrami, v Teplicích-Šenavě chudinské kuchyně daly by se snadno založiti a dobře by působily. Prosím, aby konference v těchto místech návrhy a rady mé uvážily; která konference založí si chudinskou kuchyni, sezná, že dojde její snaha v obecenstvu bedlivého povšimnutí a podpory, a že nastane v jejím středu docela jiný život.

Péče o duševní blaho členů a svěřenců.

Hmotná péče ve spolku sv. Vincence vztahuje se pouze na ošetřovance; činný člen, sebe chudší, jest z ní naprosto vyloučen, čímž se zároveň vylučuje při konání dobra veškerá zištnosť. Ale v duševním ohledu dělí spolek milosti, jež uděluje, členům i ošetřovancům. Vincenciáni přicházejí v místa, kam nevkročí noha kněze působícího v duchovní správě, a Vincencián vejde ve styk s lidmi, kteří se faře vyhýbají. Vincencián často neví, je-li při chudých větší bída duševní či tělesná: jeho svěřenci se nemodlí, o kostel nezavadí, nechtějí slyšeti o svátosti pokání, Bohu se rouhají, posmívají se stavu manželskému, žijíce v konkubinátě — zkrátka, Vincencián setká se se všemožnými hříchy a neřestmi.

A těmto lidem má býti učitelem, knězem, tyto lidi má vraceti Bohu, ctnostnému životu! I pečuje spolek o to, aby k této úloze svoji mysl vyzbrojil. První podmínkou každého Vincenciána jest tedy zbožnosť, jež má pronikati celé jeho nitro; Vincencián navštěvuje v neděli i ve svátek chrám Páně a dle předpisu spolku má přistupovati čtyřikráte do roka k Stolu Páně; před schůzí klekne a vzývá pomoc Ducha sv. a po schůzi klekne a vzdává díky Bohu za milosti prokázané; při schůzi pak naslouchá nábožnému čtení. Čtyřikráte do roka ve valných hromadách poučují jej vybraní duchovní řečníci o jeho povinnostech a posilují jej v jeho pracích.

Členové konferencí súčastňují se všech veřejných církevních slavností a v den sv. Vincence a v čas svého jubilea konají mnohé konference místní kostelní slavnosti. Dne 8. prosince r. 1882. připravila konference u Matky Boží Vítězné slavnosť pro všecky konference. S povolením nejd. Ordinariatu byla v 9 hodin ráno vystavena nejsv. Svátost oltářní. Mši sv. sloužil Msgr. Fr. de Paula hrabě Schoenborn, rektor semináře, kázal P. Roller ze řádu Redemptoristů, a požehnání měl farář P. Jos. Slánský.

Zkušení předsedové konferencí jsou dobrou duchovní školou pro nové členy spolku, a vespolný styk a úrady vážných a zbožných mužů jsou posilou pro všecky vespolek. Dlouholetý ústřední předseda spolku, Karel Ervín hrabě Nostic, i při návštěvách konferencí i při valných

hromadách utužuje toto duševní spojení, tyto duchovní úkoly svými milými, prostými a zbožnými proslovy.

V některých konferencích (Karlín, u sv. Tomáše) konají se pro členy přednášky, v jiných odebírají a rozšiřují hojně brožur, hlavně »Slov Pravdy« a kalendářů. Některé konference předplatily pro činné členy různé kat. listy: »Obranu«, »Děl. Noviny«, »Vlasť«, »Obzor« a nyní hlavně »Kříž« a »Marii«, časopis: »Jinoch«, kteréž po přečtení buď chudým půjčují nebo ve svých knihovnách ukládají. V Žižkově jsme to dělali tak, že my bohatší členové vyšlé brožury sami jsme si platili, chudším členům jsme je z kasy kupovali; po přečtení dávali jsme brožury chudým ošetřovancům.

Tento způsob sebevzdělání nelze dosti doporučiti. Obyčejný dělník a řemeslník, jakmile se prohlásí za upřímného katolíka, jest vydán všanc potupám a chce-li se dobře hájiti, musí čísti obranné knihy a brožury a běžné odborné časopisy. Tak to dělají četní katoličtí tovaryši, z nichž někteří si zakládají knihovny. Podobně musí činiti i Vincencián, chce-li s prospěchem probouzeti spustlé ošetřovance v duchu náboženském. Špatné knihy a noviny je svedly, dobré knihy a noviny je pomáhejtež napravovati. Dávati jim dobré brožury, knihy a noviny znamená dávati léky choré jejich duši.

Zdržel jsem se u tohoto bodu trochu déle, a to proto, poněvadž vím, že tato duševní činnosť — brožury, knihy a časopisy — nepěstuje se v konferencích s patřičnou čilostí a zápalem. Předsedové konferencí, považte svoji moc oproti katolickému tisku. Považte, co 53 konferencí dělá a co by dělati mohlo!

Katolický tisk v konferencích, v nichž působil, nejvíce rozšiřoval a rozšiřuje farář Dr. Karel Lev Řehák. R. 1895. členové konference u Matky Boží před Týnem, jíž předsedá, rozšiřovali týdně 30 exempl. »Kříže« a »Marie« a během roku 1895. rozšířila 800 dobrých knih, mezi nimi 170 kat. kalendářů. Násobme to 53, jak ohromné číslo katolického tisku by se rozšířilo! (Pokračování.)

LITERATURA.

POLSKÁ.

Wieczory nad Lemanem. Napisał Ks. Maryan Morawski T. J., prof. univers. Jagiell. Kraków 1896., str. 181 vel. 8°. Cena 1 zl. 20 kr. — S pracemi prof. Dra. Maryana Morawského mohli se čtenáři »Vlasti« setkati již častěji; není to dnes poprvé, že na ně poukazujeme v tomto měsíčníku. Byly to spisy: »Účelnosť v přírodě« a »Základy ethiky a práva«, jež vším právem zasluhovaly, aby se stala o nich nejčestnější zmínka. Ke spisům těm pak druží se nejnověji neméně cenná práce p. autorova, jež má sice jenom méně významný název: »Večery u jezera Genevského«, ale obsah je za to tím význačnější. Jestiť to apologie ve volných hovorech, jichž účastní se literát Bielski, ruský občan Siernionov, pastor Deville, spisovatel Leroy, docent v Lipsku p. Hainberg, Angličanka miss Wilsonová, p. autor (jako kněz) a později též španělský úředník Don Luiz de Pardoval. Předmětem hovorů jsou věci na nejvýš důležité. Přetřásáť se v nich »Otázka náboženská v nynější společnosti«, mluví se o »nynější vědě a náboženství«, rozlušťuje se námitka »O zlu ve světě«, stanoví se, jaké zaujímá místo »křesťanství mezi náboženstvími«, »postava Kristova« v pravém

podána tu světle a v úplné velebě, potom pověděno ještě, jak že se má »Katolicismus k protestantismu« a »církev katolická ke schismatu«. Každý z účastníkův uvádí důvody jednak »pro«, jednak »contra«, a je opravdu zajímavo, jak pan autor všeho dovedl si povšimnouti a vše svým bystrým úsudkem postihnouti.

Všechny hovory tyto čtou se velmi plynně. Jeť v nich život. Ostatně pan spisovatel dovedl je učiniti jak poučnými, tak poutavými, což zvláště poznamenati dlužno. Proto myslíme, že nijak nepřeháníme, když nazveme tyto »Večery« velice zdařilými, večery, jež se nám velice zamlouvají a zajisté i jiným budou se podobně líbiti. Prof. Morawski dokázal tímto spisem opět, že jest mistrem na poli křesťanské apologetiky. Dr. Jos. Tumpach.

ČESKÁ.

Církev Vítězná. Životy Svatých a Světic Božích. Svazek třetí. Sepsal farář Frant. Ekert, Podíl údů Dědictví Svatojanského č. 83 za rok 1896. Veliké dílo důst. pána Fr. Ekerta blíží se ku svému ukončení. Právě vyšel třetí díl životů Svatých, obsahující měsíce červenec, srpen a září. Má přes 800 stran. Již objemem patří Ekertovo dílo k největším literárním pracím posledních let. Ukončeno bude plodem desítileté úmorné práce, při čemž dlužno ještě uvážiti, že mnohé životopisy mohly tak, jak jsou, napsány býti teprve po přípravných, pilných studiích. Svěřiti podobné dílo péru důst. pana faráře od Panny Marie Sněžné byla myšlénka věru šťastná. Vypsati životy svatých populárně, ale zároveň i pro intelligentní čtenáře, není snadnou prací. Tu dlužno býti nejen historikem, bohoslovcem, asketou, ale nutno mistrně vládnouti slohem a znáti duši lidu. Náš spisovatel je bystrým kritickým historikem, obsáhlého vědění a širokého rozhledu. Nejkrásněji jeví se to při životopisech českých a slovanských světců, pak též u těch, kteří nějak zasahují do slovanských dějin. Je v živé paměti, jak znamenitým dílem je v předešlých svazcích životopis sv. Jana Nepomuckého a j. V tomto svazku jsou opět pravými perlami životy sv. Prokopa, sv. Cyrilla a Metoděje, sv. Otty, sv. Vladimíra a j. Spisovatel je ovšem ve slovanské historii, zvláště české na slovo vzatým odborníkem. I z díla jeho je to patrno z uvedených pramenů, z kterých čerpal a z dodatku k životopisům. Tu skutečně životopisci podává ruku historik, někdy takřka původní, seriosní, nové věci objevující nebo kombinující. Při tom vede jej stálý zřetel k přítomnosti, tak že dílo není strnulým vypravováním, ale je živé, účinné, nám blízké jak historickým pojímáním, tak duchem. Spisovatel na příklad i o tom se zmínil, abych uvedl nějaký příklad, že nejznamenitější Loyolův pomník při povodni r. 1890. střítil se do Vltavy, dílo slavného Ferd. Brokova.

K historikovi druží se i bohoslovec a asketa. Právě moudrá kritičnosť a umírněnosť v líčení náboženského života činí jeho dílo nadmíru sympatickým. Lze je dáti každému do rukou, i zliberalisovanému katolíku. V tom ohledu je dílo páně Ekertovo skutečně moderní, aniž by bylo však na újmu podivuhodnému působení milosti Boží, které v životech sv. se jeví. Naopak. Nedovedeme si ani představiti, aby zůstalo bez hlubokého dojmu na kohokoliv. Je to apologie křesťanství, která nemá tak hned rovné a působivější. Přirozené s nadpřirozeným je v něm v souladu, který sáhá do rozumu a srdce.

Sloh páně spisovatelův je znám jako brillantní, honosící se všemi přednostmi. V přítomném díle, které má býti lidové, převládá ovšem prostý sloh vypravovací, ale jsou místa, která uchvacují — ani ne uměloství a hledaností, ale prostou průzračností, logickou jednoduchostí, klidem, vřelostí a věrou, jež z něho hřeší. Je v tom umění, které nedovede každý oceniti. Přidáme-li k tomu, že z knihy zahřívá tě česká, slovanská duše, vřelá Boží a vlasteneckou láskou, není divu, že rozradostněn knihu odkládáš, abys opět a opět po ní sáhl. Nemáme ani slov, abychom s dostatek ocenili znamenité to dílo.

Svatojanské dědictví a neunavně horlivý jeho ředitel kanovník kancléř dr. Jan Sedlák mohou si gratulovati. My hlavně ale proto se radujeme, že očekáváme pro český lid veliký prospěch z tohoto díla. Nelze popříti, že liberalismem a jinými vlivy povaha našeho lidu byla valně zlehčena a pokažena. Přítomné dílo může mnoho napraviti. Všichni víme, jak na nás působila podobná četba. Ona dává nám hlavní kontingent kněží a horlivých a uvědomělých katolíků. Bude nyní jen naší úlohou, abychom dílo co nejvíce rozšířili. Hodí se pro učeného i prostého.

Pohrdání nevzbudí u nikoho. Tohoto ještě pohne, na onoho učiní aspoň dojem, ukazujíc a otvírajíc před ním snad dosud neznámý a cizí svět, ale velkolepý a podivuhodný. Co nejšlechetnějšího vložil Bůh do srdcí lidských, a co v nich vykvetlo působením milosti Boží a vlastním úsilím v nádherné plody nejvznešenějších ctností lidských — lze tu viděti v zrcadle, ve skutečnosti, v prosté, ale obdivuhodné velikosti. Právě způsob, jak dílo je napsáno, tak rozumný a lidský, prostý a nehledaný, srozumitelný a logický a přece zase tak dojímavý a velkolepý, zjedná mu porozumění u všech čtenářů, naučí je nejvznešenějším zásadám lidským a křesťanským.

Do podrobností nelze v našem referátě jíti.

Poněvadž dílo tak veliké nebude přece lze tak rozšířiti, jak by bylo žádoucno, mělo by Svatojanské dědictví vydati některé životopisy o sobě v úhledných brožurkách, které pak bylo by snadno rozšířiti v tisících a tisících exemplářích. Že by se podnik i finančně zdařil, nemůže býti pochybnosti.

Fr. Žák.

Kněz Mecenáš Bedřich hrabě de Sylva Tarouca. Napsal Jan Halouzka. Z různých prací, které jednají o národním probuzení na Moravě a z nichž některé i ve »Vlasti« byly uveřejněny, dověděl jsem se již leccos o Bedř. hrab. de Sylva-Taroucovi, i byl jsem dychtiv seznati jeho celý a zevrubný životopis, kterýž i nám byl autorem do redakce zaslán. Četl jsem, žasl jsem a blahopřál v duchu Moravě, že měla štěstí, míti ve svém středu tohoto vynikajícího slechtice a kněze Mecenáše. Spisovatel líčí jeho dobročinnosť, bezúhonnosť kněžského života, jeho blahodárné působení církevní a hlavně vlastenecké. Skupení věhlasných kněží buditelů kolem něho (Sušil, Kalivoda, Těšík, Škorpík, Dr. Bílý, M. Procházka, Poimon, B. M. Kulda a Soukop), jejich vespolné návštěvy, jejich rozmluvy a plány i jejich vlastenecké i katolické činy, to mne v celém životopise nejvíc zajímalo, bavilo a poučovalo. Byli to všickni muži zkušení, vlasti a církve milovní, ale hr. de Sylva Tarouca byl jejich středem, bez něhož nic důležitého nepodnikali a jenž všude hmotně vypomohl, kde by snad začatá práce byla vázla. O krásné knize páně Halouzkově netřeba dlouho se rozepisovati; stačí ji doporučiti jako práci záslužnou.

Liberálové a svobodomyslníci hanobili katolické kněžstvo a pokrokáři provádějí tento úkol se zuřivostí ještě větší, i jest dobře, stavěti jim v odpor knihy, jako je Halouzkova, která dokazuje, co kněžstvo pro vlasť učinilo a co mimo to kněz Bedřich hr. de Sylva Tarouca učinil pro blaho bližních vůbec a pro chudinu zvláště.

Kniha vyšla nákladem spisovatelovým a prodává se u něho v Rešově, p. Rýmařov na Mor. za 60 kr. Tomáš Škrdle.

Kritická úvaha o článku: »Ethika a živočišstvo« ve »Květech« 1895. uveřejněného. (Dokončení.)

Jak jsme pravili, theorie Rokytanského nás nepřekvapuje — překvapuje nás však ono paradoxní tvrzení, že by mohl hlad buditi »v protoplasmě temné vědomí vnitřního stavu, jakož i světa zevnějšího,« neboť takový pomysl nesouhlasí s formalními podmínkami naší zkušenosti. — »Hlad budí — prý — v protoplasmě temné vědomí vnitřního stavu, jakož i světa zevnějšího.«

Hlad sluší pojímati ze dvojího stanoviska: 1. Se stanoviska života vegetativního, tolik jako potřebu (nedostatek) látky (uhlíkaté a dusíkaté), z níž organismus žije, se obnovuje a roste, jelikož život vegetativní jest produktem nepřetržitého slučování a rozkladu a 2. se stanoviska života sensitivního, tolik jako tělový pocit, mající poslední podmínku v nervech žaludečních.

Hlad se stanoviska života vegetativního jest pochod zevnější, pochod hmotný, který se dá převésti v pohyb. Kde pohyb jest, tam musí býti i něco, co se pohybuje; tímto podkladem pohybu v našem případě jest hmota organická. Hlad se stanoviska života vegetativního dráždí a přivádí nervy — u rostlin a nejnižších živočišných organismů protoplasmu — v jakési chvění. V čem toto chvění záleží, není vyzpytováno, jisto však jest, že jest provázeno elektrickými proudy. To vše však jest pouze dění hmotné, tedy pohyb.

Hlad se stanoviska života sensitivního nezáleží však ve hmotném dění, v pohybu, nýbrž v pocitu. Pocit však a hmotné dění jsou dvě nesmírně různé věci.

Pocit jest vniterní pochod, dění hmotné však pochod zevnější. Z toho patrno, že jedno v druhé se nedá převésti; pocit nedá se převésti na

dění hmotné, na pohyb, a naopak pohybem nelze vysvětliti pocit. Pocit nevzniká z pohybu, nýbrž on jest *uvědoměním si* toho pohybu, dění hmotného. Dění hmotné jest sice podmínkou pocitu, není však ještě pocitem samým. Kdekoli však jest pocit, tam musí býti něco, co čije, co přijímá zvěsť o dění hmotném a tomuto něčemu, co jest podkladem čití, říkáme duše. Duše jest jako telegrafní úředník, který přijímá depeše. Pocit není v nervu, v protoplasmě, nepřesmykl se ze světa zevnějšího do vnitř duše, nýbrž on povstal v duši.

Z vylíčení toho patrno, jaký jest rozdíl mezi hladem vzhledem k životu vegetativnímu a mezi hladem vzhledem k životu sensitivnímu. Tento jest pochod vniterný, onen zevnější. Hlad vzhledem k životu vegetativnímu jest sice podmínkou hladu vzhledem k životu sensitivnímu, avšak nedá se v něj převésti, neboť podmínka pocitu není ještě pocit sám. Podmínku pocitu mohu stopovati až tam, kde vzniká pocit, ale dále všecko vysvětlování přestává.

Z té příčiny hlad jako dění hmotné nemůže sám o sobě buditi »v protoplasmě temné vědomí vnitřního stavu, jakož i světa zevnějšího,« poněvadž dění hmotné jakožto pochod zevnější nemůže vzbuditi pochod vniterný. Dění hmotné může býti sice podmínkou, ale nikoliv buditelem dění nehmotného, pochodu vniterného. Hlad jako hmotné dění může býti pouze podmínkou hladu jako pocitu.

Hlad jako tělový pocit rovněž nemůže buditi »v protoplasmě temné vědomí . . .«, poněvadž pocit předpokládá podklad čití — duši. Hlad jako pocit není v protoplasmě (nervech), nýbrž v duši. Kdyby tedy bylo pravdou, že hlad jako pocit může buditi »temné vědomí vnitřního stavu, jakož i světa zevnějšího,« mohl by to buditi jen v duši a nikoli v protoplasmě — ve hmotě.

Že životní princip rostlin jest jiný, než životní princip zvířat, toho důkazem jsou pochody výživy u rostlin. Ač proces výživy u rostlin jest mnohem jednodušší, tedy jsou rostliny přece schopny z prostých prvků skládati složité látky, jakých nedovede zvířecí organismus skládati. Rostliny skládají škrob, bílkovinu, maz, kasein, cukr a dřevo. Organismus zvířecí postrádá úplně takovéto chemické síly, on přijímá tyto látky již hotové z rostlinstva.

Že i »každé nejjednodušší zrnéčko protoplasmy má svou pohyblivosť,« jest vůbec věc známá. Pohyb tento však není úmyslný, vědomý, nýbrž bezděčný, charakteru instinktivního. Jakási obdoba tohoto pohybu jest v našem těle bezděčný pohyb střev, krve atd.

My k této vlastnosti protoplasmy připojujeme ještě jinou vlastnosť její, totiž schopnosť reagovati na zevnější popudy účelným způsobem. Úkaz považujeme za vysvětlený, když se nám podařilo převésti jej na příčiny, ze kterých následuje. Zjev jeden jest příčinou jiného atd., až poslední příčina jest něco nepodmíněného, t. j. metafysický substrat, jakožto souhrn podmínek všeho bytí, souhrn podmínek ku všem úkazům. Tento metafysický substrat však zamítají zástupcové monistických soustav, poněvadž prý jest to příčina mimosvětová, nepřirozená.

Nuže tedy, jak nám vysvětlí problem života organického? Odkud pochází první vývojeschopná plasma? Kdo dal plasmě schopnosť pohybu, kdo dal jí schopnosť na zevnější popudy účelným způsobem reagovati? Zevnější popudy jsou přece jen sekundárními příčinami! Proč reaguje jen v určitých směrech vzrůstu? Odkud pochází schopnosť tyto změny trvale děditi? V neživé hmotě usilují molekuly o polohu co možná stabilní, rovnovážnou, v oživené však panuje ustavičně rušení molekulární rovnováhy v proudu životních činností; v neživé hmotě žádné stopy organisace, v oživené snaha, jednotlivé buňky v orgány ku prospěchu celku spojovati.

Sexuálním smíšením zárodečních buněk mění se ustavičně vlastnosti zárodeční plasmy. Teprv ze změněné zárodeční plasmy tvoří se somatické variety. — Odkud však pochází původní rozdílnosť zárodečních plasem u prvních jakkoli povstalých organismů?

Jak zodpoví nám zástupcové přírodovědeckého monismu tyto otázky? Buď pokorně přiznávají: Ignoramus — zde přestává všecko vysvětlování na základě pouhé mechanické kausality, aneb utíkají se do říše hypothes — kde to jen poněkud jde. Ale při těchto hypothesách ocitají se proti vůli na pomezí metafysiky. Toho druhu jsou na př. Nägeliho hypothesa idioplasmy (Idioplasmahypothese) a Welsmannova hypothesa zárodeční plasmy (Keimplasmahypothese). Že tyto hypothese jsou považovány od samých zástupců přírodovědeckého monismu za nic více než za hypothese, nemůže nás naplniti podivením.

Nägeli i Weismann pojímají svou plasmu jako věčné, ustavičně vzrůstající individuum, na němž specialní organismy téměř jen jako výrůstky nebo postranní větve se jeví.

Nägeli klade tendenci po zdokonalení primordialní idioplasmy do zcela neznámé a nepoznatelné molekulární struktury. Jaké povahy jest Nägeliho hypothesa, vysvitá z toho, že sám Weismann a s ním Kollman vyčítají Nägelimu »tajemstvíplné procesy v jádru vaječném« (geheimnissvolle Processe im Eikerne),[1]) — Eimer vytýká mu docela »Zielstreibigkeit oder Teleologie, gegenüber welcher die Anerkennung einer ausserhalb der körperlichen Natur stehenden treibenden, persönlich gedachten, alle Dinge regelnden Kraft mir völlig gleichberechtigt erschiene.[2])

Velmi významně pronáší se v příčině těchto hypothes Dr. C. Claus (prof. zoologie a srov. anatomie na universitě Vídeňské), ač jinak zástupce přírodovědeckého monismu. Stůjtež slova jeho zde v originale: Zwar erscheint es durchaus berechtigt, das Keimprotoplasma, wie es auch andere Forscher thaten, als Träger der erblichen Anlagen zu betrachten und sich in dem »Idioplasma« alle Eingeschaften des ausgebildeten Organismus als potentiell enthalten zu denken, aber gewinnen wir damit eine Erklärung, dass wir uns dessen moleculare Zusammensetzung nach Analogie des entwickelten Organismus dem Bedürfniss entsprechend kunstvoll construiren, uns die Zusammenordnung der kleinsten Theilchen (Micellen) unendlich mannigfaltig vorstellen und demgemäss »zahllose Combinationen wirksamer Kräfte,« »zahllose Verschiedenheiten in den durch diese bedingten chemischen und plastischen Vorgängen der lebenden Substanz« annehmen, welche ebenso viele Verschiedenheiten im Wachsthum, in der inneren Organisation in der äusseren Gestaltung und den Verrichtungen verursachen?

Wird ferner etwa dadurch der Bildungstrieb seines räthselhaften Wesens entkleidet, dass wir an Stelle desselben die auf einander folgenden Modificationen im Idioplasma und die wechselnden Einflüsse setzen, unter denen das Idioplasma seine Anlagen zur Entfaltung bringt? Die naturgemäss folgenden Fragen, auf welchen Vorgängen diese Modificationen beruhen, und wie wir uns die Einwirkungen der umgebenden Umstände zu denken haben, hat zwar Nägeli aufgeworfen, jedoch keineswegs zu beantworten vermocht, zumal er nicht einmal für díe Structur des idioplastischen (in Form netzförmig anastomosirenden Stränge gedachten) System eine befriedigende Vorstellung abzuleiten vermag, vielmehr »den Charakter der noch verborgenen (nicht geometrischen, sondern phylogenetischen) Configuration« zugibt, mit deren Erforschung die Lösung »des grössten Räthsels der Abstammungslehre« gewonnen sei! Oder sollte es den Anforderungen einer physiologischen Erklärung entsprechen, »die Merkmale, Organe, Einrichtungen und Functionen des Organismus im Idioplasma in ihre wirklichen Elemente zerlegt« zu denken und sich vorzustellen, »dass dasselbe die Anlagen für verschiedenen Organe in ähnlicher Weise zur Entfaltung bringe, wie der Clavierspieler auf seinem Instrumente die auf einander folgenden Harmonien und Disharmonien eines Musikstückes zum Ausdruck bringt,« und einem so phantasievollen Bilde alsbald das Zugeständniss folgen zu lassen, dass die Art und Weise. in welcher die Mittheilung der Bewegungen unter den in dynamischer Verbingung stehenden Micellenreihen erfolge, für die Molekularphysiologie ein Geheimniss sei? Ist es möglich, im Ernste zu glauben, mittelst solcher zwar mechanisch gedachter, aber im gleichen Masse künstlich als willkürlich aufgebauter Constructionen eine Theorie zur Lösung des grossen Problems der Bildungsgesetze und der durch dieselben bedingten Stammesentwickelung begründet zu haben?« [3])

Jen v souvislosti s metafysickou příčinou, kteráž jest souhrnem všech podmínek ku všem úkazům, jen na podkladě křesťanského supranaturalismu dá se organický život řešiti.

Problem principu životního vysvětliti, jest úlohou filosofie a nikoli přírodovědy. Neboť příroda a filosofie jsou dvě zvláštní odvětví bádání. Filosofovi jest ovšem velmi vhod, když zajištěné výsledky přírodovědy svým způsobem ku rozřešení svého vědění využitkuje. Naopak však, chtíti na cestě faenomenální dosíci rozšíření otázek metafysických, jest phantasmagorie, jest

[1]) Prof. Dr. Schwertschlager, Die Entwickelung der Descendenzlehre besonders in den letzten zehn Jahren. (Nat. u. Oflb. 1880., p. 161).

[2]) Ibid.

[3]) Dr. C. Claus, Lehrbuch der Zoologie, 4. Auflage, p. 187.

přehmatem, jenž, jak zkušenosť učí, vede obyčejně k duševním nestvůrám, zvláště když člověk jest, třeba byl jinak důkladným v zoologii a anatomii, svátečním jezdcem v psychologii a po případě i v logice, jak tomu na př. u Eimra jest, jemuž systém nervový, specialní mozek, jest adaequatní příčinou všech tak zvaných činností duševních, jakož i reflexních zjevů a funkcí pocitu a volného pohybu, a jehož definice vůle zní: »Vůlí rozumím vyjmutí jedné části celosti v mozkových buňkách nahromaděných a na jejich hmotu vázaných, v napjetí se nacházejících sil nějakým popudem.« [4]) Ale jak to možno, že člověku, když jednu polovici mozku ztratí, přec celá činnosť duševní zůstává, toho nevysvětlil.

Kdož by měl za zlé, že takový člověk si pak stěžuje, že »jest politování hodno, že filosofie a nauka náboženská stále ještě život duševní u zvířete líčí jako instinktivní naproti životu člověka,« jak nám pan autor na str. 725. tuto stížnosť Eimrovu uvádí.

Jiným dokladem toho, kam člověk, chtěje na cestě faenomenální dosíci rozřešení otázek metafysických, dospěti může, jest Arnošt Häckel, jenž vytýkaje křesťanství, že prý si představuje Boha jako individuum obmezeného prostorného rozměru nebo dokonce lidské podoby,« myslí si sám Boha jako — »plynového obratlovce« (»ein gasförmiges Wirbeltier).[5])

Náboženství založeno jest v přirozenosti lidské, v potřebnosti »praktického rozumu.« Každá potřeba vyžaduje ukojení. Potřeba náboženská ukájí se věrou. Jestliže se však potřeba náboženská, místo positivní věrou, takovouto naukou a jí podobnými naukami ukájí, pak nedivme se, že ovoce z toho pocházející jest trpké. »Nebo nesbírají s trní fíků, aniž s hloží sbírají hroznů « Luk. 6, 44.

»Celá moderní věda pracuje nám do rukou, slouží našim účelům, musí jim sloužiti,« tak pravil vůdce social. demokratů Bebel ve své řeči na říšském sněmu německém dne 16. září 1878.

Že socialní demokracie především nauky Darwinovy pro své účely s prospěchem využitkovala, jest vůbec známo.

Dle Bebela slouží darwinismus socialismu hlavně proto, poněvadž nadpřirozený názor života, který na křesťanských pravdách víry spočívá, úplně odstraňuje a v člověku nic jiného než výše vyvinuté zvíře (höher entwickelte Bestie) spatřuje.[6])

Co činí darwinisté vůči tomuto využitkování Darwinovy theorie ve prospěch socialismu?

Oni se sice, jako na př. Häckel, Oscar Schmidt, Otto Ammon, nejrozhodněji ohražují proti vyvozování takovýchto důsledků z theorie Darwinovy a v jednotlivostech dokazují odpory mezi přírodovědeckým resp. descendenčně theoretickým a socialně demokratickým pojímáním, což se jim vzhledem k povrchním přírodovědeckým známostem Bebla a jeho soudruhů dosti snadno daří, avšak nemohou povšechnou správnosť čelných důvodů vyvrátiti. A jakž by také mohli, vždyť dle Virchowa [7]) jsou ony socialistické konsequence netoliko psychologicky odůvodněné, nýbrž i logicky nevyhnutelné.

Náprava v té příčině jest možná jedině na podkladě supranaturalismu křesťanského názoru světa. Jak se zdá, ztrácí již odpor proti nadpřirozenosti křesťanského názoru světa na své ostrosti. Na sjezdu německé a vídeňské společnosti antropologické v Inšpruku 1894. byli též 3 Františkáni, 2 světští duchovní a 1 Benediktin. Doufejme, že Stvořitel bude opět ve svá práva dosazen.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Když člověk sleduje přívaly cizinců do Věčného Města, vždy pozoruje s potěšením, že osoba sv. Otce a Vatikán je tím magnetem, jenž i kouzlaplnou mocí přitahuje a vábí k sobě jednotlivce i proudy lidstva i z nejvzdálenějších krajin. V prvních dnech května přivezly čtyři zvláštní

[4]) Wasmann, Die Psychologie in Eimers's »Entstehung der Arten« (Nat. u. Offb., 1889., p. 284.)

[5]) E. Wasmann, Höckels jüngstes Credo (N. u. Offb., 1893., 359.)

[6]) L. c.

[7]) L. c. p. 98.

vlaky přes tři tisíce poutníků ze vždy sv. Stolici věrné Toskány. Vedeni byli florentinským arcibiskupem kardinálem Bausou, svými biskupy a některými vynikajícími laiky. Římské kláštery postaraly se o ubytování těch, kteří se neuchýlili do hotelů. Druhého dne byli poutníci přítomni mši sv., sloužené sv. Otcem v sále »delle beatificazioni«, téhož dne odpoledne navštívili hrob velikého Pia IX. u sv. Vavřince. Když poutníci shromáždění v sále shlédli sv. Otce, uvítali jej tak bouřlivým a radostným voláním, že jásotu nebylo konce, a dlouho nenastalo ticho; dlouho čekal arcibiskup kard. Bausa, než mohl ujati se slova Oslovil papeže vzletnou řečí, v níž zvláště kladl váhu na věrnost toskánského lidu víře katolické, jevící se vroucí láskou k Marii Panně a nezlomnou příchylností k osobě Náměstka Kristova. Papež odpověděl rovněž vroucně, zřetelným, daleko slyšitelným, ku podivu silným hlasem, jenž svědčí o pevném jeho zdraví. Sv. Otec je pravý apoštol míru a lásky. Jeho moudrým zakročením zamezeno bylo již již hrozící válce mezi Chilskou a Argentinskou republikou v Americe. Správy obou republik to též s vděčnou myslí uznávají a výslovně sv. Otci děkují; Lev XIII. zaslal též Svůj dík arcibiskupům v Buenos Ayres a v Santiagu, kteří s horlivou myslí dle intencí sv. Otce v té věci jednali a svým působením platně přispěli, že jednání sv. Otce ve prospěch míru neslo zdárné ovoce. Jeho Svatosť jat otcovskou láskou k vlasti Své a k ubohým zajatým italským vojínům v Habeši, zaslal něgušovi Menelikovi vřelý list, žádaje, aby zajatce na svobodu propustil. Papež učinil tak s plnou důvěrou, pamětliv jsa dřívějších styků s králem Menelikem. Když totiž po smrti Pia IX. r. 1878. nynější sv. Otec nastoupil, zaslal mu král Menelik po zvláštním poslu blahopřejný list, a u příležitosti Jeho biskupského jubilea daroval do vatikánské knihovny vzácné knihy a spisy, odnášející se k habeškému zákonodárství. Při obou těch příležitostech poděkoval mu sv. Otec zvláštním listem. Skutek papežův vzbudil po celé Italii mocné vzrušení a neobyčejný dojem. Pamatujme jen, co psalo se při slavnostech zářijových: »Italie má jen jednoho vnitřního nepřítele, a tím je papež.« A tento »jediný vnitřní nepřítel« žádá nyní po marném a dlouhém diplomatickém vyjednávání habeškého krále, aby ubohé syny Italie propustil na svobodu! Zednářsko-židovská »Tribuna«, při každé příležitosti sv. Otci a katolíkům jízlivě nepřátelská, na výsost velebí sv. Otce. Nazývá papeže »palmou v zahradách Italie,« a ministry přirovnává — ke kopřivám. »Církev,« (píše »Tribuna«) »starajíc se jediná o vlast v těžkých jejich pohromách, získává si tím srdce celého národa; církev jediná je silná a v celém světě vážená; ona jediná může opuštěným chatrčím vrátiti jejich obyvatele, ona jediná může vrátiti nešťastné zajatce zarmouceným jejich rodinám. Všecko mlčí — jen hlas papežův zaznívá, hlas láskyplný a vřelý; spěje k výšinám nebes, letí přes hory, doly a moře, zaznívá plný majestátnosti a slávy až k srdci barbara, jenž hluboce pokořil Italii. Co nedokázali národové, dokázal papež; co nelze armadě, jest možno posvátnému slovu; tam, kde jméno Italie je v posměchu a ponížení, triumfuje jméno Lva XIII. Prodeunt vexila regis, tam kde zničen byl prapor, jímž Garibaldi vítězil nad nepřátely. Ejhle, zářijové slavnosti — pomstěny a zničeny!«

Tato slova zednářské »Tribuny« jsou nad míru poučná a dobře praví italské katolické listy, že právem mají na vždy býti zaznamenána — historii. Na krále Menelika učinil list sv. Otce hluboký dojem a rozhodl, aby zajatci byli propuštěni na svobodu. — Se zvláštním potěšením dodáváme, že dle zpráv listů sv. Otci velice blízkých těší se Lev XIII. výtečnému zdraví těla i ducha, o čemž svědčí nejen, že stále udílí audience, že stále pracuje atd., ale že překvapí svět co nejdříve po latinsku básní, oslavující královnu nebes, v níž jednotlivé episody jsou překrásné. Bůh zachovej dlouhá léta tohoto apoštola smíru a lásky!

Časopis »Hlídka« přinesl posudek o sv. 319—330. »Besed ml.«, jejž nemohu pominouti mlčením, třeba posudky »Hlídky«, která za ně odpovědnosti nebéře (viz poznámky na obálce 1. sešitu), byly soudnému čtenářstvu lhostejnými. Spisovatelé J. Milota, T. Polabská, J. Soukal, A. Svoboda, A. B. Šťastný, K. Zákoucký, Z. Zásmucká jsou tu i se svými pracemi nemilosrdně »strháni«. Vyvraceti tuto »kritiku« není možno, poněvadž to kritika není. Žádný spis není probrán, a posudky (vlastně odsouzení) jsou vysloveny frasemi, jež shrnouti lze ve slova: To všecko nestojí za nic. Nekřivdím panu kritikovi, když řeknu, že vzav do ruky «Besedy ml.«, pomyslil si: Tohle rediguje V. Špaček, který vydává v knihtiskárně Cyrillo-Methodějské »Rajskou Zahrádku« (tam, kde vycházejí také p. kritikem tak »milované« »Večerní zábavy«) — to se tedy musí

řezat! — Tón, jakým p. kritik píše, je takový, že málo sluší vědeckému listu, (viz »čouhající trámy«, »tendenční cáry« a pod. rčení) — je krátce takový, že se k němu nedá strhnouti skutečný kritik, jemuž běží o věc. Pan kritik tupí osoby, vyčítaje mně výdělkářství a p. Zákouckému literární podloudnictví. Jak jsem »výdělkářským«, pověděly by p. kritikovi osoby, jež mne znají lépe než on; a závidí-li mi toho výdělku při »Besedách«, jichž redakce při mnohé jiné práci z velmi důležitých příčin se nevzdávám — jsem ochoten mu jej přepustiti; pak by se aspoň trochu pozvedla ta naše literatura pro děti, která dle mínění p. kritika v 99% nestojí za nic. To »výdělkářství« vracím tedy se vší zdvořilostí p. kritikovi a nyní mu objasním to »liter. podloudnictví«. Poněvadž rukopis p. Zákouckého nestačoval, vřadil jsem do něho tři krátké povídky, jež měl v »Zahrádce«, nevěda, že on je zařadil do sbírky jiné, jako nevěděl on, že já je dám do »Besed«. Chyba se tedy stala tím, že jsme se nedorozuměli. Spravedlivý kritik by to ovšem vytkl, ale nikdy by nepronesl hrubé urážky nevěda, nestalo-li se tu pouhé nedopatření. Avšak p. kritik zdá se býti nad pojem o spravedlnosti příliš »povznesen«. — Povídce »Rodná obec« dostalo se svého času zvláštní pochvaly od sboru, který posuzoval práce pro »Dědictví maličkých«, a jen proto v »Dědictví« nevyšla, že ono, vydávajíc ročně jen jeden svazek, bylo pracemi na mnoho let zásobeno. A že p. kritik ze sbírky mých povídek vybral slova »pláč, slzy, pohnutí« a pod. a nazývá proto dětskou literaturu slzavým údolím, je prostě směšné: kdo přečte tyto povídky, pozná, že ten pláč jest v nich věcí úplně vedlejší. P. kritik mohl stejně duchaplně vypsati slova »řekl, pravil« a pod. a pro ně povídky odsouditi.

»Besedám« dostalo se s mnoha stran posouzení velice příznivého; nicméně nás odsouzení jich p. kritikem překvapiti nemusí. Neboť kdo tvrdí, že přestává všecko spisovatelské umění tam, kde se mládež nabádá ku mravnosti a zbožnosti, že tam je umění nemožné (a p. kritik to hlásá svými kritikami) — ten zaujal velmi podivné stanovisko, a je s ním těžká řeč. Pak se nepodivíme, když takový kritik vytýká těmto povídkám mravokárnost a pobožnůstkářství (!), což by tak slušelo »Školskému Obzoru«, ale divně se vyjímá v listě katolickém, nepodivíme se, když tvrdí, že 99% spisů pro mládež nestojí za nic, ani se nepodivíme, že »Hlídka liter.« podobné spisy vždy »trhala«, ale za to doporučila dětem svého času pověstné »Srdce«, v němž se líčí darebácké kousky rozpustilců, schvaluje se lež a doporučuje ta známá humanita bez Boha. To ovšem není mravokárné, ani pobožnůstkářské — v tom je »umění«.

Ale budiž: proti gustu žádný dišputát; podávám čtenářům na uváženou jen toto: všecky ty drobné povídky, p. kritikem odsouzené, byly dříve uveřejněny v různých časopisech, jejichž redaktoři je tedy již přede mnou uznali za dobré; některé však byly uveřejněny i v časopise »Hlídce« velmi blízkém, a nejen to: i práce, jichž jsem nepřijal, shledav je slabšími ostatních, byly v témž časopise otištěny. Až tedy pan kritik »strhá« ve »Hlídce« také týž časopis, potom každý uvěří, že má tu »trhavou« kritiku již v krvi, ale že aspoň měří stejným loktem. Jinak bude každý jeho »kritiky« považovati jen za soustavné tupení, čelící k ubíjení některých podniků, což jest až příliš patrné. — Mohl bych ukončiti slovy p. redaktora »Čecha«: »Snad je to vědecké, snad i velmi vědecké, ale pravda to není« — a dokládám: frase nejsou kritiky, byť se v nich házelo pro větší efekt cizími slovy a »uměním«. Bez toho umění, jak si je myslí p. kritik, naše mládež ještě obstojí, ale neobejde se bez mravnosti a zbožnosti. Nechť pan kritik »trhá« dále; co »strhne« nejdřív, to dobré spisy pro mládež nebudou. V. Špaček.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Komité pro literární sjezd družstva Vlasť konalo ve čtvrtek dne 18. června t. r. v redakci »Vlasti« za předsednictví pana profesora dra. Mat. Kováře sedmou schůzi. Přítomni byli všickni členové literárního odboru a za socialní odbor p. T. J. Jiroušek. Nejprve bylo konstatováno a na vědomí vzato, že stanovy družstva nepřipouštějí název: literární a socialní sjezd, a proto bude

název zníti: literární sjezd družstva pro vše, i pro třetí den, který jest věnován výhradně otázkám socialním. — Pozvání na vynikající osobnosti jsou již rozeslána. Účastníci sjezdu se již hlásí. — Bylo usneseno, aby vdp. kanovník dr. Josef Burian byl požádán, aby poskytl účastníkům sjezdu volná místa v Jednotě katolických tovaryšů. Pro dámy, jež sjezd navštíví, získají se byty v ženských klášteřích a u soukromých rodin. Programy a legitimace dají se do tisku až týden před sjezdem a obé dostanou účastníci sjezdu (programy všickni, legitimaci jen nečlenové) až při schůzi. Komité se usnáší, aby se resoluce v sekčních schůzích přijaté ve druhé slavnostní schůzi již neodůvodňovaly, ale prostě přednesly. Konečně probíralo komité navržené provolání do novin. Provolání bylo v různých směrech opraveno a doplněno a opravené znění pak jednohlasně schváleno. Po vyčerpání programu uzavřel předseda pan prof. dr. Matěj Kovář schůzi.

Další zprávy o sjezdu: K pozváním, jež komité rozeslalo, odpověděli již: 1. děkanství theologické fakulty na c. kr. české universitě Karlo-Ferdinandské v Praze. Vdp. prof. Dr. Jos. Pachta, t. č. děkan, píše, že sbor profesorů s díky přijal pozvání k sjezdu, a že členové jeho, kteří v těch dnech v Praze budou meškati, dle možnosti jednání sjezdu zúčastniti se hodlají; 2. vdp. prof. Dr. Jan Nep. Soukup za sbor profesorů bohosloveckého účeliště v Hradci Králové mimo jiné sděluje: . . . prosíme dobrotivého Hospodina, by Vašemu sjezdu a tím i církvi naší v Čechách hojného zdaru a požehnání uděliti ráčil. Pokud bude jednotlivým kollegům lze, ochotni jsou k zvelebení sjezdu přispěti svojí přítomností; 3. král. kolleg. kapitola sv. ap. Petra a Pavla na Král. Vyšehradě. Vys. důst. p. kap. děkan Fr. Kočí píše, že kapitola najisto zastoupena bude na sjezdě některým členem svým. — Komité sděluje dále, že vldp. kanovník Dr. Jos. Burian milerád svoluje, aby účastníci sjezdu, pokud v Jednotě kat. tovaryšů místo stačí a poměry tomu dovolují, bratrského pohostinství použíti mohli; pro dámy jest zajištěno obydlí (pro 10—15 osob) v pražském ženském klášteře. Prosíme opětně a opětně, aby nám každý účastník sjezdu v čas, do 1. srpna t. r., dopsal, abychom oprávněné přání jeho vyplniti mohli; kdo se pozdě k sjezdu přihlásí, nevíme a nezaručujeme mu, zdaž mu byt zdarma bude moci býti poskytnut. I ti, kdož v hostincích nebo v soukromých bytech bydleti hodlají, prosí se, aby nám své účastenství do 1. srpna t. r. oznámili. Spolky a korporace, které jsou členy našeho družstva, může zastupovati bez legitimace pouze jeden zástupce, ostatní členové musí býti opatřeni legitimacemi.

Výbor družstva Vlasť konal 2. července t. r. čtvrtou schůzi. Přítomno bylo 7 členů výboru a hosté dp.: katecheta Václav Müller, duch. správce K. Štella a kaplan Emil Dlouhý Pokorný. Vdp. děkan V. Krupička nepřítomnost písemně omluvil. Starosta družstva dp. dr. R. Horský zahájil ve dvě hodiny odpoledne schůzi modlitbou. Protokol dp. Fr. Žákem přečtěný byl schválen. — C. k. místodržitelství povolilo družstvu užívati autografu, a k návrhu pana Tom. Jirouška koupí se k autografu místo dvou čtyry kameny. Starosta sdělil že se všude, kdekoliv cestuje, jeví pro literární sjezd živý zájem. Pěvci z Klárova ústavu slepců budou požádáni, aby zapěli při dvou slavnostních schůzích uvítací sbory; třetí den, kdy budou výhradně socialní přednášky, požádá se pěvecký sbor Jednoty katol. tovaryšů v Praze, aby zapěl: »Píseň práce«. Zpěv papežské, císařské a národní hymny po slavnostních schůzích bude doprovázeti na harmonium dp. František Žák. — Jeho Milost ndp. biskup Eduard Jan Nep. Brynych děkuje družstvu písemně za blahopřání k 50tiletému jeho jubileu. — Jednotám v Úpici a v Přibyslavi udělí se knihovny, ale až v říjnu, na podzim t. r. — Jednoty ve Zbečníku, v Třebíči a dp. Tom. Bláha za jednotu sv. Methoděje ve Vídni děkují za darované knihy. — Churavému knězi spisovateli na Moravě udělil starosta z fondu pro katolické spisovatele 30 zl. podpory, což výbor ochotně schválil. — Nemocné pracovnici v expedici uděluje výbor 10 zl. podpory a ponechá se jí po celý čas nemoci táž mzda, kterou si v expedici družstva vydělala. (Dokončení.)

VLASŤ.

Michal Hórnik a jeho doba.

Příspěvek k dějinám literatury horno-lužické tohoto století.

Napsal **Fr. H. Žundálek.**

(Pokračování.)

Národ lužicko-srbský jest nečetný, a vzdělanců málo; proto nemůžeme se diviti, že vychází tak málo samostatných publikací. Za tou příčinou jest také poskrovnu spisů, které vydal Hórnik samostatně — nebylo pro koho, a proto omezil se jen na knihy nejpotřebnější, ač toužil do toho nemálo, protože tím lze zajisté upevniti a posilniti rozvoj národní.

Spisy vydané do doby Hórnikovy nehověly již novější době, anyť poskytovaly jen nejpotřebnější věci náboženské. Také jazyk v nich byl znešvařen a znečistěn, takže nebylo divu, že upřímní Srbové nebyli spokojeni s dosavadním stavem domácího písemnictví.

Chtěje alespoň částečně podle sil svých odpomoci tomuto zlu, snažil se Hórnik pracovati hlavně o čítance, které studující mládež dosud neměla po ruce, kde by byly stručné příklady různých druhů písemnictví, a co hlavního, v dobré, správné srbštině. Také vzdělanci jiných národů, kteří chtěli poznati literaturu lužicko-srbskou, neměli dosud příležité knihy ryzí srbštinou psané a uspořádané novým skladným pravopisem. Slíbil sice známý učenec J. P. Jordan již r. 1841., že vydá podobnou čítanku (jak připomíná na obálce svojí mluvnice), avšak nedošlo k tomu, protože jeho pokus opraviti srbský pravopis, jeho mluvnice i jeho časopis nepotkaly se s velkými úspěchy v jeho vlasti, proto zanechal vší práce v jazyce lužicko-srbském a věnoval se jiným prácem, hlavně v oboru filologickém.

Hórnikova Čítanka, malý to výbor národního a novějšího písemnictví, byla tehdy prvním pokusem v tomto oboru, a řekněme také pokusem velmi zdařilým. Jeť knihou velmi příhodnou, praktickou, ač málo objemnou, jak pořadatel sám doznává (mát 98 stran zábavné části), než, na tehdejší poměry nebylo očekávati nic lepšího a obšír-

nějšího; čítanka vykonala svůj úkol. Vybrati z tehdejšího domácího písemnictví z různých oborů věci skutečně cenné a vynikající v každé příčině, nebylo tehdy zajisté nic snadného. Pořadatel ze skromnosti sám přispěl jen málo pracemi, ponechávaje místa ostatním spisovatelům, z nichž tu vidíme zastoupeny hlavně Zejleře, z něhož vybrány jsou bajky prosou i veršem a lyrické básně, dále je tu Imiš, Pful, Jan Arnošt Smoleř, Michal Rostok má zde přírodopisné články, Handrij Dučman, Jakub Buk, Cyž, Jan Wehla a j. Obsah této čitanky jest takto rozvržen: I. A) Přisłowa. B) Basnički a powjesće z ludu. C) Bajki. D) Powučne a zabawne wšelčizny (rozmanitosti). II. A) Narodne pěsnički. B) Bajki. C) Druhe episke basnje. D) Lyriske basnje. — K čítance byl přidán praktický orientační slovníček o 58 stranách.

Neméně důležitým jest spis »Historija serbskeho naroda«, jejž převedl z polštiny na jazyk lužický; dějiny tyto jsou určeny všem vzdělancům, jakož i lidu obecnému, protože, jak Hórnik tvrdí, jest povinností každého, aby znal dějiny svého národa. Minulosť, jakož i nastávající historické povolání národa srbského povzbuzují každého upřímného Srba, aby poznal původ, děje a osudy svých předků a tím utužil národní vědomí a lásku k národu svému, jakož i vystříhal se vad a poklesků, kteréžto příčiny byly zkázou a neštěstím všech národů slovanských, jak se obecně uznává. Proto, kdo pozorně přečte dějiny srbského národa, najde tu mnoho poučného, pozná zvláště, kam vede nesvornosť, pozná, že proto hlavně jsou dějiny národa toho smutny. Přesvědčí se, že Srbové byli dříve velkým národem, konečně pak nepříznivým osudem i vlastní vinou se počet jejich zmenšil, a přes všecky nehody, které naň přikvapily, se přece dočkal znovuzrození z dávné poroby. A právě toto znovuzrození dává nám naději, že nezhyne národ tento ani v budoucnosti, nýbrž že mu svítá slunko lepších dob. Žijíť v Lužici jako původní domácí obyvatelstvo krajů těch v počtu nepatrném jako ostrůvek podobně jako Furlanové, Ladiňané, Islanďané nebo jako osadníci větších národů z otčiny vzdálení jako Němci v Sedmihradsku a jiní.

Tuto naději výslovně a zřejmě potvrzují naše dějiny na str. 143., kde se praví: »Takový lid, tak zdravý na těle i na duchu — lid s tak mladými a stále ještě novými národními písněmi — lid s poesií tak živou a v celém jeho životě se jevící — lid, který má takové původní básnictví, jako jest na př. Zejleřovo a Kósykovo — lid, který má ještě tak zdravý národní i zbožný život, jako se jeví u národa srbského — takový lid nevyhlíží, jakoby *chtěl* nebo *měl* brzy vymříti, ač-li by nebylo důvodem toho, jak v jisté bajce: Denn ich bin gross, und du bist klein!

Jak bylo tohoto nástinu dějepisného potřebí, toho svědkem jsou hlasy všech lužických časopisů tehdejší doby; zvláště však si tohoto podniku vysoce váží »Łužica«, která podává o spise tom delší rozpravu, kde čteme doslovně: »Je to kniha, na kterou žádostivě čekali všichni vzdělaní Srbové, mladí i staří. A velkým štěstím jest pro nás, že se k vydání její sjednotili dva tak vynikající mužové. Dějepisec Vilém Bogusławski jest chvalně známý učenec a věrný i milý přítel Srbův, který ze všech učenců zná nejlépe naše dějiny a pracuje o nich již delší dobu s velkou láskou. R. 1858. přijel Bogusławski do Lužice a byl v Budyšíně Hórnikem mile uvítán; za jeho pobytu seznámil jej

Hórnik s prameny národní historie, a tu slíbil Bogusławski dáti o ní zprávu svým krajanům. Vlastenec lužický se z toho radoval a prosil, aby zachoval slovo. — Již v roce 1861. vydal v Petrohradě první dějiny Srbův od nejstarší doby až na naše časy polsky s názvem: »Rys Dziejów Serbo-łużyckich«, které jsou dávno rozebrány. Od té doby studoval dále pilně nejen dějiny Srbů, nýbrž i všech západních Slovanů. Při tom nově spracoval svoji historii srbského národa a žádal, aby jeho přítel, náš ctěný a v učeném slovanském světě známý národovec a předseda Matice srbské, Michal Hórnik, je vydal srbsky z jeho rukopisu pro lužický lid. Tento vynikající znatel naší srbštiny doplnil ji a přidal něco, zvláště v oddílu VII. a VIII., kde se jedná o našich novějších i nejnovějších dějinách . . . Tato kniha jest úplná a výborná, a to v každé příčině, jak v řeči, tak pořadí i provedení. Proto mohou oba pisatelé právem žádati, aby ji všichni Srbové věrně četli a v paměti zachovali . . . Srbská historie nemá býti pouze magistra vitae, nýbrž také buditelkou pilnosti a pracovitosti.« (Łužica 1884., str. 46.)

Tyto dějiny prokáží také výbornou službu všem, kteří se obírají záležitostmi lužickými, což zvláště má platnosť o době nejnovější, která je tam mistrně líčena.

Známý spis Šmídův »Genovefa« byl též přeložen Hórnikem do jazyka horno-lužického a byl v minulém desítiletí vydán již po třetí, z čehož vidno, jak poutavou četbou povídka tato byla i jest doposud.

Katolický lid měl zvláště málo samostatných spisů a pomůcek učebných, proto pečoval neunavný pracovník, aby nastala lepší doba i v této věci. Byl', jak jsme již výše uvedli, pilným zahradníkem, který se staral všude a doplňoval, kde se něčeho nedostávalo. Tak vydal velmi potřebnou knížku, které dosud nebylo: »Prěnja čitanka za serbske katholske wučernje v Hornej Łužicy«; dále se pokusil též o stručný nástin náboženství ve starém i novém zákoně a sestavil poučný spisek: »Krótke stawizny (dějiny) nabožnistwa w starym a nowym zakonju« (v roce 1861.).

Roku 1877. vydal Hórnik »Mjeńše spěwarsk knihi«, r. 1879. sestavil »Pobožného spěwaře« a deset let potom uspořádal výbornou modlitební knihu i zpěvník »Pobožny wosadnik«. V prvním díle tohoto posledního spisu obsaženy jsou modlitby mešní, nešporní, při procesích, pohřbech, poutích a mnohé jiné; při pobožnosti nešporní jest přidán k žalmům srbským latinský text, kterého se užívá v kostele. Kdo by hledal ještě jiných modliteb a pobožností, toho odkazuje skladatel na hojnější výběr v této příčině, totiž na »Novou Ježíšovu vinici« Waldowu, kterou r. 1877. nově upravil Jiří Łusćanski.

Druhý díl »Pobožného osadníka« obsahuje kostelní písně. Vydavatel obšírně vykládá v »Katholském Poslu« r. 1889., proč se podjal této tak obtížné práce a uvádí stručné dějiny písně kostelní v Lužici. Církev katolická nepotřebuje ovšem tou měrou kostelních písní, jako na př. luteráni, protože pěje při mši sv., při modlitbách a obřadech latinsky. A také si přeje, aby se zpívalo při mši sv. týmž jazykem z důležitých příčin; dovoluje však průvod a jako doplňkem zpěv jazykem národním. Tak povstaly také srbské písně, které se zpívaly ve chrámě a jiné opět při průvodech, při domácích pobožnostech, při pohřbu a při jiných příležitostech.

Opuštěný a pronásledovaný lid dlouho čekal na podobné zpěvy! Do 14. a 15. století nezpívali ani Němci domácím jazykem ve svých chrámích, tím méně pak Srbové. Lid zpíval pouze odpovědi na zpěv duchovního a zvláště často »Kyrie eleison« (Pane, smiluj se nad námi, čili jak u nás staročesky: Gospodi, pomiluj ny), a z toho povstalo též srbské slovo »kěrluš« (cf. »krleš«). Srbští duchovní neznali českých písní kostelních z druhé polovice 14. a 15. století, jinak by je byli překládali docela jistě do srbštiny. Písně pak bratří českých též neměly účinku mezi Srby, protože zůstali tito dobrými katolíky.

Teprve když Němci počali zaváděti nábožné zpěvy ve svém jazyce do svých chrámů (děkan Budyšínský Jan Leisetritt vydal německou sbírku písní kostelních r. 1567.), následovali srbští kněží jich příkladu. Jest jen škoda, že nepřekládali církevních hymnův, sequencí a antifon z textu latinského, nýbrž pouze z němčiny. A k tomu jest každý počátek těžký, dodává Hórnik. Proto byly srbské »kěrluše« složeny řečí velmi špatnou a zkaženou. Překladatelé, jak podotýká náš pracovník, uměli sice dobře latinsky i německy, avšak neměli žádného poučení o vlastním jazyku, a proto překládali doslovně z němčiny, protože mezi Němci studovali a jich duchem byli odchováni. Srbové nemají tedy dobrého a správného textu svých starých kostelních písní.

První známý zachovaný překlad »kěrlušů« jest přidán ku převodu evangelií tehdejšího radwořského faráře »Swětlika« z r. 1690.; jest tu zaznamenáno čtrnáct písní. Dokud nebylo těchto tištěných písní, zpívalo se jen několik kratších srbských zpěvů. Druhou sbírku kostelních písní uspořádal opět Swětlik, a to o šest let později, roku 1696., sbírka tato obsahuje však již mnohem větší počet písní, totiž 86, a roku 1720. dokonce 102. Pro evangelické Srby byl pořízen překlad podle zpěvů *katolických* teprve roku 1710. se 199 písněmi. Také z této ukázky vidíme, jak nepravdivo jest tvrzení, že by teprve luteráni byli prvními, kteří se zajímali o kostelní zpěv. Katolíci již dávno před tím pěstovali obor ten, a toho se pak chopili luteráni a snažili se více v tom oboru konati, poněvadž jiného neměli, kdežto katolíci mají při svých obřadech zpěvy latinské.

Hlavním pracovníkem katolických Srbů byl radwořský farář Walda, který r. 1765. přeložil a přepracoval mnoho »kěrlušův«. Přepracovati píseň bylo ovšem dovoleno, protože to nebylo písmo sv., jak tvrdí správně Hórnik, neboť toto má se uchovati neporušeno. První vydání jeho »Wince« (vinice), modlitební a zpěvácké knihy, mělo již 165 písní, druhé pak vydání knihy této obsahovalo 660 »kěrlušů« (z r. 1787—88.).

Waldův zpěvníček byl zaveden v Budyšíně a v Radwoře; též P. Tecelin Mět, cistercijský mnich, otiskl některé písně znova r. 1829. V ostatních osadách však se vzpírali těmto písním z důvodů v pravdě malicherných, že prý jest nyní písní mnoho, a tím kniha že nabyla velkého objemu, pak že byly tištěny ve dvou sloupcích jako protestantské! Teprve v našem století si začali vážiti sbírky této a užívali jí při pobožnostech, procesích, pohřbech a j.

Poněvadž žádný duchovní nevydal menší a neopravené sbírky písní, pomáhali si neučení lidé sami. Rolník Čornak a Bjeńš »vydali« novou vinici s 94 písněmi hanebným jazykem i pravopisem, tak že byla sbírka ta zničena na rozkaz duchovní vrchnosti; druhé vydání

není o nic lepší. R. 1836. upravil farář Sommer menší sbírku se 138 písněmi, která se však nerozšířila.

Hórnik pak si dobyl největších zásluh o kostelní zpěv srbských katolíků tím, že vybral, přidal a opravil stávající kěrluše v »pobožném osadníku«, kde jest jich kolem 750. Byla to ovšem práce velmi namáhavá, protože bylo ve sbírkách mnoho takových písní, které se vůbec do kostela nehodily, ježto nevyhověly podmínkám kostelního zpěvu, a mnoho jich bylo znešvařeno. Hórnik však byl k tomuto úkolu nad jiné způsobilý, protože znal výborně svoji mateřskou řeč a její zákony.

Když pak dokončil toto bohumilé dílo a odevzdal je svým krajanům, žádal jich snažně, aby rozšířili tuto knihu, aby tak se zahostila jednota kostelního zpěvu v katolické Lužici: »Vezměte tedy, milení katoličtí Srbové, tyto nové knihy do rukou a rozšiřujte je podle možnosti. Nevykládám vám, co stálo práce upraviti a přepisovati písně ty (u pozdějších vydavatelů bude již lépe!) pro různosť starého pravopisu. Jenom to pravím, že bych byl velmi spokojen, kdybyste se dali navésti k *jednotě* v srbském nábožném zpěvě. Od počátku svojí duchovní správy mezi vámi jsem toužil po *takové jednotě* a zavedení *důstojných* katolických zpěvníků a k tomu jsem pracoval; nyní to bude možno pomocí kněží, učitelů nebo varhaníků, kteří připravují již nové choralní knížky, a zvláště — pomocí, které od vás všech očekávám.«

Toť stručný dějinný nástin kostelního zpěvu srbsko-lužického u našich katolických krajanů, pro kteroužto příčinu jsme se o něm zmínili šíře.

Hórnik pracoval stále, aby obohatil písemnictví svých katolických krajanů — jeho životním úkolem však byl správný, ryzí překlad písma sv., a úmysl tento také z větší části provedl; přípravou k tomu byl překlad »biblické dějepravy« ve správné srbštině, který vydal roku 1891.

Lužické písemnictví nezačalo se dlouho pěstovati pro nešťastné poměry, proto nesmíme se diviti, že nebylo brzy přikročeno ku převodu knihy knih, písma sv. První, který přeložil písmo sv. nového zákona do jazyka horno-lužického, byl Jurij Swětlik, farář radwořský a později kanovník budyšínský, a to bylo roku 1688.; teprve r. 1707. postaral se též o překlad starého zákona, tak že by byli měli lužičtí Srbové katoličtí úplné písmo svaté vyloženo svým mateřským jazykem, kdyby byly oba překlady vydány tiskem. Zlověstná reformace však byla vinna, že se tak nestalo. Zbylo totiž v době té velmi málo katolických Srbů, a poněvadž nebylo tehdy mecenáše, který by byl na svůj náklad vydal knihu tuto tak potřebnou, neměli lužičtí Srbové katoličtí až do poslední doby písma svatého ve svém jazyce k veliké škodě vlastní. Lid neměl překladu, avšak ani kazatelé neměli jednotného převodu perikop evandělních i epištolních — každý překládal podle libosti i zdání, tak že mnohde se ukázky ty jen hemžily hrubými poklesky mluvnickými i slohovými, což se ovšem nesrovnávalo s posvátnosti předmětu!

Pokusilť se sice nedávno zemřelý Jakub Buk alespoň o to, aby přeložil nový zákon ku potřebě kazatelů, avšak dílo jeho zaniklo již prvním sešitem, vydaným r. 1862.; sešit ten obsahoval evangelium sv. Matouše a část evangelia sv. Marka (1—3, 8).

A opět odpočívala práce v oboru tomto plných 25 let — celé čtvrtstoletí, a přece bylo překladu písma sv. nevyhnutelně potřebí, také proto, že evangelíci příliš vysoko cení bibli, a poněvadž evangeličtí Srbové měli překlad svůj o něco dříve.

Bylo jim ovšem také dosti dlouho čekati. Již Martin Luther chtěl, aby se poskytlo Srbům písmo sv. v jejich jazyce, avšak jemu bylo namítáno, že řeč jejich vymře. Tehdy bylo zvláště v Dolní Lužici ještě mnoho srbských, avšak ani tam, ani v Horní Lužici nedokončil se překlad písma sv. Po částech se vydávalo písmo sv. První ukázku podal v té věci Martin r. 1627., an vydal »pokutne psalmy« (kající žalmy). Teprve r. 1728. obstarali s velkou námahou překlad celého písma Jan Langa, Matěj Jakuš, Jan Böhmar a Jan Wawer. Od té doby byla bible vydána pro Srbské evangelíky desetkráte, posledně r. 1893. v 7000 výtiscích. Přece však není ani v posledním vydání správný a ryzí jazyk, je tam ještě mnoho germanismů, což jest zajisté slabou stránkou všech luteránských spisů. A pak největší vadou vydání toho jest, že jest psáno pravopisem evangelíků, pravopisem německým.

Ačkoli tedy se dostalo katolickým Srbům srbské bible mnohem později nežli jejich krajanům, přece mohou býti spokojeni, protože mají písmo sv. nového zákona řečí úplně správnou a skladným či analogickým pravopisem; a tak jest přístupno vydání to nejen katolickým Srbům, nýbrž také i ostatním Slovanům, poněvadž pravopis jest zvláště našemu velice podoben, a řeč jest velice jednoduchá, prostá a srozumitelná, tak že odtud se možno učiti právem správnému jazyku horno-lužickému.

K překladu tomu nebylo na ten čas schopnějšího pracovníka, nežli Hórnik. Byl však zahrnut příliš pracemi, a tak stále odkládal. Jurij Łusćanski podal k tomu pomocné ruky, což se stalo před rokem 1887., kdy v březnu vyšel první sešit překladu písma sv. nového zákona. Překlad byl pořízen podle Vulgaty, neboť podle latinského authentického textu má se písmo sv. překládati do jazyků národních, avšak Hórnik srovnal Vulgatu s původním textem řeckým, poněvadž horní lužičina se vyrovná téměř bohatostí tvarů svých jazyku řeckému.

Když vyšel první sešit tohoto převodu, vítal »Katholski Posoł« nadšeně veledůležitý tento podnik slovy: »To je skutk serbskoho pismowstwa« — a také právem, neboť dílo to řadí k nejvýtečnějším pracím u veškeré literatuře katolických Srbův.

Trvalo to však také skoro devět let, nežli namáhavé dílo bylo skončeno. Hórnik však se nedočkal jeho dokončení; když byl vydán čtvrtý sešit, odešel z tohoto světa, aby si odpočinul po neúmorné práci. Sešit pátý, poslední, byl vydán začátkem tohoto roku.

»Nowy Zakoń« vyšel nákladem družstva sv. Cyrilla a Methoděje. Co zbylo po úhradě výloh z »Katholského Posla«, bylo opět užito na vydání srbských katolických knih. Tak vyšly hlavně »Životy Svatých« ve 12 sešitech, a letošního roku má býti dílo to taktéž přivedeno ke konci; kromě toho vyšla nákladem téhož »tovaryšstva« velká část menších poučných i zábavných spisů pro katolické krajany.

Celé dílo překladu nového zákona stálo 4300 hřiven, z toho bylo uhrazeno dobrovolnými dary pouze 1000 hř., tak že velkou většinu vydání nesl nepatrný katolický spolek sv. Cyrilla a Methoděje. Tím ovšem se téměř úplně zbavil všech kasovních zásob, tím

spíše, poněvadž sešity 3. a 4. byly dávány úplně zdarma členům tohoto družstva, a také poslední sešit dostal každý člen, kdo zaplatil řádně roční příspěvek 1 hř. 50 fen. — V knihkupectví stojí celý »Nowy Zakoń« 7 hř. 50 fen., tedy každý svazek 1.05 hřiven.

Právě tímto dílem postavil si Hórnik nejstkvělejší pomník v literatuře horno-lužické, protože je to práce vskutku epochalní, mající význam nejen pro přítomnosť, nýbrž pro nedohlednou budoucnosť.

A dílo toto bylo poslední, které vykonal pro svůj milovaný národ. Jakoby byl vyplnil již úlohu svou na tomto světě, byl povolán Prozřetelností Boží v plné práci, aby si oddechl a byl odměněn za svoje působení.

* * *

Ačkoli byl Hórnik pevné soustavy tělesné a na pohled zdál se býti kvetoucího zdraví, přece ochuravěl vážně před šesti lety. Tehdy se všichni upřímní národovci obávali, že nemoci této nepřečká k velikému zármutku všeho Srbstva. Hórnik sám byl tehdy na smrť připraven a pořádal svoje poměry, pořídiv poslední vůli, aby beze starosti o záležitosti pozemské odešel na onen svět. Tehdy však se mu navrátilo zdraví, tak že nikdo neměl obavy, že by snad života jeho bylo již na mále.[1]) V polovici února r. 1894. se nachladil a onemocněl, avšak přece se uzdravil, tak že sloužil opět mši sv. a vykonával svoje denní práce.

Ve čtvrtek 22. února téhož roku účastnil se ještě sezení konsistorního a zajímal se o všecky záležitosti, které se projednávaly. Jeho dlouholetá hospodyně přišla odpoledne, aby připravila lampu, bylo to právě ve 4 hodiny. Právě byl se domodlil brevíř a po chvilce hluboko vzdychl, což však se častěji stávalo. To se opakovalo několikráte, a tu klesal nešťastný Hórnik již ze židle, avšak přece se podařilo hospodyni jej ještě zadržeti, a tu se ho tázala, zda mu je hůře; avšak pan kanovník neodpovídal. I opětovala otázku a dodala, zdali má zavolati lékaře. Avšak ani tu nedostala odpovědi.

Nebylo již pochybnosti — byla to jeho poslední chvíle. Smrtelný pot vyvstával na jeho čele, oči se přivíraly a obracely v sloup. Rychle poslala pro lékaře a duchovního, který mu udělil ještě poslední pomazání. Lékař potvrdil truchlivou domněnku — konstatoval smrť.

Michal Hórnik zemřel náhle, raněn byl mrtvicí dne 22. února roku 1894. o $^3/_4$5 odpoledne.

Jedenkráte tázal se biskup americký, náš krajan Neumann, jistého bratra v klášteře, která smrť jest lepší, zda po dlouhé nemoci nebo smrť náhlá. Bratr se poněkud rozmýšlel a odvětil: »Beze vší pochyby jest lépe, je-li kdo nemocen, aby se mohl připraviti na odchod z tohoto světa.« »Podle mého zdání,« uvažoval biskup, »jest náhlá smrť mnohem příznivější pro člověka, poněvadž není mu třeba snášeti bolestí, a tu často člověk bývá netrpělivým, ano, hřeší snad ještě více; při náhlé smrti toho není. Ovšem jest potřebí, aby člověk byl stále na smrť připraven. Pak může každé chvíle hleděti bez bázně smrti vstříc a není se mu obávati přísného soudu, který na každého čeká po odchodu z tohoto světa. Jisto však jest, že nejlepší jest smrť, kterou Pán Bůh na člověka sešle.

[1]) Tuto stať podáváme hlavně podle »Katholského Posla« r. 1894. č. 5. a 6., pak podle »Łužice« čís. 3. a 4. a »Serbských Nowin« č. 8. a 9.

Uvážíme-li tyto názory, jimž nikdo moudře neupře pravdivosti, nemůžeme pochybovati o tom, která smrť by bývala lepší pro našeho pracovníka. Jistě že jest nejlepší ona, kterou Pán Bůh dopustí na člověka ve své nevývratné moudrosti. Byltť Hórnik řádným, vzorným knězem, který pracoval jako kaplan, farář i kanovník ke cti a chvále Boží a ke spáse duší sobě svěřených; a zajisté přivedl svým kázaním, příkladným zbožným životem a veškerými pracemi svými v duchovní správě mnoho osadníků do radostí nebeských. Vůbec pak ve všech pracích měl na mysli čest a chválu Boží a prospěch svých krajanův — »Bohu k česći — Serbam k wužitku« to byla červená nit, která se jeví u veškerých snahách neúmorného pracovníka.

Děkanství budyšínské oznámilo officielně v budyšínských novinách a zvláštními listy úmrtí svého dlouholetého člena, a farář Jakub Skala, redaktor »Katholského Posla«, pak uvědomil všecky přátely a známé nebožtíkovy v Lužici i v ostatních slovanských zemích o této truchlivé zvěsti.

Všude, doma i za hranicemi, ohromila zlověstná zpráva tato všecky, kdo znali nebožtíka buď osobně nebo z jeho rozsáhlých prací. Nikdo nechtěl uvěřiti zvěsti této, avšak nebylo pomoci: »Hórnik umřel!« Byla to skutečná, drsná pravda.

Zvláště v Lužici působilo úmrtí to velmi trapně, jak vidíme z četných projevů z jeho rodné země. Tu teprve poznal srbský lid, koho pozbyl. Tehdy teprve pociťovali všichni upřímní Lužičané hroznou mezeru, která se mezi pracovníky tak nečetnými rozevřela. Jak soudili Srbové o této události, toho ukázku podáváme z kalendáře »Krajana« na r. 1895.: »Hórnikem pozbyl srbský lid největšího syna, srbské písemnictví nejpilnějšího pracovníka, srbská věda nejslavnějšího zástupce. Čím byl Hórnik katolickým Srbům, veškerému národu srbskému, celému Slovanstvu, nelze vyjádřiti krátkými slovy. Co napsala jeho ruka, co opravila a vydala! Co studií, co práce, co peněz, co sil tělesných a duševních vynaložil, aby obstaral našemu lidu časopisy, nábožné i školní knihy, nový společný zpěvník kostelní, vědecká díla! Přes čtyřicet let v tom pracoval, celý život na to obětoval. A co jej k tomu pohnulo? Snad naděje na časný prospěch? snad touha po světské cti? Že ani toho, ani onoho nebylo možno dojíti, to nevěděl nikdo lépe než Hórnik sám. Ni zisk, ni sláva ho nepobádala k této práci. »Všecko Bohu ke cti a Srbům k užitku!« To bylo jeho heslem. A všecku sílu, kterou jedině dokonal své obrovské dílo, čerpal z nevysýchajícího pramene *lásky* k svému národu nepatrnému, ubohému, pronásledovanému . . .«

I v Čechách byly si toho všecky strany vědomy, koho není již mezi živými, a téměř všecky naše časopisy se rozepsaly o významu muže tak slavného. »Čech« ze dne 24. února 1894. vystihl stručně, avšak bystře jeho všecky práce, an dovozoval: »Byltť (Hórnik) rhapsodem, polyhistorem, archaeologem, ethnografem, politikem a publicistou svého lidu. V jeho osobě soustředívaly se paprsky celého obzoru národního, a jeho duchem procházel veškeren vnitřní život, který vyzařoval zušlechtěný, krásnými vlastnostmi jeho ducha . . . V národech malých, kde vynikající mužové vtisknou se ve zrak a v paměť více méně všem jeho příslušníkům, nabývají z pravidla povahy patriarchalní, a patriarchou takovým byl Michal Hórnik v nejhlubším smyslu slova.«

Z ostatních národů slovanských uvádíme polskou »Nowou Reformu«, kde se mluví o truchlivé události: »Největší z věrných synů starobylé Srbské země, největší myslí, srdcem i skutky byl do ní vložen . . . Ukazoval opravdu cesty na všecky strany otcovského kraje, sám je razil . . .«

A tak bychom mohli uvésti všecky důležitější časopisy a listy slovanské, které truchlily s Lužičany nad jejich otcem a vůdcem právě zemřelým.

S dovolením lékařovým odložen byl pohřeb až na pondělek, protože zvláště duchovní by nebyli mohli odejíti v neděli ze svých osad, a přece si přáli, aby prokázali nebožtíkovi poslední poctu.

Jaké oblibě Hórnik se těšil u lidu, viděti z toho, že v četných zástupech putoval od soboty do pondělka do jeho jizby, kde bylo tělo jeho na marách vystaveno, aby mu dali poslední »Božemje« — s Bohem. Oblečen byl v rakvi rouchem kněžským, jak tolik let chodíval k oltáři, aby přinesl oběť Všemohoucímu. V ruce měl růženec, který se ve svém životě velmi často modlil, a v ruce držel křížek — znamení víry a naděje v příští vzkříšení. Tichý a posvátný mír spočíval na jeho obličeji; byl to výraz téže dobroty a přátelství, kterým se vyznamenával celý jeho život. Zdálo se, jako by dřímal — dřímal spánek věčný, ze kterého se probudí o soudném dni.

V téže pracovně, kde prodlel přes 30 let svého života, bylo mu připraveno příjemné lože poslední, celá jizba byla přeměněna v kapličku a okrášlena mnohými palmami a věnci.

V neděli večer přišli členové některých katolických spolků městských, aby se pomodlili růženec a jiné modlitby a tak se odměnili alespoň částečně za všecku námahu a práci, kterou si s nimi dal jako jejich duchovní otec.

Téhož dne, kdy nezapomenutelný Hórnik zemřel, přijel biskup Drážďanský, který jest zároveň děkanem kapituly Budyšínské, do Budyšína, a tu s ním sdělil truchlou zvěst na nádraží kanovník Blumentritt. Pan biskup se hluboce zarmoutil ze zprávy té, a to tím více, že den před tím byla mu zaslána zpráva o výborném zdraví Hórnikově. Ihned se rozhodl, že sám bude míti pontifikalní requiem za drahého nebožtíka.

V pondělí, 26. února, sešlo se z celé Lužice, srbské i německé, dále i ze sousedních Čech hojný počet přátel a známých nebožtíkových, mezi nimiž bylo 39 kněží. Obřady v domě vykonal budyšínský farář Skala, načež bylo zpíváno v kathedrále slavné requiem, jejž měl sám pan biskup za četné asistence duchovních.

Po té měl farář Skala hluboce procítěnou pohřební řeč na slova knihy moudrosti 4, 13 a 14: »Dokonav v krátku, vyplnil časy mnohé, protož pospíšil vyvésti jej Hospodin z prostředku nepravosti.« Kazateli nedostávalo se slov, aby vylíčil nezměrný bol, do kterého uvrženi byli tisícové a tisícové úmrtím Hórnikovým. Mně jest, tak tvrdil, jakobych měl volati: Ty náš vůdce a příteli, vstaň, usuš slzy, které roníme pro Tebe. O Tebe truchlí svatá *Církev*, které jsi byl věrným synem, o Tebe truchlí tvůj *biskup*, který si Tebe vážil tak velice, jako svého rádce důvěrného, o Tebe truchlí staroslavná *kapitola* sv. Petra, jejíž ozdobou jsi byl tak krátký čas, o Tebe truchlí tvoji

duchovní bratří, jimž jsi byl zářícím příkladem, a *osada,* které jsi byl tolik let otcem, avšak co pravím, o tebe truchlí Tvůj lid, Tvůj *národ,* který jsi vedl tak věrně v dobrých i zlých časech. Přetrhány jsou tyto svaté pásky bratrské lásky . . . Smutně pohlíží jediná *sestra,* jak drahý bratr odložil z ruky své poutnickou hůl. Přetrženy pro tuto zemi jsou krásné svazky věrného přátelství, kterými se mnozí těšili. O Tebe truchlí všichni, též na nejvyšších stupních lidského důstojenství, kteří Tě upřímně ctili; o Tebe truchlí *věda,* v jejíž knize zůstane zapsáno Tvoje jméno . . .«

Zesnulý nabýval mladistvé síly ke svým pracem podle slov kazatelových u oltáře Páně, a tuto čilosť zachoval si až do posledních okamžiků svého života ve všech svých pracích. Zvláště však sluší k jeho chvále vytknouti jeho námahy a snahy pomoci nešťastným umírajícím za války v roce 1866. a v moru po té vzniklém, kdy Hórnik bez bázně chodil od lože k loži, aby těšil nemocné a posilnil je na pouť do věčnosti; žehnáním jejich byly provázeny jeho kroky. Posvětil síly svoje ne nepatrné národu malému, tak že tento jej právem jmenuje svým. Za všecky pak práce a námahy konané k větší cti a slávě Boží zajisté se dostalo nebožtíkovi odměny věčné podle slov písma sv.: »Aj, dobrý a věrný služebníče; poněvadž jsi byl věrným v malém, ustanovím tě nad mnohým. Vejdi do radosti Hospodina svého.« Ke konci pak výmluvný kazatel vyzýval snažně osadníkův, aby pamatovali na drahého otce svého duchovního ve svých modlitbách, kněží pak při nejdražší oběti mše sv.

Po kázaní pak následovala absoluce při marách, kterou udělil ještě pan biskup; pro vlastní churavosť a sychravé povětří nebylo mu možno provázeti průvodu na hřbitov. Kondukt vedl kanovník Blumentritt za asistence místního faráře a kaplana Pohřební slavnosti súčastnily se všecky katolické spolky budyšínské, chovanci katolického semináře učitelského, Milosrdné sestry, jichž zpovědníkem byl nebožtík, okresní hejtman budyšínský, měšťanský rada jako zástupce měšťanostův, vyšší kostelní správce, členové hejtmanství i soudního dvoru; řiditelé všech téměř škol objevili se též při pohřbu; major a dva důstojníci byli vysláni jako zástupcové pluku městského. K těmto všem družil se nesčetný dav ctitelů zesnulého z blízka i zdálí, Srbové téměř ze všech osad, alespoň katolických. Průvod byl tak velkolepý, že dle obecného úsudku nebylo dosud takového v Budyšíně.

Průvod dospěl na katolický hřbitov, který sluje »Miklawšk«, protože jsou v něm ještě rozvaliny bývalého kostela sv. Mikuláše. Právě k rozvalinám těmto byl veden průvod, protože toto místo zvolil Hórnik za poslední odpočinek budyšínského kněžstva; nenadál se, že bude první uložen na místě tom do chladné země.

Když byly církevní obřady skončeny, a zpěváckÝ spolek byl zapěl poslední »s Bohem« zesnulému, měl čestný kanovník a farář khrósćický Wernar srbskou promluvu k přítomným Srbům asi v tomto smyslu: Vykonali jsme skutek křesťanské lásky a dali jsme zemi, co zemi náleží. Duch pak jeho se vrátil k Bohu, odkud vyšel. Koho by nepohnula smrť muže tohoto, který byl znám a vážen nejen v Lužici, nýbrž i v celém slovanském světě. Svou velkou a nevšední učeností byl znám všude. My Srbové pak dobře víme, jak pro nás pracoval vytrvale, horlivě a věrně. Co pracoval pro katolické

Srby, o tom svědectví podávají knihy, kterých se všude užívá při službách Božích. Proto zvláště my katolíci máme příčinu býti mu vděčni; a poněvadž nadešla pro našeho nezapomenutelného pracovníka na vinici Páně noc, ve které již nemůže pracovati, jest na nás, abychom naň pamatovali ve svých modlitbách, aby mu Bůh v brzce dopřál býti účastnu radostí nebeských.

Ke konci pak vyzýval Adolf Černý ve jménu ostatních Slovanů přítomné Srby, aby pracovali za příkladem a v duchu vůdce svého na roli, kterou jeho ruka tak dlouho a vytrvale vzdělávala.

(Dokončení.)

Bolestný růženec.

I.

Který se za nás krví potiti ráčil.

Temná noc . . .: Hle! v dlouhých stínech palem
teskně usíná již Jerusalém.
Kolem klid, jen na východním sklonu
stíny jakés spějí ke Kidronu,
tiše chvějí se na druhou stranu,
a teď stanuly už v Gethsemanu.
Náhle jako záře od těch stínů
dále jde — teď klesá na skalinu —
plane výš — již mraky růžovějí:
to se tajemné k nim ruce chvějí,
když tu vichrem tmavé vlnobití
se všech stran se k této záři řítí;
hrůzný kal v ní bije ručejemi.
A to světlo pod nárazy těmi
chvěje se a třese — mizí zcela —
a již temnota kraj obestřela.
Kdosi lká — a znova mhou to kmitá —
nové záře vzlyk — a obrovitá
zátopa jak zúžila zář všude,
do tmy tryskly její slzy rudé.
A teď cítím: i mně vlna známá
obepíná svýma ramenama —
hučí v před — a její pod nárazem
znovu rudá slza bleskla na zem,
jakás hlava, ozářená plamy
na mne smutně hledí temnotami,
klesá zas, a krajem sten zní tichý.

Bože můj! To za moje je hříchy!

II.

Který za nás bičován býti ráčil.

Prchlo vše. Pláň pustá v dáli zniká;
kolem poušť, jen proutí u rybníka
živoří. Je celé zakrsalé.
Jak se k němu šinou zraky ale,
roste v chvat. Zřím vyrůstati pruty
v dlouhý, mocný les a nepohnutý,
teplá míza jak jim proudí v těla.
Úžas duši mou spjal pěstí zcela.
»Odkud«, tázal jsem se v nepokoji,
»má to proutí vznik a sílu svoji?«
A již všechno proutí pod sekerou
klesá níž. Zřím jakous jámu šerou
plnou bahna, nečistoty, kalu,
a jen zápach proudí do úvalu.
Hlédnu blíž — krev v tváře se mi žene
a mha sedá v oči zarosené.
Marně ruka horké čelo chladí —
musím zřít, jak dlouhé sloupořadí
padá v tmy, kde známé, bílé tělo
pod ranami prutů zaúpělo.
Znám vás, znám — ó osude můj krutý, —
ohebné a zkrvavělé pruty!
Stíny krvavé — mně nejste cizí,
vždyť z mé duše dost jste braly mízy.
Jak tmou svištíte, pláč měkký zase
v srdce srdce mého zadírá se,
zřím, jak hlava ozářena plamy
na mě teskně hledí temnotami,
klesá zas — a v sloupech sten zní tichý.

Bože můj — i v prutech mé jsou hříchy!

III.

Který za nás trním korunován býti ráčil.

Kam zrak šineš — hora vedle hory.
Kousek trávy tu a tam jen sporý,
trochu křoví, šípek s ostružinou
těžce se jen k tvrdým skalám vinou.
Ale dnes je hojnosť rosy všude:
šťastný den — dnes veselo jim bude.
I to trní změklo v rose nové —
marně hledáte je, pochopové.
Co že? Marně? V náhlém žhoucím žáru
kvítka zmírají již v suchoparu,
trny seschly se a zahrotily,
Ty, jež jako hedbáv měkké byly,

nyní rázem, téměř v okamžiku
každý přešel v ocelovou dýku.
A ten žár — to vášně hoří světa,
touhy lidí, lakota jich kletá,
dlouhé hněvy, zášť a tvrdá pýcha.
A já cítím — moře vášní dýchá
z mého srdce též. Jich požár bílý,
způsobil, že ostny zocelily.
Spousta jich už s lhostejností vniká
v spánky zbodaného mučeníka,
mokvá zlatý vlas, a v čelo bledé,
nový krve proud své toky vede.
Hlava rudě ozářená plamy
na mně smutně hledí temnotami,
klesá zas — a krajem lká sten tichý.

Bože můj — i v trní mé jsou hříchy!

(Dokončení.)

V sousedství.

Obraz ze života lidu v Žďárských horách.

Napsala **Vlasta Pittnerová.**

(Pokračování a dokončení.)

XIV.

Bylo okolo svátku sv. Petra a Pavla. Panovala sucha. Ani svatý Jan Křtitel nedonesl obvyklé vlažičky. Sena se sklidila za nejkrasšího počasí, schla posečená tráva zrovna na hrábích, a kupy byly jako načechrány. Jen se to drtilo. Pracovní lidé se chystali, že půjdou na žně na Hanu a do Rakous. Těšili se na výdělky. Rozběhlo se toho letos mnoho z dědiny, a zbyli jen starší a slabší dělníci. Novákovi odešli taktéž dělníci, jichž krom Krucitondových »na stálo« tři páry zaměstnával, a zbyli mu pouze »podělkáři«, jen tu a tam přijednávaní a jako hlavní síly Krucitonda se ženou.

Ti byli nyní stále při domě. Nebyli k takovému prospěchu svou prací jako k pozlobení sousedův. Každou chvíli si Krucitonda něco vymyslil, co sousedovi vyvésti, a Novák svolil ku všemu.

Široká meza, kterou Nemeškalovi udělali u rybníka nad bývalým paloukem, právě nad dílcem Krucitondovým, položivše kus pole doveženými drny, byla jako jenom pro kozy a husy Krucitondovy.

Huboval-li František Černovský-Nemeškal a Krucitonda přijda náhodou k tomu, vyzýval, ať si to zvířectvo odežene, tu Krucitonda jakoby nic odpovídal: »Ale, ale, pantáto, co byste se kruci zhoršo-

vali, dost to ty pakáží husí a těm kruci kozím náturám kážu, ať se to drží jenom tuhle na našem — jako na Černovským, a dyž si to nedá říct kruci, co s tím? Pomlaťte to, estli chcete, šak to zaplatíte, kruci.«

Asi po třikráte nechal si František takovou řeč líbit, pak raději se vyhnul a trpěl škodu. Ale trefil-li někdo na Krucitondovku, tu slyšel ještě horší repliky, a čeládce zpříma řekla, že jim po tom nic není, co se na hospodářovu poli děje.

Bylo polední horké, a nad horami stahovaly se mraky. Válelo se to po obloze, takové černé jako plachty, vítr zachvívající vrcholky stromů roztrhával mračna, poháněl je, válel přes sebe a zase se opřel do lesů, až svíštěly větve i silných stromů, zase zvedal v kotouče prach na silnici, cuchal obilí, jakoby si chtěl všude zapokoušet.

Vedro bylo úmorné. Lidé jeli s polí, dobytek byl sužován komáry a ovády, líně se pohyboval při práci — a jestli ovorávali a projížděli lidé brambory, tu zase počal střečkovati pod bolestným píchnutím střečka. Bylo tak dusno, drůbež zalézala, psi leželi s vyplazenými jazyky, ani holubi neměli se k létání. I ten kouř z komínů padal dolů a plazil se po střechách.

U Nemeškalů potila se mladá panímáma v kuchyni, stará byla u pantáty, bylo mu jaksi hůře. Trpěl velice vedrem, a blížící se bouřka účinkovala na jeho choré tělo. Dnes si naříkal, že dusnem může sotva dýchati, a panímáma omývala mu ob chvíli studenou vodou s octem smíšenou čelo a prsa. To mu dělalo dobře. Právě byla zase přinesla panímáma čerstvé vody od studně a lila ji na mísu. Pravila: »Náš pantáta šel s pole, a dává mu na dvoře soudní posel ňáké papíry.«

»Zase ten proces,« vzdychl pantáta.

»Ba, to je trápení,« svědčila panímáma a popošla k pantátově lenošce k oknu. Tu pohlédla maně oknem na silnici. Uhnula, trhnouc tělem zpět.

»Co pak?« ptal se pantáta.

»I radějác nevykouknu. Škoda pomyslit, že měl by člověk pozdravit. Běží vokolo ten náš sousedˇ Černovský — či Černý, abych ho nejmenovala jako zeťa našeho. Běží vedle, to se ví. A jak čerstvo. To zasejc něco s tím zvandrovalým Novákem spletou. Panímáma poslední slova pravila k zeti do světnice vstupujícímu a nějaké papíry nesoucímu.

»Ba už spletli. Běží on asi s vyřízenou. Byl beztoho ve městě a dostal to do ruky sám, co mi tuhle páni poslali.« František usedl proti pantátovi a otíral si pot s čela.

»No, jak to dopadá?« ptali se rodiče dychtivě.

»Jak to může dopadnout. Že palouk je *jejich,* — toto slovo vyřknul mladý pantáta velice trpce, (vždyť to byl majetek druhdy jeho rodině patřící i pro něho dědičný) — »to už víme, ale včil ti chlapi žalujou ešče, abysme my platili všecky outraty a počítajou si ešče voba prej ztrátu času. Prosím vás, pantáto,« (tak říkal nyní František otci své ženy) »co budeme dělat?«

»Dyť ti páni povídali, že budou outraty na polovic, a představenej to taky řekil,« žasla panímáma, an pantáta v údivu jen hlavou zakroutil.

»Ano, ale ten hodnej švakr a sousídek žalujou přece. Legurílovali, jako aby se neplatily ty outraty na polovic, a zasejc se to po-

táhne dál. Já vím, pantáto, vám už je to taky jedno, dyž musíme, zaplatíme, ale mrzí mě to, že tak lehko vyhráli,« řekl František.

»No, dyť už se to táhne do dvouch let a ešče dřív ta mrzutosť s tou huličkou — raději nevzpomínat! Máme to sousedstvo, máme! A já mám dnes v tým mým těle snad volovo, jak mně tíží. Prosím vás, lidičky, dopravte mně na tu postel,« tak pravil pantáta a vypadal při tom tak smuten, že bylo líto na něj hledět.

»Bude ti v peřinách ešče víc horko, pantáto,« pravila panímáma.

»Nepřikreju se. A nejraději bych se zabalil do mokry poslamky. To horko mně udusí. Snad už se zasejc vohlašuje, ta paní smrť, snad už má dosť na těch dvou poslech, že dvakrát se vohlásila, snad včil už si dojde pro mně sama.« Chorý sedlák těžce oddychuje promlouval tato slova trpce, a ústa se mu křivila v obličeji horečkou zčervenalém.

»To je ti tak nekale, že se ta bouřka blíží, pantáto, řekla panímáma, ukládajíc se zetěm pantátu na postel. Slzy třpytily se jí v očích. Vyšla ven a stěžovala si dceři, že se jí pantáta nic nelíbí. A o procesu vykládala.

Tohoto si Baruška mnoho nevšímala, nedbala vůbec mnoho na to a zvláště od té doby, kdy vrána, nebojíc se závěji, právě na počátku zimy buclatého klučinu byla donesla, dbala jenom o tohoto. Kvetla jako růže. Ale zvěsti o otcově churavosti se přece lekla, i šla do sednice podívat se na otce.

Vstoupivši přes práh vykřikla. Sjelť právě s oblohy velký, žlutý blesk a z temna zahřímalo. V sednici bylo skoro tma. Velké jabloně stojící v zahrádce před okny, vypadaly se svým zaprášeným, povadlým listím téměř černy, a vítr zmítal jejich větvemi, že klikatěly se mezi okny jako hadi. Baruška se lekla a maně spěchala ku kolébce, kde malý František jen v košilce a nepřikryt spal. Byl červený, a pot perlil mu po celém buclatém tělíčku.

»Abysme zavřeli okna,« pravila.

»Je tuze dusno,« odvětil mladý pantáta, i při mrzuté náladě se na ženu a dítko usmívaje.

V tom ozval se zvonek, ohlašuje poledne. Všichni počali se modliti. Panímáma vešla též do světnice. Byla zatím vylila na mísu polévku a na druhou vyklopila kaši. Postavila obé na stůl do síně, kde čeládka v letních vedrech jídala, zavolala na děvečky, ať zavolají čeledíny a pojedí. Při prvním zahřmění ulila rychle oheň pod plotnou a nyní vešedši do světnice, šla k malované truhle, hodlajíc vyndati a rozžehnouti hromničku.

»Panímámo!« zachroptěl pantáta na posteli.

»S výkřikem, leknutím, ale hnedle na rtech zmírajícím přiskočila panímáma k posteli. Přiskočil i František i Baruška.

Pantáta lapal po vzduchu, sinavěl, a oči se mu kalily, chroptěl, namáhal se mluviti, v hrdle mu hrálo chropotem až písklavým.

Zeť jej pozvednul, opíraje těžkou, klesající hlavu nemocného o svá prsa, dcera rychle jej omývala, a panímáma stála jako strnulá.

»Ať Hanes zapříhne a jede pro doktora, poručte mu to,« volal František na panímámu.

Nemohla se hnout z místa. Jen položila ruku na prsa mocně oddychujíc.

»Běž ty,« řekl František k ženě, nemoha starce pustiti z náručí.

Baruška vyběhla k čeládce a vyprávějíc, že jest otci zle, posýlala čeledína zapřáhat.

»V téhle bouřce? Co vás vede, panímámo? Vždyť bych koně neudržel. Jen se podívejte, jak hrom bije a déšť se spouští. A dybych jel, doktor se mnou v tomhle božím dopuštění nepojede, takoví páni se bojí bouřky.« Tak odpíral čeledín.

Baruška uznala, že má pravdu, i poslala děvečku na rychlo pro panímámu Černovskou. Vrátivši se do světnice, zastala matku již okolo otce zaměstnanou. Vzpamatovavší se z prvního leknutí, počala panímáma pantátu třít, vzala s lištvy sílících kapek, natírala mu skráně, žíly a kropila jej vodou do obličeje.

Přestával chroptiti, a tu panímáma podala zeti ještě peřin s druhé postele, založili jimi pantátu tak pod záda, že seděl a měl hlavu, byť i na prsa pokleslou, přece ve výši.

»Znáte mne, pantáto? Jak je vám?« tázal se František.

»Františku! Už je mi líp. Ale myslil jsem, že se udusím. To ona, ta smrť mi seděla na prsou. Vyžente ju, tuhle je v koutě,« trhaně, přerývaně nemocný tak hovořil.

Chlácholili jej.

»Co pak jste nedali zvonit umíráčkem? Dyť jsem to slyšel,« pantáta s namáháním pravil.

»To zvonilo poledne,« pravila panímáma.

»Poledne — ba ne, to zvonijou na mraky, včil už nezvonijou proti bouřce, ale dnes ano. To zvonijou na smrť, ať se chránijou lidi, že už jde, už je tady . . .«

V mysli chorého vybavila se patrně představa, jak se za jeho mládí zvonívalo při bouřce.

Vešla panímáma Černovská. Shodila plachetku, již si byla proti dešti přes sebe vzala, a přistoupila k posteli. Zarazila se. Pokynula synovi k oknu, dále od postele a šeptala: »Jeďte hned pro panáčka, tady je konec. Jeho hodiny jsou spočítány, koukej, už má jedno oko v sloup.«

A v skutku, pravé oko pantátovo bylo jako sklenné, zřetelnice nehybná, stála v jednom koutku, vypadalo to příšerně.

Baruška se přiblížila a pravila rovněž šeptem: »Hanes nechce jet pro doktora, že v ty bouřce to nejní možná a vopravdu je tam zrovna »soudno«, já se taky bojím.«

»Kde máte hromničku? Všady svítijou,« pravila Černovská.

Panímáma šla, vyňala z truhly svíci a věru, že se chvěla, div jí víko z ruky nevylítlo, když vzpomněla, jak prve šla pro hromničku. Nenadála se, že rozžehne jí mužovi k poslední hodině, o níž již, že nastává, byla přesvědčena.

Postavivši hromnici do skleněného svícnu, postavila ji na stůl mezi okny a šla zavolat čeládku, aby se šli modlit.

Čeládka nedojedla oběda. Děvečky šly podojit, pastvica umývala nádobí, Hanes stál mezi dveřmi, patře do bouře venku.

Slyše kroky panímáminy v pantoflích po síni, obrátil se a řekl: »Nepřestává to, panímámo, nevím, jak s tím doktorém.«

»Musíš přece zapříhnout, pojedeš pro panáčka. Je tu konec.« A vyřknuvši ta slova zaplakala. Zapomenuvši, že chtěla zavolat děvečky, vrátila se do sednice.

Nemocný hovořil, ale pomateně. Poslední výjev, poslední rozmluva před ulehnutím, tak neblaze na nemocného účinkující vrátily se tomuto v hasnoucí již vědomí. Blouznil. Trhaným, chroptivým hlasem, chvílemi v úplný, jako štkavý chropot se měnicím promlouval jednotlivá slova. Levým okem patřil těkavě s jednoho na druhého z přítomných, pravé stálo strnule v sloupu, a zastíral jeho bělmo fialový stín, šířící se po celém obličeji. I rety fialovatěly, a žíly na skráních a zahnědlém krku vystupovaly a trhavě sebou zmítaly. Bylo znáti, jak namáhavě stoupá dech z hrudi pracující jako při veliké námaze průduškami k hrdlu, jak potrhává rety a chřípěmi.

»Ty, panímámo — nebudeme přísahat, šak nechcu tu sušku stavět na palouku, nechte ho, nechte jim ho . . . A neurodí se tam ani bodláčí, a kamení tam ze země poroste . . . To dítě pláče, pochovejte je. Bude to náš dědic. Zachovejte mu dědictví . . .« Tak zahovořil pojednou nemocný skoro v jednom dechu a zase se ztišil.

V bouři zahrčela kolem oken bryčka, Hanes jel pro velebného pána. Vzal s sebou pohůnka, aby v případě, že by se koně před bleskem plašili, tento seskočiti a u huby je vésti mohl.

Bouře zuřila celou prudkostí. Byla dnes jedna z těch horských bouří, jaké se strhnou, přitáhnou-li naše lesy těch bouřek více, a pak bije hrom z mraků do mraků. Údery hromů střídají se tu stále a stále, oblaka zdají se ustavičně jako rozevřena v neustálém rozplameňování se blesků. Hrom bije do vody, která se sykotem se vzpěňuje, do stromů, káce je jako stébla, do skal, tříště je, že povstávají nové útvary.

Běhají blesky po polích, rozrývají ornici a nezřídka prolétne blesk vodou a utrhne kus břehu řeky neb rybníka. A taková bouře zuřila dnes. S deštěm nezdála se býti tak nebezpečnou, ale tu se náhle ochladilo, a počaly se sypati kroupy. Veliké, zkázonosné. Lidé klečeli a modlili se při svitu hromniček. Nikdo nevyšel ze stavení.

U Nemeškalů nedbali bouře. Panímáma Černovská po odjezdu Hanešově zavolala děvečky a pastvicu do sednice a pokleknuvši u stolu počala předříkávati z velkého Nebesklíče modlitby za umírajícího. František s panímámou seděli u pantáty, a Baruška vzavši probudivší se a rozplakané dítě k prsu usedla na pekelci.

Pantáta blouznil po chvíli dále. S námahou, duse se, s tím nehybným strnulým již jedním okem, mluvil trhaně: »Přišla si pro mne v bouřce, přišla si, pochováte mne tam na ten palouk, slyšíš, Františku. — A neprodávej dědictví: ani dítěti, ani zeťovi, ani cizímu! . . . Pracuj, pracujte, Pán Bůh vám požehná . . . A toho, toho přistěhovalca, toho vyzvu na soud Boží . . . ten půjde se mnou!« . . . Chorý se povztýčil na loži, opíraje se pravou rukou o pelest, bezvládná levice klesla podél těla. Pantáta přehnul se s postele, František přiskočil a pokleknul, obejmuv pantátu kolem boků; pantáta klesl tělem na silná ramena mladého muže, chroptěl opět a bez odporu nechal se uložit. Stišil se zase.

Byla to hrozná chvíle. Bouře zuřila stále. Modlitby ženských zanikaly v pláči. Tu pojednou mocný úder hromu otřásl celým stavením. Všickni vzkřikli: »Pán Bůh s náma a zlý pryč!« Chvilku zůstali všichni jako strnulí, pak vyskočili a hleděli okny, zda někde nehoří. Mladý pantáta vyběhl ze světnice.

XV.

Myslil, že někde ve stavení uhodilo a rozhlížel se po dvoře. Nikde nic, jen déšť se lil se začernalých oblaků, tu a tam prolétla ještě kroupa. Na dlážděné záprsní, na hnojisku i na střechách hospodářských stavení ležely kroupy, zvící drobného i velkého hrachu i větší.

»Bože smiluj se, to bude škody,« vzdychl František. Stál na záprsní a maně pohlédnul přes plot do uličky mezi dvory. Podivil se vida uličkou ubíhati člověka v největším trysku, jak zřejmo rozděšeného. Onen muž postřehnuv Františka zastavil se a kynul mu oběma rukama. Přistoupil ku plotu, sklesl naň celým tělem a dával opětně mladému sedláku znamení, aby přistoupil blíže. František poznal Krucitondu. Maně seběhl se záprsně a několika kroky, nedbaje, že mu déšť stéká za krk a úplně promočil oděv, octnul se v kůlně ku plotu přiléhající. Zde chráněn před deštěm tázal se Krucitondy, co se stalo.

»Neščestí, pantáto!« Po těch slovech povšimnul si František Krucitondy. Ten byl promoklý na skrz a umazán, jakoby se byl po zemi válel, bláto nalípalo se mu na šaty i na vlasy. Byl jako vyjeven, všecek zlekán.

»Jaký neščestí?« tázal se František.

»Tam v polích — na tom krucipalouku. Já tam byl a došel pantáta i pantáta váš švakr. A spustila se bouřka, a zůstali jsme tam u rybníka pod volšema, kruci. A hrom bil. Kruci, já se nebojím, ale to jsem se bál. — A uhodilo. Kruci, zrovna mezi volše. Já se svalil jako pařez. Jak jsem dlouho ležel, kruci, ani nevím. A pak vstanu, a pantáta váš švakr leží kruci v brambořisku a druhej na vaší mezi. A kruci, nejsou-li mrtví, majou dál k živobytí než k smrti.« Tak Tonda vyprávěl, nedbaje že stojí v největším dešti, a že není mu pantáta nikdy valně přízniv.

»A vy jste je nechal tak?« žasnul pantáta.

»Běžím pro pomoc, kruci, co tam sám. Aspoň nemusím k vám, pošlete tam někoho, kruci. Musím k panímámě. A bez pozdravu běžel dále k Novákové.

František šel zvolna do stavení. Nemohl se hned rozmysliti, co má vlastně udělat. V síni se zastavil a vyvolal děvečku. Poslal jí se vzkazem k představenému. Potom vešel do světnice. Po onom silném uhození přestaly se ženské modlit. Rozsedly se tu a tam, vyhlížejíce okny, zda již jede kněz. Bouře ustávala, jakoby onou ranou byl vyzuřil její vztek.

»Podívejte se, kmotra, na pantátu,« šeptala Černovská Nemeškalce. »Dřímá, ale to pravý voko nezavřel. To už je v sloup. Říkávají, že umírající někoho za sebou volá.«

»Ba snad už zavolal,« řekl František a šeptem vyprávěl, co se stalo s Černým a Novákem.

Ženské spínaly ruce. »Můj Bože, vždyť ho pantáta vyzýval — na soud Boží, — že půjde s ním,« žasla panímáma, a Černovská zvolala: »Ba, tu je Boží soud!«

»Šel bych tam, ale nechcu vám vodejít a vod pantáty teprvá ne. Vzkázal jsem k představenýmu,« řekl František, usedaje ve hlavách postele tchánovy a hledě na dřímajícího starce. Natažené ruce tohoto

pokrývaly se voskovou žlutí, a známý znak blížící se smrti se objevoval: palce se oddělovaly, odstávaly ode dlaně, klouby vystoupily, a nehty modraly.

»Jen kdyby dočkal velebného pána, aby mu udělil aspoň posledního pomazání,« vzdychla panímáma stírajíc pot, perlící se na čele nemocného. Byl studený. Tu zazněly kroky na záprsni a v síni. Vcházel představený, celý umoklý. Zvěděl od děvečky sice, že dojde asi k poslední hodině milého vždy souseda, ale přece se zarazil. Ten pohled na blížící se poslední okamžiky člověka jest vždy tak trudným.

Pozdraviv, přistoupil k posteli, a slzy vstoupily mu do očí. »Dej vám Pán Bůh šťastnou poslední hodinku, milý sousede,« pravil tiše. A k Františkovi pravil: »Poslal jsem tam na palouk k rybníku lidi. Šel syn, stavěl se u rádního a souseda Dobysa a vzali čeledíny. Řekl jsem, ať donesou nebo dovedou Černýho sem. K Novákovi žáden nepůjdeme, ale to je přece váš člověk a v nejhorším případě třeba udělá ňáký pořízení. A dyž bude v dobrým, teda se třeba tím lékem trochu vzpamatuje, přijde do sebe. Bude zde velebný pán, rozebere ho.«

»Vy jste, pantáto, moudrej člověk,« chválily ženské.

V tom zahrčel vozík. Kněz přijížděl. Baruška byla již dříve pokryla stůl mezi okny bílým ubrusem, postavila naň kříž, ještě druhý svícen s hromničkou, skleněné talířky na sůl a bavlnku. I kousky plátna nastříhala na obvinutí posvátným olejem, údů, jak ji k tomu tchyně měla. Kněz, stařičký farář, vešel. Byla to velebná postava. Sněhobílé vlasy, plně a hustě za uši sčesané, pokrývaly malou výraznou hlavu, jasné, modré oči patřily přívětivě na přítomné. Představený pospíšil sejmouti panu faráři promoklý plášť a veliký pléd, kterýmiž se byl chránil před deštěm.

Pantáta Nemeškal procítnul z dřímoty. Poznal kněze, poznal i představeného. Byl při plném vědomí.

Posvátný obřad započal. Domácí vyšli ven a poklekli v síni. Ač byl déšť, došlo několik sousedů, vidoucích jeti kněze, dle obyčeje sousedského do domu. Těšili domácí a byvše povoláni po chvíli do světnice, podávali nemocnému ruku, odprošujíce jej za neshody se kdysi snad přihodivší a děkujíce mu za dobré přátelství a sousedství.

Poznal všechny, Požehnal dceři a zeti i vnoučkovi. Usedavě plačící panímámu těšil. Řekl s namáháním: »Neplač, panímámo. — Máš hodnýho zeťa. — Dobře jsme dceru zaopatřili. — A vnoučkovi zachovejte dědictví.« Pak již nemluvil. Obnášeli jej hromničkou. Zlehka, tichounce zesnul.

František zatlačil mu oči. Co ženské s pomocí sousedů mrtvolu převlékaly, přenesše ji do přístěnku, usedl velebný pán u okna a patřil do deště. Lilo se posud, ale již mírnějším šelestem stékal déšť po střechách, a spláchnuté listí stromů tetelilo se, jakoby si libovalo v té osvěžující vláze. Ale olámané větvičky, orážená malá jablíčka a jiné plody svědčily o zhoubě, kteráž provázela blahodárný déšť.

Představený přisedl k panu faráři a vyprávěl mu, co se sběhlo v polích. Sám nevěděl ještě, co se vlastně stalo. Pan farář schválil, že má býti Černý ať více ať méně postižen dopraven k Nemeškalovům. Jistil, že mu domluví, seč stačí jeho slovo.

Tu ozvaly se v síni kroky. Otevřenými dveřmi nahlédl představeného syn do světnice.

»Jak je, Tomši?« ptal se otec.

Tomeš, také již mladý hospodář, vešel a políbiv knězi ruku, pravil: »Došli jsme tam a našli jsme je. Museli jsme zpátky pro žebřiny vod vozů. Donesli jsme je. Jsou mrtvi voba.«

»Bože!« vzdychnuli všichni přítomní. Byliť se někteří sousedé pozdrželi ve světnici, a i Baruška seděla plačíc s malým Františkem v náručí na truhle.

Děvečka odklízela peřiny, na nichž byl pantáta skonal, a vynášela je ven, na půdu. František zaslechnuv, že Tomeš došel, vyšel z přístěnku a zachvěl se, slyše o smrti švakrově a jeho nájemce.

»Kde je švakr?« ptal se.

»Donesli jsme je voba k Černovskejm. Novačka si trhá vlasy z hlavy. Položili jsme je do komory Tak je necháme, až přijde komis. Půjdete tam, tati, viďte?« Na Tomšovi bylo viděti, jak jest zlekán a rozčilen.

»Jako starosta musím. Ale nerad. Nemeškale, půjdete taky, viďte?« obracel se představený k Františkovi.

»Půjdu,« řekl a zavolal matku.

Slyšela již do přístěnku tuto zprávu a seděla jako omámená. Vzala plachytku a šla. Uchytila se syna za ruku. Pan farář šel též.

Ještě pršelo, drobounce, ale hustě. Lidé vycházeli ze stavení, majíce na sobě silné plachetky neb i pytle a šli do polí prohlížet způsobenou krupobitím škodu. Byla zlá, a naříkali si jedni druhým.

K Novákovům do stavení nahrnuli se lidé, více ze zvědavosti než z účasti. Hospodyně a děti naříkaly až běda.

Pan farář a představený poslali všecky cizí, hlavně mládež, pryč a poručivše zavříti vrata i dvéře u domu, vešli do komory, kde ležely obě mrtvoly. Panímáma Černovská potácela se s nimi.

Leželi zde oba sedláci na troše na rychlo rozestřené slámy. Bylo hrozné na ně podívání. Blesk je zasáhl asi ihned smrtelně. Černovský měl sežehnuté vlasy nad čelem, čelo a pravou líc jako spálenou, zuby vyšklebené, v mezeře v levém ústním koutku, kde chyběl zub, prodírala se špička jazyka úplně zčernalá. Pravá ruka byla stočena, k tělu přimknuta, pravá noha skrčena v koleně. Oděv byl po pravé straně od ramene až po koleno roztrhnut, kabát, vesta i kalhoty. Stříbrný řetízek u hodinek byl přetržen ve dva kusy a zčernalý. Novák měl obličej stažený, čelisti pevně zaťaté, ruce na prsou založené a prsty jedné ruky v rámě druhé, druhé v sukno kazajky, v kterou byl podomácku jak před bouří na pole vyšel, křečovitě zaryté, nohy natažené, řemen kolem pasu strhaný. [1])

Pan farář poznamenal mrtvoly křížem a pokleknuv, vyzýval přítomné k pomodlení. Po modlitbě pokynul, aby zavřeli komoru, a promluviv několik slov útěchy ku vdově, vyzval představeného, aby vyslechl, jak se neštěstí. událo.

Zavolali Krucitondu a tázali se, jak on přišel na místo neštěstí.

Vypravoval. »Byl jsem před polednem v polách, kruci jen tak, koukal jsem se, kdy už se budou moct jabka vovorávat, šak kruci, to tam máme u toho rybníka pobídny, špatně se to vyhnojilo a je

[1]) Dle skutečné události.

tam skoro mrtvina. A tu došli pantáta Novák, Pánbiček jim tam vodpusť, taky kruci dobrota, vobhlíželi ty pola, skrzevá to vobsloužení nás chudejch hnojařů. A tak se se mnou zastavili a hlídáme na ty mraky, kruci. Povídám, jako kruci, že se strhne ňáká pořádná bouřka, však že ji je už kruci potřeba. A pantáta svědčijou, a tu už začlo hřmět. Pantáta huž byli kruci na vodchodu, tu si zpomenou, estli jako nejni kruci e pontruba hu splávku zacpaná, že by se třeba, dyby byl velkej kruci liják, mohla rozlejt voda z rybníka na pola. Bejvával kruci ten bejvalej palouk někdy samy bahno kruci a včil měli chudák pantáta strach, abysme kruci my chudáci nepřišli vo těch pár jablek, co se kruci už na ně těšíme. A šli jsme ku splávku. V tom kruci — hůř hřmělo a prach se zdvihal, jde tu po mezi pantáta Černovskej, Pán Bůh jim tam taky vodpusť, nesl ňáky lejstra kruci a volali na našeho pantáta. Stoupli si kruci k volšám a takhle pod kabátem, protože huž začlo postřikovat a ty lejstra prohlíželi, kruci.«

»Povídal jsem o tom, že si asi nesl sám ty soudní výměry,« podotknul František.

»Povídej dále,« kynul představený Krucitondovi.

»No, já neposlouchal kruci, co si povídajou, šel jsem k tomu splávku. A huž začlo kruci moc pršet a začal se kruci, sypat hřád (kroupy). A hrom bil v pravo v levo.« Tonda se znamenal křížem, otřásl se a vyprávěl dále. »Chceli jsme k dědině, huž nebylo možná, kruci, pralo nám to do vočí, a vítr se kruci točil a švihal ze všech stran, z předu i ze zadu. Voblaka byla pořád votevřeny kruci, nestačil jsem se křižovat, hrom bil do mraků, kruci, do polí, až hlína stříkala do vody, kruci, povídám bylo zrovna soudno. A tu takovej blesk zrovna jako dyž kruci přede mnou sletí voheň, kruci, slyšel jsem trochu jako ránu a pak huž nevím nic.«

A Tonda stíral si pot s čela, a bylo viděti, že se chvěje posud úzkostí po přestálém strachu. Na pozev pana faráře vypravoval dále: »Jak dlouho jsem ležel, ani nevím, kruci, a ležel jsem v hlíně, vodhodilo mně to vod volší na kus. Asi přes tři brázdy ležel pantáta Černovskej a pantáta Novák kruci, na ty novy Nemeškalovy mezi. Volám kruci: Jste živi — žáden nic, kruci kouknu se a div jsem zasejc kruci hrůzou se neskácel. A jako dyž mně žene, Pán Bůh hříchy vodpusť, kruci sám rohatej, letím přes pola, skrz vobilí přeze všecko, až jsem doběh do dědiny. Tuhle mladej pantáta Nemeškal byl kruci první, koho jsem spatřil a tak jsem mu to povědil.«

Krucitonda umlkl. Rozhlédl se jaksi pyšně, byl si vědom, že jest dnes důležitou osobou. Věděl, že vyprávění této události vynese mu lecjakého obdarování v místech, kam by jinak nebyl ani došel, kde nebýval rád viděn. A zrovna počítal, kolik neděl se bude asi moci vymlouvat, že jest následkem omráčení k práci neschopen. Hnedle také šel ven, kde bylo na návsi více lidí pohromadě, a rozkládal svou novinu.

Představený rozhlédl se po světnici. Krom pana faráře a Františka byli přítomni jenom pan učitel, Novačka a Černovská. I nejstarší syn Novákův, šestnáctiletý výrostek, byl odešel ven po modlitbě, odváděje plačící děti. Představený zakýval šedivou hlavou, vstal, položil ruku Františkovi na rameno a pravil: »Co myslíte, Nemeškale?«

František pohlédnuv na představeného se ulekl. Byl starý muž bled až sinavě, a z pod šedého svislého obočí blýskaly mu oči zvláštním svitem. Ale hlavu držel povztýčenu jako člověk, kterýž na něco se rozhodl, neb zvláštním vnuknutím něco prohlédl.

»Pantáto?« tázal se překvapen.

»Sousede, sousedky, jemnostpane, pane hučitel, mě něco napadlo,« pravil představený, ukazuje rukou k zavřeným dveřím komory. »Ti chudáci jsou už na pravdě Boží a my jsme tu ešče na světsky křivdě. Vodpusť jim Pán Bůh a mně taky, estli jim svou řečí na Božím soudu přitížím. Já myslím, že Novák s Krucitondou se jenom tak z námátky nesešel. Nekoukejte na mne tak udiveně. Víme to všecky, že jenom pro potvoru v sousedstvu ten palouk rozvoral, v loni se tam nic nehurodilo, a letos by ti hnojaři nebyli z těch jablek nic moc chytli. Je to mrtvina, nanešeny bahnisko. Chcel von asi tu pontrubu *nechat* ucpat, aby se voda rozlila a ten kousek tam zkazila. Při ty Krucitondovy řeči mě to hned napadlo.«

»Ba mě také,« zvolal pan učitel. »Krucitondá jest v takových věcech honěný. Nebyl sice nikdy přistihnut, ale zná jej každý.«

»To Černovský, dyž Nováka doma nenašel, šel za ním, chceli se zasejc na nás domlouvat, a dostihl je voba Boží trest,« řekl František.

»Boží trest — Boží soud,« řekla panímáma Černovská, berouc usedavěji plačící Novačku za ruku.

»Nebudeme jim toho ve zlým vzpomínat,« pravil představený vážně. »Zamlčíme toho, jen svejm nejbližším to může pantáta Nemeškal povědít, aby se přátelé za tu ubohou dušu vo slitování Boží modlili. Jemnostpane, ponžeň jich prosíme, líbijou ten slib vod nás voni přijmout, že chcem vo těch Božím soudem postiženejch jen v dobrym mluvit.«

»Dobře tak, já sám obětuji mši svatou za posilnění a vytrvání ve vašem úmyslu,« řekl pan farář dojat a podal představenému ruku. Tento i František a obě ženy starému knězi ruku políbili.

Černovská Novačku objala, a muži jí podali ruce.

»A co s Tondou?« tázal se pan učitel.

»Toho nechme běžet,« řekl představený. »Dokázat se mu nic nemůže, ten se vylže ze všeho. Ešče by na víc takovejch kousků přišel. Šak mu svědomí třeba taky nedá pokoje, a přizná se někdy sám.«

Odcházeli zpět do Nemeškalova stavení. Tam bylo již uklizeno. Mrtvola pantátova ležela na slámě, pokrytá čistým bílým prostěradlem. U hlavy na židli hořela lampička a stála sklenička se svěcenou vodou s kropítkem ze žitných klásků uvázaným.

Přestalo pršeti, a pan farář rozloučiv se sedl na bryčku. Představený a František přisedli. Onen že zajde na úřad do Žďár, oznámit přihodivší se neštěstí, a tento chtěl zajeti zrovna do Sklenného k sestře. Vybízel matku, ať jede též. Po krátkém váhání odřekla.

»Přidělala bych Marušce lítostí, a to proto, že bych snad neměla slzy pro toho — nebožtíka, Pán Bůh mu vodpusť. Já ju lepčí potěším, až zde, jen ju zrovna dovez, tam už se to vopatří,« pravila smutně, a nikdo ji nedomlouval k jinému rozhodnutí.

V sousedství v obou statcích bylo smutno. Zavítala tam smrť, přilétla na křídlech bouře. U Nemeškalů bylo klidno, po shaslém

žití zůstala památka člověka spravedlivého, památka žití pracovitého, otcovské požehnání rodině. — A vedle v sousedství bylo smutno a hrůza. Hrůza byť i nedokázaného posledního špatného činu neb úmyslu k němu, hrůza zlovůle, hrůza smrti.

XVI.

Nebylo tomu tak dlouho, kdy nebyli obyvatelé naší dědiny Marušku Černovskou viděli, ale kdyby nebyl každý věděl, že to je, že to musí býti ona, ta ženská, která s Františkem Černovským-Nemeškalem přijížděla ráno po smutné události, nebyla by se zdála nikomu snad ani povědomou. Tak vybědly, sežloutly byly její líce, tak zapadly oči a z pod černého šátku vykluzovaly silné pletence vlasů prošedivělých, jako když je popelem posype.

A více snad dokázala ta dnešní noc a předcházející podvečer, za něhož bratr byl dojel se smutnou a hroznou zvěstí, než ta léta utrpení a choroby.

Zhoubná bouře zuřila nad celými horami, a na Sklenném, kde jest v horách skoro nejvýše, stála oblaka ustavičně v ohni, a ledová tříšť poškodila všechnu slibnou úrodu. Vymetalé obilí lehlo přitlučeno kroupami a lijákem k zemi, brambory pěkně se již temnězelenou natí po brázdách rozkládající, řípa a zelí teprve nedávno vysázené a v těch parnech sotva ujaté byly rozbity a v hlínu jako přišlapány.

V dědině téměř v každém stavení s té strany, jak se hřáď sypala, vytlučena okna, vítr strhal a sházel se střech došky a šindele, zvyvracel vrátka a branky, na mnohém stavení visely šikmo od větru odtrženy sem tam bud prkno, buď okenice, buď dvířka od vikýře.

Maruška byla za bouře ve stavení s dětmi sama, byť pantáta odešel hned po ránu do Žďáru, počítaje, že dnes mu bude doručen výrok soudu o palouk a chtěje se hnedle domluviti s Novákem, nebyl-li by ve městě, že dojde až k němu. Došel — si pro smrť.

Marušce nebylo za bouře ani smutněji, ani veseleji než jindy, rozžehla hromničku, modlila se s dětmi a vidouc, že úroda asi zničena, lekala se zlého roku a co více nevrlosti mužovy.

»Nejde nám zde na tom Sklenným štěstí, milá ty Kačenko,« pravila k děvčeti.

»Jen dyž máme vás, maminko,« řeklo děvče.

Bouře ustala, a asi ve chvíli, kdy zvonění umíráčku vybízelo k pomodlení za starého Nemeškala a současně s ním na věčnost odšedší Nováka a Černovského, vycházela Maruška s dětmi ven, podívat se do polí. Srdce ji bolelo nad škodou. Voda a kroupy stály ve brázdách. Vašíček sbíral lesklé ledové kuličky a těšil se z nich, jak se mu pozvolna v buclatých, umouněných ručkách rozplývají. Maruška hleděla k obloze. Vítr poháněl kusy mraků, ne již černé, ale šedavé sem a tam, přes sebe tak, že se zdálo, jakoby na obzoru musely se zachycovati za vrcholy lesů. Ty lesy tu stály tak tmavy, osvěženy, milá zeleň buků a světlokoré břízy prorážely i z větší vzdálenosti v tom jako našedlém, vlhkém vzduchu. Vše dýchalo čerstvotou, obrozeno — osvěžení a zkáza tu přišly v jedné hodině. Maruška hledala po obloze aspoň kousek blankytu, kousek modra, »okénka do nebe«, jak lid říká, ukazuje takové modro po bouřce dětem. Tím okénkem dívá se prý Pán Bůh po bouři, na svět a ano

se více okének takových ukáže, tu prý zřejmo, že Pánbíček se již nehněvá.

Tak vysvětlovala právě Kačenka Vašíčkovi. Ale takové okénko nechtělo se dnes ani objeviti; zdálo se, že se bouřka v noci vrátí, z daleka ještě tu a tam zavznívalo slabé zahřmění, a z mraků do mraků na nejzazším obzoru létl blesk, slabounký, světlý ne jako ohnivý, ale zlatý pouze šíp.

Marušce bylo smutněji a smutněji. Obešla pole, promluvila tu a tam několik slov k sousedům a vrátila se domů. Poslala děvečky i čeledína na pole, aby tam, kde voda stojí v bramborištích v brázdách, prohrnuli steky přes ouvratě. Usedla na lávce na záprsni. Nehodlala dnes po té bouři ani topit a schystala čeládce k večeři chléb a mléko. Říkají naše hospodyně, že po bouři rozdělaný oheň tuto opět přitahuje.

Kačenka ukládala na noc mladou drůbež, zahánějíc housata a kachňátka v loužích na dvoře se brouzdající do jejich budlinek a dávajíc jim na noc obvyklou »michanicu« a čerstvou vodu. Kuřátka sháněla a v zástěrce je odnášela, že se ti caparti umazali a urousali po dešti na dvoře a na trávníku za vraty v obvyklém svém rejdišti.

Maruška usmála se činnosti dcerky, pochválila ji a znovu zabrala se v trudné své myšlénky. Zdálo se jí, že tak jako na té obloze nemůže vykoukati, naleznouti toho modrého okénka, tak že pro ni již v jejím osudu není žádné radosti, žádné útěchy.

V tom běžela k ní Kačenka, skokem, vesele. Tleskala rukama a volala: »Maminko, mami, dostaneme hosti, jede k nám strejček Nemeškalůj!«

»Co povídáš?« lekla se Maruška.

»No jede, vopravdu jede. Dyť ho znám, zatáčí už po návsi — už je tady! Vítám vás, strejčku, pěkně vás vítám,« děvče podávalo nevlastnímu strýci na vozík ruku, usmívajíc se na něho.

»Co se stalo?« zvolala Maruška. »Jistě stůně maminka, že jedeš pro mně! Ty jedeš k nám!«

Jakási zpola neuvědomělá radosť ozvala se v posledních slovech. Zaplesala Maruška v duši, že bratr i při svém oproti manželu jejímu oprávněném hněvu, v důležité záležitosti ať třeba již smutné, nevyslav posla sám přijíždí.

»Ne, maminka nestůně,« odpovídal bratr, slézaje s vozíku a dávaje koně k obstarání přispěchavšímu na Kačenčino zavolání čeledínovi. »Zůstanu zde přes noc, a zejtra časně ráno pojedete se mnou k nám. Je vás tam všech potřeba.«

»Co se stalo?« tázala se Maruška netrpělivě. Neušlo jí, že je bratr bled, zemdlen, strápen. »Pojď do sednice,« zvala bratra.

»Zůstaňme venku,« řekl a usedl na lavičku, kde prve byla ona seděla. »Pojď, přisedni, chuděro moje zlatá, to ti nesu noviny! A ty, Kačenko, pojď taky, šak se tě taky tejče a Vašíčka. Kde je?«

»Já ho uložila, byl vospalej,« řekla Kačenka.

»Dobře's udělala, beztoho tomu nerozumí, co se stalo, a nepochopí toho.« František nevěděl, jak má začít.

Sestra držela ho za ruku a druhou maně vzala Kačenku kolem pasu, děvče k sobě vinouc. A František počal vyprávět.

Zvolna začal doručením rozsudku, hovorem s tchánem. Ochuravění tohoto vyličoval tak, až jemu samému vstoupily slzy do očí.

»Tedy je kmotřička vdovou?« žasla Maruška. »A tys pro mně přijel, myslili jste asi, že by mne pantáta, dybyste jenom vzkázali, na funus nenechal. Tak brzo chudák kmotříček se vodebrali, Pán Bůh jich tam voslav, to byli hodnej člověk. Chudák, kmotřička, tak je tedy vdovou,« opakovala.

»A ty taky,« doložil František.

»Co že?« vzkřikla Maruška.

»Strejčku!« lekla se Kačenka.

»Zaplať Pán Bůh, že jsem to už řekil. Ani mi ty slova nechtěly s jazyku. Neplač včil, naplakalas se už jakživa dosť. A poslouchejte.« František vyprávěl dále. Pověděl vše i podezření proti Novákovi, i to, že dle jeho zdání Černý Nováka asi nezrazoval v onom kousku se zatopením pole zoraného palouku, aby ušli výsměchu a zasloužené pohaně, že pro kus špatné půdy natropili nesvárů a mrzutostí, jakož i o slibu, že čin tento se zamlčí. — Chtěl ještě vyprávěti, jak domluvil s panem farářem oba pohřby, ale Maruška klesla mu omdlelá v náručí. S těží ji s Kačenkou vzkřísili a dopravili do světnice. Nespala celou noc a časným jitrem sama nutkala k odjezdu.

»Panímáma tu dlouho po pantátovi nepobude,« povídala si čeládka po odjezdu selky. Vypadala jako umučení.

S jakým pláčem a nářkem klesla Maruška matce do náručí, nelze ani vypsati. Neplakala o muže, ale leknutí a hrůza nad strašnou jeho smrtí, pomýšlení, že skonal s nenávistí oproti jejím nejmilejším v mysli, želení protrpěných po boku jeho let: to vše vyvolalo ty slzy, ty vzlyky, že všichni až nad tím žalem trnuli.

Neukázali Marušce mrtvolu mužovu dříve, než až byla po odchodu úřední komise umyta a převlečena. Skroucené údy nedaly se narovnati, i musela býti zhotovena širší rakev.

»Vidíš, cos natrápil dobry lidi v sousedstvu komisemi a včil na tebe taky došla komis,« prohodil představený odcházeje s úředníky ze statku.

Maruška nerozplakala se poznovu při pohledu na nebožtíka, jen poklekla a modlila se, dlouho, vroucně. Prosila všechny, ať nebožtíkovi odpustí, čím kdy komu ublížil.

Pohřeb všech tří sedláků ze sousedství byl společný, slavný. Mrtvolu Černovského vezli představeného koně, rakev byla vystavena a vykropena v síni jeho statku zároveň s rakví nájemcovou. Nad hroby na Zelené Hoře řečnil stařičký farář slovy smíru a lásky.

Láska a vděk k dobrému otci a smíření se sobeckým chotěm, otcem a příbuzným i sousedem jevily se v slzách pozůstalých.

Takový klid a mír, jako po oné bouři v přírodě, nastal v mysli Maruščině, žel, že i následky neblahého počínání mužova zůstaly zde jako škoda na úrodě po krupobití. Dlouho to trvalo, než se Maruška poněkud vzpamatovala.

* * *

V zimě vidíme hospodařiti Marušku s matkou, dcerkou a synkem opět na rodném gruntě. Brala radu s bratrem a představeným a dle ní se zachovala. Želeli všichni, že schází zde zkušený starý Nemeškal.

Maruška či panímáma Černovská, jak se jí nyní zase říkalo, pronajala výhodně statek Holanův ve Sklenném, patřící Kačence,

které stal se František poručníkem. S Novačkou srovnala se tak, že odstoupila od nájemného a o sporou toho roku úrodu se podělily. Novačka odstěhovala se k svým příbuzným do Dobrého, kde si najala polnosti. Dobytek převeden ze Sklenného, i čeládka přišla, a Maruška hospodařila zase, jak bývali za otce zvykli.

Byla slabá a churavá, kašlala stále, a sestárlé její vzezření se nezlepšilo, nerozkvetla ve dnech klidu. Přestálé úmorné, tak dlouho trvající utrpení, byť nebylo i křiklavým, byť si nestěžovalo, zanechá na vždy stopy v každé mysli, byť i sebe prostší.

A úmorným utrpení Maruščino bylo. Zůstala takovou tichou trpitelkou, netrpíc duševně, strádala chorobou. Vleklé souchotě trápily ji po dlouhá léta i přes pomoc lékařskou a všemožné šetření.

Omládlá v nastalém blahobytu opět její matka a dorůstající Kačenka byly Marušce v domácnosti statečnou podporou, a Maruška se šetřila. Říkala, že musí zůstat ještě na světě, nejen k vůli dětem, ale i k vůli sobě, aby napravila, čeho po léta byla zanedbávala a smířila památku mužovu. Činila to dobrodiním. Těžce nesla vždy, že za živobytí mužova musela dávati almužny téměř pokradmu, aby nezvěděl, sice bylo v domě zle. A těžce nesla, že nemohla ani, jak z mládí byla od rodičů vedena, konati pobožnosti. Byla-li práce — a ta byla vždy, nedostala se Maruška po celé léto do kostela, připravujíc si, ana pro churavosť se vším se omeškávala, leccos ke stravě pro čeleď a dělníky v neděli pro týden, jak se dalo. Dovolila-li děvečky i odpoledne do kostela, musela popravovati za ně drůbež i vše po domě. Dovolila-li je někam na pouť, nesměla si za ně přijednati a popravovala i dobytek, tak že bývala všecka schvácena. Sama nemohla ani pomysliti, aby se někdy vypravila na pouť k Matce Boží do Obyčtova, do Vranova neb do Hlinska, kam s matkou jezdívaly. Nesměla dáti ani do kostela na modlení a světlo, pantáta Černý na to »nedržel.«

»Musím přát včil za nebožtíka, dyž on už přát nemůže,« říkávala Maruška, i potřásala někdy panímáma hlavou nad tím, že až mnoho rozdává, a to i někdy lidem, již toho nezasluhovali.

Tak ujala se rodiny Krucitondovy. Vzala je do pazderny, teprve před několika lety nově postavené, a dávala jim stále práci. Nejstarší děvče vychovala si za hodnou děvečku. Tonda, kterýž opravdu od své nehody omráčením hromu byl jaksi chorobný, dělal dobrotu a přičinil se, jak mohl.

Také kde jen mohla Maruška zvěděti, kde komu by byl nebožtík manžel její ublížil, hleděla se těm lidem zavděčit. Sousedům byla k výpomoci, kdy jen potřebovali. Nedožádána častokráte poslala tomu neb onomu při sklízni neb při stavbě povoz; vypomohla zapůjčením obilí k setbě, bramborů k sázení. Mléko a omastek zapůjčila vždy i chlebem vypomohla v nahodilém nedostatku sousedkám, byť i věděla, že tyto ji špatnější jakostí půjčené oplatí.

»Co pak panímáma Černovská to může dělat, dyť má dva grunty. Ta poddila!« tak říkaly sousedky i všichni lidé v dědině.

Grunt Kačenčin ovšem nesl také užitek, a Maruška ukládala děvčeti peníze, neddilať Kačenka po otci, an byl tento Černovských grunt svými penězi vyplatil, kteréž byl za svůj majetek utržil. Ale lidé stále počítali vdově grunty dva.

Maruška přejíc chudině žila skrovně, říkávala, že nestojí o nic zbytečného, ana ví, co jest to, když si musí člověk odpírat i potřebné. A to i když by to být nemuselo, jen pro lakotu a zlovůli jiného.

Palouk u rybníka nechala Maruška opět zarůst travou, a František rozoral novou mezu na svém pozemku.

Zachvívala se Maruška přecházejíc polmi a pohlédnuvši na onen palouk. Tu nadešla ji dobrá myšlénka. Stál tam blíže rybníka kamenný kříž, a honům pole se říkalo »u kamenného kříže«. Ale kříž ten stál na obecních gruntech, a občas dali jej od obce opravit. Šlo někdy z dědiny tam v čas sucha neb nepohody procesí se modlit.

Maruška poradila se s bratrem a dala onen kříž na svůj náklad obnovit a přenést na onen palouk. Ke kříži pak dala ještě postaviti malou kapličku s obrazem Matky Boží pod křížem, s tělem božského Syna na klíně složeným, s mečem bolesti v srdci. Sama ten obraz i pěknou lampu na pouti na Vranově koupila. Pod obraz pak dala zhotoviti tabulku z černého plechu, kde bylo napsáno datum dne nešťastné smrti jejího muže. Často tam klekávala a při pobožnosti tam konané nikdy nechyběla.

Za uorané meze odsluhovala se sousedům, jak již řečeno, výpomocí, a hřích manželův: utiskování dělníků nahražovala dobrodiním. Brala každoročně hnoje chudým lidem, přidávajíc jim i bramborů a nedbajíc, že nemá velkého, ba skoro žádného užitku, nikdy neodřekla ani nejnuznějším této výhody. Říkala, že pro památku onoho neštěstí co živa bude tak bude činiti.

Celá dědina ji ctila a přála Božího požehnání, kteréž jí neopouštělo. Ač trpící, byla vždy klidné mysli. Dočkala se provdání Kačenky za hodného muže. Nechtěla dcera opustit hodnou nevlastní matku, ale tato ji řekla: »Přej mi toho, ať tě vidím na tvým dědictvu hospodařit. Dal Pán Bůh, že dopadlo všecko jináč, nežlivá jak jsem se bávala, dyž jsme tam hospodařily spolu, v těch zimách a nepohodách a trápení.«

S vroucím požehnáním vpletla svatební věneček dceři do vlasů, v plném létě a jasu slunečním.

Svatbu tuto dlouho nepřečkala. Ulehla v jeseni, a než první sněhy napadly, uložili ji dle jejího přání — do hrobu otcova.

Umírala klidně, odevzdávajíc Vašíčka již dosti vyrostlého matce ještě statné a rodině bratrově. Poslední okamžiky ulehčilo ji vědomí, že nebude nikdy již svárů a hněvu na dědičném gruntě a v sousedství.

Cesta do Vratislavi, Poznaně, Krakova a Opavy.

Podává **Boh. Hakl.**

(Pokračování.)

Majíce ještě celé odpoledne pokdy, šli jsme podívat se na radnici. Je na hlavním náměstí; Poláci říkají »rynek«. Na jedné straně téhož náměstí stojí pěkná socha sv. *Jana Nepomuckého,* z roku 1724., jak ukazuje chronographikon. Před radnicí jest prastarý, kamenný *sloup,* na němž až dosavad připevněny jsou železné kruhy.

toť *sloup hanby,* bývalý *pranýř,* ku kterému zločinec připoután a tak na odiv, ku své hanbě, před veškerým světem býval vystaven. Na sloupu jsou vytesané rozličné nápisy, zvláště na hlavici svrchu, kdy byl opraven a obnoven; nyní se nechává pro památku. Vedle něho jest starobylá *kašna.*

Ale zvláště památná jest *radnice,* stavba to velectihodná, originální, stará z 13. věku, později často obnovená, stavěná do čtverhranu, po způsobu tureckých mešit, v rozích 4 malé vížky, uprostřed věž vysoká s hodinovým strojem a ciferníky. Všecky věže svrchu jsou kopulovitě zakončeny. Průčelí ozdobeno jest malbami, podobiznami polských králů; vše jest nyní již velice zvětralé a málo znalé. Nahoru do síní jsou zvenčí, z náměstí, *dvoje schody,* kteréž se spojují na galerii, kde jest sloupořadí a jako pavlan. Odtud se vstoupí do *síně;* ta jest prostranná, klenutá, klenutí jest vyzdobeno mnohými uměleckými pracemi a rozděleno ve mnoho polí, kteréž tvoří jako obrazy v rámech štukatérské práce, hlavně *znaky.* Obrazy ty jsou polovypouklá práce, ale v barvách. To vše jest velice cenné, nákladné a památné a proto se uchovává. Mimo tuto síň jest ještě jedna krásně a nádherně upravená, kde městská rada zasedá a kde až dosud se úřaduje, ač za starou radnicí vystavěna jest již nová.

Na věži jest strážnice a stálá hasičská stráž. Má kolem dokola galerii, odtud může se vystoupiti ještě výše, až ku cymbálům. Na jedné vížce ukazoval nám strážník zakončení *tří tváří*; jsou prý to podobizny tří bratří: *Čecha, Lecha* a *Rusa.* Rozhled s věže té jest překrásný, jak na město, tak na všecku krajinu vůkol.

Třeba zmíniti se též, že v Poznani jest též palác bibliotéky Raczińských, polský bazar, dům kreditní společnosti, a náměstek vládní zůstává v bývalé Jesuitské kolleji.

Poznaň byla původně sídlem leského kmene *Polanův* a připomíná se již v 10. stol., kdy zřízeno zde *první* polské biskupství. Zde na hradě meškala mnohá polská knížata, z nichž někteří jsou i v kathedrálním chrámu pohřbeni. — Ve 12. a 13. stol. připomíná se nejdůležitějším městem velkopolským v rozbroji polských knížat; od polovice 13. stol. usazovali se zde též *Němci,* od r. 1253. jest rozšířena na levý břeh řeky jako řádné město podle práva Magdeburského a slula (tato část) až do 16. stol. *Poznaň německá.* Roku 1303. založena tu *první* škola. — R. 1323. byla poslušnou krále Ladislava Lokietka a r. 1331. marně obléhána králem českým Janem. Brzy potom silněji opevněna, slynula rozsáhlým a kvetoucím obchodem, zvláště s hansovnými městy, obdarována jsouc, jako dříve knížaty velkopolskými, tak i později králi polskými, rozličnými privilejemi a účastňujíc se jakožto důležité obchodní město království polského i jednání *sněmovních.* Za biskupa *Ondřeje Brina* (1439—1479) úžeji spojeny jsou obě části Poznaně, polská i německá, rovným právem. R. 1462. sepsána (lat.) statuta města Poznaně, r. 1528. zřízena tu královská mincovna.

Město bylo vždy čistě katolické, avšak od r. 1522. šířil se protestantism se značným úspěchem. Nejprv bylo to luteránství, pak *čeští bratří,* majíce záštitu v pánech velkopolských, Górkách, Ostrorozích a j. Konány tu synody jinověrců. Proti nim uvedeni r. 1570. Jesuité; svěřena jim městská škola. Bývaly zde časté bouře proti židům a nekatolíkům. Katolická víra se sílila novými kláštery a ško-

lami; universita však se nezdařila pro odpor university Krakovské. Že církev katolická se vzmáhala, rostl i polský živel (do r. 1543. jednalo se jen latinsky a německy), který v 16. stol. úplně zvítězil. R. 1655. obsadili Poznaň Švédové, r. 1656. Braniboři, ustoupili však brzy před vojem polským.

Roku 1703. obsadili Švédové Poznaň opět, ubránili se přesile polsko-sasko-ruské (1704.) a zůstali tu až do r. 1709. Následovaly domácí nepokoje. R. 1716. dobyta konfederaty Tarnogrodskými a vyloupena. Tím vším zkusila velice; r. 1793. dostala se Prusku, čítala as 10.000 duší všech vyznání. Pod pruskou vládou počala opět zkvétati. R. 1800. čítala již přes 15.000 ob.; od r. 1807—1813. byla městem velikého knížectví Varšavského, od r. 1815. opět *pruská* Roku 1828. opevněna; zřizovány školy, ústavy, zrušeny kláštery, šířen *německý jazyk*. Roku 1846. zmařen pokus polských povstalců zmocniti se pevnosti; rovněž bouře r. 1848. neměla žádného trvalého výsledku.

Poznaňské *biskupstvi* zřízeno bylo již za *Měčislava I.*, avšak neví se najisto rok, zdali již 958. anebo zároveň se křtem téhož knížete 966.; až do r. 1007. bylo podřízeno arcibiskupství Magdeburskému, diecése jeho byla rozsáhlá, důchody biskupovy značné. R. 1298. rozdělena byla ve 2 archidiakonaty; vedle nich byl archidiakonát Čerský, od r. 1406. zvaný *Varšavský*.

Druhým rozdělením Polska r. 1793. dostala se diecése s větší částí pod Prusy a r. 1821. spojena s ostatky arcibiskupství Hnězdenského a od té doby jsou sice *dvě* rozdílné diecese, dvě rozdílné kapitoly a katedry, ale pod jedním vrchním pastýřem, jenž se nazývá arcibiskupem Hnězdeňsko-Poznaňským, má dva biskupy (in partibus) suffragany a podřízeného jen *jednoho* biskupa diecesanního *Chelmnenského* (Chelmno, Kulm). Biskupů Poznaňských bylo do roku 1821. 79.; arcibiskupů Hnězdensko-Poznaňských od r. 1866. i s *Ledochovským* — pět; (to bylo r. 1867.)

Dávné vojevodství Poznaňské připomíná se již r. 1009. a bylo jádrem knížectví Polského, později Velkopolsky; roku 1308. připojeno ke koruně *Polské;* erb jeho *orel bílý bez koruny v červeném poli*; r. 1772. a 1793. dostalo se Prusku, tvoří provincii pruskou a slove *veliké knížectví Poznaňské*. Jest to rozsáhlá rovina s malými vyvýšeninami, svlažovaná mnohými vodami; čítá se 110 řek větších i menších, jež ústí z většiny do Odry, méně do Visly. Je tu mnoho rybníků, podnebí má zdravé, ale studené. Půda je v celku úrodná, z části písčitá a močálovitá, též černá. Pod pruskou vládou prý zkvétá znamenitě. Veškeré plodiny mírného pásma se daří, zvláště pšenice, žito, chmel i tabák; z dobytka ovčí a vepřový. Nerostů je málo pro nedostatek hor. Průmysl jest značný, zvláště na braniborských a slezských hranicích, v obchodě naskýtá se sukno, plátno, krajky, sklo, tabák; jest dosti živý. Obyvatelé jsou *Poláci* a *Němci*, rozličné víry, hlavně katolická a evangelická, nynější erb je černý orel, mající na prsou orla bílého.

Nemajíce kdy, bychom déle meškali v Poznani a shlédše vše, co Poznaň pamětihodného chová, pomýšleli jsme druhého dne ráno na návrat. Hôtel Viktoria jest sice čistý a pěkný, nově zařízený, ale dosti drahý, můžeme jej však přece s dobrým svědomím každému doporučiti, škoda jen, že jest nyní v rukou židovských. Slyšeli jsme,

že jej chtěli Poláci koupiti, ale neměli prý dost peněz, a tak uchvátil žid zase kousek polské půdy. — Dojem, jejž nám Poznaň zůstavila, byl, že tu zápasí slovanský živel s německým, a to od tisíciletí jako u nás. Zlé jest to, že německý živel má v rukou moc a vládne, slovanský pracuje, slouží a — brání se. Kdo i zde svým časem podlehne, podlehnouti musí, ač-li se poměry Polsky nezmění, a ona přece jednou z mrtvých vstane, dá se mysliti, zvláště když pro lid slovanský nic se neděje, a nejen neděje, ale právě naopak, všudež v cestu se mu kladou překážky a obtíže, tak že jen svou houževnatostí a nehybností jaks taks se drží, ale Židé a Němci mocně naň se tlačí a jej dusí, to je následek rozdělení Polsky.

Vsednuvše ráno na koňskou dráhu, jedoucí k nádraží, rozloučili jsme se s Poznaní, kam nás jistě nezavede nikdy více žádná pobídka, a kam noha naše nevstoupí. Uvelebivším se ve voze do jednoho oddělení »pro nekuřáky« přidána jest společnost, či správně řečeno, společnice, *Milosrdná sestra*. Dobrá, pomyslíme, vrána ku vráně sedá, rovný rovného hledá, budeme moci promluviti o poměrech řeholí v této zemi. Oděna byla jako naše sestry, všecka černě, na hlavě černý čepeček s bílou obrubou, na krku bílý pásek, docela přiměřeně a slušně, jen nám bylo divno, že neměla na sobě žádného náboženského nebo řeholního odznaku, ni kříže, ni růžence ni penízu s obrazem Rodičky Boží. I věděli jsme hned, že to asi protestantská sestra červeného kříže, *diakoniska* (jak jim říkají) a nemýlili jsme se. — Byla Němkyně, slovanského neuměla slova. Asi 40 roků stará, silná, zdravá, spíše veliká než malá, tváři ne nepříjemné a — hovorná. Nepřišla do rozpaků, když viděla v nás katolického duchovního. Věrou byla luteránka a — ne hloupá. Dovedla odpovídati, a to pěknou, správnou němčinou. Jela za svým povoláním, poslána jsouc k nemocnému do jedné dědiny nedaleko Lissy. Prádlo a potřeby své měla v prostém vaku z hrubého, pevného (konopného) plátna a malou tašku — jiného nic.

Za hovoru ocitli jsme se brzy, jsouce docela sami, na půdě *náboženské*, nejprv o řádu jejich, životě a stanovách; zvědavosť hnala nás, abychom se vyptávali, ona bez ostychu, správně na vše odpovídala, a otázky naše byly: zdaž se s nemocnými také modlí, je pamatuje a připravuje na smrť, jim, umírajícím, žehná (o kříži jsme se nezmínili, vědouce, že kříže nedělají), až jsme vyjádřili lítosť nad tím, že jest přece veliká škoda a veliké zlé, že, ježťot máme jeden a týž cíl, přece nejsme svorni v lásce Kristově a se rozcházíme — a již jsme byli úplně na půdě *dogmatické;* — i řekli jsme přímo, že neznáme většího hříchu a většího zlého, než tropiti rozkol v církvi a trhati tělo *Kristovo*. Církev že jest a může býti *pravá* jen *jedna*, jako *jeden Kristus,* jeden Spasitel, jeden Vykupitel lidstva, jak i sám apoštol zcela zřejmě píše: *Jeden Pán, jedna víra, jeden křest* (Ef. 4, 5), i vehnali jsme ji do úzkých, tak že ubohá nevěděla, co by odpověděla; ale konec naší rozmluvy byl: »Und ich bleibe doch, was ich bin« — a tak byl konec naší rozmluvě.

Sestry ty nejsou žádné jeptišky. Je to dobrovolný spolek, mohou vystoupiti kdy chtějí, vdávati se a vůbec začíti hned jinou dráhu života, jak které libo. Nepokládáme si za žádnou zásluhu, že jsme snad v názorech ji překázali, bylať prostá ženská; ale chtěli jsme

ukázati obyčejný výsledek práce u jinověrců (evandělíků): »A já přece zůstanu při svém.«

Za nedlouho ocitli jsme se zpět ve Vratislavi a nezdržeyše se uháněli jsme vlakem do Horního Slezska a ocitli jsme se k večeru u Ratiboře. Poněvadž jsme v noci nechtěli jeti, a Ratiboř nám doporučena byla, že jest hodna podívání: tedy zůstali jsme zde. *Břehu* (Brieg) a *Opolí* (Oppeln) jsme minuli, ač obojí město má dosti památného, historického.

Břeh (Brieg) zvaný větší č. *levoderský* býval hlavním městem knížectví Břežského. Kdysi byla to pevnost, nyní krajské město asi s 15.000 obyvateli; má památný kostel s výbornými prý varhanami. Obyvatelstvo toho kraje je z části až dosud *slovanské*. Rovněž *Opolí* č. *Opole* (Oppeln), bylo druhdy také hlavním městem knížectví Opolského, nyní hlavním místem vládního okresu téhož jména, čítá rovněž asi 15.000 obyv., má pěknou radnici a zámek na ostrově, utvořeném Odrou, leží mezi Poznaňskem a ruským Polskem. Památnější však obou těchto, na téže trati dráhy ležící jest:

Ratiboř.

I Němci jmenují jej tak, neponěmčivše jeho jméno. Nádraží je hned u města, což jest pohodlné.

První naše cesta byla do *děkanského* chrámu as k 7. hodině ráno; bylo všedního dne, 10. září, památka sv. Mikuláše Tolentinského (v úterý), i podivili jsme se, shledavše kostel plný lidí. Byla mše školní, dítky přicházely s učením přímo do kostela, každé hned kleklo a zůstalo klečeti. Při mši se zpívala mešní píseň, ale trochu mdle, a to zpívaly jen děti; lidé všickni se modlili z knížek, i modlení po mši sv. bylo mdlé. Lid je velmi uctivý, hned nám udělali místo v lavici. Každý, kdo přišel, klekl na obě kolena a hluboce se poklonil. Děti přicházely velmi uctivě a tiše; každé šlo na své místo.

Mnozí ze starších přistoupili ke stolu Páně; nevíme, byla-li nějaká zvláštní pobožnost čili nic.

Po mši sv. prohlédli jsme si kostel. Je to stavba starožitná, gotická, z cihel, ale nedávno obnovená a přestavěná, t. j. přistavena část (postranní). Hlavní oltář a založení věnováno památce Nanebevzetí blah. Rodičky Boží, v presbytáři jest krásný *kůr*, řezaný ze dřeva, starší, ale mistrná práce, s mnohými figurami a polovypouklými pracemi, ze života Rodičky Boží. Bývalo zde kollegium kanovníkův, toť jsou *stalla*.

Chtějíce se dověděti, měl-li by chrám některé zvláštní památnosti, šli jsme do sakristie; i byl tu sám p děkan, který, když jsme pravili, kdo jsme a odkud jsme, laskavě nás přijal a sám hned na některé pamětnosti upozorňoval, mezi jiným na velikou vzácnost téhož chrámu Páně, velikou gotickou *monstranci*, všecku stříbrnou massivní, as dobrý metr, ne-li více, vysokou a velice těžkou, zhotovenou ne jak obyčejně bývají o *jedné* noze, nýbrž zformovanou jako věž, dole nejširší a pořád užší a užší až do vrchu, po způsobu věže gotické. Nejspodněji byly čtyři sloupky, jako pilíře, uprostřed kulatý skleněný cylindr, v něm Melchisedech, samými diamanty a drahými kameny osázený. Na otázku, zdaž se nosí, odpověděno, že ano, ale

že se musí vzíti kolem krku široký pás; věříme, sic jinak by nebylo možná, ji nositi.

Mimo tuto vzácnosť ukázal nám dp. děkan ještě jiné krásné a skvostné věci, zvláště kalichy, pacifikaly, reliquiáře a j., což vše ve zvláštních pouzdrech a zvláštní skříni pečlivě se uchovává, svědčí o píli a péči místního duchovního správce a pořádnosti kostelníkově. Mezi těmi věcmi byl také jeden krásný ostatkář, všecek stříbrný, s krásnou filigranní prací u veliké úctě chovaný, s ostatkem *sv. Jana Nepomuckého,* jejž jsme s radostí pozdravili a políbili.

Na památku dal nám týž pan děkan spisek, brožurku, kterou sám byl sepsal o svém (děkanském) chrámu Páně, kteráž nese nápis: Die katholische Pfarrkirche zu Ratibor, baulich und geschichtlich geschildert von Herrmann Schaffer, Stadtpfarrer und geistlichem Rath. Mit Bild und Plänen. Ratibor 1891.« — Spisek důkladný. — Kostel má 16 oltářů, mezi nimi i jeden ke cti sv. Jana Nepom. — Kaple sv. Marcella slove *polskou* kaplí, poněvadž Poláci z druhé (polské) farnosti tu mívají služby Boží.

Potom nás provázel kostelník. Vedl nás do kostela svatého *Jakuba,* který byl právě opravován, všecek, vnitř i vně; vše bylo rozbouráno, mimo *zdi;* býval druhdy farou a při něm klášter *Dominikánův.* Týž za protestantské vlády byl zrušen a z kláštera nadělána *hulánských* koníren. Kollár dí:

»Tak peleší v krajinách osmanské plémě hellenských
koňský na vznešené vstrkna Olympy ocas.« —

Slova ta připadla nám slyšícím o této barbarii. Kostel byl opuštěn a sešel, ale lid k němu lne jako ku klášterům vůbec, a proto byl opravován tušíme nákladem města. I zde nalezli jsme sochu sv. *Jana Nepomuckého,* ze dřeva řezanou, s kterými se cestovatel po Slezsku všude potká, jako u nás v Čechách.

V tomto starobylém kostele spatřili jsme zvláštní starobylý obraz na plátně; kolem dokola 14 malých obrázků, na každém vypodobněna smrť, jak tančí s každým ze všech stavů a všeho rodu, uprostřed větší obraz: v rozích na levo nahoře dědičný hřích, pod ním dole Kristus na kříži — *vykoupení;* na pravo nahoře *nebe,* pod tím dole v rohu *peklo,* uprostřed sál veliký, tanec do kola, smrti tu tančí se všemi, obého rodu i všeho druhu lidmi; dole muzikanti, nahoře hodiny. Pod každým obrázkem *polské* čtyřřádkové verše, neměli jsme kdy si je opsati. Nejspodněji pak nápis ze sv. písma, známá slova Žid. 9, 27.: *Uloženo jest lidem jednou umříti a potom soud.* — Jak vážné a pravdivé myšlénky probíhaly as hlavou toho, kdo jej maloval, anebo malovati dal! Takové budí až dosud v hlavě každého, kdo jej vidí a do něho se zamyslí. Práce není špatná. Tu ještě na oltáři *sv. Jan Nepomucký,* práce polovypouklá. To vše pochodí z dob, kdy se Slezsko hlásilo ke koruně sv. Václava a bylo s Čechy *národ jeden.*

Druhý farní kostel v Ratiboři zasvěcen jest sv. *Janu Křtiteli* a říká se »*na Ostrogu*«; jest nový, na pravém břehu *Odry,* proto se tam musí po mostě. Most jest pěkný, železný; odtud je Odra splavná. Tento kostel jest *polský;* u něho jest hřbitov. Polské nápisy jsou i v kostele, farář je Polák. Až sem jdou slovanské (polské) osady a tři splývají přímo s městem, proto slove fara tato *polská,* a v Ra-

tiborském okresu bydlí nejen Němci, ale i Polané a Moravci. Tu se polsky káže a polsky konají se služby Boží. O duchovní správu je přece jaks taks postaráno, ale školy jsou německé. Tu jsme šli také vedle jedné školy, kde mládež venku skotačila — bylo 9 hodin ráno! Chlapci pravili, že mají odpočinek, zotavení; toť se nám zdálo býti přece jen brzy.

Šli jsme vedle *gymnasia*, jest evangelické, ač jest v městě sotva 2.000 evangelíkův; ale že mají prý vůkolní města gymnasia, a to katolická, jest zde evangelické, ovšem německé, avšak dvě třetiny žaků bývají *katolíci*. (Dokončení.)

Vzpomínka na Huga Jana Karlíka.*)

Podává **Jan Nep. Jos. Holý.**

Asi před šesti lety obdržel zvěčnělý převor kláštera Tepelského, Hugo Jan Karlík, dopis od dra. Bačkovského, v němž ho tento žádal, aby mu poslal svůj životopis pro dílo jeho o zásluhách kněží o českou literaturu. Pan převor mne vyzval, abych podle jeho vypravování životopis ten napsal a dru. Bačkovskému zaslal. Radil jsem tehdy, abychom jej raději zaslali do »Vlasti«. A co zde podávám, jest ponejvíce dle jeho vypravování; zvěčnělý za života svého řádky tyto ještě prohlédl. Z rozličných příčin uveřejňuji je teprve nyní.

Karlík narodil se v Soběslavi 25. června r. 1807. Nedlouho potom přestěhovali se zbožní rodiče jeho do Stráže, asi dvě hodiny od Jindř. Hradce. Zde obchodoval otec Janův s obilím. Mimo Jana narodily se mu čtyři dítky; dceruška, starší Jana, a tři synové. Velikou péči věnoval vychování synů, zvláště se staral, aby všickni jeho synové byli hudebně vzděláni. Již v útlém mládí tak se vycvičili, že o koledách na klarinet a flétu hrávali, a byli by sousedy urazili, kdyby nebyli koledovali. Jejich matka zvláště byla dbalá čistoty. Ačkoli mívali toliko plátěnné šaty, byly vždy čisťounké, matka jim je dvakráte týdně převlékala a prala, tak že na ně lidé ukazovali a říkali: »Chodí jako baroni.« Otec sám německy neuměl, ale chtěl, aby se přiučili němčině Když mu to hoši vytýkali, říkával: »Já toho nepotřebuji, já se smluvím s Němcem, umí-li trochu česky.« I poslal syny své do Kamejka do Rakous, aby se naučili německy. Když tam přišli, divili se velice, jak se tam mohou lidé vespolek dorozuměti, když česky neumějí. Z počátku přicházeli do školy o jedné hodině odpolední, ač již tam počínalo vyučování v poledne. Učitel chtěl jim říci, že mají přicházeti o dvanácté; ale nevěděl, jak jim to má naznačiti, až konečně, ukazuje prstem do úst, děl: »Ham, ham.« S hochy tamějšími hráli všelijaké hry na př.

*) Viz: Čech 1889 ze 2. dubna; Zlatá Praha 1887 č. 31; Slovník náučný při písmeně K; Vlasť 1894 č. 10.

s roubíkem. Jeden hoch zabodl roubík do země, druhý snažil se roubík kolíkem ze země dostati; vykonal-li to, dostal zástavu od přemoženého. Jednou vyzval jeden hoch Jana, by se s ním křížkoval. Nelenil, a jsa malý, za to však obratný, přemohl svého soupeře; ostatní hoši pak naň volali: »Lass ihn gehen, er ist ja ein Böhm!« Od jednoho hocha, který jinak česky neuměl, slyšel Jan tento popěvek:

»Karlíčku, Karle,
nepovídej na mne,
hruštičky zrajou,
jablíčka taky,
nepovídej na mne,
dám ti taky!«

V Rakousích byli zvláště oblíbeni pro svou znalost hudební. Přišli na den sv. Petra a Pavla do Weinbergu, kdež bratr jejich paní byl farářem; tamější učitel vybídl je, aby hráli při mši sv., a Janovi přidělil tympany. Také hrávali na zámku u vrchnosti, u níž druhý bratr jejich paní byl správcem. Kdysi šli na vinobraní, vzali klarinety a fléty a hráli po cestě. Lidé poslouchali a vyzývali je: »Přijďte k nám také!« Za hru dostali množství hroznů. V Kamejku oblíbil si Jana lazebník a vybídl ho, aby se u něho učil. I přicházíval častěji k němu a přiučoval se holiti. Jednou přinesli k lazebníkovi ženu, která věsíc šunku, spadla a strhla si kůži z ruky. Jan nemohl snésti toho pohledu, utekl a od té doby k lazebníkovi nechodil.

Později vzal ho otec opět do Stráže, kde ve farní škole naučil se česky čísti. Mlynář Steckner v blízkém Jindř. Hradci byl otci nějaké peníze dlužen; proto poslal otec Jana do Hradce, řka: »Bez toho od něho nic nedostanu, jdi tam a vyjez to!« Tak se dostal Jan do Jindř. Hradce a chodil tam do třetí třídy hlavní školy. Žáci, ačkoli všichni Češi, slova českého neslyšeli; jak přišli do praeparandy, první bylo: »Im Namen des Vaters . . .« Jan již z Rakous německy uměl, ale co ho zajímalo, byla katechetova česká přednáška z dějepravy. To bylo každou středu, a katecheta míval zvyk, dítkám vše názorně zobrazovati a na tabuli kresliti. Při tom hoši psali a vtipnější také podle něho kreslili. Janovi se to tak v mysl vštípilo, že se mu v pozdějších letech ve studiích theologických s vypravováním i tyto obrazy vybavovaly. Po roce dostal se do parvy, v níž opět bylo vyučováno německy. Z celé třídy uměl jediný Jan česky čísti. Na gymnasiu v Jindř. Hradci byl tehdy katecheta Elsassan. V syntaxi přednášel prof. Antonín Liška, praemonstrát ze Strahova. Jakou radost měli tehdy studenti, vyšla-li nějaká nová česká kniha, jak se po ní sháněli a dychtivě ji četli! Filosofii studoval Jan v Praze, kde poslouchal přednášky Nejedlého z češtiny. V neděli se studenti scházívali a u přítomnosti profesorově deklamovali. Tehdy se také Jan pokoušel básniti. Jedna z básní těch »Založení Přimdy« psána byla v přízvučném daktylu po způsobu Nejedlého.

R. 1828. vstoupil Jan do semináře budějovického, kde dále češtinu pěstoval a v ní se zdokonaloval. Tehdejší rektor semináře, rozhodný Čech, chtěje zastaviti bohoslovce, říkával: »Počkaj!« Dal také bohoslovcům překládati z němčiny Cestu do sv. země.

R. 1830. oblékl Jan bílé roucho sv. Norberta v Teplé a obdržel klášterní jméno Hugo. V Teplé i dále češtinu pěstoval. Hned po vysvěcení na kněze r. 1833. stal se profesorem církevního dějepisu a práva na domácím bohosloveckém ústavu. Pracoval tu o všeobecných dějinách církevních a českých, jichž nedokončil, zvláště poněvadž měl málo času, byv r. 1843. ustanoven ještě podpřevorem v klášteře. Tyto dějiny jsou v Teplé dosud v rukopise. Zvěčnělý převor mně je dal r. 1890., když jsem jel do Innomostí, abych je opravil, dokončil a vydal. Než práce ta vyžadovala by mnoho času, bylo by třeba podle nových pramenů je opraviti a dokončiti. Kdyby byl mohl Hugo tak učiniti v letech třicátých a čtyřicátých, byl by si získal velikou zásluhu o literaturu českou. Nyní již máme v té věci díla důkladná — uvádím jen na př. Kryštůfkův dějepis.

V Teplé navštívil otec jednou Huga. Hugo mu dal k četbě svůj překlad z němčiny: »Květný košíček«. Za nedlouho přišel otec k synovi, který se ho udiveně táže: »Tak brzy jsi to přečetl?«

»Taková povídka mi nepomůže, poněvadž je vymyšlená!«

»Ale vždyť jde z ní mravní naučení!«

»A to ty nevíš, že v ohledu tom působí více životy svatých, které k mravnosti navádějí a nejsou vymyšleny, nýbrž skutečně se staly?«

Tato slova působila na Huga tak, že začal pracovati, a výsledek práce té byl pětidílný spis: »Životy svatých«, vydaný nákladem sv. Janského dědictví v letech padesátých. Životy ty byly velmi ceněny a čtěny v rodinách křesťanských. Když byly rozebrány, pověřen byl úkolem, nové spracovati Fr. Ekert (viz Vlast roč. X. strana 854.).

Vydal také dějiny blahoslaveného Hroznaty, zakladatele kláštera Tepelského, a dějiny kanonie samé (německy). Mimo to napsal různá pojednání do »Časopisu katol. duchovenstva, Blahověsta a j.

R. 1849. nalezl Hugo nové pole působnosti, poslán byl do Plzně na gymnasium za profesora jazyka českého a literatury. Neměl však učebných knih, takže byl přinucen sám ruku k dílu přiložiti a mluvnici českou pro gymnasium napsati: »Prakt. Grammatik der böhmischen Sprache für Deutsche«, o jejíž důkladnosti nejlepší svědectví vydává ten úkaz, že již r. 1863. dočkala se šestého vydání. Jeho žáci vzpomínají naň až do dneška s upřímnou radostí. Německým svým žákům doporučoval a půjčoval Wenzigovy překlady českých básní, aby se tak seznamovali s literaturou českou.

Se zvěčnělými Smetanou a Desoldou působili zdárně v Plzni. Za pobytu v Plzni staral se se Smetanou o Josefa Kajetána Tyla v jeho nemoci; ano po smrti Tylově pečoval o jeho syny Otokara a Stanislava. Viz o tom spis J. L. Turnovského: »O životě a působení Jos. Kaj. Tyla«, kdež jsou také některé dopisy Hugovy uveřejněny, v nichž matce svých chovanců, Otakara a Stanislava, o duševních pokrocích i hmotném stavu jich zprávy dával.

Mimo to překládal také úřední spisy pro úřad, takže mu ke studiu zbývalo málo času. I žádal, aby mu přiděleno bylo několik hodin jiného předmětu na př. dějepisu, při němž by nebyl nucen úkoly opravovati. Vyučovalť toliko češtině ve všech osmi třídách, a to přes tři sta žáků, oprava úkolů zabírala mu tedy mnoho času. Když

mu to nechtěli povoliti, vymlouvajíce se, že jest ustanoven profesorem češtiny, odebral se r. 1861. na uprázdněnou faru do Uherce, kdež se stal později vikářem.

Zde mu bylo z vyššího místa nařízeno, aby sepsal mluvnici jazyka německého pro české žáky. Avšak Hugo, přišed opět do nového oboru činnosti, do správy duchovní, neměl času, aby v určitou dobu rozkaz vyplnil, i byl úkolu svého sproštěn. Ale za nedlouho došel ho nový rozkaz, aby v sepisování mluvnice své pokračoval, poněvadž mluvnice odjinud jim zaslaná požadavkům nehověla. Tak dokončil Hugo mluvnici německého jazyka pro žáky české.

Dále byl v té době zaměstnán pracemi pro polyglottu písma sv. všech řečí rakouských podle originálu, kterou tehdy kanonie Tepelská mínila vydati; nestalo se to však.

Jak rád bych se byl více dověděl z jeho mužných let, leč to jest téměř vše, co jsem si z vypravování pamatoval.

Z Uherce dostal se za faráře do Dobřan, kdež zůstal do r. 1873. V tomto roce byl povolán do kanonie za převora, který úřad svědomitě zastával až do konce r. 1891. Dne 23. září r. 1891. měl poslední zpívanou mši sv., pak se roznemohl a pro nemoc vzdal se koncem roku 1891. svého úřadu. Smysly opouštěly, zrak, sluch, ano i řeč, stěží mluvil, stěží jen přešel světnici. Ale duch jeho byl stále čilý. V této své nemoci slavil r. 1893. šedesátileté jubileum svého kněžství, tu byl přítomen mši sv. Nejvíce ho v poslední době zabývala beatifikace blaženého Hroznaty, jíž by se byl ještě rád živ dočkal. Ale Bůh usoudil jinak a povolal svého věrného služebníka, animam candidam, jak se o něm vyjádřil P. Votka S. J., do svých nadhvězdných výšin na den patrona země české, sv. Jana Nepomuckého r. 1894. V rukopise zanechal ještě modlitební knihu a dějiny kláštera Tepelského za opata Zikmunda (1458—1506), o nichž často vypravoval. R. i. p.

Drobné příspěvky k otázce agrární.

Píše **Rudolf Vrba.**

(Dokončení.)

Těchto dvou schůzích muselo ubohé rolnictvo odhlasovati návrhy vypracované od pražských advokátů. Světe, žasni, co odhlasovali rolníci v Pardubicích!

Sjezd pardubický uznává za nebezpečné, ano pro rolnictvo i škodlivé:

1. Obmezení volné dělitelnosti pozemků. 2. Zřízení selských fideikomisí. 3. Ustanovení dědičné poslušnosti (snad posloupnosti). 4. Vyvazení hypotečních dluhů a ustanovení nezadlužitelnosti pozemků. 5 Zřízení nucených hospodářských společenstev.

To se notablům z Marianské ulice znamenitě podařilo.

Co pak by měli židé, parceláři, advokáti na práci, kdyby se vše stalo, jak rolnický lid v jádru svém žádá k zachování stavu

svého, vždyť by musili 12tiprocentoví přítelíčkové našeho rolnictva zavříti své advokátské kanceláře, a pak by se židé z našeho venkova jen vystěhovat musili, a to přece nemůžeme my zastanci »blahobytu« rolnictva dopustit!

Když Alfons Šťastný na českém sněmu podal návrh, aby zamezeno bylo drobení pozemkového majetku, povstal také rolník Niklfeld a pravil, že strana jeho návrh Šťastného nemůže podporovati, poněvadž jako strana liberální je proti každému omezování osobních práv a proto také proti právu, každý si dělej se statkem, co chceš, propij jej, prohrej v kartách, prodej za fatku židovi, my advokáti budeme míti při tom vždycky výdělek.

Ubohé rolnictvo musilo krátce potom odhlasovati na sjezdu v Pardubicích, co mu nakázali páni z Marianské ulice.

Aby rolnictvo se necítilo jako stav a nejednalo jako jeden muž, donuceno bylo na sjezdu v Chrudimi odhlasovati tuto liberální zásadu:

1. Shromáždění uznává zřízení závazných společenstev rolnických za nevýhodné a za škodlivé zacházení s majetkem a svobodnému vývoji společnému za veliké břemeno, jež se v době hosp. tísně na rolnictvo uvaluje; proto si nuceného spolčování nepřeje, ano, proti takovému protestuje.

Nuže, páni ze svobodomyslného tábora mohou sladce spáti. Svobodný český sedlák jest celý jejich, ať si při té svobodě přijde o grunt, ať jdou děti jeho na žebrotu, jen když máme svobodu, židovskou směnku, advokátské kanceláře.

Avšak i zdravý rozum lidský nelze navždy obestříti sebe lépe vymyšlenými frásemi. Rolnictvo české má advokátského komanda dosti a chce státi na vlastních nohou. To dokázal sjezd západo-českého rolnictva ve Stankově 14. června konaný.

O nuceném sdružování rolnictva hovořil referent Dr. Viškovský, tajemník českého odboru zemědělské rady pro království České. Dr. Viškovský mluvil, kterak stavovské hnutí mezi rolnictvem v Německu utěšeně zkvétá a se zmáhá. Kdežto mezi českým rolnictvem panuje záhadná až netečnost.

Proti zkartelovanému kapitálu na plodinových bursách, proti kartelovaným cukrovarům, proti obilnímu a dobytkářskému židu není jiné pomoci, než kartelované rolnictvo, to jest nucená okresní rolnická společenstva. Dílo tak důležité a veliké nelze však očekávati od dobré vůle jednotlivců, nýbrž nutno jest, by se ho chopila vláda.

Na to doporučil Dr. Viškovský příslušnou resoluci o nucených společenstvech rolnických, která byla od shromážděného rolnictva jednohlasně přijata.

I náš odbor socialní pořádal již tři schůze, v Třebešicích, Písnici a na Mělníku, kde pisatel a dp. Emil Dlouhý-Pokorný probírali náš rolnický program, který se shromážděnému rolnictvu velice zamlouval. Na všech těchto schůzích poslali rolníci adresu důvěry ministru hr. Ledeburovi ohledně vládní předlohy o nucených společenstvech rolnických.

Jest čas, aby naše strana rolnický lid probouzela. Nebezpečný socialistický i pokrokářský jed v »Lidu«, »Ruchu«, »Radikál-

ních Listech«, »Socialním demokratu«, »Právu Lidu«, »Červánkách«, považlivě se šíří po venkově, a lid náš pomalu neví, čí je. Běda nám, jestliže bychom tyto nebezpečné časy prospali!

Reiffeisenovy záložny v zemích na říšské radě zastoupených.

V neděli 5. prosince 1895 sjeli se delegáti Reiffeisenových záložen v Čechách, kterých jest nyní asi sto, aby se sdružily a zřídily si centrální výpomocnou kasu. U nás jako jinde naskytli se nepřátelé těchto lidových záložen. Jako první representant nepřátel proslavil se ředitel zemské banky, Procházka, oné banky, která má míti na zřeteli melioraci, zlepšení rolnických gruntův a tím samým i rolnictva. K nepřátelům těm přidružila se i naše svobodomyslná žurnalistika a k neuvěření i staročeská! Je vidět, že u nás platí slovo hubaře, advokáta, bankéře a žurnalisty zaplaceného, ostatní pak jen již papouškují. Slavné advokáty a bankéře zahanbil prostý dělník redaktor Jiroušek, jehož jméno, jakož i slova dp. T. Škrdle páni zpravodajové našich velkých žurnálů umlčeli. Redaktor Jiroušek pravil, že pro venkovana cesta k advokátovi a židovi je drahá, a proto třeba lidových záložen.

Nuže posvítíme si na pravdomluvnost našich předáků a zase uvidíme, jak ve světě o všem rozhoduje ten mamon, prospěchářství, které nedopustí, aby dobrá věc bez překážek se ujala. Kdežto v Porýnsku záložny Reiffeisenovy zkvétaly již v letech čtyřicátých, začaly u nás teprv o třicet let později, a to v Dolních Rakousích. Dolnorakouský zemský výbor dal vypracovati vzorné stanovy a povolil r. 1873. podpory na zřizování záložen těch v obnosu 250 zl. pro každou. Mimo to utvořil fond, z kterého záložnám těm dává 2000 zlatých půjčky na 3%, aby je do začátku zásobil lacinými penězi. Konečně vysílá na venek zvláštní úředníky, kteří osobně nově zřízenou záložnu zakládají a zřízené přehlížejí, revidují a rady udílejí.

Začátkem r. 1895. bylo v Dolních Rakousích 268 Reiffeisenových záložen. Obvody těchto záložen zaujímají třetinu všeho venkova a mají průměrně každý 1700 obyvatelů. Koncem r. 1893. bylo členů 12.347, největší záložna čítala 272 členy, nejmenší 17. Tři čtvrtiny všech členů jsou vesměs rolníci a chalupníci. Vklady činily 1,983.299 zlatých, největší záložna měla 80.692 zl. a půjček bylo za 1,465.945 zlatých. Všeobecně překvapuje, že ve všech záložnách jest více vkladů, přebytek peněz a mnohem méně půjček. Dělníci, nádenníci a chudina neukládá v některých záložnách nic, kdežto jinde zase hlavně tato třída ukládá, a rolnictvo si vypůjčuje. Nejvíce se půjčují obnosy od 50 do 400 zl. Vyšší obnosy se půjčují pouze na hypotéku. Půjčka se povolí na 6 neb 12 měsíců, také i na 18 měsíců.

Záložny Reiffeisenovy platí ze vkladů obyčejně 4 neb 3½%, z půjček berou 5 neb 4½%. Z difference hradí se výlohy a tvoří se reservní fond. Výloh měly dolnorakouské reiffeisenovky r. 1893. úhrnem 10.753 zl. Čistého výtěžku měly 14.345 zl. Pouze dvě záložny měly schodek, jedna 110 zl. a druhá 12 zl. Z čistého zisku dalo se 11.699 do reservních fondů, zbytkem zúrokovaly se členské podíly. Celkový obrat (revirement) záložen těch r. 1893. činil sumu 5,126.822 zl. proti 3,214.216 zl. v r. 1892. Z těchto peněz nevydělal advokát ani krejcaru.

Výsledek záložen těch je, že v Dolních Rakousích lichva na venkově skorem vymřela. Nyní se starají záložny o to, aby rolnictvu kupovaly stroje, hnojivo, dobytek za hotové v době nejpříznivější, kde se věci ty dostanou nejlevněji. Hospodářské spolky vypůjčují si ze záložen těch proto značné obnosy.

Přebytečné peníze, aby neležely ladem, a záložna netrpěla škodu, posílají se zemskému výboru, který je hned uloží v dolnorakouské hypoteční bance, která je na 4% zúrokuje a záložnám bez výpovědi, když je potřebují, zpět zašle.

Spolky, které potřebují peněz, žádají zemský výbor, by v záložně jim dal úvěr na běžný účet. Záložny, které mají přebytek peněz, mohou jiným záložnám tento přebytek dáti k použití, kterým se peněz nedostává, a to prostřednictvím zemského výboru. Úvěrní spolek v městečku A žádá zemský výbor o peníze, jelikož je více půjček. Žádost tu vyřídí zemský výbor a vyzve záložnu v místě B, která má nadbytek vkladů, aby záložně v A vypomohla, záložna B platí záložně A z půjčky té o $^1/_4$% více.

Revise záložen děje se na útraty země. Podpora země, která se dostává záložnám těm, má blahodárný účinek. Rolnictvo na venkově je probudilejší, samostatnější, a činnost úvěrních těch spolků jest takřka průpravnou školou rolnictvu, aby své zájmy ve společenstvech rolnických, která se utvořiti mají, proti přesile kapitalistův a kšeftařů, stav rolnický vydírajících, budoucně účinně dovedlo brániti.

Není země mimo Dalmacii a Bukovinu, kde by nebylo spolků reiffeisenových. V celém Předlitavsku napočítáno koncem r. 1892. reiffeisenovek 382 se 24.375 členy. Velká většina záložen těch povstala v nejnovější době, bylyť r. 1856. pouze dvě v celém Předlitavsku.

V Horních Rakousích podporuje zemský výbor vydatně rozvoj záložen spolků Reiffeisenových. Dává 100 zl. bezúročitelné půjčky na zřízení záložny a dává též 2000 zl. do začátku na 3% Koncem r. 1894. bylo zde 106 úvěrních spolků s 7929 členy. Největší spolek čítá 227, nejmenší 25 členů.

Obvody hornorakouských úvěrních spolků zahrnují jednu třetinu všeho venkova. Koncem r. 1894. měly hornorakouské Reiffeisenovky 2,285.933 zl. vkladů a půjčily 1,576.704 zl. I zde vidíme, že je více vkladů, než půjček.

V Solnohradě je dosud málo záložen. Ve Štýrsku zařídil zemský sněm r. 1893. zvláštní odbor v zemském výboru pro zakládání Reiffeisenových spolků a povolil závodní fond 100.000 zl. na podporu. Koncem r. 1894. bylo ve Štyrsku 18 spolků.

V Tyrolsku jest počet veliký! Zde hlavně zemědělská rada vede správu Reiffeisenovek a řídí centrální kasu. Jest v zemi koncem r. 1894. úhrnem 122 spolků úvěrních, které mají přes 9000 členů.

Koncem r. 1893. obnášely vklady 1,718.241 a půjčky 1,013.332. Zase vidíme, že jest zde více vkladů než půjček.

V Čechách konečně zahájil sněm r. 1893. akci ve prospěch Reiffeisenových záložen a povoluje každoročně 5000 zl. na podporu; na rok 1895. povoleno dokonce 10.000 zl. Každá záložna dostane 250 zl., když se uvolí býti pod dozorem zemského výboru. Koncem r. 1894. bylo v Čechách 69 Reiffeisenovek a nyní přibylo asi 30,

takže již přes 100 založen bude v Čechách účinkovati. Vypůjčeno bylo 192.507 zl. a vloženo 247.503 zl.

Zvláště rozkvetly spolky Reiffeisenovy na Moravě, a to předem v krajinách německých, právě jako v Čechách většina jest v krajích německých hlavně činností »Böhmerwaldbundu« založených.

Moravské spolky dávají ze vkladů 4%, berou z půjček 5%, a z hypoték 4½%. Jsou spojeny v centrální kase a dostávají za tou podmínkou, že se k centrální pokladně připojí, 50 zl. podpory a do začátku 200 zl. Koncem r. 1894. bylo na Moravě 64 Reiffeisenovek s 4229 členy. Nejmenší spolek měl 24, největší 215 členů. Vklady tvořily 1,246.799 a půjčky 1,152.002 zl. Nejvíce je půjček od začátku března, tedy kdy započne setba, až do žní. Po žních až k novému roku se nejvíce ukládá. Z toho mají na jaře spolky nouzi o peníze, na podzim zase přebytek. Ústřední pokladna musí proto přebytečné peníze ukládati tak, aby nesly úroky, koupiti tedy cenné papíry a zase se starati o peníze, když jich jest na jaře třeba. K tomu je zapotřebí banky. Úlohu tu činí v Dolních Rakousích hypoteční banka. V Německu, kde tytéž obtíže jsou, utvořila se spolková banka za pomocí říšské.

U nás v Čechách se brojí proti Reiffeisenovkám z toho důvodu, že prý záložny, naše to v pravdě národní ústavy, hynouti budou.

Výmluva ta je zcela lichá. Jisto jest, že záložny Deličovy jsou hlavně v městech, venkovan má do záložny dvě, tři hodiny a někdy ještě dál. Na vesnicích v okamžité nouzi jest jedinou peněžitou výpomocí žid. Kdo zajde k židovi o půjčku, jest ztracen. Byť i rolník neb chalupník nebo řemeslník židovi neb lichváři zaplatil, stane se přec od něho závislým, musí u žida kupovati a židovi sklízeň, dobytek prodávati.

Zakládání záložen Reiffeisenových na venkově učiní tomuto parobství židovskému konec, osvobodí náš ztýraný lid. Dále uvažujeme, že rolník maje vždy kam se obrátiti, koupí hospodářský stroj za hotové, vypůjčí si ve spolku a obdrží stroj laciněji. Koupí umělé hnojivo za hotové; dostane vše laciněji. Uvažujme dále. Rolník má sklizeň doma. Nemusí čekati na žida, který mu nemilosrdně cenu obilní snižuje, vypůjčí si na daně a nutná vydání, až najde pořádného kupce na obilí, na dobytek. To jsou důvody, proč horujeme pro tyto lidové záložny. Uvážíme-li, že Reiffeisenovky obyčejně půjčují jen na úvěrní úpis do 200 zl., že větší obnosy dávají pouze na hypotéku, že vylučují směnku, že neplatí žádný honorář představenstvu, pouze jen pokladníku, že se obmezují na malý obvod, tu jen slepý může neviděti prospěch těchto úvěrních spolků.

Vzorné stanovy a rady dává národní jednota severočeská v Praze (Jungmannova třída) a komu jde o založení, obrátí se na spolek již stávající, neb na zemědělskou radu.

Vyzýváme především naše vlastenecké duchovenstvo, které bylo v čele probuzení národa našeho ve směru národnostním, aby stálo v čele hnutí, na vymanění lidu našeho z moci pijavic, které žijí z potu a z mozolu našeho lidu.

Marně káže kněz o nebi po smrti, když lidu nedá zároveň znáti, že také má cit a smysl pro hmotné trampoty lidu, a že mu není lhostejná otázka žaludková.

Proto vším právem horuje sv. Otec Lev XIII., aby nejprve uspořádány byly poměry hmotné; až tyto se zlepší, pak i morální, náboženské smýšlení lidu se obrátí k lepšímu. Chudoba a nejistota existenční jest nejlepší vychovatelkou zločinců a anarchistů.

V zakládání Reiffeisenových záložen má nejlepší pověst a nejstarší zásluhy duchovenstvo v Bavorsku. Známý farář Wilibald Kaiser byl za svou horlivou činnost vyznamenán sv. Otcem. V Italii se proslavil farář Alois Cerutti, který založil 112 hosp. záložen, které vesměs řízeny jsou od kněží.

Ve Francii rozšířily se Reiffeisenovky nejvíce na jihu. Farář Fontan založil s kapucínem P. Josefem v diecési Tarbeské více než 50 Reiffeisenovek. V dubnu t. r. konal se v Taraskoně krajinský katolický sjezd. Zprávu o Reiffeisenových záložnách podával farář Andrieu. Ve Francii říká se jim caisses rurales, (záložny venkovské). Čítá se v celé Francii nyní 420 Reiffeisenovek, jejichž největší počet zřízen v posledních dvou letech.

Co se taktiky týče, radíme duchovenstvu, aby jen dalo impuls ku zřízení, aby se dále podnikly u úřadu všecky kroky ku zřízení záložny a pak pouze, jak poměry jsou, spokojilo se členstvím v dozorčí radě. Jest pro kněze mnohdy neradno býti starostou neb pokladníkem. Kdo však má odvahu a chuť k tomu, nelekej se ani toho úřadu. Že risiko u Reiffeisenovek jest malé, tomu nasvědčuje ta zkušenost, že v Německu 400 založen za 50 let při jmění 40 mil. ztratilo 1500 marek. V Italii pozbylo 58 založen s jměním 1 mil. lir 820 lir. Ve Francii ztratilo 51 založen při jmění 330.000 franků jen 29 franků.

Na valné hromadě může farář případnou řečí povzbuzovati lid k spořivosti, činiti přednášku o některém časovém předmětu a tak nabádati farníky k spořivosti a tím i k ctnosti. [1])

Legenda.

Z **Abrama J. Ryana** přeložil **Jan Vránek Pohořský.**

Sám tiše kráčel podél jezera,
zář sluneční Mu ve tvář padala,
stín Jeho chvěl se v písku bělostném
jak peruť zašeptané modlitby.
Tak krásný byl, tak sličný, spanilý!
Byl obut v hnědé, lehké sandály,
šel s tváří skloněnou, jak miloval
by více zemi nežli nebesa.

[1]) Také Časopis katolického duchovenstva č. 3. rcč. 1896. krásnými slovy z péra Redemptoristy Schrollera nabádá duchovenstvo k zakládání záložen Reiffeisenových, kde místní poměry tomu dovolují a užitečnosť předem zaručují.

Byl obličejem matce podoben,
leč v její líci scházel božský jas,
jenž Jemu plál ve tváři osmáhlé.
Šat od Matky měl tkaný, beze švů,
jej podkasal, a roucha záhyby
z úst Jeho sladkých povzdech zaslechly:
»Ó, Matko má!« a písek bělostný
pád Jeho jemné slzy pocítil;
zul sandály, by nohy znavené
si vykoupal ve vlnách chladivých —
šeľ pískem pouště celý Boží den —
a když si umyl krásné nohy své,
ret Jeho vzdych': »Tři roky, roky tři! —
a hřeb vás proklá nohy ubohé,
vy vykrvácíte, však vaše krev
všem unavené nohy omyje,
kdož kráčejí po cestách trnitých.
Tři roky!« dále šeptal pro sebe,
»Kéž zítra již! — však vůle Otcova
mi velí času klidně vyčkati!«

V tom k břehu připlul hošík rybářův
a spatřiv Jej šel k Němu důvěrně
a uzřev Jeho zkormoucenou tvář
děl soucitně: »Tys, Pane, unaven!«
Dlaň na hnědou skráň hocha položil,
jak žehnal by mu a pak vlídně děl:
»Jsem znaven čekáním!« Hoch neřek nic.
Pták náhle mrtev k Jeho nohám kles,
byv na smrť uštván bouří zběsilou,
jež zuřila na břehu protějším.
Hoch nad ptáčetem zalkal žalostně,
děl lítostivě: »Ptáče ubohé!«
On ptáčka zvednuv v dlaň jej položil,
naň dechl — a hoch v němém úžasu
zřel ptáče s písní letět k obloze —
tak mrtvé ptáče vzkřísil k životu!
Hoch pohlížel Mu ve tvář s obdivem —
(ó byla sličná, něžná, spanilá!) —
a pravil Mu: »Jsi krásný jako Bůh!«
On k hochovi se sklonil se slovy:
»Jsem Spasitel tvůj!« —
V onen hrozný den,
kdy kráčel s křížem na svých ramenou,
by umřel za lidstvo, klek onen hoch
ve stínu skály, vroucně modlil se
a Ukřižovanému klaněl se,
Jenž na hlavě měl vínek trnový,
co jiní rouhali se s posměchem . . .

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

(Pokračování.)

Jednoho dne D. Tomáš Meko, kdy se poněkud vzpamatoval ze své choroby, zavolal k sobě důvěrného sluhu a pravil mu: »S těmito lékaři nedocílím ničeho.«

»Však to vidím, milostpane. Přeje si Vaše Excellencí, abych oznámil něco milostpaní?«

»Nikoli; myslila by, že při tak znamenitých lékařích jest vina na mé straně, ježto chovám k nim málo důvěry, a víš dobře, že v ničem nemohu své manželce odporovati . . . Jistě by mě ihned přesvědčovala . . . Půjdeš ke každému z nich a vyplatíš každému po jedné unci za jejich čtyři návštěvy a řekneš, aby již ke mně nechodili, milostpaní oznámíš, že si nepřeji jiného lékaře než Ramira, jehož dobře znáš.«

»Ah! A jak, pane; to jest hodný pán; proč sem nechodí?«

»Choť má mu nepřeje, nevím ani proč; ale až vše vyřídíš, ona zajisté přivolí.«

Služebník zachoval se podle slov svého velitele. To vše sběhlo se asi pět nebo šest dní před schůzí Ramira s jeho třemi přátely.

Ramirez přijal sloužícího velkomožného pána. »A co chybí tvému pánu?«

»Šlak aby to věděl! . . . Jeden doktor říká, že má asthma, druhý — zapálení střev — třetí ani nevím co, a čtvrtý — také nevím.«

»Čtyři doktoři! Jeden nemocnému stačí — což teprve čtyři! A pravíš, že propustil všecky?«

»Tak jest, pane doktore; právě jdu, abych každému vyplatil po unci a poděkoval.«

»Díků si můžeš ušetřiti, poněvadž není ani zač děkovati. Ale, příteli, pravím ti, že nikdy nechci přijíti po některém ze svých kollegů, abych jej zastoupil u nemocného, ani mne netěší léčiti churavé, kteří byli již od jiných léčeni, protože, zemře-li nemocný, přičtou to mně, a uzdraví-li se, přičtou to zase sobě; ale že jest to tvůj velitel, učiním výjimku ve svém systému a dostavím se k vám.«

Isabela odebrala se do pokojů svého chotě a tázala se, co říkají lékaři.

»Milostpaní,« odvětil věrný sluha, »neříkají nic, protože dnes nepřišli. Propustil jsem je dle přání Jeho Excellencí.«

»Jak jste se mohl odvážiti?«

»Milostpaní, nemocní mívají vrtochy . . . jest umíněn, že s těmi lékaři nedojde nikam.«

Isabela šla se otázat manžela. »Nesměj se mi, dceruško,« odpověděl, »ale po všecky ty čtyři dni lékaři pořáde jen spolu hovořili, rokovali velmi vědecky, nepochybuji o tom, o mnohých věcech, vrtěli hlavami, dívali se na sebe . . . a krátce, Isabelko, přeji si, aby sem přišel Ramirez.«

Isabela zbledla. Věděla, že Ramirez jest nepřítelem jejího milence; tento jí všecko pověděl.

»Ramirez nepřijde. Jaký to lékař! Mladý, nezkušený muž. Jest nutno mu oznámiti, aby sem nechodil... Nemám k němu důvěry... Můj Bože! Koho by napadlo volati Ramíra?«

»Ruku líbám, milostpaní,« pozdravoval Ramirez, vstupuje do pokojíka vedle ložnice. »Lékař smí vcházeti neohlásiv se; myslím, že přicházím jako na zavolání, an jsem zaslechl zrovna své jméno.«

»Mluvili jsme o jiném Ramirovi,« přerušila jej Isabela.

»Ano, jest mnoho mužů tohoto jména,« pravil klidně lékař. »Nuže, co chybí panu D. Tomáši?« pokračoval stoje již v ložnici.

Nemocný vypravoval o příznacích své choroby, při čemž jej velmi často opravovala a přerušovala jeho choť. Muž ten ve dne prý upadal ve tvrdý spánek, při čemž mu bylo trpěti mnohé záduchy, a v noci zase nespal. Ve dne hasil prý hroznou žízeň nezměrným pitím vody a vůbec byl stále nepokojný, stísněn a pomaten, čehož nikdy za dřívějších svých chorob nepozoroval.

»Na to vše odpovídám zcela určitě, že to vše nic neznamená,« pravil Ramirez.

Isabela se spokojeně usmála, jakoby souhlasila s lékařovými slovy. »A jaký lék má se mu dáti?« ptala se.

»Zatím žádný,« odtušil lékař. »Kdyby bylo třeba, dal bych mu jej sám.«

Lékař se poroučel se slovy, že neurčuje hodiny, ve kterou přijde, ale že se dostaví, až uzná za dobré.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Když večer vítala Isabela u sebe svého milence, tázal se jí tento na nemocného. Isabela vypravovala mu vše, a Antonio de de Luna, zvěděv, že Ramirez tu byl, zvolal: »Isabelo, přijde-li ten člověk ještě jednou, jsme ztraceni.« Isabela sesinala jako stěna.

»Neboj se ničeho,« konejšil ji spoluvinník; ten muž bude mlčeti; ještě mám moc, ještě mohu jej zkaziti.«

»Co zamýšlíš?... Děsíš mne, a já sebe také.«

»Nyní není času na výčitky. Co se stalo, stalo se, nelze se již ničemu vyhnouti.«

»Ty's mne zahubil.«

»Buď srdnaté mysli, a nezahubíš ani sebe, ani já sebe nezahubím.«

»Ale co počneme? Před chvilkou jsi řekl, že je veta po nás, přijde-li ještě jednou ten lékař.«

»Ne — nemysli tak — nemluvme již o tom. Napravím vše. Jaké to hrozné postavení. Strašné spiknutí hrozí vládě, a čím dále, tím lépe poznávám, že nebude tak snadno je zničiti a umlčeti. Revoluce může vypuknouti každým okamžikem. Nevěříme již nikomu; i ti, kteří zdáli se býti s námi za jedno, odvracejí se od nás, a kolem vlády jest prázdno věštící veliké obraty. Isabelo, věz již vše... Musíme prchnouti.«

»I já?«

»Ano, ty! Zapomněla's, že's mou spoluvinnicí, že osud tvůj jest úplně k mému připoután? Jsme vyděděni od světa, jsme dvě bezejmenné bytosti; ty, ježto nevíš, kdo byl tvým otcem, a já, poněvadž nemohu ani vysloviti, kým byl můj, a osud nás spojil.«

»Hrozný to osud!«

»Proč hrozný? Oba jsme se zrodili, abychom byli bídníky, dosáhli jsme bohatství, vyznamenání, moci . . . Ovšem něco nepříjemného také se v to mísí, ale k čemu je pevná vůle?«

Služebník oznamoval, že lékař opět přišel. »Ten člověk!« šeptal Antonio de Luna. »Isabelo, nemůžeš nějak opatřiti, abych viděl a slyšel lékaře, aniž mne on uzří?«

»Ano; ložnice mého chotě jest spojena dveřmi s jeho pracovnou, do níž se vchází krátkou chodbou z mého budoiru. Jest tam záslona. Tamtudy nikdo nevchází ani nevychází.«

»Nuže, doveď mne tam!«

Když již stál ministr ve své skrýši, Isabela nutíc se k jasnému obličeji, což ji nestálo mnoho namáhání, ježto byla dokonalou herečkou, vrátila se do svého pokojíka, odkud odebrala se do manželovy ložnice.

»Jak se daří churavému?« tázala se lékaře.

»Není hůře,« pravil Ramirez s největším klidem. »Doufám, že se mi poštěstí zachrániti vám manžela, ale k tomu musíte mi věnovati plnou moc.«

»Učiním tak pro nemocného, k němuž lnu poslušností a úctou.«

»Nuže dobře: přivedu s sebou Milosrdnou sestru, svatou to ženu, na niž úplně spoléhám, a ta jej bude ošetřovati v době, kdy vy musíte se odloučiti od ložnice svého chotě. Nechci, aby o něj pečovali služebníci. Starce jest třeba ošetřovati s touže trpělivostí, touže bedlivostí, s jakou ošetřují se malé dítky. Svolujete?«

»Mileráda, pane,« odvětila klidně choť nemocného.

»Díky za vaši důvěru. Vy, která konáte tolik skutků milosrdenství, jak je známo celému světu, ač snažíte se vše bedlivě zatajiti, nebudete patřiti s nelibostí na Milosrdnou sestru, která jest vzorem ctnosti a obětivosti.«

»Bude mi s velikým potěšením.«

»Mimo to, abych šel při léčení jistou cestou, musím se poraditi ještě s jinými lékaři.«

»Soudím z toho, že stav nemocného jest velice nebezpečný.«

»Nikoli, milostpaní; pravil jsem již, že při jeho věku jest jednati nanejvýš obezřele.«

»A kdy přijde ta jeptiška?«

»Dnes večer, dovolíte-li.«

Isabela vrátila se do pokojíka, a k ní hned přistoupil její spoluvinník. »Co učiníme?« tázala se ho Isabela úzkostně.

»Není třeba se báti; ten člověk netuší ničeho. Netuší-li ničeho, jest třeba se postarati, aby také dále netušil. Jest velice prohnaný, snad chce dokázati —.«

Lékař se vrátil veda s sebou své tři přátely ke zmíněné již poradě.

Prohlédli nemocného; Ramirez upozornil je na všecky příznaky, a po krátké úradě usnesli se, jak je vybídl lékař stojící u hlav lože, vše sepsati, a řízení to bylo svěřeno Ramirovi, jenž přislíbil, že zítra bude vše hotovo.

Když bylo vše sepsáno, sešli se zase u Ramira, jenž k nim promluvil: »Přátelé, lékařem býti jest těžší, než jak by kdo myslil. Ačkoli jste všickni velice nadaní, zmýlili jste se včera přec, a to náramně.«

»Ten člověk trpí přece záduchou.«

»Tak mluvíte, poněvadž toho neznáte; neviním vás z nevědomosti, poněvadž všecky příznaky svědčí o záduše; ale lékaři jest vždy přihlížeti k poměrům života nemocného, k osobám, jež jej obklopují, a k tisíci jiných okolností, aby mohl dokonale vyšetřiti jeho stav. Tento člověk jest otráven!«

»Co praviš?«

»Mluvím pouze pravdu a přísahám na to svou ctí. Od koho? Od toho, jenž čeká na jeho smrť.«

»Toť zločin; třeba to oznámiti.«

»Nikoli; stopa po jedu již zmizela, a snad to ani nebudeme moci dokázati. Byl to zločin zcela nepotřebný, poněvadž ten člověk musí zemříti i bez jedu . . . Jeho mozek jest poraněn, a to mu skrátí život.«

»Jest snad jeho žena toho původcem?«

»Nevím, ale zítra padne vláda.«

»Ale, člověče, co tohle zase má společného s vládou?«

»Poslyšte výsledek porady!«

Zněl takto: »Podepsaní lékaři prohlašují, že Jeho Excellencí pan D. Tomáš Meko skonal jedem, jak se poznalo při lékařském rozpoznání atd., atd. — a jsou hotovi dosvědčiti tak před soudem.«

»Důvěřujete mi?

»Úplně.«

»Nuže dobře: podepište tuto listinu, která konec konců nepraví nic jiného než pravdu, a přísahejte mi na svou čest, že se o té věci nikomu ani nezmíníte.«

»Přísaháme.«

Všickni tři podepsali, a za dvě hodiny po té došel ministra D. Antonia de Luna list tohoto znění:

»V příloze zasílám Vám opis nálezu lékařů, kteří seznali, že D. Tomáš Meko byl otráven od Vás a od Vaší spoluvinnice, choti nemocného. Zažádáte-li dnes za propuštěnou a zabráníte-li tak velikému pobouření, které by mohlo státi mnoho krve a mnoho slz, neupotřebím originálu tohoto opisu; budete-li však ještě zítra sužovati zemi svou vládou, zdvihnu zcela oprávněnou žalobu proti Vám a Vaší spoluvinnici.«

Příštího dne, kdy již rojili se ulicemi spiklenci, když tlupy byly připraveny na první povel do šiku, když celý Madrid čekal krvavého boje na ulicích mezi vojskem věrným své povinnosti a mezi národem, naplnila Španělsko jásotem zpráva o pádu nenáviděné vlády.

»Nuže, jest pravdou, co jsem vám předpověděl?« pravil Ramirez přátelům. »Jste nyní přesvědčeni, že nemocný byl otráven?«

»Jsme, člověče; jsi vtěleným satanášem. Ale má zůstati patrný zločin bez trestu?«

»A vám se zdá, že zůstane? Lidé se to třeba nedovědí, ale Bůh bude souditi spravedlivě. Ani nevíte, jak hrozný trest chystám těm zlosynům. Ano, já, nedivte se: jsem nástrojem v ruce Prozřetelnosti.«

Večer téhož dne, kdy konala se porada, přišla do domu D. Tomáše Meka k půlnoci Milosrdná sestra, sestra Dorotea. Služebníci, byvše již o tom zpraveni od lékaře, odvedli ji do ložnice churavého.

Když tam se ocítila, ohlédla se Isabela, jež v tom okamžiku chystala se odtamtud odejíti. Obě pohlédly na sebe a zvolaly zároveň: »Ach!«

Viděly se již jednou, jak se čtenář pamatuje, a to v chudobném podkroví, kde živořili nešťastná slepá matka a nemocný, zoufalý syn.

XI.

Jak umírají osoby tohoto románu.

D. Tomáš Meko seslábl tak, že nemohl snésti skoro ani rázného léčení, jehož bylo Ramirovi upotřebiti, aby zrušil účinek jedu, probíhajícího jeho žilami. Jed sice neúčinkoval, ale ubohý muž byl v tak žalostném stavu, že mu hrozila neodvratná smrť při prvním zabolení hlavy, kdyby ho bylo stihlo. D. Tomáš ve své chorobě podobal se děcku. Míval zvláštní vrtochy a nápady; jednou byla z něho lítá šelma, a podruhé zase plakal jako nemluvně; někdy vypravoval o bezuzdných kouscích svého mládí — popisuje s největším cynismem nejpodrobnější maličkosti, — jindy zase byl stísněn a zbožně odříkával Otčenáše a Zdrávasy, ač mu velice vymizely z paměti ty prosté a vznešené modlitby, jimž učíme se v pacholetství a které tak potom docházejí zapomenutí; nebo jak se nabývá neřestí a zlých obyčejů, tak pozbývá se dobrých.

Sestra Dorotea, která se ho ujala s největší láskou, s nejněžnější péčí, slyšela mnohdy, jak šeptá jména ženská, a v pravdě nebylo málo těch žen, které muž ten seznal za své dlouhé životní dráhy. Ale sestra Dorotea nevěnovala valně sluchu těmto nesouvislým frasím, této těkavé vzpomínce na rekovné činy mládí a zralého věku tohoto muže, jenž byl spíše stínem muže sešlého, vrásčitého, vyžilého. Slyšela-li jej se modliti, provázela jej v tomto zbožném jednání, a člověk ten slyše její modlitby říkal slova po sestře Dorotee, jíž konečně přivykl tak, že nevystál nikoho jiného u sebe, ba ani nevzpomínal na svou choť, které již ani náhodou nejmenoval.

Jednoho dne oslovil lékař sestru Doroteu: »Sestřičko, lhůta blíží se již ke konci. Jest již nemožno prodloužiti život tohoto člověka a jest již třeba, aby se připravil na odchod do života lepšího.«

»Jest tak zle?«

»Ano, sestřičko, tak zle; jest u něho mnoho let a málo sil.«

»Ubohý kmet! Jak jest mi ho líto, že jest tak opuštěn; jeho choť sotva se sem tak někdy podívá!«

»Má nejlepší společnosť, jakou jen může míti, totiž vaši. Jeho paní . . . nepozorovala jste, jak málo této ženě záleží na životě jejího manžela? Muži, kteří po dlouhém nevázaném životě se ožení, dostanou obyčejně ženy, které jsou jim metlou.«

Isabela, jak podotekla sestra Dorotea, skoro se ani neobjevovala v ložnici svého chotě, a ukázala-li se tam kdy, nemluvila s Milosrdnou sestrou, na niž hleděla s opovržením, což však pranic nerušilo klidu sestry Dorotey, která chovala se vždy pokorně hledíc si nemocného, jakoby o nic jiného se nestarala.

D. Antonio de Luna nepověděl své spoluvinnici ničeho o podivném výsledku lékařského rozpoznání, které jej nutilo, aby se vzdal svého místa; to by mu bylo učiniti i tenkráte, kdyby podařila se

sosnovaná vzpoura. Byl jist, že lékař splní slovo a nerozšíří hrozného tajemství.

Zemře-li stařec, bude on pánem jeho jmění; jeho spoluvinnice bude žíti s ním; vejde-li do sebe a nebude chtíti připoutati osud jeho ke svému, však on najde prostředky, jimiž jmění to uchvátí.

Isabela zase pociťovala již odpor proti svému spoluvinníku a přála si, by byla zbavena toho člověka, jehož štěstí, sláva a odvaha ji tak zaslepily a odvrátily od manželských povinností. Jest jisto, že zločin plodí jen záští a neštěstí. Spoluvinnice při zločinu pojala nenávisť k tomu, jenž jí pomáhal k bezbožnému skutku; velice nešťastny jsou ubohé ženy, které zapomínají posvátných povinností manželských a mateřských.

Stav D. Tomáše Meka horšil se den ode dne, a lékař jistil, že zbývá mu již málo hodin.

»Učiňte o jeden dobrý skutek více,« pravil k Milosrdné sestře. »Nakloňte tohoto muže k tomu, aby se smířil s Bohem, aby před svou smrtí se vyzpovídal a polepšil.«

Nestálo to mnoho práce sestru Doroteu, aby k tomu nemocného přiměla. Hned při jejích prvních slovech o naději v Boha zdálo se, jakoby nabývalo jeho ztracené vědomí svěžesti, a před vědomím tím rozevíral se nový a utěchy plný obzor, jenž zatlačoval do pozadí neprůhlednou roušku bludu a lhostejnosti, jež mu dosud zavírala oči.

D. Tomáš Mekko nehlásil se nikdy k bezbožectví; jeho dosavadní jednání sloužilo mu k politickým záměrům; ale byl přece k náboženství netečným.

Na první ponuknutí sestry Dorotey žádal si zpovědi a odpuštění, a Bůh mu dopřál převeliké útěchy.

Po tomto křesťanském výkonu upadl nemocný ve mdlobu, a když přišel opět lékař, zápasil již se smrtí. Ramirez jej prohlédl a volal naň; churavý otevřel oči s velikou námahou; ale promluviti nemohl.

»Sestro Doroteo,« pravil lékař k řeholnici; »budete-li jednati opatrně, povím vám něco, co vás bude zajisté živě zajímati. Učiníte, co vám řeknu, a nic více?«

»Slibuji vám to.«

»Nuže, vtiskněte polibení umírajícímu a rcete mu: Bůh ti žehnej, otče!«

»Ó! Můj otec!« zvolala srdcelomně sestra Dorotea a vrhla se k loži umírajícího. Líbajíc jej něžně se slzami v očích opakovala slova lékařova: »Otče, Bůh ti žehnej!«

Nemocný se zachvěl, otevřel oči, pohleděl na jeptišku, snažil se promluviti, vztáhl ruce a cítě ve své ledové ruce ruku dcery své pronesl konečně z milosrdenství Božího jasně a zřetelně sladké ono slovo: »Dcero!«

A skloniv hlavu do jejích rukou a vzdýchaje zesnul v Pánu.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Ještě ovíval líce Milosrdné sestry teplý dech jejího otce, když objevila se ve dveřích úmrtního pokoje Isabela. »Co to znamená?« zvolala, vidouc sestru Doroteu s pláčem objímati toho, jenž býval jejím manželem.

»To znamená,« odpověděl lékař, »že jste vdovou. Váš muž právě zemřel.« — »A tato žena?« — »Tato žena pláče, poněvadž jest řádná a šlechetná duše.«

»Mrtev-li můj choť, končí se poslání této ženy v tomto domě.«

»Ovšem, jak se to vezme, paní.« A tato slova promluvil lékař tak přísně, že se Isabela zachvěla.

»Nedovedu pochopiti,« promluvila po chvíli, »její počínání, když jsem sem právě vešla, nesluší osobě tak vznešeného povolání, která jest úplně cizí naší rodině.«

»Dovolíte mi, paní, řeknu-li vám, že i vaše počínání nejméně sluší na choť, která ztratila právě muže, který jí dal u oltáře ruku i jméno.«

»Pane, i vaše poslání rovněž se zde skončilo.«

»Ještě ne, paní; jest mi ještě vydati oznámení, jakou smrtí sešel váš choť.«

Isabela byla ohromena. »Ovšem, ještě schází tato formalita.«

»A to velice důležitá, paní,« připojil lékař, pronášeje svá slova s důrazem.

»Ale ráda bych věděla, proč tato dáma —.«

»Mějte zření na její zármutek!«

»Čím dále, tím méně rozumím.«

»To jest ovšem podivno; objímati mrtvolu může jenom nejněžnější choť anebo milující matka nebo hodná dcera. Manžel váš matky neměl; jeho chotí jste vy . . . A tato dáma, tato světice, jest nejspíše jeho dcerou.«

»Jeho dcerou!« opětovala Isabela vzkřiknuvši tak, že tento její výkřik podobal se výkřiku rouhavému u přítomnosti mrtvoly. »Můj muž že by měl dceru? . . . Toť lež!«

»Paní, ctěte mrtvé!«

»Dceru! . . . A já jsem to nevěděla!«

»Ovšem, paní; vy jste o tom nevěděla, ale nyní se již nebudete diviti chování dcery u mrtvoly vlastního otce.«

»Jsem jeho pravou manželkou, jsem paní tohoto domu, mám jméno svého manžela a nemohu svoliti, aby zde meškala nevlastní dcera, pobočná dcera toho, jenž byl mým chotěm. Ať vyjde odtud tato žena, a má-li nějaké nároky, nechť je učiní při vhodné příležitosti.«

Sestra Dorotea položila starostlivě hlavu zesnulého na polštář, skřížila mu ruce na prsou a důstojně se obrátivši promluvila osušujíc slzy: »Paní, neměla jsem otce; nevěděla jsem, kdo jest mým otcem; v posledním okamžiku před svou smrtí tento stařec nazval mne svou dcerou. Kdo tolik let prosil Boha, aby mu dal poznati otce, co by učinil tenkráte, když by jej poznal? Objal by jej a žehnal by mu. Neoloupila jsem vás o jeho lásku, neuslyšela jsem z jeho rtů jiných lichotivých slov, až tuto nejvyšší útěchu při smrtelném chrapotu, to nejsladší jméno — jméno dcery. Odpusťte tedy, paní, nešťastné dceři, která přišla zachytit posledního vzdechu svého otce. Kdyby mne zde nebývalo, nikdo by toho vzdechu nebyl zachytil, poněvadž vy, která jste měla to právo, přišla jste již pozdě. — Jste ve svém domě, to jest pravda; smíte mne odtud vypuditi, to jest rovněž pravda; jste zákonitou a řádnou chotí, já nešťastnou a bezejmennou dcerou, dcerou nezákonnou, přiznávám se k tomu; ale v těchto okamžicích zapomeňte na to vše, paní, a nespatřujte ve mně nic jiného, než Milosrdnou

sestru, která ošetřovala nemocného, jehož Bůh k sobě povolal, a chce nyní bdíti u jeho mrtvoly, dokud nebude pohřben. Splnila jsem již svou úlohu v tomto domě; vy zde zůstanete, vy budete ctěna, zůstane vám jméno, jež měl váš zákonný manžel, a já půjdu zase do svého kláštera, beze jména, a nikomu nepovím, že jsem nalezla otce.«

Lékaři mnoho nescházelo, aby se dal do pláče.

»Při věčném odpočinku tohoto kmeta, vašeho manžela, paní, prosím vás, abyste mi dopřála této milosti, a já věčně vám budu zavázána. Skytněte mi tuto trudnou útěchu, abych směla zříti na svého otce těchto čtyřiadvacet hodin, když po tak mnohá léta jsem ho neviděla.« Sestra Dorotea mluvila tak pokorně, tak něžně, že Isabela cítila se zahanbenou a překonanou. Když Milosrdná sestra upřela v její oči svůj čistý a jasný pohled, choť D. Tomáše Meka sklopila zrak a beze slova chystala se odejíti z pokoje. Sestra Dorotea následovala ji pokorně a zastavila ji slovy: »Paní, nezůstanu zde bez vašeho dovolení. Svolíte-li, dopřejete mi veliké útěchy tím, že budu moci modliti se u mrtvoly tohoto kmeta, a slibuji vám, že nikdo nezví, že byl mým otcem; nikdo nebude ve mně viděti než řeholnici, která plní svou povinnosť.«

Isabela byla na rozpacích. Pozdvihla oči a pohleděla na jeptišku; jednání řeholnice bylo tak pokorné a rozhodné, že se jí vydrala ze rtů — snad proti její vůli — slova: »Plňte svou povinnosť, jak jest vám libo.«

Sestra Dorotea vrhla se na kolena před zločinnou ženou a ujala ji za ruku, aby ji políbila. Lékař chtěl tomu zabrániti, ale nepodařilo se mu to. »Sestro,« pravil k ní; »nesmíte se ponižovati.«

»Nikdy se neponižuji,« odvětila sestra Dorotea. »Náboženství mi velí, abych byla poníženou. Kdo páše zlé skutky nebo neuznává prokázaných dobrodiní, ten se ponižuje. Tato laskavá paní prokázala mi největší dobrodiní, jehož jsem si mohla přáti na tomto světě; ona mi dovolila, abych směla dlíti zde u této mrtvoly, a za to jsem jí vděčna a žehnám jí.«

Isabela nedovedla zadržeti slz a vyšla plna zahanbení. Vstoupivši do svého pokoje, setkala se s Antoniem de Luna, jenž ji již očekával. Spatřivši jej zachvěla se a . . . — snad Bůh dotekl se srdce této ženy — ukazujíc mu na dvéře pravila: »Pryč odtud! Můj muž jest mrtev. Kliďte se odtuď!«

Pohřeb Dona Tomáše byl slavný. I sestra Dorotea doprovodila jej až k hrobu.

XII.

Anděl a démon.

Dona Antonia de Luna nebylo tajno, že mu chce ujíti kořisť; poznal, že Isabela po smrti manželově chystala se rozpojiti hanebné jho, jež ji k němu poutalo, pochopivši, ovšem již pozdě v plné nahotě zlosynnosť muže, jenž dal jí do rukou jed, aby jej dala píti starému a nic netušícímu choti. Isabela trpěla hrozně.

Již uplynulo šest dní od pohřbu Jeho Excellencí pana D. Tomáše Meka, a Isabela plná zmatku myslila na Milosrdnou sestru, na pokornou dceru toho, jenž býval jejím manželem.

»Co se to se mnou děje?« tázala se sebe. »První dojem, jejž učinila na mne ta žena, byl dojem odporu. Cítila jsem se od ní pokořenou, nenáviděnou. Ó, musím jí záviděti! Ona, třeba jest tak velice nešťastna, jest přece blaženější než já, mnohem blaženější. Ví, kdo byl jejím otcem, není jí za nic se styděti, nemá na svědomí žádného zločinu. Ha, kéž se setkám ještě jednou s tou ženou, ale kterak?« Avšak pojednou zbarvil se její obličej nachem, oči jí zasvitly zlověstným žárem; Isabela se vzchopila. Ve protějším zrcadle vystoupila postava, Isabele již odporná, postava D. Antonia de Luna.

»Překvapuje tě můj příchod?« tázal se jí. »Ovšem; vím, že's nařídila, aby mne sem nikdo nepouštěl; ale kdo má sluhy a peníze, před tím se dvéře nezavírají. Musíme spolu promluviti, Isabelo.«

»Řekla jsem vám, že chci zapomenouti na minulosť a počíti nový život.«

»To jsou velmi dobrá předsevzetí, ale není lze vždy jednati tak, jak se komu líbí. Přicházím tě žádat, abys splnila, co jsi se mnou ujednala. Slíbila's mi, že se se mnou zasnoubíš.«

»Jest nemožno.«

»Jsme vázáni k sobě hrozným poutem zločinu.«

»A vy chcete, abych stala se ženou toho, jenž mne učinil vražednicí mého manžela?«

»Rozdělíš se se mnou o dědictví po tom muži.«

»Dědictví to nenáleží mně. Můj manžel má oprávněnějšího dědice, nežli jsem já. Více neřeknu; čekám klidně, až přijdou žádat mne o účty z dědictví mého chotě.«

»Isabelo, co to znamená? Všecko patří tobě, a já ti přináším zde důkaz. Zde jest závěť tvého manžela. Ano, podívej se; závěť, která jest datována v den tvého sňatku s D. Tomášem. Nechápu, že se vyhýbáš tomu, na čem jsme se usnesli. Tato závěť jest psána rukou tvého chotě . . . jest zanesena pod týmž číslem do jeho deníku, a nikdo nemůže pochybovati o její pravosti. V ní ustanovuje tě tvůj manžel dědičkou svého nesmírného jmění, svých statků v Madridě i v cizině.«

»Tato závěť jest podvržena. Můj choť, jenž se velice lekal smrti, nezmínil se nikdy o závěti.«

»Isabelo, nevím, jak si mám vysvětliti změnu, která se stala s tebou v těchto dnech; ale upozorňuji tě, že neustoupím, že musíš voliti buď mezi blahem anebo záhubou nás obou.«

»Jste bídník.«

»Kdo by si to pomyslil,« odtušil D. Antonio s odporným cynismem.

»Milostpaní!« hlásila komorná ve dveřích. »Nějaká dáma přeje si mluviti s vaší milostí. Je to Milosrdná sestra, která ošetřovala milostpána při jeho poslední nemoci.«

»Ha, Bůh ji sem posýlá!« zvolala Isabela; a z toho, jak pronesla tato slova, bylo lze souditi, že Bůh zaklepal na její srdce. — »Nechť laskavě mne očekává jen okamžik v mém pokojíku,« pravila ke komorné.

»Ty se přátelíš se svatými?« tázal se ironicky Don Antonio de Luna Isabely.

»Ano,« odvětila; »kéž jsem neměla jiných přátelství!«

»Nemám nic proti tomu; ale skončeme již. Vezmi tuto závěť svého manžela.«

»Nepřijmu této listiny.«

»Jak si přeješ. O páté hodině dnes přijdu ještě jednou vyslechnout tvé určité odpovědi. Na tobě záleží, máme-li oba žíti šťastně nebo máme-li na věky upadnouti ve zkázu.« A schovav závěť odešel.

Isabela spěchala do svého pokojíka. Tam čekala sestra Dorotea s nějakou listinou v ruce pokorně a odevzdaně jako vždy. Když Isabela vešla, podívala se na ni řeholnice něžně a pravila k ní: »Seňoro, vaše laskavosť mi odpustí, přicházím-li v nevhodnou dobu.«

»O, nikterak; naopak vaše návštěva mne těší,« promluvila Isabela chápajíc se ruky sestry Dorotey a chtějíc ji přitisknouti ke rtům.

»Ó! Já sama mám líbati vaši ruku,« zašeptala sestra Dorotea, a než mohla Isabela zabrániti, políbila ji. »Přišla jsem, abych splnila, k čemu mne nutí svědomí. V těchto dnech dověděla jsem se, paní, o historii svého původu. Jsem dcerou toho, jenž býval vaším chotěm. Otec můj zneužil nevinnosti jisté dívky, a já jsem byla plodem toho velikého hříchu. Vše událo se co nejtajněji, a byla jsem dopravena do kláštera, v němž jsem vyrostla nedověděvši se nikdy o svých rodičích. Vystoupila jsem z toho kláštera, poněvadž jsem se necítila dosti silnou, abych pro vždy vyslovila věčné sliby, a to zvláště proto, abych byla úplně volna a shledala se někdy se svými rodiči. Nyní jsem poznala, že mé rozhodnutí řídila vůle Boží, že jsem zvěděla, kdo byl mým otcem. Pochválen budiž Pán!«

»A jak jste to vypátrala?«

»Před nějakým časem dokonala v bídném příbytku v ulici del Tribulete stařenka; v její posteli pod chudobným slamníkem byly nalezeny listiny, mezi nimiž i průkaz mého původu.«

»Toť podivno! A kdo byla ta stařenka?«

»Za prazvláštních okolností dostaly se listiny ty do jejích rukou; náhoda, ale ne náhoda, Prozřetelnosť řídila to, že právě já ošetřovala jsem onu stařenu v jejích posledních okamžicích, a ona z ponuknutí Božího v hodince smrti svěřila listiny ty lékaři, jenž ji léčil, a jest to týž lékař, který léčil i vašeho chotě.«

»Ramirez!«

»Ano, paní, jest to nejhodnější muž na světě. Včera oznámil mi vše, co mi jen mohl povědíti, a doručil mi toto.« — I podala Isabele svitek papíru.

»Co to jest?«

»Jest to závěť mého otce.«

»Ha!« vzkřikla Isabela strnule.

»Přišla jsem, abych vám přečetla tento list, jenž jest projevem vůle mého otce. Chcete-li vyslechnouti jeho obsah —.«

»Již poslouchám, drahá sestro, pravila Isabela.

»Nuže: Ve jménu Páně,« počala sestra Dorotea předčítajíc závěť, »prohlašuji, že tato jest má vůle, kdyby se Bohu zalíbilo povolati mě z tohoto světa. — Před lety dopustil jsem se zlého skutku, zločinu, zneuživ bohaprázdně nevinnosti ženy hodné, prosté a důvěřivé, a z tohoto mého spustlého zločinu narodila se dívka, která byla vychována ve klášteře a žije tam asi dosud. Přísaha mne víže, že nesmím vyjeviti tohoto tajemství po čas svého života, ale přeji si, aby po mé smrti, žije-li má dcera v tom klášteře nebo někde jinde, zvě-

děla, kdo byl jejím otcem, aby mu odpustila a obdržela — pokud lze — náhradu za to, co vytrpěla vědouc, že jest dcerou neznámých rodičů. Zůstanu-li svoboden, přeji si a nařizuji, aby všecky mé statky připadly této ubohé dívce, a učinila-li jako řeholnice slavné sliby, přeji si, aby připadly řeholi, v níž žije. Oženil-li bych se snad před svou smrtí a měl jiné dítky, rozdělí se mé jmění ve tři díly, z nichž jeden obdrží moje zákonné dítky, druhý má choť a třetí má nevlastní dcera. — Zemru-li ženat, ale bez potomků, žádám svou choť, aby přijala dceru mou za vlastní, a ona jako neomezená vládkyně mých statků postará se o to, aby slušně a náležitě žila ta, již jí dávám za matku, mimo vlastní, jejíhož jména nesmím vyjeviti, poněvadž mě k tomu víže přísaha; pouze ta, která byla obětí mé nevázanosti, může odhaliti to tajemství.«

»Ó, Bože můj,« přerušila sestra Dorotea četbu, »což mi nedopřeješ, abych zvěděla, kdo jest má matka? — Tak zní, paní, závěť mého otce. On si přál, abyste vy byla mou matkou; avšak k některým věcem nelze nutiti, ani jich poslouchati. Jsem odhodlána splniti rozkaz svého otce a býti vaší pokornou dcerou. Otec můj ustanovuje mne paní svého jmění, a já jako jeho majetnice odevzdávám je vám nepřejíc si pro sebe ničeho.«

Isabela byla překonána.

»Paní,« pokračovala sestra Dorotea, »byla jsem velmi nešťastna, ale nyní jsem již méně: doufám však ještě, že Bůh dovrší mé štěstí a přivede mi mou matku.«

Proud slz vyhrnul se Isabele z očí. Bůh ji vykoupil, přijal ji na milost. Isabela vrhla se v náruč sestře Dorotee, a minula hezká chvíle, než pro vzlykot mohla promluviti.

»Ach,« zvolala konečně, »dcero má, sestro má, dovol, abych ti říkala tak, jak se říká dceři, jak se říká sestře. Ty's šťastnější mne; ty's zvěděla, kdo jest tvým otcem; já nevím, kdo byl mým; ty's byla přinesena do kláštera, já byla vyvržena na ulici jako pes.«

»Hrůza!«

»Ano, dcero má, tak jest; já jež jsem v nenávisti všech; já, jejíž nádhera zaslepuje všecky ženy; já, jež jsem tak vypínavá, tak pyšná, já, jež jsem na tebe patřila s opovržením, jež jsem na tebe hleděla se záštím, jsem nejnešťastnější a nejbídnější ženou na světě!«

»Sestro má!«

»Je-li tvá historie smutná, jest má ještě smutnější. Ty's prosta vší viny, já klesám pod tíží svých vin. Ty, již Bůh zasypal svou milostí, ty, jež jsi oděna v tento posvátný háv, ty, která's čistá jako anděl, odpusť mi ve jménu Božím!« Isabela vrhla se na kolena před Milosrdnou sestrou.

»Sestro drahá, jsem tak slabá, tak hříšná, snad hříšnější než ty.«

»Ó, odpusť mi! Jediné tvé slovo o odpuštění posílí mého ducha a dodá mi sil, abych se ti vyznala ze všech svých provinění. Měla jsem, sestro, má, nevlastní matku, laskavou a milující, a tu jsem opustila; měla jsem druha ve svém mládí, jenž mne miloval nade všecky věci tohoto světa, a jeho smrť jsem zavinila.«

Sestra Dorotea se zachvěla. »Já,« pokračovala Isabela, »klamala jsem bídně tvého otce a nemilujíc ho přála jsem si s ním se zasnoubiti z marnivosti, z pýchy, z lakoty. Já nedostála povinnostem

choti a ctné ženy a zvolila jsem si za spoluvinníka muže bídného, muže bezbožného; já, dcero má, tvého otce jsem — otrávila.«

Z úst sestry Dorotey vydral se výkřik hrůzy.

»Vidíš, dcero má, vidíš,« pokračovala Isabela, »jak moje viny nezasluhují slitování? Vidíš, že mi Bůh nemůže odpustiti?«

»Ó, může; Bůh ti odpouští, a já zovu tě svou sestrou.«

A nové vřelé objetí spojilo obě ženy.

»Ach,« zvolala, »teprve nyní poznávám, co jest býti blaženým, nyní cítím, že svědomí mé jest spokojenější, nyní teprve vzpomínám na Boha a poznávám, že život kající a modlitbou provázený může mne přiblížiti k Bohu, budou-li všecky mé viny odpuštěny. Ó, neodloučíme se nikdy od sebe, ne-li, sestro má? — Avšak . . . běda, ten muž!«

»O kterém muži mluvíš, sestro?«

»O svém spoluvinníku. Přijde sem. — Zosnoval zase novou bezbožnost.«

»Kterou?«

»Má podvrženou závěť tvého otce.«

»Neboj se, sestro: za mnou stojí mocný spojenec, jenž mu vyrve tu závěť a přinutí jej mlčeti.«

»Don Antonio de Luna,« hlásil sloužící ve dveřích.

»Nechť vejde,« poroučela sestra Dorotea, »a přijde-li doktor Ramirez, nezadržujte ho. Přeješ si, sestro, aby vešel, přijde-li?«

»Jednej dle svého přání. Vzdávám se ti úplně.«

Antonio de Luna vstoupil a stanul velice rozezlen spatřiv tam sestru Doroteu. »Jste-li zaneprázdněna, odejdu,« pravil k Isabele.

»Nikoli, pane,« odtušila spěšně sestra Dorotea; »smím slyšeti vše, co řeknete mé matce.«

»Matce?« opakoval s ďábelským úsměvem zlověstný ten muž. »Anebo mé sestře — jak je vám libo.«

Isabela, nabyvši srdnatosti a vidouc klid sestry Dorotey zvolala: »Ano; sestra má ví vše; Bůh ji seslal ke mně, aby mne vykoupil a zachránil. Odejděte odtud, pryč z tohoto domu, do něhož jste neměl nikdy vkročiti!«

»Isabelo, víte, co jsem si umínil.«

»Nic mi nezáleží na tom, na čem jste se ustanovil. Děsíte mne. Jste bídník.«

»Nikoli,« zvolala sestra Dorotea vznešeně a vážně, »pán ten zapomněl na Boha; až pozdvihne očí k Němu, bude z něho dobrý člověk.«

»Isabelo, jsem ztracen!« vzkřikl Antonio; »lid zvěděl o všelijakých zločinech, které mi bez důvodu přičítají moji političtí nepřátelé, a vláda snad v tuto dobu vynesla rozsudek, abych byl uvězněn. Prchněme, Isabelo; osudy naše jsou spojeny.«

»Neučiním toho,« odvětila Isabela pevně, »vy jste bezbožník. Raději volím smrť nežli žíti s vámi.«

Antonio soptěl hněvem; v jeho mozku vířilo peklo záští, zlosti a pýchy. Byl téměř šílený. »Isabelo,« křičel, »volíš-li raději smrť, máš ji míti . . . zabiji tebe i sebe.«

Sestra Dorotea, jež sledovala jeho pohyby, zakryla tělem svým Isabelu v okamžiku, kdy Antonio vyňal bambitku.

Milosrdná sestra rozevřela plášť a ukazujíc Antoniovi na kříž, jejž měla na hrudi, velela mu: »Palte!«

Antonio, jsa zaslepen hněvem, jako ďáblem posedlý vypálil.

A sotva zazněla rána, bezbožník klesl na zemi s hlavou krví zbrocenou.

Isabela vzkřikla. Sestra Dorotea ani sebou nehnula. Kule z pistole proletěla jí pod paží, pronikla její plášť a rozvlnila kadeře Isabele, jež stála za jeptiškou.

Ale jak to možno, že vrah zbrocen byl krví? . . . Zcela jednoduše. Lékař Ramirez vešel do pokoje právě v tom okamžiku, kdy Antonio střelil po sestře Dorotee, a rukovětí hole poranil bezbožníka na hlavě, tak že tento upadl do mdlob.

»Pochválen budiž Hospodin!« zvolal lékař.

»Pochválen budiž!« opětovala sestra Dorotea, »On mne zachránil.«

»Prchněme odtud, drahá sestro,« pravila Isabela, jež se dosud nevybrala z ustrnutí. »Pohled na tohoto člověka mne děsí.«

»Tohoto člověka,« vložil se do řeči lékař, »nezemře-li, čeká pevnost. Zavolejme, aby ho odtud odnesli a vydali úřadům.«

»Ne tak,« promluvila sestra Dorotea; »ve jménu Páně ujímám se tohoto muže, jenž jest naším nešťastným bratrem, bratrem překonaným, jenž jest nemocen a potřebuje ošetřování.«

»Sestro, pro Nejsvětější Matku!« řekl lékař. »Opustíme-li ho jako psa, nedopustíme se ničeho zlého.«

»Nikdy bych si to neodpustila! Vy mi pomůžete dopraviti ho na lože a léčit ho.«

»Sestro, přiznávám se . . . Vy mne pokořujete a zahanbujete.«

A lékař poklekl a ohledal Antoniovi ránu. Sestra Dorotea čekala netrpělivě; Isabela nevěděla, co se kolem ní děje.

»Málo chybělo,« prohlásil lékař, »a obávám se . . .«

Sestra Dorotea podala mu svůj šátek, aby jím zastavil krev, a odnesla potom s lékařem Antonia de Luna na lože.

»Jste světice!« šeptala Isabela.

»Sestro,« oslovila ji sestra Dorotea »slibuji ti, že obrátím tohoto muže, zachová-li jej Bůh při životě a při rozumu.«

Antonio nenabyl vědomí ani v noci, a Milosrdná sestra nevzdálila se od něho, zapomínajíc při pohledu na trpícího bratra na své nesmírné bohatství, ano i na lásku, jež se tajila v jejím srdci. Nezajímala se o nic jiného, jen o raněného, o něhož pečovala tak starostlivě jako o vlastního bratra.

Dva dni neprocitl Antonio, vznášeje se mezi životem a smrtí. Lékař, jenž zavinil hroznou jeho ránu rukovětí své hole, staral se všemožně, aby ho zachoval při životě.

Třetí den strávil v ustavičném spánku, a sestra Dorotea byla již pobouřena.

»Nezemře-li dnes, nedostane-li zánět mozku,« pravil lékař, »pak již jest zachráněn, a my odejmeme satanáši jedno z jeho nejbrillantnějších vítězství, ovšem obrátíte-li jej vy, sestro.«

»Od milosrdenství Božího očekávám i toto.«

»Nepopírám Jeho nekonečné moci; ale tento člověk jest zlý.«

»Dobrého není třeba obraceti.«

»On jest bezbožec.«

»Kdo Boha neuznává, tomu dá Bůh prostředky, aby Ho poznal.«

Posléze nemocný otevřel oči a pohleděl klidně před sebe. Na otázku sestry Dorotey, trpí-li, odvětil klidně, že ne; pohlížel udiveně kolem sebe a pak vztýčil se na lůžku; než, klesl opět v krátkou mdlobu.

»Co se stalo?« tázal se po chvílce.

»Utište se,« pravila řeholnice. »Jste raněn, ale ne nebezpečně.«

»Raněn!... Co se se mnou děje?... Kdo jste vy?... Jeptiška!«

»Milosrdná sestra.«

»Milosrdná!... Ha!... Vy jste ta žena!...« blábolil upíraje zrak na sestru Doroteu, »... ta žena...«

»Jsem vaše sestra.«

»Lež!... Nemám sestry... Avšak... Ha, již se pamatuji!... Isabelo!... Kde jest Isabela?... Zemřela?...«

Sestra Dorotea odpověděla po chvilce: »Ano, Isabela zemřela.«

Antonio se zamyslil, oči maje do prázdna upjaty, jakoby se na něco chtěl rozpomenouti. »Ha, ano, ano,« vzkřikl; «já ji zavraždil, já! Musilo se tak státi.« A upadl opět ve blouznění.

Zanechme jej v dobré společnosti s Milosrdnou sestrou a rozvazujme dále všelijaké ty uzly, jež se udělaly na kostrbatém řetězu tohoto románu.

Po Donu Tomáši Mekovi zemřel hrabě de Tres Puentes. Smířili se s chotí, ale sotva byl pohřben, odešla hraběnka z domu, kdež nijakých radostí nezažila, a zamítla všecko dědictví po nehodném manželu, ponechavši je jeho příbuzným.

XVI.

Matka a dcera.

Antonio de Luna vyvázl z nebezpečenství a za to měl děkovati pouze něžné péči sestry Dorotey a lékaře, jenž ho byl ranil na hlavě.

Není lze ani vylíčiti obětivosť, lásku, starosť, s jakými ošetřovala ho Milosrdná sestra, snášejíc za prvních dnů, kdy nabyl vědomí, jeho vrtochy s křesťanskou odevzdaností.

A nyní teprve počala úloha sestry Dorotey, jež si předsevzala vykoupiti ztracenou tu duši a vrátiti ji Bohu. Tak mu kreslila čisté duševní dojmy, útěchy, jichž se dostává v úděl tomu, kdo koná dobro, nevýslovné slasti, jichž zakouší ten, kdo se věnuje obětem a zapírání sebe, že muž ten, jenž nikdy neslyšel takové mluvy, rozjímal a cítil, jak se rozvlňují dosud necitné struny jeho srdce. Antonio de Luna vypravoval sestře Dorotee příběhy svého života; nezamlčel jí ničeho hledě s úžasem, jak Milosrdná sestra patří laskavě na syna lupiče a vraha, jak rozepíná náruč a říká mu: »Bratře můj!«

Když se Antonio de Luna zotavil, odhodlal se splniti svou povinnosť a vzdáliti se na vždy od Isabely, a druhou povinnosť, jež ho poutala k ubohé oběti jeho nevázanosti, kterou zanechal tam v dědině vydanou zoufalství a studu, k níž se nehlásil, když přišla ho hledat do Madridu. Isabela vidouc tuto proměnu nepochybovala, že sama Prozřetelnosť, vždy shovívavá, řídila všecky ty běhy vyvolivši si za prostřednici své svrchované vůle Milosrdnou sestru.

Antonio de Luna byl nevěrcem. Od té doby, kdy uprchl ze svého rodiště, v němž mu dobrý farář mluvíval o Bohu, zapomněl na Boha. Sestra Dorotea, jak již bylo řečeno, podjala se záslužného díla navrátiti duši tu Bohu; bylo potěšení se dívati, jak pozorně poslouchal nevěrec prostá a něžná slova Milosrdné sestry. Zpočátku chtěl popírati, vyvraceti důvody sestry Dorotey, avšak ta mu vyšla v ústrety vždy s tak pádnými příklady, s takovými důkazy, s tak hlubokým přesvědčením, že konečně mu nezbývalo než poslouchati a mlčeti. Ta zpupná duše zpěčovala se dosud se přiznati, že jest přemožena.

Sestra Dorotea vypravovala mu o svém životě, jak důvěřujíc a spoléhajíc v Boha nalezla řízením Prozřetelnosti svého otce. »A nyní,« podotkla, »mám pevnou naději, že naleznu i matku. Bůh nenechá nikdy své dílo nedokončené. On mne přivedl k otci v jeho posledních okamžicích; on mi též přivede matku.«

»Věříte v to pevně?«

»Ó, úplně, nesmírně! Žehnám Bohu, že mi dopřál tohoto nevýslovného blaha, poněvadž bez víry byla bych nejnešťastnějším tvorem ve všemmíru, a kdož ví, zda bych nebyla také nejzločinnějším? Bez víry bývala bych trpěla hrozně při vzpomínce na svůj trudný osud, nenáviděla bych žen mne šťastnějších, které se zrodily a rostly pod láskou oteckou, nebývala bych snad učinila předsevzetí věnovati se milosrdenství, bývala bych planula záští k celému světu a vinila bych jej nespravedlivě . . . konečně, když dopřáno mi bylo toho údělu, abych se shledala s vámi a přispěla k vaší spáse, snad bych vás nechala zemříti, kdybych spíše než na milosrdenství pamatovala na váš čin, když jste namířil hlaveň bambitky proti mému bezbrannému srdci.«

Antonio de Luna sklonil zahanben hlavu.

»Mějte víru!« pokračovala sestra Dorotea s andělským úsměvem. »Víra jest pravým bohatstvím, dokonalou spokojeností, nejvyšší slastí křesťanského srdce. Myslíte, že jsem dosáhla všeho, po čem toužím k úplnému svému blahu? Mnoho, Bohu díky, jsem dosáhla, ale dosáhnu ještě více, je-li v tom vůle Boží; ale, když mi ráčil až dosud podati hojné důkazy o Své dobrotě, pevně mám za to, že i stále bude se mnou laskavě jednati.«

Sestra Dorotea přinutila polepšeného hříšníka, že vrátil Isabele všecky její listiny, které choval u sebe, a obdržev od Isabely dopisy, které ona chovala po svém bývalém milenci, vrhl je všecky do ohně, neboť jiného osudu nezasluhovaly neblahé ty projevy zločinné a hříšné lásky.

Antonio a Isabela byli si již úplně cizími. Než, bylo ještě třeba, aby Bůh odpustil jim prostřednictvím jednoho ze svých kněží, bylo třeba, aby oba přistoupili k posvátné zpovědnici, aby tak vyznali se ze všech svých vin a hříchů. Sestra Dorotea ovšem byla první, která to navrhla. Isabela k tomu přivolila ihned. Ale v Antoniovi vířil dosud vnitřní boj s jeho neblahou pýchou, která až dosud nechtěla se prohlásiti za překonanou. Než, sestra Dorotea přece dosáhla, čeho si přála.

Uzavřeno jednati úplně podle ustanovení Milosrdné sestry, a po čtyřech dnech na úsvitě vcházeli jakási dáma, pán a řeholnice do dveří kláštera, jež byly právě otevřeny v okamžiku, kdy zahlaholil sladce zvonek oznamuje, že v domě tom panny pozdravují nový den

chválíce Boha, zatím co ostatní Madrid ještě líně hověl si v náručí spánku.

V kostele panovalo ticho. Nic nerušilo velebnosti tohoto posvátného zákoutí. Na oltáři hořelo dvé svící před obrazem Nejsvětější Panny, a v pozadí na kůru bylo slyšeti tklivou a odměřenou ranní modlitbu řeholnic.

Avšak nemodlily se samy. Ještě jedna osoba dostavila se tam dříve než naše Milosrdná sestra s oběma svými chráněnci. Byla to žena. Tam stála opodál oltáře, oděna jsouc smutečně a majíc obličej úplně zahalený závojem. Horlivá činnosť této ženy dokazovala zřejmě, že rozjímání zabírá úplně její mysl. Ani téměř nespozorovala, že do kostela vešli lidé.

Uplynulo několik okamžiků. Duchovní, ctihodný to kmet, vyšel ze sakristie a pomodliv se na kolenou před oltářem odebral se do zpovědnice. Zahalená dáma hnula se ze svého místa a následovala kněze. A zároveň, kdy přistoupila ke zpovědnici, ocítila se tam i sestra Dorotea. Obě ženy pohleděly na sebe. A z jejich úst vyšlo zároveň: »Vy jste zde byla dříve.«

»Vy jste zde byla dříve nežli já,« pravila zahalená.

»Nikoli, paní. Mohu čekati.«

»Jste příliš laskava. Ale vy jste řeholnicí, a já vás ctím . . . pomodlím se zatím, aby Bůh na mne milostivě shlédl.«

Sestra Dorotea již neodpírala a přiklekla ke zpovědnici, aby vykonala zpověď. Tajemná dáma poodešla k oltáři a modlila se. To byla hraběnka de Tres Puentes.

— — — — — — — — — — — — — — —

Sestra Dorotea byla dcerou hraběnky de Tres Puentes. Vlastně: nebyla dcerou hraběnky de Tres Puentes, nýbrž dcerou Marie Carvajalové, jak se tato totiž jmenovala, než se provdala za hraběte de Tres Puentes.

Čtenář trne překvapením, jak paní, kterou jsem vylíčil jako ctnostnou, laskavou a dobrotivou ženu ve všech případech, může míti na svědomí skvrnu, jakou jest narození nemanželské dcery.

Maria Carvajalová byla dcerou zámožné rodiny, která však během času přišla na mizinu. Ve svém neštěstí nalezli rodiče Mariini velikého přítele, činného příznivce ve starém otci D. Tomáše Meka, jenž způsobil, že rodině Carvajalově podařilo se zakrýti a zatajiti špatné poměry, ale to bylo zároveň příčinou pádu jediné jejich dcery, který způsobil mladý D. Tom. Meka.

Její otec D. Ferdinando Carvajal dal narozené dítě pokřtíti jako dítě neznámých rodičů a svěřil je klášteru; Marie provdala se pak za hraběte de Tres Puentes, ale byla s ním nešťastna.

V den zpovědi sestry Dorotey, Isabely a hraběnky de Tres Puentes shledaly se dcera s matkou, k čemuž velice pomocen byl moudrý zpovědník, jemuž šlo o to, aby matka i dcera se poznaly, avšak zároveň dbal svědomitě povinností posvátného zpovědního tajemství. Po mši sv., jíž byli kajícníci přítomni, přistoupila hraběnka de Tres Puentes k němu a tázala se, smí-li mluviti s představenou řehole.

»V tomto klášteře,« pravila mu, »jest část mé duše, a věděla bych ráda, mohu-li se nějak přezvěděti o osudu jisté osoby, mně tak drahé.«

»Seňoro,« odpověděl jí zpovědník, »můžete promluviti s matkou abatyší, až dokončí své modlitby.«

I zavedl hraběnku do pokoje, jenž byl hovornou; a tam stály již Isabela se sestrou Doroteou, která rovněž přála si mluviti s představenou kláštera, v němž prožila dni svého mladého věku; mimo to chtěla též představiti svou sestru Isabelu. Duchovní užil příhodného okamžiku a rozmlouval se sestrou Doroteou o jejím mládí.

Hraběnka de Tres Puentes zvěděvši, že sestra Dorotea žila nějaký čas v klášteře, tázala se jí dychtivě na mnoho věcí, a zbožný duchovní zavedl rozmluvu tak důmyslně, že, když představená objevila se ve mřížce hovorny, spočívaly si v těsném objetí matka s dcerou. (Dokončení.)

Národopisná výstava českoslovanská v Praze roku 1895.

Napsali **Ed. Šittler** a Dr. **Ant. Podlaha.**

III. Sbírka staročeských obrazů a soch Marianských.

(Pokračování).

Iniciála z graduálu Litoměřického.

ošnické umění staročeské, pokud předmětem jeho byl kult Marianský, znázorněno bylo na NVČ. hojnými odlitky a fotografiemi, ano i několika originály.

Přední místo v kollekci této zaujímal odlitek [1]) *kovového reliefu Staroboleslavského,* jenž odedávna nazývá se *palladiem* čili ochranným obrazem země České. O původu tohoto milostivého obrazu Marianského nezachovaly se nám pohříchu přesné zprávy historické, nýbrž toliko jen různé pověsti. Dle jedné z nich dala sv. Ludmila obraz ten uliti návodem sv. Methoděje z kovové směsice roztavených model pohanských. Jiná pověst vypravuje, že sv. apoštolové naši Cyrill a Methoděj přinesli obraz ten s sebou z Řecka na Moravu, a že sv. Methoděj daroval jej sv. Ludmile, od níž opět sv. Václavu byl darován, kterýž prý ho nosíval kolem hrdla svého zavěšený. Takž do Staré Boleslavi zanesen, zůstal prý tam po zavraždění sv. Václava a došel dosavadní veliké úcty. [2]) Avšak již v sedmnáctém století byl Byzantinský původ reliefu Staroboleslavského brán v pochybnost, ježto prý nemá ob-

[1]) Odlitek zhotovil Pražský stříbrník pan *Tengler.*

[2]) Srvn. *Jana Kř. Votky* »Památky Staroboleslavské« 1879. a »Posvátné Cyrillo-Methodějské památky Marianské« 1885., str. 16 a násl. *Frant. Srdínko* »Stará Boleslav« str. 3. a násl.

vyklého rázu Marianských obrazů řeckých.[3]) Vytýkáno bylo zejména, že Ježíšek není na reliéfu Staroboleslavském rouchem přioděn, jak to bývalo na obrazech byzantinských pravidlem. Oproti tomu poukazuje Balbín k některým známkám, kterými obraz Staroboleslavský podobá se obrazům Marianským, které dle tradice sv. evangelista Lukáš maloval. Dále se odvolává Balbín na to, že sice na starobylých řeckých a ruských obrazích Ježíšek vždy bezvýjimečně jest rouchem přioděn, že však v ohledu tom leckteré starobylé obrazy řecké i výjimku činí.[4]) Jiní posuzovatelé pověstí o původu obrazu Staroboleslavského vyslovili domněnku, že sv. Cyrill a Method přinesli obraz ten z některé z těch rozličných zemí, v nichž se dříve, nežli na Moravu přišli, byli zdržovali. Tím prý se stalo, že obraz Staroboleslavský nemá plného rázu obrazů byzantinských.[5]) Avšak ani tím by nesnáz odstraněna nebyla. Zdomácnělť byzantský způsob znázorňování Panny Marie, vzniknuvší za doby Justiniana I., velice záhy v Italii, a od 8. až do 13. století převládal v umění téměř výhradně. V uspořádání byzantských obrazů Marianských jeví se slavnostní, nepohnutelný klid; umělci podávali na nich posvátné postavy v majestátní odloučenosti, jež nevšímá sobě ani nejblíže stojících postav posvátných. Zvláště Božské dítko na klíně mateřském sedící znázorňováno bylo v slavnostně vážné póze. Po něžném vzájemném vztahu mezi Bohorodičkou a Ježíškem, jak vyjádřován býval na pozdějších obrazech středověkých, není v umění byzantském ani stopy.[6]) »Ve starokřesťanské periodě až hluboko do středověku,« praví Ulrici, »bylo Božské dítko na obrazech osobou hlavní, Bohorodička osobou vedlejší. Až do XIII. a XIV. stol. vyskytuje se Ježíšek na obrazech zpravidla úplně oděn, a to dlouhou purpurovou, zlatem lemovanou tunikou (tehdejším rouchem královským), v levici maje kouli světovou nebo říšské jablko, a pravici pozvedaje k žehnání. Tvář jeho jest vážná, ano někdy přísná; spíše jest to mladý muž nežli dítko . . . Sedí volně a zpříma na klíně matky své jako mladý král na trůně. Panna Maria sedí rovněž vážně, tiše a klidně, ničím nejevíc mateřskou svoji lásku a něžnosť, a jeví se nám skorem jen jako nositelka Spásy světa, jako nástroj milosti Božské, jako živý trůn Pána života.« [7]) Že i v Čechách byla Panna Maria takto zobrazována, o tom svědčí relief z chrámu Svatojirského ze XIII. stol., o němž níže obšírně se zmíníme. Srovnáme-li relief Staroboleslavský s reliefem tímto, nesnadno ubráníme se myšlénce, že Staroboleslavský obraz jest původu pozdějšího. A srovnáme-li jej s tabulovými obrazy Marianskými z doby Karlovy, vidíme, že druží se k typu *Madonny Zlatokorunské*. První, kdo na vzájemnou příbuznosť tuto poukázal, byl *K. B. Mádl* v Památkách archaeologických 1894.,[8]) a laskavý čtenář uzná zajisté oprávněnosť jeho mínění, srovná-li připojenou reprodukci obrazu Staroboleslavského s reprodukcí Madonny Zlatokorunské, kterou jsme na str. 877. byli podali. »Zevní úpravou svojí« — praví zmíněný badatel — »patří P. Maria

[3]) Srvn. Boh. Balbina, Histor. Bolesl. lib. VII., cap. II., str. 5.

[4]) *Votka*, »Posvátné Cyrillo-Methodějské památky«, str. 19—20; *Srdínko*, »Stará Boleslav«, str. 6.

[5]) *Votka* ibid.

[6]) *H. Detzel*, Christliche Ikonographie, I., str. 110.

[7]) *Ulrici*, Ueber die verschiedenen Auffassungen des Madonnen-Ideals bei den älteren deutschen und italienischen Malern (Halle, 1854.), str. 5.

[8]) Pam. arch. dílu XVI. seš. VII.—VIII., str. 477—479.

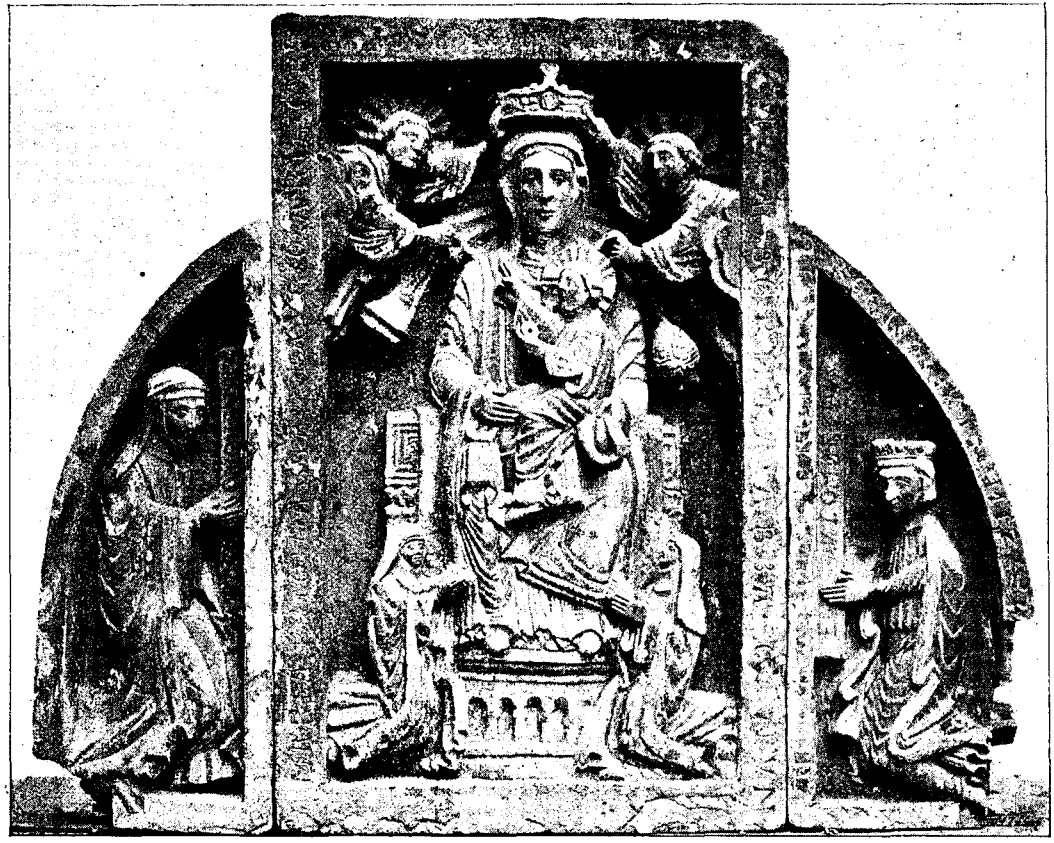

Relief Staroboleslavský.

Staroboleslavská v onu řadu Madon, které jsme si zvykli nazývati staročeskými, a jichž původ hledáme při rozhraní čtrnáctého a patnáctého věku . . . Marianský obraz Staroboleslavský druží se k jedné ze skupin těchto obrazův: opakuje se v něm typ Madonny Zlatokorunské . . . Co jinde štětec a barvy na rovné půdě podávají, to zde v kovu plasticky vyvedeno. Neznámý umělec zlatník měl před sebou vzor, malbu, kterou měl v plastický relief přenésti, posvátný typus nesměl býti porušen a setřen, a také vskutku ve hlavním obrysu, ve způsobu, jak P. Maria dítě na rukou drží, v charakteristickém pohybu jeho drobných rukou, v uložení jeho nožek a pak ve veškerém složení a upravení roucha Mariina přidržel se úplně své předlohy. V některých detailech postřehneme ovšem i tu odchylky, avšak takového asi rázu, v jakém se i na jiných replikách objevují, aniž by podstata zjevu tím byla změněna. Několik příkladů: Spodní rouška hlavy rozkládá se na čele v širších a větších plochách, kdežto na Zlatokorunské Madonně vidíme hojné, drobné, vertikálně splývající řasy. Cíp svrchního závoje splývá u Zlatokorunské přes levé rameno dolů, a jeho cíp odděluje se zcela zřetelně od ostatní massy šatu, kdežto na Staroboleslavské s ní v jedno splývá. Také okraje pláště od pravého zápěstí dolů se vlnící jsou v liniích pozměněny a nad to blíže k sobě přilehlé, nežli na obraze Zlatokorunském a pod. Mnohem větší však odchylky vykazují hlavy Madonny a Krista. P. Maria Zlatokorunská sice lehounce přiklání hlavu ku Kristu, tak že její obličej spatřujeme ve tříčtvrtečném profilu, ale její zrak obrací se ven z plochy obrazu právě tak jako tvář a pohled jejího syna, kterého něžně povznáší a tiskne k prsům mateřským, ale který, jako v Božském a vykupitelském poslání k lidstvu, ke zbožným věřícím se obrací, jim ručkou žehnaje. Původce reliefu Staroboleslavského změnil tento poměr. Žehnající pohyb Kristův a poloha jeho nahého tílka zůstaly. Avšak tvář svoji, krátkým kučeravým vlasem vroubenou, i pohled očí obrací vzhůru k obličeji Mariinu, a tato zase, ne více ven, ale k němu pohlíží. Poměr matky rodičky k dítěti, motiv rázu světštějšího, lidštějšího nahrazuje tu starší motiv posvátný . . . Madonna Staroboleslavská jest jen ratolestí vypučelou na kmeni vyrůstajícím z kořenů Madonny Zlatokorunské, a tedy této mladší. Její původ sotva bude podle toho lze hledati za prahem patnáctého století, a její význam umělecký a archaeologický zajisté leží v tom, že v ní uchovalo se nám nanejvýše pozoruhodné dílo plastiky a zlatnictví českého *z počátku patnáctého věku.*« [9]) Proti těmto vývodům Mádlovým, pokud se týkají sblížení reliefu Staroboleslavského a obrazu Zlatokorunského, nelze ovšem ničeho namítati, myslíme však, že vzájemný poměr obou těchto výtvorů uměleckých může býti zcela *opačný,* než jak jej sobě Mádl představuje, to jest: relief Staroboleslavský sloužil za předlohu malířům, kteří vytvořili Madonnu Zlatokorunskou, metropolitní, Týnskou, Píseckou a Lnářskou, [10]) i jest tudíž *starší* nežli obrazy tyto, čili jinými slovy: jest jejich *prototypem.* Tomu nasvědčuje již méně umělá modelace některých partií na reliefu Staroboleslavském (na př. rukou P. Marie). Přes to však nelze relief Staroboleslavský klásti do doby starší nežli jest století XIV.

---

[9]) *K. B. Mádl* v Pam. arch. XVI., str. 479.
[10]) Viz »Vlasť« t. r. str. 878.

Kamenný tympanon v chrámu sv. Jiří na hradě Pražském.

Pravili jsme již svrchu, že oprávněnosť pozdního poměrně tohoto datování vysvítá také ze srovnání reliéfu Staroboleslavského s *reliéfem chrámu sv. Jiří v Praze* ze XIII. stol., jehož zdařilá fotografie rovněž zařaděna byla do kollekce výstavní. Zřímeť na reliéfu tomto přísný typ Mariánský doby romanské, od něhož se obraz Staroboleslavský ovšem velice odchyluje. Msgr. J. F. Lehner popisuje Marianský relief Svatojirský těmito případnými slovy: Panna Maria trůní tu velebně jako královna nebeská na skvostném stolci královském, opřena nohama o vysoké podnoží trůnu, řadou románských arkad ozdobené. Tvář její vyzírá přímo z obrazu. Vlasy stezkou rozdělené jsou souměrně na obě strany učesány. Hlava paprskovitou aureolou ozářená zahalena jest závojem. Výraz tváře vyniká pravidelným typem tradicionelním, jakým nejstarší obrazy sv. Lukáši připisované se nesou. Po obou stranách vznášejí se dva andělé v rouchu řasnatém s hlavama rovněž ozářenýma, jednou rukou korunu nad hlavou nebes královny držíce, druhou rukou románskými kaditelnicemi ji podkuřujíce. Ušlechtilá postava Marie Panny, výtečných rozměrů, oděna jest tunikou a pláštěm. Roucho s řasami pěkně upravenými zahaluje tělo tak, že jednotlivé údy zřetelně se rozeznávají. Oběma rukama drží uctivě a pečlivě Vykupitele Božského a milovaného synáčka svého, na lůně jejím sedícího, s hlavou paprskovitě ozářenou a žehnajícího po způsobu římském vztyčeným ukazováčkem a prstem prostředním. Celé tělo Ježíškovo zahaleno jest rovněž dvojím rouchem spodním a svrchním.[11]) Po obou stranách u podnoží trůnu klečí dvě řeholnice: řeholnice v levo klečící jest blahoslavená Mlada-Marie, řeholnice v pravo klečící jest abatyše Berta (1145.—1151.). K oběma bočním stranám středního obdélníkového reliéfu pojí se dvě křídla, jež mají tvar trojúhelníku, jehož přeponu tvoří kruhový segment. Na křídlech těchto zobrazení jsou donátorové, jejichž nákladem tympanon byl zhotoven: Přemysl Otakar I. a sestra jeho, abatyše Anežka. (Pokračování.)

Mnoho-li klášterů zaniklo bouřemi husitskými.

Píše prof. **Boleslav Dolejšek.**

Prve nežli vypočteme kláštery, které Husité zničili a vypálili, (pokud jsme v objektivních spisech dějepisných spočetli) uvedeme slova pana Ant. Rybičky z jeho »Přehledu historie klášterů v Čechách.« Místo ono zní: »První a nejlitější výbuch bouři těchto (rozuměj: husitských) namířen jest také proti nenáviděným kněžím a klášterům. Husité, Táborité, Pražané, Orebité, Sirotci a jak se vůbec všechny tyto sekty a sbory válečné a náboženské tehdáž nazývaly, neušetřily téměř jediného kláštera mužského ani ženského v Čechách, zbořivše stavení klášterní a chrámová, vraždili jejich obyvatele, pálíce, topíce a podavujíce zastížené tam řeholníky a jeptišky, kazili a hano-

[11]) *F. J. Lehner* v Methodu 1886., str. 116.

bili nalezené tam neocenitelné památky literární a umělecké. — Počítalo se ku konci století XIV. v Čechách 192 míst, v nichž byli tehdáž větší a menší klášterové mužští a ženští; z nichž v první čtvrti století XV. (od roku 1419.—1430.) *65 jest tak zpustošeno, že nezůstalo po nich téměř ani památky,* ostatní pak byly více méně zpustošeny, a klášterové Tepelský a Vyšebrodský byli takořka jediní, jenž neokusili v plné míře zlosti a surovosti husitské, ačkoliv i oni za příčinou bouří utrpěli nemalých ztrát na svých statcích a příjmech.

Z bývalých klášterů v Čechách v prodlení století XV. zotavila se ovšem nemalá část; avšak poněvadž jejich někdejší příjmy a zboží pozemská mezi tím od králů českých jiným osobám za jejich válečné služby nebo půjčené sumy hotové buďto do jistých životů byly zapsány, nebo docela dědičně propůjčeny, neměli klášterové tito dostatečných prostředků, aby se byli zúplna zotavili a budovy klášterní a chrámové opět vyzdvihnouti a zvelebiti mohli, a pročež žili po delší čas velmi skrovně anobrž chudobně.«

Jak z líčení tohoto patrno, poškozeno bylo v celku Husity na 190 klášterů českých; i pokusíme se chronologicky jména jejich uvésti, pokud se ovšem přesně dle dějin Františka Palackého zjistiti dala.

Zbořeny neb valně poškozeny byly kláštery:

Roku 1419.

Augustiniánský v Domažlicích a Sušici. — *Benediktinský* v Břevnově u Prahy (22. května) — *Božehrobců* v Praze na Zderaze (klášter tento podruhé pobořen 6. srpna 1420.) — *Dominikánský* v Hradci Králové, Klatovech, Lounech, Písku, (20 srpna), Plzni a Žatci. — *Františkánský* v Plzni. — *Kartuziánský* v Praze na nynějším Smíchově (17. a 18. srpna) úplně zničen. — *Minoritský* ve Hradci Králové, v Praze svatého Ambrože a proměněn v hospodu; v květnu roku 1420. vykázán byl za byt ženám husitským. Útok učiněn i na klášter sv. Jakuba, který však řezníky pražskými byl uhájen.

Vyvráceno tudíž roku 1419. klášterů *čtrnácte*, z nichž v Praze (neb u Prahy) byly čtyři.

Roku 1420.

Augustiniánů kanovníků na Karlově v Praze (3. června) a sv. Tomáše v Praze (8. května,) dále v Sadské a ženský sv. Kateřiny v Praze (25. května). — *Benediktinů* v Opatovicích, Podlažicích (25. června), Postoloprtech (20. května) a v Praze u sv. Ducha (2. srpna). — *Celestinů* v Praze u sv. Michala (3. června). — *Cisterciáků* v Mnichovu Hradišti (30. dubna), Nepomuku (25. dubna), Plasích, Svatém Poli (na Opočensku), Zbraslavi (10. srpna), nejnádhernější klášter český; památky umělecké zničeny a hrobka královská rozmetána, jakož i ve Zlaté Koruně (10. května). — *Dominikánů* v Praze u sv. Klimenta a tamtéž ženský sv. Anny na Újezdě, v noci pak o masopustním úterý v Ústí nad Lužnicí čili Ústí Sezimově. — *Františkánů* v Praze. — *Johannitů* čili Maltezů v Praze (8. května). — *Karmelitánů* v Praze. — *Klarisek* v Panenské Týnici a Praze u sv. Anežky. — *Křižovníků* v Praze a Sušici. — *Magdalenitek* v Lounech a Praze na Újezdě. — *Minoritů* v Benešově (19. května.) — *Premonstrátů* v Milevsku (23. dubna), Praze (Strahov 8. května)

a ženský v Louňovicích pod Bláníkem. — *Servitů* v Praze na Slupi (3. června).

Zničeny roku 1420. vůbec *třicet dva* kláštery; z nichž *patnácte* v Praze.

Roku 1421.

Augustiniánů kanovníků v Jaroměři (v květnu), Lanškrouně a Litomyšli, dále v Pivoňce a Šopce u Mělníka. — *Benediktinů* v Kladrubech (v lednu), Sázavě (starobylý klášter, jehož opatem býval sv. Prokop); Vilémově a ženské kláštery sv. Jiří v Praze (nejstarší klášter český, jehož abatyše královny české korunovaly) a v Teplicích. — *Cisterciáků* v Oseku, Sedlci u Kutné Hory (podruhé zpustošen roku 1422.), Skalici, Velehradě na Moravě, kde zničena i vzácná knihovna. Téže řehole pobořen klášter ženský v Sezemicích. — *Cyriaků* v Nových Benátkách, Praze a Vorlíce. — *Dominikánů* v Nymburce. — *Františkánů* v Berouně, Kadani, Mostě a Vysokém Mýtě. — *Johannitů* v Kadani a Mladé Boleslavi. — *Křižovníků* v Kouřimi, Klatovech, Litoměřicích a Komenda Křižovníků Pruských v Drobovicích. — *Kartuziánů* u Litomyšle. — *Magdalenitek* v Zahražanech u Mostu. — *Premonstrátek* v Doksanech a Chotěšově (v lednu).

Dále zničeny kláštery *mnichů žebravých* v Kolíně, Pardubicích a Sezemicích.

Pobořeno v celku roku 1421. vůbec klášterů *třicet šest*, z nichž *dva* v Praze.

Roku 1422.

Benediktinský v Ostrově. — *Cisterciátek* v Pohledu (Frauenthal).

Roku 1423.

Johannitů v Českém Dubě. — *Premonstrátů* v Želivě.

Roku 1424.

Dominikánů v Jabloném a Turnově. — *Františkánů* v Turnově.

Roku 1426.

Dominikánů ve Stříbře. — *Křižovníků* v Ústí nad Labem.

Roku 1427.

Na výbojné výpravě do Dolních Rakous vyvrátili Husité kláštery *Cisterciáků* v Altenberku a ve Světlé.

Roku 1428.

Vyvrácen klášter *Františkánů* v Bechyni a na výpravě do Bavor pobořen 9. června klášter ve Walderbachu.

Roku 1431.

Pobořen klášter *Karmelitánů* v Tachově.

Vzalo tedy za své od roku 1422.—1431. klášterů *čtrnácte*. — V téže době zpustošeny kláštery — neurčito však kterého roku — ještě následující:

Řehole ženské *Božího hrobu* ve Světci. — *Dominikánek* ve Hradci Králové u sv. Jiří. — Komendy *rytířů německých* v Praze u sv. Benedikta, Čáslavi, Hradci Králové, Mladé Boleslavi, Kolíně a Německém Brodě.

V době husitské zanikly též na *Moravě* mimo jiné kláštery:

Augustiniánská proboštství v Osvětimanech a Prostějově, jakož i klášter téže řehole v Krumlově Moravském. — *Benediktinské* proboštství v Klášterci a *Cisterciáti* ve Vyzovicích.

V celku tedy *třináste* (osm v Čechách a pět na Moravě) klášterů, z nichž *jeden* v Praze.

Jak z uvedeného popisu patrno, zničily války husitské u nás, pokud jsme určité zprávy nalezli, *sto a devět* klášterů, z nichž toliko v Praze vzalo za své dvacet dva.

Jak v předu praveno, byli mniši a jeptišky valnou měrou pobiti neb upáleni. Ani nejpřednějších a nejstarších klášterů šetřeno nebylo. Upozorňujeme jenom na Zbraslavský, Sázavský, sv. Jiří v Praze, ba ani starobylé kolébky českého křesťanství, Velehradu, nebylo ušetřeno.

Než toto není ještě vše! Co měst, vesnic a chrámů v rumy bylo obráceno! Nestačili bychom to vše ani vyčísti; proto omezíme se jenom na nejdůležitější. Již roku 1419. rozbořen byl velikolepý *palác arcibiskupský* na Malé Straně v Praze.

Dále vyvrácena města jako: Benešov (19. března 1420.), Beroun (1421.), Bělá (1426.), Český Brod (17. dubna 1421.), Duchcov (1426.), Chomútov (16. března 1421.), Chotěboř (3. února 1421.), Jaroměř (v květnu r. 1421.), Lipé (1426.), Louny (1421.), Mělník (1421.), Mokrotřasy (1420.), Prachatice (12. listop. 1420.), Přelouč (14. ledna 1421.); Příběnice, dva hrady a město (13. listopadu 1420.), Sedlec v Táborsku (1420.), Slané (1421.), Trutnov (1421.), Ústí Sezimovo (1420.), Vožice (5. dubna t. j. na Velký Pátek (!) r. 1420.), Žatec (1421.) a m. j.

Dále rozbořeno bylo velké množství chrámů, jako: Matky Boží na Louži v Praze (18. srpna 1419.), ano i přední ozdoba země, arcibiskupský chrám *sv. Víta* v Praze, pohaněn a oloupen byl r. 1420. a poznovu 1421., tak že do roku 1434. pustým zůstal. Také starobylý kolegiatní chrám *Staroboleslavský* pustošen byl roku 1421. — Zanikly i kapituly zároveň se svými chrámy v Praze u sv. Apolináře, sv. Jiljí a Všech Svatých, jakož i v Horšově Týně, Karlštejně, Lipnici, Mělníce, všecky roku 1421.

A co máme říci o velebném sídle králů českých, zlatém Vyšehradě? Rozbořen byl Husity dne 2. listopadu roku 1420. se všemi nádhernými budovami, palácem královským, chrámem kapitulním a jinými ještě — počtem třinácti — kostely a kaplemi.

Podali jsme jen povšechný, stručný obraz pustošení husitského a zajisté jen ukázky tyto nás přesvědčí, že dobou touto *chlubiti* se právě nemusíme. Naříkáme na válku třicetiletou, líčíme její spousty a utrpení lidu — hrdě však mnozí na válkách husitských si zakládají. Srovnejme obě války a seznáme, že pustošením a útrapami války husitské válku třicetiletou ještě překonají. Nekresleme si tyto války příliš ideálně a věřme, že kdyby nebylo válek husitských, že by, aspoň pro země naše, nebylo i nešťastné války třicetileté.

Listy a básně Alojse Vojtěcha Šmilovského Leopoldu Zvonařovi.

Podává **Alojs Dostál.**

Sbíraje materiál pro národopisnou výstavu v Praze, dostal jsem laskavostí pana řídícího učitele Františka Tlustého pro okresní komitét v Křivoklátě korespondence hudebního skladatele českého Josefa Leopolda Zvonaře, jehož rodný domek v miniatuře zaslal okres na výstavu.

Korespondence Zvonařova obsahuje četné dopisy a básně, jež mu příznivci a přátelé zasýlali, nápěvy a partitury si objednávajíce nebo za tyto děkujíce. Jsou zde básně Sušilovy »Skřivánek«, »Klekání«, Hejdukovy »Žežulka«, »Zpomínáček«, V. A. Crhovy »Lesní kaple«, dramatická báseň, Hankovy básně slovinské »Poletila šarentica, perja šarena,« dopisy Jana V. Lega, akcesisty při námořnictvu o poměrech slovinských r. 1863., dopisy Hovorkovy, Karlíkovy z Rokycan, Krbcovy, mnohých ředitelů kůru, předsedů zpěváckých spolků, hudebních skladatelů z let šedesátých a řada přípisů německých od rozličných osob, které také děkují, že jim Zvonař vybral libozvučné piano. Od Zvonaře samého jest zde popsání »Druhé krátké cesty po Čechách, vykonané o prázdninách roku 1855.«

Mezi dopisy těmi jest též sedm od A. V. Šmilovského. Tento spisovatel zvučného jména skládal v mladších letech básně, jež posýlal Zvonařovi, by k nim složil nápěv. Poznáváme z nich, jak se Šmilovský staral o hudbu kostelní, modlitby před a po vyučování, písně mešní, příležitostné, jak radil hudebnímu skladateli, jak by si přál, aby to a ono v hudbě znělo. Byl zajisté i sám hudebně vzdělán.

Poněvadž básně slavného povídkáře a novelisty jako většinou příležitostné, méně snad budou známy, podáváme je jako literární pozůstalosť po † Šmilovském, a to v tom pravopisu, jak byly psány. Na některých místech jest opravováno a škrtáno.

Nemajíce posud důkladného životopisu Zvonařova, ani nemůžeme udati, zdali skutečně ke všem nápěvy složil, poněvadž při množství objednávek a žádostí lze připustiti, že nevystačoval vedle svých povinností na školách, kde vyučoval zpěvu a na kruchtách, kde byl ředitelem. Některé listy nemají data, nelze je tedy chronologicky srovnati. Poslední jest z r. 1862., Zvonař zemřel r. 1865.

V Klatovech, 31. října 1861.

Milovaný příteli!

»Vzkazuji Vám upřímné pozdravení. — Věda, že někdy duch unavený starostmi okřívá na drobných pracích uměleckých, osměluji se tuto poslati Vám několik drobotin básnických s prosbou, abyste je pro 4. mužské hlasy a jednu třeba pro smíšené hlasy v hudbu uvedl. Jednak má mě k tomu i ta věc, že jsa ředitelem kůru gymnasialního, potřebuji takových nových skladeb, abych pro své zpěváky měl přece něco nového; neb s repertoarem svým bych brzy přišel ku konci.

Prose o tuto od Vás laskavosť, podotýkám jen, že bych si přál, aby skladbičky ty nebyly těžky a »Plesejte Hospodinu« abyste kontrapunkticky zpracoval, bychom měli také něco z hudby kostelní přísného způsobu.

Následují nyní texty, krátké tyto výlevy nábožných duše citův.

1. Jako jelen v parnu letním
Po vodě se shání:
Tak má duše v své bolesti
Po Tvém požehnání.
O pokrop ji, Bože Otče,
Mannou lásky svojí,
Ať ve tuhých žití bojech
Pevně v Tobě stojí.

2. Matko, jež se stkvíš bělostí
Panenského lilia,
Požehnej nám s kůru Svého
A potěš nás Maria!
Jako plavci v spouště vodní
Nejsouce tvé lásky hodni:
K Tobě voláme,
Tebe vzýváme;
O potěš nás, pomiluj nás
Maria! (Smíšené hlasy.)

3. Plesejte Hospodinu
Národy země,
A písní svatou
Velebte jméno jeho;
Vždyť on dobrým otcem jest,
Jenžto láskou mírní trest!
Plesejte Hospodinu
Národy země atd. (Motetto.)

4. O svatý duše
Sestup v prsa naše,
A rozehřej srdce naše
K milování
Do skonání
Boha Otce Stvořitele
A Syna Vykupitele,
Ať dojdeme slávy věčné
V říši lásky nekonečné. Amen.

Na druhé straně přidány ještě dva verše, ač předcházelo Amen.

5. Ty, jenž slunce dal jsi nebi
A tisíce noci hvězd,
Jehož zpěvem pták velebí,
Jemuž bouře vzdává česť;
Jenž člověka z prachu země
Povznes' k jasným výšinám:
Dejž, ať mír se svatý jemně
Snese k světu končinám.

6. Rozevři útěchy zdroje
Těm, jenž s pláčem jedí chleb,
Jenžto smáčí tváře svoje
V potu těžkých svých potřeb;
Setři slzy z očí kalných
Potěš srdce hynoucí,
Bychom z víru žalů valných
Vpluli v přístav žádoucí.

Konečně připojuji tuto *modlitbu za vlasť* pro jeden hlas, třeba alt nebo bas s průvodem varhan.

Bože, svatý Otče náš,
Jenž útroby lidské znáš!
A páskou láskou nezměrné
Objímáš nebe i země;
Uděl svaté požehnání,
Činům ctným v jich zárodu,
Ať ve čistém srdce plání
Zrostou v blaho národu.
Přiviň vlasť k srdci svému,
Ježto život nám dala,
Aby k blahu svatému
Láskou synů vzkvétala.

Bože, svatý Otče náš,
Jenž vše láskou objímáš,
Uděl svaté požehnání
Vlasti mé a národu!

To by byly texty, o jejichž v hudbu uvedení Vás prosím. Bude-li Vám lze tak učiniti, prosím, pošlete mi partituru sem do Klatov, já Vám pak oznámím, jak jsme je tu provedli. Čím dřív to bude, tím líp; těším se srdečně na noty Vaše.

Co dělá Záboj, bude zpívati letos v Praze k boji? Několik přiložíte-li řádkův, velice se mi zavděčíte.

Líbám Vás v duchu a všeho dobrého Vám i umění Vašemu přeje, zůstávám i v smýšlení i cítění vděčným bratrem Vaším.

Alojs Vojtěch Šmilovský.

Douška:

Pro Procházku mám velikou trilogii z husitských dob 3 oratoria. Nástin už mám v rukou, snad víc v Praze o tom uslyšíte.«

Druhý dopis v pozůstalosti Zvonařově od Alojse Šmilovského zní takto:

V Klatovech, dne 29. května 1864.

Milovaný příteli!

Vzkazuji Vám upřímné pozdravení. — Používaje zásylky páně Kličkovy, odesýlám Vám žádanou báseň »Švanda Dudák« a pak báseň určenou pro Karla Bendla. Až ho uvidíte neb potkáte, račte mu se o ní zmíniti, aby si k Vám pro ni došel nebo poslal.

Švanda vypadl trochu jinak, než jste ho snad Vy i já očekával; mně dudák nestačil, ana by báseň byla vypadla v celku malicherná, ját učinil z něho též pěvce a provedl v básni ideu jak pravdivou tak krásnou, již podškrtnutou máte v oddělení 4. a zaokrouhlil báseň ku konci smyšlénkou, která též všeobecně u nás platí. Takto stala se ze Švandy balada, jež pro rozmanitosť hudebních momentů se Vám dobře ku skládání hodí. Co skládání samého se dotýče, ovšem v ničem Vám míněním svým nadbíhati nechci, jen připomínám tu, že básně začátek od 1 až »starce pozdraví« myslel jsem si solový čtverozpěv; týž také v odd. 4. »Svítí měsíc — rozčilení«, pak »svítí měsíc« až »tonuly v hrobě«. Tímto způsobem jest to celá opera. Švanda bas, Lovec solo pro tenor. Kdyby se Vám báseň nelíbila, uschovejte ji, jeť vůbec jen pro Vás a Strakonice určena.

Posléze kladu na Vás prosbu co jednatel »Šumavana«, byste nám objednal u nakladatele Bělu krasavici a slíbený průvod pro fisharmoniku k ní přidal; obchodník by pak oboje nám zaslal proti poštovní dobírce.

Těším se srdečně a všichni hudebníci zde, až přijedete. Pak si také projdeme malebná místa zdejšího okolí a půl času umění, půl přírodě věnujeme. Přeje mnoho zdaru Muse Vaší a zdraví a harmonii duchovní osobě Vaší, líbám Vás srdečně a poroučím se do lásky Vaší co upřímný Váš přítel a ctitel. Matka-li posud u Vás, pozdravujte ji od »toho tlustého pána.«

Alojs Šmilovský m. p.

Že se spisovatel Šmilovský staral o hudbu a dával text k nápěvům, tomu nasvědčuje i několik básní, rukou Šmilovského psaných a ve Zvonařově pozůstalosti nalezených.

1. Před vyučováním.

Jako jarní deštík sýlá
Nebe zemi práhnoucí:
Sešli z záře světla svého
Blesk nám v srdce žádoucí;
Dechem Tvým vzplál apoštolů
Božský duch v zdar národům:
Ó sstup s nebe k sluhům věrným
Svlaž nám srdce, osvěť um.

2. Po vyučování.

Milosti Tvé jarním dechem
Mdlá nám srdce okřála,
By v nich s žádoucím úspěchem
Pravda svatá uzrála;
Tys nám v práci sílu dával,
Berlou byl jsi slabým nám:
Slávu hlásej díků nával
Čirým světa končinám.

3. Pro všeobecné potřeby.

Milosti Tvé hloub nezměrná
V slabých sílu vyvolá,
Duše svatý! za to věrná
Díků oběť plápolá;
Láska Tvá buď s námi vezdy,
Rozněcuj nás k dobrému,
Jako plavce vidí hvězdy,
K portu veď nás věčnému.

Alojs Šmilovský složil také báseň příležitostnou a Zvonařovi ku složení nápěvu zaslal. Byl to:

Slavnostní sbor

(ku památce Fr. Lad. Čelakovského 1862.)

Hoj! synové krve české
V svatý pevný sestupujte kruh,
Požehnání své nebeské
Nám na hlavy sýlá nebeský Bůh;
Svalen s hrobu našeho je kámen,
Duch národa pro mrákotu mámen
Jako sokol nad propastí vylétá,
Zdrávas Slávo! volá mocně do světa.

Soloquart: Ó! vzpomeňte jasných duchů
V plesu, bratří rozmilí,
Jenž v oběti čisté ruchu
V skály život vštípili;
Kosti jejich svatá země kryje,
Duch však jejich v síle věčné žije
A jak otec dobrý nad námi se sklání,
Otevřte mu srdce, nese požehnání!

Hymna: Vstup o lásko ducha bohatýrů
V otevřené srdce národa,
Rozpal sílu v něm a blahou víru,
Že se žádné bouři nepodá,
Vstup o lásko ducha bohatýrů
V drahé srdce tvého národa!

Finale: Vzhůru zpěve rozlétni se vzhůru
Po všech slávy matky končinách,
z věrných prsou bratrského kůru
Hlásej slávu v městech, dědinách;
Od Šumavy do Urálu
Ode Visly do Dunaje
I v hor věrných v skalné kraje
Rozlétni se v zápalu.
Jako hlahol bojů dávných
Na perutích neunavných:
Slávu proslav Slávů slavných!

A. V. Šm.

Alojs Šmilovský objednával si ještě nápěv pro »Ebrejskou elegii«, »Dumu Českou« a jinou dumu z dob husitských, již nazval »Pohřeb na Kaňku«.

Ebrejská elegie.

O žel! — Zlobou vlků rozehnané stádo
Touláme se smutní bez cíle,
Oko by si zaplakalo rádo
Na své vlasti mluvné mohyle;
Ale vlasť nám matku vzali
Izraele rozšlapali,
Popel otců rozmetali
A nás k žalu ukovali.

Bývali jsme statní lvové —
Dávný čas!
Národů strážní otcové —
Krátký čas!
Pak jsme těžce prohřešili —
Krutý čas!
A palmám koruny zlomili.

Pláče palma na Jordánu
Mrakem že se černá nebe
Ó! z Siónu být vyhnánu,
Vlasti nemít, klnout sebe:
Toť strašný, Pane, trest! — Ó žel!

A. V. Šmilovský.

Na listu, kde jest napsáno »Duma česká«, počal autor stylisovati, co jest zpěv. Zpěv jest řeč ve vybranějších a rozmanitějších tónech, při níž cit stálého a většího podílu má, než v řeči obyčejné.

Duma česká.

Na svatého Rufa sedí
V dávné zbroji na svém hradě
Dva kmetové věkem šedí
O půl noci pohromadě.
Jeden dí: »Hoj, brachu milý,
Opět sto let jsme prosnili,
Cos oněměl, připij vína,
ať se ztají krev tvá líná!«
»Nač mi vína, krev mi hárá,
Zpomním-li na Otakara,«
Dí druh — »zřím-li, jak se válí
V krvi, hned mne rány pálí!«
Odkryv prsa, koule hledy
Na své rány zří kmet šedý,
Druh meč tasiv, vruby sčítá,
V nichž je černá krev prolitá.
Oba zmlkli v němém bolu,
Slzy se jim v oči loudí —
A pod hradem v tichém dolu
Doubravou noc tmavá bloudí.

Šmilovský.

Calvinova mravnosť.

Historická črta.

Podle P. **Ferdinanda Scaly**, Ord. Cap. upravil P. **Augustin Kubeš**, téhož řádu.

Calvin byl vždycky přísný a ryzí . . . světských požitkův a zábav, o nichž myslil, že ruší ctnosť a nábožnosť, byl nepřítelem neúprosným. *Ottův Slovník Naučný.*

Jak vida! Calvin byl neúprosným nepřítelem požitkův a zábav, rušících ctnosť a nábožnosť! Jak se člověk mýlí! Posud se mi o tom ani ve snách nezdálo! Tu však přichází B. M. v Ottově »Slovníku«, líčí Calvina jako výkvět mravní spanilosti a dokonalosti, a mne zrovna škube v pravici, abych kajicně bil se v prsa, že jsem ženevskému spa-

siteli dříve tolik ubližoval! Sháním se po knize, která by dřívější můj názor potvrdila; do rukou padá mi: Dra. Ant. Gindelyho »Dějepis všeobecný« pro vyšší třídy škol středních. Pro české školy vzdělal Jan J. Řehák, díl III., nový věk. Otevírám jej dychtivě — na vyšším snad přece přednášejí exaktní (?), ryzí vědu — a čtu na str. 23.: »Četní žáci Calvinovi, z nichž na předním místě stojí učený Beza, *rovně svému mistru* vynikli přísností mravů.« Snad překlad páně Řehákův jest příliš volný! Pídím se po originále a tu zase: »Calvins Schüler und Anhänger, unter denen der gelehrte Beza eine bedeutende Stellung einnahm, zeichneten sich, *wie ihr Meister*, durch Sittenstrenge aus.« [1]) Teď jsem zdrcen na dobro!

Než, žert stranou! Co soudit o mravnosti Calvinově? Článek v Ottově »Slovníku« psal dvojctihodný pán Boh. Mareš, evangelický farář v Přelouči; dalších poznámek není tudíž třeba. O Gindelym jest známo, že ve svých spisech rád zaujímal tak zvané sprostředkující stanovisko, t. j. nechtěl pohoršit ďábla, ani příliš vychválit Boha. Je-li však takové stanovisko v zájmu historické pravdy oprávněno, nemáte-li názory o historických osobách a udajích, jest ovšem jiná otázka.

Calvin vynikal tedy mravností! — Pochybujeme, že by byli pánové Mareš & Gindely-Řehák soustavu učení Calvinova podrobili důkladnější kritice. Jinak by jistě — dovolujeme si tvrdit — nabyli přesvědčení, že podle zásad zdravé psychologie učení jeho má na mravný život právě tak blahodárný účin jako voda na oheň. Neboť jestliže část lidstva podle nezměnitelné rady Boží od věčnosti jest určena k blaženosti, a část podle téže nezměnitelné rady k zatracení, jestliže nevyvoleným ani dobré skutky, ba ani svátosti pranic neprospívají — pak pod vlivem této nauky rozkvět života mravního není možný. Buď tupá zoufalosť nebo bezuzdné rozkošnictví a zhýralosť bude jejím výsledkem.

Calvin to vycítil sám. Proto v Antidotum Concilii Tridentini ad sess. 6. c. 12. napsal, že nejmenší přikázaní tíží člověka jako hora (minimum legis mandatum onus Aetna gravius). To jest ovšem přepepřeno, ale nám také nepochopitelno, kterak muž takových zásad byl mravně živ. Nu, morálka páně Calvinova nebyla právě přísná a netížila jako hora — jeho alespoň ne! Čtenář laskavě promine již teď, uvedeme-li citáty poněkud choulostivé a lechtivé. Historikovi děje se přečasto tak, jak Mapinke v kritice skonu Lutherova naznačil: »Zabývá-li se (historik) životem světců katolických, tu jakoby příjemný lahodný vánek ho ovíval; líčí-li však »velikány« tak zvané reformace, tu jakoby se hrabal zrovna v kloace.« Plníť se slovo Spasitelovo: »Po ovoci poznáte je.« (Mat. 7, 20.)

Calvinovu mravnosť objasní nám nejlépe výroky současných spisovatelů, kteří »působnosti« ženevského reformatora byli nejbližšími svědky. Počneme katolíky a skončíme protestanty.

Karthusian Surius píše ve svém díle »Commentarius brevis« [2]) str. 322.: »Praví se, že tento Calvinus pro neřestný život ze své vlasti byl vyhnán; jiný tvrdí, že mezi rozpustilci svého rodiště byl nejrozpustilejší (inter dissolutos dissolutissimus), mezi vrtkavými a věrolomnými nejvěrolomnější. Čerpal jsem to, dodává Surius, z pramene velmi hodného víry.«

---

[1]) Lehrbuch der allgemeinen Geschichte zum Gebrauche für Mittelschulen; III. Theil, Neuzeit, S. 30.

[2]) Col. Agrip. 1574.; Calvin † 1564.

Jak tomu bylo s mravností Calvinovou, dává na rozum též Gilbertus Genebrandus v »Universae historiae speculum« [3]) p. 1163. ad ann. 1561.: »Toho léta«, zní ono místo, »zemřel též Calvin, a to tak různými nemocemi, že by bylo neuvěřitelno, kdyby Beza sám o nich se nebyl zmínil.« Spisovatel uvádí teď ony nemoci jménem — mysliti lze při nich leccos — a pokračuje: »Zdali lhu, rozsuď ty, Bezo, sám; neboť vypsal jsem to do slova z tvého díla, jež vyšlo v řeči francouzské. Já nevím, jestli Herodes strašnějším způsobem duši svou ďáblu odevzdal. — Ty sám sebe jsi odsoudil, ó Bézo! Proč nemlčíš o takových věcech? Proč dbáš tak málo dobrého jména svého učitele?

Doznáváme, že z toho, co bylo řečeno, striktního důkazu o Calvinově immoralitě vyvoditi nelze. Než, Calvin měl žáka jménem Jeronýma Bolseka, jenž později přestoupil ku katolicismu. Konvertita ten vydal v Lyonu r. 1571. biografii svého bývalého mistra. [4]) Hned f. II. str. 102. čteme, že Bolsek viděl právní důkaz o veřejném potrestání Calvinově za příčinou smilstva v rukou ženevského městského písaře Berteliera. Bertelier byl prý schválně poslán do Nojonu (rodiště Calvinova), aby se dopátral úředních zpráv o zmíněné události. Notáblové nojonští nejen ji uznali za pravdivou, nýbrž i způsobem zcela úředním potvrdili.«

Ještě zřetelněji mluví svědectví spisovatele Viléma Rassaea. V díle: »De iusta reipublicae in reges impios et haereticos auctoritate« [5]) píše: »Kdo by ony kacíře považoval ještě za lidi a ne spíše, jak dí apoštol, za němou tvář! Učením apoštolů pohrdli a činy cudných biskupův a mučeníků za barbarskou mrzkosť prohlásili. Připomínám jen Calvina a Bezu, ty dva vyvrhele, ty dvě sodomské ohavy. První z nich byl pro strašné smilstvo odsouzen na smrt ohněm; dříve však, nežli rozsudek byl vykonán, prchl. Dokument jeho odsouzení uložen jest až dosud v archivu jeho rodiště.«

Než, nedosti toho. Téhož roku 1592. vyšlo v Kolíně i od protestantů velmi vážené dílo oratoriana Tomáše Bozia: De signis Ecclesiae l. 23. V prvé knize na str. 536. čteme o Calvinovi: »Byl snad Calvin lepší Luthera? Ten, který jako mladík ve svém rodišti Nojonu pro sodomii byl zatčen a veřejným soudem na hranici odsouzen! Jen přímluvám několika mocných děkoval, že rozsudek byl zmírněn, aby mu bylo vypáleno na plece znamení, a on vypuzen byl z vlasti. Krásný, nadějný mladík! Možno si mysliti ohavnější neřesť nežli onu, pro niž byl Calvin pohnán na soud? A v Ženevě nezneužíval podobně svého sluhy? Ten ukradl mu později ne nepatrnou částku peněz a utekl. Ale Calvin vzdal se všeho stíhání z obavy, že by leccos přišlo na jevo. Známo jest též, že Jolandě, ženě měšťana Jakuba Bourgogna, opovážil se poradit, aby muže svého nechala umřít (!) a o něj se nestarala; bude-li jednou mrtev, že (Calvin) s ní se ožení. Nikdo toho nepopírej; ví to kde kdo, poněvadž, jakmile Bourgogne se uzdravil, žena ze strachu před Calvinem ho přinutila, aby opustil Ženevu a přestěhoval se do Bernu.«

A co soudí protestanté o »ženevském reformatoru«? Konrád Schlüsselburg, stralsundský superintendent, praví ve své Theol. Calvin. [6])

[3]) Col. Agrip. 1581.
[4]) Histoire de la vie Calvin.
[5]) Antverpiae 1592. p. 363 et 364.
[6]) Francfurtii 1592. p. 72.

»Bůh, kterýž nebývá posmíván, zjevil ještě na tomto světě soud svůj nad chtíči Calvinovými; ve hněvu svém navštívil jej a dříve, nežli odešel se světa, hrozně potrestal. Neboť Calvinus zemřel všivinou a z jeho — následující výraz nelze přeložiti — lezli červi, a z rány povstal tak nestydatý zápach, že nikdo delší doby u něho nevydržel. To vytýkají veřejně Calvinovi ve spisech a zároveň v nich o jeho nezřízeném životě, všelikých neřestech a sodomské chlípnosti hrozné věci vypravují. Právě proto prý mu vrchnosť vpálila znamení na záda. K tomu dosud nikdo ze sakramentářů (kalvínů) důkladně neodpověděl, aniž toho vyvrátil.«

Jiné úsudky protestantů, vesměs podobného znění, uvádí Stanislav Rescius.[7]) »Hesshusius«, píše zmíněný autor na str. 26., »viní ve své obraně Calvina z tyranské ukrutnosti, lstivosti a potměšilosti, bezuzdného epikureismu, nestydatého podvodnictví.« A na str. 75. vypravuje: »Kalvinista Theomar dí, že devět velmi ohyzdných neřestí vyčítají Calvinovi jeho přívrženci; předně, že žádný z těch, co jich od církve katolické odpadlo, tak neřádil jako on. Za druhé že byl násilnický, ctižádostivý člověk; za třetí lakomec, za čtvrté bídný chlebař, za páté lichvář, za šesté karbaník, za sedmé prainfámní chlípník, jehož nestydaté činy široko daleko jsou známy. Ani Theomar neopovažuje se popírati, že Calvin nečinil věcí, které ani jmenovány býti nemají. Proto prý i ze svatých patriarchů dělal si úšklebky říkaje: »Což se to nedálo též v domě Jakobově a Davidově?« Za osmé byl prý Calvin mstivý, krvelačný a za deváté prchlý a vzteklý chlap.«

Tak píše Rescius, a jím končíme svědectví spisovatelů 16. století o mravnosti Calvinově, totiž těch, jež nám možno bylo přečísti. Přejděme ke století 17.

Řadu ať zahájí anglický mučeník bl. Edmund Kampian, T. J. V proslulých »Decem rationes«[8]) píše: »Po celých 15 set let nemohou se reformovaní pochlubit ani jediným městem, ba ani jedinou chalupou, v níž by učení jejich bylo panovalo. Konečně vystoupil onen nešťastný mnich, (Luther) zprzniv Bohu slíbenou čistotu, pak onen švýcarský gladiator (Zwingli), a znamenaný uprchlec zabral pro sebe Ženevu.« Ostatně jest známo, že bl. Kampian ještě před smrtí vyjadřoval se o nemravnosti Calvinově jako o věci každému povědomé.

Po Kampianovi následuje učený Tomáš Stapleton, doktor bohosloví a universitní profesor. Stapleton byl sice vrstevníkem Calvinovým, díla jeho však vydána byla později. V »Promptuarium catholicum«, jež mám po ruce, čísti lze následující místo:[9]) »Podívejte se do soudního archivu nojonského! Tam chovají až do dnešního dne dokument, jímž váš Jan Calvin jest usvědčen ze sodomie. Shovívavosti však magistrátu a biskupa dostačilo, že mu vpálili znamení hanby na plece a vyhnali jej z města. Počestní potomci jeho rodiny nedocílili toho až do dneška, aby onen arch, který celé rodině působí takovou nečesť, z archivu byl odstraněn. Když Calvin opanoval Ženevu (po několik let měl totiž i klíče města), držel si Adonise, kterého neřestně užíval. Kluk ukradnuv pánovi stříbrné náčiní prchl; Calvin však nehnul ani prstem, aby byl stíhán. Ne bez důvodu odsekl tedy Jesuita Jakub Gretzer kalvínskému

[7]) Ministromachia, in qua evangelicorum magistrorum et ministrorum de evangelicis magistris et ministris mutua judicia . . . recensentur. Col. Agr. 1592.
[8]) Col. Agr. 1600.
[9]) Kolín 1602. Pars quadrages. p. 161.

kazateli, Melchioru Guldinastovi: »Ty si poslouchej svého znamenaného Calvina!« [10])

Že Calvin pro němý hřích byl odsouzen, přijímá na jisto též pokračovatel Baroniových annálů, Abraham Bzovius. »Když Calvin dlel v Nojonu, byl obžalován ze sodomie a málem by byl přišel o hrdlo. Biskup vyprosil mu zmírnění trestu; na výstrahu bylo mu na bedra vypáleno potupné znamení. Potom zřekl se (Calvin) církevních důchodův a prchl do Paříže.[11])

Posléze uvádíme ještě jednoho svědka ze 17. století. Jest jím Florimund Raemond. »Mnoho lidí tvrdí a napsalo, že jakýsi boncurtský pan rada pro velikou a hanebnou nepravosť zažaloval Calvina, proti němuž rozsudek také byl vyrčen.« [12]) A dále [13]) píše: »Byl by Calvin znamenitý muž, kdyby ho vášně nebyly tolik opanovaly.«

V 18. století souhlas spisovatelův a historiků v příčině Calvinovy immorality slábne. Někteří nevědí, kudy kam. Příčiny jsou na bíledni. Jsou to: josefínská censura, která potlačovala všechno říznější o jinověrcích, rozuměj nekatolících; »řezba« katolíkův a katolických věcí nebyla příliš přísně censurována, dále galikanismus a pak též, že kalvíncům podařilo se asi odstranit z nojonského archivu dokument o Calvinově potrestání. Tak n. př. Ignác Hyacint Graveson, Ord. Praed., dr. pařížské sorbonny, nechce rozhodnouti, zdali Calvin utekl z Francie pro sodomii či pro kacířství. [14]) Za to P. Joachim Rapperswilský, Ord. Cap., [15]) P. Vitus Pichler S. J., [6]) P. Kilian Katzenberger, O. S. Fr. str. 56., [17]) a jiní tvrdí, že pro sodomství. Ano, ani galikanismem prokvašené »Dějiny církve« abbého Bercastela Calvínovy nemravnosti nepopírají. »Ve Štrasburku Calvinův ohnivzdorný rigorismus za příkladem všech reformatorů, v podobných věcech velmi poddajných, sklonil se zcela ochotně pode jho sladkých citů, a Calvin, poněvadž vkus jeho nebyl nejvybranější, vstoupil do stavu manželského s Idelettou Burieovou, přistárlou již babiznou.« [18])

V našem století josefinismus a liberalismus pravdu o Calvinově immoralitě zatlačily šťastně do pozadí. Tím však není se světa sprovozena a vyhlazena.

Budiž dovoleno připojiti několik psychologických úvah. Jest známo, že Calvin vládl v Ženevě jako despota, že z malicherných příčin nejméně 414 osob, mnohé věku mladistvého, vehnal do rukou katových. Nejednou byl krutým popravám sám přítomen. [19]) Proč? Mimovolně zmocňuje se mysli strašné podezření: nebyly to vraždy z chlípnosti, jež Calvin popravami obmýšlel? A co do despotie, nechtěl hrůzovládou Ženevanům ucpati ústa, aby nojonský čin jeho ještě více se nerozhlašoval, nežli se dosud dálo?

---

[10]) Gemina adversus Melchiorem Guldinastum Calvinianum replicatorem defensio. Ingolstadtii 1628. p. 68.

[11]) Annalium Ecclesiasticarum post Ill. Revss. D. C. Baronium authore R. P. Abrahamo Bzovio . . . Col. Ayr. 1630. ad a. 1534. XXX.

[12]) Dějiny kacířů. Hlohov 1676. díl IV. str. 259.

[13]) Str. 264.

[14]) P. J. H. Gravesonii »Hist. Eccl.« Aug. Vindel. & Graetzii 1727. tom. VII. p. 55.

[15]) Reformatio difformis et deformis Argentorati 1726. III. p. 90.

[16]) Theologia polemica, 1737. p. I. pag. 14.

[17]) Columna et firmamentum veritatis, Aug. Vind. & Oeniponti 1756. p. 151.

[18]) Geschichte der Kirche. Vídeň 1786. 1787. sv. 17. str. 524.

[19]) Hergenröther, Kirchengeschichte, sv. III. str. 116.

Ku konci dovolujeme si tři otázky; první týká se našich odloučených bratří v senioratě pražském, poděbradském, chrudimském i čáslavském a zní: Měl Calvin vlastnosti, jež Bohem poslaný reformator míti má? Druhé: ať všimnou si katoličtí otcové, kteří mají syny na studiích: Jak dlouho budete trpěti, aby na středních ústavech přednášela se »exaktní« (?) věda podle učebnic, které dětem vašim vštěpují bludné názory o historických osobách? Třetí týká se nás kněží: kolik nás bude podporovati slovník, který lidi smýšlení protikatolického líčí barvami nejkrásnějšími a na naše katolické názory najmě v heslech dějepisných a přírodovědeckých nejednou plnými ústy si odprskne?

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

(Pokračování.)

Knihovny pro chudinu.

Konference sv. Vincence z Paula zakládaly si knihovničky, a to nejvíce z darů, které jim udělovali buď jednotlivci neb Ústřední rada sama. Avšak nedělo se tak promyšleně a soustavně, proto neměla věc zdárného vývoje a knihami nepůsobilo se tak, jak toho sociální i literární poměry vyžadují. I dal jsem v letě r. 1882. v Ústřední radě návrh, aby byla provedena řádná organisace spolkových knihoven pro chudinu. K mému návrhu usnesla se tehdy Ústřední rada:

I. Že bude postupně ve všech konferencích zakládati knihovny a že dá se přednost tam, kde budou poměry k tomu nejvhodnější. Pro základ knihovny dá se konferenci 20 zl.

II. Každého roku poskytne se všem konferenčním knihovnám nejméně 5 zl. podpory.

III. Ustanovuje se pětičlenné komité, které by se staralo o rozvoj a kontrolu knihoven, a podávalo Ústřední radě o knihovnách určité návrhy.

Komité chopilo se práce s chutí; rozdělilo si revisi dosavadních knihoven, obracelo se na dobrodince, aby knihy darovali, a obdrželo od kníž. arcib. konsistoře Pražské k tomuto účelu 120 knih z Dědictví sv. Janského. Také výbor družstva Vlasť se usnesl, že bude tyto záměry podporovati a daroval četným konferenčním knihovnám po 50 knihách, což různé výroční zprávy potvrzují. Komité rozdělilo konferencím získané knihy, nebo je vyměnilo za duplikáty a Ústřední rada udělila několika již stávajícím knihovnám r. 1882. — 95 zl., a jednu knihovnu přímo založila.

Ale brzy počal celý podnik postonávati; příčinou nemoci byla netečnosť některých členů komitétu. Chtěl jsem netečné členy odstraniti a čilými osobami nahraditi, ale Ústřední rada k tomu nesvolila; tím se

komité stalo nemožným a více schůzí nekonalo. Želím toho srdečně, maje na mysli, co by čilé a vytrvalé komité bylo mohlo do dnes vykonati, co tisku rozšířiti, co knihoven založiti nebo oživiti. Noví a mladí členové konferencí o tomto ustanovení snad ani nevědí a mladé konference snad také ne, i upozorňuji je, že usnesení Ústřední rady z r. 1882. není odvoláno, a že by tudíž konference, jež o své knihovny bedlivě pečují, mohly vším právem dovolávati se od Ústřední rady pro své bibliotéky hmotné podpory až do dnes. Pracemi v komitétu nabyl jsem tehdy o konferenčních knihovnách jistých zkušeností, mimo to jsem všem konferencím r. 1885. dopsal a na stav knihoven se vyptal, což jsem r. 1895. opakoval, i sestavil jsem si takto o knihovnách své zápisky, doplniv je z výročních zpráv celého spolku za dobu 20 let. Výroční zprávy mají býti obrazem spolkové činnosti, ale hledíc ke knihovnám, jsou jejich údaje velice skoupé, neúplné a nespolehlivé, a to čím dále k r. 1895., tím více.

1. Konferenční knihovna u sv. Františka má kolem 100 knih. Byla založena hned při vzniku konference a předplatila si časopisy: Školu Božského Srdce Páně a knihy z Tiskového spolku. Roku 1879. věnovala na knihy a tiskopisy 186 zl. a také jiná léta bylo pamatováno na knihovnu; tak ku př. r. 1881. činí knihovní vydání 24 zl. Ale konference si svou knihovnu řádně upravila teprve r. 1882. Po jistou dobu půjčovaly se knihy každému, kdo za ně požádal, když však tím konference mnoho knih pozbyla, vydávají se jen členům a ti je půjčují toliko svým známým.

2. Konferenční knihovna u sv. Jiljí čítá na 130 svazků. Knihy se zřídka půjčují, obyčejně jen tam, kde v rodině konferencí podporované jsou větší dítky. Knihy jsou většinou obsahu náboženského a zábavného. Mezi hlavní dárce této knihovny počítati sluší P. Angela Lubojackého a dr. K. Lva Řeháka.

3. Z konferenční knihovny u Matky Boží Vítězné na Malé Straně půjčují se knihy členům i chudým. Mezi prvními jejími dárci nalézáme ctih. anglické panny. Knihovna má 45 svazků; knihy se čtou při schůzích konferenčních a půjčují se mezi členy a chudé.

4. Konference u sv. Filipa a Jakuba na Smíchově povstala již r. 1877., ale o její knihovně dočítáme se až r. 1882. »Spolková knihovna«, praví výroční zpráva, »jež čítá 90 svazků, jest darem Mich. Beneše a jest v domě Ant. Kubína, vlásenkáře na Smíchově.« V krátké době vzrostla na 180 svazků. Nemalých zásluh získal si o knihovnu lektor české university, † abé Lev Fauvin, jehož pomocí koupila konference mnoho knih Mathonových z Rajhradu. Konference odebírala 5 katolických časopisů. Knihovna jest přístupna členstvu, ošetřovancům, i jiným spolehlivým osobám a má nyní 120 knih. [1])

5. V konferenci u Matky Boží před Týnem se sídlem u sv. Ducha povstala knihovna r. 1879. a měla brzy hojně knih, které členům a skrze ně chudým i jiným osobám byly půjčovány. Jakmile vstoupil do této konference farář dr. Karel Lev Řehák, zakoupili skříň a knihy urovnali

[1]) Jak tomu jest nyní s knihovnou ve Výprtech, nevím. K mému dotazu ze dne 28. prosince r. 1895. odpovídá mi P. Jos. Zika, její zakladatel, nyní farář v Popicích na Moravě, toto: Bibliotéku založili jsme zatím malou, pomocí tehdejšího pana sekretáře řádu Křižovnického, nyní Jeho Excellence ndp. biskupa v Litoměřicích, dr. Em. Schoebla, kterýž k tomu účelu různé knihy daroval.

a katolickému tisku bedlivou pozornosť věnovali, jak bylo již na jiném místě řečeno. Ve spolkové skříni je na 150 knih.

6. V Liberci mají obě konference soukromou knihovnu, mající 300 knih.

7. Na Vyšehradě založil knihovnu r. 1879. předseda Václav Bosáček, pomocí kaplanů Vincence Bosáčka a dr. Ant. Víška. Knihy darovali kap. děkan J. Berkovec, kanovník B. M. Kulda, farář dr. Karel L. Řehák a sv. Janské Dědictví v Praze, probošt Václ. Štulc a zakladatel. Konference půjčovala členům a chudým knihy zdarma, jiným za poplatek 1 až 2 kr., z čehož se pořizovala vazba knih. Ale účastenství čtenářů nebylo veliké.

8. U sv. Salvatora otevřela konference knihovnu r. 1882. Když začala Ústřední rada ve svých odborech zakládati knihovny, obdržela tato knihovna prvních 20 zl. Předseda konference, Fr. Kořán, tehdy ředitel kníž. arcib. konviktu, zaslal tuto část Mathonovi do Rajhradu a vysvětliv mu, proč knihy kupuje, žádal ho, aby zaslal za tuto nepatrnou částku mnoho knih, čemuž Mathon v plné míře vyhověl. Také Dědictví sv. Janské a družstvo Vlast obdarovalo tuto knihovnu. Má nyní přes 250 knih.

9. V Žižkově založil jsem konferenční knihovnu r. 1882.; byla otevřena dne 19. února. Byv zvolen za knihovníka, zadal jsem ihned na různé strany o knihy: kanovník dr. Mik. Karlach, P. Pl. Mathon, Boh. Stýblo, Vojtěch Pakosta, prof. Skočdopole, nynější ndp. světící biskup Msgr. Ferd. Kalous, všecka dědictví a tiskový spolek nám knihy darovali. V krátké době měli jsme 200, potom 3—400 knih. Knihy jsem půjčoval dvakráte týdně, a když jsem byl v Alpách, zastával tento úřad žižkovský katecheta Fr. Vaško, nyní farář v Předměřicích. Navrátiv se z Alp, převzal jsem zase knihovnu a půjčoval jsem knihy až do 2. února 1893., v kterýžto den mi bylo v Žižkově okno vytlučeno. — Se svolením konferencí žižkovské a olšanské založil jsem pro knihovnu r. 1889. zvláštní kasu, »knihovní fond« zvanou, do něhož obě konference z každé kolekty (t. j. sbírky členů při schůzích) po 10 kr. přispívaly. Také Ústřední rada a družstvo Vlasť vypomáhaly nám penězi. Knihovní fond měl příjmů: r. 1889. 40 zl. 52 kr., r. 1890. 44 zl. 15 kr., r. 1891. 28 zl. 65 kr. a r. 1892. 37 zl. 67 kr. Pro knihovnu jsme předpláceli: »Obzor«, »Vlasť«, »Děl. Noviny«, »Zábavy večerní«, »Zábavnou bibliotéku« a knihy z Kat. tiskového spolku. Dědictví Maličkých jsme koupili po 5 ex., Zlaté Klasy po 2 ex. Knihy Pravdovy, Ehrenbergrovy, Brynychovy a vůbec všecky skoro zábavné knihy katolické kolovaly po Žižkově. — Jako redaktor dostal jsem různé zábavné knihy a řadu katolických kalendářů; to všecko kolovalo městem, nebo knihovna sama nedostačovala. Katolické kalendáře lidu velice se líbily. — Když jsme začali ve družstvu Vlasť zakládati knihovny, dostali jsme zásoby knih a ty zde ležely ladem tak dlouho, dokud je výbor ven nerozeslal. I těch jsem použil, označiv je zvláštním znaménkem, abych je mohl zase vrátiti vlastnímu účelu. Nyní má knihovnu u sebe předseda konference, řídící učitel Tom. Tichovský.

10. V Libni založili konferenční knihovnu zvěčnělý farář Ant. Tichovský a ředitel kůru Jos. Pazdera. Knihy darovali: Fr. Pohunek, P. Pl. Mathon, dr. Vinc. Oehm, P. Jos. Všetečka a z Libně samé Jos. Pazdera, Ant. Tichovský, Jan Šebek, Tom. Šebek a jiní. Peněžitou podporu poskytla dílem Ústřední rada, dílem i členové konference, kteří

se ve schůzi ze dne 9. ledna 1881. usnesli, aby ku zvelebení konferenční knihovny dával každý člen týdně 2 kr. na koupi a vazbu knih. Knihovna má 116 svazků.

11. V Č. Budějovicích povstala konferenční knihovna r. 1883. k vybídnutí jejího zakladatele, P. Jos. Všetečky. Knihy darovali: J. M. ndp. biskup dr. M. Říha, ctihodné školské sestry v ústavě hluchoněmých, Dědictví Cyrillo-Meth. v Brně, redakce Školy Božského Srdce Páně, kand. prof. Leop. Všetečka a Karel Münch, komorník J. B. M., jenž konferenci předplatil na »Blahověsta« a Katolický tiskový spolek v Praze. Knihy si vypůjčují činní a přispívající členové a chudí ošetřovanci. Konferenční knihovna má přes 100 knih a udržuje se jen samými dary.

12. Kdo založil konferenční knihovnu na Král. Vinohradech, výroční zpráva neudává. Ve výroční zprávě z r. 1885. se dočítáme, že měla knihovna 45 svazků, r. 1886. však již 265, r. 1888. 368. Úmrtím p. děkana Václ. Hampejse činnost knihovny byla na nějaký čas zastavena, vypůjčené knihy se s tíží sbíraly a dohromady dostávaly, nyní však, jak mi bylo řečeno, bude o to brzy postaráno, aby knihovna zase veřejně působila.

13. V Litoměřicích povstala knihovna hned na počátku konference r. 1884. Mezi dárci knih zvláště jmenovati sluší Jeho Excell. ndp. biskupa dr. Em. Schoebla, prof. Fr. Demla a katechetu Jana Reinwartha. Knihy se půjčují členům a skrze ně ošetřovancům. Je jich však pouze 50, ale za to knihovna předsedy a osob. faráře při kathedrále, Jos. Pohla, jest všem členům k disposici.

14. V invalidovně u Karlína založil kurát P. Jos. Všetečka knihovnu v ceně 50 zl. hned v prvním roce konference. Ale knihovna čítala knih: r. 1885. již 610, r. 1886. 1400 (toho roku vydala konference na knihovnu 139 zl.), r. 1887. 2400, r. 1888. 3000, r. 1889. 3200, r. 1890. 3500 a nyní 3600. P. Jos. Všetečka, maje v invalidovně prostorné obytné místnosti, dal zříditi vysoké regály, které byly plny knih. Jeho otec a bratr půjčovali knihy a knihy kolovaly po celé Praze a širošírém okolí. Avšak když otec zemřel a bratr se rozstonal, ochablo půjčování knih, neboť zakladatel sám nemá tolik času, aby mohl zmoci obrovskou práci s knihovnou. Jako jinde, tak i zde stojí P. Jos. Všetečka na prvním místě, chtěje knihami působiti na srdce lidská.

15. U sv. Jindřicha v Praze čítá knihovna přes 400 svazků. Knihy darovali: Maria hr. Sylva-Tarouca, praelat dr. Klem. Borový, kanovník, dr. Fr. Krásl, Cyrillo-Methodějské knihkupectví a konference v invalidovně. R. 1887. vydala konference na knihovnu 23 zl.

16. V Neveklově má konferenční knihovna na 150 děl. Založil ji učitel Fr. Tater a hned v prvním roce působení měla 42 knih. R. 1887. stálo rozšíření knihovny 12 zl. 95 kr. a bibliotéka měla již 65 čísel. R. 1889. byl ob čas uveřejněn o konferenci dopis v »Čechu«, kteroužto cestou dostalo se knihovně značného rozšíření. Družstvo Vlasť zaslalo jí 50 knih. Konference si často ve výročních zprávách pochvaluje, že knihy se hojně čtou a docházejí v lidu obliby.

17. V Podolí čítá konferenční knihovna na 200 svazků a jest otevřena netoliko členům konference, nýbrž všem farním osadníkům; knihy se pilně čtou. O knihovnu největších zásluh má zakladatel konference, farář dr. K. Lev Řehák, jenž velikou část knih sám daroval.

18. Zakladatel konference v Dolní Dobrouči, soukromník Jos. Dušek, založil r. 1888. také konferenční knihovnu, k níž družstvo Vlasť 50 kni-

hami přispělo. Zakladatel přidává do knihovny ročně na 20 knih a knihy sám váže. Nyní čítá bibliotéka v Dolní Dobrouči 840 vázaných knih a jest umístěna ve dvou skříních a u dvou knihovníků; jeť Dolní Dobrouč vesnice velice dlouhá a s jednoho konce na druhý jest příliš daleko. Knihy se půjčují všem lidem i sv. Josefské Jednotě. Mnozí za to dávají malou almužnu pro chudé.

19. Konferenční knihovna v Novém Strašecí založena jest farářem V. Rottem a kaplanem Fr. Svatošem; družstvo Vlasť dalo do základu 50 knih. Má nyní 298 svazků, neboť letos bylo přikoupeno knih za 50 zl. Farář V. Rott dává jí »Večerní Zábavy« a konference kupuje pro svoji bibliotéku: »Kříž a Marii, Vlasť, Dělnické a Večerní Noviny.« Knihy se půjčují v neděli a v pondělí v sakristii, kdež jest knihovna umístěna. Knihovna působí dobře, lépe než kterýkoliv jiný spolek. Poslední zimy bylo rozpůjčeno 228 svazků a k tomu ještě 100 knih ze soukromé knihovny kaplana Jos. Tichovského.

20. U sv. Tomáše v Praze na Malé Straně založena byla, jak výroční zpráva z r. 1891. praví, knihovna k veřejnému použití.

21. V Králové Chlumu nad Ohří má konference knihovnu, ale bližších dat o ní jsem nedostal.

22. O konferenční knihovně ve Vršovicích dočítáme se ve výroční zprávě z r. 1889.: »Knihovna konferenční čítá 60 knih darovaných velikou většinou družstvem Vlasť. Půjčují se jak mezi členy tak i mezi ošetřovance a nečleny. V dalších zprávách až do r. 1895. inclusive není pak již o knihovně ani zmínky.

23. Ve Strakonicích má konferenční knihovna 350 svazků, které se chudým bezplatně zapůjčují. Základ k ní položili bývalí kaplani Horažďovičtí: Frà Jos. Hamršmíd a Frà Ferd. Werner, kteří tam své knihy zanechali, když se do Prahy za kaplany stěhovali. Také předseda a děkan Frà Tom. Býček daroval k tomu účelu své knihy.

24. V Bráníku má konference malou knihovničku; má jen 25 knih. Knihy se půjčují ošetřovancům i jiným lidem. Konference vydává na knihovnu ročně 4 zl. Největším dobrodincem konference jest farář Dr. K. Lev Řehák.

25. U sv. Víta na hradě Pražském působí knihovna již přes 7 let a má 100 svazkův. Knihy se půjčují členům, ošetřovancům, i také jiným osadníkům.

Závěrek.

Tím jsem podal náčrtek o konferenčních knihovnách. A nyní dodávám, že konference: u sv. Štěpána, u Panny Marie Sněžné v Praze, a dále: v Zdislavicích, Sušici, v Bechyni, v Georgswaldě, v Příbrami, v Kamenné Šenavě, v Pouchově knihoven nemají; o knihovně karlínské bude nám mluviti, až probereme celý tento odbor jako vzor konference.

Na můj dotaz do Vodňan ve příčině knihovny nebyla v odpovědi ani zmínka, i nevím, je-li tam čili nic. Výroční zpráva z r. 1883. při vodňanské konferenci praví: Zábavných a poučných knih ku čtení poskytují zdejší duchovní otcové dílem ze školní bibliotéky, více ale ještě ze své vlastní bohaté zásoby. Podobně se děje v Chlebech. Také odpověď z Nového Hradce Králové nečiní zmínky o knihovně a o Táboru rovněž ničeho nevím. V Hradci Králové má sice konfe-

rence něco knih, ale knihovnou se to nazvati nemůže. Olšanská konference má společnou knihovnu s konferencí žižkovskou.

Když jsem se dal do této práce, ani jsem sám nevěděl, k jak smutným koncům dospěji. Dosavádními články dosvědčil jsem s dostatek svoji naprostou přízeň k spolku sv. Vincence, a proto, doufám, nebude mi bráno ve zlé, že kárám netečnosť ke knihovnám ve výročních zprávách. R. 1882. nastal v tomto oboru utěšený ruch, ten trval nějaký čas, nyní však se jeví oproti knihovnám v konferencích veliká nevšímavosť. Většina konferencí ve svých výročních zprávách o svých knihovnách ani nemluví, některé se o nich zmíní za pět let jednou, což mne velice bolelo, když jsem probíral tuto partii ve výročních zprávách. Pamatujme si: nedáme-li lidu knihu my, dá mu ji jiný, nebo v tomto ohledu panuje ve světě mezi různými stranami veliký zápas: kdo je čilejší a obětavější, ten více získá a ten zvítězí. A kdyby i tohoto obranného prostředku potřebí nebylo, dobrá kniha jest vždy a všude bezpečným vůdcem na dráze života a na dráze ku spasení. I žádám důtklivě Ústřední radu spolku sv. Vincence, aby v programu svém ke knihovnám bedlivě přihlížela, a žádám neméně důtklivě i všecky konference, aby knihovny, kde jich není, zakládaly, kde jsou, aby je rozšiřovaly a aby s nimi mezi lidem dobře hospodařily a doma aby knihy ladem ležeti nenechávaly.

Slova má platí hlavně mladším konferencím, nebo starší z většiny knihovny mají a některé jimi dobře působí. (Pokračování.)

Tisková liga.

A) O účelu a prostředcích.

§ 1. Tisková liga jest spolek politický a jejím účelem jest slovem i tiskem hájiti katolické náboženství a osobní čest katolických osob i spolků a korporací, šířiti vědomosti o kulturní činnosti církve.

§ 2. Prostředky k tomu jsou: členské vklady, dary a odkazy; přehlížeti časopisy, knihy a brožury a odrážeti jejich útoky na katolické náboženství a osoby katolické, spolky a korporace; upozorniti písemně napadené fysické osoby, aby se bránily a zjednati nemajetným právního zástupce; podávati zemským a říšským katolickým poslancům vhodný material na obranu církve; zříditi tiskovou kancelář, kde by se pod dozorem výboru účel a prostředky spolku prakticky prováděly; vydávati brožury nebo knihy na obranu církve, katolického náboženství a katolických osob a pořádati přednášky v kterémkoliv městě království Českého.

B) O údech.

§ 3. Členem Tiskové ligy může býti každý zletilý, dobrý katolík, požívající práv občanských. Cizozemci, ženské a nezletilí za členy spolku přijati býti nesmějí.

Členové jsou:

a) zakládající, kteří se zaváží složiti v ročních lhůtách po 5 zl. v deseti letech dohromady 50 zl. Chudší členové mohou spláceti ročně po 2 zl., svolí-li k tomu výbor.

b) činní, kdož chtějí účelům spolku věrně sloužiti.
c) přispívající, kdož chtějí zájmy spolku hmotně podporovati. Činní a přispívající členové platí ročně 1 zl.
d) čestní, které k návrhu výboru volí valná hromada.

§ 4. Práv svých požívá člen, jenž má řádně splaceny členské vklady. Každý takovýto úd má právo rokovati a hlasovati ve valných hromadách, činiti dotazy a návrhy a voliti výbor. Pasivní volební právo přísluší všem členům.

§ 5. Povinnosti údů jsou: stanov, jakož i veškerých ustanovení valné hromady šetřiti; zachovávati veškerá ustanovení výboru, dokud by nebyla zrušena valnou hromadou, jakož i výroky smírčího soudu; splatiti mimo členy čestné členský příspěvek, od jehož úplného doplacení osvobozuje jen smrt, aneb předčasné buď vyloučení nebo vystoupení ze spolku, v kterýchžto případech zapraví na členských příspěvcích tolik, jak dlouho byl členem Tiskové ligy.

§ 6. Záležitosti Tiskové ligy řídí: valná hromada, výbor a tisková kancelář.

§ 7. Řádná valná hromada se'de se každý rok jednou; mimořádnou svolati může výbor, kdykoliv toho pilnou potřebu uzná, nebo čtvrtina členů za to žádá. Řádná valná hromada ohlásí se v »Čechu« 8 dní, mimořádná 3 dny napřed. Valná hromada může rokovati o všech věcech spolku se týkajících. Jí zejména se vyhražuje:
a) vykládati a měniti stanovy;
b) posuzovati činnost odstupujícího výboru a tiskové kanceláře;
c) stvrzovati účty;
d) voliti předsedu spolku, členy výboru a náhradníky.
e) Právo předsedu potvrzovati přísluší Nejdůstojnějšímu knížeti arcibiskupu Pražskému.

§ 8. Výbor skládá se z předsedy a čtyř členů a dvou náhradníků. Výbor volí se na rok. Schůze výboru jsou kompetentní, je-li přítomna nadpoloviční většina výboru. Výbor vykonává veškerá ustanovení valné hromady, přijímá a vylučuje členy, jmenuje ředitele a členy tiskové kanceláře, sdělává pro ně jednací řád a určuje plat za práce v tiskové kanceláři prováděné. Výbor má právo činiti veškerá nutná vydání.

§ 9. Předseda:
a) zastupuje spolek naproti úřadům a jiným osobám;
b) bdí nad tím, aby jednotliví údové výboru plnili své povinnosti;
c) stará se o to, aby stanovy a řád spolku se zachovávaly;
d) svolává výbor, řídí jednání ve schůzích výboru a valných hromad a sestavuje k nim pořádek rokování, a to k výborové schůzi sám, k valné hromadě za souhlasu výboru.

§ 10. Místopředseda zastává úřad předsedy, je-li tento zaneprázdněn, nebo poděkoval-li se.

§ 11. Jednatel píše protokoly, obstarává záležitosti Tiskové ligy a vede její korrespondenci ve všech případech, jež nespadají v obor tiskové kanceláře.

§ 12. Pokladník vede správu pokladny a podává výboru a valné hromadě zprávu o stavu jmění spolkového.

C) O volbách a hlasování.

§ 13. Volby dějí se hlasovacími lístky; ostatní hlasování děje se vyzdvižením ruky; může však voleno býti i pouhou aklamací, vysloví-li

se pro tento způsob nejméně dvě třetiny přítomných. Při volbách a hlasování vůbec rozhoduje absolutní většina hlasujících.

D) O smírčím soudu.

§ 14. Spory osobní, vzniklé mezi členy z poměru spolkového, vyřizuje smírčí soud, do kteréhož každá strana dva důvěrníky ze středu členstva si vyvolí a tito zvolí si pátou osobu z členstva za předsedu. Kdyby se však o předsedu nedohodli, jmenuje jej výbor. Předseda určí stranám a jejich důvěrníkům čas a místo stání. Nedostavění se svědčí ve prospěch strany dostavivší se. Z nálezu smírčího soudu není odvolání. Kdyby byl výbor sám spornou stranou, rozhodne o sporu valná hromada. Smírčí soud rozhoduje většinou hlasů.

E) Zvláštní ustanovení.

§ 15. Spolek přestává, má-li nejméně 12 členů.

§ 16. Kdyby se spolek rozešel, připadne jmění jeho družstvu Vlasť.

§ 17. Protektora a čestné členy volí valná hromada.

§ 18. Sídlo spolku jest v Praze nebo v některém předměstí v pražském obvodu policejním se nalézajícím.

§ 19. Řeč česká jest jednací, a český text těchto stanov jest původní a authentický.

§ 20. Spolek, stanovy a každá změna v nich podléhají zákonům o spolčování vůbec.

§ 21. Spolková sepsání a vyhlášení podepisují předseda a jednatel Tiskové ligy.

Tyto stanovy byly výnosem kníž. arcib. konsistoře v Praze ze dne 11. dubna 1896. a výnosem c. k. místodržitelství v Čechách ze dne 13. května r. 1896. schváleny.

Z Národního divadla.

V posledním referátě stěžovali jsme si do nepatrného počtu původních novinek — a dnes jest nám psáti toliko o původních věcech, jež nár. divadlu podali Dr. J. Štolba, Ladislav Novák, Fr. Ruth, J. Zeyer a Jar. Hilbert — tři obecenstvu dávno známí, dva zcela noví a mladí autoři. Žeň tedy za poměrně krátkou dobu dosti hojná.

Od Kvapilovy »Bludičky« počínaje odehrávají se naše poslední dramatické novinky většinou v atelieru malířů; sochařů atd. Tak i ve Štolbově aktovce »Mezi umělci.« Kolikráte čteme, že zde onde po Čechách obchází švingulant, jenž se vydává za některého ze známých umělců, básníků, spisovatelů a pod. a při tom nestydatě pro sebe kořistí. Na této události, jež se často objevuje v lokálních částech denních listů, založil Štolba svou hru. Jakýs taškář vydával se za malíře Kopeckého, dlužil se peníze, mámil dívky, že si je vezme, a tropil různé darebáctví. Oklamaní odebrali se do Prahy vyhledat malíře, jenž o ničem neměl nejmenšího tušení. Komická situace spočívá hlavně v tom, že jej nenalezli doma a svěřili se staré paní, malířově tchyni, která ovšem (a jaká by to byla tchyně) všemu věří a pobouří i dceru, tak že jest zle

ohrožen domácí malířův mír. Když však Kopecký přijde domů, poznávají oklamaní, že to nebyl on, nýbrž docela jiná osoba a podvod vyjde na jevo, ač to divák ví hned z počátku, a tak celá hra ztrácí svěžesti a novoty a jest jen zásluhou herců, že vůbec baví.

Novákova »Hanna« nazvána jest dramatem, ale naprosto nezasluhuje toho názvu; děj, jeho postup a rozuzlení oprávňuje tím spíše k názvu »komedie«, jak tomu bývá u her francouzských. Švakrová sochaře Douby, Hanna, je velmi slíčná a bývá mu často modelem. Manželka sochařova nevidí v tom ničeho zlého a netuší, že sestra je všecka zamilována do jejího muže; až jí jiný sochař, Doubův nepřítel, způsobem à la Jago namluví, aby si dala pozor, že to, co se děje v mužově atelieru, je manželskou nevěrou. Malířova choť ukryje se v atelieru a tu je svědkem dosti kluzké scény. Sestra její Hanna svádí sochaře. Tady je příležitosť k obratu, aby se hra stala dramatem. Ale mladá žena vyskočí ze svého úkrytu, nastane prudký výstup mezi oběma sestrami, Hanna s hanbou odchází, manželé se smíří a Douba slyší z úst ženiných, že jej čekají otcovské radosti, čímž hra končí. Po nějaké katastrofě ve smyslu dramatu ani stopy; hra vyznívá idylicky klidnými akordy.

Obraz nezdařeného manželství podává Ruthovo čtyřaktové drama »Ideál«, ač se hra spisovateli zajisté tak nepovedla, jak ji měl na mysli. Když člověk ty čtyři akty po sobě poslouchá, pomyslí si hned, kde a jak by tu co mělo býti navázáno, aby hra byla jasnější a souvislejší, a tím také působivější. Mnoho, co mělo býti vážně míněno, vyhlíží zde jako parodie ku škodě kusu, jenž činí spíše leckde dojem veselohry proti vůli autorově. Čížek je mladý muž, světa neznalý, nezkušený — vzácný to exemplář, jichž bys mnoho nevybral z řad nynější mladé generace. Vidí svůj ideál v šťastném manželství s Ludmilou Šerákovou a nepoznává, jak je prohnaná a ničemná i se svou matkou. Ludmila a její matka náležejí k ženám, které jsou schopny největší přetvářky a největšího pokrytství, běží-li o to, ulovit ženicha, a tak hodné a přesladké dovedou býti právě do svatby; pak se list obrátí. Ubohý Čížek nepoznává klam a marně jej varuje sám otec nevěstin, ukazuje k tomu, že syn jeho odešel do Ruska, nemoha snésti ničemnou povahu matčinu, sestřinu a mladšího bratra, dokonalého darebáka; marně ukazuje k tomu, že on sám je nešťasten v manželství: obě dobré herečky ošálí Čížka tak, že je všecek slepý a všecek jejich, a vezme si Ludmilu. Starý Šerák odejde k synovi do Ruska, a když mladý Šerák, Čížkova žena a tchyně nadobro zničí manželské »štěstí« Čížkovo — přijíždí starý, celé to trio odváží do Ruska, a Čížek, pravý to rytíř smutné postavy, ostává zde sám — zkrachovaný se svými ideály, opřen o jediného věrného přítele, jenž mu zbyl. Látky dosti, a též dosti vděčné, ale provedení, opakujeme, nepovedlo se tak, jak by si bylo přáti. Komika přemáhala tragiku proti intencím hry.

Ze starších prací provedena Klicperova veselohra »Ptáčník« a velmi se líbila a Zeyerův »Neklan«, jenž jako báseň o sobě vyšel již před čtyřmi lety.

Mnoho hluku dělá tříaktové drama »Vina« od J. Hilberta, mladičkého autora, s jehož jménem se setkáváme poprve na jevišti národního divadla. Uvádí nás do rodiny zesnulého žurnalisty Mařáka. Ostala vdova, syn sochař a dcera Mína; ta má známosť se spisovatelem Hoškem, jenž se právě domáhá nějaké zabezpečenější existence. V celém prvním aktu činí Mína dojem nanejvýš nervosně rozrušené osoby a jak

mluví a jedná — s tak rozvášněným rozechvěním — báli bychom se právem o její duševní zdraví. Co jest toho příčinou? Vědomí viny, či lépe řečeno svědomí, jež jí vyčítá poklesky proti panenské čistotě, již porušila již v šestnácti letech — před sedmi lety; nyní jest jí tři a dvacet let. Vědomí viny jí hrozně trápí a kalí jí veškeré naděje do budoucna a bojí se nastávajícího manželského svazku s Hoškem. Svůdce její, nyní cukrmistr Karel Uhlíř, chtěje po letech opět sejíti se s Mínou, přichází k nim pod záminkou, že chce objednat sochu. Požádá Míny za ruku její dovolávaje se svého někdejšího práva a Mína řekne Hoškovi, co se dělo mezi ní a Uhlířem. Představme si katastrofu v rodině Mařákově, duševní stav Hoškův a Mínin. Mína miluje Hoška do opravdy, ale vina pudí ji k Uhlířovi. Při loučení s Hoškem navždy dostoupí její žalostné rozrušení vrchole: lituje zrazeného milence, ví, že s Uhlířem nebude šťastna, a v zoufalém okamžiku výčitkami stíženého svědomí skokem s okna zbavuje se života.

Naše stanovisko v tomto listě dávno je známo. Ať jsou posudky o »Vině« jakékoliv, neváháme vyznati, že na nás drama učinilo velmi hluboký dojem. Autor nelibuje si nikde ve frivolitě a hra jeho má velmi vážné mravní jádro. »Jak je hrozný poklesek! Jak je hrozná vina! Výčitky svědomí, jaká to muka! Chraň se hříchu! Buď čistou! Nekaz si budoucnosti!« toť přímo hřmí z jeho dramatu, jež na každého nezkaženého člověka dobré vůle, jenž ve všem úmyslně všude zlého a špatného nevyhledává, musí učiniti uchvacující dojem. Luštění ženské otázky, jak psaly některé listy o »Vině«, v dramatu naprosto nevidíme, spíše čistě lidský, psychologický proces s nepopíratelným ethickým jádrem: tak tě zničí hřích, tak tě rozhlodají výčitky svědomí, tam tě přivede poklesek až k zoufalství, až k nejtěžšímu hříchu sebevraždy. Autor jí nechválí, ale předvádí ji jen jako logický důsledek viny a výčitek svědomí, jež nedovedlo najíti útěchy ve víře a náboženství. To je smutná cesta hříchu, sem přivádí. Poklesek, byť měl i nejsladší jméno, je poklesek, hřích je hřích. Ale kolik je ženštin, které podobné poklesky a viny snášejí zcela lhostejně, ba s frivolním cynismem! které je nepovažují za nic, leda za malou pikantnosť, jež není ani hodna řeči! Kolik je divadelních her, jež právě z těchto — přímo řečeno — pohlavních poměrů nemravně kořistí a svádějí? Proti těm všem je Hilbertovo drama vážnou, přísnou prací, výkřikem, voláním, výstražným příkladem. Autor osvědčil veliké nadání. Menších vad dramatu nebudeme rozebírati a opakujeme ještě, že jsme odcházeli s hlubokým dojmem a přesvědčením, že hra není jen pouhý psychologický obraz, ale že má velmi vážnou mravní tendenci.

J. Flekáček.

LITERATURA.

ŠPANĚLSKÁ.

La literatura española en el siglo XIX., por el P. Francisco Blanco García, agustino. Parte tercera. Las literaturas regionales y la hispano-americana. Con las licencias necesarias. — Madrid, 1896. In IV.°, str. 403. Cena 5 peset. — Můžeme v pravdě tvrditi, že tento třetí díl nadepsaného díla byl horečně očekáván od veškerého literarního světa španělského. Kdežto oba předešlé díly (vydané r. 1891.) věnovány jsou literatuře Kastillské, obsahuje díl tento krajinské

literatury španělské a španělsko-americkou. Autor překonal úplně obtíže, jež mu způsobovala katalanština a nářečí galicijské, vžil se zcela do obou literatur a pronáší o nich nestranný, neodvislý soud beze vší přísnosti a upřílišených chvalozpěvů. Autor vyplnil cítěnou mezeru (pravíme to bez frasovitosti) v literatuře španělské. Dílo jeho vítáno bude všem milovníkům literatury a katolíkům slouží ke chloubě: spisovatel je členem řehole sv. Augustina a profesor v královské koleji v Escorialu.

Jansenismo y Regalismo en España (Datos para la historia). Cartas al Sr. Menéndez y Pelayo, ror el P. Manuel F. Miguélez, agustino, profesor en el Colegio de Maria Cristina del Escorial. Valladolid, 1895. — In IV°, stran VIII—486. Jest to svědomitě psaný spis, jenž snad dá podnět k polemikám, poněvadž spisovatel postarav se ovšem předem o závažné a nevývratné důkazy, vychází srdnatě na obranu svého předmětu a mocnou logikou vyvrací veškeré žaloby, které povstaly proti řádu Augustinianskému, žaloby, které nepochybně zavinila nevědomosť anebo zlomyslnosť. P. Manuel Miguélez, mladý, nadaný muž, profesor v král. koleji v Escorialu, uveřejňoval po nějaký čas v »La Ciudad de Diós« řadu listů, psaných slavnému polygrafovi Menendu Pelayovi, jež upoutaly pozornosť literatů. Listy ty vyšly pak souborně v díle »Jansenismo y Regalismo en España.« Spisovatel svítí nám na některé z temných bodů španělské církevní i občanské historie. Jsou to zvláště pojednání o vládě Ferdinanda VI. a jeho poměru ke Svaté Stolici, o konkordatu z r. 1753., o událostech v Paraguayi a o vypuzení Jesuitů ze Španěl. Celým dílem vine se dvé souběžných, hlavních myšlének: 1. čím dále se vzdalovala Hispania od Říma, tím více ubývalo jí mravnosti, a 2. vnitřní nesváry katolíků předešlého věku jsou věrným obrazem neplodných bojů nynějších. O spise tom nadšené články přinesly časopisy: El Movimiento Católico, El Correo Español, La illustración Católica, El Nacional, La Época, La Unión Vascongada a m. j. Mimo to byl autor vyznamenán přípisem kardinála Rampolly.

Movimiento de la poblaecion de España en el septenio de 1886—92. Madrid, 1895. — In folio, str. 232. — Zajímavo je sledovati pohyby obyvatelstva Španělského, jejž v díle tom popisuje don Eustaquio García Fernández. V letech 1886—92. narodilo se ve Španělich 4,451.543 a zemřelo 3,855.480 lidí. Přírůstek činí tudíž pouze 596.063, průměrně za rok 85.152. Mnohem žalostnější čísla vykazuje pohyb obyvatelstva v předních městech provincií: zemřelo lidí 624.224, narodilo se 591.483, úbytek činí tedy 32.741. Města, v nichž přibylo poněkud obyvatelstva, jsou: Vitoria, Alicante, Castellón, Ciudad Real, Coruña, San Sebastián, Huelva, Lugo, Orense, Oviedo, Pontevedra, Santander, Tarragona, Valencia, Bilbao, Zamora a Palma.

Defensa del catolicismo, por D. Abdón de Paz. Sexta edición. — Madrid, 1895. In 8°, 40 str. — Autor, jenž vydal kdysi též obranu proti Draperovým dějinám konfliktů mezi náboženstvím a vědou, probírá v několika kapitolách pět vět: Jest Bůh? — Nutnosť náboženského kultu. — Které náboženství je pravé? — Přílišná horlivosť. — Nedostatek víry.

Cuentos de mi tiempo, por Jacinto Octavio Picón. — Madrid, 1895. In 8°, str. XVI.—282, cena 3.50 peset. — Každá z těchto povídek obsahuje krásnou myšlénku oděnou nádherným hávem hlubokých vědomostí a ladností jasné, plodné obrazivosti. Podkroví, Zapomenutý, Čtvrtá ctnosť, Vlk v úzkých, Přízně štěstěny, Vnuk, Lidská štěstí — jsou pojaty i psány mohutně, nepokrytě, rázně.

Jakub Hurecký.

SLOVINSKÁ.

Knihy družstva sv. Mohora. — Minulého roku měl slovinský literární spolek sv. Mohora 72.097 členů. Veliké toto číslo zajisté podává nejlepší důkaz, jakou cenu a důležitosť má tento literární spolek pro Slovince. Spolkový výbor podal v minulém roce svým členům tyto knihy:

1. »Zgodbe sv. pisma«; jest to již dle povrchního pohledu krásná kniha. Tento svazek obsahuje mimo I. a II. knihu Mojžíšovu ještě knihu Jobovu s vysvětlivkami a illustracemi.

2. »Sveti Jožef« je modlitební kniha, kterou napsal Dr. J. Pajek a jež najde mezi pobožným lidem slovinským mnoho přátel.

3. »Umna živinoreja«, II. kniha, napsal Fr. Dular; obsahuje popis různých druhů domácího dobytka a různé rady o zdravém chovu koní, ovcí atd.

4. Díla »Naše škodljive rastline« od prof. Cilenšeka vyšel 4. sešit. Jest to spis velice poučný, ale pro lid příliš obšírný.

5. a 6. Zábavné spisy nacházejí se ve dvou knihách: ve sbírce: »Pod lipo« a částečně i v kalendáři. — »Pod lipo« jest kniha pro mládež s illustracemi, sepsal ji prof. Jos. Stritar. Knih a knihoven pro mládež mají Slovinci sice dosti, ale knihy s illustracemi a tak vkusně ozdobené, určené každé i té nejchudší chýžce, ještě neměli. — Kniha má dva díly; prvý obsahuje 30 básniček, k nimž látka čerpána z dětského života. Opěvuje se tu jitro a večer, letní časy, ptáci, květiny, škola, hry, nemocná a zesnulá matka — zkrátka předměty ze všedního života, avšak opěvané v krásných, zvučných verších, důstojných osvědčeného básníka — mistra. Jsou složeny v národním duchu a proto se jim dítky jistě brzy naučí z paměti. — Druhý díl obsahuje povídku, vlastně sbírku kratších povídek pod názvem »Griški gospod«; jest to spis didaktického obsahu, jenž jest pln zlatých naučení, dětské srdce zušlechťujících.

»Koledar« uveřejňuje mimo obyčejné kalendářní věci, spolkové zprávy a seznam členů, více menších poučných a zábavných spisů. Dr. M. Opeka popisuje tu rodný dům papeže Lva XIII., M. Švirca Trsat a Loretto, prof. Vrhovec velikonoční zemětřesení v Lublani; Dr. Križanič podává rozhled po katolických misiích. Zábavné spisy jsou od Žaljského, Kersnika a Štruklja. — Také kalendář zdobí několik pěkných illustrací.

42. a 43. svazek »Slovanske knjižnice« přinesl původní povídku »Smodin« (sepsal Dobravec) a velmi pěkný překlad zajímavé povídky ze života Slováků »Za negotovimi težnjami«; sepsala Ljudmila Podjavarinska, přel. Anonym. — »Slov. knjižnica« začala v posledním čase přinášeti vedle překladu též původní práce, což je vší chvály hodno. Ve slovinské literatuře vyjde velmi málo původních samostatných belletristických děl. Spisovatelů jest skrovný počet, tak že nemohou vyhověti všem potřebám slovinských belletristických a politických listu a zároveň plniti vskutku »citelné mezery« v knihách obou literárních slovinských spolků (Dr. sv. Mohora a Slov. Matice; mimo to jest při všech literárních slovinských podnicích »nervus rerum« tak chatrný, že si nikdo netroufá vydati spis svým nákladem. Jest proto, jak jsem již podotkl, vší chvály hodno, že nakladatel »Slovanské knihovny«, p. Gaberšček, dovolil ve své knihovně uveřejniti tu a tam i původní belletristickou práci. — Povídka Dobravcova »Smodin« by se spíše hodila pro lid a proto škoda, že vyšla ve »Slov. knihovně«, která je vlastně určena pro slovinskou intelligenci. Povídka zdá se býti velmi rychle psána, čímž se dají vysvětliti některé její vady. Některé charaktery jsou dobře vystiženy, ač by byl mohl spisovatel ze všech osob vytvořiti velmi živé realistické typy, kdyby byl sám o nich méně psal, ale za to nechal je více mluviti, především však více jednati. — »Za negotovimi težnjami« je novella, ve které spisovatelka krátkými markantními scénami a jadrnými rozhovory řeší psychologickou hádanku: proč že nenachází hlavní hrdinka pokoje ve vlasti, nýbrž vždy touží po cikánském putování z jednoho kraje do druhého. — Povídka jest vskutku uměleckým dílem. Překlad jest znamenitý.

Nejlepší a také jen jediný list pro slovinskou mládež jest »Vrtec« (zahrádka) s přílohou »Angeljček«, který již třetí rok rediguje prof. A. Kržič. Časopis »Vrtec« umí výborně spojovati prospěšné s příjemným a ve svých 25 ročních shromáždil již velmi mnoho vybrané četby pro mládež. Zvláště pěkné jsou v tomto listě básně. V posledním ročníku uveřejněno skoro 100 básní, z nichž některé jsou přímo klasické. Celoroční předplatné obnáší 2 zl. 60 kr.

Nejlepšího doporučení hodný jest též časopis »Rimski katolik«, vydávaný Dr. A. Mahničem v Gorici. Nehledě ani v pravo ani v levo svým rozhodným způsobem blahodárně působí již osm let. Poněvadž se tu nemůžeme šíře o něm zmíniti, uvádíme tu jen názvy několika zajímavých článků, aby čtenáři »Vlasti« poznali, o čem »Rimski katolik« pojednává. — Z oboru filosofie jsou v sedmém (loňském) ročníku tyto zajímavé články: Radikalismus — a radikální pokroková strana na Slovinsku. — Volební právo — Deset kapitol z národnostního katechismu. — Státní křesťanství ve světle Herbartovy filosofie. — Politika moci a látky. — Z apologetiky, politiky a sociální otázky: Apologetické rozhovory. — Rolnické zádruhy. — Právní poměr mezi církví a státem. — Liberalismus v našich středních školách. — V rubrice literatury nacházíme články: Několik myšlének

o národních literaturách. — Z novějšího chorvatského písemnictví. — Historicko-kulturní články jsou: Řecko-slovanský rozkol na východě. Rozkol v rozkolu čili náboženské sekty na nynější Rusi. Jest-li Rakousko opravdu katolickým? — Ke konci každého svazku jest časový přehled a rozmanitosti. — Roční předplatné jest 2 zl. a posýlá se pod adresou: Upravništvo Rimskega katolika v Gorici, nunske ulice, št. 10. Fr. Šingl.

ČESKÁ.

Křesťanství a vlastenectví. Napsal hrabě Lev Tolstoj. Z jazyka ruského přeložil prof. J. Novák. V Praze 1896. Nákladem Dra. Bačkovského. Cena 30 kr. Kdo zná Tolstého spis »Spása ve vás«, předvídá zcela jasně, co hlásá hrabě Tolstoj ve spisku přítomném, ano hlásati musí. Vlastenectví a národnost jsou mu kontradiktoriemi křesťanství a zcela s ním nesrovnatelny. — Nelze upříti, že jak dnes rozumí se ode mnohých nevěře propadlých lidí vlastenectví a národnosti, není možno schvalovati křesťanu opravdivému. Bojujeme proti tomu modernímu paganismu jako katolíci rozhodně a z celého přesvědčení, držíce se slov Písma, že před Bohem všickni jsme dítky jednoho otce a že není více mezi námi v tom (moderním) smyslu Řeků ani Římanů ani barbarů, ale že všickni jedno jsme. — To nám však nevadí, jako nevadilo sv. Pavlovi, aby se hlásil k římskému občanství svému, abychom s láskou a nadšením hlásili se k národu svému a k zemi, z níž jsme pošli. I božský Spasitel plakal, vida blížiti se zkázu k rodnému hlavnímu městu. — Hrabě Tolstoj, jak řečeno, souhlasí v této věci s námi a padá na výstřední stanovisko proti moderním nacionálům, čímž dopouští se chyby, proti které lidská přirozenost mocně v každém se bouří. Popudem hraběti Tolstému ku sepsání přítomného spisku byly známé slavnosti lodstva francouzsko-ruského nedávno v Kronstadtě a Toulonu odbývané. Hrabě Tolstoj píše o nich s takovou ironií, že z každé řádky vyzírá rozhořčení a posměch jeho. Mnohá poznámka jeho jest bez odporu dobrá a dle názorů, kterých se přidržuje, celá stať jest důsledná. Mnohé episodky, jež sděluje, překvapují, a názor jeho o komediích francouzsko-ruských potvrzují, skýtajíce mu vděčný materiál k rozhodnému odsouzení (Viz na str. 13. o ženách francouzských a ruských námořnících). Tolstoj přirovnává »komedie« francouzsko-ruské k epidemii a míní, že by měly vlády proti ní zakročiti jako se stalo na Rusi proti Malevanštině (výstřední sektě očekávající brzký konec světa a dle toho jednající), jejíž předáci byli dáni do blázinců v a zavřeni do klášterů (15). Také duchovenstvo pravoslavné a katolické (francouzské) dostává od Tolstého kruté lekce pro modlitby a bohoslužby, které konalo ku poctě námořníků obojího národa. Tolstoj nevidí ve shodě francouzsko-ruské mír, ale válku, a posmívá se kněžím, kteří žehnali bratrskému sblížení dvou velikých národů, o míru prý se mluvilo ve všech depeších a telegramech, ale milliardy vyhazují se dále jako před tím na přípravy válečné. Vyhlašovaný mír »je lež, a lež nikdy se nemluví a nepronáší beztrestně« (25). Takový humbug jako nyní k Francouzům prováděl prý se před nedávnem v Rusku, když uchvátila je láska »k jakýmsi bratrům Slovanům, kterých nikdo neznal.« (Válka rusko-turecká v roce 1877.)

Nehodláme vyvraceti theorii Tolstého, tolik však poznamenáváme o jeho křesťanství, že se jím nesmí rozuměti, co my katolíci jím rozumíme — božské učení. Dle Tolstého (viz: Spása ve vás) není čisté křesťanství v žádné ze stávajících církví, zvláště ne v pravoslavné a katolické, dlužno prý je za to zcela jasně nalézti v sektářstvu u Kvakerů, Mnemonitů etc. nebo (ještě) snáze a jasněji za tři kopějky v Evangeliu (»horské« kázaní Kristovo). — Poněvadž se o patriotismu velmi mnoho mluví, zvláště teď, podáme některé zvláště charakteristické projevy Tolstého, a již zde poznamenáváme, že jsme podooných věcí dočetli se také ve Studentské »vzdělávací« bibliotéce a (nejnověji v »prohlášení« české Moderny, které však bylo již dotyčnými kruhy »glossováno« a proti známé řeči Dra. Herolda »vlasteneckým« pancířem obrněno). Dle hraběte Tolstého není (33) patriotismus mravním citem a nemá býti v lidu vzbuzován; lid prý vůbec patriotismu nezná (ibidem). Patriotism jest násilně udržován školou, církvemi, vojskem, novinami a špekulanty (hlavně králi, ministry etc.), je to prasprostý klam (35), komedie (38). Patriotism staropohanský mohl prý býti ctností, náš novodobý není a nemůže býti ctností (43), poněvadž jest »přímo opak toho, co jest ideálem našeho náboženství a mravnosti.« Čemu se říká »vlasť«, změnila již naše pokročilá doba (44). Patriotism jest vůbec surová tradice (45), otroctví (48) a zavinil všecka násilí na lidstvu spáchaná (49). Nejlepším odpůrcem patriotismu jest moderní socialism (34) a vědomí, že všickni národové patří jednotě.

Ve spisech hraběte Tolstého chválívá se vedle originality a bezohledné smělosti, vzácná důslednosť a logika, které všude prý v nich probleskují. Připouštíme, že je na tom mnoho pravdy, snad i více než kdekoli jinde; dlužno však právě proto vytýkati Tolstému nápadně hrubé chyby, kterých měl se vystřehnouti i prostřední spisovatel. Dáme zde dvojí takovou argumentaci, aby zjevno bylo, že vyhlášená logika Tolstého často mívá závrať a provádí kotrmelce dost žalostné. Na str. 36. uvádí: »Ale vždyť sám pravíte, že u nich (Francouzů) je »lepší« pořádek, než u nás (Rusů),« řekl Starosta zcela vážně. »Ať tedy u nás zavedou takový pořádek.« Hrabě chce dokázati, že Rusové nemají »bojovat« a myslí, že francouzský lepší »pořádek« je dostatečným důvodem, aby Rusové nebojovali a se nebránili, kdyby se zalíbilo Francouzům zavésti na svaté Rusi »lepší pořádek«! Logiku a důsledek z toho vidí každý, proto podiví se, když slyší pokračovati Tolstého (ibidem), že prý mu vyprávěl přítel, že »naprosto nevěděl, (!) co odpověděti, a jen se smál, jako se smějí lidé, kteří se probouzejí z klamného snu!« Na str. 40. vyčítá Tolstoj patriotismu hlavní chybu, že prý bývá vzbuzován a podněcován. Kdyby se tak nedělo, žádného patriotismu by nebylo! Připouštíme, že má zde věcně hrabě Tolstoj hodně pravdy; popíráme však, že má pravdu c e l o u. Není-li v duši lidské patriotismu, kterak se jím hýbe, kterak se vzněcuje, a hlavně kterak t r v á tak dlouho, když vše umělé tak rychle a rádo hyne? A potom! Nebývá i rozum a vůle lidská »vzbuzována a podněcována« k činnosti? Co je v tom zlého a nepřirozeného? Dráždíti patriotismus k fanatismu, jest ovšem nepřístojno; vzbuzovati však a podněcovati v mezích rozumu a srdce, proč by mělo býti nemravno? D ů k a z mínění toho Tolstoj zde jistě n e p o d a l, a přece jej podati měl, poněvadž zde jest podklad názoru jeho! Filip Jan Konečný.

Život blahoslaveného Jana Gabriela Perboyre, kněze společnosti misionářů. Dle vlastiny podává Frant. Janda, pap. komoří, čestný kanovník Staroboleslavský, děkan Karlštejnský. Cena 80 kr. Hlasy katolického spolku tiskového, rok 1896. V komisi Cyrillo-Methodějského knihkupectví. — Nedávno dostala se mi do rukou kniha »Obrazy z katolických misií«, jež napsal a nákladem Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje vydal Maxm. Weinberger, vikář při dómě v Brně. Spis uchvátil mne svým obsahem, a jedno z nejkrásnějších a nejdojemnějších jeho míst jsou strany 317 a násled., kde líčen je život, působení a mučenická smrť kněze Jana Perboyre. Tehdy netušil jsem, že, co zde podáno na málo stranách, již jako objemný spis nalézá se v tisku. Vldp. děkan Janda vylíčil dílem přítomným důkladně a obšírně celý svatý život misionáře a mučeníka Božího Jana Perboyre, neohroženého, svatého kněze, jenž jméno a náuku Ježíše Krista nesl jako druhý sv. František Xaverský v daleké kraje nehostinné, surové Asie, kdež jako oběť vznešeného povolání umučen byv, krví svou zpečetil svatý život a vydal svědectví Ježíši Kristu ukřižovanému. Spisovatel líčí jeho dětství, studie, noviciát, kněžské působení, misionářské jeho cesty, apoštolskou jeho činnosť, utrpení a smrť, a dokládá dílo své listy samotného blahoslaveného kněze, což dodává knize zvláštní ceny a zajímavosti. Život a smrť Jana Perboyre je důkazem, že Církev katolická v nižádné době nepřestávala míti mučenníky; a kdo ví, kdo v této době, kdy tyto řádky se píší, tisknou nebo čtou, v dalekých a pustých končinách světa nekrvácí pro Ježíše Krista? Kdo ví, kdy o životě a smrti nových a nových mučenníků těch proniknou do veřejnosti zprávy? Znenáhla nastanou zase delší večery a s nimi chvalitebný a příkladný zvyk, čísti pěkné a poučné knihy. Kdo chce srdce povznésti, u víře utvrditi a šlechetným příkladem se posilniti, tomu vřele doporučujeme spis vldp. děkana Jandy. Zasloužíť toho mučenník Perboyre, aby byl vzpomínán, vážen, aby mu věnována byla modlitba a uznání. J. Flekáček.

Libuše č. 3. Z e s t í n ů a j a s ů ž i t í. Obrazy ze života lidu ve Žďárských horách. Napsala Vlasta Pittnerová. — Auktorka vypravuje, jak lid sám na život a veškeré otázky jeho pohlíží, a nikoliv jak patří na život ona sama. Kde uvádí vlastní své názory, jsou kresleny barvami tak chmurnými, že je ihned viděti, že váženy jsou ze trudné zkušenosti. Není třeba etnografického pozadí, abychom poznali lásku paní spisovatelky k tomu lidu; osvědčila ji již dávno a často. Povídek jest osm. »Na křižovatce«, uveřejněná v prvé řadě (Zl. Praha 1892.) pochází z prvé doby spisovatelčina tvoření, kdy ještě neuměla s uměleckou látkou hospodařiti a dbala více děje než duševního procesu svých postav. V dalších pracích jest viděti, že spisovatelka se svými lidmi již myslí a žije. Hlavně vyniká povídka »Plakala« a »Viděla smrť«. Líčením duše dětské vyniká povídka »Tři králové«.

Škoda, že povídky tyto mají ráz chmurný a že jest v nich více stínu než jasu, jak v životě vůbec jas proniká jen jak paprslek mezi mraky. Jest to již údělem obyvatelů Žďárských hor, že více dáno jim do kolébky lopoty o denní chléb, než těšení se životu. V jistém listu bylo loni spisovatelce vytknuto, že děj její povídek mohl by se odehrávati všude jinde, a nejenom ve Žďárských horách. Patrně nepoznal pan kritik, že spisovatelka označuje ovzduší svých povídek »ze Žďárských hor« proto, že důsledně užívá nářečí tam panujícího a seznamuje čtenáře se zvyky a obyčeji lidu horáckého na české i moravské straně. Povídka »Znamení« zamlouvá se vystižením stavu mladého hospodáře, žalu jeho matky a nebylo třeba ani pouťového pozadí, aby byla povídka tak účinnou. Práci paní Pittnerové vřele doporučujeme. Jos. J. Veselý.

Rajská Zahrádka. Obrázkový časopis pro mládež. Vydavatel Václ. Špaček. Odpovědný redaktor Václav Kotrba. Roč. V. Str. 236. Cena 80 kr. Pátou pouť po vlastech československých dokonala »Raj. Zah.« a zaslouženě, čestně konala svůj úkol. Šířila četbu pečlivě vybíranou a poskytovala mládeži pěknou zábavu. Bohužel této nejlepší zábavě dětské hrozí dnes vážné nebezpečí. Výnosy velesl. c. k. zem. šk. rady zakázáno jest ve škole mezi mládeží šířiti tiskopisy a tím naskytá se možnosť, že venkovskému lidu a zvláště mládeži nedostane se kniha do rukou, a přece dobrá kniha dobrým jest činitelem vychovatelským. Kdo také zaopatřiti má školnímu dítku venkovskému knihu, neobstará-li mu jí učitel nebo kněz? — A dnes to nelze, v nebezpečí přece nebude se nikdo vydávati. Proto je třeba uvažovati a přemýšleti, co činiti, jak by mládež četby nepozbyla a literatura mládeže nebyla ubita. — Rajské Zahrádky bylo by škoda. Je to literární podnik, jímž se mládeži podává četba nejzdravější. Kolem red. Václ. Špačka sdružila se řada upřímných pěstitelů dobré povídky, bezvadné četby, o čemž svědčí již jména některých: B. Bouška, Al. Dostál, V. Drbohlav, J. Harapat-Jizerský, V. Hejtmánek, A. Husová, Ant. Kosina, Dr. M. Kovář, B. Mellanová, J. Milota, V. Podhradský, A. Potěhník, J. Soukal, A. B. Šťastný, P. Zaletěl a j. Četba řečí vázanou zastoupena jest 77 básněmi. V povídce a vůbec v poučném čtení šetřeno rozmanitosti. K 55 povídkám druží se řada článků poučných. Aby pak si mládež i vtip cvičila, jest v každém čísle hojnosť hádanek, rebusův a šarad. Také o dobré, duchu dětskému přiměřené obrázky bylo postaráno, i zaslouží »Rajská Zahrádka« hojného doporučení a rozšíření. K. J. Zatty.

Fr. Palacký. Sestavil Václav Řezníček (Modré knihovny) č. 30. v Praze 1896. cena 1 zl. Memáme bohužel místa, abychom se již dnes pustili do podrobného rozboru spisu toho, a ponecháváme si práci tu na příští ročník. Prozatím však našim čtenářům spis doporučujeme, aby se poučili o životě předního muže našeho národa. V našich dobách, kde nedostudovaní lidé považují za plodnou práci národní redigovati nedozralý pokrokářský plátek, kde sociální demokracie hlodá na zdravém jádru našeho dělnictva, jest nanejvýš na čase, abychom studující mládeži podali životopis našeho skorem nejslavnějšího muže. Překvapil nás jasný rozhled Palackého zvláště o sociální demokracii, jeho vývody o kollektivismu a jeho názory o všeobecném hlasovacím právu. Avšak jak jsme pravili, prozatím nepustíme se do rozboru a přejeme si pouze na důležitý spis ten upozorniti. Psán jest tónem ušlechtilým, pan spisovatel na každé skorem stránce nám jasně ukazuje lásku k věci. V době naší, kdy je tak málo knih, které skutečné lid náš šlechtiti a vzdělávati jsou schopny, musíme si tím více mužů takových vážiti a je všemožně podporovati, kteří s námi — byť i jinou cestou — toť přece za stejným cílem kráčejí, duševním i hmotným povznesením našeho lidu. R. Vrba.

V srdci Šumavských hvozdů. Napsal Karel Klostermann. Autor prací: »Za štěstím.« Román ze života vídeňských Čechů. »Ze světa lesních samot.« Pošumavský román. »V ráji šumavském.« Román z Pošumaví atd., vydává v knihovně rodinné řadu novel pod názvem: »V srdci Šumavských hvozdů«. Každá i sebe kratší z prací až posud tu uveřejněných prozrazuje všecky přednosti, jimiž díla p. Klostermannova před jinými se vyznamenávají a obecenstvu velice zamlouvají; všecky patrně dosvědčují, že p. spisovatel musí býti z kraje, jejž tak podrobně zná, neb aspoň že krajina ta jest mu druhým, milým domovem; všecky, i ty nejstručnější, jasně dokazují, že musí býti z toho lidu, jehož život jest mu do nejmenších podrobností znám, neb aspoň, že musí často mezi lidem tím dlíti a a jej důkladně studovati. Zvláště pak pěkné jsou: Červené srdce, Poručík, Rychtářův syn, Spravedlnosť lidská Vodní supové, Nová křídlovka, Schovanec.

Kdo zná dědiny, odkud jsou tyto obrázky vzaty, neupře zajisté, že vane z nich mnoho pravdy a skutečnosti. Vypravování tu a tam upomíná nás na podobné novely jiné, jako ku př. ve »Spravedlnosti lidské« zmínka o černém Ferdovi ze Chmele a volatém Matěji z Čepic (str. 269) ihned vyvolá vzpomínku na »Vodní supy« t. zdobeného Nácka a volatého Kubu (str. 35.) Také myslíme, že by sbírka tato nijak nebyla utrpěla, kdyby byly odpadly aspoň výrazy: setsakra, jděte k sakrům, mordie a j. Skutečnosti ovšem takové a podobné výrazy odpovídají, ale jako neradi je slyšíme ve skutečnosti, tak neradi je čteme v knihách; urážejí vždy namnoze i svádějí, zvláště čte-li je mládež. Jinak doporučujeme nové toto dílo p. Klostermannovo. Prok. Zaletěl.

Anděl Strážný. Časopis pro křesťanskou mládež. Roč. XV. S 53 illustracemi. Vydavatel P. Bern. Plaček, O. S. B. Za redakci odpovědný Vilém Ambrož. Str. 320. Cena 80 kr. Důležité poslání mezi katolickou mládeží má Anděl Strážný. Již 15. roč. dokončen a každý bez obavy můžeme svěřiti do rukou mládeže. Volba příspěvků konala se po všestranné dobré úvaze. Mezi 18 básníky nejkrásnějšími verši přispěli pp: Vilém Ambrož, Frt. Chramosta, Jos. V. Sládek, Frt. Šebestík, Vl. Šťastný, V. S. Unzeitig a P. Zaletěl. Články poučné a zábavné pěstovalo více než 20 příspěvatelů, mezi nimiž nejkrásnějšími pracemi přispěli: A. V. Černý, Al. Dostál, L. Grossmannova-Brodská, T. Polabská, V. Špaček, A. B. Šťastný, J. Váňa a j. Také výběr zdařilých illustrací byl hojný i doporučujeme »Anděla Strážného« vřele. K. Zatty.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. V měsíci červnu přiblížilo se k italským břehům válečné loďstvo anglické s 29 loďmi za velení admirála lorda Seymoura. Všichni katoličtí námořníci jati byli při té příležitosti vřelou touhou navštíviti Řím a sv. Otce. Touha jejich došla uskutečnění, a v neděli dne 17. června zavítalo 382 námořníků s 12 důstojníky do Říma; kromě nich vyprosilo si 50 protestantských důstojníků a kadetů, aby mohli jíti se svými katolickými soudruhy a představiti se sv. Otci. Všichni důstojníci byli v plném lesku a jeli v kočárech; švýcarské gardy přivítaly je i námořníky s vojenskými poctami, a poutníci odebrali se do Sixtinské kaple, kde již meškalo množství obecenstva, anglický vicekonsul, vynikající katolík, chovanci anglické, irské, skotské a americké koleje, několik poutníků z Ameriky a ze Svaté země; na tribunách dlela římská šlechta a dámy diplomatického sboru. Po chvíli za všeobecného napjetí objevil se sv. Otec, jsa pozdravován hlučným a radostným jásotem. Sloužil mši sv. a potom udílel slavnostně apoštolské požehnání, po němž sedě v lenošce dával si představovati Angličany. Také byla Jeho Svatosti představena paní Thompsonová, manželka kapitána, dcera admirála Seymoura. Paní tato je protestantka. Sv. Otec vyslechl ji s obvyklou svou vlídností a tázal se po admirálu Seymourovi, žádaje, aby mu vyřízen byl jeho pozdrav. »A jak jste se dostala do Říma?« tázal se papež. »Svatý Otče, když jsem doslechla, že námořníci naši navštíví Řím, odebrala jsem se za nimi, abych užila té vzácné příležitosti a vzdala hold Vaší Svatosti.« — »Přejete si něčeho ode mne?« tázal se vlídně a s úsměvem Lev XIII. — »Svatý Otče, prosím za zvláštní papežské požehnání pro několik sester katolických, které mou sestru v poslední její nemoci s nejvřelejší péčí ošetřovaly.« — »Udílím je od srdce rád,« pravil laskavě sv. Otec. Po skončeném slyšení nebral jásot a hřímavé »hurá« námořníků ani konce, a všichni byli uneseni dobrotou a laskavostí Jeho Svatosti. Odpoledne byla ku poctě anglických hostí pořádána »Kroužkem sv. Petra« ve Vatikáně hostina, při níž předneseny vzletné přípitky sv. Otci a královně Viktorii. Liberální listy, jako obyčejně, si trpce naříkaly, že v očích anglických hostí jevil se papež jako pravý král Říma, a útočily na vládu, že to trpí. — Dne 14. června r. 1896. bylo tomu padesáte let, co se sešli spolu v malém paláci na náměstí Aracoeli dva vynikající církevní hodnostáři: kardinál Mastai a monsig. Pecci, biskup z Perugie. Strávili spolu hodinu v důvěrném přátelském rozhovoru, a Řím netušil, že jizba malého paláce hostí dva budoucí papeže, kteří svět naplní obdivem. Na památku této rozmluvy zachovány v jizbě obě lenošky, kde tehdy oba hodnostáři seděli, a v jizbě zasazena deska pamětní s nápisem: Hic locus — An. MDCCCXXXXVI. postrid.

idus. iun. Benevole. inter. se. colloquentes. habuit. Ioannem Mastai Ferreti — Card. Episc. Forocorneliensium — Et. Joachimum. Pecci. Episcopum. Perusinorum — Qui — divino nomine — Alter ex altero designati erant Pontifices Maximi — Pius IX. — Leo XIII. De nomine catholico eximie merituri Anno inde quinquagesimo — Augustiniani ab Assumptione Rem posteris commendatam voluere.

Zprávy o »Vlasti«. Český časopis historický, roč. II. č. 4. str. 262., probírá obsah 1—9 čísla letošní »Vlasti« a chválí hlavně články: Dr. Ant. Podlahy a Ed. Šittlera a Filipa Jana Konečného. »Augsburger Postzeitung« přináší v č. 139. t. r. ze dne 19. června dlouhý článek s nadpisem: »Die christliche sociale Bewegung unter den Čechen.« Tam se mezi jiným praví: Der Mittelpunkt der katholischen Bewegung in Böhmen ist die Sodalität Wlast (Vaterland) a nyní se podávají dějiny družstva od počátku až do nynějšího literárního sjezdu. Referent na konci praví: Den Männern, die gegenwärtig in Böhmen und Mähren für die katholische Sache selbstlos kämpfen, stellen sich ungeahnte Hindernisse entgegen, aber der Stein ist ins Rollen gerathen, und keine Macht wird im Stande sein, denselben aufzuhalten. Článek věnuje delší čestnou a zasloužen ou vzpomínku J. M. ndp. Eduardu Janu Brynychovi, biskupu v Hradci Králové. — Referentu, jehož jméno nám známo není, za tuto vzpomínku srdečně děkujeme.

Dante v řeckém překladu. [1]) Angličan Const. Musurus podjal se obrovské práce, kterou provedl s výsledkem obdivuhodným. Přeložil totiž »Božskou komedii do klasické řečtiny věrně skoro od slova k slovu a přece tak plynně, že čtoucí domnívá se míti před sebou originál. Snad se čtenářům »Vlasti« zavděčím, podám-li některé ukázky překladu. Počátek třetího zpěvu »Pekla« zní v originálu:

Per me si va nella città dolente,
Per me si va nell' eterno dolore,
Per me si va tra la perduta gente.
Giustizia mosse il mio alto fattore:
Fecemi la divina potestate,
La somma sapienza, el il primo amore.
Dinanzi a me non fur cose create
Se non eterne, ed io eterno duro;
Lasciate ogni speranza, voi, ch'entrate!

Překlad:

Ἐνθάδ' αἱ πύλαι τῆς πόλεως τῶν γόων.
Ἐνθάδ' αἱ πύλαι τῆς αἰωνίου λύπης.
Ἐνθάδ' ἡ χώρα τοῦ καταράτου γένους.
Τοῦ Κρίστου μου σκοπὸς ἦν Δικαιοσύνη.
Θεῖα Δύναμις ἐδημιούργησέ με,
Ἡ μεγίστη Σοφία καὶ πρῶτος Ἔρως.
Οὐδέν ποτ' ἦν σὺ δαμοῦ πρὶν ἐμοῦ κτίσμα,
Πλὴν αἰωνίων, ὧν εἷς κἀγὼ τυγχάντω.
Ἄφες πᾶς ὧδ' εἰσιὼν πᾶσαν ἐλπίδα.

Počátek modlitby k Panně Marii v posledním zpěvu zní:

Παρθένε μῆτερ, θύγατερ τοῦ παιδός σου,
Ταπεινή καὶ παρὰ πᾶν ὑφίστη πλάσμα,
Ὁριστὸν τέρμα βουλῆς προαιωνίου,
Σύγ' εἶς, ἣ φύσιν τὴν ἀνθρώπιον οὕτως
Ἐξηυγένισας ὥσθ' ὁ ποιητὴς ταύτης
Ποίημ' οὐκ ἀπηξίωσ' αὐτῆς γενέσθαι. Jos. Vondrák.

Protestantské bible. Anglická společnosť, která si vzala za úkol co možná nejvíce rozšířiti protestantské bible a také v Praze má svou filiálku, chlubí se, že po celém světě rozšířila 143,396.230 biblí. Přihlížíme-li ke způsobu, jak se tyto,

[1]) Δάντου Ἀιδης, Καθάρτιον καὶ Παράδεισος. Sh. 15. London. Williams and Norgate.

»zákony« rozšiřují a že se to děje po celém světě, není to ani mnoho. Vždyť agenti rozdávají bible zadarmo po drahách, po venkově a v Praze lze dostati za 65 kr. Starý a Nový zákon velkého formátu, vázaný v plátně chagrinovém. Menší formáty stojí několik krejcarů. Ovšem v tisku tak zvané »Králické bible« jest chyb bez počtu. d.

Tisková liga má do 1. srpna t. r. 19 zakládajících členů, z nichž čtyři složili po 50 zl. Přispívajících členů jest 66, a 25 dobrodinců složilo 473 zl. 20 kr. Přístup členů jest dobrovolný, beze vší agitace. Jest si jen přáti, aby mohovitější pánové dávali mimo členské vklady také příspěvky na tiskovou kancelář. Dopisujících ligistů jest do 1. srpna t. r. 20, z Čech 18, z Moravy 2, ze Slezska žádný. Vzrůst dopisujících ligistů z Moravy a ze Slezska jest žádoucí. Jejich poměr k nám Čechům v lize jest objasněn ve výborové zprávě, kterou rovněž v tomto čísle »Vlasti« uveřejňujeme. Účel ligy jest vesměs obranný a ne útočný. Útoky na ligu nás nezmatou: jsme proti nim dostatečně obrněni i půjdeme svou cestou dále. Neuplyne ani rok a bude nás nejméně 100 na stráži stát proti utrhačům katolické církve, naší víry a katolických osob.

Adresu J. M. ndp. Eduardu Janu Nep. Brynychovi, biskupu Královéhradeckému, dále podepsali: Jednoty katol. tovaryšů a sv. Josefské jednoty: v Rychmburku (134 členů), ve Vamberku (55 členů), v Kostelci nad Orlicí (76 členů), v Příbrami (61 členů), v Třebíči (84 členů). ve Vídni (103 podpisy), v Náchodě (49 čl.), v Hlinsku, ve Velkém Dřevíči (34 čl.), v Jindřichově Hradci (80 čl.), v Hradci Králové (49 čl.), v Rokytníku (52 čl.), ve Zbečníku, v Plzni (102 čl.), v Chrudimi (74 čl.), v Sedlčanech, z Horního Jelení (39 čl.), z Chrasti (92 čl.) a z Hořeních Štěpánic (94 čl.). Mimo to více jednotlivců ze stavu duchovního a občanského.

Kolej sv. Prokopa v Americe. Naši rodáci za oceánem, naši katoličtí krajané ve svobodné Americe pociťují potřebu konfesijního vzdělání a proto zařídili kolej sv. Prokopa, již vedou v Chicagu čeští Benediktini. O tomto podniku se dávno už pracovalo, by se katolíkům dostalo »vyššího katolického vzdělání.« Zatím počato, jako »Hlas« nasvědčuje, s vyučováním nižších, to jest přípravných tříd pro česko-americké žáky. Vyučování jest posud omezeno pro žáky městské, poněvadž zakladatelé po dvouleté zkušenosti shledali, že by nebylo nikterak možno kolej vydržovati pro žáky venkovské, neboť stravováním jejich v Chicagu utrpěli značných ztrát a není pro ně ještě místa. Aby žáci mimo kolej bydleli v městě, tomu nepovoluje drahota bytu a ohledy mravní.

Kolej českých Benediktinů v Chicagu jest rozdělena na dvě oddělení. Jedno jest s realiemi a průmyslovým kursem v Chicagu. Ředitelství obstarává byty u dobrých katol. rodin. Druhé oddělení koleje sv. Prokopa ustanoveno jest pro venek, a to pro žáky, kteří se klasickým studiím a později stavu duchovnímu věnovati nebo na universitu vstoupiti míní. Pro toto oddělení koupen byl pozemek 24 míle západně od Chicaga při dráze a u nádraží. Kolej se bude brzo stavěti. Zatím stačí dům, zde se nalézající. Tak mohou krajané s chloubou ukazovati na své školy osadní, jejichž korunou jest kolej sv. Prokopa. d.

Zachování starobylého rázu města Prahy. Český časopis historický mluvě ve 4. sešitě roč. II., str. 270. o hnutí pro zachování starobylého rázu města Prahy, zmiňuje se zvláště o pozoruhodném článku Kalouskově v »Hlasu Národa« ze dne 11. a 12. června 1896. a dodává: »S některými vývody článku toho, jmenovitě pokud se týče zachování znamenitých Brokových soch na kamenném mostě a sochy Marianské na Staroměstském náměstí, musí každý soudný čtenář souhlasiti. Do těchto věcí naprosto nesluší se zatahovati otázky konfesijní, neboť sochy tyto právem náležejí k historickému inventáři Prahy.

Opravy. V srpnovém čísle při článku: »Drobné příspěvky k otázce agrární«, str. 973. stojí »soudní území«, místo »soudní řízení«. Redakce. — V 7. sešitě »Nová Doba« na st. 672. upozorňuje prof. Masaryk, že slovy »dávno jsem vystoupil z církve modlosloužebného slovíčkářství a národního fanatismu«, nemínil církev katolickou (jak jsem já mu rozuměl), nýbrž že tím mínil »jednostranný a upřílišený nacionalism«. Nemám příčiny, pro kterou bych nevěřil, že pan Masaryk myslil věc, jak ji zde konstatuje; ve slovech jeho, a to dle běžného u nás dosavadního užívání, neviděl jsem toho smyslu, nýbrž onen z nich vyzíral, o kterém jsem psal. Toto upozornění signalisuje pan Masaryk veršem z Písma

VII., 6. (Evang. sv. Matouše) v němž jest řeč ... de canibis et ... porcis. Ponechávám výklad těchto slov českobratrskému humanistovi, podotýkaje, že nic mi nezáleží na úmyslu jeho. Filip Jan Konečný.

Výbor Tiskové ligy konal 2. července druhou schůzi. Člen výboru dp. Fr. Vaněček nepřítomnost svoji omluvil. — Stanovy ligy budou uveřejněny ve »Vlasti« a vydají se mimo to v 500 výtiscích. — Ligisti a časopisy, kam se píše, se žádají, aby užívali přesně označení Liga + a číslo, nebo aspoň L. + a číslo, jinak nebuďtež zprávy uveřejňovány. — Výbor se usnáší, aby moravští ligisti rozdělili si moravské církvi nepřátelské časopisy a odráželi útoky výhradně v moravských listech. Cokoliv by však moravští a ovšem i slezští ligisti našli v českých listech, ať proti tomu píší do českých katolických časopisů a naopak, co najdou čeští ligisti v moravských listech, ať dají obranu do moravských časopisů. I žádá výbor Tiskové ligy, aby moravské listy toto usnesení otiskly, a aby se z Moravy hodně ligistů hlásilo a zároveň, aby každý udal, co chce pročítati. Až se liga zmůže, rozdělí si práci i mezi všecky katolické časopisy v Čechách, jež budou pravidelně obrannými články zásobovány. Zatím mějž každý strpení. Ligisty přijímá Tisková kancelář v Praze č. 234—I. Na to se probírá řád pro tiskovou kancelář, v němž jsou vymezena práva výboru a tiskové kanceláře. Přijatý řád se zapíše do protokolu a výboru i tiskové kanceláři bude v další práci měřítkem. Jmění ligy páčí se na 623 zl. 50 kr. Uloženo jest 500 zl. (pokladník předložil dvě spořitelní knížky) a ostatní jest jmění vydajné. Vydání činí přes 40 zl. Ukončujíce tuto zprávu, oznamujeme, že zakládající členové Tiskové ligy splácejí v 10 letech 50 zl., přispívající ročně 1 zl., mimo to se přijímají dobrovolné dary na tiskovou kancelář. Výbor o peníze a o členy neagituje, domnívaje se, že věc Tiskové ligy mluví sama za sebe, a že vybízí sama každého katolíka k jeho povinnostem. Členy a dary přijímá pokladník ligy: Tomáš Škrdle, Praha, č. 234—I.

Osobní. Sděluje se nám, že pí. Vlasta Pittnerová píše pro »Dědictví Maličkých« povídku ze života horáckých dětí.

ZPRÁVY SPOLKOVÉ.

Výbor družstva Vlasť. (Dokončení.) Výbor se usnáší, že tam, kde se časopisy družstva neodebírají a kde se zájmy družstva nepodporují, řečníci naši jezditi nebudou. Kdo si jich za takovýchto okolností přece přeje, musí nésti sám všecky výlohy s cestou a pohostěním spojené. Každý se obracejž jako dosud přímo na naše řečníky. — Starosta oznamuje, že »Hornická příloha« »Dělnických Novin« bude proměněna v samostatný list a že bude vycházeti ve venkovském městě. Pořadatelstvu nového listu uděluje se ze socialního fondu k přípravným prácem 100 zl. podpory. — Pokladník předkládá záložený list dárce 2000 zl., jenž jmenován býti nechce. Jeho jméno zanáší výbor s láskou a s vděkem do protokolu. Také za dar 400 zl., jež nám udělil panující kníže Jan Liechtenstein, výbor srdečně a veřejně děkuje. — Za přítomnosti odborného znalce jednal konečně výbor o koupi spolkového domu. Výbor odebral se prohlédnout si naznačený dům, a budou-li podmínky příznivé, svolá se ještě v červenci t. r. mimořádná valná hromada, aby dům definitivně zakoupila. [1])

[1]) Pozn. red. Byly nám nabídnuty dva výhodné domy, první za 130.000 zl., druhý za 60.000 zl. Ale při prvním zvýšila náhle majetnice cenu o 50.000 zl. a druhý dům jest v regulaci, a při takových domech nedovoluje stavební úřad podstatných změn a především žádných přístaveb. I musili jsme od obou domů upustiti. Po prázdninách budeme hledati nové, pro družstvo vhodné domy.

ROČNÍK XII. ZÁŘÍ 1895—96. ČÍSLO 12.

VLASŤ.

Michal Hórnik.

Michal Hórnik a jeho doba.

Příspěvek k dějinám literatury horno-lužické tohoto století.

Napsal **Fr. H. Žundálek.**

(Dokončení.)

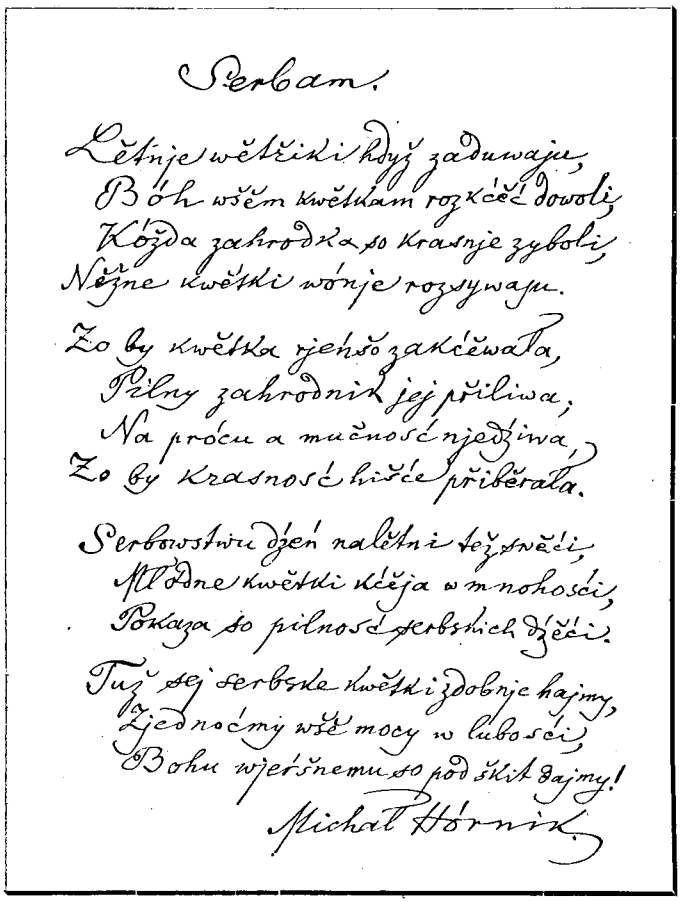
Ke konci tohoto nástinu životopisného nezbývá nám nic jiného, než abychom pověděli několik slov o Hórníkově povaze, jeho vlastnostech a zmínili se ještě o některých důležitějších věcech. V nynější době nacházíme málo, velmi málo pravých charakterův, celých mužů. K těm, kteří pravou, poctivou a nezdolnou povahu mají, lze čítati též zesnulého Hórnika. Měl pevný, určitý cíl před očima, přispěti ke cti a slávě Boží a prospěti svým krajanům, a k tomu konci pracoval ze všech sil. V jeho čistém, milém, věrném očku — tak píše jeho přítel — bylo to jasně psáno. Stále stejnou láskou pohlížel na srbský lid a na všecko, co by mu prospělo a přineslo užitek. Věrně a vytrvale pracoval o tom, co byl uznal za dobré a prospěšné. Překážky a nesnáze ho nikterak nemátly, jeho vůle byla *železná*. Ve všech bojích s překážkami pak zůstala jeho mysl měkkou, citlivou a pokornou.

Rád přijímal každého, s otevřenou náručí, upřímně se staral, aby poradil, nikoho neodkázal bez pomoci nebo bez porady, kdo se k němu s důvěrou utíkali. Byl vždy nejlepším rádcem svým ovečkám, a když jej důvěra biskupova povznesla k místu kanovnickému, aby řídil dioecési, vedl správu tu duchem moudrým, milou přísností a vytrvalou laskavostí. Všichni, kdož měli příležitosť jej poznati, shodují se v tom, že jeho osobní vlastnosti byly vskutku vynikající, takže si každého rázem získal. A proto možno o něm právem říci, že byl z oněch nečetných smrtelníků, kteří nemají nepřátel.

Na něho hodí se výborně slova lužického básníka Handrija Zejleře: »Derje (dobře), derje je lubosć (lásku) dawać, lubosć brać.« Všecky jeho kroky vedla láska k národu a jeho štěstí, a tu byly záměry jeho již za jeho života plnou měrou pochopeny, takže za svou lásku všude klidil také lásku, což ovšem jest řídkým zjevem. »Kdo rozséval tolik lásky, ano, jenom samou lásku (píše Jurij Libš z Baconě), nechť se naděje, že bude též jen samou lásku žíti. Žádný nepřítel a žádný závistník nestojí na jeho rově, ale všichni byli, jsou a zůstanou v tom za jedno, že s Hórníkem odešel k věčnému odpočinku *muž se srdcem, které všecky milovalo až do posledního vzdechu.*« (»Katholski Posoł«, 1894, č. 6. str. 52).

Pracoval nezištně pro svůj malý národ, bez naděje na odměnu nebo hodnosti světské, jak jsme jíž podotkli, nežádal honoráře za své namáhavé práce, ano ještě sám dodával, kde bylo potřebí, vydával knihy svým nákladem, které by jinak za stávajících poměrů nebyly uzřely světlo světa, jako na př. nejlepší publikace: Libšova «Syntaxe« (mluvnice) a »Mythologiske bytosće lužiskich Serbow« od Adolfa Černého a mnohé jiné. Vše co měl, věnoval účelům dobročinným i národním. A toho bylo mnoho.

Že tak mohl činiti, má svůj důvod také hlavně v tom, že byl zbaven starostí o domácnosť, poněvadž se stravoval po celý čas svého kněžského života na děkanství společně se všemi duchovními budyšinskými. Zařízení to jest velice výhodné, a tak se může každý kněz pak oddati nerušeně svým pracím v duchovní správě, svým soukromým studiím a také zbývající groš snadno může věnovati dobročinným a národním podnikům. A to také Hórnik činil, pokud

Serbam.

Lětnje wětřiki když zadźiwaju,
Bóh wšém kwětkam rozkćeć dowoli,
Kóžda zahrodka so krasnje zybli,
Nježne kwětki wónje rozsywaju.

Žo by kwětka wjeršo zakćěwała,
Pilny zahrodnik jej přiliwa,
Na proću a mučnosć njedźiwa,
Žo by krasnosć hišće přiběrała.

Serbowstwu dźěn nalětni tež stwěći,
Młodne kwětki kćěja w mnohosći,
Pokaza so pilnosć serbskich dźěći.

Tuž sej serbske kwětki zdobnje hajmy,
Zjednoćmy wšě mocy w lubosći,
Bohu wjeršnemu so pod škit dajmy!

Michał Hórnik.

prostředky jeho, ovšem dosti skromné, dovolovaly. Avšak v poměrech lužických byl a jest každý vítán, kdo dal sebe nepatrnější příspěvek na národní potřeby, neboť potřeb bylo mnoho, a obětivých podporovatelů málo.

Michal Hórnik vítal pohostinsky každého, zvláště mu byli milými všichni, kdo přicházeli z ostatních krajin slovanských. Z počátku bylo málo takových návštěvníků, takže si soukromně i veřejně stěžoval, že ostatní Slované nevěnují velké pozornosti nejmenšímu kmeni slovanskému, Benjaminovi, a právě ten potřebuje pozornosti a také podpory mravní i hmotné nejvíce, více než ostatní bratrští

národové, kteří mají více méně zabezpečenu národní existenci. Doufáme, že netvrdíme příliš mnoho, že zásluhou Hórnikovou jest, že později častěji se těšili lužičtí Srbové návštěvám svých bratří slovanských. Znalť Hórnik jazyky slovanské, mnohé velmi dokonale, takže si dopisoval s různými učenci, upozorňoval je na nejzápadnější větev lužickou, o které již Kollár pěl, že je to vlastně lodička zmítající se na bouřlivém moři.

Návštěvy učenců slovanských měly dvojí dobrou stránku. Pro Srby měly hluboký význam mravní; byliť utvrzeni ve vědomí, že nejsou sami, opuštěni, že náležejí k velkému kmeni slávskému, a tato okolnosť zajisté účinkovala, aby se posilnilo národní vědomí. Jiný význam měly podobné návštěvy, protože tím byli ostatní Slované upozorněni na tuto větev, zbytek Slovanů polabských, učenci psali o nich, a tak se vzájemně poznávali národové slovanští a hleděli si pomoci, ovšem bohatší měl povinnosť podporovati chudšího, opuštěného bratra.

Tu vodil každého, kdo zavítal do Budyšína, po městě, vysvětloval památky, starožitnosti místní, ale tím se neuspokojil. Chtělť zajisté upřímný milovník svého národa, aby cizí hosté poznali také srbský lid, a proto je vodil a vozil do okolních vesnic, aby se tam seznámili s dobrým, zbožným a zdravým lidem, aby poznali zvyky a kroj národní, zkrátka vše, co by cizince zajímalo.

Při té příležitosti se také každý zapsal do jeho pamětní knihy. Tak pravil k jednomu ze svých návštěvníků: »Musíte si prohlédnouti moji pamětní knihu, moje album a zapsati se též do té dlouhé řady. Hleďte jen, mnoho tu přání, mnoho naděje, mnoho vzpomínek, mnoho komplimentů našim mileným Srbům.« — V knize této jest podepsán hojný počet známých i neznámých, kteří přišli, aby učinili povinnou poklonu nejlepšímu srbskému vlastenci. Z našich jmenujeme na př. Tomáše Škrdle, redaktora těchto listů, který byl také velice vlídně přijat a pohostěn Hórnikem. Hórnik neměl ovšem tolik volného času ani prostředků, aby všecky návštěvy oplatil, poněvadž se množily zvláště v dobách posledních. A to také nebylo potřebí. Každý uznal, že to možno není. Avšak Hórnik si přál, aby návštěvy trvaly dále, jak jest viděti z listu psaného univ. profesoru Konstantinu Grotovi: »Slované navštěvovali tenhle slovanský kout a vážili si ho. Nechť tak dále zůstane! My jsme také kulturními pracovníky, nejen Němci. Každý nemůže náležeti k velkému národu. Vůle Boží dala každému vzdělanému křesťanu užitečné stanovisko. To víme, že naše hrstka nemá velké váhy v politice, ale přece — jsme!«

Význačným rysem ušlechtilé povahy Hórnikovy byla skromnosť a pokora; nešířil se nikdy o svých pracech a zásluhách; přes to však byla rozmluva s ním obyčejně po výtce poučná, poněvadž měl nevyčerpatelný pramen vědomostí a byl bystrým pozorovatelem vzhledem k minulým a přítomným záležitostem lužického národa a jeho duševního života.

Zmíněný universitní profesor Konstantin Grot ve Varšavě byl by rád měl spolehlivá data k životopisu Hórnikovu, obrátil se sám na muže toho, a tu mu odepsal Hórnik $^{17}/_{2}$. 1894, tedy pět dní před svou smrtí (snad je to jeho poslední list.) V tomto dopise vzpomíná svojí churavosti, pravě, že trpí srdečními nemocemi, což započalo před třemi až čtyřmi lety, a pak rheumatismem, avšak sám nepři-

pisoval churavosti té velkého významu a dodává: »Nechvalte mne nad zásluhu. Tím, co jsem vám poslal, chtěl jsem vyhověti jen vašemu přání. Vybírejte!« (Łužica 1894, str. 33.)

Podobně psal již dříve ($^{12}/_{9}$. 1893.) Dru. Jos. Karáskovi, jenž psal za příčinou jeho jubilea do německé »Politiky« a »Jičínského Obzoru«: »Nejprve vám děkuji za všecku lásku, kterou jste o mně psal. Bojím se, že jsem tolik chvály nezasloužil, protože jest povinností každého, aby se staral podle sil svých o svůj národ.«

O jeho skromnosti jakož i nezištnosti svědčí okolnost, že mu byla nabízena stolice slovanských jazyků na universitě varšavské a kazaňské, kde jsou zajisté skvělé příjmy — avšak Hórnik velkomyslně odmítl tyto lákavé nabídky, protože chtěl zůstati věren svému lidu, ve kterém se zrodil, chtěl mu posvětiti všecky svoje síly, neboť věděl, že pravé lásky nelze rozděliti, jak krásně vyjadřuje myšlénku tuto slovinské přísloví: »Prava ljubezen se neda deliti.«

Vůbec byla láska k jeho lidu nitkou, která se vleče veškerým jeho životem, jak tvrdí jistý nekrolog o něm: »Budiž čest a chvála muži, který svým životem uvedl ve skutek zásadu lásky k bližnímu, který nejen v úřadě zvěstoval evangelium, nýbrž prováděl je též svým životem; zachovávaje od záhuby zvláštnosti národní a chráně práva lidu, řídil se při tom jedině láskou k tomuto lidu, nikoliv však nenávistí lidu cizího. Nepodložil svého přesvědčení pod heslo »Macht vor Recht,« ale pamatoval též přikázání: Nezabiješ, to jest nezabiješ jednotlivce, ani celého národa!«

Jak vidíme, byl Hórnik dobrým, vzorným knězem, byl zbožným; a s těmito vlastnostmi spojila se též i nenucená veselost; radoval se s radujícími a když přišel čas smutku, opět truchlil s truchlícími, poněvadž každému rád vyhověl, nechtěje rušiti radosti a netěšiti ve smutku! Že měl dobré, čisté svědomí, vyplývalo ze všech jeho jednání, jeho jasné čelo toho dávalo záruku. A proč by neměl, vždyť si neměl čeho vytýkati, pracoval nezištně ke spáse svých bližních a záchraně svých bratří.

Také našim a polským krajanům působil mnoho dobrodiní tím, že zpovídal a kázal v obou těchto jazycích, když toho bylo potřebí, zvláště v Drážďanech, a v Hajnicích u Budyšína. Je štěstím velkým pro lid, že najde v cizině obětavého kněze, který zná jeho rodný jazyk, aby se mu svěřil, vyznal a nabyl opět útěchy svědomí, aby mohl dále vykonávati svoje práce věrně a svědomitě, aby všecko trpěl a snášel, co Pán Bůh naň sešle, zkrátka aby žil podle drahé víry svojí. Čím by byli naši dělníci bez náboženství? Propadli by zajisté v nejbližší době zhoubnému socialismu, a právě od toho zachránil mnoho našich krajanů zesnulý Hórnik.

Pracoval všude, aby se obrodil a upevnil živel náboženský, poněvadž ten jest nejdůležitějším pro člověka a rozhoduje o věčnosti. Staral se o to, aby katoličtí Srbové měli dostatek vlastního kněžstva, povzbuzoval majetnější rodiče, aby dávali svoje nadané syny studovati a již doma jim vštípili hluboké přesvědčení náboženské, které by odolalo v dobách jejich studií všem pokušením a lákadlům. Práce jeho v tomto směru se zdarem se potkávala, jakož můžeme říci téměř všecko, čeho se chopil — všude se dodělal s pomocí Boží výsledků svojí námahy.

Katolických Srbů jest pouze nepatrný hlouček (asi 12.000), a proto se snažil, aby je upevnil ve víře po otcích zděděné, poněvadž jen tak mohou býti uchováni budoucí záhuby, budou-li se věrně držeti praporu Kristova.

Proto staral se nejen o dorost kněžský, ale také, aby měli katoličtí Srbové dostatek chrámů, kde by vykonávali svoje pobožnosti. A tu byl opět Hórnik na prvním místě, aby nedostatku tomuto odpomohl — získalť si mnoho zásluh o stavbu nových kostelů v Lužici. A tu sluší nejdříve jmenovati Baćoń, kde byl vystavěn krásný, prostranný chrám Páně.

R. 1869. se usnesli účastníci katolické hromady v Khrósćicích, aby se sbíraly dary na kostel buď v Čornecích nebo v Baćoni. Bylo ho nevyhnutelně potřebí, poněvadž byly obě osady příliš vzdáleny od farního chrámu, který také potřebám osadním úplně nehověl. Duší výboru širšího i užšího pro stavbu kostela baćońského — neboť z důvodů důležitých volena tato osada — byl Hórnik a senior kapituly budyšínské, Jakub Kućank. Prvnější byl jednatelem, a jako takový měl nejvíce práce, měl veškero jednání na starosti. Avšak rád podnikl tuto práci — vždyť viděl, že lid srbský jest mu vděčen za toto bohumilé dílo.

A dílo toto bylo také v poměrně velmi krátké době provedeno. Po dvanácti letech r. 1882. byl položen základní kámen tohoto nového domu Božího, tři léta po tom byly posvěceny zvony, a již roku 1887. posvětil jej biskup drážďanský Bernert a odevzdal jej bohoslužebným účelům.

Chrám tento jest vskutku velkolepým pomníkem církevního umění. Jest z nejkrásnějších kostelů v celé Lužici. Stavěn jest ve slohu gotickém, vnitřek jest nádherně vyzdoben, jest prostranný a vysoký, jeho štíhlá věž vypíná se vysoko k nebesům a zvěstuje moc Boží a sílu náboženství, která v tak krátké době postavila nehynoucí pomník pravé zbožnosti.

Těm, kteří se nejvíce přičinili o zdar velkolepých staveb, se obyčejně staví mramorové desky ve zdech staveb — u tohoto chrámu Páně toho není. Ti, kdož mají oň nejvíce zásluh, nestáli o lidskou čest a slávu, avšak tím více a trvanlivěji žijí v mysli lidu srbského, který jest jim za dílo velice vděčen.

A neméně než o své krajany, staral se též o příslušníky jiných národností, aby měli důstojné stánky Boží, jako o opravu farního a děkanského chrámu Páně, kostela v Žitavě, v Lubiji a jinde. Hlavně však staral se také o naše krajany české, kteří šli za výdělkem do Saska. Lid lužický zabývá se větším dílem orbou a nerad pracuje v továrnách. V Sasku však jest velice vyvinut průmysl. Za poslední války rakousko-pruské byla založena tkalcovna v Hajnicích, nedaleko Budyšína; poněvadž zvláště v Čechách podobný průmysl již dříve se pěstoval, stěhovali se tam dělníci z Čech, Moravy a Slezska, a to většinou národnosti české, náboženství katolického. Osada ta jest přiškolena do Budyslec, katolíci jsou pak přifařeni do Budyšína, a tak dojížděl každého týdne alespoň jednou farní kaplan do tamější školy, aby vyučoval katolické děti náboženství. Někteří z dělníků chodili na mši sv. do Budyšína, avšak pro vzdálenosť a často pro nedostatečnosť obuvi a oděvu zůstala většina doma a neslyšeli vůbec slova Božího.

Proto některé katolické rodiny samy vyslovily přání, aby tu byla postavena soukromá kaple, kam by dojížděl duchovní budyšínský alespoň jednou měsíčně a měl tam bohoslužbu a udílel sv. svátosti. I sestoupilo se ihned několik dělníků, kteří žádali na majitelích továrny, aby jim byli v díle tom nápomocni. Majitelé dali pozemek stavební a přislíbili podporu. Hórnik napsal provolání a žádal, aby některý dobrodinec zapůjčil potřebný kapitál, že se mu splatí do pěti let s úroky, aby se mohlo ihned stavěti. Poněvadž však nebylo naděje, že by se takový dobrodinec našel, ustavil se výbor, jehož úlohou bylo starati se o sbírky na kapličku v Hajnicích. Hórnik opět zastával důležité místo jednatelské, ke kterému se nejvíce hodil. Ve schůzi tohoto výboru vzal si Hórnik na starosť, že se obrátí s prosbou na katolické Srby, aby podporovali stavbu kapličky, poněvadž jest mu známo, že se starají nejen o stavbu svého chrámu v Baćoni, nýbrž zasýlají příspěvky též na jiné strany. To bylo roku 1879. Dary se dosti hojně scházely, zvláště však vyniká dar císaře Františka Josefa I., na kterého se obrátil výbor s prosbou, která byla podporována biskupem drážďanským a majiteli továrny, kde byla dovozována potřeba stavby a poukazováno na okolnosť, že většina dělníků v místě jsou poddaní rakouští. Císař pak zaslal brzy potom stkvělý dar 2000 hřiven.

Původně byla určena kaplička z cihel, avšak ta se nezdála býti trvanlivou, proto se staral horlivý jednatel výboru o důstojný stánek Boží, při kterém by také byla světnice školní, kde by se vyučovalo náboženství. Stavbu tohoto kostelíčka podporoval a také nad ní dohlížel náš krajan Alfons Porák, spolumajitel továrny hajnické. Kaplička byla brzy potom postavena a vysvěcena ku prospěchu katolických dělníků, hlavně našich krajanů.

Ačkoli byl Hórnik stále ve spojení s veškerým slovanským světem, což ovšem vlády nerady pozorují, protože se strachují hrozného panslavismu, přece nebyl pro věci tyto nikdy obtěžován úřady, nebylo mu to přičítáno za vinu. Důkaz toho sluší hledati ne v tom, že by snad úřady o tom neměly vědomí neb že by chtěly podporovati podobné snahy, ale spíše v tom, že samy potřebovaly pomoci Hórnikovy. Znalť zajisté správně francouzsky a italsky, a právě proto byl často brán u okresního soudu za tlumočníka, byltť přísežným translatorem okresního soudu zvláště z jazyka italského. Pak věděly zajisté úřady, že snahy Hórnikovy nejeví se v tak hrozném světle, aby snad podrývaly státní pořádek a násilně se domáhaly zlepšení stavu svých rodáků — byltť znám jako mírumilovný, mírný a tichý pracovník, a právě proto popřávaly mu saské úřady klidu, vždyť »dem Friedlichen gewährt man gern den Frieden.«

Za své zásluhy byl Hórnik jako farář r. 1889. vyznamenán saským králem rytířským křížem 1. třídy řádu Albrechtova. Kromě toho byl členem mnoha učených společností, a den po jeho smrti došla do Budyšína zpráva, že jest jmenován členem královské české učené společnosti v Praze. Bylo ovšem již pozdě.

Nejvíce však byl ctěn a vážen svými krajany srbskými. To se hlavně objevilo při jeho dvojím jubileu, které zesnulý slavil za svého života, a kde lužický lid dal výraz své vděčnosti a svého uznání měrou největší.

Roku 1881. slavil vůdce lidu lužického památku pětadvacetiletého kněžství. Tu se radovala veškera srbská Lužice, a zajisté ze srdce všech upřímných Srbů mluvil nejlepší básník lužicko-srbský Jakub Čišinski, jenž složil apotheosu na nejlepšího syna Lužice. Jest to zajisté obraz charakteristický, znázorňující výborně činnost nejlepšího pracovníka lužického, a proto podáme z něho ke konci těchto črt některé ukázky. Slavnostní báseň předvádí nám tři allegorické obrazy, vztahující se k působnosti jubilarově.

Básník ve snu stojí v rozkošné krajině, všude kolkolem spí jeho krajané spánek spravedlivý; však ne všichni — statečný muž s okem zářícím spěchá a budí bratry a pobádá je k dílu. Pod zelenou lipou stojí žena — Srbie a upírá svoje modré oči po horách a dolinách a volá hlasem mocným: »Serbja, Serbja, wstawajće! Ranje swita! Wstawajće!« A jako jelen bystrý kráčí mladý muž ke geniovi země rodné a s ohněm v očích slibuje, že v sesterské zemi se chce připravovati k životní dráze, a pak že se vrátí a bude bojovati za blaho a čest svého národa. A tu prorokuje věšteckým hlasem Srbie stkvělou budoucnosť statečného mládce:

»K wulkim skutkam wuzwoleny
Sy mój swěrny syno, ty.
Narod smjerći wutorhnjeny
Budźe twojej' wulkoty
Pomnik něhdy dźakowny. —
Dźi a wróć se zbožowny!«

Mladý muž odešel, aby se připravil k obtížné práci na zanedbané roli národní. V jeho vlasti svítá, postavy spící povstávají, protírají si oči, a k tomu přispěl nemálo onen mládce, který probouzel svojí činností lhostejné a vlažné, když se byl navrátil do svojí milé domoviny. A všude, na všech stranách ozývá se jásot — národ našel vůdce a chce za ním jíti ve dnech šťastných i nešťastných.

Druhý obraz předvádí nám Hórnika jako kněze, starostlivého hostitele, který rád slouží známým i cizincům a hostí je slovanskou vlídností a přívětivostí. Odívá nahé, sytí chudé, nic neujde jeho bystrému zraku, kde by pomohl stádci sobě svěřenému. Těší zarmoucené a truchlící, stíraje s jejich čela pot i slzy — je to muž srdce zlatého. Učí dítky po příkladu Spasitelově, všecky pak sytí chlebem života, bloudící opět uvádí na pravou cestu, pod prapor víry Kristovy, aby měli záštitu v pokušení — jest pokorným a vzorným sluhou Páně. Toť druhá perioda v životě oslavencově — požehnaný život kněžský. Při svých duchovních pracech však nezapomíná na vlasteneckou povinnosť. Tříbí řeč mateřskou, obohacuje ji správnými výrazy, podněcuje lid svůj k plodné práci; všude jest jeho pečlivá ruka. Sjednocuje, co bylo dosud roztříštěno, jednotným pravopisem, kterým všichni Srbové bez rozdílu mají psáti. Zakládá časopisy, rozesílá knihy po kraji a hledá přátel pro lid svůj mezi jinými krajany.

Poslední, nejkrásnější allegorie znázorňuje znovuzrození Lužice. Pod zelenou lipou opět stojí statná žena — Srbie, avšak nyní jasně a vesele se rozhlíží po kraji srbském, a k ní proudí husté řady lidu, dávajíce na jevo, že dosud žijí, že se probudili z dlouholetého spánku, a že probuzení jest jim velice milo. Všichni jsou přesvědčeni o pravdě slov, která pronášejí: »Serbow narod njezhinje!« Davy lidu se se-

stupují, a za veselého zpěvu vijí družičky věnce slávy. Zraky všech Srbů jsou upřeny na muže usedlého statné postavy s vlasem již prokvétajícím. Družičky mu stelou na cestu, kudy kráčí, ladná kvítka, a sbor pěvců národních pěje nejkrásnější zpěv:

»Sława, sławny Serbo Tebi!
Skutkoval sy njewšědnje:
Nowy lud sy z dźěłom sebi
Stworił! Nihdy njezblědnje,
Sława mjena twojeho
W knizy ludu serbskeho!«

Lužice pak staví statečnému vůdci národa na hlavu věnec vavřínový za všecky zásluhy, kterých si dobyl o svůj milovaný lid. »Derje, derje je lubosć dawać, lubosć brać.«

Podobně nadšeně slavilo se jubileum Hórnikových šedesátiletých narozenin a zároveň památka jeho čtyřicetileté působnosti spisovatelské. Také tehdy ozýval se celou Lužicí ples a jásot ku poctě muže tak důstojného, a všichni si přáli, aby mu bylo dopřáno ještě dlouho působiti ke spáse krajanů a k upevnění jejich národnosti. Zvláště lužická mládež se radovala nemálo z události té, vždyť byl Hórnik jejím otcem, vůdcem a nejlepším rádcem, který se pečlivě staral, aby srbská studující mládež se připravovala důstojně a řádně k obtížné práci svého budoucího povolání. Proto také truchlila studující mládež srbská nad úmrtím svého milovaného přítele a dala výraz pevné naději, že bude kráčeti ve šlépějích nezapomenutelného vůdce, že naň nezapomene, nýbrž bude ho stále míti na paměti.

»Ano, buďme vděčnými« — tak pobádá mladý nadšený Srb všech svých krajanů, »nezapomeňme na Hórnika! A umiňme si pevně, že budeme vždy a všude hájiti a prováděti heslo Hórnikovo: Bohu k česći, Serbam k wužitku!« Že budeme ctíti jeho dílo, následovati jeho příkladu a že zůstaneme věrnými, zbožnými a bohumilými Srby, jakými chtěl nás míti a zachovati.« (Katholski Posoł r. 1895., str. 39.)

Aby ukázal svoji lásku ku svému národu způsobem nad jiné jasným, Hórnik odkázal hlavnímu spolku srbskému celou svoji velkou knihovnu, pokud obsahovala spisy jazykozpytné a slovanské — a těch byla velká většina. Kromě toho odkázal tomuto družstvu čtvrtinu veškerého svého majetku, totiž 1100 hřiven. Matice jest mu vděčna za tyto vzácné dary, jakož i za všecky jeho práce, které zvláště pro družstvo vykonal v celém svém životě, a zamýšlí uspořádati v novém matičním domě »jizbu Hórnikovu«, ve které by byly vystaveny všecky hlavní památky, které se k jménu jeho víží.

Pořadatelem závěti i záležitostí Hórnikových ustanoven byl farář budyšínský Jakub Skala; od něho doufáme, že provede vše ke spokojenosti všech upřímných Srbův i přátel zesnulého. Při tom také pevně očekáváme, že dojde v brzkém čase k souhornému vydání jeho četných a důležitých dopisů, čímž by se teprve nejkrásněji objasnila jeho neúmorná a všestranná působnosť, která by byla tak nejlépe oceněna. »Facta et acta loquuntur.«

Bolestný růženec.

(Dokončení.)

IV.

Který za nás těžký kříž nésti ráčil.

záři sluneční tak mdlé a teskné
širočina v stříbře svém se leskne,
jakby sama vyzývala k práci.
Ale pojednou ten lesk se ztrácí
nebo trhlina se v ostří chvěje
celá rudá krve od krůpěje,
a již šíří se jak cévy v ruce.
A teď pěsť ji uchvátila prudce,
ostřím bije v kmen, jenž těžkým rázem
pod sekerou dopadnul v ráz na zem.
Ještě rozpůlit jej měla síly,
ale rez již pokryl povlak bílý,
a když hladce otesat jej měla
čepel od ostří v ráz odletěla.
A ten rez — to lenivosť je lidí . . .
A mé oko třesoucí se vidí:
rez ten množí se i z duše mojí.
A teď slyš, to hrůzy ve příboji
slova zní, jež duši moji drtí:
»Ale co! Vždyť nese si to k smrti.
Škoda bylo by již další práce,
bez ostří kmen osekat chtít hladce.«

A již po cestě — ó hrozný kříži!
tvoje drvo známá bedra tíží.
Vím již, vím — to v paměť se mi vrylo,
proč jen drvo to tak těžké bylo.
Srdce chvělo se — já patřil v chvění,
jak Jsi po třetí kles' na kamení
a jak hlava ozářená plamy
na mě teskně hlédla temnotami,
klesla zas, a krajem zněl sten tichý.

Bože můj — i v kříži mé jsou hříchy.

V.

Který za nás ukřižován býti ráčil.

Z neveliké dílny od kováře
do okolí padá rudá záře
jako rozžhavené zlato ryzí.
Vzplane hned a opět v temnu zmizí.

Rána za ranou — to kují hřeby.
»Aj, dnes bude dosť jich zapotřebí.
Rychle jen, čas kvapí též jak lvice;
hrubé jsou — ať zhladíme je více.
Dýmej víc . . .,« a nová záře světla
v rychlosti až ku nebesům vzlétla,
a již běží přes pole a lada.
Ale znovu do sklepení padá,
nebo vichor střechu v ráz smeť sviště,
kroupy vrazily již do ohniště,
ledný déšť a oheň zmírá v pláči.
Co ten jeho sten as všechno značí?
A již slyším: lká na srdce ledná,
když se o setření slzí jedná,
které s lící chudým kanou dlouze.
A ti marně čekají v své touze,
že se ruka s nohou v pomoc zvedne.
Proč se chvíš, ó moje srdce ledné?
Snad ty rány tak tě polekaly,
které zaduněly tam z té skály?
Či snad tušíš v malicherném žele,
proč ty hřeby jsou tak otupělé?
Ó, je třeba katu mnoho síly,
by se hrubé hřeby v ruce vbily.
Ó, je třeba krve potok mnohý,
než ty hrubé hřeby vniknou v nohy.
A již vím, proč hlava zlatá plamy
s kříže na mě hlédla temnotami,
a proč Golgotou sten zavzněl tichý!

Bože můj, v těch hřebech mé jsou hříchy!

»Dokonáno jest.«

(Doslov.)

V středu kříž — dál hlava vedle hlavy.
Nízká potupa tu hody slaví,
a hruď drásá ranou tisícerou.
A ty hlavy náhle na se berou
známé podoby: hněv křičí divý,
závisť taje v škleb — rty pýcha křiví —
nevděk jásá — očima msta blýská —
lež se dere v před — a vášeň nízká
na stud zapomíná. Zřím to v tichu:
»Bože můj — toť tahy všech mých hříchů.«

A já cítím již, že klesám dolů,
že kol chechtot zní, až šílím v bolu,
že jdu hloub a hloub — a níž a níže;
srdce hrůzou mře — když náhle s kříže
»Otče! odpusť jim,« hlas zalkal svatý.

Sklesl jsem u vlhké kříže paty,
a proud slz trysk' rozpálenou skrání.
Cítil jsem, že Boží smilování
kloní ke mně peruti své čisté,
a já lkal: »Ó Kriste můj — můj Kriste!«

Václav Koranda.

Perlolovci na ostrově Sv. Ducha.

Napsal **Emil Mušik.** Z ruského přel. **J. Růžek.**

Za jedné z tichých, teplých, letních nocí spatřili jsme v jisté vzdálenosti od naší lodi ostrovy Čerralbo a Sv. Ducha, jež svými skalnatými obrysy vynořily se z vody jako dvě černé skvrny. — Již po několik měsíců projížděli jsme kříž na kříž širý oceán, honíce se za velrybami; ale štěstí nám málo přálo: jedna toliko (a k tomu ještě nedospělá) velryba stala se naší kořistí. Proto oddávala se lovecká družina nucené nečinnosti, zaměstnávajíc se v prázdné chvíli správkou plachet, smolením provazů a jinými nepatrnými pracemi. V posledních dnech vanul příznivý vítr, a my byli jsme rychle neseni podél břehu Staré čili Jižní Kalifornie. A tu, přepluvše rovník, ocitli jsme se před ostrovy Čerralbem a Sv. Duchem, které zakrývaly vchod do zálivu La-Pácského.

Právě jsem vystřídal na stráži jiného důstojníka a procházel se sem a tam po palubě, zřídka jen pohlížeje na plachty rovnoměrně nadmuté lehkým větérkem. Nad námi rozpínalo se hvězdami poseté nebe, ale u přídě korábu pěnila se a hučela voda. Část stráže, skládající se z těch různých živlů, jež jen na lodi velrybářské možno nalézti, seděla kolem stožáru a naslouchala vypravování starého námořníka, zatím co náš první povídkář a šprýmař stál opodál, opíraje se o kraj lodi, a neustále pohlížel do dálky.

»Co je to s vámi, Antonio?« otázal jsem se, přicházeje k němu; »proč jste dnes tak vážným?«

On pozvedl hlavu. »To má, pane kapitáne, svou příčinu,« odvětil. »Jeden z těchto ostrovů jest — mým rodištěm.«

»Který? Čerralbo?«

»Nevím věru, zdali Čerralbo či ostrov Sv. Ducha; ale prožil jsem zajisté větší část svého jinošství na ostrově Sv. Ducha, a tam se mi stala příhoda, na niž nikdy nezapomenu — kdybych byl sto let živ.«

»To může býti zajímavé,« pravil jsem; »není-li to ovšem tajností.«

»Ó, nikoliv,« odpověděl Antonio, »chcete-li, mohu vám vypravovati vše, jak se to stalo. — Vidíte tyto ostrovy? V této době žijí na nich kromě mořských ptáků asi tři až čtyři rodiny, ale v čase lovu perel jsou velmi oživeny. Můj otec byl čistokrevný Španěl, od spolku ustanovený dozorce nad perlolovci, ale moje matka byla Indiánkou. Takový rodokmen se strany matčiny není pro mne

zvláště čestným; ale moje matka byla prý krasavicí, a poněvadž na padesát mil vůkol nebylo Kastilské rodačky, oženil se s ní můj otec. Rodiče mojí matky, zaměstnáním potápěči — vychovali mě do devátého roku; pak mně otec vzal k sobě a zasvětil v tajnosti svého povolání . . . Byl jste někdy na těch ostrovech, pane kapitáne?«

»Nebyl,« odvětil jsem.

»Musím vám je tedy, byť jen několika slovy, popsati. Jest potřebí, bych vám řekl, že, jsouce obyčejně pusté, průběhem dvou měsíců v roce, v červnu a v červenci, bývají shromaždištěm hledatelů perel a lovců želv. V této roční době shromažďuje se tam dosti četné obyvatelstvo, skládající se z potápěčů, kupců a služebníků různých společností. Tito vybírají si potřebný jim počet potápěčů ze středu indiánských plemen, žijících na březích Kalifornie a Sonory.

Početím lovu bývají buco t. j. potápěči předmětem ostražitého dozoru, poněvadž jest jim velmi snadno uschovati drahocenné perly. Tento dozor svěřuje se kapatacovi, t. j. náčelníku družstev. K této hodnosti, jíž přináleží skoro neobmezená moc nad životem a smrtí pracovníků, ustanovují obyčejně člověka, jenž se vyznamenává silou, obratností a odvahou a jenž dovede vnutiti svým podřízeným úctu i bázeň. Ve dvacátém roce svého věku, pane kapitáne, byl jsem již kapatacem na ostrově Čerralbo, ale hlavním dozorcem byl můj otec.

Podotýkám ještě, že potapěči neobjevují se vždy jen v průvodu svých rodin, ale i rozličných zaklínaček z indiánských plemen. Tyto staré čarodějnice jsou povinny, by zaklínaly žraloky, chráníce před nimi ubohé potápěče. Kromě toho přicházejí na ostrovy reskatadoři (dohazovači, překupníci), kteří skupují od potápěčů patřící jim část kořisti; potom sbíhají se sem rozličtí spekulanti, kteří zřizují na ostrově pijárny a herny. A poněvadž v jednu dobu s hledáním perel spadá i lov ústřic a želv, shromažďuje se na ostrovech Čerralbo a Sv. Ducha dočasné obyvatelstvo, čítající na 300—400 duší na každém, ač v ostatním ročním čase bývají úplně opuštěny.

Nyní jest třeba, bych vás seznámil se samým způsobem lovu perlových mušlí. Na loďkách, na tento průmysl vyjíždějících, usadí se veslaři a potápěči; tito vrhají se po řadě do moře; dokud jeden se ponořuje, druhý odpočívá. Aby se rychleji ponořil do vody, zadrhne si potápěč mezi prsty u nohy provaz, na jehož konci přivázán jest dosti veliký kámen. Druhý konec provazu, v loďce upevněný, napomáhá lovci vyplouti na povrch vody, když se vrací ze dna obtěžkán jsa mušlemi, jež odlamuje ze skal ve hlubině desíti neb dvaceti sáhů nevelikým kladívkem a ukládá do síti, kolem pasu uvázané. Potápěč zůstává pod vodou tří až čtyři minuty a vynořuje se na povrch úplně vysílený, což však mu nijak nepřekáží, aby se čtyřicetkrát až padesátkrát téhož jitra neponořil.

Za nejlepší potápěče považují se Giakové. K tomuto plemeni náležela také moje matka, s tímto plemenem žil jsem i já, pokud mne otec nevzal k sobě, jak měl právo.

Podnikatelé vybírají nejraději potápěče z kmene Giaků, pověstných svojí odvahou, obratností a zručností. Ač v době lovu perel shromažďuje se zde množství žraloků, Giakové ponořují se přece úplně bez bázně, zvláště podivuhodné při pohledu na jejich nepatrnou zbraň, záležející toliko z jedné »estaky« t. j. kousku tak nazvaného železného dřeva, přiostřeného na obou koncích, které s výše pří-

pomenutým kladívkem nosí potápěč za pasem svých krátkých, kožených kalhot.

Jest vám zajisté známo, pane kapitáne, že má žralok dolejší čelist velmi krátkou a proto jest nucen obrátiti se na hřbet, aby uchvátil kořist. Této chvíle používají potápěči, aby vrazili jako železo tvrdou estaku do tlamy netvora, který potom nemůže zavříti čelisti.

Ale vyskytuje se nepřítel, před nímž se chvějí i nejodvážnější buco neb Giakové. Nepřítel ten jest »tintorera«, zvláštní to nestvůra žraloků přičernalé barvy; jest slabší, ale krvelačnější než všecky ostatní. Okusí-li jednou lidského masa, neodchází »tintorera« z oblíbeného místa a napadává potápěče tak dlouho, dokud jí neubijí. Na štěstí ukazuje se tento netvor dosti zřídka, ale za to, jakmile se tintorery objeví — přicházejí vždy v páru — i nejodvážnější potápěči zdráhají se spustiti do hlubiny, a jestli se nepodaří zabíti brzy tu obludu, stává se někdy, že lovci upustí od lovu perel v ohrožené mělčině.

Nu, a nyní vám budu vypravovati o dobývání perel z mušlí. Každý večer, po ukončení denní práce, skládají potápěči vylovené mušle. Desátá mušle náleží potápěčům a odhazuje se na zvláštní hromadu. Kapatac vede dozor při dělení a uschovávání mušlí, jež se na slunci rychle otvírají. Když se otvírání skončilo, umývají se mušle ve velikých, dřevěných vědrech, jako se dělá se zlatým pískem v dolech Sakramentských. Dlužno připomenouti, že bývá při tom otravitelný zápach, a zbaviti se ho nijak nelze; ale Indiánům to nikterak nevadí. Nalezené perly se očistí a odevzdají dozorci. Potápěčům dostává se těch perel, které se najdou v desátých mušlích, a potápěči mají právo prodati je ve svůj prospěch akcionářům před očima dozorce či reskatadora.

Po ukončeném lovu sedá všecko obyvatelstvo do lodí; Indiáni vracejí se do svých vesnic a pronajímají se k jiným pracem; rozličtí příchozí staví svoje krámy a herny na jiných místech; lovci želv donášejí svoji kořist lodním pánům; dozorci odevzdávají agentům společností sebrané perly, z nichž Mexikánské krasavice hotoví si šperky, a ostrovy zůstávají pustými až do příštího lovu. Jenom několik úředníků společností zůstává zde po celý rok se svými rodinami. K nim náležel také můj otec. Okolnost tato mně nemálo kormoutila, poněvadž s celou duší toužil jsem po veselostech a zábavách městského života. Ale potom se stalo, že jsem blahořečil svému osudu, poněvadž všecka krása a sláva Kalifornských měst nemohla mi nahraditi ten kvítek, který rozkvetl na pustině ostrova Sv. Ducha. Ano, nejlepším kvítkem našich ostrovů, nejkrásnější perlou našich vod byla Esperanca.

Otec její, don Kastilo, objevil se náhle na ostrově, kde se zaměstnával řemeslem reskatadora. Ale ku všeobecnému podivení neodjel po příkladu ostatních obchodníků do města prodávat vyzískaných perel, nýbrž zůstal na ostrově. Kolovaly pověsti, že byl jedním z blízkých osobností bývalého diktátora Svaté Anny, že se účastnil povstání proti Mexické vládě a pak utekl, poněvadž mu hrozila šibenice. Kastilo byl zasmušilý, nevlídný člověk a pohlížel na našince s vysoka. Jak oprávněny byly kolující o něm pověsti, nikdo nevěděl; pravda bylo jenom to, že don Kastilo byl veliký lakomec a že často přijímal jakési neznámé lidi, kteří se nepodobali ani hledačům perel, ani lovcům želv.

On sám je nazýval obchodníky, kteří od něho kupují perly; ale od mnohých jiných rodin, stále na ostrově žijících jsme slyšeli, že tyto návštěvy opakují se i v takové roční době, kdy se již lov dávno skončil.

Uplynulo asi půl roku od té doby, kdy se don Kastilo na ostrově Sv. Ducha usadil; tu spatřil jsem kdysi jeho dceru a hned jsem se do ní zamiloval. Tváře slečny Esperancy byly něžné jako broskev, ale oheň v jejích černých očích připomínal světlo blesku, ozařujícího černý, bouřlivý mrak. Měl jsem jen jednu myšlénku — na ni, jen jedno přání — dostati ji.

Ale nebyl jsem sám jediný unesen krásou slečny Esperancy. Na druhé straně ostrova Cerralbo byla perlová písčina, náležející Sonorské společnosti, která vždy soupeřila s naší co do bohatství výroby. Hlavním zástupcem Sonorské společnosti byl jistý Angličan, znamenitý to plavec, mladý muž, asi o čtyři neb pět let starší mne. Nutno doznati, že byl pěkné postavy, statečný a že vyznamenával se silou a obratností ve všech fysických cvičeních. Takový člověk musil se líbiti ženám.

On také ucházel se o přízeň Esperancy, a já jsem se obával, by mi k ní nezatarasil cestu, a to tím více, že se těšil vážnosti starce Kastila a častěji než jiní býval u něho v domě. Mne naproti tomu starý buřič nemohl vystáti. To se vysvětlovalo částečně i tím, že byl můj otec horlivým přívržencem vlády a rozhodně mi zapovídal návštěvy v domě dona Kastila. Ale byl jsem mlád, zamilován a neměl jsem hlavu marně na ramenou.

My soupeři vyhýbali jsme se vždy jeden druhému, aspoň mezi námi nikdy nedošlo ku zjevnému sporu. Jest mi se přiznati, že jsem choval jakousi úctu k panu Richardovi a snad i on mi tímže splácel. Kdo ví! Dost možná, že bychom byli nejlepšími přátely, kdybychom nebyli soupeři.

Připomínám ještě, pane kapitáne, že vzdálenosť mezi ostrovy Cerralbem a Sv. Duchem, kde žila naše milá, měřila dvě mořské míle, a přeplouti tuto prostoru na našich lehkých loďkách nebylo možno dříve, než za čtvrt hodiny. Mezi mnou a panem Richardem jakoby bylo dorozumění, — vyhýbati se setkání zrovna tak na vodě jako na suchu.

Velmi často viděl jsem v době, kdy stříbrné paprsky luny odrážely se jako světlý pás na vodní hladině, jak naproti vznášel se lehký člunek pana Richarda. Slečna Esperanca nikdy nedopustila, abychom se setkali v domě jejího otce, a proto každý z nás trávil na ostrově Sv. Ducha ty hodiny, kdy druhý tam nebyl.

V poslední době se mi zdálo, že moje milenka dojata je mojí láskou a že mi začíná projevovati více náklonnosti než mému soupeři. Zacházela se mnou přívětivěji a dovolovala mi déle než dříve, býti u ní hostem. Při tom nezřídka zaváděla řeč o svém otci a vyslovovala naději, že nebude ničeho namítati proti našemu sňatku. V téže době zmiňovala se, že pověsti o panu Kastilovi nepostrádají podkladu, a že mu opravdu hrozí jakési nebezpečenství, které můžeme snadno odvrátiti svojí ostražitostí.

Esperanca mně prosila, bych pečlivě pozoroval, co se děje u nás na ostrově, a o všem ji uvědomil. Zapomněl jsem vám říci, že můj otec v hodnosti staršího zastával také úřad alkáda (starosty

obce) na obou ostrovech a že pevnou rukou vedl dozor, neboť jinak by bylo bývalo zajisté těžko udržovati pořádek uprostřed pestrého obyvatelstva, které tam přicházelo v čas lovu perel.

Za té doby sběhla se událost, která hrozila zničiti všecky moje naděje. Jest mi vám říci, pane kapitáne, že dozorci nemají podílu při dobývání perel, zajisté proto, aby si nemohli přivlastniti lví podíl; za to mají právo, že smějí skoupiti od potápěčů buď všecky jim patřící mušle nebo jisté množství, pokud ještě nejsou rozevřeny.

Takové právo poskytuje dozorci velikých výhod, poněvadž jsou buco vždy chuďasové, nemající ani groše uspořeného, a k tomu velmi náchylní ke kořalce a hazardní hře.

Kdysi koupil pan Richarda celou hromadu mušlí od starého potápěče a v jedné z nich našel drahocennou perlu, mající cenu ne menší 500 dolarů. Dávno již nevylovili perlu takové velikosti a krásy. Pověst o ní se rychle rozšířila a přilákala množství překupníků. Ale Angličan odmítl prodej svého nálezu. Přikázal jistému zručnému mistru, jenž na ostrově bydlel, by ji zasadil do stříbra, a když jsem za dva dny navštívil ostrov Sv. Ducha, spatřil jsem vzácnou tu perlu na šíji slečny Esperancy.

Můžete si představiti můj hněv a zuřivost. Nejen že tento skutek dokazoval náklonnost mladé dívky k mému soupeři, ale zpráva o překrásné perle zvyšovala i cenu akcií našich protivníkův a ohrožovala nás tím, že naši nejlepší potápěči přejdou do služby k naším soupeřům.

Než, to není všecko. Čtyři dny před tím potkalo naši společnost ještě jedno neštěstí, hrozící jí přinésti ještě větší ztráty. Strašný nepřítel »tintorera«, objevil se v našich vodách a způsobil zděšení mezi potápěči. Dva z nich stali se již obětí toho netvora.

Potom potápěči — i ti nejodvážnější z mých giackých krajanů — s největší neochotou chápali se práce; a mnozí dokonce se jí vzdalovali. Bylo potřebí zdvojnásobniti plat za práci a počínati si s největší ostražitostí, což ovšem zmenšovalo příjmy společnosti.

Věděl jsem dobře, že jako kapatac jsem nucen postarati se o zahubení obou tintorer, neboť že byly dvě, o tom jsem byl již přesvědčen.

Otec můj nevrhl na mne marně nelibý pohled toho jitra a neučinil narážku, že moje záletnictví, jak se zdá, učinilo mne již zbabělcem a lenochem. Podle toho můžete si představiti, pane kapitáne, v jak zasmušilé náladě vracel jsem se toho dne dříve než obyčejně z ostrova Sv. Ducha. A tu jako naschvál spatřil jsem asi tři sta kroků ode mne pokojně se kolébající člunek svého soupeře, jenž rychle směřoval k ostrovu Sv. Ducha. Ale v tu chvíli vzbudila jiná věc moji pozornost: na lesknoucím se povrchu purpurových vln objevily se dvě zlověstné, temné hmoty a hnaly se za mým člunkem; byly to mohutné hřebeny hrozných tintorer, samce a jeho samiče.

Z toho, že ti netvorové tak blízko se odvážili ke člověku, bylo patrno, že v noci propukne bouře — a nic nevzbuzuje v takovém stupni divokost a krvelačnost tintorery jako podobné noční bouře. Klihovatá hmota, vyvrhovaná v takové noci obludou z laloků, jež vroubí její jícen, rozplývá se po celém těle a činí ji světélkující jako světlušku. Čím temnější je noc, tím jasnější jest toto fosforické světlo.

Přestal jsem veslovati a připustil tintoreru co možná blízko ku svému člunku; potom jsem bližší z nich udeřil veslem přes hřbet. Rychlostí blesku zmizela pod vodou a za ní i její průvodkyně.

Žraloci upoutali moji pozornosť, i pustil jsem s očí člunek Angličanův; když jsem se však ohlédl kolem, již ho nebylo viděti. Ale, zdali to nebylo jedno — já jsem beztoho věděl velmi dobře, kam zamířil.

Pomalu plul jsem dále, a když jsem připlul ku břehu nedaleko od své chýše, rozložené na vysoké skále, byla již úplná tma.

Pobyv nějaký čas doma, zvedl jsem se a šel k otci, bych mu pověděl o svém setkání s oběma tintorerama, a že hodlám s několika odvážnými soudruhy vyplouti v noci na moře — chytit dravce na vnadidlo aneb ubít harpunami.

Sotva jsem vyšel ze své osamělé chýše, — v níž vedla domácnosť stará Indiánka z plemene Giaků — a sestoupil se skály, když jsem zpozoroval, že nějací lidé jezdí kolem mých člunů a vtahují je na břeh. Šel jsem blíž. Ukázalo se, že jsou to vojáci Mexikánské republiky, kteří zajisté právě nyní přibyli z pevniny.

»Hoj, pánové,« zvolal jsem, »vy se marně namáháte. Smím se vás tázati, co to vše znamená?«

»To znamená, pane,« odvětil desátník, »že podle příkazu pana alkada mají býti všecky loďky dnešní noc postaveny pod dohlídku, aby ani jedna z nich nemohla vyplouti na moře.«

»Tu máš! Co si to otec vzpomněl? Já zrovna dnes v noci mám být na moři! Osměluji se vás, pane, tázati, proč jste přišli na ostrov?«

Desátník byl velmi zdvořilý muž. »Proč ne, pane,« odpověděl. »Můžete klásti jakékoliv otázky, ale já nemám práva, bych vám je zodpovídal. Je-li pan starosta vaším otcem, bylo by lépe, kdybyste se otázal jeho.«

Této rady neměl jsem ovšem v úmyslu uposlechnouti, věda dobře, že otci ani nepřipadne dáti odpověď na moji otázku. Ale jakási předtucha mi našeptávala, že se jedná o vážnou věc, mající význam i pro mne.

Pozval jsem desátníka k sobě do chýše a vybídnul ho, by se mnou vypil sklenici vína. Brzy jsme se rozhovořili, a při sedmé sklenici bylo mi již známo, že se podařilo mému otci dověděti se, kdo vlastně jest pan Kastilo, a on nemeškal oznámiti to vladařstvu. Podle toho sotva odplul pan Richardo ve svém člunu z ostrova, když přibyl z La-Pace oddíl vojínů, který měl nazejtří na úsvitě odebrati se na ostrov Sv. Ducha a zatknouti Esperančina otce.

Abych řekl pravdu, mne by nijak nebylo kormoutilo, kdyby skutečně starého vzbouřence byli zastřelili. Ale on byl přece otcem Esperancy, proto musel jsem stůj co stůj zpraviti ještě dnes v noci svoji milou o hrozícím nebezpečenství, a byl jsem přesvědčen, že taková služba zjedná mi konečně převahu nad mým sokem. Proto bylo potřebí, bych se dostal tu noc na ostrov Sv. Ducha. Ale jak?

Bylo nutno přelstíti starého, obezřetného protivníka, který vše tak zařídil, aby žádná zvěsť o příchodu vojenského oddílu nepronikla na ostrov Sv. Ducha. K tomu cíli poručil vytáhnouti na břeh všecky loďky, postavil k nim stráž a rozkázal, by odebrali vesla. Mimo lehký člunek Richardův, který odplul z ostrova před příchodem vojáků,

nebylo na vodě ani jediného člunu, musil jsem se zmocniti stůj co stůj jeho loďky.

Když jsem se na tom ustanovil, napomenul jsem desátníka, že je již čas, by obešel stráže. Dobře mi byla známa doba, kdy se Richardo obyčejně vracel z ostrova; nejednou, mučen jsa řevnivostí, číhal jsem naň, ukryv se za skalní výběžek.

Jakmile se desátník se svými muži vzdálil, zůstaviv dva strážce v lodním přístavu, shasl jsem ve světnici světlo a zastrčiv za pás ostrou dýku vedle estaky, od níž se neodloučí nikdy žádný potápěč, vyšel jsem z chýše. Plížil jsem se za skalou, aby mne strážcové nezpozorovali, a za deset minut dostal jsem se do přístavu Sonorské společnosti; ale hned jsem se přesvědčil, že můj otec je chytřejší než já, a že vedle loděk na břeh vytažených zde rozestaveni byli strážcové, kteří měli zajati loďku Angličanovu, jakmile se vrátí.

Na štěstí vzpomněl jsem si na úzký, skalnatý mys, daleko do moře vybíhající, který soupeř můj musel nutně obeplouti. Dovléci se tam bylo v pravdě nebezpečno pro příboj vln, ale jiného prostředku mi nezbývalo. Lezl jsem dále, vyškrábal se na skálu a tam si lehl, očekávaje svého soka.

Šest stop pode mnou pěnilo se moře, a po hřebenech vln skákaly bílé jazýčky elektrických světel, vzduch se stával dusivějším, vichr dul s větší a větší silou, a na obzoru pokrytém černými mraky kmital se blesk. Zdvihala se velmi prudká bouře.

Brzy jsem zaslechl pleskot vesel a při novém zablesknutí spatřil jsem člunek svého soupeře.

»Pane Richarde, pane Richarde!« zavolal jsem přitlumeným hlasem, přiloživ ruce k ústům na způsob hlásné trouby.

Víte, pane kapitáne, jak daleko rozléhá se hlas po vodě. Angličan mě ihned uslyšel a obrátil člunek ke mně.

»Kdo je tam? Čeho třeba?«

»Sem, sem, pane Richarde!« odvětil jsem. »Obraťte člun ke skále a přirazte sem; jest mi nutno s vámi promluviti.«

Angličan ještě několikráte zavesloval a dostal se až k samé skále se strany před větrem chráněné, kam nedorážel příboj vln. To byl namáhavý a smělý kousek, vyžadující pevné ruky, a já jsem byl nucen vzdáti úplnou pochvalu zručnosti svého soupeře.

»Komu se zlíbilo mluviti se mnou v takový čas a na takovém místě?«

Zpozoroval jsem, že Richardo drží pohotově veslo, očekávaje patrně přepadení.

»Nebojte se ničeho, pane Richarde,« pravil jsem s úsměškem. »To jsem já, kapatac Antonio Rakunja.«

»Račte si tedy, pane,« odvětil hrdě Angličan, »zvoliti jiný čas. Jsem unaven a spěchám domů.«

Hotovil se již odraziti od skály, ale tu jsem, potlačiv hněv, obrátil se k němu skoro s prosbou.

»Vyslyšte mne, done Richarde,« řekl jsem, »mám k vám nevyhnutelnou prosbu, od jejíhož vyplnění závisí více než můj život.«

On se ihned zastavil. »Prosbu?« otázal se s posměchem, »vy ke mně?«

»Ano, pane. Vyplňte ji, a já vám budu věčně díky zavázán. Můžete ode mně žádati vše, co mám, s radostí obětuji všecko!«

»Podivno,« pravil Angličan. »Nuže, řekněte tedy, v čem záleží vaše prosba?«

»Vystupte zde a ne ve vaší zátoce, a půjčte mi na jednu hodinku svoji loďku.«

Angličan naslouchal patrně s nedůvěrou podobné žádosti, což se ihned zračilo v jeho slovech.

»Nemohu, pane,« řekl. »Ale k čemu je vám potřebí mého člunu? Proč si nevezmete svůj vlastní?«

»Můj člun je zajat, jako všecky ostatní . . . Toliko váš jediný zůstal volným . . . Půjčte mi jej!«

»Pokud nevím proč — na žádný způsob.«

»Pane, snažně vás prosím, milujete-li slečnu Esperancu, dejte mi svou loďku; jí hrozí nebezpečenství . . . Ostrov jest ohrazen vojskem!«

»Co pravíte? Je to pravda?«

»Přísahám při přesvaté Panně, pane! Loďku, pro Boha, loďku!«

»Ve svém rozčilení učinil jsem neodpustitelnou hloupost, kterou jsem zpozoroval teprve tehdá, když můj sok řekl: »Děkuji vám za tu zprávu, pane; já ihned pojedu zpět a budu je varovati před nebezpečím.« Opřel se veslem o skálu, chtěje odstrčiti svůj lehký člunek od břehu. Ještě minutu, a vše bylo by skončeno . . . On byl by spasitelem otce Esperancy, a já jen politováníhodným nástrojem, jenž přispěl k jeho vítězství. Bezmezdná zuřivosť se mne zmocnila. Nevěda skoro, co dělám, uchvátil jsem těžký kámen a mrštil jím do Angličanova člunku. Hodil jsem až příliš dobře, kámen prorazil tenkou stěnu kocábky; loďka se naplnila vodou a v okamžiku začala se potápěti do vody.

»Bídný vrahu!« vzkřikl Richardo, než ho voda zakryla. »Hle co jsi způsobil!«

Jak jsem vám již řekl, pane kapitáne, sloužil pan Richardo dlouho na lodích, a proto byl znamitý plavec, skoro tak obratný jako já. Za několik okamžiků objevil se znova na povrchu vody.

»Sem, sem, pane Richarde,« vykřikl jsem ze vší síly. »Podejte mi ruku! Přísahám na svou čest, že se nemáte ničeho obávati!«

Nahnul jsem se hluboko z útesu a natáhnul k němu ruku.

Konečně podařilo se Richardovi přemoci příboj, doplouti ke skále a uchvátiti moji ruku. Vynaložil jsem všecky síly a za chvíli ležel vedle mne na útesu. Několik minut leželi jsme mlčky, těžce oddychujíce od silného namáhání, potom jsme povstali, měříce jeden druhého při svitu blesku zamračenými, vyzývavými pohledy.

Richardo promluvil první. »Co to znamená, Rakunja?« otázal se hněvivě. — »Vy na mě číháte, abyste mne zrádně uvrhnul do moře a za chvíli mi ochotně poskytujete pomoc.«

»Mýlíte se, pane,« odvětil jsem chladně, poněvadž se mi již vrátila rozvaha. »Nejsem vrahem, ale chci vám opravdu nabídnouti souboj.«

»Souboj: A proto mou loďku rozbíjíte a zajímáte mne na tomto útesu? Vem to ďas, pane Rakunjo, mne bylo možno nalézti mnohem snáze.«

»Vy mi docela nerozumíte, pane. Mně byl nutným váš člunek, a poněvadž jste mi ho odepřel, nezbývá nám tedy nic jiného, než abychom se měřili silou a odvahou při dodání zprávy na ostrov Sv. Ducha.«

»Zprávu? Pak to, co jste řekl, je pravda?«

»Ovšem, pane. Milujete slečnu Esperancu?«

»Vy to dobře víte, nehledě na to, jak jste nerozvážným, že se pokoušíte býti mým soupeřem.«

»V lásce jsou práva všech stejná. Než, o to se teď nejedná. Jsou tomu již čtyři hodiny, kdy dlí zde, na ostrově vojáci z La-Pace. Mají rozkaz, aby zatknuli pana Kastila, a proto s východem slunce přeplaví se na ostrov Sv. Ducha . . Nyní víte, oč se jedná, pane Richarde, — víte, k čemu jsem potřeboval vaší loďky!«

»Když je tomu tak, vezměte si jinou loďku!« zvolal Angličan s největší prudkostí.

»Pravím vám, pane Richarde, že na celém ostrově není ani jedné volné loďky. Jediná vaše nebyla zajata.«

»Nerozumný! Vy sám jste zničil jediný prostředek, dostati se na ostrov Sv. Ducha.«

»Protože jsem nechtěl, abyste hrabal oheň cizíma rukama.«

»Nuže, to znamená že jsou ztraceni. Mohu vás ujistiti, kapataci, že zatknutí pana Kastila rovná se jeho odsouzení k smrti. Nevíte, kdo jest?

»Tušil jsem, že se jedná o život pana Kastila, ač nemám čest jako vy, býti jeho důvěrníkem,« pravil jsem ironicky. »Tím spíše nesmíme dopustiti, aby se slečna Esperanca stala sirotkem.«

»Pak ukažte prostředek, jak tomu předejíti. Jsem hotov, dáti vám vše, co mám.«

»I slečnu Esperancu nádavkem?«

On divoce na mě pohleděl. »Vy jste se pominul s rozumem, kapataci!« zasípěl.

»Ještě ne! Ale chci vám nabídnouti souboj zvláštního druhu.«

S těmito slovy vzal jsem jej za ruku a přivedl na okraj skály. Při svitu blesku nad rozbouřeným mořem bylo jasně zříti skalnaté obrysy ostrova Sv. Ducha.

»My oba nuceni jsme pokusiti se, bychom se dostali na ostrov za stejných podmínek a stejnými prostředky,« pravil jsem. »Tajemství je nám známo oběma. Kdo přijde první, zachrání otce a dostane v náhradu za to ruku slečny. A druhý — slavnostně se odřekne všech nároků na ni.«

Angličan chvíli váhal. »Nuže, kdybych i souhlasil s takovou nespravedlivou podmínkou, nevidím přece, jakým způsobem bychom se tam mohli dostati,« pravil konečně.

»Pane Richarde,« odvětil jsem chladně, »dělejte jenom to, co já!«

S těmi slovy svlékl jsem kabátec i košili a uřezal dýkou nohavice trochu výše nad koleny. Potom jsem mu mu podal dýku.

»Já vám ještě docela nerozumím. Co zamýšlíte učiniti?«

»Co jiného než plovati, když nemáme loďky?«

»Jak? V takové noci? Za takové nepohody?«

»Co na tom? Vy jste výborný plavec; vítr jest nám nyní příznivý, duje přímo k ostrovu Sv. Ducha, za nějakou hodinku tam budeme, jestli jen . . .«

»Co jestli?«

»Jestli nepotkáme tintoreru.«

Richardo začal se již po mém příkladu svlékati, poněvadž mu sebevědomí nedovolovalo, by zůstal za mnou. Ale při posledních slovech se zastavil a zakryl tvář rukama.

»To je nemožno!« vzdychl.

»V tu chvíli byl jsem skoro hotov odpustiti mu jeho lásku k slečně Esperance a její, jak se zdálo, větší náklonnosť k němu, tak jsem byl hrdým na uznání svojí mužnosti!

»Proč nemožno? Tintorery jsou dvě, a my jsme dva. Kdyby jeden šel — naděje na úspěch bylo by málo; ale nyní jest jinak. Zahyne-li jeden — není ještě vše ztraceno. Rozhodněte se, pane Richarde, čas nečeká, a bouře se vzmáhá.«

Několik okamžiků bojovaly samoláska a snad i láska v srdci Angličanově s rozumem, který silně protestoval proti tak nesmyslnému návrhu.

»Jak vám libo, pane Richarde,« pravil jsem s úsměškem a popošel ke kraji skály. »Ale jako kaballero (šlechtic) a čestný muž aspoň neopomenete v tom případě, jestli nedostihnu ostrova, říci slečně Esperanci, že jsem neváhal učiniti pro ni to, čeho se neodvážil nikdo jiný!«

Již jsem se chystal, vrhnouti se do moře, ale Richardo chopil mne za rameno. »Já vás nepustím samotného, pane Rakunjo.«

»Nuže, pospěšte si!«

»Počkejte okamžik; musím jíti domů a vzíti si nějakou zbraň. Za pět minut budu zde.«

»To je zbytečno, pane, a k tomu ještě nebezpečno. Strážcové vás zadrží a zeptají se, kde je vaše loďka? Ne, chci se zachovati vůči vám na každý způsob čestně. Hle, zde jsou dvě zbraně k zápasu s tintorerou — estaka a dýka. Vyberte si dle libosti?«

Angličan chvíli váhal, pak vzal dýku. »Jsem nucen doznati,« pravil skoro s omluvou, »že neumím tak dobře zacházeti s estakou jako tuzemci.«

»Poněvadž je dýka zbraní smrtonosnější, jsou naše naděje ve zdar stejné. Avšak vy dovolíte, pane . . .«

Vzal jsem nůž z rukou Richardových a uřezal mu nohavice jako dříve sobě. Nový rachot hromu, už zcela blízko, nutil nás ku spěchu.

»Ještě několik slov, pane Richarde. Vidíte to světélko v severním směru?«

»Vidím.«

»Je to dům kapataca, jenž řídí obchod se želvami, na ostrově Sv. Ducha. Tam nyní rozpouštějí tuk. Nepouštějte toto světélko s očí, až se budete vznášeti na hřebenech vln. A nyní, pane Richarde, ponejprv a naposled podejme si v tomto životě ruce. Za hodinu zvítězí jeden z nás nad druhým, neboť snad nám nebudou oběma . . . strašní naši nepřátelé! Stihne-li vás neštěstí, buďte ujištěn, že se tintoreře pomstím! . . .«

Richardo mi silně stiskl ruku. »Vy jste poctivý muž, pane Antonio,« pravil . . . »škoda, že jsme nemohli býti přátely.«

»Nuže, je čas! Ať osud rozhodne mezi námi!«

Stál jsem na pokraji skály a potichounku sklouznul jsem do vody, abych neprobudil šumem pozornosť netvorů. Za chvíli octnul se za mnou i můj společník v odvážném záměru. Nestaraje se dále o něj, jal jsem se plavati a za pomoci odlivu vln as dvěma rozmachy ocitnul jsem se daleko od skály. Nedbaje tmy, hukotu větru a řevu vln, cítil jsem se ve svém živlu a odhodlaně, spokojeně

a chladnokrevně ploval jsem dále, snaže se povznášeti se zároveň s vlnami. S jejich hřebenu mohl jsem viděti světélko na ostrově Sv. Ducha, a proto neztrácel jsem pravého směru, ač za chvíli stržen jsem byl opět v hlubokou propasť. Zároveň musil jsem se pozorně ohlížeti kolem, abych se nedostal zrovna před zuby tintoreře.

Celé nebe bylo zataženo mraky. Rachot hromu ve své hrozné vznešenosti mísil se s hlukotem rozbouřeného moře. Blesky plály ze všech stran, a zdálo se chvílkami, že celý povrch vody je polit elektrickým světlem.

Staral jsem se především, abych šetřil svých sil. Proto bylo zcela možno, že jsem zůstal poněkud pozadu za svým společníkem, který zajisté jako obratný plavec plul rychle a přímo. Ale pojednou, když nová vlna vynesla mne na svůj hřeben, zdálo se mi, že slyším v jisté vzdálenosti před sebou jakysi křik, a za chvíli v hlubině tmavého údolí mezi vlnami míhnulo se nějaké světlé fosforické těleso. Nebylo pochyby — to byla tintorera! Ale fosforické světlo obludy brzy uhaslo ve velmi silném zásvitu blesku, ozařujícího celý povrch rozbouřeného moře a doprovázeného ohlušující ranou hromu. Při svitu tohoto blesku spatřil jsem jasně na hřebeni ženoucí se přede mnou vlny svého soupeře. Ale v okamžiku se vše pohroužilo v hlubokou tmu, a já jsem byl již opět na dně zející přede mnou propasti. Jest mi přiznati se, pane kapitáne, že blízkosť tintorery, spatření mého soupeře, oslepující blesk a strašná rána hromu — odňaly mi na několik vteřin rozvahu, a já bych byl jistě zahynul, kdybych v tu chvíli nebyl narazil na žraloka. Ale chladnokrevnosť se mi brzy vrátila; nepřelstil jsem marně jako potápěč tak často jeho slídivosť? Byl jsem pevně přesvědčen, že nyní, v tuto chvíli náš osud se má rozhodnouti.

Pracuje jednou rukou, druhou nahmatal jsem za pasem estaku a zároveň pozorně ohlížel se kolem. Asi dvacet kroků přede mnou ukázala se fosforická tělesa. Vycházející z nich zvláštní bělavé světlo bylo tak silné, že jsem mohl jasně rozeznati obě ryby ve hloubce asi dvou loket pod povrchem moře. Vyšinuv se na polo z vody, na výstrahu jsem pronikavě vykřiknul a pak silně zvolal: »Tintorera!« Potom vdechnuv plnou hrudí dusný, ostrý vzduch, spustil se do hlubiny. Učiniv dva — tři skoky, uviděl jsem již nad sebou bledé, zlověstné světlo dravce. Ten mě patrně zpozoroval. Jasně jsem rozeznával nehybné, kalné, jako olovo šedé oči netvora, obrácené na mě. V té hlubině, v níž jsme byli my, t. j. já a žralok, byla voda tak klidná, že těžko si bylo představiti, jak se pění a hučí na povrchu. Tintorera — byla to samice, která je poněkud menší nežli samec — pomalu se spouštěla chtíc mě zahnati do větší hloubky. Ale věděl jsem, co mám udělati! Silným rozmachem nohou vyplul jsem v šikmém směru přímo proti tintoreře. Držel jsem estaku pohotově v pravé ruce. Jakmile se sehnula krátká dolejší čelist obludy, a rozevřela se strašná tlama, posázená třemi řadami ostrých zubů, rychle jsem se rozpřáhl a pocítil, že se estaka silně zasekla do tlamy žraloka. Pustil jsem zbraň a spěšně vytrhnul ruku, kterou jsem si odřel na několika místech o ostré zuby obludy. V tu chvíli převalil mě proud vody na hřbet žraloka, což posloužilo zajisté k mé záchraně, poněvadž úderem ocasu mohl mě snadno zabiti neb aspoň omráčiti. Odrazil

jsem se od tintorery, jež se vedle mne rychle vrhla do hlubiny, a v příštím okamžiku byl jsem již na povrchu vody.

Především jsem plnou hrudí vsákl do sebe vzduch, protože jsem dlouho zůstal pod vodou; potom jsem se ohlédl kolem. Zdálo se, jakoby divokosť bouře byla ochábla při posledním strašném udeření, neboť ačkoliv se blesky ještě mihaly, a hrom burácel, přece již ne s předešlou silou. Především záleželo mi na tom, abych našel předešlý směr, který jsem ztratil v době zápasu pod vodou; ale to nebylo tak snadno. Při zásvitu blesku, jenž ještě pořád ozařoval nebe, spatřil jsem, jak můj soupeř mohutnými rozmachy plul přede mnou, snaže se dohoniti jakýsi temný předmět, který jsem nemohl jasně rozeznati. Pln radostného rozechvění po dobytém vítězství, vesele jsem naň zavolal.

Všecko, co nyní vypravuji, sběhlo se v jednom okamžiku při světle blesku. Spatřil jsem, že se Richardo pojednou zastavil a vzpřímiv se, vyšinul se po pás z vody. Jeho oči byly na mne vytřeštěny, a já do konce života nezapomenu na jejich ustrašený výraz. V tu chvíli zaslechl jsem křik, tak strašný a pronikavý, tak divoký a zoufalý, jaký jsem ještě nikdy neslyšel.

»Esperanca!«

Potom se vše znova pohroužilo v hlubokou tmu, a já jsem plul na pomoc soudruhu. Najednou moje ruka udeřila se o cosi tvrdého. To byl tentýž temný předmět, který se nesl před Richardem. Hned jsem poznal, proč Angličan tak úsilovně se snažil, by se ho zmocnil: byl to jeho vlastní, mnou proražený člun. Vlny jej obrátily dnem vzhůru a hnaly po větru. Neznám jiné chvíle ve svém na příhody bohatém životě, pane kapitáne, kdy bych byl tak horoucně děkoval nebi jako v té minutě, kdy mi poslalo tu nepatrnou skořepinu. V okamžiku octnul jsem se na člunku a s radostí natáhnul se na něm ve své délce, cítě se nesmírně unaveným zápasem s vlnami a s tintorerou; k tomu jsem byl nyní bezbranným proti možnému napadení druhého dravce, který ještě pořád zářil zlověstným světlem ve hladině. Velice jsem se obával, aby obluda nezastihla mého soupeře, který snad sklouznul se svého člunku, postrašen jsa mým voláním. Mne tak těšilo moje zachránění, že jsem necítil k němu žádné nenávisti, ano, naopak, ještě jej jsem chtěl zachrániti. Sám jsem byl jakž takž v bezpečí a rozhodl jsem se přinésti posilu a přispění soudruhovi. Vykřikl jsem jeho jméno a co jsem měl síly, volal jsem naň, aby plul ke mně.

Ale toliko řev bouře a vzdalující se rachoty hromu byly mi odpovědí. Nepřestávaje volati jméno Richardovo, plul jsem po vlnách ku předu, pokud mi konečně nepřišlo na mysl, že on se mi asi prostě vysmívá, a vyhnuv se šťastně tintoreře, jest již poblíž ostrova.

Zvedl jsem hlavu a spatřil přímo před sebou světélko na ostrově Sv. Ducha. Bouře přešla, vítr dul již jen chvilkami; mraky začaly řídnouti, a na nebi úkázaly se hvězdy.

Vítr hnal člunek přímo k přístavu ostrova. Byl jsem asi sto kroků od břehu a jasně mohl jsem viděti dům pana Kastila. V jednom okně hořela lampa, to znamenalo, že tam ještě nespali. A snad mne Angličan předešel, varoval jich před nebezpečenstvím, a nyní hotoví se rodina k útěku? Zaskřípěl jsem zuby hněvem nad svojí zpozdilostí, kterou jsem sám vložil v ruce svému nepříteli prostředek, jak by

nade mnou zvítězil. Již jsem se chystal vystoupiti na břeh, když pojednou padl můj zrak na jakýsi předmět. Byla to lidská ruka, silně cosi svírající. Zdali to nezahynul pan Richardo? Hned jsem se vrhnul zpět do vody. Vyzvedl jsem beze všeho namáhání ruku; ukázalo se, že to nebylo tělo, nýbrž jen ruka až k ramenu, s malými ostatky těla. Ruka křečovitě svírala dlouhý nůž — mou vlastní dýku — ano, to byla bez odporu ruka nešťastného pana Richarda!

Rozuměl jsem nyní všemu, jakoby rouška spadla s mých očí: ten výraz, s jakým na mě nešťastník pohlížel, to byl výraz úzkosti před smrtí. Jeho zoufalý výkřik byl jeho posledním výkřikem, když jej tintorera táhla do hlubiny.

On zahynul — — já zvítězil — — Esperanca byla moje! Rozevřel jsem ztuhlou ruku, vyňal z ní dýku a zastrčil si ji za pás. Potom jsem položil zakrvácenou ruku na břeh, aby aspoň této části těla nešťastného Richarda dostalo se křesťanského pohřbu.

Došel jsem k nejbližší chýši, otevřel nezamčené dvéře, sňal ze hřebu hospodářův plášť, zahalil se do něho a zamířil k domu pana Kastila. Lampa byla již zhasnuta, ale dobře jsem znal, kde byla komnata mojí vyvolené. Jediné její okno na celém ostrově mělo v rámech skla, zaklepal jsem na okno rukovětí své dýky.

»Kdo to?« ozval se hlas mladé dívky.

»Tisíckráte prosím za odpuštění, slečno Esperanco, ale já nutně musím vám bez odkladu říci několik slov.«

»Kdo pak jste, pane?« otázala se ona.

»Kapatac Antonio!«

Byl slyšán šelest rouch, potom se ukázala v mantilu zahalená hlavinka. Esperanca otevřela okno.

»Pane Antonio,« pravila přísně, »zajisté se stalo něco velmi vážného, když jste se odhodlal ukázati se zde v tento čas? Jinak budu nucena, žádati vás, abyste mi již nikdy nepřišel na oči.«

»Slečno,« pravil jsem, »v bouři a vichru pan Richardo a já pustili jsme se přes moře, snažíce se přijíti v čas na ostrov Sv. Ducha.«

»Přesvatá Panno! . . . Pan Richardo! Ale on byl přece dnes večer zde . . . Co vás mohlo pohnouti, za takové bouře svěřiti svůj život lehkým člunkům?«

»Slečno, my neměli ani člunků ani čeho jiného. My jsme plavali.«

»Přesvatá Matko Boží, jaký to nerozum! Ale kde pak je pan Richardo? Co je s ním? Proč se vydával do takového nebezpečenství?«

Esperanca stále hovořila o něm! Krev ve mně vřela. »Slečno,« začal jsem, »dověděl jsem se zprávu velmi vážnou pro vašeho otce. Poněvadž vaše štěstí jest mi nade všecko, sdělil jsem tu zprávu s člověkem, vám stejně blízkým . . . Myslil jsem, jestli jeden z nás zahyne na cestě, že druhý může vás varovati před hrozícím vám nebezpečím. Osud vyvolil si mne.«

»Ale Richardo? Prosím vás, pane Antonio, řekněte mi, co se stalo s vaším průvodčím?«

»Pan Richardo stal se obětí tintorery . . .«

Esperanca zděšeně vykřikla a upadla na zem. Poznal jsem, že jsem udělal neodpustitelnou zpozdilosť. Ale na štěstí uslyšel také don Kastilo výkřik svojí dcery a pospíšil do její komnaty. Nepřijal mne mnoho přívětivě.

»Nesvědomitý!« zvolal, »co zde děláte v noci pod oknem mojí dcery? Táhněte k svému starému otci federastovi a ať již vaše noha nikdy nepřekročí práh mých dveří!«

Mně tak připadlo, abych zůstavil starého pletichářе jeho osudu a odešel, nepromluviv ani slova, ale vzpomněl jsem na černé oči Esperančiny, vzpomněl, že nyní po smrti Angličana všecky naděje jsou na mé straně, a — zůstal jsem.

»Tiše, done Kastilo!« zvolal jsem, obraceje se k starci. »Probudíte svým křikem sousedy, a ti nebudou držeti jazyk za zuby a řeknou vojákům, kam jste utekl!«

Stařec pojednou změnil hlas. »Co tu vykládáte o vojácích a útěku, pane Rakunjo?« otázal se.

»Mluvím pravdu a radím vám, byste nemrhal časem. President z Arispe poručil vás zatknouti, a z La-Pace vysláni byli již vojáci k mému otci, aby mu pomohli vás zajati. Přeplul jsem dnes v noci průliv jenom proto, bych o tom zpravil slečnu Esperancu, ale moje zpráva ji tak polekala, že padla do mdlob.«

»Hlouposti! Ty ženské mají nervy jako pavučiny. Místo aby dala zprávu otci, válí se tu na podlaze! Vejděte rychle, pane Rakunja, vy jste poctivý muž, a já vám tisíckráte děkuji. Kéž vám žehnají všickni Svatí za to, co jste udělal pro ubohého vyhnance!«

Stařec se úplně proměnil. Nijak se neznepokojoval svojí dcerou; jej zajímala jenom myšlénka o vlastním zachránění a o tom, aby sebral všecky svoje peníze a stkvosty. Všecky starosti o Esperancu takovým způsobem připadly mně; zvedl jsem ji se země, položil na postel a potřel jí spánky pálenkou.

Uplynula dosti dlouhá chvíle, než nabyla vědomí. Pohleděla vyjeveně na mně a odstrčila mne od sebe.

»Zdá se mi, jako byste byl řekl, že Richardo utonul?«

»Nikoliv, slečno, řekl jsem vám, že jsme se stejně vydali v nebezpečenství proto, abychom vás zpravili o hrozícím neštěstí, a že pan Richardo zahynul tintorerou, když se mi podařilo přemoci jednoho z netvorů.«

»Vy lžete!«

»Slečno,« pravil jsem, vytahuje ruku z pláště; »můžete zde viděti následky zubů tintorery, které jsem zarazil do tlamy estaku.«

»A vy jste nechal svého soudruha bez pomoci, bez přispění? On neuměl zacházeti se zbraní tuzemců . . .«

»Nicméně mně tato zbraň zachránila život,« pravil jsem roztrpčen. »Ostatně, volba byla zůstavena panu Richardovi, a on žádal ne o estaku, nýbrž o tento nůž, který vidíte u mne za pasem.«

»Jak . . . vy jste ho nešťastníkovi odepřel?«

»Ne, slečno; já vyňal nůž z jeho ztuhlých prstů v tu chvíli, kdy jsem vytáhl z vody vše, co po něm zůstalo, — jeho ruku.«

Ukázal jsem jí nůž, a ona se zachvěla.

»K ďasu,« zvolal pan Kastilo, který patrně ztratil i hlavu i srdce. »Veliká škoda, že don Richardo zahynul; on byl štědrý člověk a měl štěstí při kupování mušlí. Nebyl bych ničeho namítal, kdybys se byla za něj provdala; ale protože není na živě, není třeba o něm mluviti. Slož si raději svoje věci, aby ti ničemové neměli co loupiti, a pak se uradíme, co počíti.«

Esperanca zakryla si tvář svýma překrásnýma, malýma rukama, jimiž právem honosí se Španělky, a nedbajíc otcova spílání, zůstala nějaký čas bez pohnutí. Když pak sňala ruce, zdálo se mi, že již přemohla zděšení, které jí způsobila moje zpráva; byla nanejvýš chladnou a pokojnou a ani jedním slovem nevzpomněla již na mého zesnulého soupeře. Laskavě ke mně promluvila, děkovala mi za službu, již jsem prokázal jejímu otci, a potom pomohla starci sbírati vše potřebné! Potom následovalo krátké dohodnutí, hlavně mezi mnou a panem Kastilem. On byl již dávno připraven na všecky možné případy a pravil, jestli se mu jen podaří dostati se do Kalifornie, že snadno najde pomoci u přátel, kteří ho ukryjí. Bylo patrno, že všecko bylo již dříve rozváženo do nejmenších podrobností se zahynulým dozorcem Sonorské společnosti.

Nyní nebylo možno nic měniti v jeho záměrech, ač jsem ovšem dívku snažně prosil, aby opětovala moji lásku a stala se mou ženou. Zamýšlel jsem, dovézti ji nazejtří na Cerralbo a uzavříti s ní sňatek v La-Pace proti vůli svého otce.

Slečna Esperanca mě klidně vyslechla, ničeho neodpovidajíc, a neméně pokojně dala se mnou objati a přivinouti k srdci. Jedna věc se mi nijak nelíbila: ona byla bledá, ke všemu lhostejná, bez odmluvy vyplnila vše, co jí otec přikázal, a její veliké, černé oči jaksi podivně, mrtvě zíraly do dálky . . . Tak uplynula hodina, potom druhá, a otec Esperančin dávno již se měl vydati na cestu, chtěl-li ještě té noci přijíti na pevninu. Ale on stále vytahoval na světlo různé schránky, nechtěje se rozloučiti se svým majetkem.

Konečně bylo vše hotovo. Esperanca doprovodila nás ku dveřím, ale na prahu se stařec obrátil a žádal na dceři perlu, kterou nosila na krku, řka, že v jeho rukou bude ta drahocenná věc lépe ukryta, ale zde že by jí ji mohli vojáci odňati. V temnotě nemohli jsem viděti výraz tváře mladé dívky, ale slyšel jsem, jak ostře zavzněl její hlas, když odvětila: »Za nic na světě!«

Odvlekl jsem pana Kastila, zatím co se Esperanca vrátila domů. Ale sotva jsme udělali sto kroků a chtěli právě obejíti skálu, abychom přešli na druhou stranu ostrova — něčí ruka spustila se na moje rameno.

»Done Rakunjo,« pravil drsný hlas desátníka, jehož jsem pohostil toho večera, — »není dobře tak si rozhněvati dobré přátele. Ale pan starosta, váš otec, vás asi dobře prohlédl a ví, že i samého ďábla byste oklamal. Pán, který jde s vámi, jest zajisté ten muž, jehož hledáme, a jenž se nazývá don Kastilo.«

Každý odpor aneb pokus o útěk byl by marným. Byli jsme obklopeni desíti bodáky, a otec Esperančin mohl jenom sobě dělati výčitky za stihnuvší jej neštěstí, neboť příliš dlouho se zdržel, sbíraje svoje poklady. Později jsem se dověděl, že stará liška — můj tatínek — poručil, bych byl pozván k němu. Když mě nenašli v chýši, vzniklo v něm podezření, a on rychle odeslal vojáky, sotva poněkud bouře utichla, a moře se upokojilo. Když nás vrátili do domu pana Kastila, byl tam již můj otec. Republikánští vojáci pozorně vyčistili kapsy dona Kastila a zavřeli jej do komory, sdělivše mu, že ho s východem slunce dovezou na Cerralbo a odtud do La-Pace.

Považoval jsem za příhodné, abych nyní vážně promluvil s otcem.

»Done Rakunjo,« řekl jsem zdvořile, »prosím vás, abyste mi řekl, co zamýšlíte udělati s mým tchánem?«

»S tvým tchánem, lenochu?«

»Ano, pane, s vaším dovolením! Obdržel jsem souhlas této osoby, a poněvadž mám v úmyslu, zasnoubiti se s ní průběhem čtyřiadvaceti hodin, shledávám, že hanebně okrádáte svého syna, dovoluje svým slídičům, aby rozchvacovali budoucí věno jeho nevěsty.«

»U sta ďasů!« zvolal otec, opravdu jsa rozhorčen — »je to pravda! Jsi-li již tak zpupný ničema, že se chceš oženiti s touto dívkou bez mého svolení, nemohu ti brániti. Řeknu ti jenom, že tě zbavuji tvého místa kapataca... Ty jsi se bez toho v poslední době stal svým záletnictvím tak liknavým, že moje dva nejlepší potápěče pohltila tintorera. Jako starosta vypovídám tě z ostrova.«

»Jak vám libo, pane,« odvětil jsem chladnokrevně. »Ostatně, pokud se týká tintorer, jedna z nich již nyní pluje v oceánu s estakou mezi čelistmi; a jestli mě zbavíte místa v Goajmasské společnosti, přijmu úřad dozorce v Sonorské — a budu vám roven!«

»Nu, to si počekáš, můj milý!« pravil otec a chtěl mi zasaditi důkladný políček; ale já se tak rychle uhnul, že jej dostal desátník, který stál blízko, zvědavě naslouchaje našemu rozhovoru. To umoudřilo otce, a on zabručel do vousů jaksi zaraženě, že pan Richardo bude míti zajisté tolik rozumu, aby mě nepřijal.«

»Pan Richardo,« odvětil jsem s úsměvem, »jest v této chvíli v žaludku tintorery a nařídil mi, bych byl jeho nástupcem.«

Ku podivu zůstávala slečna Esperanca v době tohoto rozhovoru velice klidnou a jen chvilkami hleděla na mě tím mrtvým, tupým zrakem, který jsem již dříve v ní byl zpozoroval. Ani zatčení otcovo, ani ztráta jmění neměly na ni patrně žádného vlivu. Prosil jsem o dovolení, abych ji tu směl zanechati nějaký čas s otcem, chtěje požádati některého ze svých přátel o oděv a loďku, poněvadž jsem zamýšlel, převésti ji zároveň s jejím otcem na Cerralbo a odtud na pevninu.

Právě vyšlo slunce, když jsem se vrátil k ní, zaopatřiv se vším potřebným. Veškeré obyvatelstvo ostrova bylo již na nohou, poněvadž zpráva o zatčení dona Kastila a smrti Angličanově rozšířila se již rychlostí blesku. Nalezl jsem otce s vojáky a se zajatcem již na břehu, připravené vsednouti do loďky. Otec nutil k odplutí, poněvadž věděl, že mezi perlolovci na ostrově Sv. Ducha bylo mnoho přívržencův dona Kastila, který se proto usadil na tomto ostrově. Slečna Esperanca taktéž byla na břehu a seděla vedle ukousnuté ruky Angličanovy, kterou zatím byla položila na nosítka z větví a pokryla kouskem jakési tkaniny. Spěchal jsem, abych odvedl svoji nevěstu od tohoto smutného divadla a posadil ji do loďky. Poslechla bez odmluvy; chopil jsem se vesel a odrazil od břehu.

Voda tiše šuměla pod údery vesel, přede mnou seděla milovaná dívka, a já jsem se cítil hrdinou dne, poněvadž každému bylo známo, že jsem přemohl tintoreru a za bouře a vichru přeplaval průliv. Na celém světě nebylo člověka, jenž by byl šťastnější než já; osud mého tchána, bych upřímně řekl, velmi málo mě znepokojoval, když jsem dosáhl svého cíle.

Z tohoto blaženého spojení vyrušil mě hlas mé nevěsty.

»Pane Antonio,« pravila, »zdržte se, prosím, dále za těmi loďkami a veslujte k tomu místu, kde vy a — pan Richardo setkali jste se dnes v noci s tintorerami.«

Netušil jsem nic zlého a ochotně vyhověl jejímu přání.

»Buďte tak laskav, done Antonio, vypravujte mi ještě jednou co možná všecko, jak se to stalo, a ničeho netajte. Snažně vás prosím ve jménu Přesvaté Panny a vašeho svatého patrona, nevynechávejte a neměňte ani slova.«

»Esperanco,« pravil jsem něžně, »proč vzpomínati na minulosť? To vás může jen rozčiliti.«

»Já tomu chci!«

Nu, když žena něco chce, nesnadno odporovati. Povolil jsem jí a nevypouštěje ani nejmenších podrobností, vypravoval jsem jí celou událosť, a to tím spíše, že v ní nebylo nic pro mne zahanbujícího.

»Vy jste tedy rozbil Richardovi loďku proto, aby nemohl pospíšiti na ostrov Sv. Ducha a dáti nám zprávu?« otázala se.

»Ano, slečno, a měl jsem k tomu úplné právo, poněvadž jsem dovedl si zaopatřiti tu zprávu, která proto zůstávala mým nepopíratelným vlastnictvím. On sám jako rozumný muž a šlechtic to uznal!«

»A vy pravíte, že i v tu chvíli, když žralok jej uchvátil, nepřestával vzpomínati na mne a že vyslovil moje jméno?«

»Ano, slečno, vaše jméno bylo jeho posledním slovem.«

Ona povstala a upřela oči na lesknoucí se povrch moře. Mantila jí spadla s hlavy, ramena a sličná postava mladé dívky ku podivu krásně se vyjímala v zlatém světle půvabného jitra. Esperanca zádumčivě shrnula do zadu svoje dlouhé, černé vlasy.

»Vy mne opravdu milujete, pane Antonio?« ptala se povýšeným hlasem.

»Což o tom ještě pochybujete?«

»Nikoliv; ale víte-li, co je láska, brzy mi porozumíte.«

»Co chcete tím říci?« otázal jsem se rozechvěně.

»Chci říci, že nemohu býti vaší ženou, poněvadž muž, jenž se zároveň s vámi vrhl do moře, aby mi přinesl zvěsť o nebezpečenství hrozícím mému otci, byl jediný, jehož jsem milovala.«

Byl jsem jako bleskem poražen těmito slovy, která najednou rozmetala všecky moje vzdušné zámky a růžové naděje.

»Ale vždyť již není pana Richarda na živě,« pravil jsem zarážen. »Osud sám mezi námi rozhodl. Moje nekonečná láska zmírní vaše hoře, slečno; zapomenete na něj a budete se mnou šťastna.«

»Nikoliv, pane Antonio,« odvětila suše, »já vám přeji všeho štěstí a blaha v tomto životě, ale žena má náležeti tomu, koho miluje . . . Hleďte, Antonio, váš otec vám asi dává nějaké znamení!«

Byl jsem tak zpozdilý, že jsem se dal oklamati a ohlédl se na druhou loďku. V tu chvíli bylo slyšeti pád něčeho do moře a šumné šplouchání ve vodě. Obrátil jsem se — člun byl prázdný.

V prvním okamžiku ztrnul jsem úžasem, potom jsem rychle shodil se sebe plášť a střevíce a vrhl se za Esperancou do vody. Ale již jsem jí nemohl nalézti: beze stopy zmizela v hlubině.« — — —

Antonio se zamlčel a dlouho bez pohnutí hleděl na oba ostrovy, které jasněji a jasněji vystupovaly před námi.

Za chvíli začal vypravovati znova: »Onemocněl jsem a poležel si dva měsíce. Otec zatím svěřil hodnosť kapataca jinému, a já ne-

chtěl se znova o ni ucházeti. V rodišti mě nic netěšilo! Přeplul jsem na loďce Giakův na pevninu a odtud dále do San-Franciska. Od té doby nespatřil jsem ani otce, ani ostrova Cerralbo . . . až do dnešního dne. Nyní víte, pane kapitáne, proč jsem dnes tak smutně naladěn.«

— — — — — — — — — — — — — — —

Vypravovatel umlkl; mlčel jsem i já, upřev zrak na vlny, narážející na okraj lodi. Prostá, neučená povídka námořníkova učinila na mne mocný dojem.

»Řekněte laskavě,« pravil jsem konečně, co se stalo s veleváženým donem Kastilem?«

»Příštího dne jej zastřelili na náměstí v La-Paci.«

»Zastřelili!«

Lodní hodiny v tu chvíli odbily dvanáct hodin, a vše se na palubě hnulo: vyhrnula se ze svých kajut nová stráž, by nás vystřídala.

Sešel jsem do kajuty a ulehl na lůžko, ale spánek nezavíral mých očí. Moje myšlénky mimovolně vracely se k tomu, co vypravoval Antonio, bývalý perlolovec na ostrově Sv. Ducha.

Cesta do Vratislavi, Poznaně, Krakova a Opavy.

Podává **Boh. Hakl.**

(Dokončení.)

Od polské fary šli jsme ku *starému hradu*, druhdy sídlu Ratiborských vojvod; jest starý a neúhledný, většinu jeho zaujímá nyní *pivovar;* jest v něm i kostelík sv. *Mikuláše*, ale jest po celý rok zavřen, jen na Veliký pátek se otevírá, snad pro křížovou cestu; jest gotický a starobylý. Tu se ukazuje na zdi *hlava Tatara,* váže se na ni pověst, že, když r. 1241. Tataři čili Mongolové dobyli Slezska a opanovali i Ratibor, chtěli zmocniti se i hradu, tu prý jeden z nich, odvážlivec, chtěl přeskočiti i s koněm zeď a dostati se do hradu, ale v tom okamžiku mu jeden z hradu srazil hlavu. Na památku toho jest tu vypodobněn.

Odtud spěchali jsme na hlavní náměstí, i bylo nám jíti vedle sochy u řeky; opět sv. *Jan Nepomucký*, na podstavci nápis: »Honori ac venerationi Divi Joannis Nepomuceni erexerat Illustr. et Excellent. Dom. Dom. S. K. J. Comes cum Illustr. Domina Conjuge Maximiliana, nata Comitissa de Verdugo qui.« A níže: »In signo S. Joannis regnet *Carolus de Sobek et Rauthen,* Sagitiis (sagitiis? střelami) armatus, laureis sertis ornatus.« Obsah jest: Karel ze Sobkův se svou chotí postavil; přání, by blaze panoval!

Na velikém náměstí uprostřed stojí *pěkná socha Neposkvrněného Početí Rodičky Boží* na sloupě, ozdobená kolem mnohými sochami svatých, jako u nás viděti bývá na náměstích. Základ jest trojhran, znak to svaté Trojice. Nápisy se tří stran jsou: »Genitrici Salvatoris,

labis originalis prorsus nesciae, sanctisque Marcello papae, Sebastiano et Floriano«, t. j. »Rodičce Spasitelově, prvotného hříchu úplně neznalé, a svatým: Marcellu papeži, Šebestianu a Florianu«; jejich sochy jsou skutečně dole kolem podstavce.

Druhý nápis na druhé ploše zní: »Pia dilectae matrix justa filio piae exequi (?) Illustrma Domina Domina Carolo Ludovico S. R. J. Comite (říšský hrabě, Reichsgraf) de Gaschin, Nobili *Domino de Rosenberg,* Haereditario Domino in Reichswaldt, Freystadt, Wronin et Katschen.« Praví, že socha ta postavena jest na rozkaz zbožné matky říšským hrabětem Karlem Ludvíkem z Kačiny. A nápis třetí: »Ultima voluntatis sententia erigi et fundari praecepit Illustrissima et Excellent: Domina, Domina Maria Elisabeth, Comitissa de Gaschin, nata Comitissa de Popel Lobkowicz.« Dle poslední své vůle dala postaviti Marie Alžběta, hraběnka z Kačiny, roz. hraběnka Popelová z Lobkovic. — Rok jsme neviděli.

Doprovazeč náš vedl nás ještě na jiné, menší náměstí, které rovněž ozdobeno jest sochou, a hle! opět socha sv. *Jana Nepomuckého* a pod ní nápis — čtvrtá sloha z hymnu k 1. nešporám:

»Stat mutus agnus innocens,
nil de tegendis proferens;
stat: dumque Rex nil elicit,
e ponte justum dejicit«;

t. j. stojí mlče beránek nevinný, nic nepravě, co říci má; stojí, a když král ničeho se nedoví, jej spravedlivého s mostu svrhuje.

Nyní jest Ratiboř krajským městem v horním pruském Slezsku, má dojista as 15.000 obyvatel, nejvíce Němců, ale též Poláků. Leží ve mělkém, lučnatém údolí, a jakkoli zevnějšek města jest neúhledný, jest město přece příjemné, má málo věží, jen tři. Větší část města leží na levém břehu Odry, menší na pravém; obě spojeny jsou dvěma mosty, železničným a obyčejným. Uvnitř jest město dosti úhledné, poněkud i starožitné, zvláště veliké náměstí; vynikajících staveb však má málo, nejznamenitější jest (!) *trestnice* v slohu gotickém, a ta jest nová, z r. 1851., a to pro zločince prý katolíky, (!) jakoby evangelíci byli svatí. Obchod je tu dosti živý, zvláště znamenité jsou obilní trhy. Zdejší dráha jest důležitá, udržuje spojení jednak s Vratislaví, Poznaní a Berlínem, jednak s Vídní a Krakovem (na Bohumín); zdeť i nejvyšší zemský soud Opolského kraje.

Lid v Ratiboři jest vlídný a uctivý, zvláště k duchovnímu; každý smekal a pozdravoval, děvčátka na ulici vstala a ukláněla se; chování lidu vůbec je velice úslužné a slušné. Venkovský lid — Poláci — zachovává i zde svůj polský kroj; ženy široké sukně, ale menší, zelené čepečky; povozy stejné; jinak v městě nic polsky se nemluví, leč když přijdou venkované, ač po pravém břehu Odry vše jest polské; ale lid bohužel je neuvědomělý; nemáť škol.

Poobědvavše dosti slušně v jednom hostinci, ohlédli jsme se po náměstí; konečně nalezli jsme knihkupectví, ale vše německé, marně namáhalo se oko, aby shlédlo českou anebo aspoň polskou knížečku. Ach, přece jedna, jediná, mezi tolika německými — v koutečku zastrčená, vykukovala nesměle, byl to: *Katolicki kalendarz dle vszistkich — katolický kalendář pro všecky* — na rok przestępny t. j. na rok přestupný 1896. — I jdeme do vnitř a začneme po polsku,

jak umíme, a obchodník: »Ja, ich verstehe nicht polnisch«; tedy začneme po německu a ukážeme mu, čeho bychom si přáli; ihned vyňal z výkladní skříně polský kalendář, ale vida, že se sháníme po knížkách polských, přinesl ihned ještě kalendář jiný, *Marianský,* tištěný v Mikolówě (Nicolai 0.—5.), k němuž přidán byl darmo malý kalendář nástěnný, z předu pěkný kolorovaný obraz, Narození Páně a pěkná mapka starého Polska, jak bývalo kdysi úplné království. Nepochybujeme, že toto schválně se děje, aby v lidu se udržovaly svaté, vlastenecké upomínky na bývalou slávu Polska a budila se láska k vlasti. Oba kalendáře nesou se směrem katolickým a vlasteneckým. Ku »Katolíku« přidán jest krásný obraz, rovněž v barvách, *sv. Antonín Paduanský*, a nástěnný kalendář. Úprava velmi slušná, obsah v obou pěkný a lidu přiměřený s mnohými pěknými obrázky, dřevorytinami, úprava a tisk jsou velmi slušny, jen že obsahem nejsou tak bohaty, jako naše; cena 60 fen. č. 30 kr. — Po těchto vytasil se knihkupec ještě s mnohými jinými polskými knížkami, ale, jak jsme viděli, většinou překlady německých povídek, jak u nás bývalo před 60—80 lety. I pravili jsme: Proč jich nedá do výkladní skříně? On, že prý se nikdo po nich neptá. — My: když jich nevidí, a když lid v mateřštině nevzděláváte a máte všecky školy německé, nic pro slovanský lid nečiníte, tuť ovšem toho nezná a se po tom neptá.« Ne právě nepřátelsky, ale také ne vlídně jsme se rozešli. Bylo nám líto toho dobrého lidu; tak i zde slouží protestantismu a Němcům ten poctivý, dobrý, katolický lid. Židé zde mají nádhernou synagogu, pro lid polský je kaple v děkanském kostele.

Když bylo k 10. hod. ráno, spěchali jsme na nádraží, myslíce přijíti v čas; ale běda! právě před nosem nám vlak ujel, i bylo nám čekati až do čtyř hodin odpoledne a stráviti v Ratiboři ještě plných šest hodin. V tu chvíli však vznikl v zámečnické dílně na nádraží oheň; shořela v malé chvíli, škoda byla značná, hasiči byli zde hned, ale to vlakům nic nevadilo. Usedli jsme na chvíli v nádraží, jsouce mdlí samým choděním od rána, dali jsme si naliti sklenku vína a prohlíželi jsme listy; byly tu: »Schlesische Zeitung«, druhý »Schlesische Volkszeitung«, třetí »Oberschlesische Volkszeitung« a čtvrtý »Schlesische Anzeiger« — samé Slezsko a jiného nic; jak viděti, drží Slezsko na svou vlasť; vše německé, slovanského listu ani řádku.

Odpoledne zastavili jsme se v cukrárně na černou kávu, nebo tu cukrárna a kavárna jsou spojeny; zavítalo sem též několik paniček na šálek kávy. Tak strávili jsme to odpůldne až ku 4. hodině; tentokráte dostavili jsme se včas a vlak nám neujel.

Tíhli jsme k *Bohumínu,* tu je krajina již veselejší. U Bohumína (Oderberg) zdaleka vítalo nás mnoho komínů. Jest tu veliká petrolejová továrna a proto veliké nádraží; tuť také středisko, kde několik drah se stýká, dráhy vybíhají na vše strany. Bohumín sám jest malé okresní město beze všeho významu.

V Bohumíně na nádraží bylo velice živo, veliké množství rozličného lidu, pasažérů, jedni sem, druzí tam, jak koho kam cesta vedla. Mezi jinými byl zde též jeden Dalmatinec ze Splitu, ve svém národním kroji a veškerým krámem na sobě, lišil se nápadně od ostatních; uměl už dosti německy i česky, ale nepozorovali jsme, že by byl ubožák čehos odbyl; radosť měl, když jsme naň promluvili jihoslovansky, byl katolík.

Dali jsme si v hostinci bílou kávu, i přisedli k nám dva Němci, dobrosrdeční lidé a ne hloupí, dobře jsme se s nimi bavili; tu pravil jeden ke mně přímo: »Zdáte se mi býti dobrý člověk, my také máme doma hodného kněze, ale je tuze Čech.« — Tedy vidíme, jaké živobytí mají Čecháčkové kněží mezi Němci, byť naskrz byl hodný, znal jazyk jejich, byl pilný, svědomitý, čistý jako anděl — ale je Čech — a to je chyba! A tak bývá nezřídka i mezi samými Němci duchovními, jest dříve Němec a pak katolík, a tak žádají vzhledem k nám, nejprv aby zapřel národnosť a pak bude účasten výhod a milostí! Zdaž se nám to neopakuje, ano, přímo nehlásá?

Tu z dlouhé chvíle, sedíce na nádraží, dali jsme se s jednou ženskou do řečí, vidouce, že jest velice zarmoucena; byla Slezanka z Těšína; mluvila velmi pěkně, plynně slezským nářečím a postěžovala si, několikráte mezi řečí bolesť jí zastoupila srdce, že musila ustati; slzy vytryskly jí z očí, byla v pravdě nešťastná, ulehčila si; ale byla osoba, ač prostá a služebná, však velice dobrá a srdce jemného, citlivého, tak mezi oblázkem lidu sprostého, obyčejného skrývá se nezřídka vzácný diamant, ale lidé ho neznají, neumějí oceniti.

Vsednuvše do vagonu, rozechvěni vypravováním ubohé ženy Slezanky, toužili jsme býti samotni; však přisedl k nám Moravan, jménem Adámek, muž čilý, podnikavý, as v prostředních letech, znalý poměrů nynějších, obdržev službu v petrolejní raffinerii na Rusi až za Samarou na Volze, kam několik dní drahou jeti musil. V Osviečinu vystoupil, jeda na Varšavu; tak Čecháčkové po všem světě jsou roztroušeni, a kdyby člověk kdo ví kam přišel, Čecháčka tam najde.

Za nedlouho přisedli do vagonu pán a paní, dle úboru viděti bylo zámožnosť a vyšší postavení v lidské společnosti. Paní držela v shawlu levé rámě obalené rouchem, jakoby měla nějakou bolesť, i chtěli jsme ji politovati a vyjádřiti svoji soustrasť, ale kterak jsme se podivili, když tu najednou vyzdvihne shawl a objeví se — papoušek, sedící na rameni. I jali se oba hned papouška hladiti, s ním hovořiti, jej laskati ano i líbati, což by chudému dítěti neučinili I pomyslili jsme: jak pak, kdyby nerozumný tvor silným zobcem klofl do tváře, do oka anebo do rtů. I jali se hned vypravovati divy o tom zvířátku a věc neměla konce — až to bylo nudné, dobře že jsme byli brzy u stanice. Jest dovoleno, míti nějaké nevinné vyražení, ale tropiti se zvířetem až příliš, takořka modlářství, jest hřích. Kdo ví, dají-li do roka žebrákům tolik, co ten papoušek je stojí. Na jedné straně přílišná citlivosť, na druhé necitelnosť.

Poptávajíce se, který hostinec by nám byl přiměřený, uslyšeli jsme, že »Grand Hôtel,« »Saský Dvůr« nebo u »města Drážďan.« Ale že Grand Hôtel vysílal svůj dostavník na nádraží, jeli jsme tam; zavezl nás do hostince za několik minut.

Bylo as 9 hodin večer, dorazili jsme do Krakova; již několik stanic před Krakovem jsme pozorovali, že se blížíme Polsku, nebo železniční vozy plnily se všude židy. Dostavník, který nás do Hôtelu vezl, byl elegantní, samý těžký, červený samet a vpřed veliké zrcadlo, ale passažéři se do něho netlačili, jeli jsme sami a sami. Zarazivše před Hôtelem, zpozorovali jsme, že to hostinec vkusný ano nádherný, nový, byl tu portýr Čech, jejž jsme vídali i v Praze. Koberce po stupních až nahoru, v pokoji, s okny na hlavní ulici, samý samet a

polstrování. I ohlédneme se po pokoji, spatříme u dveří, jak bývá připevněné oznámení, kolikrát na koho se zvoní: na sluhu, sklepníka pokojnou a t. p. a také taxu, co od čeho a zač se platí. I pohlédneme a čteme: od 1 pokoje za noc 2·25 kr. a teď další taxy, co za světlo, cídění bot, čistění kabátu atd. Pomysleme, toť hodně drahé, v Prusku bychom to pořídili za polovinu, za marky, co tu za zlatky — za feniky, co tu za krejcary, mámeť v Rakousku dost peněz — ale co platno, už jsme jednou tu, jinam nepůjdeme, budeme také jednou dělati pány, však to byl první hostinec v Krakově, a bylo tu čisto, a to už v Polsku něco znamená.

Bylo 11. září ráno, probudili jsme se v Krakově. Rádi bychom shlédli brzo co hodno vidění a daremným choděním času nemařili a aby nás někdo na to neb ono upozornil. I ptáme se domovníka, zdaž možno míti vůdce? On: I ano, hned! A hned přivedl človíčka, Poláka, Krakovského rodáka, který měl na hlavě ploskou čepici se znakem, že jest oprávněn, sloužiti za vůdce a vykládati. Nevyjednali jsme s ním, co mu za dopoledne dáme. Byl bývalý sedlář, pobyl po Europě, uměl 4 jazyky: polský, německý francouzský a anglický, v zemích těch všude pracoval a tak se jazyku přiučil, sloužil dobře cizincům za vůdce, avšak jak bylo patrno, neměl hlubšího vzdělání, ale naučiv se jistým věcem na paměť a stokráte již je odříkávav, byl jako vůdcové všude jsou, jen že člověka vodil. Bývají vůdcové ti druhdy i smělí, a když cizinec něco namítne, bývají uraženi, tvrdíce že oni musejí věci dobře věděti, ač nic nestudovali. V Krakově vůdce téměř není ani třeba, pro nevelikosť města, ale památností ze starobylosti jest tam hojně, a to již často a obšírně popsaných, že zde o Krakově psáti nebudeme.

Cesta z Krakova byla jednotvárná, tam jsme jeli v noci, neviděli jsme ničeho, proto jsme jeli zpět za dne, abychom shlédli krajinu, ale nezískali jsme mnoho, nevyznamenávať se nižádnou zvláštností. Za to jelo s námi z Krakova mnoho židů, kterých však ponenáhlu ubývalo, jak totiž jdouce za svými obchody, na stanicích vystupovali, až zůstal naposledy jeden jediný, starý, kašlavý, se svou nejdražší polovicí; jel do Vídně k některému znamenitému lékaři pro pomoc. Oblečen byl sprostě a špinavě, tak že by mu každý, kdoby jej byl potkal, spíše byl dal almužnu, než aby u něho hledal peníze.

Téhož dne odpoledne dorazili jsme do *Opavy*, hlavního města našeho Slezska. I doptali jsme se hned českého matičného gymnasia a v něm p. ředitele *Vinc. Praska*. Týž laskavě nás přijav, doprovodil městem a ukázal znamenitosti.

Poznali jsme tu i vel. p. Jana Vyhlídala, kooperatora v Jaktaři, předsedu spolku pro zakládání knihoven v obcích slezských mezi českým lidem. Kdoby měl knihy pro lid, třeba tištěné švabachem a mohl jich postrádati, pošli je na onu adresu, jest to hlavně pro opuštěné Čechy ve pruském Slezku. Minorité mají čistý kostel i klášter. U hlavního chrámu něm. rytířů jest ohromný podpěrací sloup z cihel, skrze nějž se chodí; toť věc zajisté neobyčejná. Na náměstí jest radnice, ale prý bez listin, vše ztraceno. Též nám ukázán dům sněmovní.

Že Opava trpěla častými požáry, nemá žádných starých staveb. Zkvétala opět, zvláště když za posledního století, vzdálena jsouc a

v ústraní, nepoznala nesnází Napoleonských válek. R. 1820. měli zde mocnářové tří velmocí sjezd.

V Přerově navštívili jsme gymnasium a sešli se s dávným milým přítelem; v Olomouci pak nový národní dům; bylo o trhu, pozorovali jsme, že sem Hanáci pilně chodí.

Syn kostelníkův.

Román. Napsal Carlos Frontaura.

Ze španělštiny přeložil **Fr. Dolejš.**

(Dokončení.)

XVII.

Vysvětlivky.

»Hleďme, pane spisovateli,« slyším přelaskavého čtenáře, »na vás lze poznati, jak zapomínáte na to, co píšete, a není divu: i já sám jsem zapomněl, kolikátého roku před narozením Krista Pána počal býti vydáván tento román.« Pane čtenáři, myslím, že mi dosud nemůžete vytknouti, že jsem na něco zapomněl. »A přec to tvrdím, poněvadž ani vás nenapadá, kdo byli — u kozla! — rodiče Isabely, o níž jste mi vždy vypravoval, že ji nalezli ve strouze rodiče ubohého malíře, jehož jste nechal už dávno umírati, a dosud nikdo neví, jak to s ním dopadlo, ač mám za to, že ho již snědli červi, neboť na to bylo času až dost.«

Pane čtenáři, připomínáte mi nesmířitelně mé chyby; ale dovoluji si vás upozorniti, že na to všecko již jsem pomýšlel, než tento román skončím. »Potom neříkám již nic, ač bych měl příčinu mluviti. Tak tedy: kdo byla matka? Také snad nějaký nešťastný mladý pán a nějaká nešťastná slečinka?«

Ne tak, pane. To ovšem by jí nebývalo lichotilo, kdyby zvěděla, že její rodiče byli z lidu. A proto také se nikdy o tom nedověděla; nechtěl jsem jí způsobiti lítost.

»Ale mne, pane spisovateli, si nerozhněváte, povíte-li mi, že Isabelka jest dcerou nějakého monarcha anebo nějakého provazolezce na Rastru. Račte se tedy se mnou laskavě sděliti, o to, čí byla dcerou.«

Byla dítětem jistého darebáka na druhou mocninu a ženské horší nad mor.

»A to měla ubohá pěkné rodiče! A jak se to stalo s tím vyhozením na ulici?«

Byl to přenáhlený čin její matky.

»Matka že by ji byla opustila? . . . Hrůzo!«

Jsou zjevy ve přírodě prapodivné, a jedním z takových jest matka, která opouští vlastní dítky. Bohužel, milý čtenáři, jsou takové příklady. Málo který týden uplyne, aby nebylo nalezeno na ulici odložené dítě, a to skoro vždy mrtvé.

»A jak se to událo?«

Matka Isabelina bývala hodnou dívkou, to jest pravda, a otec hodným hochem. Ona milovala jej velice, a on, jako všickni mužové, kteří jsou velice milováni, byl velikým příznivcem jiných, což jí zavdávalo mnoho příčin k žárlivosti. Žena ta byla učiněnou líticí, kdykoli se dověděla o některém kousku jeho hrozně slabé stránky, a pohrozila svému milenci, že toho dne, kdy jí zase něco podobného vyvede, odloží děvčátko, což bylo hroznou hrozbou pro něho, jenž něžnou dívenku tolik miloval. Jednoho dne dověděla se, že hodný ten hoch bavil se s jinou hodnou dívčicí, a šílíc žárlivostí, nenávistí a hněvem, vzala děvčátko a splnila strašlivou hrozbu. Za krátký čas však probudil se v ní cit mateřské lásky, i šla hledat dívky tam, kde ji odložila. Avšak té tam již nebylo. Rodiče malířovi ujali se zatím laskavě dítěte.

»A nyní povězte: nepřerazil otec toho dítěte kříž matce karabáčem?«

Nepřerazil, pane; muž ten, jenž byl hrubý nad všeliké pomyšlení, choval se jako hošík před onou ženou, a mimo to bývala by se mu vymstila; mohla ho poslati do žaláře, kam už dávno patřil. Byl zlodějem a vrahem.

»Aj, aj! Máte to sebrané tatíky v tom svém románě!«

A vidíte, jak jsem byl šetrný a soucitný k Isabele, že se nedověděla o svých rodičích!

»To vidím, pane; a udělal jste velmi dobře.«

A nad to, rozmilý čtenáři, za trest za své poklésky nepoznala Isabela svých rodičů, a to je — na mou věru! — dostatečným trestem, žíti a zemříti v této hrozné nejistotě, v té přetrpké muce nevěděti, komu děkovala za svůj život; avšak Isabela jsouc již obrozena, snášela odevzdaně svůj trest a těšila se pohledem na blaženosť sestry Dorotey, jež se shledala se svou matkou, a na radosť hraběnky de Tres Puentes, která zase nalezla dceru.

»Ale dosud jste mi nepověděl — ovšem jen mezi čtyřma očima — kdo byli vlastně rodiče Isabelini.«

Člověče, já myslil, že už jste to uhodl.

»Ještě ne, pane, ani nechci si tím hlavy lámati, nebo hned byste se dostal zase někam jinam.«

Nuže tedy, pane čtenáři, otcem Isabely bylo individuum, o němž se psalo mnoho v novinách; byl dopraven dvakráte na jedno místo, odkud pravidelně se již nikdo nevrací.

»Na šibenici? — A jak se to stalo?«

Zcela jednoduše; poprvé, když již měl oprátku na krku, obdržel milosť, a podruhé byl pověšen.

»Tedy — otcem Isabely byl nepochybně muž, který byl v chýši za Toledskou branou v ten den, kdy byl usmrcen sloužící hraběte de Tres Puentes, jemuž bylo uloženo, aby stopoval Chatu.«

Tak jest, on to byl.

»A matkou mohla by býti Chata.«

Uhodl jste.

»A kdo byla Chata?« Chata byla historickou ženou, která zemřela brzo ani nevím ve které káznici. Hrála mnoho rolí, mezi nimiž hlavní byla ta, že byla členem lupičského spolku, ukryvačkou zločinů všeho druhu, zastankou neřestí a pronásledovatelkou ctností, někdy vzne-

šenou damou, ženou politickou a policejní agentkou. A za tak mnohonásobného zaměstnání při svém ostrovtipu a nelíčeném chování konala takové činy, že bych z nich mohl sepsati román. A její vliv vystoupil tak vysoko, že pouze jí podařilo se poprvé zachrániti svého milence od hanebné oprátky; ale podruhé již ho nevysvobodila, poněvadž se do toho vložil sám satan, a na jevo vyšly všecky zločiny obou, a pouze pohlaví svému měla děkovati, že vyvázla se zdravou kůží, ovšem aby trávila zbytek svého života v polepšovacím ústavě; zda se polepšila, o tom kroniky mlčí; ale není třeba se domnívati, že učinila snad ještě mnoho svévolností, ježto nebylo jí to již možno.

»Dobrá,« praví čtenář; »jsem s tím spokojen, jak jste mi vysvětlil, kdo byli rodiče Isabely; ale ještě jste se úplně nevyslovil. Rád bych věděl, kdo byla ta stařena, která zemřela v ulici del Tribulete, v jejímž slamníku byl nalezen svazek listin, mezi nimiž byla i závěť D. Tomáše Meka ve prospěch jeho dcery.«

Hleďme, pane čtenáři, kdybyste mi to nepřipomněl, býval bych zapomněl na tu stařenu, která nyní raduje se u Pána Boha, šlechetně-li smýšlíme.

»A nejenom schází, abyste nám pověděl historii té paní. Ještě nám máte říci, kam se — ke kozlu! — poděl kostelníkův syn a co se s ním stalo.«

Abyste se toho dověděl, musíme se vrátiti k prvním kapitolám tohoto románu.

»Člověče — pro pět ran do hlavy! — třeba jste mi chtěl zaplatiti na to kočár, nevrátím se pro živý svět k prvním kapitolám vašeho schátralého románu, a také žádného čtenáře nenaleznete, který by se odhodlal k tak hrdinnému činu. Ale ať už to jednou víme. Kdo byla ta stařena?«

Ta stařena bývala kdysi hezkou mladicí a sloužívala jako komorná v domě D. Tomáše Meka. Z komorné dostala se za hospodyni.

»To už tak obyčejně bývá.«

Byla zasvěcena ve všecka tajemství svého velitele.

»To jsem také čekal.«

Věděla o děvčátku, jež bylo D. Tomáše Meka a které potom jako jeptiška zmizelo z kláštera; věděla, že D. Tomáš vyhotovil závěť ve prospěch dívčin, věděla, kde závěť tu choval, věděla ještě o mnoho jiných věcech a doufala po celý svůj život, že Don Tomáš jako řádný a slušný muž pojme ji za ženu, nebo vídáme tisíce dokladův, jak přeznamenití pánové oženili se se služkami, komornými nebo klíčnicemi. Ubohá ta žena byla příliš nezkušená.

»To poznávám.«

»D. Tomáš Meko nechával ji mysliti si na všecko, nač chtěla, a tak měl věrnou služebnici, která mu neuloupila ani niti, doufajíc, že v ten aneb onen den to bude všecko její, a sloužila mu s nevšední péčí, vidouc v něm svého budoucího manžela. Ale jednoho dne napadla Dona Tomáše Meka bláznivá, Isabela vrhla mu kostky, a on se s ní oženil. Služebnice viděla všecky své naděje zklamány. Byla laskavá, věrná, starostlivá, ale to všecko bylo nadarmo. Stárla, neměla úspor ani nadějí, že se stane svou paní. A poněvadž byla ne příliš nadaná, myslila si to, co nyní budete čísti: »Ten poběhlík,« pravila si, a měla důvody, aby tak nazývala svého pána, »může zemříti každé chvíle. Vezmu tu závěť, v níž hlásí se ke své dceři, ne-

udávaje však při tom jména její matky, a potom vytasím se jako její matka; ovšem napřed musím jí vyhledati.«

Vzala tedy listiny svého pána s sebou a jala se pátrati po sestře Dorotee, s níž se shledala teprve na svém úmrtním lůžku. Nešťastná ta žena snášela mnoho od té doby, kdy opustila dům svého pána, byla několikráte nemocna a upadla v nejtrapnější bídu; na místě, aby vrátila listiny jejich vlastníkovi a žádala ho o podporu, hledala stále marně jeho dcery, o níž věděla pouze, jak se jmenuje, a konečně dokonala v politováníhodném stavu, v němž jste ji spatřil, milý čtenáři!

»Což vám, člověče, prošlo již mnoho věcí, kterým ne hned tak snadno lze věřiti; ale nepozoroval Don Tomáš Meko, že mu někdo ukradl závěť?«

Pane čtenáři, od té chvíle, kdy se ten muž oženil, ztratil hlavu; Isabela jej tak pobláznila, a mimo toto pobláznění ještě byl ministrem a předsedou ministerstva, a tu není divu, že ani nepodíval se na závěť, o níž myslil, že jest na bezpečném místě. Je to správné?

»Správné, muži, správné; však už jsem tak rozmrzelý, že vám věřím všecko.«

Děkuji. A nyní se podíváme, jak končí dráhu svou kostelníkův syn, a zároveň také budeme míti potěšení poznati blaženou tu bytost, jíž se podařilo rozhárati v sestře Dorotee čistou a vznešenou lásku; a s tím a ještě s nějakým tím vysvětlením, stojíte-li o ně, román skončím.

»Člověče,« volá čtenář, »hleďte na ten div, jak lituji, že nejsem kostelníkem anebo něčím takovým, abych zatáhl za zvonec! Díky Pánu Bohu, že skončíte už ten román.«

Jen pomalu s tím nadšením, pane čtenáři, ještě jsme tak daleko nedospěli.

»Že nedospěli, a kam tedy? Věřte, pane čertovský spisovateli, že s nikým jako s vámi nedospěl jsem na tak vysoký stupeň trpělivosti a shovívavosti. Ale mnoho chutí již nemám s vámi se déle baviti. Dokončete rázem román, a odpouštím vám milerád vše, co mne uvádí skoro v zoufalosť.«

Jest mi velice líto, příteli; ale jste na omylu; není to román, který nyní skončím, nýbrž kostelníkův syn.

»Aha! Vy jej tedy zabijete. To jest nejkratší vyrovnati se tak s lidmi. A nač asi zemře tento nebožák? Bezpochyby ho skolíte nějakou ranou?«

A kdo by mu jí dal?

»Třebas on sám, člověče.«

Pro Pána Boha, pane čtenáři, jak jen můžete chtíti, aby ten, kdo právě vyznal své viny, který se smířil s Bohem, dopustil se tak hrozného činu?

»Člověče, to je pravda; jste v právu — proti svému obyčeji.«

On se nemůže sklátiti jednou ranou, ba, není ani příhodné osoby, která by ho usmrtila.

»Ale poslyšte, žijeme přece v době, kdy se rány se všech stran jenjen sypou.«

Na tom nesejde; ve vesnici, do které se kostelníkův syn vrátil, byl lid holá dobrota, neschopný, aby někoho srazil ranou; však jsem vám to už pověděl v prvních kapitolách tohoto románu; onen muž, jenž vystoupil z vlaku a zamířil k obydlí tety Tordy, která byla

velice sklíčena ze ztráty vola, lokomotivou rozplácnutého, byl právě kostelníkův syn. Pamatujete se, jak teta Torda, matka ubohé Teresy, kterou svedl onen muž, což bylo prvním jeho povedeným kouskem, spatřivši jej se ulekla, padla do mdlob a zemřela?

»Ano, pane, již se pamatuji; nejspíše ubohá ta žena měla tušení o tomto románu a nechtěla v něm hráti první roli. Nuže, pokračujte, abychom viděli, jak se vypletete — u kozla! — z tohoto bludiště.«

Kostelníkův syn, jehož nepoznali ani mladí, ani staří obyvatelé té dědiny, šel se zpovídat k panu faráři, a ten jej hned poznal.

»Že se zpovídá již podruhé?«

Ano, pane; býval tak velikým hříšníkem, že není divu, že tak dlouho nesblíživ se s Bohem chtěl nahraditi zmařený čas. Když vypověděl panu faráři všecka svá dobrodružství a všecky hříchy a jevil předsevzetí se polepšiti, uznati ubohou Andreu za vlastní dceru a zasvětiti se úplně ubohému tomu tvoru, přislíbil pan farář, že jí oznámí radostnou tu novinku; ale Andrea odmítala otce říkouc, že raději po celý život chce choditi žebrotou nežli žíti s člověkem, který zavinil smrť její babičky.

Andrea vidouc přicházeti svého otce chvěla se jako osyka a utíkala se k panu faráři pod ochranu; ten jí vypravoval o smutné historii její matky, pověděl jí, jak šla hledat do Madrida svůdce, jenž ji odmítl a nechtěl znáti, a ubohá dívka říkala: »Tak já zachovám se k němu, jako on zachoval se k mé matce.«

»Ale, člověče, vždyť byl jejím otcem, a děti nemají býti soudci svých rodičů.«

Máte pravdu, a těší mne, že mám čtenáře, kteří smýšlejí tak rozumně; než, jste zajisté přesvědčen, že dívka měla své důvody, proč nelnula k otci.

Dobrý kněz podjal se záslužného skutku, aby pochopila, že jest povinna láskou a úctou ke svému otci, zapomenouc na jeho poklesky a pamatujíc jen na dobrodiní, které jí hodlá prokazovati tím, že ji přijímá za dceru, že jí bude vůdcem a ochrancem v životě. Mnoho práce stálo to staříčkého duchovního, ale konečně přece docílil, že se dívka nedívala na svého otce s hrůzou.

Tento usadil se ve vesnici, udílel almužny chudým rodinám a snažil se všemožně, aby si dobyl lásky všech.

»A přes to přese všecko jej zabijete?«

Ano, pane; tento muž, jenž způsobil tolik útrap ubohé nevinné matce dívčině, nešťastné babičce, vlastní dcerušce a kromě toho celému národu, zneužívaje své moci vůbec a zvláště vůči mnohým rodinám, zbavuje řádné otce postavení, aby úřady ty prodával těm, kdo mu více nabízeli, musil také trpěti.

»A co se stalo?«

Nevím, pamatujete-li se na ubohého psa, jenž náležel jistému lovci ve vesnici a byl jeho jediným přítelem, jak se stal jednoho odpoledne také obětí kostelníkova syna.

»Tak trochu se mi rozblesklo.«

Ten pes lichotil mu jednoho odpoledne v poli, a za odměnu dostalo se mu několika broků, jež ho oslepily. Kostelníkův syn v návalu své zpupnosti neváhal raniti tak krutě ušlechtilé zvíře a naplniti hořem duši jeho pána, který neměl rodiny, ani přátel, ani jiného jmění mimo toho psa. Pán jeho po pěti nebo šesti letech

zemřel, ale pes jej přežil a dosáhl pokročilého věku jako málo který pes. Všickni sousedé dávali jísti starému zvířeti, kdykoli přišlo do vesnice; zpravidla trávil pes mnoho dní v lese, ve kterém provázíval svého bývalého pána na lově, a přicházel do vesnice veden jsa svým znamenitým pudem, když proběhav les přesvědčil se, že tam není jeho pán, i vracel se zase do lesa přesvědčiv se, že jeho pán není ani ve vesnici. Tak živořil pes, a tu v lese, tu zase ve vsi bylo slyšeti jeho smutné vytí, jímž volal po svém pánu.

Když se vrátil do dědiny kostelníkův syn, pes nevycházel již dávno z lesa, tak že se všeobecně myslilo, že padl někam do rokle, z níž nevyvázl, anebo že zahynul nečistou vyraženinou, kterou bylo jeho tělo poseto.

Jednoho odpoledne, dva měsíce po příchodu kostelníkova syna do dědiny, vyšel si tento do lesa s tím úmyslem, aby zastřelil nějakou hezkou koroptev a přinesl jí své dcerušce; sotva vystřelil, objevil se před ním obrovský pes; ale bázlivý, vychudlý, se sježenou srstí. Kostelníkův syn nevystřelil než jednu ránu ze své dvouhlavňové ručnice a vida blížiti se rozlícené zvíře, měl je za vlka a vypálil. Rána zazněla, a kostelníkův syn ležel na zemi a cítil, že jest hrdlo jeho sevřeno. Když se vzpamatoval, spatřil ležeti vedle sebe mrtvého psa, ale sám byl sbrocen krví. Raněné zvíře vyskočilo totiž na lovce, porazilo jej a zakouslo se mu do hrdla, načež kleslo, aby již nepovstalo.

»A usmrtilo kostelníkova syna?«

Kostelníkův syn se zdvihl, umyl si hrdlo v potoce a přiložil si na ránu šátek.

»Nu, a to je toho! Marně jste mne polekal. Čekal jsem, že mi povíte něco hroznějšího.«

Jen počkejte, není to jen tak; pes, který kousl toho člověka, byl vzteklý. Tedy vaše uleknutí bylo dle všeho oprávněno.

»Ovšem. A zuřil kostelníkův syn?«

Po dvou měsících, když již na psa skoro zapomněl, počaly se jeviti na něm příznaky choroby. Byli zavoláni mastičkáři, aby ho vyléčili, užito bylo všech možných léků, ale nadarmo; syn kostelníkův zemřel jako vzor křesťanské obětivosti pro všecky, ustanoviv dědičkou celého jmění svého svou dceru a poručil jí Isabele, své bývalé milence, která rovněž se dala na dobrou cestu, jak čtenář ví. — A nyní, pane čtenáři, schází ještě, jaká byla ta láska sestry Dorotey, a za tím účelem mějte ještě trochu trpělivosti.

Ludvík, mladý malíř, onen nešťastník, jenž se vrátil z Italie pln jsa illusí, doufaje, že se žasnoubí s milovanou Isabelou, po všech těch příhodách, které jsem naznačil v některých kapitolách, zvláště pak po návštěvě Isabely v chudobném podkroví, kam se s ním odstěhovala ubohá slepá matka, byl ve stavu tak zubořeném, že lékař Don Serafin myslil, že se přiblížila poslední hodinka toho krátkého, ale osudem tak stíženého života. Totéž myslila sestra Dorotea, která stala se matkou stařeny, již neštěstí slepoty zbavilo slasti ošetřovati s mateřskou péčí syna, i matkou anebo lépe řečeno sestrou nebohého, stále a stále snažíc se vypuditi ze srdce osudnou lásku.

Čtenář se pamatuje, a nepamatuje-li se čtenář, pamatuji se já, že stařena se svým synem nebydleli již v onom přístřešku od toho

dne, kdy Isabela se odvážila znesvětiti svou přítomností onen smutný chrám utrpení.

Lékař vida hrozné rozrušení, jež zavinila žena ta svou návštěvou, pravil ke šlechetné Milosrdné sestře: »Mladík zemře, nelze se tomu vyhnouti, a Bůh ví, že chci stůj co stůj prodloužiti jeho život, nejen že jest to vznešená a dobrá duše, nýbrž také proto, že jest nadaným umělcem.«

»A což není pomoci, done Serafine?«

»Bůh může učiniti vše. Bylo by třeba vzdáliti jej odtud, dopraviti jej na nějaké místo daleko od města, do nějakého domu, odkud by byl vzhled do širého pole, aby mohl volněji dýchati, kde by se jeho hruď mohla volněji rozšiřovati.«

»Ó, ano, ano! A co učiníme?«

»V Carabanchelu, na nejvyšším jeho vrcholu, má jistý můj přítel dům, v němž nebydlí. Vykonám milosrdný skutek a poprosím ho, aby nám jej zapůjčil pro našeho nebohého nemocného.«

A vskutku po dvou dnech byli dopraveni oba do venkovského domku, nemocný na nosítkách a slepá v kočaře. Churavý pozbyl vědomí od výstupu s Isabelou, a to usnadnilo velice jeho přenesení. Ubohá matka myslila, že jí syn umřel, a proto že ji vezou z domu; ale sestra Dorotea, která s ní jela, pověděla jí pravdu, a stařena ta věřila slovům, která pronášela ta ústa, jichž nikdy neposkvrnila lež, že se ihned upokojila a nabyla mysli.

Když byly obě nešťastné bytosti již v novém příbytku, strávil nemocný první noc ve hlubokém spánku, ale když vycházelo slunce, tu dotekl se jeho sluchu veselý zpěv dvou ptáčků, kteří byli umístěni v pozlacené kleci v okně.

Ludvík otevřev oči oddychoval volněji, a zdálo se, jakoby s potěšením ssál do sebe čistý ten vzduch. Ohlédl se kolem, ale vše bylo mu nepovědomo. Pokoj byl velký a opatřen prostým, ale vkusným nábytkem. Nad postelí visely sněhobílé záslony; vedle postele stálo sedadlo, na němž seděla jeho nevinná matka pohřížená ve sny; proti loži bylo otevřeno veliké okno, jímž vcházely teplé paprsky vycházejícího slunce; v dáli bylo viděti husté větvoví a daleký obzor. U nohou lůžka stála sestra Dorotea, pozorujíc napjatě dojem, jaký působila tato změna na nemocného.

»Kde jsem?« tázal se slabě.

»Kde nabudete opět svého zdraví, je-li v tom vůle Boží.«

»Slyším andělský hlas,« pronesl jinoch, snaže se zdvihnouti hlavu, aby pohleděl na toho, kdo s ním mluví. Spatřiv sestru Doroteu zvolal: »Jak spanilá!«

»Nepoznáváte mne?« pravila tato. »Jsem táž jeptiška jako vždy, která vás ošetřovala po všecky minulé dny, po všecky ty neutěšené dny, kdy vám bylo tak zle.«

Jinoch při vší své chorobě vyhlížel též krásně: aureola utrpení dodávala mu nevýslovného kouzla; jeho mladistvé čelo, zahalené mráčky bolu, bledosť, smutný úsměv, jenž se zračil na jeho bezbarvých rtech, činily dojem pohledu na mučeníka.

Sestra Dorotea pohleděla naň a pocítila v srdci něco, co nelze vylíčiti; cítila hlubokou soustrasť a nesmírnou touhu zachovati život, jejž, jak se zdálo, Bůh již si vyvolil. V témž okamžiku, kdy po lících nemocného kanula horká slza, plynula po překrásných lících Milo-

srdné sestry jiná vřelá slzička. Láska vnikla do srdce, jež až potud zasvěceno bylo pouze milosrdenství. Avšak nebylo-li také milosrdenstvím milovati tohoto ubohého jinocha?

— — — — — — — — — — — — — —

»Pane spisovateli,« řekne čtenář, »tohle, co mi zde povídáte, že totiž Milosrdná sestra, jeptiška, zamiluje se do nemocného, do umírajícího, není zrovna příliš katolické.«

Ano, pane, a přísně katolické; upozorňuji vás, že tato Milosrdná sestra byla úplně svobodna ve svém jednání a tenkráte, když se oddala péči o nemocné, nepronesla žádných slibů; právě proto, že jich nepronesla, opustila klášter, kde plynuly první dni jejího života.

»Dobrá, muži, dobrá; však to víme. Ale jak nám chcete namluviti, že mladík, úplný souchotinář, se vyléčil. Proti souchotinám není léku.«

Souchotináři, stejně jako jiní nemocní, mohou býti vyléčeni, chce-li Bůh, a Bůh chtěl, aby se Ludvík vyhojil. Jste s tím spokojen, pane čtenáři?

»Nejsem, muži, nejsem; ba, zdá se to pravdě ještě nepodobnější; tenkráte, když jste nám vypravoval o tomto člověku, vylíčil jste nám jej tak neutěšeně, že všichni čtenáři jsme byli přesvědčeni, že jest již dávno pod zemí.«

Nuže, teď vidíte, jak spisovatel může vzkřísiti mrtvého, kdy se mu zlíbí.

»Již to vidím; ale co se tedy stalo? Řekli si jednou za svitání neb odpoledne, že se mají rádi, a on byl hned zdráv.«

Ne, pane, po všecka ta léta si to neřekli. On přísahal kdysi, že nebude nikdy mužem jiné ženy než Isabely. A ještě jeden důvod: Ludvík roznítil v Italii, jak jsem se již zmínil při jiné příležitosti, náramnou vášeň ve šlechetné dívce, která se láskou utrápila k smrti vidouc, že se vrátil do Španěl a ji opustil.

»Ale ona umřela.«

A Ludvík umínil si nikdy již nemilovati. V lásce své k Isabele byl tak nešťasten, a jiná zase v lásce k němu byla tak nešťastna, že Ludvík byl přesvědčen, že láska jeho by byla osudnou. Mimo to tato žena v přísném hávu Milosrdné sestry vzbuzovala v něm tak velikou úctu, že nikdy by se nebyl odvážil pošeptati jí nějaké slovo o světské lásce. A nad to nebylo mu lze nijak zjistiti, že by jej sestra Dorotea milovala.

»Ale povězte přece, jak si to řekli ti dva ubozí zamilovaní, že se mají rádi? Tuším, že je zasnoubíte. Ano, učiňte je šťastnými, třeba civilním sňatkem, jak jest dnes v obyčeji.«

»Poslyšte tedy, co se stalo. Sestra Dorotea nalezla matku. Té vylíčila celý svůj život, odhalila před ní své srdce a vyjevila jí nesmírnou tu lásku, kterou skrývala v hloubi srdce.«

»Však už rozumím: matka nalezla vhodné prostředky, aby tuto lásku korunovalo přešťastné spojení.«

Jednoho dne odebrala se vdova po hraběti de Tres Peuntes do malířova obydlí . . .

»Odpusťte, pane spisovateli, napadá mne otázka. Z čeho byl živ malíř po svém uzdravení? Či vydržovala syna s matkou ta Milosrdná sestra?«

Ne, pane; malíř přestěhovav se do skrovného domu v též osadě maloval, a lékař Don Serafin prodával v Madridě jeho obrazy. A znamenaje na svém šlechetném příteli, že tento chce splatiti vše, co mu půjčil v jeho dlouhé chorobě, hodný ten lékař počínal si zvláštním způsobem. Nesl obraz na prodej a potom mu řekl, že jej prodal na příklad za dvacet tolarův a že mu dává jen šestnáct a ty čtyři že si sráží. Chápete, pane čtenáři, že to byla šlechetná lež, aby upokojil mladíkovu citlivost.

»Tak tedy jeho nedostatečné malby dostačily, aby uživil se malířstvím? Vždyť ve Španělích krásné umění málo komu dává chleba.«

Mýlíte se, pane; jeho obrazy byly uměleckými perlami, a několik rozumných mužů získalo ty ostatní.

»Dobře, dobře, pokračujte jen, aby už byl konec.«

Pravil jsem, že jednoho dne matka sestry Dorotey odebrala se do malířova obydlí. Nedala se poznati; Ludvík a jeho stařička máť nevěděli dosud o veliké radosti své přítelkyně, sestry Dorotey; nevídali jí mnoho dní, ale nedivili se tomu, poněvadž tomu byli zvyklí; vždyť sestra Dorotea plnila také jinde své poslání.

Hraběnka vzala si za záminku přání, chtěl-li by malíř vymalovati její dceru. Ludvík odpověděl, že jeho povoláním jest malba a že milerád to učiní.

»Ukaž této paní,« pravila slepá stařena, »některou z podobizen, které máš v pokoji. Ach, drahá paní, jsem odsouzena, abych nezřela na obrazy svého syna, a těší mne velice, kdykoli na ně hledí někdo jiný u mé přítomnosti, poněvadž vím již napřed, že bude vychvalovati velice mého syna. Odpusťte tuto neskromnost nešťastné matce.«

»Ten muž jest hoden lásky mé dcery,« pomyslila si hraběnka.

»Paní,« pravil Ludvík, »máť moje, ač slepá, vidí ve své obrazotvornosti v mých dílech dokonalosti, jichž tam není.«

Vyšel a za chvíli vrátiv se s obrazem pravil: »Zde jest něco, čeho si nejvýše vážím.« A postavil obraz před hraběnku.

»Ach!« zvolala tato. Obraz představoval Milosrdnou sestru a tato byla živou podobou sestry Dorotey.

»Líbí se vám, paní?« tázala se ubohá slepá.

»Jest překrásný. Přeji si, abyste mi vymaloval také takový.«

»Také takový? Nějakou Milosrdnou sestru?«

»Ne; zrovna tutéž Milosrdnou sestru.«

»Paní, rozuměl jsem, že si přejete podobizny své dcery.«

»Ano, své dcery, a na vás záleží, abych jej měla co nejdříve, neboť dcera má jest originálem tohoto obrazu.«

Smějete se, pane čtenáři, této příhodě, kterou jsem přichystal, abych docílil effektu? Nuže, slyšte dále. Jste zajisté přesvědčen, že čeho se malíř neodvážil nikdy říci sestře Dorotee, to odvážil se pověděti hraběnce de Tres Puentes seznav, že jest matkou jeho milenky. A na to také čekala hodná ta paní, která věděla, že její dcera nebude šťastna, leč až bude spojena s tímto mužem. Více než dvě hodiny radili se zamilovaný a ta, která měla brzo státi se jeho tchyní, a když tato sdělila se o některé črty ze svého života a z dějin své rodiny, slepá máť, která pozorně vše poslouchala a tušila blízké štěstí svého syna, vzpomněla si, že rodina Carvajalova byla s ní nejúžeji spojena svazky důvěrného přátelství. Hraběnka de Tres Puentes

vyšla z domu malířova naplněna jsouc radostí a spokojeností a spěchala oznámit své dceři novinky o jejím budoucím štěstí. Ludvík žádal jí formálně o ruku šlechetné Dorotey, přivolí-li tato. Avšak hraběnka dobře věděla, že její dcera svolí.

Isabela, sestra Dorotea a hraběnka od těchto příhod anebo lépe od té doby, kdy je spojila Prozřetelnosť, bydlely spolu. Hraběnka vrátila se veselá a roztoužená proti svému obyčeji, neboť ač nalezla dceru, přece spočívaly na jejím čele mraky hluboké trudnomyslnosti.

Isabela se jí tázala, co jest příčinou té změny.

»Ta nejoprávněnější, milá družko, totiž štěstí mé dcery. Bohu se zalíbilo, abych usnadnila Mu cestu. Dorotea bude šťastna.«

»A já rovněž, neb od té chvíle, kdy mne přijala za svou milovanou sestru, její blaženosť jest mou blažeností a její utrpení mým utrpením.«

»Nuže, dobře, Isabelo; nemluvte o tom s Doroteou, poněvadž chci býti já první, která vám to oznámí: Dorotea se zasnoubí.«

»Zasnoubí? A nic mně o tom neřekla?«

»Proto, že ani ona o tom neví; neb ona na sňatek nepomýšlí.«

»Nerozumím dobře.«

»Dorotea miluje muže nejhodnějšího své lásky, jenž ji rovněž něžně miluje; ale nikdy si to nepověděli. Já, jež jsem věděla o tajemství své dcery, způsobila jsem, že ten muž přede dvěma hodinami žádal mne za ruku mé dcery.«

Sestra Dorotea vešla. Přicházela z kláštera, kdež ošetřovala po tři dni umírající sestru. Hraběnka objala ji srdečně a pravila jí: »Drahá dcero, již jest čas, abys odložila tento háv a oděla jiný, jenž sluší více tvému věku a tvé kráse.«

»Matko, neviděla jsem nikdy čestnějšího kroje nad tento šat. Miluji jej nade všecky poklady a bohatství, jež by mi nabídl tento svět. Tento drsný háv byl ochrancem mé ctnosti, on vzdaloval ode mne ctižádostivé a marnivé myšlénky, veškeré myšlénky světské. Požehnán budiž tento kříž, který jsem nosila stále na srdci, jenž mi dával vždy sílu proti lidským vášním! Tak sloužím Bohu. Mohu-li toužiti po větší blaženosti?«

»Bůh,« promluvila po delší přestávce hraběnka, »chce tě ještě víc odměniti. Ve tvém srdci, dcero má, skrývá se hluboké tajemství, s nímž jsi se svěřila pouze mně.«

»Ach, nevzpomínejte mi toho nyní, matko . . . To jest jen illuse . . . Již přešla . . .«

»A povím-li ti, že tato příjemná illuse tvého srdce stane se skutkem na jediné tvé slovo?«

»Nerozumím tomu, co díte, milená matko!«

»Nuže, porozumíš tomu: Prozřetelnosť seznámila mne při příležitosti s Ludvíkem, nadšeným umělcem, jehož jsi ty zachránila od smrti a jehož miluješ, jak jsi se mi sama svěřila.«

»Vy jste jej seznala?«

»Ano; přesvědčila jsem se, že chová ve svém srdci pro tebe nesmírný poklad lásky.«

»Ach, matko má, neprobuzujte ve mně té lásky!«

»Žádal mne o tvou ruku.«

Sestra Dorotea nemohla opanovati pohnutí. Její vůle nebyla s to, aby umlčela jako až doposud hlasu svého srdce, plného lásky; tato láska probouzela se mocně v její duši.

»Matko má,« zvolala vrhajíc se hraběnce v objetí, »blahoslavená máti má!«

Obě plakaly, spočívajíce v těsném objetí.

»Avšak jsem řeholnice,« pronesla po chvíli sestra Dorotea. »Mám opustiti nešťastné? Mám zbaviti Boha jedné z prostřednic Jeho milosrdné vůle? Mám odložiti tento háv, aby svět vším právem vinil mne ze zbabělosti? Mám prchnouti od svých dobrých Milosrdných sester, k nimž jsem se dobrovolně přidružila?«

»Ano; žádná přísaha tě nevíže. Bůh ti pokynul, že jsi se nezavázala přísahou k životu v tomto přečestném postavení, v němž jsi až podnes žila. Bůh patřil na to, jak obětivě plnila jsi až do dneška své řeholní povinnosti, a Bůh bude žehnati tvému novému stavu, v němž Mu budeš moci také sloužiti a býti, jako až posavad, útěchou trpících. V každém životním postavení lze pěstovati milosrdenství, lze milovati Boha a Jemu sloužiti.«

Sestra Dorotea radila se se svým zpovědníkem a s představenou kláštera, a tito byli stejného mínění, že Milosrdná sestra jest ve svém jednání volnou.

Isabela hořela zvědavostí. »Kdo je ten muž, jehož miluje Dorotea?« tázala se sama sebe. »Jak to, že ona byla pořád tak sdílná se mnou a tajila se pečlivě se svým tajemstvím?«

Než, chovala k sestře Dorotee velikou úctu; nezapomněla nikdy, že tato byla vždy čistá duše, a že ona naopak velice se provinila. Neřekla-li jí Dorotea ničeho, měla k tomu zajisté důvody; nezbylo jí nežli mlčeti a čekati.

Svatba byla určena na den Panny Marie Carmelské, kterou řeholnice vzývala vždy jako svou patronku a ochrankyni. I vyhledala Isabelu a pravila jí: »Ty, sestro, podivila's se, že jsem ti nezjevila, kdo jest muž, s nímž se zasnoubím.«

»Co ty činíš, sestro, jest vše dobré; přiznávám se ti, že jsem byla jata velikou zvědavostí; ale to už je zakořeněná stránka v mé povaze. Ty, jež jsi tak hodná, budeš shovívavou k té, která nebyla shovívava k tobě, která si tě však vyvolila za vzor. Chceš-li snad nyní ukojiti mou zvědavosť, nečiň toho, pro Bůh tě prosím; chci se sama potrestati a nechci toho věděti dříve, až budeš státi před oltářem se svým ženichem.«

»Avšak chtěla jsem . . .«

»Odpusť, nechci to věděti až zítra. Den tvého štěstí bude pro mne dnem blaha. Nyní k mé spokojenosti neschází mi než jedna věc. Ráda bych věděla, že vznešená ta stařena, která mi byla matkou, a onen přeněžný bratr, k nimž jsem se tak nevděčně zachovala, odpustili mi při své smrti; oni zemřeli, a ach, zemřeli mou vinou!«

»Sestro, jsem jista, že ti odpustili; ale vím také, že nezemřeli.«

»Můj Bože! A ty to víš? Půjdu jich prosit za odpuštění, půjdu políbit ruky tomu muži a nohu oné svaté ženě. Chci věděti, že jsou šťastni a že mi odpustili.«

»Upokoj se, sestro; splníš své přání; slibuji ti to.«

»Ach, jak jest Bůh ke mně milostiv!«

»Takovým jest vždy ke svým dítkám.«

»Ano. Sestro, ještě jedno přání chovám. Zítra odložíš toto roucho a tuto roušku; já vezmu obé na se; nahradím tě mezi Milosrdnými sestrami.«

»Rozvážila jsi to dobře? Jest to život plný obětí, sebezapření, utrpení, a to všecko by tě čekalo.«

»Po tom všem srdce mé dychtí.«

— — — — — — — — — — — — — — — —

Za prvního ranního zákmitu konala se svatba. Ludvík a matka čekali již v kostele, když tam vešla Dorotea s hraběnkou.

V kostele bylo dosud šero; Ludvík nepozoroval osoby, která klečela za jedním sloupem. Vedl za ruku matku, která jsouc slepá, kráčela jen s velikou obtíží.

Osoba ta byla ženská postava, Milosrdná sestra.

Když spatřila, jak kráčí mimo ni stařenka, opřena jsouc o páži mladíkovu, zabušilo jí srdce, a hned se upamatovala na tu, která bývala její matkou, a na toho, jenž býval jejím snoubencem, ale netušila, že by to byli oni sami, ba ani jí nenapadlo, že to byl ženich a jeho matka.

Brzo viděla, jak jinoch podává před oltářem ruku Dorotee, a jak hraběnka drží za ruku dojatou slepou stařenu.

Isabela přiblížila se k oltáři, a v tom okamžiku, když dokončil kněz svatební obřad, bylo slyšeti výkřik, ale ne žalosti, nýbrž radosti. Isabela poznala obě ty bytosti, jejichž odpuštění bylo jediným jejím žádoucím přáním; Isabela to byla, která se vrhla na kolena před ubohou slepou, líbala její roucho, její ruce, její líce a prosila ji za odpuštění. Ludvík jí nepoznal.

»Jest to má sestra,« pravila mu Dorotea, »a ty's byl jejím bratrem ve svém mládí a nyní budeš jím zase.«

— — — — — — — — — — — — — — — —

Zdá se mi, že není ani třeba říkati čtenáři, že ubohá slepá byla šťastna, že i malíř byl šťasten, a Dorotea — ani už nemluvím.

Isabela, jíž se dostalo odpuštění od malíře a od té, jež bývala její přelaskavou matkou, byla rovněž šťastna a ve svém novém stavu Milosrdné sestry jala se napodobovati vznešený příklad ctnosti, jejž jí dala sestra Dorotea. Jmění Dona Tomáše Meka, jež jí náleželo, oblažilo mnoho chudých.

Po desíti měsících manželství dostali Ludvík a Dorotea spanilé děvčátko; Bůh jim poslal anděla v týž čas, kdy vznášel se k nebesům druhý, ubohá slepá stařena, která skonala žehnajíc svým dětem a sestře Isabele, jež ji dlouhý čas oplakávala.

»A co se stalo,« ptá se čtenář, »s Andreou, dcerou kostelníkova syna, jemuž Bůh dej lehké odpočinutí?«

Dostala se do Madrida, a tam starala se o ni Isabela; nežila však dlouho. Takové bylo její uleknutí, když spatřila umříti svou babičku při příchodu kostelníkova syna, že velice ochuravěla a přese všecku péči byl její život životem kvítka, které otevřevši poprvé svou korunku, jest svanuto dechem vichřice.

»A co jste si počal — u kozla! — s osobami druhého řádu v tomto románě?«

Chtěl jsem vám, pane čtenáři, o nich vypravovati přezajímavé věci; ale jak tu byla v Madridě poslední cholera, všechno mi to pomřelo.«

»Pán Bůh jim odpusť a vám také, že jste tak dlouho zneužíval trpělivosti svých čtenářů.«

Děkuji mnohokráte, pane čtenáři!

Národopisná výstava československá v Praze roku 1895.

Napsali **Ed. Šittler** a Dr. **Ant. Podlaha.**

III. Sbírka staročeských obrazův a soch Marianských.[1])

(Pokračování a dokončení.)

Nejkrásnější socha Marianská v Čechách, *Matka Boží Plzeňská*, mohla býti do sbírky výstavní zařaděna toliko v ocelorytinné reprodukci, vyňaté z Mikovcových »Starožitností« a v malé fotografii: nedostaloť se pořadatelům přes naléhavé prosby z Plzně vyobrazení, jež by důstojněji zastupovalo památku tak vynikající. Ačkoliv tedy nemůžeme ani referát svůj ozdobiti reprodukcí tohoto skvostu staročeského umění sochařského, hodláme přece i o něm učiniti zmínku, jak toho právem zasluhuje.

Plzeňská madonna jest zhotovena z opuky a jest 1·34 m zvýší. Madonna stojí zpříma, hořejší částí těla značně v pravo vzad jsouc nakloněna. Uchvacujícím dojmem působí milá tvář mladistvé Matky Boží. Vysokým klenutým čelem případně charakterisována jest ta, jež nazývá se »Sedes sapientiae«; z jemných rysů tváře a z milých očí září svatosť a neskonalá láska. Spravedlivý obdiv znalců budí Jesulátko, jehož tělíčko poměrně značně veliké, přece lehce spočívá v rukou Božské Matky.

Bohorodička oděna jest bohatě řasnatým rouchem. Zvláště svrchní u krku sponou spjatý šat splývá přes ruce Madonniny v přebohatých záhybech. Vysoké čelo Madonnino obepjato jest korunou královskou, z pod níž splývá na ramena bohatý zlatý vlas z veliké části závojem bohatě drapovaným zakrytý. Krásná socha Plzeňská náleží k polychromovaným skulpturám, jež druhdy v Čechách velice

[1]) K naší zprávě o *Madoně z Ústí nad Orlicí* (v sešitě červencovém) sdělil s námi velevážený pan *Augustin Černý*, řídící učitel v Mníšku, následující vítané upozornění: »Můj zvěčnělý bratr, *V. Černý*, farář v Strážově, obdržel od dp. faráře *Frant. Bouchala*, rodáka, Ústeckého († 1868.), starobylý obraz Ústí nad Orlicí. Obraz ten jest nyní vlastnictvím dp. faráře *Josefa Zollpriestra* v Loučími u Klatov. Představuje zmíněné město, (snad ze XVII. nebo XVIII. stol.) nad městem pak, v oblacích, vznáší se Panna Maria s Ježíškem, obklopena jsouc čtyřmi anděly. Obraz Madonny liší se poněkud od nynějšího přemalovaného obrazu Ústeckého, jehož reprodukci ve »Vlasti« spatřujeme, zvláště pak odchylny jsou rysy tváří a držení těla, i lze za to míti, že jest to *dobrá kopie původního — starého — obrazu Madonny Ústecké.*«

byly oblíbeny. Staré barvy udržely se až do našich dob na hlavách Matky Boží i Jezulátka ve značné svěžesti a živosti; inkarnát byl jemně a s pravým uměleckým porozuměním nanesen. Oči jsou modré, vlasy zlaté. Loktuše z pod koruny splývající jest zlatem ovroubena; původní její bílá barva obdržela vlivem času teplý šedý tón. Týž barevný tón mělo i řasnaté roucho, jež rovněž úzkou zlatou obrubou bylo ozdobeno. U pravého boku, kde svrchní část roucha, částečně rubem na vrch jest obrácena, spatřuje se tmavomodrá podšívka, ozdobená ornamenty granát. jablka. Bohužel byla původní polychromie nevhodným přemalováním pokažena. Neoděné Božské dítko drží mezi oběma ručkama hravě jablko, symbolické to poukázání ku příčině vtělení se Kristova. Pečlivosť modellace jeví se i v tom, že na místě, kde levá ruka Bohorodičky útlá prsíčka dítka pod levým ramínkem drží, svalstvo tílka elasticky ustupuje. Mistrovské toto dílo sochařské jeví ráz druhé polovice XIV. století; avšak ani rok zhotovení, ani dovedný zhotovitel její není znám. [2])

Ze *dřevěných* soch Marianských, jež přes

Madonna Budějovická.

[2]) Srvn. *Ferd. B. Mikovec,* Starožitnosti I., 26; *P. Placidus J. Mathon,* Život nejbl. rod. B. Panny Marie II. 325; Dr. *K. Chytil* v Ott. Slov. nauč. VI. 379; *Braniš,* Déj. středov. um. II. 10.

ničitelskou činnosť ve válkách husitských a švédských dosti hojně v zemích českých se zachovaly, vystaveny byly na NVC. některé v originále, jiné v reprodukcích fotografických.

Byla tu především zdařilá fotografie milostné *sochy Svatohorské.* Originál jest půl metru zvýší, z hruškového dřeva zhotovený. Postava Rodičky Boží jest štíhlá, poněkud vzad vychýlená. Ježíšek spočívá sedě na pravé ruce Bohorodičky, kdežto levice P. Marie přidržuje jej pod krčkem, on pak oběma rukama drží se ruky matčiny. Tváře jsou plné a široké, nemajíce té jemnosti, jako na soše Plzeňské. Roucho tělo Bohorodičky halící sebráno jest jen při levé ruce její, přes niž jest přehozeno, v bohatší záhyby. Jak známo, vypravuje tradice, že sochu tuto choval na hradě svém Příbramském Arnošt z Pardubic, jenž prý ji také vlastníma rukama zhotovil.[3])

V originále vystavena byla vzácná gotická socha *P. Marie z diecesanního musea Budějovického.* Typem svým blíží se nejvíce soše Plzeňské, nedostihujíc jí však ani co do bohatosti, ani co do jemnosti detailů. Tělo Bohorodičky jest stejně jako u sochy Plzeňské v pravo vzad nachýleno, zjednávajíc tak rovnováhu sladkému břemeni na levici spočívajícímu. Tvář Bohorodičky přes veškerou podobnosť Madonně Plzeňské nedosahuje její jemnosti. Loktuše zpod koruny splývající, jakož i roucho, halící tělo Bohorodičky, upraveny jsou sice velice vkusně, nicméně mnohem prostěji nežli na soše Plzeňské. Ježíšek sedí na levici Rodičky Boží, pravicí opíraje se o prsa její. V levici drží Ježíšek jablko, a rovněž tak i Matka jeho v pravici volně vzhůru pozdvižené. U postavičky Ježíškovy překvapuje nepoměrně veliká buclatá hlavička.

Neméně drahocennou památkou staročeského umění sochařského jest *socha Bohorodičky v Drahově*, u Veselí n. L., jejíž zdařilá fotografie byla NVČ. laskavostí vldp. Josefa Hejny, faráře v Drahově, zapůjčena. Také tato socha vyznamenává se neobyčejnou něžností a ušlechtilostí. Jest patrno, že mistr, jenž ji zhotovil, ovládán byl týmž naivním citem vroucí zbožnosti, jejž u starých prací tak vysoko ceníme. Koncepce sochy této jest široká, všech nepatrností prostá. Roucho vkusně jest vrženo; řasy jeho již z dálky plasticky účinkují. Původ této sochy

---

[3]) Obšírné zprávy, popis i rytinové vyobrazení najde laskavý čtenář v *Balbínově* díle: *Diva Montis sancti,* zejména na str. 118. a 130. sqt. Popisu svému připojil autor vroucnou modlitbu za vlasť tehdy tak těžce zkoušenou, již kterýs jeho žák a řeholní spolubratr, když poprvé spolu na Sv. Horu uctít Bohorodičku přišli, složil a Balbínovi »adhuc ab ingenio calens et rubens« podal. Ježto i na doby naše dobře se hodí, citujeme počátek této básně, stejně vroucně, aby prosba tato vyslyšána byla i dnes, žádajíce:

Diva Sacri Montis, quam circum plurima vallis,
Et gleba argenti dives silvaeque virentes,
Audi pro Patriae suspiria fusa salute,
Et populum solare tuum, qui plurima passus
plura hodieque timet dubius, cinctusque periclis
Undique iam pridem frustra circumspicit, utrum
Effugium, aut miseris aliquod sit rebus asylum!

(Vznešená Paní Hory Svaté, obklíčená tolikerým údolím, rolemi na stříbro bohatými i lesy zelenými, vyslyš modlitby vylévané za blaho vlasti, a potěš Svůj lid, jenž tolik již vytrpěv, opět dnes přemnohého obává se zla a zmaten se všad obklíčen nebezpečím tolikerým, marně se ohledá, zdaž mu jaké vyváznutí, anebo v neštěstí útočiště.) O. c. str. 136. Srvn. Mathon o. c. II. 339. s vyobraz. na str. 335. Braniš o. c. II. 66.

Madonna Drahovská.

Madonna chrámu Vinohradského.

Madonna v Kostelci u Budyně.

hledati dlužno ve stol. XV. Vzácná tato památka opravena byla r. 1885. »Křesťanskou Akademií« v Praze, při čemž přidělána byla Ježíškovi rouška kolem beder, kdežto na sochách středověkých Ježíšek bývá úplně nahý.[4])

Uprostřed skupiny poutních míst, za pozadí majíc gobelin Libíšský a za podnoží sádrový odlitek konsolu z kláštera bl. Anežky, umístěna byla v církevním oddělení NVČ. dřevěná socha gotická z XV. stol., jež jest nyní majetkem *chrámu sv. Ludmily na Král. Vinohradech.* Socha tato nalézala se v majetku soukromém, až ji vldp. Msgr. Lehner chrámu svému získal. Jeho laskavostí byla i NVČ. zapůjčena. Nápadny jsou malé oči v obličejích Rodičky Boží i Ježíška, jež dodávají tvářím smutný, ano (zvláště tváři Ježíškově) téměř hněvivý výraz. Pozoruhodna jest modelace tílka malého Ježíška, jenž levicí drží Matičku svou kolem krku, kdežto ve svislé pravici jablíčko drží. Draperie roucha Bohorodičky dovedně jest podána. Bohaté prameny vlasů volně (bez obvyklé loktuše) Bohorodičce s hlavy na ramena a prsa splývají.

Zdařilou fotografií znázorněna byla ve skupině naší *gotická socha Panny Marie z Kostelce u Budyně,* jež překvapila mnohého diváka originální koncepcí. Znázorňuje socha ta Pannu Marii jakožto ochránkyni různých stavů lidských; jest to takořka figurální illustrace dojemné modlitby

»Pod ochranu Tvou se utíkáme, svatá Boží Rodičko.«

Pod širokým pláštěm Bohorodičky, okrášlené atributy Královny Nebes, spatřujeme drobné figurky znázorňující zástupce různých stavův společnosti lidské: krále, biskupy, měšťany, měštky, sedláky i selky. Výraz jednotlivých tváří výtečně jest vystižen. Bezděky vtírá se divákovi myšlénka, že král po pravé straně Bohorodičky klečící jest Karel IV., a král po levé straně že jest syn jeho Václav. Tváře Bohorodičky i synáčka jejího jsou výrazně modelovány: milý úsměv jest v obou zdařile vystižen; ovšem že nevhodným pozdějším přemalováním obočí ušlechtilý výraz tváře byl poněkud porušen. Povšimnutí hodna jest jemně vypracovaná loktuše, a v podrobnostech vkusně upraveného roucha zejména stylisovaná gotická lilie, pás zakončující. Netřeba podotýkati, že obě nynější koruny i žezlo zaměněny byly teprve v době barokové za původní gotické.

Pěkně provedena jest také socha Mariánská z *Vrbna nad Lesy,* již NVČ zapůjčil vdp. A. Průša, farář tamější. Socha tato uložena jest nyní ve sbírkách archaeologických Akademie křesťanské v Praze. Povšechnou koncepcí svou podobá se značně soše Drahovské, ačkoliv držení těl není tu již tak slavnostně klidné, jako na soše zmíněné: hlava Madonny jest tu k pravé straně nachýlena, pravá ručka Ježíškova k živé akci pozdvižena a p. Dle všech známek dlužno klásti původ této sochy asi do prvé polovice XVI. století. (Ve Vrbně nalezena byla p. Dr. B. Matějkou jiná ještě socha Madonny, jež dle záhybův roucha soudě, jest ještě starší. Jest však již tolik poškozena, že nelze již po umělecké stránce o ní rozsuzovati. I tato socha vystavena jest v Křesťanské Akademii.)

---

[4]) Za laskavé zaslání fotografie jakož i za sdělení potřebných zpráv vydáváme vroucí díky vldp. *Jos. Hejnovi,* faráři v Drahově.

Madonna z Vrbna nad Lesy.
(Nyní majetek Křesť. Akademie v Praze.)

Z doby zápasu slohu gotického se slohem renaissančním pochází socha *Panny Marie z Radnic.* Odchylky od přísného rázu soch gotických jsou na ní patrny. Tvář Panny Marie nemá více onoho ideálního typu s vysokým klenutým čelem, schematicky provedenýma očima a s konventionelním úsměvem. Vlasy jsou prosty závoje; spodní roucho těsně k tělu přiléhající netvoří téměř žádných záhybů, kdežto roucho svrchní volně kolem těla ověšené složeno jest v široké

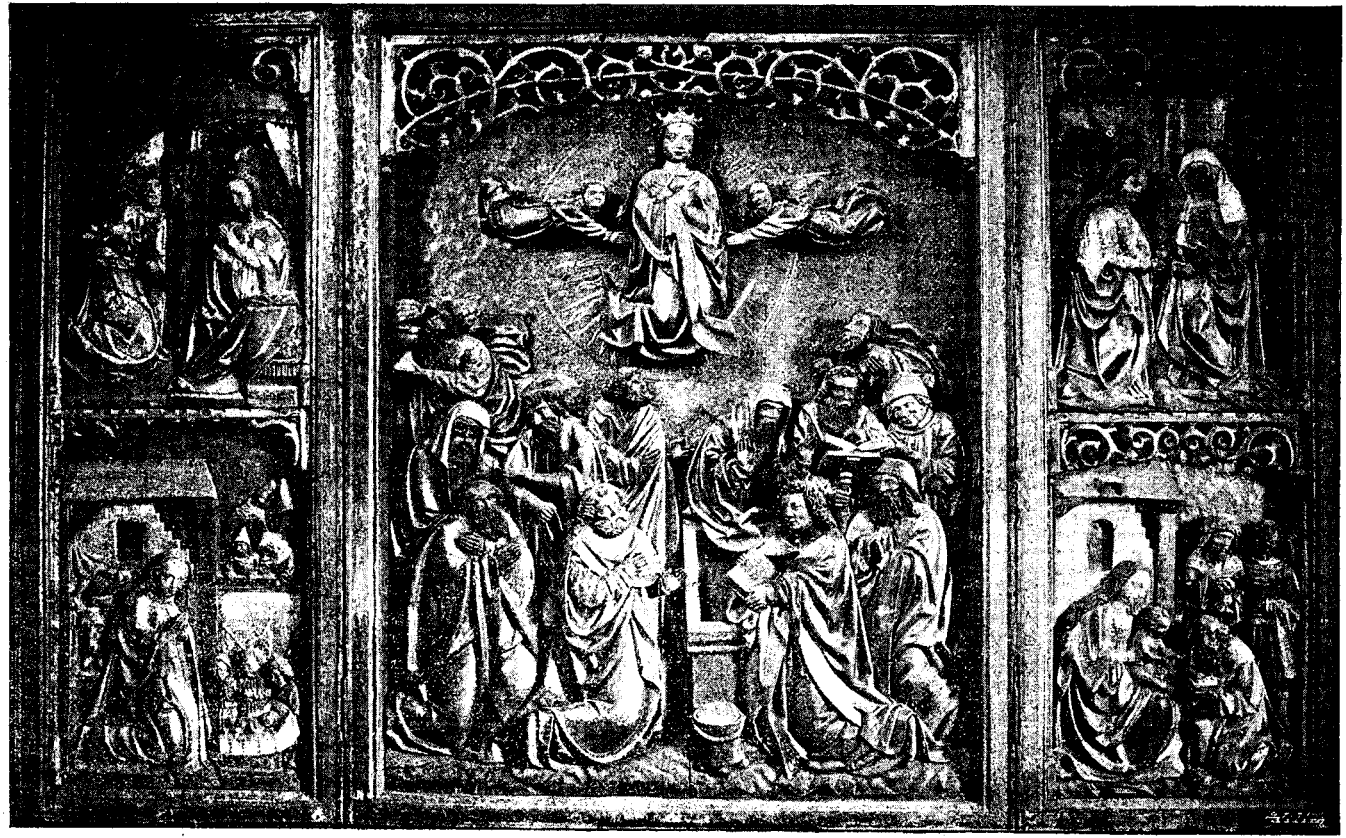

Socha Panny Marie v Radnicích.

záhyby. Sochu tuto opravil a nově polychromoval před nedávnem *Josef Krejčík,* jenž fotografii její NVČ. ochotně zapůjčil.

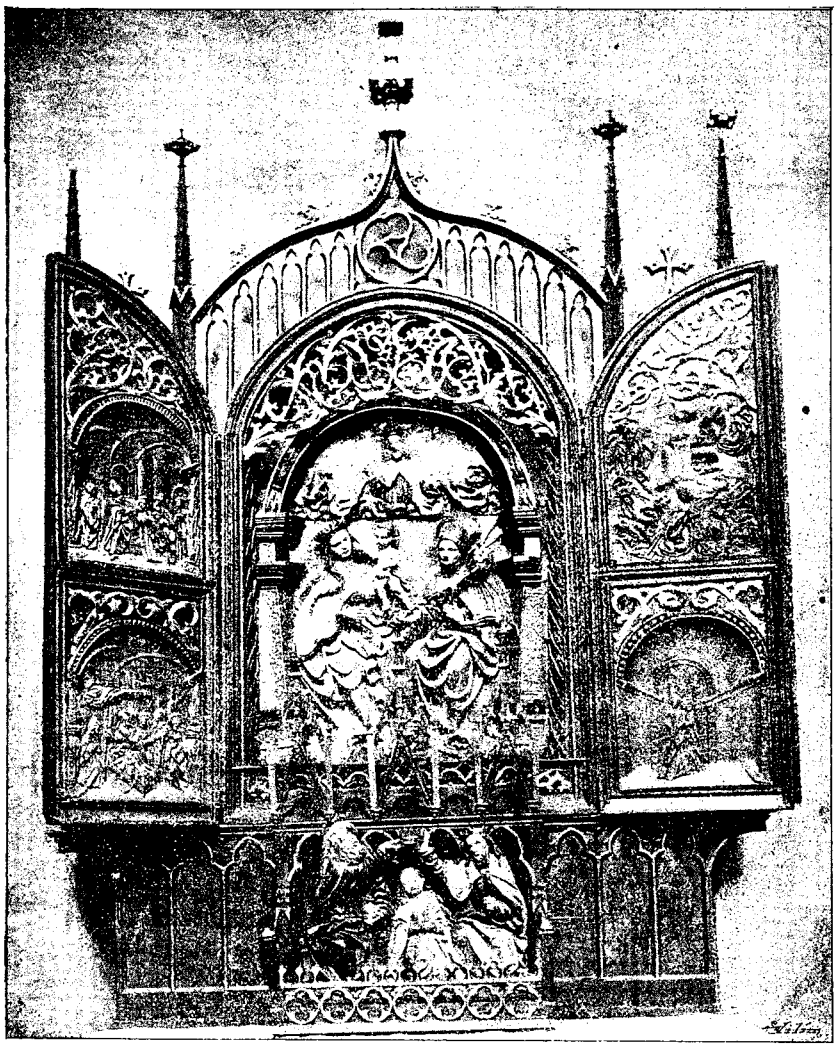
O některých vyřezávaných archách oltářních, na nichž mimo jiné také P. Maria byla zobrazena, zmínili jsme se již ve stati prvé (srvn. str. 65 a násl.); zde zbývá nám pouze ještě poukázati ke dvěma fotografiím vyloženým v kollekci Mariánské, jež znázorňovaly dvě pozoruhodná díla řezbářská toho druhu.

Byla to především zdařilá fotografie *skládacího oltáře arciděkanského chrámu v Chrudimi.* Střední část představuje Nanebevzetí Panny

Vyřezávaný skládací oltář v Chrudimi.

Marie; na křídlech postranních pak spatřujeme: Zvěstování a Navštívení P. Marie, Narození Páně a Klanění sv. tří Králů. Řezba tato, pocházející z období pozdní gotiky, provedena jest s obdivuhodnou zručností kompoziční i technickou. Před nedávnem byla důkladně obnovena a zdobí nyní levou loď zmíněného chrámu Páně.

Vyřezávaný oltář Strakonický.

K vyobrazení vzácné této památky družila se fotografie neméně dovedně *vyřezávaného oltáře z chrámu Strakonického.* Na užším podélném podstavci spočívá trojdílná skládací archa. Gotická architektura tohoto oltáře jest nová: starobylými jsou pouze řezby v ní umístěné.

Tím skončili jsme prohlídku sbírky staročeských obrazův a soch Marianských na N. V. Č. Sbírka ta, ačkoliv toliko část uměleckých památek kultu Marianského, jež země koruny České chovají, v sobě obsahovala, vydávala zajisté výmluvné svědectví nejen o uměleckých schopnostech, nýbrž i o hluboké zbožnosti předkův našich — a to právě bylo jejím účelem.[5])

Literární sjezd družstva Vlasť.

Úvod.

Dne 30. ledna t. r. usnesla se řádná valná hromada, aby družstvo Vlasť pořádalo r. 1896. Literární sjezd. Provedení tohoto úkolu odkázala valná hromada výboru, jenž o Literárním sjezdu jednal dne 5. března, odevzdav veškeru práci zvláštnímu komitétu; vyhradil si pouze schválení sjezdového programu a rozpočtu pro nutné sjezdové vydání.

Komité pro Literární sjezd ustavilo se dne 12. března. I zasedali v něm pp.: prof. Dr. Matěj Kovář, Frà Tomáš Mašek, Dr. Antonín Podlaha, Dr. Al. Soldat, Tomáš Škrdle, Dr. Jos. Tumpach a Fr. Žák. Zvoleni byli: za předsedu Dr. M. Kovář, za jednatele Dr. Ant. Podlaha, za zapisovatele Frà Tom. Mašek. Socialní část sjezdu vzali si na starosť pp.: Dr. Rud. Horský, Tom. Jiroušek, Rud. Vrba a Václ. Žižka.

Komité konalo celkem sedm schůzí, v nichž sestavilo program, určilo slavnostní a sekční řečníky a rozeslalo pozvání nejd. pp. biskupům Českým a Moravským a vynikajícím katolickým korporacím.

Program ustanoven definitivně takto:

V pondělí dne 10. srpna 1896.:

V 10 hod. dop. sekční schůze: »Historický kroužek družstva Vlasť, jeho účel a potřeba, hledíc k současnému historickému písemnictví.« (Frà Jos. Hamršmíd.) — Ve 2 h. odp. sekční schůze: »Knihovny a kolportáž katolického tisku.« (R. Vrba.) — O půl 4. hod. sekční schůze: »Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás.« (Fr. Žák.) — V 7 hod. večer slavnostní schůze: Zahajovací řeči: *a)* předsedy komitétu prof. Dr. M. Kováře a *b)* předsedy sjezdu Dr. Rud. Horského. — Slavnostní řeči: 1. »Ráz moderního umění.« (Dr. Ant. Podlaha.) 2. »Nové literární proudy (realisté, moderna, pokrokáři, spiritisté a pokrokové studentstvo v písemnictví).« (Fil. Jan Konečný.)

---

[5]) V příštím ročníku bude v referátu o církevním oddělení na NVČ pokračováno; přijdou zejména na řadu bohatě illustrované stati o staré literatuře katolické, o mincích náboženských a j.

V úterý dne 11. srpna:

V 8 hod. tichá mše sv. v chrámu Páně sv. Jiljí (u Dominikánů). V 9 hod. sekční schůze: »Divadlo naší doby.« (J. Flekáček.) — O půl 11. hod. sekční schůze: »Přírodovědecká literatura.« (T. Pícha.) — Ve 3 hod. odp. druhá slavnostní schůze: »Čtení došlých dopisů a telegramů.« 2. »Čtení přijatých resolucí v odborových schůzích a hlasování o nich.« 3. Slavnostní řeči: *a)* »Význam katolického písemnictví v nové době.« (Fr. Weber); *b)* »Naše literární organisace, její účely a principy.« (Dr. Rud. Horský.)

Ve středu dne 12. srpna:

Dopoledne sekční schůze: 1. v 8 hod. ráno: »Agrární otázka.« (Rud. Vrba.) 2. v 10. hod. ráno: »Záložny Reiffeisenovy.« (Jan Holba.) Odpoledne sekční schůze: ve 2 hod.: 1. »Otázka řemeslnická.« (Václ. Žižka.) 2. ve 4 hod.: »O dělnickém hnutí.« (Tom. Jiroušek.) — V 7 hod. večer: 1. »Čtení přijatých resolucí a hlasování o nich.« 2. »Slavnostní socialní řeč.« (Dr. Rud. Horský.) 3. »Závěrečné proslovení předsedy družstva.«

Tento program odevzdán byl výboru družstva Vlasť dne 30. dubna, jenž jej schválil a potřebné vydání povolil. Komité jej odevzdalo zároveň vys. důst. p. generálnímu vikáři Dr. Fr. Hrádkovi se žádostí, aby jej předložil Jeho Eminencí nejd. p. kardinálovi Fr. de Paula hraběti Schoenbornovi, knížeti arcibiskupu.

Dne 28. května přijati byli u Jeho Eminence ve slyšení pp. Dr. M. Kovář, Tom. Jiroušek a Tom. Škrdle, prosíce, aby nejdůstojnější Arcipastýř ráčil uděliti celému podniku vrchnopastýřské požehnání. Jeho Eminencí přijal deputaci velice vlídně, s členy deputace otcovsky rozmlouval a udělil veškerým pracem sjezdu vrchnopastýřské požehnání.

Na základě těchto předběžných prací a úředních stvrzení vydalo komité pro Literární sjezd v červenci v katolických listech veřejné provolání a určilo ve společné schůzi obou komitétů za předsednictví dp. Dr. Rud. Horského, že budou tvořiti presidium sjezdu: pp. Dr. Rud. Horský, starosta družstva, p. Dr. M. Kovář, předseda přípravného komitétu, a dp. Fr. Žák, jednatel družstva. Místopředseda družstva, c. k. pošt. pokladník p. Karel Ulrich, nemohl se totiž sjezdu súčastniti pro své úřední povinnosti ve Františkových Lázních.

V této krátké zprávě obsažena jest veliká a namáhavá část sjezdové práce. Časopisy družstva: »Vlasť«, »Vychovatel« a »Dělnické Noviny«, časopisy »Čech«, »Večerní Noviny« a »Hlas« a dle možnosti i »Mír«, »Český Východ« a »Obnova« nás velice podporovaly, naše zprávy ochotně uveřejňujíce.

Vldp. Dr. Jos. Doubrava, konsistorní rada a ředitel kníž. arcib. semináře, otevřel kněžím a alumnům brány semináře a vldp. Dr. Jos. Burián, sídelní kanovník na Vyšehradě, učinil podobně s pohostinnými síněmi v Jednotě katol. tovaryšů, tak že každý účastník sjezdu — až na několik dám — mohl v Praze zdarma přebývati. Také oba sály ve sv. Václavské záložně byly nám známou munificencí sl. výboru sv. Václavské záložny po celé tři dni zdarma propůjčeny. Dlužno i to připomenouti, že družstvo veškeré sjezdové vydání hradilo ze své kasy, od nikoho na sjezdové výlohy ani krejcaru nežádajíc.

Účastenství na sjezdu, pozdravné dopisy a telegramy.

Dnové sjezdu se blížili, ale účastníků hlásilo se poměrně málo a docela málo z Moravy; v pátek a v sobotu před sjezdem nastal však najednou obrat: hojně pánů a dám přicházelo pro legitimace a ohlašovalo své účastenství, a při sjezdu samém jsme shledali, že dlelo mezi námi 19 Moravanů, kteří většinou v hotelích bydleli. I obávali jsme se právem, že se do velkého sálu sv. Václ. záložny ani nevejdeme, neboť presenční listina vykazuje 189 členů a 264 hostí, a mimo to prošlo v návalu asi 100 osob, které svá jména vůbec nenapsaly. Z těchto účastníků byli: dva hrabata, dvě baronessy, jeden probošt, 7 kanovníků, čtyři profesoři středních škol, 8 učitelů, 8 učitelek, několik alumnů a studujících a ostatní kněží a laikové. Kněží bylo asi 180, ostatní z občanského stavu, mezi nimi na 90 dám. Z řádů zastoupeni byli, a některé hojným počtem členů: Redemptoristé, Jesuité, Augustiniáni, Maltánští, Benediktini, Dominikáni, Minorité a Praemostráti kanonií Strahovské, Tepelské i Želivské. Sjezd poctily hlavy řádů: J. M. jenerál velmistr řádu Křižovnického Dr. Václ. Horák, J. M provinciál řádu Augustiniánského P. Alipius Tonder, vldpp. quardián P. Dr. Ludvík Škrda a převorové: Frà Ferd. Warter a Fr. Václav Bubeník.

Oficielně sjezdu přítomni byli: Vldp. kanovník Ign. Berger, zástupce J. M. ndp. Dr. Fr. Sal. Bauera, biskupa v Brně; vldp. bisk. vik. sekretář Vacl. Uhlíř za J. M. ndp. Eduarda Jana Brynycha, biskupa v Hradci Králové. A třetí den zastupoval Jeho Eminencí ndp. našeho Arcipastýře metropolitní kanovník vldp. Dr. Fr. Krásl. Dále zastupovali: metropolitní kapitolu u sv. Víta v Praze: vldpp. Dr. Fr. Krásl a Dr. Jan Marek; kapitolu Vyšehradskou: vsdp. probošt Dr. Antonín Lenz a vldpp. kanovníci: Dr. Josef Burián a Josef Kuchynka; kapitolu Litoměřickou (české její členy): vldp. ředitel Dr. Fr. Kordáč; theologickou fakultu bohosloveckou v Praze: vldp. děkan Dr. Ant. Vřešťál a profesor Msgr. Dr. Jos. Pachta; ředitelství semináře v Čes. Budějovicích: vldp. Msgr. Dr. Alois Jirák; Jednotu Našeho Domova v Olomouci: dp. Jos. Vévoda a p. Jan Drápal; Katolickou besedu v Praze: vldp. kanovník Josef Kyselka, vldp. prof. Jan Drozd a pp.: Jos. Liška, Ant. Hrazánek a M. Novák.

Pozdravné dopisy zaslali pp.: slovutný spisovatel Fr. Pravda (Vojtěch Hlinka), konsistorní rada na Hrádku u Sušice. Píše: »Vzkazuji všem členům družstva, kteří sjezd navštíví — zajisté ve velkém množství — vroucí pozdrav, úctu a lásku a upřímné přání, aby dílo jejich se vydařilo, církvi, vlasti a národu prospělo. Bůh Vás sil a Vám žehnej, za to modlím se k němu. — Jsem nejen členem, starým členem, nýbrž i pravým přítelem družstva Vlast, schvaluji blahodárné působení jeho, jsem mu věrně oddán a zůstanu oddán vždycky, až do smrti, ovšem již nedaleké.« — Dále pp.: J. M. Bakalář-Srbecký, farář v Kajdlinku u Znojma; Ant. Čihák, zám. dělník ve Štýru v H. Rakousích; Jos. Dobicer, děkan v Morech; Jos. Prok. Fabian, deficient ve Volšovech; Jan Halouzka, far. v Řešově na Mor.; Ferd. Harna, farář ve Chvalkovicích na Mor.; Tom. Houška, farář ve Zbynicích; Jan Nep. Jindra, kněz vyššího vzdělávacího ústavu u sv. Augustina ve Vídni; Václ. Krupička, děkan v Lysé n. Labem; Vojt.

Kameš, farář v Bohdanči; Václ. Petřík, farář ve Slavikovicích; Fr. Snopek, farář v Blazicích na Mor.; Jos. Šimon, kaplan u sv. Petra v Praze (dopis zaslán z Berlína); Msgr. Dr. Petr Špelina, kapitulní děkan v Č. Budějovicích; Filip Šubrt, farář v Miletíně. — Spolky: Čtenářský spolek »Theodor« v Želechovicích u Zlína na Mor.; Čten. beseda »Palacký« ve Pleších u Kard. Řečice (předseda rolník Fr. Škrdle); a Jednoty kat. jinochů a mužů: sv. Václavská v Kardašově Řečici, sv. Josefská na Slezském Předměstí u Hradce Králové, v Rokytníku u Hronova, »Láska« v Mýtě u Zbirova; konečně: Jednota katolických tovaryšů v Třebíči, Spolek katolických dělníků pod ochranou sv. Josefa v Třebíči, Katolický (socialní) spolek Zádruha v Hodslavicích na Mor. (dopis jest opatřen 14 podpisy) a Apoštolát sv. Cyrilla a Methoděje na Velehradě.

Telegramy zaslali: J. M. ndp. Dr. Martin Říha, biskup v Č. Budějovicích: »Nadšeným snahám Literárního sjezdu družstva Vlasť žehnej Hospodin, aby obětivé družstvo Vlasť s tímž zdarem jako dosavade dosvědčovalo, že pravá věda a pravdivé umění pečetí původu božského se honosí.«

J. M. ndp. Eduard Jan Nep. Brynych, biskup v Hradci Králové: »Ať žije pravda, které slouží spolek Váš, Bůh žehnej pracem Vašim.«

J. M. ndp. Msgr. Ferd. Kalous, světící biskup a probošt ve Staré Boleslavi: »Jen zmužile dále, Boží požehnání a žádoucí zdar z plna srdce Vlasti přeje.«

J. Osv. Karel hrabě Schoenborn: »Lituji srdečně, že se z nepředvídaných příčin sjezdu súčastniti nemohu; přeji z plna srdce mnoho zdaru.«

Vys. důst. kathedrální kapitula v Hradci Králové: »Literárnímu sjezdu vyprošuje od Pána Boha vydatného úspěchu.«

Vsdp. Dr. Al. Frýdek, generální vikář v Hradci Králové: »Neohroženým bojovníkům na poli literárním za svatou víru a pravé blaho milého národa hojného zdaru a požehnání. Jen mužně vpřed.«

P. Karel Ulrich, místopředseda družstva, z Frant. Lázní: »Stál jsem u kolébky družstva se svým milým přítelem Tomášem Škrdlem, nejstarším členem družstva. I bolí mne velice, že se nemohu pro úřední povinnosti súčastniti prvního našeho Literárního sjezdu, ale v duchu jsem, bratří, mezi Vámi a raduji se s Vámi, že se nám podařilo toto dílo k cíli přivésti. Družstvo Vlasť ať žije, roste a zkvétá!«

Další telegramy zaslali: Redakce Przeglądu powschechnego v Krakově (Jan hrabě Badeni); redakce Katholského Posoła v Budyšíně; redakce »Míru« v Olomouci; Výkonný výbor včelařské výstavy v Protivíně; Konvent řádu sv. Dominika v Uherském Brodě; Reiffeisenova záložna v Letovicích; Jednota sv. Methoděje a První odbor Jednoty sv. Methoděje ve Vídni; Msgr. Adolf Rodler, kanovník v Česk. Budějovicích; Jeho Magnificence prof. Dr. Frant. Xav. Kryštůfek z Celovce; prof. Jan Třeštík ze Sarajeva; sládek Karel Spurný z Vysočan; Vikariat Poličský (Jan Hejtmánek, bisk. vikář); Fr. Telleš, arciděkan a bisk. vikář na Skalsku; Msgr. Jos. Němeček, bisk. vikář v Loukově; prof. Dr. Jan Sýkora; Jan Jirásek, děkan z Chotěboře; z Malenovic: Slavík, farář, Kořistka, kaplan, Mikulíček.

nadučitel; z valašských Karpat na mor. území: rada Liha, řídící učitel Breicha, spiritual Spisar, koop. Lang; z Červené Řečice: Fr. Roubík, kaplan; z Loučími, farář Šťastný; z Tišnovic, novosvěcenec K. Kolísek; z Kuželova, farář Th. Káčer; Katolické paní a dívky z Malotic u Kouřimi; ze Slibovic, farář Vinc. Krátký; z Nového Města nad Metují: Novák, Slavík, Novotný, Dostál; z Hradce Králové: Jos. Polák jun. a Václ. Jenčovský; ze Sedlčan, děkan Fr. Dressler; ze Strahova, bibliotékář P. Ivan Wágner; z Frýburku ve Švýcařích, Fr. Vaněček, farář ve Václavicích u Benešova.

Spolky: Katolická beseda v Letovicích, »Svornost« v Boskovicích; »Svornost« v Němčicích. Jednoty kat. tovaryšů: v Chrudimi, v Hradci Králové a v Bučovicích na Moravě. Sv. Josefské Jednoty: v Sedlčanech, v Unhošti, v Chrasti, v Příbrami, v Černoušku, v Jilemnici, v Berouně, v Hronově, na Mělníce, v Plzni a v Jaroměřicích na Moravě.

Bylo by unavilo, čísti celé řady dopisů a telegramů v jedné schůzi; a nečísti některé, byla by nešetrnost k těm, kteří nám svoji lásku projevili, i zařídili jsme to tak, že bylo čteno při každé sekční schůzi několik dopisů a telegramů; nejdůležitější sděleny byly o druhé slavnostní schůzi v úterý, dne 11. srpna odpoledne; a tak za obecného nadšení a živých projevů úcty k zasylatelům přečteny byly všechny přípisy i telegramy.

První den sjezdu.

V pondělí dne 10. srpna.

Pořadatelé pp.: Tom. Jos. Jiroušek, Frà Tom. Mašek, Václ. Myslivec, Karel Procházka, Tom. Škrdle, Václ. Špaček; při slavnostních schůzích ještě pp.: Frant. Bureš, Albert Kotrba a Josef Lukáš opatřeni zvláštními odznaky, vítali hosty a pečovali o pořádek.

I. sekční schůze.

V pondělí v 10 hodin dopoledne zahájen byl Literární sjezd sekční schůzí, která měla za předmět: *Účel a potřeba Historického kroužku družstva Vlasť, hledíc k současnému historickému písemnictví.* Účastenství bylo četné, četně byly zastoupeny též dámy. Schůzi zahájil p. prof. Dr. M. Kovář křesťanským pozdravem: Pochválen buď Pán Ježíš Kristus. Vítal officielní zástupce nejdůstojnějších pánů biskupů, Dr. Fr. Sal. Bauera a Eduarda Jana Nepom. Brynycha, vldpp.. kanovníka Ign. Bergra, prof. z Jihlavy, a Václava Uhlíře, biskupského vik. sekretáře z V. Jesenic, kteří k žádosti vrchního pořadatele sjezdu po všecky tři dny sjezdové u předsednického stolu čestná místa zaujímali. Předseda p. prof. Dr. M. Kovář vítal členy a hosty i z dalekých končin Čech přišlé, vítal zvláště hosty z Moravy, mezi nimiž dostavili se zvláště pp.: Dr. Jan Kubíček, Dr. Jos. Kachník, říšský a zemský poslanec farář Fr. Weber, advokát Dr. Bedřich Weber se synem, farář Aug. Kleveta, Augustinian P. Tom. Šilinger a jiní. Řečník vzpomíná, že nám tu schází zakladatel, hlava

a duše kroužku, † P. Jos. Svoboda, jemuž budiž vzdána za jeho neunavné práce čest a sláva.

Referent [1])

dp. Frà *Jos. Hamršmíd,* z řádu Maltezského

ujímá se slova:

Bez duchovenstva katolické církve nebyl by ani veleduch Palacký zbudoval velkolepý hrad dějin českých. Kosmas, otec letopisů českých, Dobner, otec kritického dějepisu v Čechách, byli kněží katolické církve. Vedle nich zaznamenává historie literatury celou řadu jiných proslavených letopisců kněží. V době probuzení ukázalo kněžstvo lásku k mateřštině i k dějinám poměrně četnou účastí při Matici České. Jestiť mezi živým členstvem r. 1890. zastoupeno 26%. Ze členů do toho roku zemřelých připadá na katolické duchovenstvo $41^1/_2\%$. K tomu vzpomínáme i na písaře veřejných listin, na př. v kanceláři českých králů, na zásluhy duchovenstva o archivy a bibliotéky. Byla zajisté církev ve svých zástupcích také u nás pravou mateří dějepisu. Kéž by jí za to nebylo spláceno nevděkem!

Ceníme vysoce své přední zástupce historických věd a vždy s vděkem a uznalostí mluvíme a budeme psáti o jejich ohromném vědění, jejich píli, bystrosti, neúmorném úsilí, ano druhdy též o patrné snaze o nestrannosť vůči katolické menšině českého národa v minulosti, ale přece dlužno říci, že v dílech od auktorů kněží napsaných vřelejší vládne duch, který lépe rozumí zvuku strun, jenž ozýval se v srdci mužů katolické menšiny v Čechách. Tak na př. v Kráslově Harrachovi a ve spisech † P. Svobody. Jiným dokladem, jak bychom si přáli, aby bylo psáno, jsou Vackovy Dějiny církevní. Zatím bývá psáno tak, že čtenář i shovívavý bývá velmi často rozrušen.

Jaká jest toho asi příčina? Jiní hledají původ té nedůtklivosti naší v nedostatku nestrannosti. Dle řečníkova názoru jest to však stanovisko, se kterého věřící katolík patří na člověka jednotlivce i na společenstva lidská. My hledíme na ně jako na tvorstvo Boží, povolané k nadpřirozenému cíli. Nám v pojímání dějin tane na mysli ono apoštolské: »ἐξ αὐτοῦ, καί δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα,« zvláště však nezapomínáme účelu církve Kristovy na zemi a vzácnosti těch statků, které má dochovati od pokolení do pokolení. Při tom jsme však jisti, že naše nestrannosť tím nijak není ohrožena.

Druhé, čím Kroužek se liší od současného dějepisu, jest názor na mravnosť a kulturu lidstva, kterou líčiti máme. Pro nás spolehlivým pravidlem jest náuka o mravech — Bohem zjevená. Moderní dějepisci při vší své poctivé snaze jsou více vydáni těm proudům,

---

[1]) Pozn. Všichni řečníci Literárního sjezdu byli dobře připraveni, provedli úkol svůj k úplné spokojenosti obecenstva, jeden druhého takřka překonával, i byli za své výkony všeobecným potleskem odměněni. To uvádíme všeobecně, vystříhajíce se z podstatných příčin vší další osobní kritiky a uvádějíce jen to, co jiné listy pochvalného o řečnících napsali. Řeči jsme vzali u výtahu z novin, i jsou některé výtahy delší a některé kratší, což zase není naší vinou, nebo jsme veřejně a v čas všecky řečníky v »Čechu« a »Večerních Novinách« požádali, aby nám sdělili doplňky a nedostatky. Na různá místa jsme o doplňky přímo dopsali, ale někde jsme odpovědi neobdrželi. Budiž nám tedy odpuštěno, nebude-li snad referát náš všude vyhovovati.

jež tou »obecnou morálkou« zmítají. Ethické společnosti se svými kroužky, amateurové křesťanství, a jakkoliv jinak se zovou, až do těch kritiků desatera Božích přikázání, nehledě ani k tomu, že materialismus se svou prázdnotou kácí hojně nejenom v theologii, ale i v nomenklatuře ethiky, to vše jest nebezpečím pro správný posudek o mravním vývoji jednotlivce i společenstev, jejž dějepis líčí.

Proto doporučena budiž sjezdu resoluce:

Literární sjezd družstva Vlasť uváživ, že moderní dějepis béře za předmět svého líčení člověka, lidská společenstva i veškeré lidstvo pouze o sobě, bez ohledu na poměr člověka k Bohu a církvi jako Bohem zřízeného ústavu a vůdci člověka k nadpřirozenému cíli,

uváživ dále, že současný dějepis jest ve správném úsudku o kulturním a mravním vývoji člověka ohrožen měnivostí a neustálenostní moderních názorů o mravnosti, ježto zříká se jedině spolehlivých pravidel mravních, které sám Bůh zjevil,

uznává potřebu Historického kroužku, který zásad zde vytčených chce dbáti, schvaluje jeho účel a doporučuje snahy jeho všem, komu zjevené náboženství je milo a vzácno.

Resoluce byla jednohlasně přijata.

Zdar první schůze sjezdu naplnil všecky účastníky radostí, což bylo dobrou zárukou pro další vývoj sjezdu. Nelze nám mlčením pominouti dvou církevních veteránů, vys. důst. p. děkana Karlštejnského, Msgr. Fr. Jandy, a vldp. děkana Vojtěcha Zumana, kmeta 81tiletého, kteří s nevšední pílí a vytrvalostí celý průběh sjezdu sledovali; to platí také o některých dámách, hlavně sl. učitelkách, kteréž rovněž ani jedné schůze a přednášky nevynechaly.

II. sekční schůze ve dvě hodiny odpoledne:

Knihovny a kolportáž katolického tisku. Referent dp. Rudolf Vrba. Předsedá vldp. metropolitní kanovník u sv. Víta v Praze, Dr. Fr. Krásl.

Vldp. Dr. ***Fr. Krásl***

vítal všecky, zvláště sousedních diecésí. Potom pravil:

Nemohu zde, velectění pánové, šířiti slov a dokazovati, s jakou pílí církev katolická o vzdělání lidu nejrozmanitějším způsobem pracovala. Máme zde jednati především o knihovnách, a tu hned nadchází otázka, *kdo* je zakládá? Jest pravda, že křesťanství při svém vzniku nalezlo již knihovny řecké i římské, veřejné i soukromé. Tak byla veřejná knihovna v Pergamu, v Římě, Alexandrii, soukromými knihovnami honosili se Sulla, Lucullus atd. Církev katolická nemohla za pohanstvem zůstati v pozadí a proto záhy při katedrálních kostelích zakládala knihovny a archivy, nad kterými dozor svěřen byl jahnům. Též jednotliví sv. Otcové a církevní spisovatelé měli své knihovny. Učený Origenes byl nucen prodati svou knihovnu za cenu, aby se mu čtyř obolů dostávalo každý den doživotně. Biskup mučeník Alexandr Jerusalémský měl knihovnu, jíž používal církevní dějepisec Eusebius. Církevní učitelové jako Athanasius, oba Řehořové, Basilius, Augustin, Ambrož, Jeronym, byli přímo nuceni

míti knihovny, neboť ve spisech svých dovolávají se pohanských spisovatelů, jako na př. sv. Augustin takřka na každé stránce svých spisů.

Pozoruhodno je to, že biskupové záhy zakládali knihovny pro křesťanské obce, ve kterých knihovnách ukládali tak zv. acta martyrum, homilie sv. Otců, lekcionáře a diptycha, v nichž obsažena byla jména těch, za které obec při mši sv. se modlila. Konstantin Veliký a Theodosius při hlavním chrámu Páně v Cařihradě založili knihovnu.

Ve středověku hlavní zásluhy o knihovny získali si mnichové, jejichž přičiněním knihy starých klasiků hlavně zachráněny byly. Uvádím zde mnichy na hoře Athos a mnichy na poušti Nitranské (v Mesopotamii), kteří poslední zachovali literaturu syrskou. Velikou knihovnu v Egyptě, ve které četné knihy křesťanské uloženy byly, zapálili, jak známo, Arabové. Největší však zásluhy o knihovny získali si Benediktini, jimžto bylo odstavcem 48. jejich řehole uloženo, zakládati knihovny. Opat Cassiodorus, čelný státník Theodosia Velikého, uložil mnichům svým, by opisovali rukopisy, a sám sbíral spisy klasických autorů. V Monte Cassino je slavná bibliotéka, ze které učenci středního i nového věku své historické vědomosti vážili. Z tohoto arcikláštera benediktinského šířila se snaha, zakládati knihovny do všech zemí, kam Benediktini jako věrozvěstové přibyli. Tak v Gallii, ve Velké Britanii a v Německu. Při dvoře Karla Velikého knihovny podporoval učený Alcuin. Povstalo také přísloví té doby, že klášter bez knihovny jest jako tvrz bez zbraní. (Claustrum sine camaria est castrum sine armis.) První knihovna v Německu byla ve Fuldě, kde až 400 mnichům bylo dnem i nocí opisovati bohoslužebné a vědecké knihy. Jest známo, že u nás mnichové na Sázavě opisovali četné knihy.

I to je důležito, že v některých klášteřích jeptišky zanášely se opisováním knih, kreslením a malováním pěkných iniciálek.

Řád kartuzianský takovou váhu kladl na toto opisování, že mnichům, kteří byli v té příčině váhaví, zapovězeno píti víno. Pro každou knihovnu byl sepsán jistý řád, aby knihy byly jisté před krádeží. Upevnili důležitější z nich na řetízku. Kdo si chtěl knihu vypůjčiti, musil dáti nějakou věc v zástavu.

U nás Karel IV. s Arnoštem z Pardubic o založení knihoven získali si zásluhy. V Italii kardinálové z rodu Mediceů, v Uhřích král Matyáš Korvinus, který vydržoval opisovatele knih v Římě na své útraty a neobával se ani největšího nákladu, aby obohatil svou bibliotéku, která po bitvě u Moháče r. 1526. dostala se do moci Turecka. Vatikánskou bibliotéku založil papež Mikuláš V. (1447. až 1455.), který pro ni získal 3000 rozličných rukopisů. Rozmnožil ji Sixtus IV. a Lev X., jenž dal objeviteli Tacita v klášteře korbejském 500 skudů za tento nález vyplatiti.

Jako university, taktéž universitní knihovny jsou původu církevního, jako na příklad knihovna heidelberská, kterou založil probošt Konrád, knihovna Alcalská ve Španělsku, kterou založil kardinál Ximenez. Nechci ani zmínky učiniti o tom, že knihovny universitní ku konci předešlého století knihovnami zrušených klášterů valnou měrou byly rozmnoženy.

Po reformaci Jesuité o to pracovali, aby při svých klášteřích a kolejích měli pěkné knihovny, a není ani jediného kláštera jesuit-

ského, který by knihovnou se nehonosil. Valně přispívali knihovnám misionáři v Indii, v Číně a v Japonsku, kteří neštítili se žádné práce, žádného nákladu, aby rozličné rukopisy tamních národů na jazyky evropejské převáděli a do Evropy zasílali. Po Jesuitech vynikli opět Benediktini, a tu dáti jest palmu mezi nimi kongregaci Maurini ve Francii, jež četné bibliotéky založila.

Mezi slavnými rody jmenovati sluší Fuggery v Augsburku, Barberini v Římě, královnu Kristinu ve Švédsku, jejichž jména v historii knihoven zlatým písmem vyznačiti sluší. Mezi bibliotékami římskými vynikají Vatikánská, Albánská (zakladatel kardinál Albani), Alexandrinská (zakladatel papež Alexandr VII.), Angelica při kostele sv. Augustina, Korsinská (kardinál Corsini), Vallicelanská a j.

Tolik v krátkosti chtěl jsem naznačiti v příčině biblioték.

Co se tkne nás — katolíků českých, jest všeobecně známo, a jen nevědomec toho upírati může, že kněží katoličtí, když národ český byl v nejvyšším úpadku, kupovali za svůj groš knihy, roznášeli je po obcích a zakládali farní knihovny. Dědictví Svatojanské r. 1836. založené knězem Hanykýřem vydalo nyní samo celou knihovnu poučných spisů pro lid. Bohoslovci českých seminářů až dosud poslední svůj krejcar věnují tomu účelu, aby v chudých obcích zakládali knihovny. V četných obcích jsou dosud knihovny farní; kde jich již není, přičiň se duchovní správce, aby je založil, neb lid, maje důvěry ku svému duchovnímu pastýři, rád vypůjčuje si od něho dobré čtení. Jako potřebujeme denně chleba k životu tělesnému, tak i člověku nutna jest strava duševní, a té mu poskytuje dobrá kniha. Půjčováním dobrých knih vykonává duchovní veliký vliv na lid. Dobrá kniha zůstává těm, kdo ji čísti slyšeli, dlouho v paměti.

Z toho všeho zříti, jakým neprávem odpůrci našeho náboženství chtějí nás nazývati tmáři, nebo když byl lid v největším úpadku, český kněz rozžehl mu pochodeň osvěty. Co by však zmohla nejlepší kniha, kdyby zůstala ležeti zaprášená někde v tmavé skříni?

Právě tak důležito jako zakládati knihovny farní, je třeba, knihám a spisům dobrým zjednávati průchod u lidu. Když nepřátelé v tom ohledu jsou neunavni, neochabujme i my. Rozšiřujme dobré noviny, periodické časopisy, kalendáře, povídky a pod., a lid z toho nám bude vděčen. Je to arciť někdy se sebezapřením spojeno, ale láska přemáhá i největší překážky. Nemůže-li toho duchovní správce vykonávati sám pro četné práce, zjednej si k tomu spolehlivého katolíka v obci. Je také třeba znáti zákony, dle nichž rozšiřování spisů se dovoluje, zjednati si k tomu úkolu dovolení u hejmanství, po případě u místodržitelství. Katolickými spolky dá se v té věci mnoho vykonati.

Konečně pronáším přání, aby od sl. družstva »Vlasť« pořízen a vydán byl seznam dobrých knih, dle kterého by jednotlivci říditi se mohli.

Referent dp. ***Rudolf Vrba***.

Podává povšechný přehled o tiskové produkci vůbec a katolické zvláště.

Tisk svobodomyslný má 45 listů. Známkou jeho jest nepřátelství k církvi a duchovenstvu, lichotí chybám lidu, hoví jeho slabostem a

náruživostem, mlčí o bankách, o židovstvu a kořalečním moru. Na Moravě je lidový tisk zastoupen asi 6 listy. Svobodomyslné straně slouží ještě satyrický list »Šipy«. Listů staročeských a bezbarvých je asi 32. Odebírá je i duchovenstvo. Chovají se proto zdrželivě k náboženství, ale nelze říci, že by působily v duchu náboženskomravním. Vyhýbají se antisemitismu. Musíme se ohraditi proti rubrice »Ze soudní síně«, jež mravnosti neprospívá; podobně sensačně jsou psány zprávy o nevěře manželské a samovraždách. Řečník to vytýká všeobecně, dotýkaje se v této stránce hlavně »Národní Politiky«, totéž platí o téže rubrice v »Národ. Listech«, »Kurýru«, a vůbec předních našich novinách.

Nanejvýš škodlivy jsou noviny červených občanů, počtem asi 20, z nichž 2 jsou obrázkové. Psány jsou lidmi, již práce se štítí a lid dělnický pod komandem židovským svádějí. Většina jich, hlavně »Červánky«, věnovány jsou výhradně na skandalisování duchovenstva.

Orgány realistické čtou se v intelligenci, mezi pastory a helvety. Pěstují racionalismus, zavrhují katolickou víru, církev, skandalisují katolické kněze. Děti jejich jsou pokrokáři; mají asi 9 listů, s »Radikálními listy« v čele. Směr jejich: bojovati proti knězi, vychvalovati židy a pastory. Zvláště »Lid« a »Ruch« skandalisují duchovenstvo. K této skupině možno připočísti ještě »Českou Stráž«, potom patří sem časopis pokrokového studentstva a dělnický list »Pokrokové listy«.

Rolnických listů je 30, politicko-selské 2, antisemitské 2, živnostenské zájmy hájí »Živnostník«, Helveti mají svých pět listů, učitelských listů je 10, »Školský Obzor« jest politický, jeho směr: fanatická zášť proti církvi; vnáší do řad učitelstva zásady rudé internacionály. Pro mládež jsou tři listy. Také pornografické listy v Praze vycházejí, ač bylo by povinností úřadů proti nim zakročiti.

Naší povinností jest šířiti listy psané po katolicku. Řečník vypočítává řadu katolických listů dle směru a obsahu a praví, srovnáme-li naše s jinými, musíme říci: málo nás! Nemáme inserátů, bank, finančních ústavů. Existence našich listů leží na bedrách přetíženého duchovenstva,

Listy belletristické nesou se mnohdy směrem protináboženským. Důležity jsou kalendáře, jichž vychází 37; z nich je 5 katolických, kromě kalendářů Steinbrennerových. Řečník uvádí statistiku tiskové produkce za r. 1894., z níž patrna jest literární nadprodukce.

Přívalu špatného tisku třeba postaviti hráz. Třeba nám říditi se vzorem kněží buditelů. Zásluhy Schmiedengerovy a Potěhníkovy o tisk zevrubně se vyličují.

O knihovny má velikou zásluhu naše duchovenstvo, naši bohoslovci. Každý kněz má se snažiti, aby odvrátil lid od špatné četby a naučil jej znáti a vážiti si četby dobré. Prostředky jsou: farní knihovny. Kněz přijde tím do styku s lidem; kde kněz sám nevystačí, musí přibrati spolehlivého laika. Každý farář měl by si opatřiti licenci na šíření novin, kalendářů atd.; výlohy jsou nepatrné.

Vldp. vikariatní sekretář *Václ. Uhlíř*, který prostudoval zákon o šíření tisku čili kolportáži, podává o tom zprávu ze své bohaté zkušenosti. Krátký obsah řeči jeho jest: Knihkupec smí prodávati vše; hejtmanství může povoliti prodej školních knih, modliteb a ka-

lendářů; každý smí prodávati své spisy doma a vyžádá-li si povolení, i ve zvláštním krámě. Kdo chce prodávati spisy periodické, vymůže si licenci u místodržitelství a může v jedné žádosti uvésti celou řadu spisů. Na brožury, které vycházejí ve volných lhůtách, na knihy a vůbec na spisy neperiodické místodržitelství dle zákona licenci neuděluje. Řečník ohlašuje novou modlitební knihu J. b. M. ndp. Eduarda Jana Nep. Brynycha z Králové Hradce pode jménem: »Oltář«. Knihy bude 30.000 ex., má 400 str. a bude státi 30 kr.; obsahuje nejen četné modlitby a písně, ale i katechismus, souhrn nejdůležitějších pravd náboženských, psaný více pro dospělé.

Red. *Tom. Škrdle* praví, že třeba podotknouti v žádosti o licenci: »prodávám bez užitku«, jinak by bylo platiti daň.

Vlp. *V. Kotrch*, koop. z Roudnice, upozorňuje, že protestanti nechávají ve vlacích všelijaké traktaty, jako by je »náhodou« tam byli zapomněli, a to zvláště na trati z Prahy do Podmoklí. Dle jeho zkušeností nejlépe hodí se k šíření dobrého tisku katolické spolky a družiny. Oproti red. Tom. Škrdlovi praví, že udal: »prodávám bez užitku,« ale daň platit přece musil.

Referent dp. Rudolf Vrba čte resoluci, jež jednohlasně se přijímá. Zní:

Uvažujíce, že naše žurnalistika a české písemnictví z větší části nedbá vznešených nauk náboženství Kristova, a že valná část jeho vštěpuje lidu zásady mravům od našich předků zděděným odporující, zachovalosť lidu ohrožující, tisíciletou kulturu křesťanskou českého národa ničící, jest povinností naší, lid chrániti od duševního úpadku, zkázy a mravní pohromy a toho hodláme docíliti šířením katolického tisku, náboženské povaze lidu našeho odpovídajícího.

K tomu cíli navrhujeme:

1. Každý kněz český pečuj dle sil svých v oboru svého působení o šíření tisku katolického — národního. Duchovní správcové a kaplani zakládejte farní knihovny, starejte se v obvodu farností, aby lid si oblíbil četbu katolických listů a spisů a je odbíral.

2. Každý duchovní správce nebo kaplan postarej se o licenci kolportáže pro noviny a periodické spisy, modlitby, kalendáře katolické, nebo si zjednej ve farnosti hodnověrné a k tomu způsobilé laiky.

3. Nechť družstvo Vlasť vydá v nejbližší době zvláštní — ve formě brožury — seznam všech spisů, které se do farních knihoven hodí, a to prostonárodních, poučných, vzdělávacích a náboženských, které ducha lidu zušlechtiti a obohatiti dovedou. V tom seznamu uvedeny buďtež všechny české katolické noviny, periodické spisy a kalendáře. Na poslední stránce návod, kterak se zadává o licenci kolportáže a kterak se zakládají katolické spolky.

Mezi čtením pozdravných dopisů a telegramů vstoupil do sálu slavný básník moravský, Msgr. Vladimír Šťastný, kons. rada, profesor a redaktor »Obzoru« v Brně. Red. Tom. Škrdle vítal jej s radostí v našem středu a velebil jeho zásluhy o katolické básnictví a písemnictví; představil jej ihned shromáždění, které tohoto v katolickém životě tak vysoce vynikajícího muže bouřlivým potleskem přivítalo.

III. sekční schůze.

Směry moderní poesie a hlavní její representanti u nás. Referent dp. Žák. Předseda vldp. Msgr. Dr. Alois Jirák, ředitel bisk. semináře a profesor bohosloví v Č. Budějovicích.

Předseda oslovil shromáždění takto:

Byv k tomu vyzván velectěným výborem Vlasti, abych předsedal přítomné sekční schůzi, přijal jsem na sebe tento čestný úkol. Ale podotýkám hned, že považuji tuto počesť za prokázanou ne tak své nepatrné osobě, jako spíše své diecési Č. Budějovické, k nížto přináležím. Vzdávaje povinný dík velectěnému výboru za tuto poctu a pozornosť, dovoluji sobě schůzi zahájiti.

Měl bych a rád bych také promluvil několik úvodních slov k přednášce, o níž se má zde jednati, ale vidím, že elaborát pana referenta jest příliš objemný, a že bych tohoto svou řečí jenom o čas olupoval, a proto upouštím sám od dalších slov, aby on nebyl nucen mnoho ze své zajímavé přednášky vynechati. Uděluji tedy p. referentu slovo.

Když přišel p. referent k místu své řeči, kde mluvil o katolických básnících kněžích, vpadl mu předseda do řeči slovy: »Dovoluji sobě přerušiti na okamžik pana referenta, abych provolal hned zde hlučné »Sláva!« našim katolickým básníkům.«

Referent dp. ***Fr. Žák***

prohlásil hned předem, že mluví jen za sebe a nikoliv za určité skupení mužů, tedy ovšem ani ne za vůdčí kruhy »Vlasti«. Toto prohlášení mějtež zvláště ti na zřeteli, kteří praví, že řečník u Zeyera a zvláště u Sv. Čecha oplýval neobyčejnou chválou.

Česká poesie nemá určité básnické školy, mimo snad onu dekadentův. Poesie nedá se nutiti do určitých forem. Z básníků probíral řečník nejprve Jul. Zeyera, Svat. Čecha a Jar. Vrchlického. Na prvém místě jmenoval Jul. Zeyera pro básnickou jeho individualitu, pro křesťanský jeho směr, pro vytříbenou mluvu, vzlet myšlének, fantasii a mravnosť.

Jemu po bok řadí se Sv. Čech, jenž má ustálenou filosofii života, je vážný myslitel, satyrik, idealista pro dobro a vlasť zanícený, umělec čistý. Než už referentu na brněnském sjezdu bylo konstatovati, že nelze se stanoviska katolického se vším souhlasiti; od »Písní otroka« a básní ve »Květech« je tím více nesouhlasu; náboženský program Čechův jest: čirý humanismus, bez Boha. Kéž pozná pravdu! I přes to potrvá veliký význam Čechův.[2])

Jaroslav Vrchlický má zásadou: umění pro umění, však za krásu vydává i věci naprosto nemravné, což řečník četnými doklady dovo-

[2]) Pozn. red. Jest třeba poznamenati, že Sv. Čech v poslední době dává básně do kalendáře socialních demokratů; tento kalendář jest pamflet v pravém slova smyslu; jím se Sv. Čech velice snižuje, a to tím více, že tam píše docela po socialně-demokraticku. Dočká-li se Sv. Čech socialistického státu — nebo sám praví v jedné básni, že dělníkům patří budoucnosť — bude voziti v tomto státu nanejvýše kolečko, a Krapka zasedne na místo Čechovo, neboť potom budou pány socialní demokraté (a židé, jimž jediné dá se pardon), kdežto vzdělanci a věštcové — k nimž patří zajisté i Sv. Čech — budou hráti podřízenou roli, vždyť »budoucnosť patří dělníkům«, a dělníci ducha tím nejsou míněni!

zoval. Škola Vrchlického nemá programu, blýská se virtuositou verše, vyhledává extremy, pevného názoru nemá. Je to anarchie velikých duchů, kteří myslí, že jest jim vše dovoleno. Vrchlický není u volbě látky nikterak svědomitý, jak svědčí báseň věnovaná Milosrd. sestrám na Malé Straně, které prý odmítly přijetí nemocného muže, poněvadž řád nedovoluje přijetí jeho do nemocnice s ženskou obsluhou. Jest přece známo, že se tam přijímají jak mužové, tak ženy.

Hejduk, Sládek a Klášterský jsou prvními representanty lyriky. Hejduk jest pěvcem z povolání, než sbírkou: »Za víru a volnosť« vydal přímo pamflet proti církvi. — Sládkova lyrika jest ušlechtilá, — Klášterský jest pěvec štěstí, zvláštní něhy a jemnosti.

Moderna vyvolána jest literární revolucí realismu. Škola, jejímž vůdcem jest Machar, vznikla z dávno cítěné potřeby, aby se o ní mluvilo. Něco lepšího, než starší literáti, podati nemohli, ve směru uznaných autorit pracovati nechtěli, udělali tedy rebelii, a mluvilo se o nich hned. Moderna rozpadla se na dvě frakce: Macharovu a dekadenty.

Co nám řekl pan přednášející o dekadentech, bylo velice rozmarné. Jednou píší ódy na sv. Otce, podruhé zase pravý opak. Nejznamenitější je rytíř sv. Grálu pan Neumann.

Básnictví katolické má různé směry: čistě náboženské, historické, legendy, národní, lidové nálady a city duše. Diagram na lonské výstavě byl důkazem činnosti katolických poetů. Čestně se zmíniti nutno o vldp. kanovníku B. M. Kuldovi (jemuž bylo provoláno třikráte »Sláva«), Msgr. Vladimíru Šťastnému věnoval referent vzácné uznání (bouřlivé volání »výborně« a potlesk). Adam Chlumecký a profesor Dr. M. Kovář zasluhují pozornosti.

»Hlas« praví: »Lze očekávati, že celý referát bude uveřejněn, a doporučujeme jej co nejvřeleji.«

»Čech« píše: »Přednáška, kterou jsme slyšeli, zasloužila by toho, abychom ji přinesli od slova k slovu se všemi výbuchy veselosti a pochvaly.«

A konečně »Večerní Noviny« chválí řečníka těmito slovy: »Řečník dokládal úsudky své četnými citáty. Každá věta svědčila, že řečník všecko, co napsal, četl, promyslil a uvážil. Byla to veskrz seriosní studie o současné české poesii, která plnou měrou zaslouží, aby vyšla v plném znění tiskem.«

Řečník navrhl po skončené řeči resoluci, jež byla jednohlasně přijata. Zní:

> Literární sjezd družstva Vlasť oceňuje po zásluze veliký význam poesie, umělecký, národní, kulturní, náboženský i mravní, raduje se z mnohoslibného rozvoje poesie duchovní, vítá neméně v d ě č n ě č e t n é p l o d y b á s n í k ů l a i k ů, katolickému náboženství duchem blízké, k církvi spravedlivé, n e v y s l o v u j e s e p r o t i ž á d n é m u s m ě r u b á s n i c k é m u, považuje směr specificky český a národní českému národu za nejvíce prospěšný; neklada mezí p o j í m á n í a z n ě n í b á s n i c k é h o, nemůže neupozorniti, že pravé umění vždy vzdělává a zušlechťuje.
>
> Jsa přesvědčen, že mimo učení víry a mravů katolické církve nemůže pro národ katolický býti ani pravého umění, ani skutečného

prospěchu z něho, vyslovuje se co nejrozhodněji proti plodům básnickým, kteréž podkopávají víru a ničí mravnosť.

Uznávaje nutnosť, aby dobrá, zvláště katolická poesie byla pilně čítána a pěstována, zhoubnosť poesie protináboženské a nemravné co nejvíce omezována, vyslovuje přání: nejbližší valná hromada družstva Vlasť změniž knihovní komisi družstva v literární kroužek, který by studium české poesie obral si za zvláštní svůj úkol.

Po přednášce poděkoval předseda řečníku slovy:

Za tak objemnou a všestranně důkladnou práci vzdávám panu referentu zasloužený dík a dávám hlasovati o navržené resoluci. Kdo jest pro ni, ať pozdvihne ruku! (Všecky ruce se zdvihají.)

Resoluce tedy přijata, a já končím tuto sekční schůzi.

První slavnostní schůze

konána byla o 7 hod. večerní ve velké dvoraně záložny sv. Václavské a byla skutečně slavnostní. Sál byl ozdoben sochami sv. Otce Lva XIII., Jeho Veličenstva císaře a krále našeho a obrazem Jeho Eminencí nejdůst. p. kardinála hr. Schoenborna. Dvorana byla takořka přeplněna, i galerie byly hustě obsazeny. Většina účastníků laiků dostavila se v salonním obleku, dámy skoro vesměs ve stkvostných toiletách; bylo jich na 90. Obecenstvo bylo vybrané, a zastoupeny byly v něm všecky stavy od šlechtice až po dělníka.

U předsednického stolu zaujali místa: starosta družstva dp. Dr. Rud. Horský a jeho zástupce p. prof. Dr. M. Kovář a dva již uvedení zástupcové nejdůstojnějších pp. biskupů. V předních řadách lavic sálu byla vykázána čestná místa světským a duchovním hodnostářům. Byli to: J. Osv. Vojtěch hrabě Schoenborn, vys. důst. pan probošt Dr. Ant. Lenz, vys. důst. p. kapitolní děkan Msgr. Fr. Janda, vldpp. kanovníci: Dr. Fr. Krásl, Jos. Kuchynka, Jos. Kyselka, Dr. Jan Marek, Jan Havlů, ředitel semináře vldp. Dr. Jos. Doubrava, kníž. arcib. vikář vldp. Jan Ev. Eybl, vldp. děkan Vojt. Zuman a mnozí jiní.

Po 7 hodině zahájil slavnostní schůzi starosta družstva dp. Dr. Rud. Horský a udělil slovo předsedovi komitétu, jež se staralo o Literární sjezd družstva, panu

prof. Dr. ***M. Kovářovi,***

jenž promluvil takto:

Vysocectěné shromáždění!
Spanilomyslné dámy a vysoce důstojní a velectění pánové!

Jsem nad míru potěšen, že tak četně jste přišli z dáli i z blízka, ze sesterské Moravy i z požehnaných luhů českých a zvláště ze srdce tohoto našeho slavného království, z naší drahé matičky Prahy. Vítáme vás upřímně a srdečně jménem komitétu pro uspořádání sjezdu literárního. Bylo již třeba, bychom se opět sešli, my katolíci, abychom se potěšili, posilnili a utužili, aby řady naše se rozmnožily a upevnily.

Je však i nutná toho potřeba, bychom v zásadách náboženských utvrdili i jiné, neboť lid musí býti poučován stále, lid musí býti veden, by nebyl sveden. Vidíme, jak protivníci naši, nepřátelé církve,

dobře postřehli, že schůzemi a tiskem mnoho může se vštípiti lidu; Bohu žel, že nejsou to zásady a náuky vždy dobré, jež národu hlásají, jež mezi lid vrhají. Je to boj namnoze protináboženský, jest to učení bezbožecké, jež lidu našemu vnucují, jest to zkrátka i na poli politickém i mimopolitickém nesplnitelné slibování, vábení a lákání, ba druhdy čiré balamucení a svádění z cest pravých na bezcestí ke zkáze a záhubě. Tím má národ býti vzdělán, ušlechtěn a povznesen? Bez náboženství anarchie, bez Boha panství satanovo.

Proto usnesla se valná hromada družstva Vlasť v lednu letošního roku, by se uspořádal Literární sjezd, aby se poukázalo na ty široké silnice a dráhy i na ty úzké stezky a pěšiny, jimiž se berou hlasatelé moderních zásad, a po nichž vésti chtějí náš lid víry ohromnou většinou sv. Václavské, ne však ve světle pravdy náboženské, nýbrž ve tmách bludův a klamův. I ustanovil se komitét ze členů výboru Vlasti a jiných mužů horlivých, kteří na se vzali nesnadnou úlohu uspořádati sjezd nejen členů Vlasti, ale i jiných katolíkův upřímných. V několika schůzích projednáno, čeho třeba, a sdělán program, dle něhož jsme již v oborech začali a dále hodláme v těchto třech dnech projíti a objasniti hlavní nynější směry literární a sociální.

Dej Bůh práci naší zdaru a hojného požehnání! (Výborně, potlesk.)

Po řeči této ujal se znovu slova

dp. Dr. ***Rud. Horský***,

a proslovil následující řeč:

Velectěné shromáždění!

Vítám ze srdce Vás přítomné jako předseda družstva Vlasť, vítám vás velectění pánové i dámy jako hosty zde k tomuto našemu prvnímu sjezdu, vítám vás, důstojný pane zástupce našeho ndp. arcipastýře biskupa Ed. Jana Nep. Brynycha, a rovněž vítám zástupce ndp. biskupa brněnského vsdp. kanovníka Bergera.

Velectěné shromáždění! Je věru, ba věru je na čase, aby naše družstvo konalo veřejnou schůzi, abychom přesvědčili se o vykonané práci a jeden druhého poznali. Někteří z nás pracovali po 12 let a můžeme s chloubou ukázati na práci, kterou jsme za tento čas vykonali. Úloha, kterou jsme podnikli, jest důstojna, a proto mám za povinnosť svou ukázati, jak jsme pokročili a kde stojíme. A pak naši přátelé pracují tu jeden, tam druhý. Oni se znali ze svých prací, ale tváří v tvář se neznají, proto náš sjezd jest jim potřebný, aby jeden druhého poznal, aby se posilnili, aby si pomáhali a připravili se k dalším bojům. A konečně bylo třeba našeho sjezdu k vůli našim nepřátelům. Pánové, vy víte každý, že družstvo přijímáno bylo s útrpným úsměvem, jisté kruhy aristokraticky k nám se chovaly, ale když se družstvo zmohlo a tak pevně tu stojí, tu vzchopili se proti nám spílajíce, neb vytloukajíce okna, začaly se aranžovati různé zběsilosti, ale čas ten minul, a my tu do dnes stojíme jako skála. Ty vlny se odlijí, odtekou, a my tu stojíme neotřeseni. Proto, velectění pánové, potřeba, abychom, kteří jsme pracovali pro družstvo Vlasť, neumdlévali v práci. Ať svět vidí tu černou armádu pevnou a silnou. My, kteří jsme tak dlouho pracovali osamoceně, poznávejme se, milujme se a pomáhejme si.

Ovšem, velectěné shromáždění, nesmíme naříkati, že jsme přetíženi množstvím práce. Nikoliv, nezapomínejme, že jsme teprve na prvních stupních a že nám ještě mnoho schází. Proto, je-li některý ještě, který málo učinil, nechť to vynahradí, neb právě proto jsme se sešli, abychom si dodali chuti k práci. Jsme jako člověk, jenž našel kámen v cestě a neví, jak by ho odvalil. Přijde druhý a mluví, jak těžký ten kámen jest, a první vece jemu: Jen pojď, kamaráde, jsme dohromady silni dost, odvalíme jej spolu. Tak je to i u nás. My víme, že je nás dosud málo, že to půjde těžce, budeme však pracovati stále a neunavně, poněvadž je to naší povinností a ctí. Kdo odvolává se při tom na naše nedostatečnosti, nechť vzpomene, že Bůh sám dá požehnání našemu sjezdu, ku cti Jeho a ku slávě a moci naší vlasti svolanému. (Výborně! Výborně! Hlučný potlesk.)

Slova ujímá se

vdp. profesor ***Jan Drozd:***

Velectěné shromáždění! Bývá mi zvláště milou povinností, mohu-li v těchto místnostech hostiti katolické spolky a družstva. Tyto místnosti v prvé řadě byly k tomu účelu zřízeny, aby sloužily katolickým spolkům a družstvům. Čím vydatněji by jich potřebovaly, tím více můžeme se chlubiti tímto domem, že pomáhá, aby se schůze díti mohly zdárně. A je mi zvláště milou povinností vítati zde sjezd družstva Vlasť, a to za příčinou velké důležitosti tohoto družstva. Velectění pánové! Již dávno není tajno, že naše literatura není literaturou panenskou, již dávno vyskytují se v naší literatuře prvky, kterými se nemůžeme chlubiti. U nás je mnoho kamení, mnoho bejlí, které ničí květ krásy a práci vytrvalou. Pak bychom musili říci, že všecka naše literatura neprospívá, nevzdělávajíc rozum a srdce, a proto je to velkou zásluhou družstva Vlasť, když pokus o to činí, aby zdravý duch kritický zavanul na nás, aby vědu naši oduševnil! A proto voláme srdečně tomuto sjezdu »Zdař Bůh!« (Výborně; výborně a potlesk.)

Předseda dr. Horský: Pan ***Václ. Uhlíř***, sekretář, vyžádal si slovo.

Velectěné shromáždění! Jako zástupce Našeho nejdp. biskupa Eduarda Brynycha pozdravuji Vás jménem Jeho Milosti, i jménem nejd. Jeho gener. vikáře a apoštolského protonotáře, Msgr. Dra. Al. Frýdka, což je mi nemalou ctí, a pozdravuji Vás také, ačkoli písemních dokladů k tomu nemám, jménem všech nepřítomných kněží a členů Vlasti a celé dioecése Kralohradecké. Přišel jsem, ne abych poučoval vás o povinnostech, než spíše abych slyšel a poučoval sebe, abych mohl dáti zprávu o Vaší činnosti a Vašich pokrocích. Je to zvláštní zjev, že český katolický kněz kráčeje veřejným životem, tak jest kaceřován, že všechna jeho snažení a tužby se tupí, a jeho konání za škodné vlasti se pokládají.

Můžeme býti na to hrdi, že trpíme pro vlasť, jako náš Nejdůstojnější pan biskup Brynych, jenž po mnohá léta projevoval pravé vlastenecké srdce, vyniká vlasteneckou prací a vykonal již tolik pro náš národ, že mnozí z těch — ba zajisté všickni, kteří mu utrhají, hledíme-li jen k vlasteneckým zásluhám — nejsou hodni, rozvázati řemínky u obuvi jeho. (Výborně, výborně, dlouhotrvající potlesk.)

To připomínám proto, že my zajisté musíme dojíti cíle, ale ne osamocení v národě. Já myslím, že má-li národ býti pevný, musí všechny jeho vrstvy, šlechtic, kněz, učenec, měšťan i vesničan, rolník, řemeslník i dělníci, jichž je nejvíce, býti sloučeni bratrsky v jeden šik. Kéž Bůh všemohoucí žehná družstvu Vlasť a jeho snažení, kéž je podporuje Svou milostí! Obětujme vše pro víru, vlast a krále! (Výborně! potlesk.)

Vldp. kanovník a profesor ***Ign. Berger*** z Jihlavy

vyřizuje srdečný pozdrav svého Arcipastýře, ano veškerého duchovenstva družné Moravy. Také tam, ba zvláště tam bylo mnoho na poli národním pracováno. Důkazem toho jsou jména: Kulda, Sušil, Bílý, Těšík, Kosmák, Šťastný a jiní. České katolické duchovenstvo na Moravě bude pracovati v duchu těchto mužů i nadál a vždycky bude na jeho praporu stkvíti se heslo: Pro Boha, vlast a krále. (Hlučný potlesk.)

Přistupuje se k pojednání programu. První slavnostní řeč proslovil

dp. Dr. ***Ant. Podlaha***

o rázu moderního umění. Mezi literaturou a uměním výtvarným je blízký styk. Moderní malířství vedle stinných má četné stránky světlé. Maluje se mnoho, píle je veliká, již uznati třeba. Umění přichází ve styk s lidem. Krajinářství utěšeně rozkvetlo, jakož i malba pleinairová, což je rozhodným pokrokem. Stinnými stránkami je nejistota, co chce a smí malířství prováděti. Moderní malířství pohrdá vší filosofií, chce pouze malovati, je sobě cílem. Naturalisté chtějí pouze realní pravdu, přírodu, malíř má pouze kopírovati. Toť omyl. Konsekvence jest omezení malířství, schudnutí malby náboženské, historické, psychické. Veristé zase chtějí pouhou pravdu, nikoli krásu. Nechtějí vlastně pravdu, nýbrž skutečnosť, jež vždy ještě pravdou není. Impresionisté holdují ohyzdnosti v přírodě; směr tento jest v úpadku, obecenstvo odvrátilo se od něho samo. Koloristé hledají účel malířství v barvě, zanedbávají kresbu.

Malířství bloudí i v tom, že neví, co činiti smí, že hledá látky necudné, nemravné. Zdá se, že začíná obrat k lepšímu, než dosud třeba stále naříkati. V době nejnovější v malířství vzniká novoidealismus, jenž spěje k cílům vyšším, lepším. I u nás v dorostu mladém má četné stoupence. Umění to však nemůže dosud vzdáti se vlivu naturalismu, falešné mystiky a mlhavého hypnotismu.

Uprostřed bludných směrů kvete nicméně dosud ještě pravé umění křesťanské. (Škola Führichova, prof. Sequens, malířská škola beuronská.)

Přejeme si lepších vztahů mezi aesthetikou a výkonným malířstvím, přísné kázně v galeriích a akademiích. (Výborně, potlesk.)

Předseda děkuje řečníkovi.[3])

Přednáška tato vzbudila bouřlivý potlesk, a předseda dp. Dr. Rud. Horský vyslovil přání, aby vyšla tiskem.

O přednášce dp. Dra. Ant. Podlahy »Večerní Noviny« praví: Tato akademická přednáška byla korunou všeho dosavadního jednání.

[3]) Pozn. red. Řeč. dp. Dr. Ant. Podlahy bude v XIII. roč. Vlasti uveřejněna.

Založena jsouc na obsáhlých důkladných studiích, posvěcených neúmornou pílí a odnášejíc se hlavně k umění malířskému, byla skvělým svědectvím, jak velikým odborníkem jest dp. řečník. Nenadsazujeme, ale máme za to, že takto o malířství u nás ještě nikdy a nikde promluveno nebylo. Bohatost myšlének, překrásná řeč, vřelý cit, elegance přednesu a vzácný klid, kterýž nevybočil ze svých mezí ani při souhlasu nejbouřlivějším — to vše splývalo v tak harmonický celek, že všechno posluchačstvo viselo takořka na rtech znamenitého znalce umění malířského. Ticho v pravdě posvátné panovalo v sále po celou duchaplnou přednášku, kteráž každého unášela, každého rozehřívala. [4])

Předseda udělil slovo druhému slavnostnímu řečníku

dp. *Janu Filipovi Konečnému,*

jenž měl předmětem své řeči:

Nové literární proudy (*realisté, moderna, pokrokáři, spiritisté a pokrokové studentstvo*). Uvádíme zde jen nástin jeho řeči, jejíž úvod jest doslovný, ostatní jen zběžně a pro noviny načrtnuto.

Slavné shromáždění!

Český spisovatel Otakar Jedlička vypravuje ve svém díle o válce rakousko-pruské z roku 1866., že pruský princ Bedřich Karel vyslal několik svých štábních důstojníků dne 2. července ohledat postavení rakouského. K večeru téhož dne vraceli se vyslaní důstojníci se zprávami tak určitými, že princ Bedřich Karel rozhodl se již příštího dne bojovati rozhodnou bitvu, za kterouž příčinou udělav potřebné disposice odeslal ihned zprávu o všem pruskému králi, který schváliv a doplniv předložený plán, kázal všem vojínům k boji se připraviti. Dalekosáhlé vítězství bylo jim za to odměnou.

Podobný úkol jako důstojníkům prince Bedřicha Karla dne 2. července roku 1866. připadl dnes mně a několika jiným soudruhům, kterým velectěný pan předseda tohoto prvního Literárního sjezdu katolického uložil, abychom ohledali, jaké stanovisko v posledních dobách zaujali naši nábožensko-literární protivníci v umění, ve vědě, v literatuře atd.

Předstupujíce před vás, velectění pánové a dámy, v okamžiku tomto, činíme tak s myslí povznesenou, dobře vědouce, že markantní rysy naše, kterými celkově postavení svých odpůrcův označiti chceme, ze vzácných vědomostí svých i v detailech si doplníte, po případě i poopravíte a rovněž jako vrchní velitelství pruské na jednotném pláně se ustanovíte, který stůj co stůj v nejbližší době prováděti začnete, aby slova naše i poslouchání vaše nebyla marna, ale zdárným výsledkem korunována, což jedině věci naší prospívá a odpůrcům bere zbraň z rukou, aspoň takovou zbraň, s jakou se vytasil realistický »Čas«, vytrhnuv několik slov z provolání, které učiněno bylo k účastníkům katolického sjezdu příbramského, zbraň, která vrcholila asi v tom: V provolání ke katolickému sjezdu se praví, že

[4]) Pozn. red. Dopisovatel »Obnovy« (č. 74. ze dne 14. srpna t. r.) praví, že tato přednáška patřila pro svůj učený ráz do sekční schůze. Odpovídáme, že tam původně byla, když však musila býti jedna slavnostní řeč vynechána, dali jsme řeč dp. Dra. Ant. Podlahy ze sekční do slavnostní schůze.

nynější papež Lev XIII. očekávaje, že velikolepé myšlénky jeho encyklik nejlépe v život uvedeny budou katolickými spolky a sjezdy, žehná a blahopřeje sjezdům katolickým. Myslí-li tak papež Lev XIII., praví »Čas«, mýlí se, a to proto, že . . . na takových sjezdech horuje několik »kněžských šplhavců« z nižšího duchovenstva, toužících po tučných prebendách a dobrém postavení. — »Čas« výslovně mluví o »růžolících« mladších duchovních, kteří se přiodívají hebkým rouchem a vyšlapuji si hrdě v důstojnosti kanovnické, které nezasluhují, — a že celé to shromáždění sjezdové (tak hlásaly o nás jiné liberální listy) řádné myšlénky a rázného činu jest neschopno. Odtud ty názory, kterými nás podělili. »Černý sjezd«, »klerikální rejdy« atd., odtud i ta kritika »tuctových řečí«, (uvádím dle »Čecha« z té doby!), které možno co chvilku čísti v »Čechu« a které hlubšího významu zcela postrádají, nevyjímaje ani řeči Dra. Horského, která působí jen v ty, kteří ho vidí přednášeti a neznají, že komika jeho připomíná (jest odkoukána) — ve známém pražském chantanu!«

Abychom si tuto nebo jí podobnou hrubou střelbu »zasloužili«, musíme se, velectěné shromáždění, tedy na něčem praktickém usnésti a svým protivníkům skutkem dokázati, že se důrazně hlásíme ku svému právu a životu, činíce začátek tímto literárním sjezdem, za nímž následovati bude sjezdů našich tolik, kolik jich třeba, aby zásady naše vnikly do praktického života našeho národa a přístupnými staly se všem lidem, kteří by se jimi spravovati chtěli! — Gutta cavat lapidem, praví latinské přísloví, — non vi sed saepe cadendo!

Je mně líto, velectění pánové, že takovým úvodem začátek řeči své učiniti musím, ale jaká pomoc? Žijeme ve znamení bratrovražedné války, proto třeba to bez okolků říci, i když se snad méně doporučeným činí ve shromáždění slavnostním. Zavírati před tím oči a vykrucovati věc frásemi, jest nedůstojno a opravdového muže nehodno. Kdo si chce hráti na »slepé báby«, ať si hraje, má-li k tomu chuť; my takové názory máme dávno za zády, a milejší nám náš otevřený a výslovný nepřítel, než ramenář přítel, jenž pro samé »ohledy« pořád váhá a konečně jako solný sloup stojí, teď, kdy nestačí světu ani rychlonohé koně a vše v před parou se žene!

Nebývalo vždycky tak, praví řečník, ale byly doby, kdy jsme mezi sebou žili v lásce a míru. Malá reminiscence toho dotvrdí a co v dalším obšírně řeknu, také osvětlí.

Na to poukazuje řečník na dobu probuzení českého národa a na katolické kněžstvo, které šlo ruku v ruce s tehdejšími buditeli a vlastenci, podporujíc hmotně a mravně kdekterý národní podnik a odkazujíc těžce uhospodařený groš na věci národní, jak o tom svědčiti mohou Museum, Matice, Svatobor atd. Doby ty minuly vinou běžného lžiliberalismu světového, který se i k nám do Čech vkradl a pod heslem bratrství rozséval sváry, pod heslem svobody otročil jinak smýšlející a pod heslem osvěty šířil nevěru.

V dalším líčí řečník, kterak vše se nynějšímu duchovenstvu upírá v ohledu národním, kulturním a politickém; kterak štve se proti hierarchii katolické neprávem (uvádí stkvělý příklad: Jirsíkovo gymnasium pro české jinochy v Čes. Budějovicích, Pöttingův ústav v Olomouci, působení kardinála Schwarzenberga, probošta Štulce a a jimi zbudované svatyně, skýtané almužny neobyčejné, tak že oba

chudí a příbuzní po nich neobohacení zůstali) a kterak i netaktně »vysvětluje se« působení kněží buditelů liberalismem, ano i neorthodoxií

Dlouho byl u nás lžiliberalismus u vesla; konečně však i u nás propadá zasloužené ruině, a to nejen vlastními úbytěmi, nýbrž i od vlastních dětí a »přátel« ubíjením. Největší to zásluha — mimo vlastní a vrozenou neschopnosť života, kterou lžiliberalism v sobě má, — náleží realistům a s nimi spřízněným rozličným jiným politickým a literárním směrům.

Mohli jsme očekávati, pravil řečník, že tento náš společný odpor proti lžiliberalismu aspoň do jisté míry smíří a spojí nás s těmito novými směry, že budeme, když ne právě přátely, tedy aspoň nikoli vášnivými protivníky. — Ale nestalo se tak, a to proto, že v první paragrafy těchto nových směrů přijaty názory, které jsou našemu přesvědčení tak diametrálně protivny jako v liberalismu byly a ještě hůře, poněvadž se soustavněji a pod rouškou vědy úsilovně provádějí.

Řečník rozebírá nyní postavení realistů vůči nám katolíkům a ukazuje z rozličných knih v různá léta vydaných, jak se neustále měnily náboženské názory realistické, a jak i pověstná jejich »věda« se kompromitovala, když na př. jednou katolicismus zavrhla, ačkoli neznala ani formálního principu našeho, a jak po druhé zavrhla i protestantism, ačkoli jej jindy vyhlásila za náboženství, jímž bychom se v nynější osvětové době mohli spravovati. V dalším praví řečník, co chtějí realisté v náboženství nyní s »českobratrskou humanitou« a kritisuje názor ten. — Ukazuje též, jakých zbraní užívají vědátorové a politikové tito proti nám a vůbec proti všem, a jak tím způsobem sami zavinili známý odpor téměř všech proti sobě. Jak měřili, tak jim bylo naměřeno a s úroky vráceno. (»Osvěta« lonská!) Řečník ukazuje, v čem realisté pravdu mají a prospěli, a končí o nich vyzývaje přítomných, aby bděli, jelikož odtud nejvíce nebezpečenství hrozí.

Po té probírá, a to jako na základě předchozího různé jiné směry a frakce nám nepřátelské, dovolávaje se pokrokářsko-radikálních a moderních publikací: brožur, novin, časopisů, knih. Zvláště poukazuje, kterak radikálové hledí na náboženském nihilismu a fanatickém záští bojovati proti klerikalismu, jehož buď neznají nebo zúmyslna překrucují, a uvádí z pastýřského listu ndp. biskupa Brynycha, co jest skutečně klerikalism, že nic jiného, než činný a uvědoměle praktický katolicism! Řečník uvádí námitky radikálních pokrokářů a cituje doslovně z časopisů modernistů jejich názory o životě; probírá dále schválenou »umravněnosť« a podává klasická doznání v té příčině »z quasi programové« knížky Frant. Krejčího.

O spiritismu praví auktor málo, poněvadž je to »ošuntělý vandrovní,« kterého jsme v téže podobě znali již před dávnými lety. Český časopis »Hvězda záhrobní« a rozličné letáky přinášejí, co jest dosti známo z němčiny. Křesťanství chtějí »opravovati« — ač šíří názory protestantské a materialistické. Řádění jejich v poslední době (v severních Čechách) i úřady musily hledíce k pokoji a veřejnému řádu učiniti přítrž!

Řečník končí krátkým appelem na obecenstvo, aby podporovalo katolickou literaturu, hlavně účinnou kolportáží. Připomíná výrok Turgeněvův o milosrdenství a applikuje jej na katol. tisk, připomíná výrok Hallerův a applikuje jej na naše spolčování, připomíná

výrok hrab. Lažanského při uvítání katolických tovaryšů na národopisné výstavě, a applikuje na náš veřejný život katolický, v němž všickni synové národa mohou najíti společné ohnisko vzájemné lásky, takže pověstná hašteřivosť česká vezme za své, a my vstoupíme ve znamení míru a jednoty, této nejpotřebnější a takořka životní věci, před níž vše ostatní mizí pravému vlastenci. Ó, kéž brzo svitne den, ve který bratrsky podáme si ruce a nebudeme bratry, o nichž se dí, že se rozvadili »o dědiny otné.« Nejjednodušší ale také jediná půda, na které každý získá nás, jest — přijati aneb aspoň v úctě míti katolicism!

Když dp. Filip Jan Konečný řeč svoji skončil, ujal se slova předsedající dp. Dr. Rud. Horský a pravil:

Zároveň stálo by za to, aby bylo vyšetřeno, za čí peníze každý třetí spolek se podporuje. Bylo by záhodno těch literátů ptáti se: »Člověče, nevystudoval jsi za kněžské peníze?« Našli bychom jich mnoho.

Něco se tomu stavu navyčítají, a poslední číslo »Vorwärts« nám to povědělo, že kdybychom se na hlavu stavěli, nic nám to nepomůže.

Děkuji dp. Konečnému za jeho poučnou, zajímavou a propracovanou přednášku. Pánové, jak nám to vyložil pan řečník, to bylo však řečeno z vysoka a učeně. Já Vám to povím jednoduše.

Když schází někomu přirozená vnada, tak se vycpe a našminkuje různými mastmi a pudry. A tak je tomu i u našich nepřátel. Aby přirozenou vnadu a potřebu si dodali, proto hodně ty své směry a směrečky začínají vycpávati, štafirovati a nám je vyčítají. Nikoli, my známe potřeby své dobře, jim však pravíme, že kdyby sebe lépe lež vycpávali, my poznáváme přece, že je to lež, vyšminkovaná, kterou jako kuběnu od sebe odvrhneme.

Děkuji velectěnému shromáždění za jeho pozorné účastenství, přeji mu dobrou noc a zítra na shledanou!

Po té zapěny byly celým shromážděním papežská, rakouská a národní hymna, čímž byla schůze ukončena.[5])

Druhý den sjezdu.

V úterý dne 11. srpna.

Před osmou hodinou ráno plnili účastníci sjezdu a zbožní katolíci vůbec prostory chrámu sv. Jiljí. Konvent řádu sv. Dominika ozdobil presbytář chrámu, a první dvě lavice v pravo potaženy byly červeným suknem, kamž vrchní pořadatel sjezdu uváděl vzácnější účastníky sjezdu, kněze i laiky.

Celý řádový konvent sv. Dominika, kněží i frátři in corpore, v čele s vldp. převorem Fr. Václ. Bubeníkem, očekával Jeho Eminencí ndp. Frant. de Paula hraběte Schönborna, kardinála-knížete arcibiskupa, u vchodu chrámu a doprovodil jej až k hlavnímu oltáři,

[5]) Piano, na které dp. Fr. Žák zpěv doprovázel, půjčilo nám družstvo Arnošta z Pardubic (dp. předseda farář Dr. Karel Vondruška), začež mu vzdáváme uctivé díky.

kdež Jeho Eminencí za přísluhy zakladatele družstva Tom. Škrdle sloužil tichou mši sv. Se svolením Jeho Eminencí pěli vybraní pěvci nejprvé ke cti Moravanům jejich píseň: »Ejhle, oltář Hospodinův září« a po sv. přijímání: »Svatý Václave, vévodo České země«.

Po mši sv. doprovodil zase celý konvent Jeho Eminencí ku dveřím chrámovým. Za tuto bratrskou lásku a oběť družstvu Vlasť prokázanou nechť přijme vldp. převor a všickni členové řádu naše nejupřímnější díky.

Účastník sjezdu, řídící učitel ze severních Čech, líčí nám dojem, který na něho tato mše sv. učinila, následovně: »Hlubokým a trvalým dojmem působila na mne mše sv., jíž sloužil J. E. ndp. kardinál. Když jsem vstoupil ve velebné klenby chrámu sv.-Jilského, jehož prostory byly naplněny českou intelligencí, když zazněl mohutně chorál sv. Václava, všemi přítomnými vroucně zpívaný, když oko spočinulo na velebné postavě našeho velepastýře, který s takovou jímavou důstojností konal významné obřady mše sv., tu duch můj na perutích lásky vznášel se před trůn Všemohoucího a koře se v prachu opakoval slova: »Nedej zahynouti nám ni budoucím«. A což jak blahodárně působil ten mistrný zpěv při požehnání, jak hluboko dojalo mne žehnání udělené rukou J. E.! I odcházel jsem jako znovu zrozen s modlitbou za naši drahou vlasť na rtech.«

IV. sekční schůze

zahájena byla po 9. hodině. Na programu byl referát *o divadle naší doby*. Referent p. učitel Jos. Flekáček. Předsedou starosta města Uherského Brodu,

advokát p. JUDr. ***Bedřich Weber,***

jenž zahájil schůzi srdečným proslovem. Pravil:

Pochválen buď Pán Ježíš Kristus! Vysoce důstojní, důstojní a velectění pánové, spanilomyslné dámy!

Jsem sobě dobře vědom, že veliká pocta, jež se mi stala tím, že byl jsem povolán na stolec předsednický v tomto odborném sezení, neplatí mé nepatrné osobě — vždyť jsem člověkem neznámým v tomto slavném shromáždění — ale slavný výbor zařizující, jenž nám připravil vzácné tyto hody duševní, na nichž všichni tak rádi béřeme podíl, chtěl v osobě mé poctíti zajisté všechny věrné katolíky z družné Moravy, již v jednotách katolicko-politických třímají prapor svaté víry po otcích zděděné, a k nimž já náležím jakožto předseda jednoty politického okresu svého bydliště.

A v této vlastnosti své převzal jsem milerád úkol sobě svěřený i vítám srdečně všechny v tomto slavném shromáždění přítomné, dožaduje se zároveň shovívavosti slavného shromáždění, kdyby slabé síly mé nebyly s to, aby udržely se na výši úkolu na bedra má vloženého. Vždyť praví přísloví: »In magnis voluisse sat est« — t. j. jde-li o věci velikého dosahu, jest chvály hodnou i dobrá vůle. Dobrou pak vůli přináším s sebou do tohoto slavného shromáždění i naději se, že s vaším přispěním a za pomoci pana referenta úloze své dostojím.

Obsah řeči p. učitele Josefa Flekáčka jest tento:

Věren znění svého thematu, nepojednával referent o některém určitém divadle místním, nýbrž věcně a přesvědčivě mluvil o charakteru divadelních her naší doby vůbec, namnoze všem jevištím společném. Jako v poesii vůbec lze pozorovati dvojí směr, z nichž jeden povznáší a druhý kazí, rovněž jsou hry, které člověka povznášejí, jeho mravní povahu utvrzují, vznešené příklady mravních ctností před oči mu staví a v dobrém jej utvrzují; jsou hry, z nichž nevychází pohoršení, ale moderní doba má jich celkem málo. Řečník klade hlavně váhu na to, že každé divadlo má býti občanstvu školou a že každá hra, ať již veselá nebo truchlohra, má míti vedle účelu baviti i úkol poučovati, a má chovati v sobě zdravé ethické jádro. Proto vyslovuje se proti velikým baletům a výpravným hrám, jež duchu nic neposkytují, vkus i srdce otupujíce; ukazuje k tomu, že se nám napořád importují hry francouzské, jejichž látka je sama sebou nemravná, nebo že hry takové, byť i kolikráte jimi probleskovala ušlechtilejší tendence, jsou kořeněny frivolnostmi a kluzkými vtipy a situacemi; totéž platí zejména o operetních textech; účin takového importování z ciziny je mimo jiné i ten, že nám i naši spisovatelé, podávají-li co původního, namnoze takové francouzské zboží napodobují. Řečník se zmiňuje o tom, že nemáme hry, kde by vystupovala osoba jako katolík v historii známá nebo jako osoba dle věro- a mravouky katolické jednající, že nemáme moderního selského dramatu, ač je látky k němu dosti; za to lze najíti hry, jimiž v jedné osobě se vynáší židovstvo nebo zednářství, a zmiňuje se, kterak mnohé hry francouzského původu líčíce rozvod a pod. zlehčují manželství a zchátralé hrdiny a jejich hříchy kreslí v půvabně svůdném, sympatickém světle poesie a romantismu. Dále vyslovuje přání, aby historické osoby nebyly volností básnické lícně zbavovány svého rázu a povahy, jak skutečně byly, rozebírá realismus na divadle a želí toho, že si většinou všímá jen nejsmutnějších stránek lidských vášní; živě si toho žádá, aby naše všecka jeviště co nejvíce možno předváděla domácí tvorbu dramatickou, z ciziny jen to, co je nejlepšího, a apeluje na kritiku, aby všecka kritika vůbec byla přísně spravedlivá.

Uvádějíce z řeči jeho jen nejpodstatnější, podotýkáme, že mezi řečí i po jejím skončení dostalo se přednášejícímu hojného potlesku a četných projevů souhlasu.

Resoluce v té příčině jednohlasně přijatá zní:

My shromáždění na Literárním sjezdu družstva Vlasť, vyslechnuvše zprávu o divadle naší doby a uvažujíce o tom, žádáme:

a) vzhledem k divadlu, aby divadlo naší doby stalo se ušlechtilou občanskou školou, poskytujíc hrami svými požitek umělecký, esthetický a mravní, pěstujíc nejvíce dramatickou tvorbu domácí, z ciziny předvádějíc jen to, co je nejlepšího a nejdokonalejšího, aby předvádělo posilující příklady a vzory mravní velikosti, šlechetnosti, zbožnosti, sebezapření, vůbec povznášející vzory mravních ctností;

proto je třeba: aby se vynechaly hry, které jsou pouze pastvou pro oko, ale otupujícími pro srdce, jako veliké balety a hry, na nichž kromě skvělé výpravy nic není; hry, jichž látka je sama sebou nemravná a které hemží se necudnostmi, frivolitou, kluz-

kými a dvojsmyslnými vtipy a situacemi a žerty, h r y, které z touhy po sensaci činí dojem krvavých románů; h r y, které glorifikují židovstvo nebo zednářstvo; h r y, které by byly s to, aby otřásly náboženským přesvědčením nebo posvátnými institucemi, na náboženství se zakládajícími, ku př. manželstvím;

b) *vzhledem k spisovatelům:* aby spisovatelé dramatičtí obírali si za předmět svých prací též vynikající osoby katolické, které skvěly se jako zářící příklady, nebo osoby, které jako katolíci vystupují, jednajíce dle zásad věrouky a mravouky náboženství katolického; aby nevolili za hrdiny dramat moderní pohany, lidi zchátralých a nebezpečných zásad mravních, aby takové osoby nebyly ozařovány nimbem poetického romantismu, a hřích nebyl líčen ve svůdném světle poetického romantismu; aby v líčení osoby historicky známé nezabíhaly ve volnosti básnického líčení tak daleko, aby historická osoba pozbyla tím svého rázu a povahy, jak skutečně byla; konečně, aby, pokud běží o tak řečený realismus, nebyl realismus pojímán výhradně tak, aby líčil nejsmutnější stránky lidských vášní, nýbrž, ježto jest na světě dosud dosti lidí zbožných a mravných, aby i takové příklady brali si za předmět svých líčení;

c) *vzhledem ke kritice:* aby kritika v listech všech odstínů a stran byla přísně spravedlivá, chválíc vše ušlechtilé a kárajíc a tepajíc vše, čím divadlo naší doby pohoršuje a lid kazí, ať se to děje na malých nebo velikých jevištích, všímajíc si co nejvíc možno věci, a pomíjejíc kult a vynášení jednotlivých osob.

K slovu se hlásil Karlotýnský vldp. děkan Msgr. *Fr. Janda,* jenž pravil: Přihlásil jsem se k slovu, abych poděkoval p. učiteli Josefu Flekáčkovi, jehož učitelem jsem byl před 33 lety, za tak vzácnou a krásnou přednášku. Po drahné době slyšel jsem pana učitele přednášeti v Jednotě katolických tovaryšů. Mile byv dojat jeho prohloubenou historickou přednáškou, děkoval jsem mu tehdy — dnes pak tím mileji to činím v tom vážném sboru, kde i Morava hojně jest zastoupena. Přeji všem, aby na svých žácích takové radosti se dočekali, jako já na p. přednášejícím. (Potlesk.)

Předseda zakončil:

Veledůstojný pan řečník přede mnou výmluvnými slovy ocenil veliký dosah přednášky p. referenta, bývalého žáka svého; avšak já jakožto předseda této odborné schůze myslím, že by to bylo čirým nevděkem ode mne, kdybych nevzpomenul jmenem vzácné společnosti zde přítomné, jejížto souhlasem jsem úplně jist, alespoň několika slovy díků přednášky tak poutavé, obsáhlé a nejvyšší měrou poučné. Kéž by přednáška ta měla praktických výsledků v nejlepší odměnu řečníku, jenž si nás zavázal k dikům nejupřímnějším!

V. sekční schůze

zahájena byla po půl jedné hodině odpoledne. Na programu byla: *Přírodovědecká literatura.* Referent dp. farář Tom. Pícha. Předseda J. Osv. Vojtěch hrabě Schönborn.

Předseda J. Osv. ***Vojtěch hrabě Schönborn***

oslovil shromáždění těmito slovy:

Projevuji potěšení, že schůze tak četně jest navštívena. Thema postrádá snad zajímavosti pro širší kruhy, avšak jest to thema předůležité v době tak zvané »filosofie přírodní«, která chce nás učiti, abychom nazírali na zjevy přírody bez ohledu na Pána Boha a na pravdy Pánem Bohem nám zjevené.

Pan řečník však nám ukáže, že pravda může býti jenom jediná a že tedy věda, která dospívá k výsledkům, jež jsou v odporu proti zjevené pravdě, musí býti a jest skutečně jenom — lživědou.

Ref. dp. ***Tomáš Pícha***

ujal se slova:

Spějeme ku konci XIX. století, století to velkých objevů a vynálezů ve všech oborech lidského vědění, století to zejména bohatého na veliké vymoženosti a triumfy lidského ducha na poli přírodních věd. Chtíti podati obraz nynějšího stavu přírodních věd, bylo by velice nesnadné, ant jejich obor jest velmi veliký. A není divu. Vždyť příroda sahá dále než po atmosferu zemskou. Veškeren smyslný svět, od nejzazší stálice až k nejmenšímu atomu, živé i neživé — vše náleží v obor přírodovědy. Objekt její jest tak veliký, že se o něj musilo rozděliti více specialních věd, a při tom každá specialní věda má opět více méně různých odvětví, tak že sotva odborníkům možno vše to přehlédnouti.

Každé pak odvětví vyspělo v samotný organismus, má své znamenité muže, má své záhady, souvisí s ostatními odvětvími a vědami a každé přispívá nějakým stavebním kamenem na zbudování a zdokonalení názoru světa.

Přírodovědecká literatura, zejména anglická, francouzská a německá, jest velice bohata. Jest to ovšem pochopitelno, máme-li zření k těm četným pracovníkům na poli přírodovědy a k té ohromnosti materiálu přírodovědeckého. — Kdo by si chtěl zjednati jen trochu přibližný obraz o plodnosti na poli přírodovědecké literatury, toho odkazuji na zvláštní, v Berlíně (u Friedländra) každých 14 dní vycházející bibliografický věstník pod názvem: »Naturae novitates.« Užasne nad tou neobyčejnou produktivností přírodovědecké literatury našich dnů.

Naše literatura přírodovědecká z příčin pochopitelných nemůže se ani z daleka co do plodnosti rovnati přírodovědeckým literaturám jiných čelnějších národů. — Co do směru nese se přírodovědecká literatura naše směrem týmž, jako jiné literatury přírodovědecké, směrem totiž křesťanskému názoru povšechně nepřátelským.

Moderní přírodozpytci, až na některé čestné výminky, stojí na stanovisku více méně antitheistickém. Názor jejich jest tudíž křesťanskému názoru nepřátelským.

Nepřátelství jeví se v tom:

1. že zamítajíce metafysický princip, jenž jest v posledních důsledcích všech zjevů causa prima, hledí přírodní vědy budovati na podkladě tak zvaného přírodovědecko-monistického názoru světa, jenž ovšem podstatně se liší od názoru křesťanského;

2. že zaujímají vůči katolicismu stanovisko předpojaté, ničím neodůvodněné, viníce jej z nepřátelství ku vědám přírodozkumným. Katolicismus prý, jsa nepřístupen hlubším názorům, rozvoji přírodních

věd v cestu se staví; činí prý tak z toho důvodu, poněvadž prý přírodní vědy dogmatům jeho odporují;

3. že vyčítají křesťanskému názoru, že prý zavedl do přírodních věd teleogii (účelnosť), a kde té se vládnouti dává, tam prý není vysvětlování zjevů na základě přirozeném možno. Teleogický názor není prý přírodovědecký, nýbrž anthropomorfický.

Přírodovědecký monismus, zamítaje v přírodě veškerou předzjednanou, čili jak on praví, napřed chtěnou a provedenou účelnosť, neuznává mimosvětového principu všeho bytí a působení v přírodě a chce založiti přírodní vědu na negaci všeho, co se Bůh jmenuje. On snaží se povstání a účelnosť veškerenstva hmotou a pohybem jejím na základě pouhé mechanické kausality, čili jak on dí, cestou přirozenou, vysvětliti.

Dvě dominující hypothesy jsou to, jimiž má býti povstání účelnosti v přírodě mechanicko-kausálně vysvětleno a tvůrčí Intelligence z přírody odstraněna. Jedna jest obecně známá Kantovsko-Laplaceova hypothesa, jež má povstání a rozvoj anorganického světa, druhá ještě známější Darwinova evoluční hypothesa, jež má původ a rozvoj organického světa cestou přirozenou t. j. mechanicko-kausálně vysvětliti.

V novější době rozšířen pojem Darwinismu i na hypothesu Kantovsko-Laplaceovu, a to zcela důsledně. Neboť oba problemy nedají se v zásadě od sebe odloučiti. Kdo chce řešiti jeden, musí řešiti i druhý. Organický svět staví se totiž na anorganický tím způsobem, že jeho existence na určité disposici anorganické přírody úplně jest závislá.

Křesťanský názor není proti kausálnímu vysvětlování zjevů přírodních, vždyť jeden důležitý úkol přírodozpytu spočívá právě v tom, skutečné kausální vztahy odkrývati. On docela i požaduje, aby též složité organické procesy převedeny byly dle možnosti na jednoduché zákony a vlastnosti hmoty. Avšak názor křesťanský ústí v tom, že kausální mechanika musí vždy před nějakým bodem stanouti, kde mechanické vysvětlování přestává a kde přijetí tvůrčí »idee« nutným se jeví.

Moderní přírodověda přijímá pouze existenci hmoty a síly resp. energie. Hmota může ve dvou hlavních formách energii obsahovati: buď v potentiální neb kinetické formě. — Nynější svět jest produktem hmoty a energie, a to tím způsobem, že na počátku veškerá energie, jsouc na prařídkou, ve své prvky rozloučenou a v aetherovém oceaně stejnoměrně rozptýlenou hmotu v potentiální formě nahromaděna, koncentrační snahou hmoty počala přecházeti v kinetickou energii. Když pak se působením kinetické energie známým způsobem (dle hypothesy Kantovsko-Laplaceovy) kosmická centra vytvořila, počala kinetická energie přecházeti v nejnižší své formě, t. j. ve formě kalorické na aethér a v prostoru světovém se rozptylovati. Až všechna energie tímto způsobem bude z hmoty vybavena a v oceanu aetherovém rozptýlena a veškerá hmota, zbavena jsouc vší energie, v kolosální masu se nakupí, tu naplněna bude úloha všehomíra a nastane konec světa.

Než jest touto kosmogonickou hypothesou na podkladě čistě mechanické kausality vše vysvětleno, učiněna existence Tvůrce zbytečnou?

Předně musíme se ptáti: Kdo vložil a upoutal na počátku veškeru energii v potentiální formě stejnoměrně do všech prvků chaotické masy kosmické? Jaká příčina převedla tuto potentiální energii v kinetickou? Avšak pouhá potentiální energie v kinetickou jsouc převedena, nebyla by bývala s to, aby kosmický system v té účelné formě, jak se nám jeví, vytvořila. Pouhá attrakce k tomu nestačí. Musí vedle attrakce přijat býti ještě tangentiální pohyb, jenž pro udržení všehomíra absolutně jest nutný. Jakým aktem byl však tento tangentiální pohyb v kosmické masy vložen, a jim takto kinetická energie v ohromném množství udělena?

Odpovídá se nám, že původ svůj má v rotaci centrální kosmické plynové koule, od níž jednotlivé kolující masy kosmické se oddělily. Ale jest tím vysvětlení podáno? Odkud rotace původní plynové koule? Kdyby byly bývaly prvky prahmoty pouhou atrakcí nadány, bylo by vše v jedinou hustou hmotu se shluklo. Jen tangentiální nějaký náraz — smíme-li slova toho užíti — mohl plynovou kouli v rotaci uvésti. Avšak kdo způsobil tento náraz?

A dále! Kolujícím tělesům kosmickým musil, když se oddělily od centrální masy, takový určitý pohyb udělen býti, aby jedna tělesa v málo excentrických, druhá ve značně protažených drahách pohybovati se mohla. Čí rukou tak se stalo? — Odpověď na tyto otázky zůstává nám věda dlužna. A dejme tomu, že by snad přec je zodpověděla, tož nezodpoví nám otázku: Odkud materie, odkud energie? Zde stojíme na hranicích lidské vědy a nezbývá nám nic jiného, než přijati existenci osobního Tvůrce.

Ale monismus přírodovědecký, resp. jeho soustava, nepřipouští působnosť tvůrčí Intelligence. Jak tedy si pomoci? Tu jedni přijímají hmotu a síly její za dané, nestarajíce se o to, kdo jest jejich původcem, tak činí na př. u nás prof. Krejčí ve své »Geologii«, — jiní uznávají nemožnosť dalšího mechanického vysvětlování a odkazují jaksi z nucení k víře. Tak na př. u nás dr. Studnička v »Zábavách hvězdářských« v oddílu »Rozvoj všehomíra« (str. 46.) píše: »Ptajíce se, jak asi svět povstal, myslíme vlastně jenom, jak se vyvinul k nynějšímu stavu, předpokládajíce, že původní povstání, přechod od nebytí k bytí, netřeba dále vyšetřovati, anto se praví, že všemohoucnosť Stvořitelova jej stvořila. — Ve svém »Všeobecném zeměpisu« (str. 272.) o otázce původu hmoty pomlčel a poznamenává, kdyby i Laplaceova domněnka povýšena byla postupným bádáním na bezpečnou theorii, že by přece zůstal nevysvětlen způsob, jakým povstaly kulové tvary řídké rozohněné hmoty a jejich pohyb točivý a postupný.

Jiní jdou dále. Aby Tvůrce byl úplně z přírodního zpytování vyloučen, učí, že hmota a síla jsou věčné. U nás toho mínění jsou dr. Jos. Durdík a dr. Lad. Čelakovský (starší).

Je-li však hmota a síla věčná, musí býti vesmír nekonečný, nesmírný. Neboť nesrovnává se s myšlením naším, aby bytosť nějaká co do času byla nekonečná (věčná), co do prostoru však konečná. Nekonečnosť časová s konečností prostorovou v jedné bytosti spojena odporna jest našemu myšlení. Skutečně jsou i tací přírodozpytci, kteří se domnívají, že vesmír jest nekonečný. U nás mínění toho jest dr. Studnička (»Zábavy hvězdářské«, str. 50.)

Avšak novější bádání dokazuje, že vesmír obsahuje jen určité

a ohraničené množství hmoty i energie a že tudíž vesmír jest konečný, že vyplňuje jen část nekonečného prostoru.

Ale i z důvodů kosmické mechaniky nemůžeme připustiti nekonečnost všehomíra. Jako sluneční soustava má své těžiště, kolem něhož se tělesa její pohybují, tak také systém nejvyššího řádu, t. j. vesmír, těžiště míti musí. V nekonečně prostorném všemmíru, jenž má nekonečně mnoho těles nebeských, jest každý bod těžištěm. Nemůže tedy zákonnost v pohybech jednotlivých soustav vzniknouti. Pak to není více kosmos, nýbrž chaos. Nemůže tedy vesmír býti nekonečný a tudíž ani podstatou svou věčný. Není-li však věčný, povstal v čase, a povstal-li v čase, musil míti původ od někoho, musil býti stvořen.

Hypothesa o nekonečnosti všehomíra vznikla též částečně z nesprávného názoru o vlastnostech aetheru. Aetheru připisovaly se podobné vlastnosti, jakéž plynu přísluší. A poněvadž plyn následkem expanse své rozprostraní se do celeho prostoru, do něhož byl přinesen, domníváno se, že také ocean aetherový, poněvadž jest v prostoru nekonečném, nekonečný jest, že tudíž též vesmír nekonečný jest. Avšak novější bádání dokazuje, že aether jest inkompresibilní a že následkem toho není expansibilní, nýbrž že volumen jeho po všecky časy zůstává nezměněn.

Ze všeho, co až posud pověděno, jest zřejmo, že čím více vnikáme do hlubin všehomíra, tím více přicházíme k přesvědčení, že původ a řád všehomíra jest dílem všemohoucího Tvůrce.

Jestliže přírodovědečtí monisté nedovedou rozřešiti na základě pouhé hmoty a energie původ a rozvoj všehomíra, jak rozřeší nám mechanicko-kausalně mnohem těžší problem: původ a rozvoj říše organické, problem života sensitivního a intellektuálního? Jak vysvětlí nám povstání první beztvárné hmoty organické, protoplasmy, z pralátek anorganických? Tak zv. autogonie neexistuje, neboť pokud sahá pozorování naše, žádná organická bytost nepovstává z anorganických látek, nýbrž každá předpokládá právě organisovanou hmotu.

Jakž tedy povstala první organická hmota? Aby nebylo Tvůrce potřebí, utíkají se mnozí přírodozpytci k rozličným hypothesám. U nás na př. dr. Čelakovský v pojednání svém: »Úvahy přírodovědecké o Darwinově theorii« (»Osvěta« 1877.) vyslovil v té příčině tak zvanou kosmorganickou hypothesu, která v podstatě jest souhlasna s kosmorganickými hypothesami Fechnera a Preyera. Vloha a zárodek života ústrojného spočívaly prý již tehda ve mladistvé zemi, když ještě země nebyla pevná. Již prý v mlhovité pralátce naší země byl molekulární stav organický neb aspoň molekulární sloh takový, který za přiměřených okolností pozdějších převeden prý býti mohl ve stav organický (v protoplasma).

Hypothesou touto potřeba Stvořitele zrovna tak málo odstraněna, jako dřívější hypothesou kosmorganickou. Neboť musíme se ptáti: Odkud tento původní stav kosmorganický? Buď existoval od věčnosti nebo povstal v čase a měl původ od absolutní příčiny všeho bytí. Dr. Čelakovský neodpovídá na tuto otázku, avšak z toho, co napsal později v dokončení svého článku, že totiž hmota a síla jest odvěčná, jde na jevo, že kosmorganický stav považuje za odvěčný, an mimo to píše, že prý si možná představiti, že horkem, jež způ-

sobovalo houstnutí hmoty zemské, převeden byl kosmorganický stav v neorganický, že však na periferii, kde následkem silného vyzařování tepla do studeného prostoru žár stále se ochlazoval, kosmorganický stav mohl se udržeti.

Že odvěčnost hmoty a síly jest proti zdravému pomyslu, již jsme ukázali. Avšak dejme tomu, že kosmorganický stav byl odvěčný, pak následuje z toho, že první centra života byly organické molekuly, jež potentia život měly a jež za pozdějších přiměřených podmínek počaly sestupovati v první organické zárodky.

Avšak jsou-li organické molekuly odvěčné, pak musily příčinu své existence míti v sobě, musily býti nepodmíněné, absolutní, potentiální život nemohly ztratiti, nýbrž rozpadnutím se hmoty organické, vybaveny jsouce z organického sloučenství, byly by musily dále existovati, nebyly by se mohly státi anorganickými. Avšak my ze zkušenosti víme, že, zanikne-li organická hmota, nerozpadá se v organické molekuly, nýbrž promění se v anorganickou hmotu. A jestliže organické molekuly mimo organismus, samy o sobě, nyní neexistují, nemohly existovati nikdy. A tak stojíme opět před otázkou: Odkud tento původní stav kosmorganický, an od věčnosti neexistoval? Nezbývá zde opět nic jiného, než odvoditi jej od absolutní prapříčiny, přijati akt stvoření.

A jako přírodovědečtí monisté nejsou s to, aby mechanicky vysvětlili povstání hmoty organické, rovněž tak nejsou s to, aby vysvětlili životní proces hmoty organické, rozmnožování její a utváření se forem organických, pouze hmotou a fysikálně-chemickými silami jejími.

Jak asimiluje a rozmnožuje buňka hmotu svou hmotou organickou? Jak se původně úplně stejné buňky differencují? Proč ztrácejí molekuly v hmotě organické svou samostatnost?

Kdo to působí, že ze zárodkového plasmatu vyvine se forma organická? Obsah slepičího vejce promění se ve 3 nedělích v kuře. Co jest příčinou této proměny? Teplo nikoliv, to jest jen podmínkou, aby proces přeměny nastoupil (každý chemický proces nastupuje a trvá za určité temperatury). Účinná příčina této přeměny spočívá v povaze organické substance, té však neprohlédáme. Kdo vložil tuto účinnou příčinu v zárodkové plasma?

Jak nám přírodovědečtí monisté vysvětlí mechanicky, silami fysikálně-chemickými, zjev života animálního? Dají se pocity vyložiti oscillací molekulí? Světlo a teplo na př. spočívá skutečně, ve smyslu fysikálním, v oscillaci molekulů, ale my této oscillace neznamenáme jako zevnějšího, materiálního zjevu, nýbrž jako zjev vnitřní, immateriální, jako pocit, jemuž říkáme světlo a teplo. V čem vězí tyto pocity? Ve hmotě nikoli.

A jak nám mechanicky vysvětlí spontanní pohyb živočišný? Hmota, jak fysika učí, jest ku pohybu i ku klidu indifferentní. Pouhé tělo tedy nepohybuje se samostatně, nýbrž potřebuje k tomu postrku od jiné příčiny. Jaká a odkud jest ta příčina, jež vykonává libovolné pohyby těla?

Jak nám vysvětlí mechanicky nejvyšší útvar duševní: myšlení? Lze myšlení z jakéhosi pohybu atomů v šedé kůře mozkové vyložiti jako funkci hmoty?

Že hmotným dějem nelze vysvětliti vnitřní dění, k tomu důsledku dospěl sám evolucionista dr. Mareš. Proto ve své »Všeobecné fysiologii« uznává dva děje, hmotný a psychický, uznává dvě podstaty: objektivné, hmotné tělo, a nehmotnou, subjektivní duši a dí, že mezi dějem hmotným a jeho psychickým korrelatem jeví se propasť rozdílu rozumem nepřekročitelná (str. 205.)

Kdo však jest tvůrcem immateriální duše, kdo vložil ji v organické tělo? Přijetí Tvůrce mimosvětového jeví se nám zde opět jako nutný postulat logického myšlení.

A je-li tomu tak, což tedy máme souditi o tom, co napsal dr. A. Stecker ve článku svém: »O rozvoji říše organické na zemi« (»Lumír« 1876 str. 360.): »Byli a jsou přírodozpytci, kteří vyzkoumání vzniku života za cíl životní své úlohy si vytkli a dospěli v tom směru aspoň již tak daleko, že jakýsi »bůh stvořitel« úplně odpadá?!« Jak jinak naproti tomu píše dr. Mareš: »Přírodní věda má děje a jevy vyložit z příčin a uvést třeba na mechanický názor; to činí, pokud vůbec to možno a mnoho již učinila. Ale počátek musí konečně vždy pokládat za daný; tu přestává mechanika, principu příčinnosti schází poslední článek, poslední příčina bez příčiny. Jako vesmír tak i život má poslední příčinu mimo sebe, jest původu — »metafysického«. (»Živa« 1896 str. 74).

Právě přírodověda, již mnozí krátkozrací považují za antithesi positivní víry, vykazuje co nejzazší konsequenci nutný důsledek, že nejvyšší Bytosť musí existovati.

Vyčítá se katolicismu, že prý rozvoji přírodních věd nepřeje, že bojuje proti vědám přírodním a jejich pokroku snahami umlčovatelskými. »Nesnese — prý — přirozené, nepopíratelné pravdy vědecké.« »Ještě za našeho času uvádí — prý — se bible jakožto hráz proti vědeckému zpytování«. Příčinu toho hledati sluší prý v tom, že výsledky přírodních věd dogmatům náboženským odporují. Teprv prý, když se přírodní vědy ze vlivu církve katolické vymanily, nastal obrat k lepšímu.

Církev katolická hlásá učení Toho, jenž pravil k apoštolům svým: »Vy jste světlo světa.« Může tedy církev katolická bojovati proti vědám přírodním, jež nám poskytují světlo v řádu přirozeném?!

Církev katolická není a nikdy nebyla proti pěstování věd přírodních, naopak její snaha vždy nesla se po poznání a zpytování přírody. Ona zavazovala a zavazuje své theology, aby přírodní vědy tam, kde se náboženské náuky dotýkají, studovali, aby útoky protivníků snadno odrážeti mohli. Ona chovala vždy přesvědčení, že přírodní vědy jsou vítanou pomůckou k pochopení křesťanské náuky. Neboť čím výše stoupají přírodní vědy, tím výše stoupá též představa o Bohu. Z té příčiny vytknul též koncil Vatikánský: »Vědy řádně pěstované vedou k Bohu«.

Za vlivu církevního byly prý přírodní vědy v úpadku. Poněvadž pokrok přírodních věd počal se jeviti za posledních věků právě v době, když směr materialistický a pantheistický počal se šířiti, zavládlo mínění, že »křesťanský mysticismus« pokrok ten zdržoval.

Že vědy přírodní počaly jeviti značnější pokrok, když duch nevěrecký počal se šířiti, jest věc nahodilá, věc pouhé náhody, beze

vší vnitřní souvislosti. Neboť nevěra není a nikdy býti nemůže podmínkou nějaké vědy.

Pokrok nějaké vědy podmíněn jest složitostí látky. Čím látka jednodušší, tím postup spíše možný. A která věda má složitější látku než přírodověda? Látka její jest tak složitá a obsáhlá, že se o ní musilo rozděliti více speciálních věd. Mathematika mohla tak brzy vyniknouti, poněvadž látka i problemy její jsou mnohem jednodušší než v ostatních vědách. — Vedle toho scházelo dřívějším věkům to, co přírodní vědy učinilo chloubou a slávou věku našeho. Scházely jim totiž optické nástroje: teleskop a mikroskop. Teleskop a mikroskop ovšem pak jakoby rázem pošinuly pokrok přírodních věd ku předu. Těmito nástroji ozbrojeni ukázali nám astronomové svět ve velkém, mikroskopové svět v malém.

Kdyby byly pomůcky moderní přírodovědy stály dobám minulým po ruce, byly by bývaly též výsledky jiné. Nemajíce jich, obrátili mužové geniálního ducha zřetel svůj ku spekulativní stránce přírodovědy. — Tak na př. jedna z největších vymožeností našeho věku jest zákon o zachování síly. P. Pesch S. J. dokázal, že základní myšlénky tohoto zákona se stránky spekulativní známy byly již sv. Tomáši Aq.

Církev katolická prý nepřeje rozvoji přírodních věd, poněvadž prý výsledy jejich dogmatům náboženským odporují. Objektivní pravdy nemohou sobě odporovati. Pravdy přírodovědecké, jakožto pravdy řádu přirozeného, nemohou odporovati pravdám řádu nadpřirozeného, poněvadž původce obou jest jeden a týž, aniť obě prýští z jednoho a téhož zřídla.

Jest pošetilé tvrditi, že církev katolická obmezuje lidský rozum při bádání přírodním. Církev dopřává vědám přírodním volnosť a svobodu, jsouc přesvědčena, že náboženství nemůže nahraditi vědu, a věda náboženství.

Že církev katolická neobmezuje volnosť a svobodu přírodního bádání, toho důkazem jest, že nestaví se v cestu rozličným hypothesám přírodovědeckým, vědouc, že hypothesy jsou při bádání nezbytnou věcí, aby příčiny zjevů, jež jsou přímému pozorování nedostupny, vysvětleny a zjevy samy pod společný vyšší zákon uvedeny býti mohly. Církev nemá příčiny proti hypothesám vystupovati. Špatná, pravdě nepodobná hypothesa i bez intervence autority církevní se neudrží; pozdější objevy ji vyvrátí. Dějiny vývoje přírodovědy předvádějí nám četné hypothese, které byly během doby sestrojeny. Mnohé z nich ukázaly se býti úplně nepravdivými, a bylo od nich upuštěno.

Kdyby se mezi náboženstvím katolickým a přírodovědou objevil nějaký spor, tedy nemohl by to býti spor skutečný, věcný, nýbrž jen zdánlivý. Z té příčiny, aby možnosť zdánlivých sporů odstranila, udílí církev katolická hermeneutická pravidla, kterak se mají některá místa v písmě sv. vykládati, aby s jistými, zajištěnými výsledky přírodního bádání v rozpor nepřišla.

Než až dosud se nestalo, že by mezi přírodní vědou a náboženstvím byl vznikl spor, jenž by se nedal odkliditi. — Že tu a tam mezi přírodovědou a náboženstvím skutečně se spor vyskytá, jehož nemožno odkliditi, jest pravda, avšak spor ten netýká se vědy samé, nýbrž jejich hypothes. Avšak hypothesa není věda.

Jakého druhu jsou ty hypothesy, jež jsou s náboženstvím v rozporu? Jsou to takové, jež před vědeckou zkouškou neobstojí, jež nemají naděje, že se někdy theoriemi stanou, třeba že přívrženci jejich je nazývají theoriemi.

Takováto hypothesa, jež přítomně v rozporu stojí s náboženstvím katolickým, jest na př. Darwinismus, jejž přívrženci povýšili na theorii. Dr. Jos. Durdík praví sice, že theorie Darwinova netýká se pravého jádra náboženství. Námitky, které se prý proti Darwinově theorii činí ze strachu před snížením člověka, jsou prý námitky bájeslovné. Báje prý berou ovšem škodu. (O pokr. věd přírod. str. 232.) My ovšem víme, co on míní těmi bájemi. Darwinismus rozšířen nyní i na neústrojnou přírodu s její zákonnitostí a účelností. Chemickým prvkům dává se povstati výběrem přírodním, neboť prý »v lučbě dá se dokázati vespolný boj prvků mezi sebou«, (Dr. Kurz) a soustava sluneční se svým pořádkem a účelností povstala prý též výběrem, neboť »v astronomii poznáno prý také mítění slabších těles působením těžné síly těl větších« (Dr. Kurz).

Naše literatura má málo samostatných pojednání o Darwinismu; mohli bychom jmenovati hlavně 2 vědecká pojednání: dr. Jos. Durdíka »O náuce Darwinově« a dr. Lad. Čelakovského »Úvahy přírodovědecké o Darwinově theorii«. O popularisování hypothesy Darwinovy postaral se dr. Filip Stanislav Kodym spiskem: »Čemu učí Darwin?« (v Epištolách svobody«).

O Darwinismu pojednává též článek dra. Ant. Steckra: »O rozvoji říše organické na zemi« (Lumír 1876.). Avšak tato nemnohá literatura dostačila, aby darwinistický názor u nás se rozšířil a jako kvas dále působil a nabýval přívrženců i u takových lidí, kteří z celého Darwinova učení nevědí nic více, nežli že prý Darwin učí, že člověk povstal z opice. V poslední době převzal nepřímo úlohu Darwinismus propagovati »Ottův Slovník naučný« mnohými články z oboru přírodovědy, v první řadě článkem dra. Kurze: »Darwinova náuka.«

Darwinismus, pokud chce Stvořitele vyloučiti, obsahuje nesmírné absurdnosti, avšak i po stránce vědecké nedá se odůvodniti.

Zamítaje předzjednanou účelnosť v přírodě, neuznává jiné působnosti v přírodě, leč čistě mechanickou. Účelnosť v přírodě však jest příliš evidentní, než aby se dala prostě popříti. Jakž tedy účelnosť tuto mechanicko-kausalně vysvětliti, aby při tom nebylo třeba tvůrčí Intelligence, jež účelno předzjednala? — Darwinismus si pomáhá tím, že povstání a vývoj bytostí organických a jejich účelného zařízení připisuje náhodě. Náhodou spojují se (na počátku) atomy v organickou kombinaci, molekulu. Náhodou povstanou organické zárodky. Zárodky ty varirují ve všech možných směrech, a tu náhodou povstane též taková varieta, která daným životním poměrům lépe jest přizpůsobena. Ta v boji o život zvítězí. Účelná vlastnosť, přednosť, která varietě v životním boji propůjčila vítězství, povstala náhodou, nikoli nějakou dirigující Intelligencí.

Účelna dosahuje příroda asi tak — jak dr. Mareš v »Živě« 1896 ve článku »Fysiologická účelnosť« podle F. A. Langeho uvádí — jako kdyby někdo, chtěje zastřeliti zajíce, miliony ručnic ve všech možných směrech rozestavil a všechny najednou vypálil. Tu by prý jedna zajisté zajíce trefila. »Tak trefí — prý — příroda

účelno, vytvořujíc nesmírnou variabilitu životních zárodků, z nichž největší část zachází. To právě — prý — mechanické trefení účelna, nikoli jeho úmyslné vytvoření rozumovou rozvahou, dle způsobu lidského« (str. 36).

Tímto procesem, že příroda naznačeným způsobem přiváděla účelno vždy k větší platnosti a dokonalosti, vytvořily se podle Darwinismu nenáhlým vývojem nynější druhy, rody, řády, atd. organické, ani člověka nevyjímajíc — bez působnosti tvůrčí Intelligence.

Než pohleďme pozorněji na uvedená přirovnání. Může tento způsob střílení zajíce povstati bez jakési intelligence? Mohlo rozestavení mnoha millionů ručnic bez působení intelligence samo se vytvořiti, mohly ručnice z neorganických látek samy povstati? Nikoli. Naopak, toto rozestavení ručnic může po případě i rozumným a účelným nazváno býti, jestliže myslivec, nejsa sám schopen zajíce zastřeliti, tímto rozestavením ručnic chce účelu svého dosáhnouti. — Povstání účelna v přírodě mechanicky se vysvětliti nedá. Sám dr. Ladislav Čelakovský, ač jinak přívrženec descendenční theorie (nikoli však selekční) píše: »Již a priori příčí se rozumu pomýšlení, že z tisícův a tisíců proměn indifferentních sem tam náhodou jedna se vyskytne, která jest hodna, býti přírodním výběrem zachována a zdokonalena, tak že by účelnosť ústrojenstva (na př. umělé zařízení lidského oka) byla výsledkem všemohoucí náhody« (»Osvěta« 1877, str. 731.).

Není zde účelem mým, abych rozebíral a vykládal hypothesu Darwinovu. Chci jen povšechně jí se dotknouti.

Aby Darwinismus mohl činiti nároky na pravděpodobnosť, musil by evidentně dokázati, že ty příčiny, jež on pro povstání organických druhův uvádí, také skutečně a v té míře v přírodě existují, jak on toho požaduje a žádati musí.

Darwinismus tvrdí neprve, že organismy varirují ve všech možných směrech. Tvrzení to odporuje skutečnosti. Organismy sice varirují, avšak nikoli neomezeně, nýbrž jen v mezích specie. Dr. Čelakovský ve svých »Úvahách přírodovědeckých o Darwinově theorii« píše: »Co se nynějších odrůd dotýče, není nikoli počet jejich neomezený, nýbrž směry, ve kterýchž každý druh variruje, jsou určité, třebas v některých velmi proměnlivých rodech (růže, kamelie) velmi četné, jindy však opět na málo tvarů se omezují.« (»Osvěta«, 1877, str. 731.).

Darwinismus tvrdí dále, že mimo podstatné vlastnosti rodové a druhové též individualní vlastnosti během života získané jsou dědičné. Avšak o dědičnosti těchto posledních vlastností vede se právě tuhý vědecký spor. Velmi mnozí tvrdí, že se nedědí. Hbitosť prstu virtuosa klavírního, useknutý ocas atd. se nedědí. My vlastně asi nevíme, v čem dědičnosť vůbec spočívá. Dr. Mareš praví, že otázka, v čem spočívá dědičnosť, jest z nejtěžších problemů biologických.

Dle náhledu Weismanna záleží dědičnosť v kontinuitě protoplasmatu zárodkového. Při rozmnožování prý část protoplasmatu rodičů přechází na mládě a od tohoto část na jeho potomky atd. Z této okolnosti však následuje, že jen ty vlastnosti jsou dědičné, jež jsou v plasmatu zárodkovém obsaženy — tedy nikoli individualní vlastnosti během života získané.

Touto kontroversí vědeckou v příčině dědičnosti nabytých během života nových vlastností otřesen základní pilíř náuky Darwinovy. Neboť neexistuje-li dědičnost nově nabytých vlastností, jak jest možný vývojný postup v dokonalosti systematické? S theorií Weismannovou souvisí dále důsledek, že nemožno připustiti zakrnění orgánů, neužívá-li se jich.

Darwinismus tvrdí, že bojem o život nastává přírodní výběr. V boji o život zvítězí prý vždy dokonalejší jednotníci, méně dokonalí, nezpůsobilí prý hynou. Tvrzení to neodpovídá skutečnosti. Jestliže zvítězí vždy dokonalejší jednotníci, proč tolik nevyvinutých organických forem žije mezi vyvinutými? A jestliže vždy silnější v boji o život zvítězili a sílu a velikosť svou na potomky dědičností přenesli, jak vysvětliti, že stojí mnoho druhů nynější doby co do velikosti za svými předky? Pasovci nynější jsou daleko za svými obrovskými předky. Nynější lvové, hyeny a medvědi stojí též co do velikosti za svými předky palaeontologickými.

Aby přírodní odběr ustavičný vývoj působil, musily by existenční podmínky, jak dr. Gutberlet dí, ustavičně býti ztěžovány. Tak na př. aby prodlužování krku žirafy přírodním výběrem vypěstováno bylo, musilo by listí, jímž žirafy se živí, po každém prodloužení krku vždy výše od země býti vzdáleno, aby jedině exemplář (samec a samice) s prodlouženým krkem listím živiti se mohl. Zevnější podmínky musily by stejným krokem kráčeti se změnami tělesnými.

Že by tomu tak ve skutečnosti bylo bývalo, postrádá vší pravděpodobnosti.

Aby nynější organické druhy přírodním výběrem byly vypěstovány býti mohly, musila by vlastnosť tělesná, jež má význam v boji o život, býti zároveň pokrokem v postavení soustavném. Avšak my naopak nacházíme, že znaky, jimiž se druhy, rody, čeledi od sebe liší, nemají významu v boji o život. Neboť jakou výhodou v boji může rostlině poskytovati na př. vroubkovaný list oproti pilovitému, eliptický oproti srdčitému, jednoduše pilovitý oproti dvakrát pilovitému?

Poněvadž pak na počátku jen jeden neb málo druhů jednokonečných existovalo a zevnější podmínky na celém povrchu zemském jednostejné byly, nemohlo býti konkurence, boje o život. Jak tedy mohl přírodní výběr k platnosti přijíti, když vůbec boje o život nebylo?

Poněvadž dle Darwinismu vývoj děl se po stupních tak malých, že dějepisná tisíciletí nestačí, aby možno bylo pozorovati vytvoření se nového druhu, musilo by nesčetně více přechodních tvarů existovati, než ostře ohraničených druhů. Avšak palaentologie i skutečnosť tomu odporují.

O ostatním — a toho by bylo ještě mnoho — v příčině Darwinismu pomlčím. Z těchto několika črtů možno posouditi, mnoho-li víry sluší přiložiti slovům dra. Kurze, jenž dí: »Že dosud ani jediné faktum se neobjevilo, které by se pomocí jeho (Darwinismu) nedalo vyložiti, to jest spolu nejpádnější jeho podporou«, (Ottův Slovník: »Darwinova náuka«) nebo slovům dr. Jos. Durdíka, jenž dí, že učení Darwinovo stojí na podkladě pevné, zjištěné skutečnosti (»O pokroku věd přírod.« str. 219.).

Není divu, že Darwinismus na poli descendenční theorie již mnoho půdy ztratil. Odpůrcové jeho vynikajícími učenci se množí. V Německu v novější době jako zřejmí odpůrcové jeho vystoupili evoluční theoretikové: Eimer, Haacke, O. Hartvig a Driesch. Charakteristické jest, že proti Darwinismu a proti Haecklovu biogenetickému základnímu zákonu rozhodně vystoupil v nejnovější době sám bývalý žák Haecklův, dr. Otto Hamann., priv. docent zoologie na universitě v Göttingách.

Že však přes to jest ještě dosti nadšených obhajců Darwinismu, nesmí nás mýliti, vždyť, jak du Bois Reymonds dí, Darwinismus jest zachraňující fošnou, jížto se materialistické vysvětlování přírody uchopilo, aby úplného ztrozkotání neutrpělo. Že Darwinismus takové záchrany nemůže poskytnouti, jest zřejmo.

U nás již před 20 roky vystoupil proti Darwinismu t. j. proti Darwinově selekční theorii dr. Lad. Čelakovský, ukázav na nedostatečnost přírodního výběru jakožto principu vývoje organické přírody. Než námitek jeho proti selekční theorii nehrubě bylo povšimnuto.

Dr. Čelakovský zůstává přívržencem theorie descendenční, avšak přijímá pro vývoj organického tvorstva příčiny vnitřní »v samých organismech ležící«, »směry jeho« — dí — »spravovaly se vnitřní vrozenou zákonitostí«.

Jako dr. Čelakovský, tak také nyní i jiní descendenční theoretikové přijímají příčiny vnitřní pro vývoj tvorstva organického. Přijetím příčin vnitřních uznáno, že existují zákony vývoje, a tím vyloučena náhoda z přírodovědy, jakožto vysvětlovací princip účelnosti.

Ovšem ani tento způsob descendenční theorie nemůže usmířiti názor křesťanský, pokud rozšiřuje se i na člověka, činíc člověka s ostatními živočichy pokrevně příbuzným. Avšak obrat k lepšímu aspoň v začátcích theorií touto učiněn.

Než ani tato theorie nedovede čeliti všem námitkám vědeckým. Nelze mi důvody, o něž se opírá, šíře rozebírati a důraznosť jejich zkoušeti. Pravím pouze, že theorie tato spočívá na nedostatečně empiricky pojatých datech a nemůže skutečné zjevy nenuceně vysvětliti. »Jen — prý — tím způsobem, že se analogie stavby určitých orgánů zaměnila s homologiemi, bylo možno na př. obratlovce z pláštěnců neb červů kroužkovatých odvoditi« — tak praví zmíněný již dr. Hamann.

Přes to však přece descendenční theorie jest dnešního dne na poli přírodovědeckém směrodatná. A proč? Poněvadž dle dra. Mareše prý lepší theorie nemáme, která by lépe než theorie evoluční příslušné zjevy přírodní vyložila. Proto prý »dlužno při theorii evoluční státi, přes všechny námitky proti ní činěné, dokud lepší nebude«. (Všeob. fysiol. str. 120.)

Z toho viděti, že tato descendenční či evoluční theorie nespočívá na nepochybných, nezvratných důkazech. Jmenovitě původ člověka z předků jemu a veleopicím společných dovoditi, nechce se jinak dařiti ani na poli srovnávací morfologie, ani na poli palaentologie. Na anthropologickém sjezdu vídeňském r. 1889. pravil Virchow, že prý na základě prací Darwinových zdálo se, že bude možno nalézti nějaký přechodní typ mezi člověkem a opicí; a hle! dnes prý

nemůžeme ani descendenci jednotlivých plemen vyměřiti. (»Vesmír« roč. 19. str. 21.) Professor Boh. Bauše pak dí ve své rozpravě »O původu ssavců« ku konci, že anthropologické bádání nemůže dosud v nejmenším poukázati na fossilní některý druh (opic), který by geneticky spojiti se dal s objevením se člověka«. Jak to dopadlo na 3. mezinárodním kongresu zoologů loňského roku v září 21. v Leidenu konaném s těmi palaeontologickými nálezy holandského lékaře vojenského Eugena Duboise v příčině mezičlena mezi člověkem a opicí, (Pythecanthropus erectas zvaného) jest známo.

Není divu, že se na descendenční theorii ustavičně modeluje, takže pomalu sice, ale přec jiné podoby nabývá. Jak velice se liší rodokmen tvorstva, jež nám Häckel sestrojil, od názoru nynější descendenční theorie!

V poslední době podjal se jakési opravy na descendenční theorii německý zoolog W. Haacke. »Jestliže vývoj organismu zákony jest ovládán«, — praví — »nejsme prý k tomu nuceni morfologicky příbuzná zvířata od společných předků odvozovati«. Z morfologické příbuznosti prý zcela nic nenásleduje pro pokrevenství, pro společný původ. Mohlo prý též právě tolik od sebe neodvislých kmenových řad býti, mnoho-li jest dnes systematických druhů.

Možno prý, že člověk též jako zástupce svého vlastního kmenu povstal, tak že by předkové člověka nebyli bývali spolu předky nyní žijících zvířat. Pak prý by odpadla nutnost člověka s nyní žijícími zvířaty v souvislost klásti.

Dle takového descendenční theorie byli tedy předkové člověka nikoli zvířaty, nýbrž ustavičně v nenáhlem vývoji k větší dokonalosti se nacházející lidé, náležející vždy k jednomu rodu (Homo sapicus.) Tím by specifická identita subjekta nebyla bývala vyzdvižena, poněvadž konečná forma jako podstatná forma svých předpravných studií nevyzdvihuje. Dokonalý člověk byl by ovšem povstal teprve stvořením lidské duše.

Theorií či hypothesou touto dal by se spíše jakýsi smír s křesťanským národem docíliti. Vždyť i sv. Augustin pronáší náhled, že první zárodky (rationes sexinales) na organismy na počátku stvoření do mrtvé hmoty potentiálně, jako síly vloženy byly, jež mrtvou hmotu v hmotu organickou přeměnily. Sv. Augustin rozšiřuje náhled svůj i na člověka dle tělesné stránky jeho. Člověk první neexistoval prý jako dospělý člověk, nýbrž jen jako potenec slovem Božím na způsob semena ve svět vloženého. Jestliže sv. Augustin pronáší takovýto náhled, nestačí hypothesu zmíněnou jakožto parodoxi a priori zavrhnouti.

Kdyby tedy descendenční theorie v tomto smyslu byla vědecky jednou dokázána — a jak se zdá, budou přírodozpytci znenáhla cesty své v této theorii soustřeďovati — nezalekla by se toho církev katolická. Neboť ona nemá příčiny báti se výsledků přírodních věd, jelikož objektivní pravdy nemohou sobě odporovati. Z toho důvodu ona také popřává plné svobody bádání přírodnímu, přesvědčena jsouc, že věda sama vše, co v ní bludného a názoru křesťanskému odporného vyvrátí. Z té příčiny dopřává též svým příslušníkům plné svobody co do akceptování rozličných hypothes, pokud zřejmě neodporují písmu sv. a definovaným článkům víry.

Tak na př. dovoluje příslušníkům svým přijímati i kosmogonickou hypothesu Kant-Laplaceovu, pokud nevylučuje Stvořitele.

Hypothesa ta dá se uvésti v souhlas se zprávami Mojžíšovými. Avšak, ačkoli četné důvody ve prospěch její svědčí, neschází s druhé strany proti ní též vážných námitek.

Kdybychom i k tomu neměli zření, že bez zevnější příčiny nemohla plynová koule v pohyb uvedena býti, tedy naskytají se ve skutečnosti zjevy, které se nedají hypothesou tou vysvětliti.

1. Povstala-li tělesa naší sluneční soustavy odtržením se od centrální hmoty sluneční, tedy se musí pohybovati v témže směru, v jakém slunce se točí — od západu k východu. Proč však se pohybují měsíce Uranovy a měsíc Neptunův retrográdně, od východu k západu?

2. Jestli-že jsou oběžnice a družice odtržené equatoriální částí centrálního tělesa, proč roviny jejich drah odkloněny jsou od equatoriální roviny centrálního tělesa, a proč tyto odklony nejsou všechny stejné?

3. Proč měsíc Marsův Phobos oběhne 3kráte kolem své oběžnice, než tato se jednou kolem své osy otočí?

4. Čím blíže se nachází oběžnice svému centrálnímu tělesu, tím by měla hustota její býti větší, následkem větší přítažlivosti. Proč tedy hustota Neptunova větší jest než Uranova a Uranova větší než Saturnova?

5. Poněvadž odtržená tělesa jsou obalené prstence, měla by se pohybovati kolem svého centrálního tělesa v kruhu. Proč pohybují se v elipsách?

6. Povstala-li tělesa nebeská odtržením se od původní plynové koule, musí býti téže chemické povahy, jako původní centrální těleso. V naší sluneční soustavě jest tomu tak, avšak proč v mlhovinách, kteréž nám mají představovati dosud neshašenou část původní plynové koule, byly pouze ze známých nám prvků vodík a dusík (vedle jakési neznámé substance) dokázány?

Z toho patrno, že hypothesa tato nehonosí se tak velikou pravděpodobností, aby na theorii povýšena byla, ač ovšem se obyčejně jménem theorie uvádí a dle F. St. Kodyma (»Nejnovější názory o stvoření světa«) nezvratnými důkazy jest podporována, že o její pravdivosti nelze prý pochybovati.

Ku konci chci se ještě krátce zmíniti o účelnosti či teleologii v přírodě.

Darwinismus horlí pro mechanicko-kausální vysvětlování všech zjevů v přírodě. Veškeru účelnosť v přírodě chce vysvětliti jako dílo náhody, vyplývající z boje o život, jakožto mechanickou nutnosť, tak že, jakmile se zjeví příčina, musí nutně zjeviti se i této příčině adeguatní účinek. Mezi oběma jest nutna spojitosť. Mechanicko-kausalně nějaký zjev vysvětliti jest tedy, když zřejmě a jasně souvislosť mezi příčinou a účinkem co nutnou nahlížíme. Zda-li však možno všechny zjevy takto mechanicko-kausálně vysvětliti?

V neživé přírodě jest na př. mechanicko-kausálně pochopitelno, že železná neb skleněná koule vodou naplněná při mrazu praskne. To jest srozumitelno. Avšak mechanicko-kausálně nepochopitelným zůstává, proč voda největší svou hustotu má při 4° teploty? Z přirozenosti vody a známých sil tato souvislosť se nejeví duchu na-

šemu jako nutna. A přec tato vlastnosť vody jest na nejvýš účelna. Neboť kdyby voda po způsobu jiných hmot pod bodem mrazu větší hustotu měla než nad bodem mrazu, tedy by tvořící se na ní led ke dnu padal a naše vody by při silných mrazech v zimě proměnily se v jednu spoustu ledovců, a život ve vodách vzal by zkázu. — Mohla tato účelnosť povstati náhodou?

Jiný příklad. Aby pohyb oběžnic v jejich drahách kolem slunce vzájemnou jejich přítažlivostí nebyl rušen, nacházejí se doby jejich oběhů v irrationálním poměru k sobě. To jest však na nejvýš účelné. Neboť kdyby doby oběhů jejich stály k sobě v rationálním poměru, na př. v poměru 1 : 2, tedy by se vzájemné rušení v jednom směru hromadilo a stupňovalo, a oběžnice by ze svých drah vybočily. Jest tato účelnosť planetární soustavy dílem náhody?

Proč v rostlinstvu tytéž substance vůči tíži nestejně se chovají, proč jednou za příčinou utvoření se semene vzhůru proudí, a podruhé za příčinou ukládání se v reservní orgány (hlízy) dolu sestupují? Proč nacházíme v rostlinstvu positivně a negativně geotropické látky? Jak možno zjev tento mechanicko-kausálně vysvětliti? Povstala tato účelnosť náhodou? Sám slavný fysiolog rostlinný Sachs uznává, že jest nám při vlivu tíže a světla na vzrůst rostliny a spojení kausality neznámo.

V rostlinstvu vůbec, zvláště však v čas květu, nacházíme takové účelné zjevy, že nelze je mechanicko-kausálně vysvětliti. — U tolije (Parnassia palustris) na př. je již květ na 5 tyčinek, nevypilují se prášníky v stejnou dobu, nýbrž jeden po druhém, každý den jeden. A proč? To má svou příčinu. Když totiž prášníky se pukají a pyl vypouštějí, nejsou blizny ještě vyspělé. Ty uzrávají, když prášníky již žádného pylu nemají. Musí tedy květ pylem jiného individua, u něhož prášníky se právě pukají, zúrodněn býti. To děje se pomocí hmyzu. Tím však, že prášníky pukají ne najednou, nýbrž jeden po druhém, zvětšuje se možnosť, aby hmyz, jenž květ navštěvuje, delší čas pyl nacházel. — Též u Tropaeolum majas, jehož květ chová 8 prášníků, jeden prášník po druhém uzrává a se puká.

Podobných účelností nacházíme v přírodě ve velkém množství. Mohly všechny ty účelnosti povstati náhodou? Dají se mechanicko-kausálně vysvětliti? A připusťme, že by se daly mechanicko-kausálně vysvětliti — odkud však tato kausalita? »A dejme tomu — píše dr. Mareš (Živa 1896. str. 39.) — že vše jest pouhý mechanismus, ovšem velmi složitý a nám neznámý, ale přece mechanismus pochopitelný a lidskou rukou napodobitelný; co platno, nevyloží-li se, odkud tento tak znamenitý mechanismus? V tom právě vězí jádro otázky. Nepochybuje nikdo, že hmotné děje mají hmotné příčiny i v životě, ale o to jde, odkud účelnosť a dokonalá přiměřenosť těchto dějů.«

Ano, účelnosť v přírodě nedá se popříti a nedá-li se to popříti, nedá se ani tvůrčí Intelligence popříti, která nejen jednotlivé bytosti účelně zařídila, nýbrž i veškerenstvo dynamickými páskami v účelnou jednotu spojila a vyššímu zákonu podrobila.

Řeč p. taráře trvala $2^1/_4$ hodiny a byla přednesena beze všech poznámek, úplně z paměti.

Po skončené řeči dp. faráře Tom. Píchy ujal se slova J. Osv. pan hrabě Schönborn a pravil:

Jménem všech přítomných děkuji řečníkovi za krásnou, poutavou, poučnou, i pro laika jasnou a s tak obdivuhodnou pamětí přednesenou řeč. Řečník ve svých vývodech poskytl nám ze své zbrojnice zbraně, jichž užívati můžeme v boji proti nevěrcům; on nám ukázal, jak zbraní takových užívati máme. Pan řečník ukázal nám též novou příčinu vděčnosti k Pánu Bohu, nebo kdežto mnohý »důsledný« moderní učenec vzhledem k četným úkazům života praví: »*ignoramus et ignorabimus*«, my — Bohu díky — říci můžeme: »*scimus, quia credimus*«.

Hlučný souhlas všech přítomných nepovstal též jenom »náhodou«, byl jistě vyvolán výtečností přednášky.

Navržená resoluce byla jednohlasně schválena. Zní:

Uvažujíce, že zjevy v přírodě, zvláště zjevy života animalního a intellektuelního bez Boha jakožto nepodmíněné bytosti a prapříčiny všeho bytí vysvětliti nelze, jakož i že účelnosť v přírodě vyžaduje nutně tvůrčí Intelligence:

protestujeme proti zavádění atheistického směru, realistickým monismem zvaného, do přírody.

Uvažujíce, že původce řádu přirozeného i nadpřirozeného jest jeden a týž Bůh, a že tedy mezi náboženstvím a přírodovědou nižádný opravdový rozpor nastatí nemůže: prohlašujeme své přesvědčení, že důkladné studium přírodovědy náboženství jen podporuje a povznáší; připomínáme však, že není úlohou přírodovědy nahraditi náboženství, aniž jest úlohou náboženství řešiti přírodovědecké problémy. Spolu rozhodně odmítáme výtku, jako by církev katolická svobodnému bádání přírodovědeckému nepřála a je omezovala. A konečně:

Uvažujíce, že přírodověde k vysvětlení mnohých úkazů jest třeba hypothés, které však často ukazují se býti nesprávnými, žádáme: aby vysvětlení na základě hypothés zbudovaná byla označována jako hypothetická, ale nikoli jako nepopíratelné výzkumy nezvratné vědecké pravdy.

Druhou slavnostní schůzi

konal Literární sjezd družstva Vlasť opět ve slavnostním sále sv. Václavské záložny, v úterý ve 3 hodiny odpoledne. U předsednického stolu zaujali místa: praesidium sjezdu (pp.: dr. Rudolf Horský, dr. M. Kovář a Fr. Žák) a zmínění zástupci nejdůstojnějších pp. biskupů.

Předseda dp. dr. Rud. Horský zahájil schůzi a udělil slovo dp. Jos. Vévodovi, redaktoru »Našeho Domova«, jenž vyřizoval pozdrav Literární Jednoty Našeho Domova a pronesl přání, abychom svorně, třeba různými cestami, spěli ku společnému cíli. (Souhlas a hlučný potlesk.)

Jednatel družstva, dp. Fr. Žák, četl telegramy a dopisy nejd. pp. biskupův a jiných vynikajících osob, jež byly bouřlivě přijaty. Zvláštní tklivostí vynikal přípis kněze jubilara a spisovatele veterána, slov. Fr. Pravdy, konsistorního rady.

Referenti sekčních schůzí, pp.: Frà Jos. Hamršmíd, Rud. Vrba, Jos. Flekáček a Tomáš Pícha, četli resoluce v odborových schůzích přednesené a tam již přijaté; resoluce byly i ve slavnostní schůzi jednomyslně přijaty.

Předseda udělil slovo

vldp. *Fr. Webrovi*, říšskému a zemskému poslanci a faráři v Miloticích na Moravě.

Sotva že se objevil na řečnické tribuně statečný tento bojovník za práva lidu a církve, uvítán byl bouřlivým potleskem; promluvil řeč, kterou zde u výtahu podáváme: [6])

Jako každá doba, tak i naše značí se zvláštními zjevy, které jí vtlačují pečeť vlastní povahy, a nutká vrstevníky, by zaujali k nim zřejmé stanovisko a tak působili na rozdělení duchů, jehož síla a významnosť závisí právě na zjevech doby naší. Za našich časů bojuje vzpoura v různých podobách s jedné, a s druhé strany božské i lidské právo v brnění sv. víry. Tam Kristus, zde Belial! Pro tohoto celé armády, pro Krista netečnosť.

Nové, »stát udržující strany«, jak o sobě prohlašují, stojí se sociálními demokraty na jednom stupni práva, totiž silnějšího.

Tyto strany upírají desateru Božích přikázání platnost v životě lidském; ony zapřely Bohem dané základy, ba jich zcela pobořily a nyní myslí, že zničí řečmi a spisy i víru, i sociální demokracii!

Jejich věda je lichá, poněvadž jest v nejhlubších základech lživa. Je povrchní, jako francouzských encyklopedistů, dle které i novomodní svobodomyslnosť chtěla svůj budoucí stát zbudovati.

O synech Božích ničeho věděti nechtějí, a jejich darvinismus stojí již na velmi slabých nohách, nyní trnou tito státovládci, že jejich francouzsko-liberální věda stala se školou, ve které se naučili jejich synkové, sociální demokraté, smíchy si tropiti ze všeho, co svatého, a která škola to zavinila, že nynější svět nebojí se sice Boha, ale tím více pum a dynamitu! Smutná to náhrada za bázeň Boží, jež jest počátkem a koncem moudrosti!

Zvrhlí synové lepších otců naučili učně své svobodomyslně zhrdat Bohem a Církví sv. a nyní zděšeně hledí, že se jim splácí stejnou měrou; svobodomyslníci dovedli to se svobodou tak, že zamykají se před dětmi svými, že i v domech, kam svobodnou volbou jako svobodní zástupcové lidu posláni byli, by ochránili pravou svobodu lidu, míním vídeňský parlament, dávají svobodu své vlastní osoby hlídati policajty! Ubohá svobodomyslnosti, kam jsi to dospěla se svou lichou vědou!

Má nynější pokrok v osvětě skončiti tím, že křesťanští národové, ozbrojení od paty až po uši, měli by se rozsápati, aby skončili otroctvím a nouzí, či má osvěta sloužiti pokoji a blahu? A o tuto otázku se jedná mezi křesťany a nekřesťany. Jiných rozdílů neznám.

Otázka osvěty jest základem práva, dějepisu i bohosloví, ona jest požadavkem zdravého rozumu.

My neupíráme odpůrcům svým rozumu ani vloh, aby klamali sebe i jiných, avšak až nastane na burse učenců poplach, v jakém

[6]) Poznámka redakce. Celá řeč vldp. faráře Fr. Webra byla uveřejněna v 48. čísle »Hlasu« ze dne 13. srpna t. r. a v 36. a 37. čísle »Míru« ze dne 15. a 22. srpna t. r.

darvinismus tak bídně padl: u nás nemůže se tak státi, jelikož bojujeme vědou dějepisu křesťanstva a jeho duševního rozvoje a proto ujištěni jsme o konečném vítězství.

Blud, byť i trval sta let, stává se ve svých výsledcích lží a vede buď k poznání pravdy, neb činí bludaře duchovními slabochy, kteří nejsou s to, by se podívali pravdě do tváře.

Jak vyjel si darvinismus a chtěl zvrátiti učení o stvoření člověka! A jaký úspěch? Bůh stvořitel trvá přes to v srdcích našich!

A tak slouží blud vždy k utvrzení pravdy; Darvinovo učení vedlo k důkladnému probírání přírodozpytu a starožitné nálezy dávají pravdu Bohu. Když nechtějí mluviti lidé, mluví kamení.

Blud vede vždy k propasti. Postup, jaký se děl svobodomyslným upíráním zákona Božího k evangeliu svobody lidu, jest důsledným pokrokem k zapření Boha, k hrůzovládě, k evangeliu otroctví.

K evangeliu otroctví? Tedy ne k svobodě synů Božích? A přec jest tolik těch, kteří běží, by na se vzali otrocký znak a spěchali do propasti.

Sotva se objeví nový spasitel ubohého lidu, vyskočiv z moudré hlavy, již to všude zvoní a hlaholí, a neprozíraví letí, opouštějí starých přátel, odříkají se jich a zapisují se krví vůdci svému. Objeví-li se necudné dítě v novinářské košilce, že prý národně vyšívané, tuť mnohý neprohlédavý strojí mu ihned místo, dá si mu hráti se svými nezkaženými dítkami a nepováží, co znamená míti společnosť s těmi, jimž mravních pojmů schází.

Ano žalostno jest, že umění lživé má za pomocníka tisk, jenž pustoší i ducha i duši.

Ze všech téměř stránek tisku světského zaznívá rouhavé: »Nechceme, by tento panoval nad námi!«

A přec i tento pokus emancipace člověka od Boha není novým. Ubozí bohoborci následují římského císaře Caligulu: tento ozbrojil sebe a své vojsko šípy a metal je proti nebi volaje: Buďto ty, nebo já! Kdo byl přemožen? Bůh ne! Za to na místě Boha zbožňují se knížata a státníci, Rotšildové a Marxové, básníci a herečky, nevěrci a bludaři.

Nikdo nepochybuje, že národ náš nesmírnou většinou jest katolickým; odkud tedy ono smýšlení náboženské, které se zvlášť v naší době jeví?

Mnohý, o němž by se mnělo, že by mohl kráčeti samostatně, nepomůže si bez hole, a tou jest jeho denní list. Ač snad prošel universitu, ač ve skříni má diplom doktorský, co do náboženství dá se vésti nedoukem.

Že za učenci, zavírajícími před pravým světlem oči, pokulhává lid, komu by bylo podivným, kdož ví, jak se do lidu vtlouká osvícenosť našeho věku tisícerými způsoby, jak se lže, černé bílým a bílé černým že jest, dokazuje, jak sám Bůh s nebe se strhuje, jak mocí chce se uhasnouti světlo osvěcující každého člověka, aby na jeho místě začmoudilo bludné světélko svobodomyslného rozumu, jemuž tím právem dá se přičítati svobodomyslnosť, jakým by se dalo odvést latinské canis od canere.

A když tedy ze všech stran bojuje se přímo na záhubu katolictva, což nezní pro nás: Jdouce učte všecky národy? Učte národ, z něhož jste pošli, nedejte mu zahynouti?

I my máme zbraně, jimiž, poněvadž jsou pravé, dovedeme získati vítězství: zbraně ty jsou řeč a tisk.

Nuže tedy, poctivými zbraněmi bojujíce, vysílejme, bratři, plody ducha katolického mezi národ náš!

My nemusíme lhát, a neklamná náuka o pořádku Božím a jeho sv. řízení zvítězí a liché náuky o budoucnosti člověka dožijí se úpadku, jako darwinistický sen!

Právě že zákon: »Já jsem Pán a Bůh Tvůj!« tedy bázeň Boží začátek moudrosti jest, jest nyní na čase, bychom náuku o bázni Boží roznášeli tak dlouho, až odpůrci ze strachu před svým počínáním potratí moudrosť svou.

Můžeme říci každému, kdo nás chce slyšeti, co po zkušenosti všech národů člověčenstvu prospívá, a tu praví prostý rozum, nejíti dále, odvrátiti se od cesty do močálu, do něhož národové a jejich mudrcové zapadli.

Vždyť nám francouzská revoluce objevila úpadek rozumářské náuky v zosobněné bohyni rozumu vedle nerozumné, hrůzné guillotiny. Za dnů našich není sice guillotiny, avšak zdali nekoná se bohoslužba čiré tělesnosti, zdali se neodstrkuje světlo zjevení Božího a nerozžíhá se čoudící louč chatrného lidského rozumu? V pravdě žijeme v katastrofě rozumářství a falešného, Boha zapírajícího křesťanství!

O učencích práv pronesl právník německý V. Oertzen úsudek: »Kdy by se chtěl učiti od učence práv, který neumí sám odloučiti právo od bezpráví, novému právu, ten sám postonává na pojmu veškerého práva.« A kolik je učenců práv, kteří uznávají bezpráví, Církvi katolické učiněné!

V dějepise panuje vědomá lež, každý nedouk chce, by dějepis začal u něho. Ne před Kristem a po narození Spasitele, to prý bájka a temný středověk, a přec snad ani neví, že Francouzi začali počítati od prvního roku republiky, což však ihned zapomněli, jakmile počal počítati Napoleon od svého »Já«.

V naší době jest potřebí poukázati na umění všech umění, které záleží již i pro to dítě v katolickém katechismu, říci, kde jest právo a kde bezpráví, kde umění z Boha a kde nerozum.

Chceme-li bojovati pro pravdu, musíme výstražně volati na ty, jichž se týká: Zpátky! Zde jest bahniště. Bahništěm bylo a jest rozumářství a lichá osvěta, jež porodila revoluci a z níž nynější bohověda nevěry čerpá důvody své. Na místě lásky ku svatyni svatých rozohnila se pro bohy a bohyně Řecka, zatemnila však zrak pro děje vlasti a pokolení lidského a nyní se zlobí, že vykopaniny Schliemannovy svědčí o pravdivosti dějin Božích, o katechismu a biblické dějepravě.

Všecko vypravuje divy Boží, vše hledí k Bohu jako původci svému, jen člověk v zaslepenosti nechce uznati svazek, jenž jej pojí s Bohem, nechce znáti náboženství, a proto nejsvrchovanějším úkolem naším jest učiti náboženství, náboženstvím dáti prosáknouti veškerý um a rozum, s Bohem počíti hned s maličkými, žádati neústupně náboženskou školu! (Výborně! Potlesk.)

Vždyť bylo by to k smíchu, kdyby se nejednalo o věc vážnou, jak ta škola bez Boha povstala. Snad nutilo veškeré obyvatelstvo své poslance, by hlasovali pro školu bez náboženství? Snad byli všichni poslanci přesvědčeni o nutnosti této školy? Slyšte!

Ze všech 353 poslanců byli přítomni při hlasování 102 a z těchto hlasovalo pro »pověstný« zákon 93! A to prý závisí od zákona toho život a smrt Cislajtanie! A zákon tento, pro nějž převážná většina hlasovat se styděla, platí nyní pro veškeré obyvatelstvo! A žádá-li se o změnu tohoto, tak smutnou menšinou přijatého zákona, tu se to pokládá za útok na stát! Znamenití jsou ti páni židoliberáli, pro sebe chtějí svobodu, jiným přejí policajty.

Bez náboženského vychování záhuba dětí a národů. Tak volá v 9. roku francouzské republiky ve sboru zákonodárném Portalis: »Jest čas, aby náuky mlčely před událostmi. Není vyučování bez vychování, a vychování není bez náuky mravní, bez náboženství. (Výborně!) Náboženství musíme vziti za základ vychování. Děti jsou oddány nejnebezpečnější zahálce a nejnepokojnějšímu tuláctví. Nemají pojmu o Bohu a nerozumějí tomu, co jest pravé a co nepravé. Odtud divoké a barbarské mravy.« A je to za našich časů lépe?

Proto pravdu dí Baco Verulamský: »Povrchní studium vede k atheismu; důkladné přivádí k Bohu.« V Boha nevěří leda ten, komu by bylo prospěšno, aby Ho nebylo. Duch Kristův, který přemohl a přemáhá svět, oživujž slovo spasné a péro blahodárné, moudrosť Boží vštípiti a ošetřovati: toť nejvznešenějším úkolem naším, a my úkolu toho dosáhneme, když díme pravdu.

A pravdou jest, že ani mudrctví nepochodilo. Na špatném základě stavěl jeden pyšné své patro; přišel druhý a přidal patro dle svého a poškodil základy prvého pochybářstvím, řekněme Herbartovým. Počalo se veškeré stavení viklati, až přišel materialismus, zbořil vše chechtaje se: Marnosť nad marnosť a všecko marnosť.

Moudrosť Boží tedy, jejíž počátek jest bázeň Boží a jejíž vrcholem jest láska k Bohu i vlastnímu vezdejšímu i záhrobnímu blahu, budiž účelem našich snah i prací; lid ještě neodrostl katechismu, ještě nevychodil kostel, k němu se odeberme s láskou slova i skutku. Vždyť P. Ježíš kázal zvěstovati evangelium chudým: a jako prostým rybářům podařilo se přemoci staropohanský svět, tak i nynější pozná v nás pravých rozšiřovatelů pravé osvěty; po mnohých bouřích uzná to srdce lidské, že bylo a je nepokojno, pokud neodpočine v Bohu Kristu, Spasiteli svém! (Výborně!)

Věda věd, učená Kristem Pánem, dostačí všem, ona vycházejíc z Boha vede k Bohu, ona jest pro všecky případnosti života, činí požehnané statky skutečně bohatým a nemá-li vždy hedvábného šátku pro setření slzí, má vždycky roucho Veroniky, na němž jest obraz Boha, který dí s jistým účinkem vdově: Neplačiž!

A protož, bratří milí, hlásejme slovem, pérem i životem Toho, v němž jest spasení, život a vzkříšení naše.

Toť úkolem nás všech, v tom znamení zvítězíme.

Musímeť bojovati každý s místa, na kterém stojíme: poctivě a svědomitě, všichni pro společnou sv. věc a každý dle daru sobě uděleného.

Účinkujte, dokud den jest. Otevři oči, katolíku, Slovane! Prapor božského práva a božského pořádku opět vztýčen a třímán pevnou rukou; převelebný to pohled naproti přežalostnému obrazu oněch, kteří vlastní silou chtějí ubohému světu pomoci.

Báli se patriarchové spícího národa, že bude po národu, sřítí-li se na ně strop, toho se nemusíme báti my, jsou zajisté strážcové na

Sionu a hlídky bojovníků katolických všude, viz Vídeň, viz Brusel, voj roste a bude dále růsti, a docílíme, vždyť boj náš opravdový, toho, že bude heslem národa mileného: Ježíš a Praha!

Ti, kteří chtějí spasiti národ bez Boha, ztratí se jako pára; avšak království Toho, jemuž jest spravedlnosť pancířem beder a víra štítem, kterým možno všecky šípy ohnivé nešlechetníkovy uhasiti, zůstane na věky a panování jeho povždy a vždy: Pochválen buď Ježíš Kristus! Světe katolický řekni: Amen. (Výborně! Výborně! Bouřlivý, dlouhotrvající potlesk.)

Když vldp. řečník opustil řečnickou tribunu, ujal se slova dp. Jos. Ptašinski, administrator v St. Ivan od Sterne v Istrii a pronesl jazykem chorvatským pozdrav od Slovincův a Chorvatů.

Předsedající p. profesor dr. M. Kovář prosil řečníka, aby též náš pozdrav vyřídil bratrům Chorvatům a Slovincům.

Slova se ujal

dp. dr. ***Rud. Horský.***

Předmětem řeči jeho bylo: *Naše literární organisace, její účely a principy.* Promluvil takto:

Kdo slyšel všecky řeči na sjezdu našem, ví, na jakých zásadách stojíme, co chceme. Proto omezíme se na resumé toho, co bylo řečeno.

Když před 12. lety sázeno bylo horčičné zrno, jistě bratr Tomáš Škrdle netušil, jak vzroste a vzejde v mohutný strom. (Potlesk a volání: Sláva zakladateli družstva! sláva!) Nenadáli jsme se toho on i já. (Potlesk.) Každý, kdo se dívá na naše družstvo, musí uznati, že se tu děje něco neobyčejného, něco zvláštního a jak odpůrcové naši praví, něco hrozného. (Smích.) Ať si říká kdo chce co chce, ať soudí jakkoliv: já v tom vidím prst Boží; Bůh tomu chtěl, proto jsme zde. — Pozorujme začátky našeho družstva!

Na počátku byl zde malý tábor přátel, daleko větší tábor nepřátel a nejvíce lhostejných; málo bylo těch, kteří stavěli, ale mnoho oněch, kteří bourali. Jedni volali: »hr na ně!« druzí chlácholili, že není dobře choditi s kanonem na mouchy. Kdo prý je to, jenž chce spolek založiti? Vždyť to není žádný hodnostář, ano ani kaplan, je to pouhý »církevní kněz«. Tak je zajisté nějaký osvědčený literát zvučného jména? Ani to ne. Tož alespoň má peníze, a to hodně peněz, chce-li takovou věc podniknouti? Ale, kam se děje! On chce potřebných peněz nasbírat a jako žebrák chodit od domu k domu! Nu, to pochodí! To z toho nebude nic, těšili se nepřátelé. Ano, mysleli si: Kdyby to byl Třebízský, to by bylo jinak, ale Třebízský se bál něco takového podniknouti a aj, čeho on si netroufal — toho odvážil se Škrdle a my pak s ním a provedli jsme to. A nyní jsme zde, vzrostli jsme, zmohutněli jsme, v skromných začátcích nikdo by nebyl řekl, že v málo letech uvidí náš Literární sjezd, tak četně obeslaný, s tak nadšeným a vroucím průběhem! (Hlučný souhlas a potlesk.)

Nyní píší o nás všeobecně, ať je to tak zvaný velelist nebo kterýkoliv socialní plátek, a líčí nás, jako by už za námi nebo dokonce s námi měla přijíti armáda Lichtensteinských dragounů. (Veselosť.) Nemohouce nám čeliti pravdou, pomáhají si nepřátelé lžemi o nás, a tu se jim vede ovšem dle toho, jak Taine pravil, že

kdo začne lhát, musí vymysliti 20 jiných lží, aby tu první lež udržel. (Potlesk.)

My lháti nemusíme, poněvadž stojíme vždy na pravdě, a aby tedy každý, kdo chce, věděl o nás pravdu, co jsme a kdo jsme, co chceme a jaké principy a účel máme, řeknu to veřejně opět, ačkoliv může to každý z celé naší činnosti sám seznati.

Naše družstvo stojí na stanovisku katol. náboženství, a od toho neustoupí ani na centimetr. Proto povstali proti nám mnozí se strany nepřátel a indifferentních. Nepřátelé řekli: »ejhle tmáře!« Jsme prý tedy tmáři. Nuže! Bůh je světlo! My se Boha pevně držíme a proto že se Ho držíme, že se tedy držíme *světla,* proto jsme *tmáři.* Jsme prý zpátečníci, nepřejeme »*pokroku*«. Snad se žádným slovem nenatropilo se tolik švindlu, jako slovem pokrok. Pokrok má různý význam. I zlo, i hřích má svůj pokrok. My hlásáme ten pokrok, který pokračuje *k dobru* a poněvadž svrchovaným dobrem jest Bůh, jest dobro z Boha vyplývající a k Bohu vedoucí naším cílem. Za to tedy, že jdeme k Bohu blíž, jsme zpátečníci.

Mnozí řekli: vy pěstujete příliš strohý katolicismus. Co tím myslel pisatel, jenž mi to vytkl? Jestli ten pevný, neústupný katolicismus, pak má pravdu. (Potlesk.) Že prý stavíme kolem sebe hráz. My jsme ji nepostavili, nýbrž Kristus. On řekl: Kdo není se mnou, proti mně jest; zde není žádná cesta střední, zde platí buď s Kristem, anebo proti Němu. Mezi světlem a tmou je soumrak, jenž se dle Viktora Huga hodí pro duše netopýrské, a těmi my nejsme a nebudeme! (potlesk.) My stojíme pevně na katolických zásadách a od těch ani o milimetr neustoupíme, dobře vědouce, že slevováním z nich ničeho se nezíská, za to však mnoho se ztratí. Poukazovali mi na sv. Otce, jak jedná opatrně! Ano *opatrně!* Ale, jeví se opravdová opatrnosť nějakým ustoupením od zásad? Stal se na př. sv. Otec freimaurem aby freimaura získal? Dal se někam za člena nějakého liberálního spolku, aby liberály tím přitáhl? (Hlučný souhlas.)

Řekne někdo: když budete svou literární organisaci stavěti na pole pouze katolické, budete míti příliš úzký obor své činnosti. Nikoliv! Pole katolické působnosti je tak široké, že ještě tisíciletí uplynou, než bude vzděláno. Ovšem, že pole to není neomezené, ono naopak má své hranice a těmi jsou pravda, dobro, mravnosť a krása. A to právě jest úkolem zušlechťující literatury nevybočiti z těchto mezí, nýbrž svobodně pracovati v nich a jak Schuhmann dí: pravdu a dobro vyznačiti krásou. A v těch mezích pohybujeme se my a nevybočíme z nich, třebas by jiní literáti hranice tyto překročili.

Druhý princip, na němž stojíme, jest vlastenectví. Jsme a vždy budeme rozhodnými vlastenci. Ale jest dvojí vlastenectví, totiž pravé a nepravé. Pravé vlastenectví praví: jsem hotov vše pro blaho a dobro své vlasti učinit a dát; nepravé vlastenectví praví: jsem hotov vlastenčit, dokud z vlastenčení mohu hodně pro svou kapsu brát. Takovými vlastenci nejsme a nebudeme, naopak, my jsme vlastenci pravým vlasteneckým citem prodchnutí, jsouce hotovi pro svou vlasť a národ vše i sami sebe v oběť dát. (Bouřlivý potlesk.) A přece se nám vytýká, že prý ti »černí« jsou nenárodní. Nuže, kdo pak to byl, jenž stál u kolébky znovuzrození národa? Ti černí! (potlesk.) Na koho se může národ náš spolehnouti, přivedou-li jej ti »beroucí vlastenci« na pokraj zkázy? Na nás, na ty černé! (výborně! potlesk.) Dělají

ovšem rozdíl prý mezi námi a starými vlastenci kněži. Říkají: Vy nejste dávno již takoví, jací byli vaši předchůdcové, kněží buditelé. Odpovídám: Není pravda; české kněžstvo se ve svých vlasteneckých zásadách a ve svém smýšlení nezměnilo, ale naopak se táži: Jsou moderní spisovatelé také takoví, jako byli ti staří? Píší také v tom duchu a směru, jako staří spisovatelé čeští, předchůdcové jejich? Že prý se chováme lhostejně, ne-li nepřátelsky k jejich spisům. Až budou tak psát, jako psali staří spisovatelé vlastenci, pak se také budeme k nim jinak chovati. A jsem přesvědčen, a vy všichni se mnou, kdyby týž duch províval naši literaturu moderní, jaký províval literaturu v dobách znovuzrození našeho národa, že by ani třeba nebylo, aby naše »družstvo« bylo povstalo. (Souhlas.)

Napadá mi, jak Bedřich Veliký s holí běžel kdysi za několika měšťany a tluče do nich, volal: Milovat mě máte, milovat! A tak to dělají i nám moderní vlastencové čeští. Nejsvětější naše city náboženské i nás stále napadají a nás urážejí a pak se diví, že se nerozplýváme láskou k nim a jejich spisům. Tak zpozdilým přece české kněžstvo nebude, aby samo na sebe si kupovalo hůl.

Když jsem byl před dvěma lety v Bamberku na sjezdu, byl jsem vyzván, abych mluvil, a tu řekl jsem především, že jsem Čech, ultra Čech, a totéž řekl jsem v řeči své na katol. sjezdu ve Vídni. Tehdáž v Bamberku řekli mi předáci katolického hnutí v Německu: to se nám líbí, že české kněžstvo se k národu svému vždy a všude s pýchou a hrdostí hlásí. A jak bychom se k národu svému nehlásili, když jsme z něho vyšli, když jsme krev z krve jeho? Jest-li Palacký řekl, že by, kdyby i cikánem byl, hlásil se hrdě k cikánům, jakž bychom my čeští kněží neměli se s hrdostí hlásiti k našemu slavnému národu svatováclavskému?

Vytýká se nám, že prý chceme nad ostatními literárními katolickými spolky míti vrch. Není tomu tak. My pracujeme na vytčených zásadách a bratrská sdružení druhých spolků ať pracují vedle nás; vždyť pole je široké dost, a my se dobře srovnáme, ale ovšem že žádáme, aby naši bratří stáli na týchž základech jako my. Vzpomínám slov, jež pronesl Dr. Rieger: Jsme přátely našich přátel a nepřátely našich nepřátel. A tak i zde. Stojíce na základech naší víry svatováclavské a prodchnuti jsouce pravou láskou k vlasti, budeme vždycky věrnými bratry a přátely těm, kteří na týchž zásadách činnost svou rozvinují, ale ovšem že nemůžeme býti přátely našich nepřátel a přátely těch, kteří by s nepřátely našimi se buntovali. Naším přáním bylo zříditi při družstvu literární kroužek. Pro mnohé překážky a okolnosti, jichž vina na nás neleží, dosud k tomu nedošlo, ale dá Bůh, že k tomu přece dojde a že k tomu brzy dojde. »Družstvo Vlast« stojí zde dnes jako šik dobře spořádaný a mohutný, nikdy však se nepokládá za celou a jedinou armádu na poli katolického písemnictví u nás. Jako v armádě jest více oddílů, tak tomu jest i u nás, avšak, jako armáda má a musí míti jednotného ducha a jednotné vedení, tak tomu musí býti i u nás. Duch pak, který nás všechny vésti musí, jest duch lásky ku Kristu a lásky k vlasti. (Bouřlivý, dlouhotrvající potlesk.)

I druhá slavnostní schůze zakončena byla papežskou, rakouskou a českou národní hymnou. Ku cti Moravanům zpívalo shromáždění ještě: »Moravo, Moravo«.

Třetí den.

Ve středu, dne 12. srpna.

Družstvo Vlast původně zamýšlelo pořádati r. 1896. socialní kurs; měl trvati několik dní. O řečníky nebylo nouze a posluchačů by se bylo také hojně dostavilo, ale družstvo přihlížejíc k diecésnímu sjezdu v Táboře a k Literárnímu sjezdu vlastnímu, domnívalo se zajisté právem, že by toho bylo na naše poměry trochu mnoho, a proto se pp. Dr. Rud. Horský, Tom. Jiroušek a Rud. Vrba rozhodli, že promění socialní kurs v socialní sjezd, ten že bude trvati jen den a že jej připojí k Literárnímu sjezdu. Socialní část sjezdu připadla na středu, dne 12. srpna, a neměla vlastního, zvláštního pojmenování jen proto, že toho stanovy družstva Vlast nedovolují.

Nemáme ve 12. čísle pro pět řečí, pozdravná proslovení a celý průběh socialního sjezdového oddělení místa a proto odkládáme tuto samostatnou část do XIII. ročníku »Vlasti«. Zde jen tolik připomínáme z »Večerních Novin« ze dne 14. srpna, že »krásný sjezd družstva Vlast měl právě tak důstojný závěr, jako byl důstojný celý jeho průběh.«

Když byly všecky řeči dne 12. srpna ukončeny, oslovil shromáždění

vdp. *Fr. Krásl,*

zástupce Jeho Eminencí, takto:

Velectěné shromáždění!

Dostalo se mi té cti, abych s vámi sdělil, že Jeho Eminence nejdůst. p. kardinál a milovaný pastýř s velikým zájmem důstojné jednání našeho literárního sjezdu sledoval. Sám přál si dnešní slavnostní schůze se účastniti, ale synovská pieta volala Jej dnes k stařičké šlechetné Jeho matce, s kterou před odjezdem svým do ciziny se chce rozloučiti. Jeho Emin. jest potěšením naplněn, že tolik dobrých a intelligentních katolíků se sešlo, by zde o věcech, pro nás tak důležitých, rokovalo. Duchem dlí mezi námi a mně zvláště uložil, abych vám projevil jeho dík a uděluje vám všem své vrchnopastýřské požehnání.

Dovolte, abych na konci této schůze jen několik slov přičinil k řečem, které jste z tak výmluvných úst na tomto místě slyšeli. Dp. Dr. Horský včera pravil, že všichni členové družstva Vlast chtějí pracovati ve prospěch církve katolické a od katolického stanoviska že se nevzdálí ani o píď, ani ne o millimetr a já stupňování to ještě zvýším: ani o vlas od katolické věro- a mravouky se nevzdálíme. K tomu však, velectění pánové, jest třeba, abychom vždy zůstávali v nejužším spojení s náměstky apoštolův a s našimi nejdůst. pp. biskupy a skrze ně s naší nejvyšší duchovní hlavou, sv. Otcem v Římě. Toto spojení s našimi vrchními pastýři učiní nás mocné a přinese nám požehnání.

Nezapomínejme, pánové, některých věcí, jimž jsme se i z dějepisu posvátného i světského přiučili. Dosud jest nás málo; jest pravda, že tato prostranná síň nás zahrnouti nemůže, ale veliké davy jsou ještě proti nám. Kristus Pán neporovnával své království s horami Libanskými, ale se semenem hořčičným, jež jest nejmenší mezi semeny. On si mohl založiti říši velikou a mocnou. On toho však ne-

učinil. Podívejte se na jeho říši, jak jest nepatrna, chlév a jesličky jsou její hranice; 30 let se skrývá říše ta v chýši Nazaretské. Povolal si 12 apoštolů, jak nepatrné to království, každé obyčejné město má více radů, úředníků a služebníků, nežli říše Boží. Jedenáct rybářů s opovrženým celníkem Matoušem nemá žádného vlivu a žádné vážnosti. Síň v Jerusalémě po Nanebevstoupení stačila úplně, aby církev Boží s Petrem v čele a s Marií v středu pojala. Sítě hořčičné bylo zaseto, nadešlo pronásledování a hrozilo vyrvati je ze země a odváti. Žádná říše nebyla na počátku tak slabá a tak malá, jako říše Krista Pána.

Ve starých pyramidách egyptských nalezli v našich dobách u balsamovaných mrtvol jednotlivá zrnka, která tam přes tisíce let ležela. Dali je do země a ejhle, zrnka ze šedé dávnověkosti počala klíčiti, pučeti, vyrážeti, metati, kvésti a po tak dlouhé době vyrostla ve zlaté klasy. Kristus Pán porovnal svou říši ne se semenem písečným, které jest také nepatrné, ale se semenem hořčičným, aby nám naznačil, že v té nepatrné říši jeho skryta jest obrovská velemoc, kterou království to, ačkoli by je rádi pochovali na tisíce let k mumiím egyptským, se šíří a za jasu milosti Ducha sv. zkvétá i ovoce přináší.

Kristus řekl svým apoštolům: »Já jsem s vámi po všechny dny až do skonání světa.« Kdo s apoštoly a jejich náměstky spojen jest, s tím jest také Kristus a s tím jest Duch svatý s milostí svou.

Velectění pánové! Jen ze spojení s velepastýři vyřine se našemu spolku moc a požehnání, rozšíří se spolek náš až do nejzazších konců vlastí československých. To jest ta zázračná moc, ta pučící síla zrna hořčičného. Proto my nikdy odtrhnouti se nedejme od svých arcipastýřů, i kdyby nám slibovali hory a doly. Nepřátelé chtěli již tisíckráte odděliti zejména t. zv. nižší duchovenstvo a lid od biskupů, nebo dobře věděli, oddělíme-li je, pak jsou ztraceni, pak jest vítězství naše. Také bili, zavírali pastýře, by s ovečkami nebyli ve spojení, a by ovečky se rozprchly. I to se nepodařilo. Viz kardinál Ledochowski.

Druhá věc, které připomenouti sluší, jest, ve velkém království Božím, v církvi katolické, nebáti se nepřátel; jednati mužně a býti statečným. O sv. mučennících v hymnu se praví: »Poenas cucurrit fortiter et sustulit viriliter,« snášel statně pro Boha tresty a mužně věnoval svou krev.

V písmě Božím se praví: »Běda dvojitému srdcem.« (Kaz. 2, 14.) Jest mnoho katolíků, kteří před katolíky nebojí se vyznávati víru svou, dělají okázale veliký kříž, u jinověrců nepozorovaně malý kříž, tak někde na vestě, aby to nebylo viděti. Mezi katolíky tisknou knězi svému ruku, před nepřátely neradi ho vidí a nechtějí se k němu znáti. Před lidmi zbožnými mluví zbožně, před bezbožnými za svou víru se stydí. Zkrátka, místo aby byli pevnými stromy, klátí se jako třtina, brzy v pravo, brzy v levo, hezky dle větru. — Každý katolík těší se svobodě synů Božích. Každý den slyšíme tisíckrát slovo svoboda, kterého se tak zneužívá. Nejvyšší ze všech svobod jest svoboda náboženská, ona jest pramenem vší ostatní svobody. Není to hanba, když katolík z bázně před lecjakým mluvkou bojí se vyznávati své náboženství? Takového katolíka má v moci kazdý uličník; bojácný katolík nalezne krotitele svého v každé krčmě. Z bázně říká dle

knihy přísloví: »Lev jest vně, na prostřed ulice byl bych zabit.« (Přísloví 22, 13.) Ne příteli, ne všechno, co řve, jest již také lvem. Mnohdy ve lví kůži skrývá se jisté hloupé zvíře. Za dnů našich chrániti se musíme před vlky v rouše ovčím, ale nesmíme se báti hloupých ovcí v rouše vlčím.

O sv. Raimundu Nonnatovi (nenarozeném), který proto nenarozeným sluje, že ze života zemřelé již matky své byl vyňat, vypravují letopisy 13. století, že v Marokku mohamedánům kázal evangelium. Jeho neohroženosť a výmluvnosť popudila některé z nich tou měrou, že propíchnuvše vrchní i dolní ret jeho, protáhli rtoma jeho pak kruh a na kruh zavěsili zámek. Když statečný vyznavač, nabyv svobody, po té vrátil se do Barcelony, byl zde u vítězoslávě přijat, a papež Řehoř IX. oděl krvosvědka nachovým rouchem kardinálů. Tak vypravují letopisy 13. století! A co budou vypravovati letopisy 19. století? Budou vypravovati o mužích, kteří dali si zámky na ústa a nemluvili z bázně tehdáž, kdy mluviti měli, domnívajíce se při tom, že, Bůh ví, jak moudře jednali!

Jest tomu právě 300 let, kdy v Nizozemsku krvavě katolickou víru pronásledovali. Jednoho dne seděl protestantský kníže Jindřich Nassavský s mnohými dvořany u tabule. Jistý Hollanďan zvěstoval, že právě katolický kněz Karel Spinola byl umučen. Nejprve byl čtyři léta krutě žalářován a pak pomalu na hranici upálen. Jindřich Nassavský divil se zmužilosti katolického muže a pravil, dívaje se ne bez významu na své dvořany: »Já znám jiné lidi, sedí zde u stolu, ty bych hořícím věchýtkem vehnal z jednoho náboženství do druhého.« Velectění pánové! Jen dítky bojí se hořícího věchtu, muž jej jednoduše zničí. Nebojmež se proto strašáků, které proti nám vysílají, ani vrabec se nebojí strašáka v poli, dobře se na něho podívá a pak si na něho sedne a vesele si zašvitoří.

»Kdo mne vyzná před lidmi, toho vyznám i já před otcem svým na nebesích,« praví Kristus Pán. Proto každý dobrý katolík tím více vyznává svou víru a hlásí se k praporu Kristovu, čím horší společnosť kolem něho. Není třeba mezi vlky výti, nebo říkati: »Co to zpomůže, činím-li já něco, a druzí nečiní ničeho,« nebo když vidí katolík jiné něco podnikati, opakovati: »Toho já nepotřebuji činiti, neb to činí jiní za mne.« Bázlivec má vždy výmluvu. Pilát z bázně dělal koncese židům; dal Krista bičovati, aby je ukonejšil; více nechtěl učiniti, ale ta bázeň přivedla jej tak daleko, že Krista dal ukřižovati; koncese mu málo pomohla. Jsa v tísni, povoloval a proto se dostal do Credo. Kdykoli se modlíme »trpěl pod Pontským Pilátem«, dává se nám výstraha, bychom nebyli jako Pilát. Bojujme zmužile za naši sv. víru, nedejme si ji vyrvati, nebojmež se nepřátel, nebo Bůh jest s námi.

Konečně podotýkám: »Nechť katolické družstvo Vlasť, které věrně stojí při církvi, jest spojeno s nejdůst. arcipastýři, neohroženě za víru bojuje, lidí nepřátel se nebojí, zkvétá, šíří se a proniká svými spisy až do nejposlednější chýše české. Vivat, crescat, floreat!« (Hlučný souhlas.)

Dp. P. ***Tom. Šilinger***, O. S. A.,

jménem Moravanů vyslovuje na konci srdečný dík za všecku bratrskou lásku a pozornost a spolu vyslovuje radost nad zdárným výsledkem sjezdu a vzácnou jednomyslností; ovocem sjezdu budiž

svornost mezi námi a svornost proti nepřátelům. Nepřátel máme mnoho, než netřeba se nám jich báti, nýbrž otevřeně říci jim: »za svou řeč a práva ušlechtilá, za všecku tu zlobu, co zášť nepřátel ji skrývá, za svou vlasť a víru v neúmorné síle bít se budem s vámi do poslední chvíle.« Jako ve sboru kardinálském prý tři směry vždycky jsou: svatí, učení a veřejnými záležitostmi se zabývající, každý však jest kardinálem, stěžejným sloupem církve, tak každý z nás musí býti kardinálem, stěžejným sloupem zásad křesťansko-sociálních ve svém okolí, buď modlitbou, buď pérem dle sil svých pracovati o cíli společném: by povznesena byla sv. naše víra a zvelebena drahá naše vlasť. Žádných obtíží lekati se nesmíme, třeba se říditi slovem Hálkovým: a nechť si hlavy stíná meč, kdo za co žil, ať umře též, ten bude první svatý. Nadšeni, odhodláni odcházíme nikoli ku klidu, nýbrž k práci, kéž oheň nadšení vezdy potrvá a se šíří, kéž zůstane nám heslem: jedna víra, jedna vlasť a jedna svorná práce! (Výborně, hlučný potlesk.)

Schůze se chýlila ku konci, i povstal předsedající

p. prof. Dr. ***M. Kovář,***

v němž družstvo Vlasť získalo vzácnou sílu, a pronesl závěreční řeč.

Drazí přátelé! Prožili jsme tři krásné dny, tři dny sváteční, slavnostní, plné radosti, plesu, nadšení. Kdo byl přítomen všem přednáškám, bude si to pokládati za štěstí, ale i ten, jenž slyšel jenom část toho, o čem bylo pojednáno, bude tyto dny počítati k nejkrásnějším svého života. Seznámili jsme se, potěšili, posilnili se v zásadách dobrých a se spokojenou myslí opouštíme tyto hostinné síně, kde jsme zažili tolik dobrého, krásného, povznášejícího. Pod těmito hlubokými dojmy si dovoluji jménem komitétu pro uspořádání sjezdu literárního vysloviti srdečné, vroucí díky; především Jeho Eminencí ndp. kardinálu hraběti Schönbornovi, pak všem pánům, kteří nám tyto duševní požitky přichystali: všem předsedům schůzí odborových (kromě sobě), všem referentům při nich i všem řečníkům při schůzích slavnostních. Jsou to dle pořadu schůzí: dp. Frà J. Hamršmíd, vdp. kanovník dr. Fr. Krásl, dp. R. Vrba, vdp. msgr. dr. Al. Jirák, dp. Fr. Žák, dp. dr. Ant. Podlaha, dp. F. J. Konečný, p. JUDr. Bedřich Weber, ryt. řádu sv. Řehoře, p. učitel Jos. Flekáček, J. O. p. hrabě Vojtěch Schönborn, dp. Tom. Pícha, vdp. poslanec Fr. Weber, vdp. kanov. dr. Jos. Burian, vdp. Václ. Uhlíř, dp. Jan Holba, p. Václav Wainar, p. Václav Žižka, vdp. kanovník Ign. Berger, p. T. J. Jiroušek a dp. dr. Rud. Horský.

I všem ostatním řečníkům, kteří se byli účastnili debaty, nebo kteří nám tlumočili pozdrav z dálných krajů, kteří dopisem anebo telegramem projevili nám svá blahopřání, skládáme vroucí díky, jakož i katolické a žurnalistice vůbec, která nás podporovala, buďtež vzdány vřelé díky! Díky též upřímné vyslovuji slav. Svatováclavské záložně a Katolické besedě za propůjčení místností k schůzím a vd. řiditelství kn. arc. semináře i slav. Jednotě katolických tovaryšů za ubytování milých hostí a vd. klášteru sv. Dominika, v jehož chrámu jsme byli přítomni mši sv. A vám, kteří jste dostavili se tak četně, z blízka i z dáli, zejména obzvláště všem dámám, které přišly a účastnily se tak hojně schůzí sjezdu literárního, buďtež nelíčené vroucí díky!

S pohnutým srdcem a povznesenou myslí loučím se s Vámi

všemi s prosbou k Otci nebeskému, by pracím našim, jež podnikáme k Jeho cti, žehnati ráčil štědrou rukou svou, aby jim udělil zdaru a hojného výsledku.

Starosta družstva, dp. dr. ***Rud. Horský,*** jenž přistoupil k předsednickému stolu, vyslovil naději, kolik nás tu bylo, tolik že bude apoštolů vítězných zásad našich. Vzpomínám, pravil, sv. Otce, jenž tolikrát družstvu požehnal, a provolávám Mu slávu (nadšené volání slávy a hymna papežská). Vedle oltáře stojí trůn a proto i Jeho Veličenstvu provolávám slávu (nadšené volání sláva a hymna císařská), přízeň velikou ukázal nám nd. episkopát v Čechách i na Moravě, a proto i ndpp. biskupům budiž sláva (nadšené volání slávy, zpívá se hymna národní). Předseda ukončil volaje na příštím sjezdu na shledanou. (Na shledanou!)

* * *

Dozvuky k Literárnímu sjezdu družstva Vlast.

Nejmenovaná paní, která byla přítomna třem slavnostním schůzím, přistoupila k družstvu za člena zakládajícího. Dp. Josef Lžičař, účastník sjezdu a farář na odpočinku v Litovli na Moravě, zanechal zde pro družstvo 500 zl. a vymínil si do smrti z této jistiny 3% úroků. — Ženy a dívky sjezdu přítomné, povzbuzeny všeobecným nadšením, založí si Katolický vzdělávací spolek žen a dívek pod ochranou Panny Marie. Stanovy budou předloženy nejd. Arcipastýři a jemu bude vyhrazeno právo, jmenovati spolku duchovního rádce. Možná, že se dočkáme r. 1897. i katolického »Ženského listu«. Konečně sdělujeme, že došlo na sjezdu k úplnému smíření mezi pražskou »Vlastí« a olomouckým »Naším Domovem«.

Některé katolické dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze.

Píše **Tom. Škrdle.**

Spolek sv. Vincence z Paula pro dobrovolnou péči o chudé v království Českém.

(Pokračování a dokončení.)

Konference sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně.

Počínám psáti krátké dějiny a vyličovati blahodárné působení konference sv. Vincence, mně vždy milé a vzácné, s níž mne pojí, co jsem zde v Praze, stálé a upřímné přátelství. Měl jsem vždy o této konferenci dobré mínění a domníval jsem se, že je v ní soustředěno nejvíce všeho toho, co má zdobiti každou konferenci sv. Vincence; ale když jsem všecky její vzorně vedené knihy prošel a zápisky prostudoval, můj obdiv, moje úcta k této konferenci ještě více vzrostla.

Sluší ovšem podotknouti, že Karlínská konference měla výhody, ichž mnohé jiné postrádají. Je tu především bohaté a celkem dosti

konservativní město; konference má od počátku až do dnes stálé bydliště v klášteře Milosrdných Sester a nemusila tudíž z místa na místo se stěhovati a tím svoji činnosť seslabovati; měla ve svém středu vždy několik samostatných, neodvislých, hmotně zabezpečených mužů, což jest již samo sebou zárukou zdárného vývoje, je-li s tím spojena patřičná horlivosť a obětivosť. Konečně v čele jejím od počátku stál muž, jehož organisatorský talent dozíral k cílům nejvzdálenějším, tak že nebylo třeba chybami teprve k nápravě docházeti, a druhý muž, jenž tiše a skromně pracoval a všecky spolkové knihy a účty v pořádku udržoval; jsou to pp.: Em. Malfertheiner a Jan Breicha, k nimž se přidružila celá řada nadšených, obětivých a vytrvalých Vincenciánů.

V památní knize této konference jsou uvedeny všecky její hlavní události, krátké životopisy všech předsedův a činných členův. Uvádíme zde počátek dějin pro ducha a ráz konference velice zajímavý.

»Ve jménu Boha trojjediného, v lásce bratrské pomýšlejíce na Vás, bratry sv. Vincence, kteří v časích budoucích na zděděné roli posvátné horlivě budete pracovati, prosíme Vás, my první členové konference sv. Cyrilla a Methoděje, byste, čtouce zápisky tyto, pro milosrdenství Pána našeho Ježíše Krista pamětlivi byli duší našich. Vy v plné síle horlíte pro chválu Boží — my tehdáž v lůně země již odpočíváme — rovy naše rozmetány, jména naše z paměti lidské vymazána. — Tu pomněte na nás modlitbou, aby doufání naše nebylo marno. Neboť naději toho máme, že Kristus, jenž z mrtvých vstal, i nás nehodné vzkřísí k životu věčnému a dá nám přebývati tam, kde svatý patron náš Vincenc stálým jest orodovníkem synům svým. — K vašemu pak poučení psány jsou památky tyto, aby čtouce, následovali jste, co dobrého shledáte, a nečinili, co z křehkosti lidské jsme pochybili. Konečně pak prosíme Vás: Milujte se vespolek jako praví bratří sv. Vincence a v lásce mějte chudé své; neboť je navštěvujíce, jim slzy stírajíce, Ježíši samému tak činíte. On pak odplatí Vám, požehná konferenci sv. Cyrilla a Methoděje a nedá zaniknouti spolku sv. Vincence i shromáždí syny tohoto velikého almužníka, aby pěli chvalozpěv Beránku. Amen.

Již pak píšíce do knihy této, co nám se zdálo býti udalostmi pamětihodnými, očekáváme, že i Vy, následovníci naši, tak činíce, věkům nejpozdějším zachováte pomněnky tyto.«

Počátek konference.

Dějiny spolků, byť i pečlivě psané, vykazují vždycky mezery pro toho, kdo je studuje, a tak i z památní knihy konference Karlínské nebylo by nám možno vystihnouti obtíže spojené s jejím založením. Na štěstí má Karlínská konference mezi nynějšími členy ještě dva, kteří stáli u kolébky její; jsou to pánové: knihař Ant. Plesnivý a řídící učitel klášterní školy Milosrdných Sester v Karlíně, Jan Breicha. Tento mi vypravoval vznik konference takto:

Zakladatel spolku P. Jos. Všetečka vyzval mag. úředníka, Eman. Malfertheinera, bytem v Karlíně, aby vstoupil v Praze do konference sv. Vincence. Emanuel Malfertheiner získal na počátku r. 1877. pro týž účel řídícího učitele Jana Breichu. I nalehal na ně Ústřední předseda K. Erv. hrabě Nostic, aby zřídili v Karlíně novou konferenci. Ale byla to tuhá práce, neboť v celém Karlíně nemohli najíti pět mužů k tomu

vhodných. Pan hrabě byl již nevrlý a stále se ptal a nalehal, brzo-li bude splněno jeho přání. I sešlo se konečně pět pánů, a ti tvoří základ konference. Byli to: místní farář K. Mašek, Jan Breicha, Em. Malfertheiner, Ant. Plesnivý a Jan Štiller. První a poslední odpočívají již v Pánu.

Konference byla veřejně prohlášena ve valné hromadě celého spolku dne 8. prosince r. 1877. u přítomnosti † kardinala knížete arcibiskupa Bedřicha Schwarzenberga.

Prvním předsedou konference byl farář Karel Mašek, po něm: Em. Malfertheiner, potom Karel Vorlíček, Ant. Plesnivý, Aug. Hloušek a poslední léta koop. Alois Foret, jenž je nyní farářem ve Velkých Nehvizdech.

Dne 16. prosince konala konference první řádnou schůzi, počínajíc se základním kapitálem 20 zl., které jí Ústřední rada spolku sv. Vincence v Praze poskytla. V podporu vzala dva chudé: starou ženu a kandidata učitelství.

Bůh žehnal tomuto dílu, neboť přibývalo činných členů, neméně i chudých a hmotných pro ně prostředků.

Působištěm konference byl Karlín, Libeň a Žižkov, někdy i Vinohrady, Bubna a Holešovice a jiná místa v Praze a v okolí.

Žižkov a Libeň obcházeli v neděli a ve svátek zvláště dva horliví členové: Jan Breicha a Em. Malfertheiner, chudé zde navštěvujíce, jejich poměry vyšetřujíce a k bohumilému životu je vedouce.

Ve spolkových knihách a v celém řízení spolku zavedl vzorný pořádek druhý předseda Em. Malfertheiner. Sestavil pro schůze přesný logický program o 28 odstavcích.

Na Boží Hod velikonoční r. 1878. pochovala konference 96letou a po 13 let již slepou žebračku Magdalenu Zvikovou. Sedávala pod lipou na cestě k Libni. Konference vyprosila pro ni novou, pěknou postel a hmotně ji podporovala, ano v poslední době před smrtí i víno pro posilu jí poskytovala. Na Veliký pátek skonala, i dostavilo se v neděli 8 členů konference staré žebračce na pohřeb, a ti ji doprovodili až na Prosek. Lid, jenž to viděl, byl pohnut, vida, k jakým činům vede členy sv. Vincence láska křesťanská.

Téhož roku v srpnu skonala v Karlíně ctihodná matka, kteréž dva synové, důstojníci, r. 1866. v bojích zahynuli, jeden na severu říše, v Čechách, druhý v Italii. Jaká to byla pro ni rána! A k ráně té se přidružila nemoc a chudoba. I ujali se jí karlínští Samaritáni, podporovali ji, těšili, v nemoci s ní se modlili, a 9 členů konference doprovodilo ji až ku hrobu.

Na sklonku roku 1879. uspořádala konference pro dítky z Karlína, ze Žižkova a z Libně vánoční stromek, k němuž hmotně přispěli kardinal Bedřich Schwarzenberg, Bedřich hr. Thun a jiní; oba poctili také slavnosť svojí návštěvou. Poděleno bylo 43 dítek šatstvem, vánočkami, jablky a ořechy, a celý stromek stál 62 zl. 26 kr. Chudým, kteří dítek neměli, rozdala konference na Vánoce 15 zl.

R. 1879. přistoupil ke konferenci za činného člena Karel hrabě Harrach.

Na Zelený čtvrtek modlila se konference bolestný růženec, na Veliký Pátek vykonala křižovou cestu a na Bílou sobotu oplakávala smrt prvního předsedy, faráře Karla Maška. Konference doprovodila zesnulého ku hrobu a při schůzích po šest neděl konala za něho smuteční modlitby.

Chudou opuštěnou dívku — 13tiletou — ze Žižkova připravila konference k sv. zpovědi a připravila jí první slavnostní sv. přijímání.

Mezi četnými činnými členy byli již i členové ze Žižkova a z Libně. Když je Karlínská konference vycvičila a vychovala, oddělili se od ní, a tak povstaly dvě nové konference, dne 27. dubna na Žižkově, dne 20. července v Libni. Tímto skutkem provedla Karlínská konference pro Žižkov a Libeň veliké a neocenitelné dílo milosrdenství.

Karlínská konference ještě po delší dobu podporovala chudé ze Žižkova i z Libně a rovněž i chudé dítky z obou těchto obcí přibírala k vánočním podělením, než by se dvě nové konference zmohly. A sluší vůbec veřejně dosvědčiti, že Karlínská konference zvláště pro Žižkov mnoho učinila; mívalať odtud více chudých, než z Karlína a z Libně dohromady.

Je radosť čísti protokoly z těchto tří prvních let, 1877., 1878. a 1879. Činných členů bylo již ze čtyř 22, chudí žadatelé byli pilně vyšetřováni a podporováni; mimo potravní lístky dostávali i hotové peníze, šaty pro sebe a dítky a různé potraviny. Konference koupila starému muži kolovrátek za 10 zl., chlapce dostala do sirotčince a pro chudé zemřelé vymohla rakve za výrobní cenu.

Konference dala natisknouti 2000 prosebných listů, jež členové po Karlíně roznášeli; výsledek sbírky byl skvělý.

Sirotci kláštera Milosrdných Sester v Karlíně hráli ve prospěch konference divadlo, jež vyneslo 127 zl. Sbírky v kostele, mezi známými, kolekty členů (r. 1879. vynesly kolekty činných členů až 130 zl.) množily příjmy spolkové kasy. Za první a druhý rok bylo 686 zl. příjmů a 607 zl. vydání, ale r. 1879. bylo již 1045 zl. příjmů a 967 zl. vydání. R. 1878. podporovala konference 70, r. 1879. již 97 rodin a těmto bylo rozdáno: 3292 poukázek na potraviny po 20 kr., 365 poukázek na čaj, 67 polévkových konserv, 140 obědů z polévkového ústavu, 158 kusů šatstva, 58 lahví limonady, 43 vánočky, jablka a ořechy, 43 obrázky a 43 růžence. Kardinal Schwarzenberg a Bedřich hr. Thun odevzdali mimo to konferenci k vyšetření 67 prosebných žádostí a přiložili k tomu 205 zl.

O knihovně, která v týž čas povstala, a o duševní a náboženské práci konference pro členy a pro chudé promluvím souborně ve zvláštních odstavcích. Jen to ještě poznamenávám, že Karlínská konference navštěvovala horlivě schůze jiných konferencí a že zase na vzájem měla ve svém středu často a hojně hostí nebo členů konferencí pražských a okolních.[1])

Konference pracovala stále čile a blahodárně směrem jako v prvých třech letech. Farář Bedřich Hingst dával konferenci ročně 52 zl. podpory, všecky peněžní ústavy Karlínské, i také obec a okres přispívaly; jedna dobroditelka dala 100 zl., klášterní sirotci i také jednou katoličtí tovaryši hráli ve prospěch konference divadlo, tak že udělovala konference hojně darů; vdově ku př. dala 25 zl. najednou na činži a jiné slepé ženě rovněž na činži 24 zl.

Z kněžstva farář Bedřich Hingst, katecheti V. Brabec, Alfr. Goller, B. Mašek, Jos. Novák za činné členy přistoupili; zvláště však konferenci oživil koop. Al. Foret, muž energický, podnikavý a v práci vytrvalý.

---

[1]) Mezi činné členy Karlínské konference vloudil se i svobodný zednář z Libně, jenž byl však v čas poznán a vyloučen

V tom čase konference položila základ k mešní nadaci pro chudé zemřelé ošetřovance a zemřelé členy, zřídila auxiliarní pokladnu a převzala r. 1886. ve svou správu obecní kuchyni.

R. 1887. oslavila konference své desítileté jubileum. Dosud pracovala v tichosti, tehdy však, dne 18. prosince roku 1887., vystoupila veřejně.

Slavnosť byla konána v sále měšťanské besedy »u červené hvězdy« v Karlíně. Kardinal Fr. de Paula hr. Schönborn, general velmistr Fr. Huspeka, převor Jos. Slánský, hrabata K. E. Nostic, Ferd. Chotek, Vojt. Schönborn, zástupcové okresního hejtmanství, města Karlína a mnoho Vincencianů z Prahy a z okolí byli slavnosti přítomni. I zpěváckÝ spolek Slavoj spolupůsobil. Konference konala obvyklou členskou schůzi, což bylo pro mnohé návštěvníky novinkou.

Za těch deset let čítala konference 67 činných členů, konala 534 schůze, ošetřovala 295 rodin, kterýmž rozdala 26.625 potravních poukázek po 20 kr. Příjmů bylo 8286 zl., vydání 8161 zl., mimo různé dary a podpory.

Na této jubilejní schůzi vznikl jubilejní fond, o němž jsme se již zmínili.

Od slavnosti jubilejní uplynula zase řada let. Karlínská konference, ač spravovala mnoho fondů a řídila obecní kuchyni, měla přece každý rok velice slušné příjmy. R. 1895. měla dle poslední zprávy výroční 1091 zl. příjmů. Nejlepší rok byl 1889., vykazoval 1456 zl. příjmů. Občanská záložna zvýšila roční dar na 100 zl.

Nemůžeme se o věci v tomto úzkém rámci příliš široce rozepisovati, proto uvedeme jen něco z její činnosti.

Velikých zásluh získali si bratři Vincenciani Vorlíček a Růžička péčí o chorou Marii Strnadovu; žena tato ve stáří ochromla na všech údech, její muž vláčel ji v náručí po Praze — a žebral. Když muž umřel a žena zůstala opuštěná jako lazar, doprovodili ji Karlínští Vincenciáni na čtvrt roku k Milosrdným sestrám pod Petřínem, odtud zase na čtvrt roku k Alžbětinkám a pak opět pod Petřín, což se tolikrát opakovalo, až ji vůbec nikde nechtěli vzíti. I vyhledali jí jmenovaní dva Vincenciani byt v Karlíně u jedné ženy, která ji za 8 zl. měsíčně obsluhovala; jídlo jí dodávala konferenční obecná kuchyně. Po krejcařích sebral jí bratr Vorlíček 17 zl.

Týž bratr Vorlíček ujal se r. 1894. opuštěného sirotka, dívky, do Polska příslušné. Sbíral pro ni po krejcarech almužnu a vybral měsíčně 6 zl., začež byla přijata do kláštera Milosrdných Sester v Karlíně na vychování.

Po celý čas svého trvání zrušila konference mnoho divokých manželstev, děti jejich legitimovala a zaopatřila jim nutné listiny pro oddavky. Četným chudým vyhledala práci, hochy dala do učení, oděla je, pro začátek i penězi jim vypomohla. Rozdávala šaty, konservy a když se otevřela kuchyně, poskytovala chudým i obědy, tak že jest konference chudině města Karlína vzácnou a v pravdě nenahraditelnou dobroditelkou.

Vizme různé proudy jejího působení.

1. Duševní a náboženské vzdělání členův a chudých.

Konference zřídila pro činné členy a chudé knihovnu, která jest umístěna v dolních síních kláštera Mil. Sester v Karlíně. Největší část

knih dostala na intence, které různí duchovní zdarma odsloužili; platila pouze vazbu. Celá knihovna má 710 čísel v krásné vazbě. Působením koop. Al. Foreta šířili členové konference mezi lid hlavně »Kříž« a »Marii«, »Slova pravdy« a jiné. Všichni ošetřovaní chudí dostávají od konference »Kříž« a »Marii« zdarma.

V konferenci pěstováno bylo nábožné čtení, a předsedové upozorňovali členy na svátky svatých, i na kostely, kde je výstav nejsvětější Svátosti oltářní. Spolková mše sv. byla často konána, a před čtyřmi valnými hromadami přistoupili členové i chudí k Stolu Páně. Emanuel Malfertheiner konal nejednou k členům náboženské výklady, a jistý čas konány byly v konferenci pro členy přednášky. Dojalo mne, když jsem se dočetl, že členové Karlínské konference, když kdysi v horlivosti ochabovali, konali společnou pobožnosť sv. růžence a pak jako okřátí s novou silou a chutí dále pracovali.

Členové Karlínské konference účastňovali se vůbec horlivě i jiných chrámových pobožností a máme-li na zřeteli jejich zbožnosť a horlivosť, domyslíme se, co dobrého pro tělesné i duchovní blaho chudých vykonali. A péče ta šla až za hrob, o čemž svědčí

2. Mešní nadace

za zemřelé činné členy a za zemřelé ošetřovance.

Pokud moje paměť sahá, něco podobného nezřídila dosud žádná konference. Bratr Karel Vorlíček ošetřoval starého invalidu a ten mu odkázal 25 zl. Ale Vincencián koná vše zdarma, a proto K. Vorlíček odkazu pro sebe nepřijal, určiv jej za nadaci pro chudé. Konference odkaz rozmnožovala a roku 1894. uvedla v život mešní fundaci při chrámu Karlínském nákladem 58 zl.

3. Jubilejní fond

byl založen r. 1887. v den jubilejní slavnosti. Konference složila základní jistinu 30 zl. a obětivý činný člen, již v Pánu zesnulý šlechtic Bartheldy, věnoval úpis stříbrné renty na 100 zl. Druhý rok vzrostl jubilejní fond již na 247 zl. a r. 1891. už 499 zl. R. 1889. pořádána byla ve prospěch tohoto fondu tombola, která vynesla 27 zl. Fond měl býti určen pro chudé dítky Karlínské, ale když auxiliarní pokladna, o níž hned bude řeč, pro potřeby Karlína nestačila, zrušila konference r. 1892. jubilejní fond a 200 zl. z něho dala výpomocné pokladně; ostatek přidělila reservnímu fondu.

K jakému účelu jest zřízen

4. Reservní fond?

K tomu, aby vypomahal, kdyby někdy konference upadla v bídu; je tedy tím, čím je jinde základní spolkové jmění. Povstal r. 1889. a měl na konci r. 1895. jmění 683 zl.

5. Auxiliarní fond

povstal v konferenci Karlínské r. 1886. Neznámá dobroditelka dala konferenci k tomu účelu 100 zl., kteréž koop. Al. Foret do schůze přinesl, a konference se usnesla, že k tomu cíli přispěje týdně 1 zl. Pro auxiliarní fond zřízeny byly zvláštní účetní knihy.

Účelem auxiliarního fondu jest půjčovati potřebným nečlenům peníze bez úroků. Hledí se hlavně k těm chudým, kdož nemohou ná-

jemné zapraviti, nebo když nemohou jinému platebnímu závazku dostáti; konečně u nichž jest naděje, že si tím obdarovaný živnost nebo řemeslo udrží nebo zvelebí, anebo kdož tím budou vytrženi z rukou vyděračských a lichvářských. Stalo se také usnesení, že žádný chudý nesmí býti pro tyto půjčky soudně stihán.

Konference se usnesla, že pro auxiliární fond dluhy dělati nebude, ale v čas nouze že si vypůjčí peníze z hlavní pokladny, kteréž se jí zase v čase a bez úroků vrátí.

Konference si často ve výročních zprávách chválí své dlužníky, že jí poctivě dluh splácejí.

Jmění fondu vzrostlo do konce r. 1895. na 737 zl., půjčeno pak bylo od r. 1886. incl. do r. 1895. incl. každého roku: 284 zl., 668 zl., 963 zl., 1434 zl., 1584 zl., 1615 zl., 2078 zl., 2307 zl., 2898 zl., 2950 zl., celkem 16.881 zl., z čehož je patrno, že každý zlatý v roce několikráte mezi různými chudými koloval.

Kdo se jen trochu chudinstvím zabýval, ví, jaké jest to dobrodiní, v největší nouzi bližnímu vypomoci a úroků z půjčky nežádati.

6. Úspory chudých.

R. 1894. zavedla konference úspory chudých. Ošetřovanci, kteří si vypůjčují peníze, dávají na 1 zl. čtvrtletně 4 kr., které se jim zúrokují a kdykoliv jim libo, i s úrokem se jim vrátí. Úsporná pokladna byla otevřena dne 8. května a do konce roku 1894. složilo do ní 60 účastníků 56 zl., r. 1895. 69 účastníků 100 zl. a jen 5 z nich vybralo si vklady v ceně 6 zl. 38 kr. I zbylo na konci r. 1895. 152 zl. jmění, na které má podíl 64 vkladatelů.

7. Obecná kuchyně.

Korunu Vincencianské činnosti Karlínské konference tvoří její obecná kuchyně. Tato kuchyně působila v Karlíně dlouho jako odbočka pražského spolku pro obecné kuchyně, polévkové a čajové ústavy. Jejím ředitelem byl Eduard Demartini. Ale když Demartini zemřel a kuchyně tím měla zaniknouti, sestavilo se v Karlíně r. 1885. zvláštní komité, v němž tvořili naši Vincenciani většinu. Předseda komitétu byl okresní hejtman Karásek, ředitelem Al. Foret, pokladníkem katecheta Bedřich Mašek, jednatelem a účetním Jan Breicha. Ale kuchyně zůstala i dále majetkem a filialkou zmíněného pražského ústavu. Prodala 32.114 porcí masa, polévky, příkrmu a čaje a 6.087 housek. Na 300 celých obědů rozdala a své strávníky o Vánocích bohatě vyčastovala. V roce 1886. uvádí se ve výroční zprávě jako místopředseda komitétu starosta města, Václav Lokay.

Toho roku prodala obecná kuchyně 103.477 porcí jídel v ceně 3.131 zl. a rozdala 10.788 porcí v ceně 397 zl. Cena masa byla snížena ze 6 kr. na 5 kr.

R. 1887. prodala kuchyně 103.995 porcí jídel a 24.575 housek, a rozdala 18.408 porcí. O Štědrém dnu poctil kuchyni svojí návštěvou nejdůstojnější Arcipastýř, načež často i budoucí léta návštěvu svoji v Karlínské kuchyni opětoval a při tom s chudými otcovsky rozmlouval a obrázky jim rozdával.

Správce kuchyně, koop. Al. Foret, vydal toho roku brožuru: »Obecná kuchyně v Karlíně«, tiskem u M. Knappa v Karlíně.

R. 1888. měla obecná kuchyně 6.009 zl. příjmů a 5.770 zl. vydání; prodala 130.406 pokrmů a chudým rozdala 27.242 porcí. V čele stáli mimo naše Vincenciany nový okresní hejtman Karel Herrmann a nový starosta obce Jan Topinka.

R. 1889. měla kuchyně příjmů 4.988 zl., výdajů 4.750 zl.; prodala 95.376 pokrmů a zdarma rozdala 14.900 porcí; mezi takto podporovanými bylo devět rodin, 16 dospělých osob, 15 sirotků a 13 studujících.

R. 1890. bylo 5.112 zl. příjmů, výdajů 5.014 zl.; prodáno bylo 85.512 pokrmů, zdarma bylo rozdáno 20.100 porcí.

R. 1891. bylo 5.274 zl. příjmů a tolikéž výdajů; prodáno bylo 81.049 pokrmů a zdarma bylo rozdáno 33.652 zl.

Na podnět purkmistra Jana Topinky sbíralo pro kuchyni zvláštní komité dám příspěvky. Dětem v městském útulku bylo rozdáno 13.500 žemlí, čímž vydání velice stouplo.

R. 1892. prodala kuchyně 93.608 pokrmů a rozdala chudým obědů v ceně 920 zl. Celkový obrat peněz byl 5.432 zl.

Až potud byla kuchyně majetkem a filiálkou pražského ústavu, spravovaným hlavně členy Karlínské konference. Ale po celou řadu let bylo přáním konference, aby se kuchyně stala jejím majetkem.

Přání toto se r. 1892. uskutečnilo, a konference působila v zimním období r. 1893—1894. jako majetek konference pod dozorem obce Karlínské. Starosta Jan Topinka převzal protektorát a revisorem účtů stal se obecní úředník Jos. Šlechta. Předsedou a ředitelem kuchyně stal se koop. Al. Foret; pokladníkem a účetním řídící učitel Jan Breicha, jednatelem učitel Ant. Dvořáček, a výborem cukrářský mistr Karel Vorlíček. Vnitřní zprávu ústavu vedla pí. Anna Pichlová se třemi placenými služkami. V ústavu se vařilo od listopadu do konce dubna každý den mimo neděle a svátky.

Pokrmy stály: polévka 2 kr., hovězí maso s chlebem 6 kr., příkrm 6 kr., velký oběd 15., malý oběd 8 kr. Kuchyni navštěvovalo průměrně denně na 350 osob. Mimo to hojně sirotků, učeníků, studujících a celých rodin zdarma zde bylo nasyceno, ba vůbec kdo přišel, skoro každý zde byl nasycen.

R. 1893—94. bylo prodáno: 48.525 porcí polévky, 8.865 porcí masa, 21.640 příkrmů, 15.314 housek, 142 porcí čaje, celkem 94.486 všech porcí v ceně 2.958 zl.; zdarma bylo rozdáno: 7.280 porcí polévky, 1.385 porcí masa, 8.630 příkrmů a 16.780 housek a chleba, celkem 34.075 porcí v ceně 900 zl.

R. 1894. pořádaly pražské šlechtičny a jiné s nimi spojené dámy bazar ve prospěch kuchyně, kterýž vynesl 5.595 zl. Tím bylo trvání kuchyně na mnohá leta zabezpečeno. Týž rok prodala kuchyně 100.968 všech porcí v ceně 3.186 zl. a rozdala 35.596 pokrmů v ceně 918 zl.

Zvláštní slavnostní obědy, při nichž strávníci při obyčejných cenách též pečení a pivem byli častováni, byly vystrojeny dne 4. října v den nejvyšších jmenin Jeho Veličenstva, na Štědrý den mimo to rybami, závitkem, vínem, vánočkami (vše za 8 kr.) a na Tučný čtvrtek. Na sv. Martina dostal každý 2 »martinské podkovy,« na den Dušiček rozdělovaly se »dušičky«.

Dne 24. dubna, ve výroční den sňatku Jejich Veličenstev, byl slavnostní oběd s pečení a pivem, a v ten slavnostní den bylo všecko pro každého úplně zdarma.

Končím r. 1895—96. Toho roku měla kuchyně příjmů 10.867 zl., vydání 5.001 zl., pokrmů bylo prodáno 101.047 porcí, zdarma bylo rozdáno pokrmů za 912 zl.

Obyčejný pořádek v kuchyni jest tento: ráno přicházejí tam dělníci na snídaní. Okolo 8—9. přihrnou se dráteníci na polévku. Okolo 10. trousí se již přespolní lidé, z trhu se ubírající, na oběd, od $^1/_2$12 dělníci. Rázem 12. valí se z blízkých továren »černý vlak«. Jsou to svobodní nebo mimo Karlín bydlící slévači, zámečníci a jiní. Sotva že se nasytí »vlak černý«, hrne se již »vlak bílý«, sestávající z truhlářů, tesařů a zedníků.

Karlínskou kuchyni navštívil r. 1887. redaktor »Čecha«, Petr Kopal, i líčí v ní život o polednách takto: »Vkročil jsem tam asi 10 minut před dvanáctou. U dveří seděl pokladník, jenž prodával malé čtyřhranné známky po 2, 3, 5 a 6 krejcařích. Každý druh známek má svoji barvu, není tudíž ani třeba dívati se na cenu. Prodej známek jde náramně rychle. Vstupující mlčky hodí na stolek své krejcárky, a pokladník mlčky dá mu za to známku, s kterouž jde se ke stolu u kuchyně, na němž jsou již krmě přichystány. Dělník mlčky položí známku na stůl a mlčky béře si svoji krmi. Denně prodá se zde 400—500 obědů skoro mlčky. Celá kuchyně pracuje tiše jako stroj, v němž to pouze hučí. Deset minut před dvanáctou byla místnost skoro prázdná . . . 10 minut po dvanácté byla nabita. Nastalo pravé vlnění dělníků všeho druhu. Výjev to k nevypsání. Najednou, jakoby byli s nebe spadli, stáli před buffetem s nataženýma rukama. Polévku, příkrm — maso — maso — polévku — příkrm — znělo stereotypně.

Obě slečny ochotnice podávají z kuchyně talíře s krměmi na buffet. Kuchařka velikou lžící nabírá z kotlů.

Každý náběr jest porce. Talíř za talířem a miska za miskou vychází z kuchyně jako ze stroje, jako čísla novin z lisu tiskařského. Buffet v kuchyni podobá se čarovnému stolku v bájce. Sotva že se krmě pojmenuje, již stojí na stole. Rychlosť skoro báječná. A ten pohled na dělnictvo! Místnosť jako nabita, stoly všude obsazeny, a kdož nemají místa, odbudou si svoji tabuli stojíce; jde to též, jen když má člověk hlad . . . .

Kde jaké místečko, ihned se obsazuje a to všecko — skoro mlčky.

Přicházejí zase jiní — žáčkové z realky, přicházejí žačky, sluhové od dráhy, od celního úřadu. Je 25 minut po poledni — místo se prázdní a o půl jedné jest prázdno . . . Nastane účtování. Stržilo se 26 zl. a prodalo se přes 400 obědů — v půl hodině . . . Odnesl jsem z kuchyně dojem velmi příznivý.«

Brzy po skončené kampani obecné kuchyně roku 1896. odešel z Karlína koop. Al. Foret, stav se farářem ve Velkých Nehvizdech. Byl to muž energický, v práci vytrvalý, muž, jenž provedl, co chtěl, a jenž přivedl i konferenci i kuchyni k takové výši, že sám živnostenský inspektor o Karlínské obecné kuchyni do Vídně k ministerstvu referoval a tento ústav jako vzor dokonalosti vylíčil. Kdo bude kdy psáti dějiny spolku sv. Vincence v Čechách, musí zanésti jméno Foretovo mezi nejzasloužilejší Vincenciany.

Po jeho odchodu byl zvolen za ředitele ob. kuchyně koop. Václ. Šproc, řídící učitel Jan Breicha jest účetním a pokladníkem; a ve výboru zasedají: učitel Ant. Dvořáček, mistr cukrářský Karel Vorlíček a kupec Karel Papík. Protektorem je starosta obce Jan Topinka.

Prosím laskavě čtenáře »Vlasti«, hlavně duchovní pány, aby tyto řádky o Karlínské konferenci dali čísti co nejvíce laikům. Ať se tito pánové vžijí v dobu 20ti let: co tu bylo za ten čas kroků, strádání, soužení, co tu bylo nezištné práce — nebo žádný z Vincencianů Karlínských nevzal za svou péči ani krejcaru odměny — co tu bylo modliteb pro koho — pro trpící křesťany. Co tu bylo usušeno slz, co nasyceno hladových, oděno nahých, co tu bylo Bohu vráceno duší ztracených! Jak vznešená to idea, jak vznešené to učení, které k těmto krokům Vincenciana vede, jak ideální to mužové, jak mocná jejich víra! A tito mužové nejsou sami: za nimi kráčí v podobném směru celé pluky jiných v 53 konferencích sv. Vincence v Čechách, jiní ku př. v Růžencové výrobně, jiní ve Vincentinum, jiní v ústavech Petrových v Č. Budějovicích, jiné a jiné v nemocnicích, sirotčincích atd. atd. — a přec vezměte do ruky celé řady našich novin, jak tyto »klerikály, zpátečníky, zatemnělce« hanobí a tupí! Kde která strana v Čechách může se něčím podobným vykázati, jako katolická, a kde která strana v Čechách jest více tupena, hanobena, špiněna, než my katolíci! To budiž Bohu žalováno! [2])

LITERATURA.

ČESKÁ.

Vzdělavací knihovna katolická. Pořádají Dr. J. Tumpach a Dr. A. Podlaha. Svazek I. seš. 1. Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních. Napsal F. Duilhé de Saint-Projet, kanovník, rektor katolické university v Toulouse. Čtvrté vydání se svolením spisovatelovým přeložil Dr. Ant. Podlaha. V Praze 1896. Cyrillomethodějská knihtiskárna. Cena seš. 25 kr. Pořadatelé Vzdělavací knihovny katolické mají šťastnou ruku. Nový tento podnik nemohl ani lépe býti zahájen. Dílo uvedené mluví k nám jako program. Lze bezpečně očekávati, že Vzdělavací knihovna kat. výborně bude řízena.

Duilhé de Saint-Projet jest moderním apologetou v přesném toho slova smyslu. Bystrost ducha, rozsáhlé studie v každém oboru, pevné přesvědčení, důkladná znalosť současných systémů vědeckých vtiskují pracem jeho zvláštní ráz: »charakter moderního apologety.«

Již prvním dílem svým, které vydal r. 1861.: Études religieuses en France depuis le XVII. siècle jusque à nos jours« vzbudil v příslušných kruzích Francie nemalý rozruch. »Dnes úkol bohoslovce nezmenšuje se, ale roste, non alleviabit onus suum. Musí opatřen býti nesnadným studiem mnohých věd, kteréž dosud za vedlejší byly považovány, kteréž však zatím nabyly rozvoje a důležitosti prvého řádu.« (Études, p. 380.) Tak volal již r. 1861. A dále píše: »Věda zplodila více zázraků, než obraznosť opovážila se pomysliti, a zdá se, že teprve počíná řadu svých objevů. Dějepis soupeří s vědou; [1]) činná, trpělivá, neunavná, vrhá světlo na každou zříceninu, na každou trosku minulosti: žádná doba, žádné místo nemá pro ni chovati neproniknutelného tajemství, koná cestu kolem světa, a aby zvěčnila objevy své, hlásá je slovem rovněž tak elegantním jako mocným . . . A přece nemá století naše physiognomii svobody, čistoty, původnosti; vedle skutečné a nepopíratelné velikosti ozývá se křik hmoty a nejsprostší modly nalézají nejvíce ctitelů.«

Tak vzletně píše autor Apologie již ve svém prvním díle. Již tenkráte žádal zřízení svobodných katolických universit, žádal, by se jisté kongre-

[2]) V budoucím ročníku »Vlasti« promluvíme ještě o Vincentinum, o družině sv. Vojtěcha a o časopisu »Jinoch«, což vše jest zároveň odnoží mohutného spolku sv. Vincence z Paula v Čechách.

[1]) Rozuměj vědou experimentální.

gace věnovaly vyučování na vysokých školách, a aby učebné osnovy seminářů dle pokroku moderní vědy byly upraveny. Netušil asi, že touha tato dojde splnění, a že on sám stane se rektorem vysokého učení katolického.

Téhož roku počal vydávati Revue de l'année. Vědecké práce v ní uveřejňované vynikaly umírněností akademickou a elegancí slohovou.

Roku 1869. měl abbé Duilhé de Saint-Projet apologetické řeči konferenční v Toulousu. Za předmět svých úvah vzal si: »Souhlas pravdy vědecké s věrou křesťanskou«, a konference tyto jsou základem knihy: Apologie scientifique de la Foi chrétienne, která dočkala se již několika vydání a kterou právě obdržeti máme v českém překladě. Není to dílo objemem obsáhlé, jest to apologetická příručka, jak ji autor sám nazval, ale příručka výtečná, což jest předností, neboť dnes díla příliš objemná čtenáře spíše odpuzují než vábí.

S důvěrou a pevnou nadějí může ji otevříti každý a nalezne tu »protidůkaz jistoty víry, podaný jistotou vědy«, jak autor slibuje (p.XVI. orig.) Apologii svou dělí autor ve čtyři díly, kteréž odpovídají různým námitkám, jež činí věda oproti methodě, cosmologii, učení o původu života a antropologii katolické. Rozdělení toto zahrnuje všecka odvětví současné vědy. Apologie tato vyhovuje tomu, co žádá Caro svým výrokem, že »pravda každé generaci každých deset let má dáti nové zbraně ukovat.« Nepřátelé víry dnes berou se jinou cestou, a proto i apologeta musí jinou cestou jíti za nimi. Oni hlásají, že jejich theorie zakládají se na faktech a nikoliv na pomyslech rozumových. Potřebí tedy tato fakta vědy experimentální zkoumati a vypátrati, pokud jsou skutečně nepopíratelnými, a pak teprve rozebrati správné nebo klamné konkluse, jež z nich učenci různých škol činí. To doznává autor Apologie sám, když praví: »Na počátku moderní epochy bylo pole zápasu ještě theologické, později stalo se filosofickým: ale ve druhé polovici našeho století jest především vědecké, a i věda sama jest přetvořena. Šik bitevní, taktika obecná, povaha zbraní, hesla válečná, ano i řeč sama, to vše se změnilo.« (pag. XIV.) Dnes vše se jen sklání před »vědou«, a proto náš autor protivníky náboženství následuje v obor vědy experimentální. Jest přesvědčen, že moderní věda nikterak není ve sporu s metafysickými dogmaty, ale že zdánlivý tento spor jest vyvoláván jenom exclusivní methodou vědeckou, které užívají positivisté. Chtěl podati dílo výhradně, přesně vědecké v moderním toho slova smyslu a to se mu podařilo plnou měrou. Souhlas experimentální vědy s věrou, toť vůdčí hvězdou celého díla.

Vítáme tedy radostně překlad tohoto díla, pořízený, jak sešit 1. dokazuje, rukou obratnou. Doufáme, že dílo toto získá novému podniku značný počet příznivců. Kéž by vniklo i do řad naší laické intelligence, zajisté by odstranilo tu ten předsudek záhubný: že moderní věda přemohla víru. Přičiňme se o to.

Vojtěch Kameš.

Spása ve vás. Napsal hrabě Lev Tolstoj. Přeložil K. Štěpánek. V Praze. Tiskem E. Beauforta 1896. Cena 1 zl. 60 kr.

Kdybychom měli psáti důkladnou recensi uvedeného spisu, potřebovali bychom aspoň tolik rozměru, kolik má spis páně Tolstého. Jak mluví Tolstoj, nemluví — aspoň u nás — snad nikdo: rouhavě, otevřeně a dle svého důsledně. Nazvali ho pro »náboženskou« tendenci spisů jeho stoupencem »novokřesťanství« — dle mého názoru zcela neprávem, poněvadž Tolstoj jest rozhodným odpůrcem a ne stoupencem dosavadního křesťanského názoru! Víme ovšem, že se nám poukáže na nové proudy v křesťanství, a tím na docela nové pojímání věci čili na novokřesťanství, jež asi v tom záleží, že vše nadpřirozené dá se přede dvéře a polovička přirozeného vyhodí se až na ulici: toho »novokřesťanství« jest ovšem hrabě Tolstoj hlavním rozšiřovatelem, ač nikdo neupře, že jistě záleží na tom, je-li tento nový směr v pravdě a v právu, čili nic. Nebudeme se zde o to příti, poznamenávajíce jen tolik, že čím větší jest auktorita Tolstého, tím horší jest zkáza čtenářstva. Kdybych kratince měl charakterisovati náboženskou theorii Tolstého, řekl bych: Novokřesťanství hraběte Tolstého jest eklekticismus naturalisticko-racionální, tak nepřátelský všem dosavadním útvarům křesťanského náboženství (pravoslaví, katolické církvi, protestantismu atd.), jako žádný jiný starý blud! Na doklad slov těchto a dřívějších dáme zde některé (je jich bez počtu!) názory a námitky Tolstého; a vybéřeme hlavně ty, kterými se dotýká pravoslavné církve a pak »vůbec náboženství«, poněvadž tím náboženského ducha svého nejlépe charakterisuje. Kdybychom se opovážili napsati v katolickém časopise takové věci o pravoslavné

církvi, jaké o ní v přítomném spise napsal její přívrženec (aspoň z mládí), hrabě Tolstoj, vyřítili by se na nás všickni »snášeliví« modernisté naši a vychvalovali by sv. Rusii až do nebe a nás posýlali mezi rohaté do pekla; když to však napsal Rus, můžeme s tím ven, jelikož naši výtečníci na jisto všecku »pověru« zavrhnou a geniality etc. auktorovy dovolávati se budou, vyhlašujíce spis jeho pozoruhodným a zvláště v nynější době význačným.

Hlavní chyby dopustilo se dle Tolstého křesťanství tím, že mocí neboli násilím odporuje zlu, kdežto mělo by prý vše přijati v lásce a trpělivosti. Pravou myšlénku čistého křesťanství zachovali si — Kvakeři, Ochranovští, Menonité a — Petr Chelčický.

S velikým úsilím hledí Tolstoj dokázati, že křesťan nesmí odporovati zlu násilím, že tedy nesmí brániti sebe, ani bližního, ani vlásti, útok odraziti, ba ani sloužiti žádné vládě a světské moci, poněvadž v nich panuje násilnictví. Tolstoj je tak důsledným, že mu nevadí zcela nic vyvésti z pronesené položky závěr, že vlasť a vlastenectví jest též nekřesťanské, že stoupenci jeho theorie mají vlasť a bratry všudy.

Laskavý čtenář vidí, kam až jde theorie tato do praxe a jaký rozum v tom, když se upírá náboženství objektivní norma (u nás katolíků neomylný úřad učitelský) a ponechává vše subjektivitě. Já jsem se svého stanoviska povděčen za jednu věc zvláště Tolstému: ukázal, že náboženství, zatlačené v libovůli člověka bez objektivního jistého učitele, vede i ve snaživém srdci (a toho Tolstému nikdo neupře) k důsledkům, jichž dosavadní svět nikterak si nepřeje a právě pro racionalismus, jemuž hoví a z něhož takové utopie rostou, nejrozhodněji zavrhuje. U nás, kde tak často pošilhává se na svatou Rus a mluvívá o pravoslaví, měli by si vlastenci všimnouti nejen theorie Tolstého o zlu, ale také jeho obviňování pravoslavné víry, jakož i důsledků, ku kterým horlivého auktora jeho racionalism svedl, jakmile od sebe zavrhl božskou víru a náboženství resp. křesťanství dle svého si pořídíti chtěl. Abychom nezapomněli, dáme některé ukázky tohoto i u nás vyhlašovaného humanitního (?) učení o neodpírání zlu. Na str. 6. píše Tolstoj: »Uznáváme, že vláda nemá práva hájiti se před vnějšími nepřátely ani přepadati je... Nesmí-li vláda činiti odpor proti cizím dobyvatelům, majícím za účel pustošiti naši vlasť a pobíjeti naše spoluobčany, právě tak nesmí se činiti násilný odpor jednotlivým osobám, rušícím veřejný pokoj a hrozícím soukromé bezpečnosti.« Zloděj tedy a mordýř může s Tolstého učením spustošiti celý svět, a nikdo nesmí mu klásti odpor, nechce-li jednati proti křesťanství, nechce-li se nedopustiti nedovoleného čili nemravného skutku! Církev vyhlašující stát za moc Bohem učiněnou (resp. připuštěnou) učí »právě tak neslušně jako rouhavě,« a úředník nutící pod trestem žaláře atd. zachovávati zákon, jest nešlechetným, a stoupencům Tolstého jest nemožným »zastávati místo ve státních ústavech«, ano i voleb se účastniti jest prý nemravným a nedovoleným (6).

Ačkoli hrabě Tolstoj vyznává na str. 9., že v Americe, v níž pokusili se o to vynikající mužové (Harrison, Ballon etc.), nemohla se udržeti a zanikla, přece trvá na theorii své a hledí ji uhájiti vším způsobem, hlavně však podezříváním, snižováním a tupením »církevního učení«, čímž rozumí všecky církve, především pravoslavnou, jíž vytýká zúmyslný podvod, pověru, modloslužbu a zatemňování lidu, v čemž prý ostatně berou se s ní stejnou měrou všecky ostatní církve i protestantismus, jenž by měl býti hodně potichu, poněvadž nemá žádné starobylosti. [1])

Pozoruhodným jest, kterak hájí Tolstoj učení svého proti rozličným kritikám, jež o spisech jeho učiněny byly: čtenář se diví, kde vzal zapřísáhlý nepřítel »církevníků« tolik trpělivosti, že přečetl obsáhlé úvahy jejich a nejen přečetl, ale i skritizoval. Pozoruhodným jest mínění auktorovo, že prý za tři kopejky možno poznati pravdu křesťanskou, když se totiž koupí evangelium, v němž jest o tom v »kázaní na hoře« zcela jasně řečeno. Protestanté, jak známo, také mají evangelium, a přece je Tolstoj před chvílí i s námi posýlal ke všem všudy. Tento tříkopejkový názor opakuje Tolstoj neustále, ano, na něm staví celou theorii svou tvrdě, že prý všecky církve drží se sněmu Nicejského a ne jasného evangelia.

Čemu se hrabě Tolstoj za tři kopejky naučil o křesťanství a o Kristu z »horského kázaní«, zde ani uváděti nesmíme. Tolik jen jako specialní kuriositu zaznamenáváme: Dle hraběte Tolstého pěstilo a zachovalo se čisté křesťanství

[1]) To jest snad jediná pravda, kterou z d e řekl Tolstoj!

vždy jen v kacířství, a dogmata IV. století — »že Bůh stvořil svět v šesti dnech, že svět jest před sluncem, že Noe zavřel všechna zvířata do svého korábu a podobně, že Ježíš jest též Bůh syn, jenž stvořil vše do času (?), že tento Bůh sestoupil na zem pro hřích Adamův, že vstal z mrtvých, vstoupil na nebesa (aby to tak slyšel sv. Pavel!) a sedí na pravici Otce a přijde na oblacích soudit svět a tomu podobné, ... pro lidi naší doby nemají smyslu žádného.« (str. 79.)

Nepůjdeme dále, poněvadž se domníváme, že jsme zatím podali čtenářům dosti, snad i to, by poznali, proč moderní vzdělanci libují si v Tolstého »novokřesťanství«. Filip Jan Konečný.

Museum. (Sešit 5.) ročník XXX., tiskem XI. 1895—6. pořadatelstvím Richarda Tenory. V Brně, tiskem papežské kněhtiskárny OO. Benediktinů Rajhradských. Nákladem Růže Sušilovy. Knihu zdobí výborná fototypie Frant. Zeiberta, provedená ve Vilímově atelieru v Praze, a jest věnována vys. důst. inful. prelátu a děkanu kath. kapit. brněnské, dom. prelátu J. Sv. Lva XIII., rytíři řádu Frant. Josefa I., někdejšímu profesoru a vrch. řediteli bohosl. ústavu i pacholeckého semináře, na počest pětadvacetiletého kanovnického jubilea. Velebná láska k zvolenému povolání vyznívá z básně Jaroslava Roučka. Biografie Zeibertova připomíná báseň z r. 1871. tehdy mladého ještě V. Kosmáka, nyní »starého« již kukátkáře. Al. Tomášek podává elegii, v níž vzpomíná rodné domoviny a svého mládí.

B. Spáčil napsal filosoficko-kritický článek: O theorii a pojmech všeobecných. Jest to práce svědčící o hlubším studiu mudrectví předkřestanského a nauk Platonových. »Májové písně« Fr. Kořínka nesou příznaky vzorů starších básníků, a jsou pěkné, zejména 3. Redaktor připojil biografii a zdařilou podobiznu Em. hraběte Pötting-Persinga, vznešeného, důstojného lidumila a církevního hodnostáře arcidiecése Olomúcké. Fototypická podobizna velmi pěkně provedena jest v Praze u Husníka a Häuslera. Ad. Mickiewicz má v »Museu« přičiněním Fr. Šebestíka ze Sonetů Krymských výborně přeložený Bakčesaraj a báseň Mohyly haremu. Tom. Čejka dokončil Kriticko-historickou studii o Galileu Galileiovi a jeho poměru k Římské stolici. Jest to cenný příspěvek k objasnění jednání církevní inquisice ve středověku.

Pěkný jest »Večer« Jaroslava Roučka. Redaktor končí spisek o cestě Pia VI. do Vídně. J. Mokráček mnohými původními myšlénkami opěvá Kříž. Báseň jest pěkná, plna citův a hodí se výborně jako deklamace do školy. Historický článek o založení Olomúckého biskupství od Jos. Finda jest pilná monografie. Zlý osud Slováčka jdoucího do světa — od Trenčína po silnici v nové roucho oděl H. K. + F. Šebestík. Jest to tolikéž vhodná deklamovánka. Šestero dopisů svědčí o zdárném působení literarních musejních jednot. Směs přináší statistiku o duchovní i hmotné činnosti členů jednoty, o její četbě a ruchu osvětovém, jenž vrcholí v zakládání dobrých knihoven pro lid. Zdař Bůh i dále. Gustav Toužil.

DROBNÉ LITERÁRNÍ A JINÉ DŮLEŽITÉ ZPRÁVY A ÚVAHY.

Sv. Otec Lev XIII. Každoročně dává sv. Otec raziti medailli upomínající na některou památnou událost, týkající se předešlého roku; medaille ona rozdává se v den sv. Petra a Pavla. Medaille letošního roku, jenž jest devatenáctý pontifikátu Lva XIII., připomíná encykliku o sloučení nesjednocených církví. Je to dílo prof. Bianchiho, rytce stolice apoštolské. Na jedné straně je obraz sv. Otce s nápisem okolo: Leo XIII. Pont. Max. AN. XIX., na druhé straně jest allegorické vyobrazení encykliky o sloučení církví: postava Ježíse Krista v oblacích; v levici má žezlo, na němž jest napsáno: Unus Dominus. Pravice ukazuje na list, encykliku, již má v rukou koptický kněz; jemu po boku sklání se jiný, na znamení, že se podrobuje, za oběma jsou dvě palmy, na označení orientu; na levé straně Spasitelově vetchá, zmítající loď značí protestantismus. Kolem je výrok písma sv.: Fiet - unum - ovile - et - unus - Pastor MDCCCXCVI. Dne 21. června bylo tomu 75 let, co mladý Joachim Pecci, nyní Lev XIII., chovanec jesuitské koleje ve Viterbě, přistoupil poprvé ke stolu Páně. Událost ta byla ve Viterbu i v katolických kruzích Italie vřele oslavena. V týž den došlo sv. Otce veliké množství přípisů a holdovacích i blahopřejných telegramů. »Oser-

vatore romano« praví jménem sv. Otce: »Duchovenstvo, laikové, osoby prostého rodu i šlechticové, náboženští řádové, spolky laiků atd. zaslali sv. Otci v nejhojnější míře v památný onen den přípisy, listy a telegramy, jež na výsost potěšily srdce Jeho. Každému dopisu, každému telegramu rád by sám odpověděl, rád by každému napsal: »Synu můj, žehnám ti a děkuji ti!« Ale jest naprosto nemožno při tak ohromném množství každému zvlášť odpovídati. Ale to je možné, aby se každý dověděl, že všecky ty přípisy a telegrafické depeše svrchovanou radostí a útěchou naplnily Jeho Svatosť. Papež chce, aby se každý dověděl, že srdce Jeho je plné uznání a že každému žehná a děkuje, že se za všecky onoho dne modlil a prosil Boha, aby všem odplatil.« — Jindřich Otto, předseda spolku sv. Augustina pro šíření dobrého tisku, zaslal sv. Otci ve zvláštním svazku veškeré úvahy a články německých katol. listů, týkající se známých lonských slavností zářijových v Římě. Knihu odevzdal Jeho Svatosti bavorský nuntius. Sv. Otec poděkoval zasýlateli velice vřelým listem, v němž velebí a chválí žurnalistiku katolickou; list onen, velmi povzbuzující a povznášející, uveřejňuje »Kölnische Volkszeitung«. Velice sympatický, bratrskou láskou dýšící list zaslal sv. Otec nově vysvěcenému knězi, princi Maxmilianu Saskému, k jeho slavným prvotinám. Nejnověji docházejí zprávy o slyšení amerických poutníků, o kterém se v příštím čísle, ježto toto číslo vyžaduje více místa pro referát sjezdový, obšírněji zmíníme.

Mříž svatojanská na mostě Karlově. Při pohromě, jež r. 1890. stihla Karlův most v Praze, spadly do vody deska i mříž, jež naznačovaly místo, kde dle podání byl sv. Jan Nepomucký svržen do proudů vltavských a tak svou mučennickou smrť podstoupil. Při vytahování trosek zřícené části mostu byla nalezena a z vody vytažena deska s křížem, úplně zachovalá, ale ze mříže byla zachráněna jen malá spodní částka, kdežto hořejší část jemné, umělé práce leží někde v hlubinách řeky. Když pak obnoven byl most Karlův, tu mnozí ctitelé sv. Jana Nep a milovníci starobylostí pražských s bolestí pohřešovali památnou mříž, označující místo, kde mramorová deska se žlutým křížkem zasazena jest; proto Jednota ku pořádání slavnosti Svatojanské na mostě Karlově pomýšlela záhy na to, aby dle zlomků mříže, jež nalezena a v museum městském uložena byla, nová skvostná mříž se zhotovila a na bývalé místo nad zmíněnou mramorovou deskou zasazena byla. Horlivému přičinění výboru zmíněné Jednoty podařilo se získati pro ten úmysl pana Jindřicha Duffeho, chvalně známého majitele umělecké zámečnické dílny na Menším Městě pražském, který laskavě slíbil, že novou mříž, bude-li mu dodán její nákres, zdarma zhotoví a na patřičném místě upevní. Slovutný architekt pan Jos. Mockr zhotovil pak nákres mříže, a nedávno zesnulý c. k. prof. pan Frant. Sequens dodal nákresy obou v mědi tepaných a mříží upevněných obrazů. Mříž zhotovena v dílně pana Jind. Duffého, obrazy — poprsí sv. Jana Nep. a tělo téhož světce na vodě plovoucí — z mědi vytepány a pozlaceny v dílně p. Schorchta, obé v bohatém slohu renaisančním pod osobním dozorem páně Mockrovým. Celou tuto práci třeba prohlásiti za velmi zdařilou a uměleckou, což není divu, neboť na ní s láskou pracovali nejen umělci, ale i mistři v umění. Pražská městská rada laskavě poskytla ku provedení tomuto peněžitý obnos 50 zl. v hotovosti. Ku zvýšení slavnosti Svatojanské a ku potěšení ctitelů sv. Jana Nepomuckého podařilo se výboru Jednoty 13. května 1896. žádoucí tuto práci zakončiti; bylať toho dne jmenovaná pamětní mříž na místě patřičném zasazena a pak v majetek a ochranu sl. městské radě odevzdána. Tímto spůsobem byla památka sv. Jana Nep. na Karlově mostě šťastně obnovena, památné dílo Karla IV. nabylo nové krásné a trvalé ozdoby, a ctitelé sv. Jana Nep. nového svědectví, že úcta tohoto patrona českého na místě jeho mučenické smrti má pečlivého strážce v Jednotě ku pořádání národní slavnosti Svatojanské.

Jak se šíří katolický tisk. Časopis »Reichspost« píše, že v jedné větší obci v Horních Rakousích mají na dveřích kostelních seznam katolických denníků, týdenníků a měsíčníků, kolik který stojí a které lze křesťanským rodinám odporučiti. Na konci oznámení jest krátké ale důkladné napomenutí, by věřící odbírali jenom katolické listy. Kdo pak chce zadarmo tyto listy si přečísti, že jsou ve farní budově vyloženy. d.

VLAST.

ČASOPIS

PRO POUČENÍ A ZÁBAVU.

MAJETNÍK, NAKLADATEL A VYDAVATEL:

DRUŽSTVO VLAST.

REDAKTOR

TOMÁŠ ŠKRDLE.

ROČNÍK XII. 1895—1896.

V PRAZE.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ V. KOTRBA.

1896.

OBSAH XII. ROČNÍKU „VLASTI“.

A) Životopisy.

Hakl Bohumil: Josef Bílek, sběratel bylin v Kolumbii v Jižní Americe 32, 133, 241.

Holý Jan Nep. Jos.: Vzpomínka na Huga Jana Karlíka 1065.

Košťál Fr. Jiří: Josef A. Šrůtek 997.

Škrdle Tomáš a P. *Špička Petr:* P. Jos. Svoboda S. J. 885.

Zundálek Fr. H.: Michal Hórnik a jeho doba, příspěvek k dějinám literatury horno-lužické tohoto století 321, 417, 513, 617, 721, 825, 931, 1033, 1130.

B) Články poučné a vědecké.

Baumgartner S. J.: Kniha mrtvých u starých Aegyptanů, přel. Sladomel Vilém 446, 550.

Dolejšek Boh.: Mnoho-li klášterů zaniklo bouřemi husitskými 1096.

Dostál Alojs: Listy a básně Alojse Vojt. Šmilovského Leopoldu Zvonařovi 1100.

Hakl Bohumil: Cesta do Vratislavi, Poznaně, Krakova a Opavy 855, 973, 1059, 1157.

Konečný Filip Jan: Všickni národové mají náboženství 40, 145, 249, 352, 466.

— Dr. Masaryk a Dr. Kaizl. České myšlénky a České otázky 466.

— Nejnovější Masarykovy publikace:

— Naše nynější krise 790.

— Jan Hus 792, 898, 1011.

Kryštůfek Frant. Xav. Dr.: Husův ochranný list 663.

Kubeš Augustin: Calvinova mravnosť 1105.

Lenz Ant. Dr.: Učení katolické o Antikristovi, o theologických domněnkách stran jeho osoby i konání jeho, a učení Petra Chelčického o těchže předmětech 423, 519, 625, 729, 832.

Lenz Ant. Dr.: Několik poznámek ku spisu prof. Dra. Zikmunda Wintra »Život církevní v Čechách« 577, 687.

Nevrkla Ant.: Mzda minimální a její význam pro naši dobu 764.

Pícha Tomáš: Zdánlivá intelligence zvířat 1, 105, 209.

Podlaha Ant. Dr. a *Ed. Šittler:* Národopisná výstava československá v Praze roku 1895. 61, 171, 269, 381, 460, 556, 670, 775, 876, 1001, 1091, 1174.

Škrdle Tomáš: Některé katol. dobročinné a vzdělavací spolky a ústavy v Praze 74, 181, 290, 391, 473, 582, 692, 796, 903, 1018, 1110, 1235.

Tumpach Josef Dr.: Sociologie v seminářích českomoravských 649.

Vaněček Fr.: Propaganda protestantská 440, 544, 656, 753, 954.

Vohnout Fr.: Revoluce francouzská a naše socialní poměry 366.

Vrba Rudolf: Drobné příspěvky k otázce agrární 782, 861, 968, 1068.

Žák Frant.: Feuilletony z cesty po Rusku 69, 152, 278.

— Brunetière a Berthelot 563.

C) Čtení zábavné.

Brodský Bohumil: Panská přízeň 21, 121, 227.

Frontaura Karlos: Syn kostelníkův, přel. Fr. Dolejš 49, 161, 258, 333, 433, 530, 770, 870, 984, 1075, 1162.

Mušik Emil: Perlolovci na ostrově sv. Ducha, přeložil Růžek J. 1140.

Pittnerová Vlasta: V sousedství 636, 740, 841, 936. 1045.

D) Básně.

Bulant Antonín: Poslední Slavata 11.
— Mé písně 365.
Duchovenstvo vikariatu Kosteleckého nad Orlicí: J. M. ndp. Ed. Janu Nep. Brynychovi, k jeho padesátiletému jubileu 763.
Dvořák Jan-Zbudovský: Kosmická píseň 635.
Grossmannova-Brodská: Nevěsta 332.
— Nejvěrnější průvodce 333.
— Vzdech 333.
— V chrámě Staroboleslavském 662.
— Letní večer 983.
Kasal Ed. St.: Vzpomínka 868.
— Rondeau 869.
— Ritornell 869.
Koranda Václav: Bolestný růženec 1043, 1138.
Potěhník Alois: Čarodějka Endorská 562.
— Z motivů biblických: Sv. Pavel 935.
Ryan Abraham J.: Děj lásky nevinné 113, 219.
— Můj růženec 739.
— Legenda 1073. Přel. Vránek Jan Pohořský.
Svárovský J. V.: Štědrovečerní meditace 257.
Tesař Václav Blanický: Ve šlépějích Krista 840.
Tichý Jaroslav: My pracujeme 529.
— Má rodná víska 530.
Vránek Jan Pohořský: Je mráz a zima 430.
— Ztiš smutek! 431.
— Nás blaží víra 431.
— Stesk 432.
— Sv. Cecilie 738.
— Pouť hřbitovem 739.
— Nelkej 739.

E) Divadlo, hudba a umění.

Flekáček Josef: Z národního divadla 294, 698, 1117.
Greif Em.: Máti Míla od Bendla 79.
— Kovařovicův symf. orchestr na národopisné výstavě 80.
Moudrý Jos.: Česká hudba 592.
Müller Václav: Česká filharmonie 591, 803.
— Hudba 700, 909.
— Přední pěvecká jednota »Hlahol« 802.
— Spolek pro komorní hudbu 591, 802.
— Populární koncerty »Umělecké Besedy« 591, 802.
Podlaha Ant. Dr.: Das Nothwendigste über die kirchliche Paramentenstickerei von Martin Knoblauch 192.
— O Madoně Staroboleslavské od Karla B. Mádla 193.
— Péče státu o umění české 193.
— Výstava Schneiderových obrazů v Topičově Saloně 295.
— Nový obraz v kostele sv. Ignáce v Praze 399.
— Vánoční výstava Umělecké Besedy 1895, 400.
— Výstava pozůstalých děl sochaře Bernarda O. Seelinga v Rudolfinu 590.
— Posmrtná výstava děl J. Fr. Gretsche v Topičově Saloně 590.

F) Literatura.

Bulharská.

Blgarska Sbirka (Fr. H. Žundálek) 805.
Učiliščen pregled (týž) 806.

Česká.

Anděl Strážný, roč. XIV. 94, roč. XV. (Zatty Karel) 1125.
Apologie snědu Kostnického v příčině odsouzení 45 vět Jana Viklifa 916.
Ballady a Legendy od Frant. Leubnera (Flekáček Josef) 411.
Besedy mládeže (Zákoucký Karel) 93, 506, 809.
Bible a nejnovější objevy v Palestině, Egyptě a Assyrii, sepsal F. Vigouroux, přel. Dr. Podlaha Ant. (Dr. Tumpach Jos.) 809.
Božena Němcová, napsal Vinc. Vávra (Veselý Jos.) 304.
Causerie z cest. Část II. Španělsko, napsal Dr. Jiří Guth (Šubrt F.) 411.
Církev vítězná, životy Svatých a Světic Božích, svazek III. od Fr. Ekerta (Žák Fr.) 1025.
České dějiny v tisíci slovech, napsal Jan Vrabec. Tisíc slov z českých dějin. Vyznání vlastenectví napsal Jan Dolenský (+17) 607.
Dané pravdy mravoučné, přeložil Jos. Úlehla (Konečný Filip Jan) 299, 406.
Dědictví maličkých (Zaletěl Prokop) 305.
Dějiny řádu Tovaryšstva Ježíšova vůbec a v zemích království Českého zvláště, od Tom. V. Bílka (Podlaha Ant. Dr.) 596.
Dobrodružné cesty. Výbor nejlepších románů Julia Vernea. Tajemství pralesa, přeložil Dr. Ant. Cerman (Škrdle Tomáš) 92.

Fr. Palacký, sestavil Václav Řezníček (Vrba R.) 1124.
Hlasy katolického spolku tiskového (Zaletěl Prokop) 600, 808.
Hoře z rozumu, z ruského přeložil Boleslav Kalenský (Beatus Quido) 198.
Jsem apoštol Nového žití a žádné se nelekám rány, jsem rytíř nového Graalu, jsem rytíř bez bázně i hany, básně St. K. Neumanna (Hejný Jan) 600.
Kalendáře: Moravan, Kalendář Národní Politiky 95. — Vilímkův kalendář Malého čtenáře (Flekáček Josef) 96. — Vlastenecký Poutník, Svatováclavský kalendář (Škrdle Tomáš) 199. — Marianský kalendář (Veselý Jos.) 199. — Katolík Očenášek Jos. Chas.) 200. — Velký Slovanský kalendář (Veselý Jos.) 200. — Vilímkův Humoristický kalendář 200. — Svatá Rodina (Frà Mergl Jos.) 201. — Meč (Flekáček Jos.) 305. — Dělnický kalendář československé strany socialně-demokratické v Rakousku (Jiroušek T.) 306. — Kalendář ku poctě nejsvětějších srdcí Pána Ježíše a Panny Marie 306. — Kalendář Besed lidu (Flekáček Josef) 307.
Kněz Mecenáš Bedřich hrabě de Sylva Tarouca od Jana Halouzky (Škrdle Tomáš) 1026.
Konec písně, od Oldřicha V. Seykory (Záb. več. roč. XVII. č. 1. (Škrdle Tomáš) 920.
Královna nebeská, lidové legendy (Flekáček Josef) 94.
Krátké a důvěrné odpovědi k nejrozšířenějším námitkám proti katolickému náboženství Abbého ze Segura, přel. Václav Davídek (Flekáček Josef) 807.
Kritická úvaha o článku: »Ethika a živočišstvo« (Pícha Tom.) 712, 814, 921, 1026.
Křesťanství a vlastenectví, napsal hrabě Lev Tolstoj, přeložil J. Novák (Konečný Filip Jan) 1122.
Kvítí z vlasti luhů, básně Dra. M. Kováře (Hejný Jan) 919.
Libuše (Šubrt Filip) 595. (Veselý Jos.) 1123.
Matice lidu (+ 100) 599.
Method. roč. XXI. (Frà Hamršmíd Jos.) 598.
Mistr Jan Hus, napsal Mil. Kovář (Konečný Filip Jan) 86.
Motivy ze Sychrova, básně Bohdana Kaminského (Flekáček Josef) 600.
Mravní názory naší doby, napsal Ed. Rod, přeložili F. V. Krejčí a Jindřich Vodák (Konečný Filip Jan) 604, 710.
Museum, časopis bohoslovců Českomoravských roč. XXX. (Flekáček Jos.) 504, 918. (Žák Fr.) 598, 1247.
Než zmlknu docela, básně Jaroslava Vrchlického (Kolísek Al. Dr.) 87.
Obrazy z misií katolických, napsal Maxm. Weinberger (Vaněček Fr.) 808.
Obzor, roč. XVII. (Zaletěl Prokop) 506.
Ocelové město, přeložil Jan Wagner (Plešovský Václav) 599.
Odzbrojte! Napsala Berta ze Suttnerů, přel. Vlasta Pittnerová (Veselý Jos.) 920.
Otázka zemědělská, úvahy od Rudolfa Vrby (Škrdle Tomás) 502.
Památky úcty, vzdávané svatým patronům národa československého. Sv. I. sestavili Ed. Šittler a Dr. A. Podlaha (Tumpach Jos. Dr.) 913.
Písně a legendy Ant. Bulanta (Smitka Jos.) 811.
Poslední Mohykán, román J. F. Coopera, přeložil Frant. Faustin (Zákoucký Karel) 919.
První moravská obrázková knihovna pro českou mládež (—Vač.—) 504.
Přítel domoviny (+ 100) 91, 813, 919.
Rajská zahrádka (Zatty K.) 1124.
Rokem a životem od Vlasty Pittnerové (Škrdle Tomáš) 90.
Rozmarné kapitolky od Ludm. Grossmannové-Brodské. Sv. II. (Zákoucký Karel) 94.
Spása ve vás. N. L. Tolstoj. (Konečný Fil. J.) 1245.
Sborník historického kroužku družstva »Vlast« (Rypáček Fr.) 503.
Spisy Alexěje Feofilaktoviče Pisemského. Svazek I. a II. Rozbouřené moře, z ruského přeložil V. Mrštík (Šubrt Filip) 93.
Spisy Ivana Sergějeviče Turgeněva (Šubrt Filip) 302.
Svatý Pavel a jeho apoštolské cesty, napsal Abbé C. Fouard, přel. Jan Ev. Hulakovský (Beatus Quido) 505.
Svatý Prokop, jeho klášter a památka v lidu, napsal Dr. Fr. Krásl (Žák Fr.) 601.
Svobodné zednářství, dle pramenů sestavil Vilém Sladomel. Díl I. a II. (Kolísek Frant. Dr.) 405, 497.
Tři dcery, povídka od Vlasty Pittnerové (Beatus Quido) 305.
Tři stromy, váno ční hra od Fr. Chramosty s hudbou Fr. Musila (Holý Jan N.) 305.
V srdci Šumavských hvozdů od Karla Klostermanna (Zaletěl Prokop) 1124.
Výbor z »Květů zla« od Baudelaire, přeložili Jaroslav Goll a Jaroslav Vrchlický (Hanuš Ondřej) 196.
Vychovatel, roč. X. (Zaletěl Prokop) 411.

Vzájemný poměr učení Petra Chelčického, starší Jednoty Českých Bratří a Táborů k náuce Valdenských, Jana Husi a Viklifa, napsal Dr. Ant. Lenz (—r—) 402.
Vzdělavací knihovna kat. (Kameš V.) 1244.
Zábavy večerní roč. XVI. č. 3. (Kameš Vojt.) 711.
Zápasy s býky, píše Dr. Pavel Durdík (Hanuš Ondřej) 812.
Zlaté klasy (Škrdle Tomáš) 410.
Zlaté lístky (Škrdle Tom.) 410.
Z našich dějin, obrazy a podobenství vybral Fr. J. Rypáček (Špaček V.) 603.
Zpěvy při čelnějších svatých obřadech církevních, sestavil Otomar Studnička (Müller Václav) 501.
Život blahoslaveného Jana Gabriela Perboyre, kněze společnosti misionářů, dle vlaštiny podává Fr. Janda (Flekáček J.) 1123.

Flámská.

De Vlaamsche Kunst. L'art flamand, napsal Jules Dejardin (Šeřík Vitínský Jos.) 911.
Flámština po revoluci (Šeřík Vitínský Josef) 193.

Francouzská.

Anatole France (Kameš Vojtěch) 803.
L'histoire et l'esprit de la litterature française au moyen âge od A. Charauxa (Kameš Vojt.) 495.
Les Martyrs de Picpus (Šeřík Vitínský Jos.) 911.
Staří klasikové pohanští a křesťanští (Šeřík Vitínský Jos.) 298.
Le Tombeau de Saint Dominique od J. J. Berthiera Ord. Praed. (Fr. Zapletal V., Ord. Praed.) 702.
Un peu plus de lumière sur conclave de Venise (Šeřík Vitínský Josef) 911.

Holandská.

De maasbode (Šeřík Vitinský Josef) 494.

Chorvátská, slovinská, srbská.

(Referent Štingl Fr.)

Banjsko zlato od Andry Cavriloviče 704.
Izbrane pesmi Funtkove 401.
Jutarnja rumen od Živojina D. Pavloviča 704.
Knihy družstva sv. Mohora 1120.
Knihy spolku sv. Jeronyma 82.
Koledar 1121.
Ljubičice od Davorina Trstenjaka 912.
Pjesme Ivana Mažuraniča, vydal Vladimír Mažuranič 593.
Posavček od Ant. Sušnika 401.
Publikace jihoslovanské akademie 912.
Rimski katolik 1121.
Slovanska knjižnice svazek 42. a 43. 1121.
Snohvatice Zmajovine 705.
Spor izmedju Srba i Hrvata, napsal Ilid Bogdanov 593.
Srbi i Hrvati od Dra. Míl. Milovaniče 593.
Teatralna biblioteka 82.
Tumač turskim, arapskim a perzijskim riječima 912.
Večnosť od Janka M. Veselinoviče 704.
Vrtec 1121.
Zabavna knjžnica 82.
Zbrani spisi Pavline Pajkove 401.
Žrtva materina od Josipa Zorice 912.

Lužicko-srbská.

Nowy zakoň (Žundálek Fr.) 703.
Řečnica serbskeje řeče, sepsal Jurij Kral (týž) 703.

Německá.

Biblische Studien von Prof. Dr. O. Bardenhewer (Fr. Zapletal Vinc.) 594.
Blüthen vom Stamme des Kreuzes von P. Fr. Naudh (Vondrák Josef) 298.
Ernst von Hesse-Wartegg (Šeřík Vitinský Josef) 299.
Geschichte der Päpste seit dem Ausgange des Mittelalters von Dr. Ludwig Pastor (Soldat Alois Dr.) 705.
Juden und der deutsche Staat von H. Naudh (Vondrák Josef) 298.
Die »Moderne« von Wilhelm Fischer (Veselý Josef) 85.
Paedagogik von H. Baumgartner (Konečný Filip Jan) 84.
Slavische Anthologie (Svojsík Alois) 912.
Die Wahrheit (Vondrák Josef) 807.
Der Volksbibliothekar (Škrdle T.) 85.

Norská.

Církev katolická v Norvéžsku (Šeřík Vitínský Jos.) 298.

Polská.

(Referent Osecký Josef.)

Dusze w odlocie od Maryana Cawalewicza 805.
Humoreski z życia prawniczego od Klemensa Bakovskiho 804.
Krože 593.

Nasze dzieje w ostatnich stu latach od St. Tarnowskiho 805.
Pastele, napsal Jan Łada 401.
Przegląd polski 195.
Przegląd powszechny 83.
Wieczory nad Lemanem, napsal Maryan Morawski T. J. (Tumpach Jos. Dr.) 1024.

Ruská.

Istorija Ruskoj Cerkvi (Žák Fr.) 496.

Španělská.

(Ref. Hurecký Jakub.)

Associación y ejercicio del via crucis perpetuo 297.
Bromas ligeras 297.
Cantares 297.
La cancion de las estrellas 297.
Las Catacumbas de Roma por Joaquin Pavía 297.
Cuentos de mi tiempo, por Jacinto Octavio Picán 1120.
Cuestiones sociales 297.
Defensa del catolicismo, por D'Abdon de Paz 1120.
Diccionario enciclopédico hispano-americano 297, 592.
Diccionario enciclopédico de la lengua castellana 593.
El testamento canico concordado con el derecho civil 297.
El treintenario de San Gregorio Magno 297.
El prosaismo en el arte, por Don Federico Balart 592.
Historia general de España 297, 592.
La Iberiada 592.
Los Jaegos Florales en España 297.
Jansenismo y Regalismo en España 1120.
Ligeros apuntes sobre las supersticiones de Calicia, por Don Jesús Rodríguez Lopéz 592.
La literatura española en el siglo XIX., por el P. Francico Blanco Carcía, augustino 1119.
Movimiento de la poblaecion de España en el septenio 1886—1892 1120.
Poesias 297.
Romances y cantares, por Filomena Dato Muruáis 592.
Socialismo y Anarquismo 297.

Drobné literární a jiné důležité zprávy a úvahy.

Svatý Otec Lev XIII. 96, 201, 307, 412, 506, 608, 818, 924, 1029, 1125, 1247.
Boj proti katolickým učitelům a učitelkám 611.
Časopis »Hlídka« (Špaček V.) 1030.
Česká Moderna (+ 8.) 310, 412, 609.
České dějiny v tisíci slovech 715.
Český kněz 308.
Dante v řeckém překladu (Vondrák Josef) 1126.
Drobné zprávy z Jihoslovanska (Štingl Fr.) 313, 508.
Důkladnost některých časopisů českých ve věcech katolických 413.
Farářovo zpropitné (—lek.) 101.
Hlas o družstvu »Vlasť« 818.
Hlasem lidu odsouzený spisovatel(d.)310.
Jak se šíří katolický tisk. (—d.) 1248.
Jak se šíří nejvíce nemravný tisk (+ 100.) 310.
Jak soudí radikálové o družstvu Vlasť a jak my o radikálech? 612.
»Katolické Noviny« (—lek.) 100.
Katol. list řecký v Athenách (—lek.) 101.
Katolický měsíčník Bruselský »La revue générale« o Praze a o národě českém (Podlaha Ant. Dr.) 507.
Katolický ruch 204.
Katolický sjezd (—lek.) 716.
Kde je reformace? 716.
Kniha českého učence před soudem profesora university Lilleské (Žák Fr.) 507.
Knihovna »Besed lidu« (—Vač.—) 508.
Kolej sv. Prokopa v Americe (d.) 1127.
Literární zprávy z Bosny 100.
Mluvme a pišme již jednou šetrně a pravdivě o duchovních (—Vač.—)613.
Modlitební kniha premií ke krvavému románu (d.) 310.
Mříž Svatojanská na mostě Karlově 1248.
Náboženské vědomosti pana Kořenského 820.
Na obranu literárního majetku (Osecký Josef) 313.
Naše gymnasia, realky a morálka katolická (+ 6) 613.
Německý žid Calman Levy 308.
Niva a trest smrti (Vaněček Fr.) 99, 203.
Nový katolický list na Moravě 613.
Nový ruský časopis 312.
Paedagogický rádce (—Vač.—) 413.
Páně Janečkova spiritistická »Hvězda záhrobní« (+8.) 714.
Poláci o bibliotéce českého musea (Osecký Josef) 312.
Potulky výstavou 99.
Protestantské bible (d.) 1126.
Přegląd Powszechny o nás Češích 613. (—ch.) 819.
Rolnický program české strany křesťansko-socialní 716.
Sbírka ušlechtilých spisů pro mládež (—Vač.—) 612.
Socialistické časopisectvo (—lek.) 820.

Spolkový katolický dům — Adalbertinum v Hradci Králové 310.
Spolek katolických spisovatelův i spisovatelek německých (—lek.) 925.
Spolek pro zakládání knihoven ve Slezsku 204.
Spor realisticko-pokrokářský 310.
»Školský Obzor« a katolické učitelstvo (+ 100.) 308.
Tisková liga 925, 1115, 1127, 1128.
Trest smrti 203.
Ty feuilletony! 508.
Učte se z dějin (Liga + 17.) 925.
Úpadek liberalismu 614.
Upozornění na carskou knihovnu v Petrohradě 716.
Úspěchy venkovského tisku katolického v Horní Italii (—lek.) 101.
Už padesáté vydání ve 4 nedělích (+ 100.) 820.
Věda a bible (+ 1.) 612.
Velmistr zednářů odpřísáhl své bludy 926.
Vlasť a lužičtí Srbové 715.
Výbor tiskové ligy 1128.
Vzdělavací knihovna katolická 716.
Z české moderny 609.
Zachování starobylého rázu města Prahy 1127.
Zbytečná starostlivost (+ 100.) 821.
Zlatá bible 819.
Zprávy o »Vlasti« 1126.
Židovská »Universalbibliothek« (+ 17.) 926.

Různé zprávy.

Adresa J. M. nejd. Pánu Edvardu Janu Nep. Brynychovi, biskupu v Hradci Králové (Škrdle Tomáš) 720, 820, 927, 1127.
Celestin Fr. Dr., úmrtí 415.
Filipović Ivan, úmrtí 509.
Lendovšek Josip, úmrtí 414.
Lužicko-Srbské Rovy (Žundálek Fr. H.) 314.
Melchers Pavel, úmrtí (Vondrák Jos.) 614.
Muršec Jožef Dr., úmrtí 415.
Nedič Martin, úmrtí 102.
Pasteur Louis, úmrtí 205.
Pinterovičeva Persida, úmrtí 414.
Pocta zasloužilému muži Pohunkovi Fr. (Škrdle Tom.) 823.
Praprotnik Andrej, úmrtí 414.
Provolání, K. Ervín hrabě Nostic 512.
» P. Kadlec Augustin, Ord. Praed. 616.
Provolání, Vychodil Jan a Vyvlečka Josef 320.
Stöckel Vojtěch Dr., úmrtí 614.
Šušnik Anton, úmrtí 414.
Štrukelj Fran Dr., umrtí 414.
Šulek Bogoslav Dr., úmrtí 509.

Zprávy o družstvu Vlasť a jeho odborech.

Filosoficko-paedagogický odbor družstva Vlasť, 208, 719.
Komité pro literární sjezd družstva Vlasť 927, 1031.
Předběžné zprávy o Literárním sjezdu družstva Vlasť 717, 821, 929, 1032.
Literární sjezd družstva Vlasť 1185.
Situace družstva Vlasť při padlé Hospodářské záložně 104.
Sociální činnost 104.
Sociální odbor družstva Vlasť 317, 510, 717, 822.
Sociální ruch 208.
Valná hromada družstva Vlasť 481.
Z historického kroužku 104, 207, 319, 416, 614, 718, 928.
Zprávy z knihovní komise, zřízené ve družstvu Vlasť 102, 206, 316, 719.
Zprávy z výboru družstva Vlasť 103, 317, 512, 615, 821, 1032, 1128.